

SOLORZANO PEREIRA, Juan de

D.D. Ioannes de Solorzano Pereira... Emblemata regio politica : in centuriam unam redacta et laboriosis at que utilibus commentariis illustrata. -- Matriti : In Typographia Domin Garciae Morras, 1653 [42], 844, [87] p., [1] h. de grab., [1] \$8, 2\$-3\$6, A-Z8, 2A-2Z8, 3A-3F8, 3G-3N6, 3O8 : il. ; Fol.

Port. grab. calc. arquitectónica: "Roberto Cordier ex." . -- Antep . -- Cabecera calc. al comienzo de cada emblema . -- Texto fileteado, con apostillas marginales

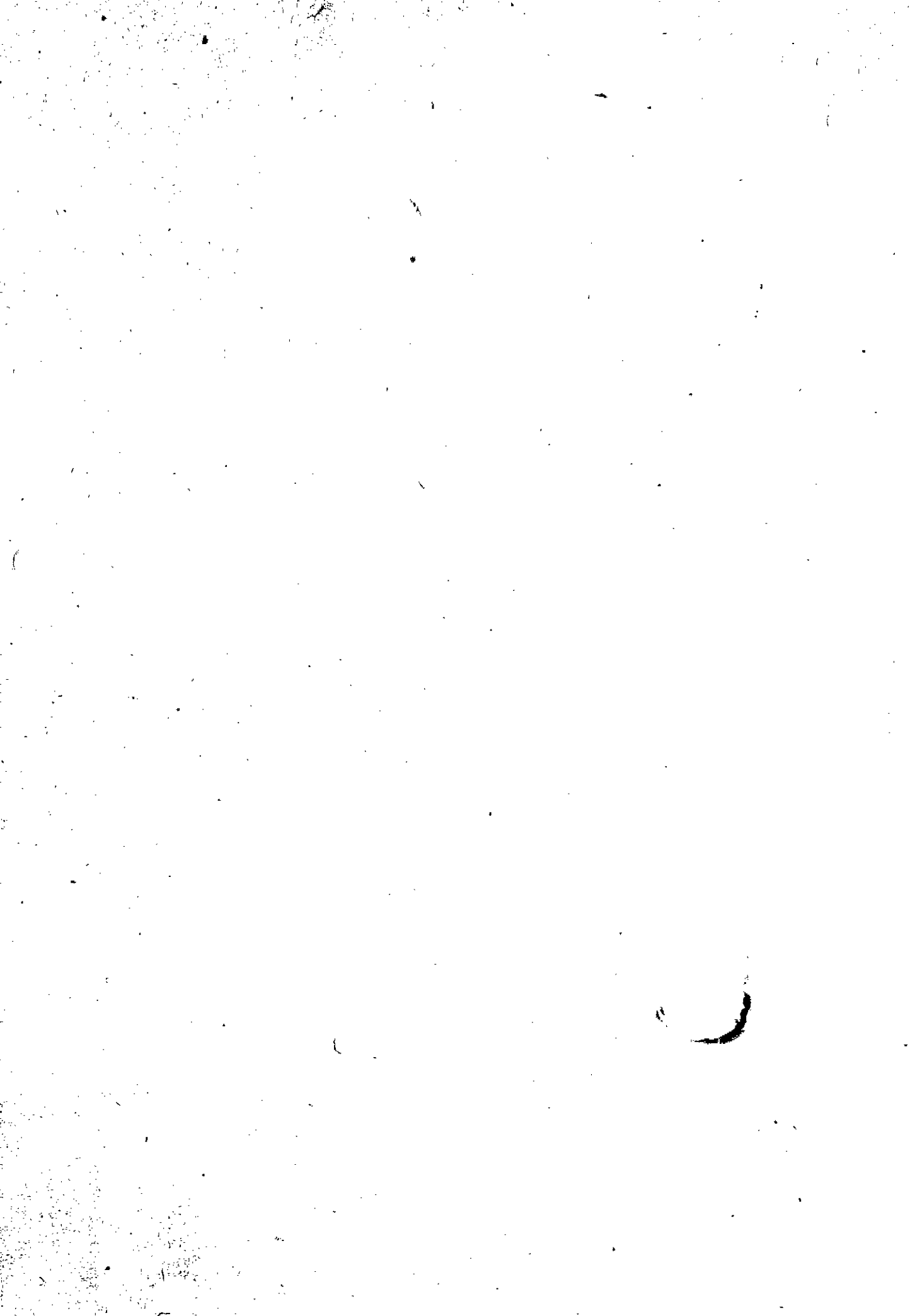
1. Iconografía 2. Ikonografía 3. Signos y símbolos 4. Ikur edo sinboloak I. Título

R-5237 R.100161. -- Enc. perg. deteriorada

P. 5237

Handwritten scribbles or marks, possibly including the number '11'.

100. Dicitur 1533

D. IOANNES
DE SOLORZANO PEREIRA

I. V. D.

EX EQVESTRI MILITIA DIVI IACOBI,
ET IN REGNIS SUPREMIS CASTELLAE, ET
INDIARVM CONSILII ANTIQVISSIMI, ET
IAM EMERITI SENATORIS.

EMBLEMATA

CENTVM, REGIO POLITICA.

ÆNEIS LAMINIS AFFABRE
CAELATA, VIVIDISQVE, ET LIMATIS
carminibus explicita, & singularibus commentarijs
affatim illustrata.

QVIBVS, QVICQVID AD
REGVM INSTITVTIONEM, ET RECTAM
Reip. Administrationem conducere, & pertinere
videtur, summo studio disseritur.

OPVS VEL IPSA VARIETATE, ET VUTILITATE
Rerum, & Materiarum, quas continet, expetendum, & omnium
Facultatum Professoribus summopere
necessarium.

*Cum quadruplici Indice Absolutissimo. Primo, uniuscuiusque
Emblematis mentem complectente. Altero loca Sacrae Scripturae.
Tertio, Leges, & Canones, quae citantur, & illustrantur, desig-
nante. Et quarto, copiosissimam rerum omnium, & senten-
tiarum farraginem, quae in toto opere continentur,
ubertim Lectoribus effundente.*

D. I. O. A. N. I. S.

DE SOLORIANO PEREIRA

L. V. D.

PROVINCIA DE SANTA FE DE BOGOTÁ

EL MUNICIPIO DE BOGOTÁ

EL CANTÓN DE SANTA FE

EL CORREGIMIENTO DE SANTA FE

EMBUJAMENTO

CONSTITUCIÓN DE LA COMUNIDAD

DE LA ZONA RURAL DEL MUNICIPIO DE BOGOTÁ

EN EL CANTÓN DE SANTA FE

EL CORREGIMIENTO DE SANTA FE

EL CANTÓN DE SANTA FE

DE LA ZONA RURAL DEL MUNICIPIO DE BOGOTÁ

EN EL CANTÓN DE SANTA FE

EL CORREGIMIENTO DE SANTA FE

EL CANTÓN DE SANTA FE

DE LA ZONA RURAL DEL MUNICIPIO DE BOGOTÁ

EN EL CANTÓN DE SANTA FE

EL CORREGIMIENTO DE SANTA FE

EL CANTÓN DE SANTA FE

DE LA ZONA RURAL DEL MUNICIPIO DE BOGOTÁ

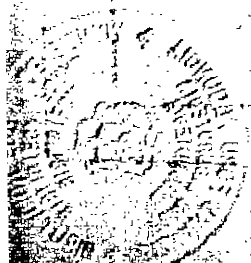
EN EL CANTÓN DE SANTA FE

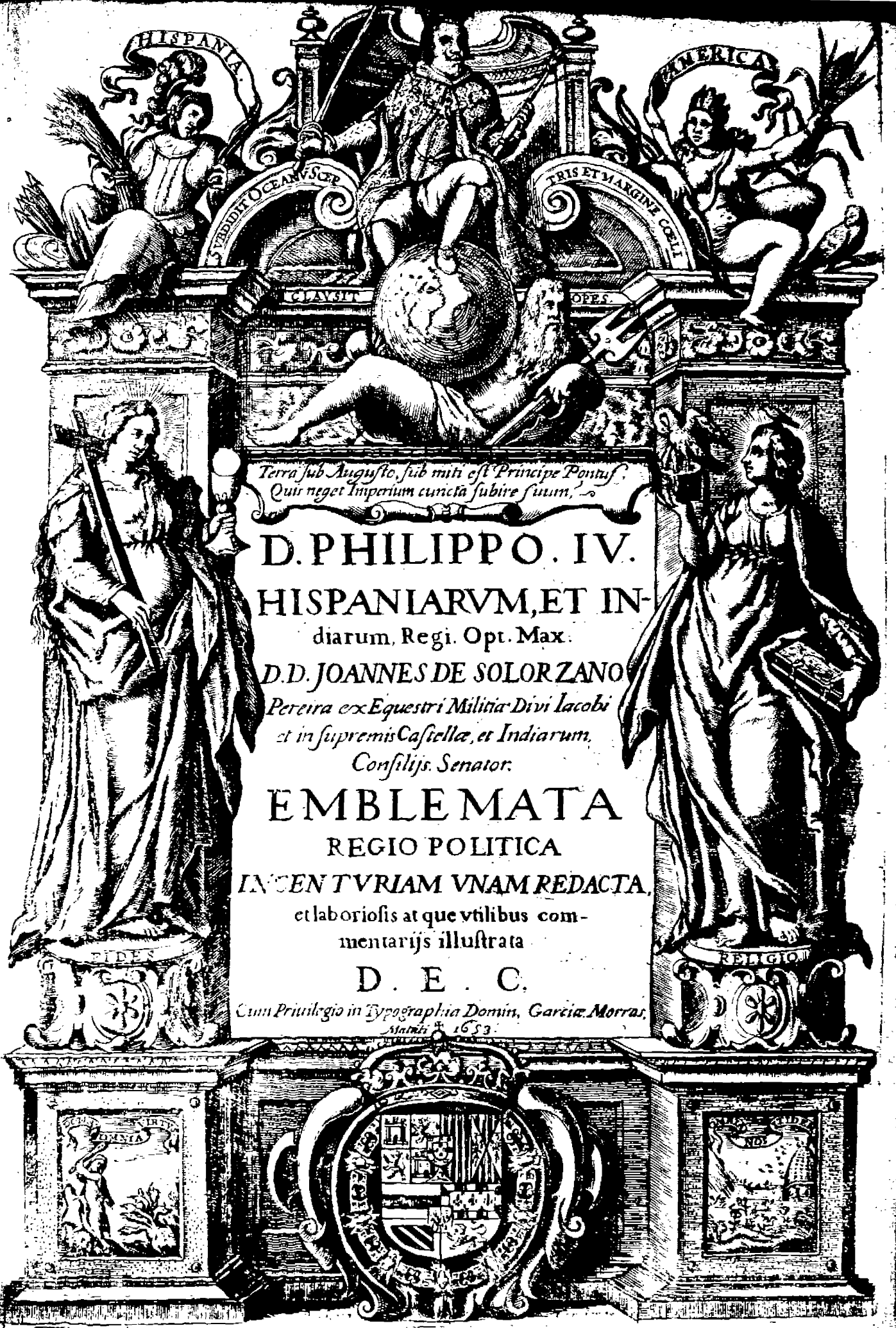
EL CORREGIMIENTO DE SANTA FE

EL CANTÓN DE SANTA FE

EL CORREGIMIENTO DE SANTA FE

EL CANTÓN DE SANTA FE

HISPANIA

AMERICA

SYRIBVS OCEANVS

FRIS ET MARGINE GELI

CAVSVS

OPES

*Terra sub Augusto, sub mihi est Principe Pontus,
Qui neget Imperium cuncta subire suum.*

D. PHILIPPO. IV.
HISPANIARVM, ET INDIARVM,
Regi. Opt. Max.

D. D. JOANNES DE SOLORZANO
*Pereira ex Equestri Militia Divi Iacobi
et in supremis Castella, et Indiarum,
Consilij. Senator.*

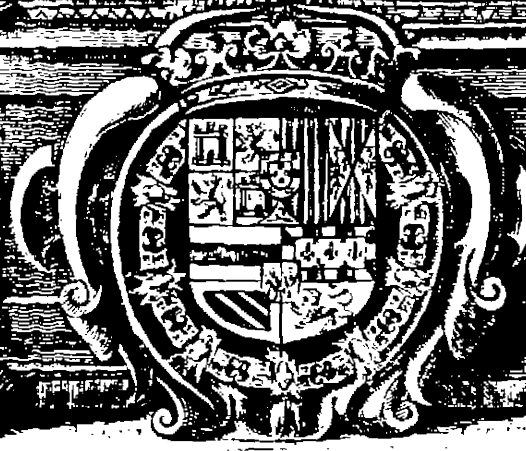
EMBLEMATA
REGIO POLITICA
INCENTVRIAM VNAM REDACTA,
et laboriosis at que vtilibus
commentarijs illustrata

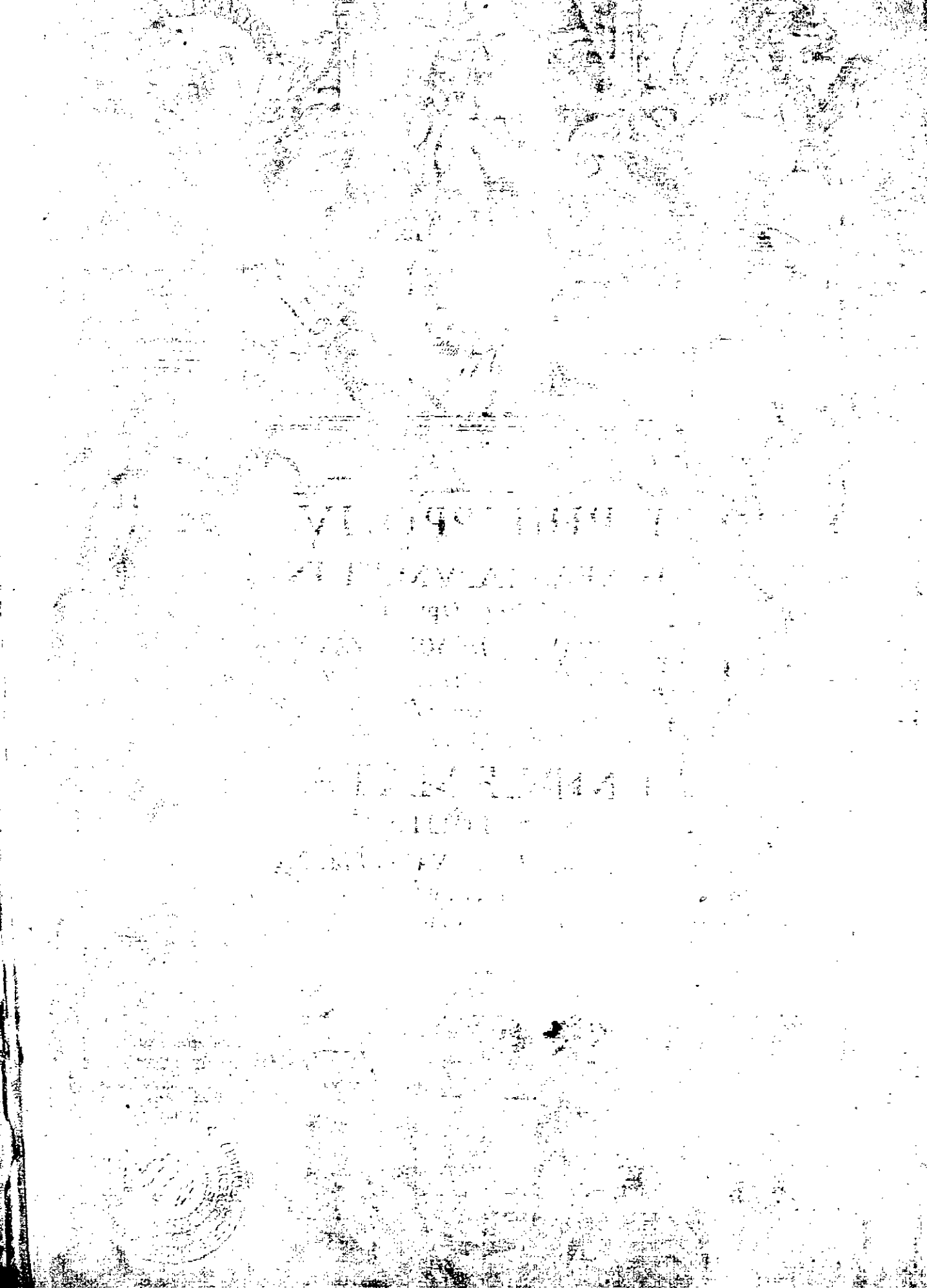
D. E. C.

*Cum Privilegio in Typographia Domini, Garcia. Morras,
Matriti. 1683.*

FIDES

REGIO

CENSURA REVERENDI ADMODVM PATRIS

Andree Mendozæ Societate Iesui, in Regio Salmanticensi Collegio Theologiae Scholastica, & Sacrae Scripturae Professoris, ac Sanctae, & Supreme Inquisitionis Generalis Censoris Dignissimi.

Centuriam hanc Emblematum Regio Politicorum, quam in lucem publicam parat eruditissimus, & praestantissimus Dominus D. Ioannes de Solorzano Percira, Supremorum Castellae, & Indiarum Senatum meritis, & emeritis Consiliarius, meae censurae, seu potius commendationi, commisit Dominus D. Rodericus de Mandiata & Parga, huius Madridiensis Curiae Generalis Vicarius. Opus quidem suo Auctore dignum; ex disciplinarum omnium penitissimis fontibus haustum, ad egregias virtutes, quas in Regibus operat, excitat cunctos, penumque locupletem ministrat, ex qua singularum Facultatum Professores, instar Apum, suauissimos queant decerpere succos, ex quibus.

Liquentia mella.

Strident, & dulci distendant nectare cellas.

Nullus, quod amplius desideraret habuit; Quippe dixerim cum Panegyriste Plinio: *Est hoc opus pulchrum, validum, acre, sublime, varium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, & cum magna sui Auctoris laude diffusum.* Aut cum Sidonio rectius: *At, quod, Deus magnus Quantumque opus illud est, materia clausam, declaratione conspicuam, propositione obstruendum, disputatione referatum; vernantis eloquij flore mollitum.* In cuius paginis vigilare lector inueniat veriora nomina Campanarum, quae propriam de se sibi patiunt nomenclationem. Illic enim, & Grammatica dividit, & Oratio declamat, & Arithmetica numerat, & Geometria metitur, & Musica ponderat, & Dialectica disputat, & Astrologia praescit, & Architectura struit, & Metrica modulatur. Vera haec, sed non, quid sentiam, omnino deprimant. Merito Petrus Rauennas addiderit: *Totius prudentiae compendium in his litteris continetur. Si Respublica regenda est, si praelia committenda sunt, si castra mutanda, si machina erigenda, si renouandi aggeres, si propugnacula facienda, si militia cultus, si reuerentia legum, si finitimorum gentium amicitia sunt seruanda, liber hic omnia erudit ad perfectam. In hoc prudens inuenit, unde sapientior fiat: ibi bellator reperit, unde animi virtute roboretur; inde Princeps accipit, quomodo populos sub aequalitate componat; nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam huius libri non augeat gloriosa notitia.* Maius adhuc dicam; Author est huius libri Solorzani. Haec summa laudis: compendium commendationis. Et quis tantum virum, bono Reipublicae natum, ignoret? Plenae sunt Curiae Regiae, Supremi Senatus, Ecclesiasticae infule, Purpurae Sacrae, Virorum, qui olim illuminati celeberrimo Salmanticensi Lyceo Magistrum, & Doctorem amant; eam ebibentes disciplinam, qua nunc populos regant, Hispaniam ornent, Orbem stupefaciant. Sed quia vnus non capiebat Orbis doctrinam Solorzani, vt in-

Itar Solis, vtrique Orbi irradiaret, Peruano Regno ius dixit Senator
 Limensis, vbi ita Indorum naturam Regionum mores, Politicamque
 gubernandi rationem percalluit, vt ea cuncta in tria satis ampla volu-
 mina redegerit, quæ sapientiam omnium plausus probauit, pretiosio-
 raque censeret hauris ipsis, qui indè, huc aduehuntur. Postmodùm in
 Hispaniam nostram, veluti postliminio reuersus, omnibus Regiæ Cu-
 ria Senatibus nouum sua prudentia, eruditione, ac integritate dispen-
 savit fulgorem, Potentissimo, Pio, Iusto Regi nostro Philippo Quar-
 to gratus, cæteris eximijs Senatoribus spectabilis, cunctisque supra in-
 uidiã charissimus. Hæc eius litteris, ac virtutibus debebantur, quibus
 gentilicam Nobilitatè, & Maiorum stemmata reddidit illustriora; nec
 ad eò illa fulgurant in trium Militarium Ordinum Equestribus Insigni-
 bus, queis ipse, & Quatuor Liberi, à tanto Parente non degeneres, or-
 nantur, ac in egregijs eius animi dotibus, Indè sanè Clarior, inde Nobi-
 lior. Sed quia vereor, eius modestiam lacerari præconijs (ignorat nam-
 que patientiam animus, qui magnitudinis non ambit elogium) & quia
 res ipsæ sua granditate loquuntur, vocalisque operum taciturnitas
 fidem extorquebit, quæ forsitan vocis periclitaretur officio, cum
 sapientiam Authoris sola liceat æstimatione taxari. Ideò magna, bre-
 uivina, metitus, hoc opus aureo prælo, & ingenti præmio sentio dig-
 num. Madridi, in hoc Imperiali Collegio Societatis Iesu, quinto Ka-
 lendas Septembris Anno Christiano 1651.

Andreas Mendo.

L I C E N T I A O R D I N A R I I.

NOS El Doctor Don Rodrigo de Mandiã i Parga, Consultor del
 Santo Oficio de la Inquifcion, Prior, i Señor en lo temporal del
 Priorato Real de Canonigos Reglares de la Orden de San Agustin de
 San Iuan de Caabeyro, Chantre, y Canonigo de la Santa Iglesia Me-
 tropolitana Apostolica de Santiago, i Vicario desta Villa de Madrid,
 i su Partido, &c. Por la presente, por lo que a Nos toca, damos licencia
 para que se pueda imprimir, i vender vn libro intitulado, *Emblemata*
Regio Politica, compuesto por el señor Doctor Don Iuan de Solorza-
 no Pereira, Cauallero del Abito de Santiago, de los Consejos Supre-
 mos de Castilla, i Indias, atento de la censura del Padre Andres Men-
 do, de la Còpañia de Iesus, Nos consta no còtiene cosa contra nuestra
 Santa Fè Catolica, y buenas costumbres. Dada en Madrid a 31. de
 Agosto, año de 1651.

Don Rodrigo de Mandiã
y Parga.

Por su mandado,
Iuan Bautista Saenz Brauo.

ALIA CENSURA EX COMMISSIONE SUPREMI SENATVS,
*Reuerendissimi Patris Augustini de Castro, à Societate Iesu, Sanctæ ac Su-
 preme Inquisitionis Qualificatoris, & Regij Concionatoris
 meritisissimi, ac facundissimi.*

EMblemata hæc Regio Politica, ab Illustrissimo D.D. Ioanne de Solorçano in cen-
 turlam vnã redacta, & laboriosis, atque vtilibus commentarijs illustrata, dili-
 gens legi, attentusque observavi. Authoris nomen, operis commendatio est, nec vt
 creatur omnibus numeris absolutum, aliud præter Authoris nomen desideratur. Ex
 focuendo, & præcellenti ingenio, quam, nisi generosam prolem natam putemus: &
 licet alij partus tantum virum parentem probent; nullus tamen exprimit magis. Re-
 fert parentis, non vultum, sed animum, vt qui hunc perlegerit librum, facile in Au-
 thore dignoscat, iudicij grauitatem, celsitudinem genij, ingenij acumen, temperum,
 & euentum amantissimam eruditionem, & reliqua literarum ornamenta, quæ tan-
 to viro, non solum ex nostris; sed ex exteris, simul plausus extorquent. Felix otium,
 quod Hispaniæ decus, Authoris gloria, aliarum nationum æmulatio est. Non minus
 eminent Solorçano Hispania, quam suo Tacito Roma, nec leuiori cultu nostrum futu-
 ra venerabuntur tempora, quam Romanum suspexere præterita. Diversa scriptionis
 species, sed mens eadem, nisi inferior illa. Non pro ingenij arbitrio liberè suos expri-
 mit sensus, sed antiquitate magistra, eventibus præcepta illustrat, iuxta illud Enodij:
Exprimit censura sententiam suam quisque, quod eligit antiquitatis fulcris non tuctur.
 Nec ob id rationum mitiores vires sunt, imò validiores; adè vt dicta antiquorum, &
 facta, auctoritatem potius accipiant, quam conferant: iure ergo ijs eruditjs elucubra-
 tionibus publica editionis deberur lux, vt in Hispania, imò in toto Orbe, Regio Poli-
 tica disciplina tulgeat. Hoc est meum iudicium.

Augustinus de Castro.

ALIA CENSURA CLARISSIMI, ET ERUDITISSIMI DOMINI
*D. Laurentij Ramirez de Prado in Supremo Hispaniæ Senatu, & Sanctæ Cru-
 ciate, Dignissimi Consilij, & Inclytæ Militiæ Divi
 Iacobi, Equitis Purpurati.*

Magni, & Doctissimi VIRI, gloriosissimos, & assiduos Labores attollere,
 ac laudare, sinceri Affectus, & recti Iudicij Munus est. Vtrumq; subire vi-
 deat, dum OPVS hoc, auro contra æstimandum, verè EMBLEMA, seu pre-
 tiosum, & admirabile INSERTVM (Tiberio a admonente Cæsare) quo lu-
 cem videat, propter Publicam UTILITATEM, consultò dixerim.

Nullus Auctori, per otium Dies exit. Secesit (sic ait à Philosophus Hispanus)
non tantum ab Hominibus, sed etiam à Rebus; & primum à suis. Posterorum Negotium agit: illis ea, quibus possunt iuari conscribit. Qui enim nihil agere videntur, maiora agunt; HUMANANA, DIVINAQUE simul tractant. Ex quorum Notitia,
 & IVSTI, atq; INIVSTI Scientia IVRISPRVDENTIA constat. O quan-
 ta, & qualia de his Testimonia edidit! MVSAS colit à Severiores, & Libe-
 rales Artes in Arcem ascendentes, & Vocantes, didicit, & docet, Amoenio-
 rum, Graviorumque mixtura tali, ut Facilitatem, in dicendo; Claritatem, in
 explicando; in pangendo suauitatem, Ipse Solus, f Supposititius Sibi Ipsi, ma-
 nifestè ostendat. *Non g enim solus, Solus militat, qui in arca stat; VTRVT E
 instruit Animos; INGENIO, SCRIPTO, CONSILIO.*

Proderit Omnibus; THEOLOGIS, IVRECONSULTIS, PHILOSO-
 PHIS, ORATORIBVS, POLITICIS; denique Maximis PRINCIPIBVS.
 Sic *Voco*, sic *Censeo*, sic Regij Supremi SENATVS iussa adimpleo. In Museo
 Nostrò Madridiensi, Pridie Idus Octob. Anno M. DC. LI.

*Licenc. D. Laurentius
 Ramirez de Prado.*

A
 In Suet. c. LXXI.

B
 Epist. VIII.

C
 Imperata Iustinia-
 nus in §. 1. Inst. de
 iust. & iur. Ego in
 Episto. ad Fratrem
 in meo Pentecon-
 tarcho.

D
 Mart. lib. IX. Epig.
 XII.

E
 Proverb. cap. IX.
 Mem Schedesma
 num. XXXV. cap.
 XIX.

F
 Mart. lib. V. Epig
 XXV.

G
 Senec. de Tranqui-
 litate Animi, cap.
 III.

SVMMA PRIVILEGII.

Vlſis ſuperioribus cenſuris, cautum eſt Regiſ Noliti diplomate, nequis, intra de-
cenij metas, librum hunc, abſque Auctoris permiſſu, Typis mandare, vel renun-
dare poſſit, ſub pœnis Hiſpaniæ legibus adverſus contra facientes indictis, & in eo-
dem diplomate latius conteatis. Quod expeditum fuit apud Divum Laurentium
die trigeſima menſi Octobris Anni M. DC. LI. Regiſ manuſcriptum, & à Mar-
no de Villeja, Regiæ Camerae, ac Juſtitiæ Secretario, ſignatum.

SVMMA DE LA TASSA.

TAſſeren los Señores del Conſejo Real eſte libro, intitulado, EMBLEMATA
CENTVM REGIO POLITICA, a ocho maravedis cada pliego, como
conſta de ſu original, deſpachado en el oficio de Miguel Fernandez de Noriega, El-
criuano de Camara del Rey nueſtro Señor, ſu fecha en Madrid a ocho de Março de
1653 años. Tiene 211. pliegos in principios, y tablas, que ſegun la dicha Taſſa, mon-
tan 1688. maravedis.

FIDES CORRECTORIS.

Vidi hunc librum, cui EMBLEMATVM REGIO POLITICORVM titu-
lum præfert, & cum ſuo Archetypo contuli, & nihil peculiari nota dignum
inveni, quod ei fideliter non respondeat, demeritis hiſ, quæ ſequuntur mendis, quæ &
ipſa minutiora ſunt, quam ut noſtra indigeant animadverſione.

Pag. 1. lin. 9. libitum, fuerit. lege libitum fuerit. pag. 8. lin. 1. geſtabam. lege geſt. bat.
pag. 18. lib. 4. eradere, lege evadere. pag. 20. lib. 9. quod ea hominibus, lege quæ ea
ea ab hominibus pag. 23. in margine, gncm, lege gnonis. pag. 32. in vertu, ſive caves.
lege ſive cares pag. 41. lin. 3. teſtatur, lege teſtatur. pag. 44. lin. 12. avomere, lege eve-
mere pag. 45. lin. vit. dele, ludere, etia eſt repetitum. pag. 63. li. 11. accipiendam eſt.
lege accipiendum eſſe pag. 64. lin. 7. tormila, lege formula. pag. 66. lin. 38. optinus,
lege optionum. pag. 72. lin. 42. ioannis. lege ioannes. pag. 8. li. 40. hac in rem, lege hanc
in rem. pag. 89. in marg. cum ſit ars, lege cap. cum ſit ars pag. 97. lin. vit. Mecculla, le-
ge Medella pag. 106. lin. 3. uilitatem, lege utilitatem. pag. 131. in marg. Juſſio. in Prat.
lege Juſſianus Imp. ibid. Silv. Ital. in Tuc. 6. lege Sil Ital. in Theb. 6. pag. 134. lin. an-
tepenult. Petronius, lege Petronium. pag. 149. in marg. I. damus, lege I. danant. pag.
150. lin. 33. pareret, lege parent. Et pag. 159. lin. 26. diſtillitorum, lege diſtillarum.
pag. 161. lin. 25. neceſſarius. lege neceſſarios, ibid. lin. ſeq. ſeu, lege ceu. pag. 163. lin. 31
ſeptem parti, lege ſeptem partiti. pagin. 70. lin. 19. relatatu, lege relatu. ibid. lin. 21
precantur, lege precantur. ibid. lin. 33. haud aiter, lege haud aliter. ibid. nulli lego
nulla. pag. 174. lin. 19. valdi, lege valde ibid. lin. 23. Caſſiodorum, lege Caſſiodorus.
pag. 107. lin. 13. temporis, lege temporis. ibid. lin. 56. facte, lege faze pag. 210. lin. 30
complectantur, lege complectentem. pagin. 224. lin. 31. ſebrium, lege ſebriam. pag.
234. lin. 11. Anacharijs, lege Anachariſ. pag. 247. lin. 32. parvæ, lege parve. pag. 261.
lin. 10. Divum, lege Don. ibid. lin. 27. qui, lege quis. pag. 283. in marg. venitum, lege
vonitu. pag. 288. lin. 30. coacinit, lege concinit. pag. 343. lin. 23. peritur, lege perſic-
tur. ibid. li. 32. Adveræ celare ſolêt, nudare ſecundæ, lege Adverſæ nudare ſolent, ce-
lare ſecundæ. pag. 344. lin. 21. ſolent, lege ſolet. pag. 351. li. 21. poſſent, lege poſſie. pag.
365. lin. 13. mutuare, lege mutare. pag. 367. li. 45. Herodoto, lege Herodot. pag. 404.
in verſ. improbos, lege improbus. pag. 415. li. 26. getulas, lege getulis. ibid. capit, lege
cepit. pag. 428. lin. 23. diſcuſſione, lege diſcuſſio. pag. 446. lin. 29. par. lege per. pagin.
478. lin. 24. tranſigit, lege tranſegit. pag. 480. li. 42. amicitias, lege amicitias. pag. 497.
li. 11. Miltiadem, lege Miltiadem. pag. 503. in marg. militar. lege militarium. pag. 529.
lin. 46. cõpellunt, lege compeilunt. pag. 447. lin. 20. quod iam, lege quod idem. pag.
576. lin. 36. Index, lege index. pag. 578. lin. 44. Mandatas, lege Mandatas. pag. 586. in
marg. & in text. Vernuleius, lege Venaleius. pag. 647. li. 30. quadratas, lege quadrata.
pag. 710. in marg. iure maritum, lege iure manium. pag. 717. lin. 32. Coſſiodorus, le-
ge Caſſiodorus. pag. 719. in verſ. Egenus, lege Egenus. pag. 747. lin. 23. pedilequias,
lege pedilequas. pag. 761. lin. 21. Monelliico, lege Monoliico.

Doct̃ D. Franciſcus Murcia
de la Llana.

D. PHILIPPO IV.

HISPANIARVM

ET INDIARVM REGI

O P T. M A X.

DOCTOR. D. IOANNES DE SOLORZANO

*Pereira, sua Maiestatis, in Supremis Iustitia, &
Indiarum Consilij, Senator.*

S. P. D.

INTER plura quidem Ediſta ſive Mandata, Rex Omnium Maxime, & Potentiſſime, quæ Auguſta Maietas Tua, varijs tēporibus, ſuis Omnium ordinum Senatoribus, ac Magiſtratibus, non minori Pietate, quàm Prudentia direxit, quò eodem acrius ad Dei Cultum ſummo ſtudio curandum, & Iuſtitiam equo libramine appendendam, attentiores efficeret. Illud caput extulit, quod initio anni M. DC. XLIII. ingruentium bellorum occasione, & ob iuſtas alias, & graves cauſas, imminentesque calamitates, quæ præſentiſſimum Divini Numinis auxilium deſiderabant, in Supremo Status Conſilio viva voce propoſuit, & alijs inſcriptis transmitti mandavit. Eiſdem ardentem Regij ſui Pectoris zelum in Dei obſequium, & commune totius Hiſpanæ Monarchiæ bonum aperiens, ac tali ac tanto exemplo, vt ipſum ipſi, ſua quiſque pro parte, curarent, his verbis adhortans.

Los aprietos en que Nos hallamos, piden toda mi Persona, atencion, i cuidado para ſu remedio. I con eſte fin, he ſuplicado a Nueſtro Señor, que me alumbre, i ayude con ſus Au-

xilios, para satisfacer a tan grande obligacion, i cumplir enteramente con su santa voluntad, i servicio, pues sabe, que esse es *Mi* deseo unico. I juntamente ordeno, i mando expresamente a esse Consejo, que lo que es de su parte me ayude a llevar esta carga, como lo espero de su zelo, i atencion.

§. I.

Le encargo en Primer lugar el cuidado, i vigilancia en evitar ofensas de Dios, i en que se guarde firmemente su Santa Ley, sin que por ningun caso de la tierra se dispense en la mas minima parte. Pues mas quiero perder mis Reinos juntos guardandola, que recobrar quanto se ha perdido, si ha de ser con riesgo de pisar la raya de los Divinos Preceptos.

§. II.

En segundo lugar os ordeno, que pongais grande atencion en la administracion de la Iusticia, sin mirar a respeto humano ninguno, ni dexar de executarla por fines particulares. Pues si en esto huviessse algun descuido, ademas de la quenta tan estrecha, que aveis de dar a Dios, os la tomare *Yo* tambien, i castigare con gran rigor a qualquiera que entendiere que no cumple con lo que debe a Dios, i a su Rey.

§. III.

En tercero lugar os mando con toda precision, que siempre me trateis Verdad lisamente, aunque os parezca que sea en cosa contra mi gusto; que aunque estoy cierto, que si Dios no me dexa de su mano, *Yo* no le tendre en nada, que sea contra lo que os digo, como Hombre puede ser que salte en algo. I para en este caso es, quando mas he menester, que mis Ministros me hablen claro, i no me dexen errar. I mirad, q̄ os pedire estrecha quenta a todos, si aviendo declarado *Yo* en esta forma mi voluntad, Vosotros no cumplis con ella.

§. IIII.

Tambien os mando, que se tenga gran cuidado en el Secreto. Porque sin el no se puede gobernar como se debe. I creo que ha avido poco cuidado en esto, i que se habla fuera de los Tribunales en los negocios, mas de lo que fuera razon.

§. V.

Fio de esse Consejo, que atendera con cuidado a executar lo que inuolablemente le ordeno. I que con el Amor que me tiene, i Zelo de *Mi* Servicio, obrara de modo en *Mi*

ayuda, que Yo, i Vosotros descarguemos nuestras consciencias, i se abra puerta al bien, i quietud de esta Monarchia. Espero en Nuestro Señor, que ha de usar de Misericordia con Nosotros, i que à Mi me ha de dar lugar para acertar a executar mis deseos, i a Vosotros para aconsejarme lo mejor, i para cumplir enteramente con vuestras Obligaciones.

Quæ quidem Iussio, sive Exhortatio, ita Mihi Pia, Gravis, & Prudens visa fuit, Omniumque ferè Documentorum locupleti penu referta, quæ ad rectam, & Christianam cuiuslibet Regni administrationem conducere possint, ut statim calamus sumserim, ad eam extollendam, iustisque Encomijs, & Commentarijs ornandam; simulque omnibus ostendendum, quàm sit certum, vt Cor, ita & Labia Regum in manu Domini esse, atque ad eò ab illis, ut benè Themistius scriptum reliquit, quamvis Platonis dogma minimè ore pronùtient, neque Aristotelis scripta pervolvant, nihilominus, quæ illi, atque alij Philosophi, post magnum studium senserunt, vel litteris tradiderunt, re ipsa atque factis enuntiari, & comprobari, quin, & sæpe sæpius exuperari. Veram simul reddentes Priscorum Philosophorum sententiã (quæ nulli iustius meliusve quam Tibi, aptari, Rex Maximè, potest.) Certis nimirum tēporum Vicibus, Heroicas, ac Diuinas quasdam Animas, ad Regnorum Prouinciarumque salutem, è cælo in terras labi. Nequere nouam in hoc labore sumentes facere mihi videbar, cum apud priscos Iuriconsultos in more positum comperiamus, eiusmodi Orationes Imperatorum, qui suo tempore florebant, congruis commentationibus illustrare.

Quæ etiam ipsæ, vbi hoc honore dignæ videbantur, æreis, imo, & aureis interdum laminis, insculpi solebant, & in Curia figi, & singulis annis in Senatu publicè recitari. Iure quidem ac meritò, nam, vt cum Cas-

Themist. orat. 9.

Briffon. lib. 1. sel. antiq. cap. 16. Con- tius, pag. 567. Kal- lin. & alij verb. O- ratio.

Lip. in not. ad Tac- cit. 13. ann. pagin. 213.

Cassiod. lib. 3. Ep.
13. & lib. 6. Epi. 5.

Xiphil. in Alexan.
Sever.

Ego iasr. Emb. 29.

Sueton. in August.
cap. 39.

fiodoro loquar: *Omnia bona cumulat lingua diserta. Fa-
maque temporum de legitima, atque eloquenti iussione ge-
neratur, ut penè feriata sit districtio, ubi praeualet Eloquen-
tia fortitudo.* Dexterè quippè Imperia posita, quasi prae-
mia suscipiuntur, & vetus fuit Populi Romani vox ad
Imperatorem Alexandrum Severum: *Omnes rectè fa-
ciunt omnia, quia tu rectè imperas.* Quod tunc maximè
locum habet, cum ab ipso iubente, prout in Te accidit,
disciplina incohatur, qui semper optimus, & efficacis-
simus modus iubendi, & suadendi habitus fuit, ut ple-
nius alio loco probabo. Cæterum, cum per ipsum tem-
pus, quo Ego hanc scriptionem parabam, in manus meas
peruenisset elegans, & verè ad aesciam dedolatus Liber
Documentorum, seu Idearum Politicarum, quem sub
diversis Symbolis Don Didacus Saavedra Fajardus in
lucem emisit, illumque meritò ab omnibus probari, &
laudari conspicerem, consultius mihi, Tuæque Maie-
stati, & reliquis Lectoribus gratius, futurum existima-
vi, quæ ad illam congesseram in Emblemata quædam
digerere, quæ Regij Tui Decreti monita, & alia ad in-
stituendum Bonum Principem necessaria, distinctis si-
militudinibus, exemplis, & figuris ostenderent, con-
gruisque Epigrammatis, & copiosis Commentarijs il-
lustrata, quid facere is, qui talis esse desiderat? quid con-
trà fugere debeat, non solum per aures demitterent,
sed quodammodo etiam ob oculos ponerent, atque
adèò potentius, & efficacius in eiusdem Animum pene-
trarent, ut in commune bonum se illis instruere, iuva-
reque posset. Quem esse Emblematum finem, omnes
qui de eorum regulis scripserunt, uno ore testantur, &
exemplo suo Augustus Cæsar edocuit, qui, Suetonio re-
ferente, in evolvendis vtriusque linguæ Authoribus, ni-
hil æquè sectabatur, quàm præcepta, & exempla, publi-
cè, vel privatim salubria, eaque ad verbū excerpta, aut
ad domesticos, aut ad exercituum Provinciarumque

Rectores, aut ad urbis Magistratus plerumq; mittebat. Hoc porro opus, nulli alij, quã Excellentæ Maiestati Tuæ dicari potuit, vel debuit, non tam quòd his Documentis Indigeat, qui illorum Magister esse conspicitur, & Me, ad ea proferenda, suis dictis, & factis instruxit, quàm, vt eò vnde exierunt, remeant, & fluminum instar, quas ab Oceano capiunt aquas, Oceano redderent. Maxime cum ab eo Homine profiscatur, qui se tot titulis Tibi oblatum agnoscit, & nihil vel studio, vel fortuna acquirere possit, quod humilis servus Tali, ac Tanto Domino iure non quærat, & re ipsa, & animo, alia longè maiora offerre non optet. Accedit his, quòd cum hic liber de Regibus, & cum Regibus agat, & quibus virtutibus ornari debeant, commonefaciat, nullum aptius Emblemata ad eas ostendendas, & suadendas eisdem proponere potui, quàm Augustæ Maiestatis Tuæ Serenissimum vultum, quem in eiusdè libri fronte hac de causa locare curavi, cum in Te vno, omnes quas in alijs optamus, veluti in proprio domicilio conquiescant, iunctisque manibus, Gratiarum instar, in commune totius Orbis bonum semper incedant. A quibus sigillatim referendis, & efferendis, abstineo, cū ita per totum ipsum splendeant, & supervacuis impendijs laborare videar, si solem certè facibus illustrare, vel intra Epistolæ Cancellis arctare, quod latissimum dicendi Campum exposcit, & Me in id vel sponte currentē, cui, extantis dotibus, & virtutibus, primas meę orationis partes adscribam, ancipitem reddat, non aliter, atque

-----*Rubra dubitat rimatur arena,*

Quam prius è varijs gemmam legat. Ardet Hyaspis,

Lucet Onyx, viridi radiat fulgore smaragolus,

In partes dubium varias, & singula circum

Illum agit harentem, spectandi immensa voluptas.

Nullum etiam pariter Tutelare Numen potentius, vel præsentius eidem libro, quàm eandem imaginem com-

parare, quæ, ut ipsa præfert, totum ferè terrestrè globum sibi supponit, & ita longè latèque dominatur, ut omnes, huc usque cognitæ Monarchias, multis partibus superet, verum certumque reddēs, quod hyperbolicè de Romana cecinit Horatius dum dixit,

Horat. 4. Carn.
Od. 15.

*Per quas Latinum nomen, & Itala
Crevere vires: fama que, & Imperi
Porrecta Maiestas, ad ortum
Solis, ab Hesperio cubili.*

Claud. in 4. Conf.

Clandianus,

*Subdidit Oceanum Sceptra, & Margine Cæli
Clauisit opes.*

Rutil. in Itiner.

Et Rutilius Numatianus,

*Voluitur ipse tibi, qui continet omnia Phæbus;
Eque tuis ortus, in tua condit equos.*

Hugo Grothius. in
Poem. lib. 2. Syl-
var.

Et nuperus quidam Scriptor, qui longum, & elegans carmen, quo hoc ipsum ostendit, sic clausit.

Hesperijs Nemo Regnorum sinibus exit, longius, &c.

Ego 1. tom de In-
dian. iur. lib. 1. cap.
16. ex num. 42. ad
94.

Cæterum, quoniã de hoc argumēto alibi pluribus egi, cohibere quoq; nunc in eodē calamus expedit, præsertim cum quò Celsiorem, & Augustiorē Maiestatis Tuæ gloriã, & potentiã ostenderim, eò maiorē audaciæ notã incurrere possim, qui Tantum Regē adeò tenui, & levidēsi (quod aiunt) munere, audeã interpellare. Sed quæ Tua terret Maiestas, eximia, & omnibus nota Clementia, & Benignitas excitat, quæ sola Te ipsum ex Magno Maiorem reddere potuit. Et quòd in eiusmodi oblationibus, offerentis potius Animus, quàm oblatae rei pretium attendi debet. Vnde cum Lucano concludam.

Lucan. in Corn.
ad Pison.

*Quòd, si digna Tua minùs est mea pagina laude,
At voluisse sat est: Animum non carmina iactò.*

Et Deum Opt. Max. enixis, & supplicibus votis precari non desinam, ut Maiestatem Tuam, in commune Christiani Orbis bonum, per plures annos in columnem seruet, & felicibus Auspicijs, tam bello, quàm Pace, secundet, & optata Virili Prole facundet.

LECTORI.

Escio an Te, Lector, vt solent alij, Candi-
dum vocem, cum iam, vel de suo tempo-
re, dicat Ovidius,

Candor in hoc aeo, res intermorta penè.

Et in Nostro, sic se hodie mores homi-
num habeant, ut non solum omnes sapere, omnes cen-
sere velint; sed, quod magis dolendum est, vix aliquis
librum aliquem, laboris sui fructum, & testem, in lu-
cem mittere parer, quin iam alij, ad illum carpendum,
& mordendum, Aristarchi obeliscos intendant, &
Theonis dentes exacuant. Sed qualiscunq; sis, si Scrip-
tionis huius causam noscere cupis, eam ex Epistola ad
Potentissimum Regem Nostrum Dedicatoria discere
poteris: Si laborem, & utilitatem, hoc etiam Tibi ip-
sius libri lectio monstrabit, quem forte magis fructu,
quam fronte aut fronde beatum reperies. Cum ultra
Emblematum inventionem, Metricamque eorum ex-
positionem, quam Tibi aestimandam, & cum alijs hu-
ius generis conferendam, relinquo, peculiaribus Com-
mentarijs singula illustrare curaverim, in quibus quic-
quid ad vnius cuiusque thema, vel lemma ornandum,
& corrobandum in Sacris litteris Sanctum, in San-
ctis Patribus pium, in Philosophis serium, in Iure con-
sultis maturum, apud Oratores grave, in Annalibus
fidele, in Panegyristis plausibile, in Poëtis lepidum, in
Symbolicis, & Emblematarijs figuratum inveni, eo
studio congepsi, vt argumenti veritatem, & utilitatem
Eloquentia commendet, & ipsa dicendi facundia simul
ab ipso argumento commendationem recipiat. Flo-
quentia, inquam, non vana, nec affectata, vel ab ipsa
sermonis obscuritate petita, sive, ut proprius dixerim,
Mimica, qualem hodie (heu dolor) multi sectantur;

Ovid. 2. de Ponto,
Eleg. 1.

sed qualem materiae gravitas, & dignitas exigit, quae non tam disertata, quam fortia desiderat; cum ad profectum, & bonam mentem in omnibus tendat, nec plausum quaerat, vel reconditos verborum fetores, ut alibi Suetonius scripsit, aut inania saeculorum ornamenta, sed salubria rerum emolumenta, & remedia magis quam lenocinia, quae scilicet, ut in simili inquit Salvianus: *Non tam otiosorum auribus placeant, quam agrotorum mentibus profint.* Quam etiam Doctrinam Tullius, licet Eloquentiae parens, Philosophis tradit, inquiens, se in eis, si eloquentiam adferant, non aspernaturum; si careant, non admodum efflagitaturum, & imprudentiam magnam, aut stultitiam singularem esse, in solo verborum amore versari, rem vero, & causam, & communem utilitatem relinquere. Et Seneca, qui non contentus vno in loco docuisse, melius esse res ipsas intueri, & harum causa loqui, ceterum rebus verba permittere, ut qua duxerint, haec inelaborata sequatur oratio. In alio, ad Lucilium scribens, generalius effatur, non oportere viros magnos, anxios esse, circa verba, & eorum compositionem, neque esse argumentum virile concinnitatem, in qua aliqui iuvenes, barba, & coma nitidi, & de capsula toti, totum opus ponere solent. Quod tamen ita accipiendum existimo, ut simul ab altero aliorum errore caveamus, qui putant, ex eiusmodi sententijs licentiam dari, inquinatè, barbarè, incultè, horridè ve loquendi, Modus enim in rebus omnibus est servandus, ne in illud Horatij impingamus,

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Et hoc est, quod Ego observare, & vitare curavi, modicè, & quod in rem praesentem sufficiat, orationi deserviens, & caetera, quae pompam magis habeant, quam fructum, ex professo relinquens. Quod si fortè Zoilus aliquis adhuc oblatret, Me rem ab alijs multis actam, nunc agere, eandemque alienis potius, quam meis sen-

Sueton. in praefat.

Salviani. de gub.
Dei, in praef.

Tull. in orat. pro
Cecina. &

Sen. de tranq. vitae
lib. 1. cap. 1.

Idem ad Lucill.
Epist. 115.

Horat. lib. 1. Saty.
2.

EPISTOLA AD LECTOREM.

sententijs, & documētis ornate, sileat precor, & sciat, tam
 vetus, quam certum illud Comici esse, *Nil dictum, quod
 non dictum prius*, sed adhuc, vt bene Baldus, post Sene-
 cam, inquit, scientiam non esse occupatam, nec inveni-
 ta inventuris obstare, vel illos inglorios manere, qui
 ab alijs semiperfecta, ad finem perducunt, vel ex alie-
 nis velleribus suam telam contexunt, vestemve, ut por-
 limitarij solent, sericis, aut eisve phrygionibus ornate,
 Sic enim Græcos Philosophos Poëtasque fecisse, late
 Clemens Alexandrinus ostendit. Et Divus Hierony-
 mus, postquam eodem modo Divum Cyprianum, La-
 ctantium, & Hilarium excusat, qui post Tertullianum
 ausi sunt, ferme per eandem lineam, ferram reciproca-
 re, siue eandem incudem tundere, ita, valde nostræ in-
 tentioni coherenter, subiungit, *Stamina, & fila nonnun-
 quam ponunt priores, ut posteriores veste inde conficiant*. D.
 etiam Augustinus, idem ipsum edocēs: *Vile esse*, inquit,
*plures libros à pluribus, diverso stilo, etiam de eisdem que-
 stionibus fieri, ut ad plurimos res ipsa perveniat, ad alios
 quidem sic, ad alios verò sic*. Et planè, licet quæ alienis
 sententijs, & auctoritatibus adstruo, Ego eisdem nec
 viis, nec lectis, congruenter fortè, pro meo tenui cap-
 tu, dicere possem, sententiæ tamè Senecæ hærens, quid-
 quid ab alijs bene dictum est, meum facere potui, &
 quas Regibus, ac Principibus doctrinas suadere cupio,
 maius apud ipsos pondus habituras putare debui, si his
 veluti robustioribus pedamentis aut tibicinibus fulci-
 rentur, Macrobij consilium sequens, qui similem obie-
 ctionem, quam sibi fieri posse prævidit, quòd aliorum
 auctoritates suis libris infereret, his verbis excusat: *At
 cum à veteribus dicta referimus, ipsorum Authorum dig-
 nitate defendimur*. Seneca etiam, licet in quadam Epi-
 stola notare videatur eos, qui sub alijs moventur, &
 hoc Zeno dixit, hoc Cleantes, ingeminant, nihil de suo
 proferentes, dignum quod memoriæ mandetur, in ea-

Terent. in prolog.
 Eunnch. Aristi. in
 hoc Adag. pagin.

517
 Senec. Epistol. 79.
 Bald. in proem. De
 cretal.

Clemens Alex. lib.
 6. Strom. cap. 1.
 D. Hier. in præfat.
 Epist. ad Hebr.

D. August. in q. de
 Trin. cap. 3.

Sen. Epist. 16.

Macrobi. 2. Saturn.
 cap. 1.

Senec. Epist. 33.

Idem ibid. & Ep.
 45. & 80. & 84.

dem

EPISTOLA AD LECTOREM.

Ego in tractat. de
parricid. lib. 1. c.
13. & d. 1. tom. lib.
2. cap. 1. ex nu. 2.
ad 18. Novif. Pat.
Gabr. de Henao, in
sua doctif. Empt.
reologia, praeoq.
8. ex num. 24.

Solin. in Epist. ad
Autium.

Lipf. in praefat. ad
suam Politicam.

Senec. Epist. 108.

Symmach. in Epi-
stolis.

dem tamen, & in alijs, ita priores sequi, & allegare per-
mittit, ut non Domitios, sed Duces nostros esse arbitre-
mur, & Apum imitatione, quidquid lectione collectum
est, stilus redigat in corpus, ut etiamsi apparuerit unde
sumtum sit, aliud tamen esse, quam unde sumtum est
appareat. In eandemq; Doctrinam, & Apum similitu-
dinē, plures alij consentiunt, quos alibi adduxi, & nunc
quia trivialis est, missos facere volo. Solinum addidisse
contentus, qui suum se Polyhistorum ex Antiquiorum
libris confarcinasse, his verbis excusat: *Quid enim pro-
prium nostrum esse possit, cum nihil omiserit Antiquitatis
diligentia, quod intactum ad hoc, usque cui permaneret.*
Et aptius adhuc Iustū Lipsiū, qui ita de Cētonibus hinc
atque illinc accersitis, ex quibus suam construxit Poli-
ticam, loquitur: *Quid vilius potui, quam tot sententias in
unum conducere, pulchras, acres, & ita me salus amet, ad
salutem natas generis humani? Nam quod Ego eadem di-
carem; Eo quando mini eadem vis, aut fides: Vt in uno ali-
quo telo, aut gladio, multum interest a qua manu veniat:
sic in sententia, ut penetret, valde facit robuste alicuius, &
recepta auctoritatis pondus, at qui ea veteribus adest, &c.*
Quod urgentius, & praestantius, adhuc, in sententijs
carminibus comprehensis cōringit, quibus, secundum
Senecam: *Magis animi feriuntur.* Idque in causa fuit, ut
Ego eis plurimum hoc in opere indulserim. Licere er-
go Mihi debuit, usurpassi communia, non aliena oc-
cupasse, & novè saepè dixisse non nova, eademque ve-
nastasse, & fideliter coaptasse, praesertim cum nullum
Authorem sua laude fraudaverim, semper eos, per quos
profecerim, passus, & Symachi expromissione, sive
pollicitatione contentus, dum docuit, quodam pacto
societatem laudis affectare eum, qui aliena benedicta
congruenter enuntiat. Quare, & Luna, quamvis mu-
tuato à Sole splendore praefulgeat, quia tamen illo ap-
tè, & debitè utitur, & que Magni Luminaris appellatio-

ne, ac Sol ipse in Sacra Pagina indigitatur. Quod autem mea hæc Emblemata, meis ipse commentationibus illustraverim, vitio quoque verti non poterit, nam idem omnes illorum Scriptores, tam Nostrates, quam Alienigenas, uno Alciato excepto, fecisse comperies, ut quæ carmine, vel lemmate breviter insinuarunt, latius aperirent, eorumque mentem, & originem, sui que animi sensa, distinctius exponerent. Quod nemo melius, quam ipse Auctor præstare potest, ut in suis Paradoxis Cicero fecit, brevem, & occultum uniuscuiusque titulum, longa interpretatione patefaciens, & Ioannes Picus Mirandulæ Princeps, alia exēpla recensens, & eandem rationem adducens, cur suos ipse Sacros, & Heroicos Hymnos, omni quidē laude dignos, proprijs glossæmatis explanaverit. At, si rursus objicias, nec mea ætate, conditione, vel professione hoc opus dignum videri, a quo fortè maiora tibi polliceris, & in quo fera hæc, & minus seria industria, turpis ambitio videri potest, ut alibi in simili Plinius Iunior scripsit, Animadvertas precor, Me succissivjs horis ista curasse, & in graviorum studiorum veluti levamentum, quorum fatietatē, aliorum interpositio depellere solet. Et vel hac excusatione cessante, hoc ipsum, quod minus serium prima tibi fronte videtur, penitus inspectū (quod præfiscinē dixerim) Alcibiadis Silenum exhibiturum, cum plura introsum, quàm putas, mysteria, & documenta contineat, quæ ad Dei Cultum, ad Principum Institutionem, & cuiuslibet bonæ moratæ Reipublicæ gubernationem conducant, omniumque fere disciplinarum concentum, quem Græci *Encyclopediam*, Quintilianus, & alij *Orbem Doctrinæ* vocare solēt. Ita ut si velis singula Emblemata, locis Sacræ Scripturæ, Iurisperitorum responsis, Philosophorum plasticis, Politicorum vè Aphorismis aptare, id facili negotio consequi possis, & pariter, ut cum Sidonio loquar, ad alia nomina Camæ-

Plinius Iun. lib. 3.
Epist. 1.

Quintil. lib. 1. Inst.
orat.

Sidon. lib. 5. Epist.
2. ad Maner.

narum, quæ propria de se sibi pariunt nuncupationē.
 Bona ergo mente, quæ bono animo dicta sunt cape,
 quæ Tibi placuerint, cum minùs placitis pēsa, quæ vul-
 garia censueris, aditam ad selectiora, & reconditiora
 parare considera, & iuxta Divi Leonis Papæ sentētiā,
 meliùs esse doctos onerare iam notis, quàm rudes frau-
 dare discendis. Et denique, si in aliquo fortè errasse, vel
 minùs rectè sensisse compereris, fas esse longo inopere
 somnum obrepere, & ubi plura nitent in eo, non debe-
 re Lectorem paucis offendi maculis,

D. Leon. serm. 5.
 de Nativ. Dōmin.

Horat. in Art.
 Poet.

----- *Quas aut in curia fecit,
 Aut humana parum cavit natura.*

Quod si adhuc livori tuo, magis quàm labori meo de-
 ferens, in mordendo, in carpendo persistas, hoc mihi
 nunc magis placebit, quod Tibi non placeam, modò
 Doctis, & probis non omninò displiceam, à Symma-
 cho doctus, fructum laboris esse, placere melioribus, &
 à Menandro,

Symmach. lib. 9.
 Epist. 39.

*Vbi agere honesti insistis, aut quicquam boni,
 Propone spem menti bonam: certus Deum
 Conatibus iustis tuis fore adiuvam.*

Salvian. in Praef. ad
 lib. de Gub. Dei.

Mens quippè boni studij, & pij voti, ut Salvianus dixit,
 etiam si effectum non invenerit expti operis, habet ta-
 men pretium voluntatis. Vale.

DE DON GREGORIO DE TAPIA I SALCEDO,
*Caballero, i Fiscal del Orden de señor Sant-Iago,
à la Obra, i Retrato del Autor.*

S O N E T O.

NO En lienzo de colores elocuente,
Ni en lamina de lineas animada,
Puede estar dignamente colocada,
De tu efigie lo illustre, i lo eminente.

Sol eres (Gran Solorzano) luciente,
I así en la superficie mas dorada,
Rayos del Sol la mostraràn copiada,
A Oriente aora, si antes à Occidente.

Bartulo nuevo, Baldo mejorado,
Diste à otro Polo luz con gran decencia,
En que fuiste Maestro celebrado;

I aora del Egipto en la elocuencia
Sinbolica erudito, as ostentado,
Que eres Sinbolo i Tinbre de la Ciencia.

*Doctoris D. Francisci de Solorzano Pereira & Paniagua, Auctoris
filij, & in Alma Seguntina Ecclesia Canonici, & Scholastici.
Ad Patrem Charissimum.*

Q U E R V L V M E P I G R A M M A.

ESse licet soleat votum commune Parentum,
Annare in Natis Nomen, & Ora sua.
At Tu, Chare Parens, quamvis Tibi plurima Proles:
Æternus Libris vis magis esse Tuis.
Dumque cupis famam doctis protendere Chartis,
In Natis tantum linquitur invidia,
Aut lachrymæ, quales fudit cum parvulus olim
Vidit Alexander clara Trophæa Patris.

AD EVNDEM AMPLISSIMUM VIRVM,
quod etiam nunc senex, chartis impallefcet.

DISTICHVM CHRONOLOGICVM.

SICCIne nVLLA qVies? Carpent nVLLa otla MVfa?
Vitæ fILa tVæ teXVIIt an ne Labor?

Anno M.DC.LII.

LICENC. D. DIDACI BOLERO ET CAXAL,
*in Regijs huius Curie Tribunalibus caufarum Patroni, & simul in
Supremo Sanctæ, & Generalis Inquisitionis Consilio, paupe-
perum, & Carceratorum Aduocati.*

IN LAVDEM OPERIS, ET AVTHORIS,
sibi multis titulis venerandi.

EPIGRAMMA.

AVthor in exhaustas magno cum Numine Divum,
Alterius postquam protulit Orbis opes.
Dum præclara parat patrio glossemata Iuri,
Doctus utroque foro, magnus utroque Polo.
Alciato similis, non vlli laude secundus,
Hoc Suadæ, & Phæbi nectare sparsit opus.
Principis exemplar reddunt Emblemata veri,
Quo possint mores, Regnaque iure Regi.
Imperio maius, legi est submittere culmen,
Ergo operi meritò, cedere Sceptra queunt.
Si tulit is panctum qui miscuit vtile dulci,
Hic liber est, Ultra Plus nihil esse potest.

*Ad eiusdem operis, & Auctoris laudem, Revertendi Ad
modum Patris, Sanctæ Theologiæ Magistri, Fr. Nica-
cephori Sebasti Melissenæ, Ord. Eremitæ Sancti
Patris Augustini.*

EPIGRAMMA.

DVM Solorzane tradis Centum Emblemata Regum,
Atque hos regnandi munera certa doces:
Par Tibi munus erit, paria hi Tibi dona rependent,
Per Te illi vivant, Tu per eos vigeas:
Et Te, Luciferò exorto, iam Regibus ultra
Hesperus Hesperijs non metuendus erit.

D. IO ANNIS DE HENAO, IN LAVDEM D. D.

Ioannis de Solorzano Petreæ.

EPIGRAMMA.

PRINCIPIS advigilas doctrinæ, & moribus Argus,
Qualiter, & Cætos Iudis ille vigil.
Centena cœu luce, micæ Emblemate Centum,
Queis vigor illius Luminis impar eat.
Sidera Aristoridæ proles Cyllenia clausit,
At tua nec tempus clausa videbit iuers.
Tu te ipsum super astra levas, & vt Astrifer Argus
Indefectibili lumine Stella nites.

Aliud eiusdem in eundem.

NVLLUS ab Occiduis redijt re opulentior India,
Et nec congestit largius ulius opes:
Aureus Hispani relegis tua littora mundi,
Sed non vel Cressi, divitijsve Midæ.
Scilicet, & Phrygij, & Lydi dona aurea Regum,
Pectora Magnanimi non tetigere viri.
Aureus ast nostras relegit Chrysofostomus oras,
Cui mirat auriloquus anrea lingua modis:
Hisce autem Regum sic sacra Palatia ditas,
Vt tibi iure Orbis plauserit illud ovans;
Per te Saturni redeunt, Solorzane, regna,
Nostraque Politicis aurea secla facis.

*D. IOANNIS DE SOLORZANO ARANDA,
Equitis Iacobi, in laudem D. D. Ioannis de Solor-
zano Pereira avunculi sui.*

QVI Indiacas olim ditavit legibus oras,
Dixit, & auriferis aurea iura plagis;
Non minus, ac Indum, nostrum fortunet ut Orbem,
Dogmata dat genio gemmea digna suos;
Ardua Politicus subit ecce Palatia Regum,
Atque animos loquitur, quos sacra Sceptra decent.
Moribus his gaudet Regalis purpura tingi,
Maior, & hinc ostro surgit honoris apex.
Adipodionidæ Centeno Emblemate signat;
Queis magno Alciato se tulit usque parem.
Immortale tibi, Solorzane, præcino nomen;
Dum Regum steterint Sceptra, superstes eris.
Æternis animis hominum tua scripta perennant
Sculpta, velut firmis ære, adamante, cedro.

*D. Ioannes de Solorzano Paniagua, Calatravensis Eques,
in Collegio maiori Salmantino, quod Archiepiscopi
vocant, purpuratus, optimi Parentis
optimo operi.*

NVnc mihi Castalio latices è fronte propina
Phæbe iubet Patrius condere carmen amor;
Condere cogit amor, sed non fidente paratu,
Te, Pater, ut celebret, nostra Thalia venit.
Te frontis commendat honos, te gratia linguæ,
Atque capax gemini Mens generosa Poli.
Tu Musis, primis etiam dilectus ab annis,
Nosti quas Elicon condat avarus opes.
Abdita mōx legum pandis arcana, disertus
Mōx calamo exornas iura verenda fori.
Inde suas dives tibi credidit India leges,
Credidit & leges tellus Ibera suas.
Nec tibi civiles satis est componere mores,
Vnus quem nequijt continuisse Polus.
Instruis Reges, populis qui iura dedisti,
Ingenio maior Regibus inde tuo.
Nam tibi, cui defant Sceptra, immortale parabit
Nomen, quo Reges instruis, istud opus.
Parcet livor edax illi, & per sæcula vives
Minos Indicibus, Scæca Principibus.

INDEX, ET SUMMARIUM EMBLEMATVM, ET LEMMATVM Regio Politicorum, quæ in eis continentur, & illustrantur.

EMBLEMA Primum.

Ex Dei mundum incubantis figura, cum Lemmate Totum condens Totum

complens quo, ex Dei in condendo Mundo Potentia, & divina in omnibus inter essentia, ipsum solum, summum eiusdem Mundi Imperium tenere, probatur. Pag. 1.

EMB. II. Ex historia Sybillæ Tiburtinæ, Augustum Cæsarem admonentis, Christum recens natum, solum & verum Mundi Dominum esse, & vocari posse, cum lemmate Deus solus Dominus, & copiosa relatione, & damnatione eorum, qui hoc nomen, & alios divinos Titulos affectarunt. Pag. 6.

EMB. III. Ex historia Salmonei, Iovis sibi fulmina vindicantis, cum lemmate Superborum Principum Typus, & varijs locis, & exemplis divine punitionis, in eos, qui Dei potentiam superare, vel emulari ausi sunt. Pag. 16.

EMB. IV. Ex loco Plauti, Deum homines quasi pilas habere, dicentis, cum lemmate Reges Deus habet quasi pilas, & longa eius explicatione, aliarumque, quibus ho-

mo Ludibrium Dei appellatur, & varijs exemplis, quibus idem offenditur, inter quæ notissimum de Rege Angliæ Carolo Stuardo, à suis capite plexo. Pag. 22.

EMB. V. Ex vitrea, & alata Fortuna pictura, cum lemmate Fortuna vitrea est, & utili, & copiosa Regum admonitione, quam parum ei fidere debeant, & ne, illius aura prosperè stante, superbiant, sed Deo, qui verus Fortuna est auctor, se totos, suaque omnia tam bello, quam pacem committant. Pag. 32.

EMB. VI. Ex Historia victi, vincitque Regis, Sesostris curram trahentis, cum lemmate Adversorum levamen, & lita eiusdem Historiæ, & aliorum similium relatione, & variorum locorum expensione, quibus Reges momentur, in adversa Fortuna, ex ipsius versatilis rota variatione, bono animo esse, & spem melioris habere. Pag. 45.

EMB. VII. Ex paxilli non benè pariterentis, apud D. Cyprianum similitudine, cum lemmate Labitur, quod Deo benè non hzret, & luculentia eius illustratione, & Re-

gum admonitione, quod tunc fortunam constantem, & manentem sperare possunt, cum Deo & virtutibus bene adhaerint, Pag. 51.

EMB. VIII. Ex Iovis pictura, cum titulo Optimus Maximus, quo ab Ethnicis donari solebat, & lemmate Optimus, ut Maximus, à Cicerone, Seneca, Plinio, & alijs mitisato, qui hinc Vagos, & superbos aliquorum Regum, & Imperatorum titulos cepit, & prius Optimos se suis gestis, & virtutibus ostendere debere docent, quam Maximi, aut Magni, appellationem admittere. Pluribus locis, & exemplis in huius Doctrina comprobationem adductis. Pag. 63.

EMB. IX. Ex historia Rudolphi Imp. piè, & religiose Sacram Eucharistiam comitantis, cum lemmate Religionis Præmium, & Regum ad hoc exemplum sequendum, & Religionis curam habendam, exhortatione, & quantum in hoc Hispani, & Austriaci semper excelluerint ostensione. Pag. 70.

EMB. X. Ex alia historia eiusdem Rudolphi, Crucem pro Sceptro in sua inauguratione sumentis, cum lemmate Sceptrum Præstabile. Quod luculenter Ornatur, & in vera Crucis, & Christi Imitatione, & Pietatis, ac vera Religionis stricta observatione, verum, & securum Regum, & Regnotum Sceptrum Fulcrumque consistere, pluribus demonstratur. Multis etiam, in Crucis laudem, & glo-

riam, adductis, & expensis. Pag. 78.

EMB. XI. Ex Mercurij caduceati, homines tanquam oves pascantis, & regentis figura, cum lemmate Hominum Regimen Deos pollicit, & lata huius sententia illustratione, & quod Ars Regnandi, est Ars Artium, & Divinum hominem pascit, & qualiter Reges suorum Populorum Pastores, Patres, & Medici esse debeant, vocarique soleant. Pag. 88.

EMB. XII. Ex lacernæ ardentis similitudine, à Sacris, & Prophanis litteris sumta, cum lemmate Symbolum Regum, quo eorum officium significatur, & qualiter suis lucere debeant, & pro illis tuendis, & illuminandis ardere, & vitam impendere. Pluribus ad hoc probandum, & ornandum adductis, & cur olim ante Imperatores lucernam præferre, moris fuisse. Pag. 95.

EMB. XIII. Ex humani Capitis representatione, ad cuius similitudinem se habere in omnibus Principes debent, cum lemmate Officium Regis, officium Capitis, & copiosa, & laboriosa eius comprobatione, & illustratione. Pag. 101.

EMB. XIV. Ex Apophthegmate Henrici IV. Galliarum Regis, Regum vitam officio Textoris assimilantis, cum lemmate Regum vita, quasi Textentis. Et curarum utriusque peculiari expensione, & comparatione, pluribus gratè assi-

Index, & Summariorum Emblematum.

morum Authorum testimonijs locupletata. Pag. 110.

EMB. XV. Ex Pictura aculeata Regum Coronae, cum lemmate, Munus Inversa docebit. Quo significatur, quantis curis, & anxietatibus, Regum capita, & pectora subsint, ut pluribus locis, & exemplis ostenditur. Aliquibus etiam de Coronarum origine, & differentijs breuiter peroratis. Pag. 114.

EMB. XVI. Ex Luciani, & aliorum similitudine, qui Colossos exterius auratos, & mira arte fabrefactos, interius autem spinis, clavibus, & spartis plenos, Principibus comparant. Cum lemmate Splendor Regum Mendax, & multarum testimoniorum, & exemplorum relatione, quibus anxia, & assidue cura, quae Regum semper precordijs herent, manifestantur. Pag. 120.

EMB. XVII. Ex Regum Persarum more, qui Cubicularium praefecerant, ut eos summo mane ad vigilandum, & negocia Regni curanda excitaret. Cum lemmate Regum Vigilia, & alijs multis, quae ad hanc indefinentem Regum curam, & in rebus omnibus vigilantiam, suadendam conducunt. Pag. 128.

EMB. XVIII. Ex simili Plutarchi, & aliorum, qui Reges seque, & despectos, Tragediarum Regibus comparant. Cum lemmate, In Reges despectus, & lata huius vitij execratione. Pag. 135.

EMB. XIX. Ex Massanicorum more,

Reges, quos eligebant, compedibus detinentium, malique multatantum, si munus suum minus recte peragerent. Cum lemmate Discite Iustitiam Moniti, & similiarum exemplorum relatione, & illius questionis resolutione, An, & quando Reges ob ignam, vel Tyrannidem, deponi possint. Et aliqua de excellentijs, & laudibus vitata privata. Pag. 140.

EMB. XX. Ex simili damnosarum locustarum, quia Regem non habent. Et ex contrario, de utilitate, & bona gubernatione. Apud, quia illum non habent, & maxime colunt. Cū lemmate Ex lex Grex, ubi non est Rex. Et lata dissertatione, de precissima Reçtoris in qualibet bene constituta Rep. necessitate. Pag. 147.

EMB. XXI. Ex Pictura Apollinis, secundum Callimachum Panaceam desuper ex criminibus in homines conpluentis. Cum lemmate Sapientia Principis, salus Populis. Et accurata eiusdem illustratione, & Boni Principis descriptione, & quodammodo Reges Boni, velut Medici suorum existant. Pag. 153.

EMB. XXII. Ex Nacca Arboris similitudine, quae omnia sub se fata ledere dicitur, cū lemmate Umbra Regni Principis, & commemoratione damnorum, quae à Tyrannis, & iniustis causantur, eorumque ex varijs Auctoribus descriptione. Pag. 160.

EMB. XXIII. Ex Solis Eclipsim patientis figura, & similitudine. Cum

Index, & Summarium Emblematum.

Lemmate, Regis error Populis
Exitialis, & eius comprobatione,
 collatis noxijs effectibus, quos
Eclypsis, & Rex malus producere
 solent, & examine rationis, cur
 Deus, Regum peccata in eorū sub-
 ditis plectere soleat. Pag. 166.

EMB. XXIV. Ex Homeri Doctrina,
 tradentis, loquentem ipsum, Reges ad
 bene gubernandum dirigere, &
 erudire. Cum lemmate, Deus,
 quos erigit, dirigit, & copiosa hū-
 ius doctrine ex Sacris, & profanis
 litteris, & exemplis, comprobatio-
 ne. Et quod non solum mentes, &
 corda Regum, verum, & salus, &
 corpora, in peculiari Dei tutela
 fiat, & à pluribus Angelis custo-
 diantur. Pag. 171.

EMB. XXV. Ex Lyncurgi ad Lace-
 dæmonios exemplo, in duobus Ca-
 ribus, ex eisdem parentibus natis,
 sed propter Educationis differen-
 tiam, diversos mores habentibus.
 Cum lemmate Educationis vis, &
 latissima huius documenti exhor-
 tatione, & illustratione; & quan-
 tum in omnibus hominibus, & ma-
 ximè in Regibus, & Principibus,
 Bonam à teneris annis institutio-
 nem, & educationem curare oport-
 eat. Pag. 177.

EMB. XXVI. Ex Palladis Leone, quæ
 simul Armorum, & litterarum
 Deam Veteres faciebant, & effi-
 giabant. Cum lemmate Armis, &
 litteris, & latissima dissertatione
 ad probandum, hæc in Regibus, &
 Principibus amicè conitari debe-

re, & quibus præcipuè artibus, &
 quatenus à teneris imbui debeant.
Reiecta barbara aliquorum sen-
 tentia, qui eos illiteratos esse ma-
 luerunt, Et aliorum, qui per Ma-
 giam Divinatricem, & alias illicitas
 artes, futura perquirere posse, do-
 cere videntur. Pag. 186.

EMB. XXVII. Ex Mercurij figura,
 qua truncis caduceatis manibus,
 & alatis pedibus, sola lingua po-
 tente, & intrinsecis locari solebat.
 Cum lemmate Eloquentia Prin-
 cipes ornat. Pluribus in huius Fi-
 gura explicationem, & Eloquentie
 vim, & præstantiam, expensis, &
 quatenus Reges, & Principes do-
 ceat, in Audientijs, quas præbent,
 aliquando ab stricto, & formula-
 ri verborum tenore discedere. Pa-
 gin. 200.

EMB. XXVIII. Ex Speculi ad Bo-
 num Principem; iuxta Plutarchum,
 & alios, similitudine, quæ latè il-
 lustratur. Cum lemmate Undique
 illæsus, & cuncta Principum ad-
 monitione, ut sibi, & subditis, se ita
 speculum præbeant, ut nec Musca
 calumnie eis, insistere queat. Et
 quod vel à leucibus maculis, &
 mendacijs, abstinere debent, & fi-
 dem, etiam bestibus datam, in vio-
 late servare, Pag. 211.

EMB. XXIX. Ex Virgis, quas Iacob
 circa canales aquarum posside in
 Genesi legitur, quarum colores Orbes
 eundem conceptæ sumebant. Cum
 lemmate Sceptrorum imitatio,
 potentissima, & variè omnium

Index, & Summarium Emblematum.

litterarū, ad eius veritatem comprobendam recollectione. Vitamque, & mores Regum, veluti legem, & censuram populis esse, eoque Sanctius, Iustus, & Modestius in omnibus se habere debere. Adiecit etiam aliquibus de Re vestimenta, & prolixitate, & crispatione Comarum, quae hodie (heu) in nostram Hispaniā irrepfit. Pag. 219.

EMB. XXX. Ex locis apud Lucionum subsanatione, quod in Papilionum alis pingendis, & variegandis, distineretur. Cum lemmate Magnus in Magnis. Quo, ex impudici huius Aethistae stercore, aureum Dogma ad Reges admonendos colligitur, ut in curis, & occupationibus, tanto munere dignis, tempus consumant, eiusque iacturam omnibus graviores esse, cognoscant Pag. 227.

EMB. XXXI. Ex Achillis historia, & pictura, Armis intenti, & ornati. Musica tamen aliquando, sub Chironis disciplina, studiosè operam dantis. Cum lemmate, Sic miscere gaudia curis, & seria disputatione de ludis, & oblectamentis, quae Reges ad graviorum curarum levamen sumere possint? Et quae etiam interdum suis populis concedere debeant? Vbi aliqua de Commodis. Pag. 233.

EMB. XXXII. Ex Alexandri Magni inter oblatas sibi Achillis, & Parisi Cytharas electione, illam tanquam viri fortis ac vidè arripientis, hanc tanquam effeminati,

respuentis, & dedignantis. Cum lemmate Virtutis Sonus, Principum Honos, & exacta commendatione, & commotione, quod ea solum exempla, quae virtutem sonant, & accendunt, sequi debent & in Bi-vio virtutum, & vitiorum positi, ut Hercules Prodicus, illarum callem, & collem, licet arduum, arripere. Pag. 240.

EMB. XXXIII. Ex Fabula Aethionis in ceruum versi, & à suis canibus inter venandum miserè dilaniati. Cum varijs eiusdem fabulae Mytologijs, & lemmate, In nimis venationi deditos, & exacta disquisitione vulgata quaesierit, An, & quomodo venationis studium licitum sit, & ei possint Reges, & Principes in servire? Et cur viris Ecclesiasticis prohibeatur? Pag. 246.

EMB. XXXIV. Ex Herculis Clava, quam ut propriam, & à se confectam, pluris semper armis cateris fecit, quibus à varijs dijs donatus in fabullis traditur. Cum lemmate Propria virtus in Regibus commendatio, & accurata Nobilitatis disputatione, & quos effectus in posteris debeat in generare, & quantum peccent, qui eam suis moribus sedant, & cur saepe Heroum Filij noxae esse dicantur? Pag. 252.

EMB. XXXV. Ex Sybaritarum historia, nimio suoluxu, & delicijs, sub ipsis equis, quos ad tibias saltare docuerant, miserè pereantium. Cum lemmate Deliciz nimis,

Republicam perdunt. Et multorum locorum, & exemplorum propter adorationem, quibus immoderatum omnis luxuriae genus, non solum in Venere, sed in cibo, potu, stragulis, vestibus, & similibus, exitiosum semper Regibus, & Regnis fuisse deregitur. Pag. 162.

EMB. XXXVI. Ex Aselli marini pitetur, & natura, qui solus ex omnibus animantibus cor in ventre habere dicitur. Cum lemmate In glauies Regibus vituperabilis, & in uentura in omnes, qui in ventre, mensisque dapalibus, seum studium, & felicitatem, Maiestatem, & de constitunt. Pag. 271.

EMB. XXXVII. Ex Bachi Pictura, & curru à Lycibus, & timidissimis animalibus, abbi, & accurata eius explicatione. Cum lemmate Violentia Principibus fugienda. Laetaque huius uisus in Regibus, & quibusvis alijs detestatione, & qualiter accipiendi sint, qui uinum, & ebrietatem nimis extollunt, curas solvere, & ingenium acuire, dicunt. Pag. 280.

EMB. XXXVIII. Ex Maris, uentis agitatis, lutum, & algam in littora uomentis, similitudine, qua Plutarchus, & alij, cohibendam Animi iram insinuant, quae similes effectus in omnibus, & magis in Regibus, & Principibus operatur. Cum lemmate, Ira Animi lutum uomit, & exacta huius uisus examinatione, & detestatione, & quod Temulentiae similis sit, & qualiter

temperari possit, & debeat. Pagina. 291.

EMB. XXXIX. Ex Caligulae Imperatoris effigie, cupido, & avaro animo, & corpore super male congestas aurorum, & thesaurorum acer uos hilariter recubantis. Cum lemmate In Avaros Principes, & exacta Auaritia detestatione, & quam sit in Regibus execranda, & quo pacto thesauros congregare, & congestis uti, licite possint. Pag. 298.

EMB. XL. Ex effigie, & historia Virgatae Castellae Reginae, quae ob expletata Templi Dirui Isidori Legionensis sacra uasa, & donaria, exanimis ad eiusdem Templi ualvas occubuit. Cum lemmate In Principes, qui sacra conuolant. Eorundemque ex varijs exemplis, & doctrinis admonitione, ut in Temple, & pia opera liberales, ab Ecclesia, & Ecclesiasticorum bonis, & reditijs, quantum fieri possit abstineant; & quas condiciones seruari debeant, ubi urgens Regni calamitas contrarium extorqueat. Pag. 305.

EMB. XLI. Ex biseria Tiberij II. Imperatoris Constantinopolitani, à Deo ingenti thesauro ob Pietatem, & Eleemosinas, quas pauperibus largiatur, miraculose donati. Cum lemmate Largus in Pauperes, & Regum ad hanc uirtutem exhortatione, et quod nullos securiores uberioresque thesauros congregare possunt, Et quis modus in Eleemo-

synis faciendis, & Veris Pauperibus à fictis distinguendis, seruari debeat. Pag. 314.

EMB. XLII. Ex Solis, cum Plutarcho; similitudine, qui suum sic per Zodiacum cursum agit, ut contrarium cælorum motum; quem in totum mutare non valet, aliquantulum tamen retardat. Cum lemmate, Sic regat Rex solum, ut Sol regit Polum. Et hinc sumta, & late illustrata Regum Admonitione, ut minus probos etiam Populorum mores, quos uno ictu ad meliora flectere nequeunt, saltem aliquantulum temperent, & paulatim efficiant, ut lupatis parere condiscant. Pag. 320.

EMB. XLIII. Ex Symbolo Domini Ferdinandi Quinti, Regis Catholici, Incudis sub malleo patientis, eiusque ictus pro tempore tolerantis. Cum lemmate, Tempori cede, & eius exacta defensione, explicatione, & illustratione, simulque Patientiæ, & Tolerantiæ commendatione, & veteris illius questionis resolutione: An quando, & quomodo, in Regibus licita, & prudens videri possit, dissimulatio, & sui animi consilia, & motus in opportunum Tempus differre. Pag. 328.

EMB. XLIV. Ex Terentij, Platonis, Plutarchi, & aliorum similitudine, vitam Hominum ludo Tessararum comparantium. Cum lemmate, Sinistri casus ferendi, & corrigendi. Adnotetis pluribus lo-

cis, & exemplis, que in Regibus hanc Animi Fortitudinem, & Constantiam suadent, & eadem mediante, sepe sæpius adversa Fortuna Victores, & Dominos reddunt. Pag. 336.

EMB. XLV. Ex Pictura Iovis, alios Deos ad mittenda perniciofa fulmina, secundum Senecam, in Consilium vocantis. Cum lemmate, Consulendum in Arduis. Et omnigena litteratura, ad Consilij petendi utilitatem, & necessitatem Regibus, & Principibus suadendam. Et quod hoc nihil eorundem Maiestatem imminuat, & quod a Gloriosis Hispaniæ Regibus, præceteris, observetur. Pag. 346.

EMB. XLVI. Ex Iactu Anchoræ nautis, prius Bolide maris fundo, ac firmo textato. Cum lemmate, Firmis hærendum, & latissima Regum Admonitione, in bonis Consiliarijs, & Consilijs eligendis, & cognoscendis, & securis, & firmis amplectendis. Et quibus ex causis hæc sæpe perverti soleant, & de damnis Precipitationis, & evocationis negotiorum à proprijs Senatibus, per quos cognosci, & expediri, & consuli solent. Et quod bona consilia ex eventu, æstimari non debent, nec per schedulas secretas inquiri, cum plurimis alijs, que ad hanc Consiliorum tractationem spectant. Pag. 358.

EMB. XLVII. Ex Templi Consi, Con-

filiorum Dei, occulta, & opaca apud Romanos Ethnicos structura. Cum lemmate, Consilia Occultanda, & plurimis alijs, quae ad summam huius Moniti utilitatem, & Secreti in omnibus, quae gerunt, necessitatem, Regibus, & eorum Consiliarijs suadendam, & commendandam, conducunt, & praecipue Secretarijs, de quorum munere aliqua perstringuntur.
Pag. 371.

EMB. XLVIII. *Ex Fornicis Pictura, & iuxta Senecam similitudine, & lemmate, Casura nisi invicem obstarent. Ad illius questionis resolutionem aptata, An, & quatenus Regibus, & Regnis expediat, Consiliarios, inter se oppositos, & ad-versantes, habere? Et qualiter hi in suffragijs ferendis se habere debeant, & in executione eorum, quae iam, etiam contra animi sui sententiam, à maiori parte decreta fuerint? Et de iuvenibus ad consilia non temerè introducendis.*
Pag. 379.

EMB. XLIX. *Ex Historia Cambyses, Praejspis filium sagittantis, quod Pater ei verum consilium liberè dedit. Cum lemmate, In Principes Veri Ostores, & accurata, omnimodaque litteratura illustrata, Regum exhortatione, ad veritatem amandam, querendam, & gratis auribus suscipiendam, quae maximè solet ab eorum Aulis exulare. Et qualiter Consiliarij, & Concionatores, liberè, sed*

salva semper Regie Maiestatis reverentia, illam sequi, proferre, & praeponeere debeant. Pag. 390.
EMB. L. *Ex Cervorum, & Turturum similitudine, qui instrumentis muscis deliniti, à Venatoribus facile capiuntur, & Adulatoribus aures esse obturandas, suo damno suadent. Cum lemmate, Adulatores fugiendi, & fugandi, & latissima, & litteratissima huius Civitj descriptione, & detestatione, & quàm frequens, & nocivum in aulis, & auribus Regum, ac Principum esse soleat, atque addò ab eisdem summa cura puriri fugique, ac fugari, & eliminari conveniat.* Pagin. 404.

EMB. LI. *Ex Locrenstum instituto, neminem ad res novas populo proponendas, admittentium, nisi implicito ad collum laqueo, quo, si propositae non placerent, suffocabatur. Cum lemmate, Novum omne cave, & lata, & accurata eiusdem illustratione, Regumque admonitione, de damnis, quae ex novis institutis in Republica oriri solent, & quod non nisi ex magna causa ea permittere debeant, nec Decessorum suorum actiones, ut plures saepe faciunt, parvi pendere, aut revocare.*
Pag. 416.

EMB. LII. *Ex Historia, & pictura Asini, qui Piscicie, Tribunal sellamque Magistratus propè meridiem insedit, & venturum in piscium*

eiusdem urbis gubernatorem praesagiavit. Cum lemmate In Principes, ineptos Iudices eligentes, & latissima dissertatione, Regumque Admonitione, de summa cura, que in Bonis, & Aptis Consiliarijs, & Magistratibus eligendis, haberi debet, & de earundem electionum requisitis, turpibusque, & maxime venialis Ambitus, in eiusmodi officijs execratione, & quod indigere exteris sint preferendi. Pag. 425.

EMB. LIII. Ex Anaxagoræ Philosophiam iam morientis, ad Periclem Regem, serò enim consolantis, & honorantis, responso, Lucernam alat, qui luce opus habet. Quod pro lemmate surxitur, & late illustratur, ad Reges monendos, quàm sit iustum, ut Consiliarios, & Magistratus, qui sibi prudentes, & fideliter inseruierunt, & eorum filios, honoribus, & muneribus prosequantur. Pagin. 439.

EMB. LIV. Ex Pictura Regie Vestis, pluribus Oculis, Auribus, Manibusque polymita, iuxta mentem Themistij, qui late explicatur. Cum lemmate, Administri Principum, & copiosa accurataque Ostratione, quàm sint, & fuerint hi, omnibus Principibus necessarij, dummodo intra sui se moueris metas incobibeant. Pag. 445.

EMB. LV. Ex Templi structura, quod per plures Portas, ad Nomen interius cultum, aditum præstat. Et Fontis, per canales plures, lym-

phas suas deliciosè fundentis. Cum lemmate, Porta ad Principes plures. Et illius questionis dissertatione, An Regibus plures Administros interiores, vel unum dumtaxat, habere conueniat? Et quod hic, semper, ac fieri possit, ex indigenis esse debeat. Pag. 455.

EMB. LVI. Ex Vallo efflorescente, & vitem, in cuius pedamentum positus fuerat, suis frondibus suffocante. Cum lemmate, In Tumidos Administros, & exacta horum descriptione, & detestatione, & quàm sit frequens, ut sub diuitijs, & fortunis festinatè congestis, obruantur, & in spoliis, ubi ceciderint, cedant, qui elati, aliorum spolijs intumuerunt. Pag. 461.

EMB. LVII. Ex Fabula Ephialtes, nimis, properèque crescentis, & idèò ruinam, & locis fulmen percipssi. Cum lemmate, Qui eminent, cadent. Et lata illius fabula, & huius veritatis illustratione, & comprobatione, & quàm sit certum, Summorum apud Reges Administorum (quos Validos, vel Privados vocant) sortem, lubricam, & varijs periculis suppositam, esse. Pag. 461.

EMB. LVIII. Ex Antisthenis Apophthegmate, ad Reges tanquàm ad caminum ignis accedendum esse monentis. Cum lemmate, Regum calor, quomodo suscipiendus? Et copiosa eius tractatione, & au-

rex Mediocritatis, tam in hoc, quam in ceteris rebus, commendatione, & Adagij Proximus Iovi, proximus fulmicui, & similia. Pag. 479.

EMB. LIX. Ex Elephantis, una cum arbore inquam reclinat, cadentis, similitudine. Cum lemmate Nolite confidere in Principibus. Eiusque ex Divinis, & humanis litteris adstructione, & quam sit fallax, & fragilis Regum, & Potentiorum adhesio, comprobatione. Pag. 487.

EMB. LX. Ex Ceruorum pictura, & natura, qui si aures demittunt, surdisissimi, si arrigunt, audientissimi sunt. Cum lemmate Auris Boni, & Mali Principis, & accurata dissertatione illius questionis, qualiter Reges, & Principes, faciles, & ingratas Aures suis subditis, sine Maiestatis contemptu, prestare debeant? Pag. 492.

EMB. LXI. Ex Statera, & humani Capitis similitudine, à Petro Matthæo, & alijs prudenter excogitata. Cū lemmate, Statera Regum, & exacta illius questionis examinatione, An Reges, per se ipsos, subditorum causas audire, & iudicare conveniat, & qualiter utramque Aures præbere, & utramque partem audire conveniat, & non faciles, nec credulos esse, vel suffurronibus, sycophantibus, & delatoribus indulgere. Et quòd iudicij Regum Deus veluti peculiariter adfit, & inde sepe propè divina esse soleant,

ut aliquibus Exemplis ostenditur. Pag. 499.

EMB. LXII. Ex Mercurij alati, & petasati, Icone, & similitudine, quem, ut Deorum Nuntium, in continuo motu, & cursu esse debere, Antiquitas docuit. Cum lemmate Regis præsentia velocis, & accurata illius questionis dissertatione, An oporteat, quòd Reges aliquando sui Regni provincias personaliter lustrent? Et quo modo hoc facere expediat, & quantum gaudij, hilaritatis, & utilitatis ex his visitationibus opportunè factis, Populi recipere soleant. Pag. 508.

EMB. LXIII. Ex Pithæi Regis Tribunali, cui Musarum Templum, siue Chorus, hærebat, ut iuris, & æquitatis singulare commercium ostenderet. Cum lemmate Regum Tribunal, & peculiari eorundem admonitione, qualiter, & quando possint, & debeant strictum iuris rigorem, æquitate mediante, lenire, & iustum ab iniquo secernere. Pagina. 516.

EMB. LXIV. Ex Virginali Iustitiæ Icone, velatis oculis, gladio, & bilance conspicua, leonemque frenatum regentis, & insidentis. Cum lemmate Omnibus æqua, & copiosa de eius picturis, & utilitatibus dissertatione, & Regum in ea æqualiter pauperibus, ac Potentioribus ministranda, obligatione, & admonitione, Pag. 523.

EMB. LXV. Ex Rana Ægyptiæ pictura, & sumpta ab Aliano simi-

lisudine, dum, transversa in ore
virga, se à crocodilis, & alijs va-
lidiorebus piscibus liberat. Cum lem-
mate Iustitiæ Tutamen, & ex sa-
cris, & humanis litteris ostensione,
Virga, sive Sceptri Regij, hoc præ-
cipuum munus esse debere, ut infir-
mos à Potentiorum iniurijs defen-
dat, & pauperes, viduas, pupillos,
miserabilesque personas, sub sua
protectione, & tuitione recipiat.

Pag. 533.

EMB. LXVI. Ex Pittaci Philosophi,
& Leonis Imperatoris Apophtheg-
matis, leges, mania, & oculos Civi-
tatum esse, dicentium. Cum lem-
mate Legum Mutie, Vrbium ma-
nia, & lata, & exacta Bonarum
legum laudatione, & Regum de-
summa earum utilitate, & neces-
sitate commotione, & qualiter se
in eis ferendis, & observari faci-
endis, habere debeant. Pag. 541.

EMB. LXVII. Ex Magnetis natura,
ferreos ad se annulos attrahente,
ita tamen, ut qui longius distant,
segnius, & languidius adstringan-
tur. Cum lem-
mate, Languor le-
gum, & seria, ac vera Regum a-
nimadversione, quantum leges, &
si sancte, & strictè pro lata, ipsis
absentibus, vel illarum implemen-
tum non curantibus, languant.
Proindeque oportere ad Indicas,
& remotas quasvis Provincias,
Selectissimos Magistratus manda-
re. Pag. 552.

EMB. LXVIII. Ex Aucupij, & fori
Iudicialis, iuxta nobile Apophteg-

ma Pij Secundi, comparatione, qua
lata illustratur. Cum lem-
mate Legum, liciumque multitudo exi-
tialis, & huius Axiomatis copiosa
comprobatione, Regumque ad se-
candas brevandasque leges, &
lites, exhortatione, & peculiari
observatione, de origine, & pro-
gressu legum Hispania, qua iam
sua etiam mole laborant. Pagin.
559.

EMB. LXIX. Ex Trajani Impera-
toris, Praefecto sui Pratorij gladium
tradentis, celebri & oce, Cape, si
rectè imperavero, pro Me, sine
liter contra Me. Cum lem-
mate Pareto legi, quisquis legem tu-
leris, & accurata eius illustratio-
ne, ad Reges, & Principes admo-
nendos, nihil aequè ad legum obser-
vantiam, & vigorem conducere,
quàm si ipsi eisdem pareant, qui
scilicet esse dicuntur, & qualiter hoc
vulgare proverbium accipi de-
beat. Pag. 572.

EMB. LXX. Ex Cerui Pictura, &
natura, suo anheliu serpentes à
suis latebris extrahentis, & occi-
dentis. Cum lem-
mate Nulla fraus
tuta latebris, & varijs testimo-
nijs, & exemplis referta Regum, &
Principum Admonitione, ut deli-
cti, & delinquentes inquiri, & pu-
niri studeant, & facinorosis homi-
nibus, ubicumque latentibus, Rem
publicam purgent. Pag. 579.

EMB. LXXI. Ex Fidicivis, Lyrae cor-
dam prius studiosè temperantis, &
ad concentum cum ceteris redu-

Index; & Summarium Emblematum.

centis, quàm rumpentis, & abij-
cientis, similitudine, à gravissi-
mis Auctoribus sumpta, cum lem-
mate, Temperandum prius,
quàm puniendum, & gra-
vum Regum exhortatione, ut hoc, sem-
per ac fieri possit; sequantur, &
pro primis delictis in eos non se-
viant, quos sperare possint, ad
melio-rem frugem in posterum re-
dituros. Pag. 590.

EMB. LXXII. Ex Apum similitudi-
ne, quæ Fucos, ignavum pecus,
iteratò nocentes, acrius quàm pro-
primis excessibus puniunt. Cum
lemmate Iterata culpa, gravius
punienda. Et seria Regum ad hoc
imitandum commonitione, & qua-
liter se in Reos Maiestatis habere
debeant? Pag. 597.

EMB. LXXIII. Ex Vedij Pollionis
historia, ab Augusto iuste reprehensi-
si, quòd servum, ob vas, fractum
murænis mandendum mandavit.
Cum lemmate Noxæ sit æqua pu-
nitio, & lata eiusdem illustratio-
ne, & quòd pœnæ, nò solum debent
respondere delictis, sed suos etiam
auctores, & solitam formam ina-
cerbitate non egredi. Et cur, &
quomodo in crimine Maiestatis di-
vine, vel humane, hoc limitari
soleat? Pag. 601.

EMB. LXXIV. Ex Fascibus, quas
Romani Consules ante se gestabāt,
securibus alligatas, & quid in hoc
iuxta Plutarchum, & alios inten-
derent? Cum lemmate, Cunctan-
dum in pœnis. Quòd late, & ac-

curatè illustratur, ut Reges, & alij,
qui ius gladij habent, commonean-
tur, in supplicijs, maxime Capita-
libus, irrogandis, maturè procedi
debere. Additis aliquibus limita-
tionibus, & declarationibus huius
Regule. Pag. 611.

EMB. LXXV. Ex Iouis Fulminantis
Pictura, & secundum Senecam
doctrina, de ratione, & intentione,
quæ in sœvitibus puniendis haberi
debet, Cum lemmate Plus terren-
dum, quàm torrendum. Quòd
pluribus doctrinis, & exemplis or-
natur, præsertim illo Decimationis,
apud Romanos valde usitato. Et
qualiter Reges hæc imitari debeāt,
& ubi Multitudo, vel communitas
aliqua peccat, animadvertere?
Pag. 622.

EMB. LXXVI. Ex Apum similitudi-
ne, quæ unguunt, & pungunt, &
Regem aculeo carentem habere di-
cuntur. Cum lemmate Pungat, &
ungat, & copiosa Clementiæ lau-
de, & commendatione, & quan-
tum in ea Reges eminere debeant,
misericordiæ plus quàm rigori tri-
buente, & aliquando ob interces-
siones, & alias iustas causas, deli-
cta condonantes, pœnasve mode-
rantes, aut commutantes, & om-
ni semper suppliciorum inferendo-
rum occasione carere cupientes.
Pag. 627.

EMB. LXXVII. Ex Herculis Fi-
gura, æstrum, ignavum pecus, tota-
ti sua clava ferientis. Cum lem-
mate, Ignavia fugienda, & fu-

Index, & Summarium Emblematum.

ganda, & accurata huius Pictura
commentationes, & utiq; Signa via
detestatione, & quantum debeant
Reges, & Principes. hoc vitium à
suis Regnis fugare, & subditos in
laboriosis, & Reip. utilibus operi-
bus exercere, & fictorum mendi-
cantium pauperum, ac Cingaro-
rum, quos Gitanos dicimus, va-
gantia, & redundantia examina
coercere. Pag. 639.

EMB. LXXVIII. Ex Fontis, suis Lym-
phis omnia circum se posita ver-
nantis, florereque facientis, Pictu-
ra, & similitudine, ex quadam lege
Alfonsina desumpta. Cum lemmate
Sic præmijs omnia florent, &
exacta demonstratione, & Regum
Admonitione, quod præmia, & ho-
nores Republicam fecundant, &
secundant, & qualiter se in illis di-
stribuendis gerere debeant? Pa-
gin. 651.

EMB. LXXIX. Ex Pyramidis coro-
nata Pictura, cui hærens humilis ex
se vitis, in altum conscendit, & bo-
tros opimiores emittit. Cum lem-
mate, Docti homines Potentio-
rum adminiculis sublimandi,
& exactissima huius doctrine com-
probatione, & Regum Admonitio-
ne, ut bonis Artibus faverent, nec
sui temporis ingenia, quia patria,
vel quia virva, & recentia, despi-
ciant. Pag. 665.

EMB. LXXX. Ex Tentyritarū Pictu-
ra, & similitudine, qui pusiones ip-
si, Magnos Nili Crocodilos domant,
& frenant, & quò volunt dedu-

cant. Cum lemmate Litterati Prin-
cipibus suspiciendi, quo Reges,
& Principes admonentur, ut si fa-
ma gloriæque suæ in posterum con-
sulere velint, Historicos, Poetas,
& alios Litteratos homines susci-
pian, & suspiciant, eorumque pen-
nis, per ora virorum volitare pro-
curent. Pag. 677.

EMB. LXXXI. Ex cuiusdam Nu-
mismatis Constantini Imperatoris
Icône, quo, quanta Moneta vene-
ratio in esse debeat, ostendebatur,
Cum lemmate Monetæ probi-
tas, & veneratio, & enixa, & Lit-
terata Regum admonitione, ut hoc
semper maximè curent, & quas li-
bet fraudes, & mutationes Mone-
tarum præcaveant, & simul, ne
aurum, & argentum à suis Reg-
nis ab exteris extrahatur, & de-
damnis, quæ Hispania nostra ob in-
curiam, quam in his habuit, & ha-
bet, quotidie præsentit. Pag. 683.

EMB. LXXXII. Ex Apum Pictura,
& imitatione, quæ ita succum ad-
melificandum ex floribus sumunt,
ut eis nihil prorsus suæ veridita-
tis, & utilitatis exugant. Cum lem-
mate Tributa qualiter indicen-
da. Et utili, ex varijs locis, &
exemplis, Regum Admonitione,
quantum oporteat, hac in parte
Apes imitari, & subditos tendere,
ubi res postulat, non de glubere, &
necessitate cessante, gratia tribu-
ta, quæ ipsa extorsit, allevare.
Pag. 694.

EMB. LXXXIII. Ex Principis Pictu-

Index, & Summarium Emblematum.

ra à suis pro umbra, pro aere, pro fumo Tributum exigentis. Cum lemmate, In Principes insueta Tributa Imperantes, & exemplis, damnis, & execrationibus eorum, qui in hoc exceperunt, & illius questionis resolutione. An Reges, sine sui Regni Consilio, & assensu vota, & gravia Tributa Populis indicere possint: Et an expediens videri possit, legē Iuliam de viceesima hereditatum, aut aliàs similes, in usum reducere? Pag. 702.

EMB. LXXXIV. Ex serpentis similitudine, qui infantem, cuius sanguinem exugit, cauda in os demissi demulcet. Cum lemmate In crudeles Exactores, & Regum Admonitione, de damnis, & oppressoribus, quas subditi ob hoc genere haereditum pati solent, quae ipsis Tributis duriores existunt, & qualiter de illis reformandis, & puniendis satagere debeant? Pagina. 711.

EMB. LXXXV. Ex Pictura Historiae Constantij Imperatoris, legatis suas divitias in vassallis divitibus ostendentis. Cum lemmate Regum verus Thesaurus, & vera, & seria eorundem admonitione, ut intelligant, quod, & si in Principibus damnari non possit Thesaurorum ad bonum finem congestio, veri tamē Thesauri in vassallis divitibus, & bene se habentibus, & in ipsorum Principum Patrimonium, & reddituum, & sumtuum

economia, & mensuratione consistere. Pag. 719.

EMB. LXXXVI. Ex Oceani, iuxta mentem Patati, pictura, & similitudine, in quem, quae ab eo fluunt, aquae, cum fœnore refluant. Cum lemmate Fluunt, & refluant. Ad Reges admonendos, & exhortandos, ut in suos munifici, & liberales existant, cum in ipsorum tandem utilitatem redundet, quicquid in illos benignè contulerint. Pag. 726.

EMB. LXXXVII. Ex duorum Regum pro terra, ad id exiguo Sphaera puncto, digladiantium, Pictura, & similitudo à Plinio, Seneca, & alijs, sub servatione. Cū lemmate In Reges pro terra puncto certantes, & exaltissima huius vanitatis, vel verius insanitatis, demonstratio, & Regum exhortatione, ut eiusmodi bella, prorsus iniusta, & perniciose, refugiant, & suis Regnis, terminisque contenti; in illorum recta administratione, conservatio, atque unione laborent. Pag. 732.

EMB. LXXXVIII. Ex Gallorum Gallinaceorum, pro sola gloria invidiarum inter se acriter contententium, Pictura, & natura, quae latè illustratur. Cum lemmate In gloriam pro sola gloria certamen. Et Regum omnium (sed precipue Gallorum) Admonitione, ut ab huiusmodi bellis, ad quae suscipiuntur, abstineant, & falsas, atque affectatas causas illo-

Index, & Summarium Emblematum.

rum in gloriosos Hispanie nostrae Reges moruendorum, praetexere desinant. Agnoscantque simul, nihil magis Reges dedecere, quam aliorum rebellibus opitulari, cum potius deluti fratres esse debeant, & fraternam sese, & reciproca charitate iuvare. Pag. 742.

EMB. LXXXIX. Ex Munere Ranae, Sagittae, Muris, & Arvis, à Scythis Dario per legatos delato, & eius explicatione, & ad dâna, miseras, & calamitates, quae bella generare solent, applicatione. Cum lemmate Belli damna, & copiosa eorum ostensione, & execratione, Regumque adhortatione, ut à bellis, quantum fieri possit, abstineant, & ubi excusare non valeant, in hostium prouincijs, potius quam in proprijs, exerceant. Pag. 753.

EMB. XC. Ex Maris, contrarijs ventis concussi, similitudine, à Diuo Chrysostomo sumta, & ad damna, & concussiones, quas Populi ob Regum discordias, & bella patiuntur, aptata. Cum lemmate Regum bella Populos quassant, & dilucida eius comprobatione, pestis, & belli comparatione, & repetita Regum Admonitione, ut non nisi ex magna, & inexcusabili causa, suos subditos his damnis afficiant, & an, & quâdo possint, eosdem, etiam inuitos, ad bellandum compellere? Pag. 762.

EMB. XCI. Ex Aquila, & Cybindi collutatione, quae utrumque alijs in facilem praedam exponit. Cum

lemmate, Belli inter Finitimos Reges periculum, & enixa Catholicis, & Christianissimis suasionem, ut internecina, quae in segerunt bella, in Turcas, & Fidei hostes tandem conuertant, ne aliter (quod Deus avertat) eisdem in praedam cedant. Et quàm sit turpe, & periculosum, cum eiusmodi hostibus, aduersus Christianos, sedus inire, vel se eis in protectionem, & clientelam committere. Pagin. 769.

EMB. XCII. Ex Apum Pictura, & natura, quae talis esse fertur, ut nisi suo praecunte Rege, ad bella non exeant. Cum lemmate Rex bellis interfit, & exacta huius questionis dissertatione, An, & quo modo expediens sit, ut Reges Personaliter bellis interfint? Adductis pluribus locis, & exemplis, de bonis effectibus, quos in hoc, & in alijs, praesentia Principum operatur. Pag. 778.

EMB. XCIII. Ex Hispania Regum Aurei Velleris, siue Agni, stemmate, quod sub Leone torques scintillans circumdat, de cuius origine, & significatione plura traduntur. Cum lemmate Parcere subiectis, & egregia Regum Admonitione, qualiter se cum devictis, & supplicibus hostibus habere debeant? Pag. 786.

EMB. XCIV. Ex Pacis nova Pictura, quae eius ubertatem felicitatemque plenissimè representat. Cum lemmate Pacis commoda, & En

Index, & Summarium Emblematum.

comia. Quod latè ex Divinis, & humanis litteris illustratur, ut Reges, & Principes ad eam optandam, & amplectendam, accedantur, ita tamen, ut non idè imparati sint, & Armorum curam prorsus omittant. Pag. 795.

EMB. XCV. Ex Urbis, mœnium vicæ, armatis, & sibi sociatis, atque hærentibus viris, circumdata, ex Issæi Apophthegmate sumta similitudine. Cum lemmate, Concordia, quos unit, rounit. Et lata huius virtutis ad Reges, & populos omnes commendatione, & obiter illius questionis resolutione, An urbes muris cingi, & Vallari conveniat. Pag. 802.

EMB. XCVI. Ex Templi Iani aperti Pictura, & Romanis ante illud vota fundentibus, Consule tamen interim militaria curante. Cum lemmate Orandum, & operandum. Et huius Moniti elaborata comprobatione. Ut Reges intelligant, Gratissimè esse Deo, si ei suas omnes actiones commendent. Ita tamen, ut ipsi, sua ex parte se iuvent, & humanis medijs, & auxilijs, Divinorum dignos efficiant. Pag. 808.

EMB. XCVII. Ex Equi, cursum oblatrantes canes non remorantis, similitudine, aut mulieris, oræ, ne quicquam gallinis glacidantibus, extrahentis. Cum lemmate Vulgi Iatratus spernendi. Quo Reges admonemus, ne ab exequendis benè pensatis actionibus, ob vanas

vulgi voces desistant, de cuius procaci, & mutabili natura plura traduntur. Pag. 816.

EMB. XCVIII. Ex Similitudine Vmbra, que semper eos comitatur, quos radij Solis illustrant. Cum lemmate, Virtus invidiam gignit, & superat. Quod latè exornatur, ad Reges, & Principes admonendos, ut invidentium, & calumniantium Sycophantias, & iniurias, & libellos famosos contemnant, & sola sua virtute superari posse confidant. Pag. 821.

EMB. XCIX. Ex Cressi ad Cyrum Apophthegmate, quo, à Solone doctus, neminem ante obitum Beatum iudicari posse, commonuit. Cū lemmate, Beatus ante obitum nemo. Et lata huius historie, & ententie enarratione, & illius questionis dissertatione, An, & quomodo possit quis, de Magnatibus, & Potentatibus, qui adhuc vivunt, Historias, vel Panegyricos et vulgare? Pag. 830.

EMB. C. Ex Pictura Pantheoris, in Divi Laurentij Templo, apud Escoriali, in Sepulchrum Hispanie Regum novissimè, & pulcherrimè fabricati. Cum lemmate, Munimentum ex Monumento. Et ultima ad Reges, & Principes Monitione, ex sue fragilitatis, & Mortalitatæ conditione desumpta, ad eosdem, dum vivunt, præmuniendos, & in recto virtutis tramite continendos.

FINIS.

PRÆTERMISSA.

POST hunc Librum typis excussum, ad manus meas pervenit Alter Iulij Guillelmi Zingresij, Centuriam pariter unam Emblematum Ethico Politicorum continens, quæ inter, tria, vel quatuor inveni, quæ prorsus cum à Nobis excogitatis conveniunt. Et in eorum, & aliorum notis, plura quidem loca, quæ per totum hoc nostrum opus spargi possent, & valdè in eo tractata confirmare. Nos, cum iam manum (quod avertit) de tabula levaverimus, & nimij potius, quàm parci, in eiusmodi allegationibus censi vereamur, satis habemus hoc indicasse, & cum Poeta fateri, *Non omnia possumus omnes.* Doctorumque hominum esse, plura relinquere, quædam etiam ignorare, maxime in hoc argumento, in quo, qui omnia, quæ dici possent, congerere, & expendere vellet.

*Ille pulveris Eritij, Syderumque micantium
Subducet numerum prius.*

Vt alibi Catullus scripsit. Sed adhuc, si lubet, ad ea quæ Emblemate XII. & sequentibus de officio Regum, & Capituli, dixi, & quod suis, omnes sensus, omnem curam, impendere debeant. Adde Erasimum in similibus, rectè docentem: *Quod Sol in cælo, id Princeps in populo. Sol, oculus Mundi, Princeps, oculus multitudinis. Quod animus in homine, id Princeps in civitate, Animus sapit, Corpus obtemperat.*

Ad id, quod Emblemate XV. de Damoclis historia recensui, vide omninò Sidonium Apollinarem, lib. 2. Epist. 13. Eandem elegantissimè referentem, & Anamianum Marcell. Boethium, Policrarum, & alios, ibidem à Savarone relatos.

Ad Embl. XVI. ubi pluribus probo, Imperium nihil aliud esse debere, nisi curam salutis alienæ, populique custodiam. Adde Diemem Cassium, lib. 5. & tradita ab Stob. fern. 44. & 52. & Plutarch. in lib. de doctrina Princip. sic inquentem: *Atque hic est Principis metus, & humanus, nec ingenerosus, ut his, quibus imperat, metuat, neque à se inficio ledantur, non aliter atque canes nocturni, ac laboriosam agentes in septis ovium custodia: simul atque truxem audiunt feram, timent, non sibi, sed his quæ custodiant.*

Ad Embl. XVII. ubi de Regum Vigilia. Adde insignæ Hannibalis exemplum, & carmen de eo apud Sil. Italicum, lib. 12.

*Vigil ille, nec ullam
Ad requiem facilis, credensque abscedere vitæ,
Quod super eripias tempus,*

Et Agapetum Diaconum in parænet, ad Iustin Imp. Gen. gubernator, ita vigilet Imperatoris oculatissimus intellectus, continens turò æquitatis clavos, atque expellens fortiter impetuosos iniquitatis factus, ut ne Cymba mundana Reip. illidatur eis.

Ad Embl. XIX. ubi de Mossynæcorum more, in ignavis Regibus puniendis. Adde Ammian. Marcel. lib. 28. similem morem in Burgundijs, & Egyptijs recensens, etiam si quid fortuito minus prosperum contigisset, his verbis. *Apud hos generali nomine Rex appellatur Hendinas, & ritu veteri, potestate deposita, remouetur, si sub eo fortuna turbaverit belli, vel segetum capiam negaverit terra. Quemadmodum solent Egyptij casus eiusmodi ad signare Re. Fortibus.*

Ad Embl. XX. num. 5. ubi cum Aristotele dixi, Homines multa ex brutis discere posse, vide quæ in eadem sententiam, ad ipsos verè secundandos, tradit Seneca lib. 2. declam. cap. 19. Cassiod. lib. 5. Epistol. 33. Justin. Imp. in Novell. 90. in princ. & omninò carminæ Nicandri apud Stob. fern. 56.

Ad Embl. XXVI. ubi eos notavi, qui Reges, prorsus illiteratos, exoptant, vide Muretum oratione 27. quæ ad eò est elegans, & nervosa, ut vix putem, quemquam illam legere posse, quin singulari eruditionis amore accendatur.

Ad Emb. XXXIII. ubi nimium Venationis studiù, & sumptum, in Regibus cargo. Adde nobile exemplum, & Fidorum Consiliariorum circa hunc excessum animadvertionem, apud Vasconcel. in anaceph. Reg. Portug. pag. 113. & seqq.

Ad illud Embl. XLVI. num. 38. Quod bona ratio Status, à bona, & secunda conscientia dependet, vide omninò Giurbam cons. 1. per totum.

Ad Emb. XLIX. ubi de veritate ab Aulis, & Auribus Principum exulante, conqueror, Adde Am. Marcel. lib. 27. ita signanter loquentem: *Hæc autem, & similia, altiore fastu quidam Principes agunt, quod amicis emendandi secus cogitata, vel gesta, copiam negant: Inimicos loqui terrent amplitudine potestatis: nulla vacat questio pravitatum apud eos, qui, quod volunt, maximas putant esse virtutes.*

Ad illud Emblem. LXIX. num. 3. ubi cum D. Hieronym. & alij stetigj; Reges soli Deo peccare, cum humanis legibus quo ad coercitionem soluti sint, vidè bona loca Otthonis Frisingensis, Greg. Turonens. & aliorum, quæ in idem expendit Iust. Lips. 2. pol. cap. 1. & Hugo Grotius in sparsione florum ad Pandect. ad l. Princeps, D. de legibus.

Ad Emb. LXXVI. In quo Reges, Clementes, & legum pœnas interdum ex æquitate moderantes, desidero, vide insignem locum Demosthenis, apud Cassan. in Catalog. part. 5. consider. 6. Senec. lib. 2. de consolat. cap. 7. ibi: *Clementia liberum arbitrium habet, nec sub formula iudicat.* Erasim. In Adagio, *Sub formula.* Et Am. Marcel. lib. 16. ibi: *Hætenus incensent iura Clementiam, sed Imperatorem mitissimi animi legibus præstare ceteris decet.*

Ad Emb. LXXIIX. qua parte probo, Cordatos Reges, præmiorum, & gratiarum largitionem per se, non per suos Administratos facere debere, né aliter suam Maiestatem horum servam efficiant, vidè omninò Am. Marcel. lib. 18. ubi de Constantio Imp. loquens, qui se Eusebio, suo Cubiculario, nimis hac in parte submiserat, sic sarcasticè loquitur, *Mercari complures nitentur Eusebij favorem, cubiculi tunc præpositi, apud quem, si vera dici debent, multa Constantius potuit.*

Ad Emb. LXXIX. quo probo, Doctes à Potentioribus sublimari debere, Adde nobile apophthegma Sigismundi Regis Bohemiç, quem, Nobilibus de hoc querentibus, respondisse ferunt: *At, Cur non Ego eos quoque provebam, quos natura provexit, & mirabilibus donis exornatos, supra alios collocavit.*

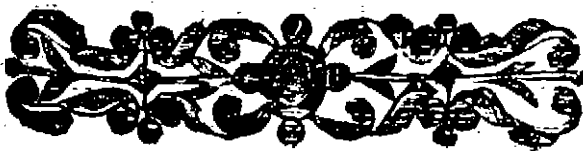
Ad Emb. XCIX. ubi ex Cresci exemplo probo, neminem ante obitum, felicem dici posse, vide Velleium Patro, lib. 2. de Sylla post Plutarch. dicentem: *Felicem se appellare iussit. Quod quidem usurpasset iustissimè, si eundem, & vincendi, & vivendi finem habuisset.* Et Boeth. de Consol. lib. 1.

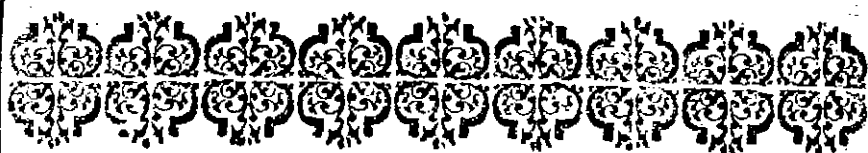
*Quid me felicem toties iactastis amici?
Qui cecidit stabilis non erat ille loco.*

Et à pluribus adijciendis propter libri molem abstinco: *QUÆCUMQUE IN EO DICTA SUNT SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIAE, ET CIVIS LIBERTATIS MELIUS SENTIENTIS CORRECTIONI SUBMITTENS.* Et cum Boethio lib. 3. de consol. metro 9. Deum precando, concludens.

*O qui perpetua Mundum ratione gubernas,
Da Pater angustam menti conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni, da luce reperta
Inte conspicuos animi desigere visus.
Disijce terrenas nebulas, & pondera molis,
Atque tuo splendore mica, Tu namque serexum,
Tu requies tranquilla p̄s, Te cernere finis,
Principium, Vector, Dux, Semita, Terminus idem.*

GLORIA TOTA DEO, QUI NOBIS HÆC OTIA FECIT.

Totum condens. Totum complens.

EMBLEMA I.

*Ex nihilo feci, totum impleo, cuncta guberno.
Meq̄, volente stetit; Meq̄, volente ruet.
Cedite mortales, Dominans Ego solus in Orbe,
Condere qui haud poterit, nec Dominator erit.*

COMMENTARIUS.

A SUMMO sumo Principe principium, & hoc Emblemate eos, qui terræ præfunt, monitos velim, excelsis excelsiorem esse alium, ut Salomon dixit, & tunc demum stabilem sibi Dominationem figere, vel fingere posse, cum Maiestatem suam, iuxta Divi Augustini consilium, Maiestati Dei famulam fecerint, humiliq̄ & submisso corde cognoverint, se illius comparatione nihili pendi, qui ex nihilo eosdem ipsos, & totum hunc mundum, qui omnia continet, fecerit, & in nihilum, ubi sibi libitum, fuerit, reducere possit.

Ecclesiastes 5.7.

D. Aug. de Civit. Dei lib. 5. cap. 24.

2 ET cuius unius (ut veterum Philosophorum sententia est) omnia

A sunt,

tunt, & omnia unum, atque unius ut omnium causæ, utpotè omnium Patris, omniū Conditoris, Conservatoris, Custodis, Principij & finis, inde finibilis, interminabilis, immensi, incomprehensibilis. Quem sola iam Fides amplectitur, quando ratio, & natura, etiam Angelica, plenè non capit: cum ipsa omnia, quæ formavit, excedat, & totus ubique in eisdem rebus, quas formavit, fovendis, incubandisque consistat, cœlum & terram solus implens, ut apud Ieremiam habetur, lucemque, ut D. Paulus ait, habitans inaccessibilem, & tenebras ponens latibulum sui. Quo fit, ut & ipsum solum, tanquam verum, ac solū totius Mundi Regem, omnes Mundi Reges venerari, ac revereri debeant, cum ipsius solius sit totum Mundum implere, cuius & condere æqualis voluntas, ac potestas fuit.

Et hoc est, quod præfens (ut vides) Emblemata designat, sub Dei Patris figura, super utrumque globum cœlestem, & terrestrem recubantis, & sibi utriusque veram dominationem ex præfatis titulis afferentis. Quos cum terreni Reges prætexere nequeant, par est ut cœlesti colla submittant, & Achillis illud in memoriam revocantes; *Omnia sunt definitè constituta, præterquam Dijs imperare; nullus enim liber est nisi Jupiter.* Horatij,

*Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsas Imperium est Iovis,
Clari giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.*

Et Nabuchodonosoris exemplum veriti, qui, ut sacra recenset Historia, rebus secundis elatus, statuam sibi auream inmensæ magnitudinis posuit, adorarique eam, ut divinam effigiem, præcepit, & iata in tres pueros Hebræos, Sidrach, Misach, & Abdenago, id facere averfantes, capitali sententia, in has voces blaiphemas, & impias proripit: *Quis est Deus, qui eripiat vos de manu mea?* Propter quod eidem, in solitudinem feritatemque damnato, ut D. Paulinus ait; *Luctuosa concretio capitis intonsi, in iubam leonis horruit, ut etiam corporis specie transires in belluam, qui non solum à Regnis suis, sed etiam à se, suis exularet humanis, coma tristi leonem; unctis unguibus, vulturem, sensu, & pabulo, bovem referens, ne unius tantum belluæ similitudinem ferres in pœnis, qui multarum similis fuisset in meribus.*

Et ad hanc Dei Optimi Maximi potentiam, & in rebus omnibus præsentiam, sive, ut ita loquar, interessentiam, vel, ut Theologi dicunt, *Ubiqueitatem*, illud Genesis pertinet, *Spiritus Dei ferebatur super aquas*, ubi plures ex sacris Patribus legunt, vel explicant, *Fovebat*, sive *Incubabat*, in gallinæ similitudinem, ova suo calore confovētis, & animantis. Cū & ipse Spiritus sanctus Deus sit, qui non loco continetur, nec distenditur, nec temporum mutationibus subiacet, sed est ubique præfens, ac totus, & ex ipso, & per ipsum, & in ipso sint omnia, ut à D. Paulo docemur, & multò ante à Regio Psalte dū canit, *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò a facie tua fugiā? Si ascēdero in cœlū tu illic es; si descēdero ad infernū ades, si sumsero pœnas meas diluculo, & habitavero in extremis maris: etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.*

Ierem. cap. 23.

D. Paul. 1. Tim. 6.

Æschil. in Prometheus ligato.

Horat. 3. Carmin. Od. 1.

Daniel. cap. 3.

S. Paulin. epist. 4. ad Sever. Sulp.

Genes. 1. ubi latè Perer. Mariana, Delrius, Mercennius, & alij.

D. Paul. ad Rom. 13. 36.

David Psal. 138.

6 Divus etiam Augustinus, a quo & habuit S. Bonaventura, idem ipsum his verbis expressit: *Solus Deus totus oculus est, totus manus, totus pes est. Totus oculus est, quia omnia videt; totus est manus, quia omnia operatur: totus pes, quia ubique est: cum illum nullus circumferiat locus, & solus sit præsens, etiam ijs, qui longè sunt à se. Et iterum, non minùs ad rem nostram, initio suarum confessionum, sic habet: *Capitunt ne ergo te cælum & terra, quoniam tu implet eas? An implet, & restat, quoniam non te capiunt? Et quò refundis quicquid impleto cælo & terra restat ex te? An non opus habes, ut à quoquam continearis, qui continet omnia, quoniàm qua implet, continendo implet? Non enim vasa, quæ te plena sunt, stabile te faciunt, quia etsi frangantur non effunderis.**

D. Aug. sup. Psal.
120. S. Bonav. in
Pharet. lib. 1. c. 1.

7 Et rursum, & adhuc melius ita inquit: *Substantialiter Deus ubique diffusus. Sed sic est Deus per cuncta diffusus, ut non sit qualitas mundi, sed substantia creatrix mundi, sine labore regens, & sine onere continens mundum. Non tamen per spatia locorum quasi mole diffusa, ita ut in dimidio mundi corpore sit dividuus, & in alio dimidio dividuus, atque ita per totum totus. Sed in solo cælo totus, & in sola terra totus, & nullo contentus loco, sed in se ipso ubique totus. Et postea: *Idem enim ubique esse dicitur, quia nulli parti rerum absens est. Idem totus, quia non parti rerum partem suam præsentem præbet, & alteri parti alteram partem, æquales aequalibus, minori verò minorem, maioriq; maiorem: sed non solum universitati creaturæ, verum etiam cuilibet parti eius totus pariter adest, &c.**

Idem Aug. epist.
57. ad Dardan.

8 Eadem propemodum idem Augustinus, Gregorius, Isidorus, Iustinus Martyr, Ambrosius, Clemens Alex. Arnobius, Tertullianus, Bernardus, & alij sancti Patres passim expendunt, dum omnem illam continendi rationem, qua Deus cuncta cõplectitur, videt ac fovet, exponunt. Quorum scriinia compilare opus non est, præsertim cum id iã diligenter præstiterint doctissimus Pet. Faber in singulari illo libro, cui *Dodecæmenon*, sive de Dei nomine, atque attributis titulù fecit, & Ioannes Filescus in alio, in quo Deum esse centrum, & locum rerum omnium ostendit. Quibus addere licet Theodoretum Episcopum Cyri, huic causæ, Mundi per tot annorum curricula indefectibilem permanentiam, sic tribuens: *Deus gubernat hanc rerum universitatem conditor. Nec ut Faber discedit à navi extructa, relinquens eam nautis gubernandam. Sed idem est & fabricator navis, & materia plantator, & gubernator clavum tenens; cuius rei testis est tot annorum conversio, & temporis dæuturnitas, nihil omnino detrimenti huic navi afferens; sed eam salvam, atque integram, non modo primis hominibus, sed etiam universa posteritati ostendens.* Et est etiam lectu dignus Iustus Lipsius, hæc eadem omnia elegantissimis verbis edisserens, quæ quoniam ego alibi retuli, hic non transcribo.

Pet. Fab. in d. dec.
cap. 4. Filesc. lib.
1. select. cap. 1.

9 Neque mirum est Sanctos hos Patres, quibus lux Evangelicæ veritatis affulsit, hæc agnovisse, cum Ethnici etiam Scriptores, naturali tantum ratione ducti, idem ipsum fuerint assequuti. Inter quos nihil magis repetitum, aut decantatum invenies, quàm illud,

A Iovis principiam, Iovis sunt omnia plena.

Iuppiter est quacumque vides, quacumque moveris.

Lipf. de Constant.
lib. 1. c. 13. & Ego
1. tom. de Indiar.
gubern. lib. 2. c. 2.
n. 1. qui eius verba
refero.

Aratus in Phœno-
menis, Virgil. in
Palem.

Apul. in lib. de num.
do, ad finem.

Vnde Orpheus apud Apuleium sic cecinit:

*Iuppiter omnipotens, est primus & ultimus idem:
Iuppiter est caput, & medium, Iovis omnia munus.
Iuppiter est fundamentum humi, ac stellantis Olympi,
Iuppiter & mas est, & foemina nescia mortis;
Et pelagi radix, Sol, Luna, est Iuppiter ipse;
Omnipotens Rex est, Rei omnis Iuppiter ortus.*

Virg. 4. Georg.

Virgilius quoque Pythagoræ doctrinam sequutus, asserentis Deū esse immistum elementis omnibus, & rebus visibilibus, etiā in apibus; alijque animalibus, divinam hanc adstantiam agnoscit, sic inquit,

*Esse apibus partem divina mentis, & haustus
Ætherios dixere, Deum namque ire per omnes
Terrasque tractusque maris, cælumque profundum;
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.*

Idem Æneid. 6.

Et rursus habet,

*Principio cælum, ac terras, camposque liquentes,
Lucentemque globum Luna, Titaniaque Æther,
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agit at molem, & magno se corpore miscet.*

Eugub. de Peren.
Philosoph. lib. 1.
cap. 3.

Ob quæ loca Virgilium cum Davide comparat Eugubinus, & ad eadem respiciens Baptista Mantuanus, ita ait,

*Cuncta Deus replet: Deus est supra, Deus infra.
Ætherios Orbes habitat sub Sole, sub Aura,
Sub tellure latens, sub Dite, sub æquoris undis:
Omnia plena Deo.*

Mantuan. in carm.
de Deo.

Eademque carmina esse puto, quæ citantur à Catone, sive illo, quisquis fuerit, qui Disticha, quæ Moralia vocantur, certè Catone digna, composuit. Dum in primo sic habet,

*Si Deus est Animus, nobis ut Carmina dicunt,
Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.*

Erasm. & Scalig.
in notis ad hæc Distich.
Pontan. in bellarijs
Articis, 2. par. pag. 518.

In quo exponendo, licet non parùm Erasminus, Scaliger, & alij vexentur, facilis tamen mihi sensus esse videtur, si ad hanc Dei in rebus omnibus, & in nobis metipsis animationem, incubationemque respexisse dicamus, & coma illud, quod vulgò post verbum *Animus* ponitur, ad sequens *Nobis* transferatur, & ita legamus,

Si Deus est animus nobis, ut Carmina dicunt.

Seneca passim, sed præsertim 2. nar.
quæst. cap. 45.

Seneca quoque, (ut innumeros alios præteream) multus passim est suis in libris in hoc argumento, & nihil aliud esse Naturâ docet, *Quàm Deus, & divina ratio, toti mundo partibusque eius indita, atque inserta, & se visus sustinens.* Et ad Lucilium scribens, in nulla re magis, quàm intra ipsum hominem, Deum existere, his verbis, perpetuò mente tenendis, observat; *Prope Deus est, mecum est, intus est. Ita dico Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, bonorum malorumque nostrorū observator & custos. Hic prout à nobis tractatur, ita & nos tractat ipse: Bonus verò vir sine Deo nemo est, &c.*

Idem epist. 41. ad
Lucil. vide Lips.
in Mantud. diff. 19.
& in Physiolog. 37

Ad quem locum nescio an respexerit Prudentius dum postquam

nos monuit, quo pacto singulis diebus mores nostros componere debeamus, ita subdit:

*Speculator adest desuper
Qui nos diebus omnibus
Actusque nostros prospicit
A luce prima in vespere.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur quicquid est,
Humana quod mens concipit;
Hunc nemo fallit iudicem.*

Prud. in Hymn.
matut.

15 Illud certè scio, debere Nos Christianos homines pudore suffundi, cum apud Senecã, & alios Gentiles Authores, ad eò pia, ac Christiana documenta comperimus. Ideòque mihi succentendum nõ esse, si in ijs commetarijs, multus fortè in illis referendis delicatis aliquibus videar; nam ut præclare D. August. scripsit, *Ex eorũ bene dictis, aut bene factis, scilicet stimuli ad virtutem sumi possunt: cum subeat animo, quam turpe sit, non ea perspicere peccata Evangelica luce illustratum, quod perspicuum est ijs, quibus sola natura scintilla prælucebat.*

D. Aug. lib. 2. de
Doctr. Christ.

16 Ex quibus apparet, non minùs verè, quam apud Empedoclem, & alios, Deum spheram incomprehensibilem appellasse, cuius centrum ubique, circumferentiã nusquam, nisi in se ipsa. Et Theophilum rectè dicere potuisse, verbum Græcum, THEOS, unde & Latinũ DEVS, inde deductum, quòd apud ipsum res omnes suam securitatem, & custodiam asservent; non aliter, atque in suo centro, tanquã in loco magis securo, magisquè salutari, naturales, gravitate præditæ, continentur, atque servantur. Vel à *currendo*, quia Deus omnia movet, in operatione præducit, nutrit, sua providentia disponit, gubernat, vegetat, & vivificat: singulisquè rebus essentiam suã cõmunicat, atque, ut notrorum verbis utar, effendi modum & gradum largitur, simulquè easdem conservat, & unamquamque illarum ad finem suum, sibi què cõgruum dirigit.

Theoph. lib. 1. ad
Autolycum.

17 Quæ omnia satis (ni fallor) nostri Emblematis thema, ac lema explicant, & illustrant. A quo non multum distat aliud Achillis Bochi, in quo Deum in orbem insubstantè depingit, & huc (pariter ac nos facimus) omnia complere, animare, & movere longo carmine explicat.

Achil. Boch. symb.
140. lib. 5.

18 Et post hæc scripta, idem ipsum pie, ac doctè insinuasse comperio Guillelmum Hesium è Societate Iesu, sub pictura cuiusdam circuli, in quo minor alius includitur, & simul tetragonus, hexagonus, & octagonus, quasi qui numeros omnes absolute comprehendat, cã hac Epigraphæ, *Omnia in uno, & in omnibus unus;* & his carminibus quæ sequuntur:

Guiller. Hesi. lib.
1. emb. 1.

*Qui cuncta claudit, ambituque comprehendit,
Cunctis tenetur clausus, atque comprehensus.
Par semper, idem semper, unus est semper.
Summo tenentur cuncta, summus incunctis:
Sed ille, vel sic comprobatur immensus.
Summo teneri, qui recusat, inscriptus,
Summum nec ille continebit inscriptum.*

19 Discant nunc ergo Reges mortales, quanta inter ipsos, & immor-

David Psalms. 2.

David d. Psalm. 2.
vers. 9.

Apocal. 19. 16.

D. Paul. 2. ad Phi-
lip. 10.

Isai. 19. 16.

D. Prosp. in lib. de
provid. Dei.Octav. Minut.
foelic.Anson. in Paneg.
ad Gratian.

calem, sit differentia; & iuxta Davidicum monitum: *Erudimini qui iudicatis terram, servite Domino in timore; & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via sua. Cum excarserit in brevi ira eius, Beati omnes, qui constituent in eo.* Nec se ei nimio factu prætumidi, vel secundis rebus elati, aut adulatorum (quod frequenter accidit) lenocinijs decepti, pares esse contendunt; qui eosdem tanquam vas figuli confringere potest, & habet in vestimento, & in scemore suo scriptum, *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Et ad cuius vel solum nomen, omne genu celestium, terrestrium, & infernorum flecti debere Apostolus docet.

Quo eum ore, ut Isaias ait: *Lutum contra figulum superbiat, vel cogitabit? Et dicat opus factori suo, non fecisti me, & figmentum dicat fictor suo, non intelligis?* Vel qui ne muscam quidem creare potest, cum illo contendat, qui mundialem hanc machinam, tanta rerum diversitate constantem, ex nihilo condidit, & tanquam si nihil faciat, per tot sæculorum seriem, illasam, fartam tectamque, divina sua adiutentia, ac providentia conservat? Et de quo non minus verè, quam picè, canere potuit D. Prosper: Aquitanicus:

*Hic Auctore carens & tempore, permanet idem
Senper, & immensum, nec sæcula, nec loca claudunt.
Hic nullis mundi causis extantibus in se
Quicquid vellet habens, cum visum est, omnia solus
Condidit ut voluit, formas numerosque modosque.
Et genera, & vitas statuens, & semina rebus,
Quicquid inest cælo, quicquid terra marique;
Quicquid quocumque est in corpore, siue animatum,
Sive expers anima, calida, humida, frigida, sicca;
Uno extant Auctore Deo: qui divite Verbo,
(Quod Deus est) rerum naturas, atque elementa
Protulit & summis Opifex intentus & imis, &c.*

Sed audi precor Octavium Minutij foelicis, eleganter hæc omnia referentem, & perpendentem, & ex mirabili cæli, & syderum motu, terræ per anni tempora mutatione, maris reciprocis æstibus, hominum, & animalium natura & varietate, hæc inenarrabilem Dei potentiam, providentiam, & in rebus omnibus inter essentiam colligentem, suamque orationem his verbis claudentem: *Quod si ingressus aliquam domum, omnia exulta, disposita, ornatam vidisses; utique præisse ei crederes Dominum, & illis bonis rebus multo esse meliorem. Ita in hac mundi domo, cum cælum terramque perspicias, providentiam, ordinem, legem: crede esse universitatis Dominum, Parentemque, ipsis syderibus, & totius mundi partibus pulchriorem.*

Eant igitur, aut pereant etiam, impudentissimi adulescentes, qui luteis, ac terrenis Principibus assentantes, parum se illos extollere censuerunt, nisi divinis quoque titulis, honoribus, & attributis donarent, ac demulcerent. Inter quos Ansonius, vel hanc, *Vbi questatam, quam solius Dei propriam esse ostendimus, suo Imperatori Gratiano. his verbis tribuere veritus non fuit: Ades enim locis omnibus, nec*

23 *ner iam miramur licentiam Poëtarum, qui omnia Deo plena dixerunt.*
Et, ut expressius, ita & absurdius, Mamertinus, qui in Genethliaco ad Maximianum, & Dioeletianum Imperatores, qui se Herculeos passim fuerunt nuncupari, sic dixit: *Itaque illud, quod de Iove eccinit Poëta Romanus, plena Iovis omnia esse, id scilicet animo contemplatus, quamquam ipse Iupiter summum cæli verticem teneat, supra nubila, supra vos sedens in luce perpetua, numen tamen eius ac mentem toto infusam esse mundo: id nunc Ego de atroque vestrum, ubicunque sitis, in unum licet Palatium concesseritis, divinitatem vestram ubique versari, omnesque terras, omniaque maria plena esse vestri. Quid enim mirum, si cum possit hic mundus Iovis esse plenus, pissit & Hercules.*

Mamertin. in Pa-
negyr:

24 Quanto modestius Agefilaus, cui cum Thasi templa, ac divinos honores decrevissent, utpotè Principi de ipsis optimè merito, sciscitatus est ab eorum legatus, qui hoc postulatum venerant, num ipsi potestatem haberent ex hominibus creandi Deos? Respondentibus se habere, dixit: *Vos ipsos primùm Deos facite, tunc vobis credam, quòd me Deum facere poteritis.*

Agefilaus in eius
Apophtheg. apud
Erasm.

25 Alexander etiam Magnus, etsi aliquando Deus haberi, ac salutari voluerit, habitumque Deorum assumerit, modestè tamen ob hanc divinitatis affectationem ab Olympiade matre taxatus fuit, ea eleganti epistola, que apud Ageilium habetur. Ac præterea ipse, cum graviter in expugnatione cuiusdam urbis vulneratus, missionem sanguinis, & crescentem vulneris dolorè, inter Chirurghi manus præsentiret, quam falsam opinionem imbibisset, quamque dementer se ab adulatoribus decipi passus fuisset, his verbis expressit: *Omnes me predicant Iovis esse filium; sed vulnus hoc hominem esse me clamat.* Sive ut Plutarchus in eisdem Alexandri apophthegmatis tradit:

Agel. lib. 13. noct.
Attic. cap. 4.

Hi: sanguis est non dñs, ut solitus manare beatiss.

Plutarc. in vitis A-
lex. Curtius lib. 8.
cap. 20.

26 Recentior est, sed scitu non minus digna Canuti Anglorum Regis apud Polidorum Virgiliã historia. Hic enim dum animi laxandi causa, haud procul à littore maris ambularet, & militum acclamationibus exceptus fuisset, quòd ad tantam Maiestatem foelici successu adspirasset. Cum ab illis appellaretur Rex Regum omnium potentissimus, qui hominibus, qui terræ, qui mari latè imperitaret. Tum ille tacitus, animo ad Dei potentiam contemplandam erecto, ut suorum vanas ostentationes aliquo argumento coargueret, vestem exiit, atque ex ea globum fecit, super quo sedit quam proximè aquam, astu tunc fortè ex alto se incitante, ac inquit: *Unda tibi iubeo, ut ne pedes meos tãgas: quæ ubi est fatus, cunctis admirantibus quatenus ista faceret, unda insurgens totum madefecit. Tunc ille retrò progressus: En (inquit) Principes, me Regem, & quidem omnium potentissimum vocatis, qui hanc parvulam undam meo imperio cohibere, vel remorari nequeo, nullus nempe mortalius est tali nomine dignus. Est Rex unus Pater Domini nostri Iesu Christi, cū quo ille regnat, cuius nutu cuncta reguntur; hunc veneremur, hunc Regè appellamus, hunc Regum, hunc populorum omnium Dominum, hunc cæli, terræ, maris Rectore, non solum confiteamur, sed etiam profiteamur, præterea neminem.* Post hæc Vintoniam profectus, coro-

Polid. Virg. Hist.
Angl. lib. 8.

nam, quam gestabam, capiti simulachri Crucifixi, quod in Templo Apostolorum Petri & Pauli pendeat, suis manibus imposuit, nunquam post hac eiusmodi ornamento capitis usus insigni.

Pontan. in bellarijs
Atticis, 2. par. cap.
34. pag. 59.

CVI historiae, aliam non minus lepidam addere possumus, quam ex incerto quodam Germano Authore apud Iacobum Pontanum reperio; de quodam Principe, qui cum ad opes, potentiam, & magnificentiam suam toti mundo prodendam & ostentandam, sumtuosa quadam aedificia moliretur, quorum pars camerata, pars laqueata, pars in excelsum, pars in longum longius producta, conspiciebatur, omnia summo artificio a summis Architectis, Pictoribus, & Magistris perfecta, & illustrissimè exornata. Et fortè morionem, seu fatuum multorum leporum sibi servientem interrogaret, ecquid placerent structuræ tam nobiles, ac fornices præsertim tam ampli, & columnæ tam insignes? Ab eo ad fenestram perductus fuit, & digito in cælum tenso: *Tu te (inquit) Architectum incomparabilem existimas, & cæsi-
mari, ac prædicari cupis: Agedam, aspice, hic te longe superat. Verus ne
sum? In ambitu domus huius ad firmandam, & constabiliendam aedificatio-
nem, tu columnas tot supponere debuisti. Hic autem, in tanti operis im-
mensitate, nullis columnarum fulcimentis indiguit. Hunc, Domine fra-
ter, hunc, inquam, Magistrum, & Architectum dici, & in eo gloriari pa-
tiare, tua molitiones, cum tua gloria; ad illius machinas, & gloriam, ne-
rissima sunt nugæ.*

Sapient. 1.

Responsum quidem fatui, non fatuum; nam ut Sapiens docet: *Spi-
ritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia sci-
entiam habet vocis; & vèl quæ in operibus Dei minima sunt, omnem Re-
gum potentiam, & sapientiam excedunt; & ut Tertullianus inquit,
si vel minutiora animalia nemo imitari potest, qualia erunt maiora,
quæ Deus, ac Dominus noster ornavit, & de quibus Regius Vates
dicere potuit: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius, annu-
tiant firmamentum. Et Sapiens: Pusillum & magnum ipse fecit, & equa-
liter est illi cura de omnibus.*

Tertull. adversus
Marcionem.

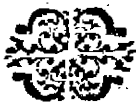
David Psalm. 18.
Sapient. 6. 8.

D. Aug. in lib. de
vera innocent. &
lib. 1. quæst. 9. 1.

Euclid. apud Max.
Tyrium, ferm. 21.
Salvian. lib. 1. de
provid.

Sed cum iuxta Divi Augustini doctrinam, super eminentia Deita-
tis, non solum usitati eloquij nostri, sed etiam intelligentiæ faculta-
tem excedat, hic finio, quia de Deo, ut olim dixit Euclides, etiam ve-
rum dicere periculosum est: *Tantaque, & tam tremenda (Salviano do-
cente) est Maiestatis sacra reverentia, ut non solum quæ contra Religio-
nem dicuntur, horrere, sed etiam ipsa quæ pro Religione nos ipsi
dicimus, cum grandi metu, ac disciplina
dicere debeamus.*

(.)

Deus solus Dominus.

EMBLEMA II.

*Aspice splendentem Puerum, radijsq; coronatum,
Qui Phœbi nitidas lumine vincit opes.
Quem Dominum monstrat Tyburis manus alma Sybille,
Nam soli, & solus Rex tonat ille Poli.
Principis aeterni reverentes cernite numen;
Qui geritis multis scepra caduca modis.*

COMMENTARIUS.

REVERENTIAM differentiamque, quam inter immortalem, & mortales Reges, ex incomparabili divinorum operum magnitudine superiori Emblemate comprobavimus, cœleste quoque illud, & miraculosum Oraculum manifestat, quod in præsentis Graphice designamus, gravissimorum Auctorum traditione sequuti, qui proximè post Christi Domini, ac Servatoris nostri Nativitatem, Sybillam Tyburtinam ad Augustum Cæsarem accessisse, ei que ipsum eundem Christum Irade, vel Solis radijs inclusum, cum sanctissima eius Genitrice ostendisse testantur; sub illo cœli tractu, quo postea Romæ, in perpetuam huius rei memoriam, Franciscanorum ædes hodie constructa reperitur, vulgòque, eandem ob causam, Sancta Maria de Ara-Cœli vocatur. Serioque illam admonuisse, quis,

Tertul. in Apolog. cap. 34. Orof. Antonin. Verginæ Polid. Virgil. & alij apud Mc. i. to. de Indiar. sur. lib. 2. c. 21. n. 58.

Mantuan. lib. 3.
Parth. 1. post prin-
cip.

qualis, quantusque recens natus puer esset, ipsique dumtaxat iuste, ac vere nominationem pariter, ac dominationem totius Orbis deberi, nullumque alium Cæsarem, Principemve, Domini vocem vicemque præsumere posse. ¶ Quam etiam historiam ad eò eleganti carmine memorat Baptista Mantuanus, ut rem gratam Lectori me facturū arbitrer, si eius verba hisce meis Commentarijs adtexam, quæ sic habent;

*Hæc, cum divinos cultus, & sacra pararent
Augusto cum plebe Patres, sita Tyburis artem
Liquit, & ingentes veniens ad Cæsaris aulas,
Fulgens em nitido monstravit in aethere circum,
Irisque inclusam parva cum prole Parentem.
Atque manum tendens, vultuque ad sidera verso,
Ille puer Deus est, inquit; Tu desine Cæsar
Veile coli, Pueroque aras, ac templa relinque.
Ille regit cælos, atque immortalis Olympi
Possidet Imperium, & fatalia temperat astra, &c.
Tu sceptrum mortale geris. Te Serica nondum
Regna, nec Ægeæ noverunt littora terra, &c.
Pone precor Cæsar fastus Auguste superbos,
Teque (sicet trahes vasta telluris habenas)
Ess' sub immenso positum reminiscere summi
Principis Imperio: cui rerum aterna potestas.
Hæc ait, & patrios petijt sic fata Penates.*

Baron. in appar. ad
ann. 41. 26.

Et licet Eminentissimus Cardinalis Cæsar Baronius, bono Christianæ Reip. natus, huic historiæ non multum deferat, quatenus Sybillam Tybartinam hoc signum Augusto ostendisse commemorat, cum hæc, & aliæ Sybillæ, multis ante illum sæculis decessissent, putat tamen ex ipsius libris Augustum hoc discere potuisse, in quibus cognoscendis, scrutandis, expurgandisque, nullus fuit, prout & in consulendo Apollinis oraculo, cui & templum in Palatio crexerat, & à quo, præmissio Hecatombes sacrificio, & de Oraculorum defectu interrogato, tale responsum (Suida, Nicephoro, & alijs multis referentibus) accepit:

*Me puer Hebraeus divos Deus ipse gubernans,
Cedere sede iabet, tristemque redire sub orbem.
Aris ergo debinc tacitus abscedito nostris.*

Idemque indicavit cælestis ille arcus Romæ tunc etiam repente Cælo sereno visus, Solem in modum circuli ambiens. Idemque Sol, intra tres circulos effulgens, quorum unus, corona spicarum ignita circumdabatur. Oleum trans Tiberim in taberna meritoria per integrum diem, sine intermissione, è terra, in modum fontis, erumpens, ac fluens, & plura alia prodigia, quæ ex Plinio, Suetonio, Seneca, Diono, Eusebio, Orofio, & alijs, idem Baronius enarrat.

Cui (in nostræ Hispaniæ laudem) addere possumus aliud, de tribus Solis in ea per ipsum tempus conspectis, qui postea paulatim in unū coaluerunt, quasi individuae Trinitatis mysterium adumbrantes; ut D. Thomas, & Flavius Dexter testatur, & ab impugnationibus Patris Maldonati, benè Valdesius noster, & Tamaius defendunt.

Refert, post alios,
Thom. Bozini de
fig. Eccl. novissim.
Camer. 1. subcessi.
cap. 59. pag. 266.

D. Tho. 3. p. q. 36.
Flav. Dext. art. 1.
Valdes de dign.
Reg. Hisp. c. 6. n. 4.
Tamaius in suis no-
vantiquis lection.
pag. 14.

5 Et quod de novo lucidissimoque Astro, seu Phœnomeno, in eadē Hispania sub idem ipsum tempus apparen ē, in generali Chronico Alphonſi Regis, & Ioannis Vafæi historia narratur: Quod occasionem Au hori cuiſdam Neotherico præſtitit, opirandi, hanc ſtellam, illam eandem eſſe, quæ Magos Reges ad Chriſtum Dominū, adhuc in præſepe vagientem, adorandum direxit, quos & Hiſpanos fuiſſe, probare contendit.

6 Sed utrumque hoc de Tyburtina ſe habeat, illud planè apud omnes compertum eſt, eundem Auguſtum ſub id temporis edicto veniſſe, ne quis ipſum DOMINVM appellaret, ita ut ne à liberis quidem, vel nepotibus ſuis, hoc vel ſerîo, vel ioco paſſus fuerit, ut Suetonius, Tertullianus, & alij teſtantur.

7 Quod & Tiberius continuavit, qui, ut ex eodem Suetonio, Dione, & Tacito, tradit Baronius, in primis ſui Imperij annis adeo optimi Principis, & ob omni factu alieniſſimi, ſpecimen dedit, ut non tantum ſe Dominum dici videret, id ſibi contumeliæ loco eſſe denuntians, ſed neque ullum templum ſibi proprium extrui (licet hoc Hiſpani, præter alios, ſummiſ ab eo precibus eſſagitarerint) neque ſe in ullo alio loco coli paſſus fuerit: edicto etiam palam, ne quis privatus, neque urbs, ſtatuum poneret in iuſſu ſuo. Addideritque, nunquam id cœceſſurum, *Seque mortalem eſſe, & hominum officia fungi, ſatisque habere, ſi locum Principem implere poſſet.* Quod; qua mente ab eo dictum fuerit, exponit Tacitus; & alij modetiſſimam, multi quia diffideret, quidam ut de generis animi, interpretabantur.

8 Cæterum hæc moderatio, vel in his ipſis Imperatoribus parum duraffe videtur, cum poſtea Auguſtus, Imperio magis conſtabilito, ſibi atque urbi Roma templum, apud Pergamum ſiſti non prohibuerit, ut Tacitus memorat, & Aras conſtitui, ad quas per ipſius genium, nome-
vè iurare: ut: de quibus agit Horatius dum inquit,

*Præſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandaſque tuum per nomen ponimus Aras.*

9 Magiſque eos puniſſe legatur, qui per ſuum, quam qui per divinum nomen peierarent. Inquies nimirum, ut ille apud Tacitū dixit: *Deo ruminurius diſi cura eſt: Principes verò Maieſtatis ſuæ, periurio violata, vindictas eſſe debere.* ¶ Neque ſolum Domini, verum & Dei appellationem gratanter admiſſerit, tam à Virgilio, dum de eo canit,

*O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit:
Namque eris ille mihi ſemper Deus: illius Aram
Sæpe tener noſtris ab oculibus imbuet agnus.*

Quam ab Ovidio, ipſi divinitatem ſæpiſſimè concedente, non tã, ut arator, quod ſe exilij calamitate oppreſſum videret, quam quod id iam in more Romano receptum, ac poſitum eſſet, ſic enim ait:

*Turaſque Caſaribus cum coniuge Caſare digna,
Diſi veris memori debita ferre manas.*

Et alibi: *Sed prius impoſito ſanctis Altaribus igne,
Turaſer ad magnos vinaſque pura Deos,
Quibus ante omnes Auguſti nomen adora.*

Chronic. Alphonſi.
par. 1. c. 107. Vafæus par. 1. hiſtor. Hiſp.

Ioan. Caramuel in tract. de inſignijs Hiſp. pag. 38. Et Saſazar Tom. I. Mar tyrol. Hiſp. die VI. lanuar. fol. 74.

Matth. 2.

Suet. in Aug. c. 53.

Tertul. in Apolog. c. 34. ubi Pameliuſ & Cerda; plures alios adducunt.

Baroa. ann. Chriſt. 16. in fin. latè Ioan. Fileſac. de idololatria politic. cap. 3. pag. 31.

Tacit. 15. annal.

Tacit. 4. annal.

Tacit. 4. annal.

Horat. epiſt. 1. lib. 2.

Tacit. ap. Briſſ. lib. 8. de form. pagina 509: vide L. 13. §. ſi quis, D. de iur. iur.

Virgil. Eclog. 1.

Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 1.

Idem 3. de Ponto, Eleg. 1.

Idem J. de Pontō,
Eleg. 1. 2.

Et iterum,

*Nescit enim Cæsar, quamvis Deus omnia novit,
Vltimus hic, qua sit conditione locus.
Magna tenent illud numen molimina rerum
Hæc est cœlesti pectore cura minor.*

Idem I. Trist.
Eleg. 3.

Quinimò & Iovem alibi facit eundem Augustum, sic inquitens:
Si fas est homini cum Iove posse loqui.

Lucan. lib. 1.

Neronem quoque, vivum adhuc, Deum vocavit Lucanus,
*Quòd si non aliam venturo fata Neroni
Invenere viam, magnoque æterna parantur
Regna Deo.*

Dion Cas. lib. 57.
Briff. sup.

Et quamvis de Tiberio referat Dion Casius, passum non fuisse
per Genium suum iurari, aut in discrimen iudiciumvè quemquam vo-
cari, hoc nomine, quòd per Genium suum peierasset, tandem tamen,
ut Tacitus narrat, Domini nomen admissit, & suas occupationes di-
vinas à pedarijs, & tremantibus, aut lenocinantibus Senatoribus ap-
pellari, licèt de eisdem exclamare soleret, *O homines ad servitutem
paratos.*

Tacit. 3. Annal.

Caius quoque Caligula, plerosque honesti ordinis, deformatos
prius stigmatum notis, ad metallum, & bestias condemnavit, quòd
nunquam per Genium suum deierassent, ut in eius vita Sueton. scribit.
Et postea Domitianus cò impudentiæ superbiæque processit, ut se,
non solum Dominum Deumque vocari permisset, prout & iam an-
te ipsum vecors Caligula fecerat, verum (Suetonio testante) ipse,
cum epistolam dictaret, sic incepit, *Dominus Deusque noster ita iubet.*
Vnde institutum, ut ita à populo vocaretur, ut ostendit illud Martialis,
Edictum Domini Dei que nostri.

Suet. in Caio, c. 27.

Sueton. in Domit.
cap. 13.

Mart. lib. 8. Epigr.
8. de Phaside.

Quod cum deinceps Trajanus, magis pius, meliusvè doctus, hor-
ruisset, idem Martialis, tempori serviens, ipsius in hoc modestiam ita
collaudat.

Idem Martial. lib.
10. Epigr. 72.

*Frustra blanditiæ venitis ad me
Attritis miserabiles labellis:
Dicturus Dominum Deumque, non sum.
Iam non est locus hac in urbe vobis, &c.
Non est hic Dominus, sed Imperator,
Sed iustissimus omnium Senator.
Hoc sub Principe, si sapis, cavetis
Verbis, Roma, prioribus loquaris.*

Plin. Iun. in Pane-
gyr.

Plinius quoque Iunior eundem Trajanum ob hoc in suo eleganti Pa-
negyrico multum extollit, quòd *Sedem Principis obtinuerit, ne esset
Domino locus, diversaque natura esse sciverit Dominationem, & Princi-
patum; nec alijs esse Principem gratiorem, quam qui maxime Dominum
græventur.*

13 Et hunc morem sequuti prisci omnes notæ melioris Imperatores, ut Bulengerus, & alij docti Scriptores observant, solos Deos Dominos appellandos esse reputaverunt; sibi Principum, vel Imperatorum nomen reservantes, quod mitius, ac temperantius, quàm Regum, ac Dominorum existimabant, ut insinuat B. Gregorius Magnus ad Phocam Imp. scribens, dum inquit, hoc interesse inter Reges Gentium, & Reipublicæ Imperatores, *Quòd illi servorum Domini sint; Casares, liberorum.* Et Erasmus dum tradit: *Conditionis nomen Dominus est, non honoris, tyrannicum, non magnificum, barbaricum, non Romanam.*

14 Et ad hæc respicit Tertullianus, dum in suo Apologetico pluribus probat, Imperatorem hominem esse, non Deum, & tandem sic finit, *S. non de mendacio erubescit adulatio, eiusmodi hominem Deum appellans, timeat saltem de infausso. Maledictum est ante apothecosim Deum Casarem nuncupare.* Id est, ante obitum, & solemnem illam pompam, & rogationem, ac consecrationem, qua defuncti olim apud Romanos, Imperatores cremari, & inter Divos referri solebant: de qua cæteris luculentius Herodianus scripsit.

15 Quod tamen nullus, vel ex ipsis illis, qui magis pij, ac cordati habiti fuerunt, tandem re ipsa compievit, nec oblatas à suis, sibi (etiam invitis) blandientibus, divinas, vel dominicas appellationes effugit. Ecce eaim Plinius, qui tantopere sui Trajani hac in parte modestiam laudavit, eundem passim Dominum in epistolis vocat, & in ipso Panegyrico Deum, dum ait: *Sed licet Altaria pulvinaribus, & stamine colas, non alia magis Deum facis, & probas, quàm quod ipse talis es.*

16 Idem quoque in Vespasiano, Antonino, Severo, & alijs modestissimis Imperatoribus in Digestorum, & Codicis libris singulis propè paginis denotatur. Et eò hæc stultitia processit, ut non mortuis tantum, verum etiam vivis, Deorum, ac Divorum nomina largirentur, & etiam in illis, qui postea ad meliorem frugem conversi, Christianam Religionem professi sunt, serenitatis, tranquillitatis, sanctitatis, devotionis, adorationisque vocabula, sacri affatus, æternales vultus, divina Oracula, cœlestes sanctiones, & alia similia deliramenta, vitiosissima fuerint, in quibus recensendis, & ob stoliditatem, quam secum præferunt, succensendis, multus est Lactantius Firmianus, Coelius Rhodiginus, Guido Pancirolus, Ioannes Filescus, & alij, & non omittendus Erasmus, qui cum in suis Apophthegmatis libro sexto, illud Tiberij, quod supra diximus, retulisset, qui ne à suis se Dominum vocari sinebat, hæc addidit, *Quanta modestia in tanto Principe. Nunc quidem nihil audire possunt, nisi sacras Maiestatas, gratiosas Celsitudines, & Reverendissimas Dominationes.*

17 Et licet non ignorem, Domini vocem hodie tolerabilem esse, cum à dominatione & regimine privatæ cuiusque domus derivata, nõ improprie, aut iniuste ad eos quoque per imitationem traducatur, qui imperandi ius in civitate habent, & quibus populi subsunt, ut Paulus Busius, & noster Connanus animadvertunt. Idemque in voce Divus, novissimus Ioannes Ferandus adversus Filescum contendat, dummodo hæc Deitas, sive divinitas, non tam ad Principum ipsorum per-

Buleng. de Imper. Roman. lib. 1. cap. 36. Forster. in tractat. de domin. c. 1. Rittershus ad epist. Plin. pag. 41. Lipt. in notis ad eund. Rader. & alij ad Mart. sup.

D. Greg. in epist. ad Phoc. Imp.

Erasm. in floribus.

Tertull. in Apol. lib. 2. c. 33. & seqq.

Herod. in Severo ex versione Ang. Polit. pag. mihi 351.

Plin. Jun. in lib. 10. epist. & in Paneg.

L. de precatio, D. ad I. Rhodiã, I. oratio, D. de spons. c. cum alijs ap. Kalin. in lex iur. ver. Divus

Lact. Rhod. & alij apud Me 1. rom. de Ind. iur. lib. 2. c. 21. ex n. 53. Pancirol. lib. 1. var. lect. c. 2. Salvut. ad eundem in tit. de Encaulto, pag. 12. Filesc. 1. select. c. 4. & de idololat. polit. c. 1. & 2. Dèplier ad Rosin. lib. 1. pag. 33. Cerda in adverb. sac. c. 141. n. 473. Pontan. in bellar. Attic. 2. p. pag. 284

Bus. 2. de Rep. c. 3. Conan. lib. 1. com. iur. cap. 5. n. 7.

Ferad. de reliquijs in notis, pag. 538. & seq.

David Psal. 81. v. 1. & 6. ubi Lorin. & latè Ego in tractat. de munerib. honor. n. 361. & seqq.

Areopag. apud Fe ran. sup.

Cicer. lib. 2. de legib. & in lib. de univers.

Sap. 6. Proverb. 8. 16. Dan. 2. 12. & 4. latè Ego d. I. tom. lib. 2. c. 2. ex n. 3.

Senec. lib. 2. nar. quat. cap. 42.

Senec. in Thyef.

Ovid. 4. Fast.

Horat. 3. carm. Ode 6.

lonas, quam ad locum, seu gradum dignitatis, quem occupant, dirigatur, qui, eo rectè utentibus, omni vitæ sanctimonia, & Dei imitatione debet esse conspicuus. Quo in sensu Regius Psaltes iudices Deorum nomine donat, dum dixit: *Deus stet it in Synagoga Deorum, in medio autem Deos iudicat.* Et paulò post: *Ego dixi Dñs estis, & filij excelsi omnes.* Et Dionysius Areopagita dictas appellationes excusans, sic inquires: *Sanctos verò & Reges, Dominosque ac Deos scripta divina appellat, gradus & ordines, qui in singulis primas obtinent, &c.*

Satius tamen tutiusque est, ut Pij, & Christiani Principes, vel ex- 20
plo, & documento nostri Emblematis moniti, ab eiusmodi verbis abstineant, & quæ Dei sunt, Deo relinquentes, illum tantum verum proprium rerum omnium Dominum, & moderatorem agnoscant, & Animum, ut Dominum & Imperatorem, obedienti corpori à Deo præfectum, ut vel Ethnicus Cicero scriptum reliquit. Ipsos verò vicariâ, seu precariam dumtaxat Dominationem habere, ut in Sapientia, & Proverbiorum libris, alijsque sacrae Paginae locis passim admonetur, quæ dicunt, *A Domino Imperiû, A supremo potestas est data. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Deus mutat tempora & etates, transfert Regna, atque constituit. Dominatur excelsus in Regno hominû, & cuiuscumque voluerit dabit illud.* Neque usquam mortalibus cum immortali Deo æquari, ne dū contedere licuisse. Cui, ut Sophocles dixit:

*Nunquam senectus atraque mors imminet;
Sed alia miscet Domitor etas omnia.*

Quemque, Seneca perhibente, supra omnium hominum, etiâ Principum, capita, radijs armatum veteres confingebat, ut supra nos aliquid timeremus, *Scirentque ij, quibus innocentia nisi metu non placet, in tanta audacia scelerum aliquid esse, adversum quod nemo sibi satis potens videretur.* Eosque, qui hodie in rerum culmine, sive cumulo essent, cras in tumulo esse posse, atque aded omnem animi tumorem deponere debere, ut idem Seneca in Tragedijs iterum monet, sic inquires:

*Vos quibus Rector maris, atque terre
Ius dedit magnum necis, atque vite,
Ponite in flatos tumidosque vultus,
Quicquid à vobis minor extimescit,
Maior hoc vobis Dominus minatur:
Omne sub Regno graviore Regnum est.*

Et Ovid. *Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
Non sit ut inferius suppositumque Deo.*

Quæ sanè terrena, ac temporalia hominum Regna, tantum abest, ut 21
quicquam de sua dignitate, vel duratione ob hanc, quam suademus, in divinum, submissione diminuant, ut potius hinc suam autoritatem, consilientiam, atque incrementum petere debeant, ut de Romanis loquens dixit Horatius, sic canens de Roma:

Dij te minorem quòd geris, imperas;

Hinc omne principium: huc refer exitum.

Et graviter monuit Valer. Max. inquit: *Sacris Imperia servare debere ita se humanarū rerū futūra regimē existimantia, si divina potētia bene,*

Valer. Max. lib. 1. cap. 1. §. 9.

22 *atque constanter fuerint famulata. Quem locum expendēs, & extendēs*

D. August. magis adhuc ad rem de qua agimus, inquit, Reges tū demū

D. Aug. lib. 1. de Civit. Dei, c. 24.

foelices dici posse: Si iuste imperant: si inter linguas sublimiter honoran-

tium, & obsequia nimis humiliter salutantū, non extollūtur, sed se homi-

nes esse meminerunt: si suam p̄tēstatē ad Dei cultum maximē dilatandam

M. iustati eius famulā faciunt: si Deū timent, diligunt, colunt. Si plus a-

mant illud Regnū, ubi non timent habere consortes: si tardus vindicant,

facile ignoscunt. Si eandē vindictā pro necessitate regendā tuendēq; Reip.

non profaturandis inimicitiarū odijs exerunt: si eandē veniā non ad im-

23 *punitatem iniquitatis, se daaspeem correctionis indulgent. Si quod asp. rē*

coguntur plerumque decernere, misericordiae lenitate, & beneficiarū largi-

tate compensent: si luxuria tanto est eis castigatior, quanto p̄fesset esse ihe-

rior: si malunt cupiditatibus pravīs, quā quibuslibet gētibus imperare.

Et si haec omnia faciunt, non propter arāorē inanīs gloriā, sed propter eba-

ritatē foelicitatis aeternā. Si pro suis peccatis, humilitatis, & miserationi:

& orationis sacr. ficiū Deo suo vero immolare non negligunt. Haecenus

Augustinus, cuius verba omnibus Regibus memoria mandanda meri-

tō Sapiens ille Rex Alphōsus apud Panormitanū dicere solitus erat.

Neque eorum oblitus videtur D. noster Rex Philippus II. qui Prudētis

cog. omē p̄fomeruit; cum vivēs has virtutes, quās in verō & Chri-

stiano Principe Augustinus requirit, ad unguē expleverit, & moriens,

illa verba protulisse ferātur: Tu solus Dominus. Tu solus Altissimus: quibus

pro laus piā animā exhalavit, quam iam Purgatorij ignibus obriz-

atam, caeloque receptam, sunt qui ex aliquibus non con. emendis

rationibus, ac revelationibus tradant.

Panorm. in lib. de dict. & fact. Reg. Alph. Neap.

Moura de incant. pag. 162. Euseb. Nieremb. in tract. de caus. malorum publ.

Sozom. Eutrop. & alij apud Baren. ann. 363. n. 56. camer. i. iube. c. 59.

D. Hier. in Matth. cap. 1.

Arnold. de laud. Virgin.

Superborum Principum Typus.

EMBLEMA III.

*Vibrantem radios Salmonea, Numina Divum
Mentitum, & Superi tela trifurca Iovis:
Non tulit Altitonans furtiva sorte tumentem,
In cineremq; adigit, Tartara in ima ruit.
Et dubitabis adhuc tergientia subdere magno
Colla Deo, quisquis Sceptra superba quatis?*

COMMENTARIUS.

D magis compescendam vanam terrenorum Principū gloriam, sive superbiam, opportunum duxi hanc ipsis Salmoni Regis Elidæ, sive fabulam, sive historiam, quam præsens Emblemata præfiguratur, ob oculos ponere. Qui, ut plures Auctores, & præsertim Hyginus, scribunt, Æoli filius fuit, Sisyphi frater, & in id stultitiæ processit, ut tonitrua, & fulmina Iovis imitari ausus, curruum rotas æreis canthi obmunitas, super pontem æneum, quem construxerat, agitaverit, & sedens in quadriga, immisiſſe in populum facibus, plures ex suis civibus neci dedit. Quousque, ob id a Iove fulmine ictus, temeritatis tumiditatisve suæ iustam poenam perſolvit. Et ut Hadrianus Iunius ex Symmacho, & alijs ostēdit, causam fecit Adagio *Salmonius alter*, quod paræmiæ specie usurpatur, de supra modum superbo, & elato. Nec desunt qui autument, quiddam

Hygin. cap. 61. Iunius Adag. 1. cent. 2. Car. Steph. in dict. Poët. & alijs passim.

Iunius inter Adag. Erasim. pag. 310.

Hieroni. Magus lib. 1. Misc. cap. 1.

pyrij pulveris simile, quo hodie in Bombardis utimur, adinvenisse, quo Iovis fulmen imitaretur.

relat. de artib. 1. 2. c. 10.

Et hoc est, quod tangit Valer. Flacc. dū in sua Argonautica, inquit:

Valer. Flacc. lib. 1. Argon.

Salmoncus nondum ille furens, cum fingeret alii

Quadrifida trabe tela Iovis.

Et latius prosequitur Virgilius, de eodem in inferno poenas huius superbiæ luente, sic canens:

Virgil. Æneid. 6.

*Vidi & crudeles dantem Salinonea pœnas,
Dum flamas Iovis, & sonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic in vectus equis, & lampada quatiens,
Per Grainum populos, mediæque per Elidis urbem
Ibat orans, Divumque sibi poscebat honorem.
Demens qui nimbos, & non imitabile fulmen,
Aere, & cornipedum cursu simularet equorum.
At Pater Omnipotens, densa inter nubila telum
Contorsit (non ille faces, nec fumea tædis
Lumina) præcipitemque immani turbine adegit.*

Quæ verba putat Petr. Crinitus mutuatum fuisse Virgilium ex alijs Sallustij, de Metelli Pij immodico luxu, atque libidine loquentis, & simili tonitruū imitatione. Quam & in Alladio, eodē supplicio, quo Salmoncus, affecto, refert, & fugillat Dionysius. Et in Chosroe Persarum Regē, post alios, Cedrenus, latè memorans, qualiter in eiusdem Iovis æmulationem, machinā finxerit, in qua cœli effigies, Astrorūque conversiones, cum sceptrigeris Angelis adstantibus, admirabili spectaculo cernebantur: Tum imbres fluere, præmicare fulgura tonitrua mugire, ipse eminens in medio, quasi Deus humanus spectabat omnia. Anthemius quoque apud Agathiam, pariter fulgura, & tonitrua effingebat, excogitatis quibusdam collisionibus, complosionibusque rerum, quæ valde essent sonora, atque ita immanes quosdā fragores edebat, percellendo sensui aptissimos.

Petr. Crin. de bon. discip. lib. 2. c. 10.

Dionys. 1. antiq. Sabell. lib. 6. c. 9. Cedren. pag. 338.

De hac machina Regum Persarum Chrysolog. serm. 120. Cardan. de subtil. in lib. de artibus.

Agath. lib. 5. Hist.

Solent enim Reges (ut ait Plutarchus) esse Deotū æmulatores, cū tamē vel Adagio doceri possent, cū illis pugnandū non esse, & etiā olim Theognides Græcè eandem sententiam hūc in sensum protulerit:

Plur. in lib. de tranquill.

Nulli cum superis homini contendere fas est.

Pro iure hanc litem, nemo probare volet.

Erasm. in Adag. Cæ Dyi non pugnādū, pag. mihi 324.

Solamque eam æmulationem laudabilem, ut idē ipse Plutarchus prudentissime docuit, quæ ad Dei imitationem: *Pro Sceptro Principi porrigit ius, & aqua ac recta ratione tenendā, non Falmen, non Tridentē, quo modo vovalli se pingi, ac frangi iubentes, stultitiā suā invidiæ exposuerūt, dum affabant ea, quæ consequi nequeunt. Qui verò virtutem ipsius æmulantur, & honestate humanitateque ipsam referre conantur; hoc studio eorum delictatus, auget, suaque eos equitate, iustitia, veritate, ac mansuetudine impertit, quibus nihil est divini: nō ipsa perpetuas, atque æternitas: non ob tempus vita beatus est Deus, sed virtutis Principatu.*

Plur. in lib. ad Princip. in doc.

Plutarc. in vita
Pomp.

Haecenus Plutarchus, qui vel solus pro nostri Emblematis Cōmentario sufficere posset, maxime si aliam eiusdē doctrinam addiderimus, qua, non minus prudenter, nos admonet, tunc demū Principes in Deos eradere posse, cū se Dijs humili, ut oportet, corde subdiderint. Exemplū in Magno illo Imperatore Gneo Pōpeio proponens, cuius virtutē, simul cū æquali modestia iunctā, post Pyratice belli lauream admirati olim Athenienses, istam in portā triumphī Epigraphem eius honori inscripserunt, *Quatenus te hominem esse nosti, eatenus es Deus.*

Christodor. lib. 5.
Epiqr. Græc.

Dispari sanē à Iulij Cæsaris sui Antagonistæ ratione, cuius statuā in Zeussippi porticu, ita positā scribūt, ut dextra fulmē tenēs, aspectu torvo exultaret, quod quasi Iovē aliū in Italia haberi se audiret. Quod fortē in causa fuit, ut qui fulmine gloriabatur, gladios postea vitare nequireret. Prout, Titanibus illis omfisis, qui impetere cœlū tentarūt, in impio Domitiano contigit, qui, (ut iā diximus) sibi Dei appellationē assumpsit. In Diocletiano, comparī morte confecto, qui primus adorari se iussit. In Caligula, quod Maestatiē divinam sibi asserere cœpit, & Iovis nomē, & caput adrogavit; in Commodō, qui similiter statuæ, sive Colosso Herculis, proprio capite demto, suū imposuit. In Iuliano Apollata, impiē, ut suprā dixi, in Christum Dom. debacchante. In Cleopatra,

Sup. Embl. præc.

Sueton. in Calig.
cap. 22.

Herod. & Spart.
in Commodō.

Sup. Embl. 2.

De Cleop. Savar.
ad Carm. Sidonij,
pag. 68.

Herod. lib. 6.

Herod. lib. 1. & ex
eo Fulgos. li. 9. c. 5

Fulg. lib. 9. c. 5

Fulg. lib. 9. c. 5

Hier. Cigler in He
xametrīs; & pluri
bus exēplis relatis

Fulg. sup. Theatr.
vit. hum. pag. 258.

Petilius de Princ.
lib. 2. cap. 2.

Fulg. lib. 9. c. 5

Fulg. lib. 9. c. 5

Fulg. lib. 9. c. 5

quæ se Isis fingebat, sistrumque gestabat. In Cappaneo ab Euripide, & Statio Papinio æquē decantato, ac deplorato, dū se, vel invito Iove, Thebana mœnia in primis scansurū, urbemque pervasurū iactaret. In Xerxe, qui Neptuno maris Deo cōpedes, ac flagella, & Soli tenebras minabatur. In Cyro, qui pari superbia usus, Gyndē annē immēse magnitudinis, rapidūque, in trecentos ac sexaginta parvos alveos divisit, quod in eo, cū ad Babylonicā expeditionē proficisceretur, eques Persa, unā cum equo, absorptus esset. Addens, se ita castigaturū diminuturūque esse annem, qui Equiti suo se pervium facere noluerat, ut etiam prægnans foemina, sine labore eum traiectura esset.

Quibus & alijs relictis, sive ad Auctores reiectis, qui latius eorum delicta pariter, ac suspicia, ob divinas punitiones scribunt:

Nam si sacrilegos repetens ab origine prima,

Omnia pœnarum percurrere nomina possem,

Ante diem clauso componet vesper Olympo.

Non possum nō Heliogabali peculiarē sermonem habere, qui currum conscendens, quem leones traherent, Cybelē se nominari iubebat; & Bacchū vocari, cū curru tygres iniungeret, cui, ut inquit Baptista Fulgosus, potādi studio similior videri poterat. Et tandē in id audaciæ, sive vecordiæ, processit, ut omnes in toto terrarū orbe Religiones extinguere, seu abolere voluerit, ut Heliogabalus Deus unus ubique coleretur. Ob quæ scelera, Deos hominesq; ita irritavit, ut ab Equitibus suis, impetu in eū factō, occideretur, & quāto eos, qui ante Principatū gesserāt, violata Religione superavit: tāto ipse alijs despectior fuit, & in latinis interētus, ac per urbē primò, inde ad lupanar pedibus tractus, in Tiberim deiectus est, ut ex Lāpridio & Herodiano in eius vita colligitur. Cui exēplo illud aliud Herodis Agrippæ, ex Iosepho & Eusebio, ut

signandum aducio, qui cum in publicum magno ratu, & apparatu ad ludos celebrandos processisset, à suis se tanquam Deum acclamari, & consaluturi passus est. Et quia impià hanc adulationem non reprehsit, paulò post suspiciens, vidit supra caput suù bubonem funi extento indidentem, moxque ut sensit hùc esse calamitatis nuntiu, ex intinis præcordijs indoluit, conversisque in amicos oculis, *En ego (inquit) vestra appellatione Deus, vitam relinquere iubcor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium, & quem immortalis salutasiis, mox offeretis.* Et hæc loquutus, paulò post crescente dolore discurtiatus, interiit.

10 Huicque simile est, quod de Antiocho in Machabæorum historia refertur, cui cum præ timore mundus angustus videretur, & undis maris pararet leges imponere, in graves inciit plagas, ita ut de impij corpore vermes scaturient, tetrumque sui foetore ferre non posset; & cù hinc cœpisset in sui agnitionem venire, hæc in verba, licet ferò, prorupit, *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.*

11 Quod si objicias, Augustum Cæsarem, (ut Suetonius narrat) Apollini nimis deditum, eius aliquando, & nomen, & habitù præsumisse, & ita ornatum, inter convivias discubuisse, & inter sex puellas, totidemque catamitos; alios Deos representantes, cœnate solitum esse. Qui tamen foelicem facilemque exitum, & qualem semper optaverat, septuagesimo & sexto ætatis anno sortitus fuit. Audi eundem Suetonium recensentem, hunc excessum summa tunc in civitate penuria, ac fame puniit. Acclamatumque esse postridie, frumentum omne Deos comedisse; & Cæsarem esse planè Apollinem, sed TORTOREM, quo cognomine is Deus quadã in parte urbis colebatur, & sine Auctore hos nouissimos versus, hoc scelus & dedecus exprobrantes, in publicum prodijisse:

*Cum primum istorum conduxit mensa choragum
Sexque Deos vidit Mallia, sexque Deas:
Impia dum Phæbi Cæsar mendacia ludit,
Dum nova Divorum cœnat adulteria:
Omnia se à terris tunc Numina declinarunt;
Fugit & auratus Iuppiter ipse thronos.*

12 Quamobrem magis hac in parte invidendus imitandusque esse debet Philippus Macedonù Rex, qui, Cœlio Rhodigino, post Elianù, narrante, cum aliquando ob partas victorias, & res foeliciter gestas, elatus, se supra fortunã, Deorum instar esse cogitaret. Intelligens postea, quid mali ex tanta superbia sibi immineret, uni ex aulicis pueris id muneris iniunxit, ut ad Solis exortum in suum cubiculum ingressus, inclamaret; *Rex memineras te non Deum, sed hominem esse, multis fragilitatibus, ærumnis, ac malis obnoxiam, & expositum.*

13 Nec minõri continentia, sed magis facecè idè insinuavit Antigonus ille senex, de quo Plutarchus scribit, quod cum Hermodorus quidã in Poëmatis suis Sôlis filiù, Deùque ipsum prædicaret: *Nihil (inquit) in me eiusmodi agnoscit, qui lasanum meum portat.* Est autem lasanù, vas, exponerando evacundoque ventri, vel vesicæ accommodatum.

Ioseph. de bell. Iudaic. cap. 7. Eufeb. lib. 2. Hist. Eccl. cap. 10. Act. Apostol. c. 15. latè Samer. 3. subc. c. 18.

Machab. 2. cap. 9.

Suet. in Aug. c. 70.

Suet. sup. Erasmi in Adag. Apollo Tortor, pag. mihi 161.

Rhod. lib. 19. cap. 33. Elian. de var. hist. lib. 8. cap. 15.

Plutarc. in Apoph. tegm.

Ælian. lib. 9. c. 37.

Et in idem tendit similis facetia Anaxarchi, cognomēto Eudemonis, qui, ut Ælianus refert, Alexandrum Magnum ridebat, quod seipsum Deum faceret: cum autem aliquando in morbum incidisset Alexander, & ei Medicus sorbitionem pararet, ridens Anaxarchus, dixit: *At nostro Deo spes omnis in sorbitione posita est.* Nec minus faceret eundem iriserunt Lacedæmonij, dum à Grecis per litteras petentem, ut decreto suo ipsum Deum facerent, sic staurerunt: *Quoniam Alexander Deus esse vult, esto.* Hac voce stultam eius ambitionē notantes, quod ea hominibus petierit, quæ Natura ei largita non fuerat, & putaverit ab ijs posse creari Deos, qui ipsimet nihil aliud essent, quam miseri mortales.

Ælian. lib. 12. c. 51
Athen. 7. Dymnosoph. Iunius in Adag. *Nihil ad Medicorum arrogantiā*

Et de Menecrate Medico se Iovem mentiente aliorumque Deorum comitatum sibi asciscēti, & qualiter ob hoc à Philippo Macedone de risu, sannisque traductus fuerit, lepidam historiam idem Ælianus, & Athenæus recensent.

Olaus in Attila,
Bonfinius c. 15.

Neque abest illud Regis Hunnorum Attilæ, ab Olo Magno, & alijs relatū, qui licet trux esset, barbarus, & effrus, dū urbes Italiæ expugnat, diripit, ac vastat, Paravij, Marulli Calabri Poëta carmē de laudibus suis conscriptum, in ignem conici iussit, quia licentia Poëtica originem Attilæ ad Deos retulerat, arbitratus impudentem esse impudentiam, quod mortales homines se à Dijs immortalibus originē traxisse confingerent.

Qui ergo nostrum Salmoneū, & Salmonei similes imitantur, poenas similes pertimescant. Tuque, verus, ac melior Iupiter, roster Omnipotens Deus,

Fulmine qui terras terres, & culmina terres,

Fulmine fac subito talia monstra peti.

Tertul. in Apolog.
lib. 2. cap. 30.

Maneatque Regum omnium, ac Principum mentibus insitum, tyrannos, sacrilegos, piorum hominum persecutores, & celestis Numinis contemtores, vel annulatores, etiam in hac vita scelerum suorum poenas dedisse, neque impunē superbiam proterviaque eorum fuisse, Et Tertulliani illud, ut elegantissimū, ita & certissimum esse: *Cælum debellet Imperator, cælum captivū triumpho suo invecbat, cælo mittat excubias, cælo veltigalia imponat, non potest. Idem magnus est, quia cælo minor est. &c.*

Nathan Chytraeus
in Viatico, itineris
extremis, ap. Phil.
Camer. 3. to. sub-
cel. cap. 3. in fin.

Quod etiam elegantissimis his, quæ sequuntur, carminibus Nathan Chytraeus, à Philippo Camerario laudatus, comprehendit,

Nemo minas Domini, Maiestatemque tremendam

Contemsit frustra, quamvis vel maximus esset

Viribus, ingenio, eloquio; sceptrisque superbus

Cunctorum sub Sole hominum. Deus inclytus ipse

Est verè iustus iudex, vindexque malorum,

Iratatus, buccisve carvis festuque tumentum:

Cui nemo nimis est magnus, sapiensque, potensque;

Nemo nimis sanctus fidee pietatis in umbra, &c.

Quemadmodum, è contrarij, nullus fuit usquam, qui suæ in Deum

pietatis, humilitatis, & submissionis, tam in hac, quam in alia vita cumulatissima præmia non fuerit consequutus. Vnde rectè Ambrosius Marlianus caput sui Theatri Politici, in quo hac de retractat, hoc Disticho claudit,

Regi Cælicolum vos flectite colla potentes:

Tunc dabit omnipotens Regia Sceptra diu.

Propter quod & Scriptura dicit, *Quanto magnus, humiliatus in omnibus, & inuenies coram Deo gratiam. Quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Et D. Bernardus: *Bonus fundus Humilitas, in quo omne ædificium spirituale constructum, crescit in templum Dei. Vis eius maior in maioribus, clarior in clarioribus. Quo enim celsior es cæteris, eò humilitate appare illustrior te ipso, &c.* Et eleganter in rem nostram Baptista Mantuanus:

Scilicet omne Deum contra nitente superbum

Evanescit opus: sicut cum surgit in auras

Eructantis aque fluctus, mox vertice presso,

Decidit, & spumas alto demergit in amne,

Atque humiles inter sine nomine præterit undas.

Et aridet illud Prudentij, qui in triumpho humilitatis contra superbiam, illam introducit, exprobrantem victæ insolentiam suam, his verbis,

*Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum: **

Magna cadunt: inflata crepant: tumefacta præmuntur.

Marlian. in Theat. Polit. cap. 28.

Eccle. 3. 20. 21. D. Hier. epist. ad Celsantiam.

D. Bern. lib. 2. de confid. ad Eugen.

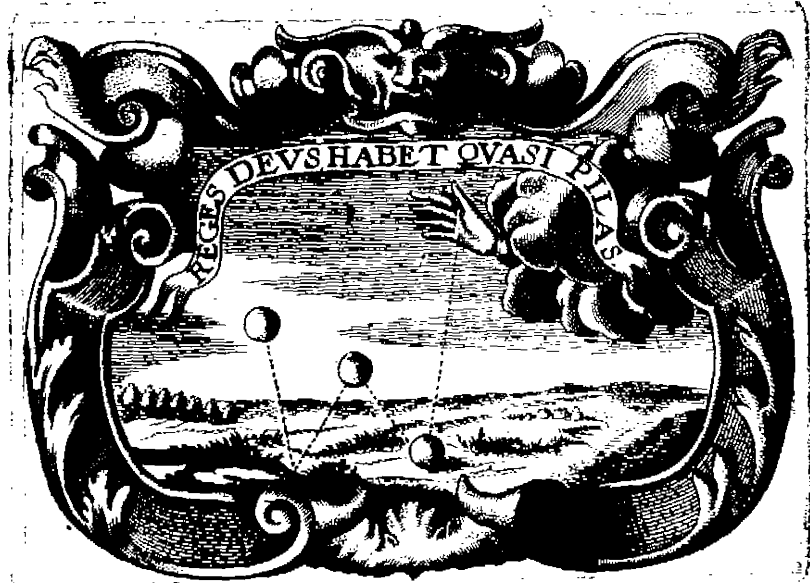
Mantuan. in carmin. cõtra superb.

Prudēt. in triūph. humilit.

Reges Deus habet quasi Pilas.

EMBLEMA IV.

*Vrs divina pilam ludens iaculatur ab alto,
Et salit, & resilit: tollitur, atque cadit.
Tolleris in Cœlum, Princeps, cave culmina præceps.
Divinis manibus si es pila, ludus eris.*

COMMENTARIUS.

IMMIDIS adhuc, & elatis Imperantium animis corrigendis, præfens huius Emblematis pharmacum exhibemus, quo, ut apparet, Divina manus ostenditur, Iustitiam illam sphaerulam, quam *Pilam* dicimus, ex alto pro libito iaculantis. Quæ suis metibus cadere, aut surgere solet. Quod ex Menandri pyxide sumimus, à quo habuit Plautus, sic inquit,

Enim-verò Di nos quasi pilas homines habent.

Quod perinde est ac si diceret, *Versant nos, & ubi ipsis commodum est, malè habent:* ut Victorius, & Muretus observant. Quorum hic ultimus alibi, copiosè disputans de misera rerum humanarum conditione, Plautum hic respectum habuisse putat ad illud Platonis, quo homines quasi oblectamentum quoddam Deorum censuit, non aliter atque eius discipulus Aristoteles, dum ita hominem diffinivit, *Homo est fortuna ludus, inconstantia imago, corruptionis speculum, & mortis spoliū.* Et Herodotus, quatenus inquit, *Omnino calamitosa res est Homo.*

Plaut. in capt. in Prologo.

Victor. lib. 23. var. lect. cap. 18. Muretus 16. cap. 15.

Idè Murer. lib. 1. de Rep. Platonis.

Arist. apud Stob. ser. 96.

Herod. lib. 1.

2 AEsopus quoque Phryx, ut Laërtius ait, interrogatus quid agere. Jupiter? Respondit, *Excelsa deprimis, depressa extollis*. Indicans, arbitrio, imò & ludibrio superni Numinis, res hominum sursum veluti revolvique. Et similiter Juvenalis, humilium exaltationem, fortunæ iocum appellat, sic inquit:

Laërt. de vitis Phil.

Juven. satyr. 3.

Quales ex humili magna ad fastigia rerum

Extollit, quotiens voluit fortuna iocari.

3 Et omnes fortunæ actus ludi nomine donans Horatius, his verbis:

Horat. li. 3. Od. 29

Fortuna nunquam perpetuo est bona.

Fortuna se volata negotio, est

Ludum insolentem ludere pertinax;

Transmutat incertos honores,

Nunc mihi, nunc alij benigna.

4 Et adhuc magis ad nostram pilam alludens, Pallas, quatenus dixit,

Pallas apud Natal. Com. in Mytol. pag. 340.

Vita hominum ludus fortunæ est, est miser error,

Inter pauperiem navigat, inter spes.

Atque pile in morem nunc hos ad sidera tollit,

Elatos, est nunc Tartara ad ima iacit.

Et Boëtius, qui ita fortunam loquentem, & sui ludum confitentem inducit: *Hæc nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus, rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet, sed ea lege ne uti cum ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes. Antu mores ignorabas meos?*

Boet. de consol. lib. 2. profa 2.

5 Unde etiam à Salomone, *Deus in orbe terrarum ludere dicitur*. Quod his quoque verbis Ovidius expressit,

Proverb. 8. 31.

Ludit in humanis divina potentia rebus

Et certam presens vix habet hora fidem.

Ovid. lib. 4. de Pöto.

Et Adagio occasionem præstitisse videtur, quo *Homo Dei ludibrium*, vocatur, & ut in eius explicatione inquit Hadrianus Iunius, *Fortuna iactatio significatur, quæ pile in modum, nunc evabit in altum, nunc solo allidit mortales*, prout & apositissimè dixit Ammianus Marcellinus, inquit: *Versabiles Fortune motus ludunt mortalitatem: nunc evabunt quosdam insydera; nunc ad Coccyi profunda mergentes*. Et Portius Latro apud Senecam Patrem: *Aurum & argentum ludibria fortuna, quæ inter iocum ipsis dominis veniunt*.

Iunius inter Adagia Erasim. pag. 265
Marcell. lib. 14.

Port. Latro apud Senec. cõrr. 1. lib. 2.

6 Quam sententiam, nescio quo iure, vel ratione Henricus Stephanus, detestabilem planè, atque execrandam appellet, cum prædictis divinis, & humanis autoritatibus fulciatur, & in eandem incidat illud D. Gregorij Nazianzeni,

Henric. Steph. in præfat. ad Gencur. Comic. Græc.

Nazianz. in eam. de hominis vilitate.

Ludus Homo (posita rerum formidine dicam).

Numinis est, qualis luditur orbe frequens.

Ubi postea, cum larvis homines comparat, quibus in Comædijs ludetes, varias figuras representamus; & tamen post mortem detractis,

omnes æquales esse comperimur. Quod colonat cum D. iticho illo ex Græco incerti Auctoris iraducto:

*Scena est hæc vita, & mimus, vel ludere disce
Seria postponens, vel cruciare nimis.*

Snaef. in orat. de provid.

Sinesius quoque, id ipsum, & quidem rectè dictum, absque aliqua hæsitatione his verbis affirmat: *Res hæc dictum mihi videtur, quòd homo ludibrium sit Dei, iudeptis semper in rebus mortalium; & quasi alea iacientis.*

Philost. in vitis Sophist.

Philostratus item in Scopeliano Sophista, loquens de eius patre, qui exhæredato filio, coquum hæredem scripserat, subiicit: *Vt vel ex hoc facto intelligere possimus, homines, non Dei solum, sed alterum quoque alterius esse ludibrium.*

Seneca lib. 5. de benef. cap. 8.

Et Seneca, his conveniens, & eadem Pila similitudine utens, quæ in hoc nostro Emblemate pingitur, sic habet: *Vt in orbe, ac pila nubi est imum, nihil summum, nihil extremum, nihil primum, quia motu ordo mutatur, & quæ sequebantur præcedunt, & quæ succedebant oriuntur, omnia quomodocumque ierint in idem revertuntur. Ita in homine existima fieri, cum illum tu multa muta veris, unus est.*

Ian. Douza lib. 1. rer. Oland.

Ianus etiam Douza ad idem alludens, hoc carmen scripsit:

*Non secus, atque pilas homines (Francus ne sit an Sax
Nil refert) raptor Noruegianus habet.*

Plin. lib. 7. cap. 56. Martial. & eius expositores, lib. 14. epigr. 45. & seqq. Souterius de ludis vet. lib. 3. c. 4. Patorja de aleator. ex pag. 71.

Et adhuc, magis in nostri Emblematis terminis, in doctis suis ad Plautum præcidaneis, verba eius, quæ modò retulimus, non tam ad lusorias has pilas (de quarum ludo, differentijs, origine, & etymologia plura post Plinium, & Martialem, aliqui Recenuiores scribunt) referenda esse putat, quàm ad viriles illas muliebrevè effigies (Pilas etiam vocatas) quæ ex lana, vel fano fieri solebant, & ut Festus ait: *Compitalibus suspensæbantur in Compitis, quòd hunc diem festum esse Decuram inferorum, (quos vocant Lares) putarent. Quibus tot pila, quot capita servorum, tot effigies, quot essent liberi circa Compita habitantes, ponebantur, ut vivos parcerent, & essent his pilis, vel simulacris contenti.* Hisc enim imaginibus nullius omnino pretij vestes circumponebantur, ac proinde scitè Plautus dicere potuit, Dijs, instar earum, homines esse. Quo sensu pannosos homines, & parvæ æstimationis Pilas vocare solebant, ut Rhodiginus advertit, & ex illo Martialis in Lauram Epigrammate constat; ubi hunc, qui in florenti ætate magnus pilæ lusor fuerat, postquam ea in gravelcente, posse ludere desijt, *Primas Pilam* factum esse inquit, id est, ad nimiam paupertatem, & laceratam, ac pruinofam vestem redactum. Et iterum ex alio in Candidum, ubi de surtogæ lacerie loquens, sic ait:

Fest. de verb. sign. verb. Pila.

Rhodig. lib. 16. cap. 11.

Mart. lib. 10. epigr. 36.

Idem lib. 7. epigr. 43.

*At me, quæ passa est furias, & cornua tanti,
Noluerit dici quam prima pila suam.*

Quo loci Pater Raderus advertit, has pilas, quæ in compitalibus (ut ex Festo retuli) ponebantur; primas dictas fuisse; secundas verò,

quæ feris obijciebantur; quæ primulum è stramine fiebant, & apud Nos *Dominguejos* vocantur: (ex eo ut arbitror, quòd in Festis, ut cum Festo dixi, suspendi solebant: quamvis noster D. Sebastianus Covarruvias, hoc non animadvertens, aliam rationem minùs aptam comminiscatur.) Ad quas allusit idem Poëta, in primo ex carminibus supra relatis, & expressius in libro de spectaculis, ubi ita loquitur de Rhinocerote, qui ursum cornu extulit,

*Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum,
Lætat ut impositas taurus in astra pilas.*

13 In cuius Epigrammatis Commentario, Noster semper laudandus Dom. D. Laurentius Ramirez de Prado, Regij supremi Senatus meritisimus Consul, Mihi que ab ineunte ætate unice charus, adhuc Raderò melius, has primæ, vel secundæ pilæ appellationes, seu distinctiones, inde sumi arbitratur, quòd tauri, pilis per ordinem in arena dispositis, irritabantur: & numerabantur effigies illæ laneæ secundùm locû, *Prima, Secunda, & Tertia;* & Prima, quæ ad primum impetum, & ardorem illum cornutum exponebatur, ut & aliæ sequentes, viltoribus pânis erant confictæ, & frequentius rubris, quo colore tauros excitari Seneca indicat, & noster Imperator Iulianus in suis Imperialibus institutionibus, de eo loquens, qui panno rubro fugavit armentum.

14 Iuxta quæ, si de his pilis verba Plauti accipiamus, eorum sensus esse poterit, Deos habere homines sicut pilas, quæ tauris obijciuntur. Nam ut sibi benè visum est, eos ex divitibus pauperes reddunt, ex fanis infirmos, & varijs alijs laboribus, erumnis, & calamitatibus impetunt, ac ferunt, quæ iucunda sunt tristibus (ut D. Basilus inquit) frequentissimè permiscen. es.

15 Et tandem in eundem finem isthæc acceptio tendit ac nostra, de Pila lusoria, quam adhuc ad Plauti mentem magis arridere censemus, lusum enim humanarum rerum significare voluit, & cadentis, ac resurgentis felicitatis earum saltus, & mutationes. Quod, nullo alio simili propriùs exprimere potuit. Nec a nobis elegantioribus alijs verbis illustrari valebit, quàm illis Plinij Junioris, ita differè loquentis: *Hæc has vicissitudines conditio mort alium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur, occultat utrorumque semina Deus, & plerumque bonorum malorumque causa, sub diversa specie latent.*

16 Quem imitatus Apuleius: *Nihil quicquam* (inquit) *homini tam prosperè divinitus datum, quin ei tamen admixtum sit aliquod difficultatis: ut etiam in amplissima quoque letitia; subsit quæpiam, vel parva quærimonia, coniugatione quadã mellis & fellis. Quod præstit occasione Adagio, Vbi uber, ibi tuber, & vulgatum illud Ovidij certissimum reddi,*

*Vsque adeò nulla est sincera voluptas,
Sollicitumque aliquid lætis inter venit.*

Et Plauti:

*Ita Dijs placitum, voluptati ut meror comes consequatur;
Quis incommodi plus, malique illic adfit, boni si quid obtigit.*

Covar. in Thesaur. ling. Hispan. verb. *Dominguejo*.

Idem Martial. in lib. de spect. epigr. 22.

Dom. D. Laurent. Ramir. de Prado in not. ad Martial.

Senec. lib. 3. de ira cap. 30.

Iustin. in §. interdiu, de oblig. quæ ex delict. ubi Cuiac. in notis alios allegat, & Rhod. c. 11. & Pæcorv. 1. obs. c. 58. verf. *Addamus*, & Covarr. quem vide d. verb. *Dominguejo*.

D. Basil. in Hexamer. hom. 2.

Plin. Jun. in Paneg. ad Trajan.

Apul. 4. flor. id.

Inter Adag. Erasmi pag. 67. & 506.

Ovid. 7. Metam.

Plaut. in Amph.

Senec. in Thyest.
act. 3.

Necnon Senecæ in Tragedia Thyestis, dum inquit:

*Nulla fors longa est: dolor, ac voluptas
Invicem cedunt, brevior voluptas.
Ima permutat brevis hora summis.*

Idem Epist. 91.

Et iterum in Epistolis docens: *Nullum tempus exceptū esse, in ipsis voluptatibus causas doloris oriri.*

Quidquid enim hic brevis ævi degimus, infinitis calamitatibus propositum est; & quantumcumque ad terminum mortalitatis attingendum superest, non nisi inter peritura, aut pereuntia transigimus, omnis dies, omnis hora, quàm nihil simus, ostendit, & aliquo argumentò recenti admonet, humanitatis oblitos; cum perpetuitatem incertorū præsumentes, respicere cogit ad certissimas vicissitudines. Vt alio elegant Symbolo docuit Achilles Bocchius, duas illas urnas, dolorū unam, & bonorum alteram depingens, quas in Iovis limine stare, & in mundum effundi, Vetusitas commentabatur, & solū Deū huius mixturæ expertem esse, sic inquires, cum lenare Comes voluptatis dolor: *Et Medio de fonte leporum surgit amari aliquid.*

Achil. Bocc. sym.
8. & de his urnis,
Erasm. in Adag.
Omnium rerū vicissitud. pag. mihi
262.

*Ipsa dies pia nunc mater, nunc serua nocverca est;
Namque aliquid semper miscet Saturnus amari.
Hinc geminas prudens urnas in limine primo
Stare Iovis, quondam pulchrè est commenta vetustas.
Ex quibus una malis scater: altera plena bonorum est,
Vnde agitant superi mortalia pectora, letis
Tristia miscentes. Ipsi letantur, & omni
Æternum merore carent, nulloque senescunt
Tempore, sed stabili cursus circum æther a lege
Deproperare suos, nulloque satisfacere sæclo
Hos iubet omnipotens summi regnator Olympi.*

Et cum lex hæc omni hominum generi, absque ulla exceptione, vel distinctione, præscripta reperitur, ut ex superioribus patet, non est cur Reges, aut Principes se ab ea liberos, aut exentos superbe, & ambitiose præsumant; cum non solum homines sint, sed & aliorum hominum capita, & quo plus pollent, eò magis fortunæ casibus, & mutationibus subiant. De qua scitè Tragicus dixit,

*Quicquid in altum fortuna tulit,
Ruitur a levat.*

Seneca in Traged.

Lucan. 1. Phars.

Lucanus, *Invida fatorum series, summissque negatum.
Stare diu, nimioque Graves sub pondere lapsus.*

Tacit. 1. Annal.

Tacit. sup. Suet.
in Tib. c. 26. & 27.

Et Tacitus, *Nihil ei magis subiectum, quàm onus cuncta regendi.* Qui idè (simul cum Suetonio) eodem ludibrii verbo, de quo agimus, Tiberiū hoc agnovisse commemorat, cum dicere solitus esset, *cuncta mortaliū incerta; quantòque magis aliquis adeptus foret, tantò magis expo-*

fitum esse ludibrio; & adridet Seneca, eadem culmina Lubrica vocans, dum dixit,

*Stet quicumque volet potens
Aula culmine lubrico.*

Et Sidonius Apollinaris, præcipitij quoque adiectivum adiciens, his verbis: *Sententia tali nunquam ego assentior, ut fortunatos putë, qui Republica præcipitibus, ac lubricis culminibus insistant.* Et adhuc etiam apostrophiçè, & sub nomine etiam ludi, Æneas Sylvius, sic inquit: *Regna & opes, non magis possidentium sunt, quam cuiuscumque: sed ut in seculari ludo, nunc huc transeunt, nunc referuntur illuc. Sola virtus viventi, & mortuo, stabilis, & firma possessio.*

19 Idem quoque, suo exemplo, suisque verbis admonuit Zenon Imperator Constantinopolitanus apud Zonaram. Nam cum audita suorum strage, in castrum aufugeret, quod erat in edito tumulo situm, ingemiscens ob præsentium rerum calamitosum itatum, in hæc verba prorupit: *Ni mirum Dei ludibrium est homo, quando quisem & mihi ita illudere amat fortuna.*

20 Esseque infiniti laboris longè miserabiliores aliorum Regum, & Imperatorum casus referre, atque etiam otiosi, cum de hoc integri libri scripti reperiantur, copiosamque telam novissimè Philippus Camerarius, & alij contexerint, & vel extraneis relictis, æquè nota, ac lachrymabilis sit apud nostros, Regis Ruderici Historia, a Mauris superati, Regno privati, & incerta adhuc morte peremti; Favillæ ab urso intervenandū occisi; Sanctij in obsidione Zamorësi iaculo a proditore Vellido transfossi; Ioannis Primi ob lapsum equi desiderati; Henrici I. apud Palentiam tegula faucij; Petri ab Henrico fratre post varios belli eventus in colluctatione necati; Sebastiani in Africana expeditione deperditi, duplicis in Francia Henrici nostris temporibus a suis, & inter suos, pugio ac petiti, & alterius in hastiludio lanceæ frustulo per oculum terebrati.

21 Calamum quoque in tragica & lamentabili historia Andronici Orientis Imperatoris extêdere possem, nisi iam illam, post Nicetam, late Patres Drexelus, & Eusebius exarassent, & exornassent, elegantitè referentes, qualiter tertio sui Imperij anno, ab Isaacio Angelo victus, mille colaphis, flagris, & tormētis discerptus fuit, & tot talibusque iniurijs, & ignominijs affectus, ut vix referri, ne dum pati potuisse videantur. Donec tandem ludicra ex alio corona, uno oculo excæcatus, unaque manu deformis, curta insuper brevi que tunicella malè amictus, camelo aversus impositus fuit, eius cauda pro sceptro lævæ inferta, & sic per forum, triumphij forma, lentaque pompa, tummo populi ludibrio ad furcam perductus, ex qua pedibus suspensus fuit: eo tantum felix, quod inter sexcenta mala, quæ perpessus fuerat, se adeo patienter, & constanter gessit, ut lamentari, eiulare, aut fortunam accusare, auditus non sit. Illud tantum ingeminans, & ingemiscens, *Domine, miserere, Domine, miserere. Miser Andronice, quod tanta ferre cogeris; Felix quod patienter feras, & agnoscas peccata sic esse expianda.*

Senec. in Thies.

Sidon. lib. 2. epist. 13.

Æneas Sylv. ep. 414.

Zonar. in Zenon. Itaurico.

Ioan. Bocac. integ. lib. de casib. illust. viror. Camer. 2. tom. subcess. cap. 57. ubi alios recēset, & Theat. vita human. verb. *Fortuna*, & verb. *Casus*. Filesc. 2. select. in Euripo huius fecali.

Nicet. lib. 2. Drexel. tract. de æternit. confid. 5. Euseb. in Theopolitico, pag. 302. & sequentib.

Sed quorum in antiquis exemplis referendis immoror, cum sub ipsum tempus, quo hæc litteris mando, recens illud, & nullo sæculo visum, venturisque non minori admirationi, quam dolori futurum, contigerit, in Carolo Stuardo Rege Angliæ, huius nominis Primo, qui, quod Regiam dignitatem, eiusque iura vindicare curabat, à suis vassallis sub Parlametu nomine coadunatis, primo aliquibus bellis, civilibus fufus, deinde ultimo captus, & in Londinum deductus, ibique, tanquam reus, arcta custodia tentus, & iudicialiter inquisitus, seu syndicatus, tandem, processu formato, exitiali sententia damnatus, & indigna carnificis manu capite plexus fuit, vel ipsis parricidis ad tantum facinus stupentibus, & eum ipsum, cuius caput truncabant, nudato (ut ferunt) capite reverentibus. Rarum sanè ludibrosæ in Reges Fortunæ, de qua agimus, & absque exemplo portentosum exemplum. Nisi quis fortè illud Agidis Lacedæmoniorum Regis in memoriam revocet, Ephorum iudicio, ut Plutarchus refert, strangulati, & quæ de eorundem Anglorum simili consuetudine in proprijs Regibus occidendis, ex Regni eiusdem historijs Gaguinus, Petrus Gregor. & novissimus Beierchinchius enarrant.

Plutarc. in Agide.

Gaguinus Histor. Frac. pag. mihi 38. Petr. Greg. de Repub. lib. 26. cap. 6. num. 17. Theatr. vitæ hum. litt. A. pag. 433.

Senec. de tràquil. cap. 11.

Idem in Octavia.

Drexel. d. tract. de æternit. ubi supra.

1. si usus fructus, D. quib. mod. usus amitt. Rhod. lib. 14. c. 5. Pet. Fab. I. femel. c. 8. & 9. Rævard. 2. coniect. c. 6. vide Senec. de conf. ad Polyb. c. 20. & epist. 91. ubi elegantissimè agit de subito incendio celebris Lugdunensis Colonæ.

Cæterum de hoc forsitan alio loco commodius, & copiosius agemus, nunc ad Thema nobis propositum redeuntes, satis habemus, vel solo hoc recenti, & infauso exemplo manifestasse, quam varijs & inopinatis fortunæ icibus Reges subiacent, & quam verum illud Senecæ esse, hic casus ostendat, quod antea veluti hyperbolicè, aut declamatoriè dictum, putare possemus: *Quod Regnum est, cui non parata sit ruina, & proculcatio, & Dominus, & carnifex. Nec magnis ista intervallis divisa, seu hora momentum interest inter Solium, & aliena genua.* Quò & in suis Tragœdijs multis locis alludit, & præsertim in Octavia (si hæc eius esse mereatur) dum canit, vel verius plorat:

*Regitur fati mortale genus,
Nec sibi quisquam spondere potest
Firmum & stabile; perque casus
Volvitur varios, semper nobis
Metuenda dies.*

Sed quid miremur hæc fortunæ ludibria, & varios Pilæ nostræ morus, ac saltus in Regibus exerceri, cum idem in lapideis marmoreisque edificijs, quantumvis formicatis, contingat. Atque ita, ut eleganter Drexelius ait, septem orbis Miracula, aureum Neronis Palatiû, Diocletiani thermæ, Antoniniana balnea, Severi Septizoniû, Colossæum Iulij, Amphitheatrum Pompei, vix sui vestigium, & nomen in libris reliquerint. In urbibus quoque, inclytis licet olim, ac ferè cum cælo certantibus, eandem vicissitudinem, ac mutationem agnoscimus. Babylonem, Troiam, Carthaginem, Romam, fuisse credimus, & vix hodie pars cadaveris superest, quæ nostris oculis fidè facere possit. Plures alias opulentissimas Pausanias in Arcadicis memorat, quas longum esset recensere, quarumque ortus & occasus nostris Iurisconsultis ansam præstiterunt, ut de earum morte, siue interitu sermo-

nem haberent. Quos prævit Ovidius dum dixit,

----- Sic omnia verti
 Cernimus, atque alias aſſumere robora gentes,
 Concidere has: ſic magna fuit cenſu viriſque
 Perque decem potuit tantum dare ſanguinis annos,
 Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
 Et pro diuitijs, tumulos oſtendit ævorum
 Clara fuit Sparta: Magnæ vixere Mycenæ,
 Necnon & Cecropis, necnon Amphionis arces.
 Vile ſolum Sparta eſt, altæ cecidere Mycenæ;
 Oedipodionæ quid ſunt niſi nomina Thebæ?
 Quid Pandionæ reſtant niſi nomen Athenæ? &c.
 Si quæras Helicem & Burim Acheidos urbes,
 In venies ſub aquis, & adhuc oſtendere nautæ
 Inclinata ſolent cum manibus oppida merſis.

Ovid. 15. Metam.

25 Idem quod in Regibus, in ædificijs, in urbibusque contingit, pari modo in iſtis Regnis, & Imperijs, atque in famigeratis illis quatuor mundi Monarchijs contigiffe, & quotidie contingere videmus, cum eiſdem caſibus, iſtibus, ſaltibusque ſubiaceant, ſuoſque periodos, & viciffitudines habeant, non tam ob circuitus, qui intra Lunam ſunt, vel aliarum ſtellarum decreta, vanosvè, ac ſuperfluos diſcurſus, quos, poſt Ariſtotelem, & Ptolomeum, Peucerus, Muſterus, & alij Recentiores Politici facere ſolent, quam quòd mortalia ſint omnia cpera mortalium, ut rectè Lactantius Firmianus animadvertit, & Deus illa pro libito, ſive ludibrio ſue voluntatis, aut voluptatis, æquè, ac cætera, mutare ſoleat, & propter peccata, ac diverſos dolos, aliaſvè nobis occultas rationes, de gente in gentem transferre, ut pluribus ſacræ Scripturæ locis docemur.

Ariſt. Ptolom. Peucer. Muſt. Verulannus, & alij apud Vvaremū de foeder. lib. 1. ex pag. 1. Beſold. de Period. Imper. Fileſac. & noviff. Buxhomeum orat. 2.

26 Inter quas, illa ſatis ſufficiens eſt, quòd cum ſit omnium rerum auctor, & actor, æterna & provida mens, quæ cælorum perennes orbis, quæ ſyderum inæquales curſus, quæ elementorum alternas vices, quæ denique omnes res ſuperas inferas creat, temperat, moderatur, atque gubernat, vel ad hanc potentiam oſtendendam, tanquam omnium Dominus, Regna ab alijs auferre, & alijs dare pro libito poteſt, neque eſt qui ei poſſit imputare, ſi perierint Nationes, quas ipſe fecit, ut Salomon docet, & latiùs Abulenſis, Lorinus, & Juſtus Lipſius animadvertunt.

Eccleſ. 10. 8. Sap. 10. Proverb. 13. Matth. 12. Iarè Ego de Ind. iur. 1. to. li. 2. cap. 13. ex n. 52. & cap. 2. ex n. 1.

27 Qui idem alio in loco, hoc ipſi naturæ rerum etiam attribuit, quibus veluti inſitum eſt, ut vel ex eo ipſo quòd creverint, retrocedant, ſic inquiens: *Magna Imperia limites ſuos habent, quòd cum venerunt, ſiſtunt, retroeunt, ruunt, atque ut ferro conſumens quadam rubigo per naturam adgnata eſt; ligno excedens caries, aut teredo; ſic animalibus, oppidis, Regnis, interna, & ſua cauſa pereundi.* Quod ſumere potuit ex Seneca, qui non minùs aptè ad rem, de qua agimus, ita habet: *Nihil prioratim,*

Sap. n. 12. ubi Lorin. Abulenſ. ſup. n. c. 21. & ſup. Ioſue c. 11. Lipſ. lib. 1. de Conſtâr. c. 13.

Lipſ. epiſt. 31. ad Belgas, & d. lib. 1. de Conſtant. c. 15. & 16.

Senec. epiſt. 91.

nihil publicè stabile est: tam hominum, quam urbium fata volucuntur. Omnes quæ usquàm rerum potiuntur urbes, quæque aliorum Imperiorum magna sunt decora, ubi fuerint aliquando quæretur. Enumerare omnes factorum vias longum est: hoc unum scio, omnia mortalium opera mortalitate damnata sunt, inter peritura vivimus. Sæpe maiori fortunæ locum fecit iniuria: multa ceciderunt, ut altius surgant.

Manil. 1. Afron.

Neque abest Manilius, qui omnia supradicta complexus, cuncta, quæ nobis magna, & duratura videntur, umbram somniumque esse, & excidij pœna iam ab ipso suo ortu damnata, sic eleganter admonuit.

Quot post excidium Troia sint eruta Regna?
Quot capti populi? Quoties fortuna per orbem
Sertitium Imperiumque tulit, variæque revertit?
Troianos Cineres in quantum oblita resovit
Imperium? Fatis Asiæ iam Græcia pressa est.
Sæcula dinumerare piget, quotiesque recurrens
Lustraret mundum vario Sol igneus Orbe.
Omnia mortali mutantur lege creata,
Nec se cognoscunt terra revertentibus annis,
Exutas variam faciem per sæcula gentes.

Lucret. lib. 2.

Lucretius quoque, eandem hanc Regnorum, & Monarchiarum mutationem, etsi nō pilæ ludo, de quo nos loquimur, similem faciat, Platonem tamen sequutus, ad alium alludit, apud Athenienses in Dianæ, seu Proserpinæ, atque etiam in Cereris sacris usitatissimum, qui faces accendebant ex ara, easque manibus gestantes, currebant, quàm poterant longissimè, & incitatissimè, & alijs statim tradebant. Et quorū faces extinctæ erant, quivè serius ad destinatum locum pervenerant, pro victis habebantur. Cuius ludi Pausanias, & alij plures mentionem fecerunt, & eius in his sacris instituendi causas aperiens Muretus, Lucretij autem verba sic habet,

Plato lib. 6. de legib.

Pausan. in Atticis, Statius 4. Sylvar. Pers. satyr. 5. Panroja de ludis, c. 22. n. 22. Saaved. idea 19. pag. 123.

Muret. lib. 1. de Repub. Platon.

----- Sic rerum summa vocatur
Semper, & inter se mortales mutua vivunt.
Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur,
Inque brevi spacio mutantur secla avimantum,
Et quasi Cursores vitæ lampada tradunt.

Iust. Lips. lib. 1. de Const. c. 16. Ego, post eum, & alios, 1. tom. de Ind. iur. lib. 2. c. 2. ex n. 8.

De quo etiam graviter & philosophicè disserit Iustus Lipsius, & veluti respiciens ad hos saltus & occasus huius, de qua agimus, pilæ, sic concludit: O mira, & nunquam comprehensa necessitatis lex: abeunt omnia in hunc nascendi pereundi, que fatalem girum, & longævum aliquid in hac machina est, nihil æternum. Attolle, & circumfer mecum oculos, & vide rerum humanarum alternas vices, & ut in Oceano astitit. Tu surge; Tu cade; Tu impera; Tu servi; Tu occultare; Tu emerge: & eat hic rerum in se remeantium orbis, quamdiu erit ipse Orbis. Germaniferi olim fuisti: Nunc mitescite ante plerosque populos Europa. Britanni inculti, & inopes? Delicij, ac divitijs, & Egyptios provocate, & Sybaritas. Græcia olim

floruit? Nunc iaceat; Italia Sceptra tenuit, nunc seruiat. Vos Goti, vos Vandali, vos Fœx barbarorum, prodite à latrobris, & gentibus imperate per vices. Adeste etiam pelliti vos Scythæ, & potenti manu paulisper temperate habenas Asia atque Europa. Sed isti ipsi mox discedite, & sceptrū relinquire illi ad Oceanū genti. Fallor enim? an Solem nescio quē novi Imperij, surgentem video ab Occidente.

31 Haftenus Iustus Lipsius, cuius vaticiniū de Dominatione gentis ad Occidentem sitæ, de Hispanis intelligendum videtur, prout ipse expressus alibi indicat, inquit: *Nescio quo providentiæ decreto, res, & vigor ab Oriente in Occasum eunt.* Et idem, multis ante Lipsium annis, vaticinatus videtur Michaël Aitsingerus Austriacus, multa de Hispaniæ foelicitate prælagiens, & eōsque progressuram, *Vt Antipodum fines concludat, Gallie cervices submittat, Britannia supplex classibus advolet, & Italia dextram ad ardua sceptrā porrigit.*

Lipsius de Magn. R. Imper. lib. 1. c. 3.

Aitsing. in Leone Belgico in epistol. dedicat. pag. 2.

32 Quod, licet hoc quo ista scribimus tempore, sinistris aliquibus successibus, quæ peccata nostra promeruerunt, retardari videatur, non est cur vel à concepta spe cadere debeamus, aut Hispaniæ nationis & Monarchiæ amuli superbiere, eamque, ut fecerunt, despiciere possint. Alterna enim (ut vidimus) sunt vices rerum, atque ut canit Virgilius:

Virgil. Æneid. 11

*Multa dies variusque labor mutabilis ævi
Retulit, melius multos: alterna re-
visens
Lusit, & in solido rursus Fortuna locavit.*

33 Quod, vel exemplo Francisci Gallorum Regis huius nominis Primi, tumidi nunc Galli, & immature canentes, discere possent, qui, ut graves Auctores enarrant, cum Matrini captus ab Augustissimo Imperatore, ac Rege nostro Carolo V. Max. detineretur, & in pariete symbolum, quo hic Cæsar utebatur, *Plus ultra*, scriptum legisset, subscripsit, *Hodie Mibi, cras Tibi.* Fortuniæ vicissitudinem ostendere volens, quæ gloriosa illa trophæa mutare, & ab alijs in alios (ut iam ostendimus) transferre solet. Quod cum postea Imperator Pijssimus perlegisset, ut se mentem sui Antagonistæ percepisse indicaret, hæc adiecit, *Fator me hominem.* Sic noscens se bullam esse, quamvis Regia & Imperatoria Maiestate præfulgidum, & pilam, qua Deus ludit, ut in nostro Emblemate habetur: *Eximiaque gloria sapius fortune, quam virtutis esse beneficium,* ut Quintus Curtius scriptum reliquit.

Mart. de trinis in Adag. sacris, 2. to. Adag. 459. pagin. 576. Camerar. 3. tom. subcess. pag. 155.

Curt. lib. 8.

34 Sed tempus est iam, ut manum ab hac tabula (ut est in Adagio) tollamus, infinitum quippe esset, omnia quæ in hoc argumentum tendunt, velle congerere. Quæ (ut verbis Ammiani Marcellini utar) *si forte quisquam velit, quæ varia sit, & asidua, arenarum numerum idem iam despiciens, & montium pondera scrutari poterit.* Pulchrè enim Seneca docet, ac monet, maxima quæque bona sollicita esse, nec ulli fortunæ munus benè, quam oprime credendum, aliæque foelicitate, ad tuendâ foelicitatem opis esse. Vnde prudens quilibet, ut prudenter idè Philosophus alibi ait: *Nihil improrsum habere debet, in omnia præmittendus est animus, cogitandumque, non quicquid solet, sed quidquid potest fieri.*

Erasm. in Adag. pag. 502.

Amm. Marcel. in fin. lib. 22.

Senec. de brev. vitæ cap. 17.

Idem epistol. 110.

Fortuna vitrea est.

EMBLEMA V.

Aspicias ecce globos, queis prospera quaque volutat,
 Queis Fortuna rotat tristia, læta simul.
 Sive tenes, metuas: pernicibus evolat alis.
 Sive caves fugito: vitrea, fracta ruit,
 Vitrea subiicitur quantis Fortuna periculis;
 Frangitur heu brevius, dum micat illa magis.
 O Fortunati, fragili ne credite vitro:
 Fidite virtuti, frangier ista nequit.

COMMENTARIUS.

DE ERGAM porro, & quoniam de fortunæ lufibus agere
 cepti, omnes rursus Principes monitos velim, nun-
 quam sibi maius periculum imminere, quam cum cæ-
 ca hæc & lubrica seu ludicra Dea, ipsos in maius al-
 tiusque fastigium extulerit. Non solum quia, ut Ovi-
 dius inquit,

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
 Et manet in nullo firma tenaxque loco;
 Sed modo læta manet, vultus modo sumit acerbos,
 Et tantum constans in levitate sua est.

Cum

Mohob...
...di...

ol ni...
...di...

blonA. lig...

si quis ob...
...di...

a. dil. mu...

gaba...
...di...

ni. lo...
...di...

iv. vord...
...di...

Ovid. lib. 5. de
...di...

Cum quo Horatius, Seneca, & alij, de Regnis, & Regibus agentes, passim conveniunt, inquiennes: *Præcipites Regum casus Fortunam rotare.*

2 Verum quod suo favore, & splendore, eorum, quibus adridet, menses, atque oculos excæcat: & ita frequenter superbos, & insolentes reddere solet, ut merito dicere potuerit Salomon: *Prosperitas stultorum perdet illos.* Laberius in Mimis;

Fortuna quem nimium fovet, stultum facit.

Et Fortuna vix colit virtutem prospera.

Plinius, quod ut hedera complexu arbores necat; ita Fortuna prospera, dum blanditur strangulat, & perdit.

3 Et vel in Adagium transierit, *Fortuna reddit insolentes.* In cuius explanatione miror Erasmus sicco pede transisse, cum innumeris exemplis, & bonorum Auctorum testimonijs hoc comprobare, & illustrare posset, quæ copiosè aliqui Recentiores adducunt. Inter quæ, dignum relatu est illud Virgilij,

Nescia mens hominum, sati sortisque futura.

Et servare modum, rebus sublata secundis.

Epitæti, *Fœlicitate, non secus ac ebrietate quadam, plus satis plenus imprudens, imprudentior efficitur.* Halicarnasæ: *Nimia fœlicitas homini est periculosa, & detrimentosa, hæc etenim multis insanæ superbiam est causa.* Taciti: *Fœlicitas in malo ingenio avaritiam, superbiam, ceteraque occulta mala patfacit.* Et rursus sub Galbæ persona: *Secunda res acrioribus stimulis animum explorant, quia miseria tollerantur, fœlicitate corrumpimur.* Latinus Pacatus: *Nam cum in discretæ fœlicium pedisse qua sit superbia, vix cui quam contigit, & abundare Fortuna, & indigere arrogantia.* Quem locum æmulatus Salvianus, *Pedisse qua* (inquit) *novi bonoris est superbia; & latius eandem sententiã alibi exprimens: Quotusquisque Sapientum est, quem secunda non vident, cui non crescat cum prosperitate vitiositas: non una certè nec unius generis: & fœlix ille ambitionis successus ceteros sic aspernatur, ut sibi uni totum hoc Fortune beneficium deberi, & in omnium oculos incurere oportere, reliquis omnibus abdicatis, existimet.*

4 Quapropter D. Chrysostronus rectissimè docuit, sæpè solere fœlices rerum successus maiora mala facere, quàm res adversas; & Guiciardinus cum vulgò dicere potuit: *Nimia fœlicitate homines maiorem hostem non habere: ea enim effrenatos, sui que præidentes, ad malum audaces, & proprii commodi novis rebus turbandi cupidos facit.* Quod & Phædrus præclara fabula ostendit, cui titulus, *Quod successus ad perniciem multos devocat.*

5 Quibus conveniens Hector Pintus, ait: *Quod quemadmodum Luna non patitur eclipsim, nisi cum plena est; sic homines tunc maximè solent obscurari, cum se divites, & alijs Fortuna bonis plenos conspiciunt.* Et D. Hieronymus explicans illud Davidis, qui de eisdem fœlicibus dixit, *Idè tenuit eos superbia, operati sunt iniquitate;* addit, *Per arrogantiam fœlicitatis, multiplicata iniquitate præmuntur.*

Senec. in Agam. Horat. lib. 1. Od. 35.

Salom. Prov. 1. 32.

Laber. in Mimis.

Plin. lib. 16. c. 35.

Erasin. in Adagijs, pag. nihi 584.

Mendoza 1. tom. Reg. pag. 148. & seqq. Camer. 1. to. successiv. pag. 247 Savar. ad Sidon. pag. 273. & seq. Fiesl. 2. select. cap. 7.

Helicarn. lib. 8.

Tacit. in Annal.

Idem 1. Hist.

Pacatus in Paneg. ad Theodos.

Salvian. in Epist. ad Eucher.

Idè lib. 7. de gub. Dei.

D. Chrysof. in PC. 9.

Guiciard. lib. 14. Hist.

Phæd. in Fabul.

Pint. in Ezech. c. 17.

D. Hier. sup. Psa. 72. n. 6.

D. Ambr. lib. 2. de interp. in lob c. 5.

D. Ambr. lib. 2. de
interp. in Job c. 5.

Quod Divus etiam Ambrosius, his verbis expressit: *Magna illecebra actinguendi est rerum affluentia secundarum: supinat, extollit, oblivionem Auctoris infundit.* Vbi *Supinat* verbum, (ut bene quidam Modernus advertit) ideo positum est, quia qui rebus prospere fluentibus, per superbiam eriguntur, iidem, per quandam ad divinum obsequium ignaviam, atque desidiam supinantur, precipitanturque: vigescunt ad audenda mala; ad exequenda bona quodammodo facecunt. Denique eam in dementiam erumpunt, ut terrenae felicitatis participes esse malint, quam divinae; hanc enim pra illa aspernantur, ac Deo dicunt, *Recede a nobis, & scientiam viarum tuarum nolimus, quis est enim Omnipotens, ut serviamus ei?*

Mendoza 1. tom.
in li. Reg. pag. 154

Job 21. 14. & 15.

D. Aug. serm. 13.
de verb. Dom.

Atque hinc descendit, quod D. Augustinus tradit, *Magna scilicet virtutis esse, cum felicitate luctari; magna felicitatis a felicitate non vinci.* Cum quo sentiens D. Bernardus, loquens de Davide, & Salomone, qui in hoc periclitari leguntur, sic habet, *Sapiens David, sapiens Salomon fuit: sed blandientibus nimis secundis rebus, alter ex parte, alter ex toto despuit. Magnus, cui praesens felicitas, si arrisit, non irrisit.* Eam alibi rationem addens, quod licet multos frangat adversitas, multo plures extollit prosperitas.

D. Bernard. lib. 2.
de Confid. ad Eng.

Idem Serm. 3. in
Domin. Palmar.

Cassiod. lib. 1. epi-
stol. 4.

Hancque virtutem seu magnanimitatem in suo Cassiodoro laudans Rex Theodoricus, ita de eo fermocinatur, *Nulla quippe, ut plerisque moris erat, elatus favore Fortunae, in coturnum se magnae potestatis erexit.* Et Sidonius Apollinaris ad foelicem scribens, amplissima dignitatis infulas consequutum, hoc praecipue in eo extollit, quod illis non fuerit in superbiam elatus, sic inquit: *Invenis tamen vir amicitiarum servantissimè, qualiter honorum tuorum crescat communionem fastigiis, raroque genere exempli, altitudinem tuam humilitate sublimas.* Et in idem ipsum respiciens in Epitaphio Aviti, ita habet,

Sidon. lib. 2. ep. 3.

Idem in Epitaph.
Aviti.

*Nec tamen ob summi culmen tumescit us honoris
Erigitur, seque ipse alijs plus aestimat, imò
Subiicitur Magnus, servat mediocria Summus.*

Sym. lib. 8. epit. 1.

In quo imitari videtur Symmachum; quatenus alibi pariliter dixit, *Compertum habeo, quolibet honorum culmine animum tuum non solere mutari;* & Claudianum, ita de suo Theodoro canentem;

Claud. in Paneg.
Theod.

*----- Nec quae comitatur honores
Ausu tuam leviter tentare superbia mentem;
Frons privata manet.*

Idem Paneg. 2. de
laud. Stilic.

Et iterum laudans Stilicorem,

*----- Nec prospera flatus
Attollunt nimios: quin ipsa superbia longè
Discessit, vitium rebus solemne secundis.*

D. Chrysol. serm.
136.

Divus quoque Petrus Chrysologus Adelphum Episcopum multis laudibus effert, & inter maximas eius virtutes, illam praecipue numerandam inquit, *Quae contempto obsequij sui fastu, despecta manifesta*

domus reverentia, calcato etiam suae fastigio potestatis, & obiecta opum, suarum interna conscientia, unde tumor maximus humanis dominatur in mentibus, ad vilissimas inopis se inclinavit angustias, ut suo pauperem in tabernis sablimaret.

II Omnes sanè iustissimè, quia, ut diximus, quemadmodum Tacito docente, *Difficile est servare ex sapientia modum*, ita, secundum Saliberientem, difficillimum, *Vt gradus honoris tumorem non pariat in animo imprudentis*; cum & prudentissimos interdum & sapientissimos supinare soleat, ut suo exemplo nos admonent Saul, qui cum esset parvulus in oculis suis, caput in tribubus Israël factus est, ut sacra Scriptura testatur. Cum verò magnus sibi videri cœpit, & de prosperis rerum successibus inaniter gloriari; debitam Deo obedientiam, & reverentiam denegavit. David, qui omnibus locis ac focus pulsus, Deum inquirebat: *Scepiro & folio donatus, alienum thorum violavit*. Salomon, qui dum ad supremum sapientiæ, potentiæ, & opulentiæ fastigium erigitur, in infimum quoddam cœcitatæ, & infirmitatis, atque impietatis barathrum se ipsum præcipitavit. Ioas, qui prosperis rerum successibus elatus, & adulatorijs suorum obsequijs delinitus, à prima illa divinæ legis observantia, quam sub Ioiada tenuerat, detecit, & parem se Deo facere voluit. Ozias, de quo eadem sacra Pagina inquit, *Quod cum roboratus esset, elevatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum*. Ezechias, qui de hostibus victor, de morbo sanatus, claris de cœlo prodigijs, magnam in spem erectus, sic intumuit, ut suas omnes divitias Babylonijs Legatis inaniter ostentaret; maiorem fortassè in superbiam proditurus, nisi ab Isai gravissimæ comminatione supplicij refrænaretur.

12 Longum quidem esset alios Israëlitiçi populi Reges recensere, qui blandientibus secundis rebus elati, in similem insaniam, imò qualibet infania deteriore scelerum voraginem, corruerunt. Eademque fœlicitas, ut aliqua profana quoque exempla tangamus, in causa fuit Philippo Macedoni, Alexandro eius filio, Xerxi, & alijs quàm plurimis, ad Divinitatis honorem præsumendum. Caligulæ, in eam vecordiam deveniendi, ut Suetonio narrante, palam cum Iovis statua Homericis versibus loqueretur, ac plenam & fulgentem Lunam in amplexus invitaret. Neroni, ut iuxta eundem Suetonium, paulatim invalescentibus vitijs, ioculatoria, & latebras omiferit, nullaque dissimulandi cura, ad maiora palam eruperit, & se Deum faciens, vel reputans, amissis naufragio preciosissimis rebus, non dubitavit inter suos dicere, pisces eas sibi relatueros. Et Simonidi, ut *Ælianus* recenset, ad consulendum Pausaniæ, nimia fœlicitate superbiens, ut meminert se hominem esse, idest multis miserijs, & Fortunæ variationibus expositum. Quod cum Pausanias tunc contemisset, paulò post famè periens, verissimum esse agnovit, & magnis eiulatibus prædicavit.

13 Cum ergo (ut ex suprädictis apparet) hoc toxicum Principibus viris, fœlicibus rerum eventibus, tanquam secundis à tergo auris promotis, Fortuna propinet, nullum aliud commodius, prætentiusvè an-

Tacit. in vita Agric. cap. 4.

Salisber. in Policr.

Reg. 1. c. 1. n. 17. & seqq.

Lib. 1. Reg. c. 11. a num. 2.

Lib. 3. Reg. c. 11. a num. 1.

Paralyp. 24. 27.

Paralyp. 26. 16.

Lib. 4. Reg. c. 20. num. 16.

Suet. in Caligul. cap. 22.

Idem in Nerone cap. 27. & 4.

Ælian. de var. hist. lib. 9. cap. 41.

Erasm. in Adag.
Araſtia Nemefis,
pag. 725. Giral. de
Dijs Gent. Syntag.
17. pag. 476. Nar.
Comes in Mytol.
pag. 1022.

Periand. apud Au-
ſon. in dict. ſept. Sa-
pient.

Ariſt. lib. 8. Ethic.

Cart. lib. 5.

Text. in Epithet.
verbo *Fortuna*.

Plin. in Proem. ad
Veſpaſian. Pauſ. in
Meſſenicis, Gyr. al.
Synt. 16.

Iunius Embl. 26.

Artem. de Somn.
interp. lib. 2.

Lactant. lib. 8. div.
inſt. cap. 3. vide A-
dag. *Fortuna*, ſive
Herculis cornu, in
ter Adagia Erasm.
pag. 264.

Dion. Chryſoſt.
Orat. 63.

Pauſan. in Articis.

Giral. d. Synt. 16.

tidorum illis exhibere potui, quam hoc, quod præſenti Emblemate delineavi, ex eiufdem Fortunæ inſtabilitate ac fragilitate deſumpto, ut quos ipſa ſuo morſu ſuperbos, efferos, & rabidos fecerit, illius pilis pinnis que conſpectis, (ut in canibus accidit) ſanitatem mentis recipiant, diſcant que, quam ſultè, ob huius proſperos ſtatus ſuperbiant, quæ eadem in Nemefim ſive Rhamnufiam Deam murari ſolet, quam Ethnici inſolentiæ, & arrogantæ vindicem effingebant, quod ſpes immoderatas & veret & puntat, ut Erasmus, Giralduſ, & alij litteris prodiderunt. Quæ que occaſionem Periandro, uni ex ſeptem Græciæ Sapientibus, dedit, ut diceret, *Si Fortuna iuvat, cæveto tolli; ſi Fortuna tonat, cæveto mergi*. Ariſtoteſi, ut doceret, *Quanto maior Fortuna eſt, tanto minus ſecura*. Nec ſe ita cuiquam tradidit, ut licet manus porrigat, pinnas, quibus avolare conſuevit, comprehendat, ut pulchrè Quintus Curtius ſcripſit.

Hinc natum eſt, ut a veteribus Poëtis, & alijs Auctoriſ, Mutabilis, Lubrica, Velox, Dubia, Fugax, Ineluctabilis, Cæca, Acerba, Improbata, Dura, Truculenta, Vertutâ, Inanis, Fallax, & ſtuaria, & mille alijs epithetis, inconstantiam eius denotantibus, donata fuerit, quæ apud Raviſium Textorem videri poſſunt.

Nec paucioribus ſimulachris, Ideis ac Hieroglyphicis, in ea fingenda, vel pingenda, uti ſolerent. Nam ut Plinius, Pauſanius, & alij recensent, Bupalus Architectus & Plalles in ſignis, Smyrneis Fortunæ ſignum omnium vetuſtiſſimum finxit primus, capitique polum impoſuit; altera manu cornu Amaltheæ tenentem fecit, quaſi omnia ex ea pendere ſignificaret; licet Hadrianus Iunius eiſdem Smyrneis (neſcio qua de cauſa) non illam, ſed hanc figuram attribuat,

Stare loco neſtia certo Sors lubrica, ſedes

Quætere docta novæ.

*Hinc pedibus mutilam, & ſubnixam remige penna,
Smyrna Deam poſuit.*

Artemidorus, cylindro tereti niſtentem, eandem Fortunam finxit. Apud Cæberem Thebanum in Myſtica ſua tabula, ſuper rotundum lapidem ſedens, cæca & alata conſpicitur, & ſurda, atque inſana vocatur. Alij, cum quibus Lactantius, cum copiæ cornu, & navis gubernaculo eam deſignabant, ut qui opinaretur, & opes, & humana imperia largiri, ſive ut ait Livius, in rebus omnibus dominari. Dion Chryſoſtomo, huic globo, & cornu, vel gubernaculo, novacula ſub pedibus additur, ad ſœlicitatis præciſionem denotandam.

Fuit & in Egæra urbe Fortunæ ſimulachrum, geſtantis ſimiliter Cornucopiæ, iuxta quod Cupido erat alatus. Quare ſignificari putat Pauſanius, ea etiam, quæ ad amorem pertinent, Fortuna, magis quam pulchritudine, mortalibus ſuccedere. Alij eam velo adornatam, rotæque volubili niſtentem eſigabant, à tergo larvaram, vuluque torvo, fronte vero blandiente. Alij in equo velociſſimo conſtiterunt, quam currentem, Fatum in tenſo arcu inſequebatur, ſic eius inſtabilitatem pernicitatemque ſignificantes, & quod vi fati ſemper

perageretur. Alij, ut inquit Gitaldus, inter maris undarum velificantem, Alij in faxi, aut montis cacumine ventis expositam. Plerique rotam insistentem. Scytæ verò sine pedibus, ut manus tantum & pennas haberet, instar avium quas *Apodas* vocant, quòd pedibus careant, ut Plinius scribit. Quinimo truncis quoque manibus aliquando confictam, Achilles Bochius commemorat, & huius picturæ significationem exponit. Romani, iuxta varias, quas ei indiderunt nomenclaturas, varias etiam eiusdem ideas commentum sunt, quas longum esset recensere.

- 18 Sed communius in illa consenserunt, quam Pacuvius apud Cicero- nem in Rhetoricis, sequentibus Carminibus refert, quæ multum merito laudant Petrus Crinitus, & Ioannes Filescus, ut potè in quibus venustè & eleganter, tota vis & potestas Fortunæ, eiusque ludibrium, de quo agimus, exprimatut:

Fortunam insanam esse & brutam perhibent Philosophi,

Saxique ad instar globosi prædicant esse volubilem:

Quia quòd saxum impulerit fors, eò cadere Fortunam autumant.

Cæcam ob eam rem esse vocant, quia nihil cernat, quòd se applicet.

Insanam autem aiunt, quia atrox, incerta, instabilisque sit.

Brutam, quia dignum, aut indignum nequeat inter noscere, &c.

- 19 Apelles autem, contra omnium opinionem, illam sedentem finxit. Rogatus cur ita faceret? Quia (inquit) nunquam stetit, ut Stobæus, & alij recensent, & latius cæteris Pierius Valerianus, alia simul circa ipsius ideas, ac picturas adducens.

- 20 Nos verò in hac nostra, (ut vides) hæc ferè omnia complexi, globos alatis pedibus ac brachijs subponimus, rotam manui inferimus, & totam ipsam vitream esse representamus, ut instabilitati fragilitatem præ alijs addamus; & Principes, qui eius splendore superbiunt, & efferuntur, quàm is sit fallax fugaxque, & facili collisioni subiectus, monitos faciamus. Præcipuam huius picturæ ansam ex illo Laberij Mimographi Senariolo desumentes:

Fortuna vitrea est, tum, cum splendet, frangitur.

Cui arridens Cicero: *O fallacem (inquit) hominum fragilemque Fortunam!* Et Seneca: *Nunquam in solido stetit superba felicitas: & ingenium Imperiorum magna fastigia, oblivione fragilitatis humane collapsa sunt.* Et iterum de splendore loquens: *Quid enim est, quod non Fortuna cum voluit, & florentissimo detrahat? Quod non eò magis agrediatut, & quatiat, quòd speciosus fulget? Ac rursus apud eiusdem Senecæ Patrem Portius Latro, *Omnia Fortunæ blandientis speciosus cum periculo nitit, & sine causa semper fluit, & sine ratione desinit.**

- 21 Placidia quoque, Imperatorem Theodosium coniugem suum, eiusdem fragilitatis his verbis commonefecit: *Cogita te privatam hominem fuisse, atque nunc præceteris ad Romanæ Reip. gubernacula ascitum, non ut superbires, sed te hominem cogitares, varijs, perinde ac subditi, fragilitatibus obnoxium.*

Girald. de Dijs
Gēt. d. Syntag. 16.

Plin. lib. 20. c. 39.

Bochius Sym. 1. 2.

Crinit. lib. 1. de
hon. disc. c. 3. File-
sc. 2. select. cap. 8.
ad fin.

Stob. serm. 130.
Max. Tyrius serm.
37. Pierius in suis
Microglyph. lib. 39.

Laber. in Mimis.

Cicer. 3. de Orat.

Sen. in Suas. c. 37.

Idem Epist. 91.

Senec. Patet cōtr.
1.

Euseb. Zonar. &
alij in Theod. Ho-
mobon. de stat.
hom. pag. 380.

Lipſius in lib. 1. de
Conſtat. & in cēt.
3. ad Belg. epift. 21.

Et Iuſtus Lipſius, ad vitrum etiam alludens, ita habet, *Sic ſors in cer-
ta vagatur, fertque refertque vices. ſortis humane. Vitrea Fortuna eſt,
mutantur Regna, pereunt opes licet magna, occumbant amici, cognati
liberi, debemur morti nos noſtraque, ſolumque ſepulchrum ſuper eſt, in-
culpata vita, & vitio carens.*

22

Florent. Sconoo-
vius Embl. 60. pag.
178.

Neque abeſt Modernus Emblematicus, qui moris illius memi-
nens, quo Triumphantiſ Romæ Imperatoribus, à tergo ſervus cum
flagello ponebatur, qui eos, ne in tanto Fortuna ſplendore ſuperbi-
rent, homines eſſe admonēbat, & ut utriuſque Fortuna memores eſ-
ſent (de quo etiam præter innumeros alios, eleganter, & valdè ad rem
noſtram, agit Tertullianus) ſic concludit,

23

Tertull. Apol. lib.
1. cap. 33.

*Fortunam reverenter habe; nam vitrea tota eſt,
Cumque nihil ſtatuis firmitus eſſe, ruit.*

Boillard. Embl. 46

Et Alter, qui neminem ei fidere debere, cum ad eò fit velox, ac fragi-
lis, hoc carmine docet,

*Dum Nobis Fortuna ſarvet, blanditur, & offert
Subſidium, nobis eſt metuenda magis.
Illuſque bonis, dum arridet leta, fruamur:
Hanc reperire quidem, non retinere licet.*

Plin. lib. 36. c. 25.

Quibus Ego addo, magis eſſe quam vitream; nam referente Pli-
nio didicimus, ſub Tiberio Principe excogitatum vitri temperamen-
tum, quo illud flexibile, & infractum redderetur, & totam officina-
nam cum artifice eius abolitam, ne æris, argenti, auri metallis præ-
tia detraherentur. Fortunam verò nullus uſquam fuit, qui ſecuram, &
durabilem fabricare, vel ſibi polliceri auſus fuerit. Nam etſi Romani,
Athenienſes, & alij, aliquando eam viſcatam, vel aureis catenu-
lis, vel compedibus alligatam, atque irretitam habuerint, ne ab eis
auſugere poſſet, ut ex Diodoro Siculo, & alijs Hadrianus Iunius ob-
ſervat, & Romani aliqui Imperatores illam AVGVSTAM, AV-
REAMQUE vocantes, quaſi propriam, & hæreditariam filijs ſuis re-
liquiſſe legantur, ut Spartianus, & Capitolinus commemorant, & in
hunc morem reſpiciens Achilles Bochius, dum ait,

24

Iun. Embl. 11.

*Auguſtis olim in Talamis Fortuna ſolebat
Poni ab Romuleis Aurea Principibus.*

Spart. in Severo,
Capitol. in Anton.

Boch. Symb. 23. &
omnino Cauſin. in
Poſſit. Symbol. li.
2. c. 27. 28. 29.

Longè tamen verius eſt, hoc in adulationem eorundem Principum
fuiſſe confectum, nullosque inter homines eſſe, in quos illa ſuam incon-
ſtantiam ac fragilitatem frequentius ac potentius oſtendat, ut iam ſu-
pra inſinuavi, & innumeris propè testimonijs, & exemplis probare
poſſem, niſi prolixus eſſe vererer, & de hoc argumento plurima paſ-
ſim apud plurimos reperiantur, quorum iam aliqua delibavi. Extet-
que elegans ac legi dignus Petri Damiani Tractatus, ubi luculenter
de Scenica rerum humanarum varietate, & inconſtantia, præſertim in
Regibus, agit.

25

Eraſm. in Adag. Om-
nium rerum vicif-
ſſitudo eſt, Cæmer.
1. to. ſubceſſ. pag.
247. Fileſac. 2. ſe-
lect. c. 1. & ſeqq.
Drexelius in He-
liotrop. Pet. Dam.
opuſc. 57. 57. & 8.
Senec. in Oedip.

Quod etiam Seneca Tragicus non minùs bene oſtendit, ſic in-
quiens,

*Quisquam ne Regno gaudet? O fallax bonum,
Quantum malorum, quam fronte blanda tegis?
Ut alta ventos semper excipiunt iuga,
Rupemque saxis vasta dirimentem freta,
Quam vis quieti verberant flubtus maris:
Imperia sic excelsa Fortuna subiacent.*

Et iterum elegantissimè:

*Quicumque Regno fudit, & magna potens
Dominatur aula, nec le-ues metuit Deos,
Animumque rebus credulum letis dedit:
Me videat, & te Troia; non unquam tulit
Documenta fors maiora, quam fragili loco
Starent superbi; Columen eversum occidit
Pollentis Asiae, caelitum egregius labor, &c.
Ego esse quicumque Sceptra, nisi vano putem
Fulgore tectum nomen.*

27 Et hoc est, quod Ælianus, & alij meritò in illo Dionysij secundi responso commendant, cum quo, cum aliquando còvenisset Philippus Amyntæ filius, & in diversos sermones incidissent: Philippus inter alia Dionysium rogavit, quomodo cum tantum Regnum à parente accessisset, non id defendisset, & conservasset? Ilque respondens, ait: *Nam mirum est, quoniam cum reliqua mihi pater omnia reliquisset, fortunam solum, qua ea paraverat, & tutatus fuerat, mihi non tradidit.*

28 In idemque tendunt Scipionis Africani lachrymæ, incendium à se capta & eversa Carthaginis spectantis, simileque fatum in Romana urbe præfagientis, ac deplorantis, *Quia nulla Imperia perpetua sint.* Qua etiam consideratione, & exemplo Servius Sulpicius I. C. Marcum Tullium, in obitu filia Tulliae mœstum, eleganter & graviter in quadam Epistola consolatur.

29 Et Cœlius Rhodiginus, post Alexandrû ab Alexandro, illud Plutarchi explicans, tradentis, apud Romanos, omnes qui nobilitate præstarent, lunculas in calceis gestare solitos, sibi videri ait, in hoc instituto, ad idem documentum, de quo loquimur, respexisse, quasi tacitis velut ambagibus commonerent; non insolescendum, nec prosperis rerum successibus efferendos animos, inconstantia earû semper memores, qua humana consistantur: cui argumentû præbeat Luna, quæ primò quidè ex obscuro prodeat, mox splendido refulgēs nitore, visenda confurgat facie. Sed cum iam clarissimam præferat candoris speciem, rursus consenescens, decrescit, donec ratione quadam reciproca, in nihilum denuo redeat. Quam eandem explicationem apud Xiliandrû, & alios reperio, licèt de Rhodigino mentionem non fecerint.

30 Maneat ergo piorum ac prudentium Regum mentibus insitum, caducis hisce ac fragilibus mundi bonis nequaquam insolescendum. Senecaque illud memoriae mandent:

Idem in Troad. Act. 1.

Ælian. lib. 12. Brusson. lib. 2. cap. 37.

Valent. Forster. post alios, de hist. iur. civil. c. 1. n. 2. Serv. Sulpic. inter epist. fam. Cicer. lib. 4. epist. 5. omnino legenda.

Rhodig. lib. 20. c. 28. Alexand. lib. 5. cap. 18. Plutarch. in quaest. Roman. q. 76. Minoes ad Alciar. Embl. 136.

Guill. Xiliand. in anim. ad quaest. Ro. Plut. pag. mihi 133. Bunsom. ibidè. & Maiol. in col. loq. de sum. bono, pag. mihi 804. n. 3.

Senec. Trag. 6.

Quoque fortuna altius
Erueit, ac leuavit humanas opes,
Hoc se magis suppressere felicem decet.

Claudian. lib. 2. in
Ruffin.

Et Claudiani etiam, dum de miserabili Ruffini lapsu sermonē habens,
hoc salutare monitum protulit,

Desinat elatis quisquam confidere rebus,
Instabilesque Deos, ac lubrica numina discat, &c.

Plur. in Demetr.

Quod idē valet ac istud, quod Nos hoc nostro Emblemate insinua-
re conamur, nempē splendentis blandientisque fortunæ tumiditati, ex
ipius inconstantia, & vitrea fragilitate remediū esse petendū. Quo,
qui se præmunire nescit, magis in prospera, quam in aduersa pericluat-
ur, ut satis ex suprädictis apparet, & Demetrii quoque Phalerei, mul-
tum apud Senecam decantari, celebri Apophthegmate comprobatur,
qui ob hanc rationem dicere solebat, *Sibi nihil eo videri infelicitius, cui
nihil unquam in vita accidisset aduersi*. Seuera namque res est solidum
gaudium, proinde quē Deus sapē, quos amat, probat, indurat, recog-
noscit, exercet: molles, & fortunatos istos, quibus parcere putatur, &
indulgere, venturis malis reservat; nec unquam sic latis cōfidere vult,
ut interim tristitia non præmeditentur.

Plur. in Epaminō-
da.

Estque memorabile contra superbiam, & gestientem lætitiā, il-
lud exemplum Epaminondæ, qui postridie eius diei, quo feliciter in
Leuctris pugnaverat, processit squalidus, & summissus: mirantibus, &
percontantibus quibusdam, numquid mali contigisset? Nihil (inquit)
sed heri sensi me bona fortuna delinitum, plus æquo mihi placuisse,
eius gaudij intemperantiā hodie castigo.

Plur. in vita Paul.
Emilij.

Philippi quoque Regis, multis pariter bonis nuncijs allatis, nota
vox est, aliquod sibi infortunium non valdē magnum imprecantis.
Nota etiam Pauli Emilij oratio apud Pluarchum, filiorum suorum
funeribus super felicem Persei victoriam mox consequutis. Nota Ze-
nonis, audito rerum suarum naufragio, sententia: *Iubet me Fortuna ex-
peditius philosophari*.

Boët. lib. 1. de Co-
sol. Prof. 4. & 8.

Sed quid plura conquirimus? Infinita sunt, & exempla, & argumen-
ta, quæ huc congeri possunt, & vel ex solo Boëtio depromi, qui sub
ipius Philosophiæ persona latē in hoc discursu vagatur, & sine ex-
ceptione asserere audet, omnem bonam prorsus esse fortunam, neces-
sitateque alterius subeundæ imposita, præoptare se difficilem, & ad-
uersam; quod in hac nulli unquam solatium defuerit, in altera multis
sanum deesse consilium animadvertisset, & prorsus præceptique in su-
perbiam, & acerbos, ac calamitosos calus excidam: *illa enim (addens)
semper specie felicitatis, cum videtur blanda, mentitur: hæc semper vera
est, cum se instabilem mutatione demonstrat: illa fallit, hæc instruit; illa
mendacium specie bonorum mentes fruentium ligat, hæc cognitione fra-
gilitis felicitatis absoluit. Itaque illam videas ventosam, fluentem, sui que
semper ignaram: hanc sobriam, succentamque, & ipsius aduersitatis exer-
citatione prudentem*.

Quæ cum ita se habeant stolidus erit, qui volentis huius rotæ im-

Quæ cum ita se habeant stolidus erit, qui volentis huius rotæ im-

petum se retinere posse præsumserit: nam si manere incipit, fors esse desistet, & pariter cum effectu nomen amitter, quod ei à volubilitate inditum Divus Isidorus testatur, & Virgilius, Ovidius, Lactantius, & alij, qui in ea diffinienda, sive describenda latè versantur. Nèmoni & Monasticum illud: *Fortuna bore unius centum annorum evertit glorias.*

36 Quod, cum in rebus omnibus certissimum esse, quotidianis exemplis admoneamur, in Bellicis tamen ita frequens est, ut vel in Proverbium transferit:

Fortuna ubique, at plurimum in bello valet.

Fortuna belli semper ancipiti in loco est.

Quod post Livium, eleganter Erasmus, Iovianus Pontanus, Guiciardinus, & alij plures illustrent, & Nos alibi prosequemur. Interim adnotasse contenti, ea propter semper laudatos esse, & providè ac sapienter agere visos, (ut Xenophon pluribus probat) qui egregio aliquo patrato opere, victorij sive, ac triumphis pro voto potiti, sapienter ancipitem hanc bellorum aleam tentare recusant, ut in D. Imperatore nostro Carolo V. Maximo, aliqui Scriptores considerant, dum se Mundo Fortunæque subducens, ad Sancti Iusti Hieronymianum Cœnobium, veluti in portum securissimum appulit, ibique Deo per annos aliquos vacans, tam in morte humilis, quam in vita gloriosus, piâ animam exhalavit; eiusdem fortè fortunæ mutationem, vel sentiens, vel cavens, ne tot ante partis victorij officeret, quibus eam ita foelicem expertus fuit, ut vel Famiano Strada testante, *A nullo ferè provocatus bello fuerit, quem non modo victum, sed (quod rarò legitur) vincit etiam, captivumque non viderit*, & hoc memorabili elogio donari meruerit,

Hessus, saxo, tuis capti, Gallusque triumphis:

Bisque tuum fugiens Solymanus inhorruit enses.

Nec minus iuste eo, quod de Palladio loquens extulit Claudianus his verbis:

Despexit fremitus, & prætulit otia Regno,

Respuit incestum, quod vi, quod poscere ferro,

Post habita pietate solent. Non purpura primam

Inferior virtute fuit, meruitque repulsam

Obvia Maestas doluit Fortuna minorem

Se confessa viro. Magnum delata Potestas,

Maiorem contempta probat.

37 Etenim ut benè Seneca sæpè a nobis laudatus, & semper laudandus admonuit,

Iniqua rarò maximis virtutibus

Fortuna parcat: nemo se tuto diu

Periculis offerre tam crebris potest,

Quem sæpè transit casus, aliquando invenit.

D. Isidor. lib. 8. Erispurg. verb. Fortuna. Virgil. in carmin. de Fortuna, Ovid. in epist. ad Liviam, Lact. de fals. sap. lib. 3. c. 20.

Livius lib. 9. Iovian. Potan. lib. 1. Hist. Erasm. in Adag. *Omnium rerum vicissitudo*, pag. Guiciard. Ego inf. Embl.

Xenoph. lib. 6. de reb. Græc.

Lud. Dulcis in vita Carol. V. Sabel. in supplem. ad suas Eneades, lib. 29. & alij.

Strada lib. 1. de bello Belg.

Gasp. Gervat. in Pompa Ferd. pag. 29.

Claud. in Epithalam. Pallad. & Celerina.

Senec. in Hercul. Furente.

Anton. à Guevara
in Epist. ad Gund.
de Corduba.

Quod & ipsum eloquens ille Mondognientis Episcopus praetane-
tissimo Duci Gundifalvo de Corduba, (qui ob tot egregia facinora,
partaque victorias, Magni sibi Cognomen promeruit, & Hispaniae
nostrae gloriam mirum in modum auxit) in quadam Epistola ob oculos
posuit, cum rursus Italiam repetere vellet, eadem Hispania relicta, in
quam se iam, veluti rude donatus, & tot triumphis clarus receperat, sic
scribens: *Pues siendo esto verdad, como lo es, no sería cordura, ni aun cosa
segura, tornar otra vez de nuevo à tentar la Fortuna, la qual con ninguno
se muestra tan maliciosa, i doblada, como con los que andan mucho tiempo
en la guerra; como se vio en Hanibal, que por quererla forçar, i luchar con
ella, vino à ser vencido de los Romanos, que él avia muchas vezes vencido.
Los que han de tratar con la Fortuna, hanla de rogar, mas no forçar; hanla
de cir, mas no creer; hanla de esperar, mas no de ella confiar; hanla de servir,
mas no enojar; hanla de conservar, mas no detentar: porque es de tan
mala condicion la Fortuna, que quando alaga, muere, y quando se enoja,
biere, &c.*

Cortellius in car-
mine de laudibus
Matthiae Corvini.

Et hæc hæcenus de Fortuna dixisse, aut verius tetigisse sufficiat; nã si
omnia, quæ circa eã dicta sunt, vel dici possunt, comprehendere vellẽ,

*Littoreas citius aliquis numerabit arenas,
Parvaque per densum volitantia corpora mundum,
Et tenues per inane globos, quàm singula circum
Expediam.*

Senec. de Cons. ad
Mart. cap. 16. & de
Tranq. cap. 9.

Cuius planè volubilitati & fragilitati, crebrisque procellis, quibus hu-
mana omnia disturbat, & impetit (ut Seneca ait) Sola sacra Virtutis
ac Prudentiæ anchora obijci potest, ut in ultimo huius nostri Emble-
matis versu insinuamus,

Fidite virtuti, frangiet ista nequit.

Boet. lib. 1. de Cõ-
sol. Metro 4.

Et optimè prosequuntur Boetius, & alij, de quibus in Emblemate ab
istò secundo, latiore sermõnem inibo. Nunc (pio ut oportet) & Chri-
stiano animo, cum eodẽm Boetio protestans, Me, dum Fati ac Fortu-
nae vocibus utor (ut & plures non solum ex Ethnicis, verum ex Sanctis
etiam Patribus facere solent) non ob id ullam eis vim aut Divinita-
tem inesse putare, vel Mundum hunc temerarijs fortuitisque casibus
agitari. Verum etenim Deum operi suo Conditorem præsidere scio,
& humana omnia Divina eius providentia gubernari: nec unquã fue-
rit dies, quæ me ab hac sententiæ veritate depellat; aut in Epicureorũ
aliorumvè Gentilium errorem inducat, qui cœci ipsi, cœcam Fortu-
nam fixerunt ac crediderunt, varijs ipsam nominibus, templis, aris-
que colentes, & omnes ei nostrarum rerum casus, sive adversos, sive
prosperos tribuentes, cum causas, quibus Deus moveri solet, percipi-
renon valerent, & carnis oculis, tantum hæc terrena conspicerent,
& pensarent. Quod benè D. Augustinus, Basiliius Magnus, & alij sancti
Patres, Pijque Scriptorẽs multis argumentis evincunt.

August. in lib. cõ-
tra Academ. & de
Civ. Dei, li. 18. &
19. & dicam infr.
Embl. VII.

Et nec plures ex ipsis Ethnicis latuit, cum id palã Platoniorũ Scho-
la profiteretur, ut Epitectus, Seneca & alij passim suis scriptis osten-
dunt, & ante eos Orpheus, dum de suo Iove loquens, sic ait,

*Ipse malumque bonumque infert mortalibus, atque
Ærumnas tristes; deinde & lachrymabile bellum.*

Theognis apud Natalem Comitum, idem insinuans, his verbis:

*Iupiter hac illuc interdum pondera flectit,
Nunc dat divitias, nunc dat habere nihil.*

Et melius Palæmon Comicus, ipsius Fortunæ simulachrum his verbis excindens:

*Fortuna non est ulla, quam dicunt, Dea.
Non est; sed unicuique si quid contigit,
Casusque fit, Fortuna à nobis dicitur.*

42 Et hoc pacto accipiendum est illud Manilij:

*Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,
Longaque per certos signantur tempora cursus;
Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.*

Et Iuvenalis, dum præclare monet, stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam; nam si prudentia potius, quàm temeritate quadam, & cœcitate mentis res humanæ gubernarentur, oblitesceret penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: fieretque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia syderum, vel de Dei Clementia ac Providentia, vel de occultis naturæ causis quereremur. Cæterum quoniam homines multa ut plurimum agunt inconsideratè, & ut Horatius ait, propter suam inscitiam, vel stultitiam non patiuntur,

Iracunda locum ponere fulmina.

Quin potius hæc illorum mentibus insidet, sæpius illi admonendi sunt:

*Nullum numen abest, si sit prudentia, sed te
Nos facimus Fortuna deam, cæloque locamus.*

43 Neque existimo aliud sensisse Plinium: nam licet de Fortunæ, in mundi rebus potestate, pluribus agat, ad Cæsarem Vespasianum scribens, id magis vulgi errore, quàm veritate niti, satis demonstrat, dum inquit: *Toto munao, & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola invocatur, & una nominatur, una accusatur, una agitur rea, una cogitatur: sola laudatur, sola arguitur, & cum convitijs colitur, volubilisque, à plerisque ves: & cæca etiam existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorumque faulrix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, sola utramque paginam facit, &c.*

44 Quo etiam sensu illud Salomonis accipi debet: *Vidi sub Sole, nec viciocium esse cursum, nec Fortiam bellum, nec Sapientium pacem, nec Doctorum divitias, nec Artificum gratiam: sed tempus casumque in omnibus.* Et enim sub Sole se id vidisse inquit, quia homines ita communiter loqui, vel sentire solent. Supra Solem enim, ut benè D. Thomas exponit, longè se res aliter habet, nihilque est à casu, aut præter intentionem, & præscientiam divinæ voluntatis, potestatis, ac providentiæ, quæ omnia

Natal. Comes in
Mytolog. pag. 341

Manil. lib. 4. Astro
nom.

Iuven. Satyr. 10.
iuncta expof. Nar.
Comit. in Mytol.
pag. 342.

Horat. 1. Carm.
Od. 3.

Iuvenal. ubi sup.

Plin. in Præf. de na
tur. hist. ad Vespas.

Salom. Eccl. 9. 11.
D. Th. 1. p. q. 103.
art. 5. ad 1. & q. 5.
de ver. art. 5. Pinc-
da in hunc locum
alias expositiones
adducens ex pag.
894.

ab omni æternitate præscivit, omnia labente ævo moderatur, & in de-
stinatos certosque fines dirigit, dum sua cuique tempora, suas huma-
nis conatibus varietates præstituit, ut vel sic eius immemores, ab ino-
pinatis casibus, adversisque eventibus discant, suis viribus non nimium
tribuere, sibi que persuadeant, à divino nutu pendere omnia.

In quam etiam doctrinam tandem consentit Claudianus, licet an-
xium eam redderet, quòd iniustos interdum, & improbos ad culmina
rerum crescere cerneret, cum in altum, inquit, ferantur,

Ut lapsa maiore ruant.

Et elegantius adhuc Ioannes Barclaius, concludens, fictionem Fortu-
næ in id æb hominibus adinventam, ut qui de Deo, Dei que operibus,
qui omnium est Auctor, & Rector, obloqui pertimescerent, in hanc si-
ve sævientem, si ve arridentem, dolentiæ invidentiæve suæ virus ævo-
mere possent. Sciant igitur Reges, se ita super homines esse, ut tamèn
homines sint, & dum suæ fortunæ splendore superbiunt, illius rotas, &
vitream fragilitatem, vel ex nostro Emblemate discant; & adversus
adversos & inopinatos rerum humanarum successus, se, divini iudicij
ac providentiæ consideratione præmuniant, & ut graviter, ac philoso-
phicè, imò verò & Christianè, suum Lucillum Seneca in simili instruit,
illud frequenter, & sine querela inter singula damna dicant, & repe-
tant, *Deo aliter visum est: & quoties aliter quàm cogitabant, evenerit;*

*Deus meliora: sic enim composito animo, nihil accidet: sic autem
componetur, si quid humanarum rerum varietas
possit, cogitaverint;*

(. . .)

Adversorum Levamen.

EMBLEMA VI.

*Plaustra catenati referunt Sesoostria Reges,
 Tempa salutato cum petit alta choro.
 Ex vincetis unus cum versus latior esset,
 Cur ita nunc ridet? Sic ait ipse Duci.
 Cerne volutatis radijs documenta rotarum,
 Aethera libat apex: iam ferit apsis humum:
 Regna rotant, Rex, Sceptra tenes, Ego vincula presso:
 Vincla tenere vales, & mihi Sceptra licent.*

COMMENTARIUS.

I VM contrariorum (ut vulgò dici solet) eadem sit disci-
 plina, idem ipsum Helleborum, quo Principum super-
 biam ex splendente lenocinanteque Fortuna ortam,
 purgare curavimus, ex eiusdem inconstantia, & fragi-
 lita.e, velut ex meliori Antyciractum, prodesse ip-
 sis pariter poterit, ad sinistros illius casus leniendos
 ac tolerandos; cum atque in adversis atque in prosperis mutabilis, &
 fragilis sit, & quemadmodum, quos diu tulit, tandem abiicit, & ubi
 iâ summa est, ipsa in se ruit; ita, criminis sui pertæsa, quos valdè de pres-
 fit extollere soleat, & multos, alterna revitens, ludere, ut iam supra cū
 Virgilio diximus, ludere, & rursus infolido collocare.

Arist. 7. top. cap. 1.
 l. 1. D. de iis qui
 sunt sui, vel alien.
 iur.

Erasim. in Adag.
 Naviges Antycirã

Sup. Embl.

Ex Virgil. Æn. 11.

Senec. in Thyest.

Qua de causa prudentissimè (ut solet) conuulsi Seneca:

*Nemo confidat nimium secundis,
Nemo desperet meliora lapsis.
Miscec hac illis, prohibet que Clotho
Stare Fortunam: rotat omne fatum.
Res Deus nostra: celeri citatas
Turbine versat, &c.*

Erasm. in Adag.
pag. unih 261.

Et vel in Adagium transire meruerunt Hesiodi illa ac Theocriti
carmina, *Ipsa dies quandoque parens, quandoque no-
uerca,
Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter aethere fulget.*

Sophoc. in Oedip.
Colon. ap. Erasim.
in Adag. *Omnium
rerum vicissitudo
est,* pag. 262.

Quibus consonans Sophocles, ubi de hac rerum omnium vicissitudi-
ne pluribus egit, sic concludit,

*Siquidem his statim, illis post pusillum temporis,
Iactanda quae fuerant, amara & tristia, &
Ingrata dudum, grata fiunt in vicem.*

Virgil. si is est, in
Carm. de Fortuna.

Et Virgilius in suo eleganti carmine de Fortuna, sic finiens:

*Nec quos clarificat, perpetuò forvet,
Nec quos deseruit, perpetuò premit
Inconstans, fragilis, perfida, lubrica.*

Herod. li. 1. Diod.
Sicul. lib. 1. cap. 4.
Pat. David in ordi-
ta prohib. cap. 18.

In huncque scopum, nostrum hoc Emblema collimat, sumtum ex
historia, quam de Sesostris Aegyptiorum Rege, septima post Merim
Sobole, Herodotus, & alij commemorant. Qui (ut in sacra Pagina ha-
beatur) Salomone defuncto, Hierosolymam cepit, Afiæ maguam par-
tem, Thracas ac Scytas devicit, & in India ultra Gangem processit.
Adeo his victorijs tumidus, & elatus, ut se Regem Regum, & Domi-
num Dominorum appellaret, Regnoque impotenti insolens, eò fero-
cia, & superbia processerit, ut inter plures Reges, quos in vinculis de-
tinebat, annis singulis, quatuor plures è sorturi iuberet, qui more ac
modo quadrigarum, ipsum, splendido, aureo, gemmatoque curru con-
fidentem ac triumphantem, per omnium ora in Templum, locavè
alia, quæ gestiens lustrare volebat, veñarent, ut & Lucanus ostendit,
dum dixit:

Reg. 3. 14. 16.

*Venit ad Occasum Mundi que extrema Sesostris,
Qui Pharios currus Regum cervicibus egit.*

Lucan. Pharf. 10.

Quod cum crebrius fieret, accidit, ut celebri quadam die, quæ in Tem-
plum sacrificaturus pegebat, unus ex illis Regibus, oculis in rotam
conuersis, assidue, & hilariter eius volubilitatem intueretur. Quæ cū
Sesostris de hilaritatis, risuque causa rogaret, & cur tam frequenter
oculos in rotam obvolvères? Respondisse ferunt, *Admiror, & cum sta-
pore at que alacritate rotam consueo, dum tam instabili modo volvi, &
nunc quidem sublimis demittentem, rursus autem demissa sublimantem
aspicio.* Quæ Responso, & humanarum rerum, cuius Index erat, vicissi-
tudo, adeo ferocem alioqui ac superbum Sesostris animum movit, &

delinivit, ut deinceps ne Reges currum traherent, iussit, & fortunæ inconstantiam suspectam ac despectam habere cœperit.

5 Quam historiam sunt qui Cyro Regi Persarum tribuant, ei que, quod ad superbiam spectat, plures alias Cresi, Cambyfis, Saporis, Tamberlani, & aliorum adducere possem, & forsan alio in loco adducemus, qui captos Reges sibi inservire fecerunt, pedibus proculcarunt, curribus pariter iunxerunt (quod frequentissimum fuisse Lipsius advertit) pro pedio, seu scabello ad equos ascendendum, habuerunt; remigare cœgerunt, variisque alijs supplicijs servitijque affecerunt, & humiliarunt.

6 Quod verò ad documentum attinet, Sefostri per Regem victum, ex rotæ similitudine præstitum, Paulus Diaconus, & Nicephorus referunt, eodem planè exemplo commemorato, Theodorum quendam delinisse Cæsarum Avarum, Hunnorum, & Sclavorum Regem, cum Thraciam infestaret. Idemque Paulus Diaconus, & alij, recentius aliud, sed non minùs memorandù, adducunt, de Gilimere Vandalorù in Africa Rege, qui cum a Belisario captus, cum coniuge, liberis, familiaque Regia, Constantinopolim ductus fuisset, ut ibi a Iustiniano Imperatore in triumphum ageretur, ubi ad ipsum perlatum, eum in Hypodromo in alta sede constitutum, populumque circumstantem contempexit, veluti iniquæ suæ fortis oblitus, in plenum, & cachinabilem ritum defluxit, & illud Ecclesiastæ, *Vanitas vanitatum, & omnia vanitates*, submurmuravit. Cumque Iustinianus, & adstantes reliqui, eum, ob nimium dolorem, mente alienatum existimarent, & risus causam percontarentur? *Rideo* (inquit) *Fortuna vicissitudines, ut qui mox Rex fuerim, iam servitiam, & alterius pedibus obvolvi, imò & eos osculari compellar.* Quo audito, Iustinianus, & humanæ vitæ conditionem ac mutabilitatem æstimans, & agnoscens, ipsum statim vinculis solvi iussit, & tandem, cum omnibus suis, in Galatia quædam loca habitare concessit.

7 Porus quoque Indorum Rex, ut Plutarchus, & Quintus Curtius scribunt, cum ab Alexandro Magno, qui eum vicerat, rogatus fuisset, quid ipse victorem ita vivere debere censeret? *Quod hic* (inquit) *dies tibi sua set, quo expertus es, quam sit caduca felicitas.* Sic Regem submonens, ut modestè sua Fortuna uteretur, memor, idem sibi accidere posse. Cui similis est, sed vulgatio, historia, quæ de Cresio & Cyro ab Herodoto, & alijs referatur, de quo alio loco latius agemus.

8 Et novior quidem, & magis ad rem nostram, illa, quæ apud Cedrenum legitur, de Ludovico II. Gallia Rege, qui cum Sultanum Agarenorum bello cepisset, nec ille unquam rideret, promisit Rex præmium, referenti Sultanum risisse: post biennium fuit, qui risisse nuntiaret, & testibus adhibitis confirmaret. Et tunc Sultanus de risus causa rogatus? *Quia* (inquit) *rotas currus viderim, quarum partes nunc superne, nunc inferne ferebantur: inde animadverti, fieri etiam posse, ut qui nunc tuus iaceo, aliquando liber & Dominus passim evadere.*

9 Quam rem eventus comprobavit, eiusque veritatem ac frequentiam satis testantur, tot exemplorum, variorumque Auctorum testimonia,

Infr. Emblem. 99.
Theatr. Beierlin.
litt. R. pag. 330.

Lips. in notis ad
Panegir. Plin. pag.
mibi 43.

Paul. Diac. de reb.
Rom. lib. 17. Ni-
ceph. lib. 18. Hist.
Eccl. cap. 29.

Diacon. Evagr. Pro-
cop. & alij, apud
Camer. subc. lib.
cap. 12.

Eccle. 1.

Plutarch. in vit.
Alex. Curt. lib. 8.
cap. 25.

Infr. d. Embl. 99.

Cedren. & Suidas
apud Cau sin. in Po-
listore Symb. lib.
12. cap. 48.

Senec. lib. 6. de be-
nef. cap. 3. Philo in
lib. quos Deus fit
mutat, pag. 245

Valer. Max. lib. 6.
cap. 9. in fine.

Plaut. in captiv.

Juven. Satyr.

Manil. lib. 4. Afr.
in princip.

Erasm. in Adag. P.
1. 2. 3. sum, pag. mi-
hi 264.

Homer. ap. Erasim.
in Adag. Multa ro-
ta volvetur, pag.
262.

quæ in superionibus (apud more, ex infinitis, quæ aduici poterat) præ-
libavimus. Et quæ late, & philosophicè de parvi faciendis, ob hanc in-
stabilitatem, donis damnivè Fortunæ, differunt Seneca & Philo, &
magis adhuc in nostrum finem Valerius Maximus, qui postquam Sy-
phacis Africani Regis lapsum narravit, qui cum paulo ante inter Deos
connumeraretur, eo claritatis evectus, ut validissimorum populorum
tantum non arbiter victoriæ existeret, parvi temporis interiecta mo-
ra, catenatus a Lelio Legato ad Scipionem traductus est, sic subiunxit:

Cadusque æteteram Regis insidens folio, arroganti manu attigerat, ad

eius genua supplex procubuit. Caduca nimirum hæc & fragilia, puerilibus-

que consentanea crepundis sunt, quæ vires, atque opes humana vocantur;

Assunt subito, repente dilabuntur, nullo in loco, nulla in persona stabili-

bus nixa radicibus consistunt; sed incertissimo statu Fortuna, hæc atque

illuc acta, quos in sublime extulerunt, improvise decursu desitutos, pro-

fundo cladium miserabiliter immergunt. Itaque neque exillimari, neque

dici debent bona, quæ ut insidiorum malorum amaritudine desiderium sui

duplicent: propensiore favore primo delinitos, maiore postea malorum cu-

mulo opprimere solent. Plautus etiam, veluti respiciens ad hanc Regum

in servos & captivos mutationem, de qua sermonem habemus, ita inquit:

Sed videri Fortuna humana fingit, arctatque ut lubet.

Me, qui liber fueram, servum fecit, ex summo in finum.

Qui imperare insueveram, nunc alterius Imperio obsequor.

Juvenalis quoque, hoc totum ad Astorum vim referens, ita loquitur,

----- *An ne aliud quam*

Sydy, & occulti & miranda potentia Fati,

Servis Regna dabunt, captivis fata triumphos.

Idem latè prosequitur Manilius, lectu dignissimus, qui Fato omnia

regi, & nihil in rebus humanis stabile esse, pluribus probare contendens,

inter alia sic ait,

Tunc & opes, & Regna fluunt, & sæpius orta

Paupertas; Art. sive data, morsque creati,

Et vitia, & clades, damna, & compendia rerum.

Nemo caret damno, poterit nec habere negatum,

Fortunamve suis in vitam prendere votis,

Aut fugere instantem, fors est sua cuique ferenda.

Et in hoc respicientes Græci, Pitanaam urbem præ oculis habentes,

quam à Pelasgis in servitutem redactam, Eriaræi in libertatem pri-

stinam vindicarunt, veluti pro Adagio dicere solèbant, *Pitana sum.*

Quo, ut Zenodæus apud Erasimum indicat, eos significabant, qui in

extremas redacti calamitates, ab iisdem denuò in antiquam & deside-

ratam felicitatem restituuntur.

Sed cum de Rotarum exemplo, seu similitudine, nostrum Emblemata

conficiatur, magis ei conveniet, illud Homeri,

Per multis volvetur adhuc Rota mota Caballis.

Quod proverbialiter etiam protulisse videtur, & in eundem scopum dirigitur, perinde enim est ac si Magnus ille Poëta dixisset, Multum adhuc temporis ad triumphandum gloriandumvè de opere aliquo restare, multasque rerum, & semper rotantis Fortunæ mutationes timeri, aut incidere posse; quia ut & Tibullus dixit:

Versatur celeri Fovis levis Orbe rota.

Et Ammianus Marcellinus: *Quivis beatus versa rota Fortuna, ante desperam potest esse miserrimus*, Et melius Seneca: *Nonne nunc quoque, (etiam parum sentitis) turbo quidam animos vestros rotat, & involvit; fugientes, petentisque eadem, & nunc in sublime allevatos, nunc in infima allisos rapit.*

Tibul. lib. 1. Eleg.

Marcel. lib. 26.

Seneca de vita beata, cap. 28.

13 Et eodem simili utens D. Fulgentius, Ixionis fabulâ explicans, qui à Poëtis ad inferos, ob sua scelera detrusus, & illic rotæ volubili alligatus, perpetuò volutari fingebatur, sic, rei de qua agimus valdè coherentèr, scribit: *Qui quidam Ixion, parvo tempore scelere Regnum adeptus, de hoc Regno expulsus est. Unde eum ad rotam damnatum dicunt, quòd omnis rota vertigo, quæ superiora habet, modo deiciat. Ergo ostendere hic voluerunt, quòd omnes, qui per arma atque violentiam Regnum affectant, subito eiectiones, subito elisiones sustineant, sicut Rota, quæ stabile non habet aliquando cacumen.*

Fulgent. lib. 2. Mytolog.

14 Herodotus quoque commemorat, quòd cum Crësus, in libera custodia apud Cyrum detentus, cum videret, magno ardore, & apparatu bellum adversus Reginam Scytharum Tomyrum instruentem, his illi verbis comonefecit: *Si tibi esse videris immortalis, & eiusmodi exercitui præesse, nihil est opus, ut meam de cæ tibi sententiam: sin verò te quoque cognoscis hominè, & istis eiusmodi præesse, illud in primis discito: Humanarum rerum circum esse, qui rotatus, semper eosdem Fortunatos non sinit.*

Herod. lib. 1.

15 Fuit quippè Rota semper apud Antiquos symbolum instabilitatis rerum humanarum, & vel hac de causa Fortunæ applicata, ut in superiori Emblemate vidimus, & latius ostendunt, & illustrent Pierius Valerianus, & novissimus, & diligentissimus Aloisius Novarinus, qui integrum de hoc syntagma cōscripsit, cuius scripta, sive scrinia suppilare nec libet, nec vacat, Præsertim cum ad instituti à Nobis sermonis probationem, prædicta sufficiunt, & illud evidentius reddat Ægyptiorū, & aliorū consuetudo, qui ut Plutarchus, Clemens Alexandrinus, & alij recensent, in Templorum adytis rotas constituere solebant, ut ad ea accedentes, huius variationis admonerentur, & se ad Dei voluntatè, tam in adversis, quàm in prosperis accommodarent.

Pier. in Hierog. li. 39. fol. 288. & seq. Novarin. in elect. sacris, lib. 2. de circuit. sacro, cap. 4. & seq. ex pag. 176.

Plutarc. in Numa.

Clem. Alex. & alij apud Novar. sup.

16 Et huc etiam respexisse videatur Regius Pfaltes, dum Deum precatur, ut superbos Reges, & suo infestis populo, *Ponat ut Rotas*. Et Rota illa mirabilis, quam in medio alterius Rotæ se vidisse Ezechiel Prophetæ pluribus memorat. Quod licet Sancti Patres diversimodè interpretentur, Apollinaris tamen, Policronius, & alij apud Praduta ibidè, de hoc mundanarum rerū circuitu, & perpetua verugine explicant; in qua, ut in Rotis illis Ezechielis, spiritus vitæ esse dicitur, id est Domini, cum omnis earum motus ex ipsius voluntate dependeat, prout in deductione & reductione Populi Israel ad exilium contigit, quod per

Psal. 52. 14. ubi Lorin. plura ad rē nostram facientia congesit.

Ezech. cap. 1.

Prad. sup. Ezech. 1. to. pag. 23.

Iustin. Mart. apud Prad. ubi sup.

Iustin. Martyr. ap.
Prad. ubi sup.

Laert. in Pitt.

Genes. cap. 28.

Phil. lib. de somn.

Senec. Pater 2.
controv. cor. 1.

Livius lib. 45. &
Plut. in Paul. Æm.

Reg. 1. cap. 2.

Iob 12. 18.

Idem 36. 7.

eandem rotam significari Divus etiam Iustus Martyr insinuat.

Quemadmodum & Mystica illa Scala Pithaci Mitilenei, Templo 17
dicata, nihil aliud denotabat, quam vitam hominum in perpetuo ascē-
su, & descensu versari, ut Diogenes Laertius scribit. Quod & ipsum in
illa alia Scala, quæ Iacob apparuisse in Genesi dicitur, pariter signifi-
catum fuisse, observat Philo Iudæus, sic inquit: *Res humane habent
naturalem quodammodo Scala imaginem, propter cursum inaequalem inco-
stantemque. Hac est via rerum humanarum, acclivis declivisque, incertis
obnoxia casibus.*

Discant igitur Reges, & Principes ex ijs Monitis & Exemplis, ne- 18
que in prosperis superbire, neque in adversis animo cadere, cum ita
parum Regnū a servitute, & servitutem a Regno distare cognoscāt, &
hanc in humanis rebus omnibus, secundum Senecā Patrem Regem esse,
ut ad summū perducta, rursus ad infimum, velocius quidē quam ascen-
derint, relabantur, & lapsa, non minori velocitate in alium surgere
soleant.

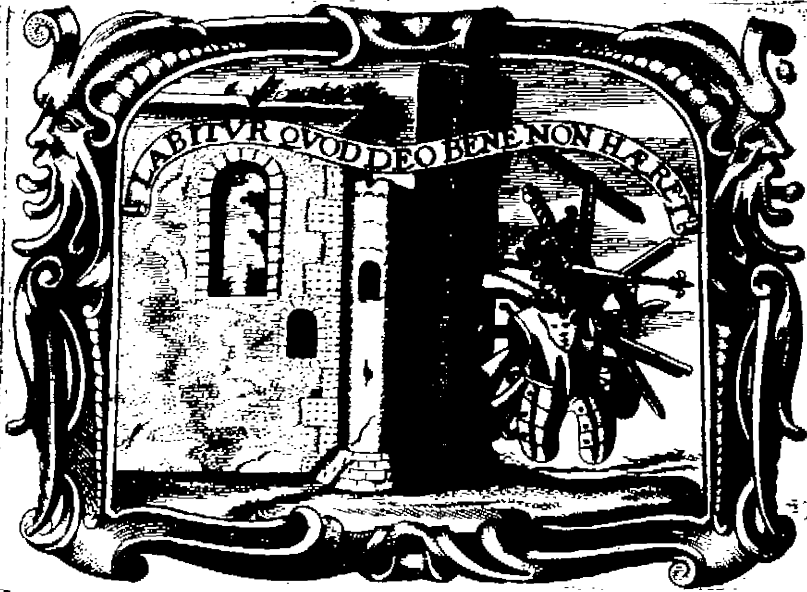
Audiantque Paulum Æmilium Consulem Romanum, sic apud Li- 19
vium, post Perseum Macedoniae Regem devictum, loquentem, Rhodi-
que & milites suos admonentem: *Exemplum in igne cernitis mutatio-
nis rerum humanarum. Vobis hoc precipue dico Iuvenes. Iacob in secularibus
rebus nihil inquamquam superbe ac violenter consulere deest, nec praesens
credere Fortune, cum quid vesper ferat, incertum sit. Nec non verba illa
Annæ, Samuelis Prophetae matris: Dominus pauperem facit, & ditat,
humiliat, & sublevat. Suscitatur de pulvere egenum, & de stercore elevat
pauperem, ut sedeat cum Principibus, & solum gloriae teneat.*

Iob quoque, qui & ipse Rex fuit, eisdem admonens Reges: *Deum 20
(inquit) balteos Regum dissolvere, & praerungere sunt renes eorum. Quod
(ut ibidem, post alios, Pineda Noster exponit) perinde est ac si dice-
ret, Deum liberare ac solvere solum vinculis eos, quos Reges ac Ty-
ranni captivos detinent. Vicissimque, commutata sorte, ipsos Reges,
ac tyrannos in vincula conicere, funibusque constringere. Quod quā-
tum ad nostri Emblematis illustrationem conducatur, nemo non videt.*

Præferam si & illium alium eiusdem Iobi locum addamus, quo has 21
catenas, funes, & vincula, sceleratis Regibus elatisve comminatur, & a
solio, quod eis velut in perpetuum Deus concedere vitus fuerat, vel
ex his criminibus deturbandos. Sic nimirum inquit: *Deus Reges in
solio collocat in perpetuum, & illi eriguntur. Et si fuerint in catenis, &
vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum,
quia violenti fuerunt.* Vique adeo hic Dominus, quem, ut meliorem
ac certiozem Fortunam colere ac timere debemus, iuxta supra dedu-
cta, in tanta rerum humanarum, sursum ac deorsum euntium, mutatio-
ne, Nos ex solo ipsius nutu pendere, monitos voluit, & nihil privatim,
nihil publicè stabile esse, ac vel nullo extrinsecus impellente,
cladis sibi causam ipsam foelicitatem invenire,
maximè in illis qui ea intempe-
ranter utuntur.

Labitur, quod Deo non hæret.

EMBLEMA VII.

*Nobile cur valido labascit ab affere pondus?
Hæserat haud posti, scilicet, ille satis.
Sic Rex, qui Superis non totus adhæserit, ille
In præceps se se, cunctaq; Regna dabit.*

COMMENTARIVS.

QUAM vanè & erroneè Romani aliqui Imperatores Fortunam Auream, & Augustam sibi adrogarunt, eamque ut Propriam, Manentem, & Hereditariam, sive Translatitiam, filijs, successoribusque suis tradere, aut relinquere destinaverint, in superioribus tetigi. Nec minùs vecors fuisse videtur Servius Tullus, qui, ut Plutarchus memorat, sibi cum Fortuna Consuetudinem intercedere prædicabat, & per fenestram quandam in suum cubiculum ad se delabi. Ob quem tumorem in Capitolio: *Fortunam Primigeniam, & obsequentem ei dedit.* Aut idem ipse Plutarchus, qui Romanis blanditus, vel Maroniam illud secutus, qui de eisdem ait,

*His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium sine fine dedi.*

Fortunam inducit, traiecto sive transmissio Tiberi, ad Palatium appropinquasse, alas deposuisse, talana exuisse, atque infideli & versanti illo globo, seu vestigia fallente pila, missa facta, ita Romam ingressam, qua

Spart. in Sever. Capitol. in Antonino Pio. Caussin. in Polist. Sym. lib. 2. c. 27. & 29. tetigi supra Embl. V.

Plutar. in lib. de fort. Rom. Dio lib. 58. Caussin. d. c. 27.

Idem Plut. supra, & Pier. in Hierogl. lib. 39. fol. milt. 288.

Virgil. Aeneid. 1.

Causin. d. lib. 2. c. 28. pag. 86.

Iun. Embl. 111.

ostendentem, se inibi constanter permanfuram, neque aliò in posterũ avolaturam. Quod ipse etiam Romanus Populus sibi persuasisse, aut saltẽm præoptasse videtur, cum eandem Fortunam, nomine *Viscata*, coluerit, ut Nicolaus Causinus, post alios, recenseret, quasi firma, constans, & visco glutinovè præpeditis alis, sibi esset non secus atque, secundum illud disertum Hadriani Iunij Emblema,

*Latoidem Cadmæa Tyros detinuerat auro:
Gradium tenuit compede sparta gravem:
Præpete privarunt penna victoriam Athene,
Quisque suis votis cogit adesse Deum.*

Omnis tamen imprudens sume, cum talis Icon, constantis & perpetuæ felicitatis, in humanis Imperijs, aut rebus, reperiri nunquam poterit, nec possit, quippe quia, ut satis superq; in superioribus dixi:

*Fortuna cauponatur totam vitam,
Intemperans fortis ingenium.*

Ioan. Ouenus lib. 3. epigr. 52. *Felicitas.*

Pacat. in Paneg. ad Theodof.

Felicitasque durabilis, ac perfecta, solum in cælo à Beatis possideatur, ut Modernus Epigrammatarius Anglus hoc satis ingenioso Distichò significavit,

*Dic mihi, quæ in cælis extat vox integra, cuius
In terris tantum syllaba prima patet*

Menand. ap. Min. in Embl. Alciat. 119. pag. 445.

In terta autem, ut cum Latino Pacato loquar: *Fugitiva successuum repentinarum voluptas, ut accipit, sic relinquit;* & citius quis eam reperire possit, quam retinere.

Quod adeo verum esse censuit Menander in Senarijs, quos ex Greco Latinos fecit Claudius Minoes, ut neque bonam mentem, neque prudentiam, quicquam adversus Fortunam proficere, doceat. Cui & virtutem subiectam esse Ovidius, Seneca Tragicus, & alij ab eodem Minoe relati sentire videntur; & absolutius Alciatus, dum Brutũ Romanæ Libertatis vindicem, qui ob egregium hoc facinus quod tentavit, proprio gladio occubuit, sic loquentem inducit,

*Infelix virtus, & solis pro-vida verbis,
Fortunam in rebus cur sequeris Dominam?*

Ovid. lib. vlt. trist. Eleg. 15. Senec. in Hercul. Furente.

Alciat. Embl. 119. Flori in ep. hist. Rom. lib. 4. c. 6.

Quod sumit ex Lucio Floro, qui eundem casum recensens, sic ait: *Quanto est effracior Fortuna, quam virtus; & quam verum est, quod molens esse vitæ, virtutem nihil aliud esse quam verba.*

Homer. Euripid. Cicero. & innumeralij ap. Stobæum. Et. 9. Hist. Laps. de Const. lib. 1. c. 17. & Delri. in not. ad Senec. Trag. in Oct. Act. 1. pag. 5. Scipio. in Oct. de quo sup. Embl. 5. Manil. lib. 4. Altr. in Princ.

Et pro se habet Homerij, Euripidis, Ciceronis, Thaleris Milesij, Manilij, Pacati, Curtij, Aurelij Victoris, & aliorũ, quam pluriũ Ethnorum, Philosophorũ, & Scriptorum opinionẽ, qui tantum eidẽ Fortuna, sive Fatorem necessitati deferre voluerunt, ut non solum virtutẽ, verum ne ipsum quidẽ Iovem, Fatum vincere, vel vitare posse, censerent. Quibus ad sentiens Seneca Tragicus, in loco quem supra resullinaus, Fatũ Regi mortale genus testatur, & iterum alibi, sic habet,

Fatum agimur, cedite Fato;

Nec sollicita possunt curæ
Mutare rati stamina fusi:
Quicquid patimur mortale genus,
Quicquid facimus, venit ex alto,
Seruatque sua decreta colus:
Lachesis, dura revoluta manu:
Omnia certo tramite vadunt,
Primusque dies dedit extremum, &c.

Et rursus ex eorundem Stoicorum, & Poëtarum Schola, ita Fatū defini-
finire ausus fuit: *Necessit atō rerū omnium, actionūque, quā nulla vit rī-*
pit. Deū ipsum, & actiones omnes internas, & externas huic Fati subiectis.

6 Cæterum hic stolidus error, vel inter ipsos Ethnicos, Platonem, &
plures alios habuit contradictores, quorū iudiciū fuit acrius, & aucto-
ritas maior, ut benè Claudius Minoes animadvertit. Atque adeò om-
nia unius, ac solius Dei Potentia, & Providentia Regi cognoverunt;
Virtuti præ rebus cæteris primum locū assignantes, & *Fatum*, sive *For-*
tunā, nihil esse aliud, quàm vana nomina, demonstrātes, quæ ut iā suprà
manifestavimus, hominū vulgus invenit, eam Divinam in omnibus assi-
stentiam, & præordinationē calligantibus oculis cernere nō valerent.

7 Eademque sentētia apud Christianos, qui Deū verum agnoscimus
& reveremur, absque ulla hæsitacione teneri, & defendi debet, ut plu-
ribus D. Augustinus, D. Gregorius, D. Ilidorus, & Theologi omnes
ostendunt, Mala ex peccato, Bona ex virtute, & Dei gratia oriri pro-
bantes, *Fatum*que ita diffinientes, ut sit *Inhærens rebus omnibus immo-*
bile divina providentia Decretum, quod singula sua ordine, loco, tempore,
8 *firmiter reddit.* Quare qui vana hæc nomina, & alia Ethnicorum au-
guria, aut Festivitates observant, Fidem Christianam, & Baptismaum
prævaricare, & Dei iram graviter incurrere, æquè graviter à D. Au-
gustino, & à Minutio Felice monemur, & adhuc gravius à D. Chryso-
stomo, his verbis pravam istā de Fato suggestionem merito detestante,
Nallum tā malum dogma est, ut illud, quod de Fato, & Nativitatibus. Vbi
enim blasphemia hæc impia, & pestifera hæc opinio, deceptis pectoribus in-
sita fuerit, persuadet, ut talia de Deo dicantur, quæ nec de demonibus oport-
ebat: confunditur tota vita, dissolvuntur, & supervacua ostendantur om-
nia, quæ vel à Deo, vel à Natura, vel à Prophetis, ad emendandos institutō-
dosq; mores invec̄ta sunt. Fitque perinde, sicut cum eger corpore, medicina
indigens, persuadet Medicis Pharmaca parantibus, non esse sibi illas opas;
ita ut nec morbo liberetur, sed expectet sibi per ignaviā socordiamque mi-
serabilissimum interitum. An non ita loquitur Fatum, nemo utilia admo-
neat, nemo admonentes audiat, frustra sunt leges & iudices, frustra disci-
plina & admonitiones, frustra supplicij timor, frustra dignitates, & hono-
res, & premia bona operantibus constituta, &c.

9 Hæc cum ita se habeant, satis constare poterit, quanta cum ratio-
ne in hoc nostro Emblemate Christianos Principes commoneamus,
ut Deo, unico veniorique Fato, inhærere procurent, ipsique tanquam

Idem Senec. lib. 2.
nat. quæst. cap. 36.

Minoes ad Alciat.
d. Embl. 119. pag.
442.

D. Augul. lib. 5. de
Civit. Dei, c. 9. D.
Greg. in homil.

Isid. 8. etym. c. ult.
Epiph. Theol. post
D. Th. 1. p. q. 116.

Boet. de Cons. lib.
4. profa 6. D. Th. in
peculiari, opuscul.
de Fato. Delri. ubi
sup. & latè Lips. in
notis ad Polit. & in
lib. de una Religio-
ne, ubi se purgat
ab obiectionibus
contra eum factis,
tanquā Stoicæ do-
ctrinæ sectatorē.

D. Ang. in cap. non
observetis 26. q. 7.
Minut. Felix. in
Votavio.

D. Chrysost. in ser.
5. de Fato.

firmo & incontruitabili muro, tuas omnes actiones, & cogitationes affigant, securi, ita demum affixas, foelicem exitum habituras, & per longa sæcula, etiam invidente, vel reluctante Fato, sive Fortuna, mansuras. Quemadmodum ex aduerso, quod hoc non innititur fulcro, vel bene affixo Divinæ legis, ac voluntatis clavò, sive paxillo non sustinetur, suo pondere pessum ibit, vel antea quam pèdere cœperit, collabascet.

Quam similitudinem ex D. Cypriano desumpti, qui de Principibus temporalibus loquens, ita ait: *Propterea quoque dum multi pendent in eo, ipse Deo adhaerere debet, qui illum in Ducatum constituit. Qui ad portanda multorum onera illum veluti fortiorem solidavit. Paxillus, nisi bene fixus, firmiter alieni fortiori adhaerit, omne quod in eo pœnet citò dilabitur, & ipse solutus à rigore suæ firmitatis, cum omnibus ad terram dilabitur: sic & Princeps, nisi suo conditori pertinaciter adhaerit, & ipse, & omnis qui ei consentit, citò dilabitur.* Et in ea comprobanda & illustranda lato & eleganti (ut in reliquis solet) calamo se extendit, idè D. Cyprian. In Deo solo hærendum, fidentem, & gloriantem esse cõcludens, & inter alia Ieremiæ illud expendens: *Non gloriatur Sapiens in sapientia sua, & non gloriatur Fortis in fortitudine sua, & non gloriatur Dives in divitijs suis: sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire, & n. s. me, quia Ego sum Dominus, qui facio misericordiam, & iudicium, & iustitiã in terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus.*

Quod bene intelligens Regius Vates, non divitias expetit, non voluptates exquirat: non ea, quæ homines præclara, & experèda iudicant, in aliquo numero ponit. Vnum tantum illius votum est, quo mirificè flagrat, quo bona omnia continentur, *Mibi* (inquiens) *adhaerere Deo bonum est.* Et meritò sanè; nam si secundum Divum Paulum: *Qui adhaerere Domino, unus spiritus est cum eo.* Quid aliud videtur David, quàm Divinitatem prædictis verbis appetere; ut Ossorius præclare considerat, cum qui uno spiritu continentur, idem esse quodammodo necesse sit, & eos qui hoc assequuntur, nec bellorum omnium furor turbare, nec fraudes & insidiæ parti decoris possessione depellere, neque terror ullus ab hominibus obiectus, infringere possit. Quin etiam cum cœlum tonuerit; & fulmina densa contorserit, terraque motibus conquassata defederit, universaque natura incendio conflagraverit; illi, qui se totos in studium, & adhaesionem Christi contulerunt, & illius Crucem inflammatis animis amplexati sunt, erecti, & excelsi consistent, & alta mente laboris sui præmium cum summa iucunditate pertipient. Si enim cœlum non potest ullo terræ motu de statu suo convelli, multo certè minùs poterit, qui supra cœlum in Deo, & cum Deo hæret, ulla cœli, aut terræ conversione, aut naturæ totius interitu, de statu suo demigrare.

Et hoc est, quod D. Augustinus admonuit, vanas Gentilium Philosophorum curas irridens, in quo summum bonum confisteret, disputatum, & tandem Christianè concludens: *Bonum nostrum, de quo inter Philosophos magna contentio est; nullum esse aliud, quàm illi coherere, cuius anima intellectualis, incorporea, si dici potest, amplexu, veris impletur, fecundaturque virtutibus.*

D. Cypr. in lib. de duodecim abus. gradu 9. cap. 6.

D. Cypr. lib. 3. test. acquirin. pag. mihi 377.

Ierem. c. 9. 23. 24.

David Psal. 72. 1.

D. Paul. ad Corint. 6. 17.

Hier. Ossor. in lib. 3. de vera sapient.

M. Varro, Lactan. lib. 3. cap. 8. Clem. Alex. lib. 2. Strom. c. 11. D. Aug. de Civit. Dei, lib. 18. & 19. & lib. 13. de Trinit. cap. 4.

Idem Aug. lib. 10. de Civit. Dei, c. 4. & vide qualiter summum bonum definiat, lib. 19. c. 3. & 4.

10

11

12

12 Ad quod tendere videtur illud etiam documentum, quod B. Theresia à Iesu, Hispaniæ nostræ fulgentissimum Sydus, suis sororibus præstitit, inquit: *Mirar bien quan presto se mudan las personas, i quan poco ai que fiar de ellas, i asirse bien de Dios, que no se muda.* Vbi nuperus horum Aphorismorum Commentator, doctè & piè alia ad hunc illustrandum adducit.

13 Et mirè arridet illud Valerij Maximi, veluti ad nostrum Paxillum alludens: *Dominium rerum collabi solet, bona mens præfertur divitijs, bona mentis usurpation nullū trisioris Fortuna recipit incursum.* Philonis Iudæi acuta perpenso, quatenus postquam mysticam illam scalam, quam Iacob de coelis pendentem vidit, instabilitatis rerum humanarū symbolum fecit, perguit ad declarandum, cur Deus summitati eiusdem scalæ innixus, in eodem textu dicatur? & ita valdè ad rem nostram apte, satisfacit: *Cum autem dicitur innixus scala, nemo intelligat Deum laborare, ut eam molem stabiliat; illud potius cogitet, his verbis significari, Deum esse robur, firmitatemque rerum, quibuscumque vult assignare, stabilitatem perpetuam: tantisper enim dum ab illo sustentantur, inconcussa manent, atque integra.*

14 Quod si exempla ad hoc magis confirmandum requiras, Davidem respice, qui sapius ad Deum in periculis confugiens, toties ab eo consilium, & auxilium accepit. Afam Regem Iudæ, qui quandiu in Domino Deo spem suam ponebat, parva suorum manu Æthiopes usque ad internecionem percussit, cum autem Dominum dereliquit, & à Benadate Rege Syriæ, contra Basam Regem Israel auxilium petijt, à Domino derelictus est. Quia, ut nostrum ostendit Emblemata, qui ei præcipuè, & benè non hæserit, frustra spem suam in viribus suis, aut in reliquis rebus mundialibus collocabit. Quæ nihil, quod sit firmum præstare possunt, cum omnis earum status (vel testante Iustiniano Imperatore) in perpetuo motu, & agitatione consistat, & secundum D. Augustinum: *Ne presentia quidem ascensa sint presentia; nunquam stantia.*

15 Qui & idem Beatissimus Pater, non minùs ad rem nostram alibi inquit: *O Homo idem non vicisti, quia de tuo præsumisti, qui præsumit de viribus suis, antequam pugnet, profernitur.* Cuius monitum sequens Alfonso Rex Aragonum Primus, sic apud Bartholomæum Facium, filiū suum Ferdinandum hoc ipso erudiens, his verbis inducitur: *Tum denique tibi militares artes profuturas scito, cum Deum tibi pietate, ac iustis factis reddideris propitium. Eum igitur, si sincere expetis, pura mente colito, spemque omnem victoria in eo reponito.*

16 Etenim iuxta Prophetæ Regis infalibilem animadversione, *Dominus dissipat consilia gentium, reprobatur autem cogitationes popalerū, & reprobatur consilia Principum.* Quinimò & secundum Iobum, qui & ipse Rex fuit, ubi in se, non in eo suas spes collocant, *Apprehendit Sapientes in astutia eorum, & consilium pravorum dissipat. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum, quod ceperant.* Cui similis Isaias, *Convertens (inquit) Sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.*

17 Et mirè concinens D. Chrysostronus, Psalmum illum explicans,

B. Theresia Document. 61.

P. Alfonso de Andrade sup. d. Document. 1. tom. pag. 288. & seqq.

Valer. Max. lib. 4. cap. 4. in princip.

Philon Iudæus in lib. de somnijs, pagin. 409.

1. Reg. 28. 37. & 39.

2. Paralip. 1.

Iustin. in Auth. de nō alien. reb. Eccl. §. ut autem vide, Alban. Spinaf. in Polit. lib. 1. cap. 2.

D. Aug. serm. 29. de verb. Dom.

Idem de verb. Apostol.

Bart. Faccius lib. 1. Hist.

David Psal. 32. 10.

Iob. 5. 12. 13.

Isai. 44. 25.

D. Chrysoft. in
Pfal. 7. 203.

quo David ita anxie & humiliter orat, ut eum liberet à persequenti-
bus se, quia non est, qui redimat, neque qui salvum faciat, sic habet;
*Collegit David exercitum, & multas secum habuit, quomodo ergo non est,
qui redimat, neque qui salvum faciat? Quoniam ne universam quidem or-
bem terrarum, auxilij loco habet, nisi opem divinam fuerit affectus: nec
se esse ducit in solitudine, licet solus sit, si sit illius auxilij particeps.*

Marlian. in Th.
Polit. cap. 27.

Plura quidem alia, plures alij circa hoc argumentum adducunt, in-
ter quos Ambrosius Marlianus caput, quo de eo agit, hoc Disticho
claudit;

Principis ante oculos adsit divina Potestas;

Sic firmum Imperium, sic erit Alma quies.

Lucian. Dialog.
Virtus Dea, fol.
miqi 381.

Nos se lectiora, nostroque Emblemati congruentiora tetigisse cõ-
tenti, eò unde eius cõmentationem cõepimus, redeuntes, Fortunæ
quidem instabilitatem agnoscimus, & aliquando vetus illud Monosti-
cum, iuxta captum humani iudicij, certum esse fatemur.

Fortuna cum virtute bellat perpetim.

Quo & respiciens Lucianus in quodam Dialogo virtutem à Fortunâ
malè habitam, seu vapulantem inducit, laceramque ac moerentem, ut
quæ nec ad Iovis aspectum admitteretur.

Sed adhuc tamen certius esse ducimus & sentimus, & Christianos
omnes Principes, & homines ducere, & sentire debere, admonemus,
nunquam ei multum obesse posse Fortunam, qui sibi firmius in Virtu-
te, Sapientia, ac Prudentia, quàm in ea ipsa, præsidium collocaverit,
quique volventibus eius rotis Clavum hunc divinæ adhæisionis, de
quo loquimur, prudenter pariter ac potenter infixit. Hic etenim so-
lus repertus est, qui eam sistere possit, & procellosam, naufragumque
minantem, veluti anchora quadam sacra compescere.

Cic. 5. Tusc. Lact.
de fal. sap. cap. 28.

Quod, non Platonici tantum (ut diximus) Sectatores, verum & alij,
plures ex Ethnicis, agnovisse quidem videntur, profitentes, (ut ex Ci-
cerone & Lactantio constat) virtutem omnia, quæ in hominem cadere
possunt, subtus se habere, eaque despicientem, casus humanos con-
temnere, culpaque omni carentem, nihil præter ipsam, ad se perti-
nere censere.

Lactant. de Opif.
Dei, in fin. c. 12.

Indeque inter varias, quas virtuti assignant diffinitiones, in eam
tandem magis, eodem Lactantio testante, conveniunt, ut *Virtus sit,
perferendorum malorum fortis, atque invidiæ Patientia:* & quoniam for-
titudo cæteris omnibus virtutibus excellit, factum est, ut omnes rectæ
animi affectiones Virtutes appellentur, etsi latiori nomine, quicquid
vitio contrarium est, virtus quoque dicatur, & *Virtus, affectio seu volû-
tas rectè & honestè faciendi,* secundum Aristotelem, & eundem La-
ctantium diffiniatur.

Arist. 7. Phis. c. 3.
& lib. 3. Eth. Lact.
lib. 6. divin. inst.

Metand. & So-
phoc. in Eriphile.

Et ad Primam illam, quam sectamur, diffinitionem, respiciens Me-
nander, rectissimè dixit,

Scutum maximum est Virtus mortalibus.

Actius in Thele-
pho.

Et Sophocles: *Virtutis autem sola constans perpetuaque possessio est.*
Actius: *Nam si à me Regnum Fortuna, atque opes eripere quiverit, at vir-*

tutem nequivit. Seneca Tragicus: *Fortuna enim aut tempus opera ferre, non animum potest.* Et expressius Paulus Silentarius, eam solam stabilem, & Fortunæ Victricem, his verbis ostendens:

Seneca in Medea.

*Neque divitiis Fortuna elevari impetu;
Neque tuam flectat cura animi libertatem,
Omnis enim sub instabilibus vita subiicitur auris,
Huc & illuc frequenter exagitata:
Virtus autem firmum quid & immutabile, qua sola fretus;
Vndas audacter transeas huius vitæ.*

Quam etiam eandem ob causam Antisthenes apud Laërtium; Armaturam esse dicebat, quæ detrahi non possit. Ensis enim & Clypens excutuntur, Sapiens autem ac virtute præditus, nunquam non armatus est, eoque vinci non potest.

Laert. lib. 6.

24 Horatius quoque, & mille alij Poëtæ, eam, ob hanc causam, repulsæ nesciam, sibi que met, pulcherrimam mercedem appellant, & auræ popularis arbitrio exemptam, totque ac tantis extollunt laudibus, ut laboriosum sit eas in unum congerere velle. Sed quia valde ad nostrum institutum conducit, audi eundem Horatium ita loquentem,

Horat. 1. Carmin. Od. 2. Plaut. in Amph. idem Horat. lib. 1. ep. 1. & 2. Ovid. de trist. & 2. de Ponto. & alij passim.

*Non possidentem multa vocaveris
Rectè beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti
Duramque callet pauperiem pati,
Peiusque letho flagitium timet.
Non ille pro charis amicis,
Aut patria timidus perire.*

Horat. lib. 4. Carmin. Od. 94.

Claudianum in Panegyrico quodam, idem ipsum eleganter his verbis docentem,

Claud. in Panegir. ad Mall. Theod. in princip.

*Ipsa quidem virtus pretium sibi, sola que latè
Fortuna secur a nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, plausu petit clarescere vulgi:
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis.
Divitijs animosa suis, immota que cunctis
Casibus, ex alta mortalia despiciit arce, &c.*

Silium Italicum, dum post alia de Virtute elegantissimè, & prudentissimè dicta, sic ait,

Silium Italic. lib. 15.

*Mecum honor & laudes, & leto gloria vultu.
Et decus, & niveis victoria concolor alis.
Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus;
Casta mihi domus, & celso stant colle Penates.*

25 Neque est silentio prætereundus Baptista Mantuanus, qui virtutem, quæ sola, ob sui bona ad hominibus expeti deberet, ab eisdem

Mantuan. in virtutis quarim.

se desertam graviter querentem inducit, & ita exorditur,

*Fortuna domitrix ego sum, scelerumque flagellum.
Utque hominem tuear, Superumque intectare portem
Incolument, stygias omnes demolior artes, &c.
Me labor assiduus & validam facit, ocia frangunt,
Et quoties opus est, armis exterrita nullis
Congredior, & vinci, & succumbere nescia, si quod
Pondus ab ad-versis iniectum est casibus, aqua
Mente fero. Hominem doceo, & variis que per artes
Erudiens paucis, Dÿs immortalibus ipsis
Per similem reddo: & tandem super aethera tollo.*

Pelusiota lib. 2. ep.

Eleganter etiam idem expressit Isidorus Pelusiota dum dixit: *Nona* 26
*Aenea statua auro rutilans, ac coloribus nitens, non Olympica Corona, non
opes, non pulchritudo, non robur, non Imperium, non Regnum, non aliud
quidquam eorum, quae magna esse videntur, magnum est expetendum. Tem-
pori enim cedit, & extinguitur, atque in oblivionem abit. Sola autem Vir-
tus praeclaram, & nunquam inter morituram gloriam obtinet, ut quae, nec
vetustati cedat, nec oblivione conteratur, nec marcescat; verum recentem
semper, ac vegetam, ac florentem dignitatem habeat. Ac proinde prudenti-
bus viris omnibus viribus enitendum est, ut eam adipiscantur.*

Recentiora sunt, sed rei nostrae valde apta, & memoriae mandari 27
digna, haec quae sequuntur Poetae nostri saeculi carmina,

*Discite virtutem in venes: nam sola beatos
Nos facit, & dirae non timet arma necis.
Fortuna minas, aut servi spicula Fati.
Queque facit tremula curva senecta manu.
Imbibe virtutes, & inania gaudia sperne,
Sunt animi comites, gaudia vera boni:
Nec quemquam placidis adeo complectitur ulnis
Sors, ut non aliqua parte molesta premat.*

Livius lib. 4.

Iuven. Satyr. 10.

Senec. passim in
suis Epist. & praesertim
cap. ep. 66. ad Luc.
& li. 1. de ira, in fi.

Et ob hanc causam Titus Livius negare non potuit, quin Fortuna 28
virtutem sequatur. Et Iuvenalis, iam supra relatus, Prudentiae Sapien-
tiaeque numen supra Fortunam esse. Et Seneca licet Stoicae sectae ad-
dictissimus assecla, *Nalla (inquit) possessio, nulla vis auri & argenti plu-
ris quam virtus aestimanda est. Quia unum hominis bonum ipsa virtus est,
quae inter hanc Fortunam & illam superba incedit, cum magno utriusque
contentu. Quae nulli non & vivo, & mortuo retulit gratiam, si illam bo-
na sequutus est fide; & quemadmodum minutae luminaria claritas Solis obscu-
rat: sic dolores, maestitias, iniurias, virtus magnitudinis sua elidit, atque
opprimit; nec magis ullam portionem habent incommoda cum in virtute inci-
derint, quam in mari nimbis. Sola sublimis, & excelsa virtus est, eaque extol-
lit hominem, & supra cetera mortalibus collocat: nec ea quae bona, nec ea
quae mala vocantur, aut cupit minus, aut expavescit.*

- 29 Cui mirè consonat illud aliud simile, quo ad hoc idem denotandū Erasmus usus est, inquit, quòd quemadmodum grando illissa tectis diffultat, magno quidem fragore, verum nulla noxa: sic insultus fortunæ nihil potest in virum vera virtute sapientiaque munitum. De quo vel in Adagium pertransijt, *Sapiens dominabitur Astris, Sapiens Fortunatus, Sapiens non eget, Sapiens à se ipso pendet, Sui cuique mores fortunã fingunt, Sapiens sua bona secum portat.* In quæ respiciens Epictetus: *Sicut Iupiter (inquit) secum est atque agit, & in se acquiescit, fruiturque cogitationibus se dignis: sic & sapiens sibi ipsi sufficit, & secum esse potest, fruiturque puriore illa, & sublimiori meditatione, qua felicitate nulla Deo est prior.* Erasm. in similib.
Idē in Adag. pag. 100. 607. 608. 610 728.
Epictetus lib. 1.
- 30 Quem, eandem etiam ob causam, solum posse liberum dici, latè in suis Paradoxis Cicero probat, concludens, quòd cum libertas sit potestas vivendi, ut velis, ille solus vivit, ut vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui vivendi via considerata atque provisã est, qui legibus quidem non propter metum pareat, sed eas sequitur, atque colit, quòd id salutare maximè esse iudicet. Soli autem id contigit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil dolens, nihil coactus, ac proinde confitendum esse, nisi qui ita sit affectus, esse liberum neminem. Cicer. Paradox. 5.
- 31 Horatius etiam, nobilis eiusdem disciplinæ sectator, idem docet his verbis: Horat. lib. 2. satyr. 7.
- Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus.
Quem non pauperies, neque mors, neque vincula terrent.
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in se ipso totus teres, atque rotundus.
Externi ne quid valeat per lauc morari,
In quem manca ruit semper Fortuna.*
- 32 Et alio in loco Manentem se Fortunam laudare, & desiderare ostendit, cui tamen, si adhuc avolet, ex virtute præsidium petit, sic inquit: Idem lib. 3. Od. 20
- Laudo manentem, si celeres quatit
Pennas: resigno quæ dedit, & mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quero.*
- Alludens nimirum ad Romanorum morem, qui hanc demum Fortunã, cui Virtus, Prudentia, & Sapientia dominabatur, *Manentem* vocabant, & ut Giraldus, & Briffonius tradunt, illam virtuti super saxo cubico, hoc est quadrato, adlidere fingeant, alis, talaribusque depositis, & globo, cui alias inniti consuevit. Quasi dicerent, nunquam, dum virtuti assisit perperem esse. Girald. Sync. 16.
Briff. de form. lib. 1. pag. 57.
- 33 Ad quam picturam alludere videtur Symbolum Eduardi III. Regis Angliæ apud Oæt. Stradam, Fortunæ, rotam super globum orbis ferentis, cum lemmate, *Sapientia Fortunam.* Et Achilles Bochius in quodam ex suis Symbolis, cuius lemma, *Virtutis & felicitatis formula.* Neque abest Petrus Costalius, qui eandem ob causam Fortunam furca suspensam, & Sapientiam solam dominantem, appingit, sic inquit: Strad. in Symb. fol. 45.
Boch. Sym. 127.
Costal. in Pegmat. pag. 171.

*Aspice ut in nostris pendet Rhannusia furcis
Et recipit sceleri debita pensa suo.
Quaque olim (si Dÿs placeat) confecit utramque
Paginam, apud Gallos ultima Fata luit.
Quid tibi Fortune curæ est rota mobilis? illi
Quid tecum est? Sapiens solus apud te habitæ.*

Boissard. Emb. 51.

Et Iacobus Boissardus, qui sedentem studijsque, & virtutibus incumbentem Sapientiam, à vorticosa Fortunæ cymba liberam & expertè facit, his verbis:

*Fortunæ dubia haud rebitur Sapientia cymba.
Nec vanis fulta est indiga divitijs,
Sed cura vigili, & studio solerte parata,
In varia rerum cognitione sedet.*

Schoonchovius
Emb. 2.

Et Modernus alter Emblematarius, idem per effigiem aliam significat, cuiusdam Philosophi, sive Sapientis, pedibus Fortunam calcantis, catenaque alligantis, sub titulo, *Sapiens supra Fortunam*, & his carminibus,

*En quæ inta solet per universum
Cunctis dicere fors, hic illigatur:
Nimirum Sapientia recoctus;
Extra se nihil expetens bonorum;
Sortem sub pedibus premit superbam.*

Laert. lib. 6. in Antioch.

Quod sumere potuit ex illo Antisthenis, qui, referente Laertio, assidue dicere solebat, Virtutem sibi sufficere ad foelicitatem, nec ulla re opus habere, nisi robore Socratico, vel potius Diogenis, qui ut Stobæus ait, cum Reges & divitias, terrenaque omnia despiceret, sibi Rex esse videbatur, & Fortunam intueri dicentem,

Tangere sed hunc rabiosum ego nequij canem.

Laert. in Socrat.

35
Socratis certè animum triginta Tyranni infringere non potuerit. Regulus luminibus in perpetuam vigiliam expansis, periculis undique imminentibus, catenis circum frementibus, non abscondidit virtutem, sed magis magisque exeruit, suosque gemitus sub tortore devoravit. Seneca (teste Tacito) exanguis iam tere in balneo, ubi iussu crudelis Neronis occubuit, se ipso Sapientiore ostendit, & Philosophicis recordationibus communit: *Vbi (inquiens) magistra fortitudinis sapientia? Vbi exercitus adversus Fortunam animus? Prodeat illa disciplina, presentique firmitudine maiestatem ostendat suam, quæ animum adversus àffilia preparare, & eventura contemnere docuit.* Papinianus interrito vultu à Tyranno cæsus est, quia parricidij facilius committi, quàm excusari respondit, & sic sexcenti alij, quibus in adversis hoc solatium fuit, quòd secunda mereri videbantur.

Valer. lib. 2. c. 9.

Tacit. 15. Annal.

Spartian. in Carac.
Bertran. de vitis
I. C. in Papia.

36
Delapsa quippè coelitus est, ac distractis inter ancipitia Mortalibus, subvenit illa verè Domitrix affectuum, verè reatrix ac reformatrix humani generis Virtus & Sapientia. Quæ magnum discipulis suis

arcanum evulgavit, posse aliquem inter intolentia foelicem esse, & si quid adversi cadat, non nisi laudibus suorum, ac virtutibus, materiem campumque prostermi: cum secunda fortunatos, adversa magnos probent. Et qui his se pramuniunt, accidentia quaelibet, non aliter quam missa divinitus accipiant, & meliorem sui partem, Animum scilicet, qui extra imperium & saevitiam Fortunæ est, in nostro hoc Dei paxillo figentes, celebrem illam vocem Stilponis, apud Senecani, semper in auribus habeant, urbe capta, nihil se perdisse dicentis, cum virtutem suam, & animi constantiam secum portaret. Adversus quam, ut idem Seneca subdit, hoc possunt calamitates, & damna, & iniuriæ, quod ad versus Solem nebula potest.

Senec. Epist. 9.

37 Quæ etiam vox Severino Boethio in ore fuisse fertur, dum à Tyranno, sub quo tandem occubuit, in exilium actus, & multis, quibus abundabat, divitiis, exutus fuit. Eademque seipsum solatur in libro de Consolatione Philosophica, plura lectu digna in rem hanc in Meritis, & in Prosis edisserens, & præcipue in quarto libri primi, ubi sic habet,

Boeth. de consol. Philosoph. lib. 1. Metro 4.

*Quisquis composito serenus ævo
Fatum sub pedibus dedit superbum,
Fortunamque ruens utramque reclus
Invictum potuit retinere vultum.
Non illum rabies minaque Pontis,
Versum funditus excitantis æstum,
Nec ruptis quoties vagus caminis,
Torquet fumificos Vescuus ignes,
Aut celsas soliti ferire turres
Ardentis vis fulminis movebit.
Quid tantum miseri seros Tyrannum
Mirantur sine viribus furentes:
Nec speres aliquid, nec extimescas,
Ex arma veris impotentis iram, &c.*

38 Hoc idem, ut relictis profanis exemplis, & testimonijs, Christianis etiam, ut venioribus, ita & secunioribus communiamus, Iobum respice, ea, quam in Deum habebat Constantia, & Fide, inter ærumnas dicentem: *Scio quod Redemptor meus vivit, & in carne meâ videbo Deum Salvatorem meum. Etiam si occiderit me Dominus, tamen sperabo in eum.* Davidem, qui etsi inter mille angustias, & pericula se positum ingemiscat, tandem eadem in Deum adhæsiōe, se victorem evasisse gloriatur. Septem Machabæos Fratres, eorumque Matrem, inter atrocissima tormenta eundem Dominum prædicantes. Ignatium, qui cum iâ damnatus esset ad bestias, ardore patiendi, vincendique, rugientes iam leones audiens, dicebat, *Fruentum Christi sum, & dentibus bestiarum moliar, ut mundus panis Christi inveniar.* Divum Laurentium, qui, quomodo suam Fortunam calcarit, & evaserit victor, & iam in ipsa cra-

Iob. 13. 15. & 19. 25.

David Psal. 6.

Mach. cap. 7.

Euseb. lib. 3. c. 36.

Prudēt. in Peristephan. de D. Laur.

uecula positis, latus ostendunt, ac testantur eius verba, quæ vel ad Decium Imperatorem, vel ad Præfectum eius impium illum Olibrium dixit, & ab Aurelio Prudentio ita metricè referuntur:

*Converte partem Corporis,
Satis crematam iugiter;
Et fac periculum quid tuus
Vulcanus ardens egerit.*

D. Paul. ad Philip. 4. 12. 13.

D. Hieron. in epist. ad Eph. c. 3. Aug. epist. 87. ad Felic. & Rust. & in Præfat. in Psal. 74. Salvian. lib. 1. de prauidi.

Ioan. Ouerus lib. 3. Epigr. 186.

Id est *Sapientia.*

Sic hi, & alij, sua in Deum Fide, adhæsione, constantiaque monstrâtes, quàm sit verum illud Apostoli, quòd qui ita faciunt, *Omnia possunt, in eo, qui eos confortat.* Et quòd Nos in hoc nostro Emblemate insinuare conamur. Quòd nisi breuitati còsuleremus, magis adhuc, ac magis verbis Divi Hieronymi, Augustini, Salviani, & aliorum confirmari, & illustrari posset. Sed omnium vice, ac voce Divum Chrysoptomū de hac victoria Virtutis contra Fortunam, ita loquentem exaudi: *Virtus ubique lucet, & inexpugnabilis est: nihil eam impedit potest, non diuitia, non paupertas, non principatus, non subiectio, non rerum præsentia, & administratio, non morbi, non ignominia: sed his omnibus in terra relictis, ad cælum ipsa pertingit. Dumtaxat sit Animus generosus, & nihil poterit strenuum ac solidum impedire. Annon per omnia ista efficaciter operati sunt Apostoli: per gloriam, & ignorantiam, per infamiam, & bonam famam? Istud demum est Athleta ad omnia accommodum esse, et enim talis quoque est Virtutis natura.* Vnde scitè, & valdè in rē nostram, dicere potuit, ille qui dixit:

*Fata regunt Fatuos: Sapiens dominabitur Astris,
Non Fatum, at FATO se regit ipse suo.*

Optimus, ut Maximus.

EMBLEMA VIII.

*Optimus esse prius Rex Divum Iuppiter ambit,
 Ut supra invidiam Maximus esse queat,
 Qui Regnum, qui Sceptra tenes, qui sub iucis Orbem,
 Maximus esse ambis? Optimus esto prius.*

COMMENTARIUS.

I

V M ergo à Deo, Virtuteque, Sapientia, & Prudentia folium Regum Regnorumque stabilimentum dependeat, ut in superioribus vidimus. Par est, ut ipsi Reges, Divinis atque inflatis titulis ac nominibus delectis, de quibus aliqua in secundo Commentario retulimus, illis se precipue extollant atque gloriantur, qua ex ipsa in Deum submissione, & in Virtutem propensione proficiuntur. Laudatum Maiorum more retinentes, qui se Regna quæ habent, DEI GRATIA habere & possidere, testari soliti sunt. Quod non solum de Christianorum dominationibus, verum & de ijs, quæ apud Infideles sunt, accipiendam esse, doctè Dominicus Sotus animadvertit?

2

Etenim licet eisdem condonari propter consuetudinem possit, quod à victis Gentibus nomina sumant, prout Iustinianus Imperator, & alij fecerunt, & Ovidius ostendit, dum dixit:

*Si petat à victis, tot sumet nomina Cesar,
 Quot numero gentes maximus Orbis habet.*

Iuxta illud Proverb. 8. Exod. 18. Deuter. 16. Reg. 1. 16. Sap. 6. Novel. Iust. 88. & alia ap. Me 1. tom. lib. 2. à num. 5.

Sotus de iustit. & iur. lib. 4. art. 1. q. 3. Iustin. in princip. iur. & alibi, latè Ego in d. 1. tom. lib. 1. cap. 16. n. 62. Ovid. 1. Fastor.

Am. Marcel. lib.
17. & 23. Chry-
sol. fern. 120. Car-
dan. de subt. tit. de
machinis.

Esther 13. & 16.

Camil. Borrell. de
praest. Reg. Cath.
cap. 46. n. 5.

Alex. & Tiraq. 2.
Gen. c. 11. Ego 1.
to. lib. 1. c. 16. n. 63
Bozius de sig. Ecl.
lib. 11. c. 2. novissi-
mè Hopingus de
iur. insignium,

Maiol. tom. 4. col.
5. pag. mihi 337. &
seqq.

Senec. lib. 1. de
Clem. cap. 14.

Erasin. in Adag.
Scarabeus Aquilæ,
pag. mihi 719.

Ioan. Oven. lib. 2.
nic. Epig. 104.

Senec. Epist. 59.

Briffon. de form.
pag. 53.

Reliqua, quæ hanc moderationem excedunt, vel in Barbaris Princi-
pibus execramur. Saporem, & alios Persarum Reges irridentes, qui,
ut Marcellinus, Chrysologus, & alij Auctores scribunt, subiecta pedi-
bus suis Sphæra, Solis in figura se conspiciendos dabant, syderumque
participes, & fratres Solis ac Lunæ se, ipsi, nominabant, & ab alijs no-
minari volebant. Artaxerxem, qui, ut habetur in libro Esther; edicta
sua sub hæc formula publicabat: *Rex Magnus Artaxerxes, ab India us-
que ad Eibiopiam centum ac viginti Provinciarum Ducibus ac Princi-
pibus, qui nostræ ditioni obediunt. Salutem.* Attilam, qui ita rescribebat,
*Attila, Bedebutifilius; Nepos Magni Nembrothi, nutritus in Engaddi,
Hunorum, Menclorum, Gothorum, & Danorum, Dei Gratia, Rex, Ter-
ror Mundi, & flagellum Dei.* Alijsque relictis, quæ apud alios videri po-
terunt, nunc demum Turcas Imperatores, qui sexcentis simul delirijs,
sexcentas paginas implent, prout Simon Maiolus latè commemorat.

Et ad eundem tumorem spectabant aliæ Imperatorum Romano-
rum appellationes, qui (maximè post Imperium Constantinopolim
translatum) se Optimos, Maximos, Magnos, Magnificos, Gloriosissi-
mos, Clementissimos, Beatissimos, Christianissimos, Illustrissimos,
Celsos, Invidios, Pios, Fœlices, Victores, & Triumphatores passim
vocari sunt passim. Quos, iam olim, ob superbiam, quam in his appella-
tionibus ostentabant, meritò notavit Seneca, inquiens: *De nomine tan-
tùm Patriæ Parenturæ gloriari debere. Cetera enim agnomina honori da-
ta sunt. Magnos, & Fœlices, & Augustos dicimus, & ambitiosa Mæstæ-
ti quicquid potuimus titulorum congestimus.*

Et Senecam sequutus Erasmus, de quo rectè Anglus Epigrammā-
rius dicere potuit:

*Nunc desiderium desiderat Orbis Erasmus
Cui sollicitus scribere, quod voluit.*

Adhuc magis pungentibus verbis, in eos invehitur Principes, qui non
contenti Regum appellatione, quæ vel sola olim apud Romanos adeo
exosa, & invidiosa fuit, se Divos, Invictos, Augustos, Illustrissimos,
quin & Serenissimos appellari patiuntur, cum belli tempestatibus, &
infantis rerum motibus totum orbem concutiant.

Quæ Censura, etiam à Satyrico viro profecta, iustè in eos Principes
dirigi potest, qui proprijs virtutibus, egregijsque facinoribus, hæc quæ
affectant, vel gratè audiunt cognomina, promereri non curant, & in
illud incidunt, quòd elegantissimè Seneca hunc in modum notat, &
reprehendit: *Non sumus modica adulatione contenti, quicquid in nos adu-
latio sine pudore congestit, tanquam debitum prendimus. Optimos nos esse,
Sapientissimos, affirmantibus assentimur, cum sciamus illos sapè mentiri.
Adòque indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria maxi-
mè facimas.*

Et hinc ansam sumsi, presentis Emblematis confingendi, ex Iovis,
(quem Deorum Summum Patremque cæca Antiquitas coluit) ima-
gine prompti, quem semper ac fingeant, pingebant, vel verbo tenus
nominabant, OPTIMUM simul, & MAXIMUM insculpere, vel vo-

care solebant. Iuxta ea, quæ late & erudite Barnabas Briffonius congefsit. Sic cordatis, & benè moratis Regibus exemplum ac monumentum præclariffimum exhibentes, ne unquam ad cognomen *MAXIMI, MAGNI*, aliorumvè fimilium, fumendum accedant, quin prius Optimos fe effe manifeflaverint: cum hoc, vel in ipfa Iovis dignitate, five deitate, præcedere, & veluti ad illud confequendum requiri, confpiciant.

Briffon. de form.
lib. 1. pag. 52.

7 Idque, (ut Erasmus ait) effe proprium veri Principis indicet, ut quæ animum in ipfo fit, nemini noceat, pro fit omnibus, fitque magis *OPTIMVS*, quam *MAXIMVS*. Quæquæ non alia ratione pot effe Maximus, nifi ut fit quàm Optimus, hoc effe, in omnes beneficentiffimus, fe feque totum in populi fui commoditates impendens, & Regiis virtutibus, & actionibus undequaque condecoratus. Re enim vera inter omnes honoris titulos, ut idem Erasmus alibi animadvertit, hic reputabatur præcipuus, qui à virtute ipfa fumtus, non cuiusvis tribui solebat. Itaque Caius Scipio Nafica cum ob fingularem animi probitatem eximium mereretur encomium, *OPTIMVS* à Senatu appellatus effe, ut Pomponius, & alij recenfent.

Erasm. diét. Adag.
Scarabeus Aquil.

Idem in Adag. *Optimus*, pag. 194.

8 Quod præciare etiam docuit Seneca, Livium reprehendens, qui aliter sentire videbatur, & fic inquiens: *Hæc nomina Magnus, & Bonus separari non poffunt. Magnam quippè aut Bonum erit, aut non Magnum: quia magnitudinem animi inconcuflam intelligo, & introrfus folida, ab imo parem firmamque, qualis in effe malis ingenijs non pot effe.*

Pomp. l. C. in l. 2.
de origin. iur. &
Plin. li. 7. Nat. Hif.

Senec. lib. 1. de ira,
cap. 17. ad fin. cap.

9 Quod Ego, magis adhuc oftendere volens, in meo lemmate pofui, *OPTIMVS, ut MAXIMVS*: quafi hoc nomè ob illud mereatur. In Iovis autè figura hæc infcriptio fubieéta effe, *Iovis Optimus Maximus*; quo loci, Iovis nomen, non in genitivo, fed in nominativo ponitur. Nam a principio fic appellatus fuit, à juvando; licèt poftèa, adiuncto altero vocabulo *Pater*, diétus fit *Iupiter*, quafi *Iovis-Pater*, five *Jovans-Pater*, ut Robertus Stephanus, Calepinus, Dempfter, & alij Scriptores obfervant, & Ego hic advertendum cenfui, quia in hoc doctum alioqui virum hæfitaffe confpexi.

Robert. & Calep.
verb. *Iovis*, late
Dempfter. ad Ro-
fin. lib. 2. c. 3. pag.
99.

Cic. de nat. Deor.
lib. 2. cap. 91.

Idem Cic. in orat.
3. pro domo fua.

10 Neque exiftimet aliquis, Me, cæffa, plebeia vè auctoritate, ad hoc Emblemata confingendum, perductum, cum facem prætulere Cicero, dum in fuis libris de Natura Deorum, fic fcriptum reliquit: *A Poetis diétur Iupiter Divum, at que hominum Pater. A Majoribus autè noftris OPTIMVS MAXIMVS. Et quidem ante OPTIMVS, id effe, Beneficentiffimus, quàm MAXIMVS, quia maius effe, certèq; gratius, prodeffe omnibus, quàm opes magnas habere.* Neque lògè abeffe, quod alibi fic fcriptum fit: *Quo circa te Capitoline, quem propter beneficia Populus Romanus OPTIMUM, propter vim MAXIMUM nominavit, &c.* Quibus locis non relatis, eodem fenfu, quo Nos, hæc eadem cognomina ponderat Dominicus Baudius in quadam oratione, fic inquiens: *Non fine mente, & religiofa ratione, Iupiter, ante OPTIMVS appellatus, quàm MAXIMVS: nam & gratius effe nomen pietatis, quàm poteflatis, & ufurfructuosius iuvare multos, quàm opes magnas poffidere.*

Baudius in orat. ad
ftud. tumult. pag.
565.

Thom. Bozius in
tract. Imp. pend. à
virt.

11 Certum quippè effe, Imperia pendere a virtutibus, quæ & ab ini-

Iustin. lib. 1. in pr.

quo, ut Iustinus ait, Reges ad fastigium huius Maiestatis provehebant, & tota via recti iudicij errare eos, ut idem Baudius subiungit, quibus solida Magnitudo videtur, timeri, & plus ad nocendum, quam ad bene merendum imperitare. Nihil etenim est in suprema Fortuna maius, quam posse, nihil melius quam velle prodesse quam plurimis, & longè latèque pomæria propagare benignitatis ac beneficentiæ. Nullaque dore, nullo genere virtutis Mortalitas proprius ad naturæ divinæ similitudinem accedit, quam miserendo humanæ imbecillitatis, ignoscendo erroribus, obliviscendo iniurias, erigendo lapsos, salutem dando innocentibus, auxilium calamitosi, opem impotentibus solatium afflictis:

Horat. 3. carmin.
Od. 3.

*Hac arte Pollux & vagus Hercules
Inmixtus, arces attigit igneas
Quos inter Augustus recumbens,
Purpureo bibit ore nectar.*

Vt benè cecinit Romanæ Fidicen Liræ; & non minùs benè Seneca Tragicus, inquiens:

Senec. in Medea:

----- *Hoc Reges habent
Magnificum & ingens, nulla quod rapiet dies,
Prodesse miseris, supplices fido lare
Protegere.*

Eccl. c. 45. 14.

Et melius adhuc Ecclesiasticus, dum ornamenta Moyſis enumerans, quia ad Dei populum regendum electus fuerat, Coronam auream super Michram eius apponit, *Expressam signo sanctitatis, & gloria honoris, opus virtutis, & deſcriptio oculorum ornatam.*

Apulei. lib. 1. Florid.

Alexander quoque Macedo, qui tot victorijs clarus, Magni sibi cognomen iustus cæteris, ut Apuleius iudicat, comparavit, & in cuius conspectu terra siluit, ut in libro Machabæorum habetur, cum iam a fato suo non procul abesset, & quem tot Regorum heredem habere vellet? rogatus fuisset, non certè Magnam, aut Maximum; sed qui ex suis esset Optimus, nominavit, ut Plutarchus, & Curtius in eius vita recensent, & latè quidam Modernus Holandus illustrat, litam tamen magnam ei movens, quòd, quem è suis Optimum crederet, non indicavit, & quid ad hoc nonien, quod in Regibus præcipuum est, cõsequendum, requireretur.

Machab. 1.

Plut. in Alex.

Curt. lib. 10. c. 7.

Buxhornius Zue-
rius Embl. 10.

Spartian. in Trajan.

Plut. in Apoph.
Agefil.Xenoph. in Cyri
pæd. lib. 3.

Ad Alexandri autem exemplum Trajanus Imperator, nullum certum statuerat nominare successorem, sed permittere Senatui, ut Optimus eligeret, ut Elius Spartianus in eius vita commemorat. Et inter Agefilai Apophthegmata legimus, quòd cum Persæ Reges suos **MAGNOS** appellare solerent, & Legati quidam coram ipso, sic eum à quo missi fuerant (veluti ad honorem, vel timorem eius augendum) vocitarent. Ille respondit, *At me maior nequaquam est, nisi infior ac temperantior fuerit.* Ad illud forsitan Xenophontis alludens, qui de eisdem Persis scribit, quòd non censebant convènire cuiquam imperium, qui non melior esset ijs, quibus imperaret. Eumque denū

Principem Magni cognomento dignari, qui virtutibus, & rerum gestarum gloria reliquos superaret.

15 Plinius etiam Iunior in celebri suo illo ad Trajanum Cæsarem Panegyrico, ita graviter, & ad nostrum Emblemata coherentem, de his nominibus agit, & de meritis, quæ ea præcedere debent, ut placulum videri possit, ipsius verba ad litteram non referre, quæ ita se habent: *Iustus ne de causis S. P. Q. R. OPTIMI tibi nomen adiecit? Paratum id quidem, & in medio positum, novum tamen. Scias neminem antea e meruisse, quod non erat excogitandum si quis meruisset. An satius fuit forticem vocare? Quod non moribus, sed fortuna datum est. Satius Magnum? cui plus invidia, quam pulchritudinis inest. Adoptavit te Optimus Princeps in suum, Senatus in OPTIMI nomen. Hoc tibi tam proprium, quam paternum: nec magis definitè distinctèque designat, qui Trajanum, quam qui OPTIMUM appellat. Ut olim frugalitate Pisones, Sapientia Lælij; Pietate Metelli monstrabantur; quæ simul omnia uno isto nomine continentur: nec videri potest Optimus, nisi qui est omnibus Optimis, in sua cuiusque laude, præstantior. Meritò tibi ergo post ceteras appellationes, hæc est addita, ut maior. Minus est enim Imperatorem, & Cæsarem, & Augustum, quam omnibus Imperatoribus, & Cæsaribus, & Augustis, esse meliorem. Ideoque ille parens hominum Decorumque, OPTIMI prius, deinde MAXIMI nomine colitur: quo præclarior laus tua, quem non minus constat Optimum esse, quam Maximum. Affecutus es nomen, quod ad aliam transire non possit, nisi ut appareat, in bono Principe alienum, in malo falsum. Quod licet omnes postea usurpent, semper tamen agnoscentur ut tuum. Etenim ut nomine Augusti admonemur eius, cui primum dicatum est. Ita hæc Optimi appellatio, nunquam memoria hominum sine te recurret. Quotiesque posteri nostri Optimum aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit vocari.*

16 Hactenus Plinius. Cuius vel sola transcriptio, pro huius Emblematis Commentario sufficere posset: nisi Imperatoris Alexandri Severi insignis hac in parte modestia, peculiarem quoque commemorationem exigeret. De quo Lampridius, & alij recensent, quod licet Antoninus Caracalla eius Antecessor, Magni cognomen, ambitu potius, quam meritis usurpasset, ipse tamen, vix annos sexdecim natus, cum a Senatu Imperator creatus, ob virtutis magnitudinem Patriæ Parentis, Antonini, & Magni cognomine decoraretur, nunquam in animum, ut hos acciperet honores, induxit. Oportere enim aiebat: *Ut res gesta maturiorque ætas ea nomina pararent, & præsertim Magni, cum id Alexander post magna gesta; Pompeius vero post magnos triumphos acceperit.* Quo facto consequutus fuit, ut se Maiorè oblato Magnitudinis nomine demonstraret. Quemadmodum & Tiberius, dum referente Tacito, nomen *Patris Patriæ* à populo sapius in gestum, repudiavit.

17 Nam licet secundum Senecam: *Magnitudo non possit surgere, quando incrementum maius non est.* Ille tamen, docente Symmacho, eandem maiorem facit, quæa sublimitas parti honoris inclinât, quique in

Plin. in Paneg. circa finem.

Lamprid. in Alex. Severo, Fulgof. li. 4. cap. 1. & alij passim.

Tacit. i. Annal. Senec. Epist. 67.

Symmach. in epist.

Lips. in epistol. ad Princip. in princip. Polit.

Cic. lib. 1. Rhet.

Menander in Senarijs.

Eurip. in Medea.

Tacit.

Novarin. in elect. sacris, lib. 2. de circ. sacro, cap. 4. ex cursu 8. in fine, pag. 194.

Claudian. in Malij Theod. conf. in Pro.

D. Ioan. Anton. de Tapia & Robles.

Sabel lib. 3. Exem. cap. 1.

Summo fastigio (ut Iustus Lipsius alibi inquit) non magis Magnus, quam bonus audire desiderat, & duas res diversissimas Potentiam ac Modestiam miscet : quæ quidem individua Comes Regum & Principum esse debet, procul à superbia, procul à fastu, & omni ambitionis turbine separata; ita ut in illis insignis hæc virtus potior sit, quam Maiestas, eiusque Augusta sedes in ipsorum animis fundamentum ponat, & in amore ac reverentia subditorum. Per eam enim, ut inquit Cicero, pudor honestatis clarum, & stabilem comparat auctoritatem, ut potè quæ secundum Mehandrum,

Promptuarium virtutis est Modestia sola.

Et secundum Euripidem,

Donum Pulcherrimum Deorum.

Et ita, iuxta aliam celebrem doctrinam Taciti, *Apud quos vis Imperij valet, hæc innania transmittuntur.* Et Monente doctissimo & novissimo Novarino, in magnos animos non cadit affectata iactatio, Nescit mens generosa fastum, nescit superbiam : his angustiis animus obsidetur, &

*In Imperio Magnus est, qui Magnum se nescit,
Et in Solio dignè sedet, qui modestiæ solium est.*

Quod tamen, (ut apparet) de ijs tantum accipi debet, qui sibi eiusmodi cognomina ambitiosè præsumunt, non de illis, quibus ob egregias virtutes, & animi dotes, quæ in ipsis splendent, etiam invitis & reluctantibus à populis condonantur, sive quos, ut verba Claudiani detorqueam:

*In vitos blandè vestigat, & ultro
Ambit Honor.*

Prout in Magno Rege, ac Domino nostro PHILIPPO QUARTO, quem Deus perenner, vix dum ab ephebis egresso, & nihil tale ambiente, aut cogitate, contigisse videmus, non tam ob incomparabilem latè patentis, ac potentis Monarchiæ, cuius hæres extitit, Dominationem, quam ob ardentem Catholicæ Fidei, & Christianæ Religionis tuendæ, & propagandæ zelum, quem multis, & enixis Edictis, & Actionibus, etiam tunc in tenera illa ætate, manifestavit. In quibus enarrandis non pigrè, aut ingratè extenderem calamum, nisi in eodè studio studioque iam plenè & egregiè laborasset ac desudasset D. Ioannes Antonius de Tapia & Robles, multis mihi nominibus charus, in peculiari tractatu de *Cognomine Magni*, quem foelicibus auspiciis, & veluti in arrhabonè aliarum lucubrationum luci dedit anno 1638.

Apertissimè probans, hanc, de qua loquimur, MAGNI appellationè, ferè semper, (etiam inter Ethnicos) Religionis, & Pietatis auctæ, vel observatæ, præmium fuisse, ut exèplo Magni Alexandri, & Magni Pompei ostendit Sabellicus, quorū hic à direptione Tèpli Ierosolymitani Militem prohibuit; ille, Summum Sacerdotem sibi obviã venientem, venerabundus excepit, ac velut Numen quoddam adoravit.

Et in Carolo Magno, qui etiam (ut Iustus Lipsius animadvertit) ad hanc MAGNITVDINEM ob Sacrorum tuitione pervenit, & quia Mauros in Hispania fregit, ac comminuit, Saxones, Danos, Avars in triumphum, nec suum, sed Christi, duxit, & lumen nostrae veritatis infudit. Idem quoque Imperatori Constantino MAGNI nomen parasse, idem Lipsius observat, & ita, post eius merita comemorata, concludit: *Hec omnia, cui accepto nisi Religioni, atque eius tutela referat.*

21 Vnde merito idem MAGNI cognomen Pijssimo iuxta ac Potentissimo Regi nostro Orbis terrarum consensu collatum fuisse. Geyartius quoque testatur, utpote qui coelesti praecellentium virtutum concursu, divitiam Parentis sui Philippi III. Mansuetudinem, Clementiam, & Pietatem; Avi Philippi II. Prudentiam incomparabilem, Provi, Imp. Caes. Caroli V. Aug. Fortitudinem, & summam Felicitatem solus complectitur, & sub cuius auxilijs & auspicijs Caesarea Austriae Domus Maestas, quinimo & tota Christiana Religio, Barbarorum diluvio quodam oppressa, denuo in libertatem asserta respirat, & incossa persistit:

----- *Velut altus Olympi
Vertex, qui spatio ventos hiemesque relinquit,
Perpetuum nulla temerata nube serenum,
Celsior exurgit pluvius, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tronitrua calcat.*

Hoc ipsum Tapia Noster multis probat exemplis, & Carolus Scribanus, aureis verbis praefatur, addens Fidei & Religioni eiusdem Regis Nostri deberi, quod Germania, & magna pars Europae sub Haeretico & Turcico non gemat Imperio: & ante ipsos Antonius Vasconcellus Lusitanus, eundem etiam MAGNUM appellans; & in eodem adhuc puero, & vix dum Regni habenas adepto, easdem & alias Virtutes, & praecclaras animi & corporis dotes exaggerans, & hoc metrico Elogio illas appositisimè comprehendens:

*Delicias praefert tua frons, tua mitis imago
Æmula sideribus lumina, lobra, genae:
Mellea vox dulci, quae pectore funditur, undant
Vnde magis Siculis dulcia verba facis
Gratius ingenium, quam nectar dulce, liquorque
Ambrosiae, divinum qui cibus esse solet
Talem Te mitis finxit clementia qualem
Supplicijs timidus te reus esse cupit;
Quaecumque in summo poscuntur Principe dotes
Ars, natura Tibi, tum Deus ipse dedit
Plus in te haud posco. tantum desidero Princeps
Tot bona sint populis ut diuturna Tuis.*

Lips. in Monit. Po
lit. lib. 1. c. 2. mon.
3.

Idem Lipsiubi sup.

Gervat. in lib. de
introit. Ferdin. pa-
gin. 31. & 32.

Claudian. de Mal.
Theod. Consulatu.

Tapia ubi sup. E-
log. 1. per totum.

Scriban. in Dedic.
ad Christ. Pol.

Vasconcell. in A-
naceph. Reg. La-
tit. pag. 372.

Religionis Præmium.

EMBLEMA IX.

*Cum Dux Austriacus tesqua veredo
Venator premeret, fortè Sacerdos
Gestans Ambrosiam Corporis Almi,
Per campos properans, & pedesibat.
Descendit, comitatur pede supplex,
Cui prolem celebrem Mysta profatur.
Supremo Domino, solvite Cultum;
Crescet innumerè Clara Propago.*

COMMENTARIUS.

DIETATIS, & Religionis curam, quam præ omnibus Regum animis instillare conamur, non parum vulgatum illud, sed semper memoria tenendum, exemplum accendet, quod præsentem Emblemate ob oculos ponimus. Maxime Hispano Austriacis, & Austriaco Hispanis, ad quos præcipuè dirigitur, cum ab illustri, atque Heroico Rudolpho Habsburgiorum Comite, eorumdem Progenitore, sive, ut proprius loquar, Prototypo, sumatur; qui fluctuans per dissidia Imperium stabilivit, & Gentem Fatalem Regnis, Sceptrisque propagavit, ut præter innumeros alios ostendit Onuphrius Panvinus, sic inquit:

Parvius in Fastis.

Austria-

Austriacam sobolem fundavit ritè Rudolphus.

Germine sælici, & semine prolifico.

Bisq̄ue novem Imperij vixit sæliciter annos,

Et quater decies prælia victor obiit.

2 Is enim, ut plurimi passim Auctores recensent, & præsertim Franciscus Guillimantus, qui cæteris fidelius, & accuratius hanc Historiam inquisivit, & retulit, in suis Commentariis Habsburgiacis, sive de antiqua & vera origine domus Austriæ, cum post insignem quandam victoriam partam, Habsburgum concessisset, otij impatiens, seu potius Divino nutu, venatum cum aliquot nobilibus ijt. Ea in venatione alijs aliò sparsis, dum & ipse prædam quærit, aut premit, tintinnabuli sonitus ad aures accidit, qualis deferenda sacrosancta Synaxi esse solet. Cognoscendæ avidus rei, flexo equo, quò sonus ferebat, cò iter subito vertit, breviq̄ue, torrentis in ripa Sacerdotem exuentem se offendit. Ex quò percontatus quid ita, & ijs locis esset? Cogit me, inquit, ex proximo amici valetudo compendia sectari, ne morbo superante, sacris destituto, & vitæ mortisq̄ue arbitro, secus de salute si eveniat, in me culpa inhæreat. Huc cum apuli, pontem avulsum reperi, eo ad trasvadandum vestem pono. Quæ ubi Comes intellexit, repente ab equo in genua procidit, Liberatorisq̄ue sui præsentis pacem, & gratiam precatus; Imò verò, ait, hunc à me equum æcipe, & quod officium necessitasq̄ue monet, festinantius obi. Itaque Sacerdotem equo impositum, simul cum propinquo suo, qui pari pietate incensus, ardentem cereum, & campanæ crotalum deferebat, usque ad ægroti domum, tanquam à pedibus frænisq̄ue minister, deduxit. Et postea ad ædèm Sacram, cui Sacerdos præsidebat, reduxit. Divinæq̄ rei officio finito, cum hic Comiti equum multa cum gratia, Religionisq̄ue, & humanitatis laude, restituere vellet. Absit Ego (inquit Comes) illum equum inscendam, aut meorum alius, quem Dominum, & Conditorem meum gestasse certum habeo. Quod si ad eò præter opinionem, aut tua merita, hæc tibi à me venire censes, teq̄ue tali munere indignum, pios in usus adhibe. Illi nempe Ego dedi, & dicavi, à quo mihi honores, & opes, vita, & anima. Postero die còtulit se Rodolphus ad Monasterium Fare, quod inter Tugurū, & Aquas situm, Lindemago adiacet, sanctimonialem propinquam, & ætate gravem invisurus. Quæ, ubi eum accepit, vultu sereniore, voce contenta, & futuri secura. At Tibi Ego, inquit, hæsterna luce Superos placatos, & benevolos denuntio, proq̄ue pietatis, & liberalitatis officio, rerum tibi, potterisq̄ue tuis, summum & supremum in terris honoris, & opulentia fastigiū adfirmo. Læta, fausta, incredibilia promitto. Perge, age uti inceperisti, viâ porrò insequere. Hastenus Guillimannus, qui hoc contigisse ait anno Domini M. CC. LXI. & postea subiungit, qualiter ille Sacerdos sua Commendatione Rudolphum ad Imperium consequendum iuvavit, & ipse sui famam & gloriam per totum orbem extendit.

3 Eandemque Historiam, licet in circumstantijs aliquibus varians, eleganti, quo cætera, st. lo, oratione soluta scripsit Iustus Lipsius, in

Vinastad. Bozius, Lipsius, Claudius Clem. & alij apud Me 1. tom. de Ind. iur. lib. 1. c. 16. ex n. 52. Guillim. li. 6. c. 4. ex pag. 305. Roo Hist. Austr. pag. 49.

Lipf. lib. 1. cap. 2. mon. 3.

Miræus in orat.
fun. Rudolph. II.
novissimè, erudi-
tiss. Jacob. Chifle-
tius in vindicijs
Hispan. pag. 319.

luis monitis, & exemplis, & iterum ligata, iussu Serenissimorum Prin-
cipum Belgij Alberti, & Isabellæ, cum egregiam eius picturam in suo
Palatio collocarent, quæ, ut refert Aubertus Miræus, sic habet:

*Comes fuit Rodolphus olim Habsburgicus,
Cui, rure (iuxta rivulum qui excreverat)
Ferens ad agrum quempiam Eucharistiam,
Parochus sit obvius. Comes mox in pedes
Salit, suo que collocat Mystam loco.
Eunt simul, simul domos agrî petunt,
Intrant que triste limen: ac istinc iter
Aliud legunt. Sed hinc Equum vult reddere
Parochus, negat Comes: quin impium scelus,
Nefas que ducit. Ipse, scilicet premam
Ephiphion, quo vectus est Cæli Deus?
Ait, pedes que conficit captam viam.
Fides inaudita; en Sybillina Sata
De stirpe Vates, Inclito Comiti canit
Æternum honorem. Hoc præmium pietas habet.*

Claud. Clem. in
Machia. iugulat.
Bozius integ. trac.
Imp. pend. a virt.
Marq. in Gubern.
Chr. lib. 10. Mar-
lian. in The. Pol.
Saaved. Emp. 26.
ex pag. 175.

Vnde iam satis liquet, Pietatis, & Religionis curam Imperiis non
obesse, ut impius Machiavellus docere videtur, quin potius ab ipsa, &
ortum, & progressum ac fulcimentum recipere, ut Pij alij Scriptores
pluribus argumentis, & experimentis ostendunt. Sic Deo implente,
quod in libro primo Regum cap. 30. promissit, *Quicumque me glorifi-
caverit, glorificabo eum*, ut in nostro Rodulpho videmus, qui, ob huius
virtutis meritum, posteritatem suam Augustissimam reddidit, & quod
nihil alij ab orbe condito accidit, Romanum Imperium in eadem per
tercentos & plures annos continuat, ut præclare Thomas Bozius ani-
madvertit, & Deo annuente (fremant licet tantæ gloriæ æmuli) per
plura sæcula continuabit.

Bozius de sign. Ec-
cles. lib. 21. cap. 1.
pag. in parvis 126.

Maximè cum iam Hispano sanguini, non minùs Pio semper, & Re-
ligioso commixta, in eisdem ubique virtutibus perseveret, & præci-
puè in eiusdem sacrosanctæ Eucharistiæ devotione, & reverentia. Cu-
ius testimonium exhibent leges, quibus ipsi Austriaci Principes, No-
strique Catholici Hispaniarum Reges spondent, se illam, ubicunque
obviam, genibus flexis adoraturos, & quòcunque ierit associaturos,
absque ulla huius pij & debiti obsequij excusatione: *Por lodo, ni por
polvo, ni por otra cosa alguna.*

L. 62. tit. 4. p. 1. l.
3. tit. 1. lib. 1. Ord.
l. 2. tit. 1. lib. 1. Re-
cop.

Beyrl. in Theatr.
noviss. vitæ hum.
verb. *Eucharistia*,
pag. 451. & seqq.

Quarum implementum sæpè sapius D. Carolus V. Imp. & D. Rex
Philippus II. & III. varijs in locis, & temporibus exhibuerunt, ut re-
colit Beyerlinchius; & quod magis est, Matrini ostendit Serenissima
nostra Regina D. Elisabetha Philippi II. dignissima, & charissima con-
iux, cuius pium factum prolixius narrat, & extollit Pater Ioannis Bo-
nifacius, & ex eo Matthæus Tympius. Nosque quotidie parem Pie-
tatem in Rege ac Domino Nostro Philippo IV. quem Deus sospitet,

Bonif. in lib. 3. de
Christ. puer. inf.
Tymp. in Th. hist.
2. par. pag. 62.

experimur; sed cum maiori omnium admiratione, & devotione, Martiri anno 1635. Nam cum ovantis more, equo insiliens, pretiosisque indutus vestibus, ob felicem cuiusdam belli eventum in Sacellum Divæ Virginis de Atocha, gratias acturus procederet, & fortè, Sacrosantum Christi Corpus, quod ad agrotum deferebatur, obvium fieret, statim se ex equo in lutum magna celeritate demisit, & tunc (ut bene Claudius Cilentius ait, hoc factum enarrans) Austriaco Hispanè, & Hispano Austriacè triumphare, sibi, & Hispanis, eadem Religione Inclytis, videbatur.

7 Quæ & ipsum postea permovit, ut in sui Palatij Sacello, eximium hunc thesaurum collocari, & debita veneratione iugiter observari, ac venerari curaverit, sicuti in doctis suis fragmentis Eucharisticis Vincentius Turturetus luculentius enarrat. Referens simul aliam notabilem Historiam Maximiliani Imperatoris Austriaci, huius nominis Primi, quem eiusdem Eucharistiæ devotio, & adoratio, ab instanti mortis periculo liberavit, dum aprum insequens, in altam & præruptam rupem conscendit, & omni humano auxilio destitutus remansit. Quam etiam latius Beyerlinchius commemorat, elegantia simul carmina referens, quibus Georgus Sabinus, & alij Germani Poëtæ, eam celebrarunt.

8 Antiquius etiam, & non minùs nobile eiusdem Fidei, & devotionis erga sacram Eucharistiam exemplum, in Erchimbaldo de Borbam adicere possumus, quem Comitem, & eiusdem familiæ Austriacæ, vocat Câtipratanus, & alij, à quibus habuit Martinus Delrius. Qua meruit, ut post nepotis parricidium, zelo iustitiæ per actum, in ipsius os Sacrata Hostia, quam ei Parochus ob hoc piaculum denegabat, omnibus stupentibus advolaret.

9 Sed de hoc plura dicere superfedeo, cum tot ac tanta à citatis, & alijs Auctoribus congerantur, & integer extet liber Caroli Philippi Hattronis Belgæ, Regi Nostro Potentissimo consecratus, sub titulo, *Pietas & Regnum*. Quo hoc Par, antea haud sociabile creditum, dissociari nunquam sine grandi Imperiorum calamitate pluribus exemplis, & argumentis evincit. Quæ vel ab ipsis etiam Ethnicis sumi possunt, quorum veteres, si Athæneo credimus, ita vaticinati leguntur:

*Semper eris felix venerans gens numina Divum.
Donec plus superis fueris venerata virum quem,
Intima seditio tunc, & tibi prælia surgent.*

10 Et Poëta alter disertissimus, Imperium sine Religionis cura, non magis stare, vel augeri posse, quam hominum genus sine uxoris consortio, atque ob hanc causam Familiam Austriacam (de qua agimus) tot incrementa habuisse, & pro Armorum insignibus, albam fasciam in campo sanguineo geitasse, sic eleganter ostendit:

*Humanum cum Plasta genus sibi conderet, unum
Non vidit satis esse hominem, nisi iungeret illi
Consortem, sine qua nequeat consistere Regnum.*

Claud. Clem. in Machiavel. iugul. pag. 37.

Turturet. in frag. Euch. sub hac occasione scriptis.

Beyerl. ubi supra pag. 443. & Noster Euseb. Niriemb. in sua Corona Princ. invita Maximil.

Cantipr. in apob. lib. 2. c. 36. Cæsar. & alij apud Mart. Delrium in discq. Magic. lib. 4. c. 4. q. 4. pag. 225.

Marlian. in Theat. Polit. c. 27. Adan Contzen lib. 1. Polit. c. 25. §. 13. Carol. Scrib. in Christ. pos. 1. p. cap. 19. P. And. Canonh. in Aph. Pol. ex pag. 799. Bozius integ. tract. Imp. pend. à virtutib. & alij passim.

Athæn. lib. 12.

German. Poeta, cuius etiam memini in Meo 1. tom. de Ind. iur. lib. 1. cap. 16. n. 92. & 93.

*Quod Medus, quod Persa habuit, quod Græcus, & Inda.
Romanus, genuit Martor: sine coniuge prolem.
At Medus, sic Persa ruit, sic Græcus, & ipse
Romanus. Deus imperium sine fine daturus,
Connubio Marti coniunxit Religionem,
Austriacamque habitare domum per secula iussit;
Et spargere cum Sole simul sua Sceptra per Orbem.
Candida Religio est, rubet alter sanguine coniux;
Austriacæ hinc insigne domus cum sanguine candor.*

Genebr. in Chron.
lib. 4. ann. 1297.
Bozi. de sig. Eccl.
lib. 4. cap. 4. & de
ruin. Gent. lib. 6.
cap. 9. & alij apud
Me 1. tom. de Ind.
iur. lib. 1. cap. 16.
ex num. 88.

D. Hilar. apud Me
ubi proximè n. 85.

Gervat. in lib. in-
troit. Ferd. pag. 544

Cuius, (quod magis notandum est) trophœa, eo tempore in Occi-
dente augeri cœperunt, quò in Oriente Turcarum Imperium sub Ot-
tomanis radices agebat, ut Genebrardus & Bozius animadvertunt:
quasi divina Providentia præveniente, ut detrimentum, quod per hanc
Ottomanam familiam Catholica Fides, & sancta Romana Ecclesia
passura erat, per illam refarciretur, quæ iuxta D. Hilarij doctrinam,
etiam tunc stat, cum superari videtur. Quod idem, novissimus etiam
Gervatius, nemine citato, his verbis observat: *Observatione dignissimū
est, Augustam Austriae domum, à Rodolpho Casare, eo ipso tempore, commu-
ni Orbis Christiani bono, esse conditam, quo Ottomanica familia, damno pu-
blico emerfit. Biusdemque Tyrannidi intra limites coercenda, velut in cœ-
cissimum propugnaculum divinitus obiectam esse.*

Vnde meritò, tam frequens, quàm raucus, & subdolos Gallorum
cantus excluditur, qui in suis semper falsis, & pro libito ac proprio
Marte confictis Mercurijs Gallo Belgicis, & apud Balzacum, Du-
furrierum, Gramondum, Anonimum Vindiciarum, & alios, clamare
ac clarare non desinunt, eandem Augustissimam familiam Austriacā,
& Austriaco Hispanam, sub prætextu Pietatis, & Religionis, magis
quàm re, & veritate, aliena occupare, & Romanum Imperium sibi hæ-
reditarium reddere velle. Quapropter, Nostròs Reges appellare so-
lent, *Catoliscos de Estado*, sua conscientia alienas conscientias, & quidē
Regum Cæsariumque metientes, & sub his clamoribus, seu clangori-
bus, reliquos alios Europæ Reges, & Dynastas in eorundem Austria-
corum odium, & perniciem protervissimè concitantes. Cum tamen
certius sit, eis eos invidere dumtaxat posse, & calumnijs, ac maledi-
ctis laceessere, nunquam tamen, quicquid invidia rumpantur, fremant,
fredeant, omnemque suam eloquentiam compositis convicijs evo-
mant, consequuturos, quin Austriaci Principes apud Deum, qui pe-
ctorum recessus latebrasque scrutatur, conscientiam suam probent, &
etiam cum suarum opum iactura, & vitæ periculo, Religionem Ca-
tholicam, à Maioribus acceptam, intimis præcordijs, & sine fuce se-
ctan, & ubique terrarum propagare desistant; sola sibi Divinæ Maie-
statis gloria, Populorumque salute proposita.

In quo argumento illustrando, & propugnando, multus est Nico-
laus Vernuleus in eleganti Apologia, quam pro Augustissima ac Piē-
tissima gente Austriaca typis mandavit anno 1635. ubi manifesta hu-

Vernul. in Apol.
cap. 17.

ius zeli ac pietatis monumenta ex dictis, & gestis Alberti II. Frederici III. Maximiliani II. Caroli V. Philippi II. & III. & aliorum Austria-
corum recenset, qui nihil eadem Pietate & Religione antiquius, tu-
tius, præstantiusque duxerunt, & eam viventes, constantissimè demõ-
strarunt, & morientes, suis successoribus enixè commendaverunt.

14 Sed quid his testimoniis egemus, quæ etsi à talibus Principibus
præstita, forsan Galliæ Sycophâtis, veluti in causa propria, minus strin-
gent. Testetur idem ex eisdem Gilbertus Genebrardus, qui non con-
tentus in sua Chronologia dixisse, Familiam Austriacam à Deo in Ot-
tomanicæ oppositionem præelectam fuisse, ut supra retulimus, iterum
alio in loco eiusdem Chronologiæ sic habet: *Quo anno bellum Hispani-
per. Etum est contra Mauros, eorum expeditio adversus Indos Occidenta-
les cœpit, quasi Hispanorum opus sit, expugnare Infideles, & Paganos.*
Erasmus in Panegyrico ad Philippum Primum, dum asserit: *Hispaniã
fatalem Fidei murum, & Christiana Religionis unicum propugnaculum
esse.* Lucius Marinæus Siculus, qui de eadem sic inquit: *Quare quidem
meo iudicio in Orbe toto terrarum nulla gens est hodie Hispana (ut ita di-
cam) Christianior.* Ioannes Vasaus Belga, ita idem affirmans, *Fuit
profectò Hispania Christiana Religionis semper observantissima, & Fi-
dem Catholicam, qua semel imbuta, sincerissimè usque coluit, hæreticis
infectissima.* Stanislaus Ofsius Cardinalis Barmienfis, inquiens: *Nul-
l. Regnum est hoc nostro infælici sæculo magis ab hæresibus intactum, quàm
sit, vel hoc solo nomine fœlicissimum Hispaniarum Regnum, cui propter
hanc in Fide Catholicam constantiam, & eius tuendam diligentiam, alias præ-
terea multas fœlicitates Deus largitur.* Petrus Odofredus, his verbis:
*Puniuntur suspecti hæresis in Religiosissimis Hispania Regnis, vel hoc
maximè hæc tempestate triumphantibus, & singulari laude dignis quod
nulla, non solum planè hæresis, verùm ne suspicio quidem, sine digna, vel
momento, manet nota.*

15 Quod valdè consonat cum simili censura & laude Eminentissimi
Cardinalis Baronij, ita loquentis: *Hoc placè laudis sibi vendicat semper
Ecclesia Catholica in Hispania, ut non ab erroribus tantum, sed & à sus-
picionibus esse voluerit suos immunes. Quo factum est, ut hoc ipso nostro sæ-
culo, cum longè latè que facibus hæreticorum orbis inflamaretur, ipsa illa
perstiterit, accurrentibus summa celeritate Dei Ministris, si vel tenuem
suspicionis sentillam, vel si non ignem fumum saltem viderint, latentis ig-
nis indicium. Ipso præcipuè Rege Catholico super omnes in opus naviter
incumbente.*

16 Quibus, ultra alia, quæ Ego alibi diligenter congesti, addere licet
Thomam Bozium, qui zelum propagandæ Fidei in nostris Regibus &
gentibus sic extollit: *Nulla unquam gens, ex quo Adamus habuit libe-
ros, tot nationes moribus ac ritibus dissimiles, ad unum Religionis cultum,
vel earundem legum studium perduxit, ac Hispania. Vix enim quisquam
enumerare possit gentium varietatem, moresque illarum, prorsus inter se
dissidentes, quas Hispani sub Imperio suo miserunt. Et ad Christi venera-
tionem perduxerunt, uniusque Dei cultum. Sunt in promptu historia, legat
qui volet.*

Genabr. in Chron.
lib. 4. pag. 705.

Marin. de reb. Hisp.
pan. lib. 5. c. de
Hispan. sob.

Vasaus lib. 1. Chr.
Hispan. cap. 9.

Ofsius lib. 3. ad-
vers. Brent.

Odofr. in l. 2. Ca.
de hæret.

Card. Baron. to. 7.
ann. 563. n. 17. col.
713.

Ego 1. tom. de In-
diar. iur. lib. 2. cap.
25. ex n. 13.
Bozi. de sig. Eccl.
lib. 8. cap. 1.

Molari. in lib. de
Milit. Christ.

Pet. Galefin. in vi-
ta S. Did. Compl.
par. 1. c. 2. ap. Su-
riū tom. 6. die 12.
Novembr.

Mag. in Geog. tab.
34

Cabrera lib. 8. cap.
20. ex pag. 580.
Porrenus de dict.
& fact. Philipp. II.
fol. 44.

Vernul. ubi sup.

Duploix, Author
Gallus, in vita Hē-
ric. IV.

Vernul. supra, Mi-
raus ann. 1623.
Bellus in Laur.
Austr. lib. 6. ann.
1622. & lib. 7. ann.
1623. pag. 658. Ces-
ped. in Hist. Reg.
Philip IV. li. 2. c. 4.
& 8. Saaved. emp.
78. ex pag. 589. &
Tapia in lib. de los
Grandes, Elog. 1.

Cui assentiens Molanus, de D. Rege Nostro Philippo Secundo, 17
verba faciens, ait: *Ita Rex verè omnibusque modis Magnus, fortunas om-
nes, viresque immensas à Deo acceptas, in debellandis Ecclesie hostibus nō
inutiliter ostendit.* Et in universum de tota Hispaniæ gente agens, &
quàm fit, ac fuerit Fidei, quam semel ab Apostolis accepit, retinentis-
sima, Petrus Galefinus, qui omninò legendus erit, & breviori verbo-
rum compendio usus Ioannes Maginus, sic de Hispania hac in parte
contestans: *Sacra tamen præ cæteris venerantur, & Pietatem Christianã
summo percolunt.*

Quod si quis hos Testes, quàmvis adeò graves, proletarios diiudi- 18
cet, audiat precor Pium V. Pontificem Maximum, qui eundem Phi-
lippum II. *Publica Pacis, & Ecclesia fulcrum*, appellavit. Gregorium
XIII. qui eius incolumitatem Reipublicæ Christianæ, vel idcirco ne-
cessariam iudicavit, *Quòd post hunc, non alius reperiri Philippus possit.*
Et Clementem VIII. qui in ea oratione, quam in Cardinalium Col-
legio post eius obitum habuit, magno cum luctu declaravit, quòd
*Rex ille plus solus in expellendis ab Ecclesia hæreticis expendit, quàm
omnes simul alij Christiani Reges.* Prout vel in solo Belgio eidem Gal-
lis vicino, verificari potest, cuius Dominationem maluit ancipiti tot
bellorum Fortunæ committere, quàm pati, ut in ea, ipso consentiente,
unus vel solus ex vassallis à Fidei Catholicæ unitate, & veritate de-
viaret, ut in ipsius vita eiusdem Scriptores commemorant:

Quinimò & in ipsam Franciam arma intulisse, opesque suas libe- 19
raliter exhaustisse, ne Catholici illius Regni, ab Hugonotis opprime-
rentur, apertius est, quàm ut nostra egeat adprobatione. Atque idcir-
cò, ut Vernuleius addit, postea quàm ad Ecclesie sinum, abiurata hæ-
resi, Henricus IV. redijt, pace Vervini constituta, quas in Francia ci-
vitates & arces occuparat, libenter restituit. Et cum postea idem Hē-
ricus huius fœderis immemor, vel speror, anno M. D. XCV. eidem
Philippo bellum indiceret, nullum illi aliud responsum dedit, ut Du-
ploix testatur, quàm *Se, missis in Franciam hætenus auxilijs, Religionem
Catholicam stabili vixisse, hæresimque debilitavisse; in posterum verò non de-
stiturum se quibus eunque viribus, Catholicos in Francia iuvare, & hære-
sim potenter impugnare.*

Eandem quoque intentionem, atque attentionem à Pijssimo Re- 20
ge nostro Philippo IV. in vallis Tellinæ occupatione, & restitutione
habitam fuisse, (quicquid Gradmondus contrarium improbè asserat)
ipse rei eventus manifestavit, & multis aliis rationibus & argumen-
tis apertissimum reddunt Vernuleius, Miræus, Iulius Bellus, Gundi-
salvus de Cespedes, & omnium optimè ac novissimè noster D. Dida-
cus de Saavedra Fajardus in suis Ideis Politicis omni laude dignissi-
mis. Neque expedit, ut in re adeò certa longius immoremur, cum vel
ipsius Gallia Scriptores, illinc stent, & istinc dicant, & vel inviti ag-
noscere debeant, quàm pio, promptoque & liberali animo, ac valida
classe, idem Rex Noster anno 1625. Franco suppetias tulerit, ut rebel-
les, & hæreticos Rupellanos opprimeret.

Cui subventioni illius arduæ expeditionis victoria debetur, & alia 21

rum, quæ eius causa postea in eodẽ Regno sunt partæ. Quamvis (quod certe æquè mirandum ac dolendum est) nec Claudius Marifotus, Iacobus Gutherus, Balthasar de Bias, & alij Galli Auctores, qui profusa & vorosa oratione huius Rupellani triumphii historiam scribunt, & nimis extollunt, nec levem quidem Hispanæ adeo opportunæ opitulætionis mentionem fecerint, sibi solis totam hanc laurum, & Anglica clâsis fugam adrogantibus, quam certius est, ad nostræ conspectum, Ducẽ eximio Dom. Federico Toletano, ab auxilio, quod Rupellanis præstare parabat, destitisse. Vnde tumor ac fastus Nationis Gallicæ colligi potest, & quàm certum sit Adagium, quod ex Plutarcho refert Erasmus, *Nemo bene merito bovem immolavit præter Pyrrhiam*, cū in reliquis frequentius Græci illi versiculi celebrari, verificarique soleant:

*Simul est misertum est, interijtque Gratia
Servatus usque ingratus est, & immemor,
Post munus illicò consenscit Gratia.*

Sed non ideo pœnitendum est gloriosum gloriosi Nostri Regis auxilium; nam quemadmodum, iuxta Ciceronis sententiam, *Omnes immemorem beneficij oderunt*, ita, secundum aliam Senecæ, facientem collaudant, cui salvum ex illo, quod est optimum, manet, nempe fecisse, suoque exemplo docuisse, per se expetendam esse grati animi affectionem, ingrati per se fugiendam: nihilque æquè contordiam humani generis dissociare ac distrahere, quàm hoc vitium. Cum nullo aliò commercio tuti simus, quàm, ubi mutuis iuvamur officijs, & contra subitas incursiones munitiores efficimur. *Fac nos* (subdit) *singulos, quid sumus? præda animalium & victimæ, ac vilissimus, & facillimus sanguis. Quoniam cæteris animalibus in tate am sui, satis virium est. Quæcumque vaga nascuntur, & ætura vitam se gregem, armata sunt: hominem imbecillitas cingit: non unguium vis, non dentium, terribilem cæteris facit, nudum & infirmum, societas munis. Duas res dedit, quæ illum obnoxium cæteris, validissimum facerent, rationem & societatem, &c.* Quod tandem vel ipsos Gallos, Deo annuente, cognituros spero. Cum vultus in omniũ animos lumen suum præmittat, & vel ipsis, qui tam non sequuntur innotescere soleat.

Marifot. hist. Maris, pag. 369. & seq. Guth. in Carm. de Rupel. rupta post tract. de iur. man. Bias in Sylvis Regiis, Sylva 1.

Erasm. in Adag. pag. 282. & iterum 390.

Erasm. sup. pag. 361.

Cicer. 2. Offic.

Senec. lib. 1. de benefic. cap. 10. & lib. 4. cap. 17. & 18.

Sceptrum Præstabile.

EMBLEMA X.

*Imperij Rudolphus ovans sumebat habenas
 Cingebatq; suum clara Corona caput.
 Hinc deerat Sceptrum, properant in Sceptra Ministri;
 Ex Araq; Crucem fervidus ipse rapit.
 Hæc Moysis gemmas protrudit virga sacras:
 Quam benè cui Sceptrum Crux erit; ille reget.*

COMMENTARIUS.

Juven. Satyr. 4. in
 princip.

ICC E iterum Rudolphus: *Et est mihi sæpè vocandus ad
 parteis. Cum virtutes, quibus emittit, nunquam non
 Principibus utui & exemplo esse possint, & Deo ita
 placuisse videantur, ut in earum humanum pramium
 Augustæ (ut diximus) Domus Austriacæ extiterit
 Conditor, & præclaram hætenus Comitum Hab-
 burgensium tamam, non solum firmaverit, sed ad Imperialem digni-
 tatem, quam per tot sæcula conservat, evexerit.*

Qui Honor (ut hoc obiter animadvertam) quodammodo Hispa-
 niæ nostræ debetur, cum Rex eius Alfonso, cogmento Sapiens,
 prius in idem ipsum Imperium electus, & alcius fuerit, & ob eiusdem
 demum renuntiationem, locus Rudolpho factus, ut Hieronymus Ge-
 buillerus, Vvolphangus Latzius, Michael Eitzirgerus, Heuterus, Bel-

forestius, Rosierius, Guillemmanus, & alij historię Augustę, & Domus Austriacę, Scriptores observant, & novissimè ille, qui librum melioris Liliij Gallici, sive de vita Sancti Regis Ludovici, Italo sermone conscripsit, ubi sic habet: *Eccedè la dignità in Ridolfo Conte de Auspurg; beneficio da cui riscosse credito, poi che la grandezza de tanti Corone Imperiali come la pietà di Ridolfo ha meritato di mettere nella sua Augustissima Casa de Austria, sono venute ad essere honore de la descendenza de lo stesso Re Alfonso.*

3 Fuit autem (secundum eisdem) Rudolphi electio facta in die Divi Michaelis III. kalend. Octob. anno Domini M. CC. LXXIII. & Coronatio apud Aquisgranum in die D. Lucę eiusdem anni. In qua, ut post alios tradit Nicolaus Vernuleius, cum Imperij Diadema susciperet, Sceptrumque in promptu non esset, interim dum à Ministris apparabatur, Crucem ex aris arripiens, dignam se vocem edidit: *Hęc Signum est, quo genus hominum, & Nos redempti sumus, hęc Ego Sceptro in omnes mibi, & meo Imperio infidos ut ar.* Quod semper, & passionē Christi, quę in eo representatur, religiosissimè venerabatur; adeò, ut teste Culpiniano, in sexta Feria, quę dies est Veneris, Passioni Christi dicatus, cum hoite manum conferere consueverit, votumque Deo fecerit, si victoria contra Othocarum Bohemię Regem potiretur, se se in honorem Sanctę Crucis, novum extructurum Cœnobium, prout in signi, & ferè miraculosa victoria positus, se reum voti agnosens in Tuina Austrię oppido, Monialibus (quod hodie durat) sub titulo Sanctę Crucis, & in eius honorem extrui fecit, & amplis donariis censibusque dotavit. Sic Nobis ad præsens Emblemata confingendum occasionem præstans; & Posteris suis, reliquisque Christianis Principibus exemplum, & documentum, ut intelligant, nullum Sceptrum excellentius, præstabiliusque esse posse, quàm quod in Cruce Christi firmatur, & ad veram eiusdem imitationem, & Religionem dirigitur.

4 Est etenim, & esse debet omnis Christi actio nostra institutio, omniumque Regiorum, & Consiliorum gubernaculum lex divina, ut benè monuit Divus Cyprianus, & iuxta doctrinam D. Paulini, Christus Christi que Cruce,

*Ipsa Pietas, ipsa Iustitia est.
Hic veritatis lumen est, vite via;
Sol æquitatis, Fons honorum, Flos Dei.
Et argumentum mutuum est
Pietatis esse Christianum, & impij,
Non esse Christo subditum.*

5 Quem locum referens Albanus Spinafatus addit, quod Socrati ferunt ab Indo quodam affirmatum, vix quemquam res humanas posse peroscere, qui non aprimè coniunctam divinam quoque notionē, & venerationem habeat. Vnde non in Sacris solum, sed & profanis in legibus habemus, insanos & helleboro dignos, censendos esse, qui non ritè divinis sunt initiati, & mancipati,

Spinaf. in Polt.
lib. I. cap. I.

Vernul. in lib. de
virtut. Dom. Au-
str. cap. 2.

Vernul. in lib. de
virtut. Dom. Au-
str. cap. 2.

Culpin. in Rudolf.

Spinaf. in Polt.
lib. I. cap. I.

Spinaf. in Polt.
lib. I. cap. I.

D. Cypri. in epist.

D. Paulin. in Poe-
mar. pag. mibi 471

Spinaf. in Polt.
lib. I. cap. I.

Spinaf. in Polt.
lib. I. cap. I.

Spinaf. in Polt.
lib. I. cap. I.

Spinaf. in Polt.
lib. I. cap. I.

*Quid enim tenere bonum, aut Verum queant,
Qui non tenent summa caput,
Veri bonique fomitem & fontem Deum,
Quem nemo nisi in Christo videt?*

Synesius in Orat.
de Rega.

Vel qui aureum illud præcepum Synesij rectè cum nostro Rudolpho non percipiunt, *Pietas primum subjuvatur fulcrum & crepido, cui firmiter insistat stabilis imago Imperij.*

Novella Theod.
& Valen. sub tit.
de Iudæis.

Idemque ipsum agnoscentes Theodosius & Valentinianus Imperatores, nõ solum sibi, verum & suis in Imperio successoribus, hoc veræ Religionis tuendæ, & sequendæ præcepum, potius quam consiliũ, his verbis iniungunt: *Inter ceteras jocositativas, quas amor publicus per vigili cogitatione nobis induxit, præcipuam Imperatorie Majestatis curam esse perspeximus vera Religionis indaginem, cuius si cultum tenere potuerimus, iter prosperitatis humanis aperimus: inceptis. Quod a se longa atatis experti, pia mentis arbitrio, ad posteros usque, perennitatis iure fundare decrevimus ceremonias sanctitatis. &c.* Qua cum lege, illa altera Constantij Imperatoris consentit, ubi ita figuranter scripsit: *Gaudere, & gloriari ex Fide semper volumus, scientes magis Religionibus, quàm officijs, & labore corporis, & sudore, nostram Rempublicam contineri.* Neque abest aliã Iustiniani, quæ in eodem studio sui Imperij munimentum constituit, sic inquit: *Nos omni providentia Curam Ecclesiarum gerimus, per quas, & Imperium nostrum sustineri, & publicas res per clementiam Dei ac gratiam muniri existimamus.* Ad quas leges veluti respiciens Augustissimus & Religiosissimus Rex ac Dominus Noster Philippus IV. quem Deus in commune totius Christianæ Reip. bonum Nobis per plures annos in columnen servet, in gravi ac pio illo Decreto cuius in Epistola Dedicatoria mentionem feci, cum suis Cõsiliariis, & Magistratibus delictorum punitionem, & Divinæ legis præcisam, & indispensabilem observationem iniunxit, illam protestationem, semper menti tenendam, & aureis litteris conscribendam, adiecit: *Pues mas quiero perder todos mis Reinos juntos, guardando, que recobrar quanto se ha perdido, si ha de ser con riesgo de pisar la raya de los Divinos Preceptos.*

Const. Imp. in Lin
qualibet, C. de sacrosanct. Eccles. in
Theod.

Iustia. Imp. in No-
vel. 42. de Episc. &
Cler.

Idẽ habetur in e-
pist. inter Claras,
sive l. 3. C. de sum.
Trin. & Fide Cath.

Sed quid miremur, si Christiani ita fenserint vel censuerint Principes, cum & Ethnici, licet falsis Numinibus dediti, in eorundẽ quoque cultu, oram suam felicitatem collocasse legantur. Etenim sic ac Græcis Aristoteles habet: *Deinde, quod & consentaneum sit, Deos immortales benevolentiores esse in eos, qui maxime illos colunt.* Et de Romanis Livius: *Omnia prospera eveniant colentibus Deos, adversa, spernentibus.* Et melius Valerius Maximus, qui incrementa Imperij ipsorum, ob hanc Religionis, vel in parvis curam, contigisse, sic docet: *Non mirum igitur, si pro eo Imperio augendo custodiendæque pertinax Deorum inobediencia semper excubuit, quod tam scrupulosa cura, parvula quoque momenta Religionis examinare videretur.*

Arist. in lib. Rhet.
ad Alex. cap. 3.

Livius lib. 5. De-
cad. 1.

Valer. Max. lib. 1.
cap. 1. n. 8.

Halicarn. lib. 1.
ant. Rom.

Et apud Dionysium Halicarn. legimus, Pythium oraculum, Dardano Cõsulenti de urbis, quã condere parabat, auspiciis felicibus, respõdisse:

*In urbe quam conditis, Deo cultum incorruptum semper
Statues, & obseruantia coles, sacrisque chorisque.
Nam dum hæc veneranda in vestra regione fuerint
Dona Iovis virginis coniugis tuæ, ista urbs tibi
Fiet inexpugnabilis in perpetuum omnes dies.*

9 Quod reapse semper impletum fuisse, Gentilium historiis omisissis, qui vel Deam Vestam pro fulcimento Reguorū habebant, quod apud ipsos Religionis symbolū esset, ut ex Pluārchō & Servio colligitur; satis nobis Sacra demonstrāt, in quibus videmus, pro Deo, & vera Religione pugnantes, licet pauciores numero, nunquā non de suis hostibus gloriosos triumphos reportasse, ut in Abrahamo, Moysē, Iosue, Gedeone, Samuele, Davide, Ezechia, Josia, & Machabæis animadvertere licet, quorū in libro hac de causa sic dicitur: *Manu quidē pugnātes, sed Dominū cordibus orātes prostraverūt nō minūs triginta quinq; millia.*

10 Quod in lege eūā Gratiæ contigisse, Magni Constantini victoria contra Maxentiū, Maximinum, Licinum, & alios ostendunt. In quarū prima, Crucis signum cœlitus sibi apparuisse, Eusebius, & alij apud Baronium testantur, hoc Elogio, repetitis vicibus ac vocibus addito, *In hoc Signo vinces.* Magni etiam Theodosij, cuius insignis Pietas & Religio promeruit, ut parva manu ingētes Eugenij Gallorū Regis, aliorūque Barbarorum copias fugaverit, non tam suis auspiciis, quā ope & præsidio obortæ rēpestatis, ventis cōtra hostiū aciem validē favientibus, ut præter plures alios, eleganter Claudianus ita scriptū reliquit:

*Tu propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit ad-versas acies, re-volutaque tela,
Vertit in authores, & turbine reppulit hastam:
O nimium dilēctē Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hiemes, cui militat Æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.*

Hæc enim carmina de Theodosio, non de Honorio loqui, (ut aliqui perperam putant) benè, post D. Augustinum, Crinitus, & Baronius animadvertunt: licet verum sit, vel ipso Augustino testante, eundem etiam Honorium, qui planè Catholicus fuit, & Romano Pontifici addictissimus, cum pro eo dimicaret, supra centum millia hostium uno prælio prostrasse, & Regem cum filiis captum, & occisum vidisse.

11 De Theodosio quoq; Iuniore scribit Socrates, quod cum adversus Persas bellū gereret, Angeli, Dei iussu, pro eo dimicarūt, Saracenosq; turbaverunt, & circiter centū millia, eorum in Euphrate submerferunt.

12 Possentque plura alia hac in rē exempla referre, quæ apud alios obvia sunt, nisi hæc de externis sufficerent, & tot tātaque interna nostra in Hispania legātur, in bellis, quæ *De las Navas de Tolosa, De Clavijo, De Simāras, Dei Salado,* & aliis quā multis cōtra Mauros susceptis, & foelicissimè sub auspiciis D. Mariæ Virginis, & B. Patroni nostri Iacobi Zebedæi triūphatis; quæ satis aperit, quā verè D. Paul^o dicere potuerit, *Qui enim per Fidē & vicerūt Regna, hi fortes facti sunt, & stravererūt*

Plutarc. in lib. de fort. Rom. Servio, & alij in illud Virgil. I. Æneid. *Certa fides, & Vestæ.*

Machab. 15. 27.

Euseb. Zonar. Niceph. Tripart. & alij ap. Baron. ann. 312. pag. 68.

Claud. in Paneg. Honorij.

Ang. de Civ. Dei, lib. 5. c. 36. Crinit. de Poet. Lat. c. 84. Baron. ann. 394. pag. 686.

D. August. d. lib. 5. cap. 23.

Socrat. lib. 7. Hist. Eccles. cap. 18.

Joseph. Steph. in tract. de vni. Relig. c. 17. Marlian. Th. Poly. 29. & 30. & Ego de Ind. sur. tom. 1. lib. 2. c. 21. ex n. 4.

Mariana in Histor. Hispan. Saaved. in Id. Polit. ex pag. 175. & novissimè Noster Salazarius.

Marlian. in Th.
Pol. c. 29. & 30.

exterorum; & Ambrosius Marlianus, postquam hoc idem argumentū
latè duobus capitibus pressit, hinc illa distichis claudere:

*Principis æterni sacros venerare Ministros,
Tunc tibi perpetuum cœlitus auxilium.
Qui colit Ecclesiam felici navigat aura,
At qui contemnit, tendit ad exitium.*

Iosue 13. & 20.

Quod non latuit Theodosium Magnū, qui parta victoria, de qua 13
modò loquuti sumus, in morbum delapsus, cum filiis imperium distri-
bueret, eos veram Pietatem colere hortabatur, constanter asseverans:
*Ea & Pacem conservari, bellum extingui, hostes in fugam verti, trophies
arigi, & victoriam denique consistere.* Non secus atque Iosue, etiam mor-
ti vicinus, suos, si in Dei Fide & Religione perseverarent: *Nullus (di-
cēs) vobis resistere poterit, unus è vobis persequetur mille viros, quia Do-
minus Deus vester pro vobis ipse pugnabit.*

Vernul. in Apol.
progen. Austr. c.
17. pag. 298.

In quorum imitationem Rex Noster D. Philippus II. non minūs 14
Pius, quàm Prudens, ut recolat Vernuleius, iamiam moriturus, hanc
vocem ultimā, verèque Christianam pronunciaſſe perhibetur: *Vnum
est, quod me meritò resistit, & cuius sola contemplatione moriens oblector,
quod in Catholica Fide, Maiorumque Religione, quod in Catholica Ecclesia,
quod in Supremi Romani Pontificis obedientia morior, & conquiesco.* Quæ
vox similis est clausulæ testamenti Ioannis Samoſci, Poloniæ Maximi
Cancellarij, quam meritò valdè laudat Ioannes Vvoverius Antuer-
piensis, & Ego omnium Catholicorum testamentis inferi cuperè, qui
cum se in Fide & Ecclesia Catholica vixiſſe, mori que, testatū facere
vellet, sic adiecit: *Ille nempe, illa, quæ non modo tot Regū, ac Principum,
sed quod longè præclarior est, omnium Sanctorū communis Mater; & in cu-
ius gremio mori felicitus est, quàm ab initio nasci, cum non nasci satius sit,
quàm in hac non mori.*

Vvover. in defen-
sione Donati Lip-
siani, in fine.

His ergo monitis & exēplis Principes animadvertant, quæ præmia 15
Religiosos, & Christum sequentes, Christi que Crucem pro Sceptro
habentes, in hoc, & in alio sæculo maneāt: & ex adverso, quot damna,
quot miseras, qui ab hac orbita discedunt, incurrant. Nam dū contrā
Religionem Catholicā, hæreses, & errores sequuntur, aut tutantur, sibi
inobsequentes subditos experiuntur; colluviem, & inundationem
Regnis suis inveniunt, leges suas, & iudicia contemni, ditiones
suas turbari; & tumultus bellicos in se oriri.

Isaïæ 50. 12.

Neque ullo modo aures præbeant ijs, qui in materia Religionis ali- 16
quam eisdē conniventiam, vel dissimulationem suadeant: nam cū hæc
in aliis terè omnibus humanis rebus crimine vacare non solet, in his
certè, quæ ad cultum Divinū, tranquillitatēque, & incolumitatē Rei-
publicæ pertinent, summū, & in admixibile piaculum continet, & vel
ipsis Regnis nocentissimū, quæ hoc medio pacari, vel conservari curā-
tur. Cum Dei verbū deficere non possit, quo, Isaïæ ore, nos admonet:
*Gentem, & Regnum, quod non servierit Deo, periturum, & quod gentes so-
litudine vastabantur.*

Idèoque procul amandari debet Bodinus, Vvaremundus, Vurm- 17
ferus,

ferus, & hæretici alij, qui passim suis scriptis docere, & vociferari non desinunt, diversitatem Religionum, & Conscientiarum, quam vocant, Libertatem, Græcè *Autonomiam*, in Regnis & Rebus publicis conducibilem, & permixibilem esse. Quos contra, nõ minùs piè, quam eleganter, plures alij ex Catholicis declamant, & exclamant, præsertim Fabius Albergatus, Iustus Lipsius, se, dum alicubi cõtrarium dixit, excusans, Nicolaus Vernuleius, & Magister Marquez, Catholicam Fidè, & Sanctæ Ecclesiæ unitatem, & veritatem asserentes, multisque rationibus, & exemplis validè propugnantes.

18 Inter quæ digna notatu relatuque sunt illa, quæ ex historiis D. Ludovici Galliarum Regis, Godofredi Lotharingij, & Bullionis cõmemorat Lipsius. Et vice omnium esse potest pijsimum illud, & nobilissimum Caroli V. qui vel ipsis hæreticis aliisque referentibus, apud Camillum Borrellũ, cum sapius in Germaniæ Conventibus super hac re habitis, de toleranda Autonomia rogatus fuisset, semper constanter respondit: *Decrevi omnino omnia Regna mea, Imperium, Potestatus, Amicos meos, corpus & sanguinem, vitamque & animam meam exponere, quã talem licentiam dare, vel pati, ut pravum hoc inceptũ proserpat alterius.*

19 Et licet Andræas Knichen, & Martinus Magerus, de hac pace, quã ipsi *Religiosam* vocant, agentes, asserere videantur, Imperatorem Ferdinandum Primum, Caroli fratrem, hanc sibi tolerantæ formulã divinitus in mentem datam, crebris sermonibus ante obitum usurpasse. Ego tamen id credere nolo, cum Austriacum Hispanumque sanguinẽ, sibi contrarium suggerentem, habuerit, & ignorare nõ posset, indignũ esse, Divinum cultum ad libertatem quoque vocari, quasi servitus sit, uno sensu, atque uno ritu Deum colere: qui sicut unus est, ita una Fides, & Religio esse debet.

20 Hocque præ oculis habuisse Sisebutum olim, & postea Ferdinandum & Elisaberham suos Progenitores, qui ob eandẽ causã Iudæorum fecem, in suis Regnis non permisserunt. Prou: nec Maurorum reliquias ultimis hisce temporibus Pijsimus Rex Noster Philippus III. spreis divitiis, & aliis utilitatibus, quas ex eorundẽ toleratione cõsequerantur, ut latius recolunt Auctores à Me alibi diligẽter congeiti. Omnes sanè rectissimè cum eiusmodi in causis *Libertas* (ut alias dixit D. Ambrosius) *libertate perire soleat*; nihilque aliud sit Religionem plures habere, quam nullam omninò Religionem habere.

21 Vnde etiam Ethnicis hanc uniformitatem Religionis, vel primam ac vetustissimam legem Imperij faciunt, ut ex Cicerone, & aliis colligitur: & Mecenas, quem refert Dion Cassius, hoc consilium Augusto dedit: *Deum semper, & ubique cole, ut moribus Patris receptum est. Ad eundem cultum alios compelle, Peregrinatum verò Religionum Auctores odio & supplicio prosequere.*

22 Quod consilium, in vim præcepti, in nostra Hispania Regibus iniunctum fuit in sexto Concilio Toletano, iam inde ab anno Christi 638. ubi decernitur, ut quisquis succedentium temporum Regni apicẽ fortiretur, non ante Regiam Sedem conscenderet, quàm inter reliqua conditionum sacramenta polliceretur, nullum se, non Catholicũ, per-

Bodin. lib. 3. de Re pub. c. 7. Vvarem. in tractatu de fœder. Danæus lib. 2. Eth. Christ. cap. 7. Lips. in Polit. lib. 4. & alij apud Mager. de Advoc. arm. c. 16. n. 593.

Alberg. in Antibodino, Lips. lib. de una Relig. Marquez in Gub. Christiana. lib. 2. pag. 171. & seqq. latè Paramus de orig. Inq. lib. 2. tit. 3. c. 7. & Ego 2. de Ind. Guber. lib. 3. c. 26. n. 2.

Lips. in monit. & exemp. lib. 1. cap. 2. n. 2.

Borrell. de præst. Reg. Cath. cap. 42. num. 73.

Knichen de Sax. non prov. iur. c. 2. n. 89. Mager. de Adv. voc. arm. d. c. 16.

Ego 1. tom. de Ind. iur. lib. 2. c. 16. ex n. 112 & cap. 19. ex n. 92.

D. Ambr. lib. 2. ep. 7. Ego 2. to. lib. 1. c. 4. n. 122. & 123.

Cic. 2. de legib. Hælicarn. lib. 2. Polib. lib. 6.

Dion. lib. 52.

missurum in suo Regno degere. Si verò postquam ad Regni gubernacula accessisset, huius ipse temerator existeret promissi, esset anathema in cōspectu Sempiterni Dei, & pabulum efficeretur ignis æterni.

D. Leo epist. 26. & 31.

Quò & respiciens D. Leo Papa, tantum abesse ostendit à Regnorū quiete & salute, hanc in Religione relaxationem, ut potius eandē omninò turbet, atque pessundet. Prout in Germania, & aliis Provinciis, nostris (heu) calamitosis, peccaminosisque temporibus cōtigisse videmus, in quibus, ut graviter refert ac dolet Vvarservicius, dum de Religione certatum, Regio; dum de cœlo, terra amissa est.

Vvarserv. in paradig. pag. 9.

Nostri ergo Rudolphi exemplum Reges sequantur, illudque Optati Milevitani in memoriam revocantes, sciant, *Es Religionem in Republica, & Rempubicam in Religione esse oportere.* Et hanc quidem Catholicam, solam ac solidam, ut pluribus docet Lactantius Firmianus, sic inquit, & finiens: *Sola Catholica Ecclesia est; quæ verum cultum retinet: Hic est Fons Veritatis: Hoc est Domicilium Fidei; Hoc Templum Dei: quò si quis non intraverit, vel à quò si quis exiverit, à spe vite ac salutis alienus est.* Quod sanè nullo alio meliori modo consequi, firmius quæ retinere valebunt, quàm si Christi Cruci hæreant, & innitantur, illamque pro Sceptro sui culminis, ut noster Rodolphus dixit, & fecit, semper habeant, & revereantur. Constantinū Imperatorem sequuti, qui in memoriã illius auxiliariis, sibi cœliis (ut diximus) demonstrata, eandem postea super suam Coronã apposuit, & militariis vexillis, quæ *Labarà* dicta fuerunt, affigi mandavit, ut plures passim Auctores testantur, eorū formam, & hominis causam, latissimè describentes.

Optat. Milev. relatus & laudatus ab Ant. Fab. in Iurisp. Papinian. pag.

Lactant. Firmian. in Cath. instit.

Lipsius de Cruce, lib. 3. c. 15. Bossius eod. tract. lib. 6. c. 13. Gyal. Dialog. 35. Roa sing. locor. lib. 1. cap. 14. Noster Domin. D. Laur. de Prado in notis ad Luitprãd. & alij passim, & novissimè Hiping. de iure insig. cap. 17. ex n. 351.

Baron. ann. 394. num. 10.

Magnus quoque Theodosius bella initurus, nullum sibi ad hostium offensionem gladium, vel ad sui defensionem, scutum præstari invenit, quàm si una in manu Crucẽ, in alia librum Evangeliorū portaret, propter quam Pietatẽ, & Religionẽ tot victorias promeruit, & quòd plus est, Divos Ioannem & Philippum Apostolos sibi apparatus, atque ob eandẽ in omnibus dirigentes, eo modo ac forma, quæ ex veteri numismate colligi potest, quam, & totum hoc, ultra alios, recenset Eminentissimus Cardinalis Baronius, quem pro multis citare sufficet.

Lipsius de Cruce; Græser. & Bossius eod. tract. Thom. Bozins de sig. Ecc. Beyerling. in Th. lit. C. ex pag. 621. Marq. in Gubern. Christ. pag. 180. & 181. Camerar. 3. tom. subces. pag. 269. 274. & 275.

In quorum Magnorum Principū imitationem, alij subinde Reges & Imperatores, tantum honoris, & reverentiæ Cruci tribuerunt, ut suas ipsi Coronas submiserint, multique eadẽ pro Sceptro, etiam in triumphis, usi legantur, ut nostrū Rudolphū fecisse diximus, & alij suis Capitibus, & Imperatricū frontibus superposuerint, & in galeis, in clypeis, in diadematis, vestibus, purpulis, Imperialibus globis, pectoribus, monetis, pluribusque aliis modis portaverint, seu insculpi fecerint, de quibus latè agunt Auctores, qui de ea scripserunt. Inter quos Iacobus Bossius ostendit, multis etiam ante Constantinum temporibus, in omnibus ferè Romanorum vexillis, & classibus, Crucis formã quodammodo adumbratam fuisse, & hinc haud mirandam esse eorundem foelicitatem, qua, licet causam ignorarent, tot mari, terraque victorias adepti fuerunt, atque orbem terrarum penè universum suo Imperio subegerunt.

Quamobrem, de impij Iuliani Apostatae iniquitate, qui labarum

corruerat, Christi nomine, & Crucis imagine, quã Constatinus addiderat, sublata, meritò queritur D. Gregorius Nazianzenus, sic inquires: *Eoque aulacia prorupit, ut adversus magnum vexillum illud præcepseretur, quod solvendorum laborum vim habet.*

29 Et ex adverso laudandus venit Iovinianus, qui eidem Apostatæ in Imperio successit, & Christianitatem renovavit, dũ pro symbolo sumit, *Scopus vite meae Christus*, ut Nicephorus, & Socrates, referunt. Et non minùs Convallus XLVII. Scotorum Rex, qui ut Leslæus refert, inter cætera suæ pietatis signa per illustria, ad amorem Christi Crucifixi suorum animis inferendum, eius Crucem in arcibus oppidisque collocandã, studiosè curavit, sibi que, quòcunque iret, illã ex argento affabrè factã, præferri voluit. Cui & equum ascensurus, osculũ suaviter imprimebat. Severo itè edicto prohibuit, nequis eã humi, ita ut pedibus teri, conculcarivè posset, aut fingere, aut pingere auderet.

30 Quod ultimum, Civili quoque iure, & Regio nostro Hispano stabilitum est. Primũ verò illud, de Cruce ante se deferenda, solùm in Romanis, & Metropolitanis Pontificibus mansit, & si antea, tam in nostra Hispania, quàm alibi, moris fuisset, Cruces ante Principes, & Imperatores deferre, & Sacros (quos vocabãt) eorũ in aliquas urbes advetus, Crucibus, & Reliquiis Sacris excipere, cũ Clero processionaliter procedente, ut latè Gretserus, & alij prosequuntur, & Guntherus satis insinuat, dũ de susceptione Friderici Imperatoris apud Heinenfes agès, sic canit: ----- *Suo cum Præsule Clerus,*

*Vestibus ornati nitidis, pretiosa ferentes
Signa Crucis.*

31 Et expressius pijsissima, & lectu dignissima Sanctio Regis Nostri Ioannis huius nominis Primi, ubi morè hunc deinceps aboleri, atque intercipi iubet, iustius sanctiusque esse censens, Reges ipsos prius in Ecclesiam ad Crucem venerandam procedere, quàm ab eadẽ Cruce præiri. In cuius sola gloria iuxta D. Pauli consilium, Christiani Reges gloriari debent. Quod Marcus Antonius Muretus, præter alia de laude & triumpho Crucis elegantissimè decantata, sic extulit:

*Gentes nulla quibus notitia est Dei,
Armis, Imperio, prole superbiant:
Nobis, queis melior spiritus obtigit;
Sola est in Cruce gloria.*

31 Cuius etiam eximiã venerationẽ ostendere volentes Imperatores Constantinopolitani, ut ex Curopalata, & aliis Novarinus observat, semper atque in publicum procedebant, in dextra Crucẽ ferre cõsueverunt, in sinistra verò involucrũ quoddã mantili ligatum, quod Nos *Mortaja* vocamus. Probo hoc nexu Crucis in dextra, Regni verum, & proprium Sceptrũ, (ut nostrũ habet Emblemata) veri que Regis characterem ac notam significare volentes: Mantilis autem in sinistra, quòd cultor Crucis Imperator, rerum humanarum inconstantiam ob oculos habere debeat, humilemque animum induere, culminum instabili-

Nazianz. in orat. cõtra Iulian. Apostat.

Niceph. lib. 10. c. 39. Socrates lib. 3. cap. 22.

Leslæus hist. Scot. lib. 4.

L. unic. C. nemin. licere sig. salvat. l. 5. tit. 28. part. 7. l. 3. tit. 1. lib. 1. Recop.

Gretser. de Cruce, lib. 2. c. 31. Beierl. in Th. lit. C. pag. 640.

Gunth. in Ligur. lib.

L. 7. tit. 1. lib. 1. Recop.

D. Paul. ad Galat. 6. *Nos autem gloriari, &c.*

Muret. in Hymn. 5. Crucis.

Curopol. de offic. mag. Ec. Constan. cap. 6. n. 36. Novarin. in elect. sacris, lib. 2. exc. 9. pag. 194.

tatem, mundanaeque gloriae vertiginem considerans, Crucem amans, Crucem ferens, sub Crucis vexillo militans, Christo Crucifixo vivens immorienſque.

Quod Glorioſis, & ſemper aequè Potentibus, ac Piiſ Hispaniae noſtræ Regibus pluribus ſuadere neceſſarium non eſt, cum tanta ſemper in obſequiũ Crucis Religione flagraverint, eiufque imaginem à cœlo demiffam pro ſtemmate, & pretioſiori Auri flamma, quàm illa, de qua Galli tantopere gloriantur, iam inde ab antiquis temporibus, & ante Chriſtũ natum portare cœperint; & ſæpius ſub glorioſis eiufdẽ Crucis apparitionibus Pelagius Infans, Innicus Ariſta, Gaſſias Eximienius, Alphonſus Magnus, Alphonſus Caſtus, Alphonſus Luſitanus, Iacobus Aragonẽſis Primus, & præclari alij Hiſpanorũ exercituũ Duces, inſignes adverſus Mauros, & alios infideles, variis temporibus ac locis victorias conſequuti fuerint.

In quibus omnibus ſigillarim recenſendis, nõ gravatè immorarer, niſi id iã diligentiffimè præſtitiffet, & graviffimis testimoniis cõprobaffet Noſter Didacus Valdeſius, & poſt eum noviffimus Iacobus Boſſius, ubi Crucis, quæ Eximienio, & Ariſtæ apparuit, formam appingit. Qua, ut tandem cum D. Ambroſio, & Iuſtino Martyre finiã, ſcindi. ut mare, terra colitur, cœlum regitur, homines conſervantur, & præcipuè Principatus oſtenditur; Principũque in rectas actiones animus gubernatur, ut noſter Rudolphus ſuo factò ac dicto nos docuit, & ex Ilacci typo ſuper humerũ ligna, quibus immolãdus erat portantis, his elegãtiſſimis verbis D. Auguſtinus expoſuit: *Quod verò Iſaac ipſe ſibi annuuntiatũ ligna detulit, & in hoc Chriſtum Dominum figuravit, qui ad iocũ paſſionis Crucẽ ſuam ipſe portavit. De quo Myſterio multo ante a. Etũ fuerat per Prophetã, & erit inquit Principatus eius, ſuper humerũ eius. Tunc enim Chriſtus Principatum ſuper humerũ eius habuit, quando Crucẽ ſuam admirabili humilitate portavit. Non incongruè Crux Chriſti ſignificat Principatum; nam per ipſam & diabolus vincitur, & totus mundus ad Chriſti notiã, vel gratiam revocatur.*

Quòd re ipſa impletum videmus, cum iuxta D. Proſperi Aquitanici obſervationẽ in libro de vocatione Gentium, quem aliqui eidem Auguſtino tribuunt: *Gratia Chriſti nanſuerit contenta eoſdem limites habere, quos Roma, cum multis iã populos Sceptro Crucis illa ſubdidit, quos armis ſuis iſta non domuit, quæ tamen per Apoſtolicæ Sacerdotij Principatum, amplior facta eſt arce Religionis, quàm ſolio poteſtatis.* Quod & iterum ipſe Proſper ultra plures alios, qui eandem conſiderationem faciunt, his carminibus repetit:

*Sedes Roma Petri, quæ Paſtor alis honoris
Facta caput Mundi, quicquid non poſſidet armis
Religione tenet.*

Sit ergo primum & præcipuũ Regum documentum, & fundamentũ Religionem colere, Crucem venerari, & in ipſa ſola gloriari, hoc enim, quicquid hæretici blaterent, eorum glorias victoriaſque non deprimunt, ſed ſublimant, ut egregiũ & aureis planè verbis Divus Gre-

Vald. de dig. Reg.
Hiſp. cap. 15. ex n.
15. & c. 16. ex n. 4

Boſſius de Cruce,
lib. 6. c. 15. ex pag.
651.

D. Ambr. de Cruce.
Chriſt. ſer. 56. lu-
ſtin. in Apol. 2. pro
Chriſtiani.

D. Proſp. de vocat.
Gent. lib. 2. c. 16.

Idem Proſp. lib. de
ingrat. Leo Papa,
Eucher. Juſt. Mart.
Beda, Baron. & a-
lij apud Me I. to.
lib. 1. c. 14. ex n. 25
& lib. 2. cap. 21. ex
num. 4.

gorius admonuit Davidem Regem coram Domini Arca saltantem, exaltans, & hanc pietatem præ omnibus illius triumphis valde commendans.

D. Gregor. lib. 27. Moral. cap. 27.

36 Quo loco relato, doctè & piè, ad rem nostram, concludit Chilenfis Episcopus: *Nil tam Regale, perinde ac Religiosum esse.* Statim tamen prudentissimè admonens, ne Reges sibi blandiantur, quòd Christianam fidem sequantur, atque defendant, & Christianissimos, aut Catholicorum, Antiquorumque virtutes, si & ipsi Christianè non vivant. Eisdemque, quam profitentur, pijs ac Christianis operibus atque actionibus comitentur. Alioqui incident in reprehensionè, quam idem D. Gregorius alio loco non minùs eleganter subiungit, sic inquit: *Sed esse quidam negligunt, quod dici gloriantur: insequuntur moribus quod credulitate venerantur. Quibus divino iudicio sæpe corripit, ut perire, quod nequiter vivunt, & illud perdant, quod salubriter credunt, & in illis illud Davidicum impleatur, Exinanite, exinanite Ierusalem usque ad fundamentum: in terra, &c. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic super fidem opera construuntur. Usque ad fundamentum ergo exinanisse, est, dum bene vivendi opera, etiam, etiam Fidei dissipasse.*

Episc. Chilenf. Villaruel in lib. Iud. c. 9. n. 12. pag. 324.

D. Gregor. lib. 25. Moral. cap. 10.

David Psal. 136. 7.

37 Cum quo loco mirè convenit etiam aliud D. Ambrosij, quòd de exinanitione verò illius, & virtutes admonet, ut suscepti muneris memores, præcipue in operibus impleant, & actione potius, quam nomine demonstrant, ut hoc modo: *Nomen congruat actioni, actio respondeat nomini, ne sit nomen inane, & crimen invene.* Neque ablutit Cassiodorus, dum in simili ait: *Sumisti nomē ex meritis: Custodi ut semper lateris veritatē vocabuli. Nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur imposta, nimis absurdum est, portare nomen alienū, & aliud dici, quàm possit in moribus inveniri.*

D. Ambr. in lib. de dignit. Sacerd. c. 3.

Cassiod. lib. 8. epistol. 18. optime Pelusiota, lib. 4. epist. 34.

38 Vnde quod in nostro Emblemate dicimus, Regum præstabilius Sceptrum Christi crucem esse, non solum de ea accipiendum est (ut aliud agens dixit Maximus Tyrius) in qua passionis tempore Christus pependit; sed quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus cooptatur, & piæ vitæ propositum, secundum Evāgelij leges, tenet, & implet, in quo non solum Christi Crucem baiulare, sed ipsum Christum sequi de necessitate salutis iubemur. Et hæc verè est Crux, quæ à D. Damasceno Clavis Paradisi vocatur, hæc infirmorum baculus, Pastorum virga, convertentium manu ductio, proficientium perfectio, animæ salus & corporis, omnium malorum averfio, omnium bonorum datrix, cæcorum Dux, pauperum consolatio, arbor resurrectionis, lignum vitæ æternæ, antiquique illius draconis, cuius virus totum humanum sanguinè infecit, elusio, & expiatio. Ut ita cum Prudentio insultare illi liceat:

Maxim. Tyr. in sermone de Martyr.

Matth. 10. Luc. 14.

Damasc. lib. 4. & Cass. Psal. 4.

Prudent. in Hym. de Cruce.

O tortuose serpens

Discede, Christus hic est,

Qui mille per Meandros

Hic Christus est, liquece:

Fraudesque flexuosas

Signum, quòd ipse nosti,

Agit as quiet a corda.

Damnat tuam catervam.

(✝)

Hominum Regimen Deos poscit.

EMBLEMA XI.

*Quis Grex? Sunt homines: Pastor: Cyllenius almus.
Hic pastus Numen postulat, atque decet.*

*Qui regit, & pascit Mortales, Numinis iussu
Se gerat; haud aliter, qui regat, aptus erit.*

*Grex populus, Princeps Pastor, Sceptrumq; bacillus.
Rex ergo pascat, dirigat, atque regat.*

COMMENTARIUS.

NON sine causa Pietatis, Religionis, aliarumque Vir-
tutum Satellitium in Regibus ac Principibus requi-
ri, in superioribus insinuavimus; cum maius quod sus-
tinent tale tantumque sit, ut vel Deos, vel Divinam
quandam indolem, ad perfectum sui implementum
desiderare, prudens Antiquitas admitteret, Mercuri-
um Populorum, Hominumque Pastorem faciens ac colens, ut in praesenti Emblemate vides, cui & prudentia, atque eloquentia primatum deferebant, quemque alio nomine Cyllenium appellabant, à Cyllenio Arcadiae monte, in quo Mariam à Iove compressam, Mercurium peperisse fabulabantur, ut praeter alios Virgilius ostendit, dum ait:

*Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia,
Cyllenes, gelido conceptum vertice, sudat.*

Virgil. 8. Aeneid.

Et

2

Et hoc est, quod Platonem Mythologicè scripsisse comperimus, cū dixit, fuisse tempus quoddam, quo homines à Diis regebantur, sicuti nunc pecudes ab hominibus, id est pastoribus, diriguntur. Quod perinde fuit ac si diceret, eos qui Regnorum gubernacula tenent, tanto privatis hominibus antecellere debere, quanto pastores ovibus, & bobus præstant, & non tam humanam, quàm cœlestem curam, & intelligentiam huic gregi regendo sufficere posse, ut his verbis magis expressit M. Antonius Muretus, qui licet Platonem non citet, ab eo tamen hanc doctrinam mutuasse videtur: *Oportet enim Principem omni virtute longè, ac multum supra usitatam consuetudinem excellere, ut quantum inter pastorem, & pecudes interest, tantumdem (si fieri potest) inter pastorem populi, & populum intersit. Quod sentiens etiam, & uberius exponens Dion Chrysoſtomus, sic ait: Cui enim maiori opus est prudentia, quàm qui rebus de maximis consultat? & cui exactiori iustitia, quàm ei, qui maior est legibus? Cui validiore fortitudine, quàm ei, sub quo omnia servantur? Cui modestia contentiore, quàm ei, cui omnia licent? Quem autem magis delectant virtutis facta, quàm eum, qui omnes homines sui ipsius animi spectatores, & testes habet, ut quidquid faciat latere non possit, non magis quàm Sol ingredi per tenebras. Omnia enim cetera illa strans, primum semetipsum ostendit.*

Plato lib. 6. de legib.

Muret. lib. var. lect. cap. 11.

Dion Chrysoſt. in orat. de Regn.

3

Et hinc factum est, quod Natalis Comes animadvertit, nimirum omnes Reges antiquitus IOVES appellatos fuisse, idque ea de causa, quod Iupiter is, qui primus ita fuit nominatus, præclara in Mortales beneficia, & in Athenienses præcipuè, contulit. Atque ut Cæsares omnes Romanorum Imperatores, ad primi Cæsaris auspiciū vocati fuerunt; ita Ioves, Reges omnes, ad Iovis Arcadis auspiciū dicti sunt ab antiquis.

Nat. Comes lib. 2. Myth. cap. 1.

4

Imò & generaliter, eadem ratione, non ipsi tantum, verum & Magistratus, qui eorum vices habent, Deorum nomine in sacris & profanis litteris donati sunt, ut ex Davidis Psalmo, & variis aliis locis Maſtrillus, Amaya, & alij passim Scriptores observant.

David Ps. 81. Deus stetit in Synagoga Deorum, Maſtrill. de Magistratibus,

5

Magna quippè res semper habitata fuit, ut rectè hominibus imperare possit vel sciat, qui homo est, ut benè Patricius in Proœmio suorum de Regno librorum animadvertit; idèoque prudentissimi quique viri, hoc officium Artem Artium, & Scientiarum Scientiam, & quidem summam, & omnium superiorem appellaverunt. Inter quos Menander cum verè esse, vel esse debere Principem, & Imperatorem scripsit, qui rectè disponere, rectèque iudicare valeret; & D. Chrysoſtomus in homilia 13. ad Corinth. ita habet: *Non modo dignitas est Imperium tenere, sed ars etiam, & quidem omnium præstantissima, & sublimissima. Et noſter Bobadilla, ex D. Thoma, & aliis: El Arte y officio de gobernar Republica, es la mayor Ciencia y Arte de todas las Artes, la mas dificultosa de aprender, i la mas peligrosa de executar.*

lib. 5. c. 3. n. 2. Amaya in l. prohibitu, C. de iure fisc. ex n. 6. Ego de muner. honor. n. 177.

L. cum sit ars, de atat. & qual. ord. Sancta Maria in Polit. lib. 1. ex pag. 24 late Barbosa in Polit. lib. 1. c. 3. ex n. 74.

6

Qui idem alibi, cum Ænea Sylvio, iustè miratur, agrum colere, gregem pascere, navim regere, texere, suere, edificare, multos se ignorare fateri: Magistratum in urbibus regere, & se Regem gerere, gentibus ac nationibus imperare, quod est difficillimum, neminem sibi à natura

Bobad. lib. 1. c. 7. n. 1. ex Ænea Sylv. hist. Boh. c. 6.

Rhod. lib. 12. c. 1.
in fin. Girald. Sint.
11. pag. 294. Nat.
Com. in Myth. li.
5. cap. 5. pag. 443.
Hesiod. in Theog.

negatum dicere. Porro, quod Mercurio potius, quam alij ex tabulis Numinibus, ars hæc pascendi, & regendi homines, commendari dicatur, inde etiam fluxisse potuit, quod idem, & *Nomius*, id est Deus, & Pater Pastorum dicebatur, pastoriciamque artem sibi commendatam habebat, ut Cœlius Rhodiginus, Lilius Giraldus, & Natalis Comes animadvertunt, Hesiodo præcunte, qui ex traductione Mombri-cij Mediolanensis, sic canit:

*Quid quod Mercurio Comes it, stabulisque Capellas,
A' mentumque ferax; & orves augere patantur,
Ex modico multum, ex multo facit ille pusillum.*

Bocac. de claris or.
nat. lib. 12. cap. 26.
Rhodig. lib. 21. c.
16. Plin. lib. 26. c. 3

Cuius etiam Caduceus utrimque duos angues implicitos, & inter se adversos, (ut hic pingitur) habens, apertissime ad Pastorum bacillum, quem nos *Gayado* dicimus, accommodatur, & ut Bocacius, & alij tradunt, signum erat rectæ rationis, perfectissimæque prudentiæ, & eloquentiæ prope divinæ; quæ, ut diximus in pascendis regendisque hominibus est necessaria. Ut omittam varios alios effectus, quos per hæc virgam Mercurium produxisse Poëtæ comminiscuntur: quorum nonnullos refert Virgilius sic canens:

Virg. Æneid. 4.

*Tum virgam capit: hac animas ille evocat Oreo
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit.
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Nubila.*

Prad. Ezech. 34.
23. Pineda in Iob
2. tom. pag. 541. &
in Eccl. pag. 798.
Santa Maria in Po-
lit. lib. 1. c. 4. & a-
lij, quos refert 1.
tom. lib. 2. cap. 23.
num. 144.

Pastoris autem nomen Regum, officium significare, nullumque aliud proprius apertari Regibus posse, ita apertum vulgatumque est, ut in eo comprobando immorari non debeamus, sola ad Pratum & Pinedam remissione contenti, qui multis sacris & profanis testimoniis id adstruunt, & ad Petrum Gregorium, qui signanter commemorat, Cyrum Regem dicere solitum, opera Regum & Pastorum maximam habere affinitatem: *Sicut enim ad Pastorem pertinet cura, ut pecora habeat læta: ita par est Regem cives, & subditos facere felices & opulentos, non quotidianis ex actionibus infortunatos, & inopes: cum maxime proprium Regum sit, potius populo addere, quam minuire, potius subditis, quam sibi consulere.*

Petr. Greg. de Re-
pub. lib. 22. c. 13.
num. 5.

Funcius in Dyna-
stis Ægyptiorum.

Ac proinde Homerus, suum Agamemnonem *Poimena* lon sapissimè vocat, quod Pastorem diversorum populorum significat. Et Ægyptij, ut Funcius tradit, suos Reges *Hycos*, id est *Pastores* appellarunt. Et Hebræi non tam à regendo, quam à pascendo, Regum nomē sua in lingua deducunt, ut benè Modernus quidam observat.

Caramuel de in-
fig. Hisp. pag. 124.

Plato quoque, & eius discipulus Xenophon, multi sunt in eadem similitudine, & hic ultimus benè addit, difficiliorem adhuc, & duriorē esse hominum, quam pecudum pastum: *Cum sit homo animalium omnium in suum rectorem, & custodem ingratisimum: nullum siquidem aliud animal in pastorem suum seditiosum est, præter hominem, qui incensus semper in eos, qui sibi præesse, aut imperare querunt, insidias medita-*

Plat. 6. de legibus,
Xenoph. in Cyrip.
in prim.

tur; novisque rebus studet, eosque odio habet, quamvis nihil mali ab eis unquam perpessus sit.

12 Divus etiam Gregorius Nazianzenus, omnibus, quos mihi videre contigit, luculentius, in eadem illustranda versatur, & simul cum Xenophonte cognoscit, maius adhuc studium in pascendis curandisque hominibus, & eorum animis, quam in regendis gregibus vel armentis requiri: *In his enim (inquit) satis videtur primum prestare, loca inquirere aquosa & pasua, suosque greges ad pastum inducere, ab eodemque deducere, lupos arcere, & si quod forte pecus in morbum inciderit, inspicere. Homini autem cum difficile est, ut parendum sit scire; tum verò multo difficilius videtur, rectè in hominibus imperandi rationem tenere, & eos ad virtutem, (maximè inter Christianos) allicere, cui tradenda nullus usquàm pastor, aut armentarius studuit: nam & que tandem sit istorum animantium virtus, quisvè illarum bonum propria, praeferat voluptati.*

D. Nazianz. in Apologet. pag. mlii. 23.

13 Sed planè licèt in his aliquod discrimen inter utrumque officium, Pastoris & Regis considerari queat, in eo tamen ex omnium mente conveniunt, quòd quemadmodum præcipua Pastoris cura eò tendere debet, ut ovibus suis magis quam sibi, & interdum etiam cum vitæ periculo, consular, illud Christi Domini, qui simul fuit Pastor & Rex, acriter, & alacriter implès: *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscant me mea, & animam meam pono pro ovibus meis; easque, ubi opus fuerit, tondeat, & non deglubeat, in quo boni Pastoris officium consistit, ut supra ex Cyro retulimus, & olim Tiberius dixisse narratur. Ita & Rex, æquè pro suis vassallis invigilet, sciatque ex eorum commodis sua commoda provenire, & iuxta D. Chrysofomi documentum, oportere Principem ob eorum magis, quam ob proprias dolere calamitates, atque illud Casiodori memoria tenere: *Erit vestrum gaudium nostra quietas, suave lucrum, si nesciat is incommodum, vestra enim securitas nosse ornatus est: & hoc verè grate accipimus, cum gaudia vos habere sentimus. Scimus enim pro remedijs nos datos esse cunctorum.**

Ioann. 10.

Sucton. in Tiber. Erasmi. in hoc Adagio, pag. 79.

D. Chrysof. epist. 29. ad Roman.

Casiod. lib. 6. epistol. 24. & lib. 10. epist. 27.

14 Et hac propter à Zacharias Propheta, qui gregem sibi traditum derelinquunt, non Pastores, aut Reges, sed idolum Pastoris, aut Regis, id est, inane ac phantasticum corpus Pastoris habentes, cognominantur. Et qui deglubent & excoriant, multis diris, ac Divinis comminationibus ab alijs Prophetis animadvertuntur. Ecce enim Isaias ait: *Ipsi Pastores ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam, à summo usque ad novissimum. Ezechiel: Propterea à Pastore, audite verbum Domini. Vivo Ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo, quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oves meae in devorationem omnium bestiarum agri, eò quòd non esset Pastor, neque enim quaesierunt Pastores gregem meum, sed pascebant se metipsos, & gregem meum non pascebant. Et iterum: Ecce ego ipse super Pastores. Requiram gregem meum de manu illorum, & cessare faciam, ut ultra non pascant gregem meum; nec pascant amplius Pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore eorum; & non erit ultra eis in escam dicit Dominus. Et per Ieremiam: *Vae Pastoribus qui disperdunt, & dilacerant gregem pasua terra. Ideò hæc dicit Dominus Deus Israel ad Pastores, qui pascunt populū meū**

Zachar. 11. 17.

Isaias 56.

Ezech. 34. 8.

Idem ibid. 10.

Ierem. 23. 1.

Herod. lib. 9.

Causin. in Polist.
lib. 4. cap. 35.Nemaufian. Eclo-
ga 5.

L. 19. tit. 1. par. 2.

D. Paul. 12. Cor.
15.Plut. in vita Agis
& Cleomen. in pr.Corset. de potest.
& excell. Reg. 13.
& 75. Terra-Rub.
contra rebell. fol.
16.

Arist. lib. 3. Polit.

Senec. 1. de Clem.
cap. 14. latifs. Pe-
til. lib. 1. c. 22. &
seqq.Briffon. de formul.
pag. 252. & seqq.
Petil. de Princip.
mun. pag. 23.

Extat & apud Herodotum eiusdem curæ nobile monumentum in 51
Evenio quodam, qui cum in Apollonia custodiendis ovibus Soli fa-
cris præpositus esset, suaque incuria pateretur sexaginta à lupis de-
vorari, iudicio civitatis damnatus, & oculis orbatus fuit. Ex qua hi-
storia symbolum formari posse tradit Causinus ad indicandû, quanta
debeat esse Christianorum Principum, Prælatorumque vigilantia, qui
non modo lupos arcere, & oves alere debent. Sed etiam Senis Pasto-
ris apud Aurelium Nemesianum præceptum audire:

*Te quoque non pudeat cum serus ovilia vises,
Si qua iacebit ovis partu resoluta recenti,
Hanc humeris portare tuis. Natosque tepenti
Ferre sinu tremulos, & nondum stare probatos.*

Quò & respiciens Rex Noster Alphonfus cognomento Sapiens, 16
prudentissimè monet: *Que debe el Principe guardar mas la pro comunal,
que la suya misma, i que la riqueza de sus vassallos es como suya.* Et Divus
Paulus, in se ipso veluti designans hoc veri Regis & Pastoris officium,
de quo loquimur, inquit: *Ego autem libentissimè impendam, & impendam
ipsa pro animabus vestris.* Et Plutarchus, eandem Pastorum obligatio-
nem expendens, hæc Sophoclis carmina de ipsis, & gregibus suis dici
solere, scriptum reliquit:

*Servimus his, qui iure nobis subiacent,
Ac mos gerendus sit his & tacentibus.*

Quæ similiter in Reges aptantur, quorum munus nihil aliud esse, 17
quam honestam quandam servitutem inferius trademus, imò & nater-
rimam, secundum Corsetum, & Ioannem de Terra-Rubea, propter
labores, & in desinentem curam, quam pro Regni & vassallorum utili-
tatibus subire debent. Erga quos se etiam non ut Dominum, aut Ty-
rannum, sed ut Patrem familias se Regem habere debere, Aristoteles
monuit, dum inquit: *Hæc enim sunt omnia reducenda, ut ijs qui sub Impe-
rio sunt, non Tyrannum, sed Patrem familias agere videatur, & rem non
quasi Dominus, sed quasi Procurator, & Præfectus administrare, & mo-
deratè vivere, nec quod nimium est sectari.*

Qua etiam Patris similitudine in eandem rem usus est Seneca, gra- 18
phicè, ut solet, boni Regis officium describens, & bonis parentibus
comparans, qui obiurgare liberos, nonnunquam blandè, nonnunquã
minaciter solent, aliquando admonere etiam verberibus; sed tamen
semper eorum saluti consulentes, suaque post illos ponentes: *Quod ef-
ficat (inquit) ut Patris Patrie nomine potius quam vanis alijs titulis,
quos ambitiosa Maiestatì concessimus, ipsi Principes gloriari debeant.*

Et inde consuetudo inolevit, Reges, atque Imperatores hoc Patris 19
nomine, non secus ac Pastoris, de quo agimus, decorandi, & Briffonius
ex Suetonio tradit, & probat, antiquo more Principes, ubi inaugura-
bantur, ita salutari solitos fuisse: *Quod bonum faustumque sit Tibi &
Nobis, Populus te in Patrem suum, & Patrie consalutat.* Vnde mode-
stiam Trajani celebrat Plinius, qui Senatum Patrem appellare soli-

tus, se tantum laboris ministrum esse dicebat. Et Claudianus Honorium sic monuit:

*Tu civem Patremque geras. Tu Consule cunctis,
Nec tibi, nec tua te moveant, sed publica vota.*

Quem locum ita in versus Iambicos, non minus elegantes Henricus Stephanus transtulit:

*Sic gerito civem, patrem ut interim geras,
Et omnibus fac consulas, sed non tibi:
Te publica damna moveant, sed non tua.*

20 Et Agasides apud Plutarchum, cuicum ab eo sciscitanti, quo pacto posset aliquis tuto imperare, nullo stipatus satellitio? Respondit, si sic imperet suis, quemadmodum pater imperat liberis. Quod dictum celebrans, & illustrans idem Plutarchus: *Nemo* (inquit) *plura dixit unquam minore compendio*, & late in eo comprobando versatur.

21 Et utrumque munus, sive utramque appellationem Pastoris, & Patris comprehendens Camerarius in suis Emblematis, sic habet:

*Rex Bonus est Pastor populi, Tutorque, Paterque,
Nec sua; sed populi commoda sola cupit.*

22 Et concinit Achilles Bochius, Magistri etiam navis, & Medici Principibus convenire his ostendens carminibus:

*Cursus Secundus ut Magistro navium,
Medico salus; Summo Duci victoria,
Ita Moderatori in clyro Reipublice
Primum omnium beata vita civium est
Proposita: ut opibus firma semper, copijs
Prædes; ampla gloria virtuteque
Honestas sit: Namque huius operis ter maximi
Inter homines, atque optimi, effector qui erit;
Hic ille erit Pastor Bonus, similis Deo,
Quo nemo non referre debet omnia.*

23 Cum quo Emblemate consonat aliud Battilij Labæi; sed ad nostri illustrationem prædicta terigisse sufficiat, & præclarum illud Senecæ monumentum pro coronide addere, *Adverte Princeps Republicam non esse tuam, sed te Resip.* quo etiam (ut Tacitus inquit) Imperator Claudius Mitridatem instruxit: *Ut non dominationem & servos, sed Rectorem & civem cogitaret.*

24 Etenim secundum doctrinam Aristotelis, *Ut gubernatio Patrifamilias est Regia quaedam potestas domi: ita Regia potestas est civitatis, & gentis unius, sive plurium, quasi domestica quaedam gubernatio.*

25 Quod sentiens etiam Themistius, postquam Imperatorem Valentem admonuit, non minus pulchram suam virgam esse debere, quam hanc nostri Mercurij auream ab Homero decantatam. Ita concludit, *Ob id merito Persa Cyrum, patrem: Cambysem, Dominus: Darium Gan-*

Cland. in 4. Conf. Honorij.

Hér. Steph. in Mus. monit. princ. carm. 2.

Plut. in Apoph. Ribadencira de Princ. lib. 2. c. 19.

Camerar. Embl. 44. cent. 2.

Boch. symb. 4. pag. 13.

Battil. Emb. 119.

Senec. 1. de Clem.

Tacit. 12. Annal.

Arist. 3. Pol. c. 11.

Themist. orat. 5.

ponem nominabant. Facit vero Patrem civium, Iustitia, Iracundia Dominum, cauponem avaritia. Sola autem Divina est Patris appellatio. Nam hominum Parentem etiam Ioveni Poeta nominarunt, ex duabus reliquis, illa ferarum, hac mancipiorum est propria. Atque is demum proculdubio magnus ille Princeps est, cuius non claudicans, aut manca, sed integra est, atque absoluta pulchritudo.

Vt vel hinc Reges ac Principes discere possint, quàm longè à Numinibus, & Nominibus sui muneris errèt, si cum subditis suis Dij sint, vel esse debeant, ipsorum incolumitatem in calamitatem convertant: cum Medici, insidias struant, & salutis loco venena propinent: Pastores, in lupos degenerent, commissumque sibi gregem excoriant, perdant, aut macent. Patres, hostes agant, & pro pane, & ovo (ut Divus Lucas inquit) nihil nisi Scorpionem suis porrigant filijs.

Etenim, ut cum Casiodoro finiam: *Detestabilis est quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iusta execratione damnatur: sed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta suscipere, unde credebantur auxilia provenire. Exaggerat enim culpam in contrarium versa crudelitas, & maius reatui pondus est, inopinata deceptio.* Quod etiam Rex noster Alfonsus, sic vertisse, vel advertisse videtur: *Et per esto dixeron los Sabios Antiguos, que en el Mundo no avia mayor pestilencia, que recibir ome daño de aquel en que se fia.* Quæ lex similes habet alias, quæ inde horrent iniurias nasci, unde iura nascuntur, & cum eis consonans Concilium Tridentinum, maximè nefarium esse inquit, ut inde iniuriæ nascantur, unde iura desiderantur; & Innocentius III. id quod ad defensionis inventum est subsidium, ad depressionis dispendium retorqueri non debere. Quod his quoque verbis valdè in rem nostram tondentibus, protulit Casiodorus: *Defensorem te itaque nostra constituit auctoritas, ut nihil venale nihil improbum facere velis, qui tali nomine nuncuparis.* Et vetus lex duodecim Tabularum ostendebat, per quam Patronus, Clienti fraudem faciens, sacer, & ignominiosus efficiebatur, ut Ego, post alios, alibi pluribus trado, & Virgilius insinuas se videtur, dum dixit graves in inferno poenas pati eos, quibus

Pulsatus vè Parens, & fraus innexa clienti.

Luc. II. 12.

Casiod. lib. 4. ep. 27.

L. 3. tit. 19. par. 2.

L. meminerint, C. unde vi, l. i. in fin. C. de his qui ven. l. 16. C. de testam. cum alijs.

Trid. sess. 24. de re form. matr. c. 9.

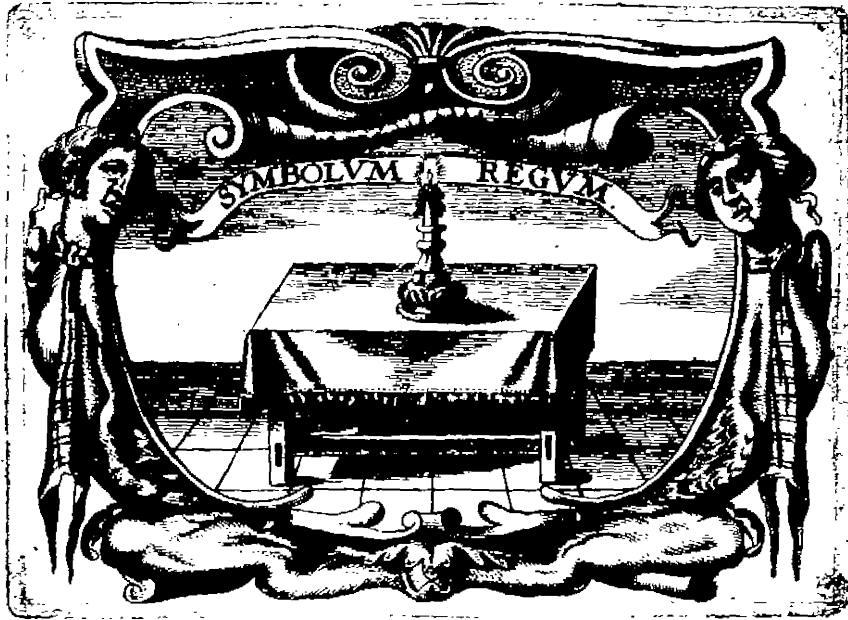
Imoc. III. in cap. poen. de poenis.

Casiod. lib. 7. var. epist. 1. 1.

Ego, post Gail. Borrelli, & alios plura ad hoc propolium congerens in Meo 2. to. de Ind. gubern. lib. 2. c. 24. n. 68. & seqq. Virgil. Æneid. 6.

Symbolum Regum.

EMBLEMA XII.

*Non sibi fax, alii s flammato vertice fulget.
 Luceat ut cunctis uritur atque perit.
 Esto Tibi atque aliis lucens, ardens q̄ lucerna
 Rex; aliis lucens, ardeat illa tibi.
 Totus in extremas solvi meditare favilas.
 Que te flamma urit, cetera lustrat, alit.*

COMMENTARIVS.

I **N**C eandem Iconem, quam nostro hoc Emblemate fingimus, præcupasse videri potest Hadrianus Iunius, dum pariter illam inter sua effigiat, atque proponit, simul tamen cum libro & horologio, lucernæ, & candelabri latera comitâtibus. Hoc symbolo ostendere volens, vitam mortalium vigiliam esse, illudque dumtaxat tempus utiliter transigi, quod libris, & studiis impenditur. Sic enim eius carmina habent:

Hadri Jun. Emb. 5.

*In vigilare libris, studio metirier horas,
 Pars vite est Princeps: otia vita fugit.
 Fama vehit vigiles, sepeliturque obliuio inertes:
 Hoc liber explicitus, clepsydra, sychmus habent.*

Matth. 5. 15.

Reg. 3. 11 35. & 4.
8. 19. Psal. 17. 29.
& 131. 16. ubi Lorin.
latè Pined: in Iob cap. 1. pag. 10.
& 11.

Iob cap. 1.

Lucæ 1. 79.

Isaïæ 49. 6. 62. 1.

Apoc. 21. 23.

Matth. 5. 14.

Psal. 103. 23.

Pineda in Iob, 1.
to. pag. 38. in fine.

Cland. in Paneg.
Mall. Theod.

Senec. de cons. ad
Pollib. cap. 26.

Nos aliò tendimus, & superioribus monitis insistentes, non Patris tantum, verum & Lucernæ vicem officiumque sortiri, & subire debere Principes, hac pictura significamus, si commissi sibi a Deo munere rectam (ut par est) rationem reddere cupiant. Hac enim aptissimū symbolum Principatus præfert. Accenditur quippè ut luceat omnibus, vel D. Matthæo testante, & dum omnium utilitati deservit, ipsa sensim absorbitur, nullamque inde aliam sibi præsumit. Vnde in Sacris & profanis litteris nihil frequentius, quàm sub facis, vel lucernæ metaphora Principatum, & Principes denotare, eaque propter Davidi, & eius filius, sub lucernæ nomine Regnum promitti videmus, & apud Iobum; *Lucernam extinguere*, idem valet, quòd Regnum cessare, aut lucē & foelicitatem, in qua quis versatus fuerat, tenebre scire: *Lux* (inquit) *obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna qua super eum est, extinguetur.*

Est enim Princeps quasi lucerna Reipublicæ super candelabrum; id est, in Regia illa, & sublimi sede posita, in qua suspiciendus cæteris constituitur, ut errorum caliginem discutiat, & eximia prudentiæ lumen rebus obscurissimis impertiat, exemplo à Christo Domino, Rege ac Legifero nostro, desumpto, qui nostram vicem miseratus, descendit de sinu Patris: *Illuminare ijs, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendas pedes nostros in viam Pacis.* Vnde & lampas & genitium lux etiam ab Isaia appellatur. & quod magis est, adhuc in coelesti Regno, quod totum est splendore collucens, idem Lucernæ nomen, & munus retinet, ut a D. Ioanne in Apocalypsi docetur, dum inquit: *Et civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna eius est Agnus.*

Solis quoque nomen & munus, ac Civitatis supra montem posita: Principibus aliisque Prælati idem Christus Dominus impertivit, cū dixit: *Vos estis Lux Mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.* Sed tamen statim addit, lucem hanc vel lucernam, non esse sub modio abscondendam, sed super candelabrum collocandam: *Vt luceat omnibus, qui in domo sunt, & videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Cælis est.* Quorsum enim idem Rex, & populi Princeps, Lux Mundi, & Sol quidam sit? nisi ut ipso exoriente, atque affulgente, dispereant tenebræ, homines ex pergiscentur, excitati que *Excant ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam*, ut alibi Psalmographus inquit. Vel quorsum Rex sit Civitas supra montem posita? nisi ut suos intra suos muros, suosque mores contineat, ut bene noster Pineda considerat.

Quem prævit Seneca, Solique, & aliis Planetariis sideribus Principes imiles faciens, cæterum non in eo tantum, quòd nos suo splendore lætificent, fovantque, sed retrò semper in ortus suos revertentia, iuxta illud Claudiana:

----- *Quo vivat Machina motu,
Sidera cur septem retro vertantur in ortus.*

Nobis non sibi suos labores effectusque distribuant. Senecæ verba sic

habent: *Cæsari quoque ipsi, cui omnia licent, propter hoc ipsam multa non licent: Omnium domos illius vigilia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. Ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicavit, sibi eripuit: & sideram modo, quæ irrequieta semper cursus suos explicant, nunquam illi licet, nec subsistere, nec quicquam suum facere, &c.*

6 Quem locum explicans Iustus Lipsius, ita non minùs graviter, & ad rem nostram appositè inquit: *Sicut Sol ille non lucet modo, sed fovet, vegetat, animat: sic verus illam populorum Rector, in splendore suo commodat, & iuvat; Moderatori Republicæ (ait Cicero) beata civium vita proposita, ut ea sit opibus ampla, copiis locuples, virtute instructa.*

Lipsius in Præf. ad Paneg. Plinij, nec Iulius Dion Nicenus in orat. 3. de Regn.

7 Quod idem prorsus est, quòd in nostra Lucernâ contingit, quæ alijs ardens & lucens, semetipsam confumit, & hoc tantum, excidium five exitium suæ beneficentiæ consequitur. Verum illud Antigoni reddès, qui filiù de Regni cura admonens, nihil aliud (ut ait Plutarchus) Regnum esse præfatus est, quàm splendidam quandam servitutem, quoniâ non populus causa Gubernatoris, sed contra Gubernator, causa populi fit. Alludens, ut apparet, ad Socratis doctrinam apud Platonem, dum dixit: *Rex eligitur, non ut sui ipsius curam habeat, & se molliter curet, sed ut per ipsum, qui elegerant, beate beatèque vivant.*

Plut. in Apoph.

Plato in Polit.

8 Vnde & Synesius rectissimè dixit: *Regi omnia terræ, aquæ, aeris munerera Deo dedisse. Regem vero usum earum rerum populo indulgisse, referentis sibi pro communi felicitate curis & laboribus.* Hadriani quæ Imperatoris laudata illa vox: *Ita se Rempub. gesturum, ut sciret, rem populi, non suam esse.* Cui consentiens Ammianus Marcellinus, graviter pronuntiavit: *Imperiam curam esse salutis alienæ. Principes enim debent habere perspectum, se sibi minime natos esse, sed sui populi commodo, & utilitati.*

Synes. in orat. de Regno.

Hadrian. ap. Spartianum in eius vita.

Am. Marcell. lib. 29.

9 Et de Ludovico Crasso, Francorum Rege, narrat Paulus Æmilii, quòd triginta annis regnavit, & ne quid fortunato decessui decesset, cum fatalem sibi diem appetere sentiret, revocavit sibi filium Ludovicum Iuniorem Regem è Vasconia: coram quæ hortatus est, obtestatus quæ, ut magis piè regnaret, quàm ipse fecisset, Religionem coleret, egentibus consulere; orbis pupillis quæ prospiceret: Paci, communi quæ dignitati ac salutis inserviret; Regnum nihil aliud quàm Procuracionem, Munus quæ publicum existimaret; cuius, in vita administrati, reddendam esse rationem continuo post fata sciret, sedente in se Immortali Iudice, sua cuique facinori parata præsentis sempiternæ quæ mercede: Quod etiàm Divus Bernardus Eugenio Tertio Romano Pontifici his verbis scripsit: *Præes singulariter, ad quid? numquid ut de subditis crescas? Nequaquam: sed potius ipsi de se Principem constituerunt Te, seu sibi, non Tibi.*

Paul. Æmil. hist. Franc. lib. 5.

D. Bern. in lib. de confid. ad Eugen.

10 Nequæ aliud ostendere voluerunt Græci, qui ut Eustathius tradit, ab Albano Spinafato relatus, inter varias appellationes, quas suis Regibus indiderunt, illos *Enachos* vocabant, quo nomine *Meddulla* significatur, quasi eisdem intima ac salubris subditorum in-

Spinaf. in Polit. li. 1. cap. 14. fol. 35.

Strada in Symbol.
Reg. pag. 27.

Camer. Embl. 37.
cent. 3.

Thom. Morus in
Vtopia, pag. mihi
117.

Herod. in Cōmo-
do, Rhodig. lib. 15
cap. 15. Alex. & ibi
latē Tiraq. i. gen.
cap. 28. Curo palat-
tas de off. Eccl. Cō-
stant.

Corrip. lib. 2. n. 8.

Lips. ad Tacit. 1.
Annal. pag. mihi

Brit. de Imp. Pers.
pag. 82. & 163. &
seqq.

cumberet cura, & vel ex suis præcordiis, non secus ac suos pullos Pelecanus solet, eosdem, ubi opus esset, alere tenerentur. Quam & ipsam Avem, eandem ob causam, Regum quoque symbolum esse, non obscure indicavit Alfonso Rex noiter, huius nominis X. electus Romanorum Imperator, qui, ut Octavius Strada recoluit, eo uti solebat, adiecto hoc lemmate, *Pro Lege, & pro Grege,* & expressius adhuc Ioachimus Camerarius, peculiari ex eadem, in rem nostram, Emblemate cusso, & sic inquit:

*Sanguine vivificat Pelecanus pignora; sic Rex
Pro populo est vitæ prodigus ipse suæ.*

Vtopienses quoque hoc idem significare volebant, dum in sua illa Republica, seu perfectæ Reipublicæ Idea, sapientissimè à Thoma Moro conficta, & meritò à Budeo, & aliis, multis laudibus commendata, Principem quidem ipsum, non vestis, aut diadema, sed gestatus frumēti manipulus discernēbat, ut & Pōnificis insignē erat, prælatus cereus, sic indicantes, vitæ lucem, atque alimoniam, subditos à suis Principibus expectare, vel ex eorum vita manuque pendere.

Qui, etiam apud Romanos, veluti in eiusdem muneris indicationem, nunquam foras exhibant, quin sibi ardens lampas præferretur, ut Herodianus, melius cæteris, & alij plures post eum Auctores observant, & in idem ipsum respiciens Cornus Africatus, qui de Iustino Constantinopolitano Imperatore sermonem faciens, in ludos Circenses prodeunte, non solum huius moris, mentionem facit, verum & pariter ostendit, Cæsaris adventantis signum esse, quod Cursores lucernas præferretur, easque in circo poni solitas, veluti Sacræ, & non violandæ Maiestatis indicium, eius verba, sic habent:

----- *Prænuntius ante*

Signa dedit Cursor, posita de more lucerna.

Exoritur letum incunda per agmina murmur.

Intentos oculos ad sedem vulgus herilem

Extulit assurgens. Quoniam plebs leta videre

Fallicem Dominum, summo cupiebat amore.

Perfarum quoque Regibus eundem ignem, eadem etiam ratione, prælatum, simul cum Solis imagine, & quantum hi Solem atque ignem venerentur, pluribus ostendere possem, nisi id iam Lipsius, & Brissonus uberrimè præstitissent, & satis ex prælibatis ad mentem Nostri Emblematis constet, cur Reges lucernæ ardenti, & super candelabrum positæ, similes fecerimus, & qualiter ipsi debeant in suos subditos propriæ lucis splendorem, & effectus emittere, usi potius, quàm urentes, & suæ dignitatis fulgore illuminantes, non excrecantes.

Eam quippè lucerna diffundit lucem, non quæ nimio splendore perstringat oculos, sed quæ discussis tenebris exhalaret; non quæ ex-

terreat animos, sed quæ recreet, & alliciat. Fulgor Solis aut hebetat, aut offundit adversam oculorum aciem: Fulgur terret ac præstinguit, Saulum cædes Christianorum anhælantem, subito circumfulsit lux de cælo, attonitumque ac stupentem humi præstravit.

Actuum 9.

15 Cum Regina Esther Assuerum pro periclitante populo interpellatura adijisset, nimio illius splendore territa ac exanimata corruit, quoniam aspectu terribilis erat, cumque elevasset faciem, ardentibus oculis furorem pectoris indicavit, sive ut alia littera habet, *Ecce oculi eius erant ardentes sicut ignis*. Idque in more prætumidi Principes habent, quo solent ardentes flammæ oculis eiaculari, ut prius aspectu terreat, quàm feriant mucrone, & illud Iobi sibi pro gloria ducunt: *Potestas & terror apud eum est, & super quem non surget lumen illius?*

Esther cap. 15. 10.

Iob 25. 23.

16 Absit autem à bonis, quos optamus, Principibus, lux, quæ obvios quosque fulgore ipso perterre faciat, pavidosque ac trementes in tenebras latibulaque coniciat: cum potius, ut rectè & graviter Seneca monuit: *Illius Principis magnitudo stabilis fundataque sit, quem omnes tam supra se esse, quàm pro se sciunt; cuius curam excubare pro salute singulorum, atque universorum quotidie experiuntur. Quo procedente, non tanquam malum aliquod, aut noxium animal è cubili profilerit, diffugiunt: sed tanquam ad clarum ac beneficium sidus certatim advolant, obicere se pro illo mucronibus insidiantium paratissimi, & subfœternere corpora sua, si per stragem illi humanam, iter ad salutem struendum sit*. Et in Germanico Tacitus laudet, quòd esset, *Visuque & auditu iuxta venerabilis, cum magnitudinem, & gravitatem summa fortuna retineret, invidiam & arrogantiam comitate in socios, & mansuetudine in hostes effugeret*. Scitèque admodum dixerit Plinius Junior: *Maliè terrore veneratio acquiritur, longèque valentior est amor ad obtinendū quod velis, quàm timor*.

Senec. lib. 1. de Clem. cap. 3.

Lip. in præf. ad Paneg. Plin.

Tacit. 2. Annal.

Plin. Jun. lib. 8. epist. ult.

17 Quia videlicet, iuxta Salomonis Proverbium: *Miseriordia, & veritas custodiunt Regem, & roboratur elementis thronus eius*; & hoc lenissimo suavissimoque benignitatis oleo, indies magis, magisque gliscit istius lucernæ, de qua agimus, flagrantissimus ignis; & ad exprimendum candore suo illum undique collucentem Deitatis Solem, propius accedit. Maximè, si qui in illa representantur Principes, current:

Proverb. 20. 28.

Horat. in Arte Poet.

Non sumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem.

Et ita subditis prælucere, ut vitiorum fumus ex ipsa lucerna procedens, illam non horridam potius & obscuram, quàm splendentem, & utilem faciat, ut benè admonuit Divus Gregorius Nazianzenus, sic in suis Tetrastichis, inquit:

Nazianz. in tetrast. pag. mibi 217.

*Carveto queso, maximè vos Præsules;
Ne lumen omni prorsus orbem lumine,
Vitiisque tantum, non boni sitis Duces.
Si tale lumen, quantus est tandem nigror?*

Lucan. in Pharisal.

Illud identidem Lucani memoriz mandantes:

Non sibi, sed toti genitos se credere mundo.

Et Codri ultimi Atheniensium Regis exemplum præ oculis habentes, qui cum didicisset Apollinis oraculo, Peloponensibus, acerrimis eorundem Atheniensium hostibus, victoriam triumphumque amplissimum in bello, quod inferre parabant, promissum fuisse, modò ipsum Codrum in eo non occiderent. Eum verò si occiderent, de Peloponensibus actum esse, eosque ab Atheniensibus subigendos; sordidum plebeiumque induens sibi amictum, spinarum fascem humeris suscipit, eoque sese in Peloponensium turmas intrusit; eosque non minus lingua, quam spinarum aculeis lacerans, id effecit, ut ab illis occideretur, suaque morte populi sui saluti consuluit, quem suo sanguine à Peloponensium servitute liberavit, & ab eodem, in tanti beneficij memoriam, pro Deo deinceps habitus fuit. Quam historiam post Ciceronem, Iustinum, Divum Augustinum, & alios, luculentius narrat Alfonsus Paleotus. Addens, in hoc Codro, Christum Salvatore, Salvatoreque nostrum figuratum videri, qui cum Rex etiam esset, ac proinde Candor, & Splendor lucis aternæ, ut eum Divus Paulus indigetat, humanam carnem, & servilem habitum induere voluit, & spinis coronatum, se ultro morti tradere, ut commendatum sibi gregem à peccatis redimeret. Qua de causa illum, prout & Nos in nostro Principe facimus, Candelam amoris appellare solent plures ex Sancti Patribus, quæ semetipsam extinxit, ut Nos illuminaret; &, ut in Ecclesiastico dicitur: *Quasi Stella matutina in medio nebulae, & quasi Luna in diebus suis, nobis suo exemplo, & actionibus præluceret.*

(:)

Cicer. 1. Tusc. in fine, & de Finib. lib. 5. Iustin. lib. 2. D. Aug. de Civit. Dei, lib. 18. c. 19. Paleot. de figm. Christi, pag. 421.

D. Paul. ad Hebr. 1. 3.

S. Patres ap. Coccium & Lorichium in Thesaur. verb. Christi.

Eccles. 30. 8.

Officium Regis, officium Capitis.

EMBLEMA XIII.

*En Caput: hic Opifex sensus Natura locavit,
Et toto solus corpore tactus inest.
Sic Caput Imperij, Populi cui corpus obedit,
Gustat pro cunctis, inspicit, audit, olet,*

COMMENTARIUS.

HOC quoque Emblemate, quod prima fronte vulgatū videri poterit, qualis quantaque attentio, & prudentia in Regibus requiratur, nō ita vulgariter insinuamus. Neque enim radiatum Caput: ea tantū affingimus mēte, quōd Reges Principesque, quibus Deus Supremus rerum omnium Moderator & Arbitrator, vices suas in terris concessit, & Populorum habenas regendas commisit, eisdē populis præsint, & propter tanti muneris dignitatē, & eminentiā ipsorum Caput dicantur, & appellentur, quod frequentissimū est, & vel proverbialiter, pro omni eo usurpatū, quod est in re quavis praeipuum, sive ad quod unū reliqua omnia conferuntur. Quo etiā in sensu passim in Sacra Pagina David, & alij Reges in Caput gentium constitui dicuntur.

Sed illud praeipue denotare intendimus, quōd quemadmodū Supremus Artifex Deus, humani corporis apicē Caput constituit, & in eo, quia reliquis mēbris dominaturū erat, sensuum sedem, & nervos collocavit, ex quibus ceteri vitam capiunt, unde Varro, & alij eiusdem nominis etymologiā deducunt, & Plato in Timeo illud *Divinisimū*,

Erasm. in Adag. Caput est, pag. mihi 10. & 11.

Deut. 28. 44. Reg. 2. 22. 44. Psal. 17. 44. Constitue me in Caput gentium.

M. Varro de ling. Lat. fung. in Erym. verb. Caput; Lactant. de officio Dei, cap. 12.

Pierius in Hierog.
lib. 32. c. 2. fol. mi-
hi 225.

Pineda in Ecclef.
pag. 242.

Ioann. Ouenus in
Epig. pag. mihi 13.

Petr. Matth. in nar-
rat. 1. par. Sancta-
Maria de Repub.
Christ. c. 4. ex pag.
35. Petil. de mun.
Princip. lib. 2. c. 1.
col. 1. Saavedra ex
pag. 130.

Senec. lib. 1. de
Clem. cap. 4.
D. Bern. de cōsid.
ad Eug. lib. 1.

Artemid. de som.
interp. lib. 2. c. 38.

Platonici ap. Pier.
ubi sup.

Ægid. de Princip.
lib. 1. 2. part.

Senec. epist. 114.

Ficin. ad Tim. Pla-
ton. apud Canonh.
in Aph. Polit. 1. to.
pag. 451.

D. Ambrosius, *in periasem Aulam* appellat; Pierius Valerianus *Deum*; Pineda Noster, *Symbolum Sapientiae*. Veteresque cum singulis corporis partibus singulos præficerent Deos, & proinde genua misericordiae, dextram Fidei, frontem genio, aures memoriae, iupercilia Iunoni, oculos Cupidini, renes & inguina Veneri, pectus Neptuno, talos & plantas Theridi, pedes Mercurio, dorsum Plutoni, consecrarēt, solū Caput Iovi Opt. Max. sacrarunt, qui, sicut Caput, nervorum sensuūq; principium est, ita & ipse vitæ auctor, & motus omnium rerū esse credebatur, quæ omnia comprehendens Poëta Nuperus scitissimè dixit:

*In capite est ratio, & rationis quinque ministri,
Dirvinum in reliquo corpore perire nihil est.*

Pari quoque ratione, qui in mixto Reipublicæ corpore ceteris gē-
tibus, tanquam membris, imperaturus præficitur, humani capitis in-
star, illis vitam impendere, sensibus omnibus vigere, pro omnibus ac
præ omnibus videre, audire, olere, dolere, gustare, sentire, palpare, &
denique totius corporis Receptor vigilantissimus esse debeat.

Quam similitudinem novissimè Petrus Matthæus, P. Ioannes à Sā-
cta Maria, Marcus Antonius Petibus, & alij tenuisse videntur: &
ante eos Seneca in loco, quem statim adducam, & D. Bernardus, dum
inquit, quòd, quam habet rationem cœlum ad reliquum Mūdum, eā
& Rex ad Rempublicam habere debet. Quod, idē valet, ac si diceret,
eandem rationem habere debere, quàm Caput ad corpus, ut Artemi-
dorus Daldianus docuit, Platoniorum, ut apparet, sententiā sequi-
tus, qui tradunt, humanum caput ad mundi orbis similitudinem cō-
pactum, in eoque duos animæ divinos circuitus interlocatos, esse que
membrum divinissimum, ac reliquorum omninò Princeps: reliqua, ut
capiti ferviant, adiuncta.

Ægidius etiam Romanus ita eidem similitudini haret, ut om-
nia pessum ire in Republica tradat, si eius Caput, & animus talis non
sit, ut reliquo corpori dominari valeat. Eius verba sic habent: *Quia
Principis officium ac vultus est, ita Regnum gubernare ac præsidere, si-
cut corpori præsidet Animus. Qui autem sic se gerit, ut in iso animus ia-
ceat, corpus autem principetur, præstantissimo optime administrationis
exemplari caret, & tyrannidis exemplam præstabit: nam corporis
in animo Principatus Tyrannis est, atque Tyrannidis exemplar. Qua
in doctrina, illam Senecæ sequutus videtur, quæ ostendit, Animo homi-
nis incolumi, cetera hominis in officio manere, parere, obtemperare, si ille
vacillat, naturæ omnia.*

Sed audi precor Marfilium Ficinum, qui magis adhuc apertè, & ad
nostrum Emblematis mentem, totum hoc Capitis humani, & Reipublicæ
officium, excellentiæque, quam requirit, rationem, sic eleganter
exponit: *Cam omnes homines, & specie sine aequales, & arbitrio liberi, ini-
quissimo nimirum animo servitutem ferunt, nisi forte qui dominantur,
quantū inferiores excedunt sublimitate, tantū eis aequentur humilitate,
se longè magis Sapientia, quàm fortuna excellere videantur. Natura mē-
bris capite inferioribus solam dedit tangendi potentiam, solum verò caput*

1 omnium sensuum iuribus exornavit. Qua quidem in re homines admonuisse videtur, qui ceteris tanquam caput præesse conantur, tantam sapientia reliquos superare debere, quantum caput ipsum sensu membra omnia superat.

7 Et aliis relictis, quæ facillè esset in eiusdem similitudinis cõprobationem congerere; quoniam qui cum Regibus loquimur, documentis aliorum Regum magis ipsorum animos accendemus; præstat eisdem Alfonso Regis Nostri X. verba proponere, qui in suis septem partis legibus; non contentus sæpè sæpius hac similitudine uti, in quadã scitissimè exprimit, quibus de causis Reges sui Regni Caput dicantur. In alia, postquam ex Sanctorum Patrum auctoritate deduxit, Regem populi sui Cor, & Animam esse, ex quibus reliquis membris motus atque operatio, & vita cõtingit, ac proinde eidem parere & opitulari debere, hæc statim verba subneçit: *E naturalmente dixeron los Sabios: que el Rei es Cabeça del Reino; que assi como de la Cabeça nacen los sentidos del cuerpo, bien assi por el mandamiento del Rei, que es Señor, i Cabeça de todos del Reino, se deben mandar, i guiar, i aver un acuerdo con él para le obedecer, i amparar, è guiar, è acrecentar el Reino, onde él es el Alma, i Cabeça, i ellos los miembros, &c.*

L. 9. tit. 13. par. 2.

L. 5. tit. 1. par. 2.

8 Et rursus in alia, non minùs ad rem nostram aptè, sic habet: *Semejança mui con razon pusieron los Sabios en dos maneras al Rei sobre su pueblo: la una à la Cabeça del ome, onde nacen los sentidos: la otra al Coraçon, do es el anima de la vida. Ca assi como por los sentidos de la Cabeça se mandã todos los miembros del Cuerpo; otrosi todos los del Reino se mandan, è se guia por el seso del Rei, è por esso es llamado Cabeça del pueblo. Otrosi, como el Coraçon està en medio del cuerpo, para dar vida igualmente à todos los miembros de: assi passo Dios al Rei en medio del pueblo, para dar igualdad, è justicia à todos comunalmente, porq̃ puedan vivir en paz. E por esta razon le pusieron este nombre los Antiguos, anima è Coraçon del pueblo: è bien assi como todos los miembros del cuerpo guardan, è defienden à estos dos, otrosi el Pueblo es tenuto de guardar, è defender al Rei, que es puesto à semejança de ellos, demas que es Señor natural, &c.*

L. 26. quæ est ult. tit. 13. par. 2.

9 Quas leges, licet earum Glossographi parum aut nihil illustrent, Hieronymus tamen Zevallus, ipsarum mentionem faciens, dixit, ob celsitudinem etiã, Capiti in totum corpus Principatum concedi, indeque item Regibus assimilari, & dominationis symbolum & indicium esse, (quod & Pierius Valerianus observat.) Et quia quemadmodum caput oculis constat, sic Rex populo prospicere debeat, scireque, quod in se est, obtutu res occultas præ ceteris rimari; Aquilæ Regiæ similis, quæ cum in aërem referatur, pisces in profundo maris introspicit.

Montal. & Greg. Lopez.

Zevall. de violen. gloss. 18. n. 60. & 61.

Pier. sup. fol. 225. 6

10 Sed melius, ad easdem leges veluti respiciens D. Thomas, sic habet: *Hoc igitur officium Rex se suscepissè cognoscat, ut sit in Regno, sicut in corpore anima, & sicut Deus in mundo: quæ si diligenter recozitet, ex altero in eo iustitia zelus accenditur, dum considerat se ad vos positum, ut loco Dei iudicium in Regno exerceat: ex altero verò mansuetudinis & clementia lenitatem acquirat, dum reputat, singulos, qui suo subsunt regimini, sicut propria membra.*

D. Thom. de Regim. Princ. lib. 1. cap.

Pineda in Iob cap.
29. vers. 15. n. 4.
pag. 537.

Idem Pineda in Ec-
cl. c. 10. vers. 17.
pag. 1036.

Homob. de stat.
hom. pag. 103.

Senec. in lib. de spi-
rit. & anim.

D. Aug. lib. 83. q.

D. Greg. in lib. de
morib. Eccl.

D. Thom. 2. 2. q.
47. art. 6.

L. 8. tit. 5. par. 2.

Noster quoque Ioannes Pineda, lectu dignissimus, illud Iobi expo-
nens, quo dixit: *Oculus sui cæco, & pes claudo*, valde ad rem nostram
subnotat, Principes in Scripturis, habere nomen ab elevando, non tã
quod ipsi elevati sint, portenturque sublimes in humeris aliorũ, quam
quod ipsi elevent, portenturque aliorum onera super se, & licet caput
sint, ac suprema Reip. pars, ita tamen debeant intendere in singulorũ,
etiam abieciissimorum popularium commoda, ut etiam oculi sint, at-
que pedes, cæteraque membra Reipublicæ necessaria. Non enim tan-
tum loci, & sedis præcellentis honorem habet Caput in humano cor-
pore, sui honoris gratia, sed potius propter totius corporis utilitatem,
& usum, ut melius influxum suum atque vim derivare inde possit in
universas totius corporis partes. Quare ita Princeps est Caput, ut sit
cor Reipublicæ, manus, pedes, qui totũ Reipublicæ pondus sustineãt,
& circumferant. Et rursus de domus contignatione cum Ecclesiaste
pertractans, non minus benè considerat, quod licet in ædificiis lapi-
deis, fundamentum infimum ea firma & stabilia reddere soleat: in Re-
publica tamen, tectum, & pars Regni suprema, inferiora omnia prote-
git, & suo complexu continet; hæc enim nituntur tecto, & contigna-
tioni. Et quamquam Principes suam etiam fundamenti rationem ob-
tineant, & orbem portare dicantur, quippè iidem qui sunt Capita po-
pulorum, sint etiam & pedes. Qua tamen parte tectis propter summi-
tatem assimilantur, ad eos spectat reliqua Regni sarta ac tecta tueri,
seculoque dispicere, & inquirere, num tigna domus integra sint, &
ponderi, cui deserviunt, sufficiant.

Sed ut Emblematis nostri, & dictarum legum singulas partes magis
illustremus, quod in eis de Principatu Capitis dicitur, propter seminu
omnium sedem inibi à natura locatam, ad Sapientiam & Prudentiã
pertinet, quæ in Principe, Reipublicæ quoque Capite, desideratur.
Deus quippè, ut ille dixit:

*Hanc summa capitis fundavit in arce
Mandatricem operum, prospetricemque laborum.*

Cunctorumque saluti, in ita edito loco constituit, ne cupido luxuria,
atque appetitus, & alia vitia, quæ in corpore infernas abde minimis par-
tes tenent, publicam in ipsa, & cum ipsa, utilitatem perturbent.

Estque aded in quolibet homine, sed præcipuè in Moderatore a-
liorum hominum, necessaria, ut Homerus ab Homobono relatus, eam
cæterarum virtutum aurigam faciat; Seneca, eius originem a cælo de-
ducat, & ita magnificet, ut ipsam vocare audeat. *Partem in homine Di-
vini Spiritus mensam*. D. Augustinus: *Aspectum mentis, qui bonum ma-
lumque discernit, virtutes eligit, Deum diligit, & cognitionem rerum ap-
petendarum, & fugiendarum*. D. Gregorius: *Amorem sagaciter eligentium
es, quibus adiuvatur, ab eis quibus impeditur*. D. Thomas: *Rectam ra-
tionem rerum agendarum, cuius præscripto omnes alie virtutes in suis
actibus continentur*. Et alia lex nostra partitæ: *Cordura es la primera de
las otras quatro virtudes, que diximos en la tercera lei ante de esta, que ha
el Rei mucho menester para vivir en este mundo bien derechamente: Co*

esta faze ver las cosas, è juzgarlas eiertamente segund son, e pueden ser, è obrar en ellas como debe, è non rebatosamente.

14 Vnde Aristoteles meritò docuit, Prudentiam esse propriam Principum virtutem, & solidum mentis nostræ ædificium, ea, & temperantia, fortitudine ac iustitia contineri. Et non minùs rectè Clytarchus dixisse narratur, quòd *Regem Prudentia non diadema efficit, mens enim est quæ imperat.* Xenophon quoque, Reges ac Principes illos dicebat esse, non qui Sceptra tenerent, vel à quibusvis essent delecti, vel sorte, vi, aut fraudibus eò pervenissent; sed quotquot imperandi periti essent.

Aristot. 3. Polit. c. 7. ornat. pluribus Menoch. de arbit. casu 426.

Xenoph. in Cyripæd.

15 Et apud Plutarchû legimus, quòd cum quidâ reprehendèdi animo Iphicratem interrogasset, quis esset? Cum neque arma, neque arcum, neque cetras ferentium in ordine censeretur. Respondit, eum se esse, qui hisce omnibus imperaret. Sic sentiens, pulchrius esse bonum præitare Ducem, quàm quemvis militem; & Imperatorem hac virtute præditû esse oportere, qua sine, reliqua quæ hominibus pretiosa, pulchra, incunda, laudabilia, utilitativè videntur, inutilia, damnoza, steriliaque sunt, & molestiam potius quàm laudem, vel gloriam possidentibus allatura.

Plutar. in Apot. & Lycosth pag. 23 2.

16 Eaque propter Aurelius Victor, duo esse dixit, quæ ab egregiis Principibus expectentur; domi sanctitatem, in armis fortitudinem: utrobique autem Prudentiam, quæ aliarum directio est. Et inde Trajanum commendat, qui, quasi temperamento quodâ, has virtutes miscuisse videretur, nisi qui cibo, vinoque patullulum deditus erat. Et nò minùs verè Iuvenalis, nullum Numen ab esse inquit, si Prudentia in nobis, & præsertim in Principibus, adsit. Quam in eisdem multum requirens Hermannus Kirchnerus, valdè dolet in paucissimis reperiri, & Marcus Prætorius sic illius effectus describit, & quàm sit Regnantibus necessaria concludit:

Aurel. Vict. in Epit. Imp. c. 1 3. de Trajano.

Inven. satyr. 10.

Kirchner. de off. & dignit. Cancell. lib. 1. cap. 13.

M. Prætor. in carmin. de Prud.

*Vt procul è specula, summa velturre, ruentem
In patrias violenter opes, vigil aspicit hostem,
Venturæque caret clades, & publica damna:
Sic Ego prospicio casus longè ante futuros,
Multaque maturè discrimina, multa pericla,
Consilijs avertò bonis, & mente sagaci
Dirigo magnarum perplexa negotia rerum.
Ergo age qui populi fasces, & Sceptra gubernas;
Huc ades, & nostris faciles da vocibus aures.*

Idem. de virtut. bon. Princ. cap. 2.
Berg. in prælect. de prud. Princ. necess. Offor. de Reg. inst. & in lib. de Sapient. Ægid. de Regim. princ. 2. p. li. 1. c. 9.

17 Et ut omittam Ioannem Idenium, Antonium Bergam, & alios, qui de Prudentiæ necessitate in Reipublicæ Capitibus latissimè peroraverunt, videndum præ omnibus moneo Ægidium Romanum, qui pluribus Principes instruit, quomodo Prudentes evadere possint; quantumque ac quare in hac virtute paranda debeant insudare. Et Andræa Gaillium, qui magis adhuc scopum nostri Emblematis ferens, non solum unû caput, vel unius capitis sensus, sed plura, & plures in Prin-

And. Gail de pace pub. lib. 1. c. 3. n. 11

cipibus, Iani instar, desiderat, sic inquit: *Advigilare igitur, & gemina fronte debet esse bonus Princeps, instar Iani antiquissimi Italia Regis, ut præterita noscat, & futura prospiciat. Hac enim ad Principis prudentiam solertiamque pertinet: nam ex præteritis & præsentibus futura metienda sunt, & in minimis vigilandum, ne paulatim incidamus in maxima in commoda, quia res initio pusilla, crescunt in maius. Vnde proverbio dicitur Minutulam pluviam imbræ facere; ad quod pulchrè alludit Plautus in Menachmis, Nunc in te cadunt folia, post cadent arboret.*

Alciat. Embl. 18.

Quo loco citare potuit nobile illud Alciati Emblema, quod sub Iani bifrontis figura in Prudentiæ symbolum fecit, sic inquit:

Iane bifrons, qui iam transacta, futuraque calles,

Quique retro sannas, sicut & ante, vides:

Te tot cur oculis; cur fingunt vultibus? an quòd

Circumspectum hominem forma fuisse docet?

Macrobi. 1. Saturn. cap. 7.

Vbi benè Claudius Miroes ex Macrobio addit, hunc certè Regis optimi Typum esse, qui cum cæteris præsit, debet etiam prudentia aliisque virtutibus cæteros (ut & iam Nos supra diximus) antecedere, & ut Plautus ait, etiam in occipitio oculos habere. Neque alia ratione Ægyptios oculum in Sceptro Regio in suis Hieroglyphicis designasse, quàm ut in Principibus summisque Regibus, maximè Prudentiam, tanquam Reip. vigilantem, & prospicientem oculum esse, significarent. Et quod Sol in cælo, qui oculus Mundi dicitur, id Princeps in populo præstaret, & multitudinis oculus esset.

Plaut. in Aulularia.

Hortus Apoll. in Hierogl.

Saaved. post alios, in Id. Polit. pag. 497.

Quod adeò verum est, ut ubi Caput his sensibus, hacvè prudentia viget, & concreditum sibi munus perfectè, ut oportet, exercet, populis tactus dumtaxat remaneat, ut in nostro Emblemate addimus, hoc est, parendi & exequendi imperata necessitas; neque expediens cordatis viris censeatur; ut multum is de suo iudicio, consiliove præsumat. Eaque propter Spartani, teste Plutarcho, litteras ad usum tantum discabant, reliqua omnis disciplina erat, ut populi benè parerent, & in pugna vincerent. In idemque respiciens Tacitus: *Vnum esse docuit Reipublica Corpus, atque unius animo regendum.* Et Salustius: *Patres valere decet consilio, populo supervacanea calliditas est.*

Plutarc. in Apoph. Lacon.

Tacit. 1. Annal. Sallust. in Catilin.

Dio lib. 41.

Et cum, vel Dione docente, Natura duas res, eademque salutes, humano generi comparaverit, ut alij cum imperio essent, alij ei subicerentur, nihilque sit, quæ citra hæc vel minimo queat spacio perturbare; iam apparet, quanta erit in Republica perturbatio, si membra capiti non obediant, sed potius capitis officium usurpare conentur, sic ipsum, seque ipsa, pariter pessundantes, non secus, atque inhumano contingeret corpore, si vel à suo capite discederent membra, vel ipsa inter se præscriptas sibi à Natura functiones non observarent, ut præclaro illo, sanisque vulgato Apologo ventris, & reliquorum membrorum, docuit Menenius Agrippa, plebem à Patribus discedentem, eius vi in concordiam reducens, ut latius, post Livium, alij plures Scriptores recensent, totam Politicam in eo contineri dicentes.

Livius lib. 2. Sen. de ira, lib. 2. Hæticam. lib. 6. & alij, apud Me in 2. to. de Ind. gub. lib. 1. c. 4. n. 78. & seqq. Canone. in Aphor. Polit. 1. tom. pag. 181. Delri. in Adag. fact. 2. to. pag. 397. Plut. in vita Agis, & Cleom. in princ.

Et alio, non ita obvio, & ad rem nostram magis spectante, Plutar-

chus,

chus, de dracone, cuius fabula refert; disidentem à capite caudam, vicissim postulavisse, ducere, neque perpetuò illud sequi. Accepto ducatu, cum ipsam vexatam fuisse, quòd stultè iter instituerat; tum caput lacerasse, quòd membra cæca & furda sequi cogeretur contra naturam: *Idemque cernimus (subdi:) multis, qui Remp gesserunt populariter, accidisse; cum enim multitudini temerè iactanti addixissent se, neque revocare post, neque sistere potuerunt confusionem.*

22 Et certè, semper hæc, & alia damna suboriri, si schisma in Politico Reipublicæ corpore interveniat, optimè noster Magister Marquez scriptum reliquit, inter alia D. Pauli locum expendens, quo monet: *Ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem sollicita sint membra.* Et quemadmodum omnes benè facient omnia, si is qui imperat rectè imperet, ut Populum Romanum Imperatori Alexandro Severo respondisse Xiphilinus commemorat: *Omnes rectè faciunt omnia, quia tu rectè imperas.* Sic ex a diverso, secundùm Hieronymum Ossorium, si in Republica quilibet suum gradum non servat, officiumvè non facit, nihil rectè, nihilque ornate fieri potest, sed omnia perturbari, & commolceri necesse est.

Marq. in Gubern. Christ. 1. par. pag. 173.

D. Paul. 1. ad Corinth. 12. 25.

Xiphil. in Alexad. Severo.

Ossor. lib. 1. de Reg. inst.

23 *Tunc quippè (iuxta D. Thomæ doctrinam) est perfecta Civium Congregatio, quando quilibet in suo statu debitam habet dispositionem, & operationem: sic enim officium est stabile, quando partes eius sunt benè sitæ. Sic de Politia contingit, quæ firmitatem habet, & perpetuitatem, quando unusquisque in suo gradu, sive officialis sit, sive subditus, debite operantur, ut sua conditionis requirit actio, &c.*

D. Thom. lib. 4. de Regim. Princip. cap. 23.

24 Quòd D. Thoma non citato, Ioannes Saresberiensis his etiã verbis non inelegantius expressit: *Tunc etenim totam Reipublicæ Corpus roboris sui integritate vigeat, tunc optima compositionis specie venusabitur, & elegantis pulchritudinis decorem induet, si singula locum tenent sortita decenter. Si fuerit officiorum non confusio, sed distributio. Hoc ita, si optimam vivendi ducem naturam sequimur. Sed nunc, quod Medicorum est promittunt fabri, Medici fabrilis tractant, & officium Præsidentis à venatoribus, & humilioribus officiis, aut etiam maleficiis mutuatur; & privatorum temeritas, aut disciplina ignorantia, se audet publicis officiis immiscere.*

Saresberiens. in Policrat. lib. 1. c. 3. & lib. 5. c. 2. & seqq.

25 Denique, quod in nostro Emblemate pingimus, & relatæ Nostrarum Partitarum leges prolixius enarrant, de mixti Corporis Regni cum suo Rege ac Capite unione, & qualiter, ad imitationem humani, unum corpus constituant, & se inter se mutuis officiis & auxiliis iuvare debeant, non minùs certum, quàm apertum est, & à Politicis omnibus ita passim probatum, & illustratum, ut supervacanei laboris censeferi possit, in eo retractando verba consumere. Sed adhuc illa Senecæ omitti non possunt, quibus tunc, tam Romani Imperij, quàm aliorum ruinam minatur: *Quando ab hac unitate discesserint, Populusque impositos sibi à suo capite frenos abruperit, vel aliquo casu discussos, reponi sibi passus non erit. Hæc unitas & hic maximi Imperij contextus, in partes multas disiliet: idemque huic urbi dominandi finis erit, qui & parendi fuerit. Idem Principes Regesque, & quocunque alio nomine sunt tatores*

Senec. lib. 1. de Clem. cap. 4.

status publici, non est mirum amari, ultra privatas etiam necessitudines. Nam si sanis hominibus publica privatis potiora sunt, sequitur utique, quod ebarior sit, in quem se Respublica convertit. Olim enim ita se induit Reip. Cæsar, ut diduci alterum non possit, sine utriusque pernicie, nam ut illi viribus opus est, ita huius capite. Ille enim est vinculum per quod Respublica coheret, spiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt; nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda, si mens illa Imperij subtrahatur:

----- Rege incolumi mens omnibus una

Amisso rumpere Fidem.

Virg. 4. Georg. lo-
quens de Apibus.

Canonh. in Aphor.
Polit. 1. tom. pag.
213.

Petrus etiam Andræas Canonherius, eandem similitudinem pre- 26
mens, inquit, quod sicut in corpore humano partes sunt sibi mutuo
auxilio, ac in primis caput protegunt, ac defendunt, quia ab eo singu-
larum salus dependet: sic in Republica cives Magistratum ac Prin-
cipum defensionem capere debent, & carmina hæc ex quodam incer-
to Poëta subponit:

Est corpus, quod in his viget inviolabile terris:

Robore membra valent, consilioque Caput.

Poscit opem pia membra Caput, nec membra recusant:

Mutuus hic demum consolidatur Amor.

Fit, fieri longo nequit ut quod tempore tandem,

Cur? Capitis curam nam Deus ipse gerit.

Quàm benè dum Caput est saluum, salva omnia membra;

Ergo ut vivatis, membra fovete Caput.

Morus in Epigr.
pag. mihi 212.

Et potuit etiam adducere elegantius adhuc Epigramma Piissimi 27
ac eruditissimi Thomæ Mori, qui de eodè argumento agēs, sic habet:

Totum est unus Homo Regnum, idque coheret amore,

Rex Caput est; Populus cætera membra facit.

Rex quot habet ci-ves (doler ergo perdere quemquam)

Tot numerat partes Corporis ipse sui:

Exponit populus sese pro Rege, putatque

Quilibet hunc proprij Corporis esse Caput:

Alex. Sever. Imp.
in L. non tantū 25.
C. de appell. quam
è Græcotraduxit
Alciat. lib. 1. dis-
punct. cap. 16.

Atque hinc est, ut Bonus Princeps non solum subditorum calami- 28
tatem solari, sed illam, quoad fieri possit auferre ac refarcire debeat,
& Alexandri Severi Imperatoris celebrem illam legem sequutus: *Nō
minus in cura, eorum, qui reguntur, libertatem & utilitatem, quam obe-
dientiam, & benivolentiam habere.* Eisdem ipsos tanquam Caput to-
tis sensibus, totis nervis, ac consiliis iuvans, regens, ac dirigēs, & Chri-
sti exemplo, in illorum doloribus, & languoribus Chirurgum ac Me-
dicum agens, qui, ut D. Chrysof. inquit: *Pro natura melior quicquid, quam
quicvis Medicus, curator erat hominum mancorum ac membris captorum;
nam qua arte corrigi nequibant, solatio ipsa ac mira providentia usus, re-
creabat, siquidem, nec claudicationem, nec cecitatem illi ipsi sentiebant;
tanta in eos huius cura, & studium exercebat, ut calamitatem ipsam mini-*

D. Chrysof. super
Iob cap. 29.

mè viderentur experti. Nostra autem aetatis homines, videntes etiam ea eos faciunt.

29 Quemadmodum alia ex parte Populus ipse, in suo Principe amando, protegendo, obediendo, & modis omnibus inserviando, nullum studium, nullumque officium omittere debet. Hoc enim pacto, ut rectè Marcus Antonius Petilius animadvertit, illud Salomonis implebitur, dum in unius hominis sapientia, totius civitatis sapientiam, & salutem positam dixit: Et hoc nodo (quem ipse Petilius Gordianum, seu Herculanum fuisse inquit, & à Rege Nostro Ferdinando Catholico in hunc sensum pro symbolo, aut insigni gestatum) omnis Reipublicæ nexus, foelixque & durabilis status continetur ac conservatur, dum sic Princeps Regnum, & Regnum Principi; Caput membris, membraque Capiti, mutuis officiis, & auxiliis se invicem vincunt, ac vincuntur, & alij alijs opitulantur, ut veluti insolubile, ac difficile indicatu sit, quis cui plus præstet, aut debeat, ut Græco quondam illo Epigrammate notabatur, de Claudio, humeris cæci gestato, dum ille hunc suis oculis dirigebat, & hic illum sanis pedibus commodabat. Ex quo Alciatus sub lemate, *Magnaum auxilium*; hoc Emblemata formavit:

*Loripidem sublatum humeris fert lumine cæcus,
Et socij hæc oculis munera retribuit:
Quo caret alter uter, concors sic præstat uterque,
Et socij hæc oculis munera retribuit.*

30 Ex quibus & alijs Marquez noster concludit: *Que es menester que Rei, i Reino se traigan en ombros.* Et in idem tendens D. Chrysostomus addit, ex eodem Capitis officio, quod in Rege agnoscimus dimanare, ut quemadmodum solum caput reliquorum artuum plagas luget, ita Rex, Caput gentium, pro ærumnis, & calamitatibus subditorum sibi hominum, torqueatur, misereatur, & lachrymetur, ut & D. Paulus se pro suis discipulis, & Ecclesijs, quarum Caput erat, fecisse testatur; & Calsiodorus de suo Theodorico passim prædicare conspicitur. Quibus addo colophonem ex Seneca, qui idem officium Capitis, non minus scitè, his verbis expressit: *A capite bona valetudo: inde omnia vegeta sunt, atque erecta, aut languori demissa, prout animus eorum veget, aut marcescit. Et erunt civis, erunt socij, digni hæc bonitate, & in totum orbem recti mores revertentur.*

Petil. de mun. Princip. lib. 4. c. 3.

Eccles. 9. 15.

Alejar. Embl. 160.

D. Chrysoft. epist. 29. ad Roman. Euseb. in Theop. pag. 551.

D. Paul. 2. Cor. 11. 29.

Calsiod. lib. 6. epist. 24. & lib. 10. ep. 17

Senec. de Clem. lib. 2. cap. 2.

Vita Regum, quasi Textentis.

EMBLEMA XIV.

*Stamina cur Celsa dabimus texenda Corona.
Cur Regis manibus stamen secernit arundo?
Expediunt radios digiti, pedibusq; citatum
Ardet opus, doctosq; movet per fila lacertos.
Rex de amet Textentis opus, Regnoq; regendo
Brachia mens, oculus vigilant, quando omnia lustrat.*

COMMENTARIUS.

NENDI, texendique artem Palladeni, alio nomine 1
Minervam dictam, instituisse, vel ex Fastis Ovidij
discere possumus, ubi ait:

*Pallade placata lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.*

Quæ, cum etiam Armorum, & Litteram Dea nuncupetur, nemo mira-
bitur, si ut has, illam quoque artem Regibus applicemus.

Præsertim cum textoria operatio, ac simul telæ præcisio, non semel 2
in Sacris Litteris vitæ hominis, brevitatique eius assimilatur; sic enim
apud Isaiã legimus: *Præcisæ est velut à texente vita mea, &c.* & apud Io-

bum:

Ovid. 3. Fast.

Isaiæ 38. 12.

bum: *Dies mei velocius transierunt, quam a Texente tela succiditur, & consumti sunt absque ulla spe.* Et appositè quidem, nam filà, quibus vita hominum textitur, torquent, nent, & præcindunt tres ille Parcæ, quas hac de causa Apuleius, *Textrices*, Alij Sorores Ianificas, Deasque fatales appellarunt, humanæ vitæ stamina dispensantes; ut latè Lilius Giralduſ, & Natalis Comes ostendunt.

Iob 7. 8.
Apulei. in Alin. ad reo, lib. 6.
Giral. de Dijs gen. syntag. i. Nat. Comes in Mytholog. pag. 207. & seqq.

3 Nos, nostro hoc Emblemate, Reges Textoribus similes facimus, non tam ob ius vitæ, & necis, quod Parcarum instar in subditos habet, quàm ad Apothegma Christianissimi Galliarum Regis Henrici IV. respectum habentes, qui, ut Petrus Matthæus in suis narrationibus refert, sapiùs dicere solebat, Regis vitam & officium, eiusdem esse conditionis cum vita, & officio Texentis, quoniam uterque in ministerio sive opere suo, quod valdè est laboriosum, nimis attentus, & assiduus esse debet, ut potè quod omnem omninò hominem desideret. Simul quippè Texenti brachiis, & pedibus operandum est, oculis ad telam intendendum, totaque animi contentione de tot filis uno eodemque tempore curandum, unus enim rumpitur, alter alibi hæret, seu implicatur, & si forcipe utens, eandem fortè transversam agas, totam telà, quam fueras orfus, dissolves, & inutilem reddes.

Pet. Matth. in narrat. 1. par. pag. mli. hi 65. & 66.

4 Quod post Possidonium describens Seneca, curare debere Textorem ait: *Quemadmodum alia torqueantur fila, alia ex molli solutoque ducantur; deinde quemadmodum tela suspensis ponderibus rectam flamen extendat, quemadmodum subtemen insertum, quod duritiam utrimque comprimenti trama remolliat, spata coire cogantur & iungi, quia, ut ait Ovidius:*

Senec. epist. 90. ad medium.

*Tela iugo iuncta est, flamen secernit arundo
Inseritur medium radiis subtemen acutis,
Percusso feriunt insecti pectine dentes.*

Ovid. 6. Metam.

5 Prout pariter in Regis vita mureque cõiungit, qui omnes sui Regni partes animo complecti, omnibusque author esse debet, ut alibi dixit Staius Papinius:

Omnia namque animo complexus, es omnibus Author.

Stat. in Epiced. Patricij.

Et in omnia oculorum aciem dirigere, simulque manus ac pedes admoveere opus est, & tota mente pluribus, eisdemque divisis emergentium negotiorum filis, divisim etiam intendere. Vnum puta filu in Hispaniam diducens, in Italiam alterum: alterum in Galliam, aut ultiores Indiarum provincias, non omitta interim cura eorum, quæ domi pace belloque geruntur, aut disponuntur. Quorum si aliquod fortè rumpatur, summo studio, ut statim nodetur, altervè eius loco adnectatur, curadum est, ne si secus fiat, vel tota tela rumpatur, vel minus aptè sibi cohzreat, & universus labor propter quamlibet incuriam frustretur, & finis, tot mediis curisque exoptatus, consequi nequeat. Exemplo Virgiliani Palinuri, qui in mari, non de die solum gubernabat, sed ipsa nocte:

Virg. Enclid. 4.

*----- Clarumque affixus, & hærens,
Nunquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.*

Lucian. in Dialog.
quom. hist. scrib.
& in Icaro menijs.

Quarum sanè rerum multiplicatam, & sæpè implicatam sollicitudinem, in suo Iove, licet satyricè, aut ironicè pungit Lucianus, uno in loco dicens, qualiter nunc Equestrum Thracum terram aspiciat: nunc autem rursus ad Myssorum terram oculos deflectat; rursusque ad res Romanorum seorsim aspiciat, & statim in Persas se se convertat. Et in alio, quomodo det vota proponentibus, iurantibus, aut foedera ferentibus, operam; quomodo de augurijs ac divinationibus audiat, fumumque & orationes sacrificantium, remque divinam facientium, accipiat; rursusque omisis his, ventis & horis mandet, quæ facere debeant: *Hodie apud Scytas pluito, apud Lybes fulgurato, apud Græcos ningito. At Tu Borea spira in Lydia. Tu Note quiesce; Zephirus Adriani undas concitet. Tum in Cappadociam grandinis mille modij dispergantur.*

Plin. Iun. li. 2. ep. 8.

Et seriora percurrentes, si, vel Plinius Iunior, privatus homo, & privatam adhuc vitam agens, ad nostram veluti textrinam respiciens, arctissimos negotiorum laqueos, quibus distinebatur, abrumpere cupiebat, si solvere negaretur: *Nam veteribus (inquit) negotiis nova accedunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quasi catenis, manus indies occupationis agmen extenditur. Quid de Regibus ac Principibus multarum gentium dicere, aut sentire poterimus, in quibus, & de quibus, merito hac de causa dicere Seneca potuit, Magnam servitutem esse magnam fortunam, nec licere sibi quicquam arbitrio suo facere: Adienas, addens; sunt tot hominum millia, tot disponendi libelli, tantus rerum ex toto orbe accurrentium congestus, ut possit per ordinem suum Principis animo subici, erigendus ipse es, ex quo se Caesar orbi terrarum dedicavit, sibi eripuit, & siderum roratio, qua irrequieta semper, cursus suos explicant, nunquam illi licet, nec subsistere, nec quicquam suum facere, &c.*

Senec. de Consol.
ad Polyb. cap. 26.

Plin. in Paneg. ad
Trajan.

Cui loco (quem iam latius expendi in Emblematis duodecimi Commentario) mirè alter Plinij Iunioris arridet, qui suum Trajanum maximè vel ex eo commendat, quod *velocissimi sideris more, omnia inviseret, omnia audiret, omnia curaret, & undecunque invocatum, statim, numen velut, adesset; instarque refectionis existimaret, mutationem laboris.* Prout & in suo Theodosio Latinus Pacatus, eandemmet sententiam his verbis expendens: *Gaudent profectio divina perpetuo motu, & iugè agitatione se vegetat eternitas: & quidquid homines vocamus laborem, vestra natura est. Ut in defessa vertigo cælum rotat, ut maria aëstibus iniquita sunt, & stare Sol nescit: ita tu Imperator, continuatis negotijs, & in se quodam orbe rediuntibus, semper exercitus es.*

Lamprid. in Iuliano.

In hasque ipsas sedulas Principum attentiones, & assiduas occupationes respicit illud, quod Iulianus Imperator, amicis de Imperio gratulantibus, respondit, ut Lampridius commemorat: *Cæpit purpurea mors, & Parca violenta. Nihil me amplius affligit, um puto, quam ut occupatio inteream;* & Alfonsi Regis Neapolitani, & Aragonum Primi, qui referente Antonio Panonmitano, quibusdam in Regibus multum laborem culpantibus, dixit: *Naturam Regibus manus non dedisse, ut eas prorsus otiosas esse spernent.* Cum potius certum sit, rectèque à Petilio & Lainez animadversum, nunquam debere Reges se ita dili-

Panorm. de dict.
& fact. Reg. Alfon.

Petill. de mun. Prin.
cip. lib. 1. c. 32. in
fin. Lain. in Privat.
Christ. pag. 5 24.

gentes, ac vigilantes putare, quin & diligentiores ac vigilantiores esse oporteat, si vel se ipsos inspectet, vel populū, cuius meritis & necessitatibus, ut alibi Cicero ait, officia eorū licet sit magna vincuntur; & à quo, in harū curarum & sollicitudinū præmiū, ut iā supra ex Socrate, & alijs retulimus (& latè & elegāter Noſter Eusebius Nierēbergius prosequitur) Principatum accipiunt, non ut sui ipsorum curam habeant.

Cicer. lib. 1. fam. epist. 8. & lib. 6. epist. 4.

Euseb. Nieremb. in Theopol. lib. 1. par. 2. c. 2. ex pag. 329.

10 Vnde Tacitus eos notat: *Qui hæc Principatus premia putant, ut libido, ac voluptas penes ipsos sit: robur ac dedecus penes omnes.* Et Seneca docet, quod, ut quidam Sole & exercitatione, & cura, corporis diē ducunt, Athletisq̄e utilissimum est, lacertos suos roburq̄e, cui se unidicaverunt, maiore temporis parte nutrire: ita & illis, qui animum ad rerū civiliū certamen parant, in opere esse, non potest non esse longè pulcherrimū. Et cum utiles se efficere civibus, mortalibusq̄e propositum habeant, simul & exercentur, & proficiant, qui in medijs se officijs posuerunt, communia pro facultate administrantes.

Tacit. 1. hist. c. 30.

Senec. de Tranq. cap. 3.

11 Quam obligationem agnoscens Marcus Aurelius Imperator, ut Dio in eius vita recenset, nihil dicere solebat, nihil scribere, aut facere negligenter, sed attentionem Noſtri Textoris veluti præoculis habens, vel in minimis rebus diem sæpè numero consumebat; quod existimaret, non decere Imperatorem temerè, & properè quicquam agere. Si quid enim prætermisisset, vel in minimis rebus, non putabat se in cæteris caluniam effugere posse.

Dion. & Xiph. in M. Aurel.

12 Eandemq̄e sentiens, & describens Rodericus Calagurritanus, durissimum officium Regis dixit: *Quoniam non vascat tempus Principi, satisfacturo fortunæ omnium, providentique communi. Duorum, vel trium liberorum educatio occupat totum pectus paternum, licet amor illud capax faciat, & expandat curis. Quomodo tot millium capitum procuratio non innumeris curis Regum tandet pectus?*

Roder. Calagurr. lib. 1. Spec. cap. 2.

13 Rex enim Pater orphanorum est, Sponsus viduarum, Deus pauperum, Satelles divitum, Oculus cæcorum, Manus mutilatorum, Supplementum necessitatum communiū, Votum universorum, Amor omnium, Numen mortale. & in hoc primum æternum debet imitari, quod æternè curet, vigilet, amet, agat, id est, benè agat, benè texat, benè fila telæ Regni sui disponat & premat.

Euseb. ubi supra.

14 Vnde æquè atque in alijs sapienter (Panormitano testante) Alphonſus, Aragonum Rex, sæpè numero peroptabat, ut popularium suorum unusquisque Rex extitisset, quo demum illi, utpotè experti, cognoscerent Principum occupationes, & curas.

Panorm. lib. 3. de dict. & fact. Alph.

15 Discant igitur Reges quantum sit bonum publicum, cum ei summus honos hominum dedicetur, eiusq̄e ponderi, ut cum Seneca loquar: *Non magis sibi caput incurvare licere, quam illi, si quis modo est fabulis traditus, cuius humeris mundus innititur.*

Senec. de Consol. ad Polyb. cap. 26.

16 Quod si fortè soli ipsorum humeri ad res tantas ferendas non sufficiant, nec tot nostræ telæ filis attendere possint, Fidelium hoc Ministrorum oculis, & manibus suppleant iux-

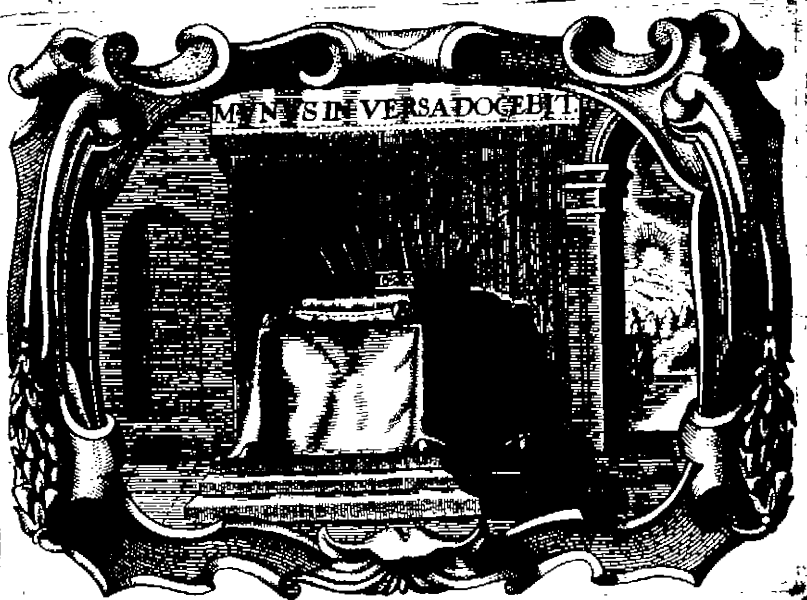
ad Pison. ibi, *Sed non fessa laborat.*

hoc Ministrorum oculis, & manibus suppleant iuxta ea, quæ commodius infra dicemus.

Infra Embl. 54.

Munus inverfa docebit.

EMBLEMA XV.

*Regnorum custos, Regumq; insigne triumphis
Æthra repercusso durum mucrone fatigat;
Spicula summa sit um renovent, Diademata acuto
Cuspide truncari cernes, capitifq; cruore
Membra infecta, suis telis stimulante Corona,
Sollicitare Animos, curaq; animare prementi.
Tanta molis inest Regi Diadema coruscum.*

COMMENTARIUS.

Tertulian. in lib.
de Corona militis.

DRISCIS Seculis observarunt Gentiles, Deorū suorū imaginibus Diademata, & Coronas imponere, ut Tertulian. refert, Pherecidis Poëtæ Tragicæ, & Diodori Siculi auctoritate suffultus, qui tradunt, Saturnū omnium primū, deinde verò Iovē post devictos Titanas, Corona redimitū fuisse. At postquā elatae ac superbæ hominū mentes maiora de se ipsis animo cōcipere cōeperūt, Reges ipsi, ac Supremi Principes primū extiterē, qui honorē hunc, antea Dijs solis dari ab hominibus solitū, sibi adrogātes, aureas Coronas ipsi quoque, in amplitudinē Maiestatis, & gloriæ suæ argumētū gestare cōeperūt; easdē prius in fasciæ modum tēporibus alligātes, quæ propriè *Diademata* dicebātur, postea quæ eisdē fascijs varij generis seu formæ Coronas prætexentes; sed frequentius radiatas desuper ac spiculas, ut ostenderēt, Principes radiatū Solē repræsentare, sive ex ipsorū fulgē

ti Mæstare radios tanquã ex Sole procedere, ut latius ex scrijjs Alexandri Neapolitani, & aliorũ librũ colligere licebit, & præcipuè ex Carolo Paschaliõ, qui doctum librũ de Coronis scripsit, & Iacobo Bosfio, qui memorat, Davidẽ fuisse primũ apud Hebræos, qui Coronã ex capite Meichom Amonitarũ Idoli abstrahens, quæ aurei talẽti podo erat, ac gemmis pretiosissimis exulta, sumtuosissimã ac splendidissimã ex ea sibi Coronã contrui curavit, subdens, an ob hoc facinus, aliquod peccatũ incurrerit? Nos, nostro hoc, ut vides, Emblemate, aculeatã cudimus, quod licet iã præoccupatũ à Ioanne Horoscio Covaruvia, & novissimo, nuperq; nobis (Heu) desideratissimo D. Didaco Saavedra Fajardo videri possit, dũ sub eiusdem Coronæ pictura, pariter illius orera commentatur, in eo tamen differimus, quod illi Corona utcumq; depicta, illam fugiendam esse docere intendunt, ad vulgatum illud Anonymi apud Valerium Maximũ respicientes, qui ea considerans, Coronam huni fortè iacentem, vel sibi oblatam, tollere noluit, inquiens: *Tollat te, qui te non novit*; qui sanè (ut benè quidã Modernus observat) vel ob hoc tale dictũ, præclaro nomine dignus erat.

4 Quo etiã usus videtur Antigonus, apud eundẽ Valerium, & Stobæũ: qui cũ Diadema Regiũ sibi traditum accepisset, prius quã capiti imponeret, dixisse fertur: *O nobiliũ magis quã felicẽ pannum, quem si quis penitus cognoscat, quã multis sollicitudinibus, periculis, & miserijs sit refertus, ne huius quidem iacentẽ tollere vellet.* Quod fortè occasione fecit Adagio *Tollat te qui te non novit*; cuius, ex Quintiliano, & alijs mentione facit Erasmus, inquiens, concinnè usurpari solere, si cum, cuius dolos iã nobis notos significamus, etiã cadentẽ, & in periculis positũ, erigere, vel iuvare nolimus, ne ab eodem iterum decipiamur. Horoscij autem Carmen ex quo hoc magis constat, sic habet:

*En el suelo tendida la Diadema,
Con un sentido mote, i elegante,
El que nõ te conoce, te le vante,
Vistosa, i de provecho harã una Emblema:
La qual salio de la bondad estrema
De un Varon tan Entero, i tan Constante,
Que dixo, quando yã tenia delante,
I en sus manos la Insignia mas suprema:
O Venda mui mas noble que dichosa,
Si alguno por ventura conociesse,
Quan llena estã de asan, i desconfuelo,
Viendote tan pesada, i trabajosa,
Aunque tendida, i à sus pies te viesse,
No te osaria le vantãr del suelo.*

5 Saavedræ quoque Symbolum in idem recidit, ut ex eius Commẽtatione apparet, & ex præfixo lem̃mate, *Fallax bonum*, quod ut apparet, ad dictum Antigoni respicit, & simul ad illud Senecæ Tragicĩ:

Alex. & Tiraq. 2.
Genial. c. 19. Carol. Paschal. de Coronis, Bosfius de Cruce lib. 6. c. 19. Horozc. Emble. lib. 1. ex pag. 95. Beyerl. verb. *Coro* n. 1, & de radijs agẽs Caram. de insign. Hispaniæ, ex pag. 224.

Horozc. lib. 2. Emble. 33. pag. 65. Saavedr. in Ideis Polit. Empref. 20. pag. 127.

Valer. Max. lib. 7. cap. 2. Eras. in Apoph. lib. 6.

Ioan. Caramuel de insign. Hisp. pag. 131.

Valer. sup. Stobæ. ferm. 47.

Quintil. lib. 6.

Eras. in Adagij pag. mihi 618.

Senec. in Oedipo.

----- Ofallax bonum,
 Quantum malum fronte quàm blanda regis,
 Vt alta ventos semper excipiunt iuga:
 Imperia sic excelsa fortuna subiacent.

Strada in Symbol.
Reg.

Neque abest illud aliud Elisabethæ, Angliæ Reginæ, apud Octavium Stradam, quæ se ipsam stantē, Sceptro, & Diademate ornatam, & columnæ hærentē, pingi fecit, cum hac inscriptione: *Stanco Riposo, & Riposato affanno.* Atverò Nos, licet ipsum idē argumentū premere destinemus, nullo alio ex dicto vel facto melius ac verius anxias & pungentes Regnantium curas colligi, vel detegi posse insinuare intēdimus, quàm vel ex ipsis radijs, sive spiculis, quibus suas Coronas ornare, ac circumdare solent, quæ sanè si inverterentur, eisdē magis pungerent, & vexarent, vel calcariū intar, ad susceptū manus attēius obeundū, animos adderent, atque hoc nimirū est, quod adiecto lemmate significamus, *Manus inversa docebit*, Albani Spinafati vestigijs hærentes, qui in suo Politismo, sic habet: *Nec immerito Regum Coronas aculeatas, & spinosas effingunt, seu tristificas, & anxiferas. Est enim Principatus cum summi laboris, & periculi, tum magna cautionis, & servitutis, &c.*

Spinaf. in Polit. lib.
1. cap. fin. fol. 36.Saaved. super pag.
121.

Et ob hanc causam, non sine causa, Saavedra noster dicere potuit, Diademata illa, sive fascias, de quibus diximus, Coronis subpositas fuisse, non tã ad Maiestatem denotandã, quam ad tēpora confortãda, & veluti ab aculeis superminentibus, aut verius superminantibus, defendenda, & in hunc sensum illud Zachariæ explicat: *Ponite Ciðarim munda super Caput eius.* Quod æquè alijs Coronis aptari poterit, quæ non radiatæ, vel aculeatæ, sed veluti turratæ, seu turribus circumdatæ, olim à Regibus portari etiã solebant, in modū urbis moenibus cinctæ, ut Fr. Ioannes à S. Maria, & alij recensent. Nam & his, ut ipsi quoque tradunt, nihil aliud designabatur, quàm Reges, totis humeris, toto vertice, Regni sui urbes ac molē sustinere debere, unde in libro Sapientiæ dicitur: *In veste Poderis, quã habebat, summus Sacerdos, totus erat orbis terrarum;* & Portatores orbis à Iobo appellantur, dū inquit: *Deus cuius ira nemo resistere potest, & sub quo curvantur, qui portant orbē,* & à Græcis *Basilei*, quasi bases ac fundamentū sint, quibus sua Regna nitantur ac sustineantur. Quæ omnia, quàm validum ac confortatū caput requirant, quàmque anxios, & oneratos Reges efficiant, qui sub tanto pondere gemunt, nemo non videt. Et vel Moyses satis expressit, cum ad Deū à quo in Ducē ac Gubernatorem populi sui electus fuerat, sic dixit: *Cur afflixisti servum tuū? Cur imposuisti pondus universi populi basius super me. Numquid ego concepisti omnem hanc multitudinem, aut genui eam, ut dicas mihi, Porta eos.* Cæterum, ut ex multis variorum Aucto-

Zachar. 3. 5.

Sæcta Maria in Pol.
lit. Christ. pag. 19.
Pined. & alij statim
citandi.

Sapient. 18. 24.

Iob 9. 13. ubi latè
Pineda de hoc no-
mine, & de nomi-
ne *Basius*, idē de
Reb. Salom. pag.
112.Moyses Num. 11.
1.

Senec. in Thebaid.

rum sententijs, & exemplis, quæ miseram hanc, duram & laboriosam dominandi fortem ostendunt, selectiora subnectam, à Seneca Tragico ordiar, qui non contentus, hoc bonum fallax, & subdolum appellasse in loco supra relato, in alio, nullam graviolem pœnam. In graviorum scelerum punitionem à Dijs dari posse, scriptum reliquit, sic Pollynicen, & Iocastam loquentes inducens:

Pollyn. ----- Sceleris & fraudis suæ

Pœnas nefandas frater & nullas ferat?

Iocaf. Ne timeas, pœnas solvet, & quidem graves;

Regnabis, hæc est pœna.

11 Rurfus idem alibi, & veluti de his spinis, Capita Regum pungentibus loquens, sic inquit:

O Regnorum magis fallax

Alia ex alijs dura fatigat,

Fortuna bonis, in præcipiti

Vexatq; animos nova tēpestas,

Dubioque nimis excelsa loco

Non sic Lybicus Syrribus equor

Nunquã placida Sceptra quietē

Furit, alternos volvere flu-

Certam-vè sui tenuere diem.

Etus.

12 Tiberius etiã Imperator, ut Tacitus refert, cum ab amicis rogaretur, ut Imperiũ susciperet, is illos increpitabat, ut ignaros, quanta bellua esset Imperiũ. Coactus tandẽ conquereretur, sibi miseram, & onerosã imponi servitutẽ. Quo etiam nomine Regnũ donavit Seneca inquit: *Magnam servitatem esse magnam fortunam.* Et Seltucus, sive ut alij tradunt, Antiochus, qui, ut post Stobæũ, tradit Erasmus, pariter ac Antigonus, de quo supra, frequenter dicere solitus erat, paucis notum esse, Regum aut Magistratum quantæ sint curæ, alioqui nullum inventum iri, qui Regum Diadema humi proiectum tolleret.

13 Quinimò ipse idem Antigonus, Macedonũ Rex, ut apud Plutarchum, & Elianũ comperimus, cum cerneret filium suũ, se violentiorẽ, & immodestiorẽ erga subditos gerere: *An non (inquit) novisti Fili, nostrum Regnum nobilem sive splendidam esse servitutẽ.* Quo ut Plutarch. subdit: *Nihil dici potuit cordatius. Nã Princeps non minus de servitute cogitur Populo, quã populus Principi; nisi quod Princeps id facit cũ dignitate, alioqui revera mutua servitus est. Et qui id nõ approbat, is verè mibi videtur, neque Regẽ, neque civem nosse, sed tyrannicam vitã potius agere.*

14 Saturninus etiã Imperator, easdem Imperij curas, & onerosam laboriosamque servitutẽ agnoscens, cum à suis purpurã Imperatoriam indueretur: *Nescitis amici, nescitis (inquit) quid mali sit imperare. Gladj nostri impendent cervicibus, imminent hasta, timetur hostes, comites formidantur, non ad voluptatẽ cibis, non iter ad authoritatẽ, non ad studium arma; dein omnibus placere adinaton, id est, impossibile est. Senis bello inhabilis, Juvenis furiosus habetur, Nam quò Imperatorem me cupitis, in mortis necessitate me trahitis. Sed habeo solatium hoc mortis, solus perire non poterò.* Quibus in verbis ob oculos habuisse videtur, illa quæ de Hierone Sicilia Tyranno Xenophon refert, in lato illo colloquio,

15 quod cũ Simonide habuit, de privata vita Regiæ in omnibus præferenda; vel potius Damoclis historiã à Suida, & alijs relatã, qui cũ à Dionysio Tyranno Sicilia, cuius mense dapes & lautitiẽ nimis invidebat, sub Solio, in Regia mense sedere iussus, & opipare invitatus fuisset, esse tamẽ ex filo pendente, in eius caput directo, tantũ metũ horrorẽq; percipit, ut ex Solio effugere, & nihil de prædio sumere voluerit, sic à Dionysio edoctus, qualis esset Regũ lautities. Quod respicit illud Horat.

Idem Trag. 8.

Agam.

Tacit. 1. Annal.

Senec. de Const. ad Polyb. cap. 26.

Stob. serm. 46. Erasmi. lib. 6. Apop.

Plut. in Apoph. Ælian. lib. 2. de var. hist. Sancta Maria ubi sup. pag. 41.

Vopiscus in Saturnino.

Xenophon. in vita Hieronis, sive de Regno.

Suid. in diction. verb. Damocles;

Orat. 3. carm. Od.
14

*Districus ensis cui super impia Non acivum citharaque cantus
Cervice pendet, nō Sicula Dapes Somniū reducēt; somnus agreſtiū
Dulcem elaborarunt ſaporem. Lenis virorum, &c.*

Perſ. Satyr. 3.

Et Perſij: *Et magis auratis pendens laquearibus enſis,
Purpureas ſubter cervices terruit.*

Horosc. lib. 2.
Embl. fol. 671.

Et noſtri Horoſcij Emblema ex eadem hiſtoria deſumptum, quod etiā inter ſua collocavit Florentius Sconovius, cum lemmate, *In miſeram Tyrannorum vitam*, ſic inquit:

Sconov. Emb. 26.

*Miſer Tyrannus, cuius enſis imminet
Dependulus cervicibus:
Medijs in undis arct, & pluma leves
Non elaborant ſomnulum;
Mentis tumultus ſubmovere turbidos,
Non gaza, nec liſtor valet.*

His concinit Mapheus Poëta, eaſdem curas, & erumnas, quæ Reges tangunt, & angunt, hiſ deſcribens carminibus, valdè noſtro Emblematis coherentibus:

----- *Heu triſtia Regni*

*Munera, quæ baud parvo conſtant, heu grandia rerum
Pondera, quæ nunquam placidam permittere quietem,
Nec requiem conſerre queunt, Heu ſortis acerba,
Et miſeræ Regale decus, Magnoque timori
Suppoſitos Regum caſus, paciſque negatos.*

D. Chryſoſt. ad Phi-
lip. 5. homil. 66.

Et adhuc magis ad rem, & de Diademate, & Corona noſtri Emblematis agens, D. Chryſoſtomus, ſic non minùs verè, quàm eleganter ſcribens: *At nec Rex vitam curis ſolutā vivit: ſed multis moleſtijs atque angoribus refertam. Non enim ad Diadema ſpectes, ſed ad ſollicitudinem procellam, unde illi tumultus maximus exoritur. Non ad purpurā, ſed ad animam ipſa purpura nigriorem. Non aequè Corona ligat caput, atque animum ſollicitudo. Non ad ſatellitum numerum ſpecta, ſed ad agritudinum multitudine: nullam enim privatam domum, tot curis abundantem reperias, quàm Regiam.*

Eraſm. lib. 5.
Apophteg.

Quod benè ſentiens, & in ſe ipſo expertus Antiochus, ut Eraſmus enarrat, cum à L. Scipione, ultra Taurum montem, ſubmotis Imperij finibus, Aſiam provinciam, vicinalque ei gentes amiſſet, gratias egit Populo Romano, quòd magna parte curarum per eos liberatus eſſet. Intellexit quippè vir prudens, unius hominis animum, quamvis vigilantem, non poſſe tot negotijs parem eſſe, quot Regnum, præcipuè magnum, in ſe habet.

Plut. in lib. numi
ſeni ſir. Ger. Reſp.

Et eſt etiam memoria dignum, ad eaſdè curas cognoscendas, & exaggerandas, id quod Plutarchus de Philippo Macedonum Rege commemorat, qui cum in Regione amœna admodum, caſtra ponere paraſſet, nuntiareturque, illic foenum iumentis deeſſe: *O Dÿ (exclamavit) qualis eſt hac vita noſtra, quam etiam ad aſinorum commoditatē inſtitue-*

re cogimur. Quinimò ex sententia Alfonsi Regis Aragonum I. apud Antonium Panormitanum, peior Regum, quàm asinorum vita iudicata fuit. Ei namque cananti, cum senex quidam importunus, & garrulus suis petitionibus obitreperet, hæc gravis querela excidit: *Melioris est conditionis asinos, quàm Reges. Illis enim parcaut domini cum pascuntur, his nemo.*

Panormit. de dict. & fact. Alfons.

20 Sed adhuc magis gravis fuit altera alterius eiusdem Regni Regis Pijssimi Ioannis I. qui, ut ex Lucio Marineo Siculo refert Maiolus, in mortis articulo, hanc Imperiorum & Principatumum vanitatè, & infitas ei curas & sollicitudines passus, quas passus, miseros eos esse exclamavit, qui ad Principatum aspirant, qui divitias opes, & nimios honores affectant, & post alia sic addidit: *Nam mihi misero, quid Regnum, quid honores, quid obsequia plurimorum contulerunt? Quid? Labores scilicet magnos, & multa corporis & animi pericula subiit, nec unquam etate longa potui mihi dies aliquot videre bonos. O me miserum, & infelicem, qui tam serò fallacem mundum cognosco. Qui vitam certè vixisse multò meliorem, si non Rex, sed agricultor fuisset.*

Marin. lib. 8. rer. hist. Maiol. tom. 2. Canicul. colloq. 7.

21 Vnde iam satis patet, ni fallor, quàm sit certum, & memoria dignū illud Senecæ verbum: *Speciosa & magna contra visentibus, cum ad pondus revocata sunt, fallunt.* Cum tot aculeis & spinis scateat Corona, quæ primo ad spectu florida esse videtur, & anxium ad eò atque angustū sit Regale quodlibet Imperiale vè Diadema, quòd vulgò sub Augusto nomine commendatur. Quapropter bene Incertus ille dixit, qui dixit:

Senec. epist. 66.

*Nolo caput cingat gemmanti fascia vitæ,
Aut oculo signet divite gemma manum:
Gemma gelu, Diadema cinis, flos perfidus ostrum;
Qui negat ornari, pulchrius ornat honos.*

Incert. ap. Caram. de insign. Hisp. pag. 230.

22 Et melius D. Augustinus, vel à Christo Domino ac Servatore Salvatore què nostro, ob hoc ipsum, quòd in mundi Regem eligebatur, Crucem pro Sceptro, & Spinas pro Diademate necessario portari debuisse, his elegantissimis verbis agnoscit: *Quod verò Isaac ipse sibi ad inmolandum ligna detulit, & in hoc Christum Dominum figuravit, qui ad locum passionis Crucem suam portavit. De quo Mysterio multò ante dictū fuerat per Prophetam, & erit inquit Principatus eius super hamerum eius. Tunc enim Christus Principatum super eius hamerum habuit, quando Crucem suam admirabili humilitate portavit. Non incongruè Crux Christi significat Principatum; nam per ipsam & diabolus vincitur, & totus mundus ad Christi notitiam, vel gratiam revocatur.*

D. Aug. serm. 71. de temp. tom. 20.

23 Ergo, ut tandem finiam, & hanc de Coronis commentationè, coronidis loco aureis Nazianzeni verbis exornè, & claudam: *Reges & Imperatores Purpuram vercamini. Cognoscite quantum id sit, quod vestra Fidei commissum est. Quantum circa vos Mysteriū. Orbis universus manus vestra subiectus est, Diademate parvo, atque exiguo panno retentus. Supera solius Dei sunt; infera autem vestra etiam sunt. Subiicitis vestris Deo vos prabet: liceat enim audacius aliquid dicere: cor Regis in manu Dei est. Hic Imperium vestrum sit, non autem in auro, & in exercitibus, &c.*

D. Nazianz. orat. 27.

Splendor Mendax!

EMBLEMA XVI.

*Exterior nivea satiatur calce Colossus,
 Et læve aurata fronte superbit opus;
 Cratitiae sed enim circumstant pectora cæsta,
 Clavorumq; intus specula saxa rigent.
 Heu mendax Regum splendor, qui mille doleres,
 Mille sub aurato nurice demna tegis.*

COMMENTARIUS.

NON solum Regia Capita Corona, ut vidimus, angit, & quos fastigat, fatigat; sed idem etiam arbor, totus, in toto Principum corpore reficit, si ipsi; ut debent, toti, suo muneri intendant, & totius Regni latinitiam, pacem, opulentiam, securitatem, & ut verbo dicam, vitam, mortemvè, ex sua cura pendere cognoscant. Hæc enim (Authore Festo) inde nomen sumit, quod cor exedat, aut urat, & ita in præcordia intima penetrat, & inter ea occupat, ut bonos, in his quæ benè agere debent, malos, propter ea quæ malè gesserunt, & bona quæ facere omisserunt, semper anxios, & sollicitos habeat.

Quod, ut ipsis magis magisque innotescat, superiori Emblemati, hoc, ex Colossi Forma Figuravè deducto, addere volui. Omisissimisque mul-

tis, quæ de harum Statuarum nomine, origine, mole, & ingenti magnitudine dicere possem, & apud Plinium, Vitruvium, & alios, qui laudè de eis agunt, videre licebit, Lucianum referre contentus ero, qui mihi præcipuè ad illud configendum ansam præbuit, aptissimè, in uno ex suis Dialogis, Reges eidem Colossis æquiparans, quos quidem exterior magnitudo, splendor, & nitor, visendos, admirandos, & suspiciendos hominibus facit, cum tamen interius extratibus, clavis, sudibus, spartis spinosisque alijs, & pungentibus fragmentis ac ramèntis compacti sint. Eius verba sic habent: *At res ipsius miser scibat, qui prægrædibus illis Colossis viderer persimilis, quales vel Phidias, vel Miron, vel Praxiteles fabricatus est. Etenim illorum quisque, quo ad ea qua foris apparent, Neptunus ipse est, aut Iupiter mirificè decorus, auro eboreque compactus; & aut fulmen, aut fulgur, aut tridentem fusciam dextra sustinent. Caterum si immisso capite, quæ sunt intus inspicias; videbis vices quosdam, paxillos, & clavos introrsus prominentes, neque non vimina cuneosque, & picem sublitam, & aliam id genus deformitatem intrinsicè inhabitantem. Omitto recensere formicarum, mustelarumque vim, quæ nonnunquam in eis mansitant. Huiusmodi quædam res nimirum Regnum quoque videtur. Quid primo loco tibi referam Mycille? Vtrum metus, curas mordaces, suspiciones, odium, quo Regem prosequuntur, qui cum illa vivunt, insidias, atque ob eam rem somnum rarum, & hunc quidem per tenuem, ac plenas multas insomnia, cogitationes perplexas, spes semper improbas? An curiam penuriam, & occupationes, iudicia, expeditiones, edicta, scædæra, consultationes? Quibus rebus fit, ut ne per somnum quidem aliquare suavi frui liceat. Verum ut omnibus de rebus, solus dispiciat necesse est, milleque negotia sustineat, &c.*

3° Hactenus Lucianus, qui eandem similitudinem eiusque applicationem, vel mutuavit, vel cerè mutuari potuit a Plutarcho, qui in libello, quem contra in eruditum Principem edidit, exteriorem Colosso splendorem, & interiorem inanitatem, vacillantemque stabilitatem, elegantissimis verbis ostendit, quorum alio loco mentionem faciemus.

4° Erasmus etiam in suis similibus, licèt nec Lucianum, nec Plutarchum citet, utrumque tamen sequens, & veluti ad nostrum Emblemata respiciens, ita in eodem argumento versatur: *Vt Colossi foris insignes. Dehinc aliquem representant, intus pleni luto, clavis, sordibus; ita Rex purpura, equis, auro, satellitio magnificus, in animo nihil habet præter sordidas affectus, & inscitiam. Statua magnitudine, moleque sua librantur, & consistunt: at Reges stulti, subvertuntur.*

5° Idemque in Idolis contingere, rectè Daniel Propheta Regem Nabuchodonosorum admonuit, sic inquit de Idolo Bel, quod adorare præceperat; *Ne erres, ò Rex, iste est enim intrinsecus luteus, forinsecus aureus.* Vbi benè Noster Gaſpar Sanctius, stultos homines vana sapè specie decipi inquit, & fucato splendore, qui alienus est, & artis lenocinio rebus interdum vilissimis inductus. Splendebant Idola ab externo cultu, quia inaurata, aut pretiosis integumentis inducta; cum tamen interius marmor esset, aut lignum, aut etiã lutum, & argilla vilis,

Plin. lib. 34. cap. 7.
Vitruvius lib. 2.
Plut. in vita Alex.
ubi de Colosso,
quem Dinocrates
ex monte Atho facere voluit: Guillel. de Choul de Dijs Gent. pag. 214

Lucian. in Dial. de somno, vel gallo.

Plut. de Princip. in erud. Nos infr. in Emblem. 26.

Erasm. in similib. fol. mihi 5.

Daniel. 14. 6.

ex qua Idolum conflabatur. Sic Reges, quos Purpura, quos Diadema, quos Maiestas, & exterior nitor verendos facit, lutei planè erunt, si luteum spiritù habeant, & minùs foelices & invidendi censendi erunt, si spinas, clavos que, & assiduas curas, quibus interius constant, & assidue præmuntur, introspeciamus.

Senec. in Hercul.
Oeth.

Vnde Tragicus valdè in nostris terminis inquit:

*Cespes, Tyriv mollior ostro
Solet imparvidos ducere somnos:
Aurea rumpunt tecta quietem
Vigilesque trahit Purpura noctes.
O, si pateant pectora Ditur,
Quantis intus sublimis agit
Fortuna metus, Brutia Coro
Pulsans fretum mitior unda est.
Aurea miscet pocula sanguis.*

Boet. lib. 4. Met. 2.

Quem sequutus Boëtius, ita inquit:

<i>Quos vides sedere celfo Solij culmine Reges, Purpura claros nitente, Septostribus armis:</i>	<i>Detrahat si quis superbi Vani tegmina cultus, Iam videbis intus arctas Dominos ferre catenas.</i>
---	--

Quod sumerè potuit ex illo Euripidis:

*Vultu Tyrannis est quidem latissimo,
Intus dolores sed foivet gravissimos.*

Socrat. apud Sto-
bæum Serm. 46.

Et Socrates interrogatus, An Rex Persarum foelix esset, se id nescire respòdit, quia nunquam cum eo congressus erat, neque cognoscebat quali esset animo præditus. Quasi diceret, non à Diademate, non à vasis aureis, aut civitatibus, aut à terris, aut ab alijs hominibus, vel nominibus, foelicitatem obvenire, metrivè debere, verùm unicuique à se ipso, & sub ipsius interno animo.

Panvin. in vita A-
drian. IV. & Mar-
cel. II. Lycos. in
Aph. pag. 694.

Et de Adriano IV. Romano Pontifice Onuphrius Panvinus, & Lycosthenes memorant, quòd aiebat: *Neminem esse miserabiliorem Romano Pontifice, conditione eius nullam miseriorem, totius eius vite letitiã, amaritudinem esse. Cathedram Romani Pontificis esse spinosam, iter undique confertum aculeis, pondus tanta mois, ut robustissimos premat, & confringat humeros. Et quòd horum verborum, post longum in prandio silentium, recordatus aliquando Marcellus II. Papa, manu mensam percussit, dixit: Non video, quomodo qui locum hunc altissimum tenent, salvari possint.*

Innoc. in cap. I. de
off. deleg. in 6.

Quam etiam pungentem & urgentem in Romanis Pontificibus curam, non minùs graviter expressit Innocentius VIII. inquit: *Officij Nostri debitum, remedijs invigilat subditorum, quia dum eorum excusamus peccata, dum scandala removemus ab ipsis, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace. Et in reliquis Regibus, & Imperatoribus Seneca, in loco iam sæpè citato, ubi eos qui populis præsent, non sibi,*

Senec. de Consol.
ad Polyb. c. 26.

sed illis vivere ait, & pro cunctorum salute excubare debere.

9 Quod etiam adeo extulit Plinius Junior, ut post Commemoratas sui Trajani graves, & laboriosas curas, & sollicitudines, eidem, vel flere posse, non licere, inquit, ut possit multos flentes audire, cum tamē lachrymæ soleant mœstis animis aliquod solamen concedere, iuxta illud Ovidij:

*Flesque meos casus, est quaedam flere voluptas:
Expletur lachrymis egeriturque dolor.*

10 Eaque propter Sapientes, apud Ammianum Marcellinum, definiunt, Imperium nihil aliud esse, quam curam salutis alienæ. Eamque, veluti mutua lege, subditis à Principibus deberi, in compensationē honorum, & tributorum, quæ ipsis præstant, benè & eleganter (post alios plures, qui de eodem argumento egerunt) Doctus pariter ac Religiosus Pater Eusebius Noriemburgus novissimè his verbis obiervat:

Quid est, cur post tantam reverentiam, fidem, amorem, gratiam, onerosa sit Maiestas, & fortuna gravissimum quid petitur, & grandius Regia magnitudinis, cura salutis publicæ, commune bonum, felicitas hominū, servitium Republicæ. Ad hoc tot honores, ad hoc tanta reverentia, ad hoc fides, ad hoc amor omnium, ad hoc Maiestas Regia; quod serviat Regno. Grandior & honorificentior titulus Principis est, servum esse publicum, famulum omnium, mansipium Republicæ, satellitem singulorum. Ad hoc supra omnes evectus, ut pro omnibus sit. Cum illo onere, quo datur, accipiat fortunam; namque & stipendia sui famulatus à Republica accipit. Tributa quid sunt, nisi salaria Principum? Quibus, instar aliorum famulorum, remunerari laborem Regum iustum & fas est.

11 Et quoniam spinosæ eiusmodi curæ, de quibus loquimur, sunt veluti propria & inleparabilis sarcina Principatus, non ineptè Petilius considerat, solam rhamnum, quæ tota spinosa est, inter arbores, Regum illis oblatum, acceperat. Et Christum Dominum, licet totus bonitas sit, ad sui tamen huc instructionem, spinea, quam aurea Corona uti maluisse, ut ex ipso insigni, Regum Regibus stylum agnoscendum proponeret. Cui considerationi valdè consonant verba D. Chrysostomi, Augustini, & aliorū, quæ in Commentario præcedenti recolui, & subobscura illa D. Pauli, dum de eodem Christo, sic inquit: *Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex ijs, quæ passus est, obedientiam, & consummatus factus est, omnibus obtemperans.* Quibus, ut doctè P. Ioannes Velazquez animadvertit, vel ab ipso Dei Filio, qui omnia novit, eo ipso quo in Principem futuri sæculi eligebatur, hanc regulam, hanc regendi artem, veluti addiscendam insinuat Apostolus, sua nō spectare commoda, nec sibi omnia velle, imò verò curis, laboribus, & doloribus premi, anxiosi, consumari, & sese tandem morti devovere, ut suis subditis esset causa salutis æternæ.

12 Atque hæc quidem de internis, & pungentibus curis eorum Regū, qui iustè, & legitime Regale Solium occupant, & occupatum pari iustitia Pietateque sublimant, tetigisse sufficiat. Nam si de alijs sermonem instituere velim, qui per Tyrannidem ad tantam Celsitudinem af-

Plin. in Paneg. ad Trajan.

Ovid. 4. de Tristib.

Ammian. Marc. lib. 30.

Euseb. in Thesp. 2. p. lib. 1. cap. 2. pag. 330. & 331.

Pet. de mun. Princip. lib. 7. c. 9. pag. 369.

D. Paul. ad Hebr. 5. 8.

Velazq. de Opt. Princ. pag. 366.

Plato lib. 9. de Re-
pub.

cenderunt, vel etiam legitime partā, impiè, iniuste, & tyrannicè moderantur, vix poterit dici, quibus curis, quibus angoribus diu nocu- que afficiantur, & affligantur, & quanto certius propriusque in ipsis Luciani, & nostri Colossi Typus verificetur. Quod graviter ac pluribus docuit apud Platonem Socrates, in suis de Republica libris, in hanc Gnomen tandem omnia prius dicta reducens: *Est igitur, etsi alicui haud videatur, is qui verè Tyrannus est, verè servus, maxime adulationis & servitutis, idemque adulator pessimorum: & re ipsa pauper apparet, si quis totam eius mentem possit inspicere, denique metus in omni vita plenas, agitationamque & angorum.*

Tacit. li. 6. Annal.
paulò post princ.

Ad quem locum, sive doctrinam, proculdubio respexit Cornelius Tacitus, dum de Tiberij tyrannide loquens, & qualiter facinora atque flagitia sua, ipse quoque in supplicium verterat; sic, ad rem nostram appositissimè ait: *Neque frustra præstantissimus Sapiaentia (id est Socrates) firmare solitus est, si recludantur Tyrannorum mentes, posse aspici laniatus, & ictus; quando ut corpora verberibus, ita se vitia, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. Quisquid Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris, sursumque ipse pœnas fateretur.*

Xenoph. in vita
Hieron.

Idem latius in suo Hierone profequitur Xenophon, illum, qui fuit unus ex Triginta Siciliae Tyrannis, fatentem inducens, se victum, somnumque timere, quod in his aliorum insidias vereretur; eademque ratione multorum satellitum, vel solum esse, reformidare; Pariterque spectacula, amores, & reliqua, quæ solent homines oblectare. Hinc tandem inferens, ex ijs omnibus rebus Reges multò minus delectationis capere, quàm privatos homines, qui quidem vitam mediocrem agunt, ac multò plures, maioresque molestias sentire.

Idem Xenoph. in
Dionys.

Quæ etiam, & maiora alia in se expertus fuit Dionysius, alter eiusdem Siciliae Tyrannus, cuius quidem spinosum pectus, tot curis, tot livoribus ac vicibus scatebat, ut eodè Xenophonte, atque alijs narrantibus, vel de propria filia diffideret, & in conclavi, ut sibi insidiantem, affervaret; lectum in quo dormiebat lara fossa circumdaret, capillum ac barbam carbone adureret, de filiabus non fidens, quibus primum hoc officium tradiderat.

Diction. Histor.
verb. Mithridates

Nota quoque est Mithridatis Ponti Regis historia, quem ædem spinæ, intimis præcordijs hærentes, in paricidium coniugis, sororis, matris, fratrum, triumque filiorum, totidemque filiarum, adhuc im- puberum, adegerunt, & venenum metuens, ne eo, ut meruerat, necaretur, se, eo assidue potu, præmunivit, & Martialis Epigrammati locus fecit:

Martial. epigr. 118
lib. 5.

*Profecit Epoto Mithridates sæpè veneno,
Toxica ne possent se sua nocere sibi.*

Lamprid. in He-
liogabal.

Et ut plures alios omittam, Heliogabalum pro multis adduxisse sufficiet, qui Lampridio narrante, suæ tyrannidis ac scelerum conficius, & qua sibi à Syris Sacerdotibus prædictum erat Biothanatum futurum, hoc est, violenta morte interiturum, ut etiam mors sua pretiosa

esset,

effet, & ad speciem luxuriæ, ut diceretur nemo sic perijsse, paraverat funes, biatta, & serico, & cocco in tortos, quibus si necesse esset, laqueo vitam finiret; paraverat & gladios aureos, quibus se occideret, si aliqua vis urgeret: paraverat & in ceraunis, & hiacynthis, & smaragdus venena, quibus se interimeret, si quid gravius immineret: fecerat & altissimam turrem, substratis aureis, gemmatisque antea tabulis, ex qua se præcipitaret.

18 Ut vel ex his discas, quàm cæco verberare, ut Poëta ait, eiusmodi Tyranni feriantur, qui malum, quod subditis faciunt, semper expectant; quàmque certum illud, quod de eisdem tradit Euripides:

*Tyrannidis verò perperam laudata,
Vulnus quidem incundus, interiora tristia sunt.*

Et Claudianus:

*Qui terret, plus ipse timet, fors ista tyrannis
Convenit. Invidiant claris, fortesque trucidant.
Muniti gladijs virvant, septique venenis,
Ancipites habeant arces, trepidique minentur.*

19 Cum tamen longè ijs melius honestiusque fuisset, hos metus, hæcque spinas tot imminentium periculorum abire, Imperium sibi creditum benè & suaviter exercèdo, & illud quod ipse idem Claudianus monet, quodque dignos Reges decet, præ oculis semper habendo:

*Sis pius in primis, nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos aequat clementia nobis.
Neu dubie suspectus agas: neu falsus amicis;
Ruinorum vè avidus: qui talia curat, inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
Non sic excubias, nec circumstantia pila,
Quàm tutatur amor. Non extorquebis amari,
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.*

20 Etenim qui ita non vivit, qui ita non regnat, non vitijs, non casibus, non morti ipsi subiectus, & denique omne gaudium ex sua bonamente promens, Regis nomine dignus esse non potest, si Senecæ Tragico credimus, ita hoc serio graviterque docenti:

<i>Regnum non faciunt opes,</i>	<i>Quem non lancea militis,</i>
<i>Non vestis Tyriæ color,</i>	<i>Non strictus domuit Chalybs.</i>
<i>Non frontis nota Regiæ,</i>	<i>Qui tuto positus loco</i>
<i>Non auro nitidæ trabes.</i>	<i>Infra se videt omnia.</i>
<i>Rex est qui posuit metus,</i>	<i>Occurritque suo lubens</i>
<i>Et duri mala pectoris.</i>	<i>Fato, nec queritur mori:</i>
<i>Quem non ambitio impotens,</i>	<i>Rex est, qui metuit nibilo</i>
<i>Et nunquam stabilis fautor</i>	<i>Hoc Regnū sibi quisque dat,</i>
<i>Vulgi præcipitis morvet.</i>	<i>Ec.</i>

Senecæ in Thyest.

Euripid. apud Camer in subcest. lib. 3. cap. 25.

Claud. in 4. Conf. Hon.

Claudian. supra.

Senecæ in Thyest.

Delrius in notis ad
Senec. sup. 1. tom.
pag. 383.

Quod perinde est ac si diceret, non posse liberis imperare, qui 21
non potest suis cupiditatibus modum ponere, libidines prius refrag-
nare, voluptates spernere, iracundiam tenere, coercere avaritiam, cæ-
terasque animi lates; & ut brevius dicam, qui illud eiusdem Senecæ
non observat: *Sivis exercere tibi utile, nulli autem grave Imperium, sub-
move vigia.*

Idemque ipsum Pentadius inter fragmenta Petronij, optime quo- 22
que his verbis edocuit:

*Non est falleris, hæc beata, non est,
Fulgentes manibus videre gemmas;
Aut testudineo iacere lecto,
Aut pluma latus abdidisse molli,
Aut auro bibere, & cubare croceo:
Regales dapibus gravare mensas.
Et quicquid Lybico secatur arvo
non una positum tenere cella:
Sed nullo strepidum timere casus,
Nec vano populi favore tangi,
Et stricto nihil estuare ferro.
Hoc quisquis poterit; licebit illi
Fortunam moveat loco superbus.*

Claudian. ubi sup.

Et Claudianus, etiam iterum, non minus eleganter admonuit, sic 23
inquires:

*Tu licet extremos late dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent;
Si metuis, si præva cupis, si duceris ira;
Servitij patiere iugum, tolerabis iniquas
Interius leges. Tunc omnia iure tenebis,
Cum poteris Rex esse tui. Proclivior usus
In peiora datur. Suadetque licentia luxum
Illecebrisque effrانا sævet; tunc vivere castè
Asperius, cum prompta Venus; tunc durius ira
Consultitur, cum pœna patet, sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse licebit,
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.*

Boët. lib. 3. Met. 5

Quibus ad stipulatur illud Boëtij, sic Tyrannos, de quibus loqui- 24
mur, admonens, qualiter debeant, & possint in veros Reges evadere,
& curas, quibus, ut dicimus, semper premuntur, à suis pectoribus, Co-
lossi nostri similibus, remove:

*Qui se vult esse potentem,
Animos domet ille feroces,*

*Nec victa libidine colla
 Fœdis submittat habenis.
 Etenim licet Indica tellus
 Longè tua iura tremiscat,
 Et seruiat ultima Thule;
 Tamen atras pellere curas
 Miser asque fugare querelas
 Non posse, Potentia non est.*

25 Et hoc qui non fecerit, sciat se veluti scopum ad univerforū mortalium odium esse propositum, nec diu in Imperio stare posse, cum tandem, quas intrinsecus patitur furias, quicquid sibi plurimum caveat, extrinsecus sit passurus, illudque Iuvenalis certissimum exper-

Iuvenal. Satyr. io.

*Ad generum Ceteris sine cæde & vulnere pauci
 Descendunt Reges, & sicca morti Tyranni.*

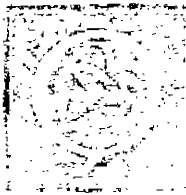
26 Quod elegantissimis verbis, Plinius Iunior ostendit, adducens exemplū Domitiani, intra arcana cubilia foedusque recessus, in quos timore, & superbia, & odio hominum agebatur, occissi, & Trajani, qui inter medios cives tutus, & hilaris versabatur, & sic inquit: *Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus, postquam eius non crudelitatis, sed amoris excubijs, non solitudine, & claustris, sed civium celebritate defenditur. Ecquid ergo discimus experimento, fidissimam esse custodiā Principis ipsius innocentiam. Hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere, frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate non fuerit: armis enim arma irritantur.*

Plinius Iun. in Panegy.

27 Idque ipsum de Nerone præfagit (& postea eventus edocuit) Seneca Tragicus, sive quisquis ille est, qui Octaviæ tragediam scripsit, hisce verticulis:

Seneca in Octav.

*Licet extruat marmoribus, & auro tegat
 Superbus aulam: limen armatæ Ducis
 Servent cohortes; mittat immensas opes
 Exhaustus orbis: supplices dextram petant
 Parthi cruentam; Regna diutius serant.
 Veniet dies, tempusque, quo reddat suis
 Animam nocentem sceleribus, iugulum hostibus,
 Desertus, & destructus, & cunctis egens.*

Regum vigilia.

EMBLEMA XVII.

*Servus Achaemenios ad publica munera Reges
Suscitat, ut primus mulserit ora sopor.
Quid iuvat, ò Princeps, pigra indulgere quieti?
Non regis, ut cesses, ut patiare regis.*

COMMENTARIUS.

QUAMVIS de indefinente Regum cura in suo munere exercendo, satis superque actum in superioribus videatur, adhuc tamen non abs re esse dixi, aliqua in praesentiarum subnectere, de eximia vigilia, seu vigiliantia, quae in ipsis desideratur, quò magis ad eam amplexendam expergiscantur. Quam veteres Aegyptij, ut Plutarchus refert, per oculum super Osiridis Sceptrum collocatù, significabāt. Sic insinuantēs, Reges, oculorum aciem semper intentā, atque apertam habere debere, & Sceptro, quae praeviderunt, vel prospexerunt, regere, & gubernare; & cum sint, veluti humani quidā Dij, ut eos Plato in suis Politicis vocat, indefinenter curare, ut omnium somnos sua vigilia tueatur.

Eadem etiam ratione alij apud Pierium Valerianum, Leonem eorundem Regum symbolum, sive hieroglyphicum esse voluerunt, non tam quòd hic cæteris animalibus dominetur, quàm quòd natura, veluti hoc munus praesentens, eum oculis acutissimis dotaverit (unde &

Plut. in lib. de Isid.
& Osirid,

Pier. in Hierogl.
lib. 1. pag. 2.

Græcis à videndi potentia nomen habuit) nec unquã omninò admittat soporem, sicuti Manethon tradit, in libro, quem ad Herodotũ scripsit. Quod tamen alijs per absurdum videtur, quibus Cœlius Rhodig. assentit, ex Aristotelis doctrina probantibus, nullũ esse animal, cui per petua vigilia sit. Cæterum in eo omnes pariter conveniunt, quòd leonum somnum parcissimum sumit, & tunc (ut Dorcades) apertis oculis cõquiescit, fortè quia est ei oculus per magnus, & incumbens ipsi pellis, siue palpebra, longè minor, quàm ut oculum totum valeat obtegere. Quod pariter in Regibus proprium esse debet, ut etiam cum dormiunt, vigilare credantur.

Rhod. lib. 13. cap. 18.

3 Huic rationi aliam addit Pierius, nimirum, inter reliqua animalia leonem solum esse, qui apertis oculis nascatur, indeque aptissimè vigilantiam, quæ in Regibus requiritur, designare. Cuius etiam consideratione habita, olim, præ templorum foribus tanquam eorum custos constituebatur, ut Orus Apollo his verbis ostendit: *Vigilantem, & sedulam hominem, & custodem, cum Ægyptijs volant ostendere, leonis caput pingunt, quoniam leo vigilans oculos claudit; eosdem cum dormit, apertos habet: quod quidem custodia atque excubiarum signum est. Unde, & non absque significatione, templorum claustris leones, qui sint custodum loco, appinxerunt.*

Pierius lib. 1. pag. 2.

Orus in Hierog. cap. 19.

4 Et ad hoc respexit Altiatus, dum vigilantiam & custodiã, per Gallum in editiori templorum loco positum, & leonem ad eorũ fores excubantem, in uno ex suis doctis Emblematis significavit, sic inquit:

Alciat. Embl. 15.

*Instantis quòd signa canens det Gallus Eoi,
Et revocet famulas ad nova pensa manus:
Turribus in sacris effingitur ærea pelvis,
Ad speros mentem, quòd revocet vigilem.
Est leo, sed custos, oculis quia dormit apertis,
Templorum idcirco ponitur antefores.*

5 Saavedra quoque Noster, ex eadem hac leonis natura & pictura, aliud symbolum fecit, sub lemmate *Majestate securus*, nisi quod in eo, magis Regum dissimulatione, quàm vigilantiam edocet. Et Græci per Noctuam, quam Palladi sacrarunt, eique adsidentem finxerunt, vigilantiam strenuo ac circumsperto Duci necessariã indicare voluerunt. Unde, teste Iustino, Hieroni Syracusanorum Regi, etiã num adolescenti, & prima prælia ineunti, Aquila in Clypeo, & Noctua in hasta cõsedit, quod ostentum, & consilio cautum, & manu promptum, Regemq; futurum significavit. Et in numis Constantini Noctua certitur, columnæ insidens. Adstant hasta, & clypeus, adiacete galea, cum inscriptione, *Principis Providentissimi Sapientia*. Unde Schoonhovius hoc Emblemata confixit, sub titulo, *Noctua Minervæ Sacra Noctæ vigent sensus. Hinc est, Sacra Minervæ Noctua, quæ triplici lumine nocte videt.*

Saaved. Emp. 45. pag. 298.

Iustin. lib. 24.

Scoonh. Embl. 18. pag. 52.

6 Frequentior quoque in eandem rem est, sed non contemnenda similitudo, ex gruibus sumi solita; inter quas, quæ reliquarum Dux est, noctu uno pede elato consistit, ac vigilar, in quo lapidem habet, ut

magis a topore arceatur, & grex reliquus secure formam sub Ducis in vigilia traducere possit. Quo Symbolo, cum inscriptione, *Non arceat qui cubitat*, usus fuit Henricus Rex Anglæ VII. ut memorat Octavius Strada, & postea Ferdinandus San-Severinus, Princeps Salerni, Magister Equitum Caroli V. ut refert Sylvester a Petrasincta, cum hac, *Officiam natura docet*. Nam et fructum, & exercitatio in naturam vertent, ut esset vigil. Etenimissime eodem utitur idem Florentinus Scocchiovius in Emblemate, cui fecit titulum, *Typus Regum, in subiectis carnalibus*:

*Excubias Dux sola gerit, pars cetera dormit
Tua spes infidos sperat ab hoste dolos:
Grus notas hinc Regem vigilans pro grege, quasi
Dormiat, incautum vesit et ille lupus.*

Qui omnes hoc ex Plinio immitte videntur, qui inter alia, quæ de gruibus memorat, sic habet: *Excubias habent æstivis temporibus. Excubitor latitans preesertim, qui laxatus somno, & accitatus, in deligentiam coarguit. Cetera dormiant, capite infra aliam conasto, & ternis pedibus insistent. Dux vicia præcipit suis, & præcipit. Cui loco hærens, Ego quoque ex hoc typo Emblemata paraveram, his versibus ludens:*

*Ecce grues rapidas in membris membra sopore.
Solæque in excubiis per vigil una sacer.
Te monet, o Princeps, retinens pede dectæ lepillam,
Per vigilem Regno contra erit esse gruem.*

Ceterum cum iam ab alijs præceptum cognoscerem, cordi fuit aliud ex historia Magni Alexandri formare, de quo Q. Curtius, & alij passim recensent, brachio extra lectum extenso comare solitum, cum pila in manu super pelvum ahenam, ut cadente pila, sonitu expergiscerent, sicuti de grue excubitor diximus, & Petrus Crinitus de eodẽ Alexandro, & de eius præceptore Aristotele, & de Iuliano Imperatore memorat, & qualiter noctem distribuabant. Sed tamen hoc quoque occupasse labrum Basillium, & inter sua Emblemata inseruisse, reperi, cum lemma: *Vigilantia Ducis*, & his terminibus:

*Turpe Duci totas somno perducere noctes,
Qui belli totum sustinet unus onus.
Sensit Alexander, quum ne violentia somni
Incautum opprimeret, languidior que quies,
Apposito iuxta super exortabat ahenæ,
Extentam globulo semi gravemque manum.
Qui daret elapsus sonitum, strepitusque sonoros,
Excussus stratis excuseretque sopor.*

Quare tandẽ, hoc, quod vides, Emblemata, ad idẽ infinitandum formavi, ex Regum Persarum consuetudine sumtum, qui licet alias in

Strada in Strada
Reg. pag. 47.

Petr. Sicut in Syn-
Sol. pag. 77.

Scocchiov. Embl.
cap. 67.

Plin. lib. 10. cap.
Plin. in lib. de
anim. lib.

Curt. lib.

Crinit. lib. 19. c. 1.

Basill. Embl. 31.

7

8

9

subditos sibi homines crudeliter imperarent, ut post alios Pontanus ostendit. Tamen Aristotele, Plutarcho, Briffonio, Coningo, & alijs referentibus, in more habuerunt, ut ab uno Cubiculariorum, summo mane ad thorum accedente, excitarentur, his verbis: *Surge Rex, & negotia cura, qua te curare voluit Mesorosmades, tuus Deus*, cognoscentes nimirum, hoc sibi ex suscepti muneris natura præcipuè observandum; & vel in proverbium illud Homeri transiisse, sic de suo Agamemnone verba facientis:

*Non decet ignavum tota producere somnum
Nocte virum, sub consilio, sub nomine cuius
Tot populi degunt. Cui rerum cura fidesque
Credita summarum.*

10 Qui idem summus Poëta, eandem ob causam, passim in sua Illiade Iovem, quoniam Divum Princeps erat, vigilantem semper inducit, bellorumque eventus disponentem, & quo pacto res sint tractandæ, interim Dijs alijs somnum agentibus. Et hoc ipsum sentiens Lucianus, has curas, & vigilias Regum latè prosequitur, & mutuatis prædictis Homeri versibus, de eodem Agamemnone ait:

*Quippè nec Atridem Agamemnona dulcis habebat
Somnus, multigenas versantem pectore curas.*

Ad quæ etiam alludit Silius Italicus, inquiring:

*Turpe Ducit totam somno traducere noctem,
O Rector Lybie vigili stant bella Magistro.*

11 Seneca quoque, sæpè iam in superioribus ad partes adductus: *Omnium domos Principis vigilia defendi debere, eiusque curam excubare pro salute universorum, nos admonet*. In cuius fortè imitationem Paulus I. C. de Præfectis vigilum agens, incendijsque extinguendis, quæ frequentius noctu contingunt, scriptum reliquit: *Salutem loci, nemini magis curare competere, quam Domino loci, nec alium sufficere ei rei, quam Casarem*. Prout Iustinianus à se ipso curatum testatur, dum dicit: *So noctes ducere insomnes, ut postea quietem præparet*; & Plinius Iunior de suo Trajano, sic inquiring: *Inde tibi parcas, & brevis somnus, nullūque amore nostri angustiis tempus, quàm quod sine nobis agis*.

12 Sanctus quoque Iobus, qui verus typus bonorū Principum dicitur, se summo mane surrexisse, & in civitatis portis constituisse ait, ad suum populum curandum & iudicandū. Quo loci Olympiodorus, hanc debere esse præcipuā Principum curam his verbis ostendit: *Tanquā Princeps quidam, & Magister ceteris ad virtutem, sic nec somno, nec ebrietatibus indulgebat: sed charitate commotus, de mane in plateis residebat, tanquam lex, atque effigies civitatis propositus*.

13 Legum quoque Custodes Plato vult noctu surgere, & Socrates Gubernatores in somno capiendo continentes esse, ut possint & tardè dormire, & ante diluculum surgere, & vigilare si opus sit. Sicque Agesilaus somno non domino, sed rebus servienti, utebatur. Epami-

Pōtan. in bell. Attic. 2. p. pag. 164.

Arist. lib. 1. Oecon. Plut. de doct. Arist. Briff. de Reg. Perfar. Coning. in Theat. Polit. 2. p. pag. 127.

Homer. Illiad. 2.

Lucian. in somnio, sive de Gallo.

Sily. Ital. in Tuc. 6.

Senec. ad Polib. c. 26. & lib. 1. de Clement. cap. 3.

Paul. in l. nam salutē, de offic. Præf. Vigil.

Iustin. in Præf. Nov. 8. in princ.

Plin. in Paneg.

Iob. 29. 7.

Plat. in lib. de leg.

Xenoph. in Agesil.

Herod. in Cōmo-
do.

Cic. in 2. Catilin.

D. Ambros. lib. 5.
Hexam.

Torres in Philof.
mor. Princ. pag.
408. & seqq.
Plin. in Præfat. ad
lib. de nat. hift. &
lib. 7. cap. 59. Ti-
raq. de poen. tēp.
causa 5.

Cantic. 5. 2.

D. Paul. ad Ephes.
5. 16.

Idem ad Hebr. 13.
17.

Marth. 24. 43. 25.
13. 26. 41. Marc.
13. 33. Luc. 12. 37.

& 21. 36. Rom. 13
11. Corint. 1. 15.

34. & 2. Tim. 4. 5.
& 1. Pet. 4. 7. & 5.

8. & c.

Laert. lib. 3. in Pla-
tone.

Plaut. in Rudent.

Erasm. in lib. de
instit. Princip.

nondas, Thebanis solutus comptantibus, solus vigil ac sobrius
arma lustrabat, & Vlpianus Marcellus à Commodo Imperatore adver-
sus Brittanos missus, Dux omninò vigilantissimus, quamquam som-
no alioqui resisteret natura, quò tamen magis id facere posset, inedia
perfecerat. Iulianus Imperator nocte dimidiata semper exurgebat,
& quoties voluit è vigilavit; & Georgius Castrius Scandenberg,
quo tempore Epirum cepit, duabus horis tantum per singulas noctes
somnia indulgisse fertur. Ciceroque de se ipso testatur, suo inconfula-
tu semper vigilasse, & providisse, quemadmodum in tātis, & tam abs-
conditis insidijs salvus esse Romanus populus posset.

Et Divus Ambrosius, historiam anserum tangens, qui Capitolium
ne à Gallis interciperetur, sua vigilia clangoreque servarunt: *Meri-
sò (inquit) illis debes Roma quòd regnas, Dij tui dormiebant, & vigila-
bant anseres, idèd illis diebus anseri sacrificas, non Iovi. Cedunt enim
Dij vestri anseribus, à quibus sciūt se esse defensos, ne & ipsi ab hostibus ca-
perentur.*

Rectissimè quidem omnes, cum in omnibus vita nostra vigilia sit,
quæ in ijs præcipuè viget, in quibus animus iniques opere patitur, &
illud Catonis monitum valeat:

Plus vigila semper, nec somno deditus esto:

Nam diuurna quies vitij alimenta ministrat.

Et ultra alia damna, quæ secum affert, in quibus referendis latè Ludo-
vicus Turrianus insidit, dormiens mortuo similis sit, & ut benè Plinius
considerat, & alia adducens ille librorum helleo Tiraquellus, dimid. ù
& amplius vitæ somnus hominibus auferat.

At certè longè rectius, ubi de Principibus agimus, qui tot tantis-
que negotijs, & rebus animum intendere debent, & cum sui Regni
Cor sint, pro toto Regno vigilare, & re ipsa illud Canticorum implere:
Ego dormio, & cor meum vigilat. Redimentes tempus, quoniã dies mali
sunt, ut aliàs Apostolus inquit, qui & ipse, hoc, non tam in vim consi-
lij quàm præcepti, omnibus iniungit, qui rationem sui muneris redde-
re debent, his verbis: *Ipsi autè per vigilant, quasi rationem reddituri,* ut
plura alia sacræ Scripturæ loca missa faciã, quibus eadem hæc vigilia
omnibus, qui alijs præpositi sunt, geminatissimè commendatur: *Nemo
quippè dormiens ulla re dignus est,* ut apud Laërtium divinus Plato nos
admonet. Cui veluti subscribens Plautus eandem sententiam aliquã-
to latius his verbis extendit: *Vigilare decet hominem, qui vult sua tem-
pori perficere officia, nam qui dormiunt libenter, sine lucro, & cum malis
quiescunt.*

Et de Principibus, & cum Principibus loquens Erasmus, idem ip-
sum sic eleganter commonefacit: *Non licet dormitabundum esse, qui-
clavo assidet: & in tantis rerum periculis stertit Princeps? Nullum ma-
re tam graves tempestates habet unquam, quàm omne Regnum assidèd.
Semper itaque Principi vigilandum est, ne quid erret, qui non nisi pluri-
morum pernicie delinquit. Magnitudo navis, aut mercium pretia, aut ve-
storum numerus, non facit elatiorem, bonum nauclerum, sed attentioem:*

ita bonus Rex, quo pluribus imperat hoc vigilantior esse debet, non insolentior, non sordolentior.

17 Et certè, quemadmodum apud Latinorum Poëtarum Principem, dum Palinurus vigilans navim gubernabat,

*Clarumque affixus, et herens
Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.*

Ipsa navis incolumis mansit; alit verò ubi Lethæo soporiferoque ramo conspersus:

*Vix primos inopina quies laxaverat artus,
Et super incumbens, cum puppis parte revulsa,
Cumque gubernaculo, liquidas proiecit in undas
Præcipitem, ac socios neque quicquam voce vocantem.*

Sic pariter, in hac hominum navi, innumera animæ in occasum trahuntur, nisi publicus ille Pulinurus èvigilet, sciatque ex sua cura totius navis salutem pendere; &, vel brevi illo tempore, quo somnum capit, corpus simul, & animum ad melius vigilandum gubernandumque disponere, & Antipatrum aliquem substituere, qui pro ipso tunc temporis clavum Imperij teneat, ut de Philippo, Macædonum Rege, Plutarchus commemorat, dum somnum, quem sumserat, excusans: *Tuto* (inquit) *dormivi, quia Antipater pro mihi vigilat.* Idemque Philippus cum interdum dormiret, Græci que ad feres convenientes, illum criminarentur: *Nolite admirari* (inquit Parmenio, apud eundem Plutarchum) *si nunc Philippus dormit: nam quando vos dormiebatis, ille vigilabat.*

Virgil. 6. Æneid.

Plutarch. in Apophthegm.

Idem Plut. ibidè.

Philostr. de vita Apol. lib. 5. cap. 1. in princip.

18 His addo ita propriam, & regendi muneri veluti insitam esse vigiliam, ut vel ex eius observatione Imperij Romani purpuram Vespasiano prædixerit, auguratusque fuerit Apollonius Tyaneus, ut Philostratus in eius vita, his verbis scripsit: *Postridis, Aurora iam exorta, veniens ad Regiam Apollonius, quidam Rex ageret, ex satellitibus quaesivit. Qui illum iam pridem surrexisse dixerunt, & tunc scribendis epistolis vacare, quo audito discessit Apollonius, Damidi dicens, Vir imperabit.*

19 Quod & ipsum Ethnicus veteres denotarunt, dum Pastorem (qualem Regem esse iam diximus) Argo Centoclo comparabant, ut sic nunquam illum ita somno sepeliri debere significarent, ut omnem sui gregis sollicitudinem deponeret. Et Plato inter suas leges, hanc omnibus quidem, sed Principibus tamen cum primis salutarè, & necessariam, præscripsit: *Quicumque vivere, & sapere cupit, maxime quam longissimo tempore vigilet, sola sanitatis commoditate servata: ad hanc verò non multo opus est somno, si bene assueveris somnis: Magistratus profectò in urbibus noctu vigilantes, hostibus terroris sunt.*

Sup. Embl. II.

Plato lib. 3. de leg.

20 Et sanè, ex eodem etià Platone narrat Plutarchus, apud Lacedæmonios gravissimas causas ad nocturnam conuentum reici solitas, & Græcis noctem à *Bene sapiendo*, nomen habere, quod existimarent, noctis vigiliam ad considerandum, & consultandum de rebus gravibus

Plutar. in Symposiac. dec. 7. prob. 9

Plaut. in Epid.

aptissimas esse, nullam quæ acriorem, nullam altiore cogitationem, quam nocturnam. Vnde Scopelianus Sophista; consortem Sapientiæ Dei noctem appellare solebat. Habet enim hominum mens in alto illo silentio, corporis sensibus iam feratis, aliquid divinitatis, si sese intenderit ad rerum sublimium speculationem, & ut Plautus in Epidico ait:

*De die sepè stulti vidi sumus, contra noctu,
Licet Senatum in corde con-vocare Consiliarium.*

Plin. Iun. lib. 9.
epist. 36.

Cui assentiens Plin. Iunior: *Mirè (inquit) silentio, & tenebris animus alitur, ab ijs, quæ avocant, abductus, & liber, & mihi relictus, non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem quæ mens videns, cum non vident alia.*

Erasm. in Adag.
pag. mihi 129. &
199.

Quod fecit, ut in Adagium transferit, *Noctū urgenda consilia, & In Noctē consilium*, in quorum exornationem alia tradit Erasmus, quibus Hispana nostra conveniunt; *Dormir sobre el negocio, Consultar la Almohada*, de quo Ælianum legere poteris. Idemque Aristophanis si-ve Cleantis lucernam adeo nobilem reddidit, ut apud eundem Erasmus habetur, & Demosthenem præcæteris commendavit. Quem Cicero affirmat, seriò doluisse, si quando ab artificibus antelucana victus esset industria. Et non est omittendum Iacobi Trentij rd Philip-
pum Secundum nobile dictū, dum inter alia, quæ Principibus & Magnatibus deesse consideravit, quamvis alioqui multa possideant, hoc unum esse dixit, quod nunquam Orientem Solem aspexerint, nec Auroræ & Matutini tempus suavissimos flatus, & saluæres effectus experti sint.

Ælian. de var. hist.
lib. 3. cap. 11.

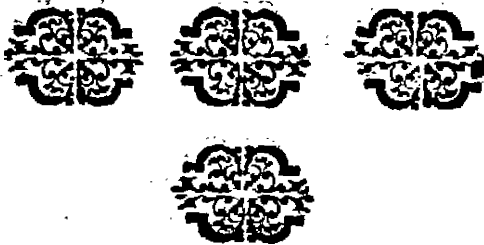
Eras. idē pag. 200.

Cicero. 4. Tuscul.

Ex quibus satis Principes cognoscere poterunt, quam illi malè se gerant, qui vel somno nimis per totam noctem indulgent, vel eiusdem vigilias, non publicis, ut debent, curis intendunt, sed stupris, adulterijs, comessationibus, alijsque vitijs, & oblectamentis: quibus Nero apud Petroniva Arbitrum integras noctes transegisse notatur, qui & ipse, illorum, non solum testis, verum confors, & Arbitrator fuit, ut latè Tacitus memorat.

Petron. in sat.

Tacit. lib. 16. Ann.

In Reges desides.

EMBLEMA XVIII.

*Rex agit in Scena frontem Diademate vinctus,
Et clamyde insignis Sceptra superba gerit:
Nil iubet, aut loquitur Tragici tenet inde Cothurni
Primas sed partes nuntius, aut famulus.
Regibus aptantur tot prisca ludicra Scena,
Qui nisi res agitent, nomen inane ferunt.*

COMMENTARIUS.

VM ergo, docente Seneca, *Officium sit imperare, non Regnum*; Regesque à Regendo dicantur, & unusquisque secundum etymologiam sui nominis vivere debeat, ut ex Sacris Canonibus Nicolaus Cusanus admonuit, merito post Aufonium, & Horatium Divus Isidorus scriptum reliquit, tamdiu quemlibet Regis nomen tenere, quamdiu rectè fecerit, & concreditum sibi à Deo munus impleverit. Quod idem valet, atque illud Divi Pauli: *Qui praesunt in solitudine praesunt*. Hoc est, ut pro commissis sibi populis eos labores, curas, vigiliaeque suscipiant, de quibus adeò latè in superioribus diximus, Sciantque magnam, qua se pollere credunt Fortunam, non in licentiam, sed in patientiam vertere, & Nomen Numenque suum, non tam honoris, quam oneris esse, non foelicissimi, sed vigilantissimi.

Senec. epist. 90.

Nicol. de Cusa lib. 5. exc. pag. 412.

Aufon. in Monof. Horat. lib. 1. epist. 1. Isidor. de sum. bono, cap. 98.

D. Paul. in epist. ad Rom. cap. 12. v. 8.

mi, non desidiaz, non otij, non superbia, non voluptatis, sed laboris, ac diligentia

Et cuiusdam Dei Opt. Max. representationis, quæ indefinenter in regendo gubernandoque orbe, quem condidit, exercetur, ut præclare Divus Augustinus, & Gregorius scribunt, & vel Horatius agnovit, dum canit:

*Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum: & urbes, regnaque tristia,
Divosque, mortalesque turbas
Imperio regit unus æquo.*

Quem Seneca Tragicus, Silius Italicus, & alij passim Poëtæ æmulari videntur, sed pius cæteris Boëtius, sic inquit:

*Sedet inter eà conditor altus
Rerumque regens flectit habenas,
Rex, & Dominus, Fons, & Origo,
Lex, & Sapiens, Arbiter Æqui,
Et quæ motu concitat ira,
Sistit retrahens, ac vaga firmat:
Nam nisi rectos revocans ortus
Flexos iterum cogat in orbes,
Quæ nunc stabiles continet ordo,
Dissipata suo fonte fatiscunt.*

Et virilem hanc, pro virili, in Regibus curam, & damna quæ pluri-
mi eorum omnibus retro sæculis passi sunt, quod eam declinaverint, adeò latè plures ex sanctis Patribus, & omnes Historici, & Politici Scriptores exaggerant, ut improbus planè censi possim, si in eis referendis, vel transferendis immorer. Quare contentus ero Plutarchi locum, & similitudinem eisdem ob oculos ponere, qui Reges desides sui que muneris, & conditionis oblitos, Tragicis comparat, quorum ne vox quidem ulla in veterum tragœdijs exaudiebatur, sed Sceptrum, & Diademâ præferentes, inane nomen representabant, & alij totius fabulæ Scenam agebant. Quam similitudinem hoc nostrum Emblema figurat, & Plutarcho non citato, sibi sumit Erasmus, addès, Græcè, tales Personas *Doriphoremata* dici, & Reges, ut & Nos facimus, hortans, ut ea, quæ verè sunt Regum, ac Principum agant. Et Pavoni, vel ob hanc causam Regnum à cæteris avibus denegatum, quod suâ tantum pulchritudine, & inauratis plumis contentus, seu conchyliatis, & versicoloribus, omnique firmate solutoribus, ut cum graphicè Tertullianus depingit, nihil aliud præstare, aut gerere soleat.

Agathias quoque, veluti ad hoc nostrum signentum alludens, æquè prudenter hæc in verba prorupit: *Non ex purpura, seu quovis amiculo, & extrinsecus, quæ visantur, alijs ornamentis, Regium nomen est cuiquam tribuendum; sed ei, qui aequitatem exerceat, nec decencia aspernetur, &*

D. Aug. lib. 5. de Trinit. c. 1. Greg. sup. Ezech. homil. 18. & lib. 2. Moral.

Horat. lib. 3. Od. 4.

Senec. in Hippol. Silius lib. 6.

Boet. lib. 4. de Cōsol. met. 6.

D. Aug. li. 6. cōtra Faust. c. 22. D. Brigitta in suis Revelar. lib. 8. c. 16. latè Pineda in Job cap. 29. ver. 5. Velazq. de Opt. Princ. ex pag. 374. Sancta-Maria in Pol. Chr. 1. p. c. 3. Saavedra Emp. 37. ex pag. 413. & omnino Ferdin. Perez de Guzm. en su Mar de historías, c. 172.

Plutar. in vita Lyland. & in moral.

Erasm. in sim. fol. mihi 4. in fin. & in Adagio *Tragicus Rex*, & in Adag. *Pis occipitio prior*

Tertull. in lib. de Pallio. c. 3. & in li. de Anim. cap. 33.

Agath. lib. 4. hist.

cupiditates his solùm rebus emetiatur, quæ animi stabiliunt sapientiam.

5 Et sanè cum vel Cicerone monente: *Hæsiunt virtutes Imperatoria, labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria in agenda.* Quas reliquæ comitantur, quia mirabili quodam nexu ac concentu se mutuò coniungunt, ut oprimè docuit Agellius, & ille Alter, qui dixit:

*Virtutes stabili sunt omnes fœdere nexæ,
Alteraque alterius diligit officium:
Pectore constanti iunctis ad vincula dextris
Mutua, præsiunt, & moderata colunt.*

Cicer. in orat. pro lege Manil.

Agel. lib. 7. c. 6. & lib. 19. cap. 2.

Henr. Oræns Icone. 35. virtutes cathenaræ.

6 Nescio equidem quo pacto Deo rationè sui muneris reddituri sunt Principes, qui ad hanc curâ non attendunt. Nam etsi non ignorem, nec inficier, Auxiliares aliorum manus ad tot subeuntium in Regnorum administratione negotiorum expeditionem valdè desiderari, ut alio loco dicemus, non ideò tamen, omnes qui benè sentiunt, omnimodâ ipsorum desidiam culpare, & carpere desinunt. Cuius improba Siren, si vel à priuatis fugienda est, ut Satyricus monuit, iam apparet, quid de Regibus dicere sentireque debeamus, de quibus verè dixit Catullus:

*Otiùm Reges prius, & beatas
Perdidit urbes.*

Infr. Embl. LIV.

Horat. lib. 3. sat. 3.

Catull. ad Lesbâ.

Et Philo Iudæus: *Quis fugit laborem, fugit felicitatem. A diverso, qui fortiter patienterque afflictates tolerat, ad Beatitudinem properat.* Cui convenit Epigramma illud Incerti Auctoris, inter Virgilij opuscula adtextum, ubi de littera Pythagoræ agens, sic habet:

Phil. Iud lib. 3. de vita Moyf.

*Quisquis enim duros casus virtutis amore
Vicerit, ille sibi laudem decusque parabit:
At qui desidiam luxumque sequetur inertem,
Dum fugit oppositos in cauta mente labores,
Turpis inopsque simul miserabile transiget ævum.*

7 Ac magis ad rem nostram, de Regibus loquens Divus Augustinus, cuius verba supra aliud agentes ad longum retulimus, qui tunc Reges se Regio nomine ac munere dignos ostendere, inquit: *Si in se impotent, & Imperij munia proprijs virtutibus exercent, & ornent: & hæc omnia faciant, non propter ardorem inanis gloria, sed propter ebaritatem felicitatis aterna.* Cui loco nunc alium, non minùs ad Nostræ Emblematis illustrationem conducentem, D. Chryfologi addimus, qui ita eisdem Reges ac Principes comuneret: *Si à Deo Potestas omnis; à Deo Rex etiam dispensationis Regia adeptus est dignitatem, rationemque redditurus est, si in nullo credita Potestatis excefferit mensuram: si Rex iustitiam custodierit: si aequitatem tenuit: si potestatem moderatus est: si misericordiam non omisit: si tenuit sic poderis sui libram, ut in neutram partem inclinaret. Si omnium curam gessit, si circũ ius procuravit quietem: si sic temperavit sensum, ut neque militi sufficientia decederet, neque tributarius lassaretur.*

D. Ang. lib. 5. de civit. Dei, cap. 24. de quò sup. Embl. 2.

D. Chryfost. ser. 26

Cōcil. Tolet. 40.
n. 65. pag. 360.

Plut. in Moral.

Blesens. apud Cau-
sin. in Polit. Sym-
bol. lib. 2. cap. 43.
pag. 95.

Basil. Imp. in Inst.
ad Fil. cap. 10. Pa-
norm. de dict. &
fact. Reg. Alphōs.

Resende in Vita
Ioann. II. Comin.
li. 3. pag. mihi 372.

Balth. de vias in
Sylvis Regijs, Syl-
va 1. pag. 11.

Idem in Comm.
ex pag. 53.

Gunther. in Lignr.
lib. 6. v. 7.

Mantuan. de Ca-
lam. suor. temp.

Et hæc eadem commonitio gloriosissimis Hispaniæ nostræ Re-
gibus traditur in Concilio Toletano X. ubi post multa, quæ de ipsis
obediendis, observandis, conservandisque dicuntur, veluti in horum
compensationem exposcit: *Vt moderati, & mites erga subiectos existi-
tes, cum iustitia, & pietate populos à Deo sibi concessitos regant, be-
namque vicissitudinem largitori Christo, qui eos constituit rependant,
Regnantes cum humilitate, & cum studio bona actionis.*

His addere licet aliam præclaram Plutarchi similitudinem, in-
quientis, quòd qui naudem gubernant, aliena voce iussuque utuntur:
sed qui Rempublicam gubernant, in se ipsis sapientiam habere de-
bent, ut benè regere possint. Et elegantissima verba Petri Blesen-
sis à Nicolao Causino relata, dum exponit, cur suum Iovem Creten-
ses sine auribus pingerent, quæ sic habent: *Qui dat divitias terra à Re-
gibus aurum non postulat, vel argentum; sed ut audiant causam populi; &
arguant pro mansuetis terra.*

Sed quoniam Reges aliorum Regum monitis, & exemplis magis
suaderi, & affici solent, simile documentum, eiusque sprete nocumen-
tum, in Basilij Imperatoris ad suum filium institutione, in Alphonfi
Regis Aragonum Primi, dictis, & factis in vita Ioannis Lusitani Se-
cundi, & in præclara Philippi Cominæ Historia, & in alijs passim li-
bris legere poterunt, quæ Ego quia obvia sunt, & brevitati consulo,
silentio prætereo, solum quemdam novissimum Auctorem Gallum
adiessisse contentus, qui eandem nostri Emblematis imaginem, sive
similitudinem premens, hanc desidiarum, quam exulare à Bonis, & Pru-
dentibus Regibus cupimus, Meroveis, antiquis, legitimis, & nobilissi-
mis eiusdem Galliæ Regibus incausa fuisse inquit, ut Regnum amitte-
rent, & vetustam seriem, translato in Capetos, & Pipinos Imperio,
novo sanguine conspurcarent, sic canens:

*Nil reliqui superest, qui solo nomine Reges
Vixerunt; quorum lasciva ignava quieti
Maestas famulans Meroveis abstulit ingens
Solemnes inter partum Diadema triumphos.*

Et postea in Commentarijs hoc idem pluribus alijs locis, & exem-
plis illustrat, Plutarchi, de quo agimus non omittens.

Quibus non incongruè illum alium Guntheri addere possumus,
qui suum Fredericum Imp. ob hanc curam in rebus agendis præcipuè
commendat, his verbis:

*Non tamen in tanta Princeps ignava quiete
Otia carpebat: credens hoc perdere tempus,
Quo nihil adiectum Regni proventibus esset:
Quamque alijs dederat Pacem sibi sponte negabat.*

Et extat apud Baptistam Mantuanum, elegantissima lectuque dig-
nissima Desidiarum descriptio, ubi postquam de damnis, quæ in corpore
generat, latissimè egit, sic de his quibus animum, & spiritum gravat,
prudentissimè loquitur:

Hæc fera ser-vilis, sanctæ fastidia vite
 Ingerit, & tardos ad clara negotia sensus
 Semifero languore premit, frigentia corda
 In-voluit gelido densæ velamine nubis:
 Nil nisi terrenis haustum de fecibus unquam
 Cogitat; Annales veterum, dubia inque futuri
 Temporis ignorat sortem; non ulla latentes
 Cernere naturas rerum, causasque tueri:
 Cura subit, subiecta oculis, vix aspicit, agrè
 Palpebras levat hærentes; humore tenaci
 Lumen habet: surdant aures, vox languida, sermo
 Barbarus, obscuro verba interclusa palato:
 Seminat infelix lolium, frigenisque papa-ver,
 Lethæisque rigat steriles humoribus hortos.
 Plumbea li-venti gestat connexa metallo
 Vincula, captivos hominis quibus alliget artus, &c.

Quæ sanè dâmma cum omnibus fugiendâ sint, iam apparet quid de
 Regibus sentire debeamus, qui pro omnibus agere, ut sæpe diximus,
 & satagere debent, & de quibus ubi se desidiæ & ignaviæ dedunt, nò
 minus verè dicere potuit Ludovicus Vives: *Principem in pluma &*
umbra, ut aiunt, assiduè agentem, multa vitia necesse est circumstare, cum
voluptatum titillantium nutritrix sit culestra, cui morbo multum adiciunt
secreta cubitorum conclavia. Quo cum conveniunt alia, quæ apud
 Eruditissimum Nostrum Patrem Ioannem Antonium Velazquez re-
 peries, dum latè discurrit & probat alios Mortales, si sibi folis,
 vivant, haud reprehendendos: Principes verò repre-
 hensione dignos esse; quia alijs
 nati, &c.

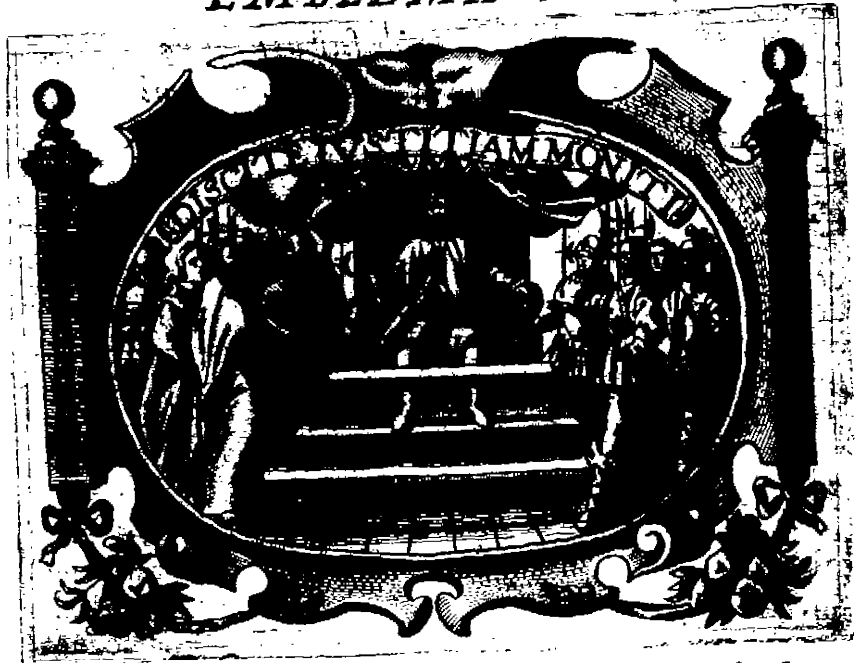
Ludov. Vives in
 epist. ad Henric.
 Reg. Angl. VIII.

P. Velazq. de Opt.
 Princip. pag. 346.

Discite Iustitiam Moniti.

EMBLEMA XIX.

*Qui in Populi Sceptum, pariter qui in vincula ducti
Pœna quibus Duplex, nec satis una fuit
Discite Iustitiam moniti, quid parcere vobis
Intererit populum, vindice, teste Deo.*

COMMENTARIUS.

ICET desidia incuriaque Regnantium, tot tantisque maneat rationibus, exemplis, ac testimonijs damnata, tamen quia sæpè in aliquibus pullulat, & crebris denuò conspicitur vigere radicibus, stili quoque acrioris vigorem exposcit, ut quoad fieri possit radicibus amputetur. Idèoque, ut eisdem sui muneris attentiores, & observantiores efficiam, hoc Emblemata superioribus addo, quo ostenditur, quibus pœnis, ac damnis, qui contrarium fecerint, subiciantur, ex Mossynæicorum consuetudine sumtum, de quibus ita Pomponius Mela scriptum reliquit: *Mossynaci turres ligneas subeunt, unde & illis nomen, quasi Tarricola: Notis corpus omne perfrangunt, propatulo vescuntur, prœmissis concumbunt, & palam Regem suffragio deligunt, vinculisque, & arctissima custodia tenent, atque ubi culpam præcè imperando meruerit, inedia totius diei afficiunt.*

Idemque ex Stobæo Nicolaus Boæmus affirmat, & ante omnes Apollonius Rhodius, cuius Scholiastes Ephorum, & Nymphodorum

Pomon. Mela lib.
1. cap. vii.

Nicol. Boæm. de
morib.

Apol. in Argonau.
Horo. Covar. in
Embl. lib. 2. fol. 20

ad idem allegat, & novissimè Noster de bonis litteris optimè meritus D. Ioseph Gundisalvus de Salas, Calatravenfis Militiæ dignissimus Eques, ex suprâ dictis contra Melam advertens, prædictam inediam, non unius tantum diei fuisse, sed ex eo ipso, quo Rex malè iudicando, aut alio quovis modo, rectam gubernationis orbitam excessisset, perpetua inedia usque ad mortem damuari solere.

D. Ioseph. à Salas
in notis ad Melam.
pag. 279.

3 Ut inde cognoscas, vel inter Barbaros, Regnum non solum splendidam servitutem fuisse, ut suprâ ex Antigoni dicto retulimus, verum & compeditam; Diademate ipso, non minus caput, quam pedes arctate, & ultra pœnam, quæ ipsum regnandi munus secum affert, aliam, & presentissimam, pro incuria qualibet, comminante, ut illud nostrum carmen ostendit:

Pœna quibus duplex, nec satis una fuit.

4 Aqua Mossanycicorû consuetudine, non multum alia Trapobanensium distabat, qui, ut post Plinium, Alexander ab Alexandro, & alij recensent, Reges, se malè in Regni administratione gerentes, statim deserebant, & arcta custodia tentos, solos relinquebant, ita ut nemo deinceps ad eos accedere, vel cû eis colloqui posset. Quod operabatur, ut ipsi præ tristitia citò deficerent, cum iuxta Imp. Theodosij & Valentiniani constitutionem, nulla maior pœna reperiat: *Quam esse inter homines, & hominum carere suffragijs.*

Plin. lib. 6. cap. 22.
Salic. cap. 56. vel
66. Mart. Capella
lib. 6. Alex. 3. Gen.
cap. 5.

1. hi qui ad sanctâ,
C. de apostatis.

5 Lenius quidem se habebant Aegyptij, sed tamen suo more ac modo, suorum Regum ignaviam inultam non sinebant. Nam eodem Alexandro, ex Diodoro Siculo, recensente, comperimus, eis in usu fuisse, defunctos Reges per eum qui proximam post ipsos tenebat dignitatem, antequam sepulturæ darentur, syndicari, in omnemque vitæ ferriem, & ipsorum dicta factaque, & an fuerint fortissimè præliati, an segnes, & desides, inquiri, & ex alto suggestu in maximo omnium conventu perlegi, & recenseri: & si vitia prævalerent, honore funeris privari, atque in sepultum cadaver relinqui.

Alex. lib. 3. cap. 7.

6 Armuzij planè crudeliores, qui, ut tradit Hieronymus Ostorius, quoties Regni Procuratoribus visum esset, Reges iure Regio liberius, quam ipsi vellent, usos fuisse, oculis eos orbabant, & in ædibus Regijs, cum uxoribus, & liberis inclusos, custodiebant, omnia ad victum necessaria largè ministrantes, & ex Regia stirpè puerum aliquem diligentes, simili calamitati pro Tyrannico eorundem arbitrio subiectû: quod Alphonsus Alburquercius, cum quindecim Reges ita miserè affectos, reperisset, in posterum abolere curavit.

Ostor. lib. 10. rer.
Eman.

7 Ephori quoque, ut Xenophon, Plutarchus, & alij litteris tradiderunt, eam sibi apud Lacædemonios, sive Spartanos potestatem, atque auctoritatem in Reges usurparunt, ut licet primùm eorum Administrati essent, postea in ipsos ius vitæ ac necis exercuerint, & quoties prævè, aut segniter aliquid egisse censebât, iudicialiter animadverterint. Vnde in morem pertransijt, ut accersentibus Regem Ephoris, semel atque iterum contradiceret, tercio vocantibus, surgere, & ad eorum tribunal pergere teneretur, & sic Agim, Optimum Regem, iudicaverunt, & strangularunt (ut iam suprâ recensui (similem nostri temporis

Xenoph. in Re-
pub. Lacoñ. Plu-
tarch. in vita Agis
& Cleom. Stob.
serm. 42. de legib.
Alex. lib. 6. c. 24.
latè Nicol. Cragi
de Repub. Lacæd.
lib. 2. cap. 4.

Sup. Embl. IV.

casum Regis Angliæ perpendens) quousque Cleomenes Leonidæ filius, hanc Ephorum tyrannidem sustulit, facti sui causam populo reddens.

Quæ omnia eo tendunt, ut qui celsum Regiæ Maiestatis locū conficiunt, sciant, quibus se addicant legibus, quæ onera, quæ supplicia ubique gentium, huic muneri insint, quid ab eis desiderent, atque exigant populi, qui ipsos in talem celsitudinem evexerunt, & non solum ut præfides, sed ut præsidium rerum ac fortunarum suarum constituerunt. Et quod, cum secundum Hesiodum:

*Hac una Reges sint olim sine creati,
Dicere ius populis, iniustaque tollere facta.*

Cui adridens Cicero dixit: *Fruenda iustitiæ causa olim bene moratos Reges constitutos.* Discant se iuris esse sequestros, boni & æqui arbitros, sponsores iustitiæ, Hymenæos pacis, Feciales fortunæ communis, subditorum suorum tutores non tollitores, & ut verbo dicam, & cum Virgilio dicam, ex quo lemma nostri Emblematis sumsi:

Discite iustitiam moniti, & non temnere Divos.

Cuius versus in simili meminit Petrarcha, docens Reges, vel coactos, ad iustitiam suis ministrandam adigi posse, & Tyrannum alloquens ac malè moratum Regem, quem dolentem induxit, se ob hanc causam à Regnò fuisse deiectum, ita eum solatur: *Spontè descendisses melius, optime verò non ascendisses. Nunc qualitercumque descendisse, bonum, idèd quia iustum; meliorque coacta iustitia, quàm voluntaria iniustitia. Audite impium Tyrannum apud inferos exclamantem. Discite iustitiã moniti. Audite & me a quibus superos exhortantem, discite iustitiam vel coacti; hæc enim tempestiva hic, utilisque ni respicitur: illa ibi admonitio utique sera est, frustra enim discessit, quod fieri amplius non potest. Ponite verò iam tumentes animos, superbumque & ferox dominantii votum ponite, & si non prius, saltem post Tyrannidem amissam, & optandi, quod iam assequi non potest finem facite. Si nec iustitia, saltem verecundia hoc præstate, ut mutatis moribus, & novo habitu mentis assumpto, amissione divitiarum ditiores facti, quantum fortuna detrahitur, tantum animis addidisse videamini.*

Et hinc sapè, varijs seculis, varijsque in nationibus, contigisse videmus, desides atque ignavos Reges, vel iniuste aut tyrannicè in suis actionibus procedentes, divinis & humanis iudicijs Regnis, & Imperijs, etiam alioqui legitime partis, privatos atque exutos fuisse, ut Roma toties in Tarquino superbo, & alijs postmodum purpuratis, & adoratis Cæsaribus vidit. Constantinopolis in suis ferè omnibus, quorum vix per annum stabile Imperium fuit, & præsertim in Constantino Copronymo, quia in Sanctorum Imagines, & in Beatæ Virginis contumelias blasphemus erupit. Germania in Carolo IV. cognomine Crasso, Henrico IV. Venceslao Ignavo, & alijs, quorum historias latè in ipsorum Annalibus videre licebit. Francia in Carolo Simplici, atque Hilderico, quem ut ignavum Regem flocci facere cepit, nec à contumelijs temperans, ille umbraticum, ille pupparum,

alius

Hesiod. in Theogon.

Cic. lib. 2. Off.

Virgil. 6. Æneid.

Petrarch. de rem. adv. fort. lib. 2. Dialog. 81.

Sabell. ex Livio, & alijs, lib. 8. Æne. 2.

Sigon. lib. 3. de Reg. Ital.

Aventin. lib. 4. Boior. Sigon. lib. 9 & alijs. Sirip. rerum German. & Cuspinianus in vitalmp. Paul. Æmil. lib. 3. Aventin. 3. Annal. Ranulph. in Polyc. lib. 5. cap. 25.

8

9

10

alius puerorum Regem cum appellabant. Anglia in Edovardo II. qui quoniam ignavissimus erat, ab uxore Isabella, & proceribus captus, Regno deiectus, & in carcere necatus fuit, substituto ei Edovardo III. ut Polydorus Virgilius enarrat. Hispania nostra in Ruderico, Sanctio Capello Lusitano, Labreto Navarro, & alijs, quorum nomenclaturam passim alij Auctores adducunt.

Sic Deo verum reddente, quod in Ecclesiastico pronuntiat, *Regnam à gente in gentem transferetur, propter iniustitias, & iniurias, & diversos dolos; & iterum apud D. Matthæum: Auferetur à vobis Regnum Des, & dabitur genti facienti iustitiam.* Quas Domini voces ad omnes ignavos, impios, & iniquos valere, graviter D. Augustinus, & alij sancti Patres nos admonent, & ex Ethnicis idem ante ipsos præsentit Demosthenes in Oratione Olynthiaca secunda, & Seneca Tragicus inquit:

----- *Vbi non est pudor,
Nec cura iuris, Sanctitas, Pietas, Fides,
Instabile Regnum est.*

Et est lectu dignus Salvianus, qui non contentus docuisse, peccatum clamorem Deum velut inivium ad punitiones eiusmodi provocare, ut in Sodomā, & Gomorra contigisse videmus; iterum de gravissimis Afrorum peccatis scribens, ea Deum, quasi reluctantem ad illorum interuentionem, & Regni translationem movisse, his gravissimis verbis ostendit: *Et cum hæc omnia fierent, quid aliud talis populus agebat, nisi ut cum Deus eum perdere aubac fortasse nollet, tamen ipsa exigeret, ut periret? Unde & quod Vandali ad Africam transferunt, non est divina severitati, sed Afrorum sceleri deputandum: gravi enim eos, antequam illuc pergerent, ac longa iniquitate traxerunt.*

Et ad hanc causam (non ad Astrorū vim, syderumque influxus) mutationes & declinationes Regnorum referendas esse, piè & doctè, Noster elegantissimus Fr. Ioannes Marquez animadvertit, & Simon Maiolus in suo colloquio de bellorum eventibus, quem Andreas Canonherius sequitur, & transcribit, dum habet: *Cum ergo causas periodorum, & mutationum in Imperijs querimus, non procul vagemur animis, nec ad sydera evolemus, sed quid in Ecclesia, politijs, & œconomys fiat, consideremus. Si regnant in Ecclesia falsa, impia, fanatica, blasphemæ opinionones, aut idola, & conflantur inter se docentes: si in politijs impanè grassantur tyrannides, scissions, atrocinitas, impostura, fraudes; & licet cui libet, quodlibet: si dissident coniuges, & vagis ac prohibitis libidinibus contaminantur œconomia, & adulterantur familia: non dubitemus impèdèrè tristes, atroces, & propinquas pœnas.*

Iustus etiam Lipsius idem tradit, & Deum in Regnis, Regnorumque mutationibus, hæc supplicia exercere: *Præsertim si ij, qui peccant, velut digniora quæ iam membra sunt, ut Reges, Principes, Magistratus.*

Quos, si sua Regna gubernare nesciant, nec ea defendere, vel perditâ recuperare, vel iustitiam administrare, Regum nomē, & ius amittere, illisque curatorem dari posse, concors est Doctorum sententia.

Polyd. Virg. hist. Ang. lib. 18.

Cap. grâdi, de sup. negl. Præl. plures Auctores ap. Me 1. tom. de Ind. iur. lib. 2. cap. 13. n. 52. & seqq. & cap. 22. ex n. 55.

Eccl. 10. 8.

Matth. 21.

D. Aug. in c. si de rebus, & cap. quæ admodum 23. q. 7. alij ap. Me d. cap. 13. ex n. 53. Senec. in Tyesth. Act. 2. Scen. 1.

Salvian. lib. 1. de Provid. Dei.

Marq. in Gubern. Christ. lib. 2. c. 26. pag. 318.

Maiol. 3. to. coll. 2. Canonher. in Aphorism. 1. to. pag. 641.

Lips. de Const. lib. 2. cap. 15.

Cap. Scelus 2. q. 1. Archid. in cap. Regum officium 23. q. 5. Innoc. per textum ibi in cap. prædi; de sup. negl. Greg. Lop. in l. 5. tit. 1. par. 2 Aviles in cap. 1. Prat. ver. Reg. minto, fol. 15 num. 11. & 12.

aliquorum iurium auctoritate suffulta, quam securè ex Nostris Gregorius Lopez, & Avilesius referunt, & sequuntur.

Ita tamen intelligenda, ut nemo præsumat, hac de causa Nos infinuare velle, licitum esse populis, vel privatis, à suis Regibus, legitime Regna possidentibus, rebellare, vel in eorum vitam, aut honorem aliquid machinari. Nam licèt aliud agens Seneca Tragicus dixerit:

----- *Victima haud ulla amplior
Potest, magisque optima mactari locvi
Quàm Rex iniquus.*

Hoc pessimi exempli esset, & multis Sacrae Scripturae locis repugnās, quibus Regibus, etiam malis & discolis, tanquam à Deo missis, obedire iubemur, & eorum Maiestatem tanquam Sacrosanctam colere ac venerari. Circa quod plura dicere superledeo, quoniam de hoc argumento latissimè Guillelmus Barclaius scripsit, & post D. Thomam, Concilium Constantiense, Caietanum, Covarruviam, Gregoriū Lopez, Menchacam, Patrem Suarez, Patrem Marianam, Marquez, & plures alios, (quos Ego alibi diligenter recensui, qui contrarium asserere hæreticum esse inquirunt) Iacobus Gordonus, qui cū in sua Chronographia, necem illatam Regi Gallia Henrico III. à Monacho quodam, narraret, cui similis altera contigit in Henrico IV. ann. 1610. sic inquit: *Sed parce Lector quisquis es, facere non possum, ut hoc malè feriat hominis, & iniqui percussoris factus temerarium, vehementer non damnem. Scribant exterarum nationum homines, quae velint: Ego nullo unquã divino vel humano iure permissum puto, subdito privato, aut cuiusvis persona, his artibus in Principem insurgere, quamvis ille hæreticus foret, nedum si legitimus, si Catholicus est, si Rex Christianissimus. In scelere nulla Religio est, & malis artibus Divinum Numen nunquam bene colitur.*

Ioannes quoque Filescus, Doctõr Sorbonicus, non minùs doctus, quàm pius, lato calamo eandem sententiam probat. & illustrat in suis selectarum libris, & iterum in tractatu de Idololatria Politica, ubi ultra alia benè considerat, propter peccata populi sæpè contingere, ut Principes mali sint, ac proinde patienter ab eodem populo tolerari debere, & insignem locum D. Isidori ad hoc adducit, qui sic habet: *Reges quando bonis sunt, muneris est Dei, quando verò mali, sceleris est populi. Secundum enim meritum plebium, disponitur vita Rectorum, testante Iob. cap. 34. Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi. Irascenze enim Deo, talem Rectorem populi suscipiunt, qualem pro peccato meretur. Nonnunquam pro malitia plebium, etiam Reges mutantur, & qui ante videbantur esse boni, accepto Regno sunt iniqui.*

De eadem etiam re, plura tractat Petrus Gregorius, à Philippo Camerario transcriptus, ubi post alia ita concludit: *Obtemperandum quidem non est Principibus, si contra legem divinam aliquid imperent; sed non idèò contra Regiam potestatem, & Regem insurgere oportet. Et ut verè dicebat Livius, de subiectis contra Tyrannos, scutum magis, quàm gladium in eos sumendum esse. Scutum dicitur id omne, quod potest esse pro defensione: gladius pro invasione, & offensione accipitur.*

Senec. in Hercul. Fur.

D. Paul. ad Rom. 13. ad Tit. 3. D. Petr. 1. 2.

Barclai. in lib. de Regn. advers. Monarchomacos.

Ego 1. tom. de Indiar. iur. lib. 2. cap. 14. n. 48. & seqq.

Gordon. in Chronograph. pag. 478.

Filesc. 1. select. c. 9. de Tyrann. ex pag. 125. lib. 2. c. 7. Regia Maiestas sacrosancta, ex pag. 236. & de Idol. Polit. per tot. præcipue cap. 9. Populus obsequens.

D. Isid. lib. 3. Sent. cap. 48.

Pet. Greg. de Rep. lib. 16. cap. 7. Camer. in subcess. lib. 3. cap. 7. in fin.

- 19 Ad quod potuit allegare illud, quod Alexander apud Curtium peroravit, ostendere volens, multoties in subditos sævitæ, & crudelitatis Principum crimen refundi: *Regum Ducumque* (inquit) *clementia, non in ipsorum modò, sed etiam in illorù qui parent ingenijs sita est. Obsequio mitigantur imperia, ubi verò reverentia excessit animos, & summa imis confundimus, vi opus est, ut vim repellamus.*
- 20 Sed quoniam ex his quos viderim, nemo, Concilij Toletani IV. meminit, quo impius hic ac pravus mos proprios Reges necandi, aut deponendi, qui fortè inter Gothos irreperat, gravissimis verbis refertur & execratur, & severo anathematis mucrone damnatur; omninò verba eius perpetua observatione digna, legi debebunt, quæ quia longa sunt valdè, hic transcribere piger. Vbi post causas & rationes huius districtæ disciplinæ copiosè & eleganter commemoratas, semel, iterum, & tertio (ut geminatio maiorem & enixiorem decreti vim ac voluntatem ostenderet) sic statuit: *Quicunque igitur à nobis, vel totius Hispaniæ populis, qualibet coniuratione, vel studio sacramentum Fidei suæ, quod pro patriâ, gentisq; Gothorum statu, vel consecratione Regiæ salutis pollicitus est, temeraverit, aut Regem necè attrectaverit, aut potestate Regni exuerit, aut presumptione Tyrannica Regni fastigium usurpaverit, Anathema sit in conspectu Dei Patris, Filii, Spiritus Sancti, Angelorum, Apostolorum, & Martyrum, atque à Ecclesia Catholica, quam prophanaverit periurio, efficiatur extraneus, & ab omni castu Christianorum alienus, cum omnibus impietatis suæ socijs, quia oportet, ut una pœna teneat obnoxios, quos similis error invenerit implicatos. Neque partem iustorum habeat, sed cum diabolo, & Angelis eius, æternis supplicijs condemnatur, una cum eis, qui eadem coniuratione nituntur; ut par pœna perditionis constringat, quos in perniciem prava societas copulat, &c.* Qui Canon in Concilio Toletano V. repetitur ac renovatur, simulq; decernitur, ut in omnibus Synodis peractis, publica voce pronuntietur.
- 21 Et hæc quidem hætenus de munere Regio, inhærentibusq; illi curis, oneribus, laboribus ac vigilijs. Quæ sanè efficiunt, ut carmen illud, in quo Iob Gigantes sub aquis gemere inquit, D. Gregorius de Principibus aptissimè explicet, qui his vigilijs, & angoribus sui muneris pressi, dolent, & gemunt. Quæ etiam animo recogitans Orthohuius nominis Imperator, dicere solebat: *Se magis mori velle, quàm imperare.*
- 22 Eandemq; vocem, alijs, ex intimo pectore excidere, Seneca refert, dum inquit: *Potentissimis, & in altum elatis hominibus excidere voces videbis, quibus otium optent, laudent, omnibus bonis præferant. Cupiunt interim ex illo fastigio si tutò liceat descendere: nam ut nihil extra laceffat, aut quatiat, in se ipsa fortuna ruit.* Idem docet ipse Seneca, si ve eius Pater, dum in Thieste, ait:

*Stet quicumq; volet Potens
Aula culmine lubrico:
Me dulcis saturet quies.*

Q. Curt. in vita A.
lex. lib. 8.

Concil. Tolet. IV.
apud Loaisam,
pag. 357. & seqq.

Concil. Tolet. V.
cap. 7.

Iob cap. 26. ubi D.
Gregor. cap. 27.

Seneca de brevitate
vitæ cap. 4.

Seneca in Thieste.
Act. 2. in fine.

Obscuro positus loco
 Leni perfruar ocio:
 Nullis nota qui ritibus
 Ætas per tacitum fluat, &c.

Idem ibid. Act. 3.

Et iterum paulò post:

Mihi crede falsis magna nominibus placent.
 Frustra timentur dura: dum excelsus steti,
 Nunquam parere destiti, atque ipsum mei
 Ferrum timere lateris: O quantum bonum est,
 Obstare nulli, capere securas dapes;
 Humi iacentem scelera non intrant casam,
 Tutusque mensa capitur angusta cibus.
 Venenum in auro bibitur, expertus loquor.

Athen. lib. 12.

Hæcque cogitationes de vita quieta etiam habuit Ptolomæus Philadelphus, teste Athenæo, qui cum podagra infestaretur, atque aliàs etiam vel solo Regni munere, se occupatum sentiret, conspiciens in prato otiantes, & ludentes sine ulla cura Ægyptios, & in arena proiectos, in hunc modum exclamavit: *O miserum me, qui non unus de horum numero factus sum.* Quo dicto innuere voluit, privatorum vitam esse multò optimam & quietissimam, Regiæque præferendam, ut & etiam apud Nos suo exemplo ostendit Ramirus Aragonum Rex, dum Regnum relinquens, ad Monasticam vitam, à qua invitatus evocatus fuerat, repedavit, ut latius, post alios, Baptista Fulgosus enarrat.

Fulgos. lib. 1. tit. de Relig. cap.

Senec. de vita beata, Petrar. de vita solitar. & de remed. utr. for. Dial. 95. Maiol. in colloq. Aula & Caula Camerar. 3. subcif. cap. 91. & 92. Polician. omninò legèdus, in Rustico, Lips. in 1. cõt. Epif. Miscel. Epif. 8. Heresb. de re rust. in princ. Natal. Com. in sua Mytol. ex pag. 711. ubi devota privata, & Mulsis dedita, & File. sac. in Euripo. c. 9. Ego ex n. 91. ad 99.

Qua in re, quoniam a multis passim tractata, & illustrata, non est cur amplius immorer, & de ea extant alia elegantissimã carmina Angeli Politiani, Iusti Lipsij, & Heresbachij, & Ego etiam aliqua non contemnenda congeffi in syntagmate de muneribus honorarijs.

Sed omnium vice, aut loco videre sufficet nobile illud Encomium de ruris laudibus, quod Mapheus Barbarinus, postea Urbanus VIII. scelicis recordationis P. R. scripsit, & inter eius Poëmata extat. ex pagina 158. Qui & idem iam morti proximus aliud non minus elegans exaravit. Quo villam, seu amœnum Turris novæ secessum, quem optabat, & cogitabat, eleganter describit, & post alia ait:

*Aprice collis an tuo lare excipi
 Mihi licebit, otioque perfrui?*

Senecæ illud, ut apparet, animo versans: *Magnam patientiam
 ambit in expertis, sed odit expertus.*

(***)

Senec. epist. ad Lucill.

Ex Iex Grex, ubi non est Rex.

EMBLEMA XX.

Disperdit sata pervolans lo custa,
 Regalem inscia ferre corrige ntem.
 At componit Apis favos tenaces,
 Quin flori noceat: Regit quidem illam
 Dux examinis: Ecce stat bilanci
 Fausta, vel misera statur Corona,
 Absit munere, sive Rector adsit:
 Si Grex dirigitur, regatvè se ipsum.

COMMENTARIUS.

1

REGVM quidem nomen, ac munus, si ut oportet, qui illud possident, exequantur, iuxta ea, quæ in superioribus observavimus, non in terris natum cogitatumvè, sed cœlitus demissum videri, rectè Paulus Anilius, & alij, post Homerum, Calimachumque considerant. Quod & Tacitus docuit, dū inquit: *Principes enim Imperium à Deo habent; eoque instar Dei esse;* & appositè Tertullianus: *Inde est Imperator, unde & homo, antequam Imperator. Inde potestas illi, unde & spiritus.*

2

Parens enim rerum Deus, cum genus humanum condidisset, summum quidem in illud Imperium, iusque penes se retinuit; sed ut mète

[Faint, illegible text in the right margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Paul. Æmil. hist. Franc. lib. 8. Plato, Homerus, Callimach. & alij apud Lips. lib. 2. Polit. cap. 2.

Tacit. 3. Annal.

Tertul. in Apol.

in eum sublimes ferremur, ut illum cupidius quæreremus, ut spe, ut votis incederemus, idcirco in terris ipse palam degere, oculisque interea nostris observari noluit, Regesque instituit, qui eius vice munereque fungerentur, cum non aliter societas humana coniuncta, conspiransque teneri posset, nisi aliquod caput esset, quod sua Sapientia, Fideque & auctoritate, iuris pudorem, legum reverentiam, bonorum præmium, malorum supplicium curaret, sceleratisque terror, potentioribus frænum, humilioribus præsidium esset, & domi forisque suos in pace, & æquo libramine contineret.

Proverb. 10. 14. ubi Salazar ex Nazianz. & alijs.

Niloxen. apud Erasim. In Adag. Scærabrus Aquilam, pag. mihi 719.

Natta li. 3. de Principe.

Tacit. lib. 1. Hist.

D. Chrysoft. in homil. ad pop. Antioch.

Ant. Perez in Laurea Salm. cert. 5. n. 20. pag. 273. Ego 1. tom. lib. 2. cap. 9 n. 66. Marth. Scholast. de vero, & Christian. Princip. lib. 1. cap. 1.

Aristot. de Histor. anim. lib. 9. c. 7.

Proverb. 30. 27.

Plin. lib. 11. c. 29.

Vnde in Proverbijs Salomon, inquit: *Vbi non est Gubernator populi, corrumpit;* quem locum pluribus Salazarius noster exornat. Et Niloxenus ille Sapiens, rogatus, quid inter mortales esset utilissimum? Respondit, REX: ad has, quas dixi, utilitates respiciens, & id esse proprium veri Principis indicans, ut quantum in ipso sit, nemini noceat, profit omnibus, seseque totum in populi sui commoditates impendat, Cuius dicti memor fuisse videtur. Natta dum dixit:

Nil Rege melius est bono mortalibus.

Et licet postea in alio senariolo tradat:

Nil Rege peius est malo mortalibus.

Talis tamen ac tanta huius muneris necessitas est, ut Politicorum Princeps verè dicere potuerit: *Melius esse, sub malo Principe degere, quam sub nullo.*

Quod sequutus, aut imitatus videtur D. Chrysofomus, inquit: *Præstat Regem Tyrannum habere, quam nullum.* Et pluribus ornat Eru- ditissimus noster D. Fr. Antonius Perez, ex Benedictino Monacho, postea Abulensis Episcopus, in Relectione quam typis mandavit, *De hominum præfectura*, docens, humanum genus, ipso communi omnium gentium iure ita distante, imperijs Regi, præstati que aliqua auctoritate & potestate moderari necesse esse, indeque infimæ notæ in Sacris Litteris haberi, qui Regibus non parent, & iugum societatis Politicæ non patiuntur; & quod hac de causa dicuntur *Belial*, id est, inutiles, temerarij, & iugi ac disciplinæ expertes.

Et hoc nimirum est, quod nostrum hoc Emblema indicat, & figurat, argumento, & exemplo ex Apum, & locustarum natura non ineptè, ut arbitror, mutuato. Aristotele quippè docente: *Omnis ratio brutorum magnam refert vitæ humanæ similitudinem: magisque in minori genere, quam in maiore videre licet intelligentiæ rationem.*

Eccè enim turmatim volantem grassantemque locustarum examen, vel agmen, de quibus Salomon in Proverbijs dixit: *Regem locusta non habet, & egreditur per turmas suas.* Et quavis in hoc inter se concordiam atque ordinem servent, ob id ipsum tamè quod Rege carent, totum illarum opus, & studium in pascuorum ac segetum damnum, & perniciem dirigitur, & convertitur, & ad nihil aliud valent, vel utiles sunt, quod naturæ humanæ conducant: Quin potius, ut Plinius inquit: *Deorum ira & pestis esse videntur. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum fridore, ut aliæ alites credantur, Solemque obumbrant,*

solicite suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe vires, & tanquam parum sit maria transisse, immensos tractus permeant, diraque mersibus contegunt nube, multa contactu adurentes, omnia verò morsu erodentes, & fores quoque tectorum.

7 De qua etiam edaci locustarum, ut & murium perniciè, meminit Arnobius: *A locustis* (inquiens) *& muribus, omne genus excinditur, atque arroditur frugum.* Et Ius Civile in pluribus locis, in quibus de sterilitate, ob hoc dānum proveniente, agit, & an sit sufficiens ad petendam remissionem locati fundi mercedis, vel pensionis? Maiolus item, pluresque alij Auctores, de earum dānis latissimè agunt, & de exorcismis, quibus Ecclesia ad eas abigendas uti solet, & an sustineri possit consuetudo, quæ in aliquibus provincijs percrebuit, ipsas, & similiter mures, processu prius formato, excommunicandi, & anathematis sententia feriendi, nisi à damni illatione desistant?

8 Vnde & in Sacra Scriptura frequens est transeuntis militaris exercitus, cum locustarum examinibus comparatio, & quidem aptissima, cum & locustæ, quasdam veluti militum galeas in capite portent, quamobrem à Columella *Galeata* appellantur. Et exercitus, loca per quæ transitum faciunt, non secus ac locustæ vastare soleant; ut ex aliquarum legum serie, & bonorum Auctorum testimonijs latè & doctè Iacobus Ravardus, & Radulphus Fornerius observant.

9 Et de locustis, quibus Divus Matthæus tradit Sanctum Ioannem Baptistam in Eremo pastum, est videndus Divus Isidorus Pelusota, qui non de his animantibus, scarabeis similibus, accipiendum putat: ut imperitè multi opinantur: *Sed de herbarum, plantarumve samitibus*, quod alijs discutiendum relinquitur.

10 Quæ tamen omnia, quàm se aliter in Apibus habeant, hoc etiam, ut vides, Emblemate denotamus. Nam quia Regem habent, cui parent, quemque gregatim sequuntur, ubi de suis alveis excedunt, nullum nocentem fructibus, & frugibus inferunt, quas suis delibant rostris, & ex quibus sua mella conficiunt, & humano generi in pluribus commodant. Atque ideo cum à multis, in multis, passim operosus, laboriosus, ac fructuosus Apum grex laudari extollique soleat, in hoc tamen, quòd Regem habeant, illique mirum in modum parent, & obediant, & pro eius salute tuenda propriam vitam exponant, præceteris commendantur, ut pulchris verbis, latè earum naturam scribens, Plinius ostendit; & pulchrius Virgilius, sic post alia scitu digna, quæ de eisdem commemorat, canens:

*Præterea Regem non sic Ægyptus, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
Observant: Rege incolumi mens omnibus una est:
Amisso rupere fidem, construxaque mella
Diripere ipsæ, & crates solvere farvarum.*

Idem ipsum designat Claudianus, sic inquiens:

Arnob. lib. 1. l. excepto, C. de locat. l. ex conducto, §. si vis, l. si merces, §. vis maior, D. locat. ubi Bud. & Gothof.

Maiol. colloq. 5. & 7. Medic. de fort. casib. 2. p. q. 6 Carroc. de locato, tit. de remiss. merced. q. 2. Cassan. latissimè conf. 1. per tot. Durat. Costel. lib. 2. var. cap. 10. Noster D. Ioan. de Quinones in suo tract. de las lagostas, & Gaspar. Navarrus in tract. de superfl. disp. 32.

Iudith 1. Jerem. 46. Amos 7. Nahū 3.

Colum. apud Salazar d. c. 30. vers. 27.

L. dānus, C. de locat. d. l. ex conducto, vers. *Idemque*. Ravar. lib. 3. coniect. c. 6. Radulf. Forn. lib. 1. coniect. cap. 29.

Pelusiot. epist. 132.

Plin. lib. 11. c. 17.

Virg. 4. Georg.

Claudian. in 4. Consul. Honor.

*Stridula ducturum pratis examina Regem
Nascentem, venerantur apes, & publica mellis
Iura petunt, traduntque fa-vos.*

Seneca lib. 1. de
Clem. cap. 19.

Neque abest Seneca, qui vel ex hoc exemplo infert, quàm sit naturalis, & antiqua Regum inter homines constitutio: *Natura* (inquiens) *commenta est Regem, quod & ex alijs animalibus licet cognoscere, & ex apibus, quarum regi amplissimum cubile est, medioque, & tutissimo loco. Mutis gregibus, aut maxima corpora præsunt, aut vehementissima: non precedit armenta degener taurus: elephantorum gregem excelsissimus ducit. Idem in ovibus, in acibus, & alio genere congregum animantium, est videre.*

D. Ambros. 5. He-
xam. c. 21. & 25.

Et quòd magis mirere, de eisdem apibus D. Ambrosius addit, quòd ipsæ se mulctant, & maclant, si fortè suo Regi non obedierint, verba eius hæc sunt: *Apes illæ, quæ non obtemperaverint legibus Regis, pœnitenti condemnatione se mulctant, & immoriuntur aculei sui vulnere: quod Persarum populi hodieque servare dicantur, ut pro commissi pretio, in se propria mortis exequantur sententiam. Non Indi, nõ populi Sarmatarum tantam quantam apes reverentiam devotionis observant. Amisso Rege fidem servandi muneris derelinquunt, atque ipsæ sua mella diripiunt, quòd is qui Principatum habuit muneris mortuus est.*

Geopon. de Apib.
lib. 11.

Ælian. lib. 15. de
hist. anim. c. 11.

Hoc etiam latè plures Auctores, & præcipuè Geoponicus, scripsere, sed præstat Æliarum audire, qui ad Emblematis nostri intentum magis accedens, sic habet: *Quoad Rex vivit, tandem examen apum pace frustur, omnique ordinum perturbatione caret: faci suis cellis libenter se continent, seniores suum locum habent, natu minores etiam suum. Rege extincto, omnia perturbantur.*

Ovid. 3. Fastor.

Vnde iam vel à mutis & minutis hisce animalculis discere possumus, quàm sit existentia, præsentiaque Regis in Republica hominum utilis, & necessaria, cum iuxta supra relata, & illud Ovidij:

Amisso dubiè Rege vagentur apes.

Seneca epist. 114.

Sup. Embl. XIII.

Idè lib. 1. de Clem.
cap. 4.

Sup. d. Emb. XIII.

Quod Seneca ad animum, sive caput humanum (cuius officium in Republicæ corpore Regem præstare supra probavi) sic elegantissimè transtulit: *Quo in columi cetera hominis manent in officio, parceret, obtemperant: si ille vacillat, nutant omnia.*

Et iteram, eodem apum exemplo, cum Virgilio utens, in alio loco, cuius iam supra verba retulimus, prudentissimè docens, non sine ratione populis urbibusque hunc esse consensum, sic protegendam amandique Reges, & se suaque iactandi, quocumque desideraverit Imperantis talus, cum hæc utilitas sui sit, suamque in ea incolumitatem ament: *Ille est enim vinculum per quod Respublica coheret, ille spiritus vitalis, quem hac tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus & prada, si mens illa Imperij subtrahatur:*

*----- Rege incolumi mens omnibus una
Amisso ruperè fidem.*

Hic casus Romane pacis exitium erit, hic tanti fortunam populi in rui-

nas aget. Tandiu ab isto periculo aberit hic populus, quamdiu scierit ferre frenos. Quos si quando abruperit, vel aliquo casu discussos, reponi sibi passus non erit, hæc unitas, & hic maximi Imperij contextus in partes multas dissiliet: idemque huic urbi dominandi finis, qui parendi fuerit.

16 Et ut hoc ipsum non solum exemplis, & doctrinis, sed experientia quoque, (quæ optima rerum magistra ab Aristotele dicitur) Persæ manifestarent, in more habuerunt, ut Suetonius, Stobæus, & alij testantur, Rege mortuo, per dies quinque (vel octo, ut Germanus tradit) permessa licentia, iudicijs, legibusque populum solvere, quibus delituti, incerto rerum ordine iactabantur, & ita cognoscebant, quanto tutius atque commodius sub legibus, & Regibus versarentur.

17 Neque in obscuro idem ipsum Sacræ Litteræ reliquerunt, in quibus multoties, ad exulceratissimum, valdeque calamitosum Reipublicæ statum describendum, & lamentandum, nihil magis exprimitur, & defsetur, quam quod in ea non sit Princeps, nec Dux, nec Doctor, nec Propheta, nec holocaustum, quasi his deficientibus, reliqua quoque deficere, & pessum ire necesse sit; hominesque tanquam feras vagari, qui cum suapte natura frequenter in multas feras degenerent, & ut cum Divo Chrysofomo loquar, tanquam asini recalcitrēt; lasciviant ut tauri; tanquam equi post mulieres hinniant; ventri velut ursi indulgeant; & ut mulus carnem impingent; & malam memoriam teneant, ut canteli; rapiant item ut lupi; ut serpentes irascantur; feriant, ut scorpiones; sint subdoli, ut vulpes, nequitiam verò tanquam aspides habeant; & ceu vipera venenum servant, & sicut ille malignus demon fratres impugnent, nullo alio modo, quàm in legum ac Regum frano in his vitijs temperari, & cōprimi possunt; eoque vel spreto, vel deficiente, in illa omnia facilè prolabentur.

18 Quia secundum aliam eiusdem sancti Patris doctrinam: *Sicut si Gubernatorem à navi separaverit, scapham submersisti, & si Ducem ab exercitu abducas, victos hostibus tradidisti milites, ita si Principes, seu Magistratus de civitate abstuleris, feris irrationalibus magis irrationaliorem degemus vitam inter nos mortales, & nos devorantes, pauperiorem potètiorem, mansuetiorem audacior.*

19 In quam eandem sententiam respiciens Habacuc, homines crudelēs, & pauperes devorātes, piscibus & reptilibus comparat, apud quos hoc in usu: *Quia non habent Principem.* Et Isaias, civitatis miserum statum prius deplorat, quæ vel Principes non habet, vel infideles habet, socios furum, munera diligentes, sequentes retributiones, pupillis nō iudicantes, & ad quos viduarum causæ non ingrediuntur. At postea, cum horum malorum misertus Deus, eis medicamen adhibere dignatus fuit, subdit: *Et restituum iudices tuos, ut fuerunt prius, & Consiliarios tuos, sicut antiquitus: post hæc vocaberis Civitas iusti, urbs fidelis, &c.*

20 Qua utriusque temporis sive status civitatis collatione, satis aperte deficientium Principum damna, & præsentium, suamque munus rectè gerentium, utilitatem, & necessitatem ostendit, neque aliter iustum, & fidelem Reipublicæ statum consistere posse, prout latius docet idem

Arist. 1. Metaph. 1. & 2.

Suet. in Calig. c. 5. Selinus apud Stob. ferm. 42. Cerd. ad Virgil. super pag. 510. n. 7. Coning. in Polit. 2. p. cap. 2. pag. 14.

Paralip. 15. Daniel. 3. 28.

D. Chrysof. in homil. ad pop. Antioch.

Idem Chrysof. in Exod. hom. 6.

Habac. cap. 1. 13.

Isai. 1. 23, & seqq.

D. Chryſoſtomus ſuper
Iſai. cap. 16.

D. Chryſoſtomus illum locum exponens, & ſic inquit: *Vehe-
mentif-
ſimi morbi ſignum eſt, & obliqua perversitatis, quando hi, quorum eſt ex
officio mederi, inferunt morbos. Principum enim eſt licentioſam, & incon-
ſtantiam populi rebellionem comprimere, & in officio continere, ut ad legum
formulam obſequentes reddant. Iam quando iſti deprehenduntur primi in
pravariatione legum, quoniam pacto alij poſſunt eſſe Doctores? Et infra:
Vnde reliquam inſuper medela ſpeciem addidit, neque intempeſtivè, videli-
cet, adminiſtrationem, ſeu Præſecturam probatorum Principum, & Con-
ſiliariorum copiam, qui boni ſint, & partes civitatis ad priſtinam reddant
ſanitatē, dum obſequenter parent medicamentis, Medicique adſunt quàm
optimi. Beneficij non mediocri loco habendū eſt, ſi contingat nanciſci Prin-
cipes bonos.*

Plin. Jun. in Paneg.
ad Trajan. in prin.

Quod ultimum Plinius Junior, licet Ethnicus, etiam præſenſit; dū
dixit: *Quid præſtabilius eſt, aut pulchrius Deorum donum, quàm caſtus,
& ſanctus, & Djs ſimillimus Princeps? Ac ſi adhuc dubium fuiſſet forte
caſuque Rectores terris, an aliquo numine darentur, Principem tamen no-
ſtram liqueret divinitus conſtitutum, non enim occulta poteſtate factorū,
ſed ab Iove ipſo toram, ac palam repertus, electus eſt.*

Thom. Morus in
Epigr.

Vnde reiiciendus eſt Thomas Morus, qui poſtquàm in examē vo-
cavit, an Reſpublica melius per Regem, vel per Senatū regatur,
prius quærendū deſinendūque eſſe inquit, an tales Rectores habe-
re expediat? Et cordatius loquutus videtur Baſiſta Manuanus, qui
valde hiſ quæ diximus cohærenter, ſic cecinit:

Mantuan. lib. 1.
Sylva.

*Nil optare poteſt unquam Reſpublica peius
Rege malo: nil Rege bono præſtantius, omnis
Dissipat omne bonum ſine lege licentia Regum
Vt Boreas frondes, glacialis & hordea grando.
Libertas eſt ſumma bonis ſub Principe iuſto
Fælices igitur populi, quos vivere Divi
Concedunt ſub Rege pio.*

Velazq. de Opt.
Princip. lib. 3. an-
not. 10. ex pag. 356
Infr. Emblem.

Et ex hæc doctrina deſcendit alia, quã prudentes quiq; Politici pro-
bant, nempe non niſi raro, & ex magna cauſa debere Reges extra ſuū
Regnum abeſſe ac peregrinari. De qua, quia pluribus egit P. Ioanni
Antoniū Velazquez, ad eum Lectorem remitto, & ad ea, quæ infe-
rius adducã, & quæ plenè, & doctè Guillermus Barclaius, Ioannes
Baricabus, & alij, adverſus Buchananum, Brutum,
Boucherium, & alios Monarchomachos
ſcripſerunt.

Sapientia Principis, Salus Populis.

EMBLEMA XXI.

*Larga capillis cernis Apollinem
Vnda natantem. Gramina dulcia
Funduntur: Affert hac ruina
Gentibus innumeris salutem.
Prudens Apollo Rex populi erit,
Pluant habena si Sapientia,
Effundent addictis profuse,
Et Panacea fluens, & aurum.*

COMMENTARIVS.

I talis ergo ac tanta est Regis cuiuslibet, etiam minus benè morati, utilitas & necessitas, ut in præcedenti Emblemate vidimus, satis iã liquere videtur, quanto erit utilior, qui Regio nōmini, boni quoque, prudentis ac sapientis, sui que populi amantis, titulos & effectus adiungat. Quod, licet Scurra ille à Vopisco relatus, difficilè indicavit, dum dixit: *In uno annulo bonos Principes omnes sculpi posse.* Sentiens, esse quidem magnū eorum numerum, sed in his per paucos bonos repertos fuisse. Adhuc tamen, qui à Deo in huiusmodi fastigium evehuntur, constemari non debent, sed pro virili conari, se

dignos tanti muneris ministros exhibere, & maiorem gloriam ducere, si vel inter illos paucos numerati meruerint, & ab illa generali maiorum regula excipi.

Callim. in hymnis,
vide Crujerium in
hortu virt. sive Cē
tur. quæst. Politic.
cap. ult.

Quò præfens hoc nostrū Emblema dirigitur, ex Callimacho, Græco Poëta, desumptum, qui in suis ad Apollinem hymnis, illum mirum in modum celebrat, quasi Panacæam hominibus de cælo ex crinibus irrorantem, sic foelicem esse civitatem insinuans, ac veluti præsentissimo pharmaco ab omnibus damnis, & vitijs immunem, in quam ipsius Moderator & Rector, Apollinis instar, qui & Medicinæ, & omnigenæ Sapientiæ pater à veteribus colebatur, eiusmodi guttas, & salutare suæ gubernationis effectus emisit, & in commune bonum instillare curaverit.

Plin. lib. 25. cap. 3.
Dioscor. li. 3. c. 51.

Est autem Panacæa, sive Panax, herba quædam, cuius succus *Oppopanax* vocatur, à sanandis omnibus morbis, adeò ut vel ipso nomine omnium morborum remedia promittat, ut, post Plinium, tradit Dioscorides, qui eius folia admodum odorifera esse dicit, & ad eam alludens Virgilius, sic ait:

Virgil. lib. 12. Æn.

Ambrosios succos, & odoriferam Panacæam.

Lucan. lib. 9.
Phars.

Et Lucanus:

Et Panacæa potens, & Thessalla Centaura.

Cerd. in d. loc.
Virgil.

Vnde & fabulæ aiunt, (ut doctè Cerda noster animadvertit) hæc herbam, & aliam *Iasson*, à Medulla dictam, filias fuisse Æsculapij; & Aristinetus, Medicum quendam, *Panacion* vocavit, subdens: *Suo verè nomine dignam Medicum.*

Aristinet. lib. 1.
Epitolar.

Quod etiam nomen Regibus dari solitum, quia sunt vel esse debent, veluti suæ Reipublicæ Medici, pluribus Sacræ Scripturæ, & Sæctorum locis Patres Pineda, & Sancta-Maria probant, & prosequuntur: quibus Patricius quoque Senensis arridet, Reges vocans, & faciens, *Universales Medicos suæ Reipublicæ.* Et hoc munus veluti agnoscens Claudius Drusus, quintus Romanorū Imperator, ut Suetonius in eius vita commemorat, uno die viginti edicta proposuit, quorum altero monebat, ut ubere vinearum proventu benè dolia picarentur; Altero, nihil æquè facere ad viperæ morsum, quàm taxi arboris succum.

Pined. de reb. Sal.
pag. 112. Sancta-
Mar. in Polit. Chr.
pag. 20. & seqq.

Patric. de Regn.
lib. 2. tit. 3.

Sueton. in Claud.
cap. 16.

Et cum nostra Panacæa ex Apollinis capillis plente, convenit, quod non dissimili ratione Antiqui fabulabantur, nempe Pallade, de Capite Iovis nascente, Rhodi magnam auri vim pluisse. Quò respicit illud Claudiani:

Claud. in 3. Paneg.
Stilic.

*Auratos Rhodijs imbres, nascente Minerva,
Indulisse Iovem perhibent.*

Forcat. de Gall.
Imp. & Philosoph.
lib. 1.

Nam ubi nascitur Sapiencia, & Prudentia, quæ per Minervam representatur, non possunt non populis opes, & animi, & corporis copiose parari, ut valdè ad rem nostram Stephanus Forcatulus explicat.

Themist. orat. 9.
Sines. lib. 1. de Pro-
vid.

Quorum salus ita Deo est curæ, ut Themistio, & Synesio testantibus, non solum Panacæam, vel aurum, sed heroicas quasdam, ac divi-

nas animas certis temporum vicibus ad eorum bonum, & meliorem gubernationem è coelo in terras mittere soleat, quod & Ecclesiasticus sentit, dum dixit: *In manibus Dei Potestas terra, & utilem Reclorè suscitabit in tempus super illam.*

Eccles. 10. 4.

7 Quinimò sæpè quoque legimus contigisse, Deum Opt. Max. Principes bonos, quos ad Regium culmen exivit, privilegio facultateque sanandi varios subditorum suorum morbos ægritudinesque donasse, ut de Alexandro Magno, Octavio Augusto, Pyrrho, Vespasiano, Hadriano, & alijs, Stephanus Forcatulus, Didacus Valdesius, Andræ as Laurentius, Philippus Camerarius, & alij plures scribunt. Inde ad strumarum, sive chæradum (vulgò *lamparones*) curationem descendentes, quam sibi Christianissimi Gallia Reges peculiarem esse volunt, cum tamen & Angli eandem habuerint, & gloriosissimi Hispani nostri habeant, simul cum charismate dæmones expellendi, ut Iatius, pluribus relatis, Ego alibi animadverti, & novissimè prosequitur Theodorus Hopingus, alia quoque subiungens, quæ ad hunc articulum pertinent, & perpetua nota digna esse videntur.

Forcat. ubi supra, pag. 125. Valdes de dig. Reg. Hisp. cap. 16. Laurer. in tractat. de curat. strum. Camer. 3. subcess. c. 42. Bias in Sylva Regia, & eius comment. & latè Hoping. statim citandus.

8 Nos nostri filium repetentes, in Rege bono Beneficum illud sydus consideramus, ad quod certatim (ut alibi cum Seneca diximus) populi advolant, & ex quo salutis ac lætitiæ causas urbes subditique recipiunt, cuiusque conspectu, non aliter recreantur, quam solet nauræ conspectus illis gemellis fratribus, qui cum navibus infederunt

Ego 1. tom. de Ind. gubern. lib. 2. c. 25. num. 30. & seqq. Theod. Hoping. de are insign. cap. 18. §. 7. per totum, ex pag. 904.

----- *Tumida æquora placant,*

Collectasque fugant nubes, Solemque reducunt.

Seneca lib. 1. de Clem. cap. 3. Ego sup. Embl. XII.

9 Talem quidem suum Agamemnonem pingit, & laudat Homerus à Xenophonte perpenfus, quòd non suam, sed suorum utilitatem fœlicitatemque curaret. Talem suum Stiliconem Claudianus, dum inquit:

Xenophon. lib. 3. memorab. Socrat.

Non sic virginibus flores, non frugibus imbres,

Prospera non fessis optantur flamina nautis,

Vt tuus aspectus populo: nec numine tanto

Litora fœdicas attollunt Delia lauros,

Venturi quoties effulsit Apollinis arcus.

Nec sic aurifero Pætolis fonte tumescit

Lydia, cum domitis apparuit Erius Indis.

Claudian. lib. 3. de laud. Stilic.

10 Quo circa non indigna est prudentum consideratione illa loquendi formula, quæ Fortunam publicam à Principe accersit, ipsiusque auspicio hominum fata metitur. Sic enim inter exquisitas laudes, quas Augusto sui tribuebant, sive verè, sive per adulationem, inquit Suetonius, quòd dicere solèbant: *Per illum se vivere, per illum navigare, libertate atque fortunis per illum frui.*

Sueton. in Aug.

11 Quod & Virgilius de eodem loquens, latiùs exposuit atque expressit, sic inquit:

Virgil. Eclog. 4.

----- *Hoc ferrea primum*

Desinet, ac toto surget gens aurea mundo:

Et postea:

At Tibi prima puer nullo munuscula cultu
 Errantes hederas passim cum baccare tellus,
 Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.
 Ipsa lacte domum referent distenta capellæ
 Vbera, nec magnos metuent armenta leones.
 Ipsa tibi blando fundent cunabula flores.
 Occidet & serpens, & fallax herba veneni
 Occidet, Assyrium vulgò nascetur amomum.
 Molli paulatim flauescet campus arista,
 Incultisque rubens pendebit sentibus uua,
 Et dura quercus sudabunt roscida mella, &c.

Horat. Od. 3. lib. 4

Quem sequutus Horatius, luculentius adhuc, eundem Augustum
 reducem in urbem desiderat, & bona perpendens, quæ illius adven-
 tus eidem urbi allatura erant, sic ait:

Lucem redde tuæ Dux bone patriæ.
 Instar veris enim vultus ubi tuus
 Affulsit, populo gratior it dies,
 Et Soles melius nitent, &c.
 Tutus bos etenim rura perambulat,
 Nutrit rura Ceres, almaque faustitas:
 Paccatum volitant per mare nauta:
 Culpam metuit fides.
 Nullis polluitur casta domus stupris,
 Mos & lex maculosum edomuit nefas
 Laudantur simili prole puerperæ
 Culpam pœna premit Comes, &c.

Homer. in Odiss.
 Vide Saaved. in Id.
 Polit. Empref. 13.
 pag. 88. & Lips. in
 Monit. Polit. lib. 2
 cap. 9. de Iustitia,
 in princip.

Et uterque in hoc Homerum inuitatus videtur, qui hos, & similes
 alios bonos effectus ex bonis, & rectis Principibus promanare, his
 aperit verbis:

Sicut per celebris Regis, qui numina curat
 In multisque probisque viris iura æqua ministrat.
 Ipsa illi tellus nigricans, prompta atque benigna
 Fert fruges, segetesque, & pomis arbor onusta est;
 Proveniunt pecudes, & suppeditat mare pisces,
 Ob rectum Imperium populi fors tota beata est.

Gomara Hist. Ind.
 part. 1.

Quod veluti agnoscentes Mexicani quondam Indi, alioqui Bar-
 bari, in suorum Regum, sive Motezumarum inauguratione, ut Go-
 mara refert, eos iurare cogebant, vassallos non opprimere, in bellis se-
 forater gerere, Solem suum cursum splendoremque conservare fa-
 cturos, nubes pluere, amnes fluere, terramque abundanter suos fru-

fructus proferre, quasi hæc omnia ex Regibus pendeant, vel certe eidem cœlitus concedantur, si iuste ac piè, ut debent, in commisso sibi se munere gerant.

15 Neque est mirum hoc Barbaris opinatum, cum Pacatus Drepanius, impio licet palpo, ausus fuerit dicere, Deum participem esse Maiestatis Imperatoriæ, & insuper addat, non minus adulatoriè: *Illud dicã, quod intellexisse hominem, & dixisse fas est, saltem esse debere Imperatorem, qui à Gentibus adoratur, cui toto orbe terrarum privata, vel publica vota redduntur, à quo petit navigaturus scenum, peregrinaturus reditum, pugnaturus auspiciam.* Et iterum: *Nullam maiorem esse Principum felicitatem, quàm fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & fortunam vicis, & dedisse homini novum fatum.* Leo etiam Imperator, interdum naturæ iniuriæ affectæ auxilium præstare Principes dixit, & Calsiodorus: *Sub elementa Boni Principis nihil constat licere fortuitis, quando sinistra casus corrigunt, qui præstare prosperrimè consueverunt.*

Drepan. in Paneg. ad Theod.

Leo Imp. in Novel. de pœn.

Calsiodor. lib. 12. epist. 7.

16 Et sunt adhuc magis ad rem verba alia Ferdinandi Percij de Guzman, dum inquit: *Ca mi grueſſa, i material opinion es esta, que ni buenos temporales, ni ſalud, no ſon tanto provechoſos, i necesarios al Reino, como juſto, i discreto Rei, porque es Principe de Paz, &c.*

Fern. Perez en sus Claros Varones, cap. fin. in fin. post hist. Reg. Ioan. 2.

17 Quod si, quis, qualivè esse debeat hic Princeps, quem BONVM vocamus, & optamus, inquiras? Eius perfectam Ideam Xenophon in suo Cyro, & Plutarchus in suo Agelilao scriptam reliquerunt; & Nos in antedictis satis expressimus; legèdiquè erunt D. Thomas, Egidius Romanus, Lælius Cæchus, Cagnolus, Fracheta, Ribadeneira, Offorius, Bellarminus, Tympius, Matthæus Lopez Brabus, Marcus Antonius Petilius, Ioannes Antonius Velazquez, & innumeri alij, qui tum nostris, tum antiquis temporibus, de Regum officio, & institutione peculiare tractatus ediderunt.

Pined. de reb. Salom. pag. 112. & seqq.

18 Et fanè Veterum Philosophorum Apophthegmata, quæ hanc eandem quæstionem concernunt, & latè à Lycosthene, & Beyerlinchio congeruntur, cò tendunt, ut Bonum Principem fatiant, sanctitas domi, in armis fortitudo, utrobiquè prudentia, in Iran, Venerem, propriosquè alios affectus, imperium & temperatio, cauta credulitas, in cives proprios clementia & benevolentia, & ut verendus sit illis, magis quàm metuendus; ita ut metuant non ipsum, sed pro ipso, patriæ legum usus & observatio, iustitiæ cultus, ab alienis abstinentia, & denique ut intelligat, Rempublicam non esse suam, sed se Reipublicæ; nec perpetuò in Imperio duraturum.

Lycost. in Apophth. verb. *Princeps*, ex pag. 702. Beyerl. in The. eod. verb. pag. 618. & seqq.

19 Sed quoniam nemo ex his, quos viderim, plenius aut melius Boni, Politici, ac Perfecti Principis partes, & epitheta, quàm Iulius Pollux ad Commodum Cæsarem scribens, exposuit, placet illius verba iuxta Erasmi Roterodami versionem, inserere, quæ sic habent: *Regem laudato his titulis: Pater, mitis, placidus, lenis, providus, æquus, humanus, magnanimus, liber, pecunia contemptor, baud obnoxius affectibus, sibi ipse imperans, dominans voluptatibus, ratione utens, acri iudicio, perspicax, circumspexitus, valens consilio, iustus, sobrius, Numinum curâ agens, hominum negotia curans, stabilis, firmus, infallibilis, magna cogitans, au-*

Iul. Pollux in Onomast. pag.

horitate peditus, industrius, confector negotiorum, sollicitus probis, quibus imperat, servator, promptus ad beneficentiam, lentus ad vindictam, certus, constans, inflexibilis, propensus ad iustitiam, semperque attentus ad id quod de Principe dictum est, libra in morem, facilis aditu, comis, cōgressu, commodus alloqui volentibus, blandus, expositus, curamque suis parentium imperio, amans militum suorum, qui strenue quidem bellum gerat, sed qui bellum non affectet, pacis amans, pacis conciliator, pax tenax, appositus ad emendandas populi mores, qui Ducem agere norit ac Principem, qui leges salutares sciat edere, notus ad bene merendum, divina specie. Sunt autem multa, quae oratione dici possint, singulis vocabulis explicari non possint. Haec Iulius Pollux, cuius aurea verba ex metro carmine donata reperio apud Iodocum Damhouderium.

Damhoud. in pra-
xi crim. pag. 70.

Sup. Embl. XVI.

Gunther. in Ligu-
r. lib. 1. cap. 1.

Etque Seneca Tragicus, & Claudianus mirè conveniunt, in locis à Meian supra citatis. Dignus quoque est, ut silentio non involvatur Guntherus, qui sub occasione electionis Imperatoris Frederici I. sic habet:

Nobilitate viget, claroque hinc sanguine Reges,
Inde Duces contingit a vos: sacundia dulcis,
Forma nitens, animusque sagax, manus imprigra, solleres
Consilijs, belloque serox, et pace modestus,
Mente senex, etate puer, prudentia rerum,
Certus amor, robusta fides, constantia mentis
Nec frangenda malis, nec sustollenda secundis.
Laudis amans, largitor opum, crudelibus atrox,
Tranquillus placidis, iustus pius, asper iniquis,
Fortis ad instantes casus, prudensque futuri,
Præteriti que memor, socijs bonus, impius hosti, &c.

Præcept. moral.
Sap. lib. 2. Monit.

Et Moralisis ille Civilis que Sapientie Præceptor dum inquit:

Qui cæde gaudent, Regiamque rem putant
Servire, longè Regia errant via:
Cum sit verendo Rege dignius nihil,
Quam iuris, atque moris humani memor
Clemensque pectus. Inde Maiestas trahit
Sublime lumen. Nec magis potentiam
Vis ulla firmat, atque Parentum favor
Virtute partus; proximè itur ad Deum
Bonos beando; non habet mains bonum
Fortuna Regum, quam salutem plurimis,
Quod fas habent donare, quod lethi metu
Levare cives. Hæc adorea, hic honos
Præstat triumphis, omnibusque laureis, &c.

Extant etiam inter Monastica Throcaica à Iano Grutero edita, que

dam ferè Alphabeti digesta, quæ optimi Regi conditiones exprimunt; quæ hic indicasse sufficiat, cum plus æquo proluxa videantur.

21 Sed quorsum ultra in salutaribus effectibus probandis immoror, qui per bonos Principes populis impertuntur, cum fatis hoc vel ex sola Ecclesiastici doctrina firmetur, apud quem legimus: *Iudex Sapiens iudicabit populum suum, & Principatus sensati stabilis erit; & civitates inhabitabuntur per sensum Potentium.* Quo loci Religiosus pariter ac doctus Noster Pater Ioannes de Piña, plura alia Sacræ Scripturæ loca ad idem diligenter expendit, & est valdè suprâ dictis coherens illud Proverbiorum: *Rex iustus erigit terram; vir avarus destruet eam;* & quod in libro Sapientiæ dicitur: *Rex Sapiens stabilimentum populi est,* nimirum propter bonos effectus, qui ex bonorum ac iustorum Regum administratione, & gubernatione resultant. De quibus etiam eruditè agit Pat. Ioannes Pineda, hinc multis Salomone extollens, quod Sapientiam solam à Deo postulaverit, quasi hoc Donum ad benè & iustè administrandum Regnum sibi concessum, & subditos beatos reddendos, potissimum esse cognoscens: prout & Plato fecit, cū examinans suum illum perfectum Principem, gubernandæ civitati præfectum, Amatorem quidem civitatis illum requirit, in voluptatibus, doloribusque probatum, sincerum, incorruptum, & tanquam aurum in igne examine comprobatum: id tamen super omnia desideras, ratumque haberi volens: *Optimum Philosophum,* id est *Sapientem* esse debere. Cuius doctrinam sequens, longaque oratione illustrans Themistius, postquam, veluti ad rorem Panacææ nostri Emblematis respiciens, Reges, quos Musæ respexerint, alumnos Iovis appellat, & ex illorum lingua suavissimum rorem distillantem in vassallos confirmat, non quidem illos ex corporis statura, orisvè pulchritudine, aut alijs modis rifu dignis, quos aliqua nationes introduxerunt, probandos, eligendovè esse concludit; sed ex Sapientia & Philosophia, quæ ipsa cum primis subditos præstantiores effectus communicat: & Reges præterea ipsos, magis quam Tyara, & aureus Acinaces ornat, & magis securos, quam lictores, satellites, speculatores, aut perpetuus quidam morientium militum numerus reddit.

Eccl. cap. 10. vers. 1. & seqq.

Pat. Piña sup. Eccl. pag. 528. to. 1. etho log. 114. per tot.

Proverb. 29. 4.

Sapient. 6. 26.

Pined. de reb. Salom. pag. 111. & seqq.

Plat. Dialog. 6. de Repub.

Themist. orat. 11 & 14.

Vmbra mali Principis.

EMBLEMA XXII.

*Exitiale malum, fera dum Nux explicat umbram,
Ager in afflicto stipite languet ager.
Ætherea Reges pariter virtute carentes,
Subiectis populis, ut Nucis umbra nocent.*

COMMENTARIUS.

VITILITATES, bonosque boni, & Sapientis Regis effectus, quibus suum populum beat, latificat, & amplificat, ut in proximo Emblemate vidimus, malus, insipiens, & stultus ex aduerso, sua malitia, & insipientia corrumpit, & perdit, & quod ille stabilis, hic pessumdat. Quam doctrinam ex Ecclesiastico discere possumus, ubi unus alteri his contraponitur verbis: *Iudex Sapiens iudicabit populum suum, & Principatus sensati stabilis erit Rex insipiens perdet populum suum: & civitates inhabitabuntur per sensum Potentium.* Et idem non minus aperte in Proverbijs docemur, ubi Salomon inquit: *In multiplicatione iustorum latabitur vulgus, cum impij sumpserint Principatum, gemit populus. Rex iustus erigit terram: vir aversus destruit eam.* Quem etiam repetitis verbis Rumam Populorū Isaias appellat, cuius verba latius expendens Noster Pineda rectè concludit, quòd quemadmodū Sapientia Principis, Regni stabilitas, & basis existit; ita Ruina Regni ex Principis stultitia contingit.

Eccles. 10. 1. & 3.
Sap. 6. 12. 13. 26.

Prover. 29. 2. & 4.

Isai. 3. 6.

Pined. de reb. Sa-
lom. pag. 112. col. 2.

2 Eademque contrarietas, & repugnantia in utriusque electione considerari potest; nam Boni Reges, ut supra terigimus, ut exitium bonum ac donum concedi à Deo populis solent, mali autem in poenam & supplicium gravissimorum scelerum permittuntur, iuxta illud Iobi: *Facit Deus regnare hypocritam propter iniquitatem populis; ubi subintelligitur, Punendam vel vindicandam*, ut Hugo Laurentius, & Archidiaconus animadvertunt, celebrem illum Textum Divi Hieronimi interpretantes, ubi iudices, & Principes iniquos, non per Dei arbitrium dari, nos docet, sed prout nostra merita deponant, & veluti per extortam à Deo voluntatem, non spontaneam, ut in Saule contigit, & in Nembroth, de quo in Genesi legitur, robustum venatorem coram Domino fuisse, quod interpretatur, id est, *Humiis oppressis permittente Domino*, ut Ego alibi dixi, & plurimum Sanctorum Patrum auctoritatibus comprobavi.

3 Quò & respiciens Anterus Papa: *Ex merito* (inquit) *plebis, non nunquam Episcopi depravantur, quatenus proclivius cadant, qui sequuntur. Capite languescente, cetera corporis membra insciuntur.* Cui similis est Divus Gregorius in Moralibus, ab Antonio Gorrutio relatus, & magis ad rem nostram faciens Divus Isidorus, sic inquit: *Reges quando boni sunt muneris est Dei, quando verò mali sceleris est populi.* Et Theodoretus dum ait: *Sicut civitates & Respublica iustitiae ministros, & carnifices alunt, quorum opera parricidas, latrones, & id genus facinorosos, iustissimo afficiunt supplicio; non quòd laudent, quia sibi carnifices peragenda munia desumerunt, sed tamen ad necessarius usus eorum ministeria tolerant: ita prepotens Deus patitur Tyrannos esse, seu quosdam carnifices, ut per eos ab impijs, & sceleratis hominibus poenas exigat. Quos tamen non multò post, gravissimis addicat supplicijs, quia non ut Dei Ministri, sed sua ipsius malignitati servientes, eiusmodi damna hominibus intulerunt.*

4 Atque his quidem consonant alia, quae, ultra Sactorum librorum in dictis locis Expositores, latè & doctè Ioannes Filescus, & Philippus Camerarius scribunt. Nos autem, ut noxiam hanc & exitialem populis influentiam, malorum, & Tyrannorum Regum ac Principum insinuemus, praesens Emblemata cudimus, quo eosdem Nucæ arbori similes facimus, cuius umbra, secundum Plinium, Theophrastum, & alios, ita malignantis naturæ est, ut humano capiti gravis admodum sit, & omnia, quæ subtus eam feruntur plantanturque, vitiet ac perdat, nec succrescere, virere, florere vè patiatur. Quod in causa fuit, (ut probati linguæ Latinæ Auctores advertunt) ut à *Nocendo* Nucæ nomen imponeretur, necnon, ut Veteres, hanc arborem procul à satis omnibus eliminarent, ne eis maciem perniciemque causaret, ut disertè, præter alios, ostendit Ovidius, dum dixit:

*Me, sata ne ledam, quoniam sata ledere dicor,
Imus in extrema margine fundus habet.*

Iob cap. 34.

Hug. Laur. & Archid. in c. coacter 18. q. 1.

Cap. his itaque 6. dist. Ego 1. to. lib. 2. cap. 11. n. 17.

Anter. epist. unic. in cap. ex merito 6. q. 1.

Gorru. de provid. Dei, lib. 6. cap. 7.

D. Isidor. de sum. bon. lib. 3. cap. 48.

Theodor. lib. 6. de Cur. Græc. affect.

Filesc. 1. select. ritul. 9. de Tyrann. ex pag. 225. & de Idol. Pol. cap. fin. Camer. subces. lib. 3. ex pag. 71.

Plin. lib. 17. cap. 12. Theoph. lib. 2. c. 7. & lib. 3. e. 8. Varro lib. 1. Colum. lib. 5. cap. 10.

Rob. Steph. Calep. Fung. & alij vesi. Nuc.

Ovid. in Eleg. de nuc.

Piña in Eccles. cap.
10. ver. 3. Etholog.
113. pag. 525.

Ierem. 1.

D. Chryfolog. ap.
Piñam sup.

Xenoph. in Agefil.

Cominæus lib. 10.
ad finem.

Idem Comin. lib.
3. pag. 373.

Reg. lib. 1. cap. 18.

Et eadē ratione Sancti Patres, & alij graves Auctores, impios, cru-
deles Tyrannosvè Principes ac Prælatos, qui, quos protegere debe-
rent, destruunt, vel iniurijs afficiūt, nuci & alijs arboribus, quæ viru-
lentam habent umbram, meritò comparare solent, ut Pater Ioan-
nes de Piña animadvertit, addens virgam illam vigilantem, quam
se vidisse Ieremias refert, & illam aliam Aaronis ex ruce fuisse. Sed
apertius cæteris hac comparatione usus fuit D. Petrus Chryfolog-
us, sic inquit: *Sicuti in fecunda arbor, si fuerit in vinea, dum fundit
mortiferam subiectis vitibus umbram, inimica non solum sibi, sed etiam
palmitibus sit fecundis; ita etiam homo deses, ignavus, si præsit populis,
non solum sibi noxius, sed multis, dum sequentes se, suo vitiat, & perdit
exemplo.*

Et plane sic se res habet, ut semper, vel hac de causa, quòd pecca-
ta Principum, tanquam mala umbra subditis nocent, graviora, seve-
riusque punienda, quam privatorum, ab omnibus reputentur, ut præ-
clare apud Xenophontem monuit Agefilaus, privatorum hominum
errata modestè ferens, Principum verò maxima existimans, iudi-
cansque ab illis pauca, ab his mala multa constitui. Quemadmodum
enim cum nauta errat, modicum affert navigantibus nocentum:
cum verò ipse Gubernator, totius efficit navigij perniciem; sic & in
civitatibus, si quis ex subditis peccet, non tam Rempublicam, quam
seipsum lædit, si verò ipse Princeps, univertæ infert Reipublicæ de-
trimentum.

Philippus quoque Cominæus multus est in damnis, quæ exces-
sus & vitia Principum afferunt, deplorandis, ea præsertim de causa,
quòd nullus sit, qui de eis quæstionem habeat, vel accusationem in-
stituatur, pœnasvè irrogare possit, quod secus in privatis contingit.
Statim tamen hæc verba subiungit, quæ ob sui pondus transcribere
volui: *Certe querimonia, & lacrymæ miserorum hominum, quos
crudeliter vexarunt, item viduarum, & pupillorum gemitus atque
suspiria, quos parentibus atque maritis inhumane spoliarunt, brevi-
ter eorum, quos afflixerunt, & fortunæ omnibus denudarunt, lamenta-
tiones, atque plangor, erunt accusationis loco, quam illi coram Supre-
mo Dei Tribunali sistent. Qui magnitudine scelerum offensus, non sem-
per concedit diuturniorem impunitatem, sed illos aliquando verberat
presentibus pœnis, ita quidem evidenter & clare, ut dubitari non pos-
sit, ipsum esse iustissimum impietatis nostræ ultorem, &c.* Et in alio
loco sic habet: *Nulla igitur maiori clade populum Deus affligere potest,
quàm si Principem, & præsciat stolidus & imperitum: neque enim dici
potest, quàm multa hinc oriuntur in commoda, &c.*

Sed de his alius se offeret opportunior dicendi locus, nunc ut ma-
lam mali Principis umbrā cognoscamus satis erit verba Sacræ Scrip-
turæ referre, quibus Samuel illam describit, sic inquit: *Filias vestros
tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi Equites, & Præcursores
quadrigarum suarum, & constituet sibi Tribunos, & Centuriones, & A-
ratores agrorum suorum, messores segetum, & fabros armorum, & cur-
ruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias,*

5

6

7

8

& panificas. Agros quoque vestros & vineas, & vinea optima tollet, & dabit seruis suis: sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, ut det Eunuchis, & famulis suis. Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuvenes optimos, & asinos auferat, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit: vosque eritis ei serui, & clamabitis in die illa à facie Regis vestri, quem elegistis vobis; & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis Regem.

9 Quo in loco, licet quidam malè feriatuſ Scriptor, propriuſ veri Regis typum, & ius contineri probare contendat, certius longè est, non nisi de Tyranno, & iniquo tractari, eiusque mores, & pravas actiones, & exactiones à Samuele describi, Israelitas redarguente, quòd ab eo sibi Regem dari petiſſent; qui morè gentium & nationum sibi imperaret. Nam ubi mores, & proprietates Boni & Iusti Principis, & non à populo, sed à Deo electi, eadem Scriptura in Deuteronomio depingit, prædictis in omnibus contrariatur. Talemquè esse debere inquit: *Ut populum non grauet, sed subleuet, neque uxores plurimas, neque argenti & auri immersa pondera habeat, sed legem Dei semper secum portet, atque custodiat, & discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & ceremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram, vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, & filij eius super Israël.*

10 Quam verioſententiam, post plures alios, Petrus Gregorius, Magister Marquez, Basilius Pontius, & Alij plures benè defendunt, quos Ego alibi sequor. Eiusque favet, in Samuelis descriptione omnia contineri, quæ in descriptione Tyranni Aristoteles, Plutarchus, & alij Authores passim tradere solent, quorum copiosam nomenclaturam etiam apud Me videre licebit. Nimirum quòd omnia ad se attrahere cupiat, & alienis inuideat, & inhiet, cum tamen contra is, qui iuste rectèque dominatur, magis subditorum commodis, quàm proprijs studeat, ut in superioribus diximus.

11 Vnde lex nostra Iuris Septemparti, Tyranni nomine donat, nõ tantum cum, qui Regni Solium violenter, & illegitimè occupat, verum & illum, qui legitimè occupatum, malè & iniuste regit & moderatur, & Regis à Samuele effigiati proprietates, aut verius perversitates observat; sic enim in ultima sui parte cõcludit: *Otroſi deximos, que maguer alguno ovieſſe ganado Señorío del Reino, por alguna de las dichas razones, que diximos en la lei antes de esta, que si èl usasse mal de su poderío en las maneras que de suſo diximos en esta lei, que le pueden dezir las gentes Tyrano, è tornarse el Señorío, que era derecho, en Torticero, assí como dixo Aristoteles en el libro que habla del Regimiento de las Ciudades, è de los Reinos.*

12 Et hac propter meritò illa Thomæ Mori differentia inter Tyrannum, & Bonum Principem celebratur:

*Legitimus immanissimis
Rex hoc Tyrannis interest;
Seruos Tyrannus, quos regit;
Rex, liberos putat suos.*

Vvaremud. in trã. stat. de feoderib. lib. 1. ex cap. 1.

Deur. 17. 14. & seq.

Petr. Greg. de reb. lib. 7. c. 19. Marq. in Gubern. Christ. pag. 87. Pontius in relect. 1. de mut. man. Ego 1. tom. lib. 8. c. 8. n. 23.

Ego d. 1. tom. lib. 2. cap. 12. n. 9.

L. 10. tit. 1. par. 2.

Aristot. 3. Ethic. cap. 10. D. Thom. de regim. Princip. lib. 1. cap. 1.

Thom. Motus inter sua carmina, pag. mihi 212.

Claud. in 4. Conf.
Honorij.

Et Claudianus, dum primum & iustum Principem instituit, in illud elegans carmen prorupit:

*Tu civem, patremque geras, tu Consule cunctis,
Nec tibi, nec tua te mordeant, sed publica vota:
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse licebit
Occurrat, mentemque domet respectus donesti, &c.*

Idem de bello Gil-
donico.

Cum verò illum describere voluit, qui iniuste & tyrannice dominatur, nihil ex illis omisisse videtur, quæ in Samuelis descriptione panduntur. Sic etenim inquit, de Gildone Tyranno, sub Africæ propopeia agens, qui in eadem provincia rebellarat, & Mascezelis fratris sui filios necaverat:

Oros. lib. 7. cap. 56
Diac. lib. 13. Blöd.
lib. 1. Decad. 1.

----- *Partis tertia mundi
Vnius prædonis ager. Distantibus idem
Inter se vitis cinctus. Quodcunque profunda
Traxit avaritia, luxu peiore refundit.
Instat terribilis viri: morientibus heres,
Virginibus raptor, thalamis obscænus adulter.
Nulla quies: oritur, præda cessante, libido,
Diuitibusque dies, & nox metuenda maritis.
Quisquis vel locuples, pulchra vel coniuge notus,
Crimine pulsatur falso: si crimina desunt,
Accitus contrivæ perit. Mors nulla refugit
Artificem. Varios succus spumæque requirit
Serpentum virides, & adhuc ignota nocentis
Gramina. Si quisquam vultu præsentia damnet
Liberius vè gemat, dapibus crudelis in ipsis
Emicat ad nutum stricto mucrone missiler.
Fixus quisque thoro tacita formidine libat
Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
Haurit, & intentos capiti circumspicit enses.
Splendet Tartareo furialis mensa paratu,
Cæde madens, atrox gladio, suspecta veneno.
Vt vino calefacta Venus, tum sævior ardet
Luxuries; mixtis redolent unguenta Coronis.
Criminosos inter famulos, pubemque canoram
Orbatas iubet ire nurus, nuperque peremptis
Arridere viris. Phalarim tormenta que flammæ
Profuit, & Siculi mugitus ferre iuvenci,
Quàm tales audire choros. Proturbat a vitæ
Quemque domo, veteres detrudit rure colonos,
Exilijs dispersa feror, &c.*

His carminibus alia similia, & relatu non indigna, Regis mali, & in-
pientis paradigma describens; contexit Matthæus Agricola, quæ
prologitaris vitæ grata hic inferere superfedeo, & ea Lector, si ve-
lit, apud Beyerlinchium legere poterit.

14

Sed quoniam nullus latius meliusque hanc Tyrannorum, & malo-
rum Principum umbram, de qua agimus, & nocuos eius effectus ex-
preisit, quam Iulius Pollux, est re erit eius verba subnectere, in qui-
bus, postquam virtutes, & epitheta cõnumeravit, quibus bonus Prin-
ceps laudari posset, quorum in præcedenti Emblemate memini, ad
ea transiens, propter quæ malus vituperari possit, & debeat, sic ha-
bet: *Malum Principem vituperabis ad hunc modo: Tyrannicus, crude-
lis, æferus, violentus, occupator alieni, avidus pecuniarum: & quod ver-
bam est apud Platone m; pecuniarum cupiens, rapax, & quod dixit Ho-
merus, populi devorator: superbus, elatus, difficilis aditu, incommodus ad
conveniendum, durus ad congressum, incomis ad colloquium, malè iracun-
dus, irritabilis, terribilis, turbulentus, voluptatum servus, intemperans,
immoderatus, inconsideratus, inhumans, iniustus, inconsultus, iniquus,
impius, mente carens, levis, inconstans, & qui facillè decipitur, ma: è fa-
cillis, immittis, afflictibus deditus, incorregibilis, contameliosus, belloru-
auctor, grævis, molestus, incoercibilis, intolerabilis.*

Beyeri. in Theatro
verb. Rex, pag.
335. E.

Iul. Poll. in Onom.

15

Ad quæ quidem verba omnes Tyranni, & mali Principes defini-
tiones reduci possunt, quæ varij Authores latè proponunt, & præscr-
tim Stephanus Iunius Brutus, qui distincta officia, & proprietates Re-
gum, & Tyrannorum peculiari commentatione prosequitur. Quod si
Polluci, homini Ethnico, tam apertam, & sinceram veritatem apud
Commodum Imperatorem, Ethnicum etiã, & vitiosissimum, palam
profiteti licuit, cur non, & Christianis Scriptoribus, & cum Christia-
nis Principibus Sermonem habentibus, idem licere debebit? Eisdem
quæ ob oculos, utramque bonorum, & malorũ Regum effigiem (sicu-
t Nos facimus) ponere, ut videant; quæ sequi, quæ fugere debeant,
& ex bonorum imitatione æternam sibi famam, ac gloriam, ex malo-
rum perpetuum dedecus & poenas manere, quas Tragicus eis
comminatur in loco, cuius suprà in fine Emble-
matis XVI. retulimus.

Pollanth. & Thea-
trum verb. *Tyran-
sus*, Canonh. in A-
phor. 1. to. ex pag.
801. vbi prosequi-
tur differentias Re-
gis Boni, & Tyran-
ni, & quæ damna
hic, quæ commo-
da ille Reip. gene-
ret.

Senec. in Octav.

Ego sup. Embl. 16.

Regum error, Populis exitialis;

EMBLEMA XXIII.

*Errore prima cernite lampadis,
Dum luminosam deserit orbitam;
Mæstos & afflictos timere
Iam validam populos ruinam.
Est error alti quàm male Principis
Infestus actis gentibus, illicet
Cernuntur in præceps labare,
Dum Domini radij laborant.*

COMMENTARIUS.

QUO magis cognosci queat, quàm sit, inspiens, ma-
lus, vitiosusvè Princeps, suis populis exitialis, supe-
riori Emblemati præfens, velut auctarium subiticio,
ex Solis Eclipsim patientis imagine, & similitudi-
ne sumum. Quàm licet iam alij præoccupasse vi-
deantur, eò tamen respexerunt, ut Principes vel ex
eo à vitijs cohibeant, quia omnium censura parent, & tunc præcipuè
cum delinquant, plurimos sui habent spectatores, ut in Sole etiam per
Eclipsim obscurato contingit, ut Plutarchus in moralibus, & Erasmus
in suis similibus tradunt.

Nos verò in id tendimus, ut agnoscant, quod quemadmodum re-

Saaved. Empr. 13.
pag. 85.

nus hic, & inculpatus, ac sæpè momentaneus Solis defectus, plures in rebus humanis perturbationes, bella, pestes, Regum Regnorumque miserabiles casus, & alias calamitates, occulto sensu naturæ prælagere, & per plures etiam annos influere solet, ut Plinius, Seneca, Virgilius, Manilius, & alij passim Auctores (huius rei causas, & exempla tradentes) ostendunt; ita Principum vitia, & excessus suis Regnis, imò & in universum reliquis alijs, maximum nocumentum, & exitiū proferre generareque solent.

3 Quam similitudinem, à Plutarcho prius rectè perpensam, Erasmus, (eo non relato) inter suas, his verbis scripsit: *Vti Solis defectus magnam mortalium perniciem trahit: ita Regis error, etiam levis, magnam tamen in rebus humanis gignit perturbationem.* Idemque ipsum alibi latius exposuit, sic inquit: *Quænam modum corpora cælestia, si vel paululum tumultuentur, aut à recto cursu divariant, non sine gravi rerum humanarum perniciæ id faciunt: id quod palam videmus in defectibus Solis ac Luna. Ita summi Principes, si quid aberrant ab honesto, aut si quid ambitione, ira, stultitiavè peccent, id protinus ingenti totius orbis malo faciunt. Nec enim ulla unquam eclypsis sic afflixit hominum genus, ut Iulij Pontificis, & Lodovici Gallorum Regis dissidium, quod nuper & vidimus, & scivimus. Et iterum: Nullus Cometes, nulla vis fatalis sic afficit rem mortalium, ut vita Principis rapit ac transformat mores, & animos civium.*

4 Quam considerationem præ oculis habuisse videtur Cornelius Tacitus, dum Tiberium inducit filijs suis dicentem: *Ita nati estis, ut bona malaque vestra ad Rempublicam pertineant.* Et Plinius Iunior, dum signatissimè dixit: *Vtque in corporibus, sic ex Imperio, gravissimus est morbus, qui à capite diffunditur.* Quod non tantum propter exemplum, verum & propter damna, quæ Respublica ex delictis Principum sentit, dictum mihi videtur. Etenim licet Divini & humani iuris regulæ doceant, ut peccata suos teneant Auctores, & nemo alterius odio prægravetur, sæpè sapius tamen contingit, ut ob Regum excessus Deus, iustis suis iudicijs, etiam populos puniat, ut multis Sacræ Scripturæ locis ostendit Olisiponenis Mendoza, in illo tandem Ozix desinens, ob cuius in peccatis usque ad mortem perseverantiam, Deus, toto tempore, quo ille Regnum tenuit, populum Israeliticum Prophetarum visionibus, & revelationibus, alijsque cælestibus mysterijs, carere voluit, ut D. Chrysostomus & Hieronymus tradunt.

5 Quod egregiè declarans Iustinus Martyr, hac ratione ab iniusto defendit, quod sicut homo ex anima & corpore constituitur, ita Regnum ex Rege, & eis, qui reguntur, coagmentatur, & quemadmodum si homo manibus peccatum committens, tergo poenas pendat, non iniquè, qui in eum animadvertit, agit: ita non iniuste Deus facit, Principum delicta, populi poena coercens.

6 De quo & extat in Sacris Litteris aliud memorabile exemplum gravissimæ pestis, qua triduo septuaginta millia virorum perierunt, ob id quod David contra Mosaicæ legis edictum, Ioab Ducem populum Israel censere iussisset. Nec cessavit pestis, donec David Rex,

Plin. lib. 2. cap. 10. & 30. Senec. lib. 5. de benef. c. 6. Virgil. 1. Georg. Manil. 1. Astron. D. Ambool. & alij in Theat. verb. Eclypsis.

Plutarc. in Apoph. Erasim. in similib. fol. mihi 58.

Idem Erasim. in lib. de Regis institut.

Tacit. 4. Annal. c. 8

Plin. Iun. lib. 4. ep. 22. in fine.

Ezech. 18. Exod. 23. L. sancimus, C. de poen. cap. non debet, de regul. iur. in 6. cum alijs.

Mend. in Proem. ad lib. Reg. anti. 3. sect. 7. pag. 147.

D. Chrysostom. de verb. Isai. hom. 4. Hieron. ad Damasc. epist. 142.

Iust. Mart. q. 138. ad Orthod.

2. Reg. 24. Paralip. 1. 21. Ioseph. 7. antiq. 13.

Reg. 4. cap. 2.

Regum 3. cap. 18.

Homer. in Iliad.

Hesiod. in Ergis.

Horat. lib. 1. epist.
2 ad Lolium.Erasm. in Adag.
pag. 730.

Homer. in Iliad.

Pausan. in Phoc.

Eurip. in Phœniss.

Dion. in Comod.

Nicephor. lib. 10.
cap. 35. & 37.

delicti sibi conscius, constructo in area Iebusæi altari, cilicium indutus, pronus cadens in terram, supplex culpam deprecaretur. Ob scelera quoque Achab Regis & Iezabel, Israëlita trienniali fame afflictati sunt, & ab Eliâ Propheta audire meruerunt: *Nûn Ego is sum, qui conturbo Israel, sed Tu, & domus patris tui.*

Et, si sacris licet miscere profana, similiter ob Agamemnonis culpam, solvit pœnas univêrsus Græcorum exercitus, cum Apollo intulit ei pestem insignem, propter filiam Sacerdotis Chrylæ ab Rege violatam. Vnde veluti in Proverbium transijt illud Hesiôdi:

Principis iniusti gens omnis crimina præstat.

Sive ut alij vertunt:

Vt Populus luat pœnas ob scelera Regum.

Qui & alibi dixit:

*Sepè numero tota civitas luit noxam hominis mali,
Qui peccat, & perniciem in omnes machinatur.*

Quem sequutus Horatius, belli Troiani damna ob raptum Helenæ cum Homero describens, & qualiter propter discordias, & scelera Regum, tot Græci perierint, & tantæm totum Ilium sive Troia, funditus exciderit, illud celebratissimum carmen effudit, quod etiam inter Adagia refertur:

Quidquid delirant Reges, plebuntur Achivi.

Quorum etiam tota classis, eodê Homero tradente, naufragio periit:

Vnius obnoxam, & furias Aiæcis Oilei.

Et Pausaniâs tradit, idem Miletis contigisse, ob libidinem & fœdos amores Histiaei Milesij, & Lidonibus, ob Philomeli Principis sui Delphicum sacrilegium. Thebani quoque cum multis malis affigerentur, & Creon eorum, Rex Tiresiam de causa consuleret, hoc apud Euripidem responsum legimus accepisse:

Ægrotat hæc terra dudum, ò Creon, ex quo

Creavit liberos Laius in vitis Dijs,

Maritumque creavit matri infelicem Oedipum.

Flagitiosæ item vitæ Commodi Imperatoris, Dion Cassius totam Romanam urbem pœnas tulisse, scriptum reliquit. Nam Capitolium fulmine ictum, una cum egregia Bibliotheca, maiorum cura parata, concrematum est: Ædes quoque in proximo sitæ, eandem calamitatem sensere. Exortum est deinde aliud incendium, quo & ædes Vestæ, & Palatium, bonaque pars urbis exusta est, & solo æquata.

Et Nicephorus memorat, quod cum Iulianus Apostata rerum potiretur, novis, & horrendis prodigijs tortus orbis fuit diversis in locis exagitatus, terræmotibus, eluvionibus, exustionibus, monstris, ita ut ipsa rerum natura talem belluam abominari videretur.

Sed quid amplius in exemplis eiusmodi referendis immoror, cum eorum pleni sint libri, & Nostri Hispania illud Vvitiæ & Ruderici Regum, præter alia, suppeditet, ob quorum scelera, Divinam Maiestatem ad vindictam graviter provocantia, terram iniquitate repleam,

& tandem à Mauris vastatam, & occupatam, Rodericus Toletanus, & alij passim Scriptores referunt & lachrymantur.

13 Quinimò & nostrum istud, quo hæc scribimus, tempus, satis (heu) idem ostendit, eiusdem Hispaniæ, & Galliæ florentibus antea populis, miserè vastatis, confictatis, & in solitudinem ferè redactis, ob supervacua & ambitiosa bella, quæ Reges, qui se Christianissimos vocant, à malis Consiliarijs seducti, vel verius obsessi, absque vlla iusta, vel fructuosa, causa attrahere ac movere voluerunt. Quorum damnationem iam vel ipsi idem Galli agnoscunt, desent, & execrantur, & Nos alio forsitan loco commodius recensebimus.

14 Interim, ad rem de qua agimus, Horatium adduxisse contenti, qui hanc punitionem populorum propter Maiorum delicta, licet ipsi eam non mereantur, his verbis exposuit:

*Delicta maiorum immeritus lues
Romane, donec templa refeceris,
Ædesque labantes Deorum, &
Fæda nigro simulacra fumo, &c.*

15 Vbi diligens eius Scholiastes Gualterus Chabotius in disquirenda similibus poenarum iustificatione vexatur, cum, ut iam tetigi, peccata suos debeant tenere Auctores, nec ulterius progredi supplicium, quam reperitur commissum. Quæ difficultas ad eò Theognidem presertim, ut vix ab ea se expedire potuerit. Sed tandem bene idem Chabotius resolvit, hoc ex Divino iudicio pendere, cuius inscrutabiles sensus ac motus humanum comprehendere nequit. Præsertim cum nunquam ita soli peccent delinquantvè Reges, quin plures ex suis, vel in eisdem, vel in alijs peccatis complices habeant, & saltem propter concordiam puniri non possint, vel ex sola Dei voluntate, apud quem, (quod est multò admirandum magis) ne infans quidem unius diei immunis ac purus dici potest; neque iniustitiæ imputari, ut in libro Sapientiæ docemur: *Si perierint nationes, quas ipse fecit*, ubi rectè addit pius & eruditus Pater Ioannes Lorinus, cuius etiam alibi memini, *Posse iuste Deum gentes, quas ipse fecit, perdere cum mereantur: posse id ipsum quoque, licet nulla præcederent demerita, vel hoc nomine duntaxat, quia dominium absolutum habet.* Quibus rationibus, si illam, quam supra ex Iustino Martyre adduxi, coniungas, satis Theognidis querelæ factum esse videtur.

16 Porro, quòd Reges in hoc Emblemate Soli similes fecerimus, probari illustrarique satis potest, ex his, quæ alio iam loco tradidimus, & noster Pineda notat in illud Iob, quo se summo manè egredi dixit, ad iudicandum populum in portis civitatis, inquiens, & probans Principes Solis instar suis populis esse, atque esse debere. Quod & expressius docuit Plurarchus, dum inquit: *Vt Deus in celo pulcherrimum ac iucundissimum simulacrum conficit Salem: sic in Republica Principem, qui prudentia, iustitia, benignitate se erga omnes representat.* Et Agapetus Diaconus, qui similiter ait; quòd *Sicut Solis profectò partes sunt, illustrare radijs orbem: Principum ita virtus est, egenorum misereri.* Parva

Roder. lib. 3. c. 16.
Marian. de rebus
Hispan.

Extat de hoc liber
satis elegans, cui ti-
tulus: *Francia luc-
tuosa.*

Infr. Embl. 90.

L. crimen, D. de
poen. cum alijs su-
prà relatis.

Sapient. 12. 12.

Lorin. d. loco Sap.
Ego 1. tom. de Ind.
iur. lib. 2. c. 2. n. 29.

Sup. Embl. XII.

Iob 29. 7. Pined. 2.
tom. pag. 5 29.

Plutar. in Moral.

his charon est Imperator, qui pius est, ille namque cedit succedenti nocti. Sic autem rapacitati pravorum non concedit indulgere quicquam, sed lumine veritatis iniquitatis occulta coarguit.

Et ad has pestes, aliaque damna, quæ vitiosi & errantes Principes suis populis, at Sol Eclipsim paciens, inferre solent, pertinet etiam illud, quod Philiscus, prout *Ælianus* refert, ad *Alexandrum* aliquando dixisse narratur: *Ad gloriam incumbere, verum ea cõditione ne sis pestis, vel magnus aliquis morbus, sed pax & suavitas.* Quod eodem *Æliano* docente, perinde fuit, ac si diceret, per vim & sævitiam expugnare civitates, populos excindere, pestilentiam esse; sanitatis verò, salutisque subditorum habere rationem, ea pacis, & boni lucentisque, & nõ obscurati Principis commoda esse.

Quò ea etiam tendunt, quæ de differentia boni & mali Principis iam supra retulimus, & lata & eleganti oratione *Diõ Prusæus* prosequitur, Bonos Reges Iovis actiones & operationes imitari debere inquitens, & appellationibus gloriari, quæ omnes ad salutem subditorum gubernationem spectant: cum contra, qui secus se habent, eisdem æquè damnosi, ac vituperabiles sint, & inconsulti Phærontis calamitates populis inferant. Ad quod probandum, hæc *Homeri* carmina relatatu digna, perpendit:

Qui crudelis est ipse est, et crudelia patrat

Huic omnes homines vi vos mala multa preantur,

Quin etiam infamant illum post funera cuncti.

Et contra, quicumque est inculpabilis ipse,

Inculpabilia atque patrat, famam istius amplam

Multus terrigenas circumfert hospes ad omnes,

Atque virum inde bonum dicunt, laudantque frequentes.

Extat quoque apud *Florentium Schoonhovium* Emblema quoddam, quo, ex eisdem *Homeri* Cyclope exemplum mutuatus, *Regem sine prudentia Regni pestem esse*, in lemmate ait, & his carminibus ornat,

Privatus charo Polyphemus lumine, nullo

Consilio errantes iactat ubique manus:

Haud aufer Reges, ratio quos nulla gubernat,

Omnia perverso turbine semper agant.

Ælian. de var. hist. lib. 14. cap. 11.

Sup. Embl. XXI. & XXII.

Diõ Prusæus orat. 1. de Regno.

Schoonh. Emb. 71.

Deus quos erigit, dirigit.

EMBLEMA XXIV,

Erudit ingenuas Regnandi Iuppiter artes.

Murice conspicuos, quos propè stare vides.

Scilicet in domitas Regni, qui flexit habenas,

Regibus hic tantùm dogmata firma dabit.

Discite Regnantes summi Documenta Magistri,

Pergite quâ monstrant Regibus Astra viam.

COMMENTARIVS.

I

VAMVIS adeò difficile & laboriosum Regū munus esse in superioribus dixerimus, non idcè tamen, quos Deus ad illud evexerit, animo cadere debent, sed quo maximè possint conari, se illo dignos efficere, quia ut berè moruit Salustius: *Vigilatio, agendo, bonè consulendo omnia veniunt.* Et, quod præcipuum est, cor, adicereque suas Deo reverenter submittere, qui peculiaribus semper donis, atque auxilijs hæc Magna culmina illustrat, & Principes quos erigit, dirigit; ubi ipsi ex se se obicem aliquem non opponunt. Verum enim est, quod vulgo iactatur.

Numerus adest iustis, & sortita facta secundat.

2

Et cum Principibus & Magistratibus loquens Sapiens, hoc ipsum

Salust. in Catil.
in princip.

Sapient. cap. 1.

admonuit, dum inquit: *Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum: quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent illum. Perverse enim cogitationes separât à Deo: probata autem virtus corrigit insipientes: quoniam in malevolam animam non introibit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplina effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superveniente iniquitate, &c.*

Psalm. 2. 12.

Adeoque pronus & liberalis in hac disciplina, cœlestibusque auxilijs Regibus communicandis, est Deus, ut David, (qui & ipse Rex, & quidem præstantissimus fuit) eisdem hortetur, ne rebelles sint lumini, ultro in illorū oculos, & animos incurrenti: *Apprehendite (inquiens) disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Quali tota Regis, & Regni salus in eo consistat, ut Rex à Deo instillatas accipiat salutare gubernandi rationes, quæ deinde à Rege in populum deriventur, iusta illud eiusdem Davidis: *Notas fecit vias suas Moysi, filijs Israel voluntates suas.**

Psalm. 102. 7.

Proverb. 21. 1.
Epist. inter claras,
C. de sum. Trinit.

Vnde & in Proverbijis habetur: *Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini: quocumque voluerit inclinabit illud;* Quo, ut graves Authores exponunt, perinde est, ac si diceret, Docili, & Obedienti Regum cordi, Deum semper adistere, & quocumque expediens fuerit, illud inclinare, Sapientiaque divina affluenter implere, quæ in bonum populi, sicut divisiones aquarum redūdare debeat, & veluti fons quidam dulcis aquæ plenissimus, suorum subditorum animas irrigare, & ex illis herbescentem rerum omnium pulcherrimarum atque optimarum viriditatem elicere.

Salazar. in Prov. d.
cap. 1. Pineda de
reb Salom. cap. 6.
num. 6. pag. 99.

Quo in se Salomon cumulatifsimè expertus fuit; nam quia hoc cor docile à Deo summis precibus postulavit, & eius de cœlo assitricem Sapientiam, in enixis illis, & repetitis ex totis præcordijs orationibus, quæ in Regum, & Sapientiæ libris reperiuntur, ita gratus Domino extitit, ut puer adhuc, infusam Sapientiam & intelligentiam, & Sancti Spiritus communicationem habere meruerit, qua dum in divina gratia perseveravit, omnes qui usquam fuerunt, futuri que sunt mūdi Reges excelluit, ut in eisdem libris habetur, & latè Ioannes Pineda prosequitur.

Reg. 3. 1. 9 Sapiēt.
8. & 9.

Reg. 3. 13.
Pined. in Salom.
lib. 3. c. 8. 9. & seq.

Et ad divinam hanc Regum directionem respiciens, sumtaque simul occasione ex nova illa & fulgida stella, quæ tres illos Magos Sapientelque Reges ad adorandum Christum Dominum recens natum, in Bethlehemiticum præsepè deduxit, Ioannes Rex Galliæ, huius nominis Primus, vt Claudius Paradisus, Octavius Strada, & Sylvester Petra-Sancta recensent, pro Symbolo eandem Stellam desumunt, fulgentes radios in supra stantem Regiam Coronam vibrantem seu dirigentem, circumposito lemmate, *Mostrant Regibus Astraviam, Sydereorumque Equitum novum Ordinē instituit, idem ipsum symbolum pro insigni in galero gestantum, de quo etiam mentionem fecit Aubertus Miræus.*

Matth. 2 7

Para dīn. pag. 26.
Strada in Symbol.
pag. 37. Petr. Sacta
pag. 395.

Miræus de Ordin.
Equestris. pag. 129

Et ad hanc Stellam alludit illa alia, quam Regibus benè se geren-

tibus

tibus Divus Ioannes Dominum promittere inquit, in illis verbis: *Dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & dabo illi stellam matutinam.* Necnon & illa Iulio Cæsari à Virgilio dicata, ob Cometem, qui se post eius mortem ostendit:

*Ecce Dionei processit Cæsaris Astrum:
Astrum quo segetes gauderent frugibus, & quo
Duceret apricis in collibus urva colorem.*

Nosque in idem symbolum sic alibi Iustinus:

*Æthere quàm nitidum sydus præfulget amœnum,
Ignita certum cuspide semper adest:
Quere Polum Princeps, dumque hæres Astra reposesce,
Ipsa nec aufugiunt, en tibi sydus, age.*

Nec abest aliud Maximiliani Primi, Romanorum Imperatoris, ab eodem Strada relatum, qui cor, in medio laureati circuli pinxit, cum hac inscriptione: *In manu Dei Regis est*, ad locum Proverbiorum, cuius modo meminimus alludens, & qualiter illud dirigat, & quocumque voluerit inclinet.

8 Nunc autem, his relictis, ne rem ab alijs actam, agere videamur, in eundem quidem scopum, sed diverso Emblemate intendentes, hoc, quod vides, constringimus, ex Homeri disciplina desumptum, quem patrem totius eruditionis Imperator Iustinianus appellat, qui gravissimè (ut omnia) Reges, & eos qui latè dominantur, Dei immortalis discipulos, & velut ex eius ludo ad rerum administrationem prodeutes, facit, ut omnes intelligant, Principes, non tantum vocatu Dei, ad rerum publicarum gubernacula accedere: sed maximè omnium hominum ad curam, & providentiam maximi illius Numinis pertinere.

9 Neque ignoro Petrum Costalium eadem Icone in suis Pegmatis usum, sed in alium tamen finem, nempe quòd Deus proprius iudicaverit, quos ad amplissimæ dignitatis gradum evexit, ijs constantiæ, magnanimitatis, cæterarumque virtutum seminaria largiter conferre, ut ex subiectis eiusdem hæc versibus constat:

*Nescis in mentem magno quid venit Homero,
Discipulos Reges, dum putat esse Iovis.
An quòd eos nulli voluit virtute secundos,
Queis sunt à summo credita Regna Deo.*

10 Nos verò, licet hoc certum quoque esse agnoscamus, & cum dicto Cyri apud Plutarchum convenire, qui neminem imperare debere dicebat, qui subditis suis melior, & virtute præstantior non esset, Homeri tamen sensum commodius ad divinam Regum instructionem, & directionem, de qua agimus, referendum esse censemus, cum Dione, & Themistio, qui idem fenserunt, & hac de causa illos Iovis alumnos, congerrones, & confabulones appellant. Quod Achilles quoque Bochius per Aquilambicipitem Imperatori adstantem, & veluti

D. Ios. Apoc. 2. 28.

Virg. Eclog. 9.
v. 47.

Strad. pag. 18.

Homer. in Iliad.

Iustin. in Proem. Digest. §. fin.

Costal. in Peg. pag. 65.

Plutar. in Cyro.

Dion. Præf. orat. 1.
& 54. Themist. orat. 11.

Achil. Boch. Symbol. 21. pag. 46.

eiufdem Iovis alitem, ei altero capite divinam, altero humanam mentem suggerentem, significavit, sub titulo, *Sapientia immortalis*, & de D. Carolo Nostro V. loquens, quod efficit, ut eius carmina gratius referre, audireque debeamus, quæ ita habent:

*Imperio Augustus, pietate Augustior alma es,
Maiores enim in te omni est Imperio Pietas.
Quin etiam Imperio Augustum, & te Carole vincis,
Qui Regis arbitrio factaque, teque tuo.
Quid sibi vult insigne biceps Iovis armiger ales?
An quia dat duplex Iuppiter Imperium?
Inde animi humana, hinc mentis divina potestas,
Qua tibi quæ fuerint, sintque futura, patent.
Iustitia hinc, animi & robur, prudentia, visque,
Quæ docet humano quid sit in officio est.
Talibus auspicijs duceris ad alta beatus
Sydera, fructurus nectare, & ambrosia.*

Plut. in lib. ad Prin-
cip. in crud.

Et cum proposito à Nobis themate, aut lemmate mirè consonat illa alia eiusdem Homeri apud Plutarchum animadversio, dum Minnoem Cretensium Regem, Iudicemque & Legislatorem valdè severum, Iovis Oaristam, id est discipulum facit: *Non enim (inquit Plutarchus) privatos homines, otiososque, Deorum voluerunt esse discipulos, sed Reges, qui sapientiam, & virtutes animi consequuti, ea essent ad utilitatem omnium conversuri.* Idemque graviter exposuit Cassiodorum, dū sub Theodorici nomine, Magnatem quemdam ad eius aulam ac præsentiam evocans, sic concludit: *Desiderat enim aula nostra præsentiam bonorum: dum nescio quo pacto, quicquid Regali sapientia gratum esse cognoscitur, & divino iudicio comprobatur; quis ille, qui corda nostra regit, ipse etiam quid debeamus sentire concedit.*

Cassiod. lib. 7.
form. 34.

Idem Cassiod. lib.
8. epist. 9.

Quod, idem ipse Auctor, alibi adeò certum esse ostendit, ut etiam Regibus, adhuc pueris, huiusmodi præcocis Sapientiæ, & intelligentiæ Divina auspicijs coelitus instillentur, sic enim inquit, cum Tolonico viro Patricio loquens, quem Athalaricus Rex in suum Consilium promoverat, & vocaverat: *Licet ad Regendos populos idoneos efficiant, quos ad Augustum cœli men divina provexerint, quando nec ætas impedit, ubi se se potentia cœlestis infudit, &c.* quo loci videtur illud Ovidij sequutus:

*Cesaribus virtus contigit ante diem.
Ingenium cœleste suis velocius annis
Surgit, &c.*

Euseb. in Theop.
par. 2. lib. 1. cap. 1.
pag. 325.
Isaïa 45.

Quinimo, quod plus est, malis etiam & improbis Regibus cœlestia hæc auxilia solet Deus interdum communicare, vel ob id tantum, quòd Regium occupet Solium, ut benè Eusebius Norimbergius animadvertit, in id Isaïæ locum expendens, quo de Cyro loquens, alio-

qui auri & cruoris avido, Christum Domini cum appellat, & dextram eius apprehendisse inquit. Quod perinde est ac si diceret, amicè & fideliter eidem affuisse, & cœlestibus afflatibus beasse. Ea quæ propter debere Reges in suo munere gerendo circumspetiores esse, benè monet Euphrades orator, ab eodem Eusebio relatus, quia cum eorū cor & animis in manu Dei, ut diximus, custodiat, providendum est eis, quantum imminet periculi, si ad agendum aliquid, quod alienum sit à Deo ferantur, custodiente quæ se in Dei manu, tandem excidant, & occasione in præstent, ut ipsorum vel in agendo, vel in loquendo errores atque peccata, in incorruptam illius manum inscribantur.

Euphrad. orat. 3.
Euseb. sup. pag. 327. & seq.

14 Idem quæ efficit, ipso eodem Eusebio monente, ut quilibet hominum Rector ac caput, rem Sacrosanctam putare se debeat, nec magis adorari colique permittere, quàm se coli, se suspicere, venerandum sibi. Tantum quæ credat excellere hominibus, quantum homines brutis. Artificem intelligat se communis boni, arbitrum fœlicitatis gentium, collegam fortunæ, spirantem divinitatis statuam, spiritum vitalem Reipublicæ, expressissimum & aureum simulacrum Numinis, Prodecum & Vicarium Divinæ Providentiæ, excubias generis humani, Angelum singulorum, iam multis Angelis suo excellentem munere.

15 Philippus etiam Cominæus, satis prudens Scriptor, agnoscit quidem nullum esse Principem tam prudentem, qui non aliquando, imò sæpè numero, erret, & labatur, si longior ei vita contingat, statim tamen addit, in remedium humanæ huius fragilitatis: *Deum in primis interpellandum atque rogandum, ut quod optimum est Nobis suggerat. Nam ab eo cuncta dependent, ut & Scripturæ testimonijs, & ipso rerum usu doceri potest.*

Cominæus lib. 8.
pag. mihi 563.

16 Quibus adicere possumus, non solum Consiliorum, rerum quæ agendarum directionem Divina largitate Regibus impertiri solere, verum ipsorum quoque vitam salutem ac protectionem ab eodem Deo summe curari, illos quæ veluti peculiari sua tutela clientelæque donare, ut ipse idem Homerus alijs carminibus aperte docuit, dum inquit:

*Quin & Mulcibero fabros sacrare solemus,
Milite Mars gaudet, celeri tunicata Diana
Venatori; Lyræ Phœbus, doctis quæ Poetis
Ex Iovis sunt Reges, quo nihil divinius usquam.*

Homeri Iliad. 1. c. 1.

17 Et fabulosis his delirijs relicto, Deus ipse in persona Abrahami idem testatur, dicens: *Noli timere Abrahamâ, Ego Protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Et Regius Pfaltes, dum de se ipso loquens, hanc Protectionem varijs in locis agnoscit, quibus plura alia addit Martinus Magerus, & miraculosa simul eiusdem exempla adducens Philippus Camer. Inter quæ notandum est illud Maximi nostri Cæsaris ac Regis Caroli V. quem Italus quidam, Romæ, ex summitate Panthei præcipitè agere cogitavit, quod tamè, deterritus maiestate, & auctoritate Cæsarea, vel verius Deo ipsum Imperatorem custodiente, facere destitit.

Genesis 15. 1.

David Ps. 26. 2. 32.
20. 58. 67. 70. 71.

Mager. de iure pro
tecti. cap. 3. ex n. 6.

Camer. 1. subcil.
cap. 30.

Lips. in exemplis
Polit. c. 7. Strada
lib. 1. de bell. Belg.

Qui & idem, eadem protectione confissus, sæpè aliàs, tum maxi- 18
mè in bello Germanico ad Ingolstadium (ut præter alios Iustus Lip-
sius, & Favianus Strada recentent) densissima glandium nube è per-
duellum castris ipsum circumvolitante, nec locum, nec statum, nec
vultum mutavit. Quin potius monentibus illum amicis, ut sibi, atque
omnibus in se parceret, dixit: *Considerent, neminem Imperatorem tor-
menti icu perisse.*

Panorm. dedic. &
fact. Reg. Alfons.
lib. 1.

Nec dissimilis fiducia in Alphonso I. Aragonum Rege, reperta 19
fuit, Antonio Panormitano testante, dum impavidè librum Titi Li-
vij, sibi ab hoste missum, accepit, aperuit, evoluit, & attentè perlegit,
Medicis licet, & alijs Aulicis, propter suspicionem latentis veneni,
ne id faceret, instantè monentibus, illisque his verbis, quæ mirum in
modum ad nostrum institutum respiciunt, respondens: *Regum quidem
animas non privatorum libidini subiectas esse: sed sub Dei tutela & cura
Sacras latasque agere.*

Erasm. in Apoph.
lib. 8.

Quæ sanè verba similia illis Vespasiani Imperatoris videntur, qui 20
imperterritus, gladios obtulit duobus clarissimi Ordinis viris, quorù
se insidijs appeti certo certius cognoverat, & inter illos medius con-
fedit, tanquam provocans ad id quòd molebantur. Illis autem per-
cussis, & animi præsentiam admirantibus: *Videtis ne* (inquit, ut Eras-
mus tradit) *Principatum fato dari, frustra que tentari facinus, potiundi
spe, vel amittendi metu.*

Suetor. in Domit.
cap.

Neque aliud sensit videtur Domitianus (alioqui pessimus Im- 21
perator) dum Suetonio testante, Iovi custodi templum ingens, seque
in sinu Dei sacra vit, quòd ipsum in seditione Vitelliana a furore ho-
stium conservasset. Quod templum sumi posse pro symbolo ad signi-
ficandum, *Auxilium divinum*, tradit Nicolaus Causinus, subiiciens,
omnes quotquot sunt mortales, sed maximè Reges, in sinu Dei Pa- 21
rentis iacere, cuius providentia servantur, & locum præclarum Ec-
phantis ad idem probandum adducens, cuius verba sic habent: *In ter-
ra optimam sanè ingenium præ cæteris animantibus homini datum est. Di-
vinior autem inter homines Rex est, ut qui multum supra communem na-
turam emineat. Corpore reliquis non dissimilis, utpotè natus ex eadem
materia; sed ab optimo Artifice factus, qui fabricavit ipsum, archetypo ex
se sumto. Idcirco peculiari cura Reges, quasi Patres populi protegit.*

Causin. in Polyft.
Symb. lib. 2. c. 47.
pag. 97.

Ephates in lib. de
Regn.

Daniel. cap. 10. ubi
omnes Patres D.
Thom. 1. p. q. 113.
art. 8. late Becan.
tom. 5. p. 1. tract. 3.
de Angelis.

Imò & eisdem, ob hanc causam, duplicem Angelum custodem as- 22
signari, vel, ut alij volunt, tot, quot sunt Regna, vel Provinciæ sibi cõ-
missæ, Divus Thomas, post alios plures ex sanctis Patribus docet. In
quibus recensendis immorarer, nisi iam hoc Christophorus Bessol-
dus, Simon Maiorius, Martinus Magerus, Camerarius, & Alij,
diligenter præstitissent, qui, ubi opus fuerit, con-
suli poterunt.

Bessold. in dissert.
de Ang. Imp. Ma-
jol. colloq. de An-
gel. Mager. d. c. 3.
p. 16. Camerar. 3.
subcil. cap. 13.

Educationis vis.

EMBLEMA XXV.

*Regis Spartani videas canes,
Stirpe pari, munere dispari.
Hic doctus nemoris fuit,
Alter ferre fasces conscius exijt.
Tantum prima crepuscula
Vita haurire valent: Figite Principes
Rectam Infantibus indolem,
Disciplina est animorum melior parens.*

COMMENTARIUS.

QVAMVIS Principes iuste Regnantes, multum sibi de Divinis auspicijs & auxilijs promittere possint, & debeant, ut in precedenti Emblemate vidimus; non ideo tamen parentes, vel praeceptores, quibus ipsorum cura in teneris annis incumbit, ab omni studio & diligentia desistere debent, quo, quae eorundem mores animi que, iam etiam ab illa aetate, & primis, quod aiunt, incunabulis, Sceptro, ac Solio, quod eos manet, dignos atque idoneos efficiant, & Regijs monitis, salutaribusque praeceptis ac documentis informet.

Etenim cum in omnibus quidem hominibus, tenella, & nova pue-

Plut. de educ. lib.

Xenoph. in Cyripæd. lib. 1. cap. 3. & seqq. Ioã. Casus in Thef. œcon. lib. lib. 2. c. 2. Cardin. Sadolst. in lib. de educ. Ego, qui plurimis alios cito 2. tom. lib. 1. c. 26. ex n. 63. & novissim. Schomborn. lib. 1. Polit. c. 8. de educatione.

Cap. ubi periculū, de elect. lib. 6. l. 1. §. sed etiā, D. de car bon. ed. cum alijs.

Ioã. Casus ubi sup.

Erasm. in lib. de instit. Princ. ap. Canonher. in Aphorif. 1. tom. pag. 445.

Ossor. de Reg. inst. lib. 2. & 3. per tot.

Plut. in Lycurg. & in Apoph. lacon. Valer. Max. lib. 2. cap. 6. Suid. verb. Lycurg. Rhodig. lib. 20. cap. 2. Erasmus lib. 1. Apoph. & in Adag. Annas producit non ager, pag. mihi 219. ubi quod educatio naturam vincit.

rorum ingenia, hanc severæ disciplinæ, & educationis curam legemq; desiderent, ut latissimè Plutarchus, & alij, qui de hoc peculiare tractatus scripserunt, edisserunt, ne aliter ætas ista, ceræ haud multū ab- similis, ardore voluptatis facilimè liquefeat, citissimisque passibus in malorum morum perniciem ac ruinam prolatur.

In Principibus quidem, quò maior & excellentior eorum dignitas est, quo que nocentior esse poterit, si in malum degenerent, eò plus cautionis adhibere oportebit, ut passim iura nos admonent, & uno pariter ore Auctores omnes, qui de institutione Principum agunt. Inter quos Ioannes Casus rectissimè inquit, quòd si educatio in Principe negligatur, *Instituta malorum monstra uascuntur in civitate; licentia morum, iactura rerum, familiarum ruina, sentina vitiorum omnium, denique malorum quasi gebenna.*

Et Erasmus, eadem mala, quæ à neglecta bona eorundè educatione procedūt latius exaggerās, ita habet: *Quid enim boni efficere potest ille Princeps, qui ab ipsis statim incunabulis, stultissimis inficitur opinionibus, enutritur inter stultas mulierculas, adolescit inter lascivas puellas, inter collusores perditos, inter abiectissimos assentatores, & inter scurras, & mimos, inter combibones, & aleatores ac voluptatum architectos, iuxta stultos ac nequam, inter quos nihil audit, nihil discit, nihil imbibit nisi voluptates, delicias, fastum, arrogantiam, avaritiam, iracundiam, tyrannidem; atque in hac schola mox adhibetur ad Regni gubernacula.*

Hieronymus etiam Ossorius multus & elegantissimus est in eadem bona educatione Regiorum Filiorum desideranda, & in sequioris malis, & ærumnis enumerandis, quæ eos, inquit, molles, languidos, alienæ virtutis invidos, stultos, crudeles, arrogantes, avaros, laboris impatientes, & ad omnem luxum ac libidinem proclives reddit. Et post alia concludit, quòd cum duæ virtutes, nimirum animi magnitudo, & pudoris ac modestiæ concinnitas, omnibus ingenuis hominibus sint necessariae: *Necesse maximè erit, ut sic educentur Regum filij, ut fortissimi simul, atque modestissimi disciplina fiant; aliter enim omnia corruent, & que funditus interibunt.*

Et ad hanc vim & potestatem bonæ vel malæ à teneris animis institutionis, & educationis significandam, & Regum mentibus insinuandam, præsens hoc nostrum Emblema dirigitur, ex vulgata quidem, sed semper magni facienda, Lycurgi Spartanorum Regis, si ve Legislatoris historia desumptum, quam Plutarchus, Valerius Maximus, Suidas, Coelius Rhodiginus, Erasmus, & alij suis scriptis referunt, & extollunt. Hic enim, cum inter alia documenta, quibus conatus fuit suos Lacedæmonios à moribus præsentibus ad temperationem vivendi rationem traducere, eosque virtutis & honesti studiosos reddere; eximiam hanc curam rectæ filiorum æducationis, ut valde necessariam, pluribus commendasset, ad eos magis in hoc suadendos, & accendendos, duos educavit carulos, eodem patre matreque progenitos, quorum alterum passus est domi lautioribus vesci cibis, & ut addit Rhodiginus ore lucernas ferre, alterum educatum venatibus exercuit. Dein civibus suis ad hoc convocatis, am-

bos apud multitudinem in forum produxit, positusque illic spinis piscium, & alijs gulae irritamentis, mox emisit leporem, quo fugiente, cum uterque ex canibus ad assueta ferretur, lucernarius quidem ad escas accessit; at venaticus alter, & qui generosos spiritus alunt, laboribus in-nutritus, leporem invasit, & cepit. Quo facto Lycurgus ad suos con-versus: An non videtis, inquit, duos catulos cum eisdem sint generis, tamen ob diversam educationem admodum dissimiles inter se evasisse, plusque ad honestatem momenti habere exercitationem, quam natu-ram. Proinde ne nobis quidem, o cives nobilitas, quam miratur vulgus hominum, ductumque ab Hercule genus profuerit, nisi ea gesserimus, per quam mortalium omnium ille nobilissimus & generosissimus eva-sit, ac per omnem vitam, quam honesta sunt, & discamus, & exerceamus.

Ad quam etiam historiam respiciens Battilius Labæus, post hæc scripta à Me visus, aliud Emblemata simile huic nostro confinxit, & his carminibus enucleavit:

*En quàm diversi, nati tiambo parentibus isdem,
Diversa hic animi dant documenta canes.
Venandi ad studium teneris formatus ab annis.
Immissam insequitur dum celer ille feram;
Hic alter contra defes nutritus in aula,
Proiectos rapido dum petit ore cibos.
Sic genus excolitur studijs, sic degener exit
In vitium incultæ nobilitatis honos.*

8 Quod Lycurgi Apophthegma, secutus videtur Horatius, dum monuit: *Adolescentium mentes asperioribus studijs esse formandas, quia*

*Quo semel est imbuta recens, servavit odorem
Testa diu.*

Et magis ad rem alibi inquires:

*----- Venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latavit in aula,
Militat in sylvis catulus.*

9 Et quemadmodum tractanda est eera cum molissima est, & virga, si curva sit, dum virga est, in eam formam flectenda, quam ei perpetuam esse velimus, alioqui frangas citius, quam corrigas, cum iam in prævum induruerit. Quo respicit illud Ovidij, ex quo in rem nostram Schoonhovius aliud Emblemata deduxit:

*Quæ præbet latas arbor spaciantibus umbras
Quo posita est primum tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure revelli,
Nunc stat in immensum viribus acta suis.*

Ad quod citare potuit Casiodorum, eleganter idem ipsum his ver-bis præferentem: *Leve sit opus, quod in teneris arboribus adhibetur. Nã quæ nunc virgulta sunt, erunt, si negligentur, & robora. Ista enim quæ*

Battilius Labæus
Embl. 36.

Horat. epist. 2li. 36

Idem Horat. quem
etiam vide lib. 3.
od. 2. ubi latet Cha-
botius.

Ovid. in lib. de re-
med. amant. Scho-
onh. Embl. 46.
pag. 139.

Casiod. lib. 5. epist.
38.

multo facili avulsiōne dirimuntur, postea vix securibus ista succumbunt.

Ita præcipuus labor iam inde à teneris, liberorum correctioni, & rectè educationi impendendus est, hæc enim bona, bonos efficit; mala, malos, & si serò adhibeatur, vitijs iam in naturam, & morem conversis, nihilum proficiemus, & ut ait Horatius:

Naturam expellas furca, tamen usque recurret.

Cum ex adverso nihil sit, quod non rudibus adhuc & vacuis animis imprimi possit, ut egregiè noster D. Didacus Saavedra, post alios animadvertit, pictoria tabella rasa, seu alba, ut dicunt parma, proposita, cù lemmate, *Ad omnia*, sic ostendens, institutione nō deficiente, pueros omnium esse capaces; verèque dicere potuisse Platonē: *Ex hoc posse cognosci animas immortales esse, atque divinas, quod in pueris mobilia sunt ingenia, & ad percipiendū facilia.* Et Senecam: *Omnibus natura fundamenta dedit, semenque virtutum, omnes a iusta omnia nati sumus, cum irritator accessit, tunc illa animi bona, velut sopita excitantur.*

Quibus magis adhuc congruit illud Aristhenis apud Laertiū, qui cum filium cuiusdā suscepisset erudiendum, rogatus a parente, quibus rebus opus esset, libro, inquit, novo, novo stylo, nova tabella. Sic innuens, rudibus & vacuis adhuc ingenijs, ut ceræ vacuæ, & molli, & necdum exarata, quidlibet faciliè imprimi posse.

Testatur hoc Seneca, sic aptissimè inquiring: *Educatio maximè diligentia, plurimumque profuturam desiderat: faciliè est teneros adhuc annos componere, difficulter rescinduntur vitia, quæ nobiscum creverunt. Nihil magis facit iracundos, quàm educatio mollis & biada, idè unctis, quò plus indulgetur, pupillisque quò plus licet, eò corruptior est animus. Nō resistet offensis, cui nihil unquam negatum est, cui lacrymas fellicita semper mater abstergit.* Et iterum alibi: *Altius præcepta descendunt, quæ teneris imprimuntur at atibus. Si præcepta nihil adiuvarent, omnis institutio tollenda est, ipsa natura contenti esse debemus. Erras si existimas nobiscum vitia nasci, supervenerunt, ingesta sunt.*

Testatur & Aristoteles, serò monens, educatos rectè à parentibus, per sanctos & iustos mores, bonos meritò evasuros, & Plutarchus, qui non contentus plura circa hoc in libro de educatione liberorū dixisse, agens alibi de Themistocle, inquit: *Themistocles, quoniam adulescens feroci mutabilique ingenio videbatur, mirantibus mutatos mores, dicere solebat, asperos, & indomitos pullos, in bonos equos evadere, si quis illis adhibeat disciplinam, rectamque institutionem.*

Quibus consentiens Apuleius (ut interim plures alios omittā) asserit, hominem, nec perfectè bonum, nec malum nasci, sed utriusque semina ei à natura indita, quæ institutione in hanc vel illam partē emicant. Et Erasmus huc refert Adagium, *Annus producit, non ager*, quasi recta à teneris institutio, ipsi naturæ, & genituræ præponderet, & illud He cubæ apud Euripidem expendit, & explicat:

*Rectè educari, scilicet non nullam habet
Rationem honesti.*

Et melius in similibus, educationem, agrorum culturæ comparat,

Horat. lib. 2. saty. 2.

Saaved. in Id. Pol.
lit. pag. 8. Emp. 2.

Plat. de anim.

Senec. epist. 10.

Laert. lib. de vit.
Philosoph. in An-
tisthen.

Senec. lib. 2. de ira,
cap.

Idè Senec. de Cō-
sol. ad Helv. c. 16.
& in epist. 94.

Arist. lib. 2. oeco-
nom.

Plut. in vita Them.

Apulei. in Apol. 1.

Erasm. in Adag.
pag. 219.

Eurip. in Hecub.

quæ si absit, omnia in eis fata necantur, & purgamenta pro frugibus pariunt, & alias etiã præclaras simul similitudines adiecit, quæ dignæ mihi visæ sunt, ut hic ad litteram inferantur, sic enim inquit: *Vt nobilitas soli bonitas, nisi accedat & cultus idoneus & semina: ita non sufficit ingenij felicitas, nisi accedat Doctor, & institutor egregius, & præcepta idonea. Vt terra quo melior est natura, hoc magis corrumpitur, si negligatur: ita recta ingenia, nisi rectè excolantur, quosunt felicitiora, hoc pluribus vitijs obducuntur. Est terra quædam asperior duriorque, quæ tamen culta protinus ferax reddatur: sic ingenia duriora natura, institutione mansuescunt. Nulla ferè est arbor, quæ non sterileseat, ac tortuosa sit, si cultura desit. Ita nullum tam felix ingenium, quod non degeneret citra rectam educationem. Nullus equus rectè seffori parat, nisi arte domitus. Ita nullum ingenium non serox, nisi præceptis cicuretur, & educatione. Nulla tam fera bellua, quæ non mansuescat cura. Ita nullum tam agreste ingenium, quod institutione non mitescat. Vt molli materia facile sigillus imprimitur, si dureseat, non item: ita puerorum ingenia facile quamvis recipiunt disciplinam, si etate dureseat, non item. Vt agricola vallos apponunt arbusculis, quo rectè crescant: ita qui instituit, addit monita, & præcepta ingenij salubria, ne devaricent in vitia.*

17 Sed quorum in profanis hisce testimonijs adducendis distineor, cum nihil ferè sit in Sacris Litteris, & libris Sanctorum Patrum, quod frequentius admoneamur. Ecce enim in Proverbij habemus: *Ne subtrahas puero castigationem, cum percusseris eum virga non morietur. Tu virga percuties eam, & animam eius à sepulchro eripies.* Et iterum: *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea.* Et in Ecclesiastico: *Filij tibi sunt? Erudi illos, & cura illos à pueritia illorum. Curva cervicem eius in iuventute, & tunde latera eius dum infans est, ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor anima. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.*

Proverb. 23. 13. 14

Proverb. 22. 6.

Eccles. 7. 21. & 30. 12. 13.

18 In quæ loca respiciens D. Hieronymus: *Non est (inquit) parvi apud Deum meriti, bene filios educare. Difficiliter eraditur, quod nudi animi perhiberunt; lanævum conchilia, quis in pristinum candorem revocet.* Et D. Cyprianus dum ait: *Quod semel imbibimus, difficiliter deponimus; nec propositum nostrum facile mutatur.* Qui & ipse alibi, quanta sit vis bonæ institutionis & disciplinæ, his verbis graviter exprimit: *Disciplina custos Spei, retinaculum Fidei, dux itineris salutæris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magistra virtutis. Hanc sectari salubre est, aversari autem ac negligere, lethale.*

D. Hier. in epist. ad Salv. & in epist. ad Lætan. 15.

D. Cyprian. lib. 2. epist. 1.

Idem de discip. & hab. virgin.

19 Quem sequutus D. Bernardus, non minus appositè ait: *O quam compositum reddit omnem corporis statum, necnon & mentis habitum, disciplina! Cervicem submittit, ponit supercilium, componit vultum, ligat oculos, cæcinnos cohibet, moderatur linguam, frenat gulam, sedat iram, format incessum.*

D. Bern. epist. 113.

20 Et hac propter Diodorus Siculus latissimè Charondæ Thuriorum Regis legem recenset, & laudat, dum iussit, liberos civium omnes, in ipso ludo, & in primis litterarum rudimentis, instituendos tradi, conductis ad id mercede, & ære publico præceptoribus. Perस्पexerat

Diodor. Sicul. lib. 14. quem ad longum transcribit Camerarius. lib. 3. subcess. cap. 47. pag. 168.

namque multis iam pridem exemplis admonitus, plerisque vel optimo natos ingenio fore, qui rei familiaris angustia pressi, dum privatim mercedem præceptionibus solvere non valerent, ob eam, singulari, & tam opportuna privarentur institutione.

Xenoph. in Cyrip.
lib. 3. cap. 7. & seq.

Xenophon quoque multus admodum est in referendo, & laudando hoc eodem studio apud Persas & Athenienses, Et Albanus Spinafatus commemorat, apud Lacedæmonios iure receptum fuisse, ut si præsens, juniorem peccantem non reprehendisset, perinde ac si is deliquisset, plesteretur, & quisquis puerorum institutionem neglexisset, iurium civitatis expers esset. Et inde putat ortum habuisse leges Imperatorum Romanorum, quæ senioribus propinquis concedunt, auctoritate propria iuniores leviusculis, & minus capitalibus vitijs imbutos, coercere.

Spinaf. in Polit. lib.
2. c. 5. fol. 50. Cra-
gius de Rep. La-
ced. pag. 128.

L. 1. & per tot. C.
de emendat. pro-
pinq.

Plato in lib. de Re-
pub.

Plato etiam, hæreditatem filijs relinquendum dixit, quæ non grâdinem, non vim, non ipsum denique Iovem extumescit, id est *Bonâ institutionem*. Turpe nimirum putans, rerum aliarum, ac præcipuè agrorum, & pecorum cultui invigilare, filijs autem, ut Crates aiebat, quibus hæc omnia relinquenda sunt, nihil prospicere. Hos enim Patres perinde agere aiebat Plutarchus, ac si quis de calceo sit sollicitus, pedè verò nihil curet. Qua in re benè dicebat Isocrates, liberis, pudorem magis, quàm aurum esse relinquendum.

Plutar. in lib. de e-
duc. liber.

Cicer. 3. Tusc.

Et quia fortè hæc cura tuo tempore exoleverat, meritò queritur Cicero de parentum, in re adeò utili & necessaria, negligentia, sic in-
quiens: *Nunc autem simul atque eãti in lucem ac suscepti sumus, in omni-
con timuò pravitate, & in summa omnium perveritate versamur, ut penè
cum lacte nutricis errorem suæ esse videamur.*

Aristæas in lib. de
dictis lapr. interp.

Et apud Aristæam, (hæc eius auctoritas à Julio Scaligero, & alijs in dubium vocetur) legimus; Prolomæo Philadelpho Ægyptiorum Regi ex Septuaginta Interpretibus interroganti, quæ esset maxima negligentia? Illos respondisse: *Si quis non curat liberos, nec eos educando, quàm diligentissimè format.* Quod dictum convenit cum illo

D. Paul. ad Tim. 5.

Apostoli: *Qui suorum, & maximè domesticorum curam non habet, infidelis est, & infideli deterior.* Et illud referens Camerarius, cum Phavorino apud Agellium, & Michaele Hospitalio, contra matres invehitur, quæ filios suos ipsæ proprio lacte non alunt, nec apud se domi educari patiuntur.

Camer. 3. subc. c.
51. in fin. Agel. lib.
12. c. 1. Hospital.
lib. 3. carm.

D. Nazianz. apud
Schoonh. ubi sup.

Idem etiam sentit, & reprehendit D. Gregorius Nazianzenus, eos, qui præstantissimam liberorum suorum partem, animum dico, securi in cultam relinquunt, non *Parentes* appellans, sed *luti parentes*; quem admodum enim, ut est in Adagio, *Lutum non fit testa nisi tundatur*, sic homo non est homo, nisi disciplinis formetur, & ratio in eo promoveatur.

Erasm. in Adag.
pag. mihi 221.

Scoonh. Emb. 72.
Plin. lib. 8. c. 26.

Ad quod alludens Scoonhovius, ursam lingua lambentem, & expolientem caulos, quos informes parit, ut ait Plinius, depingit, quæ & ipsa ob hanè causam à D. Ambrosio, & Pierio Valeriano, & Sylvestro, Petra-Sancta, Patrum, qui lingua filios erudiunt, symbolū esse solet, & ita ait:

Amb. & alij apud
Pier. lib. 12. Petr.
Sanct. pag. 357.

*Enquanto studio rudes castellos
Vrsa perpoliat, decentiorem
Donec imprimat ingeratque formam;
Mortales meritò rubere discant,
Qui, neglecto Animi nitore pulchri,
In natis modo sunt luti parentes.*

27 Extrat quoque integer, & non malè dolatus Ambrosij de Morales discursus, quo Hispana nostra lingua, interpretam apud Nos hanc recta educationis filiorum curam, gravi. et doleat. Inter alia gravissimū supplicium expendens, quo Heli Sacerdos, & alioqui in se iustus, divinaeque legis valdè zelator, propter neglectam bonā filiorum educationem, a Deo punitus fuit, & adiciens (quod valdè notandum, ac timendum est) usque ad universale iudicium has poenas prave educationis augeri, propter peccandi semina, quæ incuta in hoc nostra, vel pravo exemplo, in liberis posterisque nostris relinquimus.

28 Et herclè, si hæc in quorumlibet puerorum educatione, & institutione ita se habeat, satis iam (ut supra tetigi) patet, quid de Regum filijs, & destinatis ad Imperiū Principibus, dicere ac sentire debeamus, qui, ut indomiti equi, postestatem ad quam vocantur, in tempestate venient, nisi a tenera ætate lupatis parere discant, & recte sobriaque institutionis habeant coerciti, ex eius carceribus, ad Regiū. quid eos maneat, ita dū decurrendum, exiliant. Hoc enim in vita mortalium fere accidit, ut cum Imperio ipso licentia maior in dies fiat; & quò plus de Regijs ingenijs fidere licet, eò magis hac cura & cultura ipsorum rudes adhuc amant eger. Platone namque testante: *Magna ingenia nisi recte instituta, tanto deteriora evadunt, quanto in illis maiores igniculi existunt. Magna enim scelera, non ex vili natura, sed generoso ingenio, corruptione corrupto, proficiuntur.*

29 Et quamvis cum eodem Platone, & Clemente Alexandrino concedamus, Deum, illorum, quos ad Imperium vocat, meliori luto solere præcordia fingere, & aurum in eorum generatione admiscere, sicuti & argentum in illis, qui auxilium & consilium ipsis lauri fiat; & in agricolis cæterisque opificibus stannum, ferrum vel æs; ipsum tamen aurum, eadem etiam cultura polituraque eger, alioqui, ut Eumodius ait: *Fu: v: nobilitatem metalli, nisi ad unguem manus ducat artificis, maternis penè bebetatur in tenebris; & si magistra politione non venissetur, nihil ei prodest sublimitas, quam vena concessit.*

30 Cuius doctrinæ veritatem, & necessitatem agnoscentes Persarum Reges, neminè, ut Philo Iudæus litteris tradidit; Regni habenas suscipere permitabant, qui prius cum Magis Sapiētibus familiariter versatus non fuisset, ipsorumque disciplinis imbutus. Quinimò, si Platonem credimus, cuius verba latè recēsent, & celebrant Petr. Cruinitus, Britson. Coningus, & alij, post eximiā curā in Regijs pueris recēs natis suscipiendis, & ad decimum usque quartū annum educandis, adhibebāt, ubi iam ad hanc ætatē pervenerāt, quatuor Præceptores ex unive-

Moral. disc. 13.
poit opera Magi-
stri Olivæ.

Reg. lib. 1 cap. 2.

Plato lib. 6. de Re-
pub.

Plato 3. de Repub.
pag. 417. Item A-
lex. 5. Stron. c. 2.

Emnod. dict. 3. in
Dedicat.

Philo in exp. De-
cal. ad præc. 6. & 7.

Plato in lib. de ign.
hom. Cruinit. lib. 1.
c. 2. Briti. de Reg.
Pers. lib. 1. pag. 79.
Coning. in The-
pol. 2. p. c. 21. n. 10
Salmutius ad Pao-
cirol. 1. p. pag. 158.

Persia deligebant, qui cæteris omnibus virtute præstarent, videlicet, Sapientia, Iustitia, Temperantia, atque Fortitudine, ut ab unoquoque eorum summo studio separatim in unaquaque ex his virtutibus instruerentur. Et sapientiæ nomine Magiam comprehendebant, quæ à Zoroastre, Oromasi filio, profecta est; quæ, ut idem explicat Plato, nihil est aliud, quàm Deorum cultus. Qui mos etiam apud Ægyptios invaluit, ut Reges pueros, artes Magicas, tanquam studia sanctiora edocerent, ut Alexander ab Alexandro commemorat.

Alexãd. 2. Genial.
cap. 25.

Et hinc ansam sumit Philippus Macedonum Rex, sibi congratulandi, Disque gratias agendi, nõ tam, quòd Alexander sibi filius natus fuisset, quàm quòd eo tempore nasceretur, quo Aristotem præceptorem rectæque suæ institutionis & educationis auctorem sortiri, & dignus Macedonico Regno evadere posset, eaque de re elegantem ad ipsum Aristotelem epistolam exaravit, cuius Plutarchus, Agellus, Ælianus, & alij peculiarem mentionem faciunt.

Plutar. invit. Alex.
Agel. lib. 9. cap. 3.
Ælian. de var. hist.
lib. 4. cap. 19.
Fulgos. lib. 2. c. 5.

Nec absimilis Pelei gloriatio, quòd Achillem filium haberet, qui se præcelleret, ut cui Chironem & Phœnicem præceptores magnis præmijs adhibuerat, ad laudem suam accedere arbitratus, quicquid ex filij recta institutione virtutis auctum fuisset.

Plant. in Pseudolo.

Et sanè iustissimè, nam ut ait Plautus:

*Probum esse patrem oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem; quàm ipse est postulat.*

Laert. lib. 5. de vit.
Phil. cap. 1.

Et ut apud Laërtium aiebat Aristoteles, Parentes, qui liberos suos rectè instituunt, honorabiliores sunt ijs, qui tantum genuerunt, quia ab his contingit vivere, ab illis autem benè vivere.

Plato in Hip. five
de mendac. Egode
parricid. pag. 131.
& 132. ubi plures
allego.

Quod etiam pro præceptoribus, & pædagogis, qui rectè hoc officio funguntur, colendis, honorandis, ac remunerandis Plato, & alij benè considerant, quorum dicta Ego alibi laxiori prosequor calamo. In quorum quidem electione quanta cura adhiberi debeat, optimè insinuavit Agasicles, cui, ut Plutarchus refert, cum quidam diceret, mirari se, quòd cum esset avidus discendi, non adiungeret sibi Philophanem Sophistam, eo tempore celebrem, & clarissimum; respondit prudenter, eorum se velle discipulum esse, quorum simul esset filius. Significans, non minùs interesse, quos nactus sis parentes, quam quos atciscas, ut bonis moribus formeris.

Plutarc. in Apoph.

L. 4. tit. 7. par. 2.

Quod optimè etiam monuit Rex noster Alforus X. de eadem Regum educatione agens, & ita, post alia lectu digna, concludens: *On de por todas estas razones deben los Reyes querer bien guardar sus hijos, è escoger tales Ayos, que sean de buen linage, è bien acostumbrados, è sin mala saña, è sanos, è de buen jesso, è sobre todo, que sean leales dorechamente, è mandando el pro del Reino, &c.*

Tacit. ll. 12. Annal.

Quæ omnia cum in Seneca Agripina cognovisset, expertæque esset, eum institutioni Domitij Neronis filij sui, iam ad Imperium destinati, præfecit, *Ut eius pueritia (verbis Taciti loquor) tali & magistro adolesceret, & consilijs eiusdem ad spem dominationis uterentur.* In quo, ita bonæ electioni, & expectationi respondit eventus, ut primo

sui Imperij quinquennio, quo Senecæ monitis paruit, optimum & laudatissimum Principem egerit, ut Suetonius, & alij, qui vitas Cæsarium scripserunt, testantur.

Sueton. & alij in Nerone.

37 Audiendus quoque erit Claudianus, qui sui Honorij rectam educationem collaudans, & describens, sic ait:

Claud. in 3. Conf. Honorij.

*Reptasti per scuta puer, &c.
Mox ubi firmasti recto vestigia gressu,
Non tibi desicias molles, nec marcida luxu
Otia, nec somnos genitor permisit inerses;
Sed nova per duros instruxit membra labores.
Et cruda teneras exercuit indole vires:
Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis.
Æstivum tolerare iubar, transnare sonoras
Torrentum furias, adscensu vincere montes,
Planiciem cursu, vales, & concava saltu;
Nec non in clypeo vigiles perducere noctes.
In galea portare nives, nunc spicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda.*

38 Et possem quidem plura de contrarijs effectibus bonæ vel præ educationis in Regum filijs exempla referre, nisi prolixus esse vererem, & Camerarius, & alij, me hoc labore levassent, sed pro omnibus illud sufficiet, quod de Venceslao & Boleslao, Regis Poloniae filijs, elegantissimè narrat ultra alios Pater Drexelius, & querela, quam de malè institutis Principibus Philippus Cominæus his verbis proponit: *Qui sunt malè instituti Principes, quantum sit munus, quod acceperunt a Deo non intelligunt, & ipsorum familiares ne malam gratiam sibi concilient, dissimulant. Et ut ex omnibus fortè sit unus, qui fideliter admoneat, is tamen sua sententia nullos habet approbatores, ac ferè sit, ut ridiculus habeatur.*

Camer. 3. subcil. cap. 51.

Drexel. in Trimeg. Beyrl. lirt. I. pag. 147.
Comin lib. 10. pag. mihi 660.

39 Et benè hoc damnum præ educationis agnoscens Dionysius Junior Siciliae Tyrannus (ut Amilius Probus recenset) cum Dionem sibi in Regno rivalem vereretur, nullam potiore vindictam, securioremve sui Sceptri stabilitatem invenit, quam Dionis filium parvulū, quem in sua potestate habebat, sic educare, ut otio, vino, epulis, scortisque indulgendo, turpissimis imbueretur cupiditatibus, nullumque tempus sobrio relinqueretur. Quo effecit, ut quamquam postea Dionerum potitus, filium à pristino victu deducere studeret, & ad id custodes apponeret, nihil proficeret, quin potius ille, usque eo commutatum vitæ statum ferre non ponit, ut se superiore parte ædium deiecerit, atque ita interierit.

Probus in Dionys.

(***)

Armis, & Litteris.

EMBLEMA XXVI.

*Palladis hac Icon una est eademq̄, Minerva,
Nomina bina duplex munus habere dedit.
Urbibus imposta est Graijs tutela tuendis,
Lancea quas firmans, ornat, ut arma, liber:
Res decus è forti accipiet sic publica magnum,
Litteris ornatur sed mage pacificis.*

COMMENTARIUS.

MANET ergo ex dictis in eo quod præcessit Emblemate, rectè & sollicitè educandos, & instituendos Principes esse. Quo verò intelligi possit, quibus in rebus institutio hac præcipuè versari debeat, præfens subiicimus, ex Palladis imagine sumtum, quæ eadem & armatum, & pariter scientiarum omnium Dea, sub Minervæ nomine, ab antiquis Educatis colebatur; cuique, hac de causa, urbium suarum præsidium & tutelam commendabant. Variè quidem illam pingentes & effigiantes, ut latè Lilius Giraldu, & Natalis Comes observant, sed frequentius ita, ut hastam clypeo iniicam una manu teneret, & librum in altera, subiectus interdum circum pedes dracone, & noctua, ut sic ostenderent, tum demum urbes incolumes esse posse, cum qui earum tutelæ & gubernationi præpositi

I

Girald. de Dijs
Gent. Syntagm. II
Natal. in Mythol.
lib. 4. cap. 5.

sunt,

sunt, arma, ubi oportuerit, tractare didicerint, & ex litterarum studijs talem scientiam prudentiamque suis vigilijs, & lucubrationibus acquisierint, ut iustis, & locis ac temporibus cōsentaneis legibus ac praeceptis, Palladis instar, subiectos sibi populos regere, & tam domi, quàm foris, tam in sago, quàm in toga, prudenter tutari moderarique valeant.

2 Etenim, ut cum Horatio (licet aliud agente) loquar:

----- *Alterius sic*
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.

Et cum in omnibus illud obtineat, quod Laertius Aristipo, & Plutarchus Agesilao tribuit, scilicet, ut in ijs potissimum adolescentes instituantur, quæ viris usui, & decori futura sint, satis apparet, eos, qui ad regendos populos erudiuntur; his potissimum artibus ac disciplinis debere intrui, quas praepositus nobis Palladis typus ostendit, & Iustinianus Cæsar expressit, dum dixit: *Imperatoriam Maiestatem non solum in armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam, ut utrumque tempus, & bellorum & pacis rectè possit gubernari, & Princeps Romanus, non solum in hostilibus praelijs victor existat, sed & per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat, & fiat tam iuris religiosissimus, quàm victis hostibus triumphator magnificus.*

3 Quæ verba ferè ad litteram transtulit lex nostra Partitæ, & quod in eis Iustinianus, quod erat armorum legibus tribuat, & è contrario, non per incuriam factum fuit, ut benè Accursius ibidem animadvertit, sed ut ostenderet, alterum alterius auxilio (ut iam tetigi) semper egere, & non minùs Principum robur, in rebus civilibus ac politicis, quàm in bellicis & militaribus experiri. Non enim frustra præsci omnes Scriptores, ut Balduinus observat, universam administrandæ Reip. rationem in duplices artes secure, Pacis videlicet, & Belli, quas in suo Augusto laudavit Horatius, dum dixit:

Res Italas armis tuteris, moribus ornes
Legibus emendes, &c.

Et in suo Hilperico Fortunatus Poëta, sic canens:

Legibus arma Regis, & leges dirigit armis,
Artis diverse sic simul iter.

4 Vnde vel in nostra Pallade arma, quæ induit, & hastam, quam manibus gerit, nihil aliud significare, quàm ingenij vim & promptitudinè, apud Martianum legimus:

Hæsta etiam vibrans, penetrabile monstrat acumen.

Et (quod magis est) apud Ovidium, ipsum Martem, veluti Palladi invidentem, eadem hæc studia coniungere, sic enim habet:

Nunc primum studijs Pacis Deus utilis armis
Advocor, & gressus in nova castra fero.
Nec piget in caepti, jurvat hac quoque parte morari.
Hoc solum me se posse Minerva patet.

Horat. in Arte Poetic.

Laertius lib. 2. c. 8
Plutarc. in Apoph.
lacon. par. 1. mor.
pag. 379..

Iustinian. Imper. in
Proem. Instit. vi.
de inf. Embl. 66.

Proem. 3. part.

Accurs. verb. *Ar-*
mis de Corasj, ex
l. 1. in princ. C. de
iustia.

Bald. d. Proem.
Instit. num. 10.

Horat. lib. 1. epif. 2

Martian. quem ci-
tat Salmat. ad Pan-
cirol. 1. p. pag. 292

Ovid. 3. Fastor.

Costal. in Peg. pag.
132.

Et apertius idem docet Petrus Costalius, sub eiusdem ferè quam nos pingimus figura, sic in eisdem terminis inquires: 5

Ius sibi vibranda Tritonia vendicat hasta,

Et iacit intrepida Norica tela manu:

Illam tamen solita est scriptis pallefcere chartis,

Et pluteum innocuis cedere verberibus.

Huic benè conveniunt veterum monumenta Sophorum,

Quem iussit lata fors ditioe frui.

Perf. Satyr. 1.

Quo loci *Pluteum innocuis verberibus cedere*, ad illud satyrici respicit: *Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit vagues*. Plutei quippè appellantur librorum, & tabularum signorumque repositoria, & tabula præterea ipsa, qua utuntur ij, qui aliquid meditantur, conscribuntvè, ut benè Robertus Stephanus, Calepinus, & Perfij ac Iuvenalis interpretes docent.

Steph. & Calep. in verb. *Pluteus*, interp. Perfij d. satyr. 1. & Iuven. saty. 2.

Plat. lib. 5. de Rep. Cicer. epist. 1. ad Quint. Frat. Valer. Max. lib. 7. c. 1. A. gap. ad Iustin. Cæsare. Polyb. lib. 12. & alij apud nostrum Bobad. in Politic. lib. 1. c. 9. n. 28.

Quod verò in ultimo Distichò continetur, ubi philosophandum esse Principibus, ait, ex celebri illo satisque vulgato Platonis seu Socratis monito sumtum videtur, quod Cicero, Valerius Maximus, & alij passim valdè commendant, dum docuit: *Tum demum beatum terrarum orbem futurum, cum aut Sapientes regnare, aut Reges sapere cæpissent*, sive ut alij transferunt: *Cum vel Philosophi Regnam in civitatibus obtineant, vel ij, qui nunc Reges & Dynastæ appellantur, verè & idoneè philosophentur*. 6

Synes. in orat. de Reg. adm. ad Arcadium, vel, ut alij voluit ad Theodos. Junior.

Quod argumentum latissimè prosequitur Musonius in oratione, *Quòd decet Principem philosophari*; & in eodem hærens Synesius, rectissimè negat, in viribus solis fœlicitatem Principis positam esse; camque prædicat esse absolutam omnibus numeris eorum viram, qui prudentiam potentia consociant. Quæ res coniunctæ, robur inexpugnabile conciliant, disiunctæ verò, invalidum & inutile, quando videlicet, aut robur prudentia sit destitutum, aut prudentia viribus defecta. 7

Addens, hoc Ægyptios significasse, dum Mercurij simulacrum simul constituebant, alterum iuventa florentis; alterum maturo senio venerandi, volentes innuere; eum qui rectè Rempublicam aut Regnum sit administraturus, coniunctam cum sapientia & prudentia fortitudinem habere debere, quasi alterum absque alterius ope inutile sit. 8

Iunius Emb. XIII.

Ex quo Symbolo Adrianus Iunius quoddam Emblemã formavit, cuius lemma est, *Prudentia cum robore coniuncta*; & versus sic habent: 9

Viribus Cyllenius integris stat,

Iunctus cum senio gravi.

Robur invictum est, sapientia si

Firmes: qua sine concidet.

Horat. lib. 3. Od. 4.

Qui cum illis Horatianis conveniunt:

Vis consilij expert mole ruit sua,

Vim temperatam Dij quoque proceebant

*In maius: ydem odere vires
Omne nefas animo morventes.*

10 Quod sanè temperamentum, iuxta Ovidij sententiam, nulla melius via, quàm ex bonarum artium disciplina, & institutione paratur, cuius verba sunt hæc:

*Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.*

Et iterum;

*Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est
Corpora mollescunt, asperitasque fugit.*

11 Et ut benè advertit Nicolaus de Cusa, quamvis sine litterarum studio Principes aliqua scire possint, res tamen difficiles, & grandes, nequaquam; cum scientia crescat per additamenta. Nam iuxta Quintiliani monitum: *Et si prudentia quosdam impetus à natura sumat, tamen perficiendâ doctrina est.*

12 Et cum ad eos spectet leges condere, civium commodis prospicere, legatos mittere, negotia gerere, fœdera inire, bellum iustis de causis gerere, quæ sunt pacis, & belli tractare, distinctiones morborum, & publicorum malorum remedia scire, & sexcenta alia, quæ facilius sensu concipi, quàm calamo exponi possunt, Rudis Princeps, & his disciplinis, velut acie oculorum orbatus, in mille errorum vias abducetur, ut ait Antonius Viperanus, primum quippè doctrina prudentiâ gignit, atque ut experientia senes, sic eruditi homines sunt ipsa rerum scientia providentes.

13 Quod Polyphemi lumine privati exemplo Schoonhovius in Emblemâ deduxit, cuius iam supra mentionem feci; & Plutarchus etiam idem ipsum explicat, similitudine à Colosso malè intus librato desumpta, iniquientique, tales esse in eruditos Duces ac Principes, qui quoniam sapientiæ, & prudentiæ necessarium pondus non habent, quantumvis magni & ampli exterius videantur, & gravitate vocis, torvitate vultus, ac morum truculentia, fugaque consuetudinis humanæ, maiestatem, & auctoritatem Imperij sibi videantur imitari, sæpè numero tamen vacillant, ac subvertantur. Etenim cum basi non rectè positæ, sublimem superstruunt potestatem, simul cum ipso pondere nutant, & ad ruinam inclinantur. Quod, (ut apparet) sequens Æneas Sylvius, inter Principem illiteratum, & marmoream statuam nihil interesse dicebat.

14 Agnovisse etiam huius præclarè coniunctionis, & eruditionis necessitatem, & utilitatem videtur, Eduardus Rex Portugalliæ, qui Tingi & Arcillam cepit, & ut recolit Octavius Strada, pro Symbolo lanceam sive hastam erectam sumit, cui serpens implicitus erat, cum hoc lemmate, *Loco, & Tempore*, ut significaret, Principum animos armis & prudentia dotatos esse debere, omnemque Regnandi artem in hæc duo tempora, Belli nimirum ac Pacis, respicere, quæ in vita humana momenti plurimum habent, ut præter Iustinianum iam supra

Ovid. r. de Ponto, & de Arte amandi.

Nicol. de Cusa in lib. Idiota de Sapientia.

Quintil. lib. 12. cap. 12.

Viperan. in lib. de Rege & Regno, cap. 10.

Schoonh. Emb. 71 quem retuli supra Embl. 23. in fine.

Plut. in lib. de fort. Princip.

Æn. Sylv. epist. 4.

Strada in Symbol. Reg. pag. 51.

Baldwin. in dict.
Procem. Instit. n.
10. & 11. p. 17.

Strada sup. pag. 18
Petr. Sanct. p. 224.

Saaved. Emp. 4.
pag. 35.

Panorm. de dict.
& fact. Alphonf.
lib. 1.

Vegec. de remilit.
in præf. ad Valent.
August.

L. 16. tit. 5. par. 2.

Liban. declam. 28
in fine.

Themist. orat. 16.
& in alijs passim.

citatum, Ilocrates, Lucianus, Halicarnasæus, Polybius, & alij testantur, quorum verba adducit, & ex Græco Latina facit, Balduinus, his gravissimis optimorum Auctorum sententijs, quæ apud eum videri poterant, Iustiniani dictum illustrans.

Quibus mirè item convenit Symbolum aliud, quod idem Strada & Petra-Sancta, Friderico III. Romanorum Imperatori adscribunt, aperti nimirum libri, cui armatum humanum brachium, manu districtum gladium tenens, insitebat, hac Epigraphè addita, *Hæc regis illuc tuctur*, quasi ostendens, his duobus omnem Regni statum conservari, ut magis exprimunt alij, qui orbis terrestris globum, gladio transfixum, super similem codicem pingunt, hac inscriptione adiecta, *Hinc nititur Orbis*, quæ videtur iam inde à Julio Casare originem trahere, qui imaginem suam, mundi Sphæræ insistentem, insculpi fecit, una manu gladium, altera verò librum tenentem, & hoc titulo superaddito, *Ex utroque Casar*; tanquam indicans, non minùs armis, quàm litteris, & prudentia, sibi aditum ad Imperium Romanum acquirendum, fecisse, & acquisitum conservasse. Nosque in Friderici Symbolū collimantes, sic alibi lusimus:

*Ensisferam spectate manum, quæ comprimit Orbem,
Attamen in solo nititur illa libro.*

*Ense valet Sophia, & Sophia protegit enses,
Hi feriunt, illos ista ferire docet.*

Et nuper in simile aliud nostri D. Didaci Saavedræ incidimus, qui in eandem armorum & legum, seu litterarum conjunctionem intendens, tormenti bellici pictura utitur, quod vocamus, *Pieça de artilleria*, amusi, sive norma, quam Hispanè dicimus, *Esquadra*, ori eius ad mota, & hoc lemmate, *Non solum Armis*, ut significet, vanam quidem & nocivam interdum esse armorum potentiam, nisi & hæc scientiæ, & prudentiæ litterarumque cognitione dimetiatur ac temperetur, sciâtque Principes, qui rerum potuntur, utrumque coniungere, & Alphòsum Aragonum Regem I. imitari, qui, Panormitano testante, dicere solebat, *Ex libris se arma, & armorum iura didicisse*. Et vel à Vegecio discant, nullum esse cui sapientia magis conveniat, quàm Principi, cuius doctrina omnibus prodesse subditis debet.

Quam sententiam mirè invar Alphonfus Rex Noster, & pro lege à potteris suis observari voluit, dum fanxit, ita eos institui debere, ut vel à se ipsis in rebus arduis optimum consilium capere valeant, nec consiliariorum pedisequi ac veluti servi esse cogantur, & statim subdens: *Acucioso debe el Rei ser en aprender los saberes, ca por ellos entenderà las cosas de Reyes, è sabra mejor obrar. Ca sin duda tan gran fecho como este de reinar, i governar, non le poària ningun ome cumplir, à menos de buen entendimiento, è de gran sabiduria, onde el Rei que despreciasse de aprender los saberes, despreciaria à Dios de quien vienen todos.*

Hocque ipsum Libanius agnovit, qui his duabus præclaris artibus potissimum civitates conservari, scriptum reliquit, Themistius, quatenus mutuam inter Imperium & Philosophiam benevolentiam esse

ait, & eum qui alijs præest, non potestate solum regendi ac imperandi, sed dignitate, prudentia, sapientiaque subditis antecellere convenire. Divus Gregorius Nazianzenus, hoc præclarum monitum inter sua Tetrasticha inferens:

*Est fortè cæca tutior prudentia
Namque illa rerum est impetu tantum levis.
Hæc clarus: ac nihil litteris tibi sit prius,
Quas possidentes unicas opes habent.*

Quod perinde est ac si diceret, quod quemadmodum navis in mari sapientiæ ac prudentiæ clavo regitur, atque ad portum appellitur, quia ut Titinius dixit:

Sapientia gubernator navim regit, non valentia.

Sic mens prudentiæ clavo animam gubernans ac moderans, ad securum littu seam dirigit: & sola eruditio eiusmodi est, ut illam illi soli à quibus possideatur, sibi vindicare queant; atque hæc viventibus ad extremum usque sociam se præbeat, & vita discedentes comitatur.

19 Etenim, secundum Platonis sententiam, doctrina est laudis fundamentum, fons veræ foelicitatis, & ut laurus perpetuo viret, ita eruditionis fama non marcescit. Principemque (ut Aeneas Sylvius præclare scriptum reliquit) non splendor suæ fortunæ, non vestes aureæ, aut ornatus crinium, & equorum propria pompa, ita honestabit, quantum ipsarum decor litterarum, & fama virtutum, quarum facies, si videri posset, pulchrior esset, quam Lucifer, aut Hesperus, ut Aristoteles tradit.

Nazianz. in Tetrast.

Plato lib. 6. de Re. p. 1b.

Æn. Sylv. epist. 109

20 Sed omisis innumeris alijs sententijs, & Doctorum sive litteratorum Principum exemplis, quæ in hanc rem à Platone, Plutarcho, Stobæo, Valeriano, Torres, Tiraquelo, & novissimo Philippo Camerario latissimè recensentur, audi precor Erasmus, qui qualiter litteræ Principes ornent, his verbis scripsit: *Insani sunt, qui existimant Egros Principes à nulla re magis abesse, quam à libris, studioque Philosophia: perinde quasi hæc duo ex diametro inter se pugnent, sapere, & Principem agere; cum ita inter se cobareant, ut si alterum alteri adimas, nihil iam relinquant præter inanem Principis titulum. Cemotaphioram insular, qua nomina tantum, & stemmata foris ostentant, cum intus vacua sint.*

Plat. lib. 5. de Rep. Plutar. in lib. quod Princ. Philosoph. sit, & ubi de princip. in erudito Stobæo Ser. 46. Valer. lib. 7. c. 2. Torr. li. 6. Tiraq. de nobil. c. 5. Camer. 1. to. c. 2. per rot. è 3. to. ex pag. 163. & 236.

Erasm. cõt. 8. ep. 4.

21 Audi & Marcum Antonium Nattam, quem, inter plures alios, Canonherius ad idem allegat, non minùs præclare monentem: *Quod cum vera, & erudita littera ad querendam laudem petebus inflament, à dedecore retrahant: cum instruunt scientia, arment eloquio; quisque, quod in altiori fastigio positus, plurimorum commoda, & utilitatem speculari necesse habet, & tueri, eò magis in illas incumbere debet, &c.*

Natt. de do Princ. lib. 1. ap. Canonh. in Aphor. 1. tom. pag. 449.

22 Audi etiam & ex nostris strenuum illum, & nobilissimum Equitem D. Encum Lopez de Mendoza, Santillanæ Marchionem, dum inquit: *La ciencia no embota el hierro de la lanza, ni haze floxa la espada en la mano del Cavaliero.* Et Hieronymum Romanum æquè verè docentem: *Que la Sabiduria tiene el primer lugar en la casa de los Prin-*

March. Santillan. in Epist. Dedic. suorū Proverb.

Roman. in Prol. ad Resp. Mundl.

cipes prudentes; i quando elia no assiste en los Palacios Reales, la prudencia falta, la justicia se estraga, las virtudes van en declinacion, los buenos estan pueftos en olvido, i no ai cosa buena. Todo lo que se loe en los passados tuvo principio del saber. I quando huvo poca justicia, i tirania, robos, crueldades, fue por no tener en su compania la sabiduria. Quod etiam non male expresit ille Poeta qui dixit:

Si humana iacet Virtus, ut nulla salutis

Iudicio spes sit, Cofse, relicta tuo.

Quae sit caussa, races, dicam tibi, caussa malorum est,

Plena quod in doctis omnia sunt dominis.

Lud. Poeta apud
Canonh. in Aphor.
pag. 303.

Sup. Embl. 21.

David. Pfal. 2. 10.

Sap. c. 6. Eccl. cap.
10. & 24.

Reg. 3. c. 3. in fin.

D. Ambr. lib. 2. off.
cap. 8.

Act. Apost. c. 7. 22

Mirand. in comm.
ad suos Hymnos,
fol. 32.

Iunius 2. p. quaest.
polit. q. 10. Coniungus
in The. pollt.
2. 10. cap. 21. pag.
151. Beyerlinch. in
Theat. verb. *Magistratus*,
pag. 164.
& seq.

Coel. Ychod. lib. 8
c. 1. Dubrav. hist.
Bohem. lib. 18.

Aur. dict. in Con-
stantino, & Eutropius.

Paul. Amil. de
gest. Franc. lib. 10.

Sed otiosè quidem in profanis ad hoc sententijs, & testimonijs addicendis immoror, cum sacrae Litterae nihil nos frequentius admo-
neant, quàm sapientem, & eruditum esse debere, qui populis regen-
dis ac iudicandis praeficitur, ut satis ostendunt loca iam à Nobis supra
perpenfa David dū inquit: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram;* & Sapiens docens: *Si delectamini sedibus, & Scep-
tris, o Reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.*

Et quia Salomon hanc eruditionem à Deo infusam habere meruit, simul atque iudicium illud inter mulieres de filio disceptantes, pronuntiavit, eam sibi circa populum gloriam auctoritatemque comparavit, ut de eo sacra Pagina dicat: *Audiuit itaque omnis Israel iudicium, quod iudicavit Rex, & timerant Regem, videntes sapientiam esse in eo, ad faciendum iudicium.* Quem locum pulchrè explicans D. Ambrosius, inquit, ipsum Salomonem ita poposcisse sapientiam, ut daretur sibi cor prudens audire & iudicare cum iustitia. Moyses quoque, quia à Pharaone in Regni successorem destinabatur, eadem Scriptura testante, eruditus fuit in omni sapientia Aegyptiorum, quod Philo ita explicat, quasi fuisset instructus vel edoctus omnes artes liberales. Quia apud Aegyptios idem & Reges, qui & sapientes fuere, adiecto etiam Sacerdotio, unde illis appellatio *Termaximi* contigit, ut ultra alios Ioannes Franciscus Picus Mirandulanus observat, longa adiecta nomenclatura eorum, qui apud varias nationes, varijs saeculis, simul & armis, & literis operam dantes, magnum sibi nomen pararunt.

Quae omnia satis ostendunt, quid sentire debeamus de illa quaestione, quam latè ad partes disputant Melchior Iunius, Reinhardus Koningus, & Beyerlinchius: *Utrum scilicet opus sit Principibus litteras discere?* Etenim licet Gothorum, & Bohemorum antiqua consuetudo obiciatur, qui graviter vetuisse dicuntur Reges suos litteras discere, quasi existimantes, illas longo ab fortitudine intervallo abesse, ac magnanimitate: quin item effeminari potius animos, remolitosque ad temeritatem dilabi. Et Licinius Imperator (Aurelio Victore tradente) adeò infestus litteris fuerit, ut & virus, & pestem publicam easdem, & praesertim forenses industrias, appellaret. Nec non etià Philippus Francorum Rex filium suum alijs litteris imbuere vetuerit, quàm ijs, quae ad subscribendas Regias epistolas, diplomatavè sufficerent;

ut & Ludovicus XI. cum Carolo VIII. filio suo se habuit, præcipiens, ne ullis alijs Latinis litteris erudiretur, quàm his: *Nescit regnare, qui nescit dissimulare.* Duplici nimirum de causa, altera, ne dum litterarium sectaretur otium, Regni negotia negligeret; altera, ne historiarum cognitione ad res agendas timidus redderetur, aliorum exempla potius intuens, quàm suo genio obsequens.

26 Eiusmodi tamen Amusorum hominum voces, asinina à Trajano Maximiliano I. & alijs cordatis Principibus dictæ sunt, maturius, ac rectius existimãtibus, illiteratos Reges esse quasi asinos coronatos, ut post Policraticum recēsent Æneas Sylvius, Sanfovinus, Camerarius, & alijs. Quibus adridens Alfonso Rex Aragonum I. ut Antonius Panormitanus restatur, cum audiret Regem quendam Hispaniæ dixisse, non decere viros Principes scire litteras, bovis hanc esse vocem dixit, non hominis; & malle se privatum vivere, quàm eruditione carere. Et Vladislaus, Rex Vngariæ & Bohemiæ I. secundum Æneã Sylviũ, quamvis adhuc puer, cum esset Romæ, dicebat, non videri sibi homines, qui litteras ignorarent. Quæ, eodem Sylvio apud nostrum Saavedram censente, plebeis hominibus argentum, nobilibus aurũ, Principibus, gemmæ pretiosissimæ sunt, & esse debent.

27 De Pico quoque Mirandulano refert Petrus Crinitus, quòd dicere solitus erat, nullũ se animal videre in vita mortalium stultius atque insolentius, quàm divitem hominem, qui bonarum disciplinarum sit imperitus, à studijsque liberalibus abhorreat; quoniam divitiæ illæ impudicis voluptatibus atque desidã paratæ sunt, neque in usum hominum, aut aliquam vitæ utilitatem erogantur.

28 Et de Romanis pariter legimus, quòd cũ de Imperatore eligendo, aliquando vel ipsi armati milites agerent, Tacitum, quia litteris impensè doctus ac deditus erat, uno ore (ut Vopiscus refert) Cæsare acclamarunt: *Quis, vociferantes, melius quàm litteratus imperabit.*

29 Inter quos, plures etiam alios extitisse, qui magnã vitæ partẽ studijs, & litteris applicuerint, lato calamo Coningus recēset. Inter eos M. Antoniũ Philosophorũ memorans, qui tantũ operis, & laboris studijs impendit, ut corpus afficeret, atq; in hoc solo, pueritia eius, iuxta Iuliũ Capitolinũ, reprehenderetur. Quod tantũ fecit Athenagoras Philosophus Atheniensis, ut cũ Christianorũ causam apud ipsum & Commodũ agere instituisset, hac suæ legationis inscriptione usus sit: *Athenagora Atheniensis Philosophi Christiani legatio Imperatorib; M. Aurelio, Antonio, & Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, quod autẽ Maximum Philosophis.* Cognoscẽs utiq; tã doctus, quàm facũdus homo, maioris esse gloriæ Philosophi nomẽ, quàm usurpatum à devictis Armenis, & Sarmatis cognomentũ: idq; etiã illis gratius esse iure debere, ad quos verba faciebat, cupiebatq; sibi eos conciliare honesta nũcupatione Philosophi. Quantum autem in contraria filiorum institutione erraverint Gothi, Athalarici Italiae Regis ab Amalafentæ matris rectori disciplina per vim abstracti, miserabilis calus ostẽdit, quẽ latè Carolus Sigonius enarrat. Quantũ etiã Ludovicus XI. in Carolo filio à bonis litteris removẽdo, æquẽ signãter Philip. Cominæus, diligens, & verus

Policrat. de nugis; Curial lib 4. Sylv. epist. 4. Sanfov. fol. 6. & 7. Camer. 3. to. pag 185. & 142 & alijs apud Bobad. in Polit. lib. 1. c. 10. num. 6.

Panor. de dict. & fact. Alfonf. lib. 4.

Sylv. hist. Bohem. lib. 3.

Saaved. Emp. 4. pag. 18.

Crinit. lib. 7. c. ult. pag. 246.

Vopisc. in Tacit.

Coning. d. cap. 21. pag. 154. & seqq.

Capitol. in M. Anton. Phil. vita.

Sigon. de Imp. Occid. lib. 17. post Suidam.

Cominæ. lib. 3. in princip.

Lipf. lib. 1. civil.
doct.

eorundem Regum adſecta, & hiftoriographus memorat, cuius liber Enchiridium Principum, ut Lipſius ait, vocari meretur, referens quorſdamna Carolus, huius malæ educationis cauſa, pertulerit, & certo ſtatuendum eſſe inquit: *Deum non condidiſſe Regna, ut gubernarentur ab hominibus ineptis, & ſolidis, qui frivola quadam, & miſera iactatione ſolent dicere, ſe, quod uſum litterarum nõ habeant, ſuis familiaribus, & neceſſarijs omnem actionem committere, ac deinde nulla probabili adducta ratione cur ita loquantur, totos ſe ſe dedunt voluptatibus. Deumque nulla maiori clade populum affligere poſſe, quàm ſi Principem ei præficiat ſolidum, & imperitum, &c.*

Carrocet. de diſt.
& fact. mem.

Aegidius quoque Carrocetus, eundem Ludovicũ hac in parte notans & reprehendens, dignum quidem fuiſſe ait, qui metamorfoſi Nabuchodonoforiana inferã mutaretur, ut rationis adminiculo, nec præſentia declinare, nec futura pericula proſpicere poſſet. Expeditionẽque Neapolitanã à Carolo temerẽ ſuſceptã, præclaræ illius inſtitutionis primũ foetũ, ſtultum Ludovici iudicium ſatis redarguiſſe; ut quod de Athenienſibus olim, tunc quoque de Gallis iactatum fuerit, imprudentiam illorum, divina providentia corrigi ſolere.

Bodin. lib. 3. de
Rep. c. 1. n. 139.

Quod ſi adhuc cum Bodino obiecerit quiſpiam, litterarum cognitionem Principibus ſapiffimẽ pernicioſam exiſtere, niſi benẽ à natura, melius etiam à virtutibus inſtructi, & informati ſint, quia nihil tam in Principe metuendum, quàm multa rerum abditarum cognitio, cum ſcelere coniuncta, indeque Romanæ Reipublicæ detrimentoſam magis quàm proficuam fuiſſe Tiberij, Claudij, & Neronis eruditionem. De quo ultimo hac propter dicere potuit Auſonius: *Neronis indolem non erudiſt Seneca, ſed armavit ſævitiã.*

Auſon. in grat. act.
ad Gratian.

Huic obiectioni facilẽ respondebitur, hoc non ex verò uſu artium, ſed ex pravitate, & inclinatione naturæ inſtituendorũ, ſive iam inſtitutorum, procedere, quia deteriores ut plurimum per doctrinam ſunt homines ad malum proclives, ut benẽ Gregorius Schombornerus, & Coningus animadvertunt. Nec ideò tamen à bonis diſciplinis ſuperſedendũ, quæ etſi pro varietate ſubiectorũ diverſimodẽ operẽtur, tamẽ per ſe, & ſua natura, mores quantũvis depravatos corrigere, & ingenium, licet in malũ propenſum, excolere, & ad meliorẽ frugem reducere ſolent. Quod Atilius Regulus apud Papinianũ noſtrũ oſtẽdit, dum fatetur, ſe Nicoſtrati præceptoris ſui eloquentia, & diligẽtia meliorẽ redditũ fuiſſe, & pluribus ornat Scipio Gentilis, & in eisdem de quibus loquimur terminis, Cordatiſſimus Cominæus, qui, quamvis etiam verum eſſe agnoſcat, quosdã Principes, qui ingentij ſatis habet, & cognitionis, plerũque propter ignaviam, & malitiã eis abuti, neque ad reſhonestas accõmodare; doctrinamque, vel meliores reddere homines, vel deteriores, pro cuiuſque natura, & inclinatione, ſtatim tamen ita ſubdit: *Sed tamen verofimilius eſt, aliquid ea fieri meliorem. Nam quod quiſque magis quid ſe deceat intelligit, eò vehementius ipſum neglecti pudet officijs; & etiã ſi non omninò ſibi temperet à maleſicio, tamen ne planẽ modũ excedat, eadet. Ac iſtud quidem uſu compertum habeo. Multos enim novi, quos à pravis, & illaudatis conſilijs eruditio ſola retraxit. Huc*

Schombor. 2. Pol.
cap. 31. Coning. d.
cap. 21. pag. 164.

L. Atilius 27. D.
de donat. vide etiã
l. 3. §. idem, D. ad
exhib.

Gent. ad Apol.
Apol. not. 55.

Comin. lib. 10.
pag. 660.

etiam accedit metus divini. Nymius, quanta enim sit peccati magnitudo, & quantopere Deus offendatur flagitijs, docti non paulo melius, quam homines imperiti cognoscunt, &c.

35 Idemque ipsum sentit Vanozius, sic inquit: *Coloro che hanno biasimato le lettere, è deo male de buoni studi, erano ignorantì, è pieni de malitia: & non persuadirlo à Principi, erano scelerati: si come erravano nel mezzo de demonstrarlo, con dire, che lo studio guasta il cervello. Perchè trovanda in uno, una buona, è natural disposizione, lo studio lo rende perfetto, è il buon naturale col buon accidentale, fa optima compositione.*

36 Quis tamen omnia non eo animo à Me dicta esse existimet quispiam, quasi velim Principes omnibus artibus ac disciplinis penitus instrui, vel instructos, eisdem meditandis assidue vacare, quod vel in privatis solet esse nocivum, & in eis planè absonum, & impossibile, quos fortunæ calculus mundi gubernaculis admovit, & tractandis Reipublicæ habentis præpositi sunt: sed id tantum cum Erasino, & Botero eos monitos velim, ne prorsus ab omnibus studijs & libris ceu noxijs abstineant, perinde quasi hoc demum verè Regium sit, nihil omnino, vel scire, vel agere, præter aleam, venatus, moriones, & his etiam sordidiores voluptates. Cum quibus enim amicis libentius confabulabitur cor datus & pius Princeps, quàm cum in ijs, qui & semper præto sunt, & sapiunt plurimum, & nihil loquuntur ad gratiam, aut quo melius otio, rerum gerendarum negotium temperabit, quàm si in optimis litteris per ætatem non segniter exerceatur, præsertim ijs, quæ ad egregium Principem gerendum, vel addunt stimulos, vel viâ aperiant?

37 In quibus quidem recensendis, & peculiariter illustrandis, quia multi multa dixerunt, contentus ero, eis, post primas litteras (quas qui ignorant Idiotæ, & Analphabeti dicuntur) variarum, quàm maxime poterunt, linguarum peritiam, Logicæ, Rhetoricæ, Matheseos, Philosophiæ, Ethicæ, Politicæ, Jurisprudentiæ aliqualem cognitionera, & rerum militarium exactissimam, commendare. Quæ omnia facilius consequi poterunt, si præter multorum, bonorum tamen, librorum lectionem, Doctorum virorum interdum conversationem appetant, ex quibus, ut Coningus, & noster Saavedra considerant, multa sensim paulatimque haurire, & sine multo labore discere poterunt. Nam ut in Salomonis Proverbijis habetur: *Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit.*

38 Sed in nihilo magis proficient, quàm si se totos historijs legendis, recolendis, exemplisque earum, tum secundis, tum adversis, memoriæ mandandis, applicuerint: quantum enim aut ætati nostræ, aut ingenio deest, tantum præcedentium seculorum experientia, & historiæ cognitione supplemus. Quæ scitissimè à Marco Tullio definitur, vel describitur: *Testis temporum, lux veritatis, vita memoria, Magistra vitæ, & vetustatis nuntia.* Et à Nazianzeno: *Conglobata quadam ac velut coacervata sapientia. Hominumque multorum mens in unum collecta.* Testanteque etiam Cominæ: *Maximum monumentum adfert historiæ cognitio, juvenilibus annis percepta. Næ extant in ijs pulcherrima pi-*

Vanoz. in monit. Polit. vol. 2. mon. 1530. pag. 520.

Erasmo c. 8. epist. 44. & in præf. ad Sueton. Boter. de Polit. illustr. lib. 2. cap. 1.

Coning. d. cap. 21. pag. 161. Saavedra Empr. 4.

Proverb. 1. 5.

Tullius lib. 2. de orat. Nazianz. ad Nicob.

Comin. lib. 3. pag. 371.

ctura, quæ clarè demonstrant, quod in rebus presentibus facere, quid etiam fugere debeamus.

Crinit. lib. 1. cap. 1

Cum quo consonans Petrus Crinitus: *Nemini dubium est (inquit) vitam ipsam mortem alium fieri multo prudentiorem, & cultiorem, ex rerum historiarumque observatione. Sed ea præcipuè sunt placis æstimanda, quæ ad usum magis ipsum, & vitæ rationem conducunt: sicut exempla Antiquitatis sunt, ex quibus ita homines subinde fiunt prudentiores, ut qui optimè Antiquitatem calleat, is eque & præsentia intelligit, & futura subinde prospicit.*

Arist. Rhet. cap. 5.
Livius lib. 1.

Et ea nihil ad res civiles, & publicas deliberationes, utilius esse, optimè etiam Aristoteles, Livius, & alij plures Auctores docuerunt, quos Ioannes Bodinus, Iustus Lipsius, & noster Regius Chronographus Ludovicus Cabrera recensent, in peculiaribus libris, quos de modo & methodo legendi, & scribendi historias typis mandarunt, & latè Baptista Fulgosus, sive P. Iustus Gaillardus in præfatione libri factorum, & dictorum memorabilium.

Bodin. & Cabre:
Lips. lib. 1. civil.
doct. cap. 20. & 9.
& in monit. & ex.
emp. Polit. c. 8.

Ut interim non omitam Alphonsum Regem Aragonum I. qui cū Capuæ ægrötaret, ut Panormitanus enarrat, Quinti Curtij historiarum lectione delectatus, vi morbi superata, sanitatem adeptus: *Valeat (dixit) Avicena, valeat Hippocrates, & vivat Curtius restitutor sanitatis.*

Panor. lib. de dict.
& fact. Alphons. I.
Lycostr. post eum
in Apoph. pag. 344

Et Nicetam Coniatem, qui ita de eadem scripsit: *Quamobrem, hæc ab re liber viventium appellabitur historia, rerumque gestarum descriptio tuba clangor, quo iam olim mortui, velut è sepulchris excitati, in medium producantur.*

Plutar. in Paul. Æ.
mil. Victor. lib. 38.
var. lect. cap. 5.

Cum Plutarcho etiam Petrus Victorius enarrat, Lucium Paulum Æmiliū, qui devicit Persæ Regem Macedonum, in ornandâ vita sua, & omni virtute expolienda, diligentissimè solitum, tanquam in speculum inspicere in historiam, atque ita studiosè semper conatum esse imitari virtutes, & præclara facta eorum, qui illic laudati forent. Quod in Regibus potentius operari, quàm si illorum statuas, picturasvè intuerentur, his verbis Sallustius edocuit: *Scilicet non æream illam, neque figuram, tantam vim à se habere, sed memoriam rerum gestarum eam famam in egregijs viris in pectore crescere.*

Sallust. in Jugurt.

Vannoc. tom. 1.
nonit. Pol. n. 493.

In quibus locis recensendis ideò immorari volui, quòd viderim iniuste hanc occupationem à Bonifacio Vannoziō taxari, & veluti inutilem ac periculosam censi; usque adeò nihil est boni, vel optimi, quod non in malam partem à quoquam verti possit, si eo minus licitè ac prudenter utatur.

Claudian. in 4. cōf.
Honor.

Sed ut videas, quantum in hoc à communi prudentium omnium opinione dissentiat, si præcitati Auctores ad historię utilitatem suadendam, & defendendam non sufficiunt, quàm sit maxima illius vis, vel ex Claudiani carminibus discere poteris, apud quem pater Honorij Imperatoris, filium ad evolvendas historias, tanquam studiū magnis semper Principibus dignum, his verbis, non solum hortari, verum & impellere quoque videtur:

*Interea Musis, animus dum mollior, iustus,
Et, quae mox imitere, legas: nec desinat unquam
Tecum gratia loqui, tecum Romana vetustas.
Antiquos evolue Duces, assuesce futura
Militia. Latium retro te confer in aevum.
Libertas quaesita placet? Mirabere Brutum:
Perfidiam damnas? Metu satiabere poenis.
Triste rigor nimius? Torquati despue mores.
Mors impensa bonum? Decios venerare ruentes,
Vel solus quid fortis agat: te ponte soluto
Oppositus Cocles, Mucij te fama docebit.
Quid mora perficiat? Fabius: quid rebus in arctis
Dux gerat? ostendet Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.
Prorogat aeternam feritas tibi Punica famam.
Regule, successus superant ad-versa Catonis.
Discitur hinc quantum paupertas sobria possit:
Pauper erat Curius, Pyrrhi cum sperneret aurum;
Sordida Serranus flexit Dictator aratra.
Lustrata listore case, fascesque salignis
Postibus affixi, collectae Consule messes:
Et sulcata diu trabeato rura colono,
Haec genitor praecipua dabat, &c.*

46 Nec dissimilis tuit cura Basilij Imperatoris, idem filio suo Leoni
his verbis enixe commendantis: *Per veteres historias ire ne recusa. Ibi
enim reperies sine labore, quae alij cum labore collegerunt; & quae illius
haurias, & bonorum virtutes, & improborum vitia: Varias humanae vitae
mutationes, & rerum in ea conversiones: Mundi huius instabilitatem, &
Imperiorum praecipites casus, & ut verbo complectar, malorum facinarum
poenas, & bonorum praemia: quorum illa fugies, ne divina iustitia manus
incidas; haec amplecteris ut praemia, quae ea comitantur, potiaris.*

47 Vnde & historia merito hoc Encomio à Neotherico quodam do-
natur:

*Ille ego quae gestis praesum custodia rebus,
Digero quod caveas, quodque sequaris iter,
Priscaque ne veteris vanescat gloria secli.
Virvida defensant quae monumenta, damus.
Et sua virtuti per me sunt praemia, rursus
Impia famosis deferro facta notis.
Eloquor, & summi quantum iacentur, & imi:
Eloquor, & caeca fasque, nefasque Dea.*

Hoc Encomium
de Basilij Imperatoris
filio Leoni
compositum est.

De Basilij Imperatoris
filio Leoni

De Basilij Imperatoris
filio Leoni

De Basilij Imperatoris
filio Leoni

De Basilij Imperatoris
filio Leoni

De Basilij Imperatoris
filio Leoni

De Basilij Imperatoris
filio Leoni

Basil. Imp. in cap.
Parznet. cap. 56.

Hoc cōvenit cum
diffinitione Thu-
cyd. histor. Pelop.
lib. 1.

Pineda de reb. Sa-
lom. lib. 3. cap. 17.

Scriban. in Christ.
Polit. pag. 177. &
seqq.

P. Velazq. de Opt.
Princ. lib. 3. adnoti
4. pag. 334.

Oven. lib. 2. Epig.
167. Cōsonat illud
Comici: Optimū
& tutissimum est
ex alijs discere tibi
quod ex usus, &c.

Idem Velazq. ubi
sup. annot. 9. pag.
354.
Proverb. 16. 10.

Cic. de divin. lib. 1.

Plin. lib. 3. cap. 1.
Philo lib. de spe-
cul. legib.
Pined. sup. pag. 129

Constant. Imp. in
l. nemo s. C. de mā
lef. & Mathem.

D. Luc. in Act. A-
post. cap. 1. v. 7.

*Quod maius Theatrum circusque capax, aut que
Doctior humanas scenas referre vices?
Me sine, quis prudens? Vnde experientia maior?
Qui me adiit tandem non magis doctus eat?
Omnis enim nostro pendet prudentia sensu,
Riteque nil, nostra qui caret arte, sapit.*

His locis alia ex sacra Pagina, & sanctis Patribus eruditè petita
P. Ioannes Pineda addit, tradens, quàm Historiæ peritissimus Salo-
mon fuerit; & non minùs doctè, elegantissimus Pater Carolus Scri-
banus, & novissimus Pater Ioannes Antonius Velazquez, pluribus
probans, quàm sit utilis in Principe Historiarum cognitio, sacrarum
præsertim, & deinde illarum, in quibus Regum Prædecessorum, & Pa-
rentum suorum facta, dictaque conscripta sunt. Quod hæ, ut ad ipsum
proximè pertineant, ita illius animum acrius ad imitationem urgeât,
& ardentius inflamment.

Quæ omnia acutus, & Modernus Epigrammaticarius Anglus hoc
quoque carmine docuit:

*Historias versando peritus id absque periclo,
Quod docti damnis experiuntur, habet:
Nec tam multa gra-vis rerum experientia longo
Tempore, quàm parvo te docet Historia.*

Quinimò secundum eundem Patrem Velazquez, non solum in ijs,
quas retulimus scientijs, & disciplinis, instructus esse debet, verum si
sonum litteralem Salomonis attendamus, Divinatrici quoque incū-
bere, & in expediendis negotijs veluti præfagam mentem habere. Sic
enim in Proverbijis habet: *Divinatio in labijs Regis, in iudicio non er-
rabit os eius.*

Quod valdè iuvat Ciceronis locus, licet à prædicto Auctore non
relatus, ubi inquit: *Olim Reges præstantissimi, augurijs, & prædictioni-
bus claraerunt: & se suosque liberos, ijs disciplinis erudiri curaverunt.
Quid Asia Rex Priamus, non ne & Helenum, & Cassandram filiam divi-
nantes habebat? Quid Polybum Corinthium, nonne Homerus, & alijs mul-
ta, & suis ad Troiam proficiscenti, mortem prædixisse commemorat? Vt
enim sapere, sic divinare Regale ducebant, ut testis est nostra civitas, in
qua & Reges Augures: & postea privati, eodem Sacerdotio præditi, Rem-
publicam Religionum auctoritate rexerunt.*

Et adeò observariunt Reges Persarum, & alij Orientales, ut prop-
ter Astronomiæ, & Iudiciariæ studium, diceretur Magia imperare, ut,
Plinius & Philo litteris tradiderunt. Et ipse quoque Salomon As-
troglogiæ iudiciariæ valdè peritus fuit, ut Pineda multis edisserit.

Absit tamen, ut Christianis Principibus divinatrice artes, quæ ad
Magiam, aut Astrologiam Iudiciariam pertinent, vel inter prohibi-
tas ab Imperatore Constantio recensentur, modo aliquo suadeamus,
nihil enim est, quod Deum magis offendar, qui sibi soli futurorū cog-
nitionem servare voluit, ut apud D. Lucam docuit, & in Saulis puni-

tione propter consultam Phithonifam, & per Necromantiam evocatum Samuelis spiritum indicavit; rectè enim Dionysius Caro, quamvis Gentilis, admonuit,

*Quid Deus intendat, noli perquirere sorte,
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.*

54 Et ille Proverbiorum locus, ut ipse Pat. Velazquez, post Salazarium, & alios animadvertit, varias habet expositiones, inter quas illa verissimæ & aptissimæ sunt, quòd nullo modo ad artem divinatricem respiciat, sed Deum veluti certa & infallibilia reddetè solere iudicia, quæ iusti Reges iustè & consultè pronuntiant, Salomon doceat; vel ea prudentia ac consilio eos præcellere debere, ut quidquid de ipsorum labijs procedat, in publicis negotijs expediendis, veluti ex præfaga mente proficisci videatur. Quo sensu Rex Athalaricus apud Casiodorum de avo suo Theodorico dixisse comperitur: *Judicijs suis etiam futura prædicebat.*

55 Hoc enim esse proprium scientiæ, & prudentiæ, ex præteritis futura prædicere, ipse Salomon dixit, sic in libro Sapientiæ scribens: *Si multitudinem sapientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris affirmat.* Et Nos supra de Prudentiæ effectibus agentes, cum Marco Prætorio, & alijs tetigimus.

56 Et de gravi errore ac peccato Regum, qui aliter sentientes, Magos & Ariolos consulunt, aliqua nuper Noster Saavedra notavit, & ante eum plura Iustus Lipsius, & And. Canonherius, Camerarius, & Ioannes Filescus, qui inter alia illud Taciti adducit: *Quæ facta manent, quamvis significata non mutantur.* Et Aurelij Victoris: *Arduum fatalia divertere, eoquæ futuri notionem superfluam.* Quibus consonans Quintus Curtius: *Eludant licèt (inquit) quibus fortè & temerè humana negotia volvi aique persuasum est, è quidem æterna Constitutione crediderim, nequæque causarum latentium; & multo ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percurrere.* Et Apuleius: *Nec consilio prudentis, vel remedio sagacis, divina providentia fatalis dispositio subverti, vel reformari potest.*

(***)

1. Reg. 28.

Caro in dist. lib. 2.

Velazq. sup. Salaz. in Proverb. 1. tom. col. 1339.

Casiod. lib. 8. epistol. 13.

Salom. Sap. 8. 8.

Sup. Embl. 7. & 13.

Saaved. Empr. 4. pag. 31.

Lips. in mon. Polit. lib. 1. c. 5. q. ult. pag. 175. Canonher. in Aphor. Polit. ex pag. 479. Camer. 1. to. pag. 266. & Filesc. 2. select. tract. 1. c. 9. pag. 53.

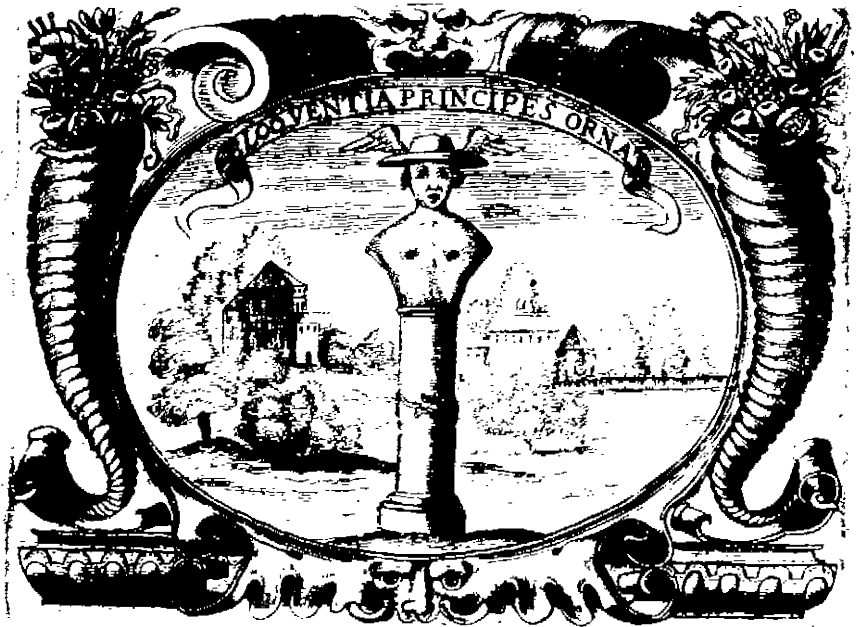
Tacit. 17. Annal.

Curt. lib. 5.

Apulei. 9. Miles.

Eloquentia Principes ornat.

EMBLEMA XXVII.

*Truncum conspiciens Atlantis forte nepotem
Hermam, quo & vultu terra Pelasga colit.
Quæ tibi cum manibus virgam, pedibusq; cothurnos
Alitibus, dixi, sustulit ira Deum?
Ille mihi, dum lingua manet, quid cetera curem,
Præcunctis unum Regibus Eloquium.*

COMMENTARIUS.

HIS artibus & disciplinis, quibus ornari Principes diximus, nunc Eloquentiæ curam & studium adiungimus, quæ copiosè loquens sapientia à quibusdam definitur appellari solet. Ab alijs, virtus, qua voluntas mentem & linguam regit, ut vera, recta, Deo grata, & hominibus salutaria perspicuè & ornatè dicat.

Cicer. in lib. de orat. quem remittit Cæsiod. lib. 6. epistol. 5.

Vnde eandem Euripides *Reginam* vocavit, & Ennius, *Flexanimâ*; & Cicero, postquam pluribus de eiusdem laudibus & utilitatibus egit, constanter statuit, Perfecti Oratoris moderatione & sapientia, non solum ipsius dignitatem, sed & privatorum plurimorum, & universæ Reipublicæ salutem maximè contineri, nihilque præstabilius esse, quam posse dicendo, tenere hominum cœtus, mentes allicere, voluntates impellere quò velis, unde autem velis, deducere.

3 Et Heliodus tanti eam fecit, ut præ cæteris disciplinis exquiri debere, his carminibus, è Græco ita Latinè redditis, doceat

*Quid disciplinis dignum ut est in cæteris
Sudamus, atque singulas inquirimus?
Ac non magis suadelam, que Mortalibus
Regina sola est, examusim exquiritur.
Dataque pretio discitur, quo, que velit
Ea quisque persuadere possit, et assequi.*

4 Et fanè iustissimè, cū eodè Cicerone testante, nemo sit qui nesciat, initio genus humanum in montibus ac sylvis dissipatum, prudentium consilijs compulsum, & dissertorum oratione delinitum, se oppidis moenibusque sepisse. Quod Veteres, vulgatis illis Amphionis, Orphei, & aliorum fabulis, qui sui cantus & liræ modulamine animalia, aves, pisces, arbores, quin & petras ad se attrahebant, & infernos carceres referabant, denotare voluerunt, ut signanter Horatius, & post eum omnes Mytologici tradunt, quos latè noster Bobadilla congestit, & ultra eos Petrus Costalius, Orphei Chelym pro eloquétia aperte desumens, dum in suo Pegnate dixit:

*En ut Treicius numeris, et carmine Vates
Permo-uet aurata barbara saxa cheli;
Vt que arbusa tenet cantu, platanisque sequentes,
Et ciet insolitis per-via monstra sonis;
Circa homines tantum retinet sacundia nomen,
In sua ut in-vitos vota dissertus agat.
Condidit hic hominum cætus, et mænia primus
Artifici posuit non violata manu.*

5 Sed ut hanc vim sive virtutem eloquentiæ omnibus quidem hominibus utilem, Regibus tamen cæterisque Magistratibus, qui Rempublicam gerunt, cum primis necessariam significarent, varijs quidem Hieroglyphicis ad hoc usi comperuntur, quæ apud Pierium Valerianum, & Nicolaum Causinum videri poterunt, & novum quoddam, iudicio meo satis prolixum, prolixius comminiscitur & explicat Camerarius.

6 In illud tamen frequentius itum fuit, ut Ogmium illum Herculem figurarent, quem etiam Gallicum appellarunt, necnon & Tyrimthium, quod in Tyrimthia urbe, Argis vicina, nutritus. Cultu illum consueto effingentes, seniori schemate, hilari tamen vultu, consertos hominum cœtus auribus vincetos trahentem, tenuissimis quibusdam catenulis auro electroque per quam affabrè factis, quas, linguæ extimæ insertas, moderabatur, & auditores nullo modo resitantes, dulci verborum illicio, in quamcumque vellet partem faciliè deducentem. Vitro festinantes omnes, & laxatis funiculis etiam antevertere studentes, perinde quasi graviter laturi, si dulcibus illis vinculis solverentur.

Cicer. d. lib. de orat.

Horat. in arte, Higin. Palef. Nat. Comes, & alij apud Eobad. in Polit. li. 1. c. 1. n. 3. & Ego in 2. to. lib. 1. c. 23. ex num. 5.

Costal. in Pegmar. pag. 315.

Pier. lib. 16. 20. & 26. Causin. de eloq. sacra, & in Polyft. sym. lib. 2. c. 2. & 7.

Camerar. subcif. to. 3. c. 83. pag. 227

Lucian. in Hercu-
le Gallico, & in lo-
ve Tragœdo.

Budæo ad Pand.in
l.1. de serv. corrup.

Erasm. in Adag.
pag. 234.

Nat. Com. in Mi-
thol. lib. 5. cap. 5.
pag. 441. Camer.
1. subc. c. 63. pag.
228.

Alciat. Emb. 180.

Ovid. met. 13.

Boch. Symb. 43.
pag. 92.

Nat. Com. in My-
thol. lib. 5. cap. 5.
pag. 441.

Synec. in Dione.

Gyrald. Syntag. 9.
in princ. Phormut.
in lib. de nat. Deor.
Natal. in Mythol.
pag.
Horat. lib. 1. carm.
Ode 13.

Quam figuram latè proponit, & exponit, atque ad rem de qua agimus accommodatissimè applicat Lucianus, & Budæus, ex eaque Erasmus in Adagium transiisse ait: *Ab aure revinctos ducit*, proverbiali specie, in invictæ eloquentiæ hominem, qui quò velit linguæ lenocinio auditores rapere, & traducere possit. Idem quoque ipsum doctè Natalis Comes, & Camerarius animadvertunt; sed nemo præstantius, quàm præstans noster Emblematariorum Antesignanus Alciatus, hinc Emblema desumens ad probandum, eloquentiam fortitudinis præstantiorem esse, ut & alibi dixit Ovidius:

----- *Quidque facundia posset,*

Tunc patuit; fortisque viri tulit arma disertus.

Et rem totam his elegantissimis carminibus explicans:

Arcum levia tenet, rigidam fert dextera clavam

Contegit & Nevees corpora nuda leo.

Herculis hæc igitur facies? Non convenit illud

Quod vetus, & senio tempora cana gerit.

Quidquod lingua illi levibus traiecit a catenis

Queis fissa facileis allicit arte viros?

An ne quod Alciden lingua, non robore Galli

Præstant em populis iura dedisse ferunt?

Cedunt arma roge, & quamvis durissima corda

Eloquio pollens ad sua vota trahit.

Hactenus Alciatus, cuius planè immemor fuisse videtur Achilles Bochius, dum post tantum virum, eandem picturam inter sua symbola ponit, & pluribus carminibus illustrare conatur. Quam, si fas esset cum Alciato contendere, non ineptè Nos etiam quondam sic, Otiantes, aperire conati sumus:

Comprimit auratis Tyrinthus ecce catenis

Gentes, vocali, quas trahit ille, iugo.

Armisonos superat bombos facundia, dulci

Eloquio Princeps Regna superba domat:

Vincitur sed enim populus pretiosius ore,

Vincitur etsi aliàs fortius ille manu.

Nunc verò, ut alia, non minùs aptiori, & non ita vulgari, eandem eloquentiæ vim denotemus, hanc, quam in præfixo Emblemate vides, ex Mercurij Icone desumptam, excogitavimus, cui etiam veteres, ut Natalis Comes scribit, eandem catenam Herculis tribuerunt, quæque Herman etiam logium, id est, disertum, ut Synecius, Giralduus, & alij inquirunt, appellitarunt, eloquentiæque Patrem, seu Præsidem esse dixerunt, ut & Horatius, dum canit:

Mercuri facunde Nepos Atlantis, &c.

Et truncum manibus ac pedibus in trivijs, compitis, & gymnasijs solo ore aperta, exponere solebant, ut significarent, Principes viros, elo-

quentia præstantes, nullo manuum aut pedum officio indigere, sed lingua tantum, & in eis illud Euripidis certissimum reddi:

Cuncta sermo conficit, quæcunque ferrum efficere possit hostium.

10 Qua de causa, & Cyllenij nomen accepit, si Eustathio, Festo, Brodæo, & alijs fidem habemus, quod Græcè virum mancum, & pedibus truncum significat, quasi his non egeret, qui eloquentiæ Deus erat, & ipsa sola omnia præstare posset, in quibus conficiendis solent alij totis membris atque artibus desudare. Testante quippè etiam Michaelæ Verino:

Nil tam difficile est, quod non persuadeat, & non

Efficiat de tui lingua diserta viri:

Ancipiti eloquium longè penetrantius ense,

Hoc rabiem motam sedat, & arma morvet.

11 Qua etiam ratione, secundum Pierium Valerianum, Ianum, similiter ac Harmam, figurare solebant, quòd sola sua prudentia omnia, quæ vellet, consequi poterat.

Et in eiusdem eloquentiæ significationem idem Mercurius Deorum Caduceator dictus fuit, quasi disidijs componendis nemo aptior, quàm qui ei præfesset, inveniretur. Ipsaque virga, qua in his legationibus utebatur, CADUCEVM vocata, à *cadendo* nimirum, quòd eloquentia contentiones, & bella cadere faciat, ut post alios Calepinus observat. Cui & angues impliciti, ut nihil esse, quod nõ eloquentiæ cù prudentia iunctæ, subiciatur, significarent, ut Boccacius animadvertit, & post Plinium D. Isidorus, sic inquit: *Mercurius virgam tenet, quæ serpentes dividit, id est venena. Nam bellantes, & dissidentes interpretam oratione sedantur.*

12 Quibus addo Phornutum, qui signanter hinc factum fuisse dicit, ut linguæ, victimarum loco, eiusdem Mercurij honori olim consecrarentur. Et Atheniensium consuetudinem, qui Agellio referente, Oratores, *Demagogos* vocabant, quasi populi ductores, & qui eloquentia sua illius motus sedarent, & quòd vellent impellerent, ut de Publico Valerio, Menenio Agrippa, & pluribus alijs Valerius Maximus narrat. Et graviter Virgilius, in gravi, & eloquenti Senæ, sua oratione, & auctoritate seditionem populi comprimente, his verbis exposuit:

*Ac veluti in magno populo cum sæpè coorta est
Seditio, servit quæ animis ignobile vulgus,
Iamque fasces & saxa volant, furor arma ministrat
Tum pietate gravem ac meritis, si fortè virum quem
Conspexere, silent, arrebtisque auribus adstant,
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet, &c.*

13 Quod etiam Xenophon, & Volaterranus in Hietone memorant contigisse, qui licet ex Duce, Siciliae Tyrannus factus fuisset, orta tamen domi seditione, inermis in forum prodijt, blandaque oratione populum in officio continuit.

Eustat. ad Homer. Fessus verb. *Cyllenius*, Brodæ. Epig. I. Ferdin. Perez de Guzm. ad Ioann. Menam, copla

Verin. in carn. de eloquent.

Pier. lib. 32.

Calep. verb. *Caduceum*.

Boccac. de Dijs Gent. lib. 12. c. 26.

Plin. lib. 29. cap. 3. Isid. lib. 8. etym. c. 11.

Phornut. de natur. Deorum.

Agel. lib. 33. c. 13.

Valer. Maxim. lib. 8. cap. 9. Beyer. in. lit. M. pag. 166.

Virgil. Æneid. 7.

Xenoph. in Hier. Volaterr. lib. 16.

Plut. in Pyrr.

Polian. lib. 4.

Proverb. 21. 22.

Tull. lib. 1. Rhet.

Joseph. de Rusticis
in Præf. ad vitam
Papin.Cicer. lib. 1. de orat.
Causin. de eloquent. lib. 1. cap. 5.
Petil. lib. 9. cap. 53.
Midend. in quest. Polit. verb. *Rettorica*,
Beyerlin. ubi sup. Camer. 3. to. cap. 63.

Dion Prus. orat. 2. de Regno.

Hesiod. in Theog.

Homer. Illiad. 1.

Verè enim ut auro sapientiæ nihil est pretiosius : fulgore eloquentiæ cum sapientia coniuncta, nihil admirabilius, qua sola Pyrrhus, qui multos annos de Imperio cum Romanis certavit, dicere solitus erat, Cyneam legatum suum, qui erat eloquentissimus, plures sibi urbes eloquentia & consilio comparasse, quam ipse suis armis domuisset. Et Polianus de Philippo Macædonum Rege similiter narrat, non minores res oratione, quam prælio confecisse; & quòd magis sibi placebat, si quam verbis adeptus esset victoriam, quam si quos armis in potestatem redegisset. Horù enim partem sibi milites vindicare dicitabat, illam verò ad suam unius gloriam pertinere.

Quò & spectans Salomon dixit: *Civitate[m] fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiducia eius.* Et Marcus Tullius: *Eloquentia multa urbes sunt constituta, & plurima bella restincta.*

Et cum Sapientes Athenienses post longam disceptationem nihil inter homines difficilius esse definiisse legamus, quam eorundem hominum dissentientes animos conciliare, aliosque ad sui votum allicere; idque, ut vidimus, sola eloquentia, & dicendi (quam appellant) arte, præstetur, planum planè redditur, hanc, nullis magis, quam Regibus ac Magistratibus convenire, qui subditorum suorum non minus animis, quam corporibus imperitandis, & in vota ac desideria sua iustè sectendis, præcipua cura atque studio incumbere debent. Ut enim hominis decus, omnium confessione, est ingenium: sic ingenij ipsius lumen est eloquentia.

Qua quidem quantum plures Reges profecerint, & quanta qualiaque profecerint, pluribus Cicero, & alij passim Scriptores ostendunt. Ego paucis contentus eundem Ciceronem iterum advoco, qui in libro quarto de finibus, eloquentiam, maximum esse Principum ornamentum statuit, & Aristotelem, qui cum Alexandro Magno in sua Rhetorica loquens, ipsum seriò monet, valde indignam rem esse, si Princeps splendidis vestibus se ornent præ alijs hominibus, & interim non cogitet de ornatu orationis, quæ magis propria est hominum, quam ulla vestis. Et Alexander ipse, cum Philippo patre apud Dionem Prusæum loquens, hoc verè esse Regium agnoscens, sic dixit: *Rhetorica quidem opus est Regi: nam tu frequenter rescribere cogeris, & contradicere Demostheni Rhetori valde vehementi, & impostori, atque alijs quoque, qui Athenis Remp. administrant.*

Quem præiisse videtur Hesiodus, dum in Theogonia de Calliope, quæ eloquentiæ, & Rhetoricæ ac vocis suavitate præesse credebatur, scribit, eam Regum Comitem esse, sic inquit:

*Qua Reges etiam comitatur ritè verendos;
Maximi honorarint gnata quacunque Tonantis,
Regibus exaltis, & amico lumine natorum,
Spectarint.*

Homerus quoque Phœnicè introducit, se veluti gloriantè, quòd in præceptorè seu pædagogù Achillis electus fuisset, cumque non minori cura eloquentia, & bonus artibus, quam militaribus rebus imbuerit,

-----Comes, atque Magister

*Sum datus, ut præcepta tibi rerumque bonarum
Verborumque darem, rebusque ut fortis agendis
Esset, et verbis posses Orator haberi.*

- 19 Et rursus apud Causinum, suis temporibus iam inter Reges satis eloquentiæ studium in concionibus invaluisse demonstrat, dum Heroes illos antiquos ob linguæ facultatem multis laudibus effert, elegantiam Agamemnonis, artificiosam Menelai in suis discursibus brevitatem, melissuam Nestoris suavitatem, Vlyssis copiam, & ingeniosam Paridis facundiam extollens. Causin. d. lib. 1. de eloq. cap. 5.
- 20 Quod etiam in præcis illis Romanorum Imperatoribus æquæ curæ ac laudi fuisse Tacitus memorat, dum in Nerone, puero adhuc, populum succensuisse scribit, quod præscriptam à Seneca orationem primo suo in Senatum ingressu, verbotenus recitasset. *Nam Dictator* (inquit) *Cæsar summis oratoribus æmulus, Augusto prompta ac profuens, quæ diceret Principem eloquentia fuit. Tiberius artem quoque colebat, quæ verba expenderet: nec in Claudio quoties meditata diceret, elegantiam requireres. Etiam Cæsar turbata mens, vim dicendi non corrumpit, &c.* Tacit. Annal. 12.
- 21 Dion etiam Cæsius Hadrianum in utramque linguam impensè eruditum ostendit, Vopiscus, erectam Numeriano inter Oratores statum, testatur; & Pomponius Lætus, Constantinum non fuisse eloquentiæ expertem memorat, quamvis fuerit armorum studiosissimus. Alijsque omiſsis, Aufonius Gallus suum Gratianum ab eadem eloquentia commendans, sic habet: *Et aliqua de Oratoris virtutibus tuis dicerem, nisi vererer mihi gratificari: Nō enim Sulpitius acrior in concionibus, nec maioris Græci commendabilior modesta fuit, nec Patris tui gravior auctoritas. Qui tenor vocis cum incitata pronuncias; quæ inflexio cum remissa; quæ temperatio cum utraque dispensas. Quis oratorum læta facundius; facundā cultius, pugnantiā densius, densata glomeratius, aut dixit, aut quod est liberum, cogitavit? &c.* Dion in Hadr.
Vopisc. in Num.
Pompon. Læt. in Constantino.
Aufon. in Paneg. ad Gratian.
- 22 Quas suorum Principum orationes, ubi pari rerum pondere, ac verborum fulgore, in Senatu recitabantur, tanti facere solebant Romani, ut non contenti eas auribus percepisse, laminis æreis atque argenteis inciderent, & singulis annis publicè in Senatu legi, repetique iuberent, ut ex Dione Xiphilino, Tacito, Plinio Iuniore in Panegyrico ad Trajanum, & alijs, doctè animadversum reliquit Iustus Lipsius. Cui addo, nostros quoque Iuriconsultos, statim in easdem peculiæres commentationes, sive glossæmata elaborare solitos fuisse, ut passim in Digestorum libris habetur, & peculiariter Brissonius, Kalinus, & alij prosequuntur, qui de verbis iuris scripserunt; & Ioan. Bosius, dum de Romanorum antiquitatibus agit, & Antonius Concius, quandam sui Regis Henrici similem orationem commendans, atque commentans. Lips. ad Tacit. lib. 13. Annal. nota 11. pag. mihi 213. & seqq.
Brisson. & Kalin. ver. Orat.iones; Rosin. lib. 1. cap. 16. Conc. cius ad edict. Hæ. de Claud. matrim. pag. mihi 567. & seqq. Ego in Epist. Dedic. huius libri, de graviss. Reg. nostri oratione sermonem faciens.
- 23 Calsiodorus quoque, quantæ fuerit sub Regibus Gotthis harum elegantium orationum æstimatio, quamvis iam tunc non per ora Prin Calsiodor. lib. 6. epist. 5.

cipum, sed Quæstorum suorum voce pronuntiarentur. His verbis ostendit: *Nam si Oratoris est proprium, graviter, & ornate dicere, ut possit animos iudicum commovere; quanto facundior debet esse, qui ore Principis populos noscitur admonere, ut recta diligant, perversa contemnant, bonos sine sine laudent, pessimos vehementer accusent. Ut penè feriat sit distribio, ubi præ valet eloquentia fortitudo. Et alibi: Habes magna quæ dicis, si & tu similioratione resplendeas. Fama temporum de legitima, atque eloquenti iussione generatur. Omnia siquidem bona cumulat lingua discretæ, & quod à nobis præcipitur gratia dicentis ornatur.*

Huiusque virtutis vis tanta fuit in Pericle, ut secundum Valerium Maximum, & alios, liberis Athenarum cervicibus iugum servitutis eloquentia sua imposuerit. Ex quo Achilles Bochius occasione sumfit formandi solum, ad ostendendum, *Eloquentia vim posse unam omnia, quod his ornavit carminibus:*

*Fulgurat ecce, tonatque, & miscet cuncta Pericles
Virutians per terræ repus, & penetrabile fulmen:
Utque imitata ipsum fulmen bomba trifidum
Munitas arces, immensa repagula, turres,
Oppida, & horribili evertit concussa fragore
Mœnia lata solo. Non illi cominus audent
Sistere se fortes turme, ingentesque è manipli:
Non clypei, non ulla queunt obsistere tela;
Denique cuncta ruit pedicunque equitumque per auras
Horrendum dictu glomeratos dissiicit artus:
Absterretque ad eò aerias displosa volucres
Quum boas, & penitus conceptos er vomit ignes;
Sic oratoris summi admiranda facultas,
Cum sese ipse refert totum à caelestibus illis
Rebus ad humanas, excelsius omnia certè, &
Magnificentius eloquitur, sentitque morvetque
Fortius, ut valeat prorsum nil sistere contra,
Igni vomo fatuos propulsans ore sophistas.*

Et Pisistratus dicendo tantum valuit, ut ei iidem Athenienses Regium Imperium oratione capri permitterent, cum tamen ex contraria parte amantissimus patriæ Solon niteretur. Sed alterius (ut Valerius inquit) salubriores erant conciones, alterius disertiores, quo evenit, ut alioqui prudentissima civitas, libertati servitutem præferret.

Marcus etiam Tullius, & ex eo Petrarcha (quod magis mireris) enarrant: Hegemiam quendam Cyrenaicum fuisse tam penetrabilis, ac præpotentis eloqui, ut illo, vitæ huius exponente, simul & deplorante, miserias, plurimi audientium vitam spontè relinquerent. Mirum prorsus, & inauditum, & natura ipsa valentius orationis genus,

quod

Idem lib. 8. ep. 13.

Valer. Maxim. lib. 8. c. 9. Perrarc. rer. mem. li. 2. pag. 415

Boch. Symb. 94. pag. 200.

Valer. Max. & Petrarc. ubi sup. Volaterr. lib. 18. Petr. Greg. de Rep. lib. 17. cap. 2. n. 9.

Petrarc. d. pag. 414

quod & vita odium, & desiderium mortis ingereret.

27 Sed & ipse Marcus Tullius adeò in hac dicendi facultate cæteros superavit, ut Princeps Paterque Romanæ eloquentiæ dici mereretur, eique viventi Iulius Cæsar (ut Camerarius refert) hoc diploma securitatis simul, & honoris ergò concesserit: *Marcum Tullium Ciceronem ob eius eximiam virtutem, & egregias animi dotes, per universum orbem terrarum saluum esse iubeo.* Et crudeliter ab Antonio necato, eximius Poëta Cornelius Severius his elegantissimis, & relatu dignis carminibus parentaverit, quæ meritò à Petro Crinito, post Annæum Senecam commendantur.

Camer. 3. subcif. cap. 63.

Petr. Crinit. lib. 1. cap. 8.

*Oraque magnanimum spirantia penè virorum
In rostris iacere suis. Sed enim abstulit omnes
Tanquam sola foret rapti Ciceronis imago:
Tunc redeunt animis ingentia Consulis acta,
Iurataque manus, depressaque fœdera noxæ,
Patriciumque nefas: est nunc & pœna Cethegi,
Disiectusque redit votis Catilina nefandis.
Quid fautor aut coetus, pleni quid honoribus anni
Profuerint? Sacris exacta quid artibus etas?
Abstulit una dies ævi decus, jetaque luctu
Conticuit Latiae tristis facundia linguae:
Vnica sollicitis quondam tutela, salusque.
Egregium semper patriæ caput: ille Senatus
Vindex, ille fori, legum, ritusque togaque
Publica vox sævis æternum obmutuit armis:
Informes vultus, sparsamque cruore nefando
Canicem, sacrasque manus, operumque ministras
Tantum, pedibus cuius proiecta superbis
Proculcavit orans: nec lubrica fata, Deosque
Respexit: nullo luct hæc Antonius ævo:
Hoc neque in Æmatio mitis victoria Perse,
Nec te dire Syphax, non fecit in hoste Philippo:
Inque triumphato ludibria cuncta Iugurtha
Affuerat; nostræ cadens ferus Annibal ire
Membra tamen Stygias tulit inviolata subumbras.*

28 Sed ut ad Reges redeamus, & eloquentiæ in eis utilitatem, & necessitatem firmioribus adhuc sacre Scripturæ tibicinibus robaremus, Moysen respice, qui cum à Deo legationis ad Pharaonem munere, & Hebraici populi regimine donaretur, hanc excusationem opposuit: *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nadius tertius: & ex quo loquutus es ad servum tuum, impeditioris & rudioris lingua sum.* Nec prius ab hac excusatione destitit, quàm ei Dominus Aaronem fra-

Exod. 4. 10.

Cicer. lib. 3. de Oratore.

rem, quem eloquentem esse sciebat, comitem adiungeret. Sic indicans, hoc valde Regibus convenire, atque, ut Cicero ait, nullam sapientiam esse perfectam, quæ oratione illustri, insignique verborum luce destituatur.

Sapient. 7. 13.

Salomon etiam de se testatur, simul cum sapientia ad populum regendum, quam à Deo ita enixè expostulavit, eloquentiam quoque experijisse, & consequutum esse, sic enim habet: *Mibi dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum quæ mihi dantur.* In quo loco

Pined. de reb. Salomon. lib. 3. cap. 12. ex pag. 118.

explicando, & exornando, quoniam Pat. Pineda diligenter se habuit, ad alium Ecclesiastici transeo, ubi docemur: *In manu artificum opera laudabuntur, & Princeps populi in sapientia sermonis sui.* Quod perinde est ac si diceret, quòd quemadmodum Phidiam, aut Polycletem, suæ

Eccles. 9. 24.

eximiae picturæ, aut sculpturæ commendant, & ipse illis, & illæ ipsi conciliant æstimationem: Sic Princeps propter eloquentiam, sibi eam conciliat, & parit, ut ibidem omnes Antiqui, & Moderni Expositores animadvertunt. Et ultra eos Delrius, sacrum illud Adagium simili-

Delr. in Adag. fact. 2. tom. pag. 508. Adag. 384.

liter explicans, *Opera laudant auctorem.* Quapropter & in Proverbijs habetur: *Lingua Sapientium ornat scientiam, & os fatuorum ebulit stultitiam;* hoc est, ornatam, gratam, iucundam reddi scientiam per eloquentiam.

Proverb. 15. 2.

Exploratum enim est, quantum ad scientiæ & facultatis cuiuslibet ornatum præster lingua Doctoris, ut placeat, vel displiceat audit oribus. Et eloqui benè, idem est, quòd operari, ut iam suprà ex Casiodoro, & alijs probatum reliquimus. Qui & ipse Casiodorus alibi

Casiod. lib. 10. epist. 6.

Theodadum Regem hoc idem agnoscentem, & prædicantem his verbis inducit: *Nam inter ceteras artes oratoriam sic diligimus, ut eam ornamentum omnium litterarum esse fateamur. Quicquid enim in qualibet disciplina consopitur, ab ista sub decore profertur. Reperiat quamvis magna Philosophus, quid proderit sentire, si laudabiliter non possit extollere? Naturale est invenire, se & facundius decenter asserere.*

Suet. in Nero, c. 13.

Quæ omnia ansam mihi præbent, advocandam in dubium consuetudinem, quæ iam ab anterioribus sæculis inolevit, & in nostris, tam à Romanis Pontificibus, quam à Magnis quibusque Regibus, quasi ipsorum Maiestati dignitati que decentior, & convenientior, iudicatur, pauca nimirum per se loquendi, & vel ex scripto, vel per ministros, quos ad id deputatos habent, & antiquitus *Quæstores* vocabantur, rescripta edictavè sua proferendi; & exterarum etiam nationum legatis, & legationibus respondendi. De quo more agit Suetonius in Nerone, Sidonius dum inquit:

Sidon. in Paneg. Maior. ad fin.

----- Cuius dignatur ab ore
Cæsar in orbe loqui, licet es Quæstore diserto
Polleat.

Casiod. lib. 6. epist. 5. inform. quæstur.

Et expressius Casiodorus dum eiusmodi quæsturæ formulam tradens, sub sui Principis persona loquens: *Quæsturam (inquit) toto corat recipimus, quam nostræ lingua vocem esse censemus, &c.* Quibus in locis Guiller. Fornerius, & Hier. Savaro alia diligenter adducit, & post eos

P. Ioannes Pineda. Etenim si ipsi ex se apud sint ad animi sui conceptus idoneè, suaviter, eloquenterque enuntiandos, longè magis in ijs quæ iubent, enuntiant, vel respondent, operabuntur, & proprius dicere poterunt, quod se sentire cognoscunt. Neque in hoc quicquam ipsorum auctoritati detrahitur, cum hæc eloquentiæ vis in eisdem (ut vidimus) tantopere laudetur, & commendetur.

32 Et sanè ex nostræ Hispaniæ annalibus satis discere possumus, eius Scepterū tenentes, pari lingua ac manu suos subditos gubernasse, quousque, cum ad D. D. Philippum I. & Carolum V. pervenisset, cum linguam nostram non satis callerent, alieno ore loqui cœperunt, vel strictis conceptisque quibusdam formulis instructi, in audientijs publicis utebantur, & supplices sibi homines, & libellos expediebāt, ut Sandovalius, & alij illius temporis Scriptores enarrāt. Quod non semper ab alijs observari debet, quibus & fandi, & intelligendi peritiā Deus cōcedere voluit, & ut res postulaverit eloqui, interrogare, replicare, & pleniorē eiusdem notitiā mutuis colloquutionibus consequi possunt.

33 Nam ut apud Stobæum Musonius aiebat: *Hoc maxime Regium est, nō secus oratione colloquentes, quam armis hostes vincere*; Et ut benè Saavedra noster animadvertit: *Vn Principe que ha menester que otro bable por él, mas es estatua de la Magestad, que Principe*. Et Salomon, nihil Regiæ dignitati officere, quin potius multum proficere reputabat, & maiorem sibi venerationem apud populum concitare, si ipsum proprio ore loquentem audiret, sic enim de se sub Sapientiæ nomine, scriptum reliquit: *In conspectu Potentium admirabilis ero, & facies Principum mirabuntur me. Tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermone ante me plura, manus ori suo imponent.*

34 Et hæc doctrina alteri neutiquam cōtradicit, quæ in Regibus verborum parsimoniam commendat, (quam Tacitus: *Imperatoriam brevitatē* appellat) & ut quæ necessario, & opportuno tempore proferruntur, nimis attentè pensatèque dicantur, ut pluribus sacræ Scripturæ locis Pat. Ioannes Antonius Velazquez ostendit, & apertius lex nostra Partitæ, dum monet: *Eporende todo ome, è mayormente el Rei se debe mucho guardar en su palabra, de manera que sea acatada, è pensada, ante que la diga. Ca despues que sale de la boca, non puede ome fazer que nō sea dicha. Et alibi: Ca el mucho fablar haze en vilecer las palabras, facile descubrir las puridades; è si el non fusere ome de gran seso, por las sus palabras entenderan los ome la mengua que ha dèl. Ca bien assi como el cantaro quebrado se conoce por su sueno, otro si el seso del ome es conocido por la palabra. Quam comparationem sumsit ex illo Persij:*

----- *Sonat vitium percussa maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.*

Et ex ea nobile quoddam symbolum in hanc rem dictus D. Didac. Saavedra formavit, ubi alia ad idem allegat.

35 Nos enim cum Iulio Candido apud Plinium Iuniorem, & alijs, loquentiam seu loquacitatem ab eloquentia distinguimus, & illā, quia

Pined. de reb. Sa-
lom. lib. 3. c. 9. pag.
111.

Srob. ferm. 147.

Saaved. Empr. 4.
pag. 31.

Sapient. 3. 12.

Tacit. lib. 1. Hist.

P. Velazq. de Opt.
Princip. lib. 2. an-
not. 19. ex pag. 304

L. 1. tit. 4. par. 2.

L. 5. d. tit. 4. par. 2.

Pers. satyr. 3.

Saaved. Empr. 11.
pag. 72.

Plin. Iun. lib. 5.
ep. 20.

Sidon. lib. 7. epist. 2.
lib. 9. epist. 9. D. Isi-
dor. lib. 10. etym.

Proverb. 10. 19.

Nevizan. in Sylva,
4 par. n. 17.

Erasm. li. 4. apoph.
pag. mihi 306.

D. Ang. lib. 3. con-
tra Crescon. c. 1.

Sup. in Epist. De-
dicat.

Cassiod. lib. 10. e-
pist. 4.

Cicer. in Prolog.
Rhet.

in multiloquio consistit, fatuam, periculosam, & Regibus haud dubiè indignam esse fatentur, ut Salomon idem nos admonet, inquitens: *In multiloquio non deerit peccatum, qui autem moderatur iabia sua prudentissimus est.* Eloquentiam verò, cum brevitate coniungi posse agnoscimus, brevique sermoni multum prudentiæ, ut ait Sophocles, inesse posse, & hanc, eiusque usum in nostro Rege desideramus, non ignari orationis prolixitatem multa mala secum afferre solere, quæ bene Ioannes Nevizanus expendit, brevem autem prudentemque sermonem, ut Origenes tradit, libentius, & attentius audiri, & melius memoriæ commendari.

Vnde legimus Phocionem apud Atheniensium concilium verba facturum, maiori studio cogitare solitum fuisse, quid orationi detraxeretur, quàm quid in ea dicturus esset. Quod referens, & laudans Erasmus: *Alij (inquit) solliciti sunt, ut quàm plurima dicant, quo videantur disertij: illi diversa erat cura, nimirum ut quæ ad rem faciebant, verbis quam paucissimis complecteretur, & sententiosa brevilocuentia consuleret.*

Et profectò, cum nihil aliud eloquentia omnis sit, quàm ars bene dicendi: nemo quidem bene dicet, nisi qui quædam taceat, & cum miserum sit loqui non posse, peius tamen loqui, ubi tacere oportet, summæ verò foelicitatis, sed quæ paucis contingit, ex prudentiæ rationisque ductu, & bene loqui posse, & bene tacere.

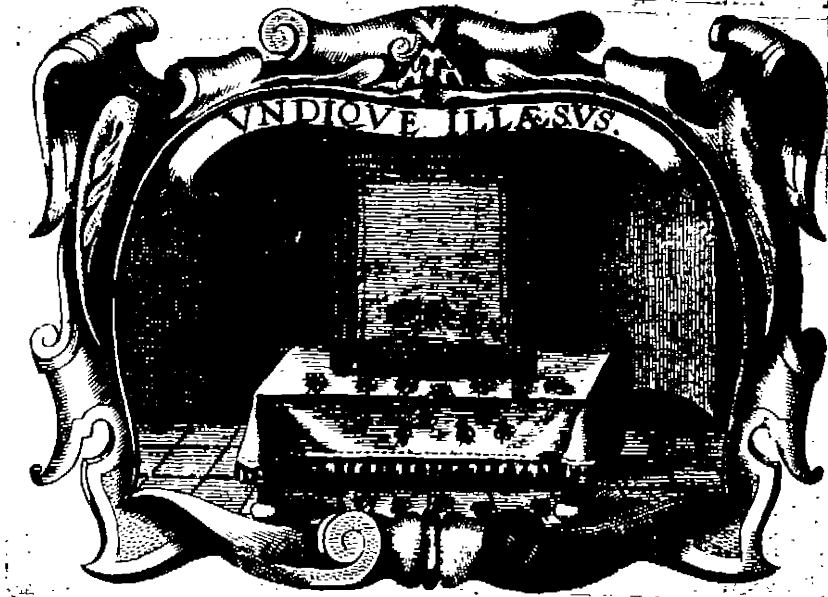
Quod melius adhuc edocuit Divus Augustinus, dictum Proverbiorum locum exponens, ostendensque, non multam tibi eloquentiam, sed multiloquium reprehendi: *Multiloquium autem est (inquit) superflua loquutio, vitium scilicet loquendi amore contractum. Plerumque autem loqui amant, etiam qui nesciunt quid loquantur, vel quomodo loquantur.*

Cæterum de hoc hæc tetigisse sufficiat, & exempli loco Regis nostri Potentissimi orationem, de qua supra diximus, multa paucis complectamur. Nunc ne me aliquis, dum brevitate laudo, longum vel loquacem appelleret, contentus ero hanc commentationem Cassiodori verbis finire, qui Amalafuentam Italiæ Reginam laudans, ac veluti in exemplar bonorum Regum proponens, inter alia, quæ in ea eximie commendat, hoc extollit, quòd esset, *In tractatibus acuta, sed ad loquendum summa moderatione gravissima; & paucis verbis sensum claudere infinitum, & summa facilitate componeret, quod ab alijs nunc sub longa deliberatione formatur.* Semperque tam in Regibus, quàm in quibusvis privatis hominibus illud Ciceronis certissimum erit: *Eloquentia sermonis copia sine ratione, & sapientis nocet aliquando, raro aut nunquam prodest. Sapientia verò sine eloquentia, prodest semper, nunquam obest.*

Vndique illæsus.

EMBLEMA XXIIX.

*Quàm purum,quàm leve micat,quàm candidat altè
Hoc speculum,quo nec sistere musca potest.
Sis tibi Rex speculum,tua sit crystallina vita,
Non aderit nebulo,si tibi nævus abest.*

COMMENTARIVS.

DICET fortasse aliquis, multa Nos in bono nostro Principe benè educando atque instituendo requirere; sed si munus cui destinatur attendat, videbit profectò, in quolibet, tametsi multis polleat, plura desiderari, & ita in cunctis præstare debere, tanquam si universa ad singula reduxisset. Verum reddens illud, quod falsò, & per lænocinationem, de suo Stilicone dixit Claudianus:

*----- Et quæ sparguntur in omnes,
In te mixta fluunt, & quæ diuersa beatos
Efficiunt, collecta tenes.*

Et talem se ostendens, ut iuxta Cyri, & Alphonfi Regis Apophthegmata, non solum imperio & dignitate, verum virtutibus, & omnibus artibus Regno gerendo necessarijs, suis subditis præstet, tantoque his melior & sapientior existat, quanto, loco, & honoribus

Claud. de laudib:
Stilic. lib. 1.

Cyr. apud Plat. in
Apoph. Alph. apud
Panorm. lib. 4.

Pierius lib. 26. fol. 190. & seq. Pötan. in bellar. Art. 2. p. pag. 199. & plura de speculis, & eius usu, & symbolis Merün. in Genes. ex pag. 510.

Plut. in Moral. & apud Lycosthen. in similib. pag. 52.

Virg. in descript. viri boni, post eius opera, quam alij Antonio Gallo tribuunt.

Horat. lib. 2. serm. 7.

Strad. in Symbol. pag. 55.

Nazianz. in Apol. pag. 24.

Pier. lib. 42. fol. 307.

Apulei. Apol. 1.

Senec. lib. 1. natur. quæst. cap. ult.

antecellit. Atque (ut verbo dicam) tam sibi, quam suis, tersum adeo & lævigatum se speculum exhibens, ut ne mascæ quidem (quæ apud Ægyptios, & alios semper improbitatis, impudentiæ, & pertinaciæ symbolum fuerunt) & earum similes nebulones, momi, zoili, ac syco-phantiæ, in eo pedem figere possint, nec quidquam reperire, quod iure cenferi notantè mereatur.

Et hoc est quod præsentem Emblemate designamus, ex Plutarchi penu depromto, qui eadem comparatione utitur ad probandum, aliquos in tristibus tantum, & adversis hæere, quam Nos melius eo deducimus, ut probemus, bonos & candidos Principes, improborum calumnijs non subiacere.

Aqua non abest Virgilius, dum in viro bono, quem elegantissimè describit, inter alia exigit, ut sit,

Securus, mundi instar habens, teres atque rotundus,

Externa ne quid labis per lævia fidat.

Cui simile est illud Horatij de viro sapiente:

Fortis, & in se ipso totus teres atque rotundus

Externi ne quid valeat per læve morari, &c.

Et, in eandem ipsam respexisse videtur Ludovicus Vngariæ, & Boemiarum Rex, de quo in suis symbolis narrat Strada, quod pro Symbolo Speculum sumsit, cum lemate: *Vndique illæsus*, ut denotaret, animi sui candorem, sive lævorem, nihilque sibi conscium esse, ob quod ab æmulis vel invidis morderetur.

Divus etiam Gregorius Nazianzenus Christianum gubernatorem esse vult, tanquam argentum, vel aurum undique versatum, & in quibuscunque temporibus ac rebus probatum, nullaque ex parte adulterinum quicquam sonare, aut ære admixtum, nihilque vilioris materiæ, & dignæ ardentiore igne in se ipso ferre.

Et quidem nihil magis Regibus ac Principibus convenit, quam ut sibi ipsis speculum sint, hoc est se ipsos in se ipsis frequenter inspiciant, & contemplantur, tanquam in speculo, atque ita se noscant, & ut cum Virgilio, sive Aufonio iterum loquar:

----- Iusto trutinæ se examine pensent,

Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis

Partibus ut coeat, nihil ut deliret amissis:

Sit solidum quodcunque subest, nec inania subtus

Indicet admotus digitis pellentibus ietus.

Vnde Pierius Valerianus ait, esse quosdam, qui speculum explorationis signum esse velint, propterea quod & nævi, & rugæ, & uniuscuiusque color, & alia quæ forent incognita, indice speculo deprehenduntur. Et Socrates, nihil adeo, quam speculi usum discipulis suis comendasse dicitur, utpotè in quo boni bona sua intueri æstimareque possent, & deformes deformia cognoscere, ea emendare curaret, ut latius Apulei exponit: quæ prævit Senec. sic post alia de eisdem speculis inquires: *Specu-*

lum in quod adspicimus, datum nobis à natura fuit, non ut pilos à supercilij, aut barba velleremus, non ut faciem inficeremus coloribus, non ut rugas traheremus; sed ut nos metipfos notemus, moresque, illius intuitu, in melius formemus, prout antiquos illo usos fuisse cognovimus, &c.

8 Et in idem tendit fabula Faerni, de monito patris, cum formoso filio, & deformi filia loquentis; & ita consulentis:

*Quotidie speculo vos uti volo,
Tu formam ne corrumpas nequitia mali;
Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.*

Neque aliud docent Monasticha illa iambica, eorundem speculorum usum ita graviter describentia:

*Inventa sunt specula, ipse homo ut se nosceret:
Intuere specula, te ipsum quid deceat speculum docet.
Qui speculum sanè intuetur, officij meminit sui.*

9 Accedit his alia non minùs congrua speculi cum Principe comparandi ratio, videlicet, quòd talem se suis exhibere debeat, & ea vite luce candoreque nitere, ut illis se tanquam purissimum speculù præbeat, quod semper absque ulla macula contueantur, & in quod pariter respicientes, ipsi suos motus moresque componant. Quòd vel ad eosdem Principes terstiores, modestiores, continentioresque reddendos, plurimum sanè operari debebit. Eòque tendit illud David: *Oculi servorum in manibus dominorum suorum.* Zachariæ: *Super lapidem unum septem oculi.*

10 Et expressius Alfonso Rex Noster, quatenus in una ex suis legibus inquit: *Porque los omes tomen exemplo de ellos, delo que les ven fazer: è por esto àixeron por ellos, que son como espejo en que los omes ven su semejança de apostura, è de enstiezo.* Et in alia, eosdem exhortans ad bonum hoc exemplum subditis suis præstandum, sic habet: *Eotrossi para mantener bien su pueblo, dándole buenos exemplos, para que fagan bien; ca non podría èl conocer à Dios, nin lo sabria temer, nin amar, nin otro si bien guardar su coraçon, nin sus palabras, nin sus obras, nin bien mantener su pueblo, si es costumbres, è maneras buenas non oviesse.* Quæ ultima verba mutuata videntur ex illis Senecæ: *Si vis tibi omnia subiscere, subiscete rationi: multos reges, si ratio te rexerit: ab illa discas quid, & quemadmodum aggredi debeas.*

11 Et proprius, ad speculi repræsentationem de qua loquimur, alludens Evagrius, ita loquitur: *Imperator non ex eo quòd alijs imperat, spectari debet, sed ex eo, quòd se ipsum ita regere, & moderari potest, ut nullù absurdum voluptatis genus sinat in animum irrepere, sed ita invictum se ab intemperantia præset, ut vita eius sit tanquam imago virtutis, quàm imitentur subiecti eius, & ad virtutem erudiantur.* Et Paulus Manutius dum habet: *Est enim ita more comparatam, ut in eorum qui imperant vitam, y qui parent, velati in speculum intuentes, dicta simul & facta diligenter animadvertat: inde oritur cupiditas imitandi, inde fit, ut aut virtutes emanent, aut vitia deriventur.*

Facm. Fabul. 47.

Psal. 122. 2.

Zachar. 3. 9.

L. 4. tit. 5. par. 2.

L. 6. cod. titulo, & part.

Senec. epist. 37.

Evagr. lib. 3. hist. Eccles. cap. 1.

Paul. Manut. lib.

11.

Iuven. Satyr. 8.

Antiquior his Iuvenalis, hanc quoque temperantiam in magnis
Potestatibus, vel ob id, quod omnium oculis patent, ita suadet,
*Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.
Secretum dirivitis ullum
Esse putas, homines taceant, iumenta loquentur.*

Senec. in Thyest.

Et Seneca Tragicus nullum domus Regiæ vitium in occulto esse posse, sic ait:

Pellucet omne Regiæ vitium domus.

Ovidius ad Liviam.

Et Ovidius elegantissimè, Liviam; vel ex hac causa ad probos mores servandos suadens, sic inquit:

*Imposuit te alto fortuna, locumque tenere
Iussit honoratum Liviam, perfer onus,
Ad te oculos auresque trahis, tua facta notamus,
Nec vox missa potest Principis ore regi,
Alta manes, supraque tuos exurge dolores,
In fragilemque animam quo potest usque tene.*

Plutarc. in mor. in lib. de Polit.

Plutarchus etiam idem ostendit, hac eleganti similitudine utens: 13

Quemadmodum maiori solent haberi aedes, non a in facie, quàm in reliquo corpore, sic etiam minima Principum errata notantur. Qua ipso non relato, usum comperio Erasmus, & Arnoldum Ferronum, ut & illa Solis Seneca, de Nerone agens in hunc modum: Tibi non magis, quam Soli, latere contingit. Multa contra te lux est: omnium in ista cæversi sunt oculi. Prodire te putas? Oris. Loqui non potes, nisi ut vocem tuam, qua ubique sunt gentes excipiant.

Erasmi in similit. fol. 1. Ferron. de geit. Franc. lib. 3.

Quem similitudo videtur Plinius Iunior, sic scribens: 14

Habet hoc primum magnam fortunam, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur: Principum vero non modo domus, sed cubicula ipsa intimosque recessus recludit, omniaque arcana noscenda fama proponit atque explicat. Casiodorus inquit: Non patitur claritas illa committere, quod possit mobilis turba nescire. Et non minus eleganter Claudianus, Honorium Imperatorem sic Patris nomine instruens:

Senec. lib. 1. de Clem. cap. 5.

Plin. Iun. in Paneg. ad Trajan.

Casiodor. lib. 3. epist. 11.

Claudian. in 4. Conf. Honor.

*Hoc te præterea crebro sermone monebo
Ut te totius medio telluris in orbe
Vivere cognoscas: cunctis tua gentibus esse
Facta palam: nec posse dari Regalibus usquam
Secretum vitij: nam lux altissima fati
Occultum nihil esse finit, latebrasque per omnes
Intrat, & abstrusos explorat recessus, &c.*

Gunth. in Ligur.

Et breviter eo versu complexus fuit Guntherus:

Abscondat Solem, qui vult abscondere Reges.

Sarisb. in Policrat. lib. 3. cap. 11.

Erasmi. in Adag. pag. 113.

Quibus locis similia alia addit eleganter de hoc tractans Ioannes Sarisberientis, & Erasmus, docens, ea, occasionem Adagio fecisse: 15

Regum casus omnes norunt. Et Philippus Camerarius, hinc merito colligens, debere Principes, non sceleribus, sed virtutibus, & bono exemplo immortalé nomen sibi parare. Teste enim D. Gregorio: *Summa locus bene regitur, cui is qui præst, vitijs potius quam subditis dominatur.*

16 Et cum secundum supra relatos, & Quintilianum, quò ad altiorem quisque honorum gradum extenditur, magis in exemplum spectantibus pateat, hoc efficere debet, ut minus sibi quam privatis licere cognoscat, ut præclare hæc omnia iungens, monuit Sallustius, dum dixit: *Qui magno Imperio præditi in excessu ætatem agunt, eorumque facta cuncti mortales noverè; ita maxima fortuna, minima licentia est.*

17 Et Ego hic commonendum censeo, ut turpem illam vocem turpiti, & depravatorum Principum procul à bonorum, & Christianòrum aulis amandemus, qui Regiam & Imperatoriam Maiestatem in eo consistere putant, ut nullo iusti vel iniusti, fandi vel nefandi discrimine habito, id omne sibi licitum, quod libitum, arbitrentur, & voluntatem, voluptatemvè suam cum potestate metiantur. Quæ vox iam olim Caligula, & Neroni, ut Suetonius ait, excidisse videtur, sentientibus, *Omnia sibi in omnes licere*; & liberius Iulæ, Caracallæ novercæ, cuius complexus cum ille ardere cœpisset, & sola honesti ratione contineretur, optareque sibi licitos esse, significaret, illa inverecundè, Spartiano teste, respondit: *Si libet licet, an nescis te Imperatorem, & leges dare, non accipere*; prout & in simili, Cambysi, incestas sororis nuptias concupienti, à Satrapis Persarum responsum fuisse, Herodotus commemorat. Vnde Memmius apud Sallustium pronuntiat: *Impune quilibet facere, id est Regem esse.* Et Calpurnius Flaccus, Regis orationem esse dixit, *Libuit, & licuit.* Et Seneca Tragicus sub Tyranni persona, Precario regnari, ubi ea tantum quæ iusta sunt, Regnantibus licent. Et Philippus Augustus, Francorum Rex, Principibus nonnullis id sibi persuasum ait: *Et quodlibet liceat, quod liceat possint, quod possint audeant, quod audeant, faciant.*

18 Eiusmodi etenim, & similes voces, Tyrannorum potius, quam Imperatorum Principum sunt, quos Nos sibi, & suis speculum esse debere, & dicimus, & op. amus. Certè enim his, non solum nò debet licere, quod lubet, verum ne id quidem quod licet, nisi & simul honestum sit, ut aliud, agens inquit Iureconsultus, & in ipsis de quibus loquimur terminis Seneca Tragicus inquitens:

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.

Et eleganter Claudianus, semper præcivis habendus:

Sed comprime motus,

Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse licebit

Occurrat, mentemque domet, respectus honesti.

19 Et re vera, ille verus est Rex, seque hoc nomine, & titulo verè dignum ostendit, cui (ut modo cum Sallustio dixi) *In maximo Imperio minima licentia est*; & non detestandas illas voces, quas retuli, sequitur, sed Senecæ illas: *Minimum debet licere, cui minimum licet. Tantum quantum vult potest, qui se nisi quod debet, non putat posse. Multa tibi non li-*

Camerar. 3. subciff. cap. 7. & cap. 66.

D. Greg. lib. 26. Moral.

Quintil. in Milit. Mariano.

Sallust. in Catilin.

177. dno 1. 502

Sueton. in Calig. c. & in Neroni cap. 37.

Spart. in Caracalla, late Crinit. lib. 6. cap. 5.

Herod. lib. 2.

Sallust. in Ingurтин. cap. 31.

Philip. in epist. ad Card. apud Fletch. de Idololat. Polit. cap. 2. pag. 15.

I. C. in l. non omne de reg. iur. cum siml.

Senec. in Troad. Act. 2.

Claud. in 4. Conf. Honor.

Senec. Tragic. in Troad. Alcer epist. 91. & de Consolad Polyb. cap. 26.

Plin. Iun. in Partes ad Trajan.

Iuvenal. Saryr. 4.

Erasmo in Adag. Scarab. Aquilam, pag. 719.

Sup. Emb. XVI.

Plato lib. 1. de leg.

Horat. li. 2. Od. 3.

Idē epist. 2. lib. 1.

Plaut. in Trinummo.

Curtius lib. 4. Camerar. lib. 3. c. 60. pag. 251.

Valer. lib. 4. c. 3. 1. Livius lib. 16. Gellius 6. cap. 8. Plut. in Pollit.

Proverb. 16. 7.

Lactant. 4. par. 3.

Basil. Imp. in exhib. ad fil. cap. 29.

sent, quæ humilibus, & in angulo tacentibus licent. Plinij Iunioris: Facilitatis est, quantum velis posse. Magnitudinis est velle quantum possis. Et Iuvenialis, rectè docentis, nihil esse violentius Aure Tyranni, cui illud semper in promptu:

Sit, ubi sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Cum potius vel Erasmo (ultra plurimos alios) monente, iustorum Principum, ut & Philosophorum, propria virtus, & laus esse debeat: Moderari affectibus, ac rationis ductum in omnibus sequi. Quod qui ignorat, Rex verus verè dici non poterit, iuxta Claudiani, & aliorum documenta, quæ iam alio loco recentui, & in hoc commodè repeti possunt.

Etenim in hac de se ipsis victoria, tota Regum virtus, & commendatio consistit, & rectè idcirco dixit, ille qui dixit:

Fortior est quis se, quam qui fortissima vincit

Mans, nec virtus altior ire potest.

Et Plato, dum ait: Omnium victoriarum banc esse: tum primam, tum propriam. A quo habuit Horatius, quatenus uno loco inquit:

Latius regnes, ac vidum domando

Spiritum, quam si Lybiam remotis

Gadibus iungas: & uterque Penus

Serviat uni.

Et in alio.

----- Animum rege, qui nisi pareat,

Imperat: hunc franis, hunc tu compeſce catena.

Mens quippè est ad cuius præscriptum dirigendæ sunt functiones animi. Quo nomine sapius voluntas capitur, ut & Plautus ostendit: *Tu animam divisti, potius, quam animas te, est quod gaudes.*

Et hæc victoria, in oculorum continentia erga filias Darij, eximia pulchritudine virginès, quas captivas tenebat, magis Alexandrum Magnum, testante Curtio, quam reliquæ commendavit, ut & Scipionem Africanum similis alia, cetero Indibilis sponsa, de qua latius Valeritius Maximus agit, & Plurarchus, eiusdem per totam vitam eximiam in se ipso vincendo continentiam, & fortitudinem laudans.

Debent quippè, qui speculum de quo agimus repræsentant, omni prorsus quantumvis levi macula carere, & undique se illos præstare, talique candore excellere, ut ne in minutissimis quidem ab eo, Regiaque Maestatis, ac dignitatis decore degenerent, & omnino etiam in rebus minimis à mendacio vacent. Nam ut in Proverbijis habetur: *Non decent fultum verba composita: nec Principem labium mentiens.*

Quod etiam monuit Rex noster Alfonso X. dum in quadam ex suis septem Partis legibus ait: *Otroſi los Reyes que tienen el lugar de Dios en la tierra, è à quien pertenecè de guardar mucho la verdad, debèn guardarla mientes, que no sean contra ella, diciendo palabras mentirosas.* Et Basilis Imperator sic Eodem filium commonefaciens: *Maximi piti-*

dito, & veracem te esse; & veraces homines in familiaritatem tuam admittere; ita enim & firmus, & constans in omnibus factis, & diebus existimaberis, ac veram, & non suspectam tuorum erga te benevolentiam retinebis. Si autem in mendacij, & vanitatis suspicionem veneris, indigna facere Imperatoria maiestate, qua aususes, convinceris, officijque, ut subiectis semper formidolosi, rerumque omnium incerti, & titubantes tacebunt.

25 Divus etiam Thomas multus est in hoc Mendacij vitio Principibus dissuadendo, quod Aristoteles fervorum vitium esse dixit. Illudque ideo generosis, & ingenijs Principibus, ut venenum fugiendum, & ut adulterinam monerem: Nam *Princeps* (inquit) *mendax, parvi valoris est, & cum non velit unum de denarijs suis esse falsum, se hoc uno denario viliores videtur habere, si se ipsum falsum, & mendacem exhibeat.*

26 Quod ideo in presentiarum pungere volui, quoniam multos nostri temporis Politicos video, qui Platonis, & Xenophontis sententiam sequuntur, Deum quidem, quia nemine eger, mendacio quoque non egere dicant. Principibus vero viris, cum pluribus egeant, aliquando non solum permissum, verum & necessarium mendacium esse videri, quatenus ad bonum commune dirigitur. Hæc enim doctrina procul a Christianis Principibus esse debet, quorum norma Christus est, qui, ut Divus Ioannes Apostolus inquit, veritas appellatur, & legem suam in veritate habet constituit.

27 Unde illam, tanquam erroneam, merito pluribus rationibus & argumentis Ioannes Marquez exagitat, & novissimus Noster Sarravedra, docens, simulationem aliquando, mendacium vero apertum, nunquam Reges decere. Quod & ad ipsorum Regum legatos extendit D. Christophorus de Belavente & Benavides, Comes del Fontana, (nobis, heu, hoc quo hæc scribinus tēpore, fatis ereptus). & Ego multis alibi austruo, ex Divo Augustino, & alijs copiose probans, non licere cuiquam, etiam pro totius mundi salute mentiri. Idem omnique sapientibus, Persis, & alijs, ita innotuisse videtur, ut nihil æque, ac mendacium punierint, & tæde eo convictos, ad nullum Republicæ communis admittendos, consueverint, ut Xenophon, Diodorus Siculus, Philostratus, & alij testantur.

28 Et ex his etiam colligi potest, quid sentire debeamus de nefario illo Lyfandri dicto, quo docere solitus erat, ut Plutarc. commemorat, Reges & Imperatores non teneri ad fidem datam, vel promissionem, etiam iureiurando munitam, observandam, si id sibi expediens non fuerit, & ut pueros astragalus, vel taxilis, ita eos, quibus cum eiusmodi fœdera ferunt, iuramentis cludere posse. Nam licet hunc errorem Machiavellus etiam nostris temporibus suscitaverit, & in eundem (quod magis est) Hieronymus Ossorius incidere videatur, dum consulit, posse Principes sæpè, pro Regni sui salute conservanda mentiri, & fidem datam violare, ne dum fidei gloriam quærunt, nomen sapientiæ, & sanitatis amittant. Contrarium tamen certius, & receptius est, ut pluribus Petrus Surdus, & Vincentius Cabotius, post alios

lib. 1. de rebus
lib. 1. de rebus
lib. 1. de rebus

D. Thom. de Regi-
on. Princ. lib.

Aristot. li. 4. Eth.

Plato lib. 2. & 3. de
Rep. Xenoph. lib.
4. de dict. & fact.
Socrat.

Ioan. 14. 6. & in e-
pist. 1. cap. 5. 6.

Marq. in Gubern.
Christ. lib. 1. c. 14.
& ib. 2. cap. 7.

Sarraved Emp. 43.
ex pag. 285.

Benav. in advert.
Princ. & legat. cap.
21. per totum.

Ego 1. to. lib. 2. c.
14. num. 15.

Xenophonii Cyrop.
lib. 3. Dicoon li. 3.
c. 10. Philof. lib. 2.
Arrian. lib. 3. Hera-
clid. de polit. lib. 1.

Plut. & Probus in
vita Lyfand. Tull.
1. Off.

Ossor. de Reg. inst.
lib. 1. in fin.

Surd. multis rela-
tis decis. 234. per
tot. Cabot. 2. disp.
c. 13. & seqq. Vva-
rem de fa. acerb.
lib. 2. ex n. 165.

ostendunt. Nihil enim est quod in Principibus magis eminere debeat, quàm dictorum promissorumque constantia, & veritas, ac fides etiam hostibus data, & nudo verbo promissa, quod apud eos tantum valere debere, quantum in alijs ius iurandum Alfonso Aragonũ Rex dixisse narratur.

Panor. de dict. & fact. Alfonsi. lib. 1. & ibi Sylv. in Ad-

Acacius de privil. iur. civil. lib. 3. c. 8.

Gunt. in Ligurino lib. 3. fol. 8 r.

Cuius dictum commentans Aeneas Sylvius addit, animo Principes, non alia quavis arte obstringi posse, & graviter dolet, hodie certior esse meretricum, quàm Regum promissa. Et Georgius Acacius refert D. Imper. Carolum Quintum similiter dixisse, fidem a terris exulantem, apud Imperatores hospitium invenire debere. Sed præstat Guntheri carmen subnectere, qui Fridericum Primum Imperatorem inducit, in hæc verba populo, qui ab eo quasdam pactiones iurari petebat, respondentem:

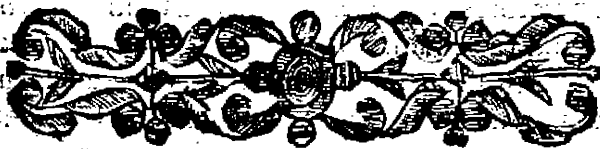
*Iuramenta petis? Regem iurare minori
Turpe reor: Nudo ius, & reverentia verbo
Regis inesse solet; quo vis iuramine maior.
Non decet in labijs versari lubrica Regis,
Non decet ore sacro mendacia cudere Regem:
Sancta & plena suo sunt Regia pondere verba,
Dicta semel nullum patiuntur iure recursum.
Ergo quod instigas iurando iure pacisci,
Pone metum curæ, vel non iuratus habebis, &c.*

Bald. col. 327. li. 1.

In idemque tendunt vulgatæ illæ, & quotidie in Tribunalibus perfonantes Baldi sententiæ, quòd Principibus maximè conveniunt verba illa, quæ de Deo in Sacra Pagina proferuntur, semel loquutus est Deus, quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita: & quòd Princeps debet habere unum calamum, & unam linguam, & esse immobilis in promissis, & verbis oris sui, instar lapidis angularis, vel sicut Polus in Cælo. Quas referens, & illustrans Rolandus à Valle æquè asseveranter concludit: *Fidem fallere gravibus gravi-ssi, gravioribus gravissimis, & viris exemplaribus gravissimum, idedque in Regibus & Principibus plus quàm gravissimum.*

(* *)

Roland. conf. 2. n. 150. lib. 1. & conf. 1. n. 34. lib. 2.

Sceptrorum imitatio potentissima.

EMBLEMA XXIX.

*Discolor ut pecudi virga obversata sub undis
Vellere sit soboles versicolore facit.
Sic quibus imbueris Regalia Sceptrā, colores
Imbuet exemplum plebs meditata Ducis.*

COMMENTARIUS.

HOC Emblemā superioris auctarium vel consecrariū esse poterit. Nam cum Principem non solum sibi, verum & suis, speculum esse debere dixerimus, eundem nunc, ut magis purum, tersum atque illæsum se illis præbere studeat, vel ex eo admonemus, quod nihil potentius efficaciusque ad subditorum mores dirigendos, & componendos, quam vita & exemplum ipsorum Principum reperiatur. Nam ut Tullius ait: *Studiosè plerique facta Principum imitantur.* Et iuxta Livij sententiam: *Ipsise homines, in Regis, velut unici exempli mores formant.*

Sumitur autem ex historia Genesis, ubi cum Iacob cum Laban focerò desortendi, sibi que sumendis maculosis ovium partibus pepigisset, & alijs focerò relinquendis, virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis sumit, easque ex parte decorticavit, detractisque corticibus, in ijs que spoliata fuerunt, candor apparuit; illa vero que integra fuerant, virida permanserunt, atque in hunc modum

Tull. i. Offic.

Livius

Genes. 30. 34. & seqq.

color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus ubi effundebatur aqua, ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est, ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diverso colore resperfa. Quemadmodum è contrario, nigra in totum, vel alba, quæ in contemplatione virgarum in totum albarum, vel nigrarum concepta erant.

Quod, licet quantum ad historiam pertinet, ex naturali Philosophia fundari possit, quæ docet, quam efficax sit imaginandi vis in tempore conceptionis, tam in mulieribus, quam in pecudibus, de qua multas rationes, & exempla passim adducunt, & præsertim D. Hieronymus, de pulchris inde nostræ Hispaniæ equis & equabus sermonem habens.

Quoad Mysticum tamen sensum, cum varias ille locus habeat applicationes, eam Ego ad præsens Emblema formandum delegi, quam doctissimus Hector Pinus his verbis proponit: *Quemadmodum qualis erat color virgarum Iacob, talis erat color pecorum, quæ nascebantur ex ovibus in aspectu virgarum concipientibus. Quales sunt Regis actiones, tales solent subditi cogitationes concipere. Iacobus est Princeps, virgæ sunt eius opera, oves subditi, conceptus, cogitationes.* Eandemque Pinus citato, his verbis clausit noster Pat. Eusebius Norimbergius: *Sceptra mihi videntur sicut Iacobi virgæ, pro ipsarum colore induent mores subditi.*

Cui Ego addo in sacra Pagina sæpè virgam pro Sceptro sumi solere, iuxta illud Ieremiæ: *Virgam vigilantem ego video;* ubi D. Hieronymus inquit, Septuaginta Interpretes pro virga, Sceptrum, sive baculum transtulisse. Idemque sensus ab omnibus interpretibus datur verbis David: *Virgam virtutis suæ emittet Dominus ex Sion,* & alijs, quæ expendit Clemens Alexandrinus, & similiter virgis, quas Deus accipere iussit Principes duodecim tribuni, quando eas divisit. Quas omnes & amygdalinas fuisse constat, ut & illas Iacobi, easque cum virga Aaron reponi in tabernaculo iussas. Neque abest Prudentius dum cecinit:

Regnum per omne iussus

Sacram tenere virgam:

Et alij, quos alibi, de virgis Magistratum loquentes, adducemus, & ad lauritatem noster D. Antonius Cabrerus congestit.

Porro ad efficaciam exempli, & imitationis Regum in populis sibi subiectis: & quod magis ipsorum facta, quam leges, & edicta in componendis, & corrigendis subditorum moribus operentur, quia locus communis, & vulgatissimus est, contentus ero ex multis, quæ ad eius illustrationem adducere possem, selectiora aliqua recensere. Initium à Claudiani carminibus sumens, quæ licet notissima sint, ob sui elegantiam omitti non possunt:

In commune iubes si quid, censes vè tenendum

Primus iussa subi, tunc observantior equi

Valles de sacra
Philos. cap. 11.

Perer. Merfer. &
alij in d. loc. Gen.
Levinus de occ.
nat. mirac. lib. 4.
Aciat. in l. quæret.
de verbor. signif.
Theat. verb. *Imagi-*

natio, Camerar. 1.
subcis. cap. 54. Pet.
Mex. in Sylv. var.
lect. 2. par. cap. 8.

Pin. in Ezech.
cap. 17.

Noriemb. in Theo.
pol. tom. 2. par. 2.
lib. 3. pag. 566.

Ierem. 2.

David Psalm. 109.

Clem. Alex. 1. Pœ.
dag. cap. 7.
Numer. 17.

Prudentius.

Infr. Embl. 65.

Cabrer. de metu.
lib. 2. c. 15. ex n. 4.

Claud. in 4. Conf.
Honor.

*Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum
Authorem parere sibi. Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita Regentis
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.*

Qui ultimus versus, iam in Adagium transiisse videtur, ut constat ex nova eorum collectione, ubi similia sunt. *Sic Reges faciunt, Novus Rex nova lex. Theramones coturnus, Dum caput dolet cetera membra dolent.*

7 A quibus non longè absunt illa, quæ in sacra Pagina habentur: *Secundùm iudicem populi, sic & ministri eius; & qualis Rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea. Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios,* quibus in locis Expositores alia notarunt.

8 Et fuit nobilis, & antiqua doctrina Platonis, dum monuit: *Plerumque accidit, ut ij qui subsunt, mores eorum exprimant, sub quorum Imperio degunt.* In qua tamen, illud *Plerumque*, Ego tollendum censerem. Nam non plerumque, sed semper hoc contingere solet, ut Herodianus testatur, & D. Chrysoft. inquit: *Solet enim civium multitudo suorum Principum mores tanquam exemplar aliquod intueri, & ad illorum rationes se se effingere.* Et Cassiodorus, dum non minùs graviter, quàm audacter scripsit: *Publici decoris mater est mens Regentis: & quale fuerit dominantis arbitrium, talem parit libertatis aspectum. Facilius est quippè (si dicere fas est) errare Naturam, quàm dissimilem sui Princeps possit formare Rempublicam.*

9 Vnde Trajanus pro symbolo habuisse dicitur, *Qualis Rex, talis Grex.* Et de eodem agens, Plinius Iunior, hanc censuram perpetuam, & indefinentem vocavit, sic inquit: *Nam vitâ Principis censura est, eaque perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hanc componimur. Non tam imperio nobis est, quàm exemplo. Flexibiles quacumque in partem ducimur à Principe, atque ut ita dicam sequaces sumus, huic enim chari, huic probati esse cupimus, quod frustra speraverunt dissimiles: eoque obsequij continuatione pervenimus, ut propè omnes homines unius moribus vivamus.* Et Martialis Aulæ naturam, his verbis:

*Nemo suos, hæc est aulæ natura potentis,
Sed domini mores, Cæsarianus, habet.*

10 Claudianus quoque eleganti comparatione usus, ducum mores, castra, non minus, quàm lituos, sequi, sic ait:

*Scilicet in vulgus manant exempla Regentium
Vtque Ducum lituos, sic mores castra sequuntur.*

Et Sidonius laudans Maiorianum:

----- *Sic agmina voce
Exigis, exemploque levas, primusque labores*

Erasm. & Cognar. in Adag. pag. mihl 518.

Eccles. cap. 10. v. 2

Prover. 29. 12.

Plat. lib. 8. de Rep.

Herodian. lib. 4.

D. Chrysoft. de Sacerd. serm. 3. c. 14.

Cassiodor. lib. 3. epist. 12.

Plin. Iun. in Paneg. ad Trajan.

Mart. li. 9. epig. 81

Claudian. lib. 1. de laud. Stil.

Sidon. Apollin. carn. 5.

*Aggrederis quoscunque iubes: tunc cetera paret
Turba lubens, seruit proprijs cum legibus auctor.*

Verrin. in Distich.

Quos sequens, siue imitari volens, Michael Verrinus hoc, inter alia sua, Distichum exaravit:

*Si studia & mores populi cognoscere curas?
Res facilis: vitam Principis inspicias.*

Oven. in Monost.

72.

Quod etiam eisdem verbis positum invenio inter Monosticha Ethica Ioannis Oveni; emphaticèque Galli hoc proverbio claudere solent:

*Les suites è les provinces,
Sui-vent les moeurs de leus Princes.*

Pint. in Ezech.
cap. 20.

Et Hector Pintus hac comparatione egregiè declarat: *Quemadmodum mare, praesertim Mediterraneum, aer em uaitatur, ut si aer est tranquillus, viget maris tranquillitas, si procellosus, est etiam mare procellis exagitatum: sic populus Regem plerumque sequitur: si Princeps est iustus, colunt subditi iustitiam; si verò est sceleribus coopertus, ipsa scelera amplectuntur. Meritò igitur fuit à viris sapientibus observatum, esse populum Principis umbram. Cui adridet alia Erasmi, qui ait: Nulla vis fatalis, nullus Cometes sic afficit res mortalium, ut vita Principum rapit ac transformat mores, & animos eorum.*

Erasmi. de Princ.
inslit.Paterc. in hist. Ro.
de Aug. Cæs.

Vt vel sic appareat, quam sit verum id, quod Vellicius Paterculus tradit, Principem scilicet optimum, cives suos rectè facere, faciendo docere, cumque sit Imperio maximus, exemplo maiorem esse. Vnde inquit Panormitanus Alfonso Aragonis Regem dicere solitum: *Magnum quidem esse adversus hostem se Ducem Principem exhibere: sed & illud maximum, ad omnem virtutem suis civibus Ducem esse.* Et illum Regulam suorum civium meritò appellavit Plutarchus, his verbis elegantissimis utens: *Oportet, ut quemadmodum amussis, cum planè re-cta, & minimè perversa fabricata est, reliqua quibus admoventur, & applicatur dirigit: similiter quoque Principem, ubi primum didiceris imperare sibi ipsi, & animum suum rectè instituerit, & mores habuerit bene compositos, ita demum subditos regere. Neque enim cadentis est currere, aut incomposit componere, aut parere nescij est imperare.*

Panorm. lib. 4.

Idem Plut. in lib.
de præc. coniug.

Et alibi, ob hanc sequelam, & imitationem, inquit, quòd Reges, si musicà ament, multos efficiet musicos, si litteras, litteratos, si athletas, exercitationibus corporis deditos. Et Cicero, vel ex hac ratione hortatur Principes, ut à vitijs abstineant, quia non solum sibi, (ut in privatis contingit) verum & toti Reipublicæ peccant, dum in eam propria sua vitia infundunt, per multosque sui imitatores habent, & plus exemplo, quàm peccato nocent.

Cicer. lib. 3. de leg.

Nazianz. in Apo-
log. pag. milii 24.

Quem locum imitatus D. Gregorius Nazianzenus, in Christianis gubernatoribus puram vitam requirit: *Sin minus (inquit) tanto maius erit malum, quanto pluribus presuerit, si quidem maior est, quæ ad plures manat, quàm quæ in uno vertitur improbitas. Non enim tam faciliè vel pannus indelèbilem tincturam, vel tetrum suavitè odorem res proprius*

ad nota recipiant; neque tam citò perniciosus aliquis vapor in aerem diffunditur, diffususque adhaerescit animantibus (quod sanè pestilentia est & dicitur) quàm solet Principum vitijs infici tota civitas. Et quidem multò facilius vitijs, quàm virtutibus, hoc enim maxime superior est probitate improbitas, & hoc ego in primis molestè fero, quòd video, vitium quiddè multos habere imitatores, & sectatores, nec quicquam esse tam facile, quàm improbum fieri, vel nullo impellente; virtutis verò acquirenda studiosos esse per paucos, ac difficulter admodum posse quemquam ad eam pervenire, etiam si multi sint, qui trahant, atque invitent.

16 Quod ultimum, optimè etiam præsentit Seneca, dum dixit: Citò nequitia subrepat, virtus difficilis inventu est, etiam sine magistro vitia discuntur. Iuvenalis:

*Quoniam facile s imitandis
Turpibus ac pra-vis omnes sumus.*

Et latius exposuit D. Hieronimus inquiens: Proclivis enim est malorum emulatio, & quorum virtutes assiqui nequeas, citò imitaris vitia; Quid mirum? Vitium profectò presentibus utens voluptatibus, facile à se allicit plerosque, virtus autem laboriosa atque ardua incedens via, paucos admodum habet sectatores.

17 Huic rationi illa etiam accedit, quòd vel ad conciliandam suis legibus, iussis, & edictis auctoritatem, & vigorem, necesse est, ut Princeps, quæ iubet & sancit, prius opere compleat, & à se ipso disciplinâ incoheret; nam aliàs, ut Claudianus insinuat in loco supra relato, fringènt iussa, quantumvis egregia, quæ in iubentibus virtutum societate destituuntur, & ut præclare inquit Plautus:

Qui alterum incusat vitij, eum ipsum se intueri necessum est.

Et Seneca:

Rex velit honesta, nemo non hæc eadem volet.

18 Vnde & Tertullianus, non minùs rectè: Oportet (inquit) commendationem alicuius rei adortos, ipsos prius in administratione eius rei deprehendi, ne dicta, factis deficientibus erubescant. Et Cassiodorus, tum sæpè, tum in formula Rectoris provincie, illum monet, ut sit vitæ còtinens, ut in alios iudex esse possit, & signanter subiungit: Prima equitas est à se Præules incobare, ut debeant criminosi metuere, quem nequeunt similem reperire. Nullas enim in se culpas timet reus, quas habere respexerit Cognitorem: quando agentem malè, nisi bonis moribus non æstimat displicere. Suos actus nullus damnat in altero, quia natura est humani animi, ut nitatur potius vindicare, quòd se cognoverit admisisse, &c.

19 Et iterum ad Senatum Romanum scribens, sub nomine Theodorici Regis, sic habet: Facilis enim recti persuasor est innocens iudex, sub cuius predicabili conversatione puet mores probabiles non habere. Quis enim vereatur scelus, cuius in suggestu gremij complicem videt? In cassam personam ficta severitatis inducit, cum avarus pecunia ambitum dissuadet, cum legibus parendam censet iniustus. Non habet distributionis gremium, cui auctoritatem libera conscientia non ministrat, quoniam exce-

Senec. lib. 3. natur. quærit. in fine.

Iuven. satyr. 14.

D. Hieron. in epist. ad Latam.

Claudian. ubi sup.

Plaut. in Truc.

Senec. in Thyest. 1. Scen. 1.

Tertull. de paciēt. lib. 1.

Cassiodor. lib. 6. epist. 21.

Idem lib. 1. epist. 4.

sus tunc sunt informitate, cum creduntur iudicibus displicere.

Idē lib. 11. epist. 3.

Et alibi, adhuc magis ad rem de qua agimus, & qualiter vel Rex 20
ipse in se continentiam exhibere debeat, ut eam possit suis militibus
imperare, ita loquitur: *Ostendimus in vobis, Deo iuvante, continentiam,*
ut eam militibus sine pudore imperare possimus. Non enim potest auctori-
tatem habere sermo, qui non iuvatur exemplo: dum iniquum sit bona pra-
scribere, & talia non fecisse.

Quintil. in decla-
marion.
Pacat. in Paneg. ad
Theodos.

In quam etiam sententiam tendens Quintilianus; verissimè, & gra- 21
vissimè dixit: *Tacitā hanc legem, hanc conditionem Principum esse, ut*
quicquid faciant præcipere videantur. Et Latinus Pacatus suum Theo-
dosium laudans, quòd nimium luxum in Imperio introductum, parfimo-
niæ suæ exemplo moderatus fuerit, hoc, plus longè legum minis
efecisse inquit, neminemque molestè ferre potuisse, ad Principis se-
met modum coërceri, additque: *Hinc certatim in omnes luxuria pu-*
dor, parsimonie cursus inolevit, & quiescentibus legum minis, subijt
quandoque privatim sui penitentia. Sic est enim, sic est exasperat homi-
nes imperata correctio: blandissimè iubetur exemplo.

Clem. Alexād. lib.
1. Strom.

Vnde Clemens Alexandrinus eum, qui legem, quam tulit, implet, 22
Legem animatam, & armatam vocavit. Et Theodoretus elegantissi-
mè: *Legislatoris (inquit) exemplum, officiosa legis præceptio est; lex qua*
obeditur is friget in charta, institutoris exemplo caler in opere.

Theodoret.

Oven. lib. unic.
Epig. 113. pag. 113

Cum quibus convenit novissimum, sed venustissimum Oveni Epi- 23
gramma ad Iacobum Angliæ Regem:

O quanta exempli generoso in Principe vis est;
Tu vitando vitas, tu faciendo iubes
Princeps principium motus: Rex regula vite
Circumfert cælum sydera, Rex populum.

Lipf. 2. Polit. cap.
In p. in sp. Princip.
fig. 62. n. 3. Pīsa in
Eccles. 1. tom. pag.
122. & 525. Pined.
in lob. 1. tom. pag.
39. Torres in Phil.
mor. Princip. lib. 3
cap. 14. & 15. Aca-
cius de privil. iur.
lib. 3. c. 8. Camer.
1. to. subc. c. 66.

Plura alia loca & exempla ad hoc idem suadendum & illustrandum 24
Iustus Lipsius, & alij passim Scriptores allegant, sed ego suprā dictis
contentus, Tacitum addo, qui postquàm Imperatorem Vespasianum
propter sobrium vivendi rationem à se introductam, auctorem sobrie-
tatis appellavit, hanc egregiam doctrinam addit: *Obsequium inde in*
Principem, & emulandi amor, validior quàm pœna ex legibus, & metus.
Et D. Ambrosium, qui ait, Valentinianum iuniorem, Romanos ado-
lescentes, qui quandam scenicam ob pulchritudinem deperibant,
ea ad se venire iussa, & despecta potius quàm adspecta, sua continen-
tia refrænasse, & mandato, ab illa abstinendi, maiorem vim præsti-
tisse.

Tacit. Ann. 3. c. 55.

Extat quoque inter Sanazari Poëmata Epigramma quoddam ad 25
Federicum Neapolitanum Regem, quo, quàm potens sit hoc iubendi
genus, ita dilucidè comprehendit:

D. Ambr. in Conc.
funeb. de Valent.
Iun.
Sanazar. in Epigr.

Edicto nuper cum tu, Rex magne, careres,
Audacine quis stringeret arma manu:
Deposuisse tuum vel primus diceris ensē,
Et monstrasse palam primus inermē latus;

*Quid maius populisve tuis, Federice, vel urbi
Accidere huic nostra per tua dona potest?
Post domitos hostes, inter tot commoda pacis,
Contigit exemplis vivere posse tuis.
Publica nimirum res tunc sibi constat, & equum
Imperium, cum Rex, quod iubet ipse facit.*

26 Certè etenim tum in alijs, tum maximè in rebus ad corporis habitum, ac vestitum pertinentibus, hæc Regum, de qua agimus imitatio, potentissima esse solet. Ad eò, ut Diodorus Siculus scribat, Æthiopi- bus morem fuisse, ut si quando Rex aliqua corporis parte ex quavis causa debilitaretur, domestici omnes sponte sua eandem partem debilitarent. Turpe enim existimabant, Rege claudo, non omnes eius amicos claudos esse, cum veræ sit amicitia ex rebus adversis amicorù dolere, lætari secundis.

Diodor. Sicul. lib. 4. Bibliot.

27 Quod & ipsum in comarum sive capillorù tonsione, in Germania, ad imitationem Philippi Boni Ducis Burgundiæ, in Gallia ad Regis Francisci I. in Anglia ad Regis Henrici VIII. Ioannes Bodinus, & Philippus Camerarius contigisse commemorant. Nam licèt aliàs hæc, ut & aliæ plures nationes, comam alere in more habuerint, & de eius prolixitate gaudere, ut idem Camerarius observat, & ante eum latè Hadrianus Iunius, Antonius Hottomanus, Alexander ab Alexandro, Lælius Bisciola, & plures alij, quos Ego alibi diligenter congesi, ubi tamen prædicti Reges eam, ob capitis gravedinem, vel alijs de causis deposuerunt, subditi statim similem morem sequuti sunt, prout & in nostra Hispania observatum fuit, ad imitationem invicti Cæsaris Caroli V. quousque viginti ab hinc annis paulatim contraria consuetudo, ex Gallis ad Nostris translata, serpere cœpit.

Bodin. lib. 4. de Re pub. c. 6. Camer. subsec. cent. 2. cap. 40. & cent. 3. c. 96

Iun. & Hottom. in tract. de Coma Alex. & Tiraq. lib. 5. c. 18. Bisciol. lib. 7. subsec. cap. 5. Ego 2. tom. lib. 1. c. 24. num. 32.

28 Quam quidem Ego non prorsus improbarem, si intra debitæ moderationis metas contineretur. Nec enim ignoro quantum decoris & ornatus coma reliquo corpori addat, ut plures pluribus prosequuntur. Inter quos D. Ambrosius numeratur, dum dixit: *Comam reverendam esse in senibus, venerabilem in Sacerdotibus, decoram in adolescentibus, comam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata est: tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo stæcescit.* Postquam tamen eò res processit, ut oneris sit, quod honoris esse deberet, & in capillamenti prolixitate, crispatione, & circinatione, tota quasi dignitas & cura, non à Nobilibus tantùm viris, verùm & à plebeis & mechanicis hominibus constitui cœpit, iustè sanè eiusmodi excessus, & abusus à Me, & doctis alijs cordatisque viris reprehendi potuit.

Iun. & Hott. sup. Lips. ad Tacit. cap. 14. & plures alij apud Me sup. d. cap. n. 33. & D. Ant. Cabrereros in tract. de Meru lib. 2. cap. 28 per tot.

D. Ambros. lib. 5. Hexam.

Ego sup. ex n. 37. Navarrete in discurs. polit. 14. Acuña in notis ad decret. pag. 173. & 174. Alf. Carrança in lib. contra los malos trajes. p. 2. per tot. & alij.

29 Et à D. etiam Ambrosio, qui alioqui comam laudavit, reprehensus reperitur, quatenus inquit: *Quam à firme autem visum facere opera muliebria? Ergo pariant, ergo parturiant, qui crispant comam ut femina, & tamen ille velantur, isti bellantur. Verum habeant excusationem, qui patrios usus sequuntur, sed tamen barbaros, ut Persæ, ut Gothi, ut Armenij: maior quidem est natura, quam patria. Quem locum quidam*

D. Ambr. cap. 23. Deuter. epistol. ad Iren.

nostri téporis Vates non inueniunt egregio hoc Epigrammate adumbrasse videtur:

Si vir, ubi virtus? Nemo sine viribus est vir.

Si vir, ubi virtus mascula digna viro

Non vir: sed virus populi, exitiumque iuventæ,

Cur te fœmineum non pudet esse marem?

Cur calamistrator discis crispere capillos?

Viribus indocilis, bellica ad arma rudis.

Pone enses iam, sume colum, strabe pollice fufam

Non sexus, sed virtus efficit esse virum.

Landmet. de vet.
Cler. lib. 1. part. 1.
c. 6. Ego sup. n. 44.

Extat etiam in eiusdem vitij detestationem mirabile factum Go-
defridi, Ambianensis Episcopi, apud Laurentium Landmeterum, &
non minus notabile dictum in Actis Sancti Sebastiani. Ad cuius re-
formationem iuxta nostri Emblematis monitum, nullum potentius,
præsentiùsvè edictum reperiri poterit, quàm Regis, Procerumque au-
læ Regiæ exemplum, ut ex superioribus patet.

Ego 2. to. lib. 1. c.
26. ex n. 38.

Quod etiam, quàm potens esse soleat in ijs, quæ ad materiam Reli-
gionis spectant, adeo, ut meritò in Adagium transire potuerit, quòd
Curus Regio est, eius & Religio, sive quòd Religio est sequela iurisdic-
tionis, pluribus Ego alibi etiã prosequor, & si quid est, quod addere
liceat, videre poteris Sozomenum & Theodoretum, qui quantùm hac in
re Arcadij & Honorij exemplum præstiterit, latè commemorant. Et
Sanctus Ioannes Damascenus, post Plutarchum in Numa, qui huius
exemplo docet, *Quòd homines ad Religionem facillimè Principis ductu
possunt emuliri, atque traduci.* Ut quondam Gallia vidit in suo Clodo-
væo, uxoris meritis & monitis ad capeffendam Christianam Fidè con-
verso, ut Robertus Gaguinus, & alij illius Regni Scriptores enarrant;
& Polonia in Iabellone Lituaniæ Rege, qui referente Cromero anno
millesimo trecentesimo octuagesimo secundo, cū esset Gentilis, & ap-
peteret coniugium Heduvigis Regiæ Poloniae, quæ Christiana erat,
promissit, se pariter, & fratres, & gentem suam omnem Christianis
mysterijs initiari. Et conditionibus acceptis, ipse baptizatus fuit, &
in Baptismo Vladislai nomen accepit; & statim populus tanta con-
tentione Baptismum appetebat, quòd cum immenti laboris esset, sin-
gulos sacro fonte tingere, nobilioribus tantùm hic honor habitus, re-
liquum verò vulgus turmatim distributum, lustrali aqua, sive sacra à
Sacerdotibus conspersum est, unumque pro tunc notien cuique tur-
mæ, tam virorum, quàm mulierum inditum. De qua Baptismi
forma, quid sentiendum Ego alijs rela-
tus edissero.

Sozom. lib. 8. c. 1.
Theodor. li. 5. c. 29
Damas. in histor.
Barlaham, cap. 33.

Cromer. lib. 15.
pag. 355.

Ego d. lib. 1. c. 26.
num. 39.

Magnus in Magnis.

EMBLEMA XXX.

*Quam varie Astrorum Divumq; papilio Regem
Occupat, huic alas dum penecillus agit.
Ingentes animos, dignas Iove concipe curas,
Vnde ingens Princeps, quem leviora premunt?*

COMMENTARIVS.

CM ergo tot sint ac tanta, quæ Reges ac Principes anxios, & sollicitos reddere possint, si dignitati suæ, & orbis expectationi, ut oportet, respondere desiderent, eò impensius eisdem enitendum est, ut ipsorum animus Reipublicæ potius commodis, quàm voluptatibus studeat, & in serijs curis, ac laboribus occupatus, omni nimio lusu luxuq; se posito, nihil iacundius, nihil voluptuosius sibi habeat, ac ducat, quàm illius tranquillitatem, quàm civium mores, quàm legum auctoritatem. Hæc meditari, hæc procurare, hæc tueri, eorundem sit alea, lusus, venatus, & amores, qui Numinis vice inter homines sunt, ad quorum nutum, ut alibi inquit Seneca, tot hominum millia stringunt ferrum, & in mortem ruunt, à quorum providentia pendent tot urbes, tot regna, & quibus, hoc privilegium inter alia fortuna concessit, ut quodcuique mortalium datum velit, eorum ore pronuntiet, & ex eorum responsis lætitiæ causas populi urbisq; concipiant. Vnde secundum

Seneca lib. 1. de
Clem. cap. 3.

Idem de Constantia,
cap. 8.

eundem Senecam, Fortunæ manus esse dicuntur:

Quod, ut ipsi Principibus insinuemus, hoc Emblemata præfigimus, quod *Magnos in Magnis* occupari debere demonstrat, sumtum ex Momi, ad Luciani imitationem, mordacitate, qui, ut plures tradunt, cum vanos suos Deos irrisisset, quos de lusa Gentilium Antiquitas coluit, & quod magis dolendum est, in Christum etiam Dominum, ac Servatorem nostrum impio & blasphemio ore bacchatus fuisset, propter quod à canibus disceptus ac dilaniatus interiit, ut Lactantius Firmianus, Suidas, Coelius Rhodiginus, Baronius, & alij litteris tradunt, in quodam Dialogo Iovem induxisse fertur, Papilionum alas, (quos vulgò *Mariposas* vocamus) summo studio deaurantem ac depingentem, alijs interim negotijs ac curis valere iussis, & in illum ironice, *O Magnus in Magnis*, exclamat. Sic nobis ansam tribuens, ad Principes commonendos, ut à nugis abstineant, & quos pluribus titulis ornavit fortuna, eo magis contendant, dignis suo munere curis occupationibusque sedulam operam exhibere, cum vel in suo illo Deo, nebulo ille, & malè feriatu Sophista, sive Atheista, ob studium sive vacationem, quam ijs contrariam existimavit, ab hac, quam dixi, subsannatione non abstinerit.

Cui similis fuisse videtur Apollonius Thianeus, tantopere celebratus, cum, referente Philostrato, cum Damide disputaret, cur Iupiter quandoque, distractis ab invicem nubibus, in eisdem videatur, non solum delineare, verum & pingere centauros, hircones, cervos, lupos etiam, aut equos, & eiusmodi alia, quasi pictoris officio fungatur hic Deus, volatilique curru quandoque relicto, quo delatus divina humanaque gubernat, huiusmodi ludibria depingens, sedeat, sicut pueri in arena pingere solent? Quo ex loco Nicolaus Causinus aliud Symbolum, nostro in omnibus simile, delineavit, de eodem Iove, hos hircones, & Centauros, ita (ut diximus) in nubibus pingente, cum lemate, *Princeps in nugis occupatus*.

Ab sit tamen ut existimet quispiam, Nos in vero, summo, ac maximo, quem colimus, Deo, hæc opera, quæ nobis inutilia vel frivola primo ad spectu videri possunt, ullatenus succensere; nam in eorum quolibet, quantumvis contemptibili, summam eius omnipotentiam agnoscimus, nec quidquam, ob horum curam, utilioribus alijs detrahi profitemur, Theodoretu sententiæ adherentes, dum ait, quod qui Deum accusant, quod animalcula, ut pulices, & pediculos formaverit, similes esse videntur his, qui picturæ ignari, id accusant, quod pictor renidentes colores ubique non adhibuerit, cum tamen ille congruos singulis distribuierit locis. Nec aliter faciunt, ac si quis propterea tragediam accuset, quod Heroes cuncti non sint, qui in ea loqui indicantur, sed quod aliqui in ea, vel famulitij ordinis, vel agrorum colonus, vel meruditus, infimæque notæ loquatur.

A quo non procul abest Tertullianus, qui in eisdem animalculis Dei omnipotentiam agnoscens, ita elegantissime loquitur: *Animalia minutiora maximus Artifex de industria ingenijs, aut viribus ampliavit. Imitare, si poteris, apis adificia, formicæ stabula, arvanse*

Momus Alberti
Florent. lib. 1. Luciani, in simili Inca-
ro Menip.

Lactant. lib. 1. de
falsa relig. cap. 9.
Rhodig. lib. 6. cap.
17. lib. 9. c. 19. cir-
ca fin. & lib. 21. c.
33. Suidas verb. *Lus-
cian*. Baroni. ann.
Christ. 171.

Philos. in vita A-
poll. lib. 2. cap. 4.

Causin. in Polisth.
Symb. lib. 2. c. 4.

Theod. lib. 6.
Græc. affect.

Tertul. in lib. con-
tra Martion. & rig.
sup. Emb. 15 ad fin.

retia, bombycis stamina. Sustine, si potes, illas ipsas lectuli, & tegetis tui bestias, cantharidis venena, muscæ spicula, culicis & tubam, & lanceam. Qualia erunt maiora, cum tam modicis, aut iuvaris, aut laderis; ut nec in modicis despicias Creatorem. Postremò te tibi circumfer, intus ac foris considera hominem, placebit tibi, vel hoc opus Dei nostri, quod tuus Dominus ille Deus melior adornavit, propter quem in hac paupertina elementa de tertio cœlo descendere laboravit; cuius causa in hac cellula Creatoris crucifixus est, &c. Accinitque Salvianus, prudenter monens, ne in his, aut alijs, qua de causa à Deo fiant requiramus: Homo (inquit) sum, non intelligo secreta Dei, investigare non audeo, & ideo etiam attentare reformido. Quia & hoc ipsum genus quasi sacrilegæ temeritatis est, si plus scire cupias, quàm sinaris, &c.

Salvian. lib. 3. de gub. Dei.

6 Quod igitur hoc nostro Emblemate intendimus est, aurum, ut est in proverbio, ex Momi vel Luciani stercore colligere, & vel hoc exéplo (ut dixi) Principes, ne in similem reprehensionem incidant, admonere. Etenim, si in quovis privato homine, iuxta Ciceronis sententiam: *Quod in rebus honestis, & cogitatione dignis, opera curæque ponetur, id solum in iure laudabitur.* Cui concinens Æschiles dixit: *Ne in ijs labores temerè, quæ nihil iuvant.* Plinius: *Nam diligentiam in supervacuis affectare, nostrum non est.* Phædrus: *Nisi utile est quod facimus, stulta est gloria.* Et Ecclesiasticus: *In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus.*

Cognat. inter proverb. Erasmi. pag. mihi 402.

Cic. 1. de offic.

Æsch. apud Clem. Alex. lib. 5. Strom. in princip.

Plin. in Proœm. lib. 17.

Phædr. li. 1. fab. 16 Eccles. 3. 24.

7 Vnde in Adagium transijt: *Satius esse otiosum esse, quàm nihil agere,* hoc est, quam inaniter vexari, difficiles nugas habere, & quod ait Seneca: *Ingenium inter irrita exercere, & disputationibus nihil pro futuris otium terere.* Et similiter: *Aranearum telas texere,* pro eo quod est, in refrivola nulliusque frugis infinitum, atque anxium capere laborem. Quod ad disputationes dialecticas, sæpius inanes, ex Zenone accommodavit Erasmus, & eis non relatis, novissimus Schoonhovius, de hoc peculiare Emblemata confingens adversus Sophistas. Necnon & illud: *Milium terebrare, sive perforare;* quod in eos dicitur, qui in re difficili, sed prorsus inutili laborant, atque etiam aliud: *Magnus versator in re pusilla,* ex Eudamide apophthegmate sumtum in musicum quemdam, qui foeliciter cecinisse videbatur: *Quod existimaret, operosam esse scientiam, sed nihil adferentem utilitatis;* quia ut bene ille alter:

Erasmi in Adag. Nihil agere, pag. mihi 323. & 336.

Senec. de brev. vit. cap. 13. & in epiit. 117.

Erasmi ubi supra pag. 323.

Schoonh. Emb. 64

Erasmi sup. pag. 324.

Idem pag. 348.

*Turpe est difficiles habere nugas,
Et stultus labor est ineptiarum.*

8 Quid in Regibus, & Principibus hac in parte dicere, sentire vè debemus? qui ut alibi ex Seneca, & alijs retulimus, cum præ omnibus sint, pro omnibus esse debent, & pro salute singulorum, atque univerforum curare, & excubare. Qui sunt imago & exemplar Dei in terris, rerum moderatores, & arbitri. In quorum manu positæ opes, dignitates, vita omnium nostrum, & de quibus Dominus apud Isaiam dicit, *Princeps verò, ea quæ digna sunt Principe cogitabit,* &

Sup. Embl. 12. & seqq.

Isai. 32. 8.

Erasm. epist. 23.
cent. 10.

ipse super Ducis stabit. Et Erasmus: Verum Regibus, si sapiunt, non vacat ludere: quodque in privatis hominibus luxus, & nequitia est, in Principe impietas est.

Xenoph. de dict.
& fact. Socrat. li. 3.

Audiendus est quoque Xenophon, qui de eisdem Principibus agens, etiam cum tesseriis ludunt, luxui, iocis, risui, histrionibus, motionibus, & alijs voluptatibus, rebusvè minus serijs, & necessarijs, quamvis artificiosis, se dedunt, otiosos esse inquit, quamvis videantur aliquid facere, qui talibus vacant; liceret enim illis meliora facere, talibus dimissis. Vt & de illis iudicavit *Ælianus*, qui quadrigas fecerunt, quæ sub muscæ ala possent abscondi: & in sesamo distichon elegeium litteris aureis inscripserunt: *Quorum sanè (inquit) neutrum mea sententia, nemo prudens, & virtutum studiosus laudibus predicabit, quid enim hæc aliud sunt, quàm temporis vana perditio?*

Ælian. de var. hist.
lib. 1. cap. 17.

Quis enim otiosum non fuisse dicit *Homerum*, dum murium, & ranarum prælia, tanto studio sub *Batrachomyomachia* nomine elucubravit, *Virgilium* de *Culice* ita serio canentem, *Synesium* de laudibus *Calvitij* commentantem, ipsum quoque perfidum *Lucianum* muscæ encomium pangentem, *Antonium Maioragium*, *Lutum*, & *Anonimum Batavum*, *Afinum* laudantes, quanvis *Stattius Papinius* similes nugas excusare videatur.

Stattius Papin. in
præf. suor. carm.

Et ut de Regibus & Imperatoribus agam, nemo non novit, quam probrosum *Neroni* fuerit, Imperij curas relinquere, & muscæ, citharæ, ac ludis theatralibus intervire, in quibus, *Suetonio* teste, vocem illâ audire meruit, *Vides ut citharæ digito orbem temperet.* *Domitiano*, & *Commodo*, nimia sagittandi peritia, & studium, de quo idem *Suetonius*, & alij mira commemorant, & qualiter se solerent in solario ad muscas ballista, vel stili acie confingendas, recludere. Quod etiam sagittandi studium, ut *ninium*, in *Gratiano* (melioris aliqui indolis Imperatore) *Cedrenus* notavit, & quod eius tela aliqui mente prædita esse dixerunt. Vt & in *Heliogabalo* *Lampridius*, quod servis suis arancas per totam *Romam* diligenter congerere iusserit, quibus congestis, & ad decem librarum millia deperitis, vel ex hoc colligi posse dixit, quanta esset urbis *Romanæ* magnitudo.

Suet. in Neron.

Idem in *Domitiano*, & *Eutrop. lib.*
9. c. 3. *Erasm. in Adag.*
Ne muscas quidem, *Surd.* & *Herod. in Commod.*
Sabell. lib. 5. en. 6.
& lib. 10. exemp.
cap. 11.

Cedren. in Gratiano.

Lamprid. in Heliog.

Alvar. Gom. epist.
8.

Marian. hist. Hisp.
lib. 22. *Guzmã en el Mar de histor.*
cap. 172. *Saavedra*
Embl. 71. pag. 543

Plut. in Apoph.

Arist. lib. 3. Polit.
cap. 2. & 7.

Pluribusque alijs relictis, quamvis *Muscæ*, & *Poësis* studium in se laudabile sit, pariter tamen ac in *Nerone*, vitio verti meruit *Domino Regi* nostro *Ioanni Secundo*, quod licet hæc egregie calleret (adeo ut multa *poëmata* *Ioannis de Mena* peritissime emendasse legamus in epistolis *Archiatri* sui *Alvari Gomecij de Ciudad Real*) eis tamen plus iusto vacabat, & animum impendebat, *Regni* curas & habenas, imò & se ipsum totum, aliorum gubernationi relinquens, ut *Ioannes Mariana*, & alij testantur.

Et certè, ut *Cato Maior* apud *Plutarchum* edocuit, sæpissime contingit, ut qui in rebus eiusmodi ludicris & nugatorijs, serij sunt, in serijs deficiant, vel ridiculi habeantur, & secundum doctrinam *Aristotelis*, vile exercitium putandum est, & ars, & disciplina, quæcumque, corpus, aut animam, aut mentem liberi hominis ad usum,

& opera virtutis inutilem reddens. Hæcque tria ad disciplinam spectari oportet, ut medium teneatur, ut fieri possit, ut deceat. Nemo autem iuste dicere poterit Regibus ac Principibus decens esse, quod proprium & præcipuum sui muneris est, & esse debet, omittere, & in rebus vel disciplinis minus utilibus tempus terere.

13 Cuius iacturam præ omnibus fugiendam esse, cum rerum omnium in humana vita utilissimum sit, merito passim gravissimi quique Philosophi tradiderunt. Inter quos Seneca, ita signanter, ad Lucillū scribens, effatur: *Ita fac ergo, mi Lucile, vindica te tibi, & tempus, quod ad huc aut auferebatur, aut surripiebatur, aut excidebat, collige, & serua. Persuade tibi hoc sic esse, ut scribo, quaedam tempora surripiuntur nobis, quaedam subducuntur, quaedam effluunt, turpissima tamen est iactura, quæ per negligentiam fit. Et si volueris attendere, magna pars vita elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus, &c.*

14 Et hoc Monitum, ultra ea, quæ supra retulimus, præclarè Regibus tradidit Rex noster Alphonfus X. in quadam ex suis legibus, ubi postquam oblectandi animi gratia, & labores serios hilarius capeffendi, ludos aliquos, venatum, musicæque delicias eisdem permisit, hæc verba subiungit: *El quien de otra guisa usasse de estos placeres, recibiria ende grandes pesares en logar de placeres, è tornarsebia como en manera de tafureria, que es cosa de que vienen muchos daños, è muchos males, è pesa mucho à Dios, è à los omes, porque es contra toda bondad. E porende el Rei que non sopiessa de estas cosas bien usar, segun de suso diximos, sin el pecado de la mala estanza, que le ende vernia, seguirlebia aunde ello gran daño, que en vileceria su fecho, dexando las cosas mayores, i buenas por las viles.*

15 Quam legem præ oculis habuisse videtur Philippus Cominæus, dū Reges taxans, qui per ignaviam, & ocium muneri suo deficiunt, & in calamitatem aliquam incidunt, sic profequitur: *Qui verò ita se comparant, ut maximam temporis partem serijs occupationibus, reliquum autem liberalibus, & honestis oblectationibus impendant, magnam illi sanè laudem merentur, & ò felicev populum, cui talem contingit habere Principem.*

16 Et in idem tendit, secundum Stephanum Guazzum, à Camerario relatum, reprehensio Philippi Regis Macedoniae erga Alexandrum filium benè canentem, non enim tam in Musica vituperium processit, quam quòd Alexander huic studio nimium intentus, quasi Musicam profiteri videretur, & minus curare ostenderet, quæ sibi quam maxime convenirent.

17 Quod etiam congruit cum Quæstori illius viri exemplo, qui à Domitiano Consiliariorum ordini exemptus fuit, quòd nimio gesticulandi, saltandi que studio teneretur, ut in eius vita Suetonius scripsit.

18 Plauè ubi res, quæ in se primo aspectu parvæ videntur, ad maiorum gra viorumque curam conducunt, & diriguntur, non est notandus, sed laudandus Princeps, qui de eis etiam sollicitus est, damnato errore Euripidis apud Plutarchum, dum dixit, quod *Vt Deus Rex mundi magna curat, parva relinquens fortuna, ita Princeps nõ nisi in gra*

M. Varrò, Plutar. in Pericle, & in Antonio, Theoph. ap. Laer. lib. 5. Lipsius cent. 3. ad Belus, ep. 49. Petrar. dial. 15.

Senec. epist. 1. ad Lucil. quem etiã vide in lib. de brev. vitæ.

L. ult. tit. 5. par. 2.

Comin. lib. 10. hist.

Guazz. de civil. conv. lib. 2. Camer. cent. 3. cap. 98. in fin.

Sueton. in Domitiano, cap. 8.

Plut. in Apoph. Erasmi. in famil.

Lycosth. in sim.
pag. 109.

D. Damascen. lib.
2. de imag.

D. Hieron. in epil.

Liban. declam. 29.

Tacit. 13. Annal.

Plut. in Paul. Æm.

Cassiodor. lib. 1.
epist. 43.

Idē cod. lib. ep. 45.

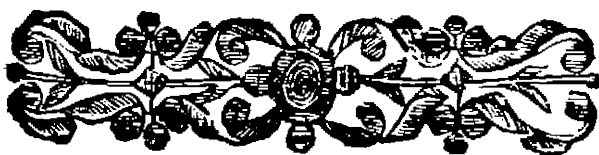
Rota in vita Boet.
Beyrlinck. lit. M.
pag. 339.

vibus, & arduis negotijs exerceri debet. Nam ut benè advertit Cōradus Lycosthenes, Euripides hic, ut homo Ethnicus loquutus fuit, etenim Christiani Deum omnia curare credimus, & fatemur, & ad eius imitationem Principes etiam in parvis sollicitos esse debere, ubi ex illis ad maiora proceditur. Rectissimè enim à Damasceno docemur: *Parvi enim parva non sunt, ex quibus magna proveniunt.*

Quam etiam sententiam D. Hieronymus ita scriptam reliquit: *Non sunt tanquam parva contemnenda ea, sine quibus magna constare nō possunt.* Et in eandem consentiens Libanius: *Optimi quique (inquit) Magistratus arbitrantur, securatam in parvis diligentiam, maiorum esse conservationem.* Et Tacitus: *Magnarum rerum curas non dissimulatos, qui animum etiam levissimis adverterent.*

Quibus addere licet celebratissimum illud Pauli Æmilij Apophthegma, qui testante Plutarcho, dicere solebat: *Fiusdem esse ingenij, & aciem, & convivium instruere.* Et Cassiodorum, qui Præfectum quendam Theodorici Regis, hoc nomine laudat, quod *Eiusdem Regis curas sermonis suavitate deliniret, & tanta se animi puritate clarificavit, ut cum apud Nos mereretur aulicas dignitates, spectaculorum ordinatione, latissimam sibi inslitiam vindicaret.*

Qui & idem in alia Epistola sub nomine eiusdem Theodorici ad Boëtium Severinum scripsit, ut horologia duo ad se destinaret, Burgundionum Domino transmittenda, addens, plerunque res parvas plus solere præstare, quàm magnæ possunt obtinere divitiæ. Frequenter enim, quod arma explere nequeunt, oblectamina suavitatis imponunt: *Sit ergo (inquiens) pro Republica, & cum ludere videmur. Nam idèò voluptuosa quarimus, ut per ipsa seria compleamus.* Et eundem Boëtium eximie commendans, quod cum multa esset eruditione saginatus, & in ferijs rebus omnibus admirandus, hoc tamen ei impedimèro non fuerit, ut artes, & disciplinas, quas exercet vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaverit. Et quascunque fecunda Græcia per singulos viros edidit, ipso uno auctore, patrio sermone Roma susceperit, dum faciebat aquas ex imò surgentes, præcipientes cadere, ignem ponderibus currere: organa extraneis vocibus insonare, urbes munitæ, maria ficcare, metalla mugire, Diomedis in æregues buccinare, Æneos angues insibilare, aves dulcem emittere cætilenam, & cælum sic imitari, ut Solem fecerit in Archimedis Sphæra decurrere. De quibus rebus præter Cassiodorū, Georgius Martianus, Rota, & Beyrlinckius latius scribunt, & Nos hic ob eandem admirationem memoriam facere volumus.

Sic Misce gaudia curis.

EMBLEMA XXXI.

*Quid caput hic galea? Ferro quid pectora mollis
 Asperat? Et pugna, & cytharedus erit;
 Fœmineas ne crede manus: nam monstrat Achilles,
 Ut liceat bello substituisse chelym.
 Viribus adiiciunt præfractis otia robur,
 Nec satis ad pugnas irrequieta manus.*

COMMENTARIUS.

ANEAT igitur firmum & stabile, quod in superiori Emblemate diximus, præcipuas nimirum Regum & Principum curas, & occupationes, Regias ac serias, & tali tantoque munere dignas esse debere, & aliud esse Sceptrum, aliud plectrum, ut Stratonicus Ptolomæo Regi dixisse narratur.

Sed non tamen ideò existimet quispiam, Nos ita prorsus his semper curis ac laboribus intentos eisdem requirere, vel ita tetricos, & austeros, ut non aliquando ferijs ludrica possint intermiscere, atque illud Catunculi monitum sequi.

Dionys. Cato in dist. lib. 3.

*Interpone tuis interdum gaudia curis,
 Ut possis quemvis animo perferre laborem.*

- Horat. lib. 4. Od. 12 Quod & idem Horatius probat, dum dixit:
Misce stultitiam consilij breuem.
Dulce est desipere ad tempus.
- Eccles. 10. 1. Et Ecclesiastes inquires: *Pretiosior est sapientia & gloria, parva & ad tempus stultitia.*
 Scimus quippè ita comparatum esse humanum ingenium, ut non minùs interdum ludum & oblectamentum aliquod, quàm negotium sibi querat, & vel in Adagium transiisse: *Locandum est, ut seria agas*, quia iuxta vulgatum illud Ovidij,
Quod caret alterna requie durabile non est,
Hæc reparat vires fessaque membra leuat.
- Erasm. in hoc Adag. pag. Et ut dicebat Anacharijs, animus hominis arcui similis est, qui nisi honestis recreationibus remittatur, fragitur, vel mollescit. Ad quod alludens idem Ovidius dixit:
Arcus & arma tuæ tibi sunt imitanda Dianæ,
Si nunquam cesses tendere mollis erit.
- Herodot. lib. 2. Eodemque exemplo Amasis, Egyptiorum Rex, sibi lusus aliquos obrectantibus satis tenet, ut Herodotus commemorat. Et Divus etiam Ioannes Evangelista, adolescenti, qui eum irridebat, quòd aliquando cum perdice ludere soleret, ut ex alijs Baptista Fulgosius recoluit. Et idem innuit lex nostra Partita, dum inquit: *Cada cosa que alguna vezada non suelga, non puede mucho durar.*
- Eulgos. lib. 8. c. 8. L. 2. tit. 5. par. 2. Neque abest Plato, quatenus docet: *Nostram omnem vitam in remissionem atque studium esse divisam*; & eius discipulus Aristoteles, qui *Inter negotia magis ludis esse utendum* (inquit) *nam qui laboribus exercetur, is alternam requiem desiderat, & idè simul mentem & corpus laboribus fatigare non convenire, quoniam hi labores contrariarum rerum efficientes sunt; labor enim corporis, menti est impedimentum, mentis autè corpori.*
- Plato de lib. educ. Arist. lib. 8. Polit. c. 4. & lib. 18. c. 3. Quod adeò verum & necessarium reputavit Cicero, ut dicat, sibi liberum non videri, qui non aliquando nihil agit; hoc est, ut Erasmus tradit in Adagio, quod ex hoc dicto collegit, qui non interdum sibi vacat, otio indulget, & ab operibus cessat. Nam secundum Senecam: *Vt fertilibus agris non est imperandum, citò enim exbauriet illos nunquàm intermissa fecunditas, ita animorum impetus assiduus labor franget vires recipient paululum recreati. Nascitur ex assiduitate laboris animorù quadam bebetatio, & languor.*
- Cicer. lib. 1. de orat. Erasmus in Adag. pag. 549. Senec. de tranq. vit. cap. 15. Et nihil est, quod hæc nõ conterat, & exedat, si opportuna quies, & laxatio nõ immisceatur, ut verissimè & scitissimè canit Ovidius (iterù nobis ad partes vocandus) sic inquires:
Cernis ut in duris, (et quid bove firmitus?) arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus;
Que nunquam vacuo solita est cessare novali,
Fruetibus assiduis lassa senescit humus;
Occidet, ad Circi si quis certamina semper

Non intermissis curibus ibit equus,
 Firma sit illa licet, solvetur in equore navis,
 Quæ nunquam liquidis sicca carebit aquis.
 Me quoque debilitat series immensa laborum,
 Ante meum tempus cogor esse senex.
 Otia corpus alunt, animus quoque pascitur istis,
 Immodicus contra carpit utrumque labor.

8 Ad quorum carminum imitationem Natalis Comes hæc edidit:

Nam labor assiduus fertur domitare leones;
 Hinc iubet alterna luci succedere noctem
 Natura alma Parens, servandis provida rebus.
 Hinc et Atlanteos humeros recreasse labantes,
 Dicitur Alcides, tenuit cum pondera mundi. &c.

Nat. Com. in Myt.
 pag. 711.

9 Et plurimis alijs relictis, quæ obvia sunt, & à Valerio Maximo, Cœlio Rhodig. no, & alijs collecta, uno ore docentibus: *Otium industria subnecti debere, non quo evanescit virtus, sed quo recreatur*; audi precor Cassiodorum, qui hanc rerum intermissionem & mutationem hominibus connaturalem esse his verbis ostendit: *Nemo dubitat, homines sua varietate recreari, quia in continuatione rerum magnum mentibus constat esse fastidium. Dulcedo mellis si assidue sumatur borrescit: serena ipsa quamvis magnopere desideretur, iugiter adepta sordescunt. Non immerito, quod cum sit homo commutabilis, natura sue desiderat habere qualitates. Qui & ipse alibi, magis adhuc ad rem, de qua agimus, inquit: Reges Republica consulere, etiam cum ludere videntur. Nam ideò voluptuosa sequuntur, ut per ipsa seria compleantur.*

Valer. lib. 8. cap. 8.
 Rhodig. lib. 1. c. 1.
 Alciat. & Minoes
 in princ. Emblem.
 Cassan. in Præf. ad
 Catal. glor. mund.
 Matienz. in proœ.
 Dial. relat.

Cassiod. li. 7. epist.
 36.

Idē lib. 1. epist. 45.

10 Et ubi hæc insuper non habentur, illis, intra debitæ moderationis terminos licitè & honestè vacare permittit, quia non videtur ab officio, & labore ei iniuncto, recedere, qui se aptiorem & habiliorē ad ipsum exercendum reddit. Vegetæ quippè, & strenuæ mentes, quò plus recessus sumunt, hoc vehementiores impetus edunt, ut in salino fontis videmus contingere, cuius, ut alibi dixit Statius:

Stat. in Sylvia.

----- Vires insillat alitque
 Tempestiva quies, maior post otia virtus.

11 Ex quo simili, symbelum sumsit noster D. Didacus Saavedra Fajardus, ad hoc ipsum monitum, de quo agimus, suadendum; ubi illud Aristotelis citat. *Otium enim tum ad virtutes ingenerandas, tum ad civilia munera obsunda, requiritur.* Et citare etiam potuit Ciceronem, eandem sententiam his verbis tradentem: *Homines quamvis in rebus turbidis, tamen si modo homines sunt, interdum animis relaxantur, ne ex nimia restrictione tristitia generetur.*

Saaved. in Id. Pol.
 symb. 72. pag. 549.

Arist. 7. Pol. cap. 9.

Cic. 2. Phil.

12 Nos autem, nostro hoc (ut apparet) Emblemate, idem non minùs congruenter (ni fallimur) insinuamus, Achillem armatum, simul tamè cytharæ, sub Chironis Centauri disciplina, deditum, depingentes.

Val Max. lib. 8. c.
 8. de otio laudato,
 post Hom. Illiad. 9

Quod ex verbis Valerij Maximi sumimus, qui Homerum lequens, & referens, ita inquit: *Homerus quoque ingenij cœlestis vates, non aliter sensit, vehementissimis Achillis manibus canoras fides aptando, ut earum militare robur, leni pacis studio relaxaret.* Quo quidem in studio, herbifque salutiferis cognoscendis, & in multis alijs artibus, quibus polluit, à Peleo patre, & Thetide matre, Chironem Centaurum, qui eandem apprimè callebat, in præceptorem, & veluti pædagogum accepit, quem hic quoque hac de causa depingimus, ut latè ultra Homerum, Ovidius, Stadius Papinius, & alij commemorant, simul etiam tradentes, qualiter Achilles Agamemnoni iratus, & ob amissam Brisseidam tristis, animi dolorem cytharæ pulsu, & cantu musicæ deliniret.

Quibus *Ælianus*, eandem sive historiam, sive fabulâ tangens, hæc addit: *Videtur autem mihi Achilles etiam in Iliade cum accinit cythara, veterumque res gestas cantando sibi ipsi in memoriam accersit, furorem & indignationem sopire. Etenim cum esset musicus, ex spolijs hosti ereptis, primam arripuit cytharam.*

Sed & ultra ferocis Achillis exemplam, quem Natalis Comes addit à Chirone non lacte, sed leonum visceribus, aprerumque, & uriorum medullis enutritum, passim suppetunt alia clarissimorum, doctissimorumque virorum, & Principum, qui similibus oblectamentis, modestisque facetijs, animorum vigorem recreare, & sic ad honestos labores se alacriores reddere contineverunt. Nam Pythagoram legimus, cythara quoque, ut Achilles, se excitare solitum, ubi evigilasset: quo scilicet esset ad functiones obeundas, & diu:urna mania expeditionis; & cum somnum peteret, rursus resudine mentem leniebat, quo affectus redderet sedatiores. Cato vino laxabat animum curis publicis fatigatum. Cum pueris Socrates, Seneca tette, ludere non erubescibat, & quidem in arundine equitando, ut Valer. Maximus addit.

Cuius & illud dictum laudatur: *Otium possessionum omnium optima: esse.* Otium autem sensit, non ignaviam, sed à tumultuosis negotijs, & cupiditatibus, animi tranquillitatem vitiantibus, remissionem.

De Scipione quoque, & Lælio, post Ciceronem, idè Valerius Maximus, & alij passim enarrant, qualiter rerum publicarum cura defessi, conchas, & umbilicos ad Caietam & Lucrinum legere, & ad omnem animi remissionem ludumque descendere consueverunt. Quo respicit Horatianum illud:

*Quin ubi se à vulgo & scena in secreta remorant
Virtus Scipiadae, & mitis sapientia Lælij,
Nugari cum illo, & discinctis ludere, donec
Decoqueretur olus soliti.*

Qui idem Scipio dicere etiam solebat: *Se nunquã minus otiosum, quàm cum esset otiosus, nunquam minus solum, quàm cum esset solus.* Innuens nimirum, se tunc vel recreatione, vel meditatione, ad res serias & graves disponere, & præparare, & eiusmodi otium non otiosum, sed negotiosum (ut supra diximus) esse censendum. Cum contra, ut prudenter dixit Ennius ab Agellio laudatus:

Homer. in Iliad.
Ovid. 2. & 6. Memorph.
Stat. 2. Achilleid.
latè Nat. Comes in Mythol. lib. 4. Cap. 12. pag. 377.

Ælian. lib. 14. c. 23

Natal. ubi sup. lib. 9. c. 12. pag. 1001.

Senec. de Tranq. anim. c. 15. ad fin.

Xenoph. de dict. & fact. Socrat. Stob. serm. 28.

Cic. in lib. de orat. Valer. d. lib. 8. c. 8. Erasim. in Adag. Conchas legere.

Horat. lib. 2. saty. 1

Ennius apud Agel. lib. 19. cap. 10.

Otio qui nescit uti plus negotij habet,
Quam cum est negotium in negotio.

- 17 De quo loco, & alijs ad otij detestationem pertinentibus, alibi fusius agemus, nunc ad Augustum Cæsarem transeuntes, qui licet laudatissimus fuerit Imperator, alex aliquando indulgebat, ut Suetonius refert, notabilem eius ad Tiberium epistolam addens, de modo, quo se hoc in ludo habere toleret, ut hilaritatem, & animi sui liberalitatem ostenderet, qua etiam intentione & imitatione Prudentissimum Regem nostrum Philippum II. eidem ludo indulgisse, Paschasius Iustus est Auctor.
- Infr. Embl. 77.
Suet. in Aug. c. 71.
Paschas. lib. 1. de alexa.
- 18 Ipse etiam Tiberius, ut Tacitus narrat, quamvis Imperio, & Imperij artibus attentissimus, hoc se & alijs ludis oblectari solebat, & magnus ille Agefilaus ab Æliano, & alijs memoratur, cum Infante filio arundinem equitasse, postquam diurnam operam publicis rebus multa cum laude impendisset. Vnde emanavit illud Horatij.
- Tacit. lib. 6. Annal.
Ælian. lib. 12. c. 15.
Horat. li. 2. saty. 3.
- Ludere par impar, equitare in arundine longa.*
- 19 Et sunt sexcenta alia similia antiquorum, & recentiorum exempla, quæ Alexander ab Alexandro, Franciscus Petrarca, & alij recensent. Quibus addere licet Marcum Antonium Philosophum Imperatorem, qui Imperij mole, & Philosophiæ studiorum assiduitate defatigatus, animum iam lassum, aut pila, aut pictura recreabat. Altera enim corpus exercebat; altera, immutato cogitandi genere, una cum corpore, ut Fulgofus tradit, spiritum renovabat. Prout & Alexander ille, re licet, & nomine Severus, qui ut Lampridius, & Culpinianus scribunt, facundia Græca excellens, musicæ valdè deditus erat, lyraque, tibia, & organo ac tuba canere, ad graviorum curarum intermissionem solitus fuit, sed post Imperium adeptum, nunquã alio conscio, nisi pueris suis testibus.
- Alex. lib. 3. cap. 21
Petrarc. lib. 1. rer. mem. c. 1. de otio, novis. Souterius de ludis, lib. 3. cap. 1. & 3. Theat. verb. Ludus, & verb. Ludrica.
Fulg. lib. 8. cap. 8.
Lampr. & Cusp. in Alex. Severo.
- 20 Quod etiam de Rege ac Domino nostro Philippo IV. quem Deus sospiter, Saavedra, testatur. Quem tamen scimus, & experimur, nunquam ita huic, vel alijs oblectamentis intendere, ut maiores curas a se abdicet, ut idem Auctor alibi de Dom. Rege Ferdinando Catholico, post Marianam, & alios, scriptum reliquit, & ab omnibus cordatis Regibus observari debere in quadam ex suis legibus præcepit Rex Altonsus X. ubi postquam de musica, & alijs permissis delectationibus egit, inquit: *Emazuer, que cada una de estas fueffe fallada para bien, con todo esso non debe omie de ellas usar, sino en el tiempo que conviene, è demanera que aya pro, è non dafio. Emas conviene esto a los Reyes, que à los otros omes, ca ellos deben fazer las cosas muy ordenadamente, è con razon;*
- Saaved. Emp. 6. pag. 37.
Idem Empr. 72. pag. 552.
L. 21. tit. 3. par. 2.
- 21 Musicam porro fuisse, & esse decentissimum, & presentissimum Regum oblectamentum, & aliarum curarum levamen, satis ab Ecclesiastico suademur, dum dixit: *Vinum & musica letificant cor, & superstraque dilectio sapientia.* Atque Ideo à magnis viris, & Principibus plurimi habitam, pluribus testimonijs, & exemplis, Policraticus, Camerarius, & Beyerlinchius ostendunt, & extat elegantissimum eius
- Policr. de fing. curial. lib. 1. t. 6. & li. 3. c. 12. Camer. 1. subc. c. 16. & lib. 3. c. 97 pag. 365. Beyerl. in The. verb. Musica.

Caesiodor. lib. 2.
epist. 40.

Eoban. Hefsius in
Epigramm.

encomium Caesiodori in Epistola, quam sub Theodorici Regis nomine ad Boetium scripsit, rogans, ut cytharedum deligat, quem ad Regem Francorum mittere possit. Sed praestat versus Eobani Hefsi in laudem verae tempestivaeque musicae subtexere, qui ita habent:

*Quem non blanda iuvant varij modulamina cantus,
Huic iecur, & renes agraque corda stupent:
Nam nihil humanas tanta dulcedine mentes
Afficit, ac melica nobile vocis opus.
Tange lyram digitis, animi dolor omnis abibit,
Dulcisonum resorvet, tristia corda melos.*

Quod etiam non male expressit ille, quisquis fuit, qui musicam, de se ipsa, his carminibus loquentem induxit:

*Vinco, flecto, rego, cantu, dulcedine, plectro,
Dira, cruenta, feros, & artata, monstra, viros:
Languentes relevo, morituros excito, maestos
Erigo, pallentes munio, vinco Deos.*

Causin. in Polistor.
symb. lib. 5. c. 32.

Quibus tamen non obstantibus, Henricus Magnus Galliae Rex, ut Causinus narrat, dicebat, nihil vetare quominus Regum liberi, musicorum audirent acromata: musicam autem discere, aut fidibus canere nolebat; cum praesertim haec ars, nihil ijs praeterquam ad amatorias illecebras sit pro futura. Pessimum documentum, & quod perversa naturae contagione, celeris irrepuerit animo, quam magistri praecipis egeat. Regum quidem propria in pace instrumenta, sceptrum esse, & manum iustitiae, in bello gladium: haec iisdem regiae tractanda, haec utroque tempore usurpanda praedicabat. Prudentiae, iustitiae, fortitudinis, caeterarumque virtutum temperiem, Regiam plane cantilenam esse, musicis legum numeris illigatam, quam quisque quadripartito solus canere posset. Cum quo consonat illud Gelonis apud Plusarchum, qui, in convivio, cum lyra circumferretur, caeterique ordine canerent, (nam id apud Graecos honestum habebatur) equum iussit adduci in convivium, facileque, ac leviter in illum insilijt, significans, hoc esse regalius, quam lyra canere.

Plutarc. in Lacon.

Caeterum, ut ad rem redeamus, non solum licitum ducimus, Principes sub hac, quam diximus, moderatione, animum demulcere, & Regias curas atque anxietates paulisper deponere, verum & ipsis, quos regunt, populis, aliquando otari, & feriari permittere debent, & ludos, ac festivitates publicas, quibus oblectentur, & exhilarentur, concedere, & cytharedum imitari, qui neque nervum intendit, ne abrumpat, nec remittit ultra modum, ne harmoniae concentum laedat. Vel Deum potius, qui, ut D. Chrysofomus ait: *Nec in remissione continua, nec in longa tribulatione nostram constituit animam, secundum suam prudentiam utrumque faciens. Non sinit nos continua potius remissione, ne segniores fiamus: non autem rursus sinit in continua versari tribulatione, ne concidamus, neque desperemus.*

D. Chrysof. in homil. 4. ad popul. Antioch.

Quod monitum, juris gentium non male appellari potest, cum

nulla fuerit gens, quæ suo modo moreque aliquos ludos non instituerit, ut post alios novissimè Bullengerus, Souterius, Pantoja, Meursius, Beyerlinchius, & alij demonstrant, & graviter ostendit Seneca eodem, dum modo moderati sint, commendans, nam frequens usus omne animi pondus eripiet, addensque, *Legum conditores festos instituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tanquam necessarium laboribus interponentes temperamentum.*

26 Quod & plures leges Romani iuris ostendunt, iubentes, ut populis lætitia reddatur; & non tam in Regibus voluntarium, quam necessarium, docet Cassiodorus, dum post multa relatur digna de ludis Circensibus, & alijs, eorumque laude & utilitate, sic finit: *Hæc nos fovemus necessitate populorum imminentium, quibus votum est ad talia convenire, dum cogitationes serias delectantur abicere. Paucos enim ratio capit, & raros probabilis oblectat intentio, & ad illud potius turba ducitur, quod ad curarum remissionem constat inventum. Expedi interdum desipere, ut populi possimus desiderata gaudia continere.*

27 Qui sanè locus, & alia, quæ supra replevimus, satis cōducūt ad resolutionem quæstionis, tum sæpè aliàs, tum maximè his diebus in examen magno studio vocatæ, an Comœdiæ, & theatrales, quas vocamus repræsentationes, populis (ut fieri assoler) concedendæ, vel in totum à Republica exterminandæ sint? Certè enim, licet Christianis moribus magis cōveniat, eiusmodi oblectationem interdicere, propter excessus, abusus, & peccata, quæ inde oriri cognoscimus, in quibus referendis, & exaggerandis latè Mendoza, & alij calantum extenderunt. Adhuc tamen plures rationes pro illius continuatione, (si abusus reformètur, & aliæ cautiones adhibeantur) existunt, de quibus alibi se se Nobis offeret opportunior dicendi locus, & interim videnda erunt, quæ non ineruditè nostri D. Franciscus de Amaya, & D. Didacus de Saavedra de hoc argumento, post alios à se relatos, literis prodiderunt.

Bulleng. Meurs.
Sout. Pantoja in
tractat. de ludis
Theat. Beyerlin.
verb. Ludus.

Senec. de Trāquil.
cap. 3. & 15.

L. unic. C. de ma-
jium. l. 2. eod. tit. in
Theo. l. 4. C. de pa-
gan. l. 1. & 5. C. de
spectac.

Cassiodor. lib. 3.
epist. 51.

Mendoz. quodli-
bericis.

Amaya lib. 3. ob-
serv. c. 5. n. 67. &
seqq. Saaved. Fm. p.
73. pag. 553. & 554

Virtutis sonus, Principum honos.

EMBLEMA XXXII.

*Fertur Achilleam Paridis lyra ad arma ruentem
Quondam Pelleum praeponuisse Ducem:
Scilicet illa suis Venerem moderatur in hortis,
Hæc rabidi furias Martis, & arma canit.
Si elegisse datur forsân solatia, Princeps,
Semper Achilleam dicto malo lyram.*

COMMENTARIVS.

EMBLEMA hoc ad maiorem antecedentis explicationem dirigitur, Princepsque hortatur & admonet, ut vel in ipsis ludicris rebus, & ad remissionem animi comparatis, semper honestum, & decorum attendant, & virtutis publicique ac communis boni viam eligentes, à vitijs abstineant, & in bivio positi, bona potius, quàm turpia, & probrosa aliorum exempla sibi imitanda proponant.

Ælian. li. 9. de var. hist. cap. 38. Stob. serm. 7. Lycost. in Apoph. pag. 305.

Sumiturque ex historia Alexandri Magni, cuius Ælianus, & alij mentionem fecerunt. Qui cum Ilium venisset, & omnia studiosè contempleretur, quidam Troum ei lyram Paridis ostendit. At ille: *Pluris* (inquit) *hæc, lyram Achillis facerem, si eam mihi offerre posses.* Desiderabat nimirum fortissimi Ducis instrumentum, quo usus erat in præ-

tantium bellatorum laudibus celebrandis, non effeminati, qui nihil aliud, quam infames amores, & adulterijs accommodata carmina ce-
cinit, & foeminis captandis demulcendisque convenientia.

3 Fuit enim Magnus hic Imperator, summus in omnibus Achillis imi-
tator, cuius & sepulchrū videre gestiit, multisque floribus, coronis, &
unguentis, Plutarcho testante, donavit, & quod Homerum rerum
suarum laudatorem habuerit, invidit. Magni enim momenti res est,
ut Author quidam hæc memorans addit, vel intueri vestigia saltem,
vel cineres, aut saxæas moles eorum oculis contemplari, quorū vir-
tutes, & res gestæ olim tantæ fuerunt, ut in hodiernum usque diem
mille verborum elogijs decantentur, disciplinaque adeo, & exemplo
sint alijs.

4 Quod nulli foelicus, quàm Achilli contigisse videtur, cum eius no-
men posteris ad strenuos bellatores, & insigni fortitudine homines,
pertransierit, & quicquid præclarum extat, excelso est animo, inge-
nuamvè nobilitatem toto corporis filo moribusque præsefert, pro-
verbiali figura, *Achilleum spirare dicatur*, ut post Agellium, & alios,
tradit Erasmus, & Martialis Commentatores in illud

Laudat Achilleos, sed sine fine pedes.

5 Esse autem hanc Alexandri Magni inter has duas cytharasele-
ctionem, eius ingenio spirituque dignissimā, illud quoque confirmat,
quod Dio Prusensis, sive Chryostomus, eundē, Philippo patri respō-
disse narrat, cum ab ipso sciscitaretur, cur tantopere librorū Homeri
lectiōne delectaretur? Respondit enim, quod non quævis Poësis Regē
deceret, cū parum habeant utilitatis, voluptatis plurimum, & nihil in
eorum lectura proficere possit is, qui præstare velit cunctis, atque im-
peritare: *Hæmers autem* (inquit) *Poesim solam video ingenuam esse, &*
magnificam, & verè Regiam. Cui animum advertere decet eorum virum, qui
maximè quidem imperaturus sit omnibus, & futurus, ut idem Hæmers
ait, Pastor popolorum.

6 Similis quoque Alexandro Cæsar Augustus, ut Xiphilinus cōme-
morat, cum per Alexandriam iter faceret, & ei Alexandrini ostendis-
sent corpus Alexandri Magni, illud summa veneratione, & admiratio-
ne suspexit, & contrectavit; sed cum Alexandrini ultra procedere vel-
lēt, ad ostendendum etiam corpora Ptolomæorum, hoc recusavit, in-
quiens: *Regem cupivi, non mortuos videre.* Apim quoque adire noluit,
quod se Deos adorare, non boven, consuesse diceret.

7 Nec valdè differt aliud Caroli VI. Francorum Regis exemplum, à
Roberto Gaguino relatum, qui cum esset Moldani, ubi armentum
patris erat, & magna supellestilis pars. Paterque, oblata illi corona,
& casside, quam mallet? interrogaret, cassidē optavit, sic bellici spi-
ritus, quem postmodum detexit, speciem præbens, & arma Regno,
Regni que divitijs anteponeus.

8 Sed antiquius his, & ad Bivium Virtutis, & Voluptatis, de quo agi-
mus, magis aptum exemplum ex Prodicio Hercule sumi potest, sic
dicto ex eo, quod Prodicus Philosophus omnium primus hanc de eo
fabulam commentus fuerit, ut Philostratus, Themistius, & latius ce-

Plot. in vit. Alex.

Plot. in vit. Alex.

Plot. in vit. Alex.

Agel. lib. 2. cap. 11.
Erasm. in Adag.
pag. 90. & 258. &
seqq.

Martialis lib. 2. 90
Epigr. 14.

Dio Prus. in Orat.
de Regno.

Xphil. in Aug.

Xphil. in Aug.

Gaguin. hist. Fræc.
pag. mihi 168.

Philost. lib. 6. c. 5.
Themist. in orat.
de Amicitia, Ty-
rius differ. 4.

teris Maximus Tyrius scribunt, nimirum, quod vix ab Ephebis egressus, sed viriles iam tamen animos gerens, duplici in via consistens, Virtutem, & Voluptatem sibi obversantes habuit, diverso quidem vultu, vestitu, ac sermone; utramque, ut ipsam sequeretur varijs rationibus, sive orationibus persuadentem: Quibus tamen auditis, spreto Voluptatis comodis, & illecebris, Virtutem arduis que eius labores sequi maluit, ut qui Iovis filius, & præclaræ indolis esset, quamvis Stephanus Forcatulus hoc ipsum de Ægyptio, sive Gallico suo Hercule, Osiride parente fato, accipiendum esse, probare contendat. Cui tamen prædicti Authores adversantur, ac præterea Cicero & Xenopho: Nisi quod hi, colloquia Virtutis, & Voluptatis, quæ Prodicus effinxit, omittunt, & solum scribunt, Herculem in solitudines exiisse, atque ibi sedentem, diu secum multumque dubitasse, cum duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, utram ingredi melius esset. Et in hoc bivio ita constitutum, amœnam primo, ac sterculis confestim perituris, voluptatis viam neglexisse, & alteram elivisam, atque alperam prima fronte elegisse, quia ad mirificas delicias, & perennes perduceret. Quem dicendi fingendique modum sequutus videtur Petrus Costalius, ex eo unum ex suis Pëgmatibus formans, & his versibus ornans:

*Dum vitam primum ingreditur Tyrinthius heros,
Valde animi pendens, consistit in trivio,
Hic via se partes coram findebat in ambas,
Quæ dubij excruciant sortia corda Ducis.
Vna Voluptatis longo latissima calle,
Alter a Virtutis, margine clausa brevis:
Sed pius Alcides, nulli virtute secundus,
Arctum Virtutis se dedit in gremium.
Scilicet hæc ista est, incuntis semita vitæ:
Nam Virtus hominem sola beare potest.*

Ad Prodicum autem figmentum respexit novissimus Schoonhovius in quodam Emblemate ex eo constructo, cuius lema est, *Lubricum in-ventus*, eiusque carmina in se habent:

*Dum tener, & nondum fundarat in orbe columnas,
Monstraque deleat Amphitrioniædes
Apparent illi Virtus hinc, inde Voluptas,
Et studet in partes flectere quæque suas.
Blanda Voluptatis, Virtutis dura videtur
Semita, dum primo limine quamque notat.
Hanc tamen in vitæa subiens, certamine mentis,
Ad superos tandem vi sibi stravit iter.
Alcides similes homines sunt, dum levis ætas,
Et per agit cursus cæca in ventis suos;*

*Felix qui rectum potuit seruate tenorem
Integer, & nullo crimine tactus obit.*

11 In eandem quoque sententiam tendit divina Iyra Maphæi Cardinalis Barbarini (postea Urbanus VIII. Pontifex Opt. Max.) præstantius omnibus, Virtutis, & Voluptatis rationes, quibus Herculem ad se attrahere contendebant, exponens, cuius verba brevitati consulens non transcribo, sicut nec alia Siliij Italici, quorum supra mentionem feci, qui quod Prodicus de Hercule finxit, ad Scipionem Iuvenè trãferens, deliberantem an post patris, patriuque obitum belli Punici in Hispanijs curam contra Hasdrubalem suscepturus esset, Virtutem, & Voluptatem ad eum accedentes, invicemque consigentes, inducit.

Card. Barbarin. in Od. ad Frãc. Card. Barbar. pag.

Silius Italic. li. 15. vide sup. Emb. 7.

12 Semper etenim, vel Hesiodo testante:

Hesiod. in operib. Pined. Menar. d. & alij, ap. Cabociũ in Horat. lib. 1. satyr. 9. pag. 106.

*Virtutem posuere Dij sudore parandam,
Arduus est ad eam longumque per ardua callis.*

Sive ut alter dixit:

Ardua per præcepta gloria vadit iter.

Quod & ipse Salvator Servatorque noster Christus Dominus apud Matthæum monuit, dum dixit: *Contendite intrare per angustam portã, quia lata porta est, & speciosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam, quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam.*

Matth. 13. 7. & seq.

13 Sed hic tamen labor honoris, & gloriæ præmio, quod eius assecas manet, ubertim reponderatur; ut Romani ostendere voluerunt, Virtutis & Honoris templis in edita rupe à Marco Marcello extructis, sibi que ita mutuò coniunctis, ut ad Honoris, non nisi per Virtutis templũ ingredi fas esset. Vnde Symmachus: *Benè & sapienter Miores nostri (inquit) ades Honoris, atque Virtutis gemellas iunctim locarunt: coniuncti ibi esse præmia honoris, ubi sunt merita virtutis.* Et latius D. Augustinus sic loquens. *Via virtus est, quæ nitimur tanquam ad possessionis finem, id est ad gloriam, honorem, imperium. Hoc insitum habuisse Romanos, etiam Deorum apud ipsos ades indicant, quas coniunctissimas constituerunt, Virtutis & Honoris, pro Dijs habentes, quæ dantur à Deo, Gloriam ergo, honorem & imperium, quæ sibi exoptabant, & quò bonis artibus pervenire nitentur boni, non debet sequi virtus; sed ipsa virtutem. Neque enim vera virtus est, nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est, &c.*

Symmac. lib. 1. ep. 20. vide etiã Alex. ab Alex. lib. 4. c. 16

D. Aug. de civitat. Dei, lib. 5. cap. 12.

14 Eandem quoque significationem, & monitionem, quòd per angusta ad angusta per rumpatur, mandato & exemplo suo Deus Nos apud Michæam, & D. Paulum edocuit, & Antiqui hoc ipsum biviũ, de quo agimus in littera Pythagore. Ynsinuari tradiderunt, ut eleganter ostendit Virgilius, hoc carmine eam describens, quod licet vulgatu sit, absque piaculo hic omitti non potest, & sic habet:

Michæ. 2. 13. D. Paul. Ephes. 1. 18. & 19. 20. 1. Pet. 3. v. ult.

*Littera Pythagore discrimine secta bicorni,
Humana vitæ speciem præferre videtur.*

Virg. in Append.

Nam *via* virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemque aditum primum spectantibus offert:

Sed requiem praebet fessis in vertice summo.

(Molle ostentat iter in via lata, sed ultima meta)

Praecipitat vapros, volvitque per ardua saxa.

Quisquis enim duros casus virtutis amore

Vicerit, ille sibi laudem decusque parabit.

At qui desiderat luxumque sequetur inertem

Dum fugit oppositos incauta mente labores,

Turpis inopsque simul, miserabile transiget ævum.

Persius quoque eadem similitudine utitur, insitiuens nobilem adolescentem, ut circa litterarum studia se sedulum praestet, eumque a virtute commendat, his versibus:

Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos,

Surgentem dextro monstrabit limite callem.

Et apertius Lactantius Firmianus, in hunc modum: *Ditunt humana vitæ cursum. I. litteræ esse similem, quod unusquisque hominum, cum primum adolescentiæ limem attigerit, & in eum locum venerit, partes ubi se via findit in ambas, habeat notandum, & nesciat inquam se partem potius inclinet. Si Duce[m] nactus fuerit, qui dirigat ad meliora vitabantem, honestam ac copiosam vitam aspiciant peracturum, si vero Dilectorem feugalitatis non invenerit, in sinistram viam, quæ melioris speciem motiatur, incedere, id est, luxuria, inertiaque se tradere, &c.*

Ipsumque idem biviium exponens Henricus Oraus sub Icone Herculis Prodicti, & lematè; *Intrate per angusta, sic habet:*

Per duros casus dextrum petit ardua Callem

Virtus, & tandem laudis honore beat.

Tramite sed lævo crudelis iur ad umbras,

Omni vincit ubi gaudia parte malum.

Ornarique adhuc magis potest Vlyssis exemplo, qui, ut Horatius canit, prudentia, & virtute sua aspera multa pertulit, & obturatis ad Sirenum voces auribus, & Circes pocula labijs, tandem felix evasit:

Quæ si cum socijs stultus cupidusque bibisset,

Sub domina meretrice fuisse, turpis & excors

Vixisset canis immundus, & amica lutosus.

Et egregijs Ovidij carminibus, qui eorum foelicitatem, & beatitatem, qui sciunt reprobare malum, & eligere bonum, hoc est vitijs, & voluptatibus res suas habere insis, rectum & exactum viræ iter agnoscere, & arripere, & per mundanas hæc vanitates, ad eas virtutes tendere, quibus omnem vitam tueri possint, sic canit:

si ubi...
bis...
gog...

Pers. satyr. 3.
...
...
...
...

Lactant. lib. 6. de
vero cultu, c. 3.

Oraus Icone 27.
...
...
...
...

Horat. lib. 1. epist.
2. ad Liliam.

Ovid. lib. 1. Fast.
...
...
...

hæc...

Felices animæ, quibus hæc cognoscere primam,
 Inque domos super as scandere cura fuit:
 Credibile est illos pariter vitisq̄ue iocisq̄ue
 Alius humanis exercuisse caput.
 Non Venus, aut vinum sublimia pectora fregit
 Officiumque fori, militiæque labor:
 Nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco
 Magnarum vè fames sollicitavit opum;
 Sic petitur cælum, &c.

18 Cum è contrario, vitiorum, ac voluptatum nigra sit cauda, ut est in proverbio, lachrymabilis exitus, & certissimus comes, dolor, ac poenitentia, ut rectè agnovit Plautus, dum dixit:

Ita comparatum est in ætate hominum,
 Ita Dÿs placitum, voluptati ut meror Comes consequatur.

Et Boetius sic inquit:

Habet hoc voluptas omnis
 Stimulis agit fruentes.
 Apiumque par volantum,
 Vbi grata mella fudit,
 Fugit, & nimis tenaci
 Ferit ietæ corda morsu.

Quam sententiam adhuc gravius oratione libera idem Auctor ibidem expressit, & Divus Augustinus exclamans: O voluptates, quam faciles aditus habetis, dum suadetis, quam verò difficiles habetis exitus: dum suadetis inangitis, sed postquam suaseritis, usque ad mortem animæ pungitis. Unde rectè monet Horatius, cum quo huic commetationi finem imponam,

Sperne voluptates nocet emta dolore voluptas.

Erasm. in Adag. pag. 516. & 415.

Plaut. in Amphit.

Boet. lib. 3. Met. 7.

D. Ang. de contr. cord. cap. 4.

Horat. lib. 1. epist. 1. ad Lolium.

In Nimis deditos Venationi.

EMBLEMA XXXIII.

*Vides ut artus turba canum fecet
 Actaeoneos; corripit improbum vulgus
 Dolosum cervum, & odit
 Quos male nutrit ille morsus.
 Disperdit altos immoderatio
 Diana Reges; tempus, opes, salus
 Hinc dilabuntur. Nimum omne cave.*

COMMENTARIUS.

VM Regibus, virisque Principibus laxandi animi causa aliquas oblectationes permitti dixerimus, esse videtur, ut quid de venatione sentiamus, paucis pertractemus. Et herclè negari non potest, quin hæc, præcæteris, à prudentissimis gravissimisque Scriptoribus, non solum Regibus concedatur, verum & summopere commendetur; utpotè in qua, ultra animi laxationem, corpus quoque exerceatur, & ad surgendum diluculo, frigoraque & calores, aliosque labores perferendum, consuefiat, & bellorum præliorumque progymnasma quoddam, in ea representetur, quorum disciplina, & scientia, nullis magis, quam Regibus est necessaria.

2 Quæ omnia, & alia, quæ huc spectant, latissimè prosequitur Xenophon, Dux & Philosophus praestantissimus, in elegantissimo libello, quem de venatione composuit, & in sua Cyriopœdia, addens, his de causis Persarum Regibus hoc venationis studium grauisimum, & usitatissimum fuisse.

3 Divinus quoque Plato illud Heroicum esse inquit, & vel lege sanciri debere, ne quis ullibi eodem prohibeatur, his verbis: *Sola & quidè optima venatio est quadrupedum, quæ equis, & canibus, & corporis viribus peragitur. Quibus enim Heroica fortitudo cura est, & quadrupedes omnes cursu, volucris, telisque manu propria, venando, superare debent. Lex autem ita statuitur, sacros hos Venatores ubique, & quando venari voluerint, nemo prohibeto.*

4 Iulus Pollux, Platonis (ut apparet) pedisequa, venationem pariter vocat: *Studium Heroicum Regiumque, & ad corporis animique bonam constitutionem conferens, ac tam placida fortitudinis, quam militaris audacia specimen.* Et Olaus Magnus, eisdem vestigijs insistens, commemorat, Viriatum Lusitanum, cum pastor esset, militarem disciplinam ex sola venatione didicisse, cui operam dedit; & à venatoribus (inquit) Dux factus, cum nulla generis, aut maiorum commedatione clarus esset, universum Hispaniæ exercitum magna cum laude contra Romanos integro decennio duxit.

5 Horatius etiam ad Lollium scribens, & de venatione loquens, eximie laudat: ----- *Pulmenta laboribus eruta*

*Romanis solemne viris, opus utile fame,
Vitaque & membris.*

Ovidius Veneris se dandæ remedium in eadem constituit, inquiens:

*Vel tu venandi studium cole, sæpè recessit
Turpiter à Phœbi vieta sorore Venus.*

Ad quod alludens Schoonhovius (Ovidio tamen non citato) Emblemata fecit, sub titulo, *Labor amoris dimittor*, his subiectis carminibus:

*Omnia parva puer Veneris iustissima proles,
Telorum duro cum premis Imperio,
Sola Diana tamen vestri vim despicit arcus,
Dum sequitur sortes fortior illa feras:
Otia si tollas perire vesana libido,
Quam labor assiduus, duraque vita domat.*

Et Stadius Papinius Achillem illum bellatorum maximum, venationem à Chirone didicisse tradit, eiusque armorum præludia, & venationes recensens, sic ait:

----- *Quid nunc tibi prælia dicam
Sylvarum, & vacuos sævo iam murmure saltus?
Nunquam ille imbelles Offsea per arvia lynces
Sæclari, aut timido passus me cuspide damas
Sternere, sed tristes turbare cubilibus ursos*

Xenoph. in Cyriopœd. lib. 1. & in li. de venatio. de qua etiã scripserunt alij quos refero. Tirag. de nobil. cap. 37. num. 143.

Plato de legibus, dial. 7. in fin. Vide Saaved. Empref. 3. pag. 24. & latè Cerd. 9. Æncid. vers. 605. & plures alios apud D. Ant. Cabrereros in tract. de metu, lib. 2. c. 37. ex n. 2. Scöborner. li. 3. polit. c. 46

Iul. Poll. in onom. ad Commod. Cæf. lib. 5.

Olaus lib. 18. t. 42.

Horat. li. 1. epif. 18

Ovid. de remed. amor. lib. 1.

Schoonh. Embl. 31.

Stat. Papin. lib. 1. Achillicid.

Fulmineſque ſues, & ſicubi maxima tygris,
 Aut ſubducta ingis facta ſpelunca leona.
 Ipſe ſedens caſtro facta expectabat ab antro:
 Si ſparſus multo remearem ſanguine, nec me
 Ante, niſi inſpectis admiffit ad oſcula telis.

Tiraq. de uobil. c.
 37. ex num. 138.
 Theat. verb. *Vena-*
tio, ex pag. 17.

L. 20. tit. 5. par. 2.

His plura alia teſtimonia, Regumque, & Imperatorum exempla 6
 addi poſſunt, qui nimis venationi dediti fuerunt, & plenè à Tiraquel-
 lo, & alijs commemorantur. Sed nobis ſuperiora tetigiſſe ſufficiat, &
 celebrem noſtri ſeptem Partiti iuris Conſtitutionem, quæ de his ve-
 nationis utilitatibus agens, illaſque veluti in compendium reducens,
 ita inquit: *E para eſto, una de las cosas que fallaron los ſabios, que mas tiene*
pro, es la caça, de qualquier manera que ſea, ca ella ayuda mucho à n.ẽ guar
los penſamientos, è la ſaña, Lo que es mas menefter al Rei que à otro ome. E
ſin todo a queſto dà ſalud, ca el trabajo que en ello toma, ſi es con meſura,
façe comer, è dormir bien, que es la mayor coſa de la vida del ome. E por en-
de los Antiguos tovieron que conviene eſto mucho à los Reyes, mas que à
otros omes, por alegrar ſu vida, è ſu ſalud. E por que la caça es arte, è ſabi-
daria de guerrear, è de vencer, de lo que los Reyes deben ſer mucho ſabi-
dores, &c.

Plin. Iun. lib. 1. c.
 piſt. 6.

Cui legi ſuffragatur Plinius Iunior, niſi quòd venationem, non ad 7
 minorandas ſedandasvè cogitationes, ſed ad ipſas excitandas, utilem
 facit. Sic enim ſcribit: *Nam & ſylva ſolitudo, ipſumque illud tempus*
quod venationi datur, magna cogitationis incitamentum ſunt.

Plato d. Dialog. 7.

Sed licèt hæc ita ſe habeant, & ſolido veritatis fundamento nitantur, 8
 ita tamen intelligenda, & temperanda ſunt, ut venationis ſtudiũ
 & oblectatio, non tam à Regibus, & Principibus (quibus cum præci-
 piuè loquimur) in officium, frequenſvè exercitium, ſed in aliorum la-
 borum curarumque levamen, raro, & ſine magno in hanc rem ſumtu,
 & apparatu ſumatur, ut & de reliquis alijs animi laxamentis in ſupe-
 rioribus diximus. Alioqui enim, non laudabilis, ſed vituperabilis erit,
 illuſque exercitium in exitium tender, damnoſumque eſſe incipiet,
 quod in ordine ad meliorem negotiorum expeditionem permitteba-
 tur, ut ipſi iſdem Auctores agnoſcunt, quos pro venatione citavi, præ-
 fertim Plato, ſic inquit: *Venationem legiſlator, & laudare, & vitu-*
perare debet, ad iuvenum labores, & ſtudia reſpectu habito. Eſtque que
animos iuvenum meliores reddit, laudare: que contra vituperare. Et dic-
ta lex noſtra Regia, quæ poſt verba ſuprà relata, ſubiungit: Pero no
debe meter en eſto tanta coſta, que mengue en lo que ha de cumplir, nin uſe
tanto de ella, que le embargue los otros ſechos.

Petrar. derem. utr.
 fort. lib. 1. dial. 32.
 Patrit. de Regn. li.
 3. c. 6. Amirat. Ar-
 niſaus Scoborner,
 & plures alij apud
 Aſcaff. in tract. de
 arario, pag. 653. &
 398. quem vide, &
 Seb. Medic. intrac.
 de venat. 1. p. q. 41
 & ſeqq. & Iunium
 orat. 8. de venat. &
 Cabrenus d. c. 37.

Idemque ipſum Franc. Petrarca, & omnes Politici docent, & Nos 9
 præſenti Emblemate designamus, & inſinuamus, ſub Actæonis fabula
 à proprijs canibus inter venandũ occiſi, quam pupugiſſe ſufficiet, ut-
 potè pueris (quod aiunt) & tonſoribus notam, & ab Ovidio, & alijs
 pleniffimè decantatam. Neque obijciat aliquis Nos actum agere,
 cum de eadem Alciatus iam aliud Emblemã formaffe reperiatur.
 Nam licèt in pictura nobiſcum conſentiat, in Mythologia tamen, &

Ovid. 3. Metam.
 Eurip. in Bachi.
 Apollod. lib. 2.
 Alclar. Embl. 52.

applicatione differimus. Ille enim hac fabula receptores sicariorū, latronum & parasitorum significari innuit, qui tandem ab eis devorantur, & consumuntur, Phavorinum nimirum apud Stobæum, & alios Auctores ibidem à Claudio Minoe relatos, sequutus, qui eandem explicationem, sive applicationē tradiderunt, ut & alij alias plures, quas Natalis Comes lato calamo retulit.

10 Nos verò planiorem hanc sequimur, & exprimimus, quæ multis itidem placuit, ut scilicet ad Venatores referatur, qui tempus & salutem in venando absumunt, ut ille alter Horatij:

----- *Manet sub lorve frigido
Venator, teneræ coniugis immemor:
Ceu visa est catulis ceruæ fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.*

Vel Thomæ Mori:

*Venator defessa thoro quum membra reponit:
Mens tamen ad sylvas, & sua lustra redit.*

Aut etiam in venandi luxu, inuili admodum, & sumtuoso, suas opes miserè dilapidant. Hi enim à canibus, quos aluerunt, ut & noster Actæon a suis, tandem, ultione divina, quasi membratim dilaniantur, & devorantur. Eodēque iustius ac gravius illi, qui hanc ob causam iustiores, & graviores curas, atque occupationes, honestasque alias actiones sibi iniunctas, insuper habent, & omnem temporis uirum in aucupijs, & venationibus terunt.

11 Quo etiam sentiendi modo huius fabulæ moralitatē exponit Cognatus, & ante eum Policraticus, sive Ioannes Salisberientis, sic inquit: *Dux Thebanus visa nuditate illius, quam in sylvis semper colue- rat, cum ab errore pedem sui revocarent affectus, sub humano sensu se in bestiam obstupuit transformatum; ceruisque conformis, cum domesticos canes voce, & vultu niteretur abigere, vitio prave consuetudinis, totius substantia sua dispendio, eorundem morsibus patuit.*

12 Novissimus etiam Antonius Burgundia, eodem sensu, eandem fabulam explicat, & ad nudæ Dianæ conspectum Actæonem statim in cervum verti, & à suis canibus dilanari, nihil aliud significare ait, quàm venatores, qui nudum præda nemus, multa cineti indagine visitant, mora nulla, quasi feram inter feras indui, & studio venationis, ac sumtibus, hinc inde distractos, totos absumi.

13 Ut omittam plura vitæ pericula, atque discrimina, in quæ temerarij, & inconsulti venatores incidere solent, quæ respiciens Xenophó, suum Cyrum, huic studio valdè deditum, monet, ne ad urfos ac leones, pardos, a prosvè appropinquaret, qui olim complures homines dilaniarunt. Et adhuc Cyrus ipse, cervum insequens, non tam propter eius feritatem, quàm quòd nullam locorum rationem habuit, equo cadente, cecidit, & eius propèmodum cervices confractæ sunt.

14 Idem consilium Venus apud Ovidiū Adonidi puero, quem deperibat, quique venatione nimis delectabatur, his verbis dedit:

Stobæus fern. 12.
Anul^o in picta Poë
si. Minoes ad Al-
ciat. pag. 227.

Nat. Com. in My-
thol. lib. 4. cap. 24.
pag. 673.

Orat. lib. 1. od. 1.

Thom. Morus in
carm. lib.

Cognat. lib. 2. nar-
rat ex Ovid. Me-
tamorph.

Policr. de cur. mag.
lib. 1. cap. 4.

Burgund. in lapide
Lydio mudi, cap.
33. pag. 95.

Xenoph. in Cyri-
pæd. lib. 1.

Ovid. lib. 10. Me-
tamorphos.

Hos tu, charè mihi, cumque his, genus omne ferarum,
 Quod non terga fugæ, sed pugna pectora præbet,
 Effuge, ne virtus tua sit damnosa duobus.

Et postea latè referens Hippomenis, & Atalantæ fabulam, & quare, & qualiter in leonem & leonam conversi fuerint, & ut ab his, & alijs atrocioribus, & puguacibus belluis sibi caveret, addit, eundem Adonidem post discessum veneris ista monita, vel oblitum, vel non curantem, aprum a canibus excitum audacter aggressum, iaculo transfixisse, eiusque morfu interiisse. Nasonis verba sic habet:

*Illa quidem monuit, iunctisque per aera cygnis
 Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
 Fortè suam latebris vestigia certa secuti,
 Exci-verè canes, sylvisque exire parantem
 Fixerat obliquo veniens Cinyreius ictu.
 Protinus excussit pando venabula rostro
 Sanguine tincta suo: trepidumque & tuta petentem
 Trux aper insequitur: totosque sub inguine dentes
 Abdidit, & fulva moribundum stravit arena.*

His addi potest alia aliorum Mythologia apud nostrum Cabrerū, qui Actæonis cornua ob uxorem à Procis stupratam, dum ipse, eius oblitus, nimis venationi indulgebat, processisse, his carminibus produnt:

*Actæon plerosque canes fit pauper alendo,
 Coniugis oblitus, cui caret igne focus.
 Per ne mus ipse feras sequitur: nuptamque procaces:
 Namque cicur passa est, sæpè rogata capi.
 Fama malum pernix fabellæ præbuit ansam
 En miser Actæon corniger esca canum.
 Texet nupta domi, bos ruri, asinusque laborem,
 Ite sepulcrales, vos procul ite canes.*

Sed quid fabulas loquimur, cum historiae similibus casibus passim scateant, quos plenè Baptista Fulgosus, & alij cōmemorant, & Nos supra Emblemate IX. Maximiliani Cæsaris in prærupta rupe periculū, ob venandi studium terigerimus. Et nostrum Favilam Regem Pelagij filium, ab urso necatum, & in gloriè sepultum legamus, quod venationi, relictis alijs regni curis, nimis deditus esset, ut his verbis, valde nostri Emblematis monito conducentibus, Ioannes Mariana recenset: *Pelagij filius Favila à patris obitu Regnum, nemine repugnante obtinuit. Regnavit duobus annis, infæstis exitu, & morum levitate magis nobilis, quàm clarus. Venationi enim nimio plus deditus, cum tantum belli esset in manibus, novumque Regnum imbecillitate magis hostium & perturbatione, quam nostrorum virtute staret: Reipublicæ curam negligere visus, privatæque voluptates rebus communibus potiores arbitrari, ab*

Cabrerus d. c. 37.
 num. 25.

Fulgos. lib. 9. c. 12.
 Rhodig. lib. 23. c.
 2. Theat. verb. *Venatio*, pag. 23. & 24.
 Ora⁹ in virid. Hieron. *Gliph. Maiol.*
 in colloq. de plantis, in princip.

Mariana de rebus
 Hispan. lib. 7. c. 3.
 ad finem.

urso, quem inter venandum avidius insequabatur, dilaniatus est; nulla neque vite neque mortis gloria, &c.

17 Prout etiam Neroni vitio versum fuit, ut Suetonius tradit; quod non tantum piscatui, venationibus, & aucupijs deditissimus fuerit, sed quod etiam aureis ad id retribus, & prodigo nimis, ac sumtuoso apparatu fuerit usus, & Adriano, alioqui inter bonos Imperatores numerato, apud Suetonium, Dionem, & Cuspinianum, quod venandi studio, ad insaniam, & periculum tenebatur: nam inter venandum distracto humero, & crus penè confregit, & insidiæ ipsi sunt structæ. Fatentur tamen iidem Auctores, illum, ob hanc causam, nihil eorum neglexisse, quod ad administrandam Rempublicam, & Imperij commoda pertineret, prout & de Rege nostro Ferdinando Catholico, post Marianam, Saavedra testatur, inquires: *Que era tan a-provechado en los divertimentos, que en ellos no perdia de vista los negocios. Porque quando falsa à caça; tenia los oidos atentos à los despachos que le leia un Secretario, i los ojos al vuelo de las garças.*

Sueton. in Neron. cap.

Sueton. Tranquil. Dio Cais. & Cuspinian. in Hadr.

Saaved. Empr. 72. pag. 552.

18 Intempestivum etiam venandi studium taxat in Vero Imperatore Capitolinus, & in Leone Decimo, Romano Pontifice, Paulus Iovius. Et Antonius Panormitanus, de suo Rege Alphonso Aragonum Primo commemorat, quod *Venatione uti solebat, cum aliquando relaxare animum à negotijs vellet, qua non solum adolescentes, sed grandiores etiam natu, militia labores tolerare pulcherrimè discunt. Vbi Eneas Silvius in notis, de Imperatore Alberto, sic protulit: Venatum virilem esse, saltat ionem muliebrem, seque voluptate quavis alia carere posse, venatione non posse.*

Capit. in vero Imper.

Iovius lib. 4. hist. Leonis X.

Panor. lib. 4.

19 Vnde iam satis liquet, quomodo, & ad quem finem venationi danda sit opera; & quicquid ab eo discedit, vel excedit, merito vitij nomen mereri, & in gravem reprehensionem Ioannis Sarisberienensis incidere; qui semiteros esse, & Centatros eos redolere ait, qui nimis venationibus oblectantur, & post plura in huius excessus deestimationem latissimè tradita, regulas quasdam metatvè constituit, quas intra hoc studium contineri debeat, acquiescendo mandato Comici, *Ne quid nimis*, ut & Nos in nostro carmine dicimus. Nam & secundum Horatium:

Sarisb. in Policrat. lib. 1. c. 4. per tot. omnino legendus;

Terent. in Andr. Eras. in hoc Adag. pag. 307.

Horat. lib. 1. epist. 6. & lib. 1. satyr. 1.

*Insani sapiens nomen feret, æquus iniqui;
Ultra quàm satis est, virtutem si petat ipsam.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.*

Et, ut idem ait, si quis immoderate:

*Gaudet equis canibusque, et aprici gramine campi,
Vtilium tardus provisor, prodigus æris;*

Idem in Arte Poet.

In illud alterius incidet à Burgundia relatum:

*Imprudens capitur dum captat hiantia Cancer
Ostrea: sylvarum prædo, ita præda canum est.*

Burgund. ubi infr.

20 Et sanè illud certum est, ut latè probat Sarisberienensis, venationem

Sarisb. ubi sup.

Toto tit. de sagittarijs, & ballist. ubi Abauza cap. Esau 88. dist. cap. quorūdam 1. dist. 34.

Corfus lib. 2. in dag. c. 14. & plures alij apud Cabberos de metu lib. 2. cap. 37. ex n. 21. Matth. 15. 26.

Conc. Matiscon. c. 13. Baron. 5. to. ann. 588.

Munst. lib. 2. Cosmog. Marlian. in Theat. Polit. pag. 257. Poliant. verb. *Elemosyna*, col. 935. in fine.

Minoes ad Alciar. Embl. 52. fol. 227.

Ciccr. 3. offic.

Burgūd. in Lapid. Lydio mūdi, pag. 94. de venandi studio.

nulli ex sanctis Patribus, neque ex benè moratis Regibus placuisse, & hæc est causa, cur in iure Canonico in totum Episcopis, & Clericis prohibita sit, licet in piscatione non ita: cuius differentia rationem, post alios, reddens Rainaldus Corfus, inquit: *Venationem fieri cum maiore sumptu, bestiasque comedere, quod Christi pauperes alere deberet, contra illud Evangelij. Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Ex quo vel apud ipsos Poetas omnino profanos, datus est locus fabule Aëlaonis, qui à suis canibus propterea dicitur fuisse dilaceratus.*

Ad quod potuit allegare notanda verba Concilij Matisconensis à Cardinali Baronio benè perpenſa, & exemplum illius Episcopi Venatoris, qui à diabolo in lacum ob hanc causam immiſſus, ibique suffocatus fuit, quod apud Rigaltium in vita Caroli Magni legitur. Sed pius est, & ad monendos Reges accomodatius illud, quod Munsterus, & alij de Amedeo Sabaudia Duce recensent, qui rogatus à quibusdam Oratoribus, qui apud eum aderant, an etiam haberet canes venaticos? annuit, & postero die ad eos videndos redire iussit. Cumque rediſſent, Amedeus è pergula à latere adium ingentem mendicorum multitudinem eis ostendit, una discumbentium. Atque hi sunt, inquit, canes mei, quos alo quotidie, quibusque cœlestem gloriam me spero venaturum.

Ob eamque causam Claudius Minoes piè in eos invehit, qui erogant invictum canum, quod commodius possent egenis, & pauperie preſis conferre, & ante eum Cicero, eos quasi prodigos his verbis reprehendit: *Prodigi, qui epulis, & viscerationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu, pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam, aut brevem, aut nullam sunt omnino relicturi.* Et est videndus novissimus Antonius Burgundia, qui pluribus eandem venatorum stultitiam ridet, & ex dicto cancri & ostreae carmine supra relato, symbolum sumit, & lepidam historiam addit, de quodam Lunatico Mc diolanense, Equitem nimis venationi deditum, irridente.

Propria virtus in Regibus commendatio.

EMBLEMA XXXIV.

*Dat clypeum Pallas: curvat mihi Delius arcum
 Ensis Mercurij, munit honore latus.
 Clava tamen mihi sola decus: Gentilia dona
 Abnuo, nam est maior gloria parta manu.
 Nec sic Principibus plausus blanditur aruitus,
 Atque suo plaudit robore natus honor.*

COMMENTARIUS.

OTIBVS ac virtutibus, quas in Regibus requiri retulimus, non parum splendoris adicient fumosæ famosæque Maiorum suorum imagines, retroque ab Heroicis Principibus per longa temporum curricula derivata propago. Semper quippè apud omnes gentes, Turcica excepta, Nobilitas in omnibus, sed præcipuè in Regibus commendari solet, eoque maior, quo antiquior, (ut latè Tiraquellus, & alij tradunt) existimari. Sive quòd Parentum virtutes egregiaque facinora præclaros quosdam, & generosos impetus ad æmulandam eorum laudem posteris ingenerant: sive quòd Augusta illa priscaque nobilitas, insito naturæ præiudicio, auctoritatem existimationis Principibus apud populos conciliat ac parit.

Quia fortes fortibus solent creati iuxta vulgatum illud Horatij,

De hoc Turcarum more latè Bellon. Genoman. lib. 2. obs. cap. 95. Camerac. 3. to. pag. 157.

Tiraq. de nobil. c. 19. per tot. Alciat. & Minoes Embl. 136. Turquet. de nobil. cap. 9.

Orat. od. 4. lib. 4.

Cassiod. lib. 2. epist.
15.

& secundum Cassiodorum origo nescit deficere, quæ consuevit radicitus pullulare, ferturque curiu perenni fontium vena vitalis, & hæc consuetudinem sustinent cuncta manantia, ut sapor, qui concessus est origini, nisi per accidentia fuerit fortè vitiatus, nesciat rivulis abnegari. Quod iterum his verbis repetij: *Laudabilis vena servat originem, & fideliter posteris tradit, qua in se gloriosa transmissione premeruit.* Et rursus: *Remum causa semper in semine sunt, fructus editus prodit auctores, & quæ quædam dignitate merentur, desolici prole colligitur.*

Idem lib. 3. epist. 12.

Idem lib. 9. epist. 23.

D. Hieron. epist.

Cui consonans D. Hieronymus, de Nebridij filijs sermonem habens: *Sicut illa (inquit) patris vigor lucet in fructu, & similitudo moru per speculum carnis erumpens, ingentes animos angustia in corpore versat.*

Arist. 1. Polit. c. 4.

Et his antiquior Aristoteles, ex communi placito docet, sicut ex hominibus hominem, ex bonis bestiam, sic ex bonis bonu generari, parque esse, ut meliores ij, qui ex melioribus, iudicentur.

Proverb. 17. 6.

Eccles. 10. 17.

Vnde in Proverbij Salomon dixit: *Gloria filiorum patris eorum.* Et Ecclesiastes: *Beata stirps, cuius Rex nobilis est.* Quem locum, & si plures ad Regem proprijs factis, & virtutibus nobilem, referant. Alij tamen, ut Glossa Interlinearis, Vivianus, & Montanus à Pineda nostro ibidem referri, non aliam videntur eo loco nobilitatem agnoscere, quam ex præclaro genere, stirpeque Regia, ut sit omni ex parte foelix progenies, Princeps

Pined. in Eccles.
pag. 1028.

Vivian. ibidem.

*In qua, deducta numerans à stirpe vetustor
laetatur avos, mores cui casti, & candida corda.*

Quod & efficit, ut antiqua Rhetorum disciplina sit, ab avis & avis, & omni retrò nobilitate ornare quem laudant, ut ramorum sterilitatem radix foecunda compenset, & quod in fructu non tenet, mireris in trunco. Quam sequens Statius Papinius, laudes Crispini sic exorditur:

Statius 5. Sylvar.

*Non te series in honora parentum
Obscurum proavis, & prisca lucis egentem,
Plebeia de stirpe tulit. Sed procedente tuorum
Agmine.*

Claudian. de laud.
Serenæ.

Et Claudianus Serenam efferens, ait:

*Quod si nobilitas cunctis exordia pendit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina cause,
Quis venerabilior sanguis, quæ maior origo
Quam Regalis erit? Non te privata dedere
Limina, nec tantum poterat contingere nomen
Angustis laribus. Patro te Principe celsam
Belli potens illustrat avos, &c.*

Idem in 4. Conf.
Honorij.

Et iterum de Honorio agens:

*Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Vlpiæ progenies. Et quæ diademata mundo*

*Sparsit Ibera domus: nec tantam vilior aula
Promeruit seriem gentis. Cunabula forvit
Oceanus. Terra dominos pelagique futuros,
Immenso decuit rerum de Principe nasci.*

6 In hocque respiciens Rex noster Alfonsus X. inter alia, pro quibus se Deo gratias agere debere, commemorat, hoc cum primum recenset: *Eotrofi, la muy grande merced que nos Dios fizo, en querer que vniésemos del linage onde venimbs, & el lugar en que nos puso, faziendonos Señor de tan buenas gentes; &c.* Quo loci Glossa subnotat, donum maximum Dei esse, nasci ex nobilissima progenie, & ad id probandum aliqua iura perpendit, & Nos, licet plura possemus, ea, ut in te non minus certa quam trita, cumulare superfedemus:

7 Ad Nostri Emblematis propoluitum accedentes, quod eò tendit, ut Principes, qui se hoc nomine dignos reddere gestiunt, commoneamus, iustissimum quidem esse, nobilitatis Gentilitiæ donum plurimum facere; cæterum cum hoc ipsorum proprium non sit, sed ut Diogenes dixit à Fortuna concessum, longè piuris virtutes proprias æstimare debere, rebusque per se ipsos præclare gestis eniti, ut non solum se maioribus, in quibus gloriatur, dignos efficiant; sed si fieri potest, valde præstantes; ita ut lucem istam Nobilitatis, inde usque à primo familiæ capite diffusam, & ex uno in alterum perpetua quadam serie deinceps derivatam, semperque nitentem, quasi per manus posteris traditam, ipsi splendidiorem suis successoribus derelinquant. Herculem, quem hic pingimus imitantes, qui, ut Apollodorus, & alij litteris prædunt, tamen ob egregias eius virtutes, corporisque, & animi dotēs, ab Apolline arcu, & sagittis, à Mercurio gladio, sive acynace, & à Minerva scuto donatus fuisset, hæc quidem munera magni pendit, cæterum Clavam, quam ipse proprijs manibus efformavit, temper potiorem preciosioremque habuit ac duxit. Eaque ad labores omnes, quos subiit, aggrediendos, & superandos, usus fuit, quos mirabili verborum compedio, ultra alios, ex Aufonio post Virgil. & alios, sic audi-

*Prima Cleonei tolerata ærumna leonis.
Proxima Lernæam ferro, & face contudit hydræ.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto tulit aurea cornua cervi.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto,
Threiciam sexto spolia vii Amazona balteo.
Septima in Augæis stabulis impensa laboris.
Oستا expulso numeratur adorea tanto.
In Diomedæis victoria nona quadrigis.
Gerione extincto decimam dat Iberia palmam.
Undecimum mala Hesperidum distracta trahunt,
Cerberus extremi suprema est meta laboris.*

Alfons. Rex in Procem. Partit.

Gregor. Lop. dict. Procem. verb. Del inage.

L. I. & I. Senator, C. de dig. lib. 12. l. Senatoris filii, D. de Senat. cū alijs.

Diogen. ap. Lactr.

Apollod. lib. 2. de natura Deor.

Virgil in Append.

Aufon. epigr. 139. & alij apud Vinet in eius notis.

Mactob. 5. Saturn.
Erasm. in Adag.
pag. mi hi 168.

Pausan. lib. 2. Nat.
Comes lib. 7. My-
tol. cap. 1. pag. 694

Nat. Comes ubi
proxime.

Virgil. 2. Georg.

Plutarc. in Romul.

Saaved. Empref.
67. pag. 650.

Ovid. in epist. ad
Pison.

Iuven. satyr. 8.
per tot.

Horat. 1. ferm.
satyr. 6.

Tirraq. de nobil.
cap. 4. per tot.

Idem eod. cap. n. 5.
Eurip. in Dyc.

Vnde & factum est, quod semper cum Clava ipsa, & leonis exuvijs, Hercules depingatur, propriumque ipsius, & non alterius, ea decer-
tare, legamus, sicut & solius Iovis, fulmina contorquere, ut Macro-
bius animadvertit, & post eum Adagiographus, sic vetus Proverbiu
exponens, *Clavam extorques Herculi.*

Quam etiam Clavam, fama est, eundem Herculem, post partam e
Gigantibus victoriam, Mercurio, cognomento Polygio, consecrasse,
eamque Pausanias, & alij, ex Oleastro fuisse dicunt, & repullullasse,
atque radicibus, insignem arborem factam fuisse. Quod, ut addit
Natalis Comes, forte posset mirabile non videri, quippe cum dicat
Virgilius oleas, vel ficcas pullullare:

*Quis es radicibus sebtis (mirabile dictu)
Truditar e sicco radix oleagina ligno.*

Et Romuli venabulum ab eo in aprum contortum, in Palatino mon-
te radices etiam egisse, apud Plutarchum legamus, ex quo Noster
Saavedra aliud Emblema desumit:

Neque longe ab hoc facto Hercules abest, Lysippi in Apellis pi-
cturam reprehensio, qua Alexandrum Magnum Iovis radios manibus
veluti iaculantem, permissimè delineavit, dixisse enim fertur, multo
prudentiorem fuisse, si eundem proprio gladio hastaque figurasset, cu
his ille victorias gloriaque comparaverit, quibus Magni cognomen
promeruit, & in templum fame sibi aditum reseravit.

Certum quippe, æque ac vulgatum est, aliena laudare, qui genus
laudat suum, propriaque virtute decere, non solum sanguine niti, mi-
serumque esse alienæ incumbere fame. Nam ut rectè monuit Ovi-
dius:

*----- Quid imaginibus, quid aruitis fulsa triumphis
Attria, quid pleni numerofo Consule fasti
Profuerint si vita labat: Perit omnis in illo
Gentis honos, cuius laus est in origine sola.*

Cui similis Iuvenalis late & eleganter hoc assumptum per integram
satyram prosequens, inquit:

*Tota licet veteres exornent undique ceta
Attria nobilitas sola est atque unica virtus.*

Et post alia:

*Malo tibi pater sit Therfites, dum modo tuis
Pelide similis, Vulcaniaque arma capeffas,
Quam te Therfite similem producat Achilles.*

Horatius quoque ad Mecænatem scribens, eidem hæret sententiæ,
& plures alij, quos Tiraquellus copiosè, suo more, recenset. Et inter
eos Cicero, in integra illa epistola, quam contra Sallustium scripsit,
qui eum contentum novum hominem, & ignobilem Arpinatem vo-
carat: Quem tamen Ciceronem, ipse idem Tiraquellus nobilissimum
fuisse, & à Tullo Rege originem trahere, probare contendit, quod

quia paradoxum videtur, hic adnotandum existimavi. In superiorum confirmationem Euripidem addens, sic inquentem:

*Pauca quidem de nobilitate possum honestè dicere,
Vir enim bonus mihi nobilis videtur.
Sed qui non est iustus, quamvis patre præstantiori natus
Quam ipse Iupiter sit, mihi ignobilis videtur.
Namque ab animo strenuos,
Iustosque, quamvis orti ex servis sient;
Stirpe ante ire vulgò nobiles puto.*

Euripid. in Dyct.

Et Plinium Iuniorem, qui ita habet: *Mirè cupio ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant.*

Plin. Iun. lib. 5.
epist. 17.

13 Nam ut non minùs benè docet Apuleius: *Si laudas aliquè quia generosus est, parentes eius laudas: si verò quia dives, fortuna hoc debet. Sed si eum laudas, quia bonis moribus, & artibus doctus est, & valdè eruditus, quantum homini licet, tunc ipsum virum laudas, quia nec à patre hereditarium, nec àtate mutabile, nec à corpore caducum. Quod fortè sumsit ex Seneca, ita in eandem sententiam inquiente: *Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus. Nemo in nostram gloriam vixit: nec quod ante nos fuit, nostrum est, animus facit nobilem, cui ex quacunque conditione supra fortunam licet surgere.**

Apulei. de Socrate.

Senec. epist. 44.

14 Et secundùm Philostratum, ad Maiorum gloriam confugere, ebrù est, qui propriæ laudis iacturam fecerunt, quod & sensit, & elegantius expressit nobilis Poëta noster Ioannes de Mena, qui iure optimo à Francisco Tarrafa inter celeberrimos sui temporis numeratur, dum in quodam ex suis Hispanis Rithmis, sic inquit:

Philostr. de vit. Sophist. in Dionys.

Ioan. de Mena in suis Rithm. Tarrafa de Regib. Hispan. in Ioã. II.

*De mui gran timiebla ofusca
Las leyes de gentileza,
Quien no haze la nobleza,
I en sus passados la busca.
I quien de sangre corusca
Se socorre, i haze falla,
Que es qual quien ubas no balla,
I anda cogendo rebusca.*

15 Et Rex Alfonso Aragonum I. qui, ut narrat Panormitanus, cum illum quidam maximè à nobilitate laudaret, quòd scilicèt esset Rex, Regis filius, Regis nepos, Regis frater: Rex, hominem interpellans, dixit, nihil esse quod in vita minùs ipse duceret, laudem enim illam nõ suam, sed Maiorum suorum esse, seque magis optare à proprijs ornamentis, si quæ haberet, quàm à mortuis iam patribus collaudari.

Panorm. de dict. & fact. Alf. lib. 2.

16 Plutarchus etiam de Antigono Secundo Imperatore commemorat, adolescenti cuidam, qui patrem habuerat fortem, quamquàm ipse non admodum videbatur bonus miles; postulanti, ut pro patris meritis stipendiũ solveretur, respondisse: *At Ego adolescens, non ob patrias, sed ob proprias cuiusque viri virtutes mercedem, & munera dare soleo.*

Plutarc. in Apoph.

Plut. in Thim.

Etenim, ut præclare monuit idem Plutarchus, in id præsertim recordatio, & gloriatio nobilitatis à maioribus tractæ tendere debet, ut in nobis velut ignem accendat, ad eorum virtutes imitandas, & ut posteri, tanquam in speculo, vitam suam ad eas ornent, atque componant. Quod monitum in sacra Machabæorū historia Mathathias moriens, filijs suis his verbis commendasse narratur: *Mementote operum Patrum, quæ fecerant in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum*; alijsque sacre Scripturæ locis insigniter ornat P. Ioannes Antonius Velazquez.

Machab. 1. 2. 52.

Velazq. de Opt. Princ. pag. 334. & seqq.

Plin. lib. 31. natur. hist. & de his atrijs lib. 1. elect. cap. 29.

Et Plinius, ad ipsum refert causam, cur Romani in suarum domorū atrijs, maiorū ita uas ponere consuevissent, sic elegantissimè inquires: *Eratque hæc stimulatio summa & ingens, exprobrantibus tectis quotidie imbellē Dominum intrare in alienum triumphum.*

Valer. Max. lib. 5. cap. 8. exemp. 3.

Quod Valerius etiam Maximus, de Manlio Torquato loquens, apertissime tradit, & uterque à Sallustio sumerè potuit, qui ita habet: *Sepè audiui Quintum Maximum, P. Scipionem, præterea civitatis præclaros viros, solitos intrare, cum Maiorum imagines intuerentur, vehementissimè sibi animum ad virtutem accendi: scilicet non ceram illam, neque figuram, tantam vim in se habere, sed memoriam rerum gestarum, eâ flammam egregijs viris in pectore crescere, neque prius sedari, quàm virtus eorum famam atque gloriam adæquaverit.*

Sallust. in Jugurt.

Ovid. 1. Fastor.

Eodemque animo Ovidius Augustum Cæsarem consulit, ut eadem ceras inspiciat, & numeret, inquires:

*Perlege dispositas generosa per atria ceras.
Contigerant nulli nomina tanta viro.*

Senec. 1. controv. cap. 6.

Et Seneca hæc omnia elegantissimè complexus, hæc in verba prorupit: *Quidam avitas paternasque imagines, flagitij obruerunt; quidam ignobiles nati, fecere posteris genus. In illis non servasse quod acceperant, maximum dedecus; in his quod nemo dederat fecisse, laudabile. Si possent homines sibi sortem fecere noscendi, nemo esset humilis, nemo egens, unusquisque felicem demum invaderet. Sed quæquædiu non sumus, natura nos regit, & in quemcumque vult casum nos mittit. Hinc sumus æstimandi, cum sumus nostri. Quis fuit Marius? &c.*

D. Nazianzenus orat. 18.

Divus quoque Gregorius Nazianzenus, tunc demum duplici nobilitate aliquem condecorari posse ait, cum ingenitæ, propriam opponit, & veluti cum suis maioribus contendens, non solum eorū merita & laudes æquare, verum & longo, si potest, intervallo superare conatur. Eius verba sic habent: *Qui nobili loco natus est; probitatem morum generis splendori opponet, atque ex adverso spectandam producet. Ita duplici nomine clarus erit, nempe & maiorum imaginibus, & propria virtute, ac privatim inspectus.* Et Anglus Epigrammaticus hunc ingeniosum annulum pro Equitibus fecit:

Ovenus li. 1. epig. 33.

*Nobilitas aurum, virtus tua gemma sit: usque
Versetur digitis Annulus iste tuis.*

Causin. in Polyft. symb. lib. 5. c. 78.

Idemque docet Causinus, ex Diono Chryostomo referens, apud The-

banos familiam quandā Spartanorum fuisse, qui, hæreditario quodā iure, lanceæ speciem, corpore à natura inultam, gererēt, qua qui carent, pro spurijs & illegitimis habebantur: addensque hoc stigma eisdem ad virtutis Maiorum incitamentum proficere debuisse. Erasmus quoque, illos Silenos Alcibiadis, in his verificari posse inquit, qui generis claritate gloriantur: *Nam si nihil (inquit) accedat aliud, ridiculum profus est, & inane nomen Semideus habetur, qui sanguinis sersem ad Codrum Atheniensem, aut ad Brutum Troianum (qui haud scio an unquā natus fuerit) aut ad fabulosum Herculem referre possit, & obscurus est, qui sibi litteris & virtute famā paravit? Illustris est, cuius tritavas in bello strenuum præstitit homicidam: & plebeius est, atque imaginibus caret, qui bonis animi profuit Orbi? &c.*

Erasm. in Adag. Sileni, pag. 654.

22 De qua etiam colluctatione Saavedra noster aliud Emblemata, symbolum vè formavit, sumpta ex duabus purpuris simul iunctis similitudine, quarum certissimum iudiciū, ut est in Adagio, ex collatione nascitur, & Principem nostrū commonefaciens, quos sibi ex suis gloriosis Progenitoribus imitādos, vel excedendos præcipere debeat. Cassiodoro quippè testante: *Similitudinem suorum scilicet vena custodit; quando pudet delinquere, quia similia nequit in suo genere reperire.*

Saaved. Empr. 16. pag. 103.

Erasm. in Adag. *Purpura inæta purpuram*, pag. 430. Vopisc. in Aureliano.

23 Et ut Rex noster Alfonsus X. rectissimè præcipit, de nostræ Hispaniæ Nobilibus agens, quos *Fidalgos* vocamus: *Porende son mas encargados de fazer bien, è de guardarse de yerro, è de mal estança. Ca non tan solamente quando lo fazen reciben daño, è verguèça ellos mismos, mas aquellos onde ellos vienem. Ca pues el linage faze que los omes ayan la Nobleza assi como berencia, deben mucho guardar los que han derecho en ella, que non la dañen, nin menguè, è non debe querer el Fidalgo, que èl aya de ser de tã mala Ventura, que lo que en los otros començò, è heredò, mengus, è recabe en èl. Esto es quando èl menguasse en lo que los otros acrecentaron.*

Cassiod. lib. 3. epist.

Alfons. Rex in l. 2. & 3. tit. 21. par. 24.

24 Quæ quidem verba absque dubio præ oculis habuit Ioannes de Mena, iterum à nobis, & semper cum elogio, citandus, ita ea oratione ligata, sive copulata, transcribens:

Ioan. de Mena ubi supra.

<i>Pues por aquesta ocasion</i>	<i>Quières saber el provecho</i>
<i>Al buen linage conviene</i>	<i>Que de Nobleza se figa;</i>
<i>Que muestre quien es, do viene,</i>	<i>Es contrato que te obliga</i>
<i>Con obras de presuncion.</i>	<i>A ser bueno de Derecho:</i>
<i>I que reciba ambition</i>	<i>Si no responde tu becho,</i>
<i>De la su progenie antigua,</i>	<i>Ni tus olcios tu no domas,</i>
<i>Èta razon lo testigua,</i>	<i>Lo que tu por honra tomas</i>
<i>Pues tu no buyes razon.</i>	<i>Se conierte en tu despecho.</i>

25 Quod sanè ipsū, mirè consonat verbis Valerij Maximi, dum pateriter monuit: *Generosissimarum imaginum fætus, in aliquod devoluti dedecus, acceptam à maioribus lucem in tenebras convertunt.* Necnò etiam cum celebri illa Marij apud Salustiū oratione, qua Maiorum gloriam posteris quasi lumē esse inquit, & neque bona eorū, neque mala in occulto esse pati. Indeque, quanto vita, Maiorum præclarior, tãto posteriorum socordiam flagitiosiore esse, si ab illorum virtute degenererēt; Quod argumentum, & veram Nobilitatis originem, ita latè & elegā-

Valer. Max. lib. 3. cap. 8.

Salust. in Jugurt.

ter in tota illa oratione prolequitur, ut eius sola lectio pro integro huius Emblematis commentario sufficere possit.

Plaut. in Trinum.

Sed adhuc in superpondium aliam Lyfrelis apud Comicum subi- 26
cere libet, ubi quendam Iuvenem reprehendens, quod amore captus
famam sibi à Maioribus traditam, suis flagitijs perderet, atque hono-
ri posterorum suorum vindex fieret, eadem hac, de qua agimus, confi-
deratione, ad meliorem frugem reducere tentat, sic inquitens,

Tibi pater atque artus facilem fecit, & planam viam

Ad querendum honorem. Tu fecisti ut difficilis foret,

Culpa maxime & desidia, tuis & stultis moribus

Præopta visti amorem tuum, ut virtuti præponeres

Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata.

Capessis virtutem animo, & corde expelle desidiam

Is est bonus homini pudico meminisse officium suum, &c.

Idem in Mercat.

Idemque ita alibi ait: *Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo, suapte culpa à genere capiunt genus, ingenium improbant.*

Cassiod. li. 9. epif.
22.

Athalaricus etiam Rex apud Cassiodorum, Paulinum Consulem 27
eodem maiorum exemplo his verbis ad virtutem hortatur: *Hac Nos
exempla summonendo semper accendunt: quia magnus verecundia stimulus est,
laus parentum: dum illis non patimur esse impares, quos gaudemus Auctores.*

Ennod. in vita S.
Antonij.

Et non minori elegancia Ennodius Ticinensis Episcopus, de D. An- 28
tonio agens, veram eius nobilitatem in eo constituit, quod maximam,
quam à maioribus acceperat, suis virtutibus superavit, sic inquitens:
*Qui quavis de splendore natalium conscientia iubar hausert; tamen fulgore
stirpis præcipue morum raris obumbravit, vincens decoris sanguinis inge-
nij claritate, dum coruscantem generis sui lampadem, actu serenitate trans-
cendit, & factus est victor penam suam, per quod plerosque mortalium
nascendo superavit, &c.*

Cicer. in orat. in
Pison.

Ex quibus fit, quod cum sola Virtus gloriam pariat, Heroum filij Re- 29
ges & Principes, ad hanc præcipue contendere debent, posteris suis
laudes cumulatiores reddere procurantes, quas ipsi à Maioribus acce-
perunt, nequæ ita de sola eorum fama, sanguine, fumosisve imaginibus con-
fidentes, aut præsumentes, ut ipsorum nihil præter colorem simile ha-
beant, ut bene, Pisonem accusans, Cicero dixit. Quod quia multi secus
faciunt, & deliciae tibicines, nequitiaque velamenta inde desumunt,
unde incitamenta virtutum sumere debuissent, parum animadvertentes
non illum qui succedit esse Principem, sed qui ita se gerit, ut non tam
ex Principe, quam Principatui natus videatur, frequenter contingere
solet, ut in eis Horatianum illud verificetur:

Ætas parentum peior avis, tulit

Nos nequiores, mox daturos

Progeniem vitiosorem.

Erasim. in Adag.
pag. mihi 162.

Et Adagio locus fiat, *Heroum filij noxæ.*

Idem quippe Aristoteles, ex quo supra, ex bonis bonos generari sole- 30
re retulimus, statim subiugit: *At hoc natura quidem sæpe efficere vult,*

non tamen potest. Et hoc ita certum esse Alius Spartianus existimat, ut ausus fuerit affirmare, *Neminem propè magnorum virorum, utilem filium reliquisse.* Multis exemplis declarans, ita ferè usu venisse, ut viri seu virtute, seu litteris, seu fortunæ indulgentia insignes, aut nullos omninò liberos habuerint, aut tales reliquerint, ut magis ex usu rerū humanarum fuerit, si absque liberis decessissent.

Spartian. in Sever.

31 Quod, quasi quadam vi factorum contingere Demosthenes dixit. Alij autem alias Physicas, naturalesque rationes, simul cum exemplis communiſcuntur, quorum copiosam nomenclaturam ad Tiraquellum, Chabotum, & novissimum & ultra ætatem eruditum Divū Hieronymum Altamiranum remittimus, pro Coronide eos, qui Gentilitia nobilitate tument, pariterque qui ea carent, ad Senecam relegantes, qui, post Platonem, omnes homines, si ad primam originem revocentur, ex Divis esse ait, & *Nullam Regem non, ex servis esse oriundam, nullum non servum ex Regibus.* Omnia ista longa Varietas miscet. *Regamur ut a que servos, & quidquid in medio sordidi inest transiliamus, ex parte non in summo magna nobilitas.*

Tiraq. de poen. tēper. causa 51. n. 44
Chabotius ad Horat. lib. 4. od. 4. pagin. 339. Altamir. de filijs official. li. 1. cap. 6. ex n. 120.

Senec. epistol. 44. quem omninò legge.

32 Quot illi esse olim fuere familie, quæ hodie, vel memoria ipsi obſcure est. Confusa nempe, (ut novissimus Antonius à Burgundia prudentissime ait) in terra vetustate sunt omnia, & perplexi successionum rivuli, quibus ad quoslibet, hæc clari sanguinis unda profluit. Unde rectè dixit ille qui dixit:

Burgundia in mūdi lapis lidio, c. 9. pag. 32.

Turbidus ille, hic clarus, & una est omnium origo.

Optimus est sanguis, qui sanus, cætera nuge.

Et Divus Hieronymus ad Celantiam scribens, postquam apud Deū, & in Christiana Religione, omnes æquales esse docuit, & solidam nobilitatem in Virtute consistere, nec interesse qua qui conditione natus sit, cum omnes in Christo æqualiter renascamur, sic subdit:

Nam etsi obſciscamur, quia ex uno omnes generati sumus.

Saltem id semper meminisse debemus, quia per unum omnes regeneramur.

(* ** *)

Deliciae nimiae Rempublicam perdunt.

EMBLEMA XXXV.

*Ecce Sybarita, gens delicioſa, choreas
Ad numerum docuit ducere prorsus equos.
Non latet hoſtiles ars ingenioſa phalanges,
Quoque ſono Sonipes ſaltet, & hoſtis habet.
Protulit en ſonitum, ſaltant de more iugales,
Abiicit & Dominum quiſque per arva ſuum.
Exue delicias, Veneri ne crede fugaci,
Non Marti, at Morti proderit iſta Venus.*

COMMENTARIUS.

Horat. lib. 1. epiſt.
1. ad Meczenat.

DECLARE, ut ſolet reliqua, monet Horatius:

*Virtus eſt vitium fugere, & ſapientia prima
Stultitia caruiſſe.*

Lactant. lib. 6. c. 5.

Quem nimis laudans Lactantius Firmianus. *Virtutem eſſe* (inquit) *quod non eſt vitium, bonum, quod non eſt malum, ſapientiam, quod non eſt ſtultitia, coercere iracundiam, cupiditatem domare, libinem reprimere, denique non peccare.*

Vnde cum in Regibus Heroicisſque Principibus, virtutum omnium ſatellitium, mirabilem nexum, ſuavemque concentum deſideraverimus, è re eſt, ut de vitijs, à quibus cavere debent, aliqua ſubtexamus.

Et in primis immoderatas delicias, ac vivendi luxū, tam in se, quàm in his quos regunt populis, cohibendum esse consulimus, quo nomine, nō solum excessum in re Venerea, qui proprius & strictius *luxuria* appellatur, sed in vestitu etiam, epulis, unctiōibus, alijsque delicijs cōprehendimus, quas ut compendio congeram, D. Gregorium Nazianzenū allegare sufficiet, qui Christianum populum instruens, qualiter festū Natalis Dominici diem celebrare deberet, nō ea quæ ad infirmitatē pertinent, sed quæ ad sanitatem, non ea quæ sunt formationis, sed quæ reformationis, peragere monet; idque, inquit, ea ratione assequemur: *Nempè si non adsum vestibula coronemus, nō constituamus choros, nō exornemus plateas, nō oculos pascamus, non aures permulceamus tibiariūsonis, non effaminemus odoratum, nō lenocinemur gustui, nō deserviamus tactui, proclivibus ad vitium vijs, & aditibus peccati, non vestibus emolliamur mollibus, ac circumfluentibus, & quarum pulcherrima quæque est maxime inutilis, non gemmarum fulgore, non auri splendore, non colorum fucis, qui naturalem emenciantur pulchritudinē, & contra imaginem sunt reperti, non comestationibus, & ebrietatibus, quibus scio cubilia & impudicitias connexa esse, quandoquidā malorum præceptorum mala sunt disciplina, vel potius pravorum seminum prava segetes, non altos sternamus toros vtri, ea, quæ ad delicias atinent, extruentes, non vina odorū suavitate fragrantia, non fucosas coquorum conditiones, non pretiosas unguentorum compositiones in honore habeamus, non terra, & mare honoratū nobis sterqus largiantur, sic enim ego honorare didici delicias; nō contendamus alter alterū intemperantia superare: intemperantia enim, nec ea quidem sentētia, dici potest, quicquid est supervacaneū, ac mirūs necessarium, præsertim cū esuriat atque egent alij, ex eodem luto, eademque temperatione facti, &c.*

D. Nazianz. in orat. de natali Dom. pag. mihi 129.

3 His enim qui immoderatē se dedunt, suamque voluptatem, & fœlicitatem in rebus eiusmodi collocant, non tam Reges, ac Principes dici merentur, quàm

----- *Epicuri de grege porci.*

Vt Horatius ait, qui divinam curam, & providentiam in rebus humanis negabant, & civilem administrationē, indignam sapiente cēlebant, summum bonum in voluptate collocantes, spemque futuræ vitæ procaciter irridentes:

Horat. lib. i. epist. ad Tibul.

*Sit tantum benè genio calenti,
Convictus satut, ebriæque mensæ;
Sint blandæ veneres, ioci salesque.
Sit Bacchus pater, & mater voluptas.
Sit venter Deus, & Rhamnusis errans.*

Poëta ap. Theatr. vitæ hum. litt. E. pag. 92.

4 Quorū perniciosam sectam quisquis sequutus fuit, vel in posterum sequi voluerit, haud dubiè & sibi, & suis præsentissimas calamitates adduxit, & adducet, ut pluribus exemplis probare possem, quibus varij Auctores varijs in locis suas paginas implent. Sed præstat vice omnium, hoc, quod de Sybaritis, eorumque intereccionē, præfenti Emblemate designamus, Mundi Proceribus ob oculos ponere, & iuxta probatorum Scriptorum relationem breviter explicare.

Theatr. verb. *Luxus*, & verb. *Voluptas*, latè Scoborn. lib. 7. Polit. cap. 9. Ascaff de arario, pag. 900. & seqq. qui alios adducit.

Herod. lib. 5. Stephan. de urbibus, Plin. lib. 3. cap. 11.

Suid. verb. Sybaris.

Erasm. & Iunius in Adagijs pag. 378. 416. 460. 465. 470. 475. 747. 761.

Aphthon. in princ. suor. progym.

Ovid. in lib. de Tristib. ad Aug. Martialis. lib. 12. epig. 97.

Athen. lib. 12.

Ælian. de var. hist. lib. 9.

Plin. lib. 8. cap. 42. Athen. lib. 12. c. 6. Suid. verb. Sybaris, Tyrius fern. 3. devolup. Politian. lib. 1. Miscel. c. 13. post African. in Cestis, Camer. 1. sub. ces. c. 30. & lib. 2. cap. 30.

Hi enim a Sybari ut be sic di sti (quam Herodotus libro quinto Crotoni vicinam facit, Stephanus in Italia constituit, atque postea Tharion appellatam) in voluptatum omnium, ac deliciarum architectura operosissimi fuerunt, & adeo ventri, Veneri, corporis cultui, otio, plumæ, choreis, musicæ, convivijs, & alijs vitijs, & blanditijs, adhuc his peioribus, dediti, ut Suida, & alijs testantibus, quicquid effeminatum, quicquid molle, quicquid accuratum, aut ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgò Sybariticum diceretur, & Sybarissare, pro molliter incedere, loqui, scribere, aut lauta & opipara mensa uti, ut ex pluribus Adagijs constare poterit, quæ in Erasmi, & Iunij Chiliadibus continentur.

Quibus & aliud de Sybariticis fabulis, ex Aphthonio addere licebit, quæ illis Esopi similes erant, at aniles, & parum pudicæ, ut Suidas tradit, propter nimium luxum, & libidinem Sybaritarum, apud quos nugæ, ac obscenæ voluptates in pretio; frugalitas odio fuit. Vnde Ovidius:

Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit:

Et Martialis:

Musei patricios libellos;

Qui certant Sybariticis libellis.

Tantaque eis mollicies, ut fodientem spectare non possent, nec ullum opificium in civitate admittent, (ut Athenæus testatur) quod cum strepitu exerceretur, atque adeo ne gallum quidem gallinaceum, ne quid esset, quod illis somnum interrumperet. Et ut unus ex illis, Sminarides dictus, Æliano restante, quodam tempore in rosarum folijs decumbens, somnumque in ijs carpens, expergefactus dixerit, se tubera ex nimia lecti duricie in flæta habere.

Inter quas delicias, eam tandem invenerunt, & exercuerunt, quæ ipsis ultimum excidium attulit, ut post Plinium, Athenæum, Suidas, & Maximus Tyrius, & post Africanum, elegantius cæteris, Angelus Politianus, & novissimus Camerarius litteris tradiderunt. Equos enim in convivia introducebant, ita institutos, ut audito tibiæ cantu, statim se tollerent arrectes, & pedibus ipsis prioribus, vice manuum, gestus quosdam chironomæ, motusque ederent ad numeros saltatorios. At enim tibiæ quidam ex ipsis, ab eisdem cõtumelia affectus, transfugit ad Crothomatas hostes, paulò ante prælio superatos à Sybaritis: Et quod è Republica foret illorum, pollicitus fuit, (si fidem modo habeant) sua opera Sybaritarum cunctorum equites in ipsorum venturos potestatem. Credita res, & belli Dux creatus à Crotoniatis tibiæ, convocat omnes quotquot eiusdem forent in urbe artis, artificium modulamentumque eis indicat, atque ut visum tempus, procedere in hostem iubet. Sed enim Sybaritæ fastu præurgidi, quod equitatu superabant, eunt contra, prælium conferunt. Hi autem repente dato signo tibiæ uniuersi conspirant. Ecce tibi igitur contentum, modulamine agnito, cantuque illo vernaculo, tollunt, eriguntque semet in pedes equi Sybaritarum, fessoribus excusis, & quod tri-

podium domi didicerant, etiã in acie exhibent. Ita capti omnes equites, sed humi iacentes, omnes equi, sed tripudia representantes.

7 Cui historię ad stipulatur, & Strabo, qui Sybaritas omni sua felicitate propter delicias luxumque septuaginta solis diebus fuisse narrat à Crotoniatis exturbatos, sic verum nostri Emblematis thema lemmaque reddentes: *Delicia nimia Rempublicam perdunt.*

Strabo lib. 6.
Geograph. pag. 263.

8 Quod non illis dumtaxat contigisse videmus, cum similia fermè exempla de Cardianis, & Capuanis, Colophonijs, & Bachiadis, similiter victis, & ob nimium luxum, nimiasque delicias, à suis adversarijs deletis, Athenæus, & alij Scriptores commemorent. Et de Sardanapalo legamus, apud Iustinum, & alios, quod postquam Assyriorum Monarchia per 1300. annos durasset, hic apud eos postremus regnavit, vir muliere corruptior, & omni luxui, ac luxurię perditè deditus: quem videre cum ægrè obtinisset Arbaces, seu Arbactas, Præfectus militum eius, & eum inter scortorum greges purpuram colorentem invenisset, & muliebri habitu, mollitia corporis, & lascivia eas oculorum anteeuntem, pensaque inter virgines dividentem; indignatus, coniuratione facta cum militibus, eum obsessum sustulit; & Imperiũ in Medos transtulit, eo tantę lascivię præmio huic misero derelicto, ut quoties effeminatum, & mollissimum hominẽ, adeoque stupris, & segnitie perditissimum significare volumus, Adagij loco *Sardanapalum* dicamus, & ut teste Plutarcho, Cicerone, & alijs, sepulchro eius hos versus incidi meruerit:

Athen. d. lib. 12. c. 6. Camerar. d. cap. 30. 2. to. pag. 126. & 127.

Iustin. lib. 1. Suid. verb. *Sardanapalus*, Oros. lib. 1. c. 19. Athe. lib. 12. c. 12. Diodor. Sicul. lib. 2. cap. 7.

Erasm. in Adagijs, pag. mlii 409. & 467.

Plutarc. orat. 1. de Alex. Fort. Cic. 5. Tuscul. Erasmi. d. pag. 409. Rhodig. lib. 9. cap. 11.

*Hæc habeo, quæ edi, quæque exaturata libido
Hansit. At illa iacent multa & præclara relicta.*

9 Quod epitaphium bovis magis quam Regis sepulchro dignũ, merito Cicero, post Aristotelem, dicere potuit, & Henricus Oræus ex hac historia hoc monitum sumere:

Cicer. libi proxim.

Oræus. icon. 54.

*Sit Cereri Bacchoque modus. Venerique petulca.
Luxus iners omnis fons & origo mali est.
Hoc docet exemplo Rex Sardanapalus abunde,
Qui se cum Regno perdidit, atque suos.*

10 Sed quid barbara, & exotica exempla commemoro, cum de Romanis, rerum dominis genteque togata, ipsi iidem eorum Scriptores fateantur, pessum ire coepisse, ubi prosperis victorijs elati, & ditati, à parsimonia veterum discesserunt, & Asiaticum luxum, aliarumque devictarum gentium delicias, in suam Republicam invexerunt. Inter quos Iuvenalis, id canens, vel lugens per integram satyram, sic finit:

Livius, Plutarch. & alij apud Erasmi. vers. *Asiaticus*, D. Augustin. Luxus Pet fol. 1. temes. pag. 94. Ego 2. to. lib. 1. c. 16. ex n. 67.

Iuven. satyr. 6. per tot.

*Nunc patimur longa pacis mala: leuior armis
Luxuria incubuit, victamque ulciscitur urbem,
Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perijt: Hinc fluxit ad Istros
Et Sybaris colles, &c.*

Luc Flor. epitom.
hitor. Rom. li. 3.

Ovid. 2. Fast. eleg.
Proper. lib. 3. e-
leg. 2. Lucan. 1.
Pharfal Petron. in
satyr. ibi: *Ordem iā*
totum.
Sil. Ital. lib. 15.

Claud. de laud. Sti
lic. lib. 3.

Salvian. de provid.
Dei. lib. 7.

Arch. Tolet. lib. 3.
cap 16. cuius & Po-
lyb. verba vide a-
pud Me 1. to. pag.
751.

Trajan. Boccal cē
tur. 2. raggual. 90.
Capellon. lib. 3. c.
fin. Saaved. in ideis
polit. ex pag. 528.

Proper. li. 3. eleg. 2

Laert. lib. 7. cap. 1.

Prima peregrinos obscena pecunia mores

Intulit, & turpi fregit unta secula luxu.

Et Lucius Florus sic inquit: *Qua enim res alia furores civiles peperit, quā nimia felicitas? Syria primū nos victa corripit: mox Asiatica Pergameni Regis hereditas. Illa opes atque divitie afflixere seculi mores, mersamque visis suis quasi sentinam, Rempublicam pessum dede- runt.*

Idem æquè graviter ac dolenter Ovidius, Propertius, Lucanus, Pe-
tronus, & alij Poëtæ passim deplorant. Inter quos Silius Italicus:

----- *Inde aspice latè*

Florentes quasdam luxus, quas converterit urbes.

Quippè nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes,

Quantum sola nocet animis illapsa voluptas.

Et Claudianus plurimum Regnorum ob hanc causam excidium ita re-
censens:

----- *Nam cætera Regna*

Luxuries civis, odijque superbia vertit,

Sic malè sublimes fregit Spartanus Athenas

Atque item Thebis cecidit, sic Medus ademit

Afsyrio, Medo que tulit moderamina Perses,

Subiecit Persen Macedo, cessurus & ipse

Romanis, hac augurijs firmata Sybilla.

Quod & Hispaniæ nostræ contigisse a Vandalis ob eundem luxum
vastatæ, satis ostendit, & luget Salvianus; & postea à Mauris, sub Ro-
denico, Archiepiscopus Toletanus, inquit, hanc cladem subiisse:
*Quoniam humani generis inimicus seminavit in potestate superbiam, in
Religione accidiam, in pace discordiam, in abundantia luxuriam, in so-
lertia ignaviam, &c.*

Nec defunt, qui nostris (hæc) etiam temporibus doceant, ac doleant,
in eandem propter accessionem Indiarum, & divitias, quæ ex ijs af-
portantur, similem luxum irrepisse, atque adeò plus damni, quàm cō-
modi, ex hac accessione sibi parasse, ita ut in ipsa Propertiana illa
carmena impleri videantur:

Certa quidem tantis causa est manifesta ruinis,

Luxuriæ nimium libera facta via est.

Inda carvis aurum mittit formica metallis,

Et venit è rubro concha Erycina Salo.

Et Tyros Ostrinos præbet Cadmæa colores,

Cinnamon, & multi pastor odoris Arabs.

Et alijs omisis, hanc cladem fuisse, futuramque esse communem
& inevitabilem, omnibus urbibus, ac Regnis nimio luxui indulgenti-
bus, Pythagoras apud Laertium admonuit, inquit: *In civitates pri-
mum irrepisse delicias, mox saturitatem, deinde violentiā, postremò exci-*

tium. Cuius doctrinam sequuti Aristoteles, & M. Tullius, idem axioma generale fecerunt, & apertius Seneca, hanc inter præcipuas; & frequentiores causas connumerans, ob quas florentissimæ etiam urbes, & potentissima Imperia ad interitum vergunt: *Alias* (inquit) *defruent bella, alias defidia, paxque ad inertiam versa, consumet, & magnis opibus exitiosa res luxus.*

Arist. 5. pol. c. 4. & 8. Ciccr. 2. off.

Senec. epist. 71.

Plutar. in Apoph. Lacon. ubi de Agc filao.

Sap. Embl. 16.

D. Aug. apud D. Prosper. epig. 53.

Cicero Parad. 5.

Senec. de vit. beat. cap. 14. & 15.

Schoonhov. Emb. 8. pag. 25.

Hadrian. Imm. Emblem. 52.

15 Quod, si in Monarchijs ita contingere solet, satis Monarchæ ipsi, summiq; Dynastæ prospicere poterunt, quantum sibi damni ex eisdem vitijs immincat, qui iuxta illud Agefilai monitum, quod, secundum Plutarchum, assiduè in ore habere solebat: *Non mollitie delicti vè, sed temperantia, ac fortitudine privatis debent hominibus antecellere.* Et tunc demum se Reges, ac liberos reputare, cum eiusmodi delictijs, ac voluptatibus dominantur, ut cum Seneca, Claudiano, Boerio, & alijs alio loco probavi, & præclare docuit D. Augustinus, cuus soluta verba D. Prosper eius discipulus, ita ligavit:

Solus peccator malè servit, qui licèt amplo

Vtatur Regno, sat miser est servus.

Cum mens carnali nimium dominante Tyranno,

Tot servit Sceptris dedita, quot vitijs.

16 Vnde & Cicero, omnes leves, omnes cupidos, omnes luxui, & luxuriæ deditos, omnes denique improbos, etiam si in amplissima familia nati sint, servos esse concludit, & Seneca graviter in eodem argumento discurrens: *Qui se ètatur* (inquit) *voluptatem, omnia postponit, & primam libertatem negligit, ac pro ventre dependit, nec voluptates sibi emit, sed se voluptatibus vendit, &c.*

17 Quorù vestigijs inhærens nuperis quidã Emblematarius, sub Sardanapali typo, inter scorta fila ducentis, miserimam servitutem esse ostendit, servire voluptati, sic inquires:

Imbelli digito dum carpis fila, columq;ue,

Fæmineos inter Sardanapale greges;

Servus es infamis, quid enim servilius illo,

Quem premit Imperijs sæda libido suis?

18 Hadrianus etiam Iunius eidem monito inserviens, aliud Emblemata formavit, subfigura hominis in lecto cum scorto recumbentis, opiparèq; convivantis, quem Gloria averfata relinquit, & pernicibus alis ab eius domo discedit, sub hoc lemmate, *Venter, pluma, Venus laudem fugienda sequenti,* & his quæ sequuntur carminibus:

Quò fugiti va ruis, quem vè averfata relinquis

Gloria clara virum?

Desero suffultum pluma, Venerisque ministrum,

Mancipiumq; gule.

Addens, Inertiam, Gulam, Venerem, tres esse capitales veræ laudis, ac honestis omnis hostes, tres exitiales pestes. Hæcque nimirum esse pellaces illas Sirenes, quibus sapientiæ adumbrator, Vlysses aures

obstruxerat. Has veras Gorgones, torporem menti industriaeque conciantes: has ipsissimas Harpyias, animorum pabuli de peculatricibus, quae patria, hoc est mentis, bona comedunt, ratione exiit, animique lumen excacant.

Quod vel Herculis exemplum satis nobis ostendit, cuius aëream gloriam, caeloque tenus tot laboribus, & virtutibus sublimatam, luxus in Lydia, & caecus amor Omphales decurpavit. Cui inermi, leonis pellem concessit, & clava pro colo relicta, inter pedissequas eius, foemineo habitu indutus, ut alter Sardanapalus, sedentariam artem exercuit, & Adagio *Hercules in Lydia*, originem praebuit, de quo post Aristotelem, & Tertullianum, Erasmus, & Natalis Comes mentionem fecerunt; & ut Ovidius, ita de eo canere potuerit, effecit:

*Non pudet Alcidem victricem mille laborum,
Rasilibus calathis imposuisse manum.
Crassaque robusto deductis pollice fila,
Aequa formosae pensa rependis herae.
Diceris infelix scutica tremefactus habenis,
Ante pedes Dominae pertimuisse minas.*

Hannibalem quoque, & eius exercitum, tot victorijs adversus Romanos gloriosum, Capania, luxuria illecebrisque suis complexa, vincendum militi praebuit. Illaque (ut ultra alios Valerius Maximus tradit) vigilantissimum Ducem, illa exercitum acerrimum, dapibus largis, abundantia vino, unguentorum fragrantia, Veneris usu lasciviore, ad somnum, & delicias evocavit: ac tum demum fracta & contusa Punica feritas est, cum Sepiasia, & Albana castra esse coeperunt. Vnde valde ad rem, de qua agimus statim subiungit: *Quid autem his vitijs scabies? Quid etiam damnosus? Quibus virtus atteritur: victoria languescunt: sopita gloria in infamiam convertitur: animique pariter & corporis vires expugnantur: ut nescias ab hostibus ne, an ab illis capi perniciosus habendum sit.*

Quo etiam exemplo utens in eandem rem Seneca, inter alia ita monet: *Id agere debemus, ut irritamenta vitiorum, quam longissimè profugiamus. Indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum proculdubio abstrahendus. Vim Hannibalis byberna solverunt, & indomitum illum nivibus atque Alpibus virum, enervaverunt fomenta Campaniae. Debellanda sunt in primis voluptates, quae saeva quoque ad se ingenia rapuerunt.*

His facile plura alia addere possem, quae similem exitum in luxu simili generarunt, & ab Athenæo, Camerario, & alijs plenissimè recensentur; sed sufficiat illud Heliogabali tetigisse, qui ultra alia, quae referri honestè non possunt, eo vecordiae luxuriaque processit, ut teste Lampridio, in Colle Quirinali mulierum Senatulum fecerit, cui ipse praesidebat, & in quo ridicula quaedam Senatus consulta de legibus matronalibus facta sunt: Quò respiciens Petrus Costalio quoddam Pegma formavit, sub titulo, *Senatus Heliogabali*, & his carminibus:

Arist. & Tertul. apud Erasmi. in Adagio. pag. 466. Nat. Comes in Mythol. pag. 709.

Ovid. in Deianira.

Valer. Max. lib. 9. cap. 1.

Senec. epist. 51. ad Lucil.

Athen. lib. 12. c. 19. Camer. 1. to. c. 19. & 20. & 2. to. sub. c. 30. Crinitus li 24. c. 12. Theat. verb. *Luxus*, & verb. *Voluptas*, & litt. I. pag. 77. & seqq.

Lamprid. in Heliogab. Petr. Costal. in Pegmat. pag. 1.

*Qui decreta vides muliebribus edita iussis,
Totaque sæmineos per fora stare greges:
Hæc Phoenix quondam posuit monimenta Sacerdos,
Inter conscriptos addita scorta Patres.*

Et non contentus pessimus hic Imperator totam vitam exquisitis luxurijs, delicijs, ac lascivijs deturpasse, etiam in morte, quam pro eis meruit, atque prævidit, ut ea pretiosa, & ad speciem luxuriæ esset, illa instrumenta paraverat, quæ iam, aliud agens, supra recensui. Sed tandem hoc quoque solatio privatus, à Prætorianis in eum conspirantibus, in latrinis inventus, & immerfus, multis pugionibus transfossus, interiit, sic non minus obscenam, & spurcam mortem, quam vitam sortitus, & illud Claudiani, exemplo suo, certissimum reddens:

*Luxuries per dulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus.
Membraque Circeis effeminat acris herbis:
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior ulla.
Interius fucata genas, & amicta dolosis
Illecebris, torvos auro circumlinit hydros,
Illa voluptatum multos intexuit hamos.*

Sup. Embl. 16.

Claudian. de laud. Stilic. lib. 2.

23

A quibus quidem nulli magis, quam Reges & Principes cavere debent, cum hæc vitia magna & excelsa fastigia præcipuè impetere soleant, ita ut merito de ijs Tragicus dixerit:

*Quisquis secundis rebus exultat nimis,
Pluitque luxu semper insolita appetens.
Huic illa magna dura fortuna Comes
Subit libido, non placent suæ dapes.
Non tecta sani moris, aut vilis cibus.
Cur in penates rarius tennes subit
Hæc delicatas eligens pestis domos?
Cur sancta parvis inhabitat in tectis Venus
Mediumque sanos vulgus affectus tenet,
Et se coercent modica? Contra divites,
Regnoque sulti, plura quam fas est petunt?
Quod non potest, vult posse, qui nimium potest.*

Senec. Tragic. in Hippoly. act. 1.

24

Et plus exemplo, quam peccato noceant, nisi omni studio laborerent, omnem luxum ac luxuriam in se cohibere, & Rempublicam suam similibus moribus, ac virtutibus veniuntare, & splendidam facere, potius quam opulentia, ædificijs, alijsque delicijs, quæ pestifero sui abusu, omnium, ut dixi, malorum altrices existunt. Quod egregiè monuit Divus Augustinus, sic inquit: *Perversa, & adversa corda mortalium felices res humanas putant, cum Rectorum splendor attenditur, & laber*

D. Aug. epist. 5.

non attenditur animorum: cum theatrorum moles extruuntur, & effodiuntur fundamenta virtutum: cum gloriosa est effusionis insania, & opera misericordiae deridentur: cum ex his quae divitiis abundant, luxuriantur histriones, & necessaria vitae habent pauperes: Cum Deus, qui doctrinae suae publicis vocibus, contra hoc malum publicum clamat, ab impijs blasphematur.

Tacit. 3. Annal.

Et sane licet Tiberius Imperator, ut Tacitus memorat, ausus non fuerit, sumtuarias leges, quae oblivione, vel contemptu abolitae, securiorem luxum fecerunt, suis edictis renovare, & in pristinam observationem reducere. Satius esse ducens, omittere potius praevaleant & adulta vitia, quam hoc assequi, ut palam fieret, quibus delictis impar esset. Ipse tamen Tacitus statim subiungit, exempla ad hoc validiora esse, quam leges, & sub Vespasiano, quia adstrictum morem observabat, & antiquo ipse cultu victuque utebatur, totum populum in eius obsequium, & emulationem à luxu in vestibus, epulis, & rebus caeteris abstinuisse.

Pacat. in Panegyri.
Theodos.

Et Latinus Pacatus idem de suo Theodosio ita eleganter, & ad rem nostram aptè, recenset, ut pro Commentario nostri Emblematis sufficere posset, tradens qualiter hic Imperator moderatam luxum in omnibus servaverit, & ad sui exemplum omnem Romanum orbem deduxerit, qui perditè nimis ad omnia immoderata (ibi dem miro verborum splendore expressa) transferat, & tandem concludens: *Sic est enim, sic est, exasperat homines imperata correctio: blandissime iubetur exemplo.*

Agell. lib. 11. c. 2.

Sed adhuc, veluti superpondium, Agellium adiicio, qui priscis Romanis omnem lautiolem luxum, & vestitum ornatiorem, vitio versum esse tradit, & hunc excessum *Elegantiam*, eosque qui in his excederent, *Elegantes*, vituperij causa appellatos, licet postea haec voces pro amoeniore ingenio, & locutione usurpatae fuerint.

Burgund. in Mundi lapide Lydio,
cap. 15. ex pag. 59.

Et novissimum Antonium Burgundiam, qui ad luxum & varietatem vestimentorum nostri temporis, tam in viris, quam in foeminis respiciens, eundem eleganter describit, & reprehendit, & infamem gloriam esse probat, in his gloriari, & ab exteris (ut quotidie facimus) nationibus, in Patria nostrae perniciem, & effoeminationem, tot novas, & plerumque indecoras togarum, laciniarum, horacum, foemoralium, & caligarum formas advocare. Quod maxime in foeminarum vestibus dolendum & deplorandum est, quae iam tam manifestis hiatus uberum, & scapularum, carnes prostituunt, ut macelli ianuam censeas, aut certo prostibuli, in hac sola nuditate gloriantes, & hyemis frigora non timentes, cum sic ignem spirent, sic urant acrius, & incautos, dum retibus, tot plicis complicibus implicatis, has partes adornant, velut ex insidijs gravius feriunt. Sed haec his, qui clavum Republicae tenent, iudicanda & emendanda relinquo, qui ignorare non possunt, mutationem habitus morum ruinas trahere, aut iam inclinatos mores sequi, & bene Tacitum admonuisse: *Sexum natura invalidum deserit, & exponi suo luxu cupiditatibus*

Tacit. 3. Annal. vi.
de Carrançã, Patonem & Careagam
in lib. contra los malos trages.

alienis, non licere.

(:)

In gluvies in Regibus vituperabilis.

EMBLEMA XXXVI.

*In ventris spacio cor sibi condidit
Infœlix Asinus, qui mare permeat.
At culpans homines, quos gula deprimit,
Vecordes vocitem nunc sine pectore,
Venter, non animus, si suus imperat.*

COMMENTARIUS.

QVAMVIS quæ superius, de immoderato luxu in omnibus à Regibus excusando, retulimus, nimix quoque edacitatis, & lautarum splendorumque mensarum, dapaliumq; cœnarû, frequens studiû comprehendât. Adhuc tamè, quò magis vitium hoc ab eorum animis arceamus, aliqua in præsentem separatim in eius detestatione addere destinamus, quoniã in eo præcipuè excedere plurimi solent, ita ut vel in proverbium trãsserit, hunc maximè luxum *Regalem* appellare, & *Mensas Regales*, quæ extructissimæ, lautissimæ, aparatissimæque sunt, iuxta illud Virg. l.ij,

*At domus interior Regali splendida luxu
Instruitur.*

Et iterum:

Virg. l. i. *Æneid.*

Idem 6. Æneid.

*Aurea fulcratoris, epuleque ante ora parata,
Regifico luxu.*

Plaut. in Perf.

Vbi noster Cerda plura notavit, & Lambinus, Taubmanus, & alij in illud Plauti: *Basilicè agite Eleutheria, Basilico accipere dictu.*

Cum tamen, qui rectè sentiunt, & se tanto munere dignos reddere volunt, longè magis Regium censere, & habere debeant, sobrietatem ac frugalitatem amplecti, sanctamque illam & elegantem sententiam Socratis sequi, quæ docet: *Edendum esse, ut vivamus, non autem vivendum, ut edamus*, quam exemplo Catonis, & aliorum, Aurelius, Alexander, & Alij commendant.

Aurel. Alex. in discurs. polit. ad vitã Imp. Alex. Severi, pag. 126. & seqq. Alcaff. de ærario, pag. 194.

Hac enim una & eadem ratione, bonæ valetudini ac rei familiari consultitur, libidinis fomes extinguitur, & nedum Reges, verum & cæteri ratione præditi homines, a reliquis animantibus separantur, quæ, ut Sallustius ait, natura prona, atque ventri indulgentia finxit.

Sallust. in princ. Catil.

Regium quippè Diadema, eiusque dignitas & splendor, non in ventre, mensarumvè pompa, ut apud Lampridium dixit olim Alexander Severus, sed in mente stare præstareque debet, & in frugalitate potius, quàm in ingluvie, quæ secundum Festum Pompeium, à Gula nomen accepit, & *Ingluviosos*, nimis edaces appellari fecit. Quos etiam

Lamprid. in Alex. Severo.

Glutos, Gulones, Gumias, Helluones, Epulones, Lurcones, Manducos, Mansutios, Phagones, & similibus alijs nominibus, non tam vocare, quàm infamare Romani Græcique solebant, ut Erasmus tradit in Adagio *Manducus*.

Festus de verbor. sign. hoc in verbo.

Et Alciatus *Curculiones* appellat, quasi vermi, qui frumentum arrodit, quem nos *Gorgoso* dicimus, similes sint, Emblema quoddam in eos effingens, subiectis his, quæ sequuntur carminibus:

Erasm. in Adagijs, pag. nihî 148.

*Curculione Gruis, tumida vir pingitur alvo,
Qui Laron, aut manibus gestat Onocrotalum.
Talis forma fuit Dionysi, & talis Apici.
Et Gula quos celebres delictosa facit.*

Alciat. Embl. 90.

Quam similiter reprehendens novissimus Burgundia, symbolum fecit, quo lautam famem nihil aliud esse, quàm Vermium penum ostendit, & enumeratis exquisitis ientaculorum seu eduliorum formis, quibus hodie culinæ fumant, & Principum ac Potentiorum mensæ instrui solent, in nihil aliud hæc proficere tradit, quàm ut parsimoniz fructus profundantur, & quod stultius est, qui ita saginantur, sibi tremulas manus, lippientes oculos, purulentas gingivas, vacillantes dentes, cretatos pedes, graveolentem spiritum, pectori phthilin, hydroperem ventri, mortem corpori, infernum animæ, immodicis sumptibus ambiant, & comparent, ut è cadavere suo vermes & producant uberioriùs, & lautius educant.

Ant. Burgund. in lapid. Lycio, cap. 11. & 13. & pleni⁹ Senec. epist 95. quem vide.

Nos, & si debitam quidem lautitiem, & munditiem Regias mensas decere fateamur, excessivam tamen crapulam, & in gluviam ab eisdem exulare debere, depicto (ut vides) Assello, marino pisce, suadere conamur, qui, ut Aristoteles, Plinius, & alij tradunt, solus inter reliqua

Arist. de hist. anim. lib. 8. cap. 5. Plin. lib. 17. c. 16. Athenæ. lib. 7. c. 31. latè Gesner, in lib. de piscib. pag. 84. qui aliter sentit.

terrestria, aquatiliavè animantia cor in ventre habere comperitur. Vnde Simon Maiolus, eandem historiã recolens, aptissimè infert, tales esse homines, qui abiectis virtutibus, omne studiũ ventri adhibet.

Maiol. colloq. de piscib. pag. mihi 197.

8 Quod luculentius ante ipsum dixerat Clemens Alexandrinus, dũ post plura, in detestationem nimie, & exquisitã gulositatis exactissimè perorata, illum Paralympomenon locũ expendens, in quo legimus, qualiter David in sua civitate, in medio tabernaculo Sanctam Arcam collocans, facta omnibus, qui eius ditioni parebant lætitia, corã Domino distribuit omnibus copijs Israël, à viro uĩque ad mulierẽ, unicuique tortam panis, & panem subcineritium, & laganum ex laryagine, sic subdit: *Hoc est sufficiens nutrimentum Israeliticum: Gentile uero quod est, superfluum. Qui autem eo utitur, nunquam ut sit sapiens laboraverit, ut quis mentẽ in ventre infoderit, admodũ similis pisci qui onos, hoc est Assellus dicitur, quem quidẽ dicit Aristoteles solum ex omnibus animalibus habere cor in ventre. Hanc Epicharmus Comicus Eutrapelon vocat, hoc est, qui discedit à communi ventris consuetudine. Tales sunt ij homines, qui in ventrem crediderunt. Quorum Deus venter est, & gloria ignominia ipsorum, qui quæ sunt terrena cogitant, eis non bona præxit Apostolus, dicens: Quorum finis est interitus. Quem quidẽ interitũ, de æterna damnatione explicat ibidẽ Gërianus Hervetus, diligẽs Clemẽtis Paraphrastes, & reliqui Patres, qui dictũ Apostoli locũ exponũt.*

Clem. Alex. in Poedagog. c. 1. in fin.

1. Paralyp. 16.

D. Paul. ad Philip: 3. 19.

9 Quibus Ego addo, ad temporalẽ etiam referri posse, cum certũ sit, ut iã sup. cũ Seneca, & Burgundia commonui, ex crapula, & ebrietate, alijsque eiusmodi libinosi corporis voluptatibus, plures morbos, perpetuosque dolores generari solere, ut idem Clemens subnectit, & æquẽ certum quod à Medicis traditur, & à Philippo Cámerariõ, & alijs passim, ac veluti proverbij vice refertur, plures nempe esse, quos in gluvies, ac crapula perimit, quã quos ensis, & inedia.

Camer. 1. subcess. c. 94. & 10. 3. c. 34. Aicaff. de arario; pag 892 Erasm. in Adag. pag. 468.

10 Quod cum illo Ciceronis consentit, dum ait, vitium ventris, & gutturis, non solã atatem minuere, sed etiam auferre, & cum Horatio, qui sic pulchrè in satyris cecinit:

Cicer. in orat. pro M. C. Calio.

*Accipe nunc victus tenuis quæ quantæque secum
Afferat, in primis valeas benè: nam variæ res
Ut noceant homini credas, memor illius esca,
Quæ simplex olim tibi sederit. At simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis.
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita; vides ut pallidus omnis
Cæna desurgat dubia, quin corpus onustum
Hesternis vitijs, animam quoque prægravat unã,
Atque affigit humo diuina particulum auræ.*

Horat. satyr 2. lib. 2. latis. Lug. Cornar. in tract. de vitæ sobr. commod. Less. in higastlic. & Canonher. in Aphorism. 1. 10. pag. 48. & seqq.

11 Nequẽ aliud indicare voluit Anacharlis Scytha, cum stãtuis, atque imaginibus suis inscribi iussit, linguæ, ventri, & pudendis temperandum. Quoniam hæc maximorum malorum causæ esse solent, & homines brutis similes reddere.

Ascaph. ubi sup.

Ovid. 1. Metam.

12
 Que vel sola ratio abstinenciam, & frugalitatem nostram excitare deberet, ne corda ventri (ut noster affellus) subdamus, vel proni, illi inferviamus, quibus Deus os sublime dedit:

----- Cælumque videre
 Insiit, & erectos ad sidera tollere vultus.

D. Ambros. lib. 6.
Hexam. cap. 3.

Vt benè monuit D. Ambrosius, sic inquit: *At tu respice corporis tui formam. & speciem cæsi vigoris assumes: si sola animalia prona pascuntur, cur te in edendo sternis ipse, quem natura non stravisti? Cur eo delectaris, in quo natura iniuria est?* &c. quem legisse videtur Ioachimus Camera-rius, dum in uno ex suis Emblematis, cui titulus, *Nescit gula modum*, sic ait:

Camer. in Embl.
cent. 1.

*Qui plenas lautæque dapes se datur, & ambit,
 Hunc similem brutis, et el superare reor.*

Plin. lib. 26. cap. 8.

Et in idem tendit elegans illa, non minus quàm vera accusatio, qua Plinius ventrem, & in eo etiam nimis ventri, & gulæ deditos, his verbis prosequitur: *Plurimū negotij hominibus a vultu exhibet, cuius causa maior pars mortalium vivit. Aliàs enim cibos non transmittit, aliàs non continet, aliàs non capit, aliàs non coquit. Eoque mores venerunt, ut homo maxime cibo pereat. Pessimū corporis vas, instat, ut creditor, & sapius die appellat. Huius gratia præ ipse avaritia expetitur, huic luxuria cõditur, huic navigatur ad Phasin, huic profundi vada exquiruntur. Nemo vilitatem eius existimat Consumationis facilitate. Ergo numerosissima est circa hanc medicinæ opera.*

Pacat. in Panegy.
ad Theodos.

14
 Quo in loco, quod de navigatione ad Phasin memorat Plinius, ad deno tandem eorum luxuriam, ac prodigalitatem dirigitur, quorum gulæ, ut Pacatus ait, angustus erat Romanus orbis, neque appositas dapes sapore, sed fiantu alimabat, illis demum cibus acqueicēs, quos extremus Oriens, aut potius extra Romanū Colchus Imperium, aut famosa naufragijs maria misissent.

Clem. Alex. ubi
suprà.

15
 Quod Clemens etiam Alexandrinus copiosè prosequitur, & persequitur, inquit: *Atque mihi quiaem venit in mentem eorum morbi misereri: ipsos autem non pudet suas decantare delicias, cumque sunt in freto Siculo, murænas anxio, & sollicito animo perquirentes, & Mæabri anguillas, & qui in Meio sunt brædos, & qui in Scyatho magiles, Pelori conchas, & Abylena Oïrea, nec Manas quæ sunt in Lypara prætermittentes, nec rapum Mantinicum, nec betas quæ sunt apud Asiraïs, & peñines Methymnæis exquirentes, & soleas Atticas, & turdos Daphnios, & Caricas Cælidonias, propter quas insæix Persa cum quingentis mille millibus in Græciam est profectus. Phasidas aves præter à oementes; Attagenas Ægyptias, Medicum pavonem. Hæc condimentis immutantes, ij qui sunt gulæ dediti, obforijs inbiant, quæcunque tellus, & profunda Ponti, immè saque alit latitudo aeris, in gluvies suæ ea comparantes.*

Lucan. 4. Pharf.

In idemque tendunt illa Lucani carmina:

----- O prodiga rerum
 Luxuries: nunquam parvo contenta paratu.

*Et quæstorum terra pelagoque ciborum
Ambitiosa fames, & lauta gloria mensæ, &c.*

Iuvenalis, qui latè per duas ferme satyras in eodem argumento vagatur, & inter alia inquit:

*Interea gustus elementa per omnia querunt,
Nunquam animo pretijs obstantibus, interius si
Attendas, magis illa iuvant; quæ pluris emuntur.
Ah miseri; quos nosse iuvat, quid Phasidis ales
Distet ab hyberna Rhodopes græ: quis magis anser
Extra ferat, cur Tuscus aper generosior Umbro?
Lubrica quæ recubent conchyliæ mollius algæ.*

Et, ut alios præteream, Petronius, qui postquã de mutatione, seu perversione Romani Imperij, ob nimium in rebus omnibus luxum, exactissimè cecinit, ita de Romanorum gula scriptum reliquit;

*Ingeniosa gula est, Siculo scarus æquore mersus,
Ad mensam civis perducitur, inque Lucrinis
Eruta littoribus, vendunt conchyliæ cænas,
Ut renovent per damna famem. Iam Phasidos unda
Orbata est avibus: mutoque in littore tantum
Solæ desertis adspirant frondibus auras.*

Iuven. satyr. i. & 4
& 9.

Petron. in satyr. in
carm. de bello ci-
vit.

17 Quod verò de foeditate consumationis, quarumlibet etiã lautissimarum epularum, subiicit Plinius, idem ipsum est, quod Divus Nazianzenus expressit, eadem, *Honoratum sterces* appellans. Honoratum quidem (ut eius Interpretes explicat) ob summum studium, pretium, & lautitiem, quo ab initio expetuntur, comparantur, & condiuntur; sterces verò, quia ubi fuerint digestæ, in sterces excernuntur.

D. Nazianz. in orat.
de nati. Dom. pag.
mibi 130.

18 Ut vel hinc cognoscere possimus, quid dicendum sentiendumve sit de Dionysijs, Apicijs, Afinijs, Pollionibus, Mœcenatibus, Nomentanis, Galonijs, Ælopijs, Clodijs, Albinis, & similibus alijs, qui in exquisitis cibus quærendis, & absumendis, omnem suæ vitæ curam, & foelicitatem collocabant, divitiarumque omnes suas expendebant. Quorû, & aliorum insignium Gulonum, & Phagonum, copiosum Catalogum Athenæus, Plinius, & alij Scriptores fecerunt:

Ariz. lib. 1. cap. 3.
Plin. lib. 9. cap. 17.
Theat. verb. Gula.
Pontan. in bellar.
2. to. pag. 177. &
seqq.

19 Certè Seneca inter has, quas hi delicias, & voluptates reputabant, non tam vitam beatam consequi, quàm sibi parentare, meritò censuit, & sepulchrales epulas funereaive parare, cum non tam convivari, quàm iusta sibi facere viderentur. Eandemque insaniam in Afinio Celere consulari viro reprehendit Macrobius, quòd nullum unum septem millibus nummum mercatus est, & eo quidem tempore, quo Plinius negat facile nullum repertum, qui duas pondò libras excederet, licèt hodie longè maioris ponderis reperiantur; ut Iuvenalis etiam ostendit, similem excessum in Crispino, & alijs suis in satyris taxans:

Senec. de vit. beat.
cap. 11. & epist. 12.
& 122.

Macrobi. ll. 3. c. 10

Plin. lib. 9. cap. 17.

Iuven. satyr.

----- Mullum sex millibus emir,
Æquantem sanè paribus sestertia libris.

Sueton. in Caio
Iul. Cæsar. c. 38.

Plutarc. in Anton.
Macrobi. lib. 3. Sa-
tur. cap. 17.

Suet. in Ner. c.

Idem ibid. cap. 30.

Sueton. in Vittel.
cap. 13. Dio lib. 65
in princip.

Causin. in Polist.
sym. lib. 3. cap. 56.
pag. 385. ex Olao
Mag. lib. 18. c. 5.

Sabel. lib. 5. Enea.
7. Alex. lib. 5. Gen.
cap. 20.

Lampr. in Heliog.

D. Paul. ad Eph. 5.
18 Aug. Dom. 1. in
Quadrage. serm. 1.
Hier. epist. 22. ad
Eusthoc.

Lucan. lib. 4.

Ovid. de Arte a-
mand. lib. 2.

Sed, ut qui cum Regibus agimus, Regum etiam & Imperatorum e- 20
xemplis uramur; quis Iulij Cæsaris illud convivium non novit, & re-
prehendit, quo, ut Suetonius ait, plus dicitur erogasse, quàm integro
anno totius ætarij Romani reditus pendere potuissent? Quis Antonij
& Cleopatrz luxuriosas pariter, ac prodigas, & ad amulationem lau-
tissimas coenas, in quarum una, margarita illa à Cleopatra uno hau-
sta absorpta est, quæ sine contentione centies sestertium valorem su-
peravit, ut à Plutarcho, Macrobio, & alijs refertur.

Nero quoque Imperator, Suetonio testante, & succensente, epulas 21
è medio die ad mediam noctem protraherat, tanto quidem sumtu &
apparatu, ut cuius & illa fuit vox secundùm eundem Suetonium: *Di-
vitiarum & pecuniarum fructum, non alium repusare, quam profusionem: sor-
didos & deparcos esse, quibus ratio expensarum confaret; præcarios ve-
rèque magnificos, qui abutirentur, & perderent.*

Deteriorque hoc Vittelius, eodem Suetonio, & Dione referenti- 22
bus, totum sui Principatus tempus ebrietati, & comestationibus im-
pendit, idque adeò immodico sumtu, ut si diutius vixisset, mensarum
pretio Romani Imperij opes abliguisset. Maximè cum ea quæ vorave-
rat, statim vomere cõueflet, quo avidius novis se epulis traderet,
(heu coeli terræque puor) in hoc, ut Causinus, ex Olao recenset, ani-
mali quod *Gulo*, dicitur, se finalem faciens, quod voracissimum est, &
ubi corpus nimio cibo, imitatur tympani extensum sentit, angustias, in-
ter petras, vel arbores quatit, ubi se restringens, quod voraverat, ege-
rat, ut statim ad cadavera redeat.

Ælius quoque Severus, Ge. 2, Victorianus, & alij Antiquiores, & 23
Iuniores Cæsares, in hoc perdurissimi, & luxuriosissimi fuisse perhiben-
tur, & omnium in eodem vino, ut & in alijs, pessimus, Heliogabius,
adeò, ut referente Lampridio, vulgo dicitur sit *Apisius*, & miras nova-
que inventiones ad augendas conviviorum expensas excogitaverit,
amaveritque sibi pretia maiora dici earum rerum, quæ mensæ para-
bantur, orexin in convivio hanc esse asserens.

Cû ergo hi, & his similes Reges, & Cæsares, qui se ventri & ab do- 24
mini inanciparunt, ita malè semper apud omnes audierint, satis Pru-
dentes, & Christiani Principes cognoscere possunt, contraria sibi via,
si gloriam humanam, & divinam cupiunt, gradiendum esse, & virtutes,
& bonam mentem, ad quas contendere debent, non in comestationi-
bus, & comotationibus, quæ luxuriæ aliorumque vitiorum, & malo-
rû genitrices sunt, ut D. Paulus, Augustinus, & Hieronymus docent,
sed in parimonia, & frugalitate consistere, quam & Natura nos ad-
monet, quæ, ut Lucanus ait: *Parvo est contenta paratu.*

Et hanc primæ ætatis homines adeò sectabantur, ut glandibus ran- 25
tium, herouique contenti, lætissimam vitam transigerent, eoque melio-
rem, ac sulubriorem, quò frugaliorem, ut Ovidius cecinit, inquit:

Tunc quoque cum Solem nondum prohibebat & imbrem

*Tegula, sed quercus cæta cibumque dabat
Sylva domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes.*

Et rursus in Metamorphosi:

*Contenti cibus nullo cogente creatis,
Arbutos sætus montanaque fraga legebant.
Cornaque, & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Iovis arbore glandes.*

26

Concinit his Petronius, qui Deum hominibus necessaria omnia, si his contenti esse velint, promptè subministrasse, & reliqua ad gulam pertinere, ita elegantissimè protulit:

*Omnia quæ miseras possunt finire querelas
In promptu voluit candidus esse Deus.
Vile olus, & duris hærentia mora rubetis,
Pugnantis stomachi composuere famem.
Flumine vicino stultus sitit, & riget Euro,
Cum calidus tepido consonat igne rogos.
Lex armata sedet circum fera limina nuptæ,
Nil metuit licito fusa puella toro:
Quod satiare potest Divæ natura ministrat,
Quod docet in frenis gloria sine caret.*

27

Quod & apud præcos, & benè moratos Romanos in usu fuisse Valerius Maximus his dignis relatu verbis, memorat, & extollit: *Nam maximis viris prandere, & cœnare in pro patulo, verecundia non erat. Nec sanè ullas epulas habebant, quas populi oculis subiicere, erubescerent. Erant ad eò continentia attentis, ut frequentior apud eos pulti usus, quàm panis esset. Hæc ad humanam mentis astus leniendos cum aliquo usus ratione excogitata, ceterum salubritatem suam industria certissimo, ac fidelissimo munimento tubantur. Bonæque valetudinis eorum, quasi quadam mater erat frugalitas, inimica luxuriosis epulis, & aliena nimia vini abundantia, & ab immoderato Veneris usu aversa.*

28

Eundem quoque morè, eisdem prope rationibus à Christianis omnibus in primitiva Ecclesia observatum, ex Tertulliano, & Minutio Foelice satis apparet. Et licèt in Persarum Regibus splendorum mèsarum luxus in usu fuerit, Cyrus tamè ad eò sobrius fuisse perhibetur, ut iter faciens, cum ab hospite rogaretur, quid in cœnâ apparare deberet? Panem solum responderit, sperare enim se iuxta fontem limpium cœnaturum.

29

Et quod magis mirere, Seneca, licèt valdè dives ac præpotens fuerit, abstinentia, ceu voluntaria quadam paupertate se se munit, ut laborati luxus discrimina vitaret, & magnas inter opes inopiam amans, non contentus docuisse, quòd qui habet aquam & placenram potest cum Iove de foelicitate contendere, ad minima se se redigens, spontè nascentibus, & aqua victitavit. Quod licèt Tacitus tradat, ab eo factum, ne dolis ingruentium pateret, & venenum sibi aliquo-

Idem 1. Metam.

Idem 1. Metam.

Petron. in fragm.

Valer. Max. lib. 2
cap. 5. 5. 5.

Tertull. in Apol.
cap. 36. Minut. In
Octav.

Ammian. Marc. li.
21. Erasim. lib. 5. A-
poph. pag. 698.

Senec. epist. 18. &
110.

Tacit. 15. Annal.

Senec. epist. 108.

nes nec omnia illi propina cum effugeret. Idem tamen serio in quadam ex suis epistolis narrat, Attali Philolopi oratione audita, in vitia, in errores, in mala vitæ perorantis, sibi, certa animi inductione, hanc abstinence legem indixisse, inde ostreis bolentisque in omnem vitam renuntiasse; inde in omnem vitam ut guæro abstinuisse, quoniã optimus odor in corpore, est nullus. Inde vino stomachũ caruisse, inde in omnem vitam balneum fugisse. Decoquere corpus, atque exinanire sudoribus; inutile simul del. carumque credidisse.

Inter epist. Mund. Procerædit. Venet. pag. 215.

Platonis quoque elegans aliã circumfertur epistola, ad propinquos Dionysij Sicilia Tyranni, qua Syracularum mensarum luxuriam, & lautitiam, quæ à multis beata ferebatur, nullo modo sibi placuisse inquit: *Nec bis quem in die saturũ fieri*. Qui & pro miraculo suis Græcis hoc arnitiavit, ut ex Plutarcho Lorchus scribit, & alijs relatis Marcicus Patricius, & Camerarius, pluribus simul ostendentes, nullam voraginẽ, nullum barathrum esse, quod magis absorbeat, magis præcipite rem, quam gula, quæ quò melius prandet, melius cœnare fudet: nulla que divitias tam amplas, nullam supellectilem tam præclaratã, nullas opes tam magnas, quæ parvo tẽpore in ventrẽ nõ demergantur.

Lorch. de instit. Princ. pag. 237.

Patric. de Rep. lib. 5. tit. 8. Camerarius. cent. 2. c. 30. pag. 183.

Quo circa videre debent Principes, illique cum primis, qui Christo nomen dederunt, quanta cura & diligentia hac in parte debeant sobrietatem, & modestiam amplecti, quæ sibi, vel ab Ethnicis, tantopere commendatur, & firmiori Syracidis testimonio, quo inquit: *Væ tibi terra cuius Rex puer est, & cuius Principes mane comsunt. Beata terra cuius Rex nobilis est, & cuius Principes vesuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.*

Eccles. 10. 16. 17.

Quem locum in vim legis successoribus suis reliquit Rex noster Alfonso X. sic inquit: *En tiempo conveniente debe el Rei comer, è beber, cada que lo pudieffe fazer, assi que non sea temprano, nin tarde. E otrossi, que non coma sinon quando ovieff sabor, è de tales cosas, quel tengan recio, è sano, è non embarguen el entendimiento. E esto, que ge lo den bien adobado, è apuestamente: ca segun dixeron los Sabios, el comer fue puestõ para vivir, è non el vivir para el comer. E aun dixeron, que una de las noblezas que el Rei debe haber en si, es, de gobernar se bien, è apuestamente, è à su pro. E esto dixo el Rei Salomon: Bienaventurada es la tierra que ha noble Rei por Señor, è los Mayorales della comen en las sazões que deben, mas por mantenimiento de sus cuerpos, que por otra sobezania. E de los que contra esto fazen, dixo: Ai de la tierra de que el Rei es niõ, è los Mayorales della comen de mañana. E semejança de niõ preso, porque los niõs mas codician comer, que otra cosa, &c.*

L. 2. tit. 5. par. 2.

Cui legi simile est monitum, quod & antè ipsam Rex Castellæ Sántius Crassus filio suo dedisse legitur, in quodam libro antiquo, cuius verba refert, & meritò laudat Doctus Noster pariter, ac Religiosus Eusebius Norimbergicus, se in hunc modum habentia: *Para miente à todas aquellas cosas que son malas è feas, è lixofas, è dañosas para la carne; è fallaras q̃ todas son malas para el alma. Mala costumbre para el cuerpo es comer, è beber lixofamente, è mas de lo q̃ debes; ca assi como esto es malo para el cuerpo, bien assi es malo pecado para el alma, &c.*

Erseb. in Theo politic. pag. 559.

34 Et sane, ut tandem finiam, semper oportebit, ut Princeps, qui sibi, & suis iuste ac prudenter dominari voluerit, in se & in illis eiusmodi arummosos gulae excessus summo studio compescere curet, & ad salutare illud D. Augustini documentum animum advertat: *Carnis ita habenda est cura, ut ne ferociat. Semper, atque semper caro nostra subiecta sit anima, & sicut ancilla famuletur dominae suae. Ne praebeamus vires illicitas corpori nostro, ne committat bellum adversus spiritum nostrum; sed semper sit subiecta caro, ut obtemperet iussis spiritus sui, neque in crassari permittamus ancillam, ne contempnat dominam suam. Recte enim Prudentius:*

D. Aug. de salut. docum. cap. 25.

*Parcis victibus expedita corda,
Infusum melius Deum receperant.
Hoc pabulus animae est, saporque verus.*

Prudent. in hymn. post Cibum,

35 Quod etiam potentissimum praestantissimumque remedium esse, ad vulgi seditiones comprimendas, Heraclitus Philosophus nobili illo apophthegmate docuit, quod ab Erasmo, & alijs refertur. Quamdam enim exorta, rogatus, ut apud populum sententiam diceret, quo pacto civitas redigi posset in concordiam, concenno suggesto, poposcit calicem aquae frigidae, & paululum farinae insperxit, mox de Glechone admiscuit, id est vel pulegij sylvestris, vel leguminis genus. Dein epoto calice discessit, nec verbum addidit. Hoc pacto innuens, ita demum civitatem carituram seditionibus, si repudiatis delicijs, parvo contenti esse assuescerent. In quo Heraclitus suo respondit nomini, nam *S. botinus* dictus est, id est *Tenebriofus*. Cui compar Epictetus Cynicae Sectae Philosophus, ut post Agellium, & alios, Erasmus recenset, universa Philosophorum dogmata, quae ad humanae vitae pertineant felicitatem, quaeque tot voluminibus vix caeteri explicant, duobus verbis absolute complexus est, quae iam proverbij vice celebratur. *SVSTINE, & ABSTINE*. Quorum altero monemur, ut adversa fortiter toleremus: Altero, ut ab his, de quibus loquimur, superfluis eduljijs, & condimentis, & à reliquis illicitis voluptatibus tempuremus.

Erasm. lib. 8. Apoph. tangit Alciat. Embl. 16. & ibi Brocens. & Minocs.

Agell. lib. 17. c. 19. Eras. in Adag. pag. 748.

(***)

Vinolentia Principibus fugienda.

EMBLEMA XXXVII.

*Quem pugnata colit, semen Iovis, India Bacchum,
En raptum Lynces, signa timoris, agunt,
Spernite, quos magnos finxit natura, Lyæum,
Spernite, qui brutis ducitur, atque metu.*

COMMENTARIUS.

Plin. lib. 14. cap. 22
D. Basil. in orat. de
ebrietat. Clem. A-
lex. lib. 2. Poëdag.
c. 1. Max. Tyrius
serm. de ebriet. Ca-
mer. 1. to. subces.
c. 93. & 94. Tiraq.
de pœn. tēp. caus.
& plures alij apud
Me 1. to. li. 1. cap.
24. ex n. 69. Canō-
her. in Aphor. 1.
tom. pag. 785.

QVAMVIS ciborum frugalitas, quam Regibus alijs-
que Principibus tantopere commendavimus, potus
quoque immoderati detestationem in se continet,
adhuc tamen è re esse arbitror, speciatim aliqua de
hoc vitio in presenti subiectere, quod superiore qui-
dem gravius, & celsis fastigijs foedus, & indignius
existimamus. Et omittis pluribus, que de ebrietate, & ebrietatis dam-
nis, Plinius, D. Basilus, Clemens Alexandrinus, novissimus Came-
rarius, & plurimi alij copiosè a Tiraqueilo, Canonherio, & à Me ali-
bi relati, dixerunt, sola certè nostri huius Emblematis effigies ad eam
dissuadendam sufficere posset.

In qua Bacchum vides, vini auctorem sive repperitorem ab Ethnicis
reputatum, & secundùm Eustathium, & Rhodiginum, ab incondito
ululatu sic dictum, quo furentes Bacchæ, sive Menades, eius pedisse-
quæ, personabant, qui thyrsum gestans, & pampinis redimitus, curru
à Lynceibus agitur, animalibus suapte natura præceteris timidissimis,

Eustat. apud Rho-
dig. lib. 7. cap. 15.
col. 303.

laborem fugitantibus, voluptatem appetentibus, prorsusque molli-
bus, & ignavis.

3 Quo veteres, ut Carolus Paschalis ait, significare voluerunt, ni-
mio vino epoto, homines naturalem suam ferociam ac versutiam a-
mittere, pavidos, ac meticulosos reddi, & in similes belluas, igna vum
atque inerme germen, degenerare. Quos infania proximo intervallo
sequitur, simul & corpus enervans, & animi viribus illudens.

Paschal. in lib. de
virtut. & vitijs, c.
de ebriet.

4 Quæ sanæ ratio in Lyncibus Bacchi currui iungendis, congruentior
mihi videtur alia Georgij Kech, qui tradit Lynces, & Tygres Bacchi
currum trahere fingi, quia ex omnibus animalibus, hæc tantum ubas
comedant; & alia Natalis Comitis, qui addit, à Pardis quoque & Pã-
theris eundem currum agi solere, & ex harum ferarum ingenio & im-
manitate denotatum fuisse, vinum immodicè bibentibus, ipsarum na-
turam imprimere, eosque furiosos efficere.

Georg. Kech in
Mythol. fab. c. 10.

Natal. in Mythol.
li. 5. c. 13. pag. 507.

5 Nam etsi non ignorem ab Aristotele, & alijs tradi solere, vinum,
iocundos, audaces, furiosos, feroces, atque insanos homines reddere,
instar atræ bilis, eaque propter, ipsum Bacchum cornutum pingi, &
appellari, à multis solitum fuisse, & à Tygris & Pantheris comitari
circumque agi, frequentior tamen Lyncum pictura fuit, ut Ovidius
ostendit, dum inquit:

Arist. in hist. nat.
Horat. lib. 2. od. 19
ubi latè Torrent.
& Cabot. & pleni⁹
ex Giral. & alijs Ca-
merar. d. c. 93. per
tot.

----- Tu bi iugum pictis insignia franis
Colla premis Lyncum, Bacchæ satyrique sequuntur.
Quique senex serula titubantes ebrius artus
Sustinet, &c.

Ovid. 4. Metam.

Et iterum:

*Ipse racemiferis frontem circumdatus uvis
Pampineis agit at velitam frondibus hastam
Quem circa Tygres, simulachraque inania Lyncum
Pictarumque iacent serà corpora Pantherarum.*

Idem lib. 3.

6 Et adhuc tamen certius est, per nimium vini haustum corpus animu-
que languescere, hebetari, & debilitari. Vnde & *Temetum* dictum es-
se vinum aliqui aiunt, quod nimirum mentem tentet ac labefactet, &
denique membra. Quò respexit Virgilius, inquit:

Rob. Stephen. Ca-
lep. & Fungcr. hoc
verbo.

Tentatur a pedes solum videtur a que lingua.

Virgil. 2. Georg.

Et alibi:

*Vt Venus enervat vires, sic copia Bacchi.
Et tentat gressus, debilitat que pedes.*

Idem in carn. de
vino & venere.

Et Seneca Tragicus dum ait:

*Nonne rubescit Bacchus effusos tener
Sparsisse crines, nec manu molli leuem
Vibrasse thyrsus, cum parum sorti gradu
Auro decor syrma barbaricum trahit.*

Senec. in Hercul.
furente.

7 Quibus assentit Eobanus Hessus in pulchro suo carmine de ebrie-
tate, sic inquit:

*Turpe malum, quo non aliud damnosius ullum,
Debitate manet, viresque extirpat eundo.
Parva metu primo, mox se se attollit in artus,
Ingreditur que caput, sensusque obnubilat omnes.*

Eccles. 31. vers. 39.
40.

Tyrus ferm. de
ebriet.

Paschal. supra.

Laguna sup. Diof-
cor. c. 119. fol. 450

Moura de incanta-
tione, sect. 1. cap. 1
n. 14 & sect. 2. c. 2.
n. 13. Ant Perez in
Laurea Salmant.
cert. 7. expof.
cap. 1. n. 21.

D. Paul. ad Ephes.
3. 18.

Partius de Reg.
inst. tit. 26.

Plutar. in vit. Alex.

Q. Curt. lib. 8. c. 3.

August. ad sacras
Virgin.

Et apertius idem docet Ecclesiasticus his verbis: *Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & rinas multas facit. Amaritudo anime vinum multum potatum. Ebrietatis animositas, impudentis offensio, minoram virtutem, & faciens ulnera.* Et D. Basilius apud Maximum Tyrium, qui interrogatus quid esset ebrietas? Respondit: *Ebrietas est demon sponte admissus in animos per voluntatem, mater malicia, impugnatio virtutis, & fortis timidum facit.*

Quod non est mirum si in hominibus accidat, cum Paschalis referat, simios etiam, nimio vini haustu, versutiam, & Elephantes robur amittere, & Laguna, Tauros ferocissimos, eo inebriatos, ita mansuetos reddi, ut vel à pueris, & virgunculis se tractari, alligari, & quò velint, duci permittant, & in hunc modum in multis Hispaniæ partibus ad Ecclesiam in D. Marci vespere duci solere.

Prout & hodie frequentius usurpatur in oppido de las Brozas, ubi tamen multi, non vini virtutem, sed vim divinam, in eiusdem Sancti honorem, agnoscunt, sub cuius vocatione Taurus venire iubetur. Mihi que fidem fecit vir quidam gravissimus, Regiusque Consiliarius, qui huic spectaculo nuper interfuit, absque ulla vini propinatione, aliove furo, vocatum Taurum, vocationi paruisse, & relicto aliorum grege, & pastus uberrimo pabulo, Vesperis, & Missæ, solemnique processioni, quæ ibidem in D. Marci honorem peragitur, mansuetissimum interfuisse. Quod tamen, quia superstitionem redolet, & miraculum neutiquam necessarium requirit, docti alij & pij viri in posterum abolendum censent, & ita per Pontificium diploma Clementis VII. F. R. ad instantiam Episcopi Civitatis, decretum fuisse commemorant, quamvis adhuc dicti populi accolæ in more veteri perseverent.

Videant ergo Reges, qui præcipuè ex animi & corporis fortitudine gloriari commendarique solent, & debent, quam sit indignum, radiata capita Baccho submittere, vinoque inebriari, in quo non solum est luxuria, ut Apostolus dixit, sed timiditas, & ignavia, viriumque mentis, & corporis enervatio, & ut bene addit Franciscus Patrius, Regiarum omnium virtutum obscuratio, quantumvis ille maxime sint, ut in Magno illo Alexandro corrigisse narrat Plutarchus, addens, quam perditè infami huic vitio deditus fuerit, & noranda certamina, ac premia, quæ suis in coenis plus potantibus indicebat. In quarum una ipse idem, charissimum sibi ac fidelissimum Clitum inter pocula transfodit, & postea sobrius factus, facinorè, quod patraverat, intellecto, præ dolore (ut latè & eleganter Quintus Curtius enarrat) se ipsum occidere voluit.

Et tandem vino suffocatus interiit. Vnde de eo dixit Augustinus: *Innumerabiles quidem iugum dominationis diu recusantes, violentia in*

alienum redegit arbitrium. Alexander omnium victor, a vino victus est. Et ante eum Seneca: Alexandrum, qui tot itinera, tot praelia, tot byems, per quae victa temporum ac locorum difficultate, transferat, tot flumina ex ignoto cadentia, atque maria tutam dimiserunt, intemperantia bibendi, & ille Herculaneus ac faeculis Scyphus summersit. Quasi diceret: Et quae avia passado tantos rios, & tantos mares, se vino a abogar en una taza de vino.

Senec. epist. 28.

13 Idem vitium Mithridatem Ponticum obscuravit. Idem Antonium Triumvirum, qui ad vomitum usque in conspectu Quiritum bibebat. Vittellium, qui ad perdenda vina natus dicebatur; Maximum qui saepe uno die totam amphoram vini bibisse memoratur. Bonosum, qui tantum mingeat, quantum bibebat, qui cum laqueo gulam sibi fregisset, penderetque, non hominem, sed amphoram pendere dicebant. Dionysium Iuniorum Siciliae Tyrannum, qui nonaginta dies continuos bibere poterat.

De hoc vomitum Ant. vide omnino Cicer. orat. in Ant. Triumv.

14 Et relictis his, & similibus alijs Imperij, imò & naturae, opprobrijs, insignibusque Biberonibus, de quibus Alexander ab Alexandro, Bruno Seydelius, Philippus Camerarius, & multi alij multa dixerunt, Tiberius Imperator, ut a Tacito, & alijs prudentiae titulo commendatus; adeo vino deditus fuit, ut Suetonio in eius vita testante, in castris, tyro etiam propter nimiam eius aviditatem, pro Tiberis, Biberius, pro Claudius, Calidus, pro Nero, Mero, vocatus fuerit.

Alex. lib. 6. cap. 20. Bruno lib. 3. de ebriet. Camer. i. to. pag. 444.

Suet. in Tib. c. 42.

15 Et quod magis mirere, Trajanus, quem bonorum, imò & Sanctorum Imperatorum typum, Plinius Iunior, & alij passim facere voluit, eo etiam nomine male audire, ut Dio, & Spartianus commemorant, quod se nimio vino in gurgaret, indeque utriusque Veneri, alijsque vitijs indulgeret, quae laetus eidem Hieronymus Cardanus exprobat, licet eum ab ebrietate Lipius exculare conetur inquit, ad diluendas curas, id ab eo, ut & ab alijs magnis viris, de quibus Seneca scribit, iustissimè factum, & ex Eutropio addens, quod hoc vitium, quo, ut & pater eius adoptivus Nerva, tangebatur, prudentia molli-verat, curari vetans iussa post longiores epulas.

Dio in Traj. Spart. in Had.

Cardan. in Apologia pro Nerone.

Lips. in nor. ad Paneg. Plin. pag. nihil 97.

Senec. de Tranq. vit. cap. ult.

16 Placitum Commodi, sive Incommodi, Romani etiam Imperatoris, in hoc, ut & in alijs vitijs, excessus, ab scribendo refugit manus, ut bene Baptistia Fulgus animadvertit, inter alia recensens, quod cum nimia crapula, nimioque coitu, gulum omnem amisisset, ad id furoris devenit, ut humanum stercus cibis immiseret, eosque irrideret, qui eam mixturam abhorrent. Irrisorum duos, nudos, synapi torum perfusos corpus, immensam in patinis ferr: iussit, quos statim muneribus locupletavit. Iulianum quoque urbis Praefectum, multis spectantibus, nudum saltare coegit, omnes, ut ipse erat, amentes haberi cupiens.

Fulgos. lib. 9. c. 1. fol. 310. & 311. ex Herod. & Lamp. in vita Commod.

17 Nec solum Romanos Imperatores hac peste infecit, nam & Graecorum plures tenuisse legimus. Inter quos de Zenone tradit Nicephorus, quod flagitiosissimus fuit, & cum ex ebrietate sensum omnem amisisset, in tumulum coniectus fuit, & postquam per sobrietatem ad seipsum redijt, in ipso monumento exclamavit, vitam se solum, non etiam Imperium petere, paratumque esse cuius, iure iurando inter-

Niceph. lib. 18. cap. 24.

ponito, eo cedere. Neminum tamen illum, illa dicentem, miseratum fuisse, propterea quod coniux Ariadna id prohibuisset, quæ cum valde odio habebat.

De Germanis plura dicere possem, cum hoc vitium sit veluti illi nationi cognatum; sed solum Venceslaum Imperatorem in medium producam, qui, ut Aeneas Silvius, & Camerarius narrant, vini tam avidus fuit, ut tamen Bohemiam, Hungariam, adeoque Italiam vina haberet generosissima, Fultembergensis tamen vini Rhenani aliquot cados a celebri civitate Germaniam Norimbergensi efflagitavit, quam etiam hac propter a fide, & iuramento, quo sibi devincta erat, abiolvit. Crebroque sermone usurpare solebat, si se diripiendis Italiam urbibus fors presentem dedisset, cæterarum rerum prædæ militibus impartiturum, vini tantum apud se spolijs reservatis.

Neque est prætereundum, quod de Huldrico de Nova inter Bohemiam proceres facile Principe, idem Aeneas tradit, qui liberos suos quam primum ab lactatos noverat, ad usum vini fortioris exercebat, eam huius facti rationem reddens, ut liberi sui cum adoleverint, amareque vina cœperint, securi, quantum voluissent, bibere possent, neque vino caperentur.

Et de alio Henrico Goricie Conite, qui filijs suis antequam pueritiam excederent, etiam reluctans; vinum ingererat; illudque evomentibus prolem suam esse negabat, sic eos ad vini haustum explorans, sicut aquila pulos ad Solis radios:

Vel quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

Cum ergo adeo damnosum ac probrosum in omnibus, sed præcipue in Regibus, hoc vitium ebrietatis existat, merito in Proverbijs Salomon dixit: *Noli Regibus, o Samuel, noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas, & ne forte bibant, & obliviscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis*: & in Ecclesiastico, misera iudicatur terra, cuius Principes mane comedunt, & bibunt; ut beata est contrario illa, ubi hoc suo tempore faciunt, & ad reficiendum, non ad luxuriandum. Et hanc ob causam Solon legem tulisse fertur apud Laertium, ut ebrius Magistratus occideretur.

Et Aegyptijs, referente Alexandro, omnis temulentia in Regibus capitalis fuit, certa eis ad bibendum designata mensura. Et hoc erat adeo observatum, ut cuilibet privato liceret Regem occidere ob hoc crimen, & qui id faceret, in honore erat. Quod & apud Persas obtinuit, ut Athenæus prodit, nisi quod hi, semel in anno, ut se inebriare possent, suis Regibus permittebant.

Et alijs relictis, apud nos Hispanos, ita per legem patriam Alfonsi X. Regibus commendatur, ut in hac sola, ea omnia, quæ supra retulimus, veluti in compendium redigi videantur, ita enim se habet: *Eúci beber, dezimos, que es una de las cosas del mundo, de que el Rei se debe mucho guardar, porque esto non se debe fazer, sinon en las sazones que fuere menester al cuerpo, è aun entonces muy mesuradamente. Ca mucho, seria cosa sin razon, que aquel à quien Dios dio poder sobre todos los omes que son en su señorío, que draxe al vino apoderar de si. Ca el beber, que es sobejano, sa*

Aeneas Sylv. in notis ad Panorm. lib. 2, cap. 17.

Idem Aen. Silvius ubi sup. lib. 1. c. 41

Claudian. Proverb. 31. 4. & 5

Eccles. 10. 17. vide Scomborn. lib. 2. cap. 17. in princ.

Laert. in Solone.

Alex. ab Alex. & eius Addit. Tiraq. lib 3. cap. 11. pag. 336. Strabo lib. 15.

Athenæ. lib. 10. cap. 11.

L. 2. tit. 5. par. 2.

18

19

20

21

22

23

ca al ome de las cosas que le conviene, è fazele fazer las que son desaguasadas. E por esta razon usaban los Antiguos, que non diessen vino à los Reyes fasta que fuesen de edad; è aun entonce mesuradamente, è templado. E esto fazian porque el vino ha gran poder, è es cosa que obra contra toda bondad. Ca èl haze à los ome desconocer à Dios, è à si mismos, è descobrir las poridades, è mudar los juizios, è cambiar los pleitos, è sacarlos de justicia, è de derecho. E aun sin todo esto, enflaquece el cuerpo del ome, è menguale el sesso, è fazela caer en muchas enfermedades, è morir mas adna que debia. Onde los Reyes que esto non catassen, darlesye Dios en este mundo por pena muchas enfermedades, è pesares, è en el otro fazerlesye como aquellos que toman vida de bestias, è dexan la de los ome.

24 Quæ omnia satis etiam ex Platonis comprobantur doctrina, qui sub Custodis nomine, ut sæpè solet, de supremo Principe loquens, ita habet: *Ab ebrietate itaque omnibus vitimus abstinentiam: scilicet tamen cuiusvis, tum maxime Casto non conceditur, ut ebrietate gravatus, ubi terrarum sit nesciat. Nempe ridiculum esset, Custode inuigere custodem. De his vero quid dicemus? Atbrietate quidem hi viri sunt, & maxime quidem certaminis. Ergo dedecet ebrietas hos bellicosos Atbrietas, quos veiat canes in somnes esse oportet, & acutissime videre, atque audire.*

Plato de Republ. Dial. 3.

25 Neque id idem latuit Basil. uni Imperatorem, dum inter capita quædam exhortatoria, quæ Leoni filio dictavit, de luxu & ebrietate, sic scribit: *Refuge comestiones, in quibus indugetur poculis, ebrietas enim inimica est prudentiæ. Vbi enim mens à vino opprimitur, idem contigit Principi, quod imperitis aurigis, qui cum regere currum nesciant, & se ac suos equos suos, atque illos circum agunt, & spectatoribus magnos risus excitant, ac denique in precipitia feruntur.*

Basil. Imp. in exhort. ad filiū, c. 25. quæ extat in 5. to. Bibliot. SS. PP.

26 Quibus non obstabit si dixeris, multos de Vini laudibus, & utilitatibus multa dixisse, quos in unum Petrus Andreas Canonherius, & Prosper Rendela novissimè contrahunt. Inter quas Anacreon, illud ad sopiendas ærumnas valdè conduce: e inquit, quem & Horatius sequitur, inquiens:

Canonh. de vino, & vini virtut. Rēdel. de vindem. & vino.

*Siccis omnia nam dura Deus proposuit, neque
Mortales aliter diffugiunt sollicitudines.*

Horat. lib. 1. carm. od. 18.

Et alibi, addens, ad excitandum ingenium, & scribenda carmina multum prodesse, &

Idem lib. 1. epist. ad Mecænat.

*Nulla placere diu, nec vivere carmina posse,
Quæ scribuntur aquæ potoribus.*

Quod etiam de se Martialis profiteretur, dum dixit:

*Possum nil ego sobrius; bibenti
Succurrent mihi quindecim Poetæ.*

Martial. lib. 11. epigr. 7.

Et sequi videtur Alciatus in illo Emblemate, quò, ut ostendat vino prudentiam augeri, Bacchum Palladi iungit, eodemque patre genitos fuisse perpendit, & his carminibus utitur:

Alciat. Embl. 23.

Hæc Bacchus Pater, & Pallas communiter ambo

*Templa tenent, soboles utraque vera lovis.
Hæc caput, ille femur solvit: Huic usus olivi
Debitus, invenit primus at ille merum.
Iunguntur merito: quod si qui abstemius odit
Vina, Deæ nullum sentiet auxilium.*

Hadrian. Iuri. Em-
blem. 34.

Cuius hærens vestigijs Hadrianus Iunius, aliud de eodem Baccho 28
alato formavit, cum lemmate, *Vinum ingenij fomes; & his versibus:*

*Vviserum Bromium, volucrem, sed præpete penna,
Quid tacitæ posuistis Amycle;
Tollit humo ingenium Bacchus, mentem erigit altam;
Pegaseaque velut vehit ala.*

Eccles. 31. 15. 16.
17.

Etenim licet hæc vera esse posse concedamus, intelligenda planè 29
sunt, de mero moderatè temperatèque sumto, quodque ingemū ex-
hilaret, non obnubilet, & mentis animique vigorè acuat, potius quam
cerat, & obruat. Qui potandi modus etiam ab Ecclesiastico permitti-
tur, & laudatur, quatenus inquit: *Vinum in iucunditatem creatum est, &*
non in ebrietatem ab initio. Exultatio anima, & corporis vinum modera-
tè potatum. Sanitas est anima & corporis sobrius potus. Et idem docet

D. Paul. ad Tim. 1.
5.

D. Paulus, dum Timothæo consulit, ut moderato vino utatur propter
stomachum, & lex Particæ, quam supra retulimus, quæ solùm, etiam
Regibus, ebrium, & superfluum potum prohibet, non sobrium, & mè-
suratum. In quo etiam comprobando, & defendendo, latè expaciatur
Clemens Alexandrinus, & in eius notis Gentianus Herverus, & Di-
vus etiam Augustinus, Manem reprehendens, qui in totum (ut postea
Muselmanus, sive Mahoma) à vino abstinendum dicebat, & illud, ut
fel draconis calumniabatur. Plutarchus quoque, & plures alij à Ca-
merario relati, modicam crapulam laudant.

Clem. Alex. lib. 2.
Pædagog. cap. 3.

D. Aug. in lib. de
Hæres.

Plutar. in sympo-
Camer. 3. to pag.
441.

Laert. lib. 1. cap. 9.

Et Anacharis apud Laertium, eidem hærens sententiæ, rectè dice- 30
bat, vitem ferre tres brotos, primum voluptatis, alterum ebrietatis,
tertium molestiæ. Quod dictum Apuleius celebre vocat, & sic expli-
cat: *Prima Cratera ad Sitim pertinet; Secunda ad Hilaritatem; Tertia ad*
Voluptatem; Quarta ad Insaniam.

Apulei. 4. Florid.

Cap. quãdo 9 dist.
44. gloil. in cap. 1.
de homic. verb. Tè
peritè, & in dict. l.
Part. verb. *Mejura*
da mente.

Vnde fortè decreta Canonica profluxerunt, quæ Episcopis, alijs- 31
quæ Presbyteris, ter tantùm in refectioem, inter prandendum, vel
cœnandum, bibere iubent. Quod licet non præceptivè intelligendū
sit, atque adeò ad mortale peccatum non obliget, iuxta ea, quæ Ab-
bas, & Alij notant, satis tamen indicat, quanta in Sacerdotibus so-
brietas requiritur: quibus lex Levitici omninò vinum bibere prohi-
bebat. Cuius eam rationem ibidem reddidit Caietan. *Vt in Sacerdote*
ad suum officium exercendum daretur bona dispositio.

Abb. in cap. crapu-
la, n. 2. de vita, &
hon. Cler. Gutier.
lib. 2. Canonh. c. 4.
n. 53. Acuña d. c.
quando, n. 3.

Neque ab his dissentit Horatius; nam licet in locis suprâ rela- 32
tis, & in alijs, multum Baccho deferre videatur, in alio tamen ijs,
qui gratijs sacrificant, tres tantùm cyathos haurire permittit, quam-
vis Musarum cultoribus, host est Poëtis, novenum concedat sic di-
cens:

*Qui Musas amat impares,
Ternas ter Cyathos attonitus petet
Vates. Tres prohibet supra,
Rixarum metuens, tangere gratia.*

Horat. ll. 3. carn.
od. 19.

33 Et alibi aperte faterur, immoderatam crapulam ad omnia omnibus noxiam esse, & plurimis damnis occasionem præstare, sic in-
quiens:

*Nequis modici transfiliat muncra Liberi,
Centauræ monet cum Laphitis rixa super mero
Debellata; Monet Sithonijs non lenis E vius;
Cum fas atque nefas exiguo sine libidinum
Discernunt a vidi.*

Idem Horat lib. 1.
carn. od. 18.

34 Quinimo & a Poëtis, cæterisque scientiarum professoribus, prudentiavè amatoribus, parcè sumèdum, ille idem Alciatus, cuius supra Emblemata in contrarium adduxi, in sequentibus explicat, Olivam, Minervæ arborem, utarum racemis implicitam, pingens, & ita lo-
quens:

Alciat. Embl. 24.

*Quid me vexatis rami? Sum Palladis arbor
Auferte hinc botros, Virgo fugit Bromium.*

35 Etrursus, statuum Bacchi imberbis, nudi, cornu, fistulaque ac tym-
pano concinentis, eius mysteria dialogico elegantissimo explicat, qui lectu dig-
nissimus est, inter alia eandem temperationem his car-
minibus probans:

Idem Alciat. Emb.
25.

*Hoc daceo, nostro quod abusus munere, sumit
Cornua, & insanus mollia sinistra quatit.
Hinc sapit hic, liquidis, qui nos benè diluit undis:
Qui non ardenti torret ab igne iccur.
Stes intra heminas. nam qui procedere tendit
Vltra, alacer, sed mox ebrius inde furit.*

36 Alter quoque recentior Emblematarius, Alciatum, & Iunium se-
quutus, Bacchum alatum, alato etiam Pegaso iunctum depingit, ut sic
ostendat, vinum ingenium acuerè; sed hoc cum temperatione, de qua
loquimur, intelligendum, hoc carmine ostendit:

Schoonhov. Emb.
19.

*Pegasus & Bacchus tabula iunguntur in una,
Huic latus, huic sacrum circumit ala caput:
Mens humana calens modico perfusa lico,
Surgit, & ignarvam deserit ales humum.*

37 Quin ipse quoque Iunius, idem ipsum satis aprè sub Emblemate
Vpupæ, quæ ebrietatem cavens, adianti ramo se munit, his verbis cõ-
monefecit:

Iunius Embl. 15.

*Pampineis cristatus Epops, vide, ut eger ab u-vis,
Munit adianti se virente ramulo,*

*Se Sophia monitis mens, serua affectibus, armat:
Temctique vires frangit abstinentia.*

Idem Iunius cent.
3. prov. 1.

Et iterum in Adagijs, ex Polemone tradit, tantum ab esse quod 38
vina Musis, & Sapientiae conducant, quod potius Athenienses sobria,
sive abstemia omnino sacra, Memoriae, Musis, Nymphisque (quae Sa-
cro sancta illis erant nomina) offerenda esse putaverint, nullo vini usus
siccus meraciore potu memoriam obnubilari, ingenij aciem obtun-
di, virginitatis secreta tentari, demonstratione symbolica osten-
dentes.

Costal. in Pegm. 1.

Qua similiter utens Petrus Costalius, Bacchum inter Iudices se- 39
dentem effigians, nimium errandi periculum, in eo valde obsecsis,
sic explicat:

*Bacche Pater, Iudex, Apiana insignis in urva
Patritios inter dinumerate senes:
Disce coronatis modicè craterilus uti,
Non est in multo mens bene docta mero.*

Propert. lib. 3. eleg.
4

Et Propertius, insignis quidem ipse Poeta, & inter Elegiacos Co- 40
riphæus, non solum non iuvari Mulam Lyæo, sed imò illo hebetari,
satis ostendit, dum inquit:

Me iuvat, & multo mentem vincire Lyæo.

Quod, ut eius Commentator advertit, perinde valet, ac dicere, indul-
gere genio, & nonnunquam ad ebrietatem, usque pervenire, quod
ubi fit, mens vincitur mero, quo tanquam vinculo impedita, nequit sa-
tis officium suum facere; unde & in proverbium abiit apud Plinium,
Plin. lib. 23. cap. 1. *Vino Sapientiam obumbrari.* Impedit enim curam vigoremque animi,
Erasm. in Adagijs, pag. 458. ad procinctum tendentibus, & alia plura damna, & incommoda ge-
nerat, cuæ supra retulimus, & idem ipse Propertius alibi indicat, latè
Idè lib. 2. eleg. 33. in vinum, vini que inventorem invchens, sic inquitens:

*Ab pereat quicumque primus meracas reperit urvas;
Corruptique bonas neclare primus aquas, &c.*

Nicol. Rüd. in
Epigram.

Cui Recentior alter Poeta coccinit, non minus disertè alijs An- 41
tiquioribus supra relatis, Bacchi effigiem depingens, & eius damna
his carminibus detegens:

*Bacchus cur puer est? Pueri facit omnia ritu.
Cur vagus? haud casti fræna pudoris habet.
Cur nudus? nihil est, quod non legus ille revelet.
Cur ferus? iratis addere calcas amat.
Cur liber? stolidam nescit compscere linguam.
Corniger est? Animòs ebria vina parant.
Cur secum satyros habet? igne libidinis ardet.
Cur tygres? rabida plus feritate vocet.
At cur pantheras? vinum facit esse protervos.*

Cur Bacchas? molles ducit amatque choros.

Cur Nymphas? mites scit mitior esse per artes.

Cur Vates? Phæbo fertilis ille suo est.

40

Et in eisdem immoderati Bacchi, sive ebrietatis vitijs, & nocivis operationibus expendendis, ultra Divum Basilium, & alios supra relatos, valde etiam acris, & elegans est Divus Augustinus, Ebrietatem definiens, Flagitiorum omnium matrem, culparum materiam, radicem criminum, originem vitiorum, turbationem capitis, subversionem sensus, tempestatem linguæ, procellam corporis, naufragium castitatis, amissionem temporis, insaniam voluntatis, ignominiosum languorem, turpitudinem morum, dedecus vitæ, honestatis infamiam, animæ corruptelam. Et in alio loco adhuc superadiiciens, quod ebriosus, si vinum sorbet, ab illo absorbetur: Deo fit abominabilis; ab Angelis despicitur; ab hominibus deridetur: ab omnibus confunditur, conculcatur ab omnibus: confundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriam, incurrit damnationem æternam.

D. Aug. in serm. ad sacras Virgin.

Idem Aug. in lib. de poenit.

41

Vnde passim in sacra Pagina, & ab ipsis adeo divina luce destitutis Ethnicis, quæ meliori luto finxit præcordia Titan, hocce flagitium probrosum iudicari, & gravissimè damnari legimus. Et damnandus & reiciendus pariter est Matthias Bernegerus, & alij, quos ipse recenset, dum in quæstionem vocare audent, *An habenda probrosa sit ebrietas?* Et illam futilibus, & affectatis quibusdam rationibus aliquando permittunt. Nisi fortè eos excuses, quod Germani ipsi, Germanorum hac in parte antiquam consuetudinem, se immodico vino ingurgitandi, retineant; ita ut dubium sit amplius bibant, quam evomant, atque profundant? Quod tamen nihil ipsorum prudentiæ, studijs, cordatis consilij detrahare, officere vè gloriantur. Illud Taciti proferentes: *Deliberant dum fingere nequeunt, constituunt dum errare non possunt.* Quò solo vade, aut præde, eisdem in Apollinis consistorio, suarum, quas vocant, *Sottocoparum*, continuationem permissam fuisse, veniunt Trajanus Boccalinus confingit.

Deut. 21. 20. Proverb. 20. 1. & 31. 4
Isai. 5. 11. Luc. 21. 34. ad Rom. 13. 13
1. ad Corint. 6. 10.
Galat. 5. 21.

Berneg ad Tacit. de mor. Germ. q. 118.

Tacit. de mor. Germ.

Boccalin. cent. 2. ragu. 29 vide etiã Ovenù ll. 1. Epigr. 18. & Berneg. ubi sup. q. 15.

42

His alia in detestationem, & exprobrationem eorum dicere destinarum:

*Quos mox à vino in vat indulgere Tabaco,
Eque tubo genitas, haurire, & reddere nubes.*

Sed cum de Regibus, & Principibus agam, opus esse non arbitror, spurcum hoc vitium illis dissuadere, quod vel in infimæ plebis hominibus, ipsi, (si quid in me est iudicij) prohibere deberent, sive hæc pettilens herba in pulvere naribus, sive in fumo gutturi propinetur, ut latius alibi, pluribus in eandem sententiam relatis, disserui, adducto præclaro carmine Ioannis Barclai, quo illam peritissimè, & penitissimè describit, & execratur, & præter alia plura sic habet:

Planta nocens, ò lethifero planta horrida sume,

Ego 2. to. de Ind. gub. lib. 1. c. 8. ex n. 23. Vveston. in Theat. vit. civil. li. 3. c. 29. Euseb. Noriemb. de histor. natur. lib. 15. c. 65.

Barclai. in Satyr. par. 2. circa fin.

Quam bona diuersis natura dimorverat oris:
 Quis te, planta nocens, tristi veotare carum
 Insituit demens, nostris que ostendere terris: &c.
 Quis sordes facinusque tuum, dirosque vapores
 Explicet; & fædo surgentia nubila fumet
 Planta nocens, lethifero planta horrida fumo

D. Aug. sup. Psal.
 22. & 35. & 74.

Idem in ferm. ad
 sacr. virgin.

Verum, ut tandem huic Commentationi finem imponam, si quis 43
 sanctam, & bonam ebrietatem requirat, illam apud Divum Augusti-
 num designatam reperiet, dum illud Davidis illustrat: *Inpinguasti*
in oleo caput meum, & calix meus inebrians, quam præstavit es. Ine-
briabuntur ab ubertate domus tuæ: & torrentis voluptatis tuæ potabis
eos. Sin autem sobrietatis commendationem, ut sic ebrietati oppo-
 sita, illius fructus, & huius fructus magis appareant, eundem quoque Au-
 gustinum legere poterit, his illam verbis graphice per se d. caritatem, &
 extolentem: *Sobrietas est castitas sensus, & mentis, & membrorum*
omnium corporis; tutela castitatis, pudicitia munimen, pudori pro-
xima, amicitia pacisque serva, honestas semper coniuncta, criminum
vitiisque omnium fugatrix, recti iudicij, memoria, recordatio-
nisque inseparabilis amica, secretorum custos, arcana velamen, se-
ctiorum, & doctrinae capax, studiorum, & artium bonarum disci-
pula pariter, & magistra, ingeniorum instituentorum pedisequa, bo-
nae famæ semper avida, in cognitionibus salubris, atque utilis cau-
sans, virtutis singulare auxilium, cuncta cum ratione disponens, in
congregatione honestorum se ipsam semper ingerens. Sobrietas te-
meritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officijs obtem-
perat, superbiam detestatur, donum familiamque cum modera-
tione gubernat, fidem sibi committentibus servat, omnes cau-
sat virtutes, & omnes laudum tituli semper eam concu-
piscunt, quia sine ipsa ornari, aut place-
re non possunt.

(.)

Ira animi lutum vomit)

EMBLEMA XXXIIX.

*Cum mare quassatum ventis crispatur in aestus
 Proiicit ad ripas mobilis unda lutum.
 Comprime, Rex, fluctus animi, quos excitat ira,
 Si furis incautus, quod latet ecce lutum.*

COMMENTARIVS.

IRA VLENTIÆ vitio, de quo egimus, æquale, vel ma-
 ius illud quoque est, quod nunc execrandum suscipi-
 mus, & procul pariter à Regijs animis esse debere, in-
 sinuare desideramus. Iræ nimirum, siue iracundiæ, quæ,
 ut & ebrietas: *Furor brevis*, ab Horatio, & alijs passim
 cognominatur, & corpus, animum, ac mentem, poten-
 tius sæpè quàm illa, turbare, vincereque, & vincire solet, & ut cum
 Carunculo loquar, impedire: *Ne possis cernere verum.*

2 Vnde quemadmodum Plato discipulos suos admonere solebat, ut
 se ebrios in speculo contemplarentur. Sic enim fore, ut dum faciem
 suam furibundam, & frænetico similem, intuerentur, in posterum ab
 ebrietatis vitio abhorrent: ita & Plutarchus scribit, ad iram dam-
 nandam, & in posterum cohibendam, non parum prodesse, ut quis, dū
 est iratus, se in speculo inspiciat. Etenim videre tunc se ipsum contra
 naturam affectum, & conturbatum vultu, non potest non efficere, ut
 deinceps temperatior ac sedatior esse procuret.

Horat. lib. 1. epist.
 2. Seneca Philoem.
 Cassiod. & alij ap.
 Tiraquel. de pecc.
 tēp. caus. 1. per tot.

Cato in Distich.
 lib. 1.

Plato apud Fulgof.
 lib. 7. cap. 2.

Plutarc. in Dialoq.
 de cohib. ira.

Ovid. lib. 3. de Arte
amand.

Quod monumentum prius ab Ouidio traditum fuit, Palladis simul exemplo utente, quae tibi, as abiecit, quando se in fonte, inflatis buccis, vultuque deformi, earum occasione conspexit:

*Pertinet ad faciem rapidos compescere mores,
Candida pax homines, irux decet ira feras.*

*Ora tument ira, nigrescunt sanguine vena,
Lumina Gorgoneo seruius angue micant.*

*Iproci hinc dixit, non est mihi tibia tanti,
Ut vidit vultus Pallas in amne suos:*

*Vos quoque si media speculum spectetis in ira,
Cognoscet faciem, & ix satis ulla suam.*

Perf. setyr. 3. in fin.

Hanc quoque animi affectionem, seu commotionem, satis eleganter describit, & reprehendit Perius, sic inquit:

Nunc face supposita fer vescit sanguis, & ira

Scintillant oculi: dicis facisque quod ipse

Non sani esse hominis, non sanus iuret Orestes.

D. Chrysoft. hom.
25. in Ioan.

Et melius adhuc Divus Chrysoftomus, tradens, iram, vehementem ignem esse, omnia consumerentem: *Quisquid quae corpus corrumpit, animam inquinat, tristitiam offert, turpis visus, quod si iratus se ipsum intueri possit, nulla altera indigeret admonitione. Nihil enim irato turpius, Ebrietas quae a ira, vel potius ebrietate grauior, & demone miserabilior.*

Incertus Poeta in
Theat. litt. A. pag.
169.

Et quod ebrietatis speciem praebeat, nec sobrius, qui eam patitur dici mereatur, satis etiam apposite descripsit ille, qui dixit:

Ebrietas a me procul est, hoc dicis in horas.

Nec nimio est unquam mens mea mota mero.

Quid tum, si peius tenet in saturata cupido?

Ira si ratio dat tua vitia locum?

Si leuibus causis alios incesis, erisne

Sobrius, exigui sis licet ipse meri?

Sobrius esse potest ratio quem deserit omnis?

Nec madida ebrietas, nec mihi sicca placet.

Plutare. in Moral.
D. Greg. in homil.

Et consonat illud, quod post Plutarchum D. Gregorius admonuit, iratum hominem mari fluctibus agitato similem faciens, quod lutum, algam, spumam, & alias sordes in litus emittit, prout & iratus animi lutum vomit, & hac astuantis spiritus commotione (ut & in ebrijs contingit) non facienda facit, non aperienda deregit, amaraque, & contumeliosa verba in alios effundit, quae primum ipsum a quo dicuntur inquinant, & famae labem aspergunt.

Boet. de Consol.
lib. 1. met. 7.

Ex qua similitudine hoc, quod vides, Emblema deduximus, cui eleganter etiam suffragatur Boetius, hunc, & alios similes depravati animi affectus, eidem ventis turbato, & coenoso mari, his verbis equiparans,

Si mare volvens turbidus Auster,

Vitrea dudum, perque serenis

*Vnda diebus, mox resoluto
Sordida cæno, visibus obstat.
Tu quoque si vis lumine claro
Cernere verum, tramite recto.
Carpere callem, gaudia pelle,
Pelle timorem, spemque fugato,
Nec dolor adsit, nubila mens est,
Vinetaque frenis, hæc ubi regnant.*

7 Quem Plautus, & Iuvenalis, non dissimili ratione fermentum appellarunt, & Adagio *In fermento iacere*, originem fecerunt, sic haud dubiè insinuantes, quod quemadmodum fermentum totam massam corrumpit, ita & ira omnes virtutes accidas reddit, iratosque furiosos, tam in gestu, ac vultu, quàm in dictis & factis similes efficit. Vnde elegantissimè Seneca: *Vt furentium* (inquit) *certa indicia sunt aude, & minax vultus, tristis front, torva facies, citatus gradus, inquietus manus, color versus, crebra, & uebementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt, flagrant, & micant oculi, munitus ore toto rubor exastuante ab intimis præcordijs sanguine, labia quatiantur, dentes comprimuntur, horrent, ac subrigent capilli, spiritus coactus, ac stridens, articulorum se ipsos torquentium sonus, gemitusque, & parum explanatis vocibus sermo præruptus, &c.*

Plaut. in Mercat. Act. 5. Scen. 3. Iuven. satyr. 3. vers. 188. Erasmi. in Adagio. pag. 426.

Senec lib. 1. de Ira, cuius meminit Can. fin. de eloq. sacra, lib. 4. cap. 49. pag. 168.

8 Eandemque corporis, & animi commotionem, ac concussionem præ ira, quæ fervente Canicula in hominibus accendi solet, describès Manilius, sic ait:

*Irarumque dabit fluctus, odiumque metumque
Totius vulgi. Præcurrunt verba loquentis,
Os est ante animum, nec magnis concita causis.
Corda micant, & lingua rapit, latratque loquendo.
Morsibus in crebris, dentes in voce relinquit
Ardescit vitium vitio, vitæque ministrat
Bacchus, & in flammis se vas ex suscitatur iras.*

Manil. lib. 5. Afr.

9 Silius etiam Italicus Hannibalem pingens, in Flamibium Confulem, ob Sychari mortem acriter minitantem, eosdem iræ affectus, & effectus ira exprimit:

*Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
Iraque anhelatum proturbat pectore murmur:
Vt multo accensis seruore exuberat ignis
Clausus, ubi exusto liquor indignatur alieno.*

Silius lib. 5. bell. Punici, ad fin.

10 Nec minùs scitè Claudianus, eiusdem iræ in humano corpore sedem, atque operationem exponens:

*Quippè Opifex veritus confundere sacra profanis,
Distribuit partes anima sedesque remouit.*

Claud. in 4. Conf. Honor.

*Iram sanguinei regio sub pectore cordis
 Protegit imbutam flammis, ac vidamque nocendi,
 Præcipitemque sui. Rabie succensa tumescit,
 Contrahitur tepe facta metu, cumque omnia secum
 Duceret, & requiem membris vesana negaret,
 Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
 Præbuit, ut tumida ruerent in mollia fibræ.*

Rectissimè quidem, & verissimè omnes, quoniam ira inexpugnabili invictaque est, mentem alienans, speciesque morbi humani, quo infra hominis speciem homo deicitur, & ex homine brutum quoddammodo redditur. Quoniam qui ea vexantur, vel a nemine laceſſiti, vehementissimè irascuntur, alitè vociferantur, in obvios irruunt, & seipſos, aut alios cædunt, & ut cerebri, vel cordis vitio laborant, vel utraque, aut altera bili occupantur, effervet sanguis, visus corrumpitur, ut utrumque videntes, duo propter spiritus motum iudicent vidisse, agitantur, inflammantur, & succenduntur, & tanquam dementes quandoque redduntur.

Aristot. ap. Stob.
 ferm. 20. de ira.

Vnde Aristoteles apud Stobæum iracundiam ita diffinit, ut sit *Perturbatio ferina, auri & violenta potentia, cædum causa, calamitatis facia, iactura de decoris que constat atrix, pecuniarum pernicies, & perditionis origo* Et ut Alcianus in suo Emblemate addit, ad nostri velut lutum alludens:

Alciat. Embl. 63.

*Lutea cum surgit bilis, crudescit, & atro
 Felle dolor, furias excitat indomitas.*

Quod sanè, quamvis alia deficerent, Reges, ut valdè ab hoc vitio caverent, excitare deberet, cui sibi præcæteris hominibus Serenitatis, Tranquillitatis, Mansuetudinis, Magnanimitatis, & similes alios Titulos arrogat, quos alio in loco recensui, quibus dignus esse non potest, nisi qui, ut cum Claudiano loquat:

Sup. Embl. 8.

Claud. ubi sup.

Rex sui esse poterit, h. s. que se dare tumultus.

Horat. lib. 1. epist. 2.

Et Horatianū illud impleverit, & ob oculos semper habuerit:

*Ira furor brevis est, animum Rege, qui nisi paret,
 Imperat, hunc frenis, hunc tu compeſce catenis.*

Cicer. in epist. ad
 Quint. Frat.

Certè Cicero, hac de causa, iracundiam in Principe, acerbiteremque naturæ, cum deformem, tum etiam periculosam esse ait, multa enim iniuste peragit, & præcipit. Et Sallustius, & si in privatis, qui demissi in obscuro vitam agunt, minus noxiam esse iracundiã concedat, quoniam si quid eius causa delinquant, pauci sciunt, fama atque fortuna eorū pares sunt. Secus tamen se rem habere inquit in ijs: *Qui magno Imperio præditi, in excelsa et aetate agunt: eorum facta cuncti mortales noverunt. Ita in maxima fortuna minima licentia est: neque studere, neque odisse, sed minimè irasci debet. Quæ apud alios iracundia dicitur, ea in Imperio superbia, atque crudelitas appellatur, &c.*

Sallust. in Catilin.
 ubi de Cæsaris oratione.

- 14 Seneca quoque, non Regiæ potentæ, sed potius impotentæ tri- Senec. contr. 42.
buit: *Sine fine concupiscere, sine modo irasci, quod perinde est, ac si dice-*
ret, Regiæ dignitati contradicere, eum qui alijs dominatur, sibi domi-
nari non posse, nec sui animi inflatos ira fluctus compefcere, cum Ovi-
dio testante:
Quò quisque est maior, magis est placabilis ira,
Et faciles motus mens generosa capit.
- 15 Et Iosephus Iudæus, eandem ob causam, Reges admonet, ut iram Ioseph. de bell. Ju-
magno animo comprimant, cui vulgares homines in magnis iuxta, ac daico.
parvis succumbere solent.
- 16 Vnde & Cassiodorus huius moderationis virtutem inter Regales Cassiod. lib. 10.
collocat, inquit: *Hæc est Regalis proculdubio virtus, celerius necessaria*
sentire, & tardius in verba prorumpere. Nescit enim pœnitētia loqui, qui
proferenda prius suo tradidit examini. Et alibi: Furētes iusta non sen-
tiant, quia dum commoti animo in vindictam se viunt, rerum temperantiã
non requirunt.
- 17 Et relictis alijs, quæ hanc in re ex Seneca, Plutarcho, & alijs uber- Senec. in li. de ira,
rimè peti possunt, omitti non debet Franciscus Patricius, qui quanta Plut. in Dial. de co-
sit iracundiæ culpa, Regibus, vel ex eo pensandum relinquit: *Quò per*
illam sapientia perditur, ut quid, quovè ordine sit agendum, omnino nescia-
tur, quia nimirum intelligentiæ lucem ira subtrahit, cum mentem promo-
vendo confundit. Per iram iustitia relinquatur, quia dum perturbata mēs
iudicium sine ratione exasperat, omne quod furor suggerit rectum putat.
Per iram gratia vitæ socialis amittitur, quia qui se ex humana ratione nō
temperat, necesse est, ut bestialiter vivat. Per iram mansuetudo amittitur;
per iram concordia rumpitur; per iram lux veritatis amittitur, quia cum
menti iracundia confusions tenebras incutit, huic Deus radium suæ cogi-
tationis abscondit. Per iram Spiritus Sancti splendor excutitur, qui super
humilem, & quietum requiescere dicitur, &c.
- 18 Quæ omnia haud quaquam lacuerunt Alfonso Decimum, Regē L. 9. 10. & 11. tit.
nostrum, septem Partiti iuris compilatorem, cum tribus in legibus in 5. par. 2.
enarranda iræ natura, diffinitione, ac damnis, latè perfruat, & in suis
successoribus iniungendo, ut ab ijs, quantum fieri possit, abstineant
præceteris alijs hominibus: *Porque son pæfios en lugar de Dios para cū-*
plir la justicia. E esto non podría hazer acabadamente, si de la ira non se
guarda: n. E porque áccē el Rei sofrirse en la saña fusta que le se a passada; è
quando lo fiziere, seguirse è ha grã pro, ca podrá escoger la verdad, è fazer cō
derecho lo que fiziere. E porque la ira del Rei es mas fuerte, è mas dañosa q̃
la de los otros omes, porque la pæde mas aína complir; è porende debe ser
mas àpercebido, quando la oviere, en saberla sofrir.
- 19 Quarum quidem legum doctrina, ultra suprâ relata, Iobum, Salo- Iob. 36. 18. Prover.
monē, & plura alia Sacræ Scripturæ testimonia pro se habet, quibus 18. 14. & 16. 14.
admonemur, ne nos ab ira possideri, superarivè sinamus, Regesque Eccles. 7. 10. Mart.
præsertim, quorum indignatio *Nuntius mortis* vocatur, ideòque à sa- 5. 22. Ephes. 2. 6. 31
pientu viro placari debere, consulitur. Vbi Sancti Patres, & alij Ex- Coloss. 3. 8. 1. Ti-
positorum plura diffundunt. 1. 19. 1. 19.

Cicer. lib. 1. epist. 1
ad Quinct. Frat.
quem valde comē
dat Per. Vict. lib. 2.
var. lect. cap. 22.

Sed nunquam est oblivioni mandanda celebris illa Ciceronis ad 10
Quinctum Fratrem epistola, quam Franciscus Hotomanus suis roris
illustravit, & ita laudat, ut dicat, in ea, omnibus Provinciarum guber-
natoribus præclaram quandam Imperij rectè administrandi normam
& regulam præscripsisse videri. Etenim cum Quinctum fratrem, natu-
ra ad iracundiam pronū esse cognosceret, sicque animo incitari, ut ab
omnibus eius desideraretur humanitas, ipsum, & in iplo omnes Prin-
cipes, ac Magistratus, his verbis alloquitur: *Nihil est tā æforme, quā
ad summum Imperium etiam acerbitate natura adiungere; quare, cum
in eam rationem vita nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quā res ip-
sa, ac fortuna deduxit, ut sempiternas sermo hominum de nobis futurus sit:
caveamus quantum efficere, & consequi possimus, ne quod in nobis insigne
vitium fuisse dicatur. Neque Ego hoc nunc contendo, quod fortasse cum in
omni natura, tum iam in nostra ætate difficile est, mutare animum, & si
quid est penitus insitum moribus, id subito evellere. Sed te illud admoneo,
ut si hoc plenè vitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia,
quā providere ratio potuit, ne occuparetur, te ante compares, quot tū
que meditare, resistendum esse iracundia: cumque ea maximè animum mu-
veat, tum tibi esse diligentissimè linguam continendam: quæ quidem tibi
virtus, non interdum minor videtur, quā omnino non irasci: nam illud vob
solum est gravitatis, sed nonnunquam etiam lenitudinis: moderari verò
& animo, & orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere. & tenere in sua po-
testate motum animi, & dolorem, & si non est perfectæ sapientiæ, tamen nō
est mediocritatis ingenij.* &c.

Ælian. lib. 12. de
var. histor.

Quæ etiam monita suadere volens Aristoteles Alexandro Magno, 21
illumque ira excandescentem placare, elegantem ad eum epistolan
scripsit, quæ apud Ælianum extat, docens inter alia, excandescentiã
& iram, non in meliores, sed in pares existere solere, illi vero remanē
esse parem. In quo tamen parum profecit, cum Magnus hic alloquin
Imperator, hoc vitio plures alias virtutes, ac victorias deum paverit,
ut Valerius Maximus notat, cum ira percitus Lysimachum leoni ob-
iecerit, Clytum hasta transfoderit, & Callistrem mori iusserit.

Valer. lib. 9. cap. 3.

Fulgos. lib. 9. c. 3.
de ira & odio.
Theatr. verb. Ira,
Camer. 1. centur.
cap. 55.

Cui exemplo, plura alia similia aliorum Principum ira flagrantium, 22
eiusque causa multa iniusta, & perniciofa facientium, ultra ipsum Va-
lerium, Bapasta Fulgosus, Bey erlinchius, & alij subiungunt. Inter quæ,
omissa Theodosij irati in Thesaloniciæes strage, de qua latius alio lo-
co dicemus, notandū est illud Clotharij, Gallorū Regis, quæ Gualthe-
rum luetori dominum, sibi que antea in cubiculo ministrantem, falsis
respersum criminibus, ira percitus, inauditum, seque ad eius pedes in
templo, ea die qua Ecclesia Christi Redemptoris mortem celebrat,
cum litteris Virgilij Pontificis provolventem, præter modum furore
correptus, eum manu sua crudeliter occidit. Quamobrè acerbè à Pō-
tifice reprehensus, cum præterea etiã cum conscientia (id quod per-
sæpe in ira contingit) torqueret, ut pro tanto crimine, quantum fieri
poterat, satisfaceret, sicuū nimia ira atq; superbia palàm deliquerat,
ita etiam palàm, atque humiliter corrigere errorem voluit, Gualthe-
rumque, & eius hæredes, ac posteros, item luetori urbem, atq; agrū,

Cap. cū apud The-
salonicam, l. si vin-
dicari, C. de poen.
D Aug. lib. 5. de Ci-
vit. Dei, c. 26. So-
zomen. hist. Eccl.
lib. 7. cap. 14.

ab omni Gallici Regni Imperio, ac servitute liberavit, quo in iure & privilegio etiam hodie sub Regni appellatione perdurat, ut præter Fulgionem, latius Robertus Guaguinus, Paulus Æmilius, & alij Francicarum rerum Scriptores enarrant.

Fulgos. d. c. 3. pag. 322. Gaguin. Æmilius, & alij in vita Clotarij I.

23 Quæ cum ita se habeant, & ira, ex hac, de qua egimus, animi turbatione, & commotione procedat, merito Rex noiter Alfonsus consulti, *Que procure el Rei sofrirse en su saña*. Nam secundum Senecæ, aliorumque doctrinam, maximum eius remedium est dilatio, ut primus eius fervor relanguescat, & caligo quæ premitmentem, aut residat, aut minus densa sit. Quædam enim ex ijs, quæ nos præcipientes ferunt, hora, non tantum dies, emolliet, quædam ex toto evanescent. Quod, statim Seneca

L. 10. tit. 5. par. 2.

Senec. lib. 3. de ira cap. 12.

24 Platonis exemplo probat, a servi flagellatione, quia se iratum fenserat, abstinens. Sed congruentius est illud Athenodori Philosophi, à quo professionem paratæ, cum Augustus Cæsar periisset, ut aliquod sibi monumentum tanto viro dignum, relinquere; ille subiecit: *Cum fueris iratus, nihil dixeris feceris, prius, quam Græcarum litterarum XXIV. nomina apud te recenseris*. Sic, ut Plutarchus refert, edocēs, ubi laxata affectibus iræ habent fuerint, mox veluti succis poplitibus, impetum illum compescendam, antequam quid dicatur, vel statuatur, & hac vel tantilla mora, ebullientis animi aestus subsidere solere, prout non minus bene monuit Statius Papinius, dum dixit:

Plutar in Apopht. Fulgos. lib. 7. c. 2. Junius in Embl. 25 pag. 149. in Apped.

Papin. 8. Thebaid.

----- *Ne frana animo per mitte calenti.*

Da spacium tenuemque moram: malè cupèta ministrat Impetus.

25 In hac autem temperatione Regibus suadenda, multa quoque prudentia, & temperatione opus est, quia sæpè videmus eos esse Regum animos, ut quanquam iniqui, tamen flexi nolint, iuxta illud Tragicum in Medæa:

Senec. in Med.

*Difficile quàm sit animum ab ira flexere
Iam concitatum, quamque Regale hoc paret,
Sceptris superbas quisquis admo vit manus,
Qua cœpit ire, Regia didici mea.*

26 Unde qui cum illis versantur, Pythagoricum illud observare debent, *Gladio ignem ne fodis*; quo præcepto annuit, potentem ira percitum, non esse severius reprehendendum, ut Laertius, & alij apud Erasimum testantur, propterea quod flamma, quò magis exagitur, hoc magis, atque magis invalescit. Unde prudens erit, tempus, & conditionem illius, quem monere velit, attendere, & opportunè blandè, & reverenter ferocientem lenire, & ad meliorem, ac saniorum mentem reducere. Semper quippè tam in hoc, quam in alijs illud Ovidij observare debemus,

Eras. in Adag. pag. 439. Boiliard. Embl. 27. quæ vice

Ovid. de Remed. amor. lib. 1.

*Temporibus medicina valet, data tempore profunt,
Et data non apto tempore vana nocent.
Quin etiam accendas vitia irritesque vetando
Temporibus si non aggrediare suis.*

In Avaros Principes.

EMBLEMA XXXIX.

*Quid recubas Caesar nummorum nixus accervis?
 Aureus ad requiem lectus, acerbus erit.
 Et licet indormias congestis undique fassis,
 Fundere si nescis, semper egenus eris.*

COMMENTARIUS.

Arist. 4 Ethic c. 1.
 Cicer. in Tuscul.
 q. 4. D. Aug. lib. 3.
 de lib. arbit. D. Th.
 & theol. omnes
 post eum in 1. p. q.
 63. art. 2. & 2. 2. q.
 118. art. 1.

Valer. Max. lib. 9.
 cap. 4. de avar. in
 princip.

Sallust. in Catillin.
 Crinit. ex eo lib 1.
 c 17. & Chrysoft.
 hom. 11. sup. epist.
 D. Paul. ad Rom.

S A T I S superque, nifallor, ex suprâ dictis apparet, quantum oporteat hæc, de quibus egimus, vitia a Regum, & Principum animis exulare; sed adhuc tamen parum profecisse videbimur, nisi ab alio etiam summo studio cavere debere commoneamus, quod per anthonomasiam *Vitium vitiosissimū* appellatur, Avaritia nimirum, quæ secundum Aristotelem, Ciceronem, & Alios, rectè sentientes, animæ aviditas definitur, ob quam omnifariam cogendarum opum crescit appetitus, & insatiabilis, atque inhonesta cupiditas.

Hæc enim, ut præclarè inquit Valerius Maximus, latentium est indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ avidissima vorago, nec habendi fructu foelix, & cupiditate quærendi miserrima. Et secundum Sallustium: *Bellua fera, immanis, & intoleranda, quæ quò tendis, agros fana, atque domos vastat, divina cum humanis permiscet: neque exercitus, neque mania obstant, quominus visua penetret: fama, pudicitia, liberis, pa-*

tria, atque parentibus eunctis mortales spoliat, quasi materia omnium malorum existit, fidem, probitatem, ceterasque bonas artes subvertit, proque his superbiam, crudelitatem, Deos negligere, omnia venalia habere edocuit: pecuniaque studium habet, quam nemo sapiens concupivit; ea quasi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat: semper infinita, & insatiabilis est, neque copia, neque inopia minuitur.

.i. iocq. l. i. i. i.

3 Circa quem locum, merito à Phavorino apud Agellium in questionem vocatur, cur Sallustius corpus hominis avaritia effeminari dixerit? cum multos videre sit pecuniæ cupidos, & eisdem tamen esse corpore vegeto ac valent? Et tandem concludit, aut nullam huius dicti rationem reddi posse, aut solam illam, quòd avaritia summa, omnes hominis partes, affectionesque occupet, & sic ad incuriam usque corporis grassetur, ut per illam unam, neque virtutis, neque virium, neque corporis, neque animi cura adsit, tum denique is verè dici potest effeminato esse, & animo, & corpore, qui neque se se, neque aliud curet, nisi pecuniam.

Agel. lib. 3. cap. 1.

4 Quò & tendit D. Augustinus, sic inquit: *Insatiabilis est sola avaritia divitum, semper rapit atque nunquam satiatur, nec Deum timet, nec hominem reveretur, nec patri parcat, nec hominem cognoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem servat. Viduam opprimit, pupillum invadit, liberos in servitutem revocat, testimonium falsum profert, res mortui occupantur, & qui faciunt non moriuntur & qua est illa animarum insania, amare vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere cælum, &c.*

D. Aug. de verb. Domini.

5 Vnde dimanat, in omnium ore veluti in confesso esse, avaritiam omnia vitia in se habere, ut docuit Cato in carmine de moribus ab eodem Agellio relatus. Apollodorus, inquit, caput omnium malorum esse, bion, vitiorum Metropolim, D. Paulus, omnium malorum radicem, & idolorum servitutem, Syracides, qui avaro nihil scelestius esse, scriptum reliquit, D. Augustinus, qui inferno omnia devoranti similem esse inquit, quoniam avarus vellet nullum hominem esse, ut omnia solus possideret, & elegantissimè Calsiodorus, sic inquit: *Reginam illam procacium vitiorum avaritiam fuge, cui cuncta crimina detestabili devotione famulantur, qua dum pectus hominis ingressa fuerit, gregatim quoque malefidus cohortes admittit. Ferri non potest recepta, quis nescit esse solitaria. Agmen habet blandissimum, arma suscipit ex talentis, & per dulcedinem superat, quos amara deceptione captivat.*

Idem Agel. lib. 11. cap. 2.

D. Paul. 1. ad Tim. 1.

Eccles. 10. 9.

D. August. infern. tom. 10.

Calsiod. lib. 12. epist. 1.

6 Quibus etiam connivens Seneca inquit: *Neminem pecunia divitem fecit, imò contra, nulli non maiorem sui cupiditatem incussit. Quæris qua sit huius rei causæ plus cupit habere posse, qui plus habet.*

Senec. epist. 119. ad finem.

7 Et Isidorus Pelusiora, non solum similem temulentia avaritiam facit, verum & detestabiliorem: nam et si utrumque vitium à turpi, & absurda cupiditate procedat, siquidem & qui vini avidus est, quò plures calices hauserit, eò plures appetit: & qui pecuniarum amore tenetur, quò plura collegerit, eò magis fornacem cupiditatis accendit: in illo tamen naturalis ratio reperitur, vinum quippè cum fervidum, & ardens sit, ac naturalem siccitatem augeat, ebrijs sitim accersit: in avaro autem, qua de causa plura semper appetat, nulla ratio reperiri

Isid. Pelus. lib. 3. epist. 412.

potest, cum potius, quo ampliores opes consecutus est, tum demum maxime in paupertate verteretur, & inexplicabilem hunc morbum, atque enigmati similem faciat; quod cum curatur ingravescit, ac per excogitatum remedium atrocius redditur.

Apul. Apol. 1.

Ad quod etiam alludens Apuleius: *Pauperem me (inquit) vis, prius avarum esse doceas necesse est.* Quoniam huic, ut vetus verbum docet, *Tam deest quod habet, quam quod non habet.* Et iuxta illud Horatii:

Horat. in Arte Poetica.

Querit, & inventis miser abstinet, ac timet uti.

Idem lib. 1. Satyr. 1

Et alibi

----- *Congestis undique saccis*

Indotmis inhians, & tanquam parcere sacris

Cogeris, aut pibitis tanquam gaudere tabellis.

Ovid. lib. 1. Fastor.

Quare Ovidius avaros hydropicis comparat, inquit:

Crescerunt & opes, & opum furiosa libido,

Et cum possideant plurima, plura petunt.

Sic quibus intumuit suffussa venter ab unda,

Quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.

Petron. in satyr.

Et Petronius elegantissime Tantalus, his verbis:

Non bibit inter aquas, poma, aut pendentia carpit

Tantalus infelix, quem sua vota premunt.

Divitis haec magni facies erit, omnia cernens,

Qui timet, & sicco concoquit ore famem.

Crin. lib. 1. c. 17.

Quod in caula est, ut multa & varia a veteribus, & recentioribus Auctoribus contra Avaritiam scripta sint, tantum scelus (ut & Petrus Crinitus notat) magnis quidem convitijs, & insectationibus execrantibus. Nos autem, ut eiusdem aviditatem, ac sceditatem, ultra alios, manifestemus, ex Caligulae Caesaris, quod in hoc Emblemate cernis exemplo, nostrum Principem admonitum cupimus. Ille enim, sui saeculi monstrum, sive portentum, post alia vitia, quae vix credi, referri vè possunt, ad avaritiam, & rapinas conversus, multis ac nefarijs modis, novisque & inauditis vectigalibus, ararium suum implere curavit, de quibus in eius vita Suetonius scribit, & Nos alibi mentionem faciemus: coactaque ex ijs ingenti pecunia, ut idem Suetonius habet, eius contrectandae cupidine incensus, saepe super immensos aureorum acerbos, patentissimo disulos loco, nudis pedibus spaciabatur, & aliquandiu toto, ac nudo corpore, grunientium porcorum instar, volucabatur. Quem etiam casum referi Baptista Fulgosus, & merito ingentem hanc, & inexplebilem avaritiam detestatur, quae in tanto Imperio, tantum Principem exaceratam, in eam vilitatem abiectionemque deduxerit. Et eundem credo notare voluisse Guntheri, dum in suo Ligurino, sic canit:

Infr. Embl. 83.

Sueton. in Calig. cap. 42.

Fulgos lib. 9. c. 4. fol. 324.

Gunther. in Ligur. lib. 3.

Quanto Romanus studio cupidissimus era

Congerit, & magno vigilans incumbit acerbo, &c.

Certè enim cum sit in privatis etiam hominibus hoc vitium praeter

cætera omnia (ut diximus) vitiosissimum, facile considerari potest, quàm sit in Principibus nefandum, atque multandum, quidvè de eorum dignitate & Imperio sperari possit, qui ad aurum, & divitias cogerendas animum semper intendunt. Cum ipsorum præcipua virtus, & laus esse debeat, de liberalitate, uti proprio Regum munere, gloriari, scireque, ut cum Cassiodoro loquar, illud bonis Principibus crescere, quod benigna possunt largitate præstare.

12 Pro qua doctrina Petrus Crinitus celebrem illam Avidij Cassij epistolam laudat, genero suo scribentis: *Miseram, atque infelicem esse Republicam, qua nimis divites divitiarumque cupido Principes patitur. Quod forte sumit ex Marco Tullio, qui prius docuit: Nullum est tetrius vitium, quam avaritia, præsertim in Principibus, & Republicam gubernantibus: habere enim questus Republicam, non iniquæ turpè est, sed sceleratum etiam, & nefarium.*

13 In quam sententiam tendit illa alia Francisci Patritij, inquentis: *Avaritia magis quàm qui gubernant parit odium, quàm cætera, & virtutes omnes intervat, & obscuriores reddit, & læta imperia evertit. Guichardi: Avaritia in Principe, modis omnibus foedior est, & detestabilior, quàm in privato.*

14 Et quia plures Reges hoc vitio ducuntur, & miserè miseri concedita sibi Regna convassant, atque pessundant, in quaestionem vocavit Thomas Morus, an melius ea per Senatum, quàm per Reges gubernarentur? atque:

*Rex Cupidus longo populum corroserit ævo:
Si Consul malus est, spes melioris adest.
Nec me nota morvet, quæ pastam fabula muscam
Ferre iubet, subeat ne male pransa locum.
Fallitur, expleri Regem, qui credit avarum,
Nunquam hac non vacuam mittet hirudo cutem.*

15 Et Iuvenalis, idem vitium in Præsidibus ad regendas provincias missis, agnoscens, ut ab eo abstineant, per integram satyram adhortatur, inter alia sic inquit:

*Expectata diu tandem provincia cum te
Rectorem accipiet, pone ira frenam modumque;
Pone es avaritia: miserere inopum sociorum, &c.*

16 Sed nullib: hoc melius cautum expressumque reperies, quàm in nostri Alfonsi Regis X. sanctione, sic cum Regibus, de Regibusque loquente: *Riquezas grandes ademas, non debe el Rei cobdiciar, para tenerlas guardadas, è non obrar bien con ellas, Ca naturalmente el que para esto las cobdicia, non puede ser que non faga grandes yerros para averlas: lo que non conviene al Rei en ninguna manera. E aun los Santos, è los Sabios se acordaron en esto, que la cobdicia es muy mala cosa. Assi que dixeron por ella, que es madre, è raíz de todos los males. E aun dixeron mas, que el hombre que cobdicia grandes tesoros allegar, para non obrar bien con ellos, maguer los aya, non erendo señor, mas siervo, pues que la cobdicia haze que*

Cassiodor. lib. 3. epist. 29.

Crinit. ubi sup. ex Volcatio Gallicam in Avid. Cass.

Tull. 2. offic. & in orat. pro Milone, bobad. in Polit. li. 2. cap. 12. ex nu. 1. Greg. Lopez post Abb & Bald in l. 4 tit. 3. par. 2. verb. oblietar, & quod divitix potius nocent, quàm profit avari; Mendoza in 1. tom. Reg. ex pag. 150.

Patr. de Rep lib. 4.

Gutch in Hippone Polit.

Thom. Morus in carm pag. mihi

Iuven. satyr. 6.

L. 4 tit. 3. par. 2.

de libro de...

de...

Deuter. c. 17. 17.

Camerar. i. tom. c. 46. Theat. verb. Avaritia, & verb. Tyranni avaritate, Alschaff. de avario, pag. 507. & seqq. & 751. Athenæ. lib. 12. in princip.

Sueton. in Vespas. cap. 16.

Baron. ann. 382. n. 2. pag. mihi 850.

Hallcar. in ci. vita.

Sueton. in Domit. cap. 12.

Ovid. i. Fastor.

non pura. & usar de ellos de manera que se este bien. Es a tal como a este llama Avaritia, que es gran pecado mortal quanto a Dios, e gran mal estanza al mundo. Gasi todo ome yerra que esto haze, quanto mas Rei, a quien Dios hara pena porque obrò mal, e escusamente de los bienes que èi le dio.

Vnde in Deuteronomio legitur, Regem non debere auri, & argenti immensa pondera habere, & omnibus sæculis notati sunt, & vecordes habiti Reges, & Imperatores, qui hoc vitio maxime laborarunt, quorum copiosum Catalogum Camerarius, Beyerlinchius, & alij fecerunt. Planè Cræssus, Crassusque, vel eo solo perijsse dicuntur, & Persarum Reges Athenæus, ex Care Mitylenæo, recenset, & succenset, quòd non nisi inter conclavia multo auro, argento, aliisque pretiosis gemmis onusta dormirent, ut in nostro Caligula vidimus, ea que cervical Regium appellabant.

Vespasianus quoque, licet alijs virtutibus clarus, ob nimiam avaritiae labem, ut Suetonius narrat, infestus fuit, rapacissimos quippe homines de industria solitus erat ad amplissimas functiones promoveri, ut locupletiores, mox condemnaret, ita ut ijs vulgò pro spongijs uti diceretur, quos quasi & siccos madefaceret, & humentes exprimeret. Reprehendentique filio Tito, quòd etiam unum æ vestigial commentus esset, pecuniam ex prima pensione admovit ad nares, scilicet cum num odore offenderetur, & illo negante, ex lotio illam corrogatam esse dixit.

Eadem insatiabilis cupiditas in Nerone, Galba, in Commodo, Caracalla, Didio Iuliano, Phoca, Anastasio, & alijs Imperatoribus passim ab Auctoribus recensetur, & de Iuliano II. Historia Miscella apud Baronium enarrat, initio Imperij sui bonum fuisse, post ita avarum, pauperum contemptorem, Senatorum, & aliorum spoliatorem, ut arcas iuberet ferreas fieri, in quibus quæcumque rapiebat auri talenta, congregaret.

Sed præ alijs speciali nota dignum videtur Domitiani exemplum, quoniam huic, quod de Caligula commentamur, simile est, hic enim (in hoc ut & in alijs pessimus Imperator) Dionysio Halicarnaseo testante, ita vanam voluptatem in divitijs ponebat, ut in aureis suis pro voluptate ambulare solitus esset, & iuxta Suetonium, nihil pensi haberet, quin omnimodo bona vivorum, & mortuorum usquequaque deprædaretur.

Quod in eo magis mirandum fuit, cum secundum eosdem Actores, in rebus alijs valde prodigus, ac profusus fuisse legatur. Quamvis nõ ignorem, hoc esse proprium Principum avarorum, opes cupere, & cumulare, ut easdem in res non necessarias, aut inhonestas profundant. Avaritia enim nemini benefacit, sed cum defraudatione sui, & aliorum, quacumque ratione, seu honesta, seu inhonesta, cupit opes cor gerere, quas simili modo statim exhauriat, & abliguriat, illud verum reddens, quod de Romanis lachrymatur Ovidius:

*Quætere ut absument, absunta requirere cessant,
Atque ipse vitijs sunt alimenta vitæ.*

22 Et Petronij, qui de eisdem sic habet:

*Orbem iam totum visor Romanus habebat,
Quà mare, quà terra, quà sydus currit utrumque;
Nec satiatuſ erat, grauidis freta pulſa Carinis
Iam peragrabantur. Si quis ſinus abdituſ ultra
Si qua foret telluſ, quæ ſulvum mitteret aurum
Hoſtiſ erat, ſatiſque in triſtra bella paratiſ,
Querebantur opes, non vulgò nota placebant.
Gaudia, non uſu plebeio trita voluptaſ.
Aſſyria concham laudabat mileſ in undaſ,
Queſituſ tellure nitor certa verat oſtro:
Hinc Numida cruſtaſ, illinc noſta vellera Seres,
Atque Arabum populuſ ſua deſpolia verat arva, &c.*

23 Quod nemo aliuſ magiſ oſtendit, quàm idem hic Caligula, de quo agimus. nã, teſte Suetonio, viciſ ſeptieſ centena millia H. S. hoc eſt DC. LXXV. tonas auri, uno anno præſidit, quadrageniſ in punctum ſeſtertiſ aleã luſit, id eſt deniſ aureorũ millibuſ in ſingula puncta, non in ſinguloſ aleã caſuſ, ut ex eodem Suetonio Rhodiginuſ advertit, & laſcivia Venerèque perdituſ, nunquã niſi in odoribuſ lavabatur, citreoque ligno naveſ ædificabat, ornatiſ auro gemmiſque earum puppiſ, in eiſ quoque odorataſ arboſeſ, atque herbaſ plantabat, & viridaria porticibuſ, atque tricliniſ auratiſ circumſepta conſtruebat, quibuſ navibuſ circũ campaniã littora, inter ſonoſ, cantuſque, atque ſcorta, navigabat. In convivijſ aureo panẽ, aureiſque piſcibuſ, in verorum ſimilitudinẽ expreſſiſ, menſaſ inſtruebat. Pulmenta, quibuſ excitari ſtomachuſ ſolet, detritiſ maceratiſque margaritiſ, conſiciebat, tanquam alia nulla Romani conſumendi Imperij ratio offerretur;

24 Ut & Cleopatram feciſſe legimuſ, cuiuſ prodigaliſ tanta fuit, ut unionẽ biſ mille aureiſ æſtimatuſ, ſemel poculo iniiceret, & uno impete exhauſerit. Alioqui adeò avara, ut narrante Joſepho, ob alieni appetentiam, nihil ſibi illicituſ putaret, fratremque & ſororẽ ob hæc cauſam veneno ſuſtulerit, & Marcum Antoniũ ſuo amore irriterit, eumque continuò ſollicitaverit, ut aliſ ablatuſ, ipſi largiretur. Pecuniarum etiam, ubicumque ſpeſ affulgeret, neque templuſ, neque ſepulchruſ, neque aſyllum ulluſ unquam violare dubitavit, modò ad illã redirent ſpolio quaſita, vel ſacrilegio: miſcebatque ſacra profaniſ, faſ neſaſ, ut augeretur luetiſ, vel iniquiſſimuſ. Ad ſummum nihil ſatiſ erat mulieri ſumtuofã, & voluptatibuſ deditã, cuiuſ cupiditateſ vix totiuſ

25 orbis opibuſ poſſent expieri. Parẽ in Heliogabalo avaritiã, vel ſtultitiã Lãpridiuſ, & Sabellicuſ memorãt, cũ nihil nõ ad congerẽdaſ divitiãſ tẽtarer, eo ſolo animo, ut ipſaſ ſtatim profunderet, adeò ut naveſ illiſ onuſtaſ, ſapẽ iocant, ob hanc tantũ cauſam in mare demerſerit. Teſtatuſ, fore, ut ſi ſibi filiũ naſceretur, tutorem illi daret, qui cogeret eum eadem facere, ſeque ſui hæredem eſſe velle.

Sueton. in Calig.
Pontan. de magni-
fic. cap. 3.

Coel. Rhodig. lib.
20. c. 24. ex Suet.

Plin. lib. 9. cap. 35.
uſi de hoc unionẽ
Joſepho lib. 15. an-
tiq. cap. 4.

Lampr. in Heliog.
Sabell. lib. 6. En. 7.

Sallust. in orat. ad
C. Cæs. de rep. ord.

Cominæus lib. 2.

Morus in Vtop.
lib. 1.

Camer. 2. to. suc-
cef. cap. 73. ex pa-
gin. 288.

D. Thom. lib. 2. de
regim. Princ. cap.
7. in fin. Greg. Lo-
pez in l. 4. tit. 3.
par. 2.

Idem D. Thom. &
Theolog. in l. 2. q.
105. artic. 1. ad 2.
D. Anton. Na-
var. Bobad. & plu-
res alij apud Me 2.
to. lib. 1. cap. 15. n.
52. Saaved. in Po-
lit. ex pag. 521.

Cassiod. lib. 1. ep.
19.
Infr. Embl. 82.

D. Cypri. de discip.
virg. pag. mihl 220

21. dii. 2. 201
+ 90. 20

210. 21. 201
210. 21. 201

Sed hæc & similia hominum monstra, ita graviter duplici iniquitate peccantium, non tam ad imitationem, quam ad cautionem bonis Principibus ob oculos ponimus. Quorum præcipua virtus in moderatione, & parsimonia, tam acquirendarum, quam erogandarum pecuniarum consistit, quarum studium, aut tollendum, aut, quoad res feret, minuendum, rectissimè monet Sallustius, inquit: *Aliter, neque privatam rem, neque publicam, neque domi, neque militia regi posse.*

Vnde Venetis Capitale esse, si quis referat de congerendo thesauro Cominæus scriptum reliquit, & Thomas Morus in sua Vtopia refert, electum Regem iurare compelli, nunquam se uno tempore supra mille auri pondò in thesauris habiturum, aut argenti, quantum eius auri pretium æquet. Quod institutum Philippus Camerarius probare videtur, & cum eo locus Deuteronomij supra relatus concordat, ubi Regem non debere habere immensa auri, & argenti pòdera aperte dèciditur, quod tamè rectè D. Thomas exponit, quando Rex hoc vellet habere ad ostentationem, sive fastum Regalem, secus autè si ad Regni subventionem, cui ex multis causis thesaurus est necessarius, ut ibi ex alio loco Sallustij deducit.

Cui doctrinæ Ego quoque, alia adducens, post alios alibi assentior, dummodò eiusmodi thesauri, cum gravi damno & iniurijs vassallorum non congregentur, vel ubi congregati fuerint, passim, & sine causa in res voluptuosas, & Regno minus utiles (ut multoties fieri solet) neutriquam profundantur.

Nam licèt verè dicere potuerit Cassiodorus: *Indigentiam iussè à Principibus fugiendum esse, quæ suadet excessus, dum pernicioza res est in Imperante tenuitas;* æquè etiam certum est, veras divitias & thesauros Regum, in subditorum levamine, & hilaritate consistere, ut alio loco dicemus, & verè divitem (ut in hoc diximus) qui ut Bion sapiens consuluit, non patitur se à divitijs possideri, sed ipse earum substantiam possidet.

Non enim illas habere decet, ut ijs perpetuò, ut alter Caligula, incubes, sed ut ijs scias pro necessitatibus uti, & Divi Cypriani (cum quo me ab hac expediam commentatione) monitù serves, ita eleganter inquit: *Locupletem te dicis, & divitem, & utendum putas ijs, quæ possidete te Deus voluit. Uttere, sed ad res salutare, utere, sed ad bonas artes; utere, sed ad illa, quæ Deus præcepit, quæ Dominus ostendit. Divitem te sentiant pauperes, locupletem sentiant indigentes. Patrimonium tuum Deo sterna, Christum cibus, ut ad Domini premia venire contingat, multorum precibus exora. Nam delinquis & hoc ipso in Deum, si ad hoc tibi ab illo divitias datas credis, ut illis non salubriter perfruaris.*

(* * *)

In Principes qui Sacra convassant.

EMBLEMA XLI.

*Quando superbi spolio triumphi
Regina redit lata sacrilego
Vrraca. Sacro pressa sub onere,
Vestibulo ipso mortua: cecidit.
Parcant Reges opibus sacris,
Ne succumbant oneri gravius.*

COMMENTARIUS.

TVRPIS atque execrabilis Principum Avaritia, quam
1 in acriter superiori Emblemate profligavimus, tur-
rior haud dubiè, & execrabilior erit, si ob immanem
cogendarum opum aviditatem, nec Templis par-
cant, nec à sacratis eisdem rebus, ac vasis absti-
neant.

2 In quibus contra ædificandis, dotandis, largiendis, augendis, ac
conservandis, Pij omnes & benè morati Reges præcipuum suum
studium, & curam collocare deberent. Scientes, vel scire debentes,
hoc Deo gratissimum esse, sibi que in lucrum fœnusque cumulatis-
simum, & Regnorum fulcrum firmissimum cedere, quod in his libe-
raliter erogaverint, ut pluribus testimonijs & exemplis passim San-
cti Patres ostendunt, & Regius ille Psalter agnovit, qui, ut in libris

Bibliot. vet. Par.
lib. 3. pag. 1. D. Th.
de Regim. Princ.
lib. 2. c. 16. Durād.
Bellarm. Germon.
Castan. & alij, ap.
Me 2. tom. lib. 2.
cap. 23. n. 3. & 4.
Beyerlin. in Theat.
lit. R. pag. 50. &
seqq. & lit. L. vet.
Liberalitas in v-
pl.

Lib. 3. Reg. c. 9.

Regum habetur, nefas existimavit, se in domo cedrina habitare, Arcam autem Dei in Tabernaculis liateis manere. Quare & Templum Domino construere decrevit, & cum hoc filius eius Salomon perfecisset, illud à Domino sanctificatum fuisse, in ibique in sempiternum corde, atque oculis ad futurum, audire meruit, Thronique Regij super Israel in se ac suis posteris durationem, donec in eiusdem Domini cultu, & caeremonijs pari pietate perseveraret.

Valer. Max. lib. 1. tit. 1 de Relig. per totum.

Neque hoc ipsum, vel ipsos Ethnicos latuit, cum de suis Romanis Valerius Maximus memoret, Imperij sui stabilitatem ac foelicitatem ex eodem fonte fluxisse, & expressius Minutius Foelix in suo Octavio, sic inquit: *Sic eorum potestas & auctoritas totum orbis ambitum occupavit: sic Imperium suum ultra Solis vias, & Oceani limites propagavit. Dum exercent in armis virtutem religiosam, dum urbem muniunt sacrorum Religionibus.*

Minut. Foelix in Octav.

Iustin. Novell. 42. de Episc. & Cler.

Eaque propter Iustinianus Imperator, in quadam Novellæ scriptum reliquit: *Nos omni providentia curam Ecclesiarum gerimus, per quas & Imperium nostrum sustineri, & publicas res per clementiam Dei ac gratiam, muniri existimamus.* Et in alia, in rebus sanctissimis Ecclesias donandis, optimam mensuram esse inquit: *Donatarum rerum immensitatem, nihilque causari Imperatorem debere, ne meliora det, cui dedit Deus plurima habere, & multorum Dominum esse.*

Idem Novell. 7. c. 2. §. sancimus, & in Auth. de non alienand. reb. Eccl. §. si minus.

L. 1. tit. 5. lib. 1. fori legum, quæ est hodie l. 5. tit. 2. lib. 1. Recop.

Quæ verba nescio an viderit, certè tamen imitatus videtur Rex noster Alfonsus, huius nominis VII. dum legem quandam condens, qua Regibus, & omnibus Christianis prætilam rentum Ecclesijs donatarum conservationem iniunxit, hanc huius moniti, sive præceptionem adnectit: *Si nos somos tenudos de dar galardón de los bienes deste mundo, à los que nos sirven. mayormente debemos dar à Nuestro Señor, i Salvador Iesu Christo de los bienes tēporales, por salud de nuestras animas. De quien avemos la vida en este mundo, i todos los otros bienes, que en è. tenemos; i esperamos aver galardón, i vida perdurable en el otro. In solamente lo debemos dar, mas sun guardar lo que es dado. Porende mandamos, que todas cosas que son, ò fuerē dadas à las Iglesias por los Reyes, ò por otros Fieles Christianos, de cosas que deben ser dadas derechamente, se an siempre guardadas, è firmadas en poder de la Iglesia.*

L. 2. & 3. d. tit. 5. Fori, quæ est l. 6. d. tit. 1. lib. 1. Rec.

Et in idem tendit lex alia eiusdem Regis, quæ, quomodo ab Episcopis alijsque Prælati Ecclesiasticis hæc conservatio fieri debeat præscribens, sic exorditur: *Porque somos tenudos de honrar la Santa Madre Iglesia sobre todas las cosas del mundo, porque en ella avemos grande esperança, que quanto la guardaremos, i la mantuviéremos en sus franquezas, i libertades, que avemos por ello galardón de Dios nuestro Señor à los cuerpos, i à las animas en vida, i en muerte. Porende queremos mostrar como se guarden en todo tiempo las cosas de las Iglesias, &c.*

Lib. 7. Capitul. Reg. Franc. c. 104.

Neque aliud voluisseque videntur Christianissimi Franciæ Reges, cum inter pia alia ipsorum capitularia, hoc, ad rem de qua agimus, valdè conducens, ita conceptum legamus: *Novimus multa Regna, & Reges eorum propterea escidisse, quia Ecclesias spoliaverunt, ab-*

Rulerunt, alienarunt, vel diripuerunt, Episcopisque, & Sacerdotibus, atque, quod magis est, Ecclesijs eorum abstulerunt, & pugnantibus dederunt. Quia propter nec fortes in bello, nec in fide stabiles fuerunt: nec vi-ctores existerunt; sed terga, multi vulnerati, & plures interfecti, verterunt. Regnaque & regiones, & quod peius est, Regna caelestia perdid-derunt, atque proprijs hereditatibus caruerunt, & haecenus carent. Quae omnia videntes, nec talia facere, nec consentire, nec Infantibus, aut successoribus nostris exemplum dare volumus, sed quantum valeamus & possimus, adiundo Leonis Papae, & omnium Episcoporum, quorum consilio usi hoc egimus, spiritu, nostro spiritui, per Deum, & omnium Sanctorum merita prohibemus, contestamurque, ne talia faciant, vel fa-cere volentibus consentiant; sed Adiutores, & Defensores, atque subli-matores Ecclesiarum, & sanctorum servorum Dei, pro viribus exi-stant, ne in foveam, in qua praedicti Reges, & Regna ceciderunt, ca-dant, aut in profundum, quod absit, inferni demergantur, &c.

8 Haecenus dictum Capitulare, cuius Auctor Carolus Magnus fuis-se perhibetur, qui, quod suis successoribus commendavit, ita opere praestitit, ut plures Ecclesias construxisse dotasseque legatur, & om-nium tuitioni Fideique Catholicae, exaltationi, ac propagationi ita incubuisse, ut vel ob haec potissimum, MAGNI dum vixit cogno-mentum, & post obitum, in Sanctorum numerum referri, promeritus fuerit, ut praeter alios Iustus Lipsius, & novissimus noster D. Ioan. de Tapia & Robles animadverunt.

9 Quibus memorandum illud eiusdem Pij Caesaris Apophtegma ad-dere licet, quod Eguinarhus, & alij recensent, dum Leonidae Quaestori momenti, quod nimium in res sacras, & artes liberales expende-ret, prudenter respondit: *Si felix diu esse cupis, ne sis in Deum, res di-vinas, & artes liberales parcas, atque jordanicus, quae profecto si non cres-cunt, alia omnia decrescunt.*

10 Haecque eadem Pietas in gloriosis Hispaniae nostrae Regibus ita fervide temper exarsit, ut vel exteris Auctoribus testantibus, laudan-tibus, & mirantibus, nulli ab orbe condito usquam regnaverint, qui tu in Hispania, tum in Indijs, & alijs sui late patetis Imperij ditionibus, tot Cathedrales Ccenobialesque Ecclesias erexerint, costruxerint, & amplissimis redditibus, pretiosisque donarijs dotaverint, & locupleta-verint. Ita ut Neotericus quidam Scriptor iuste sciteque in pia hac, & liberalem erogationem, illa Claudiani carmina, paucis mutatis, de-torqueat: ----- *Si solveret ignis*

*Quas dedit inmanes sacra in stipendia gazas,
Argenti potuere lacus, & flumina fundi.*

11 Solaque extitisse narratur Vrraca Regina, quae ab hac pietate, (licet sub obtentu ingruentiu belloru) desciscens, anno M.C.XXVI. Sancti Ilidori in Legionensiu urbe ditissimum fanum spoliare decre-vit, ceteris contingere sacros thesauros reformidantibus. Quae ta-men, multa, quae propria manu abstulerat, secum portans, dum Tem-plo egreditur, mortua ruptis visceribus concidit, & manifesta Nu-

Lips. in monit. po-lit. lib. 1. c. 2. post Marin. Sicul. de re-bus Hisp. lib. 11. Robles enel Trata-dio de los Grandes, Elog. 10. fol. 35. & in notis fol. 86.

Eguin. In vita Ca-roli Magni, Paul. Emil. Ioan. Ser-ran. & alij Boccr. de util. Academ. cap. 35.

Ioan. Borer. Tho-mas Bozz. Borell. Miraeus, & alij a-pud Me d. 2. tom. lib. 3. c. 4. ex n. 6. vide Saavedram in Ideis Polit. ex pag. 170.

Claudian. lib. 3. de laud. Stilic. Ger-vat. in lib. de in-troit. Infant. Card. pag. 112.

Marian. lib. 10. c. 8. in fin. Garibai li. 12. cap. 2. Sandoval. in vita Alf. VII. c. 15. Castillo lib. 4. disc. 5. pag. 230. Fulgos. lib. 1. c. 8. de Iprera Religio. fol. 14. Theat. lit. I. pag. 92. & 110. Saaved. ubi proxima. pag. 171. Zurita li. 1. Annal. c. 49.

Tacit. 3. Annal.

Capitol. in Gord.

Eraf. in Adag. pag. 341. Alciat. 6. parerg. c. 3. Rhodig. lib. 14. c. 2. I. 4. D. de ijs qui not. inf. Alex. 3. Gen. c. 9. Corraf. 4. Misc. c. 24. Roa lib. 6. c. 9.

Iuven. satyr. 6.

Fulgos. & Theatr. ubi sup. idē Theat. lit. A. pag. 301. Aimoinus de gestis Franc. lib. 3. c. 70. pag. 131. Saavedra ubi sup. pag. 171.

Petr. Costal. in Pegm. pag. 39. post Ioseph. lib. 14. c. 13. & Sabell. lib. 7. coc. 6.

minus læsi vindicta, illico animam exhalavit. Quam lamentabilem historiam plenius Ioannes Mariana, Garibaius, Sandovalius, Iulianus del Castillo, Baptista Fulgosus, Theatrum vitæ humanæ, novissimus noster Saavedra, & alij passim rerum Hispanicarum Scriptores enarrant, licet Hieronymus Zurita, miserandam ipsam Reginam, non inibi, sed Saldaniæ, ex partu turpis conceptus, in æternum Hispaniæ de decus, obijisse commemoret.

Egoque ex ea hoc, quod vides, Emblema, construxi, parum veritas aliquorum censuram, qui fortè obiciunt, magis decuisse Hispanum Scriptorem, impium hoc factum vel negare, vel silentio contegere, quàm aeneis latinis, & semper loquentibus typis manifestare. Nam rem adeò notam, à tot retro Scriptoribus litteris traditam, & a Recentioribus repetitam, haud quaquam verendum fuit huc nostris Commentarijs notiozem fieri posse. Et ut fieret, semper Ego cum Tacito, *Præcipuum munus annalium reor, ne virtutes, aut vitia flectantur, ut que pravus diæsis factisque ex posteritate, & infamia metus sit.* Et cum Iulio Capitolino, ea in historia poni debere, quæ aut fugienda sint, aut sequenda. Et qui Regibus nostris in hoc Pietatis studium spontè currentibus, frigidam, ut est in proverbio, suffundere paro, nullum potentius exemplum, quàm domesticum proponere potui, ut sciant:

*Premia quanta bonos maneat, quàm fulmine iusto,
Et Capito, & Tutor fuerint, damnante Senatu,
Pyrata Cilicum.*

Vt in simili Iuvenalis scripsit. Et Ælianus dum docuit, nonnulla memoriæ prodenda, non ut ad imitationem eorum inducamur, sed ut fugere, & declinare possimus.

Possentque huic divinæ punitionis exemplo, plurima alia similia varijs sæculis visa, subnectere, nisi iam hoc alij lato calamo præstitissent, & pro multis sufficere possent, quæ in sacra Pagina de Manasse, Amone, Nabuchodonosoro, Seleuco, Heliodoro, Antiocho Epiphaniis, & alijs, ob Templi Hierosolymitani tentatam expilationem, commemorantur. Cui etiam sunt, qui acceptas ingentes a Marco Crasso in se, & in filijs, apud Parthos clades, referendas existiment, quoniam prius, cum Syriam esset ingressus, Ierosolymam florentem opibus venit, ubi ea quæ Orientis Reges à multis sæculis in Templo Domini consecraverant, quibusque Pompeius Magnus, tantarum nationum victor, pepercerat, diripuit.

Sed quid mirum, si Deus pro sacrato sibi Templo, expilatisque eius thesauris, has vindictas exercuerit, cum etiam pro vindicandis Gentilium fanis, similes ultiones exercuisse legamus, quoniam etsi à Dei veri cultu aberrabant, tamen quia divinam venerationem sapiebant, Deus verus hæc miracula operabatur; ut in Auro illo contingit, quod Tolosanum dictum fuit, & apud omnes possessores infautum, quia à Tectosagis ex Delphico Templo ablatum, & in Tolosam translatum; unde & Adagio originem fecit, quo *Tolosanum aurum*

funere contuevimus, pro re qualibet polsidentibus inchoelic, ut latius ex Agellio, Strabone, & alijs Erasmus enarrat.

15 Quibus addo, non solum Dijs sacratas in Templis divitias, verum & publicas, aut privatas, in eisdem praesidijs, vel maioris tuitionis causa depositas, attrectare, grave piaculum olim reputari solere: Vnde audax, & temerarium factum Iulij Caesaris, qui primus illas suis militibus rapere concessit, ab Appiano notatur, & luculentius a Lucano, sic, non tam caute, quam deplorante:

-----Tunc conditus in dō

*Eruitur Templo, multis intactus ab annis
Romani census Populi, quem Punica bella,
Quem dedere Perses, quem vidit praeda Philippi.
Quicquid parcorum mores ser vastis a vorum, &c.
Egeritur, tristi spoliatur templarapina:
Pauperiorque fuit, tunc primum Caesare Roma.*

16 Sed ut ad propria, & proximiora Christianorum exempla deveniam, habe precor, & cave illud Leonis IV. Imperatoris Constantinopolitani, qui Sigiberto, & alijs testantibus, quum summo flagiarei gemmarum amore, nec ex profano conquisitis expleri posset, ex Sophiae Sacratio abstulit coronam gemmis onustam, a Mauricio, sive Heraclio olim Deo Opt. Max. dedicatam: cavillo usus, Christum, cuius templum illud esset, pauperiem non gemmas probasse. Cumque illam sacrilego, & nefario capiti imposuisset, sic se augustiorem fieri ratus, poena brevi sequuta fuit; caput quippe sacrilegio pollutum, carbunculo intumuit, quo nomine erat & gemma, quae in Corona pretiosior aestimabatur, paucisque diebus, ardentissima febre subsequuta, vi morbi consumptus, iustas sui sceleris poenas luit, & nefarius impium spiritum exhalavit.

17 Similis audacia Isaacij Angeli Graecorum etiam Imperatoris, in profanandis factis vasis, & e Templo avullis, mensis suis adhibendis, non dissimiles poenas tulit, ut latius Nicetas enarrat:

18 Et de Frederico II. Germanorum Imperatore plurimi referunt, Petrum de Vineis, Secretarium suum, levissima de causa oculis privari iussisse, cumque postea Pontificem Paulum III. bello laceffere in animum induxisset, poenitentia motum, Petrique prudentia egentem, illum in secretiorem Consiliarium sibi adsevisse. Ille ultionem sceleris in se admisi meditatus, cum de medijs ad bellum istud sustinendum rogaretur: Mihi, inquit, consultissimum videtur, Ecclesiam proprio aere expugnare. Placuit Imperatori sententia, & spoliatis suis vasis, & proventus Ecclesijs, exercitum comparavit. Quo facto, adiit Imperatorem nefarius Consiliarius: *Et nunc (inquit) iniuriam, abs te mihi iniuste illatam, ultus sum. Tu tibi hominum, omnia comparasti: Ego te coram Deo reum effeci meo consilio, cuius templa tam impie es depredatus, omnia tibi deinceps indeterius cadent; quod & ipse eventus comprobavit.*

Agell. lib. 3. cap. 9.
Strab. lib. 4. Sabell.
lib. 8. en. 5. Bosm.
lib. 4. dec. 1. Erasm.
in Adag. pag.

Appian. lib. 2. bell.
civil. Lucan. lib. 3.
Pharsal.

Sigibert. Cedr. &
alijs apud Cusp. in
huius Leonis vita;
Paul Diac. lib. 23.
Blondus Decad. 2.
lib. 1.

Nicet. lib. 3.

Poggi^o in Iacetijs.
Beyerin. in Apop.
Christ. pag. 571. &
in Theat. liter. L.
pag. 109. & lit. V.
pag. 145.

Barland. in histor.
Comit. Flād. pag.

De Carolo quoque Brabantiae Duce, Barlandus scribit, foelicissimis auspicijs pluribus in bellis victorē fuisse, interim dum ab Ecclesiae rebus manus abstinuit, postea tamen, omni favore Numinis destitutum, nunquam foeliciter cum hoste pugnasse, quod eodem tempore Clerum gravissimis exactionibus oneraverit.

Petr. Lop. de Ayala
in hist. Pet. ann.
19. fol. 112.

Et in historia Regis D. Petri Castellae, a Petro Lupecio de Ayala litteris tradita, referur, quod cum infelix hic Rex, Maurum sibi amicum, & in Astrologia valde peritum, de infausta & violenta morte, quam iam alij eadem praefagierant, fortē cōsuleret, ille absque ullo dubio futuram fore respondi, ea ratione reddita: *Porquē tomas los algos de las Iglesias, i casas de oracion, i que te non vence conciencia.*

Roder. lib. 7. c. 3.
fortalitium Fidei,
fol 325.

Quod etiam, non minus severa, licet aliquantulum fera, divini Numinis vindicta, in se expertus fuit Alfonso VII. Aragonum Rex, nostrae Vrracae, de qua loquimur, aequae infelix maritus. Nam ut Rodericus Archiepiscopus Toleranus, & alij recensent, cum Castellae Regnum, ut dotale Reginae a se repudiatæ, retinere vellet, civili bello occasione dedit. Inopiaque stipendiorū, ad Sanctuarium manum inmisit, & thesauros auri & argenti, pretiosiorumque lapidum, quos Regum, & Reginarum devotio dedicaverat, manu sacrilega usurpavit, & etiā possessiones, oblatas a Regibus, confiscavit. Et in praesens quidem victor evasit, sed postea a Sarracenis victus, disparuit, alijs caelum, & plebeio more tumulatum, alijs, pra ignominiae dolore, in coenobio inclusum, asserentibus.

Villaroël in lib.
Judic. pag. 241. n.
11.

Ex quo satis cognoscere possumus, ex Sacrorum Templorum expilatione, Regnorum casus, Populorumque ruinas contingere. E contrario autem, ubi a militibus secura est sacra supellex, omnia prosperè evenire, annūque, caelo proprio, terribere existere, ut bene, post alios, Chilensis Episcopus D. Fr. Gaspar a Villaroël templum reliquit, Alarici Gothorum Regis ex Paulo Orolio exemplum iubeens, qui, barbarus licet & efferus, in Romae devastatione, a D. Petri Apostoli Sacraris diripiendis abstinuit, & ob hoc iammam sibi laudem paravit, hymnisque Deo Romanis ac barbaris concinētib, quod irruptio civitatis erat, festum civitatis fuit, recedenteque exercitu locuplete, Romani inopes non manserunt.

Oros. lib. 7. c. 39.

Marian. de rebus
Hisp. lib. 13. cap. 7
Saaved. ubi supra
pag. 171.

De Ferdinando etiā Rege inter nostros huius nominis Tertio, qui Sancti nomen promeruit, Mariana recenset, quod cum ad continuandam Hispalensis urbis obsidionem pecunia deficeret, multique ei, ut in Templorum gazas manum iniceret, suaderent, piē, & cordatē respondit: *Mas me prometo yo de las oraciones, i sacrificios de los Sacerdotes, q̄ de sus riquezas.* Quam pietatem, & in Deo fiduciam, statim caelitus remuneratam vidit, sequenti die eadem urbe potitus, & gloriosum triumphum, devictis hostibus, consequutus.

Zurita lib. 1. annal.
Arag. c. 25. fol. mi
hi 27.

Et de Sanctio Aragonum Rege pluribus enarrat Zurita, omninō legendus, qualiter ob usurpatos Ecclesiae redditus, poenitentiam publicam egerit, satisfactione praemissa, licet ad illos usurpandos, urgentibus iustorum bellorum necessitatibus coactus fuerit.

Ceterum manum de tabula levare iam expedit, nā hic commenta-

ritis nullum unquam narrationum finem inveniet, si omnia in eum, quae
hac in parte pro Pij, & contra impios dicenda se offerunt, congerere
vellem, & dicta satis superque sufficere possunt, ut nostri (heu) temporis
calamitosum periculosumque statum dolere pariter, ac vereri possimus,
in quo furentibus, etiam inter Christianos, bellis, haeretici, qui eidem
mixti commilitant, nihil non impium, & execrabile in Ecclesias, &
sacratas Deo vestes, vasa, gazasque committunt, ne ipsis quidem Py-
xidibus, quibus magnum & venerandum Sacrosanctae Eucharistiae Pig-
nus reconditur, temperantes, ita ut merito in eos Heroicus quidam
Poeta dicere potuerit:

*Regius e-versas Vates à gentibus Aras.
Fle vit Indumæas: sed quis penetr alia Divum
Sacrilega vastata manu, Templique ruinas
Congeriemque sacram, nosiri non desleat ævi?
Quis Sanctos adytis ipsos efferre nepotes.
Christi adum, Christi non indignetur honores.*

Ioanni. Bochius in
Theat. Crud. hæ-
ret. nostri temp.

26 Sed hæc quidem impietas, licet aliquando impunita remanere videat-
ur, postmodum sava, nec valde sera divini Numinis vindicta repen-
ditur, & de ea dicere possumus, quod Ælianus Delphicum Oraculum
contra Sybaritas ob aliam similem prædixisse, his verbis enarrat:

*Non immortales hoc Dii patientur inultum:
Si quis enim prudens scelerata mente profectum
Committat factus, gra vis hunc propè pœna sequetur,
Non exorabit, neque si genus ab Iove summo
Duceret, ipse suo collo, collisque nepotum
Hoc luet, & generi cumulatim damna ferentur.*

Ælian. lib. 3. c. 43.

27 Quæ tamè omnia de ijs Principibus intelligi volumus, qui per ava-
ritiam, & nulla, aut non satis gravi necessitate premente, propria ma-
nu & autoritate, hos Ecclesie Thesauros convasant, & in profanos
usus sacrilega præsumptione convertunt. Etenim si itaürgens casus e-
mergat, ut non aliter, quàm hoc rerum Ecclesiasticarum subsidio, Reges
& sibi, & suis Regnis, ac vassallis succurre possint, utique hoc eis ab
Ecclesiasticis denegandum non est, ut exemplo Aisæ, Ioas, & Ezechia
Sacra Pagina admonet, ubi Lyranus, & Abulensis, alijque Expositores,
quatuor ad hoc conditiones exposcunt. Prima, ut prius Rex sui ararij,
atque etiã patrimonij vires excutiat. Secunda, ut nõ absque Prælatorum Ec-
clesiasticorum ad sensu in Sacra manu iniciat. Tertia, ut vasa aurea, vel
argentea, quæ sacro Altaris Mysterio, aut etiã nimirum, proximè de-
servierunt, prius cõsentur, quàm Regijs Quæstoribus attrectari finan-
tur. Quarta, ut Rex, qui se eiusmodi bonis iuvare prætendit, tantum de
in genere suo, se, quò citius potuerit, redditurum, sub idonea cautione,
seu fideiussione promittat. Ad quas quidem conditiones respexisse videtur
docti suæ ætatis Theologi, & Iuris-Prudetes, qui in Curijs Regijs
Maurinæ Cæpensi congregatis anno 1475. ut Ioan. Mariana, & alij cõ-

Lib. 3. Reg. c. 13.
lib. 5. c. 12. lib. 4.
cap. 18. ubi Lyran.
& Abulens. Mon-
zon in Sp. ec. Princ.

Mariana in Histór.
Hisp. lib. 24. cap. 8
Saaved qui alia e-
empla adducit d.
pag. 171. & seqq.

memorant Catholicis Regibus Ferdinando & Elisabeta cōtra Alfonso Portugallia Regem, bellum parantibus, sub eisdem dictam subventionem licitam esse decreverunt.

L.9. tit. 2. ll. 1. Recop. circa quā ultra Azeved. ibidē, vide Greg. Lop. in l. 14. tit. 22. par. 1. Bobad. in Politic. lib. 2. c. 13. n. 319.

Quod & antea tempore, Domini Regis Ioannis II. in Curijs Burgensibus anno 1429. & iterum in Zamorensibus anno 1432. tractatum etiā, & resolutum fuisse, satis indicat lex Novae Collectionis, quae ex eis, ut apparet delumta, sic habet: *La plata, i bienes de las Iglesias, el Rei no lo puede, ni debe tomar; pero si acazieren tiempo de guerra, o de gran menester, que el Rei pueda tomar la tal plata, con tanto, que despues la restituya enteramente, sin alguna disminucion a las Iglesias.*

Beda in Marcus cap. quod non est licitū, de reg. iur. Valer. Max. lib. 7. tit. de necessit.

Certum quippè est, necessitatem licitū facere, quod in lege aliās illicitum esset, ut ex Beda in quadam Decretali docemur, bonaque omnia (ut vel in proverbium abiit) ea prēmēte, communiā reddi; neque tunc esse, cur Ecclesiae, vel Ecclesiastici de eiusmodi subventionibus queri possint, cum aequè in ipsorum, ac laicorum tuitionem proficiant, ex quibus simul Regni, vel Republicae corpus constat. Et non minus vulgare, quam verum sit illud D. Ambrosij documentum: *Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut erogat, & subveniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adiuvat? An ignoramus quantum auri, atque argenti de Templo Domini Aisyrii sustulerunt? Nonne melius constat Sacerdoti, propter alimoniam pauperum, si alias subsidia desint, quam sacrilegus contaminata asportet hostis? melius fuerat, ut vasa viventium servares, quam metallorum, &c.*

D. Ambr. lib. 2. de offic. cap. 28. relat. in aurū 12. q. 2.

D. Hier. in epist. ad Nepotian. de vit. Cleric. relatas in gloria Episcopi, de caus. 12. q. 2.

Similis est in eadem sententia Divus Hieronymus, inquiens, gloriam Episcoporum esse, inopiae pauperum providere, & ignominiam Sacerdotis proprijs studere divitijs, satiusque esse privatis, & publicis necessitatibus subvenire, quam Templorum parietes marmore nitere, auro splendere laquearia, & gemmis Altare distingui.

Perf. saryr. 2.

Qui sane locus Nos ad illam quaestionem vocabat, an expediens sit, vel fuerit, Ecclesias, & Ecclesiasticos pluribus divitijs, & redditibus abundare? In qua negantem sententiam Bodinus, Cunerus, & alij passim ex sectarijs defendunt, illud Perfij inter alia commemorantes,

Ann. Rober. lib. 2. rer. iudic. cap. 2. in 1. par.

Discite Pontifices in sacro quid facit aurum?

Patric. de Regno, lib. 9. c. 18. Ragol. in 1. Reg. cap. 19. Marq. in gub. hr. lib. 2. c. 18. fol. 123. Vazq. de reddit. Eccl. c. 1. §. 3. dub. 3. Contz. li. 6. Pol. c. 62. Suar. in de fens. Fidei lib. 4. c. 17. & seq. R. einof. in defens. Pat. Eccl. c. 5. 4.

Et Annæus Robertus plura in id ipsum loca sanctorum Patrum diligenter expendit. Aientem verò Patricius, Rangolius, Marquez, Vazquez, Contzen, Suarez, & Catholici omnes nervosè propugnant, & ipse idem Annæus Robertus non minus strenuè in eius defensione, in emergenti quadam Carthusianorum causa, se habet.

Omnes tamen sub ea cautione, ne eiusmodi divitiarum, & Republicae & ipsis Ecclesiasticis, praesertim Monachis, damnosae potius, quam utiles sint, seque earum, non tam Dominos, quam Oeconomos, & Fideles dispensatores esse sciant. Adeoque id omne quod decenti Templorum cultui, & ipsorum sustentationi supererit, in alimoniam pauperum erogent, & alijs urgentibus Republicae utilitatibus liberaliter offerant.

33 Alioqui male poterunt, diuitijs iuffarcitati, Christum pauperem sequi, & Diui Prosperi consilium spernere videbuntur, qui eos qui Deo militat ex toto corde, diuitias fugere debere commouit: *Quas qui habere uolunt, sine labore non querunt, sine difficultate non inueniunt, sine cura non seruant, sine anxia delectatione non possident.*

D Proffer de vita contemp. lib. 2. c. 12

34 Sæpeque illud esse uerissimum experiemur, quod iam suo tempore prævidit Diuus Hieronymus, & nostro longe magis apratur: *Sunt ditiores Monachi, quàm autant seculari, possident opes sub Christo paupere, quas sub loquax pietate habere non ualuerunt, & sustinent eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus antea mendaces. Tratus in paupere domo, & in turriora fucano, qui dixit millio, & sibi uero panem rugientem facere uatres poterem, nunc simiam, & melle fastidio.*

D. Hier. in epistol. ad Heliodor.

35 Ac plane, quamuis negari queque non possat Templorum nobiles fabricas, præuoliosesque ornatus commendari debere, quia in Diuus Bernardus inquit; & Tridentinum diffinit, carnalis populæ uotio quia spiritualibus non potest, corporalibus solet ornamentis excitari, adhuc tamen memoria dignum semper existimavi illud Bonifacii Episcopi, & Martyris Apophthegma, qui dicere solebat: *His sacerdotes aurei, utebantur calicibus ligneis; nunc ligni calices, utuntur calicibus aureis.* Quod referens quidam nostri temporis ueraciter pius & doctus Scriptor, aliud simile se audisse inquit de recentibus, & antiquis prædicari: *Quondam erant Christianorum Tempia obscura, & corda lucida: nunc Tempia sunt lucida, corda uero obscura.*

D. Bern. in Apol. ad Guill. in fine, Trid. sess. 22 c. 5. Fr. Mart. de la Vera lib. de instit. Eccles. c. 24. §. 15.

Par Jacob. Pötan. in bellar. Articis, 2. par pag. 389.

36 Ac certè secundum Eruditissimi & Eminentissimi Cardinalis Bellarmi censuram, tamen hæc Templorum, & ornamentorum Magnificentiæ, in structis, & dotatis à Principibus notari non possit; in Monachis tamen iam dudum à Diuo Bernardo notata comperitur, & in S. Brigittæ Reuelationibus legimus, Magis placere Deo cor humile in humili Ecclesia, quam alti muri, in quibus corpora sunt intra, & corda ab extra. Atque ideo non debere aræas auro, atque argento implere propter ædificia, quia non profuit Salomoni ædificasse tam sumtuosa ædificia, ex quo neglexit eum diligere propter quem ædificabantur. Idemque ipsum super Templorum, & ædificiorum splendore, & ornatu, quem Regulares plerique affectant, & sollicitè conquirunt, cenauerunt Patres Concilij Viennensis, cuius Canon, de hoc agens in Clementina quadam refertur, ad quam, quia omnibus obuia est;

Bellarmin. 2. to. contro. lib. 3. cap. 6.

D. Bern. in Apol. ad Mon. Cluniac.

S. Brigittæ lib. 3. c. 18. circa fin.

Clem. ex lvi de Paradiso, de uerbor. sign. §. uoluntas.

Lectorem remitto.

(***)

Largus in Pauperes.

EMBLEMA XLI.

*Pauperibus largus Princeps, quem vellicat uxor,
 Forte Crucem lapidi vidit inesse domi:
 Syderibus dignum lapidem tellure revelli
 Inssit, ubi argenti Copia subter erat.
 Quod miseris donat dives, Deus ipse rependit,
 Colligit ac veluti semina iacta solo.*

COMMENTARIUS.

NON solum in Tempia Templorumque Ministros, Regalis Munificentia debet sua fræna laxare, sed & in Pauperes etiam, qui Ecclesie columnæ à Divo Hieronymo vocitantur. Ut enim Imperialis fortuna, Iustiniano monete, cæteras supereminet aliàs; ita oportet Principales in hac erogatione liberalitates culmen habere præcipuum. Quæ Græco nomine *Elemosyna*, quasi *Misericordia* dicitur; & secundum Theologos diffiniri solet: *Opus in quo datur aliquid indigentibus, propter Deum.* Qui ipse verus Regum omnium Doctor, & Ductor, Fons est & Auctor omnium bonorum, omnibus benè faciens, & de quo Regius Vates scripsit: *Oculi omnium in te sperant Domine, & Tu das illis escam in tempore opportuno. Aperis Tu manum tuam, & implet omne animal benedictione.*

D. Hier. epist. ad Nepothian. relatus in c. gloria 12. q. 2.

Iustit. in l. cū multa, C. de bon. qua. liber.

Theolog. in 4. sent. dist. 15. D. Th. & reliqui 2. 2. q. 31. art. 1.

David Psal. 114.

2 Vnde in sacra Pagina Sancti illi Reges, ac Principes Dei Ecclesie Nutritij, Ioseph, David, Iosaphat, & Iosias, qui in hac virtute excelluerunt, plurimum commendantur; & Abdias, qui centum Prophetas pascebat, ut in libro Regum habetur. Meritoque D. Augustinus; & Lactantius Firmianus impium illud Stoicorum dogma exilio dominant, qui Misericordiam inter animi morbos annumerabant; & inter vitia, eleemosynam facere recensebant.

1. Regum 18.

D. Aug. to. 1. lib. 1.
de morib. Eccles.
Cath. Lactan. lib.
6. divin. inst. c. 11.

3 Equorum lecta esse videtur ille, qui apud Plautum dixit:

Malè meretur, qui mendico dat, quod edat, aut quod bibat.

Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.

Plaut. in Trinum.
Act. 2. Scen. 2.

Et ille Lacon apud Plutarchum, qui mendico ab eo stipem petenti. *Si darem (inquit) tibi, eò magis mendicares. Nam huius tua deformitatis causam præbuit, is, qui primus tibi dedit, eaque te ignavum reuocavit. Immitis quidem, & inhumana sententia.*

Plutar. in Apophth.
Lacon.

Proverb. 15. 27.
16. 6. 21. 3.

4 Quanto Salomon melius, qui per misericordiam, & fidem, iniquitatem redimi, & peccata purgari docet, & hoc magis Domino placere, quam victimam. Ecclesiasticus inquitens: *Pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua;* & Christus Dominus, ac Præceptor noster, qui nobis misericordes esse, & dare eleemosynam iubet, & amicos facere de mammona iniquitatis, ut cum defecerimus, recipiat nos in æterna tabernacula. Et D. Ambrosius egregie eos, qui omnia sibi vendicant, & nihil cum pauperibus communicant, his verbis reprehendens: *Quousque coarctatis diuites in manus cupiditates? Nam quis soli habitabitis super terram? Cur estitis confortem naturæ, & vindicatis possessionem naturæ? In commune omnibus, diuitibus atque pauperibus, terra fundata est, cur a vobis ius propriam soli diuites arrogatis? Nescit natura diuites, quæ pauperes omnes generauit: nudos fudit in lucem, egentes cibo, amictu, poculo: nudos recipit terra, quos edidit, nescit fines possessionum sepulchro includere, &c.*

Eccles. 7. 33.

Luc. 6. 36. 16. 9.

D. Ambr. in lib. de
Nabuthæ cap. 1.

5 Quod Monitum, cum Regibus dirigatur, plurimorum quoque Regum & Imperatorum exemplis suadere possem; qui in eius excelluerunt observatione, quorum copiosum Catalogum nouissimus Beyerlinchius nobis exhibuit: sed placuit, præsens Emblema ex illo Tiberij Secundi; Imperatoris Constantinopolitani, formare, qui, ut post Eutropium, plurimi Auctores scribunt, ita copiose bona pauperibus erogabat, ut ob hoc sæpius ab Imperatrice coniuge obiurgaretur. Cui ille, ne turbaretur respondit, Deumque fisco uberrime provisorum; cui, ut Salomon dixit: *Qui miseretur pauperis generatur.* Accidit autem, quod altera die per Aulam Regiam deambulans, marmoreum vidit lapidem, signo Crucis sculptum, pedibus conculcari, quod cum nefas esse censuisset, & ut irreligiosum à Theodosio, & Valentiniano Imp. peculiari sanctione prohibitum, illum pretinus erui, tollique præcepit, sub quo tamen alius, & deinde tertius, eodem signo signatus, apparuit. Quibus tandem eodem modo eleuari mandatis, mox inestimabilem thesaurum, supra mille auri centenaria habentem, inuenit, ex quo pauperibus, adhuc abundantius, ut consueverat, subministravit. Et in hu-

Beyerlin. in Thea.
lit. E. ex pag. 68.
& lit. L. ex pag. 90
ad 94.

Eutrop. lib. 17. re-
rum Rom. Greg.
Turon. lib. 5. c. 20
Paol. Diac. in hist.
Long. lib. 6. c. 3.
Aimoin. de gest.
Franc. lib. 6. c. 19.
Baron. to. 7. pag.
851. Camer. 1. to.
cap. 63. & 2. c. 73.
Prover. 19.

L. univ. Cui nemini
liceat sign. Sal-
var. Christi, &c.

ius ardentis charitatis prænium, alium postmodum, ingentiorẽ a Narsete quondam in quadam urbe Italiae reconditum, sene quodam manifestante, adinvenit, ex quo etiam ipse hilari erogatione dispensavit egenis.

Quam historiam, simulque aliàs, quibus virtus eadem suadetur, recenset etiam Ambrosius Marlianus, & ex ipsis hoc pium anxioma deducit:

Nefis ipse miser, miseris succurre discè:

Dirves opum est inopi, qui dare non vit opem.

Hoc est enim quod Deus, qui nec falli, nec fallere potest, elemosynarijs promittit, dum in Proverbij ore Salomonis enuntiat: *Honora Dominum de tua substantia, & de primitijs frugum tuarum ãa pauperibus, & implebuntur frumento borrea tua, & vino torcularia redundabunt.*

Ad quem locum, & alia similia, quæ de centuplicato eiusdem erogationis scœnore agunt, respiciens D. Chrysofomus: *Qui facultatem (inquit) tribuit pauperi, ipse est qui beneficio fruitur, centupla nempe scœneratione recipiens. Sicut enim qui seminat, cum iacit granum, non perditum credit, sed multiplicandum expectat in messe; ita qui elemosynam seminat, non amittit panem suum, sed multiplicat etiam in hac vita.*

Nec minùs piè, & eleganter Divus Ambrosius, illum verè esse divitem docuit: *Qui in Deo dives est: qui misericordiã opulentior, quam divitijs, facultates suas cum pauperibus dividit: qui locupletem, dando, magis quàm habendo, se ostendit. Qui ad hoc se meminit habere divitias, ut scœneretur Deo, pascat Christum, vestiã Dominum: qui patrimonium suum non ingrato heredi quarit relinquere, sed per pauperes illud Christo desiderat commendare: qui divitias cœlo magis, quàm mundo commẽdat; qui desiderat potior esse opere, quàm sua substantia facultate: qui thesauros ad superna transmittit, qui ad hoc vivit, ut operetur; qui ad hoc operatur, ut in æternum vivere mereatur: qui viduarum casibus fluctitur, & pupillarum miseria commovetur. Hoc nitamur, ut bonis factis divites simus, & his terrenis copijs, spirituales divitias acquiramus. Seminamus in terris, ut metamus in cœlis, ubi thesaurus collocatur æternus.*

Sed quia nec omnia, nec obvia nostris, hisce commentarijs inferere volumus, omisis alijs Sanctorum Patrum, quæ in hoc ipsum tendunt sententijs, & passim apud varios Auctores reperiuntur, satis huius charitatis fervorem, & præmia divina, quæ eum manent, Reges, ex Carolo Magno, qui & ipse Rex, & Imperator magnificus extitit, discere possunt, qui non contentus duodecim pauperes quottidiano pastu prope suam mensam habere, præter alia, quæ eis liberaliter largiri solebat, auream quoque mensam, item tres argenteas pretiosissimas vendi, & eisdem per suos Archiflamines distribui mandavit.

Satis ex Divo Ludovico Francorum Rege, qui, ut in eius vita Iôvilus enarrat, quocumque locorum se conferebat, centum & viginti pauperes, & tempore quadragesimæ duplicato numero, per singulos

dies

Marlian. in Theat.
Polit. cap. 25: ex
pag. 256.

Proverb. 3.

D. Chrysof. in Genes.
hom. 27.

D. Ambr. in serm.
de miser. & in 1.
Timoth. 6.

Avētin. lib. 1. anti.
Boior. Sabell. ex
Turp. lib. 8. ene. 8.

Ionvil. in vit. Lud.
cap. 84.

dies cibus Regijs alebat. Melius hos sumus in eos, quam in luxum, ut alij solent, conferri inquit, & hac ratione opes & Regnum stabili.

10 De Zenone quoque Constantinopolitano Imperatore refert Baronius, revelante Virgine Dei Genitrice propter eleemosynarum erogationem, divinam vindictam, quam pro violento stupro meruerat, evasisse.

Baron. to. 6. ann. Chr. 474. ex Prat. spirit. fol. 175.

11 In Osualdo etiam Anglorum Rege (testante Beda, & ipso Anglo) eadem adeo virtus enituit, ut cum die sancto Paschæ, cum Aldano Episcopo confedisset ad prandium, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus Regalibus epulis refertus, iamque essent manus ad panem benedicendum missuri, intravit subito minister ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, & indicavit Regi, quia multitudo pauperum undequaque adveniens maxima, per plateas sederet, postulans aliquid eleemosynæ à Rege. Qui mox, dapes sibi appositas, deferri pauperibus iussit, sed & discum argenteum confringi, atque iisdem minutatim dividi præcepit. Quo viso, Pontifex qui absidebat, delectatus tali factu pietatis, apprehendit dexteram eius, & ait: *Nunquam in veterascat tam larga in dando manus.* Quod & iuxta votum benedictionis eius provenit. Nam cum interfecto eo in pugna, manus cum brachio à cætero essent corpore resectæ, contigit, ut hætenus incorruptæ perdurent. Denique in urbe Regia, quæ à Regina quadam *Debs* cognominatur, loculo inclusæ argenteo, in Ecclesia Sancti Petri servantur, ac digno à civibus honore venerantur.

Beda lib. 3. histor. Angl. cap. 6.

12 Ad quod exemplum, & ad aliud aliud, quod de Amedeo Sabaudia Duce Christi pauperes loco carum venaticorum largiter exhibente, cuius iam supra mentionem feci, commodè aptari possunt carmina Claudiani, quibus Probum Consullem ob eandem virtutem ita merito laudat, & posteritati commendat:

Sup. Emb. 32. in fine.

Claud. in Cons. Prob.

*Hic non divitias nigrantibus abdidit antris
Nec tenebris damnavit opes: sed largior umbre,
Sue verat innumeras hominum ditare catervas,
Quippè velut densa currentia muner a nimbo,
Cernere semper erat populos undare Penates:
Assiduos intrare inopes, remeare beatos.
Præcepit illa manus fluxivos superabat lberos,
Aurea dona vomens, &c.*

13 Sint ergo Principes in egenos omnes, & pauperes admodum liberales. Credant hunc maiorem Regijs titulis esse *Pauperum Patrem*, & ut Theodosius, & Valentinianus rescripserunt. Nulla professione virtutis, nullaque re alia potius homines Deo, quam prona hac liberalitate coniungi: *Nam cum beneficiorum fontibus genus amplificetur humanum, divinam benevolentiam nobis credimus obligari, unde spes tota vicissitudinis expectetur.*

Theodos. & Valentinian. in Novell. de bon. Decur.

14 Quod si Thesauros, & nunquam deficientes gazas congerere avêt, nullam sibi negotiationem questuosiore, nullumvè ampliorem se-

Pet. Raven. in quo
dam serm.

curioremque thesaurum comparare posse, hac, etiam prodiga, in pau-
peres effusione cognoscant. De quibus Petrus Ravennas merito di-
cere potuit: *Manus pauperis est gazophilacium Christi: quicquid pauper
accipit Christus acceptat. Da ergo pauperi terram, ut accipias Regnum:
da micam, ut accipias totum: da pauperi, ut detur tibi: quia quicquid pau-
peri dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter.*

Martial. lib. 5. Epi-
gramm.

Quod ad Ethnici Martialis mentem respicere videtur, qui idem de 15
qualibet liberali erogatione in amicos facta, ita eleganter scripsit:

Callidus effracta nummos fur auferet arca,

Prosternet patrios impia flamma lares.

Debitor usuram pariter sortemque negabit

Non reddet sterilis semina iacta seges.

Dispensatorem fallax spoliabit amica;

Mercibus extructas obruet undat ares.

Extra fortunam est, quicquid donatur amicis

Quas dederis, solas semper habebis opes.

Poeta ap. Ribad.
in vita S. Francisc.
Borgia. lib. 1. c. 11

Vnde Poeta alter æquè prudenter de pauperibus dixit:

Quisquis enim cupidè non expendenda recondit,

Quæ nulli tribuit, pauperibus rapuit.

Tacit. lib. 4. histor.
Vlpian. I. C. in l. 1.
§. in causa, D. de
quæstion.

Ast verò si Reges ad comparandos, & aicados exercitus egere 16
pecunijs obicias, in quibus Reipublicæ nervos, & gentium quæ etiam
consistere, Politici clamant, Audi quid hac etiam in parte pauperum
subsidia præstare, Clemens Alexandrinus edoceat: *Coge tibi: exerci-
tum inermem, ad bellum ineptum, fundendi sanguinis nescium, sine iracun-
dia, sine sordibus; senes pietate præstantes, pupillos Deo charos, viduas
mansuetudine armatas, viros charitate ornatos. Tales compara tuis divi-
tijs & corpori, & animæ satellites, quorum Dux est Deus, propter quos
& navis submergenda sit levior, solis gubernata Sanctorum orationibus,
& morbus fervens domatur, manuum impositione fugatus: & latronum
aggressio dearmatur, pijs precibus spoliata, & vis demonum fraggitur
rigidis iussionibus, agnoscens re ipsa quid valeat. Omnes hi milites & tuti
custodes, nemo otiosus, nemo inutilis, &c.*

Clem. Alex. in o-
rat. nuper inventa
de divitibus apud
Euseb. in Theopo-
lit. pag. 540.

Et hæc quidem de elemosyna, & eius effectibus tetigisse sufficiat, 17
quique plures alios desideret, peculiare tractatus, qui de ea extant,
adire poterit. Nos ut huic nostro Commentario colophonem adda-
mus, illud opportunè subiungendum, sive submonendum esse cense-
mus, nimirum, in hac, ut & in alijs virtutibus, Regum prudentiam, eo-
rumque, qui ipsorum nomine elemosynas dispensare solent, deside-
rari. Neque enim æqua lance plebeis debent, & nobilibus pauperibus
subvenire, ut D. Thomas, & alij resolvunt. Maturiusque senibus, quos
si fortè mane quaeris, non subsistent, quam juvenibus succurrendū
est. Puellarum quoque virginum, præsertim orphanarū, matrimonia,
eiusmodi largitionibus competenti modo, & tempore factis, ita sunt
disponenda, ut pericula, quæ earum sexus ætasque pati potest, celeri-
ter evitentur, cum constet, quantum in his damni soleat ex cunctatio-

D. Thom. & alij in
2. 2. q. 32. art. 9. la-
rè Tiraq. de nobil.
c. 20. n. 154. & Ego
in 2. to. de Ind. gu-
ber. lib. 2. cap. 7. ex-
num. 58.

18 ne caulari. Et hoc planè est, quod præclare, ut reliqua, D. Ambrosius admonuit, dum inquit, perfectam liberalitatem fide, causa, loco, tempore commendari, alijsque circumstantijs, quas apud Gratianum legere poteris.

D. Ambros. 1. off. relatus in c. consideranda, & in cap. pasce, 86. dist.

19 Adde, ipsas quoque eleemosynas Regum profusas, nocivas esse posse, si non tam pauperes iuvent, quam faciant, hoc est, si subditi, eis inescari, vel adumbratam mendicitatem profiteantur, vel quam proprijs laboribus officijs, atque artificijs depellere possent, ignavi ac socordes sub hac confidentia patiantur. Qua consideratione Tiberius Imperator Hortalum Hortensij nepotem, qui inopiæ suæ subsidia poscebat, his apud Tacitum verbis absque ulla largitione reiecit: *Si quantum pauperum est, venire huc, & petere pecunias cœperint, singuli nunquam exsatiabuntur, Respublica deficiet, languescet aliqua industria, intendetur solordia, si nullus ex se metus, aut spes, & securi omnes aliena subsidia expectabunt, sibi ignavi, nobis graves.*

Tacit. li. 2. Annal.

20 Quæ etiam ratio Imp. Gratianum, Valentinianum, & Theodosium movisse videtur, ad mendicantes validos inquirendos, & vel servos, vel perpetuos colonos illorum faciendos, qui accusassent ignavam illam, & ociosam mendicitatem. Et Iustinianum, ad peculiarem Questorem creandum, qui de hoc delicto cognosceret.

L. 1. C. de mēdic. valid. lib. 11.

Iustin. Novell. 80. de Questore.

21 Quibus antiquior Plato, nullos in sua Republica mendicos esse etiam patitur, vultque eos à Magistratu expelli, quos mendicanti dare operam viderit. Quod de eis, qui illam affectant, & ociosi ac vagantes vitam transigunt, accipiendum est, de quorum inquisitione, & punitione alio loco commodius agemus.

Plato lib. 9. de legib.

Infr. Embl. 77. ubi de otiosis.

22 Et certè Adrianus Imperator, licèt, Spartiano referere, valdè pius, & misericors in pauperes fuerit, ad Servianum tamè Alexandriae Egyptiæ Praefectum scribens, ut apud Flavianum Vopiscum habetur, de Ecclesiæ primitivæ Christianis, qui in ea urbe degebant, commendat, quòd nemo ibi otiosus vivere sineretur: *A'ÿ (inquit) vitrum constant, ab alijs charta conficitur: alijs linyphiones sunt: omnes certè causasque artis, & videntur, & habentur. Podagrosi quod agant habent: habent cæci quod faciant, ne chiragrici quidem apud eos otiosi vivunt. Unus illis Deus est, hunc Christiani, hunc Iudæi, hunc omnes venerantur & gentes, &c.*

Spartian. in Adria. cap. 22. Sabell. lib. 4. cnead. 7.

Vopisc. in Saturn. pag. mihi 245.

23 Quod sanè, si ut oportet, & sæpè tractatum est, in nostra nunc Republica servaretur, legitimi que pauperes, à sophisticis distinguerentur, iuxta eorum distinctionem, quam benè Alexius Venegas scripsit, hi illorum panem non ederent, nec ubique vagantium pauperum examina cerneremus, quorum plures, ut Glossa quædã ait, iustius corrigi debent, quam subventi. Ideoq; Adriani epistolæ consonas Venegas (licèt eã non viderit) in quibus ministerijs, cæci, mæci, claudi, utiliter occupari, & simul Republicæ deservire possint, sibi que necessaria ad victum parare, satis luculenter exponit. De quo etiam Dominicus

Alex. Venegas in lib. de different. lib. fol. 155.

Gloss. in Rubr. de mend. valid. c. non omnis 5. q. 5. c. l. 80. dist.

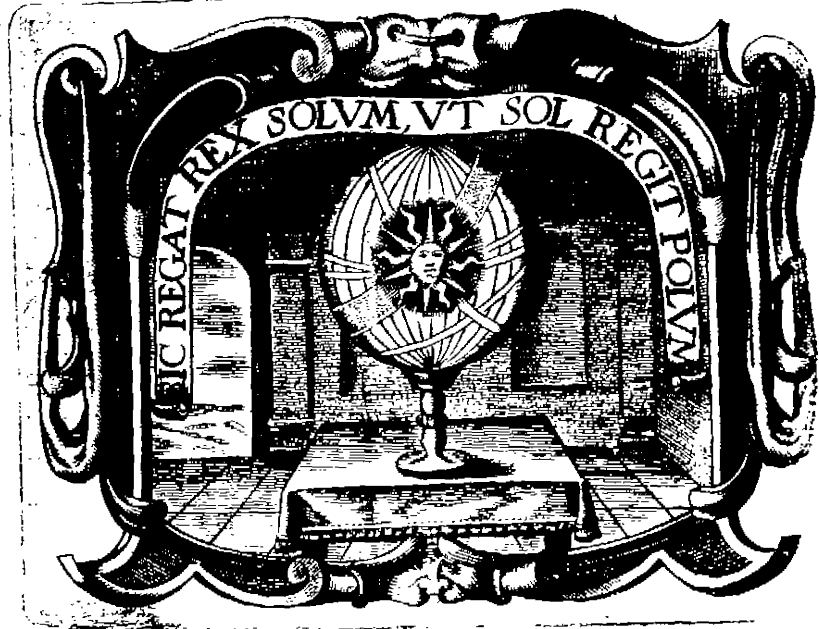
Dom. Soto in caus. pauper. Herrera in su. Albergue de pobres, Navarrete in discurs. polit. cap. 9.

Soto, & alij, peculiares, alios tractatus elaborarunt; Vanè tamen omnes, cum nunquam ea, qua oportuit cura, de eorum executione actum sit.

(.·)

Sic Regat Rex solum, ut Sol Regit Polum.

EMBLEMA XLII.

*En Phaetontiacus licet ardor nifus in aethram,
Non superi penitus comprimit axis onus.
Sic prudens regimen populum non comprimat usque,
Ast alio incedens impete, tardet eum.*

COMMENTARIUS.

NON satis est Principem, alijs in speculum & regimē datum, ijs virtutibus splendere, vitijsvē carere, quæ in præcedentibus exposuimus, nisi hæc omnia prudentia temperet, quæ rerum expetandarum scientia communiter diffinitur, sive, ut ex Macrobio, & alijs Lessius, & Chavalus scribūt: *Virtus intellectus, dirigens ad rationis normam universa quæ cogitat, quæque agit, & per quam in omni negotio occurrente novimus, quid honestum, quid turpe, vel illicitum sit.*

Huius enim virtutis tanta est præeminētia, ut ei primus inter alias locus à veteribus datus fuerit, utpotè quæ inter omnes suum effectū exerat, ut nihil præter rectum, laudabile, temporique conveniens facere doceat, ut iam alio loco insinuavi, plura in eius commendationem adducens, & latè Petrus Andreas Canonherius, & alij plurimi prosequantur, eam ita præcisè in quolibet Principe requirentes, ut veluti proprium, ac præcipuum ipsius character esse debeat, & secun-

Macrobi. lib. 1. de somn. Scip. cap. 8. Lessius de iust. & iur. lib. 1. cap. 1. & 2. Chaval. de perf. prud. lib. 1. cap. 1.

Sup. Embl. 13.

Canonher. in Aph. i. pag. 455. & seq. Khirner. & alij, quos ipse refert Less. & Chaval. sup. Theat. verb. Prudentia.

dum Dionem Chryostomum, laetius ab Eusebio Nierimbergio relatum, non minus impossibile videatur, Regem sine prudentia imperare posse, quam lumine luscum ad res lōgo intervallo distantes visu perungere: aut si quis dicat, eum, qui cū adstrātibus, ita ut ipsum exaudiāt, loqui non potest, totis populis & castris loqui posse, ut exaudiatur.

3 Eandemque ob causam apud Aegyptios Mercurij gemini simulachrum sic effectum conspiciabatur, ut alterum senili esset vultu venerandum, alterum florente iuventa generosum, ut significarent, Principem cum animi prudentia, vires habere debere coniunctas. Quod ex Sinesio sumens Hadrianus Iunius hoc Emblemata confecit, sub lemmate, *Prudentia cum robore coniuncta:*

*Viribus Cillenius integris stat; Robur invictum est, sapientia si
Iunius cum senio gravi Firmes: qua sine, concidet.*

4 Sed hæc porro virtus, cū semper maximo studio à Regibus quaeri, colis, exerceri que debeat, tunc præsertim eisdē necessaria summopere erit, cum turbati, malè vè iā ab antiquo morati Regni, habenas suscipiunt, quas nū prudentes, ac tēperatē regant, & flectant, ita ut paulatim illud ad meliorē frugem statūque reducant, effranē forsitan, & in peiora ruentē populū experientur, vel nova imperia tentantē, & tādē agnoscant, uno impetu de uno extremo ad aliud traduci nō posse, neque præcipitanter, & incōsideratē, sed *Pedetentim*, ut in Proverbio dicitur, sensim atque cunctanter, eiusmodi negotia aggredi, gerique debere, illudque Titinij verissimum esse:

Sapientia Gubernator navim regit, non Valentia.

5 Necnō & vetus Adagium, quo *Lentè festinandū esse* docemur. De quo Altiatus nobile illud Emblemata confecit, *Pro Principibus subditorum incolumitatem procurantibus*, ut iam alio loco recolui. Et quo (ut benè Erasmus observat plurima notatu digna ad eius illustrationem adducens) in tanto proverbiorū numero, nullū est aliud perinde dignū, quod omnibus incidatur columnis: quod pro Templorum omnium foribus describatur, & quidē aureis notis: quod in Principalium aula- rum valvis depingatur, quod Primatiū insculpatur aulis, quod Regijs in sceptris exprimatur: denique, quod omnibus ubique monumētis repræsentetur, propagetur, celebretur: ut quod tātō opere expedit semper cuiusque observari animo; quod nusquā non occurrat oculis, nulli quidem mortalium non maximo futurum usui, præcipuè tamen Principibus, & ijs, quibus, ut verbis dicam Homericis:

Commissi populi, ac tam multa negotia curæ.

6 Hoc, ut nos, Nōstris (quibus cū loquimur) iuadeamus, præfens Emblemata ob oculos ponimus, in quo, ut vides, Solē repræsentamus, suum cursum per Sphærae circulū, qui Zodiacus dicitur, peragentē. Cuius, concors est omnium Astrologorum sententia, non recto per cœlum meatu ferri, sed obliquo, leni atq; moderato, ut ita Orbis universi machinam æquabili temperie calefaciat: & quamvis non solū in diversum, sed & in adversum Cœlorum motum, suos dirigit gradus, illum tamen non usquequaque impedit, sed aliquantisper retardat.

Dion Chryf in orat. de Regni. Euseb. in Theop. pag. 417. & seqq.

Sines. in orat. de Regno, Iunius Embl. 13.

Erasm. in hoc Adag. pag. 680.

Titin. ap. Noniū, & Erasm. pag. 764. Altiat. Embl. 143. vide sup. Emb. 13.

Erasm. in Adagio *Festina lente*, pag. mihi 240. & seqq.

Plutarch. in vita
Phocion in Proc.

Quam quidem similitudinē ex locupletissima Plutarchi pœnu depromimus; qui, ubi eandem Mathematicorū disciplinā eleganter exposuit, ipsam (ut & Nos facimus) ad Reipublicæ regimen transfert, sic inquit: *La Republica item nimium directus, & per omnia populi voluntati reluctans, ingratus est tenor, & rigidus, ut contra lubricus, & proclivis, qui peccantes sequitur, cum eò videat inclinare populum, &c. Qua temperatura mundum quoque perhibent Deum regere, non violentia, sed lepore & ratione inducenda leniens necessitatem.*

Gasp. Ensl. in nuc.
hist. pol. 2. p. c. de
Consilio, & Cõsil.

Hanc Plutarchi doctrinam Platon tribuit Gaspar Ensl, & eam Regijs Consiliarijs adaptat, quos ait pari modo Regum suorum cfranes abruptivè motus retardare debere.

Plutarc. in moral.
Erasm. in similib.
fol. 4.

Idem quoque Plutarchus, & eo non relato, Erasmus, aliam ad hunc eundem finem similitudinem ex arboribus sumunt, inquentes, quod *Quemadmodum periculosum est, annosas arbores, quæ iam lasè sparsere radices, revellere loco, & aliò transportare. ita Rempublicam, longo tempore suis in veteratam institutis, ad aliam vitæ rationem traducere non licet citra maximos rerum motus.*

Erasm. in similib.
fol. 5.

Neque abest aliud simile, quod ab ijs, qui equos domât, potest desumi, qui primùm blandiuntur, ac mollissimè tractant, ut assuescât, fræno, quo exéplo, sic populū lenitate subeundū, Erasmus animadvertit. Apud quæ plura etiã alia huc spectantia leguntur, dū illud Adagium explicat, quod nos *Scena servire* admonet, ad est, tēpori, & rebus præsentibus accommodare. Sed ne à Solis orbita, quam premere cœpimus, recedamus, vocari quoque rursus ad partes potest idē ipse Plutarchus, qui alibi, nō minùs scitè, in Principibus oportere inquit, ut ratio, atque sapientia sua gravitate cōpescat reprimatq; potentiã illorū, qui facile uno ictu coerceri non possunt: ut quæ Solē imitentur, qui ad summam evehctus altitudinem in partibus Septentrionalibus, lentissimè movetur, tarditate suam cursum rectum efficiens.

Idem in hoc Adagio, pag 637.

Plutar. in lib. ad
Princ. in doct.

Sed quid in creaturarum exemplis recensendis immoror, cū Deus ipse, summus earundem Creator, & Governator, eadem prudentia, & providentia in rebus magnis, atque arduis disponendis, & exequēdis uratur. Attingens à fine usque ad finem fortiter, & disponens omnia suaviter, ut in libro Sapientiæ docemur, & rhetoricè, ultra plures alios, Ioannes Boterus profequitur, anni tempora, inter alia, exempli gratia, perpendens, quæ, ordinante Deo, ex Aestate ad Hyemē deducuntur; sed ita tamen, ut hinc Veris, inde Autumni benignitas interveniat, ne de uno extremo in aliud cum hominum damno sine hac temperatione prolaberentur. Quod benè agnovit Virgilius dum cecinit.

Sapient. 8.

Boter. in relation.
univers. lib. 2. in
princip.

Virgil. 2. Georg.

*Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Sinon tanta quies inter frigusque caloremque
Iret, & exciperet cæli indulgentia terras.*

Boët. de Consol.
lib. 2. met. 8. in fin.

Atque adeò sic planè verissimè alibi exclamat Boëtius

*O sælix hominum genus,
Si vestros animos amor,
Quo cælum regitur, regat.*

Quia nemo, ut bene quidam Neothericus monet, sibi imperadi genus firmum, stabile, diuturnum spōdere aufit, quod non divini simulachrū gerat, & cœli ordinis armoniam, ei velut correspondendo, repræsenter, cum ad disciplinam mundi superioris, ista inferioris ordinata sit, & iuxta D. Cypriani monitum: *Æquissimum sit, ut quemadmodū ad divinum Imperium de terrenis mutuumur exemplum, sic cœlestis Imperij similitudine terrena metiamur.* Et in hoc Solis, de quo agere cœpimus dicere cū Poëta possimus: --- *Solem quis dicere falsum*

Audeat.

10 Cuius exemplar, quoniā Cato imitari nescivit, ab eodē Plutarcho iustē reprehēdi meruit, quod cum esset eo ingenio, ijsque moribus, ut seipsum mutare, & ut Sallustij verbis utar, naturā versare, minimē posset, nō modō suæ Reipublicæ nihil profuit, quā prorsus voluit ad suos mores attrahere; sed potius valdē obfuit, & in Cōsulatu repulsam tulit, & de eo Cicero sic in quadā epistola scribere potuit: *Nam Catonem nostrū non tu amas plus quā Ego, sed tamen ille optimo animo utens, & summa fide, nocet interdū Reipublicæ, dicit enim tanquam in Platonis Politia, non tanquā in Romuli face sententiā. Cum tamen non minū sit probanda medicina, qua sanet & gras Reipublicæ partes, quā quæ exsecet.*

11 Cui mirē conveniens Aristoteles optimē docuit, non solum Rempublicam, quæ optima sit, considerari debere, sed etiā quæ constitui possit, quæque facilior, & cunctis civitatibus communior habeatur. Et alibi rursus, Ancipitem, & periculosam nimis esse mutationē, quæ subito, & cum quadam violentia suscipitur, faciliorem autē, quæ sensim, & paulatim declinando fit.

12 Est enim rebus in omnibus modus adhibendus, nec de extremo ad extremum transitus nisi per media faciendus, & quemadmodum medici in veteratos corporis morbos, paulatim expellunt, & corpus expurgant, atque reficiunt: ita qui Rempublicam curant, velle non debent eam, uno ictu, aliō à quo longissimē aberat, fracto eius impetu, traducere, sed Horatianum illud penſare:

Est quodam prodire tenus, si non datur ultra.

13 Et iuxta personarum, temporum, & locorum qualitātē prudenter curare, commissam provinciam ex mala meliorē, & postea ex meliori optimam (si possit) efficere, eosdēque rursus medicosimitari, qui, ut bene monet Canonherius, naturæ morborū se se accōmodant, humores qui sunt educendi, educunt; quartanā ex contumaci superboque humore genitam, non purgant, quia id sine totius corporis cōfusione efficere nō possunt. Quod, ne Pilatū quidē (alioqui pessimum iudicē) latuit; nā ut Iosephus enarrat, cū statuas Cæsaris in Tēplo Ierosolymitano collocari iussisset, videns tamen populi pertinaciā, qua citius mortem oppetere, quā statuas in Tēplo servare volebat, celsit ei, atque statuas deposuit, quamquam armato exercitu, ad hanc rem instructo, potuisset simul omnes, qui parere volebant, facile trucidare.

14
15 Sic & magnus ille Moyses, quamvis à Deo legis tabulas accepisset, eas confringere satius duxit, quā populo edicere, cuius mentem

Theod. Grafvinc. in tractat. de iure Maieſt. pag. 67. & 68.

D. Cypr. de idol. vanit.

Plutarch. in dict. Proceſſi. ad vit. Phocionis, vers. *Hæ Catoni.*

Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 1.

Arist. 4. polit. 1.

Idē 6. polit. c.

Horat. lib. 1. epist. 1. ad Meczen.

Canonher. in Aphor. pag. 498.

Ioseph. lib. 18. antiq. cap. 4.

Exod. cap. 32.

Dion. lib. 62.

a legum observantia, & executione tunc temporis profus alienam cognovit, cum eundem vitulum adorantem invenerat. Et de Augusto valdè ad rem nostram Dion Cassius scribit: *Non omnia statim uti decretum erat executus est, veritus ne parum succederet, si simul homines transferre, & invertere vellet, sed quædam in tempore disponens, quædam reiiecit in tempus.*

Tacit. 3. Annal.

Tiberius quoque apud Tacitum, licèt imperandi artè satis calluerit, cum de renovandis sumtuarijs legibus in laxato iam populo tractaretur, Patribus videndū proposuit, an non potius esset ommittere adulta, & prevalida vitia, quam illud assequi, ut palam fiat, quibus flagitijs illi qui imperant, parès esse non possint. Et alibi, ausus nõ fuit, permisos dudum ab Augusto ludos in posterum prohibere, ne populum per tot annos molliter habitum, ad durora vertere videretur.

Idem 1. Annal.

Est quippè Populis semper aliquid condonandum, dum (ut idem Tacitus ait) nec totam servitutem, nec totam libertatem pati possint.

Tacit. lib. 1. hist.

Et ut nuperus noster Politicus optimè monet: *Quando se pueae tener algun daño, o inconveniente notable, es gran desiereza del Principe, govenar al pueblo con su mesma rienda, si ir al passo de su ignorancia.*

Saaved. Empr. 46. in fin. pag. 312. vide eundè ex pag. 281. ad 284.

Quod prius Plutarchus his verbis edocuit: *Qui in administrandis rebus ita versantur, ut ad salutem publicamque commocent, velut ad metà aliquam, sua consilia dirigant, non nihil interdum civium gratia, & voluntati concesserint, nec singula, velut ad filum reanda, velint severitate potius & vi, quàm mansuetudine & humanitate conficere, hi mihi plane videntur sapientissimè secundarum rerum viam incedere.*

Plutarc. in præcep. polit. & apud Canonher. ubi supra, pag. 497.

Cicer. lib. 1. famil. epist. 9.

Cui consonat illud Ciceronis: *Cum Populum persuaderi posse diffidimus, cogit fas esse non arbitramur.* Et Natalis Comitæ, sic inquit: *Nã certè quidam aliquando concedendæ sunt urbibus quædam impunitates, quò & illa serventur, & reliquæ invitentur illarum exemplis ad accipiendum imperium, oblata spe humanitatis, & clementiæ, ut enim quædam concedenda convalescentibus corporibus, aut nauseantibus, non quia salubria sint, sed quia per hæc sibi videantur quodammodò recreari: sic malè affectis civitatibus, quædam conceduntur utiliter, ut alacres possimodum sint ad cætera munia exequenda.*

Natal. Com. lib. 23. hist.

Pacat. in Paneg. Theodof.

Et hinc fluxit celebris illa Magni Theodosij apud suum Panegyristen laudatio, ac commendatio, dum inquit: *Non contentus ipse vitio vitia reiieisse, alienis vitijs corrigendis, eam adiecit: idque moderatè, ut suadere potius honesta, quàm cogere videreris.*

Cassiod. li. 3. epist. 51. ad fin. cuius etiam memini sup. Embl. 31. in fin.

Cassiodorus quoque eleganter, ac prudenter ostendit, suum Regè Theodoricum populis ludos Circenses indulxisse, & præmijs victores aurigas remunerasse, etiam si cognosceret in illis ab honestis moribus aliquantum excedi, sic finiens: *Hæc nos fovemus necessitate populorum, imminentium, quibus votum est ad talia convenire; dum cogitationes ferias delectantur abiciere. Quapropter largiamur expensas: non semper ex iudicio demus. Expediit interdum desipere, ut populi possimus desiderata gaudia cõtinere. Planè etenim, ut egregiè scripsit Muretus, si qui equis, elephantis, camelis, alijsque animalibus præsumunt, observant diligenter, quibus illi rebus oblectentur, & maleantur, summoque studio*

Muret. lib. 2. in Tacit.

illa persequuntur, hæc vitant; quò magis idem faciendum est, ut qui homines regunt.

20 Quam Regendi, Regnandique artem Galba parum intelligens, vel observans, militaremque disciplinam, aliosque corruptos Republicæ mores, quibus Neronis tempore Populus assueverat, uno impetu ad priscam observationem reducere volens, paucis mensibus, ut Tacitus, & Suetonius tradunt, tenuit Imperium, maiorque privato visus, dum privatus fuit, & dignus Imperio, si non imperasset.

Tacit. lib. 1. Hist.
Sueton. in Galb.

21 Idemque Pertinacis contigisse, Spartianus commemorat, dum simili studio laxationes sub Imperio Commodi avidè à Populo Roma non receptas, simul atque eiusdem Imperij habenas suscepit, emendare curavit, oblitus illius moniti Lucani:

Spartian. in Pertin.

Lucan. lib. 8.

----- *Mitissima fors est
Regnorum sub Rege novo.*

Et doctrinæ Philosophi præclarè tradentis: *Non minus negotij esse Republicam emendare, quam ab initio constituere.*

Arist. lib. 4. Polit.
c. 1. vide Saavedra
Emp. 59. pag. 440.

22 Quæ quidem Gentilium monita & exempla, pluribus alijs, & superioribus Sanctæ Nostræ Alimæ, & Catholicæ Ecclesiæ firmitatem accipiunt, cum suis primitivis temporibus, quorù vestigia hucusque perdurant, Ethnicorù, qui ad eã transibant superstitiones, & festivitates; multoties, in eorum solatiù retinuit, causam tamen earù immutans, ac veluti sacris ritibus expians, & in Religionis nostræ meliorè observationem traducens, sic Barbaricæ feritatis ritus, quos in totù evellere non poterat, sensim amputans, vel, ut Soli Emblematis nostri, retardans, ut de Cereorù, Equestriùque ludorù, & alijs similibus festivitatibus, Baronius, & alij passim animadvertunt, & ante eos Vetus Breviariù, à Fr. Ioanne Pontano relatù, cuius verba sic habent: *Prospiciens Ecclesia, quòd non de facili eos à tali consuetudine revocaret, cogitãdo tractavit, ut observantia sic maneret, sed potiore nomine militaret.*

Baron. in Martyr.
2. die Febr. & 1.
Aug. Durãd. Bézõ
D. Lau. Ramir. de
Prado, & alij apud
Me 2. tom. lib. 1.
c. 24. n. 27. & seqq.

Vet. Breviar. apud
Pont. in Monarc.
Hist. lib. 3. c. 13.
pag. 91.

23 Et idem, de Anglis recenter ad fidem conversis loquens, D. Gregorius Magnus consuluit, monens, ut propria fana, & immolationes animalium, quibus antea utebantur, illis relinquerentur, dum tamen hæc in cultum veri Dei convertere suadeatur, & hanc, rei de qua agimus, aptissimam rationem subiiciens: *Nam duris mentibus simul omnia abscindere, impossibile esse non dubium est: quia is qui summum locum ascendere nititur, gradibus, vel passibus, non autem saltibus elevatur.*

D. Gregor. lib. 10.
Reg. epist. 71. A-
costa de proc. Ind.
Sal. lib. 3. cap. ult.

24 Quod & ipsum in reliquis, quæ ad meliorem recens conversorum tractationem, & allevationem ipectant, caveri debere, idem Gregorius & Isidorus his quæ sequuntur verbis pro regulâ tradunt: *Primordia conversorum blandis refovendis sunt modis, ne si ab asperitate incipiãt, exterriti, ad priores lapsus recurrant. Qui enim conversum sine lenitate erudit, exasperare potius, quam corrigere novit.*

D. Gregor. lib. 24.
Moral. c. 7. D. I-
sidor. lib. 2. sent. c. 8
Ego 1. tom. lib. 3.
cap. 8. n. 7.

25 Idemque prorsus est, quod nunc Nostris Principibus suademus, non quidem ea mente, ut vitijs indulgeant, sive conniveant, cum potius semper illis excindendis, & puniendis, vigili admodum cura interdere debeant, ut alio loco dicemus, sed ut discant, ea quæ altis fulra

Infr. Embl. 62.

radicibus, uno impete avelli, atque extirpari citra grave periculum nequeunt, sensim, & pedetentim ijs, quibus possint modis, retardare, & labefacere, eorumque fomenta, ne uberius & ulterius serpent, sed ut illis viduata exarescant & cadant, paulatim extinguere. Nam ut præclare monet Ovidius:

Ovid. i. Trist. i.

Iudicis officium est, ut res ita tempora rerum

Quarere: quæsito tempore tutus eris.

Idem 4. Trist. eleg.

Quòd si, eodem ipso Ovidio æquè verè, atque eleganter tradente, Tempus omnia perficit, ac maturat, & cuncta potest tacito pede lapsa vetustas:

Tempore ruricola patiens fit taurus aratri,

Præbet & in curvo colla premenda iugo:

Tempore paret equus lentis animosus habenis,

Et placido duros accipit ore lupos.

Tempore Pænorum compescitur ira leonum,

Nec feritas animo, quæ fuit ante, manet;

Quæque sui insis obtemperat Inda magistri

Bellua: servitium tempore victa, subit:

Tempus ut extentis tumeat facit uva racemis,

Vixque merum capiant grana quod intus habent.

Tempus & in canas semen producit aristas,

Et ne sint tristi poma sapore facit.

Hoc tenuat dentem terram renovantis aratri,

Hoc rigidos filices, hoc adamantæ terit.

Hoc etiam sævas paulatim mitigat iras;

Hoc minuit luctus mæstaque corda levat.

Eximit ipsa dies omnes de corpore mendas,

Quodque fuit vitium, desinit esse mora.

Nihil sane est, cur non pariter de hominibus speremus, flecti etiã tandem, & ad meliorem frugem reduci posse, si frænis leniter motis regantur, & dirigantur, opportunisque medijs, atque temporibus, dura licet ipsorum cervix placido iugo subdetur, ut benè aliud agens Simon Maiolus scripsit, & in nostri Emblematis terminis Plinius Iunior, in uno ex suis Epigrammatis, inquitens:

Maiol. colloq. 2.
pag. 55. & seqq.

Plin. Iun. in Epigr.

Sic hominum ingenia flecti Ducique per artes;

Non rigidas, doctæ a mobilitate decet.

Quintil. li. 12. c. 11

Docente quippè Quintiliano: *Brevis est institutio vitæ honestæ, beatæque si credas. Natura enim nos ad mentem optimam genuit, ad eoque discernere meliora volentibus promptum est, ut verè intuenti, mirum sit illud magis, malos esse tam multos.*

Idem lib. 9. cap. 4.

Et rursus, adhuc melius, & ad rē de qua agimus accōmodatius, expendens, quomodo homines hac ratione & temperatione ducti, casus

pro domibus, pellium tegmina pro veitibus, montes ac sylvas pro urbibus commuaverint, sic itatim subiecit: *Quæ porro ars statim fiat? Quid non cultu mitescit? Cur vitæ coercemus manu? Cur eas fodimus? Rubos arvis excidimus? Terra & hæc generat. Mansu facimus animalia? Indomita nascuntur. Verùm id est maximè naturale; quod fieri natura optimè patitur.*

29

Quod verò Regibus in hoc nostro Emblemate Solem imitandum proposuerimus, ex eiusdem Plurarchi disciplina desumitur, qui nullum aliud præstantius exemplar invenit, quò Regum dignitas, & officium manifestetur, ut iam supra aliud agens ostendi, & pluribus prosequitur Ægidius Romanus. Nos hæc tetigisse contèri, ad alia properamus, ab Anacleto Papa commoniti, quod supervacuis laborat impendijs, qui Solem cerrat facibus adiuvere. Adhuc tamen Dionem Nizenum addentes: qui eleganter admodum supremum Principem cum Sole componit, ac subdit: *Sol facit, & discernit horas, annique tempora, auget, & minuit omnia animantia, plantas alit, & fructibus ac folijs convertit: suppeditat suavissimum ac pulcherrimum spectaculum nempe lucem, & hæc omnia non gravatur, gratis impartiri. Et in estate proprius ad nostram habitationem accedit, ut omnia nutriat, omniaque perficiat. Cuius similitudinis accommodationem, licet ipse Dion tanquam apertam, & perspicuam omittat, benè tamen eam explicat, & prosequitur noster Quirinus Salazarius, inquiens; quòd sicut Sol accedens, aut recedens, quatuor anni tempora absolvit; & quidem cum accedit, mitissimas illas placidasque tempestates efficit, scilicet ver, atque æstatem, quibus omnia florent, & plantæ fructu, frondibusque onerantur. Idem autem cum decedit, duas alias tristes, horridasque, autumnum scilicet atque brumam causat, quibus omnia glacie tabescunt, & plantæ fructu frondibusque orbata debonestantur. Sic etiam cum Princeps adest, & tanquam Sol instat imminetque Rēpublicæ, aut Regno, illud sanè, atboris proteræ in morem, fecundatur, foelixque & fortunatum est: cæterum cum recedit, aut omninò abest, omnia in contrarium existunt. Quod etiam pariter eveniet, nisi temperatè & opportunè, ut nostrū monet Emblemate suum peragat cursum, suosque radios emittat, & attentè consideret,*

----- *Cirves positos sub lege novella,
Quæ leniter poterant, vix posse durè pati.*

Plurarch. in moralib.

Sup. Embl. 23. et fin. & Emb. 12.

Ægid. Roman. in tract. de Regimin. Princip.

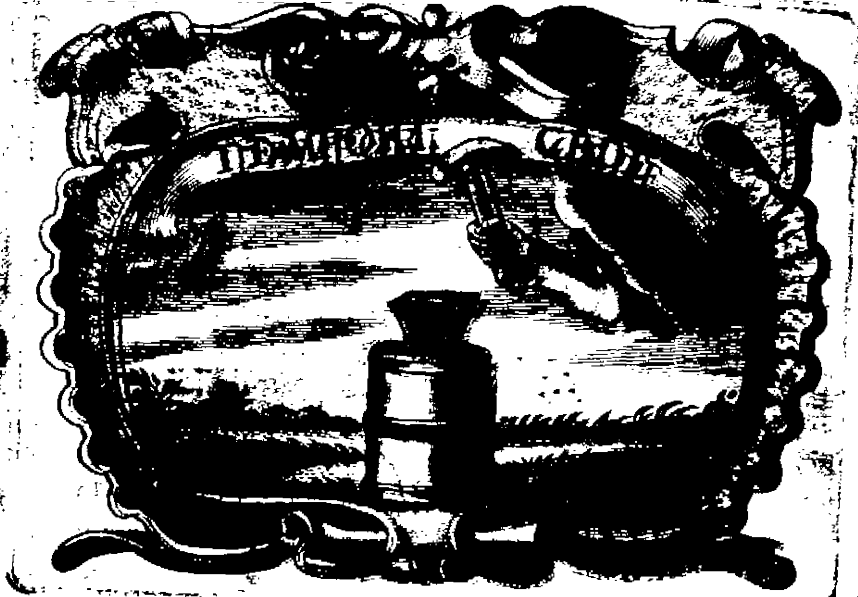
Anaclet. in c. si omnia. q. 1. gl. ver. Plenitudine, in Extravag. ad omnes, de elect. Ioan. XXII.

Dion Nizen. in orat. 3. de Regno.

Salaz. in Proverb. cap. 11. vers. 14. n. 63. col. 991.

Tempori cede.

EMBLEMA XLIII.

*Malleus iste, vides, dura quem incude gerebat
 Ferdinandus honos gloriaq, Hesperia.
 Ostendit quandoq, pati, quandoq, redire
 Vltiores scelerum, iure petente, Duces.
 Omnia tempus habent, habet & sua tempora Tempus,
 Cuncta nec ulcisci, nec simulare decet.*

COMMENTARIUS.

ARVM fecisse sive profecisse videbimur, dum Prudentiam tanquam aliarum virtutum Rectricem Principibus commendavimus, nisi eidem Patientiam quoque, & Tolerantiam in rebus, & temporibus sibi minus lætis, ac placidis commendemus. Est enim Patientia, iuxta Lactantij Firmiani definitionem, virtus, qua, cum agnitione divinæ voluntatis, providentiæ, sapientiæ, bonitatis, iustitiæ, maiestatisque, Deo nos subiicimus, ad placidè ferendam quamvis afflictionem, crucemvè ab ipso nobis impositam.

Tantiq, apud ipsum Deum meriti, ut secundum Tertullianum, & eius æmulatorem D. Cyprianum, illum velut debitorem habeat, & idoneum se questrem nostrarum iniuriarum, & vindictarum efficiat, nullisque non virtutibus se Comitè præbeat. Quod agnos-

cens

Lactant. lib. 5. inst.
 cap. 23.

Tertull. in lib. de
 patient. cap. 15. D.
 Cyprian. de bono
 patient. Casian.
 collat. 12. cap. 6. &
 collat. 14.

I

2

cens (forte ab eisdem edoctus) Aurelius Prudentius, sic habet:

*Omnibus una Comes virtutibus associatur;
Auxiliumque suum fortis Patientia prestat.
Nulla anceps luctamen init virtute sine ista:
Virtus nam vidua est, quam non patientia firmat.*

3. Eaque propter, nihil antiquius, nihil usitatus reperitur apud omnes Philoſophos, & Auctores, qui vel de moribus, vel de rebus politicis scripserunt, quam tempus rerum agendarum noscendum esse, ad verso cedendum, ventique contrarij flaminibus non resistendum; sed patienter ferendum, quod vitari non potest, & etiam inter mala tempora (ut alibi Sidonius dixit) spem bonam, bonaque vota servanda. Verè quippe Comicus dixit: *Fortiter malum qui patitur, idem post patitur bonum;* & Babrias:

*Fer fortiter, quicquid tibi ferunt fata;
Nec tergi versare, haud enim effugis fata.*

4. Omnis etenim ira, (ut cum Seneca loquar) omnis indignatio crescit in dolorem, & tormentum sui, nullumque iugum est, quod non arctius premat refractarium, quam spontè sequentem. Quare benè monuit Horatius:

*Durum, sed levius fit patientia;
Quicquid corrigere est nefas.*

Eamque solam de fortuna triumphare, non minùs scire dixit ille, qui dixit:

*Nobile vincendi genus est patientia, vincit
Qui patitur, si vis vincere, disce pati.*

Cui & alter aridet, qui idem, post Ovidium, consulens, inquit:

*Perfer, & obdura; Patientia plurima mollit,
Que nequit humanum corrigere ingenium.*

5. Quod planè, cum nullis non hominibus usui esse possit, & debeat, Regum tamen ac Principum animis altius figendum est; quò altioribus ipsi, & arctioribus casibus subsunt, & de plurium salute, qui ex ipſorum prudentia, & patientia pendent, periclitantur. Quos, & se se pariter, in perniciem deducunt, nisi tempori & loco actiones suas omnes congruenter adaptent, severitatem comitate leniant, lætitiã tristitia moderentur, pro' peros, & adversos casus victrici animi æqualitate suscipiant, quod vitare pro tempore non possunt, patienter ferant, quòd nec ulcisci, nec vindicare, dissimulent, brevem stultitiã, ut Horatius monet, consilijs suis misceant, in qua opportunè simulanda Dionysius Cato summam prudentiam constituit, inquiens:

*Insipiens esto, cum tempus postulat, aut res.
Stultitiã simulare loco, prudentia summa est.*

6. Et denique polypi mentem, iuxta vetus Adagium, obtineant; de quo Theognis, & Clearchus dixerunt:

Prudent. in Pſychom.

Erasm. plurib⁹ relatis in his Adagijs, & Canonher. in Aphorism. Polit. 1. to. pag. 541. & seq.

Sidon. Apoll. lib. 3. epist. 4.

Plaut. in Afinaria.

Babrias extraduc. Rittershusij in Etym. mag. ap. Camer. 3. to. pag. 217

Senec. epist. 85.

Horat. 1. car. od. 24.

Orzuz Icone 61.

Schoonhov. Emb. 62. post Ovid. 3. amor.

Horat. lib. 4. od. 12. eccl. 10.

Cato in præc. moral. lib. 2.

Erasm. in hoc Adag. pag.

*Polypi ingenio mihi sis nate Amphilocheberos,
Ut teneat populo, quemcunque accesseris apes.*

Salaz. in Prov. c.
11. n. 63. col. 997.

Quod perinde valet ac dicere, ut Noster Salazarius animadvertit, Principem, non unius formæ virum, sed multiplicem, ac multiformem esse oportere, Protheique similem, quem ideo fortè fabulæ narrant, varias formas inducere, & assumere solitum; nam cum Ægypti Rex esset, ad singulorum mores se se effingens, varium se quoddammodo, & multiplicem exhibebat.

Horus in symb.

Vnde Protheum optimi Principis exemplar esse, docuit Horus Apollo. Idemque de Tharando Scythiæ fera dicere possumus, quam Phile Græcus Poëta non postremi nominis à Ioanne Filesaëo relatus, & alij apud Caufinum enarrant, in colores mille pilos suos convertere.

Filefac. lib. 2. se-
lect. c. 6. pag. 35.
Causin. in Polistor.
Sym. lib. 7. c. 110.

Hadrianus autem Iunius, ut eundem patiendo, prudenterque cedendo, victorem evadere ostendat, validam ornum pingit, quæ, quia vi ventorum oblistere nititur, ab eadem sternitur: cum contra arundo, alioqui fragilis, quia ei se submittere novit, infracta permaneat, & sic inquit:

Iun. Embl. 43.

*Vis Boreæ obnixas violento turbine sternis
Ornos; arundo in fracta eandem despuir.
Fit victor patiens animus cedendo furori;
Insiste, Victor, hanc viam, & te, & nomine.*

Bochi. symb. 136.
Saaved. Empr. 16.
pag. 345. post Ci-
cer. quam vide lib.
1. epist. pen. ad Læ-
tal. & Gasp. Ensl in
nucl. pol. pag. 213.

Achilles Bochius, noster Saavedra, & alij, Cicerone præeunte, & in illud Phocylidis collimantes:

*Temporibus semper cautus seruire memento;
Nec refrare velis ad-versus flamina venti.*

Virgil. Æneid. 5.
verl. 19.

Navis utuntur symbolo, cuius prudens rector, vel gubernator, si vi tēpestatis compulsus, eam rectà in portum appellere nequit, vel carbasa contrahit, vel mutata velificatione, ventis obediens, & se pro tempore committens, id efficit, ut mox, eis cessantibus, quò voluit possit feliciter pervenire; illud reapse, quod alibi Æneas apud Virgilius dixit opere complens:

*Mutati transversa fremunt, & vespere ab atro
Consurgunt venti, atque in nubem cogitura aer.
Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
Sufficimus, superat quoniam fortuna, sequamur,
Quoque vocat revertamus iter.*

Senec. apud Ilb. 3.
Polit. c. 5.

Et magis ad rem nostram Seneca, inquit: *Sapiens non uno semper in gradu, sed una via, nec se in aliquibus mutat, sed potius aptat, & ut verbo dicam, non cursum eundem tenet, sed portum.*

Strad. in Symb.
pag. 17.

Quo etiam symbolo, ad idem significantum, Venceslaus Romanorum Imperator usus fuit, Octaviano Strada recensente, cum lem-
mate *Tempestati parendum*. Nosque illud ipsum inter hæc nostra in se-

rere destinavimus, sub his quæ sequuntur carminibus, licet postea, quia vulgatum, & ab alijs occupatum, prætermittendum esse censuerimus:

*Cernis ut iratis agitentur carbasa ventis,
Oppugnatrices cum ciet Eurus aquas.
Cernis ut insana plus concrepitante procella,
Auscultet navis iussa servera Noti:
Si vult submissus sibi, Rex, ut obediat orbis,
Vt Tempestati pareat ipse decet.*

11 Dionysius etiam Batillius eandem doctrinam sub adamantis simbolo tradit, qui constans & infractus, ad quoslibet mallei & incudis ferrei ictus quantumvis graves, persistit: nec secari, nec cædi, vel teri potest, nec ignis viribus incalescit, unde & nomen ab hac indomita vi apud Græcos accepit, & hæc carmina statim subiungit, Reges, pariter ac Nos facimus, ad eandem patientiam, & constantiã hortantia:

Batillius Embl. 29.

*Adversa usque licet Regem fortuna laceffat,
Usque licet suas intonet illa minas,
Obnixus contra, non cedere, sustinet ille
Cladibus obdurat fortior, atque suis.
Virtute ipse sua se se involvensque, recentes
Invictus vires sufficit ipse sibi:
Qualis, non Adamas ullo contunditur ictu,
Vique sua ferri duritiem superat.*

12 Nos autem, in eundem scopum tendentes, proprius, atque aptius, ni fallimur, hoc, quod vides, imminentis super immoram ac validam incudem, mallei figmentum proponimus, quo usus fertur Catholicus ille, & gloriosus æquè, ac prudens Rex Noster D. Ferdinandus, huius nominis V. qui verè Hispaniam Hispaniæ reddidit, & aditum ad latè patentem ac potentem eiusdem Monarchiam suis Posteris referavit. Hoc simbolo ostendere volens, paratum quidem se esse, duris quibusque & adversis temporum, hostium, civiumvè suorum ictibus perferendis, & opportunè dissimulandis: sed pariter quoque ad eodem retundendos, & vindicandos, non solum dum mallei ictus, vel ex ipsa percussione duræ, ac constantis incudis retaliantur, sed etiã postea, ubi & ipsa in malleum converti, sive mallei vices exercere commodè possit.

13 Quod planè symbolum, licet quidam ex Nostris semel atque iterum improbet, & Christiano Principe, & per anthonomasiã Catholico, indignum censeat, quia quamvis Patiẽtia in adversis laudabilis sit, simulatio tamen, vindictæque desiderium, & comminatio, Dei legi repugnat, qui eam sibi, iustam licet, relinquere debere præcepit, & ut supra cum Tertulliano diximus, se veluti sequestrem iniuriarum nostrarum constituit.

Ioann. Horof. Co-
var. in Embl. lib. 1.
fol. 45. & 61.

Deut. 32. ad Rom.
12.

14 Adhuc tamen licet in privatis sanctius consultiusque sit, illatas iniurias oblivisci, & etiam si occasio ferat, non retaliare, ad quod Mo-

Seb. Covar. cent. 3
Embl. 78.

nitum tuadendum, eodem hoc nostro symbolo u sum reperio Sebastianum Covarruias, cum lemmate, *Suſtine, & abſtine*, & uerſibus qui hanc patientiam, & abſtinentiam commendant in Rege, Regioque munere iuſtè defendi poteſt, cui ſemper incumbit Coronæ, Maieſtatiſque ſuæ dignitatem; & iura facta tectaque tueri, exceſſus delictaque ſubditorum punire, & citra ullum odium, atque iram (in quibus dumtaxat eiſmodi actionum peccatum uerſari poteſt) quæ tempori parens diſtulerit, uel diſſimulauerit, poſtmodum, occasione oblata, ultore gladio perſequi, & per legitimos tramites uindicare.

Quod, tantum abeſt, ut in ſe peccatum contineat, quod potius, qui ita commiſſi ſibi Regni habenas non temperant, in peccatum imprudentiæ, ſocordiæ, & negligentię incidere uideantur, & uel primum, ac præcipuum omnium Politicorum Sapientiumque uirorum Monitum ignorare, quod (ut ſuprà diximus, & graviter, ultra innumeros alios, docet, ac repetit Cicero) *Tempori ceſſere* conſulit.

Cicer. lib. 4. fam.
epiſt. 9 & lib. 12.
ad Attic. epiſt. pen.
& lib. 5. de finib.

Quod Pindarus in omnire fatigium obuiere memò dixit; & Heſiodus, inquiens:

Pindar. in Pythijs.

*Obſeruaſto modum, nam rebus in omnibus illud
Optimum erit, ſi quis tempus obſeruaſerit aptum.*

Lucan. ad Piſon.

Necnon & Lucanus, ſic ad Calphurnium Piſonem ſcribens:

*Temporibus ſeruire debet, qui tempora certis
Ponderibus penſaſerit, eum ſi bella uocabunt,
Miles erit: ſi Pax, poſita toga, geſſiet armis.
Hunc ſora pacatum, bellantem caſtra decebunt.*

Eccleſ. 3. 6.

Hiſque longè certior teſtis ſive Magiſter Salomon, abſolutè diffiniens: *Omni negotio tempus eſt, & opportunitas*; & quod magis eſt, Deus ipſe Opt. Max. qui cum nihil non uideat, nihil tamen uidenti ſæpè ſimilis eſt, & opportuno tempore ſupplicij tarditatem gravitate compenſat; ſic Principes, ut Eraſmus dixit, edocens, nihil ignorare, multa diſſimulare debere, & iuxta uetus, & uulgatum illud Lyſandri apud Plutarchum Apophthegma, quod iam in Adag. u pertranſijt: *Si leonina pelis non ſatis ſit, uulpinam induere.*

Eraſm. in ſimilib.
fol. mihi 58.

Plut. in vit. Lyſan.
Eraſ. in Adag. pag.
mihi 350. Saaved.
Empr. 43. ex pag.
285.

Planè Romani apud Tacitum, validam & laudatam antiquitatem, quous fortuna contradiceret, tempori cedentes, ſaluti conſulebant, Qui & ipſe alibi docet: *Omnia ſcere, non omnia perſequi, paruis peccatis ueniam, magnis ſeueritatem accomodare, nec pœna ſemper, ſed ſæpius pœnitentia contentum, & utcumque diſſimulare, Ducis boni Imperatoriam uirtutem eſſe.*

Tacit. 11. Annal.

Idem in vit. Agric.
cap. 39.

Polyb. de re milit.
lib. 10.

Et ei aſſentiens Polybius: *Cum Reipublica (inquit) uires non patiantur aleam belli amplius tentari, maturè, & prudenter cum hoſtibus, uel per ſe, uel per ſocios deſcedere agendum, prius quàm id hoſtes ipſi penitus noſſe poſſint, diſſimulato, & prudenter celato ruina noſtra metu. Et iterum: Optimi Principis officium eſſe, non ſolùm reſiſtendi, ſed cedendi tempora proſpicere.*

Idem Polyb. lib. 3.
hiſtor.

Hiſque expreſſius, & ad uincendum Horoſcium Covarruiam

viam validius, D. Iſidorus: *Plerumque (inquit) Princeps iuſtus etiam malorum errores diſſimulare voluit, non quod iniquitati eorum conſentiat, ſed quod aptum tempus correctionis expectet, quando eorum vitia, vel emendare valeat, vel corrigere.*

- 21 Divus etiam Chryſoſtomus de eadem agens, ſic ait: *Permittimus, quod nolentes indulgemus, quia pravam hominum voluntatem ad plenum cohibere non poſſumus.* Platonius quoque Philo Iudaus, idem ipſum his verbis dilucidius expreſſit: *Nam rerum civilium adminiſtratio, reſ eſt multimoda, & varia, multas mutationes recipiens perſonarum, rerum cauſarum, ſequeſtrorum proprietates, locorum diverſitates, & temporum. Sicut Medicus non uno ad omnes morbos utitur remedio, ac nec in uno quidem morbo, ſi is variet: ſed obſervans intenſiones, remiſſiones cauſarum mutationes multa ad ſalutem variat, nunc hoc, nunc illud experiens: ſic opinor, & Reip. moderatoꝝ debet eſſe multiformis, & multiplex, alius in pace, alius in bello: aliter ſe paucis, aliter ſe multis opponens adverſarijs: contra paucos conſtanter agens, multos verò ſectens perſuaſionibus, &c.*

- 23 Et Papius Maſſonius, turbulentiffimis temporibus certum eſſe agnoſcit, pleraque à Regibus fieri, præter ordinem ſaſque, quæ tamen inviti faciant, ſimiles reſtoribus navium, quos tempeſtas sæpè à vicino portu, in remotiſſimos ſcopulos nolentes rapit.

- 24 Cui ſimili, aliud, è re etiam nautica ſumtum, addere poſſumus, ex D. Cyrillo, ſic apud Gratianum in decretis loquente: *Diſperſiones rerum cogunt nonnunquam parum quidem quorſdam à debito foras exire, ut maius aliquid lucrifaciant. Sicut enim ij, qui mare navigant, tempeſtate urgente, nauique periclitante, anxiiati quedam exonerant, ut cætera ſalva permaneant: ita: & Nos, cum non habemus ſalvandum omnium negotiorum penitus certitudinem, diſpicimus ex his quedam, ne cunctorum patiamur diſpendia.*

- 25 Vnde plurimi Reges, vel in hac ſola temporis obſervatione, & ut res poſtulat, motuum animi ſui cauta, & prudenti diſſimulatione, totum Regnandi Regendique officium, & artificium conſtituerunt, ut de Gallia Regibus Ludovico II. & Carolo VIII. Paulus Amilius, & alij illius Regni Scriptores commemorant, dum filijs ſuis quicquam Latine ſcire prohibuiſſe dicuntur, præter hoc unum, *Qui nescit diſſimulare, nescit regnare.*

- 26 Quod & ipſum Sigismundus Romanorum Imperator ſignificare voluit, pro ſymbolo, ut Strada refert, mundi terreſtris globum geſtans, cum Imperiali diademate ſuper impoſito, & hoc lemmate, *Nescit regnare, qui nescit diſſimulare.* Idemque Friderico VI. Imperatori sæpè in ore fuiſſe Beyerlinchius eſt Auctor, qui dictum Apophthegma hoc carmine claudit:

*Qui Regnare volunt, multis dormire, ſagaci
Multaque conſilio diſſimulare ſolent.*

Et iam hoc in Adagium pertransijt, prout & illud *Non reget, qui non reget*; ubi eorum Expoſitores plura alia in ipſorum confirmationem adducunt, & ſolita eruditione utens Petrus Faber, de quo merito Ia-

D. Iſid. 3. ſent.
cap. 50.

D. Chryſoſt. in
Home.

Philo Iud. in lib. de
Ioseph.

Maſſon. lib. 2. an.
Franc.

D. Cyrill. relatus à
Gratiano in c. diſpenſationes 1. q. 7.

Paul. Amil. lib. 10.

Strad. in ſymbol.
Reg. pag. 17.

Beyeri. in Apoph.
Chriſt.

Eraſm. in his Ada-
gijs, & latè Calliſt.
Remirez in tract.
de lege Regia.

Petr. Fab. lib. 3. ſe-
meſt. ex pag. 181.

cobus Cuiacius dicere potuit, verè ad aſciam factum eſſe, quicquid dedokavit ille faber.

Salom. Proverb.
12. 16.

Cum Salomone concludens, Fatui atque imprudentis eſſe, ſtatim iram ſuam indicare: callidi autem ac verſuti diſſimulare iniuriã, quæ ex Chriſtiana charitate alioqui remitti non debuerit, & in opportunũ tempus illius ultionem diſſerre, aut iudicibus certè perpendendam committere. Nam, ut Seneca Tragicus inquit:

Senec. in Medea.

Profeſſa perdunt odia vindictæ locum.

Stob. ſerm. 20.

Et ut apud Stobæum tradit Ariſtoteles, qui imprudenter iniurias ulciſcitur, eas exaggerat.

Boiffard. Emb. 21.

Et hanc Regnandi doctrinam iuſtam, & utilem eſſe, dolo fraudeque ceſſante, inſinuare volens Ioannes Iacobus Boiffardus, Emblema quoddam conſinxit, de Prudentia, ſerpentem in dextera, & larvam in ſiniſtra tenente, inſinuare volens, nullum Prudentem eſſe poſſe, qui temporĩ & loco has larvas non adaptaverit, & illud Pindari præ oculis non habuerit:

Pined. & Plut. ap.
Eraf. in Adag. Poly-
pypi mentẽ obti-
ne, pag. 344.

Proque loco nunc hunc fieri, nunc contemnit illum.

Ioan. Oven. lib. 1.
epigr. 92.

Boiffardi carmina hæc ſunt, de Prudentia loquentis:

Quod gerit hæc larvæ am, non eſt ut fallat: at illa

Aptat perſonam caſibus atque locis.

Leta eſt & triftis, quoties occaſio poſcit:

Temporibus vulnus commodat illa ſuos.

Tiraq. de retr. lig.
in Praef. n. 72. Mar-
quez in gub. Chr.
lib. 1. c. 14. §. 1. &
lib. 2. c. 7. Vveſto-
nus in Theat. vitæ
civil. lib. 4. c. 12.
Raynard. in tr. de
æquivoc. Canoh.
in Aphor. polit. 1.
to pag. 838. Cõtz.
lib. 3. polit. c. 4. §.
4 & ſeqq. Drexel.
de mēdaci lingua,
c. 6. §. 1. & ſeqq. Zi-
pæus in iudice, li.
3. c. 17. Marſalaer
in legato li. 1. c. 39
Berneger. ad Ta-
cit. Agric. q. 182.
Saaved. in Id. pol.
pag. 45. 119. 149.
285. cum multis
ſeqq. Fontaner. in
legat. c. 8. 21. & 22

Extat etiam apud Ioannem Ovenum optimum Epigramma, & ad rem noſtram valdè conducens, in quo ſic habet:

Diſſimula, ſimula quoties occaſio poſcit,

Moribus ut morem, temporibusque geras.

Temporibus qui ritè ſapis, ſeruire memento

Omnibus, ut tempus ſeruiat omne tibi.

In eandemque ſententiam, poſt longam diſputationem de iuſta, vel iniuſta ſimulatione præhabitam, Tiraquellus, Marquez, Vveſtonus, Raynardus, Canonherius, Contzen, Drexelius, Zipæus, Marſalaer, Matthias Bernegerius, latèque Saavedra Noſter, & Comes Fontanarius, omnino legendi, conveniunt, pluribus alijs Sacræ Scripturæ, & bonorum Auctorum testimonijs, & exemplis adductis. Quæ inter, illud Saulis omitti non poteſt, qui ut in libro Regum habetur, cū filij Belial eum contemnerent, nec conſueta munera largirentur, prudenter, & iuſtè ſe audire diſſimulabat, in tempus opportunum vindictam reſervans. Prout ſimiliter in alijs caſibus à Ioabo & Abſalone factum, ex eiſdem ſacris Litteris intelligimus.

1. Reg. 10. in fin.

2. Reg. 3. 13. & 20.

Salluſt. in Catilin.
Dio lib. 37.

Et in Romaniſiſ historijs ſatis nobilis eſt illa à Cicerone, Salluſtius, & Dione relata, de diſſimulatione ſupplicij Marci Craſſi, ob nimiam eius potentiam, & divitias, licèt inter ſocios Catilinariæ coniurationis delatus fuerit, delatore ipſo in vincula coniecto, ut ſimularet Senatus, calumnioſæ eius delationi fidem habitam non fuiſſe.

- 32 Tiberius etiã & Vocula apud Tacitũ, eadem dissimulatione prudenter usi leguntur; & de Nerone quoq; idẽ Tacitus narrat, tenuioribus, qui sibi canenti, cytharamq; in theatro pulsanti, non plauserant. *Statim irrogata supplicia, Adversus illustres, dissimulatum ad praesens, & mox redditum odium.* Quod & Philippus Pulcher in seditiosos è Parisiensibus aliquot, post dissimulationem, animadversione, à Roberto Gaguino, & Girardo fecisse commemoratur. Et Carolus VIII. dũ rebellantes in Francia Huguenotos, quibus connivere visus fuerat, postea, data occasione, severe ubique occidi, puniriq; mädavit. Cuius factũ, ut refert Petr. Faber, Parisinus Praeses, publica oratione habitata, ea ratione nõ solum excusavit, sed commädavit; quod à Ludovico XI. eius avo illud didicerit: *Qui nescit dissimulare, nescit regnare.*
- 33 Ex Nostri quoque Hispaniæ Regibus plura eiusdẽ dissimulationis exempla produci possunt, quæ post Marianã Saavedra Noster recenset, sed pro multis illud Ranimiri tenuisse sufficiat, qui, ut præter Nostros, Collenius recenset, ex Monacho, dispensante Pontifice, Rex Aragonum factus, cum ab aliquibus ex sui Regni proceribus ob equitandi & bellandi imperitiam irrisus fuisset, conceptam ex hac iniuria indignationem, patienter primò dissimulavit, & postea, Mauris devictis, irrisoribus sub alio prætextu in Oscan vocatis, ut decem ex primarijs illorum securi percussit, hoc Hispanum Adagium submurmurans, *No sabe la Vulpeja con quien trebeja.*
- 34 Arnoldus etiam Ferronus, & ex eo Camerarius, invictum nostrum Regem & Imperatorem D. Carolũ V. cum Francisco I. Galliarũ Rege præstantissimo eius Antagonista late comparant, seu componunt, & in illo nostro, hanc calliditatem, & dissimulationem, siue suarum passionum occultationem extollunt: hunc autem apertiore, & clariorem esse concludunt. Quæ quidem omnia satis ostendunt, nihil planè esse, quod in D. nostro Ferdinando Catholico, & eius, de quo agimus, Symbolo, hac in parte notari possit, cum iusta & prudẽs dissimulatio à nullo non Authore lauderetur. Hancq; Mariana, & alij testantibus, ipsi eidem Catholico Regi Ioannes Aragoniæ Rex II. eius pater, summopere commendaverit, ad capiendam possessionẽ Regni Castellæ properanti, ratione matrimonij, quod cum Domina Nostra Elisabetha, Catholica Regina, contraxerat, serio eundẽ admonens, ut tempori necessitatiq; cederet, & interim dũ in Regio solio firmiter confederet, amicitiam Marchionis de Villena, Archiepiscopi Toletani D. Alfonsi Carrillo, & aliorum Regni, tunc superbentium Procerum, captare vel simulare curaret. Quod & ipse, salva Maiestatis Regiæ reputatione, summa prudentia, & dexteritate peregit, nobisque, cessante (ut sæpè diximus) dolo malo, illud Iuvenalis in Regnãtibus æquè iustum, ac tutum esse manifestavit:

----- *Melior qui semper & omni
Nocte diuq; potest alienum sumere vultum.*

* 8 *
* 8 *

Tacit. 1. Annal. idẽ
lib. 4. Histor.

Tacit. 11. 16. Annal.

Gaguin. lib. 7. fol.
118. Girard. li. 14.

Petr. Fab. d. lib. 3.
semest. c. 13. pag.
181. ad fin.

Saaved. ubi supra
pag. 563.

Collenut. histor.
Neap. lib. 1.

Ferron. in an. Frã.
pag. 170 Camer.
3. to. subcessi. pag.
90.

Mariana in Histor.
Hisp. Saaved. pag.
219.

Iuvenal. satyr. 3.
Similis Claudian:
1. in Rufin. lib. 1. ubi
dicit, &c.

Sinistri casus ferendi, & corrigendi.

EMBLEMA XLIV.

*Tessera dum sortem removet, non lusor in iram
Ardet: sed doctus providet arte luserum.
Aspera quando tibi, Princeps, Fortuna resistat,
Non vi, non Iris, arte caveto mala.*

COMMENTARIUS.

HIS Prudētiæ, Patientiæ, & opportuna Dissimulatio-
nis dotibus, ac virtutibus, quibus nostrum optantius
Principem splendere, affinis, ac pedisequa est, esseq;
semper debet, **FORTITUDO**, quæ à Cicerone, Ani-
mi affectu definitur, in adēdo periculo, labore do-
loreq; patiēdo, & contemendo & sinistris fortunæ
casibus, non solum magnanimiter perferendis, verum, & resistendis,
ac corrigendis.

Cuius vestigijs in hærens Seneca, eandem, contemtricem timen-
dorum appellat, terribiliaque, & sub irgum libertatem nostram mit-
tentia, despicientem, provocantem atque frangentem. Et Hora-
tius, illum demum esse iustum, & sapientem virum inquit, qui

*Rebus angustis animosus atque
Fortis apparet: sapienter idem
Contrahit vento nimium secundo,
Turgida vela.*

Cicer. de invent.
& 1. offic. & in
Tusculan.

Senec. epist. 89.

Horat. lib. 2. od.
10. idem cod. lib.
od. 3.

Et cuius solidam mentem, nec fulminantis magna Iovis manus cœcū-
 tiat, &

Si fractus illabatur orbis,

Impavidum feriant ruinae.

3 Monente quippè Virgilio:

Superanda omnis fortuna ferendo est.

Quem sequutus Martialis, dixit:

Fortiter ille facit, qui miser esse potest.

Et Menander: *Non omnino concedendum est malis, sed resistendum: sin minus sursum, atque deorsum vita nostra impinget, ac pervertetur.*

Et ut rectè Bias apud Maximū Tyrium admonet, is demum infortunatus est, qui infortunium suū æquo animo ferre non potest, quia secundū Pyttacum Mitylenæum, Prudentiū virorum est, ne quid mali fiat cavere: fortium autem, id quod factum est, moderatè ferre.

4 Unde emanavit lepidum illud Plauti dictærium: *Animas æquas ærumnarum condimentum est*, & in suis præceptis moralibus Catunculus prudentissimè monuit:

Rebus in adversis animum submittere noli,

Spem retine: spes una hominem nec morte relinquit.

Quem præxit Apollodorus apud Henricum Stephanum, inquiens:

In miseris nullis labascere convenit,

Meliora sed sperare semper ad fore.

5 Et Tacitus consultit, maiori animo tolerari debere adversa quàm relinquit: *Fortes & strenuos etiā contra Fortunam, spei insistere, timidos & ignavos ad deliberationē formidine prostrare.* Iosephus etiā, idē pulchrè docuit, dum dixit, quod *quemadmodum ineptorū est, secunda fortuna nimium efferi; ita molliam est, adversa desici, & terreri; facilis enim est in utramque mutatio.* Quod infirmo ingenio tribuens Agesipus sic habet: *Infirmi ingenij est, lapsu aliquo summa rei diffidere, cum exiguis momentis subito inclinentur omnia, quæ in bello geruntur.*

6 Et magis adhuc idem exaggerans Sidon. Appollinar. certū esse ait: *Non minus vitiorū, quàm hostium esse captivū, qui non etiā inter mala tempora, bona vota servaverit.* Et Natalis Comes, non contentus quōdam loco dixisse, stulti esse, parumq; futura prospicientis, in utraq; fortuna pro arbitrio ventorū impelli, in alio sic habet: *Fortuna non est cédendū, quæ sæpè iudicio, & ingenio superatur. Quippè cum in tractandis negotijs, non raro incognita, & prius occulta via se patefaciāt, quæ mox ad optatū exitū ipsa negotia perducunt.* In idem quoque tendit illud Sigismūdi Imperatoris Apophthegma ab Ænea Sylvio relatum, qui rogatus, quem virum Regno dignum aprumq; existimaret? Eum, respondit, quem neque secundæ res extollerent, neque adversæ deprimerent.

7 Possemq; facilè plura alia gravissimorum Auctorum documēta in eiusdē Thematis comprobationem expendere, quæ apud eos obvia sunt, qui peculiare libros de Fortitudine, Constantia, Patientia, & Magnanimitate elaboraverūt. Sed prædicta tetigisse sufficiat, iunctis alijs suprà alio loco relatis, ut nostri intelligant Principes, sibi præ-

Idem Horat. lib. 3. od. 3.

Virgil. Æncid. 5. v. 710.

Mart. lib. 11. epigr. 57.

Menād. in Adolph.

Max. Tyr. ser. 18.

Pittac. apud Stob. serm. 18.

Dion. Cato lib. 2.

Apollap. Steph. in Gnomis vet. Poët. pag. 54.

Tacit. 2. Hist.

Ioseph. apud Tyr. serm. 18.

Ægesip. lib. 4. de bell. Hieros. c. 2.

Sidon. lib. 3. epist. 4.

Nat. Com. lib. 14. hist.

Idem lib. 3.

Æn. Sylv. ad Com. de dict. Reg. Alē lib. 4.

Iovian. Pontano, Polianth. Cardan. & Theat. in his verb. Lipsi de Cōstat. & alij passim.

Sup. Embl. VI.

Senec. lib. 1. de cæteris has virtutes esse admodum necessarias, cum docente Seneca:
Clement. & lib. de Magnam fortunam, Magnus animus deceat, Prospera in plebē, ac vilia in-
Provid. cap. 4. gena deveniant. ac calamitates terroresque mortalium sub iugū mittere,
Idem in Oedip. proprium magni viri sit. Qui & ipse in Tragœdijs scriptum reliquit:

----- Regium hoc ipsum reor,
Adversa capere. Quòque sit dubius magis
Status, & cadentis Imperij moles labat,
Hoc stare certo pressius fortem gradu.
Haud est virile terga Fortunæ dare.

Prover. 14. 17.

Quod nisi faciāt: Impatientes, operabuntur stultitiam, ut in suis Pro- 8
verbijs Salomō inquit; & concredita sibi Regna facillè pessumdabūt:

Tit. Livius dec. 4.
lib. 7.

Quorum Maiestas (iuxta nobilem illam, & semper menti figendā, Livij
sententiā) difficilis à summo fastigio ad mediū detrahatur, quàm à medijs
ad ima precipitatur. Et hoc haud dubiè excidiū timere poterit, si eorū

Tacit. 1. Annal.

Rectoribus valētior omni fortuna animus desit, qui, quæ casus offert,
in prudentiam, vertere sciat, & eminentius cēseat, quòd iplos probēt
adversa constantes, quam si celarent secunda foelices. Nam ut bene

Sidon. lib. 8. epif. 5

Nat. Com. lib. 11.
Histoi.

etiā dixit Natalis Comes: Inclinatam ac prope cadentem Fortunam, om-
nia adversa urgent, & impellunt, nisi prudentia succurratur, quæ unā plu-
rimum impedit, vel retardat adversa, & infesta fortuna cursum.

Virg. 6. Æneid.

Ac fanè, ut magni est animi rebus secundis non efferri, ita nō mino- 9
ris, adversis non succumbere, & in utraque fortuna eundem esse. Qua-
propter Virgilius, qui nihil in toto suo opere molitur ineptè, Sybyl-
lam, Delphico furore bacchatam, Enææ consulentem inducit:

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,
Quàm tua te Fortuna sinet.

Cerd. & Pont. post
Eratm. in Adag.
Palmā ferre, pag.
706.

Quò loci, rectè eiu: Expositores animadvertunt, ad Palmæ arboris 10
naturā peritissimè respexisse, quæ ut Plutarchus, Agellius, & alij plu-
rimi tradunt, cum ingenio fortium virorum convenit, atque adeo viri-
lis & constantis animi Symbolū extat, quoniam licet ipsam super im-
posito pondere graviter premas, non deorsum deflectitur, sed sursum
adversus illud resurgit, recurvatur ac nititur, premitur, non opprimi-
tur, perinde quasi oneri, vim facienti, resistens.

Plat. sympos. lib. 8
Agel. lib. 3. c. 7. Pic-
rius in Hierogl.

Vnde Alciatus Emblema deduxit, quo obdurandum adversus ur- 11
gentia suadet, sic inquitens:

Alciat Embl. 36.
& Camer. cent. 1.
Embl. 58. sub A-
cantho herba, quæ
similiter expressa
resurgit.

Nititur in pondus Palma, & consurgit in arcum;
Quò magis & premitur, hoc inage tollit onus:
Fert & odor atas, bellaria dulcia, glandes,
Quis mensas inter primus habetur honos.
I puer, & reptans ramis has collige: mentis
Qui constantis erit, præmia digna feret.

Virgil. Æneid. 6.
& 10.

Idem quoque Virgilius semel & iterum pugnantes, fortes, & in pe- 12
riculis constantes, atque imperterritos Duces extollere volēs, rupis
in pelagositæ similitudine utitur:

----- Magno veniente fragore
 Qua se se multis circum latrantibus undis,
 Mole tenet: scopuli ne quicquam, & spumea circum
 Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga:
 Obvia ventorum furijs expositaque ponto,
 Vim cunctam atque minas perfert caeli que marisque
 Ipsa immota manet.

13 Quam similitudinē ad eos, qui constanti animo in Fide Catholica perseverant, deducit D. Cyprianus, omninō legendus & iuvenibus, ut voluptatū fluctibus obistere discant, aprat Hadr. Iunius, proverbialēque esse docet Macrobius, & à Cicerone, & alijs plurimis usurpatam. A quibus illam mutuatus Boissardus, hoc Emblemata formavit:

*Vt Pelagi medijs rupes in fluctibus extans
 Æstum commoti fert bene firma sali:
 Sic vitæ qui forti animo est, ac mente, procellas,
 Proposita que etiam morte, pericla feret.*

D. Cyprian. lib. 1. epist. 3.

Iunius Embl. 58.

Macrobius lib. 6. c. 5

Boissard. Emb. 48.

14 Horatius autem, eandem in Romanis fortitudinem laudās, & quod adversis rebus, & afflictis pressi, magis excrescerent, ac ditescerent, illicis comparatione utitur, quæ iētibus, & ramis amputatis, magis frōdescit, crescit que, ita elegantissimē inquit:

*Duris ut Ilex tonsa bipennibus,
 Nigra feraci frondis in Algido,
 Per damna per caedes ab ipso
 Ducit opes animum que ferro, &c.*

Horat. lib. 4. carm. od. 4.

Ex quo Ioachimus Camerarius in eandem rem hoc Emblemata deduxit, cum lemmate, *Per damna, per caedes.*

*Cladibus augetur virtus animosa: Bipenni
 Sic ilex vires tonsa subinde capit.*

Ioachim. Camer. cent. 1. Emb. 25.

15 Agellius, ab Athetarū, qui Pancraciastæ vocantur, imitatione, prudentes admonet viros, ut quemadmodum illi ante pugnam, & in pugna, adversus quoslibet contrariorum iētus se præparant, ac præmuniunt: ita hi, contra Fortunæ verbera, contraque insidias iniquorum, mentē, & animū præparent, ne qua in re adversa, aut repentina, imparati improtektivē modo aliquo reperiantur.

Agel. lib. 13. c. 26.

Hæctor verò Pintus, ut Principes in rebus adversis omni perturbatione vacare debere doceat, in regione aëris altiore nullā esse nubē, infraque turbines, & tonitrua generari considerat: proindeque oportere, sedato eos animo esse, tolerarique aliquando in obscuris hominibus perturbationes eiusmodi posse, in Principibus verò omninō intolerabiles esse, maximē cum ipsi se, ut alio loco retulimus, Tranquillitatis, ac Serenitatis titulis ornent.

Pint. in Isai. cap. 48

Sup. Embl. 8.

Achilles Bochius, eandem constantiam suadere volens, fœminam pro symbolo pingit, hastæ insistentem, & scutum illud Palladis, Ægi-

Boch. symb. 9. pag. 22.

da dictum, sinistra manu obversantem, his quæ sequuntur carminibus subter adiectis:

*Stat leto inde fessa Comes Constantia vultu,
Indomitum munita fero latus ense, tenet que
Ægida Lemniaca sudatam incude: nec ullas
Pertinet insidias, nullis dat terga periclis:
Sed cunctis immota malis, animosa que semper
Rebus in aduersis, pugnaci praelia dextra
Exercet, valida que ferox confidit in hasta.
Hac Duce, per varios casus longosque labores
Æneas olim fatis iactatus iniquis,
Italiam profugus Laevinia que Regna petiuit.
Hac Duce Gorgoneos angues Danacius Heros,
Nec minus Alcides tot monstra ingentia fudit.
Non hic Lernæi timuit fera colla Draconis,
Non sævi Diomedis equos, non dira Leonis
Ora Molochæ, validi nec cornua Tauri,
Quin stygijs est ausus penetrare in Regna Tonantis,
Et trahere ad superas captivum Cerberon auras.*

D. Sebast. Covarr.
cent. 1. Embl. 39.

Noſter D. Sebastianus Covarruvias, eandem doctrinã, depicto militari aculeo, vulgò *Abrojo* designat, qui sic formatur, ut quomodecunque cadat, unum cuspidem habeat erectum, cum lemmate, *Stabit ut cunque cadat*, & his carminibus:

<i>El hombre de leal, i sano pecho,</i>	<i>Como quierz que caiga, cae derecho,</i>
<i>Que vive sin cuidado, i sin rezelo</i>	<i>Con una punta señalandó al Cielo,</i>
<i>De noſaltar jamas en dicho, ò becho,</i>	<i>Qual del Abrojo militar constante,</i>
<i>Por todo quãto puede darle el suelo,</i>	<i>Poniẽdo en todo trãce à Dios deãte.</i>

Strada in symbol.
pag. 47. Gabr. Simeon. in suis symbol. pag. 177.

Bolonia denique Valesia Hærici VIII. Angliæ Regis uxor, ut prodit Octavius de Strada, (licet Gabriel Simeonis cuidã Franciæ Regi-
næ hoc symbolum tribuat) Astrum gestabat in medio circuli, quẽ anguis formabat, graphicè delineatum, cum lemmate, *Fato prudẽtia maior*, ut significaret, in viros Principes, ac Prudentes, nihil licere fortuitis; *Quando* (ut alias inquit Calsiodorus) *sinistros casus corrigunt, qui prestare prosperrimẽ conjuerunt.*

Calsiod. lib. 12.
epist. 17.

Iunius Embl. 14. in
notis, pag. 90.

Et Hadrianus Iunius in hoc ipsum respiciens, cõsultit, Monarcharũ
Regumque Fortunas, figuræ quadratæ appositè comparari, esseque
aptissimum symbolum constantis animi viri, qualem depingit Q. Catullum Cicero, quem neque periculi tempestas, neque honoris cura
potuit unquam de suo cursu, aut spe, aut metu dimovere. Et iterũ Prin-
cipes similes quercui antiquæ, & validis radicibus fultæ, esse vult, ut
etiam si de gradu sint exacti, novercantis Fortunæ ludibrio, non patiã-
tur tamen generosos illos spiritus ita frangi, aut pessundari pro cæcæ
fortis libidine, ut quicquam avito Progenitorum suorũ stemmate in-
dignum

Idem Embl. 28. in
com. pag. 111.

2. d. h. v. p. 111.

dignum admittant, quomodo Gihmerim Regem Vvandalorum fecisse Propicius commemorat.

19 Nos autem, ut eandem disciplinam significatiori Emblemate pro-
palemus, Regijſque animis inſinuemus, hoc, quod vides, ex Ludo Teſ-
ſerarum Palamedis tabulæ ſumto, quæ nos dicimus, *Et juego de las Ta-
blas*, eidem ob oculos ponimus. In quo prudens luſor ſe ad talorū ia-
ctus patienter accommodat, & inſœlices in melius reponit, artem pro
Fortuna adhibens, vimque aleæ malè ſaventis frangens, aut dextere
ſaltem temperans, & emolliens, ut latiùs, plura circa hūc luſum cum-
lantes, Daniel Souterius, & noſter D. Petrus Pantoja, poſt alios, quos
referunt, proſequuntur, & ſatis, eadem hac ipſa ſimilitudine utens, Te-
rentianus ille Mitio, cum Demea loquens, his verbis oſtendit:

*Placet tibi factum Mitio? Mit. Non ſi queam
Mutare: nunc cum nequeo, æquo animo fero.
Ita vita eſt hominum, quaſi cum ludas teſſeris;
Si illud, quod eſt maximè opus, iactu non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.*

20 Qua etiã, ad rem de qua agimus, uſus fuit Plato, Gubernatores in
ſuis libris de Republica monēs, ad id quod fors tulerit, res ſuas aptare
debere, ut in talorū iactu luſores facere ſolent. Et à Platone edoctus
Plutarchus, poſtquam ex tràquillitate animi per prudentiã parta, op-
timã, & iucundiſſimã hominū vitã reddi commonefecit, & illa ſubte-
xuit carmina: *Negotijs irãſci prorsus abſtine.*

*Nihil moruentur, ſed ſi qua delata ſunt
Tibi, commodè tractes, prorsus ſalix eris.*

Sic addit: *Quippè cum aleæ ludo comparavit vitam noſtram Plato, in qua
optandum, ut commodiſſima facias, & iacta alea iſi, qua ceciderunt, rectè
utendum. In his iactus in manu non eſt noſtra. At æquo animo ea, qua talit
Fortuna excipere, & aſſignare cuique locum, in quo, quod ceciderit, proſit
quàm plurimum, & quàm minimè offendat incommodum eos, quibus dela-
tum eſt: id ſi ſapimus, muneris eſt noſtri, &c.*

21 Platonem quoque, & Plutarchum in compendium redigens Eraſ-
mus, ita habet: *Plato confert hominis vitam ludo teſſerarum. Quod iactu
cadat, non eſt in nobis ſitum: at quod cecidit rectè diſponere, in noſtris eſt. ſic
eventus in nobis non eſt; quod obvenit, id in bonum vertere, noſtri muneris
eſt. Et iterum: Quemadmodum quod in teſſeris cecidit, id arte & ratione
quàm optimè diſponendū; ita quod in vita accidit, in optimã erit eū partē.*

22 Quod & ipſum Baſilius Imperator Leonem filium præclarè com-
monefecit, dum poſtquam eum docuit Regum, & Imperatorum for-
tem, rotæ, de qua ſuprà diximus, ſimilem eſſe, ſic ſubiunxit: *Quæ prop-
ter neque ſecundis rebus extollere, neque adverſi deiſcere; ſed utraque in
Fortuna conſtans eſſo, & in variabilis, unum hoc tibi proponens ſemper
benefacere, cetera Deo Committe. Neque cum ſecunda Fortuna ateris, me-
tu adverſa à ſuperba electione retrahere, neque etiam cum adverſa ſpe me-
lioris à præcipite deiſectione relevare. Hoc enim exigui animi eſt, & no-*

Souter. in ſuo Pa-
laniede lib. 1. c. 15
23. & 24. Pantoja
de Aleatorib. pag.

Terent. in Adelp.
Act. 4. Scen 7. de
quo etiam ad rem
nos meminit, Mar-
quez in gub. Chr.
lib. 1. ex pag. 84.

Plato de Repub.

Plutarch. in lib. de
Tranq. & ſeren. an.
pag. mihi 80.

Eraſm. in ſimilib.
fol. mihi 33. & 37.

Baſil. Imp. in exh.
ad fil. cap. 38.

Sup. Embl. 5. & 6.

Regia virtute subnixi, & quod futurum est, videri nequit.

Batill. Embl. 12.

Et Dionysius Batillius, in hoc ipsum respiciens, ex eodem tessera-
rum ludo Emblema confecit, vitam hominis ei similem esse inquam,
his verbis: *Iudice nempe Deo, sortis sic alea nostrae*

Talorum ut lusu, tessera missa, cadit.

Vt numerorum ergo, vita sic quosque tueri

Corrigere, qua datur arte, decet.

Gunther. in Ligur.
lib. 1.

Quem praevit Guntherus, quendam Romani Imperij Electorem
inducens, socios horcāntem, ut amissi Chunradi Imperatoris vicem,
& dolorem, alio, qui eius virtutes imitari, aut superare posset, electo,
temperarent, & sic loquens:

Nunc igitur (velut cum luditur alea) prudens

Si qua male acciderint, ea lusor corrigit arte.

Sic nos humana ludit quos alea sortis,

Consilio, f. ti casum properemus iniqui

Corrigere, & tanto solatia ferre dolori, &c.

Helioid. in hist. Æ.
thiop. pag. mihi
353.

Neque ab his valde distat Heliodori sententia, qua docuit: *Prudentium esse, etiam parum prosperos casus, quatenus fieri potest in melius convertere, & multum momenti intermissum unum diem, aut alterum ad salutem afferre, qui prosperos casus praesere solet, quos nullis consilijs homines consequi potuissent.* Et pictura tessera super alveolum eiusdem ludi

Petrafanct. in sym-
bol. lib. 1. pag. 60.

talarij, cū Epigraphē, *Semper iactans, semper erectus.* Quam Sylvester Petrafanctā proponit, ut ostendar, ita viros sapiētes stare debere, deesseq; in eis ruina locū iactari à Fortuna posse, deici nō posse. Quod & ante ipsum praecipit eximius apud Nos vir D. D. Laur. Ramir. de Prado, manum deprimens, talum eundē iactans, cum lemmate, *Vt cumque, & hoc Disticho, nihil sensum magis perspicuum reddente:*

Dextro si ve cadit, laevo seu tessera iactu,

Consilijs pareat casus uterque minor.

D. Laur. de Prad.
in Tess. legal. in
initio.

Vt sic appareat, Prudentes omnes Praestantesque viros hoc solum
remediū savientis Fortune morbis, ac ærumnis a invenisse, nimirū,
ut animo neutiquā consternamur, sed mente, ac ratione benè compo-
sita, ingruentia mala, aut praecavere, & declinare curemus, vel accepta
corrigere, & ad minimū redigere; aut, si ne hoc quidem nobis cōtin-
gat, forti; patienti ac generoso animo, quod evenerit toleremus. Nā
ut aureis verbis Boëtius scripsit, cum semel nascendo Fortunæ iugo
colla submittamus, Domina moribus oportet obtemperare, neque ei
leges praescribere, sed ab eadem accipere debemus, ipsiusque flatibus
promoveri, vel sicut ij faciunt, qui arvis semina credunt, feraces inter
se annos, sterileque pensare.

Boët. lib. 2. de Cō-
sol. prof. 1. post Se-
nec. in lib. de vita
beata, cap. 15.

Senec. epist. 107.
ad Lucil.

Seneca etiam, idem motum tradens, & ornans, & omnes homines
generaliter horrans, ut sine querela mortalitatis tributa pendamus, &
Deum, quo Auctore omnia proveniunt, sine murmuratione comite-
mur, a deo piè, & Christianè loquitur, ut eum referens Camerarius di-
cere audeat, à D. Paulo imbutum fuisse, cuius valdè familiarem fuis-

Camer. 2. subc. c.
53. pag. 228.

se, multi opinantur. Et tandem paulo post, sequutus Ciceronis exemplum, ita precatur, & Regibus, & Imperatoribus reliquisque Mortalibus precandum inquit:

*Duc me Parens, Cælique dominator Poli,
Quodcumque placuit; nulla parendi mora est;
Assum impiger, fac nolle comitabor gemens;
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt;
Malusque patiar, quod pati licuit bono.*

29 Qua constantiæ fortitudinisque virtute egregium Ducem adversam Fortunam superare, eiulque leges infringere posse, Livius sub exemplo Leonidæ ostēdit, & apertius Valerius Maximus sic inquit: *Nibil aliud est in adversitatibus animi conservare robur, nisi efficere, ut Fortuna saviens, verecandiam ducta, eo quod te deseruerit, in adiutorium tuum pra suo pudore convertatur.*

Livius lib. 5. de bello Maced.

Valer. Max. lib. 3. cap. 7. §. 10.

30 Unde & Pyrrhus, vel ut alij volunt Cyneas eius Legatus, cum Romanorum constantiam, & diligentiam cerneret, in novis militum copijs instaurandis, post ingentem cladem paulo ante, eodem Pyrrho, victore, susceptam, illorum amicitiam ex optasse narratur, illos, qui in adversis animo non caderent, invencibiles iudicans, & sibi videri inquit, adversus Lernæam hydram pugnare.

Plutar. in Pyrrho, Erasim. in Adag. *Hydrum fecas*, Patrit. de Reg. inst. lib. 10. tit. 10.

31 Ac planè, qui hoc modo de Fortuna triumphant, maiorem gloriâ palmamque merentur, quam si nunquam adversis eius ictibus impetiti essent. Nam ut Apostolus docuit: *Virtus in infirmitate perfitur*, notumque est illud Ovidij:

D. Paul. Cor. 12. 9.

Ovid. 5. trist. eleg. 5.

*Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguiturque malis,
Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.*

32 Quod & Adagio causam dedit: *Virtutis occasio calamitas*; & Horatio ut diceret:

Erasim. in Adag. pag. 567.

*----- Ingenium res
Adversa celare solent, nudare secunda.*

Horat. lib. 2. saty. 8.

Claudio: *Explorant adversa viros, perque aspera duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.*

Claudian

Ioachimo Camerario sub Myrrhæ, pictura, vel symbolo:

Camer. centur. 1. Embl. 11.

*Maior in adversis virtutis gloria vera est,
Vberior ventis Myrrha agitata fluit.*

33 Necnon Plinio, ut suum Trajanum extollens, sic de eo dicere potuerit: *Nam cum omnia ubique secunda merearis, non ne manifestum est, si quid adversi cadat, tuis laudibus, tuisque virtutibus materiam campumque prosterni; cum secunda felices, adversa magnos probent.* Quod, ut ibi Iustus Lipsius animadvernit, ex Seneca mutuatus videtur, qui in toto illo suo verè aureo libello de Providentia, late hoc argumentum prosequitur, & tandem concludit, *Magnas est vir: sed unde scio, si tibi For-*

Plin. Jun. in Paneg. ad Trajan.

Lips. in notis ad Paneg. Plin.

Senec. de Provid. cap. 2. & 4.

tana non dat facultatem exhibenda virtutis. Marce sine adversario virtus, tunc apparet quanta sit, quantum valeat. polleatque, cum quid possit patientia ostendit, &c.

Cassiodor. lib. 12. epist. 15.

Plin. Iun. lib. 9. epistol. 26.

Cessat enim (ut aliàs Cassiodorus scripsit) nauarum in tranquillitate peritia, nec nomen præstat artificio, nisi fuerit vis magna periculi. Quod haud dubiè ex Plinio Iuniore habuit, qui ita in quadam epistola inquit: *Sunt enim maximè mirabilia, quæ maximè inasperata, maximè periculosa, quæ grandis sunt subiecta discrimini. Idèd nequaquam par Gubernatoris est virtus, cum placido, & cum turbato mari vebitur; tunc admirante nullo, illaudatus, in glorius subit portum; at cum strident funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus, & Dijs maris proximus.*

Petra sancta in symbol. lib. 1. pag. 59.

Senec. d. lib. de provid. per tot. præcipuè d. cap. 4.

Et ad hanc laudem & gloriam, quam Regij, ac Magnanimi viri cõsequi solent, dum te æquè patientes, ac prudentes in adversitatibus habent, non ineptè alluit ille, qui Mare ventis exagitarum pro Symbolo sumit, cum tunc eius undæ, quò magis perturbari videntur, cõmagis extollantur, & veluti in cœlum, turbationis ac patientiæ suæ præmium petitiæ, conscendant. Quod & ipsum, docente Seneca, mirè solet hoc spectaculo delectari, & bonos viros, ut confirmetur, cõcutere, simul tamen vires impertiens, quibus cõcussioni obfistere possint, ut in arboribus contingere solent; quarum *Nulla est (inquit) solida nec fortis, nisi in quam frequens ventus incurvat, ipsa enim vexatione constringitur, & radices certius figit. Fragiles sunt, quæ in aprica valle creverunt.*

D. Chrysoft. hom. 73. in Genes.

Joach. Camerar. cent. 1. Embl. 17.

Qua etiam comparatione D. Chrysoft. in eandem rem unitur, & ex illa Ioachimus Camerarius hoc Emblema deduxit:

*Ventorum adversis solidatur flatibus arbor:
A cruce, & à precibus mens pia robur habet.*

Addens ex Sophocle, virorum fortium pectus nunquam languescere, & ex Pericle apud Thucydidem, eos optimos viros esse, qui in calamitatibus animo non tristantur; sed re ipsa & operibus maximè obfistunt.

Saaved. in Ideis polit. pag. 115, 224. 231. 245.

Noster quoque nuperus politissimus Politicus Saavedra, in eandem rem plura in locis pluribus tradit, & Lunæ similitudine utens, quæ etiã ubi Solis radijs deficitur, ei terga non vertit, sed in ipsum potius acrior respiciens, ab eodem iterum plenitudinem sui splendoris expectat, sic addit: *Tenga pues el Principe siempre fixo su Centro, mirando à la virtud en la Fortuna prospera i adversa, porque en premio de su constancia el mismo Sol divino, que ò por castigo, ò por exercicio del merito, permitio su menguante, no retirará de todo punto su luz, i volverá a acrecentar cõ ella su grandeza.*

Cicer. 3. Tusc. & 1. de off. Agell. lib. 2. cap. 2.

Cicer. in orat. pro Milone.

Huius autem constantiæ, & æquanimitatis nobile exemplū, Cicerone nobis in magno illo Philosopho Socrate scriptum reliquit, qui semper hilati ac lato vultu in adversis rebus, ut in prosperis exitit. Idèdque, in Tito Annio Milonè commendat, in gravi, ac difficili tempore vultum semper eundem, & vocem, & orationem stabilem, non muta-

tam; eiusque in fractum & excelsum animum laudat. Livius quoque inter præcipuas Scipionis laudes enumerat, quod tamen in Hispaniensi bello plura fuerit adversa perpeffus, nullum tamen ei unquam ferox verbum exciderit.

Livius lib. 49.

- 39 Et Cato Minor, ita in eadē virtute resplenduit, ut recensente Plutarcho, etiam à Cæsare victus, se tanquam illius victorem haberet. Qui & idem apud Lucanum, à Labieno rogatus, ut de sua Fortuna Oraculum Hammonis confuleret, ita respondit:

Plut. in Cat. min.

Lucan. lib. 9.

Quid queri Labiene iubēs? an liber in armis

Occubuisse velim, potius quàm regna videre?

An sit vita nihil, sed longa differat ætas?

An noceat vis ulla bono? Fortunaque perdat

Opposita virtute minas? Laudandaque velle

Sit satis, & nunquam successu et escat honestum?

Scimus, & hoc nobis non alius inseret Hammon, &c.

- 40 Nostrum etiam Regem Alfonso VI. ab eadem Tolerantia nostri Auctores valdè commendant. Quam quia Vvritza non habuit, impia verba & facta præcipue narratur, Deo eiusque Vicario reverentia & obedientia detracta.

Saavedra pag. 245.

Roder. lib. 3. c. 15.

Ribad. in Princip.

Christ. lib. 2. c. 15.

Marian. lib. 6. cap.

19. M. Montan. li.

1. cap. 4.

- 41 Similemque animi desertionem, & consternationem in Carolo Burgundia Duce acriter reprehendit Cominæus, quod ad Granoniū re infelicitè gesta, contristatus, in ægrotudinem incidit, solitariūque relinqui voluit, & per hunc morbum ei plurimum mentis, & ingenij decessit. Subijcitque idem Scriptor: *In hoc rerum statu, primum esse, ut ad Deum confugiamus, & peccatis veniam precemur: alterum, ut ex amicis, quibus plurimum fidimus, nos patefaciamus totos: & animi vitibus, quo affligimur, denudemur.*

Cominæ. lib. 7. pag.

mihî 536.

- 42 Cui ego aliud etiam pharmacum ex Seneca addo, scilicet, ut qui in multis magnisque versantur, animum quoque ad multas ac magnas Fortunæ vicissitudines paratum habeant: *Tela quippè prævisa minus feriunt, vimque aufert presentibus malis, qui futura prospexit, & necesse est levius ad animum pervenire, destituta cupiditatis dolorem, cui successum non utique promiseris. Gravis ipsa Fortuna est, quibus est repentina: facile sustinere eam potest, qui semper expectat.*

Senec. de Consol.

ad Marc. c. 9. & de

Tranq. anim. c. 13.

- 43 Quod & Cato non ineleganter hoc Disticho clausit:

Cato in Distich.

lib. 3.

Prospice, qui veniunt, hos casus esse ferendos,

Nam levius feruit, quicquid prævideris ante.

Atque hæc hætenus de nostro Tesserarum ludo dixisse sufficiat, longè tamen diverso fine, quo ei Vitellium Cæsare incubuisse Philostratus narrat, inquit, quod tessera ludere nunquam cessabat, semper timens ne talorum iactus ipsum falleret, & inter ludum de maximis Imperij rebus, utcunque fors tulerit, disponebat. Soli enim Iovis tali semper feliciter cadunt, ut verus habet Adagium, de

Philost. de vita A-

pollon. lib. 5.

Erasm. in hoc A-

dag. pag. 99.

cuius sensu & usu Erasmus confu-
lere poteris.

Consulendum in arduis.

EMBLEMA XLV.

*Consilio meliore viget Saturnius Heros,
Fulmina dum vibrat, non nisi ducta Dijs.
Sic Regni cui fama Polo conscripserit arcem,
Consulat & doctos, dum parat alta, viros.*

COMMENTARIVS.

Auson. in gripho
temario.

Synes. in orat. de
Regn.

Pet. Greg. de Rep.
lib. 24. c. 7. Contz.
lib. 7. pol. c. 13. Co-
chier in thesa. A-
phorif. polit. c. 23.
Marq. lib. 2. c. 18.
Navarrete disc. a.
à pag. 25. Bobadil.
in Polit. lib. 2. c. 6.
ex n. 6. plenè Ego
1. to. lib. 3. c. 2. ex
n. 4. & 2. to. lib. 4.
c. 9. ex n. 38.

NOTVM est Sphingem, triforme monstrum, facie
puellari, alis volucris, & pedibus leoninis, à priscis
fuisse confectum. Vnde illud Ausonij:

*Terruit Aoniam volucris, Leo, Virgo, triformis
Sphinx; Volucris pennis, pedibus Fera, fronte Puella.*

Qua figura Egyptij (docente, præter plures alios, Synesio) coniun-
ctionem virtutum Fortitudinis, & Prudentiæ volebant significare,
dum ferina species robur representabat, humana prudentiam, & vo-
lucris, hæc per se non sufficere, nisi & ingeniû & consilium ad sit, quod
sciat harum virtutum operationem pro tempore locoque dirigere, &
veluti manus, atque alas his, quæ exequi convenit administrare.

Quapropter Prudentiæ & Fortitudinis Monus, de quibus egimus,
præsens hoc, quod ad necessitatem exquirendi summendi que in re-
bus arduis Consilium, spectat, Regibus, ac Principibus proponi sua-
deri; oportere, necessariû existimavimus. Qui ut omnes uno ore Po-

litici tradunt, ne prudentiæ quidem nomine digni erunt, si hac præcipua huius virtutis parte, que in appetitu acquisitivo alienorum iudiciorum consistit, destituantur, & de seipsis ita præsumant, ut ne agnoscant quidem, non minus certum, quam vulgatum illud Taciti esse: *Principem sua sententia non posse cuncta complecti: nec unius mentem essetanta molis capacem.* Cui mirè Livius, aridet, dum dixit: *Si de sua unius sententia omnia geret, superbum hunc iudicabo magis quam sapientem, universamque Rempublicam temeritate sua perdet.*

Tacit. 1. & 4. Annal.

Livius lib. 44.

3 Et Cassiodorus, de prudentia, de qua nos loquimur, agens, & sic elegantissimè & verissimè inquit: *Magna est enim infinitaque Prudentia, quam nemo sic acquiritur, ut eam non necessariè, & per alios quærere videatur.* Et iterum sub Athalarici Regis persona, Patricium rebus bellicis præficientis, ei que litteratum Consiliarium associantis: *Perfectionem necessariam rerum completam esse iudicamus, si quemadmodum eligendo virum magnificum Patritium, armata Resp. parti providemus, ita & de sociando ei litterarum peritissimo, consulamus. Decet enim tractatores habere doctissimos, quibus potestas summa committitur: & de generali securitate sollicito, talis associandus fuit, qui parem in suis studiis non haberet.*

Cassiod. li. 8. epist. 9.

Festus hoc verbo, & Fung. in etym. libid.

4 Dicitur autem, secundum Festum, non à consulendo consilium, nã potius nomen hoc, illi verbo originem præbuit, sed à *Consalio*, quòd scilicet in unam sententiam plures mentes, seu plurium rationes, cõsaliant, id est, simul saliant, & quã ad unum concentum convenient. Et cum ad privata dirigitur commoda, definiri potest, *Inquisitio eius quod in rebus proprijs sit utile ad optatum usum consequendum.* Vbi verò de Regijs publicisque negotijs tractatur, quoniam hoc sæpè solet per plurimos expediti, a Politicis communiter definitur: *Selectorum virorum legitima congregatio, sive cœtus, qui Principi suo, quomodo Respublica belli seu pacis tempore administranda sit, consulunt.*

Cic. lib. 1. Rhetor. D. Tho. 2. 2. q. 52. art. 2. Damascen. lib. 3. cap. 33.

Bodin. l. b. 3. de Republic. c. 1. Hip. à Col. lib. de Consil. fol. 217. Ceriol. eodẽ tract. c. 1. Coniug. in Theat. polit. 2. par. c. 26. n. 2.

5 Quanta autem eius utilitas, & necessitas sit, frustra nostram probationem desiderabit; cum vel Aristotele docente didicerimus: *Consultari, eorum que inter homines, divinissimum esse: & tam ex sacris, quam ex profanis litteris in Proverbium abierit: Qui sapiens est, audit consilia. Consilium in omni præst negotio. Consilium custodiet te. Ibi salus ubi multa consilia. Multitudo sapientium sanitas est orbi terrarum. Post factum non poenitebit, qui ante factum consulit. Ante omnem actum consilium stabile, & consilium rem sacram esse.*

Arist. in Rhet. ad Alex. Salust. in orat. ad Cæsar. Sap. 6. 26. Prover. 2. 11. & 12. Eccles. 32. Erasmus in Adag. Res sacra Consilium, pag. 128.

6 Et adeò verum etiam delusa falorum Deorum cultu Gentilitas censuit, ut licet non ignoraret, Deum alienis consilijs non indigere, magni suum adhuc Iovem, quem aliorum Præsidentem patremque faciebant, & Archiceraunum, vel Argiceraunum vocabant, hoc est Fulminatorem, & Tonantem, quòd soli ipsi potestas iaculandi in homines fulmina, terrasque eis terrendi, ac torrendi, concessa fuisset, ut ex Cicerone, & alijs, latè tradit Lilius Giralduus, & Commentatores in illud Horatij:

Giral. de Dijs Gët. synt. 2 pag. 78. Pierius fol. 324.

Horat. 3. carm. od. 3. latè & optimè noster D. Did. Salcedo Coronel in Notis ad Gongor. 2. tom. 2. par. pag. 454.

Nec fulminantis magna Iovis manus.

Et Virgilij:

Virgil. I. Georg.

*Ipse Pater medio nimborum, in nocte corusca
Fulmina molitur dextra.*

Adhuc tamen eam sibi legem imponere voluisse diceret, quod tamen si leviora, sive læta & pacata fulmina, solus emitteret, & aliquantulum nociva, duodecim Dijs in consilium vocatis. Nunquam tamen eadem ipsa perniciofa, & ad puniendos homines, vastandumvè, aut mutandû privatim publicumvè rerum statum, iacularetur, quin prius omnes Deos, quos Superiores, & Involatos, sive Consentes dicebant, (quorum nomina Rosinus, & Dempsterus recensent) ad hoc supplicii exercendum vocaret, atque consuleret.

Rosin. & Dempst.
lib. 2. ant. Roman.
cap. 3. ex pag. 47.

Senec. lib. 2. natur.
quæst. cap. 43.

Quod recolens Seneca, & si figmentum esse cognoscat, Mythologicè tamen in id tendere tradit: *Quia Iovem, id est, Regem, prodesse etiã solum oportet, nocere non, nisi cum pluribus visum est. Discant hoc y, quicumque magnam potentiam inter homines adepti sunt, sine consilio nec fulmen quidem mitti: advocent, considerent multorum sententias, placita rãperent, & hoc sibi proponant, ubi aliquid percussus debet, ne Iovi quidem suum satis esse consilium.*

Petr. Matth. in suis
narrat. lib. 3.

Saaved. in Id. pol.
pag. 418.

Euseb. Niceteb. in
Theoph. pag. 552.
idem Gnom. 40.
sub tit. *Difficiliter
faciendum.*

Qui planè locus nostro huic Emblemati ansam iustissimè præbuit, est enim dignus, ut non solum æneis, verum & aureis laminis insculpatur. Et licet hoc simili, tanto Auctore celato, alij usi fuerint, Nosterque Eusebius Noriemburgius, ad ipsum alludens, in suis Gnomoglyphicis dixerit:

Inconsulta caret iaculari fulmina, serus

Nec nisi consilio fulgurat Altipotens.

Et Balthasar de Vias in suis Sylvis elegantissimè:

In superos bellum cum coniurata Gigantum

Turba tulit, cælisque metum iam Taurus, & Othrys,

Et super ingestis in ferret montibus Oete.

Non Trinacrinis sudata tronitruæ flammis

Vibravit sine lege Tonans, quibus Ossa superbis

Pressa iugis, serus Enceladus, Pangæaque saxa,

Corruerentque minæ; non omnes solus in iras

Irruit, & vana fugit molimina Phlegre;

Consuluit Superos, & Maestate volenti,

Quod plures sensere probat, &c.

Cum tamen pulchri nulla unquam satietas sit, & pictura, ut Horatius ait:

Iudicis argutum que non formidat acumen,

Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.

Puto me rem gratam lectoribus facere, dum illud ipsum dilucidius hisce meis commentarijs interfero, Ethnici Senecæ doctrinam certior, & piorem efficiens, si relictis fabulis attendamus, Deum nostrum verum, & Omniscium, quamvis ad Mundi, & aliarum creatura-

Balth Bias Sylvalo
in princ.

Horat. in Arte Pœ-
tic. ante fin.

rum formationem, de se, & per se solus loquutus atque operatus a Moysse dicatur, homo:

*Sanctius his animal, mentisque capacius alia,
Deerat adhuc, & quod dominari inter cetera posset.*

Ad quem formandum, ubi se accingere voluit, in plurali numero dixit: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*; quasi alios, ut Rupertus ait, ad tanti operis excellentiam consultans, atque deliberans. Qui a Rabinis Angeli fuisse perhibentur, quorum tamen deliramenta reiiciens D. Chrysothomus, Apostolicas constitutiones sequutus, unigenitum ipsius Dei Filium, Patri æqualem secundum substantiam, consultatum sive associatum fuisse inquit, qui à D. Ioanne Magni Consilij Angelus appellatur. Et alij Sancti Patres, Spiritum quoque Sanctum adiungunt, ut Collegas suæ potentia, & divinitatis nimirum coæquales; & sic eo loci mysterium Sanctæ Trinitatis indicari testantur.

12 Ipse quoque Christus solus, quem nihil fugit, licet non egeret consilio, illud tamen petere præ se tulit, quando Apostolos suos: *Vnde emimus panes?* rogavit.

13 Addo & Salomonem, licet coelitus infusam sapientiam habere meruerit, ut in libro Regum habetur, adhuc tamen astitrices sibi, & prudentes Consiliarios habuisse, & habere desiderasse, ut pluribus ostendit Ioanes Pineda.

14 Ut omittam, quæ Lorin^o, Coningus, & alij de Iulio Cæsare, Augusto, Tiberio, Nerva, Adriano, Marco Antonio, Alexandro Severo, & alijs Romanis Imperatoribus tradunt, qui licet in se laudatissimi & prudentissimi fuerint, quò tamen magis sapientia abundarunt, eò minus sibi tribuerunt, pluribus Consiliarijs, ijsque egregijs, & discretissimis in rebus bellicis, vel civilibus, iuxta earum qualitatem, adhibitis, eisque tantum deferentes, ut iudicium proprium eorum iudicio subponerent.

15 A quibus non abfuit Assuerus, de quo sacra Pagina inquit: *Interrogavit Sapientes, qui ex more Regio semper ei aderant, & illorum faciebant cuncta consilio.* Darius, qui tot Zopiros, hoc est, Prudentes fidosque Consiliarios sibi exoptabat, quot grana insunt Punico malo, & Homerus, qui Agamemnonem Regem inducit, unum Nestorem, ob præclaram in consilijs prudentiam, decem Aiaci similibus præferentem. Et iterum eidem suadet, hanc Consiliatricem virtutem Regijs Sceptris esse coniunctam, sive connatam, sic inquit:

*Atrida Danaum fortissime, Rex Agamemnon,
A te principium sermonis sumam, & in te
Desinere est animus; quoniam tu pluribus unus
Imperitas, populosque Regis. Tibi Sceptra ferenda
Iupiter ipse dedit, qui nobis omnibus esses
Consilij Dux, & rebus; quapropter & ipsum
Te decet, & multos audire, & dicere multa,*

Genes. 1.

Ovid. 1. Metam.

Genes. 1. 26.

Ruper. lib. 1. in Genes. cap. 1.

D Chrysof. hom. 8 in Genes. post D. Clem. lib. 5. conf. Apost. c. 6. & lib. 8 cap. 12. Apocal. cap.

Basil. Theodor. Cyril. & alij apud Delr. sup. Genes. c. 1. pag. 69. n. 101.

Ioan. 6. 5. 6.

Reg. 3. 3.

Pineda de reb. Salom. li. 3. c. 9. pag. 111. Antimach. lib. 1. Theor. 1.

Lorin. Sap. 6. 26. Coning. in Theat. polit. 2. p. cap. 26. pag. 185. Beyerlin. verb. Conf. ii. pag. 404. H. Saaved. in Id. polit. pag. 402.

Esther. cap. 1. 13.

Homer. Illiad. 7.

*Cedere deinde locum. Verba opportuna volenti
Dicere, & utilibus pensare negotia dictis,
Et quæ sunt meliora sequi, nec fidere soli
Ipse tibi.*

Dion. Halic. lib. 2.

Ad quem fortè locum respiciens Dionysius Halicarnaseus: *Reges* 16
(inquit) *olim, & quot quot à patre traditum Regnum accepissent, & quos ipsa plebs sibi Principes constituisset, Consilium habuisse, quod ex optimatibus constabat, ut Homerus, & antiquissimi Poeta testantur. Neque, ut nostro sæculo, Regum præscorum dominatum fuisse nimium sui iuris, neque ab unius sententia pependisse.*

Theod. & Valent.
AA. in l. humanū,
C. de legib. Petr.
Fab. 1. semest. cap.
fin. pag. 199. & seq.
An. Rob. 2. rer. iudic. cap. 11.

Quod Theodosius & Valentinianus Augusti, humanum etiam esse 17
censuerunt, eam sibi uliro legem imponentes, ut nulla in posterum ab eorum Clementia promulgaretur, quæ prius à gloriosissimo cæci Palatij Procerum, Patrumque conscriptorū, tractata, & approbata nō fuisset, hanc rationem reddentes: *Bene enim cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id ad Beatitudinem nostri Imperij, & ad nostram gloriam redundare.*

Vopisc. in Probo.

Claud. in vj. Conf. Honor.

In quo Probum Imperatorem sequuti videntur, qui Flavio Vopisco testante, leges quasunque ederet, proprijs Senatus-Consultis consecrari voluit. Quem morem iam Claudiani tempore veterem fuisse, ex ipsius versibus patet, in quibus de Honorio agens, sic inquit: 18

Briss. Calin. & alij
de verb. iur. verb.
Pragmatica, Mor
naci³ in not. ad C.
pag. 3. Mat. Steph.
ad Novel. 105. n. 8

*Hic est ille puer, qui nunc ad rostra Quirites
Evocat, & solio sultus genitoris eburno
Gestatum Patribus causas ex ordine rerum
Eventusque refert: veterumque exempla secutus
Digerit Imperij sub iudice facta Senatu.*

L. omnium, C. de te
statu. l. pen. C. de
ijs quæ ut indign.
c. 1. de constir. cū
alijs.

Et hæc nimirum leges, sanctiones Pragmaticæ dicebantur, ut Brissonius, & alij observant, inde fortè deducto vocabulo, quod Pragmaticis, sive viris rerum forensium peritis, in Consilium vocatis, publicarentur. Quorum item frequens ac provida in rebus gravibus consultatio occasionem præbuit, ut ipsi Imperatores, alijque cordati Reges & Principes, qui hanc formam in expediendis suis negotijs observant, omnia iura in sui pectoris scrinio habere dicantur, habita scilicet contemplatione, peritissimorum Consiliariorum, quos secum semper habere solent, & debent, ut Abbas Pannormitanus, & alij passim Doctores animadvertunt. 19

Panorm. in cap. tū
ex litteris de in in-
teg. rest. & alij ap.
Me ipsum 1. tom.
lib. 2. c. 24. n. 97 &
in trac. de præced.
num. 6.

Quod quidem, nullibi gentium maiori studio curatum legimus, 20
quàm in nostræ Hispaniæ Regnis, gloriosissimis ipsius Regibus, pariter Potentibus, ac Catholicis, per varias Senatuum classes, amplissimi sui Imperij negotia omnia, tã belli, quàm pacis, distribuentibus, ita ut nihil sit grave, quod non prius cū selectissimis omnium ordinum viris pro rerum conditione communicent, consulantque, & iuxta eorundem consultationes expediant.

Cötz. l. b. 7. polit.
c. 13. §. 12. Paleot.
de Sac. Consist. cō
sult. pag. 273. Bor
rel de præst Reg.
Cath. c. 66. Navar.
ret. in disc. polit. c.
2. & 3. Ego d. 1. to.
lib. 3. c. 2. ex n. 1 &
2. to. lib. 6. c. 12. D.
Josep. Vela differ.
3. num. 27.

Qua in re latius calamus excurrere sinerem, nisi iam id ab alijs tã 21
nostris, quàm exteris Scriptoribus distinctè tractatum, & plenè lau-

21 datum supraque omnem Romanorum indultiam sublimatum, am-
madvertere. Qui tamen meminisse potuerunt Concilij Tolera[n]t IV.
ubi hoc, non solum in vim moniti, sed præcepti, eidem nostris Regi-
bus his verbis iniungitur: *Ne quisquam vestrum solus in causis capitum,*
aut rerum sententiam ferat: sed consensu publico, cum rectoribus ex iudi-
cio manifesto delinquentium culpa pateat; servata vobis in offensis nã-
suetudine, ut non severitate magis in illis, quàm indulgentia polleatis: ut
cum omnia hæc, Auctore Deo, pio à vobis moderamine conservantur, &
Reges in populis, & populi in Regibus, & Deus in utrisque latetur, &c.

Concil. Toler. III.
apud Loaisam,
pag.

22 Et Theodoricus Gothorum nostrorum Regis, apud Cassiodorum,
ita rescribentis: *Deliberationis nostra consilium, virorum prudentium*
requirit obsequium, ut utilitatis publica ratio, sapientum ministerio cõ-
picatur.

Cassiod. li. 2. ep. 6.

23 Quod Rex Sapiens Alfonso inter suas septem Partitas leges ma-
gistratui extulit, inquit cum Seneca: *Que uno de los sefios que ome*
mejor puede aver, es se consejarse sobre todos los fechos que quiere fazer,
ante que los comience. Et postquam huius sententiæ rationes reddidit,
& boni Consilij, ac Consiliani munus partesque descripsit, & cur ocu-
lis comparentur, sic finit: *Onde en todas guisas ha menester que el Rei aya*
buenos Consejeros, è sean sus amigos, è omes de grand sefio, è de gran poridad.

L. 5. tit. 9. par. 2.

24 Et iterum alia in lege sic habet: *El sefiorio no quiere compañero, ni lo*
ha menester, como quiera que en todas guisas conviene que aya omes buenos,
è sabidores, que le aconsejen, è le ayuden. Et in alia: *Onde si todo ome a de*
trabajar de aver Consejeros, mucho mas lo debe fazer el Rei.

L. 1. cod. tit. 9. p. 2

L. 2. cod. tit. & par.

25 Cuius doctrinæ æquè concilius Alfonso XI. in Curijs Matritensi-
bus dixit: *Digna accion es de la Real magnificencia, tener segun su loable*
costumbre Varones de Consejo cerca de si, i ordenar todas las cosas por sus
consejos; porque si todo ome debe trabajar de aver Consejeros, mucho mas
lo debe fazer el Rei. Et Aragonius Rex D. Ioannes II. apud Marianam,
morti iam proximus, Catholicis Hispaniæ Regibus suis filijs hoc Mo-
nitum, veluti in amoris pignus, pretiosumque legatum, reliquit: *Que*
ninguna cosa hiziesen sin consejo de Varones virtuosos, i prudentes.

Cortes de Madrid
apud Saavedra in
ld. polit. pag. 402.

Marian. hist. Hisp.
lib. 23.

26 Prudentissimè quidem omnes, nam, ut præter suprà relatos Neo-
thericus quidam scribit:

Bias in sylva 10.
pag. 315.

----- Regia virtus

Sit quamvis satis ipsa sibi, tamen insitus error

Rebus inest, qui sæpè vias obcludit ad illa,

Quæ ratio facienda iubet, nec sufficit una

Mens operi, seu nostra velit suadere voluntas,

Quod sentit, seu sit melius se credere multis,

Consilio fit res, indigestosque laborum

Ordinat eventus maturi cura Senatus.

Quid Sceptrum nisi pondus iners, & vanus avara

Majestatis honos, si non cum lege regatur

Consilij, teneantque Patrum decreta secures?

Non Reges diadema facit, trabeæque madentes
 Murice; fida facit consultis curia rebus:
 Et licet agnoscas, quam sit tranquilla potentis
 Vis animi, certusque tuis tractatibus ordo,
 Sufficiasque, tibi tamen inconsulta potestas
 Nil per agit, paretque lubens, quibus optima sensit
 Pars melior, nulloque levis terrore morveri,
 Nec nova mirari facilis, constantius haeres,
 Et rata fixa inbes, nec te tua sola voluntas,
 Quamvis equa, trahit, consultantemque veretur,
 Quem sibi praefecit, &c.

Vnde Hebraeis idem sonat *Consilium*, quod *Fundamentum*, ut bene 27

Lorin. in Sapient.
 cap. 6. vers. 2. pag.
 167.

Lorinus considerat. Ruat quippe necesse est, omnis sine consilio Respublica, omniumque suffragio damnatus fuit Cæsar, quod nec in dictatura, nec in Consulatu, consilio Senatus usus. Nero, qui Senatum capitaliter oderat, & Hiero Siciliae Tyrannus, qui testante Livio, nulla de re convocavit, vel consuluit publicum Consilium.

Livi⁹ lib. 4. 2. bell.
 Punici.

In quibus quidem referendis, idcirco paulò longius, quam res ipsa 28

Machiav. in tract.
 de Princip. cap. 23.
 Bodin 3. de Rep.
 cap. 1. & alij apud
 Berneg. in q. 52. ad
 Tacit. de morib.
 carm. ubi de hoc
 disputare audet.

(meo iudicio) deposcit, insitere volui, ut facilius impij Machiaveli, suique sectatoris Ioannis Bodini, impia & væcordia Theoremata cõvincantur, qui minimè necessarium, quin potius superfluum; & rebus gerendis impedimentosum, ausi sunt affirmare, Supremos Principes, his Parastis, Adiutoribus, sive Consultoribus indigere. Nam si sapiens est, inquit, ex ipsius Principis mente ac prudentia, bona, & opportuna consilia nasci debent: sin autem insipiens, ei facilè consilia, quantumvis recta, & salutaria dari suaderivè non possint, cum eiusmodi genus hominum, de se plus multò, quam de cæteris fidat, atque præsumat, & æquè suorum, atque exterorum fidem suspectam habeat, illudque Comici certum esse demonstrat:

Terent. in Adelp.

*Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
 Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.*

Senec. epist. 9.

Et Seneca: *Omnis stultitia laborat fastidio sui: nisi sapienti sua non placent.*

Antimach. lib. 1.
 Theo. 1. Coning.
 2. part. c. 26. Andr.
 Rey in tract. de Cõ
 sil. & Consult. dif
 curs. 1.

Hæc etenim absurda perversaque dogmata, satis iam ab alijs con- 29
 victa reperuntur, & vel tacentibus omnibus, se ipsa facilè produnt, intelligendoque faciunt, ut eorum Assertores nihil intelligere videantur. Etenim si prudens sapiensque Princeps contingat, eo sapienter & prudentior erit, si (ut iam supra diximus) de se omnia nõ præsumat, & illud Ecclesiastici observet: *Audiendo sapiens, sapientior erit;* & Euripidis, *Rex sapiens sapientium commercio*, agnoscatque cum Hieronymo Ossorio, uno tantum ingenio cuncta, quæ sunt Regibus excogitanda, provideri, aut unius oculis omnia, quæ sunt in Republica diligenter specularanda, cerni, comprehendendi, & ad destinatum exitum perducere non posse. Cogitationesque quorumlibet, etiam cordatissimorum ho-

Eccles. 1. 5.

Ossor. de Regis
 institut.

minum, ut Salomon docuit, consilijs roborari gubernaculis, bella esse tractanda; & è contrario dissipari, ubi hæc à pluribus non petuntur; nec frustra ex Euripidis disciplina Adagium fluxisse: *Vir unus haud videt omnia, unus vir nullus vir.*

Proverb. 15. 22.
20. 18. 24. 6.

Eraf. in hoc Adag.
pag. 115.

30 Quod, cum ad varios usus deflecti possit, ad nullum commodius, quam ad iudicium in rebus arduis haud quaquam uni soli committendum, vel deferendum; cum vel iure ipso docente discamus, perfectissimam veritatem per plurium oculos facilius inveniri, ac securius manifestari, & ne locum quidem insidijs relinqui in ijs, quæ multis sunt oculis spectata, multis insinuata sensibus, multis insuper in tuto locata manibus.

Cap. prudentiã 21.
de off. deleg. l. fin.
C. de fideic. l. hac
cõsultissima, in fine,
C. qui testum.
facere. poss. cū alijs.

31 Addo & Homerum, apud quem Diomedes ab Agamemnone misus, ut Troianorū castra exploraret, sibi fociū exposcit Vlystem, sic inquiringens:

Homer. Illiad. 10.
vers. 223.

*Si modò consilij comitem sociumque laboris,
Des aliquem, nam maior adest, & plena duobus
Pectoris, atque animi præstantia, &c.
At qui solus erit, si fortè quid utile rebus
Cogitet, inveniatque, animo per sepe labanti
Deficit, & timidum fugit omnis consilij vis.*

Ex quo monito, sive exemplo Alciatus nobile illud Emblemata contruxit, quo unum nihil, duos plurimum, se ita mutua iuvantes, possem his elegantissimis ostendit carminibus:

Alciat. Embl. 41.

*Laerte genitum, genitum quoque Tydeos unã
Hac cera expressit Zenalis apta manus:
Viribus hic præstat, hic pollet acumine mentis,
Nec tamen alterius non eget alter ope.
Cum duo coniuncti veniunt, victoria certa est.
Solam mens hominem, dextra vè destituit.*

Et ex Nostro Celada: *Illum præstare in arte gubernandi, & ceteris Sapientiores esse, cui est cor audiens, & cor docile, non cui inest ferreum ingenium, & pertinax ratio.*

Celada in 1. Indit.
num. 68.

32 Vnde Valerius Maximus, de Xerxe sermonem faciens, cuius, inquit, nomen superbiam, & impotentiam indicabat, meritò in dubium vocat, insolentius ne, an imprudentius se habuerit, cum Græciæ indicturus bellum, adhibitis Asiæ Principibus, dixit: *Ne videar meo tantum modo usus consilio, vos contraxi, ceterum mementote parandum magis vobis, quam suadendum.*

Valer. Max. lib. 9.
cap. 5. §. 12.

33 Ad id autem quod subditur, de difficultate recti consilij imperitis, ac ferocientibus Regibus suadendi, fateor quidem aliquos ea vel philantia, vel metis inopia esse, ut sua sententia omnia agere velint, & propriæ sapientiæ opinione excæcati, illud Senecæ verum reddant,

Senec. in Medea.

*Scepbris superbas quisquis admovit manus,
Qua cœpit ire, Regia didici mea.*

Idem in Hyppol.

Et iterum: *Nec me fugit, quàm durus, & veri insolens,
Ad recta flebti Regius nolit tumor.*

Ammian. Marc.
lib. 14.

Solent enim sæpè, ut Ammianus Marcellinus scribit, manum instantibus fatis, hebetari sensus hominum, & obtundi, & Deus, Reges, quos punire vult, in manu pessimi sui consilij sæpè relinquit, de quo pluribus Philippus Camerarius novissimè differit, & Ovidius egredum dixit:

Camer. cēt. 1. sub-
cess. c. 1. & 3. c. 20.Ovid. lib. 4. de Pō-
to, Eleg. 12.

*Crede mihi miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re, consiliumque fugit.*

Tacit. 15. Annal.

Cæterum Nos non de monstris eiusmodi agimus, sed cum Regibus, & de Regibus loquimur, qui vel hoc nomine digni sunt, vel se eodem, quo meliori possunt modo, dignos reddere volunt. Hoc est, prudentium, sapientiumque virorum consilij utendo, quamvis ipsi per se, non summè prudentes, sagaces, & rerum agendarum experientijs suffulti, reperiantur. 34

Sidon. lib. 5. epist. 1.

Quippè ut Sidonius ait: *Satis eminent ingenij proprij meritis, qui fuerit fautor alienis, ac secundum Q. Curtiū: Naturam mort alium hoc quoque nomine prava, & sinistra dici potest, quod in suo quisque negotio hebetior est, quàm in alieno. Turbida sunt consilia eorum, qui sibi susdant.*

Curtius lib. 8.

Et hoc consulendi studium est vinculum, per quod Respublica co- 35
hæret; hoc spiritus ille vitalis (Senecæ verbis utor) quem tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda, si mens illa Imperij subtrahatur. Hesiodo que docente:

Senec. li. 1. de Cle-
ment. cap. 4.

Hesiod. in Ergis.

*Optimus hic, se se, qui novit cuncta, magistro
Prospiciens rerum fines: meliora sequutus.
Dignum laude virum parentem recta monenti
Credemus; ille tamen, qui non sibi consulit, & qui
Alterius præcepta fugit, vir inutilis ille est.*

Tit. Liv. lib. 22.

Quod Titus etiam Livius sub persona Fabij sic dixit: *Sæpè Ego au- 36
divi, Milites, Primum eum esse virum, qui ipse consulat, quid in rem sit; secundum eum, qui bene monenti obediat. Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, extremi esse ingenij.* Et valdè ad rem nostram Themistius Constantinum Imperatorem ad hanc virtutem petendi consilij, & parendi rectè consultantibus hortans, nullam magis Regiam ex Zenonis doctrina esse inquit, adducto dicto Hesiodi carmine, & ita subiungens: *Neque enim fieri potest, ut Imperator unus, etiam si maximè divinus existat, tot curis præfectus, in omnibus, quod expediat, assequatur. Cæterum si illud, quod dico, parendi obsequendique in se munus habeat, corrigere à multis poterit, quæ multitudo negotiorum omnia à se habere nõ permittit:*

Themist. orat. 6.

*Pluribus inter se rem consultare paratis,
Huic pare, melior cui stat sententia menti.*

Cuspin. in Iust. 11.

Qua in ultima classe fuisse legitur Iustinianus II. dum sexdecim na- 37
tus annos, ut narrat Cuspinianus, Imperium adeptus, propr. js consilij illud regere voluit, & maxima in commoda Romano nomini at-

- tulit. Neque enim frustra Calsiodorus scripsit: *Hoc est profecto difficilimum regnandi genus, exercere Iuvenem in suis sensibus Principatum; parum omnino bonum est Dominum triumphare de moribus, & hoc consequi in florida etate, ad quod vix creditur cana prudentia pervenire.*
- 38 Eademque Stultitia à Nicephoro Gregora in Andronico Iuniore notata fuit, qui pariter nullius consilium admittebat, sui unius sententiæ, & scientiæ insistens. Et Sigibertum Angliæ Regem, ut Polidorus narrat, ac Baiacethem Turcarum Regem, ut Chalcocondylas, in perniciem deduxit. Ioannes quoque Magnus, de Botuildo Suenonū Rege commemorat, navali expeditione infeliciter gesta, in hæc verba prorupisse: *Enim verò nimis diu oblitus sum Procerum meorum cōsilia audire, cuius oblivionis pœnas nunc do.*
- 39 Cum ex adverso, plures alios Reges extitisse legamus, qui licet nõ ad eò essent prudentes, tamen consilijs agnati alicuius, aut virorū probitate & prudentiâ illustrium, foelicissimè gubernaverint, quorum copiosam nomenclaturam Anti-Machiavellus, & alij nobis exhibuerūt, & pro multis doceri potest, vel ex solo exemplo Ioas, qui, ut sacra Pagina perhibet, & si septem solum modo annorum esset, cum regnare cœpit, interim tamen egregiè Regnū administravit, quia Ioiadæ summi Sacerdotis, aliorumque optimatum Consilijs usus est, ijsque obtēperavit.
- 40 Idemque, Annales Romani, de primis annis Imperij Neronis scribunt, dū Senecæ ac Burrhi monitis paruit: de Gordiano undecim annos nato, ad Imperium evecto, & Mitisthei fœderi consilijs adiuto. De Theodosio Arcadij filio, sub mammis adhuc existente, Imperij hærede relicto, & Ildigetis Regis Persarum curæ à patre commissio.
- 41 Et qui voluerit copiosum Catalogum aliorum omnium nationum Regum, in tenera etate sub proborum curatorum, ac Consiliariorum directione Regna sua foeliciter moderantium, adire poterit, atque aperire refertissimam penū doctissimi nostri, & mihi à primis terè incunabulis dilectissimi D. Ioan. Baptistæ Valençuelæ Velazquez, post varios dignitatum gradus, propria virtute, & litteris partos, in Salmaticensem Episcopatum evecti, inibi que (heu) nuper defuncti, ubi ex nostris Hispaniæ Regibus Alfonso Aragoniū, & Iacobū I. recenset, & Alfonso IV. & VIII. Henricū I. & III. Ferdinādū IV. Alfonso XI. & Ioannē II. in quo observando, educādo, eiusque Regno benè administrando, summa fides & prudentia Ferdinandi Infantis patris eius enituit.
- 42 Meminisseque etiam potuit Inviçtissimi Nostri Regis Imperatoris Caroli V. Maximi, qui anno xvij. regnare cœpit, & D. D. Philippi IV. nunc Dei benignitate regnantis, qui nondum completo xvj. tanti Imperij habenas assumpsit, & cum gloriolæ memoriæ D. Philippus III. eius Pater, in extremis constitutus esset, & Proceres Consilij Status convenirent, ut quid in Regni moderatione agendum esset, discuterent, aulam, ubi convenerant, ingressus, illis dixisse fertur: *Que no se embarcassen en tales plazas, que si Dios se serviesse*

Calsiod. lib. II. epist. I.

Gregora lib. II.

Polyd. lib. 4.

Chalcocond. lib. 3
Ioan. Magn. lib. 2.

Anti-Mach. d. lib. I. c. I. And. Rey, & alij apud Coning. d. c. 26. pag. 187.

Lib. 4. Reg. c. II. Per. Greg. de Rep. lib. 26. c. 5. n. 5.

Dom. Valéz. cōf. 198. ex num. 7. vol. 2. vide etiam D. Joseph. Velam dissertat. 3. ex n. 12. & Greg. Lopez in l. 3. tit. 25. par. 2.

Perez de Lara in Compend. vit. homin. cap. 16. n. II.

de llevar de esta vida al Rey su Padre, Señor, el quedaba por Rey, i ellos harían lo que él les mandasse.

Fernand. Perez de Guzm. en su Mar de histor. cap. 128. fol. 51.

Eiusdemque doctrina veritatem agnovit, & exemplo Regis nostri Henrici III. comprobavit Ferdinãdus Perez de Guzman, inquit, quòd licet hic Rex, ob corporis ægritudinem, nec valdè præstantem mentis habitudinem, minùs idoneus ad tanti Regni gubernationem videri potuit, adhuc tamen: *Alcansò discrecion para conocer, i elegir buenas personas para el su Consejo: lo qual no es pequeña virtud para el Principe; è assi con tales maneras tenia su hazienda bien ordenada, i el Reino pacifico, i sosegado. E que a los Reyes menos seso, i esfuerço les basta para regir, que a otros hombres, porque de muchos sabios pueden aver consejo, è su poder es tan grande, especialmente de los Reyes de Castilla, que con poca hombridad que tengan, seran mui temidos, tanto, que ellos ayan ende su presencion, i no se dexen goxernar de otros.*

Panorm. lib. 2. de dict. & fact. Reg. Alfons.

Neque his obstare quis putet Apophtegma illud sapientissimi Regis Alfonsi Aragonum I. ab Antonio Panormitano relatum, quatenus dicere solitus erat: *Absurdum esse Reges ab alijs Regi, & Duces ab alijs duci.* His quippè verbis, haud quaquam Consiliorũ, & Consiliariorum utilitatem, necessitatemque negavit, quæ nihil de Regia dignitate, ac Maiestate diminuit, cum Reges non cogat; sed dirigat, ipsiſque postea, auditis, pensatisque omnibus, liberum sit, quod optimum factu videbitur facere: *Dum (Cassiodoro testante) omnibus utile est iudicium Principis sequi, & ipse facit propria, qui gratanter suscipit aliena.* Et ut alibi Valentinianus, & Theodosius Augusti referunt: *Non minùs plenam gratiam mereatur, qui præstantia suggestit, quàm qui suggesta concedat. unam providi iudicis est, alterum munificentia principis.* Quibus modernus quidam Scriptor adridet, sic inquit: *Ne quisquam præterea gloria Principum deceat, quod res bene gerant aliorũ consilij: cum summi etiam gubernatores in magnis tempestatibus sæpe à vectoribus admoneantur.*

Cassiod. l. 8. epistol. 11.

Valent. & Theod. in Novell.

Ioan. Boch. in hist. in Augur. Alberti & Isabell. pag. 277

Quod ergo Alfonsus notare voluit, ad nimiam aliquorum Principum & Magnatum animi demissionem, sive submissionem dirigitur, qui cum Imperij, & Principatus titulum sibi vendicent, alieno tantùm consilio, etiam nolentes, reguntur, & à se omnes prorsus Imperij curas abiiciunt, quod quantum Regio muneri noceat ac detrahat, iam alio loco probavimus.

Sup. Embl. 18.

Vel in altos Principes tendit, qui cum in ipsi Senatorũ, sive Consiliariorum coetibus præsent, nihil ex proprio Marte dignum Regijs sensibus proferunt. Cum tamen iuxta Taciti aliorumque monumentũ: *Ratio & consilium sint propria Ducis artes.* Et qui summum occupant locum, summa ope niri debeant, cæteris, ut in alijs, ita & in loquendi, consulèdi, prævidendi, ac providendi dexteritate, ac maturitate præcellere. Vnde Agesilaus apud Stobæum percontatus, quid Ducem belli præcipuè exornaret? Respondit: *Adversus hostes audacia, & in oblata opportunitate ratio & consilium.*

Tacit. lib. 3. hist. & alij apud Cæpol. in tract. de Imp. milit. deligen. in prin.

Strob. serm. 1.

Sap. 8. 10. & seqq.

Et Rex, Regum omnium sapientissimus, Salomon, inter alias causas ob quas valdè enixè sapientiam optasse, & à Deo postulasse,

commemoratur, hanc in primis proponit, ut inter suos Consiliarios inferendis rogandisque suffragijs acutus, & admirabilis appareret, sic etenim inquit: *Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & bonorem apud seniores iuvenis; & acutus inveniar in iudicio, & in conspectu Potentium admirabilis ero, & facies Principum mirabuntur me: tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinantiam me plura, manus orisq; imponent, &c.*

47 Quod si quis adhuc urgeat, eundem Alfontium, apud eundem Panormitanum, hanc consilii sedulitatem parvi pendisse videri, duxit: *Regum Consiliarios, aut Reges esse, aut Regum animos habere oportere. Sic indicans, plurima interdum Consiliarijs privatiq; hominibus pro suo captu convenire videri, quæ Reges non deceant, rec nisi Regio spiritu elatis, atque inflatis mentibus digne possint deliberari. Quod satis ostendit Alexander Magnus, qui, ut Quintus, Curtius, Valerius Maximus, & alij referunt, cum Parmenio in Consilium vocatus, super reddendis Dario vobis, & duabus filiabus, quas captivas habebat, triginta millibus auri talentis, quæ pro illis offerebat, acceptis, dixisset, se, si Alexander esset, conditione, quæ offerebatur usurum: ille, cui ingrata hæc oratio fuit, statim respondit: *Et ego uter, si Parmenio essem, & pecuniam quàm gloriam mallem; nunc Alexander, de paupertate securus sum, & me non mercatorem memini, sed Regem, captivos si placet reddi, honestius dono dabimus, quàm pretio revertamur.**

48 Hoc quidem veritati doctrinæ, quam adstruimus, non repugnat, nam cum sit difficile, ut semper Reges Regibus consulere possint, ad privatos eundem est, inter quos, plures, omnibus sæculis reperti sunt, qui recta consilia suis Regibus præbuerunt, Regiosq; spiritus imberunt, etsi ipsi Reges non essent: *Intelligend; quippè natura (ut Symmachus præclare in quadam epistola inquit) indulgentius patet; alioqui præclara rerum p̄sucti probarentur, si boni cuiusq; sensus, etiam ad impares non veniret.*

49 Nec minus rectè à Livio Salinatore traditum fuit, neminem fidelius dare posse consilium, quàm eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturum fuisset: quem locum Erasimus adducere potuit, dum illud Adagium commentatur: *Suade, o quod ipse facturus essem, ex illo Calypsi carmine sumtum:*

*Sentio, suadeboq; tibi, quibus haud graver uti
Ipsa, mihi similis si quando occurreret usus.*

Panorm. lib. 7. ubi vide etiã A. N. Sylv. in notis.

Curtius lib. 4. c. 26
Valer. li. 6. c. 4. §. 3.
Plutarc. in vita Alex. & in Apoph. lib. 6. c. 1. Arrian. lib. 2.

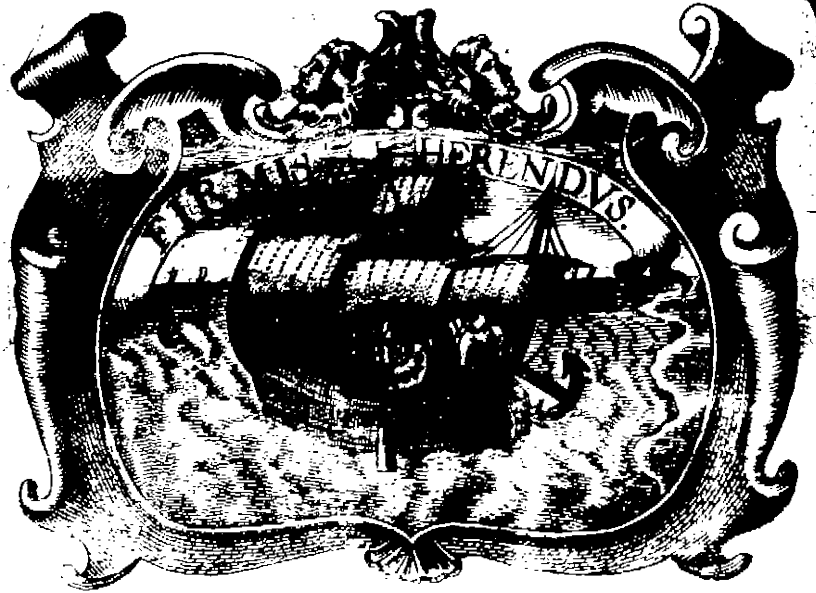
Symmach. in epistolis.

Tit. Livius lib. 7. decad. 7.

Eras. in hoc Adag. pag. 127.

Firmis hærendum.

EMBLEMA XLVI.

*Immersam ponto firmat gravis Anchora puppim,
Et Bolis æquoreum nautica tentat iter.
Ut Regni fluctus superet bene tut a carina,
Anchora ius sistat: Consiliumq; Bolis.*

COMMENTARIUS.

Ioã. Magn. Barth.
Philippus, Han. à
Collibus, Freder.
Ceriola, Kochier,
& D. Laur. Ramir.
de Prado in eius no-
tis, Gasp. Ensl. Co-
ning. Capantius, &
Brantius de Senat.
& alij passim.

L. quiquis, C. ad
leg. lul. Maieft. 9.
filius fam. Instit.
quib. mod. ius pat.
l. 7. tit. 1. p. 4. late
Alex. 4. Gen. c. 11.
ubi Tiraq. & Ego
de mun. honor. ex
n. 343.
Claud. in Eutrop.
lib. 2.

ETSI Affatim de Cõsiliij utilitate, & necessitate dixisse videamur, argumenti gravitas exigit, ut manum ab hac tabula nõ levemus, prius quam lineas aliquas de eiusdem qualitatibus deducamus. Nõ quia velim longam hac de re tractationem inire, quam ab alijs præoccupatam esse cognosco; sed ut melius intelligant Principes, parũ se in petendis, exquirendisq; consilijs proficere, nisi prius ad hoc munus viros virtute præstantes, sapientes, prudentes, varijsq; reram experientijs dotatos, sibiq; super omnia fidos, & amicos selegerint, & evexerint, qui dubijs in casibus sciant, iustum ab iniquo, utile à noxiõ secernere, cõsilia rebus, locis, tẽporibus ac personis aptare, firmis hære, & tales denique se præstare, ut nõ solum Patriæ, verũ & ipsorum Principũ Patres, imò & Partes esse, ac vocari mereantur, ut in multis legibus dicitur, quibus cõvenit illud Claudiani:

----- Genitorq; vocatur
Principis, & famulum dignatur Regia Patrem.

Corippi: *Conscripti Patres, nostri pars magna Senatus.*

Corip. lib. 2.

2 Et de eisdem Boni Consiliarij partibus agens, Lusitanus Tullius Hieronymus Ossorius, sic inquit: *In primis necesse est, ut Regis Consiliarij sint maximo ingenio praediti, bonis artibus exculti, longo rerum usu periti, in historijs diligentissimè versari, neque praesentia tantùm sagaciter odorantes, sed longè in posterum, quod utile futurum Reipublica sit, cõiectura providentes.* Istud est quippè sapere, ut Demeas apud Comicum dixit: *Non quod ante pedes modo est, videre, Sed etiam illa, quae futura sunt, prospicere.*

Ossor. de Regis instit. lib. 7.

Terent. in Adelphi.

3 Iustus etiam Lipsius Consiliariorum veluti definitionè tradens, eos demum hoc nomine dignos docet: *Qui fidi, rerum hominumque periti, salutaria suggerunt Principi, sive bello, sive pace.*

Lips. lib. 3. polit. cap. 4.

4 Et Thomas Balasius de Fidelitate subditorum, erga suos Reges scribens, hanc in primis in Consiliarijs requirit: *Qui sunt eorum quasi anima, quasi mens, quasi ratio, quasi voluntas. Unde necessarium est, & effectus in Regem bono esse, & in se ipsis divites rerum rationibus, ac prudentia.*

Balass. d. tract. c. 9. ex pag. 61.

5 Et valdè ad rem nostram Noster Alfonsus Rex, qui in quadam ex suis septem Partitis legibus sic scripuit: *Este Consejo ha de tomar con omes, que ayan en si dos cosas. La primera, que sean sus amigos. La segunda, que sean bien entendidos, è de buen seso. Ca si tales non fueren, poderle a ende venir gran peligro, &c.*

L. 5. tit. 9. par. 2.

6 Unde apud Tertullianum legimus, inter praecipua Romani Populi vota, illud fuisse, ut suis Principibus Prudens, ac Fidelis Senatus contingeret: *Precaur (inquit) Imperatoribus vitam prolixam, exercitus fortes, Senatum fidelem, haec Caesaris vota sunt; quia re vera, ut scitissimum, ita & certissimum est illud Lampridij: Meliorem esse Rempublicam, & prope tutiorem, in qua Princeps malus est, ea, in qua sunt Amici Principis mali. Siquidem unus malus potest à pluribus corrigi; multi autem mali non possunt ab uno, quamvis bono, ulla ratione superari; prout & Homulus Trajano respondit, cum ab eo audisset, Domitianum pessimum fuisse Imperatorem, amicos tamen & Consiliarios optimos habuisse.*

Tertul. in Apolog. cap. 30.

Lamprid. in Alex. Sever. Fulgoi. lib. 7. c. 2. idem dictum tribuit Mat. Max. Cuspinian. in Consilib. vide Gasp. Ensl. in Nucleo hist. polit. pag. 247

7 Quod in causa fuit, ut Diocletianus, Imperio relicto, ad privatam vitam secesserit, & in ea, ut Flavius Vopiscus memorat, dicere solet, nihil difficilius, quam benè imperare: *Colligunt quippè se quatuor, vel quinque, atque unum concilium ad decipiendum Imperatorem capiunt. Dicunt quod probandum sit; Imperator qui domi clausus est, vera non novit: cogitur hoc tantum facere, quod illi loquuntur. Facit Iudices, quos fieri non oportet, amovet à Republica, quos debeat retinere. Quid multa? Bonus, Cautus, Optimus vinditur Imperator.* Et ut ex adverso, Sigismundus Imperator (Aenea Sylvio referente) Beatos esse in terris diceret Reges, si exclusis superbis, viros mansuetudinis & misericordiae cultores, in Curia Assessores, & Consiliarios haberent, quod & prius Vespasianus apud Philostratum exoptavit, cum scribat: *A Dijs ipsum exoptasse, ut & sapientum Imperator esset, & vicissim sapientibus pareret.*

Vopisc. in Aureliano, Erasmus lib. 6. Apoph.

Aen. Sylv. de gestis Sigism. Imp.

Philostrat. lib.

9 Quales quondam Romanos Senatores fuisse, satis, post Sallustium, ostendit D. Augustinus, qui Catonem ita loquentem inducit: *Nolite*

Salust. in Catilin. D. Ang. l. b. 5. de civit. Dei. c. 12.

existimare Maiores nostros armis Rempublicam ex parva magnam fecisse: sed alia fuere, quae illos magnos fecerunt, quae nobis nulla sunt. domi industria, foris iustum Imperium, animus in consulendo liber, neque libidini, neque delicto obnoxius.

Et constare poterit, vel ex arctissima formula iuramenti, quod ipsi iisdem Senatores emittebant, dum Curiam intrantes, charitate privata abiecta, publicam induebant, & ut latius Camerarius refert, Deos hominesque obtestabantur, se neque gratiae, neque odio, neque muneribus iudicium, consultumve suum tervere passuros, neque privatis commodis, aut affectibus sententiam suam addicturos: sed tantum communi utilitati patriae, atque Reipublicae pro viribus prospecturos, non aliter, atque is fecit, qui usquam Senator laudatissimus extitit.

Quod spectat, Beyerlinchio testante atque recensente, vetus ille Rhythmus, & comprehensa in illo monitio.

*O Consultores, rectos assumite mores;
Publica privatis praeponite commoda gratis,
Ne damnet vestras Animas divina Potestas.*

Neque aliud nos commonere voluit Sallustius, dum se, tota vita, legendo, audiendo, atque experiendo, comperisse testatur: *Omnia Regna, Civitates, Nationes, usque eò prosperum Imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt. Viscumque gratia, timor, voluptas ea corrumpere, post paulò imminuta opes, deinde ademptum Imperium, postremo servitus imposita est.*

Quod ipsum Monitum satis etiam comprobatur Tullius, sic inquit: *Qui cuncta agunt Consilio, reguntur sapientia, & quicquid ordine, & regimine caret, latos non habet exitus.* Verè enim verum est, tam toga, quam bello, plura prudentia & consilio, quam armis, & viribus feliciter contigisse, ut Agathias scriptum reliquit, post Tacitum, qui sic habet: *Pleraque in summa fortuna, auspicij, & consilijs, quae telis & manibus geri.* Quod ortum ab illo Euripidis habuit:

Mens una sapiens, plurimum vincit manus.

Et certioribus testimonijs Sacrae Scripturae docetur, in qua legimus: *Melior est Sapientia, quam vires. Melior est Sapientia, quam arma bellica;* quibus insistens Alciatus, idem suo Emblemate designavit, sub figura Bellerophonis chimeram superantis, & his carminibus:

*Bellerophon ut fortis eques superare chimeram,
Et Lycij potuit sternere monstra soli:
Sic tu Pegaseis vectus petis aethera pennis,
Consilioque animi, monstra superba domas.*

Possentque in eiuſdem doctrinae comprobationem, plura omnium seculorum exempla referre, nisi iam essent ab alijs Auctoribus luculenter congesta, & novissimè à Nostro D. Didaco de Saavedra, qui ad hoc idem magis ac magis demonstrandum, inter sua Symbola, duo exculsit. Quorum in uno ingeniosam ad levandos lapides rotam, Vulcani Lemnij ferrarijs fabricis contraponit: in altero, navim depin-

Camer. 1. par. sub. cap. 3 2.

Beyerlin. in Thea. verb. Consilium, pag 403.

Sallust. in orat. 2. ad Caesarem de Rep. ordin.

Tull. 2. offic.

Agath. lib. 2. hist.

Tacit. 2. An. c. 26.

Sap. 6. 1. Eccl. 9. 18

Alciat. Embl. 14.

Beyerlin. in Thea. verb. Consilium, pag 403. & seqq.

Saaved. Empr. 84. ex pag. 63 2. & Empr. pref. 63. ex pag. 478. vide Erasim. in Adag. anchoris duabus fultus; & Bonium est duabus niti anchoris, pag. 627. & 628.

git, validis duabus ad puppim ac proram anchoris religatam, sic ab antiquis significatum inquires, in Consilij sumendis, rei gerendæ initium, sive ingressum expendere non sufficere, nisi & finis etiam, progressus, & egressus, sive exitus inspiciatur.

16 Quod sumit ex Cicerone, qui ad suum Tyronem scribens, Græcorum paræmiã, sive proverbium citat, de *Prora, & puppi*, quo summam consilij nostri (inquit) significamus, propterea quod à prora & puppi, tanquam à capite & calce, pendeat tota navis; licet Erasmus (meo iudicio rectius) hoc Adagio, cuiuslibet rei integrum corpus, sive integram inspectionem, & considerationem eius, in quo totius negotij cardo vertitur, significari tradat, & pluribus alijs locis relatis evincat.

Cicer. lib. ult. fam. epist.

Erasm. in Adag. Prora & puppis, pag. 9.

17 Nos autem insinuare volentes, in eisdem Consilij, firmis solidifque rationibus innitendum, nihilque absque prævia, gravi, & matura rei vel causæ, de qua consulitur, inquisitione, cognitione, exactaque circumstantiarum omnium pensatione, deliberandum, præfens Emblemata Nostris Regibus ob oculos ponimus. Quo, ut apparet, navis depingitur, quam dum providi expertique Naucieri, adversus procellosi maris fluctus salvam ac securam reddere gestiunt, prius ipsius maris fundum, sive altitudinem, semel & iterum, iactabolide, explorant, & ubi firmum locum reperiunt, anchoras iaciunt. Quod ab illis Orientalibus Dymnosophitis, suo tempore omnium mortalium prudentissimis iudicatis, mutuavimus, quorû Legati, ut Philostratus memorat, loco Mercurialis Caducei, anguibus complicati, quo alij communiter pro insigni sui muneris uti solebant, unde & Caduceatores dici contueverunt, anchoram auream manu gerebant, propterea quod omnia coercet, sive prius prudenter tentat, firmisque & securis inhæret, quod maxime Legatis, in negotijs sibi iniunctis, expediendis, incumbit.

Philostr. in vita Apoll. lib. 3. c. 3. pag. 117.

Paschal. de leg. lib. 1. cap. 5. Alber. Gētis. lib. 1. c. 18. Marfaler. li. 1. disert. 25.

Ioan. Horosc. Covarr. in Embl. lib. 1. c. 12. in princip. D. Christ. à Benavente in suis advers. c. 3. pag. 36.

18 Vnde confirmari vel potius novo sensu illustrari potest illud Alciati, qui in Regibus, eiusdem Anchoræ insigne, officiumque desiderat, eidem Delphinum involutum depingens, & sic inquires:

Alcial. Embl. 143.

*Titanij quoties conturbant æquora fratres,
Tum miseros nautas anchora iacta iuvat:
Hanc pius erga homines Delphin complectitur, imis
Tutius ut possit figier illa vadis.
Quam decet hæc memores gestare insignia Reges,
Anchora quod nautis, se populo esse suo.*

Et adhuc magis aptè ipsorum Regum Consiliarijs attribui, de quibus, ex Platone, & Græcorum sententijs, in Proverbium abiit, *Res Sacra Consultor*, *Consilium res Sacra*. Quod Suidas apud Erasmum, dictū, dicendumque indicat, ubi deliberatur de rebus periculosis, ut simile videatur illi: *Sacram Anchoram iacere, seu solvere*, quo significare solemus, ad extrema præsidia confugere, translatum à nautis, qui validissimam anchoram, *Sacram* vocant, eamque tum demum mittunt, cum extremo discrimine se laborare præsentunt.

Plat. in Theag. sive de Sapient. & in epist. ad Perdicam.

Erasm. d. Adagijs, pag. 128.

Idē Erasm. in hoc Adag. pag. 229.

Boet. de Cōsol. lib. 1. prof. 3. vide Filic. 2. select. tit. 1. cap. 2.

Senec. de Cōsol. ad Polyb. cap. 28.

Sallust. in Catilin.

Tacit. lib. 1. Annal. cap. 33. Livius decad. 3. lib. 2.

Camerar. 3. fo. c. 23. & 1. tom. c. ex pag. 240. Beyerlin. in Theat. ver. Consilia, pag. 420. & litt. I. pag. 374. & litt. N. pag. 20.

Claudian. de bell. Gildon.

Soph. in Oed. Tyr.

Erasm. in his Adag. pag. 239. & 240. vide sup. Emb. 42.

Tull. in Cat. maio.

Plutarch. de Isid. & Ofirid. Suid. & alij apud Erasm. in Adag. Ffina lētē, pag. 241.

Et planè cum omnium hominum vita non solum navigatio, verum & naufragium sit, in quo, ut Boëtius ait, circumdantibus agitur procellis, & verum esse illud Senecæ experimur: *In hoc profundum inquietumque proiecti mare, alternis ætibus reciprocum, & modò allevans nos subitis incrementis, modò maioribus damnis deserens, assidueque iactans, nunquam stabili consistimus loco, pendemus, & fluctuamur, & alter in alterum allidimur, & aliquando naufragium facimus, sæpè timeamus; si hac, de qua loquimur, sacra recti Consilij anchora desituamur, nihil erit quod nos, tot subiectos periculis, defendere possit.*

Quapropter benè monuit Sallustius: *Prius quàm quid incipiamus consultò, & ubi maturè consuluerimus, factò opus esse.* Et Mimographus: *Deliberandum esse diu, quod semel statuendum sit.* Quod perinde est ac si dicerent, non nisi iacta bolide, & benè pensatis omnibus, in rebus arduis quicquam resolvi, & executioni mandari debere. Quia ut Tacitus docet: *Scelera impetu, bona consilia mora valent.* Et secundum Livium: *Omnia non properanti clara certa que sunt, festinatio improvida est, & cæca; nullisque nõ seculis præcipitantes præcipientes egit, & pluribus damnis, atque ærumnis affecit.*

In quorum exemplis referendis multi sunt, Camerarius, Beyerlinchius, & alij, quibus valdè consonat Claudianus, dum perfectum Ducem describens, sic inquit:

----- *Dubitor que placebat,
Non qui præcipiti traheret simul omnia casu,
Sed qui maturo, vel lata, vel aspera rerum
Consilio momenta regens, nec trifibus impar,
Nec pro successu tumidus, spacium que morandi,
Vincendique modum, mutatis nosset habenis.*

Et satis notum est Sophoclis illud:

Periculosa est præpoper a prudentia.

Et iuxta Publij Mimum: *Deliberare utilia morant tutissimam esse.*

Quod occasionem fecit Adagij, quibus *Lentè festinandum, & nimium properantes serius absolere*, admonemur. In quorum expositione Erasmus plura congescit, & uberrimum copiosæ orationis quasi fluvium emisit. Inter quæ illud de cunctatione Quirici Fabij Maximi, quæ in re bellica plus multo Romanis profuit, quàm præceptis M. Minutij temeritas. Vnde præclare Ennius apud M. Tullium dicere potuit:

*Vnus homo nobis cunctando restituit rem:
Non ponebat enim tumores ante salutem.*

Atque, ut à nostra Anchora non abscedamus, hoc idem Egyptij per illam, in medio circuli à Delphino obtorto corpore circumplexam, significabant. Anchora quippè, quoniam navim remoratur, alligat, & sistit, tarditatem indicabat. Delphinus, quòd hoc nullum animal celerius, aut impetu perniciose, velocitatem exprimebat, quibus scitè connexis, colligebatur, semper lentè festinandum esse, sed tamè

ita, (prout & Nos in nostris Contiliarijs requirimus) ut prudentissimi Taciti monitum observent, & interdum sciant: *Nullum cunctationi locum esse in eo consilio, quod non potest laudari nisi peractum, nec cunctatione opus, ubi perniciosior sit quies, quam te meritas.*

Tacit. i. hist. prosequitur Saavedra Empr. 80. ex pag.

397. no. D. xlviii. l. i. c. 1. p. 1. m. 1. n. 1.

Berneg. ad Tacit. de morib. German. quaest. 54.

Zuerius Boxhorn. Embl. 14. pag. 104

24. Rerum quippè & tempotum casus efficiunt, ut qui nimium festinat, incitato gradu ad exitium tendat: qui diutius moratur, aut commodum suum, aut salutem intermittat, ut bene concludit Nicolaus Bernegerus, post huius quaestionis disputationem, *Probanda ne sit in consultando cunctatio?* In celeritate etenim temeritatem, in mora consilij inopiam cavere debemus. Quia ut rectè etiam quidam nuperus Auctor animadvertit: *Qui moratur cum res poscit, iam festinat, qui festinat cum oportet, satis diu moratus est. Qui moratur ubi festinandum erat, cunctationem fortunam tarditate sua sistit, qui festinat, ubi morandum est, in malo suo commoratur. Unde in utroque temperamentum, & prudentiam sequi debemus. Temperamentum, ne in uno peccemus, dum alterum declinamus: Prudentiam, ut quid eorum factum opus sit, videamus.*

25. Et hoc ipsum est, quod prius Seneca monuit, sic inquit: *Consilia rebus aptantur, res nostrae feruntur, in id volunt ut: ergo consilium sub die nasci debet; & hoc quoque tardum est nimis, sub manu quod aiunt nascitur.* Idemque Demosthenes docuit, tradens: *Tempestivè, si res non sit subita, deliberandum, & sicut Imperatoris est praere exercitus: sic bene consulti viri, ipsis negotijs, & prout illa exegerint festinare, vel maturare.*

Senec. epist. 72.

Demost. Phil. i.

26. Qua ratione M. Curij Dentati festinationem, *Præveniendi periculi causa*, excusavit Valerius Maximus, & in hoc omnes convenire eruditè Aleiatus insinuavit, excusso Emblemate, à supra dicto Anchoræ, & Delphini non valdè remoto, quo Remora piscis sagittæ complicatus depingitur, cum Epigraphè, *Maturandum*, & his, quæ sequuntur carminibus:

Valer. Max. lib. 6. cap. 3. §. 4.

no. 1. l. 1. c. 1. p. 1. m. 1. n. 1.

Maturare iubent properè, & cunctarier omnes;

Ne nimium præceptis, neu mora longa nimis.

Hoc tibi declaret connexum Echeneide telum:

Hæc tarda est, volitant spicula missa manu.

Cui similis Ioachimus Camerarius, sub Mori arboris symbolo, quæ nimis tardè suos fructus emittere, & cunctando proficere solet, hoc carmen apposuit:

Festinare nocet, nocet & cunctatio sapè:

Tempore quæque suo qui facit, ille sapit.

27. Planè ubi res quæ in consultationem deducitur valdè non urget, nemo verus illud Taciti esse negabit: *Duces, providendo, consultando, cunctatione sapius, quam temeritate prodesse.* Quia iuxta Herodoti sententiam: *Festinare quod vis negotium gerit errores, unde maxima detrimenta exoriri solent: at in cunctando, bona insunt, quæ si non statim talia videantur, in tempore bona quis esse reperiat.*

Tacit. lib. 3. hist.

Herodot. lib. 7.

28. Unde Damocritus Aetolorum Prætor apud Livium dixit: *Rem*

Livius lib.

magni discriminis consilijs, nullam esse tam inimicam, quam celeritatem: celerem enim penitentiam, sed eandem feram, & inutilem sequitur: cum precipitata raptim consilia, neque revocari, neque in integrum restitui possint.

Euricius Cordus.
in Poem. pag. 220.

Et quidam, utinam ita Catholicus ac bonus Poeta, præcipitantiam satis exactè hoc carmine delineavit: 29

*Dicite vos, quoniam me non videt illa, nec audit,
Quæ prope stat pronis semi caduca rotis?
Nonne vides titulum? Lege, Præcipitantia fertur;
Mortua quam Genitrix Impete patre tulit.
Cur habet obductum caeco velamine vultum?
Quidque quod ad-versas obstruit auriculas?
Non circumspècta est, nec pro-vida, surdaque nullum
Consilium admittit, det licet ipse Solon.
Quis tu, quæque tibi socia, & quæ denique causa est
Pone quod adstrictos vos Dea fune tenet?
Error Ego, adstanti nomen Metanæa sorori,
Nos secum Comites, quò ruit illa, trahit.*

Et hæc de causa semper mihi damnosæ, & reformatione dignæ visæ fuerunt nostri temporis consultationes, ad quas solent sæpè Senatores vocari, absque prævia rerum, de quibus agendum sit cognitione, & statim de suis sententijs rogari, & ex tempore ad deliberandum compelli. Hoc enim nihil est aliud, quam Consiliorum naturam temerare, quæ iuxta Antiquorum monium, tarditatem exposcunt, ipsosque suffragantes, licet alioqui prudentissimi, & peritissimi sint, in erroris præcipitium inducere, & quod sæpè accidit, in eiusdem perseverantiam, cum multi eo sint ingenio, ut quod semel, etiam imparati, protulerint, postmodum (cognito licet errore) defendere velint. Quod quia graviter & prudenter præsensit, & admonuit Thomas Morus, ipsius hæc verba, sic se habentia, inserere placet: *Non debent consultationes proponi, & statim resolvi; sed in sequentem Senatum differenda sunt; ne quis, dum quod in buccam venerit temerè effutierit, eo potius, & cogitet postea; quibus decreta tueatur sua, quam quæ e Reip. usu sint, malitque salutis publicæ, quam opinionis de se iacturam facere, per verso quidem ac præpostero pudore, ne initio parum prospexisset: Videatur, cui prospiciendum initio fuit, ut consulto potius, quam citò decerneretur.* 30

Arist. 6. Ethic. c. 9.
Plato in Protag. in princip.

Thom. Mor. in Re
pub. Anglic. lib. 2.
tit. de Magistratib.

Paleot. de Sacri Cõ
sist. consult. par. 4.
q. 5. per totam.

Grat. in cap. pòde-
ret, 50. dist.

Idemque ipsum, non minori prudentia, de consultationibus sacri Consistorij Cardinalium agens, tradit Eminentissimus Paleotus (nisi ubi ea emergunt negotia, quæ ullam vix moram patientur, atque de illis statim constitui necesse sit) pluribus ad hoc probandum locis, & Pontificijs civilibusque Decretis, & constitutionibus ponderatis. Inter quæ illud Calixti Papæ apud Gratianum, qui dicere solebat: *Nos tempore indigemus, ut aliquid mature agamus; non præcipitemus consilia, & opera nostra, neque eorum ordinem corruptamus.* Unde dici 31

32 solet gladiatorum esse, non Senatorum, capere in arena consilium.
Et potuit etiam adducere memorabile exemplum Imperatoris A-
lexandri Severi, de quo Lampridius recenset, nullam unquam sacra-
viffe constitutionem, nisi adhibitis prius in consiliū viginti Iuris-Per-
ritis, alijsque viris disertissimis, non minùs quinquaginta: *Dato etiam
spatio ad disquirendum cogitandumque, prius quàm dicerent, ne in cogi-
tati dicere cogereantur de rebus in gēcibus.* In hoc enim, ut & in alijs, Na-
turam imitari debemus, quæ iuxta illud Lucretij:

----- Nil edere magnum
Spectandumque solet, longo nisi tempore adultum.

33 Et hercle, qui vel hac, vel alijs de causis, in erroneis suffragijs perfi-
stunt, illud Senecæ ignorare, contemnere videntur; dicentis: *Non
esse levitatem à cognito, & damnato errore discedere, nec se mutare sapen-
tiam, sed aptare, dum ut portum veritatis, in quem tendit, aff: qui possit,
neglecto proprio, sanius consilium amplectitur; vel dum fatetur se nescire,
quod nescit, & sine mendacio candorem ostendit.*

34 Porrò, ut iam ad alia transeamus, qui sacra ista recti sanique consi-
lij Anchora, de qua loquimur, se, vel alios, opportunè invare, & in tu-
to ponere voluerit, privatis utilitatibus affectibusque postpositis, quæ
ut rectè Livius docuit, plurimū semper offecere, officientque publicis
consilij, quia ut non minùs etiam rectè Tacitus dixit: *Pessimus veri
affectus, & iudicij venerum, sua cuique utilitas.* Antequàm labyrinthū,
de quo extricando deliberant, ingrediatur, exitum inspicere debent,
& media, quæ a loptatum finem conducant, ac perducant, prudenter
disponere, is enim demum, qui ad hunc adtendit, benè cœpit, benè
progressus est, ut scitè quidam nuper, depicto labyrinthi Emblemate,
monuit, & scitiùs longè Cornelius Tacitus, cuius hac in parte doctri-
nam, omnes qui consulunt, & consuluntur, memoriæ quidem mandare
deberent, eaque sic habet: *Omaes, qui magnarum rerum consilia susci-
piunt, & firmare debent, an quod inchoatur Republica utile, ipsis glorio-
sum, aut promptum effectu, aut certè non arduum sit. Simul ipse, qui sua-
det, considerandus est, adisciat ne consilio periculū suum: & si fortuna cœp-
tis affuerit, cui summum decus acquiratur.* Cui loco alia similia addi-
cit Ioannes à Chokier, sed omisit insignem illum Innocentij III.
Pontificis Maximi, qui in omni negotio tria præcipuè adtendenda
duxit, & dixit: *Quid liceat secundum aequitatem, quid deceat secundum
honestatem, & quid expediat secundum utilitatem.*

35 Quod Monitum, pro Bolide suorum Consiliorum Christianis Prin-
cipibus haberi debere cenfeo, cum iuxta aliud Ciceronis: *Fundamen-
tum perpetuæ commendationis iustitia sit, sine qua nihil potest esse lauda-
bile.* Et in eò satis illud D. Cypriani Martyris exprimat, qui *Legem
divinam omnium Consiliorum gubernaculum esse docuit.* Aqua quidquid,
vel in minimo deviat, nec licitum, nec honestum, neque expediens
unquam esse poterit, & tandem eum sortietur exitum, quem Livius
(licet Ethnicus) consilij callidis comminatur: *Consilia callida, & au-
dacia prima specie lata sunt, tractatu dura, eventa tristia.* Quod seneci

Erasm. in Adag.
pag 638.

Lamprid. in Alex.
Severo.

Lucret. de nat.
rer.

Senec. ap. Canon.
her. 1. tom. Apho-
rism. pag. 285. & a-
pud Lips. 3. polit.
cap. 5.

Livius lib. 22.

Tacit. 1. histor.

Buxhorn. Emb. 14

Tacit. lib. 2. histor.
Saaved. pag. 480.

Chokier in Thec.
pol. lib. 4. c. 5. n. 6.

Innoc. Pöt. in cap.
magnæ devoto.

Cicer. 3. offic.

D. Cypr. epist.

Livius lib. 35.

D. Aug. epif. 124.

Plin. in Paneg. ad Trajan. in princ.

Lipf. 3. polit. c. 5.

Spinafat. in Polit. lib. 1. cap. 1.

Alex. 4. Gen. c. 11. Sneron. in August. Stob. serm. 42.

Boter. de Ratione Status lib. 2. c. pen.

Erasmus in Adag. *Anchora iactum Deus prævertit,* pag. 271. & in Adag. *Anchora rupta,* pag. 380.

Plaut. in Pseud.

Vellei. Paterc. li. 2.

Sallust. in orat. ad Cæsar.

Petron. in satyr.

Aristoph. in con- cionatricib.

Erasm. in hoc Adag pag. 265. Alex. 4. Gen. cap. 11.

D. Augustinus: *Non esse Christianum censendum (inquit) qui non salua Religione & pietate Rempublicam administrat.* Univerſe enim, vel Plinio Iuniore docente, verum est: *Nihil ritè, nihilque providenter homines, sine Deorum immortalium ope, auxilio, honore, auspiciari.*

Quod latius Iustus Lipsius illustrat, & ante eum Albanus Spinafatus, nihil boni illis consilijs inesse posse, quæ divinis præceptis non in- nituntur, his, inter alia, carminibus probans:

Quid enim tenere bonum, aut verum queant,

Qui non tenent summa caput

Veri bonique fomitem, ac fontem Deum,

Quem nemo nisi in Christo videt.

Et agnovisse Romani, & aliæ Nationes videntur, quibus, ut Alexander ab Alexandro, & alij litteris produnt, in more fuit, nunquam Senatum cogere, nec publicis consultationibus operam dare, quin prius sacra præmitterent, & Dijs ex more litarent.

Idemque, piè pariter ac prudenter, admonuisse videtur Ioannes Boterus, dum dixit: *Quòd debent Principes cavere, & tubere, ut nihil prius decidatur in Consilio Status, quin prius visum ac discussum fuerit in alio Consilio Conscientia.* Quod, quàm enixè Religiosissimus Rex Noster curare, & optare videatur, satis ostendunt verba Decreti, cuius in Epistola Dedicatoria meminimus, quodque veluti Icopum nostrarum Commentationum præfiximus, dum à suis Consiliarijs exigit & requirit: *Que tengan gran cuidado i vigilancia en que se guarde firmemente la santa Lei de Dios en todos sus Consejos, sin que por ningun caso de la tier- rase dispense en la mas minima parte; pues mas quiero perder todos mis Reinos juntos guardandola, que recobrar quanto se ha perdido, si ha de ser con riesgo de pisar la raya de los divinos preceptos.*

Et hoc quidem, ubi in sumen. his Consilij præcedit, satis suo muneri Principes fecisse censendi sunt, & sub sacris firmisque Anchoris suam Navem religasse, tamen si sapè (ut est in Adagio) illarum iactum Deus antevertere, vel prævertere soleat, & adhuc defavientis fortunæ astu rumpi contingat, & de salute periclitari. Quæ Plauto testante: *Centi doctum hominum consilia sola hæc evincit Dea.* Et secundum Paterculum: *Profectò inevitabilis fatorum vis consilia corrumpit, efficitque (quod miserrimum est) ut quod accidit, id etiam meritò accidisse videatur, & casus in culpam transeat.* Quod prius etiam dixit Sallustius his verbis: *Sapè prava magis, quàm bona consilia prosperè eveniunt, quia plerasque res fortunæ ex libidine sua agit.* Et Petronius: *Non multum oportet consilio credere, quia suam habet fortuna rationem.*

Et idem vulgò olim Atheniensibus tributum fuisse, satis indicat hi Aristophanis versus:

Est sermo quidam ductus à maioribus,

Fatua licet statuamus, & recordia,

In melius atamen omnia nobis cedere.

Quorum meminit Erasmus explicans Adagium quod inde sumtum

videtur: Atheniensium in consulta temeritas; & Iacobus Maria Campanacius, Iepidam historiam recensens, de quodam Veneto, cum altero Genuense, de suarum Rerum publicarum amplificatione certante.

Campanac. in hist. mot. Gen. pag. 8.

41 Præter quàm quòd his non obstantibus, certius est, & frequentius, recta sanaque consilia à Deo non tantùm probari, verùm & iuari solere. Hæcque in pretio, & in laude esse, & si iustis suis iudicijs, vel alijs de causis, optato, prudenterque præviso ac proviso fine, frustrantur: scitè enim dixit Apuleius: *Omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus in casu est.* Et apud Cornelium Tacitum: *Suetonio Paulino causa potius cum ratione consilia, quàm prospera ex casu placebant; satis cito incipere victoriam ratus, ubi provisum fuerit, ne vinceretur.*

Apulei. 4. Florid. à quo habuit Comm. lib. 5. hist.

Tacit. lib. 2. histor. cap. 25.

42 Atque hoc nimirum est, quod Ovidius, vel pueris notus, docuit, dum edixit:

*Exitus acta probat, careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta probanda putat.*

Ovid. in epist. Philidi, larè Ensl. in Nucleo pag. 232. & seq. Tiraq. què vide de pœn. temp. caus. 52. ex num. 9 Barbariã, qui plura adducit, cõf. 46.

Boët de consol. lib. 1. prof. 4.

Tacit. 4. Annal. Heliod. in hist. Æthiop. pag. mihi 402.

Plin. Iunior lib. 5. epist. ult.

Et inter arumnas mortalium meritò connumeravit Boëtius, sic inquiring: *Hic etiam nostris malis cumulus accedit, quòd æstimatio plurimorum, non rerum merita, sed fortuna spectat eventum; eaque tantum iudicat esse provisa, quæ felicitas commentavit. Quò fit ut existimatio bona, prima omnium deserat infelices. Unde & Tacitus dixit: Valgi morem esse fortuita ad culpam trahere. Et Heliodorus: Solent enim sæpè homines ad rationem eorum quæ accidunt, accommodare animum.*

43 Quod non minùs iniquum, quàm usu receptura Plinius Iunior sic retulit: *Et omnino iniquam, sed usu receptam, quòd honesta consilia, vel turpia, prout malè, aut prosperè cedant, ita vel probantur, vel reprebentur. Inde plerumque eadem facta, modo diligentia, modo vanitatis, modo libertatis, modo furoris nomen recipiunt. Quò & tendit illud Euripidis: Et res secundæ sunt, eandem patamus sapere. Pindari: Vosi compotes, & quibus aridet fortuna sapere videntur omnium iudicio. Ciceronis: Hic plerumque facinus, ut Consilia eventu ponderemus: & cui benè quòd processerit, multam illum providisse; cui secus, nihil sensit; dicamus.*

Eurip.

Pind. olymp. 5.

Cicer pro Rabirio

44 Cum tamen hoc (ut iam dixi) absurdum sit, prout & Sidonius Apollinaris agnovit, sic inquiring: *si quidem prudentibus; cordicitus institutum est, vitare fortuita: sicut itidem absurdum est, si ceptis audacibus adversetur eventus, consurgere in querimonias, & in consultarum dispositionum culpabiles exitus, ad infamanda casuum in certa convertere.* Et etiam valdè aprè Illustrissimus, & multis nominibus laudandus Dom. D. Ioannes de Palafox & Mendoza, nunc pro meritis Tlaxcallensis Episcopus, his verbis, relatu dignissimis: *Porque la piedra donde ha de tocar la Censura Política los acacimientos publicos, no han de ser los sucesos, sino los acuerdos. Les Maxima llana, i muí natural, que à prudentes medios correspond ordinariamente muí felizes fines; i que si los primeros fueron bien gobernados, disculpa tiennn, comoquiera que sucedan los segundos, quæ consonat cum alijs similibus Herodoto.*

Sidon. lib. 4. ep. 6.

D. Ioan. Palafox. in Relat. succes. ann. 1638. pag. 4.

Herodot. lib. 7. quem vide.

45 Et ad hæc eadem respiciens Seneca, ea, qua solet, prudentia scriptũ

Senec. li. de benef.

reliquit: *Laus enim Imperatori, etiam victo, & Duci redditur, si & prudentia, & industria, & fortitudo muneribus suis juncta est.*

Canonher. in Aphorism. polit. tom. 1. pag. 274.

Et Petrus Andræas Canonherius idem ad Medicum applicat, qui licet minimè morbum depulerit, non est imperitus censendus, si modo nihil pratermiserit, quo morbum expelleret, & secundùm artem omnia fecerit. Quod prius Quintilianus, ab eo non visus, aut certè nõ citatus, his verbis scripserat: *Nam & Medicus sanitatem agri petit, si tamen, aut valetudinis vi, aut intemperantia agri, aliove quo casu, summa non contigit, dum ipse omnia secundùm rationem fecerit, medicinae sine non excidit.*

46

Quintil. lib. 2. inst. cap. 17.

Cicer. Philip. 11.

Maneat ergo illud Ciceronis in corde: *In recta sententia, ne victa quidem causa vituperanda est, nunquamque mentem ex exitu astimari debere, quia secundùm Senecam Patrem: Omnia honesta opera voluntas incubat, occasio perficit. Sapè honorata virtus est, etiam ubi eam seculi exitus. Scelera quoque, quæ vitis citra exitum subiderunt, puniuntur. nec infelix virtus amittit gloriæ titulum: nec gloriæ virtutis inserecipit fortuita felicitas.*

47

Senec. Pater declam. 6. lib. 4.

Cuiac. 15. obser. c. 25. Brant. de Senat. lib. 1. cap. 24.

Quem locum egregiè Doctissimus Cuiacius, novissimèque Ioan. Brantius illustrant, & premere videtur Apuleius, quatenus postquam dixit, bonus conatus in laude esse, quamvis eis non respondeat effectus, eadem argumentatione utitur a sceleribus ducta, & ita concludit: *Ergo sicut ad poenam sufficit vitari puniendâ, sic & ad laudem satis est conari praticandâ.*

48

Apulei. 4. Florid. ad finem.

Quis addo, non solum rectum consilium, etiam effectu vacuum, laudari debere; verùm & erroneum excusandum, & excusandum, si modo quis bona mente, & ex animi sui sententia, citra ullum dolum, vel fraudem in eo proferendo se habeat. Nam cum in omnibus, cuiusvis hominis sit errare, adeo ut Petronius merito dixerit: *Nemo nostrum non peccat, homines sumus non aij.* Hoc maxime inferendis rebus in arduis consilijs, sapè contingit, quod Clemens Alexandrinus ad ignorantiam similitudinis, & dissimilitudinis referre videtur. Eaque propter Mecenas Augusto consuluit: *Mentem Senatorum, qui ei aderant, considerare oportere, non autem aberrationem castigare.* Et Darius apud Q. Curtium, cum à suis rogaretur, ut quosdam Græcos milites, qui sibi minus sanum, (ut eis videbatur) consilium dederant, circumdatos exercitu toto, telis obrueret, ita respondit: *Neminem ipsorum consilium capite luere debere, de futuris, qui fuissent, si fuisset periculum esset. Denique, ipsos quotidie ad se vocari in consilium, varisque sententias dicere: nec tamen melioris Fraci haberi, qui prudentius sua erit, &c.*

49

Petron. in satyr.

Clem. Alex. lib. 6. Strom. cap.

Plut. & alij in vita Mecænat. Gaspar. Ensl. in Nucl. pag. 232.

Curt. lib. 13. c. 13.

Et in idem tendit Papinianus noster, dum docuit: *Fraudis interpretationem semper in iure civili, non ex eventu sumtaxat, sed ex consilio quoque desiderari.* Quod perinde est ac si diceret, non eventum, sed intentum in consilijs fraudi esse, & qui absque fraudandi animo errorem consulit, ex hoc capite damnandum non esse.

50

Papin. in l. fraudis 79. D. de reg. iur.

Comin. lib. 8. pag. 563.

Maximè cum in Bellicis, Politicisque negotijs, de quibus sermonem habemus, Cominæo, satis experto teste, docente: *Certo conficit, nullum esse Principem tam prudentem, qui non erret, & labatur aliquando,*

51

imò sæpè numero, si longior ei vita contingat, ut ex illarum actionibus, ac Consilij, si verè perscriberentur omnia, faciliè iudicari posset, omnes profectò omnium temporum Senatores, ac viros præstantes, qui vel fuerunt aliquando, vel hodie sunt, errarunt, & sæpè errare possunt, atque labi.

52 Ex quibus præceptis Scriptores Politici illud aliud Monitum colligunt, quod Arcanum dogma vocat Lipsius, à Radero laudatus, nèpè *Vt Principes sine discrimine audiant, & nec bona quidem consilia præmij, adficiant, ne quis, spe adipiscendi, à vero deflectat, & præter animi mentè, & ad gratiam loquatur. Nec mala supplicij, ne desint, qui suadeant, si malè suasse periculū sit; quod qualiter accipi debeat, alio in loco dicemus.*

Lips. & alij ap. Rader. ad Curtiū ubi sup. pag. 66.

Infrà Embl. 53.

53 Prædictis etiam adiucio, cautum & prudentem Principem, non ex Consulentiū numero, & dignitate, cōsilia æstimare debere, sed ex rationibus, quibus illa nituntur. Nam ubi numerantur non ponderantur sententiæ, sæpè, ut docet Cicero, accidit, quòd melior pars à maiori vincatur, & ut vetus Proverbiū monet: *Sapè est etiā bolitor, vel stultus,* (ut Erasimus legendum contèdit) *valdè opportuna loquutus, & sub sordido pallio sapientia, summaque ingenia in occulto iaceant.*

Agel 2. noct. Art. c. 6. Eras in Adag. pag. 274.

54 Quò etiam respicit illud Iustiniani Imperatoris: *Sed neque ex multitudine auctororum, quid melius & equius est iudicatore: cū possit unius forsitan & leterioris sentètia, & multos, & maiores aliqua in parte superare.*

Iustin. in l. 2. verf. Sed neque, C. de vet. iur. enuc.

55 Et Apologus de Noctua à Dione Chrystostomo Esopo tributus; & quod Agellius ex Eschane, & Plutarchus, & Cragius apud Spartanos contigisse commemorant, proba sententia, ab improbo cive prolata, per probum alium repeti iussa,

Dio Chrysol. orat. 72.

56 Addo, & finio, non minùs curare prudentem Principem oportere, quòd ubi negotia Regni sui gubernationem, atque administrationem tangentia, per distinctas Senatuum, ac Senatorum classes aulicè distribuit (ut in nostra Hispania prudentissimè, & providentissimè factū esse retulimus) unicuique Senatui, vel Tribunali causas, quæ ad illud spectant, relinquat, atque remittat. Ita ut singuli Ministri suis officijs consueto tempore, & modo fungantur, nec nisi rarò, & ex magna causa, alij aliorum actionibus misceantur, & privatis lesionibus, quas *Iuntas* dicunt, negotia, quæ proprios habent Iudices terminentur, hoc enim sæpè plus damni, quàm utilitatis afferre solet, cum propter conveniendi difficultatem, negotiorum expeditionè retardet, & sæpè, ne dicam semper, eorū intelligentiā turbet, propter adlectos adiectosvè, qui ea tanquàm novi destituuntur, & veluti in alium orbem se putant esse perlatos.

Agell. lib. 18. c. 3. Plut in præc. p. polit. latè Nicol. Cragius de Rep. Laced. lib. 3. instit. 6. pag. 203.

Alex. III. in c. novit, de ijs, quæ fiūt à Prælat.

L. humilioribus, C. de suscep. & arcan. lib. 10.

57 Vnde Alexander III. Pont. Max. Episcopos reprehendit, qui suæ Ecclesiæ membris, sive Canonicis, omisissis, aliorum cōsilio in eius negotijs utuntur: *Cū in id non sit dubium, & honestati, & sanctorum Patrum institutionibus contraire.* Et Imperatores Honorius & Theodosius publicam auctoritatem vacillare dicunt, si Curiales, Susceptores, vel Arcarij, humilioribus, aut extraordinarijs oneribus occupentur.

Luc. de Pen. in d. l. humilioribus, & in l. omnes, C. de decur. post n. 40. Paleot. Ponte, Mastrill. & alij ap. Me 2. to. lib. 4. c. 10. ex n. 51. ad 54. & in pol. Ind. lib. 5. c. 13 pag. 881.

58 Quibus in locis, & in alijs, alia à Doctoribus subnotantur, expressè docentibus, & dolentibus: *Iniuria affici iudices, quando de spectantibus ad eorum officium, alij consuluntur, & quòd per has extraordinarias*

confessiones, seu delegationes, tristitia maxima afficiuntur populi, Tribunalia exauctorantur, omniaque tandem confunduntur, & subvertuntur, & in grave Respublica detrimentum expeditiones causarum in immensum protrahi solent.

Ioan. à Sanct. Mar.
in Polit. Christ. c.
13. Pedraza eu su
Secretario del Rey
disc. 3. fol. 25. Bar-
bosa in lib. de Bre-
ved. de despachos,
cap. 10.

Indeque pius, & prudens fatis, Politicus noster Ioannes à Sancta-
Maria, quem alij Recentiores sequuntur, sentiens damnum, quod ap-
ud nos ex eiusmodi coadunationibus oriebatur, & quotidie magis
increbescebat, in eas invehitur, & tandem concludit: *Ejca sen los Reyes
de todas maneras las juntas, que se han introducido para cada negocio.*

Mastr. ill. de Magi-
strat. lib. 5. cap. 6.
num. 161.

Quæ quidem damna, cum in Regno Neapolitano experiri cœpta
fuiſſent, Regia schedula, Mastrillo referente, anno 1608. ad Comitem
Beneventanum, ea tempeſtate Proregem, directâ fuit, iubens, ut in
posterum ab his extraordinarijs causarum expeditionibus abſtineret;
quas etiam nunc demum Gloriosus & Prudens Rex, ac Dom. Noster
Philippus IV. ex eisdem rationibus aboleri, & exulare decrevit.

Cicer. 3. de legib.
Ant. Augul. & alij
ad leges P. D. verb.
Gabinia tabellaria
& Gruchius de Co-
mitijs Roman.

Prout & pariter, cum hiſce noſtris temporibus ex Decreto Regio
observari cœpiſſet, ut in rebus arduis, & gravibus, illiſque præferam,
quæ ad conſultationes Candidatorum Eccleſiaſticarum ſecularium
vè dignitatum, aut aliorum officiorum pertinerent, per ſchedulas ſe-
cretas, propria exaratas manu, ſigilloque obſignatas, unuſquiſque ex
Conſultantibus ſuffragium ſuum ad Principem mitteret: ea ſententi-
æ ratione, quòd exiſtimatum fuerit, maiorem per hunc modum in ſuffra-
gando libertatem ineſſe, quoniam ubi voce proponerentur, contingere
ſæpè ſolebat, ut alij aliorum reſpectibus, mutuſque inter ſe pa-
ctiõibus, aut poſtulationibus ducerentur, & iurgijs, atque diſcordijs
occafio præſtaretur, prout in ſimili ex ſimili quoque ratione, Romæ
olim cautum fuiſſe comperimus lege *Gabinia*, hinc *Tabellaria* dicta,
quòd de ſuffragijs, in electione Magiſtratum per tabellas ferendis,
edita fuiſſet, de qua Cicero, & alij mentionem fecerunt, quam ſuo tẽ-
pore renovatam memorat Plinius Iunior.

Plin. Iun. lib. 3. ep.
20.

Posteà tamen, hoc quoque abolitum fuit, & mos antiquus ſervari
iuſſus, publicè nimirum hac in re ſuffragandi, & nomen, ac merita eius,
quem quiſque dignum cenſeret, ex animi ſui ſententia, proprio ore
proferendi. Quoniam experientia comperitum fuit, plura per ſecre-
tam illam votandi formam damna, & inconvenientia oriri cœpiſſe,
uſque adeò certum eſt Salluſtianum illud: *Omnia mala exempla à bonis
initijs orſa, nihilque ita ſanctum, quòd hominum fraudare non poſſit au-
dacia.* Quæ, ut etiam Horatius ait: *Sit ſpes fallendi, miſcebit ſacra pro-
fanis.* Vnde idem ipſe Plinius Iunior, tametiſi ſua ætate ad tacita ſuffra-
gia, quaſi ad remedium, decurſum eſſe referat: *Vereri tamen (ait) ne
precedente tempore, ex ipſo remedio vitia naſcantur. Eſt enim periculum
ne tacitis ſuffragijs impudentia irrepat: nam quoto cuique eadem
bonæ ſtatûs cura ſecretò, quæ palam? Multi famam,
conſcientiam pauci verentur.*

Salluſt. in Catillin.

Horat. epiſt. 16.
lib. 1.

Plin. Iun. d. ep. 20.

(****)

Consilia occultanda.

EMBLEMA XLVII.

*Quis latet absconsus? Consus. Cur Tempora teguntur
Sylvis? Consultitur: Consiliumq; parat.
Ardua tunc vobis, Reges, felicia cedent,
Adsunt cum Consi, Consiliumq; latet.*

COMMENTARIUS.

IX prædictis igitur maneat, optimū illum & emendatissimum Principem cæseri debere, qui licet ea potestate fungatur, quā Pambasileam Aristoteles vocat, nihil illi detrahi putat, neq; vim Maiestatis infringi, cuncta ad Senatū vocando, ut malè olim Tiberius apud Tacitū sensissè videretur, ratus nō aliter Imperij rationē cōstare posse, quàm si uni reddatur. Cum potius se suis incrementis maiorem ostendat, si ipsum ad hoc sublimitas tã Honoris inclinet, & iuxta novissimū Aurelij Alexandri monitū, præter alios, quos iã suprâ retuli, sciat, vix esse, ut probè suis partibus fungi possit, quavis Reipublicæ gerendæ artifex consummatissimus sit, nisi sibi diligentissimos & anxie peritos rerū omnium Consiliarios asciscat. Quibus ætas, prudētia, rectè acta vita, & constāter per multos annos administrata Respublica, rerum omnium summam cognitionē tribuerit, & in quibus viva Regis Corona, vivū Scepterū repræsentetur, illisq; Regij verticis ornata sublimitas, vivos Maiestatis suæ radios iaculetur, Regnū temperet, &

Tacit. i. Annal. vi.
de Saaved. Empr.
57. pag. 413.

Aurel. Alexand. in
Axiom. Polit. c. 11

sicut spiritus sanguinē fert, ac animat, quo & caput, & omnia corporis membra, pro re ac tēpore, suis quæque officijs perfungantur: ita Consiliariorū virtute, Rex imperando, subditi obtemperando, cōveniant.

Cæterum quoniā satis nō est, resta sanaque consilia exquirere, vel proferre, nisi quod in illis deliberatur, adoptatū finem perveniat, hocque nihil frequentius impedire soleat, quā si nec dum executioni mandata, propalari contingat, merito nunc superioribus addendum censemus, neminem verum bonumque Consiliarium esse posse, qui non & Bonus sit Secretarius, hoc est, Consiliorū arcana, ita silentij claustris, & re pagulis contegat, & obfirmet, ut Angeronam sibi matrem, & Harpocratem patrem existimet:

Aut sua Sse alion Ægyptius oscula signet.

Sæpè enim, ut Balastius inquit: *Qui Regis consilia protulit, Regē detulit, & prodidit, & perdidit imperiū.* Et Maximo Valerio docente: *Taciturnitas est optimū, atque tutissimū rerū administrandarum vinculū.*

Et iuxta alia, quæ veram Vegetij sententiam: *Nulla (in rebus præsertim bellicis) sunt meliora consilia, quā quæ ignoraverit aduersarius.*

Quia hostiū nota consilia, etiā prudentissima, sunt invidiosa, ut Titus Livius animadvertit, hanc inferens, exploratoribus, qui ea verè referūt, magna præmia dari debere: Et secundū Joannem Magnū, in Cōsilijs

querendis vigilantia opus est; in custodiendis, atque occultandis, taciturnitate, quæ Consiliorū est quasi thesaurus. Frustra enim quæras, nisi invēta, & cogitata silentio tuearis, ne ab inimicis præripi, aut perverti possint. Et ideò in hac observatione eximiam curā adhibuimē leguntur Iasson, Pyrrhus, Aratus, & Quintus Metellus Macedonicus. De quo Plinius, & Plutarchus recensent, quod cum omnia proprio & lubito consilio ageret: amico cuidam roganti, quid iā acturus esset? *Tunicam (inquit) meam exuvē, si eam consiliam meam scire existimarem.*

Cui similis, apud eundem Plutarchum, Antigonus, Philippo filio, multis præsentibus percontanti, ac dicenti, quādo castra movēbimus? *Quid (inquit) num metuis, ne solus tubam non audias?* Notans adolecentis imperitiam, qui hoc patrem, multis præsentibus, interrogaret, cum in bello celanda sint Principum consilia: & quoties castra movenda sunt, omnibus tuba det signum.

Dion etiam est Auctor, Tiberiū Cæsarem, cum aliquando apud eum quispiam percontaretur, quid causæ esset, cur sua Consilia minimè committeret ijs, quibus tutò fidere poterat? respondisse: *Aut nullis, aut paucis cognitū esse oportere Principis consiliam.*

Nec enim debent arcana, de quibus tam in bello, quā in toga consultur, alijs, quā ipsi Consultoribus, cæterisque, quos scire convenit, innotescere, ne videantur, ut Terentius alibi dixit:

Aut nullis, aut paucis cognitū esse oportere Principis consiliam.

----- *Fieri hæc itidem ut in Comædijs,*

Omnia omnes ubi resciscunt: Hic, quos par fuerit resciscere

Sciunt: quos non autē scire æquum est, neque resciscant, neq; sciāt.

Quod quidem utilissimū documentum iā olim satis Romanis innotuit, qui Fesio Pompeio, & alijs testantibus, inter alia insignia militaria, Minoraurum gestabant, quæ Dedalus, ut fabula narrat, labyrinthi

Ausonius epif. 25. ad Paulin. vide Erasmus. in his Adag. pag. 677.

Balastius de fidel. subd. c. 9. pag. 65.

Valer. lib. 2. cap. 2.

Veget. de re milit. lib. 2. c. 26. & lib. 2. cap. 7.

Livius lib 9.

Lætè de his & alij Theat. vitæ hum. lit. A. pag. 709.

Plin. de vir. illust. cap. 61. Plut. in Apoph.

Plutar. in Apoph. Rhodig. lib. 13. c. 5

Dion Cass. in Tiber.

Terent. in Hecyræ Act. 5. Scen. 4.

Fest. verb. Vexilla Veget. lib. 3. c. 6. n. 4. Fracheta de rat. ff. & bell. dif. 46. Ovid. 8. Met. & 2. de Arte.

latebris, & amagibus claudit, sic indicare volentes, non minùs occulta Ducù Principùque consilia esse debere. Vnde Alciatus hoc Emblemata deduxit: *Limine quod cæco, obscura & caligine monstrum*

Gnostiæ claudit Dedalus in latebris:

Depictum Romana phalanx in prælia gestat,

Semi viroque nitent signa superba bove:

Nosque monent, debere Ducum secreta latere

Consilia. Auctori cognita techna nocet.

Alciat. Embl. 12.

10 Eisdem etiam Romanis Divæ Angeronæ simulacrum, ore obligato ob signatoque, silentij symbolum erat, ut post Plinium, alij passim Auctores testantur. Licet alij Angeroniam dictam tradant, quod angorum, atque animorum sollicitudines propriata depellat: vel quod Pop. Romanus morbo, qui *Angina* dicitur, prævio voto, sic liberatus.

Plin. lib. 3. c. 5. Macrobr. 3. Satur. c. 9. Lips. 3. antiq. lect. c. 1. Farnel. in Apoph. Polit. rit. 23. c. 15. Eras. in Adag. Angerona os cõhibeat, pag. 677.

11 Eruditus quoque alter Hieroglyphicorù Scriptor tradit, idè ipsù vereres significare voluisse, dū Plutonè pingebant galeatum, & Proserpinâ rapientem: tum quod subterranea, quorù deus dicitur Pluto, lateant abconditaque sint: tum quia raptus clam fiunt; tum denique, quod cū in capite consilij sedes esse puteur, galea illud tegens, aprè consiliorum occultationem significet.

Pier. Valer. lib. 1. Hierogl.

12 Achilles Bochius symbolũ aliud ad idè ostendũ sculpsit, Alexandri Magni effigie depicta, qui & anulo signatorio Hephæstionis os claudit, sic illi silentiũ indicens, ne secretum litterarum matris suæ Olympiæ contra Antipatrum valdè sibi dilectum, quas ei legere permiserat, revelaret, cuius carmina apud ipsam legenda relinquo.

Achil. Boch. symb. 119. pag. 250.

13 Iacobus à Bruck, ad significandũ consilia iam hosti patèria, inutilia esse, & nova alia queri debere, Emblemata cõfinxit ex igne domui iam admoto, & sursum flammam mittente, quem quis frustra occultare cõtendit, & his carminibus:

Ignem iam ardentem frustra occultare laboras,

Lumine quem prodit fama corusca suo.

Frustra consilium exequeris Dux, quod patet hosti,

Hoc preme. Sed tenta calliditate nocuum.

14 Noster etiã serpè laudatus D. Didacus Saavedra, ut idè ostendat, alve ariũ, quo sedula & operosa apes solent mellificare, depingit, adiecto lèmate, *Nulli patet*, indeque deducens, non minùs Principes cõsilia sua celare debere, quàm apes mellis operationè, quã nemo hæcenus plenè cognitã habere potuit, etsi aliqui vitreis alveis, vel ut Plinius ait: *Cornu laterna trans lucido factis*, eam spectare contenderint.

Saaved. Empr. 62. ex pag. 471.

Plinius lib. 11. cap. 16. legèdus ex c. 5.

15 Nos autem, in idem tendentes, hac, quam cernis, Templi in abdito positi, & densis ramis arborum obumbrati, pictura, utimur, ad antiquũ nimirum Romanorum morem alludentes, qui cum nullam Rempubli- cam in columem, orbatam publico consilio crederent, ut Pacuvius Calabius apud Timm Livium edocuit, peculiarem Deum habebant, **CONSVM** appellatum, qui Consiliorum Deus putabatur. Cui Romæ Templum in ipso circo valdè rectum constituerunt, & alibi in

Livius lib. 23. in princip.

Rosin. & Dempst.
lib. 2. Theatr. vit.
hum. liter. E. pag.
374. Herod. 2. rer.
iud. tit. 8. c. 8. Mā-
tua in Polym. c. 11

D. Aug. de civ. Dei
lib. 2. c. 17. & ibi
Lud. Vives.

Theatr. lit. S. pag.
477.
Arnob. lib. 3. pag.
mihi 143.

Tertul. in lib. de
Spect. cap. 5.

Idem ibid. cap. 8.

Valer. Max. lib. 2.
cap. 2.

Pet. Fab. 3. semest.
c. 2. pag. 25. & c. 3.

L. si quis 39. §. trāf
fuga, D. de poen.
l. cuius dolo, ad
leg. Iul. Māest. l.
quicumque, C. de
op. pub.

Diod. Sic. li. 1. c. 6.

Marcellin. lib. 21.

Q. Curt. li. 5. c. 19.

opacis, & dēsis lucis sylvisque compactum, eique Festa Equestris certaminis *Consualia* dicta, magna celebritate annis singulis peragebant, ut latè post alios Rosinus, & Dempsterus scribūt, hoc veluti ænigmatē denotantes, Consiliorum tractationem, & resolutionem, in secreto & abscondito, quousque executioni mandētur, esse debere; sive, ut ait Ludovicus Vives, D. Augustini locum, de his Consi Aris agentem, exponens, quoniam Consilium, non sacra modo res est, quæ vel ex hoc, citra ingens piaculū violari revelarivè non poterat; sed occulta quoque esse debet, ne aliàs suo fructu, atque effectu destituatur.

Et ad hunc Deum respiciens, præter alios, Arnobius, & vanitatem Gentilium subfannās, qui de eo valdè fidebant, ita inquit: *Salutaria & fida consilia nostris suggerit cogitationibus Consus: & in contrarios exitus cur assidue vertitur placitorum inopinata mutatio*

Tertullianus quoque, de eodem, illiusque in circō reconditis aris, sic ait: *Et nunc Ara Conso illi in Circo ò fossa est ad primas metas, sub terra, cum inscriptione huiusmodi, Consus Consilio.* Et iterum: *Consus, ut diximus, Deus, apud metas sub terra delitescit.* Quibus in locis Pamelius, & Cerdà latè & doctè, quæ iste, metæ essent, declarant, & de eisdem Aris sub terra conditis, & quo tempore aperiri solerent, & cur Equestribus certaminibus donarentur, ex Varrone, Halicarnasæo, & Plutarcho satis ostendunt.

Enim verò, non Romani tantum peculiarem, secretumque, vel Secretarium Deum, suis Consilijs præfecere, de quibus Valerius etiam scripsit: *Fidum eis fuisse & altum Reipublicæ pectus Curia, silentijque salubritate munitum, & vallatum undique. Curas limen intrantes, abiectis privata charitate, publicam induebant;* sed & Carthaginienses, eorum æmuli, pari modo Astartem suam deam, varijs titulis ac nominibus cultam, inter alia *Consiliariam* appellitabant, numen ei Minervæ quoque forsitan tribuentes, ut ex Apuleio & Appiano, Petrus Faber animadvertit, latè se se in eiusdem deæ officijs diffundens.

Nullaque fuit Natio, quæ cum in omnibus secreta, præcipuè ad commune bonum pertinentia, revelare, turpe graviterque puniendum censuerit, in Consiliarijs & Senatoribus id ipsum turpius, graviorique supplicio dignius esse, non duxerit; unde verè Quintilianus dicere potuit, non prodere secreta, primam fuisse sapientiā in primis illis mentium morumque Rectoribus. Ecce enim Ægyptij, Diodoro Siculo teste, acerba, sed utili lege sanxerunt, ijs abscondi linguam, qui Reipublicæ arcana, quæ recta esse oporteret, alicui detexissent, aut belli Consilia hostibus indicarent: ne posthac linguæ licentia Reipublicæ obessent.

Et apud Persas, ut Ammianus Marcellinus commemorat, nemo Consiliorū cōsciis esse permittebatur, præter Optimates taciturnos, & fidos: apud quos silentij quoque numen in Regum arcanis celadīs, ita colebatur, ut secundum Q. Curtium: *Non metus, non opes vocem eliciat, quæ prodantur occulta: vetus enim disciplina Regum, silentium vitæ periculis sanxerat. Linguam gravitas castigari, quàm ullum probum: nec magnam rem sustineri posse putant ab eo, cui tacere grave sit; quod homini*

facillimam naturam esse voluerit; quod videtur convenire cum illo Horatii, dum inquit:

*Fingere qui non visa potest, commissa tacere,
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveo.*

21 Areopagica quoque, ex quibus delectus Atheniensium Senatus consistebat, cuius in multis alijs excelluerint, quæ de eis copiosè Isocrates & Lucianus scribunt. Ita hac silentij virtute emicuerunt, ut vel Proverbio causam dederint: *Areopagita taciturnior, vel subsilentior*. Quod ex Alciphrone, & alijs, Budeus, Erasmus, & Brasicanus comminiscuntur. Addentes, extare hodie apud Vespthalos, reliquias huius generis Iudicum, qui vulgò *Certi* dicuntur. In quorum ordinem, qui admittuntur, magna religione silentium promittunt, est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus præter illos Iuratos intelligit.

22 Serenissima etiam Venetorum Respublica, ita constanter, & prudenter eandem legem servavit, & servat, ut licet plurima alia, ex quibus valdè commendari possit, obtineat, quæ latè, præter alios, Trajanus Bœcalinus recenset, in hoc tamen (ipso laudante, & admirante) resplendet, quod cum eius Senatus ducentis quinquaginta, aut etiâ pluribus Senatoribus constet, nunquam ab eorum aliquo, antiquis, & recentibus seculis, secretum earum rerum, quæ inibi tractantur, & resolvuntur, propalatum esse legamus.

23 Et multis alijs relictis, quæ apud multos de eiusdem secreti commendatione, poenisque revelantium, reperiuntur, peculiari observatione dignum videtur, quod Ægidius Bosisius de Francisco Bellone Montisferrateni Senatore commemorat, inquit, in urbe Cassallis capite plexum, ob id, quod sententiam ultimi supplicij, qua reus quidam damnatus extiterat, ante eius pronuntiationem manifestavit.

24 Neque Hispani Nostri Regni plures leges omitti possunt, quæ varijs temporibus, sub gravibus poenis, eandem secreti observantiam in Senatoribus, Auditoribus, cæterisque Ministris Regijs expostulant, eosdemque in officij ingressu peculiare ius iurandum super ea subire compellunt, & transgressionem, eodem ac sordium, peculatus, repundarumvè crimen, probari posse constituunt.

25 Sed quoniam de intimis Consiliarijs sermonem habemus, eis illâ celebrem Alfonso Regis X. intimari quoque debere censemus, quæ postquam multa de Consilio, & Consiliarijs disseruit, hoc Nostri Emblematis Monitum his verbis comprehendit: *Quando algunos se quierã acostar à ellos por saber las poridades del Rei, que las sepam bien encerrar, è guardar, que las non descubran. Ca el que descubre poridad de otro en cosa q non debe, haze mal en dos maneras. La una è si mismo, porque se demuestra de poco secreto, è por falso. E la otra, por el daño que puede ende venir à aquel à quien mestura. E si en todo mal Consejero ai esto, quanto mas en los Consejeros del Rei, que hã de aconsejar en las grãdes cosas, de que podría venir muy grand daño à toda su tierra, quando mal lo consejassen, ò quando descubriessen su poridad. Onde en todas guisas ha menester, que el Rei aya buenos Consejeros, è sean sus amigos, è omes de grand secreto, è de gran poridad, &c.*

Horat. Satyr. 4. lib. 1.

Isocrat. in Areop. Lucian. in Anacharsia.

Budeus, Erasm. & Brasic. in hoc Adag. pag. 675. & 677.

Boccalin. cent. 1. ragguai. 5.

Simac. de Repub. lib. 7. cap. 12. & 14 Decian. Menoch. Farin. & alij apud Valenquel. consil. 162. Offic. de Reg. iust. lib. 8. Narb. in l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop Menoc. conf. 107. per tot. & de arbit. cas. 557. Bobad. lib. 2. c. 5. Matirill. de Magistr. lib. 2. c. 2. ex n. 116 Cabrerres de metu pag. 421. Ego in Polit. pag.

L. 5. & 8. tit. 9. l. fin. tit. 13. p. 2. l. fin. tit. 19. p. 3. l. 5. tit. 4. l. 82. tit. 3. lib. 2. Recop.

L. 5. tit. 9. par. 2.

Quam legem, & similes, adeò utiles, & necessarias, in usum, & stri- 26
ctiorem observationem reducere volens Rex & Dominus Noster
Pijssimus, & Potentissimus, in Decreto, cuius iam sæpè memini, il-
lud, inter cetera, cavet: *Tambien os mando, que se tenga gran cuidado en
el secreto, porque sin èl no se puede gobernar como se debe. I creo que ha avi-
do poco cuidado en esto, i que se habla fuera de los Tribunales mas de lo que
conviene.*

Proverb. c. 11. 13.

Isocrat. ad Demo-
nic.

Pineda in Job cap.
15. v. 8. n. 3. pag.
699.

Gruter. in Flori
leg. 2. cap. pag. 248

L. 2. §. appellata,
D. si cert. per. cum
alijs apud Velasc.
in axiom. iur. lit.
A. num. 421.

Reg. 1. 7. & 2. 8.

Cuiac. in Parat. c.
de Primic. & No-
tar. lib. 12. Zafs. in
l. 2. de orig. iur. Pã-
cir. in not. utr. Im-
per. lib. 1. c. 2. Caf-
lan. in Catal. 4. par.
cõfid. 29. Langlæo
lib. 7. c. 14. & 19.
Greg. Lop. in l. 7.
tit. 9. p. 2. & alijs plu-
res ap. Mastrill. de
Magistrat. li. 5. 12.
Pedraza in tractat.
del Secret. del Rei,
Saavedr. Emp. 56.
ex pag. 408.
Cassiod. li. 1. ep. 4.

Etenim, ut in Proverbijs Salomon ait: *Qui ambulat fraudulenter re- 27
velat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici consilia.* Quæ iux-
ta Isocratis documentum, non minus fideliter custodiri debent, quàm
pecunia deposita, & veluti in arca reponi. Vnde & *Arcani* nomen,
pro quolibet secreto, quod custodiri & occultari debet, à Græcis &
Latinis ductum videri potest. Et apud Hebræos (quod ad rem nos-
tram magis conducit) eadem voce, ut Pineda noster animadvertit:
*Secretum, aut arcanum, qua Consilium, aut Concilium significatur, quod
in Concilijs arcana tractentur, & consilia non nisi secretò, summaque pru-
dentia, & fidelitate capi, & iniri debeant.* In idemque tendit illud Livij
de Nabide Lacedæmoniorum Tyranno verba facientis, à Iano Gru-
tero laudatum, & explicatum: *Arcana Regum ipsi produnt Satellites;*
Quod non de Regijs custodibus, sed de Regijs Consiliarijs accipien-
dum esse, ipse idem Gruterus pluribus probat.

Vt vel hinc discant, qui Consiliarij vocantur, quanta eos tacendi, 28
observandique secreti necessitas maneat, cum ipsum nomen hanc
ipsis obligationem imponat, & æquè parem, aut certè maiorem, ijs,
qui in eisdem Consilijs adstant, & *Secretarij*, eadem ratione vocan-
tur. Validum quippè est, atque efficax argumentum, quod ab etymo-
logia vocabuli sumitur, & quemadmodum qui Reipublicæ non con-
sultat, non erit Consul, ita qui Consilij secreta non servat, se Consi-
liarij, vel Secretarij, & nomine, & munere indignum efficiet.

Quod omnibus retrò sæculis tantum habitum fuit, ut in sacra Pagi- 29
na, inter primos exoptatibus, qui Davidi, & Salomoni adsidèbāt,
eorum Notarij, sive Secretarij connumerentur, & apud Titum Li-
vium legamus Porfena Regis scribam cum ipso adsidisse, pari que fe-
rè ornatu multa egisse, unde, hoc errore deceptus Scævola, illum pro
Rege obtruncavit.

Quod, & varia nomina, & honores, quibus donari ornari que sole- 30
bant intimi Regum Cancellarij, Notarij, sive Secretarij, aliaque,
quæ ad eorum officium, & dignitatem spectant, quoniam doctè à Cu-
iacio, Zafsio, Panciolo, Cassaneo, Langlæo, & alijs tractata sunt, il-
lud nunc dumtaxat adijciam, hæc omnia, ex hac, de qua agimus, Con-
siliorum secretorumque Imperialium, vel Regalium communicatio-
ne, ac fideli observatione premanasse, quod semper maximi habi-
tum fuit.

Vnde Theodoricus Rex apud Cassiodorum, agens de eiusdem 31
Cassiodori progenitoribus, qui apud Valentianum Imperatorem
Tribuni, & Notarij laudabiliter gesserant dignitatem: *Homor* (inquit)
qui tunc dabatur a regijs: dum ad Imperiale secretum tales constet eli-

gi, in quibus reprehensionis vitiam nequeat inveniri.

- 32 Et alibi latius, formulam Notariorum scribens, sic habet: *Non est dubium ornare subiectos Principis secretam, dum nullis astimantur necessaria posse committi, nisi qui fuerint fide magna solidati. Publicum est, quidem omne quod agimus: sed multa non sunt ante scienda, nisi cum fuerint, Deo auxiliante, perfecta. Quae tanto plus debent oculi, quanto amplius desiderantur agnosci. Regis Consilia solos decet scire gravissimos, limitari debent armaria, quae continent monumenta chartarum, ut quando ab ipsis aliqua instructio queritur, tunc loquantur. Totum autem dissimulare debent, quasi nesciant scientes: Nam sollicitis inquisitoribus saepe & vultu proditur, quod tacetur. Assit innocentia, quae cuncta commendat, quae in placida mente Regia decenter debent verba reponi.*
- 33 Hactenus Cassiodorus, cuius verba cum Secretarijs loquentia, ad Consiliarios quoque, & reliquos, quibus Principes sua secreta committunt, referri possunt, qui scire, ut diximus, debent, ne nutu quidem ea esse vulganda, & quae ne ipsi, de quibus tantum fidentur, intra sui pectoris claustra obserare continereque potuerunt, longè minùs ab alijs, quibus ea quolibet modo communicaverint, continenda occultanda esse. Nam etsi cum Tacito fatear, in nostra potestate esse tacere, Aristotele tamen docente comperio, paucos esse, qui valeant linguae suae semper frænum iniicere, & vel timori, vel amori, naturali levitati, aut facilitati, alijvè affectibus hac in parte aliquid non indulgeant.
- 34 Vnde summus ille Philosophus apud Laëtrium, rogatus, quid in vita foret difficillimum? Respondit: *Tacere non dicenda.* Iterumque rogatus à quodam, quis arcanum sermonem continere posset? Respondit: *Qui carbonem quoque ignitum lingua retinere potest.* Et Philippides Atheniensis, Plutarcho narrante, cum Lysimacho Regi ob virtutem charus, ac perquam familiaris esset, cum ei Rex dixisset, Numquid rerum suarum expeceret? Incunctanter respondit: *Solum, ò Rex, ne arcanorum tuorum quaequam mihi credas.*
- 35 Euripides etiam, vel ut alij (secundùm Erasmus) Demosthenes, hanc arcanorum observationem, non sibi parum gloriosam ostendit, cum cuidam grave olentiam oris opprobianti, responderit: *Multa nimirum in illo occulta computruerunt,* significans, se posse arcana continere; solent enim res in occulto congestae computrescere.
- 36 Sed praestat elegantissima Petronij carmina, non valdè alijs nota subtexere, qui sub fabula Midæ, de qua plenius egit Ovidius, hanc continendi secreti difficultatem, & damna, quae in Palatijs Regum eius solent propalatione contingere, sic peritissimè, ac penitissimè decantavit:

*Nam citius flamas mortales ore tenebunt,
Quàm secreta tegant: quicquid dimittis in aula,
Effluit, & subitis rumoribus oppida pulsat.
Nec satis est vulgasse fidem: simulatius exit
Proditionis opus, famamque onerare laborat.*

*Sic commissa ferens avidus referare Minister,
Fodit humum, Regisque latentes prodidit aures.
Exceptit nam terra sonos, calami que loquentes
Invenere Midam, qualem narra verat index.*

Burg. in lib. de vi-
tius linguæ, Embl.
1. & 2.

Eandem in continenda lingua difficultatem, pluribus ostendit Antonius à Burgundia, in doctis suis de linguæ vitijs Emblematis, inter quæ primum & secundum depicta torquilla, & anguilla, quæ laqueos piscantis effugit, sic habent:

*Torquillam anguinea linguosam cuspide, nullus
Hactenus edomuit aucupis astus, arvem:
Altera Torquilla soror, Echus filia, lingua est:
Hanc quoque, vel studio nemo, vel arte domat.
Erumpit manibus, erepit lubrica cymclis
Anguilla, & Darvi facta magistra, fugit.
Quid tibi cum Darvo: tua vide. Te tua lingua
Dentibus, & labris, & prece vincita, fugit.*

Tacit lib. 1. Ann.
vide Saaved. Emp.
62. pag. 472.

Quod maximè in illis contingere solet, qui nimis uxori, sive suis uxoribus dediti, illarum illecebris deliniti, magno suo, & Re. publica malo, eisdem arcana revelant, ut Maximus fecisse apud Tacitum legitur, cum tamen à Michea Propheta discere possint: *Ab ea que dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui*; à Marco Catone, pœnitentiam, si unquam secretum aliquod mulieri credidisset. A Prætextato puero artem, & thecnas quibus in eiusmodi casibus illas fallere valeant.

Mich. 7. 5.

Plut. in lib. de Gar-
rulis.

Cui ea sui, alium lepidiorem quem Plurarchus recenset, adnecterem, nisi prolixitatem vererer, & ad cognoscendam mulierum loquacitatem & garrulitatem, ultra innumera alia, quæ Tiraquellus copiosè congestit, illud Plauti sufficiat, dum Eunomiam Megadori sororè, sic loquentem inducit:

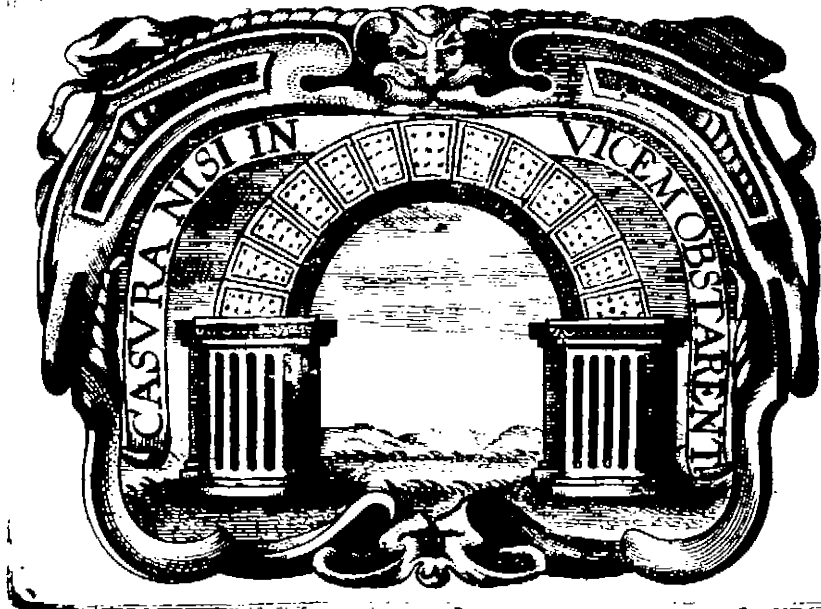
Tiraq. in l. 9. conu.
cx num. 334

*Quamquam haud falsa sum, nos odiosas haberi:
Nam multum loquaces omnes merito habemur.
Nec mutam profecto repertam ullam esse
Hodie dicunt mulierem ullo saculo.*

Casura nisi invicem obstarent.

EMBLEMA XLVIII.

*Aspice ut adverso firmetur marmore fornix;
Conciletq, unus concamerata lapis.
Saxosam cohibet molem concordia discors,
Et Clavi immensum comprimit absis onus.
Sint plures sensus, modo dirigat una voluntas,
Et Regni moles firmior absis erit.*

COMMENTARIUS.

1 Etumenimverò, quoniam de Consilijs, & Consiliarijs agere cœpimus, è re erit, ut aliqua circa illam questionem subdamus, an magis expediens Regi, & Republicæ, cui deserviunt, & consulunt, esse possit, ipsos inter se diversis, aut interdum contrarijs opinionibus & rationibus in sententijs suffragijsque ferendis dissidere, aut in unum, sine aliquo discrimine, facile convenire?

2 In qua quidem, si Bodinum consulimus, parum dubitationis habere videbitur, cum hic (qua solet temeritate) status rationem Christianæ Religionis regulis præferens, non solum in iudicijs, verum & in animis, intimisque præcordijs, Regum Consiliarios sibi invicem æmulos, & oppositos esse velit, idque vel ab ipsis Regibus curandum suadeat, ut hoc pacto alij aliorum delationem timentes, nihil audeant

Bodin. lib. 4. de
Repub. cap. 5.

Berneger. in q. 122
ad Tacit. de mori-
bus Germanor.

Marq. in Gubern.
Christ. lib. 1. c. 27.
pag. 171. & seqq.
vide Lips. 6. Polit.
c. 3. & Iuniū q. Po-
lit. 25. Saaved. Em-
pres. 89. pag. 663.
Arist. 5. polit. c. 8.
Dio lib. 52.

Plin. Iun. lib. 2. ep.
5.

L. rerū mixtura,
D. de usucap.

Bald. in cap. cum
causam, ante n. 1.
de probat. Pacian.
cod. tract. lib. 1. c.
14. n. 5. & 6.

L. item si unus 19.
§. principaliter, D.
de arbit. L. quia po-
terat 4. D. ad Tre-
bell.
Perf. satyr. 5.

Terent. in Phorm.
Act. 2. Scen. 3.

Eras. in hoc Adag.
pag. mihi 31.

Cicer. 1. offic.

Polybius.

Plin. Iun. lib. 1.
epit. 20.

moliri, vel machinari, quod eorum saluti, auctoritati, vel utilitati pos-
sit esse contrarium. Quò & tendit similis disputatio Nicolai Berne-
geri: *Num sit è Republica, factionibus, & discordijs intestinis subditos a-
gitari?*

Cæterum hæc opinio, quæ futilibus quibusdam rationibus, & ex-
pulis innitur, satis alijs verioribus, & solidioribus ab Aristotele, D.
Thoma, Philippo Cominzo, & alijs, petitis, à nostro eloquentissimo
M. Marquez convincitur, & exploditur, & novissimè, eo non relato,
non minori studio, à D. Didaco Saavedra damnatur. Estque Aristote-
lis præcepto omninò contraria; *Nobilium contentiones, & partes, etiã
legibus prohibere conari; & Mæcenatis, qui, ut memorat Dio, Augusto
consuluit: Optimū verò inimicitias omnes, & ambitiosa certamina pro-
fus excindere; atque adeò nec nomina nec a, aut aliquid ex quo oriri dis-
cordia possit illis permittere.*

Et quòd Nos nunc in quæstionem vocamus, non quidem ad ani-
morum, sed ad iudiciorum dissensionem dirigitur. Quæ tantum à best,
ut in Consiliatorū Senatorumve cœtibus possit esse damnosa, quod
potius, sicut in cæteris omnibus, (ut aliàs Plinius Iunior scripsit) uni-
versitatem varietas ipsa commendat.

Et ut in humano corpore, ex multis membris sibi invicem coherēt-
tibus, fit perfectum corpus, & in melodijs, ex tono, & semitono, mul-
tisque alijs consonantijs, constat Armonia, sive quædam essentia, quæ
est integritas ex proprijs suis partibus benè constans, ut alibi Baldus,
agens de probationibus, magistraliter docuit; ita hominum in opinā-
do, & circa eandem rem differendo, ac deliberando diversitas, ipsam
naturam humanam non vitiat, neque corrumpit, quin verius ornat, ac
fulcit, & nativis veluti coloribus exprimit; cum in ea, vel nostris Iure-
Consultis agnoscentibus & testantibus, connaturalis sit hominum ad
dissentendum facilitas, & ut cum Persio loquar:

*Mille hominum species, & rerum discolor usus,
Velle suum cuique est: nec voto vivitur uno.*

Quò & Terentianum illud veriverbium, iam in Adagium transla-
tum, spectat: *Quos homines tot sententia, suos cuique mos; cum è tribus
advocatis, quos Demipho cōsulebat, primum aientem, secundum ne-
gantem inducit, & tertiam, tempus ad deliberandum petentem.*

Et elegantissimè Cicero, benè considerans, hanc varietatem iudi-
ciorum, corporis dissimilitudinibus respondere, rarus est enim, qui al-
terius referat faciem, vel vocis sonum, addo & inscribendo eandem
formam obrineat, licet hæc omnia eisdem membris, & instrumentis
constent ac peragantur. Cuius verba sunt hæc: *Vi in corporibus magna
dissimilitudines sunt, alios enim videmus velocitate ad cursum, alios viri-
bus ad luctandum valere: itemque informis, alijs dignitatem inesse; alijs
venustatem: sic in animis existunt etiam maiores varietates.*

Cui consonans Polybius ait: *Usque adeò natura hominum, non solum
corpora, verum etiam animos dissimiles finxit.* Et multum ad rem, de qua
agimus, Plinius Iunior, sic inquit: *Varia sunt hominum iudicia, varia*

voluntates: inde qui eandem causam simul audierunt, sæpè diversum, interdum idem, sed ex diversis animi motibus, sentiunt.

9 Neque aliud sensit Horatius, dum non minori veritate, quàm gravitate, sub de centissima hac allegoria scriptum reliquit:

Horat. lib. 2. epist. 2. ad Florum.

*Denique non omnes eadem mirantur amantiq;
Carminè tu gaudes: hic delectatur Iambis,
Ille Bionèis sermonibus, & sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter,
Quod petis, id sanè est in visum accidumque duobus.*

10 Idem quoque Horatius, primam omnium Odam huius argumento sententiæ conscripsit: *Alijs studijs alios duci. Alijs alta cordi esse.* Hucque etiam alluisse videtur Divus Paulus Apostolus, cum admonet, ut ad præcludendam æmulationem, sinamus unumquemque suo sensu abundare; & Ioannes Sambucus, vel ad mortuos, sub lepida quadam anus Fabela, hoc ipsum in Emblemate quodam extendit, cuius hæc sunt carmina:

Idem lib. 1. carm. Od. 1.

D. Paul. ad Rom. 14. 15.

Sambuc. in Embl. pag. mihi 53.

*Quædam anus in sacrum portabat crania collem,
Ossibus humanis ne minuatur honos.
Sed titubans ægris pedibus, cum æverticem adiret,
Concidit, ac varium crania versat iter:
Illa videns labi di-versè cuncta retrorsum,
Quodque adeò discors semita ferretonus.
Quòd mirum si tot sensus, quot in orbe figuræ
Sunt, ait, in vivis? num ossibus una via est?*

11 Quapropter Cestius Orator apud Senecã, cum ei cliens quidam omnia in sermone concederet, ille iam longa assentatione fastidiatus: *Dis (ait) contra, ut duo esse videamur.* Et idem iterum docuit: *Tot ambuius mundi concordiam ex discordibus constare. Non vides quàm contraria inter se elementa sint? Gravia & levia sunt, frigida & calida, humida, & sicca.*

Senec. in declamatione.

Idem lib. 7. natur. quæst. cap. 27.

12 Et alibi, ut ostendat hanc contrarietatem Reipublicæ non officere, sed potius vel ea ipsa fulciri, & in debito contineri, eleganti comparatione utitur, operis fornicati, cuius structuram diversi, simulque adversi, lapides firmant, & quæ, si in unum tenderent, pessum iret, quia sibi obstant invicem, sustètatur, verba eius hæc sunt: *Societas nostra lapidum fornicationi simillima est, quæ casura, nisi invicem obstarent, hoc ipso continetur.*

Idem epist. 97.

13 Ex quo loco, & picturam, & lemma præsentis Emblematis (ut ex eo apparet) deduximus. Nam licèt hæc similitudo possit etiam Regibus & Regnis aprari, quorum æmulatione solet sæpè Deus libertati subditorum consulere, vel ne ad externa bella properent, impedire,

Saaved. Empr. 95.
& pag. 698.

Comin. lib. 10. pa-
gin. mihi 658.

Mager. de advoc.
armat.

Eras. in hoc Adag.
pag. 430. vide Saa-
ved. Empr. 16. ex
pag. 103.

Quintill. lib. 12.
intr. orat.

Sup. Embl. 45.

Herod. lib. 7.

Philost. lib. 4. c. 2.

Ifocrat. in oratio-
ne de pace.

ut Nicephorus Callistus insinuat, cuius verba, & aliqua exempla in idem tendentia, Noster Saavedra recenset, & concinunt alia Cominæ, docentis, & diffusè probantis: *In rebus humanis ita comparatum esse, ut nullus ferè sit populus, cui non amulum, & adversarium aliquem Deus excitavit.* Et vulgatum illud Politicorum Adagium latè à Martino Magero exornatum: *Mutius metus facit societatem stælem:* proprius tamen dissentientibus iudicijs, de quibus loquimur, convenit, quorum varietas, & contrarietas Rempublicam sustinet, efficitque, ut qui illis imperant Principes, & Governatores, auditis expensisque rationibus ad partes adductis, quamvis ipsi ex se se valdè ingenio non præstent, quid melius, quid utilius, & rei gerendæ aptius, cognoscere queant.

Certissimum quippè iudicium ex collatione nascitur, & ut est in Adagio: *Purpura iuxta purpuram à iudicanda est;* quodque perorante aliquo, probandum, ac sequendum videri potuit, sæpè evanescit, & moritur, (ut in simili Quintilianus scripsit) *Comparatione sequentis meliorisque orationis, ut lana tincta fucis, citra purpuras placet, at si contuleris, etiam lucerna conspectu melioris avertitur.*

Vnde Homerus, cuius supra iam meminimus, Nestorem inducit, Agamemnoni suadentem:

----- *Audire multos, & dicere multa,
Et quæ sunt meliora sequi.*

Et Artabanus apud Herodotum sic Xerxem alloquitur: *Rex, nisi diversa inter se sententia dicantur, non potest quis eligere meliorem, sed necesse habet ea, quæ dicta est, uti: At cum plures dicta sunt, licet tanquam aurum purum deligere, quod per se discerni cum nequeat, comparatum cum altero discerni potest.*

Apollonius quoque Thianæus, referente Philostrato, in eiusmodi discordia, concordiam ad salutem civitatis valdè conducentem, his verbis constituit, atque commendat: *Album quidem & nigrum unum fieri idem nunquam possunt, neque amarum dulci rectè commiscetur. Concordia verò, quandoque dissentiens, salutem civitatibus offert. Quod autem dico, tale quid est. Seditio, quæ ad gladios mutuasque plagas civem deducit, à Civitatibus exterminanda penitus est, civitas enim pace, puero-rum alumna, & viris indiget, à quibus & verba & actiones procedunt. Mutus autem Civium amulatio, pro communi civitatis bono, seu quod alius alio melius sententiam dicat, aut Magistratum rectius gerat, aut præclaras legatione fungatur, aut etiam splendidiore conferuat ædificia, aut in aliquo huiusmodi excellat, talis inquam contentio, aut amulatio, civitati plurimum confert, licet inter se civem pro communi bono faciat dissidere.* Idem docuit Ifocrates, inquiens: *Qui fieri potest, ut alii vel de præteritis rectè iudicent, vel de futuris prudenter deliberent, nisi contrarias inter se rationes conferant, & equos utrisque auditores se præbeant?*

In quo tamen, ea, inter Consiliarios, cæterosque qui in similibus coetibus, ac negotijs iuffragantur, cautio observanda est, ut licet in sententijs differant, animo tamen & voluntate cohæreant: nam quam-

vis secundum Ciceronem: *Vetus illa est lex iustitia, veraque amicitia, ut idem amici semper velint, neque sit ullum certius amicitia vinculum, quam consensus, & societas Consiliorum.* Hoc tamen, ubi de privatis ipsorum rebus agitur, intelligi debet, ubi verò Reipublicæ salus, vel quid aliud, quod eius gubernationem, rectamvè iustitiæ administrationem concernat, in quæstionem, ac consilium deducitur, sentiendi opinandique diversitas, & libertas, etiam inter amicos permissa est, cum hæc voluntati nihil officiat, vel adversetur, quæ potius in omnibus eadem est, cum in eundem finem, hoc est commune bonum, tendat & dirigatur, licet in medijs variare contingat.

19 Quod ipse idem Cicero de se aperte testatur, ubi in Senatu à sententijs Quinti Fulsij Caleni sibi amicissimi dissidere solebat: *Amicitiam* (inquiens) *non minuebat perpetua dissensio, & magis cum causa, quam cum homine dissidebam.* Idemque, alio loco, sibi cum Iulio Cæsare contigisse commemorat, his verbis: *Postea quàm sum penitus in Republicam ingressus, ita dissensi ab illo, ut in disiunctione sententiæ, coniuncti tamen amicitia maneremus.* Quod etiam inter Lucium Lentulum, & Marcum Catonem sæpè accidisse in Tusculanis enarrat: *Nulla tamen usquam inter eos visa concertatione.*

20 Et Cornelius Tacitus idem de Marco Apro testatur, concludens: *Hanc esse eiusmodi sermonum legem, suæ civium animi citra damnum affectus preferre.* Et de Vitellio ab Helvidio dissentiente, inquiens: *Nihil novi accidisse quòd duo Senatores in Republica dissentirent, solitum se etiam, Trassea contradicere.* Plutarchus quoque, eidem sententiæ adhærens, Senatus Principem monet: *Vt si qui ex suis Consiliarijs alicubi dissentire, ac discrepare videntur, hos amicè & placidè, velut muscum ad modum, atque concinnitatem reducere curet: non iracundè, duri ter, atque per contumeliam adæriri.* Quibus locis, & exèplis, plura alia Catonis, Phocionis, Solonis, Pisistrati, Tiberij Grachi, Oævij Tribuni, & universæ Academicorum sectæ, quæ hanc in sentiendo libertatem profitebatur, ad nauseam usque Ianus Langleius congestit.

21 Nobis satis sit, prædicta ad nostri Emblematis explicationem, & comprobationem tetigisse. Simul tamen cum Plinio Iuniore, & Sidonio Apollinari, eos Consiliarios norantes, qui nisi quod ipsi dicunt, ac probant, nihil rectum putant, eaque philautia ducuntur, ut Narcissum imitantes, meritò vulgari illo Alciati Emblemate comprehendi videantur:

*Quòd nimium tua forma tibi Narcisse placebat,
In florem, & noti est versa stuporis olus.
Ingenij est marcor cladesque Philautia, doctos
Quæ pessum plures datque deditque viros.
Qui veterum abiecta methodo, nova dogmata querunt,
Nilque suas præter tradere pbant assas.*

22 Quibus peiores adhuc sunt, qui dū alijs infensi, vel æmuli existunt, ob hanc solam causam à rectis eorum suffragijs desciscunt, & ne illorum existimationem augeant, etiam cum propriæ periculo similitatè

Cic. in orat. pro G. Planco.

Cic. Phil. 10. & 11.

Idè Cicer. in orat. de provin. Cõsul.

Idem 3. Tusc.

Tacit. in Dialog. de Oratorib.

Idè 2. hist. cap. 91.

Plutar. in Polit.

Læglei. li. 7. serm. c. 6. Iunius d. q. po lit. 25.

Plin. lib. 1. epist. 20. & Sidon. in. epist.

Alciat. Embl. 69.

Plutar. in Lyfand. affectant, ut Agefilaus apud Plutarchum, cum Lyfandri ſententijs ſe habere ſolebat, & de Drance, Turno inſenſo, canit Poëta:

Virgil. Æneid. 11.

*Tum Drances idem inſenſus, quem gloria Turni,
Obliqua invidia, ſtimuliſque agitabat amaris,
Surgit, & bis onerat diſtis, atque aggerat iras.*

Tacit. 15. Annal.

Et de Caſonio Peto Cornelius Tacitus, qui *Ne aliena ſententia indigere videretur, in adverſa, & deteriora tranſibat*; & melius alibi de Lacone loquens, qui erat *Conſilij, quamvis egregij, quod non ipſe afferret, inimicus, & adverſus peritos pervicax*.

Idem l. b. 1. hiſtor. cap. 26.

Cum tamen iſ, qui vero & candido Reipublicæ iuvādæ, ſuique muneris benè fungendi zelo ducuntur, putare debeant, ſibi non minorem laudem in probandis ſequendisque rectis aliorum ſententijs manere, quàm in ſuis proferendis, ſi melioribus ſolidioribusque rationibus innitantur, ut graviter dixit Herodotus ſub perſona Arabani, his verbis: *Apud me Rex, tantundem valet benè ſentire per ſe, & alteri bonam dicenti ſententiam accedere*. Quod & Cicero de ſe, & univerſa Academicorum ſchola ſcriptum reliquit, & Horatius, qui eiufdè ſectæ fuiſſe videtur, ſic inquit:

Herod. lib. 7.

Cicer. lib. de finib. & in Proœm. 2. & 4. Tuſcul.

Horat. lib. 1. ep. 1.

*Quid verum, atque decens curo & rogo, & omnis in hoc ſum.
Ac ne fortè roges, quo me duce, quo late tute?
Nullius addictus iurare in verba magiſtri,
Quò me cuique rapit tempeſtas, deſeror hoſpes.*

Feftus verb. *Pedarium*, Agel. lib. 3. c. 18. Rolin. lib. 7. c. 5. Funger. in Etym. ver. *Pedaris*. *Laber*, in *Mimis*.

Planè etenim, ut demiffi animi praviſque ſeu parvi iudicij ſemper habitum fuit, aliorum ſuffragijs, vel ob ignorantiam, vel ob timorem, aut adulationem, oculis (quod aiunt) clauſis, hæreſe, eoſque Senatores, qui ſe ita gerebant, Antiqui, ut Feſtus, & alij tradunt, *Pedarios*, *Agipedes*ve vocabant, ad quos Laberianus ille Mimus ſpectat, *Caput ſine lingua, Pedaria ſententia eſt*.

Sidon. lib. 5. ep. 1.

Ira quoque nobilis & ingenui, veras ſolidasque rerum, quas in Cõfilium vocari contigerit, ſententias, & deliberationes, etiam ab alijs prolatas, laudare, & amplecti, & ubi res popoſcerit communire: *Nam (ut rectè Sidonius Apollinaris ſcripſit) ſatis eminet ingenij proprij meritum, qui fuerit fautor alieni*. *Magnumque hoc eſt, & litterarum viro convenientiſſimum, cum ſtudijs ipſe maximis palles, ea in alijs etiam minima complecti, ex quo ipſo cum latiſſima tibi gloria reponeratur*.

L. 18. & 33. tit. 2. lib. 2. Recop.

Quò Noſtri Hiſpani Regni leges ſpectant, quæ tantùm abeſt, ut priorum rectas ſententias ſequi, iſ, qui poſt illos ſuam dicturi ſunt, vitio vel probro vertant, ut potius ſummopere laudent, iubeantque: *Que ſi les pareciere bien lo dicho, ſe lleguen à ello; i ſi quifieren alegar de nuevo algunas razones, las puedan dezir, ſin repetir los unos las razones i motivos que los otros huvieren dicho*. Hocque ad utilitatem publicam pertinere, benè advertit Laurentius Grimaldus, ſic inquit: *Utile eſt Reipublicæ in ſapientum & proborum Senatorum ſententias pedibus ire: contingit enim ut omnium idem ſit ſenſus, eademque de re aliqua voluntas; loquacitat iſque fugienda cauſa, melius eſt adherere alij, quàm ſexquipedalibus*

Grim. de opt. Sen.

27 *libus verbis diem conterere.* Nolter etiam Sepumacentis Episcopus, ea ferè omnia, quæ hucusque diximus, veluti in Epilogum congerens: *Non debent (inquit) iudices pertinacibus argumentis adversus voliegus contendere, neque disputare nimium. Nihil tamen prohibet contrarias diversasque sententias dicere, ac leni disputatione comiter modestèque veritatem inquirere.* Et Castellus de Bobadilla, vel in decurionibus Civitatum, sermonis prolixitatem, & repetitionem eorum, quæ iam ab alijs expensa fuerunt, meritò notat, addens, melius prudentiufque esse, ut in eorum sententias pedibus transeant, nec tempus vanis istis repetitionibus terant.

Septimæ de Rep. lib. 7. cap. 12.

Bobad. lib. 3. Polit. cap. 7. n. 40.

28 Quod item vitium, in omnium iudicum consensibus valdè nocivum esse, & causarum, quæ in eisdem expediri debent, retardativum, Iacobus Rebuffus his, relatu dignis, verbis ostendit, & damnat: *Ergo citò à iudicibus decideri poterit, nisi reperirentur quidam instati iudices, qui suas opiniones protraherent ad montem ventosum, ut ibi viderentur docti in gloria, quibus debent Capita resistere. nam plures causa deciderentur, si brevis quilibet suam exprimeret sententiam: vel si omnes sequantur relatoris sententiam, quòd omnes sic acquiescerent: si verò alterius sententiæ essent, quòd illi contradicerent, & postea Præses hoc conciliaret.*

Rebuff. ad leges Gallic. tit. de supplicat. n. 30. fol. 308.

29 Neque enim Sapientia in multiloquio consistit, cum potius iuxta Xisti Philosophi sententiam: *Brevi sit in sermonibus sapiens, iudicium imperit: a sit longa narratio; & ab Ecclesiaste doceamur, quod Stultus verba multiplicat.*

Xistus Philosoph. Eccles. c. 10. v. 14.

30 Unde Hispanum nomen, *Loco*, quasi *Loquax*, à loquacitate nimia absque dubio mihi dictum videtur, quicquid Covarruvias hæreat, & alias etymologias comminiscatur. Et tales orationes in Amiliano carpit Apuleius, quæ *Rebus succent, strepitu vigeat; & in Serapione Seneca, inquitens, solitum esse magno cursu verba convolvere, quæ nõ effunderet, sed premeret, & urgeret: plura etiam statim subiungens, quibus Multiloquium cum stultitia, & quadam perfrictæ frontis impudentia coniungit; ad quod etiam tendit argutum illud Nicoftrati:*

D Seb. Covarr. in Thesau. ling. Hisp. verb. *Loco*.

Apulei. Apolog. 1.

Senec. epist. 40.

Nicoftratus.

*Si continuò, & multa, celeriterque loqui,
Signum esset prudentiæ, tum hirundines
Dicerentur multò sapientiores nobis.*

31 Et hac propter, Petro Gregorio, & Ioanne Brantio, post Ciceronem, testantibus, tria hæc iussa Romano Senatori præcipuè indicta fuisse leguntur: *Vt adsit, ut loco dicat, ut modò dicat, id est, ne sit infinitus: nam brevitatis non modo Senatoris, sed etiam Oratoris magna laus est in sententia: illaque oratio utilisana censetur, quæ non solum quod opus est dicitur, sed etiam quod non opus est, non dicitur. Nam ut in Proverbijis habetur: *Vai verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.* Quod Iustus Lipsius his verbis explicuit: *Vt corpore tenues, veste sedi latant; sic qui ingenij, aut sapientiæ inopes, diffundunt se in verbis.* Et Nolter Pineda his: *Itaque inania sapientiæ pectora, sicut oscua vascula, multum crepitant, & sono retinnunt.**

Cicer. 3. de legib. Pet. Greg. syntag. ur. 3. p. lib. 47. c. 25. n. 15. Brant. in Senat. lib. 2. c. 17.

Proverb. 14.

Lips. inst. epistol. cap. 7.

Pineda in Eccles. ubi sup. pag. 1008.

Quintil. vel Tacit.
in Dialog. de claris
Orator. cap. 41.

Et ut valde ad rem nostram Quintilianus, sive ut alij malunt, Cornelius Tacitus, in Dialogo de claris oratoribus, dixit: *Quid opus est longis in Senatus sententijs, cum optimi eisdem consentiant? Quid multis apud Populum concionibus, cum de Republica non imperiti, & multi deliberent, sed sapientissimus & unus.*

Joan. Arboreus relatus à Deltio in Adag. sacr. tom. 2. pag. 245.

Quod planè cum semper, tum maximè à Consiliarijs observari debet, ubi coram Principibus assident, & perorant, quibus certum est, ut benè Ioannes Arboreus animadvertit: *Lingua parcimoniam summopere placere, loquacitatem vehementius displicere, & ut verba volitantia distractis pennis intra sepimentum cohibeantur, ac demum oratio non in ore, sed in pectore nascatur.*

Agell. lib. 4. c. 10.
Budæus in annot. ad l. fin. D. de Senator.

Cum eo tamen salis, (ut dicitur) grano, nisi causæ gravitas longiorem orationem expostulet, tunc enim, Agellio, & Budæo testantibus, permissum Senatoribus fuit, liberè ac latè, quid ex animi sui sententia factu optimum ducerent, perorare. Et ut cum Plinio Iuniorè loquar: *Non minus non seruat modum, qui infra rem, quàm qui supra: qui adstrictius, quàm qui effusius dixit. Et pravaricatio est trāsire dicenda, pravaricatio etiam cursim & leviter attingere, quæ sint inculcanda, insigenda, repetenda: nam plerisque longiore tractatu vis quedam & pondus accedit; utque corporis ferrum, sic oratio aniso, non icu magis, quàm mora imprimitur.*

Plin. Iun. li. 1. epist. 20. ad Corn. Tacit.

Nos igitur, cum Quintiliano, breviteratem in eo ponimus, non ut minus, sed ne plus dicatur, quàm oportet; & in optimo Consiliario, ut & in optimo Scriptore, iuxta eundem Plinium Iuniorè: *Primum officium esse existimamus, ut titulum suum legat, & identidem interroget se, quid cæperit scribere, sciatque, si materia immoratur, non esse longum, longissimum, si aliquid accersit, atque attrahit. Quem locum premere, seu potius exprimere magis videtur Divus Iidorus Pelusiotæ, sic inquit: Vera brevitatis cum perspicuitate coniuncta, non in argumentorum prætermissione, sed in earum rerum, quæ ad institutam materiam nihil opis conferunt, reiectione, sita est. Vt enim ea, quæ ab orationis argumento aliena sunt ponere, super vacuum est: ita etiam eorum, quæ ad ipsius confirmationem aliquid momenti afferunt, nihil omittere necesse est. Quo circa, netu quoque si in pugnacem, atque argumentatricem orationem incidas, prolixitatem accuses: verum illud cogita, non aliter id, quod quærebatur, perspicuè declarare potuisse, nisi longo verborum ambitu uteretur.*

Quintil. lib. 4. c. 2.

Plin. Iun. lib. 5. epist. 6.

Pelusiot. lib. 2. epist. 57. ex translatione Jacob. Billij.

Ex quibus omnibus fatis probatum relinquitur, Consiliariorum in suis sententijs varietate, aut etiam contrarietate, non perverti Rempublicam, sed iuari, dum pari omnes studio, atque animo ad illius commune bonum citra fraudem, & damnatam perniciosamq; emulationem intendant. Quod etiam ipsum contingere, consequi que solere, Politici tradunt, dum ad consilium iuvenes cum senibus, slegmatici cum colericis, animosi & præcipientes cum cautis, & cunctatoribus commiscetur: nam pariter ex eiusmodi mixtura salutaria consilia in utilitatem corporis totius Rempublicæ sape resultant, dum alij aliorum ardorem cohibent, vel frigiditatem reperfaciunt, sicut & in

Marquæz lib. 1. c. 5. §. 2. pag. 26. Sævel emp. 30. pag. 204. & seqq.

humano videmus contingere, cuius perfecta talus ex contrarijs etiam humoribus constat. Alij namque alios temperant, & ex disidentibus extremis in medium coitur, quod solet in rebus omnibus turissimum esse.

36 Quam eandem sententiam Florentius Schoonhovius, de piæo Horologio, cuius perfecta gubernatio ex rotis in contrarium tendentibus provenit, sic inquit:

*Vt orbium diversus in contraria
Nisus, coerces servidum motum rote;
Sic et senectæ providens cunctatio
Calidos iuventæ frenat ausus, et regit.
Idcirco Princeps eligat sibi senes
Ad consulendum; iuniores comparet
Ad exequendum inssa prudentum senum.*

37 Absit autem, ut plures iuvenes negotijs gravibus, tam bellicis, quam civilibus admisceamus; nam præcox eorum ætas, præcocia quoque, & minus salutaria consilia præferre, probareque solet, quæ quantum damni semper attulerint, latè pluribus exemplis Philippus Camerarius, & alij demonstrant; & vel solus Roboam calus ostendit, qui quoniam iuvenum consilium sequutus, ut Sacra Pagina narrat, populum tributis levare noluit; sed in tyrannitam illam vocem prorupit: *Meorum digitorum minimus, crassior est, quam patris mei medius corporis truncus: si pater scuticis in vos animadvertit, ego scorpionibus in vos animadvertam.* Regno exutus miserè perijt.

38 Est quippè ætas, ut Plautus ait, condimentum sapientiæ, & iuxta Plinium Iuniorem: *Sola ex senectute prudentia.* Vnde Romanus, ut Valerius Maximus inquit, iuvenum manu, senum autem consilio, impetum suum ad altissimum Maiestatis fastigium evexerunt. Quod & Ovidius, probans, hac ex causa Senatus, & Senatorum nomen ortu fuisse, his verbis scribit:

*Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis epus iuvenes animosaque bella gerebant;
Et pro dijs aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis;
Consilio Patriæ sæpè ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros,
Nomen et ætatis mite Senatus haber:
Iura dabat populo senior, finitaque certis
Legibus est ætas, unde petatur honor.*

39 Quem anteivit Cicero inquiring consilium, & rationem in eiusmodi congressibus desiderari: *Qua nisi essent in senibus, non summum Consilium, maiores nostri appellassent Senatam;* & statim illud ex Navij

Schoon. Embl.
7. pag. 22.

Camer. cæt. 3. cap.
23. & 24.

Reg. 3. 12.
Plin. Iun. lib. 3. cp.
1.

Valer. Max.

Ovid. lib. 5. Fast.

Cicer. in Cato.
maior. sive de sen.
nect. cap. 6.

Sallust. in Catil.

Simac. de Repub.
lib. 7. c. 7. & 8. Me
noch. de arbit. ca.
540. Mastrill. de
Magist. lib. 2. c. 5.
Marquez lib. 1. c.
5. Bobad. lib. 1. c. 7.
Brantius de Senat.
lib. 1. c. 26. Narbo
na de atarib. hom.
ex pag. 337. Lan-
glei. in semestrib.
lib. 7. c. 10. ex pag.
368. Ego de munc.
rib. honor. ex nu.
356.

Cassiod. lib. 9. epif.
7.
Plin. Jun. li. 6. epif.
13.

Erasm. in his Adag.
pag. 165. & 327.
Briff. de formul.
pag. 484.
L. 4. tit. 5. lib. 2.
Recop.
Paleot. de sac. Cō
sist. 5. p. q. 9. vcrf.
Hic igitur, Franc.
Marc. Rovitus, &
alii apud Me in Po
lit. lib. 5. c. 8. pag.
820.

Tacit. lib. 1. hist.

Agell. lib. 1. c. 13.

Cap. benè quidem
96. dist. cap. nō pla
cuit. 16. q. 7.

Cassiod. lib. 2. ep. 6.
Plin. lib. 1. epif. 20.

Ludo subiciens; Cedo qui vestram Rempublicam tantam amisistis tam cito? Proventabant Oratores novi, stulti, adolescentuli. Cui consonans Sallustius: *Delecti* (inquit) *quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, Reipublica consulebant, hi vel atate, vel curæ similitudine, Patres appellabantur.*

Et pluribus omisissis, quæ circa hanc rem à Simanca, Menochio, & alijs latè tradita sunt, illud ex Cassiodoro addere licet, iuvenes senibus mixtos, senes in Senatibus esse debere, & senum mores, ut illis benè consonent, sumere. Eius verba sunt hæc: *Quid sit maturitatis, quid prudentia in ordinis ipsius estimatione cognoscis, cuius primæva germina, mox cum adoleverint, Patres vocantur. Adolescentia illic incubat à maturitate consilij: tractant Iuvenes cum modestia senium: ubi morum pondus inflore permittitur, quod vix alibi cana atate generatur.*

Porro, licet interim dum de rebus ad Consilium Senatuumvè deductis, confertur, vel deliberatur, utilis, ut diximus, & laudabilis sit opinio in suffragando diversitas, ubi tamen calatis, quod aiunt, Comitibus, de negotio tractatum fuerit, iam non amplius suffragari, nec refragari licebit, sed potius ab omnibus humero uno, eorum executio & observatio curanda erit, quod à maiori fuerit parte, licet non uno ore, deliberatum, ut graviter Plinius Junior admonuit, Senatuum Romanum hac in parte *Mirificum* appellans, quod in cuiusdam Varenii causa, hi etiam Senatores, qui contra eum senserant, pro eo censuerunt, sic inquitens. *Senatus ipse mirificus; nam illis quoque, qui prius negarant Varenio, quæ petebat, eadem danda, postquàm verant data, celsuerunt. Singulos enim integræ re dissentire fas esse; peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum.*

Quò verus illa iudiciorum formula pertinet, *Actum est, vel Actum agere;* qua, res semel iam tractatas, & decisas, retractare vetatur. Et nobilis Regni nostri lex quædam, quæ iubet, ut sententijs à maiori Senatorum parte prolatis, cæteri se quoque subscribant, qui in contraria fuerant, propter rationes ibidem expressas, de quarum iure, & praxi latè Paleotus, & alij tractarunt.

Alioqui (ut eua solet prudentia Tacitus inquit:) *Si ubi iubentur, singulis quarere liceat, pereunte obsequio, etiam Imperium intercidi.* Quod Agellius etiam his verbis edocuit: *Corruptitur atque dissolvitur omne officium imperandi, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.* Cum quibus consonat Symmachi Papæ reperita locutio: *Quis obsequendi necessitas manet, non auctoritas imperandi, aut consulendi.* Et Cassiodori: *Deliberationis nostræ consilium, circum prudentium requirit obsequium: ut utilitatis publicæ ratio, sapientium ministerio compleatur.*

Non tamen negaverim, eiusmodi in casibus, prudenter facturum Principem, qui executionem rei deliberatæ, illis potius, quam alijs commiserit, qui pro ea consuluerunt, cum cæteris paribus, sperare possit, promptius & alacrius hos illam curaturos, vel ex eo, quod præter publicam utilitatem, suffragium suum felici exitu comprobari desiderant: *Sua enim quisque inventioni favet, ut Plinius Junior dixit. Et*

quemadmodum nulla res est facilis, quam invitus facias, aut in vita Minerva, & iuxta sententiam Senecæ: *Malè coacta ingenia respondentia ex adverso, hilarius capessimus, & facilius, ac promptius exequimur, quod voto, ac dictamini nostro cohereret. Quam sententiam novissimè Saavedra noiter his verbis exposuit: Es muy necesario, que los que han de executar las ordenes, las aprueben. Porque quien las contradixo, ò no las juzgò por convenientes, ò hallò dificultad en ellas, ni se aplicará como conviene, ni se le dará mucho que se yerren. El Ministro que las aconsejó, será mejor executor, porque tiene emp. hda. su reputaciõ en el acierto.*

Seneca apud Eracl. in Adag. in vita Minerva pag. 151.

Saaved Empr. 64. in fin. pag. 487.

45 Denique, hucusque dictis addendum censeo, quòd ut concedamus aliquo casu, vel respectu, Principibus uti, vel expediri esse posse Consiliarios, vel alios, qui ei deserviunt Ministros, sibi invicem amulantes, vel adversantes habere; nunquam tamen ullatenus expedire, ut vel eadem sibi eosdem suspectos habeant, vel ab alijs, nisi ex bene fundatis rationibus, atque indicijs, in suspicionem deducti permittit, ut passim multi graves Auctores animadvertunt: Namque etsi non negandum in confidentiam periculosam esse solere, atque, ut magis notandum, & periculosum erit, si Princeps de nullis confidat, cum multorum auxilijs, consilijs, & manibus egeat, quorum animos, vel ob hanc suspicionem, se alieniores efficiet, ut rectè Ioannes Mariana, hoc vitium in Rege Ferdinando Legionensi notans, his verbis ostendit: *Ferdinandus aliorum criminationibus aures accommodando, Procerum studia alienavit, natura suspiciosus, qui morbus, nisi ratione coerceatur, in perniciosam vertitur.*

Ioã. And. in d. cap. novit, Pote de potest. Proreg tit. de delegat. n. 18. ubi allegat Avedañ. & alios, & in tract. de abund. civit. §. 1. n. 24. Rebuff. in tract. de evocat. caus. q. 6. num. 57.

Mariana de rebus Hisp. lib. II. c. 5.

46 Vnde elegantissimè & prudentissimè Cassiodorus, Principem laudat, qui facile nihil sequius de suis Ministris præsumit, & eosdem, vel ex hac confidentia, ad fidelius obsequium, & ministerium impellit. *Nulla vos (inquit) ineptæ suspiciones, nulla timoris umbra deterreat. Habetis Principem, qui pietatis studio, optet in vobis invenire quod diligat. Quod etiam prius ex Theophrasto monuit Seneca, inquit: Ante amicitiam iudicandum esse; post amicitiam credendum. Malè faciunt, qui charissimorum conscientiam reformidant: cautum te velim, suspicacem nolim: nam multi fallere docuerunt, dum timent falli, & alijs ius peccandi, suscipiendo fecerunt.* Et qui plura alia circa hunc articulum velit, poterit Saavedram Nostrum, de eo luculenter agentem, & plura exempla cumulantem, adire; Nobis, hæc ab illo prætermissa, tetigisse sufficiat.

Cassiodor. lib. 10. epist. 14.

Senec. epist. 3.

Saaved. empr. 51. ex pag. 364. ad 373

(* * *)

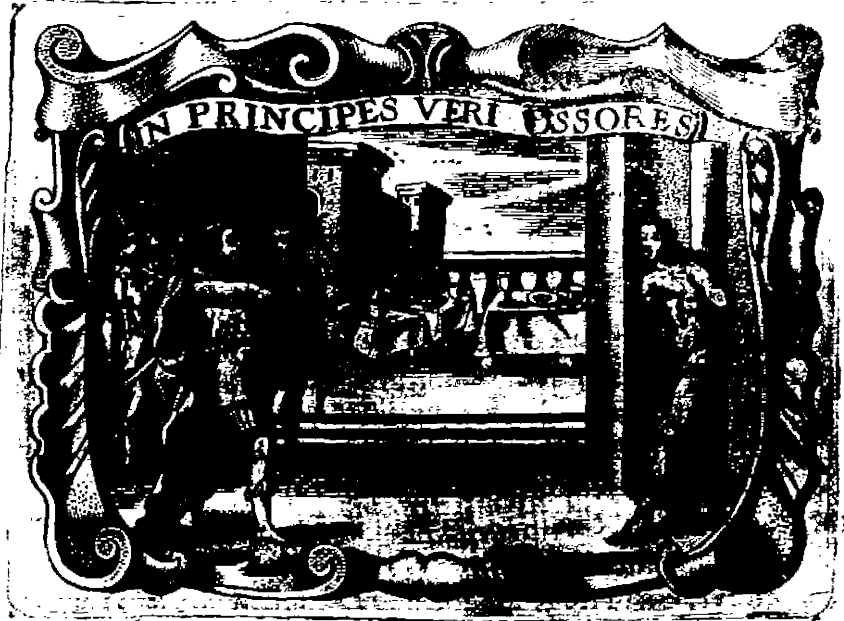

Anna. 1. lib. I

1774 de jure

In Principes veri ossores.

EMBLEMA XLIX.

*En Præjaspidis, furentis arcu
Regis, procubuit tenellus infans.
Multo tunc etiam madens Lyæo,
Obiectum sibi vendicat Tyrannus
Per patrem vitium, hoc sati cruore.
Regi est optima veritas amara.*

COMMENTARIUS.

LMMENSI prope laboris esset, si omnia, quæ in bonis Consilijs, & Consiliarijs Principû requiruntur, peculiari commætatione perire, qui vellê. Sed quamvis alia apud alios legêda relinquam, illud præterire nõ possum, parum vel nihil utrosque hac in parte proficere, ni si Cõsiliarij in suis suffragijs veritatem semper præ oculis habeant, omnibus affectibus ante ponant, & qua decet libertate proferant, & defendant, proculque, ut alibi Tacitus inquit, ab ira, a metu, adulationibus, vel æmulationibus absint: & Principes, quibus consulunt, pariter, eandê ab eisdem audire desiderant, nulloque animi motu, imò nec nutu, suffragantium libertatem impediunt, quin potius, ut Isocrates monet, Nicoclem: *Fideles existiment eos nõ qui quidquid, aut dicant, aut faciant, laudent; sed qui delicta liberè accusent.*

Tacit. i. Annal.

Isocrat. ad Nicoc.

- 2 Est enim Veritas, ut Philosophi finiunt: *Rerum quæ divinitus sub a-*
nimum cadunt, qualitas essentialis, & res ad intellectum adæquatio, iusti-
tia annexa. Et hac propter candorem amat, latebras odit, fucos hor-
 refcit, aditus patentes quærit, libera est, servire nescit, aliena umbra
 tegi non vult, suo lumine delectatur, cum servili ignavoque hominû
 genere commerciû non habet, solis liberis, & speculâtibus præstò est.
- 3 Eamque tanti Pythagoras fecit, ut *Æliano* teste, dicere solitus es-
 set: *Das divinitus hominibus data esse longè pulcherrima: veritatem am-*
plecti, & alijs benefacere; & addebat, utrumque cum Deorum immortalium
operibus comparari posse, sive Deo similes homines facere.
- 4 Quod neque alios *Ethnicos* latuit, qui, ut *Lilius Giraldus* scribit,
 illam Deam existimabant, & sub Græco *Aetbiæ*, nomine, virtutis ma-
 trem effingebant, Saturni, sive temporis, imò & ipsius *Iovis Olympi-*
ci filiam faciebant, peculiaribusque aris, & simulacris, illius iustitiam,
 & necessitatem significantibus, colere, ac donare solebant.
- 5 Cuius sanè amor, cultus, & observatio Principibus viris, eorum-
 que *Consiliarijs* præcæteris convenit, vel ex eo, quòd maiori cæteris
 dignitate præfulgent, vel quòd hac virtute submota, & in puteo, ubi
 eam *Democritus*, & ex eo *Lactantius*, latere dixit, relicta, nihil ex tâ-
 ti muneris debito præstare ullatenus possint.
- 6 Quod satis expressit vetus illa pictura, quæ, ut ex *Diodoro Bap-*
tista *Leo* recenset, in Sepulchro *Simandij* quondam insculpta, & in-
 venta fuit; Iudicem nimirum, & Primatum conventum represen-
 tans, sacris indumentis vestitos, ex quorum collo ad pectus pende-
 bat suspensa veritas, clausis subvertens oculis, forma quidem pul-
 cherrima, cultu tamen simplici, licet splendido, & qui stellarum
 fulgorè imitari videretur, prout & *Hippocrates* eam alibi depinxisse
 conspicitur.
- 7 Ad quod *Ægyptij* quoque alludebant, dum simili modo, ut *Æ-*
lianus inquit, summus Sacerdos, qui & Supremus erat Iudex, gesta-
 bat collo appensam imaginem ex *Saphiro*, quæ appellabatur *Veritas*,
 aptissimè expressam, ac delineatam. Et *Hebræi*, dum in Summi sui
 Sacerdotis *Rationali*, quod tot tantisque lapidibus, & mysterijs
 plenum fuisse, in sacra Pagina legimus, nobilis gemma in medio pe-
 ctore portabatur, cui hæc verba à Deo inscribi sunt iussa, *Vrim*, &
Tummin, quæ Latinè *Doctrinam*, & *Veritatem* significant, sic no-
 bis indicare volentes (ut latè ex sanctis Patribus *Cornelius à Lapi-*
de probat, & explicat) tum in corde, tum in ore Summorum
 Principum, ac Magistratum veritatem esse debere, ipsisque in-
 terpretationem, & tutelam veritatis publicæ, id est, iustitiæ conve-
 nire.
- 8 Quæ secundum *Agefilaum*, à *Plutarcho* relatam, multò magis
 Rempublicam commendat, quàm fortitudo; cuiusque tanta vis est,
 ut verè *Cicero* de ea dicere potuerit. *O magna vis veritatis, quæ con-*
tra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fides homi-
num insidias facile se ipsa defendat, multorum improbitate depressa emer-
gat, & in defensionem innocentium interclusa respiret.

Arist. 2. Metaph.
 Cicer. in Rhet. D.
 Thom. 2. 2. q. 109.

Ælian. lib. 12. de
 var. histor. cap. 59.
 Stob. serm. 11. Ma
 xim. Tyr. serm. 8.
 hoc Demostheni
 tribuit.

Girald. de Dijs
 Gent. synt. 1. pag.
 26.

Lactant. 3. inst. c.
 28. alij apud Erasmi
 in Adag. Veritas in
 profundo, pag. 453.

Bapt. Leo lib. 7.
 Girald. d. pag. 26.

Hippocr. in epist.
 ad Philopamen.

Ælian. lib. 14. c. 34

Exod. c. 28. 30. &
 seqq.

Cornel à Lapid.
 in d. c. 28. Exod.

Plut. in Apoph.
 Agefil.

Cicer. in orat. pro
 M. Coel. & in orat.
 pro Cluen. & in
 epist.

Esdra. lib. 3. c. 3. & 4

Et in Esdrae libro legamus trium Iuvenum corporis Regis Darij custodum, super re, quae fortior, & magis invicta esset, certamē, in quo tertius tandem victor evasit, qui pro veritate pugnans, ostendit, eam vino, Rege, & muliere, esse longē fortiorem, quia *Manet & invalescit in aeternum, & vivit, & obtinet in saecula saeculorum. Neque est apud eam accipere personas, neque differentias: sed quae iusta sunt facit omnibus, iustis, ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & Regnum, & potestas, & maiestas omnium avorum. Benedictus Deus veritatis.*

Arrianus de rebus Alex.

Vnde meritō Arrianus scripsit: *Non debet Rex erga subditos suos, alius quā verax esse: neque quisquam subditorum aliter affectus esse debet, quā ut Regem veracem esse credat.* Verēque Salomon dixit: *Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.* Ideōque Deum alibi orat, ut vanitatem & verba mendacij longē faceret ab ipso.

Proverb. 29.

Proverb. 3.

Aristaeas c. 19. Miledorp. ex eo in q. Polir. pag. 149.

Et in Aristaeae libro refertur, quōd cum Ptolomaeus Philadelphus Aegyptiorum Rex, à septuaginta duobus Sacrae Scripturae Interpretibus, quos in unum congesserat, inter alia quæsiisset, quomodo veritatem coleret, & diligeret? Hoc ab illis responsum accepit: *Si flatuas, quod magnum dedecus omnibus hominibus sit mentiri: multoque maiorem notam Regibus inurat: nam quando potestatem habent, quod volunt facienda, cuius rei gratia mentientur deinde, si etiam confidēs, quod Deus veritatis amator existit.*

Ammian. Marcel. lib. 22. in Codice Lindenberg. pag. 239.

De Iuliano etiam Imperatore (impio quamvis & sacrilego Principe) Ammianus Marcellinus enarrat, quod levitatem agnoscens commotioris ingenij sui, Praefectus proximoque suis permisit, ut fidenter ei vera consulerent, & impetus suos aliorum tendentes, ad quae decebat, monitu opportuno frangerent. Et Isocrates, Nicodem Regem hortatur, ut adeo per omnem vitam veri amator, & observator appareat, ut suis dictis potius habeatur fides, quā ceterorum iurando.

Isocrat. in orat. Parranct. ad Nicoc.

Sup. Embl. 28. in fine.

Quod dictum ornari potest ex alijs, quae iam alio in loco retulimus, & longē praestantius ex Potentissimi, ac Praestantissimi Regis, ac Domini nostri Philippi IV. verbis, in laudato illo Decreto prolatis, cuius iam saepe mentionem fecimus, ubi se huius doctrinae eximium Monitorem, atque Amatorem ostendens, eandem suis Consiliarijs his enixis verbis commendavit: *Entercer lugar os mando con toda precision, que siempre me trateis verdad lisamente, aunque os parezca que sea en cosa contra mi gusto; que aunque estot cierto, que si Dios no me dexa de su mano, Yo no le tendre en nada, que sea contra lo que os digo, como hombre puede ser que falte en algo. I para este caso es, quando mas he menester q mis Ministros me hablen claro, i no me dexen errar, &c.*

Ceterum quoniam nimia multorum Regum potentia in impotentiam superbiamve conversa, ita ab hac Veritatis observatione & dilectione, qua potissimum splendere debebant, omni tempore deviauit, ut nulla magis virtus ab eorum aulis exulet, nulloque maiori odio persequi soleant, quā eos, qui veritatem amantes, veri aliquid, suis

vitijis, delicijs, iudicij, sive contrarium, ipsorum auribus suggerunt. Unde hanc lucem Ducemque omnium bonarum actionum, longe à suis Palatijs fugarunt, merito summus quidam ex ipsis Principibus dicere potuit:

*Fugit Potentum limina veritas,
Quanquam salutis nuntia.*

15 Et Seneca, eorum in summa opulentia huius eximiae virtutis indigentiam, & damna quae inde proveniunt, his verbis misereri, dignis quidem, ut ne dum aeneis, sed aureis litteris inscribantur: *Omnia sane exclusit opulenta felicitas; monstrabo tibi, cuius rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit. Scilicet ille, qui verum dicat, & hominem inter mentientes supentem, ipsaque consuetudine pro re etis blanda audendi, ad ignorantiam veri perductum, vindicet à consensu concentuque falsorum. Non vides quemadmodum illos in praecipua agat extincta libertas, & fides in obsequium servile submissa, dum nemo ex animi sui sententia suadet, assuadetque, sed adulandi certamen est, & unum amicorum omnium officium, una contentio, quis blandissime fallat? Ignorare vires suas, & dum se tam magnos quam audiunt credunt, attraxere supervacua, & in discrimen omnium perventura bella: utilem & necessariam rupere concordiam: secuti iram, quam nemo revocabat, multorum sanguinem hauserunt, furori novissime suum, dum vindicant inexplorata pro certis, scilicet etiam non minus existimant turpe, quam vinci, & perpetua credunt, quae in summum perducta, maxime nutant. Ingentia se per se, ac suos Regna fregerunt, neque intellexerunt, in illa secca, & vanis & citò diffluentibus bonis resurgente, ex eo tempore ipsos nihil non adversi expectare debuisse, ex quo nihil veri audire potuerunt.*

16 Haec Seneca, qui pro multis sufficere poterit, qui ad eandem Veritatis ab aulis Principum exulantis, atque euilantis, comprobationem, adduci facile possent. Sed non est omissendus Galenus, cuius insignem locum nostro Eusebio Noriemburgio debere me fateor, qui cum hominum mores, & humores ex eorundem actionibus, atque occupationibus dignoscendos coniectando sive esse, ostendere veilet, illos minime veraces iudicari posse inquit: *Qui apprimè Potentium, aut etiam Principum, ac Tyrannorum ades frequentat. Obsequia quippe istius modi, mendacium sequi consuevit, quisquis enim huiusce generis vitam sibi sequendam proposuit, non solum non verax esse consuevit, sed etiam omnem malitiam habere necessario, &c.*

17 Quod sensit etiam Ludovicus XI. Francorum Rex, quem ferunt, aliquando dixisse, se sua in aula rebus omnibus, una excepta, abundare, interrogatusque, quae illa? *Veritatem esse*, respondit. Ioannes Sarisberienfis, dum ait: *Inter omnia quae viris solent obesse Principibus, nihil perniciosius esse arbitror, quam quod eis fortuna blanditis illecebra aspectum subtrahit veritatis.* Et Epigrammaticus Anglus, qui non minus scitè Regum statum ob hunc veritatis defectum hoc carmine aperuit:

*Dum non vult alter, timet alter dicere verum
Regibus. O miserum Regis in orbe statum.*

Maff. Barbarin. postea Urban. Vill. Pont. Max. in suis carmin.

Senec. de benefic. lib. 6. c. 30. refert & extollit Lips in Polit lib. 3. cap. 5. in notis.

Galen. in Method. ap. Euseb. in Theopolit. 2. par. lib. 2. cap. 7. pag. 441.

Patric. de histor. Dial. 5. Beyerliac. in Apoph. Christ.

Sarisberienf. in Politicrat. lib. 3. cap. 6.

Oven. lib. 2. epigr. 132.

Herod. lib. 3. Crin.
nit. lib. 6. c. 2. Ful-
gos. lib. 9. c. 5. fol.
327. Theat. lit. V.
pag. Camer.
cent. 1. c. 90. pag.
421.
Senec. lib. 3. de Ira
cap. 14.

Nos autem, ut Christianos, cum quibus loquimur, Reges, Verita- 18
tis, quæ Christum refert, amantissimos efficiamus, & damna, quæ ex
odio, vel despectu adeo necessariae Regiæque virtutis proveniunt,
velut in speculo, sub aliorum exemplis, repræsentemus, hoc Emble-
ma intuendum proponimus, ex Cambysis Persarum Regis, & Præ-
jaspis, ei charissimi, historia deductum, quam post Herodotum, Petrus
Crinus, & Alij, latè recensent, & Seneca ita graviter perstrinxit, ut
ipsius verbis illam exponere valdè conducere existimem, quæ sic ha-
bent: *Cambysen Regem nimis deditum vino, Præjaspes, unus ex charissi-
mis, monebat, ut parcius biberet: turpem esse dicens ebrietatem in Rege,
quem oculi omnium auresque sequerentur. Ad hoc ille: ut scias, inquit,
quemadmodum nunquam excidam mihi, approbabo iam, & oculos post vi-
num in officio esse, & manus. Bibit deinde liberatus, quam alias, capaci-
bus scyphis: & iam gravis, & temulentus, obiurgatoris sui filium proce-
dere ultra limentubet, aliovatque super caput sinistra manu stare. Tunc
intendit arcum, & ipsum cor adolescentis (cui enim se petere dixerat) figit,
recisoque pectore, barens in ipso corde spiritulum ostendit, ac respiciens patrem,
ansatis certam haberet manum? At ille negavit Apollinem potuisse cer-
tius dimittere, &c.*

Pergit statim Seneca, hunc Regem cruentum appellans, & dignū, 19
in quem omnium suorum arcus verterentur, cum odio veritatis iam
immane facinus perpetraverit: sed nec minùs Præjaspem reprehen-
dens, quòd eius rei laudator fuerit, quam si in amanda, ut cœpit, veri-
tate persisteret, increpare debuisset, etiam si in se alterum eundem
Regis iactum, & certiozem manum revocaret.

Senec. d. lib. 3.
cap. 15.

Accessit hic itaque ad eorum numerum, qui suis cladibus ostende- 20
runt, quanti constarent Regum amicis bona consilia, à quibus id to-
tum facillè potest effici, quod illis libitum sit. Et ad eundem, idem Se-
neca Harpagum refert, cui Astyages filium epulandum apposuit, &
subinde quaesivit, an placeret conatura? Illiusque caput iussit afferri,
licet Herodotus aliam fuisse huius tragediæ causam comminica-
tur.

Herod. lib. 1. pag.
mibi 68.

Planè Callisthenes Philosophus, Alexandro Magno familiaris, ob 21
hanc ipsam, de qua loquimur, periit; nam illum Alexander, quia nun-
quam assentantium accommodatus ingenio erat, & libere adoratio-
nis Pericæ morem interpellavit, coniurationis conscium esse crimi-
natus, truncatis membris, abscissisque auribus ac naso, labijque de-
formatum, cum carne in cavea clausum, circumferri iussit, diuque tor-
tum, ut Quintus Curtius, & Alij, latè recenset, tandem necavit.
Quam crudelitatem ita exaggerat Seneca, ut omnibus Alexandri gio-
rij, atque victorij officere, his elegantissimis verbis scribat: *Hæc est
dixandri crimen æternum, quod nulla virtus, nulla bellorum felicitas
redimet. Nam quotiens quis dixerit, Occidit Persarum multa millia, op-
ponetur, & Callisthenem. Quoties dictum fuerit, occidit Darium, op-
ponetur, quem tunc magnam Regnum erat: opponetur, & Callisthenem. Quotiens
dictum erit omnia Oceano tenus viciis; ipsum quoque tentavit novis cla-
sibus, & Imperium ex angulis Thraciæ usque ad Orientis terminos protu-*

Curt. lib. 8. c. 16.

Arrian. lib. 4.

Valer. lib. 7. cap. 2.
& lib. 9. cap. 3.

Senec. lib. 6. natur.
quart. cap. 23.

lit: dicitur, sed Callisthenem occidit. Omnia licet antiqua documenta, Re- gumque exempla transferit, ex his, quae fecit, nihil tam magnū erit, quā- m scelus Callisthenes.

22 Idem quoque Alexander, Clitum, etiam temulentus, spiculo traie- cit, quod in convivio quodam liberius in Persicos amores invecus fuit, & Casandri caput vehementer ad parietem contudit, quod cum barbaros venerabundos illum salutantes conspexisset, ut in libertate innutritus Græca, atque ad huiusmodi spectaculi hætenus insolens, in cachinum effusus est.

Curtius lib. 8. c. 2.
Plutarc. in Alex

23 De Philoxeno quoque Poëta Lyrico memorat Suidas, quod cum aliquando apud Dionysium Tyrannum ageret, tragoediaeque eius, in quibus ille ambitiosissimus erat, minimè laudaret, in latomias cō- iectus fuit, indeque Tarentum aufugit. Dionysio verò, eum per litte- ras revocare conanti, hoc tantum monosyllabo *Non* sapius iterato, respondit.

Suid. verb. *Philo- xenus.* Girald. hist. Poët. lib. 9.

24 Similibus exemplis Veritatis Principibus exossæ, & punitæ, Sacræ Litteræ scitent, in Saule occidente Prophetas, Iosaphat adversus Michæam excandescente, Esaiæ in duas partes difecto, Ieremia lapi- dibus obruto, Amos veete per tempora transfixo, & in Herode, Divū Ioannem Baptistam ob reprehensum incestum decapitante. Sicque etiam Darius Charidemum, Philippus Macedo Aratum, Ægyptius Philadelphus Sotadem, Perseus Euctum, & Eudemum suo ærario præfectos, Caius Silanum, & Macronem, Adrianus Apollodorum no- bilem Architectum, Caracalla Papinianum, omnium Iuris-consulto- rum facile Principem, Theodoricus Gothorum Rex, Severinū Boë- tium, & Symmachum eius focerum, Sigibertus Occidentalium Saxo- num in Anglia Rex, Cumbrianum, Selymus Turcarum Imperator, Chendemum Bassam, & alij alios, diversis temporibus varijs suppli- cijs affecerunt, de quibus, qui copiosam velit nomenclaturam, Came- rarium, Arnisæum, Schombornerum, Beyerlinchium, & Saavedram nostrum adire poterit.

Paralip. cap. 24. 3.
Reg. 22. Matth. 14. Marc. 6.

M. Marul. lib. 4. cap. 4.

Camerar. cent. 1. cap. 90. fol. 421. & cent. 3. c. 56. Ar- nif. lib. 1. doct. Po- lit. cap. 15. fol. 355. Schomb. lib. 3. Po- lit. c. 24. Beyerlin. in Theat. verb. *Re prehensio*, pag. 311. Saaved. Empr. 48. pag. 318. & seqq.

25 Dum modo interim insignem illum Angliæ Cancellarium Tho- mam Morum non prætereamus, qui, quod adversus Henrici IX. no- va & perversa in Anglia dogmata, pro Fide Catholica, Romanæ Se- dis veneratione, & contra interdictum, incestuosumque Annæ Bole- næ matrimonium, pugnavit, post longi carceris tedium, cum nec pro- missis, nec uxoris liberorumque blanditijs, à sententia removeri pos- set, tandem capite plexus fuit, ut latius Cardinalis Capuanus in eius vita recenset, & Epitaphium, quo à Ioanne Secundo Hagiensi dona- tus fuit, dignum quidem, ut hisce nostris lucubrationibus inseratur:

Iovius in Elog. hom. Doct. Surius in hist. sui Temp. Ribad. in Schism. Ang.

Quis iacet hic? Truncus, cuius caput ense recisum est?

Quæ nat in terro sanguine canicies?

Hinc iste ille Thomas Morus: sic fata rependit

Tristia multa bonis, & bona multa malis.

Qua circumstant Diva lugubre cada-ver?

Divæ tenax veri, Sanctæ, Fides, Nemesis,

*Quarum prima fuit causa, & fuit altera mortis,
Ulrix iniuste Tertia cadis erit.*

Prava hæc igitur & vesana malè moratorum Principum consuetudo, qui, ut quidam dixit, plus sæpè, ne dicam semper, Placentiam solent, quàm Veronam amare, & cum Salomone monente: *Consilium audire deberent, suscipere disciplinam, labia iusta habere, eosque, qui recta loquuntur, diligere*, illos potius odio habent, & supplicijs afficiunt, effecit, ut hac pretiosa gemma careant, quæ præcipuè eorum tempora ornare poterat, & debebat, & ut pauci sint, qui nudam eis veritatem, quam minùs gratanter audituros verentur, sine fuce & lenocinatione proponere audeant.

Proverb. 16. 14.
& 19. 2.

Senec. lib. 6. de be-
nef. c. 32. in fin.

Suet. in Aug. c. 66.

Adcò, ut Seneca tradat, vel ipsum Augustum Casarem (quem tantopere doluisse Agrippæ & Mecænatis mortem, qui ei vera iuggerebant consilia, Suetonius scribit) forsitan si diutius vixissent, æquali cæteris, de quibus egimus, exitu, mulctaturû: *Non est (inquit) quod existimemus Agrippam & Mecænata solitos illi vera dicere, quasi vixissent, inter dissimulantes fuissent. Regalis ingenij mos est, in presentium contumeliam amissa laudare, & his virtutem dare vera dicendi, à quibus audiendi periculum non est.*

Iob. 21.

Vnde fortè Sanctus Iobus, dum se ad loquendum & disputandum cum Regibus præparabat, tot se cautionibus communivit: *Audite, quaeso, sermones meos, & agite pœnitentiam, sustinete me, & Ego loquar, & post, mea, si videbitur, verba ridete, &c.* Et Moyses, dum loqui ad populum iussus fuit, nullam excusationem adhibuit, ubi verò ad Ægyptium Regem Pharaonem cum legatione mandatur, se in circumcisum labijs esse proponit, & à Pharaone vocem suam exaudiri non posse causatur.

Exod. cap. 6. 31.

3. Reg. 22. 4. 3.
Daniel. 4.

Et ipsum idem in causa fuisse videtur, ut Michæas Regi Achab, Elifæus Banadabo, Daniel Nabuchodonosoro, & si à Deo electi probatiqûe Prophetæ essent, non nisi post longam moram, variumqûe circuitum, veritatem manifestaverint, sciebant enim eam esse Principum conditionem, ut quamvis vera sibi nuntiari, poscere videantur: *Videntibus tamen (ut Isaias ait) dicunt, nolite videre, & aspicientibus nolite aspicerè: quæ recta sunt, loqui mihi placentia.*

Esaiæ 30. 8.

Athenæ. lib. 3.

Quod non latuit Agathonem dum apud Athenæum, ab alio Rege similiter rogatus sententiam dicere, prius eiusdè animum ita tentavit:

Si vera dicam tibi voluptati haud ero;

Si sim voluptati, haud tibi vera dixerò.

Herod. lib. 7.

Et Demaratum, apud Herodotum, qui cum à Xerxe in expeditione contra Græcos sententiam dicere iussus esset: *Vra (inquit) apud te, Rex ut ar, veritate ne, an iucunditate?*

Plutarc. in Solon.

Qua de causa Plutarchus, Solonè Cræssò dixisse narrat: *Cum Principibus, aut malicè, aut iucundè agendum; & ita malè etiàm Christiani Principes ob hoc vitium apud Paganos audierunt, ut Martinus Delrius, post Michaelè Palacium, recenset, quòd cum Monachus quidam Martyrij amore succensus ad Soldanum abiret. Ab hoc rogatus:*

Delrius in Adag. 2.
tom. pag. 508.

- Quosum venisset? Respondit: Ut mortem inveniam, veritatem tibi predicando.* Tunc Soldanus: *Ito ad Principes tuos, predica illis veritatem, & mortem, quam apud me quæris, apud illos invenies.*
- 32 Quod ipsum sentiens, & dolens Petrus Gregorius Tholosanus, eorum conditionem deplorat, quod multos ministros habeant, qui ijs omnium ferculorum copiam ad mensam afferunt, nullus autem sit, qui ferculum veritatis afferre audeat.
- 33 Cuius planè defectum, & indigentiam, eorum plures tandem agnovisse comperimus. Cum de Gordiano Imperatore apud Capitolinum legamus, Milsithæo socero per epistolam questum fuisse, quod hoc adiumento careret: *Miserumque esse Imperatorem, apud quem vererentur, qui cum ipse publicè ambulare non possit, necesse est ut audias, & vel audita, vel à plurimis roborata confirmet.* Hancque sententiam, *Princeps miser, quem latet veritas,* pro symbolo deinceps gestasse, Sylvester à Petrasancta receniet.
- 34 Et Constantinus Magnus, ut huic morbo succurreret, legem tulit, qua precibus & præmijs subditos invitavit, ut verè ac liberè quicquid vel à se, vel à suis Palatinis malè gestum sentirent, eidem indicarent: *Ipsè (inquiens) me vindicabo de eo, qui me usque ad hoc tempus simulata integritate deceperit: illum autem qui hoc prodiderit, & comprobaverit, & dignitatibus & rebus augebo: ita mihi summa Divinitas semper propitia sit, & incolumem præset, ut cupio, felicissima & florente Republica.*
- 35 Carolus quoque Octavus, Gallie Rex, ut Annales illius Regni testantur, pridie quam moreretur, cubicularium suum interrogasse dicitur: *Qui fieret, quod tam pauci Reges Sacerdotum numero adscriberentur?* Eoque tacente, respondit: *Quia paucos pænes se habent, qui vera dicant.*
- 36 Et de Antiocho refert Plutarchus, & alij, quod cum in venatione à suis aberrasset, & in casam pauperum quorundam, quibus ignotus erat, introisset, intercanandum ab eisdem, iniecta Regis mentione, audisse, quod inter cætera quidem probus erat, sed pleraque functiones mandabat amicis, ipse ad eorum facta connivens. Tum, quod immodico venandi studio, frequenter necessaria negligeret. Quod ipse suis satellitibus, diluculo adventantibus, enarravit, purpura, simul cum diademate allata, testatus: *Ex quo hæc insynia indui, veri primum verade me ipso audivi.* Nam ut Plutarchus subdit: *Hic ferè studium est bis, qui vivunt in aulis Principum, ne quid nisi blandum auribus audiant.*
- 37 Ex qua fortè historia, alij quoque Principes, quos Camerarius, & alij recensent, ansam sumserunt, simulato habitu, se plebeis cœtibus immiscendi, & vel à simplicissimis hominibus, quid de eis sentiret populus eruendi, quali, *Gloria sit Regum investigare sermonem,* ut in Proverbijs Salomon inquit, id est, ut aliqui exponunt, ea, quæ de ipsis populus dicit, vel sentit, inquirere.
- 38 Quod Noricus quidam Dux, cuius nomen non exprimitur, sæpè fecisse legitur, ut Georgius Sabinus in quodam ex suis carminibus narrat, quod propter eius elegantiam, & quia valdè ad rem nostram conducit, hic inferere libet, & ita se habet:

Pet. Greg. lib. 24. de Rep. cap. 5. Coning. in Thef. Pol. 2. p. c. 30. n. 49.

Iul. Capitolin. in Gordian.

Petrasanct. desymbol. heroic. lib. 6. pag. 183.

L. 4. lib. 9. tit. de accusat. in Codice Theodos.

Annal. Franc. Daroult. in Catechesi.

Plut. in Apophth. Saaved. id. Id. Pol. pag. 200.

Camer. cent. 1. c. 90. pag. 418. Thea. verb. Veritas, pag. 84. Saaved. in Id. Polit. pag. 327.

Proverb. 25. 2.

Georg. Sabin. in suis Poem.

Sapè rudes inter mutata veste colonos,
 Norticus agricola Dux faciebat opus.
 Nunc pascebat oves, nunc gramina falce secabat,
 Vomere proscindens, nunc subigebat humum.
 Et simul illato de se sermone rogabat
 Plurima, nempe quibus moribus ipse foret?
 Iustus an exigeret pœnas à fontibus ultor?
 Debita conferret præmia num ne bonis?
 Quærenti verò causam cur Regibus ortus
 Princeps, agricolam se simularet, ait.
 Me in vat è rudibus cognoscere vera colonis,
 Servit adulatritz auribus aula meis.

Et hoc sanè medium ad veritatem inquirendam, (licèt rarò ex-
 quendum) sanius mihi videtur eo, quo alij uti solent, susurrionibus, &
 delatoribus gratas aures præstando, vel, ut Gallus Cæsar, Marcelli-
 no referente, fecisse legitur, homines quosdam ignotòs, vilitate ipsa
 parum cavendos, per provincias dimittendo, ut rumores, qui de Prin-
 cipe sparguntur, colligant, & quidquid noscere possint, vel audire; ad
 eos latenter deferant. Quod de Mida etiam Rege aliqui, ut Erasmus
 memorat, tradunt, & quoniam per hos corycæos, vel subauscultato-
 res, omnia audiebat, & sciebat, occasionem dedisse fabulæ: *Vt a fini au-
 riculas habere diceretur.*

Has quippè inquisitiones iustissimè damnat Ioannes Filescus,
 Tacito, & Plinio Iuniore relatis, & præclaris illis Senecæ verbis:
*Teterrimum vitium auscultatio, & publicorum, secretorumque inquisi-
 tio, & multarum rerum scientia, quæ nec tutò narrantur, nec tutò au-
 diuntur.*

Quo in numero Ego Pasquillorum (quos vocant) sive famosorum
 libellorum detestabilem usum habendum esse censeo, licèt non de-
 sint graves aliqui Politici Auctores, qui illum defendant, utilemque
 esse iudicent (plura simul de Pasquilli, sive Pasquini nomine, & anti-
 quitate tradentes) ut vel hoc saltem modò veritas ad Principum au-
 res nuda perveniat, & quæ in se ipsis emendatione digna notari cog-
 noverint, in posterum reforment, atque ut est apud Demosthenem,

Calumniantium maledicta bonis factis diluant.

Addentes, quòd ut habet in monitis Baudius:

Lex nulla pœnis sobrios sales premit,

Dum ne qua labes inferatur integris.

Et ex Suida, & alijs, veterem fuisse apud Alexandrinos, Athenienses,
 & alias nationes morem, fabulas in plaustris agere à iuvenibus, ore
 fece collito, ne possent agnosci, qui plaustris, sive curribus vecti, to-
 tam urbem peragrabant, & ubi vellent stantes, magna licentia in ob-
 vivium quemque dieteria iaciebant, veraque de eo, non falsa convicia
 de plaustro canebant; prius enim operam dabant, ut accuratè probra-

Ann. Marcellin.
lib. 14.

Eras. in Adag. *Mi-
 das Auriculas asini*, pag. 299. & in
 Adag. *Multa Re-
 gnum aures*, pag. 158

Io. Filesc. 2. select. c.
6. pag. 34. Tacit.
Annal. 4. Plin. Iun.
in Paneg.
Senec. de Tranq.
cap. 12

Lamb. Danæo lib.
4. Eth. Christ. Ca-
merar. cent. 1. cap.
66. pag. 296. Bes-
sol. in Thest. pract.
verb. *Pasquillus*,
pag. 679. Beyerlin.
in Apoph. Christ.
& in Theat. verb.
Pasquillus, Saave-
dra in Id. Pol. pag.
93. & seqq.

Suida in hist. Aristo-
phan. in Neb. Lu-
ciani. in Iove Tra-
goed.

civium exquirent, hæcque incorrupte proferrent, ut oꝝ hoc omnes improbitatem averfarentur. Vnde Erasmus deduxit originem Adagij, *De Plauſtro loqui*, quod libertas harum comcediarũ conſueque progreſſa fuit, ut nõ ſolũm civium Primates, verũmetiam Deos nominatim taxaret.

Eraf. in hoc Adag. pag. 449.

43 Etenim, eiufmodi, adinvẽta ad veritatem de ſe, vel de alijs, Principibus ingerendam, & mali exempli ſunt, & periculis plena, quæ late ab Eccleſiaſtico recenſentur, atque ut cum D. Bernardo loquar: *Hanc velim generalem tibi conſtituas regulam, ut omnem, qui palam veretur dicere, ſuſpectum habeas.*

Eccleſ. 28. 15. & ſeqq. D. Bernard.

44 Eaque propter melius facturos Principes arbitror, ſi illud Perſij monitum fervent, *No te quaſi veris extra*, quin potiũs ſe ipſos intra ſe ipſos noſcentes, & concutientes, ut veteri, & coelitus miſſo circumferatur Adagio, Senecam audiant, monentem: *Intus te ipſam conſidera, non qualis ſis alijs credas, plerumque boni inepti, & inertes vocantur: mihi contingat iſte de riſus. Equo animo audienda ſunt Imperatorum cõvitiã, & ad honeſta vadenti, contemendus eſt iſte contemtus.* Et tandẽ intelligant, veritatem eſſe, quæ eos Regia dignitate dignos reddere poſſit, & tã in ſe, quam in ſuis Aulicis, & Conſiliarijs, hanc ament, hanc quarant, & ita vivant, ut nihil de vulgi rumoribus, vel tumoribus vereantur, ut Drufus ille quondam Tribunus, qui Architecto pollicentem ſe ita illi domum fabricaturũ, ut nulla ex parte ab alijs conſpici poſſet, Paterculo narrante, reſpondit: *Tu verò ſi quid in te artis eſt, ita compone domam meam, ut quiſquid agam ab omnibus proſpici poſſit.*

Perſ. ſatyr. 1.

Eraſm. in Adag. Noſcet ipſam pag. 506. Horat. lib. 1. ſatyr. 3. ibi: Denique te ipſum concute, &c. Senec. epift. 77.

45 Nullam quippẽ maiore iacturam facere poſſunt, quam ſi Heroicæ huic virtuti liberũ ad ſe undecunque aditum intercludant, & dũ Alechiã ſibi comitem reſpuunt Moethanæam eius loco ſortuantur, & cum Sapiente clamare incipiant: *Ergo erravimus à via veritatis, & iuſſit ille lumen non illuxit nobis, & Sol intelligentiã non eſt ortus nobis.*

Velle. Patercul. lib. 2.

Sapient. 5.

46 Quod præſertim, dũ de publicis negotijs conſulũt, & in Senatu, vel inter Senatores deliberant, fugere debent, cum horũ prima lex ſit, ut alibi Tacitus inquit: *Licere Patribus quoties ius ſentẽt, & accepiffent, quæ vellent exprimere, velationemque in ea poſtulare, & in Senatu, etiã de rebus levibus cum libertate loqui, iudiciumque animi citra damnũ affectũ proferre.* Ideoquẽ Homerus Diomedẽ Agamemnoni dicentẽ inducit:

Tacit. lib. 13. Ann. & in Dial. de Oratore.

Homer. Illiad. 7.

*Atrida, ſi verba tibi nunc ſtulta loquenti,
Acrius inſiſtam, ne bilem traxeris ullam:
Prima etenim lex eſt, in cœtu quemque loquentem;
Dicere quæ libeat, tum libera verba profari.*

Et M. Tullius inquit: *In omnibus conſultationibus, neque gratiam ſpectandam, neque odia exiſtimo; ſed eam unumquemque dicere ſententiã debere, quam ipſe optimam cenſeat.*

47 Vnde & illa Octavij Auguſti laus apud Suetonium, quod ipſi in Senatu verba facienti, dictum fuit, *Non intellexi*; & ab alio, *Contradicerem tibi, ſi locum haberem.* Et quod interdum ob immodicas altercationes diſceptantium, è Curia per iram ſe propipienti, quidam ingeſ-

Sact. in Oct. c. 54.

serunt, *Licere oportere Senatoribus de Republica loqui.* Quibus ille respondit: *Suam querere iudicium habere.* Neque ideo libertas, aut contumacia cuiquam fraudi fuit.

Ælan. lib. 12. de
var. histor. cap. 52.

Et apud omnes bene sentientes, Perfarum illa lex huic contraria, ut iniqua, & stulta damnata fuit, quæ, ut Ælianus, post alios Historicos, memorat, flagris cardi iubebat eos, qui in consilijs aliquid Regis voluntati contrarium dixissent. Et Domitiani Tyrannus, & insolentia, sub cuius Imperio in rogandis sententijs nemo, Plinio Iuniore testante, loqui vel hiscere audebat, præter miseros illos, qui primi interrogantur, ita ut unus ille solus dicere, censeret, mandaret, quod sequerentur omnes.

Plin. in Panegir.

Vbi enim libertas esse oportet Consultorum sententias, omnis metus, atque respectus exulare debet, alioqui frustra quæras, ac deliberes, præsertim apud Principem, in cuius propensionem, vel metu cessante, plerumque sententiæ Consiliariorum inclinant, ut copiosissimè Ianus Gruterus ostendit, & Quintus Curtius insinuat, dum de Darij Consiliarijs sermonem habens: *Dixit (inquit) nemo quid sentiret ausus est dicere, incerta Regis voluntate;* & nebulo ille Gr. Piso apud Tacitum, qui coram Tiberio suffragium laturus, non erubuit vestigia morientis libertatis manifestare, sic orsus: *Quo loco censebis Casur? Si primus, habeto quod sequar, si post omnes, vereor ne impruèns dissentiam.*

Gruter. in notis ad
Tacit. ann. 1.

Q. Curtius lib. 3.

Tacit. 1. Annal.

Qua de causa, vel ipse idem Tiberius, quamvis tyrannidis amicus, hoc adulationis studium in primarijs Republicæ Romanæ viris detestabatur, adeoque indignè ferebat, ut referente eodem Tacito: *Quoties cursa egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitus esset, ò Homines, ad servitutem paratos, sive ò rogata mancipia: scilicet et illum, qui libertatem publicam nollet, tam pro cetera servientium patientia tædebat.* Ipseque idem Tacitus, Nervæ, & Trajani tempora, ex rara felicitate laudat: *Quòd in illis, & sentire, quæ velles, & quæ sentias dicere licuit.*

Idem Tacit. 3. Ann.

Idem lib. 1. hist. in
princip.

Plin. in Panegir.

Ad eademque ipsa respiciens Plinius Iunior, & Domitiani temporibus contraponens, Trajanum extollit, sub quo, inquit: *Interrogavit quisque quod placuit, dissentire, & secedere, & copiam iudicij sui Republicæ facere, tutum fuit. Consulti omnes, atque etiam dinumerati sumus, vicis que sententia non prima, sed melior.* Et iterum alio in loco, eadem contrapositione utens, sub Domitiano se *Curiam repidam, & elinguem vidisse (ait) cum dicere quod velles periculosum, quod nolles, miserum esset. Quam Senatus, aut ad otium summum, aut ad summum nefas vocaretur, & modò ludibrio, modò dolori retentus, nunquam serio, tristitia sæpè censerat, Breve tempus (scilicet sub Trajano) nam tanto brevius omne quàm felicitus, quo libet scire quid scimus libet exercere quod sumus.*

Idem Plin. lib. 8.
epist. 14. ad Arift.

Cassiod. lib. 8.
epist. 9.

Cassiodorus quoque, sub Athalarici nomine, Tolonicum laudat, quòd cum ipsius avo à Consilijs fuisset, sæpè in illis ei contrarius existeret, & ipsum pariter avum, quòd hoc patienter tolerabat. Eius verba sunt hæc: *Amasti in audiendo patientiam, in suggestione veritatem, & e qua ad eum falsè pervenerant, recti studio corrigebas, & quod rari-*

confidentia genus est, interdum resistebas contra vota Principis, sed pro opinione Reſtoris. Patiebatur enim invictus ille prelijs, pro sua fama superari, & dulcis erat inſto Principi, rationabilis contrarietas obſequijs.

53 Poſſemque facile plura alia tū Principum, tum Senatorū hanc libertatem, & veritatem in dicendis ſententijs amantium, timentium, vel impedientiū, exempla referre, niſi longè multa, vel ex ſolo Tacito colligi poſſent, & iam plura ad ſaturitatem à Iano Langlæo congeſta reperiantur. Inter quæ illud Crispi Senatoris, à Iuvenali merito reprehendi, qui ad longam uſque ſenectutem pervenit, nunquam quicquam, (ut & hodie multi, pro dolor facere ſolent) etiam cōtra animi ſui ſententiam proferre audens, niſi quod Principibus gratum, & ſibi expediens eſſe cenſeret, Iuvenalis verba ſunt hæc:

----- Venit eſ Crispi iucunda ſenectus
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem: nec civis erat, qui liberè poſſet
Verba animi proferre, eſ vitam impendere vero.
Sic multas hiemes, atque octogesima vidit
Solſitia, his armis, illa quoque tutus in aula.

54 Longè planè aliter ac M. Cato apud Suetonium, Scævola apud Brifſonium, Valerius Meſſalla apud Tacitum, Q. Capitolinus apud Liviū, quos nec Iulij Cæſaris, nec Syllæ, nec Tiberij, nec Populi graves comminationes perducere poterūt, ut in his quæ ad Rempublicā pertinerent, conſilio niſi tuo uterentur, vel cum periculo offenſionis. Quibus non poſſum non Helvidium Priſcum adiuſcere, ſummè ob cōſtantiam in eiſdem veritatis, & libertatis ardore, quam Græci Parreſiam dicunt, à Cornelio Tacito, & Plinio Iuniore laudatum, & tandè à Veſpaſiano interfici iuſſum, licèt ſtatim, irrito tamen voto, ut Suetonius narrat, illū ſervare voluerit. Inter cuius hac de cauſa altercationes, notabilis, & ſcitu digna eſt illa, quæ ab Arriano his verbis refertur, *Hic, cum ad eū Imperator Veſpaſianus dixiſſet, ne in Senatū amplius veniret. Penes te eſt, reſpondit, ne me Senatorem patiaris, quamdiū autè me loco non moves, eſt in Curiam mihi veniendū. Age, at ingreſſus taceto, ait Imperator. Ne me roga, & tacebo. At eſt mihi rogandum; & mihi dicendū, quod putavero rectum. Verūm ſi dixeris, occidam te. Quando ego dixi me immortalium eſſe? Tu tuum facies, Ego meum. Tuum eſt occidere, meum mori, non tremementem. Tuum relegare, meum exire non triſtem.*

55 Hæc iſte immortalis Heros, cui pares, licèt paucos reperiam, plurimos opto, qui vel hoc exemplo diſcant: *Nulla magis omnibus diſplicere, quàm qua ſe ſiunt, tanquam omnibus placeant;* ut Plinius Iunior, hac de re agens, ſubiicit. Et melius eſſe pro veritate pari ſupplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium, atque, ut Eccleſiaſticus monet: *Non eſſe verbum retinendum in tempore ſalutis, neque abſcondendam Sapientiam in decore ſuo.*

56 Inde Sapiens ille Rex Aragonum Alſonſus, referente Panormitano, illos ſibi, Conſiliarios chariſſimos eſſe dicebat, qui eum nō magis timerent, quàm Deum. Et Fridericus Imperator, Beyerlinchio, & alijs

Langlæus lib. 7.
ſemelt. cap. 6.

Iuven. ſatyr. 4.

Suet. in Iul. Cæſ.
c. 14. Brifſ. 2. antiq.
c. 1. Tacit. 1. Annal.
Livius lib. 3

Tacit. lib. 16. Ann.
& inſit. lib. 4. Hiſt.
Iuven. ſatyr. 5. Plin.
Iun. lib. 4. epiſt. 21.

Sueton. in Veſpaſ.
cap. 13.

Arrian. in diſſert.
Epiſt. lib. 1. c. 11.

Plin. Iun. in Paneg.

C. nemo peritorū
ſt. 11. q. 3. Ego 2.
to. lib. 4. c. 12. ex
n. 30.

Eccleſ. cap. 4.
Panorm. lib. 5.
Beyeri. in Apoph.
pag. 158. Camer.
2. cent. pag. 202.

Paleot. de sacro
Consist. 3. p. q. 7.
pag. 128.

Plin. Iun. epist. 9.
lib. 2.

D. Aug. lib. 10. Cō
fess. c. 23. Salaz. in
Proverb. c. 8. n. 28
c. 16. n. 56. & c. 10
ex n. 69.

Curt. lib. 3. c. 24.

Seneca epist. 94.

Tacit. 4. Annal.

Schild. exerc. in
xv. ann. Tacit.
pag. 92. Plin. in Pa-
neg. ad Trajan.

Tacit. in Agricola.

Idem 14. Annal.

Idem 4. Annal.

Idem Ann. 6.

Philost. de vitis So-
phist. lib. 2.

narrantibus, valdè exoptasse fertur, ut sui Consiliarij in ingressu Pa-
latij simulationem, & dissimulationem deponerent. Et Cardinalis
Palcotus hoc præstari debere docet, & multis testimonijs illustrat, e-
tiam si Consiliarius sciat, se in sua sententia solum permanurum. 57

Præsertim cum experientia ostendat, & rectissimè à Plinio Junio
re tradatur, quòd *Licet fides in presentia, quibus resistit, offendere videa-
tur, deinde illis ipsis suspicitur, laudaturque.* Odium quippè, quod ve-
ritas parit, non est durable, cum non tam partus, quam abortus sit, ut
D. Augustinus à nostro Salazario laudatus, & explicatus, sapientissi-
mè docuit, apud quem plura, qui velit, de vi, & effectibus veritatis
legere poterit.

Quam tamen (ut iam receptui hac in cōmentatione canamus) pru- 58
dentes Senatores, & Consiliarij, ceterique, qui in Regum aulis mini-
strant, ita eis proponere, suadereque debent, ne nimia libertate, aut
dicacitate, quos flectere nituntur, infringant, atque aures, & animos,
quos lenire cupiunt, exasperent. Hephæstionem imitantes, de quo Q.
Curtius enarrat, ita Magno Alexandro charissimum fuisse, ut liberta-
tis in eo admonendo alius ius non haberet: *Quod tamen ita usurpabat,
ut magis à Rege permissum, quàm vindicatum ab eo videretur.*

Exasperat enim libera, aut immodesta correctio, & ut Seneca con-
sultit: *Liberius emendare, non admonere, sed offendere est, nec tantum vidē-
dum est, an quod dicitur verum sit? Sed etiam, an veri patiens, cui dicitur?*
Cui consonans Tacitus inquit: *Contumacius loqui, non est tutum apud
aures superbas, & offensionis proniores.*

Hincque sunt, qui existiment, orationes Panegyricas Principibus 59
factas, ut leniter nimirum in eorum animos veritas influeret, & sub
laudum, gratiarumvè agendarum prætextu, eis ob oculos recognof-
cendum proponeretur, quid orbis à tam sublimibus dignitatibus
expectaret. Non est enim, ut præclare Tacitus monet: *Contumacia,
neque inani iactatione libertatis, fama fatumque provocandum, quin po-
tius, ut statim sub foci sui Agricolaë exemplo demonstrat: Scire de-
bent, quibus mortis illicita mirari, posse etiam sub malis Principibus mag-
nos viros esse: obsequiumque, ac modestiam, si industria, ac vigor adsint, eò
laudis excedere, quòd plerique per abrupta, sed in nullum rei post usum, am-
bitiosa morte inclaraverunt.*

Certè enim apud eundem Tacitum Pæto Thraseæ rigidæ honesta- 60
tis exactio: *Qua cunctas adulationes transmisit, sibi causam periculi se-
cit, & exitium Senatui, ceteris initium libertatis non præbuit.* Pruden-
tiusque, eodem Auctore testante, M. Lepidus, & Lucius Piso se ha-
buisse videntur. Quorum ille: *Pleraque ab ævis adulationibus aliorum
in melius deflexit, neque tamen temperamenti egebat, cum æquabili au-
thoritate, & gratia apud Tiberium vigeret.* Ille, *Nullius servilis sen-
tentia spontè auctor, quoties necessitas ingrueret, sapienter modera-
batur.*

Vnde Philostratus Dionis orationes ex eo valdè commēdat, quòd 61
quoties impotentes, ac insolentes Respublicas increpat, neque cōtu-
meliosus, neque importunus videtur, sed perinde earū, ac equorū fero

ciam freno potius, quam flagello compellere. Et Divus Ioannes Chrysoftomus inquit: *Admonitiones laudationibus temperanda sunt: nam hoc modo in bonam partem accipiuntur, cum eos, quos monemus, ad suam ipsorum imitationem provocamus.*

D. Chrysoft. hom. 8. ad Philipp.

58

Divus quoque Isidorus Pelusiota satis longam scripsit epistolam de modo incorrigendis Principibus adhibendo, quam divini verbi concionatoribus legendam suadeo, qui aliquando illum imprudenter, ne dicam impudenter, excedunt, & quos sanare intendebant, deteriores efficiunt, ut bene Chilenſis Episcopus animadvertit, post plures alios, qui de eodem ministerio agentes, idem pluribus probant, quos in unum Ego alibi non sine diligentia congeſci, & leges Partitarum, quæ Episcopos in hoc parum cautos: *Feridiores de palabra*, hoc est, *Percutientes*, sive *Percussores in verbis*, appellant. Quorum imprudentiam novissimè, & eruditissimè carpit Noster Nyſſenus. Inter alia, has Principum reprehensiones Pillulis Capitalibus similes faciens, quæ auratæ præberi aegrotantibus debent, & aromatis abundare, & locum Divi Chrysoftomi eleganter expendens, qui de Samuelis concione ad populum, postquam Saulem in Regem unxerat, sermonem faciens, ideo inquit: *Se ipsum in ea Saulem purgare voluisse, non ut plausum, & gloriam captaret, sed quia Regem creaturus erat, sub purgationis specie tam erudire voluit, ut lenem se, ac placidum præbeat.* Habent quippè Reges guttam, sive podagram in aure, ut idem Auctor ex Cluniacensi subiungit. Ideoque blandè remedia, quæ ad hunc morbum curandum destinantur, adhiberi debent. Ita tamen, ut remedia sint, & non lenocinia, quibus frequentius Aulæ Regum abundant, ut in sequenti commentatione dicemus; & Petrus Bleſensis sic eleganter scriptum reliquit: *Frequenter in Palatii tondersantur, qui molibus, & delicatis auribus Principum etiam in turpibus blando lenocinantur applausu. Ponentur tivo calia sub capite, & plumaria sub omni cubitu manus. Vix invenitur in Carijs, qui non vendat oleum, qui caput peccatoris oleo non impinguet.*

D. Pelus. lib. 4. epist. 145.

Villaroel in Iudic. c. 18. n. 9. pag. 620.

Ego 2. tom. lib. 3. c. 27. ex n. 62.

Fr. Did. Nyſſen. in lib. 4. de laud. 10a. Evang. e. 7. ex pag. 127.

D. Chrysof. in 2. ad Corint. 11. homil. 24.

1. Reg. 12.

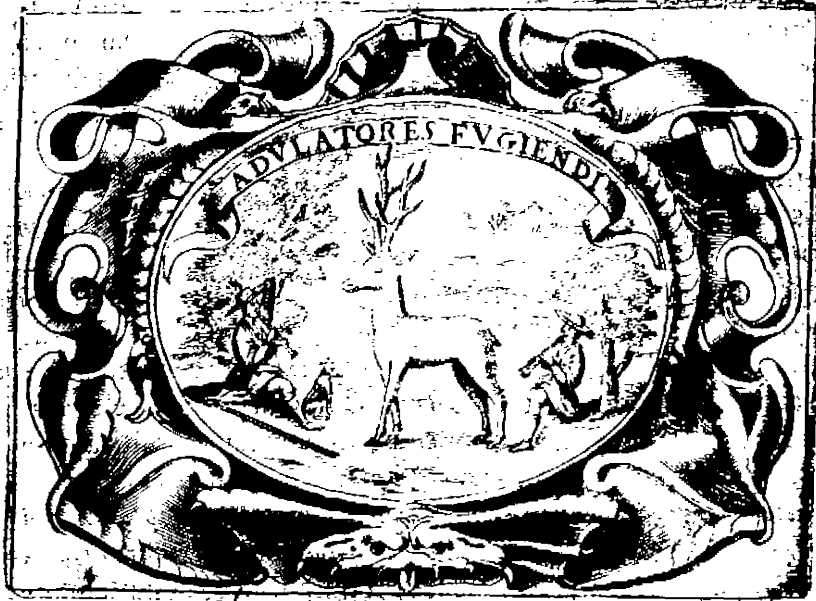
Blesens. epist. 113.

(***)

Adulatores fugiendi.

EMBLEMA L.

*Impiger atherea Cervus fugit ocyor aura,
 Ocyor atque Noto, Turturis ala secat.
 At capitur Cervus, capitur quoq; ab aucupe Turtur,
 Dulci sonos capiens stultus uterque dolos.
 Te capit, o Princeps, Te fascinat improbos ille,
 Blandicijs pleno gutture dulce sonans.*

COMMENTARIUS.

VI veritatem adeò cupiendam, atque amandam Principibus dixi, satis simul dixisse videri potero, quo studio Adulationem, ei omninò contrariam, fugere debeant, & tam in suis Consiliarijs, quàm in cæteris Aulicis, insectari. Cæterum quoniam hæc lues in ima eorum præcordia frequenter obrepit, & fallaci laude seducit, arbitror è re esse, si ex multis quæ de eius cautione, & detestatione à multis passim tradita sunt, aliqua subtexerim, quibus longè procul à suis Palatijs eliminandâ suadeam, ubi magis quàm alibi commorari, vel ipsum ipsius nomen ostendit, quòd secundum aliquos, non tam ab *Adlaudando*, quàm ab *Adulando* sumtum videtur, quòd in Aulis perversum hoc assentationis, & lenocinationis vitium exerceri, ac dominari potissimè soleat, & nocentiore effectus producere.

Vnde illud Alciati:

Plut. de dignit. adulat. Senec. lib. 8. epif. 3. Rob. serm. 12. Sarsb. in Rolli. crat. li. 3. Brusson. lib. 5. c. 9. Theatr. verb. *Adulatio*, Fiesac. de idol. polit. c. 2. & alij passim.

Alciat. Embl. 35.

Regia quem morem Principis omnis habet.

Et quod in Proverbij Salomon dixit: *Stellio nititur manibus, & moratur in cornibus Regum.* Quo symbolo, ut post Expositores ibidem, Noster Saavedra Fajardus observat, Adulatores exprimere voluit, qui huic animali similes sunt, (de cuius natura multa Aristoteles, & Plinius scribunt) circa aularum quippe fores, & forum cardines versari consuevit, coloremque & pellem facile mutat, variisque alijs doli technisque utitur, quæ Iurisconsultis causam dederunt, ut dolum fraudatoriumque omnè crimen, quod proprium nomen non haberet, stellionatum appellarent.

Proverb. 30. 28.

Saaved Empr. 48. ex pag. 322. quem etiã vide pag. 306.

Arist. de hist. anim. Plin. lib. 30. c. 10.

L. 4. & per tot. D. & C. de crim. stellionat.

Tacit. 2. & 11. ann. & hist. 2. & 3.

Idem Tacit. 4. Ann.

Plin. Jun. in Paneg.

Q Curt. lib. 8.

Paterc. lib. 2.

Nicet. in Andron. lib. 7.

Aurel. Vict. in Cōstant. Nicēphor. in hist. Eccl. lib. 3. c. 3.

Panorm. de dict. & fact. Alf. I. lib. 1.

Polyb. in suis hist.

Blesens. epist. 77.

Nicēph. lib. 10. cap. 42.

Socr. in hist. Eccl. lib. 3. cap. 21.

Panorm. de dict. Alfonsi. lib. 2.

3 Idem quoque de eisdem Adulatoribus Tacitus sentit, dum inquit: *Ita omnia Principi honesta, atque inhonesta laudare, moris esse, cumque ipsorum potius fortuna, quam cum ipsis loqui, ita compositos, ut ex eorum rerum adversa abnuant, vel prospera agnoscant, veri copiam non faciunt, sed suspensa, & quod ducantur inclinatura, respondeant.* Et ut Seianus faciebat: *Spes ac vota sua, non prius ad Deos, quam ad Principum aures sese conferre testentur.* Plinius Junior, dum aureū sub suo Trajano seculum, cum superioribus comparans, ita inquit: *Is etiam, & in privatorum animis exoleverat: primum mortalium bonum Amicitia, Cuius in locum migraverant assentationes, blanditia, & prior odio amoris simulatio. Etenim in Principum domo nomen tantum amicitia inane irrisumque manebat.*

5 Et Q. Curtius, eos Perpetuum Regum malum appellans, quorum opes sapienter assentatio, quam hostis evertit. Velleius Paterculus inquit: *Semper magna fortuna comes est adulatio.* Nicetas, quod Aulia in perniciem suam eos alunt; laudatores malorum, bonorum iustitiam simulantes. Constantinus Imperator, qui, Aurelio Victore, & Nicephoro Callixto restantibus: *Spadonum, atque assentatorum in Principum aulis tantus erat hostis, ut eos sineas atque sorices Palatij appellare crebro solitus esset.* Et Rex Aragonum Alfonso I. qui, ut refert Panormitanus: *Adulatores Pestem Principum appellare consuevit, & varijs interdum penis, & cruciatibus affecit.* Et cæteris adhuc melius Polybius, sic inquit: *Nervus quippe modus calumnia inventus est, non vituperando, sed laudando, fama ac commodis hominum insidiari. Quod vitium in aulis Principum ortum, usque adeo inolevit, ut ea loca, tanquam proprias quasi sedes, sibi videatur elegisset.* Et Petrus Blesensis dum ait: *illi soli ad Magnatum gratiam admittuntur, qui palpant blanditijs, & aures fama bibulas calice Babylonis inebriant. Ampliant eos beneficijs quos torquere debuerant, & a presumptione adulandi supplicijs deterrent.*

7 A quibus non dissentiens Themistius, ut idem Nicephorus narrat, cum videret Ioviani Romanorum Imperatoris Aulam assentatoribus refertam esse, perfacete atque lacerulenter illos irridens: *Ex moribus deprehendi (ait) purpuram ipsos magis quam Deum colere: nec aliqua re ab Euripo differre, nunc huc, nunc illuc, atque in contrarium ad id momentum resluentem.*

8 Quod dictum Socrates, Imperatori Juliano tribuisse comperitur. Et cum eo convenit aliud Regis Alfonsi Aragonij apud Panormitanum, qui interrogatus, quos sibi fidos Consiliarios putaret, eos ref-

pondit: *Qui non ipsum magis, quam Deum timerent.*

Iuven. Satyr. 3.

Multus quoque, & satis elegans in describendis palponum simulationibus, & adulationibus est Iuvenalis per integrā satyram, præcipue dum inquit:

*Quid quod adulandi gens peritissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici;
Nocte dieque potest alienum sumere vultum,
Concutitur, flet, si lachrymas conspexit amici,
Si dixerit astuo, sudat.*

Athenæ. lib. 6.

De quorum etiam ridiculis hac de causa figmentis, & commentis, plurima, satis Lectori iucunda, congestit Athæneus infinitæ lectionis scriptor. Sed omnes excessit perfidus ille Ecebolius Sophista, qui, ut Socrates narrat, regnante Constantino, ut gratior esset Imperatori, iungi voluit, inferique commercio Christianorū. Postea regnante Iuliano Apostata, aplausit huius impietati, rursusque palam hostis factus Christianorum, adiuvit sevitiā adversus eos. Sequutus Iovinianus, hunc ut placaret iratum, rediit ad Christianos, Religionum speciem semper ad tempora & dominos accommodans.

Socrat. lib. 3. hist.
Eccles. cap. 11.

Et propter gravia damna, quæ ex eiusmodi adulationibus oriuntur, merito Ovidius dicere potuit:

Ovid. 2. Trist.

Impia sub dulci melle venena latent.

Senec. in proverb.

Seneca: *Habet suum venenum blanda oratio.* Salomō: *Meliora sunt amici verbera, quam inimici blandimenta; meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula blandientis.* Isaias: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Ecclesiasticus: *Melior est a sapiente corripitur, quam stultorum adulationibus decipitur.*

Proverb. cap. 27.
v. 6.

Isai. 3. 12.

Eccles. 7. 6.

Eoque progreditur D. Hieronymus, ut esse hostes, & scintillas diaboli dicat, & plus nocere linguā adulatoris, quam gladium profectitoris. Quos Anaxilas apud Athenæū, & alios, *Vermes divitum* appellare solebat, Diogenes Cynicus, sive ut alij malūt, Anaxisthenes, corvōs, & corvis peiores, quoniā hi morticina tantum modo consecrātur, illi, etiā num vivos bonosque laniatu pestifero ex carnificare non desināt. Bion quoque, apud Laërtium, & Plutarchum, interrogatus, quod esset animal omnium maximè noxium? *Si de feris* (inquit) *percontaris, Tyrannus, si de vitibus, aut cicuribus, Adulator.*

D. Hier. Proverb.
1. & sup. Psalm.

Athenæ. Theop. &
alij apud Rhodig.
lib. 20. cap. 32.

Laert. lib. 5. cap. 1.

Brusson. lib. 1. c. 7.

Idem Laert. lib. 1.
c. 6. & Plutarc. in
Apoph.

Plucque respiciens Iacobus Billius, sic habet:

Billius in Anthol.
sacra.

Nō inter cicures palpone nocentior ulla est

Beilua, nec quæ plus gignat in orbe mali.

Vix etenim est ullus, cui non per verba propinet,

Quæ magis sunt ipso dulcia melle, necem.

Actis extinto corvuis se corpore pascat,

Corporibus vivis abstinet ille tamen.

Særior at contra palpo, nec parcat ademptis:

Ac vivos blandis moribus usque petat.

Cuius similitudinis vis gravior, certiorque reddetur, si animadvertimus, apud Græcos valdè quoque corvorum, & adulatorum nomē simile esse, cum ille *Corax* iste *Colax* vocetur.

13 Sunt etiam qui Canibus, Scorpionibus, Apibus, Harpijs, Hyenis, Lupis, Lolligini pisce, & alijs animalibus satis apposite eosdem adulatorēs similes faciant, & appositissimè Auctor Anthologiae messoribus comparat, qui aristas, quas una manu cordi ac pectori applicare videntur, altera, admota falce, succidunt.

14 Noster autem Alciatus, qui cæteris Emblematicijs palmā præcipuisse videtur, sub Chamæleōtis illos figura depingit, de cuius naturalē Plinius scribit, & similes in utrisque mores his carminibus exprimit,

Semper hiat, semper tenuem, qua vescitur, aut am

Reciprocatur Chamæleon:

Et mutat faciem, & varios sumitque colores,

Præter rubrum, vel candidum:

Sic & adulator populari vescitur aura,

Hiansque cuncta devorat;

Et solū mores imitatur Principis atros,

Albi, & pudici nescius.

15 Ad quam similitudinem Polypus quoque pertinere videtur, qui ut Plinius, & alij scribunt, persequētib; piscatoribus se se petris affigit, & cuiunque petrae adhæserit, eius colorē corpore imitatur, ne deprehendi queat, & quē demergere parat, amplectitur: unde adulatores, & homines sua natura versatiles, qui que iuxta illud Pindari:

Proque loco tunc hunc fieri, nunc expedit illum.

Polypos appellari, & Polypi mentem ob itinere dici, pluribus, in his Adagijs, Erasimus confirmat, qui allegare potuit Philem, Græcum Poëtam non extremi nominis, à Joanne Filefacio relatum, qui Tharadrum, Scythiæ feram, in colores mille pilos suos convertere, tradit, prout & Aulicos, de quibus loquimur, dum rem suam facere cupiunt, præstare videmus.

16 Quos etiam pulchrè Plutarchus simiæ comparavit; hæc enim cum nesciat domū iuri, ut canis: arare, ut bos: onera deferre, ut asinus: omnium tamen actiones imitatur, ut recreet. Sic adulator, cū in rebus ferijs nesciat esse usui, voluptatum minuter est. Quæ cōparatione prius usus fuit Aristophanes, simias vocans eos, qui plebi assentantur, & obsecundant, & Græco verbo idem significare, *Simiari*, quod *Fallere* indicans,

17 Hincque item Hadrianus Iunius, ostendere volēs, Adulatores Reipublicæ graves, & ab ea puniendos expellendosque esse, leonem pingit, simiam unguibus dissecantem; his subiectis carminibus:

Ut leo, quem cæci vis lancinat efferat morbi,

Sentit opem, si simium edat, citam:

Palponem, & dirum sycophantam, qui cūcitur aula,

Rex, cum Regnum tuat, graui.

1. moral. 7. adhibet
2. adhibet 1. 33.

1. adhibet 1. 33.
2. adhibet 1. 33.
3. adhibet 1. 33.
4. adhibet 1. 33.

Alciat. Embl. 33.

Plin. lib. 8. cap. 33.

1. adhibet 1. 33.

1. adhibet 1. 33.

Plin. lib. 9. cap. 29.

Lucian. in serm.

Menal. & Proteci.

Erasm. in Adag.

pag. 81. & pag. 344.

Filefac. 2. selectar.

tract. 1. c. 6. pag. 35.

Plutarc. in moral.

Aristoph. in Com.

Iunius Embl. 22.

1. adhibet 1. 33.

1. adhibet 1. 33.

1. adhibet 1. 33.

Ioachim. Camet.
cent. 2. Embl. 8.

Quod etiam Ioachimus Camerarius brevius hoc Disticho clausit:

*Ipse sui est morbi Medicus leo. Vos quoque Reges,
Assentatores pellite spontè malos.*

Plin.

Ælian. de var. hist.
lib. 1. c. 9. & de a
nimal. lib. 5. c. 39.
Philo Srrat. in vita
Apollon.

Est quippè a Plinio, Æliano, & alijs Auctoribus proditum, leoni-
bus, quatrana, ut solent, febri ægrotantibus, nullum potentius præsen-
tiusque remedium esse, quam si limijs vescantur, & earum se sanguine
proluant. Vnde dicti Auctores aptè deducunt, Principes, ad leonis
imitationem, à morbis, quos in eorum Palatijs impostores, assenta-
tores, & parasiti causare solent, dum semper ad gratiam loquuntur, &
eorum auribus insidiantur, nullo melius modo sanari posse, quam si
tales pestes aulis exturbent, & ut alter Augias, stabulum repurgent,
& cum Hercule, ac Constantino, horum Monstrorum domitores dici
mereantur.

Zuer. Embl. 4.

Marcus Zuerius Boxhornius novissimè, ut Aulã videamus, Sphin-
gem triforme monstrum, in altero Emblemate cudit, cum lemmate,
Et unus, & omnia. Sic insinuans, in Principum aulis, homines esse, qui
ad omnia se componunt, & instar Protei, se in eas omnes formas mu-
tant, quas sibi expedire cognoscunt. Quod invenio etiam apud Iestũ
Reifembergum, cum hoc Disticho:

*Monstrum horrendum, informe, ingens, sed fronte coruscum,
Sphinx, aule semper desidet ante fores.*

Reifemb. in Embl.
Polit. 15. pag. 33.

Burgund. in ling.
vitijs, pag. 45. Em-
blem. 22.

Antonius à Burgundia aliud excogitavit; de Nympha Echo, ad 20
voces hominis respondente, & hæc carmina subdit,

Queris adulatrix, an tecum sentiat Echo?

Crede: Dæiurat in tua verba labor.

Dic Plaudo, hæc Laudo, dic Abhorreo, & Horreo reddet

Mima. Stapes? Omnis hoc parasitus habet.

Idem Embl. 19.
pag. 137.

Idem quoque Auctor, Alciati vestigijs insistens, sub pictura Cha-
mæleontis, sic habet: 21

Hæc fera, candoris quæ nescia, cætera nullam

Non abit in speciem, te, parasite, notat.

Excipe candorem, sis omnibus omnia. Rectè:

Omnia si verè es omnibus, & nebulo es.

Idem Embl. 21. pag.
141. ex Gesæro.

Et iterum, pingens Crocodilum, cuius gingivas trochilus avis blã-
dè demulcet, & interim hydrus per ipsius fauces ad intima penetrans,
viscera morfu dilaniat, ita inquit: 22

Dum mulcet trochilus, subit hydrus & ilia vastans,

Rodit in expleta te, Crocodile, fame.

Mulcet adulator? scelerum subit hydrus, & acci-

Dilanians morfu viscera, fert animam.

Schoonh. Emb. 39.
pag. 120.
Plin. lib. 8. cap. 25.

Florentius Schoonhovius sub pictura eiusdem Crocodili, qui, ut 23
Plinius ait, N. li animal, terra pariter, ac flumine infestum, quem dila-
cerare statuit, insequente fugit, fugientem sequitur, & ut facilius ho-
minem fallat, eo conspecto, lacrymas solet emittere. Vnde in Ada-

gio est, *Crocodyli lacrymæ*; diffidendum ab his Aulicis palponibus mo-
net, & vel nihil illis credendum, vel suspectos habendos; nec enim
frustra Tragicus exclamavit,

O vita fallax abditos sensus geris.

Et Mimographus dixit,

Malus, ubi se bonum fingit, tunc est pessimus.

24 Horoscus Covarruvias Mercurium pingit, Argum, licet cento-
culum, suo modulamine dormire facientem, ut ei posset vaccam susu-
rari, aitque, sub hac fabula adulatores intelligi, qui suis blandimentis
Principum oculos & mentes excæcant;

Que al mas despierto engaña de ligero,

El dulce son del falso lisongero.

Subditque ex Xenophonte, Sirenium cantus apud Homerum, Mytho-
logicè de eisdem adulationibus accipiendos.

25 Ego verò ex multis quæ possem, hoc, quod cernis, Emblemata sele-
gi, cæteris (iudicio meo) ad rem, de qua agimus, congruentius, ex na-
turali turturum aliarumque avium, & cervorum proprietate deductū,
quos quasque, ex Plinio, & alijs Auctoribus notum est, ab aucupibus,
& venatoribus, fistulis, & alijs instrumentis musicis, ita in fatuari, ut
volatum, ac cursum obliviscantur, & facili negotio se capi & cõpre-
hendi sinant; prout & illis contingit, qui se blandis adulatorum voci-
bus, dolosisque concentibus deliniri mulcerique patiuntur. Quod in-
ter sua Hieroglyphica iam pridem Pierius Valerianus inseruit, & an-
te eum satis insinuavit Dionysius Cato, in uno ex suis Distichis dicēs:

Noli homines blando nimium sermone probare;

Fistula dulces canit, volucrum dum decipit aucups.

Et ille, qui id ipsum, sub leoninis, quos vocant, versibus ita comple-
xus fuit,

Non benè creduntur, nimium qui blanda loquuntur,

Decipiuntur aves, per cantus sæpè suaves.

26 Et de Cervis agens, aliud Emblemata formavit Iacobus Bruchius,
cervum depingens, veloci suo cursu uti nitentem, frustra iam tamen,
actardè, pedibus, ac manibus illaqueatis. Carmina, quibus illud do-
navit, hæc sunt;

Fide, vide tutò cui possis fidere: sæpè

Nomen amicitie magna pericula tulit.

Insidias fugeret cervus, nisi sponte dedisset.

Stringendos, vocis captus amore, pedes.

27 Pastinacas quoque, Murænas, Paguros, Thrisillos, & alios pisces,
eodem artu, ac tantu facile à piscatoribus capti, latè Elianus recen-
set, à quo habuit Nicolaus Causinus, hinc inferens, tales esse, qui se
blandis adulatorum vocibus commodant, ridendoque in exitum
ruunt, & quod ait Sartyrius,

Non unquam reputant, quanti sibi gaudia consert.

Eras. in hoc Adag-
pag.

Senec.

Pub. Syr. in Mim.

Horosc. Embl. 13.
lib. 2. fol. 25.

Xenoph. de fact.
& dict. loc.

Plin. lib. 8. cap. 32.

Pier. lib. 53.

Cat. in Distich. li. 1.

Brück. in symb.

27.

Elian. lib. 1. de
nim. c. 39. & lib. 6.
c. 31. & 32.

Causin. in Poliph.
symb. lib. 8. c. 69.
pag. 463.

Planè in serpentibus, & aspidibus idem contingit, sed hæc quia prudentiores sunt in sua generatione, ne canibus & veneficis hominum illaqueentur, extremo caudæ suas aures obturant, & naturali instinctu, suam conservationem edocent, se adversus incantatores præmuniunt, ut Regius Psalties his verbis ostendit: *Furor illius secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surda, & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* Quo loci eas surdas appellat, non quòd natura sint surdæ; sed quòd se eo, quo dixi, modo surdas efficiant.

Quem pariter Reges cæteri quæ Magnates servare debent, vel tunc à suis auribus, atque aulis omne assentatorum, palponum, ac paratorum genus ablegare. Alio qui enim, velint, nolint, horum incantationibus subiacebunt, quas ob humanæ naturæ fragilitatem cæcumque amorem sui, pauci sunt qui non gratanter accipiant, & illud Senecæ documentum verissimum esse proprijs periculis experiantur: *Cito nobis placemus, si invenimus, qui nos bonos viros dicant, qui prævales, qui sanctos. Non sumus modica laudatione contenti; quidquid in nos adulatio sine pudore congestit, tanquam debitum prendimus, optimos nos esse, & sanctissimos affirmantibus assentimur; cum sciamus sæpè illos mentiri. Adedque indulgemus nobis, ut laudari velimus in ea, cui contraria maxime facimus.* Et iterum: *Habent hoc in se naturale blanditia, etiam cum vitiantur placent, sæpè exclusæ, novissime recipiuntur.*

Quæ loca nescio an viderit, sed certè satis premit Divus Hieronymus, sive, ut alij putant Paulinus, in illa epistola, quæ ad Celantiam inscribitur, inquit: *Adulatorum quoque assentationes, & nota blamam: Et fallacia, velut quasdam pestes animæ fugæ. Nihil est, quod tam facile corrumpat mentes hominum; nihil quod tam dulci, & molli vulnere animam feriat. Unde & quidam Sapiens ait, verba adulatorum mollia, feriunt autem interiora ventris. &c. Quæ est tanta levitas animi, quæ tanta vanitas, relicta propria conscientia, alienam opinionem sequi, & quidem fictam, atque simulatam: Rapi vento falsa laudationis, gaudere ad circumventionem suam, & illusionem pro beneficio accipere.* Rursusque alio in loco sic habet: *Naturali ducimur malo, adulatoribus nostris libenter facemur, & quemquam nos respondeamus indignos, & calidus ruber ora perfundat, tamen ad laudem suam intrinsicus anima latatur.*

Atque hoc planè est quod Salomon consultit, inquit: *Si te laudaverint peccatores, non acquiesces eis; quod secundum Bedam, & alios Expositores, idem est, ac si diceret, non esse acquiescendum Adulatoribus, qui nos ad mala perpetranda suis blandimentis pelliciunt, & commissa, favoribus, & laudibus prosequuntur.* Quibus præisse videtur Divus Gregorius Magnus, eandem expositionem his verbis, valde ad rem nostram conducentibus, sequens, & ornans: *Hinc fit, ut incessanter crescat culpa favoribus nutrita: curari enim vulnus negligitur, quod dignum laudibus videtur. Unde bene per Salomonem dicitur: Si te laudaverint peccatores, &c. Peccatores enim laudant, cum vel perpetranda mala blandimentis ingerunt, vel perpetrata favoribus extollunt.*

David Psal. 57. 5. 6

Senecæ. epist. 66.

Idem lib. 4. natur. quest.

D. Hieron. epist. ad Celant.

Idem Hier. in epist. 22. ad Eustoch.

Salom. Prover. 1. 10.

D. Gregor. lib. 4. Moral. cap. 25.

32 In eandem sententiam, postquam plura contra adulationem in suo illo elegantissimo Centone Policratici, Ioannes Sarisberienſis Carnotensis Episcopus cumulat, sic loquitur: *Populum qui sibi credat habent assentatores, qui de se magis aliena lingua acquiescat, quam propria iudicio conscientia, dum se ipsum quilibet extra se querit, & nosse dedignatur, quam sit sibi curia suppelleæ. Nil enim quod credere de se non possit cum laudatur, non modo Dijs æqua potestas, sed quæcunque animi de fermento superbia intumescit.*

Policrat. lib. 3. c. 4.

33 Suum quoque calculum supra dictis adiicit Cassiodorus, dum inquit: *Adulatio blanda omnibus applaudit, omnibus salve dicit: Prodigios vocat liberales; avaros, parcos, & sapientes: lascivos, curiales; garrulos, affabiles; obstinatos, constantes; pigros, maturos, & graves. Hæc sagitta leviter volat, & citò infigitur.* Et Petrus Blefensis, sic inquit: *Illud etiam apud Palatinos plurimum promovet conditionis adulatoriæ sortem, quod etsi non omnes laudem appetant, nemo tamen renuit, aut contemnit oblatam.*

Cassiod.

Blefens. epist. 77.

34 Neque omitti potest Petrus Ravenas, qui Palatia Principum, & adulationis damna plenius adhuc describens, hæc in verba prorupit: *Eliminat à Palatijs adulatio veritatem. Illi soli in Magistratum gratiã admittuntur, qui palpant blanditijs, & aures fama bibulas calice Babylonis inebriant. Bene cum Magnatibus ageretur, si scirent inter adulationem, & laudem distinguere; sed cæca laudis ambitio, plus credens alijs de se ipso, quam sibi, utrumque decipit indistinctè; Amplians eos beneficijs, quos torquere debuerant, & a presumptione adalandi supplicijs terrere. Mordacissimus detractor in absentia nihil principaliter proponit, nisi quod placere existimat. Verba oris eius iniquitas & dolus: cum enim sal correctionis in omni sacrificio acceptetur à Domino, mel in omni sacrificio reprobatur.*

Petr. Ravenas in quadam epistola.

35 Et relictis innumeris alijs, quæ de cognoscenda, cavenda, & detestanda Adulatorum aliorumque Avicorum conditione, & quam sit, ac semper fuerit frequens, damnosa & antiqua hæc in omnibus Palatijs Principum pestis, ultra Policraticum omninò legendum, novissimè, & latissimè Canonherius, Lipsius, Filescus, Schildius, Buxhornius, & alij passim adducunt, audiant illi, vice ac voce omnium precor, Marcum Prætorium, his eisdem carminibus admonentem:

*Sit procul à nostri generosa Principis aula
Mollis adulator, veri simulator, & arte
Palponum instructus; fictos qui sumere vultus
Albaque de nigris, deque albis nigra vicissim
Verborum phaleris, & fando reddere norit.
Hoc hominum exitiale genus, quam sæpè ruinas
Regibus, & Regnis peperit clademque supremam.
Has tibi technas, latebroſi has pectoris artes
Indagans noster Princeps, fraudisque dolique
Iam gnarus; faciles non det gnathombus aures.*

Policrat. de Cùm lib. 3 per tot. Canonher. in Aphor. Polit. ex pag. 853. ad 874. Lipsius in monit. polit. Filesc. 2. selectar. in Eurip. sac. cap. 6. & seqq. & de Idol. pol. per tot. Schild. ad Tacit. exercit. 5. Buxhor. Embl. 4. Camer. 1. tom. subcis. cap. 87.

M. Prætorius de Princip. prud. lib. 2.

*Nec temerè hunc credat, sibi qui blanditur, amicum,
Qui semel astuta te voce fefellerit, idem
Fallendi fuerit quoties occasio faller.*

Quod si fortè proletarios monitores dedignentur, & classici, aut Basilicos ambiant, audiant Dionem Chrylostomum, qui adulatores eiuscemodi per similes esse contendit ijs, qui probam monerant adulterare, vel falsum testimonium dicere solent, quos tot leges severissimè damnant.

Dio Chrysof. orat. 3. de Regn.

Curt lib. 8. cap. 20
optimè Senec. lib. 8. epist. 3.

Plutarch. in vita Alexand.

Audiant Alexandrum Magnum, qui cū ab assentatoribus seductus, se Deum existimaret, tandem gravi vulnere saucius, eorum imposturam agnoscens, in hæc verba, referente Curtio, prorupit: *Se quidem Iovis filium dici, sed corporis agri vitia sentire.* Sive ut Plutarchus ait, versum Homeri usurpans, cuius librum sibi familiarissimum habuit:

Hic sanguis non dÿs, ut solitus manare beatis.

Homer. Iliad. 5.

Infar. Imp. in Mi-
sopog.
Senec. epist. 7.

Audiant Iulianum Imperatorem, aulae peritissimum, dicentem: *Eos qui simulatione aulae laudant, maiore odio prosequi, quam inimicissimo, Principisq̃ naturam optimam à proximis depravari.* Siquidem teste Seneca, malignus comes, quamvis cordato, & simplici, rubiginem suam affricat.

Vopisc. in Aurel.

Audiant Flavium Vopiscum querentem, quæ res quidem malos Principes faciat? sibiq̃ respondentem: *Iam primum nimia licentia, deinde rerum copia; Amici præterea improbi, satellites detestandi, Eunuchi avarissimi, Aulici, vel stulti, vel detestabiles, & (quod negari non potest) rerum publicarum ignorantia.*

Maffeus Barbar. in suis carmin.

Audiat denique summa, quibus scribimus, Culmina, Urbanū VIII. Pont. Max. qui pro meritis ad summum dignitatum culmen, ascendit, & hæc ferè, quæ diximus, omnia, hoc elegantissimo carmine, veluti in compendium redegit:

Cui sensa mentis providus abdit a

Rex credat? aut quos carverit omnium,

Sincera, seu fallax, eodem

Obsequio tegitur voluntas.

Fugit Potentum limina veritas

Quamquam salutis nuntia: nauseam

Invisa proritat, vel iram,

Sapè magis inuat hostis hostem.

Iltus sagitta Rex Macedo, videt

Non esse prolem se Iovis. Irrita

Xerxem tumentem spe, trecentis

Thermopylae cobibent Sarissis.

Docent que fractum clade, quid Aulici

Sint verba plausus. Vt nocet, ut placet

Stillans Adulatrix latenti
 Lingua farvos madidos veneno.
 Hæc in theatri pulvere barbarum
 Insecit atro sanguine Commodum,
 Probrisque sædavit Neronem,
 Perdidit illecebris utrumque.
 Artes nocendi mille regit dolis
 Imbuta. Quis tam lynceus aspicio
 Quid vitet? Intentus canentis
 Mercurij numeris sopore.
 Centena claudent lumina, sensibus
 Abreptus, aures dum vacuas melos
 Demulcet, exemplum peremptus
 Exitij græve præbet Argus.

43 Quæ cum ita se habeant, par est ut Principes, tot testimonijs, & exemplis moniti, atque muniti, tandem agnoscant, bonum quidem esse laudari, sed præstantius, esse laudabiles; *Pessimamque* (ut Tacitus inquit) *inimicorum genus, adulatoriè laudantes*; quorum blandam orationem, non ex animo proficiscentem, sed ad gratiam compositam, Diogenes apud Laertium, melleum laqueum vocare solebat. Neque eo, ut nostri Emblematis aves, & cervi, irretiantur, sed irrentur potius, & exasperentur, ubi dolosum senserint melos, ut leopardus facere solet, de quo quidam post Gesnerum novissimè dixit:

Efferat hæc crebro & ox quoque blanda feram.

Et, ut Aeneas Sylvius Sigismundum Imperatorem fecisse commemorat, dum uni ex suis Proceribus, se supra modum laudanti, & Dijs similem esse dicenti, alapam infixit; quærentique illi: *Cur me cedis?* *Cur tu me mordes?* Imperator respondit.

44 A quo non absimilis, invidus, & in omnibus Maximus, noster Carolus V. cum per Lutetiam transiens, honorificentissimè exceptus, & in publica concione valdè laudatus esset, oratoris benevolentiam respondit, laudes verò sibi tributas, non tanquam veras, sed tanquam commonitorias, qualis ipse esse deberet, prudenter & humanè, se suscipere dixit.

45 Ac planè quia pauci ex Regibus eo sunt ingenio, ut vera audire soleant, vel cupiant, veluti in proverbium illud Carneadis abiit: *Nihil ab eis rectè disci, præter artem equitãbi*; propterea quòd solus equus, quoniam Principis, aut plebei discrimen non sentit, adulari nescit, & à se omnem sessorem excutit, qui benè eius dorso, insidere non novit. Quò haud dubiè respexit Alciatus, dum nobili suo Emblemate *Adulari nescientes*, per ferocem equum, & ei insidentem hominem signat, his subiectis carminibus:

Scire cupis dominos toties cur Theffalis ora

Tacit. in Agric.

Laert. lib. 6.

Gesner. de quadr. & Burgund. in vitijs ling. Emb. 33. pag. 73.

Æn. Sylv. in notis ad Panorm. lib. 1.

Cithærus, & alij in vita eiusd. Caroli.

Plut. de dignosc. adul. Minoes ad Alciat. Emb. 33.

Alciat. Emb. 36.

*Mutet, & ut varios querat habere Duces:
Nescit adulari, cuiusam de obrudere palpum:
Regia quem morem Principis omnino habet.
Sed veluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem,
Qui moderari ipsum nesciat Hippocomon.
Nec se vire tamen Domino fas: ultio sola est,
Dura ferum ut iubeat ferre lupat a magis.*

Stob. serm. 46.

Panorm. lib. 3.

Erasmi. cent. 7.
epist. 12.

Et ob eandem etiam causam Demetrius Phalereus apud Stobæum, 46
Ptolomæum Regem hortatur, ut libros de Regno scriptos, emeret, ac
legeret; & Rex Aragonius Alfonsus apud Panormitanum, optimos
Consiliarios, & quibus magis delectaretur, *Morsuos* esse dicebat, de
eisdem nimirum libris intelligens, quia adulari nesciunt, & sine me-
tu, sine gratia, sine furo, omnia quæ ab illis audire, vel discere volu-
mus, fideliter & candidè nobis aperiunt, & ut benè in quadam episto-
la addit Erasmus: *Arca sui ipsi sua celant nunquam, commissa summa cuius
fide continent, nihil foras, quæ liberius inter familiares solemus, renun-
tiant: Vocati præsto sunt, invocati non ingerunt se se: iussi loquuntur, in-
iussi tacent: loquuntur quæ voles, quantum voles, quod voles: nihil essen-
tantur, fingunt nihil, nihil dissimulant: vitia tua tibi liberè indicant, ne-
mini obtrectant, aut iucunda dicunt, aut salutaria, secundis in rebus mo-
derantur, consolantur in affl. tibus, cum fortuna minimè variantur: in om-
nia pericula te sequuntur: ad extremos usque rogos perdurant, nihil ipsi
inter illos candidius.*

Verus quoque liber erit, se ipsum inspicere, & illud Catunculi me- 47
minisse,

*Cum quis te laudat iudex tuus esse memento,
Plus alijs de te, quam tibi credere uoli.*

Cicero. in Laelio,
sive de amicit.

Nam, ut præclare Cicero docet: *Affentatio quamvis perniciofa sit, nocere tamen nemini potest, nisi ei, qui eam recipit, eaquæ delectatur. Ita fit, ut is assentatoribus patet aures suas maximè, qui ipse sibi assentatur, & se maximè ipse delectat.*

Cæterùm quoniam Regiæ domus, non minùs Delatoribus, quàm 48
Adulatoribus, frequentissimè patent, & æquè, aut sæpè gravius, illi,
quàm hi, Regibus & Reipublicæ damnosè esse solent, pariter quoque
curare debent, ut hæc hominù vitia procul à suis auribus, & aulis eli-
minent, qui nulla necessitudine cogère, suis commodis, vel odijs, aut
invidijs deservientes, ex optimorum calamitate sua incrementa ve-
nantur, & falsa pro veris facundè, & artificiosè suggerentes, & suadè-
tes, tot excellentes, & divina virtute viros, invidiæ Principum, quasi
victimas, obiecerunt, ut multis alijs omisis, in Boëtio, & Symmacho
eius socerò, sub Theodorico Gothorum Rege contigisse ex Proco-
pio, & alijs, latè Camerarius recenset. Addens qualiter Symmachi
spectrum, eidem Theodorico apparuerit, cuiusque minantibus oculis,
& monstrosa visione territus succubuerit.

Procop. in Gothic.
lib. 1. fol. 167. Ca-
merar. 3. successiv.
cap. 56.

49

Horum Delatorum sub Tiberio, Domitiano, & alijs Romanis Imperatoribus, dolos, artes, imposturas, & damna hinc passim exorta, graviter in suis Annalibus Tacitus refert & dolet: *Genus hominum publico exitio repertum, & poenis quidem nunquam satis coercitum*, quodam in loco eos vocans: & in alio, *Exitabile, & vel ad primores Senatus, cum communi honorum omnium confusione, & in timidatione protensum*. Et iterum in vita Agricolaë, tradens, quod sub anterioribus Principibus per has inquisitiones, & loquedi, & audiendi commercium ademptum erat.

Tacit. 4. & 6. Ann. & alibi passim.

Idem in Agricol. in Præfat.

50

Et sane actum esset ob hanc luem de magnitudine Romana; nisi Trajanus, laudatissimus Princeps, eius damna præsentiens, hoc intestinum malum excinderet, exemploque suo cæteris, qui laudabiles esse cupiunt, exemplum relinqueret, delatores veluti piaculares publicæ sollicitudinis victimas, in honorum omnium exultationem, supra sanguinem noxiorum, ad lenta supplicia, gravioresque poenas duci deberent. Quod factum referens & extollens Plinius Junior, sic inquit: *Congesti sunt delatores in navigia raptim conquesta, ac tempestatibus dediti; abirent, fugerentque vastatas delationibus terras, ac si quem fluctus, & procellæ scopulis reserpassent, hic nuda saxa, & in hospitali litus excolet, ageret duram & anxiam vitam, relictaque post tergum totius humani generis securitate, mæreret.*

Plin. Jun. in Paneg.

51

Trajanum in eodem supplicio Titus prævit, ut Suetonius in eius vita commemorat, & ad hunc, vel ad illum respicit Martialis in suo Amphitheatro dum inquit:

Suet. in Tito, c. 8.

*Turba grævis paci, placidaque inimica quieti,
 Quæ semper miseras sollicitabat opes;
 Traducta est Getulas (alii legunt Gyaris) nec cæpit arena
 nocentes,
 Et delator habet, quod dabat exsilium:
 Exulat Ausonia profugus delator ab urbe,
 Impensis utinam Principis annumeret.*

Martial. in Amph. epigr. 4.

52

Verum quoniam de his Delatoribus eorumque apud varios Principes præmijs, vel poenis alij plura dixerunt, hæc tetigisse contenti, ad alia transitum facimus, interim tamen duo alia Batilij Emblemata, Adulatores pingentia ac pungentia, & post hæc scripta reperta, super addentes. Quorum primum ex lupi scalpenis asellum, quem devorare parat, effigie formavit. Alterum verò ad nostrum Ceryum alludens, & hoc Disticho claudens:

Alex. Tirac. Menoch. Dempster. Osu. d. Cuiac. Petr. Greg. & alij ap. Amaiam in Rubr. C. de delat. lib. 10.

*Talis blanda iubant quem, & dulcia verba morantur
 Assentatoris captus ab arte perit.*

Batil. Embl. 117. & 118.

Novum omne cave.

EMBLEMA LI.

*Non nisi pendente laqueo de guttore profert
 Locrensi populo, qui nova iura dabat.
 Funis vitam adimit, Patribus nisi dicta placerent,
 Premia sed pariunt, dicta probata, viro.
 O si funis adest, si nex, si pœna fuisset,
 Quàm minor arbitrijs sedula turba novis.*

COMMENTARIUS.

VSPECTOS quoque, non minùs quàm Adulatores, vel Delatores, cuiuslibet fortis, ac conditionis homines habere Principes debent, qui facilè sibi constituta Maiorum, quidpiamvè aliud, ad communem Reipublicæ statum spectans, vel novis oneribus populum gravans, mutandum, innovandum, sive introducendum, suadent. Nam & hi solent sæpè sub specie recti decipere, gratiora, quàm veriora suggerere, & sub publicæ utilitatis prætextu, privatis suis commodis inhuare, Horatianumque illud, re ipsa, verissimum reddere:

Horat. lib. 2, sat. 3.

----- *Postquàm omnis res sua lanam
 Ad medium fracta est, aliena negotia curant,
 Excussi proprijs.*

Vel

Vel Plautini Parafiti:

*Sed curiosi sunt hic quàm plures mali,
Alienas res qui curant studio maximo;
Quibus ipsis nulla res est, quam procurant sua,
Et curiosus nemo est, quin sit male-volus.*

Plaut. in Stich. Act.
2. Scen. 1.

2 Hos vulgò Arbitristas, vocare solemus, quorù naturam, ingenium, & imposturas, ultra alios, paucis noster Ioan. Marquez satis eleganter perstringit, inquitens à Palatijs eliminari debere, quia sæpè solent vana, iniusta, indecentia, vel effectu praxique impossibilia, ac semper perniciosa, sub exiguo præmio proponere; illisque respondendù esse, quod in simili, alijs, qui magnos thesauros, parva accepta mercede, se delecturos pollicentur, Ennius apud Ciceronem scripsit,

Marq. in gub. Chr.
lib. 1. c. 16. pag. 95.

*Magnas divitias promittunt, & dragma petunt,
Ex ijs divitijs sibi deducant dragma, reddant cætera.*

Enn. apud Cicer.
lib. 1. de divin. in
fine.

3 Nos, eandem doctrinam æqua lance in cæteris suscipiendâ, pari que studio suspectandam esse, consulimus, cordatumque quemlibet Principem, lento gradu, cautoque admodum iudicio, in his consilijs admittendis, vel exequendis progredi debere, monemus, quæ quicquam ex antiquis innovât. Pro quibus, in dubio utilitatis ac rectitudinis præsumptionem extare, graviter Politicorù omnium gravis ille Magister Tacitus docuit, dum dixit: *Super omnibus negotijs melius, atque rectius olim provisum, & quæ convertuntur, in deterius mutari.*

Tacit. lib. 14. Ann.
vide Lips. in polit.
lib. 4. c. 9. & lib. 6.
cap. 3.
Thucyd. li. 3. Cleo
ni tribuit Lycos-
theses in Apoph.
pag. 442.
Dio Cass. lib. 52.

4 Vnde Thucydides, cã Rempublicã, quæ malis quidẽ, sed immotis legibus utitur, præstantiorẽ illa esse inquit, quæ bonis quidẽ, sed tamè mobilibus, & incõstantibus. Et Dio Cassi⁹ memorat, Augustũ Cæsarem ita Senatũ Romanũ exhortatum fuisse: *Postas semel leges constantè servate, nec ullã earũ immutate: nã quæ in suo statu eadẽq; semper manet, & non nihil vitiosa, uti sola tamen sunt ijs, quæ per innovationẽ, vel meliora iudicantur.* Calsiodorus quoque, sub Theoderici Regis persona, sic in quadã epistola inquit: *Delectamur vetustatis invento, & sequi regulas constitutas libenter amplectimur, quia locus subreptionibus non relinquitur, quoties rationabiliter cõstituta servantur.* In idemque ipsum tendit frequens illa apud nostros Iuris Consultos animadvertio: *Nil facile ex solemnibus immutandum, vel quæ interpretationem certam semper habuerunt, & in rebus novis statuentis evidentem utilitatem esse debere,*

Calsiod. li. 2. epist. 4

5 *ut recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est.* Quibus sexcetera alia similia cõgerere possẽ, quæ passim apud alios, rã Leguleios, quã Politicos obviam sunt. Inter quos Bald. à Menoch. latè illustratus, hinc infert, quod *Omnia novitas mala præsumitur.* Ancharran. quod *Novitates semper pariunt discordias, idò odiosa, & per consequens nõ favendũ eis.* Nevizanus, qui, *Eas, filias diaboli vocat, & quod iudices, ne intrent in infernũ, non debent placere eorum dominis, super novitatibus inducendis.*

L. et si nihil, D. de
reg. iur. l. in minime,
D. de legib. l. in re-
bus, de cõit. Princ.
l. fin. cit. fin. part. 7.
Ego plurimos refe-
ro in Alleg. de præ-
ced. n. 18. & 2. to.
lib. 1. c. 4. ex n. 73.
& lib. 2. cap. 30. ex
n. 99.

8 Sed omitti nõ potest Tertullianus, ea, qua solet alia, gravitate, ac maturitate, nos docens *Novum omne, & incognitum quod est, suspectũ est.* Et D. Thomas, qui non contentus, quodã loco dixisse, nõ solum evidẽtem, sed evidentissimã, maximãque utilitatem esse debere, quæ nos ac

Bald. d. l. in rebus.
Menoc. li. 3. præf.
122. n. 116. lib. 5.
præf. 52. ex n. 2.
Anchar. conf. 157.
num. 8.
Neviz. conf. 11. n.
3. Morot. resp. 9.
ex n. 21. Vaicnç.
cõf. 114. num. 28.
146. n. 47. 184. n. 6
Tertull. de præscr.
D. Thom. 1. 2. q. 9.
art. 1.

Idem d. q. 9. art. 2.

L. 18. tit. 1. par. 1.

L. testamenta 18.
C. de testam.Symmach. lib. 10.
epist. 54.

Idē lib. 10. ep. 47.

D. Aug. epist. 118.

Dio lib. 51.

Cassiod. lib. 12.
epist. 25.Lucian. var. hist.
lib. 1. fol. mihi 125.D. Th. 1. 2. q. 97.
art. 2.Balduin. in 6. fed na
ruralia, n. 24. & 25.
Inst. de iur. nat.Pet. Greg. de Rep.
lib. 5. c. 1. n. 20.

Arist. 6. pol. cap. 6.

Canonh. in Aph. 1.

to. pag. 690. & seq.

Koch. Simanc. Pa

liarg. Anirar. Va

lenç. & alij plures

apud Mē 2. 10. de

Ind. gub. lib. 1. c. 4

ex n. 73. & lib. 2. c.

30. ex n. 99. Cōtz.

4. polit. c. 25. 6. 9.

& 13. novis. Saa

ved. in Id. pol. pag.

139. Euseb. in Theo

pol. pag. 466. Cau

sin. in Polist. li. 12.

cap. 33. ex Paul. in

Lacon.

Plato in Dialogo

de Iusto.

res novastentandas, & admittendas, suadeat, in alio, sic elegātissimē ait: *Lex non est mutanda, quoties experientia quippiam melius offert, ni tantum sit bonū, ut mala infinita novatio vincat.* Quæ verba sumta videntur ex lege quadā nostri Regis Alfonſi X. quæ pariter leges solvi mutarivē prohibuit, nisi *La soberania, i asperedumbre del mal, q̄ de ellas se experimenta, aventaje una gran partida la bondad del bien, q̄ podia esperar se de su observancia.* Et in idem respiciens alia Imp̄p. Arcadij, & Honorij, *Morem fidelissima vetustatis* retineri præcepit.

Eiusque solius argumentatione, & veneratione Symmachus, (quāvis impiē) eosdē Augustos ad tolerandā Ethnicorum iam cadentem Religionē hortatur, dū inquit: *Servanda est tot seculis Fides, & sequēdi sunt nobis parentes, qui sequuti sunt sollicitos suos, &c. videro quale sit, quod instituendū putetur, sera tamen, & contumeliosa est emēdatio senectutis.* Et iterum: *Inſit am divinis sensibus vestris ore iustitiā, ne adversum divi Gratiani definitionē, adversus rescripta tot Principum, novā hoc indicatis exemplum.* Nititurque hoc doctrina in dāmnis, quæ Respublica ferē semper, ex novarum legum, consuetudinū, aliarumvē rerum mutationibus, & innovationibus patitur. Quod in causa fuit, ut Cornelius Gallus restissimē dixerit:

Eventus varios res nova semper habet.

Et signāter D. August. docere potuerit: *Ipsa mutatio consuetudinis, etiā quæ adiuvat utilitate, novitate perturbat.* Et Mecenas ad Augustum apud Dionē: *Optimū esse ne nova quidem nomina in Rep. permittere.*

Quibus consentiens Cassiodorus: *Plerumque (inquit) solliciti fiunt, qui mutatos rerū ordines intuentur, quia sæpē protendunt aliqua, quæ consuetudini probantur adversa.* Lucianus: *Sed ut videtur, sæpē numero mutatio in melius, maiorem malorum consuevit esse principium.*

Et D. Thomas: *Lex (inquit) non est mutanda, quoties experientia quippiā melius offert, ni tantum sit bonū, ut mala infinita novatio vincat.* Balduinus: *Periculosa est quicquid omnis in Republica legum mutatio. Nam eam sequitur repentina quædam, & miram & vitæ mutatio.* Petr. Gregorius: *Sæpē cōtingit in Republica, neglecta paulatim quædam immutatio, quæ si nō curetur, & emendetur, ad corruptionem, & interitum facile eam perducit, sit enim forma immutatio, & hinc sequitur eius, quod erat, destructio.*

Vnde inter omnes Politicos, & Iuris Consultos, nihil communius, Aristotele præeunte, receptū est, quāvis Novitates, & Novatores cavendas, cavendosque esse, docere, & longo tēpore consuetis, etiā si deteriora fiat, persistendum, quia minū molesta insuetis esse solent. Quod Nicolaus Causinus non malē significari posse inquit, per citharam Timothæi Milesij Musici, quam, Pausania testante, Lacedæmonij ad Sciadem suspenderunt, eundem mutantēs, quod septem lyre fidibus, quatuor addidisset. Hac veluti parabola significantes: *Nihil in Republica novantum, ut Plato præmonuit, eiusdem mentionem faciens, & sic inquit: Novam ne musica formam introducamus, omnino cavendum: in quo periculum summum est, nunquam enim musici numeri mutantur, sine legibus civitatis, ipsius maximis.* De qua histōria latius post Boëtium meminerūt Lilius Giralduſ,

- & Philippus Camerarius, Lacedæmoniorū de hac re decretū ad literam referentes, licet Plutarchus, & alij à nostro Bobadilla laudati, hunc Mulicum, à Lacedæmonijs exulare iussim, *Frinem* appellent; & duas tantū chordas antiquis citharis addidisse tradant.
- 15 Nos verò, aptius, ni fallimur, de eisdē Novitatis periculis sub hoc, quod vides, Emblemate, nostrū Principem commonemus, ex Locrensi more defuncto, qui, ut post Demosthenē, plures alij passim Auctores enarrant, ad deterrandos ab incepto Novatores, statuerunt, ne quis novam legem, novumvè aliquod institutum ad populū ferret, nisi prius inferto in laqueum collo, illud palā exponeret, ut si populo placeret, Auctore laudato, & remunerato, reciperetur, sin minus, confestim stricto laqueo suffocaretur, temeritatique & inconsultæ innovationis poenam acciperet.
- 16 Qui sanè mos, à Persarū lege non multum discedit, qua, ut *Ælianus* commemorat, receptū fuit, ut si quis de rebus novis, ambiguisvè, atq; obscuris Consilium Regi dare vellet, super aureo latere staret, atque bona salubriaque in mediū cōsuluisse videretur, latere, in cōsiliij præmiū, accepto discederet; sin verò contrariū, flagris asperrimè cederetur. Erat quippè apud eosdē Persas sancitū, ut in historia Danielis referatur: *Ne mutari ullo modo possit ullū edictum, aut lex, quā Rex Persarū condidisset*; licet ipsi omnino eisdem legibus planè soluti essent, ut iuris Persici prudentes Cambij apud Herodotum respondisse leguntur.
- 17 Cretenses quoque, ad eò Novitatis damna exhorrebant, ut inter primas ad Deū preces, illam haberent, ne nova aliqua consuetudo in ipsorum civitatem irreperet. Et Alexander ab Alexandro recenset, apud *Ægineas* cautum, ut qui novæ condendæ legis causam daret, invisus omnibus, & execrabilis fieret. Sicque & apud Indos, si quis aliquid perniciosius invenisset, nisi protinus remedio succurreret, morte pleet solere.
- 18 Tantique hoc ad Reipublicæ salutem, & conservationem expedire putavit *Lycurgus*, ut, *Plutarcho*, & *Suida* referentibus, cum Lacedæmonijs leges, quas illis utiles esse putavit, dedisset, rogaturus, ut aiūt, *Apollinem* de alijs quibusdam, iure iurando eosdem Lacedæmonios adegit, ne quā ex ijs, quæ iā sancitæ essent, abrogarēt, donec ipse redijisset. Qui cū iurassent, audito Oraculo, foelicem fore urbem, si leges ipsius retineret; nō revertendum sibi censuit, conservationēque illarū propriæ vitæ anteponeus, voluntariò exilio in Cretam, sive, ut legunt alij, *Cryssam*, abiens, sibi ipsi manus attulit, cineresque suos in mare proici iussit, ne forè illis in patriā relatis, cives se sacramento solutos arbitrari possent, saluberrimasque leges abrogari prætenderent.
- 19 Quam historiā *Alexius* etiā *Vengas*, non malè doctus suæ tempestatis Scriptor, litteris prodidit, addens tamen (nescio quibus motus rationibus) non in Cretam, vel *Cryssam*, sed in *Vasconiā* nostræ Hispaniæ, quam nunc *Vizcayam* dicimus, *Lycurgum* adventasse, eique genti linguam *Laonicam* communicasse, quæ est illa, qua hodie utitur, & ex *Laonia* *Vasconiæ* nomen accepit.
- 20 Sed non minùs notabilis, & ad rem nostram conducens, illa mihi vi-

Lil Giral. in hist. Poët dial. 9. Cam. 1. subcif. c. 18. in fi.

Plutarc. in Agide. Bobadil. plura alia cōtra novitates ad ducēs in polit. lib. 1. c. 13. n. 1. & melius c. 5. n. 9. & 10.

Demosth. in orat. cōt. Timocrat. Balguin. & Aldrobād. in d. 6. sed naturalia, Conan. lib. 1. c. 9. n. 7. Spinaf. in politisme, lib. 2. c. 12. Mathesz. de via, & rat. iur. li. 1. c. 23

Ælian. de var. hist. lib. 12. c. 12. vide Conin. in th. pol. 2. p. pag. 241. Briff. lib. 1. de Reg. Pers. pag. 24.

Dan. cap. 6. Herod. lib. 3. Briff. sup. pag. 22. Alex. 6. Gen. c. 14.

Plutar. in Lycurg. & Suid. ex eo, verbo *Lycurgus*.

Alex. Vengas in Com. Comœdiæ Samarides.

Muller. in hist. Sep-
tē fol. 31. Bessold.
In disert. de Mo-
narch. c. 5. pag. 24.

Bened. XI. in Ex-
travag. 1. de privi-
l. in princip.

Celest. III. in cap.
quod dilectio, in
fin. de consang. &
affin. vide etiā tex.
in cap. si quis ne-
sciat, dist. 11.

Greg. Pap. in cap. si
ca 4. 25. q. 5.

Decian. cōf. 25. ex
n. 41. ad 48. vol. 1.
Ofasc. decif. 139.
n. 11. Georg. alleg.
15. ex n. 12. ad 16.
Ego 2. to. lib. 2. c.
27. ex n. 76. & lib.
4. c. 9. ex n. 35.

Almoïn. de gest.
Franc. lib. 4. c. 30.
Briff. de form. lib.
7. pag. 772.

D. Greg. li. 5. epif.
12. ad Montan. re-
latus in cap. iustitię
25. q. 1.

Neviz. in Sylva
nup. pag. 395. nu.
154.
Eras. in hoc Adag.
pag. 518.
Sup. Embl. 29. per
rotum.
Pet. Greg. de Rep.
lib. 7. c. 19. num. 3.
pag. 484.

detur, quam ex Mullero Bessoldus enarrat, inquit, in Libonia rusticos, ac agrestes homines nobilium misera mancipia esse, & si vel diurnum laboris pensum dominis non solvant, vel alio modo eosdem irriterent, miserimè vapulare. Quos cum Poloniae Rex Stephanus, anno 1582. vocari, ac significari iussisset, durè se illorū conditionis misereri, ideòque velle eos à plagis, & verberibus vindicare, ac si peccaverint, mitissimam deinceps multam imponere: ei Rustici, antiquas se cōsuetudines mutari nolle, omniaque dura malle perpeti, responderunt, quàm novitatem aliquam introduci.

Nèque silentio involvi possunt Pontificiæ sanctiones, quarū una huius doctrinæ hanc reddit rationē: *Nec mirum, quia plerumque parvitas novitates discordiã, præsertim dum ab eo, quod diu æquū visum est, per novã constitutionem receditur, nec quare recedatur utilitas evidens, vel alia causa subest.* Et altera: *In hac causa* (inquit) *cōsultius duximus, multitudine, & observatæ consuetudini deferendam, quàm aliud in dīffensionem, & scandalum populi statuentium, quadam adhibita novitate.*

Ideòque, omnibus semper sæculis, & apud Nationes omnes, improbata est frequens illa novorum Regum, ac Principū consuetudo, qui vix Imperij habenas adepti, se solos sapere putant, & arcem tenent Minervæ, facilèq; a suorum prædecessorū legibus, stylo, modovè procedendi, discedunt, eorū gesta contemnent, mutant, aut innovantes. Quos hac de causa Gregorius Papa, non Constructores, sed Everfores appellat, & pluribus Tiberius Decianus reprehendit, adiciens post Baldum: *Quod à successoris Principis, contraveniens factis Antecessoris, dicitur contravenire sibi ipsi, ex quo semper est unum Imperium, & ab alijs spectet successoribus, quod ipse Prædecessori suo præstitit.*

Quam Talionis comminationem, iam dudū Dagobertus Rex Francorum, referente Aimoino, & Briffonio, filijs suis his verbis, notatu dignis, scriptam reliquit: *Deinde reveremini me Patrem vestrum, qui rogare malo, cum possim iubere, ut statuta nostra in convulsa servetis, sicuti vestra à successoribus vestris servare voletis. Profectò scientes, quod si à nobis sancita contemti habueritis (quod non arbitror) pari modo & vestra à posteris contemnentur decreta.* Et hoc iustitiæ rationem postulare D. Gregorius, his quoq; verbis ad Montanū scripsit: *Iustitia, ac rationis ordo suadet, ut qui sua à successoribus desiderat mandata servari, decessoris sui proculdubio voluntatem, & statuta custodiat.*

Pluribusque Ioannes Nevizanus ostendit, inquit, ob frequentē Principū consuetudinē, in his sanctissimis documētis violandis, effectum, ut veluti in Adagiū transierit, *Novitas Regis inducere novitatē legis.* Quod idē valet, atque illud, *Novus Rex, nova lex.* Quod in Erasmi chiliadibus reperitur, & in hunc sensum, in eo iudicio, accipi debet, licet Erasmus ipse in aliū referat, & non tam de scripta lege, quàm de moribus Regū intelligat, ad quos populi statim accommodantur, quia; sæpè efficacius subditorum animos, quàm leges ipsæ movere solent, iuxta ea, quæ latè in commentario alterius Emblematis adnotavi.

Cæterum pro mea expositione, ultra Auctores suprà relatos, stare etiam videtur Petrus Gregorius, qui hanc consuetudinem, de qua lo-

quimur, & eius damna, his verbis proponit: *Deinut, ut experientia docuit, semper cum novo Rege, nova lex sequitur, novi Magistratus, novi amici, nova consilia, novi inimici, nova vestimenta, novus modus vivendi: in summa omnia innovantur, nec alia interdum de causa, quàm ut sui memoriam ex innovatione relinquunt: quod non solum singulis, sed etiam corpori Republica maximè damnosum est. Nam fœdera cessant, armantur vicini, confœderati invadunt, prædantur fortiores eos, qui debiliores sunt, &c.*

27 Neque abest Noster Saavedra, qui cum quodam in loco plura de damnis multiplicandarum, aut innovandarum legum dixisset, in altero ita sermone suum Principem admonet: *Procure el Principe acomodar sus acciones al estilo del Pais, i al que observaron sus Antecessores; porque aun las virtudes nuevas del successor, no conocidas en el Antecessor, ò en la Provincia, las tiene por vicios el pueblo, i las aborrece.*

28 Quod & ipsum, valdè à Prætoribus civitatum curari, & observari debere, satis doctè admonet, ex eisdem rationibus, Bobadilla, apud quem alia loca reperies, & præcipuè verba Francisci Patritij, quæ sic habent: *Civitas statum diligant, contentique eo, nihil moliantur, nihilque cogitent, quod alienum novumque sit, sed eam viam ire pergant, quam Miores instituerunt, quæque aliorum vestigijs attrita sit: Novarum enim rerum studium, apud Remp. labefactare solet, quàm eam aliqua ex parte meliorem reddere.*

29 Porro cum in omnibus, ut diximus, suspecta, periculosa, & quantum fieri possit, vitanda Novitas sit, tum maximè id Christiani Principes in rebus ad Religionem pertinentibus, curare debunt, non solum ubi opinionum varietas, aut conscientiarum, quam vocant, libertas, in rebus ad Fidem Catholicam pertinentibus, & ab Ecclesia iam dudum ventilatis, ac definitis, intenditur, quòd, quam sit damnosum, & execrandum, iam supra alio loco retulimus; verum etiam, ubi de novorum Sanctorum, & Reliquiarum veneratione tractatur, aut de novis Monachorum cœtib, collegijs, atque institutis introducendis, vel rebus quibuslibet alijs, quæ receptum, & antiquum Ecclesiæ cultum innovent, ut piè pariter, ac graviter in sacris Canonibus edocemur.

30 Re enim vera, sola Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet. Hic est Fons veritatis, hoc est Domicilium Fidei, hoc Templum Dei. Quò si quis non intraverit, vel à quo, si quis exiverit, à spe vitæ, ac salutis æternæ alienus erit, ut Lactantius Firmianus eisdem prope modum verbis scripsit. Nec aliter quies, ac felicitas rerum publicarum, iuxta D. Leonis Papæ certissimum documentum, acquiri cõservarique potest; nisi quæ ad Divinam Confessionem, Fidem, & Doctrinam Catholicam pertinent, politica quoque, ac secularis Potestas sollicitè tueatur, & à quibuslibet Novationibus hac in parte defendat, & Novatores in omnibus caveat, & insectetur.

31 Quo nomine ipsa Ecclesia, multis iam ab hinc annis Sectarios appellat, sic, valdè ad rem nostram, indicans, quàm sit omnis Novitas perniciofa, cum nullum aliud vocabulum, quo eos magis notare, & exprimere posset, invenerit. Adversus quos facit illud Ciceronis: *Mores Miores, quæ essent Religiones, tenendas; & verus ille versus, quo*

Saaved. in Id. pol. pag. 139. & 441.

Bobad. in Polit. lib. 1. cap. 5. n. 9.

Patric. de Repub. lib. 3. cap. 1.

Sup. Embl. 10.

Text & gloss. opt. in c. fin. de Relig. dom. & in c. unic. cod. tit. in 6. Pat. Ribad. invita S. Ignat. lib. 2. cap. 17. Sim de Rep. lib. 4. cap. 10. & seqq.

Lactan. lib. 4. inst. cap. ult.

D. Leo epist. 26. & 31.

Cicer. 2. de legib.

Delr. in Adag. fact.
2. tom. pag. 242.

Proverb. 22. 20.

Lirinens. in lib. ad-
vers. proph. hæref.
novit.

Innoc. in cap. non
debet, de cōsāng.
& affinit. Procem.
Clement. vers. *Vix*
aliquid.

Symmach. lib. 10.

Iuret. ad Sym. lib.
2.

Claudian.

Livius lib. 34. Ego
de parricid. lib. 1.
cap. 5. pag. 16. &
latius in 2. to. ll. 2.
cap. 30. ex n. 63.

Agel. lib. 20. c. 1.

Iustin. in l. 2. C. de
veter. lur. enucl.
vers. *Quia in eo.*

Martian. Imper. in
Novell. tit. 5.

L. 11. tit. 1. par. 1.

Peluf. lib. 2. ep. 46.

Livius olim, ut Delrius tradit, solebat pro symbolo utri:

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Et proprius quod in Proverbijs habetur: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos possuerunt Patres tui.*

Quem locum in eos contorsit Vincentius Lirinensis, sic appositis si-
mè inquires: *Quæ cum ita sint, iterum, atque iterum eadem mecum re-
volvens, ac reputans, mirari satis nequeo, tantam quorundam hominum
vesaniam, tantam excacata mentis impietatem, tantam postrema erran-
di libidinem, ut contenti non sint tradita semel, & accepta antiquitus
credendi regula, sed nova ac nova in diem quarant, semperque aliud ge-
stiant Religioni addere, mutare, detrabere. Quasi non cælestis dogma sit,
quod semel revelatum esse sufficit, sed terrena institutio, quæ aliter per-
fici, nisi assidua emendatione, imò potius reprehensione non possit, cum
divina clament oracula, Ne transferas terminos, quos posuerunt patres
tui.*

Cæterum licet hæc verissima sint, semperque Novitas timeri ca-
verique debeat, ut ex suprædictis apparet, non tamen ita strictè hoc
accipi volumus, quin exigente id temporum rerumque ratione, vel
evidentis utilitatis consideratione, (ut iam supra ex doctrina nostro-
rum Iurisperitorum tetigimus) iustum & licitum sit, aliquid ex Ma-
iorum legibus, aut moribus innovare. Nam, ut Innocentius III. edixit
non debet irreprehensibile iudicari, si secundum varietatem tempo-
rum, statuta quandoque prædictis ex causis varientur humana.

Et quamvis Symmachus dixerit: *Leges in commune bonum proceden-
tes, nunquam occasum pati;* verius tamen est, consenescere eas, lan-
guere interdum, & mori, ut ex optimis Auctoribus docet Franciscus Iure-
tus, & apertè Claudianus dum dixit:

----- *Priscamque resumunt
Canicem leges, emendanturque vetustæ
Acceduntque novæ.*

Vnde apud Livium Lucius Valerius de lege Oppia abroganda a-
gens: *Quemadmodum (inquit) ex his legibus, quæ non in tempus aliquod,
sed perpetuæ utilitatis causa in æternum latae sunt, nullam abrogari de-
bere fateor, nisi quam, aut usus coarguit, aut status aliquis Reip. inutilem
fecit; sic quas tempora aliqua desiderarunt leges, mortales, ut ita dicam,
& temporibus ipsis mutabiles esse video.*

Quod & Sextus Cecilius I. C. apud Agellium non inficiatur, & ab
antiqua Profapia, hoc est ipsorum Maiorum, ac Iurisprudentium disci-
plina descendere, graviter Imperator Iustinianus testatur. Quem se-
quitur Martianus: *Æquali (inquit) in utroque æquitas est, vel promul-
gare quæ iusta sunt, vel antiquare quæ gravia.* Et Rex noster Alfonso:
*Emendar sus leyes, quando entendiere, ò le mostrare en razon, porque lo de-
ba bazer.* Et Isidorus Pelusiota sic inquires: *Non grave, ac sceleratè est
aliquid innovare, cū utilitas novitati adiuncta est. Nè enim noxia & uti-
lia vetustate perpenduntur, verù id explorandè est, an in antiquioribus vi-
tium inveniat, an contra in recentioribus virtus reperiat.*

36 Cum quibus sentiens Thomas Morus, inter alia, quibus suum Principem instruit, illud est, ut non solum inutiles, vel damnosae leges emēdet: *Sed & abrogatas consuetudine, haud temerē revocet, praesertim quae diu desita, nunquam desiderata sunt.*

Thom. Morus in Vtopia, lib. 1. pag. mihi 42.

37 Certē enim, cum secundum eundem Iustinianum, omnis noster status sub perpetua mutatione consistat, ipsius temporis vicissitudo, cui semper parendum esse, omnium sapientum Apophthegmata nos docent, ut supra latē tradidimus, has quoque interdum legum, ut & aliarum rerum mutationes, & innovationes exposulat: *Neque erubescendum est (eodem Iustiniano docente) si quid melius etiam eorum, quae ipsi priores diximus, ad inveniamus, hoc sancire, & competentem prioribus imponere correctionem.*

Iustin. Imp. in Authent. de nō alien. §. ut autem lex.

Sup. Embl. 43.

Iustin. in Auth. de nuptijs, §. nos autē

38 Politicique, iuxta doctrinam Canonherij, facere debent, quod Medici, qui contraria remedia morbis adhibent, quando priora nihil profecisse cognoscunt. Quod etiam Michael Hospitalius, his quae sequuntur carminibus eleganter expressit:

Canonh. in Aphor. pol. 1. to. pag. 519.

Hospit. lib. 1. carmin. cuius & aliorum in simili memini Ego in 2. to. lib. 2. c. 30. n. 63. & seqq.

*Quam melius Medici; qui quo nihil ante priora
Profecisse vident, adhibent contraria, leges
Decepti medicas, artemque valere iubentes;
Hoc nos illa modo, nuper quae cepimus arma
Ponere ne pudeat, hominesque errata fateri,
Et magis apta malis, quae sunt medicamina nostris
Querere.*

39 Quibus addo, quod licet supra ex Tacito docuerimus, super omnibus negotijs melius olim ab Antiquis videri provisum, hoc tamen nō impedire, quin tempus, quod sapientissimum esse dixit Thales Milesius, quia omnia invenit, quodque, ut est in Adagio, *Omnia revelat*, aliquid, quod sit utile & laudabile nobis invenendum, atque exequendum reservet, ut idem ipse Tacitus Claudium Imperatorem in Senatu perorasse commemorat, dum de alienigenis in plenum civitatis Romanae ius cooptandis, tractaretur, his verbis: *Omnia Patres Conscripti, quae nunc vetustissima creduntur, nova fuere. Plebei Magistratus post Patricios, Latini post plebeios, ceterarum Italia gentium post Latinos. Inveterasset hoc quoque, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.* Et alibi, inquit: *Nec omnia apud priores meliora; sed nostra quoque aetas multa laudis, & artium imitanda posteris tradidit.*

Thales ap. Laert. lib. 1. cap. 1.

Erasm. pag. 362. ex Tertul. in Apolog. & alijs, Ego 1. to. lib. 1. c. 12. n. 11. & seqq. Bobad. d. lib. 1. cap. 5. n. 9.

Tacit. lib. 11. Ann.

Idē 3. Ann. c. 55.

40 Quae verba, ut Lipsius ibidem animadvertit, haud disparibus sane alijs Synesius Cyrenensis Episcopus sic expressit: *Multas res novum tempus invenit, aut correxit. Non omnia ad exempla fiunt, & singula quae facta sunt, initium semel habuerunt. Demus & Nos principium meliori consuetudini.* Et similiter licet brevius Tertullianus: *Omnis res anterior posteriori normam praeministravit;* & alij plures, quos & multa sacrae Scripturae exempla in eandem sententiam adduxit

Lips. in notis ad Tacit. pag. mihi 177. Synes. epist. 57. Tert. adv. Marc. 1. cap. 9. M. Ant. Perez in Penth. de Fide Act. Apost. pag. 58.

M. Fr. Antonius Perez, meritisissimus Abulensis Episcopus.

In Principes, ineptos Iudices eligentes.

EMBLEMA LII.

*Iudice pro stulto Pistoriæ sedit affellus,
Dicere, vel nullus eius, vel uterque potest:
Si pudet, invigilet Princeps, populisq; remittat
Rectores, quales convenit esse viris.*

COMMENTARIUS.

Um ergo iam satis ex supra dictis eluceat, quantopere Principes, si boni, ut oportet, esse desiderent, bonis quoque Consilijs, Consiliarijs, ac Magistratibus egeant, par est, ut eisdem de summa cura, & sollicitudine, quam in eorum delectu habere debent, tantisper admoneamus; ut sic illud Cæsiodori verum efficiant: *Pompa meritorum est Regale iudicium, quia nescimus ista nisi dignis impendere, ut illud magis asstimemus elegisse, quod cunctis dignum est approbare. Nam quibus fas est de cunctis optimos querere, videntur semper meritos elegisse.*

Qui idem alibi, hoc in honorem ipsius Principis cedere, non minus verborum pondere, sic effatur: *Ad ornatum Palatij nostri credimus pertinere, aptas dignitatibus personas eligere: quia de claritate seruitutis crescit fama dominorum. Tales enim proceres Principem decet, ut quoties Procerum summus fuerit dignatus aspicere, toties se cognoscat rebus iudicia habuisse. Et iterum: Necessarium probatur esse: Reipub. personat*

Cæsiodor. lib. 3.
epist. 12. & 43.

Idem lib. 4. epist.

Idem lib. 3. epist. 25

dignitatibus aptas eligere, ut cui iustitia committitur, maxima scientia decoratur, & bonis moribus ornatur; alioqui inefficax est ab homine exigere, quod agnoscitur non habere, & confidenter petitur, quod inesse sentitur.

3 Firmiusque testimonium Regius in eandem rem nobis exhibet Psaltes, qui suos se oculos ad fideles terrae habere dicebat, ut secum in via immaculata sederent, sibique ministrarent, quod perinde est ac si diceret, nullam non vigilantiam & diligentiam in bonis iudicibus, & Magistratibus populis præponendis, adhibuisse.

4 Salomon quoque eius filius, tamen infusam coelitus scientiam habere meruerit, nihil prius a Deo postulandum censuit, quam probos doctosque sibi comites, & consiliarios concedi, quorum ope Regnum sibi commissum, recte gubernare valeret, & hanc sapientiam asitricem suam vocat, & habere desiderat, ut laius noster Ioannes Pineda considerat, & iuris civilis testimonijs illustrat.

5 Unde Iustinianus Imperator, & post eum Politici passim, & iuridicæ facultatis Auctores, multi sunt in eadem cura Regibus, ac Principibus commendanda, & in dotibus sapientie, prudentiæ, experientiæ, cæterarumque virtutum, quæ comaniter in eiusmodi Consiliarijs, ac Magistratibus requiruntur, quas novissimè ad epitomè redègit Ioannes Maria Campana, & ante ipsum plenè & luculenter Rex Noster Alfonso X. ab eadem vigilantia & diligentia, quam Reges in hac parte habere debent, exordiens, & sic inquit: *Asusiosamente, è con gran femencia debe ser casado, que aquellos que fueren escogidos para ser Iueces, è Adelantados, que sean quales diximos en la segunda Partida de este libro. Pero si tales en todo non los pudieren fallar, que ay en si alomenos estas cosas; que sean leales, è amadores de su Rei, è de buena fama, è sin mala codicia, è que ay en sabiduria para judgar los pleitos derechosamente, por su saber, è por uso de luengo tiempo. E que sean mansos, è de buena palabra è los que vinieren ante ellos à juicio, è sobre todo que teman à Dios, &c.*

6 Neque placet, quod quidam dicunt, & frequenter (proh dolor) in praxim deducunt, incognitos eligentes, eorumque sufficientiam in ipsis negotijs detegi, & informari posse sperantes. Hos enim satis redarguit D. Bernardus, dum æquè prudenter atque eleganter scripsit: *In Monasteria admitti posse homines (sive) proficiendi: officia verò bonos facilius recipere, quàm facere. Et hac propter ad ea viros probatos oportere deligi, non probandos.*

7 Quod sensit etiam Imperator Iustinianus, dum præcedens bonitatis testimonium requirit, his verbis: *Quis enim non diligat eum, & bonitate compleri magna patet, si nostro decreto, iudicioque tui culminis ad cingulum veniet, testimonium quidem habens, quia sit optimus.* Ne longè abest Tacitus inquit: *Melius est officijs, & administrationibus non peccaturos præferre, quàm damnare cum peccaverint;* & magis in terminis Cassiodorus statim laius referendus, qui in primo propectu cunctationem, requirit: *Dum multi fallunt Principis animum, cui semper votum est præstitisse.* Et Etnodius sic inquit: *Expertis bonos debetur*

David Psalm. 100. ubi Lorin. & alij.

Pineda in Salom. lib. 3. cap. 6. & 9.

Infin. Imp. in Authent. ut iud. sine quoque suffrag. §. eos, & §. ideoque, Marten. Iunius, Bobad. Mastrill. Borrell & alij ap. Me 2. to. lib. 4. c. 4. n. 2. Zipæ in tract. de Iud. & Magist. Brantius de Senat. lib. 1. cap. 4.

Campana in tract. de requisit. in iud. creat.

L. 3. tit. 4. p. 3.

L. 18. & 22. tit. 9. p. 2. ubi Gre. Lop.

D. Bernar de confid. ad Eng. lib. 4. cap. 5.

Iustin. d. Auth. §. eos.

Tacit. in Agric.

Cassiod. lib. 8. epistol. 22. Ennod. dict. 5.

ingenijs: vix mediocre cultum exigunt non probati. Illa sunt vera præconia, quæ longæ sudor elicit, blandimentum est, nõ iudicium, quotiens laborem gloria ingesta præcesserit, &c.

Tacit. 4. Ann. Brantius in Senatore, lib. 2. cap. 4.

Maximè cum sint multi, qui vel valdè experti & probati: *Acribus inijs, in curioso tamen sine, se in his muneribus habent, ut verbis Taciti utar, quæ benè Ioannes Brantius illustrat. Et certum sit, iuxta Boëtij sententiam, quòd, Collata improbis dignitas, non moò non efficit dignos, sed prodit potius & ostentat indignos. Cuius rei statim elegantem hanc rationem adsignat: Si ipsis dignitatibus, ac potestatibus inesset aliquid naturalis, ac proprij boni, nunquam pessimis provenirent: neque enim sibi solent adversa sociari. Ita cum pessimos plerumque dignitatibus fungi dubiam non sit, illud etiam liquet, natura sui bona non esse, quæ se pessimis herere patiantur.*

Boët. lib. 2. cõsol. profa 6.

Idem Boët. lib. 3. profa 4.

Et alio loco: *Non ea vis est Magistratibus, ut utentim mentibus virtutes inferant, vitia depellant. At qui non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent, nec possumus ob honores, reverètia dignos iudicare, quos ipsis honoribus iudicamus indignos.*

Salv. lib. 4. de provident.

Quod effecit, ut meritò dicere potuerit Salvianus: *Quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto?* D. Bernardus: *Non tu de illis es, qui dignitates virtutes putas.* Et antea Publius Syrus Mimographus:

D. Bernar. lib. 2. de cõsid. ad Eug. c. 7.

Loco ignominie est, apud indignum dignitas.

Simac. de rep. lib. 2. c. 12. n. 18. Bobad. in polit. lib. 2. cap. 1. n. 12.

Et noster Septimacensis Episcopus, à Bobadilla relatus, de Hispaniæ Tribunalibus condolare: *Tot Iudices, tot Tribunalia abique à Pjissimis nostris Regibus erecta reperiri, & adhuc minorem curam iustitia, & Reipublica esse.*

Blesens. epist. 25. vi de Meipsum 2. to. lib. 3. c. 8. n. 25.

Et generaliter Petrus Blesensis: *Officium officialium esse hodie iura confundere, lites suscitare, transactiones rescindere, dilationes innectere, suppressere veritatem, fovere mendacium, questum sequi, æquitatem vendere, inhiare actionibus, versutias concinnare, &c.*

Æn. Sylv. epist. 10.

Et Aeneas Sylvius, sic in quadam epistola ad Portugalliæ Doctorem Lupum scribens: *Vtinam omnibus Principibus idem animus esset; nõ sic omnes ignorantia plena forent provincia; nec summi Magistratus propter iniustitiam Officialium deturbarentur, atque dignitas ab Officiali, non verò Officialis propter dignitatem illustraretur.*

Abb. in cap. bona, elz. de postul. prel. plures apud Magistr. lib. 2. cap. 1. n. 68. & seqq.

Quapropter iustè docuisse videretur Abbas Panormitanus, communitè ab alijs receptus: *Quod eligentes non salvant conscientiam suam, eligendo illum, cuius plenam non habent notitiam.* Meritòque à Persio notantur, qui imperitis officia Reip. conferunt, dum ait:

Pers. farr. 5.

*Non Pretoris erat stultis dare tenuia rerum
Officia, atque usum rapide permittere curæ:
Sambucam citius caloni apta veris alto;
Dilais eleborum, certo compescere puncto
Nescius examen: vesat hoc natura medendi.
Narcem si poscat sibi per onatus arator*

*Luciferi rudis, exclamet Melicerta perüsse
Frontem de rebus, &c.*

14 Accedit his, quod quemadmodum ubi eiusmodi dignitates, & officia dignis creduntur, digni quoque, & boni omnes exhilarantur, quia ut Calsiodorus ait: *Quicquid digno creditur, omnibus pro voto collatum esse sentitur.* Cui convenit illud Imperatoris Iustiniani: *Nam universis redditur, quod pro voto omnium, primatibus indulgetur.* Plinij Iunioris: *Omnium que merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium magis, quam ad similes redunt.* Isocratis: *Omnes boni & docti, eos, qui praestantibus doctrina honorem habent, non magis laudant, & honorantur, quam si in ipsos omnia collata fuissent.* Ita ex adverso, vel Agathia docente: *Animorum vis hebetatur, cum Reipublice dignitates alijs conferris sentiunt, nec honoribus extolluntur, quos laborasse conspiciunt.*

Calsiod. lib. 4. epist. 4.
Iustin. in l. restituē
dx, C. de advocat.
divers. indic.

Plin. in Paneg. ad
Trajan.

Isocrat. ad Phil. ep.
4.

Agath. lib. 5. hist.

15 Et vel ipsae eadem dignitates indignis collatae vilescunt, ac decorantur, ut à D. Hieronymo traditur, dum ita ad Pammachium scribit: *Quamvis clarus honor, vilescit in turba, & apud viros bonos indignior sit ipsa dignitas, quam multi indigni possident.* Ut sic non miremur Catullum ob hanc causam mortem optasse, dum in Nonium Strumam his versibus stylum stringit:

D. Hier. in epist. ad
Pammach.

Catull. Epigr. 53.

*Quid est, Catulle, quid moraris emori?
Sella in Curuli Struma Nonius sedet.
Per consulatum peierat Vatinus,
Quid est, Catulle, quid moraris emori?*

16 In eadem etiam querimonia multus est Petrus Costalius, dolens Bacchum, non solum in templis, ut apud Indos olim, verum hodie apud Nos in pluribus Tribunalibus positum esse, & praesidem agere, & hoc scitissimo carmine in similes Iudices, & eorum Electores insurgens:

Petr. Costal. in
Pegm. pag. 102.

*Pampineis Lenae Pater redimite corollis,
Fascia cui longum cingit odora caput:
Cui phileria intextae praecingunt tempora vitte.
Inficit & rubeas uva Falerna genas;
Cuique gravi exundat pendens abdomine venter
Iureque laritiae diceris esse dator:
Quae te adlegerunt nostris suffragia rostris?
Quae tibi in orchestra fata dedere locum?
Quae vota in nostrum te conscripsere Senatum?
Vnde tibi latus clarus, & unde roga?
Te iurata latent Sancti consulta Senatus,
Te legum & iuris Pagina sacra fugit:
Quid distent nosti cellis Chia vina Falernis;
Ergo tibi vitae sit status ille tuae.
An te Patricium Regina pecunia fecit?*

*Ille Magistratus una creare potest.
Nostra quoque ignavis subsellia complet onagris,
Et queritur Populus iura deesse sibi:
Ecce igitur stomachans, rubricam tendit Apelles,
Ne futor soleas egrediate tuas.*

Filefac. lib. 2. select.
tract. 1. c. 4. pag. 26

Aurel. Victor. in
Vespas.

Ammian. lib. 28.

Idem lib. 27.

Ioannes quoque Filefacus de hoc argumento eruditè pertractans, 17
ex Aurelio Victore commemorat, Præfetti Prætorio dignitatè Con-
stantini Magni ævo viluisse, propter indignitatem eorum, qui illam
gessissent. Et ex Ammiano Marcellino, scopas, quibus nobilitatis Cu-
ra mundabatur, florere visas, & istud non aliud portendisse, quàm
indignos, & sordidos homines extollendos.

Sed adhuc magis memorandum fuit aliud portentum, quod Pisto- 18
rij in Hetruria contigisse, idem ipse Amnianus enarrat, dum in ea ur-
be Asinus, ipso meridie, Tribunal conscendit, & sellam Magistratu
deputari solitam, plenis clunibus occupavit. Quod, augurium fuisse
inquit, indignæ promotionis cuiusdam pistoris, qui paulò post ean-
dem in urbem, atque provinciam, ad Præturam electus, & mandatus
fuit.

L. si cõstat, de ap-
pellat. c. 2. de elect.
c. 1. quæ sint Rega-
lia, cur latè addu-
ctis à Me de mun.
honorat. n. 131. &
seqq. Erasmi. in A-
dag. pag. 182.

Quo ex Porrento, ut potè, iudicio meo, ad rem de qua tractamus 19
appositissimo, nostrum hoc, quod vides, Emblema formavimus, rati,
Principes, quibus Deus hanc supremam creandorum Magistratum
potestatem concessit, & à quibus eorum dignitas, auctoritas, & iuris-
dictio, tanquàm à fonte dimanat, ut passim iura nos docent, vel ex eo
admoneri posse, quo studio, qua cura, se in eorù electione habere de-
beant, & ubi ineptos deligunt, se Asinos deligere planè, ac plene
cognoscant, vel Boves in civitate ponere, ut est in Adagio, quo Eras-
mus eos significari inquit: *Qui præter meritum evectantur ad summos
honores, &c.*

Panorm. de dict. &
fact. Alf. lib. 1. c. 6.
sive Æn. Sylv. in
not. ad eum. Pe-
tr. Gregor. de Re-
pub. li. 10. c. 6. n. 16

Nam si Alfonso Rex ipse Neapolis I. de ipsis Regibus, Panormi 20
no referente, dicere veritus non fuit: *Regem illiteratum, esse Asinum
coronatum*, satis apparet, multò magis id iudicibus, qui prudentia, &
iuris scientia carent, aptari, neque aliud ad stolidos Magistratus orna-
mentum propiùs, quàm asininas Midæ auriculas pertinere.

Horus, & alij apud
Pier. lib. 12. hiero-
gly. c. 1. fol. mihi
18.

Asinus quippè, ut ex Ægyptiorum litteris Horus Apollo, & Pie- 21
rius Valerianus testantur, in fabulis, & in hieroglyphicis, pro imperi-
tissima persona ponitur, & in argumentum fatuitatis, atque demen-
tiæ semper habetur, atque ideò, homo rerum omnium ignarus, per as-
selli caput significatur. Græcisque, & Latinis Auctoribus Adagium
illud usitatissimum est, *Asinus ad Lyræ*, in eos, ut Erasmus inquit, ia-
ctari solitum, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisque
auribus; illius testamentum, ex Marco Varrone, & Agellio, satis nota-
bile citans, qui filios sibi natos, vel nascituros, *Si Asini ad Lyræ* essent,
exheredavit.

Erasmi in hoc Adag.
pag. 174.

Bobad. lib. 1. c. 6.
& 7. Pineda in Ec-
cles. pag. 1015. Ma-
tienc. in Dial. relat.
3. p. c. 7. Cur. Phi-
lip. 1. p. e. 2. Iunius
q. polit. c. 18. & 82

Et planè non facilè exprimi possunt damna, quæ Regibus, ac Prin- 22
cipibus ipsis, eorumque vassallis, & populis generantur, ubi ignoran-
tes, improbi, aut petulantes Consiliarij, & Magistratus, atque etiã

- inexpertis, & ex Tyrunculis eliguntur, quæ latius apud alios legenda lugendaque relinquo, certè Iamblicus apud Stobæum, nullum maius malum Reipublicæ contingere posse inquit; & Cicero, plus nocivos esse, quàm hostes, pluribus probat, eam reddens rationem, quòd omnes omnium facultates politæ sint in potestate iudicantium, nemoque quicquam se obtinere dicere poterit, cum ad iudicandum datur iudex nequam & levis.
- 23 Et alibi, dolens, *Quòd eiusmodi in provincias homines mittimus, ut etiam si ab hoste defendant, tamen ipsorum adventus in urbes suorum, non multum ab hostili expugnatione differant.* Ad quem locum quasi respiciens D. Isidorus: *Gravius (inquit) lacerantur pauperes à pravis iudicibus, quàm à cruentissimis hostibus: nullus enim prædæ tam cupidus in alienis, quàm iudex iniquus in suis.*
- 24 Et eandem similitudinem præoccupavit Amos Propheta, sic inquit: *Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra, hostes iusti, accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.* Et latè profectitur Ioannes Sarisberiensis, rectè etiam addens, tales Magistratus gravius, atque insolentius peccare, quàm fures: *Quia fur (inquit) etiam timens furatur: hi autem delinquant confidenter. Fur laqueos legis timet, hi quicquid fecerint, legem putant. Lex furem deterret ab illicitis; hi ad illicitum malit: à sua compendium, legem trahunt.*
- 25 Quod, quàm sit durum, & acerbum, satis apparet, cum nulla spes ultra salutis restare videatur, quãdo ab ijs venena porriguntur, à quibus erat antidotum sperandum. Vel contra legum & Sancti Concilij Tridentini decreta, iniuriæ nascuntur, unde iura iuriumque ac legum custodia, & observatio desiderabatur. Quod omnium malorum extremum appellavit Cassiodorus, sic inquit: *Detestabilis est quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iusta execratione damnatur; sed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta suscipere, unde credebantur auxilia provenire. Exaggerat enim culpam in contrarium versa crudelitas, & maius reatui pontus est, inopinata deceptio.* Et Alfonso Rex noster, & Legislator, maiorem mundi pestem, his verbis: *El por esto dixeron los Sabios antiguos, que en el mundo no a via mayor pestilencia, que recibir ome daño de aquel en que se fia.*
- 26 Omnes fanè rectissimi, cum ubi Magistratus tales, qui suo respondeant muneri, deliguntur, creber Provincialium sermo sit, ut Sidonius Apollinaris scripsit: *Annus bonum de magnis non tam fructibus, quàm Potestatibus existimandum;* quam sententiam auream appellat, doctus & diligens eiusdem Sidonij Scholiastes Ioannes Savaro, dignamque, ut pro foribus Capitoliorum scriberetur, cum Kalendis Ianuarijs Magistratus, Scabini, & Defensores civitatum nominantur. In quibus, ob eandem spectationem, moris erat, ut ipsi anno, ex electis Consulibus, Cõsularibus factis nomen daretur, quasi (ut post Boetium Cassiodorus scribit) *Felix à Consule summat annus auspicium, portaque dierum tali nomine dicatus annus, tempus intreat, faciatque reliqua parti fortuna Principis; ubi fortè, non minùs aptè legi posset, Principij.*

Iamb. apud Stob. ferm. 44.

Cic. orat. 4. in Verrem.

Idem pro lege Manil. col. 4.

D. Isidor. lib. 3. de sum. bon.

Amos 5.

Sarisb. in Policr. lib. 6. cap. 1.

L. meminerint, C. unde vi, l. 1. in fin. C. de his qui ven. at. cap. penult. de pœn. Trid. sess. 24. de reform. Mart. c. 9. latè Valenc. conf. 161. n. 85. & conf. 163. n. 140. Cassiodor. lib. 4. epist. 27.

L. 3. tit. 19. par. 2.

Sid. Apollin. lib. 3. ep. 6. in fine, & Boet. de cõsol. Philosoph. lib. 1.

Boet. lib. 1. de cõc. Cassiod. lib. 2. ep. 1.

- Quis addo, in eisdem kalendis, ubi Principes nomina eorum, quos ex candidatis in Consules designabant, populo proponebant, ab eodem populo valida voce *Bonos, vel Optimos* acclamari solitos esse, ut Plinius Iunior insinuat, cum de Trajano in eius Panegyrico dixit: *Sciebas ergo, cum diceres Optimos, nec ipsorum modò vita à te, sed iudicium Senatus comprobabatur, ornarique se, nò illos magis, quos laudabas, letabatur.* Quo loci Iustus Lipsius, hunc ritum, ab alijs inobservatum, adnotavit, & ex eo alteri Senecæ lucem intulit, ubi ait: *Itaque verbo illo, quasi publico usus es, & sic Amicos dixisti, quomodo omnes Candidatos viros Bonos dicimus.*
- Indeque fuit, ut ad eiusmodi Honores, dum à Regibus conferuntur, non ineptè transferre possimus illud Psalmographi, *Honor Regis, iudicium astringit*; & Solonis Trochaicum: *Non erunt honores unquam fortuiti muneris*; licet alij alias tradant expositiones. Maxime cum iure cautum legamus, quòd, *Disputare de Principali iudicio non oportet. Sacrilegij enim instar est dubitare, an is dignus sit, quem elegerit Imperator.* Quod D. Ioannes Chryostomus his verbis imitari videtur: *Neque enim Rege suffragio suo aliquem eligente, aut honorem alicui apud omnes praconio suo decernente, sustinebit subditorum quisquam contrarietate.* Et solùm eo casu, quo notoriè de electi malitia, vel de sinistra & subreptitia eligentis informatione constat, limitandum esse, Auctores, qui de hoc tractant articulo, notavere.
- Cum ergo in hac Magistratum electione, simul cum Regni salute ipsorum quoque Regum, ac Principum existimatio periclitetur, & iuxta Heliodori sententiam: *Magna negotia, magno apparatus deservent*; par est, ut ipsi per se, quantum maximè fieri possit, vel per prudentes, ac fidos Administratos, ad has electiones consultandas selectos, magnam etiam diligentiam adhibeant, nullumque non lapidem improbis, aptis, litteratis, & undequaque dignis, deligendis Magistratibus moveant, quos ante acta vita, litterarum gradus, atque progressus, quos splendens Collegiorum Maiorum ignis, in sanguine, in moribus, in studijs, ad obrusam examinaverit, vel expertum, subactumque in Regijs Tribunalibus, forensibusque actionibus ingenium iudiciumque, commendeat. Nam si, ut debent, quarantur, qui his officijs, ac ministerijs dignè praesse possint, deesse nunquam poterunt, ut alias, de Episcopis agens, dixit D. Gregorius.
- Ad Lydium quoque lapidem communis inter viros bonos, ac Deum timentes famæ & existimationis, promovendorum merita tangere oportebit, ut Lipsius animadvertit, rectè enim Plinius Iunior admonuit: *Tales nos crede, qualis fama cuiusquam est: singulis enim decipere, & decipi possunt, nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.* Quod & Tacitus censuit, quodam in loco inquiens: *Hud semper errat fama, aliquando eligit.* Et in alio, sub persona Galbæ Imperatoris, *Si velis eligere, consensu monstratur.*
- Neque sperni debet illud insignis Castellæ Præsidis, & Episcopi Segoviensis D. Didaci Covarruvias examen, qui, ut Bobadilla noster enarrat, eiusmodi honorum Candidatos ad convivium, data ope-

ra, vocare cōsueverat, inibi que varios sermones, & quæstiones admittens, eorum prudentiam, scientiam, ac modestiam pertereare.

32 Pariter quoque hac in parte laudari, & imitari debebit Ferdinandi Primi Neapolitani Regis exemplum, qui, ut Matthæus de Afflictis, & alij recensent: *Hæbebat libellum nominum, & cognominum virorum bonæ opinionis, secundum diversitatem officiorum, & sic ipse magis dignos eligebat, prævia secreta inquisitione.*

33 Quod si non novus talis Candidatus in ordinem veniat, sed de eius promotione ad superius Tribunal agatur, qualiter se in minoribus gesserit, quodque sui specimen præbuerit, investigare oportebit, cum Evangelica veritate docente: *Qui in modico fidelis repertus fuit, super magna constitui debet.* Et de suo Trajano dixerit Plinius, nihil apud eum magis prodesse Candidatis ad sequentes honores: *Quam peractos optime Magistratus. Magistratusque Magistratu, honore honore petendum esse.*

34 Cui consonans Cassiodorus, quendam laudans, qui se hoc modo ad maiora paraverat, inquit: *Quia enim de priore senserimus præmio, secundæ dignitatis declaramus augmento. Nati sunt tibi fascis ex fascibus, & naturam retinentes fœtus arborei, pullulaverunt iterum decenter abscissis.*

35 Vnde passim in iure monemur, ut gradatim hæc munera conferantur, & data meritum paritate, minoribus honoribus functi, ad maiora conscendant. Neque quemquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui laborum assiduitas, & itineriorum prolixitas iuffragatur. Et in hoc omnem cuiuslibet benè constitutæ Reip. gubernationem, addo & ipsorum munerum maiorem astimationem consistere, sapienter docuit Aristoteles, inquam: *Omni conservanda Reip. ratio est, neminem ornare supra modum: sed exiguos potius, & diuturnos honores tribuere, quam celeriter magnos. His enim talibus deteriores fiunt, & ferre secundæ fortunam non possunt.*

36 Et elegantissimè Cassiodorus, huius documenti rationem sic præstans: *Dignitas, Patres Conscripti, dum ad incognitum venit, donum est: cum ad expertum compensatio meritorum: quorum alter debitor iudicij; alter obnoxius est favori. His enim estimatione subvebimus, alios gratia promovemus, & ad omnes indulgentia vias nostræ se relaxat humanitas.* Et alibi: *Securus celsa conscendit, qui se in paulò minoribus approbavit, & certo procedit vestigio, qui gratiam desiderio potitur accepto.* &c. Quæ & ipse idè, Patritius creatus, de eo vehementer lætatur, *Quod non fragilis facilitate fortuna, ad apicem fascium repentinis successibus evolavit, sed ut crescere virtutes solent, ad fastigium præconij conscendit gradibus dignitatum.* Et iterum Cyprianum laudans, ad Patritiatu dignitatè, post plures alias, eventum: *Si favore (inquit) vestro dignus est, qui vel semel Regale potuit impetrare iudicium, quid P. G. vir magnificus merebitur Cyprianus, qui vobis toties gratior debet effici, quoties à nobis dignitates acceperit. De primo deniq; provectu potest esse cunctatio, dum mali fallunt Principis animum, quando facile est illudè, cui semper votum est præstasse. Hac est certa gloria; hæc intubitata sententia, frequenter potuiss-*

Afflict. in confit.
Neap. lib. 2. rub. 5.
fcl. 17. n. 3: Viscotus in concl. iur.
verb. A ex, Castill.
to. 7. controv. cap.
41. num. 19.

Lucæ 19. 17.

Plin. in Paneg.

Cassiod. ll. i. ep. 12

L. ut gradatim; l.
honor, § gerendo-
rū, D. de muner. &
hon. l. fin. C. de Ty-
ron l. i. C. ut om:
iud. l. 23. tit. 21. p.
2. l. 17. tit. 13. l. 6.
tit. 22. ead. par. cū
alijs apud Me in
tractat. de muner.
don. n. 54. & seqq.
text. omnino legē-
dus, in l. ult. veri:
Illud; C. de primic.
lib. 12.

Arist. lib. 3 de Rep.
cap. 8.

Cassiod. lib. 1. epif.
13.

Idem lib. 8. epif. 13

Idem lib. 1. epif. 3.
& 4.

Idem Cassiod. lib.
8. epif. 22,

mereri; per quod homines constat ornari. Hos etiam intrare nostram curiam debeat, qui ad primos honores non expendunt meritum suum, sed cum magna susceperint, iterum maiora promerentur. Ornant quippe tales & nostra iudicia, quoniam bene prius electus creditur, qui sapius approbatur, &c.

Livius lib. 32.

Et hoc est adeo verum, ut vel apud Livium legamus, hac sola ratione, Plebis Romanæ Tribunos repugnasse, ne Titus Quintius Flaminus veluti per saltum ex quaestura ad Consulatum transiret, sic omnia turbari causantes: *Iam autilitatem* (inquit) *præturamque fastidiri, nec per honorum gradus documentum sui dantes, nobiles homines tendere ad Consulatum, sed transcendendo media, summa imis continuare.*

Tacit. Ann. 3.

Et Cornelius Tacitus, nimiam hanc & præporam ambitionem, Brutidium, alioqui bene meritum, dum ad suprema non gradibus, sed saltibus elevari gestiebat, præcipitem egisse, his verbis ostendit: *Brutidium, artibus honestis copiosum, & si rectam iter perageret, ad clarissima quæque sturum, festinatio extimulabat, dum æquales, tein superiores, postremo suasmet ipse spes anteire parat, quod multos etiam bonos pessumdedit, qui spretis, quæ tardæ, cum securitate, præmatura, vel cum exitio properant.*

L. 6. lib. 1. tit. 1.
Cod. Theodos.

Sed præstat severissimam Imp. Gratiani, Valentiniæ, & Theodosij legem subicere, quæ hos increpans saltus, sic habet: *Nobis est tam iniuriolum in conservandis, & custodiendis gradibus dignitatis, quàm usurpationis ambitio. Perit enim omnis prærogativa meritorum, si absque respectu, & contemplatione, vel qualitate etiam profectionis emerita, custodiendi, honoris locus præsumitur potius quàm tenetur: ut aut potioribus eripiatur id, quod est debitum, aut inferioribus proficit, quod videtur in debitum.*

Plin. in Panegy.

Ac planè, verè Plinius in Panegyrico adserit, utile, ac salutare esse Præsidibus provinciarum, hanc habere fiduciam, paratum esse industriae sanctitatisque suæ maximum præmium, iudicium Principis, suffragium Principis. Addit quæ ante Trajani Imperium, si quis quid benefecisset, Cæsarem nescisse, aut si scisset, testimonium non reddidisse: *Ita eadem illa* (inquit) *negligentia, seu malignitas Principum, cum malè consultis impunitatem: rectè factis nullum præmium polliceretur, nec illos à crimine, & sordè, nec hos deterrebat à laude. At nunc, si bene aliquis provinciam rexerit, huic quæ ista virtute dignitas offertur. patet enim omnibus honoris, & gloriæ campus.*

Arist. 5. polit. latè
Bobad. lib. 1. c. 4.
per rot. & Capana
de requis. elect. n.
85. & seqq.

Caveant autem qui his muneribus impertiendis invigilant, ut non nisi raro, & ex magna causa ob solum Natalium splendorem, ea Nobilibus viris distribuant. Nam etsi non negem, cæteris paribus, imò & aliqua etiam inæqualitate existente, iustum esse, ut nobilitati plurimum deferatur, pro qua & ipsa, rerum bene gerendarum præsumtionem extare Aristoteles, & plures alij à Bobadilla relati, constanter docuerunt. Hoc tamen, ut ipsi iidem adiiciunt, ita accipi debet, si eadem Nobilitas, cum necessarijs alijs partibus, & artibus ad gerendum Magistratum, sit coniuncta, nec omnino virtute destituta reperiat.

Iuven. satyr. 8.

Alioqui nemo ambiget: *Miserum esse* (ut Iuvenalis ait) *aliorum in-*

cumbere fama; atque ut Velleius Paterculus tradit: *Optimum quemque nobilissimum esse; & in cuiuscumque animo virtus insit, ei plurimum esse tribuendum.* Quemadmodum, iuxta ipsius Aristotelis doctrinam, & exemplum, si tibicinem, aut organicum quærere iuberemur, non nobilem, aut divitem quæreremus, cū sola nobilitas, atque opes, nihil omninò iuvent ad rectè, & ex arte canendum; sed eum quidem, qui illa arte excelleret, & organorum posset exhibere præstantiam: què prævit ipsius Magister Plato: *Non idèò (inquiens) Magistratum alicui dabitur, quia dives est, aut huiusmodi quicquā possideat, aut robore magnitudinè, vel generis claritatem; sed es, qui positis legibus parebit maximè, & hac re ceteris sciens, in civitate præstabit.*

43 Hincque de Tiberio, antequam Principatum initio laudabilem, in deterius verteret, apud Tacitum legimus: *Sic in mandandis honoribus nobilitatem maiorum, militiæque claritudinem spectasse, ut simul in promovendo, in lastris domi artes inspiceret, sic quæ satis constaret, non alios potiores fuisse;* & conducunt verba Apulei, quorum supra in alio Emblemate memini.

44 Eadem quoque attentione, & sedulitate in cavèdis nimis ambitiosis, & minùs honestis, ac legitimis medijs ad eiusmodi dignitates aspirantibus, procedere oportebit, qui sursum, deorsum, rursus, profus, ut benè Filefacus animadvertit, omnia versant, ut aliquo in pretio, tanquam rerū omnium periti, ac proinde civilibus officijs digni, habeantur; quosque, ut cum M. Varrone subdit: *Tanta invasit cupiditas honorū, ut vel cælum ruere, dummodo Magistratum adipiscantur, exoptent.* Cum tamen imperitissimi, ut plurimum esse soleant, & de illis de quibus Socrates apud Platonè conquerebatur, ad plebeias, & vulgares artes solere semper omnes suam imperitiam fateri, in quibus peccasse non tanti est, ad Rempublicam verò, in qua gerenda periculossimè peccatur, se omnes aptos, ac peritos esse præsumere.

45 Etenim vel ob solam hanc nimiam ambitionè, se ipsis muneribus indignos efficiunt, iuxta eiusdem Platonis ex Socrate documentum, qui civiles honores hominibus, Imperij minimè cupidis, concédendos esse concludit, & multa imposta, si laborem administrationis detrectent, cogendos, ac compellendos: *Turpeque sibi videri, ut quis ad eam, vel sua sponte accederet, vel non coactus veniret, quamvis re vera non sua causa faceret, sed pro incolumitate civium: quòd semper relictus esset suspirandi locus, se dignitatem, vò aliorum utilitatè respicere.* Quod Galbà re ipsa exercuisse Trāquillus scribit, & in suis Trajanis, & Theodosijs Plin^o, & Pacatus valdè collaudat, & in Alexādro Severo Lāpridius, inquit: *Invitos, non aubientes in Rempublicam collocandos esse dicitabat.*

46 Idemq; votum Symmachi urbis Præfecti fuisse videtur, dum in suis epistolis dixit: *Melius urbi nostræ in posterū consuletis, si eligatis invitos, nullosque avidius trabatis, quàm nihil desiderantes.* Et Martiani Imperatoris, qui ad res privatas, vel publicas sincerissimè gubernandas, homines invitos cogendos statuit. Quippè inquiens: *Fœlicissimā fore Rempublicam, si à nolentibus, & actus publicos recusantibus, gubernaretur.*

Et in hoc tendunt plurima Civilia & Canonica iura, quæ docent,

Paterc. apud Lipsi lib. 3. polit. c. 10.

Arist. lib. 3. polit. c. 15. Pote de potest. Proreg. tit. de election. off. §. 5. n. 9.

Tacit. 4. Ann. 1.

Apulei. in lib. de Deo Socrat. Vide sup. Embl. 34. Marq. ez lib. 1. c. 5. §. 2. pag. 25 Bobad. lib. 1. cap. 7. & 8.

Filefac. 2. sel. tract. 1. cap. 4. in fin.

Plat. Alcib. 1. ornat Bobad. lib. 1. c. 6. n. 1. & seq. Brar: de Senat. lib. 1. c. 8.

Plat. lib. 1. & 7. de Rep.

Suet. in Galb. c. 15.

Lampr. in Alex. Severo. Symmac. lib. 3. ep. 81. & 10. epist. 39.

Mart. Imp. in novell. tit. 1.

L. contra publicā,
C. de re mil. lib. 12
l. sancimus, C. ad
leg. Jul. rep. c. mi-
ramar, in fin. dist.
61. c. sancimus 17.
q. 7.
Plin. Jun. lib. 5. epi-
stol. 15.
Claudian. lib. 3. de
laud. Stilic.

Idem in Cōf. Māl.
Theod. in princ.

Sallust. in Catilin.
Bobnd. lib. 2. c. 7.
num. 15.

Tacit. 1. ann. ad fin.
& 15. n. 9.

Brūt. in senect. lib.
1. c. 11. & 20. Ego
2. tom. lib. 4. c. 4.
n. 15. & seqq.

Cat. lib. 3.

Plin. Jun. lib.
epist.

Virgil. 3. Georg.

quòd *Honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemq; con-*
venit de venire, & quòd notari ambitus solent, quos probitas documenta
non adjuvant. Necnō & bonorum Auctorū testimonia, quæ ultrò obla-
tos Magistratus, hac de causa plaris esse faciendos inquit. Quale est
illud Plinij Junioris de Cornuti Tertulli, ad Emiliae viæ curā promo-
tione, lætantis: *Quòd sit licet, sicut est ab omni ambitione longè remotus,*
debet tamen ei incundus esse honor ultrò datus. Et Claudiani, Stiliconem
laudantis, quòd sola fuerit virtute ad supremos Magistratus, nō solum
vocatus, sed coactus:

*Ipsa Tibi trabeas ultrò dedit, ipsa Curulem
Obtulit. Hæc ultrò fastos ornare coegit.*

Qui idem repetit, de Manlij Theodori Consulatu sermonem habens,
docensque, quòd virtutem, ut in summo hoc viro contigit:

*----- In vitam blandè vestigat, & ultrò
Ambit honor.*

Et generalius Claudius Mamertinus, hoc veluti requisitū in eiusmodi
di electionibus ad meliorē ipsarum exitum postulat: *Vt otiosis, atque*
alia curantibus, Provincia, Præfectura, fasces, sella curulis, atque insig-
nia omnia Magistratum deserantur. Nam ambitio, ut Sallustius inquit,
à nostro Bobadilla laudatus: *Multos mortales falsos fieri subegit, magis-*
que vultum, quam ingenium bonum habere. Eorumque vitia, ut præclare
Tacitus addit, *Quò majori dum present bonitatis imagine obteguntur, eò*
in insensius flagitium post Magistratum adeptum erumpunt, datumque
est non rarè exemplum præcavendi, quomodo flagitijs commaculatos, sic
specie bonarum artium falsos.

Quòd tamen nō ita amarè & strictè accipi volo, ut ob modicā ambi-
tionē per legitimos tramites ductā, usquequaque reprehēdi excludivè
debere cenicā illos, qui suis litteris, & virtutibus nixi, & confisi, se
cognoscendos eligentibus præbēt, & Reipublicæ muneribus offerūt.
Sæpè quippè aliās, ut prudenter Ioan. Brantius animadvertit, summa
ingenia in occulto laterent, ut Plautus in caprivis dicebat, & iuxta il-
lud Senecæ Tragicæ: *Nullis nota Quiritibus*

Ætas per tacitum fluere.

Neque enim ita nunc benè agitur cū rebus humanis, ut virtutis &
scientiæ fores ad præmia pullentur, unde licitū est, licitè vias tentare,
quibus se quisque possit tollere humo, & suæ fortunæ faber esse, à qua
virtus derelicta ac deserta, suum locū, atque dignitatem tueri vix po-
test. Quis enim neget, ut dicebat Q. Curtius: *Ex iniam quoque gloriam*
sapius fortunæ, quam virtutis esse beneficium. Et iuxta illud Plinij Junio-
ris: *Nulli cuiquam tam elarua statim ingenii esse, ut possit emergere, nisi*
illi materia, occasio, fautor etiam commendator que contingat.

Qua de causa Virgilius summi sui ingenij vires agnosces, turpe nō
duxit, his modis viam ad illud propalandum sternere, & liberè pouit
ac sine iactantiæ vitio, de se in suis Georgicis decantare:

----- Tentanda via est, qua me quoque possim

*Tollere humo, victor que virum & volitare per ora.
Primus ego in patriam (mecum, modo vita superfit)
Aonio rediens, deducam vertice Musas.
Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.*

51 Illeque ipse Plato, qui adeo rigide in ambrosiosos se habet, doctis & honestis viris permittit, ultrò se ad Reip. gubernationem inferre, tanquam ad rem necessariam, cum neque melioribus, neque similibus eam committi videant, atque experiatur. Et Isaias Propheta eodem forte charitatis zelo per motus, querenti Deo, quem ad populum mitteret? & quis ibi nobis? *Ecce ego, mitte me;* ultrò & incunctanter respondit, non pertimescens de discrimine vitæ, quod sibi ex ea legatione ad eadem imminerebat; quod, ut Hieronymus Regius, ultra plures alios, interpretatur, non tam fuit ultrò legationem expetere, sed à Deo sibi oblatam non repugnante accipere, & in rem adeo necessariam, suum ministerium offerre, promtamque, ac paratam obedientiam, purgatis iam antea ferro candenti labijs, manifestare.

Plato de Republica dial. 1.

Isai. cap. 6. & 8.

Regi in Lactantio sive de apper Episcop. fol. 15. & seq.

Senec. de provid. cap. 4.

52 Atque apud Senecam legimus, sub Caij Cæsaris Imperio, Mirmillonem vixisse, qui cum se forte ad Reipublicæ munera ap. un agnosceret, & nihilominus ad ea raro vocari, *Quam belia atas perit,* exclaimare solebat, quam dolens, virtuti suæ occasiones, quibus posset enterescere, non contingere.

Horat. 3. car. od. 2.

D. Tho. in opusc. ad Ducis Erab. latinis. Bobad. Matrill. Borrel Diana, & alij apud Me 2. tom. lib. 3. cap. un. n. 101. & in Polit. li. 6. c. 13. pag. 594

53 Planè, ubi se eò extendit & profert Ambitionis excessus, ut pecunia quis eiusmodi officia retare audeat, quæ scire debuit sola esse virtute paranda, cum hæc, ut Horatius ait, Repulsæ nescia sordidæ, incotaminatis honoribus gaudeat; procul erit ab eorundem consecratione mandandus. Nam etiam in ijs, quæ directè iustitiæ administratione non concernunt, qualia sunt Tabellionatus, Decurionatus, & similia, publicis necessitatibus suadentibus, tū in Hispania nostra, tū alibi, receptum iam sit, in nundinatione posse deduci, ex consilio D. Thomæ ad Ducis Brabantie remisso, de cuius veritate, praxi, & intelligentia plurimi plurima tradiderunt, quos in unum Ego alibi cogessi, quæ sola allegatione contentus nunc ero. Non tamè defunt, qui vel in his contrarium tueatur, & receptæ praxis damna comemorent; ut cõitat ex peculiari tractatu ab insigni suæ tempestatis Theologo Fr. Francisco a Victoria hac de re anno 1552. typis excusso. Et in reliquis, quibus iudicandi munus, iustitiæque populis dicendæ, & administrandæ ex sua natura coheret, concors omnium bene sentientium doctrina est, omnem venalitatem turpisque lucri questum, in eorum electione, & distributione exulare debere, reprobata Commodi, Zenonis, Anasthasij, & aliorum Imperatorum ac Regum, prava in contrarium introductione, qui ex his venditionibus, ut Suidas, & alij referunt, in gentem pecuniarum vim corrogasse leguntur.

Innumeri ap. Me; ubi sup. Gasp. Fnsi de consil. 2. part. pag. 28. & 29. Bodin. lib. 3. c. 4. pag. 854. An. mir. lib. 3. in Tacit. discurs. 8. Menoch cas. 401. latè Afcass. de arrar. ord. 188. 777. & 1359.

Suid. relat. à Cõtio in notis ad Anthert. ut iud. sine quoq. suffrag.

Bodin. de Rep. lib. 6. c. 2. fol. 1010. & alij ap. Afcass. sup.

54 Quam, licet Bodinus, & alij, urgentibus publici ararij necessitatibus, defendi posse prætendat, & Gallia hodieque passim observet, in qua sunt, qui referant, Ludovicum XII. ex officiorum venditione triginta milliones librarum percepisse, eamque consuetudinem imprudenter ne dicam impudenter à criminatione Modernus quidam excusare

Forer. lib. 2. hist. Dem. cap. 1. apud Afcass. ord. 1359.

Euphor. sive Barclaius de Iconib. anim. c. 3. ubi de Gallia, pag. mihi 394.

Hör. in Frac. Gall. cap. 27. Benedict. verb. *Duas habet*, n. 55. Corral. in l. un. n. 14. de offi. Conf. Petr. Greg. lib. 25. synt. c. 11. n. 7. lib. 36. c. 29. n. 20. & lib. 9. de Re. pub. c. 1. n. 35.

Filefac. 1. select. tit. dignitas venalis. Salvian. lib. 4. de provid.

Afcass. dict. ordin. 539.

Pet. Matth. in hist. mortis Henr. IV. Thuan. lib. 132. ad ann. 1604.

Lampr. in Alex. Severo.

Alex. Cassin. in ad. nom. polit. ad Alex. Sever. cap. 15. pag. 60.

tentet ex eo: *Quod satius videatur, professo pretio, dignitates à Principe, molem publicam subeunte, proponi, quam avaris purpuratorum (hoc est consultantium) suffragijs, in prædam concedere, qui ubi hæc publica licitatio non est, obtrudunt Regibus candidatos, quos sibi manere charissimos fecerint, & quod à domino impetrant, deinde clientibus vendunt,*

Planum tamen est, vel omnes recti iudicij eiusdē Gallie Auctores 55 contrarium sentire, damnaque huius corruptelæ flebiliter deplorare, ut & nuper Ioannes Filefacus latissimè fecit, in tractatu integro, què in de restationem venaliùm dignitatum scripsit; & Ioannes Savaro in altero de iure annui, quo Regi suo consuluit, parum è re, & dignitate Regni esse, si annua præstatio tolleretur, nisi abrogaretur ipsa honorù emtio, & virtuti reititueretur, quod dudum pecunia, & ambitio ipsi rapuerunt. Exemplum etiam proferens Divi Ludovici Regis, qui id præstitit, ad gubernacula Reip. admotus.

Et prisca antea sæculis Salvianus, & ipse Gallus, his verbis eandē 56 venalitatē execratur: *Quid est aliis dignitas submissum, quàm proscriptio civitatis? Aut quid aliud quorundam, quos taceo Prefecturas, quam prædas? Ad hoc honor à paucis emitur, ut cunctarum vastatione scioatur, &c.*

Quinimò & ipse Ludovicus XII. hoc tandem animadvertisse dicitur, 57 eiusmodi mercatores officiorum, quod emissent a versione, sigillatim vendere solitos, inquitens. Et Henricus IV. ipsius etiã Gallie Rex, qui Petro Matthæo, & Augusto Thuano testatibus, ierò hanc turpissimam Magistratuum nundinationem expendit: *Duplicia tributa à subditis exigi queritans, unam pro Rege, alteram pro officialibus; sed prius per posterius fieri intolerabile, vixque caveri posse, ut Rex, & subditi, simul non spolientur.* Nam præterquam quod experientia docet, huic questuaria venalitati turpiter proitura iacere dignitates ipsas iudiciales, etiam plebecula deipicabiles, nullumque tam vilem cerdonem, vel coquam esse, qui non speret, se, filiumve suum, etiam Senatorem, vel Præidem Parlamenti fieri posse, si pecunias undecumque corrosas adnumerare valeat. Quid est, quod miser populus non patitur ab his, qui non virtute paria, sed numulis emia dignitate superbiunt; dum pro uno aureo, quod Principi pendunt, infinitas revendendi carius iustitiam subditis occasiones architectantur.

Quod proximus hædens Alexander Severus, inter optimos ex Romanis Imperatoribus nõ immeritò computatus, nunquã Magistratuum 58 nundinatione, ut Lampridius memorat, permittere voluit: *Hæc inquit (inquiens) & quæ nunquã vendi passus est, decens, necesse est, ut qui emit veniat. Ego non patiar mercatores Potestatis, quos si patiar, damnare non possim. Erubet enim punire illum hominem, qui emit, & vendit.*

Quem locum latè, & eruditè illustrans Alexander Cassianus, qui 59 etiam ex Gallis esse conspicitur, alia ei similia congeisit, inter quæ illud Salviani Matisiliensis Episcopi, sic inquitens: *Nulla maior pauperum est sepositio, quàm Potestas, ad hoc enim emitur honor à paucis, ut cunctarum vastatione scioatur. Quo quid esse inquit, quid indignius potest. Renant miseri dignitatum pretia, quæ non curant: commercium venient, sicut bonum fecerunt.*

60 Esse que uisitatissimum, ac veluti gentium iure permissum, ut quocum quis emit vendere possit, & soleat, ante Alexandrum Severum, de eadem licitatione officiorum agens, satis insinuavit Aristoteles, inquit: *Qui Magistratus emerint, hos quælibet assuescere probabile est; cum sumtu imperia sint assueti.* Senecaque dixit his verbis: *Nam Provincias spoliari, & nummarium tribunal, audita utrimque licitatione, alteri addici, non mirum: quando qua emeris vendere, gentium ius est.* Et Cicero Verrē accusans, & sic inquit: *Te autē Prætor, quæ Censor, aut legem metueris, qua non tenetur: quoniam creatus lege non erat. ut animadversionem tuam, cum idem quod abs te emerat, vendidisset.* Unde velut in Adagium versus ille transiit:

Vendere iure potuit, emeret ipse prius.

Quod miror ab Adagiographis prætermisum.

61 Eademque ratio movit Iustinianum, & alios Imperatores, ut tantopere curaverint, Iudices, cæterosque Magistratus, sine quoquo suffragio, ullavē largitione, ad iustitiæ Tribunal accedere: *Consideravimus enim, inquit, quod licet quælibet immodicus imminuitur Imperio, attamen nostri subiecti incrementum maximum percipient, si indemnes a iudicibus conferrentur; & Imperium, & Fiscus abundabit, utens vassallis locupletibus.* Et post alia: *Nullo eos præsumente cum fiducia redarguere, cum illi repente se emisse cingula pronuntient.*

62 Quas Novellas leges, illa famigerata Theodosij, & Valentiniani Imp. præcessit, quæ Sancimus (inquit) *eiusmodi viros ad provincias regendas accedere, qui ad honoris insignia, non ambitione, vel pretio, seu probata vitæ, & amplitudinis suæ solent testimonio promoveri.* Quæ supervenit ad tollendam aliam, quæ temporibus Honorij, & ipsius Theodosij, quasi in summa fisci inopia, honores pretio addici permiserat, ea tamen lege, ut quis propria pecunia eos emeret, non etiã ut liceret in rem eam mutuam accipere. Certè enim Honorius, velut invitus, in hanc licentiam concessit, nam eum contrarium semper optasse Claudianus sic, de hoc ipsum laudans, scripsit:

*Trudit a vititiam, cuius servissima nutritæ
Ambitio, quæ vestibulis, foribusque potentum
Excubat, & pretijs commercia poscit honorum.*

63 Quem etiam eundem ambitum, bella civilia inter Romanos peperisse, & tantæ urbi lethalem fuisse, his versibus luget verius, quàm canit, Lucanus:

*Hinc rapti pretio fasces, sectorque favoris
Ipse sui populus, lethalisque ambitus urbi,
Annua venali referens certamina Campo.*

64 Supradictis illa quoque accedit ratio, quæ vel cæteris deficientibus satis urgens insigni Magistro Aragonio videtur, nimirum, quod cum Regibus à subditis, ob Magistratum constitutionem, & iustitiæ administrationem tributa pendantur, ut præter alios graviter docuit Cal-

Alex. Sever. c. 13. pag. 90.

Arist. 2. polit. c. 9.

Senec. 1. de benef. cap. 9.

Cicero 4. in Verr.

Iustin. Novell. 8. in princip. & Novell. 86. c. 3. idè Iustin. in l. 1. in princ. C. de off. Præf. Afric. cū multis alijs ap. Med. to 2. lib. 4. c. 4. u. 14. & seqq.

L. sancimus, C. ad leg. Jul. rep. Caronizata apud Gratian. in cap. sancimus.

L. pen. C. si cert. perat.

Claudian. in Conf. Honor.

Lucan. 1. Pharf.

Aragon 2. 2. q. 63. art. 2. fol. 325.

Cassiod. li. 6. ep. 24

Blesens. relatus à P. Eusebio Noriëb. in Theopolit. 2. p. lib. 3. cap. 3.

Molin. de primog. lib. 2. cap. 5. n. 50. Marq. in gub. Chr. lib. 1. c. 11. §. 4. Mastrill. Ant. Velazq. Zapata, Acuña, & plures alij ap. Me 2. tom. lib. 3. c. 7. n. 8. & lib. 3. c. 15. n. 66. & lib. 4. c. 12. num. 31.

Marq. sup. lib. 1. c. 5. §. 4. fol. 128.

D. Greg. epif. 110.

Idem epist. 114. Et contra venalita tem officiorũ, vide alia loca apud Salazarũ in Proverb. 2. tom. col. 950.

Celada in Iudith. cap. 3. §. 3. n. 8.

Ego 2. tom. lib. 3. cap. 19. & rursus lib. 4. c. 4. n. 50. ubi plures allego, & inf. Embl. 55. in fin.

liodorus, inquit: *Tributa nobis annua devotione persolvitis; sed nos maiore vicissitudine decoras vobis reddimus dignitates: ut vos ab incurfantium pravitate defendant, qui nostris iussionibus obsecundant, &c.* Eis gratis illam prestare debent, quod haud quaquam efficient, si ab ijs, quos huic muneri praeficiunt, pecunias exigant, & sic tacite subditos ipsos eorundem rapacitati tributarios efficiant. In quo maius sacrilegium, quàm in venditione Præbendarum committi, Petrus Blesensis doctis argumentis evincit, post alia sic finiens: *Princeps ipse doceat venerationem iuris, donans Tribunalia, non vendens, quid mirum si vendant Iudices iura, si ipse Rex vendidit iudicia.*

Potest etiam denique altera ratio subiungi, quòd cum in hac Officialium, seu Magistratum, de qua agimus, electione, in Regum Personis, ut saltem dignum eligant, in alijs, qui eis ad hoc consulunt, & adstant, ut digniorem proponant, sub peccati reatu, probati quique Auctores requirant, cum cautionibus, & temperamentis, quæ latè & doctè Ludovicus Molina, M. Marquez, & alij plena manu à Me alibi laudati, tradiderunt, satis apparet, hoc requisitum ullo modo servari non posse, cum absque prævia aliqua consultatione, quæ ut idem Marquez benè subiunxit, has electiones securiores facere solet, illi eliguntur, & promoventur, qui plus in licitatione pretij contulerint, quòd satis prævidit, & his verbis scriptum reliquit D. Gregor. *Quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussione, sed ille solummodo dignus, qui pretium discussit, astringetur.* Et iterum alio in loco: *Vbi non merita, sed pecunie suffragantur, restat, ut nihil sibi probitas, nihil sibi deferat industria, sed totum auri profanus amor obtineat.*

In quibus quidem referendis, paulò latius calamum currere passus sum, quòd his inquisitis ob peccata nostra, & ingruentia bella, temporibus, non defunt aliqui, qui hoc congerendarum pecuniarum medium proponant. Quibus, faxit Deus, ne Reges nostri unquam pias aures accommodet, sed gloriosis Antecessorum suorum vestigijs insistant, apud quos, ut inquit P. Celada, antiquissimi, & laudatissimi moris fuit, ut meritis mercetur hæc munera, & ut quos in Magistratus eligunt, integritate muneris redimant honoris impensas. An autem iustum, vel expediens videri possit, quòd Reges & Principes extraneos à suis Regnis homines, in consilia sua secretiora, tam Belli, quàm Togæ recipiant, vel eisdem publica Magistratum, & Administrationis iustitiæ munia, naturalibus neglectis, permittant, quaestio est, quæ frequenter solet ab omnibus Iuridicis & Politicis Scriptoribus agitari, & quæ, si alius reperenda, & retractanda esset, integrum caput, imò & volumen exoptularet. Cæterum quoniam alibi, omnes ferè, qui de ea agunt, plenè congesti, & quid in ea sentiam, sufficienter aperui, hac nunc remissione contentus, huic commentationi, quæ iam sua mole laborat, finem impono.

(***)

Lucernam alat, qui luce opus habet.

EMBLEMA LIII.

*Instaurat rutilum radiato in lampade lychnum,
Quem iuvat exilis sedula cura foci.
Sic Populi qui Rector amat radiare Ministros,
Præmia, quæ accendant lumina clara, dabit.
Namq̄, ut ab infusa splendet Pallade flamma,
Præmia iustitiam continuata fovent.*

COMMENTARIUS.

I ADEM ratio, quæ bonos & fidos Cõsiliarios, ac Magistratus Regibus Principibusque commendat, æquo postulat iure, ut quos tales experti fuerint, summo in honore habeant, & iustis præmijs ac muneribus prosequantur. Nam licet Iustus Lipsius, velut arcanum dogma suggerēs, sentire videatur, bona consilia præmijs afficienda non esse, ne quis spe illa adipiscendi à vero desectat, & ad Principis consulentis gratiam loquatur, vel superbia tumere incipiat, dum se placere præsumit, ut iam supra in alio Emblemate tetigi. Reliqui tamē Politici, quos Reinhard° Coningus refert, & sequitur, in cõtraria sũt opinione, vel illā Lipsij rectè limitadā existimant, ut licet in contineti, & ob singula suasa & cõsilia, remunerari non debeat, ne illa venalia habere videantur, & mercedē expectare pro eo,

Lipf. lib. 3. polit. c. 8. num. 11.

Sup. Embl. 46.

Keckerman Althus. And. Rei, & alij apud Coning. in Th. pol. 2. par. cap. 32. pag. 242.

Inl. Paul. in l. ult.
de cōdict. obtrup.
caus. cum siml.
l. 48. tit. 14. par. 5.

quod gratis, & ex susceptu officij obligatione facere tenentur, contra
Iuris Coniulti Pauli reiponiam. Postmodum tamen, summo studio,
ac vig. iantia de ipsiis, quos tibi, longo temporis tractu, bene, ac fideli-
ter intervise ac consuluisse comperunt, honorandis, ampl. ficandis,
ac locupletandis, curare Principes oportere, ut hoc pacto eosdem in
fide, & officio constantiores, atque aiacriores efficiant, & alios ad pa-
rem gratiam promerendam accendant.

Cassiod. li. 2. ep. 16
Infr. Embl. 72.

Nutritur quippe (ut Cassiodorus ait, & in alio loco latius dicemus)
premiarum exempla virtutes: nec quisquam est, qui non ad virtutis summa
nitatur ascendere. quando remuneratum non relinquitur, quod conscientia
teste laudatur. Et secundum Claud. anum:

Claudian. de laud.
Sulic. lib. 2.

----- *Egregios invitant premia mores,*
Hinc prisca redeunt artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, à spectataeque Musæ
Colla leviant.

Dio Cass. in Aug.
lib. 52.

Quam sententiam satis probat, apertè que confirmat Maccratis
ad Augustum Casarem monitum, quod a Dione Cassio has verba in
eius vita refertur: *Eos qui rectam sententiam, probamque dicunt, & sa-*
as, & honora, gloriam enim inventis bene amant, &c.

L. 18. in fin. tit. 9.
p. 2. & in l. 5 in fin.
eiusd. tit. & part.

Eandemque animadversionem, veluti in vim legis, à suis successo-
ribus servari voluit Rex noster Alfronsus X. nam postquam in una ex
suis septem Partis accurate disposuit, quas partes boni iudices, & Ma-
gistratus habere, & quomodo te in h. s. officijs gerere debeant, sic re-
iungit: *Equando los lazzes tales fueren, debetis ei Resonar, e par hono-*
*chos en ellos, e fazeries mucho bien e contra. E quando a vros quito a
ziffan, debinades pena, segun el yerro que fuere.* Cui legi consonat Ma-
alia Zenonis Imperatoris, dum inquit: *Quoniam facti vestri, ut per*
v. g. ijs pro toto orbe terrarum sui noctaque laborant, quare non habeant
dignam sua prerogativa fortunam.

L. ult. C. de quad.
prescript. ia fin.

Cassiod. li. 1. ep. 42

Et magis in terminis Cassiodorus, qui frequens est, in hac cura
Principibus ininuanda. Nam in quadam ep. stola, inquit: *Remuneratio*
meritorum iustum dominantis proavi Imperium, apud quem perire necesse,
quod quempiam laborasse contigerit. Et in alia, postquam eandem sen-
tentiam reperit, & Athletarum Circensiumque quorum exemplo
commendavit, iustus hoc multo in Magistratibus probè servientibus,
& consulentibus, observari debere, his explicat verbis, sic bonum
Magistratum depingens, ut piaculum duxerim ea hic ad litteram non
transferre: *Quod si ita est, dignam viam hoc homini reuere, qui per be-*
nigna rogatur obsequia piatu ff. Per tot enim scilicet bonam laboribus causat,
fixum tenuisti militie probate vestigium: & quod raro in serviente pro-
venit, permutatio radicum nunquam circa te evasit affectum. Nec erat
in te alieni iudicij quisquam invidus, cum etiam decessorum suorum ordi-
nationibus redderetur adversus. Placere siquidem meruisti sanctis, cum
semper diligendos custodis, silentium in secretis, in ceteris omnibus efficaciam,
in obsecrationis labore frequentiam: & quod rarum continentia bonam
crebra hominum vitia fecerunt, cum multis preberes officia, nulli tuam

Idē lib. 2. epist. 28.

operam venditabas. Vocabulum Principis nulla sordida maculasti, servans dignitatem nominis, exercitatione virtutis. Rurſus in alia ſic habet: S. Olympici currus agitator rapit præmia poſt labores: ſi ferarum certamen inhoneſtum, velociſter ſolet coronare victores; quam celeritatem remunerationis merebitur, à quo laudabiliter militiæ Sacramenta peraguntur, &c. Et denique ſignanter in alia: Bene (inquit) antiqua moderatione proviſum eſt, ut laboris ſui prætia recipiant, qui publicis utilitatibus obſecundant, ne quis haberetur præteritus, qui probabili fuerat actione laudandus, &c.

Idē lib. 11. epif. 35.

Idem eod. lib. 11. epif. 37.

6 Poſſe nōque facilè plura alia loca in eiufdem rei comprobationem adducere, cum nihil magis certū, magiſque rationi conſentaneum ſit, quam ut ijs, à quibus fidelis actus exigitur, compenſatio debeat imminuta præſtari, & paſſim noſtra iura proclamant, virtutum præmia tribui Magiſtratibus merentibus convenire, iuſtiſſimosque & vigilantiffimos Iudices ſtatuis poſſe imaginibusque donari: Et publicis acclamationibus collaudari, ut honoris eis auctiores deferantur proceſſus; tamen hæc propriè ſolis Principibus Romana ſoleret antiquitas reſervare, ut latè Iuſtus Lipſius obſervat.

L. & virtutum, C. de ſtatuis, & imag. Iuſtiſſimos, C. de off. rect. provinc.

7 Quem acclamationum honorem, etiam poſt depositam adminiſtrationem conſervari, his verbis Imp. Arcadius & Honorius ſtatuērūt: Qui ex quaſura honore, aut officiali magiſterio, aut comitiva utriuſque ararij noſtri, attonito ſplendore vigerunt, acclamatione excipiantur ſolita, nec prætereantur ut incogniti. Circa cuius legis, explicationem, & illuſtrationem plura notatu digna Ego alibi commentus ſum, poſt D. Sebaltianum de Medina Cavallerum, qui circa eandem peculiarem repetitionem ſcripſit.

Lipſ. lib. 2. elector. cap. 10.

L. unic. C. de quaſtorib. lib. 12.

Ego in tract. de mun. honor. n. 289. & ſeqq.

8 Sed nihil mihi magis notatu dignum, vel quod ſtrictius poſſit Principum animos ad hanc curam adhibendam cogere, viſum, quàm Anaxagoræ Clazomenij Philoſophi dictum & exemplū, quod hoc noſtrū (quod vides) Emblemata designat. Magnus enim hic vir, qui tempore Periclis Athenienſium Principis vixit, cuius & præceptor fuit, inſignisque, & præclarus in contemplanda rerum natura habitus, adeo ut fatale totius Græciæ exitum prædixiſſe dicatur; cum eidem Pericli in adminiſtranda Republica, atque in alijs rebus, magno adiumento fuiſſet, in graveſcenteque iam ætate, ab eodem Pericle, alijs negotijs intento, irremuneratus ac veluti oblitus, negligenter, inedia vitam finire decreverat. Quod cum tandem reſciſſet Pericles, ad Philoſophi ades accurrit, precibusque ac lachrymis conatus eſt, illum ab inſtituto revocare, idque ſui ipſius cauſa, magis quàm Anaxagore: Cui ille, iam moribundus, atque animam agens, reſecta facie, digitoque ad lucernam, quæ paupertinum tugiſſimum illuſtrabat; intentus: O (inquit) Pericles, & quibus lucerna eſt opus, infundunt oleum. Sic illi, amici, ſidiſque ſubadiuvæ, ac Conſiliarij neglectum exprobrans, unde non vulgarem capiebat utilitatem. Scitum eſt namque eos, qui ob uſum qualemcumque lucernam egent, illam abſtergere, infuloque oleo cibare debere, ut & agrum, quibus eius fructu eſt opus, ſtercorare:

Plutar. in Pericle,
Laertii de vit. Phi-
losophor. in Ana-
xar.

Eras. in Adag. pag.
269. & melius pag.
287.

M. Varro lib. 5. de
ling. Latin. Festus
verb. *Fontinalia*,
ubi Scalig. in notis,
& Rosin. de antiq.
Rom. lib. 4. cap. 14
pag. mihi 315.

Costal. in Pegm.
pag. 187.

Plin. lib. 7. cap. 30.
Alexad. lib. 1. Gen.
cap. 27.

Æl. Lāp. in Alex.
Sever. l. 4. C. de lo-
ca. l. 4. C. de contr.
stip. Aurel. Casan.
in axiom. pol. Ale-
xād. Sever. c. 12.

Spart. in Aurelio.

Aurel. Cassari. ubi
sup. vide Petil. qui
hæc nomina fidei
consiliariis donari
solita, pluribus pro-
bat.

Cassiod. li. 9. epist. 8

Quæ historia a Plutarcho, Diogene Laërtio, & alijs latius refer-
tur, tantique præclarum illud prudentisque morientis Philosophi do-
cumentum habitum est, ut vel iam ex tunc apud Græcos, & Latinos,
(ut Erasmus notat) in Adagium transferit: *Lucerna qui indigent, oleum
effundunt, sive lucernam alat, qui luce opus habet.*

Estque ei similis alia, quæ ex antiquo Romanorum more desumi
potest, dum iuxta M. Varronem, & alios, singulis annis sacra quedam,
Fontinalia dicta, solenni ritu peragere solebant, fontes & puteos co-
rollis, floreisque sertis honorantes, quasi dicerent: *Aquam hausisti, pu-
teum corona, & præmium, atque honorem ijs à quibus boni aliquid ca-
pimus, rependendum, significarent.*

Quod satis etiam novit, & exemplo suo comprobavit Dionysius
Syracusorum Tyrannus, qui licet præter ceteros crudelis, & inexora-
bilis fuisse dicatur, tantum tamen honoris, & iudicij Platoni, ad se in
consilium venire iusso, derulisse fertur, ut illi navem vittatam miserit,
aurato curru in civitatem receperit, eumque summis muneribus, & in-
credibili liberalitate honoraverit. Ex quo exemplo Petrus Cottalius
Pegma deduxit, quo viros doctos, & Reipublicæ utiles, honorari de-
bere, his verbis edocuit:

Aspice ut eximius nireveis ad templa quadrigis,

Ante hac non solito pergat honore Plato.

Ecce Syracusia Princeps immanis in ora

Vittatam mittit (Regia dona) ratem.

Heu quanta est lingua, quanta est præstantia cordis

Cogat, ut in frenos ponere colla duces.

Pompeius quoque Magnus hoc honore Possidonium Philosophū
Stoicum affectit, ut ad illius domum venturus, lictores, demissis fauci-
bus, ut Plinius narrat, ad stare imperaret. Et Alexander Severus Vi-
pianum Iuris Consultū, cuius opera in gubernanda Republica pluri-
mum usus est, non solum honoribus, ac pecunijs immensè ditavit, ve-
rùm & Patris, atque Amici nomine illum indigitare dignatus est,
quemadmodum & Marcus Aurelius, testante Spartiano, suum Ma-
gitrum, & fidum Consiliarium Ferentinum, cui & statuam in Senatu
ipso poni mandavit, & Marcus & Verus Volusium Merianum, & alios
Iuris Consultos, supremique sui confessus assessores. Præclaro hoc a-
micitia nomine nexum indicantes, in quo duo veluti extrema à se in-
vicem longis spacijs dissidentia, *Subditus, & Princeps*, admirabili cō-
fortione ununtur, & in mutuos affectus, ille iusti & rationabilis ob-
sequij, hic gratioris benevolentia, unice conspirant. Adeo Regium
est, & esse debet, honoribus & beneficijs prosequi, per quos sibi salu-
taria ad Regium munus rectè exercendum consilia ministrantur, vel
rectis prudentibusque iudicijs Respublica æquo libramine tempe-
ratur.

Vnde Cassiodorus, hoc, Principale propositum vocat, & quasi sco-
pum, ad quem Regnantes oculorum suorum aciem dirigere debeant:
Principalis (inquens) propositi esse debet, bonifios labores palma rama-

nerationis ornare, ut vicissitudine, qua provec̄ti gaudent, desides mordeantur, sibi que imputare possint, quod clemētissimis temporibus, iudicij Principalis præmia non merentur.

14 Et Siracides in Ecclesiastico, in duobus cor suum contristari, scriptum reliquit: *Vir bellator deficiens per inopiam, & vir sensatus contemptus.* Horatio quippè monente:

Eccles. 26. 26.

Horat. lib. 1. epist. 2

----- *Aut virtus nomen inane est,
Aut decus, & pretium rectè petit experiens vir.*

15 Quod pluribus alijs antiquioribus exemplis relictis, nullus magis suo testatum reddidit, quàm Lescus Albus Polonorum Rex, qui, ut Cromerus tradit, & in nostri Emblematis terminis Petrus Gregorius recoluit, cum à Polonorum legatis ad tanti Regni solium sub ea lege vocatus esset, ut Gorovicium Ravitum Palatinum Sendomiriensem, cuius opera, fidiſque consilijs, multis retrò annis utiliter usus fuerat, procul a se amandaret. Ipseque Gorovicium multis rationibus Lescū, ut oblatam conditionem acciperet, hortaretur: nec propter se unum feniculum, & pauculos, atque eos incertos dies vitæ suæ, in aliam familiam transire Principatum sineret. Adhuc tamen ille, vel hac oratione magis commotus, conditionem magno animo repudiavit, illi còque legatis respondit, non tanti se facere Principatum, ut eius adipiscendi gratia, tam fidum Consiliarium perderet, ac proderet, immerentemque, Magistratu simul, & patria eiiceret.

Crom. in hist. pol. lib. 7. Pet. Gregor. de Rep. lib. 24. c. 3. num. 6.

16 Sunt enim, ut iubdit Petrus Gregorius, Consultores fidi, veluti canes, qui præsidio sunt adversus lupos ovibus, quibus subnotis, vagantur in incerto Principes, & multorum fallacijs, & deceptionibus exponuntur, & ut Africanus Rex ille Micipia apud Sallustum dixit: *Nō exercitus, neque thesauri præsidia Regum sunt, verùm amici.*

Petr. Greg. d. c. 3. in fine.

Sallust. in Jugurt.

17 Quod & præclare docuit Cyrus apud Xenophontem, inquit: *Non arcum istud sceptrum est, quod Regnum custodit, sed copia amicorum ea Regibus sceptrum verissimum, tutissimumque.* Et Cicero, illud Agamemnonis adducens, quem tradit Homerus, plures sibi Nestores, hoc est fidos & prudentes Consiliarios, contingere, quàm plures Aiaces, delide: esse.

Xenoph. in Cyropæd. lib. 8.

Cicet. de senect.

18 Quapropter expedit, ut eorum fides, ac virtus, qui in hoc excellere vult fuerint, præmijs, & honoribus cumuletur, ut Clisthenes Siciliæ Tyrannus, vel cum eo Consiliario fecit, qui sibi liberè, sed verè, ac prudenter triumphum contradixit, quo factò, & populi gratiam Tyrannus magis adeptus fuit, simulque effecit, ut reliqui Cõsiliarij deinceps liberè, atque ex animi sui sententia suffragarentur. Cuius historix noster Saavedra in terminis meminit, hoc axioma constituens: *Premie e! Principe con demonstraciones publicas a los que ingenuamente le dixeren verdades.* Et ex Mariana addens, Lusitanix Regem Ioannem Secundum, quibusdam, vacantem quandam dignitatem ambiētibus, respõd.isse, se eã in pectore iã prius Cõsiliario ita fido, sibi que utili reservasse, qui nunquam ei adulatoriè vel ad placitum consulebat, sed id potius, quòd sibi ac Regno magis expedire censeret.

Saaved. in Id. Pol. Emp. 48. pag. 329.

Hocque adeo est verum, & Regum semper ac Principū animis insti- 19
gendum, ut nedum ipsos benemeritos Magistratus, & Consiliarios,
dum vivunt, præmijs, & honoribus prosequi debeant, verum & in ip-
sorum filijs eadem continuare, & in parentum muneribus, & officijs,
si se illis dignos, atque idoneos ostenderint, cæteris antepone-
re, quæ admodum multis iuribus statuitur, & à pluribus Auctoribus Iuridicis,
& Politicis illustratur, quos Ego alibi in unum congepsi, & plena ac
docta manu novissimus D. Hieronymus Altamiranus in copioso tra-
ctatu, quem de hoc solo articulo typis mandavit.

Quibus adridens Seneca, etiam ad inertes filios, pro suo modo, re- 20
munerationis obligationem extendit: *Hoc enim (inquit) debemus vir-
tutibus, ut non presentes solum illas, sed etiam ablatas: & conspectu colamus,
& qui egregijs maioribus ortus est, qualiscumque sit, sub umbra suo-
rum lateat, & ut loca sordida repercussa Solis illustrantur, ita inertes,
maiorum suorum luce resplendant.*

Et adhuc magis ad rem nostram Cæsiodorus, sub Theodorici Go- 21
thorum Regis persona, sic loquens: *Non enim relinqui in glorios patri-
mur, qui generis claritate prædicantur. Currat quinimò honorum gratia
per parentes. Sub Imperio boni Principis omnium Fortuna proficiat: nam
quis desperes augmentum, ubi est in amore donum, & præstare proposuit.*
Et iterum inquit: *Quid P. C. de vobis iudicemus expendite, cum ad sum-
marum culmina dignitatum germanis vestri viros, quos nunquam vidi-
mus, eligamus; non fastidio negligentia, sed honorabili presumptione natu-
ra. Idemque ipsum monitum Hieronymus Orosius Regi, quem insti-
tuit, valde commendat, his verbis: *Illorum virtutem, & acerbis prænijs
affixes, & eorum memoriam à quibus generati sunt, grata voluntate pro-
sequeris.**

Et hoc est, quod in Ecclesiastico dicitur, ossa bonorum Iudicum de 22
loco suo, id est de cinere pullulare, & in eis gloriam illorum perma-
nere, nimirum, quod in locum Parentum substitui debeant, & quasi
novi Fenices ex eorum cineribus renascantur. Quod tamen, quantum
ad Magistratum continuationem, ita accipi debet, si se proprijs lit-
teris, ac virtutibus illorum capaces ostenderint, quod non infrequen-
ter secus contingere solet, ut iam supra tetigi, & pluribus exemplis il-
lustrant novissimus Antonius Burgundia, & D. Alfonso Nuñez de
Castro. Alioqui in alijs rebus munerari, sive honorari debebunt, &
eis obiici poterit nobile illud Antigoni Secundi apud Plutarchum
apophthegma, qui adolescēti cuidam, qui patrem habuerat fortem,
quamquam ipse non ad modum videbatur bonus miles, postulanti, ut
patris sapientia ac merito, stipendium solveretur, respondit: *At
ego adolescens, non ob patrias, sed ob proprias cuiusque
viri virtutes, mercedem, & munera
dare soleo.*

L. unic. C. de filijs
official. l. 5. tit. 10.
lib. 5. Recop. latè
Tiraq. Fulvius Cō-
stantius, Menoch.
Marquez, Pet Fab.
& plures alij apud
Me 2. to. lib. 2. c.
30. ex h. 36.

Senec. lib. 4. de be-
nef. cap. 30.

Cæsiod. li. 2. ep. 2.

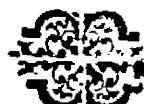
Idē lib. 9. epist. 23.

Oros. de Reg. in-
stit. lib. 1. pag. 184.

Ecc. 46. 11. & seq.

Sup. Emb. 34. in fi.

Butgund. in Lap.
Lyd. c. 33. Nuñez
in quest. polit. cō-
tra Senec. q. 1.

Administri Principum.

EMBLEMA LIV.

*En tibi plura gerit, quàm lumina praeiuit Argos;
Rex; Aures totidem, quàm totidemq; manus.
Hac opus Imperio, fides supplenda Ministris,
Regi hi sunt aures, lumina clara, manus.*

COMMENTARIUS.

VIDEOR mihi in praefatis satis superque bonorum Consiliorum, Consiliatorum, ac Magistratum necessitatem, qualitatem, atque auctoritatem, Principibus commendasse. Sed adhuc ex inspectione praesentis Emblematis commendatiorem efficiam. Quo, dum Regem, tot simul oculis, auribus, ac manibus variegatum, exhibeo, satis ostendo, non posse solis suis sensibus cuncta complecti, ut iam supra ex Tacito, & alijs probatum relinquo, neque magis, quàm unum hominem operari, ut noster Rex Alfonso; alios Reges admonuit, dum dixit: *El Emperador, ò el Rei, maguer sean grandes Señores, non puede fazer cada uno de ellos mas que un ome.* Atque ideò, sine aliquo suae dignitatis dedecore, fides Consiliarijs, ac Magistratibus, quinimò intimis quoque, sibi que fidissimis, & amicissimis Aulicis Administris uti debere, qui ei suos quoque oculos, aures, & manus ad explendum tantum ministerium fideliter, ac gnauiter commo-

Tacit. 1. & 4. Ann.
& Nos sup: Embl.
45.
L. 12. tit. 1. par. 2.

Themisth. in orat.
3. de amicitia, pag.
67.

Cui pictura ansam præbuit Themisthius, maximi inter Græcos Philosophos, & Oratores sui temporis habitus, ut Georgius Rhenus, & Pater Petavius in Commentarijs ad eundem latè testantur. Hic enim, in quadam oratione, disputare incipiens, quomodo ineunda, & conservanda sit inter homines amicitia, quamque eidem, & maxime viris Principibus, sit necessaria, & cuiusmodi amicos deligere, ac diligere oporteat, sic habet: *Cumque vel privato homini, qui butus possessionis (scilicet amicitia) compos factus sit, plurimum ex eo lucro felicitatis accesserit, multò tamen plus ei accesserit, cui & multis civitatibus, & amplissima regioni imperare contigerit. Cui enim audienda multa sunt, & videnda multa, multorumque simul capessenda cura est, huic pauca admodum aures duæ fuerint, aut oculi duo, unumque corpus, & unus animus: sine amicitia sibi opes quaesierit, videbit persepè, audietque; minime etiam in confinio posita, & longinqua, Vatum, ac Avionorum instar, cognoscat, ac pluribus, quemadmodum dii faciunt, simul interesse poterit, &c.*

Idè Themist. orat.
17. pag 444.

Quo in loco Themisthius, Aristotelem sequutus videtur, qui similiter docuit, Principes ac Reges, ex his fidis Amicis, & Admitistris: *Nunc quoque multos sibi oculos, multas aures, multas item manus, atque pedes facere; & utrumque imitatus Synesius Cirenensium Episcopus, eadem ratione Arcadium Imperatorem admonuit: Possè Principes omnium oculis cernere, & omnium auribus audire, & omnium denique Consilijs, in unum tendentibus consultari.*

Arist. 1. polit. 12.

Synes. in orat. de
Reg. ad Arcad.
poli princip.

Ossor. lib. 6 de
Reg. instit.

Hieronymus etiam Ossorius, eisdem vestigijs, ut apparet, licet neminem citet, inhærens, sic habet: *Quo pacto uno tantum ingenio, eun. et. a, que sunt Regibus exigenda, provideri, unius ocalis, omnia que sunt in Republica speculanda cerni, aut unius auribus, omnia postulata, & querela audiri, aut unius manibus effici, aut ad effectum destinatum perducere possunt? Et apud Aristophanem reperio, Pseudatrabam Regis oculum appellari, quod par eum cognosceret quid ageretur.*

Aristoph. in Achar
nensib.

Pict. in Mytol.
pag. 10. Rhodigin.
li. 10 c. 3. Casaub.
ad Athen. lib. 19.

Ac planè, antiqui Cretenses, ut Pictorius, & alij scripserunt, quamvis suum Iovem sine auribus pingerent, hoc ænigmate significantes, Principem virum, & omnibus latè dominantem, audire neminem addocere, sed ex se omnia consequi, & id demum persequi, quod dicat rationis examen, & iustitiæ nusquam præborata integritas. Eundem tamen tribus oculis depingebant, quali his, & pluribus indigentem, ut posset cælum, terram, ac mare, quorum erat Dominus, perlustrare.

Ovid. in Fastis li. 1

D. Aug. de civ. Dei
lib 7 c. 8. Giral. de
Dijs Gent. synt. 4.
pag. 149.
Euseb. de præp.
Evang.

Quin & Romani, suum Ianum, quoniam & superum, & inferum, ut Ovidius ait, Ianitor habebatur, & futura, & præsentia prospiciebat, non bifrontem tantum, sed multoties quadrifontem, sive quadriformem, confinxerunt, ut præter plures alios D. Augustinus, & Lilius Giraldus observant; quasi tot formis, vel rostris, totque oculis indigeret, qui universa climata sua maiestate complexus, in quatuor orbis partes erat eodem tempore conspiciendus.

In cuius fortè imitationem, Hebræorum Rex Manasses, ut Eusebius Pamphilius ex Maneri annalibus tradit, & in Sacra etiam H. storia refertur, post interfectum Isaiam Prophetam, statuat sibi quincuplici ornatam facie ponere iussit, quo maior in eo prudentia, pro-

- 8 videntia ac Maiestas designaretur. Neque abest illa alia Lacedæmoniorum pictura, qui, ut Solibus apud Zenodorum scribit, Apollinem, licet alioqui Sapientiæ Præsidem Deum, cum quatuor auribus, totidemque manibus effigiabant, quod ijs, apud Ampelas pugnantibus, ea se figura visendum ostenderit.
- 9 Cui Causinus, ex Petro Bembo, similem aliam, de quibusdam Barbaris addit, qui coronas è culmo pictas, gestare solent, septem quasi auriculis intextas, & utriusque Apodolum, sive significationem eam esse inquit: *Viro prudenti res quàm plurimas audiendas, manus deinde non segniter admovendas, prudentiaque partem, docilitatem esse, qua aliorum consilia libenter audimus, mox prudentibus sententijs, ponderata, si modo expediant, exequimur. Nihil enim aures sine manibus profunt.*
- 10 Huc quoque referri satis aptè potest vetus Adagium, *Multa Regum aures atque oculi*; quod ex Luciano, & alijs observat Erasmus, quamvis hic, non ad Regum Administratos, sed ad Exploratores, seu Auscultatores referat, quos Reges, præsertim Tyranni, per provincias dispositos habent, quibusque velut auribus, ad cognoscenda, quæ de se dicuntur, uti solent, ut & Midas consueverat, qui ob hoc a fini aures habuisse narratur, ut iam suprâ in alio Emblemate tetigi.
- 11 Conducit etiam ad nostrum, non parum, aliud simile D. Didaci Saavedra Fajardi, dum Sceptrum pinxit, pluribus oculis adornatum, cum lemmate, *Hic provide, & provide*, ad eosdem nimirum, de quibus loquimur Consiliarios, & intimos Amicos, atque Administratos alludens. Quos item, ut apud Honorium reperio, Rex noster Ferdinandus Quintus, cognomento Catholicus, dicere solebat: *Que son como Antojos à los Reyes, que les aclaran, ò alargan la vista. Pero que es des dichado el Rei que por sí no la tiene bastante, i necessita de tales Antojos.*
- 12 Sed verius oculorum appellatione illos donavit eiusdem Ferdinandi Sapiens Antecessor Alfonso, ad Aristotelis doctrinam respiciens, cuius suprâ meminimus, & postquam dotes ac partes boni & fidelis Consiliarij, atque Administrati plenè recensuit, sic inquit: *El puse semejança de los Consejeros al ojo, por tres razones: La primera, porque las cosas que ve de luz, antes las cata bien, que las conozca. La segunda, que llora con los pesares, e rie con los placeres. La tercera, que cierra, quando siente alguna cosa que quiere llegar à el, para atañer à lo que està dentro. Et tales deben ser los Consejeros al Rei, &c.*
- 13 Quo etiam nomine Periarum Reges suos Sarrapas, sive Primores Administratos, ac Consiliarios appellitarunt, ut Suidas inquit, Regisque oculi dicebantur, ut per quos Rex omnes spectaret, sicut Regis aures Delatores, per quos omnia, quæ ab uno quoque gerebâtur audire solebat.
- 14 Quod sumtum ex Xenophonte videtur, qui hinc factum esse inquit, ut vulgò iactaretur, Periarum Reges multos oculos, & multas aures habere, prout & latius Doctissimus Brissonius profecquitur, & pluribus ornat, inter alia Apulei locum adducens, qui in libro de mundo, aulæ Persicæ factum ex Aristotele describens, sic ait: *Sed inter*

Zenod. centur. 4.
Adag. 54.

Bemb. in hist. Veni.
Causin. in Polit. li.
2. c. 9. pag. 72.

Erasm. in Adag.
pag. mihi 158.

Sup. Embl. 49.

Saaved. Emp. 55.

Honor. in Theatr.
polit. in relat. Hisp.

L. 5. tit. 9. par. 2.

Suid. apud Dionys.
Gothof. in notis ad
Novel. Leon. 19.
pag. mihi 712.

Xenoph. in Cyp.
lib. 4.

Brisson. de Reg. Pers.
lib. 1. pag. 125.

cos Aures Regia, & Imperatoris oculi, quidam homines vocabantur: per
que officiorum genera, Rex ille ab hominibus Deus esse credebatur, cum
omnia, quae ubique gererentur, ille Otacustarum delatione discibat.

Ovid. epist. 16.

Vnde vulgatus ille Ovidij versus, quo dixit:

An nescis longas Regibus esse manus?

Melius forsitan diceret, non longas, sed plures, & quidem non modò
manus, sed oculos etiam, atque aures: nam quot sunt in Repub. Ma-
gistratus, tot sunt manus, oculi, & aures Principis, quibus omnia, quae
ad populi sui utilitatem necessaria, & utilia sunt, ut diximus, perficit,
intuetur, intelligit.

Quae cum ita se habeant, nihil planè est, cur Reges, ac Principes
fugillemus, qui saepè vel semper, ultra publicos, ac communes alios
Consiliarios, ac Magistratus, quorum oculis auribus, ac manibus cõ-
crediti sibi Regni manus exercent, aliquem præterea, aut aliquos, ex
suis Aulicis in intimis habeant, cuius, quorumvè labore, industria, pru-
dentia, ac consilio, pariter, ubi res postulat, uti possint, Monarchiaq;
suae gravem molem melius sustinere, & latè potens, ac patens Impe-
rium facilius intueri, & foelicius moderari,

Lucan. ad Pison.
Iuven. saryr. 3.

Vt non fessa labat sibi pondere cervix.

Et velut alter Atlas, qui ut Virgilius canit,

Virg. 6. Æneid,

Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

Eundem interdum axem, in eiusmodi Amicorum humeros, ut & ille
in Herculis, reclinare.

Hoc enim in illis dumtaxat reprehendi, ac succenseri potest, qui
Regni curas, atque habenas a se penitus amoveant, & alijs committunt,
& ignavia, ac locordia dediti, sola exteriori Regum purpura, seu fi-
gura contenti, vitam agunt; quos contra, plura iam, supra in alio Em-
blemate dixi, & novissimè Alexander Cassaneus, & Philippus Came-
rarius plurima tradunt.

Sup. Embl. 18. A-
lex. Cass. in axiom.
posit. c. 10. pag. 69
& seqq. Camerar.
cent. 1. cap. 90.
Erasm. in Adag.
*Multae manus red-
dunt onus, Levius
pag. 116.
Idè in hoc Adag.
pag. 92.
Homer. Illiad. 4.*

Non autem in his, de quibus nunc loquimur, quique alienas, ut di-
cimus, manus, in id solùm quærent, ut onus sibi iniunctum, sicut est in
Adagio levius reddere possint, & alterius Adagij memores, quo *Vnus
vir, nullus vir*, esse dicitur, Agamemnonem imitantur, qui apud Ho-
merum, alios in consortium Regni, ad eius curas sublevandas, his
verbis compellat:

*Adsitis Comites, multorum industria namque
Plus pollet quàm paucorum.*

Eurip. in Phæmis.

Cui concinens Euripides inquit:

Vir unus autem nemo cuncta dispicit.

Heraclid.

Et Heraclides,

Invalida pugna est, unica tantum manus.

Tull. 1. offic.

Quam doctrinam, innumeris quidem possem testimonijs, & aucto-
ritatibus comprobare, si illud Tulij sufficiens non esset, quo docet,
Omnis ratio, & institutio vitæ, adiumenta hominum desierat. Et Aristo-
telis inquentis: *Quòd ut quisque maximè opibus, Principatu & potestate*

Arist. lib. 3. Ethic.

excellit, ita Amicis, & fidelibus Consiliarijs maxime indiget. Plutarchi, idem magis his comparationibus suadentis: *Gubernator optimos querit nautas, architectus doctissimos querit ministros: ita Princeps eas ascecat Amicos, qui ad Rempublicam administrandam maxime sint idonei.*

Plutar. in Moral.

20 Quod etiam agnoscens Tacitus, Tiberium, ubi primum post Augusti exitum Imperium accepit, sic loquentem inducit: *Et ille varie dicebat de magnitudine Imperij, sua modestia, solam D. Augusti mentem tanta molis capacem: se in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse, quam arduum, quam subiectum fortuna, regendi cuncta onus, proinde in civitate tot illustribus viris subnixam, non ad unum omnia deferrent, plures facilius munia Reip. sociatis laboribus executuros.*

Tacit. 1. & 12. Annal.

21 Et Cassiodorus, in hoc maturitatem prudentium Regum consistere, his verbis edocet: *Solatium curarum frequenter sibi adhibent maturi Reges, inde meliores existimati, quod soli omnia non presumerent.* Cui similis Blondus: *Coopet (inquit) sibi Imperator collegas, & socios, quibus cum de incumbentibus deliberet.*

Cassiod. lib. 8. epist. 9.

Blond. de Roman. triumph. lib. 7.

22 Sed præstat, ut omnium vice ac voce, nostrum Regem Alfonso X. iterum in scenam producamus, qui postquam, ut superius retuli, dixit, Imperatores ac Reges, quamvis in se Magni, aut Maximi sint, unius solius tamen hominis præstare operam posse, statim, veluti in huius defectus supplementum, subdit: *E por esso fue menester que oviesse en su Corte omes honrados que le sirviesse, è de quien se governassen las gentes, è oviesse en sus lugares en aquellas cosas, que ellos oviesse de ver por mandado dellos.* Quod & antea his quoque verbis, non minus graviter admonuerat: *Eotrosi debe aver omes sabidores, è entendidos, è leales, è verdaderos, que le ayuden, è le sirvan de fecho, en aquellas cosas que son menester para su Consejo, è para fazer justicia, è de rrecho à la gente. Ca el solo non podria ver, nin librar todas las cosas, porque ha menester por fuerza ayuda de otros, en quien se fize, que cumplan en su lugar, usonda del poder que del reciben, en aquellas cosas que el non podria por si cumplir.*

Dict. l. 12. tit. 2. par. 2.

L. 3. vers. E otrosi fecho. tit. & part.

23 Et est quidem in eandem rem aliud præclarissimum testimonium, & ad nostrum Emblemata valde conducens, quod ex Historicis, de hoc etiam nostro argumento agens, narrat Alexander Cassaneus, Ioannis Augusti Orientis Imperatoris. Hic enim cum in venatione esset improviso teli ictu ita vulneratus, ut ex consilio Medicorum acceperit, non aliàs præsentissimam mortem se effugere posse, quam si manus, cui alius sagitta venenata inhaerarat, præcideretur, eorum monitis nullo modo parere, aut acquiescere voluit; quin constanti pertinacia in voluntariam mortem cōcēdere maluit, quam pati, ut tam commodo instrumento careret. Dicitans, unam manum non suffecturam tanti Imperij habens, cui ne dux quidem, & integræ, ad commodam administrationem sufficient; nec etiam unus animus, quantumlibet supra humanam mentem capax, ut tot sibi invicem succedentium curarum agminibus commodè vacet, ut iam alibi ex Seneca, & alijs manifestavimus.

Alex. Cassin. in actione polit. Alex. Severi c. 1. pag. 74.

Sup. Emblem. 12. & seq.

24 Sic igitur vita hominum est, sic Regna, & Imperia, vel ideo quod

magna sint, ea strictiori lege se habet, ut mutuo auxilio invicem egeat, neque ullus possit hac nascendi prerogativa censeretur, ut aliorum succedaneas operas non requirat. Ac propterea Phidias Iovi, quem anulo incluserat, *Antarcis*, nomen imposuit, quasi solius Dei Opt. Max. sit proprium, sua contentum beatitudine, nihil extra se quaerere, neque aliorum adiuventis egere, neque id humanae conditioni ulla tenus convenire, cum vel de ipso eodem Iove ausus fuerit Seneca dicere, quoties aliquid graviter agi, aut percuti debet, ne ei quidem satis suum esse consilium.

Quod si quis adhuc, testimonijs non contentus, exempla requirat, *Evum omne videat*, ut praeclare scripsit Velleius Paterculus, merito à Iusto Lipsio laudatus, *Raròque eminentes viros, non magnis Adjuutoribus ad gubernandam fortunam usos, reperiet: certos magna negotia magnis adiutoribus indigere.* Sic enim in Sacris Litteris Moyses, licet à Domino ad sui populi gubernationem electus, eodem Domino iubente, senes in suum adiutorium adscivit, eiusque manus ab Aarone, & Hur in monte sustentabatur, dum populus contra Amalechitas bellum agebat. David Ioabum; Salomon Zabud, Pharaon Iosephum, Assuerus Amanem, & Mardocheum, Darius Daniele in intimis habuerunt.

Et in profanis, scitum est, quantum Alexander Parmenioni detulerit, & optimos quoque ex Romanis Imperatoribus, ubi primum sui Imperij magnitudinem cognoscere coeperunt, imbecillitatis suae conscientia perterritos, libenter alios ad sollicitudinum curarumque, ac secretorum consiliorum partem vocasse, ut Iulius Caesar, Quintus Pedum, Corneliolum Balbum, & Oppium; Augustus Maecenatem, Agrippam & Taurum; Tiberius, Seianum; Nero, dum boni Principis specimen praebuit, Senecam, & Burrum; Vespasianus, Mutianum; Adrianus, Salvium, & Neratium Iurisconsultos; Caracalla, celeberrimum Papinianum, Alexander Severus, Ulpianum, & Paulum, Gordianus Misitum, Honorius Suliconem, Valentinianus, Sallustium: qui, ut refert Zonaras, cum ab Imperatore peteret, ut pronavata in eius electione opera, praefectura quaungebatur, molestis liberaretur: *Eone* (inquit ille) *tantam mihi rerum molem imposuisti, ut eas tu ne attingeres quidem.* Et sic alij alios, varijs temporibus, & in varijs regionibus, & nationibus, quorum qui copiosam nomenclaturam habere voluerit, peculiare doctosque tractatus, quos de eiusmodi Administris scripserunt Lipsius, Sancta Maria, Marquez, Scribanus, Ioan. Ant. Velazquez, Navarretus, Crucius, Lainez, Malvezzius, Beyerlinch, Simon Maiol. & passim alij, legere poterit, & noviss. Ioannem Schildium, qui addit, & cohortes Amicorum apud Traquillum, & cohortes interioris admisionis apud Senecam reperiri.

Noster quoque D. Didacus de Saavedra doctè satis & prudenter in hoc argumento versatur, & in bonorum Administratorum qualitatibus exponendis, & aliquos refert, qui apud Reges nostros, antiquis, & modernis temporibus, plurimum gratiae, & auctoritatis habuerunt, quos consulto silentio praetereo. Non tamen leges nostrae Recopilationis, quae eiusmodi interiorum Administratorum, sub hoc nomine *de Privados*, mentionem faciunt, & antiquum fuisse ostendunt, nimia potestate, & indulgentia Principum, quibus adhaerebant, saepe abuti solitos esse, cum

Seneca & Nosex
colatè sup. Embl.

45.

Vellei. Paterc. lib.
2. apud Lips. in po-
lit. lib. 3. cap. 2.

Num. 11. Exod. 17

Zonar. tom. 3. An-
nal. Lycosth. in A-
pophth. pag. mihi
376.

Lips. 3. polit. c. 10.

Santa Mar. in Rep.

Christ. li. 2. Marq.

in Gub. Chr. lib. 1.

c. 17. Scrib. in pol.

Christ. lib. 1. c. fin.

Velazq. in pleno

tract. de Opt. Prin.

admin. Navarrete

in discurs. polit.

adfin. Cruz in dan.

aul. Lainez in Priv.

Christ. Beyerlin. in

Theat. verb. Consi-

liarij. Schild. in e-

xercit. ad Tacit.

pag. 94. & seqq.

Saaved. in Id. Pol.

Emp. 49. & 57.

L. 22. tit. 5. lib. 3. l.

15. tit. 10. lib. 3. l. 7

tit. 10. lib. 9. Reco-

pil. quas ponderat

Vela distict. 3. n.

21. fol. 22.

statuant, ne illis officia publica commendentur; moderarique possessiones eisdem à Regibus factas, & à conductionibus Regalium reddituum ob eandem causam arceri debere.

28 Et certè si usquã vel usquam hæc Administratorum delectio in aliquibus Regibus, & Regnis admitti, ac permitti debuit, nullibi quidẽ iustius, & necessarius, quàm in vasta hac nostrorum Catholicorum Regum Monarchia, quæ disiunctissimas terras, immensaquæ spatia percurrit, Orientem, & Occidentem prospicit, totaque diversi oris, ac moris nationibus præsidet, ut sola ipsorum mens, sit licet divina, tantis curis par esse non possit, aut opportunè succurrere, & liceat nobis verius quàm Claudiano, de illa profari,

----- *Quæ brachia centum,*
Quis Briareus, alijs numero crescente lacertis
Tot simul obiectis possit configere rebus? &c.
 ----- *Quot nube soporis*
Immunes oculi, per tot discurrere partes.
Tot loca sufficerent, & tam longinqua tueri?

Claudian. lib. i. de laud. Scilic.

29 Accedit his, quod cum secundum Manilium, & alios, cognata sint quædam cælorum astra vel signa,

Quæ iungant animos, & amica sorte ferantur.

Manil. 2. Astron.

Ac propterea, naturali quadam compassione, homines alijs soleant, magis quàm alijs inclinari, sitque inter eos, ut Cicero tradit, quidam quasi consensus, què Græci vocant *Sympathiam*, nõ possumus, nec debemus iustè naturalem hunc affectum, vel propensionem in Principibus mirari, vel succensere, nec velle, ut ab amicitia commodis exulèt, qua, ut idem Cicero inquit, excepta sapientia, nihil melius à Dijs immortalibus datum est, & per quam solatium præcipuum vitæ consequimur, quod D. Ambrosius in eo constituit: *Vt habeas, cui pectus tuam aperias, cui arcana communices, cui secreta tui pectoris committas, ut colloques tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiat, in persecutionibus subortetur: facilis vox, & communis, tantum totus, sed paucioris est effectus.* Quod benè sensit Tacitus, valde in his Aulicis materijs expertus, dũ dixit: *Fato quodam ac sorte nascendi, ut cætera, ita Principum inclinatio in eos, offensio in illos est. Quem referens Iustus Lipsius, aperte fatetur, Aulica hæc Comitia affectu dirigi.*

Cicer. lib. 3. de nat. Deor.

Cicer. lib. de amicit. D. Aug. ep. 45.

D. Ambr. de offic. lib. 3.

30 Cuius quidem, nulla sæpè causa, præter hanc inclinationem solet intervenire, vel certè inquiri non debet, sed cæco obsequio pro eo stare, ac præsumere, quem Princeps in intimum amicum elegerit, & gratiæ ac sollicitudinis suæ participem fecerit.

Tacit. 4. Annal. vide etiã Saaved. d. Emp. 49. pag. 355.

Lips. lib. 3. polit. cap. 10. in fin.

31 Vnde præclare dixit ille qui dixit: *Regum gratiam mirari, donam fortuna est;* & Marcus Terentius apud Tacitum, cum de excusanda stricta, quæ sibi obiectabatur cum Seiano familiaritate, tunc cum Tiberio dilectissimus, & præ cæteris gratissimus, exitit, prudenter excepit: *Non est nostrum aestimare, quem supra cæteros, & quibus causis extollas. Tibi summum rerum iudicium Di. dedere, nobis obsequij gloriæ relicta est.*

Tacit. 6. Annal.

Curt. lib. 7. cap. 1.

A quo non valdè abest, quod in simili Amyntas Alexandro Magno apud Curtiũ respondit, cum ei amicitia Philotæ, & Parmenionis obiceretur, inquit, Regem ipsum effecisse, ut eos coleret, quos ille prius ad summum, & intimum suæ gratiæ culmen evexerat.

Fer. Gomez epist. 13.

Et est scitu ac relatu dignum, quod de Rege nostro Ioanne II. eius Archiaterus Ferdinandus Gomez de Ciudad-Real, in quadam ex suis Epistolis memorat, nēpè, nobili illi huius Regis Primori ministro, D. Alvaro de Luna, ante ultimum processum, quo tandē capitali sententia damnatus fuit, alium formatũ fuisse, eoquē iussum Alvaro fuisse, ne intra decem & octo menses Regem alloqui, vel eius se præsentia ullo modo sistere posset. Iudicibus nimirum existimantibus, huius temporis absentiam operaturam, ut Rex summam, quam circa eũ habebat, & in rebus omnibus demonstrabat, dilectionem, amitteret. Sed subdit statim Medicus, quod re ipsa comprobavit eventus: *Pero si mi Física no mifura mal el motu de la arteria graciosa del Rey, para con el Condestable, mas querencia le tiene absente, que faz à faz.*

Proverb. 21. 1.
Sup. Embl. 24.

Quod tamen non efficit, quin piè quoque existimare possimus, hanc gratiam ex divina potissimum dependere, cum Deus, quos ad Regale fastigiũ erigit, dirigere in his Primorum Administrorum electionibus, ut & in cæteris, solcat, & ut in Proverbijis habetur, & latè supra in alia commentatione probavimus, *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit inclinabit illud.* Quò fortè respexit Alfonso Rex Aragonum, huius nominis Primus, dum referente Antonio Panormitano, & Petro Crinito, audacter dicere solus erat: *Regis animos minime privati cuiusquam arbitrio regi.*

Panorm. lib. 1.
Crinit. lib. 17. c. 9.

Calsiod. lib. 1. ep. 3

Et Calsiodorus, qui non contētus sæpè generaliter reperijisse, quòd qui à Rege provehitur præcipuus, & plenus meritis æstimatur, & pòtam meritorum esse Regale iudicium, alibi de Arteniodoro agens, què Theodoricus Rex, licèt extraneus esset, urbis præfectura donavit, & sibi in intimum Amicum, sive Aduisionalem, delegit: *Nullam esse maius meritum inquit, quàm gratiam invenisse Regnantium.*

Idem d. lib. 1. epist. 43.

Cæterum quoniam eo loci eleganter, quæ in eiusmodi Primis Administris requirantur, exponit, non erit ab re, tantisper in eius verbis recensendis immorari, ut cum dignum hoc mune: e, & honore describimus, ad eius exemplũ cæteros incitemus. Sic igitur ait, post alia, quæ de eius patria, nobilitate, ac moribus enarravit: *Qui super hanc eximia fidem, solatia nobis sua confabulationis adiecit: ut asperas nonnunquã Reip. curas, quas emergentium rerum necessitate suscipimus, sermonis suavitate deliniret: blandus alloquio supplicantium fidelis patronus, accusare nesciẽs, commendare præsumens. Qui tanta se animi puritate clarificavit, ut cum apud nos mereretur aulicas dignitates, spectaculorum ordinatione latissimam sibi militiam vendicaret. Quatenus sub specie voluptatis liberè videretur velle servire. A laboribus quidem temperans, sed in nulla se nobis parte dissocians. Regalem quin etiam mensam cõvoja genatus amavit, ibi se nobis studens iungere, ubi certissimum est nos possi. gaudere. Sed quid ultra de eius moribus est dicendum, cui ad perfectam probationem sufficit, quod amorem nostrum ingiter habere promeruit. Non est vains meritum,*

Idem d. lib. 1. epist. 43.

Idem d. lib. 1. epist. 43.

Idem d. lib. 1. epist. 43.

quàm gratiam invenisse Regnantium, nam quibus fas est de cunctis optimos querere, videntur semper meritos elegisse, &c.

36 Extat etiam alia eiusdem Cassiodori, & sub eiusdem Regis Theodoricis nomine, ad Honoratum epistola, quem Quaestorem loco fratris eius constituebat, qui *Decoratus* appellabatur. In qua, non minus eleganter, quàm prudenter, hoc officium Primorum Administrorum, de quo sermonem habemus, describere videtur, ideòque æquè digna, ut nostræ huius commentationis ornamentum existat. Decorati igitur iam defuncti memoriam, & laudes recolens, sic prosequitur: *Tali igitur homine decoratus evaluit* (malè legere, *omine*, vel *nomine*) *evaluit inquam, ac se honoribus Palatinis, iudicio nostro laudatus immiscuit: dignitatem sumens, quam solemus dare prudentibus. Hoc planè supra ceteros adipiscens, quod potuit emergere post electus. Sub genij nostri luce intrepidus quidem, sed reverenter astabat, opportunè tacitus, necessariè copiosus, curarum nostrarum eximum levamen: & cū potestatis nostræ gratia ditaretur, morum magis laude contentus, mediocribus se potius cœquabat. Vivit apud Nos recordatio honorum, quia fides hominis nescit cū morte deficere. Secreta nostra, quasi oblivisceretur, occulit; iussus, quasi scriberet, per ordinem retinuit: sine avaritia serviens, & gratiâ nostrâ summa cupiditate perquirès.*

Cassiod. lib. 5. epistol. 3.

37 Quantum verò fides in his qui gratissimum Regalis presentie, ac favoris pondus sustinent, requiratur, idem etiam Auctor alibi Cyprianum, sacrarum largitionum electum Comitè, laudans, his non minus elegantibus, & notatu dignis verbis edisserit: *Accessit meritis tuis cunctis laudibus pretiosior fides. Quam divina diligunt, mortalia venerantur. Nā inter mundi fluctuantes procelas, unde se humana fragilitas contineret, si nostris actibus mentis firmitas non adisset? Hæc inter socios amicitiam servat: hæc dominis pura integritate facultatur: hæc superna Maiestati reverentiam pia credulitatis impendit. Et si beneficiū tanta rei latius queras, incommutabilis Fidei est omne, quod benè vivitur. Meruisti hæcenus, ut honorum fastigia crederemus, age nunc, ut tibi gratia nostra celsiora nihilominus conferamus.*

Idem Cassiod. d. lib. 5. epistol. 40.

38 Maneat igitur ex præfatis, quòd cum nullus unquam fuerit, neque esse possit Princeps, qui sine Administris suum regat Imperium, ut & præter supra dictos, benè etiā Albericus Gentilis, & Fredericus Marsialaer, de legatis agentes, observant. Neque his succensendum esse, si non minimam rectionis eiusdem Imperij partem suis humeris subeant, dū modo tales se præbeant, quales eos Cassiodorus, & reliqui Auctores prælibati delineant, famulos non dominos præstent, illudque Virgilij de Mæcenate in simili Fortuna constituto, præoculis habeant,

Gentil. de legation. in Epist. Dedicat. Marsal. cod. tract. lib. 1. cap. 1.

Virg. ad Mæcen.

*Omnia cum possis tanto cum charus Amico,
Te sentit nemo posse nocere tamen.*

Et cū Plinio Iuniorè iudicent: *Pulchrū, & magna laude dignū, Amicitia Principis in hoc uti, quantumque gratia valeat, aliorum honoribus experiri.*

Plin. Iun. lib. 17. epistol. 17.

39 Neque itè Principibus, quòd talibus Administris, veluti oculis, auribus, ac manibus, in Emblemate nostro figuratis, utantur, dummodò in eorum delectione, & dilectione modum adhibeant, discantque ex

Plin. in Paneg.

eodem Plinio: *Præcipuū opus Principum esse Amicos parare; eosque, qui omni prorsus fastu, omni ambitu, omni tumore, ac superbia, omni denique vitio careāt, in suarū curarum, ac sollicitudinum partem, ac levamentum admittant; improbos, & maximè, qui celata se se malitia insinuare conantur, à tanto munere arceant: sapè enim in speciem sana & venusta membra intus saniem tegunt, luemque ac labem per univèrsū corpus derivant.*

Marfalaer. d. c. 1.
Coning. in Theatr.
polit. 2. p. pag. 387
Saaved. d. Empr.
49. pag. 338. & seq.

Ac sanè, quemadmodum eiusmodi Administrorum foelix solertia, nunc pars, nunc origo, & interdum cumulus publicæ salutis esse solet, ut Marfalaerus animadvertit, & pluribus exemplis Coningus, & Saavedra noster ostendunt. Ita contra, socordia, nequitia, infidelitas, ea progignunt mala, ultra quæ malum nullum sit; & in subditorum detrimentum, imò & totius Regni interimentū tendere soleant. Sed quoniām huius rei tractatio integra volumina exigit, & a multis, nostris hisce tēporibus, plurimis libris donata, & illustrata conspicitur: hæc nūc nobis de ea, pro nostri Emblematis cōmēratione, retigisse sufficiat.

Vide pro omnibus
P.P. Velazq. & Lai-
nez de Opt. Princ.
admin.

Eam optimis, & nō vulgaris verbis Ferdinandi Pulgarj claudētes, qu. de Regis nostri Enrici IV. animi dotibus ac moribus agens, ita ait: *Eciertamente se debe considerar, que comoquier que no sea ageno de los llo-bres, tener oficion à unos mas q̄ à otros. Pero espicialmente los Reyes, que estan en el miradero de todos, tanto menor licencia tienen de errar, quanto mas señalados, i mirados son que los otros. Mayormente en las cosas de la justicia, de la qual tambien deben usar, mostrando su oficion templada al que lo mereciere, como en todas las otras cosas. Porque de mostrar se los Reyes oficionados sin templança, è no à quien, ni como, ni por lo q̄ no deben ser, nascen muchas vezes las embidias, do se siguen las desubediençias, è vienē las guerras, è otras inconvenientes, que à esse Rei acaecieron, &c.*

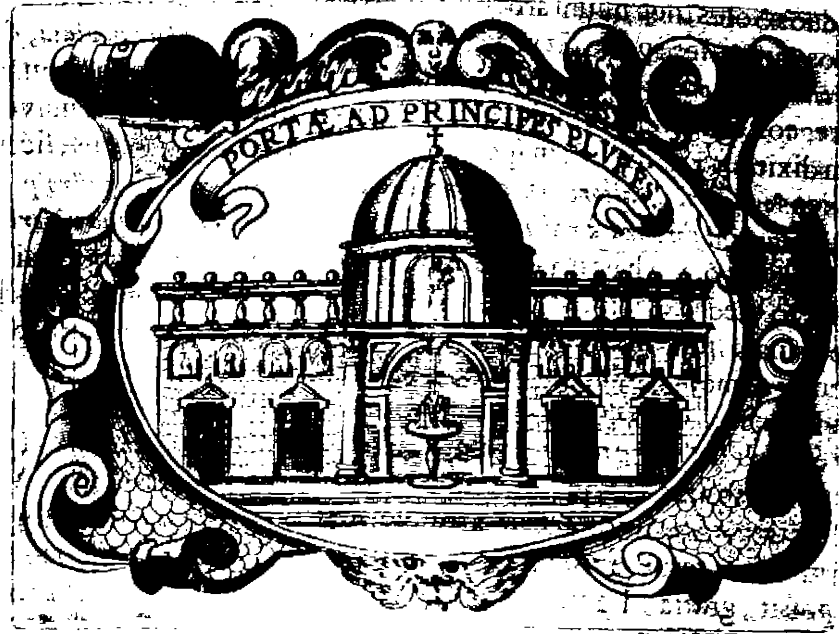
Pulgar en sus Cal-
ros Varones, c. 1.
fol. 3.

Barclai. in Arge-
nid. lib. 1.

Addo & alia verba notatu digna Ioannis Barclai; qui lepida, & fabulosa suæ Argenidis narrationi, serias graves, & veras sententias intermiscens, quid de ijs Administris iudicet, quos Nos *Privados*, seu *Validos* vocare consuevimus, eleganter exponit, & iniustum esse pluribus probans, quòd Reges velimus ab Amicorum consortio exules facere, quòd, ut supra dixi, natura omnibus hominibus indidit, plebeiā invidiā reprehendit, quæ in omnes delæviit, qui Principum amicitijs illustres sunt, ipsiq̄ue Regibus hac de causa ob loqui audent, & tandē sic finit, Timocleam loquentem inducens: *Nunquam placuit tã iniqua obtreclationis audacia, que quamquàm publica obtreclationis larva con-tegitur, plus insani tumoris tamen habet, quàm solia pietatis. Plurimi enim Regibus irascuntur, non quòd aliquos gratis susubeūt; sed quòd sibi gradus non pateat. Et in gratiosis, quos tam acerbè devovēt, haud rarò nihil magis, quàm ipsa fœlicitas displicet. Certè, ut ex domesticis nonnullis eligimus, ac velut adoptamus nostras in curas, fidemque eorum familiaritate, & muneribus, tam pensamus, quàm sollicitamus in futurum. Ita ni Princeps sibi quaesierit vicariam opem, ipsamque rationibus aluerit, non sufficet publicis laboribus; non me Caslor, vel si firmiores nostro Atlante cervices, incumbentibus negotijs apponat, &c.*

Portæ ad Principes plures.

EMBLEMA LV.

Numen ut invisas, Fani plura ostia parent.
Numen ut allicias, plurimus actor adest.
Ergo Ministrorum populo sint ostia plura,
Regale ut Numen quisquis adire queat.
Non uno Princeps fundat moderamine rivos,
Vtilius varia munera parte fluent.

COMMENTARIUS.

PATET ergo Principes Administris egere; illud verò non ita patet, an uni tantum debeant summam suæ gratiæ, pectoris, ac curarum impendere, vel melius, atque utilius sibi & suis subditis sit, plures æquali loco, ac munere, pro faciliori emergentiũ negotiorum expeditione, suo lateri sociare? Nam sunt qui putent, commodius esse, unum tantum, de quo maximè fidant, eligere, ac præficere, quem reliqui, veluti Principalis aulæ atque auræ Primiscriniũ agnoscant, & revereantur, eundẽ que suis consilijs, & obsequijs iuvare, nõ amulari, vel ad gratiæ, quod vocat intumũ, & præmiorũ officiorũq; distributionem aspirare, præsumat. Alioqui, aiunt, nõ aliter Imperij ratio constare poterit, quàm si uni reddatur, ut aliàs Tiberius apud Tacitum dixisse comperitur. Ipsi que inter se æqualis gratiæ, aut ponderis Administris, mutuis invidijs,

Sæved. Empr. 49. pag. 338.

Tacit. i. Annal. c. 7

& ænuvationibus exardescunt, & magis de oblidendo, quàm de obsequendo Principe, cui inservire, & morem gerere debent, curam agent.

Erasm. in his Adag. pag. 423. & 424.

Seneca in epist.

D. Basil. in serm. de invidia.

Tacit. 2. histor.

Idem 5. Ann. c. 1.

Sup. Embl. 18.

Tacit. & alij, de quib. sup. Embl. 45.

Plin. Jun. in Paneg.

Polit. quidã apud Canonh. in Aphor. polit. tom. 1. pag. 257.

Iovian. Pontan. in lib. de Princ. off.

Scitum est enim, & iam inter Adagia relatum, mundum non capere duos Soles, nec unum arbutum duos erithacos, domum è unam, duos canes alere posse. Et ut ait Seneca, *In vicino versatur invidia, simplicitate longe posita miramur.* Quod inter nullos magis experiri, quàm inter eos, qui artificij eiusdem, vel officij, vel operis existunt, universim dixit D. Basilus, & in specie de Aulicis tractans Tacitus, sic inquit: *Recentem aliorum videlicet felicitatem agris oculis inspicere, sed unquam fortune à nullis magis exigere, quàm quos in equo videre.*

Ego vero, & si hæc urgere concedam, ubi talis est Princeps, qui se ignavia dedat, & suis Administris omnino submittat, eiusdem Taciti doctrinam spernens, qui magna Imperia ignavia non contineri, prudenter admonuit: cum tamen de eo sermonem non habeam, què ubi ita se ignaviter gerit, nec Principis nomine dignum esse probavi; sed de eo, qui Imperij auxilium, non exilium, in Administratorum oculis, auribus, ac manibus querit, ut in superiori Emblemate vidimus, Magis ad hunc finem conducere arbitror, si duos pluresvè, prout Imperij moles, & rerum gerendarum cumulus postulaverit, pari, quoad fieri possit, gratia, dignitate, ac potestate penes se habeat, ut prisca temporibus Iulium, Augustum, aliosque Romanos Cæsares, & Imperatores fecisse retulimus, & nostris, in D. Carolo V. & Prudentissimo eius filio Philippo II. vidimus contigisse. Quod non obscure Tacitus indicat, dum plurali numero loquitur, ubi Principes monet, ut *Alios incurram partem assumant;* & Plinius Junior dum præcipuum Principis munus esse inquit, *Amicos parare.*

Idemque ipsum præcedentis Emblematis nostri Regis figura designat, tot oculis, auribus, ac manibus variegata, & Templi Istructura, quam in hoc exhibemus, non una, sed pluribus, ut vides, portis, ac foribus, exteriori sui parte conspicua, quo veteres, tam Ethnici, quam Christiani, significare voluerunt, Deum adoraturis, atque exoraturis, aditus plures parere oportere, & totidem exitus, per quos facilius vota desideriaque sua divino Numini exponere valeant, & multiplicatis, quod dici solet, intercessoribus (ipso tamen dumtaxat largiente) gratiarum suarum fluentia, veluti limphati fontis rivuli, per canales varios, in supplices diriventur, ut etiam in hac pictura patet.

Quam similitudinem ex insigni quodam Politico sumsi, quem Petrus Andreas Canonherius transcribit, & sic habet: *Observe in te, quod in ædificijs Templorum, quæ non unum, sed plures introitus ad se habent, Deum ipsum, non unum, sed plures mediatores habentem. Principibus idem ego consulerem, qui dum uni se tradunt, fiunt ex Regibus clientes, & vassali: dum plures mediatores, & aditus ad se habent, præterquam quod imitantur Deum: (summa securitas & felicitas) diviniore fiunt, & superiores Reges apparent.*

A quo non multum abest Iovianus Pontanus, dum dixit; *Vt malè a seum esset cum genere humano, si uni se Deus, et paucis a se odum, præ-*

beret exorandas: eodem modo malè, cum Principum Regumque familiari-
bus, si in tantà multitudi-
ne, uni, aut paucis admodum, locus fidesque sit.

7 Pro qua sententia expressus videtur ille Xenophontis locus, quo
Persarum Regibus multos fuisse Satrapas inquit, id ea ratione com-
mendat: *Quòd si quis putet unum tantum oculum ex petendum esse Regi,*
cum egregiè falli certum est, unus enim & pauca videat, & pauca audiat.
Effet que alijs Ministris quasi negligentia quadam, & segne indiditum otium,
si id uni soliam alicui demandatum fuisset officium. Praterè, quem subditi
cognoscerent, illam esse oculum, aut aurem Regiam, scirent hunc cavend-
um esse, neque quippiam illi committendum, quòd omninò prater rem
Principis foret.

Xenoph. lib. 4. Cy-
ripoc.

8 Neque hoc tandem negare potuit Politicus ille noster, qui contra-
riè opinionis assertor, esse videtur, cum a libi dicat, Principem non
quidem multos, eos tamen apud se Administratos, & Consiliarios ha-
bere debere, qui Regni gubernationi sufficiant: *Mostrando se indiferen-
te con ellos, sin dexarse llevar de solo el parecer de uno, porque no verà tã-
to como por todos.*

Saaved. Empr. 55.
pag. 400.

9 Quòd nervosus adhuc, longoque rerum usu expertus, præmonuit
Philippus Cominæus, sic inquit: *Principes apud se plures habeant
Consiliarios, neque uni omnia committant, sed aequali ferè loco omnes ha-
beat. Si enim ab uno, vel ab altero, Princeps totus pendeat, ceteri post il-
lum sententiam suam vix dicere audebunt, &c.* Quo cum sentiens Ferdi-
nandus Pulgarius, huic rationi aliam adiicit: *Que con los apartamien-
tos que los Reyes hazen, è la grande oficion que sin justa causa maestran à
unos mas que à otros, i las excessivas dadias que les dan, suelen provocar
à odio, i del odio nacen malos pensamientos, i peores obras.*

Comin. lib. pag.
mihi

Pulgar en sus Cla-
ros Varones, lib. 1.
cap. 3.

10 Neque obiecerit quispiam, Principum gratiam, aut auctoritatem
pluribus communicatam imminui, ipsisque negotijs, per plures divi-
fis, confusionem causari. Nam quòd ad gratiam attinet, non ita im-
pertendam censemus, ut sui numerositate vilescat, ut aliàs D. Hie-
ronymus dixit, cum ad paucos illam, eosdemque dignissimos, & un-
dequaque probatissimos, contrahamus.

D. Hieron. in epist.
ad Pamach. c. 1. de
privil.

11 Quòd verò de auctoritate, ipsorumvè negotiorum expeditione
subiicitur, nihil ponderis habet. Quoniam ut præclare Erasmus, post
Plutarchum, in similibus inquit: *Non est infirmior manus, quòd in digi-
tos sit dissecta; sed ad operandum agilior, eodemque modo Respublica munia
& negotia multis communicata, plenius facilliusque expediuntur, & con-
ficiuntur.*

Plutarc. in moral.
Eraf. in simil. fol.
2. Dadræus in locis
Com. verb. Reg-
nat. fol. 440.

12 Ac quemadmodum navis Gubernator, quædam suis manibus fa-
cit, quædam per alios: & aliquando alijs ad clavum admisis, ipse in
proram demigrat; sic in Republica, non debet unus occupare omnia,
sed alijs vicissim dare locum, rectius enim fient, quæ multorum ma-
nibus peraguntur.

Quòd si Principibus Administrum usum indulgemus, quòd nõ solet
una unius hominis mens Regni molis esse capax, ut sæpè retulimus,
ubi ad unum tantum Administrum tota eadem moles transfertur, ne-
mo erit qui neget, idem periculum imminere: & verum esset quòd

Cassiod. lib. 11.
epist. 24.

Herod. lib. 2. five
in Euterpe.

Exod. 18.

L. nemo, & I. fin.
C. de a. less. cū mul-
tis alijs apud Me-
de mun. honorar.
n. 71. pag. 30. & 31
novissimè Saaved.
Empr. 52. ex pag.
378.

Dio. lib. 53.

Plutarc. in polit.

Ossor. de Reg. inst.
lib. 1.

Cassiod. lib. 9. epist.
31. in fin. Iuven.
satur. 7.

Idem lib. 6. epist. 7
in fin.

Patric. lib. 5. de Re-
pub.

Nyssen. in vita S.
Ioan. Evang. lib. 2.
cap. 9. ex pag. 67.

Canon. in Aphor.
cont. 1. pag. 255. &
seqq. Natal. Com.
lib. 18. hist.

Arist. 5. pol. c. 11.

Cassiodorus admonuit: *Vni incausè creditur, quod est à plurimis asseren-
dum.* Et Herodotus de *Aegyptijs* scribit, Medicinam apud eos in hūc
modum esse distributam, ut singulorum morborum sint medici, non
plurium. Alij enim sunt oculorum, alijs capitis, alijs dentium, alijs mor-
borum aliorum.

Quapropter in Exodo legimus, Ietronem Moyli genero consuluisse, ad Reip. Hebræe commodiorem gubernationem, *Partito onus tui
in plures, & erit Dominus tecum.* Et concors est, & fuit semper Politi-
cæ, & Iuridicæ facultatis proloquium, uni soli homini plura simul mu-
nia iniungenda nō esse. Quod Mecanatem etiam, in oratione ad Au-
gustum apud Dionem, habet auctorem, dum dixit: *Prestat per multos
publica negotia administrari: ut & complices hinc emolumentum sentiāt,
& experientiam rerum gerendarum consequantur.* Et magis strinxit Plu-
tarchus, inquit: *Quod in publicis muneribus, qui plus uno fungi cupit,
& plura onera subire non dubitat, oneribus ipsis, cum magna Reip. perniciose
succumbit.*

Hieronymus Ossorius, eò amplius rem diducit, ut existimet, nō so-
lūm per unum solum, verūm nec per paucos, Republicæ negotijs, &
incolumitati prospici posse, his verbis: *Quia fieri non potest, ut unus ai-
quis, aut etiam pauci quēdam, quantumvis excellentes, & consilio præ-
stantes, molem Regni sustineant. Nam negotiorum multitudo mentis calig-
inem ipsi obducit, que in senium recipiunt; quia neque ingenij, neque
etiam satis temporis habere possunt, ut res idoneè considerent omnes.*

Et Cassiodorus, post Iuvenalem, pectora nostra duas curas nō ad-
mittere inquit, nec ingenium duabus curis occupari debere. Et ite-
rum: *Duarum dignitatum gloriosam quidem, sed & laboriosam esse cu-
diam.* Franciscus quoque Patritius, Rempublicam navi hac de causa
rearsimè comparat, quæ non unico nauta, sed plurimorum manibus
indiget, cuius similitudinem iuvat illud D. Petri, qui, ubi iubente Do-
mino, rete in mare laxavit, & plenum piscibus sensit, socios ad illud
extrahendum vocavit, quo loci auxilium, & plures manus, in gravibus
& ponderosis negotijs queri debere, omnes Sacri Interpretes com-
mentantur. Inter quos novissimus, & cruditissimus noster Nyssenus,
alijs in rem eandem doctè congestis, inquit, quod qui contrarium faci-
unt Dynastæ, & multa uni tantum committunt, non præstant suis
Despacho, sino Lespecho.

Et Petrus Andreas Canonherius, cum Natali Comite, sentit, quòd
sicut variæ in Republica sunt res, quæ tractantur, & multæ, quæ eodem
tempore debent expediri: sic diversi debent esse rerum publicarum
Consiliarij, quia nemo ad omnia est idoneus, nec in quibuslibet sapit:
*Sunt enim (inquit) alijs belli gerendi, alijs ferendarum legum, civiliumque
controversiarum Consiliarij apud Reges, alijs Gubernandorum statuum, cū
præclarum sit in uno, ne dum in his omnibus excellere, neque quisquam des
bonum consilium, nisi de rebus bene cognitis.*

Sed nemo, rei de qua agimus, aptius, & coherentius loquutus est,
quàm Aristoteles, qui præcipuum documentum Monarchicæ domi-
nationis tuendæ, in eo constituit, ne uni tantum ex privatis, totius Im-

perij confidentia præstetur. Eius verba sunt hæc: *Communis verò custodia omnis dominationis unius est, neminem unum præ ceteris magnum facere, sed plures, nam se invicem custodient: quod si quem extollere oporteat, non tamen eum, qui sit moribus audax, nam huiusmodi homines aptissimi sunt ad invadendum circa res omnes, si verò cuiusquam potentia minuenda est, modicè, ac non uno simul impetu omnis potestas est auferenda.*

18 Aristotelis doctrinam, licet eum non referat, sequitur Petrus Gregorius, addens, *Quod peccant Principes, qui habent summam potestatem, dum præposituras, aut magistratus plures uni concedunt, qui unius onera vix sustinere potest.* Et postea huius abusus incòmoda sigillatim enarrat. Quæ etiam Italo sermone tangit Ioannes Guidiccionus in quadam epistola, inquiens: *Il favorir un solo, è un permettergli, che si usurpi l'ufficio del padrone, che diventa insolente, come fano i servidori nella somma licentia de favori, è un permetter che si occupi il campo al Principe di usar liberalità, è magnificenza secondo il suo discreto giudicio.*

19 Sed quoniam nemo hæc, & alia damna, quæ hac ex causa conveniunt, & quotidie experimur, de unius præ ceteris in Republica auctoritate licentius scripsit, quàm Auctor de fundamentis dominationis, deque instrumentis regnandi, placet eius verba hic ad litteram transportare, maximè cum etiam ad cognoscendos frequentes eiusmodi Aulicorum Administrorum mores valdè conducant. Quæ sic se habent: *Nam statim, atque unum ex istis anteposit, & palam sibi chariorum proficitur, compaginem, & vim Principatus dissolvit. Consiliarios, quibus circumdatur, disgregat, armorum suorum potentiam debilitat, iustitiæ equalitatem immutat, & se se incautum in quædam artificiorum, & astuum retia coniecit; plus minus, vè periculosa, prout qui Principis favore potitur, plus minus, vè ingentes spiritus gerit. Principatus compages & unio pluribus modis dissolvitur: sed omnium periculosissimus est, quoties Princeps summæ rerum deliberandarum, aliquem totius benevolentie, & insoliti favoris ergo præficit. Nam tunc in eo Principatu porta quædam aperitur, per quam externus quilibet Princeps, modo consuetis artibus uti voluerit, ingredi poterit. Verum absque dubio per eandem portam spes subditorum omnium intrabunt, recipient que per manus ea beneficia, quæ, nullo interiecto medio, ab ipsius Principis bonitate, atque electione recognoscenda fuerant, &c.*

20 Porro, ut gradum ad alia faciamus, illud animadvertere oportet, hunc, vel hos Administratos, quem, quosvè sibi Princeps adsciverit, non temerè ex alienigenis sive exteris esse debere, ut & iam supra in alijs etiam Consiliarijs, & Magistratibus tetigi, non solum ea ratione, quàm Iustus Lipsius assignat, ex vulgari illo Ciceronis veriloquio petita: *Ad consilium de Republica dandum, caput esse, nosse Rempublicam;* sed ea potius, quòd ubi Peregrinus aliquis in eiusmodi honoribus adipiscendis, ipsis civibus & indigenis prælatus est, non modò invidiam, sed & odium plurimorum sibi, & ei qui eum elegerit, concitabit. Ac quam quàm de ipsa Republica benemeritis, & suis præclare factis ad eam pervenerit dignitatem, nihilominus tamen cives ipsi, qui vel sua, vel maiorum virtute, & industria, Rempublicam invisse dicuntur, istud

Petr. Greg. lib. 4.
de Repub. cap. 6.

Guidiccion. in e-
pist.

Auct. apud Canō-
ber. ubi sup. pag.
256. & seqq.

Sup. Embl. 52. in
fine.

Lips. 3. pol. cap. 4.

Cicer. 2. de orat.

Prover. 10. 9. 10.
Ecclef. 8. 21.

Ego latissimè 2 to.
lib. 3. cap. 19. ex n.
4. & lib. 4. c. 4. n.
30. & seqq. & sup.
Embl. 52. in fine,
Dana. Lãuterbac.
& Richter. ap. Co-
ning. 2. tom. Thea.
polit. c. 33. Cãpana
de elect. Magistr.
num. & Filefac. 1.
select. tract. 1. c. 3.
ad fin. Kirchener.
polit. disp. 7. Ber-
neg. in quæst. 159.
ad Tacit.
Deuter. 17. 15.
Filefac. de idol.
polit. c. 2. ex pag.
24.
Elesensis epist. 84.
108. 113. & 150.

Ego d. lib. 4. cap. 4.
num. 42. & seqq.

Berneg. ubi sup. q.
56. ex Lipsi. in not.
ad 3. pol. cap. 5.

D. Bern. quam vi-
de lib. 1. ad Eugen.
cap. 5.

aquo animo pati non poterunt. Vt omittam alia pericula, quæ de exterorum consilijs, & auxilijs vereri possumus, quæ in causa fuerunt, ut in Proverbij, & in Ecclesiastico, ab eis cavendum, nos Salomon, & Syracides moneant; nec non propriae nationi iniuriam, gravèque notam inuri videri, quasi quòd indigenis benè merètib, & ad hæc munia sufficientibus, careat, cum ad externos deferantur. Quibus, & alijs rationibus, multisque exemplis similium electionum, quæ damna gravissima pepererunt, non solùm hos, de quibus nunc loquimur, Administratos, verùm & reliquos Magistratus, ex Regnicolis quæri debere, multis passim utriusque iuris communis, & Hispani nostri dispositionibus, cautum reperitur, & Auctorum doctrinis iussulum, quas in unũ Ego alibi diligenter congesti, & novissimè tractant Lambertus Danaus, Lauterbachius, Richter, Coningus, Campana, Kirchenerus, Filefacus, & Nicolaus Bernegerus, qui altè, & aprè de hac re loquentem Iustum Lipsium adauit in notis ad librum Tertium Politicorum, cap. 4. pag. 260. ubi ait, quòd, ut in quam domum vespillones veniunt, sig. um est funeris: sic Reipublicæ labentis, ad quam fulciendam adhibentur peregrini: hinc enim livor, questus, & aversio quædam animorum, cum indigenæ plus alienis tribui, credique vident. Quod & ipsi populo Dei præceptũ esse, ex Deuteronomio cognoscimus, dum de Rege creando his verbis edicit: *Eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit, de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.*

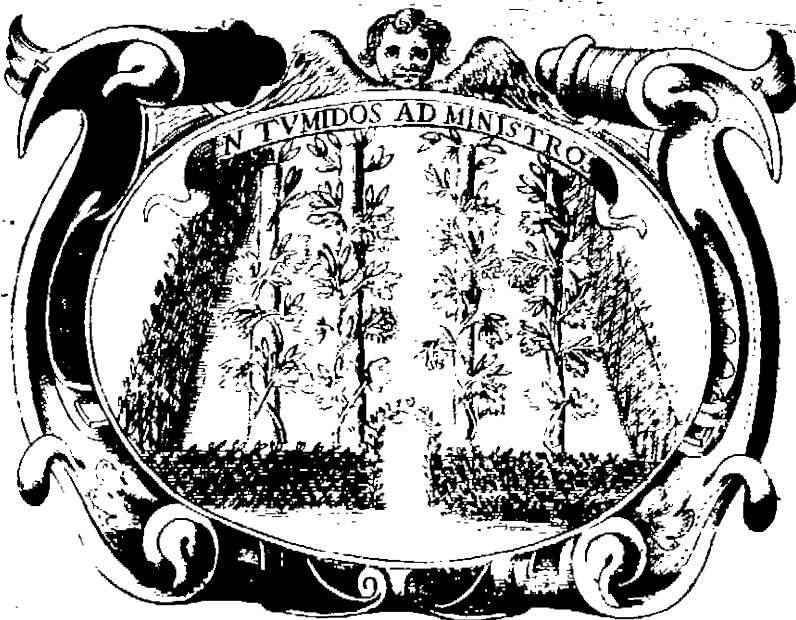
Apud Filefacum alibi, etiam in quæstionem deducitur, an Ecclesiasticis viris, & tutum sit, & suo ordini consentaneum, in Aulis Regũ versari, & hæc Primorum Administratorum munia, ut sæpè solent plures, ambire, & obire? Et quamvis cum Petro Blesensi, hoc non esse usquequaque damnandum, docere videatur, fortè quia eo tempore scripsit, quo Eminentiss. Cardinalis Armandus Rochileus Gallicani Regni clavum, ipsiusque simul, & aliorum cladem moderabatur, & moliebatur, satis tamen ostendit, non benè sacras infulas cum aulicis moribus, & occupationibus convenire; nec habitare cum ranis, quæ sunt in penetralibus Regum, & inter Aulicos simulachrum Religionis adumbratè prætere.

Idemque periculum, aut etiam gravius, illis Ecclesiasticis imminere, qui forensibus actionibus, & civilibus Magistratibus deserviunt, latè post plures alios, quos Ego alibi refero, idem Auctor scriptum reliquit, & novissimè etiam Bernegerus pertractat, cum Iusto Lipsio concludens, quèd etsi ad publica consilia Sacerdotes etiam admitti possint, rarent tamen, & extra ordinem id fieri debet, tunc videlicet cum de rebus planè serijs, & gravibus agitur. Alioqui talibus se passim ex officio ingerentes, contra se habent D. Bernardum, qui hæc infima & terrena, terrenis Iudicibus, & Principibus relinquenda esse ab Ecclesiasticis, tradit, quippè qui sint in potioribus occupati.

(*)

In Tumidos Administros.

EMBLEMA LVI.

*Figitur, ut vitis sustentet pondera, vallis,
Ille tamen florens, germina sæpe premit.
Non aliter Regis florens admissus in Aulam,
Tollit opes, debens ferre Minister opem.*

COMMENTARIUS.

VM ergo Administorū munus & cura, quam ita necessariam Principibus esse probavimus, eò tēdere debeat, ut ipsos iuuet, non ut ipsis iubeat, famulos, non dominos suorum dominorum efficiat, & ut iuxta Senecæ monitum, illorum rationes administrent, tam abstinenter, quàm alienas; tam diligenter, quàm suas; tam religiosè, quàm publicas, atque ab omni turpis, aut excessivi lucri studio manus cohibeant, quod corrumpit omnia, & perumpit, ita ut dicere potuerit D. Leo Papa: *Amori pecunie vilis est omnis affectio, nullumque est in eo coræ iustitia vestigium, in quo avaritia fecit habitaculum.*

Senec. de brevitate, cap. 18.

D. Leo Pap. serm. 9. de Passione.

Merito eisdem præsens Emblemata ob oculos ponimus, ex vallo, ad vitis allevationem, & sustentationem adiuncto, qui interdum radices agere, ac revirescere solet, suisque luxuriantibus frondibus, vitæ ipsam suppressere, & suffocare, in cuius subsidium, & pedamentum positus fuerat; ut & tumidi isti, nimis que florentes, & potētes Administri

Scoonhov. Embl.
14. pag. 42.

Principes ipsos, quorum levamen & iuvamen præstare debuerunt.

Quam quidem picturam, sub hedera, populum cui adhæserat, exsiccante, post hæc scripta, apud Novellum alium Emblematarium inveni, in eum tamen finem, ut ingratos notet, & reprehendat, ut eius Epigraphes, & subiecta carmina indicant, quæ sic habent:

*Serpentes hedera nequeunt consistere per se,
Sed duce populeo stemmate, summa petunt.
Et tamen hoc vitæ tandem complexibus orbant,
Obsequijs vinci mens malè grata nequit.*

Plin. lib. 16. c. 44.
Laberius Poeta.

Hanc enim hederæ naturam esse, ut arboris vires absumat, sine cuius fulcro humi serperet, & pedibus conculcanda maneret, benè præter Plinium, & alios, expressit Laberius, eandem vetustati hominum similem faciens, his verbis:

*Vt hedera semper vires arboreas necat,
Ita me vetustatas complexu amorum enecat,
Sepulchris similis, nil nisi nomen retineo.*

Iun. Embl. 14. in
notis, pag. 91.

Vnde, valdè ad thema nostrum, inquit Hadrianus Iunius, quòd cum quidam vir Aulicus pro symbolo geitaret Pyramidem, cui implexa hedera in altum surgebat, sic ostendere volens, se sui Principis gratia virere, quidam ad creandam ei invidiam, aliò eius sensum detorserunt; velut qui circumfessum tenuerit Galliarum Regem, & hederæ instar circumplicatum, ne quis ad eum pateret aditus sine ipsius assensu.

Plutarch. in polit.
Erasm. in siml. fol.
mibi 2.

Nos verò aliorum tendimus, & sub vite, quam vallis efflorescens aridam reddit, similem ambitionum Administrorum erga suos Principes operationem, apertius, ni fallimur, insinuamus, Plutarchi in moralibus, a quo habuit Erasmus, vestigijs hærentes, qui ita ait: *Non quævis arbor patitur complectentem se vitem: sed quedam profocant eam, & extinguunt: ita ambitiosi quidam, ob invidiam, ipsos, quos fulcunt premunt, ne quando emergant, eoque tandem insolentia deveniunt, ut per quos profecerunt, & quibus omnia incrementa sua, vitam denique ipsam debent, eos de statu suo deiciant.*

Senec. epist. 42.

Quam etiam improbitatem, elegantissimè Seneca, sub serpentis comparatione demonstrat, quæ hominem perimit, cuius calore, cum frigore rigeret, vires accepit: *Vt multorum crudelitas, & ambitio & luxuria facere solet, quorum latent vitia, dum imbecilla sunt, vel fortuna favore deficiunt, non minus tamen quam serpens aufusa, cum illis vires sua placuerint, & sabita, & magna potentia impotenter uti poterunt.*

Idem epist. 72.

Possunt etiam in aviditate cumulandarum opum, canibus comparari, de quibus idem Seneca, non minus differtè, sic ait: *V: disti aliquando canem missi à domino frustra panis, aut carnis, aperto ore captantem. Quidquid excepit, protinus integrum devorat, & semper ad spem futuribiat. Idem evenit bis, quidquid expectantibus fortuna proiecit, id sine ulla voluptate demittunt, statim ad rapinam alserius erecti, & atlèti, & Sunt qui & eosdem Harpijs similes faciant, quas (sic à rapiendo*

dictas)

dictas) fabulæ veterum confinxerunt, aures urforum, corpora vulturû, faciem virginum habuisse, alataſque etiam, & humanis brachijs, ac pedibus, ſed unguibus monſtroſis, quibus pretioſas quaſque dapes, quæ Phinei Regis menſis parabantur, rapaciter involabant, & quæ relinquabant, ita tetro & foedo excremento inquinabant, ut foetor omnino perferri non poſſet. Vnde & Canes Iovis, ac rapaces dæmones, eas Poëtæ vocarunt, & Virgilius de ijs dicere potuit:

*Triftius hand illis monſtrum, nec ſærvior ulla
Peftis, & ira Deum, ſtygijs ſe ſe extulit undis.
Virginei volucrum vultus: ſædiſſima ventris
Prolucies: uncaque manus, & pallida ſemper
Ora fame, &c.*

Et Rutilius Numatianus, Gallus, vir Conſularis:

*Harpæ, quarum diſcerpitur unguibus orbis,
Quæ pede glutineo, quæ tetigere trahunt.*

10 Ac verè, ſic ſæpè ſe res habet, ut iuxta Claudiani ſententiam,
*Aſperius nihil ſit, humili cum ſurgit in altum,
Cuncta ſerit, dum cuncta timet; deſervit in omnes,
Vt ſe poſſe putet, nec bellua tetrior ulla eſt,
Quàm ſer vir abies in libera colla ruentis.*

Quod & ipſum obſervavit Sextus Aurelius Viſtor, ſic inquiring: *Qui-
bus rebus, quantum ingenium eſt, compertum habeo, humillimos quoſque,
maximè ubi alta acceſſerunt, ſuperbia atque ambitione immodicos eſſe.*

11 Et ſecundùm Ariſtotelem: *Qui in aſſuentione fortuna, virium, opum,
& amicorum, aliorumque talium, conſtituti ſunt, regi, atque obedire, ne-
que volunt, neque norunt; certum quin potius illud alterius noſtri, res
aulicas ſuo periculo ſatis docti Politici, efficiunt: No ai amor en la tier-
ra de coſa alguna, que aſi altere, ni ſuspenda, ni encienda, ni arrebatte el a-
nimo humano, como el mandar, i acrecentar el mando.*

12 Quod ſatis ſuo exemplo, Sciani, Ruffini, Eutropij, & alij plures an-
tiquorum, & noſtrorum ſæculorum intimi Regum Adminiſtri, ſeu Re-
galium domorum Megiſtanes, nobis oſtenderunt: *Dum ſapè (ut bene
Modernus quidam ſcriptum reliquit) poteſtate ad ſuperbiam abuſi, in-
vidia primùm, mox odio ſui locumficere. Et quos in levamentum oneris
Principes aſciverant, ij ſapè ſupra Principes ſe ſe tulere, precandaque mo-
deſtia fuit, ut contenti plus quàm privatis opibus eſſent, nec Heros ſuos in
poteſtate habere comarantur. Ex quo pulchrum ſibi duxerunt, ſupra Rem-
publicam ſtare, & lubricam hanc Aala biſtroniã exercere: artibus debine
patritijs, & nulla moderatione votorum, ad ſpem dominationis ſunt erecti.
Ergo qui ultra fortem ſuam in ampliſſimis, & clarifſimis rebus verſaban-
tur, adduci non potuerunt, ut fortunam, cui tantum licuerat, revereretur,
ſed ſpe improbiore, ipſorum ſapè Regum dominium aſſeclarunt.*

13 Nec abelt Modernior adhuc alter Scriptor, qui eos, qui talia au-
dent, proditionis crimine notat, cum idem ſit Regibus, ac Regnis ſub-
dolis artibus præpotiri, & ex Amicorum munere, ac nomine, ad Re-

Natal Comes latè
lib.7. Mythol. c.6.

Virgil. 3. Æneid.

Numatian. in Iti-
nerar.

Claudian. lib. 1. in
Eutrop.

Sext. Aurel. in Ca-
ſar. par. 2.

Ariſt. 4. polit. 11.

Ioann. Schild. in e-
xercit. ad Tacit.
pag. 98.

D. Franc. Québed.
in libell. poſth. io-
coſo, ſed lectu dig-
no, de la fortuna co-
ſeſſo.

Virg. 2. Georg. ex
quo Embl. 13. Zuc
rij.

giæ adorationis numen velle conscendere, cuius benignissimi syderis influentijs contenti esse deberent, & tunc demum se crescere posse, si se se dominorum suorum fidei tutelæque committant.

----- *Sicut Parnassa laurus*
Parva, subingenti matris se subiicit umbra.

Et ab hac aura uberes incrementorum proventus sperent, sic se illis maiores ostentantes, dum ipsos sublimitas parti honoris inclinat.

Cassiod. lib. 5.
epist. 44.
Idē lib. 4. epist. 4.

Quia, ut signanter monuit Cassiodorus: *Die est in Principibus humilitas gloriosa, quemadmodum in mediocribus odiosa potest esse iactantia.* Vnde & ipse, sub nomine Theodorici Regis, quendam Senarium, ex eius intimis, ab eadem humilitate his verbis commendat: *Sed hæc amplius commendabat humilitas, qua tam clara, quam rara est. Noxum est enim sub amore Principis custodire modestiam: quia gaudia semper animos inquietant, modus enim rarò lætis rebus imponitur, qui magis in tristibus invenitur.*

Senec. Trag. 6.

Quod, cum illo Senecæ Tragici convenit,

----- *Quo fortuna altius*
Evexit ac levavit humanas opes,
Hoc se suppressere magis felicem decet.

Erasm. in lib. de
inst. Princip.

Et optimo simili, ex Sole desumpto, eosdē Proceres, de quibus loquimur, idem ipsum suadet Erasmus, sic inquires: *Sol cum est altissimè proventus in Zodiaco, tum tardissimi motus est: ita quò fortuna te subvexerit altius, hoc oportet animo leniori, minusque feroci esse.*

Plin. in Paneg.

Accedit his optimum Consilium, quod magnis istis Sarrapis præstant verba Plinij Iunioris, dum in suo Panegyrico inquit, quòd *Quæ admodum corpora, quamlibet ardua, & excelsa, procerioribus admodum decrescunt, ita cives, quamvis in altissima dignitate se constitutos videant, in se illigere debent; collatione fastigij Imperatorij, se quasi de primis, quantoque proprius ad magnitudinem Imperatoriam ascenderit, tantum etiã à sua descendisse videri.*

Io. Filefac. 2. selec.
tract. 1. c. 3. pag. 12

Cuius loci mentionem ad rem nostram faciens Ioannes Filefacus, fungos planè ac pepones ambitiosos Aulicos, cuiuscumque sunt sortis, appellat, qui hæc non cogitent, quin potius voti sui, ac desiderij compotes facti, quasi cælum vertice tangant, cæteros omnes longè infra se collocatos esse arbitrantur, excelsum fastum & volatum aquilæ imitantes, quam elegantissimè Apuleius describit, se nubium tenuis altissimè sublimantem, cuius tamen tam elati, tam excelsi, vel ambitiosi volatus, sæpè solet eventus frustrari, ut & in flamma ex stipula exorta, iuxta eundem Apuleium, contingit: *Claro crepitu, largo fulgure, cito incremento, sed materia levi, caduco incendio, nullis reliquijs.* Nescio enim quo malo generis humani, ut Tacitus docet: *Felicitate corrumpimur; & ut latius Pacatus inquit: In discretam felicitatem pedisse quam superbia est, ac vix cuiquam contigit, & abundare fortuna, & indigere arrogantia.*

Apulei. 1. florid.

Tacit. 1. histor.

Pacat. in Paneg. ad
Theodos.
Salvian. epist. 2.

Quem sequutus Salvianus, eandem superbiam uno in loco, *Pedisse-*

quam pierumque novi honoris appellas. Et in alio sic habet: Quotus quisque sapientum est, quem secunda non mutant, cui non crescat cum prosperitate vitiositas; non una certe, nec unius generis, & felix ille ambitionis successus, ceteros sic aspernatur, at sibi uni totum hoc beneficium Fortuna deberi, & in omnium oculos incurrere oportere, reliquis omnibus abdicatis, existimet.

Idem epist. 7.

19 Cum animadvertere tumidi isti, & elati deberent, quam longe melius sibi consulere, si illud Ecclesiastici monitum observarent: *Restorem te posuerunt, noli extolli. Ego in illis quasi unus ex ipsis, & ita moderatè se gereret, ut nullum omnino invidiæ icum, neque ab alijs suæ conditionis Procèribus, neque à popularibus pertimescerent.* Quibus ut Rhetor Gallus apud Senecam Patrem dixit: *Invidiosum est unum hominem toties optare omnes honores intercipere.* vel, ut benè addit Arnobius: *Suas eminere tantummodò velle fortunas, aliorum res premi, & in contentu humilitatis calcari.*

Eccles. 32. 1.

Senec. lib. 1. contr. trov. contr. 1.

Arnob. lib. 1.

20 Festinati quippè tam honorum, quam opum cumuli, eadem festinatione diminui solent, & in novissimo benedictione carere, ut à Salomone docemur. Neque quisquam extat, ex multis, qui post Lipsium de eiusmodi Administorum documentis seu monitis scripserunt, qui eisdem serio non consulat, esse, ut Tacitus in Agricola dixit: *Id sibi maxime formidolosum, privati hominis nomen supra Principes attollis.* Et ne dominis suis æquati, ne dum eosdem excedere, aut suppressere velint, Lunæque vicem, & officium obire contenti, omne gloriæ, & actionum suarum lumen, in illos, tanquam in Solem refundant, sibi que adversa, illis prospera tribuant.

Proverb. 20. 21. & 23. 11.

Lips. lib. 3. polit. c. fin. Marq. in Gub. Christ. lib. 2. c. 31. Velazq. de optim. Princ. admin. & novis. Saaved. Emp. 50. ex pag. 343. & pag. 241. 338. & seqq. & 413. Cefpedes, quem omnino vide in vita Philip. IV. lib. 1. cap. 3.

21 Hoc enim Regum conditionem exposcere, rectè *Emilius Probus* animadvertit; & non minus rectè *Marcus Zuerius Boxhornius* sic inquit: *Vt sub maioris umbra enata, & tenella adhuc arbor se delectat, ita Principes usurpandi, qui suos infra id etiam esse volunt, quos sunt, & habent. Nam magnitudinis suæ debere putant, sua quemque vel ignorare, vel non profiteri. Non facienda hic omnia, quæ potes, & celanda, quæ iam fecisti; tuum est debere, etiam cum solvisti. Dives est, qui Principi suo debet: inops verò, & miser, qui satis fecisse videri vult, & satis fecit. Maiorem Principem cogita, quam est, & te ipso te minorem. Fortunam eius, & tuam cogita. Illa tibi tanta sit, ut nec obstringi queat, nec expleri. Tua autem talis, ut respondere non possit, & si possit, atque responderit, non respondisse videatur.*

Prob. in Datane.

Zuerius Embl. 13.

22 Quibus fatis simile est Apophthegma illud *Roderici Gomez de Sylva*, quod suis narrationibus *Petrus Matthæus* inseruit: *No ai Principe de tan grande animo, que al cabo no tenga zelos de la mucha autoridad de sus privados.* Quod efficere debet, ut cauti & prudentes Administri parcè de rebus à te, vel bello, vel toga benè gestis, corā suis Principibus loqui debeant, vel totum illud quantumcunque sit, illorum, non propriæ gloriæ assignent, atque attribuant, ut latius consulit, & prolequitur *Nicolaus Bernegerus*, optima exempla *Germanici*, *Agrippæ*, & aliorum expendens.

Petr. Matth. lib. 6. pag. mihi 231.

Berneg. ad Tacit. q. 69.

Mart. lib. 5. epigr. 43.

23 Addo, quòd et si verè *Martialis* dicere potuerit;

Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

Tacit. in Agric.

Et Tacitus: *Difficile esse, continere ex sapientia modum. Adhuc prudens, & cordatus Regum Amicus, & Administer, ipsis in hoc etiam cedere debet, aut ita temperanter suis consilijs deferre, ut illa ab eisdem imbibisse, percepisseque videatur, ne si secus faciat, ab eorum gratia, & animis excidat, ut Lusitanus ille Ludovicus Sylveira, Emanueli Regi alioqui gratissimus, præsensit, & suis filijs patefecit, tunc cum per suam imprudentiam agnovit, in cuiusdam epistolæ exaratione, sibi à Rege commissa (quam simul & ipse Rex seorsim scribendam susceperat) illum superasse, sic enim illis dixisse Petrus Matthæus, ultra alios, enarrat: *Buscianzi Fortuna figliuoli, non si è più si carezza nella Corte per me. Il Re per mia imprudenza ha conosciuto boggi, che yo sò più dilui.**

Petr. Matth. in sua
hittor. Franc. lib. 3.
pag. mihi in Italia
traductione 173.

Et planè, quisquis ex Summatibus hanc orbitam suæ apud Principes gratiæ, & acceptionis excesserit, & intra suam se nescierit Fortunam cum moderatione debita continere, aut in quærendas nimias opes, opem, opus, operamvè converterit, quam illis amicè, & fideliter præstare, munus ipsum, suis impositum humeris, postulabat, semper in ancipiti, & lubrico, quem occupat, loco, vereri debet, ne vel invidorum tacitis cohortationibus, vel suapte ipsorum Principum ingenio, ac naturali inconstantia, eorum gratia excidat.

Filefac. 2. tom. se-
lect. tract. 1. cap. 3.
pag. 47.

Quostandem pudet ac poenitet, ut benè Filefacus animadvertit, quos in immensum supra cæteros extulerint, quasi Imperij consortes habere: cum neque Aquila Trochilum, alio nomine Regaliolum, teste Plinio, sibi æquari patiat. Cui addi potest nobile Regis nostri D. Philippi Secundi Apoptegma, ad quem cum sui aucupes magno cum iubilo accipitrem ferrent, qui nuper, intervolum, Aquilam Regiam, post acrem pugnam vicerat, & occiderat, illum statim truncari capite iussit, eam reddens rationem, quòd nemo suo se capiti ne dum superiorem, verùm ne æqualem quidem præstare deberet.

Plin. lib. 1. cap. 74.

Did. Porrenus de
dict. & fact. Philip.
II.

Dio lib. 54.

Extat quoque apud Dionem, in eandem rem, insigne aliud Mæcenatis ad Augustum consilium, cui, cum Agrippa ad supremum potentiae fastigium evectus fuisset: *Agrippa (inquit) aut gener tuus fiat, aut occidatur necesse est.* Et vulgatum Taciti oraculum, hac in parte nõ minus certum illis:

Tacit. 3. Annal.

Pythia quæ tripode ex Phæbilawoquæ prafatur.

Aulici nimirum cuiusque summi, *Fato, potentiam raro sempiternam. An satias capit, aut Principes cum omnia tribuerint, aut Summates, cum iam nihil reliquum est, quod cupiant.*

Tacit. 14. Annal.

Sic certè Mæcenas Augusti, & Crispus, Sallustij ex sorore nepos, Tiberij gratia excidit. Et Seneca, sub Nerone, obiectam sibi toropû congestarum calumniam, sive invidiam, qua dicebatur, vel ipsum Principem superare, his verbis apud Tacitum diluere, sive excusare curavit: *Vna defensio occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui: sed ubi*

que mensuram implevimus. Et tu quantum Princeps tribuere Amico posset, & Ego quantum Amicus à Principe accipere. Cetera invidiam augent, quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem iacet. Quæ quidem defensio, & opum ei cum iubentia resignaturum oblatio, etsi tunc Neroni, velato blanditijs odio, grata esse visa fuerit, postea tamen, (ipso latius narrante Tacito) eidem Senecæ propriæ opes immenseque, ac pariter invisæ divitiæ, exitium attulerunt.

Tacit. 15. Annal.

28 Est enim hoc Principibus quasi fatale, ut charissima sibi Capita, quotiens potentia & opibus ad timendum Dominanti fastigium ereperunt, ea deprimant, & submoveant, & vel obtrectantium vocibus laeserint, vel conglomeratarum divitiarum cupiditate pellecti, facilius in eos animadvertant, ipsas tandem divitias, quas illi ex publicis, ac privatis facultatibus corrogaverant exlugentes.

29 Quam in rem plurima ex antiquis, & aliqua non contemnenda ex nostris his temporibus adducere possem, nisi de his posteritati potius, quæ semper incorruptius iudicat, arbitrandum existimarem, & vel de Vespasiano Suetonius enarrat; procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria promovere solitum fuisse, quò locupletiores, mox condemnaret. Quò haud dubiè Alciatus noster respexit in nobili illo Emblemate, cuius lemma, *Quod non capit Christus, rapit Fiscus*, ex quadam Decretali desumptum, his subiectis carminibus,

Vide Gund. Gespedes in hist. Philip. IV. lib. 1. c. 3. & 4.

Sueton. in Vespas. cap. 16.

Alciat. Embl. 147.

Cap. maiores 17.

Exprimit humentes, quas iam madefecerat ante

Spongias, cupidi Principis arcta manus.

Prohibet ad summum fures, quos deinde coercet,

Vertat ut in Fiscum, quæ male parta, suum.

30 Quamobrem, prudenter Canohaerius, congestis innumeris aliorum Politicorum Aphorismis, Aulicos admonet, ne ad tantam gloriam, tantasve divitias confurgere velint, ut possint ex odium, ac invidiam sibi constare, Ac quemadmodum satius est Athletis deplevitane habitus remitti, quam illum continuo augeri; sic Aulicos in minori periculo esse, quando illis de gratia dimittitur, quam quando ad eius fastigium, quod præcipitio, semper est vicinum, perventur.

Canonh. in Aphor. polit. 1. tom. pag. 577. & seqq.

31 Certè Pittacus ille Mytileneus, qui è septem Sapientum numero est habitus, Amilio Probo, præter alios, narrante, cum ei Mytilenei multa millia iugerum agri muneri darent: *No. ite rogo vos* (inquit) *mibi dare, quod multi invident, plures etiam concupiscant. Quare ex istis nolo amplius quam centum iugera, quæ & meam animi aequitatè, & vestram voluntatem indicent: nam parva munera diutina, locupletia, non propria esse consueverunt.*

Cur. dil. 1. 2. 3.

Amil. Prob. in Thrasibulo

32 Similimoderatione usus videtur Pallas, Claudij Cæsaris libertus, eique supra omnes dilectus, & rei suæ familiaris præpositus, ut Tacitus memorat. Cui cum Senatus, Cæsari blandiens, ob singularem fidem & industriam, præclaraque in Republicam merita, ornamenta prætoris, & testernum centies quinquaginta præstari decrevisset, honorè accepit, pecuniam tamen, etiam ipso Cæsare, & Senatu valdè urgen-

Tacit. 12. Annal.

Plin. Iun. lib. 7. epist.
fol. 29. & lib. 8.
epist. 6. ad Motan.

te, accipere recusavit, & id in monumento suo inscriptum reliquit, quod Plinius Iunior suo tempore in via Tiburtina repertum commemorat. Duabus tamen epistolis graviter stoliditatem, vel humilitatem Senatus, & Cæsaris dolens, & reprehendens, quod cum servili & fastidioso mancipio, nulliusque in Rempublicam meriti, pro deferendis ac cumulandis præmijs, & honoribus decertarent, quibus ornari veteres illi Scipiones, Marij, Sillæ, Pompei, magni ducerent, quorum laudes, inspectis Senatus-Consulti verbis, infra Pallantis laudes iacebunt.

Arist. 3. polit. c. 9.
Filelac. dict. cap. 8.
pag. 47.

Quas epistolas, lectu quidem, & memoria dignissimas iudico, cum vel ex illis appareat, quibus fraudibus, quibus periculis, nimia aliquorum Administrorum elatio subiaceat; quæ, etiam ubi dignis cõferretur, ita suspecta Aristoreli fuit, ut quæstionem moveat, quid de eo statuendum sit, qui in aliqua Republica præ reliquis, virtute, dignitate, opibus emineat, & de pluribus memoret, qui ubi Oligarchicè, aut Democraticè gubernabantur, ob hanc solam causam ostracismo (quod erat exilij genus) præstantiores nonnullos cives in exilium egerunt. Quod licet ipse tandem non probeat in eiusmodi Rebus publicis, cum potius optimis legibus, & institutis temperatas ac stabilitas, deceat, cives virtute præstantes extollere, idque earum scopo, hoc est communi, & publico bono, convenientissimum existat: in Monarchijs tamen, & Regnis, ubi ex unius nutu, & arbitrio omnes subditi pendunt, attentiolem curam desiderat, cum multi sæpè reperti sunt, qui Regum, vel ætate, vel facilitate abusi, se supra eosdem extollere, & erigere audeant.

Sup. Embl. 18.

Polib. lib. 5.

Quorum plura exempla passim Historiæ recēsent, & illustrius nullum est eo, quod de Rege Antiocho Magno Polibius enarrat, Hermeam, quem vehementer ornavit; cum uxore, & liberis occidente, quod auctoritate, quam habebat nimis insolenter uteretur; cuius tamen vindicta, ceteros similia audentes comprimere poterit, & pariter nostri Emblematis monumentū. Nam etsi vallis supra vitem aliquando florescat ei tamen statim falx imminet, quæ in eius tendit excidiū, frendetque quæ fronduit, verum illud Q. Curtij reddens: *Arbores magnas diu crescere, una hora extirpari*; & simul ac cecidit, eundem carpendum omnibus exhibet. ut benè quidam alio Emblemate, licet aliud agens, ostendit, sub arboris lapsæ pictura, cuius ramos plures admotis faucibus scindunt, & his carminibus,

Q. Curt. lib. 7. c. 8.

Ant. à Burgund. in
Embl. de vitijs lingua,
1. par. Embl.
37. pag. 81.

*Fit spoliū quæcumque cadit; nemo unus honori
Parcit; at obritam carpere nolle, probrum est.
Sic agitur; quisquis cadit & levis impete culpa;
Ilicet obloquijs carpitur, ut cecidit.*

Qui eminent, cadunt.

EMBLEMA LVII.

*Mensibus alternis vastissimus Ephialtes
Crevit in immenso corpore semipede.
Iam novus in terris nubes excedit Olympus.
Sed perit hic, regio flammea forte premit.
Cui Fortuna favet, caveat se extollere in auras,
Cum videat fluxu cuncta perire suo.*

COMMENTARIUS.

1 **Q**uemadmodum certum est, ab omni ævo Reges & Principes Administris, seu Adminiculis usos fuisse, ut ex Paterculo, & alijs in superioribus vidimus: ita pariter affirmare possumus, raro etiam omnibus retrò sæculis aliquos extitisse, qui ad summū favoris gratiæq; Principum ipsorum evecti, ocysus quàm ascenderint, non descenderint, & in se, quàm sit verum illud Lucani effatum experti non sint,

----- *Summisque negatum,
Stare diu, nimioque graves sub pondere lapsus.*

2 Quod fatorum malignitati tribuere videtur eiusdem Lucani avus Seneca, inquit: *Fati maligna perpetuaque in omnibus rebus lex est, ut ad summū perducta, rursus ad infimum, velocius quidem, quàm ascenderunt*

Patere. lib. 1. vide
sup. Embl. 54.

Luc. 1. Phæc.

Senec. in Proli. de
clam.

Tacit. 3. Annal.

Thucyd. lib. 2.

Eccles. 14. 19.

Senec. de brev. vita, cap. 17.

Idem epist. 67. 98. & de consolat. ad Martiam. cap. 23.

Senec. in Oct.

Idem in Troad.

Claud. de sepul.

Idem epigr. ad Hadr. vide Menchac. in praef. contr. illust. ex num. 99.

Senec. 2. cont. 1.

Erasim. in Adag. pag. 715. & seq.

Liber. in Mimis.

rehabantur. Necnon & Tacitus, dum scripsit: *Fato potentiam raro sempiternam.* Et communi ipsius mortalium naturæ legi, Thucydides, docens: *Natura comparatum est, ut nihil in ea perpetuum sit, & omnia quæ crescant, decrecant.*

Quod etiam Syracides censuit, dum monuit, *Alia generantur, & alia deiciuntur: sic generatio carnis, & sanguinis alia finitur, & alia nascitur, &c.* Et Seneca, quatenus uno in loco ait: *Quod fortuito obvenit, instabile est: quo altius surrexerit, vergit pronius in occasum.* Et in alijs: *Mortale est omne mortalium bonum, Mortalia eminent, cadunt, deteruntur, crescunt & exhauriuntur, implentur, quicquid ad summam venit, ad exitum prope est. Sic ingenia, quo illustriora breviora sunt. Indicium est imminenti exitij, maturitas, & appetit finis, ubi incrementa consumpta sunt.*

Cuius doctrinæ meminit itidem in Octavia, quando inquit:

*Quid me potens fortuna, fallaci mihi
Blandita vultu, sorte contentum mea,
Alie extulisti, gratius ut ruerem, edita
Receptus arce, totque perciperem metus: &c.*

Et rursus in Troade,

*----- Quoque fortuna altius
Evexit ac levavit humanas opes,
Hoc se magis suppressere felicem decet,
Vanosque casus tremere.*

Claudianus inquit,

Magna repente ruunt, summa cadent subito.

Et iterum latius, & elegantius,

*La bre-vibus nunquam se se probat Aeolus undis.
Nec capit angustus Boreæ certamina collis.
Alpes ille quatit, Rodopæ. que culmina quassat,
Incumbit nunquam cælestis flamma salicti,
Nec parvi frutices iram meruere Tonantis,
Ingentes quercus, annos as fulminat ortos.*

Neque eam ignoravit Portius Latio, dum apud eundem Senecam, inquit: *Omni fortuna blandientis speciosus cum periculo nititur, & sine causa sapit, & sine ratione desinit.*

Quæ loca, & plura alia, quæ facile in eandem rem adduci, & expendi possent, Adagijs locum fecere, *Summis negatum flare, Eminent, cadunt, Crescunt, deteruntur;* quæ apud Erasimum pluribus illustrata reperies, qui tamen celebrem illum Laberianum Mimum, valde ad rem hanc conducentem, omisit,

*Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes egre, & cum ascendas decides,
Cecidi ego, cadet qui sequitur.*

6 Stulti igitur sunt, qui stabile esse censent, quod in lubrico situm est, & qui Aulæ auris, & rebus ex animi sententia fluentibus, ambitiosè, plenèque, ac planè excæcati, multa moliri & aggredi tentant, quæ si tantillum diiudicaret, & supradicta, ut oportebat, expenderent, ab ijs agendis pertinacissimè abstinere deberent, ut benè Ioannes Filescus animadvertit, illud Taciti superioribus addens, *Nullam potentiam nimiam, unquã satis fidam fuisse.* Et Latini Pacati: *Fugitiva successum repentinorum voluptas, ut accipit, sic relinquit.*

Filesc. 2. selectar. tract. 1. c. 7. pag. 42

Tacit. 2. hist.

7 Nec desunt alij, qui hoc idem Consilium satis congruètibz similitudinibus, & Emblematis, eidem Aulicis citò crescentibus, & fatalis decrementi, quod ipsos manet, oblitis, proponant, & suadere conentur. Ecce enim Plutarchus, betas, & cucurbitas adducit, quæ quia citò crescunt, & in altum confurgunt, diuturna nõ sunt. Quod in reliquis alijs plantis, & animalibus commune esse, pluribus Camerarius ostendit.

Plutarch. in laco- nib. ubi agit de Theopompo.

Camer. 3. subces. c. 23. ex pag. 79. Pötan. in bellar. 2. to.

8 Prius Valerianus, & ex eo Florentius Schoonhovius, Crocodilũ depingunt, qui ex ovo minimis initijs erumpens, citò magnum incrementum capit, & quamdiu vivit crescit, ut Plinius scribit, sic homines indicans, qui ex humili loco, ad summas dignitates emergunt. In eo tamen dissimilis, quod hi, ubi ad fastigia pervenerint, ad ima tendant. Vnde Schoonhovius:

Pier. li. 29. fol. 207 Schooh. Emb. 45. pag. 137.

Plin. lib. 8. cap. 25.

*Quosquos ex humili salire cernes
Ad fastigia dignitatis alte,
Crocodilo habeas pares, ab ovo
Qui crescit minimo, brevi stupendus,
Parte hac dissimiles tamen vocabis,
Quod hic perpetuò augeatur illi
In summo positi ruunt ad imum.*

9 Melius adhuc Solon a nostro Tiraqueo laudatus, qui eosdem Aulicos, qui apud Reges in pretio sunt, calculis similes esse dicebat, quibus in exponendis rationibus utimur; ut enim illi interdum maiorem numerum, interdum minorem significant: ita & Reges, horum quemque, prout libitum fuerit, aliquando illustrem, & inclytum, aliquando obscurum habere, & ignobilem solent. Cuius, similitudinis meminit etiam Pater Nicolaus Causinus, nisi quod hic, non Soloni, sed Oronti eam attribuit.

Tiraq. de Nobil. 6. li. 2. c. 1. p. 119.

Causin. in Polit. symb. lib. 4. c. 41.

10 Et in alio Capite, idem forrè ipsum Reges olim Gothos ostendere voluisse inquit, dum, referente Olao Magno, ab ijs, quos in Aulicos eligeant, iuramentum fidelitatis prius suscipiebant, strictum gladiũ, vel pugionem per cuspidem Principis manu eis præstando, sic indicantes, vel ipsa Principum dona lubrica esse, & periculosa, ut quæ adversum mucronem intentent accipienti.

Idem lib. 5. c. 39. pag. 246.

Olaus lib. 8. c. 7.

11 Ioannes etiam Filescus, ex Apophthegmatis M. Antonini Imperatoris Philosophi, Aulam Principum, noverca comparat, cuius nomen tragicum est, ut Ennodius Ticinensis aiebat, ne non & scenæ per similem facit, in qua omnia aequam partem facta, & simulata, fides

Filesc. ubi sup. c. 2. pag. 45. & 199.

Ennod. contr. 2.

fluxa & sublesta, amicitia vacillans & dubia, concordia fucata & te-
cta, & ita omnia parumdurantia, ut qui Imperatoris seu Regis perso-
nam sustinuerit, deposito cothurno, ubi ad statum redierit suum, ex
templo miser appareat, repenteque exortus, repentino, quasi solsti-
tialis herba, occidat, & illud Perronij, verum esse omnino demōstret,

Perron. in carmin.

*Grex agit in Scena Mimum. Pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas inclusit pagina partes,
Vera redit facies, dissimulata perit.*

Covarr. centur. 1.
Embl. 44.

Noster, & nō ob id contemnendus D. Sebastianus Covarruvias, eandē
doctrinam ostendere volens, & hos qui in aula & aura Principū eve-
hantur, casui ex ipsa elevatione damnari, aquilam pinxit, testudinem
in æthera unguibus efferentem, cum lemmate, *Vt lapsu graviore ruat,*
& hoc carmine:

*Tà cu idò la Tortuga que tenia
Alas para volar, quando llevada
En las uñas del Aguila, subia
Por la region del aire; i la cuitada
Tiene en desprecio quanto abaxo via,
Con un tau gran favor de si olvidada,
I pensando en el Cielo ser estrella,
La suelta sobre un risco, do se estrella.*

Ego verò, hæc quidem adinventæ collaudans, aliud, quod in præ-
senti Emblemate vides, non minus ad designandum nimis citò cres-
centes Aulicos, suaque proceritate tumentes, & fatalem eorum, ac fa-
cilem casum, conducere arbitror, ex Ephialtis nimirum fabula sum-
tum, qui, & Ottus eius frater, ut Homerus, Apollodorus, Plutarchus,
Hyginus, & alij fabulatur, Aloëi, & Iphimediae filiae Nepruni filij fue-
runt, singulisque mensibus novem digitis, sive, ut alij tradunt, singulis
annis latitudine cubitum, longitudine ulnam crescebant, & ubi no-
num annum explevere, ita immania corpora adepti fuerunt, ut bellū
Iovi inferre non erubuerint. Quin etiam Ephialtes, Iunonem, Ottus
autem, Dianam sibi coniugem deposcebant, Martemque in vincula
coniecerunt; montes ad hoc montibus subiungētes. Quousque, ut plu-
res tradunt, fulmine de cœlo icti, in inferosque demeriti, superbiae suæ
pœnas dederunt: vel ut alij, nimia sua proceritate nubes transgressi,
aëra per liquidum evanüere, vel cœlesti igni, cui iam proximi erant,
consumti sunt. Neque enim Philostrato accedo, qui eos se se ad invi-
cem proprijs telis confixisse recenset, Dianæ astu, quæ in cervâ muta-
ta, per eorum medium exiit. Ad quam fabulam respexit Virgilius,
cum Aeneam inferos Manes percurrentem inducit, sic canentis:

Homer. Illiad. 3.
Apollodor. lib. 5.
Pintarc. in lib. de
exilio, Hygin. lib. 1.

Stat. Theb. lib. 10.

Virg. 6. Aeneid.

Philost. in heroic.

Virg. 6. Aeneid.

Virg. 6. Aeneid.

Virg. 6. Aeneid.

*Hic est Aloidas geminos immania vidi
Corpora, quæ manibus magnum conscendere caelum
Aggressi, superisque Iovem detrudere regis.*

Et iterum in Culice:

*Nam victus sedet, immanis serpentibus Ottus
De vinculis, maestum procul aspiciens Ephialtem.*

Et Claudianus, his versibus:

*Quid mirum si Regna labor immania vexat?
Cum Gemini fratres, genuit quos asper Aloëus
Matrem subdiderint vinculis, & in astra negatas,
Tentarint munire vias, steteritque revulsis
Penè tribus scopulis, cælesti machina cælo.*

Eademque occasionem præstitit Ammiano Marcellino, ut diceret: *Grandiaque incedens, tanquam Ottus & Ephialtes.* Quod speciem habet Adagij, ut Adrianus Iunius, & Cerda noster observant, in vecordes, & superbos homines usurpari solitum, qui maiora viribus aggrediuntur, & debitas suæ temeritatis pœnas accipiunt.

13 Et ad rem ipsam, de qua agimus, eandem fabulam accommodans Petrus Matthæus in una ex suis narrationibus, prudentissimè inquit, hinc commoneri posse tumidos Administratos, qui nimis citò, properèque ac prosperè gratia suorum Regum elati, non solùm suprâ cæteros Aulicos, ac Regni Proceres se se extollere volunt, verùm & ipsis Regibus, quibus parere deberent, bellum indicere, & quodammodo imperare conantur. Namque vel ipso suo tumore rumpuntur, vel altitudine ignescunt, aut evanescent, neque minus citum, celeremque sibi occasum, ac decrementum parant, quàm in crescendo, & conscendendo felicitatem habuerunt.

14 Quod & ipsi Ethnici in eisdem Gigantibus, de quibus loqui coepimus, insinuabant; nam relicta longiori disputatione, an Gigantes ullo tempore fuerint, vel esse poterint? de qua plures agunt, quos Ego alibi latè congesi, illud planè constat, ipsos, quos veteres confinxerunt, tortuosis pedibus, & in draconum volumina desinentibus, formatos fuisse, ut sic intelligeremus, nihil eos rectum, aut sublime cogitasse, aut effecisse, cum detorti eorum pedes ad inferna demergantur, & simul ipsorum impieras, ac promptus & facilis casus denotarentur, ut post Vectium Prætextatum Macrobius animadvertit, & post Macrobius Petrus Cunitius, adiiciens ex Lampridio, hac propter Commodum, eos ipsos homines, qui pedibus debiles forent, nec ambulare admodum possent, in Gigantum effigies formatos, sic, ut quasi dracones effingerent, deinde sagittis eisdem conficere solitum.

15 Et certè ita semper se res habuit, ut qui ex his Aulicis suapte natura superbiunt, quò proprius coelum gratiæ principalis attingunt, eò nocentiores suæ potentiae influentias immittant; ut sub scorpionis signi figura noster nuper Saavedra Fajardus benè commentit. Idque ipsum efficiat; ut pronius ex sua altitudine prolabantur, quippè quia secundum Calcondylam: *Solis namque plerumque fastuosos deprimit, & ad binilem fortunam deiecit.* Et secundum Platarchum, *Ut decidua stella subito extinguatur, ita quos Fortuna subito in summa provexit, re-*

Claudian. de bell. Gothic.

Ammian. Marcell. lib. 22.

Iunius hodie inter Adagia Erasmi. pag. 668. & Cerda ad Virgil. sup.

Pet. Matth. narrat. lib. 3.

Ego de Indiar. int. to. 1. lib. 1. c. 2. ex n. 11. & cap. 10. ex n. 34. Carranga de partu 1. c. 17. ex n. 49. Ioustonus de nature constantia, cap. 10.

Crinit. lib. 2. c. 11.

Saaved. Empr. 32. pag. 374.

Calcondyl. lib. 1.

Platarch. in Moral.

D. Prosp. in lib. de
provid. vide Sido-
nium & Savaronē
in eius notis, lib. 2.
epist. 13.

Nevizan. in Sylva
nupt. lib. 4. pag.
396. n. 155.

Senec. in Thief.

Senec. post Horat.
lib. 2. carm. od. 10.
ubi vide Chabociū

Tacit. 1. & 13.
Annal.

Sidon. lib. 2. ep. 13

Lipf. lib. 3. polit.
cap. fin.

D Aug. 8. Confess.
cap. 6.

Sarisber. in Policr.
lib. 1. cap. 1. & seq.

Maiol. in colloq.
de aula & caula.

Canonher. ex mul-
tisto. 1. Aph. pag.

853. & seqq. Bo-
chius symb. 124.

Lucian. & ex eo
Camerar. 3. tom.

subces. c. 91. pag.
343. & seq. ubi etiā

ex Busbequio alia
adducti, de aula

pictura, & pericu-
lis.

penite corrumpere solent. Unde merito D. Prosper Aquitanicus eos tri-
det, quibus

Felices dici mos est, quos blanda Potestas

In summos apices tumidorum erexit honorum.

Cum potius miseri appellari deberent, quippe queis (ut iam in supe-
rioribus diximus) ab invidia, a calumnia, a Principum in constantia,
a magnis negotijs, quæ gerunt, quæ ut ex alijs tradit Nevizanus, sine
magnis periculis, & subditorum odio, & querelis fieri, & tractari im-
possibile est, & denique (ut hæc & alia multa deficerent) vel ab ipsa
crescendi, & surgendi natura, decrescendi, & cadendi fatale periculū
imminet.

Idemque ipsum admonuit Seneca, lubrica inde hæc Aularum cul-
mina vocans,

Stet quicumque volet potens

Aula culmine lubrico, &c.

Et alibi inquiens: *Lubrici sunt humanorum gradus ascensuum, tremulus*
vertex, horrendum precipitium, agrè conscenditur ad eminentem statum,
anxiè ibi consistitur, graviter iudæ, & repente descenditur: nam & sapius
ventis agitatur ingens pinus, & ceise graviore casu decidunt turres, quā
is securior aurea fueris mediocritas. Cornelius Tacitus, fluxa, & instabi-
lia eadem appellans: *Nihil rerum mortalium, tam instabile, & fluxum*
est, quā potentia non suavi nixa. Et iterum incerta & lubrica, *Cuncta*
mortalium incerta, quantoque, plus adeptus quis fueris, tanto se magis in
lubrico esse. Et Sidonius Apollinaris, precipitij etiam epiteton addēs:
Sed sententia tali nunquam ego assentior, ut fortunatos putem, qui Rap-
præcipitijs, ac lubricis culminibus insiliūt. Nam dici non potest, quanti
per voras fert in hac vita miseriarum, vita infelicitum istorum, &c.

Ex quorum, & aliorum doctrina Iustus Lipsius, causas, quas pupu-
gimus, huius instabilitatis recensens, sic exorditur, *O Boni, lubrica tu-*
stra vita, & vis est, qui in Aula versamini: in qua, ut virè vir Sanctus
dixit. Perpericula pervenitur ad grandis periculum.

Et hanc esse, veluti priorem, potiorem, & certio rem Aularum, &
Aulicorum conditionem, ac plagam, inter plurimas alias, quæ de eis
largissime Ioannes Sarisberienfis, Simon Maiolus, Aulæ Tyrocinium,
Achilles Bochius, omnino legendus, & Canonherius recensent, saris-
ostendit Lucianus, sequentibus his coloribus illas rectè depingens:
Vestibulum sublime, & insuratum, abruptum, lubricum, ita ut plerumque,
qui se ad summam pervinisse putant, precipites, cervice fracta, deiciantur.
Insuper opulenti ostentatio, spes fallax, ambitio, emulatio, invidia,
detrectatio, fumi, adulatorum multa manus, pauca corda, crapula, luxus,
corruptiones, avaritia, eoque omnia speciosis facis tegantur. Denique, ut
pauca dicam, Aulica vita, splendida est miseria.

Et exemplo suo varijs temporibus, & sub varijs omnium Natio-
num Principibus, satis manifestarunt Amanus, Hermeas, Parmenio,
Philotas, Seianus, Narcissus, Tigellinus, Perennis, Cleander, Plab-
titanus, Thurinus, Ruffius, Ablabius, Eutropius, Sulico, Narses, Bel-

farius, Aëtius, Boëtius, Symmachus, Thomas Bolfeus, Thomas Morus, Abrahamus, & innumeri alij, qui non solum ex supremæ gratia Principum suorum culminibus exciderunt, verum varijs supplicij affecti, strage & exitio suo, splendenti, quæ eis imposuit foelicitati, proprio sanguine litaverunt, ut latius Ioannes Boccacius, Philippus Camerarius, Enechelius, Canonherius, Nevizans, Bessoldus, & alij plures Auctores passim commemorant. Bironium etiam Ducem, Ancreum, Buquingamum, Vvaldestennium, sive Freislandum, & alios adiicientes, quorum recentior est memoria, quam ut possit inter obliterata nesciri.

21 Prout neque apud Nos D. Ruderici Lopez Davalos, Castellæ Comestabilis, sub D. Rege Henrico III. post fidelē, & strenuam ei navatam operam, miserabilis lapsus. Et miserabilior, toti quæ orbi valde notus & decantatus; D. Alvari de Luna, qui eidem Ruderico apud D. Ioannem II. Henrici filium in onere & honore successit, & tandem, ut nostri & exteri Scriptores recensent, & lamentantur, ab eodem Rege, cui ita acceptus & charus per tot annos extiterat, & gnaviter, ac fideliter infervierat, ob vanas fortè magis quam veras populivoces, & aliorum Aulicorum invidiam, Pintiaæ plecti capite iustus fuit.

22 Quam historiam, præter alios, enarras Ferdinandus Gomez de Ciudad-Real, eiusdem Regis Archiatrus, inquit, Alvaro extincto, Regis gratiam occupasse, D. Ioannem Alfonsum de Robles, qui tamen paulo post, eisdem calumnijs impetitus, ab ea quoque excidit, & in carcerem coniectus fuit, & hæc notatu digna verba subiungit: *Este gran Mar del valer, è privar, è malas querencias, que mas amplo es que el de Finis terra, no puede estar sin motu. Porende atiendan los sublimados, qual será el tercero cuerpo que lancará de sí, despues del Condestable, è Juan Alonso.*

23 Quibus quidem verbis, dum mari, marisque fluctibus, inconstantia gratia Principum comparat, Plinium Iuniorē imitari videtur, qui de eadem agens, sic dixit: *Quod tam infidum mare, quam blanditia Principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus, ut facilius esset iratos quam propitios habere.*

24 Vnde & Aufonio, quem in hoc Filefacus adducit, satis audacter istud excidit,

Et semper fide Principum amicitia.

Michaelque Hospitalius, benè in aulicis rebus edoctus, exempla aliquorum, quos in Francia excidisse viderat, memorans, sic suum clausit Poëma,

*Tam favor, & studium populi, tam gratia Regum
Mobilis & fluxa est: tam tubricus omnis honorum,
Est Gradus, & comitem secum trahit ille ruinam.*

25 Et Modernus quidam, latius idem argumentum persequens, inquit: *Nibil verum mortalium, tam instabile, ac fluxum est, quam alieno quod beneficio tenes. Magna mobilitate sunt animi Regnantium: tollunt*

Bocac. de Princip. Laps. Camerat. 3. subces. c. 56. & 57. ubi refert varios casus ex Capellonio Enechel. in Seiano, Canonh. in Aphor. pol. pag. 575. Nevizan. in sylv. nupt. pag. 356. Bessol. in Synop. polit. lib. 2. c. 8. n. 7. Maiol. in colloq. de aula, Saaved. Empr. 50. pag. 343. Cespedes in Phil. 4. lib. 1. c. 3.

Chron. Ioann. II. Chron. eiusdem Alvari, Mariana lib. 22. cap. 12. & 13. Lambert. in Theat. Reg. Hisp. pag. 89. Theat. vitæ hum. lit. F. pag. 234. An. Sylv. in Europ. c. 47. Fer. Gom. epif. 14.

Plin. in Paneg.

Anfon. edyl. 3. Filefac. d. c. 8. pag. 47

Hospit. in carn. ad amicos, in princ.

Ioã. Schil. in exerc. ad Tacit. pag. 107

in altum, & prope ex aequo dignationē suam partiuntur: At ubi res postulat, subinde ad se redeunt, & non iam alterius rebus consulunt, sed suam ipsi fortunam in consilio habent. Vbi impares se se publicis odijs conspiciantur, perire satius ducunt Administros suos, ac veluti succidendas victimas ad exitium dedi, quàm ut amittenda periculo dominationis agitentur. Hinc quos ad summa favor aula protulerat, qui diu membra, ac partes alienae potentiae fuerant, eorum gratia viguit, autoritas seruit, donec intra modum steterit, id est in publicum minus iniuriosi, minusque ingrati existere. Quod si instat am. & ex subita felicitate suspiciosam arrogantiam reprimere nesciverunt, vel illi ipsi, qui produxerat eos, poenas pependerit, vel successorum ultioni relicti, ac reservati fuerunt.

Lil. Girald. de Dijs
Gent. syntagm. 1.
Causin. in polit.
symbol. lib. 2. c. 25

Hincque venustissimè Apelles, à Lilio Giraldo, & Causimo valdè laudatus Favorem Aulicum à fortuna discriminatum, his coloribus pinxit:

Pictor Apellæa qui pingis ab arte Favorem,
Vnde illi generis semina, nota parant?
Hic genitum Forma, Fortunæ hic dicit alumnum,
Casu ille, ille animi dotibus esse satum,
Qui Comes assiduus lateri? Assentatio. Et ecquæ
Ponè subit lentis passibus? Invidia.
Ecqui circumstant? Opulentia, Fastus, Honores.
Leges, & scelerum sæpè Libido parens.
Cur facis aligerum? fortuna elatus ab aura
Ad volat alta, imo nescius esse gradus.
Quare oculis captum pingis? non novit amicos
Improbis ex humili cum petit alta loco:
Quid rotule insisit? Fortunam imitatur, & infert
Se socium, instabiles quæ tulit illa pedes.
Cur timet, atque extra se se ambitiosius effert?
Occidere animos fata secunda solent.

In tali igitur ac tanta Aulæ inconstantia, rerumque sursum ac deorsum euntium versatione, vel lapsura timeat, quisquis se se in altum extolli videt, aut ambit, ut sic vires illius aliquatenus frangat,

Nam minus ferit, quicquid prævidetis ante.

Vel Laberianum Mimum, summè à Seneca laudatum, quamvis è populo esset, edoctus,

Cui vis potest accidere, quod cuiquam potest.

Tot aliorum exemplis expergefactus, suo capti consulat, & ut cum Claudio loquar, in simili Ruffini casu verè & graviter perorante,

Desinat elatis quisquam considerare rebus,

Instabilesque Deas, & lubrica numina discat,

Illam manus, quæ sceptrum sibi gestanda parabat,

Cuius se toties submitit ad oscula supplex
 Nobilitas, inhamata diu, miseroque revulsa
 Corpore, feralem questum post fata poposcit.
 Aspiciat, ne quis nimium sublata secundis
 Colla gerat, tri-viis calcandus spargitur ecce,
 Qui sibi Pyramides, qui non cedentia templis
 Ornatura suos struxerat culmina manes.
 Et qui Sydomio velari credidit ostro,
 Nudus pascit a ves: iacet en, qui possidet orbem,
 Exigua telluris inops, & pulvere raro
 Per partes tegitur, nusquam, totiesque sepultus.

38

Præfertim cum iuxta Boëtij Severini sententiam: *Fœlicissimi cuiusque dolicatissimas sensus sit; nullusque tam composita fœlicitatis, ut non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur.* Quod ipse præcipitium magis accelerat: nec non illud, quod aptissimè Quintilianus considerat: *Iniquissimam scilicet magnorum meritum conditionem esse, cum si quisquid non fuerit adiectum, de prioribus pereat, & pessimo exemplo, gratiâ præteritis auferant reliqua, qua cessare contigerit.* Et Tacitus dū docuit: *Arduum valdè & subiectum Fortuna esse onus cuncta regendi;* quod hi, de quibus agimus Administrari, subire solent, non prius, iuxta Horarij, aliud agentis monimentum, tentantes,

Boet. consol. 2.
prol. 4.

Quintil. in declam.

Tacit. 1. Annal.

Horat. in Arte.

----- *Quid ferre recusent.**Quid valeant humeri.*

29

Quapropter Seneca ad Lucillum scribens, meritò dixit: *Magnam potentiam ambit in expertis, sed odit expertus.* Et Alter: *Magna res magnis abstinuisse fuit.* Eorumque, & aliorum doctrinis hærentes Gaspar Ensl, & Ioannes Filefacus, cæteri que Politici, ijs, qui tam altè provehuntur, communiter consulunt, ut Fortunam suam non modestè tantum utantur, sed etiam ubi impares se viderint, invidiæ se maturè subducant, ne tandem à summis honoribus, ad extrema dedecora deturbentur, ut multis, tam in superiori, quam in nostrâ ætate contigisse videmus.

Senec. ad Lucilliu.

Albinob de obit.
Mæcen.Ensl de Consil. &
Consiliar. Filefac.
ubi sup. c. 7. pag.
43.

30

Quod ipse idem Seneca propè divinè, ut Filefacus ait, multos ex eisdem Aulicis exoptare solere, inquit, licet pauci sint, qui illud opere compleant. Eius verba sunt hæc: *Potentissimis, & in altam sublimitatis hominibus excidere, voces videbis, quibus otium optent, laudent, omnibus bonis suis præferant. Cupiunt interim ex illo fastigio suo, si tunc liceat, descendere. Nam ut nihil extra laceffit, aut quæstiat, in se ipsa Fortuna ruit.*

Senec. de brevitat.
vit. cap. 4.

31

Quibus tamen, si satis mentis ratio constaret, nihil obstare deberet, ut agnoscerent, melius sibi consultum, si nec nihil esse vellent, nec omnia, & aurea vitæ mediocritate contenti, Ovidij monitum sequerentur,

Ovid. 3. de trist.
eleg. 4.*Vsibus edocto, si quicquam credis amico*

Senec. In Octav.

*Vive tibi, & longè nomina magna fuges,
Tu quoque formida nimium sublimia semper.*
Aut ipsius Senecæ Tragicæ, qui post illa carmina, quæ suprâ ex eius Octavia retulimus, sentiens fortè se ipsum Neronis compedibus, negotijsq; aulicis præpeditum, hæc subdidit,

*Melius latebam procul ab invidia malis,
Remotus inter Corsici rupes maris,
Vbi liber animus, & sui iuris mihi
Semper vatabat studia recolenti mea.*

Lipf. lectu dignus in Musis erratibus, pag. 68. & seqq.

Sup. Embl. 19. in fine.

Senec. epist. 55.

Quibus plura alia adiungere possem, quæ de laudibus, & commodis vitæ privatæ, & solitariæ D. Nazianzenus, Petrarca, Palitanius, Nat. Comes, Iust. Lipsius, Heresbachius, Maiol. Camerar. Filefacus, Barberinus, & alij passim Auctores comminiscuntur, quos supra alio loco recensui, ultra quos Plinius Junior in Panegyrico, inter sui Trajani laudes illam cominèdat, quòd foelici eius tempore, non esset iam consideratus & sapiens, qui ætatem in tenebris agit. Quo loci Iustus Lipsius, alium Senecæ, de Vatia, qui sub improbis Principibus latere scivit, adducit. Etenim *Ob hoc unum (inquit) foelix habebatur. Nam quoties aliquos Astij Galli amicitia, aut Sciani odium, deinde amor, miserant; exclamabant omnes, o Vatia, solus scis vivere.*

Claudian. epigr. 6. quod valde laudat Moretus lib. 17. var. cap. 8.

Extat etiam inter Epigrammata Claudiani, celebre illud Senis Veronensis, qui parvo rure cõtentus, nunquã proximam urbẽ intaverat, quod dignum censeo, ut huic commentationi colophonẽ imponat:

Foelix qui proprijs arvom transigit in arvis

Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem:

Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,

Vnius numerat sæcula longa case.

Illam non vario traxit Fortuna tumultu,

Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas.

Non freta mercator timuit, non classica miles,

Non ranci lites percultit ille fori.

Indocilis rerum, vicina nescius urbis,

Aspectu fruitur liberiore poli.

Frugibus alternis, non Consule computat annum:

Autumnum pomis, ver sibi flore notat, &c.

Proxima cui nigris Verona remotior Indis,

Benacumque putat litora rubra lacum,

Sed tamen indomita vires, firmisque lacertis

Ætas robustum tertia novit arvom.

Erret, & extremos alter scrutetur Iberos,

Plus habet hic vitæ, plus habet ille via.

(* ** *)

Regum calor quomodo suscipiendus?

EMBLEMA LIIX.

*Ergo recede parum, nam proximus ignis adurit;
 Si procul abscedas haud calor ullus adest.
 Est ignis Princeps, urit si proximus audes,
 Frigebisq; procul, cautus utrumque cave.*

COMMENTARIUS.

1 **V**ide de Primorum Administrorum casibus & periculis in præcedentibus exposuimus, postulare videntur, ut paucis eosdem ne nimis excelsa hæc culmina ambient, si stabiles & securi degere velint, commoneamus: sed mediocri fortuna in aula & aura Principum, quibus inserviunt, potiri contenti, sic illorum lucem ac calorem suscipiant, & suspiciant, ut Lunæ instar, quicquid gloriæ & claritatis habuerint, illis tanquam Soli refundant; neque, ut Tacitus alibi dixit: *Ad famam suam gestis exultent, sed ad auctorem & daemem, ut Ministri, fortunam referant.*

2 Veteraniquæ illius consilium sequantur, qui, ut Seneca refert, interrogatus: *Quomodo rarissimam rem in aula, SENECTIVTEM, consequutus fuisset? Iniurias ferendo, & gratias agendo, respondit.* Quibus si, ut iam dixi, animi moderatione, atque in æquales comitatem, in populares benignitatem, addere studuerint, forsitan in adepta foelicitate durabunt.

Tacit. in Agric. vi. de simile consiliū apud Ioa. Lamët. in Poliant. verb. Resp. col. 2408.

Senec. lib. 1. de ira.

Senec. in Præf. lib.
4. nat. quæst.

Apul. Apol. 2.

Ovid. de remed.
amand. lib. 1. & 2.
Metam.

Lucret. lib. 6.

Horat. lib. 2. od. 1.

Verin. in Distich.

Erasm. in Adag.
pag. mihi 631.

Plutar. in Moral.

Suid. apud Erasim.
sup.

Ovid. 3. trist. eleg.
4.

Aliàs, ut cordatissimè idem Seneca monuit, *Cum omnia caderint, per ornamenta sua ferientur.* Et sui capitis discrimine agnoscent, quam verè dixerit Apuleius: *Ingentia gubernacula, facilius mergunt, quam regunt.* Eò què sibi maius periculum, quò altius emerferint, imminere, ut etiam ex superioribus patet, & monuit Ovidius, dum inquit:

Livor summa petit, perflant altissima ventri:

Summa perurit, doctra fulmina missa lovis.

Lucretius:

Altaque cur plerumque petit loca, plurimaque plus

Montibus in summis vestigia cernimus ignis.

Horatius:

Sapius ventis agitur ingens

Pinis, & celsæ gravior a casu

Decidunt turres, feriuntque summos

Fulmina montes.

Et Michael Verinus ad rem nostram magis accedens,

Quò magis est abies procerâ, & vertitur Euris:

Culmina, non valles, fulmina torta petunt.

Quò maior cirvis, maior solet esse ruina,

Magnaque livorem gloria sæpè parit.

Indè què Veteres, ob hoc ipsum periculù, quod ijs imminet, qui immediatè cum Regibus, ac Principibus conversantur, quorum gratia ingratisissima, infida, & parum stabilis, ut vidimus, esse solet, Adagio locum fecerunt: *Proximus Iovi, proximus fulmini*, vel *Procul à Iove, procul à fulmine*, quo, ut post Diogenianum, tradit Erasmus, significarunt, non esse ambiendum, neque appetendum Præpotentium commercium, quibus quod libuit licet, quique vel solo nutu eos, quos extulerunt, deprimere possunt, & solent, & illud Plutarchi verum efficere, quòd quemadmodum invulnere prius apparet sanguis, quàm plaga, & quemadmodum prius emicat fulgur, quàm tronitrus audiat: ita apud Principes ferme omneis, prius erumpit condemnatio, quàm probatio, & perijt Delatus, prius quàm coarguatur.

Cui Adagio simile est illud aliud à Suida relatum, *Maiorem vitato virum.* Et ad utrumque respexisse videtur Ovidius, dum dixit:

Vive tibi, quantumque potes prælustria vita,

Seruum prælustri fulmen ab arce venit.

Nam quamquàm soli possunt prodesse Potentes,

Non profunt, potius plurimum obesse solent.

Et alius, quisquis fiet Veterum, in Catalectis,

Vive, & amicitias Regum fuge, pauca monebas,

Maximus hic scopulus, non tamen unus erat:

Vive, & amicitias nimio splendore nitentes,

Et quicquid colitur perspicuum fugito.

In gentes Dominos, & fame nomina clara,

Illustrique graves nobilitate domos

De vita, ex alto magna ruina venit.

6 Et his, ut apparet, vestigijs insistent, licet nihil horum alleget, No-
ster sæpè laudatus, D. Didacus Saavedra, symbolum querere volens,
quo Anlicos, de quibus agimus, imminentium sibi discriminum admo-
neret, nullum aptius invenit, quam Montis, sua summitate cœlū ve-
luti pertingentis, cui desuper fulmen minatur, cum hoc lemmate, *Lo-
ci & fulmini*, in cuius expositione eruditissimè quidem, & prudentissi-
mè in illis admonendis, instruendisque versatur.

Saavedr. Emp. 50.
ex pag. 342.

7 Vnde & necis Iulij Cæsaris præfagium fuit fulmen, quod paulò an-
te, eius statuam cōtrivit, & D. Alvari à Luna, de quo supra loquuti su-
mus, aliud, teste Gomez de Ciudad-Real, quo magnificum & opulentū,
quod Ascalonæ habebat Palatium, ita conflagravit, ut per tres inte-
gros dies ab octingentis hominibus extinguere non potuerit.

Fern. Gom. de Ci-
dad-Real in. epist.

8 Nec deest alter Emblematarius, qui id ipsum ostendere voluit, fe-
rocientem sonipedem pingēs, cuius prolixam caudā homo humi tol-
lere curat, & pro præmiō, gravi calcis ictu percūtitur, ad fabulā nimi-
rūm Æsopi de hoc agentem alludens, quam sub Epigraphe, *Abstinen-
dum à potentioribus*, his versibus explicat,

Schoonh. Emb. 58.
pag. 171.

Conqueritur sonipes longe deponere caudas

Vt que levet quem vis voce precante rogat.

Dum rudis hanc tollit, ferratis calcibus ictus

Concidit, & pretium triste laboris habet.

In Magnis non tuta fides, prælustria vitæ,

Vive tibi, & paribus iungere te studeas;

Nam miserum est tali socio se iungere, de quo,

Si noceat, nunquam sit tibi posse queri.

Et iterum, pingens hominem ex procerâ admodum arboris summi-
tate cadentem, cum lemmate, *Medio tutissimus ibis*, & his carminibus,

Idem Schoonhov.
Embl. 12.

In medio fuit am tutus, dum scandere summa

Nitor, in adversum culmine deicior.

10 His antiquior Ovidius, aliud quoque, nec minùs aptum, nobis Em-
blema exhibet, Dædalum simul, & Icarum eleganter describens; quo-
rum uterque alienis quidem, hoc est muratis & cera alis, per aëra vo-
lare cœpit. At ille, quia se in medio contulit, salvus evasit: hic verò,
quia superbe in altum conscendere, & Solē ipsum contingere voluit,
liquatis eiusdem ardore pennis, miserabiliter occidit, Icarioque mari
corpus nomenque reliquit. Ovidij carmina hæc sunt, post alia quibus
exactè hanc fabulam enarravit,

Ovid. 3. trist. eleg.
4.

Quid fuit ut tutas agitare Dedalus alas?

Icarus immensas nomine signet aquas?

Nempè quod hic alit, demissus ille volabat,

Nam pennas ambo non habuere suas.

*Crede mihi, benè qui latuit, benè vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.*

Hugo lib. 2. de anima.

Mart. Deir. in A. d. g. sacr. 2. tom. pag. 506.

Agell. lib. 10. c. 17.

Stob. ser. 43. Ant. in Melissa, part. 2. ser. 1. Lycosth. in Apoph. pag. mihi 695. Delr. ubi sup. pag. 507. Richter. in Axiom. polit. & Beyerl. in Apoph. pag. 186. Plutarch. hoc tribuant.

Covar. centur. 3. Embl. 29.

Iacob. Bruck Embl. 33.

Eccles. 9. 18. & seqq.

Est quippè superbia vitium, quod quò se erigit magis, eò sibi maiorem lapsum disponit, ut his Hugonis verbis manifestatur: *Cetera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur, ut luxuria pudicitiam: sola verò superbia contra cunctas animi virtutes se erigit, & quasi generalis pestifer morbus omnes corrumpit, &c.*

Doctissimus etiã, & Religiosissimus Pater Martinus Delrius alio simili utitur, à pirauistis, sive papilionibus sumto, qui igni adeo accedere gestiunt, ut ipsius ardore imprudentis ambitionis poenas accipiant: non secùs atque Aulici isti, ad vanum hunc fulgorem favoris humani advolantes, & se sponte excacates, ut Democritus ille Philosophus, qui teste apud Agellium Laberio,

Clypeum

*Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere ut posset splendore areo, sita radijs
Solis aciem effodit luminis, malis benè
Esse ne videret circibus.*

Nos autem in præsentem, quod vides, Emblemate, æstuantis camini comparatione, & imagine utimur, cui, qui propius accedit, cõburitur, qui nimis procul existit, calefactionis commodis caret, qui verò se in mediocritate constituit, illis salubriter gaudet ac fruitur. Qua usum olim reperio ad hoc idem significandum Antisthenem, vel ut alij tradunt, Diogenem, qui, ut Stobæus, & alij enarrat, interrogati, quomodo quis cù Potentioribus sublimioribusq; Principibus se habere deberet? Perinde atque ignis illis utendum responderunt, non nimium propè, ne comburamur: neque nimium procul, ne rigeamus, & non calefiamus.

Et licet posthæc scripta invenerim D. Sebast. à Covarruvias hoc eodè Emblemate usum, cù titulo, *Nec propè, nec longius*; illud tamen aliorum detorquet, nimirù, ne viri cù foeminis nimis propè, vel longè nimis agant, & convertentur, quod quàm sit alienù ab Antisthenis instituto, cuius nùc Nos vestigijs hæremus, nemo non videt. Magisque ad illud accedere videtur Iacobus à Bruck, qui canè depingens, flammam, ad quas proximè accesserat, veluti ore vorantè, hæc carmina subdidit, *Ne accedas propius, qui blandis utere verbis,*

Cum splendet Domini gratia larga tui.

Flamma vorax veluti depascitur omne quod adstat,

Id quoque contingat ne tibi Gnathosca ve.

Quod prudentissimum documentum Ianus Gruterus hoc Monosticho Trochaico clausit,

Flamma admota propius, urit: at remota illuminat.

Et Syracides quoque comprobatur, inquiens: *Longè ab esto ab homine potestatem habent e occidendi, & non suspicabris timorem mortis, & si accesseris ad illù, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam. Commis-*

monem mortis scito, quoniam in medio laqueorum ingredieris. Quo indicat, levisimam esse Principum offensionem, eamque cum maximo coniunctam periculo, cum levisimis de causis irasci soleant, & quos prope se, & in summis habebant, facili negotio in ima detrudere. Quo, nihil esse verius, nihil usu Regnorum omnium exploratius, nihil in annalibus contestatius, satis in superiori commentario probatum reliquimus, & vel solo Philotæ exemplo apud Curtium ostendi potest, quem cum Alexander Magnus ex familiaribus, & præcipuis amicis unum haberet, arcano eiusdem consilio capite damnatum, pridie Regia excepit coena, & familiari colloquio, magna benevolentiae simulatione.

.2. di. 2002.

Curt. lib. 6.

15 Idemque consilium, quisquis bene sibi consulere voluerit, ab Horatio discere poterit, dum monet:

Horat. lib. 1. epist. ad Lolium.

*Dulcis in expertis cultura potentis amici,
Expertus metuet.*

Et à Plinio Iunior, qui de calamitosis Domitiani temporibus agens, iam sub suo Trajano in serenum redactis, ait: *Sævisimum illum carnificem, & optimi cuiusque spoliatorem, stragibus amicorum, & in proximum quemque ex suis iactos fulmine afflasse.*

Plin. Iun. in Paneg.

16 Callisthenem quoque hac de causa admonuit Aristoteles, ut cum Alexandro, aut raro loqueretur, aut iocunda, quod quia observare nescivit, miserè ab eo cruciatus, ut iam alibi dixi, deperijt.

Sup Embl. 49.

17 Et Plutarchus memorat, quod cum apud Cræsum moneret Aesopus fabularum Scriptor: *Cum Regibus, aut quam minimè, aut quam iucundissimè colloquendum.* Solon hoc dictum hunc in modum retorfit, *Nò per Iovem, imò potius, aut quam minimè, aut quam optimè.* Quæ duo sibi contraria monita Ianus Gruterus his Monostichis clausit:

Plutarc. in Solon. Erasmi ubi sup. pagin. 631.

*Aut Regem non alloquare, aut alloquare sua viter;
Aut cum Rege nihil loquendum est, aut loquenda veritas.*

18 Extat etiam in rem hanc elegantissimum Thomæ Mori, fortè iam suam fortunam præscientis, Epigramma, in quemdam, qui se nimis de Regis gratia, facilique ad eum aditu & colloquio, iactare solebat, quod sic habet: *Sapè mihi iactas faciles te ad Principis aures*

Thom. Morus in Epigram. pag. mihi 229.

*Liberè, & arbitrio ludere sepè tuo.
Sic inter domitos sine noxa sepè leones
Luditur, at noxa non sine sepè metu.
Infremit incerta crebra indignatio causa,
Et subito mors est, qui modo ludus erat.
Tuta tibi non est, ut sit securæ voluptas:
Magna tibi est, mihi sit, dummodo certa, minor.*

19 Quod consilium in se ipso idem Morus in praxim bene & doctè deduxit: nam ut Thomas Stapletonius in eius vita recenset, cum Episcopus Rossensis ei ad summum Angliæ Cancellariatum evecto, statum, & ordinem in Aula gratulatus esset: *In aulam (ait) invitus veni, & in eadem non minùs malè bareo, quàm quisquæ equitatis insolens, bareo in sella.*

Stapleton. in vita Mori, cap. 7.

Lucan. lib. 8.

Meminerat nimirum, ut erat lectionis magnæ, illius Lucani:

----- Exeat Aula

Qui vult esse pius, virtus, & summa potestas
Non coeunt, &c.

Cominæus lib.

Et insignis Politicus Philippus Cominæus, quemdam Franciæ Cō-
nestablium norans, qui imprudenter, sui Principis favore elatus, ferè
iã hoc spectasse credebatur, ut ab illo timeretur, sic, sub hac occasio-
ne, illos qui Principum negotia tractât, sui officij commonefacit: *Mi-
bi, si quis esset apud aliquem Principem amicus, aut propinquus: huic sua-
serim, ita se compares, ut diligatur, non autem ut metuat. Nã qui diver-
sam rationem ingrediuntur, ut periculum tandem, & calamitatem eva-
dant, fieri non potest, eiusque rei multa præferre liceat documenta, non ex
Gallijs modo, verum etiam ex Hispanijs, & Anglia. Ferè autem fit, ut qui
bonam & fidèlem operam præstiterunt, arbitrentur sibi aliquanto plus
quàm alijs licere. Principes contrà longè aliter sentiunt, & æquius esse du-
cant, ut qui se ipsorum clientela, & ministerio tradiderunt, officio fungan-
tur. Memini, quo tempore in hanc sententiam Rex mecum loqueretur, (&
suum nominabat Authorem) affirmans, fieri aliquando, ut egregie opera
minus liberaliter remunerentur, idque non tam ingratis tudine Principum,
quàm eorum, qui præstiterunt operam, vitio: dum elati quadam confiden-
tia propter rem benè administratam, insolenter, & protervè multa fa-
ciunt. Dicebat præterea, feliciter agi, sua quidem sententia, cum eo, cui
nullo suo magno merito Princeps beneficit, & ut quis beneficio sit obfir-
ctus Principi, id multo præstare, quàm ut Princeps clienti, aut famulo ali-
cui suo multum debeat. Eoque ingeniose esse dicebat, ut qui sibi ob aliquam
beneficentiam deberent, eos plus diligeret, quàm alios, quibus debere se ali-
quid ipse putaret. Tam est difficile in omni genere vitæ, accommodare se, &
ita gerere, ne quid erret. Magnum igitur est Dei beneficium, valere sensu
communi, & iudicio naturali.*

Ecclef. 13. 12. &
seqq.

Haftenus Cominæus, cui, si quid est, quod hac in parte addere li-
ceat, illud planè erit, quod ab Ecclesiastico traditur, his verbis nec
nimiam, nec valdè remotam ad Principes accessionem, de qua nos lo-
quimur, & aulae pericula commonente: *Advocatus à Potentiore dis-
cede: ex hoc enim magis te advocabit. Ne improbus sis, ne impingaris: &
ne longè sis ab eo, ne eas in oblivionem. Ne retineas ex æquo loqui cum
illo: nec credas multis verbis illius, ex multa enim loquela tentabit te,
& subridens interrogavit te de absconditis tuis. Immitis animus illius
conservabit verba tua, & non pareet de malitia, & de vinculis dare ti-
bi, & attende diligenter auditus tuo, quoniã cum subversione tua ambulas.*

Cassiod. lib. 8.
epist. 10.Idem lib. 5. epist.
25. & lib. 10. ep. 13

Quo in loco Expositores alia adducunt, quibus ad nauseam usque
nostri Emblematis thema illustrari potest, sed mihi aptissimum vide-
tur illud Cassiodori, quo agnoscit, quòd *Licet omnia Regum obsequia
sub cautela peragenda sunt; illic tanto timoris amplius requiritur, quan-
to proximus plus habetur. Sic nimix sublimitatis seu proximitatis peri-
culum indicans. Cum tamè alio loco idem apertè fateatur, Quod penè
similis est mortuo, qui à suo dominante nescitur. Nec sub aliquo honore vi-*

vit, quem Regis sui notitia non defendast, quia certe manus est videre Principem. In quo nec nimis procul à Principū oculis & notitia esse oportere demonstrat.

- 22 Sic ostendens, tam in hoc, quàm in alijs, ut Cicero dixit ex mente veteris Academiae, *Virtutes omnes esse quandam medietatem moderatam. Modumque, iuxta Penulum Plauti, In omnibus rebus optimum esse habitum, nimiaque omnia nimium exhibere negotium hominibus ex sese. Quia* secundum Gregorij Theologi consilium,

Omnia summa nocent, sed moderata in-vant.

Quam in rem plura in Adagijs Erasmi, & aliorum videri poterunt:

- 23 Sed nihil ad rem nostram concinnius, quàm Apollodori carmina apud Henricum Stephenum, quæ, ex eiusdem traductione, sic habent,

*Habent per ampla dona Fortune metum,
Periculoque non carent prælustria:
Nec ulla celsa tuta sunt mortalibus,
Quæ evertere, vel invidia, vel tempus solet,
Fælicitatis culmen, ubi quis attigit.
At tutior mediocritas in omnibus,
Neque mente deprimente se ad humum nimis,
Neque contra in altum se efferente superbius.
Namque minus alto si quis è gradu cadat,
Celabitur facile eius infortunium:
Ingentis at molis ruina ingens erit.
Nam rebus obstat invidia prælustribus,
Subvertit & fortuna quos evertet.*

- 24 Pulchrum etiam Mediocritatis encomium extat apud Horatium, sic incipiens, & thema nostrum acu veluti pungens,

*Rectius vi-ves Licini, neque altum
Semper urgendo, neque dum procellas
Cautius horrescis, nimium premendo*

Litus iniquum.

Auream quisquis Mediocritatem

Diligit, tutus caret obsoleti

Sordibus tecti, caret invidenda

Sobrius Aula, &c.

- 25 Testatur etiam hoc ipsum & Naso, dum Phœbum inducit Phaëtontem filium admonentem, ne depressius altiusvè curram agat, ne aut terras, aut cœlum comburat, sed inquit,

----- Mediotutissimus ibis

Inter utrumque tene.

Et iterum de Dædalo agens, simili admonitione Volatum filij Icarj coërcentis,

Cicer. in Bruto,
cap. 40.

Plaut. in Penul.

Nazianz. 3. sent.

Erasm. in Adag.
pag. 306. cū seqq.

Henr. Steph. in
Gnomis, pag. 57.

Horat. ll. 2. od. 10.

Ovid. 2. Metam.

Idē lib. 8. Metam.
& li. 8. de art. amā.

*Instruit & natum: medioque ut limite curras
Icare ait, moneo: ne si demissior ibis,
Vnda grauet pennas: si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque Vola.*

Senec. in Hercul.
Oeteo.

Ex quibus etiam fabulis, non minus venuste enarratis, idem documentum Seneca Tragicus eleganter deducit, hoc Epiphonema statim subiungens,

*Quicquid excessit modum,
Pendet instabili loco.*

Idem Oedip. act. 4

Et antea ex navigantium. inflatis valde velis, aliam sumens comparationem, sic dixerat,

*Fata si liceat mihi
Fingere arbitrio meo,
Temperem Zephiro levi
Vela: ne presse graui
Spiritu antenna tremant.
Lene, sed modicum fluens
Aura, nec vergens latus,
Ducat intrepidam ratem,
Tuta me media vebat
Vita decurrente via.*

Ovid. 3. Trist.
eleg. 4-

Vtitur etiam & Naso eadem comparatione, sic inquit:

*Effugit Hybernas demissa antena procellas,
Lataque plus parvis vela timoris habent, &c.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
Hec mea per placidas Cymba cucurrit iter.*

Lucian. de imagin.

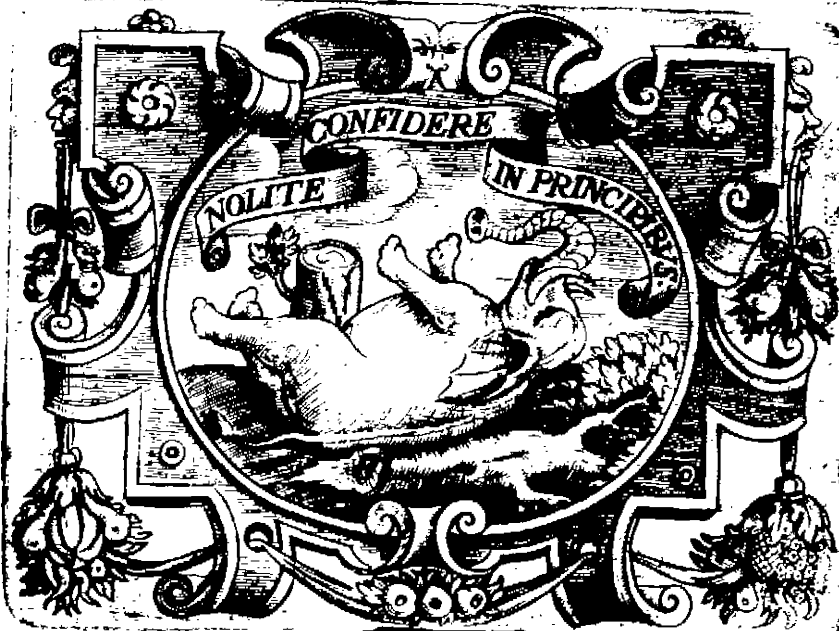
Et in his, & praedicta Icaris fabula indicari scribit Lucianus, omnibus actionibus mediocritatem adhibendam, ne, dum nimis alta petimus, decidamus; vel dum terrenis cogitationibus inhaeremus, nunquam attollamur.

(***)

Nolite confidere in Principibus.

EMBLEMALIX.

*Arboris ad truncos Elephantis carnea moles
 Applicat, ut releuet nocturno membra sopore.
 Proh miserum; quippe arbor erat præcisa latenter
 Arte Venatoris; sulcro ceciditq; cadente:
 Sic capitur, dum stare nequit, mansuescere discens.
 Discite Mortales nullis hæere Potentum
 Truncis; deficient, caditisq; cadentibus ipsis;
 Imminet heu casus; spes omnis in arbore fallax.*

COMMENTARIUS.

1

QVAM lubricum, quantisque casibus obnoxium sit cum Magnis, & in magnis versari, summumque in Aulis Regijs fastigium obtinere, satis in superioribus demonstravimus, hoc autem Emblemate adumbrare conamur, vel alijs periculis deficientibus, parum his Principum, aliorumque potentiorum fulcris, adhesionibus, & favoribus esse fidendum, cum ubi illi ceciderint, & qui ipsis hæserint, prolabantur, & à mortalibus, & suapte natura caducis, nihil non mortale, fluxum, & caducum sperare fas sit.

2

Quod satis dilucidè Regius Psaltes admonet dicens, *Nolite confidere in principibus; in filijs hominum; in quibus non est salus.* Quod &

David Psal. 145.3.

Psal. 59. 13. 107. 13
127. 3. 9. 70. 1.

Jerem. 17. 5.

in alijs locis sæpè repetijt; & Jeremias ita constanter, ut *Maledictum* cum esse hominem dicat, qui cõfidit in homine, & à Domino recedit cor eius, & pluribus ornant Sancti Patres ibidem a Lorino, & Cornelio à Lapide adducti. Inter quos Apollodorus Græcè, sed in hunc sensum, sic eandem sententiam expressit,

*Nunquam Principibus cum animis confidens fueris
Neque mortalium filijs, unde lumen nunquam est.*

Inde quæ in Deo solo fiduciam totam nostrã collocari deberi, pluribus ostendit D. Cyprianus, cuius, & aliorum verba alio in loco retulimus. Huiusquæ vanæ, & caducæ de Principibus confidentiæ, aptissimum symbolum Jeremias in myricibus ponit, arbusculis nimirũ parvis & infructiferis, simul etiam & aridis, quia nihil de cœlesti pluvia participant, in qua sperare debuerant. Vnde & illud Ovidij,

*Si quis idem speret laturas poma myricas,
Speret, & è medio flumine mella petat.*

Daniel autem, Principes, & sub eorum umbra de gentes Aulicos, proceræ ac frondosæ arbori comparat, quæ simul atque à domino succidi iubetur, omnes pariter sub ea delitescentes, illius commodis viduantur. Sic etenim inquit: *Vigil & Sanctus de cœlo descendit, & fortiter clamat. Succidite arborem, & præcidite ramos eius, excutite folia eius, & dispergite fructus eius, fugiant bestia, quæ subter eam sunt, & volucres de ramis illius.*

Iacobus autem Billius eos, qui humanis rebus fidunt, naufraganti similes facit, qui maris algas manibus prendit, cum solidis niti deberet, sic inquit:

*Ab sapit is, pressus qui fluctibus arripit algam,
Nec solidis nixus littora tuta petit?
Haud magis ille sapit, qui vitæ in fluctibus huius
Præponit solidis fluxa, miser quæ perit,
Vt fugias igitur tanti discrimina ponti,
Nec caput ista minax obruat unda tuum,
Spem quæ, fidem quæ, agaper quæ tene, fluxa omnia linquens;
Has ubi in tabulas ulla procella potest.*

Nazianz. serm. 62.

Et D. Gregorius Nazianzenus, illis, qui labentibus fluminum undis confidunt, hoc carmine,

*Fidete quæ veniunt rebus, fugiunt quæ vicissim;
Fluminis est rapidis fidere semper aquis.*

Ovid. lib. 1. Trist. eleg.

Extat etiam apud Ovidium elegans à Sole sumpta similitudo, qui dum lucet umbras procreat, & comites habet, deficiens verò, vel obnubilatus, eis penitus destituitur. Carmina eius hæc sunt:

*Vt quæ Comes radios per Solis euntibus umbra est,
Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit.*

*Mobile sic sequitur Fortuna lumina vulgus,
Quae simul inducta nube teguntur, abit.*

Ioachimus autem Camerarius aliam ex cancris, aut ostreis sumit, quas scimus ad motum Lunæ crescere, vel decrescere, & ita habet,

*Crescente adcreasco Luna: decresco minuta,
Aula num melius pingitur effigies?*

7 Nos verò, quò proprius, quàm soleat hæc confidentia Aulicos fallere, commoneamus, Elephantem, ut vides, depingimus, cui arbor ipsa, quam in tanti corporis subsidium, & reclinamentum elegit, casus causa esse solet, illumque occidendum, vel prædandum, venatoribus dare. Est quippè apud Aristotelem, Plinium, & Elianum, D. Ambrosiū, & reliquos, qui de historia animalium scripserunt, quos in unum Conradus Gesnerus diligenter congescit, communis traditio, ea esse Elephantem natura, & corporis structura, ut genua flectere non valeat, cruribus nimirum continuo solidissimoque osse compactis, sine nodis articulisque, quibus veluti columnis tanta posset membrorum moles fulcra. Vnde si cadant, surgere non possunt, & hinc est, quò dormientes non recumbunt, sed defessi, magnis arboribus se applicant; quod Venatores observant, & illas penè succidunt, ut innixæ eis belluæ, illis cadentibus, cadant, & sic eas capere possint. Quod & ipsum in Alce, eadem ratione quòd eius suffragines, ut & Elephantis, flecti nequeunt, contingere, disertè Solinus enarrat.

8 Et licet non ignorem Coelum Rhodiginum, ex aliorum autoritate, hoc esse vanum, docere, quia flexibiles articulos habent, & ut aliæ bestia, cum liber crura flectunt, & erigunt. Quod & hodie quotidiana & oculari experientia à Lusitanis compertum esse, qui regiones Orientales frequentarunt, & immanes has bestias manibus palpant, latè ostendit Fr. Gaspar de San Bernardo. Adhuc tamen priscos illos Scriptores sequutus, non dubitavi, iuxta eorum mentem hoc Emblemata formare, maxime cum iam, quod ipsi senserunt, veluti in Adagium transferit, & homo, *Genibus Elephantinis*, inde is appellari soleat, qui superbus est, & vix Deum, ne dicam homines, ullo honore, ne aperti capitis, aut genuflexi, afficere dignetur, ut Bovillius inter Adagia Erasmi scriptum reliquit, quod prius etiam ex Ægyptiorum doctrina Pierius Valerianus recensuit.

9 Nec mirum est, si Antiqui, quibus ingens hoc animal parum tunc temporis innotuerat, in aliquibus aberraverint, cum & Martialis, & Plinius illud cornutum efficiant, quod nullo alio modo salvari potest, nisi pro cornubus præ magnos illos dentes ex ore prodeutes, acceperint, ex quibus ebur conficitur, ut latè Philippus Camerarius, & Martialis Commentatores observant, plura item valde notanda de huius animalis intellectu, & docilitate tradentes. In quibus etiam recensendis multus est, & omnino legendus Pierius Crinitus, Acosta, & Iustus Lipsius, quos præ alijs legere non pigebit.

10 Prout neque ad nostri Emblematis intentum comprobandum, & illustrandum, Aphorismum illum, quem suis Monialibus Sancta illa

Camer. in symb. cent. 4. Embl. 31.

Gesner. de quadruped. li. 1. pag. 379.

Solin. in Polyth. cap. 23.

Rhodig. lib. 4. c. 12

Fr. Gasp. de S. Bernardo. in itiner. Ind. cap. 15.

Adag. Erasmi. pag. mihi 69.

Pier. in Hierogl. lib. 2. pag. 17.

Plin. lib. 18. cap. 1. Martial. lib. spect. epigr. 18.

Camer. cent. 1. sub c. 25. & cent. 2. cap. 96.

Pier. d. lib. 2. Crinit. lib. 5. c. 13. Acosta de aromat.

Lips. cent. 1. epist. miscel. epist. 50.

Avisos de Sãta Teresã, cap. 11.

P. Andrãd. sobre los Avisos de Sãta Teresã, 1. to. pag. 288. & seqq.

D. August. ferm. 29. de verbis Dñi.

Pat. Piatius in sua Philomelia, sive novella de Amico. pag. 6.

Camer. 3. subcefs. cap. 56. & 57.

Comina. lib. 10.

Cic. ad Attic. epist. 9. lib. 14.

Passerat. in Præf. ad Curculion.

Panorm. lib. 1. de dict. & fact. Alf.

Symmach. li. 1. epist. 26.

Senec. epist. 9.

virgo Theresia de Iesu sedulo repererat, ut in eius operibus legitur, *Mirar bien quan presto se mudan las personas, i quan poco as que fjar de ellas, i asirse bien con Dios, que no se muda.* In cuius commentatione alia ad rem eandem conducentia Religiosus & Pius Pater Alfonso de Andrade congesit, & præsertim illud D. Augustini, dum docuit: *Quanta tibi loquitur mundus, quanta post dorsum strepit, ut retrò respicias, id est, ut in rebus præsentibus, nec præsentibus (non enim nascenda sunt præsentia, nunquam stantia) spem tuam ponas.*

Etenim, ut omnium sæculorum exempla demonstrant, & in nostro non semel experti sumus, rari, aut nulli sunt Regum ex primoribus Administris, qui illis deficientibus non ceciderint, simulque secum plures alios, qui ab eisdem pendebant, in fortunam similem traxerint. Nescio enim quo pacto, aut fato, qui Antecessoribus grati sunt, ferè semper successoribus displicent, atque ita sub sinistra huius primi mobilis volubilitate, necesse est, ut omnia, quæ ad dexteram consistebant, deneciatur, & suis votis expectationibusque fruitentur.

Quod alio non in eleganti simili, Modernus quidam Auctor his etiã elegantibus verbis edocuit: *An non vidisti puerum septem de littore regere, iactatione fluctuum lavigatam, quam deinde in ipsius maris superfluo iactat reclinat? Hac dum plantas undarum dorsum radit, levis impetu lapsa, emicat crebrius, & summis emergens fluctibus, saltu subleuatur assiduo, donec priore impulsu destituta mergatur. Sic nobiscum fortuna ludit, qui quamvis emicemus diutius, mergimur tandem, favore evanescente, quo ab his undis resiliere vixi.*

Addo his reliquas, quæ huiusmodi Potentium casus comitantur calamitates, quæ melius mente concipi, quam calamo exprimi possunt, & benè à Philippo Camerario delineantur: inter quas non levis est illa, quod statim ac de sublimi statu ceciderint, vel ab illis se deserit, & sæpè (quod magis dolendum est) infidiari atque imperi vident, quibus maximè, dum in illo viguerant, profecerunt. *Sic enim (ut Cominaus inquit) comparatum est in rebus humanis, ut quorum auferre videntur potentiam, eos magis observemus, quam illos, qui in supremo gradu positi, amplius progredi non possint.*

Suntque plurimi, ut mures, qui ædes ruinosas trimestri spatio antequam corruant, deserunt, & in tutiora migrant, ut vel Cicero, de suis agens, scripsit. Quemadmodum & parasiti, ut faceret Passeratius ait, eos deserunt, quos res deserit: sicut pediculi moribundos, vel ut Alfonso Aragonius Rex, Panormitano referente, dicere solebat, sicut pisces, aut aves marinæ, quæ navim sequuntur, & simul ac prædam aliquam bolumvè ceperunt, disparent.

Eaque propter præclare dicebat Symmachus, parum fidendum esse de his, qui Principes, & Principibus proximos, comitantur: *Quia constitutus (inquit) hic frontes hominum aperit, mentes tegit.* Et melius Seneca, eorundem amicitias, *Temporarias* appellans, ita enim utilitatis gratia comparatæ sunt, ut florentes amicorum turba circumfident, circa everfos ingens solitudo sit, & inde amici fugiant, ubi probantur. *Hac re tot nefaria exempla sunt, aliorum metu relinquentium, aliorum metu proidentium.*

16 Expertus fuit hanc solitudinem Apelles Philippi Macedoniae Regis intimus Administer, qui, latius referente Polybio, cum ad eum in-
visendum, prout antea in more habebat, magno Ducum, militum, am-
micorum, & clientum comitatu perrexisset, ubi ab Admissionalibus
deventus, Regis gratia excidisse coniectum fuit, ab eisdem omnino
desertus, cum paucis familiaribus se in hospitium recepit. Idem Ferdi-
nando Tolerano, Duci Albano apud nostrum D. Philippum Secun-
dum, contigisse Ioannes Filescus commemorat; & de Francia Con-
nestablio Momoransi apud Franciscum Primum, & Comite de Essex,
& de Locestria apud Itabellam Angliae Reginam, D. Ioannes Vitria-
nus. Addens, cuidam ex his ita lapsis Administro, alium, sive serio, si-
ve per iocum dixisse, ut statim a cubiculo suo discederet, quod vel so-
lo halitu infestum reddebat, usque adeo verum est illud vulgatum
carmen,

Cum fueris faelix multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Et aliud Petronij, similiter inquentis,

Cum fortuna manet, pultum servatis amici,

Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

17 Quod nemo magis expertus fuit, quam Rex noster Catholicus Fer-
dinandus V. qui ubi Elisabetha coniuge mortua, Castellae & Legio-
nis Regnis Philippo genero cecidit, ab omnibus eorundem Regnoru
Proceribus, & Aulicis derelictus fuit, in novum Principem conflu-
entibus, & Adagio illi locum facientibus, quod ex Plu. a Cho, & alijs tra-
dit, & illustrat Erasmus, *Piures adorant Solem Orientem, quam Occidentem.*

18 Cum tamē, qui verae, sanctae, laudabilisque amicitiae, & gratitudinis
legibus obsecundant, Heliotropium si rem imitari debeant, quae non
solum, ut Plinius tradit, semper in eam spectat partem, qua Sol clarus,
& rutilans vergit, & eo condito florem contrahit, unde Constantinus
Imperator Aulicorum similitudinem a Nicephoro Calisto valde lau-
datam, desumpsit, & Camillus Camilli, Ruscillus, & alij diversa
symbola deduxerunt; sed quod magis mirandum, & aestimandum est,
etiam sub nubilo tempore eandem proprietatem, & virtutem conservat.

19 Unde Ego in Aulicos, qui secus faciunt, peculiare Emblemata para-
veram, quod tamen, quia ab alijs ferē occupatum inventi, omittendum
censui, & eius carmina sic se habebant,

Ecce non solum Clivie nitentes

Expetit Phœbi radios, sed usque

Languidos dudum, nebulosi amictus

Solis adorat.

At secus Regum sequitur farctorem

Aula, dum tantum nitidi rubescunt

Principes, quod si nebulis premantur,

Tergora detraunt.

Polyb. lib. 5. histor.

Filesc. 2. to. select.
trac. 1. c. 8. pag. 50.

D. Ioan. Vitrian in
schol. ad Comites
1. p. cap. 71. litt. B.
pag. 297.

Petron. in fragm.

Erasm. in Adag.
pag. nihil 47.

Plin. lib. 2. cap. 41.
& lib. 18. c. 27.

Niceph. lib. 8. hist.
Eccles. cap. 14.

Camill. Camill. in
symb. pag. 63. 2. p.
P. uscel. pag. 216.
Sebast. Covar. cēt.
2. Embl. 12.

Auris boni, aut mali Regis.

EMBLEMA LX.

*Demissas Cervi strepitus non fertur ad aures,
Hastamen arrectas, vel levis aura ferit.
Regius ecce typus, nam dum fas inq̄ gubernant,
Audiat ut miseros vox satis una fuit:
Sin minus Astrea vilis reverentia Regi,
Tunc inopes ventis irrita verba dabunt.*

COMMENTARIUS.

QVAMVIS Reges, ac Principes bonis Consiliarijs, atque Administris stipatos esse oportere, pluraque illorum manibus, oculis, atque auribus expedire posse, in superioribus dixerimus, hoc tamen non efficit, ut suas ita obturare debeant, ut balanum commissarum sibi ovium voces penitus audire, eisq̄e opportunè per se se, prout res poposcerit, providere recusent, quod ut facilius commodiusq̄e eisdem suadeam, aliqua nunc Emblemata, Regium munus expectantia, ac pariter excitantia, ipsorum oculis exhibere, operæpretium existimavi.

Quorum hoc, quod vides, ex Cervorum natura, ac proprietate desumitur, quam talem esse indicat Plinius, ut cum aures erexerint, acerrimi sint auditus, cum remiserint, omninò surdi remaneant. Sub quo

Plin. lib. 8. cap. 32.

2 Typo Plutarchus, & qui ab eo delumit Erasmus, & Ioanes Dadrus, Principes significari aiunt, qui si quid est, quod placeat, id procul etiam percipiunt, si quid secus, quantumvis clames, non intelligunt.

Plutarch. in Moral.
Erasm. in Titul. fol.
mibi 64. & Dadr.
in locis Com. fol.
308.

3 Ego verò, etsi hanc applicationem non improbem, eo, nisi fallor commodius, eundem typum detorqueo; ut bonum Principem, rectèque suo officio fungentem, in Cervo, dum arrectis stat auribus, consideremus, malum autem, in eo, qui illas habet demissas, & ad clamores, & querelas suorum subditorum claudas, & obruratas. Etenim, vel divina Sapiencia docente, nihil est, quod magis ad Regum officium spectet, quam hæc in audiendo patientia, ideòque præcepta, quæ eis iniungit, ab hoc, tanquam præcipuo, sic exorditur: *Audite ergo Reges, & intelligite, D. scite Iudices finium terra. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placebitis vobis in turbis nationum, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogavit opera vestra, & cogitationes scrutabitur.*

ut. in Titul. fol.
Sap. cap. 6. 2. & 3.
seqq.

4 Et Salomon idem agnoscens, ubi se Regem constitui vidit, non dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum suorum à Deo postulavit, sed cor docile, hoc est audiens ac sapiens, quasi pars sapientiae in audiendo consistat. De qua etiam Syracides inquit: *Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam, et si dilexeris audire, sapiens eris.*

Reg. 3. 9. & seqq.

Eccles. 6. 34.

5 Absalon etiam eius frater, ut in libris Regum habetur, ut populum ad se attraheret, facilem & gratam omnibus se alloqui volentibus aurem exhibiturum, ubi Rex factus esset, pollicebatur. Sic enim Sacer Textus scribit: *Dicebatque Absalon: Videntur mihi sermones tui boni, & iusti, sed non est qui te audiat, constitutus à Rege. Quis me constituat iudicem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, & iustè iudicem.*

Reg. 2. 15.

6 Et D. Thomas, ex Platonis, & Macrobij sententia, docilitatem posuit inter partes prudentiæ: nec subditis dumtaxat necessariam esse, verum & Regibus, ac maioribus Magistratibus. Quos, hac de causa, nostro, & Italo sermone, *Auditores* vocare solemus, ut vel ex ipso nomine, præcipuam sui muneris partem significantes. Ad quam respiciens Moyles in Deuteronomio, postquam Iudices populo constituit, eis præcepit, dicens: *Audite illos, & quod iustum est iudicate, sive civis sit ille, sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum, ita parum audietis, ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est.*

D. Tho. 2. 2. q. 49.
art. 3. & lib. ad 3.
Macro. de Iovin.
Scip. lib. 1. c. 8.

Deuter. cap. 1. 16.

7 Neque hoc latuit Ciceronem, dum sic Quintum fratrem Ciliciæ Proconsulatum gerentem admonuit: *Facillimos esse aditus ad te, patere aures tuas querelis omnium, nullus inopiam, ac solitudinem, non modo ullo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem tua, & cubiculo exclusum tuo. Toto denique imperio nihil crudele, nihil acerbum, atque omnia plena clementia, mansuetudinis, humanitatis. Et Senecam, qui hinc inferens, magnam esse servitutem, magnam Regum, & Imperatorum fortunam: *Audienda sunt illis (inquit) tot hominum millia, tot disponendi libelli, tantus rerum ex toto urbe accurrentium congestus, ut possit per ordinem suum Principis Maximi officium geri.**

Cicer. in epist. ad
Q. Fratrem

Senec. de Consol.
ad Polyb. c. 20.

Plin. h. lib. 6. epif.
toh. ad Arrian.

Et Plinium Iuniorem, qui non contentus de se dixisse, quod quorundam Iudicis munere fungebatur, quantum quis plurimum temporis postulabat, ut in sua causa audiretur, æquè ei dabat: *Et enim tenerariis (inquit) existimo, diuinare, quam spatiosa sit causa inaudita, tempusque negotio finire, cuius modum ignores; præsertim cum primum Religioni iudicem patientiam debeat, que pars magna iustitia est.* In alio loco, magis ad rem nostram, suum Trajanum, & in eo quemlibet bonum Principem, de eadem in audiendo patientia, his verbis commendat: *Tu tamen copiam tui non ut imputes, facis. Heret lateri tuo quisquis accessit, finemque sermonis suus cuique pudor, non tua superbia facit. Nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora: Adeant statim, dimittuntur statim; tandemque Principis fores exclusæ negotiantium turba non obsidet.* Quod forsitan in Seiani, & aliorum contrapositionem scripsit, qui se ad eò difficilem in dandis audientijs præstabat, ut Tacitus dixerit, *Ianitoribus eius innotescere, pro magnifico habebatur.*

Idem in Paneg. ad
Trajan.

Tacit. 5. Annal.

Cassiod. li. 8. ep. 9.

Cassiodorus quoque Tolonicum virum Patritium, Regio sanguine ortum, & Athalarici Regis dilectissimum Administrum, collaudans, inter alia extollit, quod *Nullos responsis ludebas ambiguis, amara veritate in audiendo patientiam, & in suggestione veritatem.* Et iterum, in quolibet bono Rectore illud desiderat, ut se adire, a seque audiri volentes, *Nec anxia mora suspendat, nec cruciabili dilatione fatiget.*

Idē lib. 11. epif. 33.

Sup. Embl. 54.

Et quamvis Cretenfes suum Iovem auribus carentem depinxerint, ut alio loco tetigimus, quod rectè cadere in Principem surdum, aut Iudicem querelas non audientem, Nicolaus Caussinus autumat, alia planè erat talis picturæ significatio, in idque tendebat, non ut Deorum, ac Principum summum suis aures negare debere, docerent, sed ne, qui Iovem referunt Principes, servas alijs commodarent, hoc est alieno arbitrio in omnibus regerentur, & ab alijs possideri videantur, ut benè explicat Hadrianus Iunius in peculiari Emblemate, quod ex hac pictura deduxit, sic inquit:

Sublimem Iovis statuam patula aure carentem

Sacratat Minoia Creta:

Principis est, Regnum dextra moderantis habena,

Servam ne cui commodet aurem.

Caussin. in Polist.
lib. 2. c. 43. pag. 95.

Hadr. Iun. Embl.
48.

Alioqui nemo sanus, in sano Principe, hanc, ut diximus, faciendi sui populis copiam, eosque benignè audiendi obligationem inficiari poterit. Hoc enim magnum per se crimen esset; nam ut ait vir pius æquè ac doctus Petrus Blesensis: *Qui dat divitias terræ, ab eis aurum non postulat, vel argentum, sed ut audiant causam populi, & arguant pro mansuetis terræ.*

Petr. Blesens. apud
Caussin. sup.

Nat. Com. in My-
tol. lib. 2. c. 1. pag.
111.

Vnde Lacedæmonij, ut tradit Natalis Comes, eidem Iovi, quoad diligentiam administrandi, quatuor aures iniunxerunt, & aquilam attribuerunt, propter perspicacitatem: *Quibus tamen sensibus (ut idem subiungit) plerique Principes non ad rectam administrationem, sed ad vorositatem, & cumulandas opes, extorquendasque subditis, acerrimè utuntur; quibus & aquila ob rapacitatem merito tributa est, & perspicacitas*

ob exploratores, ingeniososque consultores imponendorum tributorum.

- 13 Quod & ipsum vel paupercula illa anus apud Plutarchū satis ostendit, quæ cum Philippum Macedonum Regem sæpius, ut illam audiret, instaret, & in hac flagitatione frequenter obstreperet, Regi, se exultanti sibi ocium non esse, liberè inclamavit: *Vel audi, vel ne Rex quidam esse velis.* Cuius tam veram, quam liberam vocem admiratus Philippus, non illi solum aures defixus præbuit, verum etiam alios confestim diligenter audivit. Quod & Adriano Imperatori, & Demetrio Poliorceto, ad bellum properantibus, contigisse, alij Auctores scribunt.
- 14 A quibus non abest illud Titi Imp. qui, ut narrat Suetonius, neminem à Cæsaris præsentia, aut colloquio, tristem discedere oportere, respondere solebat. Et Rodolphi Austriacæ stirpis primæ quasi radicis, qui, ut post alios Lipsius recoluit, cum frequentior ad eum foret populi concursus, & satellitium quosdam humilioris fortunæ ad se affectantes, submovere adverteret, non sine stomacho edixit: *Per Deum (ipsa eius verba sunt) sinite homines ad me venire. Non enim idèo ad Imperium vocatus sum, ut in arcula includar.* Meminerat quippè Pius Imperator, Regem Regum, dum inter homines degeret, discipulos increpasse, quod parvulos, id est humiles, & abiectos à se removerent, talibusque inquebat esse Regnum cœlorum.
- 15 De Divo quoque Ioanne Eleemosynario, Patriarcha Ierosolymitano, commemorat Surius, omnium alloquio patentes fores, atque aures semper habuisse, valdèque contristatum, quòd quadam die querelis popularium excipiendis paratus, nemo ad eum accessisset. Non minori sanè laude in hoc dignus; quàm Titus apud Quirites, qui se illam diem perdidisse, dicere solitus erat, in qua aliquod in aliquem beneficium non contulisset, quam vocem memorabilem meritoque laudatam, Suetonius appellat.
- 16 Pium etiam II. Pont. Max. Antonio Campana, & Laurentio Beyerlinchio referentibus, novimus, quòd cum ad eum senex, verbis supra modum profusus, petendi quippiam gratia accessisset, eumque, quia profusorem, quidam de adstantibus increparet, verè Pius Pontifex, omnia illum ab initio repetere imperavit, vultuque severius in altum contra admonitorem retorto, *Nescis (ait) ex quo Pontificatum in y, alijs vivere me oportere, non mihi.* Rarum exemplum humanitatis, quod meritò eius successores amulari debebunt.
- 17 Hincque damnanda venit aliquorum Regum consuetudo, qui raro vel nunquam suis populis videndos, ne dum alloquendos, exhibebant, censentes nimirum, hoc modo eorum Maiestatem venerabiliorem reddi, quæ contrà, ex nimia familiaritate, ut est in Adagio, vilescere, & contemptum parere posset, ut de Persarum Regibus Brissopius, post alios, latè recenset, & Iosephus, Artaxerxis peculiarem mentionem faciens, qui legem tulerat, ut nemo ex domesticis invocatus eum accederet, si quis contra faceret, capite plecteretur, nisi Rex virga aurea, quam manutenebat, illi parcere denotasset. Quod fuit in causa, ut Esther Regina, quæ ob gentis suæ periculum invocata ad eum

Plutar. in Apoph.

Spartian. in Adria. Sabel. lib. 7. Enead. 4. Fulg. lib. 3. c. 2.

Sueton. in Tito cap. 8.

Lipf. in Monit. polit. lib. 2. mon. 7. & in epist. Procem. ad notas in Paneg. Plinij.

Surius in eius vit. tom. 1.

Suet. in Tit. d. c. 8.

Ant. Camp. in vit. Pij II. Beyerlinch. in Apoph. Christ.

Eraf. in hoc Adag. pag. 147. Calistat. I. C. in l. observandū, D. de off. Præf.

Briff. de Reg. Pers. lib. 1. pag. 135. & seqq.

Ioseph. lib. 11. ant. Iud. cap. 10. Esther 5.

venerat, metu exanimata concideret, quousque Rex porrecta virga, ei salutem spondit.

Sinis quoque nimiam sui occultationem, pro Maiestate fuisse, & hodie etiam esse, Auctores, qui de illis scribunt, enarrant. Et quod magis mirere, apud Strabonem & Ptolomæum legimus, crudeli more pro throno hydram Aneam habuisse, cuius ventrem subibant, audituri legatos, ut illis horrendæ Maiestatis plena vipera metum inferret. Quod Balthasar de Bias, (antiquos Gallia Merovæos reprehendens, qui se etiam populis visendos non exhibebant, & Regem suum, ut clementius, atque humanius se cum suis gerat, commonefaciēs) his carminibus eleganter expressit,

*Absit Sinarum Maiestas horrida gentis,
Regalem vastæ serpentis in illa sedem
Quæ facit, & nocuæ dat barbara iura sub hydra
Visceribus, squallentque sero responsa veneno,
Dum Rex & serpens fera confanditur altero,
Ipsaque sub rigido natura sepulta Chelydyo
Horruit effantem per tristia toxica Regem.*

De Bornei etiam Regibus, quorum ditio in una ex Insulis, quas Maluchas vocamus, existit, Petrus Cieza, & ex eo Beyerlinchius recenser, non aliter quenuquam, sive indigenam, sive exterum, Regem alloqui posse, quam per Aulicos, diversis stationibus positos, oratione transmissa, quorum qui Regi proximus erat, is per arundinem longam perforatam, illi, quæ ab alijs acceperat, referebat.

Sed hi truces & barbari mores, magis ut fugiantur, quam ut imitentur, sciendi sunt. Prudentes etenim Principes observare debebant, ita se in adeundo & audiendo faciles præbere, ut contemni se non patiantur. Quod omnibus etiam ius reddentibus, rectè Iuris-Consultus Callistatus consultit, & latè noster Bobadilla prosequitur. Tamenque abest, ut humanitas Regiam Maiestatem infringat, ut potius in hac illius incrementum Plinius Junior constituat, hoc pacto in sub Panegyrico inquit: *Cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si semper se submittat, securus magnitudinis suæ. Hoc certè non ab illo periculo fortuna Principum longius abest, quam humilitatis. Cui similis Cassiodorus, ita ait: Nam cum Rex satis facit, quælibet dura dissolvit: quia sic est in Principibus humilitas gloriosa, quemadmodum in mediocribus odiosa potest esse iactantia.*

Et Pacatus, de eadem facilitate, ac humanitate suum Theodosium commendans, Creber (inquit) egressa, expectantibus populis refat trit, nec videri modo pateris, sed facilis audiri, è proximo accipis vota tuorum; Principes nonnulli, Maiestatem Regiam imminui, & vulgari putabant, nisi eos intra repositum Palatinae aedis inclusos, tanquam aliquod Vestale secretum, veneratio occulta consuisset, nisi intra domesticam umbram vacantes, sollicitudo provisa, & silentia latè conciliata valiscent, & prius Cicero, Pompeium Magnum, suum in Consulatu collegam, de

Trigaultius, Pint^o, Mēdoça, Roman. & alij Scriptores de reb. Sinarum.

Strab. & Ptolom. relati à Balthas. de Vias in nōis ad Sylvam 10 pag. 332. nota 6.

Pet. Cieza hist. Peruan. c. 94. Beyerlinch. in Theat. litt. C. pag. 303.

Callistr. in d. l. observandū, in princ. de offic. Præsid. l. 8 tit. 4. par. 3.

Bobad. lib. 2. c. 5.

Plin. in Paneg.

Cassiodor. lib. 5. epist. 44.

Cicer. pro lege Manil.

- quo sic tanquam testis oculatus scribit: *Iam verò ita facilis ad eum privatorum aditus; tam libera querimonie de aliorum iniurijs esse dicuntur.*
- 22 Nemoque hoc melius, quam Hadrianus Imperator edocuit, qui ut Spartianus refert, *Hos detestari solebat, qui hanc facilitatis, & humanitatis voluptatem, ipsi inviderent, hoc colore, quod dicerent, Principis Maiestatem esse observandam.* Spartian. in Haedr.
- 23 Xenophon quoque in suo Agefilao, eandem facilitatem extollit, addens, non solum se gratum aduentibus praestitisse, verum & ut adirent ultro ac semper invitasse, *Semper (inquit) ut expectaretur efficiebat, impensèque gaudebat, cum desiderijs adentium satisfactum esse crederet.* Xenophon. in vit. Agefil.
- 24 Emilius Probus commendat Miltriadem, quod in eo esset mira comitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret. Suetonius Octavium, quod *Promiscuis salutationibus admitteret & picebam, tanta comitate aduentium desideria excipiens, ut quemadmodum loco corripuerit, quod sic sibi libellam porrigere dubitaret, quasi elephanto sibi per.* Prob. in Miltriad. Suet. in Oct. c. 53.
- 25 Et Plutarchus de Caio Mario commemorat, post triumphatum Orientem, reversum Romam, prope forum aedes edificasse: *Sive ut ipse ferebat, quod sui cultores, atque studiosos longius se comitari, ac molestia affici nollet; sive quod putaret, hanc occasionem sibi dari, ut à pluribus eorum oculis limina eius frequentarentur.* Putar. in Mario.
- 26 Tacitus quoque Germanicum laudat, *Quod aspectu & auditu iuxta venerabilior efficeretur.* Et Vononem, quem Parthis Regem imposuerat Tiberius, quod apud eum *Prompti aditus, obvia comitas, ignota Parthis virtutes.* Quemadmodum ex adverso, dolorem populi propter Tiberij & Seiam, in audiendis popularibus, moras, & difficultates, exaggerat. Tacit. 11. Annal. Idem Annal. 2.
- 27 Quas etiam in Caligula multis verbis notat & reprehendit Philon Iudaeus, qui ad ipsum legatus missus illas expertus fuerat. Et Pausania exitio fuisse, Thucidides his verbis commemorat, *Aditu difficilem se praebat, & iracundia adeo gravi in omnes pariter utebatur, ut nullus posset accedere. Quamobrem etiam potissimum socij ad Atheniensium partes transferant.* Necnon & Demetrio Phaleræo, ut inquit Plutarchus, qui *libellos supplices respiciens, seditionis causam praebuit.* Et Hieronymo Siculo Regi, sive Tyranno, de quo ita Livius scriptum reliquit, *Consensus omnium hominum, superba aures, contumeliosa dicta, aditus non alienis modo, sed tutoribus etiam difficiles.* Philon. in legat. ad Caium. Thucid. lib. 1. pag. mihi 51. Plutarc. in Demet. Livius lib. 24.
- 28 Quapropter D. Nazianzenus valde in Iuliano Imp. notavit, quod saepe ad se accedentes, & alloqui volentes, ita mulcabat, palam pugno eos feriens, calcibusque impetens, ut praclare secum, actum putarent, quod atrocius aliquid minimè passi essent. Et Synesius Cyteneus Episcopus aculeatè morem hunc difficillimum Admisionum perstringit, quem barbarum, & insolentem appellat, doletque pestem talem summo in pretio & studio habitam, temporum successioni traditam fuisse. Nazianz. orat. 4. in Iulian. Synes. in orat. de Regno ad Arcad.
- 29 Quod etiam novissimè praestat Ioannes Filescus, benè quidem subiungens cum Emilio Probo, *Comitatem non sine severitate, neque gravitatem sine facilitate spectandam esse, ut sic hac in re, quod de alia Martialis scripsit, à Principibus observetur,* Ioan. Filesc. in li. de idolol. polit. cap. 3. ex pag. 33. Martialis lib. 1. epigr. 58.

Illud quod medium est, atque inter utrumque probamus.

Et ita sibi & publicis curis, exclusis adeuntium turbis, vacare, & consulere possint, ut eisdem admittendis, & audiendis aliquas horas accommodent, & Admissionalium, sive Ostiariorum furias, iniuriasque cohibeant, quos acerbè & asperè Ioannes Sarisberienensis, & Petrus Blesensis insectantur, & Cerbero, qui inferi portas custodire fingitur, crudeliores appellant.

Qualiter autem se in his Audientijs, & cum negotiantibus habere Principes in suis responsionibus debeant, aliqua supra in alio Emblemate dixi, & qui velit plura, nostros Ioannem Marquez, Sanctam-Mariam, Pinedam, Velazquez, & Saavedram legere poterit.

Ego hic finio, Claudiani carmina pro coronide addens, in quibus dum vulgum inducit, nihil non magnum & laudabile de Eutropio, recens ad Patritiatum honorem eucto, sibi promittentem, hanc virtutem, de qua loquimur, & alias, quæ in bono Principe concurrere debent, sic mirificè canit,

----- Nihil est, quod non in pectore magnum
 Concipit Eutropius, semper nova, grandia semper
 Diligit, & celeri degustat singula sensu,
 Nil timet à tergo: vigilantibus undique curis
 Nocte dieque patet: lenis, facilisque moreri
 Supplicibus, mediaque tamen, mollissimus ira:
 Nil negat, & se se vel non poscentibus offert,
 Quodlibet ingenio subigit, traditque fruendum,
 Quicquid amas dabit illa manus, communiter omni
 Fungitur officio, gaudetque potentia flecti:
 Hoc quoque consilijs peperit, meritoque laborum
 Accipit, & trabeas argute præmia dextra.

Et contra aliquos, qui queruntur, sibi non omnibus horis Principum adiutum, & auditum vacare, videndus est Seneca, qui dementissimam eorum indignationem appellat: *Cum bonus Princeps nunquam sibi vacet, & aliquas horas habere debeat, quas a suis curis impendat.* Quibus tamen servatis, iterum, atque iterum Principes moneo, ut se in adeundo, & audiendo suis faciles præbeant, ut & Basilius Imperator filio consulti. Addens, *Non enim tantum valet pecunie copia, ad reficiendum animam dolentem, quantum blanda & lenis oratio Principis. Ea via est, ad conciliandum tibi citra ullos sumtus omnium benevolentiam, qui ex eo te Patrem patriæ, potius quam Dominum predicabunt.*

(:)

Sarisber. lib. 5. Pol.
 licr. c. 10. Blesens.
 epist. 4.

Sup. Emblem. 27.
 ad fin.

Marq. lib. 2. c. 38.
 pag. 381. Sact. Ma-
 ria in Polit. Chris-
 tian. cap. 18. & 19.
 Pined. in Salom.
 pag. 367. & seqq.
 Velazq. de optim.
 Princip.

Claud. in Eutrop.
 lib. 2.

Senec. de brevit.
 vitæ. cap. 2.

Basil. Imp. in Mo-
 nit. ad filium, c. 51.

Statera Regum.

EMBLEMA LXII.

*Ferrea discordes inter stat virgibilances,
Iudicis officio pondus utrumque notans.
Sic mens ipsa Hominis geminas interiacet aures,
Audiat ut causas, iudiciumq̄, ferat.
Supremus Iudex, culpet ne protinus ullum,
Quin duplici primo consulat aure duos.*

COMMENTARIUS.

QUOD diximus, Reges, faciles in audiendis subditorū precibus, & querelis, esse debere, non ita accipi volumus, ut in eis etiam credendis faciles sint, vel statim adversus eos, quos malos putant, excandescant, aut cum calamitosis illacrimentur, id enim vel in ordinarijs Iudicijs, quorum animi motum vultus detegit, meritò reprehendit Callistratus I. C.

Quibus etiam, & quibuslibet hominibus, qui cordati videri volunt, nimia credulitas ita vitio data fuit, ut vel ab Ecclesiast. doceamur, eos qui citò credunt, leves esse corde, ab Ovidio, stulti vocentur, & in Adagium, tam apud Iuris-Consultos, quàm apud alios Authores tranſierit, *Nemini fidendum, nilvè temerè esse credendum.* Cedulitatem nimiam esse matrem deceptionum, sibi què & suæ facilitati imputare

Callist. in I. obser-
vandum 19. de of-
fic. Præsid. Bobad.
in Polit. lib. 2. c. 5.

Eccles. 19.

Ovid. 2. Amor.

L. 1. §. 1. D. de eo
per quem fact. et
ubi gloss. et infra
alleg. Erasm. in his
Adag. pag. 179. &
584.

Tiraq. de retract. convent. §. 4. gloss. 6. n. 7. & de poen. temp. caus. 51. ex n. 26. Sylva nupt. lib. 4. ex n. 55. Aurpach. singul. alleg. cap. 49. Matien. in dial. relat. 3. p. cap. 13. n. 8. & 9.

Cicer. li. 2. epist. ad Att. epist. ult. & in lib. de petit. Cōsul.

Altiat. Embl. 16. & lib. 4. parerg. c. 8.

Marcel. lib. 16.

Idem lib. 18.

L. fin. C. de accus.

Boetius de cōsol. lib. 1. prosa 4. ubi Bernart. pag. 227. Eccles. 28. 15. & seqq.

L. 2. & 8. tit. 13. p. 2.

Bobad. in polit. li. 2. c. 13. n. 61. & lib. 5. c. 1. n. 75. P. imin. d. conf. 303. n. 18. lib. 3.

D. Bernar. lib. 2. ad Engen. col. fin.

Erasim. in Apop. lar. c. 110. relatus à Greg. Lop. d. L. 2. gloss. 2.

debere, qui in aliquo, ob suam credulitatem læsus fuerit. De quo plura dicere possem, nisi iam ferè omnia Tiraquellus, & alij plene congessissent, & pro omnibus sufficere posset, vetus illa Epicharmi cātilena à Cicerone iteratò citata, adeò que laudata, ut in ea nervos, atque artus sapientiæ consistere dixerit, *Eslo sobrius, & memineris virum qui sic sapiat, non oportere esse credulum.*

Ex qua Altiatus præclarum illud Emblema, sub oculatæ manus pictura, depromsit:

*Ne credas, ne (Epicharmus ait) non sobrius esto;
Hi nec vi humana membraque mentis erunt;
Ecce oculata manus, credens id quod videt. Ecce
Pulegium, antiquæ sobrietatis olus,
Quo turbam ostenso sedit Heraclitus,
Mulserit, & cumida seditione gravem.*

Vnde Ammianus Marcellinus nimiam hanc in credendo facilitatē in Constantino Cæsare damnat, nihil perniciosius esse docens, quam quòd aures in omne patentes Princeps habeat. Et è contrario Iulianum eius patrualem præclaro elogio, & acroamate laudat, inquit, cum personarum indeclinabilem, iusti injustique fuisse distinctorem. Addito & documenti vice exemplo laudabili, quo Cephidio Oratori reum quendam accusanti, & inter alia dicenti, neminem quemquā nocentem fore, si negare sufficeret, sapienter ex tempore subiecit: *Et quis tandem innocens erit, si accusar: sufficiet?*

A quo non multum abest celebris illa Imp. Honorij, & Theodosij constitutio, quæ sanxit, ut quicumque in discrimen capitis acceritur, non statim reus, qui accusari potuit existimetur; ne subiectam innocentiam feriamus. Vbi Glossa illud Boëtij adducit: *Hoc tantum dixerim, ultimam esse adversæ fortuna sarcinam, quòd dum miseris ali- quod crimen iustigatur, qua perferunt, meruisse creduntur.*

Et non minùs congruenter posset adducere, illud, quod de susurronibus, & lingua tercia vitanda, Syracides monuit, dum dixit: *Susurro, & bilinguis, maledictus, multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tercia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem, civitates maratas divitum destruxit, & domos Magnatorum effudit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoivit.* Quo loci Cornelius à Lapide, & alij, latiùs hæc damna perpendunt; & susurronem eum esse definiunt, *Qui secretò detrahit alteri, itaque illi amicum offensum reddit, ac ex amicis efficit inimicos.* Qui qualiter fugiendi, & plectendi sint, præfertim ubi Regibus detrahunt, vel eos suis calumnijs se ducere tentant, benè in nostris Partitarum legibus, & à Castillo de Bobadilla tractatur.

Et certè D. Bernardus non facilè ausus est definire, quid horum damnabilius sit, detrahere, an detrahentem audire? Lacon autem quidam, apud Erasimum, cuidam, qui calumnias in eum ab alijs iactatas, facilè audire, & amplecti solebat: *Desine (inquit) adversum me præbere aures, sentiens nimirum, non solum eos vituperio dignos, qui calum-*

niantur alios, verū etiam, qui calumniantibus accommodant aures. Iniuriæ quippè genus est, adversus nihil malè merentem, audire maledicam linguam: non enim essent maledici, si nullum invenirent aufcultarorem.

- 8 Quod, ut Nos nostris Regibus, ac Principibus suadeamus, hoc Emblemata præfigimus, ex humano Capite sumtum, in quo mentis sedem, inter duas aures, natura collocavit, sic veluti præcipiens, ut hæc nihil credant, vel pendant, quod prius non fuerit mentis statera libratum, sive iusto trutinæ pensatum examine, & examussum, quod aiunt, consideratum, ut alibi dixit Virgilius:

*Ne quid hiet, ne quid protuberet angulus, æquis
Partibus ut coeant, ne quid deliret à musis.*

- 9 Quod non parum cōvenit cum illo Epitrecti Philosophi ab Stobæo & Natta relato, qui dicere solebat, nihil in iudicante prius esse debere, quàm ut ex æquo omnibus præsit, & sicut vera trutina, neque à bona, & concinna corrigitur, neque per falsam examinatur: sic enā iustus Iudex, neque à iustis castigetur, neque apud iniustos iudicetur.

- 10 Sed & adhuc magis ex Petri Matthæi comparatione desumsi, qui in suis historiæ Gallicæ narrationibus, postquam propensos in quandam partem Iudicum animos retulit, mox, inquit, audita altera, in diversam sententiam inclinare cœpisse, ad bilancis modum. Additque, hanc cōparationem illis longè magis probandam, qui sciunt, in lingua Sacra Aurem, & Bilancem, uno eodemque vocabulo exprimi, & significari. Quasi ita designet, Mentem Humanam intra duas aures esse debere, quemadmodum & trutina, sive Libra in medio duarum pelvium, quibus pondera subponuntur, foramen habet, intra quod Bilancis lingua consistit, ad quam est examinatio, alijque æquamentum, alij libramētum, alij æquilibrium vocant.

- 11 Et translata pro iudicio hac de causa usurpari solet, iuxta illud Horatij,

----- In Trutina ponetur eadem.

Et Ciceronis, *Ad ea probanda, quæ non arti ficit, sed populari quadam trutina examinantur.* Et magis ad rem nostram Persij, qui illum qui se ad Reip. negotia parat, se in illis expediendis, hac Libra uti debere, sic inquit,

*Hoc putò non iustum est, illud malè rectius istud,
Scis etenim iustus gemina suspendere lance
Ancipitis Libræ, rectum discernis, ubi inter
Curva subit, vel cum fallit pede regula Varo, &c.*

- 12 Vnde & in Proverbijis Salomon dixit: *Pondus & pondus, mensura & mensura, utriusque abominabile est apud Deum.* Et Venerabilis Beda: *Qui aliter pauperis, aliter audit causam poterit, statera utique libras iniqua.* Et Innocent. IV. Pont. Max. sub eodem stateræ symbolo gravissimè omnes commonet iudices, *Vt in causarum processibus, nihil vindicet odiū, vel favor usurpet, timor exulet, præmiū, aut expectatio præmiū, iustitiā nõ convertat, sed stateram gestans in manibus, lances appendat æquo libramine, ut in omnibus, quæ in causis agenda fuerint, præ oculis habeat solū Deū, &c.*

Virgil. five Anson. in carmin. de viro bono.

Stob. ferm. 9. Nat. in ferm. de iudice incorrup.

Petr. Matth. in addit. ad suas narrat pag. mihi 69. in Italica translatione.

Horat. 2. ferm. satyr. 3.

Cicero. 1. de orat.

Pers. satyr. 4.

Proverb. 20. 10.

Beda in Proverb. cap. 11.

Innoc. IV. in cap. 1 de sent. & re iud. lib. 6.

- Quam etiam humanæ mentis, inter duas aures collocationem, non
 13
 malè expressit Alfonso Rex noster, sic in una ex suis legibus dicens:
*Oír, es el segundo sentido, que ha el Alma sentidora. Este puso Dios señalada-
 mente dentro en las orejas, &c.* Et vetus Adagium, *Ad Aures referre,*
 quod ex Agellio, & alijs collegit Erasmus, inquiring, tunc usurpant, cū
 de re aliqua aures nostras consulimus.
- Et Emblematis nostri scopū magis adhuc feriens Alexāder Mag- 14
 nus, qui ut Plutarchus, & alij commemorant, cum de Iudicijs capitali-
 bus iudicaturus esset, manū alteri auri, dum diceret accusator, admo-
 vere, illamque occludere solitus erat. Interrogatusque, cur id faceret
 respondebat, reo ut alterā integram, & intactā à calumnijs reservaret.
- Neque valdè ab eadem attentione, quam Reges in his audientijs 15
 præstare debent, Philippi, eiusdè Alexandri patris, exemplū abscedit,
 qui Machetam, ab eo, ad eundè ipsum appellatam, quod dormitabū-
 dus illum damnasset; licèt primo iratus accepisset, postea, errore dete-
 cto, litis damno privatim rependit, hoc ingenioso commēto, sic dam-
 natum à damno eximens, ut Regiam tamen in iudicando auctoritatē
 non proderet, ut latius refert Plutarchus, & Ioannes Horoscus Co-
 varruvias, qui ex hoc quoddam Emblema, nostro valdè cohærens, ef-
 finxit; & Petrus Erodius, qui eleganter damna iudiciorum, quæ ex
 sola fiunt auditione, commemorat.
- Re enim vera, verū est, semperq; fuit, & erit, Senecæ Tragici illud, 16
*Qui statuit aliquid parte inaudita altera,
 Equum licèt statuerit, haud æquus est.*
- Et quamvis Cicero dicere videatur, concessum olim Romanis Dicta-
 toribus fuisse, ut quæ vellent civium indicta causa occidere possent;
 contrarium tamen veteri duodecim Tabularum lege cavebatur, quæ
 neminē inauditum, & indemnatum, in cognita indictaque causa, occidi
 iubebat, quā nostra civilia, & canonica iura pluribus in locis ita cōfir-
 mant, ut ne parētibus quidē, quibus ius vitæ & necis in proprios libe-
 ros olim datū fuit, eos inaudita causa occidere liceret, iuxta cōmūnē
 responsi L. C. Vlpiani interpretationē, de qua Ego alibi pluribus egi.
- Eoque respexit Tertullianus, dum dixit: *Non licere indefensos, & in- 17
 auditos omninò damnare.* D. Augustinus, inquiring: *Vos appello leges iudi-
 cesque Romani, nempe post patratas facinora, nec quemquam scelerum in-
 demnatum voluistis occidi.* Et Salvianus Mafiliensis Episcopus: *Interfici
 indemnatum quemcunque hominem, etiam duodecim Tabularum decreta
 veterunt.*
- Ipseque idem Cicero, qui Dictatoribus, quam dixi, potestatem cō- 18
 cessit, alio in loco Verrem accusans, inter cætera, quæ ei obicit crimi-
 na, illud vel primū ponit. Quod honesti, atque integerrimi absentes,
 rei facti, in dicta causa damnati, atque eieci fuerint. Et Q. Curtius de
 Callisthene loquens, nullius eadem maiorem Alexandro invidiam
 excitasse scribit, *Quam quod virum optimis moribus artibusque præditū,
 non tantūm occiderit, sed etiam torserit, in dicta quidem causa.* Idēque de
 Galbagens Tacitus notat, inquiring, sub eo, etiā veros fontes de cri-

- minosos reos, eo quod *In auditu, atque in defensione damnati fuerunt, tanquam innocentes perijss.*
- 19 Et Symmachus eò rem protrahit, ut nihil magis in contumeliã ipso-
rum iudicantium cedere, his elegantissimis verbis ad Theodosium
& Archadium Impp. scribat: *Quæso igitur, ne in contumeliã iudicij ve-
stri, & iuri, & innocentia frangatur. Quando enim absentibus, atque
ignorantibus inter alios gesta nocuerunt? Quis unquam sententiam numi-
nis vestri inauditus excepit.* Symmac. lib. 20.
epist. 47.
- 20 Tertullianus quoque conqueritur, quod soli Christiani in auditu à
Romanis damnarentur, & subdit, quod *Qui in auditum damnant, præ-
ter invidiam iniquitatis, etiam suspicionem merebuntur alicuius consci-
entia, nolentes audire, quod auditum damnare non possant.* Tertul. in Apolog.
cap. 1. §. 2.
- 21 Liberius etiam Pontifex Romanus Constantio Imperatori rescrip-
sisse narratur, Iudicem non posse absente, & in auditu reo scelera eius
punire, aut de crimine pronuntiare, neque enim illud fieri solere, nisi
ab iniquo Iudice, qui aut privato odio sæviat, aut domesticis simulta-
tibus ad id impellatur. Hist. Tripar. lib. 5.
cap. 17.
- 22 Sed nullus melius hanc obligationem alterius auri reus delatis ser-
vanda, agnovit, & Regiæ dignitati, de qua nunc agimus, veluti conge-
nita esse dixit, quam Prudentissimus Rex noster Philippus II. de quo
Nicol. Burgundus, qui Belgij historiam nuper scripsit, enarrat, quod
cum Belgij Proceres instanter ab eo peterent, ut Granvellanum, quæ gu-
bernationi illius Provinciæ præfecerat, ab hoc munere removeret,
Rex ad eorum litteras hoc modo respondit: *Affectum animi vestri per-
spectum habeo; cur tamen res in præsens mutari debeant, non video. Si ex
vobis alteruter excurrerit, cuncta ex liquido cognoscam. Regem me esse me-
mini, & in auditum damnare non posse. Quam etiam historiam premens
elegantissimus Famianus Strada, sic ait Regem Proceribus respõdis-
se: *Quid cum certam causam non scripserint, cur amovendus sit à Belgio
Granvellanus; nec sibi mos sit, loco movere quemquam Ministrorum indi-
cã causam; propterea gratum sibi futurum, si eorum aliquis ad se in Hispaniam
iret, & quicquid illud est, coram edoceret. Quod enim maiori opus esse
remedio ipsi affirmarent, eò minus agitari inter absentes re tantum oportere.**
- 23 Prudentissimè quidem, & exempli loco, non solum eiusdem succes-
soribus, verum & omnibus Regibus semper habendum, ut facilè Se-
natores loco non moveant, atque ut alibi Impp. Valentinianus, Theo-
dosius, & Archadius scribunt: *Præcipite persuasione condemnent, quem
culpa non ingravit: aut erubescenda varietate iudicij pro arbitrio proprio
immutandum postea esse censeant, quod inusserint.* Strad. in hist. Belg.
lib. 3. pag. milia 55
- 24 Prout nostris temporibus in aliquorum Senatorum suspensione conti-
gisse vidimus, sub eo prætextu, quod cum eiusmodi officia, ut & reliquæ
dignitates, à Regibus, tanquam à fonte dimanent, ut in pluribus iuri-
bus dicitur, ab eisdem, solo nutu, ac libera voluntate, & absque ulla
causæ cognitione, auferri posse videntur, non secus atque famulum si-
bi invisum, aut minus gratum, è domo sua expellere potest. L. ult. C. de modo
militar.
- 25 Quod tamen statim à iure & ratione devium esse cognitum fuit, &
Ministris Senatu motis, in ordinem restitutis, tandem ex veriori om-
L. 2. de origin. iur.
l. si constat, de ap-
pel. cum multis alijs
apud Me in tr.
de mun. honor. ex
n. 131.

Navarr. post Div.
Thom. Caietan. &
plures, quos refert
in Man. c. 25. de
pec. Reg. n. 9. Les.
de iust. & iur. li 2.
c. 29. dub. 11. Af.
flit. post alios, in
tit. quæ sint regal.
n. 23. Gregor. per
text. ibi in l. 2. tit.
10. p. 2. l. fin. tit. 3.
lib. 3. Rec. Egotatè
ubi sup. ex n. 216.
Menehac. de succ.
progref. lib. 3. §. 30
n. 85.
Plat. per text. ibi in
l. 1. C. de primic.
lib. 12.
L. Iuris-Pericos,
ubi glos. D. de ex-
cus. tur.
Cassiodor. lib. 6.
epist. 2.
L. in officijs 6. C.
de honor. codic. in
Theodof.
Sup. Embl 54.
Bodin. lib. 4. de
Rep. cap. 6. §. 703.
Velazq. de optim.
Princ. lib. 3. à n. 7.
& 8. Saaved Emp.
57. ex pag. 420. Lo-
cenus ad Curtium
pag. 172. Bobad. in
Polit. lib. 3. c. 14. n.
3. & seqq. ubi plu-
ra exempla cōme-
morat, & lib. 1. c.
6. n. 16. in fin. & c.
9 n 4.
Hesiod. in Theog.
Cicet. 2. offic.
Lipf. de legib. Re-
gijs, leg. 4.
Spinaf. in polit. lib.
2. c. 2. fol. 42.

nium Iuris-Consultorum, & Theologorum sententia, quam Navarrus, & alij latè comprobant, intellectum, prædicta officia semel data, perpetua esse, neque magis inauditum, & indemnatum illis privari quem posse, quàm si ad mortem, vel membri mutilationem damnandus esset, & contrà facientes, vel sentientes Principes, in peccatum incidere. Videtur quippè extinctus, & mortuus, qui ab aliqua dignitate, vel officio cum dedecore removetur, ut per quemdam celebrem Textum Ioannes de Platea benè prosequitur.

Et in Consilium Principis semel assumti, tametsi ad eius beneplacitum eligantur, honor tamen eis ita delatus finem certi temporis, ac loci non habet, ut Papinianus, & Accursius rectissimè inquirunt, & elegantissimè Cassiodorus. Qui de Cingulo loquens, quod horum Magistratuum insigne erat: *Mox (inquit) ut datus fuerit, in vita tempus reliquum homini sit coævus, ornatus individuus, cingulum fræle, quod nescit ante deserere, quàm de mundo homines contingat exire.* Qua de causa eadem hæc officia lex quædã Codicis Theodosiani, immortalia his verbis appellat: *Quos non adumbratis honoribus, sed in ætæu positi, sine mortalitate coniunximus.*

Neque existimet aliquis, frustra Nos, qui de Regibus agimus, hanc in audiendo, ac iudicando æquabilitatem, sive æquilibrium, quod nostrum Emblema ostendit, desiderare, cum hoc munus per alios Ministros, ac Magistratus, quos ad id dispositos habent, exequi soleat. Nã etsi hoc verum sit, & rerum agendarum negotiorumque multitudo, auxiliares has exigat manus, ut supra retulimus, unde Bodinus, & alij Politici, Maieitati Principum parum decorum, & conveniens esse arbitrantur, iudicem agere, & cum subditis colloquia serere, hoc tamè non impedit, ut docti quique ex eisdem Politicis tradunt, quin aliquãdo iudicandi quoque per se ipsos partes assumant, vel quæ a suis fuerint Senatoribus iudicata, matura inquisitione revideant, & ad sui iudicij trutinam revocent, sciantque in hoc præcipuum Regum munus, atque officium versari debere, cum vel id ipsum eorum creandorum finis extiterit, ut præclare monuit Hesiodus inquirens:

*Hac una Reges sunt olim sine creati,
Dicere ius populis iniusta que tollere facta.*

Et Cicero, dum similiter ait: *Fruenda iustitia causa, olim benè moratos Reges constitutos;* quod & apud Romanos lege Regia sancitum cõstat, quæ his apud Lipsium verbis concepta reperitur: *Rex Sacrorum Praefes Legum custos esto, Iudicia exerceo, belli Imperium habeto.*

A quibus eandem doctrinam suxit Hieron. Ossorius, Ciceronis diligens imitator, illamque his verbis exposuit, & magis præcisam effecit: *In studium iustitia omnes Regis cura, & cogitationes, omnes labores, atque vigilia, omnia denique studia consumenda sunt, ea namque à principio Reges creavit.*

Vnde Socrates, ab Albano Spinafato laudatus, iuris artem legalemque peritiam meritò Regiam disciplinam nominabat, quoniam nullum tam Rege dignum sit officium, quàm iustitiæ, iurisque dicendi

munere fungi, & Homerus Minoem, quamvis Regem, eiusdem artis eximium discipulum, suorumque populorum a sidiuum, & acerrimum iudicem facit. Israëlitaque in Sacra Pagina Regem à Deo petiisse, atque impetrasse leguntur, qui eos iudicaret, sicut universæ aliæ nationes habebant.

Homer. in Iliad.

Reg. 2. cap. 3. 5.

40 Quod Davidem, Iobum, & alios in portis urbis iudicantes, & civiū iurgia discernentes, opere compleverūt, ut Salomonem omittam, qui puer adhuc, idem munus ita sceleriter exercuit in ancipiti illa duarum meretricum causa, quæ de filio invicem contendebant, ut Sacer Textus scribat, exinde a populo plurimi habitum fuisse. Alibi tradens, ex eiusdem Salomonis sententia, quòd *Rex, qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum in iustis suis.*

3. Reg. 3. 28.

Proverb 20. 8.

41 Quod non latuit Romanos Imperatores, cum de Augusto Suetonius tradat: *Ius dixit assidue, & in noctem nonnunquam, et si parum corpore valeret.* Et de Tiberio Tacitus: *Nec Patrum cognitionibus satiat, iudicij adhibebat in cornu Tribunalis.* Et de Vespasiano legamus, quòd etiam extremum agens spiritum, muneribus tamen Imperatorisungebatur, ut etiam tum temporis legationes, & causas audiret, dictitans, oportere Imperatoremstantem mori. Frequensque in iure civili aliorum Imperatorum sit mentio, qui eisdem Iudicijs, & Tribunalibus adhibebant, & non solum inter æquitatem, & ius scriptum exortas dubitationes iustis decretis temperabant, verum & iudicialiter de litibus cognoscentes, easdem diffiniebant, & terminabant.

Suet. in Aug. c. 33.

Tacit. lib. 1. Anna. cap. 75.

Suet. in Vespas. c. 24.

L. quoties, de reg. iur. l. 1. C. de legib.

L. 1. dec. off. Princ.

l. fin. C. de legib. 9.

sed quod Principi, Inst. de iur. natur. gent. & civ.

42 Extatque nobile testimonium Marcelli I. C. in quo memorat, qualiter in ardua causa Antoninus Cæsar cum Iudicibus interfuerit, cum Advocatis disputaverit, & tandem partibus auditis, remotis omnibus deliberasse, admittique rursus eisdem iussis, sic pronuntiasse: *Causa præsens videtur admittere benigniorem interpretationem, ut ea dumtaxat existimemus Nepotem irrita esse voluisse, quæ induxit, &c.* Et Herodianus tradit, Mammæam, filio suo Imperatori Alexandro Severo assidue consulere solitam, ut iudicij interesset, & omnibus Imperij curis animum applicaret.

Marc. in l. proxime. D. de his quæ in test. debent.

Herodian. lib. 6. in princip.

43 De aliarum quoque Nationum Regibus, & qualiter ad eos à Iudicibus inferioribus appellaretur, plura Herodorus, & Athenæus scribunt. Inter quos Bochyris, sive Bocchores apud Ægyptios, adeò notæ, & incorruptæ in iudicandis litibus iustitiæ fuit, ut vulgò, si quem magnopere iustum, & integrum significare vellent, Bocchyrin appellarent, & ex hoc in Adagium transierit, de quo ex Suida mentionem faciens Erasmus, addit, *Dici posse, & de ijs, qui non temerè de re quapiam pronuntiant.* Negant enim hunc Regem solere sententiam ferre, nisi de causa iam comperta, & certis argumentis deprehensa.

Herod. lib. 2. Ath. lib. 12. cap. 4.

Suid. & Erasim. in hoc Adag. pag. mih. 434.

44 Apud Athenienses quoque moris fuisse, Regem in Arcopago cum reliquis Iudicibus confidere, ex Iulio Polluce cognoscimus, qui, quod plus est, addit, tunc coronam Regiam deponere solitum, ut sic ostenderet, se in eiusmodi Iudicijs cæteris æqualem præstare velle.

Inl. Pollux lib. 1. Onomast.

45 De Ludovico quoque Pio Francorum Rege Aimoinus in eius gestis enarrat, in tantum huic studio incubuisse, ut quolibet proficiscete,

Aimoin. de gest. Franc. lib. 5. c. 5.

vel in Palatio residente, vix aliquis reperiretur se conquerens aliquid iniuste perpeſſum. Tribus enim diebus Rex per ſingulas hebdomadas rei iudiciariæ intererat.

Neque ab hoc munere noſtræ Hiſpaniæ Reges alieni fuiſſe videntur, ut paſſim ex eorum historijs colligitur, & ex nominatione eorum qui Caſtellæ iudices dicti fuerunt, quoniã Ordonius & Fruela Reges in iuſtitia adminiſtranda ſe valdè deſides oſtenderunt. Et de Rege Ferdinando, qui Sancti cognomen promeruit, vetus eius Chronica, & eleganter Mariana commemorat, litibus inter fuiſſe, pauperibusq; ad verſus potentiorum iniurias ſedulam operam exhibuiſſe. Rexq; Alphoſus Sapiens, hanc obligationem ſibi & ſuis poſteris pro lege reliquit, maximè ubi de viduarũ & orphanorum querelis diſceptaretur, ſic inquit: *Porque maguer el Rei es tenuto de guardar à todos los de ſu tierra, ſeñaladamente lo debe fazer à eſtos, porque ſon aſi como deſamparados, è mas ſin conſejo que los otros.*

Cui legi ſimilem aliam Conſtantine Imperator ediderat, & in hoc præcipuum Regum officium conſiſtere, alia iura decernunt. Sed nulla ullibi melius, & expreſſius, quàm lex D. Regis Alphonſi XI. ad ſuarũ Curiarũ petitiones emiſſa, quæ hodie in nova legum collectione ſub his verbis, relatu quidem digniſſimis, circumfertur: *Liberai ſe debe moſtrar el Rei en oír peticiones, i querellas à todos los que à ſu Corte viniere à pedir juſticia, porque el Rei, ſegun la ſignificaciõ del nombre, ſe dice Regente, ò Regidor, i ſu proprio oficio es hazer juizio, i juſticia; porque de la Celeſtial Mageſtad recibe el poderio temporal. Porende ordenamos de nos aſſentar à juizio en publico dos dias en la ſemana con los del nueſtro Cõejo, i con los Alcaldes de nueſtra Corte. Eſtos dos dias ſean Lunes i Viernes; el Lunes à oír peticiones, i querellas de los Oficiales de nueſtra Caſa, i otros. I quando eſte dia no nos pudieremos aſſentar por algun embargo q̄ acaezca, aſſentarnos bemos otro dia de la ſemana en emiſia de eſte: i los Viernes à oír los preſos, ſegun q̄ antiguamente eſtã ordenado por los Reyes nueſtros predeceſſores.* Quam legem ex eiſdè rationibus Reges Catholici Ferdinandus & Elifabetha in diebus Veneris renovarũt, & exactè obſervarunt, indeq; in hanc uſque diem Reges eo die, Senatui Regio, ad ſuum Palatium venire iuſſo, humanitatem interſunt, ibiq; quicquid arduum, & Regia cognitione, & deliberatione dignum videtur, enarratur, & conſultatur. Ac præterea nullis non diebus plures alias omnium Conſiliorum conſultationes expediunt, & ſe Audiencijs publicis omnibus alloqui volentibus frequenter exponunt.

In quo cum ſemper alij attentiſſimi fuerint, Rex tamen ac Dominus noſter D. Philippus IV. quem Deus per plures annos incolumem fervet, ſuis Maioribus antecellit, ut oculata experientia conſpicimus, & iam in litteras Virgilius Malvezzius his retulit verbis: *Mirando pues à eſte benigniſſimo Rei, le halie en el gobierno Prudente, Atento, Incanſable, pues deſpacha mas en un dia, que el mas cuidadoſo de ſus Mayores en una ſemana.* Ut ſic de eo illud Senecæ dicere iuſtè poſſimus, *Princeps ælix abundè ſibi viſus, ſi fortunam ſuam publica verit, ſermone affabilis, ceſſuq; facilis, vultu, qui maximè populos demeretur, amabilis.* Nec-

Mariana, & alij ap. Saaved. Empr. 21. pag. 135.

Mariana, omnino legendus, de reb. Hiſp. lib. 13. c. 1.

L. 20. tit. 23. p. 3. cuius meminit Saavedra Empr. 57. pag. 420. concordat l. 41. tit. 14. p. 3

Conſtat. Imp. in l. unie. C. quãdolmper. vide Covarr. 6 & 7. pract. & tex. in cap. Regũ offi. ciũ 21. q. 5. & cap. ab Imperatoribus, ead. cauſ. q. 3.

L. 1. tit. 2. li. 2. Recop. quæ antea erat l. 1. tit. 1. Ord.

L. 3. d. tit. 2. lib. 2. Recop.

Virg. Malvez. in Libra in Epistol. Proemial.

Senec. lib. 1. de Clem. cap. 13.

non quod de suo Theodosio Pacatus: *At nos ter hic, omnibus spectandus offertur, nec magis communem hunc diem, at quæ Solem, quàm nostrum Imperatorem videre licet.*

Pacat. in Paneg. ad Theodos.

50 Ac planè, etsi de alijs iudicibus nostræ trutinæ perpensionem sperare possimus, adhuc tamen de Regum iudicijs plus longè sperare debemus, quibus Deus, ubi hoc munus exercent, præsentissimum auxiliû promissit, dum dixit: *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me Principes imperant, & Potentes decernunt iustitiam. Ego sapientia habito in consilio, & eruditus in tevsu cogitationibus. Rex qui sedet in solio dissipat omne malum intuitu suo. Divinatio in labijs Regum, in iudicio non errabit os eius.* Quibus locis alia doctissimè adiecit P. Ioan. Ant. Velazquez, præsertim illud Isaia, apud quem Deus primum Principem, quæ populo suo constituere destinabat, sic instruxisse, & adornasse, narratur: *Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientia, & intellectus, Spiritus Consilij, & Fortitudinis, Spiritus Scientia, & Pietatis.*

Proverb. 8. 13. 15. 16. & 20. 3. & 16. 10.

Velazq. de Opt. Princ. lib. 3. annot. 8. ex pag. 315.

Isai. 11. 3.

51 Vnde ultra supra adductum Salomonis adhuc pueri cælitus veluti derivatum iudicium, alia similia exempla passim nobis Historiæ suppeditant, quibus planum redditur, Deum, Regum iudicantium mætes divinæ suæ sapientiæ radijs illustrare colere. Quale est illud, Salomonis simile, quod de Rege illo Thraciæ Aniofarne Diodorus Siculus narrat, apud quem, cum duo filij de hæreditate patris litigarent, quorum unus ex adulterio natus ferebatur, neque quis eorum hic esset, certis argumentis constare posset, ex humari patris cadaver iussit, seque ei hæreditatem addicturum, qui proximè ad cor mortui, in scopû positi, sagitam infigeret, quam conditionem adulterinus avidè acceptavit, naturalis verò & legitimus, ita factum exhorruit, ut oculos averteret, seque magis hæreditate carere velle dixerit, quàm tam immane facinus perpetrare, unde se illa dignum ostendit. Iudicatum est enim, (ut in alio simili casu Valer. Maximus inquit) rerum naturam non recipere, ut verus filius, etiam mortuo patri, vulnus posset infigere.

Vide aliqua exempla apud Vitrianû in notis ad Cominaum, 1. to. pag.

Diod. Sicul. lib. 20

Valer. lib. 8. cap. 1. §. 13.

52 Extat & memorandum aliud iudicium Philippi Pulchri Francorû Regis, apud Cæsarium Heisterbachiensem, & Eusebium Norimbergensem, quo, cuiusdam Præpositi, qui vineam viduæ per dolum ademerat, testesque falsos ad venditionem probandam, induxerat, fraudè detexit, & revocata suorum Scabinorum in Præpositi favorem sententia, illum merita morte multavit. Et aliud memoria dignum Galbæ, & Imperatoris Rodolphi Austrij, apud Iustum Lipsium. Danielis quoque exemplum pro multis sufficere, quem Deus, quia publicis negotijs exponere volebat, ea luce spirituque donavit, ut arduam illam Susannæ, & seniorum causam aperire, & terminare valeret. Mihi que in corde, & in votis est, si Deus annuerit, de his, & similibus prope divinis Regum iudicijs, integrum tractatum conficere, interim hæc tenuisse iuvabit.

Euseb. ex Cæsar. in Stromat. lib. 5. cap. 24. pag. 137.

Lips. in Monit. polit. lib. 2. cap. 11. mon. 3.

Daniel. 13. 45.

(* * *)

Regis præsentia velox.

EMBLEMA LXII.

*Sunt alæ? Sunt. Quodnam munus? Nuntius adsum.
 Divorum: feror hinc inde, manere vetor.
 Regibus impendo pennas, ut Regna revisant,
 Non si penna illis, pœna erit ulla suis.*

COMMENTARIUS.

VIDIMVS quanta qualiaque bona ex gratis, & affiduis Regum in subditos sibi populos Audiētis proficiscantur, & quàm sit earum præbendarum obligatio Regio muneri iuncta. Sed hæc tamen non usquequaque sufficit, aut efficit, quin ipsi etiam iidem, ubi commodè possint, emergentiumque, & occurrentiū negotiorum nexus permisserit, per sui Regni Provincias ultro divagentur, proprijsque oculis illas lustrent, & illustrent, Maiestatis suæ radijs foveant simul & faveant, omniaque, quæ ad meliorem ipsarum statum conducere censuerint, præsentis, ac prudenti inspectione, & interventione disponant.

Tam enim scirum, quàm certum est illud Horatij,

*Segnius irritant animos demissa per aures,
 Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ
 Ipse sibi tradit spectator.*

Horat. in Arte
 Poet.

- Et Plauti, *Qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè sciunt*. Vnde Thales Milesius olim interrogatus, quantum à mendacio distaret veritas? Quantum, inquit, oculi ab auribus, sentiens, ea demum esse indubitata fidei, quæ hominum oculis contuentur, non quæ auribus percipiuntur.
- 3 Et Ephorus quidam apud Polybium, solitus dicere fertur, si possibile fuisset, rebus ipsis omnibus adesse, eam experientiã reliquis præstantiorem longè futuram. Sic indicans, certiora esse, quæ oculis visa sunt, quàm quæ auribus ab alijs percepta. Cum enim duo homini iuxta naturam sint velut organa quædam, quibus omnia percipit, & scrutatur, auditus scilicet, & visus, certior tamen hic est, & propius ad inquisitionem rerum accedit. Ideòque apud Tacitum Gallus dicere ausus fuit: *Nihil satis inlustre, aut ex dignitate Populi Romani, nisi coram, & sub oculis Caesaris: idque conventum Italia, & ad fluentis provinciis, præsentia eius servanda.*
- 4 Quod munus, hac de causa, valdè utile, & necessarium omnibus Regibus, & Principibus esse, varijs argumentis, & testimonijs Politici omnes evincunt, reque ad utramque partem graviter disputata, tandem in affirmativam eloquens noster Fr. Ioannes Marquez inclinatur, sub ea tamen cautione, ne inde graves sumtus & expensæ populi generentur. Idemque novissimè sentit D. Did. Saavedra Fajardus, & sub symbolo Solis declarat, cum lemnate, *Rebus adesi*, hoc fulgentissimum sydus Principibus imitandum proponens, quod irrequerunt semper, ut alibi cum Seneca, & Lilio diximus, cursus suos explicat, & iuxta illud Virgilij,
- Terrarum flammis opera omnia lustrat.*
- Et non lucet modo, sed fovet, vegetat, atque animat.
- 5 Qua comparatione usus etiam videtur Plinius Junior, dum suum Trajanum commendat, quòd *Velocissimæ sideris more, omnia inviseret, omnia audiret*. Ipsamque latius extendit Petrus Matthæus, & pluribus ornant eruditissimi Patres Ioannes Antonius Velazquez, & Ioannes Pineda, & ante eos Ægidius Romanus qui addit, nonnunquam etiam sapientem Regem Regiam Maiestatem pannosis vestibus occultere debere, sicut & Sol lucem suam nubibus occultit, atque inter vulgus se se miscere, ut transgressores liberius agentes deprehendat, ac de sui apud vulgares hominis fama, & existimatione edoceat.
- 6 Nos verò, ut vides, præsentem hoc Emblemate eandem doctrinam, ex caduceata petasataque, & simul alata Mercurij Icone desumimus. Quem, quia propter eloquentiam, suadæque medullam, Deorum Nuntium, atque Interpretem veteres, (ut latius alibi diximus) consingebant, alas eius talaribus, & capiti petasum, etiam alatum, subposuerunt, sic indicare volentes, eum, qui Deorum legatus existit, (quo etiam nomine omnes qui alios regere, & dirigere debent, ut Apostolus docet, significantur) semper in procinctu, ac veluti in itinere esse debere, ut ubi opus sua præsentia fuerit, non solum ocyus occurrant, sed & velocius, quasi volantes, accelerent. Qua de causa Mercurius, quasi *Mediuscurrans*, sive *Medicurrus* Arnobio appel-

Thal. apud Erasmo.
lib. Apoph. 8.Polyb. lib. 22. Ly-
cosih. in Apoph.
verb. *Visus*.

Tacit. 2. Ann. c. 35

Bobad. lib. 2 c. 16.
n. 14. Contzè lib. 7
polit. c. 9. per tot.
Cancorher. & alij,
1. tom. pag. 275.
Petilius lib. 4. c. 8.
& 57. Timpr^o insp.
Princ. sing. 14. Ve-
lizq. de opt. Princ.
pag. 356. & seqq.
Marq. in gub. Chr.
lib. 2. pag. 151.Saaved. Empr. 26.
pag. 643.Sup. Emb. 12.
Virg. 4. Æneid.
Plin. in Paneg.Pet. Matth. in nar-
rat. 2. p. pag. mlii
95.Ioan. Ant. Velazq.
ubi sup. p. 359. n. 4
Pined. in Salcm.
pag. 366. cū Ægid.
Rom.

Sup. Emb. 27.

Paul. 2. Cor. 5. 20.
& ad I phel. 6. 20.

Arnob. lib. 6.

- Amob. sup. D. August. de Civ. Dei, Fulgēt. Minut. Apul. & alij ap. Cerda pag. 423.
- Virgil. 4. Æneid.
- Ovid. in epist. Parisid.
- Idem 5. Fastor.
- Plaut. in Prolog. Amphit.
- Sidon. in Paneg. ad Avit.
- Plaut. ubi sup.
- Cicer. in epist.
- Suet. in August.
- Tit. C. de curs. public. lib. 12.
- Ego 2. tom. lib. 1. cap. 12. ex n. 16. ad 31. Dempster. ad Rosin. lib. 7. c. ult.
- Juven. satyr. 4.
- Horos. Covar. lib. 1. Embl. fol. 27.
- Vide D. Sebast. Covar. verb. *Muzetas*.
- Nazianz. epist. 34. vide similē locum D. Bernar. in serm. de trib. ord. apud Velazq. ubi supra pag. 61. & Tridētin. sess. 24. cap. 3. de reform. & Me ipsum 2. tom. lib. 3. cap. 13.
- latur, & Alati, Alipedis, ac Pinnulati apud Poetas, & graves alios Auctores, quos nos ter Cerda congesit, nomen accepit.
- Vnde illud Virgilij,
- Et primū pedibus talaria nectit
Aurca, quæ sublimem alis, si ve aequora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
- Ovidij, *Constitit ante oculos ætus velocibus alis,
Atlantis Magni Pleionesque Nepos.*
- Et iterum, *Pacis & Armorum superis imisque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpsit iter.*
- Plauti, *Ego has habeo hic usque in petaso pinnular.*
- Et Sidonij: *Nunc plantis, nunc fronte volat.*
- Solusque ipse Petasus apud Romanos, itinerantium, sive peregrinantium insigne fuit, ut Plautus ubique addocet, qui peregrè euntibus, ac venientibus petasum aprat, Cicero in epistolis, qui describens Tabellarios iturientes, Pegasos vocat, petasatosque eos venire ait, & comites expectare: & Suetonius, qui ob hoc in Augusto quasi insolens notat, quod Solis etiam hyberni impatiens, domi quoque non nisi petasatus sub divo spaciaretur.
- Ideoque Cursores, qui equis publicis vehebantur, de quibus in Codice agitur, ad Mercurij similitudinem, & quod velociorem sui muneris obligationem perciperent, pinnulatis etiam petasis ab Imperatore Ælio Vero donati fuerunt, & varijs Ventorum nominibus appellati, ut ex Dione Caisio, Halicarnaseo, Plutarcho, Spartiano, & alijs late post plures alios, quorum alibi copiosam mentionem feci, Dempsterus observat, & Juvenalis Commentatores in illud,
- Anxia præcipiti, venisset epistola penna.*
- Indeque promanasse, ut Christiani Episcopi petaso, ad Mercurialis similitudinem fabricato, & filaminatis borulis uti soleant, benè quidam ex nostris animadvertit, quia cum Apostolorum, Gentiumque Pastorum, & Doctorum munus exerceant, in continua veluti peregrinatione esse debent, ideoque etiam, illis scapulis insigniuntur, quas *Muzetas* vocamus, quæ peregrinorum chlamydi, quæ *Esclavina* dicitur adaptatur, ut sic sui veluti præcipui muneris, quod in visitandis, seduloque divini verbi pabulo suis ovibus gresciendis consistit, admo-
neantur.
- Quod ut libentius, & attentius obeant, non possum non eisdem verba D. Gregorij Nazianzeni ob oculos ponere, quæ etiam pariter ad nostri Emblematis thema valdè conducunt, ubi sic quendam Episcopum excitar, qui locorum circuitu, & itinerum laboribus, ab hoc munere per se explendo, deterrebatur: *Locorum circuitu angeris, tibi que instabilis esse videris, quemadmodum signa, quæ aquis feruntur. Absit, ut eximie, absit, ut ita affectus sis: illorum enim cursus coæternus est, tuus autem circuitus Deo gratus, & acceptus. Fixumque tibi ac stabile est, multis prodesse, quamvis loco minime fixus sis. N. si verò quis Solem accuset, quia*

in orbem currit, radios fundens, atque omnibus rebus, quas obit, vitam afferens: aut etiam inerrantes stellas laudans, Planetas accusat, quorum error, ipse quoque composuit, atque continens.

12 Porro, ut de Nostris loquamur Regibus, quamvis eis non nisi raro & ex magna causa suadendum sit, ut alienas, & longè positas Regiones invisant, ut benè ostendit & probat Doctissimus P. Ioannes Ant. Velazquez (ubi, quas expeditiones, & peregrinationes D. Noster Imp. Carolus V. extra Hispaniam fecit, enumerat) intra suas verò, interdum sui copiam facere debere, idque multum convenire, negari non potest, cum Apollonius Tyaneus apud Philostratum, in ea opinione fuerit, quòd *Dij non semper in eodem loco permanerent, sed nunc ad Æthiopes, nunc ad Olympum, nunc ad Athum proficiscerentur, & universas gentes perambulando transirent, atque lustrarent.*

Velazq. sup. pag. 357.

Philostr. in vita Apol. lib. 4. cap. 13. in fine.

13 Et vel in Sacra Pagina studium, quod in hoc posuit Iosaphat Rex, valdè laudetur, per se ipsum Regna sua perlustrando, omnesque sibi subditos ad pietatem instruendo, constitutis per singula loca integerrimis iudicibus, qui nihil magis, quàm iustitiam colerent. Et similiter in Iosepho, dum Pharaonis in Ægypto vices gerebat, de quo idem Sacer Textus enarrat, quòd egressus ad terram Ægypti, omnes eius regiones circumvit, & officiosè, quæ illis esse duxit opportuna, providit.

Paralip. 19. 4.

Ioseph. lib. 9. ant. cap. 1.

Genes. 41. 46. Philo in lib. de Ioseph.

14 Et in hoc respicere quidam Neothericus putat, Dei iussum ad Abrahamum: *Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua; quasi multum referret, ut terram nosceret, quam ei Dominus fructum possidendamque donabat.*

Episc. Villaroel in lib. Iudic. pag. 351. n. 6.

Genes. 23. 17.

15 Quod in Romanis Principibus, veluti pro præcepto præscripsit Tacitus, inquiens: *Principibus adeunda sæpius longinqua Imperij; & hanc curam in Germanico valdè commendans. Prout & in Hadriano Dio Casius; & in Traiano Plinius Iunior, quem supra retulimus, qui bonos effectus huius visitationis, his verbis exposuit: O veri Principis, atque etiam Consulis; reconciliare emulas civitates, tumentesque populos non Imperio magis quàm ratione compefcere, intercedere iniquitatibus Magistratum, infectumque reddere, quidquid fieri non oportuerit. Postremò velocissimi syderis more, omnia inspicere, omnia audire, & undecumque invocatum statim, veluti Numen adesse, & assistere.*

Tacit. 3. Annal.

Dio in Hadrian. & Spartan.

Plin. Iun. in Paneg.

16 Virgilius quoque Augustum Cæsarem laudat, quòd etiam,

Virg. 4. Georg. in fine.

----- Dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello: victor que volentes
Per populos dat iura: viamque affectat Olympo.

17 Et Suetonius, Tiberium à populo notatum inquit, & Proverbio Græco *Callippidem* vocatum, quòd hanc curam deserens, post adeptum imperium extra Romam, aut loca Romæ valdè propinqua, pedem porta non extulit, quamvis provincias quoque, & exercitus revisurum se sæpè pronuntiaffet, & propè quot annis profectionem prepararet, vehiculis comprehensis, comitatibus per municipia, & colonias dispositis. In quo sequutus videtur Collumelæ Consilium, dum monuit,

Suet. in Tib. c. 38.

Erasin. in hoc Adag. pag. 682.

Collumel. de re rust. lib. 2.

ut Dominus, si possit, agrum suum exerceat, & inspiciat, *Et frequentius se venturum, quam sit venturus denunciaret, sub hoc enim metu villicus cœ familia erit in officio.*

Patric. de Repub.
lib. 5. cap. 5.

Plato in Minoe.

Synes. in orat. de
Regn.

Basil. Imp. in mo-
nit. ad filium.

Cassiod. li. 9. epist.
2.

Symmach. lib. 9.
epist. 1.

Petr. Matth. in nar-
rat. 2. pag. mihi 97.

L. 22. tit. 9. par. 2.
l. 5. & ult. tit. 6. lib.
3. Recop. cū alijs,
de sumtis ex Auth.
de collator. §. iube-
mus.

Marian. lib. 13. c. 1

Bobad. lib. 2. c. 16.

n. 14. & lib. 5. c. 9

& 10. Aviles in c.

6. Prat. verbi 77 si-

ta. Ego 2. to. lib. 4.

c. 8. n. 1. & seqq. &

c. 10. ex n. 29. Sal-

ced. ad leg. Recop.

ex pag. 166. vide

etiam Altamir. in in-

reg. trac. de viuit.

Persarum quoque Regibus solemne olim fuisse obire ditionē uni-
versam, eamque lustrare veterum instituto, & exquirere, quid opem
Regiam desideraret, ex Herodoto Franciscus Patritius recenset, &
Plato, id etiam fecisse Minoem Cretensium Regem scribit, opera
Rhadamanti, & Taloenis, & quidem in anno ter, deferendo paga-
rim æreas legum tabulas, ut ita custodiæ earum omnes populi, & Ma-
gistratus intenderent.

Extat quoque in hanc rem præclarum Synesij monitum ad Impe-
ratorem Arcadium, quo docet, qualiter in perlustrandis exercitijs,
& civitatibus, vicissim sui copiam Princeps facere debeat, & Basilij
Imperatoris ad Leonem filium, tradentis, in magnam perniciem labi,
quæ non inspecta, neglectim a Principibus prætereuntur. Et Cassio-
dorus, sub Athalarici Regis persona rectissimè inquit, Rempublicam
non esse unius civitatis curam, sed totius Regni provisiã custodiam,
indeque sic statim subinfert: *Quapropter, qui Reip. statum, & generale
cupis stare fastigium, ad universa debet esse sollicitus, quia non est salus in
corpore, nisi quam & membra potuerint obtinere, minus enim habere neces-
se est, cui aliquid perit. Et idcirco diversarum civitatum pervigil nos cura
sollicitat, ne permessa longius mala, nostra possint gravare Palatia.*

Symmachus quoque non minùs apertè & eleganter idem ostendit,
dum dixit: *Interest enim serenissimarum temporum gloria, ut sicut
omnibus in hac vita positus, ac locatus, communis est cœli spiritus, lux dicit:
ita clementiam maximi nostri Principis sentiant & vota, & fata can-
torum.*

Et ommissis alijs, prudenter eandem sententiam præmit Petr. Mat-
thæus, qui postquam Solis comparationem adducens, hanc iuarum
Regionum sollicitam lustrationem Principibus commendavit, sic cõ-
cludit: *È maiè à un popolo, quando il suo Rè non parte da un luogo, che non
getta gli occhi se non sopra à quello che hà d' intorno, remettendo à Prin-
cipi è governatore il pensiero de' altre Provincie: Debbono alcuna volta
visitar le parte piu lontane del loro Imperio, è far conoscere per la cura che
hanno del loro gregge, che sono vera mente Pastori de popoli.*

A quibus non absunt Hispantiæ nostræ legum monita, & Regum
exempla. Nam de Rege Ferdinando III. scribit Mariana, vix dum
nuptijs contractis, lustrandi Regni studio novam nupram per præci-
puas Legionis & Castellæ urbes circumduxisse. Et ultra frequentes
Provinciarum visitationes, quæ in multis ex dictis legibus à supremis
eorum Rectoribus, quos *Azelantados* vocant, & ab alijs inferioribus
Ministris fieri iubentur, de quibus noster Bobadilla, & alijs, plura scrip-
serunt, tres earum rationes his verbis tradentes: *Otrozi debe andar por
la tierra por tres razones. La primera, por escarmentar los malfecbores,
La segunda, por fazer alcançar derecho à los omes. La tercera, para aper-
vir al Rei del estado de la tierra.* Ipsi quoque met Reges hanc utilita-
tem, & necessitatem recognoscentes, se ipsos huic oneri obligare, ac

- subdere voluerunt, peculiari lege ab Altonfo huius nominis XI. Era 1367. lata, posteaque a suis successoribus renovata, quæ sic habet, *Cóviene al Rei, que ande por todas sus tierras, i señorios, usando de justicia, i aquella administrando, i que anden con él el Consejo, i Alcaldes, i los otros Oficiales con la menos gente que pudieren, para saber el estado de los hechos de las ciudades, i villas, i lugares, i para punir, i castigar los delinquentes, i malhechores, i procurar como el Reino viva en paz, i sosiego.*
- 23 Et quia in hoc munere exequendo olim valde frequentes esse solebant, secumque dictos Consiliarios, & Alcaldes portabant, ortum fuisse arbitror, ut hi *Alcaldes del Rastro* dicerentur, id est, de Regis itinerantis comitatu, sive sequela, licet D. Sebastianus à Covarruvias aliam huius vocis etymologiam comminiscatur.
- 24 Eademque de causa Reges Antiqui, fixam in aliqua urbe curiam, & habitationem habere non solebant, ut bene noster Saavedra considerat, sed per Regnum, ut res poposcerat ferebantur, interdumque, cum exiguo comitatu, in vindictam aliquorum criminum personaliter proferebant, ut de Rege Alfonso VII. in Gallicum Infancionem, & Ferdinando Catholico in Monleonensem Regulum procedente, & alijs similibus, post Marianã idem Saavedra commemorat. Eiusdemque Catholici Regis Coniux Elisabetha, suum peragrans Regnum, Mariana, & eodem Saavedra testante, plures paucis diebus Hispani lites decidit, vel abscidit, quam multis retrò annis Magistratus ab ipsa positi diremissent.
- 25 Et herclè, ultra prædictas rationes, quæ hanc in Regibus functionem suadent, vel illa sola eos movere posset, quæ ex ingenti gaudio, & alacritate deducitur, qua Regni urbes & Populi afficiuntur, ubi suorum se Principum aspectu refoveri cognoscunt. Vnde de Augusto Cæsare scripsit Paterculus, *Quòd orbi terrarum, presentia sua bona circumferebat.* De Nerone Tacitus, quòd egressum eius ex urbe omnium gentium ordines ægrè ferrent, *Sueti adversus fortuna aspectu Principis refoveri.* De Iuliano Marcellinus, quòd Populus *communis remedium erummarum in eius locabat adventu, salutarem quandam geniam adfulsisse conelamans, nec sequius arbitrata.* Et de Marco Antonio Philosopho, & Vero Imperatoribus, Capitolinus, quòd gravissimam Tiberis inundationem, famemque inde ortam, *Sua cura & presentia temperarunt.*
- 26 Certè enim, ut *Principis est virtus maxima nosse suos.* Ita, ut Cassiodorus inquit: *Munus est, videre Principem; cuius oculi lætitia, & commodis pluribus Populū afficiunt, & presentia magno civibus constat, vel ad cohibendos effrenes seditiosorum impetus, vel retundendos, ubi nati sint, ut bene Alexander Cassaneus animadvertit, hæc carmina allegans,*
- Vt conturbati placidum caput extulit undis
Neptunus, totumque videt, totoque videtur
Regnator ponto, se visera murmura venti
Demistunt, nullasque morvent in frontibus alas.*

L. 3. titul. 1. lib. 2.
Ordin. quæ est hodie
L. 5. tit. 2. lib. 2.
Recop.

Covar. in Theaur.
ling. Hispan. verb.
Rastro.

Saaved. ubi sup.
pag. 643.

Idè Empr. 22. pag.
146. & 147.

Idem ex Marian.
pag. 142. Emp. 21.

Paterc. hist. Aug.
1. to. pag. 30.

Tacit. 15. Annal.
cap. 36.

Marcell. lib. 15.

Capit. in Marc. &
Vero.

Cassiod. lib. 10.
epist. 13.

Alex. Cassan. in Axiom. polit. c. 10.
pag. 70.

Senec. de Clemēt.
lib. 1. cap. 3.

Et ubi Rex sibi subditorum amorem, atque ardorem promeruit, eo in publicum procedente, aut in aliquam urbem intrante, ut gravissimè Seneca dixit: *Non tanquam malum, & noxium animal è cubili prostraverit, diffugiunt; sed tanquam ad clarum, & beneficum sidus certatim advolant, obsecrare se pro illo mucronibus insistantium paratissimi, & substernere corpora sua, si per stragem illi humanam, iter ad salutem sternendum sit.*

Quod quidem satis ostendit Roma, ubi primùm Trajanum excepit, cuius singularem lætitiā his elegantissimis verbis eius Panegyristes expressit: *Ergo non ætas quemquam, non vultus, non sexus retardavit, quominus oculos in solito spectaculo impieret. Te parvuli noscere, ostentare iuvenes, mirari senes. Egri quoque, neglectū medicinam imperio, ad conspectum tui, quasi ad salutem sanitatemque properare. In te aijs satis vixisse te viso, te recepto; aijs, nunc magis esse vivendum predicabant. Fœminas etiam tunc fecunditatis suæ maximæ voluptas subjicit, cum cererent, cui Principi eiuses, cui Imperatori milites peperissent. Videres referata te tæta, ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum, qui non nisi suspensum, & instabile vestigium caperet; oppletas undique vias, angustumque tramitem relictum tibi; alacram hinc atque inde populū, ubique par gaudium, paremque clamorem. Tam æquabilis ab omnibus ex adventu tuo lætitiā percipitur, quàm omnibus venisti: quæ tamen ipsa cum ingressu tuo crevit, ac prope in singulos gradus adaucta est, &c.*

Hactenus Plinius, quem æmulatus Mamertinus Diocletiani, & Maximiani ingressum in Mediolanensem urbem describens, pariter sic effatur: *Vt verò limine egressi, per meam urbem simul vehebamus, tæta ipsa se (ut audio) penè commoverunt, omnibus viris, fœminis, parvulis, sensibus, aut perfores in publicam proruentibus, aut per superiora ad ianua luminaria imminentibus. Clamare omnes præ gaudio iam sine metu vestri, & palam manu demonstrare, vides Diocletianum, Maximianum que? Vides? Ambo sunt, pariter sunt. Quàm ianæ sedent? quàm concorditer colloquuntur? quàm cis è transeunt. Nemo studio suo par fuit oculis ad intendum, dumque vos alterna cupiditate mirantur, neutrum satis videre potuerunt, &c.*

Quibus alludit illud, quod sub Theodorici Regis persona Cassiodorus ad Gothos per Picenum, & Samnum constitutos, scripsit: *Quamvis munificentia nostra sit hominibus ubique gratissima, multo tamen acceptiora credimus, quæ nostri præsentia conferuntur. Quia maiora de cõspectu Principis Populi sentiunt, quàm de largitate beneficia consequuntur. Nã penè similis est mortuo, qui à suo Dominante nescitur: nec sub aliquo honore vivit, quem Regis sui notitia non defendit.*

Quæ loca imitari volens Præstantissimus D. D. Laurentius Ramirez de Prado, Regius Senator dignissimus, & non minùs de bonis literis, quàm de bonis omnibus benemeritus, in inscriptione, quàm fecit, ex cura sibi mandata, pro fœlicissimo, & Augustissimo Augustissima D. D. Marianæ Austriacæ Hispaniarum Reginae, in hanc suam Madridiensem Urbem, ac curiam ingressu xv. die mensis Novemb. ann. M. DC. XL. IX. qua quidem nullam gratiorem, augustiorem, & splendidiorem nullam

usquam illis esse, omnes, qui ea trui, bearique potuimus, concessamus. Inter alia sic habet, *Tebris refertis, & antibus vestigio laborantibus. Alij satis se dixisse predicantibus, alij magis utique esse videndum.*

33 Sed opus non est ut ad hanc hilaritatem comprobendam, quam Populi ex tuorum Principum compectu recipiunt, ad Panegyrica recurramus, cum extet expressa Imppp. Gratiani, Valentiniani, & Theodosij constitutio, qua docent, eisdem populos iuvantes, Imperatorum vultus excipere solitos, in illis verbis: *Si sacros cultus integritatibus forte populis inferimus, & adventus eorum, publica quoque laetitia nuntiatiombus, magna dona conferre, quae ibi limitanda sanxerunt. Per sacros enim vultus, ut in eodem textu Doctores communiter nominant, ingressus Principum in aliquam sui Imperij urbem significatur. Et in hunc sensum illum accepit, magnoque cum audientium plausu explicavit, & illustravit in Salmanticensi Academia insignis ille in eadem iuris civilis Primarius. Et Coriphaeus D. D. Gabriel Henriquez, ubi semper colendus, ac venerandus Praeceptor, in Pius pariter, ac gloriosus Dominus, ac Dominus Noster Rex Philippus III. anno M. DC. IV. illam gaudentem inviseret, & simul Salmanticensem urbem, ut & alias sui Regni, una cum Lermensium Duce, & alijs Regni Proceribus perlustraret. Sumtaque hinc occasione, huius quaestiois, de qua nunc agimus, disputanda, ansam arripuit.*

L. unica, C. publicae latinitate, lib. 12.

34 Et licet non ignorem, Cuiacium & alios, magis frequenter, Textum illum, non de ipsorum Principum adventu, explicare solere, sed de imaginibus eorundem, in Numismatibus, vel alio modo, effigiatis, quas ad populos mittere consueverant, & ab eisdem, ut Nizana Synodus, & alia iura indicant, magna cum letitia, cereis, & incensis excipiebantur; hoc tamen nihil nostrae intentioni repugnat, quin potius eam vehementius iuvat, atque corroborat. Nam si tali tantaque laetitia Populi in solis imaginibus Principum excipiendis, afficiebantur, satis apparet, quanto maiori gaudio perfunderentur, ubi ipsi se personaliter conspiciendos praestabant, & exhibebant.

Synod. Nyzen. c. 2 vide l. final. C. de vet. nu. potest. & Pancirol. in notis. cap. 24.

35 Quos, praeterea etiam Clero, & signo Crucis recipi solitos, Guntherus, ultra alios, ostendit, agens de Frider. I. Imper. in Papiam ingressu, & sic inquit:

Gunch. in Lign. lib. 3.

*Mania victor adit: non est tractabile sensu,
Eloquio meo, quae gaudia, quantus ab urbe
Occursus Populi, quo scilicet ordine castus
Antistes, laetusque suo cum Praesule Clerus,
Vestibus ornati nitidis, pretiosa ferentes
Signa Crucis, textusque sacros, thurisve vaporem
Prodierint, &c.*

Qui etiam mos in nostra invaluit Hispania, quousque à Rege Ioanne I. in quadam lege sublati sunt, quae hodie in Nova compilatione habetur, in qua plura congesti.

L. 7. tit. 1. lib. 1. Recop. c. 2. §. 1. 2.

(*)

Regum Tribunal.

EMBLEMA LXIII.

*Iste Athenæ Moderator Aula,
 Provide circum proprium Tribunal,
 Conscias dulcis Sophia volebat
 Pingere Musas.
 Nempè ubi leges placido geruntur
 Ore, sunt docto decorata cultu
 Sceptra: dum Reges Sophia sororum
 Iura maritant.*

COMMENTARIUS.

VDIRE igitur Reges suos subditos debent, & interdum, ut vidimus, de ipsorum causis, & querelis cognoscere, & iudicare. Regiè tamen semper, hoc est, nec nimie severitatis gloriam affectantes, nec ita legum formulis, ac præceptis adstricti, ut aliquando, si res poposcerit, non possint communes illarum tramites transilire, & ex bono & æquo, quod sibi, tempori, & rationi congruentius visum fuerit, statuere.

Nam Rex bonus melior censeri, & appellari solet, quàm bona lex, ut post Bartolum, Baldum, & alios, Camillus Borrellus observat, si-ve lex viva, ac loquens, ut Cicero dixit. Ipsæque leges, etiam alijs

Bart. in l. præfenti,
 per text. ibi, C. de
 ijs qui ad Eccles.
 Bald. in l. ex hoc
 iure, n. 1. de iust. &
 iur. Borrel. de præ-
 fiant. Reg. Cathol.
 cap. 3. n. 89.

Cic. lib. 3. de legib.

inferioribus Magistratibus, ne dum Regibus iudicantibus, *Cupiant ut iure regantur*, sicuti Catunculus monuit, hoc est boni & æqui consideratione habita, in quo iuris ars, sive scientia, ac definitio secundum Vlpianum consistit. Quò & alludés Iulius Paulus, docuit: *In omnibus, maximè tamen in iure, equitatem esse spectandam*. Et alibi: *Non oportere ius civile calumniari, neque verba eius captare, sed qua menti quidquid dicatur, animadvertere convenire*. Et Constantinus Imperator inquitens: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse equitatis, quàm stricti iuris rationem*.

L. respiciendū, D. de poenis.

Vlpian. in l. 1. vers. *ius est*, D. de iustit. & iur.

L. in omnibus 90. D. de reg. iur.

L. ad exhibendum 19. D. ad exhib. l. placuit. C. de iud. Men. in Androgy.

Cicet. 1. offic.

Erasm. ex Terent. Collum. & alijs in Adag. pag. 619.

L. 13. tit. 1. par. 1.

Cicer. in orat. pro Ligario.

Symm. li. 10. ep. 63

Const. imp. in l. 1. C. de legib.

L. ult. C. de legib.

l. 2. vers. *Si quid ve* rō, C. de vet. iur. l. ordine 15. ad mun. l. 14. tit. 1. p. 1.

Bude. in d. l. 1. vers. *Ius de iust. & iur.*

Conan. 1. com. & 11. Altit. 1. p. c. 30

Corral lib. 2. miscel. c. 18. Donel. 1.

com. c. 13. & Ant. Fab. in iuris Pap. tit. 1. prin 2. illat.

8. R. Rodig. lib. 7. c. 22.

Sueton. in Claud. cap. 14.

Cuiac. in recit. ad d. l. 1. de iustit. & iur. pag. 93.

Eolognet. Maranus, & Cavalc.

Mendoç. disp. de pact. lib. 1. c. 3. ex n. 9. Quintanad. de iurisd. lib. 2. tit. 1. ex num. 10.

3 Et in idem tendit illud Menandri: *Leges per quam egregia res sunt, sed is, qui legibus utitur nimium exactè, Sycophanta videtur*. Et vetus illud: *Summum ius summa iniuria, sive summa crux, summa è malitia*; quod, ut Cicero inquit, factum est iam tritum sermone proverbium, in cuius expositione alios Erasmus allegat, quibus Rex quoque noster Alfonso opitulatur, in una ex suis legibus fanciens: *Entender se deben las leyes bien, è derechamente, tomando siempre verdadero entendimiento dellas, à la mas sana parte, è mas provechosa*.

4 Et quamvis hoc non ita facilè in alijs Magistratibus concedamus, in Regibus tamen, ut dixi, in dubium vocari non potest, ut sensit Cicero dum scripsit, Populo, & Senatui permissum esse, non autem Iudicibus, à verbis legis recedere. Et magis ad rem nostram Symmachus inquitens: *Alia est conditio Magistratum, quorum corrupta videntur essententia, si sint legibus imitatores: alia Divorum Principum potestas, quod decet acrimoniam severi iuris iri et re*. Et Constantinus Imperator apertè fanciens: *I ter equitatem, in que interpositam interpretationem, Nobis Salis & oportet, & licet inspicere*.

5 Cum enim legum condendarum potestatem sibi dūtaxat Principes reservaverint, earum etiam interpretandarum, atque ex bono & æquo temperandarum licentiam penes se ipsos esse voluerūt, ut multis iuribus edocemur, & eruditè Guiller. nus Budæus, & alij Auctores observant, simul etiā differentes, in quo Bonum & æquum versari, seu cōsistere videatur. Ideoq̄ Suetonius Tranquillus multum commendat Claudium Imperatorem, quia, *Non temper præscripta legum, sequutus, duritiam lenis atemque multarum ex bono & æquo, perinde ut afflicta tur, moderari solebat*.

6 Habet quippè æquitas mixturam quandam rigoris & benignitatis, cuius causa non ineptè, *Medis* appellari solet, quasi quod in mediocritate cōsistat, ut doctè ex Aristotele, Sratio, & alijs Cuiacius animadvertit. Et à D. Cypriano, quem ipse non citat, diffinitur: *Iustitia, misericordia dulcedine temperata, sive rationalis modus, qui tam misericordiam, quàm rigorem continet*. Quem plures alij sequuntur, quos latè recensent Albertus Bologneus, Hortensius Cavalcamus, & Guiller. mus Maranus, in peculiaribus commentarijs, quos de iure & æquitate vulgarunt, & doctè ex nostris Ferdinandus Mendocça, & Antonius de Quintanadueñas, quos pro multis allegasse sufficere, docentes, *Quò equitas est moderatio iuris, ab humanitate proficiscens, & quò æquissimū est, ad recedere potius à iustitia: & quò iustissimū est, parū esse æquum*.

Pausan. in Corint.
pag. 713.

Causin. de eloq.
fac. li. 1. c. 5. pag. 56

Ego sap. Embl. 26.
& 27.

Erasm. Alex. Duar.
Faber, & alij apud
Me lib. 2. de parric.
c. 1. Emil. Ferret.
in Præf. suor. oper.
Metzer li. 1. opin.
c. 4. Suffrid. inorat.
de præst. leg. Rom.
Castilla in præf. ad
opera Vellei. de
Guevar. Parlad. in
ep. ad filios, post
lib. 2. quotid. no-
vis. D. Laur. de
Prado in Schedias-
mate huius arg. &
Saavedr Emp. 6.
cuius iemma, Po-
litioribus oratur.

Spinaf. in Policif.
lib. 2. c. 1. in fin.

Symmach. lib. 10.
epist. 52.

Horat. 1. serm. fa-
tyr. 3.

Tullius apud Va-
lençuel. cõf. 64. n.
78. ubi alia Grut.

Vlpian. in l. aut fa-
cta, §. sed hæc, D.
de poen. §. atrox,
Inst. de iniurijs, l. 1.
tit. 16. p. 2. latè Fa-
rin. 1. crim. q. 15.
ex n. 64 & q. 115.
à n. 13. & Bobad. in
Polit. lib. 2. c. 4. ex
n. 10.

Quint. lib. 6. c. 1.

Et hoc idem est, quod ultra ab illis adducta, præfens nostrum Emblema insinuare contendit, in quo Regium excelsumque Tribunal exhibemus, cui à latere novem adsident Musæ, suis quæque instrumētis ornatae, ad Pithæi nimirum Atheniensium, sive Træceniorum Regis, Thesei avi materni, mentem respicientes, qui, ut præter alios refert Pausanias, non modò ius, ut eius dignitatem decebat, constanter dixit, sed & artem dicendi docuit, & librum Rhetoricum posteris reliquit. Ex quo, & eius monumentis cernebatur Tribunal ex albo marmore, tribus sellis iudiciarijs insigne, cui proximum adhærebat Templum Musarum, ut iuris, & æquitatis, humaniorumque artiū singulare commercium ostenderet, & Musas, Iudiciorum severitatem suis concentibus demulcere, delinireque debere, significaret.

Etenim, licet P. Nicol. Causinus hoc veluti anigmatare Pitheum indicare voluisse tradat, Rethorices humanarumque litterarum scientiam ius profitentibus, & dicentibus valdè necessariam esse. Quod quidem in se etiam verissimum est, ut plures pluribus probant, & Ego alibi tetigi, proprius tamen ad hanc, quam dixi, rigoris & æquitatis moderationem, & modulationem, ubi causa eam pariat, respexisse arbitror.

Nam ut præclare quondam Sospiter dixit, *Gratia qua iustitiam transgreduntur, ne gratia quidem dici merentur: Amicas autem iustitia, nemo rececit ultrò, qui modò non ex quercu, aut petra natus sit;* quia ut D. Augustinus ait: *Nimia iustitia incurrit peccatum; temperata iustitia facit perfectos. Salustidinem correctionis amor Christi temperet, & dilectionem proximorum sal iustitie condiat.*

Quod simile videtur Androclis sententiæ, qui, ut Spinafatus refert, dicere solebat, *Vt sale condiendis piscebus, ita lege quadam condiendis legibus opus esse.* Et Symmachi, aientis, *Hinc per sepe esse causarum rationem, sive fortunam, ut in controversijs, alius iure, alius æquitate superior sit; tuncque labante consilio, deliberatione cognitoris ad oraculum clementia principalis occurrere.*

Nec mirum est, si noster hic Pithæus, asistrices sibi Musas in suis Iudicijs ob prædictam causam desideraverit, cum adeò sit difficile, iustum ab iniquo discernere, ut Horatius non fuerit veritus dicere,

*Tempora si fastosque velis evolvere mundi,
Nec natura potest iusto discernere iniquum.*

Et Marcus Tullius Sulpicium Oratorem valdè cominendet, quòd nusquam ius ab æquitate seiunxit. Cum enim in cuiuslibet causæ trutinazione, ut aliàs Vlpianus I. C. scriptum reliquit, Personarum, rerum, locorum, ac temporum, qualitatis, quantitatis, & eventus, aliarumque occurrentium circumstantiarum, diligens consideratio haberi debeat, cui & Quintilianus adsentit, dum inquit: *Atrocitas crescit casibus; quid factum sit, à quo, quo animo, quo loco, quo tempore, quo modo; hæ circumstantiæ solent sæpè se se ita invicem implicare, ut iudicantes ancipites reddant, in rigorem ne an in æquitatem, & misericor-*

diam propendeant, & iusti regulam in Lesbiam convertat, quæ plumbæ erat, & ubi recta deservire non poterat, ad rei, quæ metienda erat, formam, deflectebatur, iuxta illud Aristotelis, quod Adagiographus, de hoc agens, ita ex Græco in Latinum convertit: *Siquidem infinitæ res, infinita item regula. Quomodo plumbea Lesbie ædificationis regula: ad lapidis enim figuram transmovetur, neque manet regula.*

Arist. lib. 5. morali
Eras in Adag. Lesbie regula, pag. m. hi 431.

12 Vnde merito à Sapiëntia docemur, *Scire iustitiam, esse radicem immortalitatis.* Et Origenes, nihil aliud esse Deum, quam viventem iustitiam, perhibuit. Quasi hic solus infallibilis eius administer esse possit, sequutus ut apparet, & Spinasatus observat, Diadocum Proclum, qui iustitiam ipsam Iovis dici filiam interpretatur, Quod Nomothes, ac Iuris author, & velut Princeps sit, & Moderator universorum: vel Plutarchum, qui, eandem ob causam, hanc iuris dicendi potestatem, non solum artem appellat, sed omnium etiam aliarum artium maximam, ac velut Reginam, laudans, inter plures alios testes, clarissimum Pindarum, qui Aristotechnem Deum appellavit, ceu veræ iustitiæ artificem, quod diffinire potissimum norit, quid, quando, & quousque sit iniquorum quisque plectendus, vel iuris scripti rigor, pro personarum, rerum, locorum, ac temporum circumstantiis, ut iam diximus, aliquantulum relaxandus.

Sapient. 15. 3.

Spinasat. ubi sup.

Plutarch.

13 Quæ vel solæ auctoritates, ut plures aliæ deficerent, satis esse possent, ad convincendum errorem, sive malignitatem, & parum sincere iudicium Angeli Thij, & Jacobi Zavarellæ, qui Iuris prudentiæ, nec artem esse, nec scientiæ nomine dignam, affirmare sunt ausi. Quorum sequutus delirium Petrus Andreas Canonherius, eò impudentiæ processit, ut Iuris-Consultos, sive Iuris-Peritos, nec Sapientes, nec Peritos, nec Prudentes, & ad Republicam administrandam idoneos esse posse, dicere non erubeat. Quorum tamen nimiam desolationem, peculiaribus hac de re editis libris, Christophorus Hemius, Ioachimus Hopperus, Ioannes Corrasius, Angelus Matthæacius, Petrus Gilchenius, eruditissimus Antonius Faber, & alij passim exagitant, & manifestis rationibus, & argumentis explodunt.

Ang. Thius, & Zavarell. contra 1. c.

Canonh. in Aphor. polit. 1. to. pag. 12. 32. 92. 104. & 108.

Ant. Fab. in Iurisprud. Pap. scienc. per tot. præcipue tit. 1. illat. 3. ex pag. 8.

14 Est enim ars, & quidem tum divina, tum verè Regia, ut supra retulimus, cum Deus, ut noster Eusebius optimè inquit, Reges suo loco Iuris sequestres constituerit, Arbitros boni & æqui, Sponfos iustitiæ, Hymeneos pacis, Feciales fortunæ communis, Custodes æquitatis tuendæ inter suos; præcipuumque ipsorum opus æquitas sit, ut graphicè etiam nostrum hoc Emblemata designat.

Euseb. in Theopol. lib. 3. c. 1. pag. 489. & seqq.

15 Et aliud simile Petri Costalij, de Dea Themide, quæ & ipsa, iustitia cum æquitate temperata, à veteribus Ethnicis dicebatur, Iovisque solio, universalis mundi rectoris, alsitricem fabulabantur, ut præter plures alios Sophocles ostendit, dum dixit,

Costal. in pegmat. pag. 12.

Sophoc. in Oed. Colonzo.

Themist. orat. 11.

Plutar. in com. ad Princ. in doct. Arrian. & Curt. in vita Alex. Rhodig.

lib. 8. cap. 1.

Vetusta si lo-vi adsidet modo æquitas.

Latèque prosequitur Themistius, omninò legendus, & insinuavit Anaxarchus, dum, licet perversè, & lenocinanter, ut præter alios tradidit Plutarchus, Alexandrum Magnum, se ob Cliti necem discrutiantem,

Schoonh. Emb. 55.
pag. 163.

his verbis solabatur: *Nescis assessorè Iovis Deorumque, Iustitiam, & Fas esse, quo quicquid actum ab Dominante fuerit, id ius, & fas sit.* Et idem ipsum novissimè Florentius Schoonhovius insinuavit in alio Emblemate, inquit:

*Cur Iovis Adsestrix Themis est? quod iusta putanda,
Qua di-vina Dei mens ratacunque velit.*

Themist. d. orat.
II.

Quibus addo, de Musis, & præcipuè Calliope, Regum iudicijs assistentibus, Hesiodum, à Themistio etiam valdè laudatum, & illustratum, ita canentem,

*Nam comitem sese venerandis Regibus infert,
Quem Musæ coluere Iovis magni inclita proles,
Et Reges videre ortum Iovis inter alumnos.
Huic linguam dulci profundunt rore, simulque
Sua via destillant huic verba ex ore, proinde
Hunc Populi ritè moderantem iura tuentur.*

Claudian. in præf.
lib. 3. Stilic.

Et quidem iustè administrationi iustitiæ Musas sociari, iudicari debemus, cum eadem in reliquarum virtutum exercitio comites optarentur, ut satis ostendit illud Claudiani,

*Gaudet enim virtus testes sibi iungere Musas:
Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.*

Plutar. in Apoph.
Læon.

Vnde & illis Lacedæmonij, ut Plutarchus inquit, ante præliorum discrimen sacrificabant, & Alexander ante Persicam expeditionem, Arriano narrante, Musarum honori solemnnes ludos constituit, Herculesque tot victorijs, ac virtutibus celebratus, Musægeus nomine donatus fuit, quòd ipsarum, quas sibi semper comites exoptavit, pariter honorem & defensionem suscepit, ut res, quæ mutuis operibus, & præmijs iuvare, ornarique deberent, sicuti latius ex Eumenio in oratione de reparandis scholis, Lilius Giraldu scripsit, Fulvij Nobilioris simul historiam adducens, qui eadem de causa Romæ in circo Flaminio ædem Herculis Musarum ex pecunia censoria fecit, quæ omnia Dionysius Batillius hoc Emblemate denotavit,

Arrian. lib. 1.

*Templa hæc cum Musis (prisci monumenta Quiritis)
Musarum Alcides Duxque Comesque tenet,
Tam benè conveniunt, ille huius nomine tutæ,
Clarus hic illarum vocis, & artis ope.*

Giral. de Dijs Gët.
syn. 10. pag. 318.

Batill. Embl. 46.

Porro, ut filium Emblematis nostri iterum capeffamus, semper in iudicantium, & Regum maximè, Tribunalibus, divinum quippiam interesse, vel, ut intersit, oportere, præsumtum fuit, cuius suffamine, iustum ab iniusto, æquum ab iniquo discernere possent, & congrua emergentibus causis iudicia proferre. Vnde apud Hebræos traditum legimus, Angelos ad hunc effectum in illis adsistere solitos. Quod ab Agyptijs sumisse videntur, qui, ob eandem præsumtionem, in eisdem Tribunalibus, ultra Iudicum subsellia, alia vacua relinquebant, & venturis in hoc auxilium Angelis, reservabant, hoc veluti urba-

Bodin. in dæmon.
man. lib. 3. Cap. 4.

no hospitio, vel officio, opem, quam ex ipsis sibi spondebant, remunerantes.

19 Et M. Varro apud Agellium, in libro quem appellavit ipse, *Isagogicum, de officio Senatus habendi*, exactè docet, Romæ, more maiorum, iusta Senatus consulta fieri non posse, nisi in Templis ad hoc per Augures prius ritè sacratis, ac constitutis, inibi que, antequàm Senatus haberi inciperet, immolare hostiam, auspiciari que debere. Cui mori postea Cæsar Augustus, quò lecti probati que Senatores, & religiosus, & minori molestia Senatorio munere fungerentur, referente Suetonio, addidit, ut prius quàm consideret quispiam, thure ac mero supplicaret apud aram eius Dei, in cuius templo coiretur. Iovi que, Politorio dicto, in Senatus vestibulo aliam peculiarem dicavit, in qua ingredienti privatos affectus, ac simulatas deponerent.

20 Quam, se quoque æmulatum, ac constructurum, si tempore Romanorum vixisset Alfonso I. Aragonum Rex, ut Panormitanus narrat, dicere solitus erat, & hodie Senatum Venetum reapse observare Beyerlinchius recenset, addens, idem ipsum insinuare voluisse, qui Ratisbonensi Curie hanc inscriptionem in tabula marmorea præfixerunt,

*Quisquis Senator curiam officij causa ingrederis,
Ante hoc ostium privatos affectus abiicito,
Iram, vim, odium, amicitiam, adulationem.
Reipublicæ personam, & curam subiicito.
Nam ut alijs æquus, aut iniquus fueris,
Ita quoque Dei iudicium expectabis, & sustinebis.*

21 Et ad hæc auspicia, & suprema (in quibus frequentius agnoscuntur) Principum Tribunalia, boni, & æqui inspectionem, & amplexionem pertinere, facultatem que à stricto, ac summo iure sæpè deflectendi, quoties æquitas, & humanitatis, vel utilitatis ratio aliud postulat, optimè, ultra supra relatos Petrus Herodius prosequitur. Atheniensium exemplum adducens, quibus cum lex esset, ut qui civium Megara se ad exules contulissent, quibus nullum cum civibus commercium esse placuerat, ijs capitale esset, & Polyevitus ab Areopagitis ob huius legis transgressionem damnatus esset, quia factum non negaret, sed se ideò illuc contulisse diceret, ut Nicoclem, cui mater sua nupta esset inviseret, & quia ibi exulabat, consolaretur: quis enim eam causam non perpetuò obtenderet? Adhuc tamen Populus ex æquo & bono eum absolvi iussit, quem iudicavit miseratione, ac pietate magis Megaram venisse, quàm dolo malo, consilij que cum exulibus adversus Rempublicam capiendi, participandivè causa.

22 Platonem quoque ob similem causam Charmæder accusavit, quòd vi tempestatis compulsus, Æginam venisset, quod omnibus Atheniensibus prohibitum erat, & tamen ex bono & æquo liberatus fuit, non tam quòd invitus appulisset, quàm quòd lex illa de Homini-bus scripta erat, Plato verò inter Philosophos esset, qui super homines sunt.

Agell. lib. 14. c. 7.

Sueton. in August. apud Beyerlin. in Theat. litt. E. pag. 362.

Panorm. lib. 3. de de dict. & fals. Alfonso. cap. 2.

Beyerlin. in Theat. litt. C. pag. 403.

Ærod. lib. 10. tit. 1. cap. 1. fol. 389. ex Diarcho contra Demosthen.

Xenoph. lib. 7. rer. Græc. i. Cic. de in ven. Appian. in Syria, Probus in Epam.

Valer. lib. 8. cap. 1. §. 1. & eod. cap. in 2. par. §. 2.

Idem eod. cap. §. 6.

Plutarch. in Cicer. vide eiusdem orat. pro Q. Ligario.

Balth. Porren⁹ lib. 1. de dict. & fact. Philip. II. cap. 4.

L. 3. in fin. tit. 32. par. 7. l. 1. eod. tit. & par.

Infr. Embl. 76.

Thebanus etiam Epaminondas, ut Xenophon, & alij litteris prodiderunt, cum capitis accusatus esset, quod ad dicendam causam evocatus, non parisset, postea audita eius excusatione, quod tunc pro Republica adversus Lacedæmonios militaret, inspectisque eius meritis, quæ longè hanc inobedientiam excessisse videbantur, ius, æquo & bono, lex, gratia, & honesto cessit, & ipse à suis civibus capite puniendus, absolutus fuit.

Cui iudicio simile aliud in absolute M. Horatij ob interfectum sororem, quia intempestivè occisi mariti mortem lugebat, Valerius Maximus recolat. Alia etiam de duobus patriciis ex bono & æquo comperendinatis adiiciens, qui iusto dolore impulsæ, in tantum facinus proruperunt. Et aliud, adhuc notabilius, Lucij Pisonis, qui cum ob graves & intolerabiles iniurias socijs illatas, prope damnatus esset, quia tamen prostratus humi, ad pedes iudicum osculandos, os suum cæno replevit, hoc conspectu totam questionem (sive ut alij legendum putant *Concessionem*) à severitate ad mansuetudinem transtulit: quia satis iam graves eum poenas socijs dedisse arbitrati sunt, huc deductum necessitati, ut abiicere se tam suppliciter, aut atollere tam deformiter cogeretur.

Nec abest valdè illud Iulij Cæsaris, in absolvendo Quinto Ligario, quem mente primùm sua, ut refert Plutarchus, iam dudum tantquam improbum hominem, notonemque sibi hostem, damnatum habebat, sola Ciceronis oratione permoti, qua ipsum misericè varijsque affectibus, ad humanitatis, clementiæ, ac misericordiæ suæ specimen præbendum suavit, mira que in dicendo gratia coegit.

Eisdemque virtutibus utens Prudentissimus Rex noster D. Philippus Secundus, filium cuiusdam mulieris ob homicidium iuste damnatum, matri concedi iussit, ipsius oratione, & lachrymosis precibus, ac maiorum meritis delinitus. Etenim ut cum verbis nostræ legis Partitæ concludam: *Comoquier que los Reyes deben ser firmes, è mandar cumplir la justicia: pero pueden, è deben à las vezes usar de estas tres bondades, assi como de misericordia, è de merced, è de gracia; quam indulgentiam Solis Regibus, permitti, in alia lege deceditur.*

Omnibus Æqua.

EMBLEMA LXIV.

*Et iacet absque iuba Leo. Franaturq̄, Superba
Archiferi cervix, non meminitq̄, sui?
Nosco manum iustam, qua humiles pariterq̄, potentes
Franat, & equali pondere librat ovans.
Hic Rex, hic Princeps, ut ameris lumina fige,
Franatur vulgus, si Leo fræna capit.*

COMMENTARIUS.

DERGAM porrò, & qui gloriam Regum, quibus hæc scribo, in omnibus opto, præcipuam eius parandæ viâ paucis hac commentatione demonstrare conabor; rectam nimirum & æqualem omnibus iustitiæ administrationem eisdem summè commendâs, de qua merito Tullius dicere potuit: *Fundamentum perpetua commendationis, & fama iustitia est, sine qua nihil potest esse laudabile, & qui veram gloriam adipisci vult, iustitia fungatur officijs.* Quem sequutus D. Gregorius: *Summum (inquit) in Regibus bonum est iustitiam colere, & suavisque iars servare.* Et his certior, & antiquior testis Salomon: *Iustitia elevat gentem, & miseros populos iniuria facit.* Et Isaias: *Ecce in iustitia regnabit Rex, & Principes eius præruas.*

Etenim, cum secundum eundem D. Gregorium in quatuor virtutibus, Temperantia, scilicet, Prudentia, Fortitudine, & Iustitia, tota bo-

Tull. 3. offic.

D. Gregor. lib. 7. epist. 20.

Proverb. 14. 34.

Isai. 31.

D. Greg. 2. Moral. Zevall de violent. gloss. 17. n. 24. & Guill. le Royille in tract. de iust. & in-

Hesiod. in Theog.
Arist. 5. Eth. D. Th.
& Theol. omnes in
2. 2. q. 58. art. 3. &
in 4. dist. 46.

D. Th. & alij ubi
Sup. Cassan. in Ca
tal. 5. par. conf. 5.
Lipl. 1. pol. c. 10.
& 11. & in mon.
Polit. lib. 1. c. 9. Spi
nat. lib. 1. c. 7. &
innumeri alij apud
Canonher. 1 tom.
Aphorisma. ex pag.
198. Sylv. nupt. li.
5. ex n. 76. & alij
passim.

Proem. Partit. 3.
tit. 1. De iusticia,
latif. Damhonder.
In prelud. ad prax.
iur. civil. & in c. 11

Gregor. Lop. dict.
Proem. verb. Ius
ticia.

D. Aug. lib. 4. de
Civ. Dei, cap.

Tull. 1. de offic. &
lib. 1. de form. Sci
pion.
Claud. de Consul.
Mal. Theod.

Prætor. lib. 1. de
Princip. salut. ad.
ministr.

ni operis structura confurgat, ex eisque laudari Reges maximè soleat, ultima hæc, iuxta vulgatum Hesiodi carmen, ab Aristotele, D. Thoma, & alijs eximie probatum, virtutes reliquas in se se continet, ipsaque sublata, nihil aliæ proficiunt, quin potius cingulum, sive vinculum societatis humanæ, quo per eandem arctamur, atque constringimur, rumpi ac dissolvi necesse est, ut multis multi Auctores passim ostendunt, quorum scrinia compilare velle, immensi, & supervacanei laboris esset.

Maximè cum hæc omnia apud Nos satis comprobet lex quædam septem Partiti iuris, quæ inquit: *Iusticia es una de las cosas porque mejor, è mas endereçadamente se mantiene el mundo. E es assi como fuente onde manan todos los demas derechos. E non solamente ha logar la justicia en los pleitos que son entre los demandadores, è los demandados en juicio: mas aun entre todas las otras cosas que avienen entre los omes, quier se fagan por obra, ò se digan por palabra. Vbi eius Glossographus, post alia, quæ de iustitiæ laudibus ex D. Ambrosio, & alijs adduxit, benè cum D. Augustino concludit, Ex remota, nihil aliud esse Regna, quàm latrocinia. Et cum M. Tullio, tantam eius vim esse, Vi ne illi, qui maleficio & scelere pascuntur, sine aliqua eius particula vivere possint: nam & Princeps latronum, esse aequaliter prædam dispartiat, aut interficietur à socijs, aut relinquetur.*

Multisque alijs omisissis, quæ de eximia hac virtute, & eius necessitate, & utilitate facilè congerere possem, satis erit Claudianum, aliqua ex ipsis perstringentem, adducere, dum inquit:

*Ess: sed iniustum fateor, quodcunque negatur
Iustitiæ: Tu prima hominem syl-vestribus antris
Elicis, & sædo detergis secula vitæ.
Te propter colimus leges, animosque serarum
Exuimus: nitidis quisquis te sensibus hausit,
Irruet intrepidus flammis, hiberna secabit
Æquora: confertos hostes superabit in armis.
Ille vel Æthiopum pluvijs solabitur æstus:
Illum trans Scythiam vernus comitabitur æt.*

Et multò plura M. Prætorium, ita eleganter canentem,

*Me sine civilis frigent commercia vitæ;
Me sine ulla domus, Republica nulla senectam
Ferre, nec ulla diu possint consistere Regna:
Inque Deum Pietas sine me, nulla, inque propinquos
Nulla fides: sine me quanta est prudentia Regum,
Stultitia est latrocinata, furor que Heroica virtus.
Me sine Mortales cultos dediscere mores
Et vitam, atque animos induti rursus aggressum*

*In sylvas migrare volent, stabula alta ferarum,
Et quondam proavis habitata re-visere lustra.*

6 Relatu quoque digna videntur alterius Moderni de re eadē carmina, & ad Reges ad hanc virtutem exhortandos, maximē conducētia, quæ sic habent:

Balthas. de Vias in sylva 5. pag. 172.

*Cum Deus immensam libra vit in aere molem,
Confusumque chaos, di-visaque corpora rerum
Ad concors sociavit opus, præfecit in orbe
Iustitiam, stabili terras quæ lege ligaret;
Illa vices rerum, indigestaque semina certis
Ordinibus constare iubet: moderamine iusto
Æqua probat, damnatque nefas, hæc sceptrum tuetur,
Hæc aufert, Regesque facit, &c.*

7 Qua de causa veteres Ethnici, ut Ophius & Demosthenes apud Nat. alē Comitem indicant, ut summam huius virtutis necessitatem in his qui Republicæ præsunt, significarent, in throno ipsius Iovis, quem veluti Deorum Deum, & Regum Regem venerabantur, Euno-miam adfidere fingebant, qua bonam legem, sive iustitiam, ut nomen ostendit, significabant, alio nomine eadem *Æquitatem* appellantes, eique Pudorem comitem facientes, quæ his se moris, Mundum gubernare nequiret. In ipsa autem effigienda varij admodum fuisse reperiuntur.

Orph. in Dæd. Col. Dem. in ora. in Aristogit. Nat. Comes in Mytol. pag. 92. & 120.

8 Nam Chrysippus in libro de Honesto, ab Agellio relatus, eius imaginem fieri solitam inquit, forma atque filo virginali; aspectu vehementi, & formidabili: luminibus oculorum acris, neque humilis, neque a rocis, sed reverendæ cuiusdam tristitiæ dignitatis. Quæ tamen Pictura, ut idem Agellus tradit, delicatioribus quibusdam Philolophis levitæ magis, quàm iustitiæ, merito visa fuit. Pausanias autem in arce Clypei depictam inveniri tradit, sub formolæ mulieris forma, quæ alteram fœda facie, sinistra obtrictam, collo trahit, dextera fuisse cedit, quasi iniuriam male mulctans.

Agell. lib. 14. c. 4.

Pausan. ap. Girald. de Dijs Gent. synt. 1. pag. 27.

9 N. g. dius verò Figulus, de cuius doctrina & scriptis plura Agellius observat, illam in Zodiaco, inter Libræ, & Leonis cœlestia signa, sedentem constituit, quasi Dea iam illa, quæ duobus his signis ornari solebat, hominibus propter sua vitia, fraudetque relictis, ad superos convolant. Quo respiciens Petrus Costalius, Pegma primum ex ius sub eadem signa, his versibus adiectis, effinxit;

Agell. lib. 19. c. 14.

Costal. pag. 1. vide etiam aliud simile batillij Emb. 190.

*Vab qui inculcatis audes sperare querelis
Iustitiam ætherei linquere regna Poli.
Illi signifero sedes ascribitur orbi,
Et clari ante oculos Arctophylacis abit:
Quæ locus ad Libram, & radiantis membra Leonis
Finditur, & duplici dividit astra sinu.*

Huius nostrorum sordes, est supra, Deorum
Moverunt iusta debita sceptrum manu.

Lil. Giral. syntag.
1. pag. 27.

Clem. Alex. lib. 6.
Strom. cap. Virtutem facit quadratam

Alex. 3. Gen. c. 5.
Pier. li. 35. Plutar.
in lib. de Isid. & O-
lirid. Stob. serm.
44.

Altiat. Emb. 144.

Ign. Alban. ap. Ca-
nonher. 1. to. pag.
436. & Langiū in
Pollant. verb. Iust.
col. 1499.

Lilius porro Giraldu, vulgarem quidem fateatur, sed magis ad re-
communem illam picturam, ab omnibus ferè iam Pictoribus usurpa-
tam, dum sub virginis forma iustitiam effigiant, cum examine sanctis,
vel stateræ, securumque, aut virgarum fascibus. Vidisseque, & sibi
placuisse ait, qui illam, nudam virginem effigiarent, quadratum super
lapidem sedentem, & æquatam manu altera bilancem tenentem: ex-
tum altera sub ala ensem quodammodo occultentem.

Alexander autem ab Alexandro, & Pierius Valerianus, post Plu-
tarchum, & Stobæum, quod supra relati Auctores sub his iustitiæ Ico-
nibus significare voluerunt, in quadam alia Thebanorum effigie non
minùs congruenter indicari docent, qui, ut ostenderent, iustitiam in-
corruptam esse debere, & neque pretio, nec prece, ullavè alia homi-
num gratia flexibilem, aut variabilem, Iudices pro Tribunali seden-
tes sine manibus, eis verò adfidentem Principem, sive Præsidentem, sine
oculis effigiarunt. Quam picturam latè laudavit, & illustravit Noster
Altiatus in oratione, quam de laudibus iuris civilis scripsit, nec eo cõ-
tentus, inter sua Emblemata eandem inseruit, sub lemmate, *in Senatū
boni Principis*, & hoc elegantissimo Dialogismo:

Effigies manibus trunca ante altaria Divum

Hinc resident, quarum lumine capta prior.

Signa Potestatis summe, sanctique Senatus

Thebanis fuerant ista reperta viris.

Cur resident? quia mente graves decet esse quæta

Iuridicos, animo nec variare levi.

Cur sine sunt manibus? Capiant ne xenia, nec se

Pollicitis flecti, muneribus vè sinant.

Cæcus at est Princeps, quod Solis auribus, absque

Affectu, constans iussa Senatus agit.

Et hæc planè omnia ob oculos habuisse videtur Ignatius Albanus,
dum veram iustitiam à falsa discernit, & hoc item Dialogismo descri-
bit,

Que Dea? Iustitia. Et cur torvo lumine? Flecti

Nescia sum lachrymis, nec prece, nec pretio.

Quod genus? à superis. Genitor quis? Iupiter. Ex qua

Matre? Fide. Nutrix que tua? pauperies.

Quis gremio infantem fovit? prudentia. Quoniam

Freta duce ignoscis crimina? Iudicio.

Cur gladium tua Dextra gerit, cur laeva bilancem?

Ponderat hæc causas: percutit ille reos.

Quid rari adsistunt? quod copia rara bonorum est.

Que comes adsidua est? candida simplicitas.

Aurium aperta tibi cur altera, & altera clausa est:

Hæc surda iniustis, panditur illa bonis.

Paupere cur semper vultu: Iustissimus esse,

Qui cupit, exiguas semper habebit opes.

13 Pierio etiam Valeriano testante, veteres, Euphratem fluvium iustitiæ symbolum esse voluerunt, quia quemadmodum per illum, fecunditas, & fructuū abundantia intelligebatur: ita ex nulla virtute, quam ex iustitia, opimiores lætioresque fructus colligantur. Hinc Ceres legifera Poëtis, eademque Astrea, hinc tellus ipsa iustissima, ac ipsius iustitiæ simulacrum perhibetur.

Pier. lib. 21. fol. mihi 154.

14 Nos autem præsentem hoc, quod cernis, Emblemate, virginalem habitum, libram, & gladium, oculorumque velamen a cæteris mutuati ipsam frænato subactoque leoni insidentem depingimus, eiusdem Pierij Valeriani vestigia sequuti, qui inventam suo tempore Monetæ picturæ eiusmodi tradit, sive quia iustitia, ut inquit D. Augustinus, ipsum, qui eam sequitur, in perterritum tanquam Leonem facit, unde in Proverbij habetur, *Iustus quasi Leo confidens, absque terrore erit.* Quod in causa fuit, ut Herculem, quem Amatorem iustitiæ dixerunt, semper Leonis exuvijs vestitum confingerent. Sive, ut Ego addo, ut præter huius virtutis integritatem, & inflexibilitatem, quæ in virginali habitu, libra, gladio, & cæcitatem, ut scripsi Proclus, denotabatur, dū Leonis tergo premit, frænatumque illum, quolibet ducit, atque diducit, significarent, iustitiæ vires in omnes tam validos, quam invalidos, tam nobiles, quam plebeios, tam humiles, ac debiles, quam potentes, æquali lance Imperium potestatemque suam exercere debere. Unde ex eadem Moneta Leonisque pictura, symbolum aliud deduxit Causinus, cum leonem, *Feroces domat iustitia,* & illis Orphei carminibus,

Pier lib 1. Suar. de Salazar in antiq Gadit. lib. 2. cap. 3. pag. 164.

D August. in ferm.

Proverb. 28.

Proclus apud Rhodigin. lib. 23. c. 16.

Causin. in Poët. symb. lib. 2. c. 48.

Orph. in hym. Lib. 11.

Semper frangis enim omnes

Quicumque tuum non subierunt iugum.

15 Ne in aliter eam exercentes, aliud Iuvenalis intorqueri possit,

Dat veniam corvis; vexat censura columbas.

Iuven. satyr. 2.

Aut iuxta vulgatum dictum Anachariidis aranearum telis similes esse, quas validiora animalia præsumunt, solumque parva, & imbecilliora, suis laqueis irretiunt. Quod inter sua Pegmata sic Petrus Costalius (Diogeni tamen tribuens) his verbis expressit:

Plutarc. in vita Solon Laert. in Anacharf.

Dum volat, elata telas disrumpit Arachnes

Oestron, & impavidè mollia pensa terit.

Costal. in pegm. pag 43.

Sed capitur tenuis macilento corpore musca,

Nec fugit arguta retia ducta manu.

Sic pauper posita sortes vix effugit urna,

Sed dives rupto vimine tutus abit.

Et Florentius Schoonhovius inter sua Emblemata istis,

Schoonh. Embl. 63. pag. 201.

Aranearum tela magnis rumpitur

Muscis, minores strangulat;

Rei potentes iudicium sententiam
 Odore ducunt munerum;
 Qui nil habet quo torqueat leges, miser
 In pelle pauper plebitur.

Ioan. de Mena co-
 pla 84.

Addo & Nostrum Ioannem de Mena, qui eandem comparationē sic Hispano idiomate non minùs venustè scriptam reliquit,

Como las telas que dan las Arañas
 Las leyes presentes no sean, ni tales,
 Que prenden los flacos & viles animales,
 I muester an en ellos sus languidas sañas.
 Las bestias mayores, que son mas estrañas,
 Passan por todo, rompiendo la tela;
 Afsi que no obra & virtud la cautela,
 Sino contra pobres, i flacas compañas.

L. in omnibus, D.
 de rer. iur.

Atque hoc nimirum est, quod Nos, hoc nostro, Clavum Reipublicæ tenentibus suadere conamur, ut eius lemma demonstrat: nam nihil magis curare debent, qui iuris faciendi, vel dicendi ius habent, quam personarum acceptionem excludere; pares causas, pari lege transigere, & potentes, ac humiles æquali trutina, prout eiudem iuris ratio suggererit, ponderare. In quo præcipuum iustitiæ officium vigoremque consistere, eleganter Cicero in Topicis insinuavit, inquiens: *Valeat æquitas, quæ paribus in causis paria iura desiderat.* Et Iulius Paulus I. C. dū docuit: *In omnibus, maxime tamè in iure, æquitas spectanda est.*

Ravard. in d. l. in
 omnibus.

Sup. Embl. præce-
 denti.

Senec. epist. 30.

Bed. in Proverb.
 cap. 11.

Lactant. lib. 5. di-
 vin. inst. c. 15.

Quibus in locis, non sine ratione Iacobus Ravardus *Æquitas* verbum, non tam pro stricti iuris temperamento, seu Epicheia, de qua supra plura congestimus, accipiendum; sed pro æqualitate, sive æqualitate, in administranda iustitia, quæ iniquitas dicitur, si alio modo distribuatur, iuxta illud Senecæ: *Prima pars æquitas est æqualitas.* Et Venerabilis Bedæ: *Nam personam Iudicis exuit, quisquis amicum induit, & qui aliter causam pauperis, aliter causam potentis, aliter sodalis, & aliter audit ignoti, statera utique librat iniqua.* Cui mirè convenit illud Lactantij Firmiani, sic valdè ad Emblematis nostri, & Ravardi mentem aientis: *Deus qui homines generat, & inspirat, omnes æquos, id est pares esse voluit. Vbi enim non sunt universi pares, æquitas non est, & excludit inæqualitas ipsa iustitiam.*

Tullius 2. Tuscul.

Quam doctrinam haurite potuit ex M. Tullio, qui eos, qui in puniendis vindicandisque sceleribus, pœnifvè constituendis, ob respectum & distinctionem personarum à legum præscripto discedunt, ex supra effata ratione, his verbis obiurgat: *Nam si æquitas illa est, quæ omnia recta, atque inflexibilia exigit. Si ea est iuris ratio, ut neque inflexi gratia, neque adulterari pecunia possit, videatur sanè iudicantium religioni maxime consentaneum, in sententijs ferendis æqualitatem servare, eundemque semper ad iudicia vultū afferre, quem in Socrate omni vita fuisse accepimus.*

- 20 Et in eandē respiciens Psalmographus, multas benedictiones Regibus coelitus concedi demonstrat, qui sciunt, *Iudicare populum in iustitia, & pauperes in iudicio; & simul efficiunt, ut Suscipiant uidentes pacem populo, & colles iustitiam. Iudicantes pauperes populi, saluos faciētes filios pauperum, & humiliantes calumniatorem.* Quod, ut huius loci Expositores advertunt, nihil aliud designat, quam iustitiam pauperibus aequē, ac potentibus, & elevatis parē esse debere. Sic enim & Moyses, postquam Deū descripsit, *Deum esse Deorum, & Dominū dominantium, Deum magnū, & potentem, & terribilem, qui personā non accipiat, & munerastatim subdit: Facit iudicium pupillo & viduae, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitū;* quasi in hac virtute potētes cum humilibus exæquandi, omnis iudicij, etiam d. vini, vigor, & disciplina consistat, ipsaque, & leges ex quibus descendit, tunc præcipuē suū ministerium exerceant, cum leones frant, ut nostrum Emblemata præferebat, & in altero Psalmo idem David cecinit, inquit: *In campo & freno maxillarum eorum constringe, qui non approximant ad te.*
- 21 Sunt enim leges frantum potentium, ut noster Saavedra latē profecquitur, & Nos infra latiūs dicemus, & ut ait Ovidius:
*Inde latae leges, ne fortior omnia posset
 Cæpta quæ sunt purè tradita sacra celi.
 Exiit feritas, armisque potentius æquum est,
 Et cum circe pudet conseruisse manus.*
- Cui similis est Euripides, dum inquit:
*Nihil est civitate præstantius, quàm leges,
 Re Etè positæ: nam est inferioris homo fortis,
 Et qui ditior est, æquale ius experiuntur:
 Vincit autem minor maiorem si iustam causam habet.*
- 22 Quod aequē ac Nos per domiti, frantati, & à iustitia infessi leonis figuram representamus, Hadrianus etiam Iunius in alio suo Emblemate non ineptè significavit, per Sceptum, cui Ciconia superstat, Hippopotami immanis fluvialisque Nili equi tergoni infixū, sic docens, iustitiæ, & æquitatis Sceptro impios, quos Hippopotamus designat, esse domandos, impietatemque & superbiam Potentiū coercendā, & gladio vindice castigandā, atque medio tollendā, non secus quàm à Ciconijs solet serpentium genus occidi, & devorari. Eius verba sic habent,
*Hostis colubris ales insidet Sceptro,
 Substrata quod Niloi Equi premit terga.
 Domat superbos, impiisque proculcat
 Sceptrum æquitatis, noxiosque consumit.*
- 23 Et in idem tendunt vetera illa Adagia, *Rex Iupiter omnibus idem, Equo lance, lūa dēy quod Titij, & Tenedia securis, sive bipennis,* in quibus Erasmus plura notavit. Et Imperatoris Iustiniani Novella, quæ Iudices in ingressu officij hanc equalitatem utriusque parti in iudicijs civilibus, & criminalibus, & in publica disciplina iurare compellunt, neminē-

Psal. 71. per tot.

Caietan. Lorin. & alij ibid.

Deuter. 10. 17. 18.

Psal. 31. 9.

Saaved. Emp. 21. pag. 134. Nos inf. Emb. 66. Ovid. 3. Fastor.

Eurip. in supplic.

Iunius Emb. 17.

Iustin. Novell. in iur. quod præst. ab his, & in Novell. 24. de præf. Pfidic.

que malefactorū revereri, & si de Potentioribus sit. Neque his se submittere, qui nullam de se utilitatem, at bene nefarias de se occasiones præbere possunt; sed per omnia ius tueantur, & ad leges respiciant.

Quod si deficiat, totius Reipublicæ excidium, & Regnātis periculū vereri posse, pluribus Saavedra noster ostendit, *Minuūtur quisppè iura, quoties gliscit potestas; ut aliās Tacitus dixit: Etsi prohibita impunè trāscenderis, neque metus ultra nec pudor est.* Vnde Apuleius *Medicinā Reipublicæ* hanc iustitiæ æqualem libram appellat; & Titus Livius rectissimè monuit: *Neminem anum civem tantūm eminere debere, ut legibus interrogari non possit: nihil tam æquanda libertatis esse, quā potentissimu: n quemque dicere causam.*

Quod Ioannes etiam Mena Regi nostro Ioanni II. his verbis cōsu-

Init, *A vos pertenece tal orden de dar,
Rei excelente, i mui gran Señor,
Afsi como Principe Legislador
La vida politica siempre zelar:
Por que pudicicia se pueda guardar,
T tomen las gentes seguros los sueños,
Punir à los Grandes, como à los pequeños,
A quien no perdona, no le perdonar.*

Vbi doctus eius Commentator Ferdinandus Perez de Guzmā, alio nomine Pintianus, sic habet: *E: buen Rei, ò Principe que quiere guardar rectamente la justicia, afsi ba de moderar la execucion de las leyes, que no tengan mas rigor en los pequeños, que en los grandes; è como dizè en el Proverbio vulgar, no quiebre la soga por lo mas delgado.* Et Octaviani Augusti exemplum adducit, què Suetonius inquit: *Amicos ita magnos & potentes in civitate esse voluit, ut tamen pariture essent, quo ceteri, legibusque iudiciarijs æquè tenerentur.* Adiciens statim, qualiter se habuerit in causa Alprenatis Nonij, arcūius ei iuncti, & veneficij accusati.

Cui simile est, quod de Nostro Ferdinādo V. Rege Catholico adversus Marchionem de Priego graviter procedente, quòd quendam à se delegatum Iudicem carceraverat, post Marianam Saavedra cōmemorat. Et quod ex annalibus Francorum, de Ludovico XII. tradit Beyerlinchius, inquiens, quòd cū Subpræfectum Aurelianensem, quo cū familiariter fuerat usus, sapè ante Regni adeptionē à delictis, de quibus accusatus fuerat, exemisset, postea Rex factus, eundem illa reterantem, capite damnavit. Admirantibusque nonnullis, respondit, *Contenti privatus pro amico, Regnum adeptus, leges tueri debeo.*

Erchimbaldi quoque de Borban, nepotem, quòd quandam puellam stupraverat, propria manu ob iustitiæ zelum occidentis, notabilis est historia, & divino miraculo comprobata, cuius iam supra mentionem feci. Nec minùs notabilis, & ad rem nostram pertinens, alia Totilæ Gothorum Regis, aliàs crudelis, & barbari, qui Sigonio latè narrante, cum rogaretur, ut cuidam ex suis intimis parceret, qui virgini stuprum intulerat, respondit: *Eiusdem ingenij esse, delicto se obstringe.*

Saaved. Empr. 22.
ex pag. 148.

Tacit. 3. Annal.

Apulei. in lib. de
Philos.

Livius lib. 38. vide
Filefac. 2. select.
pag. 14.

Ioan. Mena copla
81.

Sueton. in August.
cap. 56.

Saaved. Empr. 22.
pag. 149.

Beyeri. in Apoph.
Christ. pag.

Sup. Embl. 9.

Sigon. delmp. Oc-
cid. lib. 19. an. 543.

re, & delictorum supplicia impedire, omninoque necessarium esse, aut illam poenas dare, aut Guborum Rempubliam inserire, cui Deus miris propitius factus fuit, postquam Theodatus cepit iustitiam deserere, & aequitatem divitijs possi habere.

29 Quod Barbari Regis dictum & factum, mihi aurem velle, & admonuit, ut silentio illud aliud non involvam, quod de Lutitano Rege Alfonso Enriquez, huius nominis I. in Nobiliario Infantis D. Petri recolitur, dum inextrimis agens, filio, Regni haeredi, hoc monitum praestitit: *El hazed siempre justicia, è guardad en ella picaad aguisada. Casi un dia dexaredes de hazer justicia un palmo, luego otro dia se apartará de una brazada, è de tu cor: con.* Rectissimè, & verissimè quidem, nam qui à iuris discedunt regulis, & semel a recto tramite prudentiæ, & aequitatis declinant, modò hac, modò illac fluctuare necesse est, & ut post Velleium Paterculum benè Natalis Comes observat: *Non ibi conspiciunt exempla, unde ceperunt, sed quemlibet in tenentem recepta tramite latissimè evagandi, sibi licentiam sumunt, & ubi semel à recto de viatum est, in præceptis itar.*

30 Cui consilio simile est illud aliud, quod Noster Eusebius Norimbergus refert sanctissimam foeminâ Hidelgardim Philippo Flandria Comiti hæc in verba dedisse: *Attende fili Dei, ut puro oculo iustitia in Deum, velut Aquila in Solem aspicias, & ut absque proprietate voluntatis tuae, iudicia tua iusta sint.* Et notandum illud responsum Cardinalis D. Ioannis de Tavera, Hispaniarum Generalis Inquisitoris, cui cum a Carolo V. iniunctum fuisset, ut se cum reo quodam, què valdè Imperator diligebat, benignè haberet, isque hoc Imperatori pollicitus, poitea nõ adimpletset. Ab eo, de fide non servata reprehensus, sic libere respondisse narratur: *Quando me puse à juzgar, fui id animo de cumplir la. Pero visto el proceso, hallè q̄ no podía, sin faitar à Dios, i à su justicia, verdad, i assi tuve por mejor perder el respeto à V. Magestad, q̄ à la divina.*

31 Iovius quoque refert, vetus atque perpetuum Turcarum institutum esse, ut intranti templum supplicandi causa Imperatori, Telis manus aditus occurrat, claraque voce pronuntiet, ut meminisse velit, Imperium, quod virtute bellica, & iustitia paratum fuit, non aliter, quam eisdem artibus, conservari, propagarique oportere.

32 Respublica namque, ut iam diximus, & ex D. Augustino, & alijs benè obtevat Cassaneus, sine hac aequalitate iustitiæ regi non potest, cū per eam mali terreantur, & boni conserventur; & ut ait Lipsius: *Nulla re quæcunque Resp. magis florabit, aut floruit, quàm rigida, & immota iustitia: nulla re magis succrescet, & deficiet, quàm illa tali. Hec facit usus Regnorum, & statuum, interna, & externa. Interna quidem, nã quis nequit scelerum, & flagitia per eam removeri, virtutes promoveri: externa, quia agris via, & maria frequentantur, & securitas ubique ac tranquillitas regnat.*

33 Tantæque potentiae sit, ut per eam iustè damnati, vel peremptes ipsam agnoscant, & alacriter moriantur, ut de latrone in cruce pendente Divus Lucas scribit, dum dixit: *Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus.* Et de Spartano quodam ab Ephoris damnato, Plurarchus,

Conde don Pedro
in suo Nobiliario,
apud Euseb. in
lib. de la causa de
los males publicos
cap. 2.

Conde don Pedro
in suo Nobiliario,
apud Euseb. in
lib. de la causa de
los males publicos
cap. 2.

Patercul. lib. 2. Na
tal. Comes lib. 26.
hist.

Euseb. in Theop.
2. par. lib. 3. cap. 1.
pag. 489.

Histor. Card. Ta
vera: de Salazar de
Mendoça.

Iovius lib. 2. in Ba
iacete.

D. August. lib. 7. de
Civ. Dei. Cassaneus
ad conf. Burg. tit.
1. de iust. in princ.
ex n. 14.
Lipsius in polit.
lib. 2. c. 9.

Luc. 23. 47.
Plurarch. in Laco.

Bocch. sym. 18.
pag. 41.
Ovid. epist. 5.

& Achilles Bocchius, qui ex eius historia quoddam symbolum sum-
sit, & insinuavit Ovidius, inquit:

*Leniter, ex merito quidquid patiare ferendum est,
Quae venit indignè pœna, dolenda venit.*

Quemadmodum ex aduerso, ubi gravia scelera inulta relinquun- 34
tur, non solum in Reges & Magistratus culpa refunditur, verum & in
ipsa Numina erigi, & inveni Ethnicorum mentes solebant, & de eo-
rumdem existentia ancipites reddi, ut omisis impij Luciani in suum
Iovem subfannationibus, Cadmus apud Euripidem, Electra apud So-
phoclem, & Iason apud Senecam Tragicum fecit, qui ubi Medeam
vidit, post tot scelera, & parricidia, impunè per acra volentem, sic
doluit,

*Per alta vade spacia sublimis ætheris:
Testare nullos esse, quàm veberis, Deos.*

Quod autem hucusque de Potentioribus & Nobilioribus æquo iure 35
cum humilibus & plebeis puniendis, iudicandisque prælibavimus,
eò quidem tendit, ut inulta eorum scelera esse non patiantur, cum vel
ex hoc ipso quod Nobiles sint, graviora censeari debeant, ut iam alio
loco præmonui. Non autem ut negemus, in ipsis plectendis, & coër-
cendis, diversam interdum rationem haberi debere, maximè ubi de
pœnis corporalibus agitur, iuxta elegantes doctrinas, & distinctiones,
quas in hoc articulo, post Antiquiores alios, latè, & doctè Tiraque-
lus, Covarruvias, Ioannes Garcia, & Iacobus Menochius adducunt,
crimina designantes, in quibus Nobilitatis privilegium amittitur, &
Nobiles, ut in Francia fit, nobilioribus, sive altioribus furcis suspendi
debent.

Sed magis ad rem, de qua agimus, Michaël Hospitalius, postquam 36
latè exposuit, & valdè doluit Nobilium Galliaë superbiam, elationè,
ferociam, & gravia alia scelera, & excessus de quibus gloriari, & im-
punes relinqui solent, Regem suum, ut in illos gladio ultore confur-
gar, his verbis excitasse comperitur,

*Quin Tu, quando illi monitis parere recusant,
Perpetuas leges, & formidabile nomen
Imperij, cippos, & tetri carceris umbram
Horridus intentas: pœnamque à gente reposcis
Immani, & scelerum plena, legumque soluta
Iudicijque metu: si cædibus omnia complet,
Si prædas abigit, si peierat, & maledictis
Incessit superos, & nomina magna Deorum:
Nec misera plebis, vulgi que ignobilis esse
Per magnos iurare Deos: proprium decus illud
Nobilium, quibus est Djs proxima penè potestas;
Hæc vitæ ratio est, his se distinguere signis, &c.*

(****)

Lucian. in Timon.
Eurip. in Bacchis.
Soph. in elect. Se-
nec. in Medea in
fine.

Sup. Embl.

Tiraq. de nobil. c.
20. ex n. 104. & de
pœn. temp. caus.
31. Covarr. 2. var.
c. 9. Ioan. Garc. de
nobil. glos. 1. ex n.
14. Menoch de ar-
bit. cas. Canõ-
her. 1. to. pag. 730.
Ego 2. tom. lib. 1.
c. 27. ex n. 31.

Hospit. in carmin.
ad Amic.

Pauperum Tutamen.

EMBLEMA LXV.

*Rana piscis aquas secat fluentes
Nili; qui, ut fugiat vorantis oris
Varum, seu Cocrodilon amne magnos,
Transversam locat in suis labellis
Virgam, qua rigidos cavet potentes.
Semper iustitia tegat pusillos,
Varo non pede, non reflexa Virga.*

COMMENTARIUS.

I TSI videri possim abudè satis de iustitiæ necessitate,
& æqualitate in superioribus differuisse, nunquam ra-
men tot, ac tanta de eximie huius virtutis commeda-
tione dicentur, quin plura dicenda supersint. Cum se-
cundum D. Cyprianum: *Iustitia Regis, pax sit populo-
rum, tutamen patria, immunitas plebis, munimentum gen-
tis, cura langorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris,
terra fecunditas, solatium pauperum, hereditas filiorum, & sibi met ipsi
spes futura beatitudinis.* Tantique eam faciat Clemens Alexandrinus,
ut dicat, *Viri iusti animam, imaginem valde divinam, & Deo similem esse,
in qua per præceptorum obedientiam edificatur, & collocatur Dux mor-
taliū, & immortalium omnium; Rexque & genitor omnium, bonorum re-*

D. Cypri. in lib. de
12. abusio.

Clem. Alex. lib. 7.
Seron.

vera lex, & præscriptum, & Verbum Aeternum, qui & privatim singulis, & communiter omnibus est unus servator.

Rhodig. lib. 18.
cap. 31.

Philostr. in vita A.
poll. lib. 4. cap. 13.
pag. mihi 200.

Aristot. in Rhet.
ad Alex.

Isai. cap. 32.

D. Ambros. de Pa.
rad. cap. 3.

Cassiod. li. 9. ep. 2.

Quapropter ex Indis, qui Pedalij vocabantur, ut ex Stobæo Rhodiginus scribit, nil ferè in sacrificijs aliud à Dijs immortalibus exposcebant, quàm iustitiam: arbitrati omnium planè compotes se futuros, si eam modò unà fuissent consequuti. Et secundum Philostratū, Apollonius ille Tyaneus, quem ipse, & alij tantum extollunt, his demū precibus ad Deorum aras accedens, uti solebat: *Ut iustitia apud homines valeat, & leges non solvantur, atque sapientes pauperes sint, ceteri vero sine fructu dicantur.*

Meritoque Aristoteles dicere potuit: *Iustitia Regnantis melior est subditis, quàm fertilitas temporum.* Et Isaias: *Opus quidem imperia pax, & calix iustitia, silentium, & securitas.* D. Ambrosius: *Nulla impunitè videtur latioribus habere fructus, quàm aequitas, a qua iustitia, & magis a ijs, qui sibi predest, & utilitates suas negligit, communia emolumenta proponit.* Et Cassiodorus, arbori eam comparis, quæ reddat in superficie, si non conuenit in radice, ita concludere: *Regnum dicitur interius, si non fuerit inminutum. Hoc si potest, quicquidque submoventur, effrana licentia, nec datur auctoritas, in aliqua, in hominabili libertate peccare.*

Quod sanè, cum in omnibus eisdem virtutis effectibus, & operationibus verissimum sit, tunc tamen dubio procul magis respicet, ubi in orphanorū, viduarum, egenorum, tenuiorum, aliarumque miserabilium personarum, à Potentiorum oppressionibus, & iniurijs defendendis vindicandisque versatur. Quò enim hæc facilius, ac frequèntius, propter humilem, & abiectam sui status conditionem, ab hominibus conculcatur, expilantur, & opprimuntur, eò graviores apud Deū ipsarum iniuriæ censentur, ut Iobus insinuavit, cum dixit: *Oppresserunt pariter mansuetos terræ, & vineam eius, quæ vi oppresserunt, vindemiant. Nudos dimittunt homines, in tumentia tollentes, quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habentes velamen, amplexantur lapides. Vim fecerunt depraedantes pupillos, & vulgum pauperum spoliaverunt. Nudis & insedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas, &c.* Et Amos, apud quem Dominus Israelis improbitatè execratur: *Pro eo quod vendiderit pro argento iustitiam, & pauperem pro calceamento, qui conterunt super paventem terra caput pauperum, & viam humilium declinant.*

Atque adeo, ipse idem Dominus, non contentus easdem miserabiles Personas sub peculiari sua protectione recipere, iuxta illud Davidicum, *Tibi derelictus est pauper, & orphano tu eris adiutor. Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebra eius interrogant filios hominum.* Illas Regibus, ac Principibus cæterisque, qui eiusdem vice hominibus præfunt, & iustitiæ administrandæ officio funguntur, summoperè commendavit, cum dixit: *Beatus qui intelligit super Egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.* Et iterum: *Qui despiciet proximum suum peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.* Et expressius in Exodo, inquit: *Vidua & pupillo non nocebitis, si laeseritis eos, occiferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus.*

Iob cap. 24.

Amos cap. 2.

Psal. 9. 14. & Psal.
10. 5.

Psal. 40. 2.

Proverb. 14. 21.

Exod. 22. 22. 23.

5. *Ecce. Et apud Isaiam, dum præcipit, Quæris iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Et statim, de Principibus, qui secus se in hoc habent, sermonem instituens, & de gravibus, quæ eos manent supplicijs, ita inquit: Principes tui infideles, sicut furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa Vidua non ingreditur ad illos. Propter hoc ait Dominus, &c.*
6. Vnde ipsorum Principum præcipuum studium ex munere suo in hanc curam, & protectionem incubere debere, pluribus Sacræ Scripturæ locis doctissimè, & diligentissimè ostendit Pat. Ioann. Antonius Velazquez, quem pro multis allegasse sufficiet. Et ante eum apertè idem docuit D. Hieronymus, inquit: *Regum officium proprium est, facere iudicium, atque iustitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppressis; & peregrinis, pupillisque, & viduis, qui factis opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. Quem locum Gratianus in sua Canonum rapsodia insertum reliquit, alium similem addens ex D. Anselmo, qui pariter docuit: Administratores planè secularium dignitatum ab Ecclesiarum tuitionem, pupillarum, ac viduarum protectionem, rapaciumque vexationem constitutos se esse, proculdubio intelligere debere, & hoc facere negligentes, post secundam & tertiam admonitionem omni communionis, & ad condignam satisfactionem privari posse.*
7. Quos prævit Plato, scribens, Deos, ab ijs maximè coli: *Qui orbitatis pupillarum sensum, & curam habent. Aristoteles docens, Reges custodia defensionisque causa constitutos, ut & locupletes prohibeant iniuria, & inopem multitudinem contra locupletum iniurias tueantur. Et Seneca Tragicus addens, non solum obligationem, verum & magnificentiam ipsorum Regum in hoc consistere, inquit,*
- Hoc Reges habent -----
*Magnificum & ingens, nulla quod rapiet dies,
 Prodesse miseris, supplices fido laque
 Protegere.*
8. Cassiodorus etiam elegantissimè, sub Theodorici Regis persona Præfectum Prætorio instruens, sic habet: *Inter gloriosas Reip. curas, quas perpeti cogitatione, Deo auxiliante, revolvimus, cordi nostro est levamen humilium: ut contra potentiam superbarum, nostræ pietatis erigamus obstaculum, nec liceat aliquid apud nos audacie, cuius est propositi superba calcare. Et iterum: Persona tua refugium sit oppresso, infirmo defensio, pro asiduum aliqua calamitate concluso. Sic enim proprie nostros cancellos agitis, si laeorum impia claustra solvatis.*
9. Et ad hanc nimirum imbecillium à potentioribus defensionem, & protectionem, veteres alludebant, iuxta Maioli, & aliorum observationem, dum in eorum inauguratione, non solum scutum eis tribuebant, verum & super ipsum scutum impositos, in altum semel & iterum elevabant (qui mos hodie etiam in Cantabria observatur) ut sic intelligerent, se subditis, præsertim infirmis, tanquam scutum præponi, cuius nomen *Magem* in lingua Hebræa, ut Martinus Magerus addit, pro ipsa protectione usurpari solet.

Isai. 1. 17.

Idem ibid. 23.

P. Velazq. de opt. Princ. lib. 4. adnot. 7. ex pag. 44.

D. Hieron. sup. Ierem. cap. 22.

Gratian. in cap. Regum officium, & in cap. administratores 23. q. 5.

Plato 11. de legib.

Arist. 5. pol. c. 10.

Senec Trag. in Medea, Act. 2.

Cassiodor. lib. 3. epist. 20.

Idem lib. 12. ep. 1. in fin.

Maiol. tom. 5. Canonic. col. 5. Hop-ping. diff. de iur. protect. §. 12. ad litt. B. & Magerns statim citat. Paul. Diac. li. 23. loquens de Imp. Constantin.

Mager. de advoc. armat. cap. 3. n. 79.

Psal. 10. 14.

Lorin. in Psal. 9. 14
pag. 188. col. 2.Ælian. de var. hist.
lib. 1. c. 3. & iterū
de hist. anim. lib. 3.
cap. 68.Sup. Emb. 29. & in
2. tom. de Ind. iur.
lib. 4. cap. 5. n. 3.Oppian. & Ho-
mer. quorum loca
adducit Muretus
lib. 2. var. c. 9.Eras. pag. 67. Ju-
nius cēt. 2. Adag. 9Altiat. Embl. 169.
cui simile aliud D.
Sebast. Covar. cēt.
1. Emb. 88. cū lem-
mate ex Bapt. Ma-
tuan. de sumto Ma-
iora minoribus ob-
sunt.M. Varr. in Menip.
apud Non. Marc.
quem locum emē
dat Muret. ubi sup.Marcial. lib.
Embl.

Marc. Palingen.

Adrianus quoque Sextus Pont. Max. ubi ad Petri Sedem conscēdit, illud Psalmographi, *Tibi derelictus est pauper*, pro symbolo sumit, ut Lorinus recentet, nescio an, ut novi muneris præcipuam hanc esse obligationem ostenderet? vel divinum auxilium, quod in se expertus fuerat, ex textoris pauperrimi filio, in excellentiam adeo dignitatem evectus.

Ego verò, ut eandem, Principibus, vel ex animalium ratione carentium, disciplina suadeam, hoc, quod cernis, Emblema formavi, Ranam, Nilii fluvij notum piscem, depingens, qui, ut Ælianus semel & iterum prodidit, ubi se à Varis, & Hydris, seu Cocroditis, longè maioribus, & potentioribus eiusdem amnis piscibus, in escam impeti videt, peculiari quadam sapientia veluti præditus, subito demordet frustum arundinis, & id obliquum ore gerens, fortiterque tenens, pro viribus non remittit, quò fit, ut varus, Ranam cum ipsa virga arundinis, deglutire non valeat, non enim tantam amplitudinem os eius habet, quantum illa protenditur, atque ita tali commento auxilioque suffulcus, ab illorum robore liber evadit.

Quod planè nihil aliud ostendit, quàm per solum sobriumque iustitiæ tutamen, & Regium Sceptum, quod per virgam representatur, ut iam alibi, post alios latius scripta, tenues, & humiles a potentiorum, & robustiorum iniurijs, calumnijs, & invasionibus defendi, & liberari debe re.

Etenim hoc nisi adsit, quemadmodum in piscibus, & alijs terrestribus & volatilibus animantibus accidit, ut inermes & debiles in prædâ & escam potentiorum cedant, ut Oppianus in suis halieuticis, sive piscatorijs, & Homerus in sua Iliade cecinit, ex quo nata sunt Adagia, *Piscium vita, & Pisces magni parvulos comedunt*; circa quorum explanationem plura alia Erasmus, & Adrianus Iunius adducunt, & Claudius Minoes, & Brocentis in illud Emblema Altiati, quod ex hac consideratione formavit, sic elegantissimè inquit:

*Pisciculos aurata rapit medio equore Sardus,
Nisugiant parvide, summa marisque perant,
Astibi sunt mergis, fulicisque voracibus esca
Hec intuta manens undique debilitas.*

Ita & inter homines, semota iustitia, idem sæpè, (aut semper potius) continget, ut M. Varro benè ostendit, dum dixit;

*Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote, plus urget, pisces ut sæpè minores
Parvus comest, ut aves enecat accipiter.*

Et Marcialis sic inquit:

*Dente timetur aper, defendunt cornua cervum;
Imbelles damæ quid nisi præda sumus?*

Vnde scitè Marcellus Palingenius, hanc esse naturalem Mundi Tyrannidem, his verbis scripsit:

Heu mundus totus quaedam est nativa Tyrannis;

Debilibus robusta nocent, & grandia parvis.

Et valdè ad rem nostram D. Ambrosius: *Avaritia potentiorum, subiecti ubique inferiores sunt. Quod quisque infirmior, eò prædæ patet, minor apud illos, esca maioris est.* Et D. Basilus ad piscium, de qua agimus, naturam alludens, & egregiè addens, quod supplicium potentiores, qui humilior es deglutiant, expectet, sic inquit: *Sunt nonnulli pisces, qui se invicem comedunt, atque inter eos minor cedit in escam maioris, quod si aliquando accidat, ut is qui minore superior sit, ab alio se maiore comprehendatur, uterque ille ab ultimo victore absorbetur. Quid quæso non aliter, ò miseri mortales facimus, cum nobis minùs potentes subiugamus? Quid quæso ab extremo pisce differt is, qui improba divitarum cupiditate pauperem opprimit, sed ditior alius hunc comprehendens, utrumque pariter devorat. Vide, anabo, ne te idem finis, qui pisces maneat, qui aut humo, aut nassa, aut rete ad extremum capiuntur.*

D. Ambr. lib. 5. Hexam. cap. 5.

D. Basil. Homil. 7. in Hexam.

15 Iuvenalis quoque venustè hanc imbecillium sortem describens, & qualiter haberi à potentioribus soleant, post alia sic ait:

Iuven. satyr. 3. circa finem.

----- *Libertas pauperis hæc est,*
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reverti.

Et non minus rectè Salvianus, ad eandem respiciens, & quàm sint expositi alienæ rapacitati: *Quis quisque (inquit) iuxta divitem pauper, aut intactus, aut tutus est?*

Salvian. lib. 4. de provid.

Idemque ipsum, præter quotidianum experimentum, Syracidis comprobatur sententia, dicentis: *Venatio Leonis, onager in eremo: sic pascuæ divitum sunt pauperes.* Et Iacobi: *Divites per potentiã opprimunt vos.* Sapiens quoque, divitum & avarorum hæc verba esse inquit: *Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec veterano.* Et de eisdem Iob dixit: *Subverterunt pauperum viam, & opprefferunt pariter mansuetos terra.*

Eccles. 13. 23.

D. Iacob. 2. 6.

Sapient. 2. 10.

Iob. 24. 4.

16 Et hoc leonum aliarumque ferarum in modum, usque ad pellis & ossium comminutionem, facere solitos, torum pauperum sanguinem exugentes, satis etiam ostendit & dolet Micheas, sic lugens: *Comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoxiaverunt, & ossa eorum confregerunt, & comederunt sicut in lebetè, & quasi carnem in medio olla.* David, gladios & cultros addens, quibus hæc excoxiatio fieri solet: *Gladium evaginaverunt peccatores: intenderunt arcum suum, ut deciderent pauperem, & inopem, ut trucident rectos corde.* Et non minùs signanter Salomon, inquit: *Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrecta: generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.* Quibus in locis Salazarius noster, & alij eorum Expositores, plura ad ipsorum illustrationem, & hanc potentiorum, & divitum consuetudinem in devorandis infirmis humilibus, & pauperibus, denotandam adducunt.

Micheas 3. 3.

David. Psal. 36. 14.

Proverb. 30. 14.

D. Amb. to. 1. c. 1. de Nabur.

17 Sed omitti non potest illud D. Ambrosij, qui postquàm Achahab

lavitiā, five avaritiā, in depredatione pauperis Nabuthi vinea exaggeravit: *Quis enim ei vitam (addit) non quotiase concupiscit aliena? Quis oppulentissimorum non exturbare contentat agellulo suo pauperem, atque inopem aviti raris eliminare finibus? Non igitur unus Achab natus est, sed, quod peius est, quotidie Achab nascitur, & nunquam huic saeculo moritur; si unus occidat, assurgunt plurimi, plures qui rapiant, quam qui amittant. Non unus Nabuth pauper occisus est, quotidie Nabuth fiertur, quotidie pauper occiditur.*

Cap. ubi periculū,
de elect. lib. 6.

Ex quibus effluxit, quod cum iuxta regulas iuris, ubi maius damnū 18
timetur, ibi cautius agendum sit, resque eadem causis, quibus nascuntur, dissolvi soleant, meritō iusti quilibet ac benè morati Reges ac Principes, tutamen, & auxilium pauperum, aliarumque miserabilium personarum, in se recipere, & potentum iniurijs, Potentiores ipsi resistere, obviareque voluerint, & sua cognitioni, atque examini reservare, ut constat ex famigerata illa Imperatoris Constantini constitutione, qua sanxit, *Quod si pupilli, vel viduae, a quibus fortuna iniuria miserabiles, iudicium Imperialis Serenitatis oraverint, praesertim cum alicuius potentiam perharrescant, cogantur adversarij Imperialis examini sui copiam facere.*

Const. Imper. in l.
unic. C. quando
Imp. inter pup. &
vidua, &c.

Quod privilegium, Curia casum vocare vulgò solemus, coeque Gal 19
los, & alias Nationes uti, pluribus relatis, doctissimus Noiter Dida-
dacus Covarruvias, & alij Moderniores passim observant, & Hispanis legibus expressè cautum reperitur, cum in una legamus, immediate Regium Tribunal interpellari, impetrarique posse: *Por pleito que demandass: buerfano, ò one pobre, ò mui castado, contra a algun poderoso, de que non puziesse tan bien alcanzar derecho por el fuero de la tierra. Et in alia, hoc praecipue Regij muneris esse, in haec verba: *Vudas, ò buerfanos si ovieren alcaas, ò otros pleitos porque ayan de venir à la Corte del Rei, èl los debe juzgar. Esto es, porque maguer el Rei es tenudo de guardar todos los de su tierra, señaladamente lo debe fazer à estos, porque son assi como desamparados, è mas sin consejo que los otros.**

Covarr. lib. pract.
cap. 6. Cartaf. de
casib. curiae, cap. 1.
Alvarez de privil.
miserab. perf. ex c.
1. & alij passim.

L. 5. tit. 3. par. 7.

L. 20. tit. 23. cad.
part. 3.

Quibus legibus, ultra alia, quae Doctores, qui ea commentantur, 20
ad iucunt, mirè convenit Theodorici Regis apud Calsiodorum Rescriptum, dum ait: *Cordè nobis est cunctos in commune protegere, sed esse maxime, quos sibi novimus desuisse. Sic enim aequitatis libra servabitur, si auxiliū largiamur imparibus, & metum nostrum pro parvulis; insolentibus opponamus. Vbi notanda sunt illa verba, *Aequitatis libra servabitur, quae indicant, è Principis munere, & Maestate esse, sua Potentia aequalitatem inter impares facere, & ad sui iudicij trutinam inferiorū, à potentioribus oppressorum, causas attrahere. In quo, ut idem Auctor alibi inquit: *Gratificatio non potest esse suspecta, Regnantis quippe sententia iudicium de solis actibus sumit, nec blandiri dignatur animus, dominij potestate munitus.***

Calsiod. lib. 1.
epist. 8.

Idem lib. 1. epist. 3.

Idem lib. 4. epist. 9.

Et iterum, ad rem nostram ad hunc congruentius, *Innocentia pro-* 21
fessio est, nostram elegisse praesentiam: ubi nec violentia locus datur, nec avaritia vitia formidantur: ubi & innocentia profugium, & calumniato-
res ius possunt invenire districtum.

- 22 Et in hoc ipsum tendit Philo Iudeus, quatenus Moyse hitoriam referens, qui ut in Exodo habetur, causas quæ ad eum Israelitici populi, cuius gubernationi à Deo præfectus fuerat, alijs delegabat, Maiores verò sibi iudicandas reservare solebat, *Majora (inquam) dico negotia, non ut quidam existimant, controversias, quæ inter claros, divites, potentisque incidunt; sed quoties privati, egeni, obscuro, premuntur à Potentioribus, cum nulla præsidij spes est, nisi in iudice.* Phil. in li. de creat. princip.
Exod. 18.25.
- 23 Similis quoque est Philoni D. Bernardus, dum Eugenium Pontificem monens, in tot emergentium in tanto manere causarum, quas alijs committere, & quas iuxta cognitionem reservare deberet, sic, post alia, concludit, *Causa vidua intret ad te, causa pauperis, & civis, qui non habet, quod det; alijs alias multas poteris committere terminandi.* Uterque sanè rectissime, quia ut nostrum ostendit Emblemata, & Cassiodorus eleganter scripsit: *Fortuna minor Principem quatit, quia in vituperationem nostram corrumpit, quibus se publica vota subducunt.* Et quid quid iniustum à Potentioribus pauperes patiuntur, super Principes cadit, & ipsorum culpæ, ac negligentia adscribitur, & in illos querelæ illæ converti possunt, quibus Habacuc cælum pulsavit, dum dixit: *Quare respicis super iniqua agentes, & faces, devorante impij iustiores? & facies hominis quasi piscis maris, & quasi reptile non habens Principem.* D. Bernar. lib. 1. de confid. ad Eugen. cap. 10.
Cassiod. li. 1. ep. 8.
Habac. cap. 1. 13.
- 24 Quòd haud dubiè ad piscium, de quibus agimus, & diximus, naturam respicit, inter quos infirmiores maiorum præda patitur, & in Elcam delerviunt, & ita in Regibus necessarium est, ut Regius Vates, vel de ipso Deo loquens, ob hanc causam ab omnibus terræ gentibus adorandum canat, *Quia libera vit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum salvas faciet. Ex usuris, & iniquitate recimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram ipso.* Pfalm. 71. 11. 12.
D. Bern. epist. 95. cap. gloria Episcopi 71. 12. q. 2.
- 25 Ad quem locum respiciens Divus Bernardus, ex hoc quendam Eboracensem Archiepiscopum laudat: *Quia maxime claruit in eo zelus iustitie, eminent, & inviolatus Sacerdotis vigor, in defensionibus viduæ, & pauperum, & pauperum, quibus non erat adiutor.* Et alia similia tradentes Magerus, & Scobornerus, alijsque Politici, addunt, & pluribus probant, Deum, florentissimam opibus, & victorij efficit eorum Principum Rempublicam, qui tenuium, & miserabilium curam habent, & patrociniuna suscipiunt. Quod Ego etiam, de Iudis fovendis, & favendis agens, quibus nulli miserabiliores esse possunt, latissime prosequor, post Petrum Gregorium, Martham, Bobadillam, & alios concludens, ex supra dictis rationibus, spoliationem, & oppressionem miserabilium personarum mixti fore esse. Mager. de advoc. arm. c. 3. n. 8. & seqq. Scoborn. lib. 6. pol. c. 10. Saav. Emp. 57. pag. 420.
Ego 2. tom. lib. 1. cap. 27. ex n. 17.
- 26 Et nunc addo Divum Augustinum, tum illos, qui iudicandi officio funguntur, adhortantem: *Vos autem Iudices, qui præ estis, iustissime iudicatis, nihil in iudicio iniquè agatis, nec munera super innocentis accipiatis. Non ad personas attendatis, nec res alienas rapaciter fronte accipiatis, ac diripiatis, quia de vobis quidò super nos etiam agatur, nescitis. Pauperem vel advenam nullatenus in iudicio opprimatis, et* Pet. Greg. in c. cõquerente, de offic. ord. Marth. de inrist. 2. p. c. 21. Bobadill. lib. 2. c. 17. 2. 10. & seqq. Vela in c. 1. off. ord. lib. 6. n. 9.
D. August. de rect. Cathol. Confes.

mentes illud, quod veritas dicit, quia in quo iudicaveritis, iudicamini; & quam mensuram mensi fueritis, metietur vobis, cavete ne de vobis Propheta dicat, Vob, qui potentes estis in hoc mundo, qui iustificatis impium pro munere, & iustitiam iusti auferitis ab eo, Vob qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Labia vestra loquuntur mendacia; manus vestrae plene sunt iniquitate, facta est vobis veritas in oblivionem, & iustitia fugit à vobis.

Extrat quoque condemnatoria sententia in Iudices, qui à legum præscripto, aut aequali iustitiæ lance in iudicio recedunt, a Leone & Alexandro Imperatoribus lata, quam Iacobus Menochius in principio sui tractatus de Arbitrarijs iudicum quaestionibus, & causis, præfixit, & digna mihi visa est, ut hunc etiam nostrum honoret, & simul Iudices oneret, qui tot animadversiones despiciunt. Illa autem sic habet: *Existimo equidem eorum neminem, qui iudicario fungitur munere, edunquam superis, aut inscitia prorupturum, ut aliter, quam ex præscripto legum iudicium sententiamve ferre audeat. Quod si quis in tantam valetit dementiam, reus peractus, eas deponat penas, quæ legibus sunt irrogata. Si forte nos effugerit, pervigilem tamen atque insomnem oculam; cui nihil non quantumlibet occultum sit, patere poterit. Tametsi id ipsum imprecationibus quoque dirisque execrationibus stabilire, ac firmare, non ab re alienum censuimus. Inveniat itaque iste & Diùm, & cælestes omnes, atque incorporatas potestates sibi nunquam non adversantes. In mature ab hac vita excidat potius, quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis. Ipsius adium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eò redigetur inopia, ut panem osiatim quaeritet. Atque hac iure sanè optimo, propterea quod iuges, quas liberissimas esse oportuit, servas quodammodo atque captivas efficit, filiorum, pravorumque iudiciorum.*

Legum munia, Urbium moenia.

EMBLEMA LXVI.

*Cingit in abruptos oculata cuspide muros
 Vallorum artifice texta corona manu
 Lex oculus; lex vallum fit, sine legibus ergo
 Victima, Captivus, Fabula, Cacus eris.
 Urbibus & Regnis leges custodia firma,
 Dum Reges recte munia perficiunt.*

COMMENTARIUS.

NON satis est iustitiam, rectamque, & æqualem eius ad
 ministrationem, & distributionem Principibus suasisse,
 nisi pariter sciatur, sui quoque muneris esse, iustas,
 sanctas, temporique, locis, & rationi cõformes leges
 suis populis ferre, & semel latas iugiter observare. In
 his enim ipsius iustitiæ libra, norma, regulavè confi-
 ita, factæque sunt (ut D. Isidorus ait) ut earum metu humana coër-
 ceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis im-
 probis, formidato supplicio, refræneatur nocendi facultas. Vel iuxta
 Marrianum I. C. ad compositionem communem civitatis, secundum
 quam omnes decet vivere, qui in civitate sunt. Postquam, ut Sallu-
 stius, & Tacitus inquirunt, à veterum Mortalium, & priscorum Roma-
 norum sanctis moribus desciverunt, apud quos ius bonumque non le-

D. Isidor. 7. cym.
 cap. 20.

L. 2. D. de legib.

Sallust. in Catil. c.
 9. Tacit. 3. anal.
 cap. 26. vide Ber-
 neg. 4. 113.

Ovid. 1. Metam.

Marq. ingub. Chr. lib. 1. c. 17. §. 2. pag. 101. & seqq. Jun. q. 86. Borrell. de præit Reg. Cat. c. 3. n. 86. Coning. in Theat. pol. 2. p. c. 2. ex pag. 11. Ber. negot. q. 112. late Salas de legib. disp. 6. sect. 2. pag. 100. Saaved. Empr. 21. ex pag. 134. Petir. de Princ. lib. 3. c. 9. pag. 226.

Suet. in Calig. c. 15

Bereal. Casaubon. & Scalig. in notis Hotton. 3. obs. c. 10. Cartâça de par tu, pag. 122.

Simanc. Cõt. Me noch. Mastril. Valenç. & alij, quos refero, & sequor 2. to. lib. 4. c. 12. n. 55. & seqq.

Arist. 1. pol. c. 12.

Idem 4. pol. 4.

Cicer. in orat. pro Cluent. & in orat. pro Cecin.

Mart. in d. 1. 2. D. de legib.

Ortus Icone 11.

gibus magis, quam natura valebat. Et nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere, eoque sine poena, aut coërcitionibus agebant: neque præmissis opus erat, cum honesta suo præ ingenio pererentur: & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum verabantur. Quod & Ovidius, Sæciviam Aureum describens, his carminibus eleganter expressit.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo

Sponte sua sine lege fidum rectumque colebat:

Pœna metusque aberant, nec vincula mirantia collo,

Aere ligabantur, nec supplex turba timebat

Iudicis ora sui, sederant sine iudice tuta.

Etenim, licet nõ defuerint aliqui ex Politicis, quos Mag. Marquez, Melchior Junius, Camillus Borrellus, Reinhardus Coningus, novissimus Bernegerus, & alij recēsent, qui ausi fuerint existimare, in civili hominum societate legibus scriptis opus non esse, sed omnia prudentium Gubernatorum arbitrio committi debere, qui ex temporum, locorum, personarumque circumstantijs, & differentijs, secundum naturalis rationis iudicium, quid in re qualibet probandum, & admit tendum, quidvè reprobandum, ac prohibendum, deliberent, & ex bono & æquo lites, ac controversias hominum dirimant. Quo fortè respexit Caligula, qui Suetonio teste, sæpè iacta *sententia Iuris Consultorum omnem quasi usum aboliturum, effecturumque, ne quis respondere possent præter Equum, sive Eum, aut Becum, ut alij legere ma- lunt.*

Contraria sententia, tam prædictis Auctoribus, quam multis alijs magis probatur, longè rectius censentibus, & docentibus, nunquam quibusvis Magistratibus, quantumvis gravibus, similem libertatem, seu facultatem concedi oportere, quin potius legum præscriptis vinciri debere, præstareque, iuxta doctrinam Aristotelis: *His dominari, quam unum quempiam ex civibus. Qui enim legem imperare iubet, is Deum iubet imperare; qui vero hominem, belluam adiungit. Qui & ipse alibi etiam docuit, Nullam esse Rempublicam, ubi leges non tenent Imperium.*

Quem sequutus Cicero, post plura, quæ de earundem commendatione differuit, seriò affirmat, *In illis Republica nervos, libertatis fundamentum, fortem æquitatis, mentem, animum, consilium, sententiamque civitatis consistere; eumque, qui ius civile contemnendum putet, vincula revellere, non modò iudiciorum, sed etiam utilitatis, vitæque communis.* Et Demosthenes, & Chrysippus à Martiano I. C. relati, post alia multa, ob quæ oporteat legibus omnes homines obedire, illud confiderant, quòd *Lex sit inventio quædam, & donum Dei, decretum autem hominum sapientum, ac providæ, ut omnium divinarum, atque humanarum Reginam, & bonis, & malis præsidere oportere, & ducem esse, iustorumque, & iniustorum regulam, præceptricem quidem faciendorum, prohibi tricem autem non faciendorum.*

Ad quam item obedientiam respiciens Henricus Ortus hoc Emblema formavit, sub titulo, *Obedientia holocaustumate potior.*

*Nempè Magistratum subiectum legibus esse,
Promta mente Ducum iustaque iussa sequi:
Sponteque mandato, & patienter munere fungi,
Conveniunt patriæ civibus ista bonis.*

Et Salvianus elegantissimè Nobis leges Antidotum esse inquit, quibus est vitiositas venenum, & sanare nos posse legis antidotum, quos occidunt venena vitiorum, id est, si legi non obedientes, ei recalcitre-
mus. Vbi eius Scholiastes Livium ad idem allegat, & hoc versu Salviani sententiam donat,

Antidotum lex est, vitiosaque vita venenum.

6 Hocque in causa fuisse videtur, ut & Legislatores ipsi, vel Dij ab Ethnicis appellari solerent, vel Deorum certè numero, ac loco habiti fuerint, ut latè Coelius Rhodiginus ostendit, & Virgilius de Saturno, qui primus Italiæ populis leges dedit, sic canens:

*Saturni gentem haud vinclo, nec legibus æquam,
Sponte sua veterisque Dei se more tenentem.
Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Is genus in docile, & dispersum montibus altis
Composuit, legesque dedit.*

7 Ceres quoque, tanquam Dea legifera, seu quæ prima, ut triticum, ita & leges hominibus dederit, apud Poetas passim, & alios Auctores celebratur, inter quos Ovidius sic habet,

*Prima Ceres unco glebam dimovit aratro,
Prima dedit fruges, alimenta que mitia terris.
Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus.*

Et Virgilius:

*----- Mactant lætas de more bidentes
Legifera Cereri.*

Vbi Servius, post Diodorum, & Plinium, docet, hanc ob causam ei sacra Thesmophoria, id est *legiferalia*, fuisse dicata, hocque ideò confictum: *Quia ante inventum frumentum à Cerere, passim homines sine legibus vagabantur, qua feritas interrupta est, invento usu frumentorū, postquam ex agrorum discretionem nata sunt iura.* Et consonat Cicero, qui, Cereri Proserpinam eius filiam utriusque inventionis sociam faciens, sic inquit: *Ab his initia vite, & victus, legum, morum, mansuetudinis, humanitatis exempla, hominibus, & civitatibus data, ac dispersita esse dicuntur.*

8 Ut sic interim omittam Mercurium, qui Thebis, Herculem, qui Celtis, Zoroastrum, qui Persis, Minoem, qui Cretensibus leges dederunt. De quo ultimo narrat Plato, novem annos in antro latuisse, ut illas meditari, & divino Numini Iovis patris sui acceptas ferre posset, quo in annorum numero Marsilius Ficinus novem Angelorum Hierarchias denotari ait, per quas Deus solet leges hominibus communicare. Quod & agnovisse videntur alij Legislatores, qui ut Darij

Salvianus lib. 4. de
gub. Dei, post prin-
cip. ubi Rittershus.

Rhodig. lib. 18.
cap. 19.
Virg. 8. Æneid.

Ovid. 5. Metam.

Virgil. Æneid. 4.

Serv. ad Virg. sup.
Diod. lib. 6. Plin.
lib. 7.

Cicer. act. 6. in Ver-
rem.

Plato i. de legib.
& in Minos Diod.
lib. 1. c. 5.

Ficini in Plat. sup.

Herodor. li. 1. Plator, & Diodor. sup. Valer. Max. lib. 2. Cicer. 2. de legib. Aelian. de var. hist. lib. 2. Halicarn. lib. 2. Livius lib. 1. Plutarch. in Num. latina. 1. c. 22. Rhodig. d. c. 19. Glossa verb. *Divino*, in l. fin. C. de long. tēp. prescrip. Spinalat. in Polit fol. 5. & 6. Quæstada q. 16. n. 2

Pet. Greg. de Rep. lib. 10. c. 5. Contz. 1. Polit. c. 23. & li. 5. c. 1. & seqq. Siman. lib. 4. de rep. c. 18. & lib. 9. c. 7. Phil. Camer. 3. sub cel. c. 44. ex pag. 152. Ritherf. ad Novel. ex pag. 120 Alphab. curiositat. 2. p. fol. 105. Lips. in monitis politic. lib. 2. cap. 10. Saaved. Emp. 21.

Plutarc. in Apoph. Laert. in Pittac. li. 1. cap. 5. L. 2. de orig. iur. l. 1. de bon. possi. fecund. tab. l. 1. C. de frum urb. cōst. Plin. lib. 34. cap. 9. Horat. in Art. Poetic. latè Beyerl. in Theatr. litt. L. ex pag. 60. Ovid. 1. Metam.

Plaut. in Trinum.

Salas de legib. disp. 1. sect. 1. Funget. in etymol. verb. Lex. Beyerl. sup. pag. 70. Leo Imp. Nov. 19

Auctores recensent, leges quas tulerunt, à varijs se Numinibus accepisse, sua dēre conati sunt, ut Zaleucus Locrensiū Legislator, qui se Magistra Minerva uti dicebat, Lycurgus, qui Lacedæmonios legibus instituens circa primam Olympiadem, leges suas ad Delphicū Apollinem retulit, ut & Charondas Carthaginiensium Legislator in Saturnum, Zamolxis Scytharum in Vestā. Solon, qui postea Athenis leges ferens, eas quoque Palladis insigni auctoritate: Numma Romanis, qui Ageriam Nympham sibi ad aurem instillasse cōfinxit. Quod nec perfidus & spurcus Mahumedes omisit, in Gabrielem Angelum referens leges, quas suis Arabibus dedit, ut latiùs in libro de eius doctrina refertur.

Et ad hanc consuetudinem non ineptè allusit ille, qui dixit,

Cecropio Pallas distat pia iura Soloni.

Qua dat Amiclaeo Phæbus Apollo viro.

Quis dedit Idæis leges Gortynius Heros

Acceptas patri retulit ipse suo, &c.

His facillè plura alia addere possem, quæ passim ab alijs Politicis Scriptoribus de earundem legum utilitate, & necessitate verbis amplissimis proferuntur, inter quos Dio Chryostomus, qui latissimam de eis orationem scripsit, sic incipit: *Lex autem est dux vitæ, & civitatis præfectus communis, negotiorumque iusta regula, iuxta quam quicquid dirigere oportet eodem modo: sin minus parva erit & cura. Hanc qui observant, salvi permanent: qui autem transgrediuntur, primum quidem se ipsos perdunt, deinde & alijs se exemplum, & instamen iniquitatis atque violentiæ exhibent, &c.*

Sed omitti non potest nobile, licet vulgatum Apophtegma Pittaci Mitylenæi, à Plutarcho, & alijs relatam, qui à Cresso interrogatus, quod esset maximum Imperium? Respondit, *Varij ligni*. Leges sub hoc ænigmate denotās, quæ olim in dolatis lignis, seu tabulis, aliquādo etiam arcis, aut lapideis, scribi, ac proponi solebant, ut ab omnibus legi, ac conspici possent, ut ex multis iuribus constat, & aperte post Plinium docet Horatius, dum dixit:

----- *Fuit hæc sapientiæ quondam,*

Publica privatis secernere, sacra profanis:

Oppida moliri, leges incidere ligno.

Ovidius supra citatus, *Aræ ligabantur*. Et venustissimè Plautus, sic questus: *Mores leges perduxerunt iam in potestatem suam; En misera etiam ad parietes sunt fixæ clavibus ferreis, Vbi malos mores affigi, nimio fuerat æquus.*

Vnde & ipsas leges, non solum à ligando, verum & à legendo, hoc nomen sumere potuisse, plures existimant, quos latè Ioannes de Salas, Ioannes Fungerus, & alij recensent. Tantiq̃ue eas fecit Imperator Leo, ut *Oculos Reipublicæ*, his verbis appellitaverit, *Nam qui leges Reipublicæ oculos esse dixerit, is profecto, mea sententia, illas ita vocans, nihil indecens pronuntiaverit. Quemadmodum enim res maxime necessaria*

*est animal non titubans oculis, ita & Republica legum aequus, & rectus
fatus.*

13 Ex quibus simul iunctis Pitacci, & Leonis dieterijs, Nos, ad significandam, & suadendam legum virtutem, utilitatem, & necessitatem, præfers, quod cernis, Emblemata formavimus, urbem munitum depingentes, robustis lignorum palis, oculos in cuspide habentibus, undique vallatam & circumseptam, qui vulgò *Ephacusa* dicuntur, & etiam *Valuaries*, à vallis, quibus castra cingi, muniri, ac defendi tolebant, sic appellati, ut ex hoc intelligi possit, nullum validius, ac præstantius munimentum, & fundamentum ad ipsarum urbium iuramentum, & conservationem excogitari posse, quàm bonarum legum prudens mentibus civium infixio, earundemque exacta, & providens observatio.

Quo quidem symbolo, (ni Nos nostra fallit opinio) aptius & congruentius supra fatum intentum designamus, quàm illo alio Pierius, qui coronam, legum indicium dicit, tradit, propterea quòd certis est vinculis complicata, quibus vita nostra veluti religata coërcetur. Et iugum etiam, aut frænum (quo Noster quoque Saavedra novissimè utitur) quòd his vita hominum, alioqui laicivientium, iuxta Regij Vatis monita, subiugetur, & constringatur; & Poëta qui dixit:

Nosti: Equus est populus, tu infessor, si anaque leges.

Etenim, quòd leges potiora, & validiora urbium mania esse dicamus, ultra Pittaci Apophthegma supra relatam, simili alio Agesilai, & Pompei Magni fulcitur, qui in legibus etiam, magis quàm in hastis, & gladijs, civiumque fortitudine earundem urbium securitatem, & defensionem positam esse respondentunt. Heracliti, qui Laertio narrante, dicebat, cives non minùs oportere pugnare pro legibus, quàm pro manibus: *Quòd absque legibus nullo pacto possit esse civitas in columis, absque manibus possit.* Quibus coherens Solon, percontatus, quo pacto salva posset esse Republica? respondit, ut Maximus Tyrius recenset, si cives quidem Magistratui obediant; Magistratus autè legibus. Sentiens sic sapientissimus vir, eam civitatem conservari nequaquam posse, ubi ex utraque parte legum neglectus sit.

14 Vnde & Salomon in Proverbij, viros iustitiam, ac leges amantes, & observantes, in turri fortissima, quæ est nomen Domini, defendi, & exaltari, nos docuit, & veteres, Cererem ipsam, quam supra legiferam, & frugiferam diximus. Turritam depingebant, quasi urbes & homines his muneribus coëgerit in unum, & ad sociabilem, securam, & rationabilem vitam reduxerit. Summusque Poëtarum Virgilius, Iovem inducens, de *Æneæ* telicitate varicinantem, sic fatur:

*Bellum ingens geret Italia, populosque feroces
Contundet, moresque viris, & mania ponet.*

Legum, ut vides, ac morum, primo loco mentionem faciens, ut sic ostendat, harum quoque rationem, & rigidam observationem, manij anteriori, & utiliori in urbibus esse, ut benè Modernus quidam animadvertit, & Plautina illa virgo, quæ dixit,

Pier. lib. 41. fol. 304.

Idem Pier. lib. 48. Saaved. Emp. 21.

Pfal. 31. 9 & 2. 3.

Coning. 2. p. c. 16. pag. 117.

Laert. lib. 9. cap. 1. Pet. Greg. de Rep. lib. 10. c. 2. n. 3.

Max. Tyr. fer. 50. Ant. in Meliia p. 1. ferm. 67. Stob. sermon. 41.

Proverb. 18.

Gral. de Dis. Ger. syntagm. 14.

Virg. Æneid. 1. vers. 267.

Ioan. Caramuel de insign. Hispanie, pag. 207.

Plaut. in Persa act.

4

*Oppidum si incolae bene sunt morati, pulchrè munitum arbitror, &c.
Hæc nisi aderunt contumplex murus rebus servandis parum est.*

L. 3. tit. 10. par. 2.

Et ne perambages ambulare videamur, eandem vallorum nostri Emblematis, & legum comparationem, expressè observavit Alfonso Rex noster, in quadam ex suis legibus, sic cum Aristotele inquit: *Edize, que el Reino es como buerta, è el pueblo como arboles, è el Reies Señor de ella, è los oficiales del Rei (que ban de juzgar, è ban de ser ayudadores à complir la justicia) son como labradores; los ricos omes, è los Cavallos, son como à soldados para guardarla; è las leyes, è los fueros, è los derechos, son como valladar que la cerca; è los Iuezes, è justicias, como paredes, è setos, porque se amparen, que non entre ninguno à fazer daño, &c.*

Sup. Embl. 54.

Orus lib. 4.

Quod autem in vallorum apicibus, veluti pro cono, oculos addiderimus, ultra Leonis Novellam, quæ leges oculis aquat, seu similes facit, non solum ad Magistratus respicimus, qui leges vivæ, & videntes, ac proinde oculi Reipub. dici solent, ut supra in alio Emblemate diximus, sed etiam ad Ægyptiorum mysterium, qui ut post Diodorum Siculum Orus Apollo in suis Hieroglyphicis tradit, per oculum pictum, Deum demonstrabant, sive legum iustitiæ que servatores, unde & in Sceptris suorum Regum, post Osirim, oculum imponebant, sic Regum & legum vigilantiam, & moderationem, ut ex Plutarcho Causinus refert, significantes, qui oculo vident, Sceptrato regunt, quæ præviderunt, & cum, ut ait Plato, suis popularibus veluti Deijunt, rectè eisdem prospicere debent.

Plut. de Isid. & Ostrid. Causin. in Polisth. Sym. lib. 2. c. 68.

Valer. lib. 7. cap. 2. §. 8. Laert. in vita Thal. & Cic. 2. off.

Quod, ut Valerius Maximus inquit, mirificè etiam expressit Thales Milesius: *Nam interrogatus, an facta hominum Deos fallerent? Nec cogitata inquit. Ut non solum manus, sed etiam mentes parvas habere vellemus, cum secretis cogitationibus nostris cæcè esse numen adesse credidissimus.*

Arist. 1. pol. 3. & 7. 14.

Et planè, cum secundum doctrinam Aristotelis, omnis hominum vita in duotempora, belli nempe & pacis distribuatur, non minus in hoc legum cura, quam armorum in illo præsidium, his, qui Rempublicam salvam, sarram rectamque esse volunt, necessaria est, quod & Justinianus Imperator, vel pueris novus, edocuit, dum Imperatoriam, inquit, Maiestatem, non solum armis decoratam, sed etiam legibus armatam esse oportere, ut utrumque tempus, & bellorum, & pacis rectè possit gubernari, de quo loco iam aliqua supra in alio recolui. Et de Tertiarum partium Procemio, quod cum eo in omnibus consonat, ubi Glossator Gregorius, ita in nostris terminis inquit: *Fundamentum civitatis, magis stat in legibus, quam in lapidibus, & muris l. 2. §. & possessa, & ibi Baldus de orig. iur.*

Inst. Imp. in Procem. Instit. in princ.

Sup. Embl. 26.

Gregor. Lopez in Procem. p. 3. verb. De leyes.

Cic. 1. off. & late Camerar. 1. to. sub cæ. cap. 2.

Et nunc Ciceronem addicio, post longam disputationem aientem, Lacedæmoniorum Imperium, multo plus Lycurgi legibus, & disciplinæ debere, quam aut Pausaniæ, aut Lysandri rebus gestis quorum tamen virtute magnopere illud dilatatum putabatur, *Parvi enim (inquit) sunt foris arma, nisi sit consilium domi, neque mino-*

rem utilitatem adferunt, qui rogati Respublica praesunt, quam qui bella gerunt.

19 Quam sententiã Ciceronis æmulatus Valerius Maximus, sic dixit: *Quid enim prodest foris esse strenuũ si domi malè vivitur? Expugnentur licet urbes, corripiantur gentes, Regnis iniciantur manus, nisi foro & curia officium, ac verecundia sua constiterit, partiarum rerum aequatus cœlo cumulus, sedem stabilem non habebit.*

Valer. lib. 2. cap. 9
de cens. sever. in
princ.

20 Et post Demosthenem, qui latè in eodem argumento discurret, in idem tendit Seneca Tragicus inquit,

Demost. orat. O.
lint. 2.

----- *Vbi non est pudor,
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile Regnum est.*

Senec. in Thyeste,
Act. 1. Scen. 1.

Et Cassiodorus, sub nomine Theodorici Regis, sic inquit: *Delectamur iure Romano vivere, quos armis cupimus vindicare: nec minor nobis cura est rerum moralium, quam potest esse bellorum. Quid enim proficit barbaros removisse confusos, nisi vivatur ex legibus. Et iterum: Propositi nostri est, ut provincias nobis Deo auxiliante subiectas, sicut armis defendimus, ita legibus ordinemus, quia semper augeat Principes observata iustitia. Et quantum probabili institutione vivitur, tantum proceribus aggregatur. Quod iam ipsum esse videtur, ac illud D. Ambrosij: In cassum contra exteriores inimicorum campos bellum geritur, si intra urbis mœnia ius insilians habetur. Et Accursij, dum leges, & legiones duo mundi brachia appellavit.*

Cassiodor. lib. 3.
epist. 43.

Idè lib. 4. epist. 12.

D. Ambrosius.

21 Civitatis quippè legibus cõservatis, salva quoque populi dominatio est, ut Æschines dicebat, contra verò illis deficientibus, vel parvi factis, Rempublicã non esse Rempublicã, nec Regna diutius consistere, nec inter homines & belluas aliquam differentiam esse, quia idè præstant, quod clavus in rota, rectè post Platonè Plutarchus scripsit. Satisque Persarum Reges cognovisse videntur, qui, ut iam supra in alio Emblemate tetigi, post aliquot dies à mortuo Rege, populum legibus solutum esse sinebãt, ut ex damnis tunc occasione laxationis etulimodi contingentibus, in posterum disceret, melius esse earum vinculis compedi, & libertatem libertate nimia perire solere. Neque enim sublata libertate leges, neque sublatis legibus potest esse vera libertas.

Accurs. in l. 1. in
princ. C. de iustit.
Cod. confirm.

Æschin. in Thesiphon.

Plat. 1. de leg. Plutar. contra Colot.

Sup. Embl. 20.

22 Et plenius Themistius, tradens, Lycurgum, de quo modo loquuti sumus, post leges Spartahis datas, Delphos ædem Apollinis ingredientem, à Pythia Deum compellarum fuisse; huncque honorem, non tam ei exhibitum ab oraculo, ob victorias, & alias res præclare ab eodem Lycurgo gestas, quas ibi latè commemorat; sed quòd iustitiam, simul cum clementia iunctam, amaverit, suisque factis exhiberit, & cum Spartanam Rempublicam, sine ullis legibus perturbatissimam, & bellorum tumultibus refertam accepisset, subinde eam pace, atque optimis legibus undequaque repleverit.

Themist. orat. 5. in
princ.

23 Veteres quoque post Chrysipum, ut eandem legum necessitatem,

Costal. peg. r.

non minùs quam armorum, Reipublicæ conducere demonstrarēt, iustitiæ simulachrum in scœnina exhibebant, quæ dextra mamma puellum unum, sinistra alterū collactabar, sic in Republica belli, ac togæ, sive legum, duplex præsidium requiri significantes. Vnde Petr. Costalius primum ex suis Pegmatis finxit, ita inquit,

Quæ Dea, quæ binos gemino fovet ubere fetus,

Et pia sollicitæ munera matris obit?

Iustitia est, penso charæ perfuncta parentis:

Dextra fovet bellum, mamma sinistra togam.

Cicer. pro Milone.
Senec. in Herc. fu-
rent. Valer. lib. 3.
c. 2. Aiala de iure
belli, lib. 2. cap. 5.
n. 7. Ego 1. ro. li. 3.
c. 6. n. 44. & seqq.

Et statim adnectit, quòd quamquã vetus fuerit Ciceronis, multo-
rumque aliorum sententia, leges, & iustitiæ universæ seminaria, inter
arma conquiescere; atque ubi intonuerit classicum, præstâtissima illa
pacis legum, & togæ studia de manibus excuti, illud tamen reliquum
esse, militiæ vincula iuas quoque leges desiderare, & in utroque tem-
pore multum earum præstantiam excellere. Cum neque inter latro-
nes, semotis illis, societas, ut supra diximus, consistere possit, & ut cor-
pora nostra sine mente, sic civitas sine lege, suis partibus & nervis, ac
sanguine, & membris uia non valeat.

Rhodig. lib. 18. c.
19.

Quamobrem Plutarchus à Cœlio Rhodigino laudatus: *In civita-
tibus* (inquit) *alia ad bonestatem pertinet, quænam & ad necessitatē. Ho-
nestorum vero omnium illud maximum est Eunomia, id est legum bonitas;
necessariorum autem Euporia, id est verum affluentia.*

Solon. apud Spina
lat. li. 1. polit. c. 4.

In quod recidit, & illud Solonis, ab Albano Spinafato relati,

Quàm legem improbitas urbes offendere solet,

Tam parva concinnaque facit Eunomia cuncta.

Et Ioviani Pontani prudentissimè inquentis, facile nos cognoscere
posse, quantum utilitatis afferat legum observantia, & obedientia: Si
cõsideremus, in qua Republica, nec Magistratibus, nec legibus honor habe-
tur, eam diu salvã esse non posse, quando salus tranquillitasque civitatis in-
servandis legibus sita est omnis. Quare quæ observantia esse potest, ubi &
vitia in pretio sunt, & Magistratus contemnantur? Quorum contemptus
civilium omnium malorum origo & fomes est, &c.

Gunther. in Liguria
lib. 1.

Id quòd Romulus etiam ostendere voluit, dum ita acriter in Remū
fratrē animadvertit, non tam quòd urbis muros lapideos transilisset,
quàm leges de eis non trãsiliendis datas, quæ ut diximus, potiõra, &
sécuriora urbium mœnia esse iudicantur. Ad quod tendunt carmina
Guntheri, ita in suo Ligurino loquentis,

Audierat fortasse puer generosus, ut olim

Ille suæ primus Regnator Romulus urbis,

Conditor Imperij, teneras infringere leges,

Atque humiles ausum saltu transmittere fossas,

Iusserat ultrici fratrem succumbere morti,

Dum cupit æterni fundamenta ponere Regni.

Cassiodor.

Est quoque in eandem rem menti semper tenenda Cassiodori sen-
ten-

rentiâ; qui in hac obedientia legum, nunquam in excessu peccari inquit, neque axioma illud, *Ne quid nimis*, toto orbe famosum, locum habere, *Sic enim est necessaria, ut sedula nō sufficiat, sed nimia omnino exigatur.* Qui & ipse alibi, veluti ad sepimentum Emblematis nostri respiciens, quod ex legibus fecimus, in eodem etiam civitatum & civium plenam securitatem confutere, sic ostendit, *Non sit Novitas molestia, quæ proba est: quid enim potest esse sceleratius, quàm homines de solis legibus consistere; & casus reliquos non timere? Iura publica certissima sunt humane vitæ solatia, infirmorum auxilia, potentum frenâ. Amate, unde & securitas venit, & conscientia proficit.* Et rursus: *Hinc est, quos legum reperta est sacra reverentia, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu. Quis enim à bellica confusione pax tranquilla distabit, si per vim litigia terminentur.* Quod etiam prius dixisse comperio Imperatores Honorū & Theodosium, vel Iudæos ipsos, & alienæ Religionis homines, sub hac urela his verbis constituentes: *Idcirco tamen iudiciorum vigor, iurisque publici tutela videtur in incerto constituta, ne quisquam sibi ipsi permissere valeat ultionem.*

Idē lib. 3. epist. 17.

Idē lib. 4. epist. 10.
cōcordat L. nemo.L. nullus, C. de Iur.
uris.

29 Et ut iam me ab ijs expediā, contērus ero Matthæi Scholastici verba referre, qui æque, ac Nos diximus, inquit: *Sunt enim leges muri, & fundamenta civitatum, in quibus bonos quæ divitissimè detinent, malos arcēs, & ijs appropinquare non sinunt. In his salus honorū, in his consilia civitatis, in his pacis præsidia continentur. Quod si omnes, quod si incedimus, quod si dormimus, ac denique quod si securi vitam ægimus, id totum est legum defensione attribuentium. Quæ nisi sceleratorū hominū libidines, & avarit: à cobibent, nō mulieres pudicas, nō agros, nō domos, nō vitæ tuā haberemus, &c.*

Scholast. de vero
& Christ. Princip.
lib. 1. c. 2. pag. 6.

30 Vnde prudenter admodum Aurelius Alexander Papiniani responsum, quo legem definiens inter alia inquit: *Communē civitatis sponsorshipem esse*, ita explicat, ut his verbis demonstrare voluerit, legis beneficio omnes esse securos, ut tranquillitatis publicæ certum præsidium ei debeat accepto ferri, quā fideiussorio nomine salutem civium in suā fidem recipiat, & in omnibus, quæ contra æquitatē in tot humanis erroribus fiunt, defensionis suæ munimentum spondeat. Ad illam quippe provocant, qui premuntur iniurijs; in legum quieto sinu beatus tranquillitatis publicæ status acquiescit. In eius tutela ipsa æquitas, ceterarum domina virtutum moratur, atque inde operam suam sublevandis hominum calamitatibus re-promittit. Itaque illa demū civitas rectè constituta esse censetur, quæ optimis legibus, tanquam fundamentis firmis in spem certissimæ salutis assurgit.

Alex. Anri. in Axiom. pol. pag. 92.

L. 1. D. de legib.

31 Quæ cū ita se habeant, & ex bona ac provida legūlatione, & observatione ita uberes fructus in Republica colligantur, id vel ipsum efficere debet, ut Reges ac Principes summo opere curent, maturū consiliū in illis promulgandis adhibere. Nam erroneæ, & in consultæ plus dāni afferunt, quam homines occidere, ut graviter Petr. Gregorius observat. Claras quoque & breves esse curare debet, & quæ iubeant, nō disputent, quò facilius ab imperitis teneantur, & velut emissa divinitus oracula sint, ut Seneca inquit, statim adiciens, *Nihil videtur mihi frigidius, nihil ineptius, quàm lex cum prologo.*

Petr. Greg. de Re-
pub. lib. 10. cap. 5
n. 18.

Senec. epist. 91.

Infr. Embl. 68.

L. neque leges, cū
seqq. D. de legib.
consonat L. I. tit. 3.
par. 7.Arist. 3. polit. c. 7.
in fin.

Senec. epist. 22.

Sup. Embl. 51.

Dist. Embl. 51. &
in 2. to. lib. 2. c. 30.
ex n. 99.L. fin. in fin. C. de
modo multar. Bur
gos de Paz, Co
chier, Callist. Ra
mir. Perot. Valéz.
& alij apud Med.
2. to. lib. 4. c. 12. n.
72. vide latè Beyer
linch. verb. *Leges*,
pag. 61. & seqq. do
ctè, & copiosè D.
Ioan. Marienz. in
tract. de mutat. le
gum.Doct. sup. tit. D &
C. de legib. Velaz.
de opt. Princ. li. 4.
annot. 2. Pet. Gre
gor. d. c. 5. Saaved.
d. Empr. 21. Marié
zus ubi sup.Nat. Com. lib. 27.
hist.

Nec non item, ne adeo sint multæ, ut sua numerositate laborēt. Nā
& hoc ipsarum contemptum, oblivionem, & quod sæpè accidit, cōtra
ditionem, ac perplexitatē inducit. Malè que se habere mysticū Reipu
blicæ corpus ostendit, ut infra latius dicemus. Et cum impossibile sit,
ita leges scribere, ut omnes casus, vel articulos, qui quādoque accide
rint, cōprehendere possint, ut benè Iulianus I. C. prævidit, satius est,
ut idem indicat, eas in pauca contrahere, & iusti Dominatoris, vel pru
dentis Iudicis determinationi, futuros casus relinquere, quàm dū om
nes prævenire iungulis legibus volumus, omnes pariter eandē mul
titudine, aut cōtrarie rate cōfundere, & obscurare. Quā doctrinā Iulia
nus ab Aristotele sumxisse videtur, expressè monete: *Nihil adeo, ut leges
possint as, debere dominari, eas verò iustas esse, quæ ad Reip. speciẽ fuerint ac
commodatæ. Illū autē, qui eidem Reip. præst, sive unus hic sit, sive plures,
debere in his potestati habere, in quibus leges expressè cavere non possunt,
ex eo, quia non facillè sit, generalĩ sermone singulis casus comprehendere.*

Neque ab ea discrepat Seneca, rectissimè docens, quid fieri soleat,
aut quid oporteat, in universum, & mandari posse & scribi, & tale cō
siliū, non tantū absentibus, sed etiam poiteris dari: *Qualam verò
(inquit) non nisi à presente monstrantur. Non potest Medicus per epistolas
tibi, aut balnei tempus eligere, vena tangenda est: vultus proverbii est, gla
diatorem in arena capere consiliū. Aliquid adversarij vultus, aliquid ma
nus mota, aliquid ipsa inclinatio corporis intuentem monet, &c.*

In semel etiā latis legibus conservādis, magnam quoque cautionē
adhiberi debere, satis iam suprā probatū reliquimus, illud, inter alia
Cleonis, sive Thucydidis adducentes, qui multo meliorem statum ci
vilitatis esse dicebant, quæ licet deterioribus, firmis tamen legibus
utitur, quàm illius, quæ bonis quidem, sed irritis, aut facili mutationi
subiectis. Quod, etiam si alia plura damna deficeret, quæ inde subie
qui solent, de quibus alibi dixi, vel ob solam notam variationis, & in
constantia (valde quidē in Principibus, & Senatoribus, quorum cō
silio eiusmodi leges fiunt, vituperabilis, & erubescēda) semper ac fie
ri potest, excusari debet, ut pluribus plures ostendunt, quos alio etiam
in loco recensui. Et his nostris calamitosis temporibus repetere oport
tebit, in quibus leges ephimeras vidimus, & prius sæpè in populum la
tas, quàm an populus eas ferre posset, vel tempori aptæ, atque effectū
& executione promptæ essent, diligenter inspectum fuisset.

De quibus omnibus, qui plura velit, adire poterit plenissima scri
ptura Patrum Francisci Suarez, Ioannis de Salas, Antonij Velazquez,
& aliorū, qui peculiariter de legibus scripserūt. Mihi ad huius Emble
matis illustrationem hæc tetigisse sufficiat, & colophonis loco ad lit
teram Natalis Comitris verba referre, qui inter alias cōditiones legis,
eius immutabilitatem, sive perpetuitatem desiderat, interim dum in
totum ratio iustitiæ, eius constituendæ, non defecerit, & statim val
dè cohærenter ad id quod modò de erubescenda legū facili varietate
pupugimus, sic signatissimè inquit: *Cum lex sit unicū fundamentū Re
rum publicarum, turpe est, & puerile in Regno delirare, Ebrios forlūque mo
re, modò huc, modò illuc fluctuare, aut sapius tanquam ab inferis mortuum*

Legem per præconem revocare frequentibus promulgationibus. Sed conve-
nit legem ab initio ante promulgationem diligenter consideratam, mox
fieri civibus condubernalem, non minus in animis, & consuetudine ci-
vium, quam in libris publicis stabilitam. Est enim clarissimum malum in-
stitutum civitatis indicium, si leges sæpe repetantur, quod certe non fe-
ret, si à Sapiantibus late essent priores, ac semel late iuberentur, ut con-
venit, servari, &c.

36 Nullam porro meliorem normam in legibus ferendis sequi posse,
quam si Christi legem in omnibus, quoad fieri possit, observemus, &
imitemur, piè satis & doctè Alexius Salamanca tribus libris, Dialo-
gicè prosequitur, in quorū Calce, hæc non contemnenda carmina in-
venies,

Alex. Salamanc. in
Dialog. de Rep.
Christ.

Fatidicis quicunque libris, & legibus almis
Instructis, pretiosum à vili excludere nosti.
Cur prætermisso Christo, qui est vivus aqua fontis
Tot tibi cisternas veteres aperire laboras.
Quarum nec una quidem vitales continet undas.
Ne precor usque adeo leges mirere Lycurgi,
Nec tam antiqua tibi placeant præcepta Solonis.
Non Numa Pompilius, nec docti iura Platonis
Occurrant, quæ cuncta carent munimine vite.
Verum si legum tibi conditor est quis amandus,
Legislatorem verum tibi dilige Christum;
Lex Christi leges alias; gens ipsius omnes
Religione alios populos præcellit, &c.

Quibus, & illa D. Paulini convenire videntur,

D. Paulin. in carm.

Quid enim tenere bonum, aut verum queant,
Qui non tenent summæ caput
Veri bonique fomitem, & fontem Deum,
Quem nemo nisi in Christo videt?

Quæ referens Albanus Spinafatus concludit, non in sacris solum, sed
& publicis in legibus haberi, insanos & helleborosos censendos esse
Legislatores, qui non rectè divinis sunt initiati, & ab his ma-
auspicantur edicta, quæ sine vera Religio-
ne labascunt.

Spinafat. in Poli-
tica. lib. 1. c. 1. & 2.

Legum Languor.

EMBLEMA LXVII.

*Ferreo arcano trahitur Magnetis amore
Annulus; inde alium protinus ipse trahit.
Tertius hunc sequitur, longo sic ordine plures,
Quique magis distant, hos trahit ipse minus.
Sic ius languescet, ruet observantia legum,
Quò magis abfuerint Principis ora Pij.*

COMMENTARIUS.

Pomp. I. C. in L. 2.
§. post originē, de
orig. iur.

DECLARE docuit Pōponius Iuris-Consultus, parum esse iura & leges in civitatibus inveniri, nisi sint qui iura reddere possint. Quod licet ad Magistratus respiciat, Nos nunc, non minus verè & congruenter, ad Reges & Principes trahimus, illos iterum, atque iterum admonentes, parum se fecisse putare debere, si iustarum salutariūque legum mœnibus, seu vallibus, sua se seperint Regna, nisi simul eorumdem sedulos se custodes, & excubitores ostendant.

Paul. in l. 3. de offic. Præf. Vigil. vide Gail. de pac. public. lib. 1. c. 1. & 4. Colum. lib. 12.

Nam ut & in alijs, Augustus Cæsar, testante Paulo I. C. *Salutē Reipublicæ tueri, nulli magis credidit convenire, nec aliū sufficere ei rei, quàm Cæsarem*, ita hoc præcipuè de legum tutela, ac custodia credere debent, quæ ut Columela inquit, in benè moratis civitatibus, earum primoribus, atque optimatibus semper fuit reservata, & nisi Rex iuven-

ipsum quod iubet, suoque calore, ac vigore foveat, & tueatur, nil leges sine moribus vanæ proficiunt, ut alibi dixit Horatius, nulloque discrimine languentes & pereuntes, pravi mores, ut Plautus ait, eas in suam potestatem perducent, & in civitate dominabuntur.

Horat. lib. 3. od. 24.

Plaut. in Trium.

Canonher. in Aph. pol. to. 1. pag. 499.

Ioan. Lautembarch.

3 Vnde merito Petr. Andr. Canonherius dicere potuit, quod quemadmodum nihil differt habere pharmaca, & remedia, & ijs nolle ægros uti: sic paria sunt, non habere leges, & in civitate non servari, adducens in rem hanc Ioannis Lautembarchij Emblema, sive Epigramma, quod sic habet,

*Vt sine pistillo frustra campana morvetur,
Inque carvis semper turribus æra silent.
Essè super vacuas sic leges nemo negabit,
Has nisi præcipiat Rector habere locum.
Verus is Imperij nervus, punire nocentes,
Et conferre pari præmia lance bonis.*

4 Quod & ipsum, & quam sit vera, & necessaria hæc legis ad Regem, & Regis ad legem recipiatio, nuperus Poëta Anglus, ingeniosus adhuc hoc carmine clausit,

Oven lib. 3. epigr. 36. pag. 67.

*Lex sine Rege, velut lumen sine Sole fuisset:
Rex sine lege, velut Sol sine luce foret.
Grege Regem primo legit, Rex cum grege legem
Condidit: hinc legem Rex regit, atque gregem.*

5 Et evidentius ex sacris Litteris fit, in quibus simul atque Rex Regni sui solium ascendebat, Deuteronomium legis accipere, secumque habere, omnibusque diebus vitæ suæ legere iubebatur, & ut ex Rabiorum Synedrjjs, Mariana, Saa, Ioannes Drusius, Villalpandus, & alij, post Lyram, observant, duplicatum quidem illud, ut unum in archivjjs reponeret, alterum, litterarum, & membranarum subtilitate ita concinnum, ut enchyridionis velamuleti iustar, facile secum foras prodiens, semper portare, & vel brachio appendere, commodè posset. Vnde & in Paralypomeno legimus, ordinante Ioaiada Pontifice, Ioas filium Ochoziæ, septennem adhuc, ut regnaret, educit fuisse, ei que diadema impositum, & legem tenendam in manibus datam, sicque Regem constitutum fuisse.

Deuter. 17. 18.

Marian. Saa, Drusius, & Lyræ in d. c. 17. Villalp. in Ezech. tom. 3. c. 18.

Paralyp. 1. 23.

Horat. lib. 4. od. 5.

Horat. lib. 4. od. 5.

Horat. lib. 4. od. 5.

Horat. lib. 4. od. 5.

Horat. lib. 4. od. 5.

6 Qui mos & in Pontificum, Imperatorum ac Regum inaugurationibus ubique, etiam hodie servatur, dum legum exactam observationem pro virili iurare coguntur, quasi qui earundem, ut & auctores, ita & acerrimi vindices esse debeant. Quod tendens Horatius, dum diu absentem à Roma Cæsarem Augustum, reducere optat, inter bonos alios effectus, quos Vrbi eius præsentiam, ac potentiam allaturos spondet, languentium eius absentia legum vires, & securum quietumque cuiusvis sortis hominum statum enumerat, sic scribens,

*Sic desiderijs ista fidelibus
Queris Patriæ Cæsarem.*

*Tutus bos enim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres almaque faustitas:
Paccatum volitant per mare navite.
Culpari metuit fides.*

*Nullis polluitur casta domus stupris:
Mos, & lex maculosum edomuit nefas:
Laudantur simili prole puerperæ:
Culpam pœna premit Comes, &c.*

Quod magnus hic Vates, securius de hoc Principe sibi promittere potuit, de quo Tranquillus scribit, in se, non solum legum tutelam, quod Imperatoris proprium munus erat, recepisse, verum & morum, quod ad censoriam severitatē spectare solebat, hocque regimen æquè perpetuum, quamquam sine censuræ honore, & nomine peregisse.

Quam eandem curam in omnibus Principibus, si boni ut oportet, esse percipiant, omnes passim Politici Scriptorum commendant, sed pro multis Alfonso Regem nostrum allegasse sufficere, qui non contentus in quadam ex suis legibus Regem regulæ comparasse, per quæ omnia, quæ à legibus deviant, cognosci, emendari, & dirigi debent; in alia, eundem cordi humano similem faciens, sic habet: *Ellos Santos dixeron, que el Rei es puesto en la tierra en lugar de Dios, para cumplir la justicia, è dar à cada uno su Derecho. E por ende lo llamaron Coraçon, è Alma del pueblo. Ca assi como yaze el Alma en el coraçon del omne, è por ella vive el Cuerpo, è se mantiene, assi en el Rei yaze la Justicia, que es vida, è mant enimiento del pueblo de su señorio. Que verba imitari videtur Sanctus Thomas, dum dixit: Hoc igitur officium Rex se suscepisse cognoscat, ut sit in Regno, sicut in corpore anima, & sicut Deus in mundo. Quæ si diligenter recogitet, ex altero in eo iustitiæ zelus accenditur, dum considerat se ad hoc positum, ut loco Dei iudicium in Regno exerceat, ex altero vero, mansuetudinis, & clementiæ lenitatem acquirat, dum reputat, singulos qui suo subsunt regimini, sicut propria membra. Et utraque satis indicant, quàm verè quidam ex nostris dicere poterit,*

*Ninguna lei tiene estima,
Quando no la esfuerça el Rei;
Que es como muerte la lei,
Quando su Rei no la anima.*

Et Marcus Antonius Petilius, post plures alios ex Politicis admonere, Principibus in medio Regni sui habitandum, quò omnibus æquè præsto sint, iuoque calore necessarium vigorem impertiti legibus valeant. Adducens similiter cordis comparisonem, quod propè ventrem in corpore natura locavit, ut membris omnibus commodius succurrere possit. Et posset etiam aliam ex Solè desumere, qui nunquam ita ad unum, vel alterum Polum accedit, ut Zodiaci sui mediam viam excedat. Vnde illud Claudiani,

Sueton. in Octav.
cap. 37.

L. 6. in fin. tit. 1.
par. 2.

L. 5. eod. tit. &
partit.

D. Thom. de regi-
min. Princip. lib. 1.
cap. 12.

Iul. de Almedar.
in hist. D. Ioan. de
Sahag. cant. 3. pag.
73.

Petilius de Princ. lib.
2. cap. 4. pag. 56.

Claud. in 6. Cōsul.
Honor.

7

8

9

----- Medium non deserit unquam
Cæli Phœbus iter, radijs tamen omnia lustrat.

Et Tiberij apud Tacitum: Cui immotum fixumque semper fuit, Roma nū
excedere, unde in omnia regimen, nec omitttere caput rerum, neque se, nec
Rempublicam in casum dare.

Tacit. 1. & 3. Ann.

10. Certè enim, quò longius corporis membra à cordis calore, & vita-
libus actionibus distant, eò magis frigori, & alijs passionibus subia-
cent. Idemque ipsum in legibus experimur, quas dubitabile non est,
languidius se habere, minùtque efficaciter observari, in provincijs à
Regijs oculis, ac brachijs longè distantibus. Nam licèt pro viribus cu-
rent (prout & ipsorum munus exposcit, & D. Thomas, & alij suaden:)
æquam de longinquis, ac de propinquis, curam habere, cum omnium
æque patres existant; & Ovidius alibi dixerit,

An nescis longas Regibus esse manus?

D. Thom. 1. p. q.
203. & in 1. 2. q.
112. art. 4. & late
Patil. d. lib. 2. c. 3.

Ovidius,

Quod, ut Erasmus tradit, iam in Adagium pertransijt, & prius ab He-
rodoto traditum fuit, inquit: *Etenim Potentia Regis supra hominum
est, & manus præ unga.* Adhuc tamen nunquam tantum efficere pote-
runt, ut in sua, ipsis longè distantibus, non frigescant, aut in totum
cordis calore detrituta, frustrentur, ac viribus careant. Quamvis apud
Hegesipum Titus Imperator ita nimis sibi deferens ad Iudeos scrip-
tisse legatur, *Nunquam ita occupati sumus, ut absentes simus orbis terra-
rum: nam & abientes adsumus, & longè positos propius assistimus.* Vi que
anima in corpore omnia membra vivificat sua, sic Romana providètia om-
nibus Imperij partibus adest, & totam Orbem Romanum tanquam præ-
sens gubernat: nam si singulis animis illa vis divina regendi corporis vir-
tutem dedit, quanto magis Romano vigori, quo quasi unum totius Imperij
nostri corpus animatur, tuendi eius vitalem quandam substantiam submi-
nistretur?

Erasm. in Adag.
pag. 205.

Herod. in Vran.

Hegesip. de excid.
Hierof. lib. 5. c. 46.

11. Atque hoc est, quod Nos præfenti hoc Emblemate significare cõ-
rendimus, dum Magnetem lapidem pingimus, mira, occultaque ad-
huc, sua natura, & proprietate, (inter plures alias, quas de eo varij Au-
ctores scribunt) annulum ferreum ad se trahentem, & suspendentem,
qui & ipse, quasi ab eodem lapide virtutem accipiat, alium etiam sus-
pendit, & sic tertius quartum, & deinceps; ita tamen, ut qui longius
distant, legnius stringantur, & tandem in remotioribus, primi mobilis
vis omninò deficiat. Quod se vidisse, & cum primùm vidit, vehemen-
ter inhorruisse, Div. Augustinus testatur: *Quis enim (inquit) istam vim
lapidis non superet, qua illi non so: u: n: inerat, verùm etiam per tot suspen-
sa transeat, & invisibilibus ea vinculis subligabat.*

Plin. lib. 36. c. 16.
Maiol. in colloq.
de lapidibus. Cæs-
sius de mineral. c.
de Magnete. Ios-
ron in Thæma-
tograph. class. 4.
c. 15. pag. 156.

D. Aug. lib. 25. de
civit. Dei, cap. 4.

12. Philo quoque Iudeus probare intendens, homines hodie minores,
& exiliores antiquioribus nasci, quia iam à sua primæva natura lon-
gius abcedunt, his relatu dignis verbis, eandem proprietatem Mag-
netis describit: *Quemadmodum in magnete, qui è ferreis annulis ipsum
tangit, bares tenacissimè: qui verò hunc deinceps, minùs, pendet tamen, &
tertius à secundo, & quartus à tertio, & quintus à quarto, & alij ab alijs
per longam seriem, una vi trahente, continuèque, sed non eodem modo, lem-*

Phil. in lib. de
mund. opif.

per enim, quò longius absunt à principio, laxantur, eo quòd remittatur vis attractoria, nec tam pariter asringere valeat: ita quoque & humano generi accidisse videtur, per singula tempora succedentibus exilioribus & corporis, & animi viribus, ac qualitatibus, &c. Hanc Philonis sententiam, eandem similitudinem elegantissimis verbis exponens, Divus quoque Ambrosius probare videtur, & alij etiam Patres, quos plenè Ioannes Filescus adducit.

Ego verò, licet non ignorè, plures alios negare, mundum in aliqua sui parte senescere, & perpetuà eius esse, semperque fuisse, naturæ constantià asseverare, hac disputatione relicta, quod ipsi circa eam de vi Magnetis expendunt, longè certius, ac firmitus in legibus, de quibus nunc loquor, affirmo, experientia edoctus, tum ipsas, tum qualibet alia mandata Regia, remissius, atque languidius in regionibus à suo Magnete, vel Magnate distantibus observari. Quod satis prudenter animadvertit Adam Contzen, huius rei causam inferioribus Magistratibus tribuens, qui leges, & Reges in illis minus verentur, quia de eorum excessibus non ita facilis aditus accusatoribus patet, vel quia extrema negliguntur.

Et statim inter alia exempla, quod in Indijs Orientalibus & Occidentalibus experti sumus, recenset, in quibus non legum, nec Regum incuriæ, sed distantie longæ, & gubernatorum sævitie, avaritiæ, & ambitioni tribuendum est, quicquid à iustis illorum mandatis, & provisionibus deviauit. Quod & ipsum non minori verborum pondere prius etiam observarunt Petrus Maffei, & alij, quos Ego, de hoc articulo plenius cæteris agens, in meis de India un iure libris recolui, inter quos Iosephus Acosta, eandem doctrinam, & eius causam his elegantissimis verbis exposuit: *Nam cum remotissima Regiones hæ sint, Caputque huius universæ Reipublicæ, sive Regiam, sive Pontificiam Magesatem expectes, longissime dissitum, licentia ac libidini Prefectorum campus latè patens ostenditur, ut quicquid collibeat, licere sibi etiam opinentur. Quod enim longè distat, quasi nihil ad se pertineat, facile temeritas humana contemnit. Et ne seditiosa consilia, tumultus etiam, atque ad id totius Reipub. perturbatio. Remedium verò oppiòd serum, atque incertum. Itaque ut Medici pulmonum, si egrotare cœperint, curandorum, per assiduum esse rationem docent, quòd ad transcendendum eò usque medicamentum, longa & valde clausa via sit per sibomachum, ut pharmaci vis iam debilitata perveniat, aut ne perveniat quidem: ita planè longinquitas suprema potentie, atque auctoritatis, huius Reipub. agritudinè levanda, remedia opportuna vix plerumque expectare permittit. Quamobrem quicquid in rebus Indicis à Prefectis peccatur, sine evadatione peccabitur.*

Et iterum, specificè agens de iniurijs, quæ miseris Indis fieri solent, quas exteri tantum nobis exprobrant, id non legum, Regumvè culpæ, sed huic potius distantie, & nequitie magis hominum, quam administrationis vitio vertendum esse, sic ait: *Quamvis enim rectè, & sapienter constituta Respublica, quamvis equis legibus temperata, facile improborum temeritate violatur, cum sit nihil, quod non be-*

D. Ambr. epist. 42.
Filesc. li. 2. select.
in Eurip. Sæculi,
cap. 1.
Colum. in præf. ad
lib. de re rust. Iof.
ton. integro tract.
de nat. const. Bec.
can. de origin. An.
tuerp. lib. 2.
Contzen lib. 7. c. 7
§. 5. in princ. pag.
536.

Petr. Maffei. li. 12.
hist. Ind. pag. 393.
& Ego 1. tom. lib.
3. c. 6. ex n. 38. &
2. tom. lib. 4. c. 12.
n. 58.
Acosta de proc.
Ind. salute, lib. 3.
cap. 4. pag. 290.

Idem Acosta d. lib.
3. cap. 5.

manu peruersitas, si relinquatur sibi, convertat in petus.

16 Potestque eadem hæc doctrina iuari ex eleganti alio simili for-
cipum, hoc est *Tixeris*, quibus ad fecandum aliquid utimur. Quas, ut
res ipsa docet, & ex Francisco Maurolico, & alijs Novarinus animad-
vertit, quò propius ad clavum medium, qui eas tenet ac regit, aliquid
apprehendunt, eò fortius, ac facilius illud dissecant, quò verò longius,
remissius operantur.

17 Atque hinc descendit gravis difficultas, quam in magnis, vastif-
que, & dissipatis Imperijs tuendis, & gubernandis, Divus Augustin-
nus, Sanctus Thomas, & plures alij cordati Auctores passim expend-
unt, & Gymnosophista ille Alexandrum Magnum tacitè docuit,
cum super aridam bubalam pellem ambulare faciens, quæ pedibus
una in ora calcata, ac compressa, aliunde in altum surgebat, nec ul-
quam constitit firma, quousque ille tandem mediam pedibus pres-
sit, ut latius post Diodorum Siculum, alij recensent. Idemque alia
non minùs apta similitudine ostendit Erasmus, sic inquit: *Vt naues
quædam maiores sunt, quàm ut gubernari possint; ita difficillimum est, di-
tionem ultra modum latam, feliciter gubernare. Id verò multò difficilius,
si ditionis portiones, longis intervallis distracta sint.*

18 Simulque etiam eadem hæc ratio suo iure exoptulat, ut quò latior-
ribus Princeps, remotioribusque provincijs imperitet, eò maiori, ac
vigilantiori cura, de omnibus tam præsentibus, quàm longè moranti-
bus cogitet, & a Sapiente sapientiam doctus intelligat, quòd *Cogitare
de illa, sensus est consumatus, & qui vigilaverit propter illam, securus erit.
Quia cura disciplina dilectio est, & dilectio custodia legum illius est. Custo-
ditio autem legum, consumatio incorruptionis est, incorruptio autem facit
esse proximum Deo.*

19 Et hoc facilius certiusque consequetur, si nò quosvis de foete Rei-
publicæ homines, ut plerumque fieri assolet, ad regendas easdem re-
moras provincias mittat, sive præficiat; sed quò in ijs maiores exces-
sus, & legum transgressus timeri possunt, eò in eisdem selectiores, ac
probatores Proreges, Governatores, ac Magistratus constituat, ut
graviter Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imppp. sanxerunt,
itatuentes: *Per omnes provincias, & regiones, in quibus fera & periculi
sui nescia latronum feruet insania, probatissimos quosque, atque districtis-
simos defensores esse mittendos, qui adsint discipline, & quotidianis acti-
bus præsent, &c.*

20 Et adhuc magis ad rem nostram Cassiodorus, dum formulam Re-
ctoris provinciæ scribens, sic incipit: *Omninò providè decrevit Anti-
quitas, Iudices ad provincias mitti, ne posset ad Nos veniendo mediocri-
tas ingravari. Quis enim latronum ferret audaciam, si longè positam cog-
nosceret disciplinam? Absolutè poterat vis permissa crassari, si conquerens
tardius crederetur audiri, &c.* Et statim, formulam Comitivæ Syracu-
sanæ civitatis subiiciens: *Maiori (inquit) cura tractanda sunt, unde in-
iuria plus timetur. De proximis vota causantium sustinemus: inde au-
tem altro requirimus, unde ad nos difficillè venire posse sentimus. Non
enim de Sicilia querelas volumus venire, sed laudes: quia gravatur apud*

Novarin. in Phisio-
log. art. 9762. pag.
574.

D. August. de civit.
Dei, lib. 4. c. 15. D.
Thom. de reg. Prin-
cip. lib. 2. c. fin late
Cassian. 5. p. cõfid.
37. Pelag. de plact.
Eccl. art. 62. concl.
6. Madera de ex-
cel. Hisp. c. 9. fol.
61. Soto de iust. &
iur. lib. 4. q. 4 art. 2
Diod. Sicul. lib. 17.
Plut. in Apoph.
Eustath. Iliad. 1.
par. 15.

Erasm. cent. 9. ep.
95.

Sap. 6. 16. & seqq.

L. 3. C. tit. 11. lib.
1. Cod. Theod.

Cassiod. lib. 6. epist.
21.

Idem eodem lib.
epist. 22.

nos æt̄io Præfulis, si eam tam longinqui potuerint accusare petito-
res. Falsus enim doior esse non creditur, ubi tanti laboris tædia subeun-
tur.

Idē lib. 4. epist. 16.
& lib. 7. epist. 4.

Quod & adhuc longè magis esse observandum, ubi ædem Regio-
nes non solum sunt remotæ, sed recens partæ, vel in hostium confi-
nijs positæ, idem met Calsiodorus sic in alijs locis edocuit; *Provin-*
cijs novis lectissimum semper gubernatorum esse mittendum, ut eius matu-
ritate consilij, et tubantium possint corda firmari. Novitatem quippè soli-
citam, prudentes convenit habere Rectores: ut quemadmodum fuerit visa
formatus ordo, sic currat instituta devotio. Nihil umbris eretur, quibus
confinales populi deputantur, quia non est tale pacatis regionibus ins dice-
re, ubi non tantum bella, quantum vitia suspecta sunt, nec solum vox præ-
conis insonat, sed tubarum crepitus frequenter insultat.

Ego 2. tom. lib. 4.
c. 2. 4. & 9. c. n. 15

Acosta de procur.
Ind Sai. lib. 3. c. 4.
pag. 288. & seqq.

Quæ loca, & alia Ego expendi, dum de eximia cura, quæ, his om-
nibus de causis, haberi debet, in lectissimis, & probatissimis Præto-
ribus, Auditoribus, & Proregibus ad remotissimas, & vastissimas In-
diarum Occidentalium provincias demandandis, sermonem institui,
ubi ad idem probandum alios etiam Auctores allego, & præcipuè
prudentissimum, Indicarumque rerum experientissimum Iosephum
Acostam, pluribus hoc rationibus suadentem, & Romanorum exem-
plo, qui ad similes Provincias, non nisi lectissimos, atque integerrim-
os viros mittendos censerent, quippe qui egregiè noscent, quos ani-
mos faceret remeritatis dilata vindicta, utque soleat à reliquo gre-
ge seiunctus, vel ipse bos efferari, & non solum in patrijs legibus, ac
moribus observandis, & suadendis Gubernatorem cuiusmodi sedu-
lum, & attentum esse debere, verum & in novis, novaque regi-
onis ap-
tis, ubi oportuerit, promulgandis, quod in alijs rebus publicis, ac ci-
vitatibus ex multa antiquitate fundatis, & constitutis, non ita est ne-
cessarium, cum illarum moderatores adiumenta plurima eademque
maxima habeant, quibus etiam non sinuntur errare. Ex quibus satis
apparet semper leges, & præsertim in remotis provincijs, non
solum languidas, verum, ut & Plato dixit, absque
probatissimis Magistratibus
mortuas esse.

(..)

Plat. de Repub.
Dial. 6.

Legum, litiumque multitudo, exitialis.

EMBLEMA LXIIX.

*Vt volucres campis solitus pradarier Auceps,
Subdola cum visco retia fraude tegit:
Sic fora sunt Campi, pratensaq; retia leges,
Queis Rabula miseros illaqueare solent.
Hos abige, ò Princeps: leges, litesq; secentur,
Si salvas volucres Plebis habere cupis.*

COMMENTARIVS.

AD Decorem verò, & meliorem custodiam, & observantiam legum, quas adeò utiles, & necessarias in Republica diximus, curare Principes debent, ne (ut supra etiam retigi) ita sint multæ, ut vel sui numerositate vilescant, vel confusionem, & litium, ac iurgiorum semina subditis pariant. Planè enim inter omnes constat, nullum prope rebus publicis maius exitium legum multitudine, ac varietate afferri posse; & ut Tacitus dixit, non nisi in corruptissima Rep. plurimas esse leges.

Et cum secundùm Imperatorem Iustinianum, quod medicina morbis, id præbeant iura negotijs, & ad hominum medicinam instituantur, medicinaque aphorismis, seu regulis regi soleant, (ut pluribus Petrus Canonh erius ostendit) inibi multos esse morbos manifestabunt,

Sup. Embl. 66.

Tacit. 4. Annal.

Iustin. in Authent. c. conf. 100v.

Canonh. in Aphor. p. 172.

Demosth. ad Lep-
tinem.

Saaved. Empr. 21.
pag. 138.

Osez 8. 11.

Pet. Damariz dñi.
4. fol. 299.

Ioã. Oven. li. unic.
epigr. 254. pag. mi-
lu 136.

Genes. 2. 17.

Matth. 7. 12. Luc.
6. 31.

Lampr. in Alexãd.
Severo.

Camer. 1. to. subc.
cap. 98.

Exod. cap. 20.

Caius in l. 1. D. de
pet. hered.

Iustin. Imp. Nov.
21.

Tull. lib. 1. de orat.
tradit alia B Iovin.
in Prefat. ad eas
leg. n. 8. & in Pro-
leg. iur. civil. & Pe-
tr. Suffrid. Leovar.
in orat. de præstac.
leg. Roman. quic-
quid eas Carpat
Phavorin. apud A-
gel. lib. 29. c. 10.

iuxta veteris dictum Arceilai, ubi plures Medicos, pluraque pharmaca
viderimus.

Quapropter Solon, unam legem unicuique negotio satis esse dice-
bat, & Aristoteles, à Nostro Saavedra laudatus, paucas, & de rebus
gravibus ferri oportere, reliqua verò Iudicium arbitrio remitti. Et
Deus apud Oseam, se suo populo in scelerum punitionem, plures le-
ges daturum, his verbis comminatur: *Quia multiplicavistis Ebraim al-
taria ad peccandum, facta sunt ei cre in delictum, scribam ei multiplices
leges meas, quæ veint aliene computatae sunt.* Congi quoque Rex, alio-
qui Barbarus, ut Damaritius enarrat, ubi primùm à Lusitanis aditus
fuit, oblatus, valdè que ab ipsis laudatum, ingens suarum legum vo-
lumen evolvit, & ubi ita multas esse conspexit, præcul illud à se re-
iecit, inquam impossibile esse, tot leges ab hominibus observari.

Quod etiam sensit, & non invenisse Anglus Epigrammatarius ir-
risit, sic inquam:

Condidimus leges, quàm multas, quàm propè nullas.

Nam si serventur nulla, quid illa valet?

Vi leges serventur, adhuc lex unica fiat:

Hæc citò facta foret lex; citò fracta foret.

Idem etiam nobis satis Deus indicavit, dum nostris Protoplastis
in Paradiso unicam duntaxat legem, *De non comedendo de arbore vite*
constituit. Et Servator, Salvatorque Noster Christus Dominus, qui
totam legem suam, & naturæ, hoc solo præcepto conclusi: *Quod tibi
non vis, alteri ne faceris.* Quod quidem pro multis sufficere putavit, &
pro foribus Palatii sui iussit pericribi Imp. Alexan der Severus, ut
Lampridius in eius vita recenset. Neque omissum fuit à Nostris Ju-
ris Consultis, qui ex eo illum Titulum confecerunt: *Quod quisque iuris
in alium statuerit, ipse eodem iure utatur.* Circa cuius illustrationem,
plura Doctores ibidem, & novissimè Camerarius adducit. Leges etiã
Moyfi à Deo datæ, decem tantùm fuerunt, quæ & ipsæ ad duas redu-
cebantur, *De Deo nimirum estensio, & proximo amansio,* & duabus lapi-
deis tabulis facile insculpi potuerunt, ut in Exodi libro latius ha-
betur.

Legibus quoque admodum paucis, & brevibus, quæ duodecim ta-
bulis eboreis scriptæ fuerunt, corpus totius Romani iuris, ut ait Livius
olim absolvebatur. Quas meritò ius vetus appellavit Caius I. C. & pri-
mas leges, quæ Romanis aliquam Rempublicam constituerint Impe-
rator Iustinianus. Easque vel ob hanc ipsam paucitatem, & brevitatem,
ita apud Marcum Tullium Crassus extollit, ut dicere audeat, in
illis, totam civilem scientiam, descriptis omnibus civitatis utilitatibus
ac partibus, contineri, & statim subiicit, *Extant omnes licet, dicant
quod sentio, bibis ut beas mehercè omnium Philoſopharum unus mihi vi-
detur quod, in Tabularum libellus, si quis legum fontes, & capita viderit,
& an est iritatis pondere, & utilitatis ubertate superare.*

Et quoniam hæc postea, succedentibus temporibus, Decemviri-
bus interpretationibus, Consulibus legibus, Plebiscitis, Senatus Con-

sultis, Prætorum edictis, Prudentum responsis, & libris, & demum Principum rescriptis, & constitutionibus, in eam multitudinem excreverunt, quam Pomponius I. C. & alij, qui de historia Juris civilis scribunt, latè commemorant, laborare sua mole coeperunt, & potius Rempublicam lædere, quàm iuvare, ita ut omninò nova compositione, ac reformatione opus habere viderentur. De qua faciendâ, iam tunc suo tempore Caius Julius Cæsar cogitavit, ut in eius vita Suetonius enarrat, & Crassus apud Tullium fatetur, legalem scientiâ dispersam admodum esse, oportereq; ius civile in artem aliquâ redigi, quæ ipsum in certa digereret genera, & deinde, eorum generum, quasi quædam membra dispertiret, tum propriam cuiusque vim definitione declararet.

8 Cornelius etiam Tacitus testatur, tantos suo tempore aliarum super alias acervatarum legum cumulos fuisse, ut omnem propèmodum æquitatis splendorem sua multitudine obruerent. Caligula quoque totum hoc ius abolere voluit, ut Suetonius refert, & ex solo arbitrio suo occurrentium negotiorum dubitationes decidere. Adrianus, & Macrinus omnia rescripta veterum Principum tollere, ut Spartianus, & Capitolinus scribunt, ut iure, non rescriptis ageretur.

9 Et tandem Iustinianus Imperator, hæc omnia in eam rapsodiam redegit, quæ hodie in Digestorum, & Codicis voluminibus circumferuntur, ut ipse latius recenset. Quam, licet multi laudent, plures vituperant, & illud omnibus in confesso est, lites non minuisse, sed auxisse, præsertim postquam per Lotharium Saxonem Imperatorem, Irnerij suasionem, luce donata, eiusdem, & aliorum barbarorum glossis, & interpretationibus obscurari potius coepit, quàm illustrari, ut graviter Hottomanus conqueritur, & ex Nostri Ioanes Parladorius, qui bene notavit, quod si libri hanc in re editi, alij super alios ponerentur, Babylonicam turrim altitudine superarent. Cui Ego addo, hinc in his, doctrinarum, & sententiarum, ut in illa, linguarum confusionem exortam esse.

10 Quam pariter, post Romani Imperij declinationem, experta est Gallia, & alia Regna, & Nationes, quæ licet se ab eodem Imperio exemptas esse gloriantur, eiusdem tamen legibus, ultra proprias, ac patrias alias, quas in plurimum habent, regi, iudicariq; ac gubernari voluerunt. Inter quas Nostra alma Mater HISPANIA, quæ si Straboni fides habetur, iam tunc cum ille scripsit, qui Augusti temporibus proximus fuit, sex ante annorum millibus peculiaris leges habebat, (quod qualiter intelligendum sit, Florianus de Ocampo prosequitur) postea ab Abide Rege, qui fuit vigesimus septimus post Thubalè, ante Christi adventum anno 1105. alias universales accepit, quæ toti multitudini deservirèt, & unicuique populo privatas, ac velut municipales, quibus Regi commodius posset, septem Cancellarijs in septem Hispaniæ populis constitutis, ut idem Florianus, & diligens Garibaius litteris produnt.

11 Quousque tandem Gothorum Regibus eadem Hispania potitis, quorum primus Athaulfus fuisse narratur, anno Dni 414. sive ut alij malunt 410. vel 424. procedente tempore, Euricus, qui ex eisdem Regibus Gothicis septimus in ordine fuisse perhibetur, & regnare coepit ann. 470. vel secundum Tarrapham 483. novas leges suis Gothicis conscripsit,

Pomp. in l. 2. de or. rig. iur. nbi Zas. E. verlin. & alij, Aymar. & Fortier de hist. iur. civil. Balduin. & Suffrid. sup. & alij passim.

Suet. in Caio, & Balduin. in proleg. pag. 43.

Tull. d. lib. 1. de orat.

Tacit. 3. ann. c. 25.

Suet. in Calig. c. 34

Spartian. in Adria. Capit. in Macrin.

Iust. Imp. in Proce.

Dig. & Iust. l. 1. c.

de nov. Cod. l. 1. &

2. C. de vet. iur. en.

latè Politian. d. lib.

4. epist. 9.

Donel. Osuald.

Prat. Vacon. & alij

quos refert Mat-

thæac. de via & rat.

iur. lib. 1. c. 27. &

Pichar. in prælud.

ad 4. lib. Inst. n. 3.

Hott. in ep. proë.

ad feud.

Parlad. in epist. ad

filios.

Strab. lib. 3. in prin-

cip. post Berol. lib.

5.

Florian. in Chron.

Gæt. Hisp. lib. 1. c.

9. Tamai. de Varg.

ad Luitpr. fol. 98.

Madera de excell.

Hisp. fol. 60. & 61.

Matienc. de leg.

mut. c. 17. in prin.

Florian. li. 1. c. 15.

Garib. lib. 4. c. 30.

Tarraph. de Regib.

Hisp. in Eurico.

Bassus in Chron.

ann. 410. Garib. li.

8. c. 2. Marian. hist.

Hisp. lib. 5. c. 6.

Ruder. lib. 2. hist. Hisp. c. 10. & 14. D. Iud. in Chron. lib. 2. c. 26. Burgēf. in Anaceph. c. 16. Palentin. 2. p. c. 9. Eaffus 1. tom. an. 483. Morales li. 11. c. 35. Garibai lib. 8. c. 11. Marian. de rebus Hisp. lib. 5. cap. 13. Mariēç. de mut. leg. d. c. 17. fol. 98. Villadieg. latē in Proce. fori iud. D. Sebas. Covar. in thef. ling. Hisp. ver. *Fuero juugo*, fol. 417. Moral. lib. 12. c. 20 & 61. Mariana ubi sup. lib. 6. c. 18.

Rud. Tolet. lib. 5. rer. Hisp. c. 13. Marian. lib. 8. c. 9. & alij ex sup. citatis.

Marian. lib. 9. c. 7. Mariēç. d. fol. 99.

Carrag. in Proce. sui Doctrinalis de los Cavalleros.

Garib. lib. 11. c. 21.

Mich. de Herr. in Chron. Alph. Sapientis, cap. 5.

quas deinde Leovigildus ampliavit, & auxit, superfluasq; refecavit, ut Rudericus Archiepisc. Toletanus, & alij Hispanicarum rerū Auctores scribunt, & denique Silenādus ann. 634. Concilij IV. Toletani approbatione, & D. Ifidori Archiepisc. ordinatione, in unum volumen cōgessit, quod *Forum Iudicum* nominari voluit, quasi eo solo sui Regni Iudices in causis decidendis ufuros ostenderet. Quē tamen anno 666. sive incuria temporū, sive bellorum tumultibus terē obliteratū, mutatis correctisque aliquibus legibus, & alijs additis, Recensumthus Rex in usum revocavit, & demum Egica anno 693. non minori cura, additis mutatisque multis, coactoque ad hoc Cōcilio Toletano XVI. in quo sexaginta Episcopi, & quinque Abbates intervenerunt, denuo roboravit, ut plenius referunt Morales, & Mariana, eos reprehendentes, qui hunc Forum cum alio confundunt, qui dictus fuit, *El fuero de Leon*, & non iniuste norantes, quam brevi temporis spacio Hispaniæ leges bis pumicem passæ fuerint.

Quas iterum cum Vvitzæ Regis impietas, Ruderici vesania, & calamitas, quæ in Hispaniam Mauros deduxit, in omnibus profanassent, & obliterassent, postmodum, ea recuperari cœpta, Vveremundus II. Asturum Rex, mortuo Sanctio patruo, & Remiro consobrino, iure factus (tradente eodem Archiepiscopo Toletano, & alijs) anno 982. revirescere fecit, & liberaliter confirmavit, Sanctorumq; etiam Patrum canonicas sanctiones in rectam causarum decisionem servari præcepit. Sanctius autem post Ramirum, omnes has Gothorum leges penitus abolevit, si Mariana fidem habemus, & Barcinonem, reliquatque Europæ provincias sequutus, Iustinianeos Codices, modo quo Lotharius eos contexuerat, anno 1068. in foro servari strictissime præcepit.

Post quem nihilominus, his, ut apparet, legibus insuper habitis, alia Secobricæ lata fuerunt, & iudicād. per factora, sive exēpla, per duellū, aut per arbitriū, pravi mores inducti, quos irrationabiles, & *Desaguisados* Rex Alfonso appellat in Proce. suo, quē ad eos tollendos, & averruncandos edi curavit, qui vulgō dicitur, *El Fuero de las leyes*, & alio nomine, *El Fuero Castellano*, forte ut ad illum alterū respectus haberetur, quē Legionensibus antea dati, supra retulimus. Hūc Forū hodie præmanibus habemus, cum cōmento Doctoris, suo tēpore celeberrimi, Alfonso Diaz de Motalvo, priusque (ut ipse referi) alijs scholijs illustraverat Vincentius quidam, Episcopus Palentinus.

Quis verò fuerit Rex ille Alfonso, qui illum compilavit? In dubiū vocari potest, quoniam Alfonso à Cartagena insinuare videtur, Sextum huius nominis fuisse, qui Toletanam urbem à Mauris recuperavit. Quod tamen probari non potest, quoniam hic solum quosdam foros pro Toletanis civibus, & incolis edidit, ut in eius Chronicis legitur, & latē, eos ad litteram referens, Garibaius animadvertit. Neque magis audiendus est Alrer Scriptor, qui Alfonso Octavum, eiusdem Compilationis Auctore facit, anno sui Regni Octavo, & Christi 1260. hoc enim nulla quoque ratione temporis serie, vel auctoritate probatur. Quare certius est, ad Alfonso Nonum referri debere, ut in eiusdem fori initio Motalvus insinuat, quem sequitur Hugo Cellus,

& apertè testantur Reges Catholici Ferdinandus, & Elisabeth, in iur. Ordinati Procemio, ubi sic inquit: *El porque despues de la muy loable, i provechosa ordenança, i copilacion de las leyes de las siete Partidas, fechas, i ordenadas por el Señor Rei don Alfonso Nono, de loable memoria: el qual avia antes fecho el Fuero Castellano, que se llama de Leyes.* In quo tamen advertendum est, eundem hunc Regem, Sapientem alio nomine dictum, secundum veriore aliorum supputationem, non fuisse Nonum, sed Decimum huius nominis, quam Ludovicus Molina, & alij sequuntur. Quem etiam Vndecimum Garibaius iuxta suum computum facit, huius varietatis rationem adducens, quem quoad hoc pro multis allegare sufficet.

15 Qui & ipse Rex, cum experiundo cognosset, huius fori leges sufficientes non fuisse, quin potius illarum occasione plures lites, ac dubitationes enatas, alias statim vulgavit, quæ dictæ sunt *Del Esiles*; & hodie cum peculiari glossemate D. Christophori à Pace circumferuntur, ut ipse in earundem Procemio demonstrat. Et cum rursus, ne ha quoque sufficere intellexisset, in animum induxit, magnum illud opus, à Magno Patre suo Ferdinando Tertio, qui Hispalim cœpit, & Sancti cognomen promeruit (ut ipse refert) desideratum, serio aggredi. Et Iustiniani Imperatoris vestigia sequutus, non solum ius civile Romanorum, verum & Sacrorum Canonum sanctiones, reliquasque antecedentes Hispaniæ leges, quas observatione dignas existimavit, in auream illam Epitomè sub aptis titulis rededit, & concinavit, quæ quia in septem libros dividitur, *Septem Partita* vocatur, multis præterea Sanctorum Patrum, & Veterum Philosophorum sententijs referatam, & illustratam. In qua quidem absolvenda, doctissimorum illius ætatis Iuris-Consultorum opera usus, septem integros annos consumpsit, & tandem bona quidem scæva, non solum in illius Barbari adhuc sæculi, verum & futurorum miraculum, illam vulgavit, anno à Christi Domini Incarnatione 1260.

16 Quod sanè opus, licet nõ magni pendere videatur Rhenat. Choppinus, & simul etiam leges Visigothorù, quasi solâ æmulatione Iustiniani Codicis referant. Certius est, illum in multis excedere, & summoperè laudabile omnibus rectè sentientibus visum esse, ut latè Notster D. Greg. Madera prosequitur, post Covarruviã, Greg. Lopez, & alios, qui summum eius studium, & utilitatem extollunt, licet non insufficientur, Auctoris intentum fuisse, leges suas, ex alijs sumere, & ubi contrarium non expreisit, iuris Civilis, & Canonici rationibus se in omnibus conformare, ut idem Covarruvias, & alij testantur. Addo etiam cum Ludovico Molina, in dubijs, eodem iure inspecto, questionibus, Azonis opiniones sequutum videri. Quod in causa fuit, ut aliqui existimaverint, Azonem ipsum eisdem componendis inter fuisse, quod falsum esse, benè idem Molina demonstrat, subiungens, coniectari licere, aliquem ex Azonis discipulis eidem collectioni operam navasse, vel clarissimos eiusdem temporis Iuris-Consultos, quibus mandata fuit, Azonis sententias, tanquam solidiores sequutos.

17 Hos porrò Iuris-Consultos, ut ego addo, nõ erit absurdum, ut duode-

Hugo Cels. in re-
pert. verb. *A. fon-*
so, verb. *Fuero*, fol.
171. & verbo *Le-*
yes, fol. 239. Olan.
in præf. sarrum An
tin. n. 2.

Molin. in præf. ad
lib. de primog. n.
21. Chronic. eiusd.
Reg. c. 9. Tarrapha
de Regib. Hisp. in
Alphon. X.

Garib. lib. 13. c. 7.

Paz in Procem. ad
leg. Styl. n. 72. Ma-
tièz. d. c. 17. fol. 10

Procem. leg. Part.
Molin. ubi sup. Ga-
rib. d. c. 7. & cap. 9.

Procem. Par. Mõt.
& Greg. Lop. ibid.
Chro. eiusd. Regis
fol. 86. Garib. d. li.

13. c. 9. pag. 202.
Humada ad Greg.
Lop. pag. 1.

Choppin. de dom.
Fræc. li. 2. c. 15. n. 5

Madera de excell.
Hisp. c. 7. §. 2. Co-
var. in 4. Decret. c.

6. §. 4. n. 3. Greg. in
repet. verb. *Leges*

Partita.

Idè Rex in Proce.
Part. Covar. lib. 1.

var. c. 14. n. 5. Gre-
gor. in l. 10. tit. 5.

p. 6. gl. 10. Gutier.
2. canon. c. 5. n. 70.

Mier. de maior. 1.
p. q. 1. n. 74. Sanch.

de matr. li. 3. disp.
4. 1. n. 8. Parlad. 3.

to. diff. 24. n. 7.
Molin. lib. 3. c. 7.

n. 23. & 24.

Garib. lib. 13. c. 4.
in p. pag. 198. &
cap. 9. pag. 202. &
seqq.

Taraph. in Alph.
10.

Iustin. Imp. in Au-
thent.

Vlpian. in l. 4. de
præscr. verb.

Carrag. in præfact.
doctrinalis, Mon-
talv. in repert. ver.
Legis Regni, fol.
66. & verb. Forus,
fol. 49. Celsus in re-
pert. eiusd. verbis.

L. fin. Tauri.

Garib. lib. 13. c. 9.
pag. 202. & seqq.

am illos Cōsiliarios fuisse existimemus, quos Primus Sāctus Rex Fer-
dinandus eiusdem Alfonso Pater, pro sui Regni gubernatione paulò
ante delegerat, a quo initiū habuit Regius Senatus Castellæ, qui hodie
ita fulgere conspicitur, ut Garibaius observat, inter quos forsitan
ille Garfias enituit, quem Tarapha, Alphonsi ætate floruisse testatur,
fuisse que luculentissimum legum explanatorem, & super Decretales
egregium opus composuisse.

Cæterum cū humana natura novas quotidie, ut Iustinianus ait, for-
mas edere properet, & ex novis legibus nova dubia emergere, & plu-
ra negotia, quam vocabula esse soleat, ut alibi Vlpianus scripsit, egre-
gium etiā hoc septē Partitarum opus, efficere non potuit, quin eiusdē
Alfonsi successores, novas alias leges, & foros promulgari oportere
censuerint, inter quos Alfonsus XI. qui Tantam expugnavit, illas Cō-
pluti Era 1389. edidit, quæ vulgo *Las leyes, ó fuero de Alcaia* vocari
solent, & Petrus huius filius, anno 1394. peculiarem illi, & satis no-
tandum Forū, qui dicitur, *E. de los bios de algo*, & sic alijs succedentibus
tēporibus, plures alias leges, ac pragmaticas sanctiones, quas Alfonsus
à Carragena, Montalvus, & Hugo Celsus latè commemorant. Quo-
tandem usque, sub tœlici Imperio Regum Catholicorū Ferdinandi &
Elisabethæ, anno 1491. prolatae sunt illæ, quæ dicuntur *E. Quaserno de
las Alcaualas*, & anno 1499. aliæ ad lites breviadas, & forum iudicia-
lem pertinentes, quæ sunt dictæ *Las de Madrid*.

Et hæ statim, & aliæ, Regum Antecedentium, quæ Reipublicæ uti-
les esse visæ sunt, in Novum ordinamentum sub congruis titulis collo-
catae, de eorundem mandato, curante dicto egregio Doctore Mon-
talvo, ut ipse in eiusdem Ordinamenti præfatione testatur, quod postea
à Salmanticensi Doctore Didaco Percio peculiari glossicmate
donatum fuit.

Post quod opus, cum dubia plura circa earundem legum intelligē-
tiam & praxim, & materiam Maioratum, exorta fuissent, ipsi
Reges Toleritæ agentes, post maturum doctissimorum virorum conti-
lium, alias leges edendas statuerunt, quæ quia ipsis morte interceptis,
ut in ultima ipsarum narratur, Tauri a Domina Regina Ioanna eorun-
dem filia, & Regni hærede publicatae sunt, anno 1505. Taurinæ sunt
appellatae, & à pluribus eruditjs Doctoribus peculiaribus commen-
tarijs donatae.

Et demum æadem ipsæ, & plures aliæ, quæ sub eadē Regina, Caro-
lo V. Maximo, & Philippo II. eius filio, & nepote, subsequētibus annis
latæ fuerant, eiusdē Philippi iussu, in novā aliam Collectionē. sublatis
superfluis, & abolitis legibus, quæ in antiquis habebantur, redactæ
fuerunt, anno 1566. eximū hoc opus incipiente Lic. Petro Alfonso de
Alcocer, prosequente Lic. Escudero, & deniq; perficiente Lic. Bartho-
lomæo de Atienza, ut in Præfatione eiusdē Collectionis habetur, &
Garibatus enarrat. Quæ & ipsa Compilatio, nunc demum, anno 1640.
de mandato gloriosissimi, & Potētissimi Regis, ac Domini Nostri D.
Philippi IV. quem Deus incolumem servet, novis typis, & pluri-
bus legibus additis, quæ post priorem promulgatae fuerunt, excussa

conspicitur, eandem editione, & additionem strenuè curantibus, strenuis, Doctis, & Nobilibus Viris D. D. Lic. Iosepho Gonzalez, & D. Ferd. Pizarro, Regijs Consiliarijs dignissimis, ut in pragmatica eidè editioni præfixa refertur, mihiq, eius commentandi studio demandato, in quo si Deus cœptis votisque fuerit, fortè nec oleû, nec operam perdidisse videbimur. Vt nec nunc quidem, in hoc legû Hispanicarum progressu ab origine, & subcerta temporû serie, adeò latè enarrando, cum id, ita distinctè, à nullo alio factum esse comperiã, & in re, de qua agimus, satis ostendat, quantum hoc eximium Regnû sub tali, ac tanta iuarum legum, & pragmaticarû mole labore, & laboraverit.

24 Præsertim cum ultra eas, Iustinianeis quoque plurimum deferat, & in scholis legi, ac disci, & in foro allegari permittat, ut ex quadam lege Tauri, iam in Novam Compilationem redacta, colligitur. Quæ tamen, (licet Pinelus, & alij contrarium perperam sentiant) non ita accipi debet, quasi in vim legis apud Nos civilia illa Romanorû iura allegari possint, hoc enim aliqualem subordinationem Regum nostrorû erga Romanum Imperiû præferret, quam semper agnoscere detrectarunt, sed solum tanquam Doctorum, & Sapientium hominû documenta, ut eadem lex ostendit, & prudenter Gregorius Lopez, & alij animadvertunt, & pariter in Francia ex eadem ratione observari, quædam Decretalis, Baldus, Boërius, & alij Auctores ostendunt. Quod adeò verum est, ut signanter tradiderit Oldradus, quem alij sequitur, antiqua Hispaniæ lege, capitatis reum esse, qui in litium causarumque decisionibus Imperiales leges adduceret, licet hoc hodie ita spreto, & obliteratum videatur, ut nullas frequentius fora, & palatia Principum personent, & sæpè plus eis, imò & aliarum Rotarû decisionibus, & communibus Auctorum variorum doctrinis, & opinionibus, quam patrijs nostris legibus à multis Advocatis, & Iudicibus deferri soleat, cum tamen non nisi in harû defectum, aut supplementû dicta lex Taurina adeas recurri permittat. Quod meritò notat, & reprehêdit, atque ad vanum Advocatorum memoriæ ostentationem refert D. Gregorius Lopez Madera, Regius Consiliarius meritisimus.

25 Eorumque facundiam, alioqui ab Imperatoribus Leone, & Anthemio valdè laudatam, necnon eam legum, quam retulimus, multitudinem, tot lites in Republica generasse, ex quibus in eadem tot, ac tanta damna sentiuntur, passim omnes, qui benè sentiunt, agnoscunt, & in eis refecandis, cordatos quoslibet ac Prudètes Reges, ac Principes summum studium collocare debere, omnia iura proclamant, quæ cû Ego alibi latissimè recensuerim, nunc pro multis allegare contentus ero nobilem legem Regis nostri Ioannis Liam ab anno 1386. editam, quo nec legum multitudo, nec malitia hominum ita excreverat, in qua præcipit: *Los Oidores deben pensar quantas maneras se pueden catar, i quantas leyes se pueden baxer, para acortar los pleitos, i escusar malicias, i debben fazer dello relacion al Rei, para que él haga las dichas leyes, i las mande guardar, porque cümple al bien de su Reino.*

26 Cuius legis Ego licentia usus, si quid in me est iudicij, quod sentio quàm sit exiguum, ultra plura alia, quæ in hanc rem Petr. Gregorius,

L. 1. Tauri, quæ est hodie l. 2. tit. 1. lib. 2. Recop.

Pinel. in Rubr. de bon. mal. 2. p. n. 12. Ant. Gom. Cifac. & Burg. de Paz in d. l. 1. Taur.

Greg. per text. ibi in l. 6. tit. 4. par. 3. glos. 2. Gab. Vazq. in 1. 2. tom. 2. disp. 153. c. 2. n. 15. Mader. de excel. Hisp. c. 7. §. 2. fol. 62.

Cap. super specuia de privil. Bald. in l. nemo, C. de sent. Puteus de syndic. verb. *Tessis*, Boer. de auct. Mag. Col. & in Præf. ad glos. leg. Longob. vers. *Licet in hoc.*

Oldrad. cõf. 69. n. 6. Gregor. Lop. & Mader. sup. Paia. in c. per vestras, in introd. n. 19. Martha de iurisd. 1. p. c. 26. n. 70. & c. 28. ex n. 7. Mader. ubi supra fol. 63.

L. Advocati, C. de advoc. divers. iud. latè Bæz. de inop. deb. c. 16. ex n. 148

L. properandû, C. de iudic. c. finè litibus, de dolo & cõtum. Ego latè, post plures, quos refero 1. to. lib. 3. c. 3. ex n. 7. & 2. to. lib. 2. c. 29. n. 82.

L. 7. tit. 1. lib. 2. no. v. Recop. li. 1. ti. 4. li. 4. c. infd. Recop.

Petr. Greg. de Re. pub. lib. 18. cap. 5.

Bobad. in Polic. li. 3. cap. 14. ex n. 27. & 84 Navarret. in discurs. pol. 40. Zevall tom. 4. in exhort. ad Advoc. ex n. 27. Latrea disp.

4. ex n. 8. Salgado de retén. Bull. 2. p. c. 3. ex n. 14. & novissimè Saaved. Emp. 21. & omnino Boccacina. cent. 1. reg. 72.

Plato lib. 5. de legibus.

Strab. lib. 6.

Lip. in monit. pol. lib. 2. c. 10.

Quintil. lib. 7. c. 2. ad fin.

Pet. Costal. in Pegmat. pag. 255.

Oven. lib. 2. epigr. 60. pag. 58.

Eras. in Adag. pag. 479. & seqq.

Boadilla, Navarretus, Zevallus, & alij comminiscuntur, non in novis legibus condendis, sed in tot actantis, ita varijs, & sæpè contrarijs, contrahendis, & ad brevissimum, quoad fieri possit, numerum reducendis, hoc remedium consistere arbitror. Nam quemadmodum tam scitum, quam certum est illud, quod quidam ex Comicis dixit:

Orator improbus lues est legibus.

Ita pariter negari non potest, ex earundem legum multiplicatione, easdem lites iudicari solere, & damna, quæ excusari nituntur, augeri, ut præter ea, quæ iam supra adducta, & ponderata relinquo, vel Platone docente monemur, dum dixit, quod *Vbi plurima leges, ibi & lites, itemque mores improbi, & concordiam nunquam inter amantes civis servari posse, ubi mutua multa lites iudiciales sunt, sed ubi brevissima, & paucissima.* Et celebri alio Strabonis documento, qui referens Zaleucū illum Thurijs olim paucas, & simplices leges dedisse; sed sequētes, alias, per subtilitatem, & nimiam curam addidisse; ex quo factum sit, ut celebres magis, quam boni redderentur, sic addit: *Boni enim nisi legibus, non quibus omnes scophantias, aut calumnias cavent, & excludunt, sed qui simpliciter latis firmiter inhaerent.*

Quod dogma *Oraculum* vocat, & aureis litteris signandum esse dicit Iustus Lipsius, integrum caput, quod de legibus scripsit, sic brevitas, *Eas nec multas, nec ita lites, probari.* Neque aliud videtur tenuisse Quintilianus; qui postquam dixit, legem omnem, aut tribuere, aut admittere, aut punire, aut iubere, aut vetare, aut permittere, statim adiecit, quod *Litem habet, aut propter se ipsam, aut propter alteram,* propter dubia nimirum, quæ ex ipsis resultant, & captiosis hominibus scripti, & voluntatis statum ambiguum reddunt. Aegyptij quoque litium immortalitatem designare volentes, quam plerumque legum multitudo, & obscuritas caulat, anguē despungebant, qui multiplici flexu se ita cōvolvunt, ut eius finis, vel extricatio vix cognoscatur: quod Hieroglyphicū apud in rem nostrum deduxit Petrus Costalius, in uno ex iuris Pegmatius inveniēti: *Vol-vitur inter se se, rursusque revertitur ad se*

Serpens, nec finis flexibus esse potest:

Hæc species expressa Fori est, hæc forma Senatus,

Dum nequit heu minimis lites esse modus;

Quumque putas finem tantis insistere querelis,

Auditur tibi lis, quæ fuit una, duplex.

Vbi idem Auctor merito in iudices invehitur, qui has dilationes patiuntur. Parumque Christianum esse inquit, iustitiam, quam iura omnia liberaliter, & in procinctu reddi voluerunt, ijs apud nos angustijs esse, ut neque gratis, neque pecunia, neque labore, tibi eā parare possis.

Et in idem tendit illud Ioannis Oveni:

Lis genuit leges; legum lis filia; viri

Non sine lite solet, nec sine lege potest.

Adagium, *Lis litem ferit, & Noxa Noxam parit,* quæ ex Phocylide, Suida, & alijs deducit, & illustrat Erasmus. Et celebre Apoph.

18 thegna Aeneae Sylvi postea Pij Secundi, Iocelicis recordationis, qui ut Platina commemorat, solitus erat, *Iudicium & leges vetera vocare, forum aream, litigatores aves. Accupes, vero, earum Patronos, & Iudices*. Sic prudenter ostendens, ex quibus lites oriri soleant, & quomodo his homines illaqueati, alijs in praedam cedant, & libertate ac propria vita, & substantia priventur.

29 Quo ex dicto, praesens Emblemata formavimus, & litium causas, & damna ob oculos Principibus ponimus, easdemque ut reserare, vel breviate sagant, admonemus, quas pestem praesentissimam, & bello peiorem in Republica esse, merito tradit, & pluribus probat Marcus Antonius Perilius, eandem curam Regibus inter praecipuas inuigens, & novissimus Stephanus Natthen, qui iustitiam in litibus vulnerari, probare contendens, plurima de earum damnis, dispendijs, & peccatis adducit, & inter alia, cuiusdam Idiota scitissimum dictum, qui illas *Pulvinar diaboli* appellavit, utpotè, qui prius homines ad ruinas, & discordias instigat, ac illis postea iudicio contendentibus, actis conscriptis insidet, & conquescit, veluti iam certus, & securus damnorum, graviumque peccatorum, quae partes hanc inde litigantes committunt, dum mutuis expensis, dissidijs, odio & rancore inter se concertant, & vivunt. Vnde in Ecclesiastico dicitur: *Abstine a lite, & minues peccata*; Et Imp. Iustinianus, *Sapè lites materiam criminibus creare noscuntur*. Themistoclesque apud Aelianum dixit, *Quod si duae sibi monstrarentur viae, una qua ad Tribunal, altera, qua ad inferos tenderet, libentius multo hanc, quam illam ingrederetur.*

30 Et quemadmodum à Juris-Consultis, prudentes, & verecundi illi homines appellantur, qui lites fugere, & execrari solent: ita ex adverso, litigatores, viros malos appellari, & nihil esse tam simile actibus damniorum, quam litigare, Redoanus, post alios, observat, qui latissime probant, ex eisdem litibus Iudices inquietari, Republicam laedi, partes expensis vexari, materiam criminibus aperiri, flagellum Dei, & veluti scopulos esse, ad quos plerique fortunarum suarum naufragium faciunt. Quod non latuit Ciceronem, dum pluribus exaggerat, *Sollicitudinem, & periculum litium*. Senecam à Baldo relatum, qui prudentissimè dixit: *Cum pars contendere, anceps est, cum superiore furiosum; cum inferiore sordidum*. Martialem, qui uno in loco eas, *Amaras* appellat, & in alio, iustè miserum & dementem eum vocat, qui in illis, sub dubia victoriarum spe, vitam atque opes consumit, sic inquit:

*Lis te bis decima numer antem frigora brumae
Conterit una tribus, Gargiliane, foris.
Ab miser, & demens, viginti litigat annis
Quisquam, cui vinci, Gargiliane, licet?*

Quod Domitius Raderus, & alij, ita etiam explicite solent, quasi diceret Martialis, prudentiorem quidem eum esse, qui in suum inducit animum liti cedere, & se victum fateri, quam eam ad tot annos ducendo, amittere, aut quamvis vincat, plus ferè in tam longo litigio impedisse, quam postea victor accipiat.

Platina in eius vita
Peril. de numer. Princ. lib. 9. c. 11. & seqq.
Natthen in iustitia vuin. par. 2. tit. 2. cap. 1.
Eccles. 23. 10.
Aelian. de var. hist. lib. 9. cap.
L. properandum, C. de iudic.
Cap. 2. de verb. signif. lib. 6. l. 4. D. de alien. iud. l. 3. §. tamen ff. de arb. l. servus 9. de oblig. & act. l. 1. C. de novo Cod. late Cotta verb. *Lites citò*, & Sylv. apt. lib. 6. ex n. 8.
Redoan. de sym. 2. p. c. 31. an. 9. late Pena in l. litibus, C. de agric. Tiraq. de retr. lib. 1. §. 2. glof. 7. ex n. 20. & Scacc. de appell. q. 15. ex num. 188. & 243. Forner. in l. 143. de verb. sign.
Cicer. pro Cluent. Bald. conf. 218. n. 1. lib. 3.
Mart. lib. 12. epig. 69. & lib. 7. ep. 64.
Consonat Overus epigr. 67. pag. 226.
Lis praest tibi polle? Semel tibi praest re praest, Quam pendere diu? Solus, solutus eris.

Proverb. 20. 3.

Muson. ap. Stob.
serm. 19. de patiēt.

Matth. 5. 40.

Lucæ 6. 29.

Terent. in Phorm.
2. scen. 2.Mart. lib. 2. epigr.
13.Ovenus lib. unic.
epigr. 80. pag. mi-
hi 108.

Idem Ovenus.

Petron. in satyr.

Plin. lib. 7. cap. 32.
Tholof. de Repub.
lib. 1. cap. 6. n. 14.
Brasson. ex Stob.
lib. 3. c. 27.Nevizan. in sylv.
nupt. lib. 6. ex n. 8.

Quam expositionem, licet ipsi nihil in eius confirmationem adde-
cant, mirè illud Salomonis corroborat, *Honor est homini, qui separatus est
a contentionibus, omnes autem stulti miscentur contumelijs*; ubi Salazar-
rius optima verba Musonij apud Stobæum in idem expendit, & est
expressius, & nobilius multò Christi Domini documentum, dum apud
D. Marthæum ita consuluit, *Et ei qui vult tecum iudicio contendere, &
tunicam tuam tollere, dimitte eam, & pallium.* Et iterum apud Lucam: *Et
ab eo, qui auferit tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Quod
planè consiliū, non solum ad spirituale commodum respicit, verum
& ad temporale etiam, cum si quis litem, quamvis iniuste sibi motam
prosequi velit, cum pallio, quod ab ipso exigitur, tunicam etiam in li-
tigij expensis amitteret, & ab Aueupibus nostri Emblematis, si forte vi-
uus, omnibus tamen prius abibat. Vnde præclare Terentius dixit:

Et si facta mihi iniuria est, verumtamen

Potius quam lites secter, minas quinque accipe.

Et idem Martialis Sextum hortatur, ut quod verè debet, vero ma-
gis creditori statim solvere velit, quam illud ipsum, & plus, in litigio
iniusto consumere, & dum unum creditorem vult subterfugere, plures
habere, simul hanc de qua querimur Iudicum & Advocatorum rapa-
citatē his verbis insinuans,

Et Iudex petit, & petit Patronus.

Solvas censeo Sexte creditori.

Quod æmulari volens Modernus Anglus, non minus ingeniosè sic in
litigiosum debitorem scripsit,

Que tua nequitia est, quod debes non mihi solvis;

Solvis Causidico; que tua stultitia est.

Et iterum, alludens ad id quod vulgò olim & hodie circumferri con-
suevit, non esse victorem, cui iura favent, sed cui iudex; & idem in eo-
rum tantum, & Advocatorum, ac Procuratorum certum commodum
cedere, sic habet:

Certa tibi lex est, lis est incerta clienti;

Tu lucri, damni certus & ille sui.

Consonans nimirum cum illo Petronij,

Ergo iudicium nihil est, nisi publica merces,

Atque eques in causa qui sedet, emta probat.

Et cum sententia Chilonis, inter septem Sapientes relati, quondam
Delphis, ut post Plinium, Tholosanus, & alij referunt, consecrata, nè-
pè *Comitem aris alieni, atque litis, esse miseriam.* Solosque hos, quos
dixi, ex litibus vivere, & ditari consueffe. De quibus cecinit Poeta,

Ære Patrocinium vendunt, producere causas,

Et lites pendere diu, vindemia quedam est.

Ad quæ etiam damna respiciens Nevizanus, ultra alia, quæ in
eorum detestationem adducit, Iudices hortatur, ut partes ad concor-
diam suadere potius, quam ad litigandum studeant, & in memoriam

71 notabile illud munimentum revocat, quod scriptum esse in lapide marmoreo penes se alas, per quas ascenditur Palatiū Broletī Mediolani, *Quod in controversiis causarum, corporales inimicitia oriuntur, fit amissio expensarum, labor animi exercetur, corpus quotidie fatigatur, multa, & inbonesta crimina deinde consequuntur, bona, & utilia opera postponuntur, & qui sæpe credunt obtinere, frequentius succumbunt; & si obtinent, computatis laboribus & expensis, nihil acquirunt.* Quod eleganter etiam dixit Cassiodorus, ludices admonens, ut his damnis & expensis modum adhibeant, his verbis: *Præterea convitionibus se gravari omnimodis ingemiscunt: ut ad iudicium deducendi, penè tanta videantur amittere, quanta vix probantur additi dispendia sustinere. Vocatio enim Iudicis spes iustitiæ debet esse, non mulctæ: nam ipse Iudex suspectus redditur, ante cuius audientiam gravamina sentiuntur.*

35 Et Salva Bonorum (quos plures esse non dubito) existimatione, idem Cassiodorus, malorum Iudicum, Advocatorum, & aliorum, qui ex litibus vivunt, imposturas, ita describens: *Hi sunt, qui causas protendant adhibiti, impediunt prætermissi, fastidiunt admoniti, obliviscuntur locupletati. Hi sunt, qui emunt lites, vendunt intercessionés, deputant arbitros, dictata convellunt, attrahunt litigatores, protrahunt audendos, per plicas inextricabiles retrahunt transigentes, &c.* Cui similis Rodericus Zamorënsis Episcopus: *Vbi Advocatorum (inquit) turba strepit, ibi litium anfractibus tota civitas ardet, nec domus aliqua à litigio vacat; de pace non cogitant, qui cum bello luçantur, alienas cupiunt controversas, & propinquorum causas exagitat, qui suas non litigat, &c.* Noster Baeza, qui & ipse Advocatus fuit, & fori malitias optimè calluit, inquiens, quòd indocti, & iniqui advocati, canibus quàm hominibus proprios, per fas & nefas lucellum parant, patrocinium enim non æquitate, sed pecunia metiuntur, & sunt publicis latronibus nocentiores, impunè enim, & cum imperitiæ plebis laude, in medio foro latrocinantur. Alter Baeza Theologus, docens: *Hanc esse commanem in forensibus hominibus malitiam, quæ omnia ferè iudicia, & tribunalia pervadit, ubi causa protrahuntur, dilatantur in summam incommodum litigantium, & ut Officiales, & Ministri iustitiæ, auctiores inde preda faciant.*

36 Vnde eiusmodi homines Ludovicus XII. Galliarum Rex, Paulo Emilio testante, Sutorum artificium sibi vindicare dicebat, quia quòd sutoris proprium est, alutam dentibus producere, hoc etiam illis in dilatandis litibus, Prudentumque responsis, & Cæsarum legibus. Et Apuleius, eosdem, *Forenses rabulas, togatosque vulturios* appellavit, quòd litigantes soleant eviscerare. Ex quo dicto Schoonhovius in malos Caufidicos, hoc Emblemata formavit:

*Forenses Rabulas vocavit ille
Togatos bene vultures; sed illud
Inter hos tamen interest, est illos,
Quod cadavera vultures morantur,
Hi vivis quoque detrahant cruorem.*

Cassiodor. lib. 9.
epist. 19.

Cassiod. sup. Psal.
73. v. 10.

Roder. Zamor. in
spec. vitæ, cap. 18.

Baeza de inop. de-
bit. cap. 16. n. 147.

Baeza Theol. sup.
Luc. cap. 18. to. 4.
de iud. iniqu.

Æmil. in eius vita.

Apule. de asin. aur.
lib. 10. vide eundem
Apol. 1. & Erasmi
in Adag. *Mulieres
Reipub. petis,*
pag. 382. *Ascaff. de
Ærario, pag. 92 f.*

Schoonh. Emb. 34

Martial. lib. 10. e-
pigr. 57. & lib. 2. e-
pigr. 90.

Auson. Edyll. 2.

Beyrl. verb. *Lis*,
pag. 222.

Plin. lib. 6. cap. 22.

Illesc. in histor.
Pontif. Gomar.
histor. Ind. 2. par.
Herrer. decad. 2.
lib. 2. c. 4. pag. 43.
& alij apud Me 2.
tom. lib. 4. c. 3. n. 1
& 2.

Ordin. ad Nun.
Guzman. dat. Ma-
rtit. 5. April. ann.
1528. & alix apud
Herrer. ubi sup.

Boccalin. cēt. 1. c.
79. pag. 387. vide
Iust. Lipf. in Polit.
lib. 2. cap. de insti-
tia, in fin. Cotareū
de iur. & off. mil.
cap. 9. Carrança de
partu, c. 2. n. 243.
pag. 122. & Deiriū
in notis ad Seneca
Tragœd. 2. tom.
pag. 230. Colum.
de re rust. in præf.

Lipf. d. lib. 2. c. 10.
Petil. lib. 5. c. 11. &
seqq. & lib. 9. c. 11.
& seqq. Natthen.
2. p. tit. 2. cap. 1. &
seqq.

Illesc. in hist. Pont.
2. par.

Hier. Paul. in prac.
Cancel. fol. 54.

Ioan. Boter. de rat.
stat. lib. 1. cap.

Eaque propter illi semper laudari, & foelicissimi habiti sunt, qui se
nunquam litibus implicarunt, ut semel & iterum de se ipso testatur
Martialis, dum dixit: *Lis nusquam, Toga rara. Sit nos cum Iovine, & se-
ne lite dies.* Et Aufonius Gallus, qui Patrē suum ita loquentē inducit:

*Litibus abstinui, non auxi, non minui rem:
Iudice me nullus, sed neque teste perit.*

Quo Disticho, ut Beyerlinchius refert, Abrahami Ortelij peritissimi
Cosmographi tumulum, in Epitaphij Mnemosynō, Iustus Lipsius co-
honestavit.

Eademque ratione Plinius, cum Trapobanem insulā, & Antichto 38
num gentem foelicissimam describeret, dixit, apud eas, neque fures,
neque lites ullas esse. Quod etiam in detectis à se Occidentalibus In-
diarum Regionibus Christophorus Columbus, & alij ex primis earū
conquistoribus summoperè desiderasse, Gundesalvus Illescas, Go-
mara, Antonius de Herrera, & alij Auctores enarrant, ideoque instā-
ter à Catholicis Regibus exposulasse, ne ullo modo ad eas Advoca-
ti, & causarum Procuratores transire permitterentur, ut sic damna
iurgiaque cessarent, quæ ex eorumdem colluviē in Hispania, & alijs
Nationibus experiebantur. Quod eis, aliquibus Regijs ordinationi-
bus concessum fuit, easque valdē ab Apolline in Parnaso approba-
tas, laudatasque esse, lepide recenset Trajanus Boccalinus, plura alia
de eisdem damnis expendens. Institutum tamen Lacedæmoniorum
omittens, qui, ut Nicol. Cragius commemorat; Oratores nullos esse
in sua Republica sinebant, & orationem omnino paucis comprehendi
iuebant.

Quæ etiam in causa fuerunt, ut iam suo tempore Columella con- 39
queri potuerit, latrocinium Advocatorum, pro nocentibus, & inno-
centibus advocantium, permitti intra mœnia, & in ipso foro; & Se-
neca dicere: *Iuridici, velut canes acerrimi, non nisi oblatō cibo mansues-
cunt.* Et alibi: *Hæc tot millia ad forum prima luce properantium, quam
turpes lites, quanto turpiores advocatos habent.*

Et ut multi Prudentes, Principes, & alij cordatissimi viri, tum 40
in nostra Hispania, tum in Gallia, & alibi, de legibus rescandis,
& in Epitomen redigendis, simulque de breviandis litibus, Advoca-
torumque, & Procuratorum technis, & protelationibus colibeu-
dis, varijs temporibus cogitaverint, ut præter Iustinianum, & supra
relatos, Vespasianus, Carolus Nonus Rex Gallie, Alfonso Arago-
num I. & alij, quos latē Iustus Lipsius, Marcus Antonius Petilius, &
Stephan. Natthenus commemorat. Exemplum Turcarum simul addu-
cetes, apud quos lites omnes, sive civiles, sive criminales, eodem ferē
die, quo in iudicium deferuntur, terminari solent, ut & in Æthiopia,
sub Potentissimo illo Principe, quem Prete Ioannem vulgō voca-
mus, ubi nullis scriptis legibus Republica regitur, & lites ex bono, &
æquo brevissimè deciduntur.

Sunt quoque lectu admodum digna, quæ circa hoc idem desiderū 41
Hieronymus Paulus, post alios à se relatos, & Ioannes Boterus scri-
bunt.

bunt. Et melius adhuc Philippus Comineus, loquens de Ludovico Gallie Rege XI, quem inquit: *Voluisse per omnem Galliam leges, & consuetudines omnes ad eandem normam conscriptas, in volumen aliquod redigi patrio sermone, ad evitandas fraudes, & expilationes Advocatorum, quæ maiores profecto sunt in Gallia, quàm in qua vix alia regione, quæ mihi nota sit. Atque hoc ipsum tota serè nobilitas liquido testari potest. Quod si longior ei vita contigisset, nec incommoda fuisset usus valeat, magno quodam beneficio Galliam affuisset, quàm satis plus, quàm è sum maioribus ullus alius affixerat.*

42 Idem etiam in voto fuisse videtur Henrico Regi eundem Gallie huius nominis III. cuius iussu magister L. C. Barnabas Balloquius ius omne Romanum, & Gallicum in unum volumen Codicem redegit, quem Henricianum vocavit, qui tamen receptus non fuit, quoniam ante eius confirmationem, tam iubens, quàm exequens, horribili fato à rebus humanis exempti fuerunt, ut latius Antonius Moriacius recenset, licet hic Codex postea sub nomine Henrici, eiusdem Gallie Regis IV. curante Thoma Corperio Alenconio, typis mandatus esse videatur Lugduni ann. 1602. & dignus quidem sit, ut in ipsius imitationem similis alius in Hispania Nostra tentetur. Quod tempore Regis, ac Domini nostri Pijssimi Philippi III. instanter petijt, & multis rationibus fieri debere suavit. Licentius Lupus de Daza, non male docto libello ad hoc exarato, in quo qualiter innumera leges de contractibus, Testamentis, & Maioribus agètes, ad paucissimas easque brevissimas reduci possint, adhibitis exemplis ostendit.

43 Eademque rerum Forensium experientia, in quibus per tot annos Doctissimus Antonius Faber versatus fuit, & communis querela delictum, & criminalium, & civilium diuturnitate, quæ litigantes tot anfractibus vexat, ac tot sumptibus fatigatos misere afficit, illum coegit, ut à Principibus, aliisque Legislatoribus, qui lites execrantur, & bono publico favere desiderant, summis votis exposceret, ut in eas rescandam, & breviandam omnem curam, & industriam adhibeant, quadraginta articulos, sive cautiones, quibus hoc consequi possit, satis prudenter adducens. His Articulis addi poterunt alij, qui magis ad rem conducere, videbuntur, neque de salute desperandum, tamen morbus adeo altas radices egisse videatur. Nam ut præclare Seneca uno in loco dixit: *Multa non aude nus, quia difficilia, quæ quidem ideo sunt difficilia, quia non audemus.* Et in alio: *Mali Medici est, desperare, ne curet. Idem in his, quorum animus affectus, facere debet, cui credita salus omnium est. Non citò spem proicere, nec mortifera signa pronunciare. Laetetur cum vitijs, resistat, aliisque morbum suum exprobet, quosdam molli curatione decipiat, citius meliusque sanatur ijs remedijs.*

Mornacius ad Codic. pag. 3.

Lupus de Daza in libello de Cryu, sive iudicio legum, quæ penes me habeo M. S.

Ant. Fab. in Cod. Fabr. 2. tom. lib. 9. tit. 22. ex pag. 603. ad 603.

Senec. epist. 104.

Idem lib. 1. de clement. cap.

Pareto legi, quisquis legem tuleris.

EMBLEMA LXIX.

*Principis Aufonij, Princeps Pratorius arma
Digna Trajano voce notata capit,
Hoc, si fas servem, pro Nobis utere ferro,
Sin minus in Nostrum pralia stringe caput.
Firmitus haud aliter, Princeps, sacra iura parabis,
Quam dum te subdis legibus ipse tuis.*

COMMENTARIUS.

SATIS superque de legum necessitate, & utilitate dixisse videmur, sed adhuc non ociose adiuicere possumus, Reges & Principes, qui strictiorem earundem observantiam in subditis exoptarint, nihil urgentius, & efficacius ad hoc consequendum edicere, vel efficere posse, quam si se ipsos illis subdiderint, & in maxima libertate, minimam licentiam ostenderint. Certè enim certè sic est, exasperat homines imperata correctio, blandissimè iubetur exemplo, & ut verbis Claudiani loquar,

----- *Tunc observantior equi
Fit Populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum
Auctorem parere sibi.*

Claudian. In 4.
Cons. Honor.

Quem

Quem sequi etiam videtur Sidon. Apollin. dum dixit:

----- *Cetera tunc parat,*

Turba libens, servit proprijs, quia legibus auctor.

Et Sanazarius:

Publica nimirum salus tunc sibi constat, & equum

Imperium, cum Rex, quod iubet, ipse facit.

De quo, tametsi plura congefserim supra, ubi Principem sui populi speculum feci, & Sceptrorum imitationem potentissimam esse dixi. Nunc tamen praecisius circa legum observationem insistens, praetens Emblemata cudendum, atque edendum, sive addendum, esse esse censui, quod ex historia Trajani Imperatoris, inter Romanos celebratissimi, sumitur, quam post Dionem Cassium Nizæum, & Xiphilinum, alij plures Auctores enarrant, qui inquit, quod cum Praefecto Praetorio gladium traderet, quo accingi cum moris erat, illum strinxit, & nudatum tenens, sic dixit: *Cape istum, etsi rectè impera vero, pro me, si aliter, contra me eo ad interitum utere.* Quamvis alij dicant, quod id dixit Licinio Suræ, quem quidam, ut Caesaris infidiatorem, indicaverant.

Et ad hanc historiam absque dubio respexit Plinius Junior in Panegyrico eiusdem Imperatoris, dum inquit: *Ego etiam in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam Praefecti manum ornari.* Quo loci, merito Iustus Lipsius in notis, miratur, factum adeo insignem, & immortale, verbis ita paucis tactum fuisse; cum campum praestaret, in quo tantus Orationator, qui minora diducit, exultare posset; nec deceret tam auream vocem, & sensum, tam arido, & propero stylo tantum stringi.

De more autem tradendi gladij Praefecto Praetorio, & quid per hanc traditionem significaretur, qui plura voluerit, Adriatum Turnebum, & Petrum Fabrum legere poterit, & Doctiss. Savaronem in illud Sidonij,

Ipsi etiam strictum commiserat Vlpium Ensem.

Et plenius ceteris Nostrum D. Garniam Coronelium D. Jacobi Equitem, in suis doctis Scholijs ad Gongoram, circa illum versum,

Quando à la pompa succedia el decoro

En Estoque desnudo, en Palo de oro.

Quibus addo Olaum Magnum, signanter tradentem, Fidei integritatem in externis Regijs Aulis Gothiae, & Suetiae, nunquam meritos esse, nisi qui strictum gladium, vel pugionem, per cuspidem, Principis manu, & munere, Fidelitatis iuramento praestito, suscepissent, ne capulo sumto, ipsum gladium retorqueant, in viscera porrigentis. Quam consuetudinem notans Nicol. Cautinus, duos, inquit, sensus admittere posse: vel enim Fidem erga Principes commendat, vel ipsa Principum dona lubrica, & periculosa ostendit, ut quae ad verbum mucronem, & pro munere poenam, intentent accipienti.

Porro, ut ad Trajani vocem redeamus, ex ea symbolum sumit Iacobus Stuartus Scotiae Rex, ut tradit Octavius de Strada intento in

Sidon. carm. 5.

Sanazar. in Epigr. ad Feder. Neapol. Regem.

Sup. Embl. 28. & 29.

Dio & Xiph. in vita Trajan.

Nicephor. lib. 3. Eccl. hist. c. 23: Aurei. Vict. Zonar. & alij.

Plin. in Paneg.

Iust. Lips. in notis ad Paneg. Plin. vide etiam Pet. Fab. 1. sem. cap. 3.

Turneb. lib. 12. adv. c. 6. Petr. Fab. 1. semest. c. 3. Savar. ad Sid. carm. 5.

D. Garf. Coron. ad Gong. 3. tom. pag. 442.

Olaus lib. 3. cap. 7.

Cautin. in Polyf. sym. lib. 5. c. 39.

Strada in Symb. pag. 30.

L. digna vox, C. de legibus.

D. Isidor. 3. sent. c. 53. relatos à Grat. a. in cap. 2. dist. 9. Guther. in Ligurino, lib. 8. Pittac. apud Aufon. in dicta Sapient. Vide Adag. Cedro dignum.

Plin. in Paneg.

L. Princeps 31. D. de legib.

Harmen. 1. §. 43. Cuiac. 15. obs. 30. Corraf. 2. misc. 25. Ant. Auguf. de legib. c. 13. Mēdoç. de pact. c. 5. ex n. 23. & alij apud Cened. in Collect. ad Decretal. 167. n. 5. novifs. Berneger. ad Tacitum, q. 52.

Sup. Embl. 28.

Senec. in Troad. Beyerl. litt. V. pag. 221. & seqq.

Cicer. in orat. pro Rab.

Canonh. in Aphor. Pol. 1. to. pag. 402. & seqq.

Symmach. in orat. pro ver. Dcor. cultu.

Cassiod. ll. 1. ep. 12

Idē lib. 10. epif. 16

Regiam Coronam mucronis cuspide, cum lemmate, *Prome, si inersor in m.* Et valdè ei cōvenit vulgatio alia, sed semper memoria tenēda Imperatorum Theodosij, & Valentiniāni, qui peculiari lege sanxerunt, *Dignam esse vocem Maiestate Regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri.* Ad: de auctoritate iuris nostra (inquiunt) pendet auctoritas; & re vera minus imperio est, submittere legibus Principatum; & Oraculo presentis edicti, quod nobis licere non patimur, alijs indicamus. Quam legem paraphrasticè exponit D. Isidorus, & hoc carmine ligavit Guntherus,

*Nam nihil, ut verum fatear, magis esse decorum,
Aut Regale putò, quàm legis iure solutum,
Spontè tamen legise se supponere Regem.*

Sumtaque videtur ex Pittaci Oraculo, quod pro lemmate nostri Emblematis fiximus, *Pareto legi, quisquis legem sanxeris.* Ipsamque auro, & cedro dignam vocat Dionysius Gothofredus ibidem. Et adeò similem aliam in nostro eodem Trajano Plinius Junior exaggerat, dū sedente Consule, ipse stans, in leges iuravit, ut se stupere ad hoc factum fateatur, & nulla non prædicatione dignum, *Fecisse Principem, quòd privatam, Imperatorem, quòd sub Imperatore, & simili Religione ipsam se legibus Casarem subiecisse, quas nemo Principi scripsit, & non esse Principem supra leges, sed leges supra Principem, nihilque amplius sibi licere voluisse, quàm privatis.*

Etenim, quod alibi generalius ab Ulpiano scriptum comperimus, *Principem legibus solutum esse* ad solas pœnales, vel caducarias, vel quod attinet ad coercivam earum vim restringi debet, ut omnes, qui benè sentiunt, intelligunt: nam si naturalem rationē inspiciamus, & vim, qua ipsa dictante, dirigimur, aut honestatem, quæ in Principibus, quò cæteris maioribus, eò etiam maior desideratur, semper tyrannicum illud, *Licet, si libet* horrere, & fugere debent, ut iam latè supra commonefeci, & hoc pulchrius, & Regium cum Tragico reputare,

Minimum decet licere, cui nimium licet.

Et cum Cicerone meminisse, *Non solum quantum sibi commissum, sed etiam quatenus permissum sit;* nec non illud alterius Græci Poëtæ,

Non fas Potentes posse, fieri quod nefas.

Cui rationi plures alias ex divino, naturali, & civili iure petitas, Ferdinandus Menchaca, Franciscus Suarez, Pbilippus Hoënonius, Gregorius de Valencia, Andreas Fachineus, Dominicus Sotus, Gabriel Vazquez, & alij Auctores adducunt, quorum dicta sigillatim Petrus Canonherius expendit.

Vnde & Symmachus, cum Imperatore Theodosio sermonem habens, illud certè multò elegantius esse dixit, *Principem legibus solutum non esse, sed videri, plusque apud eum iustitiam, quàm licentiam valere;* quod etiam Cassiodorus his verbis sub persona Theodorici Regis exposuit: *Et quamquam potestati nostra, Deo favente, subiaceat omne quod volumus, voluntatem tamen nostram de ratione metimur, ut illud magis*

ast memur elegeſſe, quod cunctos dignum eſt approbare. Et iterum: Cum omnia poſſimus, ſola credimus licere nobis laudanda. In idemque tendunt alia iura quæ docent, Decere Maieſtatem Imperatoris, eas ſerware leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videatur. Salvaque Maieſtatis reverentia, non deſignari ſibi cum privatis ius eſſe commune, nihilque amplius licere bonis Principibus, niſi quod liceat privatis. Et Latinus Pacatus, qui merito Theodoſium commendans, quod illam, quam tulit ſanctionem, opere ipſo veram reddiderit, ſic ait: Quid tua intererat te Principem fieri, qui futurus eras in Imperatore privatus? Idem es, qui fuiſti, & tantum tibi per te licet, quantum per leges licebat. Vnum tibi præſtitit Principatus, ut certum haberemus omnes, etiam ſub Imperatoribus alijs vixiſſe te legibus tuis. Nam qui nihil facit licenter cum poteſt, nunquam voluit.

- 8 Quos præiens Plutarchus, ſic, non minus eleganter, quam ſapienter ſcriplit, *Quis ergo imperabis Principi? Lex omnium Regina, & mortalium, & immortalium. Non ea foris ſcripta in libris, aut ſignis ſculpta; ſed viva ipſius corde inſita ratio, & ſemper cum eo habitans, & conviviſ.* Et Laſtantius Firmianus ex Cicerone, idem his verbis edocuit: *Epi quidem vera lex, recta ratio, natura congruens, diſfuſa in omnes, conſtans, ſempiterna, qua vocet ad officium iubendo, vetando à fraude deterreat. Neque verò, aut per Senatuum, aut per populum, ſolvi hæc lege poſſumus. Quod idem valet atque illud, quod alij tradere ſolent, nimirum, quoad Deum, qui Reges in ipſos Imperium habet, nullam eos exemptionem habere, ei que peccare, & ſuorum exceſſuum rationem, & poenam daturus, ut M. Antoninus apud Xiphilinum dixiſſe comperitur. Et D. Hieronymus de Davide loquens graviter docuit, ſic illius Pſalmum exponens, Tibi ſoli peccavi. Ad quod Anglus etiam Poëta alluſit, dum dixit ſub lemmate eiſdem Pſalmi,*

*Subditus in legem peccat, Regemque Deumque:
Rex peccat ſoli (Rex quia nempè) Deo.*

- 9 Et quantum hoc ad movendos ſubditos ad eandem legum obſervationem expediat, optimè docuit Seneca, antiquorum Regum, aut verius Philoſophorum, ſimulque Legislatorum ſapientiam, & continentiam referens, & collaudans, in quibus pro ſummo erat Optimus, neque poterat potentior eſſe niſi melior: *Tantum enim (inquit) quantum vult poteſt, qui ſe niſi quod debet, non putat poſſe, & officium erat imperare, non Regnum.* Et idem ſentiens Caſſiodorus, & quod ex iubentis exemplo iuſſorum extemplo auctoritas comparatur, Theodoricum Regem inducit, navigationi ita conſulentem, ut etiam in prædijs Regalibus abſcindantur ligna neceſſaria fabricandis apta dromonibus, hanc rationem adiiciens: *Volumus enim hæc exemplum à noſtris prædijs incobare, ut nulli gravis ſit iuſſio, qua conſtringit & Principem.* Et alio in loco inquit: *Opto meis benè, ſed quod poſſit eſſe commune, quia magna iniuſtitia genus eſt, aliud ſibi Iudicem velle, quam poteſt generalitas ſuſtinere.*

- 10 Quibus testimonijs alia eruditè adiicit Dionyſius Gothofredus omninò legendus. Et eis addi poſſunt exempla Zaleuci Laſcrenſis,

Idem lib. 10. epif. 16.

L. ex imperfecto 23. de leg. 3. & C. de teſtam. 6. ſi. Inſt. quib. mod. teſt. inf. cum alijs.

L. ult. C. Theod. de appell. Novell. Anthem. de bon. vacantib.

Pacat. in Paneg. ad Theod.

Plutarc. ad Princ. in doct. cap. 3.

Laſtant. lib. 6. di. vin. Inſt. c. 8. ex Cicer. lib. 3. de Rep.

Xiphilin. in M. Antonin.

Ioan. Oven. lib. 3. epigr. 51. pag. 70.

Senec. epif. 90.

Caſſiodor. lib. 5. epif. 18.

Idè lib. 12. epif. 15

Gothofr. in not. ad Novel. Inſt. 105. c. 4. Column. pag. mihi 412. & ſeqq.

Diodor. lib. 12.
Valer. lib. 6. cap. 5.
Rhodig. lib. 18. c.
19. Torres in Phi-
lofoph. Princ. lib. 3
cap. 14. & 15.

se, filiamque simul, ut sua legi pareret, oculo orbantis, Carondæ Thu-
riensium Legislatoris, & Dioclis Syraculij, ob similem causam se ip-
sum interficientis; uxoris Lycurgi ab eodem damnata, quia adversus
legem deliquerat, quam eius vir fecerat, ne mulieres in festo myste-
riorum curru veherentur. Manlij Torquati, filij morte militarem dis-
ciplinam sibi illo antiquiorem, & chariorem esse ostendentis, & alia
quæ Diodorus Sículus, Valerius Maximus, & alij Auctores latius
enarrant.

Carroc. de dict.
mem.

Nec omittere possumus memorabilem consuetudinem Imperato-
ris Caroli Magni, qui ut *Egidius Carrocetus* scribit, gladij capulo,
cui insignia sua inerant, edicta signabat. Eiusdem enim esse dicebat, &
confirmare, & defendere leges. Et insignia verba Philonis Hebræi,
qui egregie inquit: *Absurdum enim fuerit, eos in culpa habere, qui iura
prescribunt alijs: quandoquidem ab his potissimum exemplum vita pe-
tendum, sicut enim ignis, quacunque advenitur calcfaciens, ipse primum
innata sibi vi calet; nix contra, suapte natura frigida, infrigidat & alia:
sic iudex ipse debet esse plenus iustitia, si alijs ius administraturus est, à
quo ceu fonte promanant fluentia dulcia legum, & potabilia sitientibus
iustitiam.*

Phil. Iud. in lib. de
Iudice.

Cassiod. li. 1. epist.
4. lib. 6. epist. 21. &
lib. 11. epist. 8. vide
sup. Emb. 29. Brit-
tan. ad Sæet. pag.
mihî 223. & Tiraq.
de pæn. tēp. caus.
31. ex n. 38.

Quibus verbis mirè conveniunt alia Cassiodori, & aliorum, quæ
plenius supra transcripti, & Philippi Camerarij doctrina ab alijs Au-
ctoribus insinuada, qui licet Democratiam non probent, Regem tamè:
Monarcham, ita astrictum legibus esse volunt, ut Rex sit lex loquens,
lex verò Rex mutus, id est, ut Rex & Populus communicato consilio
communiter statuunt, & pro viribus observare, & conservare studeant,
quod ad omnium salutem communiter faciat. Prout & suo dicto ostē-
dit *Alfonfus Aragonus*, cui teste Panormitano frequens in ore erat:
*Inepti agunt Principes, qui alijs honestè beatèque vivendi leges propo-
nant; ipsi verò nibilo temperatiores meliores se se præbent.*

Camer. 1. subces.
cap. 88. pag. 413.

Panormit. lib. 5. de
reb. Alfons.

Quod quidem adè est verum, & necessarium, ut non solum in se,
verum & in suis domesticis, & necessarijs eandem observationem le-
gum, & morum integritatem, ob easdè rationes curare Principes de-
beant, ut idem Cassiodorus sub persona Theodadi Regis graviter
monuit, sic inquit: *A Domesticis inchoare volumus disciplinam, ut re-
liquos pudeat errare, quando nostris cognoscitur excedendi licentiam non
præbere.* Qui & ipse, eidem monito insistens, luculētius adhuc, sic alibi
loquitur, *Per milites suos Index intelligitur: & sicut discipuli Magistri
scientiam produunt, sic nos obsequentium mores aperiant. Præceps non pu-
tatur observari: moderato, avarus non advertitur continenti: stultus pru-
dentibus servari: non creditur. Periclitamur fatcor in actionibus vestris, si
vos mala intentione tractetis, & quod nulli accidit vestrum, alienum vi-
cium, nostrum celebratur opprobrium.*

Cassiodor. lib. 10.
epist. 5.

Idē lib. 12. epist. 1.

Ego 2. to lib. 4. c. 9
n. 28. & 29.

Quo fit, ut qui clavum Reipublicæ tenent, in utroque foro pro fa-
ctis, & dictis suorum domesticorum regulariter teneantur, ut ex Cice-
rone, pluribusque alijs Politicis, & Iuridicis Auctoribus, latè alio lo-
co probavi; & optimè D. Prosperus Aquitanicus docuit, sic inquit:
*Superior sanctè vivere debet propter exemplum, certus, quod ei nihil su-
iusti-*

D. Prosp. lib. 1. de
vita contēp. c. 20.

*iustitia suffragetur, de cuius manu anima percuntis exigitur. Es quid e-
proderit, non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato?*

15 Exstatque in huius doctrinæ comprobationem, & magnæ, quæ ex eadem resultat utilitatis demonstrationem, optimum exemplum, quod, post alios, Iustus Lipsius adducit, de Iustino Curapalate Imperatore Bizantiæ, qui cum quemdam ex suis, Præfectum Prætorio, cum plena potestate in certum tempus constituisset, intra quod se urbis enormia scelera exterminaturum promissit, & primus ex eiusmodi delinquentibus, quidam ex illustribus, & valdè ipsi Imperatori gratiosus Senator accusaretur, dum ipsius capturam gestit, illum apud Imperatorem convivantem reperijt; cui hæc libera verba profatus fuit: *Imperator iuri dicundo Præfecturam à te habeo: & ab ipso te auxilium, & præsidium merito sperabam. Nunc quid? Video his oculis homines palam iniurias, & legum non fractiores solum, sed spectatores, aut insultatores, in tua domo, gratia, mensa esse, itaque signa hæc tibi habe irrita potestatis, Ego abdicco.* Quibus auditis Imperator, mirari, & excitari cœpit. Et *Tu verò* (inquit) *quod es, esto: & ius tuum, vel in me, quid mi meos exercere. Duc si peccavi, sequor: duc si quis alius, & sequetur, aut trahetur.* Quo accepto responso, Præfectus iam animo erectior, oculos & manus in illum Senatorem coniecit, per apparitores renitentem etiam trahit, atque in iudicio convictum, damnatumque, primùm verberibus afficit, tum & grandi pecunia mulctat. Hic ictus, qui tam validum illum concusserat, multos terruit; & in paucis diebus vim & vitâ iniuria recepit.

16 Par quoque rectitudo in legibus servandis iustitiaque etiam in suos familiares administranda, in Augusto Cæsare, Ludovico Gallie Rege, Erchimbaldo, & alijs enituit, quorum exempla supra recensui. Et eximia in hoc, Nostri Trajani virtus, tantum ei gloriæ, atque honoris paravit, ut de eo, inter plures alias laudes, dicere eximius eius Panegyristes potuerit, Senatorem sub ipso, non ut antea, *In Curiam ad certamen adulationum, sed ad usum, munusque iustitia, veritatisque convenisse.* Et Martialis, eundem zelum, eademque ferè Plinij verba, celebri illo Epigrammate immortalitati sacrare, quod supra in secundo Emblemate retuli, ibi: *Sed iustissimus omnium Senator.*

17 Unde in electione, & acclamatione sequentium Imperatorum Deos precabantur, ut illos Trajano similes faceret, inquentes: *Augustus falsior, & Trajano probior.* Et Aurelius Victor, ab Eminentiss. Baronio citatus, solum Theodosium Magnum eo meliorem ausus fuit affirmare. Tantumque eidem, ob eandem iustitiæ & legum observantiam, aliqui tribuunt, ut Divum Ioannem Damascenum sequuti, ferri dicant, & ab aliorum impugnationibus defendere contentur, precibus intensissimis Divi Gregorij Magni ab inferis liberatum, & in cœlum translatum fuisse. Quod qualiter contingere poterit, & intelligendum sit, ne Catholicæ Fidei repugnet, integro, satisque erudito libello Fr. Alfonso Ciaconius Dominicanus prosequitur, & laudatis in eandem rem D. Antonino, Cano, Soto, Egidio Romano, Navarro, Aléfi, Revelationibus SS. Brigite & Mathildis, Bellarmino,

Lips. in monit. & exemp. lib. 2. c. 10 de legib. pag. mihi 205.

Sup. Embl. 63.

Plin. in Paneg.

Mart. lib. 10. epig. 72.

Sup. Emb. 2. n. 12.

Aurel. Victor. in Theodos. Baron.

an. 395. pag. 727.

D. Damascen. in orat. pro fidel. defunct.

& alij apud Larreã decif. Granarẽs. ult. 3. p. n. 67

ubi plures pro & contra congessit,

Navar. de orat. ex pag. 495. & Mour.

de incant. ex pag. 18. & 125.

Alf. Ciacon in opusc. de anim. Tra-

jani.

Benzon. de anno
iubil. lib. 2. cap. 45.
pag. 272. & in trac.
de fuga temp. pest.

Ioann. Diac. in vita
D. Greg. li. 2. c. 44.

Hieron. Cardan. in
Apologia pro Ne-
rore.

Tacit. li. 1. hist. c. 1.

Aurel. Vict. in Tra-
jano.

Buxhor. orat. 4.

& Enriquez, & alijs, tradit Rutilius Benzonius, qui omninò legendus erit.

Et quamvis Ioannes Diaconus affirmet, Ecclesiam Romanam nūquam hanc historiam recepisse, multosque non credere illam orationem, in qua narratur D. Damasceni esse, extantque Auctores nonnulli, qui eidem Trajano gravia vitia ebrietatis, Sodomiae, impietatis, & crudelitatis in Christianos, & alia obiiciant, quibus suas virtutes spurcavit, & tali tamque singulari favore, & privilegio se indignum reddere potuit. Satis tamen ad accendendum zelum iustitiae, & vigoris legum, in Christianis Principibus sufficit, quòd vel in impio, tot adeò graves Auctores eius salvationem ob hanc virtutem propugnent. De cuius etiam laudibus Tacitus securiorem, uberioremque materiam senectuti suae se reposuisse testatur; rara temporum foelicitate, ubi sentire quae velis, & quae sentias, dicere licebat. Quod tamen opus, ut & alia eiusdem Auctoris, iniuria aetatis nobis invidit, sed in eius solatium Plinium, qui pro multis valet, habemus, & Eutropium, & Sextrum Aurelium Victorem, qui de eo quoad hanc virtutem, de qua agimus, sic scripsit: *Trajanus iustitiae, ac iuris humani, divinique, tam repertor novi, quam inveterati custos fuit.* Et extat novissimè in eiusdem laudem non in elegans oratio. M. Zuerij Buxhornij, quam qui de eo plura velit legere poterit; ubi, inter plura alia, sic de eo, quoad hanc iustitiae virtutem, de qua modo agimus scriptum reliquit: *Prima aetate vigilans, & cetera bellimunia pari semper animi constantia exsequebatur, ut parere prius disceret, quam imperare. Mandatas sibi provincias pari iustitia continuit, maior privato, dum privatus fuit, & omnium consensu capax Imperij nisi imperasset. Paruit tandem & Imperium accepit, non tam ut imperaret, quam ut decus & maiestatem Reipublicae tueretur, &c. In qua administranda bonorum (quod praecipuum Imperij instrumentum) consilijs utebatur. Non quòd eorum industria egeret, sed quòd ita in famam, & Reipublicam viaceretur. Fecit ut auctoritas Senatus, obsequium civibus, omnibus fiducia rediret. Habebant boni innocentiae vindicem. Inveniebant in illo mali, quòd sequerentur. Iusta in omnibus iudicia explevit, nihil factum, quo cuiusquam salus laderetur.*

Sub eoque, ut olim procacitatis petulantiaeque, tunc modestiae, & virtutis certamen erat, &c.

Nulla fraus tuta latebris.

EMBLEMA LXX.

*Sit licet obstruso Coluber conclusus in antro,
Cervus anhelanti detrahit ore neci.
Iudicis en munus: nullis delicta latebris
Tuta sinat: virus ætegat arte latens.*

COMMENTARIUS.

AD iustitiæ legumque vigorem, quem ex Regum cura, & sollicitudine p̄dere, in superioribus diximus, illud quoque ducimus pertinere, ut per se, & vigilantes alios Iudices, & Quæstores, in facinorosos inquirent, populumque suum ab ea fece hominum, cuiuscunque sint sortis, expurgent, qui nō solum peccatis, sed exemplis nocent, nullisque favoribus, nullisvè latebris, aut subterfugijs, eorū gravia flagitia inulta prorepere sinant.

2 Nam si contra illos iubentur insurgere leges, & amari debere iura, ipsa iura proclamant, quemadmodum vir Sanctus est lex viva, quæ vitæ modum, & rationem præscribit, & Sacræ Scripturæ præcepta cōtinet, ut graviter Augustinus, Gregorius, & Philo Iudeus advertunt. Sic etiam sceleratus, affectus debitis suę iniquitatis supplicijs, lex itē viva est, quæ alijs peccatorum gravitatem ostendit, monetque, ut ab illis quàm longissimè abstant; ut optimè insinuavit Maro dum Phlegiam in medijs tormentis inducit, ita, tanquam si lex viva foret, ceteros suo exemplo monentem:

L. cum vir, C. de adulter. Leōgruit, de off. Præsid. cū alijs.

D. August. lib. de meno. 45. tom. 4. Gregor. homil. 10. sup. Ezech. Phil. in lib. de Abrah.

Virgil. 6. Æncid.

----- Phlegyasque miserrimus omnes
Admonet, & magna testatur voce per umbras,
Discite iustitiam moniti, & non temere di-vos.

Herod. lib. 1.

Quod & ipsum Cambyfes apud Herodotum ostendit, dum filium, ad iudicandum, in sella ex patris sui pelle contecta, qui fordidè se in eodem munere habuerat, confedere præcepit, ut sic, ex hac veluti lege doceretur, quem modum in iudicando tenere deberet.

Lucian. in Minoc.

Costal. in pegm.
pag. 174. & Seneca
epist. 16.

Et licet Solstratus ab impio & Atheo Luciano introductus, in quodâ dialogo summa contentione à Minoc impetrare conetur, eorū quæ turpiter, & flagitiosè egerit, non iure à se pœnâ experi, quod ea facinora, necessitate fati, & propter antecedentes causas, non ex animo gesserit. Hæc tamen error meritò ab alijs exploditur, & præsertim Seneca, eis respondente, qui ob hanc Fati causam, nec virtuti, nec Philosophiæ operam dandâ arbitrabâtur, quæ enim cõtra ius & leges facta sunt, futura sanè erât, cum evenerint, sed tamè à volûtate facta sunt.

L. Imperatores,
D. de iure Fisci, l. 2
D. quod vi, aut clâ,
princ. Inst. de obligat.
quæ ex delict. ubi DD. & alij ap.
Pinel. in Auth. nisi
tricennale, n. 30. &
Molin. de primog.
lib. 4. n. 11. Ego 2.
tom. lib. 2. cap. 25.
n. 72.

Vnde rectè Nostri nos docent Iuris-Consulti, se ipsum voluntariè pœnæ subdere, qui deliquit, & quasi in pœnam quodammodò contrahere, & consentire. Et quamvis Aristoteles has obligationes, quæ ex delictis oriuntur: *Præter animi sententiam evenientes*, appellet, id ira accipi debet, non quòd sine voluntate, vel etiam sine dolo admittantur, sed quòd in contrahibus voluntatem mutuâ spectamus, quæ propter futuram obligationè intervenit: at nemo ideò deliquisse præsumitur, ut se obligaret, nec ea mens fuit delinquētis, sed lucri capiēdi, vel dâni inferendi. Ideò que res ipsa, & exitus spectatur, & obligatio ex re, id est, ex ipso maleficio procedit, ut Iustinianus interpretatur. Quod, qui sciēs pœna ei impositam perpetrat, in ipsum, & in ipsam sponte, & deliberatè consentit.

Arist. 5. Ethic.

D. princ. de oblig.
quæ ex delict. cap.
nō est cuiquam, c.
meritò 5. q. 1.

Nec minori ratione explodendi quoque, & longè amandandi sunt illi, qui negant, Principibus, vel Iudicibus, in facinorosos inquirere convenire, & ex officio, parte non petente, ad eorum punitiōnē procedere, futilibus quibusdâ rationibus moti, quas Canonherius adducit, & Turcarū exēplo, qui hunc morè servare dicuntur; necnō & Medici, qui non debet nisi accerūsus, morbos inquirere. Etenim, ut bene idem Auctor subiungit, licet hoc in minutis delictis admitti possit, in quorū inquisitione Iudices atque nimis importuni esse solēt, & magis ad avaritiam, quàm ad morum emendationem intendunt; in gravibus autem, quomodocumque ad eorum notitiam pervenerint, sui officij ratio deliderat, ut nullum non lapidem moveant, in facinorosis investigandis, & competentibus supplicijs afficiendis, quorum excessus, atque flagitia, non solùm privatis, qui ex eisdem in damno & iniuria versantur, officiant, verùm & universam Rempublicam gravant, & Maiestatem, atque Auctoritatem Principum, quibus subsunt, quodammodo lædunt, ut signanter Paulus Iuris-Consultus scripsit, & Agellius, & alij, qui causas, & rationes ob quas delicta puniri debeant, & soleant, latius examinant; & optimè etiam Calsiodorus, dum ait: *Iniuria quidem nostra est lessa iustitia: quia violationes earum*

Canonh. in Aphor.
Polit. tom. 1. pag.
379.

L. licitatio, §. quod
illicite. D. de publ.
l. si à reo, §. fin. de
fideius l. capitaliū,
§. famofos, D. de
pœn. Agel. lib. 6. c.
14. Alex. 3. Gen. c.
5. Ego, cum alijs,
2. tom. lib. 4. cap. 5
n. 6. Rhodig. lib.
11. cap. 3.

verum meritò ad nos trahimus, quas amamus. Vnde illud maxime inultum esse non patimur, quod in contemptum nostræ iussionis cõstat admissum, &c.

6 Et in nostri Emblematis terminis, ultra plura alia, quæ supra contra Reges, & Iudices delides in administranda iustitia congesti, eleganter Vlpianus I.C. sic inquit: *Congruis bono, & gravi Præsidi curare, ut pacata, atque quieta provincia sit, quam regit. Quod non difficiè obtinebit, si sollicitè agat, ut malis hominibus provincia careat, eosque conquirat. Nam & sacrilegos, latrones, plagarios, fures, conquirere debet, & prout quisque deliquerit in eum animadvertere. Receptatoresque eorùm coercere, sine quibus latro diutius latere non potest.* Quo loci, ut illud obiter animadvertam, Eminentiss. Cardin. Baronius, sub verbo illo, *Sacrilegos*, Vlpianum, qui fuit Christianorum acerrimus hostis, eisdem Christianos intelligere voluisse, inquit. Quos, & alibi, *Impositores* vocavit, iuxta veram lecturam, & eiusdem nominis significationem, quæ Alciatus, Duarenus, & alij recensent.

Sup. Embl. 19.

Vlpian. in l. congruit 13. de offic. Præsidi.

Baron. in Martyrolog. die 1. Ianuar. l. 1. vers. *Non tamen*, D. de var. & extr. cognit.

Alciat. 8. perer. c. 23. Duaren. de fac. Eccl. tit. lib. 2. c. 14. vers. *Tertius gradus*, Turrian. in Const. Apost.

Paul. I.C. in l. Præsides 3. de off. Præsidi. l. 2. tit. 10. par. 3.

7 Et ad eandem curam respiciens Paulus I.C. illam Præsidibus cõtra quoslibet in Principum mandatis iniungi, his verbis ostendit: *Nam & in mandatis Principum est, ut curet is, qui provincia præest, malis hominibus purgare provinciam, nec distinguitur unde sint.* Noster quoque Rex Sapiens Alfonso, in quadam ex suis legibus, hoc esse proprium Regum munus, sic disertè demonstrat: *E ataje los malos de i Reino, con la espada de la justicia, è arranque los Torticosros, ebandolos de la tierra, porque no fagan daño en ella.*

8 Possentque facillè plura alia testimonia in hoc idem tendentia cõgerere, quorùm plurima ex Marco Mantua, Velleio Guevara, Bobadilla, Lanceloto Conrado, & Zipæo, si velit, Lector petere poterit. Sed pro multis addidisse sufficiet reconditum illud Tertulliani, qui Trajani famigeratum rescriptum recensens, & taxans, quo ad Plinij Iunioris epistolam respondens, edixit, in posterum inquirendos Christianos non esse, accusatos verò & oblatos puniendos esse, de quo etiã latius Paulus Orosius, & Eusebius scribunt, sic ait: *Offententiam necessitate confusam. Negat inquirendos innocentes, & mandat puniendos ut nocentes: parit, & scivit, dissimulat, & animadvertit. Quis te ipsum censura circumvenis? Si damnas, cur non & inquiris? Si non inquiris, cur non & absolvis? Latronibus vestigandis per universas provincias militaris statio sortitur. In reos Maiestatis, & publicos hostes, omnis homo miles est, solum Christianum inquiri non licet, offerri licet: quasi aliud actura esset inquisitio, quàm oblatos &c.*

Mantua Sing. 603. Velleius in d. l. de off. Præsidi. Bobad. lib. 2. c. 13. per tot. Lancel. in Temp. Iud lib. 1. cap. 7. n. 16. Zip. de Iud. & Magistr. lib. 3. c. 9.

Tert. in Apolog. Plin. Iun. lib. 10. in epist. Traj. 110.

Oros. & Euseb. lib. 3.

9 Ex quo satis apparet, quàm sit & fuerit semper constans, & certum in quoslibet criminosos, & facinorosos homines, etiam ex officio inquiri debere, cum gravis hic Auctor, Trajanum, vel ex hac ratione meritò carpat, quòd Christianos, quos sceleratos putabat, & puniri iubebat, inquiri vetaret. Sed audi etiam Cassiodorum ita hanc in omnibus iudiciis obligationem exponentem: *Sit Iudicibus vigor ex legibus. Subsellia non desinant iura malis moribus intonare, timeat latro iudicium, quod semper expavit. Adulter gremium iudicis intremiscat. Falsarius vocem præconis exhorreat. Fur fora non ridet, quia tunc liber*

Cassiod. li. 12. epist. 5.

tas gaudet, si talia non latentur, &c. Nullus opprimat indigentem, ino-
ditis per vasa, insequimini persequentes.

Eandemque pervigilem, & indefinentem hac in parte Regum, & aliorum Gubernatorum curam, veteres per Ciconiam ex alta turri campos specularent, ut Pierius, post alios, tradit, denotare solebant, eo quod hæc avis, alioqui pietatis, gratitudinis, iustitiæ, & aliarum virtutum cultrix, in lacertos, colubros, noxiaque quævis alia, & venenata animalia, ex alto oculorum aciem intendat, & proprio volatu, simul atque illa conspexerit, in ipsorum exitium exterminiumque feratur. Qua de causa, ut Plinius, Plutarchus, & alij latè recensent, apud Thessalos, & alias ubique nationes, nefas Ciconias occidere visum fuit. Quam eiusmodi aviù naturam, pungit Virgilius, dum dicit:

----- *Cum verè rubenti*
Candida venit avis longis in-visa colubris.

Vbi Servius, Cerda, & alij eius Expositores plura notarunt, ex eadèque, ultra Pierium, peculiaria symbola, sive Emblemata, in rē de qua agimus, formarunt Adrianus Iunius, cuius iam alio loco carmina delibavi, & novissimus Noster D. Didacus Saavedra, Egoque hoc etià quandoque, sub his versibus comprehendebam:

Maligna viro corpora perforat
Ictu tenaci docta Ciconia,
Horrenda ne extent impunita
Monstra, per vagatura sæva.
Ergo potentes excute sordidos
Rex ipse, Regnis pessima moribus
Impura spargentes, iniquos,
Fimibus euciasque Regni.

Nunc verò, quia minùs vulgare visum est, sed æqualis potentiæ, ad idem significandum, Regesque, ac Principes commonendos, ut alma civili iustitia delinquentes coërceant, & illecebram veniæ, & impunitatis spem à Rep. exterminet; civitatesque, ac populos, ceu Herculeæ clava, Lernæis nocentium monstris expurgent, hoc, quod vides Cervi symbolo, seu similitudine utimur, cuius natura talis est, ut sic de eo Plinius scribat, *Est ijs cum serpente pugna, vestigant cavernas, nariumque spiritu attrahunt renitentes. Idem singulare abigendis serpentibus odor adusto cervino cornu.* Quam eandem naturam, seu proprietatem, melius adhuc exposuit Ælianus his verbis: *Mutuo in se odio omne serpentium Cervoꝝque genus flagrat inextinguibili. Serpentem Cervus longè latèque inquirens, tandem in illius vestigia, longis flexionibus apparentia, iucundè pervenit, naribusque ad cavernam admotis, ad pugnam, pugnare volentè ipsum, profert. Serpens extracta in altum tollit collum, & crepitu dentium horribilis est, & acerba sibilat anbelat: contra Cervus, ridentis similis, è vestigio inaniter pugnantem, & Cervi collum, & crura circumplectentem, in secenta frustra lacerat, &c.*

Et ad hoc respiciens, sive alludens Carolus XI. Valefius Franco-

Pier. II. 17. pag. 126
& alij ap. Bobad.
sup.

Plin. lib. 10. c. 23.
Plut. in lib. de Isid.
& Ostrid. & alij ap.
pud Camer. 3. sub.
c. 66. Caufin.
in Polistor. lib. 6. c.
40. & 41. & Me in
tract. de parric. lib.
2. pag. 111.

Virg. 2. Georg.

Iunius Emb. 17. cui
ius memini supra
Embl. 64. Saaved.
Empr. 25.

Plin. lib. 8. cap. 32.

Ælian. de histor. a-
nim. lib. 6. c. 11.

rum Rex XXVI. Octavio Strada narrante, eodem nostro Emblemate, & lemmate utebatur, suam vigilantiam in perquirendis, & puniendis sibi invisis, suavè Reipublicæ noxijs hominibus, eo significare præ tendens.

Strada in Symbol. pag. mihi 41.

13 Et quoniam in Elephanto eadem quoque proprietates invenitur, & nunquam, ut plures tradunt, poplitem flectit, eundem etiam, pro simbolo iusti, & vigilantis Regis, ac Gubernatoris sumi solere, Petrus Matthæus in suis narrationibus prodit. Pantheræ quoque similem naturam, & significationem Boni Principis, Bartholomæus Anglicus, & Petrus Bercorius attribuunt, quoniam cum cætera animalia ad se ob mirabilem pulchritudinem attrahat, sola venenata, vel fugat, vel enecat. Quod in causa esse, ut nobilissima Lucensis Respublica eandem pro insignibus habeat, novissimus Lælius Altogradus latè prosequitur.

Pet. Matth. in narrat.

Anglic. post Phiūo log de Genuin. rer. propr. li. 18. c. 80. Bercor. in reduct. mor. lib. 10. c. 79. num. 4.

14 Et quidem, licet inficiari nequeamus, nullam unquam Rempubli- cam fuisse, nec esse posse, quæ peccaminosis, & sceleratis hominibus careat, quia ut Tacitus dixit: *Vicia erunt, donec homines;* & iuxta Senecæ traditionem, *Hoc maiores nostri questi sunt, hoc posteri nostri queruntur, eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas, & in omne nefas ruere.* Mali enim semper ad mixti bonis, vel in sanctissimis familijs fuisse leguntur, ut pluribus Sacræ Scripturæ exemplis Erasmus observat. In eo tamen Boni Principis, ac vigilantis Gubernatoris præcipuum munus, iuge studium, & solers cura consistere debet, ut vel ob hoc ipsum, magis in exquirendis, & puniendis fontibus satagat, quò plures eos esse cognoverit, ut discretè Claudius Saturninus scripsit. Atque, ut præclare Symmachus dixit: *Tantùm denuò legibus severitatis addiciat, quantum flagitia creverunt.* Horatianum illud observans,

Altograd. in epist. dedic. ad sua Confilia.

Tacit. 4. Annal.

Senec. lib. 1. de benef. cap. 10.

Erasm. cent. 3. epist. 41.

Saturn. in laud facta 16. §. fin. D. de poen.

Symm. lib. 2. ep. 13

Horat. lib. 1. epist. 1. ad Mæcenatem.

*Non possis oculo, quantum contendere lynceus,
Non tamen idcirco contempnas lippus inungi:
Nec, quia desperes in-victi membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chitagra;
Est quodam prodire tenus, si non datur ultra.*

15 Vnde D. Paulus Regem, quem Dei Ministrum esse definit, vindicem quoque in iram esse debere ait, contra eos qui malè agunt. Et D. Petro, quoniam in Ecclesiæ Principem parabatur, ut alteri nostri Emblematis cervo, in mentis excessu, Sindon illa de cælo serpentibus plena comparuit, vocemque præcipientem audivit: *Surge Petre, occide, & manduca.* Et per Oseam Prophetam Dominus se graviter Principes castigaturum minatur: *Qui peccata populi comedunt, & ad iniquitatem eorum, sublevant animas eorum.* Quo loci D. Hieronymus, tunc devorare inquit, cum ea non arguunt, & conniventia patratorem scelerum, novis occasionem concedunt.

D. Paul. ad Rom. 3. 4.

Act. Apost. 10. 13.

Osez 4. 2.

16 Docente quippè Calsiodoro: *Malum cum perseverat augetur, & remediabile bonum est in peccatum, accelerata correctio; quando & hoc pietatis genus est, coercere infantiam criminis, ne invenescat augmen-*

Calsiod. lib. 3. epist. 14. & lib. 5. epist. 39

Idem lib. 12. epist.
5.

us. Qui & ipse alibi, nō minūse eleganter, hanc inquirendorum, & puniendorum gravium criminum necessitatem, & utilitatem, his verbis expressit: *Sit lubricus vigor ex legibus. Subsella non desinant iura malis moribus intonsare. Timeat laqueo indicium, quod semper expavit; Adulter gremium Iudicis intremiscat, Falsarius vocem praconis exhorreat, Furfora non rideat. Quia tunc libertas gaudet, si talia non latentur. Nullus opprimat indigentem: invadite pervasores: insequimini persequentes: est vobis competens pugna civilis. Omnia pacata vos redditis, si duces scelerum comprimatis.*

D. Cypri. epist. 2.
Arnob. lib. 7.

Neque aliud sensit D. Cyprian. dum dixit: *Consensere iura peccatis, & coepit publicum esse, quod illicitum est.* Arnobius: *Crescit multitudo peccantium, cum redimendi spes datur, & facile stur ad culpas, ubi est venalis ignoscentium gratia.* D. Chrysofomus inquit: *Semper scelera dum non refecantur, increscunt, & in multitudinem facinorum profilitur, quoties secuta impunitate peccatur.* Gravius adhuc, post D. Augustinū, D. Gregorius a Gratiano relatus, inquit: *Si ea de quibus videmur Deus offenditur, insequi, vel ulcisci differimus, ad irascendum utique divinitatis patientiam provocamus.* Et Imperatores Honorius, & Theodosius, qui apparitores, criminosos fugientes, sublequi iubent, & latrātes, pro qualitate peccati, sententia damnari, hanc rationem reddentes: *Veniam enim talibus non permittimus, nec indulgentiis crimina subeovamus.*

D. Chrysof. serm.
de Abfalon.

D. Aug. & Gregor.
apud Gratian. in c.
lica, 50. 23. q. 4.

L. si apparitores,
C. de cohort.

L. per omnes 3. C.
de defenf. civit. lib.
1. tit. 11. C. Theod.
Ælian. de var. hist.
lib. 14. c. 27.

Idem quoque Theodosius, dum alibi, per omnes regiones, in quibus fera, & periculi sui vitia, latronum fervet insania, probatissimos quosque, atque districtissimos defensores mitti praecepit, qui ad hinc disciplinae, & quotidianis actibus praesint, eos tales esse debere addit, *Qui non sinant crimina impunitate coalescere, & removeant patrocinia, quae favorem reis, & auxilium scelerosis impertiendo, maturari scelera fecerunt.*

Salvian. de provid.
Dei, lib. 7.

Est enim tam verum, quam vulgatum illud Salviani, dum dixit: *Potestas quippè maxima, & potentissima, quae inhibere scelus maximum potest, quasi probat debere fieri, si sciens patitur perpetrari; in cuius enim potestate est prohibere, si non prohibet, ea profectò iubet agi, quae non prohibet adimpleri.* Cui loco similis est ille Senecæ: *Qui non vetat peccare, cū possit, iubet.* Et Ego alia notata digna, quae delicta inquiri & puniri suadent, alibi latè congesti, & post Me D. Antonius Cabrerus in eadem re se non segniter habuit.

Senec. in Hercul.
furent.

Ego in tract. de par.
ric. lib. 1. c. 1. & 2.
& 2. to. lib. 4. c. 5.
n. 6. & seqq. Cabre
ra in tract. de Tripl.
c. 1.

Et nunc addo D. Gregor. qui Ieremiæ locum expendens, qui cum primū in populi delictis tacuerit, quod se minimè audiri contempsit, postea tamē cum crescentia mala cerneret, in eodē silentio non permansit, & sic subdit: *Inflammantur quippè corda iustorum, cū non correpta concipiunt acta malorum: eorumque culpa se participes credunt, quod in iniquitates crescere silendo permittunt.* Et Petrum Gregorium, æquē prudenter tradentem, quod sicut corporis singularia contempta, tendunt ad morbos, & morbi non curati ad interitum: sic contingit in Republica neglecta paulatim quaedam immutatio, quæ si non curetur, & emendetur, ad corruptionem & interitum facile eam perducit.

D. Greg. li 32. Mo
ral. c. 5. in illud le
rem 20. 9.

Pet. Greg. de Rep.
lib. 2. c. 1. in princ.

21 *Quamobrem ab omnibus laudata semper fuit sententia Demosthenis, dum dixit: Nullus est usus civitatis, quæ aer vos, ac vires aversas, sceleratos, & iniurios non habet. Neque Respublica in qua venia, & amicorum preces plus valent, quam leges. Taciti, qui hanc præcipuè curam obtinere debere Principem inquit, & addit, Hac amissa, funditus Rempublicam trahet. Senecæ, qui uno in loco tradit, Scævam clementiam, sive bonitatem, esse gravibus delictis ignoscere, nullamque pinguiorem victimam maectari Deo posse, quam hominem sceleratum: & in alio, veluti ad nostrum cervum respiciens, severa magis quam rabida voce, & non cum ira, sed cum iustitiæ administrande zelo, in malefactores procedendum esse, sic dicit: Et cum cervicem noxio præcidi imperabo, & cum parricidam in suam calleo, & cum mittam in supplicium militare, & cum Tarpeio proaitorem bonem publicum imponam, sine ira, & vultu animoque ero, quo serpentes, & animalia venenita percutio, & Horatij, qui frustra nos de nostris malis, arumnis, ac miserijs conqueri docet, si culpas supplicijs non cohibeamus, & malos mores legibus iustis, ac sanctis imperare patimur, sic inquit:*

*Virutem in columen odimus,
Sublatam ex oculis quarimus invidi.
Quid tristes querimonia,
Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges sine moribus
Vana proficiunt, &c?*

22 *Et relictis alijs plurimis, quæ ab alijs plurimis peti possunt. D. Ambrosij, ita feriò docentis: Vbi impius interficitur, Christus infunditur, ubi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur. Etenim, ut apud Agellium Sextus Cecilius dicebat: Acerbitas ulciscendi maleficij, bene atque cautè viventi disciplina est. Et secundum doctrinam Pythagoræ: Qui malos non puniunt, velle videntur bonis iniuriam inferre. Quod & Sallustius benè novit, cum dixit: Ne ignoscendo malis, bonos perditum carimus. Et D. Ambrosius: Ne nocentes abolvendo, Innocentes tradamus exitio. Necnon etiam nostri Iure-Consulti, qui his de causis maximè conducere inquirunt, ne delicta maneant impunita, suppliciaque in emendationem, ac terrorem hominum inducta esse.*

23 *Quibus consonat M. Tullius, crudeles in Patriam appellans Iudices, qui facinorosis hominibus delicta condonantes, eos, & alios, ad similia, vel maiora audendum, movere videntur. Et Seneca, inquit: Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur. Et alijs omisis Justinianus Imperator, ita Capadociæ Proconsulem instruens: Atrocia crimina acerbè punito, ut paucorum hominum supplicio, omnes reliquos continuo castiget. Neque enim inhumanitas hæc, sed potius summa quedam humanitas est, cum multi paucorum animadversione salvantur. Et non in elegantius Ioannes Pontifex Max. qui compescendam esse docet malorum audaciam: Vs saltem pœna formidine retrahantur à noxijs; sicque boni, sedando virtutem meliores effici, non cogantur cum illis perire.*

Demosth. in orat. de fall. legatione.

Tacit. 3. Annal.

Senec. lib. 2. de benef. cap. 14.

Idem lib. 1. de ira, c. 16. pag. mihi 546

Horat. lib. 3. carm. od. 24.

Nevizan. in sylv. nupt. 1. li. 1 à n. 71. Bened. in cap. Rainut. verb. Mortu. el. Ego d. trac. de parric. c. 1. & 2. lib. 1. Petil. lib. 7. c. 9. Tymp. insp. Princ. fol. 827.

D. Ambr. lib. 2. de Parad.

Agell. lib. 20. c. 1.

Pithag. ap. Laert. in eius vita.

Sallust. in Catil.

L. ita vulneratus, ad leg. Aquil. l. si pœn. l. capitalia, §. famulos, D. de pœnis.

Tell. in Catil. & in Pison.

Senec. lib. 1. de ira, c. p. fin. ad fin.

In Extrav. de pœn.

Quod etiam in delictis, quæ levia videntur, curandum cavendum-²⁴
que esse, his, non minùs elegantibus verbis, D. Hieron. docuit: *Prodest
ad cautionem etiam minima pro maximis cavere; tantò enim facilius ab-
stinemus à quocumque delicto, quantò illud magis metuimus. Nec citò ad
maiora progreditur, qui etiam parva formidat. Et sanè nescio an pessimus
leve aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur, Est que
ille prudentissimas, qui non tam considerat, quòd iustum sit, quàm illum
qui iusserit: nec quantitatem Imperij, sed Imperantis cogitat dignitatem.*

Annal. Franc. in S.
Ludov.

Psaln. 106.

Camerar. medit.
histor. cap. 76.

Quæ omnia exemplo suo Ludovicus cognomine Sanctus, Gallia-²⁵
rum Rex, cæteris Regibus satis indicavit, cum, ut Franciæ Annales re-
censent, revocari iussit gratiam cuiusdam criminis, quam inadverten-
ter concesserat, ubi Deo, pro more, preces fundens, in vericulum illù
Davidici Psalmi incidit: *Beati, qui faciunt iustitiam in omni tempore.*
Memorabili edita sententia: *Principem, qui potest punire crimen, ne que
punit, non minùs coram Deo reum esse, quàm si ipse perpetrasset.* Et Ma-
ximilianus Imp. huius nominis I. apud Camerarium, quem referunt,
loca destinata ad supplicia fontium, venerabundum, hoc solemni di-
cto, *Salve iustitia, præterire solitum.*

Gunther. in Ligu-
rino, sive de fact.
Frider. lib. 1.

Extat quoque in eandem rem memorabile factum Friderici, etiam²⁶
Imperatoris Germani, & huius nominis I. ad cuius pedes, in ipso suæ
inaugurationis puncto, cum delinquens quidam, qui cum, privatum
adhuc, graviter offenderat, provolveretur, & supplex admodum, ac
lachrymabundus veniam expostularet, eamque adstantes omnes Præ-
lati, & Proceres concedi rogarent, adhuc tamen eam firmata men-
te negavit; & Guntherus hoc factum referens, & laudans, ita de eo
scribit: *Neve gravi Proceres quererentur fortè repulsa;*

*Non odio miseri, sed stricti iuris amore,
Exemplique loco, se se fecisse, patenter
Afferuit, factique sui vir providus omnem
Sustulit invidiam, documentaque fortia sanxit.
Forsthan hæc alij culpent, Ego nobile factum
Laudo viri, dignumque voco gestare potenti
Sceptra manu, qui sic animum pietate repressa
Continuit, cunctisque sui documenta vigoris,
Certa dedit. Plus sæpè nocet patientia Regis,
Quam rigor. Illa nocet paucis; hæc incit at omnes,
Dum se ferre suos putant impunè reatus.*

Neque ab hac cura, & obligatione, quam ita propriã & præcissam²⁷
in Regibus, & Gubernatoribus facimus, eosdem facillè excusare debe-
bit, quòd nocentes aufugerint, vel ita se absconderint, ut faciles invē-
tu non sint, aut in occulto deliquerint, quod aliquando efficere solet,
ut à meritis supplicijs evadant, iuxta illud Aurelij Prudentij,

Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum.

Prudēt. lib. 2. Ego
2. tom. lib. I. c. 14.
n. 82.

Quoniam adhuc in his perquirendis, & à quibusvis latebris, vel pro-

prio anhelitu, & sudore extrahendis, contendere debet, ut nostri Emblematis Lemna, & Cervus ostendit, & Vlpianus, dum inquit: *In Receptatores quoque animadvertendum, sine quibus latro diutius latere non potest.* Et quemadmodum Regum longæ sunt manus, ut iam alibi dixi, ita & pedes, adeò ut vel in Adagium apud Nos transferit: *Que el co-be del Res alcança las liebres.* Et Nicetas dicere ausus fuerit: *Nibil esse, quin ab Imperatoribus emendari queat. Nec ullum peccatum, quod vires eorum superet.* Quicquid Tiberius apud Tacitum contrarium insinuare videatur, dum dixit: *Nescio an suasurus fuerim, omittere potius prævalida, & adulta vitia, quam hoc esse: qui, ut patet fieret, quibus flagitijs impares essemus.*

Vlpian. in d. l. con-
gruit.

Sup. Embl. 54.

Nicetas.

Tacit. 3. Annal.

28 Et cum Niceta convenit Cassiodorus, inquiens: *Nibil esse, quod latere Principem sollicitum possit.* Et iterum: *Nam licet hæc sub profunda caligine videantur geri, nullus tamen actus est, qui possit abscondi.* Agapetus Diaconus, Soli Principi, hac in parte, his verbis similem & maiorem faciens: *Solis profectò partes sunt, illustrare radijs orbem: Principis verò virtus est, egenorum misereri: porrò his clarior est Imperator, qui prius est. Ille namque cedit succedenti nocti, hic autem rapacitati pravorum non concedit indulgere quicquam, sed lumine veritatis iniquitatis occulta coarguit.* Et Guntherus docens, quòd si Principes tales se se in hac cura, quales convenit, præsentent, nemo erit, qui se ab eorum calore abscondere possit, his carminibus:

Cassiod. li. 5. epif. 2

Idem lib. 7. epif. 7.

Agap. de offic. Prin-
cipis.

Gunther. in Ligur.
lib. 5. pag. 107.

*Scilicet hanc in se Maestas Regia iusti
Vim terroris habet: procul an propè, præsid, vel absens.
Semper terribilis, semper metuenda, suoque
Plena vigore manet, nullique impunè premenda
Creditor, & semper cunctis, & ubique timetur.*

Et si ad hoc ipsum comprobandum exempla requiras, ea, quæ supra de nostris Regibus Alfonso VII. Ferdinãdo V. & alijs, malefactoribus querentibus, adducta sunt, repetere poteris, estque ad suadendam hanc Principibus curam, & bonos effectus, qui ex ea sperari possunt, manifestandos, optimum exemplum in Regno Angliæ, quod, post illius Scriptores, novissimè Barclayus, & Camerarius late recensent, ubi iam nulli hodie lupi reperiuntur, etsi olim multis scateret, qui ovium greges graviter infestare solebant, eò quòd diligentia antiquorum, propositis præmijs, & aliquorum delictorum impunitate, illis, qui eos indagassent, & vel ex latebris, & antris remotissimis extraxissent, & interfecissent, totum tam pervicacis feræ genus extinxit.

Sup. Embl. 61. &
62.

Barclai. in Iconib.
nation. c. 4. Came-
rar. cent. 1. cap. 28.
pag. 141. Pet Mart.
in suis narrat. 2. p.
narrat. 5. pag. mihi
175.

29 Neque existimet aliquis, ob flagitiosorum hominum punitionem, & interneccionem, etiam si plures esse contingat, viris & viribus Rempublicam carituram; nam potius tali fece purgata, magis augetur, atque florescit, ut in vite illicite contingit, quæ superfluis, & vitiosis sarmentis, aut frondibus viduata, ab ipso ferro, & ab ipsa vi, vitã capit, & foecundior existit, ut eleganter dixit Horatius, sic canens:

Horat. lib. 4. od. 4.

Duris ut ilex tonsa bipennis

*Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna per cædes ab ipso
Ducit opes animumque ferro.*

Et D. Bernardus, qui eodem simili in simili utens, non unam putationem, sed plures, & continuas, ad extirpanda in nobis vitia, requirit, sic inquit: *Credite mihi, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccendantur extincta, & sopita denud excitantur. Parum est ergo semel putasse: sæpè putandum est, imò si fieri potest, semper, quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas, invenis.*

Extatque apud *Ælianum* Rhaconis cuiusdam Persæ exemplum 30
apertissimum, relatuque dignissimum, qui cum malè morigeratum filiū ad *Artaxerxē* puniendum adduceret, morteque mulctari debere contenderet, Rexque excipiēs, ab eo quereret, an ferre posset, ut filius in ipsius conspectu vita privaretur? Se posse respondit, & addidit: *Quum in hortulo nascentium lactucarum surculos amarus defringo, & amputo, tantum abest, ut dolorem ex eo mater ipsorum lactuca patiatur, ut etiam magis effretescat, item magnitudine, & dulcedine plus augetur. Ad eandem modum Ego, o Rex, cum videro eum, qui meam familiam ledit, & vicium fratrum dilapidat, vitam amittere, & a suis in ipsos iniurijs prohiberi; etiam ipse amplifcabor, & reliquos mei generis similiter mecum prosperam fortunam agere conspiciam.* Quibus auditis, inquit *Ælianus*, Rhaconem ab *Artaxerxe* collaudatum, & in Collegium suorum Iudicum coopratū, quod diceret, eum qui tam severè, & iustè, de proprijs liberis audebat pronuntiare, omninò etiam in alienis criminibus incorruptum, & sincerum Iudicem se præstaturum. Adolescentem autè præsentī culpa liberasse, gravissimam mortem interminatus, si in poiterum in crimine deprehenderetur.

Planè si delicta valdè antiqua esse proponantur, & quæ iam ferè 31
propter reorum absentiam, vel etiam Iudicum conniventiam, hominum memoriam excefferint, aut propter reorum multitudinem, durū, vel difficilè esse videatur, in omnes animadvertere velle, prudentis Principis, & Gubernatoris erit, oblivionem oblivioni super inducere, quam *Amnestiam* appellant, & dissimulationem, magis quàm intempestivam severitatem affectare, legum regulis, ac præceptis adherens, quæ in multis criminibus post quinquennium; in omnibus, post vicennium, inquiri non patiuntur, aded ut & parricidium hac præscriptione excludi *Cuiacius*, & *Gothofredus* existimēt, quamvis *Paulus I. C. Eorum qui parricidij teneri possunt, semper accusationem permitti*, scriptum reliquerit, quod an sit verum? Ego latius alibi disputavi.

Quam in rem plura suo more *Tiraquellus*, & *Farinacius* adducunt, 32
inter quæ illud *Livij*, narrantis, qualiter *M. Duillius* Tribunus plebis edixerit, vetera peccata, iam oblitterata, non esse repetenda, & *Domitiani*, qui *Tranquillo* auctore, antiqua etiam *Vestalium incesta* à *Patre Vespasiano* Titoque fratre neglecta, arbitrariè punienda relinquit. Soletque ad hoc probandum nobile *Modestini I. C. responsum* citari, quo docuit: *Si diutino tempore aliquis in reata fuerit, aliquatenus*

Ælian. lib. I. de var. hist. cap. 34.

L. mariti, §. hoc quinquennium, de adulter. l. querela 12. C. de falsis, cū alijs apud Cuiac. de divers. præscrip. c. 24. & lib. 4. ob. cap. 14.

L. ult. D. de parric. ubi Gothof. & Cuiac. ubi sup.

Ego in tractat. de parric. cap. fin. per totum.

Tiraq. de poen. tēper. caus. 29. M. Mantua in gloss. I. par. cap. 33.

Suet. in Domit. cap. 8.

L. si diutino 25. D. de poen.

pœna eius sublevanda erit. Sic etiam constitutum est, non eodem modo puniendos eos esse, qui lōgo tempore in reatu agunt, quo eos, qui in recenti sententiam recipiunt.

33 Qui tamen Textus, iuxta veriore[m] eius explicationem, quam post doctissimum Budæum iam omnes Recentiores agnoscunt, non tam ad pœnæ temperamentum ob temporis præscriptionem spectat, quam propter delinquentis diutinum reatum, id est Carceris custodiam, & squallorem, fordida[m] vestem, & alias plures miseras, & calamitates, quas rei in vinculis tenti, interim dum iudicium pendet, perpeti solēt, qui status, *Reatus* nomine designatur, ut Messalla primus omnium apud Quintilianum ostendit, & Suetonius de Augusto Cæsare tradēs, diuurnorum reorum, & ex quorum fordibus, nihil aliud, quam voluptas inimicis quareretur, nomina abolevisse, ut si quem quis repetere vellet, par periculum pœnæ subiret; & expressius Martialis, sic ad Candidum scribens,

*Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum
Squalidus herebo, pallidior que reo, &c.*

Vbi eius Expositores alia loca notarunt, quæ simul ad illustrandum Vernuleium l. C. conducere poterunt, qui de hac sordida reorum, affirmumque eorum veste, & conditione accipi debet.

34 Carceris autem miseras, & ærumnas ita graviter, & strictè apud Theodosium Imperatorem, cognomento Magnum, Libanius Sophista repræsentavit, ut eundem lachrymari coegerit; & Cassiodorus, qui carcerem vocat, *Cellam gemituum, tristitia domum, locum perpetua nocte cacatum. In qua non unum tormentum sustinet reus, qui antequam incurrat necis exitus, à superioribus probatur abscessus. Primum pedore ille, collega catenarum abominabili maiore discruciat, auditum alieni gemitus, & lamenta conturbant, gustum ieiunia longa debilitant, tactum pondera præmentia defatigant: lumina diutius tenebris obtusa torpescant. Non est unum clausi exitium, multifaria morte perimitur, qui carceris squallore torquetur.* Quam etiam in rem alij congerunt alia, & Ego non ingrattè hæc pungere volvi, ut simul Pios Principes monitos reddam, suarum esse partium, ut in facinorosos animadvertere, ita de vincis, &

carceratis curam habere, cum Vlpiano docente, *Carcer non ad puniendos, sed ad continendos homines haberi debeat.*

(••)

Budæus in not. ad Pand. d. l. si diutino, Tiraq. sup. n. 7. Corraf. 2. misc. c. 20. Corlus 1. indag. c. 19. Edu. Caldeira 3. var. c. 7.

Quintil. lib. 8. c. 3.

Sueton. in August. cap. 32.

Martial. li. 2. epig. 24.

Vernul. in l. Vestè sordid: m 39. D. de iniurijs.

Libanius in Orat. de vincis, novis. à Jacob. Gothof. luce donata.

Cassiod. lib. 11. in fin. inform. indulg. vide etiam similitè locū Calpur. Flac. apud Me lib. 1. de parric. cap. fin.

Text & DD. in L. omnes 23. C. de pœn. Gomez de delict. An. Rober. 1. rer. iud. c. 10. Valer. quæ. conf. 164. n. 66.

L. 8. §. solent, de pœn. Cuiac. li. 34. obs. c. 14. hist. for. Rom. lib. 5. c. 14.

Temperandum, prius quàm puniendum.

EMBLEMA LXXI.

*En Fidicen Citharam promptam modulatur ad aurem,
Nec tamen abrumpit, vox licet una cadat.
Sis Fidicen Princeps, nec quando dissonat ulla
Chorda, statim rumpas, sed modulare prius:
Corrige defectus: lapsis concede vicissim
Ut surgant; Regni sic citharedus eris.*

COMMENTARIVS.

F T S I adeò vigiles, ac sollicitos in requirendis, & pu-
niendis fontibus, Principes esse debere, in eo, quod
præcessit Emblemate, dixerimus, non tamen ideò
intendimus, eos ita in iram accendere, ut pro pri-
mis excessibus, ac delictis, quæ summam in se mali-
tiam non habeant, ad ultima supplicia prosiliant,
extremis vè remedijs utantur, ubi admonèdo, cor-
rigendo, vel temperando, illos, qui à virtutis via in aliquo deflectere
visi fuerint, leviori freno, ad meliorem frugem reducere possunt.

Planè enim cum Reges suæ Reipublicæ Medicos esse, suprà à No-
bis, post alios, traditum [sit, medicinæ præceptis obsequi debent,
quæ ut Petrus Canonherius latè post Hyppocratem tradit, non nisi
in extremis morbis ad extrema remedia deveniunt, illudque Ovidij
ad unguem observant,

Sup. Embl. II. &
21.

Canonh. in Aphor.
Polit. I. tom. pag.
584.

Omnia prius tentanda sunt, sed immedicabile vulnus

Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

3 Quod post Platonem, & alios, eleganter Clemens Alexandrinus, à me alibi translatus, scripsit, inquit, legem non nisi adversus eos, qui iam immedicabiles videntur, & ad extremam iniustitiam provehuntur, ad resecationem, & occisionem procedere. Et non minus eleganter Poëta quidam, cuius latum carmen eò tendit, ut probet, quòd quemadmodum medici, ubi salubribus herbis uti possunt, ad ferrum & unctionem non veniunt, nec pharmacis turbulentis eorum viscera dilacerant: ita Principes & Iudices, donec mitioribus remedijs vitia emendare possunt. Eius verba sunt hæc:

*Ergo truces animos gerere, immansuetaque corda,
Cataque subacta servire in viscera plebis
Turpe ferumque putes, nec Rege, aut Principe dignum.
Artis Apollineæ multo seu clarus ab usu,
Diversis diversa valeant medicamina morbis,
Nec cunctis Aloen succis admiscet amarum,
Nec semper terra colocynthide temperat haustus,
Ægra nec immiti ferro mox membra recidit:
Sed donec succis herbisque salubribus ullus
Est locus, & morbo superest spes ulla medendi:
Non flamma, aut ferro lacerat crudeliter artus,
Sed desperato tantum putrentia tabo
Membra secat: ne forte gravis contagio serpat
Longius, & sanas vitiat partibus addat:
Haud aliter gladium sine cæde & sanguine gestat
Maxima dos Regum est mihi Clementia fronte,
Solaque mortales Dis immortalibus æquat, &c.*

4 Eandem quoque similitudinem graviter premit Natalis Comes. Neque longè abest Seneca, dum sic tignatissimè docuit: *Ita legū Præsidem, civitatisque Rectorem decet, quando potest verbis, & his mollibus, ingenia curare. Transeat deinceps ad tristitorem orationem, qua moneat adhibere & exprobrare: novissimè ad pœnas, & has leves & revocabiles recurrat. Corrigendus est itaque qui peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & asperè, meliorque tam sibi, quam alijs faciendus; non sine castigatione, sed sine ira. Quis enim ei, cui medetur, irascitur.*

-5 Easdem quoque scansiones hac in re observari debere D. Augustinus insinuat, inquit: *Paratus debet esse homo iustus, & pius patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos optat: ut potius numerus crescat bonorum, non ut pari malitia se quisque numero addat malorum.* Et D. Chrysostomus, qui explicans illud D. Pauli: *Fratres, si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, eiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsam, ne & tu tenteris.* Sic sapienter

Ovid. i. Metam.

Plat. lib. 9 de legib.
Clem. Alex. lib. 1.
Strom. Ego de par
tic. lib. 1. c. 1. pag. 3

Poëta vidèd. apud
Canonh. sup. pag.
496.

Natal. Comes lib.
14 histor.

Senec. lib. 1. de ira.
cap. 5.

D. Aug. in serm. de
puer. Centurion.

D. Chrysost. sup.
Paul. ad Galat. 6.

Prover. 29. vers. 1.

subiungit: *Non dixit punite, aut condemnate, sed instruite, vel inflaute, id est monitis ad salutem assuecite*; quia, ut Salomon, iuxta Septuaginta Interpretum versionem, edocuit, *Melior vir correctionum, viro tura cervicis, repente enim ardente eo, non est medela*. Quod, ut ibidem noster Salazarius animadvertit, perinde est, ac si diceret, longè meliorem esse ad coercendos aliorum mores virū corripientem benignè, ac leniter, quàm properè ex ira & indignatione, pro quovis excessu ad acerbam punitionem temerè procedentem.

Cicer. in orat. pro Cluent.

Cicero etiam, prudentissimè à Maioribus observatum tradit, ne in omnes milites universim pro qualibet fuga, aut desertione animadverteretur: *Quia potest quidam postea, & miles esse melior, & vir bonus, & civis utilis*; & ut Lupus noster, nunquam satis laudatus, scripsit:

Lup. à Vega in comment. del Cid.

*El Can de buena lei, de buena raza,
Si non cazare oi, mañana caza.*

Cassiod. li. 4. epist. 29.

Et Theodoricus Rex, apud Cassiodorum, Præfectum urbis instruens: *Sibi cordi esse (inquit) post primam culpam non statim desistere vindictiã, ad admonitionem potius iussa convertimus: ne sit nostra disfir. Etio nimia, quam lenis patientia non præcedat.*

Petra-Sæct. in symbol. lib. 6. pag. 221.

Et hoc fortè est, quod Clemens VIII. foelicis recordationis Pont. Max. significare voluit, dum Sylvesiro Petra-Sæctia tradente, gladium, lituum sacrum, sive baculum Pastoralem, & lyram in medio eorum pro symbolo accepit, addiciens lemmatis loco, *N. bil ille reliquit*; ut significaret, se omnem tulisse punctum, cum ex Religione, ac iustitia, paterna directione, quæ per baculum significatur, & rigore iustitiæ, quam gladius designat, veluti ex gravi & acuro ferro, temperare gratam regiminis sibi coelitus commissi harmoniam desiderasset.

Eras. in siml. fol. 2.

Plut. in Moral.

Quint. declam. 184.

D. Chrysof.

Sarisber. in Policr. lib. 4. cap. 8.

Nos autem, ea pictura, quam præfens Emblema exhibet, idem ipsum apertius significamus, citharedum, vel lyricinam ob oculos nostris Principibus proponentes, qui prius quàm musici instrumenti chordam aliquam abiciat, vel rumpat, illam blandè, ac sensim digito, & aure tendit, & temperat, & paulatim ad optatum cum alijs concentu reducere curat. Ut sic, vel hoc exemplo communiti, idem in subditis corrigendis, & temperandis imitari conentur. Quam similitudinem inter suas recensuit Erasmus, eam à Plutarcho mutuatus, & antea, ipsa quoque usum Quintilianum reperio, & D. Chrysostemum, qui ex eadem Musicæ disciplina, sic se habere debere eos, qui alijs præfunt, ostendit, *Ut neque nervum ita intendant, ut rumpant, neque remittant ultra modum, ne harmonia concentuum iadant*. Et Ican. Sarisberiensem, qui eandem exactius cæteris prosequitur, & Trajannm Imperatorem ea usum scribit. Dicebat enim, insanum esse, hac chordarum tensione magis quam ruptura, non procurare utris harmoniam, quemadmodum si quis oculos habens lippientes, eos malit effodere, quàm curare. Unguè que, si aciores fuerint, resecandos esse, non avellendos.

D. Sebast. Covarr. in Thef. verb. Har. p. 1, fol. 462.

Fuit enim semper lyra, cuiuscumque illam finxeris formæ, sed præfertim ea, quàm nos vulgò *Harpam* vocamus (quòd ut Covarruvias ait, raptim tactis per digitos chordis pulsetur) humana vitæ aptissi-

num hieroglyphicum, iuxta Pierij Valeriani doctrinam, & aptius, Republicæ moderationis, in qua, ut in lyra, unusquisque ex subditis suum locū tenet, decenter sortitus, & ex omnibus, licet diversæ proportionis, & soni, qui illam congruè temperare, ac pulsare didicerit Princeps, melodiam, & suavem quandam harmoniam, & consonantiā elicere poterit. Quod optimè noster Saavedra novissimè in quodam ex suis symbolis docet, & latè prosequitur, lyram eandem depingens, cum lemmate, *Maiores minoribus consonant*, eo admonens Reges, qualiter se cū diversis vassallis, & populis, quibus dominantur, gerere debeant; sicuti Nos nunc, qui aliorum (ut apparet) tendimus, qualiter prius eos corrigere, & dirigere, quàm abicere, vel dirumpere.

Pler. lib. 47. fol. 348.

Saaved. Empr. 61. ex pag. 464. & vide omnino Plutar. in tractat. de Reb. public. pag. mihi 109.

10 Sapè enim ut Claudianus ait:

Claudian. in Mal. Theod.

----- Peragit tranquilla potestas,
Quod violenta nequit, mandataque fortius urget.

Et ut Tacitus inquit: *In temporibus remedijs delicta accenduntur*; unde ipso etiam monente: *Parvis peccatis veniam dare Principem convenit, magnis severitatem commodare, nec pœna semper, sed sæpius pœnitentiæ contentum, omnia scire, non omnia exequi.* Et non solum nostri Emblematis lyricinam imitari, sed, ut cum Seneca loquar, officium suum idem esse, quod bonorum parentum putare: *Qui obiurgare liberos nonnunquam blandè, nonnunquam rancidè solent, aliquando admonere etiam verberibus. Namquid aliquis sanus filium ad primam offensam exbaredat? Nisi magne, & multe iniuriæ patientiam evicerint, nisi plus est quod timet, quàm quod damnat, non accedit ad decretorium stilum. Multa ante tentat, quibus dubiam in dolum, & peiore loco iam positam revocat: simul deplorata est, ultima experitur. Nemo ad supplicia exigenda pervenit, nisi qui remedia consumpsit. Hoc quod parenti, etiam Principi faciendum est, quem appellavimus Patrem Patriæ, non ad altione vana adducti.*

Tacit. 13. Annal.

Idem in Agric.

Senec. lib. 1. de clement. cap. 14.

11 Quinimò in eandem rem, humanos Reges, ac Iudices, divini imitatores esse oportere, D. Chrystostomus his verbis hortatur: *Iudices cum latrones cœperint, & sacrilegos, non quomodo ipsos reddant meliores considerant; sed quomodo ab ipsis peccatorum pœnas exigant. Deus autem contrà, cum aliquem reperit peccantē, non considerat quomodo summat supplicium, sed quomodo ipsum erigat, & meliorem faciat, & in futurū inextinguibilem. Itaque & Iudex pariter & Medicus, & Magister est Deus. Et enim tanquam Iudex examinat, & tanquam Medicus corrigit, & tanquam Magister docet, pravos in omnem disciplinam inducens.*

D. Chrystost. in homil. ad popul. Antioch.

12 Ad ipsum quoque nostri Emblematis documentum, & temperamentum respicit celebris quædam lex Regis Nostri Alfonsi X. ubi postquam præmijs & pœnis cōtineri in officio homines docuit, utrumque attentè, & prudenter temperari debere, sic subdidit: *Por esso ovo y mesterer temperamiento, assi como fazer bien do conviene, è como, è quando: è otroso en saber resrenar el mal, è tollerarlo, è esarmetario en los tiempos, è en las sazones que es menester, catando los fechos quales sen, è quien los faze, è de que manera, è en quales lugares.*

L. 3. tit. 1. par. 1.

Origen. hom. 4. in
lib. lud.

Et illud, quod tradit Origenes, explicans victorias, quas de Philisthis Aod portavit in gladio, & Samgar in vomere aratri, sexcentos eorum percutiens, ut in Iudicū libro narratur, inquit enim ex hoc significari, posse fieri, ut Ecclesie Iudex non semper gladium proferat in correctionem delinquentium: *Sed imitetur Agricolam, velut aratro sulcans uniuersam nostram terram, & sapius clementi monitione rescindens, ut aptet eam suscipiendis seminibus.*

Iudic. 3. 31. & 32.

D. Greg. hom. 21.
sup. Ezech.

Neque aliud sensit D. Gregorius, loquens de temperamento Prælati in subditis castigandis, in hæc verba: *Tanta debet esse discretio Prælati, ut nec disciplina nimia, nec ipsa quoque misericordia sit remissa: ne si inordinatè culpa dimittitur, is, qui est culpabilis, in reatu grauius adstringatur, Et rursus si culpa immoderatè retinetur, tantò qui corrigitur deterior fiat; quantò erga se nihil benignitatis gratia agi considerat. Exhibenda itaque est præuis asperitas in ostensione, charitas in mente; ut & dura ostensio delinquentem coerceat, & charitatis custodia mercedem mansuetudinis non amittat.*

Gratian. in c. licet
1. & 2. c. disciplina,
c. vera iustitia,
cum alijs, 45. dist.
latè Luc. de Penn.
in l. 1. C. de deser.
lib. 12. & Valenz.
conf. 164. ex n. 72.

Idem quoque Sanctus, & Leo Papa, sæpè eandem doctrinam repetunt, & magis esse expectandos, & corripiendos delinquentes, quàm illico puniendos: *Plusque apud corrigendos agere debere benevolentiam, quàm severitatem, plus cohortationem, quàm comminationem, plus charitatem, quàm potestatem,* pluribus alijs locis ostendunt, quæ quia apud Gratianum, & alios obvia sunt, peculiariter referre non est necesse. Sicuti neque illa Ecclesiastici, & Evangelij loca, de fraterna correctione, gradibusque eius agentia, quæ integro tractatu Bernardinus Arevalensis prosequitur. Et signanter Concilium Tridentinū, Episcopos monens, qualiter se in suorum subditorum correctione habere debeant, & statim subiiciens: *Cum sæpè plus erga corrigendos agat benevolentis, quàm asperitas; plus exhortatio, quàm comminatio; plus charitas, quàm potestas. Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate severitas adhibenda est. Ut sine asperitate disciplina populis salutaris, ac necessaria conservetur, & qui correcti fuerint emendentur, aut si resipiscere noluerint, ceteri, salubris in eos animadversionis exemplo, à vitijs deterreantur. Cum sit diligentis, & p̄ simul Pastoris officium, morbis ovium levia primùm adhibere fomenta, post, ubi morbi gravitas ita postulet, ad graviora & acriora remedia descendere: sin autem ne ea quidem proficiant, illis submovendis ceteras saltè oves contagionis periculo liberare.*

Eccles. 19. Matth.
18. Trident. sess.
13. de reform.

Erasm. lib. 3. Apoph.

Quibus etiam illud Demonaxcis addi potest, qui ut Erasmus in suis Apophthegm. tradit, subinde suadebat, non faciliè irascendū hominibus, si delinquerēt; sed potius corrigenda esse vitia, Medicorū exēplo, qui nō indignantur ægrotis, sed morbum sanant, Apollonius quoque apud eundem dicere solitus erat, quòd quisquis erga levia errata, vehementius, quàm par est, irascitur, delinquentem non sinit inter culpam extremam, & mediocrem quid intersit dignoscere.

Idem ibidem.

Lud. Vives de concord.
& discord.
lib. 3. Seneca latè
hanc Cinnæ historiam
referēs, lib. 1.
de clemen. c. 9.

Et Ludovicus Vives, post Senecam, & alios, de Augusto Cæsare narrat, hoc prudentiæ, & clementiæ temperamento in corripiendis, & expectandis plurimis, quos tanquàm sibi infestos perdere potuit, sibi

eosdē ex hostibus amicos fecisse, ut Domitios, Mesallas, Asinius, Cicerones, Cocceios, Sallustios, Duellios, & postremò Lucium Cinnā, qui ipsum Cæsarem sacrificantem adoriri statuerat, & ad aras seu victimam quandam immolare. Huic enim, ad se vocato, quæ comperisset ostendit; Tacenti, & manifestò suum scelus fatenti, ei vitam, fortunas, dignitatem, & alia in civitate præclara dixit se donare, ut ex eo die inciperet inter eos amicitia; quod ita adeptus fuit, ut eundem dum vixit, fidelissimum amicissimūque expertus, & à moriente ex asse hæres scriptus fuerit. Latinus etiā Pacatus in Theodosio Magno clementiam commendat, qua Maximum Tyrannum, affectati Imperij reum, tantique delicti, & mendacij, quo illud patrauerat, proprio ore, præsentē, & interrogante eodem Imperatore, cōfessum, adhuc dimittere voluit, nisi populus illum ad supplicium rapuisset. Et Nazarius idem valdē commendat in Constantino Augusto, his verbis: *Quod erat consentaneum clementiæ tuæ, experiebat is remedia molliora, ut quod leniri, quàm refecare mallet, mitior medicina sanaret.*

18. Parem quoque clementiam, & prudentiam Maximilianus I in corrigendo, & contegendo cuiusdā sui Aulici furto observavit, cuius facti lepidam narrationē latē Camerarius, & Pontanus recensent. Postquamque Progenitorum, & successorum eiusdem Imperatoris, Austriaeque familia, plura alia exempla referre, nisi iā ea Gerardus de Roo, & Nicolaus Vernuleus præoccupassent, maluisse Magnos hos Principes inquietos, beneficijs indulgentiaque, quam severioribus remedijs, subditorum suorum ingenia experiri. Et hinc potentes esse, quia leviora, quam acriora contumelia malunt, & apud eos culpam confiteri, est veniam impetrare.

19. Quod Rex nostrer Potētissimus, & Benignissimus D. Philippus IV. quē Deus incolamen servet, novo quodam & heroico exēplo novissimē etiā manifestavit, cuius vel sola inlinuatio pro relatione sufficere, & insigne documentū posteris erit, ut mitius delicta eorū accipiāt, qui alijs moribus, & vitæ integritate summa claruerunt, aut maiorū suorū egregijs meritis illustrati, spem melioris frugis in posterum præbent, quāvis in aliquo fortē fortuna peccaverint, & à recto virtutis, proprijevè sanguinis tramite, deviasse cōperti sint. Memores doctrinæ Simonidis, apud Stobæū, qui neminē prorsus esse dixit, qui aliquādo in aliquod malū, vel crimen non prolabatur. Et contra naturā penē esse, ut quis sine peccato aliquo vitā transigat, vel, ut est in Adagio, *Sine crimine vivat, aut omnibus bonis sapiat.* Prout & nostra etiā Canonica & Civilia iura demonstrat, hinc nō solum permittentia, verum & suadētia, primis peccatis facilius veniam indulgeri debere, & ex ante actæ vitæ indole, sequentis emendationem coniectari sperarique posse.

20. Qua de re plura, a I. nauicā usque Tiraq. congestis. Inter alia exēpla, illud Ciceronis adducens, qui se Consulem C. Pisonem defendisse gloriatur, quia Consul fortis, constansque fuerat, & relatis alijs, ob id ipsam quoque absolutis, subiungit: *Semper graves, & sapientes Iudices in rebus iudicandis, quid utilitas civitatis, quid communis salus, quid Reipublica tempora poscerent, cogitaverunt.*

Lat. Pacat. in Panegir. ad Theodos.

Camer. 1. tom. sub cōf. cap. 65. Pōtan. in bellar. Artic. 2. p. cap. 29. pag. 53.

Gerar. de Roo lib. 5. in Austr. pag. 87. Vern. de virt. gēt. Austr. cap. 4.

Erasm. in Adag. pag. 263.

C. unum oratoriū, §. nomine, 25. dist. ubi gloss. L. nō omnes, in princip. ubi DD. de re milit.

Tiraq. de poen. tēper. caus. 49. & 51.

Cicer. in orat. pro Flacco.

Quintil. declam.
310.
Idem lib. 7. inst. orat. cap. de qualitat.

Tull. 1. Rhetor. ad Heren.

Muret. lib. 4. var. cap. ult.

Petr. Herod. lib. 9. rer. iud. tit. 5. c. 2.

Cassiod.

Valenc. conf. 164. num. 62.

Docente enim Quintiliano: *Quaecunque crimen donari meritis, donari virtuti potest.* Et inde, ut ipse idem alibi tradit, communiter apud Oratores locus illic receptus fuit, quem *Deprecationem* vocant, quo *In Senatu, & apud populum, apud Principem, & ubicunque Iuris clementia est, uti solent. In qua plurimum valent ex ipso, qui reus est, haec tria invita procedente, si innocens, si bene meritus, si spes in futurum innocenter videtur, & in aliquo usui futuri.*

Et ante Quintilianum Tullius, sive Cornificius, aut quisquis ille fuit, qui Rhetoricorum ad Herennium libros vulgavit: *Deprecatio est (ait) cum peccasse, & consultò reus fecisse constitetur: & tamen postulat, ut sui misereatur. Hoc in iudicio non potest ferè usu venire, nisi quando pro eo dissimus, cuius multa rectè esse constat.* Et iterum: *Deprecatione (inquit) utemur, cum fatebimur nos peccasse: neque id imprudenter, aut fortuito, aut necessario fecisse dicemus: & tamen ignosci nobis postulamus. Hic ignoscendi ratio quaritur ex his locis. Si plura, aut maiora officia, quam maleficia videbuntur constare: si qua virtus, aut Nobilitas erit, in eo qui supplicavit: si qua spes erit usui futura, si sine supplicio discesserit: si ille supplex, mansuetus, & misericors in potestatibus ostendatur iussit.*

Harumque rerum omnium ponderationem Perisæ, adeo necessariam in Principibus iudicarunt, ut etiam reo non petente, nec deprecante, peculiari lege apud eos caveretur, ut cum quis in iudicio argueretur, delictum aliquod perpetrasse, non tamen statim condemnaretur, sed prius ex iudicantis officio, inquireretur diligentissimè in omnem illius vitam, inireturque ratio, plura ne turpiter, & flagitiosè, an bene laudabiliterque gessisset. Tum, si vincebat turpium numerus, condemnabatur, sin præponderabantur honestis turpia, absolvebatur. Cogitabant enim non esse, ut paulò ante retulimus, humanarum virium, rectum cursum perpetuò tenere; habendolque pro bonis viris eos, non qui nunquam peccarent, sed qui sæpius honestè agerent. Quam legem refert, & eximiè laudat M. Antonius Muretus, dignissimam censens, ut ab omnibus cognoscatur, & exequatur. Et Petrus Herodius, exempla Arbazis erga Blesim, & Darij circa Sandozem, ob hanc computationem, & veluti Lyræ nostri Emblematis temperationem, adducens. Ad quam referendum quoque est illud Cassiodori, ita sub persona sui Regis Theodorici, reliquos admonentis: *Quapropter casibus aspersis, præstandum est sub iustitia laudè moderamen: ut nec vindictam sinamus superare peccata, nec culpam insultare patiamur legibus impunitam.* Et doctrina Nostri Salmanticensis Episcopi Valencuelæ, quod poenali legi non derogatur, ignoscendo ei, qui multum alias meruisse, & servisse comperitur.

(* * *)

Iterata culpa, graviùs punienda.

EMBLEMA LXXII.

*Lacerat Apis prædira stimulans cuspide
Fucum, qui cellis mella segnis arripit:
Nec sinit acris geminare culpam, duraq;
Spicula retorquet. Clarus ensis ferrea
Sollicitet arma; iterata telis crimina
Reges fatigent. Sordet accincta Pietas.*

COMMENTARIVS.

I A sanè est humanæ naturæ conditio, ut quemadmodû
in virtutibus nemo repentè fit summus, neque ad eas
nisi de gradu in gradum, ac veluti per scalas ascendit-
tur, ut Regius admonet Psaltes, inquit: *Ibunt de vir-
tute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion*. Et
Laurent. Justinianus, demonstrans, nullû, nisi ex ordi-
nato progressu, ad perfectionem cuiuscunque artis attingere valere,
necnon & illa Proverbialis sententia, quæ docuit, *Nemo primo quoque
die fit doctus*, quam Ioannes Girardus hoc disticho expressit:

*An non est vulgò (quod verum est) audio dici,
Primo quoque die nemo Magister erit?*

2 Ita quoque in vitijs, per eosdè gradus in deteriora prolabimur, ne-

Psalm. 80. 8.

Laurent. Justinianus lib. de
obed. cap. 7.

Eraf. in hoc Adag.
pag. 203.

Pſalm. 41. v. 3.

Eraſm. in Adag.
pag. 481.

Æſchil. in ſupplic.

Delr. in Adag. ſacr.
2. tom. pag. 46.

D. Naziaſ. in laud.
vitæ ſolit.

Eraſm. in Adag.
pag. 295.

Cap. ſemel, de re-
gul. iur. in 6. Tiraq.
de poen. tēp. cauſ.
51. ex n. 156. & plu-
res alij apud Alvar.
Velaſc. in axiom.
iur. litt. M. n. 29.

Iuven. ſaty. 2.

Quintil. ſi is eſt, in
declam. cui titulus
Paris palmatus.

Cap. cū non ab
homine, de iudic.

Cæſiod. li. 2. epist.
14. & lib. 4. ep. 29.

que eò quo cœperunt conſistere ſolent, ſed ubi ſemel aberrare cœpi-
mus, in præceptis imus, abyſſuſque abyſſum invocat, ut ab eodē etiā Re-
gio Vate docemur, cuius doctrina pariter in Adagium pertranſijt, ut
ex Eraſmi collectaneis apparet. Et licet vulgò uſurpari ſoleat, ad de-
norandum calamitatem, aliam ſemper vocare calamitatem. Quod a-
lij *Malorum Hyarum* dixerunt, & cum illo *Æſchyli* convenit,

Malorum agmen huc fluminis inſtar irruit,

Damni profundum pelagus non navigabile.

Adhuc tamen, ut bene pius & doctus Martinus Delrius animadvertit,
de effrænatis etiam peccatoribus illud uſurpare poſſumus, qui ex uno
ſcelere ruunt in aliud. Et iuxta D. Nazianzeni ſententiã: *Citius quis*
exigui vitij magnã haujerit copiam, quam paululũ immenſe virtutis: ſiqui-
dem & melli, vel modicũ abſynthium ſuum illicò impertit amaritudinem:
mel autẽ, ne ſi iuplo quicũq; amplius fuerit, ſuam abſynthio inpartiatur dul-
cedinẽ: & parvus lapillus auuſus, flumen uniuerſum delectoia in loca tra-
zerit: reprimere verò, aut retrahere vix poſſit, vel firmiſſima munitio ac
moles. Vnde occaſionẽ alij Adagio præſtant, *Semel malus ſemper præ-*
ſumitur malus, quod, ultra Eraſmum, plurimis iuris utriuſque locis, &
Auctoꝝ doctrinis probari, & illuſtrari poteſt, latè à Tiraq. & al. js cõ-
geſtis. Sed melius, & ad rem noſtrã apius ex Cicerone in orat. pro Plu-
bio Sylla, ubi *Omnibus* (inquit) *in rebus iudices, quæ grauioreſ maiore, q̃;*
ſunt, quid quiſque voluerit, cogita verit, amiſerit, non ex crimine, ſed ex
moribus eiꝝ qui arguitur, eſt ponderandũ: neque enim poteſt quiſque no-
ſtrum ſubitò fingi: nec cuiuſque repente vita mutari, aut natura conuerſi.
Nemo repente fit ſummus, nemo repente turpiſſimus. Quæ ultima verba à
Cicerone mutuatus videtur Iuuenalis, dum ſimiliter dixit:

Nemo repente fit turpiſſimus: accipiente

Paulatim, qui longa domi redimicula linunt.

Eiſque concinnens Quintilianus, quemdam parricidij impetum, vel
ex ſola hac conſideratione liberandum intendit, quod nõ potuerit ad
tam immane facinus pervenire, qui nunquã in alijs, etiam minoribus,
deliquiſſe compertus fuit, eiꝝ verba ſic habet: *Quid enim perditũ, quid*
ſagittioſũ, quid imp. e fecerit, per qua ſe parricidã iurera promiſerit? Inno-
cẽtia per gradus certos ab homine diſcedit, & ne in maximis trepidet auda-
cia, diu in minoribus colligit. Nemo inde cœpit, quò increãbile eſt perueniſſe

Quo fit, ut licet in præcedenti Emblemate iuſtè dicere potuerimus,
primis aliquando ſceleribus veniã concedi poſſe, ubi tamen, quæ fue-
rant vitia, mores fiunt, & ex delinquẽtis natura, aut conditione colli-
gitur, ex alijs in alia prorumpere ſolitum, tunc veniæ locus eſſe nõ de-
beat, neque expectari, ut in profundum malorum deducatur, ut alias
quædam Decretalis ſcripſit: *Quando* (ut bene inquit Cæſiodorus) *ge-*
nus pietatis eſt in illos diſtingere, qui contra natura legumvẽ ordinem,
ſecieratis ſe docentur acõſionibus miſcuſſe; nec venia debeat habere locum,
qui delinquit admonitus.

Sordet enim accincta Pietas, quæ enormibus, vel iteratis ſceleribus
parcit, & qui in primis ignoſcendis, laudẽ mereri potuit, ſi repetitis cõ-

niveat, ignoscendo malis, bonos perditū ibit, & seipsum, totāque Rē publicam, sub hac impunitate in discrimen deducet. Monēte quippè, ultra plures alios, Arnulpho Episcopo Lexoviensi: *Sicut disciplina cautelam, sic insolentem pronior indulgentia creat audaciam; & in augmenta facinorum profilitur, quoties secuta impunitate peccatur. Metus enim supplicij, scelerosos in officio continet: quo amoto, aut negligentius obito, increfcit ferocia, & sceleratè agendi libido. Verissimèque Cicero dixit, Maximam esse illecebram peccandi, impunitatis spem.*

Arnulf. in epist. ad Alex. Pap. fol. 47.

Cicer. in orat. pro Milone.

8 Unde, qui talis esse cōpertus fuerit, ut præclarè Synesius Cyrenēsis Episcopus tradidit: *Tanquam membrum insurabile recidendum à nobis: ut ne societate etiam quod sanum est, corrumpatur; nam labes propagatur & serpit, & qui tangit sceleratum, etiam contagionem sentit.* Et eandem ob rem, non absque ratione, ut Plutarchus memorat, Lacedæmonij cuiusdam Apophthegma laudatur, apud quem cum Charillus Rex summis laudibus efferretur: *Quomodo (inquit) bonus est, qui ne in malos quidem acerbus sit?*

Synes. epist. 58.

Plutarc. in Apoph. Lacon.

9 Quam disciplinam Hadrianus Iunius, post Suidā, egregio Emblemate insinuavit, geminas muscipulas pingēs, quibus inclusæ sint feles; Murium idèo agmine liberè choreas coram ipsis circumquaque ducēte, sub lēmate, *Impunitas ferocia parēs; & his quæ sequuntur carminibus:*

Iun. Embl. 4.

*Insultant parvula hinc natio musculi,
Clausis muscipulae carcere felibus.
Sublatoque metu fortè periculi
Crescit tunc animus degeneri insolens.*

10 Ego verò idem intentum premens, & quàm sit iustum, & conveniēs repositis peccatis non connivere, Regibus, ac cæteris, qui Reipublicæ clavum tenent, insinuare desiderans, præsentī hoc, quod vides, Emblemate, Apes aculeatas propono, fucos acriter à suis arcentes præsepibus, ut Magnus inquit Poëta. Quarū talis esse fertur natura, ut ignavū hoc pecus, quod suis operosis mellificijs plurimū nocet, pro primo furto mellis, leniter expellere contētæ sint, mox autē cum clementia nō succedit, ad ipsum sine alia venia interficiendū, procedāt. Quod Plin. satis ostendit, dum inquit: *Certum esse tardantes fucos ab apibus sine clementia puniri, & interfici.*

Virgil. 4. Georg.

Plin. lib. 11. cap. 11 & 17.

11 Sed apertius Elianus, cuius integrum caput de hac re agens, quoniam valdè ad nostrā conducit, transcribere libet, & sic habet: *Fucus, qui inter apes nascitur, de die inter mellarias cellas abditus manet, nocte verò, cum apes dormire observaverit, eorum opera invadit, vastatque alveos. Hoc illæ cum intellexerunt, plurimæ enim apium dormiunt, nempe defesse, pauca verò excubant. Cum viderint furem, verberant eum modicè & leniter, expelluntque alis, & in exilium proiciunt. Ille verò non ob id corrigitur, sua natura piger, & vorax est, duobus malis præditus intra favos se abscondit. Vt verò ad passionem apes profecta sunt, ille rursus opus invadens, quod suam est facit, confertit se melle, & depopulatur thesauros dulcis apum. Eæ ex passione redeuntes, cum ei occurrerint, non amplius leniter eum verberant, neque tanquàm essent eum in exilio ciecituræ, sed*

Ælian. lib. hist. animi. mibi 16. c. 32. pag. 520. & seq.

asperè aculeis invadentes, percutiunt latronem: nec amplius mulctatur increpationibus, sed voracitatis, & gula nimia pœnas vita persolvit. Apianij hæc dicunt, & mihi persuadent.

Hæc cum Apes faciant, hæc cum Fuci patiatur, satis mihi expressisse videor, quid prudentes Reges facere, quidvè iteratò peccantes perpeti debeant, quibus præcedens venia, sive abolitio, nō denuò peccandi incentivum, sed cautius sanctiusque vivendi monumentum præstare debuit. Nam secundum Demosthenem: *Non utique quia sæpè peccatū est, propterea vetera peccata novis nunc cumulanda sunt. Quem locū Petrus Matthæus adducit, referens exemplum Ducis de Biron sub Henrico IV. Galliarum Rege proditionis convicti, & damnati, & sic, secundum translationē Italicam, inquit: Doveva il perdono con durlo al pentimento, è non haveva à presepis arsi à nuove infedelta, che non potrebono, ne remit tersi, ni perdonarsi, per haver multo fallato senza pena. Non si de vono continuare i mancamenti, l' ultimo paga tutti precedenti.*

Quod iuvat id, quod in simili de quolibet peccatore in peccata iam antea confessa, & per absolutionem remissa, recidivante, piè & signatè D. Gregorius admonuit, sic inquit: *Illorum sacrificium Deus non accipit, qui iachrymis quidem se compunctiōnis abluūt, sed ipsidem, à quibus ante mundati videntur, peccatorum maculis, in id ipsum revertentes, sordescunt. De talibus enim scriptum est, qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuū, qui per pœnitentiam mundatur à peccato: què si contigerit, eadem quæ punierat iterando peccata committere, nihil contulisse videtur adhibita satisfactionis lavatio, quæ maculavit inboreffius iter ita facinoris turpitudine, &c.* Quibus addo, talia interdum delicta contingere posse, ut nulla, quantumvis generali abolitione, comprehēdi debeant, & pro primo quoque factò aiperū & abscissum Principis cuiuslibet, etiā valdè pij iudicium, & supplicium expostulent, ut Nicomachus apud Curtium de Philotæ in Alexandrum coniuratione agens, eidem Alexandro his verbis iualit: *Ille enim semper insidiari tibi poterit. Tu non semper Philota poteris ignoscere. Neque est quod exsimes eum, qui tantū facinas ausus est, venia posse mutari. Scit eos qui misericordiam consueverunt, amplius sperare non posse. Quædam beneficia odimus. Meruisse mortè confiteri pudet, superest ut malis videri iniuriam accepisse, quàm vitam.*

Et in hoc tendēs Plutarchus, in primis, vel parvis delictis, sive querelis, Reges & Magistratus digladiantiū in palestris more, manus facijs devinctas habere desiderat, quo non evadat in gravius malū certamē, sed plagam inflat mollē & lenem; in iteratis, vel atrocioribus, atrocem quoque percussionē suadet. Preut & Calsiodorus, qui comitē Provinciæ instruens, qualiter concessa sibi gladij potestate uti debeat, sic elegātissimè, & ad id, de quo agimus aptissimè, loquitur: *Scito puniendi remediū datum tibi pro salute cunctorum. Arma ista iuris sunt & favoris. He: ostentatio nimirum est cōtra nocios instituta, ut plus terror corrigat, quàm pœna consumat. Ci audantur nocibus catenariū, quos leviū criminū pulsat invidiā. Signa tua Abactores timeant, fores pavefcant, latrones perhorreant. Innocentia tantū lata respiciat, dum sibi auxilia vuisse credit, quæ legum disciplina transmisit, &c.*

Demosth. adv. Androcion.

Pet. Matth. histor. Frac. lib. 6. narrat. 4. pag. mihi 2. part. 156.

D. Greg. in explan. 4. Psal. pœnit.

Curt. lib. 6. c. 15.

Plutar. in præcept. polit. pag. mihi 139

Noxæ fit æqua punitio.

EMBLEMA LXXIII.

*Et ne ob vas fractum servum demergis in undas
Pollion? O digne Casaris ira flagrat.
Sit servus quavis, hominem tamen esse memento,
Et culpis pœnas esse decere pares.*

COMMENTARIUS.

I T SI pœnas à fontibus exigi tot rationes, exempla, ac testimonia suadeât, quot in superioribus vidimus, eadem tamen simul exposcunt, ut delictis commensuratur, & illicitè facta competenti, non super excedente vindicta, puniantur, nec ulterius progrediatur supplicium, quàm reperiatur commissum. Vnde & Moyses inter alias Deuteronomij leges, illam reliquit: *Pro mensura delicti erit pœnarum modus.* Eandemque in iusto Dei iudicio observari D. Joan. ostendit, in sua Apocalypsi, sic inquit: *Quantum glorificavit se, & in delicijs suis, tantum date illi tormentum, & lacrum.*

Et Horatius, Stoicorum delirium reprehendens, qui omnia peccata æqualia esse contendebant, postquam hoc multis rationibus impugnavit, inde deducit, eorum etiam supplicia inæqualia esse debere, aiens:

----- Adsit
*Regula peccati, quæ pœnas irroget æquas,
Nec sœutica dignum, horribili sedere flagello.*

L. licitatio, §. quod illicitè, D. de publ. l. sancimus, C. de poen. cum multis alijs apud Velsc. in axiom. lit. P.

L. respiciendū 11. D. de poen.

Deuter. 25.

Apocal. 18.
Horat. lib. 1. saty. 3
& de hoc parado-
xo vide Cicer. pa-
rad. 4. & Berneg.
ad Tacit. q. 61.

Ovidius in Trist.

Seneca lib. 1. de clement. c. 14. in fine.

Idem in Hercul. Furent.

Mench. quaest. ill. c. 8. n. 51. & c. 24. n. 17. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 90. n. 38. Farin. in pra. xi. q. 4. n. 10. & q. 17. n. 9. & alij plures ap. Velasc. ubi sup.

Tull. lib. 3. de legib.

Ego de Parric. lib. 1. c. 20. pag. 87. Phil. lud. in lib. de procem. & poen.

Guill. Forn. 1. fel. cap. 15.

Toro tit. quod quis que iur. l. qui crimen, C. qui arcus. poss. cū alijs apud Velasc. d. litter. P. num. 241.

Aristot. 5. Ethic. & Lāgl. 7. semest. 15.

Ovid. lib. 1. de art. amand. Alian. de var. hist. lib. 13. c. 24. Valer. Max. li. 8 c. 6.

Iud. 1. Esther 7.

Sen. in procem. lib. 10. contr. Quintil. declam. 9.

Cassiod. li. 9. ep. 9. Sup. Embl. 70.

Ovidius quoque, & si se deliquisse nō inficiaretur, excessum tamē punitionis ex eadem hac ratione deprecabatur, dum in Tristibus inquit:

*Tutius exilium, pauloque quietius oro,
Ut par delicto sit mea poena suo.*

Et Seneca, hoc adeo certum esse inquit: *Ut prope sit, quod inique puniat, qui nimis.* Quod perinde est, ac si diceret, videri iniuste, & sine causa punire, qui modum excedit, potest enim æquitas esse in causa; iniquitas in modo, atque excessu. Vnde & in Tragedijs sic habet:

*Iudex futurus, sanguine humano abstinere:
Quicumque regnas, scelera taxantur modo
Maiore nostra.*

Extantque in eiusdem moniti comprobationem, innumera alia Iuris-Consultorum, & bonorum Auctorum testimonia, quæ nunc missa facimus, cum apud Menchacam, Menochium, Farinacium, & alios videri possint, M. Tullium pro multis adduxisse contenti, qui non solum noxiæ parem esse poenam oportere, nos docuit, verum & illud etiam curandum: *Ut in suo quis vitio pledeatur, & vis capite, avaritia multa, bonoris cupiditas ignominia, & parentum, id est, natura violatio, naturalium omnium bonorum privatione sanciat.* Cuius loci Ego de Parricidijs loquens, mentionem feci, & simul aliterius Philonis Iudæi, qui sic habet: *Inepti sunt Nomothetae, qui non equas pro dignitate cuiusque flagitij animadversiones statuunt, qui vi pecuniam, videri infamiam, cæci exilium, ferro vincula munitantur.*Quasi disparia illa, dissentaneaque suppliciorum genera, bene morata, atque instituta civitati parum convenient, ut doctè Guillelmus Fornerius animadvertit, & Nostri passim Iuris-Consulti, quibus nullum frequentius esse solet proloquium, quam *In eo quem puniri debere, in quo deliquit.* Sumtum, ut apparet, ex illo Rhadamantis iudicio, quod post Aristotelem valdè laudat, & ornat Ianus Lāglæus, qui Tallionis legem induxit, censens nimirum, quod

*Si quod quisque fecit, idem patiatur & ipse,
Id iustum fiet denique iudicium.*

Cuius in Perillo, & alijs exempla, Profana nos passim litteræ docēt, & Sacra in Adonibezecho, & Amano. Et eorumdē iustitiā extolens Seneca, sic ait: *Sunt Dii immortales lenti quidem, sed certi vindices generis humani, & magna exempla in caput invenientium regerunt: ut iustissima patienti vice, quod quisque alieno excoxit vitæ supplicio, sepe excipiat suo.* Et adhuc magis ad rem, quam intendimus, Quintilianus, his verbis: *Quid æquius excoxitari, quid iniustius potest? Grassatus aliquis est ferro, præbeat ipse cervices. Miscuit noxium virus: refundatur in suum facinus auctorem. Oculos rapuit, effodit, reddat de sua cecitate solatium.* Cassiodorus: *Pœna ista peccati est, ut unusquisque in se recipere possit, quod in alios protervus exercuit.* Quibus & alia adrident, quæ supra aliud agentes commenti sumus.

Et in utramque proportionem, seu commensurationem respiciens

Natalis Comes, sic prudentissime ex Medicorum imitatione, & cum omnium Politicorum Schola concludens: *Nam profectò gravibus erroribus gravia supplicia conveniant, levibus levia. Nam sicut gravissimis molestissimisque morbis, levissima pharmaca non conveniunt, quòd ea magis irriterent, quàm mitigent vim morbi; sic levia supplicia, si gravissimis sceleribus iniungantur, fit impunitas quòdam, & quasi licentia ad eadem flagitia, cum scelestos faciant cautiore, & non timidiore. Sin gravia pharmaca levissimis morbis adhibeantur, universi corporis salus in viximum discrimen, ac periculum incitatur. Quod ipsum fit in civitatibus, & in omni Republica. Impunitas enim fit licentia scelerum: crudelitas impellit cives ad res novas, & defectionem.*

Nat. Com. lib. 14. hist.

7 Natali consonans Guiciardinius, per quam perniciosum esse inquit. *Fortiorem medicinam adhibere, quàm aut morbi natura, aut aegroti vires ferre possint. Et Petrus Andreas Canonherius, Aphorismo Hippocratis hærens, similiter docet, Quòd quemadmodum diæta, v. etus tenuis, & exquisitus, morbis, ubi non conveniunt, sunt periculosa, & molesta: sic pœna, quæ delictis non conformantur, & quibus noxa conveniunt irrisuntur, sunt civibus perniciosæ.*

Guicciar. lib. 1. hist.

Canonher. 1. tom. Aphorif. pag. 582.

8 Quam doctrinam, ut nostris Nos Regibus insinuemus, apud, ut arbitror, præsentis Emblematis Iconem eidem conspiciendam proponimus, quæ historiam Vedij Pollionis à Dione, Plinio, & alijs, literis traditam representat, apud quem cum Augustus Cæsar cœnaret, & servus fortè crystallinum vas confregisset, favientis Vedij iussu, murænarum pabulo damæatus, in Vivarium earum perferebatur. Is, cum ducentium manus effugisset, se ad Augusti pedes provolvit, id unum petens, ut alio mortis genere periret; hoc enim tum durissimū, tum eo tempore usitatissimū erat, cum in more esset, esum, ac piscinas murænarum in delicijs habere, ipsasque, ut pinguiore, ac suaviores essent, humana carne, dominis spectantibus, pascere, ut latius Horatii, & Iuvenalis Expofitores, & alij Auctores enarrant. Augustus autem, ut mortis causam, genusque intellexit, & pro tam exiguo delicto, tam gravem pœnam iudicavit. Solvi servum iussit, virgulaque omnia Pollionis Chrytallina perfregit, vivariaque everti mandavit, sic indicans, illam Pollionis favitiam sibi admodum displicuisse.

Dio in Aug. Pl'n. lib. 9. c. 23. Zonar. 2 to. Annal. fol 68 plenius cæteris Crinit de hon. antcip. lib. 6. c. 10. pag. nū hi 215.

Cabot Lamb. & alij in Hor. t. lib. 2. saty. 8. & in Iuven. satyr. 5. Salm. ad Pancir. 1. to. pag. 262.

Arist. 1. pol. lib. 2. § 1. ad leg. Aquil. I. quod attinet, de reg. iur. cum alijs, apud Mager. de ad voc. arm. c. 11. n. 57. & Ant. Fab. in Iurisprud. pag. 85.

9 Quam damnati conditio nō excusabat: nam etsi servos mortuis, & pecudibus, alijsque rebus, quas in mancipio, ac libero uso nostro habemus, aliquando Antistoteles, & Iuris-Consulti connumerent, homines tamen esse, meminisse debemus, ut in nostro carmine dicimus, illud Catonis sequuti,

*Cum fueris servos proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.*

Cato in Distic. li. 3.

Atque ad eò maior dominorum in eos aseptas D. Imper. Antonini Constitutione graviter coërcetur, illa ratione addita, quòd expediret, ne re sua quis malè uratur, quam latè Corrafius, & Baldunus illustrant, & melius omnibus Seneca, qui ad hanc naturæ inter servos, & dominos paritatem respiciens, & inde Pollionis, de quo loquimur

§. sed & maior, In iur. de ijs qui sunt sui.

Corraf. 1. misc. c. 20. Baldun. in leg. 12. tab.

Senec. lib. 1. de cle-
ment. cap. 18.

Plato in dialog. 6.
de legib.

Macrob. 1. Satur.
cap. 11.
Berneg. in quaest.
135. ad Tacit.

Idem ibidem.

Sup. Embl. 63.

Mart. I. C. in l. res-
piciendum 11. D.
de poen.

Herm. in l. pen.
D de poen.

Cap. in poenis 49.
de reg. iur. in 6.

Tiraq. in l. si un-
quã, verb. *Rever-
tatur*, n. 246.

Altiat. in l. potesta-
tis, verb. *de verbos.
sign.* Cabot. 2. dif-
put. c. 6. Caldera
lib. 3. var. c. 4.

Cassiod. li. 1. epist.
30. & li. 7. epist. 8.
in fin. vide Tulde-
nus in addition. ad
prax. crim. Dam-
houd. c. 11. pag. 19

Idem Cassiod. lib.
1. epist. 37.

crudelitatem valdè succensens, sic elegantissimè inquit: *Servis ad sta-
tuam licet confugere, cum in servum omnia liceant, est aliquid quod in ho-
minem licere, commune suis animalium videri: quia eiusdem natura est, cu-
ius tu. Quis non Vedum Pollionem peius oderat, quàm servi sui, quod mu-
renas sanguine humano saginabat, & eos qui se aliquid offenderant, in vi-
varium, (quid aliud quam serpentibus) obici iubebat? O hominem mille
mortibus dignum, si ve devorandos servos obiciebat maranis, quas esurus
erat, si ve in hoc tantùm illas alebat, ut sic aieret, &c.* Et poteris etiam
Platonem adire, qui multò etiam minùs quàm æqualibus, iniurias ser-
vis inferre permittit. Macrobius qui eos æstimandos tradit, & sub
peculiari Dei tutela constitutos esse, inquit, & novissimum Berneg-
rum alia tradentem, dum illam quæstionem examinat, *An impunè ser-
vus occide possit?*

Ex quibus apparet, quòd cum etiã erga servum pretio paratum, de-
formem hanc maleficij, & supplicij conditionem, clementissimus Au-
gustus, & cordatissimus Philosophus exhorruerint, multò iustius in
plectendis libens, & ingenuis hominibus, eandem inæqualitatem, &
crudelitatem in Principibus, & cæteris, qui iuri dicundo præsumunt, no-
tare, & execrari debemus: *Quorum* (ut idem Seneca inquit) *non tra-
dita ipfis servitus sit, sed tutela.*

Maximè cum eisdem serio iura, & omnes qui rectè sentiunt Au-
ctores, non solum permittant, verùm & suadeant, vel potius iu-
beant, ut etiam à poenis per leges ipsas delictis impositis, temper-
ac fieri possit, aliquid detrahant, sedum ut acrius, & severius, quam
ipsæ, aut criminis qualitas exposcit, statuunt. Quam in rem, ultra plu-
ra alia, quæ supra de iustitia ex æquitate, ac benignitate temperanda
à Principibus dixi, signanter, cum omnibus iudicibus loquens, ita
Martianus I. C. scribit: *Respicendum est iudicanti, ne quid aut durius,
aut remissius constituat, quàm causa deposcit: nec enim aut severitatis, aut
clementiæ gloria effectanda est, sed per parso iudicio, prout quæque res ex-
postulat, statuendum. Planè in levioribus causis proniores ad lenitatem
iudices esse debent, in gravioribus poenis severitatem legum cum aliquo tẽ-
peramento benignitatis subsequi.* Cui conformis Hermogenianus: *In-
terpretatione* (inquit) *legum pœnæ mollienda sunt, potius, quàm exaspe-
randa; & Summus Pontifex: In pœnis benignior est semper interpretatio
facienda.*

Quibus iuribus copiosè, more suo, plura alia Tiraquellus adiecit, 12
& ad eò in hanc partem Altiatus, & alij Iuris Scriptores inclinant, ut
hac de causa omnes poenas hodie arbitrarías esse contendunt, & inde
Imperium, quod in illis irrogandis Iudices exercent, *Merum* fuisse
appellatum, quasi ex hac temperatione, quæ illis ex benignitate per-
mittitur, scriptarum legum rigore, ac tenore solvantur. Quod licèt
difficultate non vacet, & certum sit (ut Cassiodori verbis utar) *Impe-
nitendam esse ultionem qua de legibus venit, quando crudelis nihil efficit,
qui sequitur leges;* ubi tamen causæ aliquæ delictum circumstant, quæ
benignitatem suadeant, durè faciet quilibet, qui ad eam animi sui
motum non inclinaverit, cum eodem ipso Cassiodoro docente: *Pro-*

clivior ad misericordiam via bonis semper mentibus pateat. Et Iocrates Nicoclem monuerit: Ut mitis esset, pœnasque irrogaret, commissis mi-

Ilocrat. in Pare-
tæf. ad Nicocl.

13 Sin autem non solum benigniorem, quam sequi potuit, legis tem-
perationem, vel interpretationem non amplectatur, sed ipsa lege fe-
rocior, & amarior, ipsius pœnas, & condignam delicto animadver-
sionem absque ulla iusta causa extendere velit, & Pollutionem nostri Em-
blematis imitari, tunc non solum durum, verum & iniquum, & crude-
lem appellare poterimus. Nam cum secundum Senecæ finitioes,
*Clementia sit temperantia animi in potestate ulciscendæ, vel lenitas, seu
inclinatio animi superioris ad lenitatem, adversus inferiorem, in consti-
tuendis pœnis. Qui hac virtute relicta, easdem pœnas, quas lenire po-
tuit, & debuit, exasperat, in contrarium vitium crudelitatis prolabi-
tur, quæ secundum eundem, Nihil aliud est, quam atrocitas animi in
exigendis pœnis. Vnde statim benè, & valdè ad rem nostram faciens,
concludit: Illos ergo crudeles vocabo, qui puniendi causam habent, inuani
non habent. Sicut in Phalari, quem aiunt, non quidem in homines innocen-
tes, sed super humanum, ac probabilem modum lævisse.*

Senec. de Clemēt.
lib. 2. cap. 3.

14 Quod & ipsum egregiè quoque insinuavit Aristoteles, periculoso-
rem, & peccabiliorem esse ostendens accelsionem animi ad crudeli-
tatem, quam ad clementiam, seu lenitatem, & æquè prudenter Plu-
tarchus, inquit, severos nimis, asperos, atque inexorabiles, & cru-
deles in exigendis a fontibus pœnis Principes, aut Gubernatores, ne-
mini unquam cedentes, nihil ulli condonantes, morosum, ac diffi-
cilem populum efficere solere. Assuefaciunt quippè illum, & inducunt,
ut pernaciter, ac contumeliosè renitatur, atque repugnet; idèoque
melius esse, ut in leniore partem, vel si fieri potest, in liberationem
inclinent.

Arist. 2. Ethic.

Plut. in Politic.

15 Quod, exemplo, & dicto suo, Pittacus ille Myrilenæus, qui inter
septem Græcæ Sapientes numerari promeruit, factus manifestavit.
Nam, ut Laërtius narrat, cum Tyrrenium eius filium Cumis in ton-
strina sedentem, faber quidam ararius impacta securi occidisset, &
Cumani ei hominem vincitum pro suo arbitrio puniendum, misissent.
Ille, cognita causa, hominem dimisit, dicens: *Ignoscendum potius esse
pœnitentia, siue ut alij tradunt, Melius esse ignoscere, quam punire.*

Laërt. lib. 1.

16 De Claudio quoque Imperatore refert Suetonius, non semper
præscripta legum sequutum, duritiem lenitatemvè mulctarum ex bo-
no & æquo moderatum esse, & restante Capitolino, is Antonino Im-
peratori mos erat, ut omnia crimina minori supplicio, quam legibus
plecti solent, puniret. Quod quia secus fecit Tiberius, & in plures Se-
natores, & Romanos cives, fontes, & infantes sæpè, supra culpam, &
modum excanduit; Suetonio tradente, *Lutum sanguine maceratum, ap-
pellatus fuit. Ut & Sylla, ob similes crudelitates, Morus farina varie-
gatus. Et Caligula: Humani generis monstrum; quod sæpè detestandam
illam vocem reperere solebat, Olerint, dum metuant: & optare etiam,
Populum Romanum unam habere tantum cervicem, ut uno ictu om-
nes interficere simul posset.*

Sueton. in Claud.
cap. 14.

Capitol. in Anton.

Sueton. in Tib. c.
Eras. in hoc. Adag.
pag. 153.

Sueton. in Calig.
Fulgof. lib. 3. c. 1.

Valer. Max. lib. 1. cap. 2. Camerar. 1. subc. cap. 75. & 3. c. 22. Beverlinc. in Theat. verb. *Cru delitas*, & verbo *Insanitas*.

Briffon. de form. pag. 82. Boxhor. Embl. 13. pag. 114

Seneca de ira lib. 1 cap. 9. & 10.

Martial. lib. 7. epi gram. 36.

Alex. 3. Gen. c. 5. ubi Tiraq. Briffon. lib. 5. de formul. Rader. ad Mart. in hoc epigr.

Decius cons. 175.

Cæsar, & alij apud Me 2. tom. lib. 4. cap. 5. n. fin.

Ant. à Guevar. in epist. 1. part. pag. mihi 96.

Bobad. in Polit. li. 2. c. 21. ex n. 100. & ex n. 137.

Vt interim omittam, alia hodie quoque ignominiosa, aliorum no-
mina, quorum à Valerio Maximo, & alijs multimodis est celebrata,
& execrata feritas, & crudelitas, monstra monstruosissima, luctus, pe-
stes, totarum gentium vastitates. Qui tandem & miserrimè vixerunt,
& miserrimè mortui sunt, & dum aliorum sanguine se explere nò po-
tuerunt, suo satiati sunt, & cum illis execrationibus, ut plurimum, un-
co tracti, quas ex Romanorum vocibus Briffonius, & novissimus Zue-
rius Boxhornius recensent: *Parricida cadaver unco trabatur, qui om-
nes occidit; unco trabatur, qui omnem atatem occidit; unco trabatur, qui
utramque sexum occidit; unco trabatur, &c.*

In quorum numerum meritò Seneca Gn. Pisonem refert, qui ira
percitus, sub prætextu militaris disciplina, ut infra latius exponam,
tres milites crudeliter occidi iussit, quibus iustè parcere debuerat, ex-
cogitavit que quemadmodum tria crimina faceret, quia nullum inveni-
erat. Cui & addi potest crudelis ille Quæstor Vitellij, vel Domitia-
ni, qui his, quos secum ducebat carnificibus, signum dederat, ut quo-
ties nasum emungeret, hominem aliquem interficerent. De quo lepi-
dè sic Martialis scribit, ostendens hoc signum, in locum antiqui *Theta*
subrogatum videri, quo veteres in reorum ad mortè condemnatione
uti solebant, ut Alexander, Briffonius, & alij latius demonstrant.

*Nosti mortiferum Quæstoris, Castrice, signum?
Est operæ pretium discere Theta novum.
Exprimeret quoties rotæ antem frigore nasum,
Lethalem iuguli iusserat esse notam:
Turpis ab in-viso pendeat stiria naso,
Cum fletet madida fauce December atrox.
Collegæ tenuere manus: quid plura requiris?
Emungi misero, Castrice, non licuit.*

Quod ad erudiendos, lenioresque reddendos, novos quosdam, &
valdè rigidos criminum Quæstores proficiet, qui non aliter commil-
sum sibi manus benè exequi putant, neque ad maiores Magistratus
viam sternere posse, quam si iustè, vel iniustè reorum sanguine crucen-
tentur, & apud Superiores severitatis famam, & nomen adipiscantur.
Immemores doctrinæ Philippi Decij, qui prudentissimè ait, apud su-
premas Curias maiorem honorem ex absolutione, si id causæ merita
tulerint, quam ex dura & iniqua condemnatione consequuturos. Et
alterius sententiæ Cæsaris Dictatoris, qui *Miserum esse instrumentum
senectutis dicebat, recordationem crudelitatis.*

Sed quoniam apud nullum Auctorem hanc istorum Quæstorum
communem vecordiam melius expressam legisse memini, quam apud
eloquentem illum suæ tempestatis Mondogniensem Episcopum D.
Fr. Antonium à Guevara, placet eius verba nostris hisce commenta-
rijs inserere, maxime cum à Nostro Politio Bobadilla omissa fuerint,
licet alia in eandem rem satis aptè congesserit. Ille igitur, Magnatem
quemdam instruens, qualiter se in Regimine sui status habere debe-

ret, post alia sic habet: *Guardaos de Luezes mancebos, locos, osados, temerarios, y sanguinolentos: los quales à fin que suene en la Corte su fama, i les den allí una vara, hazen mil crueldades en vuestra tierra, i daràn mil enojos à vuestra persona, por manera, que à las vezes ai mas que remediar en los desatinos que ellos hazen, que no en los excessos que los vassallos cometè. Miento si no me acontecio en Arevalo, siendo yo Guardian, con un Luez nuevo, è inexperto, al qual como yo riñese, porque era tan furioso, i cruel, èl me respondió estas palabras: Andad, Cuerpo de Dios, Padre Guardian, que nunca dà el Rei vara de justicia, sino al què de cabeças, i pies, i manos haze pepitoria. I dixo mas: Vos Padre Guardian, ganais de comer à predicar, i yo lo tengo de ganar à aborcar; i por Nuestra Señora de Guadalupe, precio mas poner un pie, ò una mano en la picota, que ser señor de Ventosilla. Como yo oì nombrar à Ventosilla, repliquè esta palabra: A la mi verdad señor Alcalde, justamente os pertenece el señorío de la Ventosa, porque vos no cabriades en Ventosilla, &c.*

21 Carcerum, ut ulterius pergamus, ille quoque Princeps, Gubernator, vel Magistratus, excessus, & crudelitatis nota in puniendis criminibus non vacabit, qui novas, & insolitas exacerbationum suppliciorum formas, nisi in raris, & gravissimis sceleribus, adhibuerit; cum poena laequei, pro plebeis, & gladij ac capitis, pro nobilibus, contenti esse debeant. Quam ultimam, semper decentissimum mortis genus habitum fuisse, ultra plures alios, bene Coelius Rhodiginus animadvertit. Et prior, apud Christianos, in locum Crucis, propter eius venerationem successit, ut plenius apud Covarruviam, Cuiacium, Lipium, Ravardam, & alios videre licebit, qui inde Tribonianum in quodam Callitratati responso, loco Crucis, furca figendos latrones reposuit.

22 Nam licet non ignorem cognitum quoque fuisse Romanis, & aliquando etiam Hispanis nostris legibus, & historijs, culleum, vivicomburium, rotas, quadrigas, scaphas, sagittas, lapidationes, deiectiones è saxo, ad bestias damnationem, crates, aeneos tauros, molestas tunicas, vivorum ad mortuos alligationem, & sexcenta alia suppliciorum genera, quae vel dictu horrorem incutiunt, quae sigillatim Alexander ab Alexandro, doctissimus Petrus Faber, & alij recensent, & prosequuntur, ab Aulis tamen & Auribus Christianis eorum usus abesse debet, & iam exulasse comperitur, cum vel in parricidis, obduratis haereticis, & publicis viarum dirrubatoribus, etsi culleus, ignis, & sagittae pro forma adhiberi soleant, prius tamen fontes laqueo strangulari videamus, ut alibi latius ostendi, & propter desperationis periculum, reliquis supplicijs raro, nisi iam mortui, subdantur, quae longis cruciatibus, & morosis doloribus vitam adimunt.

23 Nam ut ait Valer. Max. etiam in delictis militaribus loquens, *Non excarnificari milites, sed vel castigari, vel puniri oportet.* Et ut pie Seneca inquit: *Acerbissima crudelitas est, qua trahit poenam: & misericordia genus est cito occidere, quia tormentum, ultimum finem sui secum affert, quod antecedit tempus, maxima venturi supplicij pars est.* Quod intelligens Tiberius, ut Suetonius tradit: *Mori volentibus, vim adhibebat vivendi: nam mortem leve supplicium putabat; & precanti cuidam poena*

Rhodig. lib. 3. cap. 23. Baron. in Martyrolog. pag. Pet. Fab. omnino legendus, 1. semest. cap. 4.

Covarr. 2. var. c. 9. n. 7. Cuiac 16. obs. c. 1. & in notis ad Paul. lib. 5. tit. 17. Lips. 3. de Cruce, cap. 7. L. Capitalium; §. famosus. D. de poen.

Alex. & Tiraq. 3. Gen. c. 5. Pet. Fab. 1. semest. cap. 18. Rhodig. lib. 10. c. 5. Lazius de Repub. Rom. lib. 4. cap. 8. Camer. 1. subcess. c. 87. Theat. vitæ hum. verb. Supplicium.

Ego in tract. de parricid. lib. 1. cap. 23. pag. 98. & 99.

Valer. Max. lib. 2. c. 2. ubi de Afric. poiter. Senec. lib. 2. de benef.

Suet. in Tib. c. 61.

Aimoin. de gestis
Frac. lib. 5. cap. 51.
pag. 361. Gaguin.
in ead. histor.

maturitatem, respondit: nondum tecum in gratiam redy. Planè talis po-
test delicti gravitas esse, ut in eius punitione summa sit misericordia,
nullà reorum misericordiam habere, & ad novas & exquisitas mortis
pœnas procedere, ut Aimoinus refert Ludovicum Gallia Regem fe-
cisse, in vindicanda Caroli Comit̃s Flandriæ, Danorū Regis filij, pro-
ditoria occisione, dum unum ex proditoribus, nomine Burchardum,
alta rota superligatum, corvorum, & alitum rapacitati expositum, de-
super oculis defossum, & tota facie dilaceratum, inferius sagittis, &
lanceis, & iaculis millies perforatum, miserrimè interfici iussit, & in-
terfectum in cloacam proiici. Alterum autem, nomine Bertoldū, fur-
cis vivum, & nudum, cum ferocissimo cane suspendi, qui, quoties ex in-
feriori parte percutiebatur, in reum iram retorquens, totam faciem
eius morficando devorabat. Aliquando etiam in eam (quod horribile
dictū est) stercorabat: sicque miseram vitam, miserior miserrimo, mor-
te perpetua terminavit.

Pet. Matth. in suis
narrat. 4. p. Gual-
ther. in Chronog.
pag. 317.

Recentiorque est exemplaris vindicta nostro sæculo in Gallia de
Petro Ravilaco Engolis menli, pro atrocissimo parricidio in Mag-
num illius Regni Regem Henricum IV. diabolica suggestione patra-
tum, die 14. Maij ann. 1610. dum censente Senatu, Parisijs, in plateam
supplicio destinatum, ductus fuit, ibique in tabulato, ut Petrus Mat-
thæus, Iacobus Gualterus, & alij latius enarrant, forcipibus canden-
tibus in mammis, brachijs, femoribus, ac suris inuitus. Manus dexte-
ra, parricidij cultrum tenens, igne sulphureo combusta: in partes for-
cipibus inuitas, plumbum liquefactum, oleum fervens, resina accen-
sa, ceraque simul cum sulphure liquefacta, iniecta. Quibus peractis,
corpus eius à quatuor equis distractum etiam fuit, membra cum cor-
pore igne consumta, in cineresque redacta, cineres ipsi in ventum
disperii; bona eius filco Regio addicta, domus natalitia disturba-
ta. Pater, ac mater in exilium amandati, fratres denique, ac foro-
res iussi, ne eiusmodi nomine deinceps utantur. Sed in his, ut & in
reliquis omnibus, tempori, & causæ servire debemus, & illud Poë-
tæ sequi,

Horat. lib. 1. serm.
latyr. 1.

*Est modus in rebus, sunt certi denique fines;
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.*

L. crimen 26. D. de
poen. similis l. 2. §.
nullum patris, de
decurion. l. 9. tit.
31. par. 7. Gratian.
dist. 56. per tot.

Illud quoque ex eadem nostri Emblematis disciplina observare
debemus, quod regulariter, quemadmodum pœna delicti modum ex-
cedere non debet; ita neque ad alias personas, ultra ipsum qui deli-
quit, secundum iustitiæ rationem extendi. Quod seriò docuit Calli-
stratus iniquens: *Crimen paternum, vel pœna paterna nullam maculam
filio infligere potest. Namque unusquisque ex suo admisso sorti subicitur,
neque ex alieno crimine successor constituitur, itaque etiam Divi Fratres
Hieropolitanses rescripserunt. Et idem ipsum ad alias personas porri-
gentes, declararunt Arcadius, & Honorius Augusti, generali lege san-
cientes: Ibi esse pœnam ubi & noxia est. Propinquos, notos, familiares pro-
cui à calumniis submoveri, quos reos sceleris societas non fecerit. Peccataq;
suos tenere debere auctores, nec ulterius progredi metū, quam reperitur*

L. sancimus, C. de
poenis.

27 *commiffum*. Cui fimiles alia, quas latiffimè Farnacius adducit, neque filium pro patre, neque patrem pro filio, uxorem pro marito, vel maritum pro uxore, ne dum in criminalibus, verùm ne in civilibus quidem, teneri permittunt. Quod Calsiodorus etiam iniquum appellans, errorem eorum, qui contrarium sentiunt, vel faciunt, gravibus hifce verbis notavit: *His multò acerbiora iungentes, alienis debitis ad folutionem alios trahi, folamque caufam probabilem videri, fi aliqua debitori potuit in civitate coniungi. O iniquum perfuafionis errorem! Dividuntur caufa germanis, filius obligationibus paternis, fi non fit heres, excutitur. Vxor maritalibus debitis, nifi per fuffeffionis vincula non tenetur: & audacia ad folutionem trahit extraneos, cum abfolvant iuro coniunctos.* Et iterum: *Omne facinus auctores folos infequitur, & novo in fœlicitatis eventu, fit de decus proprium, fcelus alienum.*

28 Vnde & Libanius Niobem inducit, graviter Dianæ, & Apollinis crudelitatem exaggerantem, quòd propter delictum ab ipfa commiffum, in eius liberos tela torffiffent. Sic etenim inquit: *O exceffum! ò fœvitiam! Non erat corpus mihi, quæ loquuta fueram, qua iniquè egeram! Nonnè fic æquo, & in fto confultum fuiffet, cum fupplicium fceleri inferretur? Iam verò ò Dii, & leges, & iura; improba quidem efi mater: liberi autem noxia carent. Et fuperefi quidem mater, occubuerunt verò liberi, in quo peccantes? Quid commeriti? &c.*

29 Et licèt hoc, in crimina læfæ Maieftatis diviniæ, vel humanæ limitari foieat, ubi aliqua iura, filios, quamvis paterni fcleris confcij non fuerint, aliquibus pœnis afficere folent, id tamen ad folas pœnas civiles reffringatur, puta privationem honorum, bonorum, vel fuffeffionis, propter peculiare caufas & rationes, quas ipfæ iura, & innumeri Auctores, tam Theologi, quàm Iuridici, & Politici, quide eorum tractant explicatione, confiderant, quos Ego latè in alijs locis congelfi. Illam magis probans, & illuftrans, quòd ad continèdos in officio patres, nihil potuit efficacius excogitari, quàm eos filiorum quoque fupplicij comminatione terrere, quòd pro ingenito latutz amore, magis quam proprium fenure tolent.

30 Quam latus exprefiffi Cicero, valdè à Coelio Rhodigino, & alijs laudatus, dum ait: *Nec vero me fugit, quàm fit acerbum parentum fclera filiorum pœnis Luit: fed hoc præclare legibus comparatum efi, ut cbaritas liberorum, amiciores parentes Reipub. redderet.* Et Tertullianus non minùs eleganter, de Deo loquens, qui patrùm delicta à filijs aliquando exigere folet, & fic inquit: *Duritia populi talia remedia compulerat, ut vel pofferitatibus fuis refpicientes, legi divina obedi-vent, quis enim non magis filiorum falutem, quàm fuam curat.*

31 Et adhuc plures, & fatiff graves Auctores reperio, qui hac, & alijs rationibus non obftantibus, prædicta iura, etiam dum folas civiles pœnas infligunt, aperto ore iniquas, & iniuftas effe, afferere audent, & per noviore Arcadij, & Honorij confitutionem, quam iam adduxi, correcta. Eòque audaciæ procedit Pater Gabriel Vazquez, poft Covarruviam, & alios, ut de eifdem fermonem habens, veritus non fuerit dicere, Arcadium, & Honorium Imperatores ftul-

Tit. ne ux. proma rit. & ne filius pro pat. Novel. 52. 128 134. Farin. q. 24. n. 15. & feqq. Calsiod. li. 4. ep. 10

Idè lib. 2. epift. 11.

Libani⁹ in Niobe.

Cap. cum fecundū leges, de hæred. li. 6. l. quifcuis, §. fi lijs vero, C. ad leg. iul. Mai. cū fimil.

Ego de parric. li. 2.

c. 10. pag. 136. & 2.

to. de iud. gub. li. 1.

c. 14. ex n. 71. ubi

Tiraq. Covar. Pet.

Fab. Pet. Greg. Si-

man. Rodulf. For-

ner & alios allego,

quibus noviff. M.

Marq. D. Ant. Fe-

loagã, & Hier. Al-

tatir. ad iudic.

L. i. fi quidem, D.

quod met. cau. §.

fin. Inft. de noxal.

Cicer. epift. 12. ad

Eruth. Rhod. li. 14.

c. 12. Tiraq. in Liu

unquã, ver. Dona-

tione, n. 333. latè

Pet. Fab. li. 3. fem.

cap. 8.

Tertul. lib. 2. ad-

verf. Mart.

Budæ. in l. 1. D. ad

leg. iul. Mai. igne⁹

in l. ult. ad Syllan.

Corraf. in l. qui libe-

ros, n. 62. de ritu

nupt. Mercer. li. 2.

opin. c. 14. Alf à Ca-

ftro li. 2. de inft. hæ-

ret. pun. c. 7.

Vazq. ia 1. 2. q. 33.

c. 3. in fin. Covarr.

lib. 1. var. c. 8. n. 1.

Steph. Menc. ch. in

Polit. lib. 2. c. 12.

Cap. sine culpa, ubi loã. And. Pech. & alij, de reg. iur. in 6. d. l. crimen, cū similib. glos. celebris in sum. 1. q. 4.

Feloaga in disp. de crim. Maiest. ex n. 28.

Duaren. in tit. ad leg. lul. Maiest. c. 3 Cötius in l. 7. eod. tit. Gentil. de coniurat. pag. 91. Feloaga ubi sup. ex num. 30.

Pet. Matt. ubi sup.

Q. Curt. lib. 6.

Cic. in Pison. Sen. lib. 2. contr. 5. Rebuff. in l. 40. §. x. què, de verb. sign. Ego d. 2. tom. lib. 1. c. 14. ll. 75. & 76.

tè loquutos esse, dum dicunt, dictis filijs : *Se vitam Imperatoris specialiter lenitate concedere.* Cum nullum in hoc lenitatis specimen exhibere potuerint, quoniam de ratione & rigore iustitiæ, ut probatum reliquimus, id ipsum facere tenebantur, ne quisquam sine culpa, etiam si adsit causa, duris, & corporalibus pœnis iustè affligi possit.

Quod tamen, ultra alias solutiones, quas latè, & cruditè novissimè D. Antonius Feloaga congessit; ita Ego excusari posse censeo, si animadvertamus Principes illos, non de illa temperantia, & lenitate gloriari, quòd existimarent, se de iure idem facere non teneri, cum Auctores fuerint alterius constitutionis supra relatæ, quæ peccata suos debere tenere Auctores adeò graviter, & generaliter declaravit; sed ob id tantum, quòd de factò, cum possent, & delicti enormitas quòdammodo postularet, in liberos proditorum, mortis etiam supplicium non exercuerint, prout multi alij Imperatores minus benigni & temperati exercuisse leguntur, quos latè Duarenus, Contiùs, Scipio Gentilis, & idem Feloaga recensent. Et Petrus Matthæus, qui post narratam dictam eadem parricidalem Henrici Quarti, & parricidæ horrendum supplicium, addit Parisiensem curiam benè sensitse, flagitiorum quantumvis enormium pœnam, delinquentis personam non egredi, in parentes tamen illius, eo, quo diximus modo deliberasse, & in nominis eiusdem abolitionem, quamvis pro simili crimine pœna usque ad nonam generationem solet extendi, & apud Suizzos moris hodieque sit, totam proditoris parentelam delere, & exterminare, convenientius iudicantes, unam familiam, quàm totam Rempublicam perdere, cuius accolæ, metu huius supplicij, à perpetrands eiusmodi criminibus absterrentur.

Quod & apud Macedones lege sancitum, Curtius ostendit, loquens de Philotæ propinquis, qui huius legis metu sibi manus adegerant, vel fugam in vastas solitudines, & devios montes capefferant. Adde què prædictis, non ineptè *lenitatis* nomen, actioni, quam etiam iustitia ex postulat, Imperatores indere potuisse, cum non sit novum æquum pro iusto sumere, ut cum Cicerone & Seneca Ego alibi ostendi, & etiam Petrus Rebutus observat.

Cunctandum in poenis.

EMBLEMA LXXIV.

*Vindex Roma suos vincit cum fasce secures,
 Consulat ut laxans, conscia facta reis.
 Cui Diadema micat, carveat puniverit ira
 Ense minax quemquam precipitata suo.*

COMMENTARIUS.

PROCLARE, ut solet, Seneca docuit, quòd quemadmodum *Propè est, ut iniquè puniat, qui nimis: ita propè, ut libenter damnare videatur, qui citò.* Quamobrem superiori Emblemati, quo poenarum excessum Regibus, & Principibus, reliquisque qui gladij utis habent, fugiendum esse suavisimus, hoc, quod sequitur, addendum censuimus, ut eisdem moneamus, pari quoque studio, & temperatione in prævio delictorum examine, uti oportere, omnemque animi motum sedare, & iræ concitationem, & præcipitationem frænare, antequam ad sumendum de noxijs supplicium accedant.

2 Est enim Præcipitatio noverca iustitiæ, ut latè Sebastianus Vantius, & Stephanus Natthenus ostendunt, & ira, brevis furor, qui impedit, ne animus verum cernere possit, ut pluribus in superioribus comprobavi, utriusque vitij plura etiam damna commemorans. Quæ cum semper in magnum Reipublicæ, & Rectorum eiusdem, incommodum

Senec. de Clemēt.
lib. I. c. 14. in fin.

Vant. de nullitate,
ob præcipitat.
Natth. in iust. vul-
ne. pag. 137. & 944
Sup. Emb. 38. & 46

Inl. Cæs. & post eū
Iuven. Satyr. 6.

*Nulla unquam de
morte hominis cū
Ratio longa est.*

Cassiod. li. 4. epist.
10.

Oven. in Monast.
epist. 1. epigr. 29
& 2. epigr. 4.

Psal. 6.

Proverb. 27.

Cicer. in epist. ad
Q. Frat. cuius ver-
ba posui sup. Emb.
38.

Sup. Embl. 61.

Democ. apud Ant.
in Melis. in serm.
de inc. iud.

Macrobian. apud Ca-
mer. 1. subces.
c. 93. pag. 436.

Egnat. lib. 2. exēp.

Alex. lib. 1. c. 27.

Plutarc. in probl.
Roman. pag. mihi
628. Petr. Greg. 3.
par synt. lib. 47. c.
14. n. 7.

& periculum tendant; tunc præsertim in maximum cedent, ubi de iudicijs criminalibus, vitaque & statu hominum agitur: de quorum salute nullam cunctationem longam esse Iulius Cæsar dicere solitus erat. Etenim, ut Cassiodorus inquit: *Iniquum sæpè nimis est, quod delat iratum, & farentes infla non sentiunt; quia dum commoti animo in vindictam faciunt, rerum temperantiam non requirunt.* Sciteque admodum Modernus Epigrammatarius scripsit:

*Qui temerè, es præceptis rabidas exarsit in iras,
Excedet semper limina iustitiæ,
Iudicium præceptis insani iudicis instat,
Omnia nec longis dicutienda moris.*

Vnde Regius Vates, vel in Deo postulat, ut ipsum in furore suo nõ arguat, neque in ira corripiat; & in Proverbijs Salomon inquit: *Ira non habet misericordiam, neque erumpens furor.* Et Cicero, cum Quintũ Fratrem natura iracundum cognolceret, eundem Ciciliæ Proconulæ factum, magno verborum, & sententiarum pondere, quantum hoc vitium iudicantibus noceat, pluribus admonet.

Quibus accedunt alia, quæ supra alio loco de utraque parte seriõ in iudicijs audienda, retulimus, & nobile apophthegma Democriti, qui optimum esse eum Iudicem dicebat, qui citò intelligit, & lentè iudicat. Et alterum esse benevolentis, alterum diligentis exquisitæ. Atque item aiebat, nihil inconsideratè agendum in iudicio, sed prius deliberandum, ne aliquid amplius quàm liceat, dicatur, neque quid nisi lentè, ac cunctanter pronuntietur. Ira autem pronuntiatum, accuratè exequendum, nec ad gratiam immutandum, nam inconstans, & levis temerario deterior est.

Hanc quoque disciplinam secundum Macrobianum, à Camerario relatum, superstitionosa Ethnicorum antiquitas in Thyrso Bachi significare voluit, cuius hastæ mucro, hedera lambente protegebatur, quo indicare volebant, vinculo quodam patientiæ obligandos impetus furoris. Habet enim hedera obligandi, vinciendoque naturam, vni verò calor ad furorem homines propellit.

Neque valdè abest, aut indignum relatu est, quod Baptista Egnatius de Venetis agens, scribit, nimirum ante eorum Ducem non deferri enses districtum, & evaginatum, ut ante alios Reges in more est; sed vagina aurea penè reclusam, ut nec celeritatem ad ulciscenda crimina præmaturam significant, nec sui arbitrij esse totam Rempublicam, sed subsequenti Senatorij ordinis summam potestatem.

Ego verò idem Monitum in præsentiarum ex fascibus, quas vides, in Romanorum licitorum manibus securibus alligatis, de si modo, quæ ante Consules, & alios maiores Magistratus deferri solebant, eodem modo, & numero, quo Alexander ab Alexandro recenseret, ut hoc symbolo, (ut Plutarchus scribit) testatum facerent, animadversionem Magistratum in puniendis criminibus, minimè properam, aut dissolutam esse oportere, sed salutari mora, consilijque maturata-

te temperandam . Dum enim à liçtoribus vincula fascium resolvuntur , patet receptus ad portum pœnitentiæ , licet amplius deliberare , daturque aliquod interstitium ad emendationem sententiæ durioris.

- 8 Huicrationi aliam idem Plutarchus subiungit , nempè in eiusmodi fascium ad secures colligatione , ostendere voluisse , leves noxias levioribus remedijs , profligata verò facinora , non aliter quàm igni & ferro expiari posse ; virgisque obiurgandos , qui non erant ab omni spe salutis derelicti : secures autem malis insanabilibus admoendas . Et licèt Alexander ab Alexandro hanc ultimam solam adducat , probare vè videatur , prior tamen illa magis à plurimis Autoribus premitur , & ad rem nostram eandem ipsam inter sua symbola , seu Emblemata Clarissimus ille Heros D. Ioannes à Borgia , & D. Ioannes Horoscus Covarruvias repræsentarunt , hicque illam non ineleganter hoc rithmate explicat , & applicat :

*El que tiene poder, tenga templança,
Dexe passar la ira, que es un fuego,
No quiera del castigo hazer vengança,
Ni quiera lo que manda se haga luego.
Entereza serà, que no mudança,
Dexarse conccencer del justo ruego,
Que à muchos las segures fueron dadas,
Mas no sin causa las traían atadas.*

- 9 Egoque, licèt actum agere recusaverim , eandem , ut huic monito valde aptam , omittere nolui , nam quod pulchrum est , ut Horatius ait , etiam sapius , & à multis repetitum placere debet , maximè si quæ communia videri possunt , noviter adstruantur . Rectè enim scripsit Hippocrates : *Scientia votum acopus esse, invenire aliquid eorum, quæ nondum inventa sunt, similiter & semiperfecta ad finem perducere, & absolvere.*

- 10 Et revera dubitari non potest, vel tenuem illam moram dissolvendarum fascium, securium rigorem sæpè comprimere potuisse , cum ira furor brevis, ut diximus definiatur , & non minùs breviter , quàm nascitur, deponi soleat, torrentis rapidi instar, qui ira citò præterit, ac intumuit. Quod Athenodorus ille Sapiès edocuit, dum Cæsari Augusto suavit, ut cum se iratum agnosceret, non prius in verba , vel facta prorumperet , quàm viginti quatuor Alphabeti Græci litteras recitasset. Idemque etiam Livium Philosophum Imperatori Theodosio Magno suavisse (qui plures, quibus micuit, virtutes, hoc iræ vitio deturpare solebat) apud Sextum Aurelium, & Paulum Diaconum legimus, & satis expressit Statius Papinius similiter hoc carmine admonens,

*----- Ne fræna animo permittite calenti
Da spacium tenuemque moram, malè cuncta ministrat
Impetus.*

Alex. lib. 3. cap. 5.

Valenç. in monit.
pag. 95. & cõf. 164
n. 88. Dom. Baud.
in suis orat. pag.
56 r. Saaved. Emp.
23. pag. 158.

D. Ioann. à Borgia
Empr. 72.
Horosc. Embl. 32.
pag. 64.

Horat. in Arte Poë
tica.

Hip. in lib. de Arte.

Plut. in Apophth.
Fulgos. lib. 7. c. 2.

Sex. Aurel. & Paul.
Diacon. in Theod.

Stat. li. 8. Thebaid.

Hadr. Iun. in Ap-
pend. Embl. pag.
149.

Et Hadrianus Iunius, quoddam fingens Emblema, leonis, in caudâ piscis desinentis, quo affectus temperandos significari inquit, cum leo iratum hominem referat, & piscis ob naturalem suam frigiditatem, & blanditiem, iræ temperamentum; atque adeò, hac contrariorum mixtione, doceamur, revocandos esse velut iniecto fræno, & coërcendos affectus, & ubi laxata eisdem habenæ fuerint, mox velut succisis poplitibus, illorum impetum compscendum, Iunij carmen sic habet:

*Fulvam qui in caudam piscis leo desinit atrox
Insigne est gentis, Carole docte, tue.
Temperiem monet hic valido dandam esse furori,
Æstuet, at mox ut concidat ira brevis.*

Claud. in 2. Paneg.
Stilicon.

Quod non valdè ab illo alio Claudiani ab esse videtur, dum Stiliconi pariter consulit, ut nunquam iratus ad puniendum accedat, his verbis:

*----- Ut fontibus ultro
Ignovisse velis, de pœnas ocyus iram
Quàm morveas, precibus nunquam implicabilis obstes:
Obvia prosternas, prostrataque more leonum
Despicias.*

L. 10. tit. 5. par. 2.

Extatque apud Nos lex quædam Alfonsi Regis huius nominis Decimi, idem suis successoribus iniurgens, his verbis: *Debe el Res sofrirse en la saña, fasta que sea passada: è quando lo fiziere, seguir se le ha gran pro, que podrá escoger la veruad, è fazer con derecho lo que fiziere.*

Amm. Marcel. lib.
29. pag. apud Lin-
deimb. 421.

Cassiod. lib. 11.
form. 1.

Quinimò in his Iudicijs Capitalibus, de quibus loquimur, non solum tenuem moram, sed longam cunctationem requiri, ultra illud Iulij Cæsaris Apophthegma, quod supra pupugimus, serio admonet Ammianus Marcellinus, sic inquit: *De vita & spiritu hominis, qui pars mundi est, & animantium numerum complet, laturus sententiam, diu multum cunctari oportet, nec precipiti suado, ubi irrevocabile factum est agitari; quem sequens Cassiodor. Provinciæ Comitum instruens, sic habet: Cunctator esse debet, qui iudicat de salute. Alia sententia potest corrigi, de vita transactum, non patitur immutari.*

Plutarc. in Lacon.

Et in idem tendit illud aliud Apophthegma Alcamenis apud Plutarchum, qui sciscitanti cuidam, quamobrem apud Lacedæmonios plures dies sumerent, ad cognoscendum in causis capitalibus? & si quis fuerit absolutus, nihilominus obnoxius sit legi? *Idè (inquit) pluribus diebus cognoscunt, quoniam si in capitis discrimine erraverint, non est corrigendi consiliū potestas. Oportet autem à causa liberatum obnoxium manere legibus. Quo fit, ut secundum eandem legem liceat aliquid rectius deconstatuere. Hoc temperamento provisum est, ne vel occidatur innocens, vel effugiat nocens, qui quamvis errore Iudicum sit absolutus, potest eadem lege de novo conveniri, pœnasque dari legibus.*

16 Et in idem tendens D. Chrysoft. live quisquis ille est, qui homiliã in D. Matthæum scripsit: *Iustus est (inquit) iniustum suste, (id est, sententia Iudicis evadere) quàm iustum iniustum perire; quia et si reus semel evaserit, demum potest puniri: innocens autem si semel perierit, iam non potest revocari.* Et incertus Panegyristes ad Constantinum August. eius hac in parte prudentiam providentiamque commendãs: *Vita enim hominum diu parva, semper servanda est, si liceat. Idem quæ erant reparabilis: constasit, quod redivivum nec erat, servasit.*

Plutarc. in Apoph. Reg. & Imp. cap. de Lamacho, Valer. Max. lib. 7. c. 2 ubi de Scipione, Æneas Sylv. lib. 1. epist. 131. Bobad. lib. 4. c. 2. n. 31.

Genes. 2. Ovid. 1. met. 1. in pecudi, D. de usur. l. vetus, de usufr. l. 6. §. fm. de acq. rer. dom. §. in peculũ, Instit. de rer. divis.

Briffon. de formul. li. 5. pag. 537.

Cassiod. li. 5. ep. 39

Idem lib. 7. epist. 8

Iulij Cæs. Apoph. tegma.

Tacit. 3. ann. Suet. in Tiber. c. 75. Dio Cæs. lib. 57.

17 Planè enim, sicut in militaribus rebus illud Lamachi Atheniensis, vel Scipionis Romani acroama celebrari solet, *Non licere in bello bis peccare, turpemque esse vocem Ducis dicentis non putarã;* quoniã damnatum quod in illis committitur, immedicabile iudicatur, ita æquè turpis in iudicantibus censeri debebit, si ubi de vita, sanguine, & spiritu hominis agitur, quem Deus omnium creaturarum rerum Principem fecit, per iram, aut præcipitantiam erraverint, & in re tam ardua, tantique momenti, & in qua bis peccare non licet, debitam considerationem, & comperendinationem non adhibuerint, & primo, quod aiunt, *pedatu, ad illam horrendi carminis legem profilierint, I licetor, deliga ad palam, manus adstringito, caput obnabito, arbori infælici recte suspendito, vel honoris causa caput ampatato.*

18 Quò enim gravior esse debuerit animadversio, eò lentius, & cautius ad illam insigendam procedi debet, ut benè Calsiodorus admonuit, sic inquit: *Homicidij scelus legum iubemus auctoritate rescare, sed quanto vehementer pœna est, tanto eius rei debet inquisitio plus haberi, ne amore vindictæ innocentes videantur vita pericula sustinere.* Qui & ipse alibi, vel de puniendis latronibus agens, qualiter Præfectus Vigilum se in illis damnandis habere debeat, sic statuit: *Sed quamvis nomen odiosissimum furum generalis persequatur assensus, tamen quia de effusione humani sanguinis agitur, nihil subitum, aut indeliberatum iubemus effuvi. Modestiam sequere, qui damnas audaciam: continentiam dilige, qui furta condemnas. Ad gesta perducti, audiantur aliquid pro salute dicturi. Quoniam quicquid non dissentitur, iustitia nõ putatur. Convictis verò, atque confessis, quæ sunt decreta servantur, quando crudele nihil efficit, qui sequitur leges.*

19 Hoc etiam documentum insinuare voluisse videtur Iulius Cæsar, qui de se ipso dicere solitus erat: *Ego sum lentus ad condemnandum, sed multo lentior admittendum.* Tiberius Imperator, quo regnante Senatus-Consultum factum est, ne sententiæ capitalis ante diem decimum ad ararium perferrentur, idque vitæ spacium condemnatis indulgebat. Quamvis ut Tacitus inquit, magis ad inanem clementiæ famam aucupandam, quàm ullum ob usum. Nam talis eius natura, & crudelitas erat, ut nec Senatui libertas ad pœnitendum esset, nec ipse interiectu temporis mitigaretur.

20 Nero quoque, prius quàm in tetram immanemque belluam degeneraret, oblatam sibi ad obsignandum chartam, qua duo facinorosi, & latrocinij infames, capitis supplicio ad dicebantur, invitus cam accepisse traditur, ac diu multumque cunctatus, tandemque libello

Senec. lib. 2. de
Clement. cap. 1.

Domin. Baud. in
orat. ad studios tu
multuantes, pag.
560.

Baron. tom. 4. An-
nal. Cuiac. lib. 5. ob
serv. c. 9. & lib. 20.
c. 32. Covar. 2. va-
riar. c. 8. & in reg.
peccatum, 1. p. in
princ. n. 5. Menoc.
de arbitr. cas. 372.

L. 13. C. de poen. in
Theodof. & 20.
cod. tit. in iust. cap.
cum apud Thessa-
lonicâ 69. 11. q. 3.
ubi tamē solum vi-
ginti dies præscri-
bantur.

Quintil. sen. decl.
303. & 313.

Idem declam. 305

Calpurn. decl. 25.

Sid. lib. 1. epist. 6.

Cuiac. ubi suprâ,
Lipf. in not. ad Fa-
cit. 3. ann. Herod.
in not. ad d. decl.
Quint. Savar. in d.
epist. Sidon. pag. 57
& 58. Tapia in lib.
de los Grandes, in
not. fol. 32.

Claudian. in Mal.
Theod.

De hoc fact. Pto-
lom. Ælian lib. 14
de var. hist. c. 43.

De Oth. Sigon. li. 7
de Reg. Ital. Lipf.
in monit. & exēpt.
lib. 2. cap. 9.

nomen subscripsit, vocemque illam effatus est, quam miris Seneca laudibus in cœlum extollit, *Vellem nescire litteras*. Quæ exempla, ut rectè, eisdem in simili utens, Dominicus Baudius advertit, quò à crudelissimis Tyrannis profecta sunt, cum tamen iustè, ac salubriter gesta constituta vè fuerint, eò maiorem vim ad suadendos Christianos, & benè moratos Principes habere debent.

Quibus pariter imitandum Christianum alterum, & nò minùs Pietate, ac Religione, quàm gestarum rerum gloria Magni cognomen adeptum Theodosium, proponere possumus, qui, ut latissimè Sozomenus, Ruffinus, Zonaras, & alij a Baronio, Cuiacio, Covarruvias, & Menochio citati; recensent, cum in Thessalonicenses iratus, quòd quemdam, à se missum Magistratum, occiderant, graviter sævisset, & plura hominum millia, fontium, & infantium, morte damnasset, postea ira deposita, & libera, ac severa Divi Ambrosij correptione admonitus, Ecclesiaque ingressu prohibitus, cum suum errorem, sive furorem agnosceret, ne vel ipse, vel posteri sui in similem excessum prolaberentur, nobilem illam sanctionem constituit, quæ hodie in Theodosiano, & Iustiniano Codice extat, & in Gratiani quoque decreto inserta conspicitur, quæ ita se habet: *Si vindicari in aliquos severius, contra nostram consuetudinem, pro casu intuitu sufferimus, non minus statim eos, aut lubere poenam, aut excipere sententiam: sed per dies tringenta super statum eorum fors, & forma suspensa sit. Reus sanè excipiat, vinciatque custodia, & excubijs solertibus vigilantè observet.*

Adeòque iustum, hoc in fumendis supplicijs temporis interstitium visum est, ut apud Quintilianum seniore eisdem tricendij repetita mentio in aliquibus declamationibus extet, & in quadam, reum, ita Iudicem exorantem, inducat: *Omne iniustum supplicium est, quod non est exactum secundum legem; da igitur ius mihi quo perire debuerim.* Et Calpurnius Flaccus in alia, sic iradat: *Pœna raptoris in diem tricesimum differatur.* Quæ loca, & illud aliud Sidonij Apollinaris, quo inquit: *Ex veteri Senatus-Consulso Iberiæpo XXX. dierum vitam post sententiam trahit.* Qualiter accipi debeant, ne cum dicta Theodosij constitutione pugnent, ubi hoc se nos è constituisse demonstrat, qui in his ha sitaverit, Cuiacium, Lipsum, Savaronem, Petrum Herodium, & nostrum D. Ioannem Antonium de Tapia, & Robles legere poterit.

Nos ulterius pergentes, hinc ad iustam laudem descendimus, quàm Claudianus Mall. o Theodoro tribuit, quòd cunctanter, & deposita ira, iudicabat, sic inquit:

*Quin etiam fontes expulsa corrigis ira,
Et placidus delicta domas. Dijs proximus ille est,
Quem ratio non ira movet, qui facta rependens,
Consilio punire potest.*

Pariterque ex adverso, ad notandam Ptolemæi Ægyptiorum Regis incuriam, qui inter ludendum de fontibus iudicabat, & prout iactus ceciderat, per iram duci iubebat in fontes, & lucro delinitus, absolvebat nocentes. Orthonis III. Imperatoris imprudentem festina-

tionem, in damnando Comite Mutinensi, ob tentatam Augustæ pudicitiam, quod postea falsum apparuit. Clotharij Regis Gallie rab. em, qua propria manu Iuetotum occidit, & tandem sero, constata eius innocentia, pœnituit, aliorumque similibus, crudeliter æquè, ac præcipitanter iniusta iudicia exequentium, quorum longam nomenclaturam Camerarius & Beyerlinchius scribunt.

De Iuetoto Ego sup. Emb. 38. ex Fulgot. & alijs.

Camer. 3. subces. cx pag. 128. Beyerlinch. litt. I. pag. 406 & 415. & litt. N. pag. 20.

Senec. lib. 1. de ira cap. 10.

25 Et præ omnibus notandus, & dandus venit Gneius ille Piso Romanus Cōsul, cui, (Seneca latius narrante) cū placeret pro constantia rigor, iratus, quemdā militē, tanquā alterius occissorē, capite plecti iussit, qui cū a Centurione ad patibulū duceretur, is qui occisus ferebatur, fortè comparuit, & quoniam Centurio, rem gratam Piloni facturū ratus, cum iā de rei innocētia constaret, supplicij executionem suspēdens, utrumque magno castrorum gaudio, & concursu ante illum reduxit, furens Piso, ut idem Seneca subdit, Tribunal conscendit, exco- gitansque quemadmodum tria crimina faceret, ubi nullum invenerat, tam duos illos milites, quā Centurionem, ad mortem sub hac crude- li forma damnavit: *Te duci iubeo, quia damnatus es: Te, quia causa damnationis commilitonis fuisti: Te, quia iussus occidere, Imperatori non parui?*

26 Hæc enim, & similia monstra iratus, & præceps iudicantium ani- mus producere solet, quos a vera rerum cognitione fallax præsumptio seducit, & vanis sæpè indicijs, vel falsis delationibus motos, incerta pro certis sequi suadet. Non animadvertentes, quòd securdum eundem Senecam, magno quidem, sed certo tamen, & benè informato a- nimo de rebus magnis iudicandum est: *Alioqui videbitur illarum vitium, quod nostrum est: sic quædam et hissima, cum in aquam demersa sunt, speciem curvi præferunt quæ violentibus reddunt, animus noster ad vera percipiendâ calligit,* quod etiam Petronius sic dixit:

Senec. lib. 10. epif. 72.

Petron. in fragm.

*Fullunt nos oculi, vagique sensus
Oppressa ratione mentiuntur.
Nam turris prope quæ quadratas surgit,
Attritis procul angulis rotatur.*

27 Cuius loci, Seneca non relato, licet ad alium finem, noster Saavedra meminisse videtur. Et mihi semper elegantissimus visus est, ad suadendos Iudices, ne ex solis indicijs, quantumvis vehementia videantur, ad pœnas, præsertim capitales, exequendas, procedant, nec temerè, quæ dumtaxat probabilia sunt, pro necessarijs accipiant, & incerta pro certis, dubia pro compertis. Cum sæpè accidisse videamus, ut ex his damnati, postea, detecta veritate, innocentes reperti sint, ut apud Livium Turni Hordonij casus ostendit, proditoris damnati, quòd magnam armorum vim domi habuisse compertus fuit, quæ tamē Tarquinus Superbus, corruptis servis, & nihil tale cogitante Hordonio, clam in eius domum immitti fecerat. Et alter apud Paridem de Puteo, cuiusdam mulieris ob homicidium suspensæ, quòd mortuo, cædem paulò ante minatam, probatum fuit, quem tamen eventus ostendit, non ab ipsa, sed ab altero eiusdem inimico occisum fuisse, paulò

Saaved Emp. 46. pag. 302.

Paris de Puteo de Synaic. verb. Tortur., c. 6. n. 3. fol. mihi 318.

post hoc illo fatente, cum ex alia causa captus, ad supplicium deduceretur.

Prout & in Martiano accidit, qui postea Romanus existit Imperator, alterius homicidij accusato, quod ut Evagrius, & Nicephorus referunt, hominem quem in via ab alijs occisum repererat, Christiana pietate sepultura tradere destinabat; & in D. Athanasio, de Arsenij morte impetito, qui tamen statim vivus apparuit, & ab inimicis Athanasij absconditum fuisse constitit, ut lauius Ruffinus commemorat. Quibus casibus, similes alios, in pari negotio, quod Parisijs contigit anno 1600. Annæum Robertum in Parlamento adduxisse, Petrus Matthæus in suis narrationibus refert, & latè, & eleganter hanc indiciorū materiam, ultra ceteros qui de ea ex professo scripserunt, elucidans, Bernardus Argentæus.

Petr. Matth. lib. 3. narrat. 1.

Argent. ad cōsuet. Bituric. tit. de præsumt. excol. 158. ad 164.

Canonh. in Aphor. polit. 1. tom. pag. 429. Sesse decif. Arag. 111. to. 1. Merfen. in Genes. pag. 1440.

Iovius in elogijs, c. de Bartolo.

Qui nec illi indicio, sanguinis coram occisore, ex occisi cadavere profluentis, multum fidendum esse concludit, quamvis de eius veritate, & oculata experientia Marsilius, Puteus, Nevizanus, Hieronymus Magius, & alij, quos ipse citat, plura tradiderint, & his plenius Petrus Andreas Canonherus, Iosephus Sesse, & Mar. Mersem^o, quos legere non pigebit.

Quæ omnia contra Bartolum faciūt, de quo scribit Paulus Iovius, severitatem supra æquum in torquendis iudicandisque, noxijs exercuisse, cum rerum capitū liū iudicijs præflet. Adcō ut reum furti, nec ritè confessum, & in sententia præcipiti supplicio affecerit. Hincque propter invidiam conspectum hominū fugisse, in rus se conferens, & totum litte ris abdens.

Petr. Balsac. in lib. de Princip.

Curt. lib. 6.

Et Petrum Balsacum, novissimum Auctorem Gallum, qui, ut Cardinali Rochileu blandiretur, qui totam Galliam Nobilium sanguine madefecit, scribere ausus fuit, ob tenuem quamlibet suspitionē, imò & somnium proditionis, quod mentes Principum vexare contingat, licitum illis esse: adversus subditos capitalia supplicia exercere. Quod fortè ex illo Curtij defumfit, inquentis: *In suo quemque periculo magnum animum habere oportet; cum de salute Regis timetur, creduli esse debemus, & vanas quoque deferentes admittere.*

Petr. Matth. in narrat. 2. par. narrat. 2. pag. in Italis 106.

Sed hoc verum esse potest, quoad cautionem, & inquisitionem, & ut salus Principis in tuto ponatur, in qua subditi omnes periclitantur, non autem ut rei inauditi, vel non ritè inquisiti, puniri possint, ut benè ostendit Petr. Matthæus, sic in una ex suis narrationibus, inquit: *Non bisogna credere niente di leggieri, per che la calunnia è così sottile, che penetra nel mezzo az le piu innocente attioni. Ma dove si concerne la salute dello stato, le cose piu dubbiose non de bono essere ne ricette, ne sprezzate. Debbonsi convertire le opinioni in credenze, le false in verita, le apparenze in sicurezza, bisogna credere tutto, è ascoltare quelli stessi che referisco no cose che paiono vane, è che il tempo secepre false, &c.*

Cicer. in orat. pro Rosc. Amer.

Etenim quò eiusmodi delicta graviolem animadversionem requirunt, eò pleniolem examinationem, & probationem, ut supra cum Calsiodoro dixi, desiderant, & ut de parricidio agens Cicero dixit: *Quò minus est credibile nisi offendatur, eò magis est, si convincitur vindi-*

candum. Vnde & illa querela Tertulliani, quod soli Christiani inauditi, & indefensi damnarentur a Romanis, quorum adversus alios nocentes ea erat lenitas, atque æquitas, ut ne in confessos quidem homicidas, sacrilegos, vel incestos, vel publicos hostes, contenti essent ad pronuntiandum, nisi & consequenter qualitatem etiam facti, locû, modum, tempus, confcios, & locios exigent. Et laus clementiæ Cæsaris Augusti apud Suetonium Tranquillum, eo quod *Manifesti parricidij reum, ne culleo insueretur, (quod non nisi confessi afficiebantur hac pœna), ita interrogaverit, certè patrem tuum non occidisti?*

Tertul. in Apolog. cap. 1. & 2.

Suet. in Aug. c. 33. Ego de parric. lib. 2. c. 17. pag. 133.

34 Ac re vera etiam si suprædicta deficerent, vel ex eo lentè, & cunctanter in noxijs puniendis, Iudices omnes, & maximè Reges, ac Principes, procedere deberent, ne cum voluntate, ac voluptate punire videantur, ut iam ex Seneca diximus, quam tantum ab eorum mente, munere, ac dignitate ab esse oportet, ut vel cum iustè in flagitiosos suæ severitatis gladium dirringunt, id quasi coacti & inviti, & cum summo dolore facere debeant, ut optime eosdem monuit, idem Seneca inquit: *Constituit bonos mores civitati Princeps, & vitia eius facinus compefcit, si patiens eorum est, non tanquam probet, sed tanquam invitus, & cum magno tormento ad castigandum veniat.*

Senec. 1. de Clem. cap. 22.

35 Quem locum respexisse videtur Antonius Faber, dum relato eodem Seneca inquit: *Veram iustitiam illam esse, qua debiti crimini pœnam, quantumlibet iustam, non sine intimo Iudicis dolore irrogat.* Christophorus Bessoldus inquit: *Ferina rabies est, sanguine, ac vulneribus gaudere, & supplicia non nisi dolenter, & commiserante animo discernere.* Et ante eos Claudianus his versibus:

Ant. Fabr. in Juris. Prud. Pap. tit. 2. princip. 3. illat. 7. in fin. pag. 45.

Bessold. de arcan. rer. pub. c. 1. n. 9.

*Qui fruitur pœna ferus est, legumque videtur
Vindictam præstare sibi, cum viscera felle
Canduerint, ardet stimulis, ferturque nocendi
Prodigus, ignatus causa.*

Claudi. n. in Consul. Mallij.

Et Ovidius:

*Sit piger ad pœnas Princeps ad premia velox;
Quique doleat quoties cogitur esse ferox.*

Ovid. 1. de Ponto eleg. 3.

36 Et in idem tendit notabile apophthegma Biantis à Plutarcho relatum, qui damnaturus hominem ad mortem lachrymatus est, & interroganti, quare fletet, cum penes illum esset absolvere, & condemnare: & respondisse fertur: *Idè se lugere, quia necessarium erat, natura consovere, & legibus suffragari.*

Plutarc. in Apoph. Biantis.

37 Eiusmodi enim lachrymæ, ut benè Fulvius Pacianus animadvertit, non intrant in prohibitionem Callistrati I. C. aliàs Iudices admonenus: *Ne multum animi sui vultu detegant, neque cum calamitosis collabrymentur;* hoc enim eos respicit, qui commiseratione ducti, vera iudicia pervertunt. Squalentisque, ac pallidi rei, magis quàm defuncti crudeliter interemti, dolore afficiuntur, quam misericordiam meritò ineptam, & iniustam elegantibus verbis Annæus Robertus, omninò legendus, appellat. Non autem eos, qui iustitiam servantes, naturæ

Pacian. de prob. lib. 2. c. 44. n. 92.

L. observandum, de offic. Præsid.

Ann. Rober. lib. 1. rer. iud. c. 10.

condolent, & peccata non peccatores odio habent; cum scriptum sit, quod vera iustitia compaſſionem habet.

Sed hæc tamen, quæ hucusque diximus, & tot rationibus, & aucto-
ritatibus communiſſimus, non excludunt, quin aliquibus in caſibus or-
do fit, ordinem non ſervare, & prius ad punitionem, quàm ad exactam
& plenam proceſſus formationem, ſive fulminationem devenire. Cu-
ius doctrinæ exempla nobis in latrone manifeſto, factioneque cruen-
ta Vlpianus I. C. reliquit, & in alijs iuſtis cauſis, quæ moram non reci-
pant: *Tunc enim* (inquit) *non pœna feſtinatione, ſed præveniendi pericu-
li cauſa, punire permittitur, deinde ſcribere.* Eſt enim ſæpè, ut Salluſtius,
& Tacitus aiunt, periculoſior quies quam temeritas, talisque condi-
tionis aliqua crimina, ut niſi celeriter compellantur, ſero iudicia im-
plores, ut in ſeditionibus contingere ſolet, & in alijs pluribus caſibus,
de quibus aliqua dixi ſuprà, ubi de conſilijs maturandis, aut feſtinan-
dis diſſerui, & integrum tractatum noviſſimè Marius Burgius ſcripſit,
cui *De modo procedendi ex abrupto*, titulum fecit.

Extatque apud Ælianum, Ageſilai edictum, quo Reipublicæ con-
ſulens, ſanxit, ut in dicta cauſa, ad mortis ſupplicium raperentur, qui
noctu ſub impreſſionem Thebanorum coalitionem feciſſent. Quod,
idem Ælianus valdè probat, ſic inquit: *Ego verò illos potius: vnum
laude dignos iudico, qui naſcensibus malis ſemper occurrunt, & ea, prius
quàm virum aliqua ſit acceſſio facta, delent, & extinguunt.*

Quod convenit cum noſtrarum legum regulis, admonentibus,
*Non eſſe expectandum donec in ſula ruat, & melius eſſe in tempore occurrere,
quàm poſt vulneratam cauſam remedia querere, aut reparatio-
nem negotij ſemel interfecti poſtulare.* Et cum vulgato illo carmine
Ovidij,

Principijs obſta ſerò medicina paratur,

Cum mala per longas convaluere moras.

Illisque Adagijs: *Satius eſt initio mederi, quàm ſeri, Serò veniſti, Serò ſu-
pient Phryges, Serò vidit iuſtitiam;* in quorum ſcholijs plura alia Eraſ-
mus congeſſit, inter quæ illud Theognis,

Pharmaca naſcenti ſunt adbibenda malo.

Et Perſij:

Elleborum fruſtra cum iam cutis ægra tumebit,

Poſcentes videas, venienti occurrere morbo.

Quibus addere licet Caſiodorum, præclare monentem: *Difficul-
tatem querelarum ſubmoveri, dum in iſſis cunabulis ſcelera commiſſa re-
ſecantur.* Nazianzenum, æquè prudenter inquentem, *Miſerum eſt ſe-
rum conſilium capere, ac tum dæmoni ſenſu offici, cum nulla ratione accep-
tum incommodum ſarciri poſſe.* Præſertim cum ſecundùm Tacitum:
Natura infirmitatis buxaræ tardiora ſint remedia, quam mala. Et ſecun-
dùm Nazarium: *Facilior, & multò proclivior lædendi, quàm commodan-
di ſemper ſit via, vulnerare integrum, quàm ſauciat omederi, diſſipare rap-
ta, quàm diſſulſa componere.*

Et quia in rebus bellicis, hæc frequentius, & urgentius contingere

L. ſi quis filio 6. 4.
hi autè, verſ. *Quid
tamen, D. de iniuſt.
rupt.*

Saluſt. in Caril. in
prinç. Tacit. lib. 1.
hiſt.
Ego ſup. Embl. 46.

Ælian. lib. 14. de
var. hiſt. cap. 27.

L. 1. C. quando li-
ceat unicuique, l. 1
C. unde vi, in Theo-
doſ. cū alijs apud
Me 1. to. lib. 3. c.
1. n. 9. & 2. to. lib.
1. cap. 4. n. 38. Ve-
laſc. in axiom. iur.
lit. M. n. 54.

Ovid. de remed.
amor. lib. 2.

Perſius ſatyr. 3.

Caſiod. li. 5. ep. 15

Nazianz. in orat.
ad Sanct. Lun.

Tacit. in Agric.

Nazar. in Paneg. ad
Cæſ. Conſtant.

38

39

40

41

42

solent, merito in militaribus quoque delictis eadem forma procedendi celeriter, & ex abrupto, (quod nos dicimus, *Breve, & summarientate*) recepta est. Adeò ut feriatis etiam diebus à noxijs supplicia pendantur, ut post Vlpianum I. C. Julius Ferretus, Claudius Coteraus, Balthasar de Ayala, Petrus Faber, & alij, qui de re militari agunt, plenius animadvertunt. Quibus antiquior Valerius Maximus, post narratam Pauli & Emilij levitiam, qui Perse Rege superato, exterarum gentium transfugas elephantis proterendos substravit, utilissimum hoc exemplum appellat, hanc statim ratione subiungens, *Aspero enim & absceso castigationis genere, militaris disciplina indiget: quia vires armis constant, quæ ubi à recto tenore desierunt, oppressura sunt, nisi opprimantur.*

43 Planè tam in his, quàm in alijs gravioribus delictis, illud inter omnes receptum est, damnatis iam reis, aut manifesta probatione convictis, ultionem differendam non esse, ut Imperator Constantius statuit, ea ratione reddita: *Quæ facultas supplicandi, vel quibusdam malignis artibus pœnas evitandi, etiam criminosis patet; quod & apud Nos Alfonsina lex sanxit, statuens: Esi el juicio fuesse dado sobre algun pleito de escarmiento de justicia, de muerte, ò de perdimento de miembro, debe se luego cumplir, &c.*

44 Valerque in hoc, ut & in reliquis alijs vulgatam illud semper tamen menti tenendum, & observandum Sallustij monitum: *Prius quàm incipias consulto, & ubi consulueris maturè, factò opus est: ita utrumque per se indigens, alterum alterius auxilio viget; & nobile apophthegma Dom. Imperatoris, ac Regis nostri Caroli Quinti, à Saavedra relatum: Que la Tardança era Aima del Consejo, i la Celeridad de la Execucion, i juntas ambas la quinta essencia de un Principe prudente.* Maximè, cum vel ipsi rei cum iam se capitis damnatos intelligunt, & absque ulla spe veniæ, ultimam supra caput suum horam stare, illam properari desiderent, ut elegantissimis verbis scripsit Pacatus, post alia, sic inquit: *Hinc reorum usque ad damnationum metus, postea attornitus super, & ex desperatione securitas, & ad locum supplicij voluntaria, carnifice non trabente, properatio.*

L. divus, D. de feriis, Ferret. in tract. de re milit. tit. de iust. & pœn. n. 78. Coter. lib. 3. cap. 6. & 8. Ayala lib. 3. c. 8. Fab. 1. semest. c. 18. Caball. resol. crim. c. 294. n. 262

Valer Max. lib. 2. tit. 7. §. 14.

L. cum reis 18. C. de pœn. las. in l. de bitoribus, ex n. 15. D. de re iud. Abb. in cap. 1. cõ. 12. de mut. petit.

L. 5. tit. 27. p. 3. ubi Greg. Lop. verb. *Lugo.* Sallust. in Catill.

Saaved. Empr. 64. pag. 488.

Pacat. in Paneg. ad Theodof.

Plus terrendum, quàm torrendum.

EMBLEMA LXXV.

*Proh Tronitū; gemit orbis iners; metus implicat omnes,
Iuppiter at terret, non nimis ipse nocet.
Ignivomo, Princeps, sceleratos fulmine terre;
Ingens sit tronitus; sit tamen ira levis.*

COMMENTARIUS.

HOC quoque Emblemata, quod nunc superioribus ad-
dimus, ex fulminantis, ut vides, Iovis imagine sumtū,
tatis ostendit, quam coactē, vel Deus ipse ad homines
puniendo accedat; cum igne ad hoc ministeriū utatur,
cuius natura est (ut Seneca benè considerat) in ver-
ticem surgere, & si nihil illum prohibeat, ascendere;
atque adeò non nisi invitus, & impellentis necessitate succusus, in
contrarium agitur, & ubi est aliquid, quod eum ferat deorsum, & ab
impetu suo avertat, id non natura, sed servitus eius fit.

Eiusdem etiam coactionis, specimen aliud nobis exhibuit Salvia-
nus, dum tractat, qualiter Deus ad puniendā Sodomæ, & Gomorrhæ
peccata non prius descenderit, quàm grandis, & multiplicatus peccā-
tium clamor ad eum in cælum ascenderet, divinaque eius cæderet
aures, sic addens: *Et verò clamor, & grandis clamor est, quādo pietas Dei
peccatorum clamoribus vincitur, ut peccantes punire cogatur. Offendit
ergo Dominus, quā invitus punit etiam gravissimos peccatores, dicēs,*

Senec. nat. quæst.
lib. 2. cap. 24.

Salvian. lib. 1. de
provid. Dei.

quòd clamor Sidoniorum ad se ascenderit; hoc est, misericordia mea mihi suadet, ut parcam: sed tamen peccatorum clamor cogit, ut puniam.

3 Sed ultra hoc documentum, aliud, præstantius adhuc, ex eadem figura, & fulminis natura sumerè possumus, nimirum, vel tunc cum ad illud contorquendum, ac iaculandum Magni Tonantis Iovis exarserit ira, ea se habere in tanta severitate clementia, ut non nisi uno, vel altero, & sæpissimè nullo mortali percusso, universus orbis expaveat, & in suo quisque capite timeat, quod in alieno dira illa iaculatio fuerit operata. Quod nihil aliud est, quàm docere, inferiores Principes, ad hanc superioris imitationem, in fontibus puniendis se habere debere, & paucorum supplicio, atque exitio, ita reliquos terrefacere, ut alienum spectando, suum discant, & à perpetrandis sceleribus, quæ ita acriter plecti viderint, absterreantur.

4 Quem dicendi docendique modum ex refertissima eiusdem Senecæ pœati, ut & alia plura depromimus, ita monentis: *Vt fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu; sic animadversiones Magnarum Potestatum, terrent latius, quàm nocent: non sine causa, non enim quantum fecerit, sed quantum facturus sit cogitatur, qui omnia potest. Qui & ipse alibi, hac de causa, hoc Fulminis supplicium Memoriarum aptissimè vocat: Quasi eo doceamur, quid cavendum sit, ipsiusque casus metum donet. Nemo enim unquam Fulmen timuit, nisi qui effugit.*

Senecæ lib. 1. de Clement. cap. 8.

Idem lib. 2. nat. c. 49. & cap. ult.

5 Quò & respiciens Statius Papinius sic habet:

Statius lib. 3. sylvar. sylv. 3. de lachr. Hetrusci.

----- *Attonitum, & venturi fulminis istum
Horrentem, tonitru tantum lenique procella
Contentus monuisse senem.*

Et apertius Claudianus, magis que ad rem nostram, ipammet Senecæ doctrinam hoc carmine donans, dum Stiliconis prudentiam, & clementiam in plectendis noxijs extollere voluit:

Claud. lib. 2. de laud. Stilic.

----- *Hac ipse Magistra,
Das veniam victis. Hac exhortante calores
Horrificos, & quæ nunquam nocitur a timentur
Iurgia, contentus solo terrore, coerces;
Ætherei Patris exemplo, qui cuncta sonoro
Concutiens tronitu, Cyclopum spicula differt
In scopulos, & monstra maris, nostrique cruoris
Parcus, in Octavis exercet fulmina sylvis.*

Neque procul abest Plinius Junior, qui semel, & iterum refert, qualiter sub Domitiani Tyrannide, proscriptis suis amicis, illorum stragibus, totque circa ipsum iactis fulminibus ambutis, extimuerit, sibi que impendere idem exitium, certis quibusdam notis auguraretur.

Plin. in Paneg.

6 Omnes sanè rectissimè, cum certum & notum sit, inter alias causas, quæ à criminosis vindictam sumi suadent, quas iam supra ex Agellio, & alijs retigimus, illam cum primis à legislatoribus expeti, ut pœna ad paucos, terror autem ad plures perveniat, & qui pessimo suo exē-

Sup. Embl. 70.

Senec. lib. 1. de Cle-
ment. c. 22. Ioann.
Pont. in Extrav. de
pœn.

Rhodig. lib. 6. c. 14.
Ego latè de parric.
lib. 1. c. 1. & 2.

L. Capitaliū, §. fa-
mosos, l. aut facta,
§. fin. D. de pœn.
Auth. ut nul. iud.
collat. 9.

Qui. tit. decl. 274.
Plat. lib. 9. de legib.

Curtius lib. 7. c. 13
ubi vide Raderum
pag. 437.

Machab. 2. 13.

L. 5. tit. 27. p. 3.

L. fin. tit. 31. par. 7.

Saaved. Empr. 22.
pag. 152.

L. omne delictū,
§. qui in acie, D. de
re milit. iuncta ex
pos. Pet. Fab. 1. fe-
mel. c. 18. pag. 113

plo cæteris nocuerunt, exemplari quoque punitione pereuntes, alijs
melioris frugis sectandæ disciplinam præbeant, ne cogantur cum il-
lis perire, ut post eundem Senecam, Ioannes Pontifex tradit, & latè,
& eruditè Cælius Rhodiginus, offendens, apud Terentium, & alios,
hac de causa, severiores eiusmodi Animadversiones *Exempla* vocari,
quæ eadem Græci *Paradigmata* dicunt.

Ac proinde Callistratus I. C. pluribus placuisse docet: *Famosos la-
trones, in ijs locis ubi grassati sunt, surca figendos, at illorum conspectu alijs
ab ijsdem facinoribus deterreantur.* Quod fortè desumpsit ex Quintillia-
no, in quadam ex suis declamationibus, sic perorante: *Quoties erue si-
gimus noxios, celeberrime eliguntur via, ubi plurimi commoveri hoc me-
tu possint. Omnis enim pœna, non tam ad delictum pertinet, quam ad ex-
emplum.* Vel ex Platone, ita optimos cuiusque Reip. Gubernatores ad-
monente: *Quos insanabiles legislator eff. senserit, ultimo supplicio hos af-
ficiet: nam hoc exemplo à peccato ceteri deterrentur, & improbis homi-
nibus civitas ipsa mundatur;* vel meliùs ex Quinto Curtio, qui Bessum
ex Baëtris Ecbatana ab Alexandro Magno duci iussum memorat, ob
interfectum Darium pœnas capite perloliturum, *Ut eo in loco, quæ Da-
rium ipse occiderat, neceretur.* Cui historix, & exemplo simile est, & il-
lud Andronici, qui, ut in libro secundo Machabæorū habetur, ab An-
tiocho Epiphane Antiochiæ trucidari iussus est, eodem loco, ubi Quis
sanctissimum Hebræorum Pontificem interfecerat.

Et idem non minùs rectè, & apertè docuit Rex Noster Alfonso
in quadam ex suis legibus sanciens, Capitales de sonibus pœnas, sta-
tini post sententiam esse exequendas, & quidem, *De aia, concejramen-
te ante los omes, è non de noche à furto.* Hanc rei nostræ aptissimam ra-
tionem subtexens: *Ca la justicia non tan solamente debe ser cumplida en
los omes, por los yerros que fazen; mas aun porque los que la vieren, to-
men ende miedo, è escarmiento para guardar se de fazer cesa, porque merex
can recibir otro tal.* Quod & in alia his verbis repetijt: *Palaçaimente
debe ser fecha la justicia de aquellos, que ovieren fecha porque deban morir,
porque los otros que lo vieren, è lo oyeren, reciban ende miedo, è escarmien-
to, diciendo el Alcalde, ò el Pregonero ante las gentes, los yerros porque los
matan.*

Est enim valdè damnosum, & ipsis Principibus indecorū, meticulo-
sè & clanculariè ad sumèda supplicia, nisi rarò, & ex magna causa, pro-
cedere, ut benè nuperus Noster Saavedra, considerat, quamvis harū
legum mentionem non fecerit. Nec alterius Arriani I. C. qua do-
cuit, eum qui in acie prior fugam fecit, spectantibus militibus, propter
exemplum, capite puniendum esse; quo loci, illa verba: *Spectantibus
militibus,* non ad fugam, sed ad pœnam referri debent, & eo modo,
quo Nos, post doctissimum Petrum Fabrum, facimus, interpungi.

Et in hoc nostri Emblematis monitum, & exemplum, respicientes
Romani, ubi à pluribus, in rebus militaribus, vel in alijs, peccatum
fasset, illud pervetustum supplicium introduxerunt, quod *Decimatio-
nem* appellarunt, & in id, tanquam hoc Iovis fulmen, tendebat, ut me-
tus, & horror omnibus iniceretur, pœna verò ad paucos perveniret.

De qua cum latè; ultra Diodorum, Plutarchum, Polybium, Suetonium, & Antiquiores alios, Tiraquellus, Liphus, Petrus Faber, & alij ex noitri juris Doctoribus commentum fuerint, contentus ero Ciceronem adducere, qui ipsam, eiusque causam, & rationem graphice his verbis descripsit: *Statuerunt Maiores nostri, ut si à multis effectus gignitur rei militaris aduersus, forte in quosdam animaduertetur, ut metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perveniret. Nam milites qui locum non tenuit, qui hostium impetum, vimque pertimuit, potest quisem postea & miles esse melior, & vir bonus, & civis utilis. Quare ne in bellum propter hostium metum delinqueret, amplior ei mortis supplicij metus est à Maioribus constitutus: ne autem nimium multi pœnam capitis subirent, ad eandem illa sortibus comparata est, &c.*

11 Extat quoque huius supplicij, & metus, quem cæteris incutebat, nobilis memoria apud Tacitum, inquitentem: *Apronius, suis acie fugatis à Tascarnate, magis dedecore suorum, quam gloria hostis anxius, raro ea tempestate, & è veteri memoria facinore, decimum quemque ignominiosa cohortis, sorte ductos, fuisse necat. Tantumque ea severitate profectam, ut vexillum veteranorum, non amplius quingenti numero, easdem Tascarnatis copias vicerint.* Appianus etiam Alexandrinus, loquens de Cæsare, qui eadem animadversione, ob similem culpam, sive ignaviam, usus fuit: *Legionibus (inquit) decimatis, quod malè pugnavissent, effecit, ut magis ipse, quam hostis timeretur.*

12 Et teste Capitolino, alij postea Imperatores, ut se clementiores ostenderent, loco decimationis, viceinabant, aut centesimabant; & ut ait Sidonius Apollinaris, nihil huiusmodi fortuito, cum univèrsi delinquerent, iniuria habere videbatur, cum potius iniquitas, quæ in plurimum morte considerari posset, foris æquitate dispergeretur. Quæ, quia L. Sulla non voluit, sed quatuor legiones contrariæ partis eandem suam sequentes, in campo Martio, ne quicquam fallacis dextera misericordiam implorantes; obruncati iussit, quarum lamentabiles quiritatus trepida civitatis aures receperant; lacerata ferro corpora Tiberis impatientis tanti oneris cruentatis aquis evehere coactus est, merito à Valerio Maximo, Livio, & Plutarcho, eximia crudelitas reputatus fuit.

13 Est enim tam tritum, quam certum, mitius agendum esse cum multitudo deliquit, aliquidque severitati detrahendum, cum non huius aut illius periculum, sed multorum taceret strages, magisque tunc monendo, quam mirando agi debere, ut pluribus Sanctorum Patrum auctoritatibus Gratianus in suo Decreto passim ostendit, quas in unum Tiraquellus, & Farinacius congesserunt, vulgarem illum versum citantes,

Per Populum multum, crimen pertransit inultum.

Quem iuvat Nolter Seneca inquitens: *In singulos severitas Imperatoris distringitur: At necessaria venia est, ubi totus deseruit exercitus. Nam licet non tollat culpam, neque iram sapientis, turba peccantium: intelligit quàm iniquum sit, & periculosum irasci publico vitio.*

Tiraq. de poen. cau. la 47. Lipt. de mil. Rom. dial. 18 lib. 5 Fab. 1. Semest. c. 18 Petr. Greg. 19. fynt. cap. 10. n. 12. Herod. lib. 10. tit. 7. Ceteraus de remilit. lib. 3. c. 8. & alij passim.

Cicer. in orat. pro Cluent.

Tacit. 3. annal.

Appian. lib. 1. de bell. civil. in fin.

Capitol. in Macri. no.

Sidon. Apollin. in epistol.

Valer. lib. 9. cap. 2. §. 1. Liv. lib. 88.

Plut. in vita Sullæ.

Gratian. in c. constitueretur 50. dist. cap. ordinationes, cum multis seqq. 23. q. 4. Tiraq. de poen. temp. caus. 47. & Farin. causa

Senec. lib. 2. de ira, cap. 10.

Plutarc. in Scipio.
Afric.

Plutarchus etiam memorat, quòd cum Scipione Africano agrotante, orra esset inter milites magna seditio, rem ipsam Scipio ad consilium revulit. cuius maxima pars, in eos, à quibus initium tumultus ortu erat, animadvertendum censuit. Sic enim fieri posse, ut poena ad paucos, exemplum ad multos perveniret.

Plato lib. ult. de
legib.

Quod consilium, Platonis legi hæsisse videtur, qua sanxit, si plures ex civitate proprio consilio, sine autoritate communi pacem inveniant, aut bellum moverint, huius rei auctores tantum morte puniendos, nulla aliorum mentione facta, quasi hi tandem id impune laturos essent. Quam, exemplo etiam suo, ut latè Tiraquellus recolat, Athenienses apud Thucydidem, Alexander Magnus apud Arrianum, & Curtium, Scipio apud Livium, Titus apud Iosephum, & Ægelippum, comprobarunt, multitudini parcetes, in seditionumque Auctores tantum processisse contenti, & illum Aphorismum ingeminantes, *Vnius hominis animadvertioem usque ad factum promittam, multis iudicis vero usque ad ventam, & verbo tenus, ac per correptionem.*

Sandoval en su Ca
rolea lib. 5. §. 1. fol.
191. & lib. 3. §. 9.
fol. 400.

Idque sæpius ubique praxi receptum videmus, & in Hispania nostra in illis invaluit, qui D. Caroli Quinti temporibus seditiones excitarunt, vulgò dictas *Las comunidades*, quarum historiam, ultra alios, lato sermone Sandovalus scripsit, & in alijs, *De Fuenteovejuna*, quicquid coacta popularium manu, suum occidissent Commendatarium, anno 1476. mille licet tormentis de necis auctore quaesiti, nullam aliam vocem emisserunt, quam *Fuenteovejuna lo bizo*, unde & impuniti relicti sunt, & hoc verbum apud nos in Adagium pertransiit, ut apud D. Sebast. Covarr. videre licebit.

Seb. Covar. in The
saur ling. Hispan.
verb. *Fuente*, fol.
416.

Planè si multitudo in suo scelere perseveret, aut quod commissit delictum sceleratissimum, & gravissimum sit, tunc totam quoque puniri posse, & deleri solere, ex generali cataclysmo, & Sodomorum a Deo facta castigatione, & illa Moysis, propter peccatum idololatriæ viginti duo millia hominum occidentis, satis apparet, & latius profectur Tiraquellus. Et semper in hoc, ut in alijs, illud Ovidij locum habebit:

Iudicis officium est, ut res ita tempora terantur

Quætere, quaesito tempore tuus eris.

Pungat, & ungat.

EMBLEMA LXXVI.

*Non modo Cecropio dulcescit sedula succo,
Sed vindex etiam gestat acumen Apes.
Nec nimium dulcis, nimia aut sit cuspide Princeps,
Ungere plus debet, pungere sapè licet.*

COMMENTARIUS.

VIDIMVS quidem quantum expediat poenas à nocentibus exigi, & quo studio, ac modo in illis irrogandis, & exequendis se habere cordati, & temperati Principes debeant. Quibus adhuc, ultimum hoc monitum, (quod vel primū esse debuit) in re adeò gravi, & seria proponendum esse cēsemus, ut iuxta consiliū D. Gregorij, mentibus figant: *Miscendam lenitatem cum severitate, faciendamque quoddam ex utroque temperamētum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur.*

D. Gregor. lib. 2. in
Iob.

Cantic. 5. 7.

Blesens. in opusc.

L. respiciendum,
D. de poenis.

Sup. Embl. 53.

L. 2. tit. 10. par. 2.

Hoc est enim vinum cum lacte bibere, ut in Canticis dicitur, & Petr. Blesensis exponit: *Severitatem exercere cum mansuetudine; & neque huius, neque illius gloriam affectare, ut prudenter Marcianus I. C. edocuit: Sed perpenso iudicio, prout res queque expostulat, statueret, & etiam in gravioribus poenis severitatem legum, cum aliquo temperamento benignitatis subsequi.*

Cuius legis, & aliarū suprà in simili memini, & est digna relatu alia Nostri Regis Alfonſi, dum inquit: *Ca comoquier que la justicia es mi;*

buena cosa en sí, è de que debe el Rei siempre usar; con todo esso fazese muy cruel, quando à las vegadas no es templada con misericordia.

Psal. 100.

Et hoc est, quòd vel in Deo requirit, extollitque Regius Psaltes, dum canit: *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, Domine.* Super què versum totam ferè structuram sui operis operosissimi, omniqùe laude dignissimi, *De Optimo Principe* Eruditiss. & Religiosiss. Pat. Ioannes Antonius Velazquez, Societatis Iesu fulgèrissimus radius, ædificavit.

Senec. lib. 2. de Clement. cap. 3. & 7.

Seneca quoque, Clementiam diffiniens, in eadem sententia est, *illam tandem inclinationem, & moderationem animi esse inquam, liberum arbitrium habentem, aliquidque ex merito, ac debita pœna leniter ex æquo, & bono remittentem.* Quæ non tam severitati, ut imperiti putant, contraria est, cum nulla virtus virtuti contraria sit, quam crudelitati; quæ nihil est aliud, quam atrocitas animi in exigèdis pœnis. Plutarchus etiam, eidem monitioni subscribens, inquit, quòd *Qui in administrandis rebus versantur, secundarum rerum iam tunc incedere videntur, quando non singula ad finem reducere velint, nec severitate potius, quam mansuetudine, & humanitate conspiciant.*

Plutarc. in tractat. de admin. Reip.

Ægid. Rom. lib. 3. par. 2. c. 29.

Et Ægidius Romanus, de re eadem Magistraliter agens, severitatem, & clementiam, æquitatem, & rigorem, nec sibi, nec iustitia contradicere probat: nam humani actus propter varias circumstantias, nò possunt una regula metiri, & ideo lèx, quæ nihil aliud quam regula est, non debet esse terrea, & omninò inflexibilis, sed potius plumbea,

L. 1. D. de legib.

ut Philosophus in Ethicis docet, ac proinde ex varijs circumstantijs, quæ lex definire non potuit, oportet nonnunquam, recto arbitrio, vel clementia uti, vel severitate, dummodo semper fiat, non excedèdo merita iustitia. Quæ quidem, ut benè dixit Soss. pater in quadam epistola, in iudicijs, quæ versantur circa contræctus, omninò non nocet gratiarum genus: in his autem, quæ circa delicta versantur, mansuetudine, & humanam nò recusat executionem. Alioqui enim ut D. Leo prudenter scripsit, sicut remedia ad sanitatem inducenda parata, aliquando corporibus nocent; ita dùm Principes *Dominari, & sequire, magis, quam à consulere subditis querunt, quæ provisum est ad concordiam, tedit ad noxam.*

D. Leo Pap. epist. 82. apud Gratian. 10. cap. licet, et 2. dist. 45.

Bobad. in Polit. li. 2. c. 3. & 4. Aldr. de relig. discip. p. 2. Marlian. in Th. pol. c. 5. Simancas, & alij apud Valencuel. conf. 104.

In eodè etiam huius mixturae Severitatis, & Clementiæ argumento Noster Bobadilla, & Politici omnes Auctores latè vagantur. Et sunt qui illam per equum hieroglyphicè significare velint, quem qui regit, una mansuetudinem tægit, ac mulcet, ne severitate nimia resulet; altera virgâ tenet, qua pertinaciâ eius expugnat. Ita subditos habendos esse docet, ut simul Principes suos amare possint, & revereri. Amare ob lenitatem, revereri ob severitatem. Quod fiet, si aut hæc illam, aut illa hæc non corruptat; si lenitas Maiestatem, severitas, quod æquum est, non excedat.

Buxhorn. Embl. 12. pag. 99. sub lèmate, *Uter utriusque.* Saaved. Emp. 35. pag. 252. sub lèmate, *Conbatago, i con te or.*

Orosio lib. 3. Emb. 30. fol. 161.

D. Ioannes Horoscus Covarruvias idem ipsum indicavit, excusso simbolo Mali Granati, in quo simul acre cum dulci solet inesse, quod ulum fuisse Regem Nostrum D. Henricum huius nominis IV. cõmemorat, ut per mixtionem utriusque saporis denotaret, qualis Princeps esse debeat, ita ut neque in supplicijs excedat, neque in necessaria correctione deficiat, quoniam ex illo odium, ex hoc autem sibi con-

temtum poterit comparare. Rithmicum eius carmen, quo hoc non in-
eleganter, expressit, sic habet:

No debe ser cruel, ò justiciero
(Que dizen) si lo es en demasia,
El Rei, que para serlo verdadero,
Huye de lo que suena à tirania.
Tampoco es bien perdone de ligero,
Lo que de veras castigar debria;
Que no en valde es crecida, i coronada
La fruta de agro i dulce sazónada.

9 Ioannes etiam Maior similitudine ozimi utitur, quod cum per se
fragrantissimum sit, si tractetur asperius, summum foetorem spirat, &
ita inquit: *Ozimon est fragrans, si leni pollice tractes,*

*Plus a quo pressum, ceu grave virus olet:
Asperitas semper peccat, sed gratia raro
Hic ius est, ubi ius, qui moderetur erit.*

10 Ego verò in eandem rem, in præsentem (quod, Lector, vides) Emble-
mare, Apem Apesvè pingo, quæ natura quidem sua dulcorem ha-
bent, & haud dubiè amant, cum adeò sedulæ, & operosæ, ut magnus
cecinit Vates,

----- *Iipientia mella
Stipent, et dulci distendant nettare favos.*

Sed non idèò minùs, coniugatione quadã mellis & fellis, (ut Apulei
verbis, licèt aliud agentis, utar) suos etiam habèt aculeos, quibus, ubi
oportet, utuntur, & infesta sibi animalia graviter pungunt.

11 Eòque libentius hoc symbolo utor, quòd Olao Magno testante,
apud nostros vetustissimos Gothos, Apis Regem significabat, quia ut
idem Olaus inquit: *Moderatorem populorum oportet, cum iustitia aculeo
clementia mel habere commixtum.* Quod, eisdem propè verbis, Ægyp-
tios hieroglyphicis suis litteris indicasse, Ammianus Marcellinus scri-
bit, ut ostenderet: *Moderatcri rerum, cum iucunditate, aculeos quoque in-
nasci debere.*

12 Et non latuit doctissimum Pierium Valerianum, cum Apum Hie-
roglyphica ab hoc exordiat, docens, Apem solã ex animalibus, ho-
minum more, Regem habere, quem universum apum agmen consecta-
tur, æquè, atque homines, Regi obtemperantes, de quo Ego etiã supe-
rius pluribus egi. Rex verò, vel aculeo caret, vel ad offensionem mini-
mè exerit: *Quæ quidem (inquit) præcepta est in Rege vietus, qui in obedi-
dis vitæ officijs, non magis iustitiæ aculeum, quàm dulcem mellis clementiã
offentare debeat.*

13 Quod, licèt illum non laudet, ex Seneca sumsisse Pierius videtur,
qui post narratam hanc apum Regio politicam disciplinam, ita subiū-
git: *Iracundissima, ac pro corporis captu pugnacissima, sunt apes, & acu-
leos in vulnere relinquunt. Rex ipse sine aculeo est, noluit illum natura,*

Ioan. Maior Poëta
apud Schomborn.
lib. 6. pol. cap. 35.
pag. mibi 492.

Virgil. 4. Georg.

Apulei. 4. Florid.

Olaus li. 1. de Gët.
sept. cap. ult.

Amm. Marcel. lib.
17.

Pier. lib. 26. cap. 1.
fol. mibi 185.

Sup. Embl. 20.

Senec. lib. 1. de
Clem. cap. 19.

*nec sapiam esse, nec ultionem magno constaturam petere: telumque detra-
xit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis Regibus in-
gens est. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores, cum tanto ho-
minum moderatior esse animus debeat, quanto vehementius nocet. Utinam
quidem homini eadem lex esset, & ira cum telo suo frangeretur; nec sapius
nocere liceret, quam semel, nec alienis viribus exercere odia, facile enim
laffaretur furor, si per se sibi satisfaceret, & si mortis periculo vim suam
effunderet, &c.*

Arist. de hist. anim.
lib. 5. c. 22. Alian.
lib. 1. c. ult. & li. 5.
c. 15. D. Baül. hom.
8. Euseb. de prep. par.
Evang. lib. 2. & alij
relati à Brodæo 4.
misc. c. 10. & Pet.
Fab. lib. 3. semestr.
c. 13. pag. 180. &
seq.

Glycas in Annal.
par. 1.

Altjat. Embl. 148.

Petrasanct. in sym-
bol. lib. 1. pag. 34.

Eisdem vestigijs insistant cæteri, qui de Apum natura scripserunt, 14
& licet variè sentiant circa Regis earum aculeum, & utrum illum ha-
beat, vel non? in eo tamen cum Aristotele omnes conveniunt, quòd
nunquam illum exerit, suis apibus vindictam reliquisse contentus, ac
proinde existimatum, seu vulgò traditum, aculeo carere. Et ad hoc res-
piciens, & multum in nostri Emblematis terminis loquens, Michael
Glycas, sic habet: *Stimulo quidem Rex Apum præditus est, verum ad
vindictam non utitur. Sunt hæc leges quæ non scriptæ, sed ab ipsa pro-
fecta natura, ut qui maximis Imperijs potiuntur, ad puniendū tardis sint.*

Et Altiatus, dum prædictis assentiens, hoc Emblema formavit, quo 15
& Petrasanctus refert, Ferdinandum Medicum Hetrurix Magnum
Ducem pro symbolo usum, cum lemmatè, *Maiestate tantum:*

Vesparum quòd nulla unquam Rex spicula figet,

Quòdque alijs duplo corpore maior erit;

Arguet Imperium clemens; moderataque Regna,

Sanctaque Iudicibus credita iura bonis.

Vbi Claudius Minoes, post relatum Seneca locum, quem Nos etiam
suprà inferuimus: *Hoc (inquit) optimo Principi propositum esse, ut inter
alias virtutes, quibus opus habet ad sua Reip. administrationem, nihil a-
nimi moderatione habeat antiquius. Et enim eius auctoritas, & agendi fa-
cultas, etiam si maior sit, quàm in alijs, minimè tamen scire debet, quibus
quibus præst, terrificum se præbere. Nam inter virtutes, quæ Principem
maximè decet, clementia est.*

Saaved. Empr. 22.
pag. 153. & seqq.

Idem Empr. 42.
pag. 280.

Horat. in Arte: Om-
ne tullis punctam,
qui miscuit, ntile
dulci.

Tacit. lib. 1. hist.
cap. 16.

Chron. Gothor. in
Vvamba.

Noster quoque Saavedra, uno in loco multus, & satis elegans est in 16
docendo, quomodo oporteat has duas virtutes Iustitiæ, & Misericor-
diam coniungere, & temperare. Et in alio ex eisdem nostris Apibus
aratro iunctis, illumque trahentibus, & ad Urbani VIII. Pontif. Max.
fœlicis recordationis insignia alludere volens, hoc veluti symbolo to-
tam Regnandi Artem Veteres significare voluisse aptissimè tradit, quæ,
iuxta carmen Horatij, in miscendo utilibus dulcia consistit, & in popu-
lo, suavi interdum fræno, duris etiam interdum lupatis, regèdo, & coer-
cendo, qui ut alibi Tacitus dixit: *Nec totam servitutem pati potest, nec
totam libertatem.* Et hanc fortassis in Regibus mellis, & fellis, mansue-
tudinis, & severitatis coniunctionem, cœlum de super denotasse, dū in
unctione, & in auguratione Nostri Gothorum Regis Vvambæ, ut ip-
sorum Chronicon memorat, Apis ex eius capite exire, & in cœlum
evolare, conspecta fuit, quasi eius piæ, & rectæ gubernationem sig-
nificans, quàm postea Hispania experta fuit.

Petronius quoque Arbiter, ad eandem nostrarum Apum naturam respiciens, inquit: *Apes idèd pungunt, quia ubicumque dulce est, ibi & acridum invenies.* Quod convenit cum illo Claudiani:

*Non quisquam fruitur veris odoribus
Hibleis lutebris, nec spoliat sacros,
Si fronti carveat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella legunt Apes.*

Petron. in satyr.
Claudian. in nupt.
Honorij.

18 Habemus etiam in eandem rem Imperatoris Friderici I. cognomento Anobarbi testimonium, qui unum ex suis feudalibus capitulis sic exorditur, *Imperialis clementia serenitas mansueta, eam semper in subditis suis miserationem favoris, & gratia habere consuevit, ut quamvis stricta severitate excessuum delicta debeat, & possit corrigere, magis tamen studeat, propria tranquillitate pacis, & pijs affectibus misericordia, Romanum Imperium regere, rebellium insolentiam ad debitam fidem, & debita devotionis obsequium revocare, &c.*

Cap. 1. de pace constant. in vrb. feud.

19 Cuius dicti mentem videtur sequutus Natalis Comes, dum de eisdem Perduellibus agens, quamvis hoc delictum, præsertim à Nobilibus commissum, gravissimum esse agnoscat, adhuc tamen in eo puniendo, eandem mixturam lenitatis, & severitatis habendum esse inquit, notabiliter addens: *Quod si in alterutram partem peccandū sit, modo ne sit extremum, præstat per nimiam clementiam, quam per crudelitatem peccare.* Verissimè quidem, & prudentissimè, & ex Senecæ disciplina defuntum, qui agnoscens modum in hoc servari debere, addit, quod, *Quia difficultè est temperamentum, quidquid a quo plus futurum est, in partem humaniorem præponderet, id est in clementiam.*

Natal. Comes lib. 19. hist.

20 Qua nihil laudabilius, nil magnis, & præclaris viris dignius gratiusvè esse posse Cicero tradit, quamque tanti fecit Petronius, ut dicat:

----- O Maxima rerum
Et meritò Pietas homini tutissima Virtus.

Senec. 1. de Clement. c. 2. in fin.

Cicer. 1. offic. & in orat. pro Ligario.

Petron. in fragm.

Et Claudianus, ut veritus non fuerit affirmare, per solam hanc virtutem Dijs homines exæquari, sic inter alia Honorij Cæsaris Patrem, filium instruentem inducens:

*Sis Pius in primis nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat Clementia nobis.*

Claudian in Consul. Honor.

21 Nihil enim aliud in Deo splendidius emicat, cum Davidicum carmen intonet: *Misericordia eius, super omnia opera eius.* Et hoc esse summum maximumque eius bonum rectissimè Oleaster ex illo Exodi loco deducit, ubi cum Deus Moyli se illi omne bonum suum ostensurū pollicitus fuisset, ubi ad eius conspectum accessit, sic Moyfes exclamavit: *Dominator Domine Deus, misericors, & clemens, patiens, ac multa miserationis;* quasi in his præcipuè virtutibus omnia eius Bonum consistat.

Psal. 144. 9.

Oleas. Exod. 34. 6.

22 Quod nec latuit Ciceronem, qui in famigerata illa oratione quo Cæsarem ad ignoscendū Quinto Ligario maximo eius, & invito val-

Cicer. in orat. pro Ligario.

dè inimico coëgit, sic inter plura alia, quæ Misericordiæ virtutem extollunt, peroravit: *Noli obsecro dubitare C. Cæsar, similem illi gloria laudem, quàm sapissimè querere. Nihil est enim tam populare, quàm Bonitas: nulla de virtutibus tuis plurimis, nec gratior, nec admirabilior Misericordia est. Homines enim ad Deos nulla re proprius accedunt, quàm salute hominibus danda. Nihil habet, nec fortuna tua maius, quàm ut possis, nec natura tua melius, quàm ut velis conservare quàm plurimos.*

Pausan. lib. 1.

Athenienses quoque, referente Pausania, peculiarem Aram in medio foro eidem virtuti posuerunt, iudicantes nimirum, hoc numen magna habere in tota hominum vita, & casuum varietate, momenta. Quam Aram elegantissimis carminibus descripsit Statius, inter alia inquires, quòd eam,

Statius Papin. lib. 12. Thebaid.

*Et miseri fecere sacram: sine supplice nunquam
Illa non: nulla damnavit vota repulsa.
Auditi quicumque rogant, noctesque diesque
Ire datum, & solis numen placare querelis, &c.*

Act. 17. 23. & 24.

Eandemque illam esse, quam Ignoto Deo veteres posuisse in Actis Apostolorum refertur, laudatissimus Noster D. Laurentius Ramirez de Prado, ultra alios existimat. Quem sequutus videtur æquè semper laudandus Eusebius Noriemburgus, qui Statij premens vestigia, dum intendit; *Facilissimum quemque aliorum misereri debere, sic habet,*

Doctiss. D. D. Laurent. Ramir. de Prado in Pentecost. cap. 16.
Euseb. Noriemb. Gnom. 107.

*Numinis ignoti vacuis frustratur in Aris
Tota superstitio.
Non thus, non flamen, sanguis, libamen, acerræ
Victima non opus est.
Corde datur puro tantum litare querelis
Atque pijs lachrymis.*

Senec. Pontan. & alij, qui de Clem. Scrips. Læg. Grut. & Beyerlin. eod. verb. Girald. de Djs gent. pag. 33. Valenc. conf. 164. Camer. 3. subcess. c. 22. Lips. in Polit. lib. 2. cap. 12. & in monit. lib. 2. c. 12. & 13. Velazq. de opt. Princip. lib. 1. per totum.
Senec. in Octav.

Sed improbus & vanus videri possem, si omnia quæ de clementia, & eius laudibus, præstantibusque effectibus, à præstantissimis alijs Scriptoribus passim perpenfa, & congesta reperiuntur, repetere vellem. Quare calamum cohibeo, & omnium loco, Senecam Tragicum in Octavia sic suum Neronem monentem, his versibus, meritò aureis à Lipsio vocatis, adduco:

*Pulchrum eminere est inter illustres & iros
Consulere patria; parcere afflictis, fera
Cede abstinere, tempus atque ira dare
Orbi quietem, seculo pacem suo
Hæc summa virtus, petitur hæc calumnia.*

Lips. apud Caram. in insign. Hispan. pag. 191.

Quibus adnecti dignissimè possunt alij, qui sub nomine eiusdem Lipsij, Senecæ hæc in parte æmuli, circumferuntur, & sic habent:

*Qui cede gaudent, Regiamque rem putant
Se vires, longè à Regia exerrant via:*

Cum sit verendo Rege dignius nihil,
 Quàm iuris, atque moris humani memor
 Clemensque pectus; inde Maestas trahit
 Sublime lumen. Nec magis potentiam
 Vis ulla firmat, atque parentum favor
 Virtute partus: proximè itur ad Deos
 Bonos beando, non habet maius bonum
 Fortuna Regum, quàm salutem plurimis,
 Quòd fas habent, donare; quòd lethi metu
 Levare ci-ves. Hæc adorea, hic honos
 Præstat triumphis, omnibusque laureis.
 ----- Non Feretrio Iovi
 Suspensa opimos sic honestant inclytos
 Arma Duces, nec hostis occisi decus;
 Ut illa servans limen Augustæ domus
 Corona, quæ pro ci-ve servato datur.

27 Nec omitrendum censeo Calsiodorum, qui formulam indulgentiæ, quam Paschalibus Sacris Principes concedere solent, describēs, totus est in huius virtutis laudibus & encomijs: *Et que ceteras omnes honorabiliter cedere inquit, quando eam humano generi salutiferam esse cognoscunt, & parcenā facit, ut Parca tollantur. Quod & iterum repetens, tantum ei deferri posse concedit, ut pro clementia exercenda, à iustitia liceat aliquando aliquatenus deviare, eius verba sunt hæc: Inclinaris precibus noxia novit humanitas; nec pro affectu Pietatis fines potest iustitia custodire. Benigni quippè Principis est, ad clementia commodū transilire terminos aequitatis, quando sola est Misericordia, cui omnes virtutes honorabiliter cedere non recusant.*

Calsiod. lib. 11. ep. fin.

Idem lib. 2. epist. 9

28 Vnde Salomon, qui Regum omnium sapientissimus fuit, præcipuū Regum tutamen in sublimi hac virtute constituit, inquiens: *Misericordia, & veritas custodiant Regem, & roboratur clementia thronus eius.* Et Seneca, eidem sententiæ, tanquam si illam legisset, cohærens: *Non est opus (ait) struere in altum editas arces, nec in ascensum arduos colles munire, nec latera montium abscindere, multiplicibusque muris, turribusque sepire: saluum Regem in aperto Clementia præstabit: unum est inexpugnabile manimentum, amor civium, &c.*

Proverb. 20.

Senec. lib. de Clement. c. 19. videntus etiā cap. 3. 9. 10. & 11.

29 Neque ab his abscedit Imperatoris Alexandri Severi apophthegma apud Elium Lampridium, qui aliquibus, eius Mansuetudinem culpantibus, quòd dicerent, molliorem sibi, & contemtibiliorem Imperij potestatem hac de causa fecisse, *At (inquit) securiorem, & diuturniorem.* Etenim iuxta Dionys. Halicarn. prudentissimum documētum, illud est, & semper erit: *Optimum, & firmissimum Imperiam, quòd subditos beneficijs magis, quàm supplicij in officio contineat: illi enim benevolentia, huic metus est contra. Quicquid timetur id necessitate naturali exosum omnibus.* Vulcatius quoque Gallicanus aperto ore fatetur:

Lamprid. in Alex. Sever. c. 20.

Dion. Halic. lib. 6.

Vulcat. in Avid. Calsio cap. 11.

Vopisc. in Aurel.
cap. 44.

Nihil esse, quod Imperatores magis commendet gentibus, quam clementia.
Et Flavius Vopiscus refert, Aurelianum Cæsarem, alijs licet titulis commendabilem, à multis, nec inter bonos, nec inter malos Principes positum fuisse: *Quod ei clementia, Imperatorum Dos Prima defuerit.* Et inter alia capitula, quibus Basilius Imperator suum filium instruxit, unum integrum, & lectu dignum extat, quo eum Dei exemplo ad hanc clementiæ virtutem hortatur, & se in fontes misericorditer habendū, iustitiæque humanitatem admiscendam, ea reddita ratione, quod, *Ut omnis corporis, umbra est semper comes, ita semper hominem peccatum consequitur: natura enim humana valdè ad labendum est proclivis, & ad cadendum prona, &c.*

Cicero in orat. pro
M. Marcello.

Seneca de Clemēt.
lib. 1. c. 1. & c. 11.

Plinius Jun. lib. 10. in
epist. ad Trajan.

Claudianus in 4. Cōf.
Honor.

Vnde scitum, & certum est, quod vulgò iactari solet, non minùs turpia esse Principi multa supplicia, quam medico multa funera, & illos qui se hoc nomine dignos reddere volunt, valdè lætari gloriarique debere, si suo tempore nulla flagitia fuerint, quæ graviolem animadversionem exposcant, ut Cicero de Marco Marcello scripsit: *Glaadium* (inquiens) *vagina vacuum in urbe non vidimus.* Seneca de Nerone, antequam in pestem, & lanienam humani generis mutaretur, referens, eū multo gaudio perfundi, *Quod ceciditum in dō constrictum apud se ferrum fuisset. Summa parsimonia etiam vilissimi sanguinis. Nullamque se toto orbe stillam cruoris humani misisse.* Et Plinius Junior, de se ipso loquens, sibi que gratans, quod dum Bythinæ Proconsulem egit, nullum emerfit facinus, quod capite puniri deberet.

Honorium quoque Imperatorem hac etiam de causa nimis commendat & extollit Claudianus hoc carmine:

*Nulla Nobilium cedes, non crimina vulgò
Texuntur. Patria mæstus non traditur exsul.
Non infælices tabulae, non hasta reflexas
Vendit opes, avidusque emtor non voce citatur,
Nec tua privatis crescant æraria damnis.*

Cassiodorus lib. 6. ep.
24.

Lipsius in monit. &
exemp. lib. 2. c. 12.

Panorm. lib. 2. de
eius dict. & fact. c.

47. & seqq. Cochler
in Theol. Polit.

lit. cap. 5. ex n. 18.

Temp. in spec. Princip.
cent. 1. fig. 32.

n. 37 Scriban. in Polit.
lit. Christ. cap. 6. in

Princip.

Marilian. in Th. polit.
lit. c. 3. Camer. 3.

to pag 77. & seqq. &
pag 207. Beyerlin.
verb. De re 2. 12.

Homob. de stat. ho
min.

Et Cassiodorus, in bono populo operat, ut Iudex quærat causas, & non inveniatur, & statim ita concludit: *Quia utrumque laudabile est, ut bonus populus Iustitiam benignam faciat, & mansuetus Iudex gratissimum populum aequabilis ratione componat.*

Suntque notatu digna eximie huius virtutis, temperatæque in dicta, non solum pro delictis in alios, verum & in se ipsos commissis, exempla, Moyse, Davidis, Pericli, Philippi Macedonis, Marci Marcelli, ac Bibuli, Iulij Cæsaris, Octaviani, Vespasiani, Titi, Caroli Magni, Cazimiri, Ludovici XII. Galliarum Regis, & Alphonfi Aragonum I. quæ eleganter Lipsius enarrat. Quorum hic ultimus rogatus: *Cur erga omnes, etiam malos, ita lenis esset?* Respondit: *Quia bonos iustitia conciliat; malos clementia. Nec debere Reges, tanquam ursos, & leones regnare: nam hominum clementia, belluarum Feritas est propria.*

Quibus exemplis alia Marilianus, Camerarius, Homobonus, & Beyerlinchius adiciunt, & Ego illud Lycurgi, apud Plutarchum in eius vita valdè laudatum, omittendum non censo, qui ad eum miti, & pla-

cato ingenio fuit, ut eum, qui sibi in concione oculum effoderat, cum lapidibus obruere vellent Lacedæmonij, servaverit, atque à supplicio vindicavit, & quod magis est, in domum suam adductum, ita informavit, ac mansuetum reddidit, ut pro nefario cive, bonum illum virum efficeret. Quod factum referens, & valdè extollens Themistius, hæc addit: *Præclare enim istud Rex ille noverat, non referenda iniuria bonum Principem, sed benè merito, ijs, à quibus læsistus foret, superiorem videri oportere. Virtutis quippè hæc victoria est, vindicta verò potestatis.*

Themist. orat. 5. pag. 136.

34 Idem ipse Themistius (cuius & Baronius cum laude meminit) summam Theodosij Magni Imp. lenitatem exaggerans, quòd ad illam nõ volens tantùm, verùm & volans properaret, sic tradit: *Cùm nos omnes maiorum tolerantiam, ac clementiam admiremur, Tu ipsius improbas tarditatem. Atque hoc illius est proprium, qui molestè ferat, se venia sceleris, animadversionem non prævenisse.*

Idem eadem orat. Baron. ann. 388. n. 43.

35 Quod & ipsum, meliùs adhuc, in eodem Imp. retulit, & extulit D. Ambrosius, ita inquit: *Beneficium se putabat accepisse Augusta memoria Theodosius, cum rogaretur ignoscere; & tunc propior erat venia, cum commotio maior iracundia. Prærogativa ignoscendi erat indignatum fuisse, & optabatur in eo, quòd in alijs timebatur, ut irasceret. Hoc erat remedium reorum, quoniam cum haberet super omnes potestatem, quasi parens postulare malebat, quàm quasi Iudex punire. Sæpè trementes vidimus, quos obiurgabat, & convictos sceleris, cum desperassent, solutos crimine. Vincere enim volebat, non plectere. Aequitatis Iudex, non pœna arbiter, qui nunquam veniam consentienti negaret.*

D. Ambr. in orat. in obit. Theodor.

36 Hoc què vel tunc potissimè ostendit, cum Maximum, falsis codicillis se Imperij consortem mentitum, affectatæquè Tyrannidis reum, bello superatum, & ante se adductum, proprioque ore crimen confessum (quia omni sævius quæstione est à Principe interrogari) adhuc absolvere voluit, nisi furens, ac commotus Populus, illum ad supplicium illicò rapuisset. Quod factum, ad eò eleganter recenset, & extollit Latinus Pacatus, ut non pigeat hic illius verba subnectere: *Ad primam tuam vocem nefario pectori excussa confessio est; nec cunctari saltem, aut musitare potuit, quin consilium omne nudaret: se videlicet favoris tui obtendisse prætextum, quòd aliter non potuisset allicere militum societates, nisi se auctoramenti tui finxisset auctorem. Et post hæc Tu vocem, non illum in crucem tolli, non culleo insui, non discerpi in frustra insisti. Nò postremò illam tanti mendacij linguam radicatus erai præcepisti, cum eorum parte vitalium, quorum fuerat locuta commentum. Quin iam cæperas de eius morte dubitare, & deieceras oculos, & vultum rubore suffuderat, & cum misericordia loquebaris. Sed benè est, quòd non omnia potes. Tui Te vindicant, & invitum. Rapitur ergo ex oculis, & ne quid licere posset clementia, inter innumeras manus fertur ad mortem. Ecce iterum Imperator averteris, & illam Tyranni exitus relationem gravaris. Iam iam esto securus: geram clementia tuæ morem, quòd noluisse videre, non au dies.*

Latin. Pac. in Paneg. ad Theod.

37 Pluribusquè alijs relictis, meritò quoque laudari poterit insignis clementia Regis nostri Alfonsi XI. Mauro parcentis, qui ipsum in Al-

Marian. hist. Hisp.
lib. 16. c. 10.

Lambert. in Thea.
Reg. Hisp. pag. 83.
Sylv. in notis ad
Pañor. lib. 2. c. 48.

Lamorm. in lib. de
virt. Ferd. II. Ver-
nul. de virt. Gent.
Aust. c. 6. n. 5.

Æmil. Prob. in
Thrañib. Decian. 3.
crian. c. 35. P. Gre-
gor. 3. 2. syntagn.
c. 82. ex n. 22. Ca-
tal. & Mastr. in tra-
ctat. de indult. q. 1.
n. 14. & in præf. ad
fin.

Senec. de Clemēt.
lib. 1. c. 19.

Cassiod. lib. 3. epi-
stol. 46.

Alfons. Rex in tit.
32. par. 7.

Pat. Suar. 5. de le-
gib. cap. 11. n. 9. E-
mln. Card. de Lu-
go de iust. & iure,
disp. 37. n. 92. Ti-
raq. de poen. tēp.
caus. 17. Mastrill.
decis. 205. ex n. 35.
Carol. Marāt. resp.
43. n. 89. par. 2.

gecit. & obsidione pro ea liberanda occidere voluit; ut Iarivs Mariana recoluit, & Friderici III. Imp. Austriaci; qui ut Aeneas Sylvius enar- rat, nimiam eius mansuetudinem inculantibus, respondit: *Se, cum ad Deum funderet preces, misericordiam eius, non iustitiam exposulare; ac proinde eandem in suos subditos exercere curare.* Qua etiam virtute Ferdinandum II. & totam familiam Austriacam emicuisse, Lamormainus & Vernuleius pluribus probant, & Regium egregiumque eiusdem German Rex, ac Dominus Noster Philippus IV. ostendit, sub quo plura delicta cum summa pietate punita, vel in totum ob iustas, vel publicas gaudij causas indulta, supra omnes eius Antecessores experti sumus, & sæpè perduellibus sibi subditis, quos armis perdere posset, oblivionis illam legem obtulisse, quàm Thrañibus invenit; & Græci *Amnestiam* vocarunt, de qua ultra alios Humaniores Auctores, ex nostris Iuris Peritis, plura Tiberius Decianus, Petrus Gregorius, Aloysius Catalanus, & eius Additionator Mastrilius adducunt.

Omnes sanè rectissimè, cum secundum Senecam: *Excogitare nemo quisquam poterit, quod magis decorum Regentis sit, quàm Clementia: quocumque modo is, & quocumque iure præpositus cæteris erit, eò scilicet formosus id esse, magnificentiusque fatebitur, quò in maiori præstabitur potestate, quam non oportet noxiam esse, si ad natura legem componitur.* Et Cassiodoro docente: *Materia sit gloria Principalis delinquentis reatus: quia nisi culparum occasiones emergerent, locum Pietas non haberet. Quid enim salubris ordinatio gerat, si morum probitas cuncta componat. Arida siccitas madentis pluvie beneficium exoptat, fasut feris incedentiū manibus, nisi infirma valetudo non indiget.*

Quæ omnia satis aperiunt, iustè Regem Nostrum Alfonsum X. suis in legibus, post Titulum de poenis, alium subtexuisse, cui nomen *De los Perdones*, inditum fuit; cuius Proœmium sic exorditur: *Misericordia es merced, è gracia, que señaladamente deben haber en sí los Emperadores, è los Reyes, è los otros grandes Señores, que han de juzgar, è de mantener las tierras, &c.* Statim in sequentibus legibus addens, & explicans causas antecedentium meritorum, publicæ lætitiæ, insignis virtutis bellicæ, vel scientiarum, & alias, quæ eosdem Reges ad leniendas, vel indulgendas poenas inducere possunt, inter quas illam signanter proponit: *Quando el Rei perdona à alguno por ruego de algun Prelado, è de Rico ome, è de otra alguna honrada persona.*

Cuius peculiarem mentionem ideò facere volui, quoniam de ea quoque multi graves Auctores pertractant, & his proximis annis inquisitionem deducta fuit, sub occasione homicidij cuiusdam Præfecti Militaris, ab illustri, & strenuo Iuvene Marchione de Cussano patradi, pro cuius indulgentia Beatiss. Pater, ac D. N. INNOCENTIUS X. Rom. Pontifex, & alij Ecclesiæ, & Italiæ Proceres, enixas ad Regem Nostrum Pijssimum, & Potentissimum litteras dederant, ad instantiam Nobilissimi, & Eruditissimi D. D. Garcia de Barnuevo & Peralta, eiusdem Marchionis Patris, Qui etiam pro filio, doctum satis, & omni litteratura refertum libellum, super hoc articulo, & clementiæ commendatione, scribere cœperat. Quem tamen immatura rei mors,

in carcere adhuc tenti, frustravit, & effectum quem dictæ commenda-
torix litteræ operari possent, in ambiguo reliquit.

41 In quibus quidem exaudiendis, necnon in cæteris causis perpen-
dendis, quæ à regulis iustitiæ sub prætextu clementiæ, ac misericor-
diæ deflectere videantur, & asperitatem pœnæ lenitate mollire, me-
rito Seneca, quantumvis eiusdem clementiæ vehementissimus, &
differtissimus Encomiastes, summam adhibendam esse prudentiam,
ac moderationem præcepit: *Quæ sanabilia ingenia distinguere à de-
ploratis sciat. Nec promiscuam, ac vulgarem clementiam habere oportere,
nec abscisam: nam tam omnibus ignoscere crudelitas est, quàm nulli, at
quæ adeò modum, & temperamentum esse tenendum.*

Senec. de Clemēt.
lib. 1. c. 2. in fin. vi-
de Bobad. lib. 2. c.
2. cx n. 55.

42 Quod Cassiodorus etiam admonuit his verbis: *Quapropter casibus
asperis præstandum est sub iustitiæ laude moderamen: ut nec vindictam si-
namus superare peccata, nec culpam insultare patiamur legibus impu-
nitam.* Et D. Augustinus sic inquit: *Omni qui in se iudicat, state-
ram in manu gessat. In utroque penso iustitiam, & misericordiam portat:
sed per iustitiam reddit peccati sententiam, per misericordiam peccati
temperat pœnam, ut iusto libramine, quædam per aequitatem corrigat,
quædam verò per miserationem in aulgeat.* Qui & idem Divus pariter,
se mirabiliter gerit in ea quæstione extricanda, an iustum, & decens
videri possit, Episcopos apud seculares Iudices pro fontibus interce-
re, cum hoc videatur iustitiæ regulis adversari, quæ eosdem pro suis
peccatis puniri debere, requirunt.

Cassiod. li. 3. ep. 46

D. Aug. in Enchir.
cap. 75.

Idem Aug. 2. tom.
epist. 132.

43 Et hoc est quod veteres Ethnici ostendere voluerunt, dum Mi-
nervam prudentiæ Deam (ut iam supra tradidimus) iudicanti de ho-
minum criminibus Iovi, assistentem esse dixerunt, & quod Henricus
Stephanus his versibus comprehendit:

Sup. Embl. 63.

Henr. Stephan. in
Musa ornatrice
Principum.

*Dici se verum turpe non est Principi,
Præsidio & ipsa iustitia sapissimè
Severitatis indiget, si vult suam
Auctoritatem, si tueri ius suum:
Sed diligenter caveat hic Princeps valem,
Tantum se verus ne videatur dum sibi,
Crudelis iudicetur omnium,
Ad facta quædam tetra dum dilabitur,
Et ipsa gaudet qualibus crudelitas.*

44 Noster etiam Saavedra idem documentum satis eleganter proponit,
exemplisque Regum Nostrorum Petri, Ioannis II. Henrici IV. &
aliorum, illustrat, quorum alijs nimia severitas, alijs nimia clementia
& indulgentia plurimum damni attulit. Atque ideò ita vni consulen-
dum admonet, ne altera offendatur, & deseratur, & cum illo Torqua-
ti Tassi suum claudit discursum:

Saaved. Empr. 22.
pag. 153.

Sigon. de Reg. Ital.
cuius verba refero
sup. Embl. 64.

Suriusto. 3. lib. 8.
cap. 49.

*Cade ogni Regno, è ruinoso à senza
La base del Timor ogni clementia.*

Ego huic etiam meo, ne nimius esse videar, finem imponam, Toti-
 lae apud Sigoniam exemplum addens, qui nullis precibus flecti voluit,
 ut supratiori cuiusdam virginis parceret, inquit, idem esse eiusmodi
 delicta condonare, ac committere. Et Sancti Dunstani, Angliæ Ar-
 chiepiscopi, apud Surium, qui cum quosdam facinorosos clericos vel-
 let punire, pro quibus Rex precabatur, ad Christi crucifixi imaginem
 se convertit, & ab ea, ut illos puniret, viva voce monitus fuit, qua au-
 dita, Rex in sua intercessione cessavit.

Ego de Ind. guber.
 2. tom. lib. 1. c. 14.
 ex n. 5. & cap. 16.
 ex n. 34.

Diodor. Sicul. lib.
 3. c. 2. & lib. 1. c. 5.
 Morus in Utopia
 lib. 1. pag. 25. &
 lib. 2. pag. 115.

Trigaul de reb. ti-
 nar. lib. 2. Piatu
 fol. 129.

Balduin. in §. servi
 autem, de iure per
 son. & in §. poenæ
 servusq. mod. ius
 patr. potest.

Vasconcel. in ana-
 ceph. c. 16. n. 9.

L. 8. tit. 11. lib. 6.
 l. 10. tit. 28. lib. 8.
 Recop.

Camer. 3. to. cap.
 22. in fine.

Et illam questionem supra dictis subiiciens, an magis è Republica
 esse possit, delinquentium vitæ, & sanguini parcere, eisdemque pro
 delicti modo in metallum, triremes, salinas, calcariam, aliavè opera
 publica damnare, quibus in commune bonum deserviant, & ipsi simul
 debitas suis noxijs poenas exsolvant? Et planè apud Romanos hoc
 sæpè in usu fuisse, pluribus alibi docui; & Diodorus Siculus latè re-
 censer, Ægyptios Reges, damnatos omnes, atque ex hostibus cap-
 tos, servitijs eiusmodi mancipasse. Et Thomas Morus in illa sua bene
 formatae Reipublicæ Idea, quam nomine Utopiæ donavit, eundem
 Utopiensibus morem esse tradens, illum valdè probat, & Romano-
 rum exemplo confirmat. De Sinenibus quoque, ad Tartariæ muros
 reficiendos, capitales reos damnare solitis, idem, Pat. Trigaul-
 tius, & Pintus litteris produnt, & de multis alijs Nationibus Bal-
 duinus.

Quibus veluti assentiens Rex ille Lusitanus Ioannes II. inter suos
 Prudentissimi nomen promeritus, Vasconcello, ultra alios, testante:
*Quoties in causarum capitalium tribunali aderat, Senatoribus identi-
 dem mandabat, ut reos summa cum parsimonia condemnarent, quippè
 quod vir quilibet diffi:uiter, ac non nisi magnis sumptibus educaretur. In-
 sulas sibi esse multas, quas colere, & habitare, maius opera pretium foret,
 ibi exulare posse.*

Idem quoque Patrijs nostris quibusdam legibus, circa commuran-
 das in servitium triremium, aliàs poenas capitis, admonemur. Quas
 peculiari suo decreto Pijssimus Rex Noïter renovavit, & observari
 mandavit. Cui pro ingenta clementia illud Anastasij Imperatoris
 convenire videtur: qui cuidam Asiæ Præfecto scribenti, quoddam ip-
 sius mandatum, circa coërcendam quorundam licentiam, sine multo
 sanguine exequi non posse, ita rescripisse narratur: *Non velle se, quid-
 quam procedere omnium, quamvis res magna, & memorabilis
 sit, siquidem sanguinis una gutta effundi
 debeat.*

Ignavia fugienda, & fuganda.

EMBLEMA LXXVII.

*Quævis ignavum toto ictu percutit O Estrum?
Hercules ipse potens, otia clava ferit.
Otia, blanditiæ, procul este; ignavia cedat;
Ut Clavum teneas, Rex, tibi Clava datur.*

COMMENTARIUS.

1

VM de Regum, ac Principum cura in exquirendis, & extirpandis gravioribus criminibus dixerimus, non abs re erit, si eisdem illorum seminarium pari quoque studio indagare, & extirpare debere, commoneamus: *Quando (ut benè docet Casiodorus) & hoc pietatis genus est, coercere infantiam criminis, ne inveniat augmentis.* Et iuxta aliud Libanij monitum, iam supra ad aliud adductum, *Optimi quisque Magistratus arbitrentur, accuratam etiam in parvis diligentiam, maiorum esse conservationem.* Cui assentiens Divus Hieronymus, æquè prudenter animadvertit: *Non esse tanquam parva contemnenda ea, ex quibus magna proveniunt, prodesseque ad cautionem etiam minima pro maximis cavere. Tanto enim facilius abstinemus à quocunque delicto, quanto illud magis metimur: nec citò ad maiora progredimur, qui etiam parva formidat.*

2

Hoc porro vitiolorum seminarium, hancque graviorum criminum infantiam, non iniuste, aut ineptè in civium otio, & ignavia constitui-

Casiodor. lib. 5. epist. 39.

Liban. declam. 39. de quo, & alijs vide sup. Embl. 30.

D. Hier. in epist. ad Celant. Damasc. lib. 2. de Imagin.

mus, eorundemque remedium in illa fuganda, & compescenda, reperriri proponimus, cum hoc ipsa hominum natura satis ostendat, qui cum in vitia proclives simus, citius quis in otio degens, magnorum vitiorum hauserit copiam, quam paululum immensa virtutis; nihilque sit, quod nos frequentius, divina, & humana littera doceant.

Sup. Embl. 18.
Ecclef. 33. 29.

Vnde prater ea, quae de Regum desidia supra retulimus, de quibusvis otiosis in Ecclesiastico legamus: *Multum malitia deest otiositas, quos cum illo Merandri conuenit:*

Ezech. 16.
Hesiod. lib. 2. op. & dies. Plutar. in vita in Caton. in fine.
Colum. de re rust. lib. 11.
D. Bernard. de vita Christian.
Ovid. lib. 1. de remed. amor.

Quam multa Mortalibus otium facit mala.
Et Ezechiel, eidem otio Sodomae iniquitates, & abominationes attribuit, & Hesiodus a Plutarcho laudatus, nihil quicquam flagitiorum esse dixit, quod non ab ignavia, tanquam ex fonte, originem habeat.

Magnus quoque Cato apud Columellam, *Homines (inquit) nihil agendi nisi agere discunt.* Et D. Bernardus: *Otium cogitacionum, & tentacionum malarum esse incentiuum.* Ouidius idem ipsum ad altera, supra, & Cupidinis faces accendere, his, vulgatis quidem, sed memoria dignis carminibus, prodit,

Senec. in Octay.

Queritur, Egisthus quare sit factus adulter?

In promptu causa est, desidiosus erat.

Otia si tollas periere Cupidinis arcus,

Contentaeque iacent, & sine luce faces.

Et Seneca Tragicus istis:

Vis magna mentis, blandus atque animi calor

Amor est, inuenta gignitur luxu, otio

Nutritur, inter lata fortuna bona.

Quem si fo vere, atque alere desistas, cadit.

Bre, tique vires perdit extinguitas suas.

Boch. symb. 7.
pag. 19.

Quae premens Achilles Bochius, retrum Cupidinem pingit, in otiosum sua tela contorquentem, & post alia sic finit,

Vrentes pariunt semper lenta otia amores;

Vnde est mors, cui uens irrequieta quies.

Plato in Theat.

Divinus etiam Plato, habitum quidem corporis desidia, & otio dissolvi docet, exercitationibus autem ali, & augeri: & similiter animi, institutione, & meditatione vegetari, quae si tollas, hebecit, & vel id quod ante didicerat, obliuiscitur. Quod & Plinius probat, inueniens, oportere inquietum hominis animum opere pacisci, non minus quam corpus cibo & potione sustentari.

Plin. in praef. nat. histor.
Erat. pag. 550. Pet. Greg. de Rep. lib. 2. c. 7 Rhodigin. lib. 11. c. 1. & 3. Camer. cent. 1. c. 15.
Delsius, Maiolus, Eobad. & alii apud Me 2. to. lib. 1. c. 4. ex u. 131.
Verin. in dist. lib. 1

Eitque adeo vera haec doctrina, ut vel iam in Adagium transferit, *Otia dant vitia*, ubi Erasmus in eius comprobationem, & otij detestationem, ultra alios, qui in eodem argumento versantur, plura concessit. Et in idem tendit illud Verini,

Pariturque labore

Virtutis robur, corrumpunt otia corpus.

Et Divi Nazianzeni:

*Otia luxuriant, quod agas tu semper habetis
Vt tibi mens erret irrequieta minus.*

Nazianz. 3. sent.

Et his Antiquioris Sallustij, qui florentem Reip. Romanæ statum, cui ad Occasum ab Ortu Solis omnia domita armis patebant, otij, atque divitiarum affluentia, quæ prima mortales putant, labi coepisse, deplorat.

Sallust. lib. 1. hist.

8 Ac proinde Scipio Africanus apud Plutarchum dicere solebat, dandum potius esse negotium Populo Romano, quam otium faciendum: *Hæc enim pato* (inquiens) *otij abundantia, illorum animis in sevit omnia vitia, maximeque perniciosa, qua notantur à Demosthene in Olympiaca.* Idem etiam Plutarchus recenset, quod Magnus Alexander dicebat, maxime servile esse, delicatam, mollem, & otiosam degere vitam. Contra verò maxime Regium laborare. Adversus pravam Thracum consuetudinem, qui summa ducebant laudi otiosum esse; sed summo dedecori cultorem esse terræ. Rectissime quidem omnes, nihil enim æquè animun, aut corpus obundit, quam torpida quædã remissio, ut Casiodorus, ultra plures alios, his verbis edocuit: *Natura siquidem humana, sicut duris laboribus instruitur, ita per otia torpentia fatuatur.*

Plutar. in eius vita

Idem in vita Alex.

Casiod. lib. 1. epistol. 39. in fine.

9 Eaque de causa, multi illam, post Ovidium, agro similem faciunt: nam sicut hic, si aratro non sulcatur, spinas, & lolia producit, ita mens humana, quæ non exercetur, vitiorum spiritus edit:

Ovid. 5. Trist. eleg. 12.

*Fertilis assiduo si non renovetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.*

10 Alij, idem, exemplo ab ipso cælo sumto, demonstrant, quod si aspicias, in continuo motu est, ideòque nulli mutationi obnoxium: quemadmodum, & exercitatione corpus roboratur, nimia quies noxia viscera obstruit; venas putrido sanguine implet, & quadam veluti torpedine lædit, pluraque alia damna producit, quæ elegantissimo carmine Baptistæ Mantuanus late recenset, segnitiam inter Megeræ socias nutritam inquiens. Cuius carmina hic non gravanter infererem, nisi iam supra eorundem renorem transcripserim.

Mantuan. lib. 1. de calam. suor temp. vide carmina sup. Embl. 18. ad fin.

11 Idem Ovidius, qua solet facilitate, aliud simile ex aquarum natura desumit, sic inquiens:

Ovid. 1. de Ponto

*Cernis ut ignarum corrumpant otia corpus?
Vt capiant vitium ni morveantur aquæ?*

Quod ad eò verum est, ut Mare Mortuum, quia nullis agitur undis, noxijs vaporibus continuo aerem inficiat; sicut & qui otio, veluti sepultus est, vitiorum foetidos eructat vapores, qui ipsam animam, ex Augusto detrudunt solio, & cæno suo contaminant.

12 Quam similitudinem plurimum illud Senecæ iuvat, qui tradit, ipsos quoque pisces stagnatis aquis innatos, & innutritos, ob ignaviam, noxium hominibus cibum præbere, exemplum in anguillis, & in alijs adducens, qui latebrosis, & cœnosis, sive lutosis locis aluntur.

Senec. lib. 3. natural. quest. cap. 19.

Et hinc omnes, qui rerum naturalium causas perscrutantur, eas om-

Petrafanct. in sym-
bol. lib. 6. pag. 267

nino aquas, quæ in continuo sunt motu, salubriores, & linapidiore, & clariores esse concludunt. Vnde & Sylvester Petrafancta commemorat, quod Guido Ferrarius Cardinalis, puteum continuis tubulis ad hauriendam ex eo aquam, agitarum (quem Nos, *Noriam* dicimus) pro simbolo sumit, cum lemmate, *Motu clarior*, parem ipse de se claritatem pollicitus, si amici haurirent crebro illius liberalitatem. Quod longè aptius; ad rem de qua agimus, accommodari potuit, ut & Ego aliquando sub hoc carmine feci, Principes commonens, ne Militares, vel Togatos viros in otio marcescere patiantur, quos, alioqui bonos, ipso exercitio meliores efficient;

*Nunquam multi iugi putei corrumpitur unda,
Quam velit assidue vertere cura frequens.
Turba Ministrorum varijs exercita curis,
Sic incorruptis, munia reddet, aquis.*

Barclai. in Argen.
lib. 4. pag. mihi 18

Et sensit etiam in nostris terminis Ioannes Barclayus, sic inquit: *Salubriores fieri aquas putant, ubi ex puteis assidue hauris, quæ, si cessas, aliquo veterno emoriuntur. Haud disparis fati vires, & animi vulgi sunt, ipsa laboris assiduitate crudescunt, & ignaviam odere, otio corrumpuntur.*

Senec. lib. 6. de be-
nef.

Quod Seneca tunc maiori studio urgendum iniungendumque suadet, cum minus de his, quibus imperatur, confidimus, sic inquit: *Quoties parum fiducia est in ijs, quibus imperas, amplius est exigendum, quam satis est, ut præstetur quantum satis est.* Et hæc omnia elegantissimi

14

Pacat. in Paneg. ad
Theod. fol. 4.

verbis complexus videtur Latinus Pacatus, dum Magni Theodosij bellicos, & togatos labores, ac fudores extollens, prædictis exemplis ad eorundem continuationem sic adhortatur: *Gaudent profecto divina perpetuo motu, & iugi agitatione se vegetat aternitas, & quicquid homines vocamus laborem, illius natura est. Ut indefessa vertigo cæ. un. rotat; ut maria astibus inquieta sunt, & stare Sol nescit, ita tu Imperator continuatis negotijs, & in se quodam orbe redeantibus, semper exercitus es, & ne contraheres corporis veternum studes, cuiuscumodi opera insidiantem, otij terfisse rubiginem, &c.*

15

Eras. in siml. fol. 3.

Extat quoque apud Erasmus in eandem rem aliud aptissimum simile, de Ferro, quo si non utaris, obducitur rubigine, uti autem splendet; ut & in animis, & corporibus hominum accidit, in quibus languescit virtus ac vigor, nisi negotijs, ac laboribus exerceas, contra nitescit, si in his opportunè tractâdis exercearis. Quod simile, etsi Erasmus nihil alleget, à Marco Catone sumtum videtur, qui, ut Agellius litteris prædit, dicere solitus erat: *Vitam humanam prope uti ferrum esse. Ferrum si exerceas, conteritur; si non exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines exerceendo videmus contereri. Si nihil exerceas, inertia, atque torpedo, plus detrimenti facit, quam exercitatio.*

Ageli. lib. 11. c. 2.
in fm.

Ovid. 1. de Ponto,
5. 1.

Quod idem prorsus est, atque illud Ovidij,

16

*Otia corpus alunt, animus quoque pascitur illis,
Immodicus contra carpit utrumque labor.*

Mant. Parth. lib. 1.

Et Baptista Mantuani,

*Calcar erit segni, pigros rubigine sensus
Otia corrodunt, sopitaque pectora torpor
Noxius obliquat; ferrum si transit in usus
Assiduo splendore micat, vultuque nitenti,
Audet ad argenti decus aspirare superbum,
At si longa quies ierit, fuscatur, & atram
Veritur in scabiem, celeri que absimitur ævo.*

Et Moderni Epigrammatarij Angli, dum inquit:

*Ingenium studio, si non acuat, hebescit;
Vt telum, assiduam cos nisi præstet opem.
Ingenium studijs alitur, teritur quoque, sicut
Tela terendo acuit cos, acuendo terit.*

Oven. lib. 3. Epig.
153.

17 Ioan. Stobæus, ex Socratis doctrina, eandem ipsam, de qua agimus, nobili Emblemate, Amalthææ cornu depicto, ostendere nititur, quatenus ipsius Amalthææ nomen illum significat, qui minimè *Malthos*, id est, dissolutus, sed gnavus, & operarius esset; huncque bona omnia consequenturum. Per cornu verò bovis, quod animal est laboriosissimū, virum operarium innuit. Botros autem, & similia in cornu esse, quoniam omnia quorum egemus, in agricultura seu labore insunt; quamobrem gestantes ipsum, bonus genius, bonaque fortuna introducuntur.

Stob. serm. 54. de
Agric. pag. mibi
369.

18 Altiatus etiam, in otiosos, aliud excussit Emblemata, ex illo Pythagoræ præcepto desumptum, quo super chanicem, id est mensuram diarij victus, non esse insidendum, dicebat, his subiectis carminibus, quæ ab eodem in Parergis, latius exponuntur,

Altiat. Embl. 81.

*Quisquis iners, abeat, nam in chavnice figere sedem,
Nos prohibent Samij dogmata sancta senis.
Surge igitur, duroque manus assuesce labori.
Det tibi dimensos crastina ut hora cibos.*

Idem lib. 1. Parerg.
cap. 17.

19 Et aliud Labæus Batillius, ad illud Salomonis alludens, quo pigros, & ignavos ad fornicas amandat, ut vel earum exemplo à veteroso inertique sopore desistant; cuius carmina hæc sunt:

Batillius Embl. 14.

*Tu qui desiliam colis, atque ut in otia natus,
Ignavis votis tempora cuncta trahis.
Aspice, formicae latis quando agmina campis
Sub tectum assidua grana reperta vehunt.
Scilicet haud ignara hyemis tristisque senectæ,
Sub tectum assidua grana reperta vehunt.*

Proverb. 6. 6.

20 Similia quoque alia apud Boissardum, & Orzum, & Iacobum Catium reperiantur, quæ tanti mihi non sunt, ut hic inferendæ videantur. Florentius autem Schoonhovius, aliquanto melius, idem argumentum premit, Dianam venationi intentam depingens, quam frustra Cupido à tergo sequens, suis telis imperere tentat, & sub lemmate, *Labor Avaris dormitor*, hoc sic explicat, & applicat:

Boissard. Embl. 25.
Orzus Embl. 20. &
seqq. Catius Em-
blem. 36.

Schoonh. Embl. 35.

*Omnia parve puer, Veneris iustissima proles,
Telorum duro cum premis Imperio.
Sola Diana tamen, vestri vim despicit urcus,
Dum sequitur fortes, fortior illa feras:
Otia si tollas, perijt vesana libido,
Quam labor assiduus, duraque vita domat.*

Thefaur. rer. Ind.
lib. 1. cap. 8.

Præstare quoque poterunt alterius Emblematis vicé, Monotapen-²¹
sus Regis insignia, qui, ut in thesauro rerum Indicarum habetur, exiguū
ligonem cum manubrio eburneo, & binis sagittis gestabat. Ligone
subditos ad terram colendam adhortās; Alteraque sagittarum desig-
nans, habere se potestatem otiosos, rebelles, ac nefarios comprimen-
di; Altera, arma sibi ad inimicorum impetum reprimendum, ac pro-
pulsandum superere.

Poete apud Erasim.
in Adag. Hercules
labores, pag. 330.

Nōs verò, præter omnes, & ut arbitrò, non ineptius, eandem otij²²
propter gravia damna, quæ ubique parit, propulsationem, ea, qua Le-
ctor vides, pictura, Hercules, cæstrum clava toto impetu persequentis,
insinuamus. Antiquitatis vestigia sequuti, quæ tantum virum, & quæ,
ut Poëtæ canunt: *Duri celebrant labores*. In hoc tam vili animalcu-
lo exagitando, totis viribus, ac nervis contendere finxit, ut ostende-
ret, virtuti laboribus assuetæ, atque comparatæ, nihil odiosius esse,
perniciosiusvè iudicari, quàm otium. Herculemq; quem *Alexica-
con*, id est, *Malorum depulsores*, vocarunt, in hoc ignavia vitio abi-
gendo, gnavum admodum fuisse. Quod per cæstrum significatur,
vulgò ei *Mofardon*:

Virgil. 3. Georg.

*Asper, acerba sonans, quo tota exterrita sylvis
Diffugiunt armenta.*

Colum. lib. 9. c. 14

Quod secundum Columellam, in extremis partibus favorum nai²³
citur, amplioris magnitudinis, quàm sint apes cætera, easque nō solum
in melle conficiendo non iuvat, sed potius fugat, & exagitat, & otio-
sus, & iners favos, quos ipsæ tanta arte, tanta sedulitate conficiunt,
depopulatur. Vnde per hoc infecti genus otium significatur, ut supra
in alio Emblemate terigi, post Virgilium, dum ait:

Sup. Embl. 72.

Virgil. 4. Georg.

Ignava cum fucos pecus à præsepibus arcent.

Plutar. in Mercat.

Cui cōgruit illud Plauti, ubi homines segnes, & qui ad paratā ab alijs
mensam, nihil ipsi adducentes, accedunt, muscas, his verbis vocavit:

*Musca est meus pater: nil potest clam illum haberi;
Nec sacrum, nec tam profanum quicquam est, quin ibi illuc adsit.*

Solin. Plin. Alex.
& alij apud Giral.
synt. 1. & in Her-
cule, pag. 557. in fi.

Vnde & *Miazus* Hercules dictus fuit, quasi muscærum ossor, vel de-²⁴
pulsor. Et teste Solino, & alijs à Giraldo relatis, Romæ in celebri il-
lo fori Boarij templo, quod Virgilius *Aram Maximam* vocat, Herculi
dicato, muscæ nunquam intrare audebāt, quasi ab eiusdem clava per-
terrefactæ, quæ præ ipsius templi foribus dependebat. His plura alia
facile addere possem, quæ ex Græcorum fabulis de odio Herculis in
muscas, & cicadas, Natalis Comes adducit.

Natal. lib. 7. Mi-
thol. c. 1. pag. 694.

25 Et de ignaviæ per fucos designatione, Heliodus, & alij ab Erasmo, & Adriano Junio suis in Adagijs relati, verbo *Fucus*, & ab Eruditiss. nostro Lud. Cerda in illud Virgilij:

*Immunisque sedens aliena ad pabula fucus,
Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis.*

26 Nunc satis, vel ex dictis colligitur, qualem quantamque curâ, & operam, in otiosis puniendis, & ad laborem excitandis, ad Herculis imitationem, summos quoque Republicæ Præfatos adhibere oporteat. Quibus etiam, præter Herculé, exemplum præstare, facere præferre poterunt Athenienses, apud quos Athæneo, Petro Gregorio, Heigio, & alijs testantibus, scimus, otij, atque inertiae publicam accusationem fuisse; eiusque rei Cleanthem, & Menodemum Philosophos coram Areopagitis causam dixisse. Singulis quippe annis, cives, coram illorum se iustebant iudicio, rationem reddituri, cui arti quis se dedisset, quo questu vitam toleraret. Ita enim existimabat sapientissimus populus; vitam in actione consistere, ignavumque pecus a civitatis sui penetrabilibus arceri debere.

27 Quæ etiam lex, secundum Philostratum, Indiæ Brachmanis Philosophis, sive Gymnosophistis, in usu erat, apud quos, in pransus foras ad opus extrudebatur, qui nihil utilis operæ, vel parietibus, vel suis rebus necessaria, cur pranderet, adduceret. Eandemque (referente Herodoto) prius Rex Ægyptiorum Amasis constituerat, fanciens, ut singuli, quotannis apud Naumarchos, id est, cuiuscunque Præfecturæ Præfides, profiteretur, unde viveret, qui autem hoc non faceret, huic poena extremum supplicium esset. Quæ cum lege, illa Corinthiorum conveniebat, quæ Athenæus ex Diphilo in Mercatore differatissimis carnibus refert, & digna quidem est, ut in omni bene constituta Republica prædicetur, & genus hoc mortalium ex urbibus, velut purgamina eiciatur.

28 Ad quorû emulationem Solon, teste Laërtio, & Iulio Polluce, hominem otiosum, ter deprehensum, infamia notari voluit, cuiusque, ipsi accusare volenti, obnoxium esse. Et Draco severius, si Plutarcho credimus, morte mulcebat eos, qui absque utili aliquo officio, vel exercitio vitam traducerent. Et Lycurgus leges tulit, quibus iuventutem ab otio ad laborem, ad venandum, currendum, nandandum, esuriendum, sitiendum, algendum, astuandum, instigare, quibus rebus Venus, & alia vitia (ut iam diximus) exulant, ac sedantur. Et Plato, adhuc magis in rem nostram, & eadem fucorum similitudine utens, ita in suis libris de Republica cavet: *Otiosi fucus aculeatis similes sunt, & in quacunque fuerint civitate, eam turbant, quemadmodum pituita, ac bilis corpus: quas oportet bonum Medicum, & legum fundatorem non vitare, quæm solertem agricultorem, è minus præcavere, primùm quidem ne oriantur in civitate, quod si oriantur; ut tunc ipsis favis protinus excidantur.*

29 Parthi quoque, more recepto, observarunt, ne quis die exorto, ante liberis victum præberet, quàm cursus, iaculandiq; certamine suscepto, sudore circum capite defuso, permaduisent. Sicut, iuxta Alexandrum

Erasm. & Junius in Adag. *Fucus*, pag. 273. & 288. & 561.

Cerda in 4. Georg.

Anthen. lib. 4. c. Petr. Greg. lib. 39. syntag. cap. 6. Pet. Heig. lib. 2. quæst. c. 27. pertot. Alex. Cassan. in axiom. polit. pag. 73. ubi non minus de vita, & morib. civium, quàm de Fide, inquiri oportere tradit.

Philost. in vita A. pol. lib.

Herod. in Euterp. in fin.

Athenæ. lib. 6. c. 2.

Laert. in vita Solon. Polux in Onom. lib. 3.

Plat. in Solone.

Plato lib. 8. de Republ.

Alex. lib. 2. Gen.
cap. 25.

D. Bernar. in epist.
ad Rustic.

Camer. 1. to. cap.
15. & seqq. & 2. to.
cap. 32. & 33.

Pet. Crinit. lib. 1.
cap. 12.

Senec. epist. 82.

Paschal. in dict. co-
tra otium.

Sallust. in Catill.

L. quidā ignaviā
26. C. de Decurio.
lib. 10. l. 1. & per
tot. C. de mendic.
valid. ubi DD. alia
infra adducunt.

Iustin. in novel. 80
& novell. 113. ubi
Balduin. Gothofr.
& Ritthershus.

ab Alexandro, apud Baleares insulas, matres, infantes pueros ab ipsis vitæ incunabulis, his disciplinis educabant, ut nisi oblatum cibū funda peterent prius, cibo vesci prohiberentur. Et secundum D. Bernardū, Ægyptiorum monasteria hunc tenebant morem, ut nullū absque opere, & labore susciperent, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ salvationem: *Nam sicut in terra (inquit) inculta nascuntur verpres, & in aqua immota vermes; ita in anima otiosa male cogitationes proveniunt.* Atque ut his me expediam, & qui otiosos infector, otiosus non videar, in omnibus congerendis, quæ contra eos ab alijs tradita sunt, nulla quidem fuit, vel est Natio, (si Thracas forrè, ac Sybaritas excipias) quæ peculiaribus legibus, & animadversionibus hoc ignaviæ vitium, ut aliorū graviorum incentivū, non fuerit prosequentiā, & extra ordinem coercuerit, ut latissimè Philip. Cameranus ostēdit, & antè eū Petrus Crinitus, elegantissimam Pici Mirandulani orationem contra otiosos adducens. Qui, inquit, ubi delides ignavi, & occitantes vitam transigunt, non hercle magis vivunt, quam stoltae pecudes, & meræ belluæ; neque enim vivunt, sed spiritum trahunt, sicut pecudes solent.

Quò & tendit Senecæ illud, *Otium sine litteris mors est, & viri hominis sepultura.* Et elegans in otiosos dictatum Caroli Paschalij, ubi inquit, quòd *Otium generositatem aeterit, omne acumen hebetat, ingenium obscurat, memoriam debilitat, cuiuslibet bonæ rei peritiam abolet, omnia semina virtutis extinguit. Et quò blandius est vitium, eò hominum vite infestius exurgit, est quæ omnis nequitie stabulū, omnium criminū pabulum, impurissimumque impudicorum hominum volubrum.*

Quòd ultimum, mirè cōvenit, cum Diphili carmine supra præfato, dum in otiosis necesse esse ait:

----- Aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium,
Aut hæc partantum iungiet commercio,
Aut in foro agere sycophantam, aut periculum
Præbere testem, &c.

Et cum illo Sallustij: *Gloriam, honorem, Imperium, bonus, & ignavus æquè sibi exoptant: sed ille vera via nititur, hoc est virtute tendit ad virtutes. Hic ignavo, quia bonæ artes, & mores desunt, uoluit atque fallacijs, id est simulatione, & fustate contendit.*

Romani quoque, omnium gentium cordatissimi habiti, plures leges in otiosos & ignavos tulerunt, etiā ubi sub religionis prætextu, se a publicis laboribus, & curialibus functionibus abstraherant, & præsertim cum ostiatim, corpore sani, & validi, mendicabant. Quas Iustinianus Imp. pluribus Novellis sanctionibus renovans, & peculiare Quæstiones ad eos inquirendos, & puniendos constituens, eiusmodi otiosos, peregrinos, & vagos meritò *Terræ onus* appellat, & cuiuscunq; conditionis sint, procul ab urbibus abigi, & alijs poenis coerceri præcepit, & velint nolint, ad laborandum, in ministerijs, & operibus Reipublice utilibus, & necessarijs, compelli: *In quibus valeant simul quidam laborare; simul*

autem ali, & segnem ita ad meliorem vitam traducere, quia mens inertis otio dedita, haud sanè quicquam honorum peperit.

33 Easdemque sanctiones, summo quidem studio cōstitutas, in patrijs nostris Hispaniæ legibus reperiemus, sed proh dolor, valdè segniter observatas, cum nullibi terrarum plures otiosi vagantes, & ignavi homines esse sinantur, quos vulgò *Araganes* vocare solemus, ex verbo (ut puto) Græco *Araga*, quod inertiam, vel desidiam significat, ut Cuiacius, & alij docuerunt, quanvis Noster D. Sebastianus Covarruvias alias etymologias communicatur.

L. 4. tit. 20. p. 2. l. 1. & 2. tit. 4. lib. 2. & tit. 14. lib. 8. Ordin. l. 11. tit. 12. lib. 1. l. 2. tit. 11. lib. 8.

Cuiac. & alij de verb. feud. lib. ver. *Aragà.*

34 Nullibi que etiam spissiora mendicantiū examina populos vexent, mentiris plerumque, ac simulatis ægritudinis causis, & alijs subdolis technis, & fraudibus utentium, quas, plures Auctores latè recensent, plures simul cautiones adducentes, quibus ingens hoc malum, vel in totum, vel saltem pro maiori parte mederi posset. Quæ licèt aliquoties tentatæ sint, nunquam tamen ita plenè, ac constanter in praxim deductæ, ut antiqui huius, & Reip. ossibus hærentis morbi, qualitas, ac gravitas exposcebat. De quo valdè queritur Alfonso Venegas, qui centum fermè ab hinc annis scripsit, latè in hoc argumento discurrens, & pluribus monstrans, nullam esse pauperem ex ijs, qui ad corrogandas eleemosynas per urbes vagantur, qui aliquod ministerium pro suo modo, ac captu exercere non valeat, ex cuius mercede, sive stipendio, victum sibi necessarium singulis diebus comparare possit. Quod etiã pari prudentia, atque elegantia, Ludovicus Vives prosequitur, eius modi vagantes pauperes, seu validos mendicantes, facis nostri Emblematis similes esse inquires, qui alienis laboribus fruuntur.

Covar. in Thesaur. ling. Castell. verb. *Aragan*, fol. 82.

Aleman. in suo Guzmanulo à Gaspar Ensl. in latium converso, Camer. 1. tom. c. 16. Doct. Herrera en su Alvergüe de los pobres, & alij.

Veneg. in libro cui titul. *Diferencia de libros*, pag.

35 Extratque apud Flavium Vopiscū notabilis quadã epistola Hadriani Imperatoris, ad Servianū Consulē missa, in qua referens, qualiter Alexandrini Christiani per D. Petrum instituti, civilem vitam traducerent, inter alia tradit, & laudat, quod nemo apud eos viveret otiosus, etiã si cæci podagrici, vel alias luxati essent, cuius verba, cū alijs, Cornelij Taciti de Hortalo loquentis, quæ huc transferri possunt, suprã in alio cōmmentario reposui. Quod Nos æquè (ut dixi) in pauperibus sequi, & imitari, debemus, & pudere, quòd hoc etiam consilium, vel Peruanos Reges Incas, alioqui barbaros, nō latuerit, ut latius Garcilassus Inca in eorundè historia, post Acostã, & Valeram recenset, & alia in eandem rem lectu digna congerens noster Politicus Pet. Ferd. Navarrete, qui de damnis ex hac pauperū, & vagantiū hominū colluvione, & permissione, integrum, & satis doctum discursum scripsit, & Homericæ carminis meminit, quo hoc genus fucorum ita perstringit,

Vives lib. 2. de sublevatione pauper.

Vopisc. in Saturnino.

Sup. Embl. 41.

Garcil. hist. Incar. part. 2.

Navarret. in disc. polit. c. 9. ex pag. 67. Hom. Odyf. 1.

*Hic quia nequitijs assuevit, adire laborem
Non vult, & timida populi petit ostia voce,
Ut replere suam queat insatiabilis alvum.*

36 Nec minori sanè cura in abigēda, proculq; à Repub. nostra amandāda illa aliorū hominū fece, & face procedere oportet, quos vulgò *Gitanos* dicimus, qui turmatim etiã & otiosi pererrant, & nullibi nō nocēt, cū nullibi cōquiescāt, nec alicui officio, vel ministerio, quod in pu-

Beccanus in Her-
math. lib. 1. ad fin.
Delri^o lib. 4. disqui-
sit Magic. c. 3. q. 6.
Corduba in Didac-
cal. li. 1. c. 50. Quig-
non. in syntagm. de
los Gitanos, Came-
rar. 1. rom. cap. 17.
Mager. de advoc.
arm. c. 8. n. 77. &
seqq. Bessold. in
Thesau. prac. verb.
Zigeiner. pag. 962.
Petr. Greg. lib. 34.
syntag. c. 16. n. ult.
Suri^o an. Chr. 1572
fol. 944. Covarr. in
Thes. ling. Hispan.
verb. *Gitanos*, fol.
438.
Cervant. in Novel.
de la Gitanilla.
Sup. Embl. 31.
Horat. 2. carm.
ode 16.
Catull. ad Lesbiã.
Ossor. li. 1. de Reg.
Inst.
Cicer. in Læl. & 1.
de offic.
Cyr. Theodor. in
amicit. exulan.

blicū commodet, domi bellivè, suum animū, vel operas applicēt. Hos
exteri, *Cyngarus* etiam appellant, & varias de eorum origine, & pere-
grinandi causis, rationes comminiscuntur, falsas tamen & ridiculas
omnes, cum, ut benè sentiunt Goropius Beccanus, Martinus Delrius,
D. Didacus à Corduba, D. Ioannes Quignonius, Camerarius, Mage-
rus, Bessoldus, Surius, Petr. Gregorius, D. Sebastianus Covarruvias, &
alij, ipsa quæ experientia satis ostendit, nihil aliud sint, quàm manipu-
lus furum, & colluvies pessima otiosorum, ac fraudulentorum homi-
num, ex varijs nationibus non ita remotis, sed vicinis, imò & ex ipsis
nostris; qui extra civitates, in agris, in trivijs tentoria erigentes, pro-
ditionibus, latrocinijs, deceptionibus, & permutationibus, atque ex
chyromantica, quam fingunt, divinatione, homines oblectant, & his,
& alijs fraudibus, atque imposturis eleemosynas corrogant, victumq;
sibi mendicant, quas si plenius quis cognoscere cupiat lepidam satis
Novellam Michaelis de Cervantes legere poterit.

Ac planè, licet otium aliquando liceat, ut alacrius statim laborem
repetamus, ut iam supra plenè dixerim, istudque otium laudasse, & ex-
optasse videatur Horatius, dum cecinit,

Otium divos rogat in patienti, &c.

Arsiduum tamè otium, ut ibidem bene observat, & distinguit Cabotius,
nemo sanus Princeps subditis suis permittere debet, quod, ut Catul-
lus ad Lesbiam scribens, inquit: *Reges prius, & beatas perdidit urbes,*
utpotè quæ, secundum Hieronymi Ossorij doctrinam, non aliter gu-
bernari conservarique possunt, quàm si quilibet ex ipsarum accolis
suum gradum servet, suumque officium faciat.

In quo Cicero naturalem illam hominum societatem consistere di-
xit, quæ efficit, & exigit: *Ut a ijs a ijs prodesse debeamus, & communes uti-
litates in medium afferre, mutatione officiorum, dando, accipiendo, tum
artibus, tum operis, tum facultatibus.* Quod Cyrus Theodoricus his
versibus extulit,

*Homines sociantur per me artibus suis;
Nam quærit ecce sullo calcearium,
Equitum Magistro gratus est frani faber.
Agrum colenti, mechanicus coniungitur,
Brevisiter habeto, qualibet ars cuilibet.
Piscator omnis indiget re rustica,
Eget piscatore, rura qui colit;
Ille panes dans, ipse pisces accipit;
Sic omnis opifex quærit alterius opem,
Hic denique modus civitates promovet.*

Et quia hoc studium à pluribus Regibus, & Regnis sprellum fuit, se,
& simul ipsa, pessum dedere, hostileque iugum pati cœperunt, qui antea
dum laboribus domesticis, & militaribus assueverant, potentes quos-
libet alios hostes & duces vincere, vincere, & in triumphum agere so-
liti erant, ut iam supra, adductis Sybaritarum, Romanorum, Cartha-

Sup. Embl. 35.

ginensium sub Anibale post Cannēnem victoriam, Nostrorūque, heu, Hispanorum, & aliarum nationum exemplis fusè monstravi, & prudenter docuit Scipio Africanus, dum apud Livium ita Malinissam cōpellat: *Non est crede mihi tantum ab hostibus armatis et atī nostra periculi, quantum à circumfusis undiq̄e voluptatibus. Qui eas sua temperantia frenavit, ac domuit, multò maius decus, maioremque victoriam sibi peperit, quàm nos Syphace victo habemus.* Cui mirè consonat Honorij ad filium monitum, apud Claudianum, quod sic habet:

----- *Multis damnosa fuere
Gaudia; dispersi pereunt, somnoque soluti;
Non tibi Regificis tentoria larga redundant
Delicijs, ne vè imbelles ad signa ministros
Luxuries armata trahat, &c.*

Livius lib. 10. decad. 3.

Claud. in 4. Conf. Honor.

40 Indeque omnes Militares & Politici Scriptores, & si bella nō urgeant, bellicis tamen laboribus ludisque agonalibus, exercendos esse populos docent, ne ignavia & luxurie torpescant, & cum opus fuerit, nihil præter mollitiem, & libidines detegant. Nam ut præclare inquit Vegetius: *Romanis ad reliquas alias Nationes subigendas, adversus omnia profuit, Tyronem solertem eligere, ius, ut ita dixerim, armorum docere, disciplinam quotidiano exercitio roborare, quacunque evenire in acie, atque in prælijs possent, omnia in campestri meditatione prænoscere, severè in desides vindicare. Scientia enim rei bellica dimicandi nutrit audaciā. Nemo facere metuit, quod se benè didicisse confuit. Etenim in certamine bellorum exercitata paucitas, ad victoriam promptior est: rudis, & in docta multitudine, exposita semper ad cadem.*

Veget. de re milit. lib. 1. cap. 1.

41 Re enim vera, ut D. Hieronymus inquit: *Corpus assuetum tunica, lorica onus non sustinet, caput opertum linteo, galeam recusat, mollem otio manum, durus exasperat capulus.* Et ante eum Seneca: *Cusus pedes inter fomenta subinde mutata tepuerunt, cuius canationes subditus, & parietibus circumfusus calor temperavit, hanc levis aura non sine periculo stringit.* Ac proinde, ut idem subdit Vegetius: *Aptiorem armis iudicabant rusticam plebem, quæ sub Divo, & in labore nutritur, solis patiens, umbra negligens, balnearum nescia, deliciarū ignara, simplicis animi, parvo contenta, duratis ad omnem laborum tolerantiam membris: cui gestare ferrum, fossam ducere, onus ferre, consuetudo de rure est. Nescio enim, quomodo minus timet mortem, qui minus deliciarum novit in vita.*

D. Hier. epist. 1.

Senec. de div. provid. cap. 6.

Idem Veget. dict. lib. 1. cap. 3.

42 Calsiodorus quoque, non inelegantius, eiusdem prævię in militibus disciplinæ, & exercitationis necessitatem agnoscit, dum inquit: *Ars enim bellandi si non præluditur, cum necessaria fuerit non habetur. Discat miles in otio, quod proficere possit in bello. Animos subito ad arma nō erigunt, nisi qui se ad ea idoneos, præmissa exercitatione confidunt, &c. Primordia cuncta pavida sunt: & aliter timiditas non tollitur, nisi cum rebus necessarijs novitas abrogatur.*

Calsiod. li. 1. ep. 40

43 Curent igitur Principes prudentes, ut benè monet Annibal Scotus, Taciti verbis inhærens, primum ne ipsi, otio, vilissimo domino se mancipient: deinde ne Ministri, & illi, quorum strenua opera præcipuè

Scot. in Tacit. lib. 2. hist.

Pædionæus od. 6.

utuntur, illud arripiant, & denique, ut in subditos omnes similis cura perveniat, alioqui Regnum cum dedecore amittent, vel imminuent, & varijs periculis vitam exponent, & quam sit certum experientur, quod dixit ille, qui dixit:

*Praclara vendunt bona laboribus Dÿ,
Nunquam inertem laus sequitur virum.*

Pacat. in Paneg.
pag. 4.

Vnde Prisci illi Romani, tanti laborem faciebant, ut de ijs Latinus Pacatus ita scribere potuerit: *Sic egregies Curij, sic veteres Coruncanii, sic nomina reverenda, Fabricij, cum inducia bella suspendebant, inter aratra vivebant, & ne Virtus quiete languisceret, depositis in gremio Capitolini Iovis laureis, triumphales viri rursus abantur. Inde est quod accepimus distos ferentibus fasces, & missis cum Curibus suis per rura palmas, quod agricolos Consulares, pastoresque Trabeatos, & Dictatores inter armenta vestitos, &c.*

Livius lib. 4. D. Augusti. de civit. Dei, lib. 4. c. 16. Rosin. antiq. Rom. lib. 2. c. 18. pag. 180. Camer. 3. tom. c. 50. pag. 178.

Idemque ipsum magis adhuc ostendere voluerunt, dum Agenoriam, quæ ad agendum excitaret. Stimulam, quæ ad industriam ulio stimulare: Strenuam, quæ faceret strenuum, intra urbem, tanquàm Deas, coluerunt, & sacra illis publica constituerunt. Quietem vero Deam, etiam Pacis sociam, ac Fœlicitatis agnoverunt, publicè fute. pere noluerunt, sed ei extra urbem portamque Collinam, in via Labicana, ut ex Livio, D. Augustinus, & alij memorant, fanum ædificarunt, sic indicantes, in benè constituta civitate, nullum omnino otium, nullam, etiam alioqui optabilem, quietem, coli per mittivè debere; sed egregios, atque strenuos cives, ex alijs laboribus ad alios affluendos, disponendosque esse, ut Appius Claudius, Valerio Maximo referente, apertè docebat, crebrò dicere solitus: *Negotium Populo Romano, melius, quam otium committi: Non quod ignoraret, quam iucunda tranquillitas: is status esset, sed quod animadverteret, præpotentia Imperia agitatione rerum ad virtutem capeffendam excitari, nimiam quietem in æstivam resolvì. Et sanè negotium nomine horridum, civitati nostra mores in suo statu continuit, blanda appellationis quieti, plurimis vitij: resperfit.*

Valer. Max. lib. 7. tit. 1.

De Sedentario autem studiosorum otio, & quod hoc reprehensionem non mereatur, cum mentem & ingenium potius acuat, quam hebetet, sub cotis Emblemate non malè Nolter D. Sebast. Covarruvias hoc adiecto carmine docuit:

Covarr. Embl. 19. cent. 2.

*Aquesta hambre de saber rabiosa
(Tan natural al hombre) nos incita
A no passar en torpe vida ociosa
El tiempo, cuya estima es infinita:
I la especulacion es una cosa,
Que à las potencias naturales quita,
I suspende sus actos, quando calma
En la contemplacion traspuesta el alma.*

(* * *)

Sic Præmijs omnia florent.

EMBLEMA LXXIIX.

*Fons salit irriguus. Crescunt flos, semina, planta,
Vernantes properat prodiga limpha dies.
Præmia fecundent Animos, reverentia recti
Orbi aderit: Virtus semina grata dabit.*

COMMENTARIUS.

- 1 **N**ON minùs scitum, quàm tritum est illud Aristotelis Arist. 1. Ethic. c. 5.
monitum, quod duobus veluti polis, sive cardinibus
causlibet benè constitutæ Republicæ gubernatio-
nem moveri, civesque bonos effici, & in officio con-
tineri docuit, pœnis videlicet adversus eos qui malè
agerent, & præmijs, rectè se gerentibus, statutis. Cui
adridens Antisthenes, his sublatis, omnem Rempublicam pessum itu- Antisth. ap. Laert.
lib. 6.
ram dicebat; & Vlpianus, præcipuum officium Legislatoris in eo cõ- Vlpian. in l. 1. D. de
inst. & iur.
sistere, ut bonos, non solum metu pœnarum, sed etiam præmiorũ ex- Horat. lib. 1. & 16.
hortatione efficere cupiat. Quippè quia iuxta illud vulgatũ Horatij,
*Oderunt peccare mali formidine pœne,
Oderunt peccare boni virtutis amore.*
- 2 Demogritus quoque à Plinio laudatus, duos tantum esse Deos cõ- Plin. lib. 2. cap. 7.
stituebat *Pœnam*, & *Beneficium*, que etiam pro Dijs apud Assyrios co- Cicer. pro Cluent.
lebantur. Et Cicero de suis Romanis agens, scriptum reliquit, *Summũ*

Idem lib. 3. de nat.
Deor.

Dio Pruf. orat. 3.
pertor.

Nat. Com. in My-
thol. li. 7. in princ.

Simac. de Rep. lib.
9. c. 20. & 22. Bo-
bad. in Polit. lib. 1.
c. 5. n. 8. & lib. 4. c.
2. ou 66. Saaved.
Emp. 23. & plures
alij apud Me 2. to.
lib. 2. c. 1. ex n. 57.
c. 30. n. 32. & 76. &
lib. 3. c. 19. n. 39.

L. 3. tit. 1. p. 1. adfi.

Ego sup. Embl. 53.

L. 2. tit. 27. p. 2.

Cassiodor. lib. 9.
Epist. 22.

Liban. declam. 3. 1.

Senec. de benefic.
lib. 1.

Admirat. li. 2. diff.
polit. c. 7. in fin.

Cicer. 1. Tuscul.

Eraf. in hoc Adag.
pag. 743.

Liv. decad. 3. lib.

Plut. in vita Cæs.

rectè factis Maiores nostri præmium, plura peccatis pericula esse volue-
runt; & alibi, nullam civitatem, nullum Imperium, nullam denique na-
tionem potentem, ac diuturnam esse posse, quæ non æqualiter curet,
ut à flagitijs retrahantur animi mortalium, & simul etiam ad virtu-
tem, & præclara facinora, gloria, præmijs, & honoribus propositis,
incitentur.

Quem locum, licet Ciceronem non laudet, egregiè prosequitur
Natalis Comes, post Dionem Prussæum, qui longissimè de hoc ar-
gumento orationem scripsit, & alijs similibus adductis, Simancas, &
cæteri Politici Scriptores passim illustrent, & lex nostra Partita his
verbis adumbrat: *E con estas dos cosas se endereça el mando, faziendo bien
à los que bien hacen, è dando pena, è escarmiento a los que lo merecen, &c.*

Idemque Nobis viam aperit & sternit, ut quoniam in superioribus
adeo late de cura & studio Principum in fontibus plectendis tracta-
vimus, nunc etiam eandem, in benemerentibus de se, ac Republica re-
munerandis, adhibere debere, commoneamus, ultra ea, quæ iam supra
decolonestandis bonis Consiliarijs, & Magistratibus scripta reliqui-
mus. Nam ut valdè ad rem nostram Rex Noster Alfonso X. in qua-
dam ex suis legibus inquit: *La justicia no es tan solamente en esarmen-
tar los males: mas aun en dar galardón por los bienes: è de mas desto, haze
tambien otro pro, ca dà voluntad à los buenos, para ser todavia mejores, è
à los malos para emendarse.*

Quod etiam agnoscens Cassiodorus: *In discreti (inquit) hominum
mores confusi que vagantur, si aut culpa formidinem, aut virtus præ-
non haberet.* Et Libanius scribens: *Æquum non esse improbitatem casti-
gare, & probitatem negligere, neque ex umiditate tantum, quod iustum est, fa-
cere, maioremque ex hoc, quam ex illo utilitatem in bonum publicum re-
dundare.*

Rectissimè quidem omnes, quia ut præmonuit Seneca, ut iniusti iu-
diciis est, negligentem non corripere; ita & bene agentem non remun-
nerare. Quoniam honores, & præmia ad insignia quæque facinora mi-
rificè, velut stimulis, homines impellunt, faciuntque ut difficilia, & pe-
riculosa, & ardua omnia, levia, & plana, & facilia videantur, sicut è
contrario, ubi fores oclusæ sunt virtutibus, ille necessario vitijs, &
sceleribus patent, & vel spontè ad præclara quæque in studio, & sta-
dio virtutis currentes, & anhelantes, infrigidantur. Et ut ait Scipio:
Admiratus: *Ad deteriora homines invitantur, sancto videlicet eo argu-
mento, quòd si bona opera non remunerantur; ergo neque mala pu-
nientur.*

Vnde idem Cicero: *Honos (inquit) alit artes, omnesque accenditur
ad studia gloria.* Cuius dictum ita verum visum est, ut inter Adagia nu-
merari meruerit, ubi Erasmus alia similia congeffit, omisso tamen Li-
vio, non minùs verè quam eleganter inquit: *Eò impendi laborem, ac
periculum, unde emolumentum, atque bonos sequeretur, nihil non aggressu-
ros homines, si magnis conatibus, magna præmia proponantur.* *Magnos
animos, magnis honoribus fieri.* Et Plutarcho, quid de præmijs militari-
bus agens, sic habet: *Spiritus militares, animique ardores Dux ipse exci-*

tat atque alit, quando honores, & dona largiens ostendit, se non sui luxus, aut voluptatis gratia, bello divitias parare; nec illas opes, seu cōmunia virtutis prēmia apud se recondi, sed in hoc tantum ipsum esse divitem, ut militibus prēmia dare valeat.

- 8 Plinius quoque Junior, eximiè suum laudat Trajanum, quòd Non pœnis malorum, sed honorum prēmijis bonos fecerit, iuventutemque accenderit, & animos erexerit ad emulandum, quod laudari videbat. Nec fuit quisquam, quem non hæc cogitatio subiret, cum sciret, quidquid à quoque in provincijs bene fieret, omnia Imperatorem re scire, & bonis omnibus, quas virtute dignitates, offerri, honorisque, & gloria campum patere. Plin. in Paregyr. cap. 70.
- 9 Et pluribus alijs relictis, nullus magis hanc premiorum efficaciam, & necessitatem, pro omnibus Reipublicæ functionibus, expressit, & sæpius, curam, quàm Principes in illis distribuendis habere debent, repetijt, quàm Cæsiodorus. Nam in quadam epistola dixit: Nutriant prēmiorum exempla virtutes. Neque quisquam est, qui non ad morum summam nitatur ascendere, quando irremuneratam non relinquitur, quod conscientia teste laudatur. Et in alia, Principalis propositi esse debet, bonos labores palma remunerationis ornare, ut vicissitudine, qua provec̄ti gaudet, desides mordeantur, sibi que imputare possint, quod elementissimis temporibus, iudicij Principalis prēmia non merentur. Et rursus in alia: Certantes (inquit) in stadio numerosior corona glorificat: Olympicos currus frequens palma nobilitat: sic vel in rebus levibus gloriosior efficitur, cui frequenter prēmia referantur. Et denique in alia, hunc prēmiorum honorem, ad eò necessarium Romanis visum commemorat, ut nec strenuè laborantibus animalibus negaretur, sic inquit: Tribuenda est iustis laboribus compensatio prēmiorum, quia exprobrata militia creditur, quæ irremunerata transitur. Athletam populi palma designat esse victorem. Sudores bellicos Civica corona testatur. Expectant etiam equos prēmias suas: & tanta iustitia vis est, ut nec illis tardius detur laboris pretium, qui sentire non poterant denegatum. Quod si ita est, dignum hoc homini reddere, qui per honesta cognoscitur studia placuisse. Cæsiod. li. 2. ep. 16.
- 10 Cuius doctrinæ rationem idem ipse Cæsiodorus alibi expressit, inquit, quòd Quamvis proprio fruatur honore, quod est natura laudabile; nec desint probata consentientia fasces, cum generant animo dignitates; adhuc tamen non potest credi virtus, quæ sequestratur à prēmio. Quod valdè convenit cum præclaro illo apophthegmate Catonis apud Plutarchum, dum dixit: Iuventuti auferri studium honoris, quoties virtus prēmijis videatur, quia ea vulgò non habetur virtus, cui non emolumentum, & bonos ancillantur. Idē lib. 9. epist. 8.
- 11 Certè que, ut Horatius graviter monuit, Idē lib. 8. epist. 22.
- Aut virtus nomen inane est,
Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.
- Nam ut Apostolus inquit: Qui arat, in spe debet arare; & qui trahit, in spe fructus percipiendi. Et licet dici soleat, ipsam sibi virtutem pulcherrimam esse mercedem, nemo tamen, ut rectè Iuvenalis cecinit, Illam amplectitur, prēmia stollas, quod sumerè potuit. Idē lib. 2. epist. 28.

Ovid. li. 2. de P&ot.

ex Ovidio , qui idem ipsum his admonuit carminibus,
*Non tamen invenies multis de millibus unum,
 Virtutem pretium qui putet esse sui.
 Ipse decor recti facti, si premia desint,
 Non movet, & gratis pœnitet esse probum.*

Ennod. dict. 22.

Et ab utroque, præter alios, Enodius, sic inquit: *Qui tollit sudoris
 premium, frangit studia dimicandi. Tolle opem prædæ, tu'isti vota certami-
 nis. Nescio quàm iustus dolor de amissa laboris fruge nascatur. Et iterùm:*

Idem lib. 4. ep. 32.

Si tollantur virtutis præmia, quem laborasse non pudeat?
 Quibus Publianus ille consonat Mimus,

Cum vitia profunt, peccat qui rectè facit.

Xenoph. in œcon.
lib.

Et Xenophontis in Oeconomicis doctrina, monentis, quòd *Magna
 imminet bonis desperatio, cum ab ignavis se præmijs discretos non aspiciunt,
 & qui se periculis, & laboribus obiciunt, cum subterfugientibus pari ra-
 tione haberi.*

Eurip. in Hercul.

Quæ eadem esse viderur atque illa Euripidis, ita loquentis: *In hoc* 13
*percutunt multe Respublice, cum qui bonus & strenuus est vir, nihil plus
 quàm ignavus fert præmiij. Necnon & Taciti, dum dixit: Si nocentem in-
 nocentemque idem exitus manet, acrioris viri est, merito perire. Et Eccle-
 siastici, qui ubi benemerentes præmijs dignis fraudari videbat, se in-
 timum dolorem capere, his verbis expressit: In duobus contrivisatum est
 cor meum, vir bellator deficiens per inopiam, & vir sensatus contentus.*

Tacit. lib. 1. hist.

Eccleſ. cap. 26.

Coch lib. 2. Thea.
pol. cap. 3. per tot.
Boter. lib. 7. de il-
lust. st. c. 8. heres 6.
de erud. Princip.
cap. 16.

Indeque Virtuti, & Benemeritis iniuriam inferri, quando in morio-
 nes adultores, malarumque artium homines, quis magis munificus
 est, quàm in bonos egentes, eruditos, virtutibusque insignes, Cochie-
 rus, Bo: erus, & alij Politici clamant, & exemplis illustant. Et hanc
 præmiorum in benemerentes remunerationem, & distributionem, om-
 nibus quidem hominibus, & præsertim Regibus, non solum civili,
 verùm & naturali lege, ac ratione, imò & instinctu quodam injuncta
 esse, passim iura nostra proclamant, & Alexander ab Alexandro post
 gravem dissertationem ostendit, & ante eum Seneca, sic ad Lucium
 scribens: *Credimus nihil esse grato animo honestius. Omnes hoc urbes, om-
 nes hoc etiam ex barbaris regionibus gentes clamant, in tanta iudiciorum
 diversitate, deferendam tenè merentibus gratiam, omnes uno ore affirmant,
 in hoc dissoni turba consentit.* Et Casiodorus, qui aperto ore in eadem
 cura dominantium iniustitiam ostendi docuit, his verbis: *Remuneratio
 meritorum in iustis Dominantis prodit Imperium, apud quem perire nescit,
 quod quempiam laborasse contigerit.*

L. i. de iust. & iur.
l. & virtutū, C. de
stat. & imag. l. fed
filege, §. cōsultit,
de per. hæc. l. si pig-
nore, D. de furt. A-
lex. 5. gen. c. 1. Va-
lenç. conf. 82. n. 34Senec. epist. 23. ad
Lucil.Casiodor. lib. 1.
epist. 42.

L. 57. tit. 18. par. 3.

Greg. Lop. in d. l.
gloss. 1.

Et Rex Nolter Alfonsus, non solum à iusto, & ab honesto, verùm 14
 & à pulchro, hanc dispensationem in Regibus ita commendans: *Fer-
 mosa gracia es la que el Rei haze por merecimiento de servicio, que aya al-
 guno fecho, ò por bondad que aya en si, &c.* Vbi eiusdem legis Glossogra-
 phus, sic notanter scribit: *Pulchra est ista lex, & meritò dicit pulchram
 gratiã, qua fit in remunerationem servitorū, cū tunc non dicatur contra ius,
 sed potius secundum iuris dispositionem. Unde tanquã beneficium est latissime
 interpretanda, & in dubio non præsumitur personalis, sed realis.*

15 Cuius obligationis, eximæque utilitatis, quæ ex ea in commune bonum resultabat, evidens testimonium, ac veluti symbolum, antiquæ Græcorum urbes nobis exhibuerunt, quæ, ut Vitruvius, & Dio Chrysoftomus referunt, vel in ludicris rebus, nobilibus Athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Næmæavè vicissent, ita magnos honores constituebant, uti non modo in conventu stantes, cum palma & corona ferrent laudes; sed etiam cum in suas civitates reverterentur, cum victoria triumphantes, quadrigis in mania, & in patrias invehi solebant, è reque publica, perpetua vita constitutis vestigalibus frui. Romani, qui (ut Carolus Paschalius, post alios recenset) tot Civicas, Murales, Navales, Obsidionalesque coronas, & varia alia præmiorum genera, publicasque Imperatorum laudationes, pro strenuè fortiterque in bello pugnantibus excogitarunt, & denique triumphum, quo nihil unquam mortales oculi viderunt augustius,

*Vt qui fortis erat, sit felicissimus idem;
Et lati phaleris omnes, & torquibus omnes.*

Carthaginenses, qui pro expeditionum numero, totidem aureis annulis suos milites exornabant, Nostrique antiqui Hispani, circa quorum sepulchra tot columellas erigi moris fuit, quot quisque hostes neci dedisset.

16 Extantque apud D. Petr. Chrysologum aliæ in eandem rem satis aptæ similitudines, dum inquit, quod quemadmodum agricola fructus uberes, & exsatiatas epulas cantat, ut imminentem vomeris laborem non sentiat, & sudorem: nautaque portus meditatur & lucra, ne undarum ruinas, ne maris discrimina pertimescat: sic miles, ne vulnera metuat, nec gladios perhorrescat, prædas personat, & triumphos.

17 Ianus etiam Boissardus Emblemata, quo demonstrat Honorem esse præmium virtutis, & ad eam valde homines excitare, tradere volens, armatum hominem pingit, quem virtus palma donat, & fama corona, hæc carmina subdens:

*Laudatos quoties Sapiens admittit honores,
Præmia virtuti debita iure petit.
Nutrit Honos artes, & Virtus crescit honore:
Laudibus, & dignum fit sine honore nihil.*

18 Achilles autem Bochius, ad docendum, quod *Honos onus levat*. belli Ducem suam phalangem præcuntē, & in armatos hostes irruentē, depingit, eiusque labores præmij, & honoris spe levari, sic inquit:

*Idem labores, haud graves
Sunt Imperatori æquè, & militi,
Quod ipse Honor magis levat
Semper labores Imperatorum facit.*

19 Et apud Octavium de Strada, & Sylvestrum Petrasanctam aliud symbolum Pij III. Rom. Pont. felicitis recordationis reperio, quo, ad

Vitruv. lib. 1. cap. 1. Dio Chryso. orat. 9.

Paschal. de Coron. & in tract. de legato cap. 87.

Iuven. satyr. 16.

D. Chrysol. ferm. 118.

Boissard. Embl. 7. pag. 15.

Achil. Boch. sym. 16. pag. 38.

Strad. in sym. pag. 11. Petrasanct. lib. 6. pag. 220.

huc magis ad nostri intentum alludens, manum formavit, simul olea-
ramum, ac flagellum gestantem, cum lemmate, *Pæna*, & *præmium*,
quasi his duobus se subditos gubernaturum indicaret, & ab illis scif-
cigaretur, utram vellent sortem promereri?

Camer. centur. 4.

Embl. 69.

Strada pag. 38.

Horosc. lib. 3. Em-
blem. 30. fol. 161.

Arist. lib. 5. de hist.
anim. c. 19. D. Th.
in 4. meteor. Al-
ber. Magn. lib. 25.
de animal.

Saaved. Empr. 23.
pag. 154. vide Eu-
seb. in Theopol.
pag. 535.

Idem Empr. 40.
pag. 266. vide etiã
ad hoc Euseb. in
Theop. pag. 535.

L. 3. tit. 10. par. 2.
vide sup. Emb. 66.

Hesiod. in Theog.

Cic. de nat. deor.

Plut. de plac. Phi-
losoc. 3. Vitruv. li.

2. cap. 2. Auson. in

Lud. sep. sapien. la

tè Tiraq. de nobil.

cap. 31. n. 586.

D. Isid. lib. 13. cty-

mol. cap. 12.

A quo non longè abfuit illud Francisci I. Galliarum Regis Chri-
stianissimi, qui, ut idem prodit Strada, Salamandram medijs flammis
incumbentem gestabat, cum his litteris, *Nutrisco*, & *extinguo*: qui-
bus, ut ait D. Ioann. Horoscus, significare voluit, sibi, sicut igni, & nu-
trienti, & extinguendi, hoc est, præmiandi, & puniendi voluntatem
facultatemque esse. Quod tamè ipse Horoscus non satis probat, quia
falsum est, (licet communiter traditum) Salamandram igni nutriri, li-
cèt illum aliquatenus sufferat, ut Aristoteles, & alij verius litteris tra-
dunt.

Noster novissimus Saavedra, docere intendens, quanta sit vis præ-
miorum, etiam in se parum ponderis, præter vulgi opinionem, habentium,
ad hominum animos ad præclara quæque facinora permoven-
dos, torquem prætexuit, ex quo D. Jacobi gladius, Gentilitiæ apud
Nos nobilitatis stemma, dependet, cum hac inscriptione, *Præmium vir-
tutis*, in cuius commentatione, & in alio, quo montem pingit, aquas
scaturientem, cum hac, *Quæ tribuunt, tribuit*, plura documenta circa
honorum, & præmiorum distributionem doctè & prudèter congelsit.

Nos verò, nihil aliorum ad inventionibus detrahentes, & uberes
fructus, quos Reges, ac Principes ex eadem, opportunè, & iustè me-
rentibus, pro meritis facta, colligere possunt, denotare volentes, hunc
quem cernis fontem, suis rivulis præta irrigantem, omniaque assatim
vernantem, florereque facientem, spectandum, atque imitandum pro-
ponimus, Regumque hoc dogma à Rege nostro Alfonso X. qui Sa-
pientis nomen promeruit, mutuamur, qui in quadam ex suis legibus,
cuius iam supra in alio proposito memini, Aristotelis vestigijs inhæ-
rès, Regnum horto simile facit, cuius Dominus Rex est, subditi arbo-
res, iudices, & alij officiales laboratores, leges vallum & sepimentum,
& postea sic inquit: *Estrofi, segund esta razon dixo, que debe el Rei fa-
zer en su Reyno, Primeramente faziendo bien à cada uno, segun lo mere-
ciesso. Ca esto es assi como la agua, que faz: crecer todas las cosas, è de si, ade-
lante los buenos, faziendolos bien, è honra è taje los malos del Reyno con la
espada de la justicia, è arranque los torticeros, e bandolos de la tierra, por-
que non fagan daño en ella, &c.*

Quo simili nullum potuit aliud aptius excogitari, cum Hesiodus
aquam rerum initium statuerit, & elementis omnibus antiquiorem, &
post Ciceronem, & alios, valdè ab Ausonio laudetur:

*Milesius Thales, aquam qui Principem
Rebus creandis dixit.*

De qua etiam Divus Isidorus sic eleganter scribit: *Aqua effusa omnium
nascentiam in terra causa sunt, fruges gignunt, arbores, frutices, herbas-
que produunt, sordes detergant, peccata abluunt, potum cunctis anima-
libus tribuunt.*

- 24 Indeque existimare possumus, Salomoné, cor Regis, quod in manu Domini esse dixit, quia quocumque voluerit inclinabit illud, aquarum divisionibus comparasse, quasi eius Pietas, & Beneficentia sit, vel esse debeat, velut fons dulcis aquæ plenissimus, à Deo accipiēs instillatas saluatares gubernādi rationes, suorumque subditorū animas pluribus muneribus irrigās, & sic ex illis eliciens herbecentē terū omnū palcherrimarum, atque optimarum vunditatem, ne alias, si fons hic communis arefcat, populus etiam aridus lquallidusque recidatur.
- 25 Cassiodoro quippè benè monente, *Beneficia sunt, quæ Regna sublimant, & libertatis Dominus iugiter potest crescere, si sibi subiectas suas ampliare. Quia in ævum vivit, quod Munificentia Principalis indulsit, nihilque est tam egregium, quam fecisse, & id usque prætere, quod erectus stupcat attingisse. Qui & ipse alibi, velut ad nostri Emblematis fontem, & libertatem ex eo proveniente, respiciens, sic habet: Quis nesciat nostrum esse commodum supplicantis ad quæsum? Et illud Bonis Principibus crescere, quod benigna præstant largitate prætere? Hæc sunt enim Regia dona, quod semina sparsa, in segetem coalescunt: in unam coacta, depereunt.*
- 26 Quibus in locis Senecam sequi, vel imitari videtur, qui inquit: *Hic privilegium, inter alia, Regibus à Natura concessum. Nam quocumque Mortalium fortuna datum velit, eorum ore pronuntiat, & ex eorum responsis læticia causas Populi, urbesque concipiunt.* Et Lat. num Pacatum, qui in hoc ipso, maiorem Principum fœlicitatem consistere, sic scriptam reliquit: *Nulla maior est Principis fœlicitas, quam fecisse, & intercesse inopia, & fortunam vicisse, & dedisse homini ævum fatum.*
- 27 Unde est, quod idem ipse Seneca, *Beneficium solum*, Principem vocat, quod cum recondito lingue sacre sermone consonat, eisdem Principes *Nobilim* nominante, quod Christus Dominus apud Divum Lucam *Beneficos* exposuit, *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos Benefici vocantur*, quasi Benigni, liberales, atque munifici, & Dei in terris imagines, ac vices gerentes, qui secundum plures, ut tradit Ioannes Furgerus, à *Dando* nomen accepit, & adeo hac nuncupatione gloriatur, ut iuxta D. Chrysostrum: *Licet multi qui donant, præcipiant ne alijs dicant, ne gratia uni facta, multos excites potaces: ipse contra clamet, & quæ alijs dat, prædicet, ut alijs rursus petendi à se occasionem præbeat, dando enim maiores ostendit divitias, dives in, & super eum invocantes.*
- 28 Quod etiam his verbis expressit Divus Hieronymus: *Deus semper largitur, semper donator est; non mihi sufficit quod semel dedit, nisi semper det. Peto ut accipiam, & cum accepero rursus peto, avarus sum ad accipiendum Dei beneficia. Nec ille deficit in dando ipsa, ne. Ego satior in accipiendo, quanto plus bibo, tanto plus sitio. &c.* Et adeo certum esse agnoscit Ovidius, ut vel in hoc ipso suorum Numinum essentiam, & cultum ipsis tribui solitum doceat, & earum exemplo Reges ad dandum, ac beneficiendum suadeat, sic in-

Proverb. 21. 1.

Cassiod. li. 3. ep. 11

Idē eod. li. epist. 29

Senec. iā sup. citat.

Pacat. in Paneg. ad Theod.

Senec. de Clemēt. lib. 1. cap. 3.

Lucæ 22. 25:

Furger. etym. vet. D. us.

D. Chrysostr. hom. in Genes.

D. Hier. cont. Pelag.

Ovid. 2. de Ponto, c. 69.

Regia crede mihi res est succurrere lapsis,
 Convenit & tanto quantus es ipse viro
 Hoc tecum commune dūis, quod utriusque rogati,
 Supplicibus vestris ferre soletis opem.
 Nam quid erit quare solito dignemur honore.
 Numina, si demas velle invocare Deos?
 Iuppiter oranti surdas si præbeat aures,
 Victima pro templo cur cadet alta lovis? &c.
 Vtilitas igitur magnos hominesque Deosque
 Efficit auxilijs quoque favente suis.

Ac proinde rectè videtur docuisse Chilenſis Epiſcopus: *Tunc Principem populi Dominum eſſe, cum Beneficus fuerit, & illum a Deo eſſe, qui liberalis exiſtit.* Et doctiſ. P. Ioan. Ant. Velazquez inquiring lateque comprobans: *Beneficentiam proprium Principum charaèterem eſſe, & ut debere ſe, etiam quæ ſponte tribuunt, exiſtiment.*

Idemque ſentiens Rex noſter Alphonſus X. gloriatur, ſe in ſuis legibus Septè partitis ſpecialè Titulum de Præmijs, quæ Hiſpanè dicimus *Galaradones* collocari, quamvis in alijs iuris libris, ſive raptodijs non reperiatur, quaſi oſtendens, hanc curam, præcitam, & præcipuan in Regibus eſſe debere, ut niſi in remunerandis benemerentibus creverint, nihil ſe præſtituſſe putent, ut alias in donationibus à quibuslibet Nobilibus factis, ſummus Pontifex D. Gregorius ſcripſit, & de Imperiali liberalitate loquens Imperator Juſtinianus, inquiring: *Oportere eam culmen habere præcipuum, & optimam menſuram eſſe donatarum rerum immenſitatem;* & ante eum Saluſtius, docens, *Minus ſlagitioſum eſſe Principis armis, quam munificentiæ vini.* Seneca in ep. itola ad Opium, ſcribens: *Melius beneficijs Imperium cuſtodiri, quam armis.*

Quia ut Sapienter ait Coriphæus Græcorum Orationum Iſocrates: *Tutiſſima Regum cuſtodia non turribus, propugnaculis, manibus, ſatellitibus, aut armis continetur, ſed amicorum præſidijs, civium benevolentia, propriaque virtute, quibus quidem opibus Regna & Imperia non modo ſervari, verum etiam in dies augeri, atque propagari.*

Et hoc eſt, quod late Ego, poſt Tiraquellū, & alios plurimos, alibi dixi, cuiſmodi nēpè Principū largitiones frano non ſubiaccere, & pleniffimè, ac cumulatiſſimè præſtandas, accipendalque eſſe, reiecta Matthæi de Afflictis, Pineli, atque aliorū ſententiâ, qui de rigore iuris Principes ad eas faciendas non teneri, auſi ſunt affirmare, ea ducti ratione, quòd ſubditi ac vaſſalli hæc ſervitia, ut & ſimilia obſequia, ſuis dominis debeant exhibere. Certius eſt nāque, nihil eſſe, quod magis ad Regum officiū pertineat, quam in his remunerationibus ſe valdè liberales oſtendere, & nō ſolū iuxta ſervitij meritum acriter, & ſtrictè eas compenſare, atque arbitrari, ut in pluribus iuris communis, & Regij noſtri locis habetur, & plenè Menochius, & alij paſſim ſcribunt; verum & ultra illius ponderationem, præmiorum trutinam onerare.

Quia (ut præclare inquit Caſſiodorus) *Maiora nos deceat dare, quam*

Chilenſ. Epiſc. in lib. iud. pag. 328. & 374.

P. Velazq. de opt. Princ. lib. 3. annot. 14. & ſeqq.

L. 3. in fin. tit. 1. p. 1. iuncto tit. 27. de los galaradones, p. 2.

D. Greg. lib. 12. ep. 7. relatus in cap. 1. de donation.

L. cum multa, ff. de bon. quæ liber. Auth. de nō alien. reb. Eccl. 9. 2. Saluſt. in Iugurth.

Senec. epiſt. ad Op.

Iſocr. ad Nicocl.

Ego 2. tom. lib. 2. cap. 10. ex n. 61. & cap. 30. ex n. 20.

L. Attilius, de donat. c. cum in officijs, ubi DD. de teſtam. l. 2. & fin. tit. 27. p. 2. ubi Greg. Menoch. caſu 88. ex n. 51. Valçuel. col. 82. Ego d. cap. 30. ex n. 21.

Caſſiod. li. 1. ep. 36

29

30

31

32

33

ab accipientibus accepisse videamur. Hæc æquitas æquitas non est; sed pars nostra iustissime pensat, cum reddendo plus fuerit operata. Et rursus: Non præiudicat iuri publico personalis exceptio: quia beneficium esse Principem licet, nec intra regulas constituti potest munificentia Regalis arctari. Ira levis coercetur gravissimis institutis, impatiens ambitio iure frenatur; Clementia non habet legem, nec debet sub angustiis terminis benigna sequi, quem decet iure laudari. Quam etiam sententiam eleganter sequens & exprimens Carolus Scribanus, post alia quæ doctè & prudenter ad Principum liberalitatem excitandam scripsit, sic habet: *Danda verò in primis opera Regi, ne beneficijs vincatur. Turpe Reges beneficijs vinci, Regiumque ditare magis, quam d' reserere. & magis adæere, quàm adimere, &c.* Et iterum & magis adhuc ad nostrum intentum: *Est verò nullius amore & benivolentia Principem vinci, omnes vincere, nihilque irremuneratum transire, proximum Deo est, & habet a liquidum se divinum nolle beneficentia, aut liberalitate vinci, obstrictoque omnes beneficentia tenere, nulli esse. Est ultronea etiam beneficentia fortunare plurimos, beareque interrogatis beneficijs. Hinc quisquis verè Princeps est, Deum sequutus, obsequium omne, non ut ex pari inter pares, sed cupia semper remuneratione reponet, ut nihil ulli debeat, sed Principem etiam post obsequia debeat, quisquis illa præstitit, &c.*

Idem lib. 2. ep. 30.

Scrib. in pol. lib. 1. cap. 5. pag. 49.

Idē c. 12. pag. 105.

34 Quod etiam à privatis summo studio curari debere Cicero tradidit, inquit, debere agros feraciles imitari, qui multò plus reddunt, quam acceperunt. Et Alexander ab Alexandro graviter docuit, ad hoc Gratiarum picturam expendens, & post alia sic notabiliter inquit: *Nec tantum eadem mensura, sed multo maiori, si potest, beneficium remunerari, & bene cumulatam gratiam referre decet, nec vocare ad calculos expensarum, & acceptorum, sed non immeritò Gratiarum unam averfam, duasque nos aspicientes, Vestres effinxere, quia geminata Gratia, & cumulatam ad nos redire debet.*

Cicer. lib. 1. offic.

Scrib. in polit. Chr. lib. 2. cap. 3. p. 105.

Alex. 5. gen. c. 1.

35 Et in hoc inquit Coelius Rodiginus, summum fastigium facinorum Alexandri Magni constasse, & de Pyrrho Epirotarum Rege, tradit Plutarchus, quod erat *Valde alacris & promptus ad rependendam gratiam.* Et Antonius Panormitanus, Alfonso Primum Aragoniæ Regem ex eo etiam multum extollit, quod *A nemine unquam gratitudine & officiose vinci passus fuerit.* Quod etiam nobili Apophthegmate significare voluit, Ludovicus XI. Galliarum Rex, dum, Comnæo testante, dicere solitus erat: *Forsister agi, sua quidem sententia, cum eo, cui nullis sua magno meritò Princeps benefacit: & ut quis beneficio sit obstrictus Principi, id multò præstare, quàm ut Princeps clienti, aut famulo alicui suo multum debeat. Eoque se ingenio esse, ut qui sibi ob aliquam beneficentiam deberent, eos plus diligeret, quàm alios, quibus debere se aliqui & ipsi putarent.*

Rhodig. lib. 7. c. 28

Plutar. in vita Pyrrhi.

Panorm. de dict. & fact. Alf. lib. 1.

Comin. lib. 5. pag. mihi 450. & seq.

36 Extrat quoque apud Guntherum notabile Friderici I. Imperatoris exemplum, qui in plebeium quendam, qui singulari certamine inermis fortissimum armatum hostem superavit, ad eò magnos honores deferre voluit; ut vel ipsum eos accipere puduerit, his relatum carminibus:

Gunther. in Lign. lib. 2. c. 7. 602.

*Cui Rex ob facinus præclarum, præmia laudis
Digna referre volens, titulos, & nomen equestre,
Armaque, cornipidesque seros, cultusque nitentes,
Largiturus erat: puduit consurgere tantum
Plebeium, generisque sui transcendere fines,
Et sub fortuna potius remanere priori
Credidit, acceptis largis à Principe donis.*

Iamblic. in epist.
ad Dijs colium.

Et non est silentio pretereundus Iamblicus, qui eandem Principū 37
in suis largitionibus liberalitatē, etiam cum excessu, sic eleganter cō-
mendat: *Inter omnia Principum opera plurimi facio, & admiror magna-
nimitatem, & magnificentiam, & maximè cum benemerēdo de hominibus,
non exactis, & avaris rationibus utuntur, neque parcunt in largitioni-
bus, nec tanquam in lance, ac trutina equalia pro equalibus commutant;
sed gratias ingenuè proferunt, non tantum ex vase fundentes illas (ut Poe-
ta canunt) nec alijs huiusmodi organis inclusas, sed nudas, intellectus, & sine
velamentis externis continuas, sibi que coherentes benigniter, ac benevo-
lè porrigunt, ut decet, & gratiosum est. Huiusmodi enim gratiarum decus
meritò Coronam Imperij appellaverim.*

Tiraq. de nobil. c.
37. ex n. 44. & in l.
si unquam, verb.
Donatione, ex n.
8. Rimin. in §. 1. de
donat. ex n. 120.
Ego d. cap. 30. ex
n. 26. Beyerlin. in
Theat. verb. *Præ-
mium*, & verb. *Li-
beralitas*, Canonh.
in Aphor. pol. to.
1. pag. 778.

Possemque sexcenta alia exempla aliorum Principum in eiusmodi 38
remuneracionibus valdè excedentium, facili negotio congerere, quæ
apud Tiraquellum, Riminaldum, Cochierum, Beyerlinchium, & alios
reperiuntur. Sed sufficiant pro omnibus, quæ de Augusta Familia Au-
striaca, & Hispana Monarchia Tiberius Decianus, & Adan Contzen
lato sermone recentent; in nullis alijs usquam, hanc curam remune-
randi benemeritos, & effundendi opes, ad subditos ad præclara quæ-
que excitandos, magis viguisse, & splenduisse, tradentes, & ex ad-
verso Turcas, sive Othomanides reprobantes, qui nulla virtuti præ-
mia rependere norunt: sed inciticia, pauperie, & servitio tot populos
premunt. Cum Principum proprium sit, & esse debeat, ut parva, ac
modica se concedere putent, etiam si multa magna que largiantur, ut
aliàs signanter dixit Acursius, loquens de quadam donatione Eccle-
siæ à Comitissa Matilda multorum terræ iugerum facta, quam ipsa ni-
hilominùs in suo testamento modicam appellavit.

Decian. resp. 25.
cxn. 60. vol. 2. Cōt-
zen 1. pol. cap. 16.

Accurs. in l. sed et-
si, §. pen. verb. *Mo-
dica*, D. de iudic.

Contz. 3. pol. c. 8.
§. 1. in fin.

Bodin. lib. 4. de
Repub. cap. 6.

Vnde meritò ab eisdem & alijs Auctoribus passim, concluditur, 39
nullas donationes à Principibus factas, præsertim in remuneratio-
nem servitorum immensas videri debere. Et Contzen docet, Prin-
cipum non minorem errorem esse, benè merentibus nullam, aut ma-
lam gratiam reddere. Et Ioannes Bodinus, Principem instruens, quo
pacto se gerere debeat, inter multa alia præcepta, quæ ad Imperium
retinendum utilissima tradi possunt, nihil tam necessarium esse in-
quit: *Quàm ut illum omnes, quantum fieri poterit, amore, ac benevolen-
tia, nullus odio prosequatur. Illud autem omnium optimè consequetur, si
pœna, ac præmia pro meritis cuiusque decreta sint. Et quoniam gratiosis-
sima sunt præmia, pœna verò odiosissima, Principē oportet, ut ametur, &
colatur, omnia præmia tribuere, Magistratus in quâ, Imperia, Sacerdotia,*

curationes, munera, beneficia, restitutiones; pœnam verò irrogare necini, sed Magistratibus integerrimis, ac prudentissimis permittere pœnarum irrogationem, &c.

40 Quod ultimum, nempe, ut Principes sibi præmiorum distributionem reservent, & pœnalia, atque odiosa iudicia per alios exerçant, comuniter etiam ab alijs Politicis præcipi solet. Primum verò, quod in eisdem largam & uberem præmiorum compensationem requirit, ita latè & favorabiliter ampliari debere, omnes uno ore proclamant, ut non solum primam eorum largitionem, verum & conservationem, & incrementum, etiam in posterum, curare teneantur, sibi que iniuriã fieri censeant, si quis quolibet modo ipsorum liberalitates imminuat, vel astuta interpretatione defraudet.

41 Nam ut eleganter, etiam de privatis loquens, Seneca tradit, *Parum est deesse, fovendas sunt beneficia, & cui initio ratio non fuisset præstandi beneficij, aliquid ei præstamus, ob id quia præstitimus.* Cui adridet illud Martialis,

----- *Nam stare, aut crescere debent
Munera.*

Et Plinij Junioris: *Beneficia subvertas antiquiora, nisi illa posterioribus curvatis;* & speciatim de Principibus loquens Cassiodorus, sub Regis Theodoricæ persona, sic inquit: *Nec tamen benignitas nostra una remuneratione contenta, honores geminat, augmenta procurat, & colludicio dona reparat, quasi debeat omne quod præstat.* Et iterum: *Amanus nostra beneficia geminare, nec semel præstat largitas collata fastidium, magisque nos provocant ad frequens præmium, quæ initia nostra gratiæ suscipere inervaverunt. Novis enim iudicium impenditur, favor autem semel præstitis exhibetur.* Et rursus: *Mutilari certè non debet, quod laborantibus datur; sed à quo fidelis actus exigitur, compensatio imminuta præstetur. Providete itaque, ut quod benemeritis impendimus, in corrupto munere consequantur.*

42 Cum quo loco consonat Imperator Anasthasius, qui per absurdum, perque temerarium esse inquit, liberalitatem Imperialis Pietatis, astuta interpretatione, non in augmentum anteriorum privilegiorum, sed diminutionem convertere. Et celebris doctrina Rotæ, & aliorum, quos Menochius refert, & sequitur, qui valdè conforme intentioni, & voluntati Principis, qui dignitatè concessit, esse inquit, quod illi perpetuò assistant eius prærogativæ, & honores. Et alia non minus celebris, & nota digna cuiusdam Glossæ Iuris-Canonici, quæ infames eos esse inquit, qui Regales Imperialesque largitiones & favores intercipere audeant.

43 Quibus Ego signanter adicio, hoc apud Hispanos & Gallos, vel ipsum nomen *Galardon*, sive *Guiderdon*, quo hæc præmia significantur, satis ostendere, cum secundum D. Sebastianum à Covarruvias, utrumque nomen à verbo *Gardare* originem trahat, quod in utraque lingua, conservare, defendere, ac protegere valet, & semel concessum beneficium factum tectumque tueri.

Senec. lib. 4. de benefic. cap.

Martial. li. 9. epig. 71.

Plin. Jun. lib. 1. epist. 4.

Cassiod. li. 1. ep. 12

Idem lib. 2. epist. 2

Idem lib. 1. epist. 10

L. fin. verf. Cū per absurdum, C. de præp. ag. in reb. lib. 12.

Rot. fact. Palac. de cil. 70. num. 4. Menoch. lib. 3. præf. 103.

Glos. in cap. olim, verb. *Aliter*, de verb. signif. Ego in Polit. pag. 223. col. 2.

Covar. in Theaur. verb. *Galardon*, fol. 422.

Et ex his descendit, eiusmodi Regias largitiones in remuneratio-
nem servitorum factas, non tantum temporales, & personales esse
debere (maxime si ipsa servitia perpetuam causam habent) sed rea-
les etiam, atque perpetuas, ut alibi late probavi. Simulque etiam val-
de commendari, ac laudari debere Potentissimi Regis, ad Domi-
ni Nostri Philippi Quarti, quem Deus sospitet, nuperum pijsimum,
prudentissimumque decretum, quo aboleri, & ab Aula & Praxi ex-
sulare insit Regestum, quod precedentibus annis introduci coeperat,
in quo omnes omnino gratiae, ac liberalitates, in quemlibet privatum
à Regia Maestate concessæ, litteris memoriæque mandabantur, ne-
que antea quis, eisdem, quovis tempore, qualibetque ratione donatus, ad
alias denuo petendas admittebatur, quam ex dicto Regesto de prius
impetratis, testimonium authenticum exhiberet, ut ita conitare
posset, an sufficienter remuneratus existeret. Hoc enim, ex supra
relatis, Regiæ dignitati, ac conditioni dedecens visum fuit, quæ
hanc (ut diximus) trutinam respuit, & tunc magis suum munus exer-
cet, cum antiquiora beneficia posterioribus cumulat.

Ac planè longè Regalius esset, quòd Principes, ad Romano-
rum similitudinem, libros alios, sive laterculos, aut matriculas for-
mari iuberent, in quibus curiosi, aut stationarij, ad hoc deputa-
ti, adnotarent, quid quisquam ex subditis quovis loco, ac tempo-
re, laude, & remuneratione dignum egisset, ut ipsi Reges, ac Prin-
cipes eisdem assidue perlectis, illorum promptam notitiam habere
possent, & vel secum (etiam paribus non petentibus) attentè dispi-
cerent, an eisdem aliqua competenti largitione donassent. Quos li-
bros *Matrices Beneficiariorum*, & *Curiosorum* Tertullianus appel-
lat, & de eis ibidem Pamelius, & Cerda, alijque, quos alibi retuli, plu-
ra notarunt.

Et per similem alium Assuerus, Persarum Rex, licet centum vi-
ginti septem provincijs dominaretur, in cognitionem, & memo-
riam servitorum Mardochari devenit, illumque plurimis honori-
bus decoravit, valde dolens, se id multò antè non fecisse, ut in li-
bro Esther Sacra Scriptura commemorat: quod factum commenda-
das, & illustrans elegantissimus Carolus Scribanus, Reges mone-
re: *Ve Assuerum velint imitari, ut Mardocheos inveniant.* Sic quo-
que Imperator Alexander Severus, teste Lampridio: *Descriptum
habebat quid cui prastitisset, & si quos sciret, vel nihil petisse, vel
non multum, unde sumtus suos auferent, vocabat eos, & dicebat: quid
est cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me
queraris.*

Vespasianus etiã, Panormitano tradente, diem perijisse dicebat, quo
nullum beneficium in aliquem collocasset. Et Iacobus Bornitius, qui
integrum tractatum de Præmijs scripsit, alios Politæps citat, qui e-
iusmodi Catalogum benemeritorum, Principes ante oculos habere
debere, commonefaciunt. Cui addo Rebuffum, qui connumeratis offi-
cijs, quæ hodie in Gallia venduntur, inquit, unum vacare, quod reli-
quis præstantius, & necessarius est, nempe, quod Antiquis *Memoriale*,

Ego d. 2. tom. lib.
2. cap.

Tertull. in lib. de
fuga, ubi Pamel. &
Cerda.

Ego d. 2. to. lib. 2.
cap. 7. ex num. 35.
post Turneb. Ræ-
vard. Pancir. & a-
lios.

Esther cap. 6.

Scrib. in Pol. Chr.
lib. 2. c. 3. pag. 105.

Lamprid. in Alex.
Sever. cap.

Panormit. de dict.
Alfon. lib. 2. c. 16.

Bornit. lib. 1. de
præm. c. 4. pag. 42.

Rebuff. ad leg. Gal-
lic. tit. de mercat.
gloss. 14. pag. 450.

sive à Memoria vocabatur. Hi enim (inquit) conscribebant eos, qui vel scientia, bello, aut alibi, pulchrè, ac cum laude se gessissent, eosque Imperatori commemorabant, ut ex hoc præmijs dignis afficerentur. Sed hodie ij, qui præclara gesserunt facinora, contemnuntur, & quidem stolidi multoties exebuntur. Excitetur cum effectu hoc officium, & omnia se benè habebunt.

48 Et secundùm eodẽ Politicos, sibi persuasum omnes cordati Principes habere debent, prudentissimum illud Xenophontis consilium, docentis: *Nullam uirgèem uilius Regibus constare, quàm eam, quæ spe præriorum à subditis emittur.* Maximè cum multoties, (ut benè noiter Saavedra considerat) absque ulla Regij ærarij diminutione ea præstare possint & soleant, honorum quibusdam titulis, aut insignijs excogitatis, quæ subditis auro, atque argento pretiosiora sint, ut Romanis in more fuisse comperimus, apud quos, Seneca, præter alios, testante: *Imperator aliquando torquibus, muris, & ciuicia donat: quid habet per se corona pretiosam, quid prætexta, quid fasces, quid tribunal & currus? Nihil horum honor est, sed honoris insigne.* Vnde Arminius apud Tacitũ uidiens Flauium fratrem, qui Romanorum castra sequebatur, in præmium oculi inter pugnandum amissi, torque & corona donatum: *Vilitatis seruitij præmia irrisisse,* narratur.

49 Quibus exemplis similia alia aliarum nationum latissimè Bornitius, Paschalius, & nouissimus Hoppingus congerunt, & expendunt, Et Henricus Kichius, qui peculiarem tractatum de iure aureorum annullorum scripsit. Sed nulla ullibi illustriora notari possunt, quàm quæ noitra Hispania tam pridem in Militanum Ordinum torquibus & insignibus in uisum deduxit, de quorum origine & institutis Auberus Miræus præter plures alios scripsit. Quorum adipiscendorum gratia nihil præclarum est, quod tam belli, quàm togæ homines non agrediantur.

50 Ideoque prudenter idem Saavedra subiungit, valdè Reges nostros in eis elargiendis parcos & attentos esse debere: *Ne bonar cui debent excellentiora committis suis facilitate, aut numerositate uilescat,* ut alibi Leo Pontifex dixit; & Diuus Hieronymus sic ad Pamachium scribens: *Quamuis eluens bonos uilescit in turba, & apud viros bonos indignior sit ipsa dignitas, quàm multi indigni possident.* Quod in causa fuit, ut ille alter Equestris nobilissimus Ordo, qui dictus fuit *De la Vanda*, à Dom. Rege Alfonso XI. institutus, & suis initijs plurimi habitus, cuius constitutiones Episcopus Mondognienfis latè recentet, breui tempore interciderit, & in usu esse desierit, ut refert Salazar de Mèdoça, parilem casum in reliquis, nisi cautius procedatur his verbis comminans: *Instituyò la Orden de la Vanda, i diòta à muchos Cavalleros principales. Vino à darse à gente tan baxa, que se deñava de traella la de bien; i assi se acabò en tiempo del Rei don Enrique IV. Tenga Dios de su mano las Ordenes Militares, i librelas de çançabillas, que les puedè armar ruines Ministros para deslucillas.*

Sed hæc tamen omnia, quæ de Regum in subditos liberalitate, & munificentia hucusque adeo lato sermone retulimus, ita accipi vo-

Marq. in gub. Chr. lib. 2. c. 3. §. 2. pag. 16. Saaved. Empr. 58. ex pag. 425.

Xenoph. in Tyran.

Saaved. ubi sup. & iterum Empr. 23. ex pag. 155.

Senec. de benef. lib. 1.

Tacit. lib. 2. Ann.

Bornit. in tract. de præm. Pasch. de Coronis Hoping. in tract. de iure insign.

Miræus in tract. de orig. Equest. Ord.

Saaved. ubi supra:

Leo Pap. in cap. 1. de pruil.

D. Hier. in epistol. ad Pamach.

D. Ant. de Guevar. in epist.

Salaz. de Mendoc. de dignit. Hisp. c. 4. in princ. fol. 87.

Senec. lib. 2. de be-
nef. c. 15. & 16. &
lib. 3. cap.
Lipf. lib. 2. Polit.
cap. 17.
Max. Tyr. scr. 8.
L. 18. tit. 5. par. 2.

Bochius symb. 67.
pag. 144. Horosc.
in Emblem. Berne-
ger. ad Tacit. q. 76
Saaved. pag. 154.
273. & 583. Navar-
ret. discurs. 23.
Camer. 3. subcess.
pag. 157. & 169.
Ego 2. tom. lib. 2.
c. 7. ex num. 69. c.
1. ubi gloss. de off.
cuff.
Salvian. 2. ad Eccl.
Cathol.

lumus, ut profusionis, & prodigalitatibus vitium, quod prædictæ virtu-
ti opponi, & officere solet, nequaquam probare videamur. Hoc enim
Senecæ præceptis, & alijs, quæ benè congescit Lipsius, repugnat, id
vel in Alexandro Magno acriter reprehendentis, & benignitatem
benignitate tolli docentis. *Refert enim (inquit) cui, quando, quare,
ubi, donetur, sine quibus facti ratio non constat.* Vnde & Democritus
apud Maximum Tyrium, cum cerneret quendam, quibuslibet prom-
te, ac inconsideratè largientem: *Malè (inquit) sit tibi, qui gratias vir-
gines, effecisti meretrices.* Et Rex Noster Alfonso Sapiens, id ipsum
agnoscens, sic habet: *Mus bien està la liberalidad à todo ome poderoso,
è señaladamente al Rei, quando usa de ella en tiempo que conviene, è
como debe. Ca el que da mas de lo que puede, no es franco, mas es gastador,
è demas avrà por fuerça à tomar lo ageno, quando lo suyo non le cumplie-
re. Es de la una parte ganhar amigos por lo que les diere, de la otra ferlehan
enemigos à quien lo tomare.*

Sicut & illa distributio, quæ uni, vel paucis præstat, quod per plu-
res divisum, eisdem remuneratos, ac beatos efficere potuisset, & ob
unius, vel alterius compendium cæterorum dispendium inducit.
Quem minùs prudentem excessum pluribus symbolis, & bonorum
Auctorum locis Bochius, Horoscus, Navarretus, Camerarius, & no-
vissimus Bernegerus, & Saavedra notarunt, & Zucrius Buxhonnus
in Emblemate 3. *Nec semel, nec simul,* & Ego alibi latè prosequutus
sum, Indiarum Proreges instruens, qualiter se in huiusmodi honorum,
& præmiorum remuneratione habere debeant, & inter alia celebrem
Iuris-Canonici locum expendens, qui docet, qualiter custos Eccle-
siæ, in eius lampadibus accendendis, se habere debeat, ubi glossa sin-
gulariter notat: *Quòd ita exceditur modus in eo, quod est amplius, sicut
in eo quod est minus.* Quibus nihil est, quod nunc signanter addere pos-
sim, nisi locum Salviani, ita loquentis: *Vbi unus accipit, quod universi,
& si par est mensura, maior invidia est. Quo fit ut licèt ipsum acci-
piat, plus debere videatur. Quia magis fit unus obno-
xius, qui videtur omnibus com-
paratus.*

Sic Docti à Potentibus sublimandi.

EMBLEMA LXXIX.

*Iam propero captura gradu fastigia vitis,
 Appetit aetherea culmina Pyramidis:
 Nec renuit radiatus apex servire lacertis
 Fructiferi rami, dum sua musta levat.
 Non secus Imperij culmen sublatus in altum,
 Doctrina vites sustinet, atque fovet.*

COMMENTARIUS.

I T si in eo quod præcessit Emblemate satis ostenderimus, quàm sit, esseque debeat muneris Dominantium, de se ac Republica benemerentes largis præmijs afficere, suaque liberalitate, & benignitate iuvare, ut simul hi iustam sui laboris mercedem accipiant, & alios ad similem promerendam accendant. Adhuc tamen operam perdere non videbimur, si hanc curam in favendis fovendisq; eruditis & litteratis hominibus, alijsque bonis artibus præditis:

*----- Quibus arte benigna,
 Et meliori luto finxit præcordia Titan.*

Præcipuo studio impendi debere, eisdem Principibus in hoc sytagmate suadeamus.

2 Est enim certissimum, nihil esse, quod magis ad ipsorum fastigium

Iun. Embl. 11. ad
Sambacum.

gloriamque pertineat, quam earundem artium professores sub suam protectionem recipere, honoribus decorare, præmijsque competentibus enutrire, & ita sibi & ipsis immortalem, atque immarcescentem apud posteros laudem famamque comparare. Accendimur quippe omnes ad studia gloria, sive ut loquar cum Hadriano Junio:

Gloria debetur studijs, atque affecla merces.

Honoresque alit artes, ut iam supra ex Cicerone, & alijs retulimus, excellæque cuiusque indolis esca præmium est, potentiorumque favor, quem si collas, paucos reperias, qui tametsi super præ natura ad studiorum summa nitantur ascendere, se humo tollere possint, & sui ingenij lucem in proprium, & commune simul bonum diffundere, & propagare.

Tertullianus.

Plin. lib. 6. epist. 23.

Claudian. lib. 2. de
laud. Stilic.

Etenim Tertulliano teste: *Nullum certum opus est mercedis incerta.* 3
Et rectè Plinius Junior, huic nostro monito hærens, scriptum reliquit: *Nulli cuiquam tam clarum statim ingenium est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat.* Et Claudianus:

*Egregios invitant præmia mores,
Hinc prisca redeunt artes, sælicibus inde
Ingenijs aperitur iter, despectæque Musa
Colla levant.*

Lip. epistol. 73. in
Cent. ad Germ. &
Gall.

Ovid. 3. de Ponto.

Et Iustus Lipsius, eleganti similitudine usus: *Ut navis (inquit) in malacia baret, sic ingenium in suo languore, cui melior aura non aspirat.*

Quos præiens Ovidius, sic canit:

*Scribentem iuvat ipse favor, minuitque laborem,
Cumque suo crescens pectore servet opus.*

Lucan. in carm. ad
Pison.

Et Lucanus: *Ipsæ per Ausonias Æneia carmina gentes
Qui sonat, ingenti qui nomine pulsat Olympum
Meoniumque senem Romano provocat ore,
Forsetan illius nemoris latuisset in umbra,
Quod canit, & sterili tantum cantasset a vena
Ignatus populis, si Mæcenate careret.*

Mart. lib. 8. epigr.
36.

Steph. & Calepin.
verb. Mæcenas.

Martialis ad eundem Mæcenate alludens, cuius in Virgilium, Horatium, & magnos alios Poetas, & Scriptores ingens munificentia effecit, ut eius nomen hodieque, vel uti in Adagium, pro insigni quolibet honorum studiorum fautore transierit, ut Carolus Stephanus, & Calepinus advertunt, sic verè & eleganter scripsit,

*Temporibus nostris etas cum cedat a vorum,
Creverit, & maior cum Duce Roma suo.
Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
Nec quemquam tanta bella sonare tuba.*

*Sint Mæcenas non debrunt, Flacce, Marones,
Virgiliumque tibi, vel tuarum a dabunt, &c.*

5 Et idem Ovidius, veterum Romanorum studium erga Poetas extollens, & recentiorum incuriam in eisdem iuvandis incusans, sic ait: Ovid. lib. 3. de arte amand.

*Cura Ducum fuerant olim, Regumque, Poetae
Præmiaque antiqui magna tulere chori:
Sanctaque Maiestas, & erat venerabile nomen
Vatibus, & large sepe dabantur opes,
Ennius emeruit Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni, Scipio Magne, tibi.
Nunc hederæ sine honore iacent, operataque doctis
Cura vigil Musis, nomen inertis habet.*

6 Et de eisdem, suo quoque tempore contemptis, agens Iuvenalis ita inquit: Iuven. satyr. 7.
*Quis tibi Mecænas? quis nunc erit, aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium: nunc utile multis
Pallere, & toto vinum nescire Decembri.*

7 Et his recentior Erasmus, multus est passim in eadem studiorum, studioforumque cura Principibus commendanda, ut quo possint profint, & foelicia ingenia suis opibus iuvent, quæ nullibi inquit, non dexterrima reperientur, si his pedamentis non destituantur. Mecænatemque habeant, qui suppeditet otium qui addat animum, qui tueatur adversus excerram invidiæ, quæ non aliter, quam umbra corpus, sequitur eruditionis gloriam. Denique ad cuius iudicium suas erigant vires, cui suas consecrent vigilias. Additque, ideò prudentem Antiquitatem Musis virginibus suum Apollinem præfecisse. Et quòd adhuc durius habeantur bonæ litteræ, in causa esse, quòd frigeant Mecænares, & regnent meliorum litterarum hostes, nam ut honos alit artes, ita genus vitæ fordidum, nullus studiorum comes, nullus emulus, nemo mirator, nemo fautor, nullus honos, nulla præmia, etiam ex diligentissimo ignavissimum reddunt studiosum. Erasm. epist. 20. & 71. cent. 7. & in Adag. Ne bus quæ dæreat. pag. 705. & in Lad Thesalon.

8 Idem quoque sentiens Symmachianus Afer, arduas ac præruptas Parnasi rupes sola hac Optimatum ope, facillè scandi posse, his verbis ostendit: Symmach. advers. Marcionem.
Quòd circa bitugam ingeniorum illam rupem sentiosa asperitudine protulimus, scandi haud proclivem. At enim si eruditi aderant Principes, Optimates; ecco scansiles, instar graduum, illi scopuli. Aliter si ineruditi, si inbenefici, næ, & illi scopuli sunt, & obstant.

9 Et Altiatus, post Diogenem, Demosthenè, & alios, quos eius Expositores adducunt, divites huiusmodi ac Potentes Viros carpere volens, qui in parasitos, scurras, moriones, fatuos, & alios similes homines; doctis & studiosis relictis, suas divitias profundunt; elegans illud cûssit Emblemata, ficus in altis rupibus sitæ, cuius fructus solis ineptis, & nocivis avibus in escam cedunt, sub lemmate, *Luxuriosorum opis, &* his carminibus: Altat. Embl. 73.

*Rupibus æreis, summiq; crepedine saxi,
Immites fructus ficus acerba parit.*

Quos corvi comedunt, quos devorat improba cornix.

Qui nihil humanae commoditatis habent.

*Sic Fatuorum opibus, parafiti & scorta fruuntur,
Et nulla iustos utilitate iuvant.*

Petr. Costalius in
pegm. pag. 329.

Petrus etiam Costalius, pariter docere volens, quod *Honos alit Ar-* 10
tes, hoc Pegniate utitur, ex Cicni natura desumpto,

*Non canit assueta Cycnus vocalis in unda
Ni Zephyrispiret mollieraura sibi.*

*Classica proposito sapientia crescit honore,
Speratoque alitur docta Mimerua lucro.*

*Sic tua Mecenas circumstetit aural Maronem,
Et capis Clario gratior esse Deo.*

Modern. ap. Thea.
vita hum. litter. P.
pag. 500.

Quod Modernus Alter hoc Disticho clausit,

*Dulcisonum mollis Zephirus demulcet olorem,
Et Vat um simulat pectora diuices honos.*

Philost. lib. 1. Icon.
Naziãz. in epist. ad
Celestium,

Plutarc. in orat. de
fort. Alex.

Et ante illos Philostratus, & Nazianzenus, de eadem Cycni natu- 11
ra loquentes, latius adnotarunt. Et Plutarchus, eandem ferè simili-
tudinem premens, sic habet: *Vt enim frugum copiam bona temperies, & te-
nuitas aeris gignit: ita artium, & bonorum ingeniorum incrementa, benigni-
tatis, honor, & elementia Regis efficit: & contra, Principum invidia, sor-
des, aut studium contendendi, omnia ista extinguit, & perdit.*

Camerar. cent. 4.
Embl. 51. Gellius
lib. 20. c. 7.

Quo loco relato, Ioachimus Camerarius aliud simile adducit, ex 12
Luna, quæ, ut tradit Lucillius apud Gellium alit ostrea, & implet echinos,
& inde, inquit ad rem nostram, aliud Emblema formari posse,
Crescente adrefo Luna, decresco minuta,

Aule num melius pingitur effigies?

Erasm. in simil.
pag. 50.

Et Erasmus in id ipsum respiciens, inquit, quod cum Asinus sit om- 13
nino Musicæ indoctus, ex ossibus tamè eius optima fiunt tibia, ut ait
Æsopus apud Plutarchum. Ita divites quidam, ipsi indocti, tamen pe-
cunia suppeditant ingenium studiosis. Ex quo simili (Erasmo non ci-
tato) Florentius Schoonhovius hoc Emblema confinxit, asinum dist-

Schoonh. Emb. 65
pag. 124.

sectis cruribus resupinum depingens, & tibia cinem sub arbore, tibia,
quam ex eius osso fecerat, dexterrimè modulantem;

Sunt Asini cantare rudes, tamen ossa ministrant,

Quæ fistulis apertissima,

Sic quibus res est ampla domi, tenues studiosos

Opibus iuvare convenit.

D. Sebast. Covarr.
Embl. 13. cent. 2.

Dignum quoque relatu est Emblema aliud D. Sebast. Covarruviz,
quo sub pictura molendini pneumatici, sive alati, quod vocamus, *De-
mientio*, cum lemmate, *Si savoris*, ita valdè ad rem nostram appositè
inquit:

Virtud. Ictas, ingenio, entendimientos,

Ibuenas partes, pero con pobreza,

*Si no reciben de quien puede aliento,
Haziendoles favor con su largueza,
Es un molino, que llamais de viento,
Puesto en lo alto de una fortaleza,
Que quando el aire calma, está parado,
I su artificio desaprovechado.*

14 Ego verò, eandem disciplinā, hac vitis, qua tutor, figura aptius in-
finuari posse existimo, quæ validæ alicui arbori, vel Pyramidi innixa,
in altum se, suosque fructus botrosque sustollit, & uberiores, dulciores-
que progenerat. Quod fulcimen, levamen, vel iuvamen si deficeret,
per terram folijs sparsa iaceret, & ab omnibus calcata, inutilis redderetur. Vnde, post Columellam, Tertullianus, hanc esse vitis & hederæ
naturam inquit: *Vt malint parietibus inveci textili sylva, quam humi
teri voluntaria iniuria.* Eandemque Nos in doctis quibusque, & stu-
diosis viris consideramus, qui si Potentioribus placere hæereque me-
reantur, atque illorum ope opibusque iuari, ex solo in Solem Solium-
que consurgent, & uberrimos sui ingenij foetus producent, gravioref-
que, & honoratiores apud omnes existent. Prout & Iustus Lipsius, ea-
dem similitudine usus, his verbis expressit: *Vt vitis iacet, nec fructum
fert, nisi ad stipitem, aut arborem applicita, vix etiam litterati, nisi gra-
tia & favore Magnorum subnixi.* Et Ioachimus Camerarius his, vitem
humii stratam pingens, quia ulmum, cui adhæresceret, non habebat, cū
lemmare, *Opis indiga,*

*Stratus humi palmes, absentem sterilefcit ob ulmum,
Indiget alterius quilibet auxilio.*

15 Est autem Pyramis, ad Reges significandos, aptissimum symbolū,
tum propter sui stabilitatem, magnitudinem, atque excellentiam, de
quibus mira Plinius scribit, eas otiosam atque stultam Regū Ægypti-
orum pecuniæ ostentationem appellans: tum quòd ipsi Ægyptij,
Reges suos, qui mortales reliquos gloria præcessissent, metis & Pyra-
midibus, quæ sepulchris eorum superponerentur, honorare cōsueve-
runt, ex quatuor vastissimorum angulorum lateribus ab imò in acu-
men desinentibus, in ignis speciem, unde & illis nomen inditum fuit,
tanta interdum opera, & maiestate, ut inter septem orbis miracula
haberi meruerint, ut præter Solinum, Strabonem, Ammianum Mar-
cellinum, & alios, refert Pierius Valerianus. Addens ex Nazianze-
no, & alijs, non deesse, qui existiment, Pyramides eas in Ægypto ce-
lebriores, à Iosepho Hebræo exædificatas, ut frumenti conditoria
essent.

16 Extatque apud Hadrianum Iunium Emblemata aliud, ubi hoc il-
lustrat, nostro valdè confimile, nisi quòd generalius Reges, tan-
quam pyramides, suis opibus, atque adminiculis invalidam plebe-
culam, ac minoris conditionis hominum status, fulcimento, & or-
namento esse debere admonuit, ut eius verba demonstrat, quæ sic ha-
bent,

Colum. de re rust.
lib. 1. c. 6. Tertull.
in lib. de anima,
cap. 19.

Lipsius cent. 2. ad
Belg. epist. 13.

Plin. lib. 36. c. 12.

Pier. lib. 39. fol.
291. & lib. 60. fol.
439.

Iunius Embl. 14.

*Pyramides Pharium monumenta perennia Regum,
Errantibus circum ligat hædera sequax brachijs.
Regum epibus firmis plebs sustentatur egenæ,
Mentisque constans firmitas viret perenniter.*

Quod longè verius, & commodius dixisset, si ad litteratorum levamè suum Emblema (ut Nos in nostro facimus) contraxisset, & præsertim ad Poëtas, qui à Persio, & alijs, *Hædera sequaces* dicuntur, quòd ea, simul cum lauro, coronari solerent, ut latè eiusdè Persij explanatores, & alij passim Auctores ostendunt.

Omnes in eo pariter conveniètes, quod præter suprà relatos à Seneca Tragico dicitur: 17

*Ingenia melius recta se in laudes ferunt,
Si nobilem animum vegeta libertas alit.*

Perf. satyr. 1. Horat. od. 1. & 36. lib. 1. & epist. 3. lib. 2. ubi eorum expof. & Aitiat. Emblem. 204. ubi Minoes.

Senec. in Hyppol.

Sup. Emblem. 63.

Causin. in Polist. sym. lib. 2. cap. 31.

Poeta apud Causinum ubi proxime

Et hoc studium sublevandorum studiosorum Principibus viris votivum esse debere, ad Herculis imitationè, quem Veteres, ut iam alibi tetigi, tot victorijs clarum, Musagerem etiam indigetarunt, quasi Musarum ductorem, litteratorumque Tutorem, sic (ut rectè Causinus tradit) indicare volentes, latere Musas in tutela bellicæ virtutis, & sub Principum virorum auspicijs iucundius florere.

Vnde eos ad hanc curam merito excitavit Poëta, sic canens: 18

*Pieridem, Heroes, doctos, & amate Poetas,
Aurea nec superent munera Pieridas.
Carmine purpurea est Nisi coma, carmina ni sint,
Ex humeris Pelopis non nituisset ebur.
Quem referent Musæ & vet, dum robor a Tellus,
Dum cælum stellæ, dum veheb amnis aquas.*

Basil. Embl. 46.

Et Batilius Lebeus ad nostrum intentum respiciens, & Herculis Musageris fabulas premens, sic habet:

*Templa hic cum Musis, prisca monumenta Quiritis
Musarum Alcides auxque comisque tenet.
Tam benè conveniunt, illæ huius numine tubæ
Clarus hic illarum vocis, & artis ope.*

In cuius Emblematis commētario latius in hoc argumento discurret.

Et suavè semper laudata est Cræsi in Pindarū, Polieratis in Anacreontem, Lylandæ in Chærilum, Augusti & Mecænatris in Virgilū, & Horatium, M. Cæronis in Ennium eximia liberalitas, & sic aliorum in alios, tum Poëtas, tam studiosos, & litteratos viros comitas & benignitas, quòrum ingentem Catalogum novissimè, ultra plures alios, Camerarius, & Beyerlinchius contempserunt. 19

Camerar. 1. subc. cap. 4. tom. 2. c. 55 & 56. & to. 3. pag. 170. & pag. 243. Theat. lit. P. pag. 477.

Gesner. in præf. ad lib. de quadrup.

Et de Alexandro Magno, ultra honores Homero habitos, narrat, post alios Conradus Geinerus, Anstoreli, ob libros de historia animalium, quos eius iussu elucubravit, octingenta talenta auri dono dedisse, quæ, ut ipse Gesnerus supputat, quadringentis octoginta Coro- 20

natorum millibus æstimantur. Additque, quod si hodie viveret Alexander, intelligeret profectò, & miraretur, inter innumera eius Reg. opera, nullius meritò tantam ad posteros gloriam, & famam ipsius transmissam, quantam ex hoc uno apud vulgus hominum coniecto opere.

21 Oppianus quoque Anacerbésis, Poëta longè doctissimus, eodem Gænero, & Volaterrano testantibus, cum M. Antonino Imperatori opus suum de Piscibus, & de Venatione dedicasset, ultra patris exultantis in urbem restitutionem, quam ipse dumtaxat exposulavit, pro quolibet veru aureum numum accepit, quo dono exhilaratus, poëmata sua aureis litteris exaravit, ut meritò aurea appellètur, sunt autem utriusque poëmatij carmina quinquies mille & octingenta.

Gesner. sup. Volaterr. lib. 18. antrop.

22 Et Martialis, Prisci, sui Patroni, erga te beneficentiam collaudans, qualiter ea excitatus, suis in carminibus studiisque profecèrit, hoc Epigrammate luculenter ostendit,

Martial. lib. 12. Epigramm.

*Quod Flacco, Varioque fuit, summoque Maroni
Mecenas atavis Regibus ortus eques:
Gentibus & populis hoc te mihi Prisce Terenti
Fama fuisse loquax, chartaque dicet anus.
Tu facis ingenium, Tu si quid posse videmur,
Tu das ingenue munera pigritiæ.*

23 Eademque de causa divinus ille Plato ab Æliano relatus, Hipparchum ipsius discipulum, P. Ætrati filium, summis laudibus effert, quod ultra honores Homeri carminibus habitos, misit etiam ad Anacreontem quinque remorum navim, ut ad te veniret; Simonida verò Ceofumana cum diligentia adherit, temperque secum habuit, magis muneribus & mercede persuasum. Omnemque operam navavit crudius doctisque viris: & voluit tua auctoritate præire Atheniensibus ad studia Litterarum, & præstantioribus, atque melioribus ipsis imperare conabatur. Nemini enim sapientiam, invideri par esse censebat, quippè cum esset vir bonus & integer.

Ælian. de var. hist. lib. 8. cap. 2.

24 Plurimisque alijs omisis, hæc ipsa in litteratos propensio, valdè in Leone Imperatore resplenduit, cum in una ex suis Novellis dixisse legamus: *Vicnam meis temporibus evenit at stipendia militum in Doctores artium absumi.* Et in A. halarico, Gothorum Rege, cum de eo referat Casiodorus, quanto studio curaverit, ut Grammaticis, Rhetoribus, necnon iuris Expositoribus in urbe Romana salaria competentia, & sine ulla diminutione, aut mora præberentur, eam rationem adiiciens, *Quòd manifestum sit præmium artes nutrire, nec cogi debere de alieno pendere fastidioso, cui piaculum est, vel horarum aliquo vasasse momento. Et quòd si Principes opes suas Scenicis pro populi oblectatione largiantur, & ea stultissimè consequuntur, qui ad id necessary non habentur, quanto magis illes sine dilatione præbenda sunt, per quas & honesti mores proveniunt, & Palatio Regio facunda nutriantur ingenia.*

Leo Imp. Novel.

Casiod. li. 9. ep. 21

25 Apud Crantziium quoque notabilem historiam habemus de Hiarone mediocris fortunæ homine, sed singularis ingenij, qui Daniæ Reg-

Crantz. hist. Daniæ lib. 1. c. 33.

no donatus fuit, ob id tantum, quod in laudem Frontonis Regis prædefuncti, elegans Epitaphium scripsit lingua vernacula, quod Saxo Grammaticus in Latinam ita transfudit,

*Frontonem Dani, quem longum vivere vellet,
Per sua defunctum rura tulere diu,
Principis hic summi tumulatum cespite corpus,
Æthere sub liquido nuda recondit humus.*

Vitruv. lib. 1. in princip.

X

Vitruvius etiam se valde mirari scriptum reliquit, cur Græcorum maiores in Olympicis ludis vincuntibus, ita magnos honores constituerint: Scriptoribus vero non eosdem, etiam que maiores tribuerint, quorum prudentia tanta munera privatim publicèque hominibus præparat, quorumque quotidiana præcepta, perpetuis industrijs, & laboribus culta, infinitas utilitates, ævo perpetuo, non solum suis civibus, sed etiam omnibus gentibus præstant, institutisque civitatibus humanitatis mores, æqua iura, leges, quibus absentibus, nullis potest civitas incolam esse.

Veget. de re milit. in prolog. lib. 1.

Et Flavius Vegetius idem agnoscens, sic suos libros de re militari exorditur, quos ad Valentianum Augustum direxit: Antiquis temporibus mos fuit, bonarum artium studia mandare litteris, atque in libros redacta offerre Principibus. Quia neque rectè aliquid incubatur, nisi post Deum fuerit Imperator: neque quemquam magis decet, vel meliora scire, vel plura, quam Principem, cuius doctrina omnibus potest prodesse subiectis. Quod Octavianum Augustum, ac bonos debinc Principes libèter habuisse, frequentibus declaratur exemplis. Sic Regnantium testimonij crevis eloquentia, dum non culpatur audacia.

Cuspinian. in Maxim. 1. pag. 486. num. 16.

Indeque Cuspinianus, merito laudat Maximiliani Primi Imperatoris Regium apophthegma, quo pronuntiavit, se nullos homines plus amare, nullis maiorem charitatem, & reverentiam debere, quam viris doctis; eosque non subesse, sed præesse alijs oportere. Quo cum sentiens Rex Noster Alfonso X. idem ipsum in vim legis observandum suis posteris tradidit, sic in una ex suis Septem Partitis statuens: *El Rey debe honrar a los Maestros de los grandes saberes: ea por ellos se fazen muchos de oves buenos, è por cuyo consejo se mantienen, è se enderecan muchos reynos, è los grandes señores, &c.*

L. 3. tit. 30. par. 2.

Barclay. lib. 1. Arg. gen. pag. 96. & seq.

Elegans quoque hac de re dissertatio apud Ioannem Barclayum in sua Argenide reperitur, ubi pluribus probat, sine scelere & periculo contumeliosè haberi non posse eximios viros; sed & genus inhumanitatis noxiosissimum esse, non illos extollere, & præmijs sollicitare de publico, quacunque in arte excellere reperiantur. Errareque & peccare graviter Principes, qui cum in res ludicras, & voluptuosas, & in tot vilissimos homines, tantum auri profundant, nunc perversam rationem instituunt, ut in multis gentibus prope sit ad egregij animi indicium arceri à Regijs, aut in illis iacere: Adde (inquit) timida, aut barbara felicitum vitia amant exarmare virtutem; quasi ea potiores futuri sint, si egenam, aut neglectam superbi calcaverint.

Petron. in saryr.

Quam querelam prius lepidè satis expressit Petronius Arbiter Poetam non humillimi spiritus inducens, à quo cum queritum esset,

cur tam male vestitus incederet propter hoc ipsum inquit: *Amor ingenij neminem unquam divitem fecit:*

*Qui pelago credit, magno se favore tollit,
Qui pugnans, & castra petit præcingitur auro,
Vilis adulator picto iacet ebrinus ostro;
Et qui sollicitat nuptas, ad præmia peccat.
Sola ruinosis horret facundia pannis,
Atque inopi lingua desertas invocat artes.*

Instantur itaque quæcumque rationi possunt litterarum amatores, ut videantur illi quoque infra pecuniã positi, nescio quomodo bona mentis soror est paupertas. Quem locum pungens Iulius Lipsius, in uno queritur, raram esse conjunctionem virtutis, & fortunæ, præsertim in modesto, & sapiente, & bonæ mentis. Et in alio ita inquit: *Blenni aliquot, & buccones, ad culmina bonorum veniunt: meliora & altiora ingenia arcentur. Ita ævum est, paucos nuda virtus, aut doctrina evexit.*

31 Et ut benè Ioannes Filescus animadvertit (multiplices causas sterilitatis ingeniorum expendens) iam olim & toties auditæ sunt huiusmodi aliorum Poëtarum querelæ. Sic enim Statius Papinius dolet suo tempore vilem honorem studijs habitum; & Ovidius cum inquit:

*Dulcis erat mercede labor, tempusque secutum est,
Quod subito grate frangeret artis opus.*

Et Calpurnius Flaccus exinde consulens,

*Frangere puer calamos, & inanes desere Musas,
Quid enim tibi fistula reddit
Quot utere famem? Certè mea carmina nemo
Præter quàm scopulis ventosa remurmurat Echo:*

32 Quem sequutus Martialis, Flaccum hortatur, ut Musis relictis, fori aliavè artes lucrosas se Ætetur, hanc rationem subtexens,

*Præter aquas Helicon, & ferta, tyrasque Deorum
Nil habet, & magnum semper Inane sophos.
Quid tibi cum Cyrrha? Quid cum Permessidos unda?
Romanum propius divitijsque forum est.
Illic æra sonans, at circumpulvisa nostra,
Et steriles cathedras basia sola crepant.*

Et Faustus Andrelinus, sic inquiens:

*Dispereant lætæ steriles mea castra camenæ
Dispareat fallax nomen Apello tuum
Invidia amicis properat, nil Phœbe propinas.
Nil mihi dat Helicon, Pegasus unda nihil.
Coccina fers humeris, & serica quæque satelles,
Et Pathicus, Leno, Pharmacopola, Coccus*

Lipf. de admirad. lib. 2. cap. 15. & in ceteris ad German. & Gallos, epist. 51.

Filesc. 2. select. in syntag. de Script. c. 5. ex pag. 352.

Statius Epiced. in Patr.

Ovid. 6. Fast.

Calpur. Eclog. 4.

Mart. lib. 1. epigr. 77.

Andr. lib. 1. Poem.

*Horum est quicquid nunc auditur in orbe monetæ,
Nil aliud Vates, quàm benè dixit, habet.*

Ariost. cant. 35.
Stanz. 23.

Est alijs relictis, Ludovicus Ariostus sic eundem dolorem expressit, 33

*Si, por gran colpa de i signori avari,
Che lascian mendicar i sacri ingegni,
Che la virtu premendo, & essaltando
I virtu, cacciam le buon arte in vando.*

Lup. à Vega in Ie-
rusal. cant. 1.

Et non inelegantius noster nunquã pro meritis laudatus Lupus à Ve- 34
ga, suum Poëma *De la Ierusalen*, sub eadem querela, sic exordians:

*Bien sè que vengo à tiempo, que no esperan
La virtud, i trabajo premio alguno:
Pocos estiman, muchos vituperan,
Cisnes son todos, sin cantar ninguno.*

Idem cant. ult. inf.

Et rursus sic finiens:

*To solo de la embidia perseguido
Estrangero en mi Patria, i desterrado,
A Orvidio en esto solo parecido,
Aunque por las estrañas siempre honrado:
De sola mi verdad favorecido,
I del mortal poder desengañado,
Dexo estas lineas barbaras, i viles
A los pinceles que vendran sutiles.
Que mal puede volar en larga suma,
Si à cuidados domesticos atiende,
De todo bien desamparada pluma,
To me disculpo, i el poder me entiende:
No porque tanto de volar presuma,
Pero por ver lo que la piedra ofende;
Mas que puede esperar de su montaña,
Ingenio que camina por España?*

Altiat. Embl. 120.

Quo loci ad vulgatum illud Altiati Emblema respexit, quod sub 35
pueri figura confinxit, in altum dexteri ingenij alis volare conan-
tis, nisi illum grave pondus alteri manu alligatum deorsum depri-
meret, cum his carminibus:

*Dextra tenet lapidem, manus altera sustinet alas;
Vt me pluma levat, sic grave mergit onus.
Ingenio poteram superas volitare per arces
Me nisi paupertas invida deprimeret.*

Boissard. Emb. 10.

Cum quo consonat aliud Boissardi, quod ita se habet:

*Haud facillè emergunt, qui paupertate premuntur:
Quos retinet tanquam compede tetrâ famés
Inmodicis opibus virtus ne gaudet: at illa
Degeneri sordet subruta pauperie.*

36 Est enim certissimum paupertatem, ut comitem, ita & novercam bonorum ingeniorum, excellentiumque artium, & litterarum esse solere, quæ animum, tum ab alijs curis, tum maximè ab hac rei familiaris, vacuum, liberumque desiderant, ut præfensit Ennius, dum dixit: *Multi aliquid adveniunt, quorum paupertas obscurat nomina; & expressius Dionysius Halicarnaseus, inquiens: Nihil generosum sapere potest, qui quotidiani victus penuria urgetur.* Et elegâter Iuvenalis sic canès:

Ennius

Halicarn. lib. 4.

Iuven. satyr. 7.

*Haud facillè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. Minimè cantare sub antro
Pierio, Thyrsum tæ potest contingere sæva
Paupertas, atque aris inops, quo nocte dieque
Corpus eget: satur est cum dicit Horatius Ohe.
Quod si Virgilio puer, & terribile desit
Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri,
Surda nihil generet græve buccina, &c.*

37 Vnde & Horatius Iulij Flori ingenium valdè commendans, cum monet, ut has curas relinquat, ut ad famæ templum ascendere possit, his verbis:

Horat. lib. i. epif. 3

----- Ipse quid audes?
*Quæ circum volitas agilis thyma? Non tibi parvum,
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum;
Seu linguam causis acuis, seu civica iura
Respondere paras: seu condidis amabile carmen:
Prima ferēs hederæ victricis præmia: quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quò te cælestis sapientia duceret, ires.*

Et rursus in Arte Poëtica docet, neminè corrogandis, augendi sive pecunijs intentum, quicquâ in Poësi pulchrû perficere posse, inquiens:

Idem in Arte Poet.

----- At hæc animos ærugo & cura peculi
*Cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & lævi servanda cupresso?*

38 Plinius quoque Iunior, ad Canium Ruffum scribès, dolet, quòd intentione rei familiaris obeunda, crebris excursionibus ab studijs avocetur; monetque ipsum his verbis: *Quin Tu (tempus est enim) humiles, & sordidas curas alijs mandas? Et ipse te in alto isto, pinguique fetasso studijs adseris? Hæc sit negotium tuum, hæc otium, hæc labor, hæc quies: in his vigilia, in his etiam somnus reponatur. Effinge aliquid, & excude, quòd sit perpetuò tuum: cæ reliqua rerum tuarum post te aliam, atque alii domi-*

Plin. Iun. lib. i. ep. 3.

num fortiter: hoc nunquam tuum desinet esse, si semel ceperit.

Cassiod. lib. 9. epist.
21. in fin.

Et Cassiodorus, postquam sub Athalarici Regis persona, salaria ex publico munera præstari debere præcepit, inde factum esse concludit, ut *Cesset nunc illa satyris Doctoribus querulis usurpata sententia, quia duabus curis ingenium non debet occupari. Ecce iam habere tolerabile probantur hospitium; unde nunc merito, uni sollicitudini iugiter exherentes, toto vigore animi ad bonarum artium studia transferantur.*

Symmach. lib. 1.
epist. 73.

Discant igitur Principes, inter præcipuos thesauros suos ea repone-
re, quæ in alendos, & sublevandos homines, eminētoribus studijs, disciplinis, & alijs, quibuscumque artibus præditos, erogaverint (neque enim vulgares Musas, studiavè inutilia, vel ad negotiorum usum minus apta ingenia, ad hæc præmia accersio.) Sciātque, vel à Symmacho docti, *Bonas artes honore nutrivit, atque hoc specimen esse florentis Reip. ut disciplinarum professoribus præmia opulenta pendantur.* Multosque reperiri, ut benè Ioannes Barclaius considerat, qui publicæ prædicationis, ac providentiæ sunt apti, qui tamen, quia non quaeruntur, neque beneficijs eiusmodi sublevantur, in occulto latent, aut in privatis curis cōsenescentes, non usu, non negotijs levigantur.

Barclai. in Argen.
lib. 1. pag. 100.

Afcass. & relati ab
eo in lib. de ærar.
pag.

In magnum sanè Reipublicæ detrimentum, cui nulla potest alia maior calamitas contingere, quam si strenuis militarijs Ducibus, eruditivè, ac prudētibus Togatis Gubernatoribus, vel Scriptoribus, aut Doctoribus careat, quorum defectum sub finem mundi maiorem esse futurum, quidam vaticinantur, & utinā nostris temporibus in nostra Hispania hanc plagam minus frequenter experiremur; maioris curæ esset, in deficientium locum haberi magnorum animorum seminarium, atque delectum, quos nullū tempus, nulla Regio non gignet, si modò sint, qui foveant, & provehant, cum vel docente Iuvenali:

Iuven. satyr. 10.

----- *Experientia constat,*

Summos posse viros, magnaque exempla duros,

Vervecum in patria, crassoque sub aere nasci.

Cassiod. lib. 3.
epist. 13.

Et ut Cassiodorus inquit: *Non sint imparia tempora nostra transactis. Habemus sequaces, amulosque prisorum.* Quod prius etiam Tacitus his verbis admonuit: *Neque omnia apud priores meliora; sed nostra quoque ætas multa laudis & artium imitanda posteris tulit.*

Tacit. 3. Annal. &
1. hist.

Plato in Hyppia.

Et hæc simul etiam contra eos notare oportebit, qui solum antiquos Scriptores & Artifices laudare, & æstimare solent, & ut Plato ait, semper recentioribus præferre consueverunt, quasi lassa & effata natura, nihil iam laudabile pariat. Quos contra iustissimè stomachatur Horatius cum dixit:

Horat. in Arte Poetic.
Plin. Iun. lib. 6.
epist. 16. & lib. 6.
epist. 21. Sidon. lib. 6.
epist. 8.

Indignor quicquam reprehendi, non quia crassè,

Illepidèzè dictum putetur, sed quia nuper.

Filefac. lib. 2. select.
tract. ult. de multipl. Script. gener.
Ego 2. to. in epist. ad Lectorem.

Et de his, & de alijs, qui similiter solum externos Auctores mirantur, & indigenas parvi faciunt, plura dicere possem, nisi iam alibi à Me post Filefacum, & alios tradita essent.

Litterati Principibus suspiciendi.

EMBLEMA LXXX.

*Quis Crocodilos flumine nantes
Edomat audax, insidet acer?
Parva, levis gens Tentyrita.
En cave Princeps sis Crocodilus,
Omnibus horror, quippe paratur
Penna volans, & Natio docta
Vilis, & acris, qua domet ausus,
Tollere famam quisque valebit.*

COMMENTARIUS.

Idimus, & abundè satis (ni fallor) adstruximus, quàm sit, esse que debeat Regali Fastigio cohaerens, cruditorum, quavisvè alia utili arte eminentium hominù cura, & competès pro cuiusque meritis honor & sublevatio. Nunc verò eò nostrù sermonè dirigimus, ut nò minùs apertè Principibus ostendamus, eandem curà, non solùm ad se pertinere, verùm valdè quoque suæ dignitati, atque existimationi conducere, si gloriam ament, & famæ, nominisque sui laudem, & nullo unquam sæculo interituram memoriam subditis, & exteris, præsentibus & posteris, relinquere velint.

Quo in studio flagrare debere Aristoteles monuit, dum dixit: *Vel le pecunijs excellere Tyrannicum est; honoribus verò magis Regium.* Seneca docens: *Debere Principes multa etiam fama dare.* Et melius Tacit-

Arist. 5. Pol. c. 10.
Senec. de Clem.
lib. 1. cap. 15.

Tacit. 4. Annal.

Polyb. in sua hist.

tus inquit: *Principum sortis, præcipua rerum ad famam dirigenda. Cate-
raque illis statim adesse, unum insatiabiliter parandum, prosperam sui me-
moriã. Et Polybius, Principes in hoc ab aliorum hominum condi-
tione his verbis distinguens: Argentum quidem & pecunia est communis
omnium possessio: at honestum, & ex eo laus & gloria, Deorum est, aut eo-
rum, qui à Dÿs proximi censentur.*

Comperit enim, & omnium sæculorum exemplis notatum, nihil tam obscurare, & delere posse Principum gloriam, nihilque citius memoriã nominis ipsorum extinguere, & sepelire, aut etiam odiosos, & detestandos posteris reddere, quàm quòd viros doctrina, & virtute præditos reiecerint, aut neglexerint. Contra verò, nullum illustrius Nobilitatis insigne, nullam clariorem tubam, ad laudes illorum ubique celebrandas, excogitari posse, quàm ingeniosorum, & doctorum hominum amorem honoremque mereri, & eorum scriptis cum laudum præconijs æternitati commendari; rerumque à se præclare gestarum gloriam litteratorum magis, quàm famæ pennis extendere; & ut olim de Ennio dictum fuit: *Assiduos volitare per ora virorum.*

Veget. 2. de re mil.
lit. cap.
Senec. declam.
262.

Præclare quippè dixit Vegetius: *Vnius ætatis est quæ fortiter sunt, quæ verò pro utilitate publica scribuntur æterna manere.* Et ante eum Senecæ: *Non annorum numero, neque spatio ætatis terminari fortium hominum vitam, sed laudis, & fame, perpetuæque posteritatis immortalitate. Quæ non aliter, quàm Historicum, aliorumque celeberrimorum Scriptorum monumentis consequi potest, quorum præcipuum officium, ut Tacitus inquit, in suis Annalibus esse debet: Ne virtutes sileantur, utque prævè dictis factisque ex posteritate, & infamia metus sit.*

Tacit. 3. Annal.

Pindar. in Nemæis
Od. 4. & 7.

Vnde verè dicere potuit Pindarus, magnas corporis vires, magnaque animi virtutes ab hymnis, & laudationibus Historicorum, & Poëtarum destitutas, densis tenebris circumfundi: *Sermonemque factis diutius vivere, quem cum Charitum favore lingua à mæte extulerit profunda.* Quem secutus perpetuus eius laudator, & imitator Horatius, integrâ Odam in hoc effectu Poëtici muneris laudando consumit, & nullus exemplis adductis concludit:

*Dignum laude virum Musa vetat mori,
Cælo Musa beat, &c.*

Idem eod. lib. Od.
9.

Et statim in sequenti sic graviter cecinit:

*Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, sed omnes illachrymabiles
Vrgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia Vate sacro:
Paulùm sepulta distat inertie
Celata virtus.*

Ovid. lib. 4. de
Pont. eleg. 3.

Et apertius Ovidius, inde deducens, nullam rem aptiorem, optatioremve Principibus contingere posse, quàm bonum Poëtam, qui eorû nomen, ac famam ab iniurijs temporis vindicet, his verbis:

Nec tamen officio Vatum per carmina facta,
Principibus res est aptior ulla viris.

Carmina vestrarum per agunt praeconia laudum,
Nec vè sit actorum fama caduca cavent.

Carmine fit vivax virtus, expertisque sepulchri,
Notitiam seræ posteritatis habet.

Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas,
Nullaque res maius tempore rebur habet.

Scripta ferunt annos, scriptis Agamemnona nostis,
Et quisquis contra vel simul arma tulit.

Quis Thebas, septemque Duces sine carmine nosset,
Et quicquid posthac, quicquid est ante fuit, &c.

In eandem sententiam conveniens Tibullus, sic habet,

Quem referent Musa viri, dum robor a tellus,
Dum coelum, stellas, dum veheb' annis aquas,

Et Lucanus hoc carmine,

O Sacer, & magnus Vatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mort alibus ævum.

8 Alijsque relictis, Iacobus Boissardus idè ipsum Emblematicè ostēdere volens, Ducem una ex parte pingit, militaribus spolijs onustū, & ex altera Scriptorè, eius egregia facta, admoto ad librum calamo, quasi exarantem, cum hoc lemmate, *Quae scriptorum monumentis mandata sunt, aeterna reåduntur*, & his carminibus:

Egregijs frustra virtus se bellica gestis
Inflat, & ad laudes nititur ire suas.

Ni scriptis vulgata eius sit fama per orbem,
Et fiat radijs clarior historiae.

9 Florentius autem Schoonhovius, sub lemmate, *Vivitur ingenio*, hinc figuram mortis, Regum Coronas calcantis, inde librum, roseis fertis redimitum, quem serpens circumdat, exculsit, hæc carmina subdens:

Regna cadunt, urbes pereunt, nec quae fuit olim

Roma manet, præter nomen inane nihil,

Sola tamen rerum, doctis quaesita libellis,

Effugiunt structos Fama decusque regos.

10 Quos omnes excedit Seneca, hoc ipsum documentū pluribus exemplis, & rationibus ornans, & inter alia illis Virgilij carminibus, quibus duobus memoriam æternam promissit, & præstitit,

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,

Nulla dies unquam memori vos eximet ævo:

Dum domus Æneæ Capitolii immo vile saxum

Accolet, Imperiumque Pater Romanus habebit.

Tibul. lib. x. eleg. 4.

Lucan. lib. 9.

Boissard. Emb. 11.

Schoonh. Embl. 29
pag. 89.

Seneca, oratio
legendus, epist. 11.

Nos verò, Reges, ac Principes notare, simulque admonere volentes, qui eiusmodi viros, de quibus loquimur, quos suscipere, ac suspicere debebant, despicerere, ac contemnere solent, & parvi facere gloriam, quam ex eorum scriptis consequi poterant, existimantes, ut alibi Tacitus inquit: *Præsenti potentia extingui posse sequentis ævi memoriam.* Et parùm animadvertentes: *Improbiorum probra* (Sidonio Apollinari docente) *aque ut præconia honorum, immortalia manere*, præfens hoc Emblema formavimus, ex Crocodilo, ut apparet, à pusione, sive Pygmæo Tentirita domito, atque frenato; quo simili, in eandem rem, de qua agimus, his verbis Erasimum usum fuisse comperio, *Crocodilus, invidium alioqui, & perniciosum animal, tamen Tentyritas adeò metuit, ut ad eorum vocem etiam expavescat: ita Tyranni, cum omnes contemnant, tamen eruditiorum litteras subterunt.*

Quod sumtum est ex horum hominum natura, & in frenandis Crocodilis genio, sive ingenio, de quibus Plinius, quem sequuntur Solinus, Seneca, Strabo, & alij à Simone Maiolo relati, sic scribit: *Tentyrita insulam in Nilo habitans, statura parvi, qui soli Crocodiles congre-di audent. Flumini innatât, dorsoque, equitantiuni modo, imposti, biantibus resupino capite ad morsum, addita in os clava, dextra ac laeva tenentes, extrema vius utrinque, ut frenis in terram, agunt captivos, ac voce etiam sola terribos, eogant eorum vera recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insula Crocodili non admatant, olfatuque eius generis hominum, ut Psyllorum serpentes fugantur.*

Amare igitur, vel timere Scriptores Principes debent, qui etsi leves alioqui, ac contemnibiles primo ad spectu videri possint, *Immanitate, & ingentes Crocodilos*, ut alibi ait Virgilius, domare frenareque valent, & quò velint ipsorum famâ posteritati traducere, usque adeò verum est illud Q. Curij, quo, aliud agens, præmonuit: *Nihil tam firmum tamque stabile esse, cui aliquod periculum non sit, etiam ab invalidos cum & leo sulicem, muscamque permissat, aliquandoque minimarum avium pabulum fiat, & ferrum rubigo consumat.*

Quibus exemplis alia plura addit Philippus Camerarius, & ex illo leonis, quem culex infestat, Emblema confecit Schoonhovius, sub titulo, *A minimis quoque sibi timendam*, & his carminibus:

*En ego qui terror cunctis incedo per orbem,
Soliis culicis spicula dira tremo:
Ne nervis confide tuis, nam parvula queque
Dum minimè credis, quo perimamur habent.*

Et ex Xiphia, alioqui valido & formidabili pisce, qui solet ab exiguo cestro, sive alylo necari, Ioach. Camerarius sic inquit:

*Piscibus ipse alys sum formidabilis hostis,
Mox hostis miserè me necat exiguus.*

Et magis ad rem nostram Antonius à Burgundia aliud, in quo Elephantem pingit, ad muris adventum graviter concitatum, & ita haber,

Tacit. 4. Annal.

Sidon. lib. 5. ep. 8.

Eras. in simili fol. mihi 53. in fin.

Plin. lib. 6. cap. 25. & lib. 28. c. 3. Solin. cap. 34. Senec. lib. 4. nat. quæst. c. 2. Strab. lib. 17. Maiol. colloq. de serpen. pag. mihi 172. & seqq.

Virg. 3. Æneid.

Curius lib. 8.

Camer. 2. subeef. cap. 12. 13. & 86.

Schoonh. Emb. 15. pag. 45.

Camer. in symbol. cent. 4. Embl. 14.

Burg. in vitijs ling. Embl. 32. pag. 71.

Carnea quem tanto moles petit impete ? murem.

Cur ita? Pygmaeo pexuit ungue feram.

O pudor: & tantas, res tantula, cogit in iras?

Sic agitur: mordax hoc quoque lingua docet.

16 Indeque Salomon eosdem Principes monet, ut de fama & bono nomine curent: Quod inquit: *Melius est, quam divitia multa, & super aurum & argentum gratia bona.* Ad hanc nimirum posteritatis curam, quam habere debent, respiciens, ut ibi Salazarius noster, praeter alios, animadvertit, & bonam civium, & Scriptorum gratiam, & commendationem, pro qua consequenda aurum & argentum spernere, aut etiam in eosdem Scriptores liberaliter expendere debent.

Proverb. 22. 1.

17 Quod etiam consilium Iseocrates Nicocli, vel primum dedisse comperimus, in oratione, qua illum ad Regnandum instruxit; inquit, quod Regibus donatur, callidissime vedit. Illud vero munus pulcherrimum, ac utilissimum eosdem reputare debere, quod ex praclaris Sapientium, atque eruditorum Virorum admonitionibus, & laudationibus consequuntur. Quod dictum Faustus Andrelinus celebris Poeta, his versibus locupletavit,

Iseocrat. in orat. de Reg. ad Nicocl. in princip.

Faust. Andrelin. lib. 1. carm.

Magnanimo qui dat Regi, vel rura, vel aurum,

Argentum, mensas, coccina, vas, domos,

Dat cupidè Curio, Crasso, parvaque potenti

Munera Fabricio, perniciose Mide:

Non aurum cupiunt, praecleara sed laudis honores,

Et decus, & clari nomina clara Duces.

Carmina qui Regi, Regum fert munera, vitam

Carmina post vitæ tempora Caesar habet.

Carmine defunctus magnus nunc vivit Achilles:

Semper & Alcides carmine vivus erit

Vos, quibus aeterna facimus vaga murmur a fama,

Digna decet larga dona dedisse manu.

Ex quo, reliqua quæ dantur, tempore restant,

Quæ data sunt Vati, munera semper habes.

18 Quod bene agnovisse videntur multi antiquorum, & recentiorum temporum Heroes, qui hac de causa celebres Historicos, aut Poetas magno in pretio apud se habuerunt, pecunijs, muneribusque & honoribus, salarijs, statuis coronis, templis, sepulchris, alijsque varijs modis condecorarunt, quorum copiosam narrationem, qui velit, apud Theatrum vitæ humanæ Beyerlinchij reperiet: sed omnium loco Magnum illum Alexandrum Macedonem exhibere sufficiet; qui cum se totum ad Achillis exemplar componere cuperet, & longo postea intervallo superaverit, hoc uno illum se foeliciorè & fortunaciorem fuisse dixit, ut Plutarchus, & alij passim litteris produnt, quod immortalis Homeri carmine celebratus, per totum terrarum orbem innovisset,

Theatr. lit. A. pag. 689. lit. G. pag. 105. litt. H. pag. 72. litt. P. pag. 496. & seq. & lit. S. pag. 315.

Plutar. in Alex.

Plin. Jun. lib. 6.
epist. 17.

lic indicans, ut aliud agens Plinius Junior scripsit: *Se hoc uno monimēto homines quantumvis claros, & rerum gestarum gloria conspicuos à mortalitate asserere posse; nam cetera fragilia, & caduca, non minus quam ipsi homines, occidunt, desinuntque.*

Plutar. in Apophth.
Laconic.

Idemque ipsum, æque signanter Eudamidas apud eundem Plutarchum ostendit, dū rogatus à quodam, quam ob causam Lacedæmonij, prius quam inirent prælium, Musis immolarent, cum nihil illis videtur cum Marte esse commercij? *Et rebus (inquit) fortiter gestis, cōtingat honesta commendatio.* Et Alexander Severus apud Lampridium, qui ita habet: *Sed amavit litteratos homines: vehementer etiam reformians, ne quid de se asperum scriberent.* Et Plinius Junior, qui iā suo tempore hūc

Lamprid. in Alex.
Severo.

Plin. Jun. lib. 3.
epist. 21.

morem antiquum fuisse, his verbis ostendit: *Fuit moris antiqui, eos, qui vel singulorum laudes, vel urbium scripsissent, aut honoribus, aut pecunia ornare: nostris vero temporibus, ut alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exolevit. Nam postquam desimus facere laudanda, laudari quoque ineptū putamus.* Et Antiquioribus alijs omisis, elegans quoque est in eodē argumento exornādo Ludov. Ariostus, Principes laudans, qui Scripto: ū, & dignorū Poëtarū pennis (quos raros esse inquit) se suaq; facia à Leithæis undis eripiunt. Contra eos vituperans, & intellectu a Deo privatos inquit: *Cbe de la Poësi agli bastato scivvi, &c.*

Ariost. in Orland.
Fur. cant. 35. stanz.
22. & seqq.

Barclai. in Argen.
lib. 1. pag. 101. quæ
lege.

Quod in Richmis sequentibus, omnino legendis, varijs exēplis demonstrat, & in eandē sententiam consentiens Ioan. Barclaius, paucum esse ait, in Principē ullum, velut in uno cælo omnium virtutum stellas cōvenisse, nisi nobiles Scriptores meritis, fortitūque fuerit, qui eadē posteris calamo tradant, & ultra mortalium sortem extendant.

D. Comes de la Roca
in lib. de vita D.
Pet. Reg.

Quæ quidē omnia secus longè illis Principibus contigisse videmus, qui Heroicos Poëtas, gravesq; & eloquentes Scriptores & Historiographos sibi gratos, beneficijsq; devinctos, habere non curarunt, eolvē in aliquo læserunt, vel contempserunt, cum exinde maximā sui nominis gloriaque iacturam apud posteros reportaverint, totque cōspersi maculis fuerint, ut vix ad eas abluendas totus veritatis in contrariū se habētis Oceanus sufficere possit, ut in nostro Rege D. Petro accidit, de cuius vitijs & scvitijs plus, quam debuit, hac die caula eius Historiographus Petrus Lupecius ab Ayala vulgavit, ut nuper Dom. Comes de la Roca, multis titulis clarus, docto in rem hanc libello demonstrat; & in Paulo II. Pontifice Maximo, quem nimis Platina ab eodem malè habitus, suis scriptis laceisit.

Fest. Avienus de
situ Orbis.

Eadēque caula Laurentiū Vallam permovit, non solum cōtra aliū Pontificē, verum & contra ipsam demū Ecclesiam Romanā, & donationē eidem à Constantino Imp. factam, improbè debachandi, ut latius Eminentissim. Cardinal. Bellarm. & August. Siheucus eandē acerrimè defendentes, enarrant. Vique adeo certū est, vel pusillos Tētyrtas nostros, quibus Dei munere legēda scribere datum est, etiam à magnis Principibus timeri suspicique debere, cū & ex ira, vel favore dividant mortalibus Fata, & suis scriptis famam, infamiamvè perennem reddant, quia, ut Festus Avienus inquit: *Musis in termina vita*

Bellarm. & Schem.
contra Vallam, &
plures alij passim.

Fest. Avien. in descript.
Orb. Filiuc.
2. select. pag. 343.

Permanet, & memori laus semper pullulat ævo.

Monetæ Probitas, & Veneratio.

EMBLEMA LXXI.

*En Constantini Nummos homo pronus adorat.
An quia sit Numen nummulus iste sibi?
Numinis aeterni an quia pars non parva Moneta
Mutari obsistit, iam quod adoret habet?*

COMMENTARIUS.

NON sufficit Reipublicæ curam clavumque tenentibus, subditorum animos præmiorum, & beneficiorum, de quibus egimus, gratia & liberalitate demulcire, nisi eisdem bonam probamque Monetam constituât, materia, ut post Paulum I. C. alij plures tradunt, electa, cuius publica, ac perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniat, & forma publica percussa, usum dominiumque, non tam ex substantia præbeat, quam ex quantitate, neque ultra merx utrumque sit, sed alterum pretium vocetur. Quod Paulus ab Aristotele sumit, eandem doctrinam, & numerorum eudendorum causam, & originem plenius adhuc tradente. In quo etiam argumento Plinius de Romanis agens, & Budæus, Tiraquellus, Covarruvias, & alij, de Hebræis, Græcis, & alijs Nationibus, latè versantur.

2 Omnes ubique pariter asserentes, hanc curam probæ Monetæ populis impertiendæ, adeo propriam Principum esse, & esse debere, ut

L. i. de cõtr. empt. l. si ita 42. de fideiuss. & latè omnes, qui de re Numaria scripserunt, quos vide apud Larreã l. 10. discept. c. 12. ex n. 2. Marquẽz in gub. Christ. lib. 2. cap. ult.

Arist. 1. Pol. c. 9.

Plin. lib. 33. cap. 1. & 3. Eutrop. lib. 2. Bud. in notis ad d. l. 1. Tiraq. de retr. lign. §. 1. glos. 20. n. 20. Covar. de veter. num. collatio. Forcat. dial. 48. Basil. Pont. relect. expos. de monet. Marquẽz in gub. Chr. lib. 2. cap. 39.

Frider. Imp. inc. r.
1. quæ sine Regalia,
ubi latè DD. Sixtin. de reg. lib. 2.
c. 7. Harasilanus &
Bessold. in dissert.
de iur. Maieft. Budel.
de Monet. li. 1. c. 28.
& alij ap. Larrea d. c. 12. ex n. 6.
& Knichen. in Enciclop.
c. 16. ex n. 71. & in trac.
de falsum non provoc.
iure, ex n. 349.

L. 1. & 2. C. de falsa
Monet. l. pen. C. eod.
in Theod. Vela, & alij
in trac. de delict. c. de
falsa mon. iuncta l. nõ
fatum, D. de appell.

lib. 6. etym. c. 17. Cor.
3. misc. c. 13 n. 3. Fung.
& alij verb. *Moneta*.

Iul. Firm. in lib. de
divin. Girald. fyn. 1.
pag. 37.

D. lib. d. lib. 1. c. 47.
D. Epiph. in lib. de pond.
in fin. Fung. verb. *Numus*.

Lun. C. pub. lætic. D. Matth.
c. 21. Casiod. lib. 6. ep. 7.
& lib. 7. ep. 32. la. tẽ Arnif.
de iur. Maieft. c. 26.

Suet. in Caligul.

D. Aug. de Civit. Dei,
lib. 4. c. 19. Girald. fyn. 1.
pag. 37

Inven. satyr. 1.

Menand. ap. Stob. in orat.
de Plurilaud. Girald. ubi
sup.

vel ob hoc, ad eos tantum, qui superiorem non agnoscunt, hæc facultas, potestasque pertineat, & inter præcipua ipsorum Regalia dinumeretur, ut post Imperatorem Fridericum, Sixtinus, & alij, qui de Regalibus agunt, latissimè prosequuntur.

Eidemque Moneta, ita in publicum constituta, talis, tantaque auctoritas, & veneratio insit, ut quælibet ipsius adulteratio, corrosio, reprobatio, vel immutatio, inter capitalia, imò & graviora læsæ Maieftatis crimina censeatur. Ideoque, conscij etiam huiusmodi sceleris, interclusa provocandi, alioqui favorabili, & semper concessa facultate, variorum Cæsarum legibus puniantur.

Quod fortè occasionem nomini præstitit, si D. Isidoro, & alijs Grammaticis, quos Ioannes Corrasius, & Fungerus referunt, fidem habemus, quasi Moneta à monendo dicatur, quòd moneat, ne quid fraudis in materia, vel pondere fiat, & veluti divinum quid venerari, suscipi, ac suspici debeat. Ad imitationem Iunonis, quam *Monetam* etiam Romani veteres appellarunt, ut Iulius Firmicus, & alij recensent, quòd ex arce Templi commoverit Pop. Rom. cum terremoto factus esset, ut sue plena procuratio fieret.

Vnde etiam & Numi nomen accepit, non solum à *Nemo*, quod legem Græcis significat, vel à Numa Pompilio, qui primus apud Romanos Numos cudisse, suoque nomine, & imagine insignisse prohibetur, ut vulgò Grammatici tradunt; sed potius, quia Numinis cuiusdam (ut dixi) venerationem habebat, sive quia Principes vultus suos, quos sacros, vel æternales vocabant, numis frequenter imprimere solebant, ut in quadam Codicis Iustiniani lege, & expressius apud D. Matthæum, & Casiodorum habetur, quare & Moneta à Suetonio Iconium vocatur.

Sive, quod magis arbitror, quia Pecunia apud omnes gentes, & maximè apud Romanos, pro Dea habita fuit, ei que se homines, ut Pecuniosi essent, commendare solebant, Esculumque, & Argentinum Deos venerabantur, ut ex D. Augustino, & alijs Giraldus animadvertit, Iuvenalem simul expendens, & exponens, qui contrarium insinuare videtur, dum dixit:

----- *Et si funesta Pecunia templo
Nondum habitas; nullas numorum creximus aras.*

Cum tamen idem, in antecedentibus carminibus, divitiarum Maieftatem inter Romanos sanctissimam fuisse dixerit, & Pecuniæ effectus latissimè, & scitissimè commendaverit.

Quos, & ante eum, Menander ab Stobæo relatus, & à Giraldo translatus, his elegantissimis Senariolis, in quadam fabula rerulit.

Epicharmus dixit hos quidem Deos,

Ventos, solem, terram, ignem, stellas, aquam.

Ego utiles verò Deos esse arbitror

Nostros, & Argentum, & Aurum maximè

Istos quidem si dedices tua in domo

*Quidquid voles roges, tibi omnia aderunt,
Ager, domus, seruique, & Argyromata,
Testes, amici, iudices, tantum dato,
Ipsos habebis, vel ministrantes Deos.*

8 Cui, alijs omisis; novissimus Epigrammaticus adridet, ita, non minus lepidè; eandem numorum Deitatem, & à Numine tractam etymologiam complectens, Oven. lib. 2. epigr. 110.

*An ne Numen vocant, Criticique Numisma Latini,
Quod Nomon Argivi, quodque Nomisma vocant?
An quia, Numme potens, numerata pecunia vulgò
Diceris, à numero tu quoque nomen habes?
An ne, Deam quia te, Regina pecunia, mundus
Æstimat, & nummo Numen inesse putat?*

9 Eisdemque consonans Hesiodus, *Pecuniam esse animam mortalibus*, dixit, & alij plures; quos Budelius, & Noster Menchaca, & novissimus D. Ioannes de Larrea recensent, eandem Deam, & Reginam cunctorum appellant. Inter quos Petronius sic habet: Hesiod. in Ergis.

*Quisquis habet numos, securam avertet aura,
Fortunamque suo temperet arbitrio.
Vxorem ducat Danaen, ipsumque licebit,
Acrisium iubeat credere, quod Danaen
Carmina componat, declamet, concrepet omnes,
Et peragat causas, sicque Catone prior.
Iuris-Consultus Pareat, Non Pareat, habeto,
Atque esto quidquid Servius & Labeo.
Multa loquor; quid vis numis presentibus opta,
Et veniet. Clausum possidet arca lo-vem.*

Budel. de re num. lib. 1. c. 3. Menoc. in praef. cōtr. illust. n. 77. & seqq. Larrea d. c. 12. ex n. 62 ubi vide bona verba Lorini. Petron. in Satyric.

10 Quapropter Salomon, inter antiqua, & præcipua Hebræorū Adagia, illud collocavit, *Pecunia obediunt omnia*, quod tam cæteris Nationibus in ore fuisse, quàm nunc etiam omnibus est in usu, luculenter Erasmus, Delrius, & Pineda, idem ipsum Adagium illustrantes, ostendunt. Et Apollinis Pythij Oraculum, qui Philippo Macedoni consulenti de victoria, respondit: *Argenteis hastis pugna, & omnia vinces*. De quo etiam idem Erasmus aliud Adagium deduxit, addens, & simul Delrius, huc fortè alluisse Verris, rapacissimi hominis, dictum apud M. Tullium: *Nihil tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit*. Eccles. c. 10. v. 19.

Eras. in hoc Adag. pag. 521. Delrius 2. tom. pag. 438. Pined. in Ecclesiast. d. c. 19. v. 19. Eras. sup. pag. 522.

11 Quod veteres ostendere volentes, Danaes fabulam confinxerunt, ab Acrisio patre munitissima turri inclusæ, quàm tamen Iupiter in imbrem aureum conversus, & per regulas in puellæ gremium se demittens, gravidam fecit. Quam ultra Horatium, & Petronium modò relatum; Paulus Silentianus hoc lepido Epigrammate explicat: Tull. 2. in Verr.

Horat. 3. carmin. od. 16. quem lego.

*Aurens in cacas penetravit denique rimas,
Et Danaes duros Iupiter in thalamos
Fabula sic inquit, me iudice: ferrea claustra
Aurum perumpit, duraque vincula domat.
Aurum omnes vestes infregit, & arguit artem
Clavis, & inflexit torva supercilia.
Sic Danae dericta fuit, non ullus amator
Aurum cui fuerit, supplicet hic Veneri.*

Henr. Stephan. in
præf. ad sent. Co-
mic. Græc.

Philemon quoque Comicus apud Henric. Stephanum, in eiusdem 12
thematis comprobatione, Amalthæ cornu ex se omnes fructus evo-
mens, non bovinum, sed aureum, vel argenteum pingendum esse inquit,
quod ex his metallis omnia bona promanent. Sic etenim habet:

*An cornu Amalthæ fuisse existimas,
Ut pingitur pictoribus, cornu bovis?
Argentum erat, quod possidere si queas,
Mox cuncta præsto, nutum fuerint ad tuum
Testes, Amici, socij, iten. que prædia.*

Iunius inter Adag.
Erasm. pag. 264.

Quorum carminum etiam meminit Hadrianus Iunius in Adagio *Her-
culis cornu*, illud in eundem sensum exponens, & plura simul de Amal-
thæ cornu litteris tradens.

Dio lib. 43. Livius
lib. 32.

Demost. in Olynt.

Sunt etiã, qui hoc ipsum veluti Emblematicè significare voluisse, 13
Romanos existimant, dum in non paucis è priscis numis, fulmen pro
nota in sculptum reperitur, quasi pecunia fulmini comparetur. Quod
etiam, & quidem aureum, Aquilas, quas iidem Romani pro suarum le-
gionum signo gestabant, unguibus tenere, Dion, & Livius (fortè ex
eadem ratione) testantur, cum pecunia belli fulmen, & nervus a De-
mosthene vocitetur.

Basil. Embl. 202.

Neque absudit aliud Emblema Batilij, ex illo Apollinis ad Phi- 14
lippum Macedonem oraculo sumtum, in quo hominem pingit; au-
rea ballista munitissimæ urbis portas evertere, vel aperire conat-
tem, & sic habet:

*Et stabiles Aurum portas, & claustra revellit,
Hæc Ballista sacram devicit una fidem:
Aurato cornu multas non irritus urbes
Pulsatas, Macedo sic sibi sæpè tulit.*

L. 1. & 2. C. de
fals. monet.

Ego verò, non solum Monetarum potestatem, sed & auctoritatè 15
& venerationem, quam habere debent, Principibus inde re, & suadere
prætendens, nullum aptius Emblema excudi posse existimo, quam
hoc, quod nunc ob oculos pono, ex Constantini Magni Imperatoris
Numismate sumtum. Hic enim non contentus severissimas illas æquè
ac saluberrimas leges, quæ in Iustiniani Codice reperuntur, contra
Monetæ adulteratores promulgasse, sic quoque effigiem suam nimis
in sculpi voluit, ut hominis flexis genibus Deum invocantis, in cœlū-

- que panis manibus contuentis, speciem præferret, ut latius in eiu-
vita Eusebius enarrat. Quo exemplo, sive figura, licet pietatem eius
detegi, idem Eusebius existimet, Harnisæus tamen significare, & ad-
monere voluisse, inquit, quanta veneratione Moneta haberi deberet,
quam vel ipse pronus adorabat, vel ex panis ad cœlum manibus, ut
pro salute populi cederet, precabatur.
- 16 Unde ipse hic idem Magnus Imperator, Monetas, suas, alibi vocat,
ut Maiestatem Imperialem illis inesse demonstrat: & Casiodorus, in
earum veneratione cunctorum salutem consistere, loquens cum Co-
mite sacrarum largitionum (cuius erat missilia Principis nomine Ka-
lendis Ianuarijs invulgus spargere) his verbis ostendit: *Verum hanc li-
beralitatem nostram a. 10. decoris obsequio, ut figura vultus nostri metallis
usualibus imponatur, Monetamque facis de nostris temporibus futura sa-
cula commone. O magna inventa Prudentum! ò laudabilia instituta Ma-
iorum, ut & imago Principum subditos videatur pascere per commer-
cium, quorum consilia invigilare non desinunt pro salute cunctorum!*
- 17 Et iterum, sic appolitè inquires: *tamen omninò Moneta debet integri-
tas quari, ubi & vultus noster imprimitur, & generalis utilitas invenit-
ur. Quid nam erit tutum, si in nostra peccatur effigie? quam subiectus cor-
de venerari debet, manu sacrilega violare festinat? Sit mundum, quod ad
formam nostræ serenitatis adducitur. Claritas Regia nihil admittit infe-
ctum. Nam si vultus cuiuslibet sincero colore depingitur, multò iustius
metallorum puritate principalis gratia custoditur. Auris flamma nulla in-
iuria permixtionis albescat. Argenti color gratia candoris arrideat, aris
rubor in nativa qualitate permaneat, &c.*
- 18 Qua eadem in cura a deo etiam invigilarunt Romani, ut ad eiusdè
monetæ auctoritatem; & probitatem conservandam, Romæ, in æde
tantùm Iunonis Monetæ eam percuti sineret, præfectis in hoc opus
artis, auri, argentiq̃e factoribus, quos Triumviros Monetæ voca-
runt, ut post nostrum I. C. Pomponium, & alios, qui de Romanorum
Magistratibus scripserunt, bene Bernardus Vvaltherus, & Ioann. Bo-
dinus observant. Addentes, in Francia quoque, & in Anglia, eadem
de causa, non alibi, quàm intra ipsorum Regum Palatia Monetæ
cursionè permitti, ubi eundem etiam Triumviratum Monetæ hodie-
que vigore ex Arrestis Paponij satis apparet.
- 19 Prout & in clarissima, prudentissimaque Venetorum Republica,
de cuius hac in parte cura, ita valdè ad rem nostram Gaspar Contare-
nus scribit, *De Præfectis Monete nihil est quod plura dicamus. Eius Ma-
gistratus illa cura est, ne argentum, aut aurum imperfectius, aut impu-
rius cudatur, quàm lex statuit: ne vè numi sint minores pondere, quàm lex
iubet, quod sanctissimè apud Nos servatum fuit, quàm obrem maximo in-
pretio apud omnes nationes barbaras, ne dum apud Christianos, Veneti nu-
mi semper fuerunt, hodieque sunt.*
- 20 Apud Turcas quoque, eandem rei numariæ curam, & quòd nemini
numorum cudendorum potestatem faciant, Bonfinius, Leunclaius, &
alij agnoscunt, & laudant, quos Arnòldus Clapmarius, & noster D.
Ioannes de Larrea recensent. Et ultra eos Scipio Gentilis, & Herin-

Euseb. in vita Cōst.

Harnif. de iur. Ma-
iest. d. cap. 7. n. 5.

L. 2. C. de fals. mo-
net. l. si quis nu-
mum, eod. tit. in
Cod. Theod.

Casiod. li. 6. ep. 7.

Idem lib. 7. ep. 32

Pomp. in l. 2. D. de
orig. iur. §. deinde
cum elicit.

Vvalt. 2. misc. c. 6.
Bodin. de Repub.
lib. 6. cap. 3.

Papon. lib. 4. tit. 9.
pag. 126.

Contar. lib. 4. de
Rep. Venet. fol. 70

Clapmar. de arc.
rer. pub. c. 16. Lar-
rea d. c. 12. n. 36.

Scip. Gent. ad d. c.
1. quæ sint reg. §. 3.
Hering. de Moled.
q. 1. n. 14. pag. 6.

Berneger. in quæst.
ad Tacit. de mori-
bus Germ. q. 19.

Proper. lib. 4. eleg.
Erasm. in Adag.
Proteo mutabilior

Auct. Gallo Polit.
apud Caranzam de
monet. 3. p. cap. 5.
Maced. in Manifest.
Lustran. Scriban.
in Polit. Chr. lib. 1.
cap. 24.

Tymp. in sp. Prin-
cip. Pontius in re-
lect. de Monet.
Theat. vit. human.
eod. verb. Saaved.
in id. Pol. pag. 459.
& 530. & 535. &
alii apud Larream
discep. 12. ex n. 49

Marian. de rebus
Hisp. lib. 13. c. 11.

Gaguin. hist. Frac.
li. 8. pag. mihi 143.

gius, addentes, quòd si quando Turcici Imperatores, aliquos in Reges Principes vè constituunt, aut in fidem clientelam vè suam recipiunt, duo hæc semper excipere solent: *Monetas, & preces publicas, pro salute Principis.* Et idem in Imperio Germano hodie observari, tradit novissimus Nicolaus Bernegerus, electis ponderatoribus, probatoribusque Monetarum, quos veteres *Zigestatas* appellarunt, quibus cura rei monetariæ, lustratioque commissa, in dictis eam ad rem binis quot annis diebus, Kalendis nimirum Maij, & Octobris.

Et Ego hic peculiari observatione hoc notare volui, ut almæ nostræ Hispaniæ incuriam hac in parte succenseam, quam cum Deus quasi Dominam Arbitramque, sive dispensatricem auri, argenti, aliarumque totius orbis divitiarum effecerit, ut iam in huius libri præfatione retulimus, atque ad eò caterorum Regnorum numismata ex suis pendere deberent, nullibi tamen minor huius rei cura conspicitur, neque Magistratus aliqui, Monetales vè Triumviri constituti reperiuntur, qui auro, argento, ærivè probè conflando cudendoque præsent, & ne quid detrimenti ex adulteratione propriæ Monetæ, vel extraneæ illatione, sive investitione Respub. capiat, sedulo curent.

Quod in causa fuit, ut hisce nostris calamitosis temporibus cuprea sive ærea ferè obruti simus, & in ea, argenteaque etiam, & aurea, tot mutationes, & variationes, augmenta, & diminutiones experti, plurimis circa eas, & quidem sæpè ephemeris legibus, seu pragmaticis latis, ut nec maritus apud Græcos Proteus, vel apud Latinos Vertumnus, tot, ut alibi Propertius ait, in uno corpore formas acceperint, & plus ex his damni, quàm ex hostium bellis, & telis acceperimus, ita ut vel exteri Scriptores nostram hac in parte incuriam, ne dicam insciam, notare potuerint. Inter quos eloquentissimus Carolus Scribanus: *de nescire (ait) quomodo inter tot magna ingenia, tot selecta Regia Consilia, huic malo obviam itum non sit. Nisi quis credat Potentiam & Prudentiã iuxta fabulare non posse, ut credas refractarios, & indomitos equos, quos unum equile non capiat.*

Cum tamen apud omnes non minùs notum, quàm certum sit, florētissima Regina, vel ob hanc tantùm causam non solùm cæssim, verùm pessum ivisse, ut multis exemplis ab omni Antiquitate petitis plures passim Auctores ostendunt. Et signanter Noster Ioannes Mariana, de Rege nostro Alfonso X. agens, qui vilioris materiæ monetas suis populis dedit, & damna quæ hanc mutationem consequuta sint (veluti ea quæ nos experti sumus) enarrans, sic habens: *Immutata pecunia dolor urebat, unde maior annona charitas est consequuta. Id malum novo incommodo, cum remedium quæreretur, cumulatam. Rerum venalium pretia à Rege saxata sunt, unde suprema annona difficultas existit, rerum dominis eo pretio vendere recusantibus. Sic maiorem plerumque perniciem afferunt, quæ sapientissimè in salutem excogitata suisset videbantur.*

Similem quoque calum in Gallia contigisse narrat Robertus Gaguinus, cum Philippus Valesius Monetæ æstimationem auxit, ita ut quæ unius denarij erat, quinque denariorum parvo post tempore haberetur: *Hæc enim (inquit) res annona charitatem importavit, ita ut*

tritici sextarius LXXVI. avena vero septuaginta solidis venirent. Et alios plures cumulant Keckermanus, Oresmius, & Biel, prudentissimos quosque viros iudicare tradentes, magnorum mutationum in Rebus publicis præsagia esse, in solitam quamlibet Monetæ mutationem, seu depravationem, aut augmentationem; ut potè, quæ subiectos ipsos ad defectionem impellat, & extraneos, in eorundem Regnorum, quantumvis florentissimorum, subversionem alliciat. Ac quasi ex Oraculo prodijisse Bodini sententiam, docentis, non modò corrupti Monetam, sed ne mutari quidem posse, sine incommodo civitatis: quoniam mutatio pretij, aut materiæ numismatum, census etiam, ac bonorum cuiusque dubitationem affert. Quo fit, ut nemo quantum in bonis habeat, conitituere possit: incerta sunt pacta conventa, incerti redditus, vestigalia, tributa; denique poenæ ipsæ ac præmia, quæ à legibus, & iudicibus irrogantur. Postremo ærarij opes, ac multa, tum in publicis, tum in privatis rebus rationibusque, dubia, ac suspensa fore necesse est.

Keckerm. 1. pol. cap. 2. Oresm. & Biel in trac. de Monet. Ascass. de ærario pag 217.

Bodin. de Repub. lib. 6. c. 3.

25 Quod etiam ante eos explicuit Cassiodorus, his verbis: *Additur, quod venalitas cuncta dissolvitur, si virtualia metalla vitiantur: quando necesse est respici, quod in mercimonijs corruptam videtur offerri. Quis ergo patiatur unius esse commodum, dispendia scelestæ cunctorum, ut detestabile vitium venire possit ad pretium?*

Cassiod. li. 7. epist. 32.

26 Et ut verè sentit Mattheus Lop. Bravo, qui cum hæ Monetarum mutationes in Hispania nostra contigerunt, scripsit: *Nec mercium (inquit) in ista alijsq; pecuniarijs in deterius mutationibus, proderit taxatio: malo enim (ut Hispana historia, experientiaque docuit) remedium exitialis. Omnis namque merces suas recusabit vendere mercator. Unde maior caritas, inopia, & seditionis prospiratio.* Et Christophorus Bessoldus, post plura alia, quæ in eandem rē doctè congerit, addens, non solum Monetam rerum pretia secū trahere, rebusque omnibus, velut animam, ut inquit D. August. inesse, verum, quod plus est, ex eiusdē bono, vel malo habitu, morum quoque civilium, bonum, aut malum statum manifestari. Atque adeo meritò Poetam quendam dicere potuisse,

Bravus de regen. rat. lib. 3.

Bessold. de iur. Ma. iest. thes. 54. & in tract. de ærar. c. 6.

Et quoniam mala sunt secula, Moneta mala est:

Tempora si mala sunt, malam esse Monetam necesse est.

Et Alterum, qui magis adhuc ad nostram querimoniam accedit, & ad Ovidij carmina alludit,

Ovid. r. Metam.

Discitur ex nummis, quàm se mala tempora mutant.

Omni: que in peius deteriora ruant.

Aurei erant quondam numi, fuit aurea & ætas;

Nummi nunc fiunt cuprea massa mali.

Cuprea nunc ætat hominum est, nunc cuprea proles,

Inque dies fiet post scelerata magis,

Retulit ut Naso veraci carmine doctus.

27 Unde scitissimè Plautus nihil nequius numis novis excogitari posse, docuit, dum dixit:

*Nam nunc novæ quæ prodeunt Comædiæ,
Multò sunt nequiores, quàm Numi novi.*

Innoc. III in cap.
quãro, de iur. iur.

Et ab Innocentio III. Pontifice Maximo, Rex Aragonum Petrus Secundus, graviter increpatur, quòd irrequisito populo, legitima Moneta mutata, reprobam aliam induxerit, seque hanc non aliteratum iuraverit, & per eiusmodi actus grave scandalum suo in populo generaverit. Additque, iuramentum illud iniquitatis vinculum, si ei standum esset, fore futurum, Consiliariosque, qui ei huius facti auctores fuerunt, non Consiliarios, sed Deceptores appellat. Circa quem Textum plura novissimè quidam ex Nostris satis doctè congelsit, post eloquentissimum Ioannem Marquez, qui copiosum de Principum potestate circa Monetarum mutationem syntagma conscripsit, & Ioan. Bodinus, qui Reges Aragonum, more à Maioribus accepto, cù Imperij sacris initiantur, iurare solitos inquit, se antiquæ Monetæ leges minimè violaturos, prout & Reges Navarra, non nisi semel, si illius Regni historix, quam Bessoldus, & Ascaffus referunt, fides habetur. Quamvis, quod ad Aragones pertinet, verius sit, hoc iusurandum post casum dicti Textus introduci cœpisse, ut latius de tota eius historia agens, tradit Petr. Belluga, addens, *Cave ne consulas Principi. Moneta mutationem in damnum populi, quia non eris Consiliarius, seu Deceptor.*

D. Larrea disc. 12.
n. 43. & 65.

Marq. in gub. Chr.
lib. 2. cap. ult. §. 2.
ex pag. 223.

Bodini. de Repub.
lib. 6. cap. 3.

Bessold. de ærar.
cap. 7. Ascaff. dict.
pag. 217.

Belluga in specul.
Princip. ann. 1245.
& 1336. Marquez
ubi sup. pag. 224.
& in rubr. 36. §. gra
ve damnatum, n. 10.
in fin. vide Carrã
zã de monet. pag.
364.

Ioan. Andr. d. cap.
quanto, n. 2.

Vvarem. de subfi-
dijs, c. 5. n. 37.

Pragenf. apud He-
ringium itatim ci-
tandum.

Hering in tract. de
Molendin. q. 1. n.
14. pag. 6. & seqq.

Quod gravius adhuc præmonuit Ioannes Andreas, sub eiusdem Textus occasione inquit: *Quòd multi tales hodie reperiuntur Consiliarij, qui Deceptores ibi appellantur, & tantum nituntur ad danda consilia pro extorsione pecunia, & quòd lex dicat, expellendus esse eiusmodi Consiliarios, aliosque idoneos introducendos.*

Qui sanè si tales se ostendere cupiunt, vulgatum Distichum præ oculis semper habere debebunt,

*Vna Fides: Pondus: Mensura: Moneta sit una,
Et status ille justotius orbis erit.*

Et nobile apophthegma cuiusdam Landgravij Halsiæ ab Vvaremundo Erembergio relatum, qui auctoritatem Principis, & cognosci, & retineri hisce tribus notis dicere solitus erat, *Tuto itinere, F. de promissis, & proba Moneta.*

Et in idem tendit gravis de cõtrario in Bohemia usu querela Cosme Pragenfis, inter alia referentis, Carolum Magnum, cum filium suum Pipinum, post se in solium sublimandum disponderet, eum terribili cù sacramento constrinxisse, ne in Regno suo sub dola, & prava taxatio ponderis, aut Monetæ fieret. Et ita subiungit: *Certè nulla clades, nulla pestilentia, nec mortalitas; nec hostes, totam terram rapinis incendijsque devastantes, magis populo Dei nocerent, quàm frequens mutatio, & fraudulenta peioratio nummi. Quæ pestis, aut quæ infernalis Brynnis inclementius spoliat, perdit, attenuat Christianos, quàm fraus in nummo berilis.* Similem querelam in eodem Regno Bohemiæ sub Rege Ioanne, ex Dubravio recenser Heringius. Addens ex Auctore Chronici Aulæ Regis ex cuprea numorum materia, & corrupta eorum forma, impediri omnium rerum venalium fora,

Nam qui vis sutor his nummis dixit abutor,
 Et dixit sartor, ex his nummis nimis artor.
 Conqueritur Pistor, meus omnis questus in his tot
 Pet nummis. Tristis etiam fit Faber in istis
 Denarijs parvis. Luit hoc villanus in arvis
 Artificum turbæ clamant super hoc, & in urbe,
 Optant deleta, citò quod sit iniqua Moneta.
 Nemo stat exceptus, qui non damnum sit adeptus.
 Per talem fraudem; si cessat, tunc cane laudem.

30 Quod si nostra tempestate observatum fuisset, tot ærumnas sub
 ærolis, ac dolosis Monetis non patiremur, nec sensim in Hispaniam
 nostram nefandum illud Politici cuiusdam dogma prorepisset, qui
 numum nuper cudi suavit, cum hac inscriptione, *Moneta pro tempo-*
re, quasi seculum nostrum ita pravum sit, ut vel in numis nulla fides,
 nulla probæ materiæ quantitas, vel qualitas attendi soleat. Quod
 perinde est, ac si doceret, ipsum omnem statum, quem hoc modo
 sublevare aliqui Principibus consulunt, de suo statu deturbari o-
 portere, & Christianos Gubernatores Antonini Caracallæ pessimo-
 mos mores induere, cui, Xiphilino, & Dione Cassio testantibus, tum,
 cætera omnia, tum numus adulterinus erat, & pro argento aurovè,
 plumbum inargentatum, & æs inauratum civibus dabat. Aut Hippia
 Atheniensis, cuius factum Aristoteles refert, & taxat, dum omnem
 numum, qui tum Athenis in usu erat, Adocimon, hoc est improbum
 esse iussit, vilique eius pretio constituto, omnem ad se pecuniam de
 ferri imperavit, quam iterum longè piuris elocavit ijs, qui eandem
 alio signo cudere vellent.

Aristot. in Oeco-
nom.

31 Planè enim, licèt negare, nec possim, nec velim, omnem ferè
 numorum substantiam, non tam ex suæ materiæ ponderisvè astima-
 tione, quam ex Principum eudentium iussu, atque arbitrio pende-
 re, ut magis communiter omnes, qui de re numaria agunt, post
 Matianum Iuris-Consultum docere videntur. Hoc tamen arbitrium,
 iuris, ac rationis regulis temperatum esse debere, ijdem ipsi Scrip-
 tores. Et alij passim edocent, graviter illos peccare tradentes, si
 absque gravissima, & urgentissima causa, monetam, quam probam,
 & legitimam suis populis dare debent, proprijs lucris inten-
 ti, veto suo valore, aut pondere fraudent. Quod ultra alios Magi-
 ster Marquez his verbis testatum reliquit: *Porque es obligacion de los*
Principes, como de fadadores de la fee publica, conservar la moneda en su pe-
so legitimo, como el Papa Inocencio Tercero escribio al Rei don Pedro el
Segundo de Aragon. I fue la causa, porque el Rei don Pedro el Quarto
confisó los Estados del Rei de Mallorca, que pretendia era su vassallo, por
averla baxado de lei. I el Poeta Dante llama al Rei Filipo el Bello de Fran-
cia Monedero falso, porque el fue el primero que en Francia en la quaciao la
moneda de plata a la mitad de la lei, con grandes alteraciones de sus subditos,
si escandalos de los estrangeros, &c.

Metian. in lib. de
alle, Eellug mbr.
36. Petr. Greg. lib.
1. de Rep. c. 1. n.
31. Harnif. cū mul-
tis d. c. 7. Molin.
to. 2. disp. 101. &
piures apud Lar-
ream.

Marquez ubi sup.
Harniseº d. cap. 7.
Timp. in spec. Prin-
cip. 2. par. fig. 23.
Marian. lib. 3. de
Reg. inst. cap. 5. &
plures alij ap. Lar-
ream disp. 12. n. 38
& 40.

Polien. lib. 6. frag-
tag.

Plin. lib. 33. cap. 3.

Mart. lib. 4. epigr.
89. & lib. 8. ep. 71.

Covar. de numif-
mat. c. 7. n. 5. Har-
nif. d. c. 7. n. 7. Bef-
sold. de iur. malef.
pag. 202. Larrea
diſp. 11. pag. 168.

L. 2. C. de cōmer.
l. 1. & per tot. C.
quæ res export. l.
1. & per tot. tit. 18
lib. 6. Recop.

Ego in Polit. lib. 6.
cap. 1.

Turneb. lib. 14. c.
21. Jul. Scalig. exer-
cit. 9. Salmuth. ad
Panciro. titul. de
Novo Orbe, ex
pag. 26.

Barclay. de Iconib.
Nationib. cap. 7.

Acoſta. Maluēda,
Garcilaff. Maiol.
Beyrl. & alij ap.
Méd. Polit. cap. 1.
& in 1. rom. lib. 5.
c. 1. n. 12.

Cicer. in orat. pro
Flacc.

Alfont. Carranz. in
tract. de monet. 3.
par. cap. 4.

Ideo autem dixi: *Sine gravissima, & urgentissima causa*; quoniam 32
ubi hæc ingruit, cū omnes leges excludat, Monetales quoque tandem,
quam diu ipsa peſtiferent, sibi obſequentes habebit, ut Leuconis exem-
plo Polienus ostendit, qui cum pecunijs indigeret, ut hostibus resiste-
re poſſet, niſi omnem ad ſe Monetam deferri, aliudque ei ſignum
impreſiſſet, duplicatoque pretio valere præcepit, dimidiam ſic partem
dominis reddens, & alteram dimidiam ſibi lucratus.

Cui exemplo, ſimile aliud de Romanis, in bello primo Punico pe- 33
cuniarum defectu laborantibus, Plinius latè recentet, & in idem ten-
dit, quod de libra Septimana Martialis interpretes tradunt, & aliæ
mutationes, numorumque ex plumbo, corio, papyro, alijsque viliffi-
mis materijs cuſſiones, quas ſub noſtris Regibus Ioanne I. & Henri-
co II. & alijs ubique Principibus, ex cauſis ſimilibus factas, Covarru-
vias, & alij à Noviffimo Larrea congeſti commemorant.

Et hæc quidem, pro illis ſuadenda cura & ſolicitudo probæ Mo- 34
netæ dixiſſe ſufficiat, dummodo illud veluti ſuperpondium addamus,
hanc quoque parum proficere, niſi æque ſolenter caveant, atque pro-
videant, ne cuiusmodi monetæ, quodlibetvè aurum, argentum, reſvè
alia, quæ pretioſa cenſeri poſſit, extra ſui Regni terminos exportetur,
atque extrahatur. Quod cum nullibi non peculiaribus legibus ſan-
ciatur, quæ etiam iubent ſubali ſiſtente hæc omnia, ſi fieri poſſit, à
barbaris erui, & ad nos deduci debere, nullibi tamen ſegnius, quam
in noſtra Hiſpania obſervatur, cuius calles, ut alibi plenus oſten-
di, argento auro, pretioſiſſisque lapillis, ac gemmis ſterni peſſent, ſi
talem in retinendo, qualem in acquirendo diligentiam & vigilantiam
adhiberemus.

Neque enim ferendi credendivè ſunt Turnebus, & Julius Scaliger, 35
qui divitias ad nos ex Orbe Novo tranſvectas, Bocci nauicque ratiſſis,
aut Satyricus ille Barclayus, qui dicere auſus fuit, quod Hiſpani, *Su-
ararj famam, opulentia Indica nomine, & ingentibus præterea verbis, cau-
ſa, & industria fraude ſuſtentant*, cum contrarium univèrſus Orbis re-
ſtetur, qui ferè totus ex cuiusmodi divitijs dependet, & plures alij Fi-
dei probatoris Auſtores, qui in illis recentendis immorantur, & vel
ex ſola Potofienſi Argenti fodina, ex prima eius detectione, ad hæc
noſtra tempora plus mille millionum extractos eſſe commemorant.

Planè Cicero, Flacci edictum commendans, quo vetuit, ne ex om- 36
nibus provincijs Populo Romano ſubiectis, aurum in Ieroſolymam
deferretur, ſimiles leges omni laude dignas, his verbis ostendit: *Quis
eſt Iudæus, qui hoc non verè laudare poſſit; exportari aurum non oportere,
tum ſapè antea à Senatus, tum me Conſule ſepſimè iudicavit.* Quem
locum quidam ex Noſtris expendens, hoc ſolum à Noſtris ignora-
tum, vel neglectum, prudentiſſimè, & penitiſſimè doler, cum tot
noſtræ ſubſtantiaſque ſanguifugas patiamur, & poſt detectionem Novi
Orbis, in extraneas provincias; & quod magis dolendum eſt, ut pluri-
mum hoſticas, mille quingenti, & quod excurrit, milliones exportati
dinumerentur. Vnde ob eandem hæc in parte incuriam effectum eſt, ut
vulnera reſiſtis noſtris facta patiamur, & cuprea vilique moneta obruti

aurea, argenteaque careamus, & inter medias propriasque divitias mendicemus, non secus, atque in medijs aquis, ac pomis situisse, & esurisse Tantalum Veteres fabulantur.

37 Quam miseria, nullam maiorem inveniri posse, Salomon edocuit, dum dixit: *Vir cui dedit Deus divitias, & substantiam, & homo extraneus voravit illud, miseria magna est.* Eamque Nobis velut exprobrans, aut subfannans Prudentissimus ille Francorum Rex Henricus, huius nominis Quartus, ut Petrus Matthæus in suis narrationibus memorat, cum in eius presentia Hispanicæ divitiæ a quodam nimis extollerentur, & quod Pistoleti, & Regales numi Hispanici ubique ferè pretia rerum constituerent, reliquis monetis quasi ferias agentibus, respondisse narratur: *Hispanica Moneta domi significat abundantiam, foris indigentiam, & necessitatem. Hispani ad nos veniunt, Nos non proficiscimur in illos, neque nobis donant suas pecunias, sed debent Nobis veluti suis creditoribus, & plus quatuor milliones auri quotannis ab eisdem vilissimis nostri Regni mercibus expiscamur.*

Eccles. 6. v. 2.

Petr. Matth. in narrat. Thom. Laotij in Orat. cõt. Hiip.

38 Quod expertissimi & callidissimi Principis dictum Nos cautiore, & acentiores in nostris divitijs retinendis reddere deberet, ne proprio nostro gladio ab inimicis Hispanæ Monarchiæ iugulari videamur, & duplici damno affici, dum illud ipsum quod extrahi patimur, in Nos ipsos statim converti sentimus. Docente quippè Vegetio: *In omnibus præijs, expeditionis conditio talis est, ut quicquid tibi prodest, adversario noceat; quod illum adiuvat, tibi semper officiat.* Et secundum aliam Xenophonis sententiam: *Ab hostibus parta abundantia, non solum commeatum, sed immortalem gloriam apud omnes mortales parere solet.*

Veget. lib. 3. de re milit. cap. 21.

Xenoph. de gest. Græc. lib. 5.

39 Sed nimirum, ut de eadem nostra incuria in Monetis cudendis, & probis retinendis, loquens, Scribanus observat, magna ferè Regna, vel ipsa magnitudine sua ad nescio quæ improvida labuntur, quasi sub ingenti mole fatiscant genua, *Atque ita (inquit) cum orbem præ universam auro, argento, gemmis lassent Hispani, Regnum ipsi suum erè fatigant ignobili, & pro auro, argenteque, ac illis ab hoste cusum est. Aut fors dicendum, semper abundantiam contumeliosam fuisse in se ipsam: evenire que nunc hoc apud Hispanos in auro, ut mirum videri possit, car non vinculos in ergastulis habeant auro, & divitijs improbos onerent, tanto locupletiores, quanto nocentiores. Nam quid ego aliud dicam? Aurum vi deo tota præ Hispania exulare, ac imperare. Quando cara mihi tellus, discussis opulentiæ tenebris lucem intuebere? Quando agro corpori remedia admovebis? Habes Regem qualem ne voto assequare maiorem, amantem tui, publicique amantem boni, Audi Vota Mea*

Scriban. in Cath. Christ. lib. 1. c. 24.

Deus, audi Bonorum omnium.

(***)

Tributa qualiter imponenda.

EMBLEMA LXXXII.

*Non carpo florem, sed succum exhaurio tantum:
Siccine mel fingo, Flos tamen ecce manet.
Sic succum è Regno (flos est) decerpite Reges,
Vt flos non pereat, duret amarus adhuc.*

COMMENTARIUS.

DROBÆ Monetæ curam, quam ad eò in superiore syntagmate Regibus, ac Principibus commendavimus, illa etiam subsequi debet, quæ in imperandis, temperandisque tributis versatur, ubiurgens occasio, communisvè totius Regni utilitas, illa a subditis corrigari suadet. Nam et si negari non possit, hæc iustis legitimisque Principibus, ubi iustè & legitimè indicuntur, a vassallis præstari debere, ut potè in quibus totius Republicæ nervi consistant, ut passim in Theologorum, Jurisprudentum, & Politicorum libris habetur, quos alibi plera manu congesti.

Quò respiciens Cicero, ea, *Ornamenta Pacis, & subsidia Belli esse*, inquit, *mandamque operam, ut omnes intelligant, si salvi esse velint, tributa esse conferenda, & necessitati parendum.* Et Tacitus: *Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendijs, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Et alibi: *Dissolutionem Imperij doce, si fructus quibus Respublica sustinetur, diminuuntur.* Cum quibus D. Chryostomus, &

L. 1. § in causis, de
quæstionib. Lipsiæ,
Per. Greg. Marq.
Cortzen, Bobad.
& alij, quos Ego
cogessi 2. to lib. 1.
cap. 13. ex n. 23. &
c. 18. ex n. 3.

Cic. pro lege Ma-
nil. & lib. 2. off.

Tacit. lib. 4. hist.

D. Chryl. hom. 23.

- Cassiodorus, omnino legendi, conveniunt, & Rex Noster Alfonso Decimus, qui in suis Septem Partitis legibus habet, *Serguisada cosa, que Pechos, i Tributos se paguen al Rei en señal del Reconocimiento del Señorío. E fueronles otorgadas estas cosas porque oviesse con que se mantoviesse honradamente en sus despensas, è son que pudiesse amparar sus tierras, è reinados, i guerrear contra los enemigos de la Fè, è porque pudiesse escusar sus puebls de echarles muchos pechos, è agravamentos.* Omnes quippè in Crassianum illud, à Plutarcho relatum, conspirant, *Nullam auri vim satis esse Principi, cui sit alendus exercitus.*
- 3 Adhuc tamen iidem ipsi Principes curare summopere debent, ne sub his, aut alijs quibuslibet titulis, ultra quàm necessitas exigat, populos gravent, suavè utilitati, aut cupiditati, porius quàm communi saluti prospiciant, medicinamque ipso morbo duriozem efficiant, sed leviori quidem, & suaviori modo, quo possint, has subditis præstationes indicant, atque ira eorum substantiam exugant, ut eisdem ad alias, ubi res poposcit, habiles & idoneos inveniant. Monente quippè prudentissimo Seneca: *Magni animi est, magna contemere. Prudentis est in mediocria malle, quàm nimia, ista enim utilia sunt, illa quòd superfluant, nocent. Sic segetem nimia sternit ubertas, sic ad maturitatem nõ pervenit nimia fecunditas.*
- 4 Quàm doctrinam Cassiodorus, æquè prudenter de tributis agens, his verbis expressit: *Sed à Nobis, qui Fisci utilitatem stabili volumus diuturnitate consistere, excludenda est dispendiosa semper enormitas: ne augmento suo tumens summis deficiat, incipiatque magis deesse, quia immantiter visa est accrevisse.* Et rursus inquit: *Illud amplius nostris utilitatibus applicamus, quòd misericordi humanitate concedimus, Regnantis enim facultas tunc fit ditior cùm remittit, & acquirit nobiles thesauros fame, neglecta utilitate pecunie.*
- 5 In eandemque collinans D. Gregorius Pontifex Magnus, ad Constantiam Augustam Constantinopolitanam scribens, eamque rogans, ut marito Italiae oppressionem, & miseriam ob multa, & varia tributa, quæ pendere cogebatur, repræsenteret, sic habet: *Sed ego suggero ad hoc, ut etsi minores expense in Italia tribuantur, à suo tamen imperio oppressorum iachrymas compescat. Nam & idcirco fortasse tanta expense in hac terra minus ad utilitatem proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colligantur; præcipiant ergo serenissimi Domini, nihil cum peccato colligi: nam scio, quia etsi parum attribuitur Reipublicæ utilitatibus, ex eo multam Resp. adiuvatur. Quod etsi fortasse contingat, expensis minoribus minus adjuvari, melius est tamen temporaliter nos non vivere, quàm vos ad æternam vitam obstaculum aliquòd invenire.*
- 6 Iustinianus quoque Imperator, sibi gratulans, quòd venalia suffragia pro eligendis Iudicibus compescuerit: *Consideravimus enim* (inquit) *quia licèt questus immodicus imminuatur Imperio, attamè nostri subiecti incrementum maximum percipient, si indemnes à Iudicibus conserventur, & Imperium & Fiscus abundabit, utens subiectis locupletibus.*
- 7 Cuius dictum Rex Noster Alfonso in quadam suarum lege tran-

Cassiod. lib. 12. epist. 16.

L. 6. tit. 24. l. 6. & 11. in fin. tit. 28. par. 3.

Plut. in vita Eras. Thom. Mor. in V. top. pag. mihi 31.

Senec. epist. 39.

Cassiod. lib. 4. epist. 38.

Idē lib. 1. epist. 16.

D. Greg. in Reg. lib. 4. epist. 32. quæ & alios refert Bobad. in polit. lib. 5. cap. 5. n. 11.

Inst. Imp. in Auth. ut iud. sine quoq. suffr. §. cogitatio, collat. 2.

L. 14. tit. 5. par. 2.

L. a. tit. 10. par. 2.

scripsit. Et in alia, postquam alios modos recensuit, quibus Rex vasallos suos ab alijs tutari, & defendere debet, hunc, rei de qua agimus appotitissimum, subdit: *Otrofi los debe guardar en tres maneras: La primera, de si mesmo, non les faziendo cosa desaguisada, lo que non querria que otros les fiziesse. Ni tomando de ellos tanto en el tiempo que lo pudieffe escusar, q̄ despues non se pudieffe ayudar de ellos, quando los ovieffe menester.*

Maxim. Tyr. ser. 13.

Hinc quoque fluxit, & à Maximo Tyrio, & alijs, summe semper commendata fuit Alexandri Magni sententia: *O litorem se od'o habere dicentis, qui herbas radicitus exciueret, sive extirparet.* Et vulgatiores illa, semperque bonorum Principum menti figenda, quam, Suetonio

Sueton. in Tibet. cap. 13.

testante, Tiberius Imperator, aut reperit, aut usurpavit. Is enim admonitus ab amicis, ut provincialibus augeret tributa: *Boni & prudentis Pastoris esse respondit, Tondere pecus non deglubere.* Quæ vox, ut Erasmus animadvertit, ad eò posteris placuit, ut iam in Adagium transierit, hodieque vulgò celebrata duret: ubi quis durior, aut instantior exactor existit, quam conveniat lana contentum esse; est enim, *deglubere*, detrahare pellem, tractum à rusticis, qui deglubere vocant, siliquam, aut folliculum excutere, & granum sua nudare tunica. Tondent igitur, qui ita spoliant, ut fortem relinquunt, unde res possit crescere: deglubunt, qui nihil reliqui faciunt. Nam lana detorta renascitur, cute verò detracta, nihil est, quod deinceps possis auferre.

Erasm. in Adag. pag. 79.

Ex quo dicitur Petrus Costalius unum ex suis Pegmatis finxit, & ad rem, quam tractamus, applicuit, sub pictura opilionis ovè tondentis, cum lemmate, *Moderatio in subditos*, & his carminibus:

Costal. in Pegm. pag. 267.

*Cui dedit Vpilio Simas tondere capellas,
Ab cruciat miseris terga cruenta modis.
Quem tenet Herculei mæstum præstatio voti,
Inque uno duplex iugere munus obit:
Parvo multa querens instare tributa novatis,
Sapè grave immenso diserit ære solum.*

Plura statim in Principes & Magistratus obiciens, qui cum commissam sibi plebem ab aliorum iniurijs, insidijs, eade concussione, & vi armata liberare deberent, ius unicuique tribuere, & perditorum civium conatus nefarios à bonorum cervicibus depellere, potestatem dignitatemque suam ad eorum perniciem convertunt, provincias spoliant, omnia habent vana, servorum dimissiones faciunt ad diripiendas villas, vicinos sedibus expellunt, & denique nihil aliud agunt, quam ut rem suam pleniorum efficiant.

Sæved. in id. Pol. symb. 67. pag. 503.

Nuperus etiam Noster Symbolarius, eandem doctrinam suadere Principibus volens, arborem pingit, cui putatoria falx imminet, cum hac Epigraphè, *Poda, No corta*, sic indicans, non dilaniandos, aut dilacerandos pro tributis populos esse, sed purandos, leviterque, ac leniter in superfluis, non in humanæ vitæ prorsus necessarijs, ea imponi oportere, & tandem concludens, quòd *La suavidad en la imposicion, i cobranca de un Tributo, obliga à la Concession de otros.* Cui mirè Horatianum illud adridet, qui vim vitæ vitam esse ait,

Horat. lib. 4. od. 4.

Ab ipso

Ducit opes, animumque ferro.

Et Nostrorum Catholicorum Regum lex quædam, quæ iubet: *Quo los arboles de los montes nose corten por pie, salvo por rama, i dexado en ellos borca i pedon, por donde puedan tornar à triar.*

12 Ego autem, ut novo alio symbolo, emblemate, five similitudine, hoc idem ostendam, & moneam, Apes, quas vides, varijs floribus, ac frugibus insidentes, depingo, quarum eam esse naturam Plinius, & alij Scriptores testantur, ita succum ad flavos suos, ac mellificos favos conficiendos, ex illis exugere, ut nihil ipsorum utilitati viriditate detrabant, quin potius dominos cereis suis, ac melificis operis distiores efficiant, & plerumque, ut Erasmus in similibus addit, etiam ex spinis asperimis mel suavissimum, ac clarissimum colligant.

13 Quam mirabilem tenuis huius animalculi proprietatem, Ioannes Boterus ita eleganter Italis rithmis expressit, & ad notandos malos Principes, & bonos ad similem virtutem excitandos, accommodavit, ut piaculum esse duxerim eius carmina meis hisce commentationibus non intexere, quæ sic habent;

*L' Ape è fornita di tal providenza,
E di circospeccion si nobil piena,
Che si procaccia l' util proprio, senza
Ch' altri ne senta detrimento, ò pena:
Tragge dall' herbe, è fior la quinta essenza,
E resta all' herbe è fior lor forza, è lena,
Succhia ella il mel; è à te riman, con tutto
Il suo vigor, e sua bellezza, il frutto.
Imparin quinci quelli, che non fanno
Cosa operar, che gra vi altrui non sia:
Ne par lor de far ben, se non fan danno,
Se non fanno al vicini lor traversa;
Se col pie sù la pancia altrui non vanno;
Se non usano è forza è tirannia.
Razza importuna, barbara, perversa;
Degnad' esser da gli huomini dispersa.
Imitil' ape che fa lo dolce mele,
E la cera nudrice del bel lume,
Senza dannegiar punto le tue mele
O l' herbe, ò i fiori onde il buon succo assume,
Senza far cosa onde tu ti querele,
Per che il giardin ò l' hortò si consume
Fa in somma agitamente il fatto suo,
Non però recca danno alcuno al tuo:*

L. 7. tit. 7. lib. 7.
Recop.

Plin. lib. 11. cap. 8.

Erasm. in similib.

Boter. in Primavera,
ra, cant. 5. stanza. 4. 1
& seqq.

Marq. ingub. Chr. lib. 1. c. 16. §. 3. Bobadilla lib. 5. cap. 5 per tot. Vblazq. de opt. Princ. lib. 3. à n. 12. & 13. & lib. 4. à n. 5. Villaroel in lib. ludic. c. 12. n. 14. Saaved. disc. Empr. 67. Lopez Bravo de reg. rat. lib. 3. fol. 31.

Ierem. 23. 1.

Iob. 27. 16. & seq.

Proverb. 22. 16.

D. Basil. in orat. de avarit. & homil. 7. in Hexam. vide integram locū sup. Embl. 65. Abulc. sup. Matt. cap. 22.

Xenoph. in lib. de laud. Agefil.

Philost. in vita Apoll. lib. 5. c. 13.

Cassiod. lib. 12. epist. 13.

Quod Monitum latè ornari posset ex ijs, quæ doctè, ultra alios, Politissimi nostri Politici Marquez, Bravus, Bobadilla, Ioan. Ant. Velazquez, Chilensis Episcopus, & novissimus Saavedra. litteris tradūt, animadvertentes, Optimum Principem, & suorum amantem, solum æqua, & legitima tributa & vectigalia à suis vassallis exigere, eaque introducta esse, non ut ipse augeatur, sed ut Populus defendatur; putareque debere, tunc maximè suum negotium agere, cum publicum agit, & regnantem ditare, aut depauperare, quicquid cives ditat, vel depauperat.

Quod, vel ipsis tacentibus, satis passim Pagina divina proclamatur, apud Ieremiam Principes, deglubentes populos suos, his verbis comminans: *Va Pastoribus, qui disperdunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus: idè hæc dicit Dominus Deus Israel ad Pastores, qui pascunt populum meum.* Et apud Iobum inquit, parum ipsis divitias, quas hoc modo comportaverint, pro futuras, & quod *Cum aperierint oculos suos, nihil invenient, sed iustus vestietur illis; & argentum innocens dividet.* Quod etiam Salomon in Proverbijs edocuit, dum dixit: *Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.*

In quæ loca respiciens D. Basilus, eos qui ita se habent, piscibus simulat, qui se invicem comedunt, & tandem maior ab ultimo victore absorbetur. Et Abulensis, post D. Chrysostrum, inquit, vocem illam Christi Domini: *Redde quæ sunt Cesaris Cesari;* de illis quidem Tributis accipienda esse, quæ in nullo Pietati nocent, *Quia si aliquid tale fuerit, non adibus Cesaris est, sed diaboli.*

Xenophon etiam, licet divinis præceptis non institutus, Agesilaum monentem inducit: *Vt plurimis eos bonis cumulet, qui sub Imperio suo constituti sunt.* Et Apollonius apud Philostratum, Vespasiano Augusto consuluit, ut eas divitias magni dumtaxat faceret: *Non quæ in occulto reposita iacent, quid enim hæc ab arena cumulo differunt? Nec ea, quæ ex collatione tributorum à gementibus hominibus proveniunt. Aurum enim sordidumque putandum est aurum, quod ex lacrymis oritur, divitijs autem optimè supra omnes Reges uteris, si eas egentibus communicaveris, divitibus autem permiseris, ut facultatibus suis tuto frui possint.*

Cassiodorus quoque, ultra loca, quæ iam ex eo adducta relinquo, multus est in eodem documento præstando, & Principibus suadendo, ut vel ob hoc ipsum, quod divitiarum augmenta procurant, parè illas à subditis colligant, sic enim in quadam epistola inquit, Principes increpans, qui subditos, quos pascere deberent, exhauriunt: *Pudeat (inquit) illis tollere, quibus iubentur offerre. Ultra omnes crudelitates est, divitem fieri velle de exiguitate mendici. Amentur honesta lucra; horreantur damnosa compendia; nullus audeat inde tollere, quod possit collecta dispergere. Addendo perdidit, qui retinendo collegerit; & pauperatatem patius ad se trahit, si exigentium pecuniis non repellit, ubi Ego egentium legi debere, contenderim, licet Fornarius, & Brossæus cum vulgari lectione pertranscant.*

- 19 Et rursus in alia, ob eandem rationem incrementi, quod quaeritur, moderationem, de qua agimus, adhiberi debere, his verbis insinuat: *Cremata fiscalium Tributorum iustissimo sunt pensanda iudicio: quia servientium imminatio est, huius illationis accessio, quantumque pars illa proficit, tantum se haec firmitatis subducit, idèdque excludenda est dispendiosa semper enormitas. Nolumus enim tale aliquid iudici, quod sit necesse: removeri.* Idè lib. 4. epist. 38.
- 20 Quod & ipsum Sanctus Epiphanius Theodorico Regi pro Liguribus Tributis immnuendis consuluit, cuius verba, Ennodio referente, sic habent: *Liguribus tuis largire, quod proferas, tribue, quod reponas: futurorum quælus est temporaria indulgentia. Boni Principis est, cum virtutibus amare famam, &c.* Ennod. in vita S. Epiphan.
- 21 Relictisque alijs, quæ in rem hanc expendi facile possent, dignum est, ut silentio non involvatur, celebre illud Vlpiani I. C. responsum, ubi consultit, antiquitus constituta & consueta munera, & onera, in provincijs servari debere: *Ne sine discrimine, & frequenter his Provinciales oppressi, simul & viris, & viribus Respublica destituatur.* Quo loci verbum illud, *Viris*, non solum eò tendit, quòd cives, tributis gravibus onerati, deficere vel aufugere solent, & quòd multoties evenit, & Neapoli, atque alibi hæc nostris temporibus contigisse vidimus, in defectiones & seditiones præsumere, ut multis ab omni ætate petitis exemplis Aschaffus, & Beyerlinchius ostendunt, & Monostichum iniquitas: *Propter excessum Tributum plurima est rebellio.* Sed in illud etiam, quòd parentes à generandis, & procreandis liberis abinent, ubi se immoderatis tributis gravatos, vel gravandos esse conspicuunt. Sic enim Seneca, de hac fœlicitate sub bono Principe agens: *Tollere (inquit) fœmina filios cupiunt, ut publicis malis indicta sterilitas recludatur.* Vlpian. in l. & qui originem, §. Præses, D. de muner. & honor.
- 22 Et Plinius Junior, postquam sæpè & valdè suum Trajanum laudavit, quòd non solum in tributis suo tempore constituendis parcissimus fuerit, verùm & ab alijs retrò Principibus constituta, remiserit, nihil referre iniquitatis existimans, exigi, quod deberi non oportuerit, an constituere ut in posterum debeat, hinc factum esse inquit: *Ut fœminas etiam tunc, fœcunditatis suæ maxime voluptas subiret, cum cernerent, cui Principes vestes, cui Imperatori milites peperissent.* Aschaff. de arar. in Indice, verb. *Seditiones*, Theat. vitæ human. lit. T. pag. 115. Senec. epist.
- 23 Et expressius adhuc Nazarius, de simili Constantini liberalitate, seu benignitate agens, & ita subiiciens: *Septem millia capitum remissisti, quartam amplius partem nostrorum censuum. Remissione ista viginti quinque milibus dedisti vires, dedisti opes, dedisti salutem. Nam tunc liberi parentes suos chariores habent, & mariti coniuges non gravatè tæntur, & præsentis auctoritatis non pœnitent filiorum, quorum onera sibi remissa latantur.* Plin. Jun. in Paneg. Nazar. in Paneg. Constant.
- 24 Similes laudationes ob eorundem Tributorum levamen apud Themistium de Theodosio, Eumenium de Constantino, Mamertinum de Maximiano, Antonium de Gratiano, & alios passim Panegyristas legere licet, & in omnium historijs hæc eadem lenitas in Alexandro Magno, Tiberio, Pericle, & alijs Principibus, quos Beyerlinchius Beyerl. in Theat. lit. T. pag. 214.

Pet. Greg. lib. 3. de
Rep. cap. 6. n. 35.
& 36.

Sabellie. lib. 4.
Enead. 6.

Chron. Regis Ioā.
Primo, cap. 4.

Iust. Imp. in l. un.
C. de cad. toll.

Cassiod. li. 6. epif.
23. & 24. lib. 3. ep.
38. & 41.

Corraf. de iuris ar.
te, l. p. c. 23. Gall.
2. pract. cap. 56. ex
num. 3.

Baron. to. 4. ann.
393. n. 37. & seq.

L. 23. de annon &
trib. in C. Theod.

L. 1. & 13. C. de
bon. profic. in Theo.
dof.

Baron. ubi sup.

Plalm. 11.

Isaia 1.

Ægid. Gonzal. in
Chron. Henr. III.
c. 5. pag. 9. Bobad.
in polit. lib. 5. c. 5.
num. 10.

congerit, commendatur. Inter quos Nerva Cocceius, ut recollit Petrus Gregorius, Civibus Romanis cum magna laborarent egestate, non tantum agros ad sublevandam penuriam distribuit, sed vestes suas proprias, vasa argentea, atque aurea, reliquamque suppellectilem vendidit, a que alijs summa benevolentia erogavit. Et secundum Sabellicum Marcus Antoninus Imperator, Philosophus dictus, cum conficiendo bello pecuniæ deficerent, omnia aurea vasa, argentea, crystalina & Myrrhina, cum omni principali suppellectili, ornatuque coniugis, publicè vendidit, ne tributa imperando, civitatibus, aut provincijs gravis esset.

De Ioanne quoque Rege Nostro, huius nominis Primo, eius narrat Historia, quòd cum a quibusdam ex suis Ministris suaderetur, ut grave quoddam tributum, pro conficiendo bello, vassallis iniungeret, iratus respondit: *Ne me aconsejers tal, que to que es bien de mis vassallos, es de mi servicio, i lo demas, mas en daño mio, que de los.* Quæ verba ab Imperatore Iustiano mutata videntur, in quadam ex iuris legibus edicente: *Sed quòd communitis et omnibus profectis, hoc rei privata nostra usilitate preferendum esse consensimus, nostrum esse proprium subiectorum commodum imperialiter existimantes.*

Quibus verbis alia similia passim Cassiodorus in suis formulis refert, vassallorum quietem, & lucrum, propriam messem, ac gaudium Principum esse inquitens, eorumque gloriam in populorum salute consistere, & opinionem ex subiectorum securitate dilaminari. Et qui velit plura, Corrafium, & Gallium legere poterit. Et memorabile factum Theodosij Imperatoris apud Baronium, qui adversus Eugenium bellum gerens, anno Imperij sui Undecimo; non solum ab inferendis novis tribus abstinuit, sed recens, iudicium à Praefecto Praetorio Taciano ante biennium Coniule, novo dato rescripto, omnino remisit, ut in quadam lege, quæ in eius Codice extat, habetur. Et, quod plus est, omnia principum bona, quæ Fiscus nomine singulis quibusque idem Tavianus eripuit, vel ipsis reis, vel ipsorum filijs, aut coniunctis restitui mandavit, gemino ea de re dato rescripto, quod in eodem etiam Codice reperitur. Quibus ex factis magnam exultantem admirationem, laudemque sibi paravit, Baronius scribit. Statim valde in rem nostram, hæc verba subiungens: *Hæc regis, attendant, qui in bellico apparatu non largitionibus, & elemosinis preces pauperum sibi conciliant, securum luctu, & acerbioribus exactionibus, & clamoribus Deum contra se provocant, & offensum penitus redunt, secundum illud David licentis, Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exargam, dicit Dominus. Cum interdum contingat, ea ipsos subditos vati à suis Principibus quæ nec ab hostibus forent aliquando experturi. Unde accidit, ut quantumlibet belli iusta causa præcesserit, illud tamen triste Dominus effari cogatur indignans. Hæc consolabor super hostibus meis. Cuiusmodi cogitur (ut ita dicam) Deus invitus in suos arma convertere, quæ in hostes exacerat iustus zelus.*

Quò etiam tendit nobile illud Apophthegma Nostri Regis Henrici III. merito à Docto, & Pio Viro Ægidio Gundalvo Davila,

qui nuper eius historiam edidit, commendatum, quatenus quibusdam consuevit, ut ad Regios reditus augendos, & belli sumtus faciendos, novum quoddam vectigal vassallis imponeret, Regiè egregièque respondit: *No me lo aconsejais, que temo mas las lagrimas, i maldiciones de mis pueblos, que las armas de mis enemigos.*

28 Ac planè, qui se veros Reges, hoc est Populorum Patres, & Pastores ostendere volunt, illud etiam curare sumnoperè debent, ut si fortè urgens aliqua causa, gravia & insueta Tributa subditis imponi iusserit, eadem causa cessante, tollantur, & quod bellorum calamitas introduxit, Pacis lenitas sopiat, ut alibi Iustianus Imperator, Caducarias leges abrogans, dixit, & latè prosequitur Tiraquellus, hanc necessitati legem imponens, licèt alioqui legibus carere dicatur, ut eius causa cessante, cesset quoque, quod ob eam statutum, aut introductum est: quia ut præclare Innocent. Papa, idem ipsum edocens, subiungit, *Quod pro remedio statutum fuit, constat primitus non fuisse. Aliudque est ordo legitimus, aliud quod usurpatio ad presens fieri tempus impellit.* Et ut ait Dionysius Halicarnasæus: *Quisquid necessitas pro tempore, vel privatis, vel civitatibus offert, tantisper duret, donec cesset ea necessitas.*

29 Qua de re cum plura alia Vasquius, Molina, Klock, Cochier, & alij, quos novissimus Aschaffenburgius adducit, comminiscantur, contentus ero laudabilem huius rei consuetudinem Gallorum referre, quorum Reges, ut Cochier tradit, solemne iuramentum præitare solent, quo d. fertè cavent, se tributa ob necessitatem ingruentem imposita, remissuros, ut primum hanc cessare comperit fuerit. Quod Philippum Longum, Philippum Valesium, Henricum IV. & alios, re ipsa confirmasse, iidem Auctores testantur, licèt hoc ita malè à pluribus observari soleat, nunquam quod semel assumerunt, remittentibus, ut benè ex Alcibiade Marquez dicere potuerit, eos speluncis leonum similes esse, aliudens ad illud Horatij:

Olim quod vulpes agrote cantaleoni

Respondit, referam, quia me vestigia terrent,

Omnia in aduersum spectantia, nulla retrorsum.

30 Et extat notabilis Novella Tiberij II. Imperatoris, qua suis Populis futurorum tributorum relevationem, & præteritorum indulgentià pro quarta parte concedens, ad hoc se in memoriam & honorem Passionis, ac Resurrectionis Dominicæ, & exemplum Aegyptiacæ servitutis, motum fuisse rescribit, & ex iustitia, & benignitate: *Quarum altera æquabiliter suam cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad misericordiam recurrit, & debitorum incommoditate egentes subditos liberat.* Vnde ibidem benè Interpretes adnotant, hanc, de qua loquimur, relevationem Tributorum, ex Principum iustitia procedere, & vel hac deficiente, ex sola Benignitate, sive Philantrophia, hoc est, subditorum amore, ad illorum moderationem suaderi debere, ne nimium gravati deficiant. Nam ut vetus Monostichum monet,

Reges boni minuunt tributa, augent mali.

(***)

Iustin. in l. unic. in princ. C. de castuc. toll.

Tiraq. de ces. caus. l. p. n. 184.

Innoc. PP. in cap. quod pro remedio l. q. 7.

Dion. Halicar. li. 8

Vasq. de Mèchac. de succ. prog. in præf. n. 68 Molin. tom. 3. disp. 68. Kloc. Cochier. & alij apud Ascaff. de arar. pag. 208. & 823. Cabrer. de metu lib. 2. c. 23. n. 30

Cochier in Thef. pol. lib. 2. c. 10. fol. 95. Ascaff. ubi sup. & iterum pag. 586

Marq. lib. 1. c. 30. pag. 105.

Horat. li. 1. epig. 1.

Tib Imp. Novell. 163. de relevat. trib.

Cuiac. Ioachim. & Matth. Steph. in d. Novell.

In Principes insueta Tributa imponentes.

EMBLEMA LXXXIII.

*Crudelis Princeps, Sceptrum cur tendis in umbram
Arberis? Et nummos cur Tibi solvit inops?
An iuvat, umbra fugax solvat nunc ista tributum?
Cum sit at ipsa nihil, quid dabit? Ecce nihil.
Vincit Avaritia imperium; quod si fugit umbra,
Non fugit, Imperij si sit Avara manus.*

COMMENTARIUS.

Plin. in Paneg. ad
Trajan.

VI moderatum in Tributis Principem cupinus, satis à multis, & præsertim gravibus, & insolitis, abstinere debere manifestamus. Sed quoniam, ut habet in suo Panegyrico Plinius, nunquam Principibus defuerunt, qui fronte gravi, & tristi supercilio, utilitatibus Fisci contumaciter adsint, & omnia subditorum bona ipsis subiacere insurgent, eò miseros subditos adigentes, ut novis, istisque gravissimis indictionibus oppressi, veteres se persolvere posse desperent, & ad vetera tributa deficiant, non videbor oleum & operâ perdere, si in prava hac doctrina convincenda, & compescenda, & improba eiusmodi hominum face, aut verius face, à Palatijs eliminanda, aliquantisper immerer.

Cerò enim certius est, eos qui hoc audent, vel audiunt, non tam

Christianum sæculum sapere, quam illud Domitianam, de quo idem Plinius subiungit, exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum, immensa possessione circumvenisse, & unius oculis flumina, fontes, maria deservisse, nihilque esse, quod non suum videret; atque adeò iam spoliarium civium, cruentarumque prædarum receptaculum effectum fuisse. Ita ut de eodem dicere potuerit Iuvenalis,

*Quicquid conspicuum pulchrumque ex æquore toto
Res fisci est, ubicunque natat.*

3 Bonis quippe, Christianisque Principibus, magis preces, quam prædæ subditorum placere debet, & ut D. Chrysostomus monuit, *Ob ulorum magis, quam ob proprias dolere calamitates.* Secumque semper illud Senecæ reputare: *Nullum ornamentum Principis fastigio dignus, pulchriusque esse, quam illa corona ob cives servatos.* Scireque (ut cum Cassiodoro loquar) se pro remedio datos esse cunctorum, proprium gaudium ducere inbitorum quietem, ornatum, illorum securitatem, iuave lucrum, si nesciant incommodum, & hoc verè grater accipere, cum eos gaudia habere præsentant. Regisque nostri Alfonsi X. oraculum, non minùs istis, cordi defigere, *Debe utrosi guardar masia pro comunal de su pueblo, que la suya misina.*

4 Et longè a te Commodianos istos amandare, qui illud purius splendidiusque credunt auram, *Quod* (ut ait Pacatus) *cederint volentes, quod hominum lacryma, non amara aque abluerint;* etenim si capite plectitur, qui Principis Monetam vitiaverit, quanto dignior est eo supplicio, qui Principis ingenium in re adeò gravi feriatque corrumperit.

5 Illa namque sententia, quæ temerè, & per palpum, in contrarium obtici solet, ex quadam Imperatoris Iustiniani constitutione delumta: *Quod omnia Principis esse intelligantur;* inter plures alias expositiones, quas eidem Pinelus, Covarruvias, Sarmentius, Antonius Roscius, & alij passim Auctores assignant, illam, ab Accursio ibidem traditã, verissimam recipit, ut quod ad Protectionem, vel Iurisdictionem attinet, accipi debeat; nam in reliquo, non dedignantur Pij, Modestique Principes, iura sua communia sibi esse cum privatis, & unumquèque verum, & proprium rerum legitime acquisitarum dominum, liberumque moderatorem haberi.

6 Quæ traditio pro se habet Aristotelem, qui huc omnia Principi reducenda esse, prudentissimè docuit, ut ijs, qui sub Imperio sunt, non Tyrannum, sed Patrem familias, aut Regem agere videatur, & Rempublicam, non quasi Dominus, sed quasi procurator, & præfectus administret, moderatèque vivat, nec quod nimium est sectetur.

7 Sed apertius adhuc eidem favet Seneca, meritò à Cuiacio laudatus, dum dixit: *Sub optima Rege, omnia Rex Imperio possidet, singulis dominio. Nam cum Regio more cunèti consentia possideat, singularum autem rerum in unumquemque proprietate sit sparsa, & accipere munus, & debere, & emere, & conducere potest. Cæsar omnia habet, fisci eius privata tantum, ac sua. Et univèrsa in Imperio eius sunt, in patrimonio propria.*

Iuven. satyr. 4.

D. Chrysost. epist. 23. ad Roman.

Senec. lib. 1. de Clem. cap. 26.

Cassiod. li 6. epist. 24. lib. 10. epist. 27. & alibi passim.

L. 9. tit. 1. par. 2.

Pacat. in Paneg. ad Theod.

L. benè à Zenone, C. de quad. præscript.

Pinel. in rubr. de resin. 1. p. c. 2. n. 25. Covar. 3. var. c. 6. n. 8. Roscius 1. mem. c. 3. n. 8. Sarment. 1. sect. c. 20. n. 8. & alij ap. Alfanz. coli. 4. & Alcaff. org. 8. 4. Castill. 2. contr. cap. 28.

L. in re mandata, C. mand. l. 3. tractation D. de pact. c. 1. simil.

Arist. 5. pol. c. 11.

Senec. lib. 7. de beneficiis. c. 5. & 6. Cuiac. lib. 15. observ. cap. 30.

*Quid eius sit, quid non sit, sine diminutione Imperij quaritur: nam que quod
tanquam alienum abiudicatur, aliter illius est, &c.*

Gunther. in Ly-
gur. lib. 3.

Quo etiam tendens Guntherus, Fridericum Aeneobarbum Imperatorem sic loquentem inducit:

*Inceperunt opibus cupidi, mihi sola potestas
Sufficit, & cunctis dare iura potentia terris.
Quicquid habet locuples, quicquid custodit avarus,
Quicquid in occultis abscondit terra cavernis,
Iure quidem nostrum est, populo concedimus usum,
Rege figuratam, Regis patet esse Monetam,
Cæsaris & domino, sub Cæsare fulget imago.*

Tertull. in lib. de
idololatr. cap. 25.

D. Gregor. lib. 1.
Reg. c. 10. in ex-
pos. 4.

Vvarem. in tract.
de Feder. lib. 1. ex
cap. 1.

Deuter. 17. 14.

Ego 1. 10. lib. 3. c. 8
n. 22. & seqq. &
sup. Embl. 22.

Claud. in 4. Conf.
Honor.

Plin. lib. 12. cap.
Cuiac. lib. 10. obf.
c. 7. Pet. Greg. lib.

22. syntagm. c. 12.
& de Rep. lib. 3. c.

4. & 5. & lib. 6. c.

13. n. 8. Heigius 2.
par. 9. 40. n. 155.

Clapin. de arcana
c. 24. Erëmborg.

de sub. Reg. pag.
61. Ascaff. de çrar.

ord. 17. 826. &
886. Cabrerus de

meru. lib. 2. c. 23.

Cromerus de reb.
Polon. lib. 23.

Erasin. in Adag.
Homo Bulla, pag.

712.

Spart. in Pescen.
Nig.

D. Chrysoft.

Dio & Xiph. &
Suet. in Vesp.

Erasin. in Adag.
pag. 79.

Et ante eum Tertullianus, illam adulatorum ferocium, Cæsarem omnium dominum appellantium, sic eludit, *Quid erit Dei, si omnia sunt Cæsaris?* & D. Gregorius Regis descriptionem enarrans, qua in Sacra Pagina legitur, eique plenum ius in personas, & bona subditorum tribuere videtur, non ad historiam præcipi inquit (ut malè nuper malus quidam Auctor probare contendit) sed ut ostendatur, quid acturi sint Reges reprobi, quid vitaturi sint boni, de quibus ex adverso in Deuteronomio plena extat narratio, ut Ego etiam pluribus relatis alio loco disserui.

Nunc eisdem Reges, ut ab immoderatis & infueris tributis abstineant, Honorij Patre a imitandum proponens, qui apud Claudianum filium hortatur,

Impia continui cessent augmenta tributi.

Et idem ipsum præsentem Emblemate admonens, ex Romanorum aliorumque exemplo, ac pictura desumpto, qui, ut post Plinium, Cuiacius, Petrus Gregorius, & alij Auctores dolenter enarrant, eò avaritiæ sive crudelitatis processerunt; ut ordinarijs præstationibus non contenti, pro arborum umbra, pro aëre, pro fumo à suis subditis vestigal exegerint; cum tamen nihil in rebus humanis inanius fumo ac umbra reperitur, quæ esse tantum videntur, cum nihil sint. Quare Eschillus, & Pindarus apud Erasimum, hominis vanitatem, sive inanitatē exaggerare volentes, umbram, & quidem fumi, esse dixerunt. Et tyrannica illa vox Pescenij Nigri ab Spartiano damnatur: *Vos terras vestras levare censione vultis, Ego vero etiam aerem vestrum censere vellem.* Et D. Chrysoftomus eandem plagam suo sæculo taxans: *Vt pecunias (inquit) congerimus, elementa liberè vendimus, via vestigales sunt, aer venalis est, Decumani Portitores orbem tenent.*

Sed neque ex fumo solum, verum & ex fimo sive stercore, ab alijs tributum exactum legimus, & notum est Vespasiani urinarium vestigal apud Dionem, & Xiphilinum. Qui etiam de stipibus, quas mendicis corrogabant, partem habere voluit, & Adagio locum fecit: *Lucri bonus est odor ex re qualibet*; ut latius in eius explicatione tradit Erasmus. Quinimo pro natis, pro denatis, pro baptisterijs, pro coniugijs, aut divitijs, pro canibus, pro mulis, pro caudis iumentorum, pro le-

nonibus, pro prostribus, pro barba, & coma prolixiori linenda (quod ad eas, quas hodie, heu, videmus, & vocamus *Guedejas*, aptari potest) pro funeribus, pro comœdijs, alijsque ludis publicis, pro funambulibus, pro litibus, pro tegulis, pro lateribus, pro singulis focis, aut fenestris, pro fugaridijs, & proiectis, pro arborum ramis in coelum exurgentibus, vel in Regias vias propendētib, & pro alijs similibus rebus, quæ vix mente concipi, nedum verbis exprimi possunt, à varijs Occidētis, & Orientis Imperatoribus tributa imperata reperiuntur, ultra ea, quæ iam in ordinariam præstationem transierunt. Inter quæ & illud sigillatæ Papyri, quod nuper à Batavis renovatū, ut Beyerlinchius observat, ad Hispaniam nostram migravit, & olim Græcis etiam cognitum, ut Ascaffus tradit, Charitaticum dicebatur.

Beyeri. in Theatr. verb. *Vestigal*, pag. 15. Ascaff. de ærar. pag. 18. Eras. in hoc Adag. pag. 77. & 78.

12 Quò respiciēs Erasmus, vetus illud Adagiū illustrans, *A mortuo Tributum exigere*, quo notabantur, qui per fas, nefasque divitias undecūque congerere satagunt, solita sua dicendi libertate usus: *Nunc id præcessisse* (inquit) *habenai rabiem, ut nihil sit usquam in rerum natura, neque sacrum, neque propbanū, unde non aliquid scæneris extundatur*. Et statim variorum tributorum, exactioꝝque, & exactoꝝ species, ac damna commemorat. Quæ, & dolentius adhuc Malsiliensis Episcopus Salviarius integro Commētario persequitur, & Romanorū Rempublicā, vel iam mortuā, vel certè ultimum agere spiritum, tributorumque vinculis, quasi prædonū manibus, strangulari, pauperesque necari, collachrymatur. Quod etiam suo tempore ingemuit Boëtius, sic inquit: *Provincialium fortunas publicis vestigalibus pessundari, non aliter quam qui patiebantur indolui*. Vbi bene Ioan. Bernartius in notis, advertit, non tam Boëtium ob tributorum impositionem stomachari, quæ scire debuit ad Reipublicæ quietem & tutamen, ut iā dixi, omninò requiri, sed solum provincialiū fortunas publicis & insolitis vestigalibus pessundari, meritoque odio haberi debere, *Homines cū senis manibus, genere Geryonacio*, qui ut Comicus locatur, rem auferunt cum pulvisculo.

Salvian. de provid. Dei, lib. 4. per tot.

Boët. lib. 1. prof. 4.

L. illicitas, D. de off. Præsid. tot. tit. C. vestig. nov. in f. non posse, Ego latè 2. tom. lib. 1. cap. 1. ex n. 21.

13 Qua de causa nihil magis in iure cautum videmus, quam ut novæ & illicitæ, gravelsque præstationes, & exactiones prohibeantur, ac reprimatur, ut alibi fufius ostēdo. Et severissimè, simique sanctissimè, Romani Pontifices, inter atrocissimos casus Sedi Apostolicæ referatos, illud semper numerandum, putarunt, cum Domini Christiani, populorum sibi subditorum cervices, vel novis pensionum oneribus premunt, vel auctioribus cumulant. Semperque Pij quilibet cordatique Principes, Imperatoris Iustiniani documentum sequentes: *Ita agere, & querere debent, qua utilitatem suis subiectis introducendo, omni eos onere liberent, & omni damno extrinsecus illato, citra publicum censum, & iam legitimamque collationem*.

Bulla Cæca. Dom. ann. 1568. cal. 4. Sylvest. verb. *Gabelle*, Navar. in Manual. c. 27. n. 58.

Anth. ut iud. sine quoq. si. fr. in princip. Lunic. C. ne oper. acoll. lib. 10. Ego latè d. lib. 1. cap. 18. ez n. 70.

14 Certè enim, ut Calsiodorus addit, *Seroventium imminutio est, novarum illationum accessio, quantumque pars nova proficit, tantum se vetus firmitate subducit*. Cui similis Symmachus eandem attentionem Constantio Imperatori consuluit, eam reddens rationem, *Quod si exigantur insolita, consuetæ fortè cessabunt*. Et Divus Gregorius: *Auditū intolerandū appellat, duplicium tributorum exactioꝝ, quam*

Calsiod. li. 4. ep. 58. Symmac. lib. 10. epist.

D. Greg. lib. 9. Regum cap. 1.

Plutarch. in Ant.

Erasin. de Reg. in-
tit.Tertul. in Apolog.
lib. 2. cap. 13.Ribaden. in Princ.
Christ. lib. 2. c. 10.
Marq. in gub. Chr.
lib. 1. pag. 204.Bodin. de Repub.
lib. 6. c. 2. Polidor.
Virg. in hist. Angl.
Pet. Gregor. lib. 2.
synt. c. 3. Theat. vi-
tæ hum. verb. *Tri-
butum*, pag. 214.L. 6. tit. 7. lib. 6. Re-
cop. Corset. de po-
rest. Reg. q. 49. n. 3.
Marq. ubi sup. &
cap. 16. pag. 89. &
seqq. Bobad. lib. 1.
c. 5. n. 3. qui alios
adducit, Cabrerus
de met. d. c. 23. n.
49. plenius cæteris
Larrea alleg. Fisc.
1. p. alleg. 59. ex n.
10. Ascaff. de arar.
pag. 542.
Barclai. in Argen.
lib. 4. Ponti, Læp.
Navarret. Diana,
& alij ap. Cabrer.
sup. n. 49. pag. 361
Theatr. vitæ hum.
verb. *Tributum*,
pag. 214.

exigenti Antonio, liberè Hybicam respondisse, tradit Plutarchus: *S; vis duas collebis, da duas messes.* Nec minori libertate, quàm veritate, Erasmus, de instituendis Regibus agens, sic habet: *Qui suos tantùm curant, quatenus expedit proprijs communitatibus, ij non alio loco cives suos habent, quàm vulgus hominum equos, & asinos: nã bos quoque curant illi, sed omnem curationem suis, non illorum usibus metiuntur. Ceterùm, qui rapacitate deglubunt populum, aut crudelitate laniant, aut per ambitionem suam periculis omnibus obiciunt, peiore loco cives habent liberos, quàm vulgus emta iumenta, aut lanista sua mancipia. Quod, ubi civium capita censebantur, captivitatis genus quoddã sapere, graviter Tertullianus his verbis ostendit: *Sed enim agri tributo onusti, vitiores hominum capita, stipendio censa ignobiliora: nam hæc sunt notæ captivitatis.**

Et hoc agnoscēs D. Ludovicus, verè inter Reges Gallos Christianissimi appellatione dignus, testamento suo Philippū heredem, ac filiū rectè hæc in verba monuisse, ultra illius Regni Scriptores, Ribadencira noster, & Marquez enarrât: *Fili mi, ante omnia in eam curam incumbere, ut Deum cultu & amore prosequaris: Animosis pio & humano erga v. edicos, & arumosos homines, illisque pro viribus opèferas: iustas tui Regni leges observes, ne subditis tuis tributa imperes, aut imponas onera, nisi necessitas urgeat, teque manifesta utilitas Regni compellat, neque rō ultrò, sed gravi de causa facias, si secus faxis, non Rex, seu Tyrannus habebereis.*

Indeque (pluribus alijs, quæ in rem hanc adduci possent, ad plures alios, qui de ea ex professo agunt, remissis) apud omnes iã ferè nationes invaluit, ne nova gravioraque Tributa, nisi ex totius Regni cōsensu comitaliter congregari, a Regibus imponantur, ut de Gallis, Anglis, Germanis, Belgis, & alijs, Bodinus, & alij Auctores sentiunt, & in nostra Hispania iam diu moris fuisse lex Regia testatur, circa cuius illustrationem & praxim, multa Marquez, Bobadilla, D. Joannes de Larrea, & alij congesserunt. Quod licet an expediens in quaestio- nem vocet, & differè ad partes disputer Ioan. Barclaius, Iustique Argenidis, & Polarchi fabulis, sive ludis, plura serm commiscens, adulatoriè in Regiam inclinet, quasi Solio repugnet, ei soli libentim in hoc arbitrium non dari, & imperij nervos, id est ararium, in potestate populi esse, cum bellorum causa, & momenta in quæ diriguntur, à Regia tantùm dependeant, & læpè huiusmodi convocaciones, & comperendinationes pati non possint. Certius tamen & securius est, Populorū quoque assensum requirere, qui nunquam solet Regibus iusta perentibus denegari, & requisitus, eosdem populos ad quaerenda & eroganda nova vectigalia promptiores reddit, securioresque, Regium animum non in privatum luxum, aut commodum, sed in communem omnium utilitatem intendere. Alioquin (ut vel ipse Barclaius considerat) quis diuturnam, & publicam pacem speret, si quæ Rex adimit civibus, facit sua, quæ relinquit, adhuc habet: cum illis communitat vel quid hoste victore acerbius expectare populi possent, si in explebilem aliquorum Regum voraginem, pro ipsorum solo arbitrio explere cogantur, qui Erisichonis famem habentes, semper vacui, erectisque in nova, ac futura tributa votis, egere se dicunt.

Et hoc nimirum est, quod queritur Calsiodorus, Tributa sæpe sub colore alicuius publicæ utilitatis, aut necessitatis Indici, cum tamē nulla exinde insurgat promissa constructio, addens, *Nimis enim absurdum est, spondere munitiones, & dare populis execrabiles vastitates.*

Calsiod. li. 9. ep. 14.

20 Pro qua sententia, omisis alijs, quæ Nostri Marquez, Bobadilla, Mendocça, Larrea, & Saavedra laxiori calamo tradunt, advocare quoque ad partes possumus clarissimum, & morum Regionum, & Nationum omnium expertissimum Historicum Philippum Cominæum, à Mariana laudatum, qui serio docet, *Principes ius nullū habere onus aliquod imponendi invito populo.* Caroli VIII. Galliarum Regis, cui ipse à secretis inservijt, hac in parte excessum reprehendens, & subdens, se legisse exemplar testamenti Mahometi, eadem tempestate Turcarū Imperatoris potentissimi, & prudentissimi. *In quo, inter alia, dolcebat ei plurimum, quod extra ordinem suis provincijs imperasset pecuniam.*

Bobadill. ubi sup. Marquez lib. 1. c. 16. & 29. Mēdōç. in lib. 1. Reg. c. 17. v. 4. Larrea ubi supra, Saaved. in Id. Polit. pag. 508.

21 Et quidem, cum ubi de indicendis novis vestigalibus agitur, nō solum eorum quantitas, sed qualitas, atque æqualitas, & exactionis facilitas inspicere debeat, quia ut Calsiodorus ait: *Idonei damna vix sentiunt, tenues autē levi dispendio vulmerantur: quando vel mediocri iniuria totū videtur amittere, qui exiguum cognoscitur possiders.* Melius hæc omnia per plures Regni Proceres, aut Syndicos, quàm per solos Principis trutinantur, & quid admitti, quid reiici debeat, maturiori iudicio deliberatur: ut his proximis annis in Salaria per singulas domos distributione, & nuper in toties tentata, semperque suspecta, & ampliata, super farinam pensitatione, contigisse videmus.

Cominæus lib. 10. pag. mihi 657. Marian. de mut. mon. cap. 2.

22 Et nunc cum hæc litteris mando, in repellenda cuiusdā ex his, quos *Arbitristas* dicimus, & ad suggerenda nova tributa profiliunt, propositione, legem rogari suadentis, qua ex omnium defunctorū hæreditatibus, pro patrimonij viribus, Fisco Regio, necessario, ad instar legatorū, quæ vocamus *Las mandas forçosas*, aliquid relinquere, vel præstari deberet. Ea ratione addita, quod hoc Tributi genus mortuis nihil detraheret, vel noceret, nec superstitibus valde gravaret, quibus obveniens sibi in reliquo lucrum, & multoties imperatum, partis alterius detractio nem tolerabilem reddere poterat. Cuius Propositionis examen cum mihi ab Augustissimo pariterque Pijssimo Rege, ac Domino nostro mandatum fuisset, minimè dignā esse consului, ut à tali tantaque Majestate probari, & executioni mandari deberet.

Calsiod. lib. 7. epistol. 14. in fin.

23 Nam et si de alijs similibus statutis apud Turcas mentionem faciat Petr. Greg. Apud Perusiam, & Mantuā, aliasque urbes, Angelus, Cyriacus, Ascaffus, & alij; & apud Batavos, Beyerline. addens, nihil nō ab ipsis molitum, ut iniustæ suæ rebellionis molē sustinere valeant. Nec lōgè ab eisdē abesse videatur illud, quod Augustus Cæsar à Julio excogitatum dixit, & exhausto ærario Romanis indixit, lege illa lata, quæ *Iulia de vicesima* dicta fuit, quoniā de omnibus hæreditatibus, & donationibus causa mortis, vicesima pars in ærarium deferri iubebatur, exceptis proximis cognatis, & pauperibus personis, ut ex Dione, & alijs latius Ant. August. & alij passim Scriptores recēsent, & præcipue Plin. Jun. qui de eadē latè in suo ad Trajan. Panegyri. agēs, sic inquit: *His vicesi-*

Petr. Greg. 3. synt. c. 12. n. 7. Angel. in l. omnium, D. de usu fr. Cyriac. lib. 1. cōtrov. c. 94. n. 30. & c. 95. & seqq. Beyerl. in Thea. verb. *Vestigal*, pag. 14. Bornit. de reddit. ærar. lib. 9. c. 1. & 2. Ascaff. de ærar. pag. 934.

Dio lib. 55. Anton. August. de legib. expag. 208. Cuiac. 5. obi. c. 16. & li. 9. c. 24. Pet. Greg. d. c. 12. n. 6. Lipsi. de adm. magnit. lib. 2. c. 4. & alij ap. Argellū de aco. poss. q. 1. art. 1.

ma reperta est, Tributum tolerabile, & facile, heredibus dumtaxat extraneis, domesticis grave, &c.

Altiar. lib. 3. diff. punct. c. 6. vide etiam Rhodig. lib. 26. c. 14. in fin.

Auson. Gall. in Paneg. ad Trajan.

Hanc tamen legem, ob plures, quæ in eius executione, atque executione ingruiebant difficultates & crudelitates, valdè postea Nerva Cocceius, Trajanus, Adrianus, Antoninus Philosophus, & alij Imperatores retrinxerunt, & limitarunt, & tandem, si Altiaro credimus, à Gratiano Imperatore in totum abolita fuit. Certè enim hoc indicare videntur Ausonij verba, eidem Imperatori ob hanc remissionem gratias agentis. Quæ quidem relatu mihi digna videntur, ut Pij quilibet Reges ad limites graviorum tributorum indulgentias excitentur, si laudes similes mereri, & audire desiderant: *Neque verò (inquit) unquam aliquod bonum unò die præstas, sed indulgentias seculares per singula horarum momenta multiplicas. Vel illud unum cuiusmodi est, de condonatis residuis tributorum? quod tu quidem cumulatâ bonitate fecisti. Quis unquam Imperatorum hoc provincijs suis, aut ubertore te indulgentiâ dedit, aut certiore securitate præcepit, aut prudentia consultore munivit. Fecerat & Trajanus olim, sed partibus retentis non habebat tantam oblationem concessi debiti portio, quâta suberat amaritudo servati. Et Antoninus indulserat, sed Imperij non beneficij successor inxerit, qui ex documentis tabulisque populi condonata repetit. Tu argumenta omnia flagitandi, publicitus arâere iussisti. Videre in suis quaque foris omnes civitates conflagrationem salubris incendiij, ardebant si spes fraudum veterum, ardebant seminaria futurarum. Iam se cum pulvere favilla miscuerat, in nubibus fumus involverat, & adhuc obnoxij in paginis obrematis ductus apicam, & sefertiorum notas cum lubentia de ratione cernebant, quod meminerant legi, legi poss. verentes. Quid indulgentius te, quid potest esse consultius? Quæ bona præstas, efficias ne caduca sint: quæ mala adimis, prospicis ne possint esse recidiva, &c.*

Iustin. in l. ult. C. de edicto D. Hadrian. tollend.

Bodin. lib. 6. de Re pub. c. 2. per l. unica, C. de imp. lucr. descript. lib. 10.

Sturm. ferm. 3. de bell. Tur. ex fol. 147.

Lipf. in notis ad Paneg. Plinij.

Et siue hic, siue alius Imperator fuerit, qui huius legis omnimodâ abrogationem, vel abolitionem induxerit, certè illud constat, tempore Imperatoris Iustiniari. propter in numeras, quas pariebat lites, & difficultates, ab aula penitus recessisse, sic enim ipse in quadam (ex suis celebrioribus) sanctione præfatur: *Edicto D. Hadriani, quod sub occasione viceessima partis hereditatis introductum est, cum multis ambagibus, & difficultatibus, & inâcretis narrationibus penitus quiescente, quia & viceessima hereditatis ex nostrâ recessit Republica, &c.*

Hoc quæ apud omnes in confesso est, licet Ioannes Bodinus, cuiusdam legis auctoritate motus, existimet, viceessimariam illam, à novioribus Imperatoribus, quamvis sub diversis nominibus renovatam, & Ioannes Sturmus tradat, non usquequaque illud tributi genus damnari debere. Quod expressius adhuc censet Iustus Lipsius Plinij locum supra adductum illi strans, sic inquit: *Tolerabile, quid nisi? Cum gaudio enim semper fructuque iunctum. Et ubi largiter, sæpè inopinatò acquirebas, quid acerbi aliquid detrabi? Mihi sæpè mirum, hodie, cum tam multa quaruntur, odiosa magis, fructuosa minus, hoc tam promptum, & obvium usque adhuc neglectum.*

27 Parum quidem animadvertentes, quantis litibus, & difficultatibus subiaceret, quamque, & morientibus, & superstitibus grave esset, sub prætextu partis fisco applicandæ, omnes suas facultates intercipi, ad divisionem, & calculum revocari, exactorum, hoc est, prædatorum iniurijs exponi, plurimisque alij tricis, contentionibus, & discordijs, quas, ut alibi Papinianus scripsit, materia communionis, ne dum cum fisco, verum & inter propinquos, & fratres excitare solet. Quæ quidem omnia efficiebant, ut non esset tanta in lucro delato voluptas, si- ve oblectatio, quanta in parte, quæ subtrahebatur, amaritudo, ut Au- sonius supra relatus pupugisse videtur.

Papin. in l. cum pa- ter 79. D. de leg. 2. Savaro. ad Sidon. pag. 223. Tiraq. de primog. q. 4. n. 27. Bobad. in Polit. lib. 1. c. 1. n. 19.

28 Et apertius insinuarunt Imp. Theodosius, & Valentinianus, qua- tenus de alia simili lege tractantes, quæ ex Curialium bonis partem quartam à Curia percipi decernebat, ob prædictas, inquit, difficul- tates: *Ab hæredibus sua quoque iura præcipitari, dum participibus reli- ctarum opum nocere cupiunt, Naturale quippè vitium est negligi, quod communiter possidetur, utque se nihil habere, qui non totum habeat, ar- bitretur. Denique suam quoque partem corrumpi patiatur, dum invidet aliena.* Et statim aliam rationem subiiciunt, quæ pariter rei, de qua agimus convenit, quod scilicet, sub hac occasione, necessarium erat, secreta patrimoniorum, & suspectum æs alienum pandere, quod etiã iure cavendum esse docemur: *Quid enim (inquit) tam durum, tamque inhumanum est, quàm publicatione, pompaque rerum familiarium, & pau- pertatis detegi vilitatem, & invidia exponere divitias.*

L. 2. C. quando & quibus, lib. 10.

29 Accedit his, bonis, iustisque Principibus, semper eiusmodi leges exosas fuisse, atque esse debere, quæ ex luctuosis subditorum casibus, aut morientium facultatibus lucrum sectantur. Indeque Papiam etiam Popæam, & alias Caducarias, tandem sublatas, ut latè Iusti- nianus enarrat, & docto, tersoque admodum commentario, quæ in lu- cè de eisdem edere parat, profequitur Dom. D. Franciscus Ramos del Manzano, nostri temporis I. C. veteribus non inferior, & post Pri- mariam in Salmanticensi Licæo Juris Civilis Antecessorem, & ho- norificas aliarum dignitatum insulas, nuper pro meritis, communi omnium plausu, ad Supremum Castellæ Senatuum evehctus. Quo fit, ut à legibus abrogatis, & antiquatis, nec exemplum, nec argumentum sumerè liceat, & ut huc aptè transferri possit. Iambus ille, qui monet:

L. ult. C. de alim. pup. præstand.

L. 1. C. de naufr. lib. 11.

L. unic. C. de ca- duc. tollend.

Omissa ne Rex revocet veltigalia.

30 Cui iustè Regnanti, illud solum compendium placere debet, quod simul & licitum & honestum, ac decorum videri possit, non autè alie- nis bonis, aut hæreditatibus invidere, quas, etiã ultro oblatas, Augu- stus, & Domitianus antequàm pravus esse inciperet, ab ignotis homi- nibus, maximè liberos habentibus, ut Suetonius refert, accipere recu- sarunt. Idemque de Adriano Imperatore memorat Spartianus; & de Elio Pertinace Julius Capitolinus, professum fuisse, inquiens: *Se nul- lam hæreditatem, quæ aut adalatione alicuius delata esset, aut lite perple- xa, ut legitimi hæredes, & successores privarentur admittarè. Addidisseq; S. C. hæc verba: Sanctius est P. C. in opem Remp. obtinere, quàm ad divitia- rum cumulum per discrimina, atque dedecoris fastigia pervenire.*

L. filius 11. D. de condit. inst. l. ne- pos, de verb. sign. cum alijs.

Suet. in Augusto, c. ult. & in Domit. cap. 9.

Spartian. in Adria- no.

Capitolin. in Per- tin. cap. 7.

L. pen. D. de hær.
inst §. fin. Instit.
quib. mod. test. in-
firm.

Bodin. d. lib. 6. de
Rep. c. 2.

L. Cùrratio, D.
de bon. dat. l. in
suis, de liber. &
poth cum simil.
cap. fin. 17. § 4.
Text. optimus, &
omnino videndus
inl. unica, C. de
impon. lucrat. de-
scrip. lib. 10.

L. 1. C. de sacros.
Eccles. l. verbis le-
gis, D. de verb. sig-
nif. l. 3. D. de test.

Suet. in Calig. c. 38
N. Betfias de pact.
fam. c. ult. fol. 732

Cicero. Phil. 2.

L. qui duos, §. ult.
D. de man. test. cū
alijs, apud Tiraq.
de cons. 3 p. lim.
2. n. 12. Altat. 2.
parerg. c. 44. & Co-
sta 1. select. c. 14.

Erasmi in his Ada-
gij pag. 77. & 738

Guth in tract. de
iure maritum, per
tot. præcipue lib.
2. cap. 4.

Ad quam orationem respicientes Paulus I. C. & Iustinianus Impe-
rator, contrarium facere invidiosum esse inquit, & contra bono-
rum Principum sectam, qui licet legibus soluti sint, tamen legibus vi-
vunt. Quibus in locis Dionys. Gothofredus, post Baldum, notavit:
*Plura privatis permitti, quam Principi. Principem, magis quam alium,
abstinere debere ab illicitis, & illa verba aureis litteris scribenda.* Et
Ioannes Bodinus, ex eisdem intelligi, inquit: *Principum non esse, qui-
bus dignitas maxima est, ebara esse debet, ab omnibus omnia legata capere.*

Valeat ergo, qui coacta, etiã liberis & domesticis hæredibus exi-
stentibus, sancienda, atque introducenda suadet, quibus Parætes om-
nia ex voto parant, & in quibus continuatio dominij, ut civilia iura
testantur, eò rem perducit, ut nulla videatur hæreditas fuisse, & magis
debiti solutio, quam muneris oblatio comprobatur.

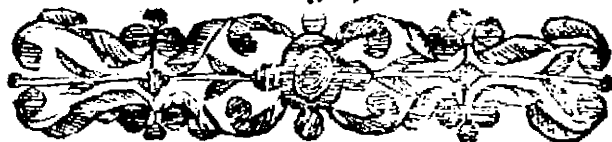
Valeat iterum, qui in testamentis, quorum dispositiones omni iu-
re liberæ esse iubentur, coactionem relinquendorum Principi lega-
torum, inducere tentat, & Catholicum Regem similem detestando
Caligulæ facere, qui, ut tradit Suetonius, eorum testamenta rescin-
debat, nullavè esse dicebat, qui sibi in eis aliquod legatum non reli-
quissent; aut Marco Antonio, quem Cicero graviter de eodem ius-
su, ac metu provincialibus illato, apud Populi Romani Senatam ac-
cusat.

Nec præstat, quòd hic suggestor, quasi Moniti sui basim, aut fun-
damentum adducit, hoc nimirum tributum grave centeri non
posse: *Pues carga en los muertos, i alivia à los vivos.* Nam qui moriens
hæc legata relinquere cogitur, adhuc vivus est, cum etiam ultimus il-
le articulus moriendi, vitæ potius, quam mortis a Iuris-Consultis tri-
buatur, & nihil fore, cum huic oneri se tunc subiectum agnoverit, in-
gratius duriusvè ei contingere poterit. Hæres quoque, qui ad solvè-
dum adigitur, vivus est, & quàm amarè hanc præstationem subeat, su-
prà retulimus.

Vt omittam absurdum esse, sub eo colore levia tributa dicere, aut
reputare, quòd à Mortuis exigantur, cum imò ad eorum duritiem, &
crudelitatem exaggerandam, vel in Adagiũ transferit, *A mortuo Tri-
butum exigere, sive A defunctis, veñtigal a ferre.* Quod Erasmus ibi-
dem, illi cognatum esse inquit, quod *Farinas à, fatuis quoque posseere,*
mandabat, & utrumque in Tyrannos dirigi, qui ne mortuis quidem
parcebant, quorum magnam fuisse apud veteres Religionem, & im-
munitatem, apud omnes constar, & latè Iacobus Guherus profequit-
tur. Ex quibus, & alijs rationibus, quas brevitati consulens silentio
prætereo, dicta Propositio huius novi Tributi à Potentissimo

Rege nostro admittenda non fuit. Idem mecum, uno ore,
Regio iustitiæ Senatu censente.

(***)

In Cruces Exactores,

EMBLEMA LXXIV.

*Pestifer ut pueris venas populetur, acutam
Caudam, blanditus, mittit in ora Draco.
Mammillam reputans, lentè deluditur infans,
Et tacitum blandè cernitur ire virus.
Dulcia Rex, animos demulcens, munera poscat;
Displicet exactor: grata tributa placent.*

COMMENTARIUS.

I **G**LORIOSIS quidem Regibus, quales Nostros optamus, gratiosiora debent esse præconia, quàm Tributa, ut præclare Cassiodorus admonuit: *Quia stipendium, & Tyrannis impenditur, laudis autem prædicationis, non nisi bonis Principibus indulgetur.* Vnde non solum in illis imponendis, & moderandis, ea circumspectione, & temperatione uti debent, quam in superioribus insinuavimus, verùm & in omninò necessarijs, & iustè indictis, à subditis exigendis, qua maiori possint cura, & studio procedere.

2 Certum quippè est, tributa alioqui per se gravia, Exactorum pluralitate, & immanitate graviora reddi, miseramque plebem exinanire, & sæpè ad desperationem inducere, ac proinde fortè in Sacra lingua Tributum *Mas* appellatur, à verbo *Mahas*, quod, ut docent,

Cassiod. lib. 9.
epist. 25.

S. Alreus ferm. 10.
in Isai.

Mich. cap. 7.

Chapetus, Gono-
nius, Montoia, &
alii.

Delr. in Adag. sacr.
1. tom. Adag. 718.
pag. 310.

Horat. in Arte Poe-
tica.
Plin. lib. 8. cap. 10.

Saa in Prover. 30.
15e.

Pacat. in Paneg. ad
Theodof.

qui eam cullent, liquefactum quem esse designant. Exugit enim tribu-
tum, & liquefacit tributarios, & non solum pellem, verum & sangui-
nem extrahit, ut S. Alreus praesentit, explicans illud Isai: *Tunc Luna*
converteatur in sanguinem, sic inquit: *Tunc Luna convertetur in san-*
guinem, quando manus Principum plena fuerint exactionibus, & veftiga-
liis, populo quasi prada abantes.

Qui attipulavit illud Mich: *Malum manuum suarum dicunt boni:*
Princeps profutat, & iuxta in reddendo est, & Magnus loquutus est de fide-
rum adimere, & conturbaverunt eam. Et apertius, insigne dictum, ac
miraculum B. Francisci de Paula, novi, parentum nostrorum memo-
ria, Thaumaturgi, quod vitæ eius Auctores recensent. Is enim, cum
Neapolim veniens, honorificè à Ludovico XI. Galliarum Rege sul-
ceptus esset, ab eodem rogatus fuit, ut permitteret construi in civita-
te sua Monasterium Ordinis sui. Cui respondit Sanctus: *Melius esset,*
ut pro salute sua restitueres bona aliena, quam tam magnas faceres elemo-
synas. Rex verba hæc ægrè & indignè accipiens, dixit: *Et putas ne me*
possidere aliquid malè quæsitum? Respondit Sanctus, & dixit, quod
per alienum intelligebat, impositiones, & tributa, gravesque tributo-
rum exactiones, quibus populum opprimebat, quod sanguinem ipsius
sugebat, qui clamabant, & postulabant vindictam à Domino. Et cum
iussisset sibi afferri aureum numum, illumque fregisset, statim ex eo
multæ guttæ sanguinis processerunt. Rex tam celebre miraculum vi-
dens, emendationem promissit.

Accedit his Docti pariter, ac Religiosi Patris Martini Delrij sub-
notatio, qui in Sacra Pagina Tyranos aptè *Mafforetas*; id est *Bmus. Ho-*
res vocari docet, qui plus æquo mulgendo, & emungendo, etiam san-
guinem subditorum eliciunt: veræ hirudines, cutem non missuræ, ut
alibi inquit Horatius, donec sanguine repleantur; unde & hæc *Sanguis*
fuga, dici, vulgò (Plinio testante) cœperunt; & homines nimis cupi-
dos denotare, ut Saa noster scriptum reliquit, sic exponens, quod de
Sanguisugis filiabus in Proverbijis Salomon tradit, & inquit: *Sanguis-*
suga sunt due filie, qua semper clamant, da, da, prabe, prabe, offer, offer,
nec unquam, nisi multa dederis, exsatiantur.

Cuius Tyrannicæ inexplebilisque aviditatis, seu profundi maris,
quod ingestas opes absorbeat, nullam meliorem descriptionem repe-
riri posse arbitror, ea, quam Latinus Pacatus Maximus Tyranni hac in
parte crudelitate recensens, his elegantissimis verbis designat, *Spes*
inter hac nulla prædonis explendi, nec enim, ut natura fert, copiam facie-
tas sequitur: crescebat in dies habendi fames, & parandi rabiem, parta
irritabant. Ut agrorum sitim potus accedit, ut ignis arenis non obrui-
tur, sed augetur: ita coacta publica egestate divitiæ, aviditatem ieiuna-
mentis acuebant. Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderi-
natusque trutinæ pallens, atque inbiens exigebat. Comportabantur
interim spolia provinciarum, exuvia exulum, bona peremptorum. Hæ su-
rum matronarum manibus ex tractum, illic raptæ pupillarum cervicibus
bulle, istis dominorum errore perffusum appendebatur argentum. Nu-
merari ubique pecunia, fisci repleri, ara cumulari, vasa condiri: cuius ut

intuenti, non Imperatoris domicilium, sed latronis receptaculum videtur, &c. & nullas horum reliquias, nulla fragmenta, vel sero victa fastidio, illa communis vorago redimebat.

6 Eandem quoque, quam Nos curam, lata, & eleganti oratione suadere intendit, D. Gregorius Nazianzenus, in cuius notis bene, & valde ad rem, Elias Cretensis sic habet: *Tributa satis per se gravia, ne per avaritiam, & duritiam nostram graviora reddamus: neque mereris poenam ob infractum Dei praeceptum nobis constitutum augeamus; vitam scilicet hominum, qui nobis genere, & natura sociati sunt, insatiabili nostra cupiditate calamitosam reddentes.*

Nazianz. orat. 9.

7 Calsiodorus etiam, sub nomine Theodorici Regis, abusus, qui circa exactiones publicas in Hispania nostra fiebant, singillatim refert, summumque inter mortales crimen esse agnoscit, *Vitas hominum vaga praesumptione populari, & levi occasione causarum, subire multos interitum, sicque mala pace, quasi ludo corruere, quanti vix potuissent cadere sub necessitate bellorum. Genusque evidens esse praeda, pro illius voluntate dare, qui ad suum commodum amplius festinat exigere. Nihilque tam nefarium, quam praesumptoribus licere, in ipsa etiam trutina qualitate peccare, ut quod est iustitiae proprie datum, hoc per fraudes noscatur esse corruptum.* Et rursus, Vniverfos Provinciales Iudices monens, ut tributarios ab exactorum venalitate, & iniurijs securos efficiant, sic habet: *In honorum est enim omne quod cogitur: nec offerentis habet gratiam, qui damnis suis perducitur ad tributum. Ille solus ager delictabilis est domino, in quo supervenire non tmetur exactor. Absit a nostris temporibus detestabilis, & fugienda versutia. Possessor nihil aliud, nisi quod publico debetur exsolvat. Semper metuat iniusta praesumptio. Quid enim acquiri putatur, ubi bona conscientia perditur? aut in qua parte possit homo proficere, si innocentiam probatus fuerit amisiss?* *Mais commodum non queratis, quam si nihil venitis. Illa tantum sequenda sunt lucra, quae potest laetus possessor esse, & miles solenniter securus accipere.* Et denique alijs in locis, non minori prudentia, scriptum reliquit: *Tributa non debere a tristibus exigi, per quos, Tributarios, ipsi Principes acquisierunt, & sine querela suscipi debere onus impositum, quod longis temporibus constat esse portandum. Illumque verè censum Principum esse, quem laetus gratoque animo possessor exsolvit.* Quod sumere potuit ex Pindaro, qui pariter: *Illud iustum gratissimum dixit, si quis ex volentis adibus ferat.*

Cassiod. lib. 5. epist. 39.

Idem lib. 11. epist. 7

Idem lib. 4. epist. 36. & lib. 1. ep. 15. & 16.

Pind. in Pythijs hymno:

8 Ad quam item Doctrinam indicandam, & suadendam, nostrum hoc Nos Emblemata dirigimus, pupum, ut vides, sive infantulum depingentes, quem simul terpens ambit, & lambit, & dum eius emungit sanguinem, caudam sugendam ipsius ori admoveat, ut Plinius, & alij testantur. Sic virus pro viribus temperans, & crudeles morsus leniores efficiens. Ac velut Principes admonens, ut ubi tributis parcere nequeant, sic saltè subditorum substantiam exugant, ut, quibus fieri modis possit, minus illis incommodent, ac mutuatis ab Ovidio verbis precantes exaudiât,

Plin. & alij ap. Goneru lib. 5. de Angue.

Ovid. 5. Trist. eleg. 3.

*Quod petimus poena est, nec enim miser esse recuso;
Sed precor ut possim tutior esse miser.*

Chilens. Episc. D. Gasp. Villaroel in lib. iudic. c. 28. v. 29. pag. 628.

Cicer. lib. 5. ad Attic. ep. 16.

Ego 2. tom. lib. 1. c. 2. ex n. 48. & lib. 5. c. unico, Exod. 12. lob. 3. & 39. Isai. 3. & Luc. 12.

Brav. de Reg. Vat. lib. 3. fol. 35. Isai. 3. 12. & 15.

L. nemo, C. de exact. trib. lib. 10. ubi alia tradit noster Amaia, & Aggid. c. 20. ex n. 63.

D. Aug. serm. 50. de tempore.

Puete in Monarc. Hisp. lib. 2. cap. 29. pag. 291.

D. Chrysoft. hom. 31. in Matth.

Salvian. de provid. Dei, lib. 4. & 5.

Nam ut Chilensis Episcopus, eodem simili usus, scribit: *Infelices ij admodum sunt, quibus negatur, mori dulciter, & perire suaviter.*

Quod sane tunc demum consequi poterunt, cum sedulo ci raverint, & nullum non lapidem moverint, ut in eisdem tributis exigendi omnes excessus fraudesque reprimantur, vexationes & concussiones vitentur, & reliqua damna caveantur, quæ durius graviusque, quam ipsa tributa vassallos exulcerant, & depauperant, & sæpè ad fugiendum, vel rebellandum inducunt; ut iam olim agnovit M. Tullius sic ad Atticum amicum scribens: *Provincia in perpetuum redduntur deserta, miseri homines, & offerati, ne dicam desperati, exhaustis facultatibus per nimias exactiones.*

Certum est quippè, & plurimis locis Divinarum, & humanarum literarum, quæ alibi congesti, testatum, nihil Exactorum, ac Publicanorum crudelitibus durius, fraudibus, & concussionibus impudentius, reperiri solere, qui, ut quidam ex nostris benè considerat, simul ac huic se ministerio præpositos vident, præde se præponi arbitrantur. Vnde gravis illa Domini apud Isaiam querela, *Populum meum exactores sui spoliaverunt, quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis. Vas enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra.*

Et nobilis iuxta ac pia Imperatoris Constantini Pragmatica sanctio, qua necesse habuit, eorundem vexationes compescere, quoniam pro tributis exigendis, non solum carcere, sed plumbatis etiam verberibus, ac ponderibus utebantur, alijsque supplicijs, quæ ab insolentia huiusmodi iratorum perversorum, & raptorum hominum procedebant: statuens, ut deinceps, qui solutionem indictorum Canonum detrectaret, libera tantum custodia detineri, & in bonis exigi possent, signanterque hæc verba subiungens: *Qua facultate prebita, omnes fore credimus proniores ad solvenda ea, qua ad nostri usum exercitus, pro communi salute poscuntur.*

Divus etiam Augustinus, suo tempore has crudelitates durare, & veluti legibus permitti sic docet, & dolet: *Publicanorum autem studia & exercitatio, impudentia, ac crudelitas plena sunt: quæ sunt nota illiberatis, turpis quadam mercatura, imò rapina lege seculari concessa.* Indeque eorum Telonia, sive *Aduanas, Portas Mortis*, dici posse Pontanus noster scripsit: *Porque alli perece la vida del passagero, con las molestias que recibe, i el Alma del Aduanero con las injurias que haze.* Et D. Chrysostomus, in eisdem insolentias respiciens, & in excessivum iuxta, ac nocivum horum hominum numerum, qui his exactionibus præpositi erant, ab eisdem orbem teneri sic dixit: *Decumani & Portitores Orbem tenent.*

Quod nostris (heu) temporibus Hispania nostra satis indoluit, dum constitit sexaginta mille, & plures homines in tributorum exactionibus occupari, eorumque manibus spoliari, & strangulari se sensit, & à Pijsimo Rege nostro tanti mali remedium exposulavit. Cum Salviano idem nudem ingemiscens: *Rempublicam, vel iam mortuam, vel certe extremum agere spiritum, ea parte, qua adhuc vivere videbatur, sub his*

tributorum vinculis, & de prædatoribus mori, ab eisdemque pauperes encari. Quid enim possunt aliud velle miseri, qui assiduum, imò continuum exactionum patiuntur excidium, domos suas deserunt, ne in ipsis torqueantur; exilia petunt, ne supplicia sustineant, ad hostes fugiunt, ut vim exactionis evadant. Et cum Petro Ravenate: Ministerialium siquidem tanta est multitudo, quanta est locustarum, ut istis recedentibus, alij succedant, quod ex parte fuerit devoratum, alij devorent existialiter, & consumant, &c.

Raven. in quadam epistola.

14. Et has extorsiones locum fecisse Adagio *Tributis potiora*, Erasmus, post Suidam, & Zenodotum scribit, inde natum opinans, *Quod, qui Principum nomine tributum exigunt, ferè plus extorquet, quam par est: & Principes sic petunt, ut ab in vitis rapiant, ni dent, quod petitur.* Parum animadvertentes, quanto latiora & lætiora compendia consequi possent, si eadem à lais, & lætis (ut diximus) vassallis exposcerent, ut Cassiodorus elegantissimè dixit, Tyberini urbis Romæ Portitoris Formulam tradens, eumque, qualiter se cum mercatoribus illic adventantibus habere deberet, his verbis erudiens: *Eximia ergo res tibi committitur, si moderatè peragatur. Tu copiam facies, dum ingredientes iuste tractaveris. Avara manus portum claudit, meritò enim illa mercatores cuncti: refugiunt, quæ sibi dispendiosa esse cognoscunt. Quapropter adversus ibi ventus est, immoderata præsumptio; nam præciòsa mare damnat, qui undas cupiditatis exaggerat. Vnusquisque pro solennitate committitur, offerat voluntarium munus, xenia sunt enim ista, non debita. A paucis accipit, qui nimium querit, & sibi ipsi mittit vitæ munera, qui moderatur oblatæ.*

Eras. in hoc Adagio pag. 457.

Cassiod. lib. 7. form. 9.

15. Et rursus, siliquatici præstationem indulgens, & hanc exactorum duritiem exhorrens, qui etiam a naufragis illam extorquere non desinunt: *Portus* (inquiens) *nostros navis veniens non pavefcet, ut certum navis possit esse refugium, si manus non incurrerint exigentium, quos frequenter plus affligunt damna, quam solent nudare naufragia. Quia crudelitatis genus est, ultra naufragium velle delevire, & illos ad dispendia cohere, quibus probantur inopem viam: immania pericula cessiss.* Et in alia epistola sub Theodorici Regis nomine iubens, ut illicitæ quædã exactiones cessarent, quæ in Apulia, & Calabria contra negotiatores publicos fieri attentabantur, sic habet: *Nullius compendij delectamur inuitis: nec ad animum nostræ Pietatis perveniunt, quæ probitatis gratia deserantur. Res publica siquidem iure semper æquitatis augetur, & cū temperantia diligitur, velociter profutura succedunt. Quapropter beneficia nostra erga negotiatores, qui nostris titulis necessarii comprobantur, facite esse solidi, ne genus hominum, quod vivit lucris, ad necem possit pervenire dispendij.*

Idem lib. 4. epist. 7. & 19.

Idem lib. 2. epist. 26.

16. Quæ loca Ego sæpè in supremo Indiarum Senatu, dum ibi Consiliarij munere fungerer, pro suadendis levioribus à negotiantibus Indicis exactionibus, allegavi, non dubitans hoc pacto longè maius incrementum Fisci viribus annis singulis accessurum; Indicosque hos pifces, ut ille Evangelicus apud Mattheum, staterem in ore allaturos, mercesque omnes, aurum, argentum, & facultates suas, absque ullo

Matth. 17. 26.

dolo, ac fraude in actis, siue regestis publicis professuros, quas quia se eviscerari sentiunt, abscondunt, & sæpè (quod magis dolendum est) ad Nationes hosticas transferunt.

D. Chryf. de poen. Achab, S. Laurët. ap. Iurer. in Syn. li. 5. epist. 62. Amalia in d. l. nemo, n. 7. Bullæg. lib. 9. de Imp. c. 3. pag. 693.

D. Frac. Ramos in novis anlect. ad l. de precatio, ex pag. 31.

Tacit. 13. Annal. ad finem.

Barclai. in Argen. lib. 3.

Lipf. in not. ad Tacit. 1. Ann. litt. K. Amalia in Rubr. de exact. trib. n. fin. Villæ. in lud. pag. 488. ubi Me allegat.

L. omnes, C. de an. & trib. l. 1. & seqq. C. de exact. trib. l. 1. C. de dis. cuss. li. 10. Novel. Majorian. tit. 4. de indulg. reliq. Tiberij 161. de pre. sid. provinc. l. 5. & seqq. tit. 14. lib. 6. Recop. Pet. Greg. de Rep. lib. 3. c. 9. Coatz. lib. 8. c. 7. n. 4. & alij ap. Me. d. lib. 1. c. 20. per rot. & c. 18. ex n. 59. Bobad. d. li. 5. c. 5. ex n.

Tacit. 1. histor. Herod. lib. 9. Plut. in vita Temist. Ego d. c. 20. n. 52.

Et possem quidem plura de violentijs, & insolentijs Exactorum, & Publicanorum referre, nisi iam eos, easque vivis coloribus depinxisset. D. Chrystostom. & Laurentius Mediolanensis Episcopus, quorum verba, post Iureum, & Bullengerum, Amalia noster recenset, & novissimè Dom. Ioannes Franciscus Ramos del Manzano, Regij Fisci in Senatu Mediolanensi Patronus dignissimus, & Paternæ eruditionis imitator acerrimus. Tacitus quoque de Neronis temporibus loquens, satis illas expressit, dum dixit: *Temperandas planè Publicanorum cupidines, ne per tot annos sine querela tolerata, novis acerbis atibus ad invidiam vertent.*

Et Ioannes Barclaius, postquam plura de Tributis, & Portorijs differuit, & qualiter eorum Redemptores vitari, & pauperes ab eorundem exactiōe liberari deberent, tandem prudentissimè consulit: *Ne mihi Quæstores exigendis à populo tributis præficiantur, neve ipsi prætorum iurisdictione circumceant, nec missis libtoribus pignora capiant, & oppidanos divexent; sed ipsorum concivium hoc munus sit, qui ex suo corpore eligant, per quos ex pecunia cogatur, & sic humanius exacta, per singula oppida ad Prætorum suum, vel in Regium ærarium feratur.*

Certum est enim, & rectè à Iusto Lipsio, Amaya, & Episcopi Chileni notatum, hoc munus quondam apud Romanos valdè nobile fuisse, nec nisi nobilibus, probis, ac probatis hominibus dari solitum. Quod quia hæc delectu in infimæ conditionis homines postea pertransiit, non solum minus nobile, sed & invisum & exosum omnibus factum fuit, cum omnis Reipublicæ succus, qui ferè totus in tributa convertitur, per iniquas ipsorum exactiōnes, & depredationes radicitus succidatur.

Quas etiam referunt, & summo studio optimi quique Imperatores, & gloriosi pariter, ac Catholici Hispaniæ nostræ Reges, plurimis in ad legibus laus, compesci curarunt, & Politici omnes, & Iudici Auctores singulis propè paginis execrantur, benevolentiam Darij, Cyri, Alexandri Magni, Tiberij, Pericles, & aliorum Principum ob hanc curam eximè laudantes, & ex adverso divinam Manuelis Comneni, Basilisci, & aliorum punitionem referentes, qui per se, vel per suos in gravandis, vexandis, & deglubendis subditis excesserunt, illos, ut suos, ut expleant, habentes, & tanquam alienos, ut perdant, existimantes, ut scitè Othonem Imperatorem de amulo suo dixisse, Tacitus memorat: *Et subiectos nos habuit tanquam suos, & viles tanquam alienos.*

Neque enim interdum sufficit, quòd Rex revera, & ad iustam causam, tributis indigeat, nisi & subditi in ea sorte & statu se habeant, ut ad illa exsolvenda sufficiant. Quod Andronicos Temistocli respondisse, Herodotus & Plutarchus scribunt. Nam cum hic ab eis ingentem auri quantitatem exposceret, diceretque ad eam exigendam, duos se deos secum afferre, nempe suasionem, & violentiam. Respon-

derunt, se quoque duos summos Deos in sui favorem habere, qui illos defenderent, nimirum summam paupertatem, & summam ei obtemperandi impossibilitatem.

- 22 Et de Tryzo tyranno narrat *Ælianus*, quod cum suos, varijs oneribus prægravatos, nec loqui, nec mutire permetteret, tandem in lachrymas proruperunt, quas etiam cum cohibere tentaret, & oculis à natura tributam libertatem eripere, tandem ab eisdem, ex lachrymis in iram accensis, discerptus fuit. Miseris eum, ut bene dixit *Ovidius*,

----- *Est quadam flere voluptas,
Expletur lachrymis, egeritur que dolor.*

- 23 Cui consonans *Latinus Pacatus*, & similem crudelitatem *Maximi*, alienus Tyranni, recensens, sic ait: *Serenos ergo nubibus ventisq; vultus in aëbamus, & ad illorum visces, qui degustato Sardonum graninum succo, feruntur in morte videre, imitabimur lata marentes. Est aliquos calamitatum delinimentum, adesse lachrymas malis, & pectus laxasse suspirijs, & nulla maior est pœna, quam esse miserum, nec videri, &c.*

- 24 Quamvis *Dionysius Senior*, magis risum, quam lachrymas populi timuisse hac in parte videatur. De eo quippe narrat *Plutarchus*, à *Syracusanis* pecunias exegisse: deinde cum videret illos lamentantes, obsecrantes, ac negantes se habere quod darent, indixisse alteram exactionem, idque iterum, ac tertio fecisse. At postquam maiorem summam imperasset, audivit illos in foro ambulantes ridere, & scommata in Regem iacere, iussit præfectos ab exigendo quietere. iam enim, inquit, nihil habent, cum nos contempunt.

- 25 Caveant igitur Principes, ne dum nimium emungunt fortiter, sanguinem eliciant, ut iuncto *Hebræorum* circumfertur adagio, & vel monente *Seneca* dicant, ægram vitam non sustinere, cum liceat innoxiam, atque ob hoc securam, salutare potentie ius, lætis omnibus, tractare. *Errat enim, si quis existimat tutum esse sibi Regem, ubi nubi à Rege tutum est. Securitas securitate mutua paciscende est.* Et recta imperandi disciplina est, ut *Cassiodorus* ait: *Amare quod magis expedit. Quoniam Respublica multum soliditatis accipit, si Tributariorum facultas illi assensu consistit, quæ dum iusto redeunte censu reficitur, à status sui firmissimo robore continetur.*

- 26 Unde signanter *Erasmus* inter varias illius Adagij expositiones, quod *Dimidium plus toto* esse docet, in Reges quoque applicari posse tradit, qui si iuste & prudenter regnare desiderant, scire debent, dimidium totius sibi satis esse, totum autem auferre Tyrannicum. In huius sententia comprobationem elegantia quædam *Hesiodi* carmina referens, & *Darij* apud *Plutarchum* historiam, qui cum Præfectos provinciarum ad se accersitos, percontactus esset: num gravia essent tributa? Atque illi respondissent, esse mediocratius: de singulis dimidium pendit, iudicans esse satis, dimidium accipere cum benevolentia provincialium, quam totum cum odio suo

Ælian. lib. 14. c. 22

Ovid. 4. Trist.

Pacat. in Panegy. ad Theodof.

Plut. in Apophth.

Senec. lib. 1. de Clem. cap. 19.

Cassiod. lib. 9. ep. 9. & lib. 12. ep. 16.

Erasm. pag. 509.

Hesiod. in oper. lib. 1.

Claudian. Sessel.
de Gall, rep. lib. 1.

Theat. verb. Tribu
6. m, pag. 213.

Virg. Eglog. 3.

D. Sebast. Covarr.
cent. 1. Embl. 14.

rum. Quod valde etiam commendat Claudius Sesselius, omnino legendus, & multis bellorum, seditionum, defectionumque casibus relatis, qui hoc ex fonte derivati fluxerunt, & magnas clades in varia Regna, & populos induxerunt, Beyerlinchius, & alij. Quibus adduci possunt ea, quae contra immoderata, & inusitata tributa imponentes, & exigentes, sive exsugentes in superioribus diximus, & illud Virgilij,

Et succus pecori, et lac subducitur agnis.

Ex quo, hoc relatu quidem dignum Emblema, in eandem rem, de qua agimus, Noster D. Sebastianus Covarruvias deduxit:

*Goza el Pastor la lana, leche, i queso
De la orvejuela mansa, i aunque cria
Su tierno corderito, no por esso
La dexta de ordeñar lo que solia:
Suele à vezes perderse en el exceso
Quien pudo conservar se en mediania:
Dexe à la madre el jugo, al hijo leche,
Si quiere que el esquilmo le aproveche.*

Qui enim nimium emungunt, vel emulgent, sanguinem eliciunt, ut iam etiam supra tetigi, & in Hebræorum proverbijis habetur, & in Hispano, *Ordeñar hasta el Tabeño*, id est, usque ad sanguinis, lactis loco, ex ovibus extractionem. Sub quo nomine tempore D. Fernandi V. Regis Catholici, Pastoriciae quaedam naxiae, similia tributa dolentes, ac deplorantes, editae fuerunt, vulgò dictae *Las Coplas del Tabeño*, quae licet paucis innotuerint, possunt quidem cum illis, quae vulgò circumferantur, & de *Mingo Revulgo* appellantur, non immeritò decernere. Fuit enim Tributum res omni seculo deplorata, nec tam populi illorum communes causas, quam propria damna attendere solent. Quod efficere debet, ut Principes vigilantius curare debeant ne fiat vexatio, cui est imposita contributio, ut pie pariter, ac prudenter Chilenfis Episcopus monet, inter alia illud Christi Domini expendens, qui pro se, & suis tributum Caesari soluturus non ex ventre, sed ex ore piscis staterem detrahi iussit.

Erasm. in Adag.
pag. 510.

Chilenf. Episc. in
Indic, pag. 620.

Matth. 17. 26.

Regum verus Theſaurus.

EMBLEMA LXXV.

Dum vectigali parcat Constantius auro.

Vacabat impolita dote Regia.

Ille tamen multis humilem exprobrantibus Aulam,

Opes videre precepit clientium.

Scilicet in tumida Populi est securius arca

Pyreposita saepe Gaza Principis.

Non inopum dives Sapiens vult esse; sed optat

Agenus urbis Rector esse divitis.

COMMENTARIVS.

1

DTSI ex supra dictis satis liquere possit, quid de Regum, ac Principum munere circa imperanda, & exigenda tributa, & vectigalia censeamus. Adhuc eosdem monitos volumus, tunc se maiori divitiarum cumulo posituros, cum minus ex suis a vassallis emunxerint, & intelligere ceperint, nullum esse arctius firmandi,

& augendi Principatus vinculum, quam Amor subditorum, Regiaeque dignitati non expedire, imperium in mendicos exercere, sed in opulentos potius, atque foelices.

2

Quod ipsum sentisse magni & crecti animi viros M. Curium, & Q. Fabricium, Valerius Maximus, & alij Historici produunt, dum dev-

Valer. Max. lib. 4.
c. 3. 9. 4. & 5. Cic.
in Caton. Athen.
lib. 1. Plutar. in A-
pobh. Gellius lib. 1
cap. 14.

Etis Samnitibus, eorumque pedibus magnum auri pondus suppliciter obvolvuntibus, nihil inde auferre volentes, hilariter, & liberaliter responderunt: *Malle se imperare divitibus, quam divites esse; seque ipsos locupletes facere, non multa possidere, sed pauca desiderare.* Ad quod respiciens Guntherus, suum Fridericum Primum ita commendat:

*Non turget loculis inferta pecunia nostris:
Nec multis opibus, sed laude venimus onusti:
Non est Theutonico cumulata pecunia cordi,
Nec sibi querit opes; sed pulchra laudis honores
Non habet ille suum, sed habentibus imperat, aurum.*

Gunther. in Ligur.
lib. 3.

Morus in Utopia,
lib. 1. ex pag. 40.

Ex quorum exemplo Thomas Morus æquè pie, ac prudenter in sua Utopia consuluit, Regum non modò honorem, sed securitatem quoque, & opulentiam, in populi magis opibus sitam esse, quàm suis; consiliaque contraria omnia, Regibus, & inhonesta esse, & pernicio-
sa. Cum profectò unum aliquem voluptate, ac delicijs fluere, gemen-
tibus undique, ac lamentantibus alijs, hoc non sit Regni, sed carceris
esse custodem.

D. Th. lib. 2. de re
gim. Princ. Bobad.
lib. 2. c. 12. n. 70. &
lib. 5. c. 5. ex n. 8.
Pet. Greg. de Rep.
lib. 2. c. 9 Marq. in
gub. Christ. lib. 1.
c. 3. Perez in Laur.
Salmant. pag. 277.
& 284. Maucl. de
Monarc. Gall. lib.
2. 3. p. c. 11. Ego 2.
tom. lib. 1. c. 13. n.
29. & 30. Saaved.
in Id. Polit. ex pag.
522.

Et Nos etiam, eidem hæretes Doctrinæ, pariter profitemur, quòd
etsi in Regibus damnari non possit, iustis, ac permisis modis, ac me-
dijs, patrimonia sua, & Fiscales redditus adaugere, & Thesuros pro
virili congerere, unde & expeditionibus bellicis, & alijs Regni ne-
cessitatibus, & utilitatibus consulant, in quo, post D. Thomam, om-
nes ferè Theologi, & Politici Auctores conveniunt, quos latè Petr.
Gregorius, Bobadilla, Marquez, Antonius Perez, Mauclerus, & alij
recensent, quorum Ego alibi plenè commemini, quibus nunc novis-
simum Nostrum Saavedra adicio.

L. 2. C. de om. agr.
desert. lib. 11. l. cū
ratio, §. si verò, de
bon. dam. Auth. ut
jud. sine quib. suff.
§. cogitatio, collat.
2.

Adhuc tamen gnaros eosdem Reges esse oportere, veras ipsorum
divitias, certosque & securos thesauros, in subditorum levamine, &
hilaritate consistere, illisque benè se habentibus, & divitibus existen-
tibus, Reges, Regiumque Fiscum, omnes eorum opes promptas & cu-
mulatas habere: expilatis autem, vel spoliatis, quasi succisis quarun-
dam virium nervis, reliqua sibi, ut multorum iurium auctoritate do-
cemur; & præcipuè in illa Iustiniani Novella, qua *Abundare Fiscum*
scripsit, ubi vassallis locupletibus utitur.

Bald. conf. 410. n.
5. lib. 5. & Ego latè
2. tom. lib. 1. c. 15.
n. 53. & seqq.

In qua respicit celebre illud axioma Baldi, dum dixit: *Nam The-
saurus Principum non est Fiscus, sed subditi benè se habentes.* Quod prius
Alfonso Rex noster, Aristotelis, & Iustiniani vestigia premens, his
extulit verbis: *El mejor tesoro que el Rei ha, è el que mas tarde se pierde,
es el pueblo, quando bien es guardado; è entonces son el Reino, i la Camara
del Emperador, i del Rei, ricos, i abundados, quando sus vassallos son ricos, i
su tierra abundada.*

L. 14. tit. 5. par. 2.

Vnde laudatum, & illud, quod quidam longimano Artaxerxi, & E-
lianus autem Ptolomæo Philadelpho Egyptiorum Regi consignat:
Magis Regum esse addere, quàm auferre, & ducere, quàm utescere. Et
præclarum Isocratis monitum ad Nicolem, dum dixit: *Argumentum
tibi si Imperij rectè beneestque saministrati, cū videris eos, quibus præes,*

Allan. lib. 13. var.
hist. cap. 13.

Isocrad Nicoel.

- sua diligentia curaque, locupletiores, & ditiores factos; nã pecus pingue pastori prodest, ut pluribus Admiratus illustrat.*
- 8 Quibus etiam adridens Constantius Chlorus Magni Constantini Pater, ut ab Eutropio, & alijs refertur, utilitati, ac commodis provincialium, & privatorum semper studuit, ac sicut quondam Cyrus dixit, se thesauros sibi parare, dum amicos divites redderet; ita ille semper habuit in ore: *Melius esse opes publicas à privatis haberi, quàm intra unum ararium otiosè, & absque ullo reditu possideri.* Quod apophthegma, licet nunquam sibi probari potuisse, Rithershusius scribat, bene tamen intellectum, satis probabile, & laudabile est. Et cum eo consonat aliud Alfonsi Regis Neapolitani apud Antonium Panormitanum, qui factis & verbis ostendere, & dicere solitus erat: *Regum in primis officium, & studium esse, populos suos locupletes efficere; Popularibus enim ditioribus factis, nec utique Reges futuros pauperes.*
- 9 Eòque (idem sentiens) procedit Thomas Morus, ut Macarensum legem fingat, & probeat, apud quos Rex, nunquam se uno tempore supra mille auri pondo in thesauris habere, iurare cogebatur. Ad datque, *quod si aliquis Rex, ad id aut contemptus esset, aut invisus suis, ut aliter eos continere in officio non possit, nisi contumelijs, compilationis, & seclione grassetur, eosque redigat ad mendicitatem: præstiterit illi profectò Regno abdicare, quàm bis retinere artibus, quibus quamquam imperij nomen retineat, certè smittit Maiestatem, &c.*
- 10 Certum est enim, & pluribus locis, & exemplis à Maiolo, Contzen, & alijs contestatum, modicas divitias iustè quæsitas, multis iniustè partis præferri debere, & lucra iusta ubique tuta esse, etiam in naufragio, iniusta verò, neque domi, quod Catius aptissimè in suo Emblemate dixit,
- Per scelus immensas, quid opes cumulare iurabit?
Turpiter è manibus res malè parta fluit.*
- Et melius Iob, uno in loco, sic inquires: *Divitias, quas deoveravit, evanescit: & de ventre eius extrahet eas Deus.* Et in alio: *Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum preparaverit vestimenta, preparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens dividet.* Iustis alijs, quæ Ego alibi retuli.
- 11 Indeque Casiodorus, ex Principum in subditos beneficentia, illorum incrementum deduxit: *Beneficia (inquens) sunt, quæ Regna sublimant, & libertatis dominus iugiter potest crescere, si subiectos sibi studeat ampliare. Et rarò utramque, & sub admiratione perfectum, ut fiseus cresceret, & privata utilitas nulla damna perferret.*
- 12 Prout & Trajanus agnovit, dum Eutropio, & Sexto Aurelio tradentibus, Fiscum lienem, sive splenem appellabat, quòd eo crescente, reliqua membra tabescerent. Hanc enim esse lienis naturam, ut si auctior & tumidior sit, tabem & maciem cæteris partibus humani corporis inferat, Aristoteles, & Galenus animadvertunt, & egregio in rem nostram Emblemate, ex eadem similitudine deducto, Altiatus sic inquires:

Scip. Admirat. in disc. ad Tacit. pag. 85.

Eutrop. lib. 10. c. 1. Polid. Virg. histor. Angl. lib. 1. Ribade neira, qui alia tradit de Princip. Chr. lib. 2. c. 10.

Rithershus. ad Salvian. pag. 21.

Panor. lib. 4. c. 42.

Morus in Vtop. pag. 41. & 42.

Maiol. to. 1. coll. 19. pag. 430. Cötzen lib. 8. polit. c. 6

Catius Embl. 49.

Iob. cap. 20.

Idem cap. 27.

Ego 2. tom. lib. 1. c. 5. n. 10. & seqq.

Casiod. lib. 3. epist. 11.

Eutrop. & Aurel. in vita Constantij, seu Iuliani.

Arist. in Probl. Galen. lib. 4. de usurpar. cap. 15.

Altiat. Embl. 146. & lib. 8. parerg. cap. 6.

*Humani quod splen est corporis, in Populi re
Hoc Cæsar Fiscum dixerat esse suum.
Splene aucto, reliqui tabescunt corporis artus.
Fisco aucto, arguitur civica pauperies.*

Ego autem dum subditorum opulentiam verum Theaurum Principum esse, eisdem ostendere cupio, nullum aptius exemplum invenio, quàm quod præsens Emblema designat, Principibus quotidie ob oculos ponendum, velut quandam optimi Principatus ideam, ex Constantij Imperatoris historia desumptum, qui inter Bonos censeretur, nisi Regno suo, alioqui minimè malo, malum fastigium imposuisset, orthodoxorū persecutor existens, & Gregorij Capadocis contra D. Athanasium defensor, & confirmator.

Is igitur, qui suos, veri patris amore imperans, non ut subditos, sed ut filios in omnibus habuit, Eusebio latè in eius vita narrante, cum Diocletianus illi per Legatos suos paupertatem exprobraret, eique obiiceret, quod cum subditis parceret, nihil in thesauris reconditum haberet, eosdem Legatos apud se commorari iussit, locupletioribusque suæ ditionis civibus convocatis, ipsis inopiæ suæ causâ exposuit, quod maluerit benevolentiam benignitate sua collectam, & firmatam, quàm ipsorum thesauros, imperio severiore extortos, possidere. Nunc verò illorum sibi opus esse studio, gratia, opibus, & fide. Quibus exceptis, illi, sine cunctatione, lætus animis, hilarique vultu, ærarium eius auro & argento compleverunt, & amore, erga Principem clementissimum mirifico, magnoque inter se ardore concertaverunt. Constantius itaque, cum Legatis opes suas inspiciendas ostendisset, Diocletiano renuntiare quod viderant, iussit, & quæ ratione tantus thesaurus, tam subito collectus esset. Subindicatus, Principis ærarium tutissimum esse, & firmissimum, subditorum animos benevolos, & Regi nunquam de futuros eorum thesauros, modò ei studium, amor, & fides populi sui non delit. Benignus autem Imperator, post discessum Legatorum pecunias allatas civibus suis restituit, obsequio illorum multis verbis collaudato. Magnoque in posterum reliquis Principibus exemplari relicto, illum verè, ut Synesius dixit, Regem vocari posse, qui magis subditorum animis, quàm corporibus imperat, & tunc duriorem esse, iuxta aliam Calsiodori sententiam: *Cum tributa dimittit, & acquirit nobiles thesauros fama, neglecta utilitate pecunia.*

Quod & ipsum, & si passim multis, multi ex Politicis prosequantur ornari adhuc magis, ultra ab eisdem tradita, & à Nobis supra relata, ex illo Mæcenatis consilio ad Augustum Cæsare poterit, quod his verbis Dion Calsius recensuit: *Statuas tibi neque aureas, neque argenteas fieri unquam sine; nam non modò magnis sumtibus ea constant, sed insidijs etiam oportuna, ac parum diuturna sunt. Benefaciendo autem tibi statuas in ipsis hominum animis, nulli interitus obnoxias, effice.*

Et ex quadam Tiberij Novella, quæ de tollendis suffragijs iudicum agens, licet ex hoc Fiscus non parùm utilitatis amitteret, eius rationem

Euseb. in vita Constantij.

Synes. in orat. de Regn.

Calsiod. lib. 1. epist. 16.

Admirat. in Tacit. lib. 15. disc. 7. Pet.

Greg. lib. 3. de Repub. c. 6. n. 35. &

36. Velazq. de opt. Princ. pag. 365. &

seqq. Marquez lib. 1. cap. 16. pag. 94.

Contz. lib. 8. cap. 9

& 13. Saa pag. 522.

Dion Cals. lib. 52.

pag. 489.

Tiber. Imp. Novella.

lib. 1. c. 2.

- eiufmodi ſancienda legis adducit: *Quod pluriſ a Nobis ſit, ſubditorum opulentiã & medela, quã redditus, qui ex inde inferitur imperio, &c.* Sic indicans, optimum quẽlibet Principem debere commoda ſubditorum ſuis commodis anteponere, prout Capitolinus Marcum Antoninũ Imperatorem feciſſe recenſet, ſcribens, cum, *In cauſis compendij fiſco nunquam faviſſe.*
- 17 Quò & ſpectat nobile illud Modesti ni reſpõſum à Doctõribus varijs interpretationibus illuſtratum: *Non puto delinquere eum, qui in dubijs quaſtionibus contra fiſcũ facile reſponderit.* Et laus illa Plinij de ſuo Trajano: *Quæ præcipuè tua gloria eſt, ſepè vincitur Fiſcus, cuius nunquã mala cauſa eſt, niſi ſub bono Principe.* Quem imitans Caſſiodorus, ita ſub nomine Theodoricĩ Regis ad Marcellum fiſci ſui advocatum ſcripſit: *Non quoties ſuperas, ſed que maxima modũ vincas inquiremus. Illa enim vera lucra iudicamus, que integritate ſuſfragante percipimus. Equitatẽ nobis placiturus intende. Non quaras de poteſtate noſtra, ſed de iure victorias, quando laudabilis à parte Fiſci perditur, cum ſuſtitia non habetur. Nam ſi dominus vincat, oppreſſionis invidia eſt, equitas verò creditur, ſi ſupplieem ſuperare contingit. Non ergo parvo periculo cauſas dicimus; quando tunc fama noſtra proſicit, cum ſe commoditas, iniuſta ſubducit.*
- 18 Ne que eſt omittenda Salvianus, qui antiquã ſub pauperibus Magiſtratibus foelicitatem Reipublicæ recolens, aperto ore inſaniã appellat, putare, illis qui ei præſunt ſuprà modũ auctis, privatorum ſtatũ non interciderẽ. Eius verba hæc ſunt: *Itaque tunc illi pauperes Magiſtratus opulentiã Reipublicam habebant; nunc autẽ divitis poteſtas pauperem facit eſſe Reipublicam. Et que rogo inſania eſt, aut qua cecitas, ut egeſtuofa, aut mendicante Reipublica, divitias poſſe credant ſtare privatas.*
- 19 Divinus quoque Plato abſque Temperantia & Iuſtitia portus, navalia, mœnia, tributaquẽ & vectigalia Principum, nugas appellat. Et qui eis verè, ac benè conſultant volunt, optimum vectigal, certosque Theſauros in ipſorum parvitiõnia conſtituunt, ut præclare Cicero ſcriptum reliquit, cuius ſententiã iam à Cognato inter Adagia refertur. Similemque habet illam Dionis Caſi j Mæcenatem ita Auguſtum monuiſſe, dicentis: *Divitiã magnã, non tam multa accipiẽdo, quã non multos ſanus faciendo, colliguntur; & Senecæ, qui ſine hac virtute nullas opes ſufficere docet, ea autem media, omnes ſatis patere, & poſſe ipſam paupertatem, in divitias ſe, advocata frugalitate, convertere. Statim ſic prudentiſſimè addens: Affaſcimus à nobis removere pompã, & uſu rerum ornamenta metiri. Cibum famem domet, potio ſitim: libido, quã necesse eſt fluat. Diſcamus membris noſtris inniti, cultum victumque non ad nova exempla componere, ſed ut Maiorum ſuadent mores: diſcamus continentiam augere, luxuriam coercere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem æquis oculis aſpicere, frugalitatem colere, etiã ſi nos pudebit deſiderijs naturalibus parvo parata remedia adhibere; ſpes effrañtus, & animum in futura eminentem, velat ſub vinculis habere, id agere, ut divitias à nobis potiùs, quã à fortuna petamus.*
- Et ultra alia quæ Ego in rem eandem alibi adduxi, digna ſunt ut ſi-

Iul. Capitol. in vita Anton.

L. non puto, D. de iure ſici, Covarr.

Plin. in Panegir. ad Trajan.

Caſſiod. lib. 1. epist. 22.

Salvian. de guber. Dei, lib. i. poſt princip.

Plato in Gorgia.

Lipſ. in Polit. lib. 4 cap. 11. Contz. lib. 1. cap. 9 & 13. Bobad. lib. 5. c. 5. n. 10 Seavedra ex pag. 534 Navarret. diſcur. pol. fol. 160.

Cicer. lib. 4. de Re- pub. & in Parad.

Adag. Eraſm. pag. 269.

Dion Caſi. lib. 52. Senec. de tràquil. vit. c. 9.

Ego 1. tom. lib. 2. cap. 23. n. 144. & 2. 10. cap. 15 n. 56. & ſeqq. & c. 16. ex num. 72.

Lamprid. in Alex.
Sever.

Freher. de re nu-
mar. lib. 1. ad fin.
Bessold. de arario
cap. 2. n. 1.

L. 18. tit. 5. par. 2.

Marian. de Reg.
inst. lib. 3. c. 7. Bo-
bad. d. cap. 5. n. 10.
Navarr. fol. 160.
Saavedr. pag. 534.
Bravo de Rege &
Regn. rat lib. 2.
Barclai. in Argen.
lib. 4. vers. *Hæc ga*
21.

Cicer. lib. 4. de Re
pub. Senec. de cō-
sol. ad Helv. c. 9. in
fine.

Sup. Embl. 35.

Dio & Xiphil. in
Carac.

Richt. in œcon.
axiom. 78. 83. 122

& seqq. Guiciard.
lib. 12. hist. Castell.

de off. Reg. lib. 3.

c. 10. Afcalf. de ar-
rario, pag. 195. Ta-

cit. 2. annal. libi: *A-*

velut prof. argere

ararii; quod si a n-

bitione exhauseri-

mus, per scelera sup-

plendam erit.
Suet. in Calig. cap.
37. & seqq. Rho-
dig lib. 2. c. 24.
Sueton. in Neron.
cap. 30.

lento non involvantur verba, quæ de Alexandro Severo Imp. in eius
vita Lampridius commemorat: *Maius pupillus est Imperator, qui ex*
visceribus provinciarum homines Reip. inutiles aleret. Et extat apud
Marquardum Freherum, & Christophorum Bessoldum cuiusdam ve-
teris Philosophi Anonymi ad Theodosium Augustum eiusque filios
monitio, qua expeditissimam augendi censurationem, in detra-
hendis sumibus, & inhibendis largitionibus consistere docet: *Nam*
si largitio immoderata servanda profuderit, opum defectibilitas nul-
lo vetustatis more poterit iam necessitatibus subvenire, & affl. Et pau-
peritas, in varios scelerum conatus accensa, nullam reverentiam Juris, aut
Pietatis, ff. Etum præ oculis habens, vinâ. Etiam suam malis artibus com-
mendabit. Quæ verba transtulisse in sermonem Hispanum videtur Rex
Noster Alfonso X. in quadam ex suis legibus inquires: *El Principe q̄*
es derramador, viene comunmente à ser Robador, i Vjurpaador tieleno de
las haciendas agenas, derramandolas tal vez en mercedes a finesuradas, i
por ventura non por virtud, sino por aficion, d viciosos servictos mercedas.

Idemque propemodum noster Mariana, Bobadilla, Navarretus, 21
Bravus, Barclaus, Saavedra, & alij considerant, Principes, qui neque
modum, neque finem expensarum habent, dolijs perforatis æquipa-
rantes, quæ nihil retinent, licet in ea multum liquoris infundas. Ut in
Caligula contigit, qui paucis sui Imperj annis septuaginta septem.
Milliones in rebus superfluis absumsit, & in Nerone, qui quinque
ta quinque in parasitos, lenones, & delatores distribuit, & in Iulio Ca-
sare, de quo Cicero, & latius Seneca referunt, in sola una cœna plus
pecuniarum prodigaliter expendisse, quam totum Romanum Impe-
rium multis annis ex tributis pendere posset. Ut interim Helio gaba-
lum, & alios præteream, de quibus iam suprâ mentionē n. e. fecisse re-
cordor, & infandam illam Caracallæ vocem, qui, ut Dion Nizæus, &
Xiphilinus in eius vita commemorant, à Iulia matre graviter obiurga-
tus, quod in gentem illam pecuniam, quam per fas, & nefas à subditis
exegerat, profunderet, gladium evaginatum ostendens: *Bono (inquit)*
animo esto mater; Nobis, quamvis hunc habebimus, nulla unquam deerit
pecunia.

Semper quippè Principē prodigum sequitur egestas, egestatemq; 22
extrema tyrannis, cui est adnexa rapacitas, & iniustorum tributorum
excogitatio, ut sic per scelera suppleât, quod ambitione & largitioni-
bus exhausserunt, ut bene post Tacitū, Richterus, Guiciardinus, & alij
considerant, & ille idem pestis mundi Caligula demonstravit, cui per-
suasum erat, aut frugi hominem, aut Casarem esse oportere; & tandē
exhaustus, atque egens, ad rapinas animum convertit, vario, exquisi-
tissimoque calumiarum, & auctonum, vectigaliumque genere, ut
Suetonius, & Rhodiginus tradunt, excogitato.

Et similiter Nero, qui, eodem Suetonio teste, divitiarum, & pecu- 23
niæ fructum, non alium reputabat, quam profusionem: sordidos, &
deparcos esse, quibus ratio expensarum constaret, prælautos, verèque
magnificos, qui abuterentur, & perderent, & ubi nec largiendi, nec
absumendi modum tenuit, primùm quidem thesauros antiquissimæ

gazæ, cuius ſibi ſpeni, ſed vanam, fecerat eques Romanus, inſtiguavit; poſt, ſtipendia militum, & commodæ veteranorum protrahi, ac differri neceſſe fuit, mox calumnijs rapinisque animum adtendit: tandem nulli officium delegavit, ut non adiceret: *Scis quid mihi opus ſit, & hoc agamus, ne quis quicquam habeat.*

24 Huc Vitellij, Domitiani, Commodi, Baſſiani, Heliogabali, aliorumque Romanorum Principum exempla conicere poſſem, & ex Græcis, Monomachi, Michaëlis, aliaque recentiorum Principum, quæ alij Auſtores adducunt. Sed hæc tetigiſſe ſufficiat, ut aſſertioni Emblematis noſtri ſua conſtet auctoritas, & Boni, ac Chriſtiani Principes tandem intelligant, nõ in decore, ac pompa, & profuſionibus Imperium eſſe, ut olim dixit Alexander Severus apud Lampridium. Sed in eo potius, ut his ſemper ſervatis, quæ ipſorum Maieſtatem apud exterõs, & ſubditos venerabilem reddant, eõ omnes ſuas referant curas, ut ſupervacuis ſumptibus detractis, modus vectigalibus ſit, & privatæ publicæque expenſæ Regijs cenſibus admeriantur, ut in qualibet œconomia obſervari debere Ariſtoteles conſulit, & in Regia, gravibus verbis Mariana noſter admonuit. Ne dum ſuperfluis ſtudent, in neceſſarijs deficient, & Reſpublica maioribus malis implicetur, quæ nimix delicia, & immoderatus luxus progengerant, ut iam factis in ſuperioribus docui.

25 Et hoc tunc quidẽ maiori nota dignũ videri debere, cum Regna, vel Imperia eõ redacta ſunt, ut cuiusmodi ſuperfluos ſuntus pati nõ poſſunt, æquẽ prudenter, ac dolenter inſinuavit Salvianus, ita de ſu. ſæculi calamitatibus queſtus: *Calamitas enim ſiſci, & mendicitas tam Romani ararij non ſinit, ut ubique in res nugatorias perditẽ profundantur expenſæ. Pereant adhuc quantumlibet multa, & quaſi in cœnum projiciantur, ſed tamen perire iam tanta non poterunt, quia non ſunt tanta que periant. Et res probat, quanta prodigere vellemus, ſi opulenti eſſemus, & plendi, cum prodigamus tanta mendici.*

26 Eaque propter communis eſt Theologorum poſt D. Thomam traditio, qui peccare Principes docent, dum pecunias, præſertim ex tributis congeſtas, & in publicos alios belli togæve uſus neceſſarias, in alios voluptarios abſumunt; aut in operũ ex ædificatione, quæ potius aliquam vanitatis habent oſtentionem, quam Reipublicæ aliquam adferant utilitatem, aut commoditatem. Quæ omnia prudenter ſenſiſſe viderur Rex Neapolitanus Alſonſus, qui, Panormitano teſtante, dicere ſolitus erat: *Regibus, qui pro reditu ſuntus metiuntur, omnia cedere bona, amari à civibus, non metui. Cives ipſos à ſuſpicionem noſtorum manerum levatos, agere alacres, ſueque bona oſtentare, ac denique Principum vitam expetere votis ſupplicijque.* Et in idem tendit illud Horatij:

*Si recte fruereſ, non eſt ut copia maior
Ab Iove donari poſſit tibi.*

Quod ſic vulgari apud Nos proverbio transferri videtur,
*A deſpenſa concertada,
Non puede faltarle nada.*

Bobad. d. c. 5. n. 10
Aſcaſſ pag. 195. &
ſeq. Theat. vit. hu-
man. verb. *Prodi-
galitas.*

Lamprid. in vita
Alex Sever.

Ariſt. lib. 3. œcon.
à princip.

Marian. d. lib. 2. c.
7. Beſſold. de ger.
cap. 2.
Sup. Embl. 35. &
ſeqq.

Salvian. lib. 6. de
provid. Dei.

D. Thom. de reg.
Princ. lib. 1. cap. 7.
& 1. 2. q. 105. art. 3
ad 2. & plures alij
apud Me d. c. 15.
n. 52. Aſcaſſ qui al-
lios citat, de arar.
ordin. 478. & ſeq.

Panorm. de dict.
Alſonſ. lib. 3. c. 16.

Horat. lib. 1. ep. 12

Fluunt, & refluunt.

EMBLEMA LXXXVI.

*Dat Neptunus aquas; remeantes accipit ipsas:
Nunquam dona premunt, urna dat, urna capit.
Non sit Avara Manus Regis, sed munera fundat;
Altera nam capiet, qua dedit una Manus.*

COMMENTARIUS.

Beneficiales in suos, esse Principes oportere, nec eorum liberalitatē angusti terminis circumscribi, quos decet sine fine laudari, rectē Cassiodorus admonuit. Et alij passim Auctores adeo in eisdem liberalitatem (etiam cum excessu) commendant, ut hanc virtutem potissimam ipsorum doctem, propriēque, ac verē Regiam appellent. De qua tamen, cum iam supra aliqua dixerimus, & plura congerere velle, ubi suppetunt tanta superfluat, eò dumtaxat nunc Nostrum sermonem intendimus, ut illis magis ac magis suadeamus, ut se in tributis moderandis, atque etiam, ubi res tulerit, dimittēdis, subiectisque sibi populis, omnibus quibus possint modis, iuvādis, & fovendis, largiter habeant, & in suum animum inducant, illud amplius proprijs utilitatibus applicari, quod hac in parte misericordii humanitate concesserint.

Et auream illam Iustiniani Imperatoris Novellā oraculi loco memorie conscribant, qua signanter edixit: *Principi aurum contemnerē prestat Fortuna fastigium, & licet ipsum, divinis effigiarum typis,*

Cassiod. li. 2. epist.
30.

Sup. Embl. 7 8.

Iustin. Novell.
collat. 4.

- Bonitas, Prudentia, Potestas deceant; ultra has duas Bonitas sit. Bene velit ultra quam sit, ultra quam potest, ipsam Potentiam, & omnes Regias artes misericordia supergressus.*
- 3 Quibus verbis similia sunt illa, Dionis Chrysofomus, sic loquens: *Regnare se putat, non sui unius magis, quam omnium hominum gratia: bino est, quod beneficia conferens, magis letatur, quam quibus collata sunt, & unius huius voluptatis est insatiabilis. Nam cetera quidem Regni officia existimat necessaria, unum verò Beneficentia facinus, esse voluntarium & foelix.* Dio Chrysof. in orat. 1. de Regn.
- 4 Et merito Foelix, cum, Cicerone teste, qui liberalitate utuntur, benevolentiam sibi concilient, & quod aptissimum est ad quietè vivendam, charitatem. Meliusque, ex sententia Senecæ, Beneficentia imperium custodiat, quam armis, sintque hæc dona Principum, ut etiam Demosthenes dixit, *Servitutis subditorum auctoramenta*; decumanumque foenus, quod in eosdem ipsos cumulatifsimè refert, quicquid in suos plena, & benigna manu disseminarint. Cic. 2. de finib. Senec. & alij apud Me sep Emb. 78. pag 658. Demosthenes.
- 5 Quod Publius Syrus bene agnovit, dum dixit: *Beneficium: sæpè dare, docere est reddere.* Syrus in Mimis. Philosoph. Et Planudes inquit: *Bonifacere plenum est bonarum expectationum;* nec tequus Gabriel Pachymerus, ob eandem considerationem, Beneficentiam, in exhaustam opulentiam appellans; & Theodoricus Rex apud Calsiodorū, dum dixit: *Quis reficiat nostrū esse Commodum supplicantis acquasum? & illud Bonis Principibus crescere, quod benigna possunt largitate prestare; Optamus ergo munera, multis collata dividere, ut possint ubique nostra beneficia pullulare.* Et idem ipsum documentum premens Themisthiius apud Stobæum: *Vir (inquit) bonus, qui gentis alienius, aut civitatis Imperium suscepit; non propter siscum, & dona capere, aut à divitibus comparandi causa, similis est homini, qui pretiosum aliquod depositum accepit. Nam ut hic, quod datur non retinendi, aut sibi vindicandi, gratia sumit, sed ut custodiat, & integrum reddat ei, qui deposuit, quancumque repetierit: ita Principem quoque, non ob quantum privatam, sed ob salutem custodiaeque subditorum omnia facere oportet, ut ipsos, quoad efficere potest, illos, & in foelici statu es, qui credidit, restituat.* Themist. ap. Stob. ferm. 46.
- 6 Sed nullus adhuc melius hoc, & luculentius, quam Latinus Pacatus edocuit; qui postquam dixit, nullam causam aliena concupiscendi, in Principibus excusabilem esse, cum quantum ubique est habeant, sic subiungit: *Quis ego, sifis piusque mortalibus astimare celestia, nullam maiorem crediderim esse Principum foelicitatem, quam fecisse foelicem, & intercessisse inopia, & fortunam vicisse, & dedisse homini novum fatum. Itaque Imperatori propriam Maiestatem elimanti, non tam id suam videri debet, quod abstulit, quam quod dedit. Nam cum intra ipsum volvantur omnia, & ut ille qui cancta ambit Oceanus, quas suggerit aquas terris, recipit è terris: ita quisquid in civis manat à Principe, redundat in Principem. Et rei, & Fama bene consultit munifans Imperator: lucratur enim gloriam, cum det pecuniam reversuram.* Latin. Pacat. in Paneg. ad Theodos.

Ecclef. 1. 7.

Qui sanè locus illum Ecclesiastes respicit: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur.* Quod non ineleganter Arias Montanus sic extulit,

*Flumina cuncta mare extensum, camposque liquentes,
Vnde exorta prius, repetunt, laticesque reponunt.*

Et ansam mihi præbuit præsentis Emblematis effigiandi: quod etiam sola ipsius relatione satis illustrari videtur, nisi mavis cum alijs illud etiam aliud simile addere, ex terra deductum, quæ vapores, quos nubibus præstat, largiori imbre ab eisdem restitutos, imbibit, aut lucernæ, quæ etiam si alijs suum lumen impertiat, nihil ex proprio dimittit. Quo symbolo, post Ennium, novissimè in rem nostram Noster Saavedra Reges ad munera, & honores in suos distribuendos accendit, adiiciens: *Que los manantiales naturales, siempre dan, i siempre tiene quedar, i que es inexausto el dote del honor en los Principes, por mas liberales que sean.* Sic vel ipsis elementis, hæc, primâ veluti elementa benè moratorum Regum esse debere, suo exemplo docentibus.

In quæ tendunt etiam carmina Guntheri, sic sub persona Imperatoris Friderici I. loquentis,

*Quò mihi di-vitias: Cuiqueque potissima Reges,
Ac Populi crebris non cessant mittere donis.
Semper habet veteres, semper videt aula recentes
Undique legatos, & ab omni Principe missos;
Semper ab ignotis veniunt nova munera terris.
Munera magnorum lata, atque ultronea Regum,
Ve dans plus gaudeat accipiente, &c.*

Alex. 2. gen. c. 11.

Et Cleomenis, ac Ptolemæi Ægyptiorum Regum exemplum, qui, ut ait Alexander ab Alexandro, adeò benefici erga suos populos extiterunt, ut inde sibi Beneficorum nomen comparaverint, Evergetesque ab hac virtute (quod idem valet) dici meruerint. Parem quoque laudem ob Tributorum moderationem, aut remissionem Cyrus, Darius, Alexander Magnus, Mithridates, Periander, Vitellius, Titus, Antonius, & alij plures Reges acquisierunt, quorum longum Catalogum Beyerlinchius exhibuit. Necnon & aliorum, qui exitia liberalitate subditos sibi populos largo comætu, re frumentaria, missilijs, congiarijs, varijsque alijs donis, & muneribus refecerunt, & devinxerunt, ex quibus sæpè, ut Seneca ait, tantum homines ferre solebant, quantum in capita promissum esset.

Beyerlin. in Theat. verb. *Tributum*, pag. 114. & verb. *Liberalitas*, pag. 121. 126. 129. & litt. C. pag. 482.

Senec.

Inter quos Adrianus Imperator ita excelluit, ut ei à Populo Romano ob hanc causam Numismata cuderentur, in quibus una ex parte liberalitas effigiatur, largiter è cornucopiæ numos effundens, cum inscriptione, *Liberalitas Augusta*; & ex altera, eadem liberalitas, stans ante Imperatorem in suggestu sedentem, ex eodemque cornu rivos aureos insinum civium pariter effundens, cum inscriptione, *Locupletator orbis terrarum*.

Spartian. in Adria. Adolphus Ovo de numism. pag. 155. & 158.

Sed præstat in eiusdem virtutis exemplum, & commendationem

Claudiani carmina recensere, quibus cum Probum in pluribus, in hoc tamē præcipuè collaudat, quòd nihil suis negare, & se se ac sua ultro, vel non poscentibus, offerre soleret, sic inquit:

*Hic non divitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnavit opes, sed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas;
Quippè velut denso currentia munera nimbo
Cernere semper erat Populis; undare Penates,
Afsiduos intrare inopes, remeare beatos
Præceps illa manus fluvios superabat Iberos,
Aurea dona vomens.*

Claudian. in Probi
Panegyri.

13 Cui Imperatori similis, aut superior extitit Cimon Miltiadis filius Atheniensis, qui ut præter Aristotelem, Plutarchum, Theophrastum, & Æmilium Probum, ex Theopompo Athenæus enarrat, in agris & hortis suis, qui fructus custodirent, nullos esse permittit: ut è civibus, qui vellent, ingressi, fructus legerent: & si quid egerent, quod in suis possessionibus proveniret, alportarent ut collibuisse. Præterea domum tuam omnibus ille communem exhibebat, parata semper frugali cœna, quæ multis hominibus satis esset; ut tenuis fortunæ cives, & inopes accederent, & ingressi cœnarent. Illis etiam favebat, qui quotidie ab eo quicquam poscerent, & cum per civitatem ambularet, duo vel tres adolescentuli eum comitari solebant cum minutulis nummulis, quibus imperabat, si quis obvius egeret, ei stipem erogarent.

Athenæz. lib. 12.

14 Eum quoque tradunt, mortuis sepeliendis pecuniam contulisse; ac sæpè cum è civibus aliquem malè vestitum aspiceret, adolescentum cuiusdam ex ijs, qui sequebantur mandavisse, ut suam cum eo vestem commutaret. Quod Probus his verbis recenset: *Sapè cum aliquem offensum fortuna, videret minus benè vestitum, suum amiculum dedit. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit, multos locupletavit.*

Æmil. Probi in Ci-
monc.

15 Pisistratum quoque, scribit idem Athenæus, Cimonem sibi in prædictis exemplum posuisse, verum magnitudine virtutis multis eum partibus superasse. Et Iovianus Pontanus, post Xenophontem, memoræ mandavit, Cyrum Persarum Regem, Regno positum, nullum in suos liberalitatis genus prætermisisse, non pecunias, sed amicos, quibus ipse plurimum contulisset divitiarum, suos esse thesauros dicere solitum.

Athenæus.

Pontan. de Princip.

16 Cui similis Dionysius Senior apud Plutarchum, cum ad filium ingressus, conspexisset vasculorum aureorum, & argenteorum magnam vim, exclamans: *Non est* (inquit) *in te Regius animus, qui his poculis, qua à me tam multa accepisti, neminem tibi amicum feceris;* sentiens absque civium benevolentia Regnum, nec parari, nec retineri, benevolentiam verò maximè liberalitate conciliari, per quam ut ait Patri-
cius, multa plerumque Reges agunt, quæ vi, & armis nequaquam asse-

Plutarc. in Apoph.

Patrie. lib. 2. de
Regn.

Proverb. 22. 9.

Cassiod. lib. 1. epist.

45.

Ennod. lib. 4. epist.

10.

Sup. Embl. 78.

Cassiod. li. 9. epist.

19.

Senec. epist. 120.

Xenoph. in Cyr.
pced. lib. 7.Cassiod. lib. 9.
epist. 24.Idem lib. 3. ep. 40.
& lib. 11. epist. 21.
& lib. 12. epist. 8.Ego 2. tom. de Ind.
iur. lib. 7. c. 7. n. 81.
& seqq.

Auson. epig. 82.

Ovid. 3. Pont. 4.

querentur. Quod cum illo Proverbiorum mirificè convenit: *Victoriâ, & honorem adquiret, qui dat munera: animam autem aufert accipientium.* Cassiodori dum inquit: *Plerumque res parva plus prevalent prestare, quam magna possunt obtinere divitiâ.* Et non minus eleganter Ennodius, his verbis: *Est hæc claritas dominorum inserta natalibus, ut culmina sua dignatione subliment. Vultis quasi æquales tractare famulos, ut ab ipsa vobis per amorem condicione plus debeant.*

In quo tamen, ut & in alijs liberalibus largitionibus, quæ à Principibus solent in suos Aulicos, vel alios homines privatos conferri, de quibus iam supra meminimus, illud semper observandum esse censemus, ne hæc in populares Beneficentiâ, temerariæ prodigalitati nomen incurrat, & luxuriantes Caligulas, Neronæ, & alios similes sapiat, qui totas Imperij vires aliquando in ludis, & congiarijs civibus exhibendis absument, quos deinde pluribus rapinis, & vix excogitatis fraudibus, atque exactionibus exoriabant. Monente quippè Cassiodoro: *Commodum debet esse cum modo. Nam si mensuram equalitatis excesserit, vim sui nominis non habebit.* Et sapienter, ut solet, Seneca: *Sunt (inquit) virtutibus vitia confusa, & perditis quoque, ac turpibus, rectè similitudo est. Sic mentitur prodigus liberalium; cum plurimum interfit, utrum quis dare sciat, an servare nesciat. Multi sunt, qui non donant, sed proiciunt. Non ego voco liberalem, pecunia sua iratum.*

Circa quas tamen tam in publicum, quam in privatum commodum Principum largitiones, illud tandem coronidis loco ipsos admonitos velim, ut earundem hilaritatem, celeritate præstandi, auctiorem reddere curent, & hoc pacto, recipientes, sibi magis gratos, & devictos efficiant. Nam easi non ignorem Xenophontis doctrinam suo Cyro suadentis, tanto plus subditis ad ferre læritiæ eiusmodi dona, quanto maiore labore præcedente ad ea consequenda pervenerint. Quod & fortè sentit Athalaricus Rex, dum apud Cassiodorum scripsit: *Habet hoc enim humana conditio, ut celerius adepta fastidio sint: dum omne pretiosum vilescit oblatum, & contra dulcius accipitur, quod sub aliqua dilatione præstatur.* Certius tamen est, semper atque rerum status, personarumvè conditio similes præstationes exposulat, haud quaquam comperendinam debere, quod vel idem Cassiodorus agnovit, dum dixit: *Omne siquidem datum celeritatis causa transit ad beneficium, & quod debitò rediit, tali gratia munus putatur.* Et iterum: *Apud conscientiam nostram læsionis genus est pro futura tardare: nec possumus asimare iucundum, quod ingrata fuerit dilatione suspensum. Differri nõ patimur merita factum, ut ad studia honorum ætium provocemus vota cunctorum. Hoc est enim bona desideria suspendere, quod illicita perpetrare, &c.* Cui loco consonant alia, quæ Ego alibi adduxi, præsertim Ausonianum illud,

Si bene quid facias, facias citò: nam citò factum

Gratum erit, ingratum gratia tarda facit,

Quem prævit Ovidius similiter inquit:

Gratiaque officio, quod mora tardat, abest.

Et Seneca, qui in plurisque Aulicis hoc vitium notat, & reprehendit, ambitione prava differendi promissa, ne minor sit rogatum turba, non bene existimantes illud esse verissimum, quod ille Comicus dixit: *Tantum te gratis demere, quantum mora adiciis.* Quod argumentum latè, suum Trajanum commendans; prosequitur Plinius, suum Iulianum Mamertinus, suum Gratianum Ausonius, suum Theodosium Pàcatus, & pluribus similibus locis ex Martiali, Apuleio, Symmacho, & alijs, petitis, eruditè illustravit Ianus Gruterus, inde lique re deducens, quàm iustè Libertus Tiberij instet apud nescio quem in aula potentem, his versibus:

*Brevitatis nostræ præmium ut reddas peto
Quod es pollicitus: exhibe votis fidem:
Nam vita mortis propior est cotidie:
Et hoc minus veniet ad me mueris
Quo plus consumet temporis dilatio.
Si citò rem perages, usus fiet longior,
Fruar diutius, si celerius cæpero.
Languentis ævi dum sunt aliqua reliquie;
Auxilio locus est: olim senio debilem
Frustra adiuuare bonitas nitetur tua.
Cum iam desierit esse beneficium utile,
Et mors vicina flagitabit debitum.*

Quod adhuc magis premens D. Gregorius Nazianzenus: *Nemo quidem (inquit) misericors a officium interrumpat. Ne dixeris, rediens redi; & crastino die dabo tibi: ne quid inter propositum beneficium intercedat. Vna enim Beneficentia est, quæ moram non admittit, &c.*

Senec. lib. 2. de benefic. cap. 5. quem omnino vide.

Plin. Iun. in Paneg. cap. 91.

Gauter. in Florilog to. 3. ex pag. 756. ad 769.

Nazanz. orat. 16.

In Reges pro Terræ puncto certantes.

EMBLEMA LXXXVII.

*O quota est Mundi Globus iste terra
Pars! O brevis sanè mica mundialis
Machina! Claudens patula invidendo
Corpora puncto.
Quid face, & ferro rapitis Tyranni
Tam levem pradam: Petite altiozem
Cælum habet terras; Homines habemus
Æthera centrum.*

COMMENTARIUS.

NON satis est Principes in his quæ Domi, Pacisquæ tē-
pore agere debent, ut in superioribus fecimus, admo-
nuisse; nisi & eisdem qualiter se in bellicis rebus, &
quod dicunt in sago, gerere debeant, pari cura, & dis-
ciplina ex gravissimorum quoque Scriptorum pen-
tralibus commoneamus. Hoc etenim est, quod Impe-
ratoriam Maiestatem utroque tempore laudabilem reddit, ut iam su-
prà ex Iustiniiani, & aliorum verbis fusè probavimus.

Sup. Embl. 26.

Auson. Gall. epist.

7.

Et quamvis sint plures, qui post Ausonium Gallum, hanc togæ, ac
fagi æquè valentem, ac scientem copulam raram appellent,
Consilijs, belloque bonus, quæ copulata est.

Qui-

Quibus adfertiens Sallustius, scripsit, *Difficillimum in primis est, & praesidio strenuum esse, & bonum consilio.* Et Claudianus post Homerum:

Sallust. in Jugurt.

Claud. de laud. Stilicon. lib. 1.

----- *Nunquam sincera bonorum
Sors ulli concessa viro. Quem vultus honestat,
Dedecorant merces: Animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit. Bellis insignior ille,
Sed pacem fœdat vitis. Hic publica fœlix,
Sed privata minus. Partitim singula quemque
Nobilitant, hunc forma decens, hunc robur in armis;
Hunc rigor, hunc pietas, illum solertia iuris,
Hunc soboles castique tori, &c.*

3 Reges tamen, qui ad summa nascuntur, in summa quæque, & rara etiam, contendere debent, & ut idem Claudianus subdit, pro virili curare, ut quæ *Sparguntur in omnes,*

Idem eod. lib. 1.

*In se mixta fluant, & quæ diuisa beatos
Efficiunt, collecta teneant.*

Alcibiadem Mæcæni iungentes, quorum ille malus pace, bello bonus, hic ex aduerso, bello malus, pace & consilio bonus fuisse perhibetur, aut verius Malum Theodorum imitantes, de quo idem ipse Claudianus sic cecinit,

Plut. in Alcib. & in Mæcæni.

Claud. de Malij Theod. Conf.

----- *Sin ilem, quem pertulit ætas,
Consilio vel Marte virum,*

Et laudatissimum Trajanum, quem Plinius Junior, ab eadem copula, his verbis extollit: *Enituit atiquis in bello, sed obsolevit in pace. Atius toga, quem non & arma honestarunt. Ili quæ sita domi gloria, non in publico; hic in publico partem, domi perdidit. At Principi nostro quanta concordia, quantumque concentus omnium laudum, omnisque gloria contigit? &c.*

Plin. Jun. in Panegyric. ad Trajan.

4 Lucanus quoque, siue quisquis ille est, qui Panegyricum ad Pisonem scripsit, ita ipsum ab eadem conjunctione collaudat:

Lucan. ad Pisonem.

*No: quoque pacata Pisonem laude nitentem
Exaquamus ævis: Nec enim si bella quierunt,
Occidit & virtus; licet exercere togatæ
Munera militiæ.*

Et quidem rectissime omnes. Nam ut verbis Horatij utar,

Horat. in Art. Poetica.

Alterius sic, altera poscit opem res, & coniurat amice.
Et qui utramque coniungere despexerit Princeps, licet cœlo partarum rerum cumulum æquet, sedem adhuc stabilem, ut Valerius inquit Maximus, non habebit.

Valer. lib. 2 cap. 8. de Conf. Severi.

5 Sed illum tamen, si Prudens, si Christianus, si laudabilis esse velit, bella quidem scientem, non sitientem optamus, & hanc primam belandi rationem discere, & aliter animo suo figere cupimus, ut, quo fieri maxime possit, bellum excuset, neque inani levivè famæ gloria,

aut famis suos limites protendendi, ut Raptor ille quondā orbiterarum Alexander Macedo, ambitiosè ad illud inferendum procedat, sed ubi res poposcerit protegendi, & maturo consilio graves iniurias, quibus se lacelsituna senserit, vindicandi, ut Ilocrates Nicoclem monet his verbis: *Bellicosus esto sententia rei militaris, sed apparatus pacificus, nihil præterius & æquum vindicando.*

Tull. lib. 1. offic.

D. Aug. in lib. de verb. Dom. serm. 19. relatus in cap. apud veros, & in c. militare noli 23. q. 1.

Terēt. In Comœd.

Cicer. ubi sup.

Altiat. Emb. 177.

Cassiod. lib. 3. epist. 1.

Arist. 7. pol. 9.

D. Aug. de civit. Dei, lib. 4. c. 6.

Morus in lib. Epigram.

Vopisc. in Aurel.

Eras. in hoc Adag. pag. 638.

Cerrè enim certum est, quòd præclarè M. Tullius scripsit in id tantum suscipienda esse bella, ut sine iniuria in pace vivatur, & secundum D. Augustini sententiam: *Apud veros Dei cultores illa tantum bella pacata esse, qua non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coercerentur, & boni subleventur, & non esse delictum militare, sed propter prædam militare peccatum esse. Pacem habere, voluntatis est, Bellum autem debet esse necessitatis. Non enim Pax quaritur, ut bellum exercatur, sed bellum geritur ut pax acquiratur.*

Quò etiam tendit Terentianum illud,

Omnia prius experiri verbis, quàm Armis sapientem decet.

Ciceronis: *Nam cum duo sint genera disceptandi unum per disceptationem, alterum per vim: cum quo illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiori.* Et Altiati Emblema hoc Disticho clausum:

*Arma proculiaceant: fas sit tunc sumerè bellum
Quando aliter Pacis non potes arte frui.*

Et Cassiodori præclarum documentum, quo monuit, *Tunc utile soium esse ad arma concurrere, cum locum apud adversarium iustitia non potest invenire.* Quod ex Aristotele sumtum videtur, aiente: *Necessè esse arma domi necessario posita in armentario ijs, qui Reipublica præsumt, tam propter eos, qui detrectant Imperium, tum propter externos, qui iniuriam conantur inferre.* At verò, secundum eundem D. Augustinum: *Inferre bella finitimis, & inde in cætera procedere, & populos sibi non molestos, sola Regni cupiditate conterere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandum est?*

Ac proinde semper celebratum fuit nobile illud Thomæ Mori Angli Martyris Epigramma, quo vesanam istam omnium ferè Regum in pluribus Regnis appetendis, & invadendis ambitionem, meritò carpit; cum vix, aut ne vix quidem ullus repertus fuerit, qui vel unum tantum rectè gubernare valuerit. Adèd ut verè scurra ille apud Vopiscū dicere visus sit: *Omnes bonos Principes uno annullo perferibi depingivè posse.* Mori carmen sic habet:

*Regibus è multis Regnum cui sufficit unum,
Vix quidem unus erit, si tamen unus erit.
Regibus è multis Regnum bene qui regat unum,
Vix quidem unus erit, si tamen unus erit.*

Similem querelam latè prosequitur Erasmus, eisdem Principibus consulens, ut Spartam, quam nacti fuerint, ornare ac meliorem reddere curent, & hanc sententiã passim in eorum aulis inscribi oportere.

Dolensque, quod cum eorum munus sit, & esse debeat, Reip. commodis providere, publicam tueri libertatem, alere pacem, excludere, quam minimo suorum exitio, maleficia, dare operam ut integros & sanctos habeant Magistratus, Regnumque, quod fortiti fuerint, parvum licet, splendidum citra aliorum detrimētum, & sine Finitimorum vexatione, sua sapientia, virtute, ac diligentia ornatus reddere, celebrius, & locupletius. In id tamen omnes ferè iam devenerunt, ut neglecta, quæ contigit ditione, foris agant, alijs inhient imperijs, suos in summum adducant discrimen, funditusque exhauriant, seque pariter, & unversam fortunam, a læ belli subiiciant, ut unum, aut alterum oppidulum suis finibus addant.

10 Idem, non minus verè, quàm disertè alio repetit loco, inquiens: *Se arbitrari, scilicet fore Respublicas, si Principes sanè Christianèque instituti, simul atque susceperint Regnum, pariter & animum Regno dignum suscipiant, publicis commodis metiantur consilia omnia, ab omni tyrannidis specie velut à peste quasam abhorreant, ac pro se quisque certet, quod sortitus est Regni, non amplius, sed melius successori tradere. Omnesque pariter admittantur, ne bellum ullum sit, potius quàm ut bello vincant, neque sit ullis opus copijs, magis quàm ut his rebus sint instructi: pacis artibus magni videri studeant, quæ consilij animique viribus constant.*

Idem in præfat. ad Sueron.

11 Et herclè, hanc fuisse, esseque debere præcipuam Regum curam, prima quoque & antiqua ipsorum creandorum ratio satis ostendit, quæ secundum Iustinum in id tendebat, ut fines imperij tueri magis, quàm proferre satagerent, & intra suam cuique patriam Regna finirebantur. Quousque primus omnium Ninus Rex Assyriorum, veterem, & quasi avitum morem, nova Imperij cupidine mutavit, inutilitque bella finitimis: & rudes adhuc ad resistendum populos, ad Lybiæ terminos usque perdomuit.

Iustin. lib. 1. hist.

12 Quod etiam D. Iudorus in suis originibus repetit, licet Cassiodorus, ad Belum, huius Nini patrem, belli initium, & nomen, & ferri inventionem reducat, cui tantum sequentia sæcula detulerunt, ut Sceptra tenentes, iuxta Livium, Tacitum, & Sallustium, omnia virorum fortium, id æquas, quod validius existiment, maximam gloriam in maximo Imperio, & in profunda eius, & divitiarum libidine, ponere cœperint, suaque retinere, privatæ domus, de alienis certare Regiam laudem esse censuerint.

D. Isid. lib. 18. etymol. cap. 1.

Cassiod. lib. 1. epist. 30.

Tacit. 15. Annal. c. 1. Sallust. in Catil.

13 Superbia nimirum tumentes, quam, ut ait D. Thomas, Regnantium opulentia produxit. Cui secundum D. Bernardum, invidia comes est, quæ dum sola aliquid esse, sola regnare appetit, rivalem ferre nõ potest, & foras charitatem, & iustitiam expellens, in bella prorumpit, & ut Ovidius ait, elegantissimam eius profopographiam scribens:

D. Tho. 2. 2. q. 36.

D. Bernar. serm. 13 in Psalm. 15.

Ovid. 2. Metam.

*Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis,
Sed videt ingratos, in tabescitque videndo,
Successus hominum; carpitque & carpitur una,
Suppliciumque suum est.*

14 Cui malo magis in dies magisque serpenti, ultra ea, quæ post plu-

Berneg. ad Tacit.
demcc. Germ. q. 2

res alios ex Politicis, novissimus Bernegerus expendit, dum Ego cupio, ut capio, me delam aliquam exhibere, nihil proprius habui, quam hoc Emblemate duos istos, quos vides, Reges, pro terrestri globi imperio dimicantes, eisdem Regibus ob oculos ponere, qui eundem ipsum, quem possidere tantopere cupiunt, mutuo mucrone transverberant, nihil pensi habentes, quod etiam si toto illo potiri possent, quod nulli unquam contigit, nec contingere poterit, adhuc tamen agnoscere deberent, nihil planè, vel ut plurimum granum synapis, adeptos se esse, respectu ætherei, ac cœlestis, in quem tutius satiusque esset, ut totis corporis, atque animi viribus, & indefinentibus cogitationibus niterentur.

Plin. lib. 2. c. 68.

Quod ex Plinio desumsi, qui postquam terreni globi dimensionem graphicè delineavit, eiusque exiguitatem exiguiorem esse ostendit, illis detractis partibus, quæ mari, fluminibus, incultisque montibus, aut paludibus, & varijs alijs de causis desertæ inhabitabilisque redduntur, ita concludit: *Hæ tot portiones terra, in d' vero, ut pures tradidere, Mundi punctus (neque enim est aliud terra in universo) hæc est materia gloriæ nostræ, hæc sedes; hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tu multatur humanum genus, hic instauramus cœli, etiam civilia, mutuisque cadibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores transeam, hæc in qua conterrimos pellimus, fertoque vicini cespitem nostro solo affodimus, ut qui latissimè rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolæ, quata terrarum parte gaudeat? Vel eum ad mensuram avaritiæ suæ propagaverit, quam tandem partem eius defunctus obtineat?*

15

Senec. in præf. ad
lib. nat. quæst.

Plinium in eadem cōsideratione præiisse videtur Seneca, inde animos à terrestribus & caducis, nobisque ad tempus tantum concessis, ad cœlestia æternaque erigens, & statim in rem nostram ita subiciens: *Hoc est illud Punctum, quod inter tot gentes ferro, & igni dividitur. O quam ridiculi sunt mortaliū termini: ultra Istrum Dacus non exeat, Strimo Thracas includat. Punctum est istud in quo navigatis, in quo belatis, in quo Regna disponitis: minima, etiam, cum illis utriusque Oceanus occurrat. Sursum ingentia spacia sunt, in quorum possessionem animus admittitur, &c.*

16

Idem lib. 6. de bene-
f. cap. 3.

Qui & ipse alibi, vel ob id etiam, ita partam potentiam, & opulentiam, parū appetendū esse, quòd fortunæ imperio subiaceat, & in perpetuo penè fluxu sit, his elegantissimis verbis ostendit: *Omnia ista, quæ vos tumidos, & supra humana elatos, oblivisci cogunt nostræ fragilitatis; quæ ferreis claustris armati, quæ ex alieno sanguine rapta, vestro defenditis; propter quæ classes erantaturas maria deducitis, propter quæ castitis urbes, ignari quantum telorum in adversos fortuna comparet: propter quæ ruptis toties affinitatis, amicitia, collegij fœderibus, inter contendentes duos terrarum orbis elisus est. Non sunt vestra, in depositi causa sunt, iam iamque ad alium Dominum spectantis, aut hostis illa, aut hostilis animi successor invadet.*

17

Macro. in somn.
Scip.

Cum Plinio quoque, & Seneca sentit Macrobius, omnem habitabilem terram extenz chlamydi similem faciens, quò eius exiguitatē

18

manifestaret, cum chlamys, secundum Budæum, & alios, propriè vestem militarem, pallio brevior, significet. Et melius ac pius Boetius, ex eadem exiguitate Reges aliosque privatos irridens, qui toto, quod aiunt, cælo aberrantes, cæli speciosa, spaciòsaque culmina non attendunt, & deviam à recto cynosuram imaginantes, adminutula hæc, & caduca Mundi Regna, suam aciem, vel acum, rãtis laboribus, ac conatibus dirigunt; & familiare habent, ut quarum rerum minor est fructus, earum & cupiditas, & delectatio sit maior.

Bud. Baifig.
Böcc.

19 Sed nemo melius Plinij mentem, & Emblematis nostri intentum expressit, quàm ille, vtinam ita pius atque elegans, vates, qui dixit:

*Percipias rerum sit quantula portio; verbis
Quam Nos magnificis in Regna superba secamus.
Partimur ferro, & mercamur sanguine fuso,
Ducimus exigua gleba de parte triumphos.
Illa etenim moles, per se spectata seorsim,
Magna quidem: si cum stellati tegmine cæli
Componas, puncti instar erit, vel seminis, unde
Condidit innumeros Senior Gargetius Orbes, &c.
O Pudor, ostolidi præcepti vesania voti:
Quantula pars rerum est, in qua se gloria tollit;
Ira fremit, metus exanimat, dolor uris, egestas
Cogit opes ferro, insidijs, flamma, atque veneno?
Scilicet & trepido fervent humana tumultu.*

20 Unde anam quoque sumpsit vetus Socratis apophthegma, quo ridenti semper à dijs homines dixit, cum vana hæc cupiditatum inspicunt. Et merito Schoonhovius in quodam Emblemate de eisdem ob hæc crepundia rixantibus, ita dicere potuit.

Plin. in apoph.
Schoonhov. Embl.
27.

*Rixantur pueri, si quis lapides nuces ve
Auferat, & semper obviaqueque stupent;
Nos etiam pueri, qui donec vita superstes,
Propter opes luteas digladiamur humi.*

21 Quos etiam Talpis, non ineptius, similes facere possumus, non solum ob cœcitatem huic animali connaturalem, quæ Adagio *Talpa cæciat*, locum fecit. Verùm ea etiam de causa, ut historix naturalis Auctores observant, quòd terræ semper inhians, præ dolore eius; quod sibi excavandum, vel occupandum restat, emori solet. Prout his quoque Regibus accidit, qui nihil se possidere putant, nisi quod alij possident, suum quomodolibet faciant, nulla iusti, vel iniusti ratione habita, sui cordis aviditatem, vel toto ipso orbe minimè satiantes, cum tamen ipsum ipsorum cor (ut benè quidam Politicus dixit) vel ad falconem satiandum sufficiens non sit.

Erasm. in hoc Ad.
pag. 111. ex Plin.
& alijs.

22 Cuius inexplabilis aviditatis exemplum Alexander satis exhibuit, qui puer adhuc cum plures esse mundos; Anaxagoram differen-

Anton. Perz. epist.
fol. 35.

Inven. Satyr. 10.
Ego. i. rom. de In
diar. lib. 1. c. 4
n. 4.

Oven. lib. 2. Epig.
78.

Tacit. in Agricol.
& ibi Lipsius in
notis.

Petr. in Satyr. libi
Orbem iam totū,
&c.

Sup. Emb. 39.

Guevar. in horol.
Princ. lib. 3. c. 3. &
14 & 31. August.
de civit. Dei lib 4.
c. 6. Cypr. epist. ad
donatum.

Claudia. in Stilic.
lib. 3.

D. Tho. de regim.
Princ. lib. 2. c. fin.
Pelagia. de planct.
eccle art. 62. conc.

2. Cassan in Catal.
5. p. confid. 37. So
to de iust. & iur.

lib. 4. q. 4. artic. 2.
Boter. de rat. stat.

lib. 1. Richterius in
Axiom. hist. 128.
& in econo. 203.

Grut. Bocalin. Ad
miratus, Parut. &
plures alij apud

Besold. in dis. de
incem. Imper. c.
3. novis. N. Saav.
Emp. ex pag. 435.

Livius lib. 23. Stra
bon. lib. 7.

Lucan. 1. Phar.

tem, audiret & se nondum unius Dominum, seu prædonem factum vi
deret, illachrimavit, & causam Iuvenali præbuit, ut sic de eo dicere
potuerit.

*Vnus Pelleo Iuveni non sufficit Orbis,
Aestuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyarae clausus scopulis, parvaque Seripho.*

Et alteri.

*Vnus Pelleo Iuveni non sufficit Orbis,
O Iuvenis, mundo mens tibi maior erat.
Vni Pelleus Iuvenis non sufficit Orbi,
Magnus Alexander, sed tamen Orbe minor.*

Aliud quoque non minus nobile, in Romanis, eiusdem Alexandri
in orbis direptione, & vastatione imitatoribus, & successoribus, Cor
nelius Tacitus, sub Britanni Ducis persona, ad eam eleganti oratione
commemorat, ut Iustus Lipsius, illam suis notis illustrans, dicere au
deat, sensu suo, nullam aliam pulchriorem, prudentiorem, disertorem,
argutiorem in omni Romana lingua reperiri posse, quæ in id tam dem
tendit, ut nihil illorum aviditati tutum, iniviumve fuisse, iure, vel iniu
ria, demonstret.

Prout & insigni carmine ostendit Petronius, quod iam supra in alio
Emblemate rituli, & in hoc aptius transferri potest, notans tot bella,
ad solam gulam, & exitialem luxum proficere, & post D. Augustinū,
& Cyprianum, Noster D. Antonius de Guevara, urgentia damna &
scelera huius Tyrannicæ direptionis graviter questus, & omnibus, qui
eis vivunt, divitum iudicium minatus, quæcūquæ inultas, aut du
rabiles eiusmodi occupationes esse permittit, & rationis legem seve
rè in alienorum raptores exercet, ut in mutatione, & lapsu quatuor
Antiquarum Monarchiarum videmus conjugisse. Etenim ut præter
alios habet Claudianus.

*Sic malè sublimes fregit spartanus Athenas,
Atque idem Thebis cecidit. Sic Medus ademit
Assyrio; Medoque tulit moderamina Perses
Subiecit Persen Macedo, cessurus, & ipse
Romanis, &c.*

Qua de causa Politici omnes Auctores, & qui piè, ac prudenter
Principibus cōsulant, mediocrem Imperij magnitudinem magis op
tabilem, & durabilem monent, nec tamen eos inspicere debere, quous
que suos fines extendere possint, quam utrum, & qualiter, tum anti
quos, tum noviter partos, iuste gubernare valeant.

Teste enim Lucano, suorum Romanorum exemplo per docto.

*In se magna ruunt, latisque hunc Numina rebus,
Crescendi posuere modum.*

Et ut Albutius apud Senecam Rhetorem, inquit, *Aliquis etiam magnitudinis modus esse debet. Non procedit ultra spacia sua calum, Maria intra terminos suos nō agitantur, quicquid ad summum venit, incremento non relinquit locum.* Alter etiam Seneca, melius adhuc, alio loco sic habet. *O quā magnis homines erroribus tenentur, qui ins dominandi transmare cupiunt mittere felicissimosque se iudicant, si multas Provincias obtinent, & novas veteribus adiungant ignari, quod sit illud ingens, paratunque Regnum. Imperare sibi, maximum imperium est, &c.*

Seneca in Snafor.

Idem Senec. epist. 113. in fine.

34 Quod consilium, Valerio, & Iustino tradētibus, ita Scipionis Africani Iunioris animo sedit, ut Romæ censorem agens, solenne carmen ex publicis tabulis emēdari præceperit, quo Dij immortales rogari solebāt, ut populi Romani res meliores, amplioresque facerent, satis esse inquiens, quōd precarētur, ut bonas, ac magnas, quas iam possidebat, perpetuō incolumes conservarent. Prudenterque sentiens, ut subdit Valerius, *Tunc incrementum Romano Imperio petendum fuisse, cum intra septimum lapidem triumphi querebantur: maiorem autem totius orbis terrarum partem possidenti, ut avidum esset quisquam ultrò appetere, ita abundē felix, si nihil ex eo, quod obtinebat, amitteret.*

Valer. lib. 4. c. 1. §. 10. Iustin. lib. 25.

Valer. Maxim. ubi sup.

35 Idem quoque sensisse, & exēplo suo docuisse videtur Alcadas Duodecimus Rex Babyloniorum, qui (ut Berosus, & alij testantur) otium, & tranquillitatem vitæ sequutus, stultum esse dicebat, multis fatigari laboribus, & varijs implicari curis, amplificādi Regni causa; quoniam ea res, ad nullam hominum salutem, & utilitatem, sed ad detrimētum potius, servitutemque pertineret. Et de Philippo Macedonum Rege Plutarchus commemorat, quōd in palastra prolapsus, quum surgens in pulvere vidisset corporis vestigiū, *Pape, inquit, ut minimā terra partem natura sortisi, orbē appetimus uniuersum.* Quod dictū, si animo filij eius hēsisset, angustias eiusdem Orbis, ut modō diximus, nō doleret.

Beros. Methast. Casiodor. Iorn. & alij

Plut. in apopt.

36 Digna etiam relatu est Antiochu hac in parte animi moderatio, cuius post Ciceronem, Valerius Maxim. meminit, qui ultra Taurū montē Imperij limbus summotus, cum Asiam Provinciā, vicinasque ei gentes amississet, gratias agere Pop. Rom. nō dissimulāter tulit, quōd nimis magna procuratione liberatus, modicis Regni terminis uteretur.

Cicer. in orat. pro Deiot. Valer. dict. lib. 4. c. 1. in fine, Plut. in vit. Scip.

37 Habemus etiam eiusdem doctrinæ locupletissimum assertorē. D. Augustinum, qui consideratis iniustitijs, & iniquitatibus, quæ in acquirendis novis ditionibus interueniunt, & difficultatibus, expensis, ac laboribus, qui in eis conservandis, & gubernandis se se offerunt, dubitat. *Ne fortē non pertineat ad bonos viros, gaudere de Regni latitudine, felicioresque res humanas fore futuras, si omnia regna parua essent, concordæ vicinitate letantia.* Idē in sua Utopia Thomas Morus, & in sua Argenide Ioannes Barclaius, fictis quidem, sed prudenter adstructis historijs, & exemplis ostendunt, damna, quæ ex pluriū Regnorum cumulatione sequi solēt, considerātes, nō solum ubi per bella, verū, & ubi per matrimonia, aut alijs legitimis titulis acquirūtur. Et Erasmus, optimo simili usus, ut naues, inquit, *quædā maiores sūt, quæ ut gubernari possint, ita difficillimū est, ditionē ultra modū latā, feliciter gubernare. Id verō multō difficilius, si ditionis portiones lēgis internallis definita sint.*

D. Aug. lib. 4. de ciuit. Dei c. 15.

Thomas Morus in Vtop. lib. 1. fo. 36.

Barcla. in Argen. lib. 4. pag. 979.

Erasm. eccl. 9. ep. 95.

Panorm. de dict. &
fact. Reg. Alf. li. 4.
cap. 30.

Alphonfus quoque Primus Neap. Rex, apud Antonium Panormitanum atheniensem (ut fabulantur Poetae) inter Iouem, Neptunum, & Plutonium omnium rerum partitionem trifariam esse factam, & horum unumquemque sua sorte contentum esse, nec occupare aliena: Inter homines, neminem sua portione contentum, nec ullam partitionem esse stabilem, sed omnium Principum ambitionem, & regnandi nunquam satiam libidinem, semper, quo iure quave in iniuria, novas ditio- nes ante partis adijciat, sedulo cogitare.

38

Paruta in discurs.
Politico.

Et Paulus Paruta de sua Veneta Republica agens, unam hanc assignat causam, cur diu ea salva, ac florens steterit, nempe quia ditioni potius suae conservandae studuit, quam ampliandae. In quo omnes qui bene sentiunt, ut maiorem difficultatem, ita quoque maiorem laudem constituunt, illud, quod alicubi dixit Livius, sequentes, *Excellentibus ingenijs citius desuerit ars, qua civem regant, quam qua superent hostes,* & Lucius Florus, *difficilius est provincias retinere, quam facere.* Et Augustus Caesar apud Plutarchum, qui audiens, quod Alexander natus annos triginta duos, postquam plerasque mundi regiones peragravit, dubitasset, quid in reliquum vitae tempus esset facturum, demirabatur, si Alexander non iudicasset, maius opus bene gubernare partum Imperium, quam amplam ditionem comparasse.

39

Livius.

Lucius Florus.

Plut. in apoph.
Rom.

Planè Rodolphus I. Imperator Austriae Augustissimae Familiae dignissimus Plastes, Nicolao Reusnero testante, cuidam monenti Regni pomeria ampliaret, prudenter respondit: *Melius est bene imperare, quam Imperium ampliare,* quia iuxta illud vulgatum Ovidij, *Non minor est virtus quam querere, parta tueri.*
Casus inest illis, hic subest artis opus.

40

Reusner. in Ro-
dulph.

Ovid. & alij plur.
ap. Me 2. tom. lib.
2. c. 30. n. 78. & se-
quent.

Sallust. in Jugurt.

Et ut ait Sallustius, *Maius dedecus est parta amittere, quam omnino non paravisse.* Quibus adfertiens Cassiodorus, sic habet: *Non minor in conservandis rebus, quam in invenienendis adhibenda cautela est, quia de Institijs praedicatio debetur invento, de custodiis autem acquiritur laudata perfectio.*

Cassiod. lib. 5. ep.
25.

La Nove discurs.
Pol. 7.

Et in nostris terminis insignis quidam Politicus, bene Principes docet, quod ambitio laudibilis & optima est, bene gubernare provincias suas, non cum sanguine & periculo occupare ea, quae sunt aliorum. Et alter Italo sermone, sic eisdem suadet: *Che la severbia ambition loro, sfogassero nel far acquisto da la segnaiata gloria di ben governar, i popoli che Dio ha conceduti loro, non con lo empio mezzo de gl' incendij, delle rapine, & del' effusion di copia grande di sanguine humano, affectar gli stati altrui.*

41

Traj. Boccalin. ce-
tur. 2. Rag. 6.

Livius lib. 33.

Strab. lib. 7.

Curcius lib. 7. c. 8.

Ut omittam punitionem Divinam, quam non raro, qui se- cus faciunt, perpeti solent, nempe, ut dum alienis invident, propria perditum eant. Quod satis Cures Piezeningorum Princeps apud Livium, & Strabonem admonuit, dum in cranio Suetislai a se ob hanc causam interfecti, quo ad potandum uti consuevit, has litteras posuit: *Hic quarendo aliena, propria amisit.* Et in idem tendit sapiens illa Oratio Demosthenis contra Aristogitonem, & cuiusdam Scythae apud Quintum Curtium; quibus ostenditur, multos saepe numero dum ma-

42

iora concupiverunt, ea quoque, quæ iam obtinebant, amulsisse, & ex culmine ad quod contendebant, una cum ipsis ramis, quos apprehenderant, decidisse. Quibus conveniens Dionis. Halicarnas. turpe esse ducebat: *Viro Principi, ob reram alienarum cupiditatem bellum non necessarium sustinere, in quo se & suas fortunas in periculum sit aducturus.* Et Procopius: *Id longè esse præstantius, sua ut quisque securè possideat, quam dum aliena nimium appetit, de necessarijs admodum rebus periclitetur.* Certè enim certum est, quod à Valerio Maximo docemur, eam demum potentiam tutam esse, quæ viribus suis modum imponit; & à Cornelio Tacito, quanto plus aliquis adeptus sit, tanto magis in lubrico esse. Quam in rem plura alia adijcere supersedeo, quæ hanc nostram assertionem illustrare possent, quoniam apud magnum illū Lipsium, Amiratū, Bodinū, Boterū, Keckermanū, & novissimū Nicolaū Bernegerū, videri poterunt.

Dion. Halic. lib. 8.

Procop. lib. 2. de bello Goth.

Valer. Max. lib. 4. c. 1.

Tacit. 1. an. c. 72.

Bernerg. ex Lips. & alijs, q. 189.

43

Ergo, ut verbis Sapientiæ concludam, *Præbete aures vos, qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis Nationum;* Et quibus Dei munere datum est, plura simul Regna & ditiones iustis & legitimis titulis obtinere, ut in gloriosis Hispaniæ nostræ Regibus contigisse videmus, & Phil. Mamoldus, Borrellus, Zipæus, & alij latius ostendunt, eas maiori cura, prudentia & dexteritate gubernare contentur, ita ut conservari, & coalescere, & si fieri possit eisdem linguis, legibus, ac moribus temperari, mutuisque inter se nexibus copulari, atque ubi res poposcerit, aliæ alijs auxilium præbere.

Sap. 6. 3.

Mainol. de ti. Reg. Phil. Borrel. de præf. Reg. Cath. Zipæus de Magist. pag. 428.

44

Quod per unionis medium consequi solet, cuius latam utilemque materiam plures Auctores doctè pertractant, simul notantes, in nostra Hispaniæ Monarchia diversis temporibus diversos tractatus intervenisse circa unionem Comitatus Flandriæ, Regni Aragoniæ, Lusitaniæ, & aliorum, quæ in ipsam incorporata sunt. Quod si (ut oportuit) peractum fuisset, aliquibus difficultatibus, quæ hanc utilissimam resolutionem retardarunt, spretis, vel superatis, fortè damna & defectiones, quas hodie patimur, non lugeremus. Etenim ut benè post Polybium & alios, de simili unione agens, tradit Alber. Gentilis, impossibilia quæ videntur, tempore facillima redduntur: nec ulla re utili abstinendum est, propter apparentem difficultatem, & quàm multa fieri non posse, priusquam facta sunt, iudicantur.

Bod. Gasp. Facius, Hamif. & alij, apud Besoldum de increment. imp. c. 5. per tot Zipæus contra Casan lior. 1. c. 8. & seqq. Conneftagius in hist. Regn. Portug.

Alb. Gent. in disp. de unione Britan. & Scotiæ, Polyb. lib. 11. Plin. libr. 7. c. 1. Senec. ep. 104 Ego 2. t. lib. 1. c. 16. n. 55. & 56.

Inglorium, pro sola Gloria Certamen.

EMBLEMA LXXXIIX.

*In Fastum cristata micat gens murice caro
Tincta, nec in plumas, lex iubet, arma ruant.
Sic tumidi Reges, Maiestatisque superba,
Prælia conglomerant, bellaque fastus agit.
Iura vetant, fovet ira globos: est crista corona,
Rexque refert Gallum, dum furor arma regit.*

COMMENTARIUS.

Tacit. 4. an.

Bodin. in meth.
hist. cap. 6.

Camer. 1. subces. c.
78. Beierlinc. verb.
Bellum, pag. 115.
& verb. Præda,
pag. 567. & seq.

R Si verum sit Taciti documentum, Principibus insatiabiliter parandam prosperam sui memoriam, & præcipua rerum ad famam dirigenda: Rectèque Bodinus, ex sententia Aristotelis, Principem institutum putet, ut solida veraque laude pascatur, in eaque sensim adolescat, qui si gloria (inquit) non erit contentus, in tyrannum evadet. Hancque ipsam famam & gloriam multi ex eisdem Regibus & Principibus sibi solam ex bellis, quæ fortiter feliciterque gesserunt, sumere & reservare voluerint, ut Dentati, Emilij, Catonis, Themistoclis, & aliorum insignium Ducum, seu Imperatorum exemplis Philippus Camerarius & Beierlinchius observant, inter quos Regem nostrum Alfonso. IX. enumerat, qui nihil præter victoriæ gloriæ in partitione immensæ prædæ celebris belli, quod vocant *de las Navas de Tolosa*, sumere voluit.

2 Hoc tamen de fama & gloria, quæ ex prælijs iuste legitimeque inicitis, aut susceptis, & fortiter debellatis, comparari solet, accipi debet: Nam si superbè atque ambitiosè, ob solam levem hanc gloriæ auram & cupiditatem, Princeps in bellum erumpat, seque ac suos tumidè, ac temerè incertæ Martis alex committat, & si suis votis Fortuna respondeat, totumque orbem suo Imperio subijciat, inglorius potius, quàm gloriosus evadet, & non tam victoris, quàm raptoris, prædonis, vel latronis nomine vivus & mortuus donandus exister, ut omisis Cresci, Miltiadis, Themistoclis, Syllæ, ac Marij, Pompei ac Cæsaris, Tamberlanis, & aliorum exemplis, quibus *stimulos dedit amula virtus*, & sola sua ambitione inanique gloria ducti, tot bellis universum Orbem proprio, & alieno sanguine cruentarunt, Alexander Magnus omnium vice ac voce testari poterit, qui multis alioqui virtutibus clarus, ob hoc vitium à Demetrio Pyrata latro vocatus fuit, ut post alios D. Augustinus enarrat, & benè sensit Poeta, qui de eo sic dixit:

Lucan. i. Phars.

D. August. li. 4. de Civ. Dei, cap. 5.

*Illic Pallæi proles vesana Philippæ
Felix prædociatet, totum spargenda per orbem
Membra viri pesuere adytis.*

A Seneca: *Furiosus iuvenis*, & à Lucano: *Terrarum fatale malum: fulmenq; quod ipsum pertuteret populos pariter, & Sydos iniquis gætibus*, Et recentior Alter, ipseus famè famem hoc Epigramate ridens, sic canat?

Senec. i. de benef. c. 13. & Epist. 94.
Lucan. libr. 10. v. 21.

*Magnus Alexander, Prædo clarissimus Orbis,
Exitio virvens, ludibrio moriens:
Perdere quem nequijt Mars armis, Bacchus inermis
Perdidit, immixto cum Stygis amne meo.
Fama dira fames extingui hac fine, cruoris
Hoc fine extingui debuit atra sitis.*

3 Quòd ad eò est verum, ut etiam Iesus Nave, dum mandato domini Cananæos, Antalechitas, aliosque populos Palestinæ debellabat, ab ijs, qui Domini præceptum ignorarunt, eodè latronis nomine donatus extiterit, si Procopio fidem habemus, qui testatur se in Mauritania, Africæ regione vidisse quasdam columnas hisce litteris insculptas, *Nos Maurusij, qui fugimus à facie Iesus Latronis, sive Nave, &c.*

Procop. in vita Belisarij. & ex eo Euseb. de increm. Imp. per. cap. 3. pag. 20. & 21.

4 Est enim certum, benè moratos cordatosque Reges, non tam ab armis, quàm ab animis & virtutibus, & ab omnium rerum, quas gerere parant, ac præcipuè bellorum, iustificatione, & moderatione, gloriæ lauream, & posteritati commendabilem sui nominis memoriam expetere debere, & ut Tacitus, inquit, *Modestè a famam, qua neque summis mortalium spernenda est, & a dijs estimatur.*

Tacit. 5. an.
Senec. in Octav.
Sup. Emb. 76. pag. 632.

5 Vnde Tragicus præclare, ut solet, admonuit, per has tantum Scansiones ad gloriæ famèq; Templum eundem esse, cuius Carmen iam supra produxi. Idemque post Sallustium, effraznem hanc cupidinem in Alexandro, Cyro, Dario atque ad eò in Romanis ipsis vituperat, & Iacobus Fontanus barbaram illam, barbari Solimani Turcæ orationem, qui post Rhodum insulam debellatam, & Hierosolymitanos

Sallust. in fragm.
Sen. ep. 94. ad fin.

Equites, qui ea potiebantur, eisdem liberis, & intactis fortunis abire iussis, hæc in verba prorupit: *Haud enim bella gero, ut divitias & opes comparem: sed ad gloriam, famam, immortalitatem, protelationem Imperij tendo. Et enim Regis, sanguine Regum orti, proprium, rapere atq; invadere aliena, non quidem avaritia, sed gloriosa cupidine dominandi, cui cum obstat vicinus, armis, & vi eum tollere satis habeo.*

Et Alfonso quoque Rex Noster, ita in quadam ex suis legibus habet: *Soberanas bonras, è sin pro, non debe el Rey codiciar en su coraçon, ante se debe mucho guardar de ellas, porque lo que es ademàs, non puede durar, è perdiendose, è menguando, torna en desbonra. E la bonra, que es desta guisa, siempre viene datho de ella al que la sigue, nasciendole ende trabajos, è costas grandes, è sin raxon, menoscabandole lo que tiene, por lo al que codicia aver.*

Et omnes, qui de Bellorum materia pertractant, non aliter in ea prorupendù edocent, quàm si prius legitimè discusa fuerit causa pugnandi, quæ, ut D. Bernardus, inquit, ubi bona est, pugnae exitus malus esse non potest. Cum quo convenit illud Lucani,

Causa iubet superos melior sperare secundos.

Propertij.

*Frangit & attollit vires in milite causa,
Que nisi iusta subest, excutit arma pudor.*

Et melius Livij, sic appositè commententis: *Plerumque eventus belli, velut aquus Iudex, unius ius stabat, ei victoriam dedit: quam vis iustitia Belli, non ab exitu, sed à causa venarum est.*

Digna quoque relatu sunt Claudiam in eandem rem Carmina, quæ sic habent.

*Exstruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluctibus, vastas opponite sylvas.
Non dabitis murum sceleri: qui vindicat, ibit.
Omnia subsident meliori per via causa.*

Et verba planè au: ea Regis Noltri Alfonsi X. sic in una ex suis legibus perorantis: *Mover guerra es cosa en que deben mucho parar mientes los que la quieren fazer, ante que la comiencen, porque la fagan con raxon, è con derecho, c'á desto vienen grandes tres bienes. El primero, que ayuda Dios mas por ende à los que assi la fazen. El segundo, porque ellos se esfuerçan mas en si mismos, por el derecho que tienen. El tercero, porque los que lo oyen, si son amigos, ayudandos de mejor voluntad, y si enemigos, rezelanse mas de ellos, &c.*

Quod consilium, iniustorumque, & ob solam inanis gloriæ aucupationem, susceptorum Bellorum detestationem, Nos pariter Principibus suadere cupientes, & aliquo Emblemate spectandum proponere, hoc, Lector, quod vides, commenti sumus, ex duorum gallorum gallinaceorum, inter se acriter decertantium, representatione deducum, quos Plinius, & alij plures Auctores scribunt; natura sua pugnacissimos, ac ferocissimos esse, proximeque gloriam sentire, & ea sola per-

Iacob. Pontan. de bello Rhod. lib. 2. in fin.

L. 3. tit. 3. p. 2.

D. Bernar. in ferm. ad milit. temp. c. 1.

D. Aug. epist. 194.

Ego plures adducens to. 1. de Ind.

Iur. lib. 2. c. 4. n. 43

& lib. 3. c. 2. n. 23.

Luc. 7. Pharf.

Proper. lib. 5. Eleg.

6.

Livius lib. 21.

Claud. in 4. conf. Honor.

L. 2. tit. 23. p. 2.

Plin. lib. 10. c. 21.

citios, dimicatione inter se se Imperium, & Regnum uniuscuiusque domus acquireret, veluti idè agnata tela cruribus suis intelligentes. Neque finem sæpè commorientibus; quod si Palma contigerit, statim in victoria canere, seque ipsos Principes testari, victos, occultari silentes, agrèquè servitium pati. Qua de causa, idem Plinius, Tanagraeos, Medicos, & Calcidicos Gallos extollit, quòd ad bella tatum, & assidua prælia nati videantur; & Pergami omnibus annis spectaculum Gallorum, ceu Gladiatorum, publicè edi affirmat.

Pila. ubi sup.

11 Quin & Athenienses etiam, legem posuisse, ut Galli gallinacci quot annis in theatro certamen inirent, ex Aliano & alijs didicimus, eam huius legis causam reddentibus, quòd cum Themistocles exercitum adversus Barbaros educeret, summa ex Gallis, quos pugnantes vidit, occasione, militum suorum animis virtutis incitamentum adiecit, cum ostenderet, eos, non pro Patria, neque pro Penatibus, neque pro Maiorum Sepulchris, uxoribusve, aut liberis, id incommodi aggressos, sed ea tantum de causa, ne vincerentur, nolle alterum alteri cedere, solamque victoriæ gloriam, pro maximo acris, & cruentæ pugnæ præmio reputare.

Ælian. de var. hist. li. 2. c. 31. Alex. lib. 9. gen. c. 13. Rhodig. lib. 17. c. 32 & lib. 9. c. 3. Pier. lib. 24. pag. 223. Eras. in Adag. Gallus insultat. pag. 692.

12 Ita etiam ferunt, Sossadem Iphicrati Duci animos adiecisse, cum gallinaceos coram gallinis, pennis, & rostro dimicantes, ei præmonstrasset. Romæ quoque olim idem spectaculum moris fuisse, & inde veluti origine ducta, hodie quoque in pluribus Italiæ locis, & in Gallia, Flandria, Anglia, Hispaniaque nostra, sæpe, sed præcipuè Bachanaliis tempore, exhiberi, post Lucianum, & Herodianum, Beroaldus, Boerius, & novissimus Daniel Souterus recensent, & qualiter in Anglia, magna pecunia sponiones per Gallorum dominos super ipsorum concertationibus fiant, Doctor Laguna oculatus testis scribit.

Beroald. ad Suet. in Oct. c. 64. Boer. decif. 30. n. 6. Ego de parricid. lib. 1. c. 10. p. 71. Souter in Palam. sive de Ludis lib. 3. c. 6.

13 Quibus accedens, magis adhuc in rem nostram Iacobus Brukius sub eadem Gallorum pugnantium figura ob leves causas incertambellorum aleam, & certa damna, quæ secum semper portant, tentanda non esse, hoc carmine, sive Emblemate monuit:

Laguna. ad Diostorid. lib. 2. c. 43.

*Sæpius ex parvis oritur contentio rebus,
Magna solet cædes hinc quoque cruda sequi,
O fidas hominum mentes quæ vilia propter,
Insecta aternam pectora felle gerunt.*

Bruch Emb. bellico 2.

Pierius ubi sup.

Et Pierius Valerianus hinc colligit, gallum, pugnantium pro gloria antiquissimum hieroglyphicum esse, & omnium pugnacissimos Rhodon insulam habuisse: seque multoties his pugnis oblectatum. Quod reperens Camerarius, lepidam narrationem cuiusdam pugnæ duorum gallinaceorum ex Petro Quenquerano recenset, & cum eodem Valeriano subiungit ex Iulio Africano, hanc pugnacitatem ex lapide in eorundem gallorum ventre reperiri solito, satis ostendi, quem qui in ore, aut brachio gestant, maius robur virtutemque ad pugnandum recipere, creditum est.

Camer. 2. subcess. c. 39. Querquer. de laud. provinc. lib. 2.

14 In eademque respicientes Spartani, ut ex Plutarcho, doctè Nicolaus Cragius observat, pro cruentis victorijs Gallum immolabant;

Plutare. de instit. Lacon. Cragius de Rep. Laudem. lib. 3. inst. 15. p. 216.

Horof. lib. 1. Emb.
foli 48.

Pier. & Camer. ubi
sup.

Apul. lib. 2.

Virg. 9. Æneid.

Cedrea. libr. hist.
Aimoin. lib. 4. c. 18
Balth. de Vias in
Syl. Regia. pag. 32.

Pet. Beloius in suis
origin. cap. 11. Mi-
rzus, de orig or-
din. milit. 2. p. ubi
de Symbol. pag.
58. & 59.

Pollux in Ono-
mast.
Erasin. in Adagijs,
pag. 650. 4. est &
aliud, inst. de dona-
tion.

D. Paulin. in poem.
pag. mihi 471. Ego
sup. Emblema. 10. in
princip

De titulo Iusti,
quod sibi sumit
Lud. XIII. vide
Vias in Sylva Re-
gia prima.
Herod. lib. 3.

bovem autem pro consilio industriave partis. Et Samotracia in bel-
luminuri, ut Horoscus commemorat, vexilla sua duobus gallis de-
certantibus insigniant, sic indicare volentes, quem ipsi in eodem
bello vigorem, ac virtutem habituri essent. Idemque Romani, secun-
dum Pierium & alios, licet prisco religiosoque more, post Feciales
ad hostes, pro suis rebus repetendis, legatos, & non exauditos, hastam,
belli signum, in hostium fines conijcere solerent; posterioribus tamen
sæculis, non hastam, sed gallinaceum proiecerunt.

Quod & ipsum in causa esse videtur, ut & olim & hodie, ad imita-
tionem cristarum, quæ in eisdem gallis, ipsum muricem colore vincen-
tes, in Coronæ formam splendent (quos hac de causa *Cristatam co-
hortem* Apuleius appellat) militum gallex in cono cristatæ, plumis-
que ornatae, gestari cœperint, ut passim, vel ex antiquis numismatibus
constat, & ex militum Persarum exemplo, qui Galli nuncupabantur à
Caribus, ob conos quibus galeas ornatas habebant, latè Virgilij Ex-
positores in illud eiusdem observant:

*Tum galeam Messapi habilem, cristisque decoram
Induit &c.*

Qui mos, ita Gallorum Regibus placuit, ut Cedreus, Aimoinus, &
alijs testantibus, Cristati appellati fuerint, propterea quod cum prælio
decertarent, nodatum capillitium in galeam, quasi cristam, erigerent,
idque insigne in prælijs haberent. Quibus & ipsis, ita hæc Gallorum
Pugnacitas placuisse videtur, ut Petrus Beloius, Aubertus Myraus,
& alij testentur, Equestrem ordinem instituisse, sub titulo Galli galli-
nacei, quod eum Martis pullum Aristophanes, & Eucherius, Imperij
symbolum esse doceat, & in Augurali disciplina victoriæ signum sit,
ex rationibus & exemplis supra relatis. Dardanique secundum Polle-
cem, in magnum Pugnacitatis decus, ut & Gallo Franci, sibi pro in-
signi suorum numismatum antiquitus usurpaverint.

Quæ omnia notare volui, ut facilius omnes intelligant, quam sit
certum illud vulgatum,

Conveniunt rebus nomina sæpè suis.

Cum hæc Gallorum gallinaceorum natura, pro sola gloria pugnandi,
rivalemve non ferendi, Gallis etiam Regibus, & gentibus cum ipso
nomine veluti connata, & antiquissima sit, & à Maioribus in posteros
efferaciori semper rabie pertransiens, magisque ei deferre soleant,
quàm titulis Christianissimorum, aut Iustissimorum, quibus simul
gloriantur, & re ipsa magis gaudere & splendere deberent.

Quo enim modo Christianissimi dici poterunt, qui Christum non
imitantur? qui ut iam supra cum Divo Paulino dixi:

Ipsa Pietas est, ipsa iustitia,

Sol equitatis, Fons bonorum, Flos Dei.

Aut Iusti? qui alienas Regiones ambiunt, & inani gloria augendi no-
minis ducti, nihil eis ad aliud egentes, invadunt, & ferociter depra-
dantur, cum iuxta celebre illud Herodoti apophthegma: *Qui iustus est,*

Non alienam regionem affectat, sed sua est contentus; nec homines à quibus nihil laesus est, in servitutem redigit.

19

Cui ad ridet illud aliud Antigoni Macedonum Ducis à Plutarcho relatum, qui Sophistæ cuidam, librum de iustitia scriptum, eidem offerenti, *Desipis, inquit, qui cum me videas alienas urbes armis vexantem, tamen apud me de iustitia differis.* Est quippe iustitiæ proprium, ut ex Carneade tradit Lactantius, *alienum non attingere*, & ut Plato ait, *non potest opus iustitiæ censeri, nocere amico, vel alteri cuiquam, sed contrarij eius iniusti.*

Plut. in apoph.

Lactan. lib. 5. c. 15.

Plato de Rep. dial. I.

20

Et hunc quidem morem, sive, ut proprius loquar, humorem, tumoremve Gallorum, omnes sanè Auctores, qui de moribus, sive iconibus Nationum scripserunt, aperte notarunt, hisque antiquior, & ipse Gallus, Salvianus, his verbis succedet: *Penè iuxta te nullus intrepidus, nullus potest esse securus, Exturbas possessionibus suis vicinos tuos, habitatione, ac facultate proximos tuos: Numquid, ut scriptum est, super terram solus habitabis? Hic quippe est, quod non poteris obtinere, quamlibet enim cuncta pervadas, vicinam semper invenies. Respice quasi alios, quos velis nolis & ipse suspicis, Respice alios, quos velis nolis ipse miraris, &c.*

Salv. de gubernat. Dei, lib 5. ad fin.

Esaïa, cap. 5.

21

Alijsque testimonijs & exemplis omisis, pro multis Ludovici XI. eorundem Francorum Regis sufficere poterit, qui etiam si agnosceret, & frequenter, ut Camerarius tradit, iactare soleret, *Dedecus, & detrimentum esse comites, ac velut pedisequias bellorum superbè temerique susceptorum*, animo tamen elatus & iniquus, totam vitam, sub infelici fortuna, in eisdem transegit, & occasionem præstitit Philippo Cominæo, prudentissimo eiusdem historiographo, ut de ipso sic dicere potuerit, *Statuendum est igitur fortunam, quam nihil est mutabilius, ei fuisse planè adversariam. Sed re vera nihil aliud est fortuna, quam signum Poëticum, quin potius ita iudicandum est, iratum ei fuisse Deum, & graviter offensum. Et si de consilijs arcanis fas esset ulli homini pronuntiare, dicerem, illum excitasse iram Dei adversum se, hac una re potissimum, quod per omnem vitam mente & animo totus in hoc fuerat, ut perpetuum bellum aleret Nam in eo positam esse putabat suæ dignitatis materiam, ac veluti segetem.*

Camer. 1. subcess. c. 55. pag. 246.

Comin. lib. 5. pag. mihi 509. & seq.

22

Eundem gloriæ avidum, & æque bellicosum spiritum. Patrum nostrorum memoria, in Francisco I. experientia monstravit, ipsumque tandem ad Ticinum, victum & captum die XXV. Feb. anni MDXXV. atque in Hispaniam deductum, Invidiosissimi, ac gloriosissimi Caroli V. Imp. Regisque nostri, cuius æmulatione semper exarsit, mancipem fecit, & proprio exemplo perdocuit, quanto damno, ac discrimini eiusmodi bella subiaceant. De quo casu, quoniam etsi notissimo, ab aliquibus Scriptoribus Gallis (quæ ipsorum est calliditas) in dubium vocatur, qui plura testimonia voluerit, Quignonium nostrum legere poterit, & Beierlinchium, qui addit, captivitatis annum, hoc tunc numerali versu comprehensum fuisse.

D. Ioan. Quignon. in tract. de hac captivitate.

Theat. vit. human. lit. H. pag. 181.

Captus erat Gallus Cœvnt CVM rVre Cohortes.

D. Carol. Garcia
de opposit. Gall.
& Hisp.

Nostrum quoque sæculum eadem lues, ne dicam rabies, veluti in Gallis cristæ Regiæ adnexa, & à Patribus in Filios cum sanguine derivata, graviter vexat, & labefactat, Galliamque ipsam, & Hispaniam nostram (heu dolor) in solitudinem redigit, nullo iusti, vel iniusti, decori, vel indecori discrimine habito, sed sola naturali inter has Nationes antipathia, de qua integrum librum Modernus quidam Auctor scripsit, vel ob antiquam crescentis Hispanicæ Monarchiæ invidiam, & æmulationem, quam Galli quoquo possint modo extenuare, ac comprimere tentant, non solum aperto Marte belligerantes, sed bellum etiam, quod dicitur, cauponantes, & ei subiectas provincias varijs dolis, & artibus in defectionem & rebellionem Nostræ Regis gloriosissimi pellicientes, statimque sub Protectionis titulo in eandem occupationem, sive aucupationem advolantes, & verè Galli, Gallorum more, ubi tale quidpiam pro voto (etiam sub longè maiori ipsorum damno & strage) contigerit, quasi iam de tota Hispania triumphum egerint, magnis cantibus intonantes, & sibi invicem gratulantes.

Marifotus in hist.
Marif. pag. 379. &
seqq.

Ecce enim quidam ex illis, Portugalliæ defectionem, & Ruscinonis acquisitionem, ut Gallorum triumphum extollit, & iam per partes ad ipsos devenisse, inquit: *Quod olim, aut amicum, aut subditum Gallis veteribus fuit, reliqua Hispania nutante.* Et Alter, rerum vices, & fortunæ ludos expendens, glebamque hodie esse, ubi quondam Troia fuit, sic clangit, aut crocitur: *Cum hac scribo, in Potestas Hispanica, que ab ævo de Orbis Imperio certabat, modo de salute desperat, hinc Lusitaniam, inde Catalaniam avulsam ingemit, nutantem Italiam, reserata claustra Iberia, æternos natura obices perruptos.*

Ant. Dadin. Alte.
Serra. de ducib. &
comitib. Gall. lib.
3. c. 19. pag. 270.

In quibus planè mihi videntur in mustaceo laureolâ quærere, cū ingloria sit gloria eiusmodi artibus acquisita, nec, ut aliud agens Cassiodorus scripsit: *Quoties, quis superet, sed quem aumo aũ vincat inquitamus,* iuxta illud Taciti: *Non fraude, neque occultos, sed palam & armatis Pop. Romanum hostes suos ulcisci.* Cuius loci in rem de qua agimus, noster nuper meminit Saavedra, sic subdens: *Indignacione de un Principe, vencer al otro con el veneno, no con la espada. Por infamia lo tuvieron los Romanos, como oy los Españoles, no auiendo jamas usado de tales artes cõtra sus enemigos, antes los hã asistido, &c.* Quibus signâter prudens illa Oratio Camilli, apud Plutarchum adijci potest. Qui cum Faliscorum pueri à suo magistro, mira fraude, in castra ipsius pertracti essent, *gravis* (inquit) *res Bellum, & qua multis iniustis, multisq; violentis factis conficitur.* Et tamen apud bonos viros habentur etiam belli quædam leges, neque tantopere victoria expetenda est, ut non fugienda sint officia, qua per scelus & maliciam offeruntur. Magnam enim Imperatorem sua virtutis, non aliena improbitatis fiducia convenit bellum gerere.

Cassiod. libr. 1. ep.
22.
Tacit. 2. ann. vide
Erasm. cent. 4. ep.
92.

Saaved. emp. 90.
pag. 668.

Præterquamquòd, imperia ita parva, non possunt esse diuturna, quin potius ante descendere, quam conscendere soleant, & ipsos qui nunc prosperis (ut sibi videtur) rerum suarum successibus tument, vice versa in adversos, quos alijs cupiunt, vel inferunt, deturbare, ut iam supra aliud agens pluribus dixi, & benè prosequitur Iustus Lipsius,

Sup. Emb. 5.

aptissimè colligens, in secundis nemo confidat, in adversis, nec diffidat, alterna vices sunt rerum &

Sic vagans aliàs ad alium transit infortunium:

27

Hocque iam Galli in se ipsis experiuntur & dolent, gravissima damna, quæ inanium horum bellorum occasione passi sunt, integro & satis docto, pioque libello collachrymantes, cui titulus *La Francia illo-rosa*, & internas atque intestinas subditorum suorum defectiones, & seditiones, quas in nostros seminare, & fovere curarunt, iusto Dei iudicio, nunc cum hæc prælo commitimus, graviter patientes, quamque sit verum illud Ovidij tandem recognoscentes,

-----*Vtque reliquit,*

Sic linquendus erit, legem enim sibi dixerat ipse,

Et Calsiodori, *Pœna iusta peccati est, ut unusquisque in se recipere possit, quod in alterum protervus exercuit.*

28

Re enim vera, Reges, qui aliorum perduellibus favent, subditos sibi homines ad idem facinus provocant; & inter nullos magis, quam inter eos observari oporteret, ut quòd in uniuscuiusque Maiestatem admittitur crimen, quasi in omnium iniuriam factum, ab omnibus vindicaretur, illudque Menandri præoculis, & præmanibus habeatur.

*Iniuriarum si improbis auctoribus
Reponeremus ultionem singuli;
Nobis putantes fieri, quod sit alteri,
Inter nos iuncti conspiratis viribus;
Non prævaleret innocentia impetus
Audax malorum, qui custoditi undique,
Iusque pœnas quas merentur pendere,
Aut nulli penitus essent, aut pauci admodum,*

29

Vnde meritò Saavedra noster, in nostris terminis dicere potuit: *Su causa haze el Principe, que no consiente en la Dignidad del otro la desestimacion, ò inobediencia, ni en su persona la traicion.* Cognatio quippe illa, quam, Vlpiano docente, inter omnes homines Natura constituit, & alterum alteri insidiari nefas esse suadet, longè fortiori vinculo Reges adstringit, qui vel ex formulis iam inde ab heroicis temporibus ductis, se invicem, *Fratres* appellare solebant, ut pluribus Bignonius ostendit, & apertè Calsiodorus, ita appositè, ad rem de qua agimus, loquens, & vivis veluti coloribus Reges, & tempora nostra depingens, eosdemque ad Pacem adhortans, ut piaculum duxerim, eius verba hic ad litteram non inferere, quæ sic habent: *Adè inter Reges af finisatis iura, Divina coalescere voluerunt, ut per eorum placabilem animam, provensas quiet optata populorum. Hac enim sacrum est, quod nullo permittitur commotione violari. Nam quibus obsidibus habeatur fides, si non credatur affectibus? Sociantur proximitate Domini, ut Nationes divisa simili debeant voluntate gloriari, & quasi per alveos quosdam con-*

Lips. in Polit. libr. 5. c. 18. & in manud. ad Stoic. Philof. lib. 3.

Ovid. 13. Metam.

Calsiod. lib. 9. cp. 2

Menad. Incomad.

Saaved. Emp. 90. pag. 668.

L. ut vin. D. de iust. & iure, l. non tantum, D. de ap. pel.

Bignon. in not. ad Marculfum, pag. 464:

Calsiod. lib. 3. cp. 4

cordia adunata se possint gentium vota coniungere. Quæ cum ita sint, miramur animos vestros sic causis mediocribus excitatos, ut cum filio nostro Alarico Rege durissimum subire velitis conflictum; ut multi qui vos metuunt, de vestra concertatione latentur. Ambo estis summæ gentium Reges, ambo atate florentes. Non leviter Regna vestra quassatis, si data partibus libertate confligitis. Virtus vestra Patriæ non fiat inopinata calamitas, quia grandis invidia est Regum in causis levibus gravis ruina populorum. Dicam liberè, dicam affectuosè, quod sentio, impatiens sensus est ad primam legationem protinus arma movere. A parentibus, quod quaritur, electis iudicibus expetatur. Nam inter tales viros, & illos gratum est dare, quos medios volueritis efficere, &c.

Sen. lib. 2. contr.

1.

Neque minùs in eandem rem illa alia Senecæ conducunt: *Quæ tanta vos fert ira, cum una scrips, idemque sanguis sitis? Vel quæ furia in mutuum sanguinem exeret? Nam neque feris inter se bella sunt, nec si ferent, eadem homines decerent, placidum proximumque Divino genus.*

Elzivirius in epist. præfixa ad Monarch. Thom. Campan. Arroius, & Cassianus.

Anon. in vind. Gallic. cap. 19 ex pag. 169.

Saaved. Empr. 75. ex pag. 573.

Quod verò supra tetigimus, nimirum ex invidia, vel zelotypia recentis Hispaniæ potentia, ac Monarchiæ, hæc Gallorum belia procedere, quam ipsi, Reges Nostros gloriosissimos universalem facere vel le, queruntur, seque solos & unicos totius mundi Arbitros constituturè, ut plures Auctores præteream, qui id aperte testantur, & præsertim Anonimum illum, qui vindicias Gallicas adversus Armacanum vulgavit. Et Nostri Politissimum Saavedram, qui de his Francorum æmulationibus, & tæcniis optimè agit. Satis ipse idem Christianiss. Rex Ludovicus XIII. in eo proclamato manifestum effecit, quod anno 1635. ad excusanda eadem bella, per totum Orbem sparsit, ubi hanc veluti primam & præcipuam causam proponit: *Que ia España ne ha cessado del injusto desseo, que ha cõservado siempre, de usurpar los estados de sus vezinos, para establecer esta universal Monarchia, à que ella aspira.*

Zipæus advers. Cassian. lib. 3. c. 7. & seqq.

Quod tamen, salva tantæ Maiestatis reverentia, quàm se aliter habeat, plenè plures Auctores ostendunt, qui dicto Proclamati reponderunt, & præcipuè Franciscus Zipæus, multis testimonijs, & exemplis, antiquis, & recentibus probans, nihil multis ab annis à Nostri Regibus possideri, quòd ad ipsos hæreditario iure, vel alijs legitimis titulis non pervenerit, semperque summo studio pacem optasse, filijque à parentibus commendatam fuisse, eiusque consequendæ, aut cõservandæ causa, plures urbes & ditiones, iusto bello occupatas, veteribus Dominis restituisse, proprietarumque iniustas occupationes, & de rætationes tolerasse. Cum Franci, ex adverso, nihil non moliantur, ut undequaque, quo iure, quave iniuria, suos fines extendant, & ut supra dixi, quod proprijs viribus consequi nequeunt, secretis vel apertis Suecorum, Batavorum, aliorumque hæreticorum, perduelliumve subsidijs, mutuisque fœderibus obtinere conentur. Quod & pueri sciunt, & qui nondum ærelavantur, ipsisque Francis, ita graviter exprobrat Francus, & ipse Auctor Armacanus, sive quis quis ille est, qui de Gallico Marte librum scripsit, ut superdum planè videri possit, in his iniurijs dolendis, vel recensendis immorari.

Mar. Gallie. lib. 1. c. 39. & seqq.

33 Tantum que à veritate abest ille alter, qui de affectata universalis Monarchia prætextitur titulus, ut potius Prudentes pariter, ac Potentes Hispaniæ nostræ Reges, sæpè sæpius oblatam, sibi occasionem illius Indipiscendæ, & Galliæ Regnum subvertendi, vel in plures rivulos divertendi, quod vulgò dicimus *Acanton. rle*, cam, proprio imperio contenti, si verint ac sciverint præterlabi. Quamvis Nicephori, & aliorum Politicorum Dogma non ignoraverint, qui rerum gerendarum occasionem summa cum diligentia aucupandam monent, quæ si aufugiat, aquilæ instar in altum aërem advolat, eosque, qui se persequuntur, deridet, neque ut ad eos redeat, in animum inducit.

34 De qua Regum Hispaniæ hac in parte continetia, & mirabili temperantia, pluribus etiam agit Franciscus Zipæus, addens, quòd sicubi partes suas pro Romani Imperij iuribus defendendis, vel Augustissimæ domus Austriacæ dignitate tuenda, alijsve Dynastis protegendis, interposuerunt, id utique Iustis de causis, & ab omni prorsus ambitione, affectatove in totum Orbem arbitrio remotis, operati sunt.

35 Thomas etiam Campanella, cuius libellus *de Monarchia Hispania*, hanc zelotypiam extens indidit, idem latius ostendit, & invictum illum, & Magnanimum Imperatorem Regemque Nostrum Carolum V. reprehendit, quòd Mundi Dominus esse deierit, quia oblatis sibi a Fortuna occasionibus, uti noluit, vel nescivit, cui tamen benè Fr. Ioannes Salazarius responderet.

36 Et novissimè Nicolaus Vernuleius, in certamine Oratorum super illa questione, utri de Ecclesia Romana magis meriti sint, Franciæ, an Hispaniæ Reges sic Oratorem Pontificum, post alia, in horum favorem, & defensionem loquentem inducit. *Videò invidiam, & metum in animum adverto. Invidia est Hispanica potentia incrementum non ferre, quòd aut natura iure hereditatis aufert, aut affinitas conciliat. Nibi enim hodie Catholicus Rex intacta tot Regnorum amplitudine possidet, quod ipse, aut eius maiores Austriaci, armis usurparint. Illi, iura sequenti hereditates adierunt, & successoribus suis reliquerant. Illi, oblatis per affinitatem regiones occupaverunt, & in illis hostis ius dicit, qui legitimus est haeres. Metus est, & inanis sanè metus, iniuriam ab eo formidare, qui neminem iniuria læcessit, nullius Regni pacem perturbat, suos fines tantum tuetur, & hostem, præter Religionis Catholicæ hostes, non habet. Nullius provincias invadit, & si qua illi in manibus sunt arma, in hereticos convertit, qui aut imperium impè perturbant, aut in Belgio vitum eius patrimonium, & receptam à maioribus Religionem evertere contendunt. &c.*

37 Hoc per se se adeò certum, & contestatum, certius adhuc, & contestatius redditur, si Henrici Regis Nostrî huius nominis III. dictum & factum recolamus, qui Ioanne Bapt. Lambertino præter alios testante, cum Catalani, qui Ioanni Aragonum Regi rebellaverant, cum exorarent, ut eos subditos acceperet, recusavit, & incredibili temperantia regnandi, aviditati modum adhibuit, tam opportuna Regni sui amplificandi facultate spreta, à multis Regibus magnopere exorata.

Niceph. lib. 16. c. 12. latè Canonher. in aph. pol. tom. 1. pag. 249. Lips. lib. 5. pol. cap. 16. Pat David in integ. tractat. de occas. arrep. & neglect. D. Valenz. in discurs. stat. & bell. part. 1. consider. 3. ex n. 8. Zipæus ubi sup.

Thom. Camp. in Monarch. Hispan. c. 2 & seqq.

Salaz. in Pol. Hisp. profes. 1. 1. § 5.

Vernul. in cert. oratorum, orat. 3.

Lamber. in Thea. Reg. Hisp. pag. 91.

Viper. in oratio.
 fan. Carol. V. Chy-
 treus in Chronic.
 Sax. lib. 19.

Et. Prud. Sand. in
 vita Car. V. lib. 14
 §. 6. pag. mihi 728.

Portinus de dict.
 & fact. Philip. II.

Livius lib. 4.

Grotius de iure
 belli lib. 2. c. 1. &
 22. Zephus sup. lib.
 3. c. 7. & 9. & in tra-
 ctat. de Magistr. lib.
 4. c. 7.

Tacit. 15. an.

De invicto quoque Carolo V. Max. Viperanus, Chytrens, & alij
 commemorant, vivum, & morientem semper in ore habuisse, nūquam
 nisi invitum coactumque bella se suscepisse, illata verò sibi fortiter
 propulsasse, & quòd si vel universam Galliam occupare, sibi continge-
 ret, eandem tamen ultro Francisco I. rivali suo restitueret, modò id
 exiguum, quod suam erat, tutò sibi per ipsum possidere liceret. Quod
 evidentius adhuc ostendit, cum inter ipsum, & eundem Franciscum
 Madridij de pacis conditionibus, ipsoque Francisco liberè dimitten-
 do, transigeretur. Is enim, ut Sandovalius recenset, Imperatori, tan-
 quam iam amico, & consocero proposuit, ut communi Marte Roma-
 num Pontificem, & Rempublicam Venetum adorirentur, & compila-
 rent, neminemque in Mundo restare, qui adversus duos, ita Potentes
 Reges arma sumere posset. Cui propositioni Cesar Noster, semper
 Magnus, aut Maximus, & tūc sciplo Maior, & Augustior, hæc in verba
 respondit: *Tu Hermano aveis visto, quan niño era yo, quando Nuestro Se-
 ñor me hizo merced de tantos, y tan grandes estados, y como despues acá
 me ha dado vitoria de mis enemigos. I siendo esto assi, se á cierto, que no ten-
 go voluntad de buscar enemigos, ni alzarlos con lo ageno. I en lo que dezis,
 que el Papa es bullicioso, y los Venecianos amigos de Turcos, bien sabéis
 quan pocos los debo, y que en nada se han mostrados aficionados a mis cosas,
 y como han sido mas vuestros, que míos. Mas esto no obstante, me parece, que
 si en algo ellos se atrevieren contra la Fe, y contra Nosotros, será bien
 avisarlos, mas no destruirlos. I si no quisieren reformarse, ni vos, ni yo naci-
 mos para ser verdugos del Papa, y Venecianos, &c.*

Haud ab similis vox, & naturæ conditio in Prudentissimo eiusdem
 Caroli Filio, Philippo II. resplendit, cum inter insignia alia eiusdem
 apophthegmata, illud narretur, quod ad Georgium de Baeza i Haro,
 Taurinensem Prætozem scripsit, *Pongo a Dios por testigo, que nunca
 movi guerra para ganar mas Reinos, sino para conservar estos en Reli-
 gion.*

Valeant ergo, qui affectatam à Regibus Nostriis universalem Mo-
 narchiam, in tantorum bellorum, ac malorum prætextum assumunt.
 Videantque simul, quàm iniustus sit metus, aut verius invidia, quæ ex
 nimia eorundem Potentia descendit, & ut ait Livius suadere solet,
Ne magna imperia diuturnis esse fiantur. Cum hæc Potentia nulli us-
 quam nocuerit, & quamvis aliquem colorem habere posset, adhuc ta-
 men, ut Hugo Grotius inquit (licet rebus nostris parum affectus) ad
 inferenda adeò gravia, & damnosa bella sufficiens non esset. Faxit-
 que tandem Misericors Deus, in cuius manu Regum cor est, ut duo
 hi, tot vicinitalis, affinitatis, & Christianitalis titulis iuncti, iunctis
 quoque animis, & armis in communem hostem illa còvertant, & inter
 se ad pacatiora consilia suasi, inconditos hos rerum tumultus in læ-
 tiorem exitum transferant, & à Tacito discant, quòd etsi

*Cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior
 fit: at quaesita ferro, per brevis
 possessio est.*

Belli Damna.

EMBLEMA LXXXIX.

*Dario quadruplex est missum munus ab hoste,
 Rana, Sagitta simul Caspia, Mus, & Avis.
 Rana sitim, Cuspisque palam fera praelia signat,
 Fames muri inerat, Bellicus astus avi.
 Sanguineum Reges procul hinc heu sistite Martem,
 Fraudibus en geritur, vi quoque, Famine, Siti.*

COMMENTARIUS.

TOT Sunt quidem, & talia damna, & pericula, quae bella semper secum asportant, ut non solum à presumptuosis, & voluntarijs, de quibus in superioribus egimus, verum & à iustis, & necessarijs abstinere Pij, & Cordati quique Principes debeant, si altae sint viae, quibus, de causis, quae bella indici suadent, transigi possit. Nam ut cum Tacito, & alijs Politicis alibi dixi, remedia non debent ipsis morbis, quorum medicina praetenditur, asperiora periculosiorave esse, & secundum Senecam, *Abominandum remedijs genus est, sanitatem debere morbo.*

Tacit. 3. anal. ego post alios 2. tom. lib. 1. c. 30. n. 110. & seqq. Admirus ad Tacit. lib. 3. discurs. 2. p. 107. Senec. lib. 1. de ira c. 27. p. 107.

Samuel. 11. vers.
Intep.

Fung. in etym. lit.
B. pag. 125. chavaf.
de perf. prud. lib.
1. c. 8. §. 1.

Festus verb. Bellū.

Cic. 1. offic.

Cassiod. lib. 1. ep.
30.

Huicque præsertim Bellorum, qui in se nullum, non morbum, nul-
lam non lucem clademque continet. Vnde in sacris literis bellum vo-
catur, *Milchemetb*, quæ ubi homines se invicem cedendo, devorant, &
absumunt, & in Latinis, secundum communem Grammaticorum opi-
nionem à Fungero relatam, per antiphrasim, quasi minimè bellum,
nuncupatur, sicuti & Parca, quia nemini parcat, sive ut Festus ait, à
belluis, quòd belluarum perpetua dissensio sit, cui adridet Cicero in-
quiens. *Temerè in acie versari, & manu cum hoste configere, immanè
quiddam, & belluarum simile est.* Et Cassiodorus, qui licet Etymon à
Belo Rege deducat, qui ferreum gladium primus produxit, illud ta-
men appellat. *Consilium atrox, crudele præsidium, & ferinam tentatio-
nem. Nam etsi datam est illi prius inermem faciliè vincere, tamen trimi-
ni applicandum est, quòd inde posteritas potuit interire. Non enim erant
prius armata certamina: sed pugnis se quamlibet servida latissabat inten-
tio, unde & Pugna nomen accepit.*

In idemque ipsum respiciens Tibullus, sic inquit.

*Quis fuit horrendos primus qui protulit enses?
Quàm ferus, ac verè ferreus ille fuit,
Tunc cades hominum, generi, tunc pralia nata,
Tunc brevior diræ mortis aperta via est, &c.
At nihil ille miser meruit, nos ad mala nostra
Vertimus in se vas, quod dedit ille, se vas,
Quis furor est atram bellis accersere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.*

Petron. in Satyr.
in carn. de bello
civili.

Et Petronius Arbitrator, ita belli damna depingit, ut dum illud geri-
tur, Deos, Pacem, Iustitiam, & Concordiam terras deserere dicat, &
quòd illarum loco.

*Sedes Erebi, quàrupta de hiscit,
Emergit latè Ditis chorus, horrida Erynnis,
Et Bellona minax, facibusque armata Megera,
Letumque, insidieque, & lurida mortis imago,
Quas inter Furor abruptis, ceu liber, habenis,
Sanguineum latè tollit caput, ora que mille
Vulneribus confessa, cruenta casside velat,
Hæret detritus lævæ Martovius umbo,
Innumerabilibus telis gravis, atque flagranti
Stipite dextra minax terris incendia portat.*

Mich. Hosp. lib. 5.
poem. in epist. ad
Card. Lotharen.

Michael etiam Hospitalius multus est in eorundem damnorum de-
clamatione, sed ita verus, & elegans, ut carmina eius præterire non
possim, quæ sic habent.

Bella docent homines peccare, metumque Deorum
 Excitant, pœnas, infernaque Tartara rident,
 Hi quorum solis fiducia nititur armis,
 Proposita esse bonis in cœlo præmia rident,
 Tolle metum legum, rigidi legumque Ministri,
 Emicat, & nullo retinetur sica pudore,
 Imbellem, timidumque valentior exiit armis,
 Et vita, & naque: fugit dispersa, relictis
 Rustica plebs Laribus, densa, que proxima sylvae,
 In cæcas penitus latebras, altosque recessus:
 Adde colonorum subiecta incendia tectis,
 Adde etiam captas & versis manibus urbes,
 Tempia Deum deiecta solo, casosque parentes
 Natorum ante oculos, natos ante ora parentum:
 Abductas matrum gremio, sine more puellas,
 Stupra maritarum, di-vos, hominesque vocantur
 Ne quicquam auxilio, sed inanes lenta querelas
 Sæpius ira Deum longinquos reicit in annos,
 At neque victorem sexus, nec commovent ætas,
 Supplicis, aut lachrymæ genua ante superba voluti,
 Nullos ille Deos, nulla aut delubra veretur;
 Quem verò fortuna ducem, non prospera vertit:
 Quem non ante bonum, quam vis animique potentem
 Altius e-vexit rapidis victoria pennis:
 Vt se contineat dextro lo-venatus: At illi
 Sunt tamen arbitrii comitum facienda suorum,
 Multa cupit ser-vus, quæ dissimulare Magister
 Cogitur: & tandem fiet dux milite peior,
 Hos addunt animos victoribus arma, &c.
 Quid nostros homines templis, arisque Deorum
 Abstinuisset manus argento credis, & auro?
 Ac mihi de nostris sermo est, nam scimus, & illos
 Tempia Sacerdotum calido sædasse cruore,
 Ossaque iam vita functorum exacta sepulchris
 Proiecisse solo plumbi li-ventis amore.

6 Hac quoque de causa, his antiquior Homerus, ausus est ita in Mar-tem invehere.

Hom. Iliad. 5.

Idem Iliad. 22.

Tu Di-vos inter longè es teterrimus omnes,
 Nam tibi rixa placet, bellumque, & prælii: dirà.

*Alioque in loco sic habet,
Occisos gladio natos, natasque nefandis
Abreptas manibus, violata cubilia, raptos,
Illisosque solo pueros, supra impia passas,
Abductasque virgines, aut damna illata scelestis.
Argivum manibus.*

Pindar. in Hiporthem.

Erasm. in hoc Adagio, pag. 295.

Canonh. in aphor. Polit. 1. tom. pag. 555. & seqq. Ego 1. tom. lib. 3. c. 6. n. 42. novissimè Nathen iniustitia vulnerat ex pag. 35.

Ego d. 1. tom. lib. 2. c. 6. n. 49. & cap. 19. n. 36. & 37. novissimè Berneger. In quæst. ad Tacit. de morib. Germa. q. 78. ubi post alios Politicos disputat, an bellū, cum honestate conveniat?

Ovid. 3. de Ponto. eleg. 7.

Tacit. 1. hist.

Oræus Icon. 5. & 6.

Et Pindarus, *Dulce bellum in æperis*, duntaxat esse posse meritò cecinit. Cuius sententia iam in Adagium transivit, in cuius illustratio ne Erasmus, & in Pacis querimonia, ita plenè, ac differtè hanc materiam prosequitur, ut ne spicilegium, quidem alijs reliquisse videatur, quamvis plures alij sint etiam, qui eandem retractant, quorum fragmenta Petrus Andræas Canonherius congescit, & Ego alio loco copiosam nomenclaturam.

Vbi etiam plures allego, qui his fortè rationibus ducti, Manichæorum antiquam hæresim renovarunt, & dicere, ac docere ausi sunt, nullam ob causam Principibus Christianis licere, etiam adversus Turcas, Hæreticos, & alios Fidei Hostes, bellum inferre. Quod licet ab alijs pluribus meritò reiectum, & damnatum existat, verius, & rectius existimantibus, eiusmodi hostes bello, etiam nulla monitione præcedente, impeti posse, & alios (quamvis Christiani sint) si legitime causæ ad illud indicendum existant, satis tamen detegit, quâta cum ratione, & cautione vires, aut virus belli tentari diffundique debeât, quod in se adeò exitialia, & periculosa continet damna, ut melius sit sæpè ægritudinem pati, quam adeò amarum pharmacum experiri.

Nam ut Ovidianum Distichum monet,

*Curando fieri quædam maiora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit.*

Et secundum Tacitum,

Nonnullis morbis unicum remedium est, remedia omittere.

Quæ damna Henricus Oræus duabus Iconibus denotat, currum Marris depingens, quem Furia præcipitem agunt, & universa mala sequuntur, sub hoc lemmate.

Cuncta vorat Bellum vastoque absomit hiatu.

Et his carminibus,

*Heu mala quot bellum comitantur, quanta sequuntur
Currum, ubi vindictæ flagra furoris agunt,
Perditio certa est: agitur crudelibus armis
Rixæ, blasphemans lingua, Famesque Comes.*

Ego verò, ut eadem Regum, ac Principum oculis aliquo Emblemate observanda, simulque averfanda proponam, nullum præsentis aptius efficaciusve excogitari posse existimavi, quod ex nobili illa Darij

Perfarum Regis historia desumitur, ab Herodoto, & alijs latè relata, Cui, bellum Scytharum Regibus Scopasi, Taxaci, & Indathyrso facienti, rerumque omnium inopia, cum suo exercitu laboranti, tres illi Reges Caduceatores, munerum loco Avem, Murem, Ranam, & quinque Sagittas afferentes, miserunt. Quorum significationem Persæ, in varias coniectiones sententiasque divisi, satis non perceperunt, quousque infelici belli eventu perdocti, tandem intellexerunt, Scytas non tam dona, quàm damna, mixtasque illo munere minas, Persis mandasse. Ac si apertius dicerent (ut Petrus de la Seine eruditè prosequitur) Insidijs, Fame, & Siti, hoc est omnium rerum penuria, se se illos debellaturos. Hæcque, si ad eosdem conficiandos non satis essent, apertò Marte, & Sagittarum copia facilè confecturos.

10 Nam ut idem Auctor pluribus ex pluribus probat, per Aves Aegyptij, & alij Hieroglyphicorum Scriptores, astus, insidias, seu bellorum stratagemata denotabant. Per Murem, famem domuumque, & urbium subversionem. Per Ranam, sitim; quia Amphibium hoc animal, licet frequentius in aquis degat; semper aquas sitiit, nec vel maximè potis, satiari possit. Vnde proverbio locus, *Rana aquam infundere*. Et denique per Sagittas, cruorem stragemque hominum, quæ per has in prælijs, non minùs quàm per gladios, atque hastas, infigi solet, quarum loco Scythijs sagittas in usu fuisse scitissimum est. His aptissimis symbolis omnia planè damna, omnesque plagas, quas bella secum semper adducunt, significantes, Famem nimirum, Sitim, & Mortem stragemque hominum, quibus Pestis quoque frequenter sociari solet, ac pedisequa esse, iuxta illud Hesiodi.

Iuppiter his caelo clades immisit ab alto

Famem Pestemque,

Et bractæactum nos Monostichum Moderni Epigrammatarij,

Bella famem, pestemque famem mortalibus affert:

Est igitur bellum peius utroque malum.

11 Quas plagas, sanguineum Bellonæ flagellum appellat Lucanus,

Sanguineum velut quatiens Bellona flagellum.

Et eleganti carmine descripsit Virgilius, sic inquit.

Quippe ubi fas versum, atque nefas: tot bella per Orbem;

Tam multa scelerum facies: non ullus aratro

Dignus honos, squalenti abductis arva colonis;

Et curvæ rigidos falces conflantur in enses.

12 Et ad eas fortè alludere voluerunt Carthaginenses, qui cum viderent Romanos, Dracones, & serpentes pro insignibus militarium vexillorum gestare solitos, quasi omnia essent devoraturi: Ipsi, in suis locustas posuerunt, quæ pariter ac mures, segetes vastant, famem inducunt, atque etiam, ut Plinius ait, cum serpentibus pugnant, ipsosque interficere solent.

Herod. lib. 4. Athenæus lib. 8. Clem. Alex. lib. 5. Strom.

Pet. de la Seine in Nepenthe. 1. part. pag. 6. & seqq.

Erasm. in Adag. pag. 12. & 97.

Plut. in apoph.

Hesiod. in oper. lib. 1.

Oventis lib. 1. Epigram. 118.

Lucan. lib. 7.

Virg. 1. Georg.

Plin. lib. 11. c. 89.

Sallust. in Catilin.
relatus à D. Aug.
lib. 1. de civit. Dei
c. 5.

Sallustius etiam, quem ad hoc transcribens, nobilitate veritatis historicum D. Augustinus appellat, Cæsarem inducit, in oratione, quam in senatu de Catilinæ coniuratione habuit, ita de damnis belli loquentem. *Rapi Virgines, pueros, divelli liberos parentum complexu, matres familiarum pati, quæ victoribus collibuisse, fana, atque domos spoliari, eadem & incendia fieri. Pastorem armis, cadaveribus, cruore atque lactu omnia compleri.*

Erasm. in d. Adagio dulce bellum in expertis, & in pacis querimonia.

Et pluribus alijs relictis, quæ de Bellorum damnis, & calamitatibus obvia apud omnes ferè Auctores habentur, sufficiat pro multis, Erasmus adire, qui postquam ea, non minus verè, quàm eleganter, & dolèter ostendit, finem, exitum, aut eventum belli, quantumvis feliciter gesti, tandem esse inquit, perditionem, vastitatem, inopiam famem, & turpissimam malorum Læznam, ut victus fleat, & victor doleat. Abacta armenta, protrititas legeres, trucidatos colonos, exustas villas, excisas urbes, adempta bona omnia, omnia adhuc plena metu, omnia sanguine tepètia, omnia plena consternationis, luctus, querelarum, lamentorum, constupratas Virgines, vim passas honestas Matronas, juventutem ad servitutem abreptam, factos orphanos, ac viduas. Nihil enim tam turpe, nihil tam crudele, nihil tam horrendum, aut immane, quod non effrenis militum petulantia dedignare ausit. Quippe quia, ut Lucanus ait.

Lucan. lib. 10.

*Nulla fides pietasve viris, qui castra sequuntur,
Venalisque manus, ubi fas ubi plurima merces.*

Anu. Fran. in Lud.
XII. pasqua.

Vnde Ludovicus XII. Gallie Rex, ut eius Annales referunt, dicere solebat, *Plebem & rusticos esse pasqua tyrannorum, & militum: tyrannos autè, et milites pasqua esse diabolorum.* Et Ferdinandus Davalos Piscarie Marchio, ut refert Paulus Iovius, *Nihil us, qui in bello versantur esse difficilius, quàm Martem simul & Christum pari disciplina coivisse, quando mos bellicus, in hac corruptela militia, à iustitia, & Religione penitus aversus esse videretur.*

Paul. Iovius in vita
March. de Pesc.
lib. 2.

Cassiod. lib. 1. ep.
12.

Quod etiam prius docuisse videtur Cassiodorus, sic elegantissimè inquit. *Militaribus officij: assueti, civilitatem premere dicuntur armati, & ob hoc iustitia parere despiciunt, quoniam ad bella Martia semper intendunt: dum nescio quo pacto assidue dimiscantibus difficile est morum custodire mensuram.*

Sup. Emb. 66.

Videant ergo Principes, quorum munus est iustitiam diligere, leges servare, delicta compescere, sicarios, homicidas, latrones sacrilegos, adulteros, & sceleratos alios homines procul à suis Regnis eliminare, præcipuamque suam felicitatem in felici, ac pacata imperij sui gubernatione constituere, quomodo hæc consequi poterunt, ubi bellis deferviunt, aut deferviunt, quæ omnium prædictorum scelerum genera docent, & ex quibus omnis impietatis sentina dimanat?

Quod, si pie iustèque regnantibus, nulla melior maiorve corona optari debeat, quàm illa, quæ ob civem servatum contingit, ut in superioribus dixi, videant iterum, quàm longè ab ea consequenda consistant, qui se suosque cives tot mortibus, tot stragibus, cladibus, & calamitatibus, pro levibus sæpe rebus, exponunt.

19 Certè Antoninus Pius Imperator apud Capitolinum, *Malle se, dixit, unum civem servare, quàm mille hostes perdere*, quod alij prius à Scipione Africano dictum scribunt, & de Michaelè Græcorum Imperatore Cedrenus enarrat, quòd cum à Leone Armenio, Orientalium Copiarum Duce, Imperio spoliatus fuisset, licèt illud armis recuperare posset, ut erat pacis studiosus, suorum quendam ad Leonem cum diademate, purpura, & calceis coccineis (qui imperij insignia erant) misit, Imperio se ei cedere indicans, *Quid vel vitam amittere, quàm guttulam unam Christiani sanguinis effundere mallet.* Quæ etiam ratio, Surio, & alijs narrantibus, alium Hibernia Regem permovit, fratri spoliandi fasces remittere, quamvis à Sancto Malachia Episcopo instigaretur, Regnum, quo per iniuriam pulsus erat, per vim recipere, respondens, *Nolle se pro terreno sue honore, humanum sanguinem effundere, qui contra ipsum de terra ad Dominum proclamaret.*

Cedren. in Mich.

Sur. in vita S. Malachia, Beyer. in apophth. Christiana.

20 Accedit his, valdè semper in bellorum initijs cunctandum, & consulendum, vel ex eo, quòd iuxta Sallustij celebre documentum, à Paulo etiam Emilio usurpatum. *Omne bellum sumitur facile, ceterum egerime desinit, nec cuius potestate initium, eius & finis est, incipere cuiusvis, etiam ignaro, licet, deponi, cum victores velint.* Multotiesque contingat, ut nec ipse Princeps, qui bellam cœpit, ab eius damnis, & iniurijs, nedum alienos, verùm ne suos quidem possit milites cohibere. Nam Seneca Tragædo testante,

Sallust. in iugurt. Paul. Emil. de gestis Fran. lib. 1.

Sen. in Herc. fur.

*Arma non seruant modum,
Nec temperari facile, nec reprimi potest,
Strictus ensis ira, Bella delectat cruor.*

21 Ac quemadmodum, Polybio dicente, qui igne immisso Sylvam incenderit, eventum reliquum arbitrio suo moderari non potest; sed ignis quocunque impetus fert, pabulum quærit, & in ipsum incendij auctorem sæpè convertitur: ita exorta bellorum incendia, non facile refringuntur, & ferè semper ex uno malo consilio inito, longi temporis bella, & Orbis mutationes sequuntur, & qui patriam incendit, cum illa conflagrante conflagrat, percunteque perit.

Polyb. lib. 10. hist.

22 Ut omittam ad eò Martis aleam ancipitem esse, ut qui se victorem sperat, sæpè victus evadat. fortuna semper, sed in bellis præcipuè (quid quid Onofander contrarium sentire videatur) dominante, suosque Euripos sive accessus, & recessus indefinenter agente, ad eò ut nullam quis maiorem vincendi spem habere possit, quam quia victus, iam fuerit, & alter perdendi, quia iam nuper victor evaserit. Quod argumentum benè quidam Modernus Embiematarius illustrat, puerulos talis ludentes depingens, cum lemmate *Anceps alea Martis*, & satis expressit Virgilius dum dixit.

Onofander in præfat. sui stragetici quem refert Berneger. in q. 150. ad Tacit. An in bello sit aliquod fortunæ momentum?

Buxhorn. Zædus Emb. 1.

Virg. Æneid. 10.

*Non me quicumque es inulto
Victor, nec longum lætabere, te quoque fata
Prospectant paria, atque eadem mox arma tentabis;*

Homer. in Iliad.

Homerus.

Communis Mars est, & interfectorem interficit.

Pacat. in Paneg. ad Theod.

Et Lælius Pacatus sic inquit, *Victoria non alia ratione pennata fingitur, nisi quæ iocet, quod hominum eum fortuna euntium, non cursus sit, sed volatus.*

Ægeſip. lib. 5. de excid. Hier. c. 30.

Nec sequitur Ægeſippus his verbis: *O varia, atque incerta bellorum alea, quæ sicut sæcũ quodam, potius quàm virtute, plerumque inopinatis ludit eventibus, sufficiens novos exitus. Namque & hic sæctus sunt, non tesserarum quidem, sed sagittarum telorumque plurimum, lapidum quoque, quibus sæpè victor sternitur alieno vulnere, & cum aliena spolia rapit, ipse despoliatur.* Et Agathias, *quis ignorat belli vicissitudines, non certa necessitate accidere, nec eos, qui nunc fortè saliantur, eandem semper sortiri fortunam, sed aliter longè, ut pleræque evenire, siquidem compertum est, ad victos sæpè redire victoriam, & calamitosos pleræque fortuna iuvare.* Et Nicetas Coniates. *Multa sunt belli vices, tessera instar voluntur res mortalium: nunc his nunc illis favet victoria.*

Agathias de bello gothorum.

Nicerus in an. Balduin. pag. 661.

Quod intelligentes Athenienses, eandem victoriam, quam ut deam colebant, involucrem, alisque orbam, & fano, & statua decorarunt sic existimantes, perennem ipsis fore dæ præsentiam, negatis illi aliis, quibus avolare solebat, quemadmodum Tyrij Apollinem, & Lacedæmonij Martem, quos sibi tutelares optabant, simili de causa, ut Diodorus Siculus, & Pausanias referunt, aureis catenulis alligabant. Unde Adrianus Iunius ansam sumpsit huius Emblematis confingendi.

Diod. lib. 17. Pausan. in Lacon. Iun. Embl. 11.

*Latoidem Cadmea Tyros de-vinxerat auro;
Gradium tenuit compede Sparta gratem,
Præpete privarunt penna Victoriæ Athenæ,
Quisque suis vetis cogit ad esse Deum.*

Onofand. c. 4. Strateg. Leo Imper. in Tactic.

Vanè quidem, & ridicule omnes, cum nulla ex his catenulis sperari victoriæ permansio, aut securitas possit, & ut aliquam aliquando belligerantes sibi promittere valeant, ea, ut Onofander, & Leo Imperator prudenter scribunt, ex iusta bellandi causa, maturoque prius consilio perpensa, & ex Dei Auxilio, supplicibus votis, & orationibus præcedentibus (ut infra latius dicemus) auspicianda sit. Hic enim solus, ut Regius vates cecinit, *Rex magnus super omnem terram, subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.* Et secundum D. Augustin. *quando pugnatur spectat, & partem, quam impiecit iustam, ibi dat palmam.* Unde & Salvianus dicere potuit: *Idè Deus infirmis hostibus cuncto tradidit, ut offenderet scilicet, non vires valere, sed causam.*

Psal. 146.

D. August. ep. 194.

Salvian. lib. 1. de provid.

Quod vel ipsi Athenienses, licet victoriæ alas ad emerint, sæpè sepius experti sunt, magno suo malo cæteris Nationibus indicantes, nullam Rempubicam instabiliorem esse, quam quæ sepius arma tentaverit. Quoties enim in extremum discrimen Athenæ venerunt à Persis exultæ, à Lacedæmonijs oppressæ, ac manibus spoliatæ. A Philippo

fractæ, ab altero Philippo afflictæ: à Mitridatæ occisæ, & à Sylla tandem prope modum deletæ. Quin & Bellatrix illa Romæ, quæ se Gentium omnium domitricem, & triumphatricem iactavit, à Tatio capta est, à Porfena obfessa, à Gallis incensa, à Pyrrho territa, ab Annibale concussa, suis denique civilibus armis dilacerata.

28 Vnde Iacobus Bruck, armatam manum pingens, quæ armatum ius spinis hystricem tangit, & angit, quo symbolo, Bruchio non vi-
o, vel non citato Saavedra Noster in alium finem usus fuit, hoc Em-
blema composuit.

Bruch. in Emb. 2.
p. Emb. 19.

Saaved. En. p. 59.

*Nulla potens armis Respublica floruit unquam,
Armis alterius quin superata foret.*

*Armatum Armatus timeat, nec robore ferri,
Se offerat, in tuta sorte pericula latent.*

29 Maneat ergo, bellum non esse facile suscipiendum, nec certam pa-
cem sperata victoria permutandam. Et de nulla re magis, aut crebrius
deliberandum esse, quam de bello, in quo bis peccare non licet, & ad
quod Princeps vix descendere debet, etiam inevitabili necessitate
pemotus, nisi omnibus alijs primò remedijs tentatis, & frustra con-
sumtis. Cum nullum sit tam felix bellum, quo non potior iniqua
pax sit, si sumptus, si discrimina, & reliqua damna, quæ ex illo prove-
nire ostendimus, perpendamus, quæ verè latis hoc Monastico clausi-
ille qui dixit:

Tot mala sunt Bello, rutilo quot sidera cælo.

30 Et prudentem quemque Principem monent, ut de iure suo citius
decedat, quam de summa periclitetur, & ut tantam fortunæ plagam
levi lætis inflexione declinet.

31 Vtrum autem, quo casu bellum excusari non potest, magis expe-
diat, illud inrà proprias provincias suscipere, vel in alienis, & hosti-
libus exercere? latè ad utramque partem ab omnibus ferè Polijucis
disputatur, & elegantem de hac quæstione dissertationem Nicolaus
Vernuleus scripsit. Frequentiusque in hanc ultimam in solet, cui &
Ego cum Nostro Saavedra calculum fero, si id occasio permiserit, &
in bellum indicentis, vel suscipientis voluntate consistat. Hac enim
ratione, damna plus belli, quæ ad eò lato sermone retulimus, in hosti-
ca, ut plurimum, transferuntur, & bellum inferens, suos milites ad vi-
glandum, & fortiter dimicandum magis adstringit. Quam in rem
cum plura testimonia, & divinarum, atque humanarum Historiarum
exempla, supra citati Auctores adducant, contentus ero illud Ro-
manorum expendere. De quibus Cicero sic scripsit. *Fait proprium
Papali Romani, longè à domo bellare, & propugnaculis Imperij, sociorum
fortunas, non sua tecta defendere.* Vnde & Polybij monitum fluxit,

*Bellum in hostile solum transferre, quantum possumus, debe-
mus. Nam ea ratione magis terretur hostis, & ad
sua tutanda revocatur.*

inl. Ferret. Agric.
Sadolet. filiar. Ju-
nius scrib. Ayala.
Menochius. Mar-
quez, & alij apud
Quignoniu in ad-
dit ad oiserr. 5.
Vernul. fol. 141.
& seqq.

Saaved. emp. 92.
pag. 675.

Cicer. pro lege ma-
nilia.

Polyb. lib. 1. hist.

Regum bella populos quassant.

EMBLEMA XC.

*Ecce Notus, Boreasque furunt: Græcis imminet ira,
Iamque in bella ruunt: Iste flat, ille restat.
Quid faciat pelagus, ventis quatientibus undas?
Turbatur præceps: hinc furor, inde pavor.
Rex Aura imperij: Populus mare: prælia sævi
Dum Reges miscent, Plebs surit, audet, hiat.*

COMMENTARIUS.

ET si de Belli damnis Lernæisque faucibus, aut faci-
bus, satis dixisse videri possim, & pauciora dicere
conveniret, si Deus pacata Nobis tempora largire-
tur: cum tamen, proh dolor, per tot annorum curri-
cula inter Christianos, et affines Principes unum
bellum alterum trahat, & illorum finis, nec dum ap-
pareat, non verebor plusculz adhuc alia in eorum de-
testationem subnectere, & cum Poëta canente concinere.

*Bella necant homines, faciunt sine honoribus Aras;
Urbis & agrorum depopulantur opes.
Ab pereat tanti fuerit, qui criminis auctor,
Tristiaque humanus misit ad arma manus.*

2 Deumque, & ipsos simul Principes exorare, ut inter eos cesset Dominandi libido, nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, et si quæ similia his sunt, quæ in bellis iure culpantur, & ad pacatiorem mentem, & saniora consilia redacti, cognoscere incipiant, quietem suavissimam Populi, & tranquillam dispositionem regionum, ut benè Cassiodorus admonuit, præcipuam gloriam, & eximium præconium esse Regnantium. Seque pro remedio, salute, & conservatione, non pro strage, & interfectione datos esse cunctorum.

D. Aug. epist. 207. in c. quid culpatur 23. q. 1.

Cassiod. lib. 5. ep. 39 & lib. 2. ep. 29. & lib. 6. ep. 23.

3 Indeque Herculem, & præclaros olim Heroas, atque Imperatores *Callinsei* cognomento, quòd *Servatorem* significat, ut Plutarchus, & alij tradunt, esse gloriosos. Cuius se nullatenus dignos reddere poterunt, quæ, ut cum Seneca loquar, *Vos se tam Magnos, quàm audiunt, credunt, attrahant superæcua, & indiscrimen omnium perventura bella, & se ipsos, ac suos pariter, tot damnis, periculis, atque ærumnis exponunt. Scientes, vel scire debentes, quòd (secundùm antiquum Homeri carmen, ab Aristophane, & Polybio laudatum) profus est.*

Plutarch. in Coriol. Pindar. Od. 20. ubi de Hercule Iustin. lib. 38. ubi de Seleuco Procop. lib. 11. de bell. Pers. ubi de Iustiano.

*Indignus legum auxilio, Laribusque, Tribuque,
Qui Populos inter civilia suscitavit arma.*

Senec. lib. 6. de benef. c. 30.

4 Et secundùm Ciceronem, *Nec privatos suos, nec publicas leges, nec libertatis iura curare habere potest, quem discordia, quem cades civium, quem bellum cruentum delectat, eumque ex numero hominum ejiciendum, & ex finibus humana natura exterminandum.* Nec sine causa Poetas finxisse, bellum ab inferis per Furias immitti, quod tantum malorum agmen secum trahit, & quicquid est veræ Religionis, quicquid bonarum legum, quicquid civilis disciplinae, quicquid proborum morum, quicquid honestarum artium, militari licentia corrumpit, & Christianorum vires opesque, plaudentibus, è diverso, nostræ Fidei hostibus, labefaciat.

Hom. 9. Iliad. Aristoph. in dramate de pace Polyb. lib. 12.

Cic. Philip. 13.

5 Vnde hos Aulæ Martis asseclas, & favientis discordiæ effectus, atque flagella, pulchrè describit post Virgilium Statius Papinius, sic inquit.

Virgil. 1. 6. 7. & 8. Æncid. stat. Theb. 7.

*----- Primis salit impetus ardens.
E foribus, cæcumque nefas: oculisque ensibus adstant,
Infracta, geminumque tenens discordia ferrum.
Innumeris strepit Aula minis. Tristissima virtus,
Stat mædis, latusque furor, & vultuque cruento
Mors armata sedet.*

6 Et pulchrius Petronius Arbitrarius in Satyrico, Bellonæ, flagellum, & Discordiæ faciem attribuens, quibus Orbem, dum bellis concutitur, dirigant, velant, & populantur, his verbis.

Petron. in Satyr. in carm. de bel. civil.

*Intremuere tubæ, ac scisso discordia crine,
Extulit ad superos stigmum caput, huius in ore,*

*Concretus sanguis contusaque lumina flebant:
Stabant irati scabra rubigine dentes,
Tabo lingua fluens, obsessa Draconibus ora,
Atque intertorto laceratam pectore vestem,
Sanguinea tremulam quatiebat lampada dextra, &c.
Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.*

Aristid. apud Gy-
ald. de dijs gent.
pag. 32.

Nicephor. lib. 9.
c. 42. & alij in vita
Theodol. Mag.

Ioachim. Camer.
cent. 1. Embl. 33.

Plin. lib. 16. c. 40.
Sen. lib. 2. nat. q.
c. 22. Lucret. lib. 5

D. Chryf. hom. 2.
oper. imperf.

Oseas 8. 7.

Horat. lib. 1. ep. 1.
ad Col.

Erasm. in Adag.
pag. 730.

Reg. 2. 24. Paralip.
1. c. 21. Ioseph. 7.
antiq. c. 13.

Sup. in Com. Em-
blem. 23.

Aristides etiam à Lilio Giraldo relatus, eisdem fermè verbis dis-
cordiam, & seditionem describit. Et si qua est fides historijs, sub Theo-
dosio Imperatore, Antiochiæ, nocte, præcedente diem, quo ibi seditio
mota fuit, populo concitato contra Imperatorem, spectrum mulieris
visum est, magnitudine inusitatum, & aspectu horrendum, quod quidè in
sublimi per civitatis plateas discurrens, aërem flagello horrifono ver-
berabat, *ut quemadmodum ad iram feras incitant ij, qui operam suam ad
huiusmodi spectacula navant, ita hanc seditionem, demonum insidijs, Gi-
nius aliquis malus commovisse videri possit.*

Quæ sanè mala cum frequentius ob Principum dissidia, & con-
stantiones, in suos populos deriventur, sæpeque accidat, ut maxima
illorum pars ad eos redeat, ad quos nihil pertinet bellum, quibusque
invitis, & abominantibus illud geritur, præclara mihi ad hoc deno-
tandum, ac dehortandum similitudo visa est ea, quam Ioachimus Ca-
merarius excogitavit, & in Emblema deduxit, ex duobus lignis, sive
baculis lauri, vel hederæ quorum, iuxta Plinium, & alios, hæc est natu-
ra, ut inter se collisis, ignis eliciatur, & se mutuò succendant, cum iem-
mate, *viv ex vi.* Et hoc Disticho.

*Damna dat, atque facit vis vis collisa Potentum,
Rumorum attritu, ut flamma resultat edax.*

Sed nec minùs hæc, quàm præsens hoc nostrum Emblema figurat, ex
contrarijs ventis, suis furiosis, ac vehementibus flatibus, mare, aliàs
quicquid, & placidum perturbantibus, eiusque undas, malefidasque ca-
rinas, nihil tale commeritas, sursum ac deorsum diris tempestatibus
agitantibus. Cui facem D. Chrystostomus præbuit, qui in quadam ho-
melia sic habet. *Quemadmodum certantibus ventis mare concutitur, sic
Regibus adversantibus sibi, populus Regni vexatur, & Oseas dum di-
xit: Ventum seminabunt, & turbinem metent.*

Etenim, ut in corpore humano capitis morbi, & dolores reliqua
membra conturbant, sic in mixto Reipublicæ, Principum commotio-
nes, & contentiones, totum Regnum afficiunt, & quàm verum sit illud
Carmen ostendunt.

Quicquid delirant Reges plectuntur Achivi.

Quod Horatius ex Homeri Odissæa deumpfit, & iam in Adagium
versum, pluribus illustrat Erasmus, inquit, cuiuslibet peccati, vel
erroris à Regibus admissi, eorum subditos pœnas pati, luere, ac susti-
nere, & exemplum Davidis, & Agamenonis adducens de quibus su-
pra mentionem feci.

- 11 Huiusque rei rationem elegantem tradit Iustinus Martyr à P. Francisco de Mendoga, & à me supra alio in loco relatus, & memorabile exemplum Rodericus Archiepiscopus Toletanus, in miserabili totius Hispaniæ nostræ calamitate, quam ob Ruderici Regis sui in consultas actiones, & enormia alia scelera passa fuit, ipsamque, *Bello miserabiliter consumato, fletu madidam, ululatu clamorosa, advenis hospitam, civibus peregrinam, nudatam incolis, orbatam filiis, confusam barbaris, infectam sanguine, stupidam vulnere, & suorum solatio desolatam effecit.*
- 12 Et in hoc ipsum respiciens Cassiodorus. Duos Reges inter se certare gestientes, hac ratione, inter alias, ad Pacem hortatur. *Non leviter Regna vestra quassatis, si data partibus libertate configitis. Virtus vestra patria non fiat inopinata calamitas: quia grandis invidia est Regum in causis levibus gravis ruina populorum.*
- 13 Et Andreas Canonherius, post plures alios Auctores relatos, qui has Bellorum clades, & subditorum damna ob Regum dissidia, & conflētationes referunt, & exaggerant, prudenter considerat, quòd quemadmodum pestis, quàm Deus (vt Erasmus ait) nostris offensus criminibus, noxio syderum influxu, & temporum alteratione, sub concavo Orbis Lunæ excitat, est omnium morborum terribissimus, quia latus grassatur, civitates, & provincias depopulatur, in universo orbe, hominum atque armentorum stiragem miserabilem edit, ac gravissima vitæ politicæ incommoda affert: nam à Sacerdotibus sacramenta deseruntur, ab artificibus artes, opera, ac gymnasia puerorum intermittuntur, parentibus, affinibus, ac propinquis mutua auxilia denegantur, matrimoniorum accessus, congressus, collocutiones interduntur, civitates à civibus relinquuntur, commercia conquelescunt, supplices à latronibus diripitur, rerum convectiones tolluntur, vetera nec venduntur, nec emuntur, carceres recluduntur, omniaque metu, timore, matore conturbantur. Sic bellum est omnium morborum Politicorum perniciosissimum: nihilque crudelius, truculentius, ac molestius est in rerum natura impio, ac scelesto bello. Nam furiosi, ac truculenti milites templa expilant, nobilissimas familias ad miserandam deducunt egestatem, proterunt segetes, vineas ac cervitias spargunt, rusticorum suppellectilem flammis absumunt, divina inexpiabili scelere polluunt, familiares iugulant, & in eos, quos ueri, ac regere deberent, quovis immanissimo hoste crudelius debacchantur, agros depopulantur, in armenta, ac pecudes sævunt, arbores succidunt, vineas proculcant, puellas vitiant, domos libidinibus, contumelijs, opprobrijs, ac iniurijs implent, mulieres rapiunt, vel contaminant, pavimenta puerorum, ac innocentium sanguine natant, parietibus, ac columnis non parcent, urbes suffocant, vastant, diripiunt, ac funditus evertunt, civitates tectis denudant, terrores, minas denuntiant, ac omnibus pericula intendunt, res humanas sursum, ac deorsum miscent, omnibusque rebus igne, & ferro vastitatem inferunt. Tandem Bellum universum statum politicum corrumpit, perturbat, ac omnium scelerum, flagitio

D. Iustin. orat. 128
ad Orthodox. Mend.
in annot. proem.
ad 1. lib. Reg. a n.
7. sect. 7. in fin. ego
d. Emb. 23.

Rod. Tol. lib. 3. c.
21.

Cassiod. lib. 3. ep.
4.

Canonher. 1. tom.
pag. 553.

Erasm. d. Adag.
pag. 730.

rum maleficiorum, ac delictorum genera homines docet.

Saaved. Emp. 74.
pag. 568.

L. 1. tit. 23. P. 2.

Plut. in apoph.
Strad. de bell.
Belg. lib. 1.
Curt. lib. 9.

Cic. pro Milon.

Valer. Max. lib. 5.
c. 2.

Tacit. 1. Annal.

Ennod in vita Epi-
phan. c. 48.

Vlp. in l. ex cōdu-
cto 16. ver. Si ve-
ro. D. locat.

Rævar. 3. coniect.
c. 6. Forn. 1. quot.
c. 29.

Nevizan. in sylv.
nup. lib. 4. ex nu.
136. Damhoud. in
prax. crimin. pag.
105. in fin. & pag.
137. & seqq. ubi ad-
ducit carmina de
laude bonorū mi-
litum, & detesta-
tione malorum.

Valer. Max. lib. 2.
c. 2.

Hospital. lib. 5.
poem. in epitt. ad
Dacem Loth.

His addi possunt similia ferè verba, quæ de eorundem bellorum
damnis, & derestatione Nofter Saavedra novissimè cōgerit, inquiens,
quodd, *Con ellas se descomponen el orden, i armonia de la Republica: la Re-
ligion se muda: la Justicia se perturba: las leyes obedecen: la amistad, i pa-
rentesco se confunden: las artes se olvidan: la cultura se pierde: el comer-
cio se retira: las ciudades se destruyen, i los dominios se alteran. I que por
esto el Rey don Alonso llamo a la guerra, estrañamiento de paz, è movimien-
to de las cosas que las, è destruimiento de las compuestas.*

Atque hoc planè est, quod apud Plutarchum dixit Archidamus,
*Bellum non querit diffinita, & Recentior aliter, Bellum statuta non ha-
bet, quippe quia, ut Quintus Curtius inquit, etiam natura iura in con-
trarium mutat, & secundum vulgatum illud, sed semper memoria te-
nendum, Ciceronis, Silent leges inter arma, nec se expectari iubent, cum
ei qui expectare velit, ante iniusta pœna luenda sit, quam iusta repeten-
da. Quem sequutus Valerius Maximus, eandem sententiam his verbis
expressit. Inter armorum, namque strepitum, verba iuris civilis exaudiri
non possunt, & Tacitus his. In pace causa, & merita spectantur: ubi bel-
lum ingruit, innocentes, ac innoxij, iuxta cadunt. Ennodius quoque sic.
Prelijs temperantiam nullus annectit, statuta sunt demeritum, quidquid
non licet, nunc licere.*

Quodque peius est, & magis dolendum, huiusmodi calamitates nō
solum per incursum, excessumve hostium, verum & ab ipsiis nostris mi-
litibus generantur, quorum petulantia, effrenataque libidini, & rapa-
citati, nihil non subiacet, ubi semel in numeros sunt relati, Sive iter
agant, sive in rusticorum vicis, & oppidis hospitentur, vel instati vis ca-
stra merentur, ut Vlpianus I. C. insinuat, de hac lascivia mentionem fa-
ciens, & latè Rævardus, & Radolphus Fornerius prosequuntur, & an-
te eos Ioan. Nevizanus, plura de his damnis, & sumpta, eorum causa,
aliquoties ab oppidanis vindicta, recensens, Aurelianique, Taniberla-
ni, & aliorum Imperatorum severitatem, ad hanc licentiam cohiben-
dam, renovari desiderans, & laxatam, luxatamque valdè, in hoc, ut in
alijs, militarem disciplinam, quæ secundum Valerium Maximum. *Af-
pero, & absesse castigationis genere indiget.* In usum reduci percipiens.

Quibus accedit, Rusticanos, his quotidie damnis, & iniurijs oppres-
sos, & facultatibus, sæpè etiam filiabus, & uxoribus spoliatos, suis re-
lictis paupertinis domunculis, peiores ipsis militibus fieri, & ira perci-
tos, ad similia, vel maiora scelera perpetranda, desperatos accendi, ut
benè oboluit, & eleganti carmine doluit Michael Hospitalius, sic in-
quiens.

Quid autem

*Quid miser ille bonis profusus spoliatus, arvito
Pulsus agro? Miseros unà cum coniunge natos,
Exilij secum comites agit, utque Leana,
Cui sub rupe carva parvi stabulantur alumni
Fertur acerba minans pecori, pecorisque magistris,*

*Haud secus ille suos cernens perisse labores,
Exhaustam cellam, & vacua horrea frugibus, omne
Instrumentum agri, & villæ cum bobus ademptum,
Nihil adeò superesse, famem quo pellere possit:
Nec tam mente suum reputans, quàm coniugis, atque
Natorum exitium, subito capit arma furore,
Non assueta prius. Quicumque fit ob-vius illi,
Notus, an ignotus refert nihil, hostis, amicus,
Sternit, & in fontem spoliat, nudumque relinquit,
Agresti ingenio, nihil importunius usquam est.*

17

Vt omittam, incertum, sepeque, aut semper potius, ex utraque parte cruentum, & lachrymosum bellorum exitum, à Regibus consistantibus initorum, qui tandem docet, magno omnium malo in illa prorumpi, cum victi, & victores æqualem Martem mortemque perpeti soleant, & in pari ferè, damno, & calamitate manere, ut Græcum illud veri verbum ostendit. *Qui vivit perit, plorant qui succubere.* Quod inter sua Adagia reposuit Erasmus, exemplum in pugna apud Chero-neam inter Athenienses, & Thebanos commissa, proponens, in qua omnes pariter perierunt, & in bello Troiano, per tot annos, pro quadam mala muliercula gesto, quod non minùs exitiosum Græcis victoribus, quàm Troianis victis fuisse, illius Scriptores post Homerum enarrant. Quod & ipsum, pluribus alijs relictis, in memorabili illo prælio Ravenatensi, tempore Iulij II. Roman. Pontificis anno 1512. contigisse, ultra alios refert Iulius Ferretus, se eius oculatum testem fuisse inquiring, & triginta, aut plura hominum millia utrimque succubuisse, ita ut hæc Galli se victores mansisse iactaverint, gravem, quàm passi fuerunt, iacturam huculque sentire, & dolere non desinant. Ad-ditque, quod magis mirere, occisorum corpora, qui pro Ecclesiæ parte pugnarunt, sursum versa, & cælum veluti apertis oculis spectantia, re-perta fuisse, Gallorum autem, & aliorum adversæ factionis, deorsum iacentia, & miserando aspectu, æternas, quas iam patiebantur poenas, veluti denorantia.

Erasm. in Adag.
pag. 706.

Ferret. de bello,
pag. 151. refert et-
iam hoc excidiū
Saaved. Emp. pag.

18

Est & aliud Proverbiū, *Testa collisa testa*, quod idem Erasmus usur-pari solere inquit, cum duo utriusque malo consistantur, ut inter bel-ligerantes cōtingit. Cum non nunquam pereat uterque: aut certè neu-ter, absque gravissimo damno discedat. Ex quo simili, eo non relato, Dionysius Batillius hoc, valdè ad nostrum conducens, Emblema con-fecit, pictis duabus testaceis ollis in flumine nantibus, & se se mutuo impetu collidentibus.

Erasm. dicta pag.
706.

Batill. Emb. 25.

*Dum paribus luteæ, concurrunt viribus ollæ,
In varias partes utraque quassa perit.
Hunc finem inveniunt belli sapissimè Reges,
Cum victo victor sorte caditque pari.*

19

Neque abest optimum, etiam iimile ex Plinij poenu desumptum, di-

Plin. lib. 8. c. 12.

micationis inter Draconem, & Elephantem, eum esse finem tradentis, ut ille hunc circumflexus cruribus ambiat, & venenatis moribus perimat; hic autem victus, corruens, suo immani pondere complexum draconem elidat, sic utroque æqualiter pereunte, nobisque exemplū præstante, eundem exitum sæpè numero has, de quibus agimus, Regum inter se belligerantium conflictationes habere solere, dum alijs in alios furentibus, seque invicem laceffentibus, victis ac victoribus finis æquè immaturus contingat, utraque parte petimente, & intereunte, damnūque mutuis stragibus dante, ac pariter accipiēte. Quod etiam Batillius in Emblema, Plinio non laudato, deduxit, & his versibus concinavit.

*Qualis ubi cauda spatiosi corporis hostem est
Complexus, nodis implicuitque Draco.
Iam se victorem credit, simul ipse ruentis
Mole ferae pressus terga caputque perit:
Sic percunt Nostri per mutua vulnera civēs,
Victoresque simul victi, & utrique cadunt.*

Et in eisdem bellorum damnis referēdis, & deplorandis multis, eoque quoque Paulus Orosius, ea, Dei flagella ob peccata hominum vocans. Multus etiā Tertullianus, qui tamē considerat, aliquādo à Deo tanquā scopas, & quidem asperrimas ad purgandū mundum immitti, cui multoties homines onerosi sumus, & vix nobis elementa iustificiūt, & hæc in verba concludens. *Re vera lues, & fames, & bella, & voragine civitatis, pro remedio deputanda, tãquã censura insolentis generis humani, &c.*

Quæ omnia eò tendunt, ut Christiani Principes, quantum fieri possit, a bellis abstineant, quæ in se tot damna, & incommoda, tum ipsorū, tum præcipuè populorum suorum continent, sciantque, iuxta Castiodori consilium. *Moderationem providam esse, quæ gentes servat, & tunc solum utile ad arma concurrere, cum locum apud adversarium iustitia, non potest invenire.* Deoque rationem de subditis reddituros, quos bellis non necessarijs diripendos, concutiendos, vel perimendos obirecrint, ut pluribus omnes utriusque Scholæ, quos latè alibi citavi demonstrant, & notandis, ac tremendis planè verbis in revelatione quadam Divæ Brigitæ, omninò legenda, & iam à Nostro pio, & docto Eusebio Norimbergio relata, continetur, ubi Reges committatur, qui tot dānis, & malis subditos vexant, *quia non curant quot millia moriantur, dum tamen ipsi possint superbiam suam dilatare, &c.*

An autem, & quando, possit Princeps subditos sibi homines (etiam invitos) ad bella compellere, & periculo mortis exponere? alibi pluribus relatis, exposui, & Vtropientium morem, peregrinos cōducentium, ex Thoma Moro recolui. Pluraque de hoc argumento dicere super se deo, quoniam de illo iate regum fasisque delatum, & multò pumice expolium librum edere parat D. D. Ioan. Suarius de Mendoza Indici, apud Hispaleses Prætor. j. meritissimus Consul, & mihi multis ab hunc annis ob omnigenam eruditionem, & auidam selectorum librorum exquirendorum, & legendorum curam, plurimi habitus.

Batill. Embl. 16. Ta
cit. 1. an. *Permittit
aijs, ac postremum
sibi invenere.*

Orosius lib. 1. c. 1.
Tertullian. in lib.
de anima.

Castiodor. lib. 3.
epist. 1.

D. Thom. Sotus,
Vic. Valenc. Mo-
lin. Cynus, Bellin.
Greg. Lop. Cova.
& alij apud Me-
2. tom. nu. 1. c. 15.
n. 61. & seqq.

Brigit. lib. 8. c. 56.
Euseb. in Theopol.
pag. 338.

Ego 2. tom. lib. 1.
c. 13. n. 62. & seqq.
ubi plures adduco
& Thom. Morum
in utop. lib. 2. & vi
de etiā Per. Greg.
lib. 11. de Rep. c. 3.
Lips. 5. Polit. c. 9.
Berneg. ad Tacit.
q. 72.

Belli inter finitimos Reges periculum.

EMBLEMA XCI,

*Ecce hic Cybindum pugnans Iovis implicat ales;
Complicat ille sinus: pulsat uterque solum.
Interea venator adest, ac pressit, & illi,
Cernunt, quando minus pertimere, necem.
Sic vicina duo miscet cum praelia Reges,
Hostibus externis illicò prada cadent.*

COMMENTARIUS.

NON Solùm hæc, quæ diximus mala, bella progene-
rant, verùm, & Reges inter quos exercentur, præser-
tim Christianos, & finitimos, attritis invicem viribus,
externis, & infidelibus in prædam exponunt, eosque
sibi formidabiles reådunt, quibus ipsi, mutuo se iuvan-
tes, formidini essent. Nulla enim quamvis minima Na-
tio citò potest ab adversarijs deleri, nisi prius proprijs se ipsam simul-
tatis extenuaverit, nihilque civilibus, & intestinis odijs, & prælijs
ad invitandos ditandosque hostes efficacius existit.

Sunt quippe multi, qui, ut Aristophanes ait, dum quietà sunt stag-
na, nullas anguillas venari, piscarive possunt, sed cœnũ ubi hac, & illac
subverterint, magnam faciunt capturam; vel vulturum instar, alienas
similitates, & calamitates expectant, & spectant, & ex occisorum

Aristoph. in equit.

Schoond. Embl. 4. pag. 13. cadaveribus suum uterum implent. Quo simili usus Florentius Schoonhovius hoc Emblema composuit.

*In sua vitrici dum servit viscera ferro
Patria, & innocuo terra cruore rubet,
Vultur adest subito, defuncta cada-vera pascens,
Quodque alijs damno est, hinc sibi lucra petit:
Grassari quòd tuta queat ad munia opesque,
Civica deposcit praelia seditio.*

Tacit. de mor. Germin.

Veget. de re milit. lib. 3. c. 10.

Sallust. in Catilin. Erasmi. in Adag. p. 124.

Satisque hoc novit, & docuit Tacitus, omnium Politicorum antesignanus, inquit, *Nihil hostibus prestare maius fortunam posse, quam adversariorum discordiam;* & Vegetius monens, *sapientis Ducis esse, discordiarum causas inter hostes disseminare.* Neque idem ipsum latuit Sallustium, qui non contentus celebrem, illam sententiam protulisse, quae iam loco Adagij usurpatur, *Concordia res parva crescunt, discordia maxime dilabuntur,* de sua Romana Repub. veluti vaticinans, dixit, tunc exteris in praedam cessuram, cum ipsa in se ipsam intestinis bellis saevient, sic inquit. *Ego sic existimo, quoniam omnia orta intereunt, qua tempestate urbi Romanae fatum excidij adventarit, cives cum civibus manus conseruros. Ita defessus, atque exanguis, Regi praeda futuros. Aliter non orbis terrarum, neque cuncta gentes conglobata, movere, aut contundere queant hoc imperium.*

Lucan. I. Phars.

Quod cum postea re ipsa contigerit, & Romani, relictis hostibus, in sua viscera ferrum convertere coepissent, & ut Lucanus canit, vel luget.

*Cognatas acies, infestisque ob-via signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.*

Statim praecipiti cursu imperium in improperium mutarunt, & gentibus, quibus antea dominabantur, patere, & parere, saepeque saepius, vitrici olim laevo deposito, herbam manulque dare coacti fuerunt.

Isai. 19.

Apud Isaiam quoque, hac via, sive plaga, se Egyptios percussurum, & deleturum Dominus cominatur, *Et concurrere faciam Aegyptios adversus Aegyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, Regnum adversus Regnum. Et dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus eius, & consilium eius precipitabo.*

Alciat. Emb. 125.

Extantque plura alia antiqua recentioraque exempla apud plures alios, qui de hoc argumento pertractant. Quod Alciatus, ex Gobriz apologo, depicta colluctatione leaene, & apri, quam vultur arbori, insidens, spectat, hoc Emblemate designavit.

*Cum servistuerent in mutua vulnere telis,
Vngue Leana ferox, dente timendus aper;
Occurrit vultur spectatum, & prandia captas;
Gloria victoris, praeda futura sua est.*

7 Schoonhovius etiam, ultra illud, quod supra retulimus, & in hoc Aluati recidit, aliud addidit, ad eiusdem discordiæ effectum significandum, quod sic habet.

Schoonh. Emble. 69.

*Præda duos inter fuit olim splendida sturnos;
Hanc erat auxilio nactus uterque suo.
Diridere hanc tentant, oritur discordia præceps,
Quæ socios trahit ad bella gerenda animos:
Miluus hæc spectans, trepidantibus ad-volat alis,
Cumque sua præda victor utrumque rapit:
Scilicet est hosti facilis victoria, quando
Discordes populi circa bella morvent.*

8 Ego verò, ex Erasmi similibus, & Adagijs, hoc, quod vides Lector, deduxi, Cybindum cum Aquila pugnans, depingens, qua in pugna, dum se invicem alis, & unguibus validè implicat, volandi facultatem amittit, & in terram lapsa, pastoribus, vel aucupibus facili, & gratam exhibet prædam. Est autem Cybindus, quem alij Cymum, alij Cymindum, vel Cymendem appellant, ut post Aristotelem, & alios Geinerus scribit, avis, interdum raro apparens, quia non clarè videt, nigro colore, accipitris magnitudine, forma longa ac tenui, quæ noctu venatur, ut aquila, & cum ea bellum gerit inæmecinum, eoque modo, quo dixi, coherentes, sæpè numero preñdi solent. Unde Erasmus aptè subnectit. *Ita fit aliquoties, ut dum mutuam inter se odium exercent Principes, utrique subvertantur, tertio quopiam invadente.*

Erasm. in similib. fol. 66 & in Adag. Scæral. Aquil. p. 719.

Aristot. de hist. ani mal. lib. 9. cap. 12. Geiner. de avib. p. 48.

9 Quod Claudius Minoes, magno suo malo Christianos Principes expertos fuisse, tradit, cum inter se decertantes, Solimanum Turcam, quasi spectatorem habuerunt, qui statim in Germaniam irrumpens, ingenti totius Christianæ Reip. calamitate, suam non parum ditionem adauxit. Eoque respexisse putat Alciatum in Emblemate supra relato, licet illius eadendi causam non aperuerit. Quam tamen Georgius Sabinus, qui eodem tempore vixit, sub simili alio Emblemate, hoc hexasticho prosequutus est.

Minoes ad Alciat. d. Emb. 125.

Georg. Sabin. apud Min. ubi sup.

*Mutua discordes faciebant prælia turdi;
Acris, & alitibus pugna duobus erat.
Vidit ut amborum præda certamina nisus;
Vnguibus, & rostro dilania-vit aves.
Sic modo dum faciunt discordes prælia Reges;
Turcicus Europæ diripit hostis opes.*

10 Et est valdè communis, & frequens apud varios Auctores hic idem dolor, & de Christianis Principibus querimonia, quibus inter se, ut cum Luciano loquar.

Lucan. 1. Phars. in princ.

*Bellageri placuit, nullos habitura triumphos.
Quæ quidem, si iunctis viribus in Turcas, & alios infideles, hæreticos ve converterent.*

*Vnde venit Titan, & nox ubi sidera condit,
Quaque dies medius flagrantibus aestuat horis,
Et quæ Bruma rigens, & nescia vere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum:
Subiuga iam Seres, iam barbarus issit Araxes,
Et gens si qua iacet nascentis conscia Nili.*

Bart. Facius lib. 10.
histor.

Indeque, ut piè, & prudenter inquit Bartholomæus Facius, triumphos, ac nomen sempiternum, veramque, solidam, & constantem omnium opinione gloriam cōsequi possent, quàm in se habet bellū, quod contra Barbaras gentes, contra Religionis nostræ hostes atrocissimos suscipitur, ac geritur, in quo qui interficitur, magnum pietatis locum apud Deum immortalem sibi vindicat.

Alia similia monita habentur in pluribus orationibus suaforijs ad bellum contra Turcas suscipiendum, quas in unum volumen redegit Grosianus Typographus anno 1603. ubi inter alias emicat illa Baptistæ Mantuani, carminibus scripta, quæ sic exorditur.

*O malè consultæ gentes, cognomine tantum
Christiana, scelerum altrices, fraudumque magistra:
Oblitæ commune bonum: fremit undique Ma-vors,
Et coniurati Reges Orientis, & Austris,
Ac Boreæ, contra vestrum Regemque Deumque,
Et vos arma magis tentare domestica vulvis,
Baccharique intra vestros, sine fine, Penates?
O Christi concussa domus: iam plurima in isto
Secula agis barathro, &c.*

Cui concinens alter, qui idem argumentum tractavit, Christū precatur, ut in Christianis Principibus nova pectora fingat, atq; refingat.

*Cum vitijs quæ bella gerant iustissima, quaque
Arcæo caveant deflectere tramite vite,
Heu, quàm miseres dexissima turba malorum
Circumstat, quàm Turca ferox, atque efferus hostis,
Vsq; ab Hiperboreis progressus milite campis
Imminet (heu) nostris cervicibus, omnia bello
Infestans tristi, & furiali concitus æstro,
Christiadum rabidè iugulum, per viscera pascens.*

Sed, & melius adhuc Franciscus Franchinus homo Italus, nominatim de Christianissimis, & Catholicis Galliarum, & Hispaniarum nostrarum Regibus agens, ad quos præcipuè Nos nostra hæc commenta dirigimus, sequentibus carminibus in eandem confederationem hortatur, quæ apud Claudium Minoem habentur, cæterum quia valdè ad nostram thesim conducunt, hic omitti non possunt.

Minoes ad Embl.
Alciat. 125.

Gallia cui parer, cui parer bellica tellus,
Iam conferre manum Marte furente parant.
Tamque animis, & tam concurrunt fortibus armis,
Turbidus, ut iam iam sanguine sabis eat.
Et tamen amborum cer vicibus imminet hostis
Thracius, in pharetris acer, & acer equis,
Qui maius nil mente petit, nil voce precatur,
Quam simul ut pugnent hi duo Marte pari,
Sperat enim nostris confractis viribus, omnem
Europam parvo posse labore premi,
Ne, Reges, ne tanta animis discordibus ira,
Ne gerite hostili bella petita prece,
Illius in vires, & pectora vertite ferrum,
Sternere qui telis audet utrumque suis.
Roma rogat, Paulusque rogat, datque arma, dat animum
Paulus, & ad tanta premia laudis opem,
Tu Deus, ex alto qui prospicis omnia caelo,
Quique vides maneat quanta ruina tuos.
Consule militibus sacris, & consule templis:
His ducibus prohibe bella cruenta geri,
Hi pietate graves, duo sunt lumina pacis,
Hi duo sunt belli fulmina magne Pater;
Infer te medium, liquidis da nubibus imbres,
Fac rapidum tumidis flumen inundet aquis:
E castris ambosque iube discedere ab armis,
Coge domum arripotens alter & alter ear:
Seque putet neuter victum, sed iactet uterque
Victorem Populis se redisse suis.

15

Quod si adhuc Gallia externis monitoribus non acquiescit, audiat precor Gallum Petrum Costalium, qui in uno ex suis Pegmatis, sub felici Noctuae auspicio, cum Turcis bellandum ab eisdem Regibus, ita in carmine inquit.

Oppida collatis invadite Turcica signis
Reges: vos etenim summa trophaea manent:
Cernite sperati praesagia certa triumphi.
Vobis à dextra Noctua venit avis;

16

Et postea in commentario subiungit. Non esse ferendam vetus illud, & insam Christiana Fidei patrioniam, nobisque à Maioribus hereditarium, hominum nefariorum audacia violari, & deripi, quibus non

Orationes pro hoc à Turcis quotidie fieri refert Carolus Garfias in lib. de opposit. Gall. & Hisp. in praefat. & vide alia de utilit. huius confederatio nis apud Honor. in Treat. Politic. 2. p. fol. 26. & 27. & Vvareman. in tractat. de foederibus pag. 55.

Costal. in Pegmat. pag. 225.

tantum cum Religione nostra (hanc enim, vel ipsa natura oderunt) sed cum reliquis virtutibus perpetua semper dimicatio fuit: qui veterem illam Græciam, sapientia, & humanitatis omnis theatrum, qui florentissimas Asia civitates, in quibus primum clara voce, & incredibili constantia de Religione Christi decreta præscripta sunt, tanto studio, & admirabili consensione bonorum omnium, qui Christianorum Convventus frequentes Oriente toto funditus deleverunt, hi tandem nostrorum hominum patientia abuti possint, horum scelus, & impietas in oculis, in auribus, in lateribus Regum, & Principum versari permittatur.

Ac planè cum tam Hispaniæ, quàm Franciæ Reges se Hierosolymitani Regni legitimos successores, iam dudum esse contendant, ut ex traditis à Borrello, Cassano, & alijs colligi potest, præclare quoque monet Franciscus Zipæus, longè melius futurum fore, de eo recuperando, & glorioso Christi Domini Sepulchro nobis asserendo, quàm devacuo, & nudo nomine decertare.

Quibus accedit, Christianissimos etiam Galliæ Reges gloriari solere, se Imperij Constantinopolitani titulo ab Alexandro VI. Roman. Pontif. fuisse donatos, ut Cassanus tradit, & Bzovius insinuat, quod si verum est, longè etiam utilius, & gloriosius ipsis existeret, in eosdem Turcas arma movere, ibique, invidente, impedienteve nemine, sed potius plaudentibus omnibus, amplissimum illud imperium iniuste Christianis ereptum, Christianissimæ Coronæ suæ non solum verbo, sed re ipsa, ingenitis sibi bellicis ardoribus, aggregare.

Maximè cum ex traditione Ioachimi Abbatis, & aliorum, sibi promissum supra Lunam Imperium Liliorumque suorum efflorescentiam augurentur, indeque omen sumere soleant, se Turcas & Hortomanos subiugaturos, ut ferò Balthasar de Vias scriptura relicta, & in una ex suis Sylvis his carminibus innuit.

*Ac nisi me fallant, quæ pendunt omina suscis,
Iam fessa casura manu, vix Thracia Phœæ,
Bis quater in Turcas ostendet cornua lustris,
Cum bellum furieque truces, & tristis Erynnis
Auferet Hottomana Byzantia nomina genti.*

Sed vereor ne se hac, quàm iactant, divina promissione indignos reddiderint, cive obicem opposuerint, dum pessimum Francisci I. exemplum sequuti, cum ipsis Turcis, quos delere debuerant, dexteras iungunt, execrandisque foederibus adversus gloriosos Hispaniæ nostræ Reges, & alios Christianos Principes mutuam fidem, atque opem obstringunt, sub tremendo, & nefario illo iurciurando, cuius turpissimam formulam Busquerius, Surius, Colluraffus, & alij ad litteram referunt, & Ego hic transcribere nolo, quia vel ad solam eius iectionem, vel auditionem coeli (ut iidem Auctores piè referunt) obstupescunt, subdentes, plures eiusdem Francisci subditos, eo intelle-

Borrel. de præstât.
Reg. Cathol. n. 46.
ex n. 23. Cassan. de
iurib. Sall. lib. 2. c.
5.

Zip. contra Cassan.
pag. 360.

Cassan. sup. p. 263.
Bzovius ann. 1495

Ioach. Abbas sup.
Isai. c. 3.

Vias in Sylva ult.
pag. 419. in glossa.
& in carm. p. 381.

Philip. Busquerius
Francisc. in orat.
de terra Sancta, Su-
rius a n. 544 Col-
luraffi in Distingui-
ais politicis.

20. Ego, exhorruisse, ac rebellasse, & Antonium Pratum, Magnum eius Cancellarium, illud sigillare noluisse, apertè professam, sigillum in hanc usum sibi concedendum non esse, & se prius mortuum fuisse optare, quam infandam hanc actionem videre, & in tempora adeò infelicia, & deplorata vitam protrahere. Quod tandem idem ipse Franciscus sereno, serò licet, agnovit, dum in extremis agens, ut ipsius Galliarum Scriptores, & alij passim litteris produunt, ob impium hoc scelus aliam ingemuit, & serè divinæ miserationis desperatus, occubuit.

21. Est enim, & esse debet apud omnes Catholicos, & Orthodoxos Principes, hæc Regula. cum primis servanda, Christianisque peccatoribus insculpenda, ne se ullo modo Turcarum, infidelium, hæreticorum, aliorumve Fidei hostium actionibus, vel communicationibus misceant, aut eorum ope, & auxilio in suis bellis utantur, maxime ubi contra alios Christianos præliandum est, nisi id iustitia belli, & præcissæ defensionis necessitas velut ab invitiis extorqueat, ut post Oldradum, & Speculatorem, omnes utriusque censuræ Auctores statuunt, quos Ego alibi latè congesti, post Olascum, qui de hoc articulo peculiarem disputationem scripsit, quam post suas decisiones Pedemontanas attexuit, & idem, ex Politicis Cochierus, Brancalafus, Bessoldus, Marquez, Armacanus, & alij sentiunt, & pluribus rationibus, exemplis, & testimonijs Sacræ Scripturæ, & Piorum Auctorum comprobant.

22. Quicquid Hugo Grotius, Ioannes Vvurmserus, & alij hæretici, aliquas in hoc extensiones admittant, quos, ut deficerent alia, vel illud Anaxandridis apud Athenæum convincere posset, qui Ægyptiorum societatem, & commilitium, ob hanc solam diversæ Religionis, diversorumque Deorum causam, cultumque, his carminibus detestavit, ex translatione Casauboni.

*Vobis cum Ego militare nequeo;
Nec concordēs mores nostri sunt;
Nec leges, sed ab invicem dissident plurimum;
Tu bovem adoras, illum Ego dijs sacrifico:
Maximum esse numen anguillam putas,
Obsonium verò nos multò lautissimum:
A suilla tu abstines, ego verò præcipuè
Illam appeto, Canem veneraris, ego verberò
Sicubi offendam vorantem obsonium,
Sacerdotes hic omnibus esse paribus integros
Leges sciuerunt apud vos, ut constat, omnes sunt delibati;
Tu selem si malè habentem videris,
Ploras: Ego autem occisum maxima cum voluptate exceris;
Araneo, muri apud vos maxima dignitas est, apud me nulla.*

Sleidan. lib. 13.
Scomb. 4. Polit. c. 36.
Mager. de advocat. arm. c. 7. n. 122.
Vvurmser. exercit. 8. c. 6. pag. 350.
Saaved. Emp. 93. pag. 683.

Ego 1. tom. lib. 3. c. 4. n. 20. & seqq.

Coch. in thes. Polit. lib. 2. Brancalafus in arte regnandi lib. 3. pag. 52. Bessold de foeder. c. 4. Marq. in Gubern. Christ. lib. 2. pag. 311. Armac. in Marte Gallico lib. 2. per tot. Mager & Vvurmser. ubi sup.

Grot. de iure belli lib. 2. Vvurmser. sup. Athca. lib. 7. c. 17.

- Saaved. *Emp. 93.*
ex pag. 651. 23
- Machab. 2.
- Idem *Emp. 90.* ex
pag. 665. 24
- Tacit. in vita Agri
col.
- Idem Saav. *Emp.*
92. ex pag. 676. 25
- Lips. *Pelit. c. 9.*
Mager. de advoc.
armat. c. 7. n. 144
& seqq. Berneger.
in Tacit. q. 73. &
306.
- Sigon. de Reg. it.
lib. 8.
- Aristophanes in
vicip. ad fru.
- Mindan. de resan.
dar. Cameral. lib.
2. c. 20. 26
- 27

His alia etiam adijci poterunt, quae doctè in eandem rem novissimus Saavedra Noster animadverit, pluribus probans, irritos semper, & infavos exitus eos omnes habuisse, qui foedera cum infidelibus incurrunt, illorumve supplicia ad bellandum expetunt, & asciscunt: & saepe contingere, ut vel a paucioribus superentur, vel ab infidelibus ipsis, quos in auxilium vocarunt, miserabiliter opprimantur, Ut in Constantinopolitanis Paleologis vidimus, & in Iuda Machabeo sacra illius historia testatur.

Idem, ipse idem Auctor, integro alio Emblemate de illis ostendit, qui cum iunctis viribus inexpugnabiles essent, invicem inter se debellantes, vel mutuum sibi auxilium contra validiorem hostem non exhibentes, ei tandem in praedam cedunt, quod Tacitus optimo exemplo de Britanis agens, demonstrat, quibus raris raris inquit, duabus tribusve civitatibus conventum, ad commune periculum propulsandum, *Atque ita, dum singulis pugnant, universi vincuntur.*

Eandem etiam calamitatem eos experiri solere, qui se Potentioribus, & praesertim infidelibus, protegendas committunt, ab eodem Auctore differè tractatur, & pluribus illustratur, & plenius adhuc a Iusto Lipsio, Martino Magero, & Nicolao Bernegero, qui omnia aliorum dicta, & exempla, circa hanc propositionem recolecterunt, nihil antiquis, & recentioribus saeculis frequentius fuisse conducentes, quam clientibus occasione susceptae alienae protectionis, libertatem amittere, exhibens clientibus, ex clientibus servos effectos fuisse, & in peiorem saepe, a duriorem conditionem, & statum deductos. Et ad hanc periculorum plenam Protectionis aleam respicere videtur in illum Aesopum apologum, de quo pulchrè Sigonius, sic inquit.

*Accipitem milai pulcrarum bella, columba
Accipiant Regem, Rex magis hoste nocet.
Incipiunt de Rege queri, quia sanius esset,
Miliu belli pati, quam sine Marte mori.*

In idem quelendit proverbialis Aristophanis versiculus, *Fessilis raris vita vitis, live, Decepit ipse vitis palus suam*, quem plenius intelliges, si quae iam supra in alio Emblematisimus, consulueris.

Et haec etiam considerans Fridericus Mindanus, prudenter statuit, tutissimum cuiusque Reipub. patrocinium esse, rectè agere, ius & iustitiam administrare, cum vicinis, cuiuscunque illi conditionis sint, pacem, & amicitiam colere, & si quae contentiones moveantur, placidè eas citissimèque æquissimis medijs componere.

Quod ipsam est, quod & Ego ipse, Catholicos, & Christianissimos Reges, qui pro tempore regnant, iterum atque iterum hortor (quando mihi nihil aliud præter vota nunc superest) ut maturis consilijs accipitem tot bellorum fortunam excusent, & quos Deus in aequali potentia reliquorum in tota Europa Principum Arbitros fecit, omniumque debitores esse voluit, divulsos adhuc animos paulatim coalescere si-

nant, *Coeant in foedera deserta*, iunctisque viribus, contra Turcas, aliosve infideles, aut hæreticos, arma convertant, & vel exemplo nostri Eblematis moniti, eis in prædam cedere caveant; antiquisque dissidijs, simultatibus æmulationibusve depositis, aut compositis, ferocientes inter se se motus. atque spiritus comprimant, quos

Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat.

28

Quam etiam precationem, æquali pietate, ac verborum elegantia Maphæus Cardinalis Barbarinus, postea Urbanus VIII. Pontif. Maxim. ad Divum Ludovicum Galliarum Regem emisit, sic inquit:

Maphæus Cardin.
Od. in D. Ludov.
pag. 86.

*Nunc, o verticis incola
Cælestis, audi quas preces decorum
Pallida vultum
Relligio mærens lacrymis tibi fundit abortis:
Invicte Rex, en Gallia,
Iuncta est rursus Iberia
Sanguinis vinculis: Animos & Arma
Fac iungant arctum fœdus. Heu, quot conficit
Europa se discors in oris?
Squalet Punica tellus:
Te de vincula vocat Gracia compede,
Iordanes vocat, & sacrum
Christi sepulchrum vindicem moratur.*

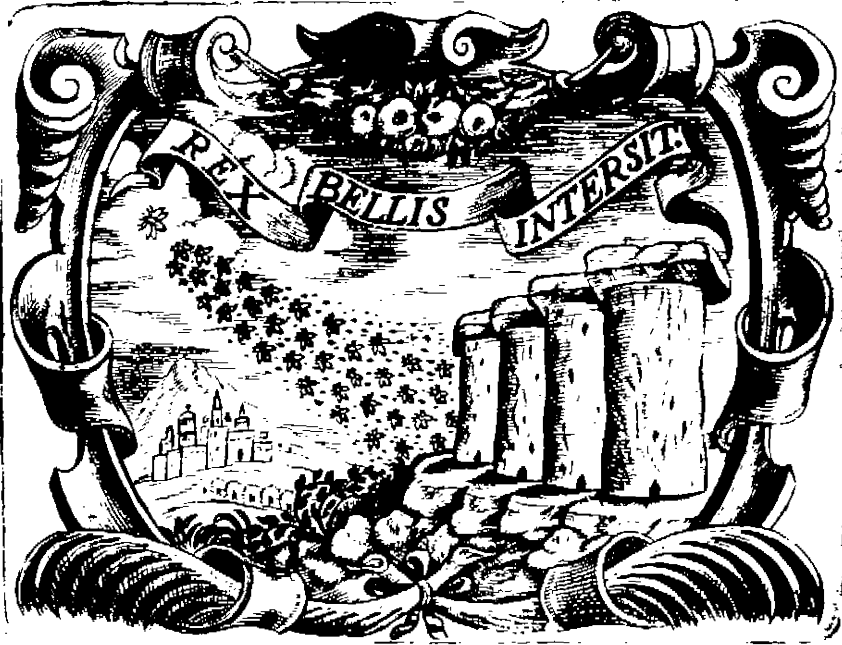
Neque quispiam miretur, quod toties hoc votum inculcem, cum
cuius, nec dum impleti damna sentiamus, & ut Salvianus, in-
quit: *Melius sit plus probare aliquid, quam ne-
cesse est, quam minus forsitan, quam
negotio debeatur.*

Salvian. de Gub.
Dei lib. i. pag. 37.

Rex Bellis interfit.

EMBLEMA XCII.

*Arma cient Reges debellatura Tyrannos,
Sed populus tectis, Rege manente, manet:
Ut longe a tectis Apis ingeniosa recedat,
Ipse prior Princeps cerea castra movet.*

COMMENTARIUS.

Onofand. in Strate
gi c. 4. Ferret. de re
mil. pag. 15. n. 30.
Canoth. in Tacit.
lib. 1. pag. 199. Ca-
stella. de ofic. Reg.
lib. 2. c. 32. Iunius
q. 72. Pet. Greg. de
Rep. lib. 2. c. 4. nu.
3. Rich. axiom.
Pol. 424. Stephan.
Menoeh. lib. 3. c.
11. Borer. de rat.
stat. lib. 3. pag. 57.
Velazq. de optim.
Princip. pag. 508.
Contzen. lib. 10. c.
23. Vernul. dissert.
4. Saaved. Emp. 86
ex pag. 644. Con-
ting. in Theat. Po-
lit. 3. p. c. 12. Berne
ger. ad Tacit. q. 70.

SAT Scio inter Politicos disceptatum, an expediens 1
conveniens vest, Reges, & Principes penes quos rer-
rum summa versatur, bellis offensivis, vel defensivis,
quæ extra, vel intra Regnum inferri, sive pive conti-
gerit, personaliter interesse? Et in utraque partem,
tot rationibus, testimonijs, & exemplis certari, ut
Thesis hæc possit inter problematicas recenseri.

Cæterum siquid in me est iudicij (quod exiguum esse cogrosco) ut 2
nec semper, nec facilè, nec temerè se huic discrimini debere exponere
censeo, præsertim hoc tempore, ubi tot sulfureis ad præliandum ma-
chinis, & tormētis excogitatis, vigor virtusque militaris, etiam Heroi-
cis pectoribus intira, glandis icū prostermitur, & Regius qui vis ardor à
gregario quovis milite solet extingui, ut nuper in Adolpho Sueco-
rum Principe vidimus, quem in orbis imperium, sive flagellum, ut Ale-
xander, & Attila, natum, plures augurabantur. Ita verècundandum,

atque

atque erubescendum in Regibus ipsis existimo, si hoc onus, & munus, quod est veluti Regali dignitati connatum, semper absque gravi, & urgenti causa alienis humeris superponant, & ingruentibus bellis, maximè ubi intra proprias proximave provincias geruntur, se acriter, & alacriter non accingant, Ducesque, & Imperatores suis se exercitibus præsentent, diademateque deposito, galea ornati, qua manu sceptrum domi, eadem gladium bello sustineant.

3 Reges enim olim Duces in bellis fuisse, & ob hanc causam creati coepisse, præclare Aristoteles docet, & Regum Sacer liber nobis ostendit, ubi cum Israeliticus Populus Regem, sibi à Deo per Samuelem præfici postulavit, his verbis voti sui rationem exposuit. *Reus enim eris super nos, & erimus nos quoque, sicut omnes gentes, & indicabit nos Rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.* Quorum desiderio cum Deus annuisset, Samueli præcepit, ut Saulem in Regem eligeret, inquitens, *Voges eum Ducem super Israel*, sic indicans, hoc præcipuum eius officium, & exercitium esse debere, quo quidem cum utitur, & ut Divus Chrysofomus inquit, quando in campis, vultu & honore ultimus, periculis primus, onustus ferro, gravis armis, pro patria, pro civibus, pro libertate, pro vita omnium premit hostem, discrimina dispicit, contemnit vulnera; Gloriosior est, quam quando indutus purpura, diademate decoratus, aspersus auro, in sublime solium conscendit, & togatæ pompæ deservit.

4 Et in hanc sententiam, sub prædictis cautionibus, & ea etiam, ut Rex pugnae periculis se non exponat, sed pugnantis proximus, tutum feligat locum, ex quo eos sua præsentia, & calore ad præliandum accendere, & consilio iuvare possit, omnes ferè Auctores conveniunt. Inter quos Dionysius Carthusianus, totum hoc prudentium consiliorum iudicio relinquendum concludit, & dato, quòd expedire resolvant, oportere Principem bello personaliter interesse. *A Duce exercitus, & fortioribus, fidelioribus, ac peritioribus militibus, ac pugnatoribus tantò diligentius, ac robustius esse custodiendum, ac protegendum, quanto eius ruina esset communitati nocentior. Ipsumque etiam Principem debere, sui animi altitudinem temperare, atque ab immoderata se refrenare audacia, ne periculis se ingratè incautè, maximè propter bonum commune attendens, quòd pellis sua non sit durior aliorum, aut spissior, sed frequenter tenerior.*

5 Petrus autem Gregorius, post longam eiusdem quæstionis examinationem, sic habet. *Arbitreres tamen conducere Republicam in præliis in quibus de universo Principatu contenditur, non longè ab exercitu Principes esse debere, ut omnia que ad bellum necessaria sunt, & ad imperandum facilius exequi possint: & unde possint, si malè cum exercitu agatur, tuto in securiora, iterum pugnaturi, se recipere.* Et novissimus Alexander Cassaneus, postquam pluribus docuit, multum honori, multum dignitati suæ detrudere Principem, qui omnia per alios agit, & ab dicata cura rerum suarum, apud aliosius potestatis suæ sequestro ponit, inani tantum nomine retento, ira de eiusdem cura, & interessentia in rebus bellicis habet. *Ut non deest Principem instar gregarij mili-*

Arist. 3. Politic. c.

11.

1. Reg. 3. 20.

1. Reg. 9. 16.

D. Chrysof. hom. 5. de feriis. Passio. apud Velazq. sup. pag. 510.

Dion. Carthuf. de vita & regim. Princip. lib. 3. cap. 50. pag. 733.

Petr. Greg. de Repub. lib. 11. c. 15. nu. 5. Betneger. d. q. 193. quem vide.

Alexan. Cassan. in axion. Polit. Ep. 10. pag. 71.

tis mana semper decertare cum hoste, si bellum imminet: ita procul ab exercitu suo degere non expedit. Ne quantum securitati suae concedit, tantum fama, & existimationi suae detrahat. Et statim suum Regem Ludovicum XIII. valde, etiam in tenera aetate, hoc documentum observantem, collaudans, addit ex Poeta.

*Sic cunctos vera iuvabit
 Gloria, nec duritanto sub teste labores.*

Egoque dum cupio Emblemate aliquo hanc doctrinam adumbrare, mente, Scacorum sive larruncolorum tabulam, Palamedæam olim dictam, conceperam, in qua, ut Polidorus Virgilius, & alij considerant, tota militaris disciplina describitur, Regesque ad pugnam, bene à suis munitos, & constipatos exire videmus, cumque Imperatoris nomine condonari, qui superior evasit, Regemque adversæ partis omnibus suis militibus spoliavit, ipsumque ad incitiam redegit, hoc est ad eum locum, ut amplius cieri, moverique nequeat, quem nos *Scaccum matum* vocamus. Unde & Proverbio locus, *Ad incitiam*, vel *ad incitiam* redigere, pro ad extremas metas compellere, & aliquem in summam desperationem adducere.

Sed postea magis placuit hoc, quod nunc figuratum exhibeo, ab Apibus sumptum, quarum ea est natura, ut nunquam in bellum prodeant, nisi iuo Rege præcedente, ut Plinius, & Iulianus. M. Varro, Xenophon, & alij plures Auctores testantur, & pulchrè Virgilius, qui hunc morem, & amorem Apum in suo Rege sequendo, & tutando, sic celebrat.

*Tum trepida, inter se coeunt, pennisque coruscant,
 Spiculaque exaccunt rostris, aptantque lacertos,
 Et circa Regem, atque ipsa prætoria densa
 Miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem,
 Præterea Regem non sic Aegyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes,
 Observant. Rege incolumi mens omnibus una est,
 Amisso, rupere fidem, constructaque mella
 Diripuerunt ipse, & crates solvere favorum:
 Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
 Circumstant fræmitu dense, stipantque frequentes,
 Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello
 Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.*

Divus quoque Basilus, adhuc cæteris Clarius, sic habet, *Natura lex est apibus innata, Fratres dilectissimi, ut nisi Rex prius agmen præcedat, ab alvearibus nusquam discedant.* Et Pierius Valerianus inquit, eos, qui populos Regi suo obsequentes, illumve sequentes, ostendere volunt, examen apum proponere consuevisse, *Siquidem is foras non procedit, nisi migraturo examine, cumque procedit, satum examen*

Polid. Virgil. de invent. rer. lib. 2. c. 13. Proc. apud Soutertium de ludis lib. 1. c. 22. Covarr. in Theat. ling. Hisp. verb. *Axerex*.

Erasm. in hoc adagio pag. 383. Souter. d. c. 22.

Plin. lib. capit. 17. Ælian. lib. 5. c. 11. Varr. lib. 3. Xenophon. in Cyr. præd. lib. 5.

Virg. 4. Georg.

D. Basil. in homil. de S. Gord. Martire.

Pier. lib. 26. fol. mli. hi 185.

circa cum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur reliquo tempore.

9 Et quidem, licet Israelitæ periculo Davidis commoiti, ne Rex deinceps ad bellum exiret peculiari lege sanciverint, ut in libro Regum haberetur, & præter alios Sabellicus memorat. Idemque, ut Cedrenus narrat, Chaganus Persarum Rex suis successoribus statuerit, dedecoris impatiens, dum se à Tiberio superatum, & malè habitum vidit, quibus exemplis alia Beyerlinchius adiungit, negari tamen non potest, Regum præsentiam plurimum in bellis conducere, tum ad accendendum militum animos, tum ad alia multa, quæ eis præsentibus facilius consuluntur, & resolvuntur, & ad pudorem cæteris incutendum, qui ipsos se eiusmodi periculis offerentes, non comitantur.

Reg. 2. 21. 17. Sabellicus lib. 9. Enead. 1

Theat. vit human. lit. B. pag. 77.

10 Vnde adeò frequens apud varios Auctores Alexandri, Cæsaris, Antonis, Trajani, Titi, Constantini, Theodosij, & aliorum Imperatorum ob similem ardorem bellicum commendatio, (ut nostros Reges Ferdinandos, Alfonsos, Sanctios, Carolosque præteream) & suasio Xenophontis in Hipparchico ad Reges, *V. Acant equitatem Principem, & fuffas transilientem.* Claudianus etiam Honorij Imperatoris patrem inducens, filio præcepta dantem, qualiter se ad bella parare deberet, post alia, hanc in illis præsentiam, cæterisque militibus exemplarem virtutem, & tolerantiam, his carminibus persuadet.

Claud. in 4. Consul. Hon.

*Inventis utere cibus, solabere partes
 Æquali sudore tuas, si collis iniquus;
 Primus ini, Sylvam si cedere provocat usus,
 Ne pudeat sumpta quercum stravisse bipenni,
 Calcatur si pigra palus, tuus ante profundum
 Prætentet sonipes, fluvios tu protere curru,
 Herentes glacie, liquidos tu scinde natatu,
 Nunc eques in medias equitum te consere turmas,
 Nunc pedes assistas pediti, tum protinus ibunt
 Tesocio tum conspicuus gratusque geretur,
 Sub te teste labor.*

11 Claudiano similis Sidonius Apollinaris, idem in Maioriano Imperatore commendat, inquit.

Sidon. in Pantgyn. Maioriani.

*----- Sic agmina voce
 Erigis, exemploque levas, primusque labores
 Aggrederis quoscunque iubes. Tum cætera parat
 Turba libens, servit proprijs, cum legibus auctor.*

12 Estque ita vera, ut communis, apud varios Auctores hæc sententiâ, tam in militaribus, quàm in reliquis ministerijs, officijs, & exercitijs, subditos sui Regis præsentia, ac conspectu mirum in modum excitari. Quintus enim Calaber sic habet, *Longè melius viri in opus incum*

Q. Calab. lib. 14

bunt,

P. in. Jun. in Paneg. *hant, cum Reges in conspectu habent.* Et Plinius Junior in subditis sui Trajani hanc felicitatem commendat, his verbis. *Felices illos, quorum fides, & industria non per internuntios, & interpretes, sed ab ipso se, nec auribus tuis, sed oculis probantur.*

Livius dec. 2. lib.

Annibal quoque apud Tit. Livium, hac consideratione, ita suos milites adhortatur. *Nemo vestrum est, cuius non idem Ego virtutis spectator, & testis, notata temporibus locisque referre possim decora.* Et apud Ammianum Marcellinum signifer quidam Iulianum Imperatorem alloquens, idem ostendit, dum dixit. *I praevius, ut faustus Antesignanus, & fortis experieris, quid miles sub conspectu bellico sui ducis, testisque indivisi gerendorum, modo adsit supremum Numen, bis rebus efficit excitatus*

Ioseph. de Bell. Iud. lib. 7. c. 15.

Idem lib. 6. c. 2.

Flavius item Iosephus, valde in rem nostram, Imperatorem etiam non militantem, sed solum spectantem, suos milites animosiores reddere, de Tiro in obsidione Hierosolymitana loquens, si docet. *Cum autem ipse quoque in armis esset, unaque descendere statuisset, amici eum propter periculi magnitudinem, auctumque dicta continerunt: plus enim operis eum, in Antoniana praesidentem, militum certamini facturum esse dixerunt, quam si periculum subisset.* Omnes enim fore sub oculis Imperatoris optimos bellatores, & iterum melius. *Romanos hortabatur consuetudo vincendi, & quia vinci non assueverant.* Ante omnia vero Tirus, semper, ubique praesens. *Nam & inertia, spectante atque optulante Cesare, gravissimum fasinus videbatur, & ei qui bene accertasset, testis videbatur, qui rependeret premium.* Præterea fructus erat, vel cognoscere solent Principi vitam fortem: idcirco multorum maior viribus aaceritas demonstrata est.

Cassiod. lib. 10. epist. 31.

Et Cassiodorus, Vitigem Regem suos Gothos, hac consideratione hortantem, sic inducit. *Amare novimus viros fortes, qui saepe bella perregimus. Adantur, quod unicuique virtum vestrarum testis assisso. Ad alio enim mihi non est opus facta vestra narrari, quia omnia vobiscum laboribus sociatus agnovi.*

Sines. in orat. de Regno pag. 13. & 14.

Meliusque adhuc Synesius Cyrenensis Episcopus, Homerum allegat, qui quendam ex dijs, Graecorum certamini praesentem inducens, icipri percussione implebat militantes Iuvenes, eorumque accendebat animos.

Robore forti

Maiori pugnae furerent, & Martis amore

Pes infra, supraque manus, iam sponte cidentur.

Et subdit, hoc plane facturum Imperatorem, si neminam suos appellet, & vel eum qui classici clangore non movebitur, ad gloriae studium inflammaturum. *Nemo enim (inquit) est, qui non coram Rege strenue laborem velit suscipere, & quis nam sanguini pepererit, qui se à Rege audivit commendatum?*

Quibus accedit, ex Regis in bellis praesentia, non solum suorum militum animos instigari, verum & hostium, ex adverso, ita corsternari solere, ut solus hic nuntius ad eos debellandos sufficiet, ita enim

- apud Arrianum, Memnon Rhodius monuit, *Non esse cum periculo con-
surgendum cum Macedonibus, qui & pediatu superiores essent, & presen-
tem haberent Alexandrum, ipsi verò Darium absentem.* Et Constantini
Panegyristes, ad primum (inquit) *aspectum Maiestatis tuae, primum-
que impetum totius tui victoris exercitus, hostes territi, fugatique.*
Quem sequutus Constantius apud Ammianum, in simili ait, *Ita pavore
corpescent, ut nec oculorum vestrorum vibrata lucis ardorem, nec bar-
ricum sonum perferant primum.*
- 18 Et Latinus Pacatus, de suo Theodosio agens, adversus Maximum
Tyrannum sibi rebellem castra mouente, sic habet. *Et quidem Impe-
rator Auguste, ad afferendam Rempublicam, usurpandamque victoriam
suffecisset, in bella, vel solùm, venire. Nam si solùm domini adversus rebel-
les servos dimicaturi, flagra in aciem detulerunt, tantaque vis conscien-
tiæ fuit, ut ab inermibus verterentur armati, & qui obtulerant morti-
bus pectora, darent terga verberibus: nonne tu quoque, legionibus ociosis,
rem totam visus egisse? An sustinere te coram, & solùm oculorum tuorum
ferre coniectum, ille quondam domus tuæ negligentissimus vernula, mensu-
larumque servilium statarius lixa potuisset? &c.*
- 19 Unde, referente Plutarcho, Antigonus, hos, & alios effectus, quos
præsentia Principum in bellis operatur, agnoscens, cum Navale olim
prælium contra Ptolemæi duces pararet, Governatori classis suæ tre-
pidanti, & multitudinem hostilium navium causanti, respondit, *Ma ve-
rò ipsum præsentem, cum quot comparas?*
- 20 Et Petrus Andreas Canonherius rectissimè animadvertit, quòd
quemadmodum medici suo aspectu vires ægrotis adaugent, oronem-
que timorem, quem illi ex morbo conceperant, excutunt: sic Princi-
pum aspectu, milites, & tribuni metum exuunt, viresque hostium ma-
ximas contemnunt. Adducitque in huius Aphorismi comprobationem
Natalis Comitæ verba, qui referens historiam belli Germanici
anno 1546. ab invictissimo Cæsare Nostro Carolo V. Maxim. contra
Saxoniam Ducem, Langravium Alsie, & alios Protestantes feliciter
acti, sic habet. *Cæsar interea recognoscit, ut Albanus copias instruxerat,
ipse armatus in equo, nunc ante suam turmā consistit, nunc Germanos, nunc
Italos, nunc Hispanos, ut sint forti animo hortatur, qui mira virtute ho-
stium conatus, cum viderent adesse Cæsarem contemnebant. Plurimi enim
referunt in difficultatibus summi Imperatoris presentia, qui verè est Ani-
ma exercitus, & robur militum: neque aliud est, quod possit tantopere
ad gloriam, & ad honoris desiderium milites excitare, quàm si cognove-
rint, non in obscuro loco rem agi, sed in conspectu ipsius Principis, & uni-
versi exercitus, inque multorum populorum presentia.*
- 21 Et verè, cum Deus, quos ad Solij Maiestatem evexit, peculiaribus
auspicijs, & auxilijs prosequi soleat, ut latè novissimus Ioannes Hen-
ricus Boeclerus integro de his auspicijs edito tractatu demonstrat,
quò & respiciens Tacitus dixit, *Solere populos adversum fortuita aspe-
ctu Principum refoveri, & Crispinus apud Stobæum, Regis vel solus sa-
pè aspectus sufficit.* In auspicata quodammodo ea prælia cense-
runt, quæ ipsis absentibus committuntur, ut idem Boeclerus ex Mace-

Arrian. lib. 1.

Nazar. in Panegir.
const.

Ammia. lib. 21.

Pacat. in Panegir.
ad Theod.

Plutare. in apoph.
Antigon.

Canon. in aphor.
Pol. 1. tom. p. 275.

Boecl. in tract. de
ausp. Reg.

Tacit. 15. ann. què
illustrat latè Ian.
Gruterus.

Stob. serm. 146.

Boecl. sup. pag. 30
ex Iustin. lib. 7. c. 2

donum exemplo, à Iustino relato, deducit, qui cum ab Illyrijs prælio pulsi fuissent, Rege suo in cunis prolato, & ponè aciem posito, acrius certamen repetivere; tanquam ideò antea victi fuissent, quòd bellantibus, sibi Regis sui auspicia de fuissent. *Confero itaque prælio* (dicam verbis Iustini) *magna cæde Illyrios fudere, ostenderuntque hostibus suis, priore bello Regem Macedonibus, non virtutem defuisse.*

Plutarch. in Eumene.

Patric. de Rep. lib. 9. tit. 2. pag. 570. Aymon. de gest. Franc. c. 32. Æmil. lib. 3.

Tripart. 3. p. lib. 5. c. 8. pag. 672.

L. 6. tit. 19. part. 2.

Gregor. Lop. d. l. verb. *Non fuisse.*

Herod. lib. 6.

Curt. lib. 9. c. 10. Arrian. lib. 12. Plutarch. in Alex. Dio. dor. pag. 566. Galterus, qui hanc historia heroico Carmine prosequitur. apud Rader. pag. 592.

Polixen. lib. 2.

Iovius lib. 34. hist.

Cui exemplo, simile aliud de Eumene ægrotante, à suis lætica in prælium deducto, Plutarchus enarrat, & post Aymonium Franciscus Patricius, Clotharium Francorum Regem recens natum, Fredegundis matris ubera sugentem, ipsa hortante, in bello contra Childebertum in exercitus fronte delatum, & gloriosa obinde victoria positum. Et in historia Tripartita, de quodam Rege Angliæ refertur, quòd cum anno 467. contra Saxones, ipso graviter ægrotante, pugnandum esset, suolque ob id valdè animo consternatos audiret, semi mortuum se in prælium deferri iussit, insignique victoria positus, Regium honorem saluti postponi debere iactavit.

Quod peculiari animadversione mihi dignum videtur, pro lege quædam Nostri Regis Alfonso X. quæ Reges bellis inter esse debere decidit, *Excepto si accersisse, que el Rey non fuisse en aquella batalla, por ser nido, è por enfermado è manifestado que ovuisse, è porque sus vasallos no se lo consintiesen por ninguna guisa, por guardarie de peligro.* Quo loci, eiusdem legis Glossographus, post Egessipum, coherenter ijs, quæ iam diximus, adnotavit, *quòs licet intersit Regem adesse bello, ut eo presente pugnatorum audacia magis augeatur, non tamen certamini se facilliter ingerat, nam in milite unus fors est, in Imperatore periculum univoferum.*

Quod & iterum Nos admonemus; nam licet de Spartanis Herodotus scribat, Reges eorum primos in expeditionibus, & postremos in reditu fuisse, semper quidem rem magnam esse fatemur, & Re. pub. periculolam, caput obiectare periculis, quo salus omnium stat, aut cadit, temperamentumque fortitudinis in Principibus cupimus, & ut ita modum impetus teneant, ut nihil acrius, quàm consideratius præterent. Nam sæpè honestæ rerum cause temeritate nimia perniciosos exitus consequuntur. Unde merito Alexander Magnus à Curtio, & alijs notatur, dum se in Oxidracarum oppidum saltu coniecit, à quo multis vulneribus faucius, vix eripi potuit. Et Polienus narrat, Clearchum Cyro consilium dedisse, ne ipse se in periculum offerret, sed inspectorem se pugnae gereret. Pugnantem enim, manibus nihil magnum effecturum, si verò quid damni acciperet, omnia relaturum ijs, quos secum haberet.

Extratque, relictis alijs, nobilis Historia Maximi Nostri Regis, & Imperatoris Caroli V. qui, ut Iovius refert, cum Tunctum obsidens, se primum scâsioni urbis offerre pararet, ab Alfonso Vastio, penes quem eius factionis militare imperium esse voluerat, ad mediam aciem, ubi erant vexilla, retrocedere iussus fuit, ne fortuitò incidentis pilæ casu, ipsius salus, ex qua omnium fortuna pendeat, in expiabile discrimen subiret. Cui Cæsar paruit, confestim se ad signa recipiens, & ne id ti-

meret, subdens, *Quanao Augustorum Caesarum nemo unquam tormenti violentia concidisset, & adijcere potuit illud Sallustij, In bello, quanto si bi quisque minus parcat: tanto magis tutus est, & Q Curtij, sub persona Alexandri dicentis, & docentis, plures Reges a suis domi, quam in bello ab hostibus interentos.*

Sallust. in Jugutt.
Curt. lib. 9. c. 12.

26 Pluraque alia, quæ in hanc rem congerere poteram, silentio prætereo, lectorem tamen admonens, ut ubi hæc quæstio, occasione oblata, rerumque & temporum serie exigente, agitanda fuerit, præclaras duas orationes præ oculis habeat, quæ de eadem, ad utramque partem, apud Nostrium Joannem Marianam habentur, dum memorat, qualiter de ea disceptatum fuit, tempore D. Ferdinandi V. Regis Catholici, dum, an ipsam in Italiam trajcere oporteret, ad Neapolitanum bellum conficiendum, consulcbatur. Vbi, licet negantem opinionem prævaluisse recenseat, plerisque tamen magis placuisse inquit, liberam cuiusdam Episcopi consultationem, qui vivis rationibus, *Regum præcipuum manus in bellis ducendis consistere per oravit, difficultatesque & pericula, quæ ex adverso obijcebantur, sperni debere, cum nihil pulchrum, vel arduum natura his care voluerit. Commodius bella à Regibus, quam à Ducibus (sint illi quicumque) geri. Regem ad bellum euntem, cives quoslibet, summos, medios, infimos comitari. Pecuniam in stipendium, bellicos commeatus, ac cætera necessaria, Rege præsentem promptius expediri. Enatis difficultatibus facilius, ac prudentius occurri. Benevolentiam, & ardorem militum sub Regis oculis potentius conciliari, & inflammari. Hæc via Romanos, eadem egregios alios Reges, & Imperatores sibi gloriam parasse, orbique Imperij regum imposuisse, quod haud quaquam consequerentur, si domi, delicijs indulgentes, res bellicas per vicarios administrassent. Quod si durum tamen videretur, Regem inter se bello, incerta præliorum sortis caput, & salutem obijcere, proximum saltem bello locum incubare debere, ex quo, Regio aspectu, gentem recreare, & belli apparatus diligentius disponere possit.*

Mariana de rebus Hispan. lib. 27. c. 15.

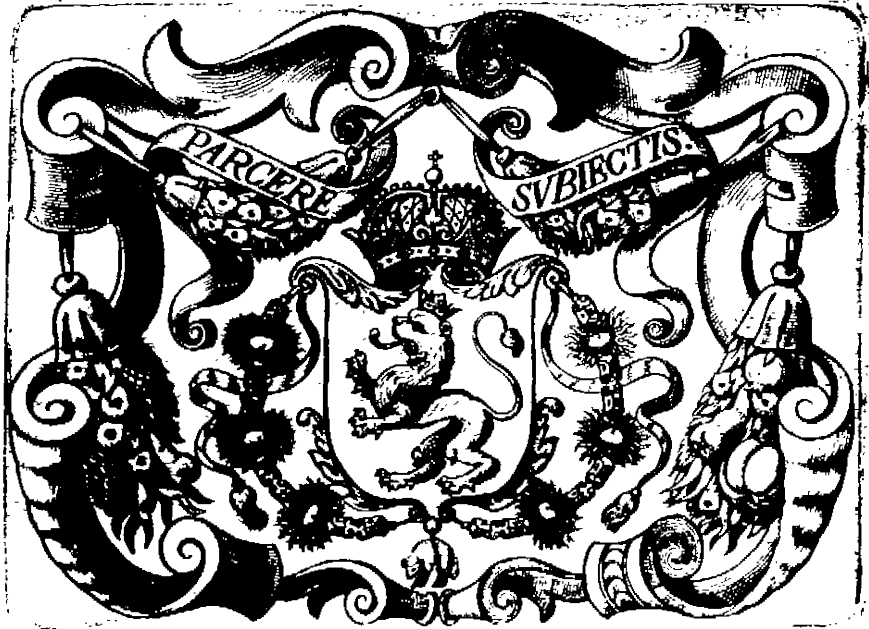
27 Quæ sanè rationes eadem propè sunt, ac illæ, quas in hac commentatione retulimus, & similem consultationem, & resolutionem sub Prudentissimo Nostro Rege Philippo II. ubi se ad Lusitani Regni expugnationem accinxit, Conestagus, & Cabrera latè commemorant, eandemque modo gloriosissimum Regem Nostrium Philippum IV. quem Deus perennet, sequutum vidimus, dum ad Cataloniae expeditiones, & debellationes nunc Cæsaraugustæ, nunc apud Fragam, vel Leriadam, ut occasio postulat, commoratur, & calor sui effectus præstantissimos experitur.

Conest. de obt. Portug. lib. 5.
Cabrera in histor. Philip II. lib. 12. p. 1098.

Parcere subiectis.

EMBLEMA XCIII.

*Cernis, ut Hellei rutillet nitor aureus agni,
 Ut comes horrifono fulguret ore leo?
 Sic est. Audaces contundere, parcere victis,
 Hac sunt qua Regum pectora signa decent.*

COMMENTARIUS.

Thucid. lib. I.

PRÆCLARE Mihi dixisse viderur Thucydides, dum in odietiam constituit, in bellis non inferendis, ubi nulla iniuria afficimur, iustitiam, in eis paci anteferendis, cum iniuria afficimur: hac autem repressa, post bellum pacem faciendam esse, nec aut successu in bellis elatos plures appetere, nec pati iniurias mollitie, & amore ocij. Nam cum bella, ut diximus, eò dirigi debeant, ut in Pace esse possimus, qui hanc, superato iam adversario, cōsequi potest, quidquid ulterius in eum savierit, à iusto, licito, & necessario, in iniustum, crudele, voluntariumque deflectet.

Sup. Emb.

Quod in cuiuslibet, etiam hostis, cæde, vitari debere, satis indicavit Cyrus, Chryfantam collaudans, quòd hostem interfecturus, iã elatum in cædem gladium revocasset. Eo quòd receptum canere audisset. Et Romani, caventes, ne vel ipsum hostem alij lacerarent, quàm qui

Sacramento tenerentur, sic, ut Rhodiginus tradit, prae monstrare volentes, ne hostem, quidem interfici oportere, ni summa, & ea legitima, necessitas adigar.

Rhodig. lib. 11. c. 18. Ego de Parric. lib. 2. c. 2. p. 110.

3 Idemque ipsum sentiens Agefilaus, hoc potissimum Principibus ediscendam docebat, *Imperatoris officium esse, erga rebellantes, audacia, erga subiectos, benevolentia uti, quod referens Plurarchus, addit, Neque enim verè victor est, qui iracundia, vindictam flagitanti, frenum nefas imponere, & egregiè Timoleon, apud Æmilium Probum, eam ducendam esse præclaram victoriam prædicabat, ex qua plus sit clementiæ, quàm crudelitatis, sic indicans, clementiam propriam victoris virtutem esse debere, fallique, & errare graviter eos, qui, ut cum Seneca loquar, Potentiam putant, in exitia gentium serpere, & inijcere totis ignem, aratrum vetustis urbibus inducere. Felicitas illa, multis salutem dare, & ab vitam ab ipsa morte revocare, & mereri clementiam civicam. Nullum ornamentum Principis fastigio dignius pulchriusque est, quàm illa Corona ab civibus servatus. Non hostilia arma detracta victis, nè curru Barbarorum sanguine cruentis, non parva bello spolia. Hac divina potentia est, gregatim ac publicè servari: malos autem occidere, & indiscretos, inuentis, ac ruina potentia est.*

Plut. in apoph. Arcefil.

Æmil. Prob. in Timol.

Senec. lib. 1. de clement. c. vlt.

4 Hocque adeo verum est, ut ipsa etiam Romani, alioqui bellicosissimi, & quorum aviditati totus orbis sufficiens non videbatur, hanc sibi artem, hocve Encomium, *Parcendi subiectis*, præ alijs omnibus usurpaverint, & in maximam suam laudem cedere duxerint, ut de eis prædicat Poeta dum dixit.

Virg. 6. Æneid.

*Excudent alijs spirantia mollius æra,
Credo equidem, viros ducent de marmore vultus:
Orabunt causas melius: cœlique meatus
Describent radio, & surgentia Sydera dicent:
Tu Regere Imperio populos Romæ memento,
Hæc tibi erunt artes, Pacique imponere nomen,
Parcere subiectis, & debellare superbos.*

5 Quo & alludens Sulpicia illa, quæ Domitiani temporibus floruit, in suo Satyrico dixit:

*----- Duo sunt, quibus extulit ingens
Roma caput, virtus Belli, & sapientia Pacis.*

Et apud Livium, legati Carthaginenses, de eodem populo Romano loquentes, *Pius penè parcendo victis, quàm vincendo, imperium auxisse.* Propertius quoque, eandem in eisdem Romanis virtutem commendans, sic canit.

Livius lib. 30.

Prop. lib. 3. eleg. 21.

*Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
Stamus, victrices temperat illa manus,*

Sic enim legendum est, non *Ira*, ut in vulgatis codicibus, sicuti docti eandem Propertij Commentatores advertunt.

Plin. lib. 15. c. 29.

Senec. lib. de Cle-
ment.

Cicer. pro fig. &
pro Marcello.

Horat. in Carn. se-
cul.

Et testante Plinio, hæc eadem virtus effecit, ut Posthumius Tuber-
rus, qui de Sabinis triumphans, primus omnium ovans urbem ingres-
sus est, quoniam reu leniter, sine cruore gesserat, myrto victricis Vene-
ris coronatus iaceret. Caius quoque Cæsar apud Senecam commē-
datur, quod bellum, aliorum pace mollius, gessisset, & à Cicerone, quod
in eius victorijs, nemo nisi armatus occiderit: illasque præliorum exitu
terminaverit, & quos cives necavit, eos vis Martis perculit, non ira
victoris. Et de eius successore Augusto, idem prædicat Horatius, sic
inquiens.

*Imperat, bellans prior, iacentem
Lenis in hostem.*

Quo significare voluit, illum superiorem pugnacissimis fuisse, & lenem
in humiles, & iacentes. Trajanus quoque de se ipso, in sermone Cælia-
rum, ita dixit, *Subiectis mansuetus, hostibus firmus, cæsus præ cæteris ex-
titi.*

Quod altiores, etiam radices habere videtur: nam Romani, origi-
nis, & imperij sui primordia ad Venerem referebant. Unde, & hæc
præcipuis honoribus prosequerentur, & Victricis nomine colere gau-
debant; peculianibusque numismatibus sub hoc titulo orabant, quo-
ties ita bellum contigerat, ut insani Martis furores, eius intervenio-
ne lenirentur, quod se maximè semper optare significabant. Eaque
propter Rutilius Numatianus vir Consularis, in suo Itinerario, sic Ro-
mam affatur.

*Auctores generis Venerem Martemque facemur,
Æneadum Matrem, Romulidumque Patrem.
Mitigat at matas clementia ceteros
Conuenit in mores nomen utrumque tuos.
Hinc tibi certandi bona, parcendique voluptas,
Quos timuit, superas, quos superavit, amat.*

Tacit. 4. an. Curt.
lib. 4. c. 15.

Sen. de Clem. lib.
1. c. 21.

Et à Tacito, & Curtio *Romana clementia*, Romana *Mansuetudo*, qua
si propria, & peculiaris virtus, ipsorum Romanorum indigeratur, ean-
demque eximium Deorum manus esse Seneca inquit, & valde ad rem
de qua agimus subijcit, ea animosè uti debere, quod dandi auterendi-
que vitam potens est, an his præferam, quos teit tuo fastigio aliquando
obstitisse, & vel solo hoc arbitrio ulionem impleisse, persequere
quantum veræ poenæ satis erat. *Persians enim vitam, qui dicit: & quis-
quis ex alto ad inimici pedes abiectus, alienam ac capite suo Regiamque
sententiam expectat, in servatoris sui gloriam vivit, priusquam eius no-
mini conferret incolumis, quam si ex oculis ablatas esset. Astiduum enim
spectaculum aliena virtutis est, in triumpho citò transisset. Si verò Reg-
nom quoque suam tuto relinqui apud eum petuit, reponique eo, unde de-
ciderat, ingenti incremento surgit laus eius, qui contentus fuit ex Rege
victis, nihil præter gloriam querere.* Quod etiam in causa fuisse, cur Ro-

mani spolia hostium, templis dicata, non renovarent, Plutarchus scribit, hanc rationem inter alias adducens, *Quod licitum illis visum non fuisse, memoriam contentionum cum hostibus iam victis renovare.*

Plutarc. in quæst. Rom. q. 36.

9 Hanc porrò virtutem, quam in omnibus Regibus eminere cupimus, eisdem insinuare, præsentis Emblematis inspectione conamur, ex ipsi nostrorum Hispano Austriacorum Regum insignibus, stemmatibusque deprompti. Qui, & si vetus aliorum mos fuerit, suis in clypeis, ad suam potentiam, vel ferociam denotandam, dracones, leones, tygres, urfos, aquilas, & quævis alia terrificæ animalia depingere, ut de scuto Agamenonis post Homerum tradit Alciatus, & vel de illo Palladis, Ægida vocato, magnus vates, his verbis.

Alcia. Emb. 57.

*Ægidaque horrificam turbatæ Palladis arma,
Certati in serpentum squamis auroque polibant,
Connexosque angues, ipsamque in pectore Diva
Gorgonam, deserto vertentem lumina collo.*

Virg. 3. Æncid.

Ipsi tamen, Torque, ut vides, aureo, scintillantibus silicibus compacto, ex quo Aureus Agnus dependet, suum leonem circundant.

10 Hic coniunctione (ut credibile est, & iam alij subolsederunt) veluti designantes, suis se hostibus duris, & rebelibus, bella, ungues, flammæque comminari, simul autem in Agno, mansuetudinem, & placabilitatem, quam præ se ferre in eisdem, etiam iusto bello subactos, si reliperint, in votis, & animis habent. Et, ut omnes sciant desiderantes, sibi, non minus, quam Romanis, illud elogium convenire.

Caramuel de insign. Hispan. p. 85. & 233.

Parcere subiectis, & debellare superbos.

11 Verosque, & legitimos heredes successoresque esse, non solum statuum, & ditonum, sed & mansuetudinis, & benignitatis Magni, illius quondam Herois Philippi, cognomento, Boni, Ducis Burgundiæ, & imperij Belgici Cõditoris, qui ut Cominaus, Herverus Miræus, & alij plures scribunt, equestrem militarem Ordinem, sub nomine, & insigni huius Aurei Velleris instituit anno 1439. ad vellus illud aliud Gedeonis respiciens, de quo Sacra Pagina meminit, ut piæ Saavedra Noster contendit, vel, ut cæteri Auctores communius existimât, ad fabulosum Colchide absconditum, circa Pontum Helleum, quod Iason, & socij eius, Argonautæ dicti, post varios labores, navigationesque repererunt, de quibus eleganti carmine Valerius Flaccus scripsit, & veluti in vaticinium, quod gloriosissimi Reges Nostri, tanti Ducis progenies, & posthuma proles, velut novi Iasones, superato invictis classibus Oceano, ditissimas Novi Orbis Regiones detecturi, & subacturi essent, unde non unicuique, & tantoperè à Priscis expentû, deauratum vellus reportaretur; sed quot annis in exhaustæ opulentæ thesauri in Iberiam advehentur, iuxta illud Virgilij.

Comin. lib. 7. Her. vet. lib. 4. rer. Burgund. Miræus de ord. equest. pag. 134. Ind. 6. 37. Saav. Emp. 35. p. 259.

*Alter erit tunc Typhis, & altera que vebat Argos
Delectos Heroas.*

Virg. Eclog. 4.

Senec. in Medæa
act. 2. vers. 374.

Et Senecæ Tragici.

----- *Venient annis
Secula feris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Typhisque novos
Detegat orbes, nec sit terris
Ultima Thule.*

Oven. lib. 2. Epig.
64. pag. 39.

Quod vaticinium Ioannes Oventus Anglus hoc elegantissimo Epigrammate clausit, valdè ad rem nostram accommodato.

*Dux Burgundorum, vetus ut fert fama, Philippus,
Ordinis Aurati velleris Autor erat,
Auriferos cuius nunc hæres possidet Indos:
Non igitur fuit hic Ordo, sed Augurium.*

Et non minùs disertè Ioannes Iacobus Chiffletius Eques, Regis Nostri, ac Serenissimi Principis Ferdinandi Archiatrus, qui connumeratis ducibus, qui in detectione, & subiectione Orbis Novi emicuerunt, sic dixit.

*Ecce alios Proceres: en altera quæ vebit Argo
Heroas, gentis sydera clara sua,
Queis ducibus subnixæ domus Burgunda superbas
Orbe novo domito, retulit exuvias.*

Plin. lib. 8. c. 16.

Senec. lib. 1. de clem.
ment.

Heliodor. lib. 9.
Ætiop. hist. Æth.

Ovid. lib. 3. de tri-
fib. eleg. 5.

Tiraq. de nobil. c.
37. n. 127.

Quibus addere licet, nō solum in Agno, verum & in Leone, eandem lenitudinem, & clementiam in humiles, & prostratos significari: nam ut de eo Plinius, & alij passim scribunt. *Illi tantum ex feris clementia in supplices, prostratis parcit, & ubi sedit, in viros prius, quàm in famulas fremit: in infantes non nisi magna fame.* Unde Lucanus nobilem leonis iram appellat, & elegantissimè, & prudentissimè Seneca, ad leniendos Regum animos in iam victos, & debellatos (circa quod nos-ter etiam serino versatur) eadem leonis similitudine utitur, inquit. *Ferarum nec generosarum quidem præmorâre, & urgere proicctos. Elephantes leonsque transeunt quem impulerunt; ignobilis bestia pertinacia est: non decet Regem seua, nec inexorabilis ira,* & Heliodorus supplices hostes, hanc clementiâ, vel abinuitis extorquere, sic ait. *Indicet enim quodammodo, & imperat præstantibus viris clementiam subiectis hostis.*

Et pariter Ovidius, dum intendit probare, quò quis nobilior est, eò clemetior, mansuetior, & placabilior in victos, imbelles, prostratosque, aut profligatos inimicos esse debere; ita ut secundum Tiraquellum, non aliunde magis, quàm ex hac virtute nobilitas hominum cognoscatur, aut ex contraria natura ignobilitas. Ovidij carmina hæc sunt.

*Quò quisque est maior, magis est placabilis ira,
Et faciles motus meus generosa capit.*

*Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem, cum cadit hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus ursi,
Et quaecumque minor nobilitate fera est.*

16 Ovidio similis Claudianus, eodem leonis exemplo utens, postquam clementiae laudem, & praestantiam exposuit, hanc in Stiliconis pectore sedem posuisse, hosque qui sequuntur effectus producere, ei lenocinans, dixit.

Claud. lib. 2. de laud. Stilicon.

*Hac docet ut pœnis hominum, vel sanguine pasci
Turpe ferumque putes: ut ferrum Marte cruentum,
Sic cum pace premas, ut non insensus alendis
Materiam praestes odijs: ut fontibus ultrò
Ignorivisse velis: deponas ocius iram,
Quam moveas, precibus nunquam implacabilis obstes,
Obvia prosternas, prostrataque more leonum
Despicias, alacres ardent qui frangere tauros,
Transiliunt praedas humiles. Hac ipse magistra,
Das veniam victis: hac exhortante calores
Horrificos, & quae nunquam nocitura videntur
Iurgia, contentus solo terrore, coerces.*

Ex quibus noster Don Sebastianus Covarruvias hoc Emblemata deduxit, cum lemmate, *satis est prostrasse.*

D. lib. Covar. cent. 1. Emb. 99.

*El Leon generoso nunca daña
Al hombre, que en el suelo se ha tendido,
I ansi usa con el de aquesta maña
Quien por pies escaparse no ha podido.
El fuerte vencedor pierde su saña,
Si se dà su enemigo por vencido,
I el perdonar aumenta fama, i gloria,
I haze ilustre, i clara la victoria.*

17 Quae quidem omnia satis nostri Emblematis proprietatem, & moniti, quod dirigitur, veritatem ostendunt. Quam ipse idem Claudianus non minori elegancia prosequitur, Honorij Imperatoris Patrem, ob hanc parcendi hostibus virtutem, ita collaudans.

Idem Claud. in 4. cons. Honorij.

*----- Non insultare iacenti
Malebat, mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnae parcus erat: Paci non intulit iram
Post acies, odijs idem qui terminus armis,
Profuit hoc vincente capi, multosque subactos
Aspera latuere commenda vere catena.*

Proper. lib. 2. eleg.
16.

Et Propertius de Augusto Cæsare, qui debellato Antonio, & Cleo- 18
patra, bello finem imposuit, & arma recondidit, & Iani templū clausit,
pace terra, marique patra, sic inquit.

*Cæsaris hæc virtus, & gloria Cæsaris hæc est,
Illa, qua vicit, condidit arma manu.*

Stat. lib. 8. Theb.

Et Stadius generaliter monens.

----- *Si decidit hostis,
Ire super satis est, vitamque relinquere victo.*

Tacit. 12. an. rela-
tus à Saæv. Emp.
96. pag. 708.

Cui illud Taciti ad stipulatur, *Quanta per vicacia in hostem, tanta bene-*
ficientia adversus supplices utendum. Et Cassiodori, qui postquam Theo-
doricum Regem induxit, Francorum Regi de victoria gratulantem,
eundem eidem sic, ut ea moderatè utatur suadentem proponit. *In ta-*
libus causis accipe frequenter expertum. Illa mihi feliciter bella prove-
niunt, qua moderato sine peracta sunt. Is enim vincit assidue, qui novit
omnia temperare: dum iucunda prosperitas illis potius blanditur, qui au-
feritate nimia, non rigeſcunt, &c.

Cassiodor. lib. 1. 2.
ep. 41. quem etiã
vide lib. 3. ep. 43.
in fine.

Senec. in Troad.

Est enim sæpè victoria Fortunæ potius munus, quàm virtutis, aut 19
sapientiæ, ea verò moderatè temperanterque uti, non nisi ex propria
virtute, ac sapientia procedit. Ideòque Seneca Tragicus dixit:

*Noscere hoc primum decet,
Quid facere victor debeat, victus pati.*

D. Valer. hom. 13.
de bono pace.

Et Divus Valerianus, *Vitra felicitatem esse victoria, inimicum saluum*
fecisse, & iniuriam vindicasse, nescireque sine dubio irasci, qui dubitat et mi-
sereri. Meritòque Elianus Philippum Macedonem laudat, quòd cum
in Charonea fudisset Athenienses, licet fortuna evertus, tamen appe-
ritù rationi subdidit, neq; còtumeliosè, aut intèperanter aliquid fecit.

Ælian. de var. hist.
lib. 8. c. 15. Justin.
lib. 7.

Bayerline. eos re-
fert in Theat. verb.
Crudelitas, p. 122.
Schoonhorn. lib. 6
Pol. c. 35. latè Ca-
merarius tom. 3. c.
26.

Et pari commendatione à varijs Auctoribus donatur Alexander, 20
eiudem Philippi filius, quòd se, cum devictis Dario, & Poro, humani-
ter habuit, Cyrus quòd superatum Cræsum clementer tractavit, Pau-
lus Emilinus, quòd Persem benignè suscepit, & Aurelianus, qui, nar-
rante Vopisco, cum urbem Tyrum obideret, iuravit, nec eam quidem
militares gladios evasurum, si urbem expugnaret: illa autem capta, cū
ad crudelitatem improbi exacerent, canes ad unum mactari iussit, &
ita iusiurandum exsolvit.

Nazar. in Panegir.
Const.

Nazarius etiam Constantini Magni mansuetudinem prædicat, quòd 21
Victoria licentiam sine præly terminavit. Gladios, ne in eorum quidam an-
guine distringi passus est, quos ad supplicia pefcebat. Et de Constantio
tradit Sigonius, quòd magna strage victo ad Merfam Pannoniæ Mag-
nento tyrano, & xxxm. cælis, cum prima luce, tumulo conscenso, subie-
ctam planitiem, & præter fluètem amnem refertū cadaveribus conspe-
xisset, illacrymavit, non tam victoriæ lætitia, quàm cæſorum dolore
permotus: atque universos sine discrimine sepeliri, qui verò spirabāt,
curari præcepit. Et Magnus Theodosius eximiè à Divo Ambrosio,
Augustino, & Baronio ob eandem virtutem extollitur, qua ita emi-
nuit, ut in neminem post victorias, privatas inimicitias valere permis-

Sigon. lib. 5. Imp.
Occid.

D. Amb. in orat. fu-
neb. de Theod. D.
Aug. lib. 5. de civ.
Dei, c. 26. Baron.
an. 382. n. 65. & 66
& an. 394. n. 18. &
19.

ferit, & Pacatus de eo hæc verba proferre potuerit. *Victoria victor, omnem cum armis iram deposuisti, ut ceciderit nemo post bellum. Vide Imperator, quid hac clementia consequutus sis: fecisti, ut nemo sibi victus, te victore videatur.* Quibus verbis similia sunt alia Casiodori, qui sub Theodorici Regis persona sic habet. *Aliorum forte Regū prælia, captarū civitatum, aut prædas appetunt, aut ruinas: Nobis propositum est, Deo iuvante, sic vincere, ut subiecti se doleant, nostrum dominium tardius acquisivisse.* Et Claudiani ab eadem virtute sic Honorij Patrem laudantis,

----- *Paci non intulit iram
Post aciem, odijs idem qui terminus armis.*

Pacat in Panegir. Theo.

Casiod. lib. 3. ep. 43.

Lipf. in mor. & exem. lib. 2. c. 12.
Facijs lib. 4. & 7. hist. Panormit. de dict. & fact. Aif. lib. 1. c. 28 lib. 3. c. 29. lib. 2. c. 57.

Aene. Sylv. in notis ad Panorm. lib. 3. c. 36.

Camér. 3. sub c. 26 ad finem Theran. lib. 3. par. 3. Strada lib. 1. belli Belg.

Sandov. in hist. Carol. V. Ant. de Guevara in epistol. vbi Carol. Imper. hortat, ut secum Francisco benigniter habeat.

22 Alia quoque in eandem rem exempla copiosè Iustus Lipsius adducit, & præsertim illa Alfonfi Regis Aragonum I. cuius & facta, & dicta, secundum Bartholomæum Facium, & Antonium Panormitanum, eò præcipuè tendebant, ut doceret, *Victoriam fortuna munus esse, clementiam, ium ipsius, qui clemens esse deberet. Itaque unumquemque male ex clementia, quam ex victoria laudem adipisci. Nec se aliud data pacis pretium existimasse, quam hostes genibus advolutos, à se pacem petivisse, & se pacem dedisse. Præstantis Regis esse victis ignoscere, & sapientis, integra, quam eversa civitati dominari velle, pluresque se huius benignitatis opinione, potius quam armis in suam potestatem adduxisse, ut in Caieta obsidione monstravit.*

23 Quæ præclara axiomata suis notis illustrans Aeneas Sylvius, addit, Federicum Imperatorem, victis in Hungaria Gunciensibus dixisse. *Magnum actum est opus, nunc autem maius restat, ut scilicet vincamus nos metipso, atque avaritie, & ulciscendi cupiditati frenos imponamus.* Et de Segismundo, quòd obiurgatus, cur fugatos hostes non insequeretur, & comprehensos occideret? *Satis (inquit) vicit, qui hostes fugavit, Tibi utile videtur inimicum occidere, neque enim mortuus bellum excitat: at ego, & inimicum occido, dum parco, & amicum facio, dum extollo.*

24 Sed quoniam omnia exempla, quæ se se ad huius virtutis commendationem Nobis offerunt, recensere, nec licet, nec vacat, sufficiat pro multis inclitum Nostrum Cæsarem Carolum V. Principibus cæteris spectandum, & imitandum proponere, qui cum à nullo ferè, bello provocatus fuerit, quem non modò victum, sed, quod rarò legitur, etiam vincitum, captivumque non viderit, eadem tamen felicitate, qua hostes suos in potestatem redegerat, ea clementia ijs ignovit: ut in venia concessa Ioanni Friderico Saxonie Ducis à se debellato, & ad mortem damnato, ad suasionem Ducis Brandenburgici, Camerarius, post alios Auctores, recoluit, & potentius patientiusque, in dimittendo Francisco I. Christianissimo Galliarum Rege, postquam illum Madridij captivum deduxerat, licet non defuissent multi, qui contrarium suaderet, & in glonam Hispanie cedere dicerent, ipsiusque Imperatoris æviter nam memoriam, tanti Regis cineres intra ipsam manere, & honorificentissimo sepulchro reconditos posteris conspiciendos proponere. Quibus ipse constanter respondit, tanti facti memoriam, nullo re-

poris cursu posse deleri, sicut nec lux, in eo laxando, clementiæ, & liberalitatis commendationem.

Thuan. lib. 21. hist.

Quam agnoscens Iacobus Thuanus, Gallus licet Scriptor, huic pietati, & mansuetudini, quæ in hoc Principe semper enituit, omnia ferme, quæ bello, vel pace fecit, referri debere fateatur. Et in eandem hoc nobile Epigramma Iuliani in Flandria in adventum D. Philippi, eius Filij, positum fuisse, ex Ioanne Calvero Stella Camerarius transcribit.

25

Camera. 1. success.

c. 79. pag. 364.

*Quis te victorem dicat, qui vinceris ipse,
Invictus victo Caesar ab hoste tuo?
Si veniam victus petit hostis, protinus illi
Parcis, & errati te meminisse piget.
Non te hostis Caesar, sed te clementia vincit,
Et ratio, cum sis victor, & ipse tui.
Vincere laus ingens hostes, & parcere victis,
Gloria sed se se vincere maior erit.*

Iud. 7.

Quod si ijs exemplis illa sacræ Paginæ obiecerit quispiam, quibus Ge-
deon, superatos Madianitas persequitur, & quinque Regū capita, non
trūcata solum, verum & pedibus populi calcari, leguntur, sciat id spe-
ciali Dei præcepto fuisse peractum, propter rationes quas huius histo-
riæ Expositores advertunt. Vel fortè tales hos fuisse hostes, de quibus
nihil melius in posterum, eis parcendo, cōsequi posset. Quo casu licitū,
& decens esse in illos sævire, Politici docēt, quia secundum eorū Prin-
cipem Tacitum. *Is foret bellum meritis creditur, qui hostē, quem semel de-
lere potuit, sepius velut è manibus dimisit.* Quod etiam Livius his ele-
gantissimis verbis edocuit, *Sunt quippe belli, sicut pacis iura, & iussum
est bellū, & in bello vias: Et, quibus necessaria: & pia arma, quibus nulla,
nisi in armis relinquitur spes, qui enim cum potest belli semina non extin-
guis, rursus se in anceps ipsorum periculum revocat.*

26

Tacit. 4. an.

Livius lib. 5.

Gunth. lib. 2. ver.
476. & seqq.

Idemque licere Guntherus ostendit, quoties oblata sepius hostibus
venia, vel illam admittere nolunt, vel admissa abutuntur, & peiores
evadunt, sic enim de Federico I. Imperatore adversus Ligures ob hanc
causam sæviente, scriptum reliquit.

27

*Tum verè, ut iustam se se collegit in iram,
Regia Nobilitas, & tandem se va coactius
Venit in arma furor: non iam servare laborat
Ingratos, veniam ve ultra spernentibus effert:
Iam toties revocasse pudet, monituque salubri
Invitasse eos ad dulcia munera civis,
Ut leo qui dudum placido mansueverat usu,
At si persisterit damnatus, & improbus hostis
Involat, & laceros frangit crudeliter artus,
Sic suppressa diu generosi Principis ira
Exarsit, rapuitque novum mens alta furorem.*

Pacis commoda.

EMBLEMA XCIV.

*Ignē solvantur, Dominator Arma,
Dulcis in Pacem pyra conslet enses;
Tela candescant, sciat hasta flammam,
Umbo favillam.
Ut rogi sparsus cinis arva, & urbes
Vberes reddat: placidos lacertos
Virga protendat: locuples nitefcet
Copia cornu.*

COMMENTARIUS.

1 VM De damnis Belli plura dicta iam sint, & plurima semper dicenda, ac dolenda supersint, par est ut nunc de Pacis commodis aliqua subiungamus, quam veteres, Aristotele præeunte, velut belli præmium mercedemque duxerunt, & vel ob hanc solam causam finem que bellandum, ut in pace vivamus, & negotia suscipiamus, & in otio esse possimus.

Arist. 10. eth. c. 7.

2 Vnde Isaias, illam complementum omnium bonorum agnoscit, quæ Deus hominibus præstare potest, sic inquit, *Domine dabis pacem*

Isai. 26. 12.

Idem c. 32. 18.

nobis, omnia enim opera nostra operatus es nobis, qui & ipse alibi eandem, pulchram, fidam, & in requie opulentam appellat, his verbis. *Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta.* Cui adridet illud Virgilij.

Virg. *Ancid.* II.

Nulla salus belli, Pacem te poscimus omnes.

Silius lib. 10.

Et Siliij Italici; sic eam merito commendantis.

----- *Pax optima rerum*
Quas homini non visse datum est: Pax una triumphis
Innumeris potior. Pax custodire salutem,
Et civis servare potest, &c.

Lucan. lib. 1.

Eandemque in votis habens Lucanus, sic inquit.

----- *Pax missa per orbem*
Ferrea belligeri compefcet limina lani.

Ovid. 1. fast.

Et Ovidius.

Frondebis Aetiæ comptos redimita capillos,
Pax ades, & toto mitis in orbe mane.
Dum desunt hostes, desit quoque causa triumphis:
Tum ducibus bello gloria maior erit.
Solagerat miles, quibus arma coerceat arma:
Canteturque fera, nil nisi pompa, tuba.

D. Aug. lib. 19. de civit. Dei c. 11.

E Divus Augustinus tanti ipsam facit, ut uno in loco dicat: *Tantum est Pacis bonum, ut etiam in rebus terrenis, atque mortalibus, nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremò melius possit inveniri.* Et in alio, ita eam diffiniat, atque commendet. *Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, confortium charitatis. Hac est, qua simultates tollit, bella compefcit, iras comprimit, superbos caecat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat, cunctis est placida, nescit extolli, nescit insulari: Hinc qui acceperit teneat, qui perdidit repetat, qui amiserit exquirat, &c.*

Idem de verb. dom.

Quo cum sentiens Divus Basilus sic habet. *Quantum sit bonum Pacis, quid dicere opus, ut viros Pacis fidos? Nihil enim, ita Christianorum proprium, atque pacem conciliare.* Et Cassiodorus, in hoc gratiam gloriamque præcipuam Regum extolli, & tervari scriptum reliquit. *Si iniquitate Pacis populum dirigant, & in iudicia vigore conservant. Hac enim est bonarum artium mater decora. Hac mortalium genus reparabili successione multiplicans, facultates præbent, mores extollit, & tantarum rerum ignarus cognoscitur, qui eam minime, quasi sentitur. Et iterum. Decet Regalis apicis curiam generalitatis custodire concordiam, qua ad laudem Regnantis trahitur, si ab omnibus Pax ametur. Quid enim quod Principem melius prædicet, quam quietus populus concors Senatus, & tota Respublica morum honestate visitata?*

Cassiod. lib. 1. ep.

Idem lib. 1. ep. 23.

7 Extrat quoque apud nobilem Poëtam Prudentium elegans Pacis Prudentius Pſicho-
descriptio, & comendatio, sic ordiens. mach. 7.

*Pax plenum virtutis opus, Pax summa laborum,
Pax belli exacti pretium est, pretiumque periculi
Sydera pace vigent, consistunt terrea pace;
Nil placidum est sine Pace Deo; nec munus ad Aram,
Cum cupias offerre probat, si turbida fratrem
Mens, impacati sub pectoris oderit antro.*

8 Plurimaque similia eiusdem commoda, & encomia apud Erasmmum, Erasmi in Pacisque
& alios reperiri poterunt, qui de eis peculiariter scripserunt. Quibus rimonia. Ludo. V.
relictis, ut ad eius picturas, & Emblemata trāseamus, antiqua quidem, ves in lib. Itocra in
& relatu digna est illa Atheniensium, quæ Pacis simulachrum, ita effin- orat. de Pace. Lu-
gebat, ut pulchrum Plutum manu gestaret, quasi hoc symbolo osten- dov. Viv. in aureo
dens (ut post Pausaniam tradit Lilius Giralduſ) non ex bello, sed ex lib. de Conc. & Dif-
Pace, divitias, & opes comparari. cord. D. Aug. lib.
19. de civit. Dei c.

9 Neque aliud inſinuabant alij, qui Pacem, cum triticeis spicis effi- in epist. D. Paul. ad
giabant, & interdum etiam, cum oliva, cum lauro, & nonnumquam, Roman. Corset. in
cum rosa coronatam, ut in aliquibus nummis veteribus vidimus. Alij ſingulari tracta. de
quoque circumferuntur, sub Claudio, & Vespasiano Imperatoribus privileg. Pacis. &
elegantiſſimè cuſi, in quibus Pax habitu victoriæ alata, seu victoria Damhoud. in pax.
Pacifera, conſpicitur, anguem ſubiectum Caduceo compeſcens, cum crim. ex pag. 142.
inſcriptione, *Paci Auguſta*. Quibus, ut Pierius Valerianus, Antonius Textor in c. facina,
Auguſtinus, & Adolphus Occo præſentiunt, nihil aliud, quàm belli verbo, *Pax*.
odiam ſignificatur, eoque prudenter oppreſſo, & calcato, Pacem orbi Giralduſ. de dijs gēt.
condonari, & omnia ubique abundanter feliciterque vitere. pag. 30. Pausan. in
Atticis, & in Boeo-
ticis.

10 A quibus non longè abiens Alciatus, ut Pacem, Pacisque bonos, & Pier. lib. 15. c. 46.
uberes foetus, ſive effectus denotaret, tria ſucceſſivè Emblemata ſin- Auguſt. Diaio. 11.
xit, quæ erſi omnibus obvia ſint, propter ſui pulchritudinem hic omitti Occo in numis. ve-
non poſſent, niſi brevitati conſuleremus. In primo elephantem pin- ter. latè Gervatius
gens, qui & ſi olim in bellis deſervire ſoleret, pace tamen ſtante. contra Triſtanum
in lib. infant. Car-
din. ex pag. 124.

*Cæsareos currus ad pia templa rebit.
Proiectisque armis, munia pacis obit.*

In ſecundo galeam, intra quam apes ſuaviſſimos mellis favos veluti Altiat. Embl. 176.
in alveario conſciunt. In tertio ſpicarum corollas, vitis palmitibus & duobus ſcqq.
circumplexas, & Alciones in tuto marmore, tranquillove mari, nidifican-
tes, ſuoſque pullos conſoventes. Sic inſinuans, optimi Principis offi-
cium in id incumbere penitus debere, ut populum in ſuis regionibus,
& provincijs, neceſſario proventu inſtructis, ſoveat, & tutetur; habita
primum ratione tempeſtatum, earumque calamitatum, quæ ſolent in
dies accidere: ſin atque ventos remittere, & tandem procellas ebul-
lientes hoſtium conqueſcere, ut lecurius in pace poſteà vivatur.

11 Adrianus quoque Iunius, oſtendere volens ex Pace rerū omniū opu- Iunius Emb. 6.
lentiam procedere, illam, Plutum (de quo ſupra) dextra teneantem de-
pingit, & ſiniſtra cornucopiæ geſtantem, hiſ ſubiectis carminibus.

*Aureolum dextra gestat Pax Attica Plutum,
 Læva tenet cornu plenum ubere copia,
 Gliscit opum satias, & rerum copia lata,
 Pax ubi, Marte triumphato, viget aurea.*

Battil. Embl. 217.
 & 218.

Extant etiam, apud Battilium duo alia non contemnenda Emblemata, ex Mercurij Caduceo, & oliva Minervæ desumpta, quibus Pacis vota, bonaque describit, eique studere præstare, quàm bello, suadet. Et Ianus Iacobus Boissardus, idem ostendere volens, sic pingit, & insit.

12

Boissard. Emb. 26.

*Pace vigent Artes: Atas Pax thure reparat,
 Pax Cererem, & Bacchum promovet, atque fovet.
 Filia Pax Iovis est, & divum munera nobis
 Dispensat: placida Pace beatus homo est.*

Reisemberg. Emb.
 Pol. 5.

Iustus autem Reisembergius, eisdem vestigijs insistens, sic habet.

*Ecce gerit spicam, molli redimita corona,
 Plaudite vos pueri, plaudite vosque senes.*

Ipach. Camerar.
 cent. 1. Embl. 14.

Et Ioachimus Camerarius sub oleæ arboris pictura, eandem commendans sic.

*Dure facesse ligo, valida procul este bippenes,
 Frondeat æternos Pacis alumna dies.*

Est enim olea arbor Palladi dicata, Pacisque symbolum. Vnde & Pacis arborem Sidonius eam nominat, & quia semper viret, & singularem utilitatem hominibus præstat, neque incidi, neque evelli ullo modo par est; de eiusque origine bellissima est apud Servium in primo Georgicorum narratio.

Saaved. Emp. 74.
 & 99.

Noster etiam novissimus Saavedra, de eisdem votis, & bonis Pacis eruditè, ac prudenter pertractans, hastam humi fixam proponit, quam fecunda vitis, plena botris, complectitur. Et iterum leonem mortuum, in cuius ore, tanquam in alveolo, apes mellificant, quod in idem recidit, cum Galea Alciati supra relata, cuius ipse mentionem omisit.

13

Orosius in Embl.
 lib. 1. fol. 38. in fin.

David Psalm. 45.

Ego verò in præsentem Emblemate, veluti in compendium omnia supra adducta reducens, Pacem (ut vides) spicis, & oliva coronatam, & ex sinu cornucopiæ fundentem, exhibeo, simulque, dextra, Mercurij caduceum tenentem, læva autem, accensam facem, qua congestam diverforum armorum pyram accendit, ut sic vetera quoque Trajani, & aliorum Imperatorum Numismata denotem, quibus sub hoc actu, & habitu (ut tradit Orosius Covarruvias) Pacem pingere moris fuit. Quasi Davidicum illud legissent, *Arcum conteres, & confringet arma, & scuta combures igne.*

14

Virg. 1. Georg.

Etenim, sicut bellis imminentibus, semper invaluit, falces, vomeres, ligones, & alia agriculturæ instrumenta in gladios, enses, casides, & scuta convertere, & prorsus ipsam agriculturam deferere, iuxta illud Virgilij.

15

*Quippe ubi fas versus, atque nefas: tot bella per Orbem,
Tam multe scelerum facies: non ullus aratro
Dignus honor, squalent abductis arva colonis:
Et curvæ rigidum falces conflantur in enses.*

Et iterum.

*Vomeris huc, & falcis honor, huc omnis aratri
Cessit amor, & recoquunt patrûs fornacibus enses.*

Ovidij.

*Bella diu tenuere vires, erat aptior ensis
Vomere, cedebat taurus arator equo:
Sarcula cessabant, versique in pila ligones,
Fætaque de rastris pondere cassis erat.*

16

Ita è contrario, tempore Pacis, gladij in vomeres, & ligones, enses, & lanceæ in falces converti, & curvari dicuntur, iuxta illud Davidis modo relatum, & expressius Isaïæ, qui cum tempus Pacis venturum significare vellet, quo Deus tandem populum suum beare dignaretur, sic loquitur. *Et iudicabit gentes, & arguet populos malos, & congregabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces; non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium.*

17

Quod se ipsum, paucis immanitatis, apud Michæam habetur. Neque alia sentit Martialis, dum dixit de Falce.

*Pax me certa Ducis placidos curvavit in usus,
Agricolæ nunc sum, militis ante fui.*

Et Claudianus, dum ligna partæ Pacis commemorans, canit.

*Non iam delectus miseri, nec falce per agros
Depositi, iaculum bibrans ignobile messis:
Non tentat clypeum proiectis sumere rastris.*

18

Sidonius quoque de ocio veteranorum scribens. *In vorum*, inquit, *effatis manibus enses rabigine, & sero ligone mutari.* Qui locus, licet ibidem diligens Sidonij Scholiastes Savarus, id non animadvertat, elegantissimus est ad intelligendam, & illustrandam constitutionem Imperatorum Gratiani, Valentiniani, & Theodosij, quæ vetat, *Veteranos milites, ocio donatos, tela in usum vomeris, ligonisque convertere.*

19

Et ad eandem Pacis notam alludens Cassiodorus populares monens, ut quietè vivant, & indictas pro bono publico præstationes, grante exsolvant. *Accipiant (ait) ferrum, sed unde agros excolant: sumant caspidas, boum stimulos, non foveas.*

20

Nemoque ex Antiquis, & Modernis Poetis, & scriptoribus extat, qui Paci uberem hanc, quam pingimus, fructuum, & rerum omnium abundantiam, non tribuat, ut præter supra relatos, ostendit Tibullus,

Idem 7. Æneid.

Ovid. 1. Fast.

Isai. 2. 4.

Mich. 4. 3.

Martial. in apophoretis.

Claud. de bello Getico.

Sidon. lib. 1. ep. 6.

L. fin. C. de mancip. & Colon. lib. 11.

Cassiod. lib. 2. ep. 5.

Tibull. lib. eleg.

quali

quasi nostrum Emblema respiciens, & Pacem hoc carmine vocans.

*Interea Pax Alma veni, spicamque teneto,
Profluat, & pomis candidus ante sinus.*

Menand. apud He-
ric. Stephan. in
Gnom. Græc. Poe-
tarum.

Et melius Menander, qui eiusdem utilitatem exaggerans, hac hyperbole utitur.

*Alit colonum Pax, & in saxis benè;
At bellum, noxium in ipso campo quoque.*

Senec. in Medea.

Et de nostro Cornucopiæ expressè mentionem faciens Seneca Tragicus, sic inquit.

----- *Et asperi
Martis sanguineas, quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet diu vite copiam,
Donetur tenera mitior hostia.*

D-Hilar. in lib. de
Trinit.

Divus etiam Hilarius, sic appositisimè, inquit. *Ibi aurea florent sacula, quando misericordia, & veritas obviaverunt sibi. Iustitia, & Pax osculantur se se: ubi veritas à terra oritur, & iustitia de celo prospicit: ubi Dominus dat benignitatem, & terra dat fructus suos.*

Ravif. Text. in of-
fic. pag.

Sed quoniam nemo plenius Pacis bona, & commoda, quàm Ravif. 21
Textor exposuit, libet hic eius carmina recensere, quæ etiam ad
nostri Emblematis illustrationem valdè conducunt, & sic habent.

*Pax cœleste bonum, sacris altaria flammis,
Atque tepescentes suscitât igne focos.
Pax hominum genitrix. Pax est custodia rerum,
Pax aperit iuri, iustitiæque forum.
Nulla quies homini, nulla est sine Pace voluptas,
Nullus amor, nullum religionis opus.
Pax urbes, Pax regna ligat, Pax congregat orbem.
Fiat ut ex multis urbibus una domus.
Sacula Pax renovat, Pax aurea tempora confert,
Et mores prisca simplicitatis habet.
Ingenuæ redeunt Artes, Academica florent
Ocia, Castalia sollicitantur aquæ.
Pax facit innocuos saltus, nemorumque recessus
Tutus it, & tutas advena portat opes.
Pax Cererem campis, & mittere collibus urvas
Efficit, armoso dividit arva bove.
Gramina Pace virent, præpingua pascua, latum
Luxuriat multa fertilitate pecus.*

*Pax cohibet auratas peregrina per equora merces,
 Et steriles ponti, non sinit esse vias.
 Pax hilares mensas facit, & con-vi-via passim,
 Et recreat molli tristia corda mero.
 Pax aperit thalamos, Hymeneaque carmina cantat,
 Excitat, & resides non sinit esse lyras.
 Pro gladijs lances gerit, & pro casside scuta,
 Et sua Palladia tempora fronde ligat.
 Gestit, & ad superos agili volat ardua saltu,
 Et vocat ad festos agmina longa dies.*

22 Sed qui tantopere Pacem extollimus, & optamus, non ideo tamen Principibus nostris, ut eam imparati, & exarmati desiderent, suademus. Scimus enim quantam cladem Hispaniæ nostræ Vvitzæ, & Ruderici ob hanc causam ignavia vecordiaque paraverit, & prudentissimum esse Vegetij Aphorismum, monentis, *Ergo qui desiderat pacem præparet bellum*, & Manlij Capitolini, apud Liviū dicentis, *Ostendite modo bellum, Pacem habebitis, videant vos paratos ad vim, ius ipsi remittent*, nec non & illud Thucycidis, inquentis, *Pax, bello magis confirmatur, otium vero semper belli metum, & periculum coniunctum habet*, quam in rem plura alia, prudenter satis Nolter Saavedra perpendit.

Veget. lib. 3. in Prolog.

Thucyd lib. 1.

23 Quod igitur cupimus, quod monemus, eò duntaxat tendit, ut Pacis commodis patefactis, eius amorem Christianorum Regum animis infigamus, quo incensam, a belli damnis abstinere, honesteque federibus, de antiquis iurgijs, & questionibus transigant, & tandem templum Iani, tot iam lustis referatum, fida perpetuaque concordia concludant, sciantque, quamlibet pacem, quolibet bello meliorem esse, & iuxta Martiani Imperatoris dixerunt, *Stultum, Paci bellum præferre*. Faxitque Deus, ut hic Nobis citò dies illucefcatur.

Saaved. Emp. 98. ex pag. 719.

*Supero concitus ab axe;
 Tunc geminas Pax Alma tibi sacrabimus aras,
 Ante pedes cadet alba tuos, tibi grata columba.*

Concordia quos unit, munit,

EMBLEMA XCV.

*Quos urbis muros? Validam quam cerno coronam?
Non lapis accingit, mœnia viva vides.
Sunt civēs, quos uni Amor: Concordia firmat,
Non urbs muniri fortius ulla potest.
Inconcussa manet gens, atque ignara pericli,
Cui Pax est scutum, murus ahenus Amor.*

COMMENTARIUS.

CONCORDIA, Quæ diverſorum cordium affectus, & voluntates in unum coniungit, unde & nonien accipit, pacem quidem generat, vel à pace generatur: nunquam enim in mutua bella prorumpent, qui eodem animo, intentioneque ſociantur. Nec externa timere poterunt Principes, qui confines terminos habent. Si vires ſimul, & animos iungant, ſuoque exemplo, ſuos, in æqualem conjunctionem, & deſenſionem permoveant, legem videlicet, ordinemque nature ſequentes, quæ omnia diſtinxit, ſimul atque conſtrinxit, totamque hanc rerum molem, mundum unum ex pluribus rebus efficit, & ut ait Nazarius, & alij, Concordiam, fundamentum, ac radicem otij, bonorum civilium ſeminarium, quietis publicæ, ac civita-

Nazar. in Panegir.
ad Conſtant. Paſ-
chal. in legato, c.
53. Petr. Grego. de
de Rep. lib. 23. c.
3. n. 13.

tum fegetem, & almam Pacis nutricem esse voluit, & illud bonum, sine quo nemo novit sua bona.

- 2 Quod fortè indicat illud libri Iob, *Potestas & terror apud eum, qui facit concordiam in sublimibus suis*, quasi habere potestatem faciendi concordiam, aut comparandi pacem, sit, omnium bonorum aggregatione potiri. Et benè agnoscentes sapientissimi omnium Athenienses, ut Paulus Orosius scribit, etiam suis malis satis docti, cunctaque, vel bona, vel etiam mala, quæ foris geruntur, internis esse radicata, & emissa principijs, domi absterfere odia, & foris bella presserunt. Et Paulus Æmilius scitissimè monuit, *Nullam prævalidam armis gentem, inter se consentientem, vinci ab externo hoste, quamvis feroci, opibusque præstantissimo, posse.* Iob c. 27. 2.
Paul. Oros. lib. 2. c. 17. in fin.
Æmil. lib. 1. de Gest. Franc.
- 3 Idemque, præclarius quoque, ante ipsum docuit, Sallustius, Micipsam, ita suos filios admonentem, inducens. *Regnum vobis trado, firmam, si boni eritis, sin mali, imbecillam: nam concordia parvæ res crescunt, discordia maxime dilabuntur.* Quam orationem Severus quoque Imperator moriens, ut Dion memorat, legendam suis liberis misit, cum animadverteret inter ipsos, iam tum, odij favillas scintillare. Sallust. in Iugur.
Dion Nizens, & Xiphil. in Severo.
- 4 Et de Sciluro Scythæ, Plutarchus, & Stobæus enarrant, quòd triginta liberos masculos habens, cum esset moriturus, fasciculum iaculorum singulis porrexit, iussitque rumpere. Id cum singuli recusassent, eo quòd videretur impossibile, ipse singula iacula exemit, atque ita facile omnia confregit; filios his verbis admonens, *Si concordés eritis, validi invictique manebitis; contra, si dissidij, & scditione distrabimini, imbecilles eritis, & expugnati faciles.* Plutarc. in apophth.
Stob. serm. 82.
- 5 Quo exemplo, in expilanda equi cauda Sertorius usus esse narratur, & sunt plures, qui ad eandem Concordiæ vim, & utilitatem ostendendam Tyrreni, & Scyri lapidis Insulæ Cycladicæ, similitudine utantur, cuius, secundum Plinium, & Aristotelem, ea est natura, ut dum est integer, quamvis grandis, in aquas projectus, fluctuet, & natet, comminutus, in partes ve divisus, pessum eat, atque confidat; inde inferentes, sic homines, cuiuscumque sint fortis, concordia sustineri, discordia verò pessundari. Plin. lib. 2. c. 106.
& lib. 26. cap. 17.
Arist. de nat. c. 12.
- 6 Quod etiam Aristides Sophista, & Dion Prusæus, latissimis, & elegantissimis orationibus de Còcordia habitis, prosequuntur, & Prudentius, non minus eleganter, hoc carmine designavit. Prudent. Psychom. 7.

*Publica sed requies, privatis rure foroque
Constat amicitijs. Scissura domestica turbat
Rem populi. Titubatque foris, quod dissidet intus:
Ergo cavete viri, ne sit sententia discors
Sensibus in vestris; ne secta exotica tectis,
Nascatur constata odijs, quia scissa voluntas
Confundit varijs arcana biformia fibris,*

*Quod sapimus coniungat amor: quod vivimus, uno
Conspiret studio, nil dissociabile firmum est.*

Alciat. Emb. 38.

Alciatus etiam, quàm sit utilis, & necessaria huius documenti cognitio ostendere volens, tria Emblemata successivè, ad illud suadendum, excussit. Quorum Primum ex Cornicibus (quæ concordia symbolum præbent) Regiam sceptrum comitantibus, ac velut sustinentibus, sumit, ut significaret, Principibus, & Regibus hanc unam, & primam esse curam debere, ut inter se populosque suos concordiam tulerent, omnesque bellorum, motuum, & seditionum causas præcidant, si suum statum tranquillum, & securum esse velint. Secundum, ex duobus Romanis ducibus, post mutua bella in concordiam, & mutua foedera, prorectis constrictisque ultriò citroque dexteris, coeuntibus, quod signum concordia esse, bene ibidem ipsius Commentatores, & alij passim Auctores observant.

Vt quos tuncit amor, iungat & ipsa Manus.

Idem Emb. 40.

Iustia. lib. 44. ad
fin. Pier. Valerian.
lib. 38. c. de tricipi-
tatio. Natal. Co-
mes lib. mythol.
c.

Tertium, quod ad rem nostram magis conducit, sub Gerionis figura, quem Veterum fabulæ tricorporem, aut tricipitem confingebant, non quòd revera hoc habitu esset, sed ut Iustinus, & alij plurimi tradunt, quia tres fratres huius nominis erant, tanto amore, tantaque fide coniuncti, & ea se concordia, mutuisque auxilijs iuvantes, ut unica ipsis anima, & voluntas esse videretur. Talisque exinde vigor, ut vel Herculi in eluctabiles se præstiterint, nec nisi separati vinci, ac superari potuerint, hoc pacto subindicantes, hanc virtutem esse potissimum Regum Regnorumque munimentum. Alciati carmen sic habet.

*Terz geminos inter fuerat concordia fratres,
Tanta simul pietas mutua, & unus amor:
Invisi humanis, ut viribus ampla tenerent
Regna, uno dei nomine Geriones.*

Batill. Emb. 188.

Batillius Labæus, ex illo Sciluri supra relato, in eandem rem, hoc Emblemata composuit, sublemmate *Concordia insuperabilis.*

*Singula quæ minime infringas hostilia risu,
Non toto inlectas robore nexa simul.
Robore tam firmo stat firma potentia concors,
Tam facile infringi dissociata potest.*

Sic enim, ut Philosophi loquuntur, *Unita virtus, valentior est se ipsa dispersa.*

Pier. Valer. lib. 47

Saaved. Emp. 61.
ex pag. 464.

Pierius etiam Valerianus inquit, Romanos Veteres, per Lyræ hieroglyphicum concordiam figurasse. Quo eodem symbolo, illo non citato, noster Saavedra novissimè utitur, sub Epigraphe, *De maiora minoribus consonans*, plura quidem satis prudenter considerans harmonia, & consonantia, quæ in omni concordia, & bene ordinata civitate, vel Monarchia desideratur.

10 Et ante ipsos idem insinuasse videtur Petrus Cottalius, ad eandem vim concordia, illud Amphionis transferens, Thebanam urbem sui plectri modulis constructis, sic inquit.

*Musicus Amphion citharam dum pectine pulsat
Septifores Thebas condidit ad numerum,
Prestitit hoc concursus modulatae gratia corda
Manibus, ut populum cogeret ille ferum:
Sic divina statum Concordia continet urbis,
Et ligat unanimi barbara corda fide.*

Cottal. in Pegm. pag. 312.

11 In quorum illustrationem Ego Cassiodorum ad iucio Lyrae, vel cytharae ad inventionem commemorantem, & nihil efficacius inventum fuisse inquentem, ad promovendos animos, quam concavae cytharae blanda resolutio, hincque existimare licere, cordae appellationem fluxisse, quod facile corda moveat. *Vbi tanta est, inquit, vocum collecta sub diversitate concordia, ut vicina corda pulsata, alteram faciat sponte contremiscere, quam nullum contigit attingisse. Tanta enim vis est convenientiae, ut rem in sensualem sponte se movere faciat, quia eius sociam constat agitatum. Hinc diversa veniunt, sine lingua voces: hinc varijs sonis efficitur, quidam suavissimus chorus, illa acuta, nimiatensione, ista gravis, aliqua laxitate, hac media, tergo blandissime temperato. Ut homines se ad tantam perducere, non praevaliant unitatem, in quantum ad socialem convenientiam ratione carentia pervenerunt, &c.*

Cassiodor. lib. 2. epist. 40.

12 Don Sebastianus Covarruvias, post Divum Gregorium, Iobi similitudine utitur, de demone ita loquente, *Corpus illius, quasi scuta sustulit, consunctum squamis se prementibus, uni una coniungitur, &c.* & lorricam, his squamis fabrefactam, depingit, quarum unione, quemadmodum draco suum corpus tegit, ne citius ullius penetretur iaculatione, ita milites armari solent, ut securius adversariorum ictus recipere, ac retundere possint, atque valde intentioni nostri Emblematis coherenter, eadem unione exercitus invencibiles reddi. Covarruviae Rithmus sic habet, sub lemate, *Vna uni coniungit.*

Seb. Covar. cent. 2. Emb. 35. p. 135. D. Gregor. lib. 33. Moral. c. 31. Iob 41.

*Imita la lorica à la escamosa
Piel de serpiente, de conchuelas llena,
Que junta una con otra, es poderosa
Resistió el golpe muy sin pena,
I la esquadra de gente belicosa
Estando unida en todo trance es buena,
Hermosa vista haze, aunque terrible,
I para todo trance es invencible.*

13 A Covarruvia parum discrepans Sazvedra, ad eandem concordiae virtutem iterum designandum, & quod ei omnia cedunt, constiparam cuneatamve Romanorum militum manum commentus est, quibus in more erat, ut Lipsius ostendit suis se scutis, vel clypeis

Sazved. Imp. 89. ex pag. 659.

unitis, ita contegere, ut hostium muros tutò conscendere, sive scandere possent.

Nos autem, nihil his aliorum ad inventionibus detrahentes, & quàm sit utilis, atque insuperabilis Concordia, suadere conantes, præfenti Emblemate utimur, pulchra urbe depicta, quàm mœniū loco, armati adunatique cives, alij alijs hærentes, circumdant, & strenuo hoc robore, & munimine, inexpugnabilem reddunt. Quod ex illo celebrato Iffai Sophistæ apophthegmate concinavimus, qui, narrante Philostrato, cum Lacedæmonij periclitarentur, ac de civitate manibus cingenda, consultarent, Homericum carmen recitavit.

Scutum hæsit scuto, Galea galea, atque viro vir.

Et adiecit, *Sic mihi fate Lacedæmonij, & muri cincti sumus.*

Cui similis Agesilaus, ut Plutarchus, & Erasmus recensent, à quodam percontatus, quàm ob causam Sparta manibus non cingereur, ostendit cives armatos, & unanimes, *Hi*, inquit, *sunt Spartana civitatis mania*, sic docens, Respublicas nullo munimento tutiores esse, quàm civium consentientium virtute. Et iterum similiter, cum alius hoc ipsam interrogasset, *Civitate non saxis lignisque, sed pro vallibus, & manibus, incolentium virtute muniri oportere*, respondit, *quos si iungit Concordia, nullas potest esse muros inexpugnabilior.*

Recentior quoque, sed relatu digna in eandem rem videtur cuiusdam Comitum Neoburgensis historia apud Beyerlinchium, qui cum hanc urbem denuo, & pulcherrimam condidisset, ad eamque videndam Imperatorem invitasset, hic ea summè laudata subiunxit, solum notari posse, quòd muris cincta non esset. Cui Comes sequenti die se muratam ostensurum, pollicitus est; cumque ad hoc Imperator rideret, classicum tangi iussit, & cives suos armatos, iuxta ordinem sibi, iam antea traditum stationes sibi concreditas, iuxta militaria instituta occupare, totam villam circumvallantes. Quod cum dicto citius impleam esset, Imperatori dixit, ea sua esse mania, quod ipse hilariter congratulatus admisit.

Ad illumque Homeri versum, ille alter Virgilij videtur alludere.

Concurrunt, hæret pedi pes, densusque viro vir.

Vbi Servius, Pontanus, & Cerda plura alia similia loca notarunt. Et Plutarchus de Antigono Asiæ Rege scriptum reliquit, amicis suadentibus, ut si Athenas caperet, validis illam præfidijs communiret, ne quando deficeret, summaque cura, ut totius Græciæ basim custodiret, respondisse, se semper in hac fuisse sententia, ut crederet, nullum esse Regni præsidium firmius, quàm civium benevolentiam, atque concordiam.

Quam etiam per plures angues circumvolutos significari, Pierius Valerianus, post Plinium, considerat, addens, inde factum videri, ut Caduceus in Pacis argumentum, circumdata anguium effigie formatus fuerit. Extratque apud Sylvestrum Petra sanctam symbo-

Philost. de vit. Philo-
soph. lib. 1. pag.
514. Petr. Gregor.
lib. 2. de Rep. c. 2.
n. 4. Caramuel qui
hoc dictu mista,
carminibus cele-
brat in lib. de insig.
His pag. 193.

Plutarc. in Apoph.
Ages. & Erasmi, lib.
1.

Beyerlinch. in The-
verb. urbs. & aliud
simile lit. P. p. 779.

Virg. Æneid. 10.

Plutarc. in Apoph.

Pier. lib. 15.

Petr. sanct. lib.

14

15

16

17

18

Ium aliud Caroli Frederici Juliae Cliviae montium Ducis, qui sparsa in clypeo civium corda gestabat, cum duplici Epigraphe, altera Latina *Hic murus abeneus est*, altera Italica, cuius erat sensus, *Benevolentia est optimum presidium*, sic ostendens, hac sententia multo securiorem reddi Principem, quam muris, & arcibus communitis. Et novissime Ioannes Ouenus, iuxta Britannia inules vires hoc Disticho clauit.

Anglorum porta sunt portus, mœnia classes,

Castra equor, vallis corpora, corda Duces.

Ouen. lib. 2. epig. 40.

19 Quæ omnia pro illorum opinione conducunt, qui urbes manibus esse mœnibus negarunt, quas ita munitas (ut Plutarchus tradit) Licurgus, Palkhoidas, & Agis, mulierum presidium, conclave, siue gyneceium, appellare solebant, & experte muniam urbem dici non posse, quam virorum non foretur coros armaret. Cum quibus, et ipse non sentiam, Petrus Gregorium, & alios sequutus, qui earum munitiorem necessariam esse, pluribus argumentis evincunt, & inde urbes ab urbe aratri, quo mœnia delineari solebant, oppida ab hac notorum oppositione, seu mutua ope, quæ alia alijs prestare solent, dicta considerant, negare tamen non possum, tuiorem validioreque earum dem, & cuiuslibet Regis Regni que defensionem, ab hac civium, & Regnorum concordia, mutuoque interesse nexu, & unione, fieri, & sperari debere.

Plutar. in apoph. Lacon.

Pet. Greg. lib. 2. de Rep. c. 1. pupilus 4. Oppidum ce verb. signific. D. in cor. lib. etym. cap. Ego 2. tom. lib. 1. c. 13. n. 14 novissime Berneger in q. ad Tacit. de mor. German. q. 82.

20 Etenim, ut in Proverbijs Salomon dixit, *Frater, qui adiuvatur à fratre, quasi civitas firma*, ubi Septuaginta Interpretes legunt, *Frater à fratre adiutus, quasi urbs munita & excelsa, in cuius sit autem, tanquam fundatum Regnum*, verè enim, ut Ilocrates ad Nicoclem, & Plautus, à Me alibi relati, dixerunt in civium concordia, & bonis moribus firma urbiu mœnia consistunt.

Proverb. 18. 19. ubi vide Salazarium.

Ilocrat. ad Nicoc. Plaut. in Perf. act. 4. Ego 2. tom. lib. 2. c. 2. n. 69.

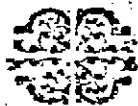
21 Nec minùs verè, ex eadem concordia, oratione Valerij Maximi inter Senatum, & Plebem Romanam stabilita, non solum urbem manibus roboratam, sed *Vrbe munita iuncta*, alter Valerius scripsit. Et apud Cornelium Tacitum Britanni leguntur, legationibus, & foederibus omnium suarum civitatum vires excivisse, ut Romanis resistere possent, *Deest: commune periculum concordia propulsandum*. Quem locum Lipsius illustrans, verba hæc aurea appellat, & omnibus imbibenda, alia similia Hermoderatis Straculam ex Thacydide referens. Vnde & Adagium fluxit, *Concordia faciuntur opes, etiam exigua*, quod Erasmus ex illo Homeri carmine sumum existimat, *Coniuncti prius, etiam vehementer inertes*. Et ponit etiam allegare Horatium, ita hoc verum esse testantem:

Valer. Max. lib. 8. c. 9. in princip.

Tacit. in Agricola.

Lips. ad Tacit. sup. nota 42. Thucyd. lib. 4. Erasmus. in Adag. p. 124. Hom. Iliad. 1. Horat. 1. Carm. Od. 13.

*Felices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Dirivulsus querimonijs,
Suprema citius solvet amor die.*

Orandum, & operandum.

EMBLEMA XCVI,

*Quod Templum? Iani, que gens? Romana, quid orat?
 Omne bonum: quid agit? Comprimit omne nefas.
 Vota iurant, credenda tamen non omnia totis,
 Rem gere consilio, corripe tela manu.
 Audentes Deus ipse iurat, iurat inclyta Regis
 Dextera. Tu iuvis consule, te que iura.*

COMMENTARIUS.

Plato in Thim.

Valer. Maxim. lib.
1. c. 1. in princip.Cicero lib. 1. de di-
vina Livius lib. 6.
Decal. 1. Act. ad
Hieron. in princia.
Curt. lib. 3. Boet.
de consolat. lib. 3.
P. Faber in Doct.
can. c. 1. in princ.

DIVINVS ille Plato, in minimis etiam rebus, divinum
semper praesidium implorari, auspicioque debere, scri-
ptum reliquit, & Romani patres imituro, ut Valerius
Maximus tradit, *Rebus arduis operam adhibent, sed ali-*
qua committendum est, precatione: cum experientiam,
cussa ratione, fiduciam, gratulationem: cum inquietudinem,
vel exitum, vel ortibus, impetrite: cum sollicitudine peragendum, et fi-
nis.

Quod innumerum Cicero, Livius, Auctor ad Herennium, Curtius,
Boetius Severinus, & alij à Petro Fabro diligenter relati, commen-
tati sunt. Sed nemo melius Plinio Iuniore, qui celeberrimam illam Panegyrum

Trajano dictam, sic exorditur. *Bene ac sapienter P. C. Maiores instituerunt, ut, quemadmodum rerum agendarum, ita dicendi initium à precationibus caperetur: quod nihil ritè, nihilque providenter homines, sine Deorum immortalium ope, consilio, honore, auspiciarentur.*

- 3 Eundem quoque morem apud Grecos viguisse, satis ostendit Xenophon, dum admonet Cyrum, *Conari, omne opus cum dñs aggredi, quia dñs non secus rebus civilibus, quàm bellicis præunt, ac dominantur.* Nullaque est Natio, quæ non id ipsum, quantumvis barbara, noverit, & veluti in Adagium illud Virgilij carmen traduxerit.

Ab Iove principium Musæ, Iovis omnia plena.

Vbi Cerda noster plurima similia loca commemorat.

- 4 Sed hoc quidem cum semper, tum præcipuè in bellis consulendis, ineundis, ac conferendis, præcedere debet, ut Onofander, *Ælius Reutnerus, & alij rei militaris Auctores animadvertunt, in quibus, quò maius periculum vertitur, eo diligentius, & devotius Deus est exorandus, ex cuius nutu omnia, & maximè bellorum exitus pendent, & ut pàsiam Sacræ literæ docent, exercituum, & bellorum Dominus appellatur, & fortitudinem præbet ijs, qui corde perfectò credunt in eum.* Et non ijs, qui incurribus, in equis, aut in multitudine gentis confidunt, sed qui in eius nomine spem repositam habent, victoriam concedere solet.

- 5 Vnde, quemadmodum audax semper, & execrabilis habita fuit vox illa Aiæcis, Capanei, & Mecenij, apud Sophoclem, Sæuam, & Virgilium, de suis viribus, ita confidentium, ut dicerent.

Dextra mihi Deus, & telum, quod missile libro,

----- *Virtus mihi Numen, & ensis*

Quem teneo.

- 6 Ita longè cordatior alia Titi Imperatoris, qui Iosepho narrante, cum de Iudeis, Hierosolyma capta, se victorem videret, admiratus tantam urbem, tamque munitam fuisse superatam, dixit: *Piæ Deo auxiliante pugnauimus, & ut addit Philostratus, propter illam victoriam coronari noluit, quia divina virtute opus illud perfectum esse videbat, non sua.* Recte que dicere potuit D. Augustinus, *Oh no, idè non visisti, quia de tuo præsumpsisti: qui presumit ac viribus suis, antequàm pugnet, proster nitur.*

- 7 Et talis ac tanta vis in eiusmodi precationibus inest, ut vel ea sola Moyses victoriam ab Amalechitis obtinere meruerit, plus levatis ac cælum manibus, quam exercitus strictis mucronibus consequens, & ut Divus Chrysostomus addit, *Occisa pugna, manifesta victoria, iacenter dimicans, ut evidenter deueniat.* Et David, eodem testante Chrysostomo, plus semper in illis, quam in suis phalangibus, aut legionibus fiderit, & plures hostes orando, quàm pugnando fugaverit, ut ipse de se ipso prædicat inquitens, in tribulatione ad Dominum clamasse, illumque pro se pugnantem, & sagittas suas, fulgura, terræ motus, aquarumque inundationes in hostes suos misisse. Quem locum, non tantum

Xenoph. in Cyri-
pæ.

Virg. Eclog. 3. ver-
su 60. Valer. Ma-
xim. in præfat.

Onofand. Fb. 1. de
re milit. in princ.
Reutner. lib. 1. ar-
tis stratag. c. 17.

Osæ 12. 5. Zach.
1. 3. 4 & 4. 6. Isai.
14. Eiec. 1. & 2. Pa-
ralip. 16. Psal. 19.
3. late plures apud
meton. 1. lib. 2. c.
4. n. 78 & seqq.

Sophoc. in Aiæce.
Statius 2. & 10.
Thebaïd. Virg. 10.
Æneid.

Ioseph. lib. de bell.
Iudaic. c. 16.

Philost. lib. 6 de vi-
ta Apoll.

D. Aug. in Serm.
de verb. Apoll.

Exod. 17. 8 Deut.
25. 17. cap. si quis
vult. 36 dist.

D. Chrys. in Serm.
de Moï. 1. rom.

Isæ lib. 1. de oran-
Decum.

Psal. 17. 7. & se-
quent.

Geneb. in Pſal. 17.
Mendoza 1. leg.
c. 7. verſ. 14. anno-
tar. 27. ſect. 3. n. 3.

D. Ambroſ. Pſalm.
36. verſ. 15. D. Au-
guſt. de civit Dei
lib 5. c. 26. Oroſ.
lib. 7. c. 55. Eufeb.
lib. 11. hiſt. Eccleſ.
c. 35. Baron. an.

Sup. Emb. 10.

Iuſtin. Mart. apol.
2. in ſine, Tertul. in
apol. cap. 5. Eufeb.
Oroſ. Niceph. Ca-
ſit. Paul. Diacon.
& alij apud Baron.
an. Chriſti 176. fol.
192.

Ioſue c. 6.

Saaved. Emp. 25.
pag. 170.

Dion in Auguſt.
Suet. in Oct. c. 29.

Ovid. 3. Faſt.

Ther. vite huma.
verò Oratio. Ta-
mius Salazar in
Triumph. B. Virg.
Marie.

Baron & Sponſa.
31 ann. Chriſt 674
Coriolan. in bre-
vitar. Chronolog.
eod. anno.

metaphoricè accipiendum Genebrardus, & Mendoza arbitrantur, ſed etiam ad litteram, quia Deus ſervo ſuo, ob meritum orationis, miraculoſè cœleſtibus armis, & auxilijs ſuccurrere voluit.

Non ſecus, atque Magnus Theodoſius ob ſimilem pietatem promeruit, ut venti pro eo contra Eugenium Tyrannum, apud Aquileiam pugnarent, & tela ab hoſtibus miſſa, in eoidem acriter retorquerent, ut poſt D. Ambroſium, & Auguſtinum, plures Auctores enarrant, & Claudianus vates, licet Chriſtianus non fuerit, illis verſibus refert, & effert, quæ, & alia, ſupra in alio Syntagmate poſui.

Idem, ante Theodoſium, Marco Aurelio Imperatori, licet Ethnico, ob præces legionis Chriſtianorum, dictæ *Miltine*, quam ſecum ducebat, contigſſe, fulminibus de cœlo in Marcōmanos hoſtes contortis (unde & ipſi legioni deinceps, *Fulminatris*, nomen inditum fuit, apud Nos *Luzas Rayos*) ſatis conſtat ex Epiftoſa, quam ad Senatū Romanum ſcripſit, cuius poſt Iuſtinum Martyrem, Teruſtianum, Oroſium, & alios, mentionem facit Baronius, & his verbis concepta erat. *Erasmus quippe in hoſtiali ſolo, ex quo aqua carere cœperamus, obſeſſi. Conſeſſim autem, ut procubuerunt Chriſtiani in facies, & preces fuderunt ad ignotam mihi Deum, deſcenderunt de cœlo, in nos quidem frigidiffimus imber, in noſtros verò hoſtes grandænixæ fulminibus, ut ſine mora ſentiremus, proſſo eſſe invidiam opem Dei Potentiſſimi.*

Luculētius ad hoc, & certius exemplum ex Sacra Ioſue hiftoria diſcere poſſumus, quo, cum populo, per iemptem dies orante, & urbem Iericho, quam obſederant, cum Arca ſœderis religioſè circueunte, illius muri ad ſolam eiufdem populi vociferat onem, & tubarum clangorem illicò corruerunt, *Porque no haze la Artilleria tan gran brava como la oracion*, ut Saavedra Noſter, benè, eandem hiftoria in hæc expendens, animadvertit.

Cui, alia, relatu digna, profana licet, adijci poteſt, de Auguſto Caſare, qui, ut Dion, & Suetonius referunt, ad bellum Philippente propatris ulione profecturus, poſt preces Marti iuſteri ſuſas, ei templum vovit, & victoria potitus exolvit. Quo reſpiciens Ovidius hæc cecinit.

*Mars ades, & ſcilia ſeculato ſanguine ferrum,
Perverſat, & fuſo letus ab hoſte redit.*

Plura ſimilia exempla victoriæ, orationum plarum meritis impetratæ, plures paſſim libri ſuppeditant, & præcipuè Hiſpani, qui toties divinas apparitiones Beatæ Virginis, Sanctæ Crucis, Davi Iacobi, & Teruſtiani, aliorumque Sanctorum, pro rebus pugnantiæ, referunt, & extollunt. Et pro multis illud Vvambæ ſuſcitæ, qui ut ex Luca Tedeoſi Baronius, & alij recentem, anno 674. reparatæ alutis, contra Hærencum, & Paulum, ſibi perdaelles, tyrannolave pugnaturus, non prius acies committere voluit, quam exercitum ſuum ab omni adulterorum ſcandaloſorumque multū ſcæcè penitus expurgaret, & cum reliquis, licet numero paucis, pijs prius precibus, & expiationibus præcedentibus, alacriter prælium iuvit, & Angelos ſuper caſtra, conſecta vobitione libi ſuppeditas ferentes, videre promeruit. Quod & rerum decia-

ravit eventus, & æquè certum, ac pium esse demonstrat, illud Monumentum, quod Alfonso Rex Aragonum I. apud Bartholomæum Facium Ferdinando Filio dedit, his verbis. *Tunc denique tibi militares artes profuturas scito, cum Deum tibi pietate, ac iustis factis reddideris pro pitium. Eam igitur, si vincere expetis, para mente colito, spemque omnem victoria in eo reponito.*

Barth. Facius lib. 1. hist.

13. Quam disciplinam, licet Catholici, & gloriosi Hispaniæ nostræ Reges, veluti hæreditariam præferant, & qui nunc regnat, & diutius ovinam regnet, Philippus III. Rex, ac Dominus noster Optimus, Maximus, pijsissimis, frequentissimisque suis in hanc rem actionibus, & precationibus, posteris commendatiorem reliquerit. Adhuc tamen ad eam magis adhortandam, & suadendam, operæ pretium duxi hoc Emblemata superioribus addere, ex Romanorum moribus sumtum, qui ubi se ad externa bella suscipienda, vel inferenda parabant, non solum vanos suos Deos consuliebant, & varijs sacrificijs placare curabant, verum & indictis publicis rogationibus, ad Iani Templum Populus concurrebat, eiusque apertis foribus, & ante ipsas suppliciter provolutus, pro bono eventu pias preces fundebat, prius tamen maxima cura habita, ut ab omnibus sceleribus expiaretur, sed ita tamen divinum auxilium invocantes, & promereri studentes, ut interim nihil ex militari cura, & bellico apparatu detraherent.

14. Quod Templum, iam inde a Numæ temporibus, ut in eius vita tradit Plutarchus, duabus erat ianuis instructum, quæ Belli Portæ dicebantur, statuumque, ut quando bellum gerendum esset, aperirentur, pace verò reddita, clauderentur, ut præter Livium, & alios eleganter ostendit Poëta, sic canens.

Plut. in Numæ.

Liv. lib. 1. Varro, de ling. Latin. lib. 4. Piin lib. 34. c. 7. Rosin. lib. 2. c. 3.

*Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus urbes
Albanæ coluere sacrum, nunc maxima rerum
Rôma colit, cum prima movent in prælia Martem,
Si ve Getis inferre manu lachrymabile bellum,
Sunt Gemina belli portæ (sic nomine dicunt)
Religione sacræ, & sævi formidine Martis:
Certum arci claudunt vœctes, æternaque ferri
Robora: nec custas absistit limine Ianus,
Has ubi certa sedet Patribus sententia pugna,
Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino,
Insignis, referat stridentia limina Consul,
Ipse vocat pugnas: sequitur tum cætera pubes,
Aeræque assensu conspirant cornua rauco.*

Virg. Æncid. 7.

15. Intraque ipsam Templum, Furorem Bellicum vincitum, & cærenatum, armisque insidentem Pacis tempore coerceri, & bello indicto dimitti, ipse idem Poëta non minus eleganter ostendit, his verbis.

*Dire ferro, & compagibus arctis
 Clauduntur intus belli porta. Furor impius intus,
 Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
 Post tergum nodis, fremit horridus ore cruento.*

His in locis alia similia aliorum Poetarum, Virgilij Commentatorum adducunt, Templique huius usque ad Iustiniani tempora descriptionem, & quoties clausum fuerit, latè ex Procopio, & alijs Dempsterus recenset, & Petrus Ligorius caeremonias, quibus aperi soleret, adiungit. Et Alexander ab Alexandro, ut ostendat, non solum in eis, & in precationibus, Romanos suam spem collocare, signanter scribit, præter eas, & Templi apertionem, in Martis Sacrario, aut in Curia Saliorum, Ancilia (idest rotunda illa scuta, Numæ tempore Romanis è cælo demissa) prius moveri solita fuisse. Quasi eo motu Martem è sua sede excirent: eoque propitio, & volente, arma expediri, legiones conscribi, exercitus parari, atque omnia hostilia esse, designarent.

Certò enim certius est, Deum ipsum, qui valdè nostris votis, ac precibus gaudet, æqua lance desiderare, ut non ita se totum Princeps, vel quivis alius, pietati concedat, quin sua ex parte rei gerendæ se aptet, & ita in divinis auxilijs speret, ut humana disponere pro viribus curet. Scitum est enim illud Ovidij.

Ignavis precibus fortuna repugnat.

Et ut Sallustius sub persona M. Porrij Catonis prudentissimè monuit, *Non votis, neque supplicationibus muliebribus, auxilia deorum parantur, vigilando, agendo, bene consulendo, prosperè omnia cedunt. Vbi discordia te tradideris, ne quicquam Deos implores, irati offensique sunt,* quod ad eò verum reputat Livius, ut dicat, *stultitia est, sedendo aut votis debellari credere posse. Aruam copias oportet, & deducere in equam, ut vir cum viro congregaretis.*

Qui etiã aibi Ducè quendã acriter reprehédit, quia sperabat, nihil agenti, de cælo sibi victoriam infinium devolituram, vel dormienti, ut Terentius ait, hæc confecturos Deos, ut de Timotheo Atheniensium Imperatore olim referebatur, cui, quod multa feliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ, quam ipsius opera dictum fuit, dormienti ei urbes in rete intrare. Quod Adagio locum fecit, *Dormienti rete trahit*, ubi Erasimus alia congescit, & Emblemati Batillij, quod sic habet.

*Huic urbes captas fortuna in retia cogit,
 Dum iacet, & molli membra quiete levat.
 Sic multis mens læva, quibus sit numina dextra;
 Et malè res captæ, res benè semper eat.*

Tendit quoque in idem aliud Lacedæmoniorum Proverbium. *Ad motu manu Fortunam esse invocandam*, quo significabant, orandum simul, & operandum, & nihil ignavis votis Fortunam concedere, ex

Dempster. ad Rosin. d. c. 3. p. 102.

Petr. Ligor. in lib. de circis.

Alex. 1. Gen. c. 26. ubi Tiraq.

Ovid. 8. Metam.

Sallust. in Catilin.

Livius lib. 2. Decad. 3.

Idem lib. 6.

Terent. in Adelph. act. 4. Scen. 5.

Erasm. in Adag. p. 265.

Batill. Emb. 30.

Erasm. in Adag. pag. 203.

quo Schoonhovius hoc Emblemata formavit, sub figura fortunæ, sic supplicibus, antè se positis, respondentis.

Schoonhov. Emb.
5.

*Rebus in humanis nostrum solamen opemque,
Nil in vana ignava sollicitate prece;
Audentes fortuna iuvo: conamina vestra
Iungite, & hoc nostrum præsto erit auxilium.*

20 Et apud Græcos, secundum Erasmum, & Iunium, aliud percipit, *Non omnia per bovem obtinebis, vel ne contra bovem opta.* Quo pariter indicare volebant, non tantum sacrificijs, aut litationibus, votisque pro arbitrio omnia cessura, sed laborandum quoque nobis esse, si composes voti evadere cupimus, & Aeschylus illud mente versandum.

Erasm. in Adag. p.
335. & 731.

*Quisquis laborat, huic manum præbet Deus:
Laboranti debetur divinitus gloria, laboris proles.*

21 Neque aliud monere voluerunt Avienus, & Faernus, fabulam confingentes, de quodam auriga, sive bubulco, qui vultis crinibus, & tensis ad cælum palmis, *iuvo Jupiter, vel iuvo Hercules,* frustra clamabat, cum ipse manus non admovent equis, sive bobus, & curru, qui in foveam, vel paludem inciderant, & desuper ei responsum fuit *Iuvo te ipsum,* quod etiam in Adagium pertransijt, & apud Nos hoc carmine commendatur, *A Dios rogando, i con el mazo dando.* Avieni carmina hæc sunt.

Avien. fab. 32. Faern. fab. 91. Causin. in Pelist. symb. lib. 1. c. 9. pag. 73. Vide de hoc Hisp. Adag. Covarr. in Thef. singul. Cast. verb. Mazo.

*Per ge laborantes stimulis agitare iuvencos,
Et manibus pigras disce iuvare rotas.
Tunc quoque congressus, maior aqve viribus ausus;
Fac superos animis conciliare tuis.
Disce tamen pigris, non flecti numina votis,
Præseatesque adhibe, cum facis ipse, Deos.*

22 Ex qua Fabula, vel simili, agafonis in lapsu asini ociosè Herculem invocantis, symbolum quoddam exhibuit Achilles Bocchius, sic ex illo deducens.

Boch. lib. 2. symb.
52.

*Fac ergo, quisquis es, aliquid tu te interim,
Deinde invocato numina.*

23 Et Batilius hoc.

Batil. Emb. 15.

*Alcidem lapsa rogat, ut succurrat asello,
Nec se se ipse, sedens, segnis agaso movet:
Cui Deus. Ad primum tu hæc otia tollere debes,
Præius, & ad partes ipse venire tuas.*

Sic postea in eiusdem Emblematis notis subiiciens, *Nibil boni parat otium inane, neque Deus otiantibus assistit. Terram limosam nemo fortuna relinquit, ut ex illa lateres conficiat, neque corium possidens, aut lanam otiosus sedet, fortunam precibus fatigans, ut ex hac materia togam, &*

Idem in notis.

Vide de hac fabula Clem. Alex. in exhort. ad gent. pag. 1.

Plutarch. in vita Paul. Æmil.

L. pupillus, D. que infraud. cred. cum similibus.

Ego 1. tom. de Indiar. Iur. lib. 2. c. 3. ex n. 67.

Arabr. Moral. diffus. 3.

Tilman. in Aule Tyrocin. cap. 6. n. 19 pag. 21.

Ferret. in tract. de iust. bello. c. ult. de victoria Deo tribuen.

Plutar. in Paul. Æmil.

Iudith 16. 22.

Deuter. 27. 6.

D Chrysoptom. in Psal. 131. vers. 1.

carceos parat. Nempe ars non expectat fortunam, sed labor, cum Minerva manus ad movenda, laborantem Deus pariter adiuvat. Sic olim Sagittario invocanti Deus affuit, & telum una direxit; sic Cytharedo Orbium canenti, cum nervus defuerat, Apollo ipse cicada specie respondit.

Nihil autem ad hanc rem aptius me legisse memini, eo, quod Plutarchus recenset, Perseum Macedonum Regem increpans, quod commisso prælio, cum Paulo Æmilio, in quo de suo Regno, imò & de capite periclitabatur, in oppidum Pydnam se magna ignavia subduxit, per causam sacrificij Herculi faciendi, *Trepia à trepidis* (ut Plutarchus addit) *non recipienti sacra, nec vota admittenti nefanda. Neque enim fas est, ut qui non iaculatur, destinatum feriat, neque qui locum non tenent, is ferat palmam: neque ut habeat socors successum, neque ut sit malus beatus. Sed Pauli precibus volens, propitiisque annuit Deus, quippè petebat victoriam belli, & palmam, hastam tenens, pugnantisque, opem implorabat Dei.*

Et hoc quidem est, quod Iurisperiti dicere solent, *Vigilantibus non dormientibus iura subveniunt*, & Theologi, *facienti quod in se est, Deus suam non denegat gratiam*. Qui etsi omnipotens sit, miracula tamen, ubi illis non est opus, excusat, & divinis suis manibus, atque operationibus, nostras quoque ad misceri desiderat, ut Ego alibi ostendi, & integro discursu in hanc rem edito, ex tribus locis, & exemplis Sacre Scripturæ, benè Ambrosius Moralius evincit. Quibus adijci potest, quod Tilmanus memorat, Sanctum quendam virum, quem multi hac ætate noverunt, ad Regem Magnum dixisse, *Rexes, non tantum, ut ores, sed ut regas: ne per orationes, & pietatem tuâgebenam mereari.*

Illud planè, & primum, & securum, omni que iure, & ratione ab omnibus Principibus observandum, consulimus, ut Deum, quem iis votis, & precibus ante bella, aliaque res arduas, sibi adesse præoptant, eundem, adeptis demum victorijs, vel prosperis potius successibus, æqua pietate agnoscant, & reverentius, ipsiusque potentie, quicquid pro votis contigerit, tribuant, cum ipse verè victoriarum omnium auctor, & Dominus sit, ut ex superioribus patet, & latè prosequitur Julius Ferrerus, Ageilai exemplum adducens, qui, ut Xenophon in libro de eius laudibus tradit, quoties fortuna utebatur prospera, Dijs immortalibus habebat gratias: & fiducia plenus, plures mactabat hostias, quam rebus suis metuens, ac diffidens voveret. Cui similis Paulus Æmilius apud Plutarchum, non tam sibi, quam Dijs, partem insignem, illam de Perseo Rege victoriam, acceptam ferre voluit, & in eius gratiam plures victimas immolavit.

Itemque Sacra pagina de Israelitis agens, commendat, dum post debellatos Assyrios, & Bethuliam, egregio Iudithæ facinore, ab oblatione liberatam, *Omni populus venit in Hierusalem, adorare Dominum: & mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones*. Et rursus, dum Iosue de Haithis triumphans, ex præcepto Domini Altare construxit, & super eo hostias pacificas obtulit, & mactavit. Davidis quoque exemplum idem ostendit, passim in suis Psalmis, sed præcipue in Ceterissimo tricesimo

septimo, pro victorijs, quas à Domino acceperat modulantis. Cuius pietatem ibidem D. Chrysoftomus his verbis extollit. *Non quemadmodum nonnulli molles, ac dissoluti, qui antequàm quidem accipiant, sunt voraces: postquàm autem acceperint, elanguescunt; sed hic quidem, & antequàm acceperit, agit, & postquàm acceperit, perstat, agens assidue gratias.*

D. Chrysoftom. in Psalm. 131. vers. 1.

28 Et pariter Divus Ambrosius, Theodosium Magnum ob eandem virtutem collaudans, sic ait. *Atque Imperatores in commemorationem victorie, arcus triumphales parari iubent, aut alia insignia triumphantium. Clementia tui hostiam Deo parat oblationem, & gratiarum actionem per Sacerdotes celebrari Domino desiderat.*

D. Ambros. lib. 8. ep. 58.

29 Qua etiam in parte, quantum semper Catholicorum nostræ Hispaniæ Regum, & Augustæ Austriacæ domus, Religio, & Pietas emicuerit, satis ostendunt exempla à me supra in alijs commentarijs relata, & ab Antonio, Panormitano de suo Rege Alfonso verba faciente. Et tot ob hanc gratiarum actionem anniversariæ commemorationes indictæ, tot insignia Tempia, & Cœnobîa ex voto constructa, & amplissimi simul redditibus, pretiosisque donarijs dotata, & tota Hispania Divo Iacobo, glorioso eius Patrono, pro victoria de *Clavijo*, veluti in tributum obnoxia. De quibus Ego alibi aliqua dixi, & plura, vel de solo Belgio loquens, Aubertus Miræus congelsit, & Noster Saavedra, post Marianam, eandem pietatem extollens, eique pro premio ingentem, qua hodie fruitur, Monarchiam, datam fuisse considerans.

Sup. Emb.

Panorm. lib. 4. sub finem.

Miræus ego 2. tom. lib. 3.

Saav. Miræus in Codice donationum Piarum.

Saaved. Emp. 25. ex pag. & Emp. 97 pag. 718.

30 De pietate autem Romanorû, Dijs, etiam pro adversis, litanibus, iam supra cum Valerio Maximo memini, & nunc huic commentationi verbis Senecæ finem impono. *Hoc conditio humana, vel pessimum habet, quòd fortuna quos miseros fecit, & supersticiosos facit, diligentius dii coniuntur irati,*

Sup. Emb.

Vulgi latratus spernendi.

EMBLEMA XCVII.

*En Zephiro genitore satis, & velocior Euro
Fertur, nec sistit quaeque latrante cane.
Ovaeque tolluntur, quamvis gallina reclamet,
Et rauco strepitu personet ipsa diu.
Quidquid iners vulgus resonet clamore, latratu,
Rex insta, propera, quodque agis, illud ago.*

COMMENTARIUS.

Cassiodor. lib. 5.
ep. 17.

VOD Cassiodorus scripsit, *Alacriter incumbendum est incubatis, cum iam vicinitas per eventus arripierit; quando spes efficitur, tedium laboris excutit, & magnum genus incertamenti credere deperdit. Ita conparari. Animosiorem me reddit, ad pauca, quae iam restant, Emblemata cespicienda, & breviori, qua possum, commentatione, illustranda. Praesens autem eo tendit, ut Princeps, quem Perfectum, & undique Constantem desidero, & Caput, Patrem, Pastorem, & Tutorem tui Populi esse, in imperionibus disti, ubi prudenti maturoque consilio aliquid, vel Paci, vel Bello conducere tenerit, id sedulo exequi curet, neque vanis eiusdem populi vocibus, aut latratibus terreatur, vel abincepto cursu desistat, nisi forte eo prorumpat audacia, ut gravis aliqua commotio timeri possit, cui sedanda parem se esse non sentiat. Tunc enim prudentius eris, tempori de'ervire, &*

Sup. Emb. II. &
sequat.

meliozem rei benè gerende occasionem expectare, ut iam supra in alio Emblemate monui.

2 Et hoc est, quod iura Nos docent, vanas voces populi non audien- das, sed contemnendas esse; docerique illum, non se qui deberet, & si nesciat quid liceat, quid non liceat, commoneri, non autem illi assen- sum præstare oportere. Idemque videtur sentire Seneca, inquit. *Non tam benè cum rebus humanis agitur, ut meliora pluribus placeant, argu- mentum pestimi turba est*, Cicero, *Sed tamen non gravissimum est testimo- nium multitudinis. In omnium arte, vel studio, vel quavis scientia, vel in ipsa virtute, optimus quisque rarissimum est, & apertius. Ælianus, con- sulens, ut qui unum quosque ritè gerunt, & administrant, non multitudi- ni, sed ipsi tantum qui rei scientiam habent, placere procurent.*

3 Etenim ut Solori, teste Plutarcho, dicere solitus erat,

Omnibus in magnis difficile est placeas.

Et sic se hodie mores hominum habent, ut omnes sapere, omnes cense- re præsumant; & audeant, sintque plures eorum, sinistra quos in lucem natura extulit, qui nec quicquam possint, nisi meliores, melioraque carpere, & pro capiti arbitrio que suo omnia metiri moderarique ve- lint, ad quos fortè respexit Plinius Junior, cum dixit, *Nil est, aut pi- grius delicatis, aut curiosus oculis*. Quorum vota si in quolibet nego- tio exquirenda, exaudienda ve essent, tot sententiæ quot capita repe- rirentur, in quibus tamen nullum caput conspici posset, ut benè infi- nuavit ille, qui hanc vulgi naturam hoc Disticho clausit.

Bellua multorum capitem cur nominor? atqui

Cor datis nullum credor habere caput.

4 Quapropter Cleantes, a Clemente Alexandrino relatus, hoc ipsum nostrum monitum his carminibus clausit.

Ne spectes fax nam dum vis sophos esse repente,

Terreat amentis nec te sententia vulgi.

Iudicium sapiens, & iustum non habet ullum

Vulgi, & in paucis vix hoc reperire licebit.

Et magis sententiosè, ac breviter Comicus.

Pulchra in tumultu iudicare non decet.

5 Et D. Basilus apud Philippum Camerarium, sic inquit, *Nil aequè cavendum sapienti, atque illud, ne ad aliorum opinionem vivat, neve quid populus probet circumspiciat, sed rectam rationem potius ducem, & gu- bernatricem vitæ statuendam esse.*

Et non in elegantius Divus Cyprianus, admonens *Graves viros, & semel supra petram robustam solida stabilitate fundatos, non dico aura le- vi, sed nec vento, nec turbine commoveri: ne animus dubius, & incertus va- rii opinionibus, velut quibusdam ventorū incurfantium flatibus, frequen- ter agitetur à proposito suo, & quadam levitatis reprehensione mutetur.*

A iacharhis etiam Scytha, qui inter septem sapientes cõnumeratur, ut post Plutarchum Petrus Crinitus commemorat, Atheniensium sta- tum inde brevi interitum prædixit, quod populi imperio agebatur,

Sup. Emb. 43.

L. Decurionum fi-
lij, C. de pœnis, l.
constat, D. de ap-
pel. c. 2. de elect.
textus optimus in
c. docendus dist.
62.

Senec. de vita bea-
ta c. 11.

Cic. lib. 2. de sim-
bon. & mal.

Ælian. de var. hist.
lib. 2.

Plutarch. in Solo-
ne.

Plin. Jun. lib. 5. ep.
23.

Ioan. Oventus in
Epigram.

Clem. Alex. lib. 5.
Strom.

D. Basil. apud Ca-
mer. cent. 2. c. 51.

D. Cyprian. in ep.

Petr. Crinitus lib.
1. de hon. dist. c. 4.

Cui videlicet proprium sit, & in minimis maximè formidare, & in maximis minimè prospicere.

Et proinde Charondas, qui leges eisdem Atheniensibus condidit, in hunc modum de populo concludebat. *Qui se populo committit, fortunam non rationem sequitur: qui fortuna favet periculo, & alea se dedit: qui in alea est, ad ruinam, & cladem inclinat.* Et Tacitus, *Plebi (inquit) non iudicium, neque veritas, & Demosthenes, Populus sanè turba est, & res omnium instabilissima, ac imprudentissima, ut in mari fluctus, flexibilis, & inquietus, qui ut contingit agitur: alius venit, alius recessit, ac nemo Reipublice curam gerit, imò ne meminit quidem.*

Quæ addere licet aliam vulgi definitionem, sive descriptionem à D. Hieronymo traditam, quæ sic habet, *Vulgus habet os barbarum, procerax, & in convicia semper armatum: qui quicquid novum insenserit, aut auferat, aut exaggerator est fama.* Ad quod alludens Ioannes Roman Pontifex xxiiij. rogatus quid esset à vero remotius, *Vulgi (inquit) sententia, quicquid enim laudat, vituperatione dignum est: quicquid cogitat, vanum, quicquid loquitur, falsum; quod improbat bonum est, quædque approbat, malum: & quicquid ænisque extolitur, insane.*

Vnde Pythagoras volens idem, quod Nos nunc facimus, insinuare, inter sua symbola hoc posuit, *Popularibus & y: te mace to,* quo, ut exponit Athenæus significavit, multitudinis sententiam, non esse secundam (nam unusquisque temerè, ut fors tulit, & prout sibi visum fuerit, respondet ac statuit) sed potius rectam viam insisterendam, menteque utendum gubernatrice. Pythagoræ sequax, Diogenes Cynicus, ut in eius vita Laertius enarrat, quodam die theatrum ingressus, ipse ad ventus populum nitens ingrediebatur. Interrogatus autem, quam obrem id faceret? *Hæc (inquit) in omni vita facere pudeo.* Sentiens, hoc sapientis esse viri, in omnibus actionibus à multitudine dissidere, & ut Attius dicebat, *Paucis probatus potius quam multis esse,* propterea quod vulgus hominum cupiditatibus agitur, non ratione.

Cælius autem Rhodiginus symbolam, aliud deducit ex Iovis simulo, iam supra ad aliud relato, quod inquit apud Cretenses, abique auribus confingi, exculpi ve, aut ex arte ducti solium fasce, hoc pacto docere volentes, *Principem virum, & omnibus latè dominantem, audire addecere neminem: sed id demum persequi, quæd ubi rationis ex amen, & iustitie nusquam preterata integritas.*

Petrus Costalius pariter, non pendendum à iudicio imperitæ multitudinis ostendere tentans, Antigenidam pingit, discipulum his carminibus alloquentem.

*Cum tua non placeat tunicato Musa papello,
Respuat, & numeros publica turba tuos.
Tunc insulsa morvent quociuli fastidia vulgi:
Multum est, & Musis, & placuisse mihi.
Iudicium indocti Sapiens contemnere vulgi
Debet, & ad-versa sedulus ire roia.*

Tacit. 2. hist.

Demosth. in orat. de falsa legatione.

D. Hier. epist. 22.

Ioan. R. P. xxiiij.

Laert. lib. 6.

Rhod. lib. 10. c. 3. col. 436.

Sap. Emb. 54.

Costal. in Pegm. pag. 235.

7

8

9

10

11

- 12 In quod recidit illud Hippomachi tricinis, apud Ælianum, qui cum discipulus suus aberraret ab arte inter fistulâ dum, & nihilominus plausum auditorum assequeretur, baculo eum percussit, dicens: *Perperam fistula cecinisti, nam alioquin tibi tibi, non aplauderent.* Ælian. lib. 14. de var. hist. c. 8.
- 13 Saavedra Noster, sub conchæ symbolo, quæ impolita exterius, interiorius tersum, & pretiosum margaritum abscondit, Principem monet, *Nesse quæ fuerit extra*, nec vanis populi opinionibus, vel rumoribus deserat, quod ratione dictante perceperit, & hæc ad rem nostram conductentia verba subnectit, & varijs exemplis illustrat. *No penâe la verdad de la opinion. Desprecie la el Principe, quando conoce que obra conforme a la razon. Poneas cosas grandes emprenderia, si las consultasse con su temor a los sentimientos del vulgo*, quod etiam ipsum prius elegantissime monuit Mag. Marquez concludens, *Que no desista por la contradiccion de sus vassallos.* Saaved. Emp. 32. ex pag. 215.
- 14 Aptius Alciatus, cæteris palmam præripiens (licet ad alium finem) lunâ depinxit, quæ quamvis ei canes ad latrent, cursum semel initum, nec flectit, nec deserit, hoc à se factum, & à prudentibus viris faciendum edocens, licet invidorum, & obtrectantiû convicijs, & latratibus impetantur. Cuius vestigia sequuti Iacobus Bruck. Et Ioachimus Camerarius, alia similia Emblemata commenti sunt, quæ brevitatis causa non refero. Marq. in Gubern. Christ. lib. 2. p. 62. Alciat. Emb. 162.
- 15 Ego autem, si hæc pictura, iam ab his occupata non esset, ea quidem, & aptius, ut arbitror, ad admonendos Principes uterer, ne vanis, ut tradimus, vulgi vocibus à prudentibus consilijs exequendis desistant. Sed quoniam occupatam, licet ad aliud, invenio, eius loco Sonipedem pingo, cuius clara fuga ante alios, & magnus in æthere pulvis. Qui, licet dum currit, à canibus oblatretur, illos tamen spernens, suum cursum prosequitur, & ob hoc ipsum forte velocior, & concitator, tâquam si frigida suffunderetur. Addo & mulierem, ova, quicquid galli, & gallinæ glocitent, garriant, & reclamant, intrepidè ab ipsarum oviparis, nidis ve fumentem, & extrahentem. Quod Iumfi ex Patre Ioanne David in suo veridico Christiano, qui eisdem similitudinibus utitur, ad Christianos suadendos, ut salutem animæ suæ omnimodò curent, neque ab hac via sequenda, ob auram popularem absterreantur, hoc Disticho usus. Videll. de inius vocand. & Erasmi. in Adag pag 342.

Virtutis ne via populari absterreat aura?

Urge iter usque tuum: discerpant cætera venti.

- 16 A quibus non multum discrepat Seneca, qui docens à constantibus, & prudentibus viris iniurias sperni, non vindicari debere, sic dixit, *Ile magnus, & nobilis est, qui more magna fera, latratus minorum canum securus exsudit.* Et Socrates, qui ut Laertius, & Agellius referunt, rogatus ab Alcibiade, quomodo Xantipem uxorem adeo rixosam ferre posset? respondit. *Qui ovis vestri vult, glocitantiû gallinarum strepitu offendi non debet. Equidem sic domi patientiam à se, ut furis melius exercere queam.* Epitectus quoque apud Stobæum, idem insinuat, inquiens, *Sicut neque strepitu anser, nec balatu ovis percollit: ita* Senec. lib. 2. de ira c. 32. Laert. in vita Socratis, Agell. lib. 1. c. 17.

neque uicioris multitudinis vox terreat, utque multitudo temerè aliquid suum postulans, te non perturbat; sic tu, nec populum iniquè obturbantem tibi, reformidato.

Dion. Caf. lib. 9.

Et herclè cum illud Dionis Cassij, tam obuium, quàm certum omni seculo fuerit, *Res gestas, uel gerendas, taxare facillimum cuiilibet. At res Egregias gerere, perdifficile, paucisque datum, si ad quoslibet vulgi latratus, siue glocitus Princeps Heroicarum, quas molitur, actionum executionem suspendere deberet, parum & sibi, imò & ipsi vulgo consuleret, quod ut vetus Monasticum habet,*

Ex opinione iudicat, ueri inscium.

Et postea rebus prosperè gestis, gessit, & gaudet, & quod antea exprobarat, extollit, ut tempore Catholici Regis Ferdinandi uidimus contigisse, quem populus, quòd tot bellis intentus, cum tributis onerabat, multis querelis, & satyris impetivit, quas demum in laudes, ob gloriam Hispanæ Monarchiæ, eximia eius prudentia, & virtute, additam, convertit, & posteris Regibus exemplar optavit.

Panorm. lib. 3.

Et hoc intelligens Alfonso Rex Aragonum I. referente Panormitano, per optare solebat, ut popularium suorum unusquisque Rex extitisset, quo demum illi, utpotè experti, cognoscerent Principum curas, & quàm difficile esset Imperanti, omnibus satisfacere, cum tam diuersa sint hominum ingenia, opiniones, & voluntates, & ut ait Horatius.

Horat. lib. 2. ep. ad ad florum.

Renas tu, quod iubet alter:

Quod petis id sanè est inuisum acidumque duobus.

Cleomenes apud Stob. ser. de vulgo Proverb. 25. 2. ubi Cayeran. & Salazar.

Neque quicquam superioribus obstat, quòd Cleomenes apud Stobæum dixerit, *Vulgi arbitrium supra Principes esse, & Salomon, gloriam Regum investigare sermonem.* Id est ut Caietanus exponit à Nostro Salazario relatus, iudiciorum factorumque suorum rationes, multitudini compentis esse, in magna gloria ponere debere. Hæc enim ad communem vulgi conditionem referentia sunt, qui iudicio suo de Principibus, ut diximus pro suo modo accepti iudicare addet: cui interdum conuenit rationes indicare, ut eius calumnijs, & obreccationibus occurratur, non autem ut vanis eius vocibus, rumoribus, aut timoribus, n recta sua sententia desistat, uel pedes capiti imperare permittat, quod quàm sit periculosum, & a omni prudentia alienum, satis ex superioribus patet.

(S* S)

Virtus invidiam gignit, & superat.

EMBLEMA XCIIIX.

*Quàm rutilans à Sole viges; ast imminet umbra,
Non lux sola datur; nam datur umbra comes.
Aemula virtutum fulgores umbra sequetur,
Tenne at Rex umbram, qua nihil intus habet.
Te scopulum decet esse Potens, detractio, probrum
Impetat, ardeat, dum ruit, ipse mane.*

COMMENTARIUS.

ICET Seneca, & alij, qui rectè de humanis actionibus iudicant, gloriam Virtutis umbram appellant, quæ præclara gerentes, etiam in vitos comitari debeat. Vnde Hadrianus Iunius iustissimè dixit.

*Gloria continuos numquam moritur a labores
Sequitur, virensque in ore virvit perpetim,
Gloria debetur studijs, atque a secla merces.*

Et Petrus Costalius, eam, non aliter virtutem sequi, quàm ignis Naphtham, bituminis genus (ut tradit Plinius) etiam longiusculè positum, ex quo hoc Pegma deduxit.

Senec. epist. 79.

Erasim. in simil. folio 42.

Inn. Emb. 3. & 21.

Cest. in Pegma pag. 335.

*Insequitur N. phtam longè quam senserit, ignis,
Et necis, & vitæ sædus uterque ferit.
Sic & Virtuti comitem se gloria præbet,
Et præclara solet laus benefacta sequi.*

Nescio tamen quo malo humani generis fato, huius umbræ vicem invidia, calumnia, & detrectatio frequentius fortiatur, quibus egregij, & præstantes quique viri, & maxime Principes, expositi sunt. Ita ut M. Tullius prudenter dicere potuerit, *Virtutis comitem invidiam, plerumque bonus infectari*, Plutarchus, *in civium invidiam plerisque Duces nimis honorum, & potentia cupiditate proventus, impingere*. Polybius, *præclara facinora, & res à quopiam viro egregiè gestas, magnam plerumque invidiam, & graves calumnias, ubique consistere solere*. Valerius Maximus, *nullam tam modestam felicitatem esse, quæ malignitatis dentes vitare possit*. Tacitus, *cuncta magnis imperijs obiectari solita*. Dion Cassius, *omne id, quod communem sortem excellit, emulationi invidiaeque aliorum, obnoxium est*. Hæc illud eorum, quorum conditio est inferior, contra se superiores, bellum perpetuò existit. Et absolutius Ovidius.

Summa periculis, perflant altissima venti.

Et Seneca, *Habet virtus quoque præcedentem causam ad invidiam, multis enim propter sapientiam, multis propter iustitiam videtur, & Iustus Liptius, idem ipsum hac similitudine exprimere, Arborem, quæ iuxta vias sunt, saxis, & fustibus sæpius impetuntur, sic homines linguarum bis teiss, qui inimice melioris famæ.*

In eandem rem plura alia loca, & exempla adducere possem, quæ videri poteram, apud varios Auctores à Me alibi tacè congestos, sed contentus ero Philippi Comini verba subnectere, qui aule, & cæterarum rerum experientissimus, Principes (ut & Nos præsentem Emblemate nitimur) rehortatur, ut patienter invidiam, & calumnias sustineant, sciantque has, Magnarum Potestatum asicelas, vel pedisequas esse. Ita, ut qui vult suaviter vivere in hac vita, sine calumnia, & invidia, is per nōs faciat, ac qui vult in clarissimo Sole, sine umbra versari.

Quæ quidem verba, ut & Nostro Emblemati ansam, ita & illustrationem præstare poterunt, & veritatem illius sententiæ Taciti comprobare. Non mirus periculum ex magna fama, quàm ex mala, Casiodori, qui *maestam invidiam, rebus maxime amicam* appellat, & Ciceronis, qui reliquis elegantius huius malæ umbræ affectus, & effectus miseram facere Principum conditionem, his verbis proclamatur, *O miseræ conditiones administrandarum civitatum, & provinciarum, in quibus diligentia plena similitatum est, negligentia vituperationum: ubi severitas periculosa est, liberalitas ingrata: sermo insidiosus, assentatio perniciose, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundia occulta, blanditia aperta, venientes Prætores expectant, presentibus inserviunt, absentes deserunt*. Cui consonat Quintilianus, inquiens, *Hinc esse conditionem omnium, qui administrationem Reip. aggre-*

Tull. 4. ad Heren.
Plutarc. in Timot.
Polyb. lib. 1. hist.

Valer. Max. lib. 4.
c. 7.

Tacit. 4. hist. Dion
lib. 58.

Ovid. de remed.
amor. lib. 1.

Senec. epist. 88.

Lipf. ia cent. ad
Belg. ep. 14.

Ego 1. tom. lib. 1.
c. 16. n. 94.

Tacit. in Agric.
Casiod. lib. 2. ep.
23.

Cicer. in orat. pro
Flacio consonat il-
lud Friderici III.
Imper. Principes.
quæsi signum ad fa-
girtas expositos
esse, ut per Aneas
Sylv. lib. 1. c. 37.

Quint. declamat.
138.

01 *Sunt ut, ac ea quæ invidiæ pertinent ad salutem communem, cum qua-
dam sua invidia effirere coguntur. Et illud Themistoclis apud Plutar-
chum, qui eum adhuc adolefcens esset, nihil à se fieri splendidum disci-
bit, cum retinere vellet sibi invidum sensisset.*

g. g. d. h. h. m. s.?
Elic. id. Theas.

5 *Quod etiam idem Phnarchus notavit in libro, quem de silentio Py-
thia oraculi scripsit, commemorans, Corinthi in Oceo, inter templi
anathemata extitisse palmam æneam, cuius ad radices viscebantur ran-
æ, & serpentes, quibus significabatur, à vitiligatoribus, obstreperis
ac maledicis invidorum linguis, ex vitæ veneno armatis, impetu illo-
rum vitas, qui non obliqua, sed recta ratione ad dignitatis, rerumque
fastigia emergunt. Ex quo Hadrianus Iulius Emblemata confecit, sub
titulo *Invidia inegritatis assata*, & his carminibus.*

Idem in orat. Py-
thiz.

Palma caput tollit cælo ardua, cuius ad ima

Rana lequax, stabulantur & hydri.

Opugnans Proceres, quorum ora consona recto est;

Degeneres, atque invidæ lingua.

6 *Quem referens, & sequens Ioachimus Camerarius, ita in quodam
ex suis Emblemate habet.*

Ioachim. Camera-
cent. 1. Emb. 24.

Quantum Palmæ hydri possunt ranceque nocere,

Tantumdem invidia virtus obesse potest.

7 *Et est etiam dignum relatu, illud aliud Iam Boissardi, invidiam, qua
anguibus plena, virtutem insequitur, depurgentis, à qua tamen hæc se-
ptipiam, suæ innocentie scuto defendit, magisque confirmat, & exerit,
cum hoc carmine.*

Boissar. Emb. 14.

Vmbra habet omne suam corpus, sequiturque præterque.

Sic secum virtus attrahit invidiam.

Invidiam sine qua virtus torpescit: at illi

Ad laudem stimulos suggerit invidia.

8 *Et iterum araneam, quæ ex eisdem floribus venenum conficit, ex
quibus apes suavissima mella constipant, & ita inquit.*

Idem Emb. 15.

Toxica ab hoc carpit sublimis aranea flore,

Dulcia quo parva mella parantur api.

Sic quoque virtutem, scelerata calumnia carpis:

Et quæ in hac damnes, improbe liquor, habes.

9 *Huic autem umbra se illi subtrahere solent, qui iam sæpius cum ea
colluctati, ad summum gloriæ fastigium ascenderunt: nam uti Sol, si
imminet hominis vertici, aut prorsum tollit umbram, aut inanimam red-
dit: & ut ait Tertullianus, *Positus in bypsomate, & domicilio suo eclipsim
pati non potest*: sic ingens gloria extinguit invidiam. Vel illi, qui nihil
faciunt, vel habent, quod invidiam parere possit: nam quemadmodum
ubi nullum lumen, ibi nulla umbra: ita ubi nulla felicitas, ibi nulla in-
vidia, quæ etiam si Tacito credimus, *In mediocritate fortuna paucior
pericula præstat.**

Tert. lib. 4. ad sc-
pulam vide omni-
no similia verba,
Sæved. Emp. 5. p.
59.

Tacit. 14. an.

Lian. Tab. giv

Saaved. Emp. 9. p.
58 & 493 & pag.
68.

Cuius dictum recolens noster Saavedra, & eadem, qua de agimus, umbrae similitudine utens, sic inquit. *Sombra es la embidia de la virtud, buya su luz quien la quisiera evitar. Desconozcase a la fama, a las dignidades, a los officios, el que se quisiera desconocer a la embidia. Con la igualdad no ay competencia. En creciendo la fortuna de uno, crece la embidia del otro. En la fortuna mediana son menores los peligros. Peligra la gloria en las proprias virtudes, i en los vicios agenos, &c.*

Horar. lib. 2. Saty.

Sed Ego hoc ultimum damnans, quia non debet virtus ob vitandam invidiam relinquere, iuxta illud Horatij.

*Invidiam placare paras virtute relicta?
Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia: aut quicquid vita meliore parasti,
Ponendum aequo animo.*

Cicer. in Catilin.

Et Ciceronis, qui de invidia, & periculis loquens, in qua ob detectam parricidalem Catilinae coniurationem inciderat, subdit, *Se tan. en eo semper animo fuisse, ut invidiam virtute partam, gloriam, non invidiam putaret.*

Præstantius aliud Consilium meis Principibus, meo hoc Emblemate præsto, nempe, ut si invidiam, calumnias, & detractiones, quibus sedum recta via incedunt, impeti sentiunt, vincere velint, easdem spernant, & nauci faciunt, sibi que constantes, facti virtute, eidem, quibus coeperunt, itineribus, ad gloriam, & præclara quæque facinora totis viribus adnitantur; sciantque, propriam, ac genuinam Regalium mentium virtutem esse, causæ, conscientia quæ iuxta iustissimæ fidere, & quibuscumque oblatis casibus, calumnijs, vel detractionibus, temper sibi similes permanere.

M. Aurel. Imper.
lib. 7. de sui ipsi. in-
stit.

Quemadmodum sapientissimus Imperator M. Aurelius in sui ipsius institutione his verbis scriptum reliquit. *Quidquid alij loquantur, aut faciant, me quidem oportet esse Bonum; haud aliter quam si aurum, vel smaragdus, vel purpura, semper ita diceret, quidquid alij dicant, aut faciant, aurum, smaragdum, vel purpuram esse me oportet, & colorem servare meum.*

Amian. lib. 22.

Parem laudem, ob eandem animi constantiam, & susurronum contemptum, Amianus Marcellinus, Iuliano Imperatori (in alijs pessimo) tribuit, inquit, nihilo magis illum commotum fuisse blatteronum iniurijs, latratibus ac dicerijs, quam Hercules Pygmaeorum assaultibus exterritus fuerit, imò ea contempsisse risisque, velut Thiodamantis Lindij probra, conviciaque Hercules inultus neglexit, quem locum Erasmus in Adagijs adducit, & explicat.

Erasm. in Adag.
Pygmal, vel Thio-
damus cum Her-
cule pag. 259.

Et ad hanc constantiam indicandam frequentissima esse solet, & proverbialis, ut Macrobius docet, similitudo scopuli, in quem marini fluctus allidunt, sed illisi, & irrisi demigrant, qua etiam Nos in ultimo huius Emblematis Disticho utimur, Ciceronem sequuti, qui ea lape usus reperitur, & Virgilium, qui primò, de Didonis in suo proposito constantia agens, sic dixit.

Macrob. 6. Satur.
c. 15.

Virg. 6. Aenid.

*Nec magis incepto rultum sermone morvetur,
Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes.*

16 Et iterum sic agens de constantia Regis Latini, in non exaudiendis populi vocibus, ac rumoribus iniquum bellum exoptulantibus. Idem lib. 7.

*Ille velut pelagi rupes immota resistit:
Vt pelagi rupes magno veniente fragore,
Qua se se multis circum latrantibus undis,
Mole tenet: scopuli ne quicquam, & spumea circum
Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga.*

17 Quibus in locis Cerda Noster alia plura similia congescit, inter quæ illud Nazianzeni, de constante homine, ita loquentis. *Non aliter opitor, ac rupes, qua ventorum fluctuumque impetu, non modo, non concutitur, sed etiam incurstantes undas, circa se frangit, atque absumit.* Nazianz. orat. 27.
Omisit tamen Senecam, qui multum ad rem de qua agimus, Socratem, ob invidiam carceri traditum, & multis iniurijs, & convicijs affectum, sic loquentem inducit. *Illustrata est virtus mea, per ea ipsa, per qua pecebar produci enim illi, & tentari expedit: nec ulli magis intelligunt quanta sit, quàm qui vires eius laceffendo senserunt. Duritia filicis, nullis magis, quàm ferientibus, nota est. Præbeo me non aliter, quàm rupes aliqua in undoso mari desituta, quàm fluctus non desinunt undecumque moti sunt verberare: nec ideo, aut loco eam movent, aut per tot atates crebro incurfu suo consumunt. Assilite, facite impetum: ferendo vos vincam. In ea, qua firma, & in superabilia sunt, quidquid incurrit, malo suo vim suam exercet. Proinde querite aliquam mollem cedentemque materiam in quam tela vestra figantur, &c.* Senec. de vit. beat. c. 27.
Quibus cum etiam consonat illud Imperatoris M. Antonini Philosophi se ipsum sic docentis, & admonentis. *Debes esse similis promontorijs, ad quem assidui fluctus alliduntur, illud autem inconsumum perstat, undequæ assuantes, circa ipsum coercentur.* M. Ant. Imper. in vita sua lib. 4.

18 Neque abest nobile Decastichon Conradi Rithershusij, à Philippo Camerario relatum, quo suadere intendens, vulgi sermones, & detractiones, fiducia rectæ conscientiæ sperni debere, sic dixit. Camer. 3. subc. c. 59. pag. 215.

*Nescia mens fraudum, inculpatæque integra vitæ,
Scommata nullius, nullius arma timet:
Omnia contemnit, ventis velut obrvia rupes,
Mendacesque sonos unius assis habet.
At quibus interno improbitas præcordia puncta
Rodit, & insandum pilluit ora scelus:
Perpetuis animi curis agitantur, & omnes,
Que suasit scelerum sarcina, scire putant.
Qui sapit, ad vitam sapiat: gere conscia recti
Pectora, nec strepitum commoveare levi.*

Schoonh. En. b.
63.

Erasm. in simil. fo-
lio mihi 2.

Corn. à lapide in
Ecclef. c. 27. part.
2. ex pag. 204.

Saav. Emp. 9. p.
58.

Boissard. Embl. 19.

Anton. Burg. in vi-
tius male lingue
2. p. Emb. 41. pag.
181.

Theat. vitæ huma.
Claud Tolomeus
in peculiari tract.
Scip. Gent. in ora-
tio. de maled. in
Princip. post tract.
de coniurat ex p.
287. Menoch. cas.
377. Valenc. conf.
164.

Reg. 2. c. 16.

Laert & alij apud
Valenc. dict. conf.
164 n. 3 & 10.

Panor. de dict. &
fact. Reg. Alfonf.
lib. 3. c. 37.

Floréus etiam Schoonhovijs in id ipsum respiciens, & invidiam, 19
sive invidentiam, ipis dumtaxat invidiosis nocivam esse solere, osten-
dere volens, alia similitudine, quæ in superiore incidit, utitur, sagitta-
rium depingens, indurum silicem iaculantem, in quem, sagittæ ab ip- 20
so missæ, rethunt. Quod, licet dissimulet, ab Erasmo similibus sumit,
ubi ita habet, *Isculum, si insolidum, aliquid inciderit, nonnunquam in-
mittentem retorquetur: ita conditibus in fortem, & constantem virum tor-
tum, recidit in convicium facientem.*

Idemque, Cornélius à Lapide pluribus locis, & exemplis illustrat, 20
& novissimè Saavedra Noster, sub duorum canum simbolo, qui fer-
ratam cuspidatamque Herculis clavam dentibus impetunt, quos ipsa,
nihil damni passa, confringit atque cruentat.

Et Iacobus Boissardus sub famæ pictura, per æthera convolantis, 21
humis interita invidia, viperæ linguæ comitata, iacente, & seipsum
acciter dilaniante, cum lemmate, *Vir bonus, invidia securus, & his car-
minibus.*

Fama per ingenuas quaesita laboribus artes,

Lucida, neglecta, sidera tangit, humo.

Qui colis in athenis, comes, in vide lixor, honesti,

Illesa à telis et volat alta tuis.

Quæ omnia satis ostendunt, invidiam, ut diximus, calumniam, & 22
obtreccionem ex aliorum virtutibus, & felicitatibus generari, hæc
tamen, quæ in se nihil solidum continent; nullo melius modo, quam
per contemptum, & dissimulationem à Magnis Principibus, & corda-
tis sibi quæ constantibus viris elidit. Quod novissimè, ultra supra rela-
tos, Antonius Burgundia hoc Emblemate significavit.

Importuna latrat catulorum turba molosum;

Mox tamen, hic contra quod nihil hyscat, abit.

Stilicet hæc animi generosus despicit. Ora

Vis de te fileant improba? Sperne, silent.

Et exemplo suo magno animo, Magnos Reges, & Imperatores do- 23
cuisset, apud plures probatos Scriptores comperimus. Inter quos pri-
mas tulit David, ad gravia Semei convicia dissimulans, ut in libro Re-
gum habetur. Et Alexander Macedo, qui, ut in eius apophthegmatis
trahit Erasmus, cum obtreccari sibi audisset, constanter respondit *Re-
gium esse bene facere, & male audire*, quod Scipio Gentilis oratione
ligata sic reulit.

Sed Regia res est,

Post bene facta pati tetras loquere linguas.

Licet hoc dictum Diogenes Laertius, & alij Anathem tribuant, eo-
que sæpè usum Alonij Regem Panormitarum scribat.

Eadem prudentia, & comitate eiusdem Alexandri Pater Philip- 24
pus, sive ut alij hant Pyrrhus Ephorum Rex, censentibus ami-

cis, ut quemdam, qui de ipso malè erat loquutus, relegaret, non se faturum dixit, *ne aliò profectus, peiora de me loquatur, & coram pluribus.*

25

Caius etiam Iulius Cæsar præclaras alias animi dotes, quibus fuisse præditus legitur, hac patientia, & indulgentia exornavit, contumeliosissimos C. Calvi, & Catulli, & Auli Cæcinæ sermones cõtèmpnens, ut Suetonius enarrat. Et eius successor Augustus, on filium, circa hanc tolerantiam, sibi à Mæcenate datum, de quo nobilem mentionem, apud Dionem reperio, ita benè observavit, ut eodem Suetonio narrante, *Æliano Cordubensi de se malè opinanti, & scribenti pepercerit, dixisse contentus, Faciam sciat Ælianus, & me linguam habere, plura enim de eo loquar.* Et Tiberio de eadem re sedulo, apud se per epistolam conquerenti, ita rescripserit, *Et ass tua, mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimium indignari, quemquam esse qui de me malè loquatur. Satis est enim si hoc habeamus, ne quis nobis malè facere possit.* Ex qua benignitate, ei benè Parentis nomen convenisse, Seneca, omnino legendus, scripsit.

Suet. in Caio.

Dio. lib. 52. Valen. sup. n. 17.

Suet. in Aug. c. 51.

Senec. lib. 1. de Clem. c. 10.

Tacit.

26

Idem Tiberius tan dem idem consilium inivit, & ut Tacitus refert, convitia, & probra fæditissima in se comeda, nec verbis modò, sed & scriptis; carminibusque procacissimis, moderatissimè tulit, atque contempsit. Aded quidem, ut etiam Senatui vehementer roganti, ut in Authores, tam atrocium libellorum, atque sermonum inquiri, atque animadverti vellet, resisterit, generosa illa voce edita, *Non sibi tantum otij superesset ut huiusmodi negotijs se se implicaret. In civitate libera, liberas linguas esse oportere: nec sapientis Principis esse, hanc Ianus civibus patiscere, quo malignitatem, atque acerbisatem animorum suorum, colore vindicandæ dignitatis Principum, exatiarent.*

27

Eandem tolerantiam Scipio Gentilis in Germanico eiusdem Tiberij filio, in Hierone Syraculano, in Flavio Vespasiano, & quod magis mireris, in Nerone commendat, qui cum esset insigni crudelitate, nec facillè, vel minimo peccato veniam daret, fuit tamen ad has contumelias moderatissimus, atque mitissimus. Fortè ea ratione ductus, *Quòd & talia spreta exolescunt, si irascere agnita viderentur,* ut Tacitus ait, eòque plures, more ingenij humani, ad idem audendum exactuuntur, & excitantur.

Gentil. ubi sup.

Tacit.

28

Sed nullus hac in parte magis enituit, quàm Adrianus, & Aurelius Severus Imperat. Romani, qui, us Spartianus, & Lampridius in eorum vitis enarrant, Dicacibus, & Satyricis versiculis impetiti, satis habuerunt, eisdem, alijs non minùs lepidis respondere, Theodosius Magnus Imperator, qui non contentus propria, quam semper habuit, moderatione, constitutionem nobilissimam de ea observanda, suo, & filiorum Arcadij, & Honorij nomine, in posterum promulgavit, his verbis, *Si quis modestie nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicti nominis nostra crediderit laceffenda, ac temulentia turbulenti obtreccator temporum nostrorum fuerit, eum pœne nolumus suogari, neque duram aliquid, neque asperum volumus sustinere: quoniam si id ex levitate præcesserit, contemnendum est: si ex insania, miseratione dignissimum: si ab iniuria remittendum.*

Spartian. in Adr. Lamp. in Alex. Sè vero, vide etiam Erasim. in Adag. le. porem non edit. pag.

L. unic. c. si quis Imp. maled.

Lult. tit. 2. par. 7.

Cui legi similem aliam Alfonso Rex Noster inter suas septem Partitas statuit. Et in utraque mirabile est, quòd etiam iniuriosas obrectationes, & ex malitia procedentes, contemnant, si quis fortè in eas aliquo dolore motus proruperit, *De algun grande tuerto, q̄ oviesse recibido del Rey, por mengua de justicia que le non quisiesse cumplir, è por grande maldad, que toviesse en su coraçon raigada con mal querencia contra el Rey.*

L. unic. C. de famos. libel. ubi DD.

Quibus non adversantur aliæ constitutiones, quæ de famosis libellis contra Principum, imò & privatorum honorem vulgaris, acriter inquiri præcipiunt, & malè, & iniuriòsè de Principibus obloquentes, perinde delinquere, ac si eos occiderent, docent; vel saltem ex indulgentia lingua mulctandos, *De manera, que nunca non ella fablen.* Nam in hoc, ut & in alijs, Prudentiæ sale opus est, & ut Martianus, I. C. ait, nec aut severitatis, aut clementiæ gloria affectanda, sed perpenso iudicio, prout quæque causa exoptulaverit, statuendum.

L. 4. tit. 13. part. 2.

L. respiciendum
11 D. de poen.

Nos enim, qui Principem vulgi latratus, & obrectationes spernere commonemus (quod ut Calsiodorus ait, *Vociferatione pascitur*) non ideò eiusdem libidini omnes maledicendi frenos laxamus; satis enim cognoscimus, nihil magis Principibus, quam sui contemnum esse cavendum, & res eas omnes, quæ sui existimacionem minuire possint, & in huius conservatione verissimum, ac potissimum cuiusque Imperij, & Dominationis fundamentum consistere, summaque in eis confundi, ut Tacitus ait, ubi eius reverentia animos excessit. Maximè, cum iuxta Sidonij Apollinaris sententiam, *Improbiorum probra æquè, ac præconia bonorum immortalia mancant*, & Daphidam apud Suidam, & alios, in monte Thorace laqueo suspensum legamus, quòd in more habuit suis carminibus Regum actiones mordere. Ex quo in rem nostram Emblemata quoddam construxit, & pluribus ornavit Don Ioannes Horoscus Covarruvias, *Sub lemmate Principibus non maledices*, quod sic habet.

Calsiod. lib. 2. ep.

27.

Tacit. & plures
apud Canonher.
1. tom. aph. Polit.
pag. 439.

Sidon. lib. 5. ep. 8.

Suid. in dict. verb.
Daphid.Horos. lib. 3. Emb.
25.

*Daphidas el Gramatico atrevido,
En el monte Thorax veis ahorcado,
Porque con libertad ha pretendido
Dezir mal de los Reyes, y fue osado
En sus per-versos versos desmedido,
Contar quanto mal de ellos ha soñado:
Tal castigo mandaron se le diesse,
Porque esto à los demas exemplo fuesse.*

Clementem igitur, non Dementem in similibus causis Principem cupimus, & qui ex personæ, loci, temporis, scòmatum, obrectationum, libellorum ve qualitate, mentem animumque obrectantium dignoscere possit, & an quæ dicta scriptra esse compererit, in grave Regiæ dignitatis, vel Regni detrimentum vergere possint, & Maiestatis læsæ nomen, ac supplicium mereri. Prout aperte illæ ædem Sancio-

nes ostendunt, quæ Imperatores, & Reges ad eiuſmodi iniurias diſſimulandas, vel remittendas hortantur, cum tandem in calce concludant. *Integris omnibus, hoc ad Principis ſcientiam referri debere, ut ex perſonis hominum dicta preſentur, & utrum prætermitti, an exequi debeat cenſere poſſit.*

32

Vnde merito Iacobus Menochius poſt longam, & doctam huius articuli tractationem. Arbitrarium eſſe reſolvit, & Scipio Gentiliſ elegantè de eodem, ad utramque partem oratione habita, eandem diſtinctionem admittit. Vellemque, ut omnes Principes pari confidentia, ac Titus Imperator apud Xiphilinum, de ſe dicere poſſent. *Nemo me iniuria adſicere, vel inſequi contumelia poteſt, propterea quod nihil ago à quod reprehendi mereatur. Ea verò quæ falſè de me dicuntur, prorsus negligo, vel illud Senecæ memoriæ mandarent, qui inter alias plures ſimiles ſententias, ſic habet. Magnam fortunam, magni animus. Hæc eſt, cuius eſt proprium placidum eſſe, tranquillumque. Et iniurias, atque offenſiones ſemper deſpicere. Et iterum alio in loco. Magni animi eſt iniurias deſpicere. Vitioſiſſimum genus eſt, non eſſe uſum dignum ex quo petatur ultio. Multi leues iniurias alij demittere, dum vindicant, &c. Cum quo mirè conſonant Philemonis Comici verſus, quos Gregorius Berſmanus, ira Latinos fecit.*

Menoch. de arbit. cau 377.
Scip. Gen. ubi ſup.
Xiphil. in Tit.
Senec. de Clem. lib. 1. c. 6.
Idem lib. 2. de ira, c. 32.

*Haud auribus contentus eſt iucundior,
Quam de vorare criminantis iurgia.
Nam muſitando ſiquis hæc redarguat,
Ipſum refutant criminantem crimina.*

Beatus ante obitum nemo.

EMBLEMA XCIX.

*Dum Cressus memorat moriturus dicta Solonis,
Mitior in captum, vivere Persa iubet.
En Geminos una hac docuit sententia Reges,
Felix ante obitum nullus habendus erit.
Disce hinc qui laudas, Fata expectare Potentis,
Ne Mors condemnet, quæ sua vita probat.*

COMMENTARIUS.

VITAM Nostram Mimum, & velut Scenam theatralem esse, Mortem autem ultimum huius Scenæ actum, sive catastrophem, quæ aperit, an in comædiam, vel in tragædiam Fabula desinat, veterum circumferrur Adagijs. Et ad hoc alludens Licinius meritò dixit.

*Scena est hæc vita, ludus: vel vivere disce
Abijciens curas, vel tua damna pati.*

Erasm. in Adagijs
pag. 265. & 716.

Et Augustus Cæsar, Dum paulò ante obitum, auctore Tranquillo, amicos percunctatus est, *Ecquid bis videretur Mimum vita com-
modè transgisse?*

Sueton. Tranq. in Aug. c.

Et Seneca inquires, *Quomodo fabula, sic & vita: non quædiu, sed quàm
benè acta sit refert. Nihil ad rem pertinet, quo loco desinas, quocumque vo-
les desine, tantùm bonam clausulam impone.* Neque aliud sensit Aeneas
Sylvius dum dixit, *vita nostra revera, nihil aliud quàm comædia, eusus
ultimus actus de morte agitur, & magis in rem nostram Ludovicus Vi-
ves, sic inquires. Comædia est vita humana. Est enim ceu ludus quidam,
in quo unusquisque agit personam suam. Danda est opera, ut moderatis
affectibus transgatur: ne cruenta sit catastrophæ, aut funesta, qualis es-
se solet id Tragedijs, sed læta, qualis in Comædijs.*

Sen. epist. 78.

Æn. Sylv. in notis ad Panorm. lib. 3.

Vives in Satellit.

2 Valerius quoque maximus eandem disciplinam nobis exhibens, inquit. *Humana vitæ conditionem præcipuè primus, & ultimus dies
continet: quia plurimum interest, quibus auspicijs incobetur, & quò fi-
ne claudatur. Ideoque eum demum felicem fuisse iudicamus, cui, & ac-
cipere lucem prosperè, & rediere placidè contigit. Medijs temporis cur-
sus, prout fortuna gubernaculum rexit, modò aspero, modò tranquilo-
mitu peragitur, &c.* Et in idem tendens Iustus Lipsius, sic, non minùs
elegantè scripsit. *Nihil hic diuturnum, in fabulis prodeunt Reges,
Satrapæ, alia officia, & quidam satellites, ac persona in speciem, & mul-
ta. Ecce alij diutius ex ijs hærent in Scena, & loquuntur: alij ostendunt
se tantùm, & nec vocem edunt: simile nobis est, vario munere, aut digni-
tate in Theatrum hoc: Univerfè mittimur, alij silentio transmimus, aut of-
tendimur tantùm. Nihil tamen deterior ille, qui vili veste, qui non dis-
besit, quàm ille, qui Regem, aut longum carmen egit. Apud Deum vita lon-
ga, non optima, sed innocentissima.*

Valer. Max. lib. 9. c. 12.

Lips. in cent. Miscel. ep. 29.

3 Quod quidem, idèd præmittere volui, ut intelligant Principes, & ceteri, qui civum Republicæ tenent, parum se profecisse, si initio, vel medio sive gubernationis, virtutibus, & præclaris documentis, de quibus hæc egimus, quibusque præditos, & instructos esse desideramus, sedulam operam navent, nisi & hæc in ultimum quoque vitæ actum pari cura, & studio deducant, qui palnam in fabulis poscit, & æquabili cursu ad candidam illam metam decurrant, in qua qui usque in finem legitimè certaverint, secundùm Apostolum coronantur.

D. Paul. 2. ad Timoth. 2. 5. D. Matthei. 24. 14.

4 Sunt enim plures, qui, ut Tacitus ait, *Acribus in ijs, in curioso ta-
men sibi se in his maneribus habent, & merita atque ornamenta præ-
cedentis ætatis, quæ singillatim, diuque optimis moribus, & actioni-
bus collegerunt, postmodum, in ultimis eiusdem periodis, in vitia,
vel desidiam prolapsi, malo exitu universa subvertunt, & quidquid
gloriæ, quidquid laudis pararunt, hac catastrophe obruunt, ut in Sau-
le, Salomone, & alijs, Sacra litteræ notant, & Profanæ in Annibale,
Tiberio, Nerone, Vitellio, Galba, Lucullo, Merello Pio, & alijs, pas-
sim ostendunt. Simul significantes, paucos esse, quorum virtus sciat,
cum felicitate luctari, plurimos autem, qui in felicitate positi, ab ipsa
demum felicitate vincuntur.*

Tacit. an. 4. Brantius de Senat. lib. 2. cap. 24. Ego 2. tom. lib. 4. cap. 4. n. 6.

Facit i. histor. &
15. annus vide Ra-
derum ad Curtiū,
pag. 27.

Erasm. in his Adag.
pag. 116. & 574.
Ovid. 3. Metam.

Quod causam præstitit Tacito, ut absolutè dicere potuerit, solum Vespasianum, omnium ante se Principum, in melius post imperium mutatum.

Cum tamen qui rectè sapiunt, animadvertere debeant, in virtutibus, & gloriosis actionibus, non progredi, regredi esse, hasque ab exitu iudicari. Indeque, vel in Adagium transiisse, *Finem vite expectandum*, hic est enim, qui totam vitam honorat, *Et ante mortem neminem Beatum* dici posse, ut de Actæone loquens dixit Ovidius.

*Sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est, dicitque beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.*

Quam etiam sententiam Ausonius sic carmine Trochaico expressit.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Sophoc. in oedip.
& in Trachia.

Et in eandem tendens Sophocles, iam suo tempore proverbialem fuisse ostendit, sic inquit.

*Vetus inter homines extat hoc Proverbum,
Haud posse quemquam, quem piam cognoscere,
Bonus an malus sit, antequam fatalibus
Defunctus annis, ultimum obierit diem.*

Eurip. in Andron.
Heraclid. in Troa-
dib. Dionys. Ty-
ran. in Leda.

D. Ambros. lib. 1.
de bon. mort. c. 9.

Similia passim Euripidis, Heraclidis Diphili, & aliorum Græcorum, & Latinorum Poetarum carmina extant, sed omnia superant verba Divi Ambrosij dicentis. *S. lauari arte gubernator non potest, quàm in portum navem deduxerit: quomodo lauabis hominem, prius quàm in stationem mortis successerit? Et ipse sus est gubernator, & ipse vita huius iactatur profundi. Quomodo in saulo est, tandiu inter naufragia. Dux ipse, nisi confecto prælio non sumit lauream, nec miles arma cepit, nec stipendiū mercedem a se petitur, nisi hoste superato. Mors igitur stipendiiorum plenitudo, summa mercedis, gratis missionis est.*

D. August. in ep.
D. Paul.

D. Paul. 2. Timot.
2. 5.

Præclarè quoque, & magis ad intentum nostrum, Divus Augustinus, illud Apostoli, quod iam citavimus, explicans, ubi non posse coronari docuit, nisi qui legitime certaverit, inquit. *Nihil legitime certat, nisi qui in campo, usque ad finem certat: & si certat usque in finem, idè meritò coronatur: non est igitur magnum bonum incubare, quod bonum est; sed consummare, hoc solum perfectum est: multi enim aggrediuntur magna, sed desunt in via, multi exeunt in desertum, sed pauci perveniunt in terram promissionis.*

Schoonhov. Emb.
44.

Ovid. ep. 2.

Et eandem doctrinam Emblematicè insinuare volens Florentius Schoonhovius, sub lemmate *Exitus acta probant*, quod ex Ovidij carmine sumit, capram depingit, quæ lac, quod ubertim in mulctram infuderat, pedibus postea inversis, humi refundit, his verbis additis.

*Distento petulans lat quod dedit ubere capra,
Calcibus in-vertens mulctra refundit humi:*

Sunt similes caprae, qui turpi crimine vite

Postmodò denigrant, quae benè cepta prius.

Huius rei duas causas statuens; Primam, ingenium humanum, quod à labore proclive cit ad otium; Secundam, Honorè, & Potentiã, quae saepe impotentia creant, & à veteri illa via, & vita seducunt, sicut caeli inferiores à supero illo abripiuntur, & quamquam contra nitentes, tamè obsecunt.

10 Saavedra autem Noster, metas proponit, sive lapides terminales, quibus ita dum distingui solebat, in quorum medio Corona conspicitur, cum titulo, *Quid sitis?*, sic Principes instruens, ut antea vitae laudabilem cursum ad metam, usque mortis continuent, si debitum sibi famae, & gloriae bravium consequi velint. *Porque no se corona fino al que legitimamente llegò á tocar las ultimas metas de la muerte; i la cuna no florece, hasta que ha florecido la tumba, i la fama es el ultimo espiritu de las operaciones, las quales reciben luz, i benéfico de ella.* Quod idem valet, atque illud Antagenis. *Ita vivendum esse hominibus, ut vivi laudabiles sint; mortui autem Beati iudicentur.*

Saaved. Emb. 100
pag. 730.

Antag. apud Antonium in Mellisa
part. 2.

Senec. de remed.
fort.

Sup. Emb. 6.

Herod. lib. 1. Plut.
in Solon. Anfon.
in Lud. Sep. Sap.
in Salon.

Anfon ubi sup.

Invernal. Saryt. 10.

11 Ego autem, huic documento, illud etiam coniungere volens, ne quis dum vivit, prosperis rerum successibus superbiat, & efferatur, Beatum se se praedicet, aut existimet, cum ut noster Seneca ait, *Neminem illa sum fata transmittant*, & tunc demum extra ictus fortunae constituatur, cum anima nostra hoc corporis carcere emissa, in caelum, unde dixit originem, evolarit, vulgatam quidem, sed omni aeo ab omnibus summe celebratam, & commendatam Cressi, & Cyri historiam ob oculos pono, quam iam pupugi supra, & late Herodorus, Plutarchus, Anfonius Gallus, & alij passim Scriptores enarrant. Etenim cum Cressus Lydorum Rex, ardentis sibi fortunae ventis inflatus, & multis divitijs onustus, à Solone rogasset, an ne eum beatum existimaret? Hicque, eius pariter superbiam, ac gazas despiciens, libere respondisset, se eos solos Beatos felicesque reputare, quibus Deus ad mortem, usque felicem vitam tribuisset, & ob hoc responsum, tunc Cressi erga se animi irritasset, postea, cum à Cyro victus fuisset, & pyrae cremandus imponeretur, veritatem dicti Solonis proprio in faustoque experimento cognoscens, exclamare coepit, *ò Solon, Solon.* Quo audito, cum Cyrus causam talis exclamationis interrogasset, ut verbis Anfonij utar.

Seriem per omnem cuncta Regi edisserit:

Miseratur ille: vimque fortunae videns,

Laudat Solonem, Cressum in amicis habet,

Vinctumque pedibus aureis secum iubet

Reliquum quod esset vitae, totum degere;

12 Ad quam historiam alludens, etiam Invernalis, dixit.

Quem vox iusti facunda Solonis

Respicere extrema insit spacia ultima vitae.

D. Sebast. Covarr.
cent. 1. Emb. 98.

Et Noster Don Sebastianus Covarruvias ex eodem aliud Emblema simile nostro, & à me post hæc scripta visum, formavit, cum lemmate ultima semper expectanda dies, & hoc carmine non indigno relatu.

*Ninguno por mas rico, i poderoso
Que sea en esta vida, no se atreva
A usurpar el nombre de dichoso,
Pues de razon no ay a quien se deba.
Antes que el desdichado, ò venturoso
Dia postrero, que à la fin nos lleuva,
Declare, i assegure con la muerte,
De cada qual, la buena, ò mala suerte.*

Eiusque certitudinem, paulò post, & adhuc infelicius, ipse Cyrus in se ipso cognovit, ubi trans Araxem fluvium, cum ducentis millibus Persarum, à Scytharum, sive Massagetarum Regina Tomyri, tam fæda occasione occisus est, ut ne nuntius quidem tantæ cladis superfuerit: capite deinceps eius in dolium sanguine plenum demerso, & hoc inter mergendum elogio addito, *Satis te sanguine, quem fecisti*, ut post Herodotum, & alios Sabellicus memorat. Usque adeò illud Lyrici, & aliorum obtinet, cum quibus supra probavi.

Fortunam nunquam perpetuò esse bonam,

Ad Solonis autem monitum respiciens Epaminondas, ut Plutarchus enarrat, interrogatus, quem arbitraretur Ducem præstantissimum, se ipsum ne, an Chabriam, an Iphicratem? *Id* (inquit) *iudicatu difficile est, donec vivimus*. Et idem, ipse idem Plutarchus refert, de Agefilao, qui audiens quendam, Persarum Regis, adhuc juvenis, admirari felicitatem, respondit. *Nondum vita finis adest, vir optimè. Nam ne Priamus quidem, cum eius esset ætis erat infelix, qui tamè miserè, iam senex in Troiano incendio ultimum clausit diem*. Et Alianus narrat Simonidem Ceum, superbienti Pausaniz Lacedæmonio dixisse, *Quod homo esset, meminisset, quod cum tunc parum curasset, postea fame moriens, magnis vocibus inclamavit, ò Cæc hospes, magnum quidam in tuo sermone iterat. Ego verò inani persuasione eram adductus, ut eum nullius momenti putarem*. Friderico etiam Imperatori frequentem hac fuisse sententiam. *Id demum esse bonum, cuius finis, aut exitus bonus est*. Eaque ferocientem, & nimium superbientem quendam Ducem Vvitembergensem compescuisse, Aneas Sylvius, & Philippus Camerarius recensent.

Nam ut prudenter Tragicus, inquit.

*Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies fugiens vidit iacentem,
Nemo confidat nimium secundis.*

Et Ovidius, istud idem exemplis declarans, sic optimè canit à nostro Cresso incipiens.

*Dixit is audita est cui non opulentia Cressi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.*

Sabell. Enea. 6. c. 5

Horat. & alij apud
Mc, sup. Emb. 5.

Plut. id apoph.

Idem, ibid.

Ælian. de var. hist.
lib. 9. c. 41.

Aneas Sylv. in no-
tis ad Panorm. lib.
4. Camer. 2. sub-
ces.

Sen. in Agam. act.
1. scet. 3.

Ouid. de Pont. lib.
4. eleg. 3.

Ille Syracusia modò formidatus in urbe,
 Vix humili duram repulit arte famem.
 Quid fuerat Magno maius: tamen ipse rogavit,
 Summissa fugiens voce clientis opem.
 Cuique viro totus terrarum paruit Orbis,
 Indigus effectus omnibus ipse magis.
 Ille Iugurthino Clarus, Cymbroque triumpho,
 Quo victrix toties Consule Roma fuit.
 In caeno Marius iacuit cannaque palustri,
 Pertulit, & tanto multa pudenda viro.

15 Et ob hanc morum, vel fortunæ mutabilitatem, quæ dum quis vivit contingere solet, & potest, ita ut ex bono in prævum degeneret, vel ex summa felicitate, in summam miseriam prolabatur, iuste monemur in Ecclesiastico. *Ante mortem ne laudes hominem quamquam.* Quò ultimi nostri Emblematis versus spectant, & vetu sillud Chilonis, qui fuit unus ex septem Græciæ sapientibus, monitum, *Defunctum lauda*, cuius mentionem facit Volaterranus.

16 Cui rationi illa etiam adijci solet, quò secundùm Aristotelem viventes, & Potentes laudare, adulationis periculo subest, vel laudari modestiam offendit, quod in mortuis timeri non potest, ut Divi Augustinus, & Ambrosius docuerunt, dicentes, *Ibi esse a vanitate remotâ adulationem, ubi etiam vituperatio ab offensione secuta est, & nec laudantem adulatio movet, nec laudatum tentat elatio.* Et Pescennius Niger, de quo memorat Spartianus, quòd cum ei Imperatori creato, quidam Panegyricum recitare vellet, Imperator respondit. *Scribe laudes Marij, vel Annibalij, vel alicuius Ducis optimi, viva functi, & dic quid ille fecerit, ut cum nos imitemur. Nam viventes laudare irrisio est; Maximè Imperatores, & maximè de quibus speratur, qui timentur; qui prestare publicè possunt, qui possunt necare, qui proscribere, se autem vivum placere velle, etiam mortuum laudari.*

17 Vnde, & Ammianus Marcellinus scripsit, *Ea demum laus grata esse debet excelsæ potestati, cum inter æm, & vituperationi secus gestorumparet locus.* Quod profus convenit cum alio Agefilai, apud Plutarchum apophthegmate, & Nostro Ioanne de Mena, dum cecinit.

*Mas de presentes hablar no me toca,
 Verdad lo permite, temor lo de-vieda.*

Vbi eius Còmentator alia conglensit. Et Trajanus Boccalinus tantùm in hanc partem inclinat, ut Appollinem in Parnasso, ita statuentem inducat. *E per estermiar dal morbo ti nescando vitio del' adulatione, à la quale con infinito dolor nostro veggiamo i nostri virtuosi molto inclinati, espressamente comandiamo, che à Scritore alcuno non sia lecito publicare vita di qual si voglia Heroe, anchor che presuigesse à Imperatoria ò Real dignità, prima che egli sia morto. Contentando ci che de gli huomini vivo, solo si possa far mentione nell' historie universali, ò in un breve elogio particolare.*

Eccles. 11. 30. vide alium Adagium sapientia in exitu canitur, ex Salviano inter Adag. Erasmi. pag. 609.

Plat. lib. 7. de Rep. Arist. 2. Reth. id. videntur sentire Tacit. 1. ann. Arrian. in princ. suæ hist.

D. Aug. in epist. ad Dioscor. D. Ambrosii in nat. 5. Euseb.

Spart. in Pescen.

Ammian. lib. 15.

Plut. in Lacon.

Ioan. de Mena in triumph. Mercuri, copla 92.

Trajan. Boccalini. centur. 1. Ragnelli 54. pag. mih. 245.

Quæ quidem rationes, & auctoritates me superioribus annis ancipi-
tem reddiderunt, a Magno quodam, mihiq; amicissimo viro consul-
tum, an ei licitum, & honestum videri posset, de gravissimo alio, & in
magno fastigio posito, historiam, rerumve, quas gerebat, diariam, heb-
domadariamve relationem, typis excusam, in vulgus emittere? Quam-
vis non ignorem Regium Piatem dixisse, *Rectos decet collaudatio, &*
nec novum, nec insolens esse, ut bene gerentibus, etiam vivis, & præ-
sentibus, laudis tribuatur assensus, cum vel iura ipsa, *Iustissimos, & vi-*
gilantissimos iudices, *publicis acclamationibus collaudandi, omnibus de-*
seriunt facultatem, & Plutarchus, huius moris utilitatem commendans,
has laudes duces, & auctrices benevolentiae Magistratum esse tradat,
& tanquam lumen, & nitorem aliquem gaudio de virtute concepto su-
per adijcere.

Et quod magis ad rem facit, in nobili illo Panegyrico, quæ Plinius Tra-
jano dixit, & in quo seipsum, & omnes alios huius generis Scriptores
superavit, ut Iustus Lipsius, Jacobus Cuiacius, & Aldus Manutius tes-
tantur, quàm sit utile, & necessarium, Principes, etiam vivos & præsen-
tes, laudibus, quas merentur, extollere, & eisdem, suoque exemplo alios,
ad virtutem sectandam hortari, elegantissimis verbis ostendit.

Et planè, si quæ de vivis adhuc Principibus, & Potentatibus scribun-
tur, vel collaudantur, veris falsa non muceant, neque adulationi, sed
regulis historiæ deserviant, quæ ut idem Plinius ait, *Non ostentationi,*
sed fides veritatiq; componitur, quæ sola in honestis factis sufficiens est,
non usque ad eò succensendus videri debet, qui hunc in se laborem
susceperit. Cum plures Magni viri suæ ipsi vitæ libros scripserint, ut
Cicero, & Spartianus ostendunt, & Tacitus, Soceri sui Agricola: simile
studium his verbis excusans, *At plerique suam ipsi vitam narrare, fici-*
entiam potius morum, quam arrogantiam arbitratii sunt. Neque id Rutilio,
aut Scauro citra fidem, aut obtreclationi fuit. Et ea solum collaudatio à
Platone reprehendatur, *In qua ut cuncta, & maxime præferantur, falsa*
proferuntur. In quod incidit illud Democriti, apud Stobæum, qui rectè
facta collaudare honestum esse dicebat, mala verò laudibus vehere,
adulterini, & impostoris animi esse indicium. Et Horatij præclarè mo-
nentis.

*Qualem commendes etiam, atque etiam aspice, ne mox
Incutiant tibi aliena peccata pudorem.*

Estque apud Tacitum, Plinium Iuniorum, Mamertinum, & reliquos
Panegyristas, hæc protestatio, cessantis in suis laudationibus adulationi-
nis, admodum frequens, & præcipuè apud Latinum Pacatum, qui omnia
verba, ut & plura alia, quæ in rem eandem adduci possent, brevitati
consulens, gussa facio, cum Moderno Epigrammatario concludens.

*Mortis honos est scire mori, vitæque Beata,
Exitus est testis, qui sine labe fuit.*

Pfal. 32.

L. & virtutum, C.
de stat. & imagin.
I. Iustissimos, C.
de off. rect. pro-
vinc.Plut. in lib. anfeni
fir ger. Resp.Lipfius ex Sidon.
in eleg. eiusd. Pan.
Cuiac. in l. 2. §. in
perator de iure fif-
ci. Manut. in epist.
ad Alois. Mocen.Plin Jun. lib. 6. ep.
16. & lib. 5. ep. 8.Cicer. lib. 5. fam.
epist. 12. Spart. in
Adriano.Tacit. in Agric. in
princ.

Plato de amor.

Stobæus ferm. 14.

Horat. lib. 1. epist.
18.Oven. in Monost.
Epig. 66.

Munimentum ex Monumento.

EMBLEMA C.

*Suspice Pantheon, Regum immortale sepulchrum,
 Plusquam mortali culmina ducta manu.
 Cælo certat humus; certant laquearia cælo,
 Hispanos auro, qua tegit urna Duces.
 Te maius, nihil Orbis habet, nihil astupet Æther,
 Tu nihil Austriadum funere maius habes.
 Hoc opus ingentes non explevere Philippi,
 Exples Maior Avis, Magne Philippe, tuis.
 Donavit cælo Manes Deus, Ossa Philippus,
 Quis neget è vobis nil retinere solum?
 Quis ve sepulchralem molem cum spectat, ad astra,
 Regia, qua ducit, non parat ire, via?*

COMMENTARIUS.

MAGNIFICVM Templum à Catholico pariter, ac Potenti, & Prudenti D. Philippo II. Rege Nostro Divo Laurentio ex voto constructum, atque lacratum, prope pagum, qui valgò dicitur: *E. Esorial*, Hieronymianumque cœnobium, & Palatium iuxta illud ædificatum, inter omnia opera, que nostra, & antiqua secula viderunt, & admirationem mereantur, longè eminere, atque

Petr. Berrius, &
Ortel. in tab. Geo-
gra. Lanſius in ora-
tio. pro Hiſp. Pet.
Matto. lib. 1. narr.
4. Beſſol. de incre-
men. imp. cap. 2.
pag. 11.

adeo iure, ac merito Octavum Mundi Miraculum appellari poſſe, in
eoque pluſquam viginti auri milliones inſumptos fuiſſe, non ſolum No-
ſtri, verum Exteri etiam Auctores, uno ore teſtantur, & lato carmine
extulit Michael Vander Antuerpianus, quod ſic incipit.

*Cefareas Moles, atque alta Palatia Regum
Ne poſt hac Latinum, aut Græcia iactet orvans:
Pyramides, & Aqueductus, mira Amphitheatra,
Et Circos veteres inclyta Roma premat.
Prifca fides ſileat vaſti Miracula Mundi,
Nam faciunt noſtra ad ſecula, priſca nihil.
Vnus enim Hesperie Rex Maximus ille Philippus,
Miracula exuperans omnia, condit opus:
Non opus, at Motem, qualem neque tota Vetusitas
Vidit, & hæc atas non habitura parem, &c.*

D. Sebaſt. Covarr.
Emb. 36. cent. 1.

Quod carmen imitatus Noſter Don Sebaſtianus Covarruvias, in
hunc Hiſpanum Phythimum contraxit.

*El Ephefino Templo, la muralla
De la gran Babylonia, i del Egipto
Las Piramides altas, i la talla
Del Mauſoleo de Caria, i quanto eſerito
De ſoberanas fabricas ſe halla,
Que el tiempo ha conſumido, i ha preſcrito,
Son cifra del Nilagro raro al Mundo,
Sepulcro de Filipo Rey Segundo.*

Hoc in Templo, ſub Altare, quod Maus appellant, idem Rex
Magnus, Caroli Maximi Parentis ſui votum ſequutus, ſacellum fieri
deſtinavit, quod ipſorum, antecedentiumque, & poſteriorum Hiſpa-
niæ Regum Manibus ſacraretur, & in quo eorundem cineres, aut oſ-
ſa pro dignitate recondentur, Reges Egyptios, & alios amula-
tus, qui ſimiles pyras, & Mauſolea magno ornatu, & incredibili ſum-
tu, in ſimilem finem, conſtruxiſſe leguntur. Piam, egregiam, ac verè
Regiam, tanti Patris deſtinationem, Pius ipſius Filius D. Philippus
III. in effectum deduxit, & exquisito opere Ovatum, ex Pario Ony-
chinoque marmore jaspide, & alijs pretioſis lap. dibus multis colo-
ribus variegatis, Reſpoſitorium condere cœpit, adeo fabrè factum,
ut nihil illic ad ſummam perfectionem peritiſſimi artifices require-
re poſſint. Quod tandem D. Philippus IV. Rex, ac Dominus No-
ſter, Paternæ, & Avitæ Pietatis æquè, ac Regnorum ſucceſſor, ulti-
ma, & excellentiori ad huc manu donavit, elaboratiſſimis urnis, quæ
ſingulos Reges capere poſſint, ex Porphyretico lapide fabricatis,
bracteatiſque, & auratis æneis laminis circumplexis, & gradatimin-
gyrum miro ordine collocatis, tanta arte, talique Maieſtate, ut ma-
teria ibi cum opere, & opus cū materia contendere videatur, & illa ra-

4 rius nihil, hoc nihil perfectius, & exactius inveniri possit, vel cogitari. Huius facello Pantheonis nomen inditum est, non tam quod Regum corpora condant, qui Divorum appellatione, ut alibi dixi, donari solent, hos enim Titulos Pietas Nostrorum abhorret, quam quod in Sanctorum omnium honorem dicatum sit. Et cum ei, ita perfecto, & absoluto, inscriptiones expererentur, quæ hoc omne, quod diximus, paucis, pro ipsius Pantheonis foribus, denotarent, Nos, utcumque, hoc Epitaphicum Carmen, quod hic lector, cernis, elaboravimus, ultimoque nunc Disticho addito, nihil planè aptius excogitari posse censuimus ad Emblemata formandum, quod hucusque exhibitis colophonem imponat, & Nostrorum Catholicorum Regum exemplo, reliquos Reges, ac Principes moneat, virtutum omnium firmitatem, ac munimentum in memoria, & consideratione Monumenti, sepulchrique consistere, nihilque aliud ad Regium tumorem deponendum, quam Mortis timorem prodesse, à qua nulla Diademata, opes nullæ, nec ulla imperia possunt eripere possidētem. Nam ut ait Ovidius.

Tendimus huc omnes, metam properamus ad unam,

Omnia sub leges mors vocat atra suas.

Et quæ, ut pulchrè dixit Horatius.

----- *Æquo pulsat pede,*

Pauperum tabernas, Regumque turres.

Et cum sequutus Claudianus:

Sub tua purpurei venient vestigia Reges,

Deposito luxu, turba cum paupere mixti,

Omnia mors aequat.

Hæc enim, ut bene Alter.

----- *Sola ultricibus armis,*

Elatos frenans animos, communia toti

Genti sceptrata tenens, æternaque fœdera servans,

Et magnos par vosque terit: nam fortibus aequat

Imbelles, populisque Duces, seniumque inventa.

Vnde vulgaris, sed digna relatu hominum, cum calculis ludæ Scacorum, postquam sacro includuntur, similitudo, ex qua Noster Don Sebastianus Covarruvias, hoc Emblemata confinxit.

El Rey, la Dama, Arfil, Roque, Cavallo,

Cada qual destes tiene en el tablero

Su casa, su poder, y en el mudallo

Se guarda orden, y concierto entero.

Al fin del juego, por mi cuenta hallo,

Que en el saco el Peon entra primero,

I al rematar los bienes, y los males

De aquesta vida, todos son iguales.

Sup. Emb. 2. & 8.

Ovid. ad Liviam
de morte filij.

Horat. 1. Carm.
Od. 4.

Claud. 2. rapt. Pro
serp.

De hoc ludo, qui
apud Nos dicitur
Axedrez, vide cõ
gestia à Pantoja in
tract. de Alcat. ex
pag. 126.

D. Sebast. Covarr.
cent. 1. Emb. 23.

Panot. lib. 4. In-
ven. Satyr. 10.

Panorm. lib. 4. c.
26.

Juven. Satyr. 10.
vers. 173.

Quod benè agnoscens Alfonso Aragonum Rex, apud Panormitanum, requirenti, quæ nam res Principes, ac privatos, divites, ac pauperes exæquaret, respōdit, *Cinis*, significās, quod paucis habet Iuvenalis.

----- *Mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula.*

Et quod licet quis se attollat in vita, manus, & spes ab Oriente in Occasum mittat: illa contrahet, & te intra te coget.

Eccles. 7. 40.

Et hac propter Ecclesiasticus docet. *In omnibus operibus tuis memorare novissimam tuam, & in æternum non peccabis.* Quem locum, qui illustrent, plura alia similia Sanctorum Patrum, & bonorum Auctorum adducunt. Sed pro multis valet ille D. Augustini, inquentis. *Consideratio huius sententia, æstructio est superbia, extinctio invidia, medela malitia, effugatio luxuria, evacuatio vanitatis, & satiantia, constructio discipulna, perfectio sanctimonia, preparatio salutis æternæ.*

D. Aug. in tractat.
de sp. pecc. c. 1.

Idem sermo. 1. ex
25. var. tom. 5.

Et iterum, in specie de Regibus agens. *Egredere ad sepulchra: observo videamus tibi mysteria, videamus diapsam naturam, effa corosa, corpora putrefacta: considera tibi quis sapiens, & quis prudens? Dic mihi, quis illic Rex, & quis privatus, quis generosus, & quis servus, quis sapiens, & quis insipiens? Vbi pulchritudo presens, ubi frons radians: an non omnia favilla non omnia vermis non se omnia putredo, & fætor? Hac animis insensentes, dilecti, & extremum diem in animo coilocantes, dum habemus, convertamur ad Dominum.*

D. Gregor. lib. 12.
Moral.

Idem lib. 6.

Augustino similis Divus Gregorius, *Qui considerat* (inquit) *qualis in morte, semper pavidus erit in operatione, atque inde oculis sui cœnitoris videt. Nil quod transcat appetit: cunctis vita presentis desiderij contradicit, & penè mortuum se considerat: quia moriturum se minime ignorat. Perfecta enim vita est, mortis Meditatio, quam dum suscipi sollicitè peragunt, culpam laqueos evadunt.*

Et rursus. *Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulchra, quis paratum, quis amicorum fidelium, quam tibi dilecti sui tangere carnem scelerentem vermibus potest? Caro itaque cum concupiscitur, pensetur quæ sit ex animis, & intelligitur quid ametur. Nibi, quippe sic ad mandatum desiderium carnalium valet, quàm ut unusquisque hoc quod vitæum diligit, quale sit mortuum, penset. Considerata enim corruptione carnalis citius cognoscitur, quia cum illicite caro concupiscitur, tales desideratur. Bene ergo de luxuriosi mente dicitur, dulcedo illius vermis, quia is, qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fatorem putredinis anhelat.*

D. Hier. in epist. ad
Heliōd.

Plat. in Phed.

Cant. 1. 11.

Tuff. in Eccles. c.
7. vers. 40. p. 256.
& 258.

Divus etiam Hieronymus addit, Platonis sententiam esse, omnem sapientum vitam, meditationem esse mortis; debereque nos præmeditari, quod aliquando futuri sumus, & quod velimus, nolimus, abesse longius non potest. Hosque vermes mortis, esse illas mureculas aureas vermiculatas argento, quas sponsus sponsæ auribus appendere parat, benè Octavianus Tuffus animadvertit, addens, talem profectò cogitationem B. Franciscum à Borgia, conspectis in corpore Imperatricis vermibus, cedere mundo fecisse, & Societatis Iesu Religionem

ingredi, in qua adeo virtutibus, & miraculis claruit, ut iam inter Beatos habeatur, & brevi solemnique Ecclesie more in sanctorum numerum referendus speretur. Eique frequenter secundum Ribadeneiram, & Beierlinchium, hæc vox frequens esse solebat, *Augusta mors mihi vitam attulit*. Et verè nam ut iidem subiungunt.

*Si cupis ad-versus scelerum fœdissima quæque
Vulnera, perfacilem dem tibi promptus opem:
Cum te turpe aliquid tentat, fac illicò mentis,
Sese mors oculis offerat atra tue.*

10 Salomon etiam, qui Regum omnium Sapientissimus habitus fuit, exemplo suo omnes Reges admonuit, hac eadem mortis consideratione superbiam retundere, cum sciant, vel scire debeant, quòd etiam in ortu, & progressu vitæ aliquid a cæteris distent, & nobilitate, potentia, sapientia, rerumve affluentia præcellant, in occasu tamen (ut iam dixi) nihil differre, & tunc harum rerum omnium vanitatem cognoscit. *Dicitur* (inquiens) *quòd unus utriusque sit interitus, moritur doctus similiter, ut indoctus, & idcirco tædium me vita mea, videntem mala universa esse sub Sole, & curata vanitatem, & afflictionem spiritus.*

11 Et Iobus in eadem memoria, & sepulcrorum, dum quis vivit, constructione, & contemplatione, prudentes homines magnum reperire thesaurum, his verbis innumerat, iuxta explicatione, B. Thomæ ibidem a Noistro Pineda relata. *Qui expectant mortem, & non venit, quasi effoscentes thesaurum, gaudent que vehementer, cum invenerint sepulchrū.* Quem forrè thesaurum indicare Semiramis voluit, cum referente Plutarcho, loculo, quem sibi construxit, hanc inscriptionem apposuit. *Si quis Rex pecunia indigerit, is recluso hoc monumento, sumet quantum volet.* Quòd cum Darius post Reginae mortem tentasset, nihil in eo aliud invenit, quàm eius Cinerem, & ossa, in gentem sanè thesaurum, si eo uti scisset, & quales quantæque divitiæ ex memoria, & contemplatione sepulcrorum colligi possiat, animadverteret.

12 Huc quoque illud Agathonis Philosophi, apud Stobæum referendum existimo, dum ad Reges, & Magistratus maximè pertinere dixit, horum triam meminisse. *Primum quòd imperant hominibus secundum, quòd secundum leges imperant. Tercium quòd non semper imperant.* Ad quòd sanè Apophthegma, omnis gubernantium institutio redigi potest, ut Fulvius Pacianus latè prosequitur, & præcipuè Regum, qui cum nullum in terris, dum vivunt, syndicatam sui mali regimini subeant, si hac mortis memoria, & ultimi divini iudicij, quòd ipsos, sicut & cæteros manet, non coerceantur, & omnia sibi licere putent, in Tyrannos degenerabunt. Vnde valdè expedit, ut precarium sibi imperium, & brevi transiturum agnoscant, ut alibi Tacitus dixit, & alio sibi pectore figant illud Galfridi ab Eusebio Nonenbergeni Noistro relatum, *Non semper eris Princeps, sed summo Principi rationem reddes, cum quo convenit, illud Ecclesiastici, Omnis Potentatus brevis vita: sic & Rex hodie est, & cras morietur. Cum enim morietur homo hæreditabit serpentes, & bestias, & vermes.*

Ribaden. lib. 1. vitæ eius. c. 9. Beierlinch. in apophth. pag. 485.

Salom. Ecclesiast. 2. 16. & 17. Conducit Epitaph de quo post Delrium Canfin. in Polik. symb. pag. 225.

Iob 3. 21. 22.

Plutarch. apoth. 165.

Stob. ferm. de magistratib.

Pacian. de probat. lib. 2. c. 44.

Tacit. 1. hist. Galfrid. apud Euseb. in Theoph. p. 340.

Ælian. de var. hist.
lib. 8. c. 15.

Quod antidotum contra Regalis superbix venenum, & ad debi- 13
tam totius vitæ continentiam servandam, ita præsens, & proficuum
esse iudicavit Philippus Macedo, ut secundum Ælianum, cuidam ex
suis Aulicis pueris inluserit, quotidie hoc ei manè in memoriam re-
vocare. *Memento Philippe quod homo es*, Neque ipse antea foras
prodiret, vel quemquam ad se adeundum admitteret, quàm hoc
ter ab ipso puero proclamaretur. Quæ verba, quid aliud sonare vo-
lunt, nisi, *Memento Philippe, quod non semper imperabis?*

Plut. in vita Alex.

Callisthenes etiam Philosophus moriens, ut tradit Plutarchus, 14
Alexandro Magno, eiusdem Philippi filio, qui post subactum Orien-
tem, perniciofa dulatione (perpetuo Regum malo, ut ait Curtius) se-
ductus, vix se mortalem, & cæteris hominibus moriendi necessitate
perfunilem, iudicabat, his verbis loquutus narratur, *Si Deus es, benefi-
cia largiri mortalibus, non sua eripere debes; Si Homo, id quod es, semper te
esse cogita.*

Curtius lib. 8.

Arist. apud Stob.
serm. 96.

Nempe secundum Aristotelis finitionem, imbecillitatis exem- 15
plum, temporis spolium, fortunæ lusum, inconstantix imagi-
nem, invidiæ ac calamitatis trutinam, reliquum verò pituitam,
ac bilem. Addo & umbram vanam, citòque transfiguram, quod
Hispanum idioma veluti profert, dum homo in eo *Hombre* vo-
catur, simili voce, similem ferè umbram adumbrans, ut non in-
scitè Cardanus animadvertit. Quem iuvat illud Ætchylli apud Sto-
bzum, hominem umbram, & quidem fumi, his versibus appel-
lantis.

Cardan. lib. 1. de
consolat.

Stob. serm. de ho-
mine.

*Caduca molitur genus mortalium,
Neque certa res est ulla, nec tuta, haud magis,
Quàm umbra fumi.*

Lucian. in Cha-
ront.

Et Luciani, qui vitas hominum bullis in aqua surgentibus, si- 16
miles facit, quarum aliæ simul atque natæ sunt, protinus eva-
nescunt, aliæ paulò diutius durant, & omnes brevissimis quibus-
dam intervallis aliæ alijs succedunt. Quæ similitudo fecit locum
Adagio, *Homo Bulla*, in cuius illustratione Erasimus plura cor gessit,
& plurima alia, summam hanc vitæ humanæ brevitatem, & vanita-
tem, etiam in Regibus, de notantia, Philippus Camerarius, Franciscus
Mendoza, Aloisius Novarinus, & Iustus Lipsius, qui & illum morem
ab Ægyptijs ductum exponunt, mortis simulacra in convivij circum-
ferendi, ut huius brevitatis convivæ admonerentur, quod in Trimal-
cionis coena, quam Petronius refert, factum cum esset, ipse Trimalcio
in hanc vocem prorupit.

Erasm. in hoc Ada-
gio pag. 712.

Camer. centur. 1.
subces. c. 12. Men-
doza in 1. Reg. c.
1. nu. 27. sect. 1. ex
pag. mihi 132. No-
varin. in elect. sa-
cris excursu 7. &
9. ex p. 190. Lips.
in Saturn. c. 19.

Pet. in Satyr.

*Heu heu nos miseros, quàm totus homuncio nihil est,
Sic erimus cuncti postquam nos auferet Orcus,
Ergo vivamus dum licet, est què benè.*

17

Hinc & M. Varro, moris apud Romanos fuisse inquit, sepulchra circa vias publicas extrui, ut prætereuntes admonerentur, & se fuisse, & illos esse mortales. Et Philippus Camerarius latè recenset, multis Regibus, & Imperatoribus Mortis insignia ante se deferri, usitatum fuisse, ut dignitatis superbiam retunderent. Et Græcis, eo ipso die, quo coronabatur, sedētib; in Regio throno, Camentarium aliquot lapidum genera proponere solitum, ut deligeret unum ex his, ex quo sibi tumulum fabricari vellet, sub hac formula.

*Elige ab his saxis, ex quo Augustissime Caesar,
Ipse tibi tumulum me fabricare velis.*

18

Et ibidem addit, qualiter Maximilianus I. Imperator, sibi vivus sarcophagum, & omnem suppellectilem funeri suo necessariam paraverit, sibi construxisse inquit, quæ maximè sibi placeret. De Alexandro quoque Severo, Dion Nizeus, & Xyphilinus enarrant, quod senio iam confectus, cum urnam sibi præparasset, ut in ea mortuus sepeliretur, paulò antequàm decederet è vita, eandem ad se perferri iussit, manibusque contrectavit. *Tu* (inquit) *virum sapiens, quem totus Orbis terrarum capere nunquam potuit.* Quos, in simili pietate, & salubri præventionē, adhuc superavit D. Imperator Noster Carolus V. dum in cœnobio Divi Iusti, in quod se, abiecto Imperio, receperat, vivens adhuc & sanus, tanquàm iam mortuus, in tumulo poni iussit, & officio pro defunctis fieri solito, mortualique sacro mæsto Monachorum cantu commendari. Exequiale carmē ipse funeri suo superstes exaudiens, simulque cum ipsis, & reliquis, qui ex suis stabant, lachrymantibus famulis, placidam sibi quietem beatas inter sedes implorans, ut latius post plures Auctores, qui de eius gestis scripserunt, novissimus Petrus Ostermanus recoluit.

19

Sed his relictis, ut filium, mentemque nostri Emblematis repetamus, & quàm sit mortis memoria potens, ad animum contra omnia vitia, & dæmonis incursiones dum vivimus præmuniendum, elegans alia similitudo potest adduci ex Apum natura, quæ etiam si inter se tumultuetur, & bellum conferere velint, modico pulveris iactu illico quiescunt, ut præter alios Virgilius tradit, sic de eis in Georgicis inquit.

*Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta,
Pulveris exigui iactu compressa quiescunt.*

Quæ extremi finis, & pulveris cogitatio, si Reges omnes invaderet, ut benè Tuffus animadvertit, *Nec Regno, nec Regijs opibus offerrentur: cessarent bella, & quisque suo contentus quietè ageret.*

20

Idem ipsum munimentum ex monumento, aptius adhuc & elegantius ex similitudine Ichneumonis colligi potest, parvi quidem Ægypti serpentis, sed ea astutia præditi, ut cum Ceraftis, & alijs validioribus aspidibus pugnaturus, se, (Plinio, & Alianoque referentibus) limo sæpius immergat, ac siccat Sole, mox ubi pluribus eodem modo se corijs lor. cavit, indimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos oblimi crustas averfus excipit, & hostem interficit. Ex quo

M. Varro lib. 5. de ling. Latin.

Camer. d. c. 12. & cent. 2. c. 53. ex p. 226. & cent. 3. c. 32. ex pag. 112.

Dion & Xiphil. in eius vita.

Osterm. in Palladio Pacis exulant. lib. 1. c. 2. pag. 14.

Sandov. in carolea 2. tom. p. mili 326

Virgil. in Georg. lib. 4.

Tuffus in Eccles. 7. 40. pag. 257.

Plin. lib. 8. c. 24. p. 180. Alian. de histor. anim. lib. 7. c. 15.

ultra Ioachimi Camerarij Emblema, hoc Ego in rem nostram non inepte confici posse putavi.

Ichneumon corpus tetro cur pulvere turpas?

Serpentum vires pulvere vinco levi.

Vt coluber cedat, non ensis, mucro, sagitta,

Sed satis est coram pulveris atra dies.

Vincent. histor. in speculo.

D. Antoain. in hist.

Causin. in Polist. Simb. lib. 5. cap. 4. pag. 225. Camer. ubi sup.

Mach. 2. 13. 29.

Filesc. 2. tom Select. in Euripo huius sæculi c. 2.

Causin. in Polist. Simb. lib. 12. c. 46 quem etiam vice alia de mortis memorie utilitate adducentem lib. 3. c. 38. & 39.

Boet. lib. 3. met. 11. & vide Emb. 25. D. Sebast. Covar. cent. 1. del. me son de la muerte.

Senec. lib. 6. nat. quæst. c. 2. Oenus lib. univ. Epig. 115. p. 115.

Et eodem luto se dum ad pugnâ cû Tartaris parant, ut eorum sagittis resistent, Seres solitos ob armari, ex Vicentio Historiali, & Divo Antonino colligimus. Ethodie Ætiopiæ Regem, quem Præsbyterum Ioannem vocamus, nunquam foras prodire, quin ei Crux, & vas terræ præferatur, Nicolaus Causinus ex alijs recoluit, & ad nostri Emblematis mentem aptavit.

In libro quoque Machabeorum, aliud symbolum ad nostrum, etiâ pertinens, reperitur, dum Simon, patris, fratrumque suorum tumulto, *Circum posuit solimnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam æternam, & iuxta arma, naves sculptas.* Sic indicans, totam vitam nostram fluctuanti navigio, siue navigationi, similem esse, & in felicem securumque mortis portum, statim atque nascimur contendendum, in quo demum quies, & Beatitudo nostra consistit. De quo simili, integrum caput Ioannes Filescus scripsit. Et Nicolaus Causinus aliud, de Ægyptijs Pyramidibus agens, in quarû summitate præsepia erant, unarum Nostri Pantheonis similitudinem referentia, ad quæ demum Reges, tot laboribus exantlatis, tot curis abiectis, & ablegatis, æterna requie fruituri conscenderent.

Quam nos etiam Nostri, post longam, & benè actam vitam, supplices exoramus, & cum Boetio ad supremam hanc laborum metam, atque mercedem his carminibus invitamus.

Huc omnes pariter venite capti,

Quos fallax ligat improbis catenis,

Terrenas habitans libido mentes,

Hic erit vobis requies laborum,

Hic portus placida manens quiete,

Hoc unum miseris patens Asylum.

Et illud, quod legimus apud Senecam, memoria mandare consulumus, *Nullum est maius solum, quàm ipsa mortalitas.* Et Epigrammatarij Angli.

Quod Reges audire timent, ac dicere serui,

Is tibi dicit Fama, inemento mori.

F I N I S.

INDEX LOCORVM SACRÆ

SCRIPTURÆ, QUÆ IN HOC OPERE
CITANTVR, ET ILLUSTRANTVR.

Prior numerus Paginam, sequens Pagina numerum signat.

Ex Genesi.

- Capit. 1. Spiritus Domini ferebatur super
aquis, pag. 2. num 5.
Eod. cap. v. 26. Faciamus hominem, &c. 349. 12.
Cap. 2. Fecit Deus hominem, &c. 615. 17.
Eod. cap. v. 17. Nō comedetis de arbore vitæ,
&c. 560. 5.
Cap. 13. v. 17. Perambula terram, &c. 511. 4.
Cap. 15. v. 1. De protectione Dei erga Abrahamā,
175. 17.
Cap. 10. v. 34. De virgine Iacob circa canales,
219. 2.
Cap. 4. v. 46. De Ioseph visitante Ægyptum,
511. 13.

Ex Exodo.

- Capit. 4. v. 10. De excusatione Moyſis, 207.
18.
Cap. 7. v. 31. De eod. recusante legationem ad
Pharaonem, 396. 28.
Cap. 17. v. 8. De Oratione Moyſis in pugna,
809. 7.
Cap. 18. v. 22. Partito in alios onere, 453. 13.
Ibid. De eodem Moyſi graues causas sibi refer
uante, 519. 22.
Capit. 21. v. 28 & 23. Viduz, & pup. nō nocetis,
534. 5.
Cap. 28. v. 10. De veritate in veste Sacerdotis,
191. 7.
Cap. 34. v. 6. Deus misericors clemens, 632. 21.

Ex Numeris.

- Capit. 11. v. 1. Cur afflixisti seruum tuum, &c.
116. 8.

Ex Deuteronomio.

- Cap. 1. v. 16. De populo audiendo, & iudican
do, 493. 6.
Capit. 10. v. 17. & 18. De æqualitate iustitiz,
529. 20.
Cap. 17. v. 14. De officio boni Principis, 163. 9. &
704. 9.
Ibid. v. 15. De exteris ad Reipub. officiis non ad
mittendis, 160. 20.
Ibid. v. 17. De Thesuro Regum, 302. 17. & 304.
27.
Ibid. v. 18. De libro legis à Sacerdote portan
do, 512. 5.
Cap. 21. v. 20. De nimio vino vitando, 389. 41.
Cap. 25. v. 3. Pro mensura peccati, &c. 601. 1.
Cap. 27. 6. De holocaustis pro victoria, 854. 27.
Cap. 28. 44. Ipse erit in caput, 802. 1.

Ex Libro Iosue.

- Capit. 13. & 20. Deus pro vobis pugnabit,
82. 13.
Capit. 6. De muris Ierycho, ad orationes ruen
tibus, 810.

Ex Libr. Iudicum.

- Cap. 3. 31. & 32. De victoria in vomere Aod, &
Saugar, 594. 13.
Capit. 7. De Gedeone Reges victos calcante,
794. 26.

Ex Libris Regum.

- Lib. 1. cap. 1. v. 17. De Saule superbiente, 35.
11.
Cap. 2. v. 7. Dominus pauperem ditat. 50. 39.
Eod. v. 31. De punitione Heli, ob filios malè
educatos, 183. 27.
Cap. 3. v. 9. & seqq. de Salomone petente cor
audiens, 493. 4.
Cap. 7. & 28. de Secretarijs Davidis, & Salomo
nis, 376. 29.
Cap. 8. v. 20. & c. 9. v. 16. De Rege pugnate pro
populo, 779. 3.
Cap. 10. in fin. De dissimulatione Ioab, 334. 30.
Cap. 12. De Samuele se coram populo syndican
te, 403. 61.
Cap. 18. De descriptione Regis Tyranni, 162. 8.
Cap. 18. De Abdia Prophetas alente, 315. 2.
Cap. 28. v. 37. & 39. De Davide Deū orate, 55. 14.
Lib. 2. c. 3. v. 13. & 20. De dissimulatione Absalō,
334. 30.
Cap. 8. v. 5. De Rege ad populū indicandum ele
cto, 505. 39.
Cap. 15. De Absalonis promissione in populo
facile audiendo, 493. 15.
Cap. 21. v. 6. De Davide despiciete iniurias Se
mei, 826. 23.
Cap. 21. v. 17. De Rege, ne exeat ad bellū, 781. 9.
Cap. 22. v. 44. Custodiet me in caput gentium,
101. 1.
Cap. 24. De peste ob peccatum Davidis, 167. 6.
Lib. 3. capit. 1. v. 9. De voto Salomonis pro Sa
pientia, 172. 5.
Cap. 3. De Ædificatione Templi Salomonis
Deo grata, 306. 2.
Eod. c. v. 28. & seqq. De Iudicio Salomonis in
ter mulieres, 505. 40.
Ibid. in fin. De laude Salomonis ob hoc iudiciū,
192. 24.
Cap. 11. v. 35. De Rege, lucernæ coparato, 96. 1.
Cap. 12. De damnoſo Consilio iuvenū ad Roboa
mum, 387. 37.
Cap. 12. De veritate Regibus odiosa, 395. 24.
Cap. 22. v. 4. & 8. De excusatione Michez, & Eli
sei in legatione ad Regem, 396. 29.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Lib. 4. cap. 8. v. 19. De Regis, & lucernæ comparatione, 96. 2.

Cap. 11. De bono Regimine Ioas Regis ob cōsilia Ioiade, 355. 39.

Cap. 20. v. 16. Depunita superbia Ezequiz, 35. 11.

Ex Libris Paralipomenon.

Lib. 1. cap. 15. De damno populi ob defectum Principis, 151. 17.

Cap. 19. De Iosaphat suum Regnum visitante, 511. 13.

Cap. 15. v. 3. De torta panis in populum distributa, 273. 8.

Cap. 23. De lege Deuter. Ioa in manibus data, 552. 5.

Cap. 24. v. 3. De veritate Regibus odiosa, & punita, 395. 24.

Eod. cap. 24. & 26. De punitione Ioas, & Ozias propter elationem, 35. 11.

Lib. 2. cap. 1. De Asa à Deo derelicto, 55. 14.

Ex Libris Esdra.

Lib. 3. cap. 3. & 4. De vi veritatis, 391. 9.

Ex Libro Esther.

Cap. 5. De Artaxerxis severitate, 495. 17.

Cap. 13. & 16. De superbis titulis Artaxerxis, 64. 1.

Cap. 15. v. 20. De oculis Assueri ardentibus, 99. 15.

Ex Libro Iudith.

Cap. 1. De locustis agros vastantibus, 149. 8.

Cap. 16. v. 22. De holocaustis ob victoriã, 814. 27.

Ex Libro Iob.

Cap. 18. v. 6. De luce, pro Principatu, 96. 2.

Cap. 20. v. 15. Divitias quas devoravit, evomet, 721. 50.

Cap. 3. v. 21. & 22. De Thesauo ex memoria mortis, 841. 11.

Cap. 5. v. 12. & 13. Apprehendit sapientes in consilijs suis, &c. 55. 16.

Cap. 9. v. 13. Reges qui portant orbem, 116. 8.

Cap. 12. v. 18. & cap. 36. v. 7. De Deo Reges humiliante, 50. 20.

Cap. 21. De p̄muntione Iobi, dum Reges alloqui voluit, 396. 28.

Cap. 24. v. 3. De tutandis miserabilibus, 334. 4.

Ibid. v. 4. Subverterunt pauperes, 537. 15.

Cap. 25. v. 2. & 3. Potestas, & terror apud eum, 99. 15.

Ibid. v. 2. Qui facit concordiam in sublimibus, 803. 2.

Cap. 26. v. 5. De Gigantibus gementibus sub aquis, 145. 21.

Ibid. vers. 7. De Principe cum Sole surgente, 169. 16.

Cap. 27. v. 16. & seqq. De divitijs iniuste paratis, 698. 15. & 721. 10.

Cap. 29. v. 7. De Iobo summo mane surgente, 131. 11.

Ibid. v. 11. Oculus sui ceco, & pes claudus, 104. 11.

Cap. 34. v. 30. De Regno hypocritæ, 161. 2.

Cap. 41. v. 6. De scutis iquamis prementibus, 805. 12.

Ex Libro Psalmorum.

Psal. 1. v. 9. De submissione Regum ad Deum, 6. 19.

Ibid. v. 10. Erudimini, qui iudicatis terram, 152. 23. & 172. 3.

Ibid. v. 3. & Psalm. 39. v. 9. In campo & fræno, &c. 529. 20. & 543. 13.

Psal. 6. v. 1. Ne in furore tuo arguas me, 612. 3.

Psal. 7. v. 1. & 3. Libera me à persecutoribus me, 56. 17.

Psal. 9. v. 1. & Psalm. 10. v. 5. Tibi derelictus est pauper, 534. 5. & 536. 10.

Psal. 17. v. 7. & seqq. De Deo pro Davide pugnante, 809. 7.

Ibid. v. 29. De lucerna, pro Rege, 96. 2.

Ibid. v. 44. De Capite, pro Rege, 101. 1.

Psal. 18. v. 1. Cœli enarrant gloriam Dei, 8. 28.

Psal. 22. v. 5. & simil. Calix tuus inebrians, &c. 290. 43.

Psal. 26. & alij, In quibus David agnoscit, se peculiari auxilio à Deo fuisse protectum, 175. 17.

Psal. 32. v. 1. Rectos decet collaudatio, 836. 18.

Ibid. v. 10. Deus dissipat consilia Principum, 55. 16.

Psal. 36. v. 14. De gladio in pauperes evaginato, 537. 16.

Psal. 40. v. 2. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, 534. 5.

Psal. 41. v. 8. Abyssus abyssum invocat, 598. 2.

Psal. 45. v. 10. Scuta comburent igne, 798. 74.

Psal. 57. v. 5. & 6. De serpente obturante aures incantatoribus, 410. 25.

Psal. 71. per tot. De Rege iudicare populum in iustitia, 529. 20.

Ibid. v. 11. & 12. De gloria Dei in protectione pauperum, & humilium, 539. 24.

Psal. 72. v. 1. Mihi adhaerere Deo bonum est, 531. 11.

Psal. 80. v. 8. Ibunt de virtute in virtute, 597. 1.

Psal. 81. Deus stetit in Synagoga Deorum, 89. 4.

Ibid. v. & 6. Ego dixi Dij estis vos, 14. 19.

Psal. 82. v. 14. Pone illos ut rotam, 49. 16.

Psal. 98. vers. 3. Honor Regis iudicium diligit, 430. 28.

Psal. 100. v. 1. Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, 628. 4.

Ibid. v. 6. Oculi mei ad fideles terræ, 525. 30.

Psal. 102. v. 7. Notas facit vias suas filijs suis, 172. 3.

Psal. 103. v. 23. Excit ad epus suum, &c. 96. 4.

Psal. 105. v. 3. Beati qui faciunt iustitiam omni tempore, 586. 15.

Psal. 109. v. 2. Virgam virtutis, &c. 220. 9.

Psal. 112. v. 2. Oculi servorum, &c. 213. 9.

Psal. 131. v. 16. De lucerna pro Regno, 96. 2.

Psal. 138. v. 7. Quò ibo à spiritu tuo, 2. 5.

Psal. 144. v. 6. Et imple omne animal benedictione, 314. 1.

Ibid. v. 9. Misericordia eius, super omnia opera eius, 631. 11.

Psal. 145. v. 3. Nolite confidere in Principibus, 487. 2.

Psal. 46. v. 4. Subiecit populum nobis, 760. 26.

Ex Libro Proverbiorum.

Cap. 1. v. 5. Audiens sapiens, sapientior erit, 195. 37.

Ibid.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Ibid. v. 10. De non acquiescendo adulatoribus, 410. 31.
 Ibid. v. 32. Prosperitas stultorum perdet illos, 31. 1.
 Cap. 2. v. 7. Roboratur clementia tronus eius, 633. 28.
 Cap. 3. v. 1. & cap. 29. v. 12. De veritate, & mendacio, 322. 10.
 Cap. 6. v. 5. Piger vide ad formicas, 643. 19.
 Cap. 8. v. 13. & capit. 30. v. 8. & cap. 16. v. 10. Qued Deus Reges adiuvat, dum iudicant populos, 507. 50.
 Cap. 10. v. 10. Divinatio in labijs Regis, 198. 50. & seqq.
 Ibid. vers. 9. & 10. De magistratibus exteris, 460. 2.
 Ibid. v. 19. De Multiloquio, 210. 35.
 Ibid. v. 40. Voi non est Gubernator populus corruet, 148. 3.
 Cap. 11. v. 13. De revelante arcana, 376. 27.
 Cap. 17. v. 21. Noli te gibus dare vinu, 284. 20.
 Cap. 14. v. 27. Vni verba sunt plurima, ibi frequenter egessas, 385. 31.
 Ibid. v. 21. Qui miseretur pauperi beatus est, 534. 5.
 Ibid. v. 34. Injustitia elevat gentes, 521. 1.
 Cap. 15. v. 2. De lingua sapientum, 208. 29.
 Ibid. v. 22. & cap. 20. v. 18. & cap. 24. v. 6. De necessitate, & utilitate consilij, 353. 29.
 Ibid. v. 17. & cap. 16. v. 6. & cap. 21. vers. 3. De operibus, & effectibus misericordiz, 315. 4.
 Cap. 16. v. 14. & cap. 19. v. 2. De Principibus qui libenter vera non audiunt, 396. 26.
 Ibid. v. 7. Non decet Principem labium mendax, 216. 23.
 Cap. 17. v. 6. Gloria filiorum patres eorum, 254. 4.
 Cap. 18. v. 19. De fortitudine mutui auxilij, 807. 10.
 Cap. 19. v. 17. De eo, qui miseretur pauperi, 315. 15.
 Cap. 20. v. 3. De fugiente lites, 568. 31.
 Ibid. v. 1. & cap. 31. v. 4. De damno nimij vini, 282. 41.
 Ibid. vers. 3. De Rege sedente in solio iudicij, 505. 40.
 Ibid. v. 10. Pondus, & pondus, &c. 501. 12.
 Ibid. v. 11. & cap. 23. v. 11. De bonis, & honoribus festinatis, benedictione carentibus, 425. 10.
 Ibid. v. 28. Misericordia, & veritas custodiunt Reges, 22. 17.
 Cap. 24. v. 4. Cor Regis in manu domini, 172. 2. & 451. 33.
 Ibid. Cor Regis simile divisioni aquarum, 657. 24.
 Ibid. v. 22. Civitates fortium ascendet sapiens, 204. 14.
 Cap. 22. v. 1. Super argentum gratia bona, 681. 16.
 Ibid. v. 6. & c. 13. 13. & 14. De bona educatione puerorum, 281. 17.
 Ibid. v. 16. De calumniantie pauperem, ut auget civitas suas, 698. 15.
 Ibid. v. 20. Ne transgrediaris precepta Parru, 422. 11.
 Cap. 25. v. 2. Gloria Regis investigare sermonem, 327. 23. & 820. 19.

Cap. 27. v. 4. De bono Principe, 159. 21. & 160. 1.
 Ibid. vers. 6. Meliora sunt amicorum verbera, 406. 11.
 Ibid. v. 4. Ira non habet misericordiam, 612. 3.
 Cap. 28. v. 1. Iustus quasi leo, 527. 14.
 Cap. 29. v. 1. Melior est vir correctionis, 592. 5.
 Ibid. v. 2. Dans munera, animam aufert accipiens, 729. 16.
 Cap. 30. v. 14. De iniuriantibus, & comedentibus pauperes, 517. 16.
 Ibid. v. 15. De sanguifugis filiabus, 712. 4.
 Ibid. v. 27. Regem locusta non habet, 146. 6.
 Ibid. v. 18. Stellio aititur manibus, &c. 405. 7.

Ex Libro Ecclesiastes.

Capit. 1. v. 7. Ad mare flumina revertuntur, 718. 7.
 Cap. 2. v. 16. & 17. De memoria mortis, 841. 10.
 Cap. 5. vers. 7. Excelso excelso est alius, 1. 1.
 Cap. 6. vers. 2. Extraneus vorabit divitias eius, 693. 37.
 Cap. 8. v. 6. De temporis opportunitate, 332. 17.
 Cap. 9. v. 11. Vidi sub sole, tempus casumque in omnibus, 43. 44.
 Ibid. vers. 15. Sapiens liberabit urbem, 109. 29.
 Ibid. v. 18. Melior est sapientia, quam arma bellica, 360. 14.
 Cap. 10. v. 1. De parva ad tempus stulticia, 234. 5.
 Ibid. v. 14. Sapientia non consistit in multiloquio, 385. 29.
 Ibid. v. 17. De Rege Nobili, 254. 4.
 Ibid. v. 18. De Rege simili contignationi, 104. 11.
 Ibid. v. 19. Pecuniz obediunt omnia, 685. 16.

Ex Cantico Canticorum.

Cap. 1. vers. 11. De Murzulis aureis, 840. 9.
 Cap. 5. v. 1. Vinum cum lacte, 627. 2.
 Ibid. vers. 2. Ego dormio, & cor meum vigilat, 132. 15.

Ex Libro Sapientie.

Cap. 1. v. 1. & seqq. De Regibus, qualiter iustitiam querere debent, 172. 2.
 Ibid. v. 6. & cap. 6. v. 8. Spiritus Domini replevit orbem terrarum, 8. 28.
 Cap. 2. v. 10. Opprimamus pauperes, 537. 15.
 Cap. 5. v. 6. Ergo erravimus a via veritatis, 529. 45.
 Cap. 6. v. 1. De virtute sapientiz, 360. 14.
 Ibid. v. 2. & seqq. De facili audientia Regum, 493. 7.
 Ibid. v. 26. De sapientia à Salomone perita, 159. 21.
 Ibid. De necessitate sapientiz in Regibus, 192. 23.
 Ibid. v. 16. & seqq. De cogitatione proficientia, 557. 18.
 Cap. 7. v. 15. De eloquentia Salomonis, 172. 5.

INDEX LOCORVM

Ibid. v. 10. & seqq. de voto Salomonis in Con-
silijs, 356. 46.
Ibid. v. 12. de Sermone Salomonis, 109. 33.
Ibid. v. 8. de scientia futurorum, 199. 55.
Cap. 10. v. 20. iusti tulerunt spolia impiorum,
19. 25.
Cap. 12. v. 12. de potestate Dei, in destruendis
operibus, quae ipse fecit, 169. 15.
Cap. 15. v. 3. de scientia iustitiae, 419. 12.
Cap. 18. v. 24. de Regum nimio onere, 116. 8.

Ex Ecclesiastico.

Cap. 1. v. 5. audiendo sapiens, &c. 351. 24.
Cap. 3. v. 20. quanto magis humiliare in om-
nibus, 25. 20.
Ibid. v. 24. de laboribus in superuacuis, 229. 6.
Cap. 4. v. 28. nec retineas verbum in tempore
salutis, 401. 55.
Cap. 6. v. 34. de diligente audire, 493. 4.
Capit. 2. v. 15. & cap. 30. v. 12. & 13. de filijs
& pueritia bene instituendis, & castigandis,
181. 17.
Cap. 7. v. 6. de stultorum adulatione, 406. 11.
Ibid. v. 33. pauperi potrige manum, 315. 4.
Ibid. v. 40. memorare novissima tua, 240. 5.
Cap. 8. v. 21. de exteris Magistratibus, 460. 20.
Cap. 9. v. 18. de fugiendis habentibus potesta-
tem, 482. 14.
Ibid. v. 24. de laude eloquentiae in Principe,
208. 29.
Cap. 10. v. 14. & seqq. de veili Rectore, & sta-
bilitate Regni per eum, 125. 6. 159. 21. &
161. 1. & seqq.
Ibid. v. 8. de Regni translatione propter iniu-
ritiam, 29. 25. & 143. 11.
Ibid. v. 2. Avaro nihil est scelestius, 299. 5.
Ibid. v. 11. omnis potentatus brevis vita, 241.
12.
Ibid. v. 16. & 17. de Principe qui mane come-
dit, 278. 31. & 284. 21.
Cap. 11. v. 30. ante mortem ne laudes quemquam,
835. 15.
Cap. 13. v. 12. advocatus a potentiori, &c. 484.
20.
Ibid. vers. 13. Pascua divitum, pauperes, 537.
15.
Cap. 14. v. 19. generatio advenit, generatio
praeterit, &c. 470. 3.
Cap. 19. v. 1. de correctione fraterna, 594. 15.
Ibid. vers. 4. qui cito credit, levis est corde,
499. 2.
Cap. 26. v. 26. vir sensatus contemptus, 443. 14.
& 654. 13.
Cap. 28. v. 10. abstinere a lite, 567. 29.
Ibid. v. 15. & seqq. de Sufurrionibus, 500. 6.
Cap. 31. v. 15. & seqq. de vino modice sumpto
186. 29.
Ibid. v. 39. & 40. de damnis ebrietatis, 282. 8.
Cap. 45. v. 14. de corona aurea super mythra
Moyse, 66. 12.
Cap. 46. v. 11. & seqq. de ossibus bonorum iudi-
cum, 444. 22.

Ex Isai.

Cap. 1. v. 17. & 27. de subveniendis pauperi-
bus, & miserabilibus, 535. 5.

Ibid. v. 23. & seqq. de miteria populi. qui Re-
ges non habet, vel malos habet, 151. 19.
Cap. 2. v. 24. constabunt gladios in vomeres,
799. 16.
Cap. 3. v. 12. de adultantibus populo, 406. 11.
Ibid. v. 15. exactores spoliaverunt, &c. 714. 10.
Ibid. v. 6. Princeps malus, ruina populi, 160. 1.
Cap. 5. v. 11. de ebrietate, 289. 41.
Cap. 6. & 8. ecce ego, mitte me, 435. 51.
Cap. 11. v. 3. quod Deus iuvat Reges populum
iudicantes, 507. 50.
Cap. 19. v. 16. lutum contra figulum superbie,
6. 20.
Cap. 26. v. 12. & cap. 32. v. 18. de pace, & eius
bonis, 795. 1.
Cap. 30. v. 8. loquimini nobis placentia, 596.
29.
Cap. 32. v. 1. in iustitia regnabit Rex, 523. 1.
Ibid. v. 17. & erit opus iustitiae pax, 534. 3.
Cap. 44. v. 25. sapientiam eorum stultam fa-
ciens, 555. 16.
Cap. 45. v. 1. Christo meo Cyro, 174. 13.
Cap. 49. v. 6. & cap. 61. v. 1. Deus lux, & lam-
pas, 96. 3.
Cap. 56. v. 11. Pastores ignoraverunt, &c. 91. 14.
Cap. 60. v. 12. Regnum, quod non servierit
Deo, peribit, 82. 16.

Ex Ieremia.

Cap. 1. v. 11. Virgam vigilantem ego video,
162. 5. & 210. 5.
Cap. 17. v. 5. maledictus homo, qui confidit in
homine, 488. 2. & 3.
Cap. 23. v. 24. caelum, & terram ego impleo,
2. 2.
Ibid. v. 1. & cap. 27. v. 18. v. Pastores, qui di-
lacerant gregem, 698. 15.

Ex Ezehiele.

Capit. 1. v. 16. rota in medio rotarum, 49. 16.
Cap. 16. v. 49. de otioso domorum, 649. 3.
Cap. 34. v. 8. & 10. de malis Pastoribus, 91. 14.

Ex Daniele.

Cap. 1. v. 10. de Angelis provinciarum, 176. 22.
Cap. 3. de Blasphemia, & Superbia Nabuco-
donosor, 2. 4.
Ibid. v. 3. & non est in tempore hoc Princeps,
151. 17.
Cap. 4. v. 16. de mora Danielis in respondendo
Regi, 396. 29.
Cap. 6. v. 12. de more Persarum in non mutan-
dis legibus, 419. 16.
Cap. 10. v. 11. de arbore succissa, 488. 4.
Cap. 13. v. 45. de iudicio Sufanz, 507. 52.
Cap. 14. v. 6. de Idolis intrinsecus luteis, 121.
5.

Ex Osea.

Cap. 4. v. 8. Qui comedunt peccata populi,
583. 15.
Cap. 15. v. 7. Ventum seminabunt, & turbines
merent, 764. 8.
Ibid. v. 12. scribam ei multiplices leges meas
De damno multarum legum, 560. 3.

Ex Iosue.

Cap. 1. v. 3. Luna converteretur in sanguinem,
712. 2.

SACRÆ SCRIPTURÆ

Ex Amos.

Cap. 2. v. 6. De vendentibus iustitiam pauperum, 534. 4.
Cap. 5. v. 12. de iudiciis pravis, & sordidis, 429. 24.

Ex Misbae.

Cap. 3. v. 3. comederunt carnes populi mei, 537. 16.
Capit. 4. v. 3. de gladijs in ligones confatis, 799. 16.
Cap. 7. v. 3. Princeps postulat, & iudex in vendendo est, 711. 3.
Ibid. v. 5. ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui, 378. 38.

Ex Habacuc.

Cap. 1. v. 14. de damno populi sine Principe, 151. 19.
Ibid. v. 13. de impio devorante iustiores se, 539. 23.

Ex Zacharia.

Cap. 3. v. 5. Ponite cidarim super caput eius, 116. 7.
Ibid. v. 9. super lapidem unum centum oculi, 113. 9.
Capit. 11. v. 17. O Pastor, & Idolum derelinquens gregem, 91. 14.

Ex Libris Machabeorum.

Libr. 1. cap. 1. vers. 52. de memoria egregie factorum à maioribus nostris, 158. 17.
Cap. 13. v. 29. de navigijs positis in sepulchris, 844. 21.
Libro 2. capit. 9. vers. 12. iustum est hominem sub esse Deo, 19. 10.
Capit. 4. v. 38. de Andronico occiso, ubi ipse Oniam cruciari iussit, 624. 7.
Cap. 15. v. 17. orantes prostraverunt triginta quinque milia, 81. 9.

Ex Evangelio D. Matthæi.

Cap. 2. v. 13. de angustæ calle virtutis, 243. 14.
Cap. 5. v. 14. vos estis lux mundi, 96. 4.
Ibid. v. 15. neque accendunt lucernam, 96. 2.
Ibid. v. 40. derelinquendo pallium ob non litigandum, 568. 31.
Cap. 7. v. 12. quod tibi nõ vis, alteri ne facias, 560. 5.
Cap. 11. v. 25. omne Regnum divisum assolabitur, 129. 25.
Cap. 13. v. 7. & seqq. Intrate per angustam portam, 243. 11.
Cap. 14. v. 10. de Divo Ioanne ob veritatem decollato, 395. 14.
Cap. 15. v. 26. non oportet panem filiorum dare canibus, 152. 10.
Cap. 18. v. 14. & seqq. de correctione fraterna, 594. 15.
Cap. 21. v. 43. auferetur a vobis Regnum Dei, &c. 143. 11.
Cap. 22. v. 20. cuius est imago hæc, &c. 684. 5.
Ibid. v. 21. reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, 698. 16.
Cap. 24. v. 43. de necessitate vigilandi, 132. 15.

Ex Divo Lucæ.

Cap. 1. v. 79. de Christo lucis vices fungente, 96. 3.

Cap. 6. v. 29. de uon litigando, 568. 31.
Ibid. v. 3. quod tibi non vis, &c. 560. 5.
Ibid. v. 36. & cap. 16. v. 9. de faciente elemosynam, 315. 40.
Cap. 11. v. 12. nunquid porriget scorpionem, 94. 26.
Cap. 19. v. 17. quia in modico fuisti fidelis, 431. 33.
Cap. 21. v. 34. de ebrietate fugienda, 289. 41.
Cap. 22. v. 25. benefici vocantur, 657. 27.
Cap. 23. v. 4. & nos quidē iuste patimur, 531. 33.

Ex Divo Ioanne.

Cap. 6. v. 5. unde ememus panes, 349. 12.
Cap. 10. v. 14. Ego sum Pastor bonus, 91. 13.
Cap. 14. v. 6. & in Epistol. 1. Deus veritas est, 217. 16.

Ex Actibus Apostolorum.

Capit. 1. v. 7. non est vestrum esse tempora &c. 158. 53.
Cap. 10. v. 13. de fundone D. Petri, 58. 3. 25.
Cap. 17. v. 23. & 24. de ignoto Deo, 632. 24.

Ex Epistolis D. Pauli.

Epistol. ad Romanos, c. 1. v. 8. à Deo principium, 135. 1.
Ibid. c. 3. v. 4. vindex in iram, &c. 583. 15.
Ibid. c. 12. v. 37. ex ipso, in ipso, & per ipsum, 2. 5.
Ibid. c. 15. v. 13. de fugienda ebrietate, 289. 41.
Ibid. c. 14. v. 15. unusquisque abundat in scalo suo, 381. 9.
Epistol. ad Corinthios, c. 1. v. 10. qui arat, in spedebet arare, 615. 11.
Ibid. c. 6. v. 10. de fugienda ebrietate, 282. 41.
Ibid. v. 17. qui adhæret Deo vnus spiritus est cum ipso, 53. 11.
Ibid. c. 11. v. 25. pro corpore solliciti sint mēbra, 107. 22.
Ibid. Epistol. 2. c. 11. v. 29. quis infirmatur, & ego non infirmor, 109. 3.
Epistol. ad Galatas, c. 5. v. de damnis ebrietatis, 281. 41.
Ibid. c. 6. de correctione fraterna, 591. 5.
Ibid. v. nos autem gloriari oportet, &c. 85. 31.
Epistol. ad Ephesios, c. 1. v. 18. & seqq. de angusto ad virtutem itinere, 243. 14.
Ibid. c. 5. v. 16. redimeates omne tēpus, 132. 15.
Ibid. c. 6. v. 20. de legationis munere, 69. 6.
Epistol. ad Philippenses, c. 3. v. 19. quorū Deus venter est, 273. 8.
Ibid. c. 1. vers. 10. vt in Nomine Iesu omne genu flectatur, 6. 20.
Epistol. ad Timotheum, c. 7. v. de vitio auaritiæ, 297. 5.
Ibid. c. 6. v. 16. lucē habitat inaccessibleē, 22.
Ibid. c. 5. v. 3. vt re modico vino propter stomachum, 286. 29.
Ibid. c. 5. v. 8. de cura in educatione filiorum, 182. 24.
Ibid. Epistol. 2. c. 2. v. 5. qui legitur è certa veritate, &c. 831. 3. & 832. 8.
Epistol. ad Hebræos, c. 13. v. 17. ipsi autem perui-gilant, 132. 15.

INDEX LOCORVM

Ibid. cap. 5. v. 8. Didicit ex his que passus est,
obedientiam, 123. 11.

Ex Epistola D. Jacobi.

Cap. 2. v. 6. De oppressione pauperum, 537.
15.

Ex Apocalypsi.

Cap. 2. v. 28. De Stella Matutina Regibus pro
missa, 172. 7.
Cap. 18. v. Tantum date illi tormentum, 601. 1.
Cap. 21. v. 23. Claritas Dei illuminat omnia.
Cap. 19. v. 16. Rex Regum, & Dominus Domi-
narium, 6. 17.

INDEX LOCORVM VTRIVS- QUE IVRIS, ET REGII, QUÆ IN HOC OPERE CITANTVR, EXPENDVNTVR, ET ILLUSTRANTVR.

Ex Digesto Veteri.

L. 1. In princip. de iust. & iur. 65. i. i. & seqq.
Ead. l. vers. ius est, 517. 12.
L. vt vini eod. tit. 749. 29.
L. 2. §. deinde cum esset, de orig. iur. 687. 18.
Ead. l. §. post originem, 552. 1.
L. 1. de legibus, 449. 30.
L. 2. eod. tit. 441. & 442. 3.
L. Princeps legibus eod. tit. 574. 6.
L. minimè eod. tit. 417. 6.
L. neque leges eod. 550. 32.
L. in rebus nouis, de const. Princip. 417. 6.
L. nam salutem 3. de off. præs. vigil. 131. 11. &
552. 2.
L. congruit, de off. præs. 579. 2. & 581. 60. &
587. 27.
L. Præs eod. tit. 58. 7.
L. obseruandum, eod. tit. 491. 1. & 619. 37.
L. illicitas, eod. tit. 705. 13.
L. 1. §. 1. de eo per quem fact. erit. 499. 2.
L. diuus de ferijs, 621. 42.
L. 1. & per tot. quod quisque iuris, 560. 5.
L. isti quidem, quod met. causa, 609. 29.
L. 4. de alien. iud. mut. caus. 567. 30.
L. 3. §. tameris, de Arbitris 567. 30.
L. vetus, de usufruct. 615. 17.
L. si usufruct. D. quibusmod. usufr. amir. 28. 24.
L. ita vulneratus, ad leg. Aquil. 585. 23.
L. ad exhibendum 19. ad exhibend. 517. 2.
L. 1. de contrah. empr. 683. 1. & seqq.
L. ex cõducto 16. §. si vero, de locato 766. 16.
Ead. l. §. si vis, & l. si merces, §. vis maior. Eod.
tit. 149. 7. & 8.
L. 4. de præscript. verb. 564. 18.
L. in pecudum, de vsuris, 615. 17.

Ex Digesto Infortiato.

L. Iurisperitos, de excus. tut. 504. 36.
L. in suis, de lib. & posthum. 710. 32.
L. si quis filio, §. quid tamen, de inuist. rupt.
620. 38.
L. penult. de hered. instituend. 710. 31.
L. filius 11. de condit. instit. 709. 30.
L. proximè, de his que in testam. del. 505. 42.
L. cù pater 79. §. dulcissimis, de leg. 2. 709. 27.
L. ex imperfecti 23. de leg. 3. 575. 7.

Ex Digesto Nouo.

L. Atilius Regulus, de donat. 194. 34.
L. licitatio, §. quod illicitè, de pub. & veft.
580. 5.
L. qui duos, §. vltim. de manum. test. 710. 34.
L. pupillus, §. que in fraudem, que in fraud.
cred. 814. 25.
L. 6. §. fin. de acq. rerum dom. 615. 17.
L. rerum mixtura, de vsucap. 380. 4.
L. 1. quod vi aut clam, 580. 4.
L. seruis 9. de obligat. & act. 567. 30.
L. si ita 44. de fideiuss. 683. 1.
L. si à reo, §. fin. eod. tit. 580. 5.
L. vestem ford. de iniurijs, 589. 33.
L. merito, §. quinquen. de adulterijs 588. 31.
L. vltim. de parricid. 588. 31.
L. 1. §. nullum patris, & l. crimè, de pœnis, &
simil. 169. 15. & 608. 26.
L. respiciendum 11. eod. 517. 2. 604. 11. 627. 2.
828. 30.
L. capitalium, §. famosos, eod. 518. 11. 585. 23.
607. 21. 624. 7.
L. aut damnum, §. solent, eod. 589. 34.
L. aut facta, §. fin. eod. 624. 7.
L. si diutino 25. eod. 588. 32.
L. penult. eod. 604. 11.
L. cum ratio 7. de bon. præscript. 710. 32.
L. si constit. de appellat. 19. 49; 24. 817. 2.
L. non tantum 25. eod. tit. 749. 29.
L. Imperatores, de iur. fisc. 580. 4.
L. non puto 9. eod. 723. 17.
L. non omnes in princ. de re milit. 595. 19.
L. omne delictum, §. qui in acie, eod. 624. 9.
L. 1. vers. non tamen, de var. cogn. 581. 6.
L. vt gradatim, l. honor. §. gerendorum, & fi-
nules, eod. tit. 431. 55.
L. & qui originem, §. præses, eod. 699. 21.
L. nepos Proculo, de verb. sign. 709. 30.
L. & si nihil, de reg. iur. 417. 6.
L. fraudis 79. eod. 368. 50.
L. in omnibus 90. eod. 517. 2. 528. 17.

Ex Codice Iustin.

L. 1. C. de nouo, C. faciend. 567. 30.
L. inter claras, C. de Summ. Trin. 172. 4.
L. 3. C. eod. 80. 6.
L. 1. C. de sacros. Eccles. 710. 33.

VTRIVSQUE IVRIS.

L. hi qui sanctam, de Apoll. 141. 4.
 L. nullus ad Iudæis, 549. 18.
 L. 4. C. de Paganis, 139. 28.
 L. vnic. C. nemini licere, &c. 85. 30.
 L. 1. & ult. C. de legib. 517. 4.
 L. dig. 13. v. x. eod. 574. 5.
 L. nu. manu, eod. 350. 17.
 L. 1. vers. sed neq; C. de retr. iur. enucl. 369. 54.
 Ead. leg. vers. quia in eo 412. 35.
 L. & virtutū, de stat. & imag. 441. 6. & 8; 6. 18.
 L. 1. in princ. de off. præs. Aficæ 437. 61.
 L. vltim. de modo multar. 503. 23.
 L. iustissimos, de off. rect. prov. 441. 6. & 8; 6. 18.
 L. advocati, de advoc. div. in l. 505. 25.
 L. restituendæ, eod. tit. 427. 14.
 L. placuit, de iudicij, 517. 2.
 L. properandum, eod. 565. 25. & 567. 29.
 L. 1. in fin. de his qui veniam xrat. 24. 27. & 29. 25.
 L. 1. quando liceat unicuiq; 520. 40.
 L. vnic. quānd. imp. inter pup. & vid. 506. 47. & 538. 18.
 L. vnic. C. ne vxor pro marit. & ne filias pro patre. 609. 27.
 L. vlt. C. de alim. pup. præstand. in fine, 440. 4. & 709. 28.
 L. bene azenone, de quadr. præscript. 703. 5.
 L. 1. & per tot. nova vect. imp. nō poss. 705. 23.
 L. pen. si cert. perat. 437. 67.
 L. damnari, de locato. 149. 8.
 L. 1. & per tot. quæ res export. 692. 34.
 L. 2. C. de commerc. & mercat. 692. 34.
 L. testamentum 18. de testam. 418. 9.
 L. omnium, eod. tit. 35. 19.
 L. ex imperfecto, eod. 575. 7.
 L. 16. eod. 94. 27.
 L. hæc consultiſſima, qui test. fac. pos. 353. 30.
 L. penult. de his quæ vt indig. 350. 19.
 L. fin. C. de fideicom. 353. 30.
 L. vltim. de edict. D. Adrian. 708. 25.
 L. vnic. in princ. de caduc. toll. 701. 28. & 705. 29.
 Ead. l. vers. & quod communiter. 700. 25.
 L. cum multa, de bon. quæ lib. 314. 10.
 L. memnerint vnde vi. 64. 27. & 429. 25.
 L. fin. de accusation. 500. 5.
 L. 2. de crim. sacrileg. 430. 28.
 L. sancimus, ad l. Iul. repet. 433. 46. & 437. 62.
 L. qui quis, & filijs verò, ad l. Iul. maiest. 609. 29. & seqq.
 L. querela 12. de falsis, 588. 31. & seqq.
 L. vnic. si quis Imp. maled. 817. 28.
 L. vnic. de famos. libel. 828. 30.
 L. 1. & 2. de fals. monet. 664. 3. & 687. 16.
 L. nemo, de malef. & mathem. 198. 53.
 L. 1. & per tot. de crim. stel. 405. 7.
 L. sancimus de poen. 601. 1. 608. 26. & 167. 4.
 L. decurionum filij, eod. tit. 817. 2.
 L. si vindicari, eod. tit. 616. 21.
 L. cum reis 18. eod. tit. 621. 43.
 L. omnes 23. eod. tit. 589. 34.

Ex Volumine.

L. nemo, C. de exact. tribut. lib. 10. 714. 11.
 L. vni. ne operæ coll. exig. eod. lib. 705. 13.
 L. cum humilioribus, de suscep. & arcar.

L. 2. quānd. & quib. quart. pars. 709. 29.
 L. quidam ignavia 26. de decurion. 646. 33.
 L. vnic. de impon. lucrat. desertp; 708. 26. & 710. 32.
 L. 1. C. de medic. valid. lib. 11. 319. 20. & 646. 33.
 L. fin. C. de veter. num. potest. eod. lib. 515. 34.
 L. 1. C. de naufragijs, 709. 29.
 L. 1. & 5. de spectacul. 139. 16.
 L. vnic. C. de maiuma, 139. 26.
 L. fin. C. de mancip. & colonis, 799. 18.
 L. si apparitores, decohortal. lib. 12. 584. 17.
 L. fin. vers. cum per absurd. eod. lib. 601. 42.
 L. vnic. de quæstoribus, 441. 7.
 L. vnic. vers. illud, de primicer. 431. 35. & 504. 25.
 L. contra publicam, de re militar. 433. 46.
 L. vnic. pub. l. xitiz nuntiat. 514. 33. & seqq. & 684. 5.

Ex Codice Theodos.

L. in qualibet, de Sacros. Eccles. 85. 6.
 L. 6. lib. 1. tit. 1. 432. 39.
 L. 3. tit. 11. lib. 1. 557. 19.
 L. per omnes, de defens. ciuit. 584. 18.
 L. 4. de accusation. 327. 34.
 L. 1. vnde vi, 620. 40.
 L. 23. de ann. & tribut. 700. 26.
 L. 1. & 23. de bon. præscrip. 700. 26.
 L. 2. de maiuma, 139. 26.
 L. penult. de fals. monet. 684. 3.
 L. vltim. de appell. 575. 7.

Ex Authent. & Novelis.

A Vt, de non alien. reb. Eccles. 6. vt autem lex, 55. 14. & 423. 33.
 Ibid. §. si minus, 306. 4.
 Auth. de nuptijs, §. nos autem, 423. 37.
 Auth. hæc constitut. l. no. 559. 2.
 Auth. vt iud. sine quoq; suff. in princ. 705. 13.
 Ibid. §. eos etiam, & §. ideoque, 425. 5. & 7.
 Ibid. §. constitutio, 695. 6.
 Auth. de collat. §. iudibus, 512. 22.
 Auth. vt nulli iud. lic. 624. 7.
 Novel. Theod. & Valen. de Iudæis, 80. 6.
 Novel. eorund. de bon. decurion. 317. 13.
 Novel. eorund. 356. 44.
 Novel. 8. Iustiman. Imp. 131. 11. & 437. 61.
 Novel. 42. de Episc. & Cler. 80. 1. & 306. 4.
 Novel. de iuram. quod præf. ab his, 529. 23.
 Novel. 80. de quæstore, 319. 20. & 646. 33.
 Novel. 24. de Præs. Phidiz.
 Novel. 113. contra otiosos, 646. 33.
 Novel. 86. c. 3. de ess. venalib. 437. 61.
 Novel. 52. 128. & 134. 609. 27.
 Novel. de remiss. trib. 726. 2.
 Novel. Fiber. Imp. 161. cap. 2. 722. 16.
 Novel. Leos. Imp. 163. de relevat. tribut. 701. 30.
 Novel. eiusdem. 671. 24.
 Novel. Antemij, de bon. vacant. 575. 7.
 Novel. Imp. Martiani, tit. 5. 422. 35.
 Novel. eiusd. tit. 1. 433. 46.

INDEX LOCORVM

Ex Vjsibus Feudorum.

- Cap. 1. de pace constantiz, 631. 18.
 Cap. 1. quæ sint Regalia, 428. 19.

Ex Institut. Iustin.

- Procem. instit. Imp. Maiest. &c. 632. 187. 2. &c.
 549. 18.
 §. sed & maior, de his qui sunt. sui, 603. 9.
 §. in pecudum, de rer. diuis. 615. 17.
 §. fin. quib. mod. testam. infirm. 575. 7. & 710.
 71.
 Princ. de oblig. quæ ex delict. 580. 4.
 §. interdum, eod. tit. 25. 13.
 §. Atrox. de iniurijs, 518. 11.
 §. fin. de Noxal. 609. 19.

Ex Decreto Gratiani.

- Cap. his itaque, dist. 6. 161. 2.
 Cap. si quis nesciat, dist. 11. 420. 21.
 Cap. unū oratoris, §. in nomine, dist. 15. 599. 19.
 Cap. si quis vult, distinct. 36. 809. 7.
 C. p. quando 9, dist. 44. 286. 31.
 Cap. 1. & 2. c. discipl. cum simil. dist. 45. 594.
 Cap. constituetur, dist. 50. 625. 17.
 Cap. 1. & per totum, dist. 56. 608. 16.
 Cap. miramur, in fin. dist. 61. 424. 49.
 Cap. dicandus, dist. 62. 817. 2.
 Cap. bene quidem, dist. 96. 588. 47.
 Cap. dispensationes, 1. q. 7. 333. 24.
 Cap. quod pro remedio, 1. q. 7. 701. 28.
 Cap. non est cuiquæ, & c. merito, 5. q. 1. 580. 4.
 Cap. cum apud Thessalonic. 11. q. 3. 616. 21.
 Cap. nemo peritorum 11. q. 3. 401. 55.
 Cap. gloria 12. q. 2. 314. 1.
 Cap. finali 17. q. 4. 710. 32.
 Cap. sancimus 17. q. 7. 434. 46.
 Cap. maiores 17. q. 7. 467. 29.
 Cap. quid culpatur 23. q. 1. 763. 2.
 Cap. si ea 10. 13. q. 4. 584. 17.
 Cap. ordinationes 23. q. 4. 635. 13.
 Cap. regum officium, & c. administratores, 23.
 q. 5. 535. 6.
 Cap. iustitiz 25. q. 2. 420. 24.
 Cap. si ea 4. 25. q. 5. 410. 22.

Ex Decretalibus.

- Cap. 1. de constitut. 350. 19.
 Cap. 1. de electione 428. 19. & 817. 2.
 Cap. prudentiam, de offic. deleg. 353. 30.
 Cap. cum fir ars, de rat. & qual. 89. 5.
 Cap. quanto, de iur. iurand. 690. 27.
 Cap. finem litibus, de dol. & cont. 565. 25.
 Cap. 1. de donation. 658. 30.
 Cap. magnæ, de voto, 365. 34.
 Cap. novit, de his quæ fiunt à prelat. 369. 56.
 C. fin. de Relig. domib. 421. 19.
 Cap. quod dilectio, de cõsang. & affin. 420. 31.
 Cap. non debet, eod. tit. 422. 31.
 C. penul. de pœnis, 94. 27. & 429. 25.

Ex Sexto Decretalium.

- Cap. 1. de sent. & re iud. 501. 11.
 Cap. vnic. de Velig. domib. 421. 29.

- Cap. cum secundum leges, de hæret. 609. 29.
 Cap. 2. de verb. signif. 567. 30.
 Cap. in pœnis 49. de reg. iur. 604. 11.
 Cap. non debet, eod. tit. 167. 4.

Ex Clement. & Extravag.

- Clem. exivi de Paradis. §. volumus, 313. 36.
 Extravag. Ioann. 22. de privilegijs in princ.
 420. 21.
 Extravag. de pœn. 585. 25.

Ex Concilio Trident.

- Sess. 13. de reform. cap. 1. 594. 15.
 Sess. 24. de reform. c. 9. 94. 27. & 429. 25.

Ex Legibus Septem Partitis.

- Procem. harum Partitarum, 255. 6. & 463.
 15. & seqq.
 L. 3. tit. 1. part. 1593. 12.
 Eadem lex in fine, 658. 30. & 652. 4.
 L. 11. tit. 1. part. 1. 517. 3. & 412. 35.
 L. 18. tit. 1. part. 1. 418. 6.
 L. 43. & 51. tit. 5. part. 1. 403. 61.
 L. 11. tit. 18. part. 1. 430. 28.
 L. 5. tit. 1. part. 2. 103. 7.
 L. 9. tit. 1. part. 2. 703. 3.
 L. 10. tit. 1. part. 2. 163. 11.
 L. 12. tit. 1. part. 2. 445. 1.
 L. 3. vers. E on osi, tit. 2. part. 2. 449.
 L. 11. tit. 1. part. 2. 237. 20.
 L. 12. tit. 2. part. 2. 449. 22.
 L. 3. tit. 3. part. 2. 744. 6.
 L. 4. tit. 3. part. 2. 301. 16.
 L. 5. & 6. tit. 3. part. 2. 554. 7.
 L. 1. tit. 4. part. 2. & 15. eod. 109. 34.
 L. 3. tit. 4. part. 2. 216. 23.
 L. 2. tit. 5. part. 2. 278. 32. & 284. 23. & 286. 29.
 L. 4. tit. 5. part. 2. & 1. 6. eod. tit.
 L. 9. 10. & 11. tit. 5. part. 2. 295. 15. & 297. 23.
 L. 10. tit. 5. part. 2. 614. 12. & 720. 6.
 L. 14. tit. 5. part. 2. 695. 7.
 L. 16. tit. 5. part. 2. 190. 17.
 L. 18. tit. 5. part. 2. 664. 5. 18. & 724. 20.
 L. 20. tit. 5. part. 2. 248. 6. & 8.
 L. vi. tit. 5. part. 2. 231. 14.
 L. 2. tit. 7. part. 2. 234. 4.
 L. 4. tit. 7. part. 2. 184. 35.
 L. 1. & 2. tit. 9. part. 2. 351. 23.
 L. 3. tit. 9. part. 2. 440. 4.
 L. 5. tit. 9. part. 2. 351. 23. & 359. 5. & 447. 12.
 L. 18. & 22. tit. 9. part. 2. 425. 5.
 Eadem lex 18. in fine, 440. 4.
 L. 12. tit. 9. part. 2. 511. 22.
 L. 2. tit. 10. part. 2. 627. 3. & 696. 7.
 L. 3. tit. 10. part. 2. 546. 15. & 656. 22.
 L. 2. tit. 13. part. 2. 502. 13.
 Ead. l. 2. & 8. tit. 13. part. 2. 500. 6.
 L. 4. tit. 13. part. 2. 828. 30.
 L. 9. tit. 13. part. 2. 103. 7.
 L. vltim. tit. 13. part. 2. 103. 8. & 375. 24. & seqq.
 L. 1. tit. 16. part. 2. 518. 11.
 L. 1. tit. 19. part. 2. 94. 27. & 429. 25.
 L. 19. tit. 19. part. 2. 784. 23.
 L. 4. tit. 20. part. 2. 647. 33.

VTRIVSQVE IVRIS.

L. 21. tit. 21. & l. 17. tit. 13. & l. 6. tit. 22. part.
2. 431. 35.
L. 1. tit. 23. part. 2. 744. 9.
Ead. l. 2. & 3. tit. 23. part. 2. 529. 23.
L. 1. & per totum, tit. 27. part. 2. 658. 30.
L. 2. tit. 27. part. 2. 652. 24.
L. 3. tit. 30. part. 2. 672. 88.
Procem. p. 3. tit. 1. 187. 3. & 524. 3. & 546. 18.
L. 5. tit. 3. part. 5. 538. 19.
L. 3. tit. 4. part. 3. 425. 5.
L. 2. tit. 10. part. 3. 581. 7.
L. fin. tit. 19. part. 3. 375. 24. & seqq.
L. 20. tit. 14. part. 3. 506. 46.
L. 57. tit. 18. part. 3. 654. 14.
L. 20. tit. 23. part. 3. 506. 46. & 538. 19.
L. 6. tit. 24. part. 3. 695. 2.
L. 5. tit. 27. part. 3. 621. 43. & 624. 8.
L. 11. in fin. tit. 23. part. 3. 695. 2.
L. 5. & 8. tit. 9. part. 5. 375. 24. & seqq.
L. ultim. tit. 1. part. 7. 828. 29.
L. 2. tit. 3. part. 7. 550. 32.
L. 5. tit. 28. part. 7. 85. 30.
L. 9. tit. 31. part. 7. 608. 26.
L. 1. & per totum, tit. 23. part. 7. 636. 38.
L. 3. in fin. tit. 32. part. 7. 522. 26.
L. fin. tit. 34. part. 7. 624. 8.
L. fin. tit. fin. part. 7. 417. 6.

Ex Legibus Fori, & Tauri.

L. 1. tit. 5. lib. 1. for. leg. 306. 5.
L. 1. & 3. tit. 5. lib. 1. for. leg. 306. 5.
L. fin. Taur. 564. 20.

Ex Nova Recopilat.

L. 3. tit. 1. lib. 1. Recopil. 85. 30.
L. 7. tit. 1. lib. 1. Recopil. 85. 31. & 513. 35.
L. 5. tit. 2. lib. 1. Recop. 306. 5.
L. 6. tit. 2. lib. 1. Recop. 306. 6.
L. 9. tit. 2. lib. 1. Recop. 312. 28.
L. 11. tit. 12. lib. 1. Recop. 647. 33.
L. 1. & 3. tit. 2. lib. 2. Recop. 506. 47. & seqq.
L. 2. tit. 1. lib. 2. Recop. 565. 23.
L. 7. tit. 1. lib. 2. Recop. 556. 25.
L. 5. tit. 2. lib. 2. Recop. 513. 22.
L. 18. & 33. tit. 1. lib. 2. Recop. 384. 26.
L. 5. tit. 4. lib. 2. tit. 5. lib. 2. 175. 24. & seqq.
L. 41. tit. 5. lib. 2. Recop. 388. 42.
L. 5. & ult. tit. 6. lib. 3. Recop. 512. 22.
L. 22. tit. 5. lib. 3. Recop. 450. 27.
L. 15. tit. 10. lib. 5. Recop. 450. 27.
L. 6. tit. 7. lib. 6. Recop. 706. 18.
L. 8. tit. 11. lib. 6. & l. 10. tit. 28. lib. 8. Recop.
638. 48.
L. 7. & per tot. tit. 18. lib. 6. Recop. 694. 34.
L. 7. tit. 7. lib. 7. Recop. 697. 11.
L. 2. tit. 12. lib. 8. Recop. 647. 33.
L. 7. tit. 10. lib. 9. Recop. 450. 27.

INDEX ABSOLVTISSIMVS RERVM, POLITICORVM SENTENTIARVM, ET APHORISMORVM MEMORABILIVM, QVAE IN TOTO HOC OPERE CONTINENTVR.

A.

A Despenſa concertada, no puede saltar na-
da, Adag. Hisp. 725. 26.
A Dios rogando, y con el mazo dando, Adag.
Hisp. 813. 21.
A Iove principium, unde, & alia de hoc, Adag.
1. 9. & seqq.
A paucis accipit, quiniuum quærit ex Calsio-
dor. 715. 14.
Ab aure revinctos ducit. Adag. & quid signifi-
cet, 202. 7.
Abolitio criminum, five Amnestia, & qui de
ea egerit, 635. 37.
Abraham cur iussus fuerit à Deo terram, quam
ei dabat, perambulare, 511. 14.
Abſcondat Solem, qui vult abſcondere Regem,
ex Guntero, 214. 15.
Abstemia, & sobria sacra, qualiter Memoriz,
Mufis, & Nymphis Athenienſes offerret, &
quare, 288. 38.
Abſtinendum à Potentioribus, quo ſymbolo
indicaerit Schoonhovius, 481. 8.
Abſurdum eſt, ſpondere munitiones, & dare po-
pulis vaſtitates, ex Calsiod. 707. 19.
Abyſus abyſum invocat, Adag. 598. 2.

Academicorum ſchola in nullius magiſtri ver-
ba iurabat, 384. 23.
Acclamations publicæ, quibus olim à Romanis
dari, vel fieri permitterentur, 441. 6. & 7.
Acerbitas vlcificædi maleficij, eſt diſciplina be-
nè vivendi, ex Sexto Cecil. & alijs, 585. 22.
Achab, qualiter Nabuthum, ob eius vineam de
pradandam, occiderit, ex D. Ambroſ. 538. 17.
Achilles à Chirone, qualiter Leonum vlceri-
bus, & aliarum ferarum medullis contri-
tus fuerit, 236. 14. Qualiter ab eodem, &
quare, non armis tantum, ſed muſicis inſtitu-
tus, 235. 12. & ſeqq. Magni eius nomen a ve-
reribus habitum, 241. 4.
Achilleum ſpirare, Adagiũ, & eius vſus, 241. 4.
Actæonis à ſuis canibus occiſi, fabula, & ad
quid ab Altiato, ad quid ab Authore, & alijs
applicetur, 448. 9. & ſeqq. & 250. 15.
Actiões Chriſtianorum debent eorundè no-
mini reſpondere, 87. 37.
Actum eſt, & actum agere, Adag. & formulæ iu-
diciales, & de eorum vſu, & ſignificatione,
388. 42.
Aculeus militaris qualis fuerit, & ſymbolum

INDEX RERVM

ex sumptu ad. Seb. Covar. 340. 10.
 Accusare si sufficiat, nemo erit innocens, 500. 4.
 Adamas qualiter mallet ictibus infractus restat, & ex hoc ad Principes Emblemata Batilij, 334. 11.
 Ad aurem referre, Adag. 501. 13.
 Adolphus Rex Suecicus, & infans eius exitus, 778. 2.
 Adolescentium mores, qualiter studijs severioribus informandi, ex Horat. & alijs, 179. 3. & seqq.
 Administrari veri, & fidi, quam sint Principibus necessarij, ex Arist. Themistio, & alijs, 445. 1. & seqq. & 448. 16. & seqq.
 Administrari intini Regum, & eorum gratia qualiter ex divina dependeat, 452. 33.
 Administratos probos pro suis Regnis Gubernandis, qui habuerint, & optaverint, 450. 25. & seqq.
 Administratorum proborum utilitates, & damnorum, 454. 40. & seqq.
 Administrati intini Principis, qualiter eorum gratia uti debeant, 453. 38.
 Administrati interiores, & strictiores Principum, quando, & quare apud Nos *Privados* dici ceperint, 450. 17.
 Administratos incidos Rezum, ceteri sequi, & colere solent, 451. 31.
 Administratorum Principum cura quo tendere debeat, ex Senec. & alijs, 461. 1. & seqq.
 Administrator intimus, & optimus Principis qualiter de se cogitatur, & se habere debeat, ex Casiodor. 452. 35. & seqq.
 Administrari prudentes Principum, quid facere, & pati debeant, ut a suo statu non facile deiciantur, 479. 1. & seqq. & 481. 12.
 Administrati, i. & amici Principum, qualiter se cum alijs Aulicis gerere debeant, 465. 19.
 Administrari prudentes suorumque egregia facta, & consilia, ad suum Principem referre debent, & suam lucem, tamquam ad solem, ex Tacit. & alijs, 479. 1. & seqq. & 465. 20. & seqq.
 Administrari interiores Principum an plures, an unus tantum esse debeat, 455. 1. & seqq.
 Administratos intimos Carol. V. & Philip. II. & alij Imp. plures habuerunt, 456. 3.
 Administrato vii, stromia negotia consultantur, multa damna orientur, 453. & multis seqq.
 Administrari interiores Principum an ex externis, & peregrinis eligi possint, 459. 20.
 Administrati, si subdole Regum gratia, & favore pre alijs potiri procurent, proditoris crimen committunt, & quare, 463. 13.
 Administrari periclitantur, si se Regibus sapientiores vel prudentiores ostendant, 466. 23.
 Administrati tumidi Principum describuntur, & reprehendantur, 461. 1. & seqq.
 Administrati ambitiosi, Principes, quos fulciunt, sepe premere, & turbare solent, & symbola ad hoc, ex Seneca, Eras. & alijs, 462. 6. & seqq.
 Administrari Principum, qualiter suam fortunam tuerentur, & ei se opportunè subtrahere debeant, 477. 18. & seqq.
 Administrari Principum, quo citius, & fortunatius creverint, in casum proniores sunt, 473. 13.

Administrati maxime fortuna solam esse debent, supra Principes attolli, ex Tacit. & alijs, 469. 20. & seqq.
 Administrari aliqui referuntur, qui suorum Principum gratia impotenter, & impudenter viti exciderunt, 463. 12.
 Administratos ferè omnes Principum cecidisse, & de huius lapsus rationibus, ex Senec. & alijs, 469. 1. & seqq.
 Administrati plures referuntur, qui etiam sine causa, gratia suorum Principum lapsi, perierunt, 474. 10. & seqq.
 Administratorum lapsus, & casus, quibus symbolis Delius, Scoonhovius, Seaveria, & Aucter designaverunt, 481. 6. & seqq.
 Administrari gratia suorum Principum moti, qualiter ab omnibus deserantur, & symbola, seu exempla, quæ hoc ostendant, 490. 17. & seqq. Et qualiter etiam omnium iniurijs, & spolijs pateant, 468. 36.
 Administrati Regis defuncti, raro in eius successoris gratia perdurant, 490. 11.
 Admissionales, & hostiarum Principum, quam soleant esse superbi, & iniurij, ex Salisber. & Bleensi, 498. 19.
 Admonitiones Principum qualiter laudationibus temperari debeant, ex D. Chryl. 403. 60.
 Adonidi puero, qualiter, & quare Venus, ad ad Ovid. ferarum venationem prohibeat, 149. 14.
 Adrianus IV. Marcel. II. & Innoc. VIII. P. M. quid tulerint, & dixerint de curis, & laboribus Summi Pontificatus, 122. 7.
 Adrianus VI. P. M. symbolam cum lemmate tibi derelictus est pauper, & eius intentum, 536. 10.
 Adrianus Imp. Venationi nimis deditus, & ob eam saucius, sed sine intermissione curæ Reipublicæ, 251. 17. Eiusdem in Pop. Rom. eximia liberalitas, & nihilata nec ostentantia, 728. 11. Epistola notabilis de Christianis Alexandrinis agens, & qualiter eosdem etiam infirmos, & luxatos in varijs laboribus occupari preceperit, 19. 22. & 47. 35. Qualiter inhumanitatem in Principibus nihil de eorum Maestate detrahente, dicitur, ex Spartiano, 497. 22.
 Adriani Lucij, Emblemata de Vigilijs studiosorum, earumque laude, 94. 1.
 Advant puolicorum, portæ mortis dicuntur, & quare, 714. 11.
 Adversa ex secundis nasci solent, & contra, ex Plin. lun. & alijs, 25. 15. & seqq.
 Adversorum levamen unde petendum, 45. & seqq.
 Adversa maiori animo tolerari debent, quam relinqui ex Tacit. 137. 5.
 Adulationis Etymologia, & damna, 404. 1. & seqq.
 Adulatores fugiendi, & de eorum damno, & periculis, 404. 1. & multis seqq.
 Adulatores corvis, & omnibus feris animalibus peiores, & qualiter corvis, apud Græcos etiam in nomine similes sint, 406. 12. & seqq.
 Adulatorum proprietates, vicia, & damna, ex Tacito, & alijs, 405. 3. & multis seqq.
 Adulatorum varia symbola, & qualiter Chameleonti, Polypo, Stouijs, Sphingi, Echo, Cro-

SENTENTIARVM.

codilo, Mercurio, & alijs assimilentur, 407.
14. & seqq.

Adulatorum varia, & ridicula signa pro suis Principibus lenocinandis, 406. 10.

Adulatores purpuram magis quam Deos colere, qualiter dixerint Theophrastus, & alij, 405. 7. & seqq.

Adulatorios, naturali hominum malo multum semper deferri solet, ex Seneca, & alijs, 410. 19. & seqq.

Adulatores non minus puniendos, quam moneat, aut falsi testimonij reos, quis dixerit, 412. 36.

Adulationem, & adulatores insigni carmine profecturus est Urban. VIII. P. 61. quod refertur, 412. 42.

Advocatus improbus, lues est legibus, 566. 26.

Advocatos, iudices, & procuratores solos ex libris vivere, & citari, 568. 33.

Advocatorum malorum, & aliorum, qui ex libris vivunt, imposturae, fraudes, & thecae, 569. 35.

Advocatos malos, qualiter, & quare sartoribus compararet Lud. XII. Rex Galliae, 569. 36. Idem etiam ab alijs forenses rabulae, & cogati vultures appellati, Ibidem.

Advocatos, & causarum actores, & procuratores, qualiter, & quare Lacedaemonij, Trapobanenses, & alij a suis provincijs eliminaverint, & Coluella, Seneca, & aliorum querela de eisdem, 570. 18. & 39.

Advocati notantur, qui legibus patrijs, & Romanis relictis, nihil, in foro, nisi Doctorum allegationes, & opiniones adducunt, 565. 24.

Aegyptij post Osirin, cur pro simbolo sceptrum oculum gestare solerent, 546. 16. Et quid pro hoc significare voluerint, 118. 1.

Aegyptij qualiter, & quare singulis morbis singulos medicos deservire statuerint, ex Herodoto, 558. 12.

Aegyptij suorum Regum temulentiam qualiter punirent, 284. 22.

Aegyptij qualiter punirent secreta Reip. revelantes, 374. 19.

Aegyptiorum mos in suis Regibus post mortem syndicandis, & puniendis, 141. 5.

Aegyptiorum monasteria qualiter, & quare lues cœnoas corporalibus laboribus exeruerint, ex D. Bernard. 646. 29.

Aeacis Syivij apophthegma, & similitudo de foro, & legibus, eorumque damnis, & accipijs, 567. 28.

Aequalitate, Adagium, 519. 23.

Aequalitas est, & esse debet prima pars iustitiae, & aequitatis, & quod inaequalitas excludit iustitiam, ex Cicerone, Seneca, & alijs, 528. 18. & seqq.

Aequitas prima est, à se praesules incohare disciplinam, ex Cassiod. 223. 18.

Aequitas habet mixturam rigoris, & benignitatis, & alia de ea, & qualiter definiatur, 517. 6. & seqq.

Aequitas paribus in causis paria iura desiderat, ex Cicer. & alijs, 528. 16. & seqq.

Aequitatis nomen sumpsit pro aequalitate, 528. 17. & seqq.

Aequitatis sceptrum impios esse domandos, & frangendos, quo simbolo ostenderit, Adria-

nus Iunius, 529. 22.

Aequitatis praetextu leges interpretari ad quos spectet, 517. 4. & 5.

Aesopi apophthegma de hominum ludo, sive ludibrio, 23. 2.

Aestimatio plurimorum, non rerum merita, sed fortunae spectat eventum, ex Boetio, 367. 42.

Aetas tenera ceræ similis, & tunc dirigenda, & bonis moribus imbuenda, 178. 2. & 180. 11. & seqq.

Aetas est condimentum sapientiae, ex Plauto. 387. 38.

Aetatis vni sunt, quae fortiter fiunt, sed quae praecleara de aliquo scribuntur, aeterna manent, ex Sen. & Vegetio, 78. 14.

Aetas nostra multa quoque laudis, & artium imitanda, & laudanda, posteris tradere poterit, ex Cassiod. 423. 39. & 670. 41.

Aethiopes, quanti Regum suorum, etiam claudorum imitationem fecerint, 225. 26.

Aethiopiae Reges, qualiter, & quare ante se deferant crucem, & vas terrae, 844. 20.

Agamemnon, qualiter, & quare optaverit magis unum Nestorem, id est bonum consiliarium, quam plures Aiaces, 349. 15. & 443. 17.

Agamemnonis ob culpam in rapto Chryseida, qualiter ab Apolline eius exercitus punitus legatur, 168. 7.

Agarho Philosophus, qualiter Regi cuidam veritatem diciturus, eius prius animus pertentaverit, 396. 30. Eiusdem apophthegma ad moderandam elationem Principum, & magistratum, 841. 12.

Ageilaus qualiter cum pueris arundine equiraret, 137. 18. Eiusdem nobile apophthegma, de officio boni Imp. in bello, 787. 3. Aliud ad legatos Persarum, 66. 14. Aliud de bonis praecipulis, & pedagogis filijs dandis, 184. 34. Aliud de nemine beatorum iudicando ante mortem, 834. 13. Idem, quam fuerit facili aditu, & colloquio suorum ex Xenophonte, 497. 23. Qualiter Thafijs responderit, eum Deum facere volentibus, 7. 24. Eiusdem edictum depuniendis indicta causa Reip. impressionem facientibus, ex Aeliano, 620. 30.

Agis Lacedaemoniorum Rex, qualiter fuerit ab Ephoris iudicatus, & strangulatus, 18. 22.

Agrestis ingenio nil importunius vsquam, ex Mich. Hospit. 766. 17.

Agri, si non arentur, & exerceantur, steriles sunt, ex Ovid. 641. 9.

Aiacis, Capanei, & Mecentij superbae voces, de se Solis in bellicis conflictibus praesumentium, notatae, & reprehensa, 808. 5.

Alacriter insistenda est incohatis, quando finis operis arridet, ex Cassiod. 816. 1.

Alaricus Gothorum Rex laudatus, quod in Romae devastatione à sacris abstinuit, 310. 22.

Alarides, sive militares exercitationes, etiam in pace fieri debent, & quare, ex Sen. Vegetio, Cassiod. & alijs, 649. 40. & seqq.

Alcadas Rex Babyloniae, qualiter vitae tranquillitatem maximo Imperio praetulit, 739. 35.

Alcaldes del Rastro cur olim diceretur, qui Regis Curiam, quocumque ieret, sequebatur, 513. 23.

Alexander Magnus, quanti Achillem fecerit, & eius imitator, 441. 3. Qualiter super omnia

idem

INDEX RERVM

eidem Achilli in viderit, quod Homera u
habuit laudatorem, 681. 18. Eiusdem optio
inter Iyram Achillis, & Paridis, & Lius
historiæ applicatio, 141. 2. Quanti fecerit
Aristotelem, & eius libros de historia ani-
malium, 670. 10. Quid responderit Philippo
patri circa æstimationem librorum Home-
ri, 241. 5. Qualiter somnum capere soleret,
& Emblemata Batillij de hoc, 130. 8. Eiusdem
apophthegma circa etium vitandum, 64. 1.
8. Laus in continetia erga filias Darij, ex
Curtio, & alijs, 216. 22. Qualiter, & cur Bes-
sum in eodem locovbi Darium occidit, pu-
blici iusserit, ex eod. Curt. 624. 7. Devicto eo-
dem Dario, & Poro, quam secum illis huma-
niter habuerit, 792. 20. Qualiter audiens
plures mundos esse collachrymaverit, ex Iu-
ven. & alijs, 638. 12. Qualiter se Deum cre-
dens, fuerit ab Anaxarcho reprehensus, & à
Lacedæmonijs derisus, 20. 14. Qualiter se
deum non esse, & ab adulatoribus in hoc, &
in alijs deceptum cognoverit, & doluerit, 7.
25. & 412. 37. & 40. Eiusdem temeritas in
expugnatione oppidi Oxidraci, à Curtio, &
alijs relata, & reprehensa, 784. 24. Quomo-
do nihil magis Regium Eloqueuria iudicave-
rit, 204. 16. Quid responderit Parmenioni,
consulenti, ut pro liberandis filijs Darij, in-
gentem pecuniam sibi oblatam acciperet,
357. 47. Qualiter, & quare in iudicando, al-
teri exauriens manum admovere soleret,
502. 14. Qualiter, & quare annulo signato-
rio Ephestionis os clausit, & Achilles Bo-
chij symbolum hinc sumptum, 373. 12. Quâ
graviter iracundia vitio laboraverit, & quâ
ta ex illo dampnata, 196. 22. Quam
maximè vino deditus fuerit, & mala, & mori-
s, quæ ei ob hoc vitium venerunt, ex Se-
neca, & alijs, 182. 11. & 12. Qualiter, & qua-
re Callisthenem, & Clitum occiderit, ex Se-
neca, & alijs, 394. 21. & seqq. Qualiter ob
ambitionem, & invasionem alienorum Reg-
norum, latronis, & prædonis nomine à mul-
tis donetur, ex D. Aug. & alijs, 743. 21. Quali-
ter moriens, optimo ex suis ducibus Regna
sua dari præceperit, 68. 14.

Alexander Severus Imp. qualiter recusaverit
Magni cognomen sibi oblatum, 67. 16. Eius-
dem eximia cura in benemeritis inquiren-
dis, & remunerandis, 662. 46. Eiusdem apoph-
thegma de beneficijs præstandis, 659. 35.
Aliud circa inepros sumptus, & largitiones
Imperatorum, ex Lamprid. 713. 20. Qualiter
à suis assessoribus, prius de negotio, quod tra-
standum erat, præmonitis, consilium capere
soleret, 365. 32. Qualiter, & quare amaret,
& reformidaret viros litteratos, ex Lamprid-
io, 682. 19. Qualiter, & quare se musicæ ali-
quando dare, & ea oblectare soleret, 237. 19
Proforibus Palatii sui, Christi legem apponi
fecit, quod tibi non vis, alteri ne feceris,
360. 5. Eiusdem gravis sententia circa nu-
dationes officiorum publicorum, 436. 58.
Qualiter vnam sui sepulchri vivens fecerit,
amaverit, & oraverit, 843. 18.

Aliena, laudat, qui genus laudat suum, 256.
11.
Alienas regiones affectantes, & rapientes, pro-

ptas auerunt, 738. 31. & 740. 42.

Alphonſi I. Arag. & Neap. Regis apophthegma
de virtute clementiæ in Regib. commendan-
da, 634. 32. Aliud in quendam, qui ipsum ex
maiorum titulis commendabat, 257. 15. Aliud
circa clementiam in victos exercendam, 723.
21. Aliud contra Reges sua forte non conten-
tos, 740. 38. Aliud de cura, & protectione
Dei erga Regum salutem, & tutelam, 175.
19. Aliud de legibus, & virtutibus a Regi-
bus observandis, 576. 12. Aliud de conditio-
ne Aulicorum, 490. 14. Aliud de Regibus, &
iudicibus illiteratis, 193. 26. Aliud de memo-
ria mortis, & cineris, in Regibus maximè ne-
cessaria, 840. 4. Item Rex, quod consiliū de-
derit filio, circa belli spem, & bonum exitū
in Dei auxilio collocandum, 811. 12. Idem
qualiter ægorans, lecti Quinti Curtij histo-
ria, convalescit, 196. 41.

Alphonſus Enriquez Rex I. Lusit. quod præcep-
tum dederit filio circa æqualem administra-
tionem iustitiæ, 555. 29.

Alphonſus VII. Aragonum Regis infelix exitus
ob res Ecclesiæ usurparas, 310. 21.

Alphonſus VII. Rex Castellæ, qualiter ipse ad
punitorem cuiusdam Infantionis Gallici
perrexit, 513. 24.

Alfonſus IX. Rex Castellæ, gloriam solam sibi
servavit ex præda belli de las Navas de Tolo-
sa, 742. 1.

Alphonſi X. Regis Castellæ mala moereta, quan-
tum damni Regno eius intulerit, ex Maria-
na, 688. 25.

Alphonſus XI. Rex Castellæ, qualiter peperce-
rit Mauro, qui eum in obsidione Algeciæ
occidere tentavit, 635. 37. Eiusdem San-
ctio de consilijs Regum, 351. 25.

Alvari de Luna Ecalorenſis Palatium, qualiter
fulmine tactum, & combustam, eius ruinam
significaverit, 481. 7. Eiusdem a gratia sui Re-
gis Ioannis II. miserabilis lapsus, & exci-
dium, 475. 21.

Amelafunta Italix Regina, qualiter ob brevi-
loquentiam laudetur à Cassiodoro, 210. 39.

Amalthæx Cornu, unde nomen trahat, & quid
apud veteres designaret, ex Isocrate, &
alijs, 643. 17. Aureum, vel argenteum fuisse,
qualiter, & quare Philemon Comicus tra-
dat, 656. 12.

Ambientes non sunt ad Reip. administrationem
eligendi, sed inviti querendi, & cogendi, ex
Platone, & alijs, 433. 4. & seqq.

Ambitio nimia in appetitione Magistratum,
& officiorum publicorum, quam turpis, &
damnosa sit, & alia de ea, & quod est nutriti-
a avaritiæ, 433. 44. & 417. 63. Et quod fuit
causa bellorum civilium inter Romanos, ex
Lucano, 437. 63.

Ambitio modica in dicta appetitione, non est
reprehensibilis, & quare, 434. 48. & seqq.

Ambitionis felix successus, ceteros homines fa-
cit sperni, ex Seneca, 465. 18.

Ambitio laudabilis in Principibus quæ sit, vel
esse debeat, ex la Nove, & Boccalin. 749.
41.

Ambrosij de Morales, Discursus de necessitate
bonæ educationis filiorum, laudatur, 183.
27.

ET SENTENTIARVM.

Amadeus & **abaudix Dux**, nimis in pauperes largus, & eos magis, quam canes venatico alere volens, 352. 21. & 317. 12.

Amici plures, felici tempore numerantur, secus in infelici, ex Ouid. & alijs, 491. 16.

Amicorum inter homines necessitas, & officium, ex D. Amor. & alijs, 451. 29.

Ante amicitiam iudicandum est, post amicitiam credendum, ex Sen. 389. 46.

Amicitia vinculum in consilio um vnitate, seu conformitate consistere, quo sensu Cicero dixerit, 182. 18.

Amicitia Principum, qualiter eius privati vti debeant, ex Plin. Iun. & alijs, 453. 38.

Amnestia lex, sive oblivionis, & abolitionis criminum, & qui de ea egerint, & quando necessaria, 588. 31. & sequentibus, & 636. 37.

Amor longè valentior ad obtinendum, quod velis, quam timor, ex Plinio Iun. 99. 16.

Amphionis, & **Orphei fabula**, homines trahent, & vnendi suæ citharæ, sive vocis modulatione, quid significent, ex Per. Costalio, & alijs, 251. 4. 805. 20.

Amynas, quid responderit Alexandro Magno, ei obijcienti Philotæ amicitiam, 451. 31.

Anacharsis, & **alij**, qualiter, & cur, leges, Aranearum telis snalles esse dixerint, 527. 15. & seqq. Aliud apoph. eiusdem de tribus botris vitis, 286. 30.

Anathasij Impp. pissimum rescriptum, circa effusionem humani sanguinis excusandam, 638. 48.

Anaxagoræ Clazomenij Philosophi historia, & apophthegma contra Periclem, qui eum, dum vixit, nullis præmijs assecerat, 441. 8. & seqq.

Anaxarchus Eudemonis, qualiter Alex. Magn. se Deum mentientem, irriserit, 20. 14.

Anaxarchi Philosophi lenocinatio, ad Alex. Magn. quod in suis factis, & sententijs errare non posset, 520. 15.

Anchora sacra, quæ diceretur, & Adagium de hoc, & eius vtilitas, 361. 18.

Ancheras non ante faciunt nautæ, quam maris fundum bolide terreat, 301. 17.

Anchoris duabus fulcra, & bonum est duabus niti anchoris, Adagium, 360. 15.

Anchoræ officium, seu vicem, Reges suis populis præstare debere, & Alcibiad. Emel. ad hoc, 361. 18.

Andronici Impp. miserabilis casus, & mira patientia, 27. 11.

Andronici, quid responderint Themistocli, dum nova ciuitate Imperant, 716. 21.

Angeli Custodes Regum, duo, & plures esse dicuntur, & qui de hoc tractent, 176. 22.

Angeli, qualiter, & cur apud Hebræos, & alios, Regibus iudicantibus assistere putantur, & eis sedes vacuas in Tribunalibus relinquere, 520. 15.

Angerona Dra. & eius simulacrum, apud Romanos, in silentij symbolum, 373. 10.

Angerona os cohibeat, Adagium, ibidem.

Angli, in more habent, proprios Reges deponere, & occidere, 18. 22.

Anglorum veram defensionem, & munitionem, in quibus constituerit Ioannes Ouenus, 807. 18.

Angliæ quidam Rex, valde ægrotans, qualiter a suis in prælium delatus fuerit, & hostes fugaverit, 784. 22.

Angliæ in Regno, qualiter omnes omnino lupi consumpti fuerint, 587. 18.

Anguillas, qui piscari vult, coenum stagni subvertit, ex Aristoph. 769. 2.

Animaduersio, quo grauior, cõ lentius exequenda, ex Cassiod. & alijs, 615. 18. & 628. 36.

Animaduersiones, seueriores delinquentium, exempla vocantur, & cur, 614. 6.

Animalia, natura ventri indulgentia finxit, 272. 3.

Animalium brutorum exempla, quantum conferant ad vitæ humanæ rectam institutionem, ex Arist. 148. 5.

Animus, qualiter regendus, & frenandus sit, vt rationi obediat, ex Horat. & alijs, 216. 21.

Animus æquus, ærumnarum condimentum est, ex Plauto, 337. 4.

Animus generosus calumpnias despicit, & Emblem. Burgundix ad hoc, 826. 22.

Animus viri prudentis, & fortis, qualiter aduersus sinistros casus sit præmundendus, ex Sen. & alijs, 345. 42. & seqq.

Animus noster, ad verum percipiendum calligat, ex Sen. 617. 26.

Annalium præcipuum munus est, ne virtutes, aut vitia fileantur, ex Tacito, 308. 12.

Annæ Prophetisæ dictum, de mutatione fortunæ, 50. 19.

Annus producit, non ager, Adagium, 180. 15.

Annus bonus, non tam ex fructibus, quam ex bonis Magistratibus estimandus, ex Sidonio, & alijs, 425. 26.

Anserum, qui Capitolium Romanum custodierunt, historia, & de ijs locus D. Ambrosij, 132. 14.

Anus, cranias hominum incollem ducentis, lepida fabella, & Emb. Sambuci ex ea, 381. 10.

Anthemius, qualiter fulgura, & tonitrua effingebat, 13. 3.

Antigenidas muscus, cur discipulum reprehenderit, quia in canendo vulgo placebat, 818. 11.

Antigonus Impp. quid responderit filio, ob patris merita munus, & salarium eius ambientis, 157. 16. & 444. 21. Quid etiam responderit offerentibus sibi Coronam Regiam, 114. 4. & 117. 13. Eiusdem apophthegma in eum, qui illum Deum esse prædicabat, 19. 13. Aliud de necessitate præsentis Regum in bellis, 783. 19. Aliud de præcipua vrbis munitione in civium benevolentia, & concordia constituenda, 866. 17.

Antiochia, quod spectaculum visum, in nocte, tempore Theod. Magni, 764. 7.

Antiochus Magnus, equaliter, & quare Hermean, sibi prius valde dilectum, & anæ eius famil. occiderit, ex Polyb. 468. 14. **Qua**

INDEX RERVM

liter summa animi moderatione gratias egerit Sen. acui Romano, pro Asia Imperio, sibi erepto, 118. 19. & 739. 36. Qualiter inter venandum perditus, & a rustico exceptus, ab eo se primum veritatem audisse testatus fuerit, 397. 36. Alterius Antiochi, ob superbiam, & blasphemiam in Deum punitio, & sera poenitentia, 19. 10.

Antiquis moribus, & institutis, quantum, & quare Romani detulerint, ex Tacito, 332. 18.

Antiquitus tradita, & observata, pro se recti presumptionem habent, ex eod. Tacito, & alijs, 417. 3. & seqq.

Antiquos Scriptores solum laudare, & modernos despiciere in more esse solet, & de eius errore, ex Horat. & alijs, 676. 42.

Antisthenis apophthegma, circa puerorum in structionem, 180. 12.

Anton. Caracalla Imp. quā in improbē, improbam monetam Reip. dederit, 691. 30.

Antonius Faber, quid de legibus, & litibus breuiandis senserit, & scripserit, 571. 43.

Aod, & Sāg ir, qualiter Philistheos vicerint in vomere, & aratro, 594. 13.

Apelles Administer Philippi Macedonij, qualiter ab omnibus defertus fuerit, vbi a gratia eius excidit, 491. 16.

Apis, apud Gorthos, Regum symbolum erat, & quare, ex Olao Magno, 629. 11. Qualiter Apes melle vngant, & aculeo pungant, & symbolum hinc sumptum, 624. 10. Se mulcant, & mactant, si suo Regi non obediunt, & de miro earum in illum amore, & observantia, ex Virg. Sen. & alijs, 150. 12. & seqq. & 149. 10. & seqq. Quia Regem habent, sunt operose, & fructuosae, ibidem. Minimum more Reges habent, & an hic aculeum habeat, 629. 12. & seqq. Sunt exemplū, & Hieroglyphicam eorum, qui nimium suis Regibus obsequuntur, ex Pier. Valer. 780. 8. Numquam, nisi suo Rege precedente, in bellum prodeunt, & Emb. hinc sumptum, ex Plin. Virg. & alijs, 780. 7. Qualiter, & quare fucos interficiant, mellis turta iterantes, ex Plin. Eliano, & alijs, 599. 10. Qualiter flores, & fructus, sine aliquo ipsorum detrimento delibent, & Emb. hinc sumptum, pro tributorum impositione, ex Plin. & alijs, 697. 12. & seqq. Quātra cura alvearia sui mellis occultet, & quibus modis aliqui eadem alvearia inspectare tentaverint, & symbolum hinc sumptum, 373. 14. Qualiter rixantes inter se, modico pulveris tactu sedentur, & symbolum hinc sumptum ad fructum memorie mortis, 847. 15. Apis ex capite Vvamoꝝ Regis, dum vngebatur, evolvit, & quid portenderit, 630. 16.

Apollo, qualiter, & cur a Lacedemonijs, cum quatuor auribus, toridemque manibus effigietur, 447. 8.

Apollonij Thvanzi oratio, qua in Deorū aris vti solebat, 334. 2.

Apolegus Æsopi, de columbis accipitrem, contra inimicam, in auxilium vocantibus, & eius applicatio, 776. 25.

Aquam haussit, putem corona, Adagium, & eius vsus, & significatio, 442. 10.

Aq. ianum divisionibus, cur Regis, cor assimilet Salomon, 657. 24.

Aquæ elementum, quam sit præstans, & plura de aqua, & eius utilitatibus, 956. 23.

Aquæ, ni moveantur, vitiose noxiæque redduntur, motæ autem salubriores, & symbolum hinc sumptum, 641. 11. & seqq.

Aquila, Trochilum, sive Regaliolū, sibi æquari non patitur, ex Plin. & alijs, 466. 25. Eiusdem, & Cybindi pugna, & emblemā inde sumptum, 771. 8. Cur Aquilæ in vexillis Romanorum fulmen aureum vnguibus ferret, 686. 17. Biceps Aquila in signe D. Imp. Caroli V. & quid significet, secundum Achillem Boethium, 174. 10.

Araganes, apud Nos otiosi, & ignavi dici solent, & de huius vocis origine, 647. 33.

Aranearum telas texere, Adagium, & eius significatio, 229. 7.

Arbitristæ, qui dicantur, & eorum mores, & damna, 415. 1. & seqq.

Arbor nulla est solida, nisi quam frequens ventus incurfat, ex Sen. & alijs, 344. 35.

Arbores, quæ se ventis adversis flectunt, illorum vim effugiunt, 330. 8. Annosæ flectere, vel revellere, difficile est, & periculosum, 322. 9. Magnæ diu in crescent, vna hora extirpantur, ex Q. Curtio, 468. 34.

Arborum ramos altos, qui perunt, sæpè cum ipsis decidere solent, ex Q. Curtio, 741. 42. Non esse Arbores radicitus succidendas, qualiter, & quare lex Hispana statuerit, 697. 11.

Arcana, qui revelat, ambulat fraudulenter, ex Prov. Salom. 376. 2. & seqq.

Arcana, de quibus in bello consultitur, quantum occultari, & in secreto esse debeant, 372. 2. & seqq.

Arcana Regis, ipsi produnt satellites, quo sensu Livius scripserit, 376. 27.

Arcus semper census, mollior redditur, 134. 4.

Aræ Consi Dei, quæ, & vbi apud Romanos, & quare sub terram condita, 373. 15. & seqq.

Aræopagita tacentissimi, vel subterreorum, Adagium, & eius causa, & vsus, 375. 21.

Aræopagitæ, quam maxime horum consiliorum secreta servaverint, 375. 21.

Argentæi hastis pugna, & omnia vinces, Adagium, & eius origo, ex Erasmo. & Embl. Battillij, 685. 10. & 686. 14.

Argo, centoculus, qualiter fuerit a Mercurio somno sopitus, & Adulatorum symbolum hinc summi solitum, 409. 24.

Argumentum pessimi turoa est, ex Seneca, 8. 7. 2.

Ariofarnis Regis Thraciæ, in ardua causa mirandum iudicium, 597. 51.

Ariostus omnino legendus, qualiter doleat Poetas, & literatos viros a Principibus non æstimari, 674. 33. & 682. 20.

Aristotelis libri de Historia animalium, plurimi habiti, 670. 20. Qualiter idem, eloquentiæ, & Rhetoricæ curam, Alexandro Magno commendaverit, 804. 16.

Arma non servant modum, ex Sen. Trag. 759. 20.

Arma foris parva sunt, nisi sit consilium domi, & vivatur ex legibus, 546. 28. & seqq.

ET SENTENTIARVM.

Armis, & litteris simul iunctis Reip. gubernari, qui dixerint, 190. 18.

Armorum potentia vana, nisi sapiētia, & prudentia gubernetur, & varia apophthegmata ad hoc, 190. 19. & seqq.

Arma movere tunc solum vale, cum apud aduersarium iustitia locum inuenire non potest, ex Cassiod. 768. 21.

Armatum Armatus timere debet, & quare, 761. 23.

Armonia in musicis, qualiter ex diversis vocibus ad vnum tendentibus constat, & perficitur, 380. 5.

Armuzij, qualiter, & quam crudeliter Reges suos male gubernantes, deponerent, & punirent, 141. 5.

Ars bene regendi cives, difficilior est, quam vincendi hostes, ex Livio, 740. 39.

Artes bonæ honore nutriuntur, ex Symmach. 676. 40.

Artes ingenuæ, quantum omnibus, & maxime Regibus præstet, & necessariæ sint, ex Ouid. & alijs, 189. 10.

Artes divinatrices, & Magicæ, quales permittantur, & an Regibus necessariæ, 198. 51.

Archadam ad Xerxem optimum consilium, de audiendis Consiliarijs, etiam sententiæ, & voluntariis adversantibus, 82. 15.

Artaxerxis superbia in suis trullis, 64. 2.

Asinus Celer, & alij, qui incredibili pretio nullos emerunt, & ederunt, referuntur, & reprehenduntur, 275. 19.

Asinus semper symbolum imperitiæ, hominis præstat, & alia de Asino, & de Adagio Asinus ad Pyram, 428. 21.

Asinus in meridie, qualiter Pistoris sellam Magistratus in sederit, & quid hoc portenderit, ex Ammiano Marcel. & Auctoris Emblemæ hinc sumptum, 428. 18.

Asini cantare rudes, fistulas præbent ad canendum aptissimas, & Emblemæ Schoonhovij de hoc, 668. 13.

Asini laudes, quis prosequutus fuerit, 230. 10.

Aspides, & Serpentes, qualiter, & quare aures incantatoribus obturentur, & cur surdæ appellentur, 410. 18.

Aselli marini naturæ, & quod habet cor in ventre, & Em. Authoris hinc sumptum, 172. 7. & seqq.

Assentatio nemini perniciosa, nisi ei, qui eam gratanter excipit, ex Cicer. 414. 47.

Assuerus Persarum Rex, qualem libum habuerit, & meritos, & seruitijs suorum vasallorum, 661. 46.

Astære Consiliorum, & silentij Dea, apud Chæthægenes, qualiter coleretur, & alia eius officia, 174. 28.

Astages Rex Persarum, cur Harpago filium necaverit, & pat. edendum obtulerit, ex Seneca, Herodotus, & alijs, 324. 20.

Astrum navum, & valde coruscum Christo nascente in Hispania visum, & an fuerit illud idem, quod Magis apparuit, 11. 5.

Astrum Dionicum, qualiter Iulio Cæsari præfuisse à Virgilio dicitur, 177. 7.

Athenæcorus Philosophus, quod Consilium de-

derit Augusto Cæsari, ad iram cohibendam, 197. 24.

Athalarici Regis Gothorum summum studium in fovendis, savendisque, & salariandis litteratis, ex Cassiod. 76. 39. & 671. 74.

Alecius Athalarici miserabilis exitus, ob spectam Amalaventæ matris reſtauræ educationem, 193. 30.

Athenagoras Philosophus, qualiter præalijs titulis in Imper. Antonino Pio laudaverit, quod Philosophus esset, 193. 19.

Athenienses, quam varios, & sæpe infaustos bellorum exitus sortiri fuerint, 760. 17. Qualiter se, inspecta æquitate in absolvendo Polievito habuerint, qui ut patri succurreret, legem transgressus fuerat, 521. 21.

Athenienses, & alij, qualiter, & quare otiosos punierint, & contra eos publicam accusationem instituerint, 645. 16. & sequentibus.

Atheniensium Alexandrinorum mos, in fabulis, ex plaustrijs agendis, & convicijs, ex illis in cives iactandis, 398. 42. & seqq.

Atheniensium sapientes, qualiter, & cur omnium difficillimum iudicaverint, disentiētes hominum animos conciliare, 204. 15.

Atheniensium facta consilia, sæpe eis prospera fuerunt, & Adagium, Atheniensium in consultatione temeritas, 366. 40.

Atheniensium interitum, ex quo prædixit Anacharis, 817. 5.

Athetæ, qualiter se præmunirent ad pugandum, & quid ex hoc deducat Agellus, 339. 15.

Atlas, qualiter, & quare cælum in humeris Herculis reclinasse dicatur, 448. 16.

Attila Hunorum Rex, qualiter reprehenderit M. Calabrum Poetam, quod ipsius originem à dijs deduxisset, 20. 16.

Avara manus portum claudit, ex Cassiod. 715. 14.

Avari Principes, qui maxime fuerint, & eorum damna, 302. 17. & seqq. Et qualiter tales noverunt, 297. 1. & seqq. Et quod nihil in eis vitium esse possit detestabilis, 301. 12. & seqq.

Avari, qualiter Tantalus comparentur, 300. 9.

Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet, 300. 8. & seqq.

Avaritia gemini benefacit, & alia contra eam, 302. 21.

Avaritia corpus hominis effeminari, quo sensu, & ratione dixerit Sallust. 299. 3.

Avaritia omnem affectum iustitiæ excludit, ex D. Leone Papa, 461. 1.

Avaritia vitium vitiosissimum, & plura alia in eius detestationem, & quod omnia vitia in se contineat, 298. 1. & multis sequentibus.

Avaritiæ Potentiorum, subiecti ubique inferiores sunt, ex D. Basil. Amb. & alijs, 537. 14.

Avaritiæ Romanorum, qualiter orbem vastaverit, ex Ovid. Petron. & alijs, 302. 21. & seqq.

Auctor in veteris habet tractatum de miraculis, & extraordinarijs Regum iudicijs scribere, 507. 52. Epitaphium eiusdem ad

INDEX RERVM

Panteonem D. Laurentij, & Emblemata inde sumptum, 839.4. Quid confluerit circa levamen Indicorum negotiatorum in regestis, portarijs, & cõmissis, 715.16. Eiusdem adhortatio ad pacem inter Reges Christianos, 801.23. Qualiter fuerit consultus an liceret, & deceret de laudibus magi, & poetis viri, adhuc viventis, scribere, 836.18.

Auctores antiquos, & exteros, multi solum mirari solent, & viventes, vel indigenas despiciere, qui reprehenduntur, ex Horat. & alijs, 676.42.

Audiendo sapiens, sapientior erit, 352.18.

Auditorum, & aliorum iudicium vitium in prolixitate votandi, qualiter notet Rebuffus, 385.28.

Aveni pro astu, & insidijs bellorum, Ægyptij usurpabant, 757.10.

D. Augustini insignis locus expenditur, de recognitione, & submissione maiestatis humanæ ad divinam, 15.22. Et plura alia eiusdem sancti loca, & sententiæ per totum librum sparsim reperiuntur.

Augustus Cæsar cur, & quando se Dominum appellari vetuerit, & quâdo non solum hoc nomen, sed divinos alios honores admiserit, 11.6. & seqq. Fuit censor vrbis Romanæ, & acerrimus legum custos, 554.6. Qualiter à Virgilio ob curam iuris dicendi commendatur, 511.16. Qualiter à Suetonio laudetur ob æqualem omnibus in omnibus iustitiæ administrationem, 530.26. Et ab Horatio de hac, & alijs virtutibus, 187.3. Qualiter eundem, reducem in vrbem optet Horatius, vt leges eo præsentem virefcant, 551.6. Quam patenter aliquorum in se calumnias, & iniurias tulerit, & despexerit, ex Suet. 827.25. Quo temperamento vltus fuerit implectendis, aut placandis reis, 594.17. Qualiter se haberet etiam in parricidarum damnatione, 619.33. Qualiter ob lenitatem etiam in hostes, ab Horatio, & Propertio laudetur, 788.6. & seqq. Et à Seneca, quod bellum aliorum pace mollius gesserit, 788.6. Quam blandè senatores sibi contradicentes audierit, 399.47. Qualiter se haberit cum suis fidis consiliarijs Agripa, & Mecenate, ex Senec. 396.27. Quid senserit de insatiabili Alexandri dominandi cupiditate, 740.39. Qualiter, & cur magis optaverit videre sepulchrum Alexandri Magi, quam Regum Ptolomæorum, 241.6. Eiusdem prudentia in non mutandis vno icu moribus civitatis, 324.15. Multum detulit libris Sybillinis, & qualiter à Tiburtina de Christo recens nato edoctus fuerit, 9.1. & sequentibus. Qualiter bellum Philippense initurus Marti victori preces tulerit, & templum sacraverit, ex Ovidio, 820.11. Qualiter alex operam dederit, 237.17. Qualiter à Popul. obinrgatus, quod se Apollinem sinxerit, 29.11. Quid moriens de sua, dum vixit, mimica figura, sive fabula, dixerit, 831.1.

Aula Principum, cur noverca, & scenz similis à quibusdam dicatur, 471.11. & sequentibus.

Aula exeat, qui vult esse pius, qualiter, & quare dictum à Lucano, 484.18. & sequentibus.

Aulæ Regum, qualiter lenocinijs abundant, & quid de eis dicat Blesens. 403.61. & 404.1. & seqq.

Aulas Principum, & Aulicorum assentationes, & conditionem, & periculum, qui bene depingant 411.33. & sequentibus. & 474.19.

Aulas Principum, qui sequuntur, mendacijs semper inservire solere, & naturalis huius rei causa, ex Galeno, 393.16.

Aularum culmina lubrica sunt, & qui, & quare eas hoc epiteto donaverint, 474.17.

Aulis in Principum, per pericula pervenitur ad grandius periculum, 474.18. & sequentibus.

Aulica vita, splendida est miseria, 474.19.20.

Aulica in vita, quo pacto se conservasse, & perdurasse, veteranus quidam apud Senecam dixerit, 479.1.

Aulicæ occupationes, an viros Ecclesiasticos deceant, 460.21. & seqq.

Aulici cuiuslibet potentia, fato rarò sempiterna, & quare, ex Tacit. 466.26.

Aulici quantum invidere soleant recenti aliorum felicitati, ex Tacit. 456.2.

Aulicis eorum non est, nimis gratia, vel opibus impinguari, & intumescere, & exempla ad hoc, 467.30. & seqq.

Aulicos tumentes, & ambitiosos, qualiter notet, & reprehendat Filescus, 464.17. & seqq.

Aulicos nimis crescentes, qualiter, & quare calculis, quibus vimur in expendendis rationibus, comparaverit Seneca, & alijs, 471.9.

Aulicorum mores in differendis beneficijs, qualiter Seneca referat, & rescribat, 731.18.

Aulicorum amicitias, temporarias appellat Seneca, & quare, 490.15.

Aulicum favorum à fortuna discriminarum, qualiter pinxerit Apelles, 470.26.

Aurelianus Imper. apud Vopiscum, ex desuetudine clementiæ notatus, 314.29. Eiusdem nobilitatem in expugnatione Tyri, ex Vopisco, 792.20.

Aures Regum, qualiter suorum audientijs, & querelis semper parere debeant, 472.1. & seqq.

Aures quatuor, simul cum aquila, qualiter, & cur Lacedæmonij suo Iovi tribuerint, 464.11.

Aeris, & Bilax in sacra pagina idem locum, & alia de officio, & iudicio aurium, & Emblemata inde sumptum, 501.10. & sequentibus.

Aurum ex stercore colligere Adagium, 229.6.

Aurum Tolosanum quid, & Adagium de eo, 308.14.

Aurum quod ex lachrymis oritur, aurum, & sordidum reparari debet, ex Apol. Thyaneo, 498.17.

ET SENTENTIARVM.

Auri nulla vis satis est Principi, cui sit alendus exercitus, 695. 2.

Auri bellissimam omnia convellere, & revellere, ex Emblemate Barillij, 686. 14.

Auri nobilitas quomodo ex manu artificis cognoscatur, & detegatur, ex Eanodio, 183. 19.

Aurum subeili ingenio à barbaris, & extraneis extorqueri, iura suadent, & quam male hoc in Hispania observetur, 691. 34. & sequentibus.

Aurum ex provincijs P. R. subiectis, Ierosolymam transportari, qualiter Romani veterint, ex Cicerone, 691. 36.

Auscultatio, & secretorum publicorumque inquisitio, teterrimum viciu, ex Seneca, & alijs, 398. 40.

Austriaca domus, & eius origo, & encomia. 70. 1. & sequentibus. Et quod fuerit à Deo electa veluti in oppositionem Hottomanz Turcarum, 74. 11.

Austriaci omnes Imperatores, qualiter à virtute clementiæ comendantur, ex Vernuleo, & alijs, 595. 18. & 635. 37. Similiter comendantur à liberalitate, & remuneratione in suos vassallos benemerentes, 660. 38.

Austriacus sanguis, quomodi Hispano iunctus, 72. 5.

Autonomiam, hoc est, libertatem conscientiarum, & Religionum, in Christiana Rep. permitti non debere, reprobatis sectarijs, contrarium suadentibus, 83. 17.

Auxilia divina quibusmodi in bellis, & alijs precanda sint, 81. 17.

B.

Bachi picturam, & ebrietatis damna, qualiter Alciat. & alij expresserint, 287. 35. & sequentibus. Eiusdem apud antiquos pictura, & cur eius curus lyncibus, vel tygribus veheretur, & Auctoris Emblemata hinc sumptum, 280. 2. & sequentibus. Thyrsus eiusdem, cuius mucro hederæ folijs tegebatur, quid denotaret, ex Macrobo, 612. 5.

Bacchum Palladi, & Musis, qui iungant, & quare, 285. 27.

Baleares, qui liter pueros exercerent, & laboribus assuefacerent, 646. 23.

Baptismum, & fidem Catholicam facile plures populi ad suorum Regum imitationem receperunt, 226. 2.

Bartholus qualiter erraverit, in reo quodam ex iudicijs damnando, & eius crudelitas in iudicijs criminalibus, & poenitentia, 618. 30.

Basilius Imperator, quo pacto, Dei exemplo, filium suum ad clementiam hortatus fuerit, 634. 29.

Beata Therese à Iesu documentum de adhesionem in Deum, 54. 12.

Beatus dici nemo ante oditum potest, 831. 13. & mult. seqq.

Beatus qui loquitur, ante vesperam potest esse miserissimus, ex Ann. Marcel. 49. 12.

Bellerophonis fabula chimæram superantis, quid significet, ex Emblemate Alciati, 360.

Bellorum flagellum, Iubguisem dicitur à Poetis, & quare, 757. 11.

Bellum unde dictum, & Hebræice quid sonet, & quis primus bellum in mundum induxerit, ex Cassiod. & alijs, 733. 12. & 754. 2.

Bellum dulce inexperitis, Adagium, & plura de eo, 756. 7.

Bellum tunc sumendum, cum pax aliter haberi non potest, ex Arill. & alijs, 734. 7.

Bellum facile suscipi, & egerinè desinere solent, etiam eo, qui incepit, volente, ex Polybio Paul. Enil. & alijs, 759. 20. & seqq.

Bellum nunquam esse licitum, qui tradiderint, & alia de hoc, 756. 8.

Bellum per furias infernales agitari, qualiter Virgilius, & alij Poetæ describant, 763. 8. & seqq.

Bellum non servat leges, neque statuta, & natura iura corrumpit, & in contrarium mutat, ex Curtio, & alijs, 766. 15.

Bellum pro sola gloria vana, aut invidia mone re, iniustum, & in gloriam est, & Auctoris Emblemata ad hoc, 742. 1. & seqq.

Bellum frustra contra hostes geritur, si intra vrbis mœnia leges, & intra non observantur, ex D. Ambrosio, 547. 20.

Bellum an sit melius intra proprias provincias suscipere, vel in alienis, & hosticis exercere, & qui de hoc agant, 761. 31.

Bella delectat cruore, ex Senec. Trag. 759. 20.

Bella sunt Dei flagella ob peccata hominum, ex Paul. Orosio, 768. 20.

Bella, & pestes qualiter, & quare scopas, & purgamentum excrecentis generis humani appellet Tertul. 768. 20.

Bella in id tantum suscipi debent, ut in pace vivamus, ex Cic. Augusti. & alijs, 734. 6.

Bella, quæ prorsus culpam debeant, ex Senec. & D. Augusti, 763. 2.

Bella, superbia, & superbiam, Regnantium opulentia produxit, ex D. Thom. 735. 13.

Bella iniusta excitantes, qualiter, & quantum, ad Homero, & alijs execrentur, 763. 3. & sequentibus.

Bella Regum, populos quassant, & Emblemata Auctoris circa hoc, 762. 1. & mult. seqq.

Bella, ob gravia eorum damna, qui Imp. & Principes exhorruerint, 759. 19.

Bella civilia Romanorum, eorundem excidium generarunt, ex Sallust. Lucano, & alijs, 770. 3. & 4.

Bella finitimis sine causa inferre, atrocium nominatur, ex D. Augusti, & alijs, 724. 7.

Bella ubi in aliquo ultra necessitatem deserviunt, iniusta sunt, 766. 1.

Bella, & bellorum exitus, ex iusta eorum movendorum causa regulari, & à Deo iuvari solent, ex Lucan. & alijs, 744. 7.

Bella illa feliciter proveniunt, quæ iuste, & moderato sine pericula sunt, ex Cassiod. 792. 18.

Bella consilij, & gubernaculis sunt tractanda, ex Salom. & alijs, 353. 29.

Bella, nunquam sine invocatione, & precatione divini auxilij incunda, & blasphemæ voces aliquorum de se solis præsumptum, 608. 4.

INDEX RERVM

Bella quomodo inuenda, & exequenda, ex Thucyd. 786. 1.

Bella an melius exercentur per milites externos, & peregrinos, quã per indigenas, 768. 22.

Bella plura feliciter, & miraculosè ab Hispanis, ob Religionem confecta, recensentur, 81. 12.

Belli comites fames, & pestis, ex Hesiodor. & alijs, 757. 10. Et quã sit similitudo damna belli, & damna pestis, ex Canonib, 765. 13. Et plura alia de bellorum damnis, & eorum detestatione, 753. 1. & multis seqq. 756. 8. & seq. 758. 13. & seqq. 762. 1. & seqq. 765. 13. & 14.

Belli damna, sæpe grauiora à proprijs militibus, quã ab hostibus inferuntur, & plura de hoc, 766. 16. & seqq.

Belli inter finitimos Reges periculum, & Emblemata Auctoris ad hoc denotandum, 769. 1. & seqq.

Belli artes quã sunt Principibus necessariz, & quod soleant raro in aliquo simul cum Pacis artibus reperiri, 73. 1. & seqq.

Belli in Ducibus turpis vox dicere non putari, 615. 17.

Belli tempore agricultura deseritur, & eius instrumenta in gladios, lanceas, & scuta conuertuntur, ex Virg. & alijs, 798. 15. & seqq.

Bellis laboribus, & disciplinis, etiam tempore pacis ciues exerceri debent, & quare? ex Seneca, Vegetio, Cassiodoro, & alijs, 649. 40. & seqq.

Bellis an, & qualiter opus sit, quod Reges personaliter intersint, & Emblemata Auctoris ad hoc, 778. 1. & seqq. & 785. 26.

Bello in, quanto ubi quisque minus parcat, vel prospicit, tanto magis tutus est, ex Sallust. 785. 25.

Bello plures sunt boni, qui in pace, & consilio non præstant, & exempla, 733. 3.

Bellorum temerè gestorum, quã sunt pedisseque, 747. 21.

Bellorum feliciter gestorum solam famam, & gloriam, qui Principes, & duces sibi affectant, & quando hæc gloria licita sit, 742. 1. & 2.

Benefacere plenum est bonarum expeditionum, ex Planude, 727. 5.

Benefici, & Beneficium Sydus Reges appellantur, & quare? ex Senec. & alijs, 657. 27.

Beneficentia est proprium Principum character, 658. 29.

Beneficentia est inexhausta opulentia, ex Panchymiro, 727. 5.

Beneficentia imperium melius custoditur, quã armis, ex Senec. & alijs, 727. 4.

Beneficentia vna est, quæ moram nõ admittit, ex D. Gregor. Nazianc. 731. 18.

Beneficium fecisse, etiam ingratis, pulchrum est, 77. 21.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere, ex Pub. Syro. 27. 1.

Beneficia sunt, quæ Regna, & Reges ipsos sublimant, ex Cassiod. 657. 25. & 721. 11.

Beneficia sua optare debent Principes vbiq; pullulare, ex Cassiod. 727. 5.

Beneficia fecisse parum est, nisi foveantur, &

& conseruentur, ex Senec. & alijs, 661. 22.

Beneficia aliqua, vel ideo præstamus, quia iam alia præstitimus, ex Senec. 661. 14.

Beneficia cito, & hilariter facta, maiorem gratiam secum afferunt, 730. 18. & seqq.

Beneficijs in rependendis, debemus agros fertiles imitari, qui multo plus reddunt, quã acceperunt, ex Cicer. 659. 34.

Benevolentia inter ciues, & eorum dominos, est optimum præsidium, ex Symaëho, 807. 18.

Benevolentia, & liberalitate plura, quã armis Reges conficere solent, ex Patricio, 729. 16.

Benevolentia tanta in victos, & supplices vti debemus, quanta per uicacia in hostes, ex Tacit. 792. 18.

D. Bernardus, qualiter laudet quendam Eboracensem Archiepiscopum, ob curam, & zelum in pauperibus defendendis, 539. 25. Idem qualiter Eugenio IV. R. P. cõsulerit, ut caulas pauperum, & miserabilis personarum ipse sibi reservaret, 539. 23.

Biantis apophthegma, & lachrymæ in damnatione cuiusdam scelerati, 619. 36.

Bionis apophthegma de damnis adulatorum, 406. 12.

Blanditiz, quã facile, & pronè ab hominibus accipiuntur, ex Senec. & alijs, 410. 29. & sequentibus.

Bolis, quid? & qualiter ea nauis maris firmum pertinent, ante quã nauium anchoras soluant, 61. 17.

Bochyrus sive Bochorus Rex Ægyptiorum, quã frequens, & rectus fuerit inferendus iudicijs inter suos, & Adagium de hoc, 505. 43.

Boethius Severinus mirabilis in omnibus artibus liberalibus, & mechanicis eruditio, ex Cassiodoro, & alijs, magis aduersam, quã prosperam fortunam oprauit, & cur. 40. 34. Carmen eiusdem in aduersa fortuna, 61. 37. Idem, & Symmachus eius Socer, qualiter, & quã iniuste sub Theodor. Rege perierint, 414. 48.

Bollonia Valefix Angliæ Regiæ symbolum ad significandum constantiam in aduersis, 540. 17.

Bona desideria suspendere, idem est, quod illicita perpetrare, ex Cassiod. 730. 18.

Bona omnia subditorum Principis esse, qualiter sit accipiendum, ex Senec. Cũthero, & alijs, 703. 5. & seqq.

Bonitas, in Principibus, magis commendatur, quã prudentia, & potestas, ex Imp. Iustinia no, 726. 2.

Bonum summum, & firmum in quo consistat, ex D. August. 53. 12.

Bonum id demum est, cuius finis aut extrinsecus est Bonus, 854. 13.

Bonum magnum est incohare, quod bonum est, sed consummare perfectius, ex D. August. 53. 8.

Bonus dici non potest, qui ne in malos quidem acerbus est, 599. 8.

Bonus odor ex se qualibet Adagium, & eius origo, & usus, 704. 11.

Bonis, & strenuis magna desperatio inest, cum videat se à malis, & inertibus in præmij postponi, ex Xenop. & alijs, 654. 12.

Bonos iustitia conciliat, malos elementia. ex

ET SENTENTIARVM.

Alph. Rex Neap. 634. 32.
 Bonifacius Vannocius historiatarum cognitione Principibus damnosam censens, reprehenditur, 196. 41. 42.
 Bonulus Imperator, tantum mingebat, quantum debebat, & quid de eo dictum, 283. 13.
 Bornet Reges, quem morem in audientiss. prae standis hanc edicantur, 496. 19.
 Bos in civitate, Adagium, & eius usus, 428. 19.
 Brevitas in dicendo qualis esse debeat, & in quo consistat, ex Plin. Jun. Quin. & alijs, 586. 33. & seqq.
 Bruti Facinus in Iulij Caesaris occisione à Lucio Floro commemoratum, & Alciat. Emend. ex eo sumptum, 124.
 Bruidium qualiter precipitem egerit, velle per saltum ad maiores dignitates ascendere, ex Tacit. 432. 18.
 Bulla in Coena Domini, qualiter damnet novorum tributorum, & vectigalium impostores, & exarones, 705. 13.

C.

Caduceus Mercurij symbolus, unde dictus, & eius vires effectus, & symbola, 90. 8. & 204. 12.
 Cæci, & Cæci se manuo iuvantium fabula, quid designet, & Alciat. Emend. de ea, 109. 29.
 Cæde abstinere, & clementia vti, Regia est virtus, & ad coelum via, ex Senec. Trag. & alijs, 632. 25. & seqq.
 Cælestis Aacus, & alia signa, quæ Christi Nativitatem præcellerunt, & denotarunt, 10. 1. & seqq.
 Cælum nulli mutationi obnoxium, quia in æterno motu est, 64. 10.
 Calamitas, aliam semper vocat calamitatem Adagium, & eius usus, 598. 2.
 Caligula Imp. qualiter voluerit omnem iuris, & legum scientiam abolere, & ad suum arbitrium reducere, 542. 2. Eiusdem vecordia in Lunæ amplexu, 35. 12. Varia vitia, & avaritia insatiabilis, 310. 10. Qualiter super aureorum aereos recubuerit, & Auctoris Emb. inde sumptum, idem. Eiusdē in superfluis prodigalitas, & infanda vox, qua eam comitari solebat, 301. 23. & 724. 22. Testamenta eorum rescindebat, qui nihil sibi relinquebant, 710. 33.
 Calimachi hymnus de Panacea ex Apollinis capillis in homines irrorante, & Auctoris Emb. hic sumptum, 542. 2.
 Callipides Adagium, quid significet, 511. 17.
 Callisthenes Philolopnus qualiter fuerit monitus, ab Aristot. de modo quo se in Alexandri colloquijs, habere deberet, 483. 16. Qua liter cruciatus, & occisus, ab eod. Alex. ore excessam, & libertatem in consultando, & gravis Senecæ huius facti deploratio, & delectatio, 394. 21. Idem Callisthenes moriens, quæ monita eidem Alexandro reliquerit, 541. 14.
 Callynici nomen, quid significet, & eo plures ex antiquis Heroicis usus, 763. 3.
 Calveris laudes scripsit Synefius, 330. 40.
 Calamnia sicut sagitta in silicem missa, in ca-

lumniantem cecidit, & symbolum hinc sumptum, 829. 19.
 Calumnias, & insaratus vulgi, qui Imperatores contempserint, 826. 23. & seqq.
 Calumniantium iurgia devorare in quondam acribus concensum præstat, ex Philocome, 826. 32.
 Calumniantium maledicta, boni Principes, bonis factis diluere, de Brac. 308. 4.
 Cambyses Perfarum Rex, qualiter, & quare Nilum in Sella ex orco patris sordidi iudicis facta, sedere iusserit, 580. 7. Eidem incestus sororis suæ nuptijs optanti, quid huius Satrapæ responderint, 119. 17. Qualiter Praefectus filium occiderit, quia eius pater libere sibi veritatem dixerat, ex Senec. & alijs, & Emblemata hinc sumptum, 394. 12. & seqq.
 Camilli oratio de non admittenda victoria Faliscorum malis artibus sibi oblata, 748. 25.
 Campanæ perfractæ symbolum, in eos, qui sua se voce demonstrant, ex Persio, & alijs, 209. 34.
 Cancerdum ostrea captat, qualiter ab ijs capi solet, 251. 19.
 Canis famelicus, quam sit ad rapinam intectus, ex Senec. 462. 8.
 Canes quos, sibi gratos, & aptos, dixerit Amadeus Dux Sabaudiz, 252. 11.
 Canum in victum erogantes, quod pauperibus dare possent, qualiter reprehensum, 252. 22.
 Canuti Anglorum Regis historia, & in Deum pietas, 726.
 Capillos, quæ nationes ronderit ob soram suorum Regem imitationem, 225. 27. An laudari eorum prolixitas possit, & alia de eis, ibidem, & infra verbo coma.
 Caput humanum, & eius excellentia, officium, & nomina, 102. 2. & 104. 12. Et Reges cur caput suorum dicantur, 101. 1. & seqq.
 Caput, qualiter se habet ad corpus, ita, & Rex ad Remp. & Emblemata Auctoris, hinc sumptum, 102. 4. & seqq.
 Caput est mentis sedes, & tribunal, & qualiter, & quare inter duas aures fuerit à natura collocatum, & Emblemata Auctoris hinc sumptum, 501. 8.
 Caput si bene valet, & suam manus exercet, reliqua membra subsistunt, & manent in officio, 106. 19. 109. 30. 150. 14.
 Caput sine lingua, pædaria sententia est, 384. 24.
 Capita civium ad tributa censere, captivitatis genus est, ex Tertul. 706. 16.
 Capitalia iudicia non nisi cum maxima deliberatione, & cunctatione exequi debent, & quare, 611. 2. & 614. 13. & seqq.
 Capræ symbolum multarum lactis, quam infuderat, in versis pedibus refundentis, 832. 9.
 Caracallæ infanda vox, de pecunijs à Populo sub gladij timore parandis, 724. 21.
 Carcer, & eius descriptio, & grave tedium sive supplicium, ex Cassiodoro, & alijs, 589. 34.
 Carcer non ad puniendos, sed ad custodiendos homines haberi debet, ex Vlp. 1. cap. 589. 34.
 Carceris diuturni tedium an ad poenam deli-

et temperandam attendi possit, 589. 33.
 & 34.
 Carceratorum miseriam, qualiter dolere, &
 sublevare Principes debeant, ex Libanio, &
 alijs, 589. 34.
 Cardinalis Ioan. Tavera apophthegma, de pra-
 cisa observatione in puniendis delictis, 581.
 30.
 Carmen amat quisquis Carmine digna gerit,
 ex Claudiano, 520. 17.
 Caro nostra, qualiter domanda, ne ferociat ad-
 versus spiritum, ex D. August. 279. 34.
 Carolus Magnus Imp. & Rex Galliarum, Magni no-
 men promeruit, ob curam Religionis, & do-
 ctoria in Ecclesiis, & eius apophthegma de
 hoc, 507. 8. Eiusdem pietas, & cura in mul-
 tis pauperibus alendis, 316. 8. Qualiter, &
 quare gladij sui capulo, suas leges, & edicta
 signabat, 576. 11.
 Caroli Burgundiae Ducis, animi demissionem,
 & consternationem inadversis, qualiter re-
 prehendat Phil. Cominatus, 245. 41.
 Carolus Brabantiae Dux infeliciter pugnans,
 post res Ecclesiae usurpatas, 310. 19.
 Carolus VI. Franc. Rex, qualiter, puer adhuc,
 caside coronae praeulerit, & virtutis eius
 indicium ex hoc, 241. 7.
 Carolus VIII. Rex Galliarum quare dixerit Reges
 pueros Sanctos esse posse, 397. 35.
 Caroli Francorum Regis odium malae patris edu-
 cationem damna, ex Comin. & Carrotero,
 294. 30. & 31.
 Caroli Friderici Ducis Cliviamontium symbo-
 lum ex plurimorum cordium coniunctorum, ad
 concordiae effectum significandis, 807. 19.
 Carolus V. Imp. & Rex Hispaniarum, puer adhuc ad im-
 perium, & Regnum evectus, 355. 42. Eius-
 dem insignia, cum aquila bicapiti, quid sig-
 nificent, ex Achille Bochio, 174. 10. Qua-
 liter, si voluisset, universam Europae Monar-
 chiam sibi appropriare posset, ex Tho. Campa-
 nella, & alijs, 751. 35. & seqq. Eiusdem, &
 Francisci I. Regis Galliarum dictoria, sup. sym-
 bol plus ultra, 31. 33. Quam elementer se ha-
 buerit cum eodem Francisco, & alijs hosti-
 bus victis, & captis, 793. 24. & seqq. Quid
 responderit eidem Francisco euncem invi-
 tanti ad diripiendum statum Ecclesiae, & Ve-
 netiae, 752. 38. Eiusdem Francisci, & Caroli
 inter se inori comparatio, & dissimilitudo,
 335. 36. Qualiter, & quoties miraculose a
 Deo in magnis periculis servatus fuerit, 175
 17. & 28. Qualiter dixerit, quod Caesarum
 nemo aeneis tormētis interierit, 785. 25. Eius-
 dem constantia in non admittere in Germani-
 a autonomia, sive libertate conscientiae, 83
 18. Modesta responsio in eum, qui ipsum Lu-
 tetrici eximia oratione laudaverat, 412. 44.
 Qualiter voluerit in bello adversus Duce[m]
 Saxoniae, & in odissione Tuneri personaliter
 interesse, 383. 20. & 782. 25. Eiusdem lau-
 des, & cum Regno relicto, se in coenobium D.
 Iusti receperit, 41. 36. Qualiter vivus in eo-
 dem coenobio sibi mortualia summa, & of-
 ficia in tumulo, tanquam iam mortuus, posi-
 tus, recitari fecerit, 412. 18.
 Caroli Stuarti Regis Angliae novissimi, mirabi-
 lis, & lamentabilis casus, & mortis hito-

ria, 20. 21.
 Cassiodorus qualiter Tolonicum, Regis Theo-
 doricus amicum, ob gratas audientias collau-
 det, 494. 9. Eiusdem elegans epistola de amo-
 re, quo se Reges finitimi prosequi debent,
 749. 29. Innumera alia eiusdem loca per to-
 tum opus inserta reperies.
 Castra sequentibus, nulla fides pietasque, ex
 Lucano, & alijs, 738. 14.
 Casus sinistri qualiter ferri, & corrigi debeant,
 336. 1. & seqq. & 341. 22. & Emblemata Aucto-
 ris ad hoc.
 Cato maior, quam se facilem omnibus eum ad-
 ierolentibus praestiterit, 497. 15. Quam in-
 fracti animi se in adversis ostenderit, ex Lu-
 ciano, & alijs, 345. 39. Quia nimis rigidus in
 formanda Reip. a Cicero, & alijs reprehen-
 ditur, 323. 10.
 Causa iusta movendi bellum, quantum ponde-
 ris habeat, & qualiter ante illud expendi
 debeat, 744. 7. & seqq.
 Causarum in cognitione, solet contingere, ut
 alius iure, alius aequitate superior sit, ex
 Sym. 518. 10.
 Celeritas valde inimica consilij, & quando se-
 cus, 363. 26. & seqq.
 Ceres dealegiferat, & frugifera, & de festis The-
 mophorij, sive legi feralibus, ei fieri solitis,
 543. 7. & 8. Cur Turrata dicta fuerit, 545.
 14.
 Cervi qualiter musica deliniantur, & captian-
 tur, & symbola inde sumpta, 409. 25. & seqq.
 & 415. 52. Demissis auribus nihil audiunt,
 arrectis audientissimi sunt, & Emblemata Au-
 ctoris ex hoc, 492. 2. & seqq. Qualiter cum
 colubris, & serpentibus pugnent, & eos ex
 suis cavernis educant, & symbolum ab Au-
 ctore inde sumptum pro inquirendis, & puni-
 endis malefactoribus, 582. 11. & 12.
 Chamleontis naturae qualis, & adulatori simi-
 lis, ex Alciat. & alijs, 407. 14.
 Chaganus Rex Persarum, qualiter, & quare suis
 successoribus statuerit, ne ad bella prodirent,
 781. 9.
 Chemicem super non esse sedendum, quo sensu
 dixerit Pythag. & Alciati Emblemata de hoc,
 643. 18.
 Charondae Regis Thuriarum lex, de liberis pro-
 be educandis, & instituendis, 181. 20.
 Chosroes Persarum Rex, quam machinam finxit,
 in coelestis amulationem, 17. 3.
 Christiani nomine qui gloriantur, opera nomi-
 ni congruentia facere debent, ex D. Amros.
 87. 33.
 Christianus dici non poterit, qui Christum non
 imitatur, ex D. Paulino, 746. 15. Qualiter
 Christiani ab Ethnicis, sacrilegi, & impostores
 vocari solent, 581. 6. Eos non inquit,
 puniri tamen si deserrentur, mandavit Tia-
 janus, & eius ob hoc elegans Tertuliani re-
 prehensio, 581. 8.
 Christiani, an, & quando possint Turcas, vel
 alios infideles in auxilium vocare, vel cum
 eis fedus iniire, 775. & seqq.
 Christi Domini Nativitatem, quae coelestia sig-
 na praecesserit, & indicaverint, 10. 5. & 4.
 Ipsum solum Domini appellationem mere-
 ri, 15. 25. Omnis eius actio debet esse no-

ET SENTENTIARVM.

Ira in finitio, 79. 3. Eundem passionē pro-
 fasin Codi Regis morte deliquitatem vide-
 ri, no. 18. Medici officio Christus fungens,
 idem officium Regibus infauit, & con-
 mendauit, ex D. Charloft. 108. 25. Quia Rex
 eret, Cuiusmodi profecturo, & spinas pro Co-
 rona portavit, ex D. Augustino, 119. 21. &
 123. 11. Quo compendio suam omnem legē
 clausit, 500. 5. Qualiter Apostolos con-
 fuerit ad euendos patres pro turbis alendis,
 349. 12.
 Christi sepulchrum, & Hierosolymitanū Tem-
 plum a Christianis Regibus Turcis non eri-
 pi, qualiter dolent Pet. Costatus, & alij,
 773. 15. & seqq.
 Cicero, an nobilis fuerit, & qualiter reprode-
 rit Saluſtius, qui eum nouum hominem ap-
 pellauit, 556. 11. Qualiter Quintum fratrem,
 qui tralci solent, admonuit, 612. 3. Quali-
 ter se habuerit in Senatu cum Cæsare, & alij
 a sua teſtata ditorantibus, 33. 19. Qua-
 liter Cuius Cæarem adparandum Quinto
 Ligurio, sua oratione pellexerit, 632. 21. Eius-
 dem uariuſa loca tota in opere reperien-
 ter.
 Cicontz natura, in moris reptilibus speculan-
 dis, & de gloriis, & symbola hinc sumpta
 in punitione sceleratorum, 582. 10.
 Cingari, qui apud nos Gitani dicuntur, & plu-
 ra de eorum origine, conditione, & fran-
 dis, 647. 36.
 Cingulum magistratum nescia, sine morte de-
 bere, ex Cassiod. 584. 16.
 Circumstantz quæ & qualiter in qualibet cau-
 sa exquirenda, & expendendz sunt, ex Qui-
 ntil. & alij, 518. 11.
 Citharedi, uel lyricines, qualiter prius cordas
 temperent, quam abiciant, uel rumpant,
 & Euſebius Audoſis hanc inuentionem, 592.
 &
 Ciuiles honores in omni hominibus eorum ca-
 pidis conferri debent, ex Senec. & alij, 431.
 45. & seqq.
 Ciuem unum seruire se male, quam male ho-
 lies perdere dixit Amp. Antonia. Plus, 759.
 19.
 Cives omnes, Imperatorij, Regij fastigij col-
 latione, se deprimere debent, ex P. Iul. Iun.
 464. 16.
 Cives quilibet in suo statu debeat rectam dis-
 positionem seruire, ex D. Thom. & alij, 207.
 21. & seqq.
 Cives non minus debent pugnare pro legibus,
 quam in promissibus, & quare, ex Hierac. 545.
 &
 Ciuitas sine legibus, non magis consistere po-
 rest, quam corpus sine mente, 548. 14.
 Ciuitatis legibus conseruatis, siua est populi
 demerito, ex A. Iul. & alij, 147. 31.
 Ciuitas etiam sine moribus, ex ciuim conser-
 dia inespugnabilis redditur, ex Agellio, &
 alij, 806. 15.
 Ciuitatis communis sponſio, cur à Papiniano
 lex dicatur, seu definiatur, 549. 30.
 Ciuitatis non minus eunomiam, quam capu-
 riam conducere, ex Rhodijs, & alij, 548. 25.
 & seqq.
 Clades nulla, aut pestilentia, ita potest affligere

re Romæ ac mala moerit, 640. 29.
 Claua, Herculis propriam inſigne, & gestans,
 & plura de ea, & eius repulſatione, 255. 7.
 & seqq.
 Clauz Herculis, quam cætes mordent, symbo-
 lum, quid ſignificet, ex Saer. 86. 20.
 Claudij Imperatoris edicta ad saluſtium corpo-
 ralem ſuorum reſpiciunt, 154. 4.
 Clauis Lucretia, Adagij, & eius origo, 134. 2.
 Clemes VIII. P. R. quo ſymbolo uſus fuerit, ad
 ostendendam suam temperantiam in ſon-
 bus pleſendis, 592. 7.
 Clemetia, & eius deſinitio, ex Seneca, & alij,
 605. 13. & 628. 4. & seqq. Eundem Hierogly-
 phicam, 287. & seqq.
 Clementia est dos prima Regnantium, & Re-
 gia uirtus, & uia, ex Sen. Yopifco, & alij,
 634. 29. & 637. 25. & seqq. Et qui Reges in
 hac uirtute excellunt, 634. 32. & seqq.
 Clementia est eximium Deorum munus, & qua-
 liter cum uicis emittenda, ex Senec. & alij,
 788. 8.
 Clementia uiri, est uictoria uirtutis, uindicta
 uero potestatis, ex Themistio, 633. 3.
 Clementia ſola Deos nobis acquat, & quare,
 ex Claudian. 631. 20.
 Clementia ob uſum, & commodum, licet Re-
 gibus, aliquando erubiſſe ſerminis exqui-
 raris, ex Cassiod. 638. 17. Et eadem, & libe-
 ralitas eorum, non habet legem, nec debet
 intra angulos terrarum circumſcribi, ex
 eod. 639. 33.
 Clementia, & amor ciuium, est Regum inre-
 pugnable munimentum, ex Sen. 633. 28.
 Clementia, & miſericordia, ita regulariter
 Reges deterere debent, ut iuſtiter moderati-
 men non tranſgrediantur, ex eod. Sen. Aug.
 Cassiod. & alij, 617. 41. & seqq.
 Clementia ſecura est ſceleratis ignoſcere, ex
 Seneca, 585. 21.
 Clementiam Imp. Conſtantini, & Theodof.
 Mag. & aliorum, qualiter excolat Paganus,
 & Nizarus, 197. 37. & seqq.
 Clementia Arz celebris apud Athenienſes, &
 plura de ea, ex P. Iulian. Sertio, & alij, 630.
 33. & seqq.
 Cleonis Athenienſis mira in ſuos Populos Iu-
 nitas, & largitas, ex A. Iul. Athenor. & alij,
 729. 13. & 14.
 Clybennes Siciliz Tyrannus, quam honorati-
 uerit Cõſiliarium ſibi uera dicentē, 433. 18.
 Cleopatra, & Antonij iuſtities, prodigalitas,
 & ſumptuoſa conuuiua, & uariis homeniſ
 valoris prodigia conſumptio, Eruſtd. & Cleo-
 patra in alij incredibilis auaritia, 276. 20.
 & 303. 24.
 Cleodora Regiſtrantia exemplum, qualiter,
 & quam facile ſues ad Raicem Chriſtianam
 peruenerit, 216. 11.
 Cleonius Rex Francorum, qualiter a ſuis in-
 preſium ſuggeſtis maris uetera prelatius fue-
 rit, 784. 12. Qualiter idem per ſtram luertorē
 occiderit, & eius ſera penitentia, 296. 22.
 Clypeus antiquorum Ducum, qualiter, & qua-
 re ſolent terrificis animalibus ſignari,
 ex Virg. A. Iul. & alij, 789. 9.
 Codi Athenienſium Regis, pro ſuis cõſo-
 diendis, mirabile factum, 100. 18.

INDEX RERVM

Cogitationes hominum consilij roborantur, ex Salomone, 73. 29.

Colleas duas qui vult, det duas menses, ex Hydrice apophthegmate, 706. 14.

Colossi apud antiquos, quales, & eorum vsus, 121. 2.

Colossis intus spinosis, qualiter Reges comparaverint Lucian. Plutarch. & alij, 121. 2. & seqq. & male intus libratis Plato Principibus in eruditis, 189. 3.

Coluber, dum Infantis sanguinem suggit, qualiter illum de nuceat, & Emb. Auth. hinc sumptum, 713. 8.

Comas prolixas alere, & crispate, quæ nationes in more habuerint, & an licitum, 225. 27. & seqq. Erandem laus, & reprehensio, ex D. Amor. ibid. n. 28.

Comædiæ Theatrales an locis, & populus permittendæ, & qui de hoc agant, & Authoris, de eisdem iudicium, 239. 27.

Comes malignus, cui vis rubiginem suam affricat, ex Sen. 41. 2. 38.

Comitas, & gravitas, qualiter in Principibus concurrere possint, 497. 39.

Comitibus Mathildæ donario de modica terra, ex Accurs. & alijs, 660. 38.

Commodus Imp. qualiter, & quare homines corruosos pedes habentes, si quis conficere soleret, 473. 14. Eiusdem nimia ebrietas, & ingluvies, & sparsa cœnatio, 183. 16.

Commodum debet esse cum modo, ex Cassiod. 730. 17.

Communio materia solet excitare discordias, 709. 27.

Conpendium vni, & ceterorum dispendium esse non debet, 664. 51.

Conatus, quando ad poenam, vel ad laudem consideretur, ex Apuleio, & alijs, 368. 47. & seqq.

Conciatores verbi divini, qualiter se in coriptionis Regibus habere debeant, & cur ia lege Partitæ, in hoc excedentes dicantur, *Veridica de palabra*, 403. 6.

Concordia, & eius boni effectus, quibus symbolis à veteribus designati, ex Alciat. & alijs, 804. 7. & seqq. Emblem. Authoris de eadem, 806. 14. & aliud Pierij, ibid. 18.

Concordia res parvæ crescent, discordia maximæ dilabuntur, ex Sallust. 770. 3.

Concordia fulciantur opes, etiâ exiguz, Adagium, 807. 21.

Concordia com. nune periculum propulsatur, ex Tacit. & alijs, 807. 21.

Concordia, quos vnit unicit, & plura de ea, & eius utilitatibus, ex Prudentio, Alciato, & alijs, 801. 1. & seqq. & 803. 6. Quanti eam fecerint Atheienses, 803. 2. Qualiter eandem Miciffa, & Severus Imp. filijs suis commendaverint, & Scylurus Scythijs, & Sertatorius Lusitanis, 803. 3. & seqq.

Concordia discors, quomodo depingatur, & bonitatis effectus, & insignis locus Apollonij, & Authoris Emblemata ad hoc, 739. 1. & seqq. & 38. 16.

Concordiam totam mundi, ex discordiis constare, qualiter, & quomodo Seneca dixerit, 381. 11.

Conditio inferiorum, contra superiores in

bello perpetuo existit, ex Dion. Cass. 821. 1.

Confidentia in Principibus, quam solet esse fallax, & caduca, & Authoris Emb. ad hoc, 487. 1. & seqq.

Considerare in secundis nemo debet, nec in adversis diffidere, 749. 26.

Congi Rex, qualiter leges Lusitanorum, ob eandem multitudinem, desiperit, & abiecerit, 560. 3.

Coniuncti pollent, etiam vehementer inertes, Adagium, ex Homero, & alijs, 807. 31.

Conscientia bona, ubi perditur, nihil bene acquiri putatur, ex Cassiod. 713. 7.

Consilium vnde dicatur, & quomodo definiatur, 347. 4. Et eius utilitas, & necessitas, imò & divinitas, ex Arist. & alijs, ibid. n. 5. Et qui de hoc scripserint, & symbola ad idem, 360. 15. & seqq.

Consilium in omni praxat negotio, Adagium, & alia similia, 347. 5.

Consilium, & Consultor, res sacra, Adagium, & eius vsus, 361. 18.

Consilium ferum capere miserum est, 620. 41.

Consilium stolidum, aut erroneum, & effectu vacuum, fraude cessante, neminem luere debere, & quare, 368. 49.

Consilium bonum dare videtur, qui alteri sedet, quod ipse facturus esset, ex Livio, & alijs, 357. 49.

Consilium probum, ab improbo cive prolatur, qualiter per alium bonum repeti iusserint Spartani, 369. 55.

Consilium aliorum Deorum, qualiter, & quando Iupiter sumpsisse fingatur, ad fulmina iaculanda, 348. 7. & seqq.

Consilium apud Hebræos, idem sonat, ac valet, quod fundamentum, & quid inde sequatur, 352. 18.

Consilio, qui cuncta agunt, reguntur sapientia, ex Tullio, & alijs, 360. 12. & seqq.

Consilio, & bello, quem esse bonum copula rara est, ex Anon. & alijs, 711. 2. & seqq.

Consilia, qui de rebus magnis suscipiunt, quid estimare, & prævidere debeant, ex Tacito, & alijs, 361. 34. & seqq.

Consilia omnia, qualiter Princeps, sine discrimine audire, & discernere debeat, 369. 52. & seqq.

Consilia non ex Consulentiis numero, sed ex ratione censenda, & quare, 369. 53. & seqq.

Consilia bona an præmianda, & mala punienda, & conciliatio Lipsij, & aliorum, qui in hoc dissentiunt, 369. 51. & 339. 1. & sequentio.

Consilia, qualiter rebus, & temporibus optari debeant, ex Senec. & alijs, 363. 25.

Consilia festinata, & præcipitata, quam sint damnoza, & quod bona mala valeant, 362. 20. & 11. & 363. 28. Et quando non oporteat comina cunctari, sed accelerare, ibid. n. 22. & seqq. & 621. 44.

Consilia calida, & astuta, tancem eventum efficiunt, ex Livio, 365. 35. & seqq.

Consilia, vsque ad eorum executionem secreta esse oportere, 371. 1. & 2. & matris seqq. & Emb. Auth. ad hoc.

Consilia Regij, qui protulit, Regem detulit, & perdidit, 371. 1.

ET SENTENTIARVM.

Confilia in o. his nulla meliora, quam quæ 15
notaverit adversarius, ex Livio, & Vege-
tio, 37. 2. 1.

Confilia si recta sint, & rectè petita, ex eventu
iudicari, vel reprehendi non debent, 366. &
seqq. Et qualiter Mæcenas Augusto consu-
luerit, Confiliariorum mentem, nõ ab erratio-
nem inspicere debere, 368. 49.

Confilia militaria, hosti iam patefacta, mutari
debent, & Emb. Bruchij ad hoc, 373. 13.

Confilia Regia, & Confiliarij Regum Hispaniæ,
& de eorum præstantia, & varijs clas-
sibus, 350. 20. & seqq.

Confiliorum, & Confiliariorum de materia,
qui scripserint, 358. 1.

Confiliorum veritas, & societas, qualiter, &
quo sensu à Cicer. vinculum amicitie dica-
tur, 383. 18.

Confiliorum omnium lex divina, gubernaculum
esse debet, ex Divo Cyp. & alijs, 365.
35. & seqq.

Confilij firmis habendum, & Authoris Emble-
ma ad hoc, 358. 1. & multis seqq.

Confilij bonis Regna regere, malis corrumpi,
ex Sallust. & Tacito, 360. 12. & seqq.

Confilij, & Consilij bonis, plura, quam bel-
lis, & manuge, solent, ex Tacito, & alijs,
360. 13.

Confilij, & officij publicis, an, & quomodo
Sacerdotes præfati, & necesse possint, 460
21.

Confiliarij fidi, & prudentes, sunt veluti can-
nes Regum, & eorum certiora præsidia, 443.
16. Et solent appellari Patres, & Partes ipso-
rum, 358. 1.

Confiliarios fidos, graves, & prudentes, qui
Imperatores elegerint, & amaverint, 349.
14.

Confiliarios bonos, qualiter P. Rom. suis Prin-
cipibus præfati, seu votare soleret, ex Ter-
tul. 359. 6.

Confiliariorum honorum, partes quæ esse debent,
& qui tali nomine digni sint, 359. 2. & seqq.

Confiliariorum filiorum, & verorum filij, sunt
etiam à Principibus honorandi, 444. 19. &
seqq.

Confiliarios, vel Magistratus suos non debent
facile Principes, pro suspectis habere, 389.
45. & seqq.

Confiliarius vnus omnia sapere, vel omnibus
intendere non potest, & quod i. deo plures
eligi debeat, ex Nut. Com. & alijs, 458. 16.
& seqq.

Confiliarij, & Administrari Principum, quali-
ter, & cur oculis in quadam lege Partitæ
assimilantur, 447. 12.

Confiliarios, quos hoc charissimos dixerit Al-
phonius V. Rex Neap. 401. 56.

Confiliarios suos, quæ in ingressu sui Palatii
deprecare optaverint, Rex, 405. 8.

Confiliarij, Reges, ex Rex Confiliarios, quali-
ter se mutuo loveat, & iuvare debeant,
371. 1.

Confiliarios suos, etiam dissidentes in suffra-
gijs, qualiter audire, & tolerare Principes
debeant, 382. 24. & seqq.

Confiliarij, quomodo veritatem pro omnibus
amare, & in suis suffragijs loqui dicere

debeant, 390. 1. & sequentibus.

Confiliarij, in suffragando coram Rege, & eius
menti contrariando, quæ prudentia, & mo-
destia vti debeant, 401. 18. & seqq.

Confiliarij, quod verè sentiunt, libere dicere
debent, etiam si sciant solos, in sua senten-
tia permanuros, 401. 56.

Confiliarij prudentes, qualiter se habere de-
beant, cum socijs diveriam ad ipsas senten-
tiam habentibus, ex Cicero, & alijs, 382. 18.
& seqq.

Confiliarij, qui nisi, quod ipsi dicunt, vel sen-
tiunt, nihil rectum putant, reprehenduntur,
ex Plin. Iun. & alijs, 383. 21.

Confiliarij veri, & prudentes, verum, & rectum
iudicium sequi debent, etiam si ab emulis
suis in Senatu feratur, 384. 23. & seqq.

Confiliarij, & Senatores Regum, an, & quan-
do bonum sit, vt inter se dissideant, maxi-
mè in suffragijs ferendis, 379. 1. & seqq.

Confiliarij, aliorum similitudines, & contrarie-
tates in suis suffragijs, ob solam exultatio-
nem affectantes, cauendi, & reprehendi, &
exempla de ijs, 384. 21. & seqq.

Confiliarij, vbi iam res à maiori parte decisa
fuerit, etiam contrarij sententia, eius ex-
ecutionem iuvare debent, 388. 44.

Confiliarij semper, sed maxime, vbi coram Re-
ge perorant, breviter ite suffragando,
qualem rei qualitas permiserit, curare de-
bent, 386. 32. & seqq.

Confiliarius nemo bonus, si non & bonus Se-
cretarius, 372. 2. & 377. 33.

Confiliarios iuvenes, cum senibus admiscere,
& inter eosdem varias animi, & corporis
affectiones esse, an, & quomodo expediat,
& alia de Confilijs iuvenum, 306. 55. & se-
quentibus.

Confiliaria virtus, qualiter sit Regibus velut
connata, ex Homero, & alijs, 349. 15. &
seqq.

Constantiam in adversis, quo symbolo Regi-
bus suadeat Achilles Boetius, & Adr. Iun.
340. 15. & 18. Et alia de eadem constantia,
335. 1. & multis seqq.

Constantij Ciori Imp. apophthegma, de divi-
tibus in subditis habendis, & quid de eo ce-
sendum, 721. 8. Eiusdem Historia, qua hoc
comprobavit, & Emblemata Authoris inde
sumptum, 722. 13. & seqq.

Constantinus Magnus Imp. quæ se cerit Chri-
sti Crucem, & eius cultum, 84. 35. Victoria
insignis ab eodem Crucis signo apparente
cõsequuta, 81. 10. Eiusdem Donatio Ecclesie
Rom. facta, & à calumnijs Laurentij Vallæ,
& aliorum hæreticorum defensa, 682. 21.

Eiusdem clementia in hostes, iam debilita-
tos, 792. 21. Eiusdem lex suavior, vt omnes
de se, & alijs Palatinis, quæ sentirent, vel
audirent, verè, & libere nuntiarent, 397.
34. Eiusdem Numisma, in quo homo cælum
adorans cernebatur, & Emblemata Authoris
hinc sumptum, 686. 15. Et cur monetas, suas
appellare, soleret, ibidem.

Consuetudinem diu receptam, & observatam
facile mutare non expedit, & quare, ex D.
Aug. & alijs, 18. 12. & seqq.

Consulendum in arduis, 346. & seqq.

INDEX RERVM

Consulto opus est prius, quã incipias, & postquam consulueris mature, factu opus est, ex Sallust. & alijs, 362. 20. & 421. 44.
 Consules Romani, qualiter, & quare, ante se deferrent securas, fascibus virgarum alligatas, & Emb. Auth. hinc sumptum, 612. 7. & seqq. Cur etiam iidem Consules, initio anni, ab Imperatoribus nominari solerent, & boni, & optimi appellatione donari, ex Plin. Iun. & alijs, 430. 7.
 Consultationes, ad quas sæpè repenti, & imparati Consilij vocantur, quàm fiat damnosæ, & excusandæ, & quare, ex Tho. Moro, & alijs, 364. 30. & seqq.
 Consultationes officiorum, vel aliarum reru, an melius, & liberius, per libellos, & vota secreta, quàm viva voce, & aperte Regibus proponantur, 370. 61. & seqq.
 Consus Deus, apud Romanos, Cõsilijs præpositus, 373. 15. & seqq. Et qualiter, & quare in occulto veneratus, & de eius Aris, sub terranis positus, & Emblemata Authoris hinc sumptum, ibidem.
 Contendere cum pari, anceps est, cû superiore furiosum, ex Sen. & Baldo. 567. 30.
 Contrarium, eadem est disciplina, 45. 1.
 Contumacijs loqui, non est tutum, apud aures superbas, & offensionis proniores, ex Tacito, 421. 58. & seqq.
 Convalli Regis Scotorum, mira erga Crucem, pietas, & veneratio, 85. 29.
 Conversorum primordia, blandis refoveanda sunt modis, ex D. Iud. 325. 24.
 Convivia valde lauta, & sumptuosa aliquorũ Imppp. referuntur, & execrantur, 276. 20.
 Copiam mercium facit, qui eas portantes iuste pertrahat, ex Cassiod. 715. 14.
 Cor Regis in manu Domini est, & quo sensu hoc dicatur à Salom. & symbola de eo, 172. 4. & mult. seqq. & 452. 33.
 Corda paucis vitijs expulsa, melius Desu recipiunt, ex Prud. 279. 34.
 Cornelij Severi, de laudibus, & morte Ciceronis, aurea Carmina, 206. 27.
 Cornices sunt symbolum concordia, 804. 7.
 Correctio accelerata, remediabilis bonum, ex Cassiod. 583. 16.
 Coronæ in Regibus, aculeatæ, vel turriz, qualiter eorum curas, & anxietates demonstrerent, & Emb. Auth. hinc sumptum, 114. 3. 116. 6. 7. & 118. 21.
 Coronam Regiam, sibi oblatam, qualiter, & quare Antigonus, & alij suscipere recusaverint, 114. 3. & 4.
 Coronæ variz, varijs virtutibus, & facinoribus à veteribus destinatz, 655. 15.
 Corona nulla maior in Regibus, quàm illa ob cives servatos, ex Seneca, 758. 18.
 Coronarum, & diadematum in dijs, & Regibus usus, qualis, & quã antiquus, 114. 1. & 2.
 Coronari non meretur, nisi qui in hac vita, usque ad finem legitime certaverit, ex Apollolo, 831. 3. & 833. 10.
 Credulitas nimia, non solum in Regibus, verum, & in ceteris est culpabilis.
 Cresci historia, & apophthegma à Solone acceptum, super inconstancia Fortunæ, & Emb. Seb. Cov. & Authoris hinc sumptum,

ex Sen. Plutarch. Aufouio, & alijs, 49. 14. & 833. 10. & seqq.
 Cretenses, cur suum Iovem sine auribus, & cû tribus oculis suserint, & Emb. Iunij de hoc, 446. 5. & 494. 10.
 Crimen qualecumque, donari meritis, & virtutibus potest, ex Quintil. 396. 21.
 Crimina impunitate coallescere non sinenda, 584. 17. & seqq.
 Criminum infantiam cohibere expedit, ne juvenescat augmentis, ex Cassiodoro, 679. 1.
 Criminalibus in causis, quando liceat procedere ex abrupto, 620. 38.
 Critpus Senator, quantum adulationi Principum detulit, & ita ad logam atatem pervenerit, ex Iuven. 401. 53.
 Cristata cohors, apud Apulleium, galli gallinacei vocantur, & quare, 746. 15.
 Crocodili, qualiter ex parvis, magni breviter fiant, ex Plur. & alijs, & symbolum, ex hoc ad nimis prope crescentes, ex humili fortuna, 471. 8. Eorundem natura, & Lachrymæ, & Adagium, & symbolum inde sumptum, 408. 22. & seqq. Qualiter Crocodili in Nilo, à Teneritis pusionibus domari soleant, ex Plin. & alijs, & Emb. Auth. hinc sumptum, 680. 11. & seqq.
 Cruelle, nihil efficit, qui sequitur leges, ex Cassiod. 604. 12. & 615. 18.
 Crudelitas, qualiter à Seneca definiatur, 605. 13.
 Crudelitas, quæ trahit poenam, acerbissima, ex Seneca, & alijs, 607. 23.
 Crudelitas, cuiusdã questoris criminalis, qualiter à Martiali referatur, & increpetur, 606. 18.
 Crudelitates omnes excedit, divitem, quem fieri velle, de exiguitate mendici, ex Cassiod. 698. 18.
 Crudelitatis genus est, ultra naufragium velle desevire, ex Cassiod. 715. 15.
 Crux, etiam ante Christum fuit vexillum Romanorum, & eis miraculosas victorias paravit, 84. 27.
 Crux Christi, qualiter Principatum ostendat, ex D. August. 86. 33.
 Crux Christi optimum, & præstantissimum sceptrum Imperatorum, & Regum, & Emb. Auth. ad hoc.
 Crux Christi, cœlitus missa, quoties Regibus Hispaniæ apparuerit, & quas victorias, per eam adepti sint, 86. 32.
 Crux adventantibus Regibus, & Imperatoribus deferri solita, & qualiter hoc in Hispania prohibitum, 85. 30. & 31.
 Crucem Christi, quantum coluerint Constantinus, & Theodos. Imp. Mag. & alij, 84. 25. & seqq.
 Cruces humi pingere, aut insculpere, qui Imper. & Reges prohibuerint, 85. 29. & 30.
 Crucis supplicium Romanis, ante Christum, frequens, & post in suam mutatum, 607. 21.
 Crucis laudes, & encomia, ex D. August. Iuven. Martyr. & alijs, & egregio carmine à Mureto, 85. 31. 86. 13. & 87. 37.
 Quis potest accideret, quod cuiquam potest, ex Pub. Mim. & Sen. 476. 17.

ET SENTENTIARVM.

Culpa insultare non debet, legibus impunita, ex Casiod. 596. 23.

Culpa iterata, gravior punienda, & quare, & Auth. Emb. ad hoc, 597. 1. & seqq.

Culpa favoribus nutrita, incessanter crescit, ex D. Greg. Magn. 410. 31.

Cunctatio, quam sit utilis in consilijs, & rebus arduis, & quando in eisdem accelerandum, 362. 22. & seqq.

Cunctatio nulla longa est, ubi agitur de salute hominis, & quare, 611. 1. & 614. 13. & seqq.

Cunctandum in pœnis irrogandis, & quare, & Authoris Emb. ad hoc ostendendum, 611. 1. & seqq.

Cunei, militum Romanorum, suis se clypei, intactis protegentiũ, & eorum vis, ex Lips. & alijs, 805. 13.

Cupido dominandi, cunctis affectibus flagrantior, ex Tacito, 752. 40.

Circuliones, & Onocrotali, cur dicantur nimis Edaces, & Alciat. Emb. de eis, 272. 5.

Curia Senatorum Romanorum, qualiter ob eximiam secreti observationem, a Val. Max. collaudetur, 374. 16.

Curiz casus, qualiter, & cur illi dicantur, qui personas miserabiles tangunt, 338. 19.

Cures Piezeningorum Princeps, quid scripserit in cranio Suetislai, 740. 42.

Cura dicitur, quasi cor urat, ex Fest. Pomp. 120. 1.

Cura peculij, & aliz domesticæ, solent sæpe litteratos homines, ab studijs avocare, ex Horat. Plin. Iun. & alijs, 675. 37. & seqq.

Curam, & studium in rebus supervac. & inutilibus, poni non debere, & Embl. Auth. ad hoc, 229. 6. & seqq.

Cursorum publicos, cur petasis pinnularis, & ventorum nominibus, ad Imp. Alio vero donati, 510. 9.

Custodis Ecclesiæ officium, & attentio in alédis lampadibus, quale esse debeat, ex quadam glossa iuris Canonici, 564. 51.

Cyathos vini tres, ijs qui Gratijs sacrificant, qualiter, & quare permittat Horatius, 186. 32.

Cybindus avis, qualis, & eius, cum aquila pugna, & Embl. hinc sumptum, ab Authore, 771. 3.

Cygnus avis, non nisi flante Zephuro cantare dicitur, & Embl. Per. Cost. ex hoc, 648. 10.

Cyllenius, cur dictus Mercurius, & cur sine manibus fingi solitus, 88. 1. & 203. 10.

Cyncas, Pyrrhilegarus, quantum eloquentia præstitit, & effecerit, 204. 13.

Citharedo Orithium canenti, qualiter cecidit in locum ruptæ chœrdæ succurrerit, ex Clem. Alex. 814. 13.

Cyrus, Rex Persarum, cur ab Isaia Christus Domini vocetur, cum malus esset, 174. 13.

Quæ fuerit in suos liberalis, & eius apophthegma, de amicis comparandis, 729. 15.

Aliud, circa sobrietatem, quam ipse summe observabat, 276. 18. Eiusdem venationis studium, & ob eam pericula, 247. 13.

Qualiter, & quare Chryfantam collaudaverit, 786. 2. Qualiter consuluerit Clearcho, ne se temere bellorum periculis exponeret, ex Polieno, 784. 25. Qualiter à Tamira victus perierit, 834. 12.

D.

Dagobertus, Rex Francorum, qualiter comminatus fuerit suis filijs, si eius facta, aut in sua immutassent, 420. 23.

Damoelis, & Dionysij Tyranni, historia, de gladio, ex filo, super eius caput pendente, 117. 16.

Danaes fabula, à Iove, sub imbre aureo compressa, & eius mythologia, ex Horat. Petr. & alijs, 665. 11.

Daniel, cur in respondendo, ad quæsitam Nabuchodonosoris, longam traxerit moram, 396. 29.

Dapes lautas, & plenas, qui nimis sectantur, brutis peiores, & quando Romani eis se dederint, & qui de hoc eos reprehendat, 274. 12. & seqq.

Daphidas grammaticus, ob maledicentiam, in Principes, laqueo suspensus, ex Suida, & alijs, 828. 31.

Darius, qualiter extribus mediocribus, adhuc dimidio contentus fuerit, 717. 26. Quæ dona ei miserint Reges Scytharum, & de eorum significatione, 757. 9. & seqq.

Datum omne, celeritatis causa transit ad beneficium, ex Casiod. 730. 18.

David, qualiter sæpe peculiarem in se Dei protectionem referat, & agnoscat, qualiter curaret de bonis iudicijs, suis populis dandis, 425. 3. Qualiter coronâ, ex Idolo Amonitarum sumptam, sibi impoluerit, & an in hoc peccaverit, 115. 1. Qualiter Deo semper gratias egerit, pro victorijs partis, & D. Chrylost. verba, de eius in hoc laude, 814. 27. Dum in Deo confidit, semper victor, dū in se, & suis viribus, victus, 55. 24. & 56. 17. Pluribus hostes, orando, quâ præliâdo fugavit, 809. 7. Qualiter iniurias Semel despexerit, & vicerit, 826. 23. Eius ob peccatâ, qualiter populus peste afflicus, 167. 6.

Debitum criâ, quod citò redditur, tali Gratia munus putatur, ex Casiod. 730. 18.

Decimationis supplicium, apud Romanos, quale esset, & quare introductum, ex Cicerone, & alijs, 621. 10. & seqq.

Dedali, & Icaris cereis alis volantium, fabula, & eius mythologia, ex Ovid. & alijs, 481. 10. & 485. 25. & 28.

Defuncti lauda, apophthegma Chilonis, 635. 15.

Delatores, ab oculis, & auribus Principum eliminandos, & plura de eorum officijs, & vitijs, & qualiter à Tito, & Trajano puniti, 414. 48. & seqq.

Deliciae nimis Remp. perdunt, & Embl. Authoris ad hoc, 268. 1. & seqq.

Deliberare velle, tutissima mora est, 362. 21.

Deliberandum est diu, quod nõ nisi semel fieri statuisse potest, 262. 20.

Delicta, quibus de causis, & quo animo, & mere à Regibus, & iudicibus puniri debeant, 85. 23.

INDEX RERVM

Delicta, & peccata gravia condonare, idem est, quod illa committere, 638.45. Et quod delicto se obstringere videtur, qui eius punitionem impedit, 530.28.

Delicta, si non inquirantur, & puniantur, in-
crescunt, ex D. Cyp. & alijs, 584.17.

Delicta nulla puniri debere, qua ratione im-
pius Lucianus dixerit, qui reprobatur, 580.3

Delicta, quae iterantur, gravius puniri debent,
& quare, ex Cassiod. & alijs, 598.6.

Delicta, ad maiora, citò quis non progredie-
tur, si etià parva formidet, ex D. Hier. 639.1.

Delicta graviora, si absque animadversione re-
linquantur, caelum, & terra offendi vide-
tur, ex Lucian. Seneca, & alijs, 532.34.

Delicta antiqua, an, & quatenus impunita re-
linqui possint, 588.31. & seqq.

Delicta, & eorum poenae, suos ratum Authores
tenere, & persequi debent, 608.26. & seqq.

Delicta aliquorum, quamvis gravia, quando,
& qualiter possint, ob virtutes anteceden-
tes, maiorum merita, aut alijs de causis mi-
tius puniri, 595.19. & seqq.

Delicta omnia, licet sciri, & puniri non pos-
sint, non tamen idè in hac cura desisti de-
bet, 583.14.

Delictis, etiam levibus, qualiter obviandam
sit, ex D. Hier. 586.24.

Delictis primis, quando, & qualiter connive-
re Principes debeant, & Emb. Auth. ad hoc,
590.1. & seqq.

Delicto pro vitio, solet quis anteriorum,
etiam supplicio pari, 600.12.

Delinquentes, qualiter, & quare in poenas, ob
delicta impositas, consentire videatur, 580.4

Delinquentes, qualiter, & quare, etiam absen-
tes, & fugientes, à bonis Regibus, & Magis-
tratus, inquiri, & puniri debeant, 571.1.
& seqq. & 581.9. & seqq. & 586.27. licet
Turcz, & alijs contrarium servent, 580.5.

Delinquentes, in loco delicti, vel in alijs pu-
blicis, puniri debent, & quare, 624.7.

Delinquentes, suo facto Remp. laudat, & publi-
cè expedit, ut puniatur, ex Paulo L.C. 580.5.

Delinquentes hodie, etiam cremandi, vel cu-
leo insuendi, prius strangulantur, & quare,
607.22.

Delinquentes, an magis expediat ad metalla,
vel triremes, aliavè opera publica, quam
ad mortem damnare, 638.46.

Delphinus anchorae implicitus, vel Remora
sagittae, lentam festinationem indicat, &
symbolum de hoc, 362.23. & 263.26.

Deus, qualiter ab Empedocle, & alijs definitur,
5.16.

Deus, qualiter mundum formaverit, 1.1.

Deus, qualiter rerum omnium centrum sit, 5.
17. & seqq.

Deus ubique totus, & omnia complens, vi-
dens, regens, & fovens, latè ex San. Pabl. &
alijs, 3.6. & seqq.

Deus, Rex Regum, & Dominus Dominantiù,
14.10. & 21.

Deus adando nomen accepit, & quantum hoc
nomine gloriatur, ex Chryl. Isid. & alijs,
657.17. & seqq.

Deus, quo sensu animus, à Dionis. Catone vo-
cetur, 4.18.

Deus, qualiter indefinenter, in Regendo orbe
exerceatur, 136.2.

Deus, ita de minimis curat, ut utiliora non
omittat, 228.40.

Deus solus, alieno auxilio, ad Regendum or-
bem non eget, 450.24.

Deus solus liber est, ex Esquillo, 2.3.

Deus, qualiter, & quare, & cum quibus, in Ge-
nesi, ad hominum formationem consilium
sumpsisse dicatur, 349.12.

Deus, quomodo, & quam aprè anni tempora
disponat, & ex vna ad aliam téperiem de-
ducat, ex Virg. & alijs, 322.12.

Deus, qualiter, & cur, hominum animos, per
vices ex hilareret, & contristeret, ex D. Chryl.
238.24.

Deus, semper largitor, semper donator est, &
propter hoc ab hominibus colitur, ex Ovid.
& D. Hieron. 657.28.

Deus, ex quibus metallis Regum, & aliorum
hominum mentes formare solet, ex Plat.
& alijs, 183.29.

Deus, cum sit omnium Dominus, omnia pro
suo solo arbitrio mutare, invertere, & ever-
tere potest, 27.26.

Deus, quos amat, adversis exercet, & probat,
40.31.

Deus, qualiter oblectari videatur, in patien-
tia, & constantia adversorum, per fortes vi-
ros, ex Sen. 344.35.

Deus, qualiter soleat vrbes, & Regna, ob ip-
sorum contrarietates, & amulationes mul-
tories sustentare, ex Niceph. Call. & alijs,
381.13.

Deus si velit, absque alia causa potest destrue-
re gentes, quas ipse fecit, 169.15.

Deus, cur soleat Regù peccata in populis pu-
nire, & exempla de hoc, 167.4. & seqq. &
169.15.

Deus, qualiter se habeat in hominum sceleri-
bus vindicandis, ex D. Chryl. 593.11.

Deus veluti coactus, ad homines puniendos
accedit, ex Sen. 622.11. & seqq.

Deus, qualiter, & quare, à pluribus diis fue-
rit vivens iustitia, & hæc eius filia, 519.12.

Deus, qualiter iuvet, & dirigat eos, quos Re-
ges constituit, & Emb. Authoris ad hoc,
171.1. & seqq.

Deus, qualiter florentissimas reddere soleat
Respublicas Principum, qui de pauperum,
& miserabilium personarum protectione
soliciti sunt, 529.25.

Deus, in bellis, quid soleat spectare, ex D. Au-
gust. Salvian. & alijs, 760.26.

Deus, etiam pro Ethnicorum Religione, mul-
ta miracula operatus olim fuit, & cur, 308.
14.

Dei nomen, Græce Theos, quid significet, &
vnde sumatur, 5.16.

Dei omnia sunt, & ipse in omnibus est, & om-
nia implet, & alia plura de eius vniuersitate
state, 1.2. & seqq. & 2.5. & seqq.

Dei bonitas, præcipuè in eius misericordia, &
clementia ostenditur, ex Oleario, 631.21.

Dei super eminentia, silentio magis, quam ver-
bis extollitur, & quod de eò, cum grandi
metu loquendum, ex D. August. & Salvian.
8.29.

ET SENTENTIARVM.

Dei amulatores, vel contemptores, temper puniti, 8. 7. & 20. 18. & seqq.

Dei, quanta sit maiestas, & potestas, qualiter ex mundi fabrica, & gubernatione deducatur Minut felix, 6. 21.

Dei nomen, sapè Regibus, & Magistratibus tribui, & quare, 419. & 89. 4.

Deo soli fidendum, ex D. Cypriano, 487. 3.

Deo, quod non heret facile labitur, & Emb. Auct. ad hoc, 51. & seqq. & 53. 10. & sequentib.

Deo, qualiter magis placeat, cor humile, in humili Ecclesia, quam in splendida elatum, & ab ea abstractum, 313. 36.

Deo, post partas victorias, qualiter Pij Principes gratias agere debeant, & exempla ad hoc, 814. 26.

Deo in dando, & largiter suos beando, qualiter Principes familes esse debeant, 657. 18. & 659. 33.

Deum, magna solam curare, & reliqua fortunæ relinquare, dixit Euripides, qui reprehenditur, 231. 18.

Deum, etiam in minimis animalculis, & iudicio nostro frivolis, & inutilibus, mirabilem esse, ex Theodor. & Tert. 118. 4. & 5.

Deum, qualiter, & in quibus, Reges amulari debeant, ex Plutarch. 17. 4.

Deum adoraturis, & precaturis, plures portare, & intercessores parere debent, 456. 4.

Deos, ab ijs maxime celi, qui oppressos, & pauperes tuentur, qualiter dixerint Plutarch. & alij, 435. 7.

Dei irati, diligentius coluntur, ex Senec. 815. 30. Cum dijs pugnaudum non esse, Adag. 7. 4.

Demaratus, Xerxi Consilium daturus, quid prius ab eo quaesierit, 396. 30.

De nocenti apophthegma contra prodigum, 664. 51. Idem, qualiter se ad aspectum clypei lucentis, contra solem oppositi, excaverit, ex Agel. 482. 11.

Demoniacis, & Apollonij apophthegmata, de modo corrigendorum victorum, 594. 16.

Demosthenis apophthegma, de secreto servando, 377. 35. Idem, qualiter doleret, si quando ad artificiosum autem lucana victus esset industria, 134. 21.

De Plautio loqui, Adagium, & eius causa, & vltus, 398. 22.

Deprecatio, quæ dicatur, & eius vsus, & locus, apud Rhetores, ex Cic. & Quintil. 596. 21. & 22.

Dendix, & damnorum eius, elegans descriptio, ex Bp. Mantuano, 138. 12.

Desiderium, ab omnibus, sed maxime à Regibus fugiendum, 137. 6.

Detrahentes audire, & facile credere, & quæ malû est, ac detrahere, ex D. Bern. & alijs, 500. 7.

Dextrarû coniunctio, signum foederis, & concordie, ex Alciat. Emb. de hoc, 804. 7.

Diadema Regum, in quo debeat consistere, iuxta dictum Alex. Sev. Imp. 172. 4.

Diademata Regum, quanta omnia essent, & cur Coronis Regum, supponerentur, 110. 7.

Diana, cur Cupidinis expers, ab Ethnicis diceretur, & Schoenhovij Emb. de hoc, 643. 2.

Didacus Corarrubias Castellæ Senatus Præses, qualiter se haberet in tentandis Cædidatis, ad Magistratus publicos aspirantibus, 430. 31.

Dicta, sine factis, in docentibus, vel iudentibus frigent, & erubescunt, 223. 17. & seqq.

Dictatoribus Romanis, an, & qualis potestas fuerit, in mandatis damnandi, ex Cic. & alijs, 502. 16. & seqq.

Dies vltima, semper hominibus expectanda est, ex Ovid. & alijs, 832. 6. & seqq.

Difficillimum est, prælio quem strenuum esse, & præstare consilio, ex Sallust. & alijs, 733. 2.

Dignitates omnes, & Magistratus à Principe, tanquam à fonte dimanant, 428. 19.

Dignitas, apud indignum, loco ignominie est, 426. 10.

Dignitas indignis collata, eos potius detegit, quam immutat, & quare, ex Boeth. 426. 8. & seqq.

Dignitates Reip. si immeritis conferantur, vis animorum in benemeritis hebetatur, ex Agath. & alijs, 427. 14. & seqq. Et quòd tunc ipsæ vilescunt, & decolorantur, 427. 15. & seqq.

Dignitas ad officiali, non verò officialis, propter dignitatem illustrari debet, ex Aenea Sylvio, 416. 12.

Dignitas venalis sublimium, est proscriptio civitatum, & quare, ex Salviatno, 436. 56.

Dignitate motus, quodammodo mortuus videtur, 504. 27.

Dignitatum duarum, gloriosa quidem, sed laboriosa custodia est, ex Calsiod. 458. 15.

Dignum laude virum Musa vetat mori, ex Horat. Ovid. & alijs 678. 5. & seqq.

Digno, quidquid creditur, ab omnibus, pro voto collatum esse sentitur, ex Iustiniano, & alijs, 417. 14.

Dignioris habendam semper considerationem in electione officiorum publicorum, qui dixerint, & qualiter accipi debeat, 438. 65.

Dignioris electio, locum habere non potest, ubi officia publica nundinantur, 438. 65.

Diligentia in parvis, maiorum conservatio est, ex Libanio, & alijs, 639. 1.

Diligentiam in supervacuis affectare non debemus, 225. 6. & seqq.

Dimidium plus toro, Adagium, & eius vsus, ex Erasmo, 717. 26.

Diocletianus, qualiter, & quare se Imperio abdicaverit, 359. 7. Eiusdem, & Maximiani, in Mediolanensem urbem ingressus, quam hilariter receptus, ex Mamertin. 514. 29.

Diogenes Cynicus, qualiter de fortuna triumphaverit, 60. 3. Qualiter semper contra populum gradiebatur, & quare, 818. 9. Eiusdem, vel Antisthenis apophthegma, circa modum, quo Regum calor suscipi debet, 482. 12.

Diomedes, cur focium sibi ad rem ardua, perierit Ulysses, ex Homero, & Alciato. 353. 31.

Dionis orationes, ex quo potissimum commendaverit Philostratus, 402. 50.

Dionysij Catonis carmen, exponitur, 4. 11.

Dionysius Siciliæ Tyrannus, quantis præmijs, & honoribus Platonem affecterit, 422. 12.

Qualiter suis tributis remiserit, dum eos ad

INDEX RERVM

novorum impositionem ridere contempsit, 716. 24. Qualiter filium illiberalem reprehenderit, ex Plut. 729. 16. Quam semper suspectus vixerit, de infidijs, sibi paratis, 124. 15.

Dionysij II. responsum ad Philippum Amintæ filium, 39. 27. Eiusdè notabile factum, in vindicta à Dione sumenda, eius filium male, & perverfis moribus à teneris imbuendo, 185. 39.

Disciplina cautelam, indulgentia audaciam creat, 599. 7.

Disciplinis in discendis, & exercendis, quis modus, maximè à Regibus, servare debeat, 230. 13.

Discitur ex numis, quàm se mala tempora mutant, 689. 26.

Discordia civium, est hostium præda, ex Tacit. 770. 3.

Discordiam inter cives, & maximè inter Senatores, semper cohibendæ, 380. 3.

Discordiam, & seditionis elegans descriptio, ex Petronio, & alijs, 763. 6. & seqq.

Dispensium cunctorum evitandum, etiam cum amissione aliorum, 333. 24.

Dissimulandi Ars, quando licita, & utilis sit, 334. 27.

Dissimulare, qui nescit, nescit regnare, quis dixerit, & quare, & qualiter hoc iam sit verum in Adagio, 333. 25. & seqq.

Dissimulatione, qui Principes vult legantur, in puniendis suorum Procerum excessibus, 335. 32.

Divi, quando, & quomodo Imp. Rom. fieret, & dicerentur, & qui hanc appellationem admiserint, qui respuerint, 13. 14. & seqq.

Divorum appellationem in Imp. & Regibus, qui reprobent, & qui defendant, 13. 17. & seqq.

Divinatrix scientia, quæ, & an Principibus necessaria, & permissa, 193. 50. & sequentibus.

Divinum præsidium semper, etiã in minimis, invocandum, & ab eo auspiciandum, ex Plat. Val. Max. & alijs, 808. 1. & seqq.

Divitem iuxta pauper nullus tutus, aut intactus est, ex Salvian. 537. 15.

Divitibus se magis imperare velle, quàm divites esse, qui dixerint, 719. 2.

Divitum, quàm sit proprium aliena, etiam pauperum, concupiscere, ex D. Ambr. 538. 17.

Divitum magnarum, quomodo colligantur, ex Mecenate, 721. 19. & seqq.

Divitiarum in Hispaniam, ex novo orbe adductarum, quàm magnæ fuerint, & quotidie fiat, contra Turned. & alios, qui eas negant, & flocci faciunt, 691. 34. & seqq.

Divitiarum Hispaniarum, qualiter, & cum quanto damno, ad extraneos, earum sanguinibus, per incuriam nostram transferantur, 691. 34. & seqq.

Divitijs, sibi à Deo datis, quomodo Principes, & alij uti debeant, ex D. Cyprian. 304. 3.

Divitijs nostris hostes potiri, duplex est malum, & quare, ex Xenoph. & Veget. 693. 38.

Divitias quales, qui insè regnant, magni fa-

cere debeant, ex Apollon. & Cassiod. 698. 17. & seqq.

Divitiarum fructum, qualiter, & quàm absurde Nero, in sola earum abusione, & profusione collocaverit, 276. 21.

Docilitas, quàm sit in Regibus, & Magistratibus necessaria, 493. 6.

Doctis, & literatis hominibus Principes viros favere debere, & quare, & Emb. varia ad hoc, 665. 1. & 687. 9. & seqq.

Doctrinæ encomia, ex Platone, & qualis in Principibus commendetur, 191. 19.

Dominari, & servire, tendit ad noxam, ex Divo Leone, 628. 6.

Domina sua, etiam ultra mare extendere volentes, quantum errent, ex Sen. 739. 33.

Domini, & Dei appellationem, qualiter Caligula, Domitianus, & alij ambierint, & admiserint, 12. 11.

Domini vox, sive appellatio, an in Regibus hodie tolerabilis sit, 13. 17.

Domitianus Imp. qualiter à Plin. Iun. notetur, ob ademptam Senatoribus suffragandi libertatem, 400. 48. Eiusdè, & Commodi, inutilis occupationes, & in sagittando peritia notata, 230. 11. Qualiter Senator è quondam Senatu moverit, ob saltandi, & gesticulandi nimium studium, 231. 17. Qualiter id è ab infidijs servatus, Iovi Custodi templi constituerit, 276. 21. Eiusdè Tyrannis, dum omnia subditorum bona sua faciebat, ex Plin. Iun. 703. 2. Avaritia, & qualiter supra aureos ambulare, in delicijs habuerit, & è contrario eius in superfluis prodigalitas, 302. 20. & 21.

Dona sua Principes differre debere, ut latiora, & optatiora accipientibus fiant, ex Xenoph. & Cassiod. 730. 18.

Donationes Principum in remuneratione servitorum, numquam immensas videri debere, & plura de eis, & qualiter facta recta servari debeant, & quod sint reales non personales, 658. 32. & seqq. & 660. 39. & seqq. & 662. 44.

Dormiens, nemo vlla redignus est, 13. 15.

Dormienti rete trahit, Adagium, & eius origo, & usus, 812. 18.

Draconis, & Elephantis pugna, qualis, & verique exitialis, & Batallij, Emb. de ea, 708. 19.

Drusus Tribunus plebis, qualiter domum, sibi fabricari optaverit, omni populo unde quaque patenter, 399. 44.

Ducem exercitus, qualem optet, & describat Claudianus, 362. 21.

Ducem belli, quæ artes præcipue ornent, secundum Agesiaum, 356. 46.

Duci exercitus turpe, solidam noctem dormire, 130. 8. & seqq.

Duces, consulendo, & providendo, plus profunt, quàm festinata temeritate, ex Tacito, 363. 27.

Duces, nisi confecto prælio, non sumunt lauream, ex D. Ambr. 812. 7.

Duces, qui ob suum munus valde vigilijs assueverunt, referuntur, 132. 13.

Dulce bellum inexpertis, Adagium, unde sumptum, & alia de eo, 756. 7.

Dulce, ubi tumque est, ubi, & accidit invenies, ex Petron. & Claud. 631. 17.

ET SENTENTIARVM.

S. Dunstanum Angliæ Archiepiscopum, qualiter imago Christi Crucifixi, ad iusticiam faciendam, spreto Regijs precibus hortata fuerit, 638. 45.
 Durum est paupertatis detegi vilitatem, vel invidiz exponere diuitias, 709. 28.
 Dynastophilarum legati, anchoræ insigni, simul cum Mercurij caduceo utebantur, & quare, 361. 17.

E

Ebrietas, quam turpe vitium sit, & qui de eius detestatione scripserint, & Emb. Auth. ad hoc, 180. 1. & seqq.
 Ebrietas, omnes Regias virtutes obscurat, 282. 11.
 Ebrietatis vitio, qui Reges, & Imp. se confurcaverint, ibid. 11. & seqq.
 Ebrietas, an omnino, & in omnibus habenda sit probrosa, & quid apud Germanos, 281. 41.
 Ebrietatem fugiet, quisquis se eorum in speculo contempletur, ex Platone, 191. 1.
 Ebrietatem, qualiter describant, & reprehendant D. Basil. Aug. & alij, 289. 40. & seqq.
 Ebrietas bona in sciendo, & sciendo Deo, ex D. Augustino, 294. 3.
 Ecclesia tunc stat, cum superari videtur, ex D. Hilar. 74. 11.
 Ecclesia Catholica, qualiter totum mundam, sibi subdiderit, 86. 34.
 Ecclesiz Catholice, veritas, & commendatio, ex Lact. Firmiano, 84. 14.
 Ecclesia Catholica, qualiter se habuerit in tenuendis, vel temperandis aliquibus antiquis ludis, & moribus Paganorum, 325. 22.
 Ecclesiz Catholice, in omnibus harendum, & quod in ipsa sola verus Dei cultus seruetur, & retinetur, & alia de ea, ex Lactant. & alijs, 411. 30.
 Ecclesiz res sacre, & donata, qualiter à Pijis Principibus seruari, & augeri debeant, 306. 3. & seqq.
 Ecclesiz rebus, & redditibus, quado, & sub quibus conditionibus se iurare possint Reges, in extrema necessitate constitui, 312. 17. & 18.
 Ecclesias, & Ecclesiasticos pluribus diuitijs abundare, an expediens sit, & qui de hoc agant, 312. 11.
 Ecclesiastici viri, an ad intimam Regum familiaritatem admitti, vel in aula eorum morari debeant, ex Blesens. & alijs. Et quid in alijs civilibus officijs, & Magistratibus, aut Senatibus, 460. 11. & seqq.
 Eccecolius Sophista, & eius perfida aduatio, & Religionis mutatio, 406. 10.
 Ephantis Philosphi notabile dictum, de protectione Dei, erga Reges, 176. 11.
 Edendum est, vt vivamus, non autem vivendum, vt edimus, 272. 1.
 Eduardi Portugaliz Regis symbolum, de armis, & litteris, 189. 14.
 Educatio puerorum, qualiter agrorum cultura comparatur, ex Erasmo, 180. 16.
 Educationis filiorum, quantum curam habuerint Persæ, & Athenienses, 182. 11.
 Educationis cura neglecta, quanta mala in

Rep. consequantur, 178. 3. & seqq.
 Educationis bonæ, & malæ contrarios effectus, qualiter Lycurgus Spartanis ostenderit, & Emb. Auth. hinc sumptum, 178. 6. & seqq.
 Educationis vis quanta sit, & quantum oporteat bonæ, à teneris annis curam habere, 177. & seqq. & 180. 17. & seqq.
 Educationis filiorum curam, suo tempore neglectam, qualiter doceat M. Tull. 182. 23.
 Educationis pravæ poenæ, qualiter etiam in parentibus iam mortuis augeantur, 183. 27.
 Eleemosyna, quid sit, & vnde dicta, & eius bonæ, & Emblem. Auth. de ea, 314. 1. & sequentibus.
 Eleemosyna, quantum in sacra pagina, & à Patribus commendetur, 115. 4. & seqq.
 Eleemosynæ in virtute, qui Reges, & Imp. excelluerint, ibidem.
 Eleemosynæ causæ, quantum Probus Consul, à Claudiano Poeta commendetur, 317. 12.
 Eleemosynâ erogare, impie, aliqui impij, damnarunt, qui reseruntur, & reselluntur, 315. 1. & 2.
 Eleemosynis in largiendis, qualiter se habere debeant Principes, & eorum eleemosynarij, 316. 17. & seqq.
 Eleemosynæ profusæ, aliquando nocere solent, & quare, 319. 19.
 Elegancia apud Antiquos, & elegantes homines, pro effemidatis, & luxui deditis, ex Agellio, 270. 23.
 Elephas, qualiter capi soleat, & Emb. Auth. hinc sumptum, contra confidentes in viris Principibus, 488. 1. & seqq.
 Elephantis natura, & an sit verum, quod circa flexibilia non habet, 889. 7. & seqq.
 Elephas, an proprie conatus appellari poterit à Plin. & Martialis, 489. 9.
 Elephas, qualiter, & quare boni, & vigilantis Regis, vel iudicis symbolum sit, 583. 13.
 Elephas, qualiter soleat ad murum adventum, graviter concitari, & quare, & Emb. Burg. de hoc, 680. 15.
 Eligentes, non salvant conscientiam suam, probos probatosque Magistratus, non querendo, & praticiendo, ex Abb. Panorin. 426. 13.
 Electio bonorum iudicum, & Magistratum, quantum curari à Regibus debeat, & damna contrarij, & Emb. Auth. ad hoc, 424. 1. & multis seqq.
 Eligere si velis, consensu monstratur, qualiter, & quo sensu dixerit Galba Imp. 430. 30.
 Eligendorum ad Magistratus, pro prima vice maior debet esse inspectio, & cunctatio, & quare, ex Cassiod. & alijs, 425. 7. & sequentibus.
 Elisabetha Regina nostra Catholica, quæ plures lites Hispani, per se ipsam facile dissolverit, & deciderit, 513. 84.
 Elisabethæ Regine Angliæ, apophthegma de Regni honore, & onere, 116. 6.
 Eloquentia Principes ornât, & plura de eius laudibus, & symbolis, & Auth. Emb. ad hoc, 100. 1. & multis seqq.
 Eloquentiæ Deus, Mercurius, & qualiter in hoc pictus, 102. 9. & seqq.
 Eloquentiæ fortitudo, ubi prævalet, seriatim est di-trictio, ex Cassiod. 106. 13.

INDEX RERVM

Bloquencia soliquanta, & qualia Magi Reges perfererint, & quanti eam duxerit Alexand. Magnus, 104. 15. & seqq.

Bloquencia, sine ratione, & sapientia, solet esse nociva, ex Cic. 110. 39.

Bloquencia, qualiter requè consistat in bene loquendo, & bene tacendo, 210. 37. & sequentib.

Bmpedocles, & alij, quare Deum spheram dixerint, 5. 16.

Bnormitas tributorum, semper dispendiosa est, & fugienda, & quare, ex Casiodor. & alijs, 695. 4.

Bnis semel ad bellum strictus, facile temperari, & reprimi nequit, ex Sen. Trag. 759. 20.

Bales, & gladij, qualiter pacis tempore in voveres, & sigones consistari, à varijs Authoribus dicatur, 799. 16.

Bpaminondas, qualiter ex bono, & a quo à lege, quam transgressus erat, fuerit absolutus, 512. 23. Eiusdè apophthegma celebre de instabilitate fortunæ, post partam apud leustringas victoriam, 40. 32. Aliud de nemine, ante mortem beati iudicando, 434. 13.

Bphialcis, & Orcistratum, nimis crescentium, & subito cadentium, fabula, refertur, & ad superbos administratos accommodatur, 474. 12. & seqq.

Bphori, apud Lacedæmonios, qualiter Reges suos syndicare, & panire solerent, 141. 7.

Bpicharini Cantilena, esto sobrius, & veni credas, qualiter à Cicer. Alciano, & alijs laudetur, 500. 3.

Bpicuri sectam, in se voluptatibus tantum tradendo, qui describant, & reprehendant, & eius damna, 163. 3. & seqq.

Bpiscopi, cur petant, veluti pinnulatis, & scapulis, siue mucetis, vrantur, 510. 10.

Bpiscopi, qualiter visitationi suæ Diocesis intendere debeant, ibid. 11.

Bpiscopi, cuiusdam venatoris, miserabilis exitus, 252. 22.

Bpiscopi, an decens, & licitum sit, pro delinquentium remissione, apud seculares iudices intercedere, ex D. August. 637. 42.

Bpiscopi, & Clericis, tres tantum vini potationes in prandio, vel coena permittunt iura Canonica, & quare, 386. 31.

Bpitecti Philosophi tota doctrina, qualiter duobus his veris clauderetur, sustineat, & abstineat.

Bpule lautæ, & sumptuosæ, qualiter notentur, & honoratum stercus appellentur à D. Nazianz. & alijs, 275. 17. Et cur etiam ferales, & sepulchrales, à Seneca dicantur, ibid. 19.

Bquestris ordo, galli gallinacei in Gallia, & eius causa, & origo, 746. 16.

Bquos, qui domare volunt, leniter se tunc, cum illis habere debent, 321. 10. & 324. 19.

Braimi in scribendo libertas, 64. 4. & plura eius loca, pia, & lectu digna, per totum librum reperies.

Brchimoldi de Borban Austriaci, insignis zelus in administratione iustitiæ, 530. 8. Et quod, ob hunc zelum, miraculum Deus, cum eo operatus fuerit in susceptione Eucharistiæ, 77. 8.

Est quoddam prodire genus, si non datur ultra, ex Horatio, 531. 14.

Bsther ad Regium aspectum Artaxerxis, qualiter, & quare conterrita fuerit, 99. 15. & 495. 17.

Bucharistiam sacram, qualiter veneratus fuerit Rudolph. Austriacus, & præmia quæ ob inde promeruit, & Authoris Emblem. hinc sumptum, 712. 2. & seq. Eiusdem Eucharistiæ veneratio, quam semper maximè in Hispaniæ Regibus enituerit, ibid.

Bventus varios res nova semper habet, 418. 11.

Bvenius pastor ovium Solis, qualiter punitus, ob earum malam custodiam, 92. 15.

Bumenis Rex ægrotans, qualiter à suis leuistica in prælium delatus fuerit, ex Plutarc. 784. 22.

Buropius, qualiter à Claudio ad facilem ad se aditum, & audientiam commendetur, 498. 31.

Bxactores, & publicani, prædæ se præponi arbitrantur, 714. 10.

Bxactores tributorum, tributa ipsa graviora reddunt, & plura de eis, 711. 2. & seqq. & 714. 10. Et quod in lingua sacra, à liquefaciendo, siue exuggendo, dicantur, 711. 2.

Bxactorum, ob crudelitatem, solent Provinciarum reddi desertæ, ex Cic. 714. 9.

Bxactorum crudeles vexationes, qualiter à Constantino imp. relata, & damnata, 714. 11.

Bxactorum depradationibus, quam capte Hispaniarum Reges, & leges, & alij Principes obviam ire curaverint, 716. 20.

Bxactorum, quam ingens numerus in Hispania, nostris temporibus, & eorum damna, ex Salviado, & Raynate, 714. 13.

Bxactores olim nobiles esse solebant, & hodie esse deberent, & non ex fecè populi, ex Lipsio, & alijs, 716. 18.

Bxcelso excelisior est alius, 11. 1. & 14. 20.

Bxecutio rerum in Consilijs decisarum, quibus committi debeat, 388. 44.

Bxemplum sumi non debet à legibus abrogatis, ex Symmach. lib. 10. ep. 709. 19.

Bxempla omnia mala, à bonis initijs orla, ex Sallust. 370. 62.

Bxempla non ibi consistunt, unde cæperunt, sed ad peiora extenduntur, 531. 29.

Bxempla Regum, quantum in populos influant, ex Claud. & alijs, 220. 6. & seqq.

Bxemplis, quæ hodie tuemur, posteris forsitan inter exempla erunt. Et quod non omnia ad exemplum fiant, ex Tacit. 423. 39. & sequentib.

Bx lex Grex, vbi non est rex, & Emb. ad hoc, 147. 1. & seqq. & 151. 20.

Bærcitus transeuntis lascivia, & damna, quæ facere solet, & qualiter locustis in sacra pag. assimilatur, 149. 8. & 766. 16.

Bxistimatio bona prima, omnium deserie infelices, ex Boeth. 367. 42.

Bxitus acta probant, Adagium, ex Ovid. & alijs, & qualiter accipi debeat, & Emblemata Schoonhoviij de hoc, 367. 42. & 800. 32. 9.

Bxperientia, optima rerum magistra, 151. 16.

ET SENTENTIARVM.

Expertis honos debetur ingenijs, ex Sennod.
425.7.

Extranei, sine exortu à Regno, an ad intima
Regum consilia, & Magistratus publicos
eligi debeant, 418. 67. & 459. 30.

Extrema remedia, non nisi extremis morbis
adhibenda, ex Ouid. & alijs, 590. 2.

F

Fabula bubulci, per se ignavi, & Deum invo-
cantis, & Emblemata inde sumpta, 813. 21.

Facienti, quod in se est, Deus non denegat gra-
tiam, 814. 25.

Facious omne Authores solos insequitur, ex
Liban. Calsiod. & alijs, 609. 17. & seq.

Faciosos, etiam parce non petente, ex offi-
cio honorum Regum, & iudicij, inquiri de-
beat, & quare, 510. 5. & seqq.

Fama haud semper errat, aliquando eligit, ex
Et. cit. 430. 30.

Fama aliorum incumbere, miserum est, ex Lu-
cret. 412. 42.

Fama, & bonæ opinionis, in eligendis ad Ma-
gistratus, ratio, qualiter haberi debeat, 430.
30.

Fama multi, conscientiam pauci verentur,
ex Plin. Iun. 370. 62.

Fasces, cur alligata securibus licitorum, Con-
sulum Rom. ex Plutarch. & alijs, 611. 7. & se-
quentib.

Fasces, ex fascibus nasci debent, ex Calsiod. &
alijs, 411. 34. & seqq.

Fastuosos solet Numè plerumque deprimere,
473. 15.

Facum, quid sit, & eius, & Fortunæ nomè, apud
Christianos, qualiter accipiendum? 42. 40.
& seqq.

Facum ab Stoicis, quomodo definiatur, 53. 5.

Fato omnia Regi, & a nemine vitari posse, qui
dixerint, 52. 5.

Fatum, qui esse affirmant, vel ei aliquid dese-
runt, à Christiana Fide prævaricant, ex D.
Chryf. & alijs, 53. 7. & seqq.

Facum nihil esse, nisi Dei præordinationem,
qui ex Ethnicis, & Christianis edoceant, 51.
6. & seqq.

Fato, prudentia maior, 340. 17.

Fata regum fasces, præclare dictum, 62. 39.

Favilæ Regis moræ, ab vtro inter venandum
occisæ, & verba Marianæ de hoc, 250. 16.

Favoris Avlicæ, & caduci, optima similitudo,
ex P. Pinco, 490. 12.

Felices solet appellari, quos fortuna ad mag-
nos honores evehit, & quam hoc secus sit,
474. 16.

Felices efficere posse, & facere egregium in
Regibus, ex Pacato, & Calsiod. 657. 25. &
seqq.

Felicitas cuiusque, delicatissimus sensus, &
periculosus status est, ex Boetio. 477. 28.

Felicitas perfecta, & constans, solum à Beatiss.
in cælo possidetur, 51. 3.

Felicitas Regibus, ob Religionem promissa,
72.

Felicitate in summa plures positi, ab ipsa de-
mum felicitate vincuntur, 831. 4.

Felicitate corrumpitur, & superbia est iudici-
creta pedisse qua felicitum, ex Tacit. Pacato,
& Salviano, 464. 17. & seqq.

Felicitatis magnæ est, à felicitate non vinci,
ex D. Augustino, 347. 7. & seqq.

Felicitate, ad tuendam felicitatem opus est,
31. 34.

Ferdinandus I. Austriacus, falso dicitur per-
mittere voluisse Germanis libertatem cõs-
cientiæ, 83. 18.

Ferdinand. I. Rex Neap. qualiter libellum ha-
beret, indicem eorum, qui Magistratibus pu-
blicis digni essent, ex Matth. de Afflic. 431.
32.

Ferdinandus Legionis Rex, qualiter à Maria-
na, tãquam nimis suorum ministrorum sus-
piciosus, tæxetur, 189. 45.

Ferdinand. III. Hispaniæ Rex, qualiter suum
Regnum visitare soleret, 512. 22.

Ferd. III. Hisp. Regis cognomine sancti, pia
vox, circa non spolandas Ecclesias, 310.
21.

Ferdinandi V. Regis Hisp. Catholici, symboli
denodo Gordiano, & quid eo significare vo-
luerit, 109. 29. Aliud de Incude, & malleo,
& eius intentum, & defensio adversus im-
pug. Horosc. Covar. 331. 12. & seqq. Eius-
dem integritas, in administranda iustitia ad-
versus Marchionem de Priego, 530. 27. Et
adversus quendam Regulum Mon. Leonen-
sem, 513. 24. Idem Rex, quod Consiliis ac-
ceperit à Ioan. Rege patre, circa dissimula-
tionem, cum aliquibus, ex suis Proceribus,
334. 36. Et circa bonos Consiliarios quære-
dos, & consulendos, 351. 25. Qualiter, etiam
intervenandum, curis publicis intendebat,
191. 17. Qualiter ob tributa nimis, licet bene
expensæ, minus populis gratus, 718. 26.

Eiusdem apophthegma, circa necessitatem,
quam Reges habent honorum Administra-
torum, 447. 11. Qualiter à suis desertus fue-
rit, per adventum Regis Philipp. I. 491. 17.

Ferdinandi Gomez de Ciudad-Real apophtheg-
ma, de lapsu omnium Primorum Regis Ad-
ministrorum, 475. 22.

Ferentinus, M. Aurelij Imp. Consiliarius, qua-
liter ab eo fuerit honoratus, & statua dona-
tus, 442. 12.

Fermentum animi, iram esse, & Adagium in
fermento iacere, ex Plaut. & alijs, 293. 7.

Ferrum, si eo non utaris, rubigine obducit ut,
vlu splendescit, ex M. Catone, & alijs, 642.
15. & seqq.

Ferrum à Magnete tractum, & tractum, quæ-
liter aliud ad se attrahat, donec virtus lan-
guescit, 555. 1. & seqq.

Festina lætè, Adagiù, & summa illius utilitas,
ex Erasmo, & alijs, 321. 5. & 362. 22.

Festinati honores, & opes, in novissimo bene-
dictione carent, ex Salom. & alijs, 465. 20.

Festinatio, improvida est, & cæca, ex Livio, &
alia de ea, 362. 20. & 363. 27. & seqq.

Fidem fallere, quæ grave in omnibus, & præ-
cipuè in Regibus fit, 218. 29.

Filium verum, etiam mortuo patre, ei manus
inferre, natura non patitur, ex Val. Max.
507. 11.

Filius suum, qualiter puniendum Rhaco Perla

INDEX RERVM

Artra et xi. tradiderit, & nobile eius apud
 the. ma. 488. 30.
 Filij fidorum, & verorum Magistratum, &
 Confiliariorum, qualiter debeant à Princi-
 pibus honorari, 444. 12. & seqq.
 Filij à teneris imbuendi, & corrigendi, 181. 18
 & seqq.
 Filij pro dilectis parentum, regulariter puni-
 ri non debent, & quare secus in crimine Ma-
 iestatis, 600. 29. & seqq.
 Filij non sem. et maiorum virtutibus respon-
 dent, & huius rei exempla, & rationes, 260.
 30. & seqq.
 Filios suos, si aliam adlyram essent, qualiter
 quidam, suo testamento exheredaverit,
 448. 21.
 Finis viræ expectandus, & spectandus, Adag.
 ex Ovid. & alijs, & Emb. Auth. ad hoc, 832.
 6. & seqq.
 Fiscus a iun. dabit, si Princeps habeat vassallos
 locupletes, ex Imp. Iust. 720. 5.
 Fiscus stabilis vtilitas in quo consistat, ex Cas-
 siod. 695. 4.
 Fiscum crescere, & subditos nulla damna per-
 ferre, impossibile est, ex Cassiod. 711. 11.
 Fiscum, qualiter, & cur licenti, sive spleni com-
 parare solet, Trajan. Imp. & Alc. Emb. de
 hoc, 721. 12.
 Fiscus tandem rapit, quod non capit Christus,
 Adagium, & Emblem. Alciati de eo, 467.
 29.
 Fiscus in licibus, qualiter superari magis, quam
 vincere Optimi Inpp. opt. verint, ex Mo-
 dest. I. C. Plin. Iun. Cas. & alijs, 723. 17.
 Fisco in causis compendij, numquam favit M.
 Antonino Imp. 723. 16.
 Fama ad mota proprius vrit, at remota illumi-
 nat, 482. 13.
 Flumina omnia ad mare, vnde exierunt, rever-
 tuntur, 728. 7.
 Fœdera, cum Fidei hostibus facientes, semper
 infelices exitus habuerunt, 776. 23. Et an
 aliquando permitti possint, 775. & seqq.
 Fons ille est optimus, qui suas lymphas, per
 plures canales derivat, 456. 4.
 Fontinalia sacra, quæ Romæ essent, & quid de-
 notarent, 442. 10.
 Forcipes, qualiter, & cur validius secant, quod
 circa clavum apprehendunt, 557. 10.
 Fornicatio lapidum, & qualiter alij alios ob-
 stantes susteant, ex Sen. & Emblem. Auth.
 hinc sumptum, 379. 1. & 381. 12.
 Fortes, & constantes in adversis viri, qualiter
 fortunam superare dicantur, ex Livio, Val.
 Max. & alijs, 343. 29.
 Fortis est viri fortiter ferre, quæ fata ferunt,
 329. 3.
 Fortiter ille facit, qui miser esse potest, ex
 Ovid. 337. 3.
 Fortitudinis definitio, & laus, 336. 1. & 2. Et
 eiusdem varia synbola, 338. 10. & seqq.
 Fortitudinis, & prudentiæ virtutem, qualiter
 per Sphingem Antiqui significarent, 346. 1.
 Fortitudo, quod obvenit, instabile est, si ex Se-
 neca, 470. 3.
 Fortuna, & eius nomen, & numen, cur ab homi-
 nibus confectum, ex Plin. & alijs, 43. 42.
 & seqq. Et qualiter apud Christianos for-

una, & ita nomen accipi debeat, 42. 40. &
 seqq.
 Fortuna, vel in sui nominis etymologia, suam
 instabilitatem ostendit, 41. 35. Et plura alia
 de eius volubilitate, & inconstancia, 32. 1.
 & seqq. Et elegans descriptio, ex Pacuvio,
 37.
 Fortuna, quam varijs picturis, & symbolis, à
 varijs Auctoribus depingatur, 36. 15. &
 multis seqq.
 Fortuna vitrea est, & lubrica, & alia eius epi-
 geta, & Auth. Emb. ex hoc, 32. 1. & seqq. &
 36. ex num. 11.
 Fortuna, numquam perpetuo est bona, & plu-
 ra de ea, 23. 3. & 834. 12.
 Fortuna sapre, sine causa blanditur, & sine ra-
 tione destituit, ex Boet. & alijs, 470. 4.
 Fortuna, quos subito in summa provexit, sta-
 tim relinquit, ex Plut. & alijs, 473. 15.
 Fortuna, quos quis altius se provecum videat,
 eo magis se submittere debet, 464. 15.
 Fortuna, ex Regibus servos, & ex servis Re-
 ges facere solet, 48. 9. & seqq.
 Fortuna prospera, magis nocere solet, quam
 adversa, 33. 4. & seqq.
 Fortuna, quicquid in altum tulit, ruitura le-
 vat, ex Sen. Trag. 26. 18.
 Fortuna prospera, quare dicatur in Nemesio
 verti, 36. 13.
 Fortuna eos, quos fovet, superbos, & insolentes
 reddere solet, 33. 3. & seqq.
 Fortuna abundante, & indigere arrogatia, vir
 cuiquam contigit, 464. 17.
 Fortuna in maxima, minima licentia esse de-
 bet, & quare, ex Sallust. & alijs, 215. 6. &
 seqq.
 Fortuna magna, servitus magna, ex Seneca,
 117. 12.
 Fortuna ubique, sed in bellis plurimum domi-
 natur, 41. 36. & seqq. Et reiecta contraria
 opinio Onofandri, 759. 22. Et qui hac de
 causa fortunam bellicam, sæpius tetare, re-
 culaverint, 41. 36.
 Fortuna, qualiter solet bona cõsilia corrumpere,
 & frustrare, ex Plauto, & alijs, 366.
 39.
 Fortuna, quicquid cuique mortalium datum
 velit, Regum ore pronuntiat, ex Seneca 57.
 26.
 Fortuna minor, Principem quærit, ex Cassio-
 doro, 529. 23. Et fortunæ adversos casus,
 per Principes mederi, qui dixere: int, 157. 15.
 & seqq.
 Fortuna, cum virtute bellat perpetim, 562. 9.
 Et quod raro maximis virtutibus parci, 41
 37.
 Fortuna, tandem virtutem sequitur, & ei ce-
 dit, ex Livio, & alijs, 58. 26. Et quod solus
 virtutis clavus, eius volubilitate sustere po-
 test, 42. 40.
 Fortuna manens, quæ à veteribus dicta, &
 qualiter pieta, 52. 32. & seqq.
 Fortuna omnis, superanda ferendo est, 337. 3.
 & seqq.
 Fortunæ, nascendo colla submittimus, & ei pa-
 rere debemus, ex Sen. Boet. & alijs, 342. 17
 & seqq.
 Fortunæ vicissitudo, solatium adversæ pr-

ET SENTENTIARVM.

stat. 45. 1. & sequentib; vbi Auth. Emb. ad hoc.

Fortunæ nullæ minùs fidendum, quã n optima, 31. 34.

Fortunæ aduersæ sarcina, quæ sit, secundùm Boethium, 500. 5.

Fortunæ bonæ, & malæ optione sibi data, quã maluerit Boethius, 40. 34.

Fortunæ dona ampla, quantû metum, & periculum in se habeant, ex Apollod. 485. 23.

Fortunæ incurfus, quæ res fugiant, ex Valerio Max. & alijs, 5. 13.

Fortunam, qui sibi vilcatam, & sine penais, & quã vanè confinxerint, 5. 2.

Fortunam sedentem, cur Apelles pinxerit, 37. 19.

Fortunam Romanorum, qualiter eisdem propitiam, & manentem finxerit Piatarch. 51. 2.

Fortunam auream, augustam, & hæreditariã, & tralatitiam, qui Imp. se habere præsumserint, & quã vanè, 34. 24. & sequentib; & 51. 1.

Fortunam, qualiter despexerint, & superaverint, Iobus, & David, & alij, Deo coherentes, 61. 38.

Fortunam magnam, magnus animus decet, ex Seneca, 33. 8. 7.

Fortunam, ad nota manu esse invocãdam, Lacedæmoniorum proverbium, & eius vsus, 81. 19.

Fortunam intra suam, quisquis manere debet, ex Ouidio, 481. 10.

Fortunam, sibi adridentem, qui cum timore exceperint, 43. 31. & seqq.

Fortunam extra est, quicquid donatur amicis, ex Martiali, 318. 15.

Fortunam, & facultatem, atque vbertatem publicam, ex bonis Principibus auspiciari, qui dixerint, 155. 9. & seqq.

Fortunati dici non possunt, qui in sublimibus positi sunt, 27. 18.

Fortus iudicium, & alij fori, qui in Hispania visitantur, qualiter, & sub quibus Regibus ceperint, 56. 11. & seqq.

D. Franciscus de Paula, qualiter miraculosè ostendit Regi Franciæ duritiem graviorum tributorum, 712. 2.

Franciscus I. Rex Galliz, bellorum avidus, & eius captivitas, 747. 22. Eiusdem execrandum fœdus, cum Turcis initum, & tremendum iuramentum super eo, 774. 20.

D. Francisc. Ramus dei Mançano, Regius Senator laudatur, & eius filius, 709. 19. & 716. 17.

Franciscus Bellonus, Senator Montis Ferrati, qualiter ob leuam secreti violationem fuit punitus, 375. 23.

D. Francisci à Borgis conversio, ob conspectû fœridû corpus Imperatricis, & eius apophthegma circa hoc, 810. 9.

Friderici I. Imp. apophthegma, circa parcendum victis, 793. 13. Idem, quã severè se habuerit in quẽdam malefactorem veniam peccatam, ex Gunth. 586. 26. Quã large egregium facinus, cuiusdam plebei remunerare voluerit, ex eod. Gunthero, 659.

Friderici II. Imp. ob vsurpatas res Ecclesiæ divina punitio, 309. 18.

Friderici III. Imp. Austriaci apophthegma, circa misericordiam in subditos, 636. 37.

Eiusdem symbolum, de libro aperto, cum gladio super eum, 190. 15.

Friderici Neapol. Regis exemplum, ad cives, vt sine armis incederent, suadendos, ex Sannaz. 124. 25.

Frugalitas, & parsimonia Antiquorum hominum, etiam Romanorum, in cibis, & edulij, 276. 25. & seqq.

Frugalitatis bona, & quantum in Regibus requiratur, 271. 2. & seqq.

Fucus, otiosum, & damnosum animal, & ignavorum symbolum, ex Virg. & alijs, & de Adagio, Fucus, 645. 15.

Fuenteovejuna lo. h. z. dagium, & eius origo, 626. 16.

Fugitiva est, successuum repentiorum felicitas, ex Latino Patato, 471. 6.

Fulmina Iouis, qui superbè imitari voluerint, 17. 3.

Fulmina plus terrent, quã nocent, 623. 3. & seqq.

Fulmina sapius solent alta, quã humilia ferire, ex Ovid. & alijs, 489. 3.

Fulminibus ignitis, cur Iupiter ad puniendos homines vsus fingatur, ex Seneca, 622. 1. & seqq.

Fundamentum civitatum; magis consistit in legibus, quã in lapidibus, 546. 18.

Furētes, & irati iusta non sentiant; & quare, ex Calsiod. 195. 16.

Futurorum cognitio soli Deo reservata, & quantum peccent Principes eam affectantes, & qualis permessa, 159. 53. & seqq.

G.

Doctor Gabriel Henriquez Salmanticensis Primarius; Autho. is Mzgister, laudatur, 515. 33.

Galba, cur Imperium perdidit, & dignus eo visus, si non imperasset, 325. 20.

Galdardon, vox Hispana, sumpta à Gallica Guiderdon, quid significet, 661. 43.

Galez militum, qualiter, & quare cristatæ gestentur, 746. 15.

Gallia; & Galliz Reges, qualiter se, non soldum de Regno Hierosolym. verum, & Imperij Constantinopolitani dominos iactent, 774. 17. & seqq.

Gallia, & Galliz Reges, qualiter hodie rationem pendant, pro rebellibus Regni H. Sp. quos foverunt, 749. 27.

Galliz Reges, post Franciscum I. qualiter, & quã turpiter, cum Turcis fœdus inierint, 774. 10.

Galliz Reges, qualiter omnia officia Reip. vèdere consueverint, & qui de hoc agant, pro, & contra, 435. 54. & 1599.

Gallorum superbia, & gloriatio, de victorijs contra Hispaniam, ex Dacino, & Mariforo, 748. 23. & seqq.

Galloru, & Hispanoru naturalis antipathia, & inde inter eosdem æternum bellum, 478. 23.

INDEX RERVM

Gallis, semper fuit motis, alienis invidere, ex Salviانو, & alijs, 747. 2.

Galli, quàm iniuste Hispano Austriacos Reges vocent Catholicos de estado, 74. 12. & seqq.

Galli, quàm parum grati se ostendant, de suppetijs varijs temporibus à nostris Regibus habitis, 76. 10. & seqq.

Gallus Casar, qualiter soleret homines, per Provincias mittere, vt audirent, & ad eum referrent, quæ de ipso dicebantur, 397. 39.

Gallus gallinaceus, pugnantium pro gloria, vel levibus causis, antiquissimum symbolū, ex Pier. & alijs, & Emb. Auth. hinc sumptū, 745. 1. & seqq.

Gallorum pugna natura, & de varijs eorum in theatris certaminibus, apud varias nationes, ex Plin. & alijs, 744. 10. & seqq.

Gallorum ex pugnis, qui duces, milites suos accenderint, 744. 11.

Gallum gallinaceum, pro cruentis victorijs Spartani immolabant, & cur, 745. 14.

Gallorum ciuitas, & plura de eis, 746. 15.

Gallum, loco habitus, qualiter, & cur Romani, ad bellum indicendum, per Feciales mittere solerent, 746. 14.

Galli lapis, homines, eum secum portantes, fortiores reddit, & pugnatior, 745. 13.

Galli gallinacei in Hispania, cur carnis privij tempore agitari soleant, 745. 12.

Gaudium solidum, severares est, 40. 31.

Gaudia, quomodo, & quando curis interponenda, ex Horat. & alijs, & Emb. Auth. ad hoc, 235. 1. & seqq.

Gedeonis nimia crudelitas in Reges debellatos, refertur, & excusatur, 794. 16.

Gelonis, apophthegma cōtra musicæ peritos, vel ei val. se deditos, 238. 23.

Genionis tricorporis fabula, qualiter concordia vires significaverit, ex Alciato, & alijs, 804. 7.

Genus proprium laudare, quando, & quomodo, & quibus licitum sit, 256. 11. & sequentib.

Genere bono nati si degenerent, maiorem culpam, & labem contrahunt, 260. 26. & sequentib.

Germani, quā sint, & semper fuerint, ebrietati dediti, & an hoc in eis tolerari, vel damnari debeat, ex Tacit. & alijs, 289. 41.

Germanici humanitas, & facilis animus, à Tacito commendatur, 497. 26.

Gigantes an fuerint, & qualiter semper ab antiquis tortuosis pedibus fingereantur, 473. 14.

Gilimeris Vandalorum Regis historia, & qualiter ab Imp. Iustiniano victus, & habitus fuerit, 47. 6.

Gladium, in insigne potestatis, & meri Imperij, quo pacto ante se gestare Principes soleant, & suis Praefectis praetorio concedere, 573. 4.

Gladium, per cuspidem, cur suis Magistratibus Gothiz, & Suetiz Reges praebere soleant, ex Olao, & Casiano, 573. 4.

Gladio ignem ne fodito, Adagium, ex Pythagora, & eius significatio, 297. 16.

Gloria est, & esse debet virtutis comes, & veluti umbra, ex Sen. 821. 1.

Gloria debetur studijs, atque affecta merces, ex Iunio, & alijs, 666. 2. & seqq.

Gloria filiorum, patres eorum, 254. 4.

Gloria, qualiter relinquat, & aversetur eos, qui se nimio luxui, & voluptatibus dedit, ex Iunio, & alijs, 267. 18.

Gloria quæque eximia, sapius fortunæ, quàm virtutis est beneficiū, ex Q. Curcio, & alijs, 434. 49.

Gnei Personis eximia crudelitas, qualiter à Seneca referatur, & increperur, 606. 18. & 617. 25. Qualiter ob eundem à Magnis delictis Cicero, sua eloquentia liberaverit, 595. 20.

Godefridi Ambianensis Episcopi factum notabile, ad tollendam in suis nimiam capillametū prolixitatem, & curiositatem, 226. 30.

Gordianus nesus in Rege, & Regno, qualiter adfit, 109. 29.

Gordianus Imp. qualiter doluerit miseriam Imperatorum, apud quos semper vera reticentur, 397. 33. Idem bene gubernavit consilio Mithridati socii fultus, 355. 40.

Gothorum Reges, qualiter suos Aulicos, & administratos eligerent, & iurare facerent, ex Olao Magn. 471. 10.

Gratus, in ascensione ex alijs dignitatibus ad alias, qualiter servari debeant, 431. 33. & seqq.

Gratia, quæ tarda est, ingratum reddit id ipsum, quod praebet, ex Ovid. Aus. & alijs, 730. 18.

Gratia, & favor Principum, quàm sit instabilis, & quod maris fluctibus comparetur, 475. 23.

Gratiam pro beneficijs, pauci rependunt, 77. 21.

Gratiam, non minorem meretur, qui praestanda suggessit, quàm qui suggesta concedit, 356. 44.

Gratiz, quæ iustitiam transgrediuntur, hoc nomen non merentur, ex Sospat. 518. 9.

Gratiz, qualiter, & quare, adversa via, & dum nos aspicientes, à veteribus pingerentur, ex Alex. ab Alex. 659. 35.

Gratiani Imp. in sagittando peritiam mirabilis, 230. 11.

Grues, dum dormiunt, qualiter excubijs agant, ex Plin. & alijs, 130. 7. Et quod ob hanc vigilantiam solent, pro symbolo seduli Regis sumi, & quare, 129. 6. & seqq.

Gubernator, ubi non est, populus corrumpit, 148. 3.

Gubernator navis laudari non potest, antequam eam importum deducat, ex D. Amb. 821. 7.

Gubernandi in arte, quis sapietior videri debeat, 353. 31.

Guillelmi Hesijs Emblema, de Deo omnium rerum centro, 15. 18.

Gula, & gulosorum nomina, & symbola, & detestatio, & gula nimis damna, 271. 4. & sequentib.

Gulam ingeniosam, appellat Petronius, & quare, 275. 16.

ET SENTENTIARVM.

Gula nimia, opes, etiam magnas parvo tempore in ventrem demergit, 278. 30.
 Gulofitas, & Edacitas nimia Apicij, Afrij, & aliorum plurium refertur, & carpitur, 275. 18.
 Gulo, animal voraciffimum, & qualiter egerat, quæ voravit, 276. 22.
 Gundilavo à Corduva, quod confilium dedit Mondogn. Epifcopus, circa non tentandū feptius bellum, 42. 38.
 Gymnofophiftæ, qualiter Alexandro Magno dixerint, & offenderint, vafum, & diflipatum Imperium difficilè retineri, 557. 17.

H.

Hæreditas, nulla melior filijs relinqui poteft, quàm recta educatio, & inftitutio, ex Plat. & Ifocr. 182. 22.
 Hæretici noftri temporis, quàm impiè, & frequenter templa conſpurcant, profœnant, & ſpoliant, & ſacra convalent, & lamentatio de hoc, & divinæ vindictæ comminatio, 311. 25. & feqq.
 Hannibal, & eius exercitus, qualiter otio, & delicijs Campanis marcuerit, ex Val. Max. Sen. & alijs, 268. 10. & 21. & 649. 19.
 Harpiz, quæ eſſent, & qualiter à Poetis deſcriptæ, 462. 9.
 Hedera, & eius proprietas, ſive natura, dum arbores, quibus hæſerit, enecat, 462. 3. & ſeq.
 Hederæ ſequaces Poetæ dicuntur, & quare, 670. 16.
 Hegeſij Cyrenaici, tanta vis in dicendo fuit, vt homines ſua ſola oratione, ad voluntarianæ mortem impelleret, ex Cicer. & alijs, 206. 16.
 Heliogabalus Imp. quia Tyrannus, ſemper de morte violenta ſuſpectus, & quid ad eandem paraverit, 124. 17. & 268. 22. Eiuſdem, ſe Deum facientis, punitio, 18. 8. Nimius luxus, & luxuria, & Senarus mulierû, & qualiter hæc ei excidium generaverint, 268. 22.
 Nimia avaritia, & in ſuperfluis, & edulijs, & lautitijs, prodigalitas, & quod nimios in hoc lumpus, orexin mēſarum dicebat, 276. 23. & 303. 25. Qualiter, & quare omnes Romanæ vrbes arancarum telas congerere, & ad ſe deſerri mandaverit, 230. 11.
 Heliotropij floris natura, in ſole, etiam ſub nubilo, ſectando, & ſymbolum Authoris ex ea, contra Aulicos ſecus ſe habentes, 491. 18. & ſeq.
 Helvidij Priſci Senatoris Romani, mira conſtantia, in contradicendo votis Imp. Veſpaſiani, & eius mors ob hoc, 401. 54.
 Henricus Goriciz Comes, valdè ebrietati deditus, & qualiter filios ſuos recens natos, ad vini hauitus exploraret, 284. 19.
 Henrici III. Caſtellæ Regis gubernatio, & quid de eo, & de ea dicat Ford. Pulgariz, 356. 43. Eiuſdem apophthegma, circa timorem vexandi vaſſallos, in tributis immoderatis, 700. 27.
 Henrici IV. Reg. Hiſp. cōtinentia in nõ admittendo Comitatu Cataloniz, ſibi oblato, 751. 37.

Henricus III. Rex Galliz, qualiter de legibus ſui Regni, in breuiarium recludendis, tractaverit, & de eius Codice Henriciano, 571. 42.
 Henricus IV. Galliz Rex, qualiter ſe laudare ſoleret de divitijs, quas ſingulis annis ab Hiſpania, ad ſe transfererebat, 693. 37. Qualiter idem in Regibus muſicis, & alia ſimilia oblectamenta, damnaverit, 238. 23. Eiuſdem violenta mors, & deſectatio, & punitio paricidæ, 144. 17.
 Hephæſtion, ob modeſtiam, qua ſe Alex. Magni confilij opponebat, ſummè laudatus, 402. 58.
 Heraclitus, cur dictus Schotinus, ſive tenebricoſus, & celebre eius apophthegma, ad ſeditionem populi compellendam, 279. 36.
 Hercules in Lydia, Adagium, & eius origo, 268. 19. Eiuſdem labores, & quod ſola clava eos ſuperaverit, 255. 7. Qualiter eorum gloriam Omphalis amore in Lydia ſuperaverit, ex Ovid. & alijs, 268. 19. Qualiter propria magis clava gloriari voluerit, quàm alijs armis, ſibi à dijs donatis, 245. 7. Et quod ob hoc ſemper cum ea, & exuvio leonis ſingi, & pingi ſoleat, 256. 8. Muſagetes, ſive muſarum cuſtos, vel protector, cur dictus, & ſymbola hinc ſumpta, 520. 17. & 670. 18. Malorum etiam depulſor dictus, & cur reſtrum, otioſum animal, & damnofum, clava perſequi, & fugare dicatur, & Embl. Authoris hinc ſumptum, 644. 22. Miagus, etiam dictus, & cur, & quod templum eius muſcæ intrare non audebant, 644. 24.
 Hercules Ogmij pictura, homines ſuæ linguæ catenulis attrahentis, ex Aleiat. & alijs, 201. 6. & ſeqq.
 Hercules Prodicij, fabula, de bivio virtutis, & voluptatis, & eius ſignificatio, 241. 8. & ſequentio.
 Herodis Agripæ, ob admiſſam Dei appellationem, mirabilis punitio, 18. 9.
 Heroum filij noxæ, Adagium, 260. 29.
 Hiarnes, qualiter apud Danos, ob ſolutum vnum epigramma, Regno donatus fuerit, 671. 25.
 S. Hidelgardis, quod confilium dedit Philippo Comiti Flandriz, circa equalem adminiſtrationem iuſtitiz, 531. 30.
 Hieroſolymitani Regni, qualiter ſe Reges eſſe iactent, Catholicus, & Chriſtianiffimus, 774. 17.
 Hieronis, Siciliæ tyranni formidines, & anxietates, 124. 14. Qualiter idem, ſeditionem populi ſua interventione, & oratione, ſedaverit, 203. 12.
 Hipparchus, quanti fecerit Homerum, Anacreontem, & Simonidem, 671. 23.
 Hippias Athenienſis, quo aſtu omnem populi pecuniam ad ſe attraxerit, ex Ariſtot. 691. 30.
 Hiſpani, multoties in bellis divinum auxilium experti ſunt, & qui de hoc agant, 810. 11.
 Hiſpania eſt, & eſſe poterit omnium monetarum arbitra, ſi ſuis divitijs vti ſciret, & eius incuria in hac parte, ex Carol. Scriban. 688. 21. & ſeqq.
 Hiſpania noſtra, auro argento, & alijs divitijs abundat, & qualiter miretur, & carpat Scri

INDEX RERVM

banus, quòd cuprea moneta se obrui patiat-
tur, 632.39.

Hispania, & Gallia, quæ hodie damnæ sentiãt
ob bella, quæ inter se habent, & eorum de-
ploratio, 169.13.

Hispaniæ divitiæ, ex Indijs allatæ, quàm mag-
næ sint, & quàm pessimæ, ob nostrorum in-
curiam, ad exteros transeant, 692.34. &
seqq.

Hispaniæ Monarchiæ augmenta, quæ varici-
nentur Lipsius, & Ainsingerus, 31.30. &
seq.

Hispaniæ Monarchiæ Regnorum unio, quàm
sit, & fuisset utilis, & necessaria, 741.44.

Hispaniæ res, licet aliquando malè se habeãt,
Deo tamen dante, statim respirant, 31.32.

Hispaniæ, & Hispanorum Regum Catholicam
Fidem, & Religionem, plures, etiam Galli
Auctores laudant, qui referuntur, 75.14.
& seqq.

Hispaniæ Reges, quantum semper Eucharistiã
venerati sint, & leges, de hoc latæ, & exem-
pla varia, 72.5. & seqq.

Hispaniæ Reges, quàm largi in ædificandis,
dorandis, ac ditandis Ecclesijs, fuisse repe-
riantur, 307.10.

Hispaniæ Reges, quàm Pij, semper fuerint in
agendis Deo gratijs, & votis reddendis,
pro victorijs à se partis, 815.19.

Hispaniæ, in habendis, ac ferendis legibus an-
tiquitas, cura, & per varia tempora discus-
sus, 561.19. & seqq.

Hispaniæ ruina, & per Mauros vastatio, ob ni-
mium luxum, & alia peccata vitiosa, & Ru-
der. Regum, & eius deploratio, ex Salvia-
no, Archiep. Tolet. & alijs, 168.11. 166.12.
765.11.

Hispano Africæ Reges, quàm iniuste gal-
li vocare soleant, Catholicos de estado, 74.
12. & seqq.

Historia, quid, & eius laudes, & utilitates, ex
Claudianò, & alijs, 195.38. & 197.45. &
seqq.

Historia, non ostentationem, & adulationem,
sed fidè veritatis sequi debet, ex Plin. Jun.
836.19.

Historiam suæ vitæ, & gestorum, qui scripse-
runt, 836.20.

Historiæ cognitio, quàm sit utilis, & necessa-
ria in Principibus, contra Vannozium, 195.
38. & seqq.

Historicorum, proprium officium, quale esse
debeat, ex Tacito, 678.4.

Homerus, tanquam pater totius eruditionis,
à Iustin. Imp. laudatur, 173.8. Qualiter
commeteretur, Reges, Iovis discipulos esse, &
ad eo erudiri, & dirigi, & Emb. Costalsij, &
Authoris hinc sumptus, 173.2. & seqq. Qua-
liter inducat Deos, Græcorum præijs inter-
essentes, & iuvenes militantes suo robore
implentes, ex Synesio, 781.16. Eiusdem ver-
sus, de vera vrbis defensione, ex unione, &
concordia civium, & alia similia, & Auth.
Emb. hinc sumptum, 808.14. & seqq. Eius-
dem Batrachomyomachia, 130.10.

Hombredad, poca es menester en los Reyes
para governar bien, ex Ferd. Pulgatio, &
qualiter hoc accipi debeat, 356.43.

Homini definitio, ex Aristot. & alijs, 22.1. &
seqq. & 842.15.

Homo, umbra fumù, ex Æschilo, & Pindaro,
704.10. & inde Hispanè *Ombre*, quasi um-
bra, dicit, ex Cardano, & alijs, 842.15.

Homo bulla, Adagium, ex Luciano, & alijs,
842.16.

Homo, Dei ludibrium, Adagium, quòd latè
illustratur, & ab Henr. Steph. impugnatione
defenditur, 23.2. & seqq.

Homo, nulla in parte proficere potest, si inno-
centiam probatus fuerit amisisse, ex Cas-
siod. 713.7.

Homini animus opere pasci debet, non mi-
nùs, quàm cibo, & potu, ex Plin. 640.6.

Hominem solum in cœlum erectum creavit
Deus, & quid inde attendere debeat, 174.
12.

Homine imperitò, nihil iniustius, & quare,
352.28.

Homines Deus habet, quasi pilas, ex Men. &
Plaut. & Emb. Auth. hinc sumptum, 12.1. &
seqq.

Homines larvis Comædiarum similes, ex Na-
zianz. 23.6.

Homines, qualiter post mortem calculis Iudi
scæchorum, in bursam misis, assimilentur,
& Emb. Seb. Covarr. ex hoc, 839.4.

Homines regere, & pascere, difficilius quàm
pecudum greges, & cur, 90.11. & seqq.

Homines inter, natura cognationem, quandã
instituit, 749.29.

Homines terrenis intenti, talpis similes, &
quare, 733.11.

Homines sumus, non dij, nemo nostrum non
peccat, ex Petronio, 368.49.

Homines omnes, ex dijs esse, attentæ origine,
dixit Plato, & quare, 161.31.

Homines, nec perfecte boni, nec mali nascun-
tur, & qualiter à teneris imbuendi, ex Apu-
leio, & alijs, 80.15.

Homines natura sua, quàm sint varij in suis
opinionibus, & sententijs, vt & in vultu,
voce, & scriptura, ex Cic. & alijs, 380.5. &
seqq.

Homines sæpe solent, ad rationem eorù, quæ
accidunt, animum accommodare, ex Helio-
doro, 367.42.

Homines natura sua, in ferè omnia ferarum
vitijs degenerant, maxime si Regem nõ ha-
beant, ex Cassiod. 157.17. & 18.

Homines procliviores ad vitijs, quàm ad vir-
tutes sunt, & quare, ex Nazianz. Senec. &
alijs, 223.16. Et quòd citius hauriunt mag-
norum vinorum copiam, quàm paululum
immensæ virtutis, 640.2.

Homines, nihil agendo, malè agere discunt, ex
Catone, & alijs, 640.4.

Homines, quàm sint faciles in credendis adu-
latoribus, & laudatoribus suis, ex Sen. &
alijs, 410.29. & seqq.

Homines, si possent sui sortem nascendi su-
mere, nemo esset humilis, ex Senec. 258.10.

Homines, nisi inter se socientur, & mutuo iu-
vent, prædæ animalium patent, ex Seneca,
77.11.

Homines, an hodie minori statura, quàm anti-
quitus procreentur, 555.12.

ET SENTENTIARVM.

Hominum genus, initio dissipatum, qui, & qualiter, ad civilem vitam, & societatem perduxerint, 201. 4.
 Hominum Regimen Deos poscitur, & Emb. Author. ad hoc, 88. 1. & seqq.
 Hominum omnium origo, siue clara, siue turbida, una est, & qualiter in Christo omnes equaliter nascamur, 261. 32.
 Hominum ingenia, frenis, leniter, & prudenter motis, quolibet secti poterunt, ex Plin. Quint. & alijs, 326. 27.
 Hominum cordarum gradus, seu classes, qualiter composuerint Hesiod. & alijs, 354. 35. & seqq.
 Hominum bona, vel mala consilia, non ex successu, sed ex merito, estimari debent, 366. 39. & seqq.
 Hominum sensus, Deus aliquando hebetari, & obtundi permittit, & quare, 354. 33.
 Hominum mentes, noctu clariiores, & sapientiores haberi, ex Plaut. Plin. Iun. & alijs, 134. 10.
 Hominem cupiditas, vix toto orbe satiabilis, & apophthegmata, circa hoc, 737. 21.
 Honestas, & ex eo laus, & gloria, propria, & precipua dos, seu possessio Regum esse debet, ex Polyb. 678. 2.
 Honor a paucis ematur, ut cunctorum vastatione solvatur, ex Salvia. & alijs, 436. 56. & 59.
 Honos alit artes Adagium, & alia similia, ex Cicet. Casiod. & alijs, 652. 7. & sequentibus.
 Honoris est homini pudico, meminisse officium, ex Plauto, 260. 26.
 Honore esse premium virtutis, quibus symbolis ostenderint Boethius, & alijs, & Auth. Emb. ad idem, 657. 17. & seqq.
 Honores vltro, & etiam inuitis dari, magis estimari debent, ex Plin. Iun. Claud. & alijs, 434. 46. & seqq.
 Honores, non debent esse fortuiti muneris, & qualiter honor, Regis iudicium diligat, ex David. Solone Chryl. & alijs, 430. 28.
 Honorum gradus, timorem pariunt in animo imprudentis, 35. 11.
 Honorius Imperator, qualiter officiorum venerationem, quam pro tempore permiserat, postea revocaverit, 477. 62. Eiusdem recta, & provida a parente educationem, quam eleganter describat, & laudet Claudianus, 185. 37. Qualiter idem Pater Honorij, ob clementiam in hostes iam victos, ad eodem Claudio extollatur, 193. 21. & 791. 17.
 Horologium, qualiter conuertat, & consonet, ex rotis in contrarium nitentibus, & Embl. Schoonh. hinc sumptum, 367. 56.
 Hostis, etiam occidendus non est, nisi summa, & ea legitima necessitas adigat, 786. 2.
 Hostes, nostris divitijs prapocitari, duplex est malum, & quare, 593. 28.
 Hostidus, nihil maius prapitare fortuna potest, quam aduersariorum discordia, ex Tacit. 770. 3.
 Hostidus, cum iam devictus, benignitas est habenda, & quando eis iuste parci non debeat, ex Tacito, & alijs, 794. 26. & seqq.
 Humana vita, qualiter negotia, & oia requi-

rat, & hac inter dividi debeat, 134. 4. & sequentibus.

Humanitas in Regibus, eorum Maiestatem non minuit, sed auget, ex Plin. Iun. Pacato, & Casiod. 496. 20. & seqq.

Humilitas in Principibus, & eorum Administris, solet esse gloriosa, ex Casiod. 464. 14. & 15.

Humiliores, semper ex conditione naturae humanae, veluti in esca potentioribus cedunt, ex Varrone, & alijs, 530. 13. & seqq.

Humili in altum surgenti, nihil asperius, & dannosius, ex Claud. & alijs, 463. 10.

Hyppomachus tibicen, quid de vulgi approbatione iudicaverit, 819. 12.

I.

Iacob, Historia de Virgine decorticatis, circa ovium canales appositus, & eius expositio, & Emb. Authoris hinc sumptum, 219. 2. & seqq.

Iacobi Trenzj, ad Philippum II. nobile dictum, 134. 21.

Ianus bifrons, & quadrifrons, cur ab Antiquis pingi solet, 106. 17. & seqq. 203. 11. & 446. 6. Idem, cur sine manibus multoties depingeretur, 203. 11. Eiusdem templum, quale apud Romanos, & quando, & quibus ceremonijs aperiri solet, 211. 14. & seqq.

Iasonis, & Iociorum, pro quaerendo aureo velere, ad Cholchidem navigatio, 789. 11.

Ichneumon, qualiter se praeuniat, cum serpētibus pugnaturus, & Emb. Authoris hinc sumptum, 843. 20.

Idola, qualia essent intus, & foris, & qualiter ijs Reges assimilentur, 121. 5.

Iesus Nave, qualiter a Maurijs fuit latronis nomine donatus, ex Procop. & alijs, 743. 3.

D. Ignatij, ad bestias damnati constantia, 61. 36.

Ignavia fugienda, & fuganda, & Authoris Emb. ad hoc, 639. 1. & seqq.

Ignavis precibus fortuna repugnat, ex Ovid. 812. 17.

Ignis natura est in verticem surgere, & quid ex hoc deduxerit Seneca, 622. 7.

Ignis, qualiter ex duobus lignis inter se collisus, extrahi solet, & Emb. Camerarij de hoc, 764. 8.

Ignem lingua retinere, facilius esse, quam secretum, qui dixerint, 377. 34. & seqq.

Ignoscencia, prior est poenitentia, ex Pyth. Mytol. 605. 15.

Ignori Dei Ara, de qua in actibus Apostolorum, quae esse dicatur, 632. 24.

Illex bipenni tonsa, vires maiores capit, & est symbolum fortis, & constantis animi, ex Horatio, 339. 14.

Imaginatio, quantum solet operari, & maxime tempore conceptionis, 720. 3.

Imaginibus finosis Maiorum, se tantum gloriantes, qualiter Cic. notet, 260. 29.

Imperare, officium est, non Regnum, ex Sen. 135. 1.

Imperare bene, qui velat, Dei mundum Imperare

INDEX RERVM

rantis, & temperantis, imitatores esse debent, 323.13.

Imperandi recta disciplina est, amare, quod multis expedit, ex Cassiod. 716.25.

Imperatorem maiestatem bene estimanti, non tam id suum videri debet, quod abstulit, quam quod dedit, ex Lat. Pacato, 727.76.

Imperatorem maiestatem, quid utroque tempore reddat exornatam, ex Iustin. Imper. 732.1.

Imperatoria in loquendo breuitas, quando, & qualiter à Tacito, & alijs, commendetur, 109.34.

Imperanti rectè, & recta, omnes rectè obediunt, 107.21.

Imperator, tunc magnus erit, cum Deo se minoreni reputaverit, ex Tertul. 20.18.

Imperator munificus, & rei, & famæ suæ bene consulit, & quare, ex Lat. Pacat. 727.6.

Imperator miser est, apud quem vera recitentur, 397.33.

Imperator in bello intersens, quantum milites accendat, & quod sit anima exercitus, 783.20.

Imperatoris belli, quod sit officium, ex Agesilao, 787.3.

Imperatorem, stantem mori oportere, dixit Vespasianus, & quare.

Imperatorem vigilem, nihil latere, ex Nice-ta, Cassiod. & alijs, 587.27.

Imperatores Pij, & Cordati, divinas appellationes, & honores recusarunt, 13.13.

Imperatores, se Deos putantes, vel appellantes, qualiter reprehendat Tertul. 13.14. & seqq.

Imperatores Constantinopolitani, qualiter ante se Crucem, & sindonem, quam dicitur *Mortis*, præferrent, 85.31.

Imperatores, & Reges iusti, qualiter se suis legibus, in defensionem viduarum, & pupillorum, adstringere voluerint, 538.18. & sequentibus.

Imperatores, & Reges, cur dicantur habere omnia iura in scrimo pectoris, 350.19.

Imperatores plures referuntur, & reprehenduntur, qui pro sola vanagloria, & inani fama, bella moverunt, 743.2. & 4.

Imperatores referuntur, qui non vno tantum, sed pluribus Administris vis fuerunt, 456.3.

Imperatores plures, qui impensè liberis dediti fuerunt, 193.19.

Imperatores, qualiter convicia in ipsos dicta, contemnere debeant, ex Sen. 399.44.

Imperatores crudeles, & Tyranni, quibus formulæ Romæ vincti trahi, & parricidæ vocari solent, 605.17.

Imperatorum Romanorum, plures bene ceperunt, & male finierunt, solus Vespasianus in melius, post Imperium mutatus fuit, ex Tacito, 831.4. & 832.5.

Imperatorum Romanorum, & aliorum, vani, & superbi tituli referuntur, & notantur, 64.3. & seqq.

Imperatoribus Græcis, cæmentarius in die suæ coronationis, sepulchri lapides ostendebat, 843.17.

Imperatoribus Romanis, quid vovere, sive optare pop. soleret, ex Tertul. 359.6.

Imperatoribus Romanis, & Græcis, & Persarum Regibus, foras euntibus, semper lumen prælatus, & quare, 98.12. & seqq.

Imperatoris virtutes quæ sint, ex Cicer. 137.5.

Imperiales liberalitates, culmen præcipuum habere debent, 658.30.

Imperium omne à Deo est, & pendet, 14.20.

Imperium, sine Religionis cura, stare non potest, 73.10.

Imperium, melius beneficijs custoditur, & augetur, quam armis, ex Sen. & Isoc. 658.30. & 31.

Imperium tenere, non solum est dignitas, sed & ars, ex D. Chryf. 89.5.

Imperium, curam esse salutis alienæ, ex Marcel. 143.10.

Imperium intercidit, si, qui iussis parere debent, de iussorum ratione perquirant, ex Tacit. Agel. & alijs, 388.43.

Imperium partum, bene gubernare, difficilius est, quam comparare, 740.39.

Imperium, purpuream mortem appellavit Iulianus Imp. & quare, 112.9.

Imperium mediocre, magis optari debet, quam magnum, & quare, 738.32.

Imperium maximum habet, qui sibi Imperare fecit, ex Sen. 739.35.

Imperij ratio, non aliter constare potest, quam si vni reddatur, ex Tacito, 455.1.

Imperij, bene administrati, quod esse argumentum Isocrates dixerit, 720.7.

Imperio cum ipso, licentia maior, in dies fieri solet, 183.28.

Imperio sub suo degentes, bonus Princeps, bonis plurimas cumulare debet, ex Xenoph. 698.17.

Imperia, iniustis bellis, aut modis parata, non possunt esse diuturna, 748.26.

Imperia securiora, & diuturniora, ex Regum clementia, & lenitate redduntur, ex Senec. & alijs, 633.29.

Imperia magna, & vasta, difficile gubernari, & conservari possunt, & quare, 557.17.

Imperia magna, ignavia non continentur, ex Tacit. 456.3.

Imperia, à virtutibus pendere, contra Machiaveli. 25.11.

Imperia, qualiter obsequio mitigari Q. Curtius fecerat, 145.29.

Imperijs magnis, cuncta obiectari solita, ex Tacito, & alijs, 322.2.

Impius, vbi interficitur, Christus infunditur, ex D. Amb. & alijs, 585.22.

Impossidilia, quæ videntur, tempore facillima redduntur, 741.44.

Impostores, qui dicantur, & quod hoc nomine solebant Christiani, ab Ethnicis appellari, 581.6.

Improbiorum probra, quæ ut præconia bonorum, immortalia manent, ex Sid. Ap. 680.11. & 828.31.

Impunitatis spes, gignit illecebram peccandi, & est ferocior parens, ex Cicer. & alijs, 599.7. & seqq. & 603.6.

Inauditos, & indefensos, iudicari, & damnari,

ET SENTENTIARVM.

quàm sit omni iuri, & rationi contrarium, 502.16. & seqq.

Incuria Peruanorum Regum cura; in mendicantibus validis, ad laborem cogendis, 647.35.

Inicitia quid? & Adagium, ad incitas redigere, ex Erasmo, & alijs, 780.6.

Inicantenti magnum genus est, credere desiderata compleri, ex Cassiod. 816.1.

Indi Occidentales, omnibus gentibus miserabiliores sunt, arque adeo à Regibus maxime protegendis, 39.25.

Indi Mexicani, quòd iuramentum à suis Regibus, dum inaugurabantur exigent, 156.14.

Indi, dicti Pedalij, qualiter, & quare à Deo solui non precarentur, eestam iustitiz administrationem, sibi impetiri, 734.2.

Indiarum Occidentalium accessionem, Hispaniz, magis damnosam, quàm vtilem fuisse, qui tradant, & cur, 266.13.

Indiarum in Provincijs, cur iussa Regum, & Regum, liguidius operentur, & Selectiores, Gubernatores, & Magistratus requirant, 556.14. & seqq.

Indijs in Occidentalibus, qualiter, & cur, Columbo postulante, Advocari, & Procuratores litium, legibus ad id latis, admissi non fuerint, 70.18.

Indicium est imminenti exitij, maturitas, 410.4.

Indicij, ex folijs, vel presumptionibus, iudicari non debet in causis capitalibus, & quare, & exempli huius erroris, 617.26. & sequentibus. Et quid in crimine Maiestatis, 618.21. & seqq.

Indigentiam, à Principibus fagiendam, quo sensu moueat Cassiod. 304.29.

Indulgentia Tributorum temporalis, futurorum quæstus est, ex Ennod. 599.20.

Indulgentijs, crimina subleuari non debent, 454.17.

Infelix est, cui nihil aduersi accidit, 40.31.

Infelices ij, quibus negatur, mori dulciter, & perire suaviter, 714.3.

Infortunium vagans, ex alijs ad alios transit, 742.26.

Ingenium, res aduersæ nudare solent, celate secundæ, ex Horat. & alijs, 343.32.

Ingenium nullum tam felix, quòd sine adiutore, & commendatore emergere valeat, et Plin. l. 4. 34.49.

Ingenium, studio si non acuitur, hebescit, ex Oueno, 643.16.

Ingenium in languore hæret, cui melior aura non aspirat, ex Plut. Lips. & alijs, 666.4. & 668.10. & 11.

Ingenium volare tentans, nisi paupertate præpediretur, qualiter Alciat. & Boissard. Emblematicè figuraverint, 674.35.

Ingenij proprii meritis satis eminet, qui fuerit fautor alieni, ex Sid. Apol. 354.34. & 384.25.

Ingenij infirmus est, lapsu aliquo sumæ rei desperare, ex Egeþipo, & alijs, 337.5. & seqq.

Ingenij eiusdem est, & aciem, & convivium instruere, 232.20.

Ingenio, qui velit cedere, rarus erit; ex Martiali, & alijs, 466.

Ingenia coacta; malè respondent, ex Seneca, 389.44.

Ingenia, melius recta se in laudes ferunt; ex Sen. 670.17.

Ingenia, etiam magna; nisi rectè instruantur, deteriora alijs evadunt, & quare, ex Platone, 183.28.

Ingenia sæpe summa, in occulto iacent; Adagium, 369.53.

Ingenia, & voluntates hominum, quàm sint diversa, ex Horat. & alijs, 820.18.

Ingeniorum bonorù sterilitas, ex quibus causis dimanet; ex Pilefaco, & alijs, 673.31.

Ingenijs novis, & vacuis, quilibet facillè imprimi posse, 180.11. & 12.

Ingenia gubernacula, facilius mergunt, quàm regunt, ex Apuleio, 480.3.

Ingluvies, ac crapula, plures peremit, quàm ens, & inedia, 173.9. & seqq.

Ingluvies, in Regibus vituperabilis, & Emblem. Authoris ad hoc, 271.1. & seqq.

Ingluviosus, & nimis edaces, quibus nominibus notari solent; & ingluvies unde dicatur, 272.4.

Inimicorum, pessimum genus, Adulatores, & quare, ex Tacito, 473.43.

Iniuria Principum est, læsa iustitia, ex Cassiod. 580.3.

Iniuria sprete, exolefcunt, si rascare, agnitæ videntur, ex Tacito, 827.27.

Iniuria, maiores, vbi ab illis proveniunt, quibus eis obviare, ex munere debent, vel à quibus earù remediù sperabatur, 54.27. & 429.25.

Iniurias aliorum, qualiter alij sentire, & punire debeant, ex Mewandre, 749.28.

Insigne, Torquis aurei scintillaris, cum leone, & agno, unde caperit in Regibus Hispaniz, & quid denotet, 759.9. & 10. & Authoris Emblemata hinc sumptum, ibidem.

Insignia, inter militaria Romanorum, Dracones erant, & cur Carthagenenses, in suis, locustas apposuerint, 757.12.

Initijs acris, sed in curioso sine, plures se in Impetijs, & officijs habere solent, & exempla multorum, ex Tacito, & alijs, 831.4.

Intelligendi natura, indulgentius patet, & etiam adumpares venit, ex Symmacho, 357.48.

Inventioni suæ, quisque favet, ex Plin. l. 10. 388.44.

Invidia superbiz comes est, & eius descriptio, ex Ovid. 735.13.

Invidia in vicio, non versatur, ex Seneca, 456.2.

Invidia, Virtutis comes, & velut umbra, esse solet, ex Tuill. & alijs, 822.2.

Invidia, & eius umbra, carere nõ possunt, qui in hac vita splendēt, sicut nec corpus à Sole tantum, cum rucilus est, ex Cominæo, 822.3.

Invidia, quæ virtutes insequitur, qualiter à Boissardo Emblematicè depingatur, 825.7.

Invidia efficere solet, ne magna Imperia diuturna esse sineantur, ex Tito Livio, 752.40.

INDEX RERVM

Invidiam, qualiter tandem superent viri iusti, & gloriosi, & supra aliorum emulationem iam constituti, postquam sepe, cum ea eluctantur, 823. 9.

Invidiæ subiacet, quidquid communem fortem excellit, ex Dion. Cassi. Sen. & alijs, 822. 2.

Invidiæ, nō subiacent infelices, vel in mediocri fortuna positi, ex Tacito, & alijs, 423. 9. & seqq.

Invidiosum est vnum hominem, optare omnes honores intercipere, ex Seneca, & Arnob. 455. 19.

D. Ioanni se eleemosynarius, quam fuerit patiens, in querelis suorum audiendis, 495. 15.

Ioannis Orientis Imp. notabile dictum, de mandatis ad Imperium administrandum necessarijs, 449. 23.

Ioannis I. Regis Castellæ apophthegma, circa optatam à se vassalorum sublevationem, 700. 25.

Ioannes II. Rex Castellæ, qualiter, ob nimium amicitia, & poesis studium, notatus fuerit, 230. 12. Idem, quantum se Alvaro à Luna dederit, & submiserit, 452. 32.

Ioannis I. Aragon. Regis, dictum notabile, de Regum cura, & anxietate, 119. 10.

Ioannes II. Lusitanæ Rex, quanti fecerit Consiliarium, sibi filium, & vera loquente, 443. 18. Eiusdem sententia, de reis non occidendis, sed ad bella, vel alia opera publica condonandis, 638. 47.

Ioannis Smolici, Poloniæ Cancellarij, pia, & miranda clausula testamenti, de Ecclesiæ fide, & gremio, in quo mori velle protestatus fuit, 82. 14.

Ioannes de Meia, Poeta noster, laudatur, 257. 14.

Ioannis Bodini iudicium, de litteris, & studijs, in Regibus laudatis, & reprobatis, 194. 31. & seqq.

Ioannes Boterus, quam bellè apum, in libanidis floridus, innocuam naturam expresserit, 297. 13.

Ioannis Barclaij iudicium, de Regibus, qui Amicis, & Administris utuntur, 454. 42.

D. Ioannes Sarrus de Mendoça, Regius Hispanensis Senator, sibi laudatur, 708. 2.

Ioannes, quæ adhuc, Regnū bene administravit, cum se iacta confiteretur, 335. 39.

Iobus, quam Rex, qualiter summo mare se surgere dicat, 111. 12. Idem, qualiter in memoria mortis thesaurum constituerit, 841. 11. Cur Reges alloqui, & eis verā dicere intendens, tot se cautionibus præmunerit, 396. 28.

Iosaphat Rex, qualiter in sacra pagina, ob curam visitandi sui Regni, laudetur, 511. 13.

Ioseph, dum Ægyptijs præfuit, qualiter vni versam terram visitaverit, 511. 13.

Iosue moriens, qualiter suos ad Religionem hortatus, 82. 13.

Iovis nomen, cur antiquitus omnibus Regibus datum fuerit, 89. 3.

Iovis simulachrum, cur sine auribus finxerit, 818. 10.

Iovis curas, in orbe Regendo, qualiter referat, & sublanet impius Lucianus, 112. 6.

Iovi Postorio Aram, ante ingressum Senatus, qui posuerint, vel poni debere censuerint, 521. 19. & seqq.

Iovem, qualiter, & quare Opt. Max. vocaverit antiquitas, 64. 6. & seqq.

Iovem, ob vanas in pinguibus papilionibus, & nubibus curam, qualiter Lucianus, & Thyanæus, sublanaverit, 218. 2. Vide alia verò. Iupiter.

Iphicratis apophthegma, de laudibus scientiæ, & prudentiæ, in gubernatione Reip. 105. 15.

Ira, sive iracundia, qualiter definiatur, ab Aristotele, 294. 12.

Ira furor brevis est, & ebrietati similis, 291. 1. & seqq. Et qui eam appellent animi fermentum, & quare, 293. 7.

Ira Animi Lutum movet, & vomit, & Embl. Auth. ad hoc. 291. 1. & seqq. & 292. 6.

Ira Animum impehit, ne possit cernere verū, ibidem.

Ira, sive iracundia, invicta que est, & alia de ea, 294. 19. & seqq.

Ira, in Regibus, non potentia, sed impotentia signum est, & eius damnum, ex Seneca, & alijs, 295. 14. & seqq.

Ira furor, momento temporis se dari solet, & consilium Athenodori, & Livij Philosophi ad hoc, & Embl. Iunii, 613. 10. & seqq.

Ira, varijs effectus, & animi commotiones, & alia damna, ex Pers. & alijs, 292. 4. & seqq. & 295. 17.

Ira, sive iracundia, maximum remedium est delatio, ex Sen. & alijs, 297. 23.

Ira cohibenda remedium est, quod iratus se in speculo contempletur, 291. 2. & sequentio.

Iram, qualiter describat Cicero, & Quint. fratrem, ad eam cohibendam suadet, & Aristoteles, Alexand. Magn. 299. 10. & 21.

Iracundia vitio, qui Reges, & Imp. laboraverint, & quæ ex inde damna pertulerint, 292. 11. & seqq.

Ira, sive iracundia, Constantinopolitani audacia, in viupandis sedus Ecclesiæ, & divinitas ad id punita, 30. 17.

Ira, sive iracundia, nobis apophthegma, de vicium inter se vitiorum, 306. 14.

Ira, que plaga Ægyptum delendum, & subvertendum bellis interkinis variatur, 770. 5. Et qualiter, & quare se offerre Deo potuerit, ad legationem ad populum, 435. 51.

Israelita, qualiter Deo Gratiarum egerint, pro victoria contra Assyrios, & Arthax. 814. 27.

Israelitarum lex, quod Rex ad bella nō exeat, qualiter accipiendā, 781. 9.

Iuætorum, ab Hispania expulsiōnes, tempore Sisebuti, & Ferdin. Regis Catholici, 83. 20.

Iuætorus Gallus, qualiter à Clothario Rege, per iram occisus, & qua satisfactione eius posteri donati fuerint, 296. 22.

Iudicans, vel statuens aliquid, paribus, nō au-

ET SENTENTARVM.

ditis, reprehenditur, ex Sen. & alijs, 502.
15. & seqq.

Iudicantes in criminalibus, ex præsumptionibus, vel iudicijs, saepe errare, & falli solent, & exempla ad hoc, 617. 26. & seqq.

Iudicantium tritina, qualis esse debeat, ex Epiteto, & alijs, 501. 9. & seqq.

Iudex, is optimus, qui citò intelligit, & tardè iudicat, ex Democrito, & huius dicti illustratio, 512. 4.

Iudex, nihil sibi aliud velle debet, quàm quòd nò potest vniversitas sustinere, ex Calsiod. 575. 9.

Iudex, non solum res, sed & tempora rerum querere debet, ex Ouid. 325. 25.

Iudices, dij aliquando appellari solent, 14. 19.

Iudices, ad iniuriam æqualiter ministrandam, & pauperes protegendos, qualiter hortentur D. August. & Leo Imp. 532. 26. & sequentijs.

Iudices, ex Novel. Imp. Iustiniani, qualiter iurare compellantur se quòs pauperibus, ac potentibus, ius seruatores, 519. 23.

Iudices, hortari debent partes, ad concordiam, non ad litigandum, ex Navizanz. 508. 34.

Iudices, qualiter vigorem ex legibus sumere debeant, & in sceleratos procedere, ex Calsiod. 584. 16.

Iudices p̄la, & animosè in supplicijs, de fontibus lumendis regulariter, procedere debent, 624. 8. & seqq.

Iudices, & Magistratus, in plectendis fontibus, qualiter debeant Deum imitari, ex D. Chryl. 593. 11.

Iudices in plectendis fontibus, quo se vultu animo, ex ratione habere debeant, ex Sen. & alijs, 585. 11. & seqq.

Iudices, quanto cum dolore capitaies poenas, etiam iuste inflictas exequi debeant, ex Ouid. Senec. & alijs, 619. 34. & seqq. Et quando eis permissum, cum calamitosi collachrymere, 619. 37.

Iudices, & Magistratus, qui putant ex crudelitate se famam consecuturos, notantur, & verò Monacho. Episcopi, de quodam tali, 608. 19. & 20.

Iudices iustos, qualiter, & quare laudari, & publice acclamari, iura permittant, 836. 18.

Iudices, iniuria afficiuntur, si de negotijs ad eos spectantibus, alij consulantur, & quare, 508. 58.

Iudice, iura solent vendere, vbi Rex vendit iudicia, ex Petr. Blesent. 4. 37. 64.

Iudices, Bacchos, vel Baccho similes, hodie in Tribunalibus positos, qualiter queratur Petr. Cottalius, 4. 37. 16.

Iudicium certum, ex collatione, & contradictione diverforum, de eadem re suffragantur, sumi solet, 382. 13.

Iudicium, nihil est, nisi publica merces, qualiter dicat Petron. 508. 32.

Iudicia veluti divina, ab quorundam Regum, qui per se, suorum causas iudicant, 507. 51.

Iudicia capitalia, qui Imp. præcipitater ex-

quati fuerint, & coram reprehensio, 618. 24. & seqq.

Iudicia præcipitata, quam sine damnosa, maxime in criminalibus, 611. 1. & seqq.

Iudiciorum damna, quæ ex sola aëditione vnus partis sunt, 502. 15.

Julianus Imp. Apostata, sibi delatam purpuram mortem appellavit, & quare, 1219. Idem qualiter suis dixerit, vt fidenter ei verò confulerent, 392. 12. Quantum despexerit vulgi iniurias, & calumnias, 824. 14. Et scdm sapiens responsum, circa non credendū facere delatoribus, & accusatoribus aliorum, 509. 4. Quam difficilis, & crudelis se adire volentibus fuerit, ex Nazianz. 497. 28. Mortis, in Christum blasphemæ, & divinæ punitio, 15. 24.

Julianus II. Imp. valde, ob avaritiam notatus, 302. 19.

Juliz, aoverez Caracallæ, vox incestuosa, & in verecunda, notatur, 215. 17.

Iulius Cæsar I. Rom. Imp. & alij, qualiter cogitaverint, de iure civili reformado, 560. 7. & seqq. Eiusdem apophthegma, de suo more in iudicando, 515. 19. Eiusdem convivium suspendum, toti pop. Rom. datum, & nimius in eo sumptus, ex Sen. 276. 10. & 714. 11. Qualiter idem Quintum Ligarium absolverit, Ciceronis oratione pernotas, 522. 25. Eius necem, qualiter prælagierit fulmen, quo eius itatua conflagravit, 481. 7. Statua eius, cura fulmine, reprehensa, 18. 6.

Iulij Pollucis, notabilis lecus, de Epithetis Boni Principis, 157. 19. Et mali, 165. 14.

Iupiter olim, in nominativo Iovis dicebatur, 65. 9. Cur cictus Tonans, & Archiceraunus, & fulminans, 347. 6. Ad sacra fulminis Deos in consiliū vocare dicebatur, & quos, & quare, 348. 7. & 8. & ibi Auctoris Emò, de hoc.

Ius civile Romanorum, ex quibus constari, & consistere caperit, & alia de eo, 560. 7. & seqq.

Ius, inscriptio pectoris habere, cur dicantur Imp. & Reges, 350. 19.

Iuris ars, qualiter à Plat. & alijs divina fuerit appellata, 519. 11. & seqq.

Iuris ars, & legalis peritia, Regia à Socrate dicta fuit, & quare, 504. 39.

Iuris civilis libri, quantum hodie mole, & confusione laborent, & Babylonicam turrim excedant, 561. 9.

Iurisprudentiam, non esse scientiam, nec artem, neque hoc nomine digni, qui dixerint, & qualiter convincantur, 519. 13. & seqq.

Iuris publici tutela, ad quid instituta, 549. 28.

Iure civili Romanorum, qualiter Hispania, & aliz nationes vix reperiantur, 561. 10. & seqq.

Iura minuuntur, quocies gliscit potestas, ex Tacito, 530. 24.

Iura, qui alijs præscribant, absurdum erit, si ipsi in culpa hæreant, ex Philone Iud. 576. 11.

Iusti viri animas, qualiter imaginem valde divinam, & Deo similem esse, dicat, & dicat Clem. Alexand. 533. 1.

INDEX RERVM

Iusti Li, sif, gravissima v. r. d. de Regnoru rum que hincnavarum inconstantia, 30. 30.
 Iustinianus Imp. qualiter ius civile Romano rum compilaverit, & alij glossas addide rint, 581. 9. Idem, quas leges, & quam seve ras, contra otiosos promulgaverit, 646. 33.
 Iustinianus II, Imp. quæ damna passus fuerit, ob non petita suorum consilia, 354. 37.
 Iustitia in se, virtutes continet omnes, 524. 2. & 3. Et in quibus versetur, & quod sine ea, nihil conservari potest, ibidem, & num. se quentib.
 Iustitia est radix immortalitatis, ex Salviano, & alijs, 519. 12.
 Iustitia, est fundamentum perpetuæ commen dationis, & famæ, 523. 1.
 Iustitia remota, regna, nihil aliud sunt, quam latrocinia, & quod etiam inter latrones est necess. ria, ex Cic. & alijs, 524. 3. & se quentib.
 Iustitia Regis, pax sit populorum, & alij boni eius effectus, ex Isaiâ, D. Cyp. 533. 1. & se quentib.
 Iustitia, quibus votis, & orationibus, expeti à Deo solet, per Apollon. Thiazum, 524. 2.
 Iustitia, post Chrysum, qualiter, & quare duos pueros lactans, pingi solet, & Petri Costalij, pegma de hoc, 548. 27. & sequen tib. Et quibus alijs symbolis, figuris, & Em blematicis, à varijs Authoribus fuerit deli neata, 525. 7. & multis seqq. & de pictura Authoris, 527. 14.
 Iustitia, qualiter omnibus potentibus, & hu milibus, æqua esse debeat, & alia de ea, 523. 1. & multis seqq. & 528. 17. & seqq.
 Iustitia, ubi iuste, & rectè administratur, etiã ipsis, qui per eam damnantur, grata est, & exempla ad hoc, 531. 33.
 Iustitia non putatur, quidquid non discuti tur, ex Cassiod. 615. 18.
 Iustitia nimia, incurrit peccatum, temperata facit perfectos, ex D. August. & alijs, 518. 9.
 Iustitia, quam graviter, ex pluribus legibus, & licitis, forique versutis, legatur, & vul neretur, 567. 29.
 Iustitiæ partes, & proprietates, quæ sint, ex Platone, & Lactantio, 747. 19.
 Iustitiæ, sine fundamento, nihil potest esse lau dabile, ex Cic. & alijs, 365. 35.
 Iustitiam, qualiter, & quare, plures Dei filiam fecerint, & appellaverint, 519. 12.
 Iustitiam Regnantium, esse utiliorè populis, quam temporis fertilitatè, dixit Aristot. & quare.
 Iustitiam rectam, etiam in suos, qui Imp. ad ministraverint, 577. 16.
 Iustus, ab iniquo discernere, quã difficile sit, secundum Horat. & cur, 518. 11.
 Iustus dici non potest, qui alienas Regiones infestat, ex Herodoto, 746. 18.
 Iustus ex dimidio, Libanio dicitur, qui præ mia, & poenâ æqualiter non dispertit, 652. 5.
 Iuva te ipsum, Adagium, & eius origo, & vsus, 813. 21. Et quod I, qui se non iuvat, divinar. auxilium nõ meretur, latè, 814. 14. & seqq.

Iuvenem, in ius iohis sentibus regere Princi patum, difficile est, ex Cassiod. 355. 37.
 Iuvenis, in Senatu senibus mixti, senes esse debent, ex Cassiod. 388. 40.
 Iuvenes. & maxime plures, non debent facile consilij gravibus adhiberi, & de damnis contra rij vsus, 387. 37.
 Ixionis fabula, rotæ alligati, & eius mytolo gia, ex D. Fulgentio, 49. 13.

L.

Labarum, Crucem Christi præferens, quali ter, ex vexillis Romanis ademerit Iulianus Apostata, & restituerit Iovianus, 84. 28. & seq.
 Laborandum non est temerè, in ijs, quæ nihil profunt, 219. 7. & seq.
 Laboranti, debetur divinitus gloria, laboris proles, ex Æschylo, & alijs, 813. 20. Et quod laborantes Deus adjuvat, ibid.
 Labor, amoris domitor, & Emb. Schoonh. ad hec, 643. 20.
 Labor, ac periculum, eò impenditur, ubi præ mium speratur, ex Livio, & alijs, 651. 7.
 Laboris assiduitas, quæ damna in agris, ani malibus, & hominibus generet, ex Ovid. Sen. & alijs, 234. 6. & seqq.
 Laboris sui pretia recipere debent, qui publi cis utilitatibus eò secundant, ex Cassiodo ro, 441. 5.
 Laborem, qui fugit, fugit felicitatem, ex Phi lone, & alijs, 137. 6.
 Lacedæmonij, cur prius, quam prælia inirèt, Musis sacrificare solerent, ex Eudamide, 632. 19. Idem, & Romani, qualiter permis serint, pueros à Senioribus emendari, 182. 21. Et qualiter, & quare, arduas causas, in nocturnam tempus decidendas, rejicerent, 133. 20.
 Lachrymis egeritur dolor, & flere quædam voluptas, seu aliquod calamitatum oblecta mentum est, ex Ovidio, & Latino Pacato, 123. 9. & 716. 22. & seqq.
 Lædendi, quam commodum, facilior est via, ex Nazario, 610. 41.
 Læisionis genus est, profutura tardare, 730. 18.
 Lapidum insula Cycladicæ, mirabilis natura, ex Plinio, & alijs, 803. 5.
 Latuit qui benè, benè vixit, ex Ovid. 482. 10.
 Laudanda, postquam facere desijmus, laudare quoque ineptum putamus, ex Plin. Jun. 682. 19.
 Laudabilis vena servat originem, ex Cassiod. & alijs, 234. 2. & seqq. & 259. 22.
 Laudare viventes, & potentes, adulationis pe riculo subest, 835. 16. Et quomodo id per mitti possit, ex Platone, & alijs, 836. 20.
 Laudari nemo, ante obitum debet, & quare, 833. 10. & seqq. & 835. 15. & seqq.
 Laudari bonum est, sed præstantius esse lau dabilem, 413. 43.
 Laudari se, cur non fuerit passus Pecennius Niger, ex Spartiano, 835. 16.
 Laudatio, ibi à vanitate remota est, ubi est

ET SENTENTIARVM.

etiam *secura vituperatio*, ex D. Amrosf. & alijs; 835. 16. & seqq.

Laudis veræ, qui sunt hostes Capitales, 267. 18.

D. Laurentij, in craticula, aduersus tormenta, mira constantia, 61. 38.

Laurentius Valla, qualiter, & cur, contra donationem Constantini Imp. & ecclesie facta, scripserit, 682. 23.

Dom. D. Laurentius Ramirez de Prado, Regis Consiliarius, quo symbolo vsus fuerit, ad significandam constantiam in aduersis, 342. 26. Et laudatur, ibidem, & 25. 13. 5. 14. 31. & alibi sæpe.

Lauitias nimia in edulij, notatur, ex Naziaz. & alijs, 272. 6. & 275. 17.

Leæz, & apri pugnantium, & vulturis spectantis apologus, & Emb. Alc. & Schoonh. ex eo, 770. 6. & 7.

Legio Christianorum, dicta Melitina, & fulminatrix, qualiter Dei auxilium in bello, suo Al. Aurelio, promeruit, 810. 9.

Legati Regum, an aliquando mendacio vti possint, 217. 27.

Leuitas, qualiter cum severitate misceri debet, ex D. Greg. & alijs, 617. 1. & sequentibus.

Leuis Imp. lex celebris, & comminatio nota digna, in iudices iniquè iudicantes, 540. 27.

Leuis IV. Imp. Constant. supplicium diuinum, ob viurpatam Christi Crucifixi coronam, & suo capiti impostam, 309. 16.

Leopardus, musica esse ferari vrgentius solet, & quòd sic debent esse ferari Reges, contra adulatores, 413. 43.

Leonina pellis, si non satis sit, vulpinam indue, Adagium, & eius significatio, 332. 17.

Leonis, in humiles, & prostratos clementia, ex Iliad. Ovid. Claud. & alijs, 790. 14. & sequentibus.

Leonis de spelunca, quid dicat Horatius, & eius applicatio ad triurata, 701. 29.

Leonem, cur plures, Regum symbolum fecerint, 128. 2. & seqq.

Leonem fratrum, cur iustitia ducere, & in sedere dicatur, 527. 14.

Leones, qualiter à culicibus infestentur, & Emb. Schoonh. de hoc, 680. 14.

Leones, qualiter epoto simiarum sanguine, à febre conualeant, & Iunij Emb. hinc sumptum, contra adulatores, 407. 17. & sequentibus.

Leones, templorum foribus, tãquam custodes apponi soleant, & cur, & Emb. Alc. de hoc, 129. 3. & 4.

Leonis vigilia, qualis, & cur apertis oculis dormire dicantur, 119. 2. & 3.

Lexia Regula, Adagium, & de eius causa, & significatione, 519. 17.

Leſeus Albus, Polono-rum Rex, qualiter Govortium bonum Consiliarium, Regno prætulit, 423. 15.

Lex, est Antidotum vitiorum, vitioſaque vita venentia, ex Saluiano, & alijs, 543. 5.

Lex, cur à Papiniano definiatur civitatis communis sponſio, 549. 30. Et aliz definitiones, ex Demosthenis, & alijs, 542. 4.

Lex, quòd non vetat, hoc fieri verat pudor, ex Sen. & alijs, 215. 18.

Lex armata sedet, sed hescit crimè occultum, ex Prudentio, 586. 27.

Lex viva est, sanctus honoratus, & flagitiosus supplicio affectus, ex D. Aug. & alijs, 579. 2.

Lex nulla, poenis sobrios sales premit, 398. 42.

Lex horrendi carminis, apud Romanos, qualis, 615. 17.

Lex vetus, ut innovetur, vel corrigatur, quaeruntur, ex D. Thom. & alijs, 417. 8. 13. & seqq.

Lex Gabinia Tabellaria, apud Romanos, qualis, & ad quid lata, 370. 6. 11.

Legislatores varij, qualiter, & cur, pro dijs habiti fuerint, vel leges suas, à dijs acceptas, commenti sint, 543. 6. & seqq.

Legem, qui imperare iubet, Deum iubet imperare, ex Arist. & alijs, 542. 3.

Legem vnam, cuique negotio satis esse, qualiter dixerit Solon, 560. 3.

Lege quadam, condiendis legibus opus esse, dixit Androcles, & quare, 518. 10.

Leges bonæ, & prudenter latæ, quam sint utiles, & necessariæ, & plura de eis, & earum causis, & effectibus, 541. 1. & seqq. & 544. 10. & seqq. Et quo symbolo earum utilitas, ab Authore, & alijs designetur, 545. 13. & seqq. Et quòd sine eis, nulla Respub. bene gubernari possit, ex Arist. Cic. & alijs, 542. 3. & seqq.

Leges, & earum necessitas, qualiter post corruptum nequitia hominum aureum sæculum, ceperint, ex Ovid. & alijs, 542. 1.

Leges, sunt oculi Reip. ex Novel. Leonis Imp. & quare, 544. 12. Et ibi Emb. Aurb. ad hoc.

Leges, aligando, vel à legendo dicuntur, & quare, 544. 12.

Leges, qualiter olim ligneis, vel zreis tabulis, lapideisvè, scribi, & proponi solerent, 544. 11.

Leges, à Regibus, qualiter, & quare, summo cum consilio, & maturo iudicio, ferri debeant, 549. 3. 1. Et qui Imp. non aliter eas edere voluerint, & quòd ita latæ, Pragmaticæ appellantur, 350. 17. & seqq.

Leges, sine Rege, qui eas observari curet, languescunt, vel de nihilo serviunt, 552. 3. & seqq.

Leges, absque probatissimis Magistratibus, qui earum executionem curent, mortuæ sunt, ex Platone, & Pompei. I. C. 552. 1. & 558. 12. Et quòd idem est, quòd non fiat, vel quòd non observentur, 554. 7. & seqq.

Leges, languidius se habent, & operantur, in Provincijs, à suis Regibus valde remotis, & quare, & exemplum in legibus Indiarum, & bonam Indorum tractationem concernentibus, 555. 10. & seqq.

Leges, non de omnibus casibus, sed de frequentibus, sunt ferendæ, 550. 32. & seqq. Et quòd solum de rebus gravibus ferendæ essent, & reliqua iudicium arbitrio remittenda, ex Arist. & alijs, 560. 3.

Leges silent inter arma, & aliz similes sententia, ex Cic. & alijs, 766. 15.

INDEX RERVM

Leges ipsæ cupiunt, ut iuræ, & æquitate regantur, 517. 2.

Leges, ex æquitate interpretari, ad solos Reges, quando, & quò sensu spectare dicatur, 517. 4. & 5.

Leges plures, in civitate esse, pro maledictione, apud Oseam habetur, 550. 3.

Leges, quàm multæ, tam nullæ, ex Oveno, 560. 4.

Leges vbi multæ, ibi etiam & multæ lites, & alia damna, 550. 31. & 559. 1. & 566. 26. & seqq. Et qualiter, de multis legibus referendis, à multis tractatum sit, & tractari debeant, 570. 40. & seqq. & ibi Authores Emblem. ad hoc.

Leges Moysi, à Deo datæ, quàm pauca fuerint, & compendiosæ, 560. 5.

Leges 12. Tabularum, quàm fuerint pauca, & à Cicerone laudatæ, & qualiter postea à Romanis, alijs latis obscurari ceperint, 560. 6.

Leges, semel latæ, non nisi, ex magna causa abrogandæ, vel mutandæ sunt, & quare, ex Nat. Comite, & alijs, 550. 34. & 35. Et veteres, & observatæ, quoad fieri possit, retinendæ, & quare, ex Casiod. & alijs, 417. 4. & seqq.

Leges, à se latæ, ne in posterum mutarentur, qualiter caverit Lycurgus, 419. 18.

Leges, qualiter, & cur Anacharsis, & alij, tyrannearum telis similes dixerint, 27. 15. & sequentibus.

Leges confenescere, & occasum pati solent, & quando sine reprehensione mutari possint, 422. 32. & seqq.

Leges Iulie, Papiæ, & aliæ caduzæ, qualiter, & quare sublatae fuerint, 709. 29. Et de lege Julia, de vice sima, ab Augusto lata, & qualis esset, & alia plura, circa eam, & eius derogationem, & abrogationem, 707. 23. & seqq.

Leges, quæ exulare iubent causidicos, & procuratores, & alios litium concitatores, qualiter, & quare, à Boccalino laudentur, 570. 38.

Leges iuris civilis Romanorum, an, & qualiter, & quando in nostra Hispania, ad cessationem causam allegari, & observari debeant, 565. 24.

Leges, quàm antiquæ in Hispania fuerint, & variaz illarum in eadem, per varia tempora, ad hæc usque nostra, lationes, & mutationes, 561. 10. & seqq.

Leges Partitaræ Hispaniæ, laudantur, & quorum opera, ab Alfonso. X. compositæ fuerint, 563. 16. & seqq.

Leges styli, Partitarum, Ordinamenti, & novæ demum collectionis, Tauri, & aliæ, qualiter, & quo tempore, & à quibus Regibus, in Hispania editæ fuerint, 563. 15. & sequentibus.

Leges novæ Recopilationis, qualiter nunc demum reformatae, additæ, & ab Authore glossari, iussæ fuerint, 564. 23.

Leges plures Hispaniæ, contra otiosos vagantes, & signiter se habentes, referantur, & querimoniae Authoris, quòd malè servantur, 647. 33.

Legum multa, vitiolum materia, 541. 1. Vbi Autheris Emblemata ad hoc, & 549. 29. & seqq. Et quòd sunt armis validiora, 545. 13. & sequentibus.

Legum causa, & præstantia, & in quo earumvis consistat, 529. 21.

Legum bonarum norma, ex Christi legibus, & exemplis desumi debet, ex D. Paulino, & alijs, 551. 36.

Legum, in exacta observatione erranda, nunquam nimis excedi potest, ex Casiod. & alijs, 549. 18.

Legibus, tantum de novo severitatis addendum est, quantum flagitia creverunt, ex Sym. 583. 14.

Legibus parere debet, qui eas tulit, si earum stabilitatem operat, 223. 17. & seqq. & 572. 1. & multis sequentibus, & ibi Emblem. Auth. ad hoc.

Legibus bonis, & simplicibus, uti debemus, & ab earum calumnijs cavere, 566. 26.

Legibus, qui nimium stricte videntur, Sycophantæ dicuntur, ex Menandro, 517. 3.

Legibus ne, an gubernatorum arbitrio, melius Respub. gubernetur, antiqua quaestio, & qui de ea agant, 542. 2.

Legum, Custodes, parcos in somno Plato requirit, 131. 13.

Leuco, quo pacto, & causa populi monerantur corralerit, alia eidem vilitati pro tempore tradita, ex Potheno, 692. 32.

Libellorum famosorum in Principes, materia, & poena, arbitrio iudicis, ut plurimum relinquuntur, ex Menoch. & alijs, 829. 32.

Libellis satyricis, quàm Salsæ Adrianus, & Severus Imp. responderint, 287. 28.

Liber, non videtur Ciceroni, qui non aliquando, nihil agit, 234. 6.

Liberalis non est, pecuniarum suarum iratus, ex Sen. 730. 17.

Liberalitas, ita exercenda, ne in prodigalitate vitium degeneret, 730. 17.

Liberalitas in Principibus, non prodigalitate commendatur, & eius detestatio, ex Senec. & alijs, 664. 51.

Liberalitate, qui videntur, benevolentiam sibi conciliant, & alia de laudibus liberalitatis, ex Cic. & alijs, 727. 4.

Liberalitates imperiales aritari, & stricte interpretari non debent, ex Imp. Aran. 661. 42.

Liberas linguas, in civitate libera esse oportere, quis dixerit, 527. 16.

Libertus emendare, non est admonere, sed offendere, ex Sen. 401. 58.

Libertas, libertate perire solet, 83. 20.

Libertas pauperis, qualis sit, ex Iuvenali, 537. 15.

Libertas, in suffragijs, in senatu sciendis, qualis, & quanta esse debeat, 400. 49.

Liberti Tibery, egregia carmina, contra retardantes beneficia, quæ facere debet, 731. 18.

Libones russici, à nobilibus durissimè habitari, qualiter, & cur maluerint, in auzquo statu manere, quàm novitatem induci, 20. 10.

Libri, qualiter, & quare sint optimi auctori, & Concialrij Principum, 195. 36. Et qui hoc

ET SENTENTIARVM.

- dixerint, & plura alia, de librorum commedatione, 414. 45.
- Libri aperti, & gladij ei innixi, symbolum, qui Principes, & ad quid designandum, portasse legantur, 190. 15.
- Licenter, qui nihil facit, cum poruit, numquam voluit, ex Pacato, 575. 7.
- Licer, si libet, Tyrannorum vox, & quod eam horrere debent iuste regnantes, 574. 6.
- Licinius Imperator, quam infensus litteris fuerit, 192. 25.
- Ligna duo inter se collissa ignem, emittunt, & Emb. Camerar. hinc sumptum, 764. 8.
- Ligna dispersa, omnia bona cumulat, ex Casiod. 106. 23. Et omnes scientias ornat, 108. 29. & seqq.
- Lingua continenda, & secreti servandi difficultatem, quibus symbolis Modernus quidam ostenderit, 178. 37.
- Lingua, ventri, & pudedis, temperandum, docuit Anacharsis Scythia, & quare, 273. 11.
- Lingua, vicinarum loco, olim Mercurio Sacratz, & cur, 203. 12.
- Lis genuit leges, & legum lis filia, ex Oveno, 566. 28.
- Lis litem ferit, & noxa noxam parit, Adagiū, 566. 28.
- Litem longam, & dubiam, qui prosequitur, demens à Martiali appellatur, & quare, 567. 30. & seqq.
- Lites, quam sint hominibus damnose, & exitiales, & de inscriptione Palatii Mediolanensis, vbi hoc denotatur, & loca, Casiod. 111. 26. 567. 29. & seqq. & 569. 34.
- Lites, qualiter, & quare, pulvinar diaboli, & peccatorum Seminarium dicatur, 567. 29. & seqq.
- Lites breviori, quantum semper omnia iura desideraverint, & ex quibus causis earum prorelatio procedat, 565. 25. & seqq.
- Lites, qui execrantur, verecundi, & cordati homines in iure appellantur, 567. 30. & sequentib.
- Litium immortalitatem, qualiter veteres pingere soleant, & Pegma Costalij ad idem, 566. 27.
- Litium, & legum plurimum, damna, quo simili expresserit Æneas Sylvius, & Authoris Emolinde sumptum, 567. 28. & 29.
- Litiosus, quia adliuit, qualiter Ausonius Gallus, suum patrem, & Lipsius, Ortelium commendat, 570. 17.
- Littera Pythagore, Y, & eius symbola, 243. 14. & seqq.
- Litteræ donæ, hodie frigent, & quare, ex Erasmo, 667. 7.
- Litteras scire, an Principibus expediat, 192. 25. & seqq. Et Bodini iudicium circa hoc, relatum, & reprobatum, 194. 32. & seqq.
- Litteras, in hominibus plebeis argentum, in nobilibus aurum, in Principibus Gemmas esse, ex Æn. Sylv. 193. 16.
- Litterati homines, Principibus suscipiendi, & suscipiendi, & quare, & Emblem. Auth. ad hoc, 577. 1. & seqq.
- Litteris, & disciplinis, meliores homines reddi, non peiores, contra Bodinum, ex Comingo, & alij, 194. 33. & seqq.
- Livor lunæ petit, ex Ovid. & alij, 480. 3.
- Loco, Hispanum verbum, unde originem trahat, 385. 30.
- Locrenses, qualiter novarum rerum suasores audirent, & eis non probatis, punirent, & Emb. Auth. hinc sumptum, 419. 15.
- Locustæ, & earum natura, & damna, quia Regem non habent, & alia de locustis, & Emb. Authoris de hoc, 148. 6. & seqq.
- Locustarum plaga, an sufficiat, ad petendam remissionem mercedis, funti locati, & qui de ea tractent, 149. 7. & seqq.
- Locustas, processu formato, excommunicandi, & abigendi mos, an probandus, & qui de eo agant, 149. 7.
- Locustas, cur in suis militaribus vexillis posuerint Carthaginenses, 757. 12.
- Locustæ, quibus Divus Ioannes in Fremo vescebatur, quales fuerint, ex Pelusota, 149. 9.
- Longus, in dicendo, vel scribendo, dici non potest, qui materiæ immoratur, 386. 33. & seqq.
- Loquacitas nimia in Regibus, quando vituperabilis, ex Legibus Partitarum, 109. 34. & seqq.
- Loqui bene, idem est, quod operari, 108. 30.
- Lorica, suis squamis vitis, seprententibus, qualiter concordiam significet, ex Iobo, & alij, 805. 12.
- Lorticæ sunt humanorum Gradus ascensuum, ex Sen. & alij, 474. 17.
- Lucerna, qualiter lucem suam diffundat, & communiceat, 98. 14.
- Lucerna, symbolum Regum, & cur, & Emb. Auth. hinc sumptum, 96. 2. & seqq.
- Lucernam alat, qui luce opus habet, Adagiū, & Emb. hinc sumptum, 439. 1. & 441. 8. & seqq.
- Luciani mordacitas, atheismus, & interitus, 218. 1. Et ibidem, qualiter Iovem, in nugis occupatum, subannaverit, & Emb. hinc sumptum.
- Lucij syllæ crudelitas, in quatuor legionibus contrariæ partis, sibi iam submissis, obtundendis, ex Val. Max. & alij, 625. 12.
- Lucius Piso, qualiter ob humilitatem, qua veniam sui delicti postulavit, à Senatu Romano fuerit absolutus, 522. 24.
- Lucra iusta, ubique tuta, etiam in naufragio, 711. 10.
- Lucrum gratissimum, quod quis ex volentis ædibus ferat, ex Pindaro, 713. 8.
- Ludicriū, vel lusum Dei, omnes homines esse, 21. 2. & multis seqq.
- Ludi aliqui, & festivitates publicæ, populis permittendi, & quare, & quod hec iarisgentium esse videatur, 239. 25. & sequentib.
- D. Ludovicus, Rex Galliz, cognomine Sæctus, quod consilium dederit filio, circa veditigiam impositionem, 706. 17. Eiusdè apophthegma, circa necessitatem animæ dvertendi in facinorosos, 586. 25. Et pietas, & cura in multis pauperibus æleudis, 316. 19.
- Ludovici Crasi Gallorum Regis monitum, ad filium, de Regni successione, 97. 9.
- Ludovicus XI. Rex Galliz, ob bellorum cupi-

INDEX RERVM

ditatem, à Comingo notatus, 747. 21. Idem, qualiter tractaverit, de legibus, & litibus suo in Regno brevandis, & rescandis, ex eod. Comingo, 771. 41. Qualiter de veritate, sibi à suis non patefacta, conquestus fuerit, 393. 17. Qualiter, & quare veraverit Carolum filium, alias Latinas litteras discere, prater nescit reguare, qui nescit dissimulare, 193. 25. Et quantum hoc filio nocuerit, ex Comingo, & alijs, ibidem, num. 30. & 31. Eiusdem apophthegma, de beneficijs Principum, & eorum effectu, & qualitate, ex eod. Comingo, 659. 35.

Ludovicus XII. Galliarum Rex, quam freques esset, in causis suorum audiendis, & decidendis, 504. 45. Eiusdem integritas in puniendo Subprefecto Aurelianensi, valde alias, sibi amicitia coniuncto, 530. 27. Apophthegma mobile, de damnis bellorum, 758. 15.

Ludovici XIII. proclama, sive manifestum iniustum, contra Hispaniam, dum ei bella movere instituit, 750. 31.

Ludovici Hungariz, Regis symbolum, ex speculo sumptum, 211. 43.

Ludovici Sylveira apophthegma, de periculo eorum, qui se, Regibus sapientiores, ostendunt, 466. 23.

Ludus Fesserarum, sive tabule Palamedis, qualis fuerit, & Emb. Anth. ex eo, ad ferendos, & corrigendos finidros casus, ex Terentio, & alijs, 341. 19.

Lumen, ante Imp. Rom., & Reges Persarum foras exeuntes, deferri solitum, & quare, 98. 12.

Luna, etiam cum Solis radijs deficitur, ei terga non vertit, 344. 37.

Luna crescens, ostrea implet, & Emb. Camerarij, ex hoc, ad iugentia litteratorum, 668. 12.

Luna, ob canes, qui ei fulgenti ad latrare solent, cursum non tardat, & Emb. Alciat. & aliorum, de hoc, 819. 14.

Lunatis calcis, cur Romani vterentur, 39. 29.

Lic. Lupus de Deza, tempore D. Phil. II. qualiter, pro legibus Hispaniz rescandis, & brevandis, tractaverit, 771. 42.

Lupus à Vega laudatur, & eius querela elegas, de suis Musis nullo favore iuvatis, 674. 34.

Lupus, affellum, quem devorare parat scalpens, adulatoris symbolum, ex Batillio, 715. 52.

Lupi nulli, hodie in Anglia reperiuntur, & qualiter extincti fuerint, 587. 28.

Lulus facium ardentium, quas alij alijs curretes tradebant, apud Athenienses, & eius applicatio, ex Lucretio, 30. 28.

Lutum, & eius laudes, Maioragius scripsit, & quam vane, 130. 20.

Lutum non fit testa, nisi tundatur, Adagium, & quid significet, 182. 25.

Luxuriam nimiam, & eius damna, qualiter describat, & reprehendat Claud. 169. 22.

Luxus immoderati descriptio, & detestatio, ex Nazianz. & alijs, 263. 2. & seqq. Et qui-bus excidij, & aliarum calamitatum causa fuerit, 265. 8. & seqq.

Lycæus, qualiter, & quare, post leges datas Lacedæmonijs, Dei nomen meruerit, ex Themist. 546. 18. & 547. 22. Idem, quanto studio curaverit, ne legum suarum vlla in posterum mutaretur, 419. 18. In Hispaniam advèrassè, & Vasconibus Latinam linguam, qua hodie vntur, communicasse, quis dixerit, 419. 19. Eiusdem mira clemètia in parcendo ei, qui ipsi oculum effoderat, 634. 33. Et Historia de Canibus, quibus Spartanos, bonæ, vel malæ educationis, effectus demòstravit, 178. 6. & seqq.

Lyra, apud nos *Harpa*, pro simbolo còcordiæ sumpta, & bene ordinatæ civitatis, & quare, ex Pierio, Costalio, & alijs, 804. 9. & 10. & Authoris Emblemata de hoc, 592. 9.

Lyra, vel cithara ad iuventio, & plura alia, de miranda huius instrumenti còcordia, ex Casiod. 805. 11.

Lysandri turpe dictam, quòd Reges fidè frangere possent, refertur, & refellitur, 217. 28. & seqq.

Lysippus, qualiter, & quare reprehenderit Appellem, quòd Alexandrum Magnum fulmina contorquentem, depinxerit, 256. 10.

Lysiteles, apud Plautum, qualiter reprehenderit iuvenem, à Maiorum virtute degenerantem, 160. 26.

M.

Machareonij Regibus, in Vtopia Thomæ Mori, qualiter, & quare prohibitum esset, thesauros habere, 711. 9.

Macedones, qualiter, & quare, adversus Illyricos pugnaturi Regem suum, ante exercitum in cunis protulerint, ex Iustino, 784. 11.

Machiavelli delirium, quòd Christiana Religio Imperijs noceat, damnatur, 71. 4. Et aliud impium eiusdem, & Bodini, dogma, quòd Reges, ex suo tantum consilio procedere debeat, 352. 28.

Magistratus, sæpe dij in S. Scriptura vocantur, & quare, 89. 4.

Magistratus, & officia omnia Reip. à Principe, tanquam à fonte dimanant, & an semel data possint sine causa, & citatione adimi, 503. 24. & seqq.

Magistratus creati ad beneplacitum Principis, censentur perpetui, ex Casiod. Acc. & alijs, 504. 36.

Magistratus, quibus concedendi, ex Plat. & Arist. 433. 42. Et eorum delectus, qualiter à Principe faciendus, 430. 29. & seqq.

Magistratum ineptorum electio, quam sit damnosa Reip. ex Cic. & alijs, 429. 22. & sequentibus.

Magistratus, & indices, queri, & eligi debent, nõ probandi, sed iam probati, ex D. Bernard. & alijs, 425. 6. & seqq.

Magistratus vltro, & non ambicius, etiam in vitis dari debent, & tunc magis estimari, ex Plin. Iun. & alijs, 434. 46. & seqq.

Magistratus mali si eligatur, peiores, post electionem evadunt, & quare, ex Boeth. 426. 8. & seqq.

ET SENTENTIARVM.

Magistratus boni, faciunt annum bonum, & magis felicem, quam multi, & boni fructus, eiusdem anni, ex Sidon. & alijs, 429. 26.

Magistratus iniqui, & fordidis, furibus sunt peiores, & quare, ex Sarisb. & alijs, 429. 24.

Magistratus multi, acribus inijs, incurioso tam sine, se habent, ex Tacito, 426. 8.

Magistratus se inebriantes, qualiter à Platone, & Solone puniti, 285. 24.

Magistratus pauperes, olim opulentam Remp. habebant, ex Salviano, 723. 18.

Magistratus, habentes Reip. & iustitiz administrationem, vendi non possunt, nec debet, & quare, 435. 31. & seqq.

Magistratum gerere, quislibet facile putat, & est difficillimum, 89. 6.

Magistratus, magistratu honos, honore petendus est, ex Plin. luv. 431. 33.

Magistratus, si de vno ad aliud tribunal promovendus sit, quid attendi debeat, ex Calsiod. & alijs, 431. 31. & seqq.

Magistratus legibus subdi, nō leges Magistratibus, quam sit conveniens, & necessarium, 541. 5.

Magistratus, non possunt legibus esse mitiores, Reges possunt, & cur, ex Sym. & alijs, 517. 4.

Magistri litterarum honorandi, quia Palatijs sacunda nutriunt ingenia, ex Calsiod. & lege Partic. 671. 24. & 28.

Magna res, magnis abstinuisse fuit, ex Albinov. 477. 29.

Magna negotia, magnos apparatus desiderat, ex Heliod. 430. 29.

Magna repente tuunt, summa cadent subito, ex Claud. & alijs, 470. 4.

Magnam fortunam, magnus animus, & placidus, etiam in calumniantes, decet, ex Sen. 829. 32.

Magnanimitas, & magnificentia in Principibus, valde accessaria, & Imperij Corona est, ex Iudilio, 660. 37.

Magnis lapidis, mirabilis virtus, in attrahendo ferrum, & plura de eo, ex J. August. & alijs, 555. 11.

Magni animi est, magna contemere, ex Sen. 625. 5. Et iniurias despiciere, ex eod. 829. 32.

Magni animi, magnis honoribus sunt, ex Livio, 652. 7.

Magni cognomen, qui iuste mereantur, & ob quas causas tribui debeat, & soleat, 68. 17. & seqq. Qui Imp. illud habuerint, & qualiter illud reculaverit Alex. Sev. Imperator, 67. 16. Et quod Magnus idem solus dici potest, qui & bonus, ex Seneca, 65. 8.

Magnos, in magnis occupari debere, 827. 1. & seq. & Auth. Emb. ad hoc, ibidem.

Magnus verifator in repus illa, Adagium, & eius significatio, 229. 7.

Magnificencia Regum, in tuendis oppressis, & pauperibus, consistit, ex Senec. & alijs, 535. 7. & seqq.

Magnitudo, quando non possit crescere, ex Sen. 67. 17.

Magnitudinis est, vellē quantum possis, ex Plin. luv. & alijs, 216. 19. & sequentio.

Magnitudini modus, aliquis esse debet, ex Senec. Rhetore, 739. 33.

Maiestatis læta in crimine, cur, & quomodo filij, & posterij, plecti soleant, 609. 29. & sequentibus. Et qualiter in eodem, vel ex solis somnijs, aut indicijs, procedi debeat, 618. 31. & seqq.

Maiestati Imperatorum, & Regum, qualiter humanitas, & affabilitas non præiudicat, 496. 20. & seqq.

Maiestate Regnantis digna vox est, profiteri se legibus alligatum, ex Theod. Imp. Gunthero, & alijs, 574. 5.

Maior suis incrementis, quis dici mereatur, 68. 17.

Maiorem vitato virum, Adagium, & eius causa, & usus, 480. 5.

Maiorum gloria, & nobilitas, quos debeat stimulos, in eorum posteris generare, 158. 17. & seqq. & 259. 23. & seqq.

Maiorum ad gloriam confugere, est veluti propriæ defectum fateri, ex Philostr. Ioan. de Mena, & alijs, 257. 14. & seqq.

Maius dedecus est parva amittere, quam omnino non paravisse, ex Sallust. Calsiod. & alijs, 740. 40.

Mahometus, Turcarum Imperator, qualiter moriens doluerit, quod extraordinem suis populis tributa imperasset, 707. 20.

Mali Granati, dulcis, & acris, symbolum, Regis Henr. IV. & eius significatio, 628. 7.

Malius Theodorus, qualiter à Claud. laudetur, quod ira deposita iudicabat, 616. 23.

Malum cum perseverat, augetur ex Calsiod. 583. 16. Et quod malis nascantibus occurrere debet, & quare, ex Ovid. & alijs, 620. 39.

Mala prævissa, minus feriunt, 476. 27.

Malos, qui non puniunt, bonis iniuriam inferunt, & eos perditum eunt, ex Pythaco, & alijs, 585. 22. & 599. 7.

Malorum extremum, inde nasci vulnera, unde sperabantur medicamenta, ex Calsiod. & alijs, 429. 25.

Manasse, Rex Hebræorum, cur statuam, quincuplici ornatam facie, sibi apponi fecerit, 446. 7.

Mandata sua, qui in posterum observari cupit, qualiter se debeat habere, cum mandatis suorum prædecessorum, 420. 24.

Manus, non est debilior, quod in plures digitos sit divisa, 457. 11.

Manus multæ, ad regendum Imperium sunt necessariæ, ex Themist. & Auctoris Emblemata hinc sumptum, 446. 23.

Manus multæ reddunt onus levius, Adagium, 448. 18.

Manibus multorum, quæ peraguntur, commo- dius, & facilius expediuntur, 457. 12.

Marchionis de Cusano, casus, & causa referretur, & eius Pater collaudatur, 636. 40.

Marcus Aurelius Imp. quantam curam, & diligenciam, etiam in rebus minimis adhibuerit, 113. 11. Eiusdem Monumentum, de contem- nendis ab Imperatoribus, vulgi invidijs, & calumnijs, 824. 13. Et in arduo bello victoria, ob orationes Christianæ legionis, & epistola, quam de hoc, ad Senatū scripsit, 810. 5.

INDEX RERVM

Marci Antonini Imp. Philosophi apophthegma, de civibus conservandis, 759. 19. Eiusdem oblectamenta; ad graviores curas leniendas, 237. 19. Et qualiter ad bellum cōficiendum, ex suo patrimonio providit, ne populum gravaret, 700. 24.
Marcus Terentius, qualiter se, apud Tyberium Cæsarem excusaverit, de amicitia, & obsequijs in Scianum, 451. 31.
Marci Tullij Cicer. quanta fuerit eloquentia, & vis in dicendo, & de eius ob eam morte, & laudibus, 106. 17.
Marci Curij, & **Quinti Fabij**, circa contemptum divitiarum, 719. 2.
Marci Crafsi delicta, qualiter à Pop. Rom. in confutatione **Catilinæ** dissimulata fuerint, 334. 31.
Maior Horatio, qualiter, & cur, foreris cruenta cædes remissa fuerit, 522. 24.
Mare, aquas terris, & fluminibus præstitas, rursus in se recipit, & **Emb. Auth.** hinc sumptum, 728. 7. & seqq.
Mare placidum damnat, qui vnda cupiditatis exaggerat, ex **Cassiod.** 715. 14. & seqq.
Mare mortuum, continuis vaporibus acre inficit, & quare, 641. 11.
Mare ventis agitatū, quis pro simbolo sumferit, ad significandam gloriam, quam consequimur, ex constantia in adversis, 344. 35.
D. Maria Virgo, quòd iustè **Domina** vocari possit, & debeat, & quòd eius nomen hoc significet, ex **Arnoldo**, & **D. Hieronymo**, 15. 25.
D. Mariannæ Austriacæ, **Reginæ Hisp.** felicissimus, & lætissimus in **Matritensem** curiam introitus, **An. M. DC. LI.** 514. 31.
Marius, apud **Sallustium**, quam esse veram nobilitatis maiorem laudem, ac gloriam duxerit, 259. 25.
Martialis Poeta, qualiter laudet **Prisci Patroni** sui, erga se benevolentiam, 671. 22. Eiusdem **Epigrammata**, de pilis tauris obijci solitis explicantur, 24. 11. & seqq. Et alia per totum opus referuntur, & illustrantur.
Martis alea, quam sit anceps, 759. 22.
Martem, qualiter bonarum, etiam artium Deum faciat **Ovidius**, 187. 4. Eundem, quia bellis favet execratur **Homerus**, 755. 6. Eundem & **Christum** pari disciplina colere, difficillimum, 758. 15.
Mares, quæ proprio lætè filios non alunt, à quibus reprehensa, 182. 24.
Maximi Tyranni crudelitas, in imponendis, & exigendis tributis, qualiter à **Latino Patato** describitur, 712. 5.
Maximilianus I. Imperator, qualiter loca supplicij destinata, nudato capite salutare soleret, 86. 15. Eiusdem apophthegma, circa favendos homines litteratos, 672. 18. Idem, qualiter vivus, omnia mortis, & sepulturae suæ instrumenta, sibi paraverit, 843. 18.
Mæcenas, quòd **Consilium** dederit **Aug.** circa **Agripam** nimis elatum, ex **Dione**, 459. 26. Et ut bonos **Cōsiliarios** remuneraret, 440. 3. Idem, & **Cripus**, qualiter gratia **Augusti** exciderint, 466. 17. Eiusdem nomen in **Ada-**

gum transtiens, pro insigni, quolibet **Doctorem** fautore, 666. 4.
Medicina, quæ morbis non congruit, damnosa est, & periculosa, 603. 6. & seqq.
Medici presentia, ægrotos reficit, & exhilarat, 783. 20.
Medici mali est, facilè de ægri salutæ desperare, ne curet, ex **Sen.** 571. 43.
Medico, secundum artem curanti, imputari non debet, si æger moriatur, ex **Quintil.** 368. 46.
Medici, licitè, & prudenter contrarijs remedijs vti solent, quando priora, nihil proficere vident, 423. 38.
Medicis, quàm sit difficile, absentes infirmos per epistolam velle curare, ex **Seneca**, 550. 33.
Medio tantissimis ibis, ex **Ovid.** & alijs, 481. 8.
Mediocris in rebus omnibus utilitas, & laudes, ex **Apollodor. Hor.** & alijs, 485. 13. & seqq.
Meliora, non solent pluribus placere, ex **Sen. & Cic.** 817. 2.
Melius est bene Imperare, quàm Imperiū ampliare, 740. 40.
Melius est in tempore occurrere, quàm post vulneratam causam remediū querere, 620. 40.
Mellis, & fellis coniugatio in omnibus reperitur, ex **Apuleio**, 25. 16.
Membra, qualiter capiti subdi debeant, & eius gubernationem admittere, & damna quæ ex contrario resultant, 106. 20. & multis seqq.
Memorum incurabile recidendum, & quare, 599. 8.
Mendacium, quæ tum à veritate distare scire, dixerit **Tales Milesius**, 509. 2.
Mendacium quodlibet, quantum **Perfæ**, **Indi**, & alij horruerint, 217. 17.
Mendacium in Regibus, sæpe necessariū esse, qualiter docuerint **Plato**, & alij, qui reprobantur, 217. 26. & seqq.
Mendacium, etiam leve, quantum excusari debeat, maxime à **Regibus**, & **Præcipuis**, ex **lege Partica**, **D. Thom.** & alijs, 219. 24. & seqq. Et quòd mentiri non licet, etiam pro totius mundi salute, 217. 27.
Mendicantes validos, qualiter **Plato**, & alij, suis in legibus prohibuerint, & punierint, & alia de eis, & quibus ministris, applicari possint, 319. 20. & seqq. Et quòd licet de hoc sæpe tractatum fuerit, & plura remedia ad eorum damnosa examina cohibenda, prudenter excogitata, nunquam tamen executioni mandata fuerint, 647. 34. & sequentibus.
Merocrates Medicus, se **Deum** mentiens, qualiter fuerit a **Phil. Macædone** de ritus, 20. 15.
Menenij Agripæ Apologus, quo plebem Romanam sedavit, 106. 20.
Mensarum Syracusarum lauticiem, & luxuriam, qualiter reprehenderit **Plato**, 278. 30.
Mens vna Sapiens, plurimum vincit manus, 360. 13.

ET SENTENTIARVM.

**Mentem humanam, cur inter duas aures Deu-
collocaverit, & Embl. Auth. hinc sumptum,**
401. 10.

**Mentibus duris, simul omnia abscindere vellè,
impossibile est, 325. 23.**

**Mercatores cuncti refugiant, quæ sibi dispen-
diola cognoscunt, ex Casiod. 715. 14. &
seqq.**

**Mercatoribus ad nos adventantibus, quærum
favere debeamus, ex Casiodoro, 715. 14. &
seqq.**

**Mercum taxatio, solet sæpè maiorem rerum
caritatem causare, & quare, 689. 26.**

**Mercurius quis, & eius nomina, & officia
apud Gentiles, & qualiter, & cur hominum
Pistor, & Nominis dictus fuerit, & Embl.
Auth. hinc sumptum, 88. 1. & seqq. & 90. 7.
Dictus quasi Medeturrius, sive medius cu-
rens, & quare, 509. 6. Qualiter, & quare
alaris, & petasatus, & iter agens a Veteri-
bus ingeretur, & Auth. Embl. hinc sum-
ptum, 502. 5. & sequentib. Eloquentia, etiam
Deus haucos, & qualiter sine manibus, ore
aperto, ad hoc significandum, effigiari so-
leret, & Embl. Auth. hinc sumptum, 202. 9.
& sequentib. Simulachrum Mercurij ge-
mifsum, invenis scilicet, & senis, cur Ægyp-
tij, & alij confunderint, 188. 2. & seqq. &
221. 3.**

**Merita, & meritum prærogativa, ex quibus
perire dicantur, & quod magis, quam pecu-
nia, in electione officiorum publicorum attendi
debeant, ex D. Gregor. 132. 39. & 438. 55.**

**Merovei Antiqui, & legitimi Reges Galliarum,
ob ignaviam Regnum amiserunt, 138. 10. &
11.**

**Merum Imperium, cur dicatur, quod in ple-
tendis fontibus exercetur, 504. 12.**

**Metæ, quæ in stadiis ponebantur, quales, &
earum symbolum, apud Sævedram, 83. 10.**

**Mecus mutus, facit societatem fidelem, Ada-
gium, & eius significatio, & usus, 382.
15.**

**Michael, Græcorum Imp. Imperium amittere
maluit, quam ob id illud recuperandum, huma-
num sanguinem frangeret, 759. 19.**

**Michælis Hospitalis carmina, de damnis bel-
li, 754. 5.**

**Midas, quos Coryceos, per Regnum dispositos
habuerit, ad cognoscendum, quid de se subdi-
ti loquerentur, 368. 32. Et cur dictus fuerit
asini aures habere, ibidem, & 447. 10.**

**Militaris ordo de la Vanda, qualis, & cur abo-
litos, 663. 30.**

**Militarium ordinum insignia, quanti in Hispa-
nia fuerint, & quid cavendum, ne sui numero-
sitate vilescant, 663. 49. & seqq.**

**Militaris disciplina, quam sit hodie corrup-
ta, & de severitate in ea servanda, 756.
16.**

**Militaribus in causis, & delictis, qualiter, &
quare, ex abrupto procedi debeat, ex Val.
Max. & alijs, 621. 42.**

**Milites, & alij subditi, quantum accendantur,
suo Regis conspectu militantes, vel quid
aliud facientes, 781. 12. & seqq.**

**Milites, non excarnificari, sed puniri oportet,
ex Val. Max. 607. 23.**

**Milites proprii, sæpè plus damni inferunt po-
pulis, quàm extranei, & hostes, & qui de hoc
querantur, & qualiter reprimi debeat, 766.
16.**

**Milicibus, nulla fides pietasvè, qui castra se-
quantur, ex Lucano, & alijs, 758. 14.**

**Milicibus, initio minus viriliter se habentibus,
qualiter, & quare indulgere solent Roma-
ni, ex Cicer. & alijs, 592. 6.**

**Milicibus caritas, & humanitas cum suis, ex
Æmil. Probo, 497. 14.**

Milium terebratè, Adagiù, & eius usus, 219. 7.

**Minerva, cur Iovi, de hominum criminibus iu-
dicanti, adfistrix fingatur, 637. 43.**

**Minimum debet licere, cui nimum licet, ex
Seneca, & alijs, 215. 29. & 574. 6.**

**Ministerialium exactorum multitudinem, pul-
chrè locufus comparari à Petro Ravenate,
715. 12.**

**Minos Cretensium Rex, cur Iovis discipulus,
ab Homero dicatur, 174. 11. Et quanta cu-
ra suum Regnum visitare soleret, 512. 18.**

**Minotaurum, & eius labyrinthus, cur pro ju-
signi bellico portaverint Romani, & Alcia-
ti Emblemata de hoc, 372. 9.**

**Miracula, Deus, vobis illis non est opus, excusat,
814. 25.**

**Mirmillonis, apud Senecam querela, quod
bellum etatem in occulto, & sine aliquo
Reip. officio transegit, 435. 52.**

**Miseria, est comes litium, & aris alieni, ex Chi-
lone, 568. 33.**

**Miser, qui esse potest, fortiter facit, 337.
3.**

**Miseri, & infortunati, quod perferunt, merui-
sse creduntur, ex Boeth. 500. 5.**

**Miseros, quos Deus facit, etiam superstitiosos
ficere solet, 815. 30.**

**Misericordia, magna virtus, & cui alij cedere
non reculant, ex Casiod. 633. 27. Et quali-
ter Regibus commenderur in quadam lege
Partitæ, 636. 39.**

**Misericordia, & clementia Romanum Impe-
rium esse regendum, dixit Imp. Frider. 1. &
quare, 631. 28.**

**Misericordiam ad virtutem, quibus verbis Ci-
cero, Iulium Cæsarem maverit, 631. 22.**

**Misericordia, bene mentes prociives esse de-
bet, ex Casiod. 604. 12.**

**Misericordiam genus est, cito occidere, ex Sen.
607. 23.**

**Mithridatis historia, & cur veneno vivere
affuefecerit, 124. 16.**

**Mobile mutatur, semper cum Principe vulgus,
Adagiù, 211. 7.**

**Moderatio provida est, quæ gentes servat, ex
Casiod. 768. 21.**

**Moderationem in subditos, quo Emblemate
suadeat Per. Costalius, 596. 9.**

**Moderatori rerum, mellis, & fellis mixtura
convenit, ex Am. Marcel. 629. 11.**

**Modestæ fama, præ omnibus, à Regibus expe-
tenda, ex Tacito, 743. 4.**

**Modus, in omnibus est tenendus, & extrema
fugienda, 323. 12. Et maxime in peccatis irro-
gandis, 608. 27.**

**Modum, quid quid excessit, pendet instabili
loco, ex Sen. Tragico, 486. 26.**

INDEX RERVM

Modum, ex sapientia continere, difficultè est, ex Tacito, 466. 23.

Monarchiarum quatuor casus, & mutationes, ex Claudiano, 738. 21.

Monarchomachi, id est, Regiam gubernationè impugnautes, & contradicentes, reprobantur, 152. 23.

Moenia vrbium firma, in civium concordia, & bonis moribus consistunt, & Authoris Emblem. ad hoc, 807. 20.

Moneta, vnde ita dicta, & de Iunone Moneta, 684. 4.

Moneta, cur, & à quibus primùm instituta, & de eius materia, & forma, 683. 1. & seqq. Et qualiter, & cur Monetis, Principum vultus, imprimi solerent, ex Calsiod. & alijs, 684. 5. & 687. 16. & seqq.

Monetari, quantam probitatem, & venerationem requirit, & quantum hoc à Principibus curari debeat, & Authoris Emblemata ad hoc, 683. 1. & seqq.

Moneta cuprea, obrui Regnum Hispaniæ, cum divitiarum totius Orbis dominium possiderat, qualiter miretur, & carpat Carol. Scribanus, 693. 39.

Moneta, qualibet mutatio insolita, quæ magna damna, & omniũ rerum, atque etiã morũ mutationem, in Rep. generet, & quare, ex Oresinio, Bodino, & alijs, 689. 24. & seqq.

Monetæ legem, & valorem non mutare, nec violare, qualiter, & ex quo tempore iurent Reges Navarra, & Aragoniæ, 690. 27.

Monetæ, qualiter, & cur, apud Romanos, in sola æde Iunonis Monetæ cudi solerent, 687. 18. & seqq. Et quid aliæ nationes in hoc observent, & in constituendis triumviris Monetælibus, ibidem.

Monetam cedere, est, de præcipuis Principum Regalibus, 684. 2.

Monetam, quemodolibet adulterare, Maiestatis est crimen, & eius poenæ, 684. 3.

Monetam prodam, qui suis lucris intèri Principes, absque causâ gravissima mutant, graviter peccant, 691. 31.

Monetam, pro tempore, etiam adulterinam, cudi posse, qui consulunt, vel iubent, reprobantur, & exempla huius doctrinæ, 691. 30.

Monetam pravam, suis Regibus suadentes, nõ sunt Consiliiarij, sed deceptores ipsorum, & quare, 690. 27.

Monetarum prava mutatio, quæ damna attulerit in Regno Bohemiæ, & elegans carmè de eis, 690. 29.

Monetarũ frequetes, in Hispania nostro tempore mutationes, quæ damna attulerint, 691. 30.

Monetarũ omnium Arbitra cunctis possidet Hispania, si suis divitijs scierit uti, & de eius inertia in hoc, & in alijs, ex Scrib. & alijs, 688. 21. & seqq.

Monetis, ex vilissimis materijs factis, qualiter, & quare Romani, & alij imminentibus, publicis necessitatibus usũ faciunt, 692. 32. & seqq.

Monorapensis Regis insignia, quæ sint, & symbola ex ijs, in otiosos, & rebelles, 643. 21.

Morbus, qui à capite diffunditur, ut in corpore, ita, & in Imperio gravissimus esse solet, ex Plin. Iun. 157. 4.

Morbo plures, Reges aliquos, suo tactu curare solere, qui tradant, 155. 7.

Morbis in aliquibus, vnum est remedium, remedia omittere, ex Tacito, 756. 8.

Mores, leges perduxerunt in potestatem suam, ex Plauto, 544. 11.

Mores malos in Rep. dominari, arguit prava moneta, in eadem admiffa, 689. 22.

Moribus antiquis res ita Romana, viresque, 422. 31.

Morus Arbor, & symbolum ex ea, pro prudenti cunctatione, ex Camerario, 363. 26.

Mors est laborum meta, & qualiter ad eam omnes tendamus, ex Boeth. 844. 24.

Mors, qualiter Reges pauperibus æquet, & alia de hoc, ex Ovid. Horat. & alijs, 639. 4.

Mortis memoria, & timor, quantum praestet, ad mores comprimendos, & fastus deprimendos, 839. 4. & seqq.

Mortis articulus, vitæ, potiusquàm mortis, à Iurisconsultis tribuitur, 710. 34.

Mortis honos est, scire mori, ex Oveno, 836. 21.

Mortis simulachrum, qualiter, & quare, in cõvivij Veterum ostenderetur, 842. 16.

Mortis variæ definitiones, five appellationes, ex D. Amb. 832. 7.

Mortuo finis est, qui à suo dominante nescitur, ex Calsiod. 484. 21.

A mortuo tributum, Adagium, & eius causa, & usus, 710. 35.

Mortale est, omne mortalium bonum, & lubricum, & incertum, ex Seneca, & alijs, 470. 3. & 474. 17.

Mortalium nulli, cum Deo contendere, fas est, 1420.

Mortalium conditio mutabilis, & incerta, 25. 15. & 18. & seqq.

Mortalitate, nullum solatium maius, ex Seneca, 844. 21.

Mes fidei simæ vetustatis retineri debet, 418. 9.

Mossnici, qualiter Reges suos custodirent, & male, vel ignavè regentes, veniant, & Emblem. Authoris hinc sumptum, 140. 1. & sequentio.

Moyfes, cur litteris Ægyptijs instructus, in Pagina facta dicatur, 192. 21. Quomodo, & quare a Deo iussus fuerit animas abrimantem, per plures expedire, 458. 13. Cur his non delegaverit causas miserabilium personarum, ex Phil. Iud. 539. 21. Quomodo iudices, quos populo decit, amare, & iudicare præceperit, 493. 6. Ad Pharaonem missus, cur se ad linguæ tarditatem excubaverit, 396. 18. Qualiter, propter peccatum idololatriæ viginti duo millia non inuociderit, 616. 17. Qualiter oratio magis, quam alij pugnatio, in debellandis Araleantibus profecerit, 809. 7. Cur suspendent legere populo idolatrantem, tabulas legis, si a Deo traditas, 313. 15.

Mulier nulla muta, reperta est vlllo sæculo, ex Plauto, 378. 39.

Mulierum loquacitas, & garrulitas, & de se cretis eis non fidendis, 378. 38. & seqq.

Mullus piscis, valdè à Romanis in laxy, & convivij habitus, & plura de eo, 175. 19.

ET SENTENTIARVM.

Multa non audeamus, quia difficilia, & sunt
 difficilia, quia non audeamus, ex Seneca, 571.
 43.
 Multi exeunt in desertum, sed pauci perge-
 niunt, ad terram promissionis, ex D. Aug.
 812.8.
 Multiloquium, qualiter notetur, & damnetur,
 ab Apuleio, & alijs, 385.30. & seqq. Et quod
 in omnibus est culpabile, & maxime in Re-
 gibus, & alia de eo, 269.34. & seqq.
 Multitudini placere, curandum non est, sed ijs
 tantum, qui rei scientiam habent, ex Elia-
 no, 817.1.
 Multitudini delinquentium, vel parcendum,
 vel minus seuiendum, ex Sen. & alijs, &
 exempla, 625.13. & seqq.
 Munia, sive officia plura in Rep. non sunt vni
 committenda, 453.12. & seqq.
 Monumentum, ex monumento, & Emb. Auth.
 ad hoc, 847.1. & seqq.
 Munus, ex fidi oblati, quod pretiosus Princi-
 pes putare debeant, ex Salom. I. Ioc. & alijs,
 681.17. & seqq.
 Munera parva, ditinza, locupletia, non pro-
 pria esse consueverunt, 467.31.
 Munificenti a Principalis, quod indulget, in xvū
 vivit, ex Celsio d. 657.25.
 Muri cincti, sunt cives inter se concordēs, &
 mutuo se iurantes, ex Homero, & alijs, &
 Emb. Authoris hinc scriptum, 806.14.
 Mus in hieroglyphicis Ægyptiorum, quid de-
 notet, 757.10.
 Musca, de laudibus Lucianus scripsit, 230.
 30.
 Musca, non audebant Herculis templum in-
 trare, & quare, 644.24.
 Musca, otiosi, & gulosi homines, a Plauto di-
 cuntur, & quare, 640.23.
 Musca, iudicij, & reliquis virtutibus socit,
 a veteribus pingebatur, & quare, 520.
 17.
 Musis, qualiter, & cur, ante præliorum discrimina,
 sacrificare solerent Lacedæmonij,
 120.17.
 Musis manet intermina vira, ex Festo Avieno,
 681.13.
 Musica, & Poësis laudes, & quando, & quomo-
 do Principes ei vacare, licite possint, 337.
 21.24. & seq. Et nihil in harū studiū in Ioan-
 ne Rege Castellæ II. reprehensum, 230.12.
 Mufcis concentibus, quæ animalia demulceat-
 tur, & facile captatur, & Emb. Auth. ex
 hoc, 409.25. & seqq.
 Mutationi, omnis rerum humanarum status
 iudicet, ex Iust. Imp. & alijs, 423.37.
 Myricæ nomen, quid significet, apud Ieremiã,
 488.3.

N.

Nabuchodonosoris supplicium, quale, & qua-
 re, 24.
 Naphra, bituminis genus, qualiter ad ignem,
 etiam longè positum, advolet, & Pegina P.
 Costalij, de hoc, 821.2.
 Narcisi fabula, qui sui amore captus interiit,
 & Alciati, ex ea Emblemata in Philantos, 883.21

Naturalium splendorem, qualiter obumbrant,
 qui a Maiorum virtute desiccant, 160.26.
 & seqq.
 Natio nulla, præter Thracas, & Tybaritas, in
 otiosas leges non tulit, 626.29.
 Natio nulla armis prævalida, inter se consen-
 tiens, & bellis civilibus se ipsam prius non
 extenuant, vinci potest, ab externo hoste,
 quamvis præstanti, ex Paul. Æmil. 769.1. &
 803.2.
 Nationes variaz, ab alijs bello superatz, recen-
 sentur, 750.37.
 Natura omnibus dedit semen, fundamentum,
 que virtutes, ex Seneca, 180.11.
 Natura, nihil magnum edit, longo nisi tempo-
 re adultum, ex Lucretio, 365.32.
 Natura, novas quotidie, properat edere for-
 mas, ex Imp. Iustiniano, 564.18.
 Natura, semper curat, sed non semper efficit,
 vt filij parentum virtutibus respondeant,
 260.30.
 Naturã, nihil perpetuum esse finit, ex Thucyd.
 470.3.
 Natura, qualiter non solum facies, vocem, &
 scripturam, verum etiam animos hominum
 dissimiles finxerit, 380.8.
 Natura, parvo est cõteuta parata, & quod fa-
 tiare potest, dives ministrat, 176.24. & seqq.
 Natura humana, laboribus instruitur, otio fa-
 tuatur, ex Calsiod. 641.8.
 Natura humana, valdè ad labendum, & cadè-
 dum proclivis est, & prona, ex Basil. Imp.
 634.29.
 Naturæ humanæ est, vt humiles, semper potè-
 tioribus in prædã pateat, ex Varr. & alijs,
 536.13. & seqq.
 Naturam expellas furca, tamen vsque recur-
 rit, Adagium, ex Horatio, 180.11.
 Navem servare qui vult, eam aliquando, pre-
 ciosis etiam mercibus, exonerat, ex D. Cy-
 prian. 333.24.
 Navis prudens gubernator, qualiter eam a
 contrarijs ventis salvam efficiat, 330.9. &
 seqq. & 333.23.
 Navis, dualis anchoris, ex puppi, & prora re-
 ligatz symbolum, & eius significatio, 360.
 15. & seqq.
 Naves, vt magnæ, ita magna Imperia, difficil-
 limè gubernantur, 557.18.
 Nautas, seu navigantes, plus frequenter affi-
 gnnt portuum damna, quam solent nudare
 naufragia, ex Calsiod. 715.15.
 Nautarum ars, & virtus, qualiter in tempestati-
 bus exerceatur, & delegatur, ex Plin. Jun.
 Calsiod. & alijs, 344.34.
 Necessitas facit licitum, quod non est licitum
 in lege, 312.29.
 Necessitas summa vassallorum, a tributis sol-
 vendis excusat, 715.11.
 Necessitatis causa introducta, tantisper ac
 illa, dutare debent, ex Halicarn. & alijs, 701.
 28.
 Neoburgensis Comitum historia, se excusan-
 tis, quod vrdem suam muris non cinxisset,
 806.16.
 Negligentia, nulla maior, & peior, quam ne-
 glecta proba educatio filiorum, ex Aristæa,
 & alijs, 182.24.

INDEX RERVM

Negligitur, quod communiter possidetur, 709. 18.
 Negotia plura sunt, quam vocabula, 564. 18.
 Negotio, quilibet in suo, habetior est, quam in alieno, ex Q. Curtio, 354. 34.
 Nemo, ad omnia est idoneus, nec in omnibus sapit, ex Nat. Com. 458. 16.
 Nemo, sine crimine vivit, aut omnibus horis sapit, Adagium, 525. 19.
 Nemo omnes, neminem omnes sefellunt, ex Plin. Iun. 430. 30.
 Nemo repente fit summus in virtutibus, nec in vitijs, nec in doctrinis, 597. 1. & seqq.
 Nemo, debet considerare ninium secundis, ex Ovid. & Sen. Trag. 834. 14.
 Nemo vnus, ita eminare debet, vt legibus interrogari non possit, ex Livio, 530. 24.
 Nemini omnes artes, vel doctores, simul habere natura concessit, ex Claud. 733. 2.
 Nequid nimis, Adagium, 251. 19.
 Nero Imp. Rom. bene gubernavit, dum consilij Burrhi, & Senecæ paruit, 355. 40. Qualiter eiusdem, pueri adhuc, institutionem Senecæ commiserit Agripina, & boni eius effectus in sui Imperij principio, 184. 36. Qualiter idem Nero noratus, quod orationem in Senatu dicendam, à Seneca petierit, 205. 20. Clemens, eiusdem in pueritia ingenium, & nobile apophthegma in subscribenda, quadam sententia capitali, ex Seneca, 615. 19. Eiusdem, ob nimium, in Musica studium, reprehensio, 230. 11. Et ob nimios sumptus in venatione, & aucupijs, 251. 17. Et in convivio valde sumptuoso, 275. 20. Idem, divitiarum vsum in quo poneret, & imprudens prodigalitate laudatio, & affectio, 724. 23. Qualiter in rebus obscenis, & turpibus, noctes transigere solet, & eius nota, 134. 22. Quid ad corrogandas pecunias, in verecunde dicere solet ijs, quos ad regendas Provincias mandabat, 725. 23.
 Nerva Cocceius Imp. qualiter suis populis laborantibus, ex proprio patrimonio subvenit, 700. 24.
 Nicoles Rex, qualiter ab Iſocrate hortatus, ad veritatem amandam, & libenter audientiam, 391. 12.
 Nicolaus Vernuleus laudatur, in Apologia, pro Augustissima familia Aulijaca, 74. 13.
 Nihil est, aut pigrius delicatis, aut curiosius otiosus, ex Plin. Iun. 817. 1.
 Nihil tam firmum, cui aliquid periculum non sit, etiam ad invicem, & exempla, ex Q. Curtio, & 135. 650. 12. & seqq.
 Niloxeni philosophi apophthegm. de utilitate boni Regis in Rep. 143. 3.
 Ninium omne, in omnibus vitandum, 251. 19.
 Ninium properantes, serius absolvunt, Adagium, 362. 22.
 Ninium Emuogens, elicit linguinem, Adagium, & eius vſus, 716. 25.
 Ninus Assyriorum Rex, fuit primus, qui bella finitimis intulit, 735. 11. & seqq.
 Niobes, apud Libanum querela, quod pro suo delicto liberi plecterentur, 609. 28.

Nobiles, se solum Maiorum virtutibus commendantes, Silenis Alcibiadis coparari ab Erasmo, & quare, 259. 21.
 Nobilium, & ignobilium, an debeat esse aliqua differentia, & qualis, in poenarum, pro delictis irrogatione, 332. 35.
 Nobilium contentiones, & factiones, qualiter semper prohibere Principes debeant, ex Tacito, & alijs, 780. 3.
 Nobilibus ex parentibus nasci, Dei domum maximum, & fortunæ munus est, ex Diogene, 255. 6. & seqq.
 Nobilitas, semper in Regibus commendatur, & quare, & eo maior, quo antiquior, 253. 1. & seqq.
 Nobilitas Maiorum, quos debeat stimulos, & effectus in posteris generare, 258. 17. & seqq. & 259. 23. & seqq.
 Nobilitatis contemplatione ornare laudandos, Rhetorum disciplina est, & quare, ex D. Hieron. & alijs, 254. 5.
 Nobilitatis lex est, vt nisi in beneficijs suis creverit, nihil se praestitisse putet, ex D. Greg. 658. 30.
 Nobilitatis alicuius ratio, an, & qualiter habenda sit in electione, ad Magistratus, 412. 41. & seqq.
 Nobilitatis privilegium, an, & pro quibus delictis amittatur, & quod in Francia nobiles farcis altioribus suspenduntur, & Carmina Hospitalij ad hoc, 532. 35. & seqq.
 Nobilitate duplici, qui vigere, & florere dicantur, ex Nazianz. & alijs, 258. 21.
 Nocentes, qui absolvit, innocentes tradit exitio, ex Sall. & alijs, 585. 12.
 Noctem, consortem sapientiae, appellavit Scopelianus, & quare, 134. 20.
 Noctu vrgenda consilia, & in Nocte Consilij, Adagia, & alia Hispana; dormire loquere el negotio, & consilia te con la almoada, 114. 11.
 Noctua in Constantiniano o culla, quae signaret, 129. 5. Et quod sit symbolum Principij, & ducum vigilantium, & quare, videt. Eiusdem Noctua Apologus, de bono consilio, quod ceteris avibus dedit, 369. 45.
 Nomen actioni, & actio nomen, non potest debet, ex D. Ambrosio & Calvisio, 87. 17.
 Nomina sepe suis rebus conveniunt, 746. 17.
 Nomina, & appellationes divinas, quas, & qui Imp. usurpaverint, vel recuſaverint, 11. 16. & seqq.
 Non sate la vulpeja con quien trebeja, Adag. Hisp. & qualiter à Ranimiro, Rege usurpatum, 335. 14.
 Non reget, qui non teget, Adagium, 233. 26.
 Non omnia per bovem obtinebis, Adagium, & eius significatio, & vſus, 513. 20.
 Nolce te ipsum, & ne te queſiveris extra, Adag. 329. 44.
 Neverca nomen Tragicum est, ex Ennodio, 47. 111.
 Novatores, qualiter, & quare appellari soleat heretici nostri temporis, 411. 31.
 Novum omne suspectum, & cavendum, 416. 1. & multis seqq. vbi Authoris Emblemata ad hoc, & 417. 8. & 418. 14. ex Tertull. & alijs.
 Nova media, seu arbitria corrogandarum pecuniarum Principibus suadetes, eiusdem suspecti

ET SENTENTIARVM.

esse debent, & alia de his hominibus, 416.
1. & seqq.

Nova Mulicz forma in Rep. facile admitti nõ debet, & quare, 418. 14.

Nova, quæ hodiæ sunt, vel sunt, posteris in exemplum erunt, ex Tacito, 423. 39.

Novarum rerum studium, sæpè Reipublicam labefactat, 421. 28.

Novi sancti, novæ reliquæ, novæque institutiones, aut fundaciones Religiosorum facile permittende non sunt, 421. 29.

Novitas omnis, mala præsumitur, parit discordias, & est filia diaboli, ex Bald. Nevizano, & alijs, 417. 7.

Novitas Regis, novitas legis, sive Novus Rex, nova lex, Adagium, & eius sentias, & causi, 420. 21. & seqq.

Novitates omnes, in materia Religionis, cavende, 421. 29.

Novitates, & Novatores, quanto odio profectant fuerint Persæ, Locrenses, Cretenses, & Eginctæ, 419. 1.

Nox Græcis, a bene sapiendo nomen accepit, & quare, 133. 20.

Nox sit æqua punitio, & Authoris Emblema a Iho, 501. 1. & seqq.

Nugas difciles habere, turpe est, & varia exempla eorum, qui in his se occupant, 219. 7. & multis seqq.

Nulla magis omnibus displicet, quam quæ se habet, ut omnibus placeat, ex Plin. tun. 40. 55.

Numen adit iustis, & fortia facta secundat, 171. 1.

Numus quid, & vnde dicatur, & quod loco Numinis esse debeat, & quare, & Emb. Authoris ad hoc, 684. 5. & seqq.

Numorum substantia, & zn, & quatenus, ex forma, vel iusti Principum, vel ex marerit valore, & pondere, æstimari debeat, 691. 31.

Numis novis, & pravus, nihil nequius, & Reip. damnosius excogitari potest, & quare, ex Plauto, & alijs, 689. 26. & seqq.

Nu nis, in aliquibus Romanorum, salmen impressum reperitur, & quid hoc significet, 686. 13.

Nundinatione officiorum publicorum esse damnosam Reip. qualiter, & quare agnoverint, aliqui Reges Galliar, & alia de hoc, 436. 57. & seqq.

Nux Arbor, & eius etymologia, & proprietates, & vmdra fata lædēs, & Auth. Emb. hinc sumptū, ad vmdram mali Regis, 161. 4. & 7.

O.

Obediētia legū, holocausto mare potior, 542. 5.

Occisores Caroli, Comitibus Flādriz, & Henr. IV. Rex Galliz, quam raris, & crudelibus poenis affecti fuerint, 608. 25. & 610. 32.

Ocium inane, nihil boni parat, nec Deus ociatibus assistit, 813. 23.

Ocium, & ociositas, multa mortalibus affert mala, ex Menand. 640. 1. & seqq.

Ocium Reges prius, & beatas perdidit vrbes, ex Carullo, & exempla ad hoc, 137. 6. & 648. 37. & seqq.

Ocia dant vitia, Adagium, 640. 7.

Ocium, semper belli metum, & periculum coniunctum habet, ex Thucyd. 801. 22.

Ocium, sine litteris, mors est, & vivi hominis sepultura, & alia contra ocium, & ociosos, ex Sen. & alijs, 646. 30. & seqq.

Ocium, quando bonum, & utile dici possit, 648. 37.

Ocium industria, & labori, qualiter, & quare subnecti debeat, ex Val. Max. & alijs, 335. 9. & seqq.

Ocium possessionum omnium esse optimam, dixit Socrates, & quare, 236. 15.

Ocium sedentarium studiosorum, reprehendi non debet, & Emb. D. Seb. Cayarr. ad hec, 650. 46.

Ocio, qui Maximi & Principes viri, aliquando se dederint, 235. 14. & seqq. & 237. 17. & seqq.

Ocio, qui nescit uti, plus negotij habet, & quare, secundum Endium, qui exponitur, 237. 16. & 17.

Ociosum esse, satius est, quam in rebus inutilibus vexari, Adagium, 229. 7. & seqq.

Ociosum se, numquam minus esse, quam cum esset ociosus, qualiter, & quare iactaverit Scipio, 236. 16.

Ociosi, & ignavi homines varie, a varijs nationibus inquiri, & puniri iuli, & quare, & Emb. Auth. contra eos, 645. 26. & seqq.

Oculus, apud Ægyptios, qualiter, & quare pro Deo, & quolibet alio legem, & iustitiz servatore, pingi soleret, 546. 16.

Oculi, & sensus nostri, sæpè falli solent, & falli pro veris percipere, ex Seneca, & Petronio, 617. 26.

Oculis, quæ videntur, magis in animum penetrant, quam quæ audiuntur, 502. 7.

Oderunt peccare boni virtutis amore, &c. ex Horatio, 651. 1.

Odiū, quod veritas parit, non est durabile, & quare, ex D. August. 402. 57.

Odia professa, perdunt vindictæ locum, ex Sen. Trag. 33. 27.

Oedrum, vulgò, d. Mesterden, & eius damnosa, & exitiosa natura, 644. 27.

Officium, olim erat Imperare, non Regnum, ex Seneca, 575. 9.

Officium officialium, quale hodie esse dicat Pet. Blesensis, 426. 11.

Officium, Memoriale Antiquis dictum, sive regitum beneficiorum in Regno, qualiter hodie suscitari desideret Per. Rebuff. 602. 47.

Officij bonos facilius recipiunt, quæ faciunt, ex D. Bernard. 425. 7.

Officia, melius est cari bonis, & non peccatis; quam damnare eos cum peccaverint, ex Tacit. 425. 7.

Officia Reip. qui in immeritos conferunt, qualiter à Perio, & alijs notentur, 426. 17.

Officia concessa, ad beneplacitū Principis censeantur perpetua, & sine mortalitate, 504. 26.

Officia, etiā habētia administrationē iustitiz, sunt qui videri posse Regibus consulant, qui reprobat. 438. 66. Et qui Imp. ea vendant, & eorum detestatio, 435. 53. & seqq.

Officia publica, qui emit, necesse est, ut ea vendat, iux apoph. Alex. Severi Imp. Rom. 436. 53. & seqq.

INDEX RERVM

Officiorum Reip. venalitas, quam in damno-
sa, & odiosa, & quæ vendi ex consuetudine
possunt, 435. 53. & seqq.
Olea Palatid dicata, Pacis solum, & alia
de ea, 798. 12.
Olitorem odi, qui radicitus herbas excidit,
quo sensu, & ratione dixerit Alex. Magnus,
696. 8.
Omnis res anterior, posteriori nomen præmi-
nitrat, ex factis, 423. 40.
Omnes hodie sapere volunt, omnes censere
817. 1.
Omnia quæ crescunt, decrescunt, ex Thucyd.
470. 2. & 471. 7.
Omnia prius experiri verbis, quam armis, sapientem decet, ex Terent. Alciat. & alijs,
734. 7.
Omnibus, in Magnis, difficile est placeas, ex
Solone, 817. 16.
Onus longis temporibus portandum, sine que-
rela debet imponi, ex Casiod. 713. 7.
Opes, tunc possidentur, cum bene distribuun-
tur, ex Mart. & alijs, 318. 15.
Opotere, tondere pecus, nõ deglubere, Ada-
gium, & Emb. D. Seb. Covarr. de eo, 718.
20.
Oppiani Poetæ laudes, & Carminum eiusdè,
agens reueneratio, 671. 11.
Oppidum, ad ope mutua dictum, & quare, 807.
19.
Oppida, quando dici possint bene munita, ex
Plauto, 545. 14. & seqq.
Optimus, quis esse debet, si Maximus esse am-
bit, & Emb. Auth. ad hoc, 63. 1. & sequen-
tib.
Optimi cognomen, quibus datum, & quare,
95. 7.
Optimum quemq; nobilissimum esse, ex Vel-
leio Pateri, 433. 12.
Optimos appellandi Consules, in initio anni
electos, vltus, & ratio, ex Plin. iun. Casiod.
& alijs, 430. 27.
Opus omne, cum Dei auspicijs incobandum,
qualiter Xenophon Cyrum monuerit, 809.
3.
Operis cuiusque boni structura, in quibus vir-
tutibus consistat, ex D. Greg. 524. 2.
Opera laudant Authorem, Adagium, 108.
19.
Oraculorum defectus, qualiter Christo nato
contigerit, & de ipso oratione Augusto Cz-
sari responsum fuerit, 10. 1.
Orandum, & operandum, & Authoris Emble-
ma ad hoc, 808. 1. & sequentiõ. & 811. 17.
& seqq.
Oratio blanda, secum venenum habet, ex Se-
neca, 406. 11.
Orationis prolixitas, multa mala secum ha-
bet, 210. 35.
Orationes pie ad Deum, quantum ad felices
bellorum exitus conducere solcant, 810.
10. & seqq.
Orationes graves Principum, in Senatu habi-
tæ, qualiter olim laudari, & seruari sole-
rent, 205. 22.
Oratores, & populorum Rectores, Demo-
gogi olim dicti, & quare, ex Agell. 203.
11.

Oratoria ars, ceteras ornat, & coronat, ex
Casiodoro, & alijs, 208. 30.
Ordo est, in aliquibus casibus ordinem non
seruare, 620. 38.
Ordinis equestris Velleris Aurei institutio,
& insignia, & qualiter hodie, ad Hispaniæ
Reges eius Magisterium pertineat, 789. 11.
& 12.
Orientem Solem plures adorant, quam Occi-
dentem, Adagium, & eius ratio, & vltus,
491. 17.
Ostia, cum luna crescunt, & decrescunt, &
symbolum Camerarij hinc sumptum, ad Au-
licos, 489. 0.
Osualdi Anglorum Regis notabilis historia,
in pauperibus sublevandis, & de eius manu
vltque adhuc, propter hoc, incorrupta, 317.
11.
Otho Imp. qualiter dixerit, se magis mori
velle, quam regnare, 145. 21.
Ova gallinarum, etiam illis glocitantibus ex-
trahuntur, & Emb. Authoris ex hoc, 819. 15.
& seqq.
Ozimon herba, cuius sit natura, & solum
ex ea ad lenitatem, cum subditis exercen-
dam, ex Ioan. Maiore, 629. 9.

P.

Palatia, & Palatiorum adulationes, qualiter
describat Pet. Ravenas, 411. 34.
Pallantis, Claudij Cesaris Licerti, & Admini-
stri, eximie opes, & eius elatio, & historia,
ex Plin. iun. 467. 32.
Pallas, cur tibias in animum abiecerit, 292. 3.
Eadem nascente, cur aureos imbres, de celo
pluuiæ Poetæ constringant, 154. 5. Eiusdè
Iconem, quibus modis Veteres effinxerint,
186. 1. Et qualiter eius insignia, artes pacis,
& belli significarent, 187. 4. & seqq.
Palinuri cura, in navis gubernatione, elegan-
ter a Virg. relatæ, & commendatæ, 111. 5.
Eiusdè somnus navim submersit, 133.
17.
Palma, qualiter adversus pondus surgat, &
eius pro constantia solum, 338. 10. &
seqq.
Palma Aenea, apud Corinthios in Ozco, ad
cuius radices, ranæ, & hydri coeant, quid
significet, ex Plutarch. Luno, & alijs, 213.
5. & 6.
Panacea herba, qualis, & cur, ad Apolline, de
celo in populos mitti, tradat Poetæ, 154.
1. & 3.
Panegyricæ orationes, qua sine institutæ, &
Imparatoribus recens electis, recitari solitæ,
ex Plin. iun. 402. 59. & 836. 19.
Panthææ proprietates, in fugandis noxijs, &
venenatis animalibus, & qualiter eam, pro
insigni semperit Lucensis Reip. 583. 13.
Panthæon, sive Cœditorum seu Æchrale Re-
gum Hisp. in templo D. Laur. 2 quibus con-
structum, & eius descriptio, & laudatio,
838. 3. & 4.
Papiniani I. C. invictum, ad Caracallam Imp.
responsum, 60. 35.
Parasiti eos deserunt, quos res deserit, 490. 14.

ET SENTENTIARVM.

Parca tres, & earum officium, & nomina, 111.
2.

Parcere subiectis, quàm proprium in Regibus
esse debeat, & Emb. Auth. ad hoc, 786. 1. &
seqq.

Parcendo, Reges faciunt, vt Parca tollantur,
ex Casiod. 632. 27.

Parnasi aspera iuga, qualiter facile scâdi pos-
sint, ex Symmachiano Astro. 667. 8.

Parentes, omnia liberis, ex voto parât, & nul-
la inter eos videtur hæreditas esse, 710.
32.

Parentes, non curantes, de bona educatione
filiorum, a Divo Nazianz. appellati luti pa-
rentes, 182. 25. Et qualiter curantes laudê-
tur, ad Arist. Plauto, & alijs, 184. 31.

Parco legibus, quisquis legem tuleris, & Em-
blem. Auth. ad hoc, 572. 1. & seqq.

Parcs melior in iudicando, & consulendo, sæ-
pe accidit, vt a maiori vincatur, 369. 53.

Partum dicitur corrupti, aliqui pati solent, dñ
invident alieni, 709. 18.

Partimonia, quid sit, & eius in Regionis, & pri-
uatis commendatio, & quod est optimum
victual, 304. 10. & 723. 19.

Partimonie utilitates, qualiter quidam Philo-
sophus Theodono Imp. commendaverit,
724. 10.

Parti, quomodo suos, laboribus affecerit,
645. 12.

Parva, tanquam talia contemni non possunt,
ex quibus magna proveniunt, ex D. Hieron.
232. 19. & 339. 1.

Parvula quæque, habere solêt, quo magna pec-
rimantur, & Embl. Schoon. ad hoc, 680.
14.

Patquillorum, sive Pasquinorum, & famosorū
historiarum, vltim. populis concedere, an
oporteat, 398. 41. & seqq.

Pastoris bonitas, tondere pecus non deglube-
re, Adagium, & eius vsus, & explicatio, &
Pagma Collalij ex eo, 91. 13. & 696. 8. &
1844.

Pastoris nomen, Regibus datur, & cur, 90. 9.

Pastoris munus, & cura pro ovibus, qualis esse
debeat, 92. 15. & seqq.

Pastores, & Reges, ovibus suas malè curantes,
qualiter in sacra Pagina. comminentur, 91.
14.

Patientia sit levius, quicquid corrigere est ne-
fas, 329. 4.

Patientie definitio, laus, & utilitas, ex Lact. &
alijs, 325. 1. & seqq.

Patris appellatio, divina est, & cur Iovi, &
Regionis data, & Pat. es patris dicti, ex Ine-
mitt. & alijs, 92. 19. & sequentio, & 94.
35.

Patres pro filijs, & è converso, regulariter nō
tenentur, nec puniuntur, & quid in crimi-
ne Maiestatis, 609. 17. & seqq.

Patroni, clientibus fraudes inferentes, quali-
ter ex lege 12. Tab. puniti, 94. 2.

Paucis, quis probari potius, quàm multis cu-
pere debet, ex Attio 80. 9.

Paulus Æmilius, quanti fecerit historiarū le-
ctione, & cognitione, ex Plorat. & alijs, 196.
43. Elegans eiusdē oratio, & admonitio, de
instabilitate fortunæ, 50. 19. Et qualiter

Leo gratias, retulerit, pro victoria in Re-
gem Persem, 814. 26.

Pauper præcisè est, quisquis avarus est, ex
Apuleio, & alijs, 200. 8. & seqq.

Pauperi, qui miseretur, fræneratur, 315. 5.

Pauperis manus, Gazophilacium Christi, 318.
14.

Pauperes, gravius à pravis iudicibus, quàm à
cruentissimis hostibus deprædantur, &
quare, ex D. Isid. & alijs, 429. 23. & sequen-
tib.

Pauperum tutamen, in reâta iustitiæ admici-
stratione consistit, & quare, 533. 1. & mult.
seqq.

Pauperum Patres, Principes esse debent, &
qualiter Deo, per hanc professionem con-
iungantur, 317. 13.

Paupertas, est comes, & noverca bonorum in-
geniorum, & artium, ac litterarum, ex En-
nio, Petronio, & alijs, 675. 36.

Paupertatem ad se trahit, qui egentium pecu-
nias non repellit, ex Casiod. 698. 28.

Pavonis, elegans descriptio, & cur ei fuerit
Regnum, à cæteris avibus denegatum, ex
Tertull. 136.

Pausaniz Lacedæmonij interitas, ob contemp-
tum monitum Simonidis, quod se hominem
esse meminisset, 834. 13.

Paxilli, non sumiter parieti hærentis, compa-
ratio, ad hominem, qui Deo benè non hæ-
ret, ex D. Cypr. 53. 10. & seqq.

Pax, & eius dona, effectus, & variaz picturæ, &
Emblematæ, & novum Autheris, 797. 9. &
seqq.

Pax alit colonum, etiam in saxis benè, ex Me-
nandro. 800. 20. Et elegans eius enconium,
& descriptio, ex Ravil. Text. 800. 21. & ex
D. Aug. & alijs, 795. 1. & multis seqq.

Pax bello magis confirmatur, ex Thucyd. 801.
22. Et est veluti præmium, & merces belli,
ex Arist. & alijs, 795. 1.

Pacem, qui desiderat, de ea armatus, & para-
tus ad bellum, pertractet, ex Veget. & alijs,
801. 22.

Paci, veritatem fructuum, & rerum omnium
abundantiam, omnes Authores tribuere solent,
799. 10. & seqq.

Pacis tempore, arma, in ligones, & vomeres
converti solere, ex Daniele, & alijs, 798. 14.
& seqq.

Paci bellum præferre, stultum est, ex Martia-
no imp. 801. 23.

Pacem habere, voluntatis est, bellum debet
esse necessitatis, ex D. Aug. 734. 6.

Pacis, & belli tempora, qualiter in hominum
vita, ab Arist. & alijs considerentur, 546.
18.

Pacis, & belli artibus, Principes institui, & ex
his commendari debent, 187. 1. & sequen-
tib.

Pace, quidam boni, bello non zquè, & exem-
pla, 733. 3.

Peccantium multitudo crescit, cum redimen-
di spes datur, 184. 1.

Peccare, qui non verat, cum possit, iubet, ex
Sen. & alijs, 584. 19. & seqq.

Peccatum, semper solet homines consequi, si-
cut vniuersa corpora, 634. 29.

INDEX RERVM

Peccatum nullum, quod in Dei contemptum admittitur, leve potest iudicari, ex D. Hieron. 580. 24.

Peccata suos solent tenere Authores, & satisfactio, ad querelam Theognidis, 167. 4. & 169.

Peccata gravia, etiam pro prima vice, graviter quoque puniri debent, & quare, ex Plutarco. Q. Curt. & alijs, 600. 14. & 15.

Peccatis, par vii veniam dare Principem convenit, ex Tacito, & Emb. Auth. ad hoc, 593. 10.

Peccata vetera novis, impunè cumulanda non sunt, ex Demoth. 600. 12.

Peccata omnia stoici, æqualia esse censebant, qui rejiciuntur, 601. 1.

Peccator recidivus, se præcedenti absolute ne reddi indignum, & quare, ex D. Greg. 600. 13.

Pecunia, apud omnes gentes, pro dea habitata fuit, & quare, ex Menandro, Iuven. & alijs, 684. 6. & seqq.

Pecunia, quod expugnari non possit, nihil est, ex Cic. & alijs. Et Adagium Hebræorum, quod d. pecunie obediunt omnia. Et pecunia esse animam mortalibus, & alia de ea, & eius potestate, 685. 9. 10. & seqq.

Pecus pingue pastori prodest, 721. 7.

Pedarii Senatores, qui dicebantur, 784. 24.

Pederentim, Adagium, 321. 4.

Pediculi deserunt meribundos, 490. 14.

Pelecanus Avis, Regium symbolum, & cur, 98. 10.

Pelei gloriatio, de Achille filio à Chirone, & Phænice præceptoribus instituto, 184. 32.

Perculis Atheniensium Tyranni, quanta fuerit vis in dicendo, & quod ob eam Regnum adeptus fuerit, & Achil. Boch. Emb. hinc sumptum, 206. 14.

Persei, Regis Macedonum, nimiam ignoriam, & secessum, ad orandum in templum Herculis, tempore belli, qualiter referat, & increpet Plutarchus, 814. 24.

Perse, qualiter, & quare, post aliquot dies à mortuo Rege, populum legibus solverent, 151. 16. & 157. 21.

Perse, Regis suos, Magnos, ex more appellabant, 66. 14.

Perse, legum suarum retinentissimi, & qualiter nova suadentes audirent, & punirent, 419. 16.

P. i. x., quantum curaverint secretorum consistorum custodiam, & quibus pœnis detectores, fecerint, 374. 20.

Perfarum lex, ne cui liceret Regiæ sententiæ contradicere, ut sulta danatur, 400. 48.

Perfarum Reges, quantum cautionem adhibuerint, in bona, & exacta Regum suorum educatione, 33. 30. Qualiter, & qua formula, summo mane, a somno, per cubicularium excitarentur, & Emb. Auth. hinc sumptum, 129. 9. Idem, qualiter, & cur suos Satrapas, & Consiliarios, oculos ipsorum Principum appellaverint, ex Xenoph. & alijs, 447. 3. & seqq. Et quod multi ex dictis Satrapis, eisdem in iaculis erant, ex eod. Xenoph. 457. 7. Quam difficiles suis, ad se adi-

tas dare solerent, 495. 17. Qualiter in plebendis reis, virtutes, cum vitijs ponderare, aut temperare solerent, 596. 23. Qualiter solerent suas regiones visitare, 511. 18. Qualiter, & cur, eisdem foras eunibus, ignis, & Solis imago prælata, 98. 13. Qualiter scientia divinatori, & Magia induerint, 198. 52. Et quod semel in anno eisdem permisum esset, ut se inebriare possent, 284. 21.

Pertinax Imp. Rom. dum Imperium vno actu corrigere tentat, illud amisit, 325. 21. Eiusdem apophthegma, de lucris licitis tantum, ab Imperatoribus affectandis, 709. 10.

Pescenij Nigri Imp. Rom. apophthegma, de Potentatibus non laudandis, dum vivunt, 835. 16.

Pestis, & Belli damna, qualia, & quam similia, ex Canenher. 765. 13.

Petalus, apud Romanos, qualis, & quid significaret, & de illo Mercurij, 510. 8.

Pato Trafeas, qualiter à Tacito, ob rigidam in suffragando libertatem, notetur, 402. 60.

Petri I. Regis Castellæ infelicitas, ei à Mauro prædicta, ob id quod res Ecclesiæ usurpabat, 210. 20. Idem, cur ita male in Chronicis Petri Lupi ab Ayala tractetur, 682. 22.

Petrus II. Rex Arag. qualiter ob pravam mortem, in suum Regnum inductam, à R. P. Inn. III. reprehensus, 600. 27.

Petrus de Vincis, qualiter se de Friderico II. Imp. vindicavit, malo ei consilio dato, & usurpandis rebus Ecclesiæ, 309. 18.

Petri Fabri laus, 333. 26.

Phæniæ avis, veteribus in luxu, & vendè dicta, & ducta, 274. 13. & seqq.

Phidias, cur Iovi Antarcidis nomen in diderit, 450. 24.

Philantæ vitium, quale sit, & maxime in Senatoribus reprehenditur, & Emo. Aiciat. de eo, 383. 11.

Philippi Cominæ historia, quantum à Lipsio, laudatur, 194. 31.

Philippides, qualiter, & quare perierit à Lybimacho Rege, ne ipsi sua arma crederet, 377. 34.

Philippus Macedonum Rex, qualiter se quotidie præmunerit, ex memoria, quod homo erat, & 213. Qualiter idem animi elatione moderari curaverit, 19. 12. Eiusdem Timor, ex bonis nuntijs, sibi allatis, 40. 33. Parca, apud Cheronæam victoria, qua moderatione se habuerit, 702. 20. Quod non minus eloquentia, quam vi. & armis vicit, & effecit. & quod illud pluri faciebat, 102. 13. Eiusdem gaudium, de Alexandro filio, sobriofotele nato, & eius disciplina iuroto, & epistola de hoc, 184. 31. Et qualiter se habuerit cum anu, quæ ad eodem audientiam petebat, 495. 15. Et cum Macheta, de eodem ad eundem appellante, 502. 19. Et qualiter somnum suum excusaverit, 131. 17. Eiusdem querela, de labore Regum, quæ etiam de animis curare debet, 118. 19. Eiusdem apophthegma, de inani in Regibus plurius Regnum cupiditate, 739. 35. Et aliud, de secretis bellicis occultandis, 372. 6.

D. Philippus II. Hisp. Rex Catholicus, quali-

ET SENTENTIARVM.

ter se Deo vivens, & moriens submissit, 15. 23. Et de revelatione, quod à Purgatorio exierit, ibidem, A Pio V. Clemente VII. & alijs, de Fidei Catholice, & Religionis zelo valdè laudatus, 76. 18. Eiusdem mortis pia verba, de sua in fidem, & Religionem constantia, 82. 14. Qualiter cuidam homicide, ad furcam damnato, pepercerit, matris eiusdem, lachrymis, & oratione pernotus, 52. 26. Qualiter aliquando alex lusit, 237. 17. Qualiter, & quare necari iusserit accipitrem, qui aquilam occiderat, 456. 25. Mirum eiusdem apophthegma, de defectu pollutatis in Regibus, circa inauditos damnandos, vel ad officijs removendos, 503. 22. Aliud, de alienis Regnis, à se nunquam affertis, 752. 39.

Philippi III. Hisp. Regis, ad Salmanticensem, Academiam accessus, 515. 33. Eiusdem Pietas in expellendis, ab Hispania Maurorum reliquijs, 83. 26.

D. Philippus IV. Rex, ac Dom. noster, nunc feliciter Regnans, qua ætate Regni habenas adeptus, & dictum eius memoria dignum, 355. 42. Qualiter suos Consiliarios monuerit, ut Dei regem, præcedens, in suis consilijs attenderent, 206. 11. Aliud, eiusdem decretum, ob zelum Religionis laudatur, 802. 6. Qualiter ob eundem, & alia præclara gesta, Magni cognomen adeptus fuerit, 68. 19. & seqq. Musas deditus, sed in negotijs expeditendis, & audiendis præbendis, facilius & assiduus, 237. 20. & 506. 49. Frequens in orationibus, & Dei invocationibus, ante quam bella committat, 811. 13. Qualiter, aliquando bellis, & quam magno cum fructu interfuerit, 785. 27. Qualiter, & quam iuste arrogari fecerit regitum introductum, de Regis remunerationibus, 602. 44. Qualiter, & quomodo enim suis Consiliarijs præcepit, ut ei veritate in omnibus dicerent, 102. 1. Inimicus, eiusdem pietas, & clemencia, cum aliquibus reis, & plurima invidiam criminis concessit, 595. 19. & 636. 37. Quam maxime, semper Eucharistiam veneratus fuerit, 72. 6. & seqq. Quam enim veris, que referuntur, secreti observationem suis Consiliarijs inuenerit, 575. 26.

Philippus Rex Galliz, qualiter, & quare notum illum suum, alias litteras scribere, quam sufficientes, ad sua edicta firmanda, 162. 25.

Philippus Pulcher, Fraciz Rex, cur dictus fuerit Moscedero falsis, 691. 31. & seqq. Eiusdem notabile iudicium, contra quendam Præpositum, 507. 52.

Philippus Valesus, Rex Galliz, quantum damni suo Regno, ob depravatam moneta attulerit, 688. 24.

Philiscus, quæ monita dederit Alexandro Magno, circa suavem, & salutare suorum gubernationem, 170. 17.

Philosophum esse debere bonum Principem, qualiter Plato, & Theophrastus affirmant, 159. 21.

Philotas, qualiter ab Alex. Magno, inter medicorum gratiam occisus, 483. 14.

Philoxenus Philosophus, qualiter à Dionysio

Tyranno habitus, quia eius tragediam non laudavit, 395. 23.

Phocionis, celebre apophthegma, de brevi loquentia, quam optabat, & in Senatu affectabat, 210. 36.

Pici Mirandulani dictum, & iudicium, de divitijs litteras ab horrentious, 193. 27.

Pietas, homini maxima, & tenuissima virtus, ex Petr. & Claud. 631. 20.

Pietas est fulcrum Imperiorum, ex Synes. 80. 5.

Pietas, & Religio, Imperijs prodest, non nocet, contra Machizo. 71. 4.

Pietas est, in peccata que iterantur, insurgere, ex Casiod. & alijs, 598. 6. & 7.

Piger à Salomone, cur ad formicas amaderet, & Batilij Emb. de hoc, 643. 19.

Pij V. Pontificis Maximi apophthegma, circa obligationem Principum, in suis subditis benigne audiendis, 495. 16.

Pilatus, qualiter se cum Iudæis gesserit, in nõ admittenda Cæsaris statua pertinacibus, 321. 14.

Pilz lusus, & Pilz differentiz, & descriptiones, 24. 9.

Pilz, que tauris obijci solebant, & Pilz capitales, 23. 11.

Pisces magni, qualiter minores in prædam, & passum accipiant, & Alciat. Emb. de hoc, 536. 13. & 14.

Piscium vita, & Pisces magni parvulos comedunt, Adagia, & eorum usus, in id.

Pisces, Bagratiz in aquis immixti, damnosissimi, & quare, ex Sen. 641. 12.

Pisistrati Atheniensis, mira in suos populos largitas, 729. 15. Idem, propter eloquentiam Regnum adeptus fuit, ac 6. 25.

Pisonis adulatio, in suffragando in Senatu, coram Tiberio, à Tacito relata, & reprehensa, 400. 49.

Pisonis laus, apud Lucanum, quod scientiam belli, & pacis haberet, 733. 4.

Pistoriz, qualiter asinus sellam Magistratibus deputatam, in sederit, & quid hoc portenderit, ex Am. Marcel. 428. 18.

Pitanz vrbis Græciz historia, & Adagium ex ea, 48. 12.

Pitheus Atheniensium Rex, quis fuerit, & cur Musas, circa proprium Tribunal pessuerit, 518. 7.

Pitracus Mytilenensis, qualiter occisori sui filij pepercerit, & eius apophthegma, circa hoc, 605. 15. Qualiter, & cur neglexerit in gentes divitias, sibi a popule oblatas, 407. 31. Eiusdem apophthegma, de legum utilitate, 544. 11.

Placidiz monitum, ad Theodosium Imp. conjugem suum, 37. 11.

Platina, qualiter, & cur Paulum II. R.P. suis scriptis lacefferit, 682. 42.

Plato, quanti habitus, & remuneratus à Dionysio Siciliz Tyranno, 442. 11. Qualiter, & quare, à Charanandi accusatione fuit absolutus, 521. 22. Quam enim vitium ebrietas rectoribus civitatum prohibuerit, & quare, 285. 24. Lex ad eodem lata, de modo sumendi somnum, per Magistratus, & alios, 133. 9. Alia notabilis, contra ociosos, 646. 8.

INDEX RERVM

Plauti locus de pilis, quibus homines comparat, explicatas, 21. 1.

Plebi, non iudicium, neque veritas, ex Tacito, 818. 7.

Phlegias à Virgilio, qualiter alios sceleratos, in medijs supplicijs admonere fingatur, 579. 2.

Plinius Iunior, qualiter se varijs negotijs implicari quærat, 112. 7. Qualiter se habuerit in audiendis litigantibus, cū iudex erat, 494. 8.

Plus terrendum, quàm torrendum, & Embl. Authoris ad hoc, 421. 1. & seqq.

Plura privatis permitti, quam Principi, 710. 31.

Pluteum cedere, Adagium, & quid significet, 188. 5.

Pluronis galeati Proserpinam rapientis, pictura, quid signaret, apud Rom. ex Piet. 373. 11.

Poeta olim, qualiter fuerint in cura Regum, & Ducum, ex Ovid. Iuven. & alijs, 167. 5.

Poetarum variorum quærela, de Musis detestris, & paupertate, quam patiebantur, ex Tito Pap. & alijs, 573. 31. & seqq.

Pœna, & Beneficium, qualiter, & quare ab Asyrijs, & alijs, pro dijs colerentur, 651. 2.

Pœna omnis, non tam ad delictum pertinet, quàm ad exemplum, ex Quint. & alijs, 624. 7.

Pœna, quæ iniuste infertur dolenda venit. scilicet si ex merito, ex Ovid. 533. 33. & seqq.

Pœna, ad paucos, terror autem, ad multos pertinere debet, 623. 6.

Pœna, peccatis debet esse conformis, & Embl. Authoris ad hoc, 601. 1. & seqq.

Pœna, quanto gravior & vehementior fuerit, tanto cunctatius irroganda, & exequenda, 611. 1. & 2. & 615. 18. & 618. 22.

Pœna nulla maior, quam esse inter homines, & hominum carere suffragijs, 141. 4.

Pœna ibi esse debet, vbi noxia est, 608. 26.

Pœna iusta peccati est, ut quis in se recipiat, quod in alteri protervus exercuit, ex Casiod. 749. 17.

Pœnarum delictorum, quoad fieri possit, molientes sunt, potius quàm exasperandæ, 604. 11.

Pœnarum, an, & qualiter, hodie arbitrarie effectæ sint, ex Aleiatis, & alijs, 604. 12.

Pœnarum capitalium executionem, quod interstitium ab antiquis, & novioribus Imperatoribus fuerit assignatum, 615. 19. & sequentibus.

Pœnarum, & suppliciorum communes formæ, quæ sint, & quod novas, crudeles, & inuitatas Principes introducere non debeant, 607. 21. & seqq. & 608. 24.

Pœnas, pro delictis, qui Imp. temperaverint, & qui auerint, 615. 16. & 7.

Pœnali legi, non derogatur, ignoscendo ei, qui alias iuramentum meruisse, & servisse cõperitur, 596. 23.

Polyphi natura, & symbola, & de Adagio Polyphi mentem optine, & alijs, & eorum illustratio, 119. 6. & 407. 15.

Pompeius Magnus, ob modestiam, ab Atheniënsibus pro Deo habitus, 18. 5. Et qualiter

non avertit Possidonium Philosophum, 441. 12.

Potestates aliqui Romani, quid de curis, & anxietatibus, tanti muneris senserint, & dixerint, 122. 7. & 8.

Populus, & qui, & boni observantior, magis ex Principibus imitatione, quam ex legum præscriptis efficitur, ex Claud. & alijs, & Embl. Authoris ad hoc, 372. 1. & multis seqq.

Populares sues, ut aliquando Reges fuissent, qualiter, & quare desiderare se dixerit Alphons. Rex Neap. 820. 18.

Populus est docendus, & ducendus, non sequendus, nec vane eius voces audiendæ, 817. 2.

Populus, qualiter se habere debeat in Principe amando, & obediendo, 109. 29.

Populum, turbam appellavit Demosthenes, & alia de eius levitate, & varietate, 818. 7.

Populi, ab in veterarijs moribus, ad alios novos, & contrarios, quomodo deducendi, 321. 4. & seqq.

Populi, ut gaudeant, aliquando Reges desipere convenit, ex Casiod. 324. 21.

Populorum salus, & fortuna, qualiter ex bonis Principibus auspiciari, à multis dicitur, 155. 10. & seqq.

Populorum Rectores, Medicorum instar, se eorum morbis accommodari debent, 323. 13.

Populis, semper est aliquid condonandum, si maius damnum, ex novis statutis timetur, ex Plutarch. & alijs, 324. 17. & seqq.

Popularibus vijs non incedendum, dixit Pythagoras, & quare, 818. 9.

Portæ, ad Principes plures patere debeat, & Embl. Auth. ad hoc, 455. 1. & seqq.

Portus navis veniens, non deest pavescere, & quare, ex Casiod. 715. 25.

Porus, Rex Indis, ab Alexandro Magn. captus, quid ei responderit, 47. 7.

Possessio ferro qualita, per brevis est, ex Tacito, 752. 40.

Possidonium Philosophus, quantum honoratus fuerit à Pompeio Magno, 441. 12.

Posthumio Tuberto, ob prælium, sine cruce gestum, trinaphus apud Romanos donatus, ex Plinio, 788. 6.

Potentatus omnis, brevis vita, ex Ecclesiast. 4. 12.

Potentes, frequenter plus obsunt, quàm profunt, ex Ovid. 480. 5. Et qualiter quis se in eorum familiaritate habere debeat, 483. 14. & seqq.

Potentes scire debent, nõ fas posse fieri, quod nefas, 574. 6.

Potentiores, quidquid in humiliorum damnatione excedunt, super Principes cecidit, 539. 23.

Potentioribus, præsertim infidelibus, qui se protegendos committunt, ad eisdem, semper in servitorem redigi solent, 776. 25.

Potentissimi, & in altum elati, quàm soleant sapere vitam privatam, & mediocrem optare, ex Seneca, 145. 22. & 477. 30.

Potentia Regis, supra non inest ei, & manus prælongæ, ex Herod. & Ovid. 555. 10.

Potentia nimia, & vi sua non mixta, numquam

ET SENTENTIARVM.

iarisfida, & stabilis fuit, ex Tacito, & alijs, 471.6. 474. 17. 475. 15.
 Potentia, ea cuncta, quæ cupiditatibus modum imponit, ex Val. Max. 7. 41. 42.
 Potentia, & prudentia, raro iuxta stabulantur, 688. 22.
 Potentiam magnam ambit in expertus, sed odit expertus, 477. 29.
 Potestas tranquilla, peragit sæpè, quòd violenta nequit, ex Claud. 593. 10.
 Potestas, quæ inhibere scelus maximum potest, quasi probat deere fieri, si sciens patitur perpetrari, ex Salvia. & alijs, 584. 19. & 20.
 Potestatem occidendi habentes, qualiter, & quare sua fieri, vel admoneri deoant, ex Ecclesiast. & alijs, 482. 14. & seqq.
 Potestates venales, sunt pauperum valuationes, & quare, ex Salvia. & alijs, 436. 56. & 59.
 Pragmaticæ Sanctiones, quæ leges dicantur, & quare, 350. 19.
 Precatio Authoris ad Deum, pro Pace, & Concordia Regum Hisp. & Gallæ, & alia Barbarum, 777. 27. & 28.
 Præceptoribus bonis, quantum honoris, & pignori deferre debeamus, & quales hi queant, & cui deoant, ex Plut. & alijs, 184. 14.
 Præcipitantis pictura, & damnosus eius effectus, 364. 29.
 Præcipitatio, noverca iustitiae, & alia de eius damnis, 611. 2. & seqq.
 Præclara vendunt dona, laboribus dii, 650. 4.
 Præfecti Prætorio, qualiter gladio ab Imperatoribus Rom. donari soleant, 573. 4. & seqq.
 Præfecti prætorio Imperatoris Iuliani Cæsarum palatii, notabilis historia, circa iustitiæ administrationem, 577. 15.
 Præcipitium filium, qualiter, & quare Cambyfes occiderit, ex Sen. & alijs, 394. 8. & seqq.
 Prælati, in castigandis subditis, qualiter se habere deoant, ex D. Greg. Leon Papa, & Concil. Trid. 592. 13.
 Præmium sudoris, qui tollit, frangit studia dimittendæ, ex Enoch. 654. 11.
 Præmium clementiæ verum, vix aliquod.
 Præmia virtutes nutriunt, artes sustentant, & egregios merces invitant, ex Seneca, Claud. 1. 1. d. & alijs, 440. 2. & seqq. & 652. 6. & seqq. & 660. 3.
 Præmia, quot, & qualia, Antiqui ludis Agonalibus acuerunt, ex Vitruv. 655. 15.
 Præmia, idem præstant in Regibus, quòd aquæ in hortis, ex lege Partica, & Authoris Emb. ad hec, 656. 22.
 Præmia Hispanæ dicuntur, *Gelardones*, & quid hæc vox significet, & qualiter de eis pecuniariis Titulus extet, in legibus Partitarum 658. 30 & 661. 43.
 Præmium fructuumque expectatio, qualiter omnium laborantium vires accendat, ex Chrysolog. 655. 16.
 Præmium distributio, equalitatem requirit, & ne vni dentur, quæ multis deoant efficere possent, 664. 12.

Prætorum distributiones, qualiter, & quare, sibi reservare prudentes Principes debeant, & supplicia, per alios exequi, ex Bodino, & alijs, 660. 39. & 40.
 Præmijs honorarijs, magis quam pecuniarijs, quam multa, & præclara facinora soleant Reges à suis subditis consequi, & exempla eorum, 663. 48. & seqq.
 Præmijs, omnia florent, & Emb. Auth. ad hoc designandum, 651. 1. & seqq.
 Præsentia nulla sunt, quia nunquam stantia, ex D. August. 55. 15.
 Præsentia, & interpresentia Principis, quantum conferat ad suarum rerum, & Provinciarum gubernationem, ex Tacit. 509. 3.
 Præsertatus Puer, quibus thetris matrem deluserit, ab eo sectetum Senatus extorquere conantem, 378. 38.
 Prævaricatio est, in negotijs gravibus transire dicenda, ex Plin. Iun. 386. 33.
 Principalis gloriæ materia est, delinquentium reatus, & quare, ex Sen. & Cassiod. 636. 38.
 Principalis propositi esse debet, benemerentes remunerare, ex Cassiod. & alijs, 442. 13.
 Principatus præmia, quæ sint, ex Tacito, 113. 10.
 Principatus sapientis, & sensati Regis, stabilis erit, & è contrario, 159. 21. & 160. 1.
 Principatus firmi, nullum maius vinculum, quam amor subditorum, 719. 1.
 Princeps Imperio Magni, maior exemplo est, ex Patruccio, 222. 12.
 Princeps, beneficium Sydyus appellatur à Seneca, & cur, & quòd Principes debent esse beneficii, sive beneficiales, 657. 27. & 658. 33.
 Princeps, tunc populi Dominus, cum beneficium, & quòd hoc est proprium Principum character, 158. 29.
 Princeps, à Salomone, cur contignationi ædium assimilatur, & quòd in sua Rep. caput, manus, pes, & omnia membrorum instar esse debet, 104. 11.
 Princeps, non debet se extra querere, hoc est in vulgi iudicijs, & opinionibus, 819. 13. Sed ita vivere, tanquam ab omnibus iudicandus, 399. 44.
 Princeps, qualiter quotidie suos mores, tanquam ad speculum componere, & comparare debeat, 212. 6.
 Princeps prodigus in egentes Rep. facinus detestandum, ex Salvia. 725. 25.
 Princeps, qualiter, & quibus legibus solutus dicatur, & deivi directiva rationis, & lege divina, quæ ei dominari debet, ex Cic. Plut. & alijs, 574. 6. & seqq.
 Princeps, non debet putare Remp. esse suam, sed se Reip. 93. 23.
 Princeps, nullus est, qui non erret, aut labatur aliquando, & qualiter Deum, pro sua directione rogare debeat, ex Comino, 175. 15. & 368. 51.
 Princeps, debet habere unum calamum, & unam linguam, & esse immobilis in promissis, 218. 29.
 Princeps, magis debet dolere ob subditorum

INDEX RERVM

calamitates, quam ob suas, ex D. Chryl. 91. 13. & 92. 15.

Princeps malus, & insipiens, Ruina populorū, 160. 1. Et è contrario sapiens, & prudens, quam sit pop. salutaris, 153. 1. & seqq. vbi Emb. Auth. ad hoc.

Princeps, an possit, & quando, subditos in viros ad bella compellere, 768. 22.

Princeps, quos Amicos, ad Remp. gubernandam adiciere debet, 449. 19. & sequentib.

Princeps cecidit, Prothei exemplar in mutandis pro tempore suis consilijs, & actionibus, & qui debet, 330. 7.

Princeps quidam, se extollens, ob infigne edificium, qualiter à quodam fatuo de risus, 8. 27.

Princeps, qualiter se in luxu, & superfluis dabitibus, & epulis temperare debeat, 279. 14.

Princeps non est, qui succedit in Principatu, sed qui ita se gerit, vt Principatu natus videatur, 160. 19.

Princeps, beneficia conferens, magis letari debet, quā ijs, quibus collata sunt, ex D. Chryl. 727. 3.

Princeps malus, minus nocet Reip. quā eius mali Magistratus, & Consiliarij, & quare, ex La. npr. & alijs, 359. 6.

Princeps is tunc maior, cum ipsum sublimitas parti honoris inclinat, 371. 1.

Princeps, quamvis magnus, si maior, & prudēs haberi vult, cuncta debet ad Senatum vocare, 371. 1.

Princeps est fons, & origo omnium Magistratum, & dignitatum, 428. 19.

Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios, ex Salom. 392. 10.

Princeps, in adversis, qualiter debeat lunam imitari, 344. 37.

Principis veri, & boni vota, qualia esse debeant, 65. 7.

Principis iniustitia, gens omnia crimina prestat, 108. 4. & seqq.

Principis inextinguibile Munimentum, Munimento non indigere, ex Plin. Iaa. & alijs, 127. 26.

Principis in aliqua Rep. defectus, inter maximas calamitates populi in sacris pag. nomenclatur, 151. 17. & seqq.

Principis bene est, cum virtutibus amare famam, ex Et. nod. 699. 10.

Principis magnitudo, in quibus consistere debeat, 99. 10.

Principis est virtus, maxima nosse suos, 543. 26.

Principis optimi officium est, non solum resistendi, sed cedendi tempus prospicere, ex Polyb. 332. 19.

Principis boni, & recti partes, seu ideam, qui scripserint, & aliqua de eius principis dotibus, 157. 1. & seqq.

Principi aurem continere, prestat fortunæ fastidium, ex Imp. Iustiniano, 726. 2.

Principi, non minus turpia sunt multa supplicia, quā Medico multa funera, 434. 30.

Principem omnia scire, non omnia exequi conuenit, ex Tacito, 593. 10.

Principem videre, munus est, ex Calsiod. 484. 21. & 511. 26. & 514. 30.

Principem armis, quā munificencia vincimus, minus flagitiosum, ex Sallust. 658. 30. & 659. 33.

Principem magis commendat doctrina, & sapientia, quam pompa Regia, ex Æn. Syl. 191. 19.

Principe sub malo degere, melius est, quā sub nullo, ex D. Chryl. & alijs, 148. 3. & sequentib.

Principem bonum, que predicentur, ex Calsiod. 796. 6.

Principes, quando, & quomodo Musæ operam dare possint, 277. 20. & seqq.

Principes in exercitatione muneris sui, qualiter, & quare Athenis à Seneca comparantur, 113. 10.

Principes curare debent, ne fiat vexatio ijs, quibus imposta contributio, 718. 26.

Principes cum omnia possint, credere debent, solum sibi licere laudanda, ex Calsiod. 575. 7.

Principes viri, qualiter ex se iudicare debeant, ex Cæl. Rhodig. 818. 10.

Principes, quantum oporteat bonis esse acerbis eruditis, & quibus ineruditi comparantur, 189. 12. & 13.

Principes viri, qua moderatione litteris imbuti, & illis dare operam debeant, 195. 36. Et quod ad aliquibus indubium vocatur, vtrum Principibus vtile sit litteras scire, 192. 25.

Principes, non possunt soli suis sensibus omnia complecti, & de Administratione, quibus idè egerit, ex Tacit. Theuist. & alijs, & Eno. Authoris ad hoc, 445. 1. & seqq. & 448. 16. & seqq.

Principes, bene uelle debent, ultra quā possunt, ex Iustin. in p. 726. 1.

Principes, quantum debeat eos, qui sibi bene seruiunt, & consulunt remunerari, ex Calsiod. & alijs, 440. 7. & seqq.

Principes, quod libidinis & cellæ flores, eò prohibitiones, & prudentiores esse debent, 89. 2.

Principes, vtrorum Consiliorum, & Consiliatorum officios, & punitores, notantur, & Emb. Auth. ad hoc, 390. 1. & multis sequentibus.

Principes, quantum honorare debeant Consiliarios, sibi vera loquentes, & eorum etiam filios, 443. 18. & seqq.

Principes plures, plus solent Placere, quā Veroniam amare, 390. 26.

Principes viri, in certandis adversis, qualiter Olympo comparantur ab Heer. Pinito, 339. 15.

Principes esse debent pauperum Patres, & quod hoc titulo, & prefectionis Deo maxime continguntur, 37. 1.

Principes viri, quibus artibus imbuendi, & laudandi, 187. 1. & seqq.

Principes, non sibi tantum, sed toti Reip. peccant, & cur, ex Cic. & alijs, 222. 13. & sequentibus.

Principes, peccata populi comedentes, & im-

punita relinquentes, qualiter à Deo, per
 Oream conuincuntur, 583.15.
 Principes, quæ iubent, suis factis comitari de-
 bent, 123.17. & seqq.
 Principes, suis veluti speculum, & vndique
 illos esse debere, & tanquam argentum,
 & aurum vndique veritatum, ex Plut. Na-
 tianz. & alijs, 211.1. & seqq. vbi Authoris
 Emò. ad hoc.
 Principes, cum adulatoribus se habere debent,
 tanquam leo cum simia, dum eius sanguine,
 a sua ferri curatur, 408.18. & 411.35. & se-
 quentib.
 Principes aliqui, vassalios subiectos habent,
 tanquam suos, & viles, tanquam alienos,
 716.20.
 Principes bonos, esse supra casus aduersos, &
 fortuitos, superiores, qui dixerint, 157.15.
 & seqq.
 Principes lani bicipitis imitatores esse debent,
 & cur, 106.17. & seqq.
 Principes, maiora præstare debent, quam acce-
 pisse videantur, ex Calsiod. & Iamlico.
 658.33. & 660.37.
 Principes, animo, non alia arte obstringi pos-
 sunt, ex Æn. Syl. 218.29.
 Principes, paucorum supplicio, pluribus merù
 injicere debent, ad Iovis fulminantis imi-
 tationem, ex Sen. & alijs, 623.3. & 4.
 Principes, magis decet ad clementiam, quam
 ad severitatem propendere, ex Sen. & alijs,
 631.19.
 Principes, ab aulicis bene consultis, ob vul-
 gelatratus desistere non debent, & Autho-
 ris Emb. ad hoc, 816.1. & seqq.
 Principes, etiam cum iuste in sceleratos ani-
 madvertunt, id tanquam inviti, & coacti
 facere debent, ex Sen. & alijs, 619.34. & se-
 quentib.
 Principes, nullos meliores consiliarios, & ami-
 cos habere possunt, quam liberos, & quare,
 195.36.
 Principes, inter illiteratos, & marmoreâ sta-
 tuam, nihil intercell, ex Æn. Sil. 189.13.
 Principes, qui putant eorum dignitati, & ex-
 celsentiz literas nocere, qualiter nocet
 Erasm. & alijs, 191.20. & seqq.
 Principes in docti, sunt causa malorum publi-
 corum, 192.22.
 Principes, litteratorum, & Poetarum amato-
 res, & fautores, enumerantur, 670.19. &
 seqq. & 681.18.
 Principes se ipsos inspicere debent, & plus de
 se, sui ipsi, quam adulantibus credere, 414.
 47.
 Principes, qui subditos, quos pascere debent,
 exauriunt, qualiter à Calsiodoro incre-
 pentur, 608.19.
 Principes, qualiter Soli comparètur à Plutar-
 cho, Agap. & alijs. Et quod debent illum in-
 regendis suis populis imitari, 321.4. & mul-
 tis seqq. vbi Auth. Emb. ad hoc, & 587.28.
 Principes, qui absque causa gravissima mutat
 probam monetam, & viliorum substituunt,
 graviter peccant, 671.31. & seqq.
 Principes, quantum curare debeant, à se, & à
 suis otium, & ignaviam, fugare, ex Tacito,
 & alijs, 649.43.

Principes, quantum debeant à tributis info-
 litis abstinere, & ea consulentes cavere,
 & Auth. Emblem. ad hoc, 701.1. & sequen-
 tib.
 Principes, culmina sine Mæstatis subditos af-
 fabiliter tractando, sublimant, ex Ennod.
 730.16.
 Principes, oportet esse beneficentes, & etiam
 cum excessu liberales, ex Calsiod. 726.1.
 Principes, non poena semper, sed sæpius pec-
 nitentiæ contenti esse debent, ex Tacito,
 593.10.
 Principes, quantum, & qualiter debeant in-
 inquirendis, & puniendis facinorosis iuvi-
 gilare, & Emb. Auth. ad hoc, 579.1. & mul-
 tis seqq.
 Principes à liberalitate, non à prodigalitate
 commendari debent, & de huius detestatio-
 ne, ex Seneca, & alijs, 664.51.
 Principes prodigi, per scelera suplent, quæ
 audiosè exhauserunt, ex Tacito, & alijs,
 724.12.
 Principes viri, scurris, & morionibus donan-
 tes, quod doctis viris, melius præstare de-
 berent, qualiter ab Alciato notentur, & re-
 prehendantur, 667.5. & à Petronio, Barclaiò,
 Lipsio, & alijs, 672.29. & seqq.
 Principes prodigi, qualiter, & quare, à multis,
 dolijs perforatis comparentur, 724.21.
 Principes, quælibet in quiete, & commodis
 vassalorum, suum gaudium ponere cœbeat,
 ex Calsiod. & lege Partita, 703.3.
 Principes, qualiter debeant, tributis quæ im-
 ponuntur, inavio reddere, 712.8. & seqq.
 Principes, in suis subditis puniendis, vel odur-
 gandis, debent bonos parentes imitari, ex
 Senec. & alijs, 593.10.
 Principes, qualiter se habere debeant in inpe-
 randis, vel exigendis novis tributis, ex Ia. p.
 Iustin. 707.14. Et quod aliqui subditos tra-
 ctant peius, quam animos, ex Erasm. 705.16.
 Principes, ex sententiâ Comanzi, ius nullum
 habent, imponendi populis onus aliquod, eis
 invitis, 707.20.
 Principes, in allevandis, vel remittendis tribu-
 tis, se admodum benignos præstare debent,
 726.1.
 Principes, tunc dicescunt, cum tributa remit-
 tunt, ex Tit. Imp. 722.14. & seqq.
 Principes, non possunt sua scientia cuncta cõ-
 plecti, ex Tacito, & alijs, & qualiter mul-
 tos, qui sibi bene, & verè consulant, habere,
 & audire debeant, ex Hom. & alijs, 382.15.
 & seqq. & 347.2. & seqq. & 351.26.
 Principes, non debent lucrum sectari, ex lu-
 ctuosis subditorum calamitatibus, 709.29.
 Principes, quid facere debeant, ut invidiam,
 vel calumnias suarum virtutum effugiant,
 vel fugent, 824.12.
 Principes, longè, à suis Palarijs adulationem,
 & Adulatores amandare debent, & Emb.
 Auth. ad hoc, 404.1. & seqq.
 Principes, super omnia munera, historias, &
 carmina, de suis gestis bene, & verè scripta,
 æstimare debent, ex Salom. Hoc. & alijs, 681.
 16. & seqq.
 Principes, quo prudentiz sale vii debeant, in
 despiciendis, vel vindicandis famosis li-

INDEX RERVM

- bellis, vel maledictis, contra eos ipsius, 828. 30 & seqq.
- Principes, quantum curam: sumz, & posteritatis habere debeant, ex Sen. Tacito, & alijs, 677. 2. & seqq.
- Principes, qualiter errent. dum putat, presentipotentia extingui posse sequentis ævi memoriam, ex Tacito, 680. 12.
- Principes plures, descriptores sui temporis malè habitos, matè quoque ipsi, apud posteros audiunt, & eorum exempla, 681. 12.
- Principes, qualiter, & quare debent viros litteratos, & Poeta suscipere, & suscipere, & Emb. Authoris ad hoc, 667. 1. & seqq. & 681. 16. & seqq.
- Principes suis instar, omnia suorum Regneru loca, si possibile esset. Instrare debeant, 509. 4. & 511. 12. & seqq. & 512. 19. & sequentia.
- Principes, qualiter in Deos evadere possint, 185.
- Principes, qualiter possint scrijs caris, aliquas honestas obediuntiones mittere, ex Comin. 20. 211. 15.
- Principes, qualiter, & cur, in medio sui Regni habitare debent, politici tractant, 54. 9.
- Principes prudentes, aliquando delictis, & erroribus suorum, pro tempore connivere debent, ex D. Isid. & alijs, 333. 20. & seqq.
- Principes, vel ex eo à peccatis abstinere debent, quod que committunt, in occulto esse non possunt, ex Iuv. & alijs, 214. 12. & sequentia.
- Principes, qui laudem, & famam non curant, in Tyrannos evadent, ex Arist. & alijs, 742. 1.
- Principes cavere debent, ne quid in Consilio Status decidatur, quin prius in alio consuetudine, examinatam sit, ex Botero, & alijs, 366. 38.
- Principes, à quolibet mendacio, & levi macula vacare debent, contra Platonem, & alios, 216. 23. & seqq.
- Principes, Imperium à Deo habent, & instar Dei sunt, ex Tacit. & Terr. 147. 1.
- Principes, qualiter à prædicatoribus admoneri, & corrigi debeant, ex Pelusiotz, & alijs, 403. 61.
- Principes, non debet facile suos Consiliarios, aut Ministros suspectos habere, & quare, 389. 45. & seqq.
- Principes, etiam in rebus ludicris, ad decorè, & honestatem attendere debent, 240. 1. & seqq.
- Principes apud, plus iustitia, quam licentia valere debent, & voluntatem suam, de ratione metiri, ex Calsiod. 574. 7.
- Principes peccare, si plura officia vni tantum Magistratum committant, & quare, ex Petr. Greg. & alijs, 459. 18. & seqq.
- Principes, in Sacra Scriptura, habent nomè ab Elevando, & quare, 104. 11.
- Principes plures, habitum mutarunt, & se turbis Plebeiorem inseruerunt, vt de se veritatem audiunt, 397. 37. & seqq. Et an hoc sit conveniens, 398. 40.
- Principes, facile innovantes gesta, & consuetudines suorum Antecessorum, reprehendunt, & quod rationem timere debent, 420. 22. & seqq.
- Principes mali, in supplicium populi à Deo, venturi coacti, dari solent, & quare, & eorum dampna, 160. 2. & seqq.
- Principes in pluma, & umbra agentes, quædamna sequuntur, ex Eud. vires, 139. 12.
- Principes, qualiter seculant suos Aulicos deturbare, & etiam in auditos dampnare, ex Plutarcho, & alijs, 480. 4.
- Principes, arcuorum instar, se aliquando, adversis ventis restationibus, flectere debent, ex Linnio, & alijs, 330. 8. & seqq.
- Principes Chastissimi, an, & quando possint, cum in foelibus sociari, & fœdera inire, 775. 21. & seqq.
- Principes sanctissimi, & Christiani, inter se pugnant, vel se invicem non iuvantis, Tacitis, vel alijs potentioribus hominibus, se captivos exponunt, & carmina, & Emblemata ad hoc, 271. 2. & seqq. & 776. 24.
- Principes potius in suo cedere, & quare, 711. 10. Et quando denum debeant, ad bella procedere, 753. 1.
- Principes non decet, bella non necessaria, ob solam rem alienam cupiditatem, movere, ex H. Luc. & alijs, 574. 42.
- Principes, res bellicas scire debent, sed non amare, ex Hecrate, & alijs, 733. 5.
- Principes, Deo ratione reddituri sunt, de subditis, ob iniusta bella peremptis, ex revelatione D. Brigittæ, 785. 21.
- Principum, nulla maior felicitas, quam alios felices, facere posse, ex Pacato, & Calsiod. 657. 25. & seqq. & 727. 6.
- Principum de gratia, & remuneratione clientum, quid sentierit Lud. XI. Rex Galliz, & quid Comin. 484. 19.
- Principum in viruperationem cedit, si pauperes ab eisdem non protegantur, ex Calsiod. 532. 23.
- Principum lenis oratio, & in suos benevolentia, plus rebus que is operatur, 498. 32.
- Principum filij, qualiter, & cum maiori cura quam alij, à teneris educari, & institui debeant, 183. 18.
- Principum auctoritas, & bonæ gubernationis cura, ex quibus præcipue cognoscatur, 690. 28.
- Principum potentiam, & omnes Regias dotes, misericordia supergredi debet, ex Imp. Iustiniano, 726. 2.
- Principum imagines, & numismata, qualiter ad populos deturri, & ad eisdem excipi solerent, 515. 14.
- Principum Maritias, & auctoritas, non in superfluis sumptibus, sed in virtute, & moderatione consistit, 725. 14.
- Principum dona, suis populis præstita, in eisdem, vt aquæ in mare, cumulatissime redeunt, ex Pacato, Calsiod. & alijs, & Emb. Authoris ad hoc, 727. 4. & seqq.
- Principum largitiones, & remunerationes, freno subiacere non debent, & plenissime sunt præstandæ, 658. 32.
- Principum arcana consilia, aut nullis, aut paucis cognita esse oportet, 372. 7. Et qui-

ET SENTENTIARVM.

bus sua secreta committere debeat, ex Cal-
sio 1. 370. 31. & seqq.

Principum peccata, graviora, & magis puniē-
da, & quare, ex Xenoph. Cominzo, & alijs,
162. 6. & seqq.

Principum, in bonis moneatis populis dandis,
summa cura esse debet, 683. 2. & sequen-
tib.

Principum vigilantium à calore, nullus de-
linquens totus evadet, ex Gunthero, 587.
18.

Principum dona, lubrica & periculosa esse,
quo symbolo Reges Gothorum ostenderet.
ex Olao Magn. 471. 16.

Principum Palatii in servitibus, mendacium
connoturale esse, dixit Galenus, & quare,
393. 16.

Principum voluntas, semper esse censetur, vt
suis gratijs, & beneficijs, eorum prærogati-
va cumulatè servetur, 661. 41.

Principum vis, circa exemplum, & imitatio-
nem suaditorum, varijs locis, symbolis, &
exemplis ostenditur, 121. 9. & seqq.

Principum commendam est, supplicantium ac-
quiritur, ex Calsiod. 727. 5.

Principum, & iudicum antea, magis ad cle-
mentiam, quam ad severitatem inclinari
debent, 605. 14.

Principum dona, sunt servitutis authoramen-
ta, ex Demofth. 727. 4.

Principum amicitiam, & negotia gerentes,
qualiter se cum illis habere debeant, ex Co-
minzo, 464. 19.

Principum ornatus, quies, & securitas popu-
lorum, ex Calsiod. 91. 13.

Principum, graves orationes in Senatu habi-
te, quanti olim estimari, venerari, & serva-
ri solent, ex Tacit. Calsiod. & alijs, 205.
22. & seqq.

Principum magnæ fortunæ, quid proprius in-
curbat, 66. 11.

Principum ignorantum reprehensio, & puni-
tio, & Emd. Authoris ad hoc, 140. 1. & seqq.
& quod eis non licet esse dormitabundos,
132. 16.

Principum vigilia, omnium domos defendere
debet, ex Seneca, 131. 11. & 131. 15. & seqq.

Principum non est, ab omnibus omnia legata
capere, & donorum scēta non patitur alie-
nis hereditatis invidere, & qui contra
hoc fecerunt, 710. 31. & 33.

Principum, præcipuum opus, amicos para-
re, & quales, ex Plin. Iun. & alijs, 454.
39.

Principum patres, & partes, Consiliarij, &
Senatores eorum vocati solent, & quare,
358. 1.

Principum munus, & præcipua Maestz, in
protectione miserabilium personarū cōsistit,
& denocatur, ex Calsiod. & alijs, 538. 10.

Principum gratia, ita suis communicanda ne
vilescat, 457. 10.

Principum verus thesaurus, & potens exerci-
tus est, pauperes alere, & sublevare, 318. 14.
& seqq.

Principum adornatum pertinet, aptas digni-
tatis personas eligere, & quare, ex Cal-
siod. 424. 2.

Principum, in votis parum fidendum, & qua-
re, & Emblemata Authoris ad hoc, 487. 1. &
seqq. Et eorundem amicitiam parum fidam
esse, qui dixerint, 475. 24. Et nimiam fami-
liaritatem timendam, & fugiendam, qui me-
neant, 480. 5.

Principum gloriæ, nihil detrahit, quod res be-
nè gerant aliorum Consilio, 335. 44.

Principum thesauris accrescit, quod in alen-
dis viris doctis, & litteratis impendunt,
676. 30.

Principum vita, suis tanquam speculum esse
debet, ad quam suos mores componat, 113.
9. & seqq.

Principum ad spectu, solent populi adversus
fortuna refoveri, ex Tacito, 783. 21.

Principum inclinatio, in hos, vel illos ex Au-
lici, fatè elicitur, ex Tacit. & alijs, 451.
30.

Principum curas, & quod nihil arbitrio suo
eis facere liceat, qualiter consideret Seneca,
& alijs, 117. 7. & seqq.

Principum nulla dignior corona, quam illa, ob
cives servatos, ex Senec. 703. 3.

Principibus in egregijs, quæ præcipuè requi-
rantur, ex Aurelio Victorino, 105. 16.

Principibus succensendum non est, si aliqui
bus horis sibi vacent, & à suis audiēdis ad-
stineant, ex Seneca, 498. 32.

Principibus insatiabiliter paranda est, sui,
& fixæ sanæ memoria, ex Tacito, 742.
1.

Principibus viris libros dicere, quam fuerit
antiquam, & quare, ex Vegetio, 671.
27.

Principibus cum, aut modicè, aut iudicandè
loquendum, quis dixerit, 396. 31.

Principibus bonis, illud crescit, quod benigna
possunt largitate præstare, ex Calsiod. 657.
13. & 727. 5.

Principibus, ova, & in solita tributa suaden-
tes, qualiter puniri debeant, 701. 4.

Principibus parum sua egregia facta proficiet,
nisi a Poetis, & historicis posteritati tradā-
tur, ex Barlaam. & alijs, 682. 21.

Principibus, nihil apertius, vel optatius cōrin-
gere potest, quam bonus Poeta, & historio-
graphus, ex Ovid. & alijs, 678. 6.

Principibus humanis, viciuitatem, qualiter
Ausonius, & alijs adulantes tribuerint, qui
reprehenduntur, 6. 12. & seqq.

Principibus, quo sensu dixerit Plin. Iun. ne ste-
re quidem licere, 123. 9.

Principibus pluribus, Deus favendi varios
modos virtutem concessit, qui referuntur,
157. 7.

Principibus bonis, liberalitas debet esse con-
gerita, & nullum in eis peius vitium, quam
avaritia.

Principibus, qualiter ad eunda, etiam longin-
qua Imperij, ex Tacito, 511. 15.

Principibus, quam fatale est, quosque sibi cha-
rissimos tandem occidere, vbi eos timere
ceperunt, 467. 28.

Principibus bonis, nihil amplius licet, quam
privatis, 577. 7.

Principibus in subditos, non est tradita servi-
tus, sed tutela, 604. 10.

INDEX RERVM

Principibus, bonis, magis preces, quam prædæ subditorum placere debent, 707. 3.

Principibus, nihil magis convenit, quam veritas, & Fides dictorum, & promissorum, 218. 29. & seqq.

Principibus, divinatricem scientiam, necessariam est, qui dixerint, & qualiter intelligi debeant, 198, 50. & seqq.

Vide alia de Principibus, supra verb. Imperator, & infra verb. Rex.

Principijs obita, se o medicina paratur, ex Ovid & alijs, 620. 40.

Privados, cur hoc nomine, apud Nōs dicatur, interiores Principum Administrari, 450. 27.

Probus, apud Claudianum, quantum a liberalitate commendatur, 719. 12.

Prodigalitas, quam sit in Regibus reprehensibilis, & damnosa, ex Sen. & alijs, 664. 51.

Prodigalitas, nimia, & infructuosa, aliquorum Imp. 724. 21. & l. qq.

Prodigum Principem, semper egestas, & alia damna sequuntur, 724. 22.

Prohibita, si impunè transcendimus, neque metus ultra, nec pudor est, ex Tacito, 530. 24.

Prophetæ plures à Deo ad Reges missi, non nisi post moras, & circuitus, eis veritate manifestarunt, & quare, 396. 29.

Prora, & puppis, Adagium, 361. 16.

D. Prospere Aquitanici, carmen de Deo, 6. 20.

Prosperitas iucunda illis potius blanditur, qui austeritate nimia rigescunt, ex Caesiod. 792. 18.

Protectioni, & clientelæ alienæ se committentes, quæ pericula sæpè incurere soleant, 776. 25.

Provinciæ, à suis Regibus valdè remotæ, & maxime recens partæ, lectiores Prorege, aut Magistratus requirunt, & quare, 557. 14. & seqq.

Provincias retinere, difficilius est, quam facere, ex Lucio Floro, 740. 39.

Proximus loci proximu. fulmini, Adagium, & eius vsus, 480. 4.

Proxime nemo punit, quia peccatum est, sed ne peccetur, ex Seneca, 85. 23.

Prudentia virtus, qualis, & quam utilis, & maxime in Reip. gubernatoribus, & plura de eius diffinitione, & laudibus, 104. 13. & multis sequentijs, & 20. 1. & 2.

Prudentia præpropera, periculosa est, ex Sophocle, 302. 21.

Prudentia sola, ex senectute perficitur, ex Plin. l. iun. 387. 38.

Prudentiæ partes, in gubernatore Reip. quo symbolo Barbari quidam significarent, 447. 9.

Prudentiæ pars, docilitas est, & in quo hæc consistat, 447. 9.

Prudentis est, parum prosperos casus, in melius convertere, ex Theod. 342. 25.

Prudentis est, mediocria malle; quam nimia, ex Seneca, 695. 3.

Ptolomæus Rex Ægypti, qualiter inter Iudæos, de fontibus puniendis deliberaret, 616. 24.

Ptolomæi Philadelphi, Regis Ægypt. podagra laborantis, apophthegma, 146. 27.

Publicani, & portatores Orbem tenent, ex D. Chyff. 714. 12.

Pulchricorum descriptio, & crudelis narrata, ex D. August. & alijs, 714. 12. & 716. 17.

Pulchra, in tumultu iudicari non decet, ex Comico, 817. 4.

Pulchri nulla unquam satietas, & repetitum placet, ex Horat. 348. 11.

Pulmonis curatio, si ægrotare ceperit, citè difficilis sit, 556. 14.

Pungere, & ungere, quo pacto Principes debeant, & Emblem. Author. ad hoc, 617. 1.

Puniendus est quis, in eo in quo deliquit, ex Cic. & alijs, 602. 2. & seqq.

Puniens cum excessu, qualiter peccet, ex Sen. & alijs, 601. 2.

Punire nimis, & punire citò, qualiter æquiperet, & reprehendat Seneca, 611. 1. & sequentib.

Purpura, iuxta purpuram iudicanda, Adagium, & eius origo, & vsus, 259. 22. & 382. 14.

Pygmei, vel Theodamus, cum Hercule, Adagium, & eius explicatio, & vsus, 824. 14.

Pyramides Ægyptiorum, in summitate, quædam veluti præsepia hærebant, & symbolum, Causus ex hoc, 844. 21.

Pyramidum origo, & descriptio, & symbolum ad Reges, quibus docti adhzret. significandos, ex Pierio luno, & Emblemate Authoris ad idem, 669. 15. & seqq.

Pythagoræ, littera, Y, & eius symbolum, 243. 14. & seqq.

Pythagoras, qualiter, & quare, cythara se, videri vigilasset, excitare solebat, 230. 14.

Q.

Quæstiones, qui olim dicerentur, & eorum minus in Principum responsis preferendis, 208. 31.

Quies nimia, quam sit noxia corpori humano, ex Bapt. Mant. 641. 10.

Quies, aliquando periculosior est, quam temeritas, ex Sallust. & Tacito, 620. 38.

Quietem deam, qualiter, & quare Romani, extra vracem templo donarint, Agenoriz, Stimulæ, Strenuæ, & alijs, intra, ex D. August. & alijs, 650. 45.

Qui emoritur cadunt. Adagium, & plura de eo, & Embl. Authoris ad hoc, 469. 1. & sequentijs.

Quidquid ad summum venit, incrementi locum non relinquit, ex Senec. Rhetore, 739. 33.

Quincti Fabij, maximi in bello cunctatio, & eius laus, 362. 21.

Quintus Merellius Macedonicus, quid responderit roganti, quid nam in bello acturus esset, 372. 5.

Quòd tibi non vis, alteri ne feceris, lex Christi, omnes alios comprehendens.

Quot homines, tot sententiæ, Adagium, ex Terentio, 350. 6.

R.

Reconis Perse nobilæ exemplum, & apophthegma, circa utilitatem puniendorum de Ptolema, 588. 30.
 Regnum aeger, quia spinosa Regnum accepit, & Rege significat, 127. 12.
 Regna Nilivica, quare se à maioribus piscibus tanatur, ex *Æliano*, 536. 11 & seqq.
 Rana, sicut Iymochum præferat, & quare, 757. 10.
 Ranæ equar infundere, Adagium, ibidem.
 Ranimus, Rex Hispaniæ, qualiter se, post dissimulationem, a suis proceribus, qui eum irriserant, vindicaverit, 137. 34.
 Ratio, & Consilium, sunt propriæ Ducis artes, ex *Tacito*, 350. 46.
 Ratio, quem in iudicando movet, & non ira, dijs proximus est, ex *Claud.* 615. 23.
 Rationem eius curæ in vestibulo, quæ inscriptione posita reperitur, 321. 10.
 Ravenateus delin, utriusque parti exitus exitialis, & alia de eo, 707. 17.
 Reatus nomine, quid apud Iulio cos. significetur, 589. 33.
 Reclusa tramite, vbi semel deviat, in præcepit, 531. 29.
 Rectores civitatis, non debeat facile recedere a consuetis tempore antecessorum suorum, 421. 28.
 Regale iudicium est pompa meritum, & quare, ex *Cassiod.* 424. 1. & seqq.
 Regale, nihil æque est, quam Crucem, & Fidem Catholicam colere, & venerari, 87. 35. & seqq.
 Regales largitiones, & favores, qui interceptant, infames sunt, ex glossa Iuris Canonici, 667. 42.
 Regales Mensæ, Adagium, & eius expositio, 271. 1.
 Regalis virtus est, iram frangere, ex *Cassiod.* 295. 10.
 Regalia, sive libros servitorum, sibi factorum, & subditorum benemeritorum, Principes habere, & frequenter legere deberent, 602. 45. & seqq.
 Regalia donationum, & remunerationum legalium, quæ nostro tempore introducta fuerant, qualiter, & quam pie, ac iuste, fuerint abrogata, 001. 44.
 Regendi cuncta onus, arduum valde, & subiectum fortunæ, ex *Tacito*, 477. 28.
 Regendi homines munus, est ars artium, & scientia scientiarum, 89. 5.
 Regia Potestas, est quasi quorundam domesticæ gubernatio, ex *Aristot.* & *Themist.* 93. 24. & 25.
 Regia res est, succurrere lapsis, ex *Ovid.* 658. 28.
 Regiæ dignitatis non est, Imperium in mendicos exercere, & exempla ad hoc, 719. 1.
 Regia dona, quasi senen, sparsa in segetem coalescunt, ex *Cassiodoro*, 657. 25.
 Regias mensas lautities, & manducias, non inguivies, & crapula decet, 171. 7.

Regio cuius est, eius, & Religio, Adagium, 226. 31.
 Regijs de ingenijs, quò plus fidere liceat, eò maior cura in illis bene desituendis haberi debet, 183. 18.
 Regium sceptrum, apud *Ægyptios*, cur oculum haberet, 106. 18.
 Regium quàm sit, oratione propria se advenientes alloqui, & solari, 209. 23.
 Regium est, honoribus magis, quàm pecunijs excellere velle, ex *Arist.* 677. 2.
 Regium esse impudè, id facere quòd liberit, qui dixerint, & de huius dogmatis detestatione, 315. 17. & seqq.
 Regiū esse benefacere, & malè audire, apophthegma *Alex. Magn.* & aliorum Regum, 826. 23.
 Regium magis est, addere, quàm auferre, & ditare, quàm ditescere, ex *Æliano*, & alijs, 659. 33. & 710. 7.
 Regium maximè est, laborare, ex *Alex. Magn.* 641. 3.
 Regnantis ad laudem trahitur, si ab omnibus pax ametur, ex *Cassiod.* 796. 6.
 Regnantis sententia, iudicium de solis actibus sumit, & alia de eius integritate, ex *Cassiod.* 538. 20. & seqq.
 Regnantis facultas tunc dicitur, cum minus populum gravat, ex *Cassiod.* 695. 4.
 Regnantium gratiam invenisse, magnum meritum est, ex *Cassiod.* 451. 34.
 Regnare nescit, qui nescit dissimulare, quis dixerit, & qualiter intelligendum, 193. 25.
 Regnum est splendida servitus, ex *Antigono*, & alijs, 57. 7. & 117. 12. & seqq.
 Regnum in poenam, & supplicium à dijs dari *Seneca* dixit, & cur, 116. 10. & sequentibus.
 Regnum nullum, cui casus, & carnifex nõ imminet, ex *Seneca*, 282. 3.
 Regnum imitabile, quæ vitia facere soleant, ex *Seneca* *Tragico*, & alijs, 143. 21. & seqq.
 Regnum, sive cura iuris, & virtutis, instabile est, ex *Seneca*, & alijs, 547. 20. & sequentibus.
 Regni, qui perdere maluerint, quàm ob illud recuperandum bella movere, & humanum sanguinem fundere, 759. 10.
 Regnum, simile est horto, ex quadam lege *Partiz*, 656. 21.
 Regnum, fallax bonum, appellatur à *Seneca*, & quare, 114. 5.
 Regnum totum, est vnus homo, ex *Thoma* *Moro*, 108. 27.
 Regni, nullum præsidium firmius, quàm civiū benivolentia, & concordia, ex *Antigono*, & alijs, & *Authoris* *Emb.* ad hoc, 806. 17.
 Regno dignus, quis visus fuerit *Sigismundo* Imperatori, 337. 6.
 Regna, & Imperia, suas mutationes, & periodos habent, & eorum causa recendi soleant, 29. 25. & seqq.
 Regna omnia, qualiter in bonis Consilijs viguisse, & se conservasse, *Cicero*, & *Sallustias* scribit, 300. 12. & seqq.
 Regna florentissima, qualiter ob malam mortem pessimum ierint, 688. 23.

INDEX RERVM

Regna ab alijs ad alios, cur Deo transferre soleat, ex Eccl. & alijs, 143. 11. & seqq.

Regna magna, vt & magnæ naves, difficillimè gubernantur, ex Erasmi, 739. 37.

Regna plura adeptus, tanto magis sub lubrico est, ex Tacito, 741. 42.

Regnorum plarium appetitionem, & commutationem, qualiter improbet D. August. & alij, 739. 37.

Regnorum ciadem, & excidium, ex immoderato luxu, semper processurū, qui dixerint, 206. 14.

Regnorum Provinciæ, quanta qualiaque incommoda patiatur, si frequenter a suis Regibus non sustentur, 521. 19. & seqq.

Regnorum, & Consiliorum gubernaculum, debet esse lex divina, 79. 4.

Regnorum, sub Rege novo, mitissima fors est, 325. 21.

Regnorum plurium in eodem Rege coeuntiu, vno, & cõformitas in moribus, & legibus, quàm sit utilis, & necessaria, 741. 44.

Regnis alienis, qui invident, iusto Dei iudicio, propria sæpè perditum eunt, 740. 42.

Regula lesbia quæ & quòd infinitæ rei, infinita sit Regula, 519. 11.

Religio est sequela in fideiõnis, 126. 31.

Religionis præmia à Deo pijs Regibus tribu solita, & Authoris Emb. ad hoc, 70. 1. & sequentib.

Religionis ergò, qui Regis Magni cognomen promeruerint, 69. 20. & seqq.

Religionis cultum, & observantiam, quibus exemplis Regis discere debent, 82. 15.

Religionis, & Fidei Catholicæ in materia, nullæ novitates permitti debent, 421. 19. & 422. 11. & seqq.

Religionis vniformitatem, vel Ethnici in suis Imperijs agnouerunt, & lege sanxerunt, 83. 21.

Religionis Catholicæ omnimodam observationem, qualiter iurare cogatur Reges Hispaniæ, per Concilium Toletanum sextum, 83. 2.

Religionis libertatem, & diversitatem, Reges permittere non debent, neque in eius materijs conuivere, 81. 16.

Religionis libertas, vel diversitas, aut verius perversitas, Regna pessumdat, 84. 13.

Religionem in Rep. & Rempub. in Religione esse portare, ex O. 1. Milevit. 84. 24.

Religionem esse Regnorum fulcrum, etiam Gentiles agnouerunt, qui referuntur, 80. 7. & seqq.

Religione, pro vera pugnantem, quàm insignes victorias reportaverint, 81. 9. & seqq.

Religiones plures habere, est nullam habere, 83. 20.

Remedia tardiora solent esse, quàm mala, ex Tacito, 620. 41.

Remedia, non debent ipsis morbis esse periculiosiora, ex Tacito, 753. 1.

Remedij genus admodum, sanitatem debere morbo, ex Sen. 751. 1.

Remedij causa introducta, non nisi ea durante, persistere debent, 701. 28.

Remedij exarant, & asperis, quando videntur, ex Ouid. & alijs, 590. 2. & seqq.

Remedij, in tepentibus, delicta acceduntur, ex Tacito, 593. 10.

Remora plicis, sicut complicati, s. n. b. o. l. u. m. l. e. n. t. e. f. e. l. i. c. i. t. a. t. i. o. n. i. s. , & Alciat. Emb. hinc sumptum, 363. 26.

Remuneratio, benemeritorum, omnino care debetur, & apud omnes gentes invalens, ex Sen. & alijs, 654. 13. & seqq.

Remuneratio benemeritorum, iustum dominantis, prodit in perium, & pulchra gratia vocatur, ex Casiod. lege Partita, & alijs, ibidem.

Remuneracionis servitoru causa, quæ a Principibus conceduntur gratiæ, vel largitiones, reales, non personales esse censentur, 662. 44.

Remuneraciones Principum, quàm plenæ, & largæ esse debeant, & ad tutinam nõ pensanda, ex Casiod. Iamblico, & alijs, 658. 32. & seqq. & 660. 37.

Requie æterna, quòd caret, durable non est, ex Ouid. & alijs 234. 3. & seqq.

Res Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum, quando à Regibus sumi possint, & in quibus præcipue vrbus erogari debeant, 312. 18. & sequentib.

Res angustia domi, quibus obstat, haud facile emergunt, ex Iuven. & alijs, 675. 37. & sequentis.

Res gestas taxare, facillimum est, at egregias gerere, difficilimum, ex Dione Cass. 820. 17.

Res humanæ, scilicet finales sunt, ex sententia Philon. Iudæi, & quare, 60. 17.

Res parava, vbi ad maiorem conservationem, vel ornatum pertinent, contemni non debent, 231. 8. & seqq.

Rebus, & favoribus humanis parum fidendum, & quare, ex D. August. & alijs, 400. 10.

Rebus, ad vtilibus, non debemus adhibere, ob apparentem earum difficultatem, 741. 41.

Rebus inutilibus flucentes, in terris sæpe acciunt, 230. 13.

Rebus omnibus, vt nascendi, & crescendi, & pereundi, & decrescendi natura inest, 29. 17.

Rebus in conservandis, nõ minor cautela debet haberi, quàm in parandis, ex Ouidio, & alijs, 740. 40.

Respublica nulla est, vbi leges non tenent Imperium, ex Arist. & alijs, 542. 3. & seqq. Et quòd non nisi ex bonis legibus salva esse potest, ex Solone, & alijs, 545. 13. & 548. 26.

Respublica, in qua nec Magnitudo, nec legibus honor habetur, diu salva esse non potest, ex Pontano, & alijs, 548. 26.

Respublica, semper iure æquitas eget, ex Casiodoro, 715. 15.

Respublica, sine æqualitate in administratione instituta, regni, & conservari non potest, ex Aug. Lips. & alijs, 531. 32.

Respublica funditus everteretur, si delicta in purita finantur, ex Tacito, Sen & alijs, 585. 21.

Respublica nulla, publica Consilio orbata, in columnis esse potest, ex Tito Livio, 371. 15. Et quòd ruet, si eius Rex, sine Consilio, & bonis Consiliarijs procedat, & exempla, 352. 7.

ET SENTENTIARVM.

Respublica melius, malis, & immotis, quam
 mutabilibus, & variantibus legibus guber-
 natur, ex Thucyd. 4. 17. 4.
 Respublica nulla vnquam floruit, quin alterius
 armis superata fuerit, ex Emo. Iacobi Bru-
 chij, 761. 28.
 Respublica nulla vnquam, delinquentibus, &
 sceleratis hominibus caruit, & quare, 583.
 1. 1.
 Respublica non talis, qualis fingi, sed qualis
 practicè esse possit, consideranda est, 323.
 10. & seqq.
 Respublica præmijs, & pœnis sustinetur, ex
 Aris. Cic. & alijs, 651. 1. & seqq.
 Respublica, ob nimia tributa, viris, & viribus
 destituitur, & quare, ex Vlpiano I. C. 699.
 15.
 Respublica nulla, bonè gubernari potest, si in
 eam alij, aliorum liboribus, & artibus nõ iu-
 ventur, ex O. F. 10, & alijs, 648. 33.
 Respublica, multum soliditatis accipit, si tri-
 butariorum facultas illata constituitur, &
 quare, ex Cassiod. 717. 25.
 Respublica omnis, quantumvis bonis legibus
 temperata, ob inprobos temeritate
 violari solet, 556. 5.
 Respublicæ gubernatio, qualiter navis guber-
 nationi assimilanda, 457. 12. & 458. 15.
 Respublicæ munera, ad quæ se aptum cense-
 dat, qualiter hõ non oblata, doluerit Mir-
 mill. 3, apud Senecam, 431. 52.
 Respublicæ medicina, est æqualitas in admi-
 nistratione iustitiæ, ex Apuleyo, 510. 24.
 Respublicæ bellis maior cladis contingere po-
 re, quam in seculis Doctorum virorum, aut
 bene inuentionum. Guernatorum, vel Consi-
 lio morum, & quod hic defectus portendit
 finem mundi, 676. 41.
 Respublicæ, minus nocet malus Princeps, quàm
 multi eius Magistratus, & Consilia. 15, ex La-
 pid. & alijs, 759. 6.
 Respublicæ corpus, vnum esse debet, & vnus
 animo regi, ex Tacito, & alijs, 106. 19.
 Respublicæ administrandæ artes, in pacis, &
 belli tempora diuidi solent, 187. 2.
 Respublicæ florescentia sperantur, quòd litte-
 ratis viris, præmia opulenta tribuantur, ex
 Sym. 675. 40.
 Respublicæ conservandæ ratio est, neminem
 ornare supra modum, ex Aristot. 431. 35.
 Respublicæ ad Cõsiliu capessendum, neces-
 sarium, prius est, nosse Respublicam, ex Ci-
 cerone, & alijs, 459. 10.
 Respublicæ libertatem tueri, nullis magis quàm
 Regibus, & Magistratibus competit, 552.
 1.
 Respublicæ cuiusque, optimum, & præstantis-
 simum patrocinium quod sit, ex Mundano,
 770. 26.
 Respublicæ nõ minus præsent, & profunt to-
 gati, quàm qui belligerunt, ex Cic. Valer.
 Max. & alijs, 510. 18. & seqq.
 Respublicæ munia, pluribus communicata, fa-
 cilis expediuntur, 447. 11.
 Respublicæ, quilibet immutatio peccamino-
 sa, si non curetur, tendit in corruptionem,
 ex Pet. Gregor. 584. 20.
 Respublicæ gubernandæ, nemo est, qui non se

aptum iudicet, quamvis in alijs se imperitiam
 fateatur, ex Plat. & alijs, 433. 44.
 Respublicam emendare, non minus est ar-
 duum, quam ad inuentionem constituere, 325. 11.
 Respublicam, qui non Christianè, & salua Re-
 ligione administrat. non potest Christianus
 censeri, ex D. August. & alijs, 366. 35. & se-
 quentib.
 Respublicam, qui administrant, qualiter sa-
 pe debeant lenitate, & mansuetudine uti,
 ex Plutar. 628. 5.
 Respublicam qui curant, & gubernant, non
 debent facile, de eius malis curandis despe-
 rare, ex Seneca, 571. 43.
 Respublicam inopem continere sanctius est,
 quam divitem, cum dedecore, ex Aelio Per-
 tuace, 709. 30.
 Respublicam, tunc beatam fore, cum aut Phi-
 losophi regnant, aut Reges Philosophantur,
 qualiter, & quare dixerint Diato, &
 alijs, 183. 6. & seqq.
 Respublicam à veteribus institutis ad no-
 vam formam reducere velle, difficile est,
 322. 9.
 Respublicam administratiuam conditio, quàm
 sit misera, & quare, ex Tullio, & alijs, 821.
 4.
 Respublicam gubernantes, qualiter lyrici-
 nes, vel cytharodos cordas temperantes
 imitari debeant, 502. 8.
 Respublicam, non minuit, sed auget, flagitio-
 rum punctio, ex Horatio, & alijs, 587.
 29.
 Respublica mendicante, & egestuosa, Prin-
 cipum diuitias stare posse, insania est, ex
 Salvia, 722. 18.
 Respublica in diu, si quis supra modum præ-
 vel quis fageat, quid de eo statuendum sit,
 ex Arist. & alijs, & alijs, 468. 27.
 Respublica in amittenda, si quisque suum
 gradum non seruet, omnia turbantur, 107.
 22. & seqq.
 Respublicæ plures pereunt, ob malam, & in-
 iustam præmiorum distributionem, ex Eu-
 rip. Tacito, & alijs, 654. 13.
 Revelatio, de exitu à Purgatorio D. Regis Phi-
 lip. II. 15. 23.
 Reverentia Maiestatis Principalis, vbi animos
 excesserit, summa iniis confunduntur, ex
 Tacito, 818. 31.
 Reus, vel reus iam ad mortem damnari, quali-
 ter illam properari desiderent, ex Pacato,
 621. 44.
 Rex Regnum, & Regnum Regem, qualiter se
 mutuo portare, & iuvare debeant, ad capi-
 tis, & corporis humani imitationem, ex
 Chris. Sen. & alijs, 107. 25. & seqq. & 109.
 30.
 Rex debet esse lex loquens, & lex mutus Ma-
 gistratus, 576. 12.
 Rex bonus, melior est quàm bona lex, & est
 lex viva, ex Cic. & alijs, 516. 7.
 Rex Iupiter omnibus idem, Adagium, 529.
 23.
 Rex bonus, suis est, veluti beneficium Sydas, ex
 Seneca, 514. 27.
 Rex sapiens, stabilimentum populi, 559. 21. &
 560. 1.

INDEX RERVM

Rex illius, sapientium commercio, 352.
29.
Rex, debet esse, sicut Deus in mundo, & in corpore animæ, ex D. Thom. 103. 10.
Rex est, & debet esse, pater orphanorum, & misericordiam personarum, & votum universorum, 113. 17.
Rex, peccatis, & voluptatibus serviens, efficitur servus, ex D. Prosp. & alijs, 267. 15. & seqq.
Rex, cur soli Deo peccare dicatur, 575. 8.
Rex verus dici non potest, qui nescit suis vitijs, & affectibus dominari, ex Claud. & alijs, 215. 20. & seqq.
Rex velit honesta, nec non hæc eadem velit, ex Seneca, 217. 17. & seqq.
Rex beatus, à Tyranno, in quo differat, ex Thom. More, Claud. & alijs, 163. 12. & 170. 18.
Rex, qui non servat mandata, & statuta suorum antecessorum, non servat honorem eorum. & alia circa hoc, 420. 22. & seqq.
Rex nullus, qui non ex servis, servus nullus, qui non ex Regibus, ex Platone, & alijs, 31. & seqq.
Rex Apum, an habeat aculeum, ex Seneca, & alijs, 627. 12. & sequentibus. Et est clementiæ symbolum, ex Alciato, & Petra Sancta, 630. 15.
Rex Catholicus Ferdin. V. vulgi latratibus impetit, 820. 17.
Rex Nolter D. Philip. IV. qualiter Regem Galliarum inверit in Rupellana obsidione, & occupatione, 76. 20.
Regis sui notitia, quem non defendit, suo aliquo honore non vivit, ex Caisiod. 514. 30.
Regis officium, officium capitis, & cur, & Emb. Auth. ex hoc, 101. 1. & multis sequentibus.
Regis, & populi vinculum, quam sit utriusque vile, & necessarium, 150. 15. & seqq.
Regis in bellis præsentia, quantum suorum ducum, & militum animos accendat, 780. 5. & 781. 9. & seqq.
Regis ius, & descriptio, quæ in Deuteronomio habetur, qualiter sit accipienda, ex D. Gregorio, & alijs, 704. 9.
Regis prudentia, & Consilium, præ, & præ omnibus, subditis esse debet, 106. 19.
Regis mali, & Tyranni, mali est Deus, qualiter à Samuele, & alijs describantur, & omni in Deuteronomio, 162. 8. & seqq. & 163. 10. & seqq.
Regi nulli, vnum Regnum satis, & Rex nullus vni Regno satis, ex Thoma Moro, 734. 8.
Regem illiteratum, qualiter, & quare asinum coronatum, vocaverit Alphons. Rex Neap. 428. 20.
Regem, si ratio regat, multos reget, ex Seneca, 215. 20.
Regem quandam orantem, & non operantem, qualiter vir quidam Sanctus increpaverit, 814. 25.
Regem, ut causas suas indicaret, Israhelitarum à Deo petierunt, 505. 19.
Regem avarum, qui expleri posse credit, fallitur, 301. 15.

Regem avaro, nihil damnosius Reip. contingere potest, & quare, 301. 12. & seqq.
Regem oculo, nil melius; malo, nil peius, 148. 3.
Reges à Regendo dicti, & quoddam secundum nominis sui etymologiam vivere debent, & quando se hoc dignos ostendant, 255. 1. & 137. 7.
Reges, qua sine olim creari ceperint, ex Iustino, 735. 11.
Reges Babilonij, & portantes orbem, dicti, & quare, 116. 8.
Reges, quam sint populis utiles, & necessarij, & Emb. Auth. ad hoc, 151. 20. & seqq.
Reges boni, & præcipientes, sunt suis populis beneficium Sydus, & Castori, & Polluci similes, & fortunæ publicæ auspices, 155. 8. & seqq.
Reges, sunt medici suorum populorum, 254. 4.
Reges, Patres suorum populorum dicti, & quare, 92. 18. & seqq.
Reges, Pastores dicti, & cur, & in quo hæc officia conveniant, 91. 13. & 92. 16. & sequentibus.
Reges, non solum Præsides, sed & præsidium suorum esse debent, 142. 8.
Reges aliqui, Pervergetes, hoc est Benefici dicti, & quare, & eorum laus, 728. 10.
Reges bonos, & ut les Deus populis in salutem concedit, 155. 6.
Reges deinde reprehensibiles, & Tragicis comparati, & Auth. Emb. ad hoc, 135. 1. & seqq. Et qualiter tales, à varijs nationibus puniti, 140. 1. & seqq.
Reges, 2 vicibus gentibus nomina sumere solitos, 63. 2.
Reges, qualiter se Deo submittere debeant, & Emb. Auth. ad hoc, 1. 1. & multis sequentibus.
Reges, non possunt esse tuci, vbi nihil ab ipsis tutum est, ex Sen. 716. 25.
Reges, qualiter se habere debeant cum ijs, qui suo eorum Imperio sunt, ex Arist. 705. 6.
Reges, suis Regnis non contentos, qualiter notaverit Alphons. I. Rex Neap. 740. 38.
Reges, ut tuti, & quieti regnare possint, & hoc nomine digni esse, qualiter se habere debeant, ex Claud. Sen. & alijs, 151. 9.
Reges, qui sicut aliorum per ducillos suos, ad males defectiones raverint, 749. 28. & seqq.
Reges, quantum curare debeant, de bonis iustis, ac sanctis legibus ferendis, & ceteris vitijs, 541. 1. & seqq.
Reges, qualiter virtutibus deservire, & immoderatum luxum, & delicias cohibere debeant, ex Nazianz. & alijs, 562. 1. & sequentibus.
Reges, suis bellis interessentes, non solum suos accendunt, verum, & contrarios extingunt, 782. 17.
Reges prudentes, & Christiani, curare debent, non ut bello vincant, sed ne ut bella sint, ex Erasmo, 735. 40.
Reges, potius habere debent apud se Regula servitorum, & benemeritorum, quam remunerationum eisdem, eisdem facturum,

INDEX RERVM

serunt scientes, ob bonos Consiliarios, connumerantur, 355. 39. & seqq.

Reges, tunc Beatos iudicavit Sigism. Imp. cū bonos assessores, & Consiliarios haberent, 359. 8.

Reges, ob sua peccata, solet Deus in manu sui Consilij relinquere, 254. 37.

Reges conari debent, inter bonos connumerari, 153. 1.

Reges, quantum ab ebrietatis vitio fugere debeant, & quare, & Auth. Emb. ad hoc, 280. 1. & seqq.

Reges plures, ob Regni anxietates, qualiter vitam quietam, & privatam opraverint, 146. 23.

Reges, omni iure tenentur, ad benemeritos remunerandos, ex Casiod. & alijs, 654. 13. & seqq.

Reges, quantum, & quare bella fugere, & detestari debeant, 753. 17. & seqq. & 761. 30.

Reges, qualiter debeant sumptus, suis redditibus admetiri, & quare, ex Arist. & alijs, 725. 24. & seqq.

Reges viros proculcare, vincere, & pro pudio sumere, frequens olim fuit, 47. 5.

Reges, non possunt esse pauperes, si vassallos divites habeant, ex Alphon. Reg. Neap. 721. 3. Et quod tunc crescunt, cum subditos ampliant, ex Casiod. 721. 11.

Reges, & Principes, præcæteris, ab immoderato luxu, & luxuria abstinere debent, & quare, ex Senec. & alijs, 269. 23. & sequentibus.

Reges, magis proprijs dotibus, & virtutibus, quam maiorum nobilitate, & sumosis imaginibus commendantur, & Emb. Auth. ad hoc, 253. 1. & multis seqq.

Reges maturi, quos viros in solatium curarum suarum querere debeant, ex Casiod. & alijs, 442. 21. & seqq.

Reges, qui Administros habent, reprehendi non debent, sed qui ab Administris habentur, 445. 17. & seqq.

Reges, & Imp. plures referuntur, qui Administrorum ope in suis Regnis gubernandis vti sunt, 450. 25. & seqq.

Reges tandem, nunquam patiuntur, suos sibi Administros Imperare, imò nec æquari, aut opibus excedere, ex Tacito, & alijs, 465. 20. & seqq.

Reges, quantum egeant veris, & fids Administris, & Magistratibus, & quod hi, eorum oculi, & manus dicantur, ex Themist. & alijs, & Auth. Emb. ad hoc, 446. 2. & seqq.

Reges, an vnum tantum, vel plures Administros intimos habere debeant, & Emb. Auth. ad hoc, 455. 1. & multis seqq.

Reges, siue ratione gubernantes, Polyphemo cæco similes sunt, 170. 19.

Reges, nec debent ex solo folio, vel purpura iudicari, vel æstimari, sed ex virtutibus, ex Agathia, 136. 4.

Reges omnes, qualiter, & cur in suis inaugurationibus, de seipibus Patrijs obseruandis iuramentum præstare solcant, 552. 6.

Reges, in ferijs occupari debent, & quare, & Emblem. Authoris ad hoc, 217. 1. & se-

quentio. & 229. 8. & sequentibus.

Reges, & Prælati, qualiter debeant suis subditis præluere, ex Nazianz. 99. 17.

Reges, & Principes, quibus potissimum artibus, & disciplinis instrui debeant, 186. 1. & seqq. & præsertim in historijs, 195. 37. & seqq.

Reges, plus institunt, & accendunt historijs, & exempla rerum gestarum aliorum Regū, quam eorundem statuas, & imagines, ex Salust. 196. 43.

Reges, etiam quoad corporalia, & temporalia Deus, in sui peculiari protectione habet, & loca, & exempla de hoc, 175. 16. & seqq.

Reges, quæ præcipue virtutes custodiant, & magnos faciunt, 29. 17.

Reges, & Imp. qui inauditos, & indefensos damnarunt, & quod semper notari fuerunt, ex Curtio, Tacito, & alijs, 501. 18.

Reges, duos Angelos custodes, imò, & plures, habere, qui trañant, 176. 22.

Reges aliqui, difficulter à sua sententia remouentur, qui taxantur, 353. 33.

Reges Athenienses, vbi in Arcopago confederant, cæteris iudicijs se exæquabant, 505. 41.

Reges, qualiter debeant se in aduersis habere, & quod Regium est aduersa constantissime, & emendare, 337. 3. & multis sequentibus.

Reges, qualiter, & quare teneantur populis suis aliquos ludos, & hilaritates indulgere, ex Casiod. & alijs, 239. 26.

Reges, quantum debeant avaritiæ vitium fugere, & plura de hoc, & Emb. Authoris ad idem, 298. 1. & seqq.

Reges, & Imp. qui unius Avari fuerunt, referuntur, & notantur, 302. 17. & seqq.

Reges tributa, semel sibi à vassallis concessa, raro remittunt, & quando id de iusticia facere debeant, 707. 29.

Reges æquam, de longinquis Prouincijs, ac de propinquis, quoad possint, curam habere debent, ex Ægehip. & alijs, 111. 5. & seqq. & 555. 10.

Reges, quantum curare debeant, de bonis iudicijs, & Magistratibus eligendis, & Emb. Authoris ad hoc, 424. 1. & multis seqq. & 428. 19. & 430. 19.

Reges, litteratos homines solcite, & seruare debent, & loca, & exempla, & Auth. Emb. ad hoc, 655. 1. & multis seqq.

Reges, ad Regni pondus, caput incurvare non debent, ex Seneca, 113. 15.

Reges, qualiter debeant interdum, iustitiam cum misericordia temperare, ex D. Ambros. & alijs, 522. 26.

Reges in ipsos, Imperium est ite vis, & quod scire debent se Deo subiectos, ex Horatio, & alijs, 2. 7. & 14. 20. & 21.

Reges, qui se Deo humiliter, semper laudant, & exalati fuerunt, 21. 10.

Reges, qualiter præmunire, & se Deo submittere in aduersis debeant, ex Seneca, 44. 45.

Reges, quæ subditis præbent, ab eisdem communitatis unæ capiunt, ex Pacato, Gunthero, & alijs, 727. 6. & seqq.

Reges, in puniendis primis delictis suorum

ET SENTENTIARVM.

vassallorum, non valde atrocibus; qualiter se habere debent, & Emb. Auth. ad hoc, 590. 1. & multis seqq.

Reges, qualiter cavere debeant à fuffronibus, & ling. & tertie hominibus, 500. 6.

Reges, & Principes, largos in patres esse debere, & Emb. Authoris ad hoc, 314. 1. & multis seqq.

Reges Prudentes, dimidium, plus quam totum amare debent, ex Frasco, 717. 12.

Reges, in, & quando, non intercessionem aliorum Regum, vel Magnatum, criminum in iulgentiam, vel remissionem facere possint, 676. 10.

Reges, omnium virtutum cumulo splendere, & suis iudicis prestare debere, 211. 1. & seqq.

Reges, an oporteat pauca se adiutibus verba, vel pira proterre, & qualiter se in hoc habere debeant, 198. 31. & seqq. & 498. 30.

Reges, secundum Agid. Romanum, debent se aliquando, sub pannosis vestibus oculere, & vulgo miscere, ut quid de ipsis dicatur, cognoscere possint, 509. 5.

Reges, quando, & qualiter, iudicandi munere, inter suos uti debeant, & quod hoc omnium esset officium, ex Hesiod. Cic. & alijs, 504. 37. & seqq.

Reges legitime re regnantes, etiam si iniuste, aut tyrannice imperent, non posse à suis depomi, vel occidi, verior, & securior opinio est, & Auctores, qui eam tenent, 144. 16. & sequentibus.

Reges, pro salute sui Regni servanda, tentari, & si leuissimam frangere possent, qui dixerint, & eorum nota, 117. 18. & seqq.

Reges, nihil bene discere, præter artem equitatis, qui dixerint, & quare, & Alciat. Emb. d. hoc, 413. 45.

Reges, & alios Reip. Magistratus, eloquentia poltere debere, & symbola hoc denotant, & Authoris Emb. ad idem, 501. 5. & seqq.

Reges, an possint Magistratus suos, semel creatos, inauditos, & indefensos, esse, ijs privare, 501. 24.

Reges, fortunæ manus dicuntur, & quare, ex Seneca, 217. 1.

Reges, qualiter Iovis alumnos, & discipulos, siue Omnia faciat Homer. & Emolema Per. Cossahj, & Authoris, hinc sumptum, 173. 8. & seqq.

Reges, Philosophos esse debere, vel ex Philosophis, ligendos, qualiter dixerint Plato, & alij, 188. 6.

Reges, etiam de Afanis curare debere, & meliorem esse vitam Afanorum, quam Regum, qui dixerint, 118. 19.

Reges, quantum debeant, ab immoderatis epulis, & crapulis abstinere, & Emb. Auth. ad hoc, 271. 1. & seqq.

Reges, quibus de causis, & rationibus abstinere debeant, a venditione publicorum officiorum; & quod in tali venditione sacrilegium committant, 77. 54. & seqq.

Reges, & Principes Christiani, deo se, & sua omnia, adherere procurent, 53. 2. & 55. 15. & seqq.

Reges, cur attrahere soleant supervacua, & iniusta bella, & qualiter ob hoc à Seneca, & alijs notentur, 763. 3.

Reges, qualiter, & quare debeant, aures suas, ad insar serpentium, adulatorum incantationibus obturare, & eos fugare, 410. 29. & 411. 35.

Reges, cur, se, Dei gratia regnare dicant, 63. 1. & seqq.

Reges facientes ædificia superflua, vel alios sumptus voluptuarios, ex tribus iskeip. qualiter à D. Thom. & alijs notentur, 725. 26.

Reges, & Principes, qualiter veritatem amare, & eam sibi dicentes, & consulentes, audire debeant, & Emb. Authoris ad hoc, 390. 1. & multis seqq.

Reges, & Principes, habent podagram in aure, & id. ob leviter contipi, & admoneri debent, 401. 61.

Reges scire debent, non sibi, sed populis natos, & datos, 97. 7. & seqq.

Reges, an, & qualiter sua Regna visitare debeant, & Emb. Authoris de hoc, 508. 1. & seqq. & 511. 12. & seqq. & 512. 19. & sequentibus.

Reges duos, inter se certare parantes, qualiter, & quam eleganter, ad pacem hortetur, Casiod. 765. 12.

Reges iudicari, tum in omnibus, tum maxime in vicijs imitantur, 215. 26.

Reges, non debent facile ad vnum Senatuum, vel Tribunal pertinentia, ad aliud evocare, & remittere, & quare, 359. 56. & sequentibus.

Reges, an debeant exteros homines ad Magistratus, & secretiora sua consilia admittere, 438. 67.

Reges, qualiter debeant pro Regnis, quæ sibi contigerint, bene gubernandis, & erandis, non pro alienis invadendis, certare, ex Erasmo, 731. 2. & seqq.

Reges plures, quam iniuste Regiam laudem in certando, pro alienis posterant, ex Tacit. Sallust. & alij, 735. 12.

Reges, a iudicijs divinis, tum in alijs, tum maxime in bellis foveri solent, & sine illis multiplicata censentur, 783. 21.

Reges, & Principes, quantum debeant à rebus sacris, & Ecclesie donatis, abstinere, & Emb. Authoris ad hoc, 309. 1. & multis sequentibus.

Reges, quibus Regna iustis titulis coaluerunt, qualiter eadem conservare, gubernare, & vniere debeant, 741. 43. & seqq.

Reges bene morati, non tam ab armis, & bellis, quam à virtutibus, & modestia, gloria laudatam perere debent, 745. 4.

Reges, de suo officio, & laboribus ei iniunctis, qualiter D. Nazianzeus commonefaciat, 119. 23.

Reges, sua Regna defendere, & gubernare necessitates, illi privari posse, qui dixerint, & qualiter hoc accipi debeat, 143. 15. & sequentibus.

Reges, in vigilando, debent Argum centocolum imitari, 132. 19.

Reges, qualiter suis Anchoræ officium, & vi-

INDEX RERVM

cem praestare debeant, & Alciati Embl. ad hoc, 36. 1. 18.
 Reges, ab alijs Regi, tempore esse, quo sensu dixerit Alphonf. Rex Neap. 356. 44. & sequentibus.
 Reges, Soli, & Planetis comparati, & cur, ex Sen. & alijs, 96. 5.
 Reges, medicis, & magistris marium comparati, & cur, 93. 12. & seqq.
 Reges, sunt, vel esse debent, depositarij, & custodes honorum sui populi, ex Themist. 727. 5.
 Reges, Textoribus comparati, & quare, & Emb. Authoris de hoc, 116. 1. 3. & seqq.
 Reges, suos cives male tractantes, qualiter in sacra Pagina reprehendantur. & comminatur, 91. 14. & quantum à nominibus, & officijs suis ab errent, 94. 26.
 Reges, in prospera fortuna insolescere non debent, 39. 30. & seqq.
 Reges, & Impi. ubi in augurabantur, qualiter saluari solent, 92. 19.
 Reges, non solum gloriari debent de Titulis Catholicis, Christianis Religiof. sed et suis operibus, & virtutibus decorare, ex D. Greg. 87. 36. & 37.
 Reges, & Magistratus, dijs saepe appellantur, & quare, 89. 4.
 Reges, apud Græcos, qualiter, & cur Henachos, sive Medella dicti.
 Reges, qualiter possint, & debeant, iniurias, sibi illatas, & aliquandiu etiam dissimulatas, sine peccato postea retaliare, & vindicare, 331. 19. & seqq.
 Reges, quid rependere subditis debeant, ob sibi praestitam obedientiam, & reverentiam, 113. 10.
 Reges, si prudentes esse, aut videri volūt, qualiter teneant Consilium aliorum, in causis arduis requirere, & Authoris Embl. ad hoc, 346. 2. & multis seqq.
 Reges, qualiter ad Solis imitationem, sua Regna regere debeant, & Authoris Embl. de hoc, 320. 1. & seqq.
 Reges, quod aliquando fuissent sui subditi, qualiter, & quare desideraverit Alphonf. Rex Neap. 113. 14.
 Reges superbi, solent esse Dei emulatores, 7. 4.
 Reges, quæ pacis, & Belli artes scire. & exercere debent, si laudabiles esse cupiunt, 732. 1. & seqq.
 Reges, non debent in his, quæ audiunt, credendis, faciles esse, nec cum calamitosi colluctantari, 499. 1. & seqq.
 Reges, qui recte consulunt, & si postea eventu frustrantur, satis suo muneri faciunt, 366. 39.
 Reges, nullam maiorem iacturam facere possunt, quam si venientibus ad se, viam intercludant, 399. 44. & seqq.
 Reges, & Principes, quantum, & qualiter, & quare, debeant iram frænare, & se ipsos, & suos affectus regere, ex Sallust. & alijs, 294. 12. & seqq.
 Reges, & Principes notantur, qui se totos, & omnia pacis, & belli munia, ex alienis profus Consilij gubernant, 136. 3. & 138. 14.

& 356. 45. & sequentibus. & 779. 51.
 Reges, qualiter, & quare debeant à suis Palatijs eliminare homines novatores, quos Arbitristas dicimus, & Authoris Emblema circa hoc, 416. 1. & seqq.
 Reges, qualiter vassallos suos, tum ab alijs, tum praecipue à se ipsis, servare debeant, ex lege Partita, 696. 7.
 Reges, vbi Optimi, tunc Maximi, & Embl. Authoris ad hoc, 63. 1. & multis seqq.
 Reges, quomodo, & tempore, scrijs voluptuosa miscere possint, & Embl. Authoris ad hoc, 233. 1. & multis seqq. & 240. 1. & sequentibus.
 Reges, quanti sint apud Deum, & quod hoc ipsum eos probiores, & rectiores facere debeat, 175. 14.
 Reges Antiqui, cur Ioves appellati, 89. 3.
 Reges, Deus habet quasi pilas, & quodam sunt Indubium Dei, 12. 1. & multis seqq.
 Reges ignavi, vel inhumane regnantes, qualiter se à divinis, & humanis iudicijs puniri reperiuntur, 142. 10.
 Reges litteris adhorrentes, vel ignorantes, qualiter ab alijs animi, & boves vocati fuerint, 193. 25. & seqq.
 Reges, vel coactos, iniuriam suis populis ministrare debere, qualiter traclat Petarcha, cuius notanda verba referuntur, 129.
 Reges, causis orphanorum, pupillorum, viduarum, & miserabilium personarum per se audire, & decidere debent, 56. 47.
 Reges, quæ animalia habeant, & sequantur, ex Seneca, 150. 11.
 Reges, in sua inauguratione, cur super scutum poni, & in altum elevari solent, 539. 9.
 Reges alij, aliorum veluti fratres esse debent, & quod sic olim appellabantur, 749. 29.
 Reges, an oporteat suas Argutiones suspendere, vel cito praestare, 730. 18.
 Reges, neque in prosperis superbire, neque in adversis animo cadere debent, 50. 18.
 Reges boni, curare debent Regnum quod sortiri sunt, non amplius, sed melius, successoribus tradere, ex Erasmo, 735. 10.
 Reges, ita debent liberalitatem exercere, ne in contrarium prodigalitatibus vitium incurrant, 730. 17.
 Reges Magi, quod Astrum, sub nascente Christo, conspexerint, & an Hispani fuerint, 11. 5.
 Reges Christiani, quando, & quomodo sumere possint res Ecclesiarum, ob vigentes necessitates, 312. 27.
 Reges Catholicus Ferdinandus, & Elisabeth, quam legem sanxerint, de causis suorū, per se ipsos die Veneris audiendis, & iudicandis, 500. 43.
 Reges Catholicus, & Christianissimus, ut arma deponant, & ad pacatiora Consilia redeant, qualiter Deus rogandus sit, 763. 2.
 Reges Castellæ Ioan. I. & Henr. II. qualiter, & quibus de causis ex plumbo, & papyro monetas eudere iusserint, 692. 33.
 Reges Hispaniarum, olim fixa Curia non habebant sed per Regni visitationem, & iustrationem, ut res posceret, ferebantur, 513. 24.

ET SENTENTIARVM.

Reges Hispania, Regna quæ habent, 3, 11, 15, & hereditarijs titulis possident, & aliena non invadunt, & mirabilis eorundem continetia in hoc, 750. 32 & seqq.

Reges Hispania, qualiter, & quare supremum Senatum in die Veneris, ad consultationem secretiorem admittant, 506. 48.

Reges Hispania, qualiter, & quare vtantur insignibus Leonis, & Agni extorque aureo scintillantem pendentes, & Emb. Auth. hinc sumptum, 789. 4.

Reges Hispania in zelo Catholicæ Fidei, & Religionis, à multis laudantur, qui referuntur, 75. 14. & seqq.

Reges Hispania, præceteris, Administris sibi fidelissimis egent, & de lata eorum Monarchia, 351. 28.

Reges Hispania referuntur, qui per se sæpe suorum vassallorum causas audiebant, & decidebant, 506. 46.

Reges Hispania, quando, & quare coeperint concisus, & conceptis veluti formulis, inaudientis publicis se adeuntibus respondere, 209. 31.

Reges Hispania, quantum excellant in suis Consilijs, & Consiliarijs, 350. 20.

Reges Hispania laudantur, ex cura, & studio providendi bonos iudices, & Magistratus, 438. 66.

Reges Hispania, qualiter omnimodam observantiam Fidei, & Religionis Catholicæ iurare cogentur per Coacil. Tolet. VI. 83. 21.

Reges Hispania, & Franciæ, qualiter si proprias vires iungerent, Turcas, & Infideles convertere potuissent, 771. 10. & seqq.

Reges Gallia, qualiter iurent, tributa, necessitatis causa indicta, illa cessante se remissuros, & quam male hoc ab illis, & alijs impletur, 701. 29.

Reges Gallia, Cristati dicti, & quare, & quod sunt similes gallis gallinacis, 746. 16. & seqq.

Reges Gallia, & Hispania, & Angliæ, quos morbos curare dicantur, 155. 7.

Reges Gallia, qualiter, & quam iniuste, ad bella nostris Regibus inferenda, eos affectare univ. salem Monarchiam præterant, 750. 31.

Regum auctoritas, & maiestas non minuitur, sed augetur, ex submissione ad divinam, 14. 21. & seqq.

Regum nomen in lingua Hebræa, à pascendo descendit, 90. 10.

Regum pellis, & malum, Adulatores, & alia de eis, & eorum damnis, & quod sunt hostes, vermes, & corvi, 405. 5. & seqq.

Regum securitas, magis in Populi opibus, quàm in suis, sita est, & quare, ex Thom. Moro, 720. 3.

Regum, & Imperatorum exempla, qui ipsi, per se ipsos bella gesserunt, & eorum se periculis exposuerunt, 781. 10. & seqq.

Regum cor, cur in manu Dei esse dicatur, & quantum eisdem, etiam si malis, assit, 172. 4. & seqq. & 174. 11. & 13.

Regum corda, cur Salomon aquarum divisionibus similes, 657. 24.

Regum Consiliarios, aut Reges esse debere, aut Regum animi habere, qualiter, & quo sensu dixerit Alphons. Rex Neap. 357. 47. & seqq.

Regum, ut manus, ita, & pedes longi sunt, & omnia pervadunt, & de Adagio, *El coche del Rey alcazar las liebras*, 386. 27.

Regum opinio, ex subiectorum securitate diffeminatur, 700. 26.

Regum cumulatissimum foenus, ex rebus Ecclesiæ donatis, & qualiter debeant eas largiri, & custodire, 305. 1. & seqq.

Regum officium, durissimum dicitur, & cur, 113. 12.

Regum munus, & curas, qualiter Vtropiensis significarent, 98. 11.

Regum corda, quot sint curis, & anxietatibus plena, ex Sen. & alijs, 122. 6. & seqq.

Regum officia, attentis populi meritis, & necessitatibus, licet sint magna, vincuntur, ex Cic. & alijs, 113. 9.

Regum multa aures, atque oculi, Adagium, & eius usus, & significatio, 447. 10.

Regum optimus Typus, Ianus biceps, & quare, 106. 17. & 18.

Regum præcissior observatio, in administratione iustitiæ, & præcipue, circa miserabiles personas, consistit, & quare, 534. 4. & multis seqq.

Regum creatio, ut iustitiam administrarent facta fuit, ex Hesiod. & Cic. 42.

Regum ex lustratione, & visitatione, quam magnum gaudium sui populi urbesque recipiant, 513. 25.

Regum oculi sunt, & dicuntur, veri, & fidi Administris, & Consiliarijs, 446. 4.

Regum nomen, & officium, qualiter à Deo institutum videri possit, & à natura commertum, ex Seneca, 147. 1. & seqq. & 150. 11.

Regum error, sicut & Solis, populis exitialis, & Emb. Auth. ad hoc, 166. & seqq.

Regum in bellis presentia, an, & qualiter sit necessaria, & Authoris Emblemata ad hoc, 778. 1. & seqq. & 785. 26.

Regum officium est, pro suis pugnare, sed non temere se periculis offerre, & loca, & exempla, & Auth. Emb. ad hoc, 779. 3. & 199.

Regum gratiam mereri, donum fortunæ est, 451. 31.

Regum, quam plurimum, & præcipue Hispanorum miserabiles casus, 17. 20.

Regum præcipua gloria, in recta, & æquali iustitiæ administratione consistit, & Emb. Authoris ad hoc, 523. 1. & multis seqq. & 530. 25. & seqq.

Regum gloriam esse, investigare sermonem, quo sensu Salomon dixerit, 820. 19.

Regum bella populos quassant, & Authoris Emblemata ad hoc, 702. 1. & seqq.

Regum, verus Theaurus, in quo consistat, & Authoris Emb. ad hoc, 719. 1. & multis sequentibus.

Regum, virtus propria, in Parsimonia consistit, & in quo hæc consistat, & plura de ea, 304. 26.

Regum, & aliorum exempla, qui ob superbiam in Drum, puniti fuerunt, & Emb. Auth. ad hoc, 181. & 7.

INDEX RERVM

Regum bona, & mala, ad Remp. pertinent, ex Tacito, 167.4.

Regum, & Imp. sine Consilio, & Consiliarij procedentium, miserabiles casus, 152.27. & 355.39.

Regum Cōsilia, solos decet scire gravissimos, ex Celsio. l. 377.32.

Regum præcipuus thesaurus, & præsidij, consistit in bonis Consiliarijs, & amicis, ex Salust. & alijs, 443.16. & 17.

Regum boni, & sinceri Consiliarij, sunt libri, & quare, & plura de eorum commendatione, 414.46.

Regum, quam plurimum exempla, qui suis se legibus sub miserunt, 576.10.

Regum animos, minime privato, cuius piam arbitrio Regi, quo sensu dixerit Alphons. Rex Neap. 452.33.

Regum, quanta sit vis erga suos, in ijs, quæ spectant ad Religionem, 226.31.

Regum vigilia, qualis esse debeat, & Authoris Emb. ad hoc, 128.1. & seqq.

Regum intimi administri, qualiter describuntur, & instruantur à Celsiodor. 452.35. & seqq.

Regum peccata, in occulto esse non possunt, 214.12.

Regum casus, omnes norunt, Adagium, 215.15.

Regum, qui ob felices successus superbiunt, & perierunt, exempla, 35.11. & seqq.

Regum divinato, à Salomone requisita, qualiter accipienda sit, 195.54.

Regum nudum verbum, idem valere debet, quod iuratum in alijs, ex Gunthero, & alijs, 218.29. & seqq.

Regum præcipua victoria, & laus, in quo consistat, 216.21.

Regum, ad exemplum, qualiter omnes subditi componantur, ex Claudiano, & alijs, 219.1. & 6. & multis seqq. Vbi Authoris Emblemata ad hoc.

Regum symbolum, ex lucerna deductum, & vtriusque munus, & comparatio, & Authoris Embl. hinc sumptum, 95.1. & 2. & multis seqq.

Regum, & Magistratum, summa est foelicitas, suo tempore pauca peccata fuisse, quæ gravia supplicia requirant, ex Cic. & alijs, 634.30. & seqq.

Regum divitiæ, sine temperantia, & iustitia stare non possunt, ex Platone, & alijs, 723.19.

Regum, à teneris educatio, & bona institutio, quantum curari debeat, & exempla, & Emb. Authoris ad hoc, 177.1. & seqq. & 183.18. & seqq. & 185.37. & seqq.

Regum calor, quomodo suscipiendus, & Authoris Emb. ad hoc, 479.1. & seqq. & 482.12.

Regum, peccata, populi luere solent, & quare, ex D. Iustino, & alijs, & exempla huius punitionis, 167.45. & seqq.

Regum, & gubernatorum navium dissimilitudo, ex Plutarch. 1.

Regum pauci, Auroræ flatibus, & commodis fruuntur, & quare, 134.21.

Regum clementia, aut severitas, multoties ex

auditorum pendet ingenijs, ex Q. Curtio, 145.19.

Regum balteos à Deo dissolvi, & mutari, quo sensu a Lobo dicitur, 50.21.

Regum splendor mendax, & quod colesis affimileatur, ex Luciano, & alijs, & Emb. Authoris hinc sumptum, 120.1. & seqq.

Regum vita, quantis sit molestijs subiecta, ex D. Chryf. 118.18. & 120.1.

Regum variorum exempla, qui arduas, & dubias causas per se, fere divinitus, deciderunt, 507.31.

Regum Hispaniæ immensa pietas, largitas, & Religio in ædificandis, dotandis, & ornandis Ecclesijs, 307.10.

Regum Hispaniæ, quanta semper fuerit veneratio S. Eucharistiæ, & multorum exempla, 72.6.

Regibus, etiam pueris, Deus assidet, & eorum consilia, & actiones dirigere solet, 174.12.

Regibus gloriosis, gratiosiora sunt præconia, quam tributa, ex Celsiod. 711.1.

Regibus longæ sunt manus, Adagium, ex Ovidio, 443.151. & 555.10.

Regibus, an, & quomodo expediens sit, Theuros congerere, & servare, 720.4.

Regibus præpetiri velle, non minus proditorium est, quam Regnis ipsorum, & quare, 463.13.

Regibus sibi adversantibus, populus Regni vexatur, ex D. Chryf. & alijs, 764.8. & sequentibus.

Regibus, multum proderit cogitare, quod non semper sunt reguaturi, ex Agathone, & alijs, 841.12.

Regibus, se immoderato luxui, & voluptati tradentibus, quanta semper clades imminet, 366.15.

Regibus, nulla merces vilius constat, quam quæ spe præmiorum a subditis emitur, ex Xenoph. 663.48.

Regibus iudicantibus, Deum, & Musas adesse, qui dixerint, 507.50. 519.14. & seqq. & 520.18.

Regibus, in historijs, & libris, ea ponenda sunt, quæ fugere, vel facere debeant, ex Capitolino, & alijs.

Regibus, qui proximiores sunt, eo in maiori periculo existunt, ex Cass. & alijs, 484.21.

Regibus, qui familiariter inserviunt, qualiter cum eis conversari debeant, 483.10. & sequentibus.

Regibus succenseri non potest, quod sibi amicos intimos deligant, & quare, 451.29. & 453.38. & sequentibus. ex Barciaio, & alijs.

Regibus iustis, solum lucra licita placere debent, 709.30.

Regibus est, & esse debet Consiliatrix virtus, velut connata, ex Hom. & alijs, 349.15. & seqq. & 351.26.

Regibus, quam ob causam, à subditis tributa pendantur, 437.64.

Regibus, cur deesse soleant, qui vera dicant, & consulant, ex Sen. & alijs, 392.14. & sequentibus.

Regibus, sacra cōvasantibus, quanta mala cō-

ET SENTENTIARVM.

tigerint, & aliquorum exempla, 306.7. & seqq. & 308.13.

Regibus aliquibus, tam nostris, quam exteris, sæpe summa in delinquentes lenitas nocuit, 637.44.

Regibus, naturâ manus otiosas non dedit, ex Alphonsi. 112.9.

Regibus bonis, solùm libet, quòd licet, & contrariæ voces notat, 215.17. & sequentib.

Regibus Magis, Stella apparens, qualiter denotet Regum actiones cœlitus dirigi, & symbola de hoc, 177.6.

Regibus, an expedit, Senatores, & Consiliarios suos invicem dissidentes, & aduersantes habere? & Emb. Authoris ad hoc, 379.1. & seqq.

Regibus, & Imperatoribus multis, qualiter moris fuerit, insignia mortis ante se deferre, 843.17.

Regibus Hispaniæ, qualiter per Conciliû Toletanum insungatur necessitas procedendi cû Consiliarijs in rebus arduis, 351.21.

Regibus Hispaniæ, quàm enixè cura sui muneris commenderetur, in Concilio Toletano X. 138.8.

Regum, plura alia vide, supra verbo Imperator, & verbo Princeps.

Ridica vitem fecellit, Adagium, ex Aristophanæ, & eius vltis, 770.25.

Roboan, qualiter perierit, ob Consiliarios iuvenes, quos habebat, 187.37.

Roma, quoties varijs hostibus in prædam cesserit, 761.17.

Romana Clementia, & Romana Mansuetudo, qualiter à Tacito, & Curtio prædicetur, 788.8.

Romani, qualiter encomio parcendi subiectis, præceteris vsi fuerint, ex Virg. & alijs, 787.4. & seqq.

Romani, plus penè parcendo victis, quàm vincendo Imperium auxerunt, ex Livio, 787.5.

Romani, in lunatis calceis, quid ostendere voluerint, 39.29.

Romani Senatores, quantam curam in secreto Senatus observando, adhibuerint, ex Valer. Max. 374.18.

Romani, simul cum precibus, quas pro auspicijs bellorum fundebant, nihil ex sua parte, quòd ad idem conducere posset, omittabant, 812.16.

Romani, etiam pro adversis successibus, suis dijs licabant, & gratias agebant, 815.30.

Romani, qualiter, & quare, ad Venerem sua primordia referrent, & Victricis nomine coluerint, ex Numarano, & alijs, 788.7.

Romani Antiqui Consules, & Dictatores, proprijs manibus agriculturam exercuerunt, & qualiter ob hoc à Latino Pacato laudentur, 650.44.

Romani, in primo bello Punico, quo pacto vilissimam moneta[m] populo dederint, 692.31.

Romani olim, qualiter ad motus flagris Sparra cum, & alios servos rebellantes, coercerent, ex Pacato, 763.18.

Romani, qualiter templum Iovi aperire, &

preces ante illud fundere solerent, prius quàm in bellum exirent, & Emb. Authoris hinc sumptum, 911.13.

Romani, cur non renovarent spolia hostium templis dicata, ex Plutarcho, 789.8.

Romani Imperij exitium, vnde, & qualiter timuerit, & præfagierit Sallustius, Lucanus, & alij, & præfertim, ex belli civilibus, 770.3. & seqq.

Romani, qualiter tandem, ob immoderatum luxum perierint, ex Sallustio, & alijs, 265.10. & seqq. & 641.7.

Romano populo, qualiter, & quare negotium magis, quàm otium optavit Scip. Afric. & Apius Claudius, 541.8. & 650.45.

Romanorum Imperium auctum, ob Sacrorum Religionem, & conservationem, ex Valer. Max. & alijs, 305.3.

Romanorum, insatiabilem dilarandi Imperij cupiditatem, qualiter apud Tacitum Dux, quidam Britanus expendat, 738.30.

Romulus, cur ita acriter in Remum, ob transgressionem legis animadverterit, 548.27.

Romuli venabulum, in aprum contortum, in Palatino monte radices egit, 250.9.

Rota Fortunæ, & eius instabilitas, 49.12. & seqq.

Rota, semper fuit symbolum instabilitatis, 49.15. & seqq.

Rota Ezechielis Prophetæ, capite 1. exponitur, 49.16.

Rudericus Lopez Davalos, primoris Administris Regis Henr. III. ab eius gratia lapsus, 475.21.

Rudericus Gomez de Sylva apophthegma, de privatis Regum, 465.12.

Rudolphi I. Imperatoris Austriaci virtutes, qualiter ad Imperium ascenderit, ob illius renuntiationem à nostro Rege Alphonso X. factam, 78.1. & sequentib. Pietas, & historia, de veneratione Eucharistiæ, & Emb. Authoris hinc sumptum, 71.2. & seqq. Qualiter idem in sua coronatione Crucem, pro Sceptro sumpsit, & Emblem. Authoris ex hoc, 79.1.3. & multis seqq. Eiusdem apophthegma, de Regno bene administrando, potius quàm ampliando, 740.40. Aliud de subditis à suo conspectu, & audientia non arcedendis, 445.14.

Ruffini calum, & lapsum, qualiter exponat Claudianus, 476.17.

Rupis, in pelago sitæ, & fluctus despicientis, symbolum constanti, & fortis viri, 338.12.

Rustici, qualiter sæpe militum iniurijs affecti, & irritati, & peiores ipsis fieri soleant, ex Mich. Hospit. 706.17.

S.

Sacerdotes aurei, qualiter olim calicibus ligneis uterentur, & quid nunc, ex Bonif. Marty. 313.35.

Sacram anchoram solvere, Adagium, & eius vltis, 361.18.

Sacrilegiû, quòd, & qualiter sit, de Principû decretis, & electionibus disputare. 470.28.

INDEX RERVM

- Sacrilegium maius committunt Reges vendentes officia iustitiz, quam si præbendas venderent, 477.64.
- Sacrilegi, & impostores vocari solebāt, olim Christiani ab ethnicis, ex Prudencio, 581.6.
- Sacris rebus, & Ecclesiæ donatis, quantum Principes parcere debeant, 305.1. & multis seqq.
- Sæpè est holitor, valdè opportuna loquutus, Adagium, 369.53.
- Sagittæ, in durum filicem Missæ, in iaculantem resiliunt, & calumniæ in calumniantè, 826.19.
- Sagittæ, apud Sarchas in vsu erant, & quid per eas significarent, 757.10.
- Salmoneus, quis fuerit, & eius superbia, & putritio, & Enbl. Authoris, ex eadem sumptum, 16.1. & seqq.
- Salmoneus alter, Adagium, & eius vsus, 16.1. An fulmina, quæ iaciebat Salmoneus, fuissent ex pulvere pyrio, ibidem.
- Salomon, quam gratus Deo fuerit, quòd sapientiam ad regendum præ omnibus optaverit, & perierit, 172.5. Eiusdem votum, pro corde docili, & audiente, 493.4. Qualiter se à suis consiliarijs audiri, & mirari optaverit, 356.46. Eiusdem iudicium, inter mulieres de puero contententes, & quantam gloriam, & famam, ob illud consequutus fuerit, 192.24. & 505.40. Qualiter idem, & si sapientissimus fuerit, Dominos Consiliarios, sibi contingere summis à Deo precibus postulaverit, 349.11. & 425.4. Astrologiz, & iudicializ, valdè peritus fuit, 198.52. Qualiter ipse, se ipsum commendat, ob eloquentiam, & affabilitatem alloqui in subditos, 309.33. Non minus, ob sapientiam, quam ob eloquentiam Deo gratias egit, 208.29. Qualiter omnes Reges, de mortis memoria commoverit, 841.10.
- Samorrachæ, vexilla sua, duobus gallis pugnatoribus insignibant, & quare, 746.14.
- Samuel, cur se ipsum purgaverit, vel syndicaret, ubi Saulem in Regem vngere voluit, 403.6.
- Samuelis, descriptio Regis, quam fecit, an ad verum, vel ad Tyrannum referri debeat, 163.9. & seqq.
- Sanctus Crastus, Rex Castellæ, quòd monitum filio dederit, circa luxuriam epularum vitandam, 278.33.
- Sanctus, Aragonum Rex, qualiter ob usurpationem reddituum Ecclesiæ, etiam in gravi necessitate, pœnitentiam egerit, 310.21.
- Sanctum, nihil ita est, quòd hominum fraudare non possit audacia, ex Sallust. 370.62.
- Sanguis profluens, ex corpore occisi, ad adventum occisoris, an præstet sufficiens iudicium, ad illum torquendum, 618.29.
- Sanguis optimus, quis esse dicatur, 261.32.
- Sanguisuga, sive hirudo, qualis naturæ sit, & quòd eius nomen, ad acerbos exactores tributorum translatum est, & quare, 712.4.
- Sapiens, dominabitur Astris, Sapiens fortunatus, & alia similia, Adagia, 592.29.
- Sapiens, non vno semper it gradu, sed temporali se aptare debet, ex Seneca, 330.10.
- Sapiens, nihil improvisum habere debet, sed animum in omne præmittere, ex Seneca, 31.34.
- Sapientem, solum liberum esse, ex Cic. & alijs, 59.30.
- Sapientes, soli fortunam tenent, & calcant, 59.33. & seqq.
- Sapientes viri, qualiter semper erecti, contra adversos fortunæ casus stare debeant, & symbolum ad hoc, 342.26. & seqq.
- Sapientium serè nemo est, quem secunda non mutent, ex Seneca, 465.18.
- Sapientibus, non est vivendum ad aliorum, & præsertim vulgi, opinionem, ex Diphilo, & alijs, 817.5.
- Sapientia, & prudentia, quam sit in omnibus, sed maximè in Regibus necessaria, 107.13. & seqq.
- Sapientia gubernator navim regit, non valentia, ex Titinio, 191.18. & 321.5.
- Sapientia, cù eloquētia cōiuncta, nihil fortius, & admirabilius, 204.13. Et quòd etiam, sine eloquētia, aliquādo multū prodest, 210.34.
- Sapientia Principis, Salus populis, & Enbl. Authoris ad hoc, 153.1. & seqq.
- Sapientia esse solet sub sordido pallio, Adagium, 369.53.
- Sapientia nulla perfecta, si vi dicendi, & orationis luce destituatur, ex Cic. & alijs, 208.28. & 209.39.
- Sapientia melior est, quam arma bellica, 360.14.
- Sapientia, & prudentia Regum, arma dirigit, & commendat, 190.16. & seqq.
- Sapientia, non consistit in multiloquio, sed brevis est in sermonibus sapiens, 385.29. & seqq.
- Saporis Regis vanitas, in divinis titulis vsurpandis, 64.2.
- Sardanapalus, Adagium, pro quolibet nimis luxuriæ, & voluptati dedito, 265.8. Et de nimio eiusdem luxu, & luxuria, & ob hoc damnæ, excidium, & epitaphia, 265.8. & 9. & 267.17.
- Satius est initio mederi, quam fini, Adagium, & alia similia, 620.40.
- Saturnus, primus Italiz urbibus leges dedit, 543.6.
- Saturnini Imperatoris dictum notabile, ubi ad Imperium electus fuit, 117.15.
- Saul, ob affectatam Phitoniz divinationem, per necromantiam, qualiter punitus, 199.53.
- Scacorum ludus, & qualiter in eo Rex suum officium exerceat, 779.6.
- Scala Pitaci Mitylenzi, & Scala Iacob, quid significarint, 50.17.
- Scelera impetu, bona consilia mora valescunt, ex Tacit. 362.20.
- Scelera, in ipsis cunabulis sunt rescedanda, ex Cass. 620.41.
- Sceleratorum punitio, & extirpacio, non minuit, sed auget Remp. ex Cic. & alijs, 587.29.
- Sceleratum qui tangit, etiam contagionem sentit, ex Synesio, 599.8.

ET SENTENTIARVM.

Scena, sive theatrum humanae vitae, quomodo peragatur, ex Iusto Lipsio, 831.2.
 Scenae theatri, qualiter, & cur Aelia, & Aulicorum vita comparatur, 471.11.
 Scenae seruire, Adagium, 322.10.
 Sceptrum Regum, qualiter in prelegendis humilibus, suas vires ostendere debeat, 336.12.
 Sceptrum aliud esse, aliud plectrum, quis, & cur dixerit, 233.1.
 Sceptri, pluribus oculis adornati, symbolum, & eius significatio, ex Did. Saaved. 417.11.
 Sceptrorum imitatio, potentissima, & Aulicis Emb. ad hoc, 219.1. & seqq.
 Scyvola, qualiter per errorem Porcenae Regis Secretarium occiderit, 376.29.
 Schisma, si detur in politicis corpore Resp. totum peribit, 107.12.
 Scientiae votum ac opus, quod esse debeat, ex Hipocrate, 612.9.
 Scientia, & prudentia est, ex praeteritis futura cognoscere, 199.55.
 Scilurus Scythae, quo exemplo filijs suis, concordiam inter se conueniendaverit, & Batiij Emblemata de hoc, 803.5.
 Scipio Nafica, optimus a Seneca appellatus, 65.7.
 Scipio, & Laelius, qualiter otiosi, & conchas maris legere, soliti fuerint, 236.16.
 Scipio Africanus, qualiter, & cur, eversum Carthaginem videns, lachrymas fuderit, 39.28. Eiusdem continentia, cum Indibilis sponsa, 216.22. Constantia in adversis, a Livio laudata, 345.38. Notabilis censura, de non precando amplius pro extensione Imperij Romani, ex Valer. Max. 739.34. Apophthegma apud Livium, de damnis otij, & ignaviae, 649.39.
 Scopae, quibus nobilitatis curia mundabatur, floruerunt, & quid hoc portederit, ex Amiano, Marcell. 428.17.
 Scopuli, maris fluctibus resistentes, symbolum viri fortis, ex calumniae despicientis, ex Cicero, Virg. & alijs, 824.15.
 Scribentes, favor Potentium invat, & laborem minuit, ex Ovidio, Iaven. & alijs, 666.4.
 Scriptores librorum, longi non sunt, si materiae immorantur, ex Plinio Iunior, & alijs, 386.34.
 Scutum maximum, est virtus mortalibus, ex Menandro, & alijs, 56.23.
 Scutum, Regibus in sua inauguratione dari solitum, & elevatio super illud, quid significaret, 535.9.
 Secretum, & de eius utilitate, & observatione, & poenis revelantium, qui scripserint, 375.23.
 Secretum, apud Hebraeos, eade voce, qua Consilium, aut Concilium, significatur, & quare, 376.27.
 Secretum, difficilius multo est servare, quam ignem lingua retinere, 377. & seqq.
 Secretum, & eius observatione, qua enixis verbis, suis Consiliarijs iniunxit D. Phil. IV. Rex Noster, quae referuntur, 376.26.
 Secretum, in rebus, & Consilijs militaribus, quam magnum esse debeat, & qui Duces hoc suis dictis, & factis ostenderit, 372.3. & seqq.

Secretum, quanta cura observarint Senatores Romani, 374.18.
 Secreta Senatus, & alia gravia, qui suis vxoribus communicant, quantum errent, & exempla de hoc, 378.38. & seqq.
 Secreta, in Aulis, & Consilijs Principum regere, quam sit difficile, ex Petronio, & alijs, 377.36.
 Secreta suorum Consiliorum, maxime gravium, nulla fuit ratio, quae observare non curaverit, & revelantes punierit, & exempla de hoc, 374.19. & seqq.
 Secretariorum munere, qui funguntur in Consilijs Regijs, quantum ad secretum observandum teneantur, & quare, & plura de eorum nominibus, & honoribus, 376.18. & seqq.
 Securitas, securitate mutua pacificanda est, ex Seneca, 716.25.
 Seditioes populares, qualiter lingua viri differti compefcere soleat, ex Virgilio, 203.12.
 Seditioes Hispaniae, tempore D. Imp. Caroli V. dicitur las Comandades, & quomodo sedatae, 526.16.
 Semel malus, semper praesumitur malus, Adagium, & eius usus, 598.4.
 Semiramis sepulchrum, qualiter aperuerit Darius, & quid in eo invenit, 841.11.
 Senatoris boni, quae sint praecipua iussa, sive requisita, & de brevitate indicendo, 385.31. & seqq.
 Senatores antiqui, apud Romanos, quales, & quanta prudentia, ac virtutis essent, ex Salustio, & alijs, 359.9.
 Senatores Romani, in ingressu officij, quid iurare solebant, 360.10. & 11.
 Senatores Romanos, qualiter ante ingressum Senatus sacrificare, & proprios affectus deponere, Augustus Caesar stituerit, 521.19. Et de more litandi, ante eundem ingressum, 366.37.
 Senatores inter Romanos, qui faciles, & qui asperi, & liberi in suffragijs ferendis fuerint, 401.53. & seqq.
 Senatores Romani, qualiter a secreti observatione, & privatorum affectuum depositione, a Val. Max. commendentur, 374.18.
 Senatores in suffragando, qualiter se habere debeant, & proximitatem, & repetitionem vitare, 364.26.
 Senatores, quae prudentia, & modestia in suis suffragijs vii debeat, maxime vdi se Regijs Consilijs, aut mandatis opponunt, 402.58. Et qualiter aliqui, eo non servatam modestiam perierint, ex Tacito, 402.59. & seqq.
 Senatores aiverforum ordinu, seu Senatuum, facile ad negotia quavis coadunari non debent, & quare, 370.59. & seqq.
 Senatus, apud Romanos, ex senibus constabat, & de nomine, etate, & alijs, quae in Senatorijs requirebantur, ex Cicero, Ovidio, & alijs, 387.38. & seqq.
 Senatus mulierum Heliogabali, 268.22.
 Senatus consulta Romae, qualiter, & quare, non nisi in templis ad hoc consecratis fieri possent, ex Agellio, & alijs, 521.19.
 Senatui unicuique negotia, ad eum tagentia relinquuntur, & remitti debere, & damna, ex Iulio Contulio, 569.50. & seqq.
 Senatum Romanum in omnibus consulere, cur Tiberius Caesar exculaverit, 371.1.

INDEX RERVM

- Senatum Romanum, qua de causa mirificum app. Haverit Plin. l. 38. 41.
- Senatum, & Senatorum prima lex est, ut quis liberè suam sententiam proferre possit, & alia circa eius praxim, 383. 2. & 399. 4. 5. & seqq.
- Seneca, à divo Paulo divinis instructus, & eius familiaris fuisse dicitur, 342. 28. Idè, quamvis valdè dives, summè sobrius in edendo, & bibendo, maximè post auditam Attali, circa hoc orationem, 277. 29. Qualiter tandem sub Nerone, ob obiectam sui tot opum potentiam, perierit, 266. 27. Idem moriens, qualiter de fortuna triumphaverit, 60. 35.
- Sens Veronenfis, rotam vitam in proprio rurè transegit, & carmen Cludiani, de eius ob hoc laudibus, 478. 32.
- Sententias aliorum, semper cæcis oculis sequentes, reprehenduntur, & quare, 384. 24. & seqq.
- Sepulchra Romanorum, cur circa vias publicas construi solerent, ex Varrone, 843. 17.
- Sermo disertus, ferro potentius, 203. 10.
- Sermo, qui non iuvatur exemplo, auctoritatem habere non potest, ex Calsiod. 224. 20.
- Serò sapiunt Phryges, Adagium, & alia similia, 620. 40.
- Serpens, qualiter ipsos, qui eum fovent, perimere soleat, ex Sen. 462. 7.
- Serpentis fabula, quæ caudæ sui corporis regimen dedit, & eius adfabulatio, ex Plutarch. 107. 21.
- Sertorius, concordie vim, quo exemplo suis aperuerit, 803. 5.
- Servientium imminutio est, novarum illationum accessio, ex Calsiod. 705. 14.
- Servi Tullij delirium, se cum fortuna consuetudinem habere fingentis, & ei obsequenti templum dedicantis, 51. 1.
- Servij Sulpicij, elegans epistola consolatoria ad Ciceronem, in obitu filie, 39. 28.
- Servus est, quisquis scedis peccatis, & voluptatibus in se Imperium concedit, 287. 16. & seqq.
- Servus, an impunè occidi possit, 604. 9.
- Servorum conditio, qualis, & quod homines, & humanæ naturæ, & elementorum capaces censendi sint, ex Plur. Macrobi. & alijs, 603. 9. & seqq.
- Sesoltris, Regis Egypti historia, victos Reges, suis curibus alligantis, & quid ei vnus ex vincis dixerit, & Emb. Authoris hinc sumptum, 46. 4.
- Sigifmundus Imp. qualiter se adversus adulatorem habuerit, 413. 43. Eiusdem symbolum, cum lemmate, qui uestit dissimulare, &c. 333. 26. Et apoph. hegma, de Regum in adversis tolerantia, 337. 6. Quid responderit obiurgantibus, quod hostes victos, & fugatos non insequeretur, & deleteret, 793. 23.
- Si libet licet, vox, & aliz similes, Tyrannorum sunt, magis quam Regum, 215. 17. & seqq.
- Silentij symbolum, apud Romanos Angerona dea, & quare, & qualiter picta, & alia symbola, & Authores de silentio, 373. 10. & seqq.
- Simia natura, & cur sit symbolum adulationis, 407. 16. & seqq.
- Simonidis, ad Pausaniam consilium salubre, 35. 12.
- Sineses Reges, qualiter suos, & externos, serpente æneo inclusi audire, & eisdè respondere soleant, 440. 13. Et qualiter: iydè ad Tartariuros reficiendos facinorosos cogeneret, 638. 46.
- Singula, quæ facta sunt, initium semel habuerunt, ex Tacito, 427. 40.
- Sinistri fortunæ casus, qualiter ferri, & corrigi debeant, & Auth. Emb. ad hoc, 335. 1. & multis seqq. & 341. 17. & seqq.
- Sirenes, & earum cantus, adultores significabant, 409. 24.
- Smindarides Sydarita, etiam in lecto rosarum dormiens, de eius duritie conquerebatur, 264. 5.
- Sobrietas, & elegans eius descriptio, & laudatio, & magna commoda, ex D. Aug. & alijs, 272. 3. & 290. 43.
- Sobrietatem populorum, vnicum remedium esse, ad compescendas eorum seditiones, qualiter ostenderit Heraclitus, 279. 35.
- Societas hominum, qualiter exigat, ut alij aliorum laboribus, & artibus adiuventur, ex Cic. & alijs, 648. 38.
- Societatem hominum, qualiter, & quare lapidum fornicationi Seneca similem faciat, 381. 12.
- Socordie, qui se dedit, nec quicquam Deum implorat, ex Salustio, 812. 17.
- Socrates, qualiter domi patientiam, vxoris contumelias perferens, dilceret, ut eam foris exercere possit, 819. 16. Rogatus, an Rex Perfarum felix esset, quid responderit, 22. 6. Qualiter cum pueris ludere soleat, 230. 14. Eiusdè constantia, & æquanimitas, in prosperis, & adversis, & in fractis adversis fortuna animus, 60. 35. & 344. 38. Et apoph. hegma, de ridendis hominum cupiditatibus, 737. 2.
- Sodomorum ad punitionem, quam, veluti coactus, Deus processerit, ex Salviano, 622. 2.
- Sol esse solet, & debet verum liberæ glypticæ Principum, qui prudenter gubernant, ex Plur. & alijs, 327. 29. Et quam sit frequens, apud varios Authores, Solis ad Principes comparatio, 169. 16. & 96. 5. & 6. ex Sen. & alijs.
- Sol, qualiter, & cur nunquam mediâ sui zodiaci viam excedat, ex Claudio. & alijs, 554. 9.
- Sol, cum est in zodiaco, cardissimum metus est, 464. 15. Et qualiter celorum adversum motum retat dei, ex Plur. & alijs, 326. 6. & seqq.
- Sol, dum patitur eclipsum, plures habet spectatores, 166. 1.
- Sol positus in hypsomate, & domicilio suo, eclipsum pati non potest, ex Tertul. 817. 9.
- Solis eclipses, multa & gravia mala hominibus generant, & qui de eis agant, & Auth. Emb. hinc sumptum, 167. 2.
- Sol, tunc solum cum splendet, vmbra comitem habet, ex Ovid. 488. 6.
- Soles duos mundus non capit, Adagium, & similia, 456. 2.
- Soles tres in Hispania, qualiter nascete Christo conspecti fuerint, 10. 4.
- Soldani notabile dictum, de veritate, etiam inter Principes Christianos valdè ex Ossa, 396. 31.

Solimani, Turcarū Imperatoris, barbara oratio, de bello, ob solam vanam gloriam Rhodiensibus militibus illato, 743. 5.

Solvere, quæ debemus, tutius, & satius est, quā pro his litigare, & quare, ex Martial, Oueno, & alijs, 568. 32.

Somni immoderati dāna, & incommoda, 132. 15. & seqq.

Sorte in qualibet, pericla latent, 751. 28.

Spartani, cur veterint populares litteras scire, 106. 19. Cur vrbes suas manibus non cinxerint, ex Agellio, & alijs, 806. 15. Eorum Reges, prius in bellum prodire, & postremi redire solebant, ex Herod. 784. 24.

Speculam, cui nūscā non hzrent, Emblemā boni Principis, ex Authore, 211. 4. & sequentib.

Speculum, veluti explorationis signum est, & quare, & alia de speculis, & ad quid induta fuerint, 212. 7. & seqq.

Spes effectus, & diu laboris excludit, ex Casiod. 816. 1.

Spes melior, siue sperare meliora, qualiter de beatius, 337. 4.

Sphinx, monstrum triformē, & eius pictura, & significatio, ex Sinesio, & alijs, 34. 1.

Statēra Regum, in suis audiendis, & iudicandis, qualis esse debeat, & Emb. Authoris de hoc, 499. 1. & seqq.

Statuæ veræ, & duraturæ Principum, inanimis benevolis subditorum parandæ sunt, ex Mecanate, 722. 15.

Statuæ Maiorum, ad quem finem in vestibulis domorum suarum, Romani, & alij, collocare solerent, ex Plinio, Seneca, & alijs, 258. 18. & seqq. & 259. 25.

Status omnis hominum in perpetuo motu consistit, ex Iustiniano, & alijs, 413. 37.

Statuta duplicantiū sunt, quicquid non liceat, tunc licere, ex Enno, 766. 15.

Stellæ, Coronam dirigentis symbolo, qui, & quo sentu vsi fuerint, 172. 1. & seqq.

Stellionis lacerti natura, & symbolum, 405. 7.

Stellionatus crimen, quale, & vnde dictum, 405. 7.

Stiliconi, qualiter consulat Claudianus, vt nunquam iratus, ad puniendum accederet, 614. 12.

Stratonici musici, ad Ptolomeum liberum dictum, 233. 2.

Studijs, qui etiam maximè polent, landantur, si aliorum etiam minora complectantur, ex Sidonio, 384. 25.

Stultitia omnis, laborat fastidio sui, ex Seneca, 352. 28.

Stultitiam simulare loco, prudētia summa est, 329. 5.

Stultus labor est, ineptiarum, 229. 7. & sequentib.

Sua quemque possidere, & rueri, præstantius est, quā pro alienis occupandis periclitari, ex Procop. 741. 42.

Suadeo, quod ipse facturus essem, Adagium, 357. 49.

Subditis, qualiter Reges consulere debeant, ex Alex. Severo, 108. 28.

Suffragia Senatorum in consulendis officijs, an melius per schedulas secretas, quā publice, & viva voce proferantur, 370. 61. & seqq.

Sulponis vox, aduersus favientem in se fortunam, a Seneca relata, & laudata, 61. 36.

Sulrani Agarenorum Regis historia, 47. 8.

Summa petit livor, perfiant altissima venti, ex Ovid. 822. 2.

Summa omnia nocent, sed moderata iuvant, ex Nazianz. 485. 2.

Summis, diu stare negatum, ex Lucano, & alijs, 26. 18. & 459. 1. & seqq. & 470. 5.

Summum ius, summa Crux, siue iniuria, Adagium, 17. 3.

Sumptuarias leges, cur olim renovare Tiberius Imp. ausus nō fuerit, & an hodie idem expediat, & quomodo facile consequi possit, 270. 25.

Superbia, quod se magis erigit, maiorem lapsum disponit, & alia de ea, 482. 10.

Superbia, est pedisequa indiscreta felicitum, ex Pacato, & alijs, 33. 3. & seqq.

Superborum Principum Typus, & diuina puniatio, & Auth. Emblemā de hoc, 16. 1. & multis seqq. vsque ad pag. 21.

Superior, sanctē, vel propter suorum exemplum, vivere debet, ex D. Prosp. 576. 14.

Supinare verbum, quid significet, 34. 6.

Supplicia, non debent extendi ad alios, quā ad eos, qui deliquerunt, eos, 26. & sequentib.

Supplicium reorum, iam damnatorum consulto iudicio, differri non debet, 621. 43.

Supplicia capitalia, quo temporis interstitio mediante, ex equi iudicantur, 616. 21. & sequentib.

Supplicia sceleratorum, non clanculariē, nisi ex magna causa, summenda sunt, 624. 8. & seqq.

Suspiciosi, non dehent facile esse Reges, de Ministris, & Consiliarijs, qui eis deserviunt, & quare, ex Sen. Casiod. & alijs, 389. 45. & seqq.

Suspectus habendus est omnis, qui palam aliquid dicere veretur, ex D. Bernard. 399. 43.

Susurrones, & linguæ terræ homines, qui dicantur, & qualiter a Principibus sint cavendi, 500. 6.

Sustine, & abstine, compendium doctrinae Epitrecti, & Adagium de ea, & de eius intelligentia, 279. 36.

Sybaris vrbs, vbi, & quilibet, & de varijs Adagijs, eius delicias, & luxuriam denotantibus, 264. 5. & seqq.

Sybaritæ, quantum luxui, & delicijs se dederunt, & eorum excidium ob hoc, 263. 4. & seqq. Et quod fodientes, & laborantes spectare nō poterant, 264. 5. Et qualiter equos saltant, & choreas agere docuerunt, ob quod perierūt, & Auth. Emb. hinc sumptū, ibidē.

Sybillæ Tiburtinæ historia, de ostensione Christi in medio Solis, Aug. Cæf. facta, & Emb. Auth. hinc sumptum, 9. 1. & seqq.

Sylvarum prædo, præda canū esse solet, 151. 9.

INDEX RERVM

Symmachus, ob solam novitatis suspicionem Religionem Christianam impugnavit, 418. 10.
Symmachus alter, socer Boethij, iniuste à Theod. occisus, & qualiter eidem in spectro apparuerit, 414. 48.
Sympathia, quid sit, & quòd in Regibus maxime dominatur, 40. 29.
Syphacis Africani Regis casus, & infortunius, ex Val. Max. 48. 9.

T.

Tabaciusus, quomodo libet sumpti, non solum in Regibus, sed & in quibuslibet, derestandus, & alia de eo, 289. 42.
Tabefe, Hispanè quid significet, & de Adagio, *Orde nar hasta el Tabefe*, 718. 26.
Tabellarij, & cursores publici, cur Pegasi, & Perasati dicerentur, 510. 8. & seqq.
Tabellionatus, Decurionatus, & similia Resp. officia, an, & qualiter vendi possunt, 435. 53.
Tacere secretum, cui grave, nihil ei fidere posse Perse censebant, ex Curt. & alijs, 374. 10.
Tacere, licet secundum Tacitum in nostra sit potestate, sæpe tamen valde est difficile, ex Aristot. & alijs, 377. 33.
Taciturnitas, optimum rerum administrandarum vinculum, ex Val. Max. 372. 3.
Taciturnitas, est quasi thesaurus Consiliorum, 372. 4.
Tacitus Imp. qualiter ob solam litteraturam, ad Imperium evectus fuerit, 193. 28.
Tali Iovis, soli semper feliciter cadunt, Adagium, 345. 43.
Taliois lex à quo instituta, & de eius iustificatione, 601. 4. & seqq.
Talpa cæcior, Adagium, & de Talpæ natura, 737. 21.
Tantum, quantum vult potest, qui se, nisi quòd debet, non putat posse, ex Seneca, 575. 9.
Tauri, colore rubro excitari, & abigi solent, 25. 13.
Tauri, qualiter vino epoto inebrientur, & mæsuehant, & quid sentiendum de Tauro, qui in oppido *de las Brezas*, in die divi Marci mæsuetus ad Ecclesiam, & processionem accedit, 282. 9. & 10.
Tela prævisa minus feriant, ex Senec. & alijs, 345. 42.
Temperandum prius, quam puniendum, & Autheris Emb. ad hoc, 590. 1. & multis sequentibus.
Temperantia, cum diligitur, velociter pro futura succedunt, ex Cassiod. 715. 15.
Templum, sive Arx Dei Consi, voi & quales, apud Romanos, 373. 15. & seqq.
Templi Salomonis ædificatio, quam grata Deo fuerit, 306. 2.
Templi D. Laurentij, vulgò del Escorial, laudes, & descriptio, ex Ortel. & alijs, 837. 1. seqq.
Templa, hodie esse lucida, & corda Christianorum obscura, quis queratur, 313. 35.
Temporum magna ædificia, hodie Religiosi

affectant, & an id, licitum, & conveniens, ibidem, & num. seqq.
Templis Deorum, cur plures portæ apponi solent, 456. 4.
Templis, & rebus sacris, vel etiam profanis, custodiæ causa depositis, quanta olim Religio servaretur, 309. 15.
Tempus, quam sit pretiosum, & eius iactura, quantum vitari debeat, ex Sen. & alijs, 231. 13.
Tempus, qualiter omnia temperet, & perficiat, & alia de eo, ex Ovid & alijs, 326. 26. & 332. 16.
Tempus omnia revelat, & invenit, & quòd ob hoc sapientissimum à Thalete appellatur, 423. 39. & seqq.
Tempori cedere, qualiter prudentes, & potentes Principes debeant, & Authoris Emblemata ad hoc, 328. 1. & seqq.
Temporibus medicina valet. Et quòd sit attendendum in corrigendis Principum vitijs, ex Ovid. & alijs, 197. 26. & seqq.
Temulentia in Regibus, quam sit damnosa, & vituperabilis, & qualiter in aliquibus nationibus puniatur, 284. 21. & seqq.
Tenedia bipennis, Adagium, & eius origo, & usus, 529. 23.
Tenuitas in Imperate, perniciosa res est, 304. 29.
Tentritæ, pusilli homines, qualiter in gentes crocodilos frænare, & donare soleant, ex Plin. & alijs, & Emb. Authoris hinc sumptum, 680. 11. & seqq.
Terra omnis habitabilis, extentæ claudydi similis, ex Macrobi. 736. 8.
Terra omnis, globi cœlestis comparatione, est veluti punctus quidam, aut granum synapsis, ex Plin. Sen. & alijs, 736. 14. & seqq.
Terra, quos vapores nubibus præstat, longo imbri ab eadem recipit, 728. 8.
Terra, pro exiguo puncto partim capiendos, qui certant, quantum delirent, ex Plin. Seneca, & alijs, & Emb. Authoris ad hoc, 736. 15. & seqq.
Terræ onus, qualiter, & cur otiosi appellentur, 646. 23.
Tertulliani querela, quòd soli Christiani, à Romanis, inauditi, & indefensi damnari solerent, 503. 20. & 619. 31.
Tesserarum ludus, sive Tabulæ Pallamedis descriptio, & Authoris Embl. ex eo, ad ferendos, & corrigendos sinistros casus, ex Terentio, & alijs, 341. 20.
Testa diu servat odorem, quo primitus imbuta, ex Horatio, 779. 8.
Testa collissa testæ, Adagium, & eius usus, ex Erasmo, & Emb. Batilij, 767. 8.
Testamenti factio, omnimodam libertatem requirit, 710. 33.
Tetudinis in altum, ab aquila sublata fabula, & qualiter Aulicis, & eorum casibus applicetur, 472. 11.
Texendi, ac nendi ars, qualis, & à quibus inventa, 110. 1. & seqq.
Thaletis Milesij apophthegma, de Deo, omnino vidente, & omnibus interessente, 546. 17.
Tharandus, Scythiæ fera, qualiter in varios colores nutetur, & Reges representet, 530. 7.

ET SENTENTIARVM.

Themis, cur Iovis filia, & eius Adlectrix, legum, & iudiciorum, in cuius dicitur, 519.15.

Themistius Græcus Philosophus, & Orator, & alia de eo, & quid senserit, de Administris, Principibus necessarijs, 426.2.

Themistocles, qualiter suos milites, gallorum gallinaceorum exemplo, ad pugnam accēderit, 745.11. Idem, vir factus, qualiter adolescentia mores mutaverit, ex Plutarcho, 180.14. Fuit dem apophthegma in signe, de odio, & aversione litium, & Tribunalium, 567.29.

Theodorus, qualiter Caianum Hunnorum Regem captivum, deliniverit, 47.6.

Theodosius Magnus Imperator, qualiter se habuerit in corrigendis, & emendandis malis moribus sui Imperij, 324.25. Qualiter idem a Pacato laudetur, ob humanitatem in suis audientis, 498.11. Et ob observationem legum, 575.7. Et a divo Amb. & alijs, ob pietatem in agendis Deo gratijs, pro patris victorijs, 815.28. Et ob temperantiā, & clementiam in hostes subactos, 792.21. Et etiam cum Maximino Tyranno, 635.34. & seqq. Qualiter bella inturus, Crucem, & Evangelium tecum portabat, & in bellis Apostolos, sibi apparentes habuit, 84.25. Qualiter ob suam Pietatem, Deum, pro se pugnantem, contra Eugenium Tyrannum agnovit, 810.8. Eiusdem, & alterius Theodosij junioris, miraculosa ob Religionem victoria, & Claudiani carmen de ea, 81.10. Qualiter in bellum profecturus, ad promerendam Dei gratiam, tributa remisit, 700.26. Quod ira vtriusque flagrabat, 612.10. Et historia in punitione Thealoniorum, 616.21. Quam legem tulerit, pro maledictis in Principem despicendis, 827.18. Eiusdem morientis pia verba, de Religione servanda, 82.13.

Theognis querela ob id, quod aliquando divina vindicta, vltra ipsos Authores scelerum extendatur, & eius satisfactio, 169.15.

Theresia a Iesu, quod Consilium, de sola confidentia in Deum, suis monialibus dedit, 4.12. & 490.10.

Thesaurus Principum, non est Fiscus, sed subditi bene se habentes, ex Baldo, & quadam lege Partiz, & alijs, 720.6.

Thesauri veri Regum, quales, & an eis expediens, thesauros congerere, 720.1. & seqq. & 304.27. & seqq.

Thesauri veri Principum, in sublevandis, & valendis pauperibus consistunt, 317.14.

Thomas Morus, Angliz Cancellarius, ob veritatem martyr, & eius laus, & epitaphium, 395.25. Eiusdem apophthegma, & epigramma, de periculosa Regum familiaritate, 483.18 & seq. Quam anceps idem fuerit, in probando quovis populorū Regimine, & Epig. super hoc, 152.22.

Thomas Raviliacus, ob parricidium Henr. IV. Regis Galliz, qualiter plexus, 608.25. & 610.32.

Tiberius Cæsar Imp. Rom. qualiter aliquando se ludicris oblectaret, 237.18. Qualiter in eligendis Magistratibus, nobilitatem, cum virtutibus, & industria requireret, ex Ta-

cito, 433.44. Ob crudelitatem, quibus nominibus donatus fuerit, 605.16. Qualiter, & quam crudeliter, delinquentium mortem in supplicijs differret, 607.23. Qualiter, & quare, novas aliquas leges, iam receptis contrarias, edere recusaverit, 324.16. Qualiter Senatores, sibi nimium adulantes, despexerit, & togata mancipia compellaverit, ex Tacit. 400.50. Qualiter, & quare aliquando iniurias, sibi factas, vel dictas dissimulaverit, ex Tacito, 827.25. Cur semper recusaverit, vrbe Romana excedere, & ob id Callipides vocatus fuerit, ex Tacito, 511.17. & 555.18. Qualiter apud Tacitum fateatur se solium Imperio Romano Regem, sitis non esse, 449.20. Quam modeliam in respuenda Domini appellatione, & alijs similibus titulis, & honoribus ostenderit, 11.17. Et quando secus, 12.10. Qua de causa Hortalo inveni largitionem quam ob merito suorum maiorum petebat, negandam celsuerit, 219.19. Cur non verit cuncta, ad Senatum vocare, 371.1. Quod fuit nimis vno deditus, & nomina ei ob hoc in dicta, 183.14. Quod tempus indulgisse dicatur, ad exequenda iudicia capitalia, ex Tacito, & alijs, 515.19.

Tiberij II. Imp. Constantinopolitani mirabilis historia ob largitatem, quam in pauperes exercebat, 315.5.

Timotheus Milesius Musicus, sive, ut alij dicunt Eperpes, qualiter, & quare punitus, quod novam chordam veteri citharæ addiderit, 418.14.

Timothæo Atheniensium Duci, qualiter etiam dormienti, fortuna felices victorias concessit, & Adagium de hoc, & Emblem. a Basilij, 812.18.

Titulos vanos, & superbos, qui Impp. & Reges affectaverint, & eorum reprehensio, 64.3. & seqq.

Titus Quinctius Flavius, cur ex quaestura, ad consulariam ascendere à Trib. plebis prohibitus, ex Livio, 432.36.

Titus Cæsar Imp. Rom. & eius benignitas, & apophthegma, circa eam exhibentem, 495.14. & 15. Et quod diem perdidisse dicebat, in quo aliquod alicui beneficium non contulisset, 652.47. Aliud, de calumnijs contemnendis, ex securitate suæ conscientiz, 829.32. Qualiter, & quare, idem, ob bellum Hierosolymitanum adeo feliciter gestu, triumphare noluerit, ex Ioseph. iud. 809.6.

Tollar te, qui te non novit, Adagium, de Corona humi iacente dictum, 114.3. & 4.

Tolomeum, qualiter, ob libertatem, & veritatem in Consilij, suo Regi præstandis, Casiod. collander, 400.52.

Tondere pecus, non deglubere, Adagium, & eius usus, & explicatio, & Pigma Cotialij de hoc, 696.8. & seqq.

Tor mala sunt bello, rutilo quot sidera caelo, elegans, & verum Monestrich in. 761.29.

Totila, Gothorum Regis, notabile dictum, & factum, circa necessitatem æqualis administrationis iustitiz, 720.28. & 638.45.

Tragicus Rex, Adagium, & eius causa, & significatio, 136.3.

INDEX RERVM

Traianus Imp. Rom. qualiter à Plinio, & Martiali laudetur, quod Domini, & divini nomen respuerit, 12. 12. Et ob facilem aditum, & gratas aures populo datus, 494. 8. Et ob iustam præmiorum distributionem, 653. 8. Et ob sui Imp. visitationem, seu lustrationem, 511. 15. Et ob æqualem aptitudinem, ad res pacis, & belli, 733. 3. Et ob brevem somnum, 131. Et ob curam in bona Magistratum electione, 431. 40. Et ob libertatem Senatoribus relictam, ad sua suffragia ferenda, 460. 50. & seqq. Et ob mansuetudinem, qua se ipsum commendavit, 788. 6. Idem, qualiter, & quare Optimi nomen promeruerit, 67. 15. Quanto gaudio, & plausu Romæ exceptus fuerit, 514. 28. Qualiter, & quare delatores punierit, 445. 51. Eiusdem rescriptum, de nõ inquirendis Christianis, sed delatis paniculis, & qualiter ob hoc à Tertul. notetur, 581. 8. Noile dictum, cum Præf. Prætorio gladium traderet, vt etiam contra ipsum, si peccasset, illum distringeret, 573. 2. & seqq. Notabilis virtus, circa zelum æqualis administrationis iustitiæ, 577. 16. Qualiter eiusdem virtus, & felicitas, à Pop. Rom. in successibus exoptata, 577. 17. Quid optaverit, in successore sibi designando, 66. 14. Ob christiæ notatus, & qualiter hoc in eo vitium Lipsius excuset, 282. 15. Quibus alijs virtijs, suas virtutes cœd. se dicatur, & eius defensio, & laus, 578. 18. An, & qualiter sustineri possit vulgaris historia, quod precibus D. Gregorij salvatus fuit, & qui de hoc scripserint, 577. 17.

Trapobanenses, Reges suos malè administrantes, qualiter punirent, 141. 4.

Tribunal Regum, qualiter, & à quibus immediate, pro suis libris, interpellari possit, 538. 19.

Tributum de vicesima hæreditatum, quale, & an tolerabile, ex Plin. Iun. & alijs, 707. 27. & seqq.

Tributi novi propositio, super bonis, & hæreditatibus defunctorum refertur, & quid de ea Author consultus responderit, 707. 22. & seqq. & 710. 35.

Tributa, qua de causa Regibus à populis præstentur, ex Calsiod. & alijs, 437. 64.

Tributa sunt nervi Reip. & sine eis sustineri non potest, ex Tacito, & alijs, 694. 2. & sequentio.

Tributa, qualiter sine gravi subditorum lesione, imponi debeant, 694. 1. & seqq.

Tributa, ex umbra, fumo, aere, farina, & multis alijs rebus similibus, qualiter aliqui Reges corrogaverint, & Authoris Emblem. de hoc, 704. 10. & seqq.

Tributa gravia, & in consueta, qualiter notet, & doceant Salvia. Boet. Erasmus, & alij, 705. 12.

Tributa à mortuis exigere, semper iniusta, & de Adagio, *A mortuis Tributum*, 710. 35.

Tributa, non sunt in dicenda, vt Princeps augeatur, sed vt populus defendatur, 698. 14.

Tributa, quæ ab æquitate, aut pietate deviant, non sunt Cæsaris, sed Diaboli, ex D. Chryf. 698. 16.

Tributa, non debent à tristibus exigì, & illa grata, quæ potest latus possessor offerre, ex Calsiodoro, 713. 7.

Tributa gravia, & insueta, seditiones progenerant, 718. 26.

Tributa insueta, vbi exiguntur, consueta scelerè mitti, ex Sym. & Calsiod. 705. 14.

Tributa insueta, semper exossa, & qui ea proponunt, vel suadent, 702. 1. & seqq.

Tributa, ex bonis, & hæreditatibus defunctorum, qualiter Romæis cognita, & hodie apud Turcas, & alios variè observata, 707. 27. & seqq.

Tributa, & legata, ex moris bonis, & hæreditatibus, qui Imp. recusaverint, 709. 30.

Tributa moderata, utiliora, & salubriora sunt, quàm superflua, & quare, ex Sen. D. Greg. Calsiod. & alijs, 695. 3. & seqq.

Tributa, quæ indicuntur, sub prætextu publicæ necessitatis, cum talis non subsistat, qualiter carpat Calsiod. 707. 19.

Tributa nova, causa bellorum indicta, illa cessante cessare debent, 701. 28.

Tributa, qui suis populis remiserunt Principes, referuntur, & laudantur, qui auxerunt, excruciantur, 716. 20. & 728. 10. & sequentio.

Tributa remisit Theod. Magn. Imp. in bellum profecturus, & quare, 700. 26.

Tributa si alleverunt, parentes magis filiorum præcreationi, & educationi intendunt, ex Sen. Plin. Iun. & alijs, 699. 21. & seqq.

Tributa per se gravia, qualiter exactorum crudelitate graviora reddantur, 712. 2. & seqq. & 713. 6. & seqq.

Tributorum, non tantæ causæ, quàm damna populi attendere solent, 718. 26.

Tributorum Fiscalium clementia, iustissimo sunt pensanda iudicio, & quare, ex Calsiod. 699. 29.

Tributorum ad novorum impositionem, an, & quatenus totius Regni consensus requiratur, & quid apud Nõs, & de sententia Barclaij, circa hoc, 706. 18. & seqq. Et quas habeat utilitates, quod hic consensus exigatur, 707. 21.

Tributorum duplicium exactio, quàm sit intolerabilis, ex D. Greg. & alijs, 705. 14.

Tributorum damna idonei vix sentiunt, pauperes levi dispendio vulnerantur, ex Calsiod. 707. 21.

Tributorum exactio, commodius ipsi populis, qui contribuunt, committi possit videtur, ex Barcl. & alijs, 716. 18.

Tributis, populi dilaniandi non sunt, sed vt vites putandi, & Emb. Horatij, & Saav. de hoc, 696. 11.

Tributis à solvendis, qualiter subditos summa paupertas, & necessitas excuset, 716. 21.

Tributis potiora, Adagium, & eius vsus, ex Erasmo, 715. 14.

Tributarij, qualiter ab exactorum venalitate vexentur, & ad ea liberari debeant, ex Calsiod. & alijs, 713. 7. & seqq.

Troianum bellum æquè exitale vicis, & vicioribus, 767. 18.

Trucium officium, & significatio, & adiudicã

di munus translatio, & Aurh. Emb. de hoc, 501. 2. & seqq.
 Tyzus Tyrannus, qualiter à suis, quos nec la-
 chrymari patiebatur, discerptus fuerit, 716. 22.
 Turcæ soli, parem curant, de maiorum nobili-
 tate, 253. 1. In delinquentes non inquirunt,
 nec animadvertunt, nisi parte petente, &
 instante, 380. 5. Parci sunt in remunerandis
 benemerentibus, 650. 38. Deliria Imp. Tur-
 carum, in saorum Regnorum titulis, 64. 2.
 Forum institutum, circa admonendos suos
 Reges, ut Imperium virtute bellica partum,
 iustitiae administratione conferant, 331. 31
 Quam eximie curent de bona, & proba mo-
 neta, & de facultate eam euedendi, nemini
 concedenda, 687. 10. Qualiter Turcæ, & alij
 fidei hostes decellari poterant, si bella quæ
 inter se Reges Christi ini gerunt, in illos
 conuerterent, 771. 9. & seqq.
 Turpiter è manibus, res male parata fluit, ex
 Emb. Castij, 711. 10.
 Turtures, & ceteri, qualiter musica deliniti, ab
 aucupias, & venatoribus capiuntur, & Au-
 thoris Emb. hinc sumptum, contra Adulato-
 res, 409. 25.
 Tyrannice Regnum invadentes, vel usurpan-
 tes, in pene a quo vis occisi possunt, 144.
 16. & seqq.
 Tyrannum, qualiter desinierit Socrates, &
 Tyrannorum insidie, & pericula, ex Tac-
 to, & alijs, 124. 11. & seqq.
 Tyranni, quot in his seculis curis, & anxietati-
 bus pleui, 121. 2. & seqq. & 123. 12. & 125.
 18. & 19.
 Tyranni, tandem poenas pendunt, & gladio
 succumbunt, 127. 25. & seqq.
 Tyranni, cur in sacra Pagina dicantur Massu
 rex, hoc est Emunctores, 712. 4.
 Tyranni Regis proprietates, & mali effectus, &
 qui de eis agant, 163. 10. & seqq.

V.

Valentiniani Junioris Imp. exemplum, in qua-
 dam pulchra scensica despicienda, 214. 24.
 Vallis Tellinæ occupatio, & restitutio, quomo-
 do, & zelo a Magno nostro Rege facta fue-
 rit, 76. 20.
 Varia sunt hominum iudicia, & voluntates, ex
 Plin. Iun. & alijs, 380. 8. & seqq.
 Variatio, & instantia, quam sit damnosa, &
 vituperabilis in omnibus, qui Rempublicā
 agunt, 510. 34. & 35.
 Varietas temporum, qualiter, & quando legū
 varietatem admittat, & plura de hoc, 422.
 32. & seqq.
 Vata, apud Senecam, ob studium solitudinis,
 & vitæ privatæ, qualiter commedetur, 478.
 17.
 Vatum labor, omnia fato eripit, ex Lucano, &
 alijs, 679. 7. & seqq.
 Vatum, stimulat pectora dives honos, ex Co-
 sialio, & alijs, 668. 10.
 Vbamba Rex, qualiter in bellis, ob suam pie-
 tatem, & orationem, divinum auxiliū pro-
 meruerit, 810. 12.

Vot voer, iai tuber, Adagium, 25. 16.
 Vbi quietas, sive interessentia Dei in rebus om-
 nibus, late probatur, 2. 5. & multis seqq.
 Vbi quietatem, Principibus humanis, qualiter
 aliqui Authores, per adulationem tribue-
 runt, qui referuntur, & reselluntur, 6. 22. &
 seqq.
 Vectigal omnium, & omnibus optimū, Parfi-
 monia, ex Sen. & alijs, 723. 19. & seqq.
 Vectigalia omnia, & adolent, Reges renovare
 non debent, 709. 29.
 Vectigalia nova, & inducta semper damnosa,
 & inhibita, 705. 13.
 Vedij Pollionis historia, & crudelitas, scorum,
 ob fractum vas, ad marenas abijcere iuden-
 tis, 603. 8. & seqq.
 Velleris auri equestris Ordinis institutio, &
 significatio, & quod hodie Hispaniæ Regi-
 bus eius Magisterium competat, 789. 11. &
 12.
 Venalia suffragia, pro eligendis iudicibus, qua-
 liter, & quare sustulerit Iustin. Imp. 695. 6.
 Venalitas officiorum, tangentium Reip. adm-
 nistrationem, quam sit damnosa, & odiosa,
 & quæ vendi soleant, 435. 53. & sequen-
 tia.
 Venalitas cuncta dissolvitur, si victualia me-
 rita vitentur, ex Cassiod. 789. 25.
 Vencislai, & Boleslai Regis Poloniæ filiorum,
 contrarij merces, ex diversa apueris educa-
 tione, 135. 18.
 Vencislaus Imp. Germaniæ, quantum vino in-
 dulserit, & quid de eo dixerit, 284. 18.
 Vendere, ut quis possit, quæ emerit, gentium
 ius esse, quorsum a Seneca, & alijs dictum,
 437. 60.
 Venetæ Reip. laus, & conservatio, quod suis
 sit finibus contenta, ex Paruta, 740. 39.
 Veneti, quantum curent, de monetarum pro-
 bitate, & integritate, 687. 19.
 Venetorum Resp. & Senatus præ omnibus alijs,
 a secreti observatione laudatur, ex Bocca-
 lio, & alijs, 375. 22.
 Venetorum Duces, cur ante se gladium, vagi-
 na aurca penè tectum, portant, & non dirri-
 ctum, & evaginatum, ut alij Reges, 612. 6.
 Venetorum, & Gemuentium, de Consulij, lepi-
 da historia, 397. 47.
 Venetis Capitale est, si quis referat, de con-
 ggerendo thesauro, 304. 27.
 Venatio, cur Episcopis, & Clericis in iure
 prohibita, & non piscatio, 252. 20.
 Venationis immodicæ studium, & exercitium,
 & nimis in ea sumptus, improbat, & eius
 damna, & pericula, late à Sarisberienf. cō-
 memorantur, & Authoris Emb. ad hoc, 146.
 1. & seqq. & 148. 9. & seqq. & 151. 19.
 Venationis moderatæ laudes, & commoda, &
 qui Reges ei nimium indulserint, 246. 1. &
 seqq.
 Venatorem quandam, valde in hoc sumptuo-
 sum, qualiter Iuaticus quidam irrillerit,
 252. 22.
 Venatorum nimij sumptus, prodigalitatē vi-
 tio, & charitatis defectu, notati, 252.
 21.
 Veniz locum habere non debet, qui delinquit
 admonitus, ex Cassiod. 598. 6.

INDEX RERVM

Ventis contrarijs resstantibus, mare concurritur, 764.8.

Ventis adversis, non est resstandum, nec resistendum, 330.8. & 9.

Venter, pluma, Venus, laudem fugienda sequenti, 267.18.

Ventris damnus, & zgritudines, ex nimis cibis, ex Plinio, 174.13.

Ventrem, qui pro Deo habent, qualiter notentur, & condemnentur, 273.8. & 9.

Verbum, non est retinendum in tempore salutis, &c. 401.55.

Verba, ubi sunt plurima, ibi frequenter egestas, 385.31.

Veritas quid, & de eius laudibus, & pijsuris, & in Principibus, & eorum Cõsiliarijs summa necessitate, 391.2. & seqq.

Veritas, & fides, eadem ab ipsis laudatur, quibus primò invisã fuit, ex Plin. Iun. 402.57.

Veritas, qualiter, & quare à Regum aulis, & à auribus exulet, ex Sen. & alijs, 392.14. & seqq.

Veritatis Principibus exortu, & ab eis punita, plura exempla, ex sacris, & prophanis litteris, 395.24. & seqq.

Veritatis ferculum, paucos Ministros Regibus suis afferre aulos, qualiter dicat, & doleat Per. Gregor. 397.32.

Veritatis vis, quanta sit, & de magna eius in Rep. necessitate, ex Eldra, Plutarch. & alijs, 391.8. & seqq.

Veritatis causa, melius est supplicium pati, quàm pro adulatione beneficium, 401.55.

Veritatein, qualiter, prò omnibus, à Regibus amandam, Septuaginta, interpretes Ptolomeo Regi consulerint, 392.11.

Veritate de se vt inquirerent, qui Reges mutato habitu serurbis plebeiõrum miscuerint, miscuerint, 397.37. & seqq.

Veritatem in puteam profundam demersam, dixit Democritus, & quare.

Veritatem, qualiter Sacerdotes Agyptij, & Hebræi, in suis vestibus appenderent, & significarent, 391.7.

Vespasianus Imp. solus, post Imperium melior effectus, ex Tacito, 831.5. Qualiter idem, ex stipibus meretricum, & mendicantium, tributa collegerit, 704.11. Eiusdem nimia avaritia, & alia turpia vestigalia, 302.18. Fiducia, & dictum, in confidendo cum eis, quos in se conspirasse cognoverat, 176.20. Quid à dijs, pro bono Imperio suo exoptarit, 359.8. Qualiter vigilaret, & quod ex hac vigilæ cura, Imperium ei prædixit Apollonius Thyanzus, 133.18.

Vestem Deam Romani, pro Religionis fulcramento colebant, 81.9.

Vestes obscenæ, & indecentes, & carnes denudantes, quæ hodie à mulieribus vntãtur, referuntur, & reprehenduntur, 270.18.

Veteranorum in manibus, enses in ligones mutari dixit Sidon. Apoll. & quare, 799.18.

Victoris, is verè in bellis censendus, qui scit victoria moderatè, & clemeter vti, ex Emil. Prõbo, Sen. & alijs, 787.3. & 788.8. & 792.18. & 19.

Victores in bellis, sepè statim victos esse con-

tingit, ex Virg. & alijs, 759.22. & sequentibus.

Victi, & Victores, æqualem Martem, & mortè perperi solent, & exempla, 767.17.

Vicius, tenuis, & moderati, laus, ex Horat. & alijs, 272.10.

Victoria, sepè fortunæ potius munus est, quàm virtutis; & laus Ducis, qui ea scit vti, 792.19. & 793.22.

Victoria, cur pennata, apud antiquos Romanos pingereur, ex Pacato, & alijs, 750.23.

Victoriæ gloriã captare, vel cantare nõ debet, qui malis artibus ea potitur, 748.25.

Victoriæ spes, & permansionem, vadè Principes prudentes expectare possint, & debeant, 769.26.

Victoriam, nihil agendo sperare, stultitia est, ex Livio, 812.17.

Victoriam satis citò cõsequi videtur, qui providit ne vinceretur, ex Livio, & Seneca, 367.41. & 45.

Victoriam, cur sine pennis finxerint, & catenulis alligaverint Athenienses, & Iun. Emblema, de hoc, 760.25.

Vigilando, agendo, benè consulendo, omnia eveniunt, ex Sallust. 17.1.

Vigilantibus, & non dormientibus iura subveniunt, 814.25.

Vigilia Agefilai, Epaminundæ, & aliorum Ducum, refertur, 132.13.

Vigiliæ laus, & commendatio, 132.15. & sequentibus.

Vigiliæ studiosorum laudatæ, 95.1.

Vincere, qui velit, discat pari, 229.4.

Vindicta in bello, quãdo sit licita, etiam post hostes iam superatos, ex Livio, Tacito, Gunther. & alijs, 794.26. & 27.

Vindicta, non debet superare peccata, ex Casiod. 596.23.

Vindictam gravem, pro prima culpa Cordati Principes non imponunt, ex Casiodor. & alijs, 592.6.

Violentia, Principibus fugienda, & Authoris Emb. ad hoc, 286.1. & multis seqq.

Vinum immoderatè sumptum, quos effectus in hominibus generet, 281.3. & seqq.

Vinum, dictum etiam Temetum, & quare, 181.6.

Vinum multum, mætẽ vincire, quo sensu dixerit Propertius, qui & illud execratur, 288.40.

Vinum, Poetis, & alijs scientiarum amatoribus, parcè sumendum, qui consulant, & quare, 287.32. & seqq.

Vinum, cum lacte bibere, quid significet in Canticis Salomonis, 627.2.

Vinum, nimium Elephantes etiam, & Tauros infatuare, & manufacere solet, 282.9.

Vini laudes, qui decantaverint, & eo prædiciam, & ingenium acui dixerint, & qualiter intelligendi, 285.15. & seqq.

Vino sapientia obumbratur, Adagium, & eius ratio, 288.20.

Vino, & crapulæ, qui Imperatores, & Reges lenimis dederint, 283.13.

Vino prorsus abstinendum, qualiter senserint, & sanxerint Manes hæreticus, & Mahoma, qui reprobantur, 286.29.

Vires in bellis, non solent valere, sed caula,
ex Salvia, 760. 27.

Virga, pro sceptro, & Regio munere, seu sym-
bolo potestatis, & iurisdictionis sumi solet,
220. 5. & 536. 12.

Virga Ieremix, & Aaronis, ex nucce fuisse di-
citur, & quare, 162. 5.

Virga, dum virga est, facile in quamlibet par-
tem flexi potest, secus ubi crevit, & indu-
ruit, ex Ovid. & alijs, 179. 9.

Virgilius, qualiter se in gratiam Augusti intro-
ducere curaverit, 434. 50. Et qualiter duo-
bus suis carminibus et famam promissit, &
praestiterit, ex Seneca, 679. 10.

Viriatus Rusticus, praestandi artem ex vena-
tione didicit, 247. 4.

Vir bonus, invidiam securus, & Emb. Boissardi
ad hoc, 826. 21.

Vir per se bonus, is nobilis dici poterit, &
quare, ex Eurip. Seneca, & alijs, 257. 12. &
seqq.

Vir vnus, nullus vir, & vir vnus, haud videt
omnia, Adignu, & eius vsus, & significatio,
448. 18. & 353. 25.

Vir sensatus deficiens praeinopia, contristat
corda sapientium, ex Eccles. 443. 14.

Virum inertem, nunquam laus sequitur, 650.
43.

Viri magni, & valde felices, postea infelicitate
percuti, referuntur, ex Ovid. & alijs, 831.
14.

Viri multi apri, & docti, ad munia publica, cur
hodie in occulto lateant, ex Barclayo, 676.
40.

Virorum Magnorum vestigia sequi, aut cine-
res intueri, magni momenti est, 241. 3.

Virorum fortium peccatus, nunquam ob calami-
tates languere debet, 344. 36.

Viros, foeminis nimis prope iungi non oportere,
quo symbolo ostenderit D. Sev. Covarr.
462. 15.

Viros summos, & magna exempla duros,
quolibet atas, & quolibet terra producit,
ex Iuven. & Caliod. 376. 41.

Virtuosus, de suis, & non de divino auxilio con-
fidens, antequam pugnet prostratur, ex
D. August. 809. 6.

Virtus, qualiter definitur à Cicer. Horatio,
& alijs, 56. 21. & seqq. & 262. 1.

Virtus sola, viventi, & mortuo stabilis, & fir-
ma possessio, 27. 18. & 57. 23. & seqq.

Virtus in omnium animos lumen suum pene-
trat, & repulsa nequa sordida, & sui pre-
tium, ex Horat. & alijs, 57. 23. & seqq. & 77.
21. & 435. 53.

Virtus, in infirmitate perficitur, ex D. Paulo,
& alijs, 343. 31. & seqq.

Virtus, ubi met pulcherrima merces, & quali-
ter hoc accipiatur, 554. 11. & seqq.

Virtus, sine premio, & laude, nomen inane
esse videtur, & quare, ex Horat. Iuven. &
alijs, 443. 14. & 653. 11.

Virtus, ludore paranda, & per aspera, ad lau-
dem tendit, ex Hesiod. Plin. Claud. & alijs,
243. 11. & seqq. & 343. 31. & seqq.

Virtus, gaudet testes ubi iungere iustas, ex
Claudian. 520. 17.

Virtus invidiam gignit, & superat, & Autho-

ris Emblem. ad hoc, 821. 1. & sequentibus.

Virtus unita, valentior est se ipsa dispersa, 804.
8.

Virtus, maior putatur, quam querere, parta
tueri, ex Ovid. & alijs, 740. 40. & seqq.

Virtus propria, in Principibus commendatior,
quam hereditaria, & à Maioribus sumpta,
& quod ad illam principue contendere de-
bent, & Authoris Emblem. ad hoc, 253. 1.
& multis seqq. & 257. 12. 13. & seqq. & 260.
28.

Virtutis occasio, calamitas, Adagium, 343. 31.

Virtutis laus, & quod in caelum ducat, ex
Ovid. & alijs, 244. 17.

Virtutis robur, labore pascitur, ex Verino,
640. 7.

Virtutis gloriam, non intercipit fortuna alio-
rum felicitas, & honorari debet, etiam si
eam exitus fallat, ex Seneca, 368. 47.

Virtutis, & voluptatis bivio, & qualiter pri-
mum elegisse fugatur Hercules Prodicus,
241. 8. & seqq.

Virtutis victoria contra fortunam, ex D. Chry-
sost. 62. 35. Et quod licet aliqui dixerint,
quod fortunae cedit, qui referuntur, con-
trarium tamen verius est, 54. 4. & seqq. &
56. 20. & seqq. Et qualiter Lincianus con-
tingat virtutem, à fortuna vapulantem, 56. 19.

Virtutis, & honoris Tempus, Romanis coniun-
cta, & cur, 141. 13. & seqq.

Virtuti, & bonemeritis iniuria infertur, si pre-
mia eis debita, in ignavos, & imbecientes
conferantur, 654. 13.

Virtutem incolumen odimus, & sublatam ex
oculis, quærimus, ex Horatio, 585. 21.

Virtutem Maiorum suorum, qui non æquat,
propriam decolorat, 259. 2. & seqq.

Virtutem, qualiter semper invidia, & calum-
nia, tanquam umbra sequatur, & Auth. Emb.
ad hoc, 822. 2. & multis seqq.

Virtutem, non debet quis deserere, ob metum
invidiam, quæ eam sequitur, ex Horatio, &
alijs, 824. 11.

Virtutes omnes, inter se, mirabili nexu concē-
tave iunguntur, 137. 5.

Virtutes omnes, esse quādam medietatem mo-
deratam, dixit Cic. & quare, 485. 22.

Virtutes magnorum virorum, sepulta iacent,
si Poetis, & historicis destituantur, qui eas
posteritati commendent, ex Pind. Horat. &
alijs, 678. & seqq.

Virtutum premia, & publicas laudationes, de-
beri bonis iudicibus, & Magistratibus iura
proclamant, 441. 6.

In virtutibus non progredi, regredi est, 832.
6.

Virtutibus vitia, qualiter sint confinia, & no-
mina eorum inverri, sive mentiri soleant,
ex Seneca, 730. 17.

Vis Consilij expertis, mole ruit sua, ex Horat.
188. 9.

Visitandi sui Regni cura, quibus modis, & le-
gibus Hispaniæ Regibus iniungatur, 512.
22.

Visitaciones Regnorum per Reges, quantæ
sint utilitatis, & lætitiæ populorum, & Em-
blem. Authoris ad hoc, 512. 22. & 513. 25. &
seqq.

INDEX RERVM

Visu, quæ percipiuntur, certiora sunt, & magis penetrant animum, quàm quæ audiuntur, 508. 2. & 3.
Vita mimus, fabula, & ludus, & plura de hoc, ex Licin. Sen. & alijs, 830. 1.
Vita hominum, qualiter ab Aristotele, in duobus temporibus dividatur, 346. 18.
Vita nostra, in omnibus vigilia est, 132. 15.
Vita nostra, qualiter frequentius in nobis labatur, ex Sen. 231. 13.
Vita omnis Sapientium, debet esse mortis meditationis, ex D. Hier. 840. 9.
Vita humana, qualiter, & quare ferro assimilatur à Carone, & alijs, 642. 15. & seqq.
Vita nostra, est perpetua navigatio, 844. 21. Et non solum navigatio, verum, & naufragium, & quare, ex Sen. & alijs, 563. 19.
Vita, non ante potest dici beata, quàm fata peracta sint, ex Auson. & alijs, 832. 6. & sequentibus.
Vita longa, non est optima apud Deum, sed innocentissima, 831. 2.
Vita beata, bonus testis est exitus sine labe, ex Oveo, 836. 21.
Vita humanæ conditionem, præcipue primus & ultimus dies continet, ex Val. Max. 831. 2.
Vita omnis ratio, & institutio, adiumenta hominum inter se desiderat, ex Cic. & alijs, 448. 19.
Vita munera sibi mittit, qui moderatur oblata, ex Cassiod. 715. 14.
Vita mediocris, fortunæ quietæ, & privatæ laudes, & votum multorum pro ea, 146. 24. & 27. & 477. 51. & seqq. & 480. 5.
Vitam bene ceptam, pauci sunt, qui in prosperitate positi, non denigrent, & quare? 833. 9.
Vitellius Cæsar, qualiter talis iusserit, & inter lendendum, de maximis rebus Imperij, prout fors tulisset, deliberaret, 345. 43. Eiusdem summa ingluviæ, & ebrietas, & qualiter vorata evomeret, ut se novisedulij fatiarent, 276. 22.
Vitium in domesticis Principum, ipsorum celebratur opprobrium, ex Cassiod. 576. 13.
Vitia, ne ex remedijs ipsis nascantur, verendum est, ex Plin. Jun. 370. 68.
Vitia, cum profuerit, peccat qui recte facit, ex Pub. Syro, 654. 12.
Viti; citius, quàm virtutes ab hominibus hauriuntur, & quare? ex Nazianz. 598. 3.
Vitia, ubi ceperunt non consistunt, sed in deterius labuntur, 598. 2.
Vitia, semper fuerunt, & erunt inter homines, & quare? ex Tacit. Sen. & alijs, 583. 14.
Vitia, qui carpit, vitio carere debet, 223. 17. & seqq.
Vitia, plures sequaces, & imitatores habent, quàm virtutes, & quare, ex Nazianz. & alijs, 223. 15.
Vitia hominum, qualiter corrigenda, ex Demonacis, & Apollon. sententia, 394. 16.
Vitia, an cum hominibus nascantur, & quàm difficulter rescindantur, quæ nobiscum creverunt, ex Seneca, 180. 13.
Vitiorum, & voluptatum, nigram esse caudam, qui dixerint, & quare? 245. 18.
Vitijs antiquis, etiam in populi mores cõver-

sis, qualiter se parem esse non posse, Tiberius Imp. timuerit, ex Tacito, 587. 27.
Vitis Arbor, sæpe ab alijs, quibus applicitur, præfocatur, 462. 6.
Vitis, & hedera, qualiter alienis fulcimentis, ad surgendum indigeant, & Auth. En. d. hinc sumptum, pro fautoribus litterarum, 669. 14.
Vites, diligenter putantur, meliores, & vberiores fiunt, ex Horatio, & alijs, 587. 26.
Vitrum flexibile, & infractum, quis fecerit, 3824.
Vitruvij querela, de desertis artibus, & artificibus, & prænijs, ad ludentes translatis, 672. 16.
Vivens, quis moritur, 710. 34.
Vivere, unusquisque debet, iuxta sui nominis, vel officij etymologiam, 135. 1.
Vladislai, Regis Poloniæ baptisimus, & qualiter eum sui omnes statim sequuti fuerint, 226. 31.
Vlpianus I. C. quanti fuerit habitus ab Alex. Severo Imp. Rom. 442. 11.
Vltio, quæ de legibus venit, impoenitenda est, ex Cassiod. 604. 12.
Vlyffes, quanta mala, virtute, & prudentia duce superaverit, 244. 17.
Vmbra mali Principis, quàm sit suis populis exitialis, & Auth. Emb. ad hoc, 160. 1. & sequentibus.
Vmbra, & fumus nihil, & qui adhuc, ex his tributa cotraferit, 704. 10.
Vna Fides, Pondus, Mensura, Moneta sit vna, ut status Reip. illius conservetur, 690. 26.
Vnus ubi accipit, quod multis sufficeret, invidiam concitat, ex Saluato, 664. 52.
Vni incaute creditur, quod est à pluribus asserendum, ex Cassiod. & alijs, 458. 12. & seqq.
Vniuersitatem mundi; varietas ipsa commendat, ex Plin. Jun. 380. 4.
Vniuersis redditur, quod pro voto omnium benemeritis indulgetur, ex Iustin. Imp. & alijs, 427. 14.
Vnio, in pluribus Regnis, in eodem Rege contentibus, quàm sit utilis, & qualiter procuranda, 742. 44.
Vnius, & deterioris sententia, alios sæpe plures, & doctiores superare solet, 369. 54.
Voces vanae populi, non sunt audiendæ, 817. 2.
Voluptatis, maior est comes, ex Plauto, & alijs, 15. 16.
Voluptatum titillanciam, nutrix est calcitra, 139. 12.
Voluptatibus, & nimio luxui deservientes, qualiter à Nazianz. & alijs reprehendantur, 163. 2. & seqq.
Voluptuosa, ita admittenda, ut per ea seria compleamus, ex Cassiod. 132. 21. & 235. 9.
Volusus Mæcianus Consiliarius Imp. Mæci, & Veri, qualiter ab eisdem fuerit honoratus, & statua donatus, 442. 12.
Vrbs, dicitur ab vido aratri, quo eius moenia delineari solebant, 807. 19.
Vrbem vrbi iungi, qualiter Val. Max. dixerit, ad concordiam alludens, 807. 21.
Vrbes, an moenibus cingi expediens sit, & qui

ET SENTENTIARVM.

de hac quaestione tractaverint, 807. 19. & seqq.

Vrbes, & ædificia, & omnia mortalia, mutationi, & interiectioni subduntur, & exempla de hoc 28. 24. & 28.

Vrbium securitas, magis in legibus, quam in armis consistit, & quare, ex Agesil. Plauto, & alijs, 545. 17. & seqq. & 545. 28. & sequentibus.

Vrbium, veri, & inexpugnabiles muri, qui esse dicantur, ex Agesil. & alijs, 806. 15. & seqq.

Vrracæ, Regiæ Hisp. historia, & punitio, ob res, Ecclesiæ factas, v. s. patas, 107. 11. & 12.

Vrfa, qualiter lambendo filios infirmet, & eius symbolum, pro bona educatione filiorum, 182. 16. & seqq.

Veritas sua, cuique, pessimum veri affectus, & iudicij venenum, ex Tacito, 367. 34.

Vtilitatis publicæ evidens ratio, facit, ut recedi possit, ad Antiquis legibus, & consuetudinibus, ex Pelasgica, 221. 35. & seqq.

Vtiliora sunt mediocritatibus, quam nimia, & quare, ex D. Greg. Casiod. & alijs, 695. 3. & seqq.

Vitizæ, animi demissionem in adversis, & blasphemias, qualiter Deus punierit, 345. 40.

Vulgus habet os barbarum, & alia de eius descriptione, sive diffinitione, ex D. Hieronym. 818. 8.

Vulgus, ex opinione iudicat, veri inscius, 819. 17.

Vulgus, non habet vllum iudicium sapiens, aut iustam, nec eo Regi debemus, ex Cleante, 817. 4.

Vulgus, nullum caput habet, & in eo tot sunt sententiæ, quod capita, ex Ovino.

Vulgi mos est, fortuita ad culpam trahere, ex Tacito, 367. 22.

Vulgi arbitrium, supra Principes esse, qualiter dixerit Cleomenes, 210. 19.

Vulgi latatus spernendi, 816. & seqq.

Vulgi, proprium est, in minimis maximè formidare, & in maximis minimè prospicere, ex Anacharfis, 817. 6.

Vulgo, nihil est à verò remotius, ex Ioan. Pont. XXIII. 818. 8.

Vulgi sermones, & detractiones, fiducia rectæ conscientie, qualiter sperni debent, 825. 18.

Vulpinam pellem sumendam, vbi Leonina nõ sufficeret, quis dixerit & quare, 372. 17.

Vultures, cadaveribus bellantium pascuntur, & inhiant, & Emb. Schoon, de hoc, 769. 2.

Vxores, pro maritis, vel è contrario, nõ tueri, nec plesti debere, ex Casiod. & alijs, 699. 27.

Vxoribus, secreta Senatus, vel alia gravia communicantes, quantum errent, & exempla de hoc, 378. 38.

X.

Xerxis vesaniam, suorum Consilium despicientis, qualiter notet Valer. Max. 353. 32.

Xiphia piscis magnus. qualiter soleat ab exiguo stylo necari, & Emblem. Camerarij de hoc, 950. 14.

Z.

Zaleuci Loerensium Regis, & aliorum exemplum, qui legibus à se latis se submiserunt, 576. 16. Idem, quam paucas, & laudabiles leges Thurijs dederit, 566. 26.

Zeno Imp. Constantinopolitanus, propter eleemosynas, divinam vindictam evasit, 317. 10.

Zenonis Imp. Historia, & casus, 27. 19.

Zenonis Imp. Orientalis ebrietas, & miserandus eius exitus, ob hanc causam, 283. 17.

F I N I S.

